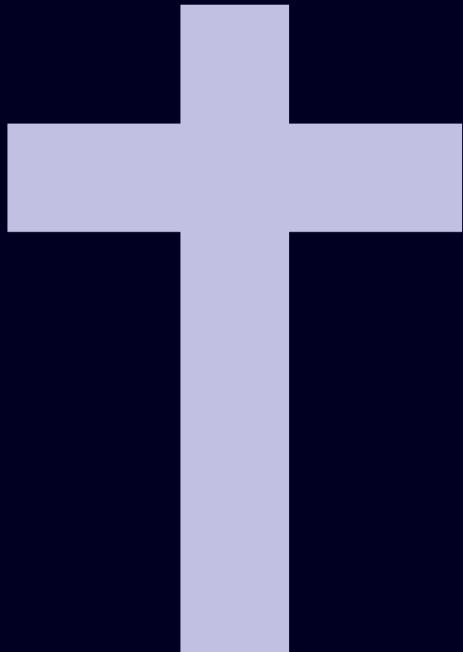

Asi di manasij

Genesis, Exodus and the New Testament in the Apal language
of Papua New Guinea

Asi di manasij

Genesis, Exodus and the New Testament in the Apal language of Papua New Guinea Buk Baibel long tokples Apali long Niugini

copyright © 2022 Pioneer Bible Translators

Language: Apali (Apal)

Contributor: Pioneer Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.
You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.
For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word.
See Revelation 22:18-19.

2023-04-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 7 Apr 2023

4197e385-564a-58a3-8677-b796acd91efd

Contents

Hidili	1
Cihu vivi	79
Matiu	160
Maki	236
Luki	280
Jon	353
Hulan Jisasi libimijami	408
Lom	480
1 Kolin	517
2 Kolin	552
Galesia	574
Efesusi	587
Filipai	600
Kolosi	608
1 Tesalonaika	617
2 Tesalonaika	624
1 Timoti	628
2 Timoti	639
Taitusi	647
Filemon	652
Ibilu	654
Jemisi	681
1 Pita	691
2 Pita	702
1 Jon	709
2 Jon	718
3 Jon	720
Juti	722
Ciañ haiabila lama abami . . .	725

Ası hidili maha akuaba akuaba lamami agadı manasın̄

*Ası hidili maha akuaba akuaba agıladı
lamami.*

¹ Vaka sibañ Asıagan hidili maha fili uaian susu akuaba agıladı lamami. ² Hadihu fili nagañ mu hidili sibañ hinimi. Akuaba akuaba apalı sibañ hinimi. Avılı laci hinimi. Lavila avili agan abıl uapali. Hifili pam hinimi. Hinidaci Ası dı Amıñ agan avili sabı heñ uu veve hidadamı. ³ Lidaci Asıagan abami. Abıl havalam uami. Lici abıl havalamı. ⁴ Abıl havalıcı igavıla abami. Ha huaci uami. Lavila abıl agadıdan hifili agadıdan latihamı. Latihavıla hifili agadı hitiñ lamami. Abıl agadı hitiñ lamami. ⁵ Abıl sañ abıl uami. Hifili sañ hifili uami. La hifili lavıla hinia miñalahici ha mihin pabin.

⁶ Lici cihu abami. Uaian susu agan avili agadı hinilaham uami. Lihu hinidi agan hitiñ hinim uami. Sabı hinidi agan hitiñ hinim uami. ⁷ Lici hamen laci ala limi. Uaian susu agan hinilahici avili uaian susu lihu hinimi agan nibu hitiñ hinimi. Avili uaian susu sabı hinimi agan nibu hitiñ hinimi. ⁸ Lici uaian susu sañ uaian susu uami. La hifili lavıla hinia miñalahici ha mihin ahica.

⁹ Lici abami. Avili uaian susu lihu hinidi agan uavıla pabin abıla hivı laci hinim uami. Lici fili agan iaham uami. Lici hamen laci ala limi. ¹⁰ Lici avili apalı hinimi agasañ fili uami. Avili pabin abıla hivı hinimi agasañ avili hekili uami. La igavıla abami. Ha huaci uami. ¹¹ Lavıla abami. Kili libulibı simiñ isabilanı akuaba akuaba mu hidili mu hidili agilanı fili neñ iahavıam uami. Iahavıla hilici hitiñ hitiñ lamavıam uami. Lici hamen laci ala lihavımi. ¹² Kili libulibı simiñ isabilanı akuaba akuaba mu hidili mu hidili agilanı iahavımi. Iahavıla hilici hitiñ hitiñ lamavımi. Lamavıci igavıla abami. Ha huaci uami. ¹³ La hifili lavıla hinia miñalahici ha mihin ahica pam.

¹⁴ Lici abami. Abıl agilanı uaian susu hivı hiniavıla hifili agadıdan uaiani agadıdan latihavıam uami. Latihavıdaci iga iga abavıbalı uami. Ha uaian himin̄ aba abavıbalı uami. Ha avılı himin̄ aba abavıbalı uami. Ha miñin̄ hekili aba abavıbalı uami. Ha hualı pabin̄ aba abavıbalı uami. ¹⁵ Abıl uaian susu hivı hiniavıbalı agilanı fili agasañ abıl iguavıam uami. Lici hamen laci ala lihavımi. ¹⁶ Abıl hekili ahica lamami. Hekili ha uaiani abıl havala havala sañ lamami. Sudime ha hifili abıl havala havala sañ lamami. La lidi agıladı avi lamami. ¹⁷ Fili agadı abıl igu igu sañ abıl sıkasıkan agıladı uaian susu hivı lamami. ¹⁸ Lici uaian agan uaiani hivı abıl havalamı. Ayan agan hifili hivı abıl havalamı. Lici uaiani agan hitiñ hinimi. Hifili agan hitiñ hinimi. Lici igavıla abami. Ha huaci uami. ¹⁹ La hifili lavıla hinia miñalahici ha mihin limu ahica limu ahica.

²⁰ Lici abami. Hehilanı mu hidili mu hidili agilanı avılı hekili hivı hidavıam uami. Havanı mu hidili mu hidili agilanı hivı vuhanıha hidavıam uami. ²¹ Lavıla hehilanı hekili hekili sudime sudime mu hidili mu hidili agıladı lamami. Havanı mu hidili mu hidili avi lamami. La igavıla abami. Ha huaci uami. ²² Lavıla nulidi huaci lamavıla abami. Hehilanı namılañ avılı hekili neñ hiniavıla ninañ migua habılıhalanı uami. Migua habıla avılı hekili nagadı fihalıhalanı uami. Havanı namılañ fili neñ hiniavıla ninañ migua habılıhalanı uami. ²³ La hifili lavıla hinia miñalahici ha mihin human limu fihala.

²⁴ Lici abami. Sıhim sabanı mu hidili mu hidili fili neñ iahavıam uami. Sıhim sabanı ulen hisin̄ iahavıam uami. Sıhim sabanı sauı hisin̄ iahavıam uami. Lahu akuaba akuaba iahavıam uami. Lici hamen laci ala lihavımi. ²⁵ Sıhim sabanı ulen hisin̄ sauı hisin̄ lahu akuaba akuaba mu hidili mu hidili agıladı lamami. La igavıla abami. Ha huaci uami.

²⁶ Lavıla abami. Hulanı dañ iamigali dañ lamılıñ viañ nukeñ me hiniavıbalı uami. Viañ nukeñ me hiniavıla fili nagadı migilavıbalı uami. Sıhim sabanı

hehilan lahu havan̄ akuaba akuaba fili neñ hiniavilalı agiladı avi migilavıbalı uami. ²⁷ Lavila hulan̄ dan iamigali dan lamici nıbu nukeñ me sibañ hiniavımi. ²⁸ Lihavıcı nulidi huaci lamavıla abami. Hulan̄ iamigali namilan̄ fili neñ hinia habılıhalan̄ uami. Habila fili nagadı sikasikan fihalihalan̄ uami. Fihalilan̄ akuaba akuaba agilan̄ naludi lihu hivı hiniavımi uami. Hiniavıdaci fili nagadı migilihalan̄ uami. Sihim sabañ hehilan̄ lahu havan̄ akuaba akuaba fili neñ hiniavilalı agiladı avi migilihalan̄ uami. ²⁹ Ci igilan̄ uami. Simin̄ isabilan̄ kili akuaba akuaba hilici lamavıbalı agiladı nalusan̄ lamacin uami. Nulidi amıñ agiladı sikasikan vivi nıbalan̄ uami. Nulidi hilici nana hisin̄ agiladı avi sikasikan vivi nıbalan̄ uami. ³⁰ Kili asın̄ libulibıkuakuaba akuaba sihim sabañ agilasan̄ lamacin uami. Sihim sabañ lahu havan̄ akuaba akuaba navıbalı agasan̄ lamacin uami. Lici hamen̄ laci ala lihavımi. ³¹ Lihavıcı akuaba akuaba lamami agiladı igavıla abami. Ha huaci sibañ uami. La hifili lavıla hinia miñalahici ha mihin̄ human limu fihala human limu pabin̄ cijin̄.

2

¹⁻² Fili uaian̄ susu akuaba akuaba sikasikan agiladı lama fihalami. La hifili lavıla hinia miñalahici mihin̄ human limu fihala human limu ahica cijin̄ agan̄ iahami. Iahici mihin̄ agadı hivı alusami. ³ Sibila fihalami agasan̄ mihin̄ agadı huaci lamavıla abami. Ha iadi alusisi mihin̄ hekili uami.

Ası Iaue agan̄ Iden hualabıla agadı lamami.

⁴⁻⁵ Ası Iaue fili uaian̄ susu akuaba akuaba lamami agadı ciañ nıbu namen̄. Ası Iaue agan̄ fili uaian̄ susu akuaba akuaba agiladı lamami agadı ala avılı ma abici migami. Lici kili libulibı simin̄ isabilan̄ akuaba akuaba agilan̄ ma iahavımi. Hulan̄ iamigali huali sibila vivi hisin̄ agilan̄ avi apali hinimi. ⁶ Avılı ma migadami. Hamu cibi pam migadami. Migidaci fili agan̄

simisimi laci hiniadami. ⁷ Lici Ası Iaue agan̄ fili cañ agadı viavıla hulan̄ lamami. Lamavıla hıhi hınilibali aba mugañ simi hıvi huje mahilici ivouci hulan̄ agan̄ hıhi iahami.

⁸ Lici Ası Iaue agan̄ Iden fili tıbi heñ hualabila lamami. Uaian̄ iahaiaha kilikili heñ lamami. Lamavıla hulan̄ agadı via uavıla hualabila heñ lamami. ⁹ Lavıla abici kili mu hidili mu hidili agilan̄ iahavımi. Iahavıla hajıñ huaci huaci agiladı lamavımi. Amıñ huaci huaci nana hisin̄ agiladı lamavımi. Kili ahica agilan̄ avi hualabila alıhan̄ heñ iahavımi. Mu hana navıla huaci hamen̄ laci hamen̄ laci hinihini hisin̄. Mu hana navıla hiji hutesi vivi hisin̄. Hijı hutesi viavıla namen̄ aba aba hisin̄. Ha huaci aba aba aba hisin̄. Ha sibili aba aba aba hisin̄.

¹⁰ Avılı makañ hekilı agan̄ Iden fili tıbi heñ hiniavıla hualabila agadı hinilahavıla iloumi. Hualabila agasan̄ avılı igudaci fili agan̄ simisimi hiniadami. Ilouavıla makan̄ sihilami. Sihilavıla limu ahica limu ahica ilouavımi. ¹¹ Avılı makañ mu Pison. Pison avılı makañ agan̄ Havıla fili tıbi agadı hinilahavıla iloumi. Liba golı agilan̄ Havıla fili tıbi heñ hiniavıhadami.

¹² Nulidi liba golı agilan̄ huaci sibañ. Kili ikupi hisi me iahavıhadami agilan̄ nıbilan̄ Havıla fili tıbi heñ hiniavıhadami. Liba konilian agilan̄ avi Havıla fili tıbi heñ hiniavıhadami. ¹³ Avılı makañ mu Gihon. Gihon avılı makañ agan̄ Kusi fili tıbi agadı hinilahavıla iloumi. ¹⁴ Avılı makañ mu Taigilisi. Taigilisi avılı makañ agan̄ Asilia fili tıbi caba caba heñ iloumi. Uaian̄ iahaiaha kilikili heñ iloumi. Avılı makañ mu Iufletisi.

¹⁵ Ası Iaue agan̄ Iden hualabıla hisin̄ akuaba akuaba agiladı migila migila sibila vivi sañ hulan̄ agadı via uavıla hualabıla heñ lamami. ¹⁶ Lamavıla abami. Hualabıla hisin̄ kili nagıladi amıñ agiladı sikasikan huaci nıbanan̄ uami. ¹⁷ Agadı ala kili pabin̄ hijı hutesi vivi hisin̄ agadı amıñ agiladı nıminan̄ uami. Nama nudı navıla ha himibanañ uami.

¹⁸ Lavila cihu abami. Hulan nagan hitin hinici huaci ma libali uami. Nudi hala san lamiliñ ahica hiniavici ha huaci libali uami. ¹⁹⁻²⁰ Lavila sihim saban lahu havan akuaba akuaba fili nagadi hivi lamami agiladi likilavila hulan agadi piñ via uavila abami. Sihim saban lahu havan akuaba agiladi ibi hitin hitin lamami. Lama fihalici hamen laci ala hiniavhadami. Hiniavidaci hulan agan igici hala nibu hula hinihini agan apali hinimi.

²¹ Lici Asi Iaue agan abici hulan agan labi himavila vali me hinimi. Vali me hinidaci nudi madin henan agadi minjahubila vimi. Viavila cihu nudi madin henan uvı agadi lamasijimi. ²² Lamasijiavila madin henan minjahubila vimi agadi hivi ala iamigali lamami. Lama viavila hulan agadi piñ via umi. ²³ Via uci igavila abami. E e uami. Nibu iamigali uami. Viañ hulan uami. Nibu iadi hala siban uami. Nudi henan han iadi agadi viavila lami uami. Nudi hadipili han iadi agadi viavila lami uami. ²⁴ Hamen sadan hulan agilan nulidi numigaiagagaliniñ agiladi valavalia iamigali sabisabi nulidi abinadinili agilan hula hadipili pabin me hiniavilalı. ²⁵ Hulan iamigali agilan muhili havili apali hiniavhadami agadi ala ma siumahilavhadami.

3

Adam taman Asi di ciŋ lulavimi.

¹ Asi Iaue agan sihim saban lahu akuaba agiladi lamami hadihu sihim saban agilan hulan iamigali agiladi ilasisi hiji dan ma hiniavhadami. Lahu agan pam nibu hamen hiji dan hiniadami. La mu tibi lahu agan uavila iamigali agadi abitihami. Asi agan hualabila hisin kili nagiladi amin agiladi nana san naludi abamigila fihalali uami. ² Lici iamigali agan abami. Eke uami. Kili akape nagiladi amin agiladi huaci nibalu uami. ³ Agadi ala kili pabin huali alihan hivi hiniidi agasan pam abamigilavila aludi abali uami. Nudi amin agiladi nimilañ aba abali uami.

Human hivi avi minjaigimilan aba abali uami. Minjaigavila ha namilañ himibalaj aba abali uami. ⁴ Lici lahu agan abami. Eke uami. Ma himibalaj uami. ⁵ Kili agadi amin agiladi navila hiji hutesi vibalan uami. Hij hutesi viavila igavila abibalan uami. Ha huaci aba abibalan uami. Ha sibili aba abibalan uami. Lavila Asi nuken me hinibalan uami. Hameñ sadan kili agadi amin agiladi nana san abamigilali uami.

⁶ Lici iamigali agan kili agadi amin agiladi igici huaci siban hiniavimi. La hiji lamami. Kili nagadi amin agiladi huaci akua navin uami. Navila hiji hutesi vivin akua uami. Lavila kili agadi amin agiladi ahilavila nami. Navila limu hihile mujanu san iguci nami. ⁷ Navila hiji viavila abavimi. I uavimi. Alan muhili havili apali hinidalu uavimi. Lavila kili fiki asiñ agiladi via hicavila havili me libavimi.

⁸ Liba hiniavidaci hifiliðan lici Asi Iaue agan hualabila heñ vedaci nudi hic sagilin agadi igahilavila Asi aludi igimid uavila kili piñ hivi sivilavimi. ⁹ Sivila hiniavidaci Asi Iaue agan hulan agadi ulavila abami. Nama aben hinidanañ uami. ¹⁰ Lici hulan agan abami. Nama vedanañ nadic hic sagilin agadi igahila lidavila sivilin uami. Muhili havili apali hiniavila sivilin uami. ¹¹ Lici abami. Nadic ani abici igavila abinañ uami. Viañ muhili havili apali hinin aba abinan uami. Kili agadi amin agiladi nana san abamigilacin agiladi akua viavila ninan uami. ¹² Lici abami. Iamigali iasan iguahanañ nagan nibu ahila via iguci nin uami. ¹³ Lici Asi Iaue agan iamigali agadi abami. Iamigali nama aki linañ uami. Lici abami. Lahu agan iadi ilasici nin uami.

Asi Iaue agan Adam taman vihili igavibali agasan abami.

¹⁴ Lici Asi Iaue agan lahu agadi abami. Nama lusin sibili vinan sadan nama vihili igibanañ uami. Sihim saban ulen hisin sauva hisin vihili hamen agadi ma igavibali uami. Nama pam vihili hekili igibanañ uami. Humigañ hivi pam magila magila hidibanañ uami. Humigañ hivi

magila magila fili ibili nana hidibanañ uami. Mufili mufili avi hamenj laci magila magila hidibanañ uami. ¹⁵ Vianj abiliñ iamigali aganj nadı nagili lamibali uami. Nudi iamilihalinu agilanj avi nadı iamilihalina agiladi nagili lamavibali uami. Iamilihalinu agilanj nadı hali lagucabilavidaci nama nulidi hicı sulim agiladi iavibanañ uami.

¹⁶ Lavila iamigali agadı abami. Nama ninanadi humiganj danj hinidananañ vianj abiliñ ninanadi viben aba avıha avıha hekili igibanañ uami. Agadı ala munjana dı ma valibanañ uami. Nusanj pam hacihaci libanañ uami. Nibu nadı manigali hinibali uami.

¹⁷ Lavila hulañ agadı avi abami. Nama abina dı cianj igahilavila kili agadı amıñ agiladi nana sañ abamigilacin agiladi ninan sadan fili nagadı liliñ sibili libali uami. Sibili lici mufili mufili sibila hekili hekili fili neñ vivi avıha avıha iga iga simiñ vivi nibanañ uami. ¹⁸⁻¹⁹ Huali hulidananañ akuaba akuaba cihivi danj henanç danj agilanj iahaiaha ivasijavibali uami. Lihavidaci nama sibila vivi vubinj fihala fihala vivi nibanañ uami. Hamenj lidinj hinia himinabila fili haca mava hudavici fili cañ lifibanañ uami. Vianj fili cañ viavila nadı lamacın sadan himavila fili cañ lifibanañ uami.

²⁰ Adam aganj abinu ninanadi huhilici iaha habila hulañ iamigali akape hiniavibali agasanj igahilavila nudı ibi lamavila abami. Ivi uami.* ²¹ Lici Asi Iaue aganj saban sipsipi sigiti viavila Adam tamanj sañ iguci havili me libavimi.

Ası Iaue aganj Adam tamanj dı lahuci Iden hualabila agadı vala uavımı.

²² Lihavici Asi Iaue aganj abami. Hulañ iamigali agilanj hiji hutesi viavila viañ me ci hiniavi uami. La igavila nameñ abavi uami. Ha huaci aba abavi uami. Ha sibili aba abavi uami. Lavila huaci hamenj laci hamenj laci hinihini hisinj kili agadı piñ vehavimidi uami. Vevila amiñ agiladi

ahila navila huali mu mu hamenj laci hamenj laci hiniavimidi uami. ²³⁻²⁴ Hamenj abavila Adam tamanj dı lahumi. Lahuci uavidaci nudı cianj hali hisinj vidividin danj agiladi abici uavila Iden hualabila hibi agadı migila migila hiniavihadami. Uaianj iahaiaha kilikili hej migila migila hiniavihadami. Puia hutesi avıñ mila danj agadı avi lamici limu cimila cimila hanala hanala hiniadami. Hulanj iamigali huaci hamenj laci hamenj laci hinihini hisinj kili agadı mikı piñ vehavimidi uavila nusanj migila migila hiniavihadami. Adam tamanj Iden hualabila agadı valavila fili tibi mu hivi huali sibila vivi sañ uavımı. Ası Iaue aganj fili cañ viavila hulañ agadı lamami. Agadı ala hulañ aganj cihu fili hivi huali sibila vihadami.

4

Kein hula Abelı hula Ası Iaue sañ sagali iguavimi.

¹ Adam aganj nudı abinu Ivi hula hiniavici abinu aganj humiganj ahilami. La ninanç agadı huhilavila abami. Ha Ası Iaue nukeñ iadi ahiliyahuci ninanç nagadı vin uami. La ninanç agadı ibi lamavila abami. Kein* uami. ² La cihu ninanç mu Abelı dı huhilami. Lici ahica hamenj haba huhila hekili hekili lihavimi. La Abelı nibu saban sipsipi agiladi migila migila hisinj hulañ hiniadami. Kein aganj nibu huali hulihuli sibila hisinj hulañ hiniadami.

³ La mu tibi Kein aganj hualabila hisinj simiñ hihile agiladi vave Ası Iaue sañ sagali igumi. ⁴ Lidaci Abelı aganj saban sipsipi ninanç hekili hekili manigali limu hihile agiladi ifihima ihalahavila hilici sidanç danj agiladi via ua Ası Iaue sañ sagali igumi. Lici Ası Iaue aganj Abelı sadan nudı sagali agasadan hijinalami. ⁵ Agadı ala Ası Iaue aganj Kein sadan nudı sagali agasadan ma hijinalami. Lici Kein aganj nudı igivi hima siban lidaci nudı mugan lamiganj aganj sibili siban hiniimi. ⁶ Lici Ası Iaue aganj Kein dı abami. Nama aki sañ igivi hinidananañ nadı

^{3:15} 3.15 1 Jo 3.8   ^{3:17} 3.17-19 Ib 6.8   * ^{3:20} 3.20 Aludi cianj siban hivi ninanadi huhilici iaha habila hulañ iamigali akape hiniavibali aba abilalu agasanj nibilañ Ibilu cianj hivi uavihadami. Aludi cianj siban hivi hulañ aba abilalu agasanj nibilañ Ibilu cianj hivi Adam uavihadami. ^{3:22} 3.22 CHL 22.14   * ^{4:1} 4.1 Aludi cianj siban hivi ci vin aba abilalu agasanj nibilañ Ibilu cianj hivi Kein uavihadami. ^{4:4} 4.4 Ib 11.4

mugan lamigan sibili sibañ hinidi uami. ⁷ Nama hiji huaci dañ hiniavila akuabaakuaba linañ ha viañ nasan hijinaliben uami. Nama hiji sibili dañ hiniavila lusin sibili vinabila uami. Ha nadî lusin sibili agan nadî sibili lamiben aba migila migila hinibali uami. Lusin sibili agan nadî livaliben aba vidiividin sibañ hinibali uami. Agadi ala nama vidiividin sibañ hiniavila nudi livaliha uami.

⁸ Lici cihu mu tibi Kein agan iaha imanu Abel di abavila ahica uavimi. Uavila midi hivi iahuavila Kein agan iahavila imanu Abel di ifihimami. ⁹ Lici Asi Iaue agan iaha Kein di abami. Nadî imana Abel aben hinidi uami. Lici Kein agan abami. I uami. Viañ nudi ma igiman uami. Viañ nudi migila hinilan sadan iadi abinan uami. ¹⁰ Lici abami. Nama akî sanj lusin sibili agadi vinan uami. Linan imana di midi agan fili hivi ci migi uami. Nudi midi agan nadî hibin ifu ifu sanj abidaci igahilin uami. ¹¹⁻¹² Nama imana di ifihiminan nudi midi agan fili hivi migi sadan nama vihili igibanañ uami. La nama huali viha hulinabila ala fili agan sibili lici simin agilan amin ma sihuavibali uami. Lavila nama hulan ihiliñ me hinihini fili neñ mu hivi mu hivi havi hidiñanañ uami.

¹³ Lici Kein agan cian agadi igahilavila abami. Ahi uami. Vihili iasan igunañ agadi ha viañ akî lavila haviben uami. ¹⁴ Iadi huali sibila vivi sanj abamigilinan uami. Viañ nama hula hinihini sanj valavila iadi lahunañ uami. Lahunañ viañ hulan ihiliñ me hinihini fili neñ mu hivi mu hivi havi havi hidiben uami. Hididalin aniaiba iadi igavila ha iadi ifihimavibali uami. ¹⁵ Lici abami. Eke uami. Nadî ma ifihimavibali uami. Hulan mu nadî ifihimici ha viañ nadî ahiliahua hibin hulan human limu fihala human limu ahica cijin agiladi ifihimiben uami. Lavila nudi ifihimavimidi uavila nudi hadipili hivi sihi libami. ¹⁶ Lici Kein agan Asi Iaue di valavila Nodi* fili tibi umi. Nodi fili tibi agan nibu Iden fili tibi hinici umi uaian iahaiaha kilikili heñ hiniadami.

Kein di ninadinu ajihalinu iamilihalinu

4:8 4.8 Mt 23.35, Lu 11.51, 1 Jo 3.12   **4:10** 4.10 Ib 12.24
abilalu agasan nibilan ibilu cian hivi Nodi uavihadami.

agiladi ibi

¹⁷ Kein agan nudi abinu hula hiniavici abinu agan humigan ahilavila ninan huhilami. Huhilici Kein agan ninan agadi ibi lamavila abami. Enoki uami. La cihu haiabila hihvi viavila haiabila agadi ibi avi lamavila abami. Enoki uami. ¹⁸ Lici Enoki agan ninan havami. Nudi ibi Ilati. Lici Ilati agan ninan havami. Nudi ibi Mehujaeli. Lici Mehujaeli agan ninan havami. Nudi ibi Metusaeli. Lici Metusaeli agan ninan havami. Nudi ibi Lameki. ¹⁹ Lici Lameki agan iaha iamigali ahica sabimi. Mu agadi ibi ha nibu Ada. Mu agadi ibi ha Sila. ²⁰ Lici Ada agan Jabali di huhilami. Jabali agan hidili maha havili ulan agadi uu veve hafihafi hinihini saban bulimakau agiladi migiladami. Lici nudi iamilihalinu agilan avi hameñ laci ala lihavihadami. ²¹ Jabali di imanu mu nudi ibi Jubali. Jubali agan hidili maha hibiman limin dan agadi ifu ifu sai mahila mahila sihi iahadami. Lici nudi iamilihalinu agilan avi hameñ laci ala lihavihadami. ²² Sila agan avi ninan huhilami. Nudi ibi Tubalikein. Tubalikein nibu liba bilasi agadidan liba ain agadidan vivi ifidaci cinañ puia hunan siji akuabaakuaba iahavihadami. Tubalikein di nadinu humigan pam agadi ibi Nema.

²³ Mu tibi Lameki agan nudi abinadinu ahica agiladi namen abami. Ada hula Sila hula namilan iadi cian igahilihalan uami. Viañ Lameki uami. Iadi iamigali ahica namilan viañ akuaba akuaba cian abiben agadi sihivia sibañ igahilihalan uami. Hulan mu iadi puia hivi ihici hibin viañ nudi ifihimacın uami. Hulan minibili mu agan iadi ifici iadi hadipili agan huhilici hibin viañ nudi avi ifihimacın uami. ²⁴ Hulan mu Kein di ifihimici ha Asi Iaue agan cihu Kein di ahiliahua hibin hulan human limu fihala human limu ahica cijin agiladi ifihimivi uami. Agadi ala hulan mu iadi ifihimici ha iadi ahiliahua hibin hulan 77 agiladi ifihimivi uami.

Ivi agan cihu ninan mu huhilami.

²⁵ Mu tibi cihu Adam agan abinu hula hiniavici abinu agan humigan ahilavila. La ninan mu agadi huhilavila abami. Asi agan

* **4:16** 4.16 Aludi cian sibañ hivi havi havi hidalu aba

iasan ninan̄ mu ci igui uami. Kein Abel̄ di ifihimal̄ agasan̄ cihu nud̄ uv̄isij̄n vibali aba igui uami. La ibi lamavila abami. Seti* uami. ²⁶ Lici Seti agan̄ ninan̄ havami. La ibi lamavila abami. Enos̄ uami. Lici hulan̄ iamigali agilan̄ hej hidili maha As̄ Iaue di ibi luvila luvila nud̄ ibi minaiahavihadami.

5

Adam di ninadinu ajihalinu iamilihalinu agiladi ibi

(1 Stori 1.1-4)

¹⁻² Adam di ninadinu ajihalinu iamilihalinu agiladi ibi nameñ. As̄ agan̄ hulan̄ dan̄ iamigali dan̄ lamici n̄ib̄ me sibañ hiniavimi. Lavila nulidi huaci lamavila abami. Ha hulan̄ iamigali uami. ³ Lici Adam agan̄ hinidaci huali 130 uci ninan̄ mu havami. Lici ninan̄ agan̄ iahavila iaganu me sibañ hinimi. Lici nud̄ ibi agad̄ lamavila abami. Seti uami. ⁴ Lici cihu huali 800 udaci ninanadi limu hihile agiladi avi havami. ⁵ Lici Adam di huali lugilavici ua 930 agan̄ iahici hej himami.

⁶ Seti iaminu nud̄ huhilici iaha hinidaci huali 105 umi. Lici Seti agan̄ ninan̄ havami. Nudi ibi Enos̄. ⁷ Lici huali 807 udaci ninanadi limu hihile agiladi avi havami. ⁸ Lici Seti di huali lugilavici ua 912 agan̄ iahici hej himami.

⁹ Enos̄ iaminu nud̄ huhilici iaha hinidaci huali 90 umi. Lici Enos̄ agan̄ ninan̄ havami. Nudi ibi Kenan. ¹⁰ Lici huali 815 udaci ninanadi limu hihile agiladi avi havami. ¹¹ Lici Enos̄ di huali lugilavici ua 905 agan̄ iahici hej himami.

¹² Kenan iaminu nud̄ huhilici iaha hinidaci huali 70 umi. Lici Kenan agan̄ ninan̄ havami. Nudi ibi Mahalaleli. ¹³ Lici huali 840 udaci ninanadi limu hihile agiladi avi havami. ¹⁴ Lici Kenan di huali lugilavici ua 910 agan̄ iahici hej himami.

¹⁵ Mahalaleli iaminu nud̄ huhilici iaha hinidaci huali 65 umi. Lici Mahalaleli agan̄ ninan̄ havami. Nudi ibi Jaleti. ¹⁶ Lici huali 830 udaci ninanadi limu hihile agiladi avi havami. ¹⁷ Lici Mahalaleli di huali lugilavici ua 895 agan̄ iahici hej himami.

* ^{4:25} 4.25 Aludi cian̄ sibañ h̄iv̄i ci igui aba abilalu agasan̄ nibilañ Ibili cian̄ h̄iv̄i Seti uavihadami. ^{5:1-2} 5.1-2 HM 1.27-28, Mt 19.4, Mk 10.6 ^{5:22-24} 5.22-24 Ib 11.5, Ju 1.14 * ^{5:29} 5.29 Aludi cian̄ sibañ h̄iv̄i alusi aba abilalu agasan̄ nibilañ Ibili cian̄ h̄iv̄i Noa uavihadami.

¹⁸ Jaleti iaminu nud̄ huhilici iaha hinidaci huali 162 umi. Lici Jaleti agan̄ ninan̄ havami. Nudi ibi Enoki. ¹⁹ Lici huali 800 udaci ninanadi limu hihile agiladi avi havami. ²⁰ Lici Jaleti di huali lugilavici ua 962 agan̄ iahici hej himami.

²¹ Enoki iaminu nud̄ huhilici iaha hinidaci huali 65 umi. Lici Enoki agan̄ ninan̄ havami. Nudi ibi Metusela. ²²⁻²⁴ Lici huali 300 udaci ninanadi limu hihile agiladi avi havami. Enoki n̄ib̄ As̄ di hiji agad̄ pam lubiahiladami. Lidaci nud̄ huali lugilavici ua 365 agan̄ iahici hej As̄ agan̄ nud̄ hadipili dañ sikasikan vimi. Vici hulan̄ iamigali limu hihile agilan̄ Enoki di cihu ma sibañ igavimi.

²⁵ Metusela iaminu nud̄ huhilici iaha hinidaci huali 187 umi. Lici Metusela agan̄ ninan̄ havami. Nudi ibi Lameki. ²⁶ Lici huali 782 udaci ninanadi limu hihile agiladi avi havami. ²⁷ Lici Metusela di huali lugilavici ua 969 agan̄ iahici hej himami.

²⁸ Lameki iaminu nud̄ huhilici iaha hinidaci huali 182 umi. Lici Lameki agan̄ ninan̄ havami. ²⁹ La abami. Vaka As̄ Iaue agan̄ fili nagadi lici sibili limi uami. Sibili lici alan̄ sibila hekili vivi av̄ha av̄ha iga iga simiñ nilalu uami. Agad̄ ala ninan̄ nagañ aludi ahiliyahuci alan̄ hej alusibalu uami. Hamer sadan̄ Lameki agan̄ ninan̄ agad̄ ibi lamavila abami. Noa* uami. ³⁰ Lici huali 595 udaci ninanadi limu hihile agiladi avi havami. ³¹ Lici Lameki di huali lugilavici ua 777 agan̄ iahici hej himami.

³² Noa iaminu nud̄ huhilici iaha hinidaci huali 500 umi. Lici Noa agan̄ ninan̄ ahica pam havami. Nulidi ibi nameñ. Mu Siem. Mu Ham. Mu Jafeti.

6

Hulan̄ iamigali agilan̄ lusin̄ sibili vi-havihadami.

¹ Hulan̄ iamigali agilan̄ fili nej hinihini habilavihadami. Habila habila nadi dañ nadi dañ hiniavihadami. ² Hiniavidaci As̄ di cian̄ hali hisin̄ agilan̄ nadi agiladi igavidaci nulidi mugan̄ lamigañ huaci huaci laci hiniavihadami. Hiniavidaci

nulidi nuken hiji lubiahilavila nadi agiladi likilavila sabiavimi. ³ Lihavici Asi Iaue agan nameñ abami. Hulan iamigali agilan himavibali sadan iadi Amiñ agan nibilan hula sikasikan ma hinibali uami. Vian abiliñ hulan iamigali limu hiñile agilan hihi hiniavidaci hualı 120 uci cihu hej himavibali uami. ⁴ Asi di cian hali hisin agilan nadi agiladi sabiavici ninan huhilavimi. Huhilavici hekili hekili lavila hulan hutesi hutesi hiniavihadami. Hulan hutesi hutesi agilan vidividin dan hinihini akuaba akuaba sibila vivi ibi dan ibi dan hiniavihadami. Hulan hemen agilan fili neñ hiniavidaci hualı akape uavihadami.

⁵ Asi Iaue agan igidaci hulan iamigali fili neñ hiniavihadami agilan sibili siban hiniavihadami. Nulidi hiji humigan agilan lusin sibili vivi san pam lihavihadami. ⁶ Lihavidaci Asi Iaue agan mavin lamavila hiji nameñ lamami. Vian aki san hulan iamigali agiladi lamamin uami. Lavila humigan vihili vilan uami. ⁷ Hulan iamigali vian nuken lamamin agiladi cihu sikasikan ifihima fihaliben uami. Abeba abeba hiniavi agiladi sikasikan ifihima fihaliben uami. Sihim saban ulen hisin sauia hisin lahu havan akuaba akuaba vian nuken lamamin agiladi avi sikasikan ifihima fihaliben uami. Akuaba akuaba agiladi ma lamamin padan ha huaci hinivin uami. ⁸ Hameñ abavila ala cihu Noa di igavila nusañ hijinalami.

⁹⁻¹⁰ Noa di ninan ahica pam agiladi ibi nameñ. Mu Siem. Mu Ham. Mu Jafeti. Asi agan hulan iamigali fili neñ hiniavihadami agiladi sikasikan igadami. Agadi ala Noa di pam igidaci nibu hulan huaci siban hiniadami. Nibu akuaba akuaba hugi apali hiniadami. Lidiñ Asi di hiji agadi pam lubiahiladami.

¹¹ Asi igidaci hulan iamigali limu hiñile agilan sibili siban hiniavihadami. Nulidi hiji humigan agilan sagan libaliba san pam lihavihadami. ¹² Hameñ lidin hiniavidaci Asi igidaci hulan iamigali agilan hula akuaba akuaba hihi hiniavihadami agilan hula sibili siban hiniavihadami. Lidin lusin

sibili san pam lihavihadami.

Noa agan huniga hekili agadi sibila vimi.

¹³ Hameñ lihavidaci Asi agan Noa di abami. Vian igiliñ hulan iamigali sikasikan sagan libaliba san pam lihavilalı uami. Hameñ sadan vian hulan iamigali agiladidaj akuaba akuaba hihi hiniavilalı agiladidaj sikasikan ifihima fihaliben uami. La fili avi sikasikan sibili lamiben uami. ¹⁴ Nama kili vidividin dan agiladi igavila nulidi ihacikilacikila vivi lamalama huniga hekili agadi sibila viha uami. Via fihalavila hinihini hisin fipi hitin hitin lamija uami. La huniga hekili muji agadi milim vidividin hivi mijepihaliha uami. Sabi agadi avi mijepihaliha uami. ¹⁵ Huniga hekili agadi hutesi ha 130 mita hamen lamija uami. Huniga hekili agadi hekili ha 22 mita hamen lamija uami. Huniga hekili agadi tulı ha 13 mita hamen lamija uami. ¹⁶ Lavila huniga hekili agadi muji hej ulan me viha uami. Viavila huva agadi madin limu limu sikasikan laligua fihaliminan uami. Huje hibi ivo ivo san 50 senitamita valinan hinim uami. Hameñ linañ abilu agan huje hibi hej ivoubali uami. Hinihini hisin ulan uvı me agiladi avi ahica pam lamija uami. Mu migi fili hej lamija uami. Mu iahua alihan hej lamija uami. Mu iahua sabi siban hej lamija uami. Lavila huniga hekili agadi madin hej hibi lamija uami. ¹⁷ Linan vian abiliñ avili agan fili neñ iaha hekili lavila hulan iamigali agiladidaj akuaba akuaba fili neñ hiniavilalı agiladidaj sikasikan mijamigubali uami. Lici hulan iamigali agilan hula akuaba akuaba hihi hiniavilalı agilan hula sikasikan haba hima fihalavibali uami. ¹⁸ Lihavici vian cian miguavila nadı abiben uami. Nama nadı abina di viavila nadı ninadina ahica pam agiladidaj nulidi abinadinilu agiladidaj likilavila hameñ huniga hekili hej migubalan uami. ¹⁹ Lavila nama akuaba akuaba mu hidili mu hidili hihi hiniavilalı agiladi ahica lidin ahica lidin likiliha uami. Mujañ dan migenan dan likiliha uami. Likilavila huniga hekili

hen̄ laminan̄ miguavila hiniavim uami. La nibilan̄ naminan̄ hula hiniavila ma himavibali uami. ²⁰ Sihim saban̄ lahu havan̄ akuaba akuaba mu hidili mu hidili agilan̄ ahica lidin̄ ahica lidin̄ nad̄ piñ vehavibali uami. Vevila naminan̄ hula hiniavila ma himavibali uami. ²¹ Lavila nalusadan̄ sihim saban̄ lahu havan̄ akuaba akuaba agilasadan̄ simin̄ akuaba akuaba agiladi likilavila huniga hekili hivi lamiha uami. Likila lamavila ahuata hameñ nana hinibalan̄ uami. ²² Lici Noa agan̄ akuaba akuaba Asi abami agadi hameñ laci ala limi.

7

Avili hekili iahami.

¹ Huniga hekili agadi fihalici Asi Iaue agan̄ Noa di abami. Hulan̄ iamigali fili neñ hiniavilal̄ agilan̄ sibili sibañ hiniavi uami. Agadi ala vian̄ igiliñ nama pam hulan̄ huaci sibañ hininan̄ uami. Hameñ sadan̄ nama nad̄ abina hula naludi ninadinalu ahica pam agiladidañ abinadinilu agiladidañ likilavila huniga hekili hivi miguhalan̄ uami. ² Sihim saban̄ hidili hitin̄ hitin̄ hibun̄ apali agiladi likiliha uami. Muñan̄ human limu fihala human limu ahica cijin̄ agiladi likiliha uami. Migenan̄ avi human limu fihala human limu ahica cijin̄ agiladi likiliha uami. Sihim saban̄ hidili hitin̄ hitin̄ hibun̄ dan̄ hibun̄ dan̄ agiladi muñan̄ pabin̄ migenan̄ pabin̄ hameñ laci likiliha uami. ³ Havan̄ hidili hitin̄ hitin̄ agiladi avi likiliha uami. Muñan̄ human limu fihala human limu ahica cijin̄ agiladi likiliha uami. Migenan̄ human limu fihala human limu ahica cijin̄ agiladi likiliha uami. Nama hameñ linañ nibilan̄ ma haba himavibali uami. Cihu mufili nibilan̄ ala fili neñ hinia migua habilavibali uami. ⁴ Uaian̄ human limu fihala uci vian̄ abiliñ avili agan̄ fili neñ migibali uami. Migamiga hinidaci uaian̄ 38 ubali uami. Lici akuaba akuaba vian̄ nukeñ fili neñ lamiliñ hihī hiniavilal̄ agiladi sikasikan ifihima fihaliben uami. ⁵ Lici Noa agan̄ Asi Iaue nud̄ abami hameñ laci ala limi.

⁶ Noa di huali lugilavici ua 600 iahici avili hekili agan̄ fili neñ iahami. ⁷ Asi agan̄ avili migibali agasañ abiçi Noa taman̄ nulidi ninadinilu ahica pam agilan̄ nulidi abinadinilu ahuata hameñ huniga hekili hivi miguavimi. Avili nahimimagalu uavila miguavimi. ⁸⁻⁹ Migua hiniavidaci sihim saban̄ hibun̄ dan̄ sihim saban̄ hibun̄ apali lahu havan̄ akuaba akuaba agilan̄ Noa di piñ vehavimi. Hidili hitin̄ hitin̄ ahica lidin̄ ahica lidin̄ vehavimi. Muñan̄ dan̄ migenan̄ dan̄ vehavimi. Veve huniga hekili hivi miguavimi. Asi abami hameñ laci ala lihavimi. ¹⁰ Migua hiniavidaci uaian̄ human limu fihala uci avili hekili agan̄ hidili maha iahami.

¹¹ Noa di huali lugilavici ua 600 agan̄ iahami. Lici huali mu iaha hinidaci avan̄ pabin̄ umi. Lici avan̄ mu iahami. Iaha hinidaci uaian̄ human limu limu fihala hic̄ limu fihala hic̄ limu pabin̄ cijin̄ umi. Lici amili me hivi avili fili muji hiniadami agan̄ vubilim dan̄ vubilim dan̄ iahaiaha hinimi. Avili iahua uaian̄ susu hivi hiniadami agan̄ avi hen̄ migamiga hinimi. ¹² Avili hekili agan̄ hifili hifili uaiadi uaiadi migamiga hinidaci uaian̄ 38 umi.

¹³ Avili hidili maha migami hadihu ala Noa ani ani agilan̄ huniga hekili hivi miguavimi. ¹⁴ Sihim saban̄ uleñ hisin̄ sau hisin̄ lahu havan̄ akuabaakuaba mu hidili mu hidili Noa ani ani hameñ huniga hekili hivi miguavimi. ¹⁵⁻¹⁶ Sihim saban̄ akuabaakuaba hihī hiniavimi agilan̄ muñan̄ dan̄ migenan̄ dan̄ Noa di piñ vehavimi. Vevila huniga hekili hivi miguavimi. Asi abami hameñ laci ala lihavimi. Lavila Noa ani ani sikasikan hameñ huniga hekili hivi migua hiniavidaci Asi Iaue nukeñ huniga hekili agadi hibi libami.

¹⁷ Libici hiniavidaci avili agan̄ iahidaci iahidaci uaian̄ 38 umi. Lidaci avili agan̄ huniga hekili agadi miñavuhalici huniga hekili agan̄ fili agadi vala iahami. ¹⁸ Hameñ lidaci avili agan̄ vakala vakala iahidaci iahidaci huniga hekili agan̄ hen̄ umi vemi. ¹⁹ Avili agan̄ iahaiaha halu hekili hekili agiladi sikasikan miñamigu fihalami. ²⁰ Halu hekili hekili agiladi miñamigu

fihala iahici 7 mita hiniimi. ²¹ Lici hulan iamigali sihim saban ulen hisin sauha hisin lahu havan akuaba akuaba fili nej hihi hiniavimi agilan sikasikan haba hima fihalavimi. ²² Akuaba akuaba hihi hinihini fili hidavihadami agilan sikasikan hima fihalavimi. ²³ Asi Iaue agan akuaba akuaba fili nej hiniavimi agiladi sikasikan sibaj ifihima fihalami. Noa ani ani agilan huniga hekili hivi hinihini ma himavimi. Sihim saban akuaba akuaba huniga hekili hivi hiniavimi agilan avi ma himavimi. ²⁴ Avili agan fili agadi miyamigua hinidaci uaian 148 umi.

8

Avili hekili agan magila migu fihalami.

¹ Lici Asi agan Noa ani ani huniga hekili agadi muji hivi hiniavimi agilasan hiji igahilami. Sihim saban akuaba akuaba huniga hekili agadi muji hivi hiniavimi agilasan avi hiji igahilami. Lavila abici huje agan vedaci avili hekili agan hidili maha magilami. ² Avili fili muji hinihini vubilim dan vubilim dan iahaiaha hiniimi agan hen valami. Avili iahua uaian susu hivi hinihini migami agan avi sikasikan valami. ³ Lici avili agan magila magila migudaci uaian 148 umi. ⁴ Lici Noa di huali lugilavici ua 600 agan iahami. Lici huali mu iaha hinidaci avan human limu fihala human limu pabin cijin umi. Lici avan mu iaha hinidaci uaian human limu limu fihala hicci limu fihala hicci limu pabin cijin umi. Lici amili me hivi huniga hekili agan Alalati fili tibi halu dan halu dan hen fili avili muji hiniimi agadi hivi migahinimi. ⁵ Migahinidaci avili agan simisimi magila magila migudaci avan agan ahica tibi migua iahici cihu mu migua iahici uaian hen ala halu huva huva agilan pam iahavimi.

⁶ Iahavici uaian 38 uci Noa agan huniga hekili huje uu veve hibi nibu nukej vimi agadi lavilami. ⁷ Lavilavila havan mu hegumin me agadi valici vuhabila umi. Uavila cihu ma vemi. Vuhabuhu hididaci avili hekili agan sikasikan magila migu fihalici fili agan haiabila iahami. ⁸ Havan

hegumin me agan vuha uavila hididaci Noa agan havan mu ibilabi agadi valici vuhabila umi. Avili ci magila migu fihali ua hima aba nusan havan agadi valici vuhabila umi. ⁹ Lici ala hima. Avili agan fili agadi hanibun miyamigua hinidaci havan ibilabi agan migahinimini hisin pipi ciki avi ma igami. Lavila cihu vemi. Veci Noa agan human lamici ivouci havan ibilabi agadi via ivavemi. ¹⁰ La makamija hinidaci uaian human limu fihala uci cihu ala havan ibilabi agadi valici umi. ¹¹ Ua hidahida hifilidan sibaj kili oliv asin muvi agadi iavahilavila Noa di pin cihu ve iahami. Lici Noa agan igavila abami. Avili hekili agan ci magila miguadi uami. ¹² Lavila makamija hinidaci uaian human limu fihala uci cihu havan ibilabi agadi valici umi. Uavila cihu ma vemi. Sikasikan umi.

¹³ Lici Noa di huali lugilavici ua 601 agan iahami. Lici huali mu iahici uaian hen ala avili hekili agan magila migu fihalami. Lici Noa agan huniga hekili ular huva me agadi miyavikilavila igoua igave igici fili agan subiliben aba limi. ¹⁴ Huali hen ala avan mu migua iaha hididaci uaian 26 uci amili me hivi fili agan sikasikan subila fihalami.

¹⁵ Lici Asi agan Noa di abami. ¹⁶ Nama nad abina hula huniga hekili nagadi valavila fili miguhala uami. Nad ninadina ahica pam agilan nulidi abinadinilu agilan hula huniga hekili nagadi valavila fili miguavim uami. ¹⁷ Sihim saban ulen hisin sauha hisin lahu havan akuaba agilan avi miguavim uami. Miguavila sihim saban lahu havan akuaba agilan abeba abeba uavim uami. Uavila nina migua habilavim uami. Migua habila fili nagadi sikasikan fihalavim uami. ¹⁸ Lici Noa taman nulidi ninadinilu ahica pam agilan nulidi abinadinilu ahuata hamenj miguavimi. ¹⁹ Sihim saban ulen hisin sauha hisin lahu havan akuaba hidili hitin hitin agilan avi huniga hekili agadi valavila fili miguavim.

²⁰ Miguavila Noa agan Asi Iaue san sagali hilahila hisin liba vadim ibilami. Ibilavila fihalavila sihim saban hidili hitin hitin hibus apali apali agiladi pabin

lidin pabin lidin likilami. Havanj avi hidili hitin hitin hibun apali apali agiladi pabin lidin pabin lidin likilami. Likilavila ifihimuhimu uavila sagali iguben aba liba vadim hiv'i miñjaiahua lama avinj hiv'i hila fihalami. ²¹ Hilidaci hisi huaci huaci agilan iahuavidaci Asi Iaue agan hisi iga iga hiji namej lamami. Hulan iamigali minibili hinihini lusin sibili vivi hiji pam lamavilal uami. Hamej agasan ala viaj akuaba akuaba agiladi sibili igavila ifihima fihalacina uami. Agadi ala akuaba akuaba sibili lamacin hamej cihu cihu ma sibili lamiben uami. ²² Fili nagan hinidaci simin hulihuli himin hinibali uami. Uli mavamava himin hinibali uami. Vumili saj himahima himin hinibali uami. Vubiñ fihala fihala himin hinibali uami. Avili himin hinibali uami. Uaian himin hinibali uami. Uaiadi hinibali uami. Hifili hinibali uami. Akuaba akuaba himin agilan hamej laji hamej laci ala hiniavibali uami.

9

Asi cian miguavila Noa di abami.

¹ Asi agan Noa didan nudu ninad-inu agiladidan huaci lamavila abami. Namilan fili neñ hinia ninanadi havahava habilihalan uami. Habilavila fili nagadi sikasikan fihalihalan uami. ² Viaj liliñ sihim saban lahu havan hehilan akuaba agilan nalusañ hekili lidavibali uami. Lidalida naludi lihu hiv'i hiniavibali uami. ³ Vaka viaj abiliñ namilan simin isabilan kili asinj akuaba akuaba agiladi laci nadamilan uami. Iabi neñ viaj abiliñ namilan sihim saban akuaba akuaba hihi hinihini hidavilali agiladi avi vivi nibalan uami. ⁴ Agadi ala sihim midi dan agadi nimilan uami. Midi uu veve hinidaci akuaba akuaba hihi hiniavilali uami. Hamej sadañ sihim midi dan hiniavilali agiladi nimilan uami. ⁵ Sihim saban akuaba akuaba agilan hulan mu agadi iavavici himici uami. Ha viaj sihim saban akuaba akuaba agiladi avi sibili lamiben uami. Hulan mu agan hulan mu agadi ifihimici uami. Ha viaj hulan

agadi avi sibili lamiben uami. ⁶ Viaj Asi uami. Viaj nuken ala hulan iamigali lamilin iaha viaj nuken me hiniavilal uami. Hamej sadañ hulan mu agan hulan mu agadi ifihimici ha nudu avi hibin ifihimavibali uami. ⁷ Namilan ninanadi akape huhilihalan uami. Huhililan iaha habilavila fili nagadi sikasikan fihalavim uami.

⁸ Lavila Asi agan Noa didan nudu ninad-inu agiladidan abami. ⁹ Ci igilañ uami. Viaj cian miguavila naludidan naludi ninanadinalu ajihalinalu iamilihhalinalu agiladidan abadin uami. ¹⁰ Sihim sabañ uleñ hisinj sauha hisinj lahu havan akuaba akuaba huniga hekili hiv'i hinia fili miguavi agiladi abadin uami. Akuaba akuaba mufili hihi hiniavibali agiladi avi abadin uami. ¹¹ Viaj cian miguavila naludi abadin uami. Viaj avili hekili agadi cihu ma abiliñ iahibali uami. Iaha hulan iamigali agiladidan akuaba akuaba hihi hiniavilal agiladidan ma miñjamigubali uami. Avili hekili agan fili nagadi sikasikan cihu ma miñjamiguci sibili libali uami. ¹²⁻¹³ Viaj lahivulin iahua avili susu hiv'i ci lamin uami. Nudu igavila hiji lamavila abihalan uami. Ha Asi agan cian miguavila aludidan akuaba akuaba hihi hiniavilal agiladidan abami agan aba abihalan uami. Cian miguavila abami agan hamej laci hamej laci hinibali aba abihalan uami. ¹⁴ Viaj abiliñ avili susu agan iahici lahivulin agan avi avili susu agadi hinilaha iahibali uami. ¹⁵ Iahici igavila viaj cian miguavila naludidan akuaba akuaba hihi hiniavilal agiladidan abin agasan igahiliben uami. Igahilavila cihu avili hekili agadi ma abiliñ iaha akuaba akuaba hihi hiniavilal agiladi miñjamiguci sikasikan ma sibili lihavibali uami. ¹⁶ Lahivulin agan avili susu hiv'i hinidaci viaj igavila cian miguavila naludidan sihim saban akuaba akuaba fili neñ hihi hiniavilal agiladidan abin agasan igahiliben uami. Cian miguavila abin agan mufili mufili hamej laci hamej laci hinibali uami. ¹⁷ Lahivulin agadi igavila

cian miguavila abin agasan hiji lamihalan uami.

Noa agan ajinu vihili igibali agasan ninanu Ham di abami.

¹⁸ Noa dī ninaq ahica pam huniga hekili hivi hinia miguavimi agiladi ibi namej. Mu Siem. Mu Ham. Mu Jafeti. Ham dī ninanu nibu Kenan. ¹⁹ Noa dī ninaq ahica pam agilan ninanadi havavici nulidi ajihalinilu iamilihalinilu agilan latiha uavila fili nagadi sikasikan fihalavimi.

²⁰ Noa agan huali sibila vihadami. La nibu ala hidili maha limin uain huali agadi hulimi. ²¹ Mu tibi Noa agan limin uain agiladi amin agiladi miti agadi nami. Navila uavauava iahumi. Uavauava iahuavila nudi havili ulej muji hej muhili havili apali ani hisivami. ²² Ani hisividaci ninanu Ham agan ivouavila iaganu dī igami. Ham nibu Kenan iaganu. Igici muhili havili apali sibajani hisivami. Hisividaci Ham cihu ivavevila Siem didan Jafeti didan abami. ²³ Lici Siem hula Jafeti hula havili ulan agadi huligalavila hadi hilahila hutesi fidim agadi limu limu miyalivavila nulidi macin hivi hafiavila ahica hulipin hulipin hivi simisimi sibaj uavimi. Ua ivouavila iaganilu dī haflibavimi. Iaganilu agan muhili havili apali hinidaci ninan ahica agilan ma limu cimilavila iaganilu dī igavimi. ²⁴ La ivavehavici Noa dī hiji agan tovemi. Toveci hinidaci nudi ninaq sijan Ham agan nudi akuaba akuaba limi agasan sulavimi. Sulavidaci nifili igahilami. ²⁵ La abami. Kenan agan vihili igibali uami. Nibuakuaba akuaba apali hinibali uami. La hinibini nudi hidili pam agiladi sibila mu mu havi havi vibali uami. ²⁶⁻²⁷ La cihu abami. Alan Asi Iaue dī ibi pam miyaiyahimili uami. Ha Siem dī Asi uami. Kenan agan nibu Siem dī Jafeti dī sibila hisin hulan hinibali uami. Asi agan abici Jafeti dī ninanadi agilan iaha habilavila fili tibi hekili vihabili uami. Iaha habilavila Siem dī hidili agilan hula huaci hiniavibali uami. ²⁸ Avili hekili agan magila migu fihalici Noa agan fili nej hinidaci huali 350 umi. ²⁹ Lici Noa dī huali lugilavici ua 950 agan iahici hej himami.

10

Noa di ninadinu ajihalinu iamilihalinu agiladi ibi

¹ Noa ninadinu dī ibi namej. Mu Siem. Mu Ham. Mu Jafeti. Avili hekili agan magila migu fihalici Noa dī ninaq ahica pam agilan ninanadi hej havavimi. Nulidi ninadinilu ajihalinilu iamilihalinilu agiladi ibi namej.

² Jafeti ninadinu dī ibi namej. Mu Gomeli. Mu Magoki. Mu Madai. Mu Javan. Mu Tubali. Mu Meseki. Mu Tilasi. ³ Gomeli ninadinu dī ibi namej. Mu Asikenasi. Mu Lifati. Mu Togalima. ⁴ Javan ninadinu dī ibi namej. Mu Elisa. Mu Talisisi. Javan nibu Saipilusi avili muha hiniavihadami agiladi iamilihalinilu hinidami. Dodan hidili agiladi avi iamilihalinilu hinidami. ⁵ Nibilan ala latihavila ua avili hekili caba caba hej hiniavihadami. La hidili hitin hitin haiabila hitin hitin fili tibi hitin hitin hamen hiniavihadami. Nulidi cian sibaj avi hitin hitin hiniavihadami.

⁶ Ham ninadinu dī ibi namej. Mu Kusa. Mu Isipi. Mu Libia. Mu Kenan.

⁷ Kusa ninadinu dī ibi namej. Mu Ceba. Mu Havila. Mu Sapita. Mu Lama. Mu Sapiteka. Lama dī ninaq ahica. Mu Seba. Mu Dedan. ⁸ Kusa dī ninaq mu Nimiloti. Nimiloti agan nibu mise hulan vidividin dan iahami. ⁹ Asi Iaue agan Nimiloti saj vidividin igudaci nibu sihim sabaj akuaba akuaba vihadami. Lidaci hulan iamigali agilan hula mu dī ibi miyaiyahiben aba abavihadami. Hulan nagan nibu Nimiloti me uavihadami. Asi Iaue agan vidividin nusaj igudaci sihim sabaj akuaba akuaba vilali uavihadami. ¹⁰ Nimiloti nibu hidili maha Babeli haiabila Eleki haiabila Akati haiabila Kaline haiabila agiladi migiladami. Haiabila hekili hekili agilan Babilonia fili tibi hej hiniavihadami. ¹¹ La cihu Babilonia fili tibi agadi vala uavila Asilia fili tibi hinidami. Hinibini haiabila limu hihile agiladi avi vimi. Mu Ninive. Mu Lehabotili. Mu Kala. ¹² Mu Lesen. Lesen haiabila agan nibu Ninive haiabila hinici uci Kala haiabila hinici veci alihan hej hinidami. Kala haiabila agan nibu haiabila hekili.

13-14 Isipi dī iamılıhalinu agıladı hidili hitiñ hitiñ nıbilan men. Mu Ludi hidili. Mu Anam hidili. Mu Lehapı hidili. Mu Napitu hidili. Mu Patilusi hidili. Mu Kafitoli hidili. Mu Kasılı hidili. Kasılı hidili agadı latihinj ha Filisitia hidili. **15-18** Kenan dī ninan Cimegeñ agadı ibi Saidon. Kenan agañ hımıcı nudi iamılıhalinu agılañ hiniavici hutesi lici latihavila ua hitiñ hitiñ hiniavıhadami. Nulidi hidili nıbilan men. Mu Hitı hidili. Mu Jebusı hidili. Mu Amoli hidili. Mu Giligası hidili. Mu Hivı hidili. Mu Alika hidili. Mu Sini hidili. Mu Alivatı hidili. Mu Semali hidili. Mu Hamati hidili. **19** Kenan dī iamılıhalinu fili tibi hiniavıhadami agadı vali limu ha Saidon haiabila. Limu ha Gelalı haiabila. Gelalı haiabila ha Gasa haiabila miki hiniadami. Valı limu ha Sodom haiabila Gomola haiabila Atıma haiabila Seboim haiabila. Seboim haiabila nıbu Lasa haiabila miki hiniadami. **20** Hulanı nıbilan Ham dī ajihalinu iamılıhalinu pam. Nıbilan ala hidili hitiñ hitiñ haiabila hitiñ hitiñ fili tibi hitiñ hitiñ hamen hiniavıhadami. Nulidi cian sibañ avi hitiñ hitiñ hiniavıhadami.

21 Jafeti dī isanu ha Siem. Siem nıbu Ebeli hidili agıladı iamılınilu. Nıbu avi ninan limu hihile agıladı havami. **22** Siem dī ninadinu agıladı ibi men. Mu Elam. Mu Asuli. Mu Alipakisati. Mu Ludi. Mu Alam. **23** Alam dī ninadinu agıladı ibi men. Mu Usı. Mu Huli. Mu Geteli. Mu Masi. **24** Alipakisati dī ninanu ha Sele. Sele dī ninanu ha Ebeli. **25** Ebeli ninan ahica havami. Mu Peleki.* Peleki agañ hinidaci hulanı iamigali fili neñ hiniavıhadami agılañ hitiñ hitiñ lihavımı. Peleki imanu Jokitan. **26** Jokitan ninadinu dī ibi men. Mu Alimodati. Mu Selepi. Mu Hasalimaveti. Mu Jela. **27** Mu Hadolam. Mu Usali. Mu Dikila. **28** Mu Obali. Mu Abimaeli. Mu Seba. **29** Mu Ofili. Mu Havila. Mu Jobapi. Hulanı nıbilan Jokitan dī ninadinu laci. **30** Jokitan dī iamılıhalinu fili tibi hiniavıhadami agadı valı limu ha Mesa haiabila. Limu ha Sefali haiabila. Sefali haiabila agañ fili tibi halu dañ halu dañ uaian iahaiaha kilikili heñ hiniadami. **31** Hulanı nıbilan Siem dī ajihalinu iamılıhalinu pam. Nıbilan ala

hidili hitiñ hitiñ haiabila hitiñ hitiñ fili tibi hitiñ hitiñ hamen hiniavıhadami. Nulidi cian sibañ avi hitiñ hitiñ hiniavıhadami. **32** Nıbilan hidili hitiñ hitiñ agadı ala hidili sibañ nıbu Noa. Avılı hekili agañ magıla migu fıhalici hulanı iamigali agılañ iaha habıla latihavila ua fili tibi hitiñ hitiñ hiniavıhadami.

11

Ası Iaue agañ hulanı iamigali agıladı cian sibañ mıñaihuihu limi.

1 Vaka sibañ hulanı iamigali agılañ cian sibañ pabiñ laci abavıhadami. **2** Lıdını uaian iahaiaha kilikili heñ hinihini hidavıhadami. Hidahıda uavıla Babilonia fili tibi iahuavıla fili abili agadı igavıla heñ hiniavıhadami. **3** La nıbilan nukeñ nukeñ abavımi. Alialanı uavımi. Filı can agadı vivi enala enala avıñ hıvı hılidamılı vıdivıdını lıhavımi uavımi. Vıdivıdını lıdını liba me hiniavıbalı uavımi. Hameñ abavıla fili can agadı vivi enalavidaci liba me hiniavımi. Hiniavidaci vivi nulidi hıvı uları hafiavımi. Liba agıladı milim dañ lamalamı ifıhapuhapu iahuavımi. **4** Lavıla abavımi. Alialanı uavımi. Haiabila hekili vimili uavımi. La uları hıvı hekili vimili uaian susu hıvı iahubalı uavımi. Lici hulanı iamigali aludı sibila agadı igavıla aludı ibi mıñaihavıbalı uavımi. Aludı lahuavıci hitiñ hitiñ hinimagalu uavımi.

5 La sibila vihavidaci Ası Iaue agañ uları hıvı hekili agadıdañ haiabila agadıdañ igiben aba migami. **6** Mıga igavıla abami. Hulanı iamigali nagılañ hidili pabiñ laci cian sibañ avi pabiñ laci hinihini haiabila hekili nagadı vihavadi uami. Nulidi hıjı hıvı nukeñ akuaba akuaba viben aba lavıla ha nıbilan nukeñ huaci vihavıbalı uami. **7** La nudi hıvı iahuavıla abami. Alia uami. Viañ cihu miguavıla nulidi cian sibañ pabiñ laci agadı mıñaihuihu liben uami. Hameñ lılıñ nıbilan cian sibañ hitiñ hitiñ aba aba uavauava iahuavıbalı uami.

8 Hameñ abavıla hidili pabiñ laci agıladı mıñai hitiñ hitiñ lici sibila agadı valavıla fili tibi hitiñ hitiñ hıvı uavımi. **9** Ası Iaue nukeñ nulidi cian sibañ agadı mıñaihuihu lici hidili

* **10:25** 10.25 Aludı cian sibañ hıvı hitiñ hitiñ lihavımi aba abılalu agasən nıbilan Ibilu cian hıvı Peleki uavıhadami.

pabinj agilan latihavila hitin hitin uavila fili tibi mu hiv mu hiv hiniavimi. Cian sibaj miñaihuihu limi sadañ haiabila agadi ibi lamavila abavimi. Babel* uavimi.

Siem di ninadinu ajihalinu iamilihalinu agiladi ibi

10 Siem di ninadinu ajihalinu iamilihalinu agiladi ibi nameñ. Avili hekili agan magila miñi fihilici hual ahica uci Siem di hual lugilavici ua 100 iahami. Lici Siem agan ninañ havami. Nudi ibi Alipakisati. **11** Lici hual 500 udaci ninanadi limu hihile agiladi avi havami. Lavila heñ himami.

12 Alipakisati iaminu nudi huhilici iaha hinidaci hual 35 umi. Lici Alipakisati agan ninañ havami. Nudi ibi Sele. **13** Lici hual 403 udaci ninanadi limu hihile agiladi avi havami. Lavila heñ himami.

14 Sele iaminu nudi huhilici iaha hinidaci hual 30 umi. Lici Sele agan ninañ havami. Nudi ibi Ebeli. **15** Lici hual 403 udaci ninanadi limu hihile agiladi avi havami. Lavila heñ himami.

16 Ebeli iaminu nudi huhilici iaha hinidaci hual 34 umi. Lici Ebeli agan ninañ havami. Nudi ibi Peleki. **17** Lici hual 430 udaci ninanadi limu hihile agiladi avi havami. Lavila heñ himami.

18 Peleki iaminu nudi huhilici iaha hinidaci hual 30 umi. Lici Peleki agan ninañ havami. Nudi ibi Leu. **19** Lici hual 209 udaci ninanadi limu hihile agiladi avi havami. Lavila heñ himami.

20 Leu iaminu nudi huhilici iaha hinidaci hual 32 umi. Lici Leu agan ninañ havami. Nudi ibi Seluki. **21** Lici hual 207 udaci ninanadi limu hihile agiladi avi havami. Lavila heñ himami.

22 Seluki iaminu nudi huhilici iaha hinidaci hual 30 umi. Lici Seluki agan ninañ havami. Nudi ibi Naholi. **23** Lici hual 200 udaci ninanadi limu hihile agiladi avi havami. Lavila heñ himami.

24 Naholi iaminu nudi huhilici iaha hinidaci hual 29 umi. Lici Naholi agan ninañ havami. Nudi ibi Tela. **25** Lici hual 119 udaci ninanadi limu hihile agiladi avi havami. Lavila heñ himami.

26 Tela iaminu nudi huhilici iaha hinidaci hual 70 umi. Lici Tela agan ninañ limu hihile havami. Mu Abilam. Mu Naholi. Mu Halan.

27 Tela di ninadinu ajihalinu agiladi ibi nameñ. Mu Abilam. Mu Naholi. Mu Halan. Halan agan ninañ havami. Nudi ibi Loti. **28** Halan agan nudi nukeñ haiabila Uili heñ hinia himami. Kalidia hidili agilan Uili haiabila hiniavihadami. Nudi iaganu Tela agan hihi hinidaci himami.

29 Abilam agan Selai di sabimi. Naholi agan Milika di sabimi. Milika di Isika di iaganilu Halan. **30** Selai agan uaji hinihini ninanadi ma huhiladami. **31** Tela agan ninañ nabenu Abilam taman didan ajinu Loti didan likilavila Uili haiabila agadi valavila uavimi. Abilam abinu nibu Selai. Loti nibu Halan di ninañ. Kenan fili tibi san uavimi ala Halan haiabila hiniavihadami.

32 Hiniavidaci Tela di hual lugilavici ua 205 iahici Halan haiabila heñ hinia himami.

12

Asi agan Abilam di piñ iahami.

1 Asi Iaue agan Abilam di abami. Nama nadil fili tibi nagadidan nadil hidili pam agiladidan valavila uha uami. Nadil isagalina imahalina agiladi avi valavila uha uami. Uavila fili tibi mu nadil abalamiben heñ hiniha uami. **2** Vian nadil iamilihalina agiladi liliñ iaha habila hidili hekili hiniavibali uami. Nadil avi huaci lamiliñ nama ibi hekili dan hiniiban uami. Ibi hekili dan hinihini hulan iamigali hidili mu mu agiladi huaci lamicha uami. **3** Vian hulan iamigali nadil huaci lamavilal agiladi nulidi avi huaci lamiben uami. Agadi ala hulan iamigali nadil sibili igavilal agiladi vian nukeñ liliñ nibilan vihili igavibali uami. Vian nasan igahilahila hulan iamigali sikasikan fili neñ hiniavilal agiladi huaci lamiben uami.

4-5 Lici Abilam agan Asi Iaue di cian lubiahilavila Halan haiabila agadi valavila umi. Umi hadihu heñ Abilam di hual lugilavici ua 75 iahami. Lici Abilam nudi abinu Selai didan nudi isanu di ninañ Loti didan viavila ahuata hamen

* **11:9** 11.9 Alud cian sibaj hivi miñaihuihu limi aba abilalu agasan nibilan Ibilu cian hivi Babeli uavihadami. **12:1** 12.1 HJL 7.2-3, Ib 11.8   **12:3** 12.3 Ga 3.8

uavimi. Nulidi sibila hisin hulan iamigali akuaba akuaba Halan haiabila hinihini vihavihadami agiladi avi viavila Kenan fili tibi sanj uavimi. Ua hidahida uavila Kenan fili tibi iahuavimi. ⁶ Iahuavila hidahida uavila Sekem haiabila iahuavimi. Mole di kili hekiliagan Sekem haiabila mik hej hiniadami. Hinidaci nibilan uavila hej ala hiniavimi. Ua hiniavimi hadihu hej Kenan hidili agilan fili tibi hej hiniavihadami. ⁷ Hiniavidaci Asi Iaue agan Abilam di pin iahavila abami. Fili tibi nagadi nad iamilihalina agilasan iguben uami. Lici Abilam agan Asi Iaue di ibi miñiaahiben aba sagali hilahila hisin liba vadim ibilami. Asi Iaue agan nud pin iahami agasan igahilavila ibilami. ⁸ La cihu Abilam agan Beteli haiabila hinici uci fili tibi halu dan halu dan uaian iahaiaha kilikili hej umi. Lavila Beteli haiabila Ai haiabila agiladi alihan alihan hej havili ulan hafivimi. Beteli haiabila agan uaian migumigu kilikili hej hiniadami. Ai haiabila agan uaian iahaiaha kilikili hej hiniadami. Lavila Abilam agan sagali hilahila hisin liba vadim hej ibilavila Asi Iaue di ibi luvila luvila nud ibi miñiaahami. ⁹ La hulan iamigali Abilam ani uavimi agilan hamej laci hamej laci havili ulan hafifahi hinihini uu Negevi fili tibi iahuavimi.

Abilam Isipi fili tibi uavila hiniadami.

¹⁰ La fili tibi hej hiniavidaci siminj akuaba akuaba apali siban lici humigan ibilibili hekili iahami. Lici Abilam agan hulan iamigali nibu hula hidavimi agilan hula Isipi fili tibi hinihini sanj uavimi. ¹¹ Uavila Isipi fili tibi iahuben aba mik mik lavila Abilam agan nud abinu Selai di abami. Ci iginan uami. Vian nadigili nad mugan lamigan agan huaci siban hini uami. ¹² Hamej sadan Isipi fili tibi hisin hulan agilan nad mavin igavibali uami. La hiji namej lamavibali uami. Na nudigili aba abavibali uami. La iadi ifihimavila nad valavici hinibana uami. ¹³ Hamej sadan nama namej abiha uami. Ha nibu iadi amu aba abiha uami. Hamej abinan nibilan iadi huaci lamavila ma ifihimavibali uami.

¹⁴ La uavila Isipi fili tibi iahuavimi. Iahuavici Isipi fili tibi hisin hulan agilan nudigili agadigili igavici mugan lamigan huaci siban hini. ¹⁵ Lici Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agadigili himamigili dan agilan Selai di igavila nulidi manigali agadigili abavimi. Iamigali mu mugan lamigan huaci siban agan vevila hini uavimi. La uavila Selai di viavila Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agadigili ulan hivi vavehavimi. ¹⁶ Vavehavici Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan Selai di mavin igavila Abilam di huaci lamami. La saban sipsipi saban bulimakau saban doniki saban kameli agiladi Abilam sanj igumi. Sibila hisin hulan iamigali agiladi avi igumi. ¹⁷ Iguavila Abilam abinu Selai di sabici nudigili iamigali me hini. Lici Asi Iaue agan Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agasadau nudigili ulan pam hisin agilasadau himuhimu hekili mu hidili mu hidili agiladi igumi. ¹⁸⁻¹⁹ Lici Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan Abilam sanj cian iguci umi. Lici Abilam veci nudigili abami. Nama ak sanj iadi anali namej abahana uami. Vian nudigili amunu aba abahana uami. Selai iadi iamigali aba ma abahana uami. Hamej linan vian nudigili sabicin uami. Lili nibu iadi iamigali me hini uami. La abami. Nadigili nan hini uami. Viavila ahica uhalan uami. ²⁰ Lavila nudigili sagan hisin hulan agiladi abami. Abilam agan Isipi fili tibi nej hini uami. Hamej abici Abilam didan abinu didan lahuavimi. Lahuavici nulidi akuaba akuaba agiladi likilavila uavimi.

13

Loti agan Abilam di valavila umi.

¹⁻² Abilam nibu saban mu hidili mu hidili liba siliva liba goli akuaba akuaba akape dan hiniadami. La Isipi fili tibi agadigili vala cihu Negevi fili tibi vehavimi. Nudigili abinu didan nudigili akuaba akuaba agiladidau viavila vedaci Loti avi nibilan hula vehavimi. ³ Ve hiniavila cihu Abilam agan nudigili sibila hisin hulan iamigali agilan hula Negevi fili tibi valavila vehavimi. La

havili ular hafihafi hinihini veve Beteli haibila iahavimi. Vaka havili ular Beteli haibila hinici uci Ai haibila hinici veci alihan hafiavimi hej iahavimi. ⁴ Lavila Abilam agan sagali hilahila hisin liba vadim vaka ibilami hej uavila Asi Iaue di ibi luvila luvila nudi ibi miñajahami.

⁵ Loti avi Abilam ani vehavimi. Nibu avi saban sipsipi saban bulimakau dan hiniadami. Hulan iamigali akape avi nibu hula hidahida havili ular hafihafi hinihini vehavimi. ⁶ Abilam hula Loti hula akuaba akuaba akape dan sadan humisi avili akuaba agilasan tibi migavimi. La ahica hinihini agan hima limi. ⁷ Hamen sadan Loti di sibila hisin hulan saban mu hidili mu hidili migilavihadami agilan hula Abilam di sibila hisin hulan saban mu hidili mu hidili migilavihadami agilan hula lamacilavihadami. Hadihu hej Kenan hidili agilan Pelesi hidili agilan avi fili tibi hej ala hiniavihadami. ⁸ Lamacilavidaci Abilam agan Loti di abami. Alan ahica hidili pam laci uami. Ahica lamacilimagal uami. Aludi sibila hisin agilan avi lamacilavimidi uami. ⁹ Igiha uami. Fili tibi hekili ha hini uami. Nama iadi vala uavila fili tibi mu hivi hiniha uami. Nama human simi kilikili hivi uben aba linan viañ human sakali kilikili hivi uben uami. Nama human sakali kilikili hivi uben aba linan viañ human simi kilikili hivi uben uami.

¹⁰ Lici Loti agan lagulamavila igasulami. La Jolidan avili fili abili agadı igasulasula uu Soali haiabila agadı igami. Fili abili agan nibu avili makaj akape sadan huaci saban hiniadami. Fili abili agadı igici nibu Asi Iaue di hualı me hiniadami. Nibu avi Isipi fili tibi me hiniadami. Hadihu hej Asi Iaue agan Sodom haiabila Gomola haiabila agiladi ma sibili lamami. ¹¹ Lici Loti agan Jolidan avili fili abili agadı sikasikan vivi san abami. Lavila Abilam di valavila uaian iahaiaha kilikili hej umi. Uavila hitin hitin hiniavihadami. ¹² Abilam nibu Kenan fili tibi hiniadami. Loti agan haiabila hekili hekili Jolidan avili fili abili caba caba hiniavihadami agiladi alihan hej ala hiniadami. La havili ular agiladi Sodom

haiabila mikı siban hej hafiavimi. ¹³ Hulan iamigali haiabila hej hisin agilan sibili siban hiniavihadami. Asi Iaue agan nulidi igidaci nibilan akuaba akuaba lusin sibili sibili laci vihavihadami.

Abilam agan Hebilon haiabila umi.

¹⁴ Loti agan Abilam di vala uci Asi Iaue agan Abilam di abami. Nama neñ lagulamavila fili tibi nagadi sikasikan igasulih uami. Uaian iahaiaha kilikili hej igasulih uami. Uaian migumigu kilikili hej igasulih uami. Ium kilikili hej igasulih uami. Lakulaman kilikili hej igasulih uami. ¹⁵ Fili tibi sikasikan iga-sulinan nagadi nasadan nadı iamilihhalina agilasadañ iguben uami. Igulin mufili mufili fili tibi nagan naludi nukej fili tibi hinali uami. ¹⁶ Hinidaci nadı iamilihhalina agiladi huaci lamiliñ iaha habila hacin hilici me hiniavibali uami. Hulan mu hacin hilici huaci lugilivi lici uami. Ha nibu nadı iamilihhalina agiladi avi huaci lugilivi uami. ¹⁷ Fili tibi sikasikan nasan iguben nagadi nama iaha hidahida igiha uami. ¹⁸ Lici Abilam agan nudi sibila hisin hulan agilan hula havili ular agiladi hivahiva vivi Hebilon haiabila uavimi. Uavila Mamile di kili hekili hekili hiniavihadami hej havili ular hafiavimi. Mamile di kili hekili hekili agilan Hebilon haiabila mikı hiniavihadami. Lavila Asi Iaue san sagali hilahila hisin liba vadim agadi hej ibilami.

14

Abilam agan manigali limu hihile agiladi livalamı.

¹⁻⁹ Kedolaomeli nibu Elam fili tibi migiladami. Migilidaci manigali limu hihile agilan nudi lihu hivi hiniavihadami. Nulidi ibi nameñ. Mu Sodom haiabila hisin agiladi manigali Belia. Mu Gomola haiabila hisin agiladi manigali Bilisa. Mu Atima haiabila hisin agiladi manigali Sinapi. Mu Seboim haiabila hisin agiladi manigali Semebeli. Mu Bela haiabila hisin agiladi manigali. Nibilan ahuata Kedolaomeli di lihu hivi pam hiniavihadami. Bela haiabila agadı ibi mu Soali. Kedolaomeli di lihu hivi hiniavidaci

huali human limu limu fihala hici limu ahica cijen umi. Lici huali mu hivi nibilan nudi cian lulavimi. Lihavici cihu huali mu hivi Kedolaomeli agan nudi nagilihalinu ahica pam agilasan cian iguci uci vevavimi. Manigali vevavimi agiladi ibi namen. Mu Babilonia fili tibi hisin agiladi manigali Amilafeli. Mu Elasali fili tibi hisin agiladi manigali Alioki. Mu Goim hidili agiladi manigali Tidal. Vehavici manigali limu ahica limu ahica nibilan ala nulidi sagan hisin hulemili agilan hula Asitelotikalnaim haiabila uavila Lefaim hidili agilan hula sagan libavila nulidi livalavimi. Livalavila Ham haiabila uavila Susi hidili agiladi livalavimi. Lavila Kiliataim haiabila mik uavila fili abili hen Em hidili agiladi livalavimi. La Holi hidili agiladi Seili fili tibi halu dan halu dan hen livala lahua via ua Elipalan haiabila hen valavimi. Elipalan haiabila nibu fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali caba hen hiniadami. La cihu ligala Kadesi haiabila vevavimi. Vaka Kadesi haiabila agasan Enimisipati uavihadami. La Amaleki hidili agiladi fili tibi hidahida sagan libavila nulidi livalavimi. La Amoli hidili Hassonitamali haiabila hiniavihadami agilan hula sagan libavila nulidi livalavimi. Sagan libavici ci lici cihu Kedolaomeli agan nudi nagilihalinu agilan hula uavila manigali human limu fihala agilan hula sagan libavimi. Manigali agiladi haiabila agiladi ibi nibilan namen. Mu Sodom. Mu Gomola. Mu Atima. Mu Seboim. Mu Bela. Manigali human limu fihala agilan nulidi sagan hisin hulemili agilan hula Sidim fili abili hen migudiba hiniavimi. Detisi idu hekili agan hen ala hiniadami. Migudiba hiniavila Kedolaomeli ani ani agilan hula sagan libiben aba lihavimi. Lavila manigali human limu fihala agiladi sagan hisin hulemili agilan hula manigali limu ahica limu ahica agiladi sagan hisin hulemili agilan hula sagan libavimi.

¹⁰ Sidim fili abili hen tuli akape maşa milim dan agilan hiniavihadami. Hen ala sagan libavidi Sodom haiabila hisin agiladi manigali agan hula Gomola haiabila hisin agiladi manigali agan hula hanjibalu aba lihavimi. La hanjila hanjila

uavila tuli maşa milim dan agiladi hivi havala havala miguvimi. Manigali ahica pam agilan hanjila fili halu dan halu dan hen uavimi. ¹¹ Kedolaomeli agan nudi nagilihalinu agilan hula ua sagan libavila manigali human limu fihala agiladi livalavimi. La Sodom haiabila hisin agiladi Gomola haiabila hisin agiladi akuaba akuaba agiladi sikasikan vihavimi. Nulidi simen avi viavila uavimi. ¹² Loti agan Sodom haiabila hiniadaci sagan libavimi. Lavila Loti didan nudi akuaba akuaba agiladidan via uavimi. Loti nibu Abilam isanu di ninanu.

¹³ Via uavidaci hulan mu agan sivilavila hanjila Abilam di piñ umi. Ua iahuavila akuaba akuaba lihavimi agasan Abilam di sulami. Abilam nibu Ibilu cian abadami. Nibu Mamile di kili hekili hekili mik hen hiniadami. Mamile nibu Abilam di nagilinu. Nudi imahalinu Esikoli hula Aneli hula nibilan avi Abilam di nagilihalinu. Nibilan Amoli hidili.

¹⁴ Abilam agan Loti di viavila uavimi agadi cian hiji igahilami. Lavila hulan vidividin dan nibu hula hinia hekili lihavimi agilasan cian iguci uci vevavimi. Vehavici nulidi lugilavici ua 318 iahami. La manigali limu ahica limu ahica agiladi sivi uavila Dan haiabila agadi livalavimi. ¹⁵ La hifili Abilam agan nudi hulan vidividin dan agiladi latihici ahica hidili hiniavimi. Lavila hifili hen ala manigali limu ahica limu ahica agilan hula sagan libavila nulidi livalavimi. Lavila nulidi lakulamañ kilikili hen lahulahu via ua Damasikusi haiabila livalavila ua Hoba haiabila hen valavimi. ¹⁶ La manigali agilan nulidi livala akuaba akuaba via uavimi agiladi cihu ahila vavehavimi. Abilam ninanu Loti didan iamigali nibu hula hiniavihadami agiladidan vavehavimi. Hulan iamigali limu hihile agiladidan nulidi akuaba akuaba agiladidan avi cihu sikasikan vavehavimi.

Melikisedeki agan Abilam di huaci lamami.

¹⁷ Abilam ani ani agilan uavila Kedolaomeli agan hula sagan libavila nudi livalavimi. Manigali limu hihile Kedolaomeli hula hidavimi agilan hula

avi sagan libavila nulidi livalavila cihu vehavimi. Vehavidaci Sodom haiabila hisin agiladi manigali agan uavila nulidi Save fili abili hen igami. Fili abili agadi ibi mu manigali agadi fili abili uavihadami. **18** Melikisedeki nibu Salem haiabila hisin agiladi manigali. Nibu Asi iahua hivi hiniadami agasan sagali igu igu hisin hulan hiniadami. Nibu maci agadidan limin uain agiladi amin agiladi miti agadidan Abilam san via umi. **19** Via uavila Abilam di huaci lamavila abami. Asi iahua hivi hinilali agan fili uaian susu akuaba akuaba agiladi lamami uami. Nibu nadu huaci lamibali uami. **20** Alan nudu ibi miyajahimili uami. Nama nadu nagili lamavalil agilan hula sagan libidalan Asi nadu ahiliyahuci nulidi livalahalan uami. Lici Abilam agan akuaba vimi agiladi viavila human limu limu fihala migun lamami. Lamici hiniavidaci labilavila pabin migun agadi Melikisedeki san igumi. **21** Iguci cihu Sodom haiabila hisin agiladi manigali agan Abilam di abami. Nama sagan libavila nulidi livalavila akuaba vihanan agiladi ha viha uami. Iadi hulan iamigali agiladi laci iasan valinan cihu vehavim uami. **22** Lici Abilam agan abami. Asi Iaue iahua hivi hinilali agan nibu ala fili uaian susu akuaba agiladi lamami uami. Hamej sadan nudu ibi hivi abin uami. Hivi hekili aba abin uami. **23** Vian havili hicahica hisin limin agadidan hic sigiti hahahaha hisin limin agadidan ma sibaj viben uami. Nadu akuaba sudime ciki agiladi avi ma sibaj viben uami. Lili nama iadi namej abiminan uami. Vian nuken lili Abilam agan hulan akuaba akape dan hini aba abiminan uami. **24** Iadi hulemili agilan akuaba agiladi ci naval uami. Vian nuken akuaba ciki ma viben uami. Agadi ala iadi nagilighali ahica pam agilan akuaba vihabibali uami. Nulidi ibi namej uami. Mu Aneli uami. Mu Esikoli uami. Mu Mamile uami.

15

Asi agan cian miguavila Abilam di abami.

1 Abilam agan sagan libavila nulidi livalavila Loti di cihu vave hinidaci Asi Iaue agan anisihu me hivi iaha nudu abami. Abilam uami. Nama lidiminaq uami. Vian nadu cilibi lavin* me hinidalin nadu ma sibili lamavibali uami. La nasan akuaba akue huaci huaci akape agiladi iguben uami. **2-3** Lici Abilam agan abami. Asi Iaue nama iadi Hekili uami. Vian ninanadi apali uami. Nama iasaq ninanu ma igumanan uami. La iasaq akuaba akue iguben aba abinan uami. Vian himiliq iadi himamigili dan Elieseli Damasikus haibila hisin agan nibu iadi akuaba agiladi vibali uami. **4** Hamej abici Asi Iaue agan Abilam di abami. Nadu himamigili dan agan nadu akuaba agiladi ma vibali uami. Nadu ninanu nuken agan nibu nadu uvissijin viavila nadu akuaba agiladi avi vibali uami. **5** La Abilam di abici haibila ivouci nudu abami. Nama uaian susu hivi igaihua lidi agiladi igitu uami. Nama huaci lugilivanaq uami. Nadu iamilihali agilan iaha habila lidi namej hiniavibali uami. **6** Lici Abilam agan Asi Iaue di cian agasan hiji vidividin lamici Asi Iaue nudu abami. Nama hulan huaci uami.

7 La Abilam di abami. Vian Asi Iaue uami. Fili tibi nagadi nasan iguben aba abiliq Uili haibila agadi valavila vahanan uami. Uili haibila ha Kalidia hidili agiladi haibila uami. Fili tibi nagadi nasan igulin nadu nuken fili tibi hinibali uami. **8** Lici Abilam agan abami. Asi Iaue nama iadi Hekili uami. Vian nuken aki me la igavila abiben uami. Fili tibi nagau nibu iadi fili tibi hinibali aba abiben uami. **9** Lici cihu Asi Iaue nudu abami. Alia iasan akuaba akue namej agiladi vaveha uami. Mu saban bulimakau migenan numigan huhilici hual ahica pam ci uali agadi vaveha uami. Mu saban meme migenan numigan huhilici hual ahica pam ci uali agadi vaveha uami. Mu saban sipsipi munjan numigan huhilici hual ahica pam ci uali agadi vaveha uami. La havan ibilabi agadidan havan imili ninan

14:18 14.18-20 Ib 7.1-10 * **15:1** 15.1 Aki cian hivi cilibi lavin aba abilalu agasan nibulan aci cian hivi ikual samali uavilali. **15:5** 15.5 Lom 4.18, Ib 11.12 **15:6** 15.6 Lom 4.3, Ga 3.6, Je 2.23

agadidān avi vaveha uami.

10 Lici Abilam agan̄ akuaba akuaba agiladi As̄i Iaue san̄ vavemi. Vavevila sihim agiladi alihan̄ lama ihacikilacikila limu cikan̄ agiladi hitiñ lamami. Limu cikan̄ agiladi hitiñ lamami. Agadi ala havan̄ ahica agiladi ma ihacikilami. **11** Lici pujipajı agilan̄ vevila sihim saban̄ havan̄ agiladi vali hivi migahinihini niben aba lihavidaci Abilam agan̄ nulidi lahumi. **12** La uaian̄ migudaci Abilam agan̄ ani vidividin̄ hisivami. Ani hisivavila anisihu hivi igidaci hifili hekili me agan̄ nudipin̄ iahici hekili lidami. **13** Lici As̄i Iaue agan̄ nudipin̄ abami. Ci iginan̄ uami. Nadi iamilihala agilan̄ uavila hidili mu agiladi fili tibi heñ hiniavibali uami. Hinihini nulidi sibila hisin̄ hulan̄ iamigali hiniavibali uami. Lihavidaci nulidi sibili lamalama hiniavidaci hualı 400 ubali uami. **14** Nulidi sibili lamavibali uami. Agadi ala viañ nulisan̄ hibin̄ vihili iguben uami. Hameñ liliñ nadi iamilihala agilan̄ akuaba akuaba akape agiladi viavila fili tibi agadi valavila cihu vehavibali uami. **15** Agadi ala nadi humigan̄ agan̄ simi hinidaci nama hadi hadi siban̄ lavila himinan̄ nadi haca mava hudavibali uami. **16** Nadi iamilihala agilan̄ ua hiniavila fili tibi neñ cihu ma vevihehavibali uami. Amoli hidili agilan̄ lusin̄ sibili akape ma vihavadi uami. Igilin̄ lusin̄ sibili akape vivi hiniavidaci ha nulidi sibili lamavila fili tibi neñ hiniavimidi aba nulidi lahulin̄ uavibali uami. Lahulin̄ uavidaci nadi iamilihala di ninanadi agilan̄ cihu neñ vehavibali uami.

17 Lici uaian̄ migua hifili lici Abilam agan̄ siji tulı avimisi iahaiaha hinimi agadidān uni abilu agadidān anisihu me hivi igami. Igidaci siji agan̄ hula uni abilu agan̄ hula sihim Abilam nuken̄ ihacikilacikila limu lama limu lamami agiladi alihan̄ alihan̄ heñ uavimi. **18** Mihin̄ heñ ala As̄i Iaue agan̄ cian̄ miguvila Abilam di abami. Fili tibi nagadi nadi iamilihala agilasan̄ iguben uami. Fili agadi vali ha avili makan̄ Isipi fili tibi cabalı hiniidi heñ hinia uu Iufiletisi avili makan̄ hekili heñ hiniidi uami. **19** Igulin̄

Kin hidili agiladi fili tibi vihavibali uami. Kenasi hidili agiladi fili tibi vihavibali uami. Katimon hidili agiladi fili tibi vihavibali uami. **20** Hitı hidili agiladi fili tibi vihavibali uami. Pelesi hidili agiladi fili tibi vihavibali uami. Lefaim hidili agiladi fili tibi vihavibali uami. **21** Amoli hidili agiladi fili tibi vihavibali uami. Kenan hidili agiladi fili tibi vihavibali uami. Giligasi hidili agiladi fili tibi vihavibali uami. Jebusi hidili agiladi fili tibi avi vihavibali uami.

16

Hega agan̄ Abilam di iamigali me hiniadami.

1 Abilam abinu Selai agan̄ nıbu ninanadi apali hiniadami. Selai di sibila hisin̄ iamigali nudipin̄ ibi Hega. Hega nıbu Isipi fili tibi hisin̄ iamigali. **2** Selai agan̄ Abilam di abami. Nama igilanañ uami. As̄i Iaue agan̄ lici viañ ninanadi ma huhililan uami. Nama uavila iadi sibila hisin̄ iamigali agan̄ hula hidiliha uami. Linan̄ nıbu akua iasañ ninañ huhilibali uami. Lici Abilam agan̄ abinu Selai di cian̄ agadi lubiahilami. **3** Lici Selai agan̄ nudipin̄ sibila hisin̄ iamigali Hega di viavila Abilam san̄ iguci nudipin̄ iamigali me hiniadami. Hadihu heñ Abilam Kenan fili tibi hinidaci hualı human limu limu fihala ci umi.

4 Lici Abilam agan̄ Hega hula hinici Hega agan̄ humigan̄ ahilami. Humigan̄ ahilami agadi igavila viañ iamigali huaci uavila Selai di sibila iga iga nudipin̄ lihu hivi ma hiniadami. **5** Lidaci Selai agan̄ Abilam di abami. Amin̄ nama ala lidanañ nıbu iadi sibila hisin̄ iamigali uami. Viañ nuker̄ iadi sibila hisin̄ iamigali agadi nasan̄ iguacin uami. Agadi ala nıbu humigan̄ ahilali agadi igavila iadi sibili igilali uami. Hameñ sadan̄ As̄i Iaue agan̄ aludi cian̄ hihilam uami. **6** Lici Abilam agan̄ Selai di abami. Ci iginan̄ uami. Hega nıbu nadi sibila hisin̄ iamigali uami. Nama manigali hiniavila nudipin̄ akuaba liben aba ha hameñ laci liha uami. Lici Selai agan̄ Hega di sibili lamici Hega agan̄ hanjila umi. **7** Hanjila Soli haiabila hibi pilı heñ uavila fili tibi kili humisiakuaba apali heñ hidahida

avili vubilim dan vubilim dan iahaiaha hiniadami hej ua iahumi. Iahua hinidaci Asi Iaue di cian hali hisin agan nud piñ iahami. ⁸ Iahavila nudi abami. Hega uami. Nama Selai di sibila hisin iamigali uami. Nama aben hinia vevila cihu aben uben aba lidanan uami. Lici Hega abami. Vian iadi manigali Selai di vala hañila ven uami. ⁹ Lici Asi Iaue di cian hali hisin agan abami. Nama cihu uavila Selai di lihu hivi pam hiniha uami. ¹⁰ Vian liliñ nad iamılıhalina agilan iaha habilavici hulan mu nulidi lugilici ma ua iahubali uami. ¹¹ Ci iginan uami. Nama humigan dan hiniavila ninañ huhilaban uami. Asi Iaue agan Selai nad sibili lamilal agasan igahilal uami. Hameñ sadan ninañ agadi ibi lamavila abiha uami. Isimaeli* aba abiha uami. ¹² Nad ninañ agan nibu saban doniki sauha hisin me hinibali uami. La hulan sikasikan agiladi nagili lamidaci hibin nud avi nagili lamavibali uami. La nibu nud hidili pam agilan hula huaci ma hiniavibali uami.

¹³ Lici Hega agan Asi Iaue abami agasan hiji lamavila abami. Vian Asi iadi igin agadi ci igin uami. La ibi mu lamavila abami. Nama Asi iadi iginan agan uami. ¹⁴ La nusaj ala hulan agilan avili simi tul agadi ibi lamavila abavihadami. Lahailoi* uavihadami. Avili simi tul agan Kadesi haiabila hinici ui Beleti haiabila hinici ve alihan hej hiniadami.

¹⁵ La cihu Hega agan Abilam di ninañ huhilici Abilam agan nud ibi lamavila abami. Isimaeli uami. ¹⁶ Hadihu Abilam di hualı lugilavici ua 86 iahami.

17

Asi agan Abilam di ibi mu lamami.

¹ Abilam di hualı lugilavici ua 99 iahici Asi Iaue agan nud piñ cihu iahavila abami. Vian Asi vidiividin hekili dan uami. Nama iadi hiji agadi pam lubiahilavila hugi apali hiniha uami. ² Vian cian miguavila nad

iamılıhalina agiladi liliñ iaha habila akape siban hiniavibali uami. ³ Lici Abilam agan Asi di ibi miñaiahiben aba fili hivi sikasikan migavila ipalici miguci ani vali hinimi. Lici Asi agan nud abami. ⁴ Ci iginan uami. Vian cian miguavila nad abiben uami. Nad iamılıhalina agilan iaha habila hidili akape hiniavibali uami. ⁵ Hamen sadan malicin nad ibi Abilam hima uami. Nad ibi Ebilam* uami. Vian liliñ nama hulan agilan iaha habila hidili akape hiniavibali agiladi iamilinilu hinibanan uami. ⁶ Vian nuken ala liliñ iamılıhalina agilan iaha habilavila latıha hidili akape hiniavibali uami. Hiniavidaci nulidi hulan limu hihile agilan manigali hinhini fili tibi mu mu agiladi migilavibali uami. ⁷ Vian cian miguavila nadadan nad iamılıhalina agiladidan abiben uami. Cian miguavila abiben agan mufili mufili hamen laci hinibali uami. Cian miguavila abiben agan nibu nameñ uami. Vian nad Asi hiniben uami. Nad iamılıhalina agiladi Asi avi hiniben uami. ⁸ Nama Kenan fili tibi neñ ihiliñ hinidanañ uami. Agadi ala fili tibi nagadi nasadan nad iamılıhalina mufili mufili iahavibali agilasadan iguben uami. Igulin fili tibi nagan mufili mufili naludi fili tibi siban hinibali uami. Lidaci viañ nad iamılıhalina agiladi Asi hiniben uami.

Asi agan hadi sibili ihalahalaha san abami.

⁹⁻¹⁰ La Asi agan Ebilam di abami. Vian cian miguavila nadadan nad iamılıhalina ani ani agiladidan abiben uami. Cian miguavila abiben agasan igahilavila hadi sibili ihalahihalan uami. Lilan mufili mufili nad iamılıhalina agilan avi vian cian miguavila abiben agasan igahilahila hadi sibili ihalahavibali uami. Hulan sikasikan namilan hula hiniavilal agiladi hadi sibili ihalahihalan uami. ¹¹⁻¹³ Ninan huhilavidaci uaian human limu fihala human limu pabiñ cijin uci nulidi hadi sibili ihalahihalan uami. Naludi sibila

* **16:11** 16.11 Aludi cian siban hivi Asi igahili aba abilalu agasan nibilan Ibilu cian hivi Isimaeli uavihadami. * **16:14** 16.14 Aludi cian siban hivi Asi hamen laci hamen laci hinilal agan iadi iginli aba abilalu agasan nibilan Ibilu cian hivi Lahailoi uavihadami. **16:15** 16.15 Ga 4.22 **17:5** 17.5 Lom 4.17 * **17:5** 17.5 Aludi cian siban hivi hidili akape agiladi iamilinilu aba abilalu agasan nibilan Ibilu cian hivi Ebilam uavihadami. **17:7** 17.7 Lu 1.54-55 **17:8** 17.8 HJL 7.5 **17:9-10** 17.9-10 HJL 7.8, Lom 4.11

hisin̄ iamigali agilan̄ naludi ular̄ hiv̄ hinihini ninañ huhilavidaci uaian̄ human limu fihala human limu pabin̄ cijin̄ uci nulidi hadi sibili ihalahihalan̄ uami. Hidili mu mu agiladi hulan̄ hihile anim hilici hiv̄ lavidalan̄ naludi sibila hisin̄ hulan̄ hiniavibalı agiladi avi hadi sibili ihalahihalan̄ uami. Hulan̄ sikasikan agiladi hadi sibili ihalahihalan̄ uami. Hadi sibili ihalahavila viañ cian̄ miguavila naludi abiben agasan̄ igahilibalı uami. Hameñ laci hameñ laci hadi sibili ihalahahaha viovio cian̄ miguavila abiben agasan̄ igahilahila hinibalan̄ uami. ¹⁴ Hulan̄ mu nudı hadi sibili ihalahahaha san̄ abavici valavila ha nibu viañ cian̄ miguavila abiben agadi lulibali uami. Hulan̄ hameñ agan̄ nudı hidili pam agilan̄ hula hinimidi uami. Nudi lahuavici um uami.

¹⁵ La Ası agan̄ Ebılam di cihu abami. Nama abina di ibi Selai aba abiminan̄ uami. Nudi ibi Sela aba abıha uami. ¹⁶ Vian̄ nudı huaci lamılıñ nibu nadı ninañ huhilibalı uami. Lici nudı iamılıhalinu agilan̄ iaha habıla hidili akape hiniavibalı uami. Lihavici nulidi hulan̄ limu hihile agilan̄ manigali hinihini fili tibi mu mu agiladi migilavibalı uami. ¹⁷ Lici Ebılam agan̄ Ası di ibi miŋaiahiben aba fili hiv̄ sikasikan migavila ipalici miguci ani vali hinihini hiji hiv̄ nameñ abami. Hulan̄ mu numigan̄ nudı huhilici iaha hinidaci hualı 100 ci ualı agan̄ nibu huaci ninañ havivi uami. Ha hima uami. Sela avi hameñ laci ala uami. Numigan̄ nudı huhilici iaha hinidaci hualı 90 ci ualı uami. Nibu huaci ninañ huhilivi uami. Han avi hima uami. Hijı hameñ igahilavila humigañ hiv̄ linimi. ¹⁸ Lavila Ası di abami. Nama Isımaelı di huaci valinan̄ iadi uvısiñ viavila akuaba akuaba vibali uami. ¹⁹ Lici Ası abami. Eke uami. Nadı iamigali Sela ninañ huhilici nudı ibi Aisaki aba abıha uami. Linan̄ viañ cian̄ miguavila nudıdañ nudı iamılıhalinu agiladıdañ abiben uami. Cian̄ miguavila abiben agan̄ mufili mufili hamer̄ laci hinibali uami.

²⁰ Nama Isımaelı di huaci lamalama san̄ iadi abinan̄ sadañ nudı huaci lamiben uami. Viañ nudı huaci lamılıñ ninanadı

havıcı ninanadi akape iaha habıla hidili hekili hiniavibalı uami. La nudı ninañ human limu limu fihala hicı limu ahica cijin̄ agilan̄ iahavila manigali hiniavibalı uami. Viañ nukeñ nudı hidili agadı liliñ iaha hidili hekili hiniavibalı uami. ²¹ Agadı ala huali pabin̄ uci huali mu agadı avan̄ nameñ hiv̄ ala Sela agan̄ Aisaki di huhilibalı uami. Huhilici viañ cian̄ miguavila nudı abiben uami. ²² Ası agan̄ cian̄ abıcı ci lici Ebılam di vala umi.

²³⁻²⁷ Lici uaian̄ heñ laci ala Ebılam agan̄ Ası di cian̄ agadı lubiahilavila ninanu Isımaelı di hadi sibili ihalahami. Hadıhu Isımaelı di huali lugilavici ua human limu limu fihala hicı limu ahica pam cijin̄ iahami. La hulan̄ nibu hula hiniavihadami agiladi hadi sibili ihalahami. Nudi sibila hisin̄ iamigali agilan̄ ninañ huhilavidaci sibila hisin̄ hulan̄ hiniavihadami agiladi hadi sibili ihalahami. Hidili mu agiladi anim hilici hiv̄ lavidaci nudı sibila hisin̄ hulan̄ hiniavihadami agiladi hadi sibili ihalahami. Lavila nudı nukeñ hadi sibili agadı avi ihalahami. Hadıhu nudı huali lugilavici ua 99 iahami.

18

Ası Iaue agan̄ Sela ninañ huhilibalı agasan̄ abami.

¹ La mu tibi Ebılam agan̄ Mamile di kili hekili hekili hiniavihadami heñ hinidaci Ası Iaue agan̄ nudı piñ iahami. Uaian̄ vıdivıdın̄ sıban̄ hilidaci Ebılam agan̄ nudı havili ular̄ hibi ivu ivu heñ migahinimi. ²⁻³ Migahinia igoua igici hulan̄ ahica pam agilan̄ lagulama hiniavimi. Lagulama hiniavidaci Ebılam agan̄ nudı havili ular̄ agadı valavila hanıla hanıla nulidi piñ umi. Uavila nulidi ibi miŋaiahiben aba fili hiv̄ migalifilibavila abami. Hulan̄ hekili hekili uami. Viañ naludi sibila hisin̄ hulan̄ uami. Iadi igavila hijınalavila ha iadi ular̄ hiv̄ vehalañ uami. Namılañ iadi ular̄ agadı livalavila umılañ uami. ⁴ Viañ hulan̄ mu di abiliñ avili vaveci naludi hicı husibalı uami. Husavıla kili hekili nagadı lihu hiv̄ migahinia alusıhalan̄ uami. ⁵ Heñ alusısı hinidalañ viañ nalusañ

simin ciki igulin navila humigan laguavila hej uhalan uami. Namilan iadi ulan hivi velan sadan vian naludi ahiliahuben uami. Vian naludi sibila hisin hulan uami. Lici nudi abavimi. Ha huaci uavimi. Nama nuken abinan hamen ala liha uavimi. ⁶ Lihavici Ebilam agan nudi havili ular hej lihalha uavila abinu Sela di abami. Maci huaci sibaj agadı hunan hivi ahica pam tibi liciavila miñamijinan miguci enjalavila hilavheha uami. ⁷ La Ebilam agan hanila hanila uavila saban bulimakau ninaj huaci sibaj agadı vimi. Viavila nudi sibila hisin hulan agasan iguci ifihima vihavhevila hilami. ⁸ Hilici saban bulimakau hilici hilici agilan lihuavici ci lici saban bulimakau hilici hilici agiladidan aman miti agadidan vimi. Viavila aman miti hisi iaj me agadı avi via vavevila hulan ahica pam agilasan igumi. Iguci nana hiniavidaci Ebilam agan kili agadı lihu hivi nulidi mik hej lagulama hinimi.

⁹ Navici ci lici Ebilam di abavimi. Nadı abina Sela abej hinidi uavimi. Lihavici Ebilam abami. Nibu havili ulej muji adan hinidi uami. ¹⁰ Lici nulidi hulan mu agan abami. Huali mu aden abina Sela agan ninaj huhilavila hinidaci vian cihu veben uami. Hulan agan havili ular agadı hulgala hinihini abidaci Sela agan havili ulej muji hibi ivu ivu hivi hinihini igahilami. ¹¹ Ebilam hula Sela hula ci hadi hadi sibaj lihavimi. Sela agan husin hibi hinihini agadı ci valami. ¹² La humigan hivi linilini hiji hivi namej abami. Vian ci hadi hadi sibaj lin uami. Iadi hulan agan avi ci hadi hadi sibaj li uami. Aki me la vian iadi hulan hula hinihini san hijinalavin uami. ¹³ Lici Asi Iaue agan Ebilam di abami. Sela aki san liniavila namej abi uami. Vian ci hadi hadi sibaj lin sadan aki me la ninaj huhiliben aba abi uami. ¹⁴ Ci iginan uami. Vian Asi Iaue uami. Akuaba akuaba halu me hiniavilalı agiladi igilin halu me ma hiniavilalı uami. Vian avan ci lamin uami. Huali mu aden Sela agan ninaj huhilavila hinidaci vian cihu veben uami. ¹⁵ Lici Sela lidavila analı abami. Vian ma linin uami. Lici abami. Amiñ abin uami. Nama lininan

uami.

Asi Iaue agan Sodom haiabila agadı sibili lamiben aba limi.

¹⁶ La hulan ahica pam agilan ubalu aba lihavici Ebilam agan nulidi via ua hibi cina lamiben aba nibilan hula umi. Uavila lagulamavila Sodom haiabila agadı igamigua igavimi. ¹⁷ Lihavici Asi Iaue agan hiji namej lamami. Vian akuaba akuaba liben aba lin agasan Ebilam di miñasivilmagaj uami. ¹⁸ Nudi iamilihalinu agilan iaha habilavila hidili hekili vidividin dan hiniavibali uami. Vian Ebilam san igahilahila hulan iamigali hidili mu mu sikasikan fili nej hiniavilalı agiladi huaci lamiben uami. ¹⁹ Vian cian miguavila nudi ci abacın uami. Liliñ nudi ninanadinu ajihalinu agilasan iadi cian vidividin agadı abidaci lubiahilavibali uami. La huaci hinihini iadi cian lubiahilahila sibila huaci huaci vihavibali uami. Lihavidaci vian nudi hivi akuaba akuaba liben aba cian miguavila abacın hamej ala liben uami.

²⁰ Lavila Asi Iaue agan Ebilam di abami. Sodom haiabila hisin Gomola haiabila hisin agilan lusin sibili mu hidili mu hidili agiladi vihavidaci hulan iamigali limu hihile agilan iadi abavilalı uami. ²¹ Hamen sadan vian miguavila hulan iamigali lusin sibili hamen vihavilalı agiladi igiben uami. Cian hiji igahililan ha amiñ ua analı agadı sihivia igiben uami.

²² Lici cihu hulan ahica agilan Sodom haiabila uavimi. Uavidaci Ebilam agan Asi Iaue hula lagulama hiniavimi. ²³ La Ebilam agan Asi Iaue di mik piñ uavila nudi abami. Nama hulan iamigali sibili sibili agiladi sibili lamibavila hulan iamigali huaci huaci agiladidan sibili lamibanan uami. ²⁴ Hulan iamigali huaci huaci 50 agilan haiabila hen hiniavidaci nulididan hulan iamigali sibili sibili agiladidan sibili lamibanan uami. Nama hulan iamigali huaci huaci 50 agilasan igahilavila haiabila agadı valinan huaci hinibali uami. ²⁵ Hamen liminan sibaj uami. Nama hulan iamigali fili nej hiniavilalı agiladi cian hihililana uami. Hihilidan uami. Hihilidan uami. Hihilidan uami. La

hulan iamigali sibili sibili agiladi ifihimiben aba hulañ iamigali huaci huaci agiladidañ ma ifihimilanañ uami. ²⁶ Lici Asi Iaue agan abami. Vian igiliñ hulan iamigali huaci huaci 50 agilan Sodom haiabila heñ hiniavidaci nulisan igahilavila haiabila agadi valiliñ huaci hinibali uami.

²⁷ Lici Ebilam agan cihu abami. Iadi Hekili uami. Vian ibi apali uami. Nama iadi cian mu mu agilasañ humigan vihili viminañ uami. ²⁸ La hulañ iamigali huaci huaci 50 agilan ma hiniavidaci human limu fihala agasan tibi migia hulañ iamigali huaci huaci 45 agilan laci haiabila heñ hiniavidaci nulidi sibili lamibanañ uami. Lici Asi Iaue agan abami. Vian igiliñ hulañ iamigali huaci huaci 45 agilan hiniavidaci haiabila agadi ma sibili lamiben uami. ²⁹ Lici Ebilam agan cihu abami. Hulañ iamigali huaci huaci 40 agilan hiniavidaci ha aki libanañ uami. Lici Asi Iaue abami. Vian igiliñ hulañ iamigali huaci huaci 40 agilan hiniavidaci nulisan igahilavila haiabila agadi ma sibili lamiben uami. ³⁰ Lici Ebilam abami. Iadi Hekili uami. Vian cihu cian ciki abiñen agasan iasan humigan vihili viminañ uami. Hulañ iamigali huaci huaci 30 agilan hiniavidaci ha aki libanañ uami. Lici Asi Iaue abami. Vian igiliñ hulañ iamigali huaci huaci 30 agilan hiniavidaci haiabila agadi ma sibili lamiben uami. ³¹ Lici Ebilam cihu abami. Iadi Hekili uami. Nama iadi cian mu mu agilasañ humigan vihili viminañ uami. Hulañ iamigali huaci huaci 20 agilan hiniavidaci ha aki libanañ uami. Lici Asi Iaue abami. Vian igiliñ hulañ iamigali huaci huaci 20 agilan hiniavidaci nulisan igahilavila haiabila agadi ma sibili lamiben uami. ³² Lici Ebilam cihu abami. Iadi Hekili uami. Vian cian sijan ciki abiñen agasan iasan humigan vihili viminañ uami. Hulañ iamigali huaci huaci human limu limu fihala agilan hiniavidaci ha aki libanañ uami. Lici Asi Iaue abami. Vian igiliñ hulañ iamigali huaci huaci human limu limu fihala agilan hiniavidaci nulisan igahilavila haiabila agadi ma sibili lamiben uami. ³³ La Asi Iaue agan Ebilam hula cian abavici ci lici cihu umi. Udaci Ebilam agan

nudi havili ulan heñ cihu vemi.

19

Sodom haiabila hisin agilan lusin sibili viben aba lihavimi.

¹ Loti agan Sodom haiabila agadi lua madin madin uavila hibi ivu ivu migudiba hinihini pipi heñ migahinimi. Migahinidaci hifilidan Asi di cian hali hisin ahica agilan Ebilam di valavila vehavimi. Vehavidaci Loti agan nulidi igavila iaha uavila nulidi ibi miñaaiahiben aba limi. La nulidi hici mikipi hivi migalilibavila nudihali agadi fili hivi libilivami. ² La abami. Hulañ hekili hekili uami. Vian naludi sibila hisin hulañ uami. Ahica namilan iadi ulan hivi vehalañ uami. Velan abiliñ iadi sibila hisin hulañ agilan naludi hici husavici iadi ulan hivi hisivihalañ uami. La hinilan miñalahici cimidan sibañ huaci iaha ubalan uami. Lici abavimi. Hima uavimi. Alan ahica migudiba hinihini pipi neñ hisivibalu uavimi. ³ Lihavici Loti agan hulañ ahica agilasañ vidividinj hinici nudihili ulan hivi uavimi. Uavici Loti agan nudihili sibila hisin hulañ agiladi abici maci sakivakiva agadidañ akuaba akuaba siminj huaci huaci agiladidañ viavila hila sihuva lamavimi. Lihavici hulañ ahica agilan navimi. ⁴ Navila ani ma hisivimanj lihavidaci hulañ Sodom haiabila hisin agilan vevila ulan agadi hanjal hudavimi. Hulañ minibili hulañ hadi hadi agilan sikasikan hamenj vehavimi. ⁵ Vevila Loti di ula ula abavimi. Hulañ ahica nadihili ulan hivi vehaviemi agilan aben hiniavadi uavimi. Abinanj haiabila ivavehavim uavimi. Ivavehavici alan hulañ masa masa nukenj lusin sibili vibalu uavimi. ⁶ Hamenj abavici Loti agan haiabila ivouavila hibi sihivia sibañ libami. ⁷ Libavila nulidi mavin cian cian abami. Iadi isagali imahali me namilan uami. Lusin sibili hamenj agadi vimilan uami. ⁸ Ci igilan uami. Vian iadi nadihili hanibuj hiniavadi uami. Niñilan hulañ mu hula ma hidavilali uami. Vian nulidi huaci haiabila nalusañ via ivaveben uami. Liliñ namilan nukenj nulidi akuaba akuaba libalu aba lilan ci

lici hen valibalaj uami. Agadı ala hulan ahica agilan ve iadi ular hivi hiniavi sadan namilan nulidi akuaba akuaba limilan uami. ⁹ Lici hulan Sodom haiabila hisin agilan cian agadı igahilavila abavimi. Hulan nagañ ihiliñ ve hinilali agadı ala cihi nibü cian hihila hihila hisin me hiniben aba li uavimi. Loti nama huacıha uavimi. Nama ma huacinabila ha alan nama hula avi lusin sibili hamen laci vibalu uavimi. Hulan ahica agilan vihili igavibali ala nama vihili hekili agadı igibanañ uavimi. La Loti di miñasidiguavici uci hibi lapa ifipiliben aba lihavimi. ¹⁰ Lihavici hulan ahica uleñ muji hiniavimi agilan human haiabila lamavici ivouci Loti di miñamagilavici cihi uleñ muji ivavemi. Ivaveci hibi libavimi. ¹¹ Libavila Asi di vidiñidin hivi lihavici hulan haiabila hiniavimi agiladi lamigaj hifili hifili lici niþilan miñasuhlasuhila hibi lapa agadı ma igavimi.

Loti agan Sodom haiabila agadı vala umi.

¹² Lihavidaci hulan ahica agilan Loti di abavimi. Nadı ninanadina acihalina ani ani agilan haiabila neñ hiniavici ha nulidi likila via haiabila nagadi valavila uhalan uavimi. ¹³ Lilañ alan ahica haiabila nagadi sibili lamibalu uavimi. Lusin sibili mu hidili mu hidili agilan haiabila neñ pam iahavilal uavimi. Iahavidaci hulan iamigali limu hihile agilan Asi Iaue di abavilal uavimi. Lihavici Asi Iaue agan nulidi cian agadı igahilavila abici haiabila nagadi sibili lamalama san veiemil uavimi. ¹⁴ Lihavici Loti agan ua hulan ahica nudi nanadinu di sabisabi san libimijavimi agiladi abami. Ahica namilan haiabila nagadi lihalıha vala uhalan uami. Asi Iaue agan haiabila nagadi sibili lamibali uami. Hamen abici hulan ahica agilan nibü aludi salan cian akua abi uavila nudi cian agadı ma igahilavimi.

¹⁵ La hiniavici fili miñalahidaci Asi di cian hali hisin agilan Loti di abavimi. Nadı iamigali nadı nadı ahica agiladi via haiabila nagadi lihalıha vala uhalan uavimi. Namilan hulan iamigali lusin sibili hisin

agilan hula sibili limilan uavimi. ¹⁶ Lihavici

Loti agan hiji cuviliñ cuviliñ lamavila lihalıha ma umi. Lici Asi Iaue agan Loti san mavin hiniavila abici nudi cian hali hisin agilan Loti di human hivi miñamagila viavila haiabila agadı vala uavimi. Nudi abinu didan nudi nadi ahica agiladidan avi miñamagila viavila haiabila agadı vala uavimi. ¹⁷ Vala uavila Asi di cian hali hisin mu agan abami. Namilan lihalıha uhalan uami. Uavila cihi limu cimila igave igimilan uami. Namilan fili abili neñ avi migahiniavila alusimilan uami. Alan himmagalu aba abavila lihalıha ua halu hivi iahuhalañ uami. ¹⁸ Lici Loti agan mavin cian cian abami. Hulan hekili hekili uami. Namilan iadi hamen abimilan uami. ¹⁹ Vian naludi sibila hisin hulan uami. Namilan iadi iga iga hijinalilalan uami. Hamen sadan iasan mavin hiniavila iadi ahiliyahulañ huaci hinidin uami. Agadı ala viaj aki lavila lihalıha ua halu hej iahuviheden uami. Vakala udalıñ haiabila agan sibili lici ha viaj avi sibili liben uami. ²⁰ Namilan haiabila sudime mikı sibañ hini agadı igilan uami. Ha viaj huaci lihalıha ua iahuvihevin uami. Namilan iadi valilan haiabila sudime hej uavila ha ma himiben uami. ²¹ Lici Asi di cian hali hisin agan abami. Alia uami. Vian haiabila sudime agasan abinan agadı ma sibili lamiben uami. ²² Namilan lihalıha uvıhehalan uami. Vianakuubaakuuba lihalıha ma liben uami. Namilan haiabila hej ua iahulan viaj haiabila limu hihile agiladi sibili lamiben uami. Loti agan haiabila sudime aba abici cihi haiabila agadı ibi lamavila abavihadami. Soali* uavihadami.

Asi Iaue agan haiabila ahica agiladi sibili lamami.

²³ Uaian iahici Loti agan Soali haiabila ua iahumi. ²⁴ Ua iahuci Asi Iaue agan abici liba avin dan avin sibañ dan agilan uaian susu hivi hinihini avili me migavimi. Gomola haiabila Sodom haiabila agiladi hivi migavimi. ²⁵ Migavidaci haiabila ahica

19:11 19.11 2 Kin 6.18   **19:16** 19.16 2 Pi 2.7-8   * **19:22** 19.22 Aludi cian sibañ hivi sudime aba abilalu agasan nibilan ibilu cian hivi Soali uavihadami.   **19:24** 19.24-25 Mt 10.15, 11.23-24, Lu 10.12, 17.29, 2 Pi 2.6, Ju 1.7

agilan lihuavimi. Nulidi fili abili nulidi hulan iamigali kili akuaba akuaba agilan avi sikasikan lihua fihalavimi. ²⁶ Lihuavidaci Loti abinu agan munjanu di sivi uavila cihu limu cimila igave igami. Igavila lulim lifavila hida me lagulama hinimi.

²⁷ Lici Ebilam agan amili me hiv'i cimidan sibañ iahavila Asi Iaue hula lagulama hiniavimi hej ala cihu umi. ²⁸ Uavila lagulama Sodom haiabila agadidan Gomola haiabila agadidan igamigua igasulami. La fili abili agadi avi igami. Igidaci avi hekili me lihulihu avimisi iahami. ²⁹ Asi agan Ebilam sañ ighilavila Loti di abami. Abici haiabila hekili hekili fili abili hiniavimi agiladi vala uci hej nulidi sibili lamami.

Moapi didan Benami didan huhilavimi.

³⁰ Loti agan Soali haiabila hinihini sañ lidavila iaha nud i nadi ahica agiladi likila via halu iahuavimi. Halu iahuavila liba haca hiv'i ivouavila hiniavimi. ³¹ Ivoua hinihini Cimam agan Iagivam di abami. Aludi iavan ci hadi hadi li uami. Hulan fili neñ hiniavilal agilan iamigali sabiavilal uami. Agadi ala hulan aludi sabisabi hisin agilan apali uami. ³² Alan ahica iavan sañ limin uain agiladi amin agiladi miti igumili navila uavauava lim uami. Lici alan ahica nibu hula hiniavila ninañ huhilimili uami. Hameñ limili aludi hidili agan ma sivilibali uami. ³³ La hiniavici hifili lici iaganilu sañ limin uain agiladi amin agiladi miti iguavici nami. Navila limin uain agiladi amin agiladi miti agan lidiaci iaganilu agan uavauava hekili iahumi. Lici nud i nadi Cimam agan iaganu hula hidami. Hameñ limi agadi ala iaganu ma igami.

³⁴ La cihu amili me hiv'i Cimam agan Iagivam di abami. Vian amili hifili iavan hula ci hidiemin uami. Iabi hifili alan ahica iavan sañ limin uain agiladi amin agiladi miti cihu igumili navila uavauava lim uami. Lici nama avi nibu hula hidih uami. Vian liemin hameñ ala liha uami. Hameñ linañ aludi hidili agan ma sivilibali uami. ³⁵ Lavila cihu iaganilu sañ limin uain agiladi amin agiladi miti iguavici navila

uavauava limi. Lici Iagivam agan iaganu hula hidami. Hameñ limi agadi ala iaganu ma igami. ³⁶ Hameñ lavila nadi ahica agilan humigan ahilavimi. ³⁷ La Cimam agan ninañ huhilavila ibi lamavila abami. Nudi ibi Moapi* uami. Moapi agan Moapi hidili agiladi iamilinilu. Nibilan vaka fili tibi hej ala hiniavihadami. ³⁸ Lici Iagivam agan nibu avi ninañ huhilavila ibi lamavila abami. Nudi ibi Benami* uami. Benami agan Amon hidili agiladi iamilinilu. Nibilan avi vaka fili tibi hej ala hiniavihadami.

20

Ebilam agan Abimeleki di anali abami.

¹⁻² Ebilam agan Hebilon haiabila valavila Negevi fili tibi ua hiniadami. Kadesi haiabila hiniici uci Soli haiabila hiniici ve alishañ hej hiniadami. Hej hiniavila cihu abinu Sela hula Gelali haiabila uavila hiniavimi. Hinihini hulan iamigali Gelali haiabila hisin agiladi abadami. Vian Sela di amunu uadami. Lidaci Gelali haiabila hisin agiladi manigali Abimeleki agan nud i sibila hisin hulan agiladi abici uavila Sela di viavila nud piñ vavehavimi. ³ Vavehavici nibu hula hutesi hiniadaci Asi agan hifili anisihu hiv'i Abimeleki di abami. Iamigali hulan dan agadi vihanañ sadan nama himibanañ uami. ⁴ Hameñ abici Abimeleki agan Sela hula ma hidiman lidiñ abami. Iadi Hekili uami. Hulan mu hugi ma lamici ha nama huaci nudidaj nud hidili pam agiladiñ ifihimivanan uami. ⁵ Ebilam nuken iadi abali uami. Vian iamigali nagadi amunu aba abali uami. Iamigali agan avi abali uami. Ebilam iadi amu aba abali uami. Hameñ abavici vian hiji nameñ lamacin uami. Vian iamigali agadi huaci akua sabivin aba abacinc uami. La vian hugi apali hiniavila abiliñ iamigali agadi iadi piñ vavehaval uami. ⁶ Lici cihu Asi anisihu hiv'i abami. Vian nad igilij nama hiji huaci dan hiniavila hameñ lihanaj uami. Hameñ sadan vian nuken liliñ nama iamigali agan hula ma hidahanaj uami. La nama lusin sibili ma vihanañ uami.

^{19:26} 19.26 Lu 17.32 * ^{19:37} 19.37 Aludi cian sibañ hiv'i iadi iavan di ninañ aba abilalu agasan nibilan Ibilu cian hiv'i Moapi uavihadami. * ^{19:38} 19.38 Aludi cian sibañ hiv'i iadi hidili pam agadi ninañ aba abilalu agasan nibilan Ibilu cian hiv'i Benami uavihadami. ^{20:1-2} 20.1-2 HM 12.13, 26.7

7 Nama nadı sibila hisin hulan agiladi abinan iamigali agadi viavila ua mujanu di piñ lamavim uami. Mujanu nibu iadi cian igalahalaha hisin hulan sadan nibu nadı ahilihuahu sanj iadi abici nama ma himibanañ uami. Agadi ala nama ma abinan iamigali agadi via ua lamavici uami. Ha nama nadı utan pam hisin agilan hula amin ci haba himibalañ uami.

8 Lici Abimelekı agan cimidän sibar iahavila nudı sibila hisin hulan agiladi abici vehavimi. Vehavici Ası nudı abami agadi nulisan tibi sulami. Tibi sulici igahilavila haba lidavimi. **9** Lidavici Abimelekı agan nulidi abici ua Ebilam di abavici nudı piñ vemi. Veci nudı abitihami. Vian nadı aki liliñ nama aludi hamen lihanañ uami. Linan vian iadi hulan iamigali migililan agilan hula hugi hekili dañ hinidalu uami. Hulan hihile agilan lusin sibili hamen ma vihavilalı uami. Agadi ala nama iadi aki sanj hameñ lihanañ uami. **10** Nama aki hiji lamavila lusin hameñ agadi vihanan uami. **11** Lici Ebilam agan abami. Vian hiji nameñ igahilavila licin uami. Hulan iamigali neñ hisin agilan Ası sanj ma lidavilalı aba licin uami. La iadi iamigali agadi viben aba lavila iadi ifihimavimidi aba licin uami. **12** Vian nadı amin abacin uami. Vian Sela di amunu aba abacin uami. Nibu alan ahica iavan pabin laci uami. Agadi ala alan iamiga hitin hitin hisin sadan vian nudı sabimin uami. **13** Ası agan iadi abici vian iadi iavan di hidili pam agiladi valavila hidilan uami. Hidahida Sela di abamin uami. Nama iasañ mavin hiniavila iadi huaci lamiben aba lavila ha alan ahica abeba abeba hididamili hulan iamigali agiladi nameñ abiha aba abamin uami. Ebilam iadi amu aba abiha aba abamin uami. **14** Lici Abimelekı agan Sela di abici Ebilam di piñ cihu ala umi. Lici sibila hisin hulan iamigali agiladidan saban sipsipi saban bulimakau agiladidan Ebilam sanj igumi. **15** Iguavila abami. Igih uami. Fili tibi nana iadi laci uami. Nama fili tibi abeba neñ hiniben aba ha alia uami. Iginañ huaci lici heñ hiniha uami. **16** La Sela di abami. Vian amuna sanj liba

siliva hilici 1,000 iguin uami. Nadı vihilii iahi agadi miñahihilahihila sanj iguin uami. Liliñ hulan iamigali nama hula hiniavi agilan abavibali uami. Nibu hugi apali aba abavibali uami.

17-18 Abimelekı agan Sela di via hinidaci Ası Iaue agan nusañ igahilavila avan valavala hibi agadi abamigilici Abimelekı abinu agan hula nudı sibila hisin iamigali agilan hula humigan ma ahilavimi. Hamen hiniavidaci Ebilam agan Abimelekı huaci lili sanj Ası di abami. Lici Ası agan Abimelekı di huaci lamami. Huaci lamavila nudı abinu didan nudı sibila hisin iamigali agiladidan avi huaci lamici cihu humigan ahilavimi. La ninanadi huhilavimi.

21

Sela Aisaki di huhilami.

1-2 Ası Iaue agan Sela sanj abami agadi hamen laci ala limi. Sela di huaci lamici humigan ahilavila Ebilam di ninañ agadi huhilami. Ebilam agan hadi hadi la hinidaci avan Ası abami heñ ala Sela agan ninañ huhilami. **3** Lici Ebilam agan ninañ agadi ibi lamavila abami. Aisaki uami. **4** Huhilici uaian human limu fihala human limu pabin cijin uci Ebilam agan Ası di cian vidividin agadi lubiahilavila Aisaki di hadi sibili ihalahami. **5** Sela agan Aisaki di huhila hinidaci Ebilam di hualı lugilavici ua 100 iahami. **6** La Sela agan abami. Ası agan lici vian hijinalavila linin uami. Linilin hulan iamigali akape agilan avi cian hiji agadi igahilavila nibilan avi hijinalavila linilavibali uami. **7** Vaka aki hulan agan hiji lamavila Ebilam di abivi uami. Abina Sela ninañ huhilavila ninañ aman libibali aba abivi uami. Agadi ala Ebilam agan hadi hadi lici ala vian nudı ninañ huhilacın uami. **8** Lici ninañ agan hekili lavila aman valami agasañ igahilavila Ebilam agan hijinalavila simiñ hekili hilanami.

Ebilam agan Hega didan Isimaeli didan lahuci uavimi.

9 Lici mu tibi Sela agan igici Hega di ninañ agan salañ iahuiahu hinimi. Hega nibu Isipi fili tibi hisin iamigali.

Nibu Ebilam hula hidavila ninaj agadi huhilami. ¹⁰ Ninaq agaq salaq iahuiahu hinidaci Sela agaq Ebilam di abami. Nama sibila hisinj iamigali agadidan nudu ninanu agadidan lahunaq uavim uami. Mufili nama himinaq nudu ninaj agaq nadu akuaba akuaba agiladi ma vibali uami. Akuaba akuaba hana ha iadi ninaj Aisaki di laci uami. ¹¹ Hameq abici Ebilam agaq nudu ninaj Isimaeli saq igahilavila humigan vihili vimi. ¹² Humigan vihili vici Asi agaq nudu abami. Sibila hisinj iamigali agaq nudu ninanu hula vala uavibali agasan humigan vihili viminaq uami. Sela di cianq agadi pam lubiahiliha uami. Nadu ninana Aisaki di hivili liliq nadu iamilihalina agilan iaha habilavibali uami. ¹³ Sibila hisinj iamigali agadi ninaj nibu avi nadu ninaj uami. Hameq sadan viaq liliq nudu iamilihalinu agilan avi hidili hitiq hiniavibali uami.

¹⁴ Lici hiniavici miyalahici cimidan sibanj Ebilam agaq iaha sabanj meme sigiti hicavici sibi hilici me hinici avili lula lamavimi agadi vimi. La simiq ciki danj via uavila Hega di maciq sabi hivili lamami. Lamavila Ebilam agaq ninaj agadi Hega saq iguavila lahuci ahica uavimi. Uavila Beliseba avili simi tulu mikti heq fili tibi kili humisi akuaba apali heq hidavimi. ¹⁵ Hidahida uavila avili sibi hilici me hivili hinimi agadi na fihalavimi. Na fihalavila ninaj agadi via ua kili ciki agadi hibili heq lamami. ¹⁶ Lamici hinidaci hiji namen lamami. Igasulidalij ninaj agaq himici mavin hekili vimagan uavila vala atan tagilan danj ua migahinia ilisha ilisha hinimi. ¹⁷ Lici Asi agaq ninaj ilihami agadi igahilami. Lici Asi di cianq hali hisinj agaq Asi di haiabila hiniavila Hega di ulavila abami. Hega uami. Aki saq ilisha ilisha hinidanaq uami. Nama lidiminaq uami. Asi agaq nadu ninaj ilihadi agadi ci igi uami. ¹⁸ Nama iaha uavila ninaj agadi miyalahavila nudu human hivili miyaliviba uami. Asi agaq nudu iamilihalinu agiladi lici iaha habila hidili hekili hiniavibali uami. ¹⁹ Hameq abici Asi agaq Hega di hiji miyalahici avili simi tulu agadi heq igami. Igavila sabanj meme sigiti

hicavici sibi hilici me hinimi agadi hivili lulavila via uavila ninanu saq iguci nami.

²⁰ Lici Asi agaq ninaj agadi igulamici hiniavila hekili limi. Hekili lavila fili tibi kili humisi akuaba apali heq hinidami. Nibu himi hivili sibila sibila hulihuli sibila agadi sihivia sibanj igadami. ²¹ Palan fili tibi kili humisi akuaba apali heq hinidaci iamunu agaq nusaq iamigali Isipi fili tibi hisinj agadi via vaveci sabimi.

Ebilam agaq Abimeleki hula cianq miguavila abavimi.

²² Mu tibi Abimelek agaq nudu sagan hali hisinj Fikoli hula Ebilam di abiben aba nudu piq vehavimi. Vevila Abimelek agaq abami. Akuaba sibila vidanaq Asi agaq nama hula hinilali uami. ²³ Asi igidaci hivili hekili uavila abiha uami. Viaq nadidan nadu ninanadina agiladan cihu cihu anali ma abiben aba abiha uami. Nadu iamilihalina agiladi avi anali ma abiben aba abiha uami. Lavila Ebilam di cihu ala abami. Viaq nasaj mavin hiniavila nadu huaci lamacin uami. Hameq sadan hivili hekili uavila abiha uami. Viaq nadidan nadu fili tibi hinilan agiladan huaci lamiben aba abiha uami. ²⁴ Lici Ebilam agaq Abimeleki di abami. Hivili hekili uami. Nama abinan agadi viaq hameq ala liben uami. ²⁵ La cihu ala abami. Viaq nama hula cianq ciki danj uami. Nadu sibila hisinj hulan agilan sagan libavila aludi lahuavila iadi avili simi tulu agadi ci vihaval uami. ²⁶ Hameq abici Abimelek agaq cihu abami. Hulan anaba agilan hameq lihaval agadi viaq ma igacin uami. Nama iadi vaka ma abahanaq uami. Viaq cianq agadi malicin laci igahilin uami. ²⁷ Lici Ebilam agaq sabanj sipsipi limu hihile agiladan sabanj bulimakau limu hihile agiladan viavila Abimelek saq iguavila nibu hula cianq migumi. ²⁸ La Ebilam agaq sabanj sipsipi ninaj migenaj human limu fihala human limu ahica cijiq nudu nuken agiladi viavila mu abila hivili lamami. ²⁹ Lici Abimelek agaq nudu abitihami. Aki saq hameq linaq uami. ³⁰ Lici Ebilam agaq abami. Nama sabanj sipsipi ninaj migenaj human limu fihala

human limu ahica cijin nasañ lamin agiladi viha uami. Hameñ liliñ igavila abibanañ uami. Avili simi tulı hana nıbu nukeñ mavalı aba abibanañ uami. ³¹ Avili simi tulı fipı heñ hiniavila abavimi. Hivı hekili uavimi. La ibi lamavila abavimi. Beliseba* uavimi. ³² Beliseba avili simi tulı fipı heñ cian migua fihalavila Abimelekı hula nudı sagañ hali hisin Fikoli hula cihu ala Filisitia hidili agiladi fili tibi heñ uavimi. ³³ Uavici Ebilam agan Así Iaue hameñ laci hameñ laci hinilalı agadı ibi miñaiahiben aba kılı Beliseba avili simi tulı mikı heñ hulimi. Hulliavila Así Iaue dı ibi luvıla luvıla nudı ibi miñaiahami. ³⁴ Lavıla Filisitia hidili agiladi fili tibi heñ hutesi tagilan dan hiniadami.

22

Ası agan Aisaki di ifihimavila sagali igu san abami.

¹ Mu tibi Así agan Ebilam di hiji vidividin agadı igiben aba nudı abami. Ebilam uami. Lici Ebilam agan abami. Vian nan hinidin uami. ² Lici abami. Nama nadı ninan pabiñ Aisaki di laci via hinilanañ uami. Nama nusañ pam mavın hekili hinilanañ uami. Nama nudı viavila Molia fili tibi uhalan uami. Linan vian nasañ halu mu abalamiben uami. Abalamilıñ nama halu heñ uavila Aisaki di ifihimavila iasan sagali igu igu san sikasikan lamineñ lihua fihalam uami. ³ Lici Ebilam agan cimidän sibañ iaha akuaba akuaba lamalama hisin agadı viavila saban doniki huli sabi hivı lamami. Lavıla Así san sagali hilahila san avıñ makaj ificikilami. Ificikila viaakuuba akuaba lamalama hisin saban doniki huli sabi hivı hinimi agadı hivı lamami. Lamavila Aisaki dıdan nudı sibila hisin hulan ahica agiladıdan vimi. Viavila fipı Así abami agasau uavimi. ⁴ Uavıdacı uaian pabiñ uci anihulin me hivı halu agadı igici atan tagilan dan hinimi. ⁵ Lici nudı sibila hisin hulan ahica agiladi abami. Namılañ ahica saban doniki agadı neñ migila hinihalan uami. Hinidalan vian Aisaki hula aden uavila migalifilibavila Así dı ibi miñaiahavila cihu vebalu uami.

⁶ La Ebilam agan Aisaki san avıñ makaj via iguci havami. Lici nıbu nukeñ avıñ dan puia ninañ dan miyalivavila uavimi.

⁷ Ua hibi cina Aisaki agan Ebilam di abami. Iavañ uami. Lici abami. Ninañ akı uami. Lici abami. Vian igilin avıñ dan avıñ makaj dan hanıbuñ uami. Agadı ala saban sipsipi ninañ aben hisin viavila sagali igubalu uami. ⁸ Lici Ebilam agan cihu nudı abami. Ninañ uami. Así nukeñ saban sipsipi ninañ iguci sagali igubalu uami. Hameñ abavila ahica uavimi.

⁹ Uavila fipı Así abami heñ iahuavila Ebilam agan Así san sagali hilahila hisin liba vadım ibilami. Ibilavila avıñ makaj agiladi liba vadım sabi heñ ahilici iahuavimi. Ahilici iahuavici Aisaki di hicı human limin hivı hahami. Hahavila avıñ makaj ahilici iahuavimi agiladi sabi heñ ala lamami. ¹⁰ La puia ninañ viavila Aisaki di iamila himiben aba limi. ¹¹ Lidaci Así Iaue dı cian hali hisin agan Así di haiabila hiniavila Ebilam di ulavila abami. Ebilam uami. Lici abami. Vian nan hinidin uami. ¹² Lici Así Iaue dı cian hali hisin agan nudı abami. Nama ninan agadı ifihimiminan uami. La nama nudı akuaba akuaba ciki avi liminan uami. Nama nadı ninan pabiñ ciki sibañ agasau mavın hinilanañ uami. Agadı ala Así nudı ifihimavila sagali igu igu san abici nama ma milimijinan uami. Nama Así san lidavila nudı lihu hivı hinilanañ sadan hameñ linan uami. Linan Así nadı ci igi uami. ¹³ Lici Ebilam agan igasula igici kılı ciki agadı cigila agan saban sipsipi munjañ agadı lamamigilici hinimi. Lici igavila ua saban sipsipi agadı ifihima viavila ve sagali san sikasikan avıñ hivı lamici lihua fihalamı. Hameñ lici saban sipsipi agan Aisaki di uvısiyin vimi. ¹⁴ Lici Ebilam agan fipı agadı ibi lamavila abami. Así Iaue nukeñ akuaba akuaba agiladi igulalı uami. Lici hameñ laci hameñ laci abavıhadami. Así Iaue dı halu heñ ala nıbu akuaba akuaba igubali uavıhadami.

¹⁵ Así Iaue dı cian hali hisin agan Ebilam di cihu tibi ulavila abami. ¹⁶ Así Iaue agan nameñ abi uami. Vian iadi nukeñ ibi hivı

* **21:31** 21.31 Aludi cian sibañ hivı avili simi tulı heñ hinia cian migua hivı hekili aba abi aba abılalu agasau nibilan ibilu cian hivı Beliseba uavıhadami. **22:1** 22.1-13 Ib 11.17-19 **22:2** 22.2 2 Sto 3.1 **22:9** 22.9 Je 2.21 **22:16** 22.16-17 Ib 6.13-14

abin aba abi uami. Hivi hekili aba abin aba abi uami. Nama nadı ninañ pabiñ sibañ agasan mavın hiniylanıñ agadı ala ma miliminiñınañ aba abi uami. ¹⁷ Hameñ sadan vian nadı huaci lamiben aba abi uami. La nadı iamılıhalina agiladi liliñ iaha habılavıla lidi uaian susu hivi hiniavılä hameñ ala hiniavılä aba abi uami. Hacın hilici avili hekili caba hivi hiniavılä hameñ hiniavılä aba abi uami. La nadı iamılıhalina agilan hulan nulidi nagili lamavılä agilan hula sagan libavıla nulidi libavalıbali aba abi uami. Lavıla nulidi haiabila agadı vihavılä aba abi uami. ¹⁸ Nama iadi cian lubiahılinan sadan vian nadı iamılıhalina agilasañ igahilahıla hulan iamigali hidili mu mu siksikan fili neñ hiniavılä agiladi huaci lamiben aba abi uami. ¹⁹ Lici Ebilam agan Aisaki di viavıla cihi sibila hisin hulan ahica hiniavımi heñ vehavımi. Vevıla nulidi viavıla siksikan Beliseba avili simi tulı heñ vehavımi. Vevıla heñ ala hiniavıhadami.

Naholi di ninadinu agiladi ibi lugilavımi.

²⁰ Ebilam agan Beliseba avili simi tulı caba heñ hiniadami. La mu tibi imanu Naholi abinu Milika agan ninañ agiladi huhilami agadı cian hiji igahilami. ²¹ Ninadinu agiladi ibi nameñ. Usi nibu Cimegen. Mu Busi. Mu Kemueli. Nibu Alam iaganu. ²² Mu Keseti. Mu Haso. Mu Pilidası. Mu Jitilapi. Mu Betueli. ²³ Nibu Lebeka iaganu. Naholi nibu Ebilam imanu. Naholi abinu Milika ninañ huhilami agiladi lugilavici ua human limu fihala human limu ahica pam cijin iahami. ²⁴ Naholi abinu hivi agadı ibi Leuma. Nibu ninañ limu ahica limu ahica huhilami. Nulidi ibi nameñ. Mu Teba. Mu Gehim. Mu Tehisi. Mu Maka.

23

Sela himici Ebilam agan nusay liba haca lavami.

¹ Sela di hualı lugilavici ua 127 iahami. ² Lici Sela agan Kiliatalıba haiabila heñ hiniavıla himami. Kiliatalıba haiabila agadı ibi mu Hebilon. Haiabila agan nibu Kenan fili tibi hiniadami. Heñ

hiniavıla himici Ebilam agan abinu san mavın miñjamiña ilihami. ³ La hinimita Ebilam agan Sela di vali agadı vala uavıla Hitı hidili agiladi abami. ⁴ Vian hulan ihiliñ ve namılañ hula hiniilan uami. Iadi iamigali agan nibu ci himi sadan vian naludi fili tibi lavıben uami. La nudı vali agadı liba haca hivi hudıben uami. ⁵ Lici Hitı hidili agilan abavımi. ⁶ Hulan hekili uavımi. Igahilıha uavımi. Nama manigali hekili uavımi. Nama nuken liba haca huaci sibañ agadı iga libiminiha uavımi. Linan liba haca iaganu agan nasan igubali uavımi. Ma miliminiibali uavımi. Iguci nama abina di vali agadı liba haca heñ hudıha uavımi. ⁷ Lihavici Ebilam agan lagulamavıla Hitı hidili fili tibi heñ hiniavıhadami agiladi ibi miñjaiahıben aba migalifilibami. ⁸ Migalifilibavıla abami. Namılañ iadi iamigali agadı vali liba haca heñ hudahuda san alia aba abavıla ha namılañ iadi ahiliahuavıla Sohalı di ninañ Efilon di abitihıhalañ uami. ⁹ Lilan Efilon iasañ liba haca Makipela fili tibi hındı agadı igum uami. Liba haca agan nudı fili tibi agadı caba heñ hini uami. Nibu anim hilici vameba igu igu san abici ha namılañ igasulidalan nusay hameñ laci ala iguben uami. Liliñ sudı haca mavamava hisin fili tibi agan iadi laci hınbıli uami. ¹⁰ Lua madıñ haiabila hıbi ivu ivu miki heñ cian aba aba hiniavidaci Efilon agan nudı hidili pam Hitı hidili agilan hula migahiniavımi. Hulan iamigali Hitı hidili agilan igahilahıla hiniavidaci Efilon agan Ebilam di abami. ¹¹ Hulan hekili ha hima uami. Iadi cian agadı igahilıha uami. Vian fili tibi agadıdan liba haca agadıdan nasan havı iguben uami. Iadi hidili pam agilan igasulavidaci vian nasan fili tibi agadı iguben uami. Liliñ nama nadı abina di vali agadı via ua fili tibi heñ liba haca hivi hudıbanan uami. ¹² Lici Ebilam agan hulan iamigali haiabila heñ hisin agiladi ibi miñjaiahıben aba migalifilibami. ¹³ La iaha hulan iamigali hudımidı igahilavıdaci Efilon di abami. Ha huaci uami. Agadı ala iadi cian agasan hiji lamıha uami. Vian iabi nadı fili tibi agadı lavıben uami. Nama

iadi anim hilici agiladi viha uami. Linan vian iadi iamigali di vali agadı nadı fili tibi hen liba haca hivi hudiben uami. ¹⁴ Lici Efilon agan Ebilam di abami. ¹⁵ Hulan hekili uami. Iadi cian igahiliha uami. Fili tibi nagadi laviben aba ha nudi liba siliva hilici 400 uami. Agadı ala ha vana hinim uami. Nusaŋ igahiliminan uami. Fili tibi agadı havı viavila liba haca hivi abina di vali agadı hen hudihha uami. ¹⁶ Lici Ebilam agan cian agasan alia uavila liba siliva hilici 400 sihivia lugilavila igumi. Hitı hidili agilan igahilavidaci Efilon abami hamen laci ala fili tibi agadı viben aba anim hilici Efilon san igumi. Liba siliva hilici lugilami ha anim hilici sibila hisin lugilavihadami hamen me lugilami.

¹⁷ Anim hilici igumi agasan igahilavila Efilon di fili tibi agadı vimi. Efilon di fili tibi nıbu Makipela fili tibi agadı limu tibi. Makipela fili tibi agan nıbu Mamile haiabila mikı hiniadami. Ebilam agan fili tibi liba haca dan agadıdan kili hen hiniavihadami agiladıdan sikasikan vimi. ¹⁸ Hulaŋ iamigali Hitı hidili agilan nıbu hula hinihini igavidaci fili tibi agadı lavami. ¹⁹ Lavavila abinu Sela di vali agadı liba haca Makipela fili tibi hinimi hen hudami. Makipela fili tibi ha Mamile haiabila mikı hiniadami. Mamile haiabila nıbu Kenan fili tibi hiniadami. Mamile haiabila agadı ibi mu ha Hebilon. ²⁰ Fili tibi liba haca dan ha Hitı hidili agiladi. Agadı ala Ebilam di hidili agilasan valavimi. Lihavici nudi hidili pam agilan himavidaci hen laci ala mavamava hudavihadami.

24

Ebilam agan Aisakı san iamigali iga vivi say abami.

¹ Ebilam agan akuaba akuaba sibila vidaci Asi Iaue nudi ahiliahuahu huaci lamadami. Lidaci huaci laci hiniadami. Hinia ua hadi hadi limi. ²⁻³ La nıbu nudi himamigili dan nıbu hula hutesi hinihini nudi akuaba akuaba migiladami agadı ulıcı vemi. Veci nudi abami. Cian miguben aba nadı human agadı iadi lagın lihu hivi laminan vem uami. La nama Asi Iaue akuaba akuaba fili hisin uaiañ susu hisin agiladi migililali agadı ibi hivi abiha uami.

Hivi hekili aba abiha uami. Lavila nama iadi ninaŋ Aisakı san iamigali Kenan hidili fili tibi vian hinidin nej hisin agadı igavila libimihiminan uami. ⁴ Nama iadi haiabila uavila iamigali minibili iadi hidili pam agadı suhilavila via vaveha uami. Vavenan iadi ninaŋ agan nudi sabibali uami. ⁵ Lici nudi himamigili dan agan abami. Iamigali minibili agan nudi haiabila agadı valavila vian hula fili tibi nej veve san valici ha vian aki liben uami. Cihu ve nadı ninaŋ agadı viavila nadı fili tibi uben uami. ⁶ Lici Ebilam agan abami. Nama iadi ninaŋ agadı viavila iadi fili tibi hen umınan uami. ⁷ Vian iadi iavan hula iadi hidili pam agilan hula iadi fili tibi hinidalıŋ Asi Iaue akuaba akuaba uaiañ susu hisin migililali agan nıbu iadi nej vavevila abami uami. Hivi hekili aba abami uami. Fili tibi nama hinidanan nagadı nadı iamılıhalina agilasan iguben aba abami uami. Asi Iaue agan nudi cian hali hisin agadı abici nıbu mise iadi fili tibi hen udaci nama sıvı ubanan uami. Hamen lici ha nama huaci iadi ninaŋ san iamigali minibili hen hisin vibanaŋ uami. ⁸ Iamigali minibili agan nama hula veve san valici ha nama iamigali minibili iadi hivi hisin vavevave san hivi hekili aba abibanaŋ agasan hiji cuviliŋ lamiminan uami. Agadı ala nama cihu ve iadi ninaŋ agadı viavila iadi fili tibi hen umınan uami. ⁹ Lici nudi himamigili dan agan nudi manigali Ebilam di lagın lihu hivi human lamici uci abami. Hivi hekili uami. Akuaba akuaba abinan agadı hamen laci ala liben uami.

¹⁰ La nudi himamigili dan agan saban kameli human limu limu fihala agiladıdan akuaba akuaba huaci huaci agiladıdan viavila Naholi di haiabila uavimi. Naholi di haiabila agan Mesopotemia fili tibi hen hiniadami. ¹¹ Ua hidahida hifilidän hivi haiabila agadı lua madıŋ madıŋ hen iahuavimi. Iamigali avili licilici lakuku hivi ua iahuavila saban kameli agiladi abici avili simi tulı caba hen migalifiliba hiniavimi. ¹² La hiniavidaci abami. Asi Iaue nama iadi manigali Ebilam di Asi uami. Nama iadi manigali agasan mavın hiniha uami. Linan sibila akuaba akuaba vian viben agan huaci laci iaham uami.

¹³ Vianj avili simi tulı mikı nej hinidalin iamigali minibili haiabila nej hisin agilan avili licilici sanj nej vehavibali uami. ¹⁴ Vehavici vianj iamigali minibili mu agadi namej abiben uami. Nama fili siji avili danj agadi minjamiginañ nilin aba abiben uami. Abilin alia niha aba abibali uami. Linan nadisabañ kameli agilasanj avi igulin navibali aba abibali uami. Hamej abici vianj hiji namej lamiben uami. Iamigali minibili nagadi ala nadisibila hisin hulan Aisaki sanj libimijahanañ aba abiben uami. Hamej linan vianj hiji namej lamiben uami. Ha iadi manigali agasanj mavin hiniavila ahiliyahui aba abiben uami.

¹⁵ Ebilam di himamigili danj agan Asi di aba aba hinidaci Lebeka agan nudifili siji macin sabi hivi lamavila haiabila agadi vala vemi. Lebeka di iaganu nibu Betueli. Betueli di iaganu nibu Naholi. Naholi nibu Ebilam di imanu. Betueli di iaminu nibu Milika. ¹⁶ Lebeka di mugan lamigan agan nibu huaci sibañ hiniadami. Nibu hulan mu hula ma hidimanj. Nibu nudifili siji via vevila avili simi tulı hivi miguavila avili liciavila cihu iahami. ¹⁷ Iahici Ebilam di himamigili danj agan lihalicha nudipin uavila abami. Iasan nadisabi siji igunañ nacihulin uami. ¹⁸ Lici Lebeka agan abami. Hulan hekili niha uami. La lihalicha minjamiga minjaiahia via hinidaci nami. ¹⁹ Nicci lici Lebeka agan nudabami. Nadisabañ kameli agilasanj avi avili igulin navila humigan laguavim uami. ²⁰ Hamej abavila liba hibin hibin sihim sabañ navihadami hej minjamijici miguci navimi. Navidaci cihu lihalicha uvihevila avili licimi. La hamej laci vavevave minjamijidaci migudaci nana humigan laguavimi. ²¹ Iamigali minibili agan avili licidaci Ebilam di himamigili danj agan cianma abami. Nibu havi igasulasula hinimi. Nibu sihivia igiben aba limi. Asi Iaue agan sibila vianj vin agadi huaci lamibali ua hima aba igahilahila hinimi.

²² Lidaci sabañ kameli agilan avili navici ci lici Ebilam di himamigili danj agan luvin liba goli hivi vihavimi agadi viavila Lebeka sanj igumi. Human lavi liba goli hivi vihavimi agiladi avi nusanj igumi. Human lavi agiladidan luvin agadidan anim hilici

hekili hivi vihavimi. Luvin agadi vihili ha 5 gilam. Lavi agiladi vihili hitin hitin ha 100 gilam. ²³ Lavila abami. Iadi abiha uami. Nadi iagana ani uami. Nadi iagana di ulan ani hinihini pipi danj lici alañ nama hula ubalu uami. Uavila iadi sibila pam hisin agilan hula iabi hifili namilan hula hisivibalu uami. ²⁴ Lici Lebeka agan abami. Iadi iavan nibu Betueli uami. Betueli di iaganu nibu Naholi uami. Betueli di iaminu nibu Milika uami. ²⁵ Humisi akuaba akuaba huaci huaci sabañ kameli navilali agilan hanibun hiniavi uami. Ani hinihini pipi avi hanibun hiniavi uami. ²⁶ Lici Ebilam di himamigili danj agan hali libuhilavila cihu Asi Iaue di ibi minjaiahiben aba migalilibami. ²⁷ La abami. Vianj Asi Iaue di ibi minjaiahin uami. Nibu iadi manigali Ebilam di Asi uami. Nibu iadi manigali sanj mavin hinilali uami. Hinihini akuaba akuaba lili sanj abilali agiladi hamej laci lilali uami. Hamej sadan iadi viavila iadi manigali agadi hidili pam hiniavi nej vave uami.

²⁸ Lici iamigali minibili agan hanjila iaminu di ulan umi. Uavila akuaba akuaba limi agasanj sulami. ²⁹⁻³⁰ Sulidaci Lebeka amunu Laban agan luvin mugan simi hivi hinimi agadi igami. Human lavi nudinadindu di human hivi hiniavimi agiladi avi igami. Lici Lebeka agan Ebilam di himamigili danj agan abami agadi sulidaci Laban agan igahilami. Igahilavila lua haiabila madin madin hej lihalicha ivouavila igici Ebilam di himamigili danj agan hula nudisabañ kameli agilan hula avili simi tulı mikı hej lagulama hiniavimi. ³¹ Hinaviidaci Laban agan nudabami. Asi Iaue agan nadisabu huaci lamilali uami. Akı sanj haiabila nej lagulama hinidanan uami. Venaj alañ ahica haiabila agadi lua muji ivoumili uami. Vianj nasadan nadisabañ kameli agilasadan pipi ci minjahihilin uami. ³² Lici Ebilam di himamigili danj agan uleñ muji ivoumi. Ivouci Laban agan nudisibila hisin agiladi abami. Akuaba akuaba nulidi sabañ kameli sabi hivi hiniavadi agiladi ahila via lamavila nulisañ humisiakuaba agiladi igulan navim uami. La Ebilam di himamigili danj agasadan nudisibila hisin agilasadan avili igulan

hici husavim uami. ³³ Lici hicu husa fihala hiniavidaci nulisan simi vavehavimi. Vavehavici Ebilam di himamigili dan agan abami. Vian simi lihalicha ma niben uami. Vana viaj ciaj sula fihalavila ala simi hen niben uami. Lici Laban agan abami. Alia suliha uami.

³⁴ Lici Ebilam di himamigili dan agan abami. Vian Ebilam di himamigili dan uami. ³⁵ Ası Iaue agan iadi manigali agadı huaci lamavila nusaq akuaba akuaba akape igudaci nibu hulan hekili hinilali uami. La nibu saban sipsipi saban bulimakau saban kameli saban doniki akape dan hinilali uami. Liba siliva liba goli akuaba akuaba akape dan hinilali uami. Sibila hisin hulan iamigali avi akape dan hinilali uami. ³⁶ Nudi abinu Sela nibu hadi hadi sibar hiniavila ninan huhilami uami. Lici iadi manigali agan nudi akuaba akuaba agiladi nudi ninanu di human hivi lamami uami. ³⁷⁻³⁸ La cian vidividij mu iadi namej abalı uami. Nama iadi ninan saj iamigali Kenan hidili fili tibi viaj hinidin nej hisin agadı igavila libimijiminan abalı uami. Nama iadi iavan di hivi uavila nudi hidili pam agiladi iamigali minibili igavila via vaveha abalı uami. Vavenaq iadi ninan agan nudi sabibali abalı uami. Iadi manigali agan hamen abalı uami. Lici viaj Ası di ibi luvilavila hivi hekili abalı abacın uami. Nama abinan hamen ala liben abalı abacın uami. ³⁹ Hamej abavila iadi manigali agadı namej abacın uami. Iamigali minibili agan viaj hula veve sanj valici ha aki liben abalı abacın uami. ⁴⁰ Liliq nibu iadi namej abalı uami. Vian Ası Iaue di cian lubiahililan abalı uami. Nibu nudi cian hali hisin agadı abici nama hula uavila nadı ahiliyahuci nadı sibila agan huaci iahibali abalı uami. Lici nama iadi iavan di hivi uavila nudi hidili pam agiladi iamigali minibili agadı igavila iadi ninan sabibali agasan vibanaq abalı uami. ⁴¹ Nama iadi iavan di hivi unan nudi hidili pam agilaj ma alia abalı abavici ha nama iamigali minibili iadi hivi hisin vavevave sanj hivi hekili abalı abinagasan hici cuvilij lamiminan abalı uami.

⁴² Lici viaj iabi avili simi tulı abila hej ve

iahavila namej abin uami. Ası Iaue nama iadi manigali Ebilam di Ası abalı abin uami. Nama iadi ahiliyahunaq iadi sibila agan huaci iahibali abalı abin uami. ⁴³ Malicin viaj avili simi tulı mikı lagulama hinidin abalı abin uami. Iamigali minibili mu avili liciben abalı veci viaj namej abiben abalı abin uami. Nadı avili siji iasaq igañ nacihulin abalı abiben abalı abin uami. ⁴⁴ Abiliq alia niha abalı abiben abalı abin uami. Linaj nadı saban kameli agilasaj avi igulin navibali abalı abiben abalı abin uami. Hamen abici viaj hiji namej lamiben abalı abin uami. Iamigali nudı ala iadi manigali agadı ninan agasan libimijahanan abalı abiben abalı abin uami.

⁴⁵ Viaj hiji hivi Ası di abalı abalı hinidalı Lebeka agan nudı fili siji macin sabi hivi lamavila avili liciben abalı abin uami. Vevi avili simi tulı hivi migua liciavila iahici abin uami. Iasaq avili igañ nacihulin abalı abin uami. ⁴⁶ Liliq avili siji agadı lihalicha mijamiga mijaliva hinhini abalı uami. Niha abalı abin uami. Linaj nadı saban kameli agilasaj avi igulin navibali abalı abin uami. Lici viaj niliq nibu iadi saban kameli agilasaj avi iguci navi uami. ⁴⁷ Lihavici viaj nudı abitihin uami. Nadı iaganan ani abalı abin uami. Liliq nibu abalı uami. Iadi iavan nibu Betueli abalı abin uami. Betueli di iaganu nibu Naholi abalı abin uami. Betueli di iaminu nibu Milika abalı abin uami. Lici viaj luvij agadı nudı mugaq simi hivi lamin uami. Human lavi ahica agiladi avi nudı human limu limu hivi iahu lamin uami. ⁴⁸ La hali libuhilavila cihu Ası Iaue di ibi mijaiyahiben abalı abavila abalı abin uami. Viaj Ası Iaue di ibi mijaiyahin abalı abin uami. Iadi manigali agadı Ası agan iadi via nej vave abalı abin uami. Iadi manigali Ebilam di imanu agadı ulan hivi vave abalı abin uami. Lici viaj nudı ajinu di via uben abalı abin uami. Via uliq iadi manigali agadı ninan agan nudı sabibali abalı abin uami. ⁴⁹ Alialaq uami. Namılaq iadi manigali agasan mavin hiniavila akuaba akuaba lili sanj abalı hamen laci liben abalı abin uami. Hima abalı abin uami. Hima abalı abin uami. Hima abalı abin uami. Hima abalı abin uami.

⁵⁰ Lici Laban hula Betueli hula cihu abavimi. Ası Iaue nuken sibila vi agadı

alan cihu akuaba akuaba cian ma abibalu uavimi. ⁵¹ Lebeka ha hinidi uavimi. Viavila uha uavimi. Linañ nadı manigali agadi ninan agan nudi sabim uavimi. Ası Iaue abalı hamen laci ala lim uavimi.

⁵² Hameñ abavici Ebilam di himamigili dan agan Ası Iaue di ibi minjaiabiben aba fili hivi migaliflibami. ⁵³ La akuaba akuaba huaci huaci liba siliva liba golı hivi vihavimi agiladidan hadi hilahila huaci huaci limu hihile agiladidan Lebeka sañ igumi. Akuaba akuaba huaci huaci limu hihile agiladi avi Lebeka amunu sadan iamınu sadan igumi. ⁵⁴ Cianaba fihalavila Ebilam di himamigili dan agan hulan limu hihile nıbu hula vehavimi agilan hula simin navila ani hisivavimi. La cimidaj sibañ iahavila Ebilam di himamigili dan agan abami. Iadi valilan viañ cihu iadi manigali agadi piñ uben uami. ⁵⁵ Hameñ abici Lebeka amunu hula iamınu hula abavimi. Vana iamigali minibili agan alan hula hinimitavila uaiañ human limu fihala human limu ahica pam cijñ akua uci ahila ubali uavimi. ⁵⁶ Lihavici cihu Ebilam di himamigili dan agan abami. Sibila viañ viliñ Ası Iaue ahiliyahuci huaci li sadan iadi valilan iadi manigali agadi piñ cihu uben uami. Iadi abamigilimilan uami. ⁵⁷ Hameñ abici abavimi. Alan iamigali minibili agadi ulimili veci abitihha igimili uavimi. ⁵⁸ La Lebeka di ulavici vemi. Veci abitihavimi. Nama hulan nagañ hula huaci ubanañ uavimi. Lihavici abami. Uben uami.

⁵⁹ Lici Lebeka didañ iamigali mu nudi migiladami agadidan abavici Ebilam di himamigili dan agan hula uavimi. Himamigili dan agadi sibila pam hisin agilan avi ahuata hamen uavimi. ⁶⁰ Uben aba lihavidaci Lebeka di huaci lamiben aba abavimi. Nama mufili ninanadi akape sibañ huhilibanañ uavimi. Linañ nadı iamilihalina agilan iaha habila hulan nulidi nagili lamavibali agilan hula sagan libavila nulidi livalavibali uavimi. La nulidi haiabila agiladi vihavibali uavimi.

⁶¹ Hameñ abavici Lebeka hula nudi sibila hisin iamigali agilan hula Ebilam di himamigili dan agan hula vebalu aba sabañ kameli sabi hivi iahua

migahiniavimi. Migahiniavici Ebilam di himamigili dan agan nulidi viavila vemi.

⁶² Viavila vemi hadihu Aisaki agan Lahailoi avili simi tuli agadi vala vemi. Vala vevila Negevi fili tibi hiniadami. ⁶³ Mu tibi hifilidan lidaci mida hivi hidami. Hidahida igici sabañ kameli agilan ve havimi. ⁶⁴ Vevila Lebeka agan Aisaki di igoua igavila sabañ kameli valavila fili migami. ⁶⁵ La Ebilam di himamigili dan agadi abitihami. Hana aki hulañ aludi piñ vedi uami. Lici Ebilam di himamigili dan agan abami. Ha iadi manigali uami. Lici Lebeka agan havili tibi viavila nudi nuken mugan lamigan hafilibami. ⁶⁶ Lici Ebilam di himamigili dan aganakuaba akuaba limi agasan Aisaki di sulami. ⁶⁷ Sula fihalici Aisaki agan Lebeka di viavila iamınu Sela di havili ular hej via ua lamami. Lavila nusan mavin hekili hiniavila nudi sabimi. Vaka Aisaki agan iamınu Sela himici humigan vihil vimi. Agadi ala Lebeka di sabici nudi mavin migumi.

25

Ebilam iamigali mu sabimi.

¹ Ebilam agan iamigali mu sabimi. Nudi ibi Ketula. ² Ketula di ninadinu agiladi ibi nameñ. Mu Similan. Mu Jokisan. Mu Medan. Mu Midian. Mu Isibaki. Mu Suahi. ³ Jokisan nıbu Seba di Dedan di iaganilu. Dedan nıbu hidili nameñ agiladi iamilinilu. Mu Aculi hidili. Mu Letus hidili. Mu Leum hidili. ⁴ Midian di ninadinu agiladi ibi nameñ. Mu Efa. Mu Efeli. Mu Hanoki. Mu Abida. Mu Elida. Hulan agilan Ketula di ninadinu ajihalinu iamilihalinu. ⁵ Ebilam agan nudi akuaba agiladi ninanu Aisaki san igu igu san abami. ⁶ Agadi ala nıbu hihininhini akuaba akuaba limu hihile agiladi nudi iamigali hivi agiladi ninan agilasan igumi. Iguavila abici fili tibi uaian iahaiahahkilikili hej uavimi. Ninanu Aisaki di mikı piñ hiniavimidi uavila abici uavimi.

Ebilam himici nudi liba haca hivi huvavimi.

⁷ Ebilam di hualı lugilavici ua 175 iahami. ⁸ Lici nıbu hadi hadi sibañ lavila

hijinjalajala hiniavila himami. Himici nudi amiñ agan uavila nudı iamilihalinu di amiñ hiniavihadami hen hinimi. ⁹⁻¹⁰ Himici nudi ninañ ahica Aisaki hula Isimaeli hula nudı liba haca Makipela fili tibi hiniadami hen hudavimi. Makipela fili tibi ha Mamile haiabila mikı hiniadami. Vaka Ebilam agan Sohalı di ninañ Efilon sañ anim hiliçi iguavila fili tibi liba haca dan agadi vimi. Sohalı nıbu Hiti hidili. Viavila abinu Sela di vali agadi liba haca hen ala hudami. Lici Aisaki hula Isimaeli hula Ebilam di vali agadi avi hen laci ala hudavimi. ¹¹ Ebilam himici Asi agan Ebilam di ninañ Aisaki di huaci lamami. Lici Lahailoi avili simi tulı hen ua hiniadami.

¹² Isimaeli nıbu Ebilam di ninañ. Iamunu Hega nıbu Isipi fili tibi hisin. Nıbu Sela di sibila hisin iamigali hiniadami. Isimaeli di ninadinu ajihalinu iamilihalinu agiladi ibi nameñ. ¹³ Isimaeli di ninañ Nebaiotı nıbu Cimegen. Nıbu limu cimila igici Kedali. Kedali limu cimila igici Atibeli. Atibeli limu cimila igici Mipisam. ¹⁴ Mipisam limu cimila igici Misima. Misima limu cimila igici Duma. Duma limu cimila igici Masa. ¹⁵ Masa limu cimila igici Hadati. Hadati limu cimila igici Tema. Tema limu cimila igici Jetuli. Jetuli limu cimila igici Nafisi. Nafisi limu cimila igici Kedema. ¹⁶ Isimaeli di ninañ human limu limu fihala hicı limu ahica cijen agilan latihavila hidili hitin agiladi manigali hinihini fili tibi hitin hitin haiabila hitin agiladi migilavihadami. ¹⁷ Isimaeli di huali lugilavici ua 137 iahici hen himami. Himici nudi amiñ agan uavila nudı iamilihalinu di amiñ hiniavihadami hen hinimi. ¹⁸ Isimaeli di iamilihalinu agilan fili tibi hiniavihadami agadi vali limu ha Havila fili tibi hiniadami. Limu ha Soli haiabila hiniadami. Soli haiabila nıbu Isipi fili tibi mikı hiniadami. Asilia fili tibi sañ uu kilikili hen hiniadami. Isimaeli di iamilihalinu agilan huaci pam ma hiniavihadami.

*Lebeka agan ninañ ahica agiladi
huhilami.*

^{25:23} 25.23 Lom 9.12 * ^{25:25-26} 25.25-26 Aludi cian sibaj hivı hicı sulim aba abilalu agasan nıbilan Ibılu cian hivı Jekopi uavihadami. Aludi cian sibaj hivı hadi minı kuakua aba abilalu agasan nıbilan Ibılu cian hivı Iso uavihadami.

¹⁹ Aisaki akuaba akuaba limi agadi cian nıbu nameñ. Ebilam agan Aisaki di havami. ²⁰ Lici huali 40 uci Aisaki agan Lebeka di sabimi. Lebeka di iaganu Betueli. Betueli di ninañ Laban. Nibilan Alam hidili. Nibilan Mesopotemia fili tibi hisin hulañ iamigali. ²¹ Aisaki abinu Lebeka nıbu uajı hidadamı. Lici Aisaki agan nudi abinu di ahiliahuahu sañ Asi Iaue di abami. Lici Asi Iaue agan igahilavila Lebeka di huaci lamici humigañ ahilami. ²² Lici ninañ ahica Lebeka di humigañ hivı hinihini ifahila ifahila iahavimi. Lihavidaci Lebeka agan abami. Aki sañ vihili igadin uami. La hidili igiben aba Asi Iaue di aba aba hinihini hisin fipi hen umi. ²³ Uavila aba aba hinidaci Asi Iaue agan Lebeka di abami. Ci iginan uami. Ninañ ahica huhilinan cihu latihavila hidili hitin hitin hiniavibali uami. Hidili mu agilan vidivididiñ dan hinihini hidili mu agiladi livalavibali uami. Ninañ hali huhilabanag agan nıbu ninañ sivi huhilabanag agadi lihu hivı hinihini nudı sibila hisin hulañ hinibali uami. ²⁴ Lici hinimitavila Lebeka agan ninañ ahica huhiliben aba limi. ²⁵⁻²⁶ Ninañ hali hisin agadi huhilidaci sivi hisin agan humigañ hivı hinihini isanu di hicı sulim agadi miñalıvami. Lici iaganu agan nudi ibi lamavila abami. Jekopi uami. Ninañ sebili huhilami agan hadi minı kuakua hinimi. La nudı hadipili agan avi midi amiñ hinimi. Lici nudı ibi lamavila abavimi. Iso uavimi. Hadihı ala Aisaki di huali lugilavici ua 60 iahami.*

*Iso agan ninañ magılasın agadı akuaba
akuaba agılasan hiji ma igahilami.*

²⁷ Ninañ ahica agilan hekili lihavimi. La Iso nıbu sıhim saban ifisuhila nana hisin hulañ hiniadami. Hamej sadan nıbu sıhim saban ifisuhila nana sañ pam lihadami. Jekopi nıbu hulañ simi hiniadami. Hamej sadan nıbu uleñ laci hinihini sibila vihadami. ²⁸ Aisaki agan Iso sañ pam mavın hekili hiniadami. Iso nıbu sıhim saban ifidaci nana hijinjaladami agasan lavila nusan pam mavın hekili

hiniadami. Agadı ala Lebeka nıbu Jekopi saj pam mavın hekili hiniadami.

29-30 Mu tibi Jekopi agan ume midi midi hugilami. Lidaci Iso agan hibı hidavila cihu uleñ vemi. Ve humıgan saj himavila Jekopi di abami. Vian humıgan saj hekili himadin uami. Iasan ume midi misi agadi iguha uami. Iso di ibi mu lamavimi ha Idom.* Ume midi misi igu igu saj abami sadan ibi hameñ lamavimi. **31** Lici Jekopi abami. Nama ninañ magılasın agadi akuaba akuaba agiladi iasan igu igu saj abinan uami. Ha vian ume midi misi agadi hibin nasan iguben uami. **32** Lici Iso abami. Alia uami. Vian simiñ saj amin ci himiben aba lin uami. Ninañ magılasın agadi akuaba agilan iadi ma ahilihuavıbalı uami. **33** Lici Jekopi abami. Ninañ magılasın agadi akuaba agiladi iasan igu igu saj abavila uami. Ha nama hivı hekili aba abiha uami. Lici Iso abami. Hivı hekili uami. Hivı hekili uavila ninañ magılasın agadi akuaba agiladi Jekopi saj igumi. **34** Lici Jekopi agan Iso saj maci dañ ume misi dañ iguci nami. Navıla iaha vala umi. Iso agan ninañ magılasın agadi akuaba agilasən hiji ma igahilami.

26

Aisaki agan Gelali haiabila hiniadami agadi vala uavila Beliseba avili simi tulı hej hiniadami.

1 Mu tibi humıgan ibilibiliñ hekili agan Kenan fili tibi iahami. Vaka Ebılam hinidaci iahami hameñ ala iahami. Lici Aisaki agan Abimelekı di piñ umi. Abimelekı agan Gelali haiabila hinihini Filisitia hidili agiladi migıladami. **2** Lidaci Asi Iaue agan Aisaki di hivı iaha abami. Nama Isipi fili tibi umınan uami. Fili tibi vian nadı abeba hinihini saj abiben hej laci hiniha uami. **3** Fili tibi neñ hinidanañ vian nama hula hinen uami. La nadı huaci lamiben uami. Fili tibi agiladi sikasikan nasadan nadı iamılıhalina agilasadañ iguben uami. Vian nadı iagana Ebılam di ci abamin

uami. Hivı hekili aba abamin agasan igahilavila iguben uami. **4-5** Iagana Ebılam agan iadi cian igahiladami uami. Vian akuaba akuaba san abadamin agiladi hameñ laci ala lihadami uami. Akuaba cian iguadamin agiladıdan lubiahiladami uami. Akuaba cian lamarubiyadamin agiladi avi hameñ laci ala lubiahiladami uami. Hameñ sadan vian nadı iamılıhalina di liliñ iaha habılavila lidi uaian susu hivı hiniavılali hameñ ala hiniavidaci fili tibi nagıladı nulisan sikasikan iguben uami. Vian nadı iamılıhalina agilasən igahilahila hulan iamigali hidili mu mu fili neñ hiniavılali agiladi sikasikan huaci lamiben uami.

6 Lici Aisaki agan Gelali haiabila hiniadami. **7** Hinidaci hulan haiabila hej hisin agilan Aisaki abinu saj abitihavıhadami. Abitihavıdaci Aisaki agan abadami. Vian nudı amunu uadami. Aisaki igici nudı abinu di mugan lamıgan agan huaci sibañ hiniadami. Lidaci hiji nameñ lamadami. Nıbu iadi iamigali aba abiliñ ha iadi ifihimavıbalı uadami. Ifihimavıla iadi iamigali agadi vihavıbalı uadami. Hameñ hiji lama lidavila nameñ abadami. Vian nudı amunu uadami. **8** Lavıla fili tibi hej hutesi tagilan dañ hiniadami. Hinidaci mu tibi Filisitia hidili agiladi manigali Abimelekı agan nudı ular hivı hinihini huje uu veve hibı mikı lagulamavila igoua igidaci Aisaki agan nudı abinu Lebeka di miñalıvami. **9** Lici Abimelekı agan hulan mu di abici uavila Aisaki di abici veci abami. Vian ci igin uami. Iamigali nana nadı iamigali sibañ uami. Nama aki saj analı abilanañ uami. Vian iamigali agadi amunu aba abilanañ uami. Lici Aisaki agan abami. Vian hiji nameñ lamilan uami. Nıbu iadi iamigali aba abiliñ ha hulan limu hihile agilan iadi ifihimavıbalı akua aba hiji lamilan uami. **10** Lici Abimelekı agan cihu ala abami. Nama aludi aki saj hameñ abilanañ uami. Hulan mu iadi hidili pam agilan nadı iamigali hula hidavıcı ha alan hugı dañ

* **25:29-30** 25.29-30 Aludi cian sibañ hivı midi aba abilalu agasan nibılan Ibılu cian hivı Idom uavıhadami. **25:33**
25.33 Ib 12.16   **26:3** 26.3-5 HM 22.16-18   **26:7** 26.7 HM 12.13, 20.1-2

hiniwilu uami. Agadı ala hugı agadı iaganu ha nama nukej lınañ aludi hıvı iahıvi uami. ¹¹ La cihu Abimelekı agañ nudi hulan iamigali agılañ cian vidividin abami. Hulan mu agañ Aisaki tamañ di lusıñ sibili vihavıcı ha viañ abiliñ nudi ifihimavibalı uami.

¹² Ası Iaue agañ Aisaki di huaci lamıcı Aisaki agañ nudi hualabila hej halıha cahu uitı hilici pabin lidiñ pabin lidiñ havalami. Havalıcı huali hej ala halıha cahu uitı hidili hitıñ hitıñ agılañ hilici 100 100 lidiñ lamavımı. La halıha cahu uitı hilici havalami agılañ livala akape siban iahavımı. ¹³ Lihavici anım hilici hekili likilami. La nıbu hulan hekili hiniadami. ¹⁴ Nıbu saban sipsipi saban bulımakau akape dañ hiniadami. Nudi sibila hisıñ hulan avi akape hiniavıhadami. Hiniavidaci Filisıtia hidili agılañ Aisaki sañ humıgañ vihili vihavımı. ¹⁵ Lavıla avılı simi tulı Ebılam di sibila hisıñ hulan agılañ vaka mavavımı hej fili can ahılavıcı ahılavıcı miguavımı. Lihavici avılı simi tulı agılañ sataiahaha apalı me hiniavımı. ¹⁶ Lihavici cihu Abimelekı agañ Aisaki di abami. Namılan hulan akape siban hinihini aludi livalılañ uami. Namılan aludi valavıla uhalañ uami.

¹⁷ Lici Aisaki agañ fili tibi agadı valavıla umi. Uavıla Gelalı avılı makaj caba hej havılı uları hafıavımı. ¹⁸ Vaka Ebılam agañ abıcı avılı simi tulı agılañ mavavımı. Lihavici Ebılam agañ himici cihu hulan Filisıtia hidili agılañ avılı simi tulı agılañ hıvı fili can ahılavıdaci migumigu sıjiavımı. Lihavici Aisaki agañ abıcı avılı simi tulı agılañ cihu mavavımı. Lihavici iaganu Ebılam ibi vaka lamami hameñ ala ibi lamami.

¹⁹ Mu tibi Aisaki di sibila hisıñ hulan agılañ avılı simi tulı mu avılı makaj caba hej mavavımı. Mavavici avılı agañ vubılım dañ vubılım dañ iahami. ²⁰ Lici Gelalı haiabila hisıñ hulan sihim saban akuaba akuaba migılavıhadami agılañ hula Aisaki di sibila hisıñ hulan sihim saban akuaba akuaba migılavıhadami agılañ hula lamacilacila

abavıhadami. Avılı simi tulı ha aludi uavıhadami. Lihavıdaci Aisaki agañ avılı simi tulı agadı ibi lamavıla abami. Lamacilacila hisıñ avılı simi tulı uami. ²¹ Lici Aisaki di sibila hisıñ hulan agılañ avılı simi tulı mu mavavımı. Mavavici cihu hameñ laci ala lamacilavımı. Lihavıci Aisaki agañ avılı simi tulı agadı ibi lamavıla abami. Nagılı lamalamı hisıñ avılı simi tulı uami. ²² Lici Aisaki di sibila hisıñ hulan agılañ mu abıla hıvı uavıla avılı simi tulı mu cihu ala mavavımı. Mavavici hulan agılañ ma lamacilavımı. Lihavici Aisaki agañ avılı simi tulı agadı ibi lamavıla abami. Huaci migahınıhini hisıñ avılı simi tulı uami. Aisaki agañ hiji nameñ igahılamı. Ası Iaue agañ alusañ fili tibi hekili iguci alañ neñ huaci hinihini habılıbalı uami.

²³ Lavıla fili tibi agadı vala uavıla Beliseba avılı simi tulı hej hınimi. ²⁴ Ua hınidaci hifili hej ala Ası Iaue agañ Aisaki di hıvı iahavıla abami. Viañ nadı iagana Ebılam di Ası uami. Nama lıdimınan uami. Viañ nama hula hınilan uami. Viañ iadi sibila hisıñ hulan Ebılam sañ igahılavıla nadı huaci lamıben uami. Viañ lılıñ nadı ajıhalina iamılıhalina agılañ iaha habılavıla akape lihavıbalı uami. ²⁵ Lici Aisaki agañ hej ala sagalı hilahıla hisıñ liba vadım mu ibilami. Ibılavıla Ası Iaue di ibi luvıla luvıla nudi ibi mıjaiahıamı. Lavıla havılı uları hafıavıla hinihini nudi sibila hisıñ hulan agılañ avılı simi tulı mu mavavımı.

Aisaki hula Abimelekı hula cian miguavıla abavımi.

²⁶ Abimelekı agañ nudi hulan ahıca agılañ hula Gelalı haiabila valavıla Aisaki di piñ uavımı. Mu Ahusatı. Ahusatı nıbu nısuñ hiji igu igu hisıñ hulan hiniadami. Mu Fikoli. Fikoli nıbu nudi sagan hali hisıñ hulan hiniadami. Ahıca pam nıbilan hameñ uavımı. ²⁷ Ua iahuavıci Aisaki nulidi abami. Vaka namılan aludi abacabilavıla aludi lahulan naludi valavıla vehılu uami. La cihu iabi neñ aludi piñ aki sañ velan uami. ²⁸⁻²⁹ Lici abavımı. Alan igimili Ası Iaue agañ nama hula hınilanı uavımı. Alan nama hula cian miguavıla aba aba sañ nadı piñ velu uavımı. Alan

nadi sibili ma lamahilu uavimi. Alan nadı huaci sibaŋ lamahilu uavimi. Nama aludi vala vehanaŋ ha alan nadı valimili nadı humigaŋ agaŋ simi hinidacı vehanaŋ uavimi. Ve hinidanaŋ Asi Iaue agaŋ nadı huaci lamıläli uavimi. Nama ciaŋ miguavıla nameŋ abiha uavimi. Hıvı hekili aba abiha uavimi. Vian naludi sibili ma lamıben aba abiha uavimi. ³⁰ Lihavici Aisakı agaŋ nulisaŋ simiŋ hekili hilanici navimi. ³¹ La ani hisivavici mıŋalahıcı cimidaŋ sibaŋ iahavıla ciaŋ miguavıla abavimi. Hıvı hekili uavimi. Alan hudimıda cihu huaci hinibalu uavimi. Lavıla Aisakı agaŋ nulisaŋ lamulıdacı nulidi humigaŋ agılaŋ simi hiniavidaci Aisakı di valavehavimi. ³² Valavehavidaci Aisakı di sibila hisin hulan agılaŋ vevıla nudı abavimi. Alan avılı simi tuli mu mavimili avılı ci iahi uavimi. ³³ Lihavici Aisakı avılı simi tuli agadı ibi lamavıla abami. Siba uami. Lici hiniavıci hutesi lici Aisakı ibi lamami agasaŋ igahılavıla via ua haiabila vaka heŋ hiniadami agadı ibi lamavıla abavihadami. Beliseba* uavihadami.

Iso abinadinu di ibi

³⁴ Iso di hualı lugilavıci ua 40 iahici nıbu iamigali ahica sabimi. Mu Juditi. Juditi di iaganu Beli. Beli ha Hitı hidili. Mu Basemati. Basemati di iaganu Elon. Elon avi Hitı hidili. ³⁵ Iso abinadinu agılaŋ lusin sibili vihavidaci Aisakı tamaŋ humigaŋ vihili hekili hekili vihavidamı.

27

Jekopı agaŋ Asi iadi huaci lamıbali aba iaganu di analı abami.

¹ Aisakı hadi hadi sibaŋ lici nudı lamigaŋ hifili migici akuaba akuaba ma igami. Lavıla nudı sibila hisin hulan agadı abici uavıla nudı ninaŋ manigali Iso di abici veci abami. Ninaŋ uami. Lici Iso agaŋ abami. Vian nan hinidin uami. ² Lici Aisakı abami. Vian ci hadi hadi lin uami. Vian ma igin uami. Abadıhuba himiben uami. ³ Nadı himi siaŋ viavıla sauva uha uami. Uavıla iasaŋ sihim huliavıla vaveha uami. ⁴ Vave sihim akuaba akuaba huaci huaci vian

nana saŋ mavın hinilan hameŋ agılađi hıla iasaŋ vavenaŋ nilin uami. Lavıla nadı sijaŋ huaci lamavıla ala himiben uami. ⁵ Lici Iso agaŋ iaganu saŋ sihim viben aba sauva uami.

Aisakı hula Iso hula ciaŋ abavidaci Lebekı agaŋ nıfili igahılamı. ⁶ Igahıla ua ninanu mu Jekopı di abami. Ci iginanı uami. Vian igahılidalıŋ nadı iagana Aisakı agaŋ isana Iso di nameŋ abi uami. ⁷ Sihim akuaba akuaba huaci huaci agılađi hıla vavenaŋ nilin aba abi uami. Navıla Asi Iaue igidaci nadı sijaŋ huaci lamavıla ala heŋ himiben aba abi uami. ⁸ Ninaŋ uami. İadi ciaŋ sihıvia igahılavıla vian abiben agadı hameŋ laci liha uami. ⁹ Sabaŋ meme hiniavılatı heŋ uavıla saban meme ninaŋ hekili hekili huaci huaci ahica agılađi viavıla iadi piŋ vaveha uami. Vavenaŋ vian sihim akuaba akuaba huaci huaci iagana nana saŋ mavın hinilalı hameŋ agılađi hiliben uami. ¹⁰ Liliŋ via uavıla iagana saŋ igunaŋ nıbali uami. Navıla nadı huaci lamavıla ala himam uami. ¹¹ Lici Jekopı agaŋ iaminu di abami. Nama igilanı uami. Iso nıbu hadi minı kuakua uami. Vian hima uami. ¹² Iavan iadi hadipili mıŋaigavıla abıbali uami. Ha nama iadi analı akua abiben aba lınanı aba abıbali uami. La iadi sibili igavıla huaci ma lamıbali uami. ¹³ Lici iaminu agaŋ abami. Ninaŋ uami. Igahılimınanı uami. Vian nukeŋ nasan hıjı iguin sadan nıbu iadi sibili igıbali uami. Nama vian abin hameŋ liha uami. Ua saban meme ahica ahica vaveha uami. ¹⁴ Lici Jekopı ua saban meme ahica viavıla iaminu di piŋ vavemi. Vaveci sihim akuaba akuaba huaci huaci Jekopı iaganu nana saŋ mavın hiniadami agılađi hilami. ¹⁵ Hilanavıla Iso di hadi hilahila huaci huaci iaminu di havılı ulan hıvı hiniavıhadami agılađi viavıla Jekopı di hıvı lamami. ¹⁶ Lamavıla cihu saban meme sıgitı agılađi viavıla Jekopı di human agılađi hıvı hahami. La sugitanı hıvı avi hahami. ¹⁷ Hahici ci lici sihim akuaba akuaba huaci huaci macı danı hilami agılađi Jekopı saŋ igumi.

¹⁸ Iguci Jekopı agaŋ viavıla ua iaganu di abami. Iavan uami. Lici iaganu abami.

* ^{26:33} 26.33 Aludi ciaŋ sibaŋ hıvı avılı simi tuli heŋ hiniacı ciaŋ migua hıvı hekili aba abi aba abılalu agasanı nıbilan İbilu ciaŋ hıvı Beliseba uavihadami.

Ninan vian nan hinidin uami. Nama ani uami. ¹⁹ Lici Jekopi abami. Vian Iso nadı ninan manigali uami. Akuaba akuaba abinan agadı viañ ci sihuvin uami. Iaha sihim hihile vaven nagiladi navila iadi huaci lamıha uami. ²⁰ Lici Aisaki cihu abami. Ninañ uami. Sihim agadı aki la viviñenəñ uami. Lici Jekopi abami. Nadı Ası Iaue agañ iadi ahiliyahuci sihim nagadı viviñen uami. ²¹ Lici Aisaki Jekopi di abami. Iadi mikı piñ venaq nadı hadipili miñaigiliñ uami. Nama iadi ninan Iso ua hima uami. ²² Lici Jekopi iaganu di mikı piñ uci nudı hadipili sihivia miñaigavila abami. Nama Jekopi me cian abinan uami. Agadı ala nadı human agiladi miñaigiliñ Iso di human me hiniavi uami. ²³ Jekopi di human agiladi iamınu agañ saban meme sigiti hivi hahici minı kuakua Iso di human minı me hiniavimi. Lici Aisaki agañ Jekopi nudı analı abami agadı ma igami. Lavila nudı huaci lamıben aba limi. ²⁴ La cihu nudı abitihami. Amıñ sibañ nama iadi ninan Iso uami. Lici Jekopi abami. Iavan vian nuken ala uami. ²⁵ Lici Aisaki abami. Sihim limu cikan vavenaq navila nadı huaci lamıben uami. Lici Jekopi Aisaki sañ sihim igunamı. La limin uain agiladi amıñ agiladi miti agadı avi iguci nami. ²⁶ Navila abami. Ninañ uami. Mikı nej vevila iadi mihum iaviha uami. ²⁷ Lici Jekopi Aisaki di mikı piñ uavila nudı mihum iavami. Lici Aisaki agañ hidili igiben aba hadi hilahila Jekopi lama hidami agadı similaigici Iso di hadi hisi iahami. Lici nudı huaci lamavila abami. Nadı hadi hisi ci igin uami. Iadi ninan di hadi hisi huaci nagan Ası Iaue hualı mu huaci lamici hualabila hisin simiñ midi lihua hisi huaci iahilalı hameñ iahi uami.

²⁸ Ası hamu cibi abici migibali uami. La fili tibi nama hiniyan agadı huaci lamici nadı hualabila agiladi hivi simiñ isabilan huaci huaci iahavibali uami. Iahavidaci nama halıha cahu uitı akape vibanañ uami. Limin uain agiladi amıñ agiladi miti avi hekili hekili vibanañ uami. ²⁹ Hulan iamigali haiabila mu hisin mu hisin agilan nadı sibila hisin hiniavibali uami. Hulan iamigali fili tibi mu hisin mu

hisin agilan nadı ibi miñaiahiben aba nadı mikı piñ migalifilibavibali uami. Nama manigali hinihini nadı imahalina agiladi migilibanan uami. Nadı hidili pam agilan nadı lihu hivi hiniavibali uami. Hulan nama vihili iga iga sañ Ası di abavici Ası lici nıbilan nuken vihili igavibali uami. Hulan Ası nadı huaci lamalama sañ abavici nulidi avi huaci lamibali uami.

³⁰ Aisaki agañ Jekopi di huaci lamici umi. Udaci Jekopi isanu Iso cici hidavila cihu vemi. ³¹ Vevila nibu avi simiñ huaci hila iaganu sañ vavemi. Vavevila abami. Iavan uami. Iaha sihim hihile vaven nagiladi navila iadi huaci lamıha uami. ³² Lici Aisaki abami. Nama ani uami. Lici Iso abami. Vian Iso nadı ninan manigali uami. ³³ Lici Aisaki agañ hekili lidavalavala abami. Ani agañ sihim mu ifihima hila iasañ vaveiemi uami. Nama ma ve iahidanañ ci niemin uami. La vian nudı ci huaci lamiemin uami. Huaci lamavila abiemin agañ hameñ laci hiniyalı uami. ³⁴ Lici Iso igahilavila humigan vihili viavila ilıha ilıha abami. Iavan uami. Iadi avi huaci lamıha uami. ³⁵ Lici Aisaki abami. Vian nadı huaci lamalama sañ abiliñ ala nadı imana agañ iadi analı abici nudı ci huaci lamiemin uami. ³⁶ Lici Iso abami. Iamiga iadi mise huhilami uami. Agadı ala Jekopi ninan manigali me iadi uvısiñiñ vilı uami. La cihu nama iadi huaci lamalama sañ abieminag agadı ala nıbu ve nadı analı abici nudı ci huaci lamiemin uami. Vaka ninan magılasıñ agadı akuaba akuaba agiladi vilı hameñ ala iabi avi liemi uami. Lici nudı ibi Jekopi agañ hulan mu agañ hulan mu di hiniyalı nudı uvısiñiñ vivi ibi hini uami. Iavan uami. Iadi avi huaci lamıvanañ uami. ³⁷ Lici Aisaki Iso di abami. Ci iginan uami. Vian imana di ci libimıñin uami. Nıbu nadı manigali hiniyalı uami. Nıbu isaima agilan nudı sibila hisin hiniavibali uami. Nıbu halıha cahu uitı akape dan hiniyalı uami. Limin uain agiladi amıñ agiladi miti hekili dan hiniyalı uami. Ninañ uami. Akıakı mu agilan hiniavici nasanı avi igu igu sañ nadı abiben uami. ³⁸ Lici Iso agañ iaganu

dī abitihami. Iavanj uami. Nama ninadina dī pabinj tibī laci huaci lamivanañ uami. Iadi avi huaci lamīha uami. Hameñ abavila cihu hekili ilihami. ³⁹ Lici Aisaki nudi abami. Ci iginanj uami. Nadī hiajila fili huaci ma hinibali uami. Hamu cibī nadī hualabila hīvī ma migibali uami. ⁴⁰ Nama simiñ nana huaci migahinihini sañ puia hutesi hīvī saganj hidibanañ uami. La imana dī sibila hisinj hulañ hinibanañ uami. Agadi ala mufili nudi lihu hīvī hinihini sañ valavila nudi livalinanj nibu nadī manigali ma hinibali uami.

⁴¹ Lici Iso aganj iaganu Jekopi dī huaci lamami agasanj igahilici nudi igivi limi. Lici hiji nameñ lamami. Iadi iavanj aminj ci himibali uami. Himici alañ ilihibalu uami. Ilahimili ci lici viañ Jekopi dī ifihimiben uami. ⁴² Hijj hameñ lamavila abici hulañ limu hihile igahilavila uavila Lebeka dī abavimi. Lihavici Lebeka aganj hulañ mu dī abici uavila Jekopi dī abici veci abami. Igahiliha uami. Nama isana Iso dī uvisiñj vinañ agasanj nudi igivi himasibañ lici nadī ifihimuhimu sañ abi uami. Nadī ifihimuhimu hiji aganj muji hinidaci sabi pam simi hinidi uami. ⁴³ Ninanj uami. Vianj abiben hameñ liha uami. Nama iahavila hañila ua iadi amu Laban hula Halan haiabila hiniha uami. ⁴⁴⁻⁴⁵ Ua nibu hula hinidanaj isana dī humiganj aganj simi libali uami. Lici nama nudi akuaba akuaba lihananj agasanj hiji vala uavauava lavila igivi apali hinibali uami. Lici vianj hulañ mu dī abilij ua nadī abici nibu hula vebananj uami. Nama neñ hininanj nadī ifihimici hulañ mu nadī ahiliahua nudi ifihimibali uami. Lici vianj iadi ninanj ahica naludi iabi me laci valimaganj uami.

Aisaki aganj Jekopi dī abici Laban dī hīvī umi.

⁴⁶ La hinia Lebeka agan Aisaki dī abami. Iso aganj iamigali Hitī hidili agiladi sabici viañ vihili igilan uami. Hameñ sadañ viañ Jekopi avi iamigali Hitī hidili fili tibī neñ hiniavilalı agiladi vivi sañ valin uami. Iamigali Hitī hidili agadı sabici viañ huaci ma hiniben uami.

28

¹ Lici Aisaki aganj Jekopi dī abici veci nudī huaci lamavila cian vidiñidinj iguavila abami. Nama Kenan fili tibī hisinj iamigali viminanj uami. ² Nama Mesopotemia fili tibī uavila Betueli dī ulan heñ hiniha uami. Betueli nibu iamina dī iaganu uami. La ahuana Laban dī nadī mu sabiha uami. ³ Asi vidividinj hekili danj aganj nadī huaci lamavila nasan ninanadi akape igubali uami. Iguci habila nadī iamilihialina agilan hidili akape hiniavibali uami. ⁴ Asi Ebilam dī huaci lamami hameñ laci ala nadidañ nadī iamilihialina agiladidañ huaci lamibali uami. Lici fili tibī ihiliñ ve hinidanañ nagadi vibanañ uami. Asi aganj fili tibī nagadi Ebilam sañ igumi uami. ⁵ Aisaki hameñ abavila Jekopi dī abici Mesopotemia fili tibī Laban dī hīvī umi. Laban nibu Betueli ninanu. Betueli nibu Alam hidili. Laban nibu Lebeka dī amunu. Lebeka ha Jekopi dī Iso dī iaminilu.

Iso iamigali mu sabimi.

⁶⁻⁷ Aisaki aganj Jekopi dī hameñ abici hulañ hihile igahilavila ua Iso dī abavimi. Aisaki aganj Jekopi dī huaci lamavila cian vidiñidinj iguavila nameñ abali uavimi. Kenan fili tibī hisinj iamigali viminanj aba abali uavimi. Mesopotemia fili tibī uavila heñ hisinj iamigali viha aba abali uavimi. Hameñ abici Jekopi aganj iamiaganu dī cian igahilavila Mesopotemia fili tibī ci ular uavimi. ⁸ Lihavici Iso igahilici nudi hiji heñ tovemi. Toveci abami. Amiñ ala iadi iavanj Kenan fili tibī hisinj iamigali sañ vali uami. ⁹ Lavila Isimaeli dī hīvī uavila iamigali mu sabimi. Iamigali agadı ibi Mahalati. Nudi amunu Nebaioti. Iaganilu Isimaeli. Iauacanilu Ebilam.

Jekopi aganj anisihu igami.

¹⁰ Jekopi aganj Beliseba avili simi tulı agadı valavila Halan haiabila sañ umi. ¹¹ Udaci uaiañ miguci hibı cina heñ hisivami. Liba mu agadı viavila nudi hali sagualavila hisivami. ¹² Hisivavila anisihu hīvī ulan hibı iahuiahu migamiga me agadı igami. Hidili nudi fili hinimi. Hīvīhīvī nudi iahua Asi dī haiabila hinimi. Lici Asi dī

cian hali hisin agilan hibi hej migamiga iahuiahu hidavimi. ¹³ Lihavidaci Asi Iaue agan Jekopi di miki piñ lagulamavila abami. Vian Asi Iaue uami. Vian iauacana Ebilam di Asi uami. Vian iagana Aisaki di Asi uami. Fili hisivadanañ agadi vian nasadan nad iamilihalaña agilasadan iguben uami. ¹⁴ Nad iamilihalaña agilan akape sibañ iaha habila hacin hilici me hiniavibali uami. La latihavila hihile uaian iahaiaha kilikili uavibali uami. Hihile uaian migumigu kilikili uavibali uami. Hihile ium kilikili uavibali uami. Hihile lakulamañ kilikili uavibali uami. Vian nasadan nad iamilihalaña agilasadan igahilavila hidili mu mu fili nej hiniavilali agiladi avi huaci lamiben uami. ¹⁵ Ci iginan uami. Nama abeba abeba ubanañ ha vian nama hula hinihini nad migiliben uami. La nad cihu nej vaveben uami. Vian nad ma valiben uami. Akuaba akuaba abin agilan hamen laci ala lihavibali uami. ¹⁶ Jekopi agan anisihi igavila iaha abami. Amiñ ala uami. Asi Iaue nej hinilali agadi vian ma igiman lavila nej hisivin uami. ¹⁷ La lidavila abami. Vian uv nagasan lidadin uami. Na Asi di hinihini hisin uv uami. Na Asi di haiabila hibi ivu ivu ivaveve me uami.

¹⁸ La cihu hisivavila cimidañ sibañ iahami. Iahavila liba hali saguala ani hinimi agadi miñaiaha lalilamami. Uv hej ala Asi di igami agadi hiji miñaiahaiaha san lalilamami. La liba agan Asi di nukeñ liba hinibali aba kili olivi agiladi amiñ agiladi miti agadi liba agadi sabi hivi miñamijimi. ¹⁹ Miñamijavila fipi agadi ibi lamavila abami. Beteli* uami. Vaka haiabila hej hiniadami agadi ibi Lusi. ²⁰ La Jekopi cian migua Asi Iaue di abami. Nama vian hula hinihini iadi migilidanañ hibi hutesi agadi hidiben uami. Hididalin iasan muhili havili simin akuaba akuaba agiladi igubanañ uami. ²¹ Linaj vian iadi iavañ di piñ cihu ve iaha huaci hinilin ha Asi Iaue nama iadi Asi hinibanañ uami. ²² Liba nagan ci miñaiaha lalilamin uami. Liba nagan nej hinidaci uv nagan nad hinihini hisin uv hinibali uami. Akuaba akuaba iasan

igubanañ agiladi human limu limu fihala migun lamiben uami. Lamiliñ hiniavidaci labilavila pabin migun nasañ iguben uami.

29

Jekopi agan Laban di haiabila umi.

¹ La Jekopi agan uavila hulañ iamigali uaian iahaiaha kilikili hisin agiladi fili tibi hej umi. ² Ua mida hivi iahua lagulama igasula igici saban sipsipi ahica pam hidili agilan avili simi tul i miki hej migalifilia hiniavimi.

Avili simi tul agadi liba hekili hivi hafilamavidaci hiniadami. Saban sipsipi migilavihadami agilan avili simi tul hej ala saban sipsipi agilasan avili igunavihadami. ³ Saban sipsipi hidili mu mu agilan ahuata veve migudibavihadami. Migudibaliba hiniavidaci hulan saban sipsipi migilavihadami agilan liba agadi miñalitapalavidaci udaci saban sipsipi agilasan avili igunavihadami. Saban sipsipi agilan avili navidaci ci lidaci hulan saban sipsipi migilavihadami agilan liba agadi cihu miñalitapalavidaci vedaci avili simi tul agadi haflamavidami.

⁴ Saban sipsipi agilan migalifilia hiniavidaci Jekopi agan hulan saban sipsipi migilavihadami agiladi abitihami. Namilan abej hisin uami. Lici abavimi. Alan Halan haiabila hisin uavimi. ⁵ Lihavici abami. Namilan Naholi ajinu Laban di igilalan uami. Lici abavimi. Alan nudi igilalu uavimi. ⁶ Lihavici cihu abami. Laban huaci hinidi uami. Lici abavimi. Nibu huaci hinidi uavimi. Igiba uavimi. Leseli agan nudi iaganu Laban di saban sipsipi agilan hula vehavadi uavimi. ⁷ Lihavici abami. I uami. Uaian hekili vakala hinidi uami. Alan uaian nameñ hinidaci lihalha saban mu hidili mu hidili agiladi lua muji hivi ma lamilalu uami. Namilan avili igunavila cihu via ulan humisi navim uami. ⁸ Lici hulan saban sipsipi migilavihadami agilan abavimi. Eke uavimi. Alan hamen ma lilalu uavimi. Saban sipsipi hidili mu mu ahuata migudibavidaci alan liba agadi

28:14 28.14 HM 12.3, 22.18   * **28:19** 28.19 Aludi cian sibañ hivi Asi di ulan aba abilalu agasan nibilan Ibilu cian hivi Beteli uavihadami.

28:19 28.19 Aludi cian sibañ hivi Asi di ulan aba abilalu agasan nibilan Ibilu cian hivi Beteli uavihadami.

minjalitapalidamili udaci saban sipsipi agilasaŋ avili heŋ igunilalu uavimi.

⁹ Hamen abavici Jekopi agaŋ nibilan hula cian abidaci Leseli agaŋ vemi. Nibu iaganu di saban sipsipi agiladi migiladami sadan nulidi likila vavemi. ¹⁰ Likila vave iahici igavila Jekopi agaŋ uavila liba avili simi tulı hivi hinimi agadi minjalitapalici umi. Lici nudı ahuanu Laban di saban sipsipi agilasaŋ avili igunami. ¹¹ Igunavila uavila iliha iliha hijinjalajala Leseli di mihum iavami. ¹² Lavila Leseli di abami. Vian Lebeka di ninan uami. Iagana ha iadi ahuan uami. Lici Leseli hanjila hanjila ua iaganu di abami. ¹³ Lici Laban agaŋ nudı inu vemi agadi cian igahilavila nudı piŋ hanjila hanjila uavila inu Jekopi di miŋahubihaha nudı mihum iavami. La nudı ulan hivi via uci Jekopi agaŋ akuaba akuaba iahami agiladi Laban di hivi sula fihalami. ¹⁴ Sula fihalici Laban agaŋ abami. Amiŋ sibarı uami. Vian nadıiamina hula iavaŋ pabin laci uami. Lici Jekopi agaŋ ahuanu hula avan pabin hinimi.

Jekopi agaŋ Laban di sibila agadi vivi hiniadami.

¹⁵ Jekopi agaŋ sibila vivi hinidaci avan pabin uci Laban agaŋ nudı abami. Nama iadi iui sibarı sadaŋ sibila havı havı viminan uami. Nama iadi abiha uami. Sibila vivi hinidanan vian nasaŋ akiaki iguben uami. ¹⁶ Laban nibu nadı ahica daŋ hiniadami. Lea ha Cimam. Leseli ha Iagivam. ¹⁷ Lea nibu mugan lamigaŋ huaci tagilan daŋ agadi ala Leseli nibu mugan lamigaŋ huaci sibarı hiniadami. ¹⁸ Lici Jekopi agaŋ Leseli saŋ mavın hekili hinivila Laban di abami. Vian huali human limu fihala human limu ahica cijen nadı sibila vilin nadı Leseli di igunaŋ huaci sabivin uami. ¹⁹ Lici Laban agaŋ abami. Ha huaci uami. Vian nudı nasaŋ iguben uami. Hulan mu saŋ ma iguben uami. Nama vian hula hiniba uami. ²⁰ Lici Jekopi Leseli di viben aba huali human limu fihala human limu ahica cijen sibila vivi hinimi. Jekopi Leseli saŋ mavın hekili hinimi sadan huali human limu fihala human limu ahica cijen agadi igici uaian akape me ma hinimi.

²¹ Huali human limu fihala human limu ahica cijen agaŋ uci Jekopi agaŋ Laban di abami. Sibila ci fihalin uami. Nadina di iasaŋ igunaŋ sabiliŋ uami. ²² Lici Laban agaŋ simiŋ hekili hilanami. La hulan iamigali ahuata haiabila heŋ hisin agiladi abici ve navimi. ²³ Nana hiniavidaci hifili lici Laban agaŋ Lea di via ua uvı Jekopi ani hiniadami heŋ lamami. Lici Jekopi Lea hula hinimi. ²⁴ Vaka Laban agaŋ sibila hisin iamigali mu agadi Lea saŋ igumi. Nudi ibi Celipa. ²⁵ Jekopi agaŋ Lea hula hiniavila cimidaj iahavila iamigali nibu hula hinimi agadi igavila i uami. Iamigali na Leseli hima uami. Na Lea uami. La ua Laban di abami. Nama aki saŋ iadi hamen limalaminaŋ uami. Vian Leseli di vivi saŋ nadı sibila agadi vivi hinilan uami. Nama iadi aki saŋ analı abahanan uami. ²⁶ Lici Laban abami. Eke uami. Alan nameŋ lıalu uami. Cimam agaŋ mise muŋaŋ iahuci Iagivam agaŋ sıvi muŋaŋ iahulalı uami. ²⁷ Lea hula hinidanan uaiaŋ human limu fihala uci simiŋ hekili nimili ci lici ha alan Leseli di avi nasaŋ igubalu uami. Igumili huali human limu fihala human limu ahica cijen sibila cihu vivi hinibanaŋ uami. ²⁸ Lici Jekopi agaŋ Laban di cian agadi lubiahilavila hamen laci ala lımi. Simiŋ hekili navimi agaŋ ci lici Laban agaŋ Leseli di Jekopi saŋ iguci sabimi. ²⁹ Vaka Laban agaŋ sibila hisin iamigali mu agadi Leseli saŋ igumi. Nudi ibi Bılıha. ³⁰ Jekopi agaŋ Leseli hula hinimi. La Leseli saŋ mavın hekili hinimi. Lea saŋ ma mavın hinimi. Lavila Jekopi agaŋ Laban di sibila agadi vivi hinidaci huali human limu fihala human limu ahica cijen umi.

Jekopi di iamigali agilan ninanadi huhilavimi.

31-32 Jekopi abinu Leseli uaji hiniadami agadi ala Jekopi nusaŋ pam mavın hinidami. Asi Iaue igici Jekopi agaŋ Lea saŋ mavın ma hiniman lici Lea di ahiliyahuci humigaŋ ahilami. La hinia Lea agaŋ ninan huhilavila abami. Iadi hulan agaŋ iasaŋ mavın ma hinilali agadi Asi Iaue ci igilali uami. La ninan nagadi iasaŋ igui uami. Lici iadi hulan agaŋ iasaŋ mavın hinibali uami. Lavila ninan agadi ibi

lamavila abami. Luben* uami. ³³ La cihu humigañ ahila ninaj mu huhilavila abami. Así Iaue igici iadi hulañ agañ iasañ mavin ma hinimanj lici iasañ ninaj mu cihu igui uami. Lavila ninaj agadı ibi lamavila abami. Simeon* uami. ³⁴ La cihu humigañ ahila ninaj mu huhilavila abami. Vian iadi hulañ sañ ninaj ahica ci huhilacin uami. La iabi ninaj nagadı huhilin uami. Liliñ nıbu iadi igavila viañ hula humigañ pam hinibali uami. Lavila ninaj agadı ibi lamavila abami. Livai* uami. ³⁵ La cihu humigañ ahila ninaj mu huhilavila abami. Iabi Así Iaue dı ibi miyajahiben uami. La ninaj agadı ibi lamavila abami. Juda* uami. Lavila cihu cihu humigañ ma ahilimanj.

30

¹ Leseli agañ uajı hinihini isanu Lea san humigañ vihili viavila Jekopı dı abami. Nama viañ hula hininañ ninanadi dan hiniliñ uami. Hima lici himiben uami. ² Lici Jekopı agañ Leseli sañ igivı hiniaivila abami. Así nukej lici nama ninaj ma huhilinañ uami. Vian Así hima uami. Vian aki lavila nasaj ninaj iguben uami. ³ Lici Leseli abami. Nama iadi sibila hisinj iamigali Biliha dı viha uami. La nıbu hula hininañ nıbu iasañ ninanadi huhilam uami. Huhilici viañ ninanadi agiladi numiganlı me hiniben uami. ⁴⁻⁵ Lavila nudı sibila hisinj iamigali Biliha dı Jekopı sañ igumi. Iguci nudı abinu me hiniadami. Hiniaivila humigañ ahila ninaj huhilami. ⁶ Huhilici Leseli abami. Así viañ akuaba akuaba lilan agiladi igici huaci lihavi uami. Hamej sadaj nudı abılıñ iadi cian agadı igahilavila Biliha dı ahiliahuci iasañ ninaj huhili uami. La ninaj agadı ibi

lamavila abami. Dan* uami. ⁷ Lici Biliha agañ cihu humigañ ahilavila ninaj mu huhilami. ⁸ Huhilici Leseli abami. Vian iadi isaj dı lıvalavila Así dı vidivididıñ aba aba hiniliñ Biliha dı ahiliahuci iasañ ninaj mu ci huhili uami. Lavila ninaj agadı ibi lamavila abami. Napıtali* uami.

⁹ Lici Lea agañ igavila cihu humigañ ma ahilimanj lavila nudı sibila hisinj iamigali Celipa dı Jekopı sañ igumi. Iguci Celipa Jekopı dı abinu me hiniadami. ¹⁰ Lavila ninaj huhilami. ¹¹ Huhilici Lea abami. Cicala uami. Lavila ninaj agadı ibi lamavila abami. Gati* uami. ¹² Lici Celipa cihu ninaj mu huhilami. ¹³ Huhilici Lea abami. Iabi viañ hijiñalin uami. Liliñ iamigali agilaj iadi igavila namej abavıbali uami. Samığın putı iamigali aba abavıbali uami. Lavila ninaj agadı ibi lamavila abami. Aseli* uami.

¹⁴ Halıha cahu uiti agilaj midi lihuavıcı ihalahalaha migudibavımı. Migudibavıdaci Luben avi uavıla akuaba akuaba ciki ciki alacın amiñ me agiladı hualabila hej igami.* Igavila via numigan Lea sañ vavemi. Vaveci Leseli agañ Lea dı abami. Alacın amiñ me nadı ninana vaveci igin agiladı hihile iasañ huaci iguvanan uami. ¹⁵ Lici Lea abami. Nama iadi hulañ agadı ci vihanañ uami. La malıcıñ cihu alacın amiñ me iadi ninaj vave agiladı avi viben aba lınañ uami. Lici Leseli abami. Nama alacın amiñ me agiladı iasañ iguavıla iabi hifili nama Jekopı hula hinibanañ uami. ¹⁶ Lici hifiliðañ Jekopı agañ hualabila hidavıla vedaci Lea agañ ua nudı hibi cina igavıla abami. Ci iginan uami. Nadı viañ alacın amiñ me iadi ninaj vaveiemi agiladı hivi ci laviemin uami. Iabi hifili alañ ahica hinibalı uami. Lici

* **29:31-32** 29.31-32 Aludi cian sibañ hivi ninaj igihalanj aba abılalu agasañ nıbilanı Ibilu cian hivi Luben uavihadami.

* **29:33** 29.33 Aludi cian sibañ hivi ci igahili aba abılalu agasañ nıbilanı Ibilu cian hivi Simeon uavihadami. * **29:34** 29.34 Aludi cian sibañ hivi viañ hula humigañ pam hinibali aba abılalu agasañ nıbilanı Ibilu cian hivi Livai uavihadami.

* **29:35** 29.35 Aludi cian sibañ hivi Así dı ibi miyajahiben aba abılalu agasañ nıbilanı Ibilu cian hivi Juda uavihadami.

* **30:6** 30.6 Aludi cian sibañ hivi Así viañ akuaba akuaba lilan agiladi igici huaci lihavi aba abılalu agasañ nıbilanı Ibilu cian hivi Dan uavihadami. * **30:8** 30.8 Aludi cian sibañ hivi vidivididıñ hiniaivila lıvalin aba abılalu agasañ nıbilanı Ibilu cian hivi Napıtali uavihadami. * **30:11** 30.11 Aludi cian sibañ hivi cicala aba abılalu agasañ nıbilanı Ibilu cian hivi Gati uavihadami.

* **30:13** 30.13 Aludi cian sibañ hivi alañ samığın putı aba abılalu agasañ nıbilanı Ibilu cian hivi Aseli uavihadami. * **30:14** 30.14 Iamigali hula hula hinihini humigañ ma ahilavıhadami agilasañ alacın amiñ me agiladı vivi miyin me iguavıhadami. Iguavidaci iamigali nana hula hula hinihini humigañ ahilavıhadami.

hifili hej ala Jekopi agan Lea hula hinimi. ¹⁷ Lihavici Asi agan Lea di cian igahilici Lea humigan ahilami. Lavila ninaq Ibimaq di huhilami. ¹⁸ Lavila abami. Iadi sibila hisin iamigali agadi Jekopi saq iguliq Asi hibin iasaq ninaq igui uami. La ninaq agadi ibi lamavila abami. Isakali* uami. ¹⁹ Lavila cihu humigan ahilavila ninaq Silakula di huhilami. ²⁰ La abami. Asi iasaq ninaq huaci agadi igui uami. Vian ninaq human limu fihala ci huhilacin uami. La iabi ninaq nagadi huhilin uami. Liliq iadi hulaq agan iadi ibi miñajahibali uami. Lavila ninaq agadi ibi lamavila abami. Sebulun* uami. ²¹ La cihu humigan ahila nadi huhilavila nudu ibi lamavila abami. Daina uami. ²²⁻²³ Lici Asi agan Leseli saq hiji lamavila nudu cian igahilavila ahiliahuci humigan ahilami. La ninaq huhilavila abami. Asi nuken lici iabi vian ma sihumahiliben uami. ²⁴ Vian Asi Iaue iasaq ninaq mu avi igu igu saq mavin hinin uami. Lavila ninaq agadi ibi lamavila abami. Josepi* uami.

Jekopi agan Laban di sibila cihu vivi san abami.

²⁵⁻²⁶ Leseli Josepi di huhilici Jekopi agan Laban di abami. Vian iamigali ninanadi agiladi vivi san sibila hekili vivi hinia fihalacin agadi nama igahanaq uami. Nama iadi abinanq iamigali ninanadi agiladi likilavila iadi hivi uliq uami. ²⁷ Lici Laban abami. Vana vian nadu mu cian ciki abißen uami. Vian hicichaq hivi avili lula lamavila igiliq iadi mugilun agan nameq abali uami. Jekopi nama hula hinidaci Asi Iaue nadu huaci lamilali aba abali uami. ²⁸ Nama iadi sihivia abiha uami. Sibila vivi hinidanaq vian nasan akiaki iguben uami. Abinabila nasan iguben uami.

²⁹ Lici Jekopi abami. Nadu sibila vilan agadi nama nuken ci igilanaq uami. Nadu saban mu hidili mu hidili agiladi vian sihivia migila migila hinidalij iaha habila akape lihavilali uami. ³⁰ Vaka nadu saban mu hidili mu hidili akape ma hinivimi uami. Agadi ala vian ve nama hula

hinidalij nadu saban mu hidili mu hidili agilan habila akape hiniavadi uami. Asi Iaue iadi ahiliahudaci sibila huaci vidalij nadu avi huaci lamilali uami. Iabi neq iadi iamigali ninanadi agilasan igahilavila saban mu hidili mu hidili viben aba lin uami. ³¹ Hameq abici Laban abami. Sibila vivi hinidanaq agasan viaq nasaq aki iguben uami. Lici Jekopi abami. Viaq akuaba akuaba agilasan valin uami. Nama iadi cian agadi lubiahilavila viaq akuaba akuaba san abißen agasan alia aba abinanq uami. Ha saban sipsipi saban meme agiladi cihu migila migila via hididalij humisi navibali uami. Iadi hiji nameq uami. ³² Iabi viaq ua saban sipsipi saban meme nadu agiladi sihivia igiben uami. Igavila sibila vicin agasan hibin saban sipsipi ninaq cibin saban meme saban sipsipi sihi dan sihi dan agiladi viben uami. ³³ La sibila viben agasan hibin saban sipsipi saban meme cihu hameq laci ala viben uami. Viliq mufili ua iginanq saban meme sihi dan sihi dan saban sipsipi ninaq cibin agilan laci hiniavici nameq abiбанаq uami. Nibu cian sihivia lubiahililali aba abiбанаq uami. Ua iginanq saban mu hidili agilan hiniavici nameq abiбанаq uami. Nibu iadi saban agiladi sigili vilu aba abiбанаq uami.

³⁴ Lici Laban abami. Huaci uami. Nama abinanq hameq ala limili uami. ³⁵ La uaianq hej ala Laban agan saban meme munjan sihi dan sihi dan agiladi vimi. Saban meme migenan mila sihi dan sihi dan agiladi vimi. Saban sipsipi ninaq cibin agiladi avi vimi. Lavila saban sipsipi saban meme agiladi via ua mu abila hivi lama migila migila san ninadinu di abami. ³⁶ La Laban agan nudu ninadinu agilan hula umi. Nulidi saban sipsipi saban meme agiladi likila uavidaci uaianq pabin uci mu abila hivi iahuavimi. Iahuavici Jekopi agan Laban di saban sipsipi saban meme limu hihile agiladi pam migiladami.

³⁷ La kili mu hidili mu hidili agiladi vimi. Viavila kili limi agiladi limu cimila

* **30:18** 30.18 Aludi cian sibar hivi Asi hibin igui aba abilalu agasan nibalan Ibilu cian hivi Isakali uavihadami.

* **30:20** 30.20 Aludi cian sibar hivi akuaba akuaba huaci igui aba abilalu agasan nibalan Ibilu cian hivi Sebulun uavihadami. * **30:24** 30.24 Aludi cian sibar hivi cihu mu iguha aba abilalu agasan nibalan Ibilu cian hivi Josepi uavihadami.

cimila sigiti ihasalidaci umi. Lici kili limi agilan sihi dan sihi dan hiniavimi. ³⁸ Lihavici kili limi agiladi via ua saban sipsipi saban meme san avili liba hibin hibin hivi lamavihadami agiladi miki piñ hen lalilamalama umi. Saban meme avili nana san ve igavibali aba hej lalilamalama umi. Saban meme agilan hej ala ame iahuavihadami agasan igahilavila kili limi agiladi via ua lalilamalama umi. ³⁹ Lici saban meme agilan uvı hej ame iahuavidaci ninan sihi dan sihi dan huhilavihadami. ⁴⁰ Lihavidaci Jekopi saban sipsipi ninan agiladi likila likila vivi uu hitin lamidaci hiniavihadami. Lamidaci hiniavidaci Jekopi agan saban sipsipi saban meme ninan sihi dan sihi dan iasan nuken huhilavibali aba Laban di saban sipsipi saban meme agiladi minjacimila cimila lamadami. Minjacimila cimila lamidaci saban meme saban sipsipi sihi dan sihi dan agiladidan cibin agiladidan igasulasula hiniavihadami. Igasulasula hinihini ame iahuavihadami. Hamen lihavidaci saban sipsipi saban meme ninan ninan sihi dan sihi dan agiladi huhilividaci nusan nukevi vihadami. Vivi lamidaci Laban di saban sipsipi saban meme agilan hula pam ma hiniavihadami. ⁴¹ Saban sipsipi saban meme huaci huaci vidividin dan agilan ame iahuben aba lihavidaci Jekopi kili limi agiladi avili liba hibin hibin hivi lamavihadami agiladi miki piñ hen lalilamadami. Lidaci kili limi agiladi iga iga ame iahuavihadami. ⁴² Saban sipsipi saban meme vidividin apali agilan ame iahuben aba lihavidaci kili limi agiladi ma lalilamadami. Lidaci Laban di saban sipsipi saban meme agilan vidividin apali hiniavihadami. Jekopi di agilan laci huaci huaci vidividin dan hiniavihadami. ⁴³ Hamen lavila Jekopi akuaba akuaba akape vimi. Viavila saban sipsipi saban meme saban kameli saban doniki sibila hisin hulan iamigali akape dan hiniadami.

31

Jekopi agan Laban di vala hanjilami.

¹ Laban ninadinu agilan Jekopi san humigan vihili vivi abavihadami. Jekopi

agan aludi iavan di saban akuaba sikkasikan viavila hinidaci iaha habilavidaci Jekopi nibu akuaba akuaba akape dan hinidi uavihadami. Hamen abavidaci Jekopi cian hiji agadi igahilami. ² La igici Laban avi vaka nusan mavin hiniadami hamej ma limi. ³ Lici Asi Iaue agan Jekopi di abami. Nama nadı iagana di fili tibi hej uavila nadı hidili pam agilan hula hiniha uami. Ua hinidanañ vian nama hula hiniben uami. ⁴ Lici Jekopi agan nudı saban sipsipi hiniavimi hej hiniavila nudı sibila hisin hulan agadi abami. Uavila iadi iamigali ahica Leseli didan Lea didan abinañ ve iadi igavim uami.

⁵ Abici uci ve iahavici Jekopi abami. Vian igiliñ naludi iaganalu vaka iasan mavin hiniadami hamej ma li uami. Agadi ala iadi iavan di Asi agan vian hula hini uami. ⁶ Namilañ igilalañ uami. Vian naludi iaganalu di sibila agadi vidividin sibana lagulamalama vilan uami. ⁷ Vidalin iasan akuaba hekili hekili igu igu san abali agadi ala ma iguali uami. Sudime ciki ciki pam iguali uami. Human limu fihala human limu limu ahica limu ahica tibi hamen laci hamen laci lali uami. Lici ala Asi agan nudı abamigilici Laban iadi ma sibili lamimañ uami. ⁸ Sebili iadi abali uami. Sibila vidanañ saban meme sihi dan sihi dan agiladi nasan pam iguben aba abali uami. Hamen abici cihi saban meme ninan sihi dan sihi dan laci huhilavalı uami. Lihavici cihi iadi abali uami. Eke aba abali uami. Sibila vidanañ saban meme lifilen sihi sihi dan agiladi iguben aba abali uami. Lici saban meme ninan lifilen sihi sihi dan laci huhilavalı uami. ⁹ Asi agan lici saban meme sihi dan sihi dan saban meme lifilen sihi sihi dan agiladi laci huhilavalı uami. Lihavici saban sipsipi saban meme agilan iadi laci hiniavi uami. ¹⁰ Saban meme agilan ame iahuiahu hidavalı hadihu anisihu namen igacin uami. Saban meme muñaj mu sihi mu sihi dan agilan laci saban meme migenañ agiladi ame iahuavidaci igacin uami. ¹¹ Igidalin anisihu hivi ala Asi di cian hali hisin agan iadi abali uami. Jekopi aba abali uami. Lici vian abacın uami. Vian nan aba abacın uami. ¹² Liliñ abali

uami. Igihha aba abalı uami. Laban nadı akuaba akuaba lilali agadı vianj ci igin aba abalı uami. Lavila vianj nukenj liliŋ saban meme muŋan mu sihi mu sihi danj agilanj laci saban meme migenanj agiladi ame iahuavilali aba abalı uami. ¹³ Ası vianj ala Beteli hibili miginj fipı hej nadı piŋ iahamin aba abalı uami. Liliŋ nadı hiji miŋaiahaha saŋ hibili miginj fipı hej liba mu miŋaiahaha lalilamamananj aba abalı uami. Lavila kili olivı agiladi amiŋ agiladi miti agadı liba sabı hivi miŋamijimanaj aba abalı uami. La cianj migua iadi abamananj aba abalı uami. Iabi nama nadı akuaba akuaba viavila fili tibi nagadi valavila nadı hidili pam agiladi hivi cihu uha aba abalı uami.

¹⁴⁻¹⁵ Lici Leseli hula Lea hula cianj agadı igahilavila abavimi. Iavanj aludi valici hidili hitinj hitinj hisinj me hinilalu sadaŋ alaŋ aludi iavanj di akuaba ciki avi ma vibalu uavimi. Akuaba akuaba agiladi hivi aludi lavamananj agadı ci fihalali uavimi. ¹⁶ Ası aganj aludi iavanj di akuaba akuaba agiladi nasanj igumi ha aludi ninanadi agilanj hula vibalu uavimi. Ası nadı akuaba akuaba sanj abalı agadı hamer laci ala liha uavimi.

¹⁷ Lihavici Jekopi aganj iaha nudı abi-nadinu nudı ninanadinu agiladi vivi saban kameli agiladi sabı hivi lamami. ¹⁸ La nudı sibila hisinj hulaŋ agiladi abici saban sipsipi saban meme saban mu hidili mu hidili Mesopotemia fili tibi hinihini vihadami agiladi likila hali vehavimi. Akuaba akuaba hiniavimi agiladi avi viavila iaganu Aisaki di igiben aba Kenan fili tibi sanj vehavimi. ¹⁹ Veben aba lihavidaci Laban aganj saban sipsipi minj ihalahiben aba umi. Ua hinidaci Leseli aganj kili cikanj mugilunj muganj lamiganj me iaganu di ulanj migilavihadami agiladi sigili viavila vemi. ²⁰⁻²¹ Nudi iaganu Laban aganj nibu Alam hidili. Jekopi nudı hivi veben aba limi agadı ala Laban di ma abami. Nibu nifili ciki akuaba akuaba viavila nudı abinadinu ninanadinu agilanj hula hanjilavimi. Hanjilavila Laban di haiabila agadı vala Iufiletisi avili makanj agadı ivave Gileati fili tibi halu danj halu danj hej

vehavimi.

Laban aganj Jekopi di sivi lahua umi.

²² Jekopi ani ani agilanj hanjila vehavidaci uaianj pabiŋ uci uaianj mu hivi hulanj hihile ua Laban di abavimi. Jekopi ci hanjila uali uavimi. ²³⁻²⁴ Abavici Laban aganj nudı hidili pam Alam hidili agiladi viavila Jekopi di sivi uavimi. Uavidaci uaianj human limu fihala uci Gileati fili tibi halu danj halu danj hej Jekopi di mikı mikı lihavidaci hifili limi. Lici hifili hej ala Ası aganj anisihu hivi Laban di hivi iaha abami. Nama Jekopi di abacabiliminaŋ uami.

²⁵ Jekopi ani ani agilanj halu mu hivi havili ulan agiladi hafia hiniavidiaci Laban aganj Gileati fili tibi hej ala halu mu hivi hinia nulidi igoua igami. La nudı hidili pam agilanj hula havili ulan hej hafiavimi. ²⁶ La Laban aganj Jekopi di piŋ uavila abami. Nama aki hiji viavila nifili hanjilahananj uami. Aki sanj vianj ma igimanj lidalinj iadi nadı ahica agiladi sagaŋ libavila vavevave me vavehananj uami. ²⁷ Nama aki sanj nifili ciki hanjilahananj uami. Nama iadi vala veben aba iadi ma abahananj uami. Nama iadi abahananj padanj vianj iadi hidili pam agiladi abiliŋ hibimaŋ mu hidili mu hidili agiladi ifu ifu sihi iahaiahha hiniavici miŋalahici hijinalanala hinidamili vevanaŋ uami. ²⁸ Iadi abahananj padanj vianj iadi nanadi agiladıdaŋ iadi ajihali agiladıdaŋ mihum iavavila nulisanj lamulidalıŋ vevanaŋ uami. Nama uava lusinj sibaj vihanaŋ uami. ²⁹ Vianj naludi sibili lamiben aba veliŋ ala hifili nadı iagana di Ası aganj iadi abiemi uami. Nama Jekopi di abacabiliminaŋ aba abiemi uami. ³⁰ Nama nadı hivi veve sanj mavın hiniavila iadi vala vehanaŋ agadı ci igin uami. Agadi ala nama aki sanj iadi kili cikanj mugilunj muganj lamiganj me iadi ulanj migilavilali agiladi sigili vihanaŋ uami. ³¹ Lici Jekopi abami. Nama nanadina di cihu miŋamagila vibanaŋ akua aba abavila vianj nasanj lidavila nifili hanjilacin uami. ³² Nama iginaŋ aniaba hulanj mu vianj hula vehavalı aganj nadı kili cikanj mugilunj muganj lamiganj me agiladi vaveli lici ha nudi iffhimiha uami. Aludi hidili pam agilanj

igasulavidaci nama ve akuaba akuaba nagiladi igiha uami. La iginan nadı akuaba hinici ha viha uami. Leseli agan iaganu di kili cikan mugilun mugañ lamigañ me agiladi sigili vimi agadi Jekopi ma igami.

³³ Lici Laban agan Jekopi di havili ulan hivi ivouavila kili cikan mugilun mugañ lamigañ me agiladi suhilami. La cihi Lea di havili ulan hivi ivoua suhilami. Sibila hisin iamigali ahica agiladi havili ulan hivi avi ivoua suhilami. Suhila suhila hidami ala nudi kili cikan mugilun mugañ lamigañ me agiladi ma igami. La nulidi havili ulan vala ua Leseli di havili ulan hivi ivoumi. ³⁴ Leseli agan iaganu di kili cikan mugilun mugañ lamigañ me agiladi saban kameli sabi lama migahinihini hisin agadi hivi sivila lamami. La nudi sabi hivi migahinimi. Laban akuaba akuaba agiladi miñasuhilasuhila hidami ala nudi kili cikan mugilun mugañ lamigañ me agiladi ma igami. ³⁵ Lici Leseli agan iaganu di mavin cian cian abami. Iavan uami. Iadi abacabiliminañ uami. Vian husin hibi hinin sadañ ma iaha lagulamiben uami. Lici Laban akuaba akuaba agiladi suhilami ala nudi kili cikan mugilun mugañ lamigañ me agiladi ma igami.

³⁶ Lici Jekopi di igivi lici Laban di abacabilavila abami. Vian aki lusin sibili viavila hugi dan hiniñ nama iadi sivi lahua vehanañ uami. ³⁷ Iadi akuaba akuaba hiniavi hej suhila iginan nadı akuaba hinici via haiabila lamiba uami. Linan iadi hidili pam agilan hula nadı hidili pam agilan hula aludı cian agadi hihilavici igimili uami. Ani di cian agan amiñ hinibali uami. Ani di cian agan anali hinibali uami. ³⁸ Vian huali human limu limu fihala hicci limu limu fihala nama hula hiniadamin uami. Hinihini nadı saban sipsipi saban meme agiladi migilidalin ninan huaci huaci laci huhilavihadami uami. Vian nadı saban sipsipi munjan mu ma siban nadamin uami. ³⁹ Akuaba akuaba sau hisin agilan ve nadı saban sipsipi ua saban meme mu agihimavici nasan ma vave abalamadamin uami. Vian nukeñ hibin nasan iguadamin uami. Hifili hifili uaiadi

uaiadi hulan limu hihile agilan nadı saban sipsipi saban meme sigili vivi uavidaci hibin igu igu san iadi abadaminañ uami. ⁴⁰ Akape tibi iadi uaian hilacabiladami uami. Akape tibi hifili hivi iadi vumili lidaci ani sihivia ma hisivadamin uami. ⁴¹ Vian nadı nadı ahica agiladi vivi san sibila vidalin huali human limu limu fihala hicci limu limu ahica limu ahica cijin umi uami. La saban sipsipi saban meme vivi san sibila vidalin huali human limu fihala human limu pabin cijin umi uami. Akuaba akuaba agiladi vivi san viañ huali human limu limu fihala hicci limu limu fihala nama hula hinihini sibila agadi vihadamin uami. Vivin hinalin human limu limu fihala tibi akuaba akuaba igu igu san abadaminañ agadi ma iguadaminañ uami. ⁴² Iadi iavan Aisaki agan Ebilam di Asi agasan lidavila nudi lihu hivi hiniadami uami. Nudi Asi agan iadi ma migiliman lici ha nama iadi lahunañ havi siban vevin uami. Agadi ala Asi agan viañ sibila vivi vihili igadamin agadi ci igami sadañ hifili anisihu hivi nasan cian vidividin iguiemi uami.

Jekopi hula Laban hula cian miguavila abavimi.

⁴³ Lici Laban abami. Iamigali ahica nana iadi nanadi uami. Nulidi ninanadinilu hana iadi ala uami. Saban sipsipi saban meme hana avi iadi ala uami. Akuaba neñ igadanan ha iadi laci uami. Aki lavila iadi nanadi ahica agiladidan nulidi ninanadinilu agiladidan abamigilavin uami. ⁴⁴ Alia uami. Alan ahica cian miguavila abimili uami. Hameñ lavila alan cian miguavila abibalu agasan igahilahila hinibalu uami. ⁴⁵ Lici Jekopi agan cian miguavila abiben aba libavimi agadi hiji miñajahaiha san liba hutesi agadi miñajahaiha lalilamami. ⁴⁶ Lavila nudi hidili pam agiladi abami. Liba kum kum agiladi likila vave migudibihalan uami. Lici liba kum kum agiladi likilavila vave migudibavici hiniavidaci liba kum kum migun agadi mikhejahuata migahinihini simin navimi. ⁴⁷ Navici ci lici Laban agan liba kum kum migun agadi ibi lamavila abami. Jegalisahaduta uami. Lici Jekopi

* ^{31:47} 31.47 Liba kum kum migun agasan Alam cian hivi Jegalisahaduta uavihadami. Ibili cian hivi Galeti uavihadami.

avi ibi lamavila abami. Galeti uami.*
 48 Lici Laban abami. Liba kum kum migun
 nagan alaŋ ciaŋ miguavila abalu agasan
 hiji miŋaiahiaha saŋ hinibali uami. Lavila
 nibu avi ibi hameŋ laci ala lamavila abami.
 Galeti* uami. 49 La cihu abami. Alan ahica
 hitiŋ hitiŋ hinidamili Asi Iaue aludi igibali
 uami. Hameŋ abavila liba kum kum migun
 agadi ibi mu avi lamavila abami. Misipa*
 uami.

50 Lavila Jekopi di abami. Nama iadi
 nanadi di sibili lamavila ha hiji nameŋ
 lamiha uami. Laban iadi ma igi agadi ala
 Asi iadi igi aba abiha uami. Iamigali mu
 sabiavila avi hameŋ laci ala abiha uami.
 Laban iadi ma igi agadi ala Asi iadi igi
 aba abiha uami. 51 Igiha uami. Liba
 hutesi dan liba kum kum migun dan fipi
 nama hinibanaŋ agadi fipi viaŋ hiniben
 nagadi alihan heŋ migudibin uami. 52 Liba
 hutesi agaŋ liba kum kum migun agaŋ
 alaŋ ciaŋ miguavila vali lamalu agadi hiji
 miŋaiahiaha saŋ hiniavibali uami. Viaŋ
 nadisibili lamiben aba uavila vali na-
 gadı ma livaliben uami. Nama avi iadi
 sibili lamiben aba vevila vali nagadi ma
 livalibanaŋ uami. 53 Alan ahica hinimili
 vihili iahici aludi iauacagali Ebilam di
 Naholi di Asi agaŋ aludi ciaŋ hihilibali
 uami. Jekopi iaganu Aisaki agaŋ Asi
 saŋ ala lidavila nudisihu hivi hiniadami.
 Lici Jekopi agaŋ Asi di ibi hivi abami.
 Hivi hekili uami. Viaŋ hameŋ ma liben
 uami. 54 La iahua halu heŋ Asi saŋ sa-
 galı iguben aba saban sipsipi ifihimavila
 hilami. Lavila nudisihili pam agiladi ulici
 vevila maci dan sihim hilici limu cikan
 agiladidaŋ navimi. Navila hifili halu heŋ
 ala ani hisivavimi. 55 La cimidaŋ sibaŋ
 Laban agaŋ iaha nanadinu agiladidaŋ aji-
 halinu agiladidaŋ mihum iavami. La
 lamulavila nulidi vala nudisihu umi.

32

*Jekopi agaŋ Iso veci igiben aba nusŋ
 migilami.*

* 31:48 31.48 Aludi ciaŋ sibaŋ hivi hiji miŋaiahiaha hisin liba kum kum migun aba abilalu agasan nibilan Ibilu ciaŋ hivi Galeti uavihadami. * 31:49 31.49 Aludi ciaŋ sibaŋ hivi igamigua iga iga hisin uvı aba abilalu agasan nibilan Ibilu ciaŋ hivi Misipa uavihadami. * 32:2 32.2 Aludi ciaŋ sibaŋ hivi uu veve hinibini fipi aba abilalu agasan nibilan Ibilu ciaŋ hivi Mahanaim uavihadami.

1 Laban udaci Jekopi agaŋ nudisihile
 agilan hula cihu vehavimi. Vehavidaci
 Asi di ciaŋ hali hisin agilan Jekopi di
 piŋ hibi cina iahavimi. 2 Iahavici nulidi
 igavila hiji nameŋ lamami. Nana Asi di
 uu veve hinibini fipi uami. Hiji hameŋ
 lamavila fipi agadi ibi lamavila abami. Ma-
 hanaim* uami. 3-5 La hulan hihile agiladi
 libimijavila abami. Iadi hulan hekili Iso
 di hivi uavila nameŋ abihalan uami. Nadi
 sibila hisin hulemili Jekopi agaŋ nasan ciaŋ
 nameŋ agadi abici vavelu aba abihalan
 uami. Viaŋ Laban hula huali akape ci
 hinicin aba abi aba abihalan uami. Hameŋ
 sadan iabi viaŋ cihu veben aba abi aba
 abihalan uami. Viaŋ saban bulimakau
 saban doniki saban sipsipi saban meme
 dan aba abi aba abihalan uami. Iadi
 sibila hisin hulan iamigali avi hanibun
 aba abi aba abihalan uami. Iadi manigali
 Iso aba abi aba abihalan uami. Nama
 iadi igavila hiji halibanaŋ aba ciaŋ nagadi
 nasan igulin ui aba abi aba abihalan uami.
 Nulidi hameŋ abici nibilan Seili fili tibi hali
 uavimi. Fili tibi agadi ibi mu Idom.

6 Ua abavila cihu hagaŋ vevila Jekopi di
 abavimi. Alan nadisibili agadi isana Iso saŋ
 via ua sulahili agasan nibu nadisihu cina
 igiben aba ci vedi uavimi. Hulan 400 agilan
 nibu hula vehavadi uavimi. 7 Lihavici
 Jekopi agaŋ ciaŋ agadi igahilavila hekili
 sibaŋ lidavila hiji cuviliŋ cuviliŋ lamami.
 Lavila nudisihu lamavila agiladi labilami.
 La nudisibaŋ sipsipi saban meme saban
 bulimakau saban kameli agiladi avi
 labilavila ahica migun lamami. Lamici fipi
 hitiŋ hitiŋ hiniavavimi. 8 Hiniavidaci Jekopi
 agaŋ hiji nameŋ lamami. Iso agaŋ ve sagan
 miŋaiahia mu migun agiladi sibili lamidaci
 mu migun agilan huaci hanjila uavibali
 uami.

9 Lavila Asi di abami. Asi nama iadi
 iauacagali Ebilam di Asi uami. Nama iadi
 iavaŋ Aisaki di Asi uami. Asi Iaue nama
 iadi nameŋ abahanan uami. Nama nadisili
 tibi hivi cihu uavila nadisihili pam
 agilan hula hiniha aba abahanan uami. Ua

hinidanən vian liliñ nama huaci hiniбанан
aba abahanan uami. ¹⁰ Ası vian nadı sibila
hisin hulemili uami. Vian hulan huaci
hima uami. Agadi ala nama iasañ mavın
hiniavila cian abahanan hameñ laci ala
lihanan uami. Vaka vian akuaba akuaba
apali sibar hiniavila ua Jolidan avili agadi
limu ivouavila Laban hula hiniadamin
uami. Vian kili limi via hidahida hisin agadi
pam miñalivavila ivoumin uami. Agadi
ala iabi vian cihu hulan iamigali akuaba
akuaba ahica migun lamin agiladili likilavila
cihu neñ ven uami. ¹¹ Ası uami. Vian iadi
isañ sanj lidadin uami. Nibu vevila iadidan
iadi iamigali ninanadi agiladidan sikasikan
sibila lamibali aba lidadin uami. Nama iadi
ahiliyahunañ iadi isañ Iso agan iasañ sagan
ma vebali uami. ¹² Nama iadi namen
abamanan uami. Vian liliñ nama huaci
hiniбанан aba abamanan uami. Vian
hameñ liliñ nadı iamilihalina agilan iaha
habilavila avili hekili hisin hacin hilici me
hiniavidaci hulan mu agan lugilici ma ua
iahubali aba abamanan uami.

¹³ La hiniç miñalahici sabar mu hidili
mu hidili agiladi isanu Iso sanj sagali
me iguben aba lugila lugila libimijamiña
umi. ¹⁴ Sabar meme migenañ 200 agiladi
libimijami. Sabar meme muñañ 20 agiladi
libimijami. Sabar sipsipi migenañ 200
agiladi libimijami. Sabar sipsipi muñañ 20
agiladi libimijami. ¹⁵ Lavila sabar kameli
migenañ ninañ dan 30 agiladi libimijami.
Sabar bulimakau migenañ 40 agiladi
libimijami. Sabar bulimakau muñañ 10
agiladi libimijami. Sabar doniki migenañ
20 agiladi libimijami. Sabar doniki muñañ
10 agiladi libimijami. ¹⁶ Lavila cihu nudı
sibila hisin hulemili agilan sabar hidili hitin
hitin agiladi migilavibali aba libimijamiña
uavila nulidi abami. Namilan sabar hidili
hitin hitin agiladi likilavila hali uhalan
uami. Sabar mu migun agilan mu migun
agiladi mikı mikı uu pam hafala hafala
hidavimidi uami. ¹⁷ Lavila sibila hisin
hulemili mu hali uben aba limi agadi
abami. Iadi isan Iso agan ve nadı hibi
cina igavila nadı namen akua abitihibali
uami. Nama ani di sibila hisin hulemili aba

abibali akua uami. Nama abeñ uadanan
aba abibali akua uami. Sabar migun hana
ani di aba abibali akua uami. ¹⁸ Hamen
abitihici ha nameñ abiha uami. Sabar
migun nana ha nadı sibila hisin hulemili
Jekopi di aba abiha uami. Nibu nudı
hulan hekili nasan sagali me iguci vaven
aba abiha uami. Jekopi nukeñ nibu aludi
sivi vedi aba abiha uami. ¹⁹ Lavila nudı
sibila hisin hulemili sabar hidili hitin hitin
migila migila hisin mu agadi sivi uben
aba lihavimi agiladi abami. Namilan
avi Iso di igavila cian hameñ agadi laci
abihalan uami. ²⁰ La cian mu agadi avi
abihalan uami. Ci iginan abu abihalan
uami. Nadı sibila hisin hulemili Jekopi nibu
aludi sivi vedi aba abihalan uami. Jekopi
agan hiji nameñ lamami. Vian nusan
akuaba akuaba nagiladi sagali me igulin
nudi sagan hiji agadi huaci valibali akua
uami. Vian hameñ liliñ iadi igavila iasan
mavın hinibali akua uami. ²¹ Lavila sabar
agiladi Iso sanj sagali me iguci ahila via hali
uavidaci nibu heñ ala hinidaci hifili limi.

Jekopi agan Ası Iaue hula sagan libavimi.

²² Lici hifili heñ ala nibu iaha nudı
iamigali ahica agiladidan nudı sibila
hisin iamigali ahica abinadinu me
hiniavihadami agiladidan viavila uavimi.
Nudı ninan human limu limu fihala hic
limu pabin cijin agiladi avi viavila uavimi.
Uavila Jaboki avili agadi migulamavila
limu ivouavimi. ²³ Ivoua nulidi lamavila
nibu cihu hagan ivavemi. Ivavevila nudı
sibila hisin hulemili agiladi abici nudı
akuaba akuaba agiladi ahila via uavila
Jaboki avili agadi migulama ivouavimi.
²⁴ Ivoua hiniavidaci nibu hitin sibar limu
neñ hinimi. Hinidaci hifili hulan mu agan
ve nibu hula sagan libaliba havı hibin
hibin miñahubihahavila miñamigilamigila
hiniavimi. Lihavidaci fili miñalahiben aba
limi. ²⁵ Sagaj libaliba hinihini hulan agan
hiji nameñ lamami. Vian nudı malivaliben
uami. La Jekopi di akakuñ henan lagin
hidili agadi ificikivici lauala vemi. ²⁶ Sagaj
libaliba via ua hulan agan Jekopi di abami.
Fili ci miñalahiben aba ladi uami. Nama
iadi valinan vian ulin akua uami. Lici

abami. Nama iadi huaci laminan̄ ha nad̄i huaci valiliñ ubanaj uami. ²⁷ Lici hulan̄ agañ Jekopi d̄i abitihami. Nad̄i ibi ani uami. Lici abami. Iadi ibi Jekopi uami. ²⁸ Lici hulan̄ agañ abami. Nama hulan̄ sibaj agilan̄ hula sagaj me libavila nulidi livalilanañ uami. Malicin̄ avi nama As̄i hula sagaj libavila nud̄i ci livalinañ sadan̄ Jekopi ibi agañ nad̄i hiv̄i cihu cihu ma hinibali uami. Nad̄i ibi sebili ha Isilaeli* uami. ²⁹ Lici Jekopi agañ mavin̄ ciañ ciañ abami. Nama nad̄i ibi agad̄i iasañ abinan̄ igahililiñ uami. Lici nud̄i abami. Nama aki san̄ iadi ibi agad̄i igahilahila san̄ abitihinañ uami. La iaha Jekopi d̄i huaci lamami. ³⁰ Lici Jekopi agañ abami. Vian̄ As̄i d̄i mugan̄ lamigan̄ ci igin̄ uami. Agad̄i ala viañ ma himin uami. Hameñ abavila fip̄i agad̄i ibi lamavila abami. Penielī* uami. ³¹ Lavila hinici uaian̄ iahidaci Penielī fip̄i agad̄i valavila umi. Agad̄i ala nud̄i akakuñ henan̄ lagin̄ hidili agad̄i ificikivami sadan̄ lidin̄ lagulagu umi. ³² Jekopi d̄i akakuñ ificikivami agasan̄ igahilahila Isilaeli hidili agilan̄ sihim̄ vihin̄ vihin̄ akakuñ henan̄ lagin̄ hidili hiv̄i hiniadami agad̄i ma navihadami.

33

Jekopi agañ Iso di igami.

¹ Jekopi agañ Penielī fip̄i agad̄i vala ua igici Iso agañ nud̄i hulan̄ 400 agilan̄ hula ahuata hameñ vehav̄imi. Vehavidaci Jekopi agañ nud̄i ninanadi agiladi abici uavila nulidi numigagaliniñ agilan̄ hula hitin̄ hitin̄ lagulamav̄imi. ² Lagulamavidaci sibila hisin̄ iamigali ahica abinadinu me hiniavihadami agiladidaj nulidi ninadinili agiladidaj hali uu san̄ abami. La Lea didaj nud̄i ninanadi agiladidaj alihan̄ uu san̄ abami. Leseli d̄i Josepi d̄i sivi sibaj uu san̄ abami. ³ Lavila nibu nukeñ hali umi. Hali uu isanu d̄i ibi miñiaahiben abu migalifilia nud̄i hali agad̄i fili hiv̄i libiliv̄ami. La cihu human limu fihala human limu pabin̄ cijin̄ tibi hameñ laci ala migalifilia nud̄i hali agad̄i fili hiv̄i

libiliv̄ami. Hameñ lidin̄ uavila isanu d̄i mik̄i mik̄i limi. ⁴ Lidaci Iso agañ hanjila hanjila ve imanu Jekopi d̄i miña alahafiaviña nud̄i mihum iavami. La cihu ahica hameñ ilihav̄imi.

⁵ Lavila Iso agañ igoua igavila iamigali ninanadi agiladi igavila Jekopi d̄i abitihami. Ha ani ani agilan̄ nama hula hiniavi uami. Lici Jekopi abami. Vian̄ nad̄i sibila hisin̄ hulemili uami. As̄i agañ iasañ mavin̄ hiniavila ninanadi nagiladi igumi uami. ⁶ Lici sibila hisin̄ iamigali ahica abinadinu me hiniavihadami agilan̄ nulidi ninadinili agiladi vave Iso d̄i ibi miñiaahibalu aba ahuata hameñ migalifilibav̄imi. ⁷ Lihavici Lea agañ nud̄i ninanadinu agilan̄ hula ve Iso d̄i ibi miñiaahibalu aba migalifilibav̄imi. Lihavici sijan̄ sibaj ha Josepi hula Leseli hula ve Iso d̄i ibi miñiaahibalu aba migalifilibav̄imi. ⁸ Lihavici Iso agañ Jekopi d̄i abami. Nama aki me hiji lamavila abinan̄ sabaj sipsipi akuaba akuaba agiladi vavehavici hib̄i cina igacin uami. Hameñ abici Jekopi agañ nud̄i abami. Ha nama iadi igavila hijinjalibanañ aba akuaba agiladi nasan̄ igulin̄ via uavalı uami. ⁹ Lici Iso agañ abami. Iadi ima uami. Vian̄ akuaba akuaba akape hanibun̄ uami. Akuaba akuaba nad̄i agad̄i cihu ala likiliha uami. ¹⁰ Lici Jekopi agañ nusañ mavin̄ ciañ ciañ abami. Nama iadi igavila hijinjalavila ha akuaba akuaba viañ nasan̄ iguacın̄ agiladi viha uami. Nama iadi igavila hijinjalinan̄ sadan̄ nad̄i mugan̄ lamigan̄ agad̄i igiliñ As̄i d̄i mugan̄ lamigan̄ me sibaj hini uami. ¹¹ Vian̄ nasan̄ akuaba akuaba iguacın̄ agiladi ha nama viha uami. As̄i iadi huaci lamavila iasañ akuaba akape igumi uami. Hameñ abavila Iso agañ akuaba agiladi vim aba vidividin̄ sibaj hinimi. Lici Iso akuaba agiladi vim.

¹² Viavila abami. Iabi alan̄ iaha umili uami. Vian̄ avi namilan̄ hula uben uami.

¹³ Lici Jekopi agañ Iso d̄i abami. Hulan̄ hekili uami. Ci iginan̄ uami. Ninanadi nagilan̄ vidividin̄ ma vihavi uami.

* 32:28 32.28 HM 35.9-10 * 32:28 32.28 Aludi ciañ sibaj hiv̄i As̄i hula sagaj libi aba abilalu agasan̄ nibilan̄ Ibilu ciañ hiv̄i Isilaeli uavihadami. 32:29 32.29 Het 13.17-18 * 32:30 32.30 Aludi ciañ sibaj hiv̄i As̄i d̄i mugan̄ lamigan̄ aba abilalu agasan̄ nibilan̄ Ibilu ciañ hiv̄i Penielī uavihadami.

Sabaŋ sipsipi saban bulimakau akuaba akuaba ninaŋ daŋ ninaŋ daŋ agilan avi viđividiŋ ma vihavi uami. Hameŋ sadan viaŋ nulisan hiji cuviliŋ cuviliŋ igahiladin uami. Alan malamala via udamili sihim saban mu hidili mu hidili agilan lihalihha uavila ha uaian pabin hiji laci ahuata hameŋ sikasikan haba hima fihalavibali akua uami. ¹⁴ Hulan hekili uami. Nama hali ajiavila udanaŋ vian iadi sihim saban mu hidili mu hidili agiladi likilavila iadi ninanadi agilan hula sivi simisimi ubalu uami. Uavila nadı Seili fili tibi heŋ igiben uami. ¹⁵ Lici Iso agan abami. Vian iadi sibila hisin hulemili limu hihile agiladi libimijavila abiliŋ nama hula hiniavibali uami. La naludi via sivi vehavibali uami. Lici Jekopi agan nudı abami. Hulan hekili uami. Iasan igahiliman uami. Nama iadi iga hijinjalavila abinan agadi ci igin uami.

¹⁶ Lici uaian heŋ ala Iso agan iahavila cihu ala Seili fili tibi san umi. ¹⁷ Udaci Jekopi agan iahavila Sukotı hibili migin fipı heŋ umi. Ua iahuavila nudı nuken ulan agadi hafiavila cihu saban bulimakau agilasan avi cavan ulan ciki ciki hafimi. Hameŋ sadan hibili migin fipı agadi ibi lamavila abavihadami. Sukotı* uavihadami. ¹⁸ Jekopi agan Mesopotemia fili tibi hutesi hiniadami agadi valavila cihu Sekem haiabila vemi. Huaci laci vemi. Sekem haiabila agan nıbu Kenan fili tibi hiniadami. La Sekem haiabila mikı heŋ ala cihu havili ulan hafiavila hinimi. ¹⁹ Lavila fili tibi havili ulan hafia hiniavimi agadi lavami. Fili tibi agadi viben aba anim hilici 100 agiladi fili iagagalnu Hamoli dı ninadinu agilasan igumi. Hamoli dı ninaŋ mu agadi ibi Sekem. ²⁰ Lavila Jekopi agan sagali hilahila hisin liba vadim agadi heŋ ibilami. Ibilavila vadim agadi ibi lamavila abami. Vadim nana Isıaeli hidili agiladi Ası san sagali hilahila hisin liba vadim uami.

34

Sekem agan Jekopi dı nadi Daina nıbu hula hidahida san miŋamagilami.

* ^{33:17} 33.17 Aludı cian sibarı hiji cavan ulan ciki ciki aba abilalu agasan nıbılaŋ Ibilu cian hiji Sukotı uavihadami.
^{33:19} 33.19 Jos 24.32, Jo 4.5

¹ Jekopi abinu Lea dı nadi Daina agan mu tibi Sekem haiabila hisin iamigali iamigali agiladi igiben aba umi. ² Udaci Hamoli dı ninaŋ Sekem agan Daina dı heŋ igami. Igici nudı humigan iahici nusan mavın hekili hinimi. Lavila Daina dı viđividiŋ sibarı miŋamagila via uavila nıbu hula hidami. Sekem iaganu Hamoli agan nıbu Hivı hidili hulan. Nıbu ala fili tibi heŋ hisin agiladi manigali hinihini nulidi migiladami. ³ Sekem agan Daina san mavın hekili hinimi. Hinihini Daina san sidaŋ cian huaci huaci agiladi igumi. Hameŋ liliŋ Daina iasan mavın hinibali aba limi. ⁴ La Sekem agan iaganu dı abami. Iamigali nagadi viavila iasan igunabila sabiliŋ uami.

⁵ Lici Jekopi agan cian hiji agadi igahilami. Sekem agan Daina dı miŋamagila via uavila nıbu hula hidami agadi cian hiji igahilami. Igahilami ala akuaba cian ciki avi ma abami. Nudı nınadınu agilan ua mida hiji hinihini saban bulimakau saban sipsipi agiladi migila migila hiniavidaci nulisan migila hinihini cian ma abami. ⁶ Lici Sekem iaganu Hamoli agan Jekopi hula cian sulasula san nudı piŋ umi. ⁷ Uavila cian sulasula hiniavidaci Jekopi dı ninadinu agilan cihu ala vehavimi. Vevila Sekem agan nadinilu dı miŋamagila via uavila nıbu hula hidami agadi cian hiji igahilavila humigan vihili via igivi hekili sibarı hiniavimi. Isıaeli hidili agilan lusin sibili hameŋ agadi ma vihavihadami. Ha nıbılaŋ nusan hıbuŋ uavihadami. ⁸ Lihavici Hamoli agan nulidi abami. Iadi ninaŋ Sekem nıbu naludi nadinalu agasan mavın hekili sibarı hındı uami. Namılaŋ naludi nadinalu agadi huaci igulabıla iadi ninaŋ nagan sabivi ua hima uami. ⁹ Hameŋ lilaŋ alan namılaŋ hula huaci laci hinihini naludi nadi nadi agiladi sabidamili namılaŋ avi aludi nadi nadi agiladi sabibalıŋ uami. ¹⁰ Hameŋ limili namılaŋ alan hula fili tibi neŋ huaci hinibalan uami. Fili tibi abeba heŋ hiniben aba ha hinihalan uami. Fili tibi abeba hidiben aba ha ua hidihalan

uami. Namilan fili tibi abeba laviben aba ha lavihalan uami. ¹¹ Lici Sekem agan Daina iaganu didan nudu numihalinu agiladidan abami. Namilan iadi igavila hijinjalilan ha namilan akuaba akuaba sanj abibalan agiladi nalusaq huaci iguben uami. ¹² Vian namilan naludi nadinalu agadi iasaq igulan sabiliq abu mavin hekili hinidin uami. Namilan nadi agasan anim hilici hekili hekili akuaba akuaba huaci huaci agilasaj igahila abilabila uami. Ha viaq nalusaq huaci iguben uami.

¹³ Abici cihu Jekopi di ninadinu agilan Sekem agan nadinilu Daina di miyamagila via uavila nibu hula hidami agasan igahilavila miyafifi lidin nulidi anali abavimi. ¹⁴ Alan aludi nadi agadi hulan hadi sibili ma ihalahavilal agilasaj ma igubalu uavimi. Alan hamen lavila sihum daq hidimagalu uavimi. ¹⁵ Hulan namilan sikasikan hamen hadi sibili ihalaha fihalavila alan me hinihalan uavimi. Hadi sibili ihalaha alan me hinilan alan naludi cian agadi huaci akua igahilavila uavimi. ¹⁶ Lavila alan huaci abimili namilan aludi nadi nadi agiladi sabidalaq alan avi naludi nadi nadi agiladi huaci sabibalu uavimi. Lavila alan namilan hula hiniavila hidili pam me hinibalu uavimi. ¹⁷ Namilan aludi cian agadi ma lubiahilavila hadi sibili ihalahiman lilabila uavimi. Ha alan aludi nadi agadi viavila haiabila nagadi valavila ubalu uavimi.

¹⁸ Lihavici Hamoli hula ninanu Sekem hula cian agadi igahilavici nulidi humigaq agilan huaci sibaq hiniavimi. ¹⁹ Lavila Sekem agan Jekopi di nadi agasan mavin hekili hinimi sadan nulidi cian agadi lubiahilavihaben aba limi. Sekem iaganu di hidili pam agilan Sekem nibu aludi manigali hinibali aba nudu ibi agadi pam miyaiyahavihadami. ²⁰ Lihavidaci Hamoli agan nudu ninanu Sekem hula ahica haiabila agadi lua madin hibi ivu ivu migudiba hinihini fipi hej uavila hulan limu hihile haiabila hej hisin agilan hula cian sulavila abavimi. ²¹ Nibilan alan hula huaci hiniavibali uavimi. Alan fili tibi hekili daq sadan vana abimili nibilan fili tibi nej hinihini akuaba akuaba mutin hivi lamalama hidavibali uavimi.

Lihavidaci alan nulidi nadi nadi agiladi sabidamili nibilan avi aludi nadi nadi agiladi sabiavibali uavimi. ²² Agadi ala nibilan aludi hadi sibili ihalahihalan aba vidividin sibaq abavadi uavimi. Hamej lavila alan nibilan me hinibalu uavimi. Alan hamen limili nibilan alan hula huaci hiniavici cihu nibilan hula hidili pam me laci hinibalu uavimi. ²³ Lidamili nulidi sabaq sipsipi sabaq bulimakau akuaba akuaba agilan avi aludi hiniavibali uavimi. Nibilan abavi hamen limili ha alan hula huaci hiniavibali uavimi. ²⁴ Lihavici haiabila hej hisin hulan agilan Hamoli di cian agasadan ninanu Sekem di cian agasadan alialan uavici nulidi hadi sibili agiladi hej ihalahavimi.

²⁵ Ihalahavici uaian pabiq uci anihulin me hivi hadi sibili ihalahavimi agilan avicha avicha hekili iga iga hiniavimi. Iga iga hiniavidaci Simeon hula Livai hula Daina di numihalinu amiq agilan puia hutesi hutesi agiladi miyalivavila haiabila hej uavimi. Ua iahuavila haiabila hej hisin hulan agiladi sikasikan ifihimuhimu uavidaci hulan mu nulidi hibin ma ifihimavimi. ²⁶ Lavila cihu Hamoli didan ninanu Sekem didan avi ifihimavila nadinilu Daina Sekem di ulan hivi hinimi agadi viavila cihu ala vehavimi. ²⁷ Vehavidaci Sekem agan Daina di miyamagila via uavila nibu hula hidami agasan Jekopi di ninadinu limu hihile agilan haiabila hej iahuavimi. Iahuavila hulan vali vali agiladi igavila nulidi akuaba akuaba huaci huaci hej hiniavihadami agiladi sikasikan likila fihala via vehavimi. ²⁸ Lavila nulidi sabaq sipsipi sabaq bulimakau sabaq doniki akuaba akuaba haiabila hej hiniavimi agiladidan haiabila caba caba hiniavimi agiladidan sikan likila fihalavimi. ²⁹ La akuaba akuaba anim hilici hekili hekili hisin agiladidan akuaba akuaba ulen muji hiniavihadami agiladidan likila fihalavila vavehavimi. Iamigali iamigali ninanadi agiladi avi likila vavehavimi. ³⁰ Lihavici Jekopi agan Simeon didan Livai didan abami. Namilan iasaq vihili hekili igulan uami. Hulan iamigali Kenan hidili agilan hula Pelesi hidili agilan hula fili tibi nej hinihini iadi sibili igavibali uami. Vian

hulan akape hima uami. Hulan agilan migudiba pam lamavila iasan sagan vevila ha iadiidan iadi iamigali ninanadi agiladidan ifihima fihalavibali uami. ³¹ Hameñ abici cihu Simeon hula Livai hula abavimi. Nibu aki san lici aludi nadi agan hibi pili hisin iamigali me hinidi uavimi.

35

Jekopi Beteli hibili migin fipi heñ hinidaci Asi agan nudí huaci lamami.

¹ Lihavici mu tibi Asi agan Jekopi di abami. Nama iahavila Beteli hibili migin fipi heñ uavila hiniha uami. Hinihini iasan sagali hilahila hisin liba vadim agadı ibiliha uami. Vian Asi uami. Vaka nama nadı isana Iso san lidavila hanjiliandan viañ ala nadı piñ iahamin uami. ² Lici Jekopi agan nudı abinadinu ninanadinu agiladi abami. Hulan limu hihile nibu hula hiniavimi agiladi avi abami. Namilan mu haiabila hisin agiladi kili cikan mugilun mugan lamigan me agiladi ahililan uavim uami. La avili savila hadi hilahila hii huaci huaci agiladi lamihalan uami. ³ Lilan alan haiabila nagadi valavila Beteli hibili migin fipi heñ ubalu uami. Uavila Asi san sagali hilahila hisin liba vadim agadı ibiliben uami. Vaka viañ akuaba akuaba vihili hekili hekili igidalin nibu ala iadi ahiliahuadami uami. La iabi avi hameñ laci ala ahiliahulali uami. Viañ abeba abeba uu veve hididalin nibu viañ hula hiniadami uami. La iabi avi hameñ laci ala hinilali uami. ⁴ Lici nibilan nulidi kili cikan mugilun di mugan lamigan me agiladidan hiji asin hisin hajin agiladidan Jekopi san iguavimi. Iguavici kili hekili Sekem haiabila mikı lagulama hiniadami agadı lihu heñ fili haca mavavila ahilici miguavimi.

⁵ Lavila Jekopi nudı hulemili agilan hula uavimi. Uavidaci Asi agan lici hulan iamigali Sekem haiabila mikı hiniavimi agilan nulisan hekili haba lidavimi. La nulidi sıvi ma uavimi. ⁶ Lihavici Jekopi agan nudı hulemili agilan hula Kenan fili tibi hidahida Lusi hibili migin fipi uavimi.

Lusi ibi hana nibu Beteli hibili migin fipi agadı ibi vaka hisin. ⁷ Lavila Jekopi agan sagali hilahila hisin liba vadim agadı ibilamı. Vaka isanu san lidavila hanjilami hadihu Asi agan heñ ala nudı piñ iahami agasaj igahilavila hibili migin fipi agadı ibi lamavila abami. Asi nibu Beteli* hibili migin fipi neñ hinilali uami. ⁸ Heñ hiniavidaci Lebeka di migila migila hisin iamigali Debola agan heñ ala himami. Himici kili hekili Beteli hibili migin fipi ium kilikili lagulama hiniadami agadı lihu heñ mavavila hudavimi. Hameñ sadan kili agadı ibi lamavila abavimi. Ilihiñ hisin kili uavimi.

⁹⁻¹⁰ Jekopi agan Mesopotemia fili tibi agadı valavila cihu Kenan fili tibi vemi hadihu ala Asi agan nudı piñ cihu ala iahavila nudı huaci lamavila abami. Iabi nadı ibi Jekopi hinidi uami. Agadı ala mufili nibilan nadı ibi agadı Jekopi abama abavibali uami. Nadı ibi Isilaeli abama abavibali uami. Lavila nudı ibi agadı lamavila abami. Isilaeli uami. ¹¹ La cihu ala abami. Viañ Asi vidividin hekili dan uami. Nama ninanadi akape havibanan uami. Hameñ linan nadı hidili agan hekili lavila latıha hidili akape hiniavibali uami. Nadı iamilihalina limu hihile agilan manigali hinihini fili tibi migilavibali uami. ¹² Vaka fili nagadi Ebilam sadan Aisaki sadan igumin uami. Iabi nasan iguadin uami. La cihu mufili nadı iamilihalina agilasan avi iguben uami. ¹³ Hameñ abavila Asi agan Jekopi hula fipi hinihini cian sulavimi agadı valavila cihu umi. ¹⁴ Uci cihu Jekopi agan iahavila Asi hula cian sulavimi agasaj hiji lamavila liba hutesi agadı miñaaaha lalilamami. Lavila limin uain agiladi amiñ agiladi miti agadı viavila Asi san sagali iguben aba miñamijici migumi. Lavila cihu kili olivı agiladi amiñ agiladi miti agadı viavila liba agadı sabı hivi miñamijici miguci abami. Ha Asi di uami. ¹⁵ La hibili migin fipi agadı ibi lamavila abami. Beteli uami.

¹⁶ Jekopi nudı hulemili agilan hula Beteli hibili migin fipi agadı valavila Efilata

^{35:1} 35.1 HM 28.11-17   ^{35:7} 35.7 HM 28.10-19   * ^{35:7} 35.7 Aludi cian sibarı hivi Asi di ulan aba abilalu agasan nibilan libulu cian hivi Beteli uavihadami.   ^{35:9-10} 35.9-10 HM 32.28   ^{35:11} 35.11-12 HM 17.4-8   ^{35:14} 35.14-15 HM 28.18-19

haiabila sanj uavimi. Hibî cina vakala uavidaci Leseli agan ninanadi huhiliben aba lidaci minjemine limi. Lidaci aviha aviha hekili sibaj igami. ¹⁷ Aviha aviha hekili sibaj iga iga hinidaci iamigali mu nudi huli lagumi agan abami. Nama lidiminañ uami. Ha ninañ mu Iagiven dî ci huhilinan uami. ¹⁸ Lavila Leseli agan amin himiben aba alu sibili hekili hekili havalavila ninañ agadî ibi lamavila abami. Benoni uami. Agadi ala iaganu Jekopi agan cihu ibi mu lamavila abami. Bejamin uami.* ¹⁹ Leseli agan himici Efilata haiabila agadi hibî pili caba henj mava hudavimi. Efilata ha Betilehem haiabila agadi vaka hisin ibi. ²⁰ Mufili me hivi hidili igiben aba liba hutesi agadi miñaiaha Leseli dî savu caba mikî hivi lalilamami. Lalilamici huali mu mu hamen laci hiniadami. ²¹ Lavila Jekopi agan uavila Magadaledeli haiabila agadi vala umitavila havili utan agiladi hafiavila henj hiniavimi. ²² Henj ala hiniavidaci Lea dî ninañ Luben agan uavila iaganu dî abinu hivi Biliha hula hidami. Lihavici Jekopi agan Luben akuaba akuuba limi agadî cian igahilami.

Jekopi dî ninadinu nibilan human limu limu fihala hicî limu ahica cijin. ²³ Jekopi dî ninañ manigali Cimegen Lea huhilami ha Luben. Lea dî ninañ limu hihile agiladi ibi nameñ. Mu Simeon. Mu Livai. Mu Juda. Mu Isakali. Mu Sebulun. ²⁴ Leseli dî ninañ ha Josepi hula Bejamin hula. ²⁵ Leseli dî sibila hisin iamigali Biliha Jekopi dî abinu me hiniadami agadi ninañ ha Dan hula Napitali hula. ²⁶ Lea dî sibila hisin iamigali Celipa Jekopi dî abinu me hiniadami agadi ninañ ha Gati hula Aseli hula. Jekopi nibu Mesopotemia fili tibi hinihini ninañ nagiladi havami.

Aisaki himami.

²⁷ Jekopi agan iaganu Aisaki dî igiben aba Mamile haiabila umi. Mamile haiabila nibu Kiliataliba haiabila mikî hiniadami. Kiliataliba haiabila ha Hebilon haiabila agadi vaka hisin ibi. Vaka Ebilam hula Aisaki hula haiabila henj ala

hiniavihadami. ²⁸⁻²⁹ Aisaki agan hiniavila hadi hadi sibaj limi. Lici nudi huali lugilavici ua 180 iahici hej himami. Himici nudi amin agan uavila nudi iamilihalinu di amin hiniavihadami hej hinimi. Lici nudi ninañ ahica Iso hula Jekopi hula nudi vali agadî mava hudavimi.

36

Iso dî ninadinu ajihalinu iamilihalinu agiladi ibi

(1 Stori 1.34-37)

¹ Iso dî abinadinu ninadinu agiladi ibi nameñ. Iso dî ibi mu Idom. ² Iso nibu Kenan fili tibi hisin iamigali iamigali agiladi sabimi. Elon dî nadinu Ada dî sabimi. Elon nibu Hiti hidili. Mu ha Ana dî nadinu Oholibama dî sabimi. Nudi iauacanu Sibeon. Sibeon nibu Hivi hidili. ³ La Isimaeli nadinu Basemati dî avi sabimi. Nudi amunu Nebaioti. ⁴ Ada nibu Elifasi dî huhilami. Basemati nibu Lueli dî huhilami. ⁵ Oholibama nibu ninañ ahica pam huhilami. Mu Jeusi. Mu Jalam. Mu Kola. Iso agan Kenan fili tibi hinihini ninañ nagiladi havami.

⁶⁻⁷ Iso hula Jekopi hula fili tibi pam hiniavidaci nulidi sabaj mu hidili mu hidili agilan iaha habilavila akape lihavidaci fili sanj tibi migavimi. Lihavici Iso agan nudi abinadinu ninadinu agiladi likila hulan iamigali nibu hula hiniavihadami agilan hula Kenan fili tibi agadi valavila uavimi. Sabaj mu hidili mu hidili Kenan fili tibi hinihini vihadami agiladi avi sikan via mu hivi uavimi. ⁸ Uavila Seili fili tibi halu dan halu dan henj hiniavihadami. Iso dî ibi mu Idom.

⁹ Iso nibu Idom hidili agiladi iamilinilu. Nibilan ala Seili fili tibi halu dan halu dan henj hiniavihadami. Iso dî ninadinu ajihalinu iamilihalinu agiladi ibi lugilavimi.

¹⁰ Iso dî ninadinu agiladi ibi nameñ. Mu Elifasi. Nudi numigan Ada. Mu Lueli. Nudi numigan Basemati. ¹¹ Elifasi dî ninadinu agiladi ibi nameñ. Mu Teman. Mu Omali. Mu Sefo. Mu Gatam. Mu Kenasi. ¹² Elifasi abinu hivi ha Timina. Nibu ala Amaleki

* ^{35:18} 35.18 Aludi cian sibaj hivi aviha aviha hekili iga iga ninañ huhilin aba abilalu agasan nibilan Ibilu cian hivi Benoni uavihadami. Aludi cian sibaj hivi ninañ ibi hekili dan aba abilalu agasan nibilan Ibilu cian hivi Bejamin uavihadami. ^{35:22} 35.22 HM 49.4   ^{35:27} 35.27 HM 13.18   ^{36:2} 36.2-3 HM 26.34, 28.9

dı huhılami. Nıbilan Iso abinu Ada dı ajihalinu pam. ¹³ Lueli dı ninadinu agıladı ibi nıbilan nameñ. Mu Nahatı. Mu Cela. Mu Sama. Mu Misa. Nıbilan Iso abinu Basemati dı ajihalinu pam. ¹⁴ Iso abinu Oholibama dı ninadinu agıladı ibi nıbilan nameñ. Mu Jeusi. Mu Jalam. Mu Kola. Oholibama nıbu Ana dı nadinu. Nudi iauacanu Sibeon.

¹⁵⁻¹⁶ Iso dı ajihalinu agılañ latıhavıla hidili hitıñ hitıñ hinihini nulidi nuken hidili agıladı migilavıhadami. Iso dı ninanın manigali Elifası dı ninadinu manigali hiniavıhadami agıladı ibi nameñ. Mu Teman. Mu Omali. Mu Sefo. Mu Kenasi. Mu Kola. Mu Gatam. Mu Amaleki. Nıbilan ala Idom fili tıbi hinihini manigali hiniavıhadami. Nulidi avenılı nıbu Iso abinu Ada. ¹⁷ Lueli dı ninadinu agılañ latıhavıla hidili hitıñ hitıñ hiniavıhadami. Hinihini nulidi nuken hidili hitıñ hitıñ agıladı migilavıhadami. Lueli dı ninadinu manigali hiniavıhadami agıladı ibi nameñ. Mu Nahatı. Mu Cela. Mu Sama. Mu Misa. Nıbilan ala Idom fili tıbi hinihini manigali hiniavıhadami. Nulidi avenılı nıbu Iso abinu Basemati. ¹⁸ Iso abinu Oholibama dı ninadinu agılañ latıhavıla hidili hitıñ hitıñ hiniavıhadami. Hinihini nulidi nuken hidili hitıñ hitıñ agıladı migilavıhadami. Ninadinu agıladı ibi nameñ. Mu Jeusi. Mu Jalam. Mu Kola. Nulidi iamınılı nıbu Iso abinu Oholibama. Oholibama nıbu Ana dı nadinu. ¹⁹ Iso dı ninadinu ajihalinu agılañ ala manigali hiniavıhadami. Iso dı ibi mu Idom.

Seili dı ninadinu ajihalinu iamılıhalinu agıladı ibi (1 Stori 1.38-42)

²⁰ Seili nıbu Holi hidili. Nıbu Idom fili tıbi hiniadami. Nudi ninadinu agıladı ibi nameñ. Mu Lotan. Mu Sobali. Mu Sibeon. Mu Ana. ²¹ Mu Dison. Mu Eseli. Mu Disan. Nıbilan Seili dı ninadinu. Nıbilan Holi hidili agıladı manigali hinihini Idom fili tıbi agadı migilavıhadami. ²² Lotan dı ninadinu agıladı ibi nameñ. Mu Holi. Mu Heman. Lotan dı nadinu humıgañ pam Timina. ²³ Sobali dı ninadinu agıladı ibi nameñ. Mu Alivan. Mu Manahatı. Mu Ebali. Mu Sefo. Mu Onam. ²⁴ Sibeon dı ninadinu agıladı ibi nameñ. Mu Aia. Mu

Ana. Anaagan ala iaganu Sibeon dı saban doniki agıladı migiladami. La mu tıbi fili tıbi kili humısi akuaba akuaba apalı hen ua igici avılı vubıñ laci agılañ vubılım dañ vubılım dañ iahavımi. ²⁵ Ana dı ninanu dı ibi Dison. Nadınu dı ibi Oholibama. ²⁶ Dison dı ninadinu agıladı ibi nameñ. Mu Hemidan. Mu Esıban. Mu İtilan. Mu Kelan. ²⁷ Eseli dı ninadinu agıladı ibi nameñ. Mu Belihan. Mu Cevan. Mu Eken. ²⁸ Disan dı ninadinu agıladı ibi nameñ. Mu Usı. Mu Alan. ²⁹ Holi hidili agıladı manigali agıladı ibi nameñ. Mu Lotan. Mu Sobali. Mu Sibeon. Mu Ana. ³⁰ Mu Dison. Mu Eseli. Mu Disan. Nıbilan ala Seili fili tıbi hinihini nulidi hidili pam latıhiñ agıladı hitıñ hitıñ migilavıhadami.

Idom fili tıbi migilavıhadami agıladı ibi (1 Stori 1.43-54)

³¹ Vaka Isıaeli hidili agılañ manigali apalı hiniavıdacı Idom fili tıbi hisıñ agılañ pam manigali dañ hiniavıhadami. ³² Beoli dı ninanın Belaagan Dinihaba haiabila hinihini Idom fili tıbi agadı migiladami. ³³ Bela himici Cela dı ninanın Jobapıagan manigali hiniimi. Nıbu Bosila haiabila hisıñ. ³⁴ Jobapı himici cihu Husamagan manigali hiniimi. Nıbu Teman hidili agıladı fili tıbi hisıñ. ³⁵ Husam himici cihu Bedatı dı ninanın Hadatıagan manigali hiniimi. La Moapi fili tıbi uavıla Midian hidili agılañ hula sagañ libavıla nulidi lıvalamı. Lavıla Hadatıagan Aviti haiabila hinihini manigali hiniadami. ³⁶ Hadatı himici cihu Samılaagan manigali hiniimi. Nıbu Masileka haiabila hisıñ. ³⁷ Samıla himici cihu Saulıagan manigali hiniimi. Nıbu Lehobotıhaiabila hisıñ. Lehobotıhaiabila agan Iufiletisi avılı mikı hiniadami. ³⁸ Saulı himici cihu Akibeli dı ninanın Balıhananagan manigali hiniimi. ³⁹ Balıhanan himici cihu Hadatıagan manigali hinihini Pauhaiabila hiniadami. Nudi abinu Mehetabeli. Nıbu Matiletı dı nadinu. Mehetabeli nıbu Mesahapı dı ajinu.

⁴⁰⁻⁴³ Iso dı hidili agılañ manigali hiniavıhadami agıladı ibi nameñ. Mu Timina. Mu Alıva. Mu Jeteti. Mu Oholibama. Mu Ela. Mu Pinon. Mu Kenasi. Mu Teman. Mu Mipısalı. Mu Makıdieli. Mu Hilam. Hulanı agılañ Idom hidili latıhiñ

agiladı hitin hitin migilavihadami. Iso di ibi mu Idom. Iso nibu Idom hidili agiladi iamlinilu. Hulan agilan ala manigali hinihini haiabila hitin hitin fili tibi hitin hitin agiladi migilavihadami.

37

Josepi di isagalinu agilan nusan humigan vihili vihavihadami.

¹ Jekopi agan Kenan fili tibi hiniadami. Vaka iaganu Aisaki agan fili tibi hej ala ihiliñ ve hiniadami. ² Jekopi ninadinu aji-halinu agiladi cian nameñ. Josepi nibu hulan minibili. Nudi hualı lugilavici ua 17 iahami. Nibu nudi isagalinu hula saban sipsipi agiladi migilavihadami. Nudi isagalinu agilan iaganilu di abinadinu Biliha di Celipa di ninadinilu. Josepi agan isagalinu agilan lusin sibili vihavimi agasan uavila iaganilu di sulami. ³ Jekopi di ibi mu Isilaeli. Nibu hadi hadi hiniavila nudi ninanu Josepi di havami. Hameñ sadan nusan mavin hekili hiniadami. Nudi ninadinu limu hihile agilasan mavin hekili hamen ma hiniadami. Jekopi agan hadi hilahila hutesi makañ dan huaci sibañ agadi hicavila ninanu Josepi san igumi. ⁴ Iguci nudi isagalinu agilan igavila nameñ abavimi. Aludi iavan agan Josepi san pam mavin hekili hinilali uavimi. Alusañ mavin hekili hamen ma hinilali uavimi. Lavila Josepi san igivi hekili hiniavila nudi cian huaci huaci ma abavimi.

⁵⁻⁷ Mu tibi Josepi anisihu igami agadi isagalinu agilasan sulasula abami. Vian anisihu mu igiemin agadi sulilin igahilihalan uami. Alan ahuata hameñ hualabila hinihini haliha cahu uit agiladi hubihahahaha lalilamalama uiemilu uami. Limili haliha cahu uit hubi iadi agan pam silivi lagulamavila hinidaci naludi agilan iadi agadi hañala hudavila iadi haliha cahu uit hubi agadi ibi miñaahiben aba hali lifuhila hiniaviemi uami. Hameñ abici nudi isagalinu agilan nusan igivi hekili hiniavimi. ⁸ Lavila abavimi. Nama manigali hinihini aludi migiliben aba linan uavimi. Josepi anisihu iga iga sulidaci igahilavihadami agilasan igivi hekili sibañ hiniavimi.

⁹ La cihu mu tibi Josepi anisihu mu igami agadi isagalinu san sulami. Vian anisihu mu nameñ agadi igiemin uami. Uaiañ hula avan hula iadi ibi miñaahiben aba migalifilibavila hiniavidaci igiemin uami. ¹⁰ La anisihu agadi iaganilu didan isagalinu didan cihu ala sulami. Sulici iaganilu agan igahilavila nudi abacabilavila abami. Ha aki me anisihu agadi igieminañ uami. Nama hiji nameñ laminañ uami. Iadi iamiagan agilan hula iadi isaimahali agilan hula iadi ibi miñaahiben aba ve fili hivi migalifilibavibali aba igahilinañ uami. ¹¹ Lici isagalinu agilan abasigilasigila imanilu san humigan vihili vihavimi. Agadi ala iaganilu agan Josepi anisihu igami agasan hiji lamalama hinimi.

Isimaeli hidili agilan Josepi di via uavimi.

¹² Mu tibi Josepi di isagalinu agilan Sekem haiabila caba caba hej uavila hinihini iaganilu di saban sipsipi agiladi migila migila hiniavihadami. ¹³ Lihavidaci Isilaeli agan Josepi di nameñ abami. Nadi isagalina agilan Sekem haiabila caba caba hej hinihini saban sipsipi agiladi migila migila hiniavadi uami. Nama uavila nulidi igiha uami. Hameñ abici Josepi agan nudi abami. Ua igiben uami. ¹⁴ Lici iaganilu agan cihu abami. Nadi isagalina di ua igiha uami. Huaci hiniavi ua hima ua uami. Saban sipsipi agiladi avi igiha uami. Nibilan avi huaci laci hiniavi ua hima ua uami. Ua igavila cihu ve iadi abinan igahiliñ uami. Hameñ abici Hebilon fili abili agadi valavila Sekem haiabila caba caba umi. ¹⁵ Uavila isagalinu di hej suhila suhila hididaci hulan mu agan ve nudi igavila abitihami. Nama aki suhila suhila uu veve hidadanañ uami. ¹⁶ Lici Josepi agan abami. Vian iadi isagali agiladi suhila suhila hidadin uami. Nibilan abeba hinihini nulidi saban sipsipi agiladi migila migila hiniavadi agadi iadi huaci abinan igavin uami. ¹⁷ Lici hulan agan nudi abami. Nibilan neñ ci valavila uavalı uami. Alan Dotan haiabila ubalu aba

abavici igahilacin uami. Lici Josepi agan isagaline agiladi siv uavila nulidi Dotan haibila caba caba hej igami. ¹⁸ La atan vakala udaci isagaline agilan igavila nud iifihimuhimu sanj abaigahilavimi. ¹⁹ Abaigahilahila nibilan nukenen nukenen namej abavimi. Igihalan uavimi. Anisihu iga iga hisin hulan agan ci vedi uavimi. ²⁰ Alialan uavimi. Ifihimavila vali agad i via simi tuli hivi havalimili migum uavimi. La namej abimili uavimi. Sudi injam iava na fihalali aba abimili uavimi. Hamej limili anisihu iga iga abilali agilan ma iahavibali uavimi. ²¹⁻²² Hamej abavici Luben agan Josepi di ifihimuhimu sanj cian miguavimi agad i igahilavila nud i ahilihuben aba nulidi abami. Alan nukenen nud iifihimimagalu uami. Havi simi tuli fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali nej havalimili migum uami. Agad i ala nud sibili lamimagalu uami. Luben agan Josepi di ahilihuavila iaganilu di pin cihu viovio san hiji lamavila cian hamen agad i abami.

²³ Josepi agan isagaline di pin uci nud i minjalivavimi. Lavila nud hadi hilahila hutesi makan dan huaci sibar iaganilu igumi agad i minjahubila vihavimi. ²⁴ La nud i minja via uavila simi tuli avili apali hen havalavici migumi. ²⁵ Havavalici miguci migahinia simin nana hinavimi. Nana hinia igavici Isimaeli hidili agilan nulidi sibar kameli agiladi likilavila vehavimi. Gileati fili tibi kilikili hej hinavila vehavimi. Isipi fili tibi uavila akuaba akuaba huaci huaci anim hilici hekili hekili hisin agiladi mutin lamiben aba via vehavimi. Kili milim hisi huaci huaci dan agiladidan akuaba akuaba ikupi hisi huaci huaci dan agiladidan viavila vehavimi. Cihu savu me mu agad i ibi mea uavihadami. Nudi avi viavila vehavimi. ²⁶ Vehavidaci Juda agan nud i isagaline imahalinu agiladi abami. Alan aludi ima di ifihima sivilalibavila ha alan akuaba akuaba huaci huaci agiladi ma vibalu uami. ²⁷ Isimaeli hidili agilasaj mutin hivi lamimili lavavici nulidi sibila hisin hulemili hinim uami. Alan iavan pabin laci sadan nud sibili lamimagalu uami. Lici nud i isagaline imahalinu agilan

nudi cian agad i igahilavila abavimi. Ha huaci uavimi. ²⁸ Josepi di isagaline agilan cian aba aba hiniavidaci Midian hidili* anim hilici sibila vivi mutin lavavihadami agilan vehavimi. Vehavici Josepi simi tuli hivi hinimi agad i magilavici iahici mutin hivi lamavimi. Lamavici Isimaeli hidili agilan liba siliva hivi lavavimi. Liba siliva human limu limu fihala hicci limu limu fihala agiladi hivi lavavimi. Lavavici nulidi sibila hisin hulemili hinimi. Lici nud i viavila Isipi fili tibi uavimi.

²⁹ Lihavici Luben agan vevila simi tuli agad i igamigua igici apali. Josepi simi tuli hej ma hinimi. Lici Luben agan Josepi san mavin hekili viavila iaha nud i nukenen hadi hilahila hutesi agad i minjacikilami. ³⁰ La uavila nud i mahalinu agiladi abami. Vian ve igiliq Josepi simi tuli hivi ma hini uami. Iuami. Vian aki liben uami. ³¹⁻³² Lici Josepi di isagaline agilan sabar meme agad i ifihimavimi. Ifihimavila Josepi di hadi hilahila hutesi agad i via sabar meme agad i midi hivi libivisa viavila iaganilu di pin uavila abavimi. Alan hadi hilahila hutesi nagan pipi mu hivi hinici igavila vihilu uavimi. Igihal uavimi. Ha ninana di hadi hilahila hutesi ua aniaba di ua uavimi. ³³ Lihavici iaganilu agan hadi hilahila hutesi agad i igavila abami. Na iadi ninan Josepi di hadi hilahila hutesi uami. Sudi injam akua iava agicikilacikila na fihalali uami. ³⁴ La ninanu Josepi san mavin hekili viavila nud i nukenen hadi hilahila hutesi agad i minjacikilami. Minjacikilavila hadi hilahila hasi mavin vivi iliha iliha hisin agad i ahualavila ninanu san mavin vivi iliha iliha mihiq akape hinimi. ³⁵ Lici nud i ninanadinu agilan iaganilu di mavin ifimigubalu aba lihavimi ala hima. Nulidi cian agad i ma sibar igahilami. La nulidi namej abami. Vian nusan mavin vivi iliha iliha hinia himiben uami. Hamej abavila mavin vivi iliha iliha pam hinimi.

³⁶ Midian hidili agilan Josepi di via ua mutin lamavici Potifali agan lavici nud i sibila hisin hulemili hiniadami. Potifali nibu sagaj hali hisin hinihini abidaci nud i sagaj hisin hulemili agilan Isipi fili tibi

^{37:28} 37.28 HJL 7.9 * ^{37:28} 37.28 Midian hidili ha nibilan Isimaeli hidili agiladi latihin.

hisin̄ agiladi manigali agadi ulan̄ hekili agadi migilavihadami.

38

Tamali agan̄ Juda di ilasami.

¹ Juda agan̄ nud̄i isagalini imahalinu agiladi valavila ua hulañ mu Hila agan̄ hula hinimi. Hila nibu Adulam haiabila hisin̄. ² Hiniavila iamigali mu igami. Nudi iaganu Soa agan̄ nibu Kenan hidili. Iamigali agadi igavila sabiavila nibu hula hinimi. ³ Lici iamigali agan̄ humigan̄ ahilavila ninan̄ huhilami. Huhilici Juda agan̄ ninan̄ agadi ibi lamavila abami. Eli uami. ⁴ Lici iamigali agan̄ cihu humigan̄ ahilavila ninan̄ mu huhilami. La nud̄i ibi lamavila abami. Onan uami. ⁵ La cihu humigan̄ ahilavila ninan̄ mu avi huhilami. Lavila nud̄i ibi lamavila abami. Saila uami. Kesipi haiabila hiniavidaci abinu agan̄ Saila di huhilami.

⁶ Ninan̄ agilan̄ hekili hekili lihavici Juda agan̄ nud̄i ninan̄ Cimegeñ Eli san̄ iamigali vimi. Iamigali agadi ibi Tamali. ⁷ Eli agan̄ akuaba akuaba lusin̄ sibili sibili vihadami agiladi Asi Iaue igici sibili limi. Lici Eli di ifihimami. ⁸ Ifihimici Juda agan̄ Onan di abami. Nama isana di abinu agan̄ hula hiniha uami. Isana ninanadi apali hiniavila himali uami. Nama aludi cian̄ vidiwidin̄ agadi lubiahilavila isana di cido agadi viavila ninan̄ akape havinan̄ isana di uvisiñiñ vihavibali uami. ⁹ Abici ala Onan agan̄ mu hulañ san̄ ninanadi havahava san̄ valami. Lavila isanu san̄ ninanadi havimagan̄ aba iamigali agan̄ hula hinimi agadi ala mu lusin̄ mu lusin̄ vici iamigali agan̄ humigan̄ ma ahilami. ¹⁰ Asi Iaue agan̄ Onan hamen̄ lusin̄ vimi agadi igici sibili limi. Lici Onan di avi ifihimami. ¹¹ Lici Juda agan̄ nabenu Tamali di abami. Munjanadina ci himavalı uami. Lavila Saila avi isagalini himavalı hamen̄ laci ala himimidı aba Tamali di abami. Nama uavila iagana hula hinidanañ iadi ninan̄ Saila hekili lim uami. Lici Tamali uavila nud̄i iaganu hula hinimi.

¹² Hinici hutesi lici Juda abinu agan̄ avi himami. Juda abiaganu Soa. Lici Juda agan̄ abinu san̄ mavin̄ lamici ci lici Timina haiabila umi. Hulañ nud̄i saban̄ sipsipi min̄i ihalahalaha hiniavimi agiladi igiben

aba umi. Udaci nud̄i nagilinu huaci Hila Adulam haiabila hisin̄ agan̄ nibu hula umi.

¹³ Uavidaci hulañ mu Tamali di abami. Nadi auna saban̄ sipsipi min̄i ihalahiben aba Timina haiabila uadi uami. ¹⁴ Lici Tamali hiji nameñ lamami. Saila ci hekili li uami. Agadi ala nud̄i iaganu iadi nusan̄ ma igumi uami. Lavila hadi hilahila nibu cido hinihini lamalama hidadami agiladi hubila lamami. La hadi hilahila mu lamavila nud̄i mugan̄ lamigan̄ havili hivi hafilamami. Lavila Timina haiabila san̄ uu veve hibi cina hibili migin̄ fipi hen̄ migahinimi. Enaim haiabila agadi hibi cima agan̄ hibili migin̄ fipi hen̄ ala hiniadami.

¹⁵ Iamigali agan̄ mugan̄ lamigan̄ havili hivi hafilamavila migahinidaci Juda agan̄ ve igavila hibi pili hisin̄ iamigali akua uami. ¹⁶ Lavila nud̄i mik̄i piñ uavila abami. E uami. Iabi alañ ahica hidibalu uami. Nabenu nuken̄ agadi ala nibu ma igami. Hibi pili hisin̄ iamigali akua uami. Lici iamigali agan̄ nud̄i abami. Nama iasan̄ aki mise igubanañ uami. ¹⁷ Lici Juda abami. Vian̄ saban̄ meme dan̄ uami. Vian̄ nasan̄ saban̄ meme ninan̄ hekili agadi igulin̄ vebali uami. Lici iamigali agan̄ abami. Ha huaci uami. Agadi ala cian̄ miguavila abibalu agadi hiji min̄aiahaha san̄ iasan̄ akuaba iguha uami. Igunañ via hinidalin̄ iasan̄ saban̄ meme agadi igunañ akuaba agiladi nasan̄ cihu iguben uami. ¹⁸ Lici Juda abami. Cian̄ miguavila abibalu agadi hiji min̄aiahaha san̄ aki iguben uami. Lici iamigali agan̄ abami. Iasan̄ sihi lamalama hisin̄ agadidan̄ limin̄ nadı sugitan̄ hivi hini agadidan̄ iguha uami. La kili limi via hidahida hisin̄ agadi avi iasan̄ iguha uami. Lici Juda akuaba agiladi iguavila ahica hidavimi. Hidavici iamigali agan̄ humigan̄ ahilami.

¹⁹ Humigan̄ ahilavila iaha umi. Uavila havili mugan̄ lamigan̄ hafilamami agadi min̄jalavila lamami. Lavila hadi hilahila cido hinihini lamalama hidadami agiladi cihu viavila lamami.

²⁰ Lici hiniavila Juda agan̄ nud̄i akuaba agiladi agasau igumi agiladi cihu vivi san̄ saban̄ meme ninan̄ hekili agadi viavila Hila san̄ iguavila abici via umi. Via umi agadi ala iamigali agadi ma igami.

21 Lavila hej hisin agiladi abitihami. Hibisi pili hisin iamigali Enaim hibi pili hej migahinilal agan abanagan uami. Lici nudi abavimi. Hej hibi pili hisin iamigali mu ma hinilal uavimi. **22** Lihavici Hila Juda di piñ cihu vevila abami. Iamigali agadi ma igin uami. Hulan haiabila hej hisin agilan hibi hej hibi pili hisin iamigali ma hinilal aba abavi uami. **23** Lici Juda abami. Vana hinim uami. Akuaba akuaba agiladi vana via hinim uami. Iamigali agadi cihu cihu suhiliminañ uami. Aludi aba aba liniavimidi uami. Vian cian miguavila abacin agadi lubiahilavila saban meme ninan hekili agadi nasan igulin viavila uavila ala iamigali agadi ma iginan uami.

24 Hameñ abavila hiniavidaci avan ahica pam uci ve Juda di abavimi. Nadib nabena Tamali hivikali san hidavila humigan ci ahilal uavimi. Lihavici Juda abami. Viavila ua avin hivi havalilan migua lihuavila himam uami. **25** Lici Tamali di via uben aba lihavidaci akuaba akuaba Juda igumi agiladi nulisan cihu iguci via uavimi. Via uavila Juda di abavimi. Tamali nameñ abi uavimi. Akuaba akuaba nagiladi iaganilu agan ala lici vian humigan ahilacın aba abi uavimi. Sih lamalama hisin nagadidan limin nagadidan igiha aba abi uavimi. Kili limi via hidahida hisin nagadi avi igiha aba abi uavimi. Akuaba akuaba nana ani di aba abi uavimi. **26** Lihavici Juda akuaba akuaba agiladi igavila abami. Vian iamigali agadi Saila san ma iguacın sadan vian hugi dan hiniadin uami. Iamigali agan hugi apali uami. Lavila Juda agan cihu cihu nibu hula ma hidami.

27 La hinici hutesi lici Tamali agan ninanadi viben aba limi. Lidaci nudi humigan agadi miñaigavici ninanadi ahica hiniavimi. **28** La ninan amin huhilami hadihu igavici ninan mu agadi human mise ivavemi. Lici iamigali mu Tamali di huli lagumi agan ninan agadi human miñalivavila muhili havili hicahica hisin limin ciki midi agadi viavila ninan agadi human hivi hahami. La abami. Ninan nagañ mise iahi uami. **29** Agadi ala ninan agan human cihu magilici ivouci ninan

mu agadi mise huhilami. Lici iamigali huli lagumi agan abami. Nama livalavila nama mise iahinan uami. Lici iaganu nudi ibi lamavila abami. Peles* uami. **30** Lici cihu ninan mu nudi human limin ciki hivi hahami agadi avi huhilami. Huhilici iaganu nudi ibi lamavila abami. Cela uami.

39

Josepi agan Potifali di ulan hivi hinimi.

1 Isimaeli hidili agilan Josepi di Isipi fili tibi via uavila mutiñ hivi lamavici Isipi fili tibi hisin hulan mu Potifali agan nudi sibila hisin hulan hinibali aba anim hilici hivi lavami. Potifali nibu sagan hali hisin hinibini abidaci nudi sagan hisin hulemili agilan Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agadi ulan hekili agadi migilavihadami. **2-3** Ası Iaue agan Josepi hula hinidaci Josepi agan Potifali di uleñ muji hinibini sibila vidaci huaci laci hiniavimi. Lihavici Potifali agan Josepi di igici Ası Iaue agan Josepi hula hinidaci akuaba akuaba sibila vimi agilan huaci laci hiniavimi. **4** Hiniavidaci hijinalavila abici Josepi agan Potifali di himamigili dan hiniadami. Hinidaci ulan akuabaakuaba sikasikan agiladi Josepi migilibali aba nudi human hivi lamami.

5 Lici Josepi himamigili dan hinidaci Ası Iaue agan hidili maha Potifali di ulan pam hisin agiladi huaci lamami. Ası Iaue agan Josepi san igahilavila Potifali di ulan akuabaakuaba agiladidan simin isabilan hualabila hisin agiladidan huaci lamami.

6 Lici Potifali abici Josepi agan akuabaakuaba sikasikan agiladi migilidaci nibu nukenjakuaba ciki san avi hiji ma lamami. Nibuakuabaakuaba nana san pam hiji lamami.

Josepi di mugan lamigan hadipili agan huaci sibañ hiniadami. **7** Lici Potifali abinu agan Josepi di mavin igavila nudi abami. Nama ve vian hula hidihia uami.

8 Abici ala hima. Josepi agan valavila nudi abami. Iadi manigali agan akuabaakuaba ulan neñ hisin agiladi migila migila san iadi libimijali uami. Lavila nudiakuabaakuaba agilasan hiji ma lamilali

* **38:29** 38.29 Aludi cian sibañ hivi sivi hisin agan hali hisin agadi livali aba abilalu agasañ nibilañ Ibili cian hivi Peles uavihadami. **39:2-3** 39.2-3 HM 39.21-23, HJL 7.9

uami. ⁹ Vianj manigali nibu nukej me ala uları nagadı manigali hinilan uami. Nibu akuaba ciki agasanj avi iadi ma abamigilali uami. Agadı ala nama hula hidahida sañ iadi abamigilali uami. Nama nudı iamigali sadan iadi abamigilali uami. Hameñ sadan viañ nama hula lusin sibili ma viben uami. Viañ hameñ liliñ Ası iadi igici viañ hugı dañ hiniben uami. ¹⁰ Lici uaian pabin pabin hivi iamigali agan Josepi hula hidahida sañ abitihadami. Abitihadaci Josepi agan iamigali agadı sidan cian cian agadı ma igahiladami. La nibu hula ma hidadami. Nudı mikı piñ avi ma uadami. ¹¹ Lavila uaian mu hivi Josepi agan nudı sibila viben aba uleñ muji ivoumi. Uleñ muji heñ sibila hisin hulan mu avi ma hinimi. ¹² Lici Potifalı abinu agan Josepi di hadi hilahila hutesi agadı minjalivavila nudı abami. Nama ve viañ hula hidihı uami. La iamigali agan Josepi di hadi hilahila hutesi agadı minjasutavila minjaliva hinidaci hañlavila uları agadı valavila ivavemi. ¹³ Iamigali agan igici Josepi agan nudı hadi hilahila agadı vala hañila ivavemi. ¹⁴⁻¹⁵ Lici sibila hisin hulan agiladi ulavila abami. Namilan igihalan uami. Iadi hulan agan hulan Ibilu cian hisin agadı vaveci aludi uları hivi sibila vilali agan alusañ sihum hekili igui uami. Nibu uleñ muji iadi uvı heñ ivouavila viañ hula hidahida sañ iadi abi uami. Lici viañ vidiividin agaliliñ igahilavila nudı hadi hilahila hutesi nagadı iadi piñ valavila hañila haiabila ivave uami.

¹⁶ Potifalı abinu agan Josepi di hadi hilahila hutesi agadı minjaliva hinidaci muñanu agan nudı uları hivi vemi. ¹⁷ Veci sibila hisin hulan agiladi sulami hamen ala cihi muñanu di sulavila abami. Nama hulan Ibilu cian hisin agadı vavenañ aludi uları hivi sibila vilali agan alusañ sihum hekili iguiemi uami. Nibu viañ hula hidahida sañ abiemi uami. ¹⁸ Lici viañ vidiividin agaliliñ nudı hadi hilahila hutesi agadı iadi piñ valavila hañila haiabila ivaveiemi uami. ¹⁹ Lici muñanu agan abinu di cian agadı igahilavila igivi hekili hinimi. ²⁰ La sagan hisin hulemili agiladi

abici Josepi di minjalivavila via ua limin sibili uları hivi lamavimi. Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan hulan limin sibili uları hivi lamiben aba uları heñ ala lamadami. Josepi di avi limin sibili uları heñ ala lamavimi.

²¹ Lamavici hinidaci Ası Iaue agan Josepi hula hinihini nusañ mavın hiniavila nudı huaci lamami. La Ası Iaue agan lici hulan limin sibili uları migiladami agan Josepi di igavila hijinalami. ²² Lavila Josepi di libimijici himamigili dañ hinihini limin sibili uları agadıdañ hulan limin sibili uları heñ hiniavihadami agiladıdañ migilami. ²³ Ası Iaue agan Josepi hula hiniavila nudı ahiliyahumi. Lici akuaba akuaba sibila Josepi vimi agilan huaci laci hiniavimi. Lihavici hulan limin sibili uları migiladami agan sibila vivi sañ hiji ma lamami.

40

Josepi agan anisihu hidili agiladi haiabila iaha abami.

¹ Hiniavici hutesi lici hulan Isipi fili tibi hisin agiladi manigali sañ limin uain agiladi amin agiladi miti iguadami agan lusin sibili vimi. Lici hulan manigali sañ maci hilanana hisin fipi migiladami agan avi lusin sibili vimi. ² Lavila Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan hula hugı dañ hiniavimi. Hiniavidaci Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan nulisan igivi hinimi. ³ Igivi hiniavila abici ahica agiladi vioua sagan hali hisin agadı uları hivi lamavimi. Sagan hali hisin agan Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agadı uları hekili migiladami. Lamavici limin sibili uları hivi hiniavimi. Limin sibili uları heñ ala Josepi di avi lamavici hinidaci. ⁴ Hiniavidaci sagan hali hisin agan Josepi di libimijici ahica agiladi migilidaci limin sibili uları hivi hutesi hiniavimi.

⁵ La hifili pabin hivi laci hulan manigali sañ limin uain agiladi amin agiladi miti iguadami agan hula hulan manigali sañ maci hilanana hisin fipi migiladami agan hula anisihu igavimi. Nulidi anisihu agilan pam hima. Anisihu agiladi cian hidili avi pam ma hiniavimi. ⁶ Lihavici Josepi agan cimidaj uavila ahica agiladi igici hiji

cuviliñ cuviliñ lamalama mugan libavila hiniavimi. ⁷ Lihavici ahica agiladi abami. Aki lici namilan ahica hiji cuviliñ cuviliñ lamalama mugan libavila hinilan uami. ⁸ Lici ahica agilan abavimi. Alan ahica anisihu igiemin uavimi. Agadi ala hulan aludi anisihu hidili agilasan aba aba agan apali uavimi. Lihavici Josepi ahica agiladi abami. Asi laci nibu aludi anisihu hidili agiladi abalamilal uami. Alialan uami. Naludi anisihu agiladi iasan sulilan igahiliñ uami.

⁹ Lici hulan manigali san limin uain agiladi amin agiladi miti iguadami agan nudi anisihu agadi sulasula abami. Vian anisihu igiemin ha limin uain agadi igiemin uami. ¹⁰ Limin uain agan makan ahica pam dan igiemin uami. Makan ahica pam hej asin iahavila lihalihha sibaj fu lamavila amin lamici sikasikan midi lihuavila hiniavidaci igiemin uami. ¹¹ Lavila Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agadi hicinan minjalivavila limin uain agiladi amin agiladi viemin uami. Viavila human hivi miñacabilidalin nulidi miti agan hicinan hivi miguci via uavila manigali san iguiemin uami. ¹² Lici Josepi abami. Nadi anisihu agadi hidili nibu nameñ uami. Limin uain makan ahica pam ha uaian ahica pam san igiemin uami. ¹³ Anihulin Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan abici nadi via uavibali uami. Lici nama vaka manigali san limin uain agiladi amin agiladi miti hicinan hivi iguadaminan hameñ laci ala igubanañ uami. ¹⁴ La nama huaci hiniavila iasañ igahiliha uami. Lavila iasañ mavin hiniavila vian limin sibili ulan nagadi vala uu san manigali agadi abiha uami. ¹⁵ Vaka iadi nukeñ fili tibi hej hinidalin iadi vidividin miñaliva via vavehavici neñ hinilan uami. La vian Isipi fili tibi neñ hiniavila akuaba lusin sibili ma vilan uami. Limin sibili ulan neñ iadi havi sibaj lamaval uami.

¹⁶ Lici hulan manigali san maci hilanana hisin fip migiladami agan igahiliçi hulan manigali san limin uain agiladi amin agiladi miti iguadami agadi anisihu hidili agan huaci lici Josepi di abami. Vian avi anisihu igiemin uami. Anisihu

igiemin agan nibu nameñ uami. Cinacina ahica pam agiladi hivi maci huaci huaci hiniaviñdaci iadi hali sabi hivi lamilan hiniaviemi uami. ¹⁷ Cinacina iadi hali sabi sibaj hiniemi hej maci mu hidili mu hidili manigali nilali agilan milavila hiniaviemi uami. Agadi ala havan agilan veve maci agiladi naviemi uami. ¹⁸ Lici Josepi abami. Nadi anisihu agadi hidili agan nibu nameñ uami. Cinacina ahica pam ha uaian ahica pam san igieminan uami. ¹⁹ Anihulin Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan abici sagan hisin hulemili agilan vevila nadi via uavila nadi sugitan ihalahavibali uami. Ihalahavila hida hivi lagilamavici hinidanaj havan agilan veve nadi vali agadi navibali uami.

²⁰ Lici anihulin me hivi manigali agan nudi sibila hisin agiladi abici simiñ hekili hilanavimi. Iamunu vaka nudi huhilami agasan igahilavila abici hilanavimi. Lihavici hulan nusañ limin uain agiladi amin agiladi miti iguadami agadidaj hulan nudi maci hilanana hisin fip migiladami agadidaj vavehavici lagulama hiniavidaci manigali agan nulidi igasulami. ²¹ La hulan nusañ limin uain agiladi amin agiladi miti iguadami agadi abici nudi sibila uvisiñ agasan cihu ala umi. ²² Lici sagan hisin hulemili agiladi abici hulan nudi maci hilanana hisin fip migiladami agadi sugitan ihalahavila hida hivi lagilamavimi. Josepi anisihu hidili agiladi abami agilan hameñ laci ala lihavimi. ²³ Lihavici hulan limin uain agiladi amin agiladi miti manigali san iguadami agan Josepi san hiji ma lamami. Nibu sikasikan uava iahumi.

41

Josepi agan Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agadi anisihu hidili agadi sulami.

¹⁻² Huali ahica uci Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan anisihu hivi Naili avili cabal hej lagulama hinihini igami. Igidaci sabaj bulimakau huaci huaci sibaj hadipili dan human limu fihala human limu ahica cijin agilan avili hivi hinia iahavimi. Iahavila avili agadi mikî hej humisi navimi. ³ Lihavidaci cihu igici sabaj bulimakau human limu fihala human limu ahica cijin limu hihile agilan

avili hiv̄i hinia iahav̄imi. Saban̄ bulimakau agilan̄ hadi valavila henaj̄ henaj̄ la sibili sibaj̄ hiniav̄imi. Nibalañ iahavila avili caba hej̄ saban̄ bulimakau limu hihile huaci huaci agiladi miki lagulamav̄imi.

⁴ Lavila saban̄ bulimakau henaj̄ henaj̄ human limu fihala human limu ahica cijin̄ agilan̄ saban̄ bulimakau hadipili dan̄ agiladi iavaiaava na fihalav̄imi. Manigali agan̄ anisihu agadi igavila iahami.

⁵ La ani hisivavila cihu anisihu igidaci haliha cahu uit̄ pili pabin̄ hej̄ cihu cima cima human limu fihala human limu ahica cijin̄ agilan̄ iahav̄imi. Haliha cahu uit̄ cima cima agilan̄ iaha hekili lavila hilici akape dan̄ hiniav̄imi.

⁶ Lihavidaci cihu haliha cahu uit̄ cima cima human limu fihala human limu ahica cijin̄ limu hihile agilan̄ pili mu hiv̄i iahav̄imi. Iahavici huje avin̄ dan̄ me agan̄ fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali hej̄ hinia vevila hilahimici haliha cahu uit̄ agiladi hilici agilan̄ kusı kusı lidin̄ sudime ciki ciki sibaj̄ hiniav̄imi.

⁷ La haliha cahu uit̄ cima cima hilici sudime ciki ciki dan̄ agilan̄ haliha cahu uit̄ cima cima hekili hekili hilici akape dan̄ agiladi na fihalav̄imi. Lihavici manigali agan̄ iahavila abami. O anisihu igin uami.

⁸ La cimidaj̄ hiji cuviliñ cuviliñ igahilami. Lavila Isipi fili tibi hisin̄ hau hubila hubila hisin̄ agilasadañ hulañ hiji hutesi dan̄ agilasadañ cian̄ iguci uci nibalan̄ ahuata hamen̄ vehav̄imi. Vehavici nudı anisihu ahica agiladi nulisan̄ sulami. Lici hulañ agilan̄ avi nudı anisihu hidili agiladi ma igav̄imi sadan̄ cian̄ ma abav̄imi.

⁹ Lihavici hulañ manigali san̄ limin uain agiladi amiñ agiladi miti iguadami agan̄ manigali agadi abami. Vian̄ hulañ mu di cian̄ agadi vave nadı ma abacin agasan̄ hugi dan̄ hinidin uami.

¹⁰ Manigali uami. Vaka nama nadı sibila hisin̄ hulañ agilasan̄ igivi hiniahanañ uami. Lavila abinañ iadidaj̄ hulañ nadı maci hilanana hisin̄ fipi migililali agadidaj̄ via uavalı uami. Via uavalı sagan̄ hali hisin̄ nadı ulan̄ migililali agadi ulan̄ hej̄ aludi limin sibili ulan̄ hiv̄i lamavalı uami.

¹¹ La hifili pabin̄ hiv̄i laci viañ anisihu igidalin̄ nibu avi anisihu igali uami. Aludi anisihu agilan̄ nibalan̄ hidili dan̄ hiniavalı uami.

¹² Hular̄ minibili mu

Ibilu cian̄ hisin̄ agan̄ nibu alan̄ hula hinili uami. Nibu sagan̄ hali hisin̄ nadı ulan̄ migililali agadi sibila hisin̄ hulañ uami. Alan̄ anisihu igahilu agadi nudı hiv̄i sulahilu uami. Sulimili nibu aludi anisihu hidili hitin̄ hitin̄ agilasan̄ aludi abali uami.

¹³ Lici akuaba akuaba nibu abali agilan̄ hamen̄ laci lihavalı uami. Vian̄ iadi sibila uvısiñ cihu vicin uami. Hulañ nadı maci hilanana hisin̄ fipi migililali agadi sugitan̄ ihalahavila hida hiv̄i lagilamavalı uami.

¹⁴ Lici Isipi fili tibi hisin̄ agiladi manigali agan̄ cian̄ agadi igahilavila Josepi di lihaliha vavevave san̄ nudı sibila hisin̄ agiladi abici limin sibili ulan̄ uav̄imi. Uavila Josepi di vavehav̄imi. Vavehavici Josepi agan̄ alimini ihalahavila hadi hilahila hihı lamici hej̄ manigali agadi piñ via ivouav̄imi.

¹⁵ Ivouavici manigali agan̄ Josepi di abami. Vian̄ anisihu igiemin agadi hulañ mu iadi anisihu hidili agasan̄ ma abiman̄ uami. Hulan̄ mu iadi nameñ abi uami. Nama huaci anisihu hidili agasan̄ abibanan̄ aba abi uami.

¹⁶ Lici Josepi abami. Vian̄ nuken̄ hima uami. Asi laci nadı anisihu hidili agadi sihivia sulici igahilavila huaci hinibanan̄ uami.

¹⁷⁻¹⁸ Lici manigali agan̄ abami. Vian̄ anisihu nameñ agadi igiemin uami. Vian̄ Naili avili caba lagulama igidalin̄ saban̄ bulimakau huaci huaci sibaj̄ hadipili dan̄ human limu fihala human limu ahica cijin̄ agilan̄ avili hiv̄i hiniavila iahaviemi uami. Iahavila avili agadi miki hej̄ humisi naviemı uami.

¹⁹ Nana hiniavidaci cihu saban̄ bulimakau human limu fihala human limu ahica cijin̄ hadi valavila henaj̄ henaj̄ la sibili sibaj̄ hiniavalı agilan̄ sivi iahaviemi uami. Vian̄ Isipi fili tibi nej̄ saban̄ bulimakau henaj̄ henaj̄ hamen̄ agiladi ma igilan̄ uami.

²⁰ Lavila saban̄ bulimakau henaj̄ henaj̄ agilan̄ saban̄ bulimakau hadipili dan̄ hali iahaviemi agiladi iavaiaava na fihalaviemi uami.

²¹ Naviemi agadi ala cihu ma nana me hiniaviemi uami. Henaj̄ henaj̄ hiniavidaci igiemin hamen̄ laci ala sibili sibaj̄ hiniaviemi uami. Anisihu hamen̄ agadi igavila iahiemin uami.

²² La cihu ani hisivavila anisihu mu igiemin uami. Igidalin̄ haliha cahu uit̄ pili pabin̄

hen cima cima human limu fihala human limu ahica cijin agilan iahaviemi uami. Nibilan hekili lavila hilici akape lamavici igiemin uami. ²³ La cihu halicha cahu uit cima cima human limu fihala human limu ahica cijin agilan pil mu hivi iahavidaci igiemin uami. Igidalin huje avin dan me agan fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali hen hinia veci halicha cahu uit agiladi hilici agilan kusi kusi lidin sudime ciki ciki sibaj hiniaviemi uami. ²⁴ La halicha cahu uit cima cima kusi kusi human limu fihala human limu ahica cijin agilan halicha cahu uit cima cima human limu fihala human limu ahica cijin huaci huaci hilici akape dan agiladi na fihalaviemi uami. Lihavici iahavila iadi anisihu hidili agiladi abavici igiben aba hau hubila hubila hisin agiladi abilin vehaviemi uami. Vevila iadi anisihu hidili agiladi ma igaviemi sadan cian ma abiman uami.

²⁵ Lici Josepi agan manigali agad abami. Nad anisihu agiladi cian hidili nibu pabin laci uami. Asiakuaba akuaba liben aba hiji lamiemi agad nad haiabila iaha abalamiemi uami. ²⁶ Sabaj bulimakau huaci huaci human limu fihala human limu ahica cijin ha huali human limu fihala human limu ahica cijin uami. Halicha cahu uit cima cima huaci huaci human limu fihala human limu ahica cijin han avi huali human limu fihala human limu ahica cijin uami. Nulidi hidili pabin laci uami. ²⁷ Sabaj bulimakau henaj henaj human limu fihala human limu ahica cijin sivi iahaviemi ha huali human limu fihala human limu ahica cijin uami. Halicha cahu uit cima cima human limu fihala human limu ahica cijin pil mu hivi iahavici huje avin dan me agan vevila hilahimici sibili sibili lavila hilici ma lamaviemi han avi huali human limu fihala human limu ahica cijin uami. Humigan ibilibili hekili hinidaci huali human limu fihala human limu ahica cijin ubali uami. ²⁸ Ha nad ci abin uami. Asiakuaba akuaba liben aba hiji lamiemi agad nad abalamiemi uami. ²⁹ Isipi fili tibi hisin agilan simin akape dan hiniavidaci huali human limu fihala human limu ahica cijin ubali uami. ³⁰⁻³¹ Lici cihu humigan ibilibili hekili iahidaci huali

human limu fihala human limu ahica cijin ubali uami. Lidaci humigan ibilibili agan iahavila fili tibi nagadi sibili lamici nibilan simin isabilan apali hiniavibali agasan pam igahilavibali uami. Humigan ibilibili ma iahiman lidaci simin akape dan hiniavibali agasan ma igahilavibali uami. ³² Asi agan akuaba akuaba agiladi amin ci sibaj liben aba hiji lamali uami. Hamej sadan akuaba akuaba liben aba li agiladi anisihu ahica ahica agiladi hivi nad abalamiemi uami. ³³ Hulan mu hiji hutesi dan hiji huaci dan agad suhila igavila libimijinaj Isipi fili tibi hisin sibila akuaba agiladi migilam uami. ³⁴ Migilidaci huban limu hihile avi libimijinaj manigali hiji hutesi dan libimijibanaq agad lihu hivi hinhini Isipi fili tibi migilavim uami. Hulan iamigali agilan hualabila simin akape dan hiniavidaci huali human limu fihala human limu ahica cijin ubali uami. Huali hamej udaci simin vivi human limu fihala migun lamavim uami. Lamavici hiniavidaci labila labila pabin migun huban san iguavim uami. ³⁵ Huali huaci huaci hen huban agilan simin agiladi migudibavim uami. Nibilan nad lihu hivi hinhini sibila vivi halicha cahu uit akuaba agiladi simin migudibaliba ulan nulidi haiabila hitin hitin hen migudibavim uami. ³⁶ Lihavici humigan ibilibili Isipi fili tibi iahici hulan iamigali agilan huban simin migudibavibali hej simin vihavibali uami. Hamej linaq humigan ibilibili agan iahici hulan iamigali agilan ma haba hima fihalavibali uami.

Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan Josepi di libimijami.

³⁷ Lici Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan hulan nusan hiji igu igu hisin agilan hula Josepi di cian igahilavila abavimi. Ha huaci uavimi. ³⁸ La Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan hulan nusan hiji igu igu hisin agiladi abami. Asi di Amin agan hulan nagaq hula hinilali uami. Sibila nagadi vivi hisin hulan mu ma hini uami. ³⁹ Hamej abavila Josepi di abami. Asi nukenj akuaba akuaba iahavibali agasan nad ci abalami uami. Aludi hulan mu hiji

hutesi dan hiji huaci dan nama me agan ma hini uami. ⁴⁰ Vian liliñ nama manigali hinihini iadi fili tibi migilidanañ iadi hulan iamigali agilan nadí cian lubiahilavibali uami. Agadí ala vian manigali hekili sadan naludi sikasikan laligua hiniben uami. ⁴¹ Vian nadí libiminiñiliñ manigali hinihini Isipi fili tibi nagadi sikasikan migilibanañ uami. ⁴² La human cijin hisin hajin nudi nukeñ ibi dan nudi human cijin hiví hinimi agadí miñahubilavila Josepi di human cijin hiví lamami. Lamavila abici hadi hilahila mila mu huaci sibañ agadí via Josepi di hiví lamavimi. Lihavici manigali agan sugitan hisin hajin liba goli hiví vihavimi agadí viavila Josepi di sugitan hiví manilamami. ⁴³ Manilamavila hulan mu manigali agadí lihu hiví hiniadami agadí saban osi magila magila hisin vadim agadí Josepi sañ valici viavila hidami. Lidaci sibila hisin hulan agilan fili hiví hali uu abavimi. Manigali sañ huacihalan uavimi. Manigali agan hamen lici Josepi agan Isipi fili tibi agadí sikasikan migiladami. ⁴⁴ Migilidaci manigali agan Josepi di abami. Vian Isipi fili tibi hisin agiladi manigali uami. Isipi fili tibi hisin hulan mu agan akuaba akuaba liben aba nudi nukeñ hiji ma lubiahilabali uami. Ve nadí abici alia aba abinan hej akuaba akuaba libali uami. ⁴⁵ La Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan Josepi di ibi mu lamavila abami. Nadí ibi Safenatipanea uami. Lavila cihu nusan iamigali igumi. Iamigali agadí ibi Asenati. Nibu Potifela di nadi. Potifela agan On haibila hinihini mugilun sañ sagali iguadami. Lidaci Josepi agan ibi dan hinihini Isipi fili tibi agadí migiladami.

⁴⁶ Josepi numigan nudi huhilici iaha hinidaci huali 30 umi. Lici hen hidili maha Isipi fili tibi agadí migilami. La nibu manigali agadí valavila Isipi fili tibi sikasikan hidami. ⁴⁷ Isipi fili tibi hisin agilan simin akape hulihuli vivi navidaci huali human limu fihala human limu ahica cijin umi. ⁴⁸ Lihavidaci Josepi agan migilidaci huban

agilan simin akape migudibavihadami. Simin migudibaliba hisin ular nulidi haiabila hitiñ hitiñ hiniavimi hej migudibavihadami. ⁴⁹ Haliha cahu uiti akuaba akuaba simin migudibaliba hisin ular hiví migudibavimi agilan akape sibañ hiniavimi. La hacin hilici me hiniavidaci Josepi agan abici lugila lugila via uavici hima lici valavimi.

⁵⁰ Humigan ibilibiliñ hekili agan ma iahiman lidaci Josepi abinu Asenati agan ninañ ahica huhilami. Asenati nibu Potifela di nadi. Potifela agan On haibila hinihini mugilun sañ sagali iguadami. ⁵¹ Lidaci Josepi agan abami. Asi agan iadi ahiliyahuci akuaba akuaba vihili agilasan ma igahilin uami. Iadi iavan di hidili pam agilasan avi ma igahilin uami. Nusan igahilavila ninañ Cimegen agadí ibi lamavila abami. Manase* uami. ⁵² La cihu abami. Vian haibila nej hinihini vihili igacin uami. Hameñ sadañ Asi agan ninañ Iagiven agadí igui uami. Nusan igahilavila ninañ Iagiven agadí ibi lamavila abami. Efaim* uami.

⁵³⁻⁵⁴ Huali hulihuli vivi navidaci huali human limu fihala human limu ahica cijin umi. Uci ci lici cihu Josepi agan humigan ibilibiliñ hekili iahaiaha hinidaci huali human limu fihala human limu ahica cijin ubali agasan abami agan hej ala hidili maha iahami. Humigan ibilibiliñ hekili agan fili tibi mu hiví mu hiví iahami. Iahici ala Isipi fili tibi hej simin hanibun hini. ⁵⁵ Humigan ibilibiliñ agan iaha hekili lici Isipi fili tibi hisin hulan iamigali agilan avi humigan sañ himavimi. Lavila hulan iamigali agilan alusan simin igubali aba manigali agadí abavimi. Lihavici nulidi abami. Namilan uavila Josepi di abilan nibu nukeñ naludi abibali hamen laci ala lihalan uami. ⁵⁶ Lici humigan ibilibiliñ Isipi fili tibi amij iahici Josepi agan simin ular agiladi lavilici Isipi fili tibi hisin hulan iamigali agilan veve simin lavavimi. ⁵⁷ Humigan ibilibiliñ agan fili tibi sikasikan agiladi hiví iahami. Iahici hulan iamigali

* 41:42 41:42 Dan 5.29 * 41:51 41:51 Aludi cian sibañ hiví ma igahilin aba abilalu agasan nibilan Ibilu cian hiví Manase uavihadami. * 41:52 41:52 Aludi cian sibañ hiví ninañ igui aba abilalu agasan nibilan Ibilu cian hiví Efaim uavihadami. 41:53-54 41:53-54 HJL 7.11 41:55 41:55 Jo 2.5

fili tibi mu hisin mu hisin agilan avi Josepi di piñ veve simin lavavimi.

42

Josepi di isagalinu agilan halih cahu uiti lavibalu aba Isipi fili tibi uavimi.

¹ Jekopi agan cian hiji namen agadi igahilami. Halih cahu uiti hilici Isipi fili tibi hiniavadi aba abavidaci igahilami. Lavila ninadinu di abami. Namilan aki sañ havi havi migahinidalañ uami. ² Isipi fili tibi hisin halih cahu uiti dan aba abavidaci igahilacin uami. Namilan uavila alusañ halih cahu uiti limu hihile lavihalañ uami. Lava vavelañ alan huaci nana hinibalu uami. Alan humigañ sañ himavila haba himimagalu uami. ³ Lici Josepi isagalinu human limu limu fihala agilan halih cahu uiti hilici lavibalu aba Kenan fili tibi valavila Isipi fili tibi san uavimi. ⁴ Agadı ala Jekopi agan Josepi imanu Bejamin di abamigilici nibilañ hula ma umi. Nibilañ hula uavila himimidı aba nudı abamigilami. ⁵ Kenan fili tibi avi humigañ ibilibilin hekili iahami. Iahici hulañ limu hihile agilan halih cahu uiti hilici lavibalu aba Isipi fili tibi uavidaci Jekopi ninadinu agilan avi nibilañ hula uavimi.

⁶ Josepi nibu manigali hinihini Isipi fili tibi migilidaci hulañ iamigali fili tibi mu hisin mu hisin agilan nudı piñ veve halih cahu uiti lavavimi. Lihavidaci Josepi isagalinu agilan vevila nudı piñ iahavila nudı ibi miŋaiahibalu aba fili hivi sikasikan migavila ipalavici miguavici ani vali hiniavimi. ⁷ Lihavici Josepi agan isagalinu di igavila hiji hivi abami. Na iadi isagali ala uami. Agadı ala isagalinu di ma iga iga me nulidi cian vidividin abami. Namilan abej hinia velan uami. Lici nudı abavimi. Alan Kenan fili tibi hinia simin lavibalu aba velu uavimi. ⁸ Josepi agan nudı isagalinu vevavimi agadı igami. Agadı ala hibin nudı ma igiman lavila abavimi. Ha Isipi fili tibi hisin hulañ mu uavimi. ⁹ Lihavici Josepi agan vaka anisihu igidaci isagalinu agilan nusañ migalifilibavimi agasan igahilavila nulidi abami. Namilan hibi igalamalama

hisin hulañ uami. Aludi fili tibi nagadi sibili lamalama sañ hibi igalamibalu aba velan uami. ¹⁰ Lici nudı abavimi. Hulañ hekili uavimi. Ha hima uavimi. Alan nadı sibila hisin uavimi. Alan simin lavibalu aba velu uavimi. ¹¹ Alan iavan pabin laci agilan velu uavimi. Alan hibi igalamalama hisin hulañ hima uavimi. Alan cian amin aba aba hisin hulañ uavimi. ¹² Lihavici Josepi cihu nulidi abami. Namilan aludi fili tibi nagadi sibili lamalama sañ hibi igalamibalu aba velan uami. ¹³ Lici abavimi. Alan nadı sibila hisin uavimi. Isaima alan human limu limu fihala hicci limu ahica cijin uavimi. Aludi iavan pabin laci uavimi. Nibu Ke-nan fili tibi hiniyalı uavimi. Aludi iman sijan agan aludi iavan hula hiniidaci vala vehili uavimi. Aludi iman mu avi ci himami uavimi. ¹⁴ Lihavici Josepi agan cihu ala abami. Vian naludi ci abin uami. Namilan hibi igalamalama hisin hulañ uami. ¹⁵ Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agadı ibi hivi vian naludi abin uami. Naludi imanalu sijan agan ma ve iahici ha namilan Isipi fili tibi ma valavila ubalañ uami. Naludi imanalu sijan agan ve iahici igavila ha abiben uami. Amin abavalı aba abiben uami. La abiliñ naludi haiabila cihu ubalañ uami. ¹⁶ Naludi hulañ mu di abilan uavila imanalu sijan agadı vavem uami. Limu hihile namilan limin sibili ulan hivi hiniidalañ naludi cian agan amin ua analı akua agadı hidili igibalu uami. La naludi cian hidili agadı igilin analı lici ha Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agadı ibi hivi vian naludi amin abiben uami. Namilan hibi igalamalama hisin hulañ aba abiben uami.

¹⁷ Josepi cian abici ci lici nulidi limin sibili ulan hivi lamavici hiniavidaci uaian pabin umi. ¹⁸ Uaian pabin uci Josepi agan cihu abici vevavici nulidi abami. Vian Asi san lidavila nudı lihu hivi hiniyan uami. Hamen sadan iadi cian lubiahilavila ha huaci hinibalañ uami. ¹⁹ Namilan cian amin aba aba hisin hulañ lici ha naludi hulañ mu limin sibili ulan hiniyahalañ hen valilañ him uami. Hinidaci limu hihile namilan halih cahu uiti lavahalañ agiladi naludi ninanadinalu abinadinalu ani ani

agilan humigan san himahima hiniavadi agilasan via uhalan uami. ²⁰ Lavila naludi imanalu sijan agadi iadi piñ vavehalan uami. Hameñ lilan abiben uami. Namilan cian amin laci abilalan aba abiben uami. Namilan hameñ lavila ma himibalan uami. Lici Josepi di cian agadi igahilavila abavimi. Ha huaci uavimi. ²¹ La nibilan nuken nuken abavimi. Amiñ sibaj alan aludi ima di sibili lamamili sadan alan hugi dan hiniyu uavimi. Nibu iliha iliha agala agala nudu vivi san aludi abidaci ala alan nudu cian igahilavila ma vimili uavimi. Alan nudu sibili lamamili agasan iabi alan vihili igadalu uavimi. ²² Lihavici Luben agan abami. Vian naludi abamin uami. Hulan ciki agadi sibili lamimilaj aba abamin uami. Abilin ala namilan iadi cian agadi ma igahilamalañ uami. Nibu himami agasan alan avi vihili nagadi igadalu uami. ²³ Isagalnu agilan Josepi agan aludi cian ma igahiladi aba Ibilu cian hivi abavimi. Josepi agan Isipi fili tibi hisin agiladi cian sibaj hivi nudu isagalnu hula abidaci hulan mu Isipi fili tibi hisin agan nulidi cian agiladi limu cimila cimila abami. ²⁴ Josepi isagalnu agilan Ibilu cian hivi abavidaci nulidi cian agadi igahilavila nulidi vala uavila ilihami. Ilhici ci lici cihu vevila nulidi cihu cihu abami. La nudu sibila hisin hulan agiladi abici Simeon di miñalivavila miñamagila via nudu hicci human limin vidiividin hivi hahavidaci isagalnu agilan igasulasula hiniavimi.

Josepi di isagalnu agilan Kenan fili tibi cihu vevavimi.

²⁵ Lihavici Josepi agan nudu sibila hisin hulan agiladi abici nudu cian lubiahilavila isagalnu di van hej haloha cahu uitil hilici hudavimi. Lavila nulidi anim hilici agiladi avi nulidi van hitin hitin hivi hudavimi. La simin hibi cina nana san avi nulisan iguavimi. ²⁶ Lihavici Josepi di isagalnu agilan nulidi haloha cahu uitil van agiladi vivi sabañ doniki sabi hivi lamavila uavimi. ²⁷ Uavila hibi cina ani hiniben aba havili ulan haflavimi. Lavila nulidi hulan mu agan nudu sabañ doniki san iguniben aba simin van agadi hivami. Hivavila igici nudu

anim hilici agilan van muji haloha cahu uitil sabi hej hiniavimi. ²⁸ Lihavici limu hihile agiladi abami. Igihalan uami. Haloha cahu uitil laviemin agadi anim hilici agiladi cihu ala haloha cahu uitil van hivi hudaviem uami. Hameñ abici cian agadi igahilavila i uavimi. Lavila hekilidalañ nibilan nuken nuken hibin hibin abitihatiha abavimi. Asi agan aludi akuaba liben aba li uavimi.

²⁹ Hameñ abavila ua Kenan fili tibi iahuavila akuaba akuaba iahavici igavimi agilasan iaganilu Jekopi di abavimi. ³⁰ Isipi fili tibi migililali agan aludi vidiividin libimigumigu abali uavimi. Namilan fili tibi nagadi igalamalama san velaj aba abali uavimi. ³¹ Lici alan nudu abahilu uavimi. Alan cian amin aba aba hisin hulan aba abahilu uavimi. Alan hibi igalamalama hisin hulan hima aba abahilu uavimi. ³² Alan human limu limu fihala hicci limu ahica cijin isaima alan hulan pabin di ninañ laci aba abahilu uavimi. Agadi ala aludi ima mu ci himami aba abahilu uavimi. Ima mu sijan sibaj agan Kenan fili tibi aludi iavan hula hinidi aba abahilu uavimi. ³³ Hameñ abimili Isipi fili tibi migililali agan cihu aludi abali uavimi. Iadi cian lubiahililan ha naludi abiben aba abali uavimi. Namilan cian amin aba aba hisin hulan aba abiben aba abali uavimi. Naludi hulan mu vian hula hinidaci namilan limu hihile naludi haloha cahu uitil van viavila naludi abinadinalu ninanadinalu ani ani humigan san himahima hiniavadi agilasan via uhalan aba abali uavimi. ³⁴ Lavila cihu naludi imanalu sijan agadi iadi piñ vavehalan aba abali uavimi. Hameñ lilan vian abiben aba abali uavimi. Ha namilan hibi igalamalama hisin hulan hima aba abiben aba abali uavimi. Namilan cian amin aba aba hisin hulan aba abiben aba abali uavimi. La naludi imanalu di nalusañ cihu igulin ha fili tibi nej uu veve hidahida mutin akuaba akuaba viben aba huaci hidibalan aba abali uavimi.

³⁵ Hameñ abavici ci lici nulidi haloha cahu uitil van hitin hitin agiladi miñamijavici migami. Lici igavici nulidi anim hilici van haloha cahu uitil van muji hiniavimi agilan avi migavimi. Lihavici

iaganilu avi anım hilici vanj agıladı igami. Lavıla i uavıla lıdavımı. ³⁶ Lavıla iaganilu Jekopı agan abami. Namilan ala lilan iadi ninaq ahica agilan viaq hula ma hiniavi uami. Josepi ci himami uami. Simeon avi alan hula ma hini uami. La cihu Bejamin di viavila iadi valavila atan uben aba lilan uami. Vihili hamej agadı ası ma igadamin uami. ³⁷ Lici Luben agan iaganu di abami. Valinan viaq nukej Bejamin di sihivia migila migila via uavıla cihu vave nadı piŋ lamiben uami. Ma vavelinj ha iadi ninan ahica agıladı huaci hibin ifihimibanaq uami. ³⁸ Lici Jekopı abami. Iadi ninan nagaq namilan hula ma ubali uami. Nudi isanu humigaq pam Josepi himici nibu hitin ciki hinilali uami. Viaulan hibi cina nudı hivi vihili iahimidi uami. Nudi hivi vihili iahici ha viaq ci hadi hadi sibaq lin sadaq viaq ilıha ilıha hiniavila himiben uami.

43

Josepi di isagalilu agilan imanilu di viavila Isipi fili tibi uavimi.

¹ Humigaq ibilibiliq hekili agan Kenan fili tibi iahaiaha hinimi. ² Lidaci Jekopı nudı ninadinu nabehalinu ajihalinu ani ani hula simiq Isipi fili tibi hisiq vihavimi agıladı na fihalavımı. Lavıla Jekopı agan nudı ninadinu di abami. Namilan Isipi fili tibi cihu uavıla simiq ciki alusaq lavihalan uami. ³ Lici Juda cihu iaganu di abami. Alan nadı ci abahilu uami. Isipi fili tibi migililali agan aludi vıdividin abalı uami. Namilan naludi imanalı di ma vavelan ha viaq naludi cihu cihu ma igiben aba abalı uami. ⁴ Nama aludi ima di alan hula uu saq abınan ha huaci alan uavıla nasan simiq lavibalı uami. ⁵ Nama aludi ima di alan hula uu saq ma alialan unaq ha alan ma ubalı uami. Isipi fili tibi migililali agan aludi ci abalı uami. Namilan naludi imanalı di ma vavelan ha viaq naludi cihu cihu ma igiben aba abalı uami. ⁶ Jekopı di ibi mu Asi lamami ha Isilaeli. Lici Isilaeli agan abami. Aki saq hulan Isipi fili tibi migililali agadı abahalaq uami. Aludi ima sijan ha hinidi aba abahalaq uami. Ha iasan vihili hekili iguahalaq uami. ⁷ Lici nudı abavımı. Hulan agan aludi cihu

cihu abitihali uavımı. Aludi hidili pam agılasaq abitihali uavımı. Naludi iaganalu ci himami ua hanıbuñ hinidi aba abitihali uavımı. Naludi imanalı mu hinidi ua hima aba abitihali uavımı. Hamej abitihici alan aludi ima di viavila uu saq ma akua abıbali aba nudi abahilu uavımı. ⁸ Lavıla Juda agan iaganu Isilaeli di abami. Bejamin di valinan iadi piŋ veci alan ahuta ubalu uami. Hamej lınaq alan aludi iamigali ninanadi agilan hula humigaq saq himavıla sikasikan ma himibalı uami. Nama avi humigaq saq himavıla sikasikan ma himibanaq uami. ⁹ Viaq nukej nudı migiliben uami. Viaq nudı nadı piŋ cihu ma vaveviha ha viaq nama hula hugı dan hiniben uami. Hugı agan viaq hula laci sikan hinibali uami. ¹⁰ Nama aludi ma abamigilahanaq padaq ha ahica tibi uavıla cihu ci vevılı uami.

¹¹ Lici Isilaeli nulidi abami. Igahilanın hima lici namej lihalaq uami. Akuaba akuaba simiq huaci huaci fili tibi nej hisiq agıladı viavıla naludi vanj hivi hudihalan uami. La via uavıla Isipi fili tibi migililali agasaq akuaba akuaba agıladı iguhalan uami. Akuaba akuaba huaci huaci namej agıladı vihalaq uami. Akuaba akuaba ikupi hisi huaci huaci dan agıladıdan vihi magı me agıladıdan vihalaq uami. Kili milim hisi huaci huaci dan agıladı vihalaq uami. Cihu savu me mu nudı ibi mea aba abavılı agıladı vihalaq uami. Kuanıq pisitasio amiq agıladıdan kuanıq amon amiq agıladıdan avi via uhalan uami. ¹² Vaka namilan simiq lavalava san anım hilici via uahalaq uami. Lilan nibalaq uava iahuavıla akua naludi anım hilici agıladı vivi naludi simiq vanj hivi cihu hudavalı uami. Anım hilici hamej lihavalı agıladı vihalaq uami. La anım hilici hihile agıladı avi viavıla pam lamavıla via uhalan uami. ¹³ Alialan imanalı di via hulan agadı piŋ cihu uhalan uami. ¹⁴ Udalaj viaq Asi di namej abıben uami. Asi vıdividin hekili dan nama hulan agasaq hiji huaci igunaq Simeon didan Bejamin didan cihu vavehavım aba abıben uami. Hamej abılıq Asi agan nadı ninan agilan sikasikan vana himavım aba abici ha vana himavım uami. ¹⁵ Lici isaima agilan

akuaba akuaba huaci huaci agıladıdan anim hilici agıladıdan pam lamavila via uavimi. Imanilu Bejamin di avi viavila Isipi fili tibi uavila Josepi di piñ ua iahavimi. ¹⁶ Iahavici Josepiagan nudı isagalinu didan Bejamin didan igavila hulan nudı uları migıladami agadi abami. Nama hulan nagıladı iadi uları hej via uha uami. La saban bulımakau mu ifihimavila hiliha uami. Hilinan uaiaj huva hivi hulan nagılañ hula simiñ nibalu uami.

¹⁷ Hamej abici hulan Josepi di uları migıladami agan nudı cian lubiahilavila nulidi via Josepi di uları umi. ¹⁸ Via uci ma ivoman lidiñ Josepi isaimahalinu agılañ lidavila abavimi. Vaka vemili aludi vanj hitiñ hitiñ hivi anim hilici hudavici via uahilu agasan akua igahilavila aludi Isipi fili tibi migılılalı agadi uları hivi via uadi uavimi. Via ua aludi miñalıvavila nulidi sibila hisin hulan hinihini sañ lamavibali uavimi. Lavila aludi saban doniki avi vihavibali uavimi. ¹⁹ Hulan Josepi di uları migıladami agadi igavici uları hibi ivu ivu miki hej lagulama hinimi. Lici nudı abavimi. ²⁰ Hulan hekili uavimi. Vaka alan nej vevila simiñ lavahilu uavimi. ²¹ Hadihu alan naludi vala uavila hibi cina ani hisivahilu uavimi. Lavila aludi halıha cahu uit vanj hitiñ hitiñ agıladı hivavila igimili anim hilici simiñ lavahilu agılañ vanj muji hej hiniavalı uavimi. Hamej sadan malicin anim hilici agıladı cihu vavelu uavimi. ²² Anim hilici limu hihile simiñ lavalava sañ avi vavelu uavimi. Hulan aniaba agan aludi vanj hitiñ hitiñ hivi anim hilici hudalı agadi alan ma igahilu uavimi. ²³ Hulan Josepi di uları migıladami agan cian agadi igahilavila nulidi abami. Namilan nusan hiji cuvilin cuvilin igahilavila lidimilan uami. Ha iaganalu di Asi agan akua anim hilici agıladı naludi vanj hivi cihu hudalı uami. Nibu avi naludi Asi uami. Anim hilici simiñ lavahalañ agıladı ci vicin uami. Lavila ua Simeon di vave nulidi piñ lamami. ²⁴ La nulidi via uler muji ivouavimi. Ivouavici hicı husavibali aba nulisan avili igumi. Lavila nulidi saban doniki agılasan avi simiñ iguci navimi. ²⁵ Josepi di isaimahalinu agılañ Josepi uaiaj huva hivi vevila

nibilan hula simiñ nana sañ abami agadi igahilavila nusan akuaba akuaba huaci huaci agıladı iguben aba hihilavimi.

²⁶ La hiniavidaci Josepi agan nudı nukej uları hivi veci akuaba akuaba huaci huaci hihilavimi agıladı Josepi sañ vave iguavimi. Lavila Josepi di ibi miñajahibalu aba fili hivi migalifilibavimi. ²⁷ Lihavici Josepi agan nulidi abami. Namılañ huaci hınidalan uami. Naludi iaganalu hadi hadi la hini aba abahalañ ha huaci hınidı ua aki me hınidı uami. ²⁸ Lici abavimi. Aludi iavañ huaci ala hınidı uavimi. Nıbu nadı sibila hisin hulan uavimi. Lavila hali libuhilavila cihu nudı ibi miñajahibalu aba migalifilibavimi. ²⁹ Lihavici Josepi agan imanu humigan pam Bejamin di igavila abami. Hulan nagan nıbu naludi imanalu uami. Nusan ala iadi abahalañ uami. La Bejamin di abami. Ci iginañ uami. Asi nadı huaci lamıbali uami. ³⁰ Lavila imanu sañ mavın lici ilihiben aba limi. Lavila nulidi lihalıha valavila uler muji mu hivi ivouavila ilihami. ³¹ Ilihici ci lici avili hivi mugan lamigañ husami. La vidividin viavila cihu ivaveviña nudı sibila hisin hulan agıladı abami. Simiñ lulavila vadim hivi lamıhalan uami. ³² Lici lulavila Josepi sañ vadim mu hivi lamavimi. Nudı isaimahalinu sañ vadim mu hivi lamavimi. Isipi fili tibi hisin limu hihile Josepi hula hiniavihadami agılasan vadim mu hivi lamavici navimi. Isipi fili tibi hisin agılañ Ibilu cian hisin agılañ hula pam ma navihadami sadan nulisan vadim mu hivi lamavici navimi. Isipi fili tibi hisin agılañ Ibilu cian hisin agılañ hula pam lama simiñ nana agadi igavidaci sibili sibañ hiniadami. ³³ Josepi agan nudı sibila hisin hulan agılasan hiji iguci isaimahalinu migahinina nana sañ fipi hitiñ hitiñ lamavimi. Lihavici isanilu Cimegen Luben agan hali migahinimi. Nibu migahinici uci imanu Iagiven agan migahinimi. Lici hamen laci migahinihini uu imanilu Bejamin agan sijañ sibañ migahinimi. Lici isaimahalinu agılañ nibilan laci migahinavimi agadi igavila i uavimi. Nibu aludi aki la igavila Cimegen Iagiven Alikegen hamej lamalama via ua Bejamin di sijañ sibañ lami uavimi.

Lavila nibilan nuken nuken lamigan hibin hibin igavimi. ³⁴ Lihavici Josepi di sibila hisin hulan agilan Josepi isaimahalinu san simin limu hihile Josepi di vadim hivi hinimi agadi via nulisan hilihili hamej laci lamavimi. Agadi ala Bejamin san simin hekili lamavimi. Bejamin san lamavimi ha hulan human limu fihala agilan nana san me lamavimi. Lihavici Josepi ani ani simin nana limin uain agiladi amin agiladi miti nana ahuata hijinalanala hiniavimi.

44

Josepi di hicihan sivilami.

¹ Navici ci lici Josepi agan hulan nudi ulan migiladami agadi abami. Haliba cahu uitl nulidi van hitin hitin hivi hudinan vihili vameba vihavilal hamej ala vihavim uami. La nulidi anim hilici hitin hitin agiladi nulidi van muji hej hudiha uami. ² La iadi hicihan liba siliva hivi vihavimi agadi nulidi imanilu di van hivi hudiha uami. Nudi anim hilici haliba cahu uitl laviben aba vaveli agadi avi hudiha uami. Lici sibila hisin hulan agan Josepi abami hamej laci ala limi. ³ Lici hiniavici miyalahici hulan Josepi di ulan migiladami agan Josepi isagalnu didan imanilu didan abici nulidi saban doniki via cimidan siban uavimi. ⁴⁻⁵ Haiabila agadi vala uavidaci ma hutesi liman lidaci Josepi agan hulan nudi ulan migiladami agadi abami. Nama iaha hulan agiladi sivi uha uami. Uavila nulidi igavila namej abiha uami. Alan naludi huaci lamimili namilan cihu aludi lusin sibili viavila hicihan vimalamilan aba abiha uami. Hicihan ha iadi manigali avili nilali agan aba abiha uami. Akuaba akuaba sivila hiniavidaci hicihan agadi hivi ala igilali aba abiha uami. Namilan lusin sibili siban vimalamilan aba abiha uami.

⁶ Lici hulan Josepi di ulan migiladami agan uavila nulidi piy iahavila Josepi abami hamej laci ala abami. ⁷ Lici nudi abavimi. Hulan hekili uavimi. Aki san aludi cian sibili hamej agadi abinan uavimi. Alan lusin sibili hamej agadi ma siban vimalamili uavimi. Alan nad sibila hisin uavimi. ⁸ Nama igahanan uavimi. Mu tibi ala vevila haliba cahu

uitl lavavila Kenan fili tibi via ua hiniavila igimili aludi anim hilici agilan van muji hiniaval uavimi. Lihavici ala cihu anim hilici agiladi vavevila abalamimili nama igahanan uavimi. Alan aki san nad manigali agadi liba siliva liba goli agiladi sigili vibalu uavimi. ⁹ Hulan hekili uavimi. Nama iginan hicihan agan aniaha hulan hula hinici ha nudi ifihimiha uavimi. Linan ala ahuata nad sibila hisin hulan hinibal uavimi. ¹⁰ Lihavici Josepi di ulan migiladami agan abami. Ha huaci uami. Vian igiliq hicihan agan hulan mu di hivi hinici ha nibu laci iadi sibila hisin hulan hinibali uami. Namilan limu hihile huaci ubalan uami. ¹¹ Hamej abici nulidi van hitin hitin agiladi fili miyamiga lamavilehavila hivavimi. ¹² Lihavici Josepi di ulan migiladami agan nulidi van muji hej sihivia sibaj suhilami. Isanilu Cimegen di van hej hidili maha suhila suhila via ua imanilu di van sijan suhilami. La hicihan agadi igici imanilu Bejamin di van hivi hinimi. ¹³ Lici hicihan agadi igavila mavin hekili lamavila nulidi hadi hilahila agiladi miyacikilavimi. Lavila nulidi van agiladi saban doniki sabi hivi lamavila cihu limu cimilavila Josepi di haiabila vehavimi.

¹⁴ Vevila Juda agan nudi isagalnu imahalinu hula Josepi di ulan ivoua igavici nibu hej hinimi. Lici mavin cian cian iguben aba Josepi di hicili piy hej fili hivi migalifilibavimi. ¹⁵ Lihavici Josepi nulidi abami. Namilan aki san hamej lilan uami. Vianakuaba akuaba sivila hiniavilal agiladi hiji hivi avi igilan agadi namilan ma igilalan uami. ¹⁶ Hamej abici Juda agan abami. Hulan hekili uami. Alan nad aki ubalu uami. Alan aki me lavila cian hivimili aludi abibanan uami. Namilan hugi apali aba abibanan uami. Alan vaka lusin sibili viavila hugi dan hinilalu agadi Asi agan ci haiabila lami uami. Hulan hekili uami. Hulan nad hicihan dan agan nibu laci nad sibila hisin ma hinibali uami. Alan ahuata avi nad sibila hisin hulan hinibal uami. ¹⁷ Hamej abici Josepi abami. Ha hima siban uami. Vian naludi hamej ma liben uami. Hulan iadi hicihan sigili vimalami agan nibu pam iadi sibila hisin

hulan h̄inibali uami. Namilan limu h̄ihile humigañ simi h̄iniavila naludi iaganalu h̄inidi heñ cihu uhalan uami. Vian namilan hula ciañ apali uami.

Juda Bejamin d̄i uv̄isijin viben aba limi.

¹⁸ Lici Juda agan Josepi d̄i mik̄i piñ uavila nudi mavin ciañ ciañ abami. Hulan hekili uami. Iadi ciañ ciki huaci igahilaban uami. Nama Isipi fili tibi hisin̄ agiladi manigali me sibar h̄ininañ uami. Agadi ala nama iasan igivi h̄iniminañ uami. ¹⁹ Vaka nama aludi nameñ abahanañ uami. Naludi iaganalu hanibun h̄inidi ua hima aba abahanañ uami. Naludi imanalu hanibun h̄inidi ua hima aba abahanañ uami. ²⁰ Linabila alan abahilu uami. Aludi iavan hadi hadi lavila h̄inidi aba abahilu uami. Aludi ima sijan avi hanibun h̄inidi aba abahilu uami. Aludi iavan hadi hadi la h̄inidaci iamiga ninan agadi huhilami aba abahilu uami. Lavila nibu ninan ahica dañ h̄inimi aba abahilu uami. Lici isanu ci himami aba abahilu uami. Himici imanu pam h̄inidi aba abahilu uami. Hameñ sadan iaganu agan ninan sijan agasañ mavin hekili hinilali aba abahilu uami. ²¹ Limili nama aludi nameñ abahanañ uami. Naludi imanalu d̄i vavelan̄ vian nudi igiben aba abahanañ uami. ²² Linan̄ alan nameñ abahilu uami. Ninan̄ agan iaganu d̄i ma valavila vebali aba abahilu uami. Iaganu d̄i vala veci ha iaganu ilihavila himibali aba abahilu uami. ²³ Limili nama nameñ abahanañ uami. Namilan naludi imanalu d̄i ma vavelan̄ ha viañ naludi cihu cihu ma igiben aba abahanañ uami. ²⁴ Hulan hekili uami. Alan nadí vala cihu uavila nadí ciañ agadi aludi iavan d̄i abahilu uami. Nibu nadí sibila hisin̄ uami. ²⁵ Limili aludi nameñ abali uami. Namilan cihu uavila alusan̄ simiñ ciki lavihalan̄ aba abali uami. ²⁶ Lici abahilu uami. Alan cihu ma ubalu aba abahilu uami. Aludi ima sijan agan alan hula ma uci ha alan hulan Isipi fili tibi migililali agadi ma igibalu aba abahilu uami. Aludi ima sijan agan alan hula uci ha alan huaci ubalu aba abahilu uami. ²⁷ Limili aludi iavan agan nameñ abali uami. Namilan igilalan̄ aba abali uami. Iadi iamigali Leseli

agan ninan ahica sibar huhilami aba abali uami. ²⁸ Iadi ninan mu ci sivilami aba abali uami. Akuaba sudi injam akua iava agicikilacikila n̄icivila vian cihu nudí ma igilan aba abali uami. ²⁹ Namilan cihu iadi ninan mu nagadi viavila atan̄ via uben aba lidalañ aba abali uami. Via ulabila hibi cina sibili lici ha vian nusaj mavin hekili viben aba abali uami. Vian ci hadi hadi lin sadan vian nusaj vihili iga iga h̄iniavila himiben aba abali uami. ³⁰⁻³¹ Hulan hekili uami. Aludi iavan nibu nadí sibila hisin̄ hulan uami. Nibu ci hadi hadi li uami. Nibu ninan agasañ pam mavin hekili hinilali uami. Alan aludi ima sijan agadi valavila cihu aludi iavan d̄i piñ umili nudi ma igiman lavila ha nibu ilihha ilihha h̄iniavila himibali uami. ³² Vian iavan hula ciañ miguavila abacin uami. Ninañ agadi cihu ma vavevila ha viañ nama hula hugi dañ hiniben aba abacin uami. Hugi agan ma sivilibali aba abacin uami. Hanibun hanibun h̄inibali aba abacin uami. ³³ Hameñ sadan iadi valinan̄ viañ nudi uv̄isijin viavila nadí sibila hisin̄ hiniliñ uami. Liliñ nama nudi valinan̄ nudi isagalinu h̄ihile agilan hula uavim uami. ³⁴ Ninañ nagañ viañ hula ma uci viañ iavan d̄i piñ ma uben uami. Vian uliñ vihili iavan di hivi iahici igimagan uami.

45

Josepi agan nibu nukeñ san haiabila iaha isaimahalinu agiladi abami.

¹ Josepi agan isaimahalinu agiladi igici mavin lici amij ilihiben aba limi. Ilahiben aba lavila nudí sibila hisin̄ hulan agiladi abami. Namilan iadi valavila haiabila ivouhalan̄ uami. Abici ivouavici isaimahalinu hula hitij h̄inihini abami. Vian Josepi uami. ² Lavila nibu ilihij hekili ilihami. Lici Isipi fili tibi hisin̄ agiladi manigali agadi ulan hivi h̄iniavimi agilan avi igahilavimi. ³ Josepi agan isaimahalinu d̄i cihu ala abami. Vian Josepi uami. Iadi iavan huaci ala h̄inidi uami. Lici nibilan̄ i uavila ciañ ma abavimi. ⁴ Lihavici Josepi nulidi abami. Namilan

iadi mikî piñ vehalañ uami. Lici nudi piñvehavici nulidi abami. Vian Josepi uami. Vian naludi isaimanalu uami. Vaka namilan iadi mutiñ hiví lamilan hulañ limu hihile agilan iadi lavavimi uami. Lihavici vian sibila hisin hulañ me hinidalin Isipi fili tibi neñ iadi vavehavimi uami. ⁵ Akuaba akuaba limalan agasan igahilavila namilan nukeñ nukeñ aba aba humigan vihili vimilan uami. Ası agan namilan himimilan aba abavila nibu nukeñ lici vian mise hali vemin uami. ⁶ Humigan ibilibiliñ hekili fili neñ hinidaci hualı ahica ci ualı uami. La cihu humigan ibilibiliñ agan vakala hinidaci hualı human limu fihala ubali uami. Udacı hualı ma huliavibali uami. Simin ma likilavibali uami. ⁷ Ası agan lici naludi ahiliyahuihu san vian mise hali vemin uami. Hameñ sadan namilan sikasikan ma haba hima fihilbalan uami. Ası agan nudi vidividin hekili hiví naludi ahiliyahudaci huaci hinibalan uami. ⁸ Iadi namilan ma abilan haiabila neñ vemin uami. Ası agan lici vemin uami. Nibu nukeñ lici vian Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agadı iaganu me hinilan uami. Vian hulañ ibi dan hinihini hulañ iamigali nudi ulan hiví hiniavilalı agiladi migililan uami. Isipi fili tibi avi migililan uami. ⁹ Namilan lihalıha aludi iavañ di piñ uavila abihalan uami. Ninana Josepi abi aba abihalan uami. Ası agan lici vian Isipi fili tibi sikasikan migililan aba abi aba abihalan uami. Hameñ sadan nama hutesi hiniminanı abu abi aba abihalan uami. Lihalıha veha aba abi aba abihalan uami. ¹⁰ Vevila vian hinilan mikî neñ Gosen fili tibi hinibanan aba abi aba abihalan uami. Nama nadı ninanadina ajihalina agiladidan saban sipsipi saban bulimakau akuaba akuaba agiladidan via vevila fili tibi neñ hinibalan aba abi aba abihalan uami. Humigan ibilibiliñ hekili iahalı agan hinidaci hualı human limu fihala ubali abu abi aba abihalan uami. Nama nadı ninanadina agilan hula sihim saban akuaba

agilan hula humigan san himimilan aba abi aba abihalan uami. ¹² Lavila Josepi agarı isaimahalinu di abami. Namilan iadi sihivia sibañ ci igilan uami. Vian nuken namilan hula cian abadin uami. Iadi ima Benjamin avi iadi sihivia sibañ ci igit uami. ¹³ Namilan aludi iavañ di piñ uavila abihalan uami. Josepi nıbu Isipi fili tibi hinihini ibi hekili dan hinidi aba abihalan uami. La akuaba akuaba igilan agasan avi nudi sulihalan uami. Sula fihalavila nudi lihalıha via vavehalan uami. ¹⁴ Hameñ abavila imanu Benjamin di minjalıva hinihini ilıhami. Lidaci imanu Benjamin avi ilıhami. ¹⁵ Lici Josepi agan ilıha ilıha nudi isagalınu agiladi mihum iavaiva uumi. Lici nıbu hula heñ cian sulavimi.

¹⁶ Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan Josepi di isaimahalinu agilan ve Josepi hula hiniavimi agadı cian igahilami. Lavila hulañ nusañ hiji igu igu hisin agilan hula hijinalavimi. ¹⁷ Hijinalavila Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan Josepi di abami. Nadı isaimahalina di abınañ nulidi van maku akuaba akuaba hihilavila via saban doniki sabı hiví lamavila Kenan fili tibi cihu uavim uami. ¹⁸ Uavila nulidi abinadinilu agiladidan ninanadinilu agiladidan via vehavim uami. Naludi iaganalu agadı avi viavila iadi piñ cihu vehavim uami. Vehavici vian Isipi fili tibi nagadi limu tibi huaci sibañ agadı igavila nulisan iguben uami. Lavila nulisan simin huaci huaci neñ hisin agiladi igudalin nana hiniavibali uami. ¹⁹ Nulidi abınañ saban osı magila magila hisin vadim Isipi fili tibi hisin agiladi via uavila nulidi abinadinilu ninanadinilu agiladi viavila vehavim uami. Naludi iaganalu agadı avi viavila vehavim uami. ²⁰ Nulidi akuaba akuaba Kenan fili tibi hiniavidaci vala vehavibali agasan hiji igahilavimidi uami. Vian nulisan akuaba akuaba huaci huaci Isipi fili tibi hisin agiladi iguben uami. ²¹ Lici Jekopi di ninadinu agilan manigali abami hamen laci ala lihavimi. Josepi agan manigali agadı cian lubiahilavila nulisan saban osı magila magila hisin vadim agiladi igumi. La simin limu hihile hibi cina nana san

avi igumi. ²² La isagalinu hitin hitin agilasañ hadi hilahila pabin lidin pabin lidin igumi. La Bejamin san hadi hilahila human limu fihala agiladidan liba siliva 300 agiladidan igumi. ²³ Lavila Josepi agan akuaba akuaba huaci huaci Isipi fili tibi hisin agiladi viavila iaganilu san via uavibali aba saban doniki munjan human limu limu fihala agiladi sabi hivi lamami. La haliba cahu uitilici agiladi viavila maci viavila akuaba akuaba simin huaci huaci hej hisin agiladi viavila saban doniki migenan human limu limu fihala agiladi sabi hivi lamami. Iaganu hibi cina nana veve san avi lamami. ²⁴ Lavila Josepi agan isaimahalinu di abici akuaba akuaba agiladi via uavimi. Uavidaci abami. Namilan nuken nuken lamacilacila umilan uami.

²⁵ Lici isaimahalinu agilan Isipi fili tibi valavila iaganilu Jekopi Kenan fili tibi hinimi hej ua iahuavimi. ²⁶ Ua iahuavila nudu abavimi. Josepi ma himami uavimi. Nibu hih hanibun hinhini Isipi fili tibi sikasikan agadi migiladi uavimi. Lihavici cian agadi igahilici nudu hiji timin timin limi. Lici nibu nulidi cian agasan hiji viddividin ma lamami. ²⁷ Lici akuaba akuaba cian Josepi abami agiladi iaganilu di sulavimi. Lihavici saban osi magila magila hisin vadim nudu viavila Isipi fili tibi via uu san vavehavimi agiladi igami. Igici nudu hiji hej toveci igahilami. ²⁸ La Jekopi agan abami. Amiñ ala uami. Iadi ninan hih hanibun hinidi uami. Vian uavila nudu igavila hej huaci himiben uami.

46

Jekopi agan nudu ninadinu nabehalinu ajihalinu hula Isipi fili tibi uavimi.

¹ Jekopi agan akuaba akuaba likilavila nudu ninadinu nabehalinu ajihalinu agilan hula Isipi fili tibi san uavimi. Ua Beliseba avili simi tul iahuavila Jekopi agan iaganu Aisaki di Asi agasan sagali iguben aba saban sipsipi ifihimavila hilami. ² Lici hifili Asi agan anisihu me hivi iahavila Jekopi di abami. Jekopi uami. Lici Jekopi abami. Vian nan hinidin uami. ³ Lici Asi abami.

Vian Asi uami. Vian nadu iagana di Asi uami. Nama Isipi fili tibi uu san lidiminañ uami. Vian liliñ nadu iamilihalina agilan iaha habila hidili hekili hiniavibali uami. ⁴ Vian nama hula Isipi fili tibi uben uami. Nama ua Josepi hula hiniavila himinañ viañ nuken abilin nadu vali agadi cihi vave mava hudibali uami.

⁵⁻⁶ Lici Jekopi Beliseba avili simi tul valavila uben aba limi. Lici nudu ninadinu agilan nudidañ nabehalinu ajihalinu agiladidan viavila vadim saban osi magila magila hidavihadami agiladi sabi hivi lamavici migahiniavidaci via uavimi. Nulidi maku akuaba akuaba Kenan fili tibi hinhini vihavihadami agiladi sikasikan via uavimi. Vadim ha nulidi ala via uu san Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan iguci vavehavimi. Via uavidaci saban bulimakau akuaba akuaba Kenan fili tibi hinhini vihavihadami agilan avi nibilan hula uavimi.

⁷⁻⁸ Jekopi agan nudu ninadinu ajihalinu hula Isipi fili tibi uavimi agiladi ibi nameñ. Luben ha Jekopi di ninan Cimegen. ⁹ Luben ninadinu di ibi nameñ. Mu Hanoki. Mu Palu. Mu Hesilon. Mu Kalimi. ¹⁰ Simeon ninadinu di ibi nameñ. Mu Jemueli. Mu Jamin. Mu Ohati. Mu Jakin. Mu Sohali. Mu Sauli. Sauli iamunu ha Kenan hidili iamigali. ¹¹ Livai ninadinu di ibi nameñ. Mu Gelison. Mu Kohati. Mu Melali. ¹² Juda ninadinu di ibi nameñ. Mu Eli. Mu Onan. Mu Saila. Mu Pelesi. Mu Cela. Agadi ala Kenan fili tibi hiniavidaci Eli hula Onan hula himavimi. Pelesi ninadinu di ibi nameñ. Mu Hesilon. Mu Amuli. ¹³ Isakali ninadinu di ibi nameñ. Mu Tola. Mu Puva. Mu Iopi. Mu Similon. ¹⁴ Sebulun ninadinu di ibi nameñ. Mu Seleti. Mu Elon. Mu Jaleli. ¹⁵ Jekopi abinu Lea di ninadinu agiladi ibi nameñ. Mu Luben. Mu Simeon. Mu Livai. Mu Juda. Mu Isakali. Mu Sebulun. Mesopotemia fili tibi hinhini ninan agiladi huhilami. Nadi pabin huhilami. Nudi ibi Daina. Lea di ninadinu ajihalinu di lugilavici ua 33 iahami. ¹⁶ Gati ninadinu di ibi nameñ. Mu Sifion. Mu Hagi. Mu Suni. Mu Esibon. Mu Eli. Mu Alodi. Mu Aleli. ¹⁷ Aseli ninadinu di ibi nameñ. Mu Imina. Mu Isiva. Mu Isivi. Mu Belia. Nadinilu Sela.

Belia ninadinu ha Hebeli hula Malikieli hula. ¹⁸ Hulan iamigali ha Jekopi di Celipa di ninadinilu ajihalinilu. Celipa ha sibila hisin iamigali Laban agan nadinu Lea sanj igumi. Celipa di ninadinu ajihalinu agiladi lugilavici ua human limu limu fihala hicci limu fihala hicci limu pabin cijin iahami. ¹⁹ Jekopi abinu Leseli di ninadinu ha Josepi hula Bejamin hula. ²⁰ Josepi agan Isipi fili tibi hiniavila Potifela nadinu Asenati di sabimi. Potifela nibu On haiabila hinihini mugilun sanj sagalı iguadami. Asenati ninadinu ahica. Mu Manase. Mu Efilaim. ²¹ Bejamin ninadinu di ibi namej. Mu Bela. Mu Bekeli. Mu Asibeli. Mu Gela. Mu Naman. Mu Ehi. Mu Losi. Mu Mupim. Mu Hupim. Mu Aliti. ²² Hulan agilan ha Jekopi di Leseli di ninadinilu ajihalinilu. Nulidi lugilavici ua human limu limu fihala hicci limu limu ahica limu ahica cijin iahami. ²³ Dan ninanu di ibi Husim. ²⁴ Napitali ninadinu di ibi namej. Mu Jaseli. Mu Guni. Mu Jeseli. Mu Silem. ²⁵ Hulan agilan ha Jekopi di Biliha di ninadinilu ajihalinilu. Biliha ha sibila hisin iamigali Laban agan nadinu Leseli sanj igumi. Ninadinu ajihalinu agiladi lugilavici ua human limu fihala human limu ahica cijin iahami. ²⁶ Jekopi di ninanadinu ajihalinu Isipi fili tibi uavimi agiladi lugilavici ua 66 iahami. Nabehalinu di ma lugilavimi. ²⁷ Josepi abinu agan Isipi fili tibi hinihini ninañ ahica agiladi huhiłami. Lici nulididan hulan iamigali Jekopi hula Isipi fili tibi uavimi agiladidan lugilavici ua 70 iahami.*

Jekopi agan ninadinu nabehalinu ajihalinu hula Isipi fili tibi hiniavimi.

²⁸⁻²⁹ Jekopi agan Josepi ve nudi Gosen fili tibi igibali aba Juda di abici hali umi. Udaci Jekopi ani ani agilan ve Gosen fili tibi iahavici Josepi agan sibila hisin hulemili agiladi abici vadim saban osi magila magila hisin agadi sihuvavimi. Lihavici Josepi agan iaganu di igiben aba Gosen fili tibi umi. Uavila iaganu

di igavila minjahubihahavila ilihin hutesi iliba iliba hinimi. ³⁰ Lici Jekopi agan Josepi di abami. Vian igilin nama huaci hininañ hijinalin uami. Hamej sadan vian himiben aba huaci himivin uami. ³¹ Lici Josepi agan nudi iaganu didan nudi isaimahalinu agiladidan abami. Vian ua iadi manigali agadi abiben uami. Iadi iavan iadi isaimahali ani ani agilan vian hula hiniben aba Kenan fili tibi valavila ci ve iahavi aba abiben uami. ³² Nibilan saban sipsipi saban bulimakau migila migila sibila vihavilalı aba abiben uami. Nulidi saban sipsipi saban bulimakau akuaba akuaba agiladi sikasikan vavehavi aba abiben uami. ³³⁻³⁴ Abiliñ nibu naludi namej abici namilañ aki sibila vilalañ aba abici nudi abihalañ uami. Manigali alan saban sipsipi saban bulimakau migililalu aba abihalañ uami. Aludi iagagali sibila vaka vihavihadami hamen laci ala alan avi hulemili hinihini sibila nagadi vihadamulu aba abihalañ uami. Ci igilan uami. Isipi fili tibi hisin agilan hulan saban sipsipi migilavilalı agiladi sibili igavilalı uami. Hamej sadan namilañ manigali agadi abilan naludi abici Gosen fili tibi ua hinibalañ uami.*

47

¹ La Josepi agan nulidi vala vevila manigali agadi abami. Iadi iavan agan iadi isaima ani ani agilan hula Kenan fili tibi agadi vala vehavalı uami. Nulidi saban sipsipi saban bulimakau akuaba ahuata likilavila vavehavalı uami. Ve Gosen fili tibi hiniavadi uami. ² Hamej abavila Josepi agan isagalnu human limu fihala agiladi abici manigali agadi piñ vehavimi. ³ Vehavici manigali agan nulidi abami. Namilañ aki sibila vilalañ uami. Lici abavimi. Alan nadı sibila hisin hulan uavimi. Alan aludi iagagali saban sipsipi migilavihadami hamen laci ala migililalu uavimi. ⁴ Humigañ ibilibilin

46:20 46.20 HM 41.50-52   **46:27** 46.27 HJL 7.14   *

agiladidan Josepi di ninadinu ahica agiladidan lugilavimi. La Josepi didan Jekopi didan pam lama lugilavici ua 70 iahami. * **46:33-34** 46.33-34 Gosen fili tibi agan hulan apali hinidaci Josepi agan hiji namej lamami. Jekopi ani ani agilan fili tibi hej ua hiniavim uami. Isipi fili tibi hisin hulan iamigali agilan hulan saban sipsipi migila migila hisin agilan nulidi mikı piñ hinihini san valavilalı uami. Manigali igici nibilan saban sipsipi migila migila hisin hulan hiniavici ha abici Gosen fili tibi ua hiniavibalı uami.

* **46:27** 46.27 Hulan iamigali Jekopi hula Isipi fili tibi uavimi

hekili Kenan fili tibi hej iahali uavimi. Iahici humisi sabaq sipsipi nana hisinagan apali lici alaq fili tibi nej ilimin hiniyalu aba vehilu uavimi. Nama huaci aludi alialan abu abinan Gosen fili tibi hiniyilu uavimi. ⁵ Lihavici manigali agan Josepi di abami. Nad iagana isaimahalinu nama hula hiniyen abu ci vevali uami. ⁶ Isipi fili tibi nej fili mu huaci sabaq agadi igavila abinan uavila hej hiniyavim uami. Nama nulidi Gosen fili tibi hiniyini san abinan ha huaci hej ala hiniyibali uami. Nad isaimana agiladi hulan hihile iginan sabaq bulimakau sabaq sipsipi migila migila hisin hiji huaci dan hiniyivici uami. Ha abinan iadi sabaq bulimakau sabaq sipsipi agiladi avi migilavim uami.

⁷ Lici Josepi agan iaganu Jekopi di via manigali agadi piy uavimi. Uavila Jekopi agan manigali agadi abami. Asi nad ihuaci lamibali uami. ⁸ Lici manigali agan abami. Nad huali vamej uami. ⁹ Lici Jekopi abami. Iadi huali 130 laci uami. Ha hutesi sabaq hima uami. Vian vihili akape iginan uami. Iadi iamilihali iauacagali fili nej hutesi hiniyihadami agiladi huali agilan iadi huali agiladi livavalavim uami. ¹⁰ La abami. Asi nad ihuaci lamibali uami. Lavila vala vemi. ¹¹ Lici Josepi agan manigali agadi cian lubiahilavila iaganu didan isaimahalinu agiladidan ahiliyahuci Isipi fili tibi hiniyavim. Hiniyidaci Lamesesi* haiabila agadi fili tibi agadi nulisan igumi. Filo tibi igumi agan nibu fili tibi mu mu agiladi livala fili tibi huaci sabaq hiniyadami. ¹² Josepi agan nud iaganu isaimahalinu abinadinilu ninanadinilu agilasan simin sihivia sabaq minja hilahalahala lamadami.

Humigan ibilibiliq hekili agan Isipi fili tibi hisin agiladi sibili lamami.

¹³ Humigan ibilibiliq hekili iahici fili tibi mu mu simin apali limi. Lici Isipi fili tibi hisin Kenan fili tibi hisin hulan iamigali agilan sibili sibili lihavimi. ¹⁴ Lavila simin ulan hekili hekili Josepi migiladami agiladi hivi halaha cahu uitil hili lavalava

hinia nulidi anim hili agiladi fihalavimi. Lihavici Josepi agan anim hili agiladi via Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agadi ulan hivi lamici hiniyavim. ¹⁵ Hiniyidaci Isipi fili tibi hisin Kenan fili tibi hisin agiladi anim hili apali lihavimi. Lihavici hulan iamigali Isipi fili tibi hisin agilan Josepi di piy uu abavimi. Alaq anim hili apali uavimi. Alusan simin iguha uavimi. Hima lici nama igasulidanaq humigan ibilibiliq agan lidaci alaq migifaifa himibalu uavimi. ¹⁶ Lihavidaci Josepi abami. Anim hili agili naludi apali lici uami. Namilan sabaq mu hidili mu hidili agiladi vavevave iasaq iguhalan uami. Hamej lidalan hibin nalusaq simin iguben uami. ¹⁷ Lici nulidi sabaq osi sabaq sipsipi sabaq bulimakau sabaq doniki agiladi vivi uavimi. Vivu uu Josepi san iguavidaci hibin nulisan simin igumi. Hamej lihavidaci hual agan umi. ¹⁸ Lici hual mu hivi cihu uavila Josepi di abavimi. Hulan hekili uavimi. Alaq aludi vihili agilasan nad ma minjasivilibalu uavimi. Nama aludi anim hili sabuq sipsipi sabaq bulimakau akuaba akuaba agiladi ci vi fihalahanan uavimi. Alaq akuaba akuaba mu nasan igu igu agan apali uavimi. Hamej sadan nama aludi fili tibi agiladi viben aba ha hulan iamigali aludidan sikasikan vibanaq uavimi. ¹⁹ Nama aludi ma viavila ahiliyahunaq alaq simin san himimili aludi fili tibi agilan sibili lihavibali uavimi. Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan nuken alusan simin igunidaci alaq nud sibila hisin hulemili hiniyalu uavimi. Hinidamili aludi fili tibi agiladi avi vibali uavimi. Vici alusan simin uli igunaj alaq ma himibalu uavimi. Alaq huaci himimili fili tibi agilan avi ma sibili lihavibali uavimi.

²⁰ Humigan ibilibiliq agan lici hulan iamigali Isipi fili tibi hisin agilan nulidi fili tibi agiladi Josepi san valavici nud manigali san lavami. Lici Isipi fili tibi agan manigali agadi fili tibi laci hinimi. ²¹ Josepi agan Isipi fili tibi hisin hulan iamigali sikasikan agiladi abidaci nulidi

* ^{47:11} 47.11 Gosen fili tibi agadi ibi mu ha Lamesesi haiabila agadi fili tibi uavihadami. Agadi ala ibi hana Josepi himici hual akape uci hej iahami. Lamesesi haiabila ha Isipi fili tibi hisin agilan Isilaeli hidili agiladi abavici nulidi ulan akuabaakuabila hej mavavici miguavimi. Cihu vivi 1.11 agadi ighalan.

filı tibi agiladı valavala uu mu haiabila mu haiabila hivi hiniavimi. ²² Mugilun sañ sagalı igu igu hisin huları agiladı filı tibi laci Josepi ma lavami. Isipi filı tibi hisin agiladı manigali agan mugilun sañ sagalı igu igu hisin huları agilasanı anim hilici igudaci simin lavavihadami. Hamen sadan nulidi filı tibi agadi lavalava sanı ma abavimi. ²³ Lihavici Josepi agan hulañ iamigali agiladı abami. Ci igan uami. Vian naludidän filı tibi naludi agiladidän laviliñ manigali agadi sibila hisin hulemili hinilan uami. Simin uli nan uami. Via ua hualabila hivi hulihalan uami. ²⁴ Lilañ simin hualabila hisin agilan iaha midi lihuavici viavila labila human limu fihala migun lamihalan uami. La pabin migun manigali sanı iguhalan uami. Limu ahica limu ahica migun ha naludi nuken uami. Lavila hihile cihu hulihuli san lamihalan uami. Hihile hinici ha naludi abinadinalu ninanadinalu ani ani agilan hula nihalan uami. ²⁵ Lici hulan iamigali agilan abavimi. Hulan hekili uavimi. Nama aludi ahiliyahuananı sadan alan huaci hinibalı uavimi. Nama aludi igavila hijinalinan ha alan manigali agadi sibila hisin hulemili hinibalı uavimi. ²⁶ Lihavici Josepi agan cian vidividin lamavila abami. Simin hualabila hisin midi lihuci viavila hulan iamigali ahuata labila human limu fihala migun lamavibali uami. La pabin migun manigali sanı iguvibali uami. Cian vidividin lamavila abami agan hamen laci hiniadami. Mugilun sañ sagalı igu igu hisin hulan agiladı filı tibi laci manigali agan ma vimi.

Josepi agan Jekopi di vali agadi Kenan filı tibi mava hudahuda san cian miguavila abami.

²⁷ Isilaeli hidili agilan Isipi filı tibi ua hiniavila filı agadi limu tibi vihavimi. Filı tibi vihavimi agadi ibi Gosen. Lavila ninanadi akape huhilavici iaha habila hidili hekili hiniavimi. ²⁸ Jekopi agan Isipi filı tibi hinidaci huali human limu limu fihala hicli limu fihala hicli limu ahica cijin umi. Lici nudi huali agadi lugilavici ua 147 iahami.

²⁹ Jekopi agan amin ci himiben aba lavila ninanu Josepi di ulici veci abami. Nama iasan hijinalavila ha cian miguben aba nadı human agadi iadi lagin lihu hivi lamineñ vem uami. Lamineñ veci cian miguavila abiha uami. Iadi iavan san hijinalavila akuaba akuaba agiladı amin sibarı liben aba abiha uami. Vian nudı huaci lamiben aba abiha uami. La nıbu himici Isipi filı tibi ma mava hudiben aba abiha uami. ³⁰ Lavila abami. Vian himilin iadi amin agan uavila iadi iamilihali di amin hiniavilalı hej hinidaci nama iadi vali agadi viavila Isipi filı tibi valavila uha uami. Uavila iadi iamilihali di mava hudihadami hej ala mava hudihı uami. Lici Josepi abami. Nama abinan hamen laci ala liben uami. ³¹ Lici Jekopi cihu abami. Nama hivi hekili aba abavila abiha uami. Akuaba akuaba nama abinan hamer sibarı liben aba abiha uami. Lici Josepi agan hivi hekili aba abavila abami. Vian amin sibarı nama abinan hamen ala liben uami. Lici Jekopi agan Josepi san hijinalanala nudı hali agadi libuhıla ani hisiva hisiva hisin vadim migahinimi agadi sabı hej lamami.

48

Jekopi agan Efilaim didan Manase didan huaci lamami.

¹ La hiniavidaci hulan mu agan ve Josepi di abami. Nadı iagana himuhimu danı hinidi uami. Lici Josepi agan nudı ninanahicli Manase didan Efilaim didan viavila iaganu Jekopi di igiben aba uavimi. ²⁻⁴ Uavici hulan mu agan Jekopi di abami. Nadı ninana Josepi nadı igiben aba ci ve uami. Lici Jekopi agan simisimi iaha vadim hivi migahiniavila Josepi di abami. Vaka vian Kenan filı tibi Lusi haiabila hej hinimin uami. Hinidalıñ Asi vidividin hekili danı agan hej iaha iadi huaci lamalamada san cian huaci nameñ abami uami. Nasan ninanadi akape iguben aba abami uami. Liliñ nadı iamilihalina mufili mufili iahavibali agilan habila hidili akape hiniavibali aba abami uami. Lihavici filı tibi nagadı nulisan igulin mufili mufili nulidi filı tibi sibarı hinibali aba abami

uami. ⁵ Lavila Jekopi agan cihu abami. Vian nadı piñ Isipi fili tibi neñ ma ve iahimanlı nadı abina ninan ahica huhilami uami. Ninan ahica Manase hula Efilaim hula ha iadi uami. Nibilan iadi ninan ahica Luben me Simeon me sibarı hiniavıbali uami. ⁶ Agadı ala ninanadi Manase di Efilaim di sıvı iahavıbali ha nadı nuken uami. Nibilan nulidi hidili hitin hitin agilasan fili tibi latihavici isagalinili ahica Efilaim di Manase di ibi hivi vihavıbali uami. ⁷ Vian Mesopotemia fili tibi valavila vemin uami. La Kenan fili tibi ve iahavila Efilata haiabila sañ udalın nadı iamına Leseli himami uami. Himici Efilata haiabila sañ uu veve hibi pili caba heñ nudı mava hudamin uami. Hameñ sadan iadi mavin lici nadı ninan ahica agiladi vivi sañ abin uami. Betilehem haiabila agasan vaka Efilata haiabila uavıhadami.

⁸ Jekopi agan Josepi di ninan ahica agiladi igavila abami. Hulan ciki ciki ahica hana ani di ninan uami. ⁹ Lici Josepi abami. Ninan ahica iadi uami. Vian Isipi fili tibi neñ hinidalıñ Asi iasan igumi uami. Lici Jekopi abami. Iadi piñ likila vavenan Asi di abiliñ nulidi huaci lamıbali uami. ¹⁰ Jekopi agan hadi hadi sibarı lici nudı lamigən hifili hifili lidaci akuaba akuaba sihivia ma igadami. Lidaci Josepi nudı ninan ahica agiladi viavila Jekopi di piñ via uci nulidi miñahubihahavila miñhum iavami. ¹¹ Lavila Josepi di abami. Vian vaka nadı ma akua igiben aba abamin uami. Agadı ala iabi Asi iadi valıcı hiniavila vian nadıdañ nadı ninan ahica nagıladiðan ci igin uami. ¹² Lici Josepi agan nudı ninan ahica Jekopi di lagin mikı piñ hiniavımi agiladi human hivi miñamagılıci vemitavımi. Lihavici Jekopi di ibi miñayahiben aba fili hivi sikasikan migavila ipalici miguci ani valı hinimi. ¹³ Lavila Josepi agan Manase Jekopi di human simi kilikili lagulamıbali aba human sakalı hivi miñalıva via umi. Efilaim agan human sakalı kilikili lagulamıbali aba human simi hivi miñalıva via umi. ¹⁴ Via uci ala Jekopi agan nudı human hilihuavila human simi agadı lagıven Efilaim di hali sabı hivi lamami. Human sakalı agadı Cimegen Manase di hali sabı hivi lamami.

¹⁵ Lavila Asi agan Josepi di hidili agiladi huaci lamıbali aba Asi di namen abami. Asi uami. Iadi iauacan Ebilam hula iadi iavañ Aisaki hula nadı lihu hivi hiniavıhadami uami. Nama iadi sihivia sibarı migılılanan uami. Hulemili ciki hinidalıñ hidili maha migila migila venaj iabi neñ ci hadi hadi lin uami. ¹⁶ Vian vihili igidalıñ nama nadı cian hali hisin me veve iadi ahilahulanañ uami. Nama ninan ahica nagıladı huaci lamıha uami. Linan nulidi ninanadi agilan iaha habila hulan iamigali hidili hekili hiniavım uami. Hiniavıdaci hulan iamigali agilan nulidi iga iga Ebilam di Aisaki di ibi agilasan ma uava iahuavıbali uami. Iadi ibi agasan avi ma uava iahuavıbali uami.

¹⁷ Jekopi agan nudı human simi Efilaim di hali sabı hivi lamici Josepi igici huaci ma limi. La iaganu di human simi agadı viavila Manase di hali sabı hivi lamıben aba limi. ¹⁸ La iaganu di abami. Iavan hamen limınan uami. Ninan nagan nıbu hekili sadan nadı human simi agadı nudı hali sabı hivi lamıha uami. ¹⁹ Hameñ abiçi ala iaganu valavila ninanu Josepi di abami. Ninan uami. Vian ci igin uami. Manase di ninanadi avi iaha habila hulan iamigali hidili hekili hiniavıbali uami. Agadı ala imanu di ninanadi agilan iaha habila nulidi livala hidili akape sibarı hiniavıbali uami. ²⁰ La nulidi huaci lamami uaian heñ laci ala cihu abami. Isilaeli hidili agilan Asi hulan iamigali hihile agiladi huaci lamalamada sañ namen abavıbali uami. Asi Efilaim didan Manase didan huaci lamami hamen ala naludi avi huaci lamıbali aba abavıbali uami. Hameñ abavila Efilaim di ninan magılasıñ me lamami. Lici ninan magılasıñ Manase agan sıvı hisin me hinimi. ²¹ Lavila Jekopi agan Josepi di abami. Ci iginan uami. Vian amıñ ci himiben uami. Agadı ala Asi namılan hula hinia naludi iauacagalinalu di fili tibi hivi cihu via ubali uami. ²² Vaka vian iadi puia hutesi dañ himi dañ viavila Amoli hidili agilan hula sajan libavila nulidi livalavila halu mu agadı vimin uami. Halu agadı nasan pam iguben uami. Isagalina sañ ma iguben uami.

49

Jekopi nudi ninadinu di huaci lamami.

¹ Lavila Jekopi agaq nudi ninadinu di abici vehavici abami. Iadi mik i piñ ve lanj akuaba akuaba mufili naludi hivi iahavibali agasan abiben uami. ² Vian Jekopi uami. Iadi ibi mu Isilaeli uami. Iadi ninadi namilañ ve iadi piñ migudibavila iadi cian sihivia sibañ igahilihañ uami.

³ Luben nama iadi ninañ Cimegeñ uami. Vian minibili hiniavila nad havamin uami. Nama iadi ninañ hihile agiladi livala hulan hekili vidividin dan hiniolan uami. ⁴ Agadi ala akuaba akuaba lusin vilanan agaq avili hagamen velali hameñ me vilanan uami. Nama lusin sibili sibañ viavila iadi iamigali hivi agaq hula hidamanan uami. La iasan sihum hekili igumanañ sadan nama manigali ma hinibanañ uami.

⁵ Simeon hula Livai hula nibilañ nusi nula uami. Nibilañ puia hutesi akuaba akuaba sagan hisin agiladi viavila hulan hihile agiladi sibili lamavimi uami. ⁶ Nibilañ hulan hihile hula lamacilavila nulidi ifihimavimi uami. La nulidi nuken hiji lubiahilavila sabar bulimakau agiladi hicili ilinj avi ihalahavimi uami. Hameñ sadan vian nibilañ hula hafalavila cian ma suliben uami. Nibilañ akuaba akuaba libalu aba abaigahilavici vian nibilañ hula hiji humigan pam ma hinibeni uami. ⁷ Nulidi lamacilacila hiji agilan hekili sibañ uami. Nulidi igivi hinihini hiji agilan avi hekili sibañ uami. Hameñ sadan nibilañ nuken vihili igavibali uami. Vian liliñ nibilañ hitin hitin lavila Isilaeli hidili agiladi hulan iamigali limu hihile agiladi alihan alihan hiniavibali uami.

⁸ Lavila Juda di abami. Nama hulan nad nagili lamavilal agiladi sugitan miyalatihibanañ uami. Linan nad isaimahalina agilan nad ibi miyalahibalu aba migalifilibavibali uami. ⁹ Juda nibu idihun laion ninañ hagilu hekili me uami. Nibu sihim sabar agihimuhimu nana vidividin dan hinihini me hinilali uami. Nibu idihun laion me simi sibañ hilihima hididaci hulan nud ma cihalavilal uami.

¹⁰ Nibu manigali agadi kili limi miyalivavila manigali hinihini hameñ laci hameñ laci hinibali uami. Manigali ibi agaq nudi hivi hididaci akuaba akuaba manigali hinihini hisin agiladi via hinibali uami. Via hididaci hulan iamigali hidili mu mu agilan nudilihu hivi hiniavibali uami. ¹¹ Nibu limin uain akape sibañ dan uami. Nudi saban doniki libiben aba limin uain pil hen libilal uami. Limin uain agiladi amiñ agiladi miti akape vilali uami. Limin uain agiladi amiñ agiladi miti agadı hulan iamigali mana fihalavibali uami. Hameñ sadan nud hadi hilahila hutesi agadidan muhili havili limu hihile agiladidan limin uain agiladi amiñ agiladi miti agadı hivi husilal uami. ¹² Nibu limin uain agiladi amiñ agiladi miti hekili nilali sadan nud lamigan agilan midi lihulihu hiniavilal uami. Saban bulimakau aman hekili nilali sadan nudika agilan mila sibañ hiniavilal uami.

¹³ Sebulun nibu avili hekili caba hen hinibali uami. Hinidaci nud huniga sabilim agaq huaci sibañ hinibali uami. Fili tibi nud agaq laci ua Saidon haiabila agadi fili tibi hula vali hinibali uami.

¹⁴ Isakali nibu sabar doniki vidividin dan me uami. Agadi ala muhili havili vanjakuaba akuaba havahava sañ nud sabi lamavici ala nibu ihilu lavavila havi migalifilibavila ani hisivilal uami. ¹⁵ Nudi fili tibi agadı igici fili huaci sibañ hinibali uami. Nudi hinihini hisin uvı agaq avi huaci sibañ hinibali uami. Agadi ala nud nuken sibila ma vibali uami. Hulan limu hihile abavidaci hen vidividin lagulama sibila vibali uami. Lidin nulidi sibila hisin hulemili hinibali uami.

¹⁶ Dan nibu cian hihila hihile hisin hulan hinihini nud hulan iamigali agiladi migilibali uami. Isilaeli hidili agiladi manigali limu hihile agilan nulidi hulan iamigali migilavilal hameñ laci ala migilibali uami. ¹⁷ Nibu lahu sibili hibi pil caba hivi migila migila hinihini me hinibali uami. Hinidaci hulan sabar osi sabi hivi veci havala ua sabar osi agadi hicci iavici hulan agaq hulipin hivi migafibali uami.

¹⁸ La Jekopi agan abami. Ası Iaue uami. Nama iadi ahiliahunaŋ huaci hamen laci hamen laci hiniben agasan migila migila hinidin uami.

¹⁹ La abami. Gati uami. Sagan hisin agilan nadı akuaba akuaba viben aba ve nama hula sagan libavibali uami. Hameŋ lihavici ala nama avi hibin ua nibilan hula sagan libavila nulidi lahuŋ uavibali uami.

²⁰ Aseli uami. Nadı fili tibi heŋ simin akape iahavibali uami. Lihavici nama simin huaci huaci manigali nana san mavin hiniavilalı agiladidan hinibanaŋ uami.

²¹ Napitali nibu saban meme huvisi me hidilalı uami. Lidin simin huaci huaci nana hinihini ninaŋ huaci huaci huhilalı me hinibali uami.

²² Josepi nibu limin uain huaci siban avili simi tulı mikı hivi iaha amin akape lamilalı agan me hinilalı uami. Lidaci nudı makan makan agilan hutesi lidin lua agadi hafilamavilalı agilan me hinilalı uami.

²³ Lidaci hulan hihile sagan san vidividin lagulamavila himi hivi sibila sibila nudı sibili lamiben aba lihavilalı uami. ²⁴ Agadi ala nibu avi nudı himi agadi hihala hihala hinilalı uami. Iadi Ası vidividin hekili dan agan nusaŋ vidividin igudaci nudı human ma haba himilalı uami. Ası nibu ala Isilaelı hidili agiladi migilidaci nudı hivi vidividin lagulamavilalı uami. ²⁵ La cihu Josepi di abami. Nadı iagana di Ası agan nibu Ası vidividin hekili dan uami. Nibu ala nadı ahiliahua nadı huaci lama nasan̄ akuaba akuaba huaci huaci akape igubali uami. Nibu abici avili migibali uami. Avili fili muji hinilalı agan avi vubilim dan vubilim dan iahavibali uami. Nibu ala lici nadı hidili agiladi abinadinilu agilan ninanadi akape huhilavibali uami. ²⁶ Vian iagana uami. Vian nadı huaci lamin uami. Liliŋ akuaba akuaba huaci huaci vibanaŋ agilan iaha habila halu hekili hekili agiladi huva huva me hiniavibali uami. Lavila akuaba akuaba iadi ave iauacan vihavihadami agiladi livalavibali uami. Akuaba akuaba san abin agilan Josepi nadı

hivi iahavibali uami. Nama iaha isagalina di livala hulan hekili hinibanaŋ uami.

²⁷ Bejamin nibu sudi injam hekili sihim iavilali me uami. Sudi injam agan cimidaj cimidaj hivi sihim agiladi iavaiava nilali me hulan iamigali agiladi sibili lamilalı uami. Hifilidan hivi sihim akuaba akuaba vilalı agiladi labililalı hameŋ laci ala nibu avi akuaba akuaba vilalı agiladi hulan limu hihile agilasaj labililalı uami. ²⁸ Iaganilu himiben aba cian nagadı ninadinu human limu limu fihala hicı limu ahica cijin agilasaj sulami. La nulidi hitin hitin huaci lamami. Lici nibilan ala Isilaelı hidili agiladi iamilihalinilu hiniavihadami.

Jekopi agan nibu himici nudı mava hudahuda san abami.

²⁹ Jekopi agan ninadinu di huaci lamici ci lici nulidi abami. Vian amin ci himiben uami. Himiliŋ iadi amin agan uavila iadi iamilihalı di amin hiniavilalı heŋ hinibali uami. Vian himiliŋ liba haca iadi iauacagali di sudi savu hiniavilalı heŋ vioua mava hudihalan uami. ³⁰ Liba haca agan Mamile haiabila agadi mikı heŋ hinilalı uami. Mamile haiabila agan Makipela fili tibi hinilalı uami. Makipela fili tibi ha Keenan fili tibi agadi limu tibi uami. Fili tibi hana Ebilam agan Efilon san anım hilici iguavila fili tibi liba haca dan agadi vimi uami. Efilon nibu Hitı hidili uami. Vici fili tibi sudi savu dan agan nudı nuken hinilalı uami. ³¹⁻³² Liba haca heŋ ala Ebilam tamaŋ didan Aisaki tamaŋ didan mava hudavimi uami. Lea di avi liba haca Ebilam lavami heŋ ala mava hudamin uami. ³³ Ani hisiva hisiva hisin vadim hivi migahinlhini cian abici ci lici nudı hicı magilici iahuci vadim heŋ ani hisivavila himami. Himici nudı amin agan uavila nudı iamilihalinu di amin hiniavihadami heŋ hinimi.

50

¹ Lici Josepi agan ua iaganu di vali agadi mikı piŋ lifilibavila ilıha ilıha mihum iavami. ² Lavila nudı iaganu di vali agan sibili limidi uavila nudı sibila hisin hulan hihile hulan vali miňahihilavihadami agiladi abici sidan ikupi hisi huaci huaci

dan agiladı viavila iaganu dı valı hıvı lamalama mıñepihalavımı. ³ Sibila agadı vivi hiniavidaci uaian 38 umi. Isipi fili tibi hisin agilan hamen lihavihadami sadan Jekopi dı hamen laci ala lihavımı. La Jekopi saj ilisha hiniavidaci uaian 68 umi. ⁴ Iliha ilisha hiniavici ci lici Josepi agan Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agadı hiji igu igu hisin hulan agiladi abami. Namilan iasan hijinalavila ha uavila manigali agadı abihalañ uami. Josepi nameñ abi aba abihalañ uami. ⁵ Iadi iavan himiben aba iadi vidividin abici vian cian miguavila nameñ abacin aba abi aba abihalañ uami. Nama himinan vian nadı valı agadı via uavila Kenan fili tibi liba haca nama nuken mavamanan heñ hudiben aba abacin aba abi aba abihalañ uami. Nama iadi alia aba abinañ vian uavila iadi iavan di mavavila cihu veben aba abi aba abihalañ uami. ⁶ Lici manigali igahilavila abami. Uavila nudı abihalañ uami. Nama cian miguavila abahanan agadı lubiahilavila iagana dı valı agadı via ua mavıha aba abihalañ uami.

⁷ Lici Josepi agan iaganu dı maviben aba umi. Hulan akape nıbu hula uavımı. Hihile Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agadı hiji igu igu hisin hulan agilan. Hihile Isipi fili tibi hisin hulan hekili hekili agilan. Hihile hulan hekili hekili Josepi di ulan hıvı sibila vihavihadami agilan. ⁸⁻⁹ Hihile Josepi di ulan pam hisin agilan. Hihile Josepi di iaganu dı ulan pam hisin agilan. Hulan iamigali akape sibañ hamen uavımı. Hihile saban osi magila magila hisin vadim hıvı migahinihini uavımı. Hihile saban osi sabi hıvı migahinihini uavımı. Hulemili pam saban sipsipi saban bulimakau agilan hula Gosen fili tibi hiniavımı. ¹⁰ Uavila Atati haiabila Jolidan avili agadı uaian iahaiaha kilikili heñ iahuavımı. Halıha cahu uitı hilic ificabilacabila sigiti havala havala hilic vihavihadami agadı uvı heñ iahuavımı. La nudı valı agadı haca hıvı hudibalı aba ilihin hekili sibañ ilihavımı. La Josepi di mavın lidaci ilisha ilisha hinidaci uaian human limu fihala umi. ¹¹ Iliha

iliha hiniavidaci Kenan hidili agilan igavila abavımı. Isipi fili tibi hisin agilan ilihin hekili sibañ ilihavadi uavımı. Lavila uvı agadı ibi lamavila abavımı. Abelimisilaim* uavımı. Uvi agan Jolidan avili agadı uaian iahaiaha kilikili heñ hiniadami. ¹² Jekopi ninadinu agilan iaganlu dı cian agadı lubiahilavila hameñ laci ala lihavımı. ¹³ Nudi valı agadı hava via ua Makipela fili tibi heñ liba haca hıvı hudavımı. Makipela fili tibi agan Mamile haibila mikı heñ hiniadami. Makipela fili tibi nıbu Kenan fili tibi agadı limu tibi. Fili tibi ha Ebılam agan Efilon saj anim hilic iguavila fili tibi liba haca dan agadı vimi. Efilon nıbu Hitı hidili. Vici fili tibi sudi savu dan agan nudı nukeñ hiniadami. ¹⁴ Josepi agan iaganu dı mavın hudici isaimahalinu agilan hula hulan hihile uavımı agilan hula Isipi fili tibi san cihu vehavımı.

Josepi isagalinu agilan mavın cian cian abavımı.

¹⁵ Nulidi iaganlu agan himici Josepi di isagalinu agilan nameñ abavımı. Josepi agan alan hula cian cihu cihu akua abibali uavımı. Vaka alan nudı sibili lamamılı agasañ igahilavila aludi sibili lamibali akua uavımı. ¹⁶ Lavila sibila hisin hulan mu agadı abavici uavila Josepi di abami. Nadı isagalina nameñ abavi uami. Aludi iavan agan hihile hiniavila aludi cian vidividin nameñ abali aba abavi uami. ¹⁷ Namilan uavila Josepi saj mavın cian cian abihalañ aba abali aba abavi uami. Alan nadı sibili lamavila nama hula hugı dan hinilalu aba abihalañ aba abali aba abavi uami. Aludi hugı agasañ igahilavila abıha aba abihalañ aba abali aba abavi uami. Vian namilan hula cian apali aba abıha aba abihalañ aba abali aba abavi uami. Lavila abavi uami. Alan nadı iagana dı Asi agadı sibila hisin aba abavi uami. Alan nama hula hugı dan hinilu agasañ aludi abıba abıha aba abavi uami. Vian namilan hula cian apali aba abiben aba ha hamen laci ala abıha aba abavi uami. Lici Josepi agan cian agadı igahilavila ilihami. ¹⁸ Lici

* 50:5 50.5 HM 47.29-31 * 50:11 Aludi cian sibañ hıvı Isipi fili tibi hisin agilan ilihin hekili sibañ ilihavımı aba abilalu agasañ nıbilan İbili cian hıvı Abelimisilaim uavihadami. 50:13 50.13 HJL 7.16

Josepi dî isagalinu agilan nudi igiben aba uavimi. Uavila nudi miki piñ fili hivî sîkasikan migavîla ipalavici miguavici ani vali hinihîni abavimi. Alan nadî sibila hisin uavimi. ¹⁹ Lihavici Josepi nulidî abami. Namilañ iasañ lidimilañ uami. Viañ Asî me hima uami. Viañ naludî cian hivî ma lamiben uami. ²⁰ Namilañ iadi sibili lamalama sañ akuaba akuaba limalañ uami. Agadî ala Asî agan hiji nameñ lamami uami. Hulañ iamigali agiladi ahîliahulin huaci hiniavîbali aba abami uami. Lavila aludi ahîliahuci hulañ iamigali alañ habîlavila akape hinilalu uami. ²¹ Namilañ lidimilañ uami. Viañ naludîdañ naludî ninanadinalu agiladîdañ sakiliben uami. Lavila Josepi agan cian huaci sibañ abîci isagalinu agiladi humigañ agilan simi hiniavimi.

Josepi himami.

²² Josepi agan nudi iaganu dî hidili pam agilan hula Isipi fili tibi hiniavîhadami. Hiniavici hutesi lici Josepi dî hualî lugilavici ua 110 iahami. ²³ La nudi ninanu Efilaim dî iamîlîhalinu dî igami. La cihu Manase dî ninanu Makîlî dî ninan iahici nudi avi viavila Josepi dî piñ uavila nudi lagin sabi hivî lamavimi. ²⁴ Lihavici Josepi agan isaimahalinu agiladi abami. Viañ amîn ci himiben aba ladin uami. Asî agan naludî migilîbali uami. La naludî likila fili tibi nagadi valavila fili tibi mu hivî via ubali uami. Fili tibi agadî vaka hivî hekili aba abavila Ebîlam sadan Aisaki sadan igu igu sañ abami uami. Jekopi sañ avi fili tibi agadî ala igu igu sañ abami uami. Igu igu sañ abami hej ala naludî via ubali uami. ²⁵ La Josepi agan Isilaelî hidili agiladi cian vidividiñ abami. Hivî hekili aba abavila abîhalan uami. Asî vevîla aludi likilavila uben aba lidaci Josepi dî henan agiladi viavila ubalu aba abîhalan uami. Hameñ abîci iahavila abavimi. Hivî hekili uavimi. Alan huaci viavila ubalu uavimi. ²⁶ Lihavici Josepi dî hualî lugilavici ua 110 iahici hej himami. Himici nudi vali agan sibili limidi uavila sidan ikupi hisi huaci huaci dan agiladi viavila nudi vali agadî hivî lamalama miñepihalavimi. Lavila vali

agadî via hibin hibin hivî lamavici miguci Isipi fili tibi hej lamavici hiniadami.

Isïlaeli hidili agilan ua Isipi fili tibi hiniavidaci Asiagan nulidi cihu vimi agadi manasij

*Isipi fili tibi hisinj agilan Isilaeli hidili
agiladi sibili lamavihadami.*

¹⁻⁵ Josepi agan hali uavila Isipi fili tibi hiniadami. Hinidaci Jekopi agan nudü ninadinu limu hihile agilan hula Isipi fili tibi uavimi. Nulidi abinadinilu ninanadinilu hudimida hamen uavimi. Hulan uavimi agiladi ibi nameñ. Mu Luben. Mu Simeon. Mu Livai. Mu Juda. Mu Isakali. Mu Sebulun. Mu Bejamin. Mu Dan. Mu Napitali. Mu Gati. Mu Aseli. Hulan iamigali agiladi lugilavici ua 70 iahami. ⁶ Josepi agan nudü isaimahalinu agilan hula haba hima fihalavimi. Lihavici nudü sa me agilan avi sikasikan haba hima fihalavimi. ⁷ Agadi ala Isilaeli hidili hulan iamigali minibili agilan hinihini ninanadi akape havavimi. La hen hinia habila Isipi fili tibi agadi haiabila mu hivi mu hivi hiniavihadami. Lidin nibilan vidividin hekili dan hiniavihadami.

⁸ Hiniavidaci cihu manigali mu agan Isipi fili tibi agadi migiladami. Nibu vaka Josepi Isipi fili tibi migiladami agadi cian ma igahilami. ⁹ Lavila manigali agan nudü hulan iamigali agiladi abami. Ci igilan uami. Hulan iamigali Isilaeli hidili agilan akape uami. Nulidi vidividin agan aludi vidividin agadi livali uami. ¹⁰ Hulan hihile agilan vehavici sagan iahici uami. Ha Isilaeli hidili alan hula hiniavilalı agilan iaha nibilan hula hafalavila aludi ifilifavibali uami. La sagan libavila aludi fili tibi nagadi valavila uavibali uami. Alan aki me limili Isilaeli hidili agilan ma iaha habilavibali uami. ¹¹ Hamen abavila nudü hulan iamigali agilan hula abavidaci hulan himamigili dan agilan Isilaeli hidili agiladi migilavihadami. Migilavidaci sibila hekili hekili vivi vihilifavihadami. Lihavidaci

Isilaeli hidili agiladi abavici haiabila hekili hekili hihi ahica agiladi viavila hiniavimi. Haiabila ibi mu Pitom. Mu Lamesesi. Haiabila hekili hekili ahica hana manigali di haloha cahu uitil hilici akuaba akuaba migudibaliba hisinj haiabila.

¹² Hulan iamigali Isipi fili tibi hisinj agilan Isilaeli hidili agilasan sibila hekili hekili iguavihadami. Agadi ala Isilaeli hidili agilan hulan iamigali akape iahaiaha habilavihadami. Habila habila Isipi fili tibi agadi haiabila mu hivi mu hivi hiniavihadami. Lihavidaci Isipi fili tibi hisinj agilan Isilaeli hidili agilasan lidavihadami. ¹³ Lidin Isilaeli hidili agilasan sibila hekili hekili iguavihadaci vihavihadami. ¹⁴ Hulan iamigali Isipi fili tibi hisinj agilan Isilaeli hidili agilan hula huaci ma hiniavihadami. Sibili hiniavihadami. Lidin Isipi fili tibi hisinj agilan lihavidaci hulan iamigali Isilaeli hidili agilan Isipi fili tibi hisinj agiladi liba ulan hafiavidaci. Nulidi huali sibila agiladi avi vihavihadami.

¹⁵ Lihavidaci Isipi fili tibi hisinj agiladi manigali agan Sifila sañ Pua sañ cian abici uci igahilavila nudü piñ vehavimi. Iamigali ahica agilan Isilaeli hidili iamigali agiladi ahiliahuavihadami. Ahiliahuahu huli laguavihadami. Isilaeli hidili agiladi cian sibaj nibu Ibilu cian. ¹⁶ Vehavici manigali agan iamigali ahica agiladi abami. Namilan igilan iamigali mu Ibilu cian hisinj agan ninanadi huhiliben aba migahinidaci uavila migilihalan uami. Migilavila igilan ninaj huhilici ha ninaj agadi ifihimihalan uami. Igilan nadiluhilici ha valilan hihini uami. ¹⁷ Lici iamigali ahica agilan Asi san lidavila manigali agadi cian ma lubiahilavimi. La ninaj agiladi valavidaci hihini hiniavihadami. ¹⁸ Lihavici manigali agan iamigali ahica agiladi abici vehavici nulidi abami. Aki sañ ninaj agiladi validalan hihini hiniavadi uami. ¹⁹ Lici iamigali ahica agilan nudü abavimi. Iamigali Ibilu cian hisinj agilan iamigali Isipi fili tibi hisinj agilan me hima uavimi. Nibilan iamigali ninanadi huhila huhila sañ vidividin dan sadan ninanadi lihalicha

huhilavihehavılalı uavımı. Lihavıdaci huli lagulagu hisin alan sıvi sıban uu iahulalu uavımı. ²⁰⁻²¹ Iamigali ahica agılañ Así sañ lidavıcı Así nulidı huaci lamıdaci ninanadi dañ hiniavıhadami. Lihavıdaci Isılaeli hidili agılañ ninanadi huhila huhila iaha habılavımı. Habıla hidili hekili vıdivıdınıñ dañ hiniavıhadami. ²² Lihavıdaci manigali agan Isipi fili tibi hisin hulan iamigali agıladı abami. Hulan iamigali Ibıl cian hisin agıladı ninan mumıñ agıladı vivi Nailı avılı hıvı havaldalan miguavım uami. Lidin nadi mumıñ agıladı pam valıdalan hıhi hiniavım uami.

2

Mosesi agan ninan mumıñ ciki hinidaci nudı ma ifihimavımı.

¹ Hameñ lihavıdaci hulan mu Livai hidili agan iamigali mu Livai hidili agadı sabimi. ²⁻³ Lici iamigali sabimi agan cihu humığın ahılavıla ninan mu huhılamı. Huhılavıla igici ninan agan huaci sıban hınimı. Lici ninan agadı uleñ muji hıvı sıvilalibici hınimı. Sıvilalibici hinidaci avan ahica pam uci ninan agan hekili limi. Lici aki hıvı sıvilalibiben uavıla suhan asıñ agıladı viavıla cinacina mıjamı. Cinacina agadı fihala igici filı filı akape hiniavımi. Lici fili milim dan agadı viavıla filı filı agıladı lamasıjisi umi. Lamasıjia fihalavıla ninan agadı cinacina muji heñ mıjamigua lamıcı ani hisıvamı. Hisıvidaci sıvilalibiben aba avılı caba heñ via uavıla suhan likila likila heñ avılı sabı hıvı lamıcı vuhalı iahavıla uu veve hınimı. ⁴ Hameñ hinidaci ninan agadı nadinu humığın pam agan atan tagılañ dañ lagulamavıla hınimı. La nibu akuaba akuaba iahıben aba lihavımi agasan lagulama migıla migıla hınimı.

⁵ Lagulama hınia igici Isipi fili tibi hisin agıladı manigali dı nadi agan nudı sıbıla hisin iamigali agılañ hula avılı sısi sañ ve havımi. La sıbıla hisin iamigali agılañ avılı caba caba hıvı migomigo ilo ilo hidavıdaci manigali dı nadi agan avılı sısi hınimı. Avılı sısi hınia igoua igici cinacina agan suhan likila likila heñ hınimı. Lici sıbıla hisin

iamigali mu agadı abıcı uavıla cinacina agadı viavıla vavemi. ⁶ Vaveci manigali dı nadi agan cinacina agadı mıjalavıla igamigua igici ninan agan ilıhamı. Lici manigali dı nadi agan nusan mavın hekili hınimı. Lavıla abami. Ninan nagan Ibıl cian hisin agıladı ninan uami. ⁷ Lici ninan agadı nadınu humığın pam agan vevıla manigali dı nadi agadı abitıhamı. Vıañ huaci uavıla iamigali mu Ibıl cian hisin agadı abılıñ vevi uami. Vevıla aman iguci nana hinidaci nasan sakılıvi uami. ⁸ Lici manigali dı nadi agan abami. Alia uami. Nama nuken abınan hamen ala liha uami. Lici ninan agadı nadınu agan uavıla iaminu dı abıcı vemi. ⁹ Veci manigali dı nadi agan nudı abami. Ninan nagadı viavıla aman igunana sıhıvia sıban sakılıha uami. Hameñ lınan viañ nasan anım hilici iguben uami. Lici iamigali agan ninan agadı viavıla aman igunana sıhıvia sıban sakıladami. ¹⁰ Lıdaci ninan agan hekili tagılañ dañ lici iaminu agan viouavıla manigali agadı nadi agasañ igumi. Manigali agadı nadi agan sakılıci hekili lici igici nudı nuken me sıban hınimı. Lici abami. Ninan nagan avılı sabı hıvı vuhalı iaha hınicı viavıla iahacin uami. Hameñ sadan viañ nudı ibi lamavıla abıben uami. Mosesi* aba abıben uami.

Mosesi hanıla uavıla Midian fili tibi hiniadami.

¹¹ Isılaeli hidili agılañ Isipi fili tibi hisin agıladı manigali agadı sıbıla vivi vıhilifulıfu hiniavıhadami. Lihavıdaci Mosesi agan hulan hekili lavıla nudı hidili pam Ibıl cian hisin agıladı igiben aba umi. Uavıla igici hulan mu Isipi fili tibi hisin agan hulan mu Ibıl cian hisin agadı sıbıli lamalamada nudı ifu ifu hınimı. ¹² Lıdaci lagulama igoua igave igici hulan mu avi ma hiniavımi. Lihavıci Mosesi agan hulan Isipi fili tibi hisin agadı valı ifihimavıla hacıñ mavavıla lamıcı miguci lıhalıha sıban ibılalami. ¹³ La hınicı mıjalahıcı uavıla igici hulan ahica Ibıl cian hisin agılañ sagan libaliba hiniavımi. Lihavıdaci Mosesi agan hulan hidili maha sagan sañ

limi agadı abami. Nama aki sanj nadı hidili pam agadı ifadanañ uami. ¹⁴ Lici hulan ağan Mosesi di cihu hibin abami. Nadı ani libimijici aludi manigali hiniadanı uami. La cian hihila hihila hisin me hiniavila aludi sagan agadı aliminjiben aba lidanañ uami. Nama iadi ifihimiben aba lidanañ uami. Amili nama hulan mu Isipi fili tibi hisin agadı ifihimimalamınan hameñ ala iadi avi ifihimiben aba lidanañ uami. Lici Mosesi agan cian agadı igahilavila lidami. La hiji nameñ igahilami. Hulan iamigali agilan viañ hulan mu ifihimimalamin agadı cian hiji ci akua igahilavı uami. ¹⁵ La hinidaci Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan Mosesi di cian hiji igahilavila nudı ifihimiben aba limi. Lici Mosesi agan Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agasan lidavila hañilavila Midian fili tibi umi. Ua iahua avili simi tulı caba heñ migahinimi.

¹⁶ Ası sanj sagalı igu igu hisin hulan mu agan fili tibi heñ ala hiniadami. Nudi ibi Jetilo. Nudi nanadinu human limu fihala human limu ahica cijin agiladi via hiniadami. Mosesi agan uavila nulidi avili simi tulı miki heñ migahinidaci Jetilo di nanadinu agilan vehavimi. Vevila avili licilici liba hibin hibin hiniavihadami agiladi hivı minjamijavıdaci miguavimi. Iaganilu di saban sipsipi saban meme agilasan igunibalu aba liciavimi. ¹⁷ Liciavıdaci hulan saban sipsipi migila migila hisin limu hihile agilan nulidi saban sipsipi agilasan avili igunibalu aba vevila iamigali agiladi lahuavimi. Lahuavidaci Mosesi agan iamigali agiladi ahiliahuavila hulan agiladi lahumi. Lahuci uavidaci iamigali agiladi ahiliahuavila nulidi saban sipsipi saban meme agilasan avili igunami. ¹⁸ Igunici ci lici iamigali agilan iaganilu di piñ cihu ala uavimi. Uavici iaganilu agan nulidi abitihami. Aki lavila lihalıha vevihelañ uami. ¹⁹ Lici nudı abavimi. Eke uavimi. Hulan mu Isipi fili tibi hisin agan aludi ahiliahuavila hulan saban sipsipi migila migila hisin limu hihile agiladi lahuiemi uavimi. La aludi ahiliahuavila saban sipsipi saban meme agilasan avili

licilici igudaci naviemi uavimi. ²⁰ Hamen abavici Jetilo agan nudı nanadinu agiladi abitihami. Hulan agan aben hini uami. Nudi aki sanj igo heñ vala velan uami. Uavila nudı abilan vevila alan hula simin nam uami. Lici hameñ laci ala lihavimi. ²¹ Abavici ve hinidaci Jetilo agan nudı siñan hinihini sanj abici Mosesi agan abami. Alia uami. La hinici Jetilo agan nudı nadi mu Sipola di Mosesi sanj iguci sabimi. ²² Sabia hinidaci Sipola agan humigañ ahilavila ninan huhilami. Ninan huhilami agasañ igahilavila Mosesi agan hiji lamavila abami. Viañ hulan ihiliñ vevila neñ hiniadamin uami. Hameñ sadan viañ ninan nagadı ibi lamavila abiñen uami. Gelisom* aba abiñen uami.

²³ La hinidaci hualı akape uci Isipi fili tibi hisin manigali agan himami. Himici Isipi fili tibi hisin agilan lihavidaci Isilaelı hidili agilan sibila hekili hekili vivi avıha avıha iga iga alu sibili havalavıhadami. Lidiñ Ası nulidi ahiliahuahu sanj ilıha ilıha ula ula aba aba hiniavıhadami. ²⁴ Ilıha ilıha ula ulu aba aba hiniavıdaci Ası agan igahilami. Igahilavila cian miguavila Ebılam didan Aisaki didan abami agasañ hiji lamami. Jekopi di abami agasañ avi hiji lamami. ²⁵ Lavila hulan iamigali Isilaelı hidili agilan vihili igavimi agasañ igahilavila nulisan mavın hiniavila nulidi ahiliahuahu sanj hiji lamami.

3

Ası agan Mosesi di libimijavila abami.

¹ Mosesi agan nudı abiaganu Jetilo di saban sipsipi saban meme agiladi migiladami. Jetilo nibu Ası sanj sagalı igu igu hisin hulan hiniadami. Nibu Midian fili tibi hiniadami. Mu tibi Mosesi agan saban sipsipi saban meme agiladi likila lihumagıla uavila fili tibi kili humisi akuaba akuaba apalı agadı lıvalavila Sainai halu ua iahumi. Ası agan Sainai* halu heñ hiniadami. ² Mosesi ua iahua igici avıñ agan kili ciki mu agadı hivı lihulıhu hinimi. Lıhulıhu hinidaci Ası Iaue di cian hali hisin

^{2:15} 2.15 HJL 7.29, Ib 11.27 * ^{2:22} 2.22 Aludi cian sibarı hivı hulan ihiliñ aba abilalu agasan nıbilan Ibilu cian hivı Gelisom uavıhadami. ^{2:24} 2.24 HM 15.13-14 * ^{3:1} 3.1 Sainai halu agadı ibi mu Holepi. ^{3:2} 3.2-10 HJL 7.30-34

agan̄ avin̄ mila alihan̄ alihan̄ hej iahami. Avin̄ agan̄ kili ciki agad̄i hiv̄ lihulihu hinimi. Agad̄i ala kili ciki agad̄i asin̄ asin̄ makan̄ makan̄ agilan̄ ma lihulifav̄imi. **3** Lihavici Mosesi agan̄ hiji cuvilin̄ cuvilin̄ igahilahila hiniavila abami. Aki lici kili ciki agad̄i asin̄ asin̄ makan̄ makan̄ agilan̄ amiñ ma lihulifavila migalahilavi uami. Vana vian̄ mik̄i uavila igiben̄ uami. **4** La igiben̄ aba uavila kili ciki agad̄i mik̄i mik̄i lidaci Asi Iaue agan̄ avin̄ lihulihu hinimi hej hiniavila nud̄i abami. Mosesi uami. Lici Mosesi abami. Vian̄ nan̄ hinidin uami. **5** Lici Asi nud̄i abami. Nama iadi mik̄i piñ veminan̄ uami. Fili lagulama hinidanañ hana iadi nukeñ sibañ uami. Hameñ sadañ nama nad̄i hic̄i sigiti agiladi miñahubiliha uami. **6** Vian̄ nad̄i iamilihalina Ebilam di Aisaki di Jekopi di Asi uami. Lici Mosesi agan̄ cian̄ agad̄i igahilavila lidami. Lidavila Asi di igimagañ uavila nud̄i mugañ lamigañ hafilibami.

7 Lici Asi Iaue agan̄ nud̄i abami. Iadi hulan̄ iamigali agilan̄ Isipi fili tibi hinihini aviha aviha iga iga hiniavilalı agiladi ci igilan uami. Vihili mu mu igavilalı agiladi ci igilan uami. Himamigili dan̄ agilan̄ nulidi sibili lamavidaci nibilan̄ vihili iga iga agalavilalı agiladi avi ci igahililan uami. **8** Hameñ sadañ vian̄ miguavila Isilaeli hidili Isipi fili tibi hiniavilalı agiladi ahiliahuben uami. La nulidi likila via uavila fili tibi hekili huaci sibañ hej lamiliñ hiniavibali uami. Fili tibi hej simin̄ isabilan̄ huiavidaci huaci laci iahavibali uami. Kenan hidili Hit̄i hidili Amoli hidili Pelesi hidili Hivi hidili Jebusi hidili agiladi fili tibi hej uavila hiniavibali uami. **9** Isipi fili tibi hisin̄ agilan̄ iadi hulan̄ iamigali agiladi sibili lamavilalı agiladi ci igilan uami. Nibilan̄ vihili iga iga agalavilalı agiladi ci igahililan uami. **10** Hameñ abavila cihu Mosesi di abami. Nama Isipi fili tibi cihu uha uami. Uavila Isipi fili tibi hisin̄ agiladi manigali agad̄i

igîha uami. Linan̄ Isipi fili tibi hisin̄ agiladi manigali agan̄ iadi hulañ iamigali Isilaeli hidili agiladi valici likila viavila Isipi fili tibi agad̄i valavila vehalañ uami. **11** Lici Mosesi agan̄ Asi di abami. Vian̄ ibi apali uami. Vian̄ hulañ ibi dan̄ lici ha huaci Isipi fili tibi hisin̄ agiladi manigali agad̄i piñ uavila Isilaeli hidili agiladi likila viavila vevin uami. **12** Lici Asi nud̄i abami. Vian̄ nama hula hiniben uami. Nama hula hinidalin̄ Isipi fili tibi uavila Isilaeli hidili agiladi likila vavenaj halu nej hinihini iadi ibi miñaiahaiaha hiniavibali uami. Iadi ibi miñaiahaiaha hiniavidaci iga iga abibanañ uami. Ha Asi nukeñ abici nulidi likila vavecin aba abibanañ uami.

13 Lici Mosesi agan̄ Asi di abami. Vian̄ uavila Isilaeli hidili agiladi nameñ abiben uami. Aludi iamilihalı agiladi Asi agan̄ abici naludi piñ ven aba abiben uami. Liliñ nibilan̄ iadi nameñ abitihavibali uami. Nud̄i ibi ani aba abavibali uami. Lihavici vian̄ cihu nulidi aki me abiben uami. **14** Lici Asi agan̄ abami. Vian̄ nukeñ hameñ laci hameñ laci hiniadamin hinilan uami. Nama Isilaeli hidili agiladi abiha uami. Asi di ibi ha nibu nukeñ hameñ laci hameñ laci hiniadami hinilalı aba abiha uami. Nibu ala iadi abici naludi piñ ven aba abiha uami. **15** Mosesi uami. Nama hulañ iamigali Isilaeli hidili agiladi nameñ abiha uami. Naludi iamilihalinalu Ebilam di Aisaki di Jekopi di Asi Iaue agan̄ iadi abici ven aba abiha uami. Asi Iaue di ibi ha nibu hameñ laci hameñ laci hiniadami hinilalı aba abiha uami. Linan̄ iamilihalina mufili mufili iahavibali agilan̄ avi iadi ibi hameñ laci luvilavibali uami.* **16** Hameñ sadañ nama uavila Isilaeli hidili agiladi hulañ hekili hekili agiladi migudibavila nameñ abiha uami. Asi Iaue agan̄ nibu naludi iamilihalinalu Ebilam di Aisaki di Jekopi di Asi aba abiha uami. Nibu ala iadi piñ iahavila abi aba abiha uami. Isipi fili tibi

3:13 3.13 CV 6.2-3   **3:14** 3.14 CHL 1.4, 1.8   * **3:15** 3.15 Asi di ibi amiñ Ibilu cian̄ hiv̄ Iaue uavihadami. La sihi Ibilu cian̄ hiv̄ nameñ libavihadami. YHWH uavihadami. Sih̄i nibilan̄ libavila ibi luvila luvila abavihadami agad̄i alan̄ ma igilalu. Agad̄i ala hulañ limu hihile hiji nameñ igahilavilalı. Iaue akua aba abavihadami uavilalı. Isilaeli hidili agilan̄ Iaue di ibi ma luvilavihadami. Nud̄i ibi uavakavı luvilimili aludi ifshimimidı aba ma luvilavihadami. La havı sihi pam iga iga abavihadami. Alonai uavihadami. Aludi cian̄ sibañ hiv̄ alan̄ Hekili aba abilalu agasan̄ nibilan̄ Ibilu cian̄ hiv̄ Alonai uavihadami. Havañ cian̄ hiv̄ Iaue agasan̄ nibilan̄ Isilaeli hidili agiladi cian̄ sibañ lubiahilahila Bikpela uavilalı.

hisin agilan iadi hulan iamigali agiladi sibili lamavilal agadi ci igilan aba abi aba abih uami. Vian nulisan igahiladin aba abi aba abih uami. ¹⁷ Vian nadı amin abin aba abi aba abih uami. Vian miguavila Isilaeli hidili Isipi fili tibi hinihini vihili igavilal agiladi ahiliahuben aba abi aba abih uami. La nulidi likila via uavila fili tibi huaci sibah hen lamilin hiniavibali aba abi aba abih uami. Fili tibi hen simin isabilan huliavidaci huaci laci iahavibali aba abi aba abih uami. Nibilan simin isabilan hulihuli Kenan hidili Hit hidili Amoli hidili Pelesi hidili Hivi hidili Jebusi hidili agiladi fili tibi hen hiniavibali aba abi aba abih uami. ¹⁸ Isilaeli hidili agiladi hamen abinan igahilavila nadı sivi uavibali uami. Uavici nama Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agiladi likila viavila Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agadi piñ uhalan uami. Uavila nudı nameñ abih uami. Ibili cian hisin aludi Asi Iaue agan aludi piñ iahali aba abih uami. Nama aludi huaci valinan fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali hen ubalu aba abih uami. Uavila anihulin me hivi Asi san sagali hilahila igubalu aba abih uami. ¹⁹ Hamen abibanañ ala vian nudı ci igin uami. Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan naludi ma valici ubalan uami. Agadi ala vian nudı sibili lamilin naludi valici ubalan uami. ²⁰ Vian Isipi fili tibi hen vidividin mu hidili mu hidili agiladi abalamiben uami. Lidiñ iadi vidividin hivi nulidi sibili lamiben uami. Liliñ Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan naludi valici ubalan uami. ²¹ Vian liliñ hulan iamigali Isipi fili tibi hisin agilan naludi huaci igavila nalusan akuaba igu igu san mavin hiniavibali uami. Lihavici akuaba akuaba apali ma ubalan uami. ²² Naludi abinadinalu agilan uavila Isipi fili tibi hisin iamigali naludi ulan hivi hisivavilal agiladidan naludi ulan miki hiniavilal agiladidan abitihavim uami. Abitihavici nibilan muhili havili agiladidan hunan liba goli liba siliva hivi vihavimi agiladidan nalusan iguavibali uami. Iguavici naludi ninanadinalu agilasan igulañ vihavici ahuata hamen uhalan uami. Hamen lavila ha namilan Isipi fili tibi hisin agiladi

akuaba akuaba sikasikan vibalanq uami.

4

*Asi agan Mosesi vidividin abalamalama
san vidividin igumi.*

¹ Lici Mosesi Asi Iaue di abami. Hulañ iamigali Isilaeli hidili agilan iadi cian agasañ hiji vidividin ma lamavibali uami. Cian vian abiben agadı avi ma igahilavibali uami. Lavila iadi nameñ abavibali uami. Asi Iaue nadı piñ ma iahali aba abavibali uami. ² Lici Asi Iaue Mosesi di abitihami. Nama aki miñaliva hinidanın uami. Lici abami. Vian kili limi via hidahida hisin agadı miñaliva hinidin uami. ³ Lici abami. Kili limi agadı fili hivi havalinan migam uami. Lici Mosesi kili limi agadı fili havalici migami. Havalici migavila lahu lifami. Lici Mosesi agan nudi iga lidavila hanjilami. ⁴ Hanjilici Asi Iaue Mosesi di abami. Eke uami. Lahu liji hej miñalivıha uami. Lici Mosesi lahu agadı liji hej vidividin miñalivami. Miñalivici lahu agan cihi kili limi lifami. ⁵ Lici Asi Iaue nudi abami. Nama Isilaeli hidili agiladi piñ uavila hamen linañ nadı cian agasañ hiji vidividin lamavila nameñ abavibali uami. Amiñ ala aba abavibali uami. Asi Iaue nudi piñ iahali aba abavibali uami. Aludi iamilihali Ebilam di Aisaki di Jekopi di Asi agan nudi piñ iahali aba abavibali uami.

⁶ La Mosesi dì cihu ala abami. Nadi human agadì hadi hilahila muji nadì apagan hej laminañ ivoum uami. Lici Asì Iaue abami hamenjala nudì human agadì lamici ivouci cihu ala magilici ivavemi. Ivaveci igici lipilim lipilim agilañ nudì human hivi vikila vikila iaha hiniavimi. ⁷ Lici Asì Iaue abami. Human nadì hadi hilahila muji nadì apagan hej cihu ala laminañ ivoum uami. Lici Mosesi agan human lamici ivouci cihu ala magilici ivaveci igami. Igici cihu human nudì agan huaci limi. Human limu huaci hinimi hamenjala hinimi. ⁸ Lici Asì Iaue abami. Nadi cian agasan hiji vidividinj ma lamavici uami. Ha vidividinj agadì abalamija uami. Linanj nudì igavila hiji vidividinj ma lamavici uami. Ha cihu nulisaj vidividinj mu agadì abalaminañ igavila hiji vidividinj lamavibali uami.

9 Vidiividin ahica agiladi abalaminan igavila hiji vidiividin ma lamavici uami. Ha Naili avili caba uavila avili liciavila fili hivi minjamijha uami. Minjamijinan avili minjamijbanan agan midi libali uami.

10 Lici Mosesi agan Asi Iaue di mavin cian cian abami. Iadi Hekili uami. Vian vaka hulan iamigali likila likila hiji cian ma abadamin uami. Cian abiben aba libavihayiha abadamin uami. Iabi avi nama viaj cian aba aba san abinan ala iadi sibisan hamen laci ala libali uami. **11** Hamen abici Asi Iaue nudu abami. Ani agan cian aba aba san sibisan lamami uami. Ani lidaci hulan sibisan mumiavilal uami. Ani lidaci hulan hiji uavauava lihavilal uami. Ani lidaci hulan lamigan cihu igasulavilal uami. Ani lidaci hulan lamigan sibili lihavilal uami. Ha Asi Iaue viaj nuken hamen lilan uami. **12** Uha uami. Vian nadu ahiliahua hiji igudalin cian sulibana uami. **13** Lici Mosesi agan Asi Iaue di mavin cian cian abami. Iadi Hekili uami. Hulan mu igavila abinan um uami. **14** Hamen abici Asi Iaue agan Mosesi san igivi hekili hiniavila abami. Nadu isana Alon nibu Livai hidili uami. Vian igilin nibu cian huaci sulilal uami. Nibu nadu igiben aba ci vedi uami. Nadu igavila nasan hijinalibali uami. **15** Nama abidana uami nadu cian agadu Alon cihu nulisan tibi sulibali uami. Vian naludu cian sula-sula san ahiliahua hiji igudalin cian huaci sulibala uami. Naludu akuaba akuaba lili san abiben agadu hamen laci ala lihalan uami. **16** Nama viaj me hinihini cian sulidana uami agadu hulan iamigali agilasan tibi sulibali uami. **17** Nadu kili limi via hidahida hisin agadu viavila uha uami. La kili limi agadu hivi ala vidividin mu hidili mu hidili agiladi abalamibana uami.

Mosesi agan Isipi fili tibi cihu ala vemi.

18-19 Lici Mosesi agan Midian fili tibi uavila hinidaci Asi Iaue nudu abami. Hulan nadu ifihimiben aba lihavimi agilan ci haba himaval uami. Nama Isipi fili tibi cihu huaci ubana uami. Lici Mosesi uavila abiaganu Jetilo di abami. Nama

iadi huaci valinan uavila iadi hidili pam agiladi igavin uami. Hanibun hiniavadi ua ci akua haba himaval uami. Lici Jetilo agan abami. Alia uami. Uavila huaci laci hinibana uami. **20** Hamen abici Mosesi agan nudu abinu didan ninaj ahica agiladi dan viavila saban doniki sabi hivi lamami. La kili limi Asi abici viavila hinimi agadu avi viavila Isipi fili tibi saj vehavimi. **21** Vehavidaci Asi Iaue Mosesi di abami. Vian nasan vidividin ci iguin uami. Isipi fili tibi ua iahuavila vidividin mu hidili mu hidili agiladi abalamidan Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan igibali uami. Lici vian nukej lili nibu iadi cian lulavila Isilaeli hidili agiladi ma valici uavibali uami. **22** Hamen lici nama Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agadu abiba uami. Asi Iaue nibu namej abi aba abiba uami. Isilaeli hidili agilan iadi ninaj manigali me hiniavilal aba abi aba abiba uami. **23** Nama abinan Isilaeli hidili agilan uavila iadi ibi minjaiahavim aba abi aba abiba uami. Nama iadi cian lulavila hulan iamigali agiladi ma abinan uavici ha nadu ninaj manigali agadu ifihimiben aba abi aba abiba uami.

24 Hamen abici Mosesi tamaj Isipi fili tibi saj vehavidaci uaian akape umi. Lici hifili mu hivi Asi Iaue agan Mosesi di pin iahavila nudu ifihimiben aba lili. **25** Lici Mosesi abinu Sipola agan liba lili dan agadu viavila ninanu di hadi sibili ihalahami. Ihalahavila hadi sibili agadu viavila munjanu Mosesi di hicci sa hivi lamavila abami. Vian lili aludi ninaj nagadi midi migi sadan nama iadi hulan aba abiben uami. **26** Lici Asi Iaue agan Sipola limi agadu igavila Mosesi di valici hihi hinimi. Nudi ma ifihimami. Sipola agan ninanu di hadi sibili ihalahami agasan igahilavila abami. Vian lili midi migi sadan Mosesi nama iadi hulan uami.

27 Hamen abavila hiniavidaci Asi Iaue agan Alon di abami. Nama fili tibi kili humisi akuaba apali hen uavila Mosesi di igiha uami. Lici iaha uavila halu Asi hiniadami hen imanu di igavila nudu miham iavami. **28** Lici Asi Iaue akuaba cian Mosesi di abami agadu isanu

Alon di tibi sulami. Viđivđin mu hidili mu hidili abalamalama sañ abami agilasanj avi sulami. ²⁹ Sula fihalavila Mosesi hula Alon hula Isipi fili tibi vehavimi. Vevila Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agiladi likila via migudibavimi. ³⁰ Migudibavila Alon agan Asi Iaue Mosesi di abami agadi nulidi cihu tibi sulami. Sulasula viđivđin mu hidili mu hidili agiladi hulan iamigali agilasanj abalamami. Abalamidaci igavimi. ³¹ Lavila Asi Iaue sañ hiji viđivđin lamavimi. La hiji nameñ igahilavimi. O uavimi. Isipi fili tibi hisinj agilan aludi sibili lamavilal agadi Asi Iaue agan ci iginli uavimi. Iga iga alusañ hiji lamalama hinidi uavimi. Lavila Asi Iaue di ibi miňaiahiben aba hali libuhilavila fili migalifilibavimi.

5

Mosesi hula Alon hula Isipi fili tibi hisinj agiladi manigali agadi igiben aba uavimi.

¹ La hinimitavila Mosesi hula Alon hula Isipi fili tibi hisinj agiladi manigali agadi igiben aba uavimi. Uavila abavimi. Asi Iaue niňbu Isilaeli hidili aludi Asi uavimi. Niňbu nameñ abali uavimi. Iadi hulan iamigali agiladi valinan fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali heň uavim aba abali uavimi. Uavila iadi ibi miňaiahaha siminj hekili hilanavim aba abali uavimi.

² Lihavici Isipi fili tibi hisinj agiladi manigali agan abami. Asi Iaue ha ani uami. Vian aki sañ nudı cianj agadi igahilavila Isilaeli hidili naludi valili ubalan uami. Vian Asi Iaue di ma iginlan uami. Hamen sadan vian naludi ma valili ubalan uami. ³ Lici Mosesi hula Alon hula nudı abavimi. Ibili cianj hisinj aludi Asi agan aludi piň iahali uavimi. Hamen sadan alan fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali heň uben aba lili uavimi. Uavila anihulin me hivi sihim saban ifihimavila hilahila aludi Asi Iaue sañ sagali igubalu uavimi. Nama aludi huaci valinan uvili uavimi. Alan hamen ma limili ha Asi Iaue alusañ himuhimu hekili igubali akua uavimi. Ua sagan hisinj hulan limu hihile agiladi valici alusanj sagan vevila aludi ifihimavibali akua uavimi. ⁴ Lihavici Isipi fili tibi hisinj agiladi manigali agan Mosesi didanj Alon didanj

abami. Namilan ahica aki sañ lilan hulan iamigali agilan iadi sibila agadi valiben aba lihavadi uami. Namilan ahica sibila sañ uhalan uami. ⁵ Isilaeli hidili namilan hulan iamigali hidili hekili uami. Ahica namilan lilan sibila ci valavadi uami. ⁶ La mihin hadihu laci ala Isipi fili tibi hisinj agiladi manigali agan nudı himamigili dan agiladidanj Isilaeli hidili limu hihile sibila migilavihadami agiladidanj abami. ⁷ Iabi namilan Isilaeli hidili agilasanj mida asinj culi culi me agiladi vivi igudalañ fili canj danj enala enala avinj hivi lamavidaci lihuavadi uami. Lihuavidaci liba kum kum me ular hafihafi hisinj agiladi vihavadi uami. Amili anihulin nulisan mida asinj culi culi me agiladi igumilan uami. Vana nibilan nukeň uavila mida asinj culi culi me agiladi vihavibali uami. ⁸ Agadi ala namilan nulidi vameba vivi sañ abidalan vihavilal hameñ laci ala abidalan vihavim uami. Ihilu lavavila sihivia ma vihavici liba kum me agilan tibi migavimidi uami. Nibilan hulan iamigali ihilu puti sadan nameñ abavi uami. Aludi valinan uavila sihim saban viavila aludi Asi sañ sagali hilahila igubalu aba abavi uami. ⁹ Manigali agan hiji nameñ lamavila abami. Nulisan sibila hekili hekili mu hidili mu hidili agiladi igudalañ vihavim uami. Hameñ lidalan sibila vivi anali cianj agasanj ma igahilavibali uami.

¹⁰ Lici Isipi fili tibi hisinj hulan himamigili dan agilan hula Isilaeli hidili limu hihile sibila migilavihadami agilan hula uavila Isilaeli hidili agiladi abavimi. Isipi fili tibi hisinj agiladi manigali agan aludi nameñ abi uavimi. Hulan iamigali agilasanj mida asinj culi culi me agiladi igumilan aba abi uavimi. ¹¹ Nibilan nukeň nukeň uavila mida asinj culi culi me agiladi likilavila vavehavim aba abi uavimi. Agadi ala namilan nulidi vameba vivi sañ abidalan vihavilal hameñ laci ala vihavim aba abi uavimi. Ihilu lavavila sihivia ma vihavici liba kum kum me agilan tibi migavimidi aba abi uavimi. ¹² Lihavici Isilaeli hidili agilan Isipi fili tibi mu hivi mu hivi uu mida asinj culi culi me agiladi likilavimi. ¹³ Lihavidaci hulan himamigili dan agilan nulidi aba libisilivavila abavimi. Vaka

mida asin culi culi me agiladi uaian pabin pabin igudamili liba kum me vihadamilan hamen laci ala vihalan uavimi. ¹⁴ Lavila Isipi fili tibi hisin hulan himamigili dan agilan Isilaeli hidili limu hihile sibila migilavihadami agiladi ifavimi. Isipi fili tibi hisin agilan Isilaeli hidili agiladi libimijavimi agadi ala cihu ala uavila nulidi ifavimi. Ifu ifu abavimi. Aki san sibila vaka vihadamilan hamen ma vilan uavimi. Amili anihulin sibila vidalan liba kum me agilan tibi migaval uavimi. Iabi avi hamen ala tibi migavadi uavimi.

¹⁵ Lihavici Isilaeli hidili limu hihile sibila migilavihadami agilan Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agadi piñ uavila mavin cian cian abavimi. Alan nad sibila hisin uavimi. Nama aludi aki san hamen linan uavimi. ¹⁶ Mida asin culi culi me agiladi alusan ma iguaviemi uavimi. La liba kum me ulan hafihafi hisin agiladi akape vihalan aba abavila aludi ifaviemi uavimi. Hamen lihavici ala vihili agan nad hulan iamigali agiladi hivi hini uavimi. ¹⁷ Lihavici Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan nulidi abami. Namilan ihilu puti puti hulan iamigali sadan namej abilalan uami. Aludi valilan uavila Asi Iaue san sihim sabañ viavila sagali hilibalu aba abilalan uami. ¹⁸⁻¹⁹ Alialan uami. Namilan sibila san cihu ala uhalan uami. Nibilan mida asin culi culi me agiladi nalusan ma iguavibali uami. Agadi ala nibilan liba kum me ulan hafihafi hisin agiladi vameba vivi san abavici ha hamen laci ala vihalan uami. Liba kum me ulan hafihafi hisin agiladi uaian pabin pabin hivi hulan hitin hitin naludi vameba vivi san abavici hilihili hamen laci ala vihalan uami. Liba kum me ulan hafihafi hisin agilan tibi migavimidi uami. Hamen abici Isilaeli hidili limu hihile sibila migilavihadami agilan cihu hiji lamavila abavimi. Alan vihili hekili igibalu uavimi. ²⁰ La Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agadi valavila uavimi. Uavila igavici Mosesi hula Alon hula nulidi igiben aba ve lagulama hinavimi. ²¹ Lihavici Isilaeli hidili limu hihile sibila migilavihadami agilan nulidi abavimi. Asi

Iaue agan naludi sibili lamibali uavimi. Namilan liba Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan hula hulan nusan hiji igu igu hisin agilan hula aludi igavici ala hulan hugi dan me hinidamili aludi ifihimavibali uavimi.

Mosesi agan Asi san humigan vihili viavila aba aba hinimi.

²² Lihavici Mosesi cihu uavila Asi Iaue di abami. Iadi Hekili uami. Nama aki san nad hulan iamigali agiladi sibili lamina uami. Iadi avi aki san abinan neñ vecin uami. ²³ Vevila Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agasan nad cian agadi tibi sulilan uami. Hidili maha sulidalin nibu nad hulan iamigali agiladi sibili lamilali uami. Agadi ala nama nulidi ahiliahuahu san akuaba ciki avi ma linan igin uami.

6

¹ Lici Asi Iaue agan Mosesi di abami. Amili anihulin vian Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agadi akuaba akuaba liben agadi igibana uami. Iadi nuken vidiividin hivi liliñ Isilaeli hidili naludi valici ubalan uami. Vian nuken liliñ naludi lahuci Isipi fili tibi agadi vala ubalan uami.

Asi agan Mosesi di cihu abami.

² Lavila Asi agan Mosesi di cihu ala abami. Vian nuken Asi Iaue uami. ³ Vian Ebilam di Aisaki di Jekopi di piñ iahavila nulidi abamin uami. Vian Asi vidiividin hekili dan aba abamin uami. Agadi ala vian nulidi ma haiabila iaha abamin uami. Iadi ibi Iaue aba ma abamin uami. ⁴ Vian cian miguavila nulidi namej abamin uami. Kenan fili tibi hen ihili hinihini hidilalan agadi nalusan iguben aba abamin uami. ⁵ Isipi fili tibi hisin agilan lihavidaci Isilaeli hidili agilan limin sibili ulan hivi me hinihini iliha iliha ula ula aba aba hinavilal agadi ci igahilin uami. Igahilavila vian cian miguavila abamin agasan hiji igahilin uami. ⁶ Hamej sadan Isilaeli hidili agiladi abiha uami. Asi Iaue agan namej abi aba abiha uami. Vian nuken Asi Iaue aba abi aba abiha uami. Namilan Isipi fili tibi hisin agiladi lihu hivi hinihini sibila hekili hekili vivi vihilifulif

hinilalaŋ aba abi aba abiha uami. Agadi ala mu tibi viaŋ liliŋ namilaŋ Isipi fili tibi agadi vala uavila nulidi lihu hivi ma hinibalaŋ aba abi aba abiha uami. Namilaŋ limin sibili ular hivi me hinidalaŋ viaŋ naludi likila viavila lamiliŋ huaci hinibalaŋ aba abi aba abiha uami. Viaŋ naludi ahiliahuavila iadi vidi vidiŋ hivi nulidi sibili lamiben aba abi aba abiha uami. Liliŋ namilaŋ nulidi lihu hivi ma hinibalaŋ aba abi abi abiha uami. ⁷ Viaŋ liliŋ namilaŋ iadi nuken hulan iamigali hinibalaŋ aba abi abi abiha uami. Hinidalaŋ viaŋ naludi nuken Asi hiniben aba abi abi abiha uami. Namilaŋ Isipi fili tibi hisin agiladi lihu hivi hinihini sibila hekili hekili vivi vihilifulfu hinilalaŋ aba abi abi abiha uami. Agadi ala mu tibi viaŋ liliŋ namilaŋ Isipi fili tibi agadi vala uavila nulidi lihu hivi ma hinibalaŋ aba abi abi abiha uami. Hamen liben agadi igavila abibalaŋ aba abi abi abiha uami. Asi Iaue nibu ala aludi Asi aba abibalaŋ aba abi abi abiha uami. ⁸ Vaka viaŋ cian miguavila fili tibi Ebilam san iguben aba nudı abamin aba abi abi abiha uami. Aisaki didan Jekopi didan avi abamin aba abi abi abiha uami. Viaŋ naludi likila via uavila fili tibi cian miguavila abamin heŋ ala lamiben aba abi abi abiha uami. Liliŋ fili tibi agaŋ naludi nuken fili tibi hinibali aba abi abi abiha uami. Viaŋ Asi Iaue aba abi abi abiha uami. ⁹ Lici Mosesi agaŋ cian agadi Isaeli hidili agilasaj sulami. Sulidaci nudı cian agadi ma igahilavimi. Sibila hekili hekili vihavihadami sadan nulidi hiji himahima san pam lihavimi.

¹⁰ Lihavidaci Asi Iaue Mosesi di abami. ¹¹ Nama Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agadi piŋ uavila abinan Isaeli hidili agiladi valici nudı fili tibi agadi vala uavibali uami. ¹² Hamen abici Mosesi cihu hibin abami. Isaeli hidili agilan iadi cian ma igahilavilalı uami. Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agaŋ avi iadi cian ma igahilibali akua uami. Iadi sibisan vihilidaci cian sihivia ma abilan uami. ¹³ Hamen abici cihu Asi Iaue agan Mosesi didan Alon didan abami. Isaeli hidili agiladidan Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agadidan abihalan

uami. Asi Iaue aludi nameŋ abi aba abihalaŋ uami. Isaeli hidili agiladi likila via Isipi fili tibi agadi valavila uhalaŋ aba abi aba abihalaŋ uami.

Mosesi di Alon di hidili pam agiladi ibi

¹⁴ Isaeli hidili agilan latihavila hidili hitiŋ hitiŋ hiniavihadami. Hinihini hulaŋ latihin hitiŋ hitiŋ agilan manigali dan hiniavihadami. Jekopi di ninanu Cimegen nibu Luben. Luben di ninadinu agiladi ibi nameŋ. Mu Hanoki. Mu Palu. Mu Hesilon. Mu Kalimi. Nibalan Luben hidili hivi iaha habilavila manigali hitiŋ hitiŋ dan hiniavihadami. ¹⁵ Jekopi di ninanu Iagiven nibu Simeon. Simeon di ninadinu agiladi ibi nameŋ. Mu Jemueli. Mu Jamin. Mu Ohati. Mu Jakin. Mu Sohali. Mu Sauli. Sauli iaminu nibu Kenan hidili. Nibalan Simeon hidili hivi iahavila habilavimi. ¹⁶ Jekopi di ninanu Alikegeŋ nibu Livai. Livai di ninadinu agiladi ibi nameŋ. Mu Gelison. Mu Kohati. Mu Melali. Livai di huali lugilavici ua 137 iahici himami. Nulidi ninadinilu ajihalinilu agiladi ibi nameŋ. ¹⁷ Gelison di ninadinu ahica. Mu Lipini. Mu Simei. Nibalan Gelison hidili hivi iahavila habilavimi. ¹⁸ Kohati di ninadinu agiladi ibi nameŋ. Mu Amilam. Mu Isihali. Mu Hebilon. Mu Usiel. Kohati di huali lugilavici ua 133 iahici himami. ¹⁹ Melali di ninadinu ahica. Mu Maheli. Mu Musi. Nibalan Livai hidili hivi iahavila habilavimi. ²⁰ Amilam agaŋ iaganu di nadinu humigaŋ pam hisin iahuinu Jokebeti di sabimi. Lici Jokebeti agaŋ Alon didan Mosesi didan huhilami. Lici Amilam di huali lugilavici ua 137 iahici himami. ²¹ Isihali di ninadinu agiladi ibi nameŋ. Mu Kola. Mu Nefeki. Mu Sikili. ²² Usiel di ninadinu agiladi ibi nameŋ. Mu Misaeli. Mu Elisafan. Mu Sitili. ²³ Aminadap di ninanadinu agiladi ibi nameŋ. Mu Nason. Nudi nadinu humigaŋ pam Eliseba. Alon agaŋ Eliseba di sabimi. Sabici ninaŋ limu ahica limu ahica huhilami. Mu Nadapi. Mu Abihu. Mu Eleasali. Mu Itamali. ²⁴ Kola di ninadinu agiladi ibi nameŋ. Mu Asili. Mu Elikana. Mu Abiasapi. Nibalan Kola hidili hivi iahavila habilavimi. ²⁵ Alon di ninanu Eleasali agaŋ Putiel di nadi mu agadi

sabimi. Sabiavila hiniavici ninan Finiasi di huhihami. Hulan agilan Livai hidili hulan latihin agiladi manigali hiniavihadami.

²⁶ Alon hula Mosesi hula nibilan Livai hidili agiladi latihin sadan Asi Iaue agan nulidi abami. Isaeli hidili latihin Isipi fili tibi hitin hitin hiniavilali agiladi ahica namilan nulidi likila via pam lamavila via uhalan uami. ²⁷ Lici hulan ahica agilan ala Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agadi abavimi. Nama Isaeli hidili agiladi valinan uavim uavimi.

Asi Iaue agan Mosesi sadan Alon sadan cian igumi.

²⁸ Mosesi agan Isipi fili tibi hinidaci Asi Iaue nudu abami. ²⁹ Vian nukej Asi Iaue uami. Iadi cian nasan iguadin agadi via uavila Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agasan suliha uami. ³⁰ Lici Mosesi agan Asi Iaue di abami. Nama iadi igilana uami. Iadi sibisan vihili lidaci cian sihivia ma abilan uami. Hamej sadan Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan iadi cian ma akua igahilibali uami.

7

¹ Hamej abici Asi Iaue agan Mosesi di abami. Ci iginan uami. Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan nadu igici nama vian me hinibana uami. Nadu isana Alon nibu cian igalahalaha hisin me hinihini nadu cian agadi Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agasan tibi sulibali uami. ² Akuaba akuaba cian mu mu nadu abadin agadi uavila Alon di abiha uami. Linan nibu Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agadi abici Isaeli hidili agiladi valici nudu fili tibi agadi vala uavim uami. ³ Agadi ala vian nukej lili nibu iadi cian lulibali uami. Lulici vian Isipi fili tibi hej vidividin mu hidili mu hidili abalamiben uami. Abalamidalin iga iga i aba abavibali uami. ⁴ Agadi ala nibu nadu cian ma igahilibali uami. Lici vian iadi vidividin hivi Isipi fili tibi hisin agiladi sibili lamiben uami. Lavila iadi hulan iamigali Isaeli hidili agiladi likiliben uami. Lili nibilan Isipi fili tibi agadi sikasikan vala uavibali uami. ⁵ Isipi fili tibi hisin agiladi

sibili lamiben uami. Sibili lamavila Isaeli hidili agiladi likiliben nibilan Isipi fili tibi agadi sikasikan vala uavibali uami. Vala uavidaci Isipi fili tibi hisin agilan igavila abavibali uami. O aba abavibali uami. Ha Asi Iaue nukej lici uavadi aba abavibali uami. ⁶ Lici Mosesi hula Alon hula Asi Iaue abami hamer laci ala lihavimi. ⁷ Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agadi piñ ua iahuavimi hadihu Mosesi di hualilugilavici ua 80 iahami. Alon di hualilugilavici ua 83 iahami.

Alon nudu kili limi via hidahida hisin agadi havalici migavila lahu lifami.

⁸ Lici Asi Iaue agan Mosesi didan Alon didan abami. ⁹ Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan naludi namej abibali uami. Vidividin abalamihalan aba abibali uami. Hamer abici nama Alon di abiha uami. Nadu kili limi via hidahida hisin agadi fili hivi havalinan migam aba abiha uami. Manigali agan igasulidaci kili limi agadi havalinan migam aba abiha uami. Hamer linan kili limi agan lahu lifibali aba abiha uami. ¹⁰ Lici Mosesi hula Alon hula manigali agadi piñ uavimi. Uavila Asi Iaue abami hamer laci ala lihavimi. Manigali agan hulan nusañ hiji igu hisin agilan hula ahuata hamer igasulavidaci Alon agan kili limi via hidahida hisin agadi fili hivi havalici migavila lahu lifami. ¹¹ Lici manigali agan igavila nudu hulan hiji hutesi dan agiladidan hulan hau hubila hubila hisin agiladidan abici nudu piñ vehavimi. Vevila nulidi mugiluñ agiladi ibi luvila luvila Alon limi hamer laci ala lihavimi. ¹² Nulidi kili limi via hidahida hisin agiladi fili hivi havalavici migavila lahu lifavimi. Lihavici Alon di lahu agan nulidi lahu agiladi iavaiaava hilivami. ¹³ Hamer lici ala manigali agadi hiji humigan ma iahami. Lici Mosesi di cian agadidan Alon di cian agadidan ma igahilami. Asi Iaue abami hamer laci ala limi.

Isipi fili tibi hisin agiladi avili agilan midi lifavibali agasan abami.

¹⁴ Lici Asi Iaue agan Mosesi di abami. Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan iadi lihu hivi ma hinilali uami. Hamer sadan

Isilaeli hidili agiladi ma valici uavibali uami. ¹⁵ Ci iginan uami. Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan cimidan cimidan Naili avili caba ulali uami. Hamen sadan nama cimidan sibañ nadil kili limi via hidahida hisin agadi viavila avili caba hen uavila manigali agasan makamija hiniha uami. ¹⁶ Hinidanañ veci nameñ abiha uami. Alan Ibilu cian hisin aba abiha uami. Aludi Asi Iaue agan iadi abici ven aba abiha uami. Nibu nadil abi aba abiha uami. Iadi hulan iamigali valinan fili tibi kili humisi akuuba akuuba apali hen uavila iadi ibi minjaiahavim aba abi aba abiha uami. Vian nadil hamen abiliñ ala nama iadi cian ma igahilanañ aba abi aba abiha uami. ¹⁷⁻¹⁸ Vian kili limi via hidahida hisin agadi hivi liliñ avili agan midi lifibali aba abi aba abiha uami. Midi lifici hehilan agilan haba himavibali aba abi aba abiha uami. Haba himavici avili agan avi mutu hisi libali aba abi aba abiha uami. Isipi fili tibi hisin agilan avi avili agadi nana sanj valavibali aba abi aba abiha uami. Vianakuuba akuuba liliñ igavila abibanan aba abi aba abiha uami. O Asi Iaue nibu Asi amin sibañ aba abibanañ aba abi aba abiha uami. ¹⁹ Lavila Mosesi di cihu ala abami. Nama Alon di abiha uami. Nadil kili limi via hidahida hisin agadi viavila ati lamalama udanan Isipi fili tibi hisin agiladi avili hekili hekili agilan avili makañ hekili hekili agilan midi lifavim aba abiha uami. Idu hekili hekili agilan idu ciki ciki agilan midi lifavim aba abiha uami. Isipi fili tibi hisin agiladi avili sikasikan sibili lavila midi pam lifavim aba abiha uami. Avili kili hunan liba hunan hivi hiniavibali agilan avi midi lifavim aba abiha uami. ²⁰ Lici manigali agan hulan nusan hiji igu igu hisin agilan hula igasulavidaci Mosesi hula Alon hula Asi Iaue abami hamen laci ala lihavimi. Alon nudil kili limi via hidahida hisin agadi minjaiaha Naili avili agadi ifici midi lifami. ²¹ Lici hehilan akuuba akuuba agilan haba himavimi. Avili agilan avi mutu hisi lihavimi. Lihavici hulan iamigali agilan avili agiladi nana sanj lihavimi ala hima. Isipi fili tibi hisin agiladi avili agilan sikasikan midi lifavimi. ²² Lihavici hulan

hau hubila hubila hisin agilan vevila nulidi mugilun agiladi ibi luvila luvila Alon limi hameñ laci ala lihavimi. Lihavici manigali agan Mosesi di cian agadidañ Alon di cian agadidañ ma igahiladami. Lidin nulidi cian agadi luladami. Asi Iaue abami hamen ala limi. ²³ Manigali agan nudil ular hivi uavila akuuba akuuba iahami agasan hiji ma lamami. ²⁴ Lici Isipi fili tibi hisin hulan iamigali agilan Naili avili agadi niben aba lihavimi ala hima. La avili caba hen avili simi tulil mu mu mavavimi. Mayavila hen navimi. ²⁵ Naili avili agan sibili lavila hinidaci uaian human limu fihala human limu pabin ciñin umi.

8

Asi Iaue agan abici suli agilan iahavimi.

¹ Lici Asi Iaue agan Mosesi di cihu ala abami. Nama manigali di piñ uavila nudil nameñ abiha uami. Asi Iaue nameñ abi abi abiha uami. Iadi hulan iamigali agiladi valinan uavila iadi ibi minjaiahavim aba abi abi abiha uami. ² Ma valinan uavici havian abiliñ suli agilan uavila nadil fili tibi agadi sikasikan sibili lamavibali aba abi abi abiha uami. ³ Suli agilan Naili avili hen mila fihalavibali aba abi aba abiha uami. Lavila avili agadi valavila cihu nadil ular hekili agasan uavibali aba abi abi abiha uami. Nadil ani hinihini hisin uvil heñ ivouavibali aba abi abi abiha uami. Nadil vadim ani hisiva hisiva hisin heñ avi iahuavibali aba abi abi abiha uami. Hulan nasañ hiji igu igu hisin agiladi ular heñ ivouavibali aba abi abi abiha uami. Nadil hulan iamigali agiladi ular hivi ivouavibali aba abi abi abiha uami. Hilanana uvil hivi ivouavibali aba abi abi abiha uami. Maci enala enala hunan misin hivi avi miguavibali aba abi abi abiha uami. ⁴ Nadil hadipili hivi havala havala iahuavibali aba abi abi abiha uami. Hulan nasañ hiji igu igu hisin agiladi hadipili hivi havala havala iahuavibali aba abi abi abiha uami. Nadil hulan iamigali agiladi hadipili hivi avi havala havala iahuavibali aba abi abi abiha uami.

⁵ Lavila Mosesi di cihu ala abami. Alon di abiha uami. Nadil kili limi via hidahida hisin agadi minjaiaha ati lamalama udanan

avili hekili hekili avili makar hekili hekili idu hekili hekili hen suli agilan iahavim aba abihha uami. Iahavila Isipi fili tibi hen uavibali aba abihha uami. ⁶ Lici Mosesi agan Alon di abici hamej laci ala limi. Nudi kili limi via hidahida hisin agadi miyajaha avili agiladi ati lamalama udaci suli agilan iahaiaha Isipi fili tibi hen mila fihalavimi. ⁷ Lici hulan hau hubila hubila hisin agilan avi nulidi mugilun agiladi ibi luvilavici suli agilan avili agiladi valavila Isipi fili tibi uavimi. Alon limi hamej laci ala lihavimi. ⁸ Lihavici manigali agan Mosesi sadan Alon sadan cian abici uci vehavimi. Vehavici abami. Ahica namilaq Asi Iaue di mavin cian cian abihalaq uami. Abilan Asi Iaue suli nagiladi lahum uami. Sulu nagiladi lahuci vian iadi hulan iamigali agilan hula huaci akua hinibalu uami. Hamej lici ha vian nudi hulan iamigali agiladi valilin uavila nusaq akuaba akuaba sagali hilahila iguavibali uami. ⁹ Lici Mosesi abami. Nama nukej mihiq laminan vian Asi Iaue di abiben uami. Nasadan hulan nasan hiji igu igu hisin agilasadan abiben uami. Nadi hulan iamigali agilasan avi abiben uami. Abilin suli naludi ulan hivi hiniavadi agilan vala uavibali uami. Naludi hadipili hivi havala havala iahuavadi agilan avi vala uavibali uami. Uavila Naili avili hivi pam hiniavibali uami. ¹⁰ Lici manigali agan abami. Amili Asi Iaue di abihha uami. Lici Mosesi abami. Nama abinan hamej ala liben uami. Vian Asi Iaue di abilin akuabaakuaba libali agadi igavila nama hiji namej igahilibanan uami. Isilaeli hidili agiladi Asi Iaue pam hinilali aba abibanaq uami. Asi mu nibu me agan fili nej ma hinilali aba abibanaq uami. ¹¹ Lici suli nadu hadipili hivi nadu ulan akuaba agiladi hivi havala havala iahuavadi agilan vala uavibali uami. Hulan nasan hiji igu igu hisin agiladi hadipili hivi nadu hulan iamigali agiladi hadipili hivi havala havala iahuavadi agilan avi vala uavibali uami. Vala uavila Naili avili hivi pam hiniavibali uami. ¹² Lavila Mosesi hula Alon hula manigali agadi vala uavimi. Uavila suli agilan manigali di vala uavibali aba Mosesi agan Asi Iaue di mavin cian

cian abami. ¹³ Lici Asi Iaue agan hamej laci ala limi. Sulu ulej muji hiniavimi agiladi lici haba hima fihalavimi. Ulaq caba caba hiniavimi agilan haba hima fihalavimi. Hualabila lua muji hiniavimi agilan avi haba hima fihalavimi. ¹⁴ Lihavici Isipi fili tibi hisin hulan iamigali agilan suli vali vali agiladi likila likila vavevave migudibavimi. Lihavici suli vali vali agilan haba hulivavimi. ¹⁵ Hulivavidaci manigali agan igici suli agilan hima fihalavimi. Lihavici ala manigali di hiji humigan agan ma iahami. Lici Mosesi di cian agadidan Alon di cian agadidan ma igahilami. Asi Iaue abami hamej laci ala limi.

Fili ibili agan iagui lifavimi.

¹⁶ Asi Iaue agan Mosesi di cihu ala abami. Alon di abihha uami. Nama nadu kili limi via hidahida hisin agadi hivi fili ibili agadi ifiha aba abihha uami. Ifinan Isipi fili tibi nej fili ibili sikasikan agilan iagui lifavim aba abihha uami. ¹⁷ Lici hamej ala limi. Alon di abici nudi kili limi via hidahida hisin agadi hivi fili ibili agadi ifici iagui lifavila hulan iamigali sihim saban Isipi fili tibi hiniavimi agiladi sikasikan hafilibavimi. ¹⁸ Lihavici Isipi fili tibi hisin hulan hau hubila hubila hisin agilan nulidi mugilun agiladi ibi luvilavici ala fili ibili agan iagui ma lifavimi. Alon lici iagui lifavimi agilan pam hulan iamigali agiladidan sihim saban agiladidan sikasikan hafilibavimi. ¹⁹ Lihavici hulan hau hubila hubila hisin agilan manigali agadi abavimi. Ha Asi Iaue nukej lici iahavi uavimi. Hamej abavici ala Asi Iaue abami agan hamej laci ala limi. Manigali agadi hiji humigan ma iahami. Lici Mosesi di cian agadidan Alon di cian agadidan ma igahilami.

Mumali agilan vehavimi.

²⁰ Lici Asi Iaue agan Mosesi di cihu ala abami. Ci iginan uami. Manigali agan cimidaj cimidaj hivi avili caba hen velali uami. Nama uavila manigali san makamija hiniha uami. Hinidanaq veci igavila iadi cian agadi abihha uami. Asi Iaue agan namej abi aba abihha uami. Nama iadi hulan iamigali agiladi valinan uavila iadi ibi miyajahavim aba abi aba abihha uami. ²¹ Ci iginan aba abi aba abihha

uami. Nama iadi hulan iamigali agiladi ma valinan uavici aba abi aba abiha uami. Ha vianumumalagi agiladi abili nasadan hulan nasan hiji igu igu hisin agilasadan uavibali aba abi aba abiha uami. La nadihulan iamigali agilasadan avi uavibali aba abi aba abiha uami. Uavila nadihulan agiladi hivi mila fihalavibali aba abi aba abiha uami. Isipi fili tibi hisin limu hihile agiladi ulan agiladi hivi mila fihalavibali aba abi aba abiha uami. Naludifili tibi hej avi milavila laligua fihalavibali aba abi aba abiha uami. ²² Agadiala mumalagi agilan iadi hulan iamigali Gosen fili tibi hiniavilalihen ma uavibali aba abi aba abiha uami. Hamej lili igavila namen igahilibanaqabaabiababiha uami. Ha Asi Iaue nuken Isipi fili tibi nej vidividin abalami aba abibanaqabaabiababiha uami. ²³ Agadiala iadi hulan iamigali agiladi valili huaci hiniavibali aba abi aba abiha uami. Nadihulan iamigali agilan pam vihili hamej agadiamiliigavibali aba abi abiha uami. ²⁴ La Asi Iaueagan hamej laci ala limi. Mumalagi agiladi abici Isipi fili tibi agadaihaiabila mu hivi mu hivi uavimi. Uavila manigali di ulan agiladi hivi ivouavimi. Hulan nusan hiji igu igu hisin agiladi ulan agiladi hivi avi ivouavimi. Lavila mumalagi Isipi fili tibi agadasikasikan sibili lamavimi.

²⁵ Lihavici manigali agan Mosesi sadan Alon sadan abici vehavici abami. Namilan uavila naludi Asisan Isipi fili tibi nej sagali hilahila iguhalan uami. ²⁶ Lici Mosesi abami. Alan hamej limili huaci ma libali uami. Isipi fili tibi hisin agilan igavici alan Asi Iaue san sihim saban nibilan sagali ma hilahila iguavilalagi agiladi viavila sagali igubalu aba limili alusan humigan vihili vihavibali uami. Humigan vihili viavila liba kum kum agiladi vivi havala havala aludi ifihimavibali uami. ²⁷ Alan fili tibi kili humisiakuabaakuabapalihen uavila anihulin me hivi Asi Iaue san sagali hilahila igubalu uami. Asi abali hamej laci ala libalu uami. ²⁸ Lici manigali agan abami. Alialan uami. Vian naludi valili uavila fili tibi kili humisiakuabaakuabapali hen Asi Iaue san sagali hilahila iguhalan uami. Atan siban umilan uami. Namilan

Asi Iaue di abilan iadi ahiliyahuci mumali agilan vala uavim uami. ²⁹ Lici Mosesi abami. Alan nadihulan uavila Asi Iaue di abiben uami. Abili mumalagi agiladi amili lahubali uami. Mumalidi nadihivi hiniavi agiladidan hulan nasan hiji igu igu hisin agiladi hivi hiniavi agiladidan lahubali uami. Nadihulan iamigali agiladi hivi hiniavi agiladi avi lahubali uami. Lahuci aludi anali abiminan uami. Analibavila hulan iamigali agilan Asi Iaue san sagali hilahila igubalu aba lihavibali agiladi abamigiliminaq uami.

³⁰ Hamej bavila Mosesi agan manigali agadivala uavila Asi Iaue di mavin cian cian abami. ³¹ Lici Asi Iaue agan Mosesi abami hamej laci ala limi. Mumalagi agiladi licimanigali agadidahan hulan nusan hiji igu igu hisin agiladidan vala uavimi. Nudihulan iamigali agiladi avi sikasikan vala ua fihalavimi. Pabin ciki avi ma hiniavimi. ³² Mumalagi agilan uavici cihu manigali di hiji humigan ma iahami. Hamej sadan Isilaeli hidili agiladi ma valici uavimi.

9

Sihim saban agilan haba himavimi.

¹ Lici Asi Iaue agan Mosesi di cihu ala abami. Uavila manigali di namen abiha uami. Ibilu cian hisin aludi Asi Iaue agan namen abiabiha uami. Iadi hulan iamigali agiladi valinan uavila iadi ibi miyaaiahavim abaabiabiha uami.

²⁻³ Nama nulidi abamigilinan hiniavici havian lili himuhimu hekili agan naludi sihim saban agiladi hivi iahibali abaabiabiha uami. Naludi saban osisaban doniki saban kameli saban bulimakau saban sipsipi saban meme agiladi hivi sikasikan iahibali abaabiabiha uami.

⁴ Agadiala Isilaeli hidili agiladi sihim saban valili huaci hiniavibali abaabiabiha uami. Isilaeli hidili agiladi sihim saban agilan pabin ciki avi ma himavibali abaabiabiha uami. Isipi fili tibi hisin naludi sihim saban agilan pam haba himafihalavibali abaabiabiha uami.

⁵ Lavila Asi Iaue mihi lamavila abami. Amili vian nuken lili himuhimu hekili agan iahibali uami. ⁶ Lavila hamej laci ala limi. Lici Isipi fili tibi hisin agiladi sihim

saban agilan haba hima fihalavimi. Agadi ala Isilaeli hidili agiladi sihim saban agilan pabin ciki avi ma himavimi. ⁷ Lici manigali agan nudi sibila hisin hulan agiladi abici ua igavila ve nudi abavimi. Isilaeli hidili agiladi sihim saban agilan ma himavi uavimi. Hamej abavici manigali agan humigan vihili viavila Isilaeli hidili agiladi ma valici uavimi.

Hacim hekili hekili agilan Isipi fili tibi hisin agiladi hadipili hivi iahavimi.

⁸ Lici Asi Iaue Mosesi didan Alon didan abami. Ahica namilañ ular mu fili can ejala ejala avin hivi hilavidaci vidividin lihavilalı hen uhalan uami. Uavila avin ibili agadi viavila manigali di piñ uhalan uami. Ua iahulan nibu igasulidaci Mosesi nama avin ibili agadi havalinan iahum uami. ⁹ Iahuavila avin ibili agan fili ibili me sikasikan Isipi fili tibi agadi hafilibibali uami. Ibili agan migavila hulan iamigali agiladi hadipili hivi sihim saban agiladi hadipili hivi sikasikan hafiliba fihalici hacim hekili hekili agilan nulidi hadipili hivi iahaiaha vikuavibali uami. ¹⁰ Lici hamej laci ala lihavimi. Ulañ mu fili can ejala ejala avin hivi hilavidaci vidividin lihavihadami hen uavila avin ibili agadi via manigali agadi piñ uavimi. Ua lagulamavici manigali agan nulidi igasulidaci Mosesi agan avin ibili agadi havalici iahumi. Lici avin ibili agan migici hacim hekili hekili hulan iamigali agiladi hadipili hivi sihim saban agiladi hadipili hivi iahaiaha vikuavimi. ¹¹ Lihavici hulan hau hubila hubila hisin agilan hacim dan hinihini Mosesi di piñ ma uavimi. Isipi fili tibi hisin hulan iamigali sikasikan hacim dan hacim dan pam hiniavimi. ¹² Hacim dan hacim dan hiniavidaci Asi Iaue nuken lidaci manigali agadi hiji humigan ma iahami. Lici Mosesi di cian agadidan Alon di cian agadidan ma igahilami. Asi Iaue Mosesi di abami hamej laci ala limi.

Avili yumili liba hilici hilici me agilan migavimi.

¹³ Lici Asi Iaue agan Mosesi di cihu ala abami. Nama cimidän sibañ uavila manigali di igavila namej abiha uami.

Ibilu cian hisin aludi Asi Iaue agan namej abi aba abiha uami. Iadi hulan iamigali agiladi valinan uavila iadi ibi miñaiahavim aba abi aba abiha uami. ¹⁴ Nama hamej ma linañ viañ abiliñ vihili mu hidili mu hidili agilan nadı hivi iahavibali aba abi aba abiha uami. Hulan nasañ hiji igu igu hisin agiladi hivi iahavibali aba abi abi abiha uami. Nadı hulan iamigali agiladi hivi avii iahavibali aba abi aba abiha uami. Viañ hamej liliñ hiji igahilavila abibanañ aba abi aba abiha uami. Fili tibi mu hivi mu hivi Asi Iaue me agilan ma hiniavilalı aba abibanañ aba abi aba abiha uami. ¹⁵ Viañ iadi vidividin hivi nadidan nadı hulan iamigali agiladi dan sibili lamacin padan namilañ himuhimu hekili himavila fili nej ma hinivalan aba abi aba abiha uami. ¹⁶ Agadi ala viañ nadı valilin hiniidan iadi vidividin agadi abalamidalin igibanañ aba abi aba abiha uami. Igidanañ hulan iamigali limu hihile agilan iadi ibi agasan fili tibi mu hivi mu hivi sulasula hidavibali aba abi aba abiha uami.

¹⁷ Nama nadı nuken ibi miñaiahaha iadi cian agiladi lulalula hiniylanab aba abi aba abiha uami. La iadi hulan iamigali agiladi ma valinan uavi aba abi abiha uami. ¹⁸ Ci iginanaba abi aba abiha uami. Amili uaian lamigañ malicin hiniidi namej ala hiniidaci viañ liliñ avili vumili liba hilici hilici me agilan migavibali aba abi aba abiha uami. Vaka Isipi fili tibi hisin agilan hidili maha nibilañ nuken nuken Isipi fili tibi agadi migilavihadami hadihu avili vumili liba hilici hilici me hamej agiladi ma igavihadami aba abi aba abiha uami. La hidahida ve iabi nej avi hamej ma igavi aba abi aba abiha uami. ¹⁹ Hamej sadan nadı hulan iamigali agiladi abiha aba abi abiha uami. Abinan nulidi saban bulimakau agiladi dan nulidi akuaba akuaba haiabila hiniavi agiladi dan likila likila uleñ muji lamavim aba abi abi abiha uami. Viañ liliñ avili vumili liba hilici hilici me agilan migavila hulan iamigali sihim saban haiabila hiniavi agiladi ificabilavici himavibali aba abi abiha uami. ²⁰ Lici hulan manigali san

hiji igu igu hisin limu hihile agilan Asi Iaue di cian agadi igahilavila haba lidavimi. Lidavila nulidi sibila hisin hulan limu hihile agiladidan nulidi sihim saban agiladidan likila likila ulej muji lamavimi. ²¹ Agadi ala hulan limu hihile agilan Asi Iaue di cian agasan ma lidavimi. Lavila nulidi sibila hisin hulan agiladidan nulidi sihim saban agiladidan likila likila ulej muji hivi ma lamavimi. Nulidi valavici haiabila hiniavimi.

²² Hiniavidaci Asi Iaue Mosesi di abami. Nadi human agadi minjaiahua uavila uaian susu hivi ati lamine avili vumili liba hilici hilici me agilan Isipi fili tibi hen migavibali uami. Lavila hulan iamigali sihim saban simin isabilan hualabila hisin agiladi sikasikan ificabilavibali uami. ²³ Lici Mosesi agan nudi kili limi via hidahida hisin agadi minjaiahua uaian susu hivi ati lamici Asi Iaue lici imamulan minjalaplici libilan ifami. Ifidaci libilan hilici hilici agilan Isipi fili tibi hen sikasikan fili hivi migalahilavimi. Lihavidaci avili vumili liba hilici hilici me agilan migavimi. ²⁴ Imamulan minjalaplidaci libilan ifami. Ifidaci libilan hilici hilici agilan sikasikan umi vemi. Avili vumili liba hilici hilici me agilan migamiga Isipi fili tibi agadi sikasikan hafiliba fihalavimi. Vaka Isipi fili tibi hisin agilan hidili maha nibilan nuken nuken Isipi fili tibi agadi migilavihadami hen avili vumili liba hilici hilici me hamen agiladi ma igavihadami. Cihu hidahida ve hadihu laci vihili hamen agadi igavimi. ²⁵ Avili vumili liba hilici hilici me agilan Isipi fili tibi hisin hulan iamigali sihim saban haiabila hiniavimi agiladi sikasikan ificabilavimi. Akuaba akuaba simin isabilan hualabila hivi hiniavimi agiladi sikasikan ificabilavimi. Kili huliavinci amin lamavidaci navihadami agiladi avi sikasikan ificabilavimi. ²⁶ Agadi ala Isilaeli hidili hiniavihadami hen avili vumili liba hilici hilici me agilan ma migavimi. Fili tibi agadi ibi Gosen. Gosen nibu Isipi fili tibi agadi limu tibi.

²⁷ Lici manigali agan Mosesi sadaq Alon sadaq cian abici uci vehavici nulidi abami. Iabi vian lusin sibili vin uami. Asi Iaue agan

huaci sibar uami. Vian iadi hulan iamigali agilan hula lusin sibili dan hinidalu uami. ²⁸ Libilan ifidaci avili vumili liba hilici hilici me agilan migavadi agasan valin uami. Asi Iaue di abilan abamigilam uami. Hamen lici ha vian naludi valilin ubalan uami. Nen ma hinibalan uami. ²⁹ Lici Mosesi agan abami. Vian nadi haiabila nagadi vala uavila iadi human agiladi minjaiahua Asi Iaue di abilin libilan agadidan avili vumili liba hilici hilici me agiladidan abici valavibali uami. Hamen lici nama hiji namej lamicha uami. Fili nana Asi Iaue di aba abiba uami. ³⁰ Agadi ala vian naludi ci igin uami. Nama hulan nasaq hiji igu igu hisin agilan hula Asi Iaue san ma lidilalan uami.

³¹ Avili vumili liba hilici hilici me migavimi hadihu ala kili ciki ciki mani ahuka fu hajin dan me agilan fu hajin dan hinihini sibili lihavimi. Haloha cahu bali agilan avi hilici san fu lamavidaci avili vumili liba hilici hilici me agilan lihavici sikasikan sibili lihavimi. ³² Agadi ala haloha cahu uit mu hidili mu hidili agilan pam ma sibili lihavimi. Nulidi fu mikin ciki ciki sadaq nibilan ma sibili lihavimi. ³³ Lihavici Mosesi agan manigali di vala haiabila ivouavila nudi human agiladi minjaiahua Asi Iaue di abami. Lici libilan ifami agan valami. Avili vumili liba hilici hilici me migavimi agilan valavimi. Avili migami agan avi valami. ³⁴ Lici manigali agan igici libilan ma ifami. Avili vumili liba hilici hilici me agilan ma migavimi. Avili migami agan avi valami. Lihavici manigali agan hula hulan nusaq hiji igu igu hisin agilan hula Asi di cian lulavila lusin sibili cihu ala vihavimi. ³⁵ Manigali di hiji humigaq agan ma iahami. Hamen sadaq Isilaeli hidili agiladi ma valici uavimi. Asi Iaue Mosesi di abami hamen laci ala limi.

10

Hujibilam agilan vehavimi.

¹ Lici Asi Iaue agan Mosesi di abami. Nama manigali agadi piñ uha uami. Vian liliñ manigali agan hulan nusaq hiji igu igu hisin agilan hula uavauava me hiniavidaci

nulid̥i hiji humigañ agilañ ma iahavibali uami. La nibileñ igasulavidaci nulid̥i haibila heñ viañ nulisan̥ vidividiñ mu hidili mu hidili agiladi abalamiben uami. ² Viañ hamen̥ liliñ mufili mufili nama nad̥i ninadina ajihalina agiladi nameñ abibanañ uami. As̥i agan̥ nudi vidividiñ agadi Isipi fili tibi hisin̥ agilasañ abalamidaci ala nibileñ hulan̥ uavauava me hinihini nudi cian̥ ma igahilavihadami aba abibanañ uami. Hameñ aba aba viañ akuaba akuaba lilan̥ agasan̥ igahilahila nameñ abibalañ uami. As̥i Iaue nibu As̥i sibañ aba abibalañ uami.

³ Lici Mosesi hula Alon hula manigali agadi piñ uavila abavimi. Ibilu cian̥ hisin̥ aludi As̥i Iaue agan̥ nameñ abi uavimi. Nama akape tibi iadi cian̥ agadi lulalula iadi lihu hiv̥i ma hinilanañ aba abi uavimi. Nama iadi hulan̥ iamigali agiladi valinan̥ uavila iadi ibi miñajahavim̥ aba abi uavimi. ⁴ Nama hamen̥ ma linañ viañ amili hujibilam agiladi abiliñ vevila nad̥i fili tibi heñ mila fihalavibali aba abi uavimi. ⁵ Milavila sikasikan hafilibavici fili agadi ma igibanañ aba abi uavimi. Lavila simiñ isabilan̥ avili vumili liba hilici hilici me agilañ ma ificabilavalı agiladi sikasikan na fihalavibali aba abi uavimi. Kili asin̥ muvi iahavadi agiladi avi sikasikan na fihalavibali aba abi uavimi. ⁶⁻⁷ Lidin̥ nad̥i ulan̥ agiladi hiv̥i ivouavibali aba abi uavimi. Hulan̥ nasan̥ hiji igu igu hisin̥ agiladi ulan̥ agiladi hiv̥i ivouavibali aba abi uavimi. Nad̥i hulan̥ iamigali agiladi ulan̥ hiv̥i avi ivouavibali aba abi uavimi. Vaka iagagalinalu iauacagalinalu agilañ hidili maha Isipi fili tibi ve hiniavhadami hadihu hujibilam hamen̥ agiladi ma igavihadami aba abi uavimi. Hinia veve iabi avi hujibilam hamen̥ agiladi ma igavilali aba abi uavimi. Mosesi cian̥ abici ci lici limu cimilavila vala ivoudaci hulan̥ manigali san̥ hiji igu igu hisin̥ agilañ nulid̥i manigali agadi abavimi. Ci iginan̥ uavimi. Mosesi hulan̥ iamigali likila via uu san̥ abidaci nama milimijidanan̥ alan̥ vihili mu mu agiladi igilalu uavimi. Hulan̥ agiladi valinan̥ uavila nulid̥i As̥i Iaue di ibi miñajahavim̥ uavimi. Isipi fili tibi nagañ ci sibili sibañ ladi uavimi.

⁸ Lihavici manigali agan̥ abici Mosesi didan̥ Alon didan̥ ua viavila nudi piñ vavehavimi. Vavehavici manigali agan̥ Mosesi didan̥ Alon didan̥ abami. Namilan̥ uavila naludi As̥i Iaue di ibi miñajahihalañ uami. La cihu ala abitihami. Ani ani agilañ uavibali uami. ⁹ Lici Mosesi nudi abami. Hulan̥ iamigali minibili agilañ hulan̥ iamigali hadi hadi agilañ uavibali uami. Ninanadi agilañ uavibali uami. Alan̥ ahuata hamen̥ saban̥ sipsipi saban̥ bulimakau agiladi likila ubalu uami. Uavila As̥i Iaue di ibi miñajahaiha simiñ hekili hilanibalu uami. ¹⁰ Lici Isipi fili tibi hisin̥ agiladi manigali agan̥ As̥i Iaue di abacuvacuva me abami. As̥i Iaue agan̥ Isilaeli hidili namilan̥ hula amir̥ hinici ha viañ naludidän̥ naludi abinadinalu ninadinalu agiladidän̥ valiliñ uvalan̥ uami. Viañ naludi ci igin uami. Namilan̥ akuaba lusin̥ sibili viben aba lilan̥ uami. ¹¹ Viañ naludi valiliñ iamigali ninanadi dan̥ ma ubalañ uami. Ha hima sibañ uami. Hulan̥ pam uu san̥ vidividiñ abilañ sadan̥ hulan̥ laci uavila As̥i Iaue di ibi miñajahihalañ uami. Lavila nudi sibila hisin̥ hulan̥ agiladi abici Alon didan̥ Mosesi didan̥ lahuavici haiabila ivavehavimi.

¹² Ivavehavici As̥i Iaue Mosesi di abami. Nadi human agadi miñajaiha Isipi fili tibi agadi ati laminan̥ hujibilam agilañ vehavim̥ uami. Vevila simiñ isabilan̥ akuaba agiladi sikasikan na fihalavibali uami. Avili vumili liba hilici hilici me agilañ ma ificabilavalı agiladi sikasikan na fihalavibali uami. ¹³ Lici Mosesi nudi kili limi via hidahida hisin̥ agadi miñajaiha ati lamici As̥i Iaue lici huñe agan̥ uaiañ iahaiha kilikili heñ vemi. Huñe veve hinidaci uaian̥ pabin̥ umi. Hifili pabin̥ umi. Lici cimidän̥ sibañ hujibilam agilañ vehavimi. ¹⁴ Hujibilam akape agilañ vevila Isipi fili tibi agadi sikasikan hafiliba fihalavimi. Vaka Isipi fili tibi hisin̥ agilañ hujibilam hamen̥ agiladi ma igavihadami. Isilaeli hidili agilañ vala uavici avi mu tibi hiv̥i ma igavimi. ¹⁵ Hujibilam agilañ vevila fili agadi hafiliba fihalavici fili agan̥ cibin̥ himavila hinimi. Lici fili agadi ma igavimi. Lihavici hujibilam agilañ simiñ isabilan̥ akuaba

akuaba avili vumili liba hilici hilici me agilan ma ificabilavimi agiladi sikasikan na fihalavimi. Kili avili vumili liba hilici hilici me agilan ma ificabilavimi agiladi amin agiladi avi na fihalavimi. Lihavici kili asin simin isabilan humisi akuaba Isipi fili tibi hiniavimi agilan apali siban hiniavimi. ¹⁶ Lici manigali agan lihalih siban cian abici uci Mosesi hula Alon hula vehavimi. Vehavici abami. Vian naludi Asi Iaue didan naludidaj lusin sibili viavila hugi dan hinidin uami. ¹⁷ Hamej sadan iadi hugi agadi hivihalan uami. Hivavila naludi Asi Iaue di abilan hujiblam agiladi lahuci vala uavim uami. Hujiblam agilan iadi sibili lamiben aba lihavadi uami. ¹⁸ Lici Mosesi hula Alon hula manigali agadi vala uavimi. Uavila Mosesi agan Asi Iaue di mavin cian cian abami. ¹⁹ Abici Asi Iaue agan lici huje vidividin agan uaian migumigu kilikili hen vemi. Veve hujiblam agiladi lulaniklidaci sikasikan Letisi avili hekili hen uavimi. Lihavici Isipi fili tibi agan hujiblam apali hinimi. ²⁰ Lici Asi Iaue agan nuken lidaci manigali di hiji humigan ma iahami. Hamej sadan hulan iamigali agiladi valici uu san hiji ma lamami. ²¹ Lavila Mosesi di lahuavila abami. Nama iaha valavila uha uami. Nama iadi cihu cihu ma ve igibana uami. Nama cihu vevila iadi iginan vian nadifihimiben uami. ²² Lici Mosesi cian agadi igahilavila abami. Abinan hamen laci ala liben uami. Vian nadif cihu cihu ma ve igiben uami.

Hifili hekili migami.

²¹ Lici Asi Iaue agan Mosesi di abami. Nadi human agadi minjaiahua ati lamina hifili agan Isipi fili tibi agadi sikasikan hafilibali uami. Lici Isipi fili tibi hej hifili hekili migibali uami. ²² Lici Mosesi human minjaiahua ati lamici hifili hekili migami. Migavila Isipi fili tibi agadi sikasikan hafiliba fihalici hifili laci hinimi. Lavila cihej me hivi cihu abilu havalami. ²³ Hifili laci hinidaci hulan iamigali Isipi fili tibi hisin agilan nibilan nuken igiben aba lihavimi ala hima. Ma igavimi. Lici hulan iamigali agilan hadihu ulej muji pam hiniavimi. Haiabila ma ivavehavimi. Agadi ala Isilaeli hidili agilan hiniavimi hen hifili agan nulidi hivi ma hinimi. ²⁴ Lici manigali agan Mosesi san cian abici uci vemi. Veci manigali agan abami. Alia uami. Namilan uhalan uami. Uavila Asi Iaue di ibi minjaiahihalan uami. Hulan iamigali ninanadi sikasikan hamen uhalan

uami. Saban sipsipi saban bulimakau agiladi laci valilan hiniavim uami. ²⁵ Lici Mosesi cihu ala abami. Hima uami. Nama aludi valinan sihim saban avi likila via ubalu uami. Uavila aludi Asi Iaue san sagali hilahila igubalu uami. ²⁶ Alan sihim saban agiladi sikasikan likila via ubalu uami. Pabin ciki avi ma valibal uami. Sihim saban limu hihile ha aludi Asi Iaue san sagali hilahila igubalu uami. Alan ma igalu uami. Asi Iaue agan akiaki sihim san abibali uami. Alan uavila Asi Iaue san sagali hilahila igu igu hisin fipi hivi iahuavila hen ala sihim saban agiladi labilibal uami. Labilavila sagali igu igu san hitin lamibal uami. ²⁷ Lici Asi Iaue nuken lidaci manigali agadi hiji humigan ma iahami. Hamej sadan hulan iamigali agiladi valici uu san hiji ma lamami. ²⁸ Lavila Mosesi di lahuavila abami. Nama iaha valavila uha uami. Nama iadi cihu cihu ma ve igibana uami. Nama cihu vevila iadi iginan vian nadifihimiben uami. ²⁹ Lici Mosesi cian agadi igahilavila abami. Abinan hamen laci ala liben uami. Vian nadif cihu cihu ma ve igiben uami.

11

Ninan Cimegej agilan himavibali uami.

¹ Lici Asi Iaue Mosesi di abami. Cihu tibi vian Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agadidaj nudu hulan iamigali agiladidaj sibili lamiben uami. Hamej lili naludi abici hej ubala uami. Naludi lahuci haiabila agadi sikasikan vala ubalan uami. ² Isilaeli hidili hulan iamigali agiladi abavila sikasikan ahuata hamen uhalan uami. Uben aba Isipi fili tibi hisin naludi mik hiniavilal agiladi abitihihalan uami. Huna liba siliva hivi liba gol hivi vihaval agilasan abitihilar nalusa iguavibali uami. ³ La Asi Iaue agan lici Isipi fili tibi hisin agilan Isilaeli hidili agiladi huaci igavihadami. Hulan manigali san hiji igu igu hisin agilan hula hulan iamigali Isipi fili tibi hisin agilan hula hiji namen igahilavihadami. Mosesi nibu hulan ibi dan uavihadami.

⁴ Lihavidaci Mosesi agan manigali agadi abami. Ci iginan uami. Asi Iaue agan

namen abi uami. Hifili alihan hivi viaj Isipi fili tibi hej hidiben aba abi uami. ⁵ Hididalin Isipi fili tibi hisin agiladi ninan Cimegen agilan sikasikan haba hima fihalavibali aba abi uami. Nad ninan Cimegen nad uvissijin viavila manigali hinivi agan himibali aba abi uami. Hima vioua sibila hisin iamigali halihah cahu uit ificabilacabila sigiti likalavilal agiladi ninan Cimegen agilan himavibali aba abi uami. Saban bulimakau agiladi ninan manigali agilan avi sikasikan himavibali aba abi uami. ⁶ Lihavidaci hulaq iamigali Isipi fili tibi hisin agilan sikasikan vihili hekili igavibali aba abi uami. Ilinh hekili ilihavibali aba abi uami. Vaka Isipi fili tibi hej ilihin hekili hamen ma ilihavimi aba abi uami. Cihi cihihamen ma ilihavibali aba abi uami. ⁷ Isilaeli hidili hiniavilal hej ilihin hekili ma ilihavibali aba abi uami. Injam agilan hulaq iamigali agiladi iga iga mau ma ifavibali aba abi uami. Sihim saban agiladi avi iga iga mau ma ifavibali aba abi uami. Hamen lihavici igavila hiji namej lamihalan aba abi uami. Asi Iaue agan Isipi fili tibi hisin agiladi sibili lami aba abihalan aba abi uami. Isilaeli hidili agiladi ma sibili lami aba abihalan aba abi uami. ⁸ Lavila Mosesi agan cihi ala abami. Manigali uami. Hulaq nasaq hiji igu igu hisin nagilan vevila mavin cian cian abibalu aba iadi hicci mikii piñ migalilibavila abavibali uami. Nad hulaq iamigali hula uhalan aba abavibali uami. Hamen lilaq akuaba akuaba agilan iahavici viaj hej Isipi fili tibi agadi vala uben uami. Lavila manigali san igiv hiniavila nud valavila haiabila ivavemi. ⁹ Lici Asi Iaue Mosesi di abami. Manigali agan nad cian ma igahilibali uami. Hamen lidaci viaj vidividin mu hidili mu hidili Isipi fili tibi hej abalamiben uami.

¹⁰ Mosesi hula Alon hula vidividin mu hidili mu hidili manigali san abalamavidaci igami ala hima. Asi Iaue nukej lidaci manigali di hiji humigan agan ma iahadami. Hamen sadan Isilaeli hidili agiladi ma valici uavimi.

12

Isilaeli hidili agiladi valici huaci hiniavimi agadi mihin hekili

¹ Mosesi hula Alon hula Isipi fili tibi hiniavidaci Asi Iaue aga nulidi abami.

²⁻³ Avan nagadi hivi hidili maha avan agiladi lugilihalan uami. Lugila lugila vio fihalilan hual mu hej avan ibi namej agan ala cihi iahici Isilaeli hidili agiladi abihalan uami. Avan iahi naga hididaci uaian human limu fihala human limu ahica pam cijin uci hulaq pabin pabin saban sipsipi nina ua saban meme nina agiladi hitin hitin vihalan aba abihalan uami. Ulan pam hinilalan namilan hitin hitin sihim hamen agiladi vihalan aba abihalan uami. ⁴ Naludi iamigali ninanadi agiladi igilan sihim saban agadi ma na fihala fihala me hiniavici aba abihalan uami. Ha naludi ulan mikii hisin agiladi abila vehavici hudimida hamen hafalavila hej nihalan aba abihalan uami. Hudimida hafalavici ulan iaganu aga lugilici vali vameba iahici hej sihim agadi lamici na fihalihalan aba abihalan uami.

⁵ Saban sipsipi nina mujan ua saban meme nina mujan numigan huhilici hual pabin ci ual agadi igavila vihalan aba abihalan uami. Namilan saban sipsipi ua saban meme fimakuaba akuaba apali agiladi igavila vihalan aba abihalan uami.

⁶ Saban sipsipi ua saban meme agadi sihivia siban igasulasula hinihalan aba abihalan uami. Igasulasula hinidalan uaian ahica pam uci hadihu laci ala saban sipsipi saban meme agiladi hifilidai siban hivi ifihimuhimu uhalan aba abihalan uami. ⁷ Lavila saban sipsipi saban meme midi agiladi vihalan aba abihalan uami. Vivi ulan namilan hinihini nibalan agiladi hibi ivu ivu hivi hida ahica limu limu hiniavi agiladi hivi miyepihalihalan aba abihalan uami. La ulan hibi ivu ivu hivi iahua sabi kili cikan agadi hilihua lamavici hiniavi agiladi avi miyepihalihalan aba abihalan uami. Lavila ulen muji hej sihim saban agiladi nihalan aba abihalan uami. ⁸ Hifili hej laci ala namilan saban sipsipi ua saban meme hilici agiladi avin

hivi hilihalañ aba abihalañ uami. Maci sakivakiva agiladidan isabilan hitan dan agiladidan avi hilihalañ aba abihalañ uami. Hilahila nihalañ aba abihalañ uami. ⁹ Sihim agiladi hihini nimalan aba abihalañ uami. Siji hivi avi hugilimilan aba abihalañ uami. Avin hivi pam hilahila nihalañ aba abihalañ uami. Sihim hali hicci human suciki akuaba akuaba agiladi avi sikasikan hilahila nihalañ aba abihalañ uami. ¹⁰ Sihim hilici limu hihile amili me sañ valimilan aba abihalañ uami. Valavila ha amili me hivi sikasikan avin hivi lamilan lihua fihalavim aba abihalañ uami. ¹¹ Sihim agiladi niben aba nimalan nameñ lihalañ aba abihalañ uami. Havili libavila hicci sigiti lamihalañ aba abihalañ uami. Naludi kili limi via hidahida hisin agiladi miñalivavila lihaliha navihehalan aba abihalañ uami. Simin nana hisin mihin ha Asi Iaue agan Isilaeli hidili naludi valici huaci hinibalañ agadi mihin hekili aba abihalañ uami.

¹² Lavila cihu ala abami. Hifili hej vian Isipi fili tibi hidiben uami. Hidahida ninan manigali Cimegen agiladidan saban sipsipi ninan saban bulimakau ninan manigali agiladidan sikasikan ifihima fihaliben uami. Vian Asi Iaue uami. Isipi fili tibi hisin agiladi mugilun agiladi avi sibili lamiben uami. ¹³ Sihim midi agadi naludi ulan hitin hitin hivi miñepihalilañ ha vian naludi ulan agiladi iga iga validalin namilan huaci hinibalañ uami. Isipi fili tibi hisin agiladi sibili lamiben uami. Agadi ala naludi ma sibili lamiben uami. ¹⁴ Mihin hekili nana vian Isilaeli hidili naludi valiliñ huaci hinibalañ agasan hiji lamalama iadi ibi miñaihaiaha simin hekili hilanihalañ uami. Hulan iamigali mufili mufili iahavibali agilan avi huali pabin pabin hivi mihin hekili agadi hivi hamen laci hamen laci likila Isipi fili tibi vala uavibali agasan igahilavim aba abihalañ uami. Huali pabin pabin hivi maci sakivakiva nana hisin mihin hekili agan hamen laci hamen laci hinibali aba abihalañ uami. Hulañ iamigali mufili mufili iahavibali agilan huali pabin pabin hivi mihin hekili agadi hivi hamen laci hamen laci lihavibali aba abihalañ uami. ¹⁵ Huali mu hej avan sebili iaha hididaci uaian human limu limu fihala hicci limu ahica cijin uci hifilidan hidili maha maci sakivakiva nihalañ aba abihalañ uami. Nana hinidalan uaian human limu fihala human limu pabin cijin uci cihu uaian mu hivi hifilidan hej valibalañ aba abihalañ uami. ¹⁶ Uaian human limu fihala human limu ahica cijin maci sakivakiva nihalañ hej maci huhila huhila hisin isi aba abavilali agilan naludi ulan hivi hinavimidi aba abihalañ uami. Naludi hulañ mu agan maci huhila huhila hisin isi aba abavilali agiladi nici aba abihalañ uami. Ha Isilaeli hidili namilan nudilahulañ um aba abihalañ uami. Hulañ mu ihiliñ ve namilan hula hinilali agan maci huhila huhila hisin isi aba abavilali agiladi

Maci sakivakiva navihadami agadi mihin hekili

¹⁵ Lavila Asi Iaue cihu Mosesi didan Alon didan abami. Isilaeli hidili agiladi abihalañ uami. Maci sakivakiva nana hinidalan uaian human limu fihala human limu

pabin cijin um aba abihalañ uami. Hidili maha maci sakivakiva niben aba maci huhila huhila hisin isi aba abavilali agiladi sikasikan havalilar uavim aba abihalañ uami. Naludi ulan hivi valilañ hinavimidi aba abihalañ uami. Maci sakivakiva nana hinibalañ hadihu naludi hulañ mu agan maci huhila huhila hisin isi aba abavilali agiladi nici ha Isilaeli hidili namilan nudilahulañ um aba abihalañ uami. Namilan hula hinimidi aba abihalañ uami. ¹⁶ Hidili maha maci sakivakiva nibalañ hej akuaba akuaba sibila vimilan aba abihalañ uami. Namilan sikasikan migudibavila Asi di ibi pam miñaihahalañ aba abihalañ uami. La cihu uaian human limu fihala uci cihu ala hej migudibavila Asi di ibi miñaihahalañ aba abihalañ uami. Uaian hej avi namilan akuaba akuaba sibila vimilan aba abihalañ uami. Simin akuaba akuaba agiladi pam huaci hilanibalañ aba abihalañ uami. ¹⁷ Uaian hej laci ala Asi Iaue Isilaeli hidili hitin hitin hinavilali agiladi likila Isipi fili tibi vala uavibali agasan igahilavim aba abihalañ uami. Huali pabin pabin hivi maci sakivakiva nana hisin mihin hekili agan hamen laci hamen laci hinibali aba abihalañ uami. Hulañ iamigali mufili mufili iahavibali agilan huali pabin pabin hivi mihin hekili agadi hivi hamen laci hamen laci lihavibali aba abihalañ uami. ¹⁸ Huali mu hej avan sebili iaha hididaci uaian human limu limu fihala hicci limu ahica cijin uci hifilidan hidili maha maci sakivakiva nihalañ aba abihalañ uami. Nana hinidalan uaian human limu fihala human limu pabin cijin uci cihu uaian mu hivi hifilidan hej valibalañ aba abihalañ uami. ¹⁹ Uaian human limu fihala human limu ahica cijin maci sakivakiva nibalañ hej maci huhila huhila hisin isi aba abavilali agilan naludi ulan hivi hinavimidi aba abihalañ uami. Naludi hulañ mu agan maci huhila huhila hisin isi aba abavilali agiladi nici aba abihalañ uami. Ha Isilaeli hidili namilan nudilahulañ um aba abihalañ uami. Hulañ mu ihiliñ ve namilan hula hinilali agan maci huhila huhila hisin isi aba abavilali agiladi

nici ha nudı avi lahulanı um aba abihalanı uami. Namılañ hula hınıavımidı aba abihalanı uami. ²⁰ Namılañ abeba abeba hınibalanı ala macı huhıla huhıla hisıñ işi aba abavılalı agıladı nımlañ aba abihalanı uami. Macı sakıvакıva laci nıhalanı aba abihalanı uami.

Asi Iaue Isilaeli hidili agiladi valici huaci hiniavimi agadi mihin hekili agasan abami.

hīnibalāñ uami. **26** Mufili mufili naludi ninadinalu agilañ nameñ abitihavibali uami. Aki sanj simiñ hameñ hilahila nilalu aba abavibali uami. Hameñ abavidaci namilan nulidi nameñ abihalan uami. **27** Alañ Isipi fili tibi hīnidamili Ası Iaue agan nudı ciañ hali hisiñ agadi abiñdaci Isipi fili tibi hisiñ agiladi uleñ muji ivo ivo nulidi ninañ Cimegen agiladi pam ifihimami aba abiñhalan uami. Agadi ala Isilaeli hidili aludi ulañ agiladi livalami aba abiñhalan uami. La aludi ninañ Cimegen agiladi validaci huaci hiniavimi aba abiñhalan uami. Hameñ limi agasan hiji lamalama hinihini Ası sanj sagali igulalu aba abiñhalan uami. Lici hulañ iamigali ciañ agadi igahilavila Ası dı ibi miñaiahiben aba hali libuhilavila migalifilibavimi. **28** La cihi hadihu laci ala iaha uavila Ası Iaue agan Mosesi didan Alon didan abami hameñ laci ala lihavimi.

*İsipi fili tibi hisin agıladı ninanın Cimegen
agılan haba himavımı.*

²⁹ Lihavici hifili hej̄ ala Asi Iaue
agañ Isipi fili tibi hisin̄ agiladi manigali
agadi ninañ Cimegen̄ nud̄ uvisiñ vivi
agadi ifihimami. Ifihimuhimu uu hulan̄
limin sibili ulan̄ hiniavimi agiladi ninañ
Cimegen̄ agiladi ifihima fihalami. Ninañ
Cimegen̄ agiladi sikasikan ifihima fihalami.
Saban̄ bulimakau ninañ manigali agiladi
avi sikasikan ifihima fihalami. ³⁰ Lici hifili
hej̄ laci ala manigali agañ hulan̄ nusan̄
hiji igu igu hisin̄ agilan̄ hula iahaiaha
igavimi. Isipi fili tibi hisin̄ hulan̄ iamigali
agilan̄ avi iahaiaha igavimi. Igavici ninañ
Cimegen̄ agilan̄ pam haba hima fihalavimi.
Lihavidaci Isipi fili tibi hisin̄ hulan̄ iamigali
sikasikan ilihin̄ hekili ilihavimi. ³¹ Ilîha
ilîha hiniavidaci hifili hej̄ ala manigali
agañ Mosesi sadan̄ Alon sadan̄ cian̄ abici
uci vehavici abami. Namilañ naludi
hulan̄ iamigali agilan̄ hula iahavila aludi
valavila uhalan̄ uami. Namilañ aludi
vala uavila iadi abahalan̄ hamen̄ ala
naludi Asi Iaue di ibi miñaiyahihalan̄ uami.
³² Naludi saban̄ sipsipi saban̄ meme saban̄
bulimakau agiladi likilavila Isipi fili tibi
nagadi sikasikan vala uhalan̄ uami. Uavila

Asi di abilan iadi avi huaci lamam uami. ³³ Isipi fili tibi hisin agilan hiji namej lamavila abavimi. Aludi lihalihha ma vala uavici ha alan sikasikan haba hiva fihalibalu uavimi. Lavila Isilaeli hidili agiladi aba libisilivavila abavimi. Namilan Isipi fili tibi nagadi lihalihha vala uhalan uavimi. ³⁴ Hamej abavici Isilaeli hidili agilan maci agiladi viavila hunaj hivi lamavici miguavici hunaj agiladi havili hivi haha laliguavila via havavila uavimi. Maci via uavimi agan huhila huhila hisin isi aba abavilal agan apali hinimi. ³⁵ Lici uben aba lavila Isilaeli hidili agilan Isipi fili tibi hisin agiladi hunaj liba siliva hivi liba goli hivi vihavimi agilasadan muhili havili agilasadan abitihavimi. Mosesi abami hamej ala lihavimi. ³⁶ Lihavici Asi Iaue agan lici Isipi fili tibi hisin agilan Isilaeli hidili agiladi huaci igavimi. Lihavici Isilaeli hidili agilan akuaba akuaba saj nulidi abitihavici iguavimi. Igu fihalavila cihu Isipi fili tibi hisin agilan akuaba akuaba apali hinavimi.

Isilaeli hidili agilan Isipi fili tibi agadi vala uavimi.

³⁷ Isilaeli hidili agilan iaha Lamesesi haiabila agadi vala uavimi. Uavila Sukoti haiabila ua iahuavimi. Hulan agiladi pam lugilavici ua 600,000 iahami. Iamigali ninanadi avi uavimi ala nulidi ma lugilavimi. ³⁸ Nulidi saban sipsipi saban meme saban bulimakau sikasikan hamej likilavila uavimi. Hulan iamigali hidili mu mu nibilan hula hiniavhadami agilan avi nibilan hula uavimi. ³⁹ Isipi fili tibi hisin agilan Isilaeli hidili agiladi aba libisilivavici lihalihha sibaj iaha uavimi. Simin akuaba agiladi ma sihuva via uavimi. Maci huhila huhila hisin isi aba abavhadami agadi maci hivi ma minjamijiavici miguci enjalavila via uavimi. Maci sakivakiva laci via uavila hilanavimi.

⁴⁰ Isilaeli hidili agilan Isipi fili tibi hiniavidaci hual 430 umi. ⁴¹ Hual hamej u fihalici uaian hen ala Asi Iaue agan

Isilaeli hidili hitin hitin hiniavhadami agiladi likilici Isipi fili tibi agadi vala uavimi. ⁴² Hifili hen ala Asi Iaue agan nudu hulan iamigali Isipi fili tibi hen hiniavimi agiladi likila via sihivia sibaj migilidaci uavimi. Lavila Isilaeli hidili agilan Asi Iaue limi agasan igahilahila hamen laci hamen laci nudu ibi miyaaahaaha hiniavhadami.

Asi Iaue agan Isilaeli hidili agiladi valici huaci hiniavimi agasan cian vidividin abami.

⁴³ La Asi Iaue agan Mosesi didan Alon didan abami. Viaj Isilaeli hidili agiladi valili huaci hinihini simin nana hisin mihin hekili agadi cian vidividin nibu namej hinibali uami. Hulan iamigali fili tibi mu hisin agilan simin agadi navimidu uami. ⁴⁴⁻⁴⁵ Hulan namilan hula ilimin hiniavilal agilan hula anim hilici sibila vivi hiniavilal agilan hula avi simin agadi navimidu uami. Hulan limu hihile agiladi anim hilici hivi lavilan naludi sibila hisin hiniavilal agiladi hadi sibili ihalahilan ha simin agadi huaci navibali uami. ⁴⁶ Hulan iamigali agilan sihim agadi nibalu aba ha ulan simin nana saj sihuavimi hen hinihini navim uami. Simin limu hihile viavila haiabila ivavehavimidi uami. La sihim henag agiladi avi lilan lifavimidi uami.* ⁴⁷ Isilaeli hidili namilan sikasikan simin agadi hamej laci libalan uami. ⁴⁸ Hulan hidili mu ihilin vevila namilan hula hiniavilal agilan simin agadi navimidu uami. Nibilan mihin hekili hisin simin agadi via nibalu aba lihavici uami. Ha namilan nulidi hadi sibili sikasikan ihalahihalan uami. Hadi sibili ihalaha fihalilan ha hulan agilan namilan me sibaj hiniavibali uami. La simin agadi huaci navibali uami. Hulan hadi sibili ma ihalahavilal agilan simin agadi navimidu uami. ⁴⁹ Isilaeli hidili namilan cian lamalubidin nagadi sihivia sibaj lubiahililan uami. Hidili mu ihilin vevila namilan hula hiniavilal agilan cian hamej laci ala lubiahilavim uami. ⁵⁰ Lici

12:35 12.35-36 CV 3.21-22   **12:40** 12.40 HM 15.13, Ga 3.17   **12:46** 12.46 Nam 9.11-12, Jo 19.36-37   * **12:46** 12.46 Jisasi agan saban sipsipi ninaj me hinidaci nudu ifihimiben aba nudu henag agiladi ma ifilifavimi. Jon 19.36-37 agadi igihalan. Jon agan cian Cihu vivi 12.46 hivi hinimi agasan igahilavila abami. Asi di manasij hekili agan namej abami uami. Nudu henag agiladi ma ifilifavibali aba abami uami. Lici Asi di manasij hekili abami agan hamej laci ala limi uami.

Isilaeli hidili agilan Ası Iaue Mosesi didan
Alon didan abami hameñ laci ala lihavimi.
51 Lihavidaci uaian heñ laci ala Ası Iaue
agan Isilaeli hidili hitiñ hitiñ hiniavihadami
agiladi likilici Isipi fili tibi vala uavimi.

13

*Isilaeli hidili agilan ninañ Cimegeñ
agiladi Ası san libimijavimi.*

1 Lihavidaci Ası Iaue Mosesi di
abami. **2** Naludi ninañ Cimegeñ agiladi
libimijamiña abihalan uami. Nan Ası Iaue
di aba abihalan uami. La naludi sihim
sabañ ninañ manigali muñaj agiladi avi
libimijamiña abihalan uami. Nan Ası Iaue
di aba abihalan uami.

*Isilaeli hidili agilan mihinj hekili hivi maci
sakivakiva agiladi navihadami.*

3 Lici Mosesi agan hulañ iamigali agiladi
abami. Namilan Isipi fili tibi neñ limin sibili
ulañ hivi me hinihini sibila vilalañ uami.
Vivi hinidalan Ası Iaue agan nudı nuken
vidividin hivi naludi likilici Isipi fili tibi vala
ubalan uami. Hameñ sadan mufili mufili
namilan miñin nagasan hiji lamihalan
uami. Lidin maci nibalu aba maci huhila
huhila hisin isi aba abavilalı agadidan
nimilan uami. **4** Iabi avan Abipi hivi Isipi
fili tibi nagadi vala uadalan uami.* **5** Ası
Iaue agan hivi hekili aba abavila naludi
iamilihalinalu di abami uami. Kenan hidili
Hitı hidili Amoli hidili Hivi hidili Jebusi
hidili agiladi fili tibi nalusan iguben aba
abami uami. Fili agan huaci sibañ aba
abami uami. Simin isabilan huliavidaci
huaci laci iahavilalı aba abami uami. Ası
Iaue naludi likila via ua fili tibi heñ ala
lamici hinibalan uami. Hinihini namilan
huali pabin pabin avan heñ laci ala miñin
hekili agasan maci sakivakiva hilahila
nihalan uami. **6-7** Maci sakivakiva laci nana
hinidalan uaian human limu fihala um
uami. Lici amili me hivi maci sakivakiva
sijan nana Ası Iaue di ibi miñaihaiaha
simin hekili hilanıhalan uami. Maci huhila
huhila hisin agadi miñamijiavici miguci
enjal hilavilalı agiladidan maci huhila
huhila hisin isi aba abavilalı agadidan

valilan naludi fili tibi heñ hiniavimidi uami.
8 Maci sakivakiva nana hisin miñin hekili
agan iahici naludi ninanadi agiladi nameñ
abihalan uami. Miñin hekili nana Ası Iaue
agan aludi likilici Isipi fili tibi vala vemilu
agasan hameñ lilalu aba abihalan uami.
9 Miñin hekili agasan igahilahila Ası di
cian vidividin agadi libaliba hibin hibin
ciki ciki hivi lamihalan uami. Lamalama
hibin hibin ciki ciki agiladidan vivi naludi
libam hivi human hivi libihahihalan uami.
Libihahahaha nulidi iga iga Ası Iaue cian
lamalubili agasan aba aba hinihalan uami.
Ası Iaue nudı nuken vidividin hivi naludi
likilici Isipi fili tibi vala ubalan agasan aba
aba hinihalan uami. **10** Namilan Ası di cian
vidividin lubiahilahila huali pabin pabin
hivi simin hekili nana lakuku heñ hameñ
laci hameñ laci libalan uami.

*Ası Iaue san ninañ Cimegeñ agiladi
libimijihalan uami.*

11 Lici Mosesi nulidi abami. Ası Iaue agan
nalusadan naludi iamilihalinalu sadan hivi
hekili aba abavila fili tibi igu igu san abami
uami. Lavila nudı nuken cian lubiahilavila
naludi likila Kenan hidili agiladi fili tibi
heñ via ubali uami. La fili tibi agadi
nalusañ igubali uami. **12** Fili tibi agadi
nalusañ iguci namilan ninañ Cimegeñ
agiladi libimijamiña abihalan uami. Nan
Ası Iaue di aba abihalan uami. Sihim sabañ
ninañ manigali muñaj agiladi avi Ası Iaue
san libimijamiña abihalan uami. Nan
Ası Iaue di aba abihalan uami. **13** Saban
doniki ninañ manigali agadi ifihimuhimu
san valavila uami. Ha nudı uvısiñiñ vivi
san saban sipsipi ninañ muñaj agadi
ifihima lamavila sagalı hila iguhalan uami.
Saban doniki ninañ manigali agadi uvısiñiñ
vivi san valavila uami. Ha saban doniki
ninañ manigali agadi sakum hivi miña
mafilavici himibali uami. Ninañ Cimegeñ
agadi uvısiñiñ vivi san saban sipsipi ninañ
muñaj agadi ifihima lamavila sagalı hila
iguhalan uami. **14** Mufili naludi ninanadi
agilan nameñ abitihavibali uami. Aki hidili
san hameñ lilañ aba abavibali uami.
Hameñ abavici namilan nameñ abihalan

* **13:2** 13.2 Nam 3.12-13, Lu 2.22-24 * **13:4** 13.4 Havañ cian hivi alañ avan Epılıli aba abilalı agasan nibalañ Ibili
cian hivi Abipi uavihadami. **13:12** 13.12 CV 34.19-20, Lu 2.22-24

uami. Alanj Isipi fili tibi hej limin sibili ulanj hivi me hinihini sibila vihadamili aba abihalanj uami. Vivi hinidamili Asi Iaue nudj nuken vidividinj hivi aludi likilici Isipi fili tibi vala vemiilu aba abihalanj uami. ¹⁵ Isipi fili tibi hisinj manigali agan aludi abamigilidaci hiniadamili aba abihalanj uami. Hinidamili Asi Iaue agan Isipi fili tibi hisinj agiladi ninaq Cimegen agiladi ifihima fihalami aba abihalanj uami. Nulidi sihim sabaj ninaq manigali agiladi avi sikasikan ifihima fihalami aba abihalanj uami. Hamej sadaj sihim sabaj ninaq manigali agiladi alanj Asi Iaue san sagali hilahila igulalu aba abihalanj uami. Aludi ninaq Cimegen agiladi uvisiqinj vivi san sabaj sipsipi ninaq munjan agiladi ifihimuhimu lamalama sagali hilahila igulalu aba abihalanj uami. ¹⁶ Alanj Isipi fili tibi hinimili Asi Iaue nudj nuken vidividinj hivi aludi likilici Isipi fili tibi agadi vala vemiilu aba abihalanj uami. Lavila aludi hiji minjaiahaaha sanj Asi di cianj vidividinj agadi libaliba hibin hibin ciki ciki hivi lamilalu aba abihalanj uami. Lamalama hibin hibin ciki ciki agiladidaq vivi aludi libam hivi human hivi libihahilalu aba abihalanj uami.

Asi agan avili susu hivi avinj hivi hinihini hibi abalamidaci iga iga uavimi.

¹⁷ Hifili hej ala Isipi fili tibi hisinj agiladi manigali agan abici uavidaci Asi agan Isilaeli hidili agilasaj hibi abalamami. Nibu hiji namej lamami. Isilaeli hidili agiladi hibi tibi ciki hivi likila via ulin igavici hidili mu agilan nulisan sagan sanj lihavici cihu hiji mu lamavila Isipi fili tibi san hanjilavila cihu vehavibali uami. Asi hiji hamej lamavila Isilaeli hidili agiladi likila avili hekili caba caba uavila Filisitia hidili agiladi fili tibi hej ma via umi. ¹⁸ Hamej sadaj Asi agan nulidi likilavila hibi hutesi fili tibi kili humisi akuuba akuuba apali hej via umi. Via uci Letisi avili hekili iahuavimi. Akuuba akuuba sagan hisinj agiladi likilavila uavimi.

¹⁹ Vaka Josepi Isilaeli hidili agiladi namej abami. Hivi hekili aba abavila namej abihalanj uami. Asi vevila Isilaeli hidili

aludi likilavila uben aba lidaci Josepi di henan agiladi viavila ubalu aba abihalanj uami. Hamej abami agasan igahilavila Mosesi agan nulidi abici Josepi di henan hibin hibin hivi hiniavimi agiladi viavila uavimi. Kenan fili tibi hej maviben aba via uavimi.

²⁰ Isilaeli hidili agilan Sukoti haiabila valavila uavila Etam haiabila iahua hiniavimi. Etam haiabila agan fili tibi kili humisi akuuba akuuba apali agadi caba hej hiniadami. ²¹ Uavidaci uaiadi ha avili susu agan silivi lamici miga hinidaci Asi Iaue agan nudj hivi hinihini nulisan hibi hali uu abalamalama udaci iga iga uavimi. Hifili ha avinj abilu hekili agan silivi lamici miga hinidaci Asi Iaue agan nudj hivi hinihini nulisan hibi hali uu abalamalama udaci iga iga uavimi. Hamej lidaci hifili hifili uaiadi huaci laci uavimi. ²² Avili susu agan hibin hali udaci hulan iamigali agilan nudj iga iga uavimi. Hifili ha avinj abilu hekili agan hibin hali udaci nudj iga iga uavimi. Avili susu agan nulidi ma vala umi. Avinj abilu hekili agan avi nulidi ma vala umi. Hamej laci hamej laci hiniavidaci iga iga uavimi.

14

Letisi avili hekili limu uavimi.

¹ Lihavidaci Asi Iaue Mosesi di abami. ² Isilaeli hidili agiladi abinanj avili hekili caba hej uavila havili ulanj hafiavila hiniavim uami. Pihahiloti haiabila mikii hej hiniavim uami. Mikidoli haiabila hinici ui Letisi avili hekili hinici ve alihan hej hiniavim uami. Balisefon haiabila mikii hej hiniavim uami. ³ Hej hiniavidaci Isipi fili tibi hisinj agiladi manigali agan namej igahilibali uami. Isilaeli hidili agilan fili tibi kili humisi akuuba akuuba apali hej hibin suhila suhila vakala uu veve hidavadi aba abibali uami. ⁴ Asi Iaue vian nudj liliq Isipi fili tibi hisinj agiladi manigali agan iadi cianj lulavila nudj sagan hisinj hulemili agilan hula Isilaeli hidili agiladi sivi uavibali uami. Uavidaci vian nulisan igivi hiniavila nulidi sibili lamavila ibi hekili daq hiniben uami. Liliq Isipi fili tibi hisinj agilan igavila abavibali uami.

Ası Iaue nukeŋ ala nulidi likila via uali aba abavibali uami. Ası Iaue hamen abici Isilaeli hidili agilan nudı cian lubiahilavila uavimi. ⁵ Uavidaci hulan limu hihile Isipi fili tibi hisin agilan nulidi manigali agadi abavimi. Isilaeli hidili agilan ci uavalı uavimi. Hamen abavici manigali agan hula hula nusaj hiji igu igu hisin agilan hula cihu hiji mu lamavila abavimi. Alan aki san Isilaeli hidili agiladi valimili uavalı uavimi. Hameŋ limili aludi sibila agiladi ani ani vihavibali uavimi. ⁶⁻⁷ Hameŋ abavici Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan iahavila nudı sagan hisin hulemili agiladi abici nudı saban osi agiladidan vadim saban osi magila magila hisin agadidan hihilavimi. Lihavici saban osi vadim magila magila hisin 600 huaci siban agiladidan sagan hali hisin nulidi via hidahida hisin agiladidan likilami. La saban osi vadim magila magila hisin limu hihile agiladidan sagan hali hisin nulidi via hidahida hisin agiladidan likila via uavimi. ⁸ Uavidaci Isilaeli hidili agilan hiji nameŋ lamavimi. Alan Isipi fili tibi hisin agiladi ci vala uadalı uavimi. Hameŋ aba aba hijinjalala uavimi. Hameŋ lihavidaci Ası Iaue agan lidaci Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan lihalıha uavila Isilaeli hidili agiladi igiben aba limi. ⁹ Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan nudı saban osi vadim magila magila hisin agilan hula nudı sagan hisin hulemili saban osi sabi hiv iahua migahinlhini sagan libavihadami agilan hula Isilaeli hidili agiladi sıvi uavimi. Nudı sagan hisin hulemili fili hiv hidahida sagan libavihadami agilan avi Isilaeli hidili agiladi sıvi uavimi. Uavila Isilaeli hidili agiladi uu veve hininhini fipi Letisi avili hekili caba miki lihavimi. Nulidi uu veve hininhini fipi agan Pihahiloti haiabila Balisefon haiabila miki hej hiniadami.

¹⁰ Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan hula nudı sagan hisin hulemili agilan hula uavila Isilaeli hidili agiladi miki miki lihavimi. Miki miki lihavidaci nibilan nulidi igavila lidavimi. Lidavila Ası Iaue di abavimi. Aludi ahiliahuha uavimi. ¹¹ La Mosesi di abavimi. Alan Isipi fili tibi

hinidamili nama aludi aki san likilinan fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali neŋ vehilu uavimi. Nama hiji nameŋ lamahanan uavimi. Sudi haca haibila Isipi fili tibi agan tibi miki aba abahanaŋ uavimi. Linan alan neŋ hiniavila himibalı uavimi. ¹² Alan Isipi fili tibi ma valiman lidin nadı abahilu uavimi. Aludi valinan Isipi fili tibi hisin agiladi lihu hiv hinihini sibila vibalı aba abahilu uavimi. Alan nulidi lihu hiv hinihini sibila vimili ha huaci libali aba abahilu uavimi. Fili tibi kili humisiakuaba akuaba apali hej hiniavila himibalı aba abahilu uavimi. Alan hej hiniavila himimili ha huaci ma libali aba abahilu uavimi. ¹³ Lihavici Mosesi agan cihu hibin hulan iamigali agiladi abami. Lidimilan uami. Vidividin lagulamihalan uami. Vidividin lagulamavila Ası Iaue naludi ahiliahubali agadi igibalaŋ uami. Namilan iabi Isipi fili tibi hisin agilan sagan san vehavidaci igadalaŋ uami. Agadi ala mufili namilan nulidi cihu cihu ma igibalaŋ uami. ¹⁴ Simi hinihalan uami. Hinidalan Ası Iaue nukeŋ naludi ahiliahuavila Isipi fili tibi hisin agilasaŋ igivi hiniavila nulidi sibili lamibali uami. ¹⁵ Lici Ası Iaue Mosesi di abami. Nama iadi aki san ula ula aba aba hininan uami. Isilaeli hidili agiladi abinan nulidi akuaba agiladi hihila vihavici uhalan uami. ¹⁶ Uavila nama nadı kili limi via hidahida hisin agadi miŋaiaha avili hekili agadi ati lamiha uami. Ati laminan avili hekili agan huhahilavila limu migoudaci limu iloum uami. Lici fili agan subilavila vidividin la hinidaci Isilaeli hidili namilan hej limu ivoubalaŋ uami. ¹⁷ Ci iginan uami. Vian Isipi fili tibi hisin agiladi liliŋ nulidi hiji humigaŋ iahavici nibilan naludi sıvi ivouavibali uami. Sıvi ivouavidaci vian igivi hiniavila Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agadidan nudı saban osi vadim magila magila hisin agiladidan sibili lamiben uami. Nudı sagan hisin hulemili saban osi sabi hiv iahua migahinlhini sagan libavilali agiladidan nudı sagan hisin hulemili fili hiv hidahida sagan libavilali agiladidan avi sıbilı lamiben uami. Lavila ibi hekili dan hiniben uami. ¹⁸ Liliŋ Isipi fili tibi hisin

limu hihile agilan igavila abavibali uami. Ası Iaue nuken igivi hiniavila nulidi sibili lamavila nulidi livali aba abavibali uami.

19 Ası di cian hali hisinagan hali udaci Isilaeli hidili agilan sivi uavihadami. Agadi ala Isipi fili tibi hisinagan Isilaeli hidili agiladi mikimiki sibani lihavici Ası di cian hali hisinagan cihu Isilaeli hidili agiladi hisihala sivi lagulamami. Lici avili susu agan avi hali hiniadami agadi valavila cihu Ası di cian hali hisinagan hula lagulamami. **20** La avili susu agan Isipi fili tibi hisinagiladidan Isilaeli hidili agiladidan alihan hinilaha hinidaci hifili pabin umi. Lidaci Isipi fili tibi hisin hiniavimi kilikili hen hifili migami. Isilaeli hidili hiniavimi kilikili hen abilu hinimi. Hifili hen laci ala Isipi fili tibi hisinagan Isilaeli hidili hiniavimi mikimiki hen ubalu aba lihavimi ala hima. **21-22** Lihavidaci Mosesi agan human miñaaahavila avili hekili agadi ati lamami. Ati lamici hifili hen laci ala Ası Iaue agan lidaci hunje vidiividin agan uaian iahaiaha kilikili hen vemi. Hunje hekili veve hinidaci ua fili miñalahami. Lidaci avili hekili agan huhahila limu uavila simi kilikili hen hihavila hinimi. Limu avi uavila sakali kilikili hen hihavila hinimi. Hinidaci fili agan subilavila vidiividin la hinidaci Isilaeli hidili agilan hen limu caba ua iahubalu aba uavimi. **23** Uavidaci Isipi fili tibi hisin agiladi saban osi agilan hula nulidi saban osi vadim magila magila hisin agilan hula Isilaeli hidili agiladi sivi uavimi. Nulidi sagan hisin hulemili saban osi sabi hivi iahua miñahinini sagan libavihadami agilan avi Isilaeli hidili agiladi sivi uavimi. **24** Avili susu agan silivi lamici miga hinidaci avin me agan nudilidili likila likila muji hen lihulihu hinimi. Lidaci Ası Iaue agan alihan likila likila hen hinimi. Hinidaci fili amin miñalahiben aba lidaci Ası Iaue agan Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agadi sagan hisin hulemili agiladi igamigua igami. La nulidi hiji miñaihuihu lici lidalida abavimi. I uavimi. **25** Lihavici Ası Iaue nuken lici maña milim agan nulidi saban osi vadim magila magila hisin agiladi miñahahahaha umi. Lidaci

saban osi vadim magila magila hisin agilan lihalicha ma uavimi. Lihavidaci Isipi fili tibi hisin agilan abavimi. Ha Ası Iaue nuken Isilaeli hidili agiladi ahiliahuavila alusan igivi hiniavila aludi sibili lamiben aba ladi uavimi. Alan nulidi lihalicha vala hanjila cihu umili uavimi. **26** Lihavidaci Ası Iaue agan Mosesi di abami. Nadı human hivi avili hekili agadi cihu ati lamicha uami. Linan avili agan cihu vevila Isipi fili tibi hisin agiladi sagan hisin hulemili agiladidan saban osi vadim magila magila hisin agiladidan miñamigum uami. Sagan hisin hulemili saban osi sabi hivi iahua miñahinini sagan libavilalı agiladi avi miñamigum uami. **27** Lici Mosesi agan human hivi avili hekili agadi ati lamami. Ati lamici fili miñalahidaci avili agan cihu vevila miñamumimi. Miñamumici cihu vaka hinimi hamej ala hinimi. Lidaci Isipi fili tibi hisin agilan hanilibalu aba lihavici ala hima. Ası Iaue nuken lici avili agan nulidi sikasikan miñamigumi. **28** Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agadi saban osi vadim magila magila hisin agiladidan sagan hisin hulemili saban osi sabi hivi iahua miñahinini sagan libavihadami agiladidan miñamiguci haba hima fihalavimi. Sagan hisin hulemili limu hihile Isilaeli hidili agiladi sivi uavimi agiladi avi miñamiguci haba hima fihalavimi. Nulidi hulan mu ciki avi hiji ma hiniavimi. **29** Agadi ala Isilaeli hidili agilan uavimi hen fili agan subilavila vidiividin la hinidaci uavimi. Uavidaci avili agan uavila simi kilikili hen hihavila hinimi. Limu avi uavila sakali kilikili hen hihavila hinimi.

30 Hadihu Isilaeli hidili agilan Isipi fili tibi hisin agiladi lihu hivi hiniavidaci Ası Iaue agan cihu nulidi ahiliahum. Lici Isilaeli hidili agilan Isipi fili tibi hisin agiladi vali agiladi igavici avili hekili agadi caba caba hacij savu hen hiniavimi. **31** Ası Iaue hamej lici Isilaeli hidili agilan vidiividin hekili agadi igavila Ası Iaue sañ lidavimi. La nusadan nudı sibila hisin hulan Mosesi sadan hiji vidiividin lamavimi.

15

Mosesi agan sihi iahami.

¹ La Mosesi agan Isilaeli hidili agilan hula Asi Iaue saj sihi nameñ agadi iahavimi. Asi Iaue nama Isipi fili tibi hisin agiladi livalinan agasan alan hijinalanala sihi iahaiaha hinidalu uavimi. Nama linañ nulidi sabañ osi agilan hula sagan hisin hulemili sabañ osi sabi hivi iahua migahinhini sagan libavilal agilan hula sikasikan avili hekili hivi miguavi uavimi. ² Nama nukeñ lidanañ alan vidividin hinihini sihi iahaiaha hinidalu uavimi. Nama aludi ahiliahudanañ huaci hinidalu uavimi. Nama aludi Asi sadan alan nad i huaci aba abibal uavimi. Nama aludi iagagali agiladi Asi sadan alan avi nad ibi miñjaiahibal uavimi. ³ Asi Iaue nama pam sagan hisin hulan vidividin dan me hinilanañ uavimi. Nad ibi Iaue uavimi. ⁴⁻⁵ Nama linañ Letisi avili hekili agan Isipi fili tibi hisin hulan sagan hisin agiladidan sabañ osi vadim magila magila hisin agiladidan miñjamigui uavimi. Nulidi sagan hali hisin agiladi avi miñjamigui uavimi. Miñjamiguci avili nahimavi uavimi. Nahimavila sikasikan avili muji liba kum me miguavila fili lubigavi uavimi. ⁶ Asi Iaue uavimi. Nad human simi agan vidividin hekili uavimi. Hameñ sadan aludi nagili lamavilal agiladi ifilalifilifi unañ uavimi. ⁷ Nad nukeñ vidividin hekili hivi nad nagili lamavilal agiladi ifihiminañ uavimi. Nad igivi agan avin mida asin culi culi lihulihu ulal me lihui uavimi. Lihulihu nulidi sibili lamalama ui uavimi. ⁸ Nama lidanañ hunje vidividin ve uavimi. Vedaci avili hekili agan hihavila halu me hini uavimi. Hinidaci avili hekili migua muji agan vidividin amin hini uavimi. ⁹ Lidaci aludi nagili lamavilal agilan namen abavi uavimi. Alan nulidi sivi uavila nibilañ hula sagan libavila nulidi livalibalu aba abavi uavimi. Lavila nulidi akuaba akuaba huaci huaci agiladi labilavila aludi hidili pam agilasan igubalu aba abavi uavimi. La nulidi akuaba akuaba agiladi viben aba nameñ abavi uavimi. Alan huaci vibalu aba abavi uavimi. Alan nibilañ hula puia hutesi hutesi hivi sagan libibalu

aba abavi uavimi. Lavila aludi nukeñ vidividin hivi nulidi sibili lamibalu aba abavi uavimi. ¹⁰ Hameñ abavidaci ala Asi Iaue nama lidanañ hunje agan vevila lulidaci avili hekili agan Isipi fili tibi hisin agiladi miñjamigui uavimi. Miñjamiguci liba kum vihili dan me avili hekili alihai hej miguavi uavimi.

¹¹ Asi Iaue uavimi. Akı mugilun agan nama me fili neñ hini uavimi. Ha nama pam vidividin dan hinilanañ uavimi. Lidanañ nad likilinan agan mugilun agiladi vidividin livalilal uavimi. Mugilun agilan nama me hima uavimi. Nama laci vidividin mu hidili mu hidili agiladi abalamilanañ uavimi. Sibila hekili hekili vidanañ hulan iamigali agilan nasan lidalida i aba abavilal uavimi. ¹² Nama lidanañ fili cikilici aludi nagili lamavilal agilan fili muji hivi miguavi uavimi. Miguavici fili agan nulidi sikasikan laligui uavimi. ¹³ Nama aludi likilinan nad lihu hivi hinidalu uavimi. Nama aludi huaci lamavila hali udanañ alan nad sivi ubalu uavimi. Nad vidividin hivi alusan hibi abalamidanañ ubalu uavimi. Uavila pipi alan hinihini saj nama libiminahan hej iahubalu uavimi. ¹⁴ Limili fili tibi mu hisin mu hisin agilan ciañ hameñ agiladi igahilavila hekili lidavibali uavimi. Filisitia fili tibi hiniavilal agilan avi hekili haba lidavibali uavimi. ¹⁵ Idom fili tibi hisin manigali agilan ahi aba abavibali uavimi. Moapi fili tibi hisin hulan ibi dan agilan lidavalalava hiniavibali uavimi. Hulan iamigali Kenan fili tibi hiniavilal agiladi vidividin agan avi apali libali uavimi. ¹⁶ Nad vidividin agadi igavici nulidi lidalida hiji agan hekili iahibali uavimi. Lici nibilañ akuaba ciki avi ma lihavibali uavimi. Nibilañ kili hali me lagulama havi hiniavibali uavimi. Lihavidaci alan nulidi likilamalama ubalu uavimi. Alan nad hulan iamigali uavimi. Alan Isipi fili tibi hisin agiladi lihu hivi hinidamili nama aludi likilinan iabi alan nad lihu hivi hinidalu uavimi. ¹⁷ Nama aludi likila via uavila halu nama hiniben aba libiminahan hej laminañ hinibalu uavimi. Hej hinidamili nama nad anjam ular hafibanan uavimi.

18 Ası Iaue nama manigali hinihini akuaba akuaba agıladı migila migila hamenj laci hamenj laci hinibanañ uavımı.

Miliam agan sihi iahami.

19 Letisi avılıhekiliagan huhahıla limu uavıla simi kılıkılı hen hihavıla hinimi. Limu avi uavıla sakali kılıkılı hen hihavıla hinimi. Hinidaci fili agan subılavıla vidividin la hinidaci Isılaelı hidili agılan hen limu caba ua iahubalu aba uavımı. Ua iahuavidaci Isipi fili tibi hisinj agıladı manigali agadı sagan hisinj hulemili saban osi sabi hivi iahua migahiniihini sagan libavıhadami agılan Isılaelı hidili agıladı sivi uavımı. Manigali agadı saban osi vadim magıla magıla hisinj agılan avi Isılaelı hidili agıladı sivi uavımı. Uavidaci Ası Iaue agan lici hunje agan avılıhekili agadı lulidaci vevıla Isipi fili tibi hisinj agıladı sikasikan minjamigumi.

20 Alon nadınu humigañ pam Miliam nibu Ası di cian igalahalaha hisinj iamigali. Hadıhu nibu hibimanı viavıla udaci iamigali sikasikan agılan avi hibimanı viavıla Miliam di sivi uavımı. Uavıla hibimanı ifu ifu sicisici hijıñalavımı.

21 Lihavidaci Miliam agan Ası Iaue san sihi namen agadı iahami. Ası Iaue nama Isipi fili tibi hisinj agıladı livalinan agasan hijıñalañala sihi iahaiaha hinidalu uami. Nama linan nulidi saban osi agılan hula sagan hisinj hulemili saban osi sabi hivi iahua migahiniihini sagan libavılalı agılan hula sikasikan avılıhekili hivi miguavi uami.

Avılı hitaj dan agan cihu huaci limi.

22 Mosesi agan Isılaelı hidili agıladı likila viavıla Letisi avılıhekili agadı vala uavımı. Uavıla Solı fili tibi kili humısı akuaba akuaba apalı hen hidavımı. Hidavidaci uaian pabın umi. Agadı ala avılı ma igavımı. 23 Hidahida uavıla man avılı mu hen iahuavımı. Iahuavıla man avılı agadı nıbalu aba igavıcı hitaj lici valavımı. Avılı hitaj dan agasan igahılavıla ibi lamavıla abavımı. Mala* uavımı. 24 La hulan iamigali agılan Mosesi di ajimahamaha abavımı. Alan aki avılı agadı nıbalu

uavımı. 25 Lihavıci Mosesi agan Ası Iaue di mavın cian cian abami. Lici Ası Iaue agan Mosesi sañ kili tibi agadı abalamici via havalıcı man avılı hitaj dan agadı hivi migumi. Miguci avılı agan cihu huaci limi. Lici hen hiniavıdaci Ası Iaue agan Isılaelı hidili agıladı hiji vidividin agadı igiben aba limi. La nulisan cian vidividin mu hidili mu hidili igumi. 26 Lavıla nulidi abami. Vian Ası Iaue uami. Vian naludi Ası uami. Namılañ iadi cian agadı igahılıhalan uami. Vian igidalin sibili huaci hinilalı agadı pam vıhalan uami. Vivi iadi cian vidividin agıladı lubiahılıhalan uami. Akuaba akuaba cian igulan agıladı avi lubiahılıhalan uami. Hamenj lılabıla ha Isipi fili tibi hisinj agılasan himuhimu sibili sibili iguacin hamenj agıladı nalusan ma iguben uami. Vian naludi himuhimu agıladı hihılıdalıñ huaci lılalan uami. 27 Lici Isılaelı hidili agılan uavıla Elim man avılı dan hen iahuavımı. Iahua man avılı human limu limu fihala hicı limu ahica cijıñ hiniavıhadami agıladı igavımı. Kili deti 70 agılan avi hen hiniavıhadami. Isılaelı hidili agılan man avılı caba mikı hen ala havılı ulan agıladı hafıavımı.

16

Isılaelı hidili agılan macı dan havanj fili mılımılı me agıladıdan navımı.

1 Isılaelı hidili agılan Isipi fili tibi agadı vala uavidaci avan mu iahami. Iaha hididaci uaian human limu limu fihala hicı limu ahica pam cijıñ uci Elim man avılı agıladı vala uavımı. Uavıla Sen fili tibi kili humısı akuaba apalı hen ua iahuavımı. Sen fili tibi agan Elim man avılı agıladı Sainai halu agadı alihan alihan hen hiniadami. 2-3 Hulan iamigali agılan hen ua hinihini ajimahamaha Mosesi didan Alon didan abavımı. Alan Isipi fili tibi hinihini sihim saban macı akuaba nana pam hinilalu uavımı. Agadı ala ahica namılañ aludi viavıla fili tibi kili humısı akuaba apalı neñ likila vavehalan uavımı. Ahica namılañ alusan hiji namen lamahalañ uavımı. Nulidi likila via umlı humigañ sañ himavıla sikan haba himavım

* 15:23 15.23 Aludı cian sibañ hivi hitaj aba abılalu agasan nıbalu Ibilu cian hivi Mala uavıhadami.

aba abahalan uavimi. Alan Isipi fili tibi hinidamili Asi Iaue agan aludi ifihimici ha huaci uavimi. ⁴ Lihavici Asi Iaue agan Mosesi di abami. Ci iginan uami. Vian hulan iamigali agiladi hiji igiben uami. Iadi cian vidividin lubiahilavibali ua hima ua uami. Iadi cian vidividin nibu namej uami. Vian lidalin maci uaian susu hivi hinihini migalahilavibali uami. Migalahilavidaci uaian pabin hivi laci na fihala fihala saj hitin hitin hunan pabin pabin hivi vihavim uami. Hamen lihavidaci iga iga abiben uami. Hulan iamigali agilan iadi cian lubiahilavadi aba abiben uami. ⁵ Maci agiladi vivi nana hinihini kalipin me hivi cihu uaian ahica saj maci hunan ahica lidin ahica lidin sihuvavibali uami. Mikimiki me agasan vihavibali uami. Kalipin me agasan avi kalipin me hivi vihavibali uami. Via vave hilanavibali uami. ⁶ Lici Mosesi hula Alon hula Isaeli hidili hulan iamigali agiladi abavimi. Hifilidan namilan sihivia siban hidili igavila abibalaj uavimi. Amiñ ala aba abibalaj uavimi. Alan Isipi fili tibi hinidamili Asi Iaue nuker aludi likila vaveli aba abibalaj uavimi. ⁷ Namilan aki saj ajimahamaha aludi abilalan uavimi. Alan ahica ibi apali uavimi. Namilan ajimahamaha aludi abilalan ha Asi Iaue di abilalan uavimi. Lidalan nibu naludi cian agiladi ci igahili uavimi. Hamen sadan amili cimidan namilan nudu nukej abilu hekili vidividin dan agadi igibalaj uavimi. ⁸ La Mosesi cihu ala abami. Hifilidan Asi Iaue nibu nukej ala nalusan havaj iguci nibalaj uami. Cimidan nalusan maci iguci navila humigan lagubalan uami. Namilan ajimahamaha aludi ma abilalan uami. Alan ahica ibi apali uami. Namilan ajimahamaha aludi abilalan ha Asi Iaue di abilalan uami. Lidalan nibu naludi cian agiladi ci igahili uami.

⁹ La Mosesi agan Alon di abami. Asi Iaue agan hulan iamigali ajimahamaha abavilal agiladi ci igahili uami. Hamen sadan nulidi abinan Asi Iaue di piñ ve havim uami. ¹⁰ Lici Alon agan aba aba hinidaci hulan iamigali agilan hinia igoua

igavici fili tibi kili humisi akuaba apali hej Asi Iaue di abilu hekili vidividin dan agan avili susu hivi hinimi. ¹¹ Lici Asi Iaue agan Mosesi di abami. ¹² Isaeli hidili agilan ajimahamaha abavilal agiladi ci igahilin uami. Hamen sadan nulidi abih uami. Hifilidan siban havaj fili milimili me agiladi nibalan aba abih uami. Cimidan ha maci navila humigan lagubalan aba abih uami. Havaj agiladidan maci agiladidan navila hiji namej lamibalaj aba abih uami. Asi Iaue ha aludi Asi aba abibalaj aba abih uami.

¹³ Lici hifilidan hivi havaj ciki ciki fili milimili me agilan uu veve hinihini fipi havili ulaj caba caba hej veve milavimi. Cimidan hamu cibi agilan humisi hivi havili ulaj caba caba hej hiniavimi. ¹⁴ Hinia subilavici akuaba ciki ciki akape fili hivi hiniavimi agilan akuaba ciki suvili suvili me hiniavimi. ¹⁵ Lihavici Isaeli hidili agilan igavila uava iahuavimi. La nibalan nukej nukej hibin hibin abitihavimi. Ha aki uavimi. Lihavici Mosesi nulidi abami. Ha maci namilan nibalaj aba Asi Iaue nuker igui uami. ¹⁶ Asi Iaue namej abi uami. Havili ulaj hitin hitin hivi hulan iamigali ninanadi agiladi lugililan vali vameba iahavici aba abi uami. Ha hunan avi hulan iamigali ninanadi agiladi vali hivi laci vihavim aba abi uami. Hunan hitin hitin via uavila maci agiladi vihavim aba abi uami.

¹⁷ Lici Isaeli hidili agilan hamen laci ala lihavimi. Ulan hihile hulan iamigali ninanadi akape dan agilan hunan akape vihavimi. Hulan iamigali ninanadi akape hima agilan hunan akape ma vihavimi. ¹⁸ Hihile maci hunan akape vihavimi agilan nulidi maci hunan agiladi lugilavici ua nulidi vali agadi ma livalavimi. Limu hihile maci hunan akape ma vihavimi agilan nulidi maci hunan agiladi lugilavici ua ma tibi migavimi. Nulidi vali hitin hitin agilan hihile hamen laci hiniavimi. ¹⁹ Lihavici Mosesi nulidi abami. Namilan simin limu hihile agiladi amili me san valilan hiniavimidi uami. ²⁰ Agadi ala Mosesi di cian lulavila amili me san

valavici hiniavimi. Hiniavici amili me hivi igavici simin agilan mutuhisi lavila huihinanj ninan dan hiniavimi. Lihavici Mosesi nulidi abacabilami. ²¹ Lici uaian pabin pabin cimidañ hivi maci hilihili hameñ laci vihavihadami. Uaian iahaiaha vidividin lidaci maci limu hihile ma vihavihadami agilan fili hivi hinhini minjila minjila avili avili lidin apali lihavihadami.

²² Hulan iamigali hitin hitin agilan hidili maha iabi me maci hunan pabin lidin pabin lidin vihavimi. Hameñ laci lidin hinhini via ua cihu kalipin me hivi maci hunan ahica lidin ahica lidin vihavimi. Lihavici Isaeli hidili agiladi manigali agilan vevila Mosesi di abavimi. ²³ Abavici Mosesi nulidi abami. Asi Iaue namen abi uami. Amili iadi alusisi mihiñ hekili aba abi uami. Akuaba akuaba simin avin hivi hilbabila ha avin hivi hilhalan aba abi uami. Siji hivi hugiliben aba ha siji hivi hugilihalañ aba abi uami. Hila navila simin siha limu hihile agiladi amili san lamihalañ aba abi uami. ²⁴ Lici Mosesi di cian agadi lubiahilavila simin siha limu hihile agiladi lamavimi. La hiniavici minjalahici simin siha lamavimi agiladi igavici ma hisi lihavimi. Huhi ninan ninan avi ma miguavimi. ²⁵ Lihavici Mosesi nulidi abami. Iabi Asi Iaue di mihiñ hekili uami. Alusisi nud ibi minjaiahaha hisin mihiñ uami. Alusisi mihiñ neñ hidavila maci akuaba akuaba ciki avi ma igibalan uami. Hameñ sadan simin siha limu hihile hiniavadi agiladi nihalañ uami. ²⁶ Navila hinilañ minjalahici cihu maci sihuibalan uami. Sihuibalan uaian human limu fihala uci cihu uaian mu hivi alusibalan uami. Uaian alusibalan heñ maci ma hiniavibali uami. Mufili mufili avi hamen laci ala libalan uami.

²⁷ Alusisi mihiñ hivi hulan iamigali limu hihile agilan maci vibalu aba uavimi. Uavila igavici maci heñ ma hinimi. ²⁸ Lici Asi Iaue agan Mosesi di abami. Vian nalusañ cian lamalubilan agiladidin cian

vidividin agiladidin nalusan iguacin uami. Agadi ala namilan ma lubiahilalan uami. ²⁹ Iadi cian sihivia sibañ igahilahalan uami. Vian Asi Iaue uami. Alusisi mihiñ nagadi vian nuken lamamin uami. Vian alusisi mihiñ agasañ igahilavila amili nalusañ simin uaian ahica hisin agiladi igumalamin uami. Hameñ sadan alusisi mihiñ hivi hulañ iamigali namilan naludi havili ulan hitin hitin hivi hinhalañ uami. Naludi havili ulan agiladi vala umilan uami. Mufili mufili avi alusisi mihiñ agasan igahilahila hameñ laci ala simin igudalin nibalan uami.

³⁰ Hameñ abici Isaeli hidili agilan alusisi mihiñ hivi alusavihadami. ³¹ La maci agadi ibi lamavila abavimi. Mana* uavimi. Maci agan isabilan hilici mila sudime ciki ciki me hiniadami. Sidan nud maci dan vihi magi dan enala hilavici sidan dan hinilal hameñ hiniadami. ³² Lici Mosesi nulidi abami. Asi Iaue aludi nameñ abi uami. Namilan Isipi fili tibi hinidalan vian naludi likila vavelin fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali neñ hinidalan nalusañ maci igudalin nana hinibalañ aba abi uami. Hameñ sadan hunan ciki agadi viavila maci agiladi heñ likililan miguavim aba abi uami. Likililan migua hiniavidaci naludi ninanadinalu ajihalinalu iamilihalinalu mufili iahavibali agilan avi igavibali aba abi uami. ³³ Lavila

Alon di abami. Maci agiladi hunan hivi via uavila sibi hilici hivi ahualinan migua milici via uavila Asi Iaue hula aba aba hisin pipi heñ lamicha uami. Laminañ hinidaci ninanadinalu ajihalinalu iamilihalinalu mufili iahavibali agilan avi heñ igavibali uami. ³⁴ Lici Mosesi agan Asi Iaue nud abami hamen laci ala limi. Alon agan maci agiladi sibi hilici hivi ahualici miguavimi agadi via uavila Asi Iaue hula aba aba hisin pipi heñ lamici hamen laci hiniadami.*

³⁵ Isaeli hidili agilan maci agiladi nana hiniavidaci huali 40 umi. Huali 40 agan ua fihalici Kenan fili tibi agadi mik heñ ua iahuavimi. La Kenan fili tibi agadi igavici

* **16:23** 16.23 CV 20.8-11   **16:31** 16.31 Nam 11.7-8   * **16:31** 16.31 Aludi cian sibañ hivi nan akı aba abilalu agasan nibalañ Ibilu cian hivi mana uavihadami.   **16:33** 16.33 Ib 9.4   * **16:34** 16.34 Hadihu Asi di kili cikan hibin hibin agan ma hinimi. Husiv kili cikan hibin hibin agadi vihavici maci agiladi via kili cikan hibin hibin muji heñ ala lamami. Ibilu 9.4 agadi igihalañ.   **16:35** 16.35 Jos 5.12, Neh 9.20-21, Jo 6.30-31

huali hulihuli fili huaci sibar hini.

³⁶ Isilaeli hidili agilan hunaj ahica ahica agiladi hivi simin lamalama lugilavihadami. Hunaj mu sudime ciki. Mu hunaj misin hekili. Nulidi hunaj sudime ciki hivi maci agiladi vivi hunaj misin hej human limu limu fihala tibi lugila lugila minjamijavidaci migumigu hej miladami.

17

*Avili agan liba hivi iahidaci navimi.
(Namba 20.1-13)*

¹ Asi Iaue agan Isilaeli hidili agiladi abidaci hibi cina uu havili ulan hafihafi hinihini uavihadami. La Sen fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali agadi valavila uavimi. Ua Lefidim uu veve hinihini fipi hej ua iahua hinihini san abavila igavici avili apali hinimi. ² Lici hulan iamigali agilan Mosesi hula hibin cian hibin cian abavimi. Alusan avili iguna nimi uavimi. Lihavici Mosesi nulidi abami. Namilan aki san viaj hula hibin cian hibin cian abadalan uami. Namilan aki san Asi Iaue di vidividin agasan abacuvadalan uami. ³ Lici hulan iamigali agilan avili nana san hekili himavila ajimahamaha Mosesi di abavimi. Nama aki san aludi viavila fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali nej likila vavehana uavimi. Nama alusan hiji namej lamahanan uavimi. Nulidi likila via ulin nibilan nulidi saban sipsipi saban bulimakau agilan hula avili apali hej hiniavila himavim aba abahanan uavimi. ⁴ Lihavici Mosesi agan Asi Iaue di mavin cian cian abami. Hulan iamigali nagilan iadi ifihimuhimu san liba kum kum agiladi vivi havalibalu aba lihavadi uami. Hamej lihavadi sadan viaj nulidi aki me liben uami.

⁵ Lici Asi Iaue agan Mosesi di abami. Nadi kili limi via hidahida hisin Naili avili ifahana agadi viavila ua Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili limu hihile agiladi viavila hali uhalan uami. ⁶ Ci iginan uami. Viaj liba mu Sainai halu hinilali hej hiniben uami. Hinidalin nama mikti sibar ve lagulamavila kili limi agadi hivi liba

agadi ifaiginaj avili agan liba hivi iahidaci hulan iamigali agilan hej navibali uami. Lici Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilan igasulavidaci Mosesi agan hamen laci ala limi.

⁷ Uu veve hinihini fipi agadi ibi ahica ahica lamavimi. Isilaeli hidili agilan Mosesi hula hibin cian hibin cian abavimi agasan igahilavila uu veve hinihini fipi agadi ibi lamavila abavimi. Meliba uavimi. Asi Iaue di vidividin agasan abacuvavila abavimi. Asi Iaue ala hula hini ua hima uavimi. La nusan igahilavila ibi mu lamavila abavimi. Masa uavimi.*

Isilaeli hidili agilan hula Amaleki hidili agilan hula sagan libavimi.

⁸ Isilaeli hidili agilan Lefidim uu veve hinihini fipi hej hiniavidaci Amaleki hidili agilan nulisan sagan vehavimi. ⁹ Lihavici Mosesi agan Josua di abami. Nama aludi sagan hisin hulan hihile agiladi libiminjavila amili iaha Amaleki hidili agilasar sagan uhalan uami. Udalaj viaj kili limi Asi abici via hidilan agadi via uavila halu ciki agadi iahua huva hej lagulamavila hiniben uami. ¹⁰ Lici Josua agan Mosesi abami hamen laci ala limi. Nudi sagan hisin hulan hihile agiladi likila viavila Amaleki hidili agilasar sagan uavimi. Uavidaci Mosesi agan Alon didaj Hol didaj via uavila halu huva hej iahuavimi. ¹¹ Iahuavila Mosesi nudi human agiladi minjaiahua lagulama hinidaci Isilaeli hidili agiladi sagan hisin hulan agilan Amaleki hidili agiladi sagan hisin hulan agiladi livalibalu aba lihavimi. Agadi ala Mosesi di human limu limu alu lici valici migavici Amaleki hidili agiladi sagan hisin hulan agilan Isilaeli hidili agiladi sagan hisin hulan agiladi livalibalu aba lihavimi. ¹² Mosesi di human limu limu agilan alu lihavici cihu ma minjaiahumi. Lici Alon hula Hol hula liba tibi vave fili lamavici Mosesi agan hej migahinimi. Migahinidaci Alon hula Hol hula nudi madaj limu limu hej lagulamavimi. La nudi human limu hulan mu agan minjaliva minjaiahua lagulama hinimi. Hulan mu human limu agadi minjaliva minjaiahua

* ^{17:7} 17.7 Aludi cian sibar hivi hibin cian hibin cian aba abilalu agasan nibilan Ibilu cian hivi Meliba uavihadami. Aludi cian sibar hivi Asi di vidividin agadi abacuvavimi aba abilalu agasan nibilan Ibilu cian hivi Masa uavihadami.

lagulama hiniimi. Hameñ hiniavidiaci uaiañ migumi. ¹³ Lihavidiaci Josua nudı sagan hisin hulan agilan hula puia hutesi hutesi hivi Amaleki hidili agiladi sikasikan ifihima fihalavimi.

¹⁴ Lihavici Asi Iaue agan Mosesi di abami. Vian Amaleki hidili agiladi sikasikan sibili lama fihaliben agadi cian manasin hivi libiha uami. Linan hulan iamigali agilan nudı igavila hiji lamavila abavibali uami. Asi Iaue agan Amaleki hidili agiladi sibili lamici sikasikan haba hima fihalavibali aba abavibali uami. Lihavici Amaleki hidili agiladi ibi cihu cihu ma igahilibalı aba abavibali uami. Cian nagadi Josua di avi sulinan igahilam uami. ¹⁵ Asi Iaue agan abici ci lici Mosesi agan sagali hilahila hisin vadim agadi ibilami. La vadim agadi ibi lamavila abami. Asi Iaue agan aludi ahiliyahuci Amaleki hidili agilan hula sagan libavila nulidi livalalu uami. ¹⁶ Amaleki hidili agilan Asi Iaue di vidividin agadi livalibalı aba lihavidiaci Asi Iaue agan nulisan igivi hinihini nulidi hameñ laci hameñ laci sibili lamibali uami.

18

Jetilo ve Mosesi di igami.

¹ Mosesi abiaganu Jetilo nibu Midian fili tibi hisin. Nibu Asi san sagali igu igu hisin hulan hiniadami. Nibu Asi Iaue agan Mosesi didan Isilaeli hidili agiladidan akuaba lami agadi cian hiji igahilami. Asi Iaue agan Isilaeli hidili agiladi likilici Isipi fili tibi agadi valavila cihu vehavimi agadi cian hiji igahilami. ² Lavila Jetilo agan Mosesi di hibi cina igiben aba vemi. Vaka Mosesi abinu Sipola didan nudı ninan ahica agiladidan abici iaganu Jetilo di piñ uavimi agiladi cihu iaganu nukeñ ala likila via vemi. ³⁻⁴ Ninan ahica agiladi ibi nameñ. Mu Gelisom. Mu Elieseli. Mosesi abinu agan ninan Cimegen agadi huhilici Mosesi agan hiji nameñ lamami. Vian hulan ihiliñ vevila neñ hiniadamin uami. Hijii hameñ lamavila ninan Cimegen agadi ibi lamavila abami.

Gelisom uami. La hiniadaci abinu agar Iagiven di huhilami. Lici abami. Iadi iavan di Asi agan iadi ahiliyahuci Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan iadi ma ifihimami uami. Hameñ abavila nudı ninan Iagiven agadi ibi lamavila abami. Elieseli uami.*

⁵ Jetilo agan Mosesi abinu didan Mosesi di ninan ahica agiladidan via vemi. Vevila fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali Asi di halu hiniadami mikı heñ ve iahavimi. Mosesi di uu veve hinihini pipi avi Asi di halu agadi ligun heñ ala hiniadami.

⁶ Jetilo agan Mosesi di uu veve hinihini pipi agadi mikı vemitavila Mosesi san cian iguci uci abami. Vian nadı abiagana Jetilo uami. Vian nadı abina didan ninan ahica agiladidan viavila nadı piñ ci velu uami. ⁷ Lici Mosesi cian hiji agadi igahilavila iaha uu veve hinihini pipi agadi vala haiabila ivavevila Jetilo di igami. La migalifilibavila iaha abiaganu di mihum iavami. La ahica hibin hibin abitihavimi. Nama sibili hinilanañ ua huaci hinilanañ uavimi. Hameñ abaigahilavici ci lici Mosesi di havili ulan hivi ivouavimi. ⁸ Ivouavila abiaganu di sulami. Asi Iaue agan Isilaeli hidili agilasan igahilavila Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agiladidan nudı hulan iamigali agiladidan akuaba lami agasan sulami. Isilaeli hidili agilan Isipi fili tibi agadi vala uu hibi cina vihili hekili hekili igavidiaci Asi Iaue nulidi ahiliyahudaci huaci hiniavimi agasan sulami. ⁹ Isipi fili tibi hisin agilan Isilaeli hidili agiladi sibili lamavidiaci vihili hekili hekili agiladi iga iga hiniavihadami agasan sulami. Asi Iaue agan nulidi ahiliyahua huaci lamavila likila vavemi agasan avi sulami. Sulici Jetilo agan igahilavila hekili hijinalami. ¹⁰ Lavila abami. Isipi fili tibi hisin hulan iamigali agiladi lihu hivi hiniadamilan uami. Nulidi manigali agadi lihu hivi avi hiniadamilan uami. Hinihini vihili iga iga hiniadalan Asi Iaue naludi ahiliyahua likila vaveli agasan nudı ibi miñaahin uami. ¹¹ Iabi vian ci igin uami. Asi Iaue nibu vidividin dan uami. Isipi fili tibi hisin agilan Isilaeli hidili agiladi

17:14 17.14 Lo 25.17-19, 1 Sml 15.2-9   **18:2** 18.2-4 CV 2.21-22   **18:3-4** 18.3-4 HJL 7.29   * **18:3-4** 18.3-4 Aludi cian siban hivi hulan ihiliñ aba abilalu agasan nibilan Ibilu cian hivi Gelisom uavihadami. Aludi cian siban hivi Elieseli uavihadami.

sibili igavici Asi agan nudı vidiividin hekili agadi abalamali uami. Asi di vidiividin agan mugilun agiladi vidiividin livalilalı uami. **12** La Jetilo agan Asi san sagali iguavila aviñ hivi sikan hilici lhulihu san sihim saban agiladi via umi. La simin limu hihile agiladi avi Asi san sagali iguben aba via umi. Via uavila hilami. Hilahila hinidaci Alon agan Isilaeli hidili agiladi hulan hekili agilan hula uavila Jetilo Asi Iaue san sagali hilami agadi fipi mikı hej migahiniavilaahuata hamen navimi.

Ciañ hihila hihila hisin hulan agiladi libimijami.

(Lo 1.9-18)

13 La Mosesi agan hinici minjalahici Isilaeli hidili hulan iamigali agiladi ciañ vihili agiladi hihiliben aba migahinimi. Migahinidaci hulan iamigali akape agilan cimidañ hivi nulidi ciañ vihili agiladi hihila hihila san nudı piñ vehavimi. Vehavici ciañ hihila hihila via uci hifilidañ sibar limi. Lici hulan iamigali agilan vala uavimi. **14** Lihavici Jetilo agan igavila Mosesi hulan iamigali agiladi vihili hihila hihila sibila vihadami agasan abami. Nama aki san sibila agadi hitiñ sibar vilanañ uami. Lidanañ hulan iamigali akape agilan ciañ hihila hihila san nadı piñ vehavilalı uami. Cimidañ cimidañ veve lagulamalama hiniavilalı uami. Hiniavidaci hifilidañ sibar lidaci nadı valavala uavilalı uami. **15** Lici Mosesi nudı abami. Hulan Asi di hiji agadi vivi san lavila iadi piñ vehavilalı uami. **16** Hulan ahica agilan akuaba akuaba san aba aba lamacilacila nulidi ciañ vihili agiladi iadi piñ vavehavidaci viañ hihililan uami. Lidinj Asi di ciañ vidiividin agiladi sulidalıñ igahilavilalı uami. Ciañ hihile iadi lamalubilalı agiladi avi sulidalıñ igahilavilalı uami.

17 Lici Jetilo agan Mosesi di abami. Nama hamen lilanan agan huaci ma libali uami. **18** Sibila hekili hekili hamen agiladi hitiñ vinañ ma huaci libali uami. Nama hamen linan nadı hadipili vihili libali uami. Hulan iamigali agiladi hadipili avi vihili lihavilalı uami. **19** Iadi ciañ nagadı igahiliha uami. Nama iadi ciañ nagadı igahila lubiahilinabila ha Asi Iaue nama

hula hinhini nadı ahiliahudaci hulan iamigali agilasan Asi di abibanañ uami. Lidinj nulidi ciañ vihili agiladi viovio Asi di abibanañ uami. **20** Asi di aba aba nulisan hiji igudanañ Asi di ciañ vidiividin agiladi igahilavibali uami. Asi agan ciañ lamalubili agadi igahilavibali uami. Lavila huaci hinhini sibila vivi san avi hiji igudanañ igahilavibali uami. **21** Hulan ciañ dan agan nudı ahiliahuahu san anim hilici iguavici vihavilalı agiladi libimijiminañ uami. Hulan iamigali migila migila hisin hulan huaci sibar Asi di lihu hivi hinhini nusañ hiji vidiividin lamavilalı agiladi libimijihä uami. Linan manigali hihile agilan hulan iamigali 1,000 agiladi hitiñ hitiñ migilavim uami. Manigali hihile hulan iamigali 100 agiladi hitiñ hitiñ migilavim uami. Manigali hihile hulan iamigali 50 agiladi hitiñ hitiñ migilavim uami. Manigali hihile hulan iamigali 10 agiladi hitiñ hitiñ migilavim uami. **22** Linan nibilan ala ciañ vihili hihila hihila hisin hulan hiniavibali uami. Ciañ vihili hekili hima agiladi nibilan hihilavibali uami. Agadi ala vihili hekili hekili agiladi nadı piñ vavehavidaci nama nuker hihilabanı uami. Hamen lidanañ nibilan nadı ahiliahuavidaci nama vihili hekili sibar ma igibanañ uami. **23** Akuaba akuaba nadı abin agilasan Asi di abitihihä uami. Abitihinañ alia aba abici hamen laci ala liha uami. Hamen lavila ha sibila huaci vibanañ uami. Nama iadi ciañ agadi lubiahilavila sibila agadi vinabila ha nadı hadipili ma vihili libali uami. Lici hulan iamigali agilan avi nulidi ciañ vihili agiladi hihilidanañ hijinjalajala uavibali uami.

24 Lici Mosesi agan Jetilo di ciañ agadi igahila lubiahilavila hamen laci ala limi. **25** Isilaeli hidili hulan huaci huaci sibar agiladi igavila hulan iamigali migila migila san igahilavila libimijami. Libimijici manigali hihile hulan iamigali 1,000 agiladi hitiñ hitiñ migilavihadami. Manigali hihile hulan iamigali 100 agiladi hitiñ hitiñ migilavihadami. Manigali hihile hulan iamigali 50 agiladi hitiñ hitiñ migilavihadami. Manigali hihile hulan iamigali 10 agiladi hitiñ hitiñ migilavihadami. **26** Lidinj ciañ vihili hihila

hihila sibila agiladi pam vihavihadami. Cian vihili hekili hima agiladi hulan libimijamiña umi agilan hihilavihadami. Agadi ala vihili hekili hekili agiladi Mosesi di piñ via uavidaci hihiladami. ²⁷ Hamen lidin hiniavidaci Mosesi abiaganu Jetilo agan nulidi vala nudu hivi udaci acinu agan nusañ lamulami.

19

Isilaeli hidili agilan uavila Sainai halu ligun heñ hiniavimi.

¹⁻² Isilaeli hidili agilan Lefidim uu veve hinhini fipi agadi valavila uavimi. Isipi fili tibi vala uavidaci avan ahica uci avan mu iahami agadi mihin hadihu heñ ala Sainai halu ligun heñ ua iahuavimi. Lavila halu ligun heñ ala uu veve hinhini fipi vihavimi. Sainai halu ligun agan fili tibi kili humisi akuaba apali heñ hiniadami. ³ Lici hulan iamigali agilan heñ hiniavidaci Mosesi agan Asi hula cian suliben aba halu heñ iahumi. Iahuci Asi Iaue agan Mosesi di ulavila abami. Nama Jekopi iamilihalinu Isilaeli hidili agiladi abiha uami. ⁴ Namilan Asi Iaue Isipi fili tibi hisin agiladi akuaba lali agiladi igahalan abu abiha uami. Havan hibilakun agan nudu ninañ abiñ hivi hava via ulali hamen ala naludi avi hava vavedaci igahalan abu abiha uami. Vaveci namilan iabi nibu hula halu ligun neñ hinidalan abu abiha uami. ⁵ Filiakuaba akuaba han nudu pam abu abiha uami. Hulan iamigali avi nudu pam abu abiha uami. Agadi ala nibu naludi libimijici namilan nudu hulan iamigali sibaj hinibalan abu abiha uami. Iabi namilan nibu cian miguavila abibali agadi igahila lubiahilavila ha namilan nudu nuken hulan iamigali sibaj hinibalan abu abiha uami. ⁶ La nudu lihu hivi pam hinhini nusañ sagali igu igu hisin hulan me sibila vibalan abu abiha uami. Vivi nudu hulan iamigali huaci silivi laci hinibalan abu abiha uami. Isilaeli hidili agiladi hamen abiha uami.

⁷ Lici Mosesi agan halu vala miguavila Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili

agilasan abici vehavimi. Vehavici Asi Iaue agan akuaba akuaba cian vidividin abami agadi nulidi tibi sulami. ⁸ Lici hulan iamigali hudimida hiji pam hiniavila abavimi. Asi Iaue aludi akuaba akuaba san abi agiladi hamen laci ala libalu uavimi. Lihavici Mosesi agan cihu iahuavila hulan iamigali agiladi cian agadi Asi Iaue di abami. ⁹ Lici Asi Iaue agan cihu nudu abami. Ci iginan uami. Vian avili susu hekili hivi hiniavila nadu piñ miguben uami. Miguavila nama hula cian abidalin hulan iamigali agilan iadi cian agadi igahilahila amin ala aba abavibali uami. Lidin nadu cian agasañ hiji vidividin hamen laci hamen laci lamavibali uami. Lici Mosesi agan hulan iamigali abavimi agadi Asi Iaue di abami. ¹⁰ Lici Asi Iaue agan cihu abami. Nama uavila iabi amili hulan iamigali agiladi lamalubiha uami. Nibalan iadi hulan iamigali huaci silivi laci hinhini san nulidi lamalubiha uami. Lamalubiavila abinan nulidi muhili havili husavim uami. ¹¹ Anihulin san hihilavila migila migila hiniavim uami. Hadihu heñ ala vian migavila Sainai halu heñ hinidalin hulan iamigali agilan iadi igavibali uami. ¹²⁻¹³ Nama halu agadi vali hañala lamavila hulan iamigali agiladi abiha uami. Vali hañala lamin nagadi hemala uavila halu heñ iahumilan abu abiha uami. Vali hañala lamin nagadi hemala uavila halu agadi miñaigimilan abu abiha uami. Hulan mu vali hañala lamin nagadi hemala uavila halu agadi miñaigici ha nudu ifihimihalan abu abiha uami. Agadi ala human hivi ifihimimilan abu abiha uami. Nudi ifihimiben abu liba kum kum agiladi vivi havala havala ifihimihalan ua sian hivi hulihalan abu abiha uami. Sihim saban agilan uavila halu agadi lubigavici nulidi avi hamen ala ifihimihalan abu abiha uami. La abami. Sai bihuli agalidaci igahilahila halu heñ iahuavibali uami.

¹⁴ Lici Mosesi agan halu agadi vala miguavila hulan iamigali Asi di hulan iamigali huaci silivi laci hiniavibali abu nulidi lamalubimi. Lamalubici nulidi muhili havili agiladi husavimi. ¹⁵ Lihavici

Mosesi nulidi abami. Namilan anihulin sañ hihilavila hinihalan uami. Hinihini iabi amili anihulin iamigali hula hinimilan uami.

16 Lici anihulin me hivi cimidan sibaj avili susu hekili halu hen iahami. La imamulan miñapalidaci libilan ifami. Lidaci sai bihuli agan hekili agalami. Lici hulan iamigali uu veve hinihini fipi hen hiniavimi agilan hekili lidavidaci nulidi hadipili agilan sikasikan lidavalavimi.

17 Lihavidaci Mosesi agan nulidi likilavila uu veve hinihini fipi agadi valavila halu agadi ligun hen uavimi. Asi agar cian abidaci igahilibalu aba ua lagulamavimi.

18 Lagulama hiniavidiaci Asi Iaue agan aviñ likila likila hivi migavila Sainai halu hen hinimi. Hinidaci avimisi hekili halu agadi sikasikan haflamami. Avimisi agan aviñ hekili lihulihu avimisi hekili iahadami hamen iahami. Lidaci mumim hekili halu hen vemi. **19** Vedaci sai bihuli agan hekili agalami. Lici Mosesi agan Asi hula abidaci Asi agan lidaci sai bihuli agalami. Asi agan cian cihu cihu abidaci Mosesi igahilami.

20 Lici Asi Iaue agan migavila Sainai halu huva hivi hinihini Mosesi di ulavila abici iahumi. **21** Iahuci Asi Iaue nudu abami. Nama miguavila hulan iamigali agiladi vidividin abicha uami. Halu ligun hen vali hanjala lamahanañ agadi hemala vevila iadi igavimidi uami. Halu ligun hen vali hanjala lamahanañ agadi hemalavila ha nulidi hulan iamigali akape agilan himavibali uami.

22 Sagali igu igu hisin hulan iadi piñ vehavibali agilan uami. Nibilan iadi sibila hisin hulan hinibalu aba nulidi hiji humigan akuaba agiladi hihilavim uami. Nulidi hiji humigan ma hihiliman lihavici ha nulidi sibili lamiben uami.

23 Lici Mosesi agan Asi Iaue di abami. Nama nuken nulidi abamigilavila iadi vidividin abahanañ uami. Halu ligun hen vali hanjala lamavila hulan iamigali agiladi abicha aba abahanañ uami. Ha Asi di aba abicha aba abahanañ uami.

24 Lici Asi Iaue agan Mosesi di cihu ala abami. Nama miguavila Alon di viavila ahica cihu iahihalan uami. Agadi ala iasan sagali igu

igu hisin hulan agilan hula hulan iamigali agilan hula halu ligun hen vali hanjala lamahanañ agadi hemalavila iadi piñ halu neñ vehavimidi uami. Nibilan hamen lihavici viañ nulidi sibili lamiben uami.

25 Lici Mosesi agan miguavila Asi di cian agadi hulan iamigali agilasan tibi sulami.

20

Asi agan cian vidividin human limu limu fihala agiladi abami.

(Lo 5.1-21)

1 Asi agan cian vidividin agiladi abami.

2 Vian nuken Asi Iaue uami. Vian naludi Asi uami. Namilan Isipi fili tibi hen limin sibili ular hivi me hinihini sibila vivi hinidalan viañ iadi nuken vidividin hivi naludi likililin Isipi fili tibi vala vehalañ uami.

3 Iadi ibi pam miñaiahihalañ uami. Mugilunjakuaba akuaba agiladi ibi miñaiahimilañ uami. **4** Namilanakuaba akuaba fili hivi hiniavilal agiladidan uaian susu hivi hiniavilal agiladidan iga iga nulidi mugan lamigan me lihua lamavila aludi asi aba abimilan uami. Akuaba akuaba avili fili muji hiniavi agiladi hivi hiniavilal agiladi avi iga iga nulidi mugan lamigan me lihua lamavila aludi asi aba abimilan uami.

5-6 Vian Asi Iaue uami. Vian naludi Asi uami. Iadi uvísijin agadi valiliñ mugilunj mu ma vibali uami. Hulañ iamigali iadi sikasikan valavila hugi dañ hiniavici uami. Nulidi ninanadinilu ajihalinilu iamilihalinilu agilan vihili hamen laci hamen laci igavibali uami. Agadi ala hulañ iamigali viañ hula hinihini sañ mavin hekili hinihini iadi cian vidividin agiladi lubiahilavidaci viañ nulisan mavin hinihini nulidi huaci lamiben uami. La nulidi ninanadinilu ajihalinilu iamilihalinilu agilasan mavin hinihini nulidi huaci lamiben uami. Hamen sadan namilan kili akuaba akuaba lihulihu lamalama aludi asi aba abavilal agilasan

migalifilibavila aludi asi aba abimilan uami. La nulidi lihu hivi hinimilan uami.

7 Vian naludi Asi Iaue uami. Namilan iadi ibi havi havi luvilimilan uami. Hulan iamigali iadi ibi havi havi luvilavilal agiladi sibili sibañ lamiben uami.

8-11 Vian uaiañ human limu fiñala human limu pabin cijin hivi fili uaiañ susu agiladi lamamin uami. Avili hekili akuaba akuaba agiladi avi lamamin uami. Lama fiñaliliñ hifili hinia minjalahici alusamin uami. Lavila mihin alusamin agadi huaci lamavila abamin uami. Ha iadi alusisi mihin hekili aba abamin uami. Namilan alusisi mihin agasan sihivia igahilavila libiminjilan iadi nuken mihin hinim uami. Naludi sibila akuaba akuaba vivi mihin ha human limu fiñala human limu pabin cijin laci uami. Agadi ala alusisi mihin ha iadi uami. Vian naludi Asi Iaue uami. Ha alusisi mihin sadaj sibila vimilan uami. Namilan naludi ninanadinalu agilan hula sibila vimilan uami. Naludi sibila hisin hulan iamigali agilan sibila vihavimidi uami. Hulan ihiliñ ve namilan hula hiniavilal agilan sibila vihavimidi uami. Naludi saban bulimakau agilan avi sibila vihavimidi uami.

12 Namilan naludi iamiagagalinalu agiladi lihu hivi hinihini nulidi cian agiladi lubiahilihañ uami. Namilan hamen lavila ha lihalicha ma himbalan uami. La fili tibi nalusañ iguben aba lin heñ huaci hutesi hinibalañ uami.

13 Namilan hulan iamigali limu hihile agiladi ifihimimilan uami.

14 Hulan iamigali dan namilan naludi abinadinalu agiladi valavala uu iamigali mu mu agiladi sigili vimilan uami. Iamigali hulan dan namilan naludi munjanadinalu agiladi valavala uu hulan mu mu agiladi sigili vimilan uami.

15 Namilan mu hulan di akuaba akuaba agiladi avi sigili vimilan uami.

16 Namilan anali cian aba aba mu hulan di cian hivi lamimilan uami.

17 Namilan hulan mu di ulan agadi mavin igimilan uami. Hulan mu di iamigali agadi mavin igimilan uami. Nudi sibila hisin hulan iamigali agiladidan saban bulimakau saban doniki akuaba akuaba agiladidan avi mavin igimilan uami.

*Hulan iamigali agilan Asi san lidavimi.
(Lo 5.22-33)*

18 Lidaci hulan iamigali agilan imamuñ minjalapalapa libilañ ifu ifu sai bihuli agala agala hiniñ agadi igahilavimi. Igahilahila igavidaci avimisi hekili halu heñ iahami. Iahidaci igavila hekili lidavimi. La lidavalavala cihi halu agadi vala umitavila atan tagilan dan lagulamavimi. **19** La Mosesi di abavimi. Nama nuken aludi abidanañ huaci igahilibal uavimi. Asi aludi abici alañ himmagalu uavimi. **20** Lihavici Mosesi nulidi abami. Namilan lidimilan uami. Asi agan naludi hiji vidividin agadi igiben aba li uami. Lici namilan nusan lidalida akuaba akuaba lusiñ sibili ma vibalañ uami. **21** Lici hulan iamigali agilan atan tagilan dan lagulama hiniavimi. Lagulama hiniavidaci Mosesi agan avili susu hekili agadi mikí piñ umi. Asi agan avili susu hekili heñ ala hiniñ.

Sagali hilahila hisin vadim agasan cian vidividin igumi.

22 Lici Asi Iaue agan Mosesi di abami. Isilaeli hidili agiladi abiha uami. Asi Iaue agan nudu haiabila hivi hinihini namilan hula cian sulidaci ci igahilahalañ aba abiha uami. **23** Namilan liba gol liba siliva agiladi vivi lamalama aludi asi aba abimilan aba abiha uami. Namilan Asi Iaue di lihu hivi hinihini nudu pam aludi Asi aba abihalan aba abiha uami. **24** Fili savu minjilan iahua vadim me hinici heñ laci ala saban sipsipi saban bulimakau Asi san sagali sikasikan hila fiñalihalañ aba abiha uami. La nibu hula humigañ pam hinihini san sagali iguhalañ aba abiha uami. Asi fipi abeba san libiminjibali heñ laci ala nudu ibi minjaiahaha sagali iguhalañ aba abiha

uami. Hamej lilan Así naludi huaci lamibali aba abiha uami. ²⁵ Sagalı hilahila hisin liba vadim ibiliben aba liba kum hulan lihuavici silivi hiniavilalı agiladi viavila ibilimilanı aba abiha uami. Hulan mu liba kum lihuci silivi hiniavilalı agiladi viavila nulidi hivi vilabila Así igici sibili sibañ hinibali aba abiha uami. ²⁶ Sagalı hilahila hisin vadim vibavila hivi hekili vimilanı aba abiha uami. Vadim agan iahaiaha migumigu hibi apali hinibali aba abiha uami. Vadim hivi hekili ibilavila iahaiaha migumigu hen iahuavila sagalı iguben aba havili kivikivi libavila iahulan Así igici sibili libali aba abiha uami.

21

Ası agan Isilaeli hidili agiladi sibila hisin hulan iamigali agilasan cian vidividin abami. (Lo 15.12-18)

¹ Lavila Así cihu Mosesi di abami. Nama Isilaeli hidili agilasan cian vidividin nagiladi abiha uami. ² Isilaeli hidili namilan naludi hulan mu Ibilu cian hisin agadi lavilan naludi sibila hisin hulan hiniavila ha nibu sibila vivi hinidaci huali human limu fihala human limu pabin cijin um aba abiha uami. Sibila vivi hinidaci huali hamej agilan uavici cihu huali mu iahici nudı valilan havı um aba abiha uami. Nibu nalusan anim hilici cihu hibin igumidi aba abiha uami. ³ Hulan agan iamigali dan ma hiniavila sibila hamej agadi viavila ha nibu hitin huaci ubali aba abiha uami. Agadi ala iamigali dan hiniavila sibila hamej agadi viavila ha nibu abinu di huaci via ahica uavibali aba abiha uami. ⁴ Manigali agan nudı sibila hisin hulan agasaj iamigali iguci ninanadi huhilici nudı iamigali ninanadi agilan manigali agan hula hiniavim aba abiha uami. Hulan agan laci sibila agadi valavila huaci ubali aba abiha uami. ⁵ Agadi ala sibila hisin hulan agan namej abici aba abiha uami. Viaj iadi manigali iadi iamigali ninanadi agilasan mavin hekili hiniavila nulidi ma vala uben aba abici aba abiha uami. ⁶ Ha manigali agan nudı viavila cian hihila hihila hisin agiladi piñ um aba abiha uami.

20:25 20.25 Lo 27.5-7, Jos 8.31   **21:2** 21.2-6 Wkp 25.39-46   **21:12** 21.12 Wkp 24.17   **21:13** 21.13 Nam 35.10-34, Lo 19.1-13, Jos 20.1-9

Via uci hibi ivu ivu hej lagulama hinim aba abiha uami. Hinidaci manigali agan sibila hisin hulan agadi hiji asin agadi hibi lapa agadidan lama limiliben aba hamej ala lim aba abiha uami. Hibi lapa hisin hida agadidan lama limiliben aba hamej ala lim aba abiha uami. Lici sibila hisin hulan agan manigali di sibila hisin hulan hinihini sibila havı havı vivi hiniavila himibali aba abiha uami.

⁷ Hulan mu nudı nadinu di mutin hivi lamici lavilan sibila vivi hinidaci huali human limu fihala human limu pabin cijin uci aba abiha uami. Cihu huali mu iahici sibila hisin hulan agiladi validalan uavilali hamej laci ala sibila hisin iamigali agadi valilan havı umidi aba abiha uami. ⁸ Hulan mu agan sibila hisin iamigali mu agadi lavici nudı iamigali hinibali aba abiha uami. Lici nudı sibili igavila lahuben aba lici iamigali agadi iaganu agan anim hilici akuaba akuaba agiladi cihu hula nudı lavami agasaj igubali aba abiha uami. Hulan agan iamigali agadi sibili igilali sadan iamigali agadi hulan fili tibi mu hisin agilasan mutin hivi lamici lavavimidi aba abiha uami. ⁹ Agadi ala iamigali agadi nudı ninanu saj iguben aba nudı nukej nadinu di huaci lamilali hamej laci ala iamigali agadi avi huaci lamam aba abiha uami. ¹⁰ Manigali agan iamigali mu sabiavila nudı sibila hisin iamigali vaka sabili agadi avi huaci lamam aba abiha uami. La hadi hilahila simiñ akuaba nusan igum aba abiha uami. La iamigali hivi agan hula hiniilalı hamej laci ala livilu agan hula hinim aba abiha uami. ¹¹ Hulan agan akuaba akuaba hamej agiladi iamigali livilu agasaj ma iguavila ha iamigali livilu agadi havı valici um aba abiha uami. Lici iamigali livilu agan mujanu saj anim hilici cihu hibin igumidi aba abiha uami.

Sagan hihila hihila hisin cian vidividin

¹² Lavila Así cihu Mosesi di abami. Nama Isilaeli hidili agiladi abiha uami. Hulan mu agan hulan mu di ifihimici ha nudı hibin ifihimihalan aba abiha uami. ¹³ Agadi ala hulan mu agan hulan mu agadi ifihimuhimu hiji ma lamavila

ahica sibila vivi hiniavila lici hulan mu agaŋ himici nibu hanjilavila haiabila Asi libiminiŋbali heŋ uavila huaci hinibali aba abiha uami. ¹⁴ Hulan mu agaŋ hulan mu di ifihimiben aba nudı igalamalama hidavila nudı ifihimici nudı hibin ifihimihalaŋ aba abiha uami. Hulan agaŋ iadi ifihimavimidi aba iadi sagali hilahila hisin vadim agadi miŋalivici ala nudı via uavila mu abila hivi ifihimihalaŋ aba abiha uami.

¹⁵ Hulan mu agaŋ iamiaganu di ifihimici nudı hibin ifihimihalaŋ aba abiha uami.

¹⁶ Hulan sibili agaŋ hulan mu agadi vidividin miŋalivavila magila via uben aba lidaci igavila hulan sibili agadi ifihimihalaŋ aba abiha uami. Hulan sibili agaŋ hulan mu agadi vidividin miŋalivici nudı sibila hisin hulan me hinidaci via ua mutin hivi lamici nudı lavavici igavila hulan sibili agadi ifihimihalaŋ aba abiha uami.

¹⁷ Hulan mu iamiaganu di cilu lihuci nudı ifihimihalaŋ aba abiha uami.

¹⁸⁻¹⁹ Hulan ahica agilan lamacilavila hulan mu agaŋ hulan mu agadi human hivi ua liba kum hivi ifici sibili lavila vadim hivi pam ani hinibali aba abiha uami. Ma himibali aba abiha uami. La cihu iahavila kili limi via hidahida hisin agadi miŋaliva hididaci aba abiha uami. Ha hulan nudı ifami agaŋ nusaŋ anim hilici igum aba abiha uami. Igudaci hulan agaŋ huaci hinihini anim hilici vilali hamen laci ala vibali aba abiha uami. Hulan anim hilici sibila vilali agaŋ uaian vameba sibila valici hulan nudı ifami agaŋ nusaŋ anim hilici igum aba abiha uami. Uaian vameba sibila valali agilasaŋ igahilavila igum aba abiha uami. Igu igu nudı migila migila hinidaci hulan agaŋ sikasikan huaci lim aba abiha uami. Lici hibin hulan agadi ifimilan aba abiha uami.

²⁰ Manigali mu nudı kili limi via hidahida hisin agadi viavila nudı sibila hisin hulan ua iamigali ua agadi ifu ifu hinici himici aba abiha uami. Ha manigali agadi avi ifihalaŋ aba abiha uami. ²¹ Agadi ala sibila hisin hulan ua iamigali ua agaŋ uaian pabin ua ahica ua hiniavila himici aba abiha uami. Ha nudı manigali agadi

ifimilan aba abiha uami. Hulan iamigali nudı nukeŋ sibila hisin sadaŋ nibu cian apalı aba abiha uami.

²² Hulan agilan sagan libavila hulan mu agaŋ iamigali mu humigaŋ daŋ agadi ifici iamigali agaŋ ninaŋ huhila huhila mihiŋ agadi alihan hiniſifavila ninaŋ huaci huhilici aba abiha uami. Iamigali agadi munjanu agaŋ anim hilici vameba igu igu san hulan agadi abici iamigali agasan anim hilici hamen laci ala igum aba abiha uami. Cian hihila hihila hisin hulan agaŋ anim hilici agadi igavila alia aba abici aba abiha uami.

Ha iamigali agadi munjanu agaŋ anim hilici agadi heŋ vim aba abiha uami.

²³ Agadi ala iamigali agadi vihili iahici ha hulan agadi hibin vihili iguhalaŋ aba abiha uami. Iamigali agaŋ himici ha hulan agadi hibin ifihimihalaŋ aba abiha uami.

²⁴ Nudi lamigaŋ ificipilici ha hibin nudı lamigaŋ agadi avi ificipilihalaŋ aba abiha uami. Nudi mika ifitaualici ha hibin nudı mika agadi avi ifitaualihalaŋ aba abiha uami. Nudi hici agadi sibili lamici ha hibin nudı hici agadi avi sibili lamihalaŋ aba abiha uami. Nudi human agadi sibili lamici ha hibin nudı human agadi avi sibili lamihalaŋ aba abiha uami. ²⁵ Nudi avin hivi hilici ha hulan agadi avi hibin hamen laci avin hivi hilihalaŋ aba abiha uami. Nudi hadipili agadi sibili lamici fim iahici ha hulan agadi avi hibin hamen laci nudı hadipili agadi sibili lamilan fim iaham aba abiha uami. Nudi vigilici ha hulan agadi avi hibin hamen laci vigilihalaŋ aba abiha uami.

²⁶ Manigali mu nudı sibila hisin hulan ua iamigali ua agadi lamigaŋ ificipilavila aba abiha uami. Ha lamigaŋ ificipili agasan igahilavila abici havı um aba abiha uami. Uavila manigali agadi lihu hivi hinimidi aba abiha uami. Nibu nudı nukeŋ sibila akuaba akuaba agiladi vim aba abiha uami. ²⁷ Sibila hisin hulan ua iamigali ua agadi mika ifitaualavila aba abiha uami. Ha mika ifitauali agasan igahilavila abici havı um aba abiha uami. Uavila manigali agadi lihu hivi hinimidi aba abiha uami. Nibu nudı nukeŋ sibila akuaba

agiladı vim aba abiha uami.

Saban bulimakau migila migila hisin cian vidividinj

²⁸ Lavila Asi Iaue agan Mosesi di cihu ala abami. Isilaeli hidili agiladı abiha uami. Saban bulimakau agan nudı hali makan agadi hivı hulan ua iamigali ua agadi iamilahimici ha liba kum kum agiladı vivi havala havala saban bulimakau agadi ifihimihalanj aba abiha uami. Ifihimavila nudı hilici agiladı nimilanj aba abiha uami. Lilan saban bulimakau iaganu agan cian apali hinibali aba abiha uami. ²⁹ Agadi ala saban bulimakau hulan iamigali iamililali agasan iaganu di vidividinj abilan lua ma hahavila lamici hiniaivila hulan ua iamigali ua iamilahimici aba abiha uami. Ha liba kum kum agiladı vivi havala havala nudı saban bulimakau agadi ifihimavila iaganu di avi ifihimihalanj aba abiha uami. ³⁰ Cian hihila hihila hisin hulan agan hulan ua iamigali ua himali agasan igahilavila anim hilici igu igu sanj abici aba abiha uami. Ha saban bulimakau iaganu nudı nukenj hugı agadi lavam aba abiha uami. Hamej lavila ma himibali aba abiha uami. ³¹ Saban bulimakau agan ninaj ua nadi ua iamilahimici aba abiha uami. Ha saban bulimakau iaganu nudı nukenj hugı agadi lavam aba abiha uami. Hamej lavila ma himibali aba abiha uami. ³² Saban bulimakau agan sibila hisin hulan ua iamigali ua agadi iamilahimici aba abiha uami. Saban bulimakau iaganu agan anim hilici liba siliva 30 agiladı sibila hisin agadi manigali agasan igum aba abiha uami. Lici liba kum kum agiladı vivi havala havala saban bulimakau agadi ifihimihalanj aba abiha uami.

³³ Hulan mu agan haca mava hafilamavimi agadi minjalavilici ua haca nibu nukenj mavavila ma laliguci saban bulimakau ua saban doniki ua haca hej migua himici aba abiha uami. ³⁴ Hulan haca mavalı agan hugı danj hiniavila saban iaganu agasan anim hilici igubali aba abiha uami. La sihim vali agadi nibu nukenj huaci vibali aba abiha uami.

³⁵ Saban bulimakau hulan mu di agan hulan mu di agan hula sagan libavila hulan mu di agan himici aba abiha uami. Saban bulimakau mu hih hini agadi ahica mutinj hivı lamavici lavavim aba abiha uami. Lihavici anim hilici agiladı viavila saban bulimakau himali agadi hilici agiladı viavila ahica hamen labilavila vihavim aba abiha uami. ³⁶ Agadi ala saban bulimakau sagan danj agasen nudı iaganu agan luan sihivia ma hahavila lamici hinici aba abiha uami. Ha saban bulimakau sagan danj agadi saban bulimakau himali agadi iaganu sanj hibin igum aba abiha uami. Lanbu nukej saban bulimakau vali agadi vim aba abiha uami.

22

Sigili viavila hibin igu igu agadi cian vidividinj

¹ Lavila Asi cihu Mosesi di abami. Isilaeli hidili agiladı abiha uami. Hulan mu agan hulan mu di saban bulimakau munjan agadi sigili via uavila ifihimavila ha saban bulimakau agadi iaganu sanj saban bulimakau human limu fihala hamen agiladı cihu hibin igum aba abiha uami. Hulan mu agan hulan mu di saban bulimakau munjan agadi sigili via uavila mutinj hivı lamici lavavici ha saban bulimakau agadi iaganu sanj saban bulimakau human limu fihala hamen agiladı cihu hibin igum aba abiha uami. Hulan mu agan hulan mu di saban sipsipi agadi sigili via uavila ifihimavila ha saban sipsipi agadi iaganu sanj saban sipsipi limu ahica limu ahica hamen agiladı cihu hibin igum aba abiha uami. ²⁻⁴ Hulan sigili hisin agan cihu sihim saban iaganu agasan hibin amin sibah igum aba abiha uami. Agadi ala nibu sihim saban hibin igu igu agan apali lici aba abiha uami. Ha sihim saban iaganu agan hulan sigili vili agadi via ua nudı sibila hisin hulan me mutinj hivı lamici lavavici anim hilici vim aba abiha uami. Saban bulimakau sigili vili agadi via hiniavila

saban bulimakau iaganu agan hula hugi hiviben aba saban bulimakau nudi nuken agadi ahica vim aba abiha uami. Lavila saban bulimakau sigili vili agadidan vave saban bulimakau iaganu agasan igum aba abiha uami. Saban doniki sigili vili agadi via hiniavila saban doniki iaganu agan hula hugi hiviben aba saban doniki nudi nuken agadi ahica vim aba abiha uami. Lavila saban doniki sigili vili agadidan vave saban doniki iaganu agasan igum aba abiha uami. Saban sipsipi sigili vili agadi via hiniavila saban sipsipi iaganu agan hula hugi hiviben aba saban sipsipi nudi nuken agadi ahica vim aba abiha uami. Lavila saban sipsipi sigili vili agadidan vave saban sipsipi iaganu agasan igum aba abiha uami.

Sigili hisin hulan hifili vevila ulan ifipilidaci ular iaganu agan nudi miyaliva ifihimavila ha nibu hugi apali hinibali aba abiha uami. Agadi ala uaiadi hivi vevila ifipilidaci miyaliva nudi ifihimavila ha nibu hugi dan hinibali aba abiha uami.

⁵ Hulan mu agan nudi saban bulimakau akuaba akuaba valici uavila humisi akuaba nudi limin uain hualabila hiniavibali hej nana uavila nudi vali agadi livala uavila hulan mu di limin uain hualabila akuaba agiladi navici aba abiha uami. Ha saban bulimakau agiladi iaganilu agan hualabila hisin simin limin uain agiladi aminakuaba nudi huaci huaci nudi nuken agiladi cihu hulan mu agasan hibin igum aba abiha uami.

⁶ Hulan mu agan humisi akuaba nudi halihacahu uit hualabila caba hej hiniavibali agiladi avin lubilamici lihulihu ubali aba abiha uami. Lihulihu uci hulan mu agadi halihacahu uit limu hihile hualabila lagulama hiniavibali agilan avi lihuavibali aba abiha uami. Lihuvici hulan avin lubilamibali agan siminakuaba nudi lihuavibali agilasen cihu hibin igum aba abiha uami. Hulan mu agan humisi akuaba nudi halihacahu uit hualabila caba hej hiniavibali agiladi avin lubilamici lihulihu ubali aba abiha uami. Lihulihu uci hulan mu agadi halihacahu uit hualabila ihalahavila migudibavibali agilan avi lihuavibali

aba abiha uami. Lihuvici hulan avin lubilamibali agan siminakuaba nudi halihacahu uit hualabila caba hej hiniavibali agiladi avin lubilamici lihulihu ubali aba abiha uami. Lihulihu uci hulan mu agadi halihacahu uit hualabila agan avi sikasikan lhubaliba ababiha uami. Lihuci hulan avin lubilamibali agan siminakuaba nudi lihuavibali agilasen cihu hibin igum aba abiha uami.

⁷ Hulan mu agan nudi anim hilici akuaba nudi haiabila pam hisin agadi human hivi lama vala udaci cihu hulan mu sigili hisin agan ve akuaba nudi agiladi sigili vici aba abiha uami. Ha nudi miyalivavila abilan akuaba nudi sigili vibali agasan cihu hibin akuaba ahica lidin ahica lidin hamen laci igum aba abiha uami. ⁸ Agadi ala hulan sigili hisin agadi ma igavila ha hulan akuaba nudi agiladi sigili ma vicin aba abam aba abiha uami.

⁹ Saban bulimakau saban doniki saban sipsipi muhili havili akuaba agilan sivilavici cihu hulan ahica haiabila pam hisin agilan igavila hibin hibin namej abavibali aba abiha uami. Ha nadia hima ha iadi aba abavibali aba abiha uami. Lihavici nulidi cian hihila hihila hisin hulan agiladi piy via uhalan aba abiha uami. Via ular hulan mu anali abilali agadi abalamavici nibu nudi haiabila pam hisin agasanakuaba ahica lidin ahica lidin igum aba abiha uami.

¹⁰⁻¹¹ Hulan mu saban doniki saban bulimakau saban sipsipi sihimakuaba agiladi nudi haiabila pam hisin agadi human hivi lama vala udaci aba abiha uami. Sihim sabanakuaba agiladi hic human sibili lihavici ua havi himavici aba abiha uami. Ha Asi Iaue di ibi hivi namej abam aba abiha uami. Hima siban aba abam aba abiha uami. Vian nadia sihimakuaba ma sibili

lamacin aba abam aba abiha uami. Hulanj mu sabañ doniki sabañ bulimakau sabañ sipsipi sihim akuabaakuaba agiladi nudi haiabila pam hisin agadi human hivi lama vala udaci aba abiha uami. Hulanj sibili agilan via uaviciakuabaakuaba agiladi ma igiman lavila aba abiha uami. Han avi Ası Iaue di ibi hivi abam aba abiha uami. Hima sibañ aba abam aba abiha uami. Vianj nadi sihimakuabaakuaba sigili ma vicin aba abam aba abiha uami. Lici sihimakuabaakuaba agiladi iaganu agan amij ala abi aba abavila nudi haiabila pam hisin agadiakuabaakuaba hibin igu igu sanj abimidi aba abiha uami.

12 Hulanj mu sabañ doniki sabañ bulimakau sabañ sipsipi sihimakuabaakuaba agiladi nudi haiabila pam hisin agadi human hivi lama vala udaci aba abiha uami. Nudi haiabila pam hisin agan sihim sabañakuabaakuaba agiladi migila migila hinidaci hulanj limu hihile agilan sigili vihavici aba abiha uami. Nibu sihim sabañ iaganu agasan hibin igum aba abiha uami. **13** Agadi ala sudi injam agan sabañ bulimakau ua sabañ sipsipi uaakuabaakuaba sihim sabañ agadi iavici himici nudi haiabila pam hisin agan sihim sabañ limu cikan agadi sihim sabañ iaganu agasan vaveci igam aba abiha uami. Lici sihim sabañ sudi injam iavibali agasan sihim sabañ iaganu sanj hibin igumidi aba abiha uami.

14 Hulanj mu nudi haiabila pam hisin agasan sabañ bulimakau valici sibila sanj via hidavila lici sabañ bulimakau iaganu ma hinimanj lidaci hic human sibili lici ua havi himici aba abiha uami. Nudi haiabila pam hisin agan sabañ bulimakau iaganu sanj hibin igum aba abiha uami. **15** Agadi ala sabañ bulimakau iaganu agan nudi haiabila pam hisin agilan hula hinidaci hic human sibili lici ua havi himici nudi haiabila pam hisin agan nusan hibin igumidi aba abiha uami. Sabañ bulimakau agadi sibila sanj via hidiben aba nudi haiabila pam hisin agasan anim hic iugubali sadan cihi hibin igumidi aba abiha uami.

Cian vidividinj limu hihile

16 Lavila Ası cihi Mosesi di abami. Isilaeli hidili agiladi abiha uami. Iamigali minibili hulanj mu hula ma hidimanj aba abiha uami. Nudi hulanj mu sanj ma libiminjimanj aba abiha uami. Nudi ala hulanj mu agan nibu hula hidahida sanj nudi sidan cian cian iguavila ahica hidavibali aba abiha uami. Lavila iamigali agadi iaganu sanj anim hilici iamigali minibili lavavilalihamen agadi ala iguavila iamigali agadi sabim aba abiha uami. **17** Agadi ala iamigali agadi iaganu agan hulanj agadi namej abici aba abiha uami. Nama iadi nadi di ma sabibanan aba abici ha nibu cian apali aba abiha uami. Agadi ala hulanj agan nudi lusin sibili agadi laviben aba iamigali agadi iaganu sanj anim hilici iamigali minibili lavavilalihamen agadi ala igum aba abiha uami.

18 Hau hubila hubila hisin iamigali agiladi ifihimihalanj aba abiha uami.

19 Hulanj mu sihim sabañ migenan hula lusin sibili vici nudi ifihimihalanj aba abiha uami. Iamigali mu sihim sabañ munjan hula lusin sibili vici nudi avi ifihimihalanj aba abiha uami.

20 Hulanj iamigali sagali iguben aba sihim sabañ agiladi Ası Iaue sanj pam hilavim aba abiha uami. Hulanj mu kiliakuabaakuaba lihulihu lamalama aludi ası aba abavilalihagasan sagali hilavila iguci ha nudi ifihimibalu aba valilan hitin hinim aba abiha uami.

21 Vaka namilan Isipi fili tibi uavila ihili hiniyahalanj aba abiha uami. Hamej sadan hulanj ihili vevila namilan hula hiniavidaci nulidi sibili lamalama nulisan vihili igumilan aba abiha uami. **22** Namilan iamigali cido cido agilasan vihili igumilan aba abiha uami. Ninanadi mavacinq agilasan avi vihili igumilan aba abiha uami. **23** Namilan nulisan vihili igudalanj mavacinq mavacinq cido cido agilan Ası di abavidaci nulidi cian igahilahila nulidi ahiliyahubali aba abiha uami. **24** Namilan mavacinq mavacinq cido cido agilasan vihili igulanj Ası di igivi lici sagan hisin hulanj agiladi valici vevila naludi ifihimavibali aba abiha uami. Lihavici naludi iamigali

agilan cido cido hiniavibali aba abiha uami. Naludi ninanadi agilan avi mavaciñ mavaciñ hiniavibali aba abiha uami.

²⁵ Namilan anim hilici sibila vivi hiji nameñ lamimilan abu abiha uami. Hulan mu sanj anim hilici igulinj iasañ hibinj livala iahua anim hilici hekili igubali aba abimilan abu abiha uami. Ası di hulan iamigali agilan anim hilici sanj tibi migavila naludi piñ vevila anim hilici vihavici cihu hibinj livala iahua vibalu abu igahiliman abu abiha uami. ²⁶ Hulan mu nalusanj anim hilici hibinj iguben abu nudı hadi hilahila hafihafi ani hinilali agadı iguavila cihu nıbu nukeñ hadi hilahila apali hinilali abu abiha uami. Uaian hej laci ala nudı hadi hilahila hafihafi hinilali agadı uaian ma migumañ lidaci cihu iliminj iguhalan abu abiha uami. ²⁷ Nudı hadi hilahila pabinj sadan hifili vumili lici nudı lamavila cihu vumili sanj ma himibali abu abiha uami. La nusañ ma igumañ lilan nudı hadipili agadı aki hivı haflamavila ani hisivibali abu abiha uami. Nudı ahiliahuiahu sanj Ası di abici Ası agan nudı cian igahilibali abu abiha uami. Ası agan hulan iamigali hamenj agilasan mavın hinihini nulidi huaci lamilali abu abiha uami.

²⁸ Namilan Ası di sibili iga iga mu cian mu cian abimilan abu abiha uami. Aludi manigali agan vihilı igam abu Ası di abimilan abu abiha uami.

²⁹ Namilan akuaba akuaba naludi hualabila hinihini midı lihuavilali agiladi Ası sanj mise sagali igu igu sanj ihilu lavimilan abu abiha uami. Halıha cahu uitı hilici agiladi iguhalan abu abiha uami. Limin uain agiladi amıñ agiladi mitı agiladi iguhalan abu abiha uami. Kili olivı agiladi amıñ agiladi mitı agiladi iguhalan abu abiha uami.

Naludi ninan Cimegen agiladi avi Ası sanj iguhalan abu abiha uami. ³⁰ La saban bulimakau ninan saban sipsipi ninan manigali agiladi Ası sanj sagali iguhalan abu abiha uami. Saban bulimakau saban sipsipi ninan manigali agilan uaian human limu fihala human limu ahica cijinj

numigan hula hidavidaci cihu uaian mu iahici hej vave Asi sanj sagali iguhalan abu abiha uami.

³¹ Namilan Asi di hulan iamigali abu abiha uami. Hameñ sadan sudı injam agilan sihim saban sau hivı iavavici nulidi hilici agiladi nimiran abu abiha uami. Injam sanj pam igulan navım abu abiha uami.

23

Isılaeli hidili agilan huaci hinihini agiladi cian

¹ Lavila Asi cihu Mosesi di abami. Isılaeli hidili agiladi abu abiha uami. Hulan mu analı cian abici namilan igahilavila cian agadı hulan limu hihile agiladi abu abu hidimilan abu abiha uami. Hulan mu hugı danj agan cian hivı hinidaci namilan nudı ahilihubavila analı abavila amiñ ala abu abimilan abu abiha uami. ² Hulan akape agilan lusin sibili vihavidaci nimiran nulidi lusin sibili sibili agiladi iga iga miñasiviliman abu abiha uami. Hulan akape analı cian cian abavila hulan mu di cian hivı lamavici nulidi ahiliyahumilan abu abiha uami. Ahiliahuavila nudı cian miñaihuihu lilibila cian hihila hihila hisinj hulan agan cian agadı sihivı ma hihilibali abu abiha uami. ³ Hulan limu hihile agilan hulan akuaba akuaba sanj tibi migavilali agiladi cian hivı lamavici nimiran nulisan mavın hiniavila nulidi ahilihuben abu analı cian cian abimilan abu abiha uami.

⁴ Hulan naludi nagili lamavilali agiladi saban doniki ua saban bulimakau ua agan lua libipilavila hanilici ha nudı iaganu sanj via ua iguhalan abu abiha uami.

⁵ Hulan nalusanj igivi hiniavilali agiladi saban doniki ua saban bulimakau ua van maku akuaba agiladi nudı sabı hivı lamici hava via ua lalifavila fili migifa hiniidaci abu abiha uami. Nalusanj igivi hiniavilali agiladi ahiliahuavila nudı saban doniki ua saban bulimakau agadı miñaiahihalan abu abiha uami. Nudı valilan fili hivı hamenj hinimidi abu abiha uami.

⁶ Hulan mu akuaba akuaba apali agadi ciañ hivi lamavici ciañ hihila hihila hisin hulan agan ciañ agadi sihivia sibaj hihilam aba abiha uami. ⁷ Asi Iaue agan hulan sibili agiladi ma valici huaci hiniavibali aba abiha uami. Namilan anali ciañ ciañ abavila hulan mu di ciañ hivi lamimilan aba abiha uami. Hulan huaci hugi apali agasan anali ciañ ciañ abavila nud i ciañ hivi lamavila ifihimimilan aba abiha uami. ⁸ Hulan mu anim hilici nalusan iguavila hulan mu agasan anali abavila ciañ hivi lamalama sañ abici aba abiha uami. Namilan anim hilici agadi vimilan aba abiha uami. Lusin sibili hameñ agan ciañ hihila hihila hisin hulan agadi hiji huaci agadi miñaihuihu libali aba abiha uami. Lici hulan huaci agadi ciañ sihivia ma hihilibali aba abiha uami.

⁹ Namilan nuken Isipi fili tibi uavila ihiliñ hinihini agadi ci igahalañ aba abiha uami. Hameñ sadan hulan ihiliñ vevila namilan hula hiniavidaci nulisan vihili igumilan aba abiha uami.

Alusisi mihinj agadi ciañ vidividiñ

¹⁰ Lavila Asi cihu Mosesi di abami. Isaeli hidili agiladi abiha uami. Namilan hual i sibila vivi simin hulihuli vivi migudibaliba hinidalan hual human limu fihala human limu pabin cijin ubali aba abiha uami. ¹¹ Agadi ala hual mu iahici fili agadi valilan havi hinim aba abiha uami. Hav i hinidaci simin akuaba akuaba naludi isilibi hivi hiniavibali agiladi vimilan aba abiha uami. Naludi limin uain hualabila kili olivi hualabila agiladi avi hamen laci ala valilan hiniavim aba abiha uami. Hulan iamigali akuaba akuaba apali agilan laci simin akuaba akuaba isilibi hivi hiniavibali agiladi huaci vihavibali aba abiha uami. Viavila valavici sihim sabañ sau hisin agilan vevila na fihalavibali aba abiha uami.

¹² Uaian human limu fihala human limu pabin cijin hivi laci sibila vihalan aba abiha uami. La hinilan miñalahici

sibila vimilan aba abiha uami. Naludi sibila hisin hulan iamigali sabañ doniki sabañ bulimakau hulan fili tibi mu hisin ve namilan hula ihiliñ hiniavilali agiladi valilan havi hiniavila cihu vidividin vihavim aba abiha uami.

¹³ Ciañ vidividin Asi abi agadi igahilavila namilan sihivia sibaj lubiahilhalan aba abiha uami. Namilan kiliakuaba akuaba lihulihu lamalama aludi asi aba abavilali agiladi ibi miñaihimiñan aba abiha uami. La nulidi ibi agiladi avi luvilimilan aba abiha uami.

Asi di ibi miñaihaiaha hisin mihinj ahicapam

(Cihu vivi 34.18-26 mu Lo 16.1-17)

¹⁴ Lavila Asi cihu Mosesi di abami. Isaeli hidili agiladi abiha uami. Huali pabin pabin hivi Asi di ibi miñaihaiaha sañ ahicapam tibi fipi Asi hinibali hej uu simin hekili hilanihalan aba abiha uami. ¹⁵ Avan Abipi hivi namilan Isipi fili tibi vala vebalan aba abiha uami. Hameñ sadan Asi agan avan Abipi agadi libiminavila nud i ibi miñaihaiaha simin hekili hilanana sañ abi aba abiha uami. Lici nud i ciañ vidividin agadi lubiahilavila uaiañ human limu fihala human limu ahica cijin hivi maci sakivakiva agiladi nihalan aba abiha uami. Agadi ala nud i ibi miñaihaben aba akuaba akuaba agiladi avi sagali igu igu sañ vavehalan aba abiha uami. Hav i vemilan aba abiha uami.

¹⁶ Naludi halihcahu uit hulilalan agilan midi lihuavici Asi di ibi miñaihaiaha sañ hafalavila simin hekili hilanihalan aba abiha uami. La halihcahu uit hali hisin agiladi Asi sañ mise vave sagali iguhalan aba abiha uami. Avan naludi simin akuaba akuaba midi lihuavici migudiba fihalilalan agadi hivi avi Asi di ibi miñaihaiaha sañ hafalavila simin hekili hilanihalan aba abiha uami. La nusaj sagali iguhalan aba abiha uami.* ¹⁷ Huali pabin pabin hivi ahica pam tibi fipi aludi Hekili Asi Iaue hinibali hej hulan sikasikan namilan

23:9 23.9 CV 22.21, Wkp 19.33-34, Lo 24.17-18, 27.19
34.21, 35.2, Wkp 23.3, Lo 5.13-14   **23:15** 23.15 CV 12.14-20, Wkp 23.6-8, Nam 28.17-25   * **23:16** 23.16 Manasiñ mu hivi mu hivi mihinj hekili nagad i ibi mu lamavila abavihadami. Cavañ ular hivi hinihini agadi mihinj hekili uavihadami. Lo 16.13-15 agadi igihalan. Jon 7.2 agadi avi igihalan.

23:10 23.10-11 Wkp 25.1-7   **23:12** 23.12 CV 20.8-11, 31.15,
23:16 23.16 Wkp 23.15-21, 23.39-43, Nam 28.26-31   **23:17** 23.17 CV 20.8-11, 31.15, Nam 28.17-25

uhalanj aba abīha uami. Uu nudi ibi miñaaiahaha sañ simiñ hekili hilanihalañ aba abīha uami.

¹⁸ Asi sañ sagali iguben aba siñim ifihimilañ midi migici midi agadi viavila maci danj Asi sañ sagali iguhalañ aba abīha uami. Agadi ala maci huhila huhila hisinj isi aba abavilalı agadidañ enjalavila hilavilalı agiladi via midi agadidañ Asi sañ sagali igumilañ aba abīha uami. Siñim sidan agiladi limu cikan ciki avi cimidañ nana sañ valilan hiniñidi aba abīha uami.

¹⁹ Naludi hualabila hihi hisinj simiñ huaci huaci nibilañ mise midi lihuavilalı agiladi naludi Asi Iaue di ular hivı vavehalañ aba abīha uami.

Sabañ meme amañ miti agadidañ saban meme ninanç ciki agadidañ pam lamavila siji hivı hugilimilañ aba abīha uami.

Asi Iaue agan cian miguavila Isilaeli hidili agiladi abami.

²⁰ La Asi Iaue agan cihi ala abami. Ci iginan uami. Vian iadi cian hali hisinj agadi abiliñ namilañ hula uu nalusañ hibi abalamalañ hali ubali uami. Abalamalaña via uavila fili tibi nalusañ miñahihiliñ huaci lali hej iahubali uami. ²¹ Vian nuken nibu hula hiniben uami. Hameñ sadan namilañ nudi lihu hivı hiniñini nudi cian agadi pam lubiahilihalañ uami. Nudi cian lulimilañ uami. Nudi cian lulilañ naludi hugi agiladi ma hivibali uami. ²² Nudi cian lubiahilavila akuaba akuaba san abin agiladi lilañ vian hulañ naludi nagili lamavilalı agiladi nagili lamiben uami. Hulañ naludi sibili lamavilalı agiladi nulidi avi sibili lamiben uami.

²³ Iadi cian hali hisinj agan hali udaci nibu hula uavila Amoli hidili Hitı hidili Pelesi hidili Kenan hidili Hivı hidili Jebusi hidili agilañ fili tibi hiniavilalı hej udalañ vian nulidi sikasikan ifihima fihaliben uami. ²⁴ Nibilañ kili akuaba akuaba lihulihu lamalama aludi asi aba abavilalı agilañ migumilañ uami. Nibilañ lusin sibili sibili vihavilalı agiladi lubiahiliñ uami. Nibilañ kili akuaba akuaba lihulihu lamalama aludi asi aba abavilalı agiladi ificikilidalañ uavim uami. Liba hutesi hutesi agiladi lamalama

aludi asi aba abavilalı agiladi avi sikan ificikilidalañ uavim uami. ²⁵ Vian naludi Asi Iaue uami. Namilañ iadi ibi pam miñaaiahalañ uami. Namilañ hamen lilañ vian naludi simiñ avili akuaba agiladi huaci lamavila naludi himuhimu agiladi avi miñahihiliñ huaci hinibalalı uami. ²⁶ Lidalıñ iamigali sikasikan agilañ ninanadi huaci laci huhilavibali uami. Iamigali hulañ danj agilañ uajı ma hiniavibali uami. Vian liliñ namilañ fili neñ hutesi hinibalalı uami. Ma himavibebalan uami. ²⁷ Vian hali uavila hulañ naludi nagili lamavilalı agiladi lidalin naludi iga iga hekili lidalida uavauava iahuavibali uami. Lavila naludi vala hañila uavibali uami. ²⁸ Vian iagui habin agiladi abiliñ hali uavila Hivı hidili Kenan hidili Hitı hidili agiladi lahuavibali uami. ²⁹ Agadi ala hidili hitiñ hitiñ agiladi huali pabiñ hivı laci ma lahu fihaliben uami. Vian hamen liliñ fili tibi agan havı hinici sudı injam agilañ iaha habilavila naludi sibili lamavimidi uami. ³⁰ Hameñ sadan vian nulidi simisimi lidiñ lahudalıñ namilañ iaha habila fili tibi agadi sikasikan fihalibalalı uami. ³¹ Vian naludi fili tibi agadi vali lamiben uami. Letisi avili hekili caba hej hidili maha lama via uavila Meditelenian avili hekili hej valiben uami. La cihi Iufiletisi avili hej hidili maha lama vave fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali hej valiben uami. La nalusañ vidividinj igulinj hulañ iamigali hej hiniavilalı agiladi fili tibi ivouavila nulidi livalavila lahulañ vala uavibali uami. ³² Namilañ nibilañ hula cian migumilañ uami. Nulidi kili akuaba akuaba lihulihu lamalama aludi asi aba abavilalı agilañ hula avi cian migumilañ uami. ³³ Namilañ nulidi valilan fili tibi naludi hej hiniavimidi uami. Valilan hiniavila kili akuaba akuaba lihulihu lamalama aludi asi aba abavilalı agiladi ibi miñaaahiben aba naludi avi abavibali uami. Lihavici namilañ nibilañ hula kili akuaba akuaba lihulihu lamalama aludi asi aba abavilalı agiladi ibi miñaaahibalalı uami. Lusin sibili hamen agadi vilan Asi Iaue agan naludi igici sibili sibañ hinibalalı uami.

24

Asi Iaue agan abidaci Mosesi manasij hiv libami.

¹ Asi Iaue agan Mosesi di abami. Nama iaha Alon didan Nadapi didan viha uami. Abihu didan Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili limu hihile 70 agiladidan avi viha uami. La nulidi likila via halu ligun agadi valavila alihan hej iahihalan uami. Iaha ve atan tagilan dan lagulama iadi ibi miñajahiben aba migalifilibihalan uami. ² La Mosesi nama pam hitin iadi mik piñ sibaj veha uami. Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili limu hihile agilan iadi mik piñ vehavimidi uami. Hulan iamigali avi nama hula halu neñ iahavimidi uami. ³ Hameñ abici Mosesi agan hulan iamigali agilasanj Asi di cian vidiividin agiladidan Asi di cian limu hihile agiladidan sikasikan sulidaci igahilahila hiniavila nameñ abavimi. Asi Iaue aludi akuaba akuaba sanj abi agiladi alañ ahuata hamen laci ala libalu uavimi. ⁴ Lihavici Mosesi agan Asi Iaue di cian agiladi sikasikan manasij hiv libami. La hinici miñalahici cimidañ sibaj iahavila halu agadi alihan hej sagali hilahila hisin vadim agadi ibilami. Isilaeli hidili hulan latihin agiladi lugilavici ua human limu limu fihala hicci limu ahica cijin iahami. La nulisanj igahila liba hutesi hutesi agiladi avi lugilavici ua vali hamen laci ala iahami. Lici likila vave sagali hilahila hisin vadim mik hej lalilamalama uavimi. ⁵ Lavila hulan minibili agiladi abici uavila Asi Iaue sanj sagali hilavidaci lihucabilavimi. La Asi Iaue hula hiji humigan pabin laci hinihini sanj igahilavila sabaj bulimakau limu hihile agiladi ifihimu himu nusañ sagali iguavimi. ⁶ Lihavidaci Mosesi agan sabaj bulimakau midi agiladi labila labila hunan hitin hitin hiv lamami. Lavila midi hunan hihile sibila mu sanj lamami. Midi hunan hihile agiladi viavila sagali hilahila hisin vadim agadi hiv sevidaci umi. ⁷ Lavila Asi Iaue agan hulan iamigali agilasanj igahila cian miguavila nudu abidaci manasij hiv libami agadi cihi iga iga hulan iamigali agiladi sulami. Sulidaci hulan iamigali

agilan igahilavila abavimi. Alanj Asi Iaue di cian agadi igahilavila hamen laci ala libalu uavimi. ⁸ Lihavici Mosesi agan sabaj bulimakau midi agadi vivi hulan iamigali agiladi hiv sevaseva umi. La abami. Ci igilan uami. Asi Iaue cian nagiladi sikasikan abali uami. Nibu cian miguavila naludi abali agan vidiividin sibaj hinibali uami. Hinidaci namilañ lubiahilbalan uami. Nusañ ala midi nagadi naludi sabi hiv sevadin uami. Hameñ liliñ cian agan vidiividin sibaj hinibali uami.

⁹ La Mosesi hula Alon hula Nadapi didan Abihu didan viavila uavimi. Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili limu hihile 70 agilan avi nibilan hula uavila halu iahuavimi. ¹⁰ Iahuavila igavici liba vali vali me agilan Asi Iaue di hicci lihu hiv hej hiniavimi. Liba vali vali me agilan nibilan uaiañ susu agan avili susu apali hiniadami me hiniavimi. ¹¹ Hiniavidaci anisihu me hiv Asi Iaue di igavimi. Agadi ala nulidi ma sibili lamami. Lici hej hiniavila simin navimi.

Mosesi Sainai halu iahumi.

¹² Lihavici Asi Iaue agan Mosesi di abami. Nama halu huva neñ iaha iasañ migiliha uami. Linan cian lomalubicin agiladidan cian vidiividin hihile agiladidan liba cikan ahica hiv ihatibutibu libin agiladi nasañ igulin via miguha uami. Via migua cian nagiladi hulan iamigali agiladi aba aba lomalubiha uami. ¹³⁻¹⁴ Lici Mosesi agan nudu sibila hisin hulan Josua hula uben aba lihavimi. La Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agiladi abami. Namilañ uavila alusan uu veve hinihini pip hej migila migila hinihalan uami. Alon hula Hol hula avi namilañ hula hiniavibali uami. Aniaba hulan mu agan hulan mu hula cian vihili dan hiniavila uami. Ha hulan ahica agiladi piñ uavici nibilan nukeñ hihilavibali uami. La nulidi vala uavila Asi di halu iahuavimi.

¹⁵ Iahua halu huva agadi mik hej hiniavimi. Hiniavidaci avili susu hekili agan ve migi halu huva agadi laligumi.

¹⁶⁻¹⁷ Lici Asi Iaue di abilu hekili vidiividin dan agan halu hej migami. Lici Isilaeli hidili hulan iamigali agilan igavidaci iahua

halu huva hej avıñ hekili me lihulihu hinimi. Hinidaci avili susu agan halu agadi laligua hinidaci uaian human limu fihala umi. Lici uaian mu hivi Asi Iaue agan avili susu alihan alihan hivi hinihini Mosesi di ulami. ¹⁸ Ulici uavila avili susu likila likila alihan hivi ivoua halu huva hej iahumi. Iahua halu huva hej hinidaci uaian 38 umi.

25

Asi Iaue agan akuaba akuaba igu igu san abami.

(Cihu vivi 35.4-9)

¹ Halu hej ala hinidaci Asi Iaue agan Mosesi di abami. ² Isilaeli hidili agiladi abinanj akuaba akuaba agiladi via iasan sagali iguavim uami. Hulañ iamigali human puti puti agilanj akuaba akuaba iadi havili ulan vivi san iguavidaci viha uami. ³ Akuaba akuaba namen agiladi vavevave iguavidaci vibanañ uami. Liba golli liba siliva liba bilasi agiladi viha uami. ⁴ Saban sipsipi minihalahalaha vivi manja cibin hivi miñepihalaval agiladi viha uami. Manja midi cibin agadi hivi miñepihalaval agiladi viha uami. Manja midi sibaj hivi miñepihalaval agiladi avi viha uami. Niagiliñ mila huaci huaci sibaj agiladi viha uami. Saban meme minihalahalaha vivi manja cibin hivi miñepihalaval agiladi viha uami. ⁵ Saban sipsipi munjan agiladi sigiti manja midi hivi miñepihalaval agiladi viha uami. Avili hekili hisin hehilaj mu hidili agiladi sigiti huaci huaci agiladi viha uami. Kili akasi tibi tibi mibin hegulan me agiladi viha uami. ⁶ Kili olivi agiladi amin agiladi miti uni hivi lama lubilamalama hisin agadi viha uami. Cihu savu me mu hidili mu hidili hilavidaci hisi huaci huaci iahaiaha hisin agiladi viha uami. Cihu savu me hihile kili olivi agiladi amin agiladi miti agadidan enjalavila akuaba akuaba iasañ libiminiben aba nulidi sabi hivi miñamijimiji hisin agiladi viha uami. Cihu savu me hihile hilavidaci hisi huaci huaci iahaiaha hisin agiladi viha uami. ⁷ Liba konilian ahica agiladi viha uami. Liba konilian ahica ha iasañ sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agan havili cilin dan agadi nudu macin hivi lamibali

agadi sabi lamalama san viha uami. Liba hilici hihile avi viha uami. Liba hilici hihile ha havili tibi mu sugi vanj me hinibali agadi uvihitij hitij hej lamalama san viha uami. ⁸ Lavila hulañ iamigali agiladi abinanj iasan havili ulan vihavim uami. Lihavici vian nibilan hula hinihini uami. ⁹ Havili ulan agadi abalamiliñ igibanañ uami. Nudi akuaba akuaba haiabila hisin agiladidan uleñ muji hisin agiladidan avi abalamiliñ igibanañ uami. Lavila akuaba akuaba igibanañ hamej sibaj ala vihalan uami.

Kili cikan hibin hibin vivi san abami.

(Cihu vivi 37.1-9)

¹⁰ La Asi Iaue agan cihu ala abami. Isilaeli hidili agiladi abinanj kili akasi cikan cikan mibin hegulan me agiladi hivi hibin hibin sibila vihavim uami. Nudi hutesi agadi 110 senitamita hamej vihavim uami. Nudi abiñ agadi 66 senitamita hamej vihavim uami. Nudi tulı agadi avi 66 senitamita hamej ala vihavim uami. ¹¹ La liba golli huaci sibaj agadi hivi kili cikan hibin hibin agadi tulı agadidan nudu sabi agadidan lamalama ifuhafiavim uami. Nudi caba caba agiladi avi sikasikan lamalama ifuhafiavim uami. La liba golli cilin ciki mu hutesi agadi viavila kili cikan hibin hibin agadi lamigan hafilamalama uvı agadi mikamika hej hanala hanala ifuhafiavim uami. ¹² Kili cikan hibin hibin agadi lamavici lagulama hinihini san nudu lihu ikuñ limu limu hej hicci tibi ciki ciki me agiladi lamavim uami. Lavila kili cikan hibin hibin agadi havahava san liba golli agadi viavila avıñ hivi hilavim uami. Hilavici miñilavila avili avili lici fili hada limu ahica limu ahica agiladi hivi miñjamijavici miguavila hakı dan hiniavim uami. Lihavici liba golli hakı ahica agiladi viavila kili cikan hibin hibin agadi caba limu hej lamavim uami. Caba limu hej avi ahica ala lamavim uami. Nudi hicci tibi ciki ciki me agiladi mikı hej ala liba golli hakı agiladi lamavim uami. ¹³ La kili cikan hibin hibin agadi havahava san kili akasi silivi ahica mibin hegulan me agiladi lihuavim uami. Lavila liba golli agadi hivi ifuhafihafi uavim uami. ¹⁴ La kili

cikanj hibin hibin agadi havahava saj kili akasi siliv i ahica mibin hegulan me agiladi viavila kili cikanj hibin hibin agadi liba goli hak i hej limu caba limu caba hivi lamavici ivouavim uami. ¹⁵ Lamavici ivouavici cihu miyahubilavimidi uami. Vana hamen laci hiniavim uami. ¹⁶ Hiniavidaci liba cikanj ahica cian vidividin dan nasaq iguben agiladi kili cikanj hibin hibin muji hej lamiba uami.

¹⁷ La liba goli huaci siban hivi kili cikanj hibin hibin agadi lamigan vihavim uami. Kili cikanj hibin hibin agadi lamigan sabi hej ala hugi hivahiva saj midi agadi sevavibali uami. Nudi hutesi 110 senitamita hamen vihavim uami. Nudi abij 66 senitamita hamen vihavim uami. ¹⁸ Vivi liba goli agadi ifivinapina lidin via ua fidim limu limu agiladi hivi iadi cian hali hisin vidividin dan me ahica agiladi lamavim uami. ¹⁹ Lamavici mu agan limu caba lagulama hinibali uami. Mu agan limu caba lagulama hinibali uami. Iadi cian hali hisin vidividin dan me ahica agiladidan kili cikanj hibin hibin agadi lamigan agadidan pam me laci vihavim uami. ²⁰ Iadi cian hali hisin vidividin dan me ahica agilan mavin hibin hibin lamavila kili cikanj hibin hibin lamigan agadi igasulasula hiniavim uami. Nulidi abij agiladi miyahahavici kili cikanj hibin hibin lamigan agadi laliguavila hiniavim uami. ²¹ Lihavici vian nasaq liba cikanj ahica cian vidividin dan agiladi igulin kili cikanj hibin hibin tul muji hej lamavila hafilibiha uami. ²² Linan vian vevila nudi sabi iadi cian hali hisin vidividin dan me ahica agiladi alihan hej hiniben uami. Hinibini iadi cian vidividin agadi nad abidalin Isilaeli hidili agiladi abibanaq uami.

*Maci sakivakiva lamalama hisin vadim ibila ibila saj abami.
(Cihu vivi 37.10-16)*

²³ La Asi Iaue agan abami. Vadim mu kili akasi mibin hegulan me agiladi hivi ibilavim uami. Nudi hutesi agadi 88 senitamita hamen lamavim uami. Nudi abij agadi 44 senitamita hamen lamavim uami. Vadim agadi iahua hivi

hinia fili migamiga agadi 66 senitamita hamen lamavim uami. ²⁴ La liba goli huaci siban agadi hivi lamalama sikasikan ifuhafiam uami. Lavila liba goli cilin ciki mu viavila vadim agadi mikamika hej hauala hauala ifuhafiam uami. ²⁵ Liba goli mu agadi ifavici abij nud 8 senitamita hinim uami. Lici vadim agan vidividin hinihini saj vadim agadi hili migua fili mik hej sikasikan hauala hauala ifuhafiam uami. Lavila liba goli cilin agadi avi liba goli mu ifivinapina lihavibali agadi sabi hivi hauala hauala ifuhafiam uami. ²⁶ La vadim agadi havahava saj liba goli hak i vihavim uami. Viavila vadim agadi hili lalilalamalama hisin limu ahica limu ahica agiladi hivi hitin lamalama ifuhafiam uami. ²⁷ Liba goli cilin ciki vadim hili agiladi hauala hauala lamalama ifuhafiamibali hej ala liba goli hak i agiladi avi ifuhafiam uami. ²⁸ La vadim agadi havahava saj kili akasi siliv i ahica mibin hegulan me agiladi lihuavim uami. Lavila liba goli hivi ifuhafihafi uavim uami. ²⁹ La limin uain agiladi amij agiladi miti miyamijimiji sagali igu igu saj sibi hilici agiladidan hicihan agiladidan vihavim uami. Hunan misin agiladidan hunan sudime ciki ciki agiladidan vihavim uami. Akuaba akuaba agiladi liba goli huaci siban hivi laci vihavim uami. ³⁰ Lihavici vian igasulidalin mufili mufili hamen laci ala maci sakivakiva agiladi vivi vadim agadi sabi hej lamavibali uami.

Uni lamalama hisin hili agadi vivi saj abami

(Cihu vivi 37.17-24)

³¹ La Asi Iaue agan cihu ala abami. Liba goli huaci siban agadi viavila ifivinapina lidin uni lamalama hisin hili agadi vihavim uami. Lavila uni lamalama hisin hili agadi lalilalamalama saj hidili nud agadi abij dan vihavim uami. La makaj hitin hitin uni lamalama uv dan agiladi avi vihavim uami. Lavila liba goli huaci siban agadi laci ala ifivinapina lidin kili fu hajin dan hinilali hamen agiladi vihavim uami. Akuaba akuaba agiladi vihavici pabin me laci hinim uami. ³² Uni lamalama

hisin̄ hili agan̄ makan̄ human limu fihala human limu pabin̄ cij̄n̄ dan̄ hinim uami. Limu caba ahica pam makan̄ hiniavim uami. Limu caba avi ahica pam makan̄ ala hiniavim uami. ³³ Kili amon agadi fu hajin̄ me agilan̄ makan̄ hitin̄ hitin̄ hivi ahica pam lidin̄ hiniavim uami. ³⁴ Uni lamalama hisin̄ hili agadi pili hivi kili amon agadi fu hajin̄ me limu ahica limu ahica agiladi vihavici hitin̄ hitin̄ hiniavim uami. ³⁵ Makan̄ ahica limu limu hiniavibali agiladi hidili hej kili fu hajin̄ me agiladi lihu hivi asin̄ ciki ciki me agiladi vihavim uami. Makan̄ ahica limu limu agiladi hidili hej hiniavibali agiladi hamej laci ala vihavim uami. La makan̄ ahica limu limu agiladi hidili hej hiniavibali agiladi avi hamej laci ala vihavim uami. ³⁶ Liba gol̄ huaci sibān̄ agadi ifivinapina lidin̄ akuaba akuaba agiladi vihavici pabin̄ me laci hinim uami. ³⁷ Lici liba gol̄ huaci sibān̄ hivi uni human limu fihala human limu ahica cij̄n̄ agiladi vihavim uami. Lavila uni lamalama hisin̄ hili agadi makan̄ hitin̄ hitin̄ agiladi sabi hivi lamavim uami. La amin̄ pili agadi hivihivi hej avi lamavim uami. Lamavila uni agiladi minjacimilavici nulidi abilu agilan̄ ulej muji hej abilu havalavibali uami. ³⁸ Liba gol̄ huaci sibān̄ agadi viavila husimin̄ uni fu minjamija hisin̄ agadidan̄ hunan̄ hihile agiladidan̄ vihavim uami. ³⁹ Liba gol̄ huaci sibān̄ agadi viavila uni lamalama hisin̄ hili agadidan̄ nudı akuaba akuaba agiladidan̄ vihavibali agiladi vihilı 35 kilogılam uami. ⁴⁰ Vian̄ akuaba akuaba halu nej nadı abalamidalin̄ iginan̄ agiladi nulidi sihivia sibān̄ abidanañ nadı cian̄ agadi lubiahilahila vihavim uami.

26

*Asi agan̄ nudı havili ulan̄ sibila vivi san̄ abami.
(Cihu vivi 36.8-38)*

¹ La Asi Iaue agan̄ cihu abami. Havili ulan̄ vivi san̄ havili mila huaci huaci sibān̄ human limu limu fihala agiladi vihavim uami. Viavila niagiliñ cibin̄ niagiliñ midi cibin̄ niagiliñ midi sibān̄ saban̄ sipsipi mini hivi ivavalı agiladi vivi hicavidaci hajin̄ dan̄

hiniavim uami. Niagiliñ sihi sihi hicavibali agilan̄ iadi cian̄ hali hisin̄ vıdividin̄ dan̄ agiladi mugañ lamigañ me hadipili me hiniavim uami. ² Havili human limu limu fihala agiladi vihavici hilihili laci hiniavim uami. Nulidi hutesi 12 mita laci hiniavim uami. Nulidi abin̄ 2 mita laci hiniavim uami. ³ Lihavici havili human limu fihala agiladi abin̄ hivi lamalama hicavici ua havili abin̄ hekili me laci hinibali uami. Havili human limu fihala limu hihile agiladi avi hamej laci ala nulidi abin̄ hivi lamalama hicavim uami. ⁴ Lavila havili hekili hekili ahica agiladi minjave pam lamalama san̄ niagiliñ cibin̄ agiladi hivi midu hihile hicavim uami. Havili hekili hekili ahica agiladi abin̄ iahua ulan̄ sabi hivi alihan̄ alihan̄ hej hinihini san̄ midu agiladi hicahica uavim uami. ⁵ Havili mu limu caba hisin̄ agadi abin̄ iahua ulan̄ sabi hivi alihan̄ alihan̄ hej hinihini san̄ avı midu 50 agiladi hicahica uavim uami. Havili mu limu caba hisin̄ agadi midu agiladi iga iga hilihili hamej laci hicahica uavim uami. ⁶ Havili hekili hekili ahica agiladi lamalama agilimigumigu san̄ liba gol̄ hivi agiliñ 50 agiladi vihavim uami. Havili hekili hekili ahica agiladi minjave agilimigumigu uavici havili ulan̄ hekili me laci hinihini san̄ vihavim uami.

⁷ La cihu havili human limu limu fihala hici limu pabin̄ cij̄n̄ saban̄ meme mini hivi vihavim uami. Havili ulan̄ agadi laligu laligu san̄ vihavim uami. ⁸ Havili sikasikan agiladi vihavici hilihili laci hiniavim uami. Nulidi hutesi 13 mita laci hiniavim uami. Nulidi abin̄ 2 mita laci hiniavim uami. ⁹ Lihavici havili human limu fihala agiladi abin̄ hivi lamalama hicavici ua havili abin̄ hekili me laci hinim uami. Lici cihu havili hihile human limu fihala human limu pabin̄ cij̄n̄ agiladi abin̄ hivi lamalama hicavici ua havili abin̄ hekili me laci hinim uami. Lici havili sijan̄ lama hicavibali agadi minjafihulavici havili ulan̄ agadi hali hibi sikasikan laligubali uami. ¹⁰ Lici havili hekili mu agadi abin̄ iahua ulan̄ sabi hivi alihan̄ alihan̄ hej hinihini san̄ midu 50

agiladı hicahica uavim uami. La havili hekili mu agadi hivi avi midu hihile agiladi iga iga hilihili laci midu 50 agiladi hicahica uavim uami. ¹¹ Liba bilasi hivi agilinj 50 vihavim uami. Havili hekili hekili ahica agiladi lamalama agilimigumigu uavici havili ulan safili hej fili dan laligua hinim uami. ¹² Havili hekili agadi fidim havi hinibali agadi valavici iadi havili ulan agadi safili hej fili dan laligua hinim uami. ¹³ Havili sabi hisinj agan havili muji hisinj agadi livalibali uami. Livala migua 50 senitamita hivi hinibali uami. La havili ulan agadi limu limu sikasikan fili dan hafilamibali uami. ¹⁴ Saban sipsipi munjan sigiti manja midi hivi mnejepihalavalı agiladi viavila havili ulan sabi laligu laligu san lamalama hicavim uami. Avili hekili hisinj hehilaj mu hidili agiladi sigiti viavila lamalama hicavim uami. Havili ulan sabi sibañ hej laligu laligu san hicavim uami.

¹⁵ Havili ulan vivi san hida kili akasi mibin hegulañ me agiladi sihuavim uami. ¹⁶ Hida sikasikan agiladi hutesi 4 mita laci vihavim uami. Kili tibi tibi 66 senitamita agiladi avi migila migila hida agiladi libukuvakuva san vihavim uami. ¹⁷⁻¹⁹ Liba siliva kum agiladi haca hivi lalilamalama san hida agiladi hidili lihua vilibilin lidin lamavim uami. Hida sikasikan agiladi hamenj laci lihavim uami. Ium kilikili hej lalilamalama san hida ahica libukuvavibali agiladi lugilavici ua 20 hiniavibali uami. Lihavici hida ahica lidin libukuvavibali agiladi lalilamalama san liba siliva agiladi vivi kum kum 40 agiladi lamavim uami. Lavila liba siliva kum agiladi hivi haca lamavim uami. La hida ahica lidin libukuvavibali agiladi lalilamalama san liba siliva kum haca dan haca dan agiladi ahica lidin ahica lidin lamavim uami. ²⁰ Lavila limu caba lakulamanj kilikili agadi avi hamenj laci ala lihavim uami. Hida ahica lidin libukuvavibali agiladi lugilavici ua 20 hiniavibali uami. ²¹ Lihavici hida ahica lidin libukuvavibali agiladi lalilamalama san liba siliva agiladi vivi kum kum 40 agiladi lamavim uami. Lavila liba siliva kum agiladi hivi haca lamavim uami. La hida ahica lidin libukuvavibali agiladi

lalilamalama san liba siliva kum haca dan haca dan agiladi ahica lidin ahica lidin lamavim uami. ²² Lavila havili ulan safili uaiañ migumigu kilikili agadi avi hida ahica lidin libukuvavibali agiladi lugilavici ua human limu fihala human limu pabinj cijin hiniavim uami. ²³ Lavila hida ahica lidin ahica lidin libukuvavibali agiladi vivi ulan safili ikuñ limu limu agilasaj lamavim uami. ²⁴ Lamavici hida agiladi fidim mikj hej liba goli hakı agiladi lamavidaci miguavidaci iahua hivi agilan pam laci hiniavim uami. Miga hidili agilan hitinj hitinj hiniavim uami. Ikuñ limu agasan avi hamenj laci ala vihavim uami. ²⁵ Hamenj lihavici ulan safili agadi hida ahica lidin libukuvavibali agilan human limu fihala human limu ahica pam cijin hiniavim uami. Lici liba siliva kum haca dan haca dan human limu limu fihala hicci limu fihala hicci limu pabinj cijin agiladi vihavim uami. La hida ahica lidin libukuvavibali agiladi lalilamalama san liba siliva kum haca dan haca dan agiladi ahica lidin lamavim uami. ²⁶⁻²⁷ Lavila kili akasi mibin hegulañ me agiladi silivinj vali hutesi hutesi vihavim uami. Kili silivinj vali human limu fihala agiladi limu madinj hivi higilavici higilavici uu san vihavim uami. Kili silivinj vali human limu fihala hihile agiladi limu madinj hivi higilavici higilavici uu san vihavim uami. ²⁸ Ulan agadi madinj limu limu hivi higilavici higilavici uu vidividinj igu igu san kili silivinj vali alihan lamalama hisinj agiladi vivi ulan agadidaj lama hilahalahala ihalahavim uami. Ulan safili uaiañ migumigu kilikili agasan avi hamenj laci ala lihavim uami. ²⁹ Hida ahica lidin libukuvavibali agiladi liba goli hivi ifuhafihafi uavim uami. Lavila kili silivinj vali hutesi hutesi agiladi higilavici higilavici uu san liba goli hakı lamavim uami. Kili silivinj vali hutesi hutesi agiladi avi liba goli hivi ifuhafihafi uavim uami. ³⁰ Vianj halu nej nasanj akuaba akuaba ci abalamin uami. Liliñ havili ulan agadi akuaba akuaba iginanj hamenj sibañ

ala abidananj hafavim uami.

³¹ Havili mila huaci sibañ agadi viavila niagiliñ cibiñ niagiliñ midi cibiñ niagiliñ midi sibañ saban sipsipi miní hivi ivavalı agiladi vivi hicavici hajin dan hinem uami. Niagiliñ sihi sihi hicavibali agilan iadi cian hali hisin vidividin dan agiladi mugan lamigan me hadipili me hiniavim uami. Havili agadi libalavici kili cikan hibin hibin agadi hisihala hinihini sanj hicavim uami. ³² Hida limu ahica limu ahica kili akasi mibin hegulan me agiladi vihavim uami. Viavila liba golı hivi ifuhafihafi uavim uami. Lavila havili agadi agilimigumigu sanj liba golı hivi agiliñ viavila hida agiladi hivi lamalama libihahavim uami. Hida agiladi lalilamalama sanj liba siliva kum haca dan haca dan limu ahica limu ahica agiladi vihavim uami. ³³ Havili iahua sabi agilimigumigu uavibali agiladi lihu hen hida limu ahica limu ahica lalilamavim uami. Lalilamavici havili agadi lamalama hida hivi agilimigumigu uavici havili agan ulen muji sibañ agadi hisihalici uvı hitin hitin hiniavibali uami. Uvi mu uaian pabin pabin sagali igu igu hisin uami. Uvi mu muji sibañ hen iasan sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agan hualı pabin hivi pabin tibi sibañ ivo ivo hisin uami. Lici kili cikan hibin hibin agadi viavila havili agilimigumigu uavibali agadi livala ivo ulen muji sibañ hen lamavim uami. Ciañ vidividin liba cikan ahica hivi ihatibutibu libacin agilan kili cikan hibin hibin muji hen ala hiniavibali uami. ³⁴ La kili cikan hibin hibin agadi lamigan liba golı hivi vihavibali agadi avi viavila ivoua hafilibavim uami. ³⁵ Lavila maci sakivakiva lamalama hisin vadim agadi uaian pabin pabin sagali igu igu hisin uvı hen via ivoua ulan madin lakulamañ kilikili hen lamavim uami. La uni lamalama hisin hili agadi via ivoua ulan madin limu ium kilikili hen lamavim uami. ³⁶ Havili ulan agadi hibi ivu ivu hen hisihalahala sanj havili mila hekili mu huaci sibañ agadi vihavim uami. La niagiliñ cibiñ niagiliñ midi cibiñ niagiliñ midi sibañ saban sipsipi miní hivi ivavalı agiladi vivi hicavim uami. Hicavici hajin dan hinem uami.

26:33 26.33 Ib 6.19, 9.3-5

³⁷ Lici hida kili akasi mibin hegulan me human limu fihala agiladi vihavim uami. Viavila liba golı hivi ifuhafihafi uavim uami. La havili lamalama agilimigumigu sanj liba golı agiliñ agiladi vivi hida hivi lamalama libihahavim uami. La hida agiladi lalilamalama sanj liba bilasi kum haca dan haca dan human limu fihala agiladi vihavim uami.

27

Sagalı hilahila hisin vadim vivi san abami.

(Cihu vivi 38.1-7)

¹ La Asi Iaue agan cihu ala abami. Kili akasi mibin hegulan me agiladi viavila sagalı hilahila hisin vadim vihavim uami. Vihavici nudi hutesi agan 220 senitamita hinem uami. Nudi abin agan avi 220 senitamita hinem uami. Ahica hilihili hamen laci hiniavim uami. Vadim agadi iahua hivi hinia fili migamiga agan 130 senitamita hinem uami. ² Lici kili akasi mibin hegulan me agiladi lihuavici kum limu ahica limu ahica dan hinem uami. Kum pabin pabin agilan ikuñ limu limu hivi hiniavim uami. Lihavici sagalı hilahila hisin vadim agadi liba bilasi hivi sikasikan ifuhafihafi uavim uami. ³ Liba bilasi hivi hunan misin hekili hekili limu hihile avin ibili lamalama hisin agiladi vihavim uami. Avin ibili licilici sanj sami hekili hekili me agiladi vihavim uami. Hunan misin sihim midi hiniavidaci vivi sevaseva hisin agiladi vihavim uami. Akuaba akuaba avin hivi hiniavidaci iamila iamila vivi hisin agiladi vihavim uami. La hunan hihile avin sivi me agadi lama via hidahida hisin agiladi avi vihavim uami. Hunan misin akuaba agiladi liba bilasi hivi laci vihavim uami. ⁴ Lavila liba bilasi hivi mikidin tulı me agadi vihavim uami. Mikidin tulı me hen avin makañ lamalama sihim saban akuaba agiladi avi makañ sabi hivi lamalama hilavibali uami. Mikidin tulı me agadi viavila hakı limu ahica limu ahica vihavim uami. La hakı agiladi viavila ikuñ limu limu hivi lamavim uami. ⁵ Lavila liba bilasi cilin hekili mu agadi viavila sagalı hilahila hisin vadim mikamika agadi

hívı liba bilası mikidin tuli me agadı ifimigamiga lamalama ifuhafivim uami. Ifuhafivici liba bilası mikidin tuli me agan vadim mikamika agadi livala migua alihaba hívı hinim uami. ⁶ Lici kili akası silivı ahica mibin hegulan me agiladi lihuavila liba bilası hívı ifuhafihafi uavim uami. ⁷ Lavila sagali hilahila hisin vadim agadı havahava sanj kili silivı agiladi viavila hakı madin limu limu hiniavibali agiladi hívı lamavici ivouavim uami. ⁸ Sagali hilahila hisin vadim agadı kili cikan hívı vihavim uami. Vihavici hibin hibin me hinim uami. Agadı ala vadim migua lihu fili hívı lamalama hisin agadı kili cikan lamavimidi uami. Vana tuŋ dan hinim uami. Akuaba akuaba vian halu neŋ nadı abalamin agiladi hameŋ laci ala abiðanaŋ vihavim uami.

Ası di havılı ulan haiabila agadı hanjala hanjala havılı mila huaci sibaŋ hívı lua me hahahaha sanj abami.

(Cihu vivi 38.9-20)

⁹ La Ası Iaue agan cihu ala abami. Havılı mila hekili hekili huaci huaci sibaŋ agiladi hívı havılı ulan haiabila agadı caba caba heŋ lua me hahahaha sanj vihavim uami. Madin limu ium kilikili agasan vihavici 44 mita hinim uami. ¹⁰ Hida 20 agiladi viavila liba bilası hívı ifuhafihafi uavim uami. Hida agiladi lalilamalama sanj liba bilasi kum haca danj haca danj 20 agiladi vihavim uami. Liba siliva hívı agiliŋ hihile vihavim uami. Havılı mila hekili huaci sibaŋ agadı libala libala sanj liba siliva agiliŋ agiladi liba siliva cilin hida sugi havibali agiladi hívı agilimigumigu uavim uami. ¹¹ Madin limu lakulaman kilikili agasan havılı mila hekili huaci sibaŋ agadı vihavici 44 mita hinim uami. Hida 20 agiladi viavila liba bilası hívı ifuhafihafi uavim uami. Hida lalilamalama sanj liba bilasi kum haca danj haca danj 20 agiladi vihavim uami. Liba siliva hívı agiliŋ hihile vihavim uami. Havılı mila hekili huaci sibaŋ agadı libala libala sanj liba siliva agiliŋ agiladi viavila liba siliva cilin hida sugi havibali agiladi hívı agilimigumigu uavim uami. ¹² Ulan safili agadı haiabila uaian migumigu kilikili heŋ libalavici lua me hinihini sanj havılı mila hekili huaci sibaŋ

agadi vihavici 22 mita hinim uami. Hida human limu limu fihala agiladi viavila liba bilası hívı ifuhafihafi uavim uami. Hida agiladi lalilamalama sanj liba bilası kum haca danj haca danj human limu limu fihala agiladi vihavim uami. ¹³ Ulan hali hibi agadı haiabila uaian iahaiaha kilikili heŋ libalavici lua me hinihini sanj havılı mila hekili huaci sibaŋ agadı vihavici 22 mita hinim uami. ¹⁴⁻¹⁵ Hibı ivu ivu limu caba agasan havılı mila huaci sibaŋ vihavici 660 senitamita hinim uami. Hibı ivu ivu limu caba agasan avi havılı mila huaci sibaŋ vihavici 660 senitamita hinim uami. Hibı ivu ivu limu caba agasan hida ahica pam agiladi viavila liba bilası hívı ifuhafihafi uavim uami. Hida agiladi lalilamalama sanj liba bilası kum haca danj haca danj ahica pam agiladi vihavim uami. Hibı ivu ivu limu caba agasan avi hida ahica pam agiladi viavila liba bilası hívı ifuhafihafi uavim uami. Hida agiladi lalilamalama sanj liba bilası kum haca danj haca danj ahica pam agiladi vihavim uami. ¹⁶ Hibı ivu ivu amır agadı hisihalahala sanj havılı mila huaci sibaŋ vihavici 9 mita hinim uami. Lici niagiliŋ cibin niagiliŋ midi cibin niagiliŋ midi sibaŋ saban sipsipi mini hívı ivavalı agiladi vivi hicavim uami. Hicavici hajin danj hinim uami. Havılı agadı libalavici hinihini sanj hida limu ahica limu ahica agiladi viavila liba bilası hívı ifuhafihafi uavim uami. Hida agiladi lalilamalama sanj liba bilası kum haca danj haca danj limu ahica limu ahica agiladi vihavim uami. ¹⁷ Liba siliva cilin agiladi vivi hida sikasikan agiladi sugi hívı hahahaha uavim uami. Liba siliva hívı agiliŋ viavila liba siliva cilin agiladi hívı agilimigumigu uavim uami. Hida agiladi lalilamalama sanj liba bilası kum haca danj haca danj agiladi vihavim uami. ¹⁸ Ulan haiabila agadı madin limu limu havılı mila huaci huaci sibaŋ libala libala lua me havibali agadı hutesi 44 mita hiniavim uami. Nudi safili kilikili nudı hali hibı kilikili 22 mita hiniavim uami. Ulan haiabila agadı madin limu limu safili hali hibı lamalama libala libala lua me havibali agiladi iahua hívı hinia fili migamiga agilan 220 senitamita laci hiniavim uami. Havılı mila huaci

sibañ agadí hiví havili ulan haiabila agadí lua me lamalama hisihalavim uami. Hida agiladi lalilamalama san liba bilasi kum haca dan haca dan agiladi vihavim uami. ¹⁹ Havili ulan agadí hiví sibila vivi sanjakuaba akuaba agiladi liba bilasi hiví laci vihavim uami. Havili ulan agadidana nudi lua me agadidana vidividin iku igu igu san liba bilasi henan hutesi hutesi agiladi vihavim uami. Fili hiví ifavici ifavici miguavidaci limin havili ulan hisin agiladidana nudi lua me hisin agiladidana magila magila hahaha san liba bilasi henan hutesi hutesi agiladi vihavim uami.

Uni lamalama hisin hili agadi migila migila san abami.

(Wok Pris 24.1-4)

²⁰ La Asi Iaue agan Mosesi di abami. Isilaeli hidili agiladi abiba uami. Abinan kili olivi agiladi amin agiladi ificabilavidaci miti huaci huaci migavibali agiladi uni hiví lamalama san vihavim uami. La hifili mu hiví mu hiví uni agiladi lubilamavidaci lihulihu hiniavibali uami. ²¹ Alon agan nudi ninadinu agila hula havili uleñ muji sibañ havili libalavici kili cikan hibin hibin agadi hisihala hiniici vebali heñ ivouavibali uami. Ivouavila uni agiladi hihilavila hifili mu mu kili olivi agiladi amin agiladi miti agadi uni agiladi hiví lamavibali uami. Lamalama lubilamavidaci viañ igasulidalin lihulihu hiniavibali uami. Lihulihu hiniavidaci fili miñalahibali uami. Isilaeli hidili naludi ninanadinalu ajihinalnu iamilihalinalu mufili iahavibali agilañ mufili mufili hameñ laci hameñ laci cian vidividin nagadi lubiahilavibali uami.

28

Asi san sagali igu igu hisin hulan agilasan hadi hilahila akuaba akuaba agiladi vivi san abami.

(Cihu vivi 39.1-7)

¹ La Asi Iaue agan Mosesi di abami. Isilaeli hidili agiladi abinañ isana Alon didana nudi ninadinu agiladidana nadí piñ vavehavim uami. Alon ninadinu di ibi nameñ uami. Mu Nadapi uami. Mu Abihu uami. Mu Eleasali uami. Mu Itamali uami. Vavehavici nibilan iasañ sagali igu igu hisin hulan hinihini sibila vihavibali

uami. ² Isilaeli hidili agilañ iasañ sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agasaj hadi hilahila huaci huaci agiladi hicavim uami. La Alon di hiví ahuala lamavici hajin huaci huaci dan hididaci Isilaeli hidili agilañ nudi iga iga abavibali uami. Hanibu hulan ibi dan aba abavibali uami. ³ Hulan hihile human sihi dan agilasaj hiji hutesi ci iguac in uami. Nama nulidi abinañ Alon san sagali igu igu hisin hadi hilahila vihavim uami. Vihavici lamam uami. Lamici abiñen uami. Ha iadi sibila hisin hulan aba abiñen uami. Liliñ iasañ sagali igu igu hisin hulan hinihini sibila vibali uami.

⁴ Sugí vanj me agadí vihavim uami. Havili cilin dan agadí vihavim uami. Hadi hilahila mu agadí vihavim uami. Hadi hilahila hutesi mu havili mila huaci sibañ agadi hiví vihavim uami. Havili mu hali hiví libihahahaha hisin agadi vihavim uami. Lavi libihahahaha hisin me agadí vihavim uami. Hadi hilahila huaci huaci agiladi Alon sadan nudi ninadinu agilasadan vihavim uami. Vihavici iasañ sagali igu igu hisin hulan hinihini hadi hilahila agiladi ahuala lamalama sibila vihavibali uami.

⁵ Sagali igu igu hisin hulan agiladi hadi hilahila akuaba akuaba agiladi vivi sanjakuaba akuaba nameñ agiladi vihavim uami. Havili mila huaci huaci sibañ agiladi vihavim uami. Niagilin cibin niagilin midi cibin niagilin midi sibañ saban sipsipi miní hiví ivavalí agiladidana liba golí niagilin agiladidana vihavim uami.

⁶ Havili mu vihavici cilin dan hinihini sanj nameñ lihavim uami. Niagilin cibin niagilin midi cibin niagilin midi sibañ saban sipsipi miní hiví ivavalí agiladidana liba golí niagilin agiladidana vihavim uami. Viavila havili mila huaci sibañ agadi hiví hicavici sihi sihi dan hinim uami. ⁷ La havili agan silihala migimidi aba cilin ahica macin limu limu hiví huliavalici migamiga sanj havili agadi hiví lamalama hicavim uami. Mavin hibi hisin agadi hiví lamalama hicavim uami. Hulipin hisin agadi hiví avi lamalama hicavim uami. ⁸ La havili cilin dan agadi lavi me vivi sanj nameñ lihavim uami. Niagilin cibin niagilin midi cibin niagilin midi sibañ saban sipsipi miní hiví ivavalí agiladidana liba golí niagilin

agiladıdan vihavim uami. Lavila havili mila huaci sibañ mu agadi hivi hicavici sihi sihi dan hiniim uami. Lici lavi me agadi viavila havili cilin dan agadi fidim hivi lama hicavici havili sihi sihi dan laci hiniim uami.

9-11 Lici liba hilici konilian ahica agiladi viavila hulan mu liba hivi ibi ihasihisihi lilali agasan iguavim uami. Iguavici Jekopi ninadinu human limu limu fihala hic limu ahica cijin agiladi ibi ihasihisihi lim uami. Ninan Cimegeñ agadi ibi mise ihasihisihi lavila via ua Amasin agadi ibi sijañ ihasihisihi lim uami. Liba hilici mu hivi ninañ human limu fihala human limu pabin cijin agiladi ibi ihasihisihi lim uami. Liba hilici mu agadi hivi avi ninañ human limu fihala human limu pabin cijin agiladi ibi ihasihisihi lim uami. Ihasihisihi lavila liba hilici ahica hulan ibi dan agiladi via liba goli hajin ciki ciki havan avili veve agadi utan tuli me agiladi hivi lamici miguavim uami.

12 Miguavici havili cilin macin limu limu hiniavibali agiladi hivi macin sabi hej lama libihaham uami. Lici Alon agan liba hilici ahica agiladi macin hivi via hididaci vian iga iga iadi hulan iamigali Isilaeli hidili agilasaj igahiliben uami.

13 Liba goli hivi hajin ciki ciki havan avili veve agadi utan tuli me agiladi ahica vihavim uami.

14 La liba goli huaci sibañ hivi limin vidividin ahica vihavim uami. Liba goli huaci sibañ agadi ifavici hucin me hiniim uami. Lici limin vidividin tagilan niagiliñ me ivavilal hameñ limin vidividin ahica agiladi vihavim uami.

La limin vidividin ahica agiladi viavila liba goli hajin ciki ciki havan avili veve agadi utan tuli me agiladi hivi hahavim uami.

Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agasan sugi van me agadi vivi san abami.

(Cihu vivi 39.8-21)

15 La Asi Iaue agan cihu abami. Niagiliñ cibin niagiliñ midi cibin niagiliñ midi sibañ saban sipsipi mini hivi ivaval agiladidan liba goli niagiliñ agiladidan vihavim uami. Viavila havili mila huaci sibañ agadi hivi hicavici sihi sihi dan hiniim uami. Havili cilin dan agadi sihi me hiniim uami. Lici nudı viavila iasan sagali igu igu hisin

agiladi manigali hekili agasan sugi van me agadi vihavim uami. Liba hilici ahica agilan sugi van me agadi muji hej hinihini iadi hiji agadi sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agasan abalamavibali uami.

16 Sugı van me agadi hutesi 44 senitamita hiniim uami. Nudi abinagan 22 senitamita hiniim uami. Lici nudı hutesi agadi alihan lama mijafihulavici ve hilihili laci hiniim uami. Lici hutesi agan 22 senitamita hiniim uami. Nudi abin avi 22 senitamita hiniim uami. Lavila ahica hilihili laci hiniavim uami.

17 Lihavici sugı van me agadi hivi liba hilici anim hilici hekili hivi lavavilal agiladi sili limu ahica limu ahica lamalama libihahavim uami. Sili mu hivi liba lobi liba topasi liba ganeti agiladi lamalama libihahavim uami.

18 Sili mu agadi hivi liba emelalı liba sapaia liba daimon agiladi lamalama libihahavim uami.

19 Sili mu hivi liba telikosi liba ageti liba ametisi agiladi lamalama libihahavim uami.

20 Sili mu hivi liba belili liba konilian liba jasipa agiladi lamalama libihahavim uami.

Liba hilici agiladi liba goli hajin ciki ciki havan avili veve agadi utan tuli me agiladi hivi lamavici migua hiniavidaci sugi van me agadi hivi lamalama libihahavim uami.

21 Liba hilici hilici agiladi hivi Jekopi ninadinu human limu limu fihala hic limu ahica cijin agiladi ibi ihasihisihi lihavim uami.

Nibilan Isilaeli hidili hulan latihin agiladi iamilihalinilu uami.

22 Lihavici liba goli huaci sibañ agadi via ifavici ifavici ua hucin me hiniavim uami.

Lihavici nulidi vivi limin vidividin tagilan niagiliñ me ivavim uami.

Sugı van me agasan vihavim uami.

23 Lavila liba goli hakı ahica vihavim uami.

Viavila sugı van me agadi fidim limu limu iahua sabi hej lamavim uami.

24 Lavila limin vidividin ahica liba goli hivi vihavibali agiladi viavila sugı van me agadi liba goli hakı ahica hej hitin hitin hahavim uami.

25 La limin vidividin fidim limu limu liba goli hivi vihavibali agiladi viavila liba goli hajin ciki ciki havan avili veve agadi utan tuli me agiladi hivi hahavim uami.

Liba goli hajin agilan iasan sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agadi havili cilin dan nudı macin sabi limu limu hiniavibali hej hiniavibali

uami. ²⁶ Liba goli hakı ahica vihavim uami. Viavila sugi vanj me agadi fidim limu limu miga hulipin hej lama libihahavim uami. ²⁷ Lavila cihu liba goli hakı ahica vihavim uami. Viavila havili cilin dan agadi hivi hahavim uami. Havili agadi cilin fidim agiladi lavi me agadidan lama hicavibali hej hahavim uami. Mavin hibi hivi lama hicavibali hej hahavim uami. ²⁸ La niagilin cibin agiladi vihavim uami. Viavila sugi vanj me miga fidim limu limu agiladi hivi liba goli hakı muji hahavibali hej niagilin cibin agiladi hahavim uami. La havili cilin dan agadi hivi liba goli hakı hahavibali hej niagilin cibin agiladi hahavim uami. Lihavici manigaliagan hididaci sugi vanj me agan ma uu veve sese libali uami. ²⁹ Lici Alon agan sugi vanj me Isilaeli hidili agiladi ibi dan agadi lamalama uaian pabin pabin sagali igu igu hisin uvi hej ubali uami. Lidaci vian igasulidalin uaian pabin pabin sagali igu igu hisin uvi hej ivo ivo cihu haiabila ivavedaci liba goli iajitiban tiban me agiladi sagalin igahiliben uami. Nibu hamen lavila ha ma himibali uami. ³⁰ Hulan mu liba hivi cian ihasihihi lilali agan liba goli huaci siban agadi viavila hajin mu vim uami. Viavila nudı hivi cian namej agadi ihasihihi lici hinim uami. Ha Asi Iaue di aba ihasihihi lici hinim uami. ³¹ Lici niagilin cibin ivavim uami. Iva viavila liba goli hajin agadi iasan sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agadi havili hali hivi libihahahaha hisin agadi hivi libalavim uami. Libalavici nudı libam hej libala hinim uami. ³² Isilaeli hidili agilan iadi cian agadi sihivia ma lubiahilavila sagali iguavici ha Alon agan nulidi ahiliahua nulidi hugi agiladi havibali uami. Uaian mu hivi mu hivi hajin ibi dan agadi havili hali hisin hej libalici libam hej libala hinibali uami. Lidaci vian hajin libam hivi hinibali agadi iga iga Isilaeli hidili agilan akuaba akuaba sagali iasan iguavibali agiladi viben uami.

(Cihu vivi 39.22-31)

³¹⁻³² La Asi Iaue agan cihu abami. Niagilin cibin saban sipsipi minı hivi ivavalı agiladi hivi laci hadi hilahila agadi vihavici sihi sihi dan hinim uami. Lavila hali hivi ahualici migamiga san haca dan vihavim uami. La haca agan lalilahimidi aba havili cilin agadi viavila haca mikamika agadi hivi lamalama hicavim uami. Hicavici sagan hisin hadi hilahila me hinim uami. Lici iasan sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agan hadi hilahila agadi

hali hivi ahualici migibali uami. Hali hivi ahualici migici havili cilin dan agadi via nudı sabi lamibali uami. ³³⁻³⁴ Niagilin cibin niagilin midi cibin niagilin midi siban saban sipsipi minı hivi ivavilalı agiladi vihavim uami. Viavila kili pomigilaneli agadi amin me agiladi hicavila hadi hilahila agadi fidim hivi libala libala uavim uami. La liba goli huaci siban hivi iajitiban tiban me agiladi vihavim uami. Viavila kili pomigilaneli agadi amin me libalavici alihan tun dan tun dan hiniavibali hej iajitiban tiban me agiladi libala libala uavim uami. ³⁵ Lihavici Alon agan hadi hilahila agiladi lamavila sagali igu igu hisin sibila vibali uami. Lidaci vian igasulidalin uaian pabin pabin sagali igu igu hisin uvi hej ivo ivo cihu haiabila ivavedaci liba goli iajitiban tiban me agiladi sagalin igahiliben uami. Nibu hamen lavila ha ma himibali uami. ³⁶ Hulan mu liba hivi cian ihasihihi lilali agan liba goli huaci siban agadi viavila hajin mu vim uami. Viavila nudı hivi cian namej agadi ihasihihi lici hinim uami. Ha Asi Iaue di aba ihasihihi lici hinim uami. ³⁷ Lici niagilin cibin ivavim uami. Iva viavila liba goli hajin agadi iasan sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agadi havili hali hivi libihahahaha hisin agadi hivi libalavim uami. Libalavici nudı libam hej libala hinim uami. Lidaci vian hajin libam hivi hinibali agadi iga iga Isilaeli hidili agilan akuaba akuaba sagali iasan iguavibali agiladi viben uami. ³⁸ Havili mila huaci siban agadi viavila hadi hilahila hutesi vihavici mila sihi sihi dan pam hinim uami. Havili mila huaci siban mu Alon di hali hivi libihahahaha san vihavim uami. Havili mila huaci siban mu viavila lavi me agadi vihavim uami. Viavila niagilin mu hidili mu hidili agiladi vivi lavi me agadi hivi hicavici hajin dan hinim uami. ⁴⁰ Lici cihu hadi hilahila hutesi hihile agiladi vihavim uami. Lavi me hihile

agiladi vihavim uami. Milan lipilipi me agiladi avi vihavim uami. Vihavici Alon di ninadinu agilan hadi hilahila akuaba akuaba hajin huaci huaci dan agiladi lamalama hidavidaci Islaeli hidili limu hihile agilan nulidi iga iga abavibali uami. Ha hulan ibi dan ibi dan aba abavibali uami.

⁴¹ La Asi Iaue agan Mosesi di abami. Hadi hilahila akuaba akuaba agiladi isana Alon di hivi ahuala lamiha uami. Nudi ninadinu agiladi hivi avi ahuala lamiha uami. La cihu savu me agiladidan kili olivi agiladi amij agiladi miti agadidan enjalavila akuaba akuaba iasan libiminjiben aba nulidi sabi hivi minjamijiha uami. Lavila libiminjan iasan sagali igu igu hisin hulan hinihini sibila vihavibali uami. ⁴² Havili mila huaci sibar hivi usan tibi tibi uv sibili hisihalahala san vihavim uami. Vihavici nulidi lamavidaci migumigu hicci suli hivi hiniavibali uami. ⁴³ Alon agan ninadinu hula usan hamen agiladi muji lamavim uami. Lamalama sagali hilahila hisin vadim hej uu sibila vihavim uami. Uaian pabin pabin sagali igu igu hisin uv havili ulej muji hej avi lamalama uavim uami. Hamen lidin nibilan hugi apali hiniavidaci viaj nulidi ma ifihimiiben uami. Mufili mufili Alon di ninadinu ajihalinu agilan cian vidividin nagadi lubiahilahila hamen laci hamen laci ala lihavibali uami.

29

Asi san sagali igu igu hisin hulan libiminjamiha san abami.

(Wok Pris 8.1-36)

¹ La Asi Iaue agan cihu abami. Alon didan nudi ninadinu agiladidan libiminjan iasan sagali igu igu hisin hulan hinihini sibila vihavibali uami. Nulidi libiminjamiha san saban bulimakau munjan pabin viha uami. Saban sipsipi munjan fim akuaba akuaba apali agiladi ahica viha uami. ² Lavila maci huaci huaci sibar agiladi viha uami. Maci dan enjalavici huhila huhila hisin isi aba abavibali agadiviminjan uami. La maci limu hihile agiladi viavila kili olivi agiladi amij agiladi miti dan enjalavila hiloha uami. Maci limu

hihile agiladi viavila hilinan tata lihavici kili olivi agiladi amij agiladi miti hivi minjepihaliha uami. ³ Lavila cinacina hivi huda iasan sagali iguha uami. Saban bulimakau munjan agadidan saban sipsipi munjan ahica agiladidan sagali igubana hadihu laci ala maci agiladi avi iguha uami. ⁴ La Alon didan nudi ninadinu agiladidan iadi havili ulan hibi ivu ivu hej vave lama silamicha uami. ⁵ Silamavila sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agadi hadi hilahila muhili havili akuaba akuaba agiladi Alon di hivi ahuala lamiha uami. Hadi hilahila hutesi agadi mise ahuala lamiha uami. La hadi hilahila mu nudi sabi ahuala lamiha uami. Lavila havili cilin dan agadi ahuala lamiha uami. Lamavila sugi van me agadi nudi apagan hivi manilamicha uami. Lavila lavi me agadi viavila lavi libihahavilal hej lama libihahicha uami. ⁶ La havili mu viavila hali hivi libihahicha uami. Lavila liba goli hajin agadi viavila havili hali hivi libihahina hinibali agadi hivi libalina him uami. Liba goli hajin agadi hivi cian namej agadi ihasihsihili lihavibali uami. Ha Asi Iaue di aba ihasihsihili lihavibali uami. ⁷ La cihu savu me agiladidan kili olivi agiladi amij agiladi miti agadidan enjalavibali agadi nudi hali sabi hivi minjamijinan migici nudi libiminjan iasan sagali igu igu hisin hulan hinibali uami. ⁸ Lavila Alon ninadinu agiladi avi vavevila hadi hilahila hutesi agiladi nulidi hivi ahuala lamiha uami. ⁹ La lavi me agiladi lamalama libihahicha uami. Lavila havili milan lipilipi me agiladi nudi ninadinu agiladi hali hivi haflamalama uha uami. Lavila Alon didan nudi ninadinu agiladidan libiminjan iasan sagali igu igu hisin hulan hiniavibali uami. Lihavici mufili mufili nulidi ninadinlu ajihalinlu agilan avi hamen laci ala sagali igu igu hisin hulan hiniavibali uami.

¹⁰ Saban bulimakau munjan agadi viavila iadi havili ulan agadi hibi ivu ivu hej vaveha uami. Vavena Alon hula nudi ninadinu agilan hula nulidi human agiladi saban bulimakau munjan agadi hali sabi hivi lamavibali uami. ¹¹ Lihavici vian iga-sulidalin havili ulan hibi ivu ivu mik hej saban bulimakau agadi ifihimiha uami.

12 Lavila human cijin hivi saban bulimakau midi agadi libivisavisa minjepihaliha uami. Sagali hilahila hisin vadim kili akasi mibin hegulan me agiladi lihuavila ikuu limu limu hivi kum limu ahica limu ahica lamavibali agiladi hivi minjepihaliha uami. La midi hihile agiladi sagali hilahila hisin vadim agadi caba caba hej fili hivi minjamijinan migam uami. **13** Lavila sidan mulamula agadi viavila vici agadi viha uami. La hama huli hilici ahica sidan dan agiladi avi viha uami. Lavila vadim hivi lamavila avin hivi hilinan sikasikan lihua fihalavim uami. Lici hisi huaci huaci iadi hivi iahavibali uami. **14** Lihavici saban bulimakau hilici sigiti suciki agiladi viavila ua uu veve hinihini fipi agadi vala umita atan tagilan lama hilika uami. Akuaba akuaba libanaq ha sagali igu igu hisin hulan agiladi hugi hivahiva san libanaq uami.

15 La saban sipsipi mujan mu vaveha uami. Vavenaq Alon agan nudi ninadinu hula nulidi human agiladi saban sipsipi agadi hali sabi hivi lamavim uami. **16** Lihavici saban sipsipi agadi ifihimiha uami. Lavila midi agadi viavila sagali hilahila hisin vadim agadi madin limu fidim limu limu limu hivi seviha uami. **17** La saban sipsipi agadi viavila lagin limu limu human limu limu agiladidan suciki agadidan viha uami. Via husavila hali agadidan viavila sagali hilahila hisin vadim hej lamika uami. **18** Lamavila avin hivi hilinan sikasikan lihu fihalavim uami. Lihavici vian sagali hisi agadi igavila hijinaliben uami. Ha sagali avin hivi hilahila hisin uami. **19** La cihi saban sipsipi mujan mu agadi avi vaveha uami. Vavenaq Alon agan nudi ninadinu hula nulidi human agiladi saban sipsipi agadi hali sabi hivi lamavim uami. **20** Lihavici saban sipsipi agadi ifihimiha uami. Lavila midi ciki agadi viavila Alon di hiji asin mujin human simi kilikili hivi minjepihaliha uami. La nudi ninadinu agiladi hiji asin mujin human simi kilikili hivi minjepihalapihala uha uami. La nulidi human simi agiladi numigan cijin hivi minjepihalapihala uha uami. La nulidi hic simi agiladi numigan

cijin hivi avi hamen laci ala liha uami. Linan midi hihile hiniavici sagali hilahila hisin vadim agadi madin limu limu fidim limu limu hej seviha uami. **21** La midi hihile sagali hilahila hisin vadim agadi madin hej hinibali agadi viha uami. Viavila cihi savu me agiladidan kili olivi agiladi amin agiladi miti agadidan enjalavibali agadi viha uami. Via Alon didan nudi ninadinu agiladidan libimijamina san enjalicha uami. Enjalavila nulidi hadipili hivi nulidi hadi hilahila akuaba akuaba agiladi hivi seviha uami. Hamej linan nibilan iasan sagali igu igu hisin hulan hiniavibali uami. Hulan agilan hula nulidi hadi hilahila akuaba agilaq hula iadi nukej sibaq hiniavibali uami.

22 La sagali igu igu hisin hulan libimijamina san saban sipsipi ifihimiaban agadi viavila sidan agiladi likiliha uami. Liji hidili sidan dan agadi viha uami. Sidan mulamula agadi viha uami. Vici agadi viavila hama huli hilici ahica sidan dan agiladi viha uami. Lagin hilici human simi kilikili hisin agadi viha uami. **23** La maci sakivakiva mu hidili mu hidili iasan sagali igu igu san cinacina hivi hudavibali agiladi pabin lidin pabin lidin viha uami. Maci mu kili olivi agiladi amin agiladi miti dan enjalavila hilavibali agadi pabin viha uami. Maci mu kili olivi agiladi amin agiladi miti apali hilavibali agadi pabin viha uami. Maci tata agadi avi pabin viha uami. **24** Lavila maci agiladidan sihim hilici agiladidan Alon sadaq nudi ninadinu agilasadan iguha uami. Igunaq vian igasulidalin nibilan hijinalanala iasan sagali iguavim uami. **25** Lihavici simi agiladi viavila sagali hilahila hisin vadim sabi hej lama hilika uami. Linan vian sagali hisi agadi igavila hijinaliben uami. Ha iasan sagali avin hivi hilahila hisin uami.

26 La saban sipsipi husivi ifihimiaban agadi apagan henaj hilici agadi iasan sagali iguben aba hijinalanala iguha uami. Lavila sihim agadi niha uami. **27** Alon di libimijiben aba saban sipsipi apagan agadi viavila uami. Ha Asi di nuken aba hijinalanala iasan nuken iguha uami.

Lavila nudi ninadinu agiladi libimijiben aba lagin agadi viavila uami. Ha Asidu nuken aba miñaaahavila iasañ nuken iguha uami. ²⁸ Mufili mufili Isilaeli hidili agilan hiji humigaj pam hinihini sañ sagali igubalu aba sihim apagan agadidañ lagin simi kilikili hisin agadidañ vivi iasañ sagali iguavidaci viañ cihu sagali igu igu hisin hulañ agilasan igudalin navibali uami. Isilaeli hidili agilan akuaba akuaba huaci huaci hamen agiladi iasañ iguavim uami. ²⁹ Mufili Alon himici nudi sagali igu igu hisin hadi hilahila akuaba agiladi nudi ninañ mu nudi uvissijin vibali agasan iguavim uami. Alon di ajihalinu iamilihelinu agilan avi sagali igu igu hisin hulañ hinihini sagali igu igu hisin hadi hilahila agiladi lamavibali uami. Lamavidaci iasañ libimijiben aba cihu savu me agiladidañ kili olivi agiladi amin agiladi miti agadidañ enjalavibali agiladi vivi nulidi hali sabi hivi miñamijidaci migam uami. ³⁰ Alon di ninadinu ajihalinu iamilihelinu agiladi hulañ mu Alon di uvissijin viavila iasañ sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili hiniben aba Alon di hadi hilahila agiladi lama hinidaci uaian human limu fihala ubali uami. Uaian pabin pabin hivi viañ igasulidalin iadi havili ulen muji uaian pabin pabin sagali igu igu hisin uví heñ sibila vibali uami.

³¹ Alon didan nudi ninadinu agiladidañ libimijiben aba sihim hilici iasañ sagali igubanan agadi viavila havili ular hainabila agadi lua muji heñ siji hivi hugiliha uami. ³² Hugilinan iasañ sagali igu igu hisin hulañ agilan viavila maci hihile cinacina hivi hiniavibali agiladidañ iadi havili ular hali hibi hainabila heñ navim uami. ³³ Viañ nulidi hugi hiviliñ iasañ sagali igu igu hisin hulañ hinihini sañ sagali iguavibali agadi nibilan nuken navim uami. Iasañ sagali igu igu hisin hulañ agilan laci navim uami. Hulan iamigali havi havi agilan navimidi uami. Nibu hibun dan uami. ³⁴ Sihim hilici dan maci dan hiniavici fili miñalahici cimidañ hivi navimidi uami. Ha hibun uami. Aviñ hivi laci hilavici sikasikan lihua fihlavim uami.

³⁵ Viañ Alon didan ninadinu agiladidañ

iasan sagali igu igu hisin hulañ hiniavibali aba libimijamiña sañ nadí abin uami. Sibila hamen agadi vidanañ uaian human limu fihala ubali uami. ³⁶ Uaian pabin pabin hivi hugi hivahiva sañ sabañ bulimakau pabin lidin pabin lidin sagali iguha uami. Lidanañ sagali agilan libavidaci viañ igidalin sagali hilahila hisin vadim agan huaci laci hinibali uami. La vadim iadi nuken sibañ hinihini sañ cihu savu me agiladidañ kili olivi agiladi amin agiladi miti agadidañ enjalavibali agadi via vadim sabi heñ miñamijaha uami. ³⁷ Hamen lidin hinidanañ uaian human limu fihala ubali uami. Lici vadim agan iadi sibañ hinibali uami. Hulañ iamigali vadim agadi miñagavila ha nibilan iadi sibañ hiniavibali uami. Sihim sabañ akuaba agiladi vadim agadi lubigavila uami. Ha sihim sabañ akuaba agiladi avi iadi sibañ hiniavibali uami.

Uaian pabin pabin hivi sagali igu igu sañ abami

(Namba 28.1-8)

³⁸ La Asidu Iaue agan cihu abami. Sabañ sipsipi ninañ ahica numigagaliniñ huhilavici hualí pabin ci uali agiladi vivi uaian pabin pabin hivi sagali iguavim uami. ³⁹ Sabañ sipsipi ninañ mu agadi cimidañ hivi sagali iguavim uami. Mu agadi hifilidan sibañ hivi iguavim uami. ⁴⁰ Haloha cahu uití maci huaci sibañ agadi vihavim uami. Nudi vihili ha 1 kilogilam agadi vihavim uami. Viavila kili olivi agiladi amin agiladi miti 1 lita agadidañ enjalavim uami. Lavila sabañ sipsipi cimidañ ifihimavibali agadidañ sagali iguavim uami. Limin uain agiladi amin agiladi miti 1 lita agadi avi sagali igu igu sañ miñamijavim uami. ⁴¹ La hifilidan hivi sabañ sipsipi ninañ mu agadi avi hamen laci ala iguavim uami. Haloha cahu uití maci huaci sibañ agadi vihavim uami. Nudi vihili ha 1 kilogilam agadi vihavim uami. Viavila kili olivi agiladi amin agiladi miti 1 lita agadidañ enjalavim uami. Lavila sabañ sipsipi hifilidan hivi ifihimavibali agadidañ sagali iguavim uami. Limin uain agiladi amin agiladi miti 1 lita agadi avi sagali igu igu sañ

mīñamījiavīm uami. Ha sagalı avīn hīvī hilahila hisīn uami. Sagalı avīn hilavici hisī huaci iahici igavīla hijīnalīben uami. ⁴² Iadi havīlī ulan hībī ivu ivu hej mufili mufili hamēj laci hamēj laci sagalı hilavīdaci sikasikan līhua fīhalavīm uami. Līhavīdaci vīan hej hinidalin Isīlaelī hidili agīlan veve haiabila migudibavīdaci vīan nama hula cīaj suliben uami. ⁴³ Līdalīn iadi abilu hekili vidivīdin dan agan havīlī ulan hej iahibali uami. Līci uvī agan iadi nukej uvī sīban hīnibali uami. ⁴⁴ Havīlī ulan agadīdan sagalı hilahila hisīn vadim agadīdan lībīmījīlin iadi nukej sīban hīniavībali uami. Līci Alon dīdan nudi ninadinu agadīdan lībīmījīlin iasan sagalı igu igu hisīn hula hīnhīni sībla vihavībali uami. ⁴⁵ Vīan Isīlaelī hidili namīlañ hula hīnhīni naludi Asī hiniben uami. ⁴⁶ Hinidalin namīlañ iadi sīhīvia igībalan uami. Vīan Asī Iaue uami. Vīan nukej naludi Asī uami. Vīan namīlañ hula hiniben aba naludi ahīlahudalin Isipī fili tībi agadi valavīla vehalañ uami. Vīan Asī Iaue uami. Vīan nukej naludi Asī uami.

30

Cihu savu me hisi huaci huaci dan agīladī hilahila hisīn vadim vivi sañ abami.

(Cihu vivi 37.25-28)

¹ La Asī agan cihu abami. Kili akasi mibin hegulan me agiladi viavīla cihu savu me hisi huaci huaci dan agiladi hilahila hisīn vadim agadi vihavīm uami. ² Vihavīci vadim agadi hutesi agan 45 senītamita hīnim uami. Nudi abiñ agan avi 45 senītamita ala hīnim uami. Ahica hīlīhīlī laci hīniavīm uami. Vadim agadi iahua hīvī hīnia fili migamīga agan 90 senītamita hīnim uami. Kili akasi mibin hegulan me agiladi līhuavīci kum limu ahica limu ahica dan hīnim uami. Kum pabin pabin ikun limu limu hīvī hīniavīm uami. ³ Līhavīci vadim agadi madīn limu limu agiladīdan nudi fidim limu limu agiladīdan liba goli huaci sīban hīvī lamalama ifuhafīavīm uami. Nudi sabi agadi liba goli huaci sīban hīvī lamalama ifuhafīavīm uami. Kum limu ahica limu ahica ikun limu

limu hīniavībali agiladi avi liba goli huaci sīban hīvī lamalama ifuhafīavīm uami. La liba goli cīlin cīki agadi hīvī vadim mikamīka agadi caba caba hen hañala hañala ifuhafīavīm uami. ⁴ Vadim agadi havahava sañ liba goli hakī ahica agiladi viavīla vadim agadi madīn limu limu hīvī lamavīm uami. Liba goli cīlin cīki hañala hañala ifuhafīavībali agadi līhu hej ala liba goli hakī agiladi lamavīm uami. ⁵ Vadim agadi havahava sañ kili akasi sīlivī ahica mibin hegulan me agiladi līhuavīm uami. Lavila liba goli hīvī ifuhafīhāfī uavīm uami. ⁶ Ifuhafīhāfī uavīla vadim agadi via ivoua havīlī hekili libalavīci kili cīkan hībin hībin agadi hisihala hīnibali agan hīnicī vebali hej lamavīm uami. Līhavīci vīan kili cīkan hībin hībin agadi lamīgan sabi hej hinidalin nama veve vīan hula cīaj abībanaj uami. ⁷ Alon agan cīmidan cīmidan hīvī uni ifihimavīla hīhīlīben aba uu cihu savu me hisi huaci huaci dan agiladi hilahila hisīn vadim hej cihu savu me agiladi hīlībali uami. ⁸ La hīfilīdan sīban avi uni lubilamalama sañ uu hamēj laci ala libali uami. Vīan Asī Iaue uami. Cihu savu me hisi huaci huaci dan agiladi iasan mufili mufili hamēj laci hilavībali uami. ⁹ Akuaba akuaba namen agiladi vadim hen hilavīmīdi uami. Sīhim hīlicī agiladīdan halīha cahu uitī agiladīdan hilavīmīdi uami. Cihu savu me mu hidili mu hidili hisi huaci huaci iahaiaha hisīn vīan valilan agiladi hilavīmīdi uami. Līmīn uain agiladi amīn agiladi miti agadi avi sagalı igu igu sañ cihu savu me hisi huaci huaci dan agiladi hilahila hisīn vadim sabi hej mīñamījiavīmīdi uami. ¹⁰ Alon agan hualī pabin pabin hīvī pabin tībi hugī hīvīhīva sañ saban bulimakau munjan agadi ifihimam uami. Ifihimavīla saban bulimakau mīdi agadi viavīla cihu savu me hisi huaci huaci dan agiladi hilahila hisīn vadim agadi ikun limu limu kum limu ahica limu ahica agiladi hīvī mīñepīhalam uami. Līci vadim agan huaci laci hīnhīni iadi nukej sīban hīnibali uami. Alon agan hualī mu hīvī mu hīvī hamēj laci līm

* **30:10** 30.10 Huali pabin hīvī pabin tībi līdīn sagalı iguavīhadami ha Asī hulañ iamigali agiladi hugī hīvīhīva hisīn mīñepīhalam uami. Wok Pris vali 16 agadi igīhalan.

uami.*

Ası Iaue agan nudi havili ular agasar anim hilici vivi sanj abami.

¹¹ La Ası Iaue agan Mosesi di cihu ala abami. ¹² Isilaeli hidili hulan agiladi laci lugila lugila nulidi ibi agiladi manasın hivi libiha uami. Libinañ nibilan hitin hitin nulidi hugi hivahiva sanj anim hilici iguavim uami. Hameñ lihavici nulidi ahiliyahuliñ huaci hiniavibali uami. Hulan hitin hitin lugilavibali agilan anim hilici iguavici ha himuhimu hekili agan nulidi ma sibili lamibali uami. ¹³ Hulan sikasikan nulidi ibi vihavibali agilan liba siliva hilici hilici agiladi lugila lugila iguavim uami. Iadi havili ular caba heñ akuaba akuaba lamalama vihili sihivia siban iga iga lugilavibali hameñ ala lamalama vihili agiladi iga iga lugilavim uami. Liba siliva hilici hilici agiladi lugilavici ua anim hilici gela 20 iahici ha anim hilici sekeli 1 uami. Nudi labilavila anim hilici gela 10 agiladi iasan sagali iguavim uami. ¹⁴ Hulan agiladi hualı lugilavici ua human limu limu fihala hicı limu limu fihala iahali agiladi hivi hidili maha ibi sikasikan vihavim uami. Vivi via ua hulan hadi hadi agiladi avi sikasikan vihavim uami. Lihavici nibilan ala iasan anim hilici iguavibali uami. ¹⁵ Hulan akuaba akuaba akape dan agilan hula hulan akuaba akuaba sanj tibi migavilali agilan hula nulidi hugi hivahiva sanj liba siliva hilici hilici agiladi hilili laci iguavim uami. Hameñ lavila ha huaci hiniavibali uami. ¹⁶ Iadi havili ular agadı sibila vivi sanj anim hilici hameñ iguavim uami. Vian nulidi hugi hivahiva hisin anim hilici agiladi igavila Isilaeli hidili hulan agilasañ igahilavila nulidi ahiliyahuliñ huaci laci hiniavibali uami.

Ası sanj sagali igu igu hisin hulan agilan hicı human husavibali agasar abami.

¹⁷ Lavila Ası Iaue agan Mosesi di cihu ala abami. ¹⁸ Liba bilasi agadı viavila hicı human husahusa hisin hunan misin hekili agadıdañ nudı lamici hinihini hisin vadim agadıdañ vihavim uami. Lavila havili ular agadı hibi ivu ivu agan hinici veci sagali

hilahila hisin vadim agan hinici ubali agadı alıhañ heñ fili hivi lamavim uami. La hicı human husahusa hisin hunan misin hekili agadı hivi avili miñamijavici migum uami. ¹⁹ Lihavici Alon agan nudı ninadinu hula avili hunan misin hekili hivi hinibali agadı hivi hicı human husavibali uami. ²⁰ Sagali hilahila hisin vadim heñ sagali hilibali aba hicı human husavibali uami. Iadi havili ular hivi ivoubalu aba avi hicı human husavibali uami. Hameñ lihavici viañ nulidi ma ifihimiben uami. ²¹ Mufili mufili hameñ laci lavila ha nibilan ma himavibali uami. Alon agan nudı ninadinu hula cian vidiividin agadı lubiahilavibali uami. Lihavici iamilihalinilu mufili mufili iahavibali agilan avi cian vidiividin agadı hameñ laci ala lubiahilavibali uami.

Cihu savu me agiladidañ kili olivi agiladi amiñ agiladi miti agadıdañ enjala enjala sanj abami.

²² La Ası Iaue agan Mosesi di cihu ala abami. ²³ Akuaba akuaba hisi huaci huaci dan nameñ agiladi vihavim uami. Cihu savu me mu agadı ibi mea aba abavilali uami. Nudi vihavici vihili 6 kilogilam hinilali agadı vihavim uami. Cihu savu me sinamon hisi huaci dan agiladi vihavici vihili 3 kilogilam hinilali agadı vihavim uami. Sihuaniam hisi me agadı vihavici vihili 3 kilogilam hinilali agadı vihavim uami. ²⁴ Cihu savu me hihile kili kasia sigiti hivi vihavici vihili 6 kilogilam hinilali agadı vihavim uami. Iadi havili ular caba heñ akuaba akuaba lamalama vihili sihivia siban iga iga lugilavibali hameñ ala lamalama vihili iga iga lugilavim uami. Kili olivi agiladi amiñ agiladi miti 4 lita agadı viavila akuaba agiladi sabi hivi miñamijavim uami. ²⁵ Cihu savu me hihile agiladidañ kili olivi agiladi amiñ agiladi miti agadıdañ enjalavila akuaba akuaba iasan libimijiben aba nulidi sabi hivi miñamijimiñi hisin agiladi enjalavim uami. Akuaba akuaba hisi huaci huaci dan enjala iga iga hisin hulan agilan enjalavilali me enjalavim uami. ²⁶ Lihavici nudı viavila havili ular sabi heñ seviha uami. Kili cikan hibin hibin sabi heñ miñamijiha

uami. ²⁷ Maci sakivakiva lamalama hisin vadim agadi sabi hivi miñamijiha uami. Hunan akuaba akuaba vadim sabi hivi hiniavibali agiladi sabi hivi miñamijiha uami. Uni lamalama hisin hili agadi sabi hivi miñamijiha uami. Nudi uni agiladi sabi hivi miñamijiha uami. Nudi hunan akuaba akuaba agiladi sabi hivi miñamijiha uami. Cihu savu me hisi huaci huaci dan agiladi hilahila hisin vadim agadi sabi hivi miñamijiha uami. ²⁸ Sagali hilahila hisin vadim agadi sabi hivi miñamijiha uami. Nudi hunan akuaba sibila vivi hisin agiladi hivi miñamijiha uami. Hici human husahusa hisin hunan misin hekili agadi hivi miñamijiha uami. Nudi lamici hinihini hisin vadim agadi sabi hivi avi miñamijiha uami. ²⁹ Lavila libiminjanan akuaba agilan iadi nukeñ sibanci hiniavibali uami. Hulan iamigali akuaba agiladi minjaigavila ha nibilañ iadi sibanci hiniavibali uami. Sihim sabañ akuaba agiladi lubigavila uami. Ha sihim sabañ akuaba agiladi avi iadi sibanci hiniavibali uami. ³⁰ Cihu savu me agiladidan kili olivi agiladi amin agiladi miti agadidan enjalavila akuaba iasañ libiminjanan aba nulidi sabi hivi miñamijimihi hisin agadi viavila Alon di sabi hivi miñamijiha uami. La nudi ninadinu agiladi sabi hivi avi miñamijiha uami. Lavila nulidi libiminjanan iasañ sagali igu igu hisin hulan hinihini sibila vihavibali uami. ³¹ Lavila Isilaeli hidili agiladi abiba uami. Isilaeli hidili naludi ninadinalu ajihalinalu agilan mufili mufili akuaba agiladi Asin iasañ libiminjanan aba hamen laci ala lihavim aba abiba uami. Cihu savu me hihile agiladidan kili olivi agiladi amin agiladi miti agadidan enjalavibali hamen ala enjala enjala miñamijimihi libiminjanim aba abiba uami. ³² Hulan havi havi agiladi hivi miñamijimilang aba abiba uami. Cihu savu me mu hidili mu hidili agiladidan kili olivi agiladi amin agiladi miti agadidan enjalavibali hamen agadi nalusañ nukeñ vimilang aba abiba uami. Ha Asin di sadañ naludi abamigili aba abiba uami. ³³ Hulan mu cihu savu me mu hidili mu hidili agiladidan kili olivi agiladi amin agiladi

miti agadidan enjalavibali hamen agadi havi havi enjalavila aba abiba uami. Ha nibu Asin di hulan iamigali agilan hula ma hinibali aba abiba uami. Hulan havi havi agiladi hivi miñamijiañila ha nibu Asin di hulan iamigali agilan hula ma hinibali aba abiba uami.

Cihu savu me hisi huaci huaci dan agiladi vivi sañ abami.

³⁴ La Asin Iaue agan Mosesi di cihu ala abami. Akuaba akuaba hisi huaci huaci dan agiladi hivi cihu savu me agiladi vihavim uami. Cihu savu me sikasikan agiladi vihili hilihili hamen laci vihavim uami. Cihu savu me mu nudi ibi mea aba abavilal agadi vihavim uami. Avili hekili hisin cihu tibañ me agadi hivi vihavilal agadi vihavim uami. Isabilan mu galibandum agadi milim higilin agadi vihavim uami. La cihu savu me mu kili balisam milim hivi vihavilal agiladi avi vihavim uami. ³⁵ Akuaba akuaba agiladi viavila cihu savu me hisi huaci huaci iahaiaha sañ enjala iga iga hisin agilan me sihivia sibanci enjalavim uami. La cihu savu me agan huaci hinihini sañ lulim lamavici iadi nukeñ sibanci hinibali uami. ³⁶ Akuaba agiladi sihivia sibanci ificabilavici cihu savu me sibanci hinim uami. Lici vian igasulidalin havili uleñ muji via ivoua kili cikaj hibin hibin agadi piñ lamavim uami. Lihavici vian heñ hinihini nama hula cian suliben uami. Cihu savu me hisi huaci huaci iahaiaha hisin ha iadi sibanci uami. ³⁷ Iadi cihu savu me agadi nulisañ nukeñ vihavimidi uami. Vian Asin Iaue uami. Cihu savu me ha iadi nukeñ uami. ³⁸ Hulan mu cihu savu me hamen agadi hivi hisi huaci huaci nibu nukeñ iga iga iasañ viavila uami. Ha nibu iadi hulan iamigali agilan hula ma hinibali uami.

31

Asin Iaue agan havili ulan sibila vivi sañ hulan libiminjam.

(Cihu vivi 35.30-36.1)

¹ La Asin Iaue agan Mosesi di abami. ² Ci iginan uami. Vian Besaleli di ci libiminjanin uami. Nibu Juda hidili uami. Nudi iaganu Oli uami. Nudi iauacanu Holli uami. ³ Iadi Amin agan nibu hula ci

hini uami. Hini hini nusañ hiji igudaci hiji hutesi vivi hiji huaci danj hinidi uami. Nibu human sihi vivi hisin hiji danj hinidi uami. Hini hini sibila mu hidili mu hidili agiladi vihavibali uami. ⁴ Liba goli hivi liba siliva hivi liba bilasi hivi akuaba akuaba huaci huaci agiladi vivi sanj hiji ci iguacin uami. ⁵ Liba hilici huaci huaci sibana agiladi hivi ihatibutibu sihi lamalama liba goli hajin ciki ciki havan avili veve agadi ulan tul me agiladi hivi lamici migumigu sanj hiji ci iguacin uami. Kili cikan hiji kili tibi hivi ihatibutibu sihi sihi mu hidili mu hidili agiladi lamalama sanj hiji ci iguacin uami. Nibu sibila hamej agiladi vivi havili ulan agadi hajin lamibali uami. ⁶ Hulan mu Oholiapi di avi ci libimijacincin uami. Nibu Dan hidili uami. Nudi iaganu Ahisamaki uami. Nibu Besaleli hula sibila vihavibali uami. Hulan hiji danj hiji danj agilasanj avi hiji hutesi ci iguacin uami. Nibilan ala akuaba akuaba vivi sanj abin agiladi vihavibali uami. ⁷ Iadi havili ulan sibila agadi vihavibali uami. Kili cikan hibin hibin agadidaj nudi lamiganj agadidaj vihavibali uami. Havili ulan agadi akuaba akuaba agiladi vihavibali uami. ⁸ Maci sakivakiva lamalama hisin vadim agadidaj nudi hunanj akuaba akuaba agiladidaj vihavibali uami. Uni lamalama hisin hili agadi vihavibali uami. Uni agiladidaj nudi hunanj akuaba akuaba agiladidaj vihavibali uami. Liba goli huaci sibana agadi hivi uni lamalama hisin hili agadi vihavibali uami. Cihu savu me hisi huaci huaci danj agiladi hilahila hisin vadim agadi vihavibali uami. ⁹ Sagali hilahila hisin vadim agadidaj nudi hunanj akuaba akuaba agiladidaj vihavibali uami. Hici human husahusa hisin hunan misin hekili agadidaj nudi lamici hinihini hisin vadim agadidaj vihavibali uami. ¹⁰ Iasan sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agadi hadi hilahila akuaba akuaba agiladidaj hadi hilahila huaci huaci hihile agiladidaj hicavibali uami. Hicavici Alon agan ninadinu agilan hula iasan sagali igu igu hisin hulan hinihini hadi hilahila agiladi lamalama sibila vihavibali

uami. ¹¹ Cihu savu me agiladidaj kili olivi agiladi amij agiladi miti agadidaj enjalavila akuaba akuaba Asi sanj libimijiben aba nulidi sabi hivi miñamijimiji hisin agiladi vihavibali uami. Cihu savu me hisi huaci huaci iahaiaha hisin agiladi vihavibali uami. Viavila uaian pabin pabin sagali igu igu hisin uvı havili ulej muji hej ivo ivo sibila vihavibali uami. Akuaba akuaba nadı abin agiladi hamej laci ala vihavibali uami.

Asi Iaue agan alusisi mihin agasan abami.

¹² La Asi Iaue agan Mosesi di abami. ¹³ Isilaeli hidili agiladi abiha uami. Asi Iaue namej abi aba abiha uami. Alusisi mihin hivi alusihalanj aba abi aba abiha uami. Alusisi mihin hej iasañ hiji lamihalanj aba abi aba abiha uami. Vian naludi libimijilinj iadi hulan iamigali hinilalanj agasanj avi hiji lamihalanj aba abi aba abiha uami. Hamej agilasanj igahilahila mufili mufili avi alusisi mihin hivi alusihalanj aba abi aba abiha uami. ¹⁴ Alusisi mihin ha iadi mihin aba abi aba abiha uami. Hamej sadan mihin agadi hivi alusihalanj aba abi aba abiha uami. Hulan mu iadi cian vidividinj agadi lulavila alusisi mihin hiviakuabaakuabasibila viavila ha nibu iadi hulan iamigali agilan hula ma hinibali aba abi aba abiha uami. Nudi ifihimihalanj aba abi aba abiha uami. ¹⁵ Naludi sibilaakuabaakuabavivi hisin uaian ha human limu fihala human limu pabin cijen laci aba abi aba abiha uami. La uaian mu hivi ha alusihalanj aba abi aba abiha uami. Ha iadi mihin hekili aba abi aba abiha uami. Hulan iamigali limu hihile alusisi mihin agadi hivi sibila vihavici ha nulidi ifihimihalanj aba abi aba abiha uami. ¹⁶ Isilaeli hidili namilan mihin hej alusihalanj aba abi aba abiha uami. Naludi ninanadinalu ajihalinlu iamilihalinalu mufili mufili iahavibali agilan avi hamej laci ala lihavibali aba abi abi abiha uami. Alusisi mihin agasanj ala igahilavila cian miguavila naludi abin aba abi abi abiha uami. Cian miguavila abin agan hamej laci hamej laci hinibali aba abi abi abiha uami. ¹⁷ Vian Asi Iaue aba

abi aba abıha uami. Vian uaian human limu fihala human limu pabin cijin agiladi hivi fili uaian susu akuaba akuaba agiladi lamamin aba abi aba abıha uami. La uaian mu hivi vian sibila valavila havı alusamin aba abi aba abıha uami. Hameñ sadan mufili mufili namılañ avi alusisi mihiñ hivi nusañ ala hiji lamalama alusihalanj aba abi aba abıha uami. ¹⁸ Ası agan Sainai halu heñ Mosesi di abici ci lici liba cikan ahica agiladi hivi cian vidividin nudı nuken human cijin hivi ihatibutibu libavila Mosesi san igumi.

32

Alon agan liba golı agadı viavila avıñ hilici saban bulimakau ninaj me hinimi.

(Lo 9.6-29)

¹ Mosesi agan halu iahua hinidaci hulan iamigali agilan nusañ migila migila hinividaci uaian akape umi. Lici hulan iamigali agilan Alon di piñ ua migudibavila nudı abavimi. Mosesi akuaba lidin hutesi hinidi agadı alan hidili ma igadal uavimi. Alan Isipi fili tibi hinidamili nibu ala aludi likila neñ vaveli uavimi. Nama alusanj akuaba akuaba agiladi linañ iaha aludi ası me hinihini alusan hibi abalamavidaci nulidi sivi ubalu uavimi. ² Lihavici Alon agan nulidi abami. Naludi abinadinalu agiladidan ninanadinalu agiladidan abilan hiji asin hisin hajin liba golı hivi vihavalı agiladi miña ulihalavici migavici iasañ vavehalan uami. ³ Lici hiji asin hisin hajin liba golı hivi vihavimi agiladi miña ulihalavici migavici vave Alon san iguavimi. ⁴ Iguavici viavila avıñ hivi hilici hiji asin hisin hajin agilan lihua minjilavila avili avili lihavimi. Lihavici haca saban bulimakau ninaj hadali me mavavimi agadı hivi miñamijici migumi. Miñamijici migua vidividin lavila saban bulimakau ninaj me sibaj hinimi. Lici puia viavila sihiva sibaj hihilami. Hihila lamici hulan iamigali agilan igavila abavimi. Nagilan Isilaeli hidili aludi ası uavimi. Alan Isipi fili tibi hinidamili nibalan ala aludi likila vavehavalı uavimi. ⁵ Hameñ lihavidaci Alon agan sagali hilahila hisin vadim agadı ibilami. Saban bulimakau

ninaj me lamami agan mugan lamigan lamavila hinimi agadı mikı heñ ibilami. La abami. Alan amili Ası Iaue di ibi miñaiahaha san simiñ hekili hilibalu uami. ⁶ La hiniavici miñalahici cimidan sibaj hulan iamigali agilan iahavila sihim saban akuaba akuaba agiladi sagali igu igu san vavehavimi. Sagali limu hihile agiladi avıñ hivi hilavici lihucabilavimi. Sagali limu hihile agiladi ası hula hiji humigan pabin laci hinibalu aba sagali iguavimi. Iguavila cihu migahinia simiñ navimi. Avili vidividin navimi. Nana iamigali mu mu agilan hula lusin sibili sibili vihavimi.

⁷ Lihavidaci Ası Iaue agan Mosesi di abami. Nama lihalıha sibaj miguviheda uami. Hulan iamigali Isipi fili tibi hinividaci nama nukeñ likila vavehanan agilan lusin sibili sibaj agiladi vihavadi uami. ⁸ Akuaba akuaba lili san cian vidividin abacın agiladi lihalıha sibaj valavila liba golı agadı viavila nulidi nuken human hivi vihavici saban bulimakau ninaj me hinidi uami. Hinidaci nudı ibi miñaiahaha nusañ sagali iguavadi uami. Amili nameñ abavimalami uami. Nagilan Isilaeli hidili aludi ası aba abavimalami uami. Alan Isipi fili tibi hinidamili nibalan ala aludi likila vavehavalı aba abavimalami uami.

⁹ La Mosesi di cihu ala abami. Vian Ası Iaue uami. Vian hulan iamigali agiladi igilan uami. Nibalan cian lulalula hisin hulan iamigali uami. ¹⁰ Iadi valinan vian nulisan igin hiniavila nulidi sikasikan sibili lama fihaliben uami. Lavila mufili nadı ninadina ajihalina iamilihalina agiladi liliñ iaha habila nulidi uvisiñ viavila hidili hekili hiniavibali uami.

¹¹ Lici Mosesi agan Ası Iaue di mavin cian cian abami. Ası Iaue uami. Hulan iamigali agilan Isipi fili tibi hinividaci nama nukeñ nadı vidividin hekili hivi likila vavehanan uami. Nama aki san igin hinihini nadı hulan iamigali agiladi sibili lamiben aba lidanan uami. ¹² Nama nulidi hameñ linañ Isipi fili tibi hisin hulan iamigali agilan nameñ abavibali uami. Ası Iaue agan nudı hulan iamigali agiladi

sibili lamiben aba hiji lamavila likila via uali aba abavibali uami. Isipi fili tibi hiniavidaci likilavila halu ligun hej via ua sibili lamavila ifihimuhimu sanj via uali aba abavibali uami. Ifihimuhimu uci sivilavici fili nagañ Isilaeli hidili apali hinibali aba abavibali uami. Nama igivi agadi valavila hiji huaci viha uami. Hameñ lavila nadı hulan iamigali agiladi ma sibili lamibanañ uami. ¹³ Nama nadı nuken ibi hivi nameñ abamanan uami. Hivi hekili aba abamanan uami. Hameñ abavila nadı sibila hisin hulan Ebilam didan Aisaki didan abamanan uami. Jekopi di avi abamanan uami. Vian liliñ naludi ajihalinalu iamilihhalinalu agilan iaha habilavila lidı me hiniavibali aba abamanan uami. Fili tibi igu igu sanj abin agadi ajihalinalu iamilihhalinalu sanj igulin hej hameñ laci hameñ laci hiniavibali aba abamanan uami. ¹⁴ Lici Asi Iaue agan nulidi sibili lamalama sanj abami agadi ala hiji huaci viavila valami. ¹⁵⁻¹⁶ Lavila cian vidividin agiladi ihatibutibu libami. Liba cikan ahica agiladi hivi limu limu ihatibutibu libami. Lici Mosesi agan liba cikan ahica cian vidividin dañ agiladi via migami. ¹⁷ Josua avi Mosesi hula migavimi. La Josua agan hulan iamigali agilan ula ula aba aba hiniavimi agadi igahilavila Mosesi di abami. Vian uu veve hinihini fipi hej sagan libaliba ula ula aba aba hiniavidaci igahiladin uami. ¹⁸ Lici Mosesi nudı abami. Hima uami. Vian sagan libavila livalavila ula ula livaliva me ma igahiladin uami. Sagan libavici hulan hihile nulidi livalavici ilihavilal me ma igahiladin uami. Ha sihi iahaiaha sugi miti pam igahiladin uami. ¹⁹ La uu veve hinihini fipi mikı hej vevila igici saban bulimakau ninan me liba goli hivi vihavimi agasan igahilahila sihi iahaiaha sicisici hiniavimi. Lihavidaci igavila nulisan igivi hekili hinimi. La liba cikan ahica minaliva migami agiladi halu ligun caba hej havalici miga ificikiciki lihavimi. ²⁰ Lihavici Mosesi agan saban bulimakau ninan me liba goli hivi via lamavila aludi asi aba abavimi agadi viavila avij hivi lamici lihum. Lihuci ifisavihalici cihu savu me siban hinimi.

Lici cihu savu me agadi viavila avili hivi havalici miguavimi. Mosesi agan hameñ lavila Isilaeli hidili agiladi vidividin abici avili agadi navimi.

²¹ Lihavici Alon di abami. Hulan iamigali agilan nadı aki lihavici hameñ linan lusin sibili agadi vihavadi uami. ²² Lici Alon agan Mosesi di abami. Iadi hekili uami. Nama iasan igivi hiniminan uami. Nama hulan iamigali nagiladi ci igilanañ uami. Nibilan lusin sibili sanj pam lihavilal uami. ²³ Hameñ sadan iadi nameñ abaval uami. Mosesi akuaba lidin hutesi hinidi agadi alan hidili ma igadalu aba abaval uami. Alan Isipi fili tibi hinidamili nibu ala aludi likila nej vaveli aba abaval uami. Nama alusan akuaba akuaba agiladi linan iaha aludi asi me hinihini alusan hibi abalamavidaci nulidi sivi ubalu aba abaval uami. ²⁴ Lihavici nulidi cian agadi igahilavila nameñ abacin uami. Naludi hajin liba goli hivi vihavali agiladi miña ulihalilan migavici iasan iguhalan aba abacin uami. Abiliñ iguavici viavila avij hivi ahililiñ migua lihuavici saban bulimakau ninan me agan iahali uami.

²⁵ Lici Mosesi agan hulan iamigali agiladi igavila hiji nameñ lamami. Alon nuken lici hulan iamigali nagilan lusin sibili vivi manigali di lihu hivi ma hiniavilal uami. Lihavidaci hulan iamigali nulidi nagili lamavilal agilan iga iga nulisan linilini abacuvacuva cian abavibali uami. ²⁶ La Mosesi agan uavila uu veve hinihini fipi agadi lua hibi ivu ivu hej lagulama ulavila nameñ abami. Aniaba hulan Asi Iaue di sivi ubavila ha iadi piñ vehavim uami. Lici Livai hidili agilan nudı mikı piñ vehavimi. ²⁷ Vehavici nulidi abami. Isilaeli hidili aludi Asi Iaue agan nameñ abi uami. Naludi puia hutesi hutesi agiladi likila via uavila uu veve hinihini fipi lua hibi mu nej ivouhalan aba abi uami. Ivouavila puia hutesi hutesi hivi hulan agiladi ifihimuhimu uavila lua hibi mu limu hini hej limu cimila cihu ifihimuhimu vevila lua hibi nej ala ivavehalan aba abi uami. La isagalinalu imahalinalu nagilihalinalu naludi havili ular mikı hiniavilal agiladi avi ifihimuhimu uhalan aba abi uami.

28 Lici Livai hidili agilan Mosesi abami hamen laci ala lihavimi. La uaian pabin hivi laci hulan 3,000 hamen agiladi akua ifihimuhimu uavimi. **29** Lihavici Mosesi Livai hidili agiladi abami. Namilan hulan agiladi ifihimavila naludi isaimahalinalu agiladidan ninadinalu agiladidan avi ifihimilan Asi Iaue igavila naludi huaci lamavila abi uami. Iadi sibila hisin hulan aba abi uami. **30** La hinici minjalahici Isilaeli hidili agiladi abami. Namilan lusin sibili hekili ci vihalan uami. Agadi ala iabi vian cihu halu iahua Asi Iaue di pin uavila naludi hugi agiladi hivahiva san nudu abraigben uami. **31** Lavila Mosesi agan halu cihu iahuavila Asi Iaue di mavin cian cian abami. Hulan iamigali agilan lusin sibili hekili agadi vihavali uami. Liba goli agadi vivi lamalama aludi asi aba abaval uami. **32** Hamej abavila Asi Iaue di abitihami. Nama hulan iamigali agiladi hugi agiladi huaci hivivanan uami. Valavila ha iadi ibi nad manas in hivi hini agadi avi ifilahih uami. **33** Lici Asi Iaue agan Mosesi di abami. Hima uami. Vian hulan iamigali lusin sibili hisin agiladi ibi iadi manas in hivi hiniavilal agiladi pam ifilahilan uami. **34** Alia uami. Iaha uavila hulan iamigali agiladi likila viavila fili tibi mu nad abacin hen uhalan uami. Ci iginan uami. Iadi cian hali hisin agan hali udaci ahuata hamen ubalan uami. Agadi ala mu tibi vian hulan iamigali lusin sibili vihavali agasan nulidi sibili lamiben uami. **35** Hamej abavila mu tibi Asi Iaue agan lici himuhimu sibili agan iahami. Hulan iamigali agilan nuken lusin sibili san igahilavila Alon di abavici saban bulimakau nina me vimi agasan lavila Asi Iaue nuken nulidi sibili lamami.

33

Asi Iaue agan Isilaeli hidili agilan Sainai halu valavila uu san abami.

1 La Asi Iaue agan Mosesi di abami. Vaka sibin Ebilam Aisaki Jekopi ani ani agilan Kenan fili tibi hen hiniavidaci vian Ebilam didan Aisaki didan namej abamin uami. Jekopi di avi namej abamin uami. Hivi

hekili aba abamin uami. Vian fili tibi nagaadi naludi iamilihinalalu agilasan iguben aba abamin uami. Nama hulan iamigali Isipi fili tibi hiniavidaci likila vavehanan agilan hula uhalan uami. Fili tibi naludi iamilihinalalu san iguben aba abamin hen uhalan uami. **2** Udalaj Kenan hidili Amoli hidili Hitii hidili Pelesi hidili Hivi hidili Jebusi hidili agiladi lahudalin fili tibi agadi valavala uavibali uami. Uavidaci vian iadi cian hali hisin agadi abili nibu hali udaci namilan nudu sivi ubalan uami. **3** Uavila nulidi fili tibi agadi vibalan uami. Fili tibi hen simin isabilan hulidalan huaci laci iahavibali uami. Agadi ala vian namilan hula ma sibin uben uami. Namilan cian lulalula hisin hulan iamigali sadan namilan hula ma uben uami. Namilan hula uavila naludi sibili lamimagan uami. **4** Lici Mosesi agan Asi Iaue di cian agadi sulici igahilavimi. Igahilavici sibili lici mavin minjamiya ilinha ilinha hajin huaci huaci agiladi ma lamavimi. **5** Lihavici Asi Iaue agan Mosesi di abami. Isilaeli hidili agiladi abiha uami. Asi Iaue namej abi aba abiha uami. Namilan cian lulalula hisin hulan iamigali aba abi aba abiha uami. Vian namilan hula umitavila avi ha naludi sibili lamiben aba abi aba abiha uami. Ci igan aba abi aba abiha uami. Naludi hadipili hisin hajin akuaba akuaba agiladi minja ulihalilan migavim aba abi aba abiha uami. Lila vian nuken sihivia hiji lamavila hen naludi akuaba akuaba liben aba abi aba abiha uami. **6** Lici hulan iamigali agilan Sainai halu ligun hen hiniavila hajin huaci huaci minja ulihalavici migavimi agiladi cihu cihu ma lamavimi.

Asi Iaue agan Mosesi hula cian abadami.

7 Mosesi agan akape tibi havili ulan mu agadi vivi uu hafiadami. Uu veve hinihini fipi agadi valavala umitamita atan tagilan dan hen hafiadami. La havili ulan agadi ibi lamavila abadami. Asi Iaue hula migudiba cian aba aba hisin havili ulan uadami. Hulan iamigali agilan Asi Iaue di hiji agadi igiben aba nibilan uu veve hinihini fipi agadi valavala havili ulan hen ala uavihadami. **8** Mosesi agan

havili utan hen ivouben aba lidaci hulan iamigali sikasikan iahaiaha nulidi nuken havili utan hibi ivu ivu hivi lagulama migila hinihini igasulavidaci Mosesi hej ivouadami. ⁹ Ivoudaci avili susu agan migamiga havili utan hibi ivu ivu agadi hisihalahala hiniadami. Lidaci Asi Iaue hula Mosesi hula cian abavihadami. ¹⁰ Abavidaci hulan iamigali agilan iga iga nulidi nuken havili utan hibi ivu ivu hej Asi Iaue di ibi miñaiahiben aba fili hivi migamiga lifilibavihadami. ¹¹ Asi Iaue agan Mosesi hula cian abadam ha hulan nagilhalinu hula cian aba aba me abadam. Aba aba hiniavidaci ci lidaci Mosesi havili utan agadi valavala cihu uu veve hinihini fipi hej vehadami. Agadi ala Mosesi di sibila hisin hulan minibili Non di ninan Josua nibu havili utan agadi ma valavala uadami.

Mosesi agan Asi Iaue di mugan lamigan agadi igiben aba limi.

¹² Mosesi agan Asi Iaue di abami. Ci iginan uami. Nama hulan iamigali agiladi likila viovio sanj iadi abilanan uami. Agadi ala aniaba vian hula ubali agasan iadi ma abinaq igahilac in uami. Nama iadi namen abahanan uami. Vian nadisihivia igilan aba abahanan uami. Lavila nasan hijinalilan aba abahanan uami. ¹³ Nama iasan hijinalavila ha nadisiji agadi iasan sihivia sulinan igahilben uami. Linan vian hiji lamavila abi ben uami. Asi Iaue agan iadi igavila iasan hijinali aba abi ben uami. Liliq hulan iamigali agiladi libimiqinan nadisnuken hiniaivi agilasan igahiliha uami. ¹⁴ Lici Asi Iaue agan Mosesi di abami. Vian nuken nama hula uben uami. Uu nadis huaci lamidalin alusibana uami. ¹⁵ Lici Mosesi abami. Nama alan hula uu sanj valavila ha aludi lahunaq fili tibi nagadi valavila umagal uami. ¹⁶ Nama alan hula ma unabila ha hulan iamigali hihile agilan nama iasadaj nadis hulan iamigali agilasadan hijinalinan agadi ma igavibali uami. Agadi ala nama alan hula unabila hulan iamigali hihile fili tibi neñ hiniaivilal agilan igavila abavibali uami. Ha Asi Iaue nuken hulan iamigali agiladi

huaci lamidaci mu hidili sibañ hiniavadi aba abavibali uami.

¹⁷ Lici Asi Iaue agan Mosesi di abami. Vian nadisihivia igilan uami. Lavila nasan hijinalilan uami. Hamej sadan namaakuaba akuaba sanj abinaq hamej laci ala liben uami. ¹⁸ Lici Mosesi agan Asi Iaue di abami. Iasan nadisihivia igilan uami. ¹⁹ Lici Asi Iaue agan Mosesi di abami. Vian iadi hiji huaci agadi nasan sulilin igahilaban uami. La iadi ibi agadi avi luvililin igahilaban uami. Vian Asi Iaue uami. Vian hulan mu sanj mavin hiniaivila nudis huaci lamiben aba uami. Ha vian nusan mavin hiniaivila nudis huaci lamiben uami. Vian hulan mu sanj mavin hekili miñavila nudis huaci lamiben aba uami. Ha nusan mavin hekili miñavila nudis huaci lamiben uami. ²⁰ Agadi ala nama iadi mugan lamigan agadi ma igibana uami. Hulan mu iadi mugan lamigan agadi igavila ha nibu himibali uami. ²¹ Igiba uami. Liba kum hekili agan iadi mikipin hididi uami. Nama ve liba kum agadi sabi hej lagulamicha uami. ²² Iadi abilu hekili vidividin danj agan nadis mikipin uci uami. Ha liba haca muji hivi nadis miña ivoua lamavila iadi human hivi hisihalilin hinidan uami. ²³ La iadi human agadi miñavelin iadi huli agadi pam igibana uami. Agadi ala iadi mugan lamigan agadi amiñ ma igibana uami.

34

*Mosesi agan cian vidividin viben aba halu cihu ala iahumi.
(Lo 10.1-5)*

¹ Asi Iaue agan Mosesi di abami. Liba cikan ahica ahica havalinan migi ificikiciki lihaval hamej agiladi ihacikila viavila sihivia sibañ hihiliha uami. Linan vian cian liba cikan ihatibutibu libacin hamej agadi laci ala ihatibutibu libiben uami. ² Nama liba cikan ahica agiladi sihuvavila amili cimidañ sibañ Sainai halu huva vian

hinilan nej iahīha uami. ³ Agadī ala hulan mu nama hula vemiđi uami. Hulan mu halu nej hinihini sañ avi valin uami. Nibilañ hudimida sikasikan migua halu ligun hej pam hiniavim uami. Saban sipsipi saban bulimakau agilañ avi halu ligun hej vevila humisi navimid uami. ⁴ Lici Mosesi agan Así Iaue di cian agadī lubiahilavila liba cikan ahica ihacikilami. Sebili Así nukeñ ihacikilami hameñ ala ihacikilami. Ihacikila via miñalavila cimidañ sibañ Sainai halu iahumi.

⁵ Lici Así Iaue agan avili susu likila likila hivi hinia migavila halu hej Mosesi di piñ lagulamavila nudí nukeñ ibi agadī luvilavila abami. Vian Así Iaue uami. ⁶ La Mosesi di mikí piñ uavila nudí likilama hibisisi uu abami. Vian Así Iaue uami. Vian hulan iamigali akape agilasan mavin hekili miñjamija nulidi huaci lamilan uami. Vian hulan iamigali akape agilasan mavin hinilan uami. Vian lihalicha sibañ igivi ma hinilan uami. Vian iadi nukeñ cian agadī lubiahilahila hulan iamigali akape agiladi huaci lamilan uami. ⁷ Hulan iamigali cian lulavila lusin sibili viavila hugi dan hiniavici uami. Ha vian nulidi hugi agiladi hivavila nulidi huaci lamilan uami. La nulidi ninanadinilu ajihalinilu iamilihelinilu agiladi huaci lamiben uami. Iamilihelinilu di ninanadinilu mufili mufili iahavibali agiladi avi hameñ laci ala huaci lamiben uami. Agadī ala hulan iamigali iadi sikasikan valavila hugi dan hiniavici uami. Ha nulidi ninanadinilu ajihalinilu iamilihelinilu agilañ avi vihili hameñ laci ala iga iga hiniavibali uami.

⁸ Hameñ abici Mosesi agan Así Iaue di ibi miñajahiben aba nudí hali libuhila lhaliha fili hivi migalifilibami. ⁹ Lavila Así Iaue di abami. Iadi Hekili uami. Iadi igavila iasan hijinalavila ha nama alan hula huaci ubanañ uami. Alan cian lulalula hisin hulan iamigali uami. Alan lusin sibili vivi hugi dan hinilalu uami. Agadī ala nama aludi hugi agiladi hivavila aludi likilinan nadí lihu hivi hiniavila ha nadí nukeñ hulan iamigali sibañ hinibalu uami.

Así Iaue agan cian miguavila hulan iamigali agiladi cihu ala abami.

(Cihu vivi 23.14-19 mu Lo 7.1-5 mu Lo 16.1-17)

¹⁰ Lici Así Iaue agan Mosesi di abami. Vian Así Iaue uami. Vian cian miguavila Isilaeli hidili naludi abiben uami. La vidividinj mu hidili mu hidili agiladi nalusañ abalamidalinj igibalaj uami. Vaka hidili mu mu fili tibi mu hivi mu hivi hiniavihadami agilañ hameñ agiladi ma igavihadami uami. Vian naludi hivi akuaba akuaba lidalinj hulañ iamigali naludi haiabila mikí hiniavilali agilañ iga iga hekili lidavibali uami. ¹¹ Iabi vian cian vidividinj nalusañ iguadin nagiladi lubiahilahanj uami. Ci igilan uami. Vian nukeñ hali uavila Amoli hidili Kenan hidili Hitti hidili Pelesi hidili Hivi hidili Jebusi hidili agiladi lahudalinj vala miñavibali uami. ¹² Namilañ sihivia sibañ migilahanj uami. Fili tibi hinibalanj hej hisin hulan iamigali agilañ hula cian migumilan uami. Nibilañ hula cian migulabila ha nibilañ lihavici namilañ nulidi hiji agiladi pam lubiahilavila sikasikan sibili libalan uami. ¹³ Nulidi sagali hilahila hisin vadim agiladi sikasikan miñacivihilahanj uami. Liba hutesi hutesi agiladi lamalama aludi asi aba abavilali agiladi ificikiciki lhilan uami. Kili limu hihile vavevave hida me huliavidaci migumigu hiniavidaci aludi asi aba abavilali agiladi avi sikasikan ihalalifilan migavim uami. ¹⁴ Vian Así Iaue uami. Vian vidividinj hekili dan sadan hulan mu iadi hininkila iadi uvisijin vivi agan hima sibañ uami. Namilañ iadi ibi agadi pam miñajahilahanj uami. Kili akuaba akuaba lihulihu lamalama aludi asi aba abavilali agiladi ibi miñajahimilan uami. ¹⁵ Fili tibi hinibalanj hej hisin hulan iamigali agilañ hula cian migumilan uami. Nibilañ kili akuaba akuaba agiladi lihulihu lamalama aludi asi aba abavilali agiladi ibi miñajahavilali uami. Namilañ nibilañ hula cian migulabila ha naludi abavici ahuata migudibavila nulidi sihim akuaba akuaba sagali hilahila lamavilali agiladi nibalan uami. ¹⁶ Namilañ hidili mu agilañ hula cian miguavila ha naludi hulañ minibili

agilasan hidili mu agiladi iamigali minibili agiladi libimijibalaŋ uami. Hameŋ lilabila ha iamigali agilan nulidi muŋanadinilu di hiji huaci agiladi miŋaihuihu lihavici iadi valavibali uami. La kili akuaba akuaba lihulihu lamalama aludi asi aba abavilali agiladi ibi miŋaiahavibali uami.

17 Namilan liba golı akuaba akuaba agiladi via lamavila aludi asi aba abavila nulidi ibi miŋaiahimilan uami.

18 Avan Abipi hivi namilan Isipi fili tibi agadi vala vehalaŋ uami. Hameŋ sadan avan Abipi agadi hivi iadi ibi miŋaiahaiha siminj hekili hilanana saŋ cian vidividinj iguadin uami. Iadi cian vidividinj lubiahilavila uaiaŋ human limu fihala human limu ahica cijin agiladi hivi maci sakivakiva agiladi nihalaŋ uami.

19 Naludi ninaŋ manigali Cimegen uami. Naludi saban bulimakau ninaŋ manigali muŋan agilan uami. Saban sipsipi ninaŋ manigali muŋan agilan uami. Akuaba akuaba sihim saban ninaŋ manigali muŋan agilan uami. Ha iadi pam hiniavibali uami.

20 Saban doniki ninaŋ manigali agadi ifihimuhimu saŋ valavila ha nudi uvısiŋ vivi saŋ saban sipsipi ninaŋ muŋan agadi ifihima lamavila sagali hila iguhalaŋ uami. Saban doniki ninaŋ manigali agadi uvısiŋ ma viman lavila ha saban doniki ninaŋ manigali agadi sakum hivi miŋa mafilavici himibali uami. Ninaŋ Cimegen agadi uvısiŋ heŋ saban sipsipi ninaŋ muŋan agadi ifihima lamavila sagali hila iguhalaŋ uami. Iadi ibi miŋaiahiben aba akuaba akuaba sagali igu igu saŋ abin agiladi vavehalan uami. Havi vemilan uami.

21 Naludi nukeŋ sibila akuaba akuaba agiladi vivi hisin mihin human limu fihala human limu pabin cijin uami. La hinilan miŋalahici uaiaŋ mu hivi sibila vimilan uami. La mufili mufili huali hulihuli himinj hivi hamen laci hamen laci lihalaŋ uami. Hualabila hisin siminj midi lihulihu himinj hivi avi hamen laci ala lihalaŋ uami.

22 Naludi halıha cahu uitı hulilalan agilan midi lihuavici iadi ibi miŋaiahaiha

saŋ siminj hekili hilanıhalaŋ uami. Halıha cahu uitı hali hisin agiladi vave iasaŋ sagali iguhalaŋ uami. Avan naludi siminj akuaba akuaba midi lihua fihalavilali agadi hivi avi iadi ibi miŋaiahaiha siminj hekili hilanıhalaŋ uami. La iasaŋ sagali iguhalaŋ uami.

23 Vian Ası Iaue uami. Vian Isılaelı hidili naludi Hekili uami. Huali pabin pabin hivi iadi ibi miŋaiahaiha saŋ ahica pam tibi fipı viaŋ hiniben heŋ uu siminj hekili hilanıhalaŋ uami.

24 Vian hali uavıla hulaŋ iamigali hidili mu mu agiladi lahudalinj uavidaci namilan fili tibi hekili dan hınibalan uami. Hinihini huali pabin pabin hivi ahica pam tibi iadi ibi miŋaiahaiha siminj hekili hilanana saŋ udalan hulaŋ hihile agilan naludi fili tibi agadi sigili vivi saŋ mavın ma igavibali uami.

25 Iasaŋ sagali iguben aba sihim ifihimilan midi migici midi agadi viavıla maci dan iasaŋ sagali iguhalaŋ uami. Agadi ala maci huhila huhila hisin isi aba abavilali agadıdaŋ enjalavila hilavilali agiladi via midi agadıdaŋ iasaŋ sagali igumilan uami.

Vian Isılaelı hidili naludi valılıŋ huaci hinialalaŋ agadi mihinj hekili heŋ siminj hekili hilanavila sikasikan na fihalıhalaŋ uami. Sihim agiladi limu cikan ciki avi cimidaŋ nana saŋ valılaŋ himidi uami.

26 Naludi hualabila hihis in siminj huaci huaci nibilan mise midi lihuavilali agiladi iadi ulan hivi vavehalan uami. Vian naludi Ası Iaue uami. Saban meme aman miti agadıdaŋ saban meme ninaŋ ciki agadıdaŋ pam lamavila siji hivi hugılımilan uami.

27 La Mosesi di abami. Nama cian nagiladi libiha uami. Vian cian nagilasaŋ igahilavila cian miguavila nadidaŋ nadi hidili pam Isılaelı hidili agiladıdaŋ abadin uami.

28 Mosesiagan halu iahua Ası Iaue hula hinidaci uaiaŋ 38 umi. Heŋ hinihini siminj avili akuaba akuaba ma nami. Lici Ası Iaue agan cian miguavila cian vidividinj human limu limu fihala agiladi ihatibutibu libami.

Liba cikan ahica ahica Mosesi via iahumi agiladi hivi ihatibutibu libami.

Mosesi Sainai halu hinia cian viavila migami.

²⁹ Mosesi agan Así Iaue hula cian sula-sula hiniavidaci Así di abilu agan ve Mosesi di mugan lamigan hiví hinimi. Lici nudi mugan lamigan agan mila sibañ hinimi. Agadı ala Así Mosesi di hiví akuaba akuaba lími agadı nibu nukeñ ma igami. La Así di cian vidividin liba cikan hiví hiniavimi agıladı likila miñalivavila halu agadı vala migami. ³⁰ Lici Alon agan Isilaeli hidili agılañ hula Mosesi di mugan lamigan agadı igavici mila sibañ hinimi. Lici nudi miki piñ uu san lidavimi. ³¹ Lihavici Mosesi agan Alon didan Isilaeli hidili agıladı manigali agıladıdan abıcı nudi piñ vehavici nibilan hula cian abami. ³² Abıcı ci lici Isilaeli hidili agılañ sikasikan Mosesi di piñ vehavimi. Vehavici Así Iaue agan nusan cian vidividin Sainai halu iahuci igumi agıladı nulisan sulami. ³³ Sula fihalici ci lici havili tibi viavila nudi mugan lamigan agadı hafilibami. ³⁴ La Así hula cian aba aba san havili ulan ivouben aba havili tibi nudi mugan lamigan hafilibadami agadı miñalavilalavila lamalama heñ ivouadami. Lidin̄ haiabila ivaveve Así Iaue akuaba akuaba cian vidividin abadami agasan cihu hulan iamigali agıladı tibi suladami. ³⁵ Hulan iamigali agılañ Mosesi di igavidaci Así di abilu agan hiniidaci nudi mugan lamigan mila sibañ hinadami. Lidaci Mosesi Así di cian sulici ci lidaci nudi havili tibi agadı vivi nudi mugan lamigan agadı cihu hafilibadami. Lidin̄ uu Así hula cian abiben aba heñ pam havili tibi agadı cihu miñalavilalavila lamadami.

35

Alusisi mihiñ agadı cian vidividin

¹ Mosesi agan Isilaeli hidili agıladı abıcı vehavici nulidi abami. Así Iaue nameñ abalı uami. Cian vidividin nameñ agıladı lubiahilihalan̄ aba abalı uami. ² Naludi sibila akuaba akuaba vivi hisin̄ uaian̄ ha human limu fihala human limu pabin̄ cijin̄ laci aba abalı uami. La uaian̄ mu hiví ha alusihalar̄ aba abalı uami. Ha

iadi mihiñ hekili aba abalı uami. Hulan̄ iamigali agılañ mihiñ agadı hiví sibila vihavici nulidi sikasikan ifihimihalañ aba abalı uami. ³ Alusisi mihiñ agadı hiví naludi ulen̄ muji hiví avin̄ mahilimilan̄ aba abalı uami.

Mosesi agan Así Iaue sanjakuuba akuaba igu igu sañ abami.

(Cihu vivi 25.1-9)

⁴ La Mosesi agan Isilaeli hidili agıladı abami. Así Iaue nameñ abalı uami. ⁵ Isilaeli hidili agılañ akuaba akuaba agıladı via iasañ sagalı iguavim̄ aba abalı uami. Hulan̄ iamigali human puti puti agılañ akuaba akuaba iadi havili ulan̄ vivi san iguavim̄ aba abalı uami. Akuaba akuaba nameñ agıladı vavevave iguavim̄ aba abalı uami. Liba golı liba siliva liba bilasi agıladı vavehavim̄ aba abalı uami. ⁶ Saban̄ sipsipi mini ihalalahala vivi maña cibin̄ hiví miñepihalavalı agıladı vavehavim̄ aba abalı uami. Maña midi cibin̄ hiví miñepihalavalı agıladı vavehavim̄ aba abalı uami. Maña midi sibañ hiví miñepihalavalı agıladı avi vavehavim̄ aba abalı uami. Niagiliñ mila huaci huaci sibañ agıladı vavehavim̄ aba abalı uami. Saban̄ meme mini agıladı vavehavim̄ aba abalı uami. ⁷ Saban̄ sipsipi munjan̄ agıladı sigiti maña midi hiví miñepihalavalı agıladı vavehavim̄ aba abalı uami. Avili hekili hisin̄ hehilan̄ mu hidili agıladı sigiti huaci huaci agıladı vavehavim̄ aba abalı uami. Kili akasi tibi tibi mibiñ hegulañ me agıladı vavehavim̄ aba abalı uami. ⁸ Kili olivi agıladı amin̄ agıladı miti uni hiví lama lubilamalama hisin̄ agadı vavehavim̄ aba abalı uami. Cihu savu me mu hidili mu hidili hilavidaci hisi huaci huaci iahaiaha hisin̄ agıladı vavehavim̄ aba abalı uami. Cihu savu me hihile kili olivi agıladı amin̄ agıladı miti agadıdan̄ enjalavila akuaba akuaba iasañ libimijiben̄ aba nulidi sabi hiví miñamijimiji hisin̄ agıladı vavehavim̄ aba abalı uami. Cihu savu me hihile hilavidaci hisi huaci huaci iahaiaha hisin̄ agıladı vavehavim̄ aba abalı uami. ⁹ Liba konilian ahica agıladı vavehavim̄ aba abalı uami. Liba konilian ahica ha iasan̄

sagalı igu igu hisin agiladi manigali hekiliagan havili cilin dan agadi nudi macin hivi lamibali agadi sabi lamalama san vavehavim aba abali uami. Liba hilici hihile avi vavehavim aba abali uami. Liba hilici hihile ha havili tibi mu sugi van me hinibali agadi uvı hitin hitin hej lamalama san vavehavim aba abali uami.

*Mosesi agan Asi di havili ulan san akuaba
akuaba vivi san abami.*

(Cihu vivi 39.32-43)

¹⁰ La Mosesi agan cihu abami. Asi Iaue agan nameñ abali uami. Naludi hulan hihile human sihi via iga iga agilan vevila akuaba akuaba agiladi vihavim aba abali uami. Viañ abacin hameñ laci ala vihavim aba abali uami. ¹¹ Havili ulan vihavim aba abali uami. Havili limu hihile havili ulan agadi sabi laligu laligu hisin agiladi vihavim aba abali uami. Agiliñ hihile vihavim aba abali uami. Hida ahica lidin libukuvakuva hisin agiladidan hida sibañ agiladidan vihavim aba abali uami. Liba kum haca dan haca dan hida lalilamalama hisin agiladi vihavim aba abali uami. Kili silivin vali hutesi hutesi havili ulan agadi madin limu limu higilavici higilavici uu hisin agiladidan ulan safili hej higilavici higilavici uu hisin agiladidan vihavim aba abali uami. ¹² Kili cikan hibin hibin agadidan nudi lamigan agadidan vihavim aba abali uami. Kili cikan hibin hibin agadi havahava san kili silivi ahica agiladi vihavim aba abali uami. Havili uleñ muji alihan hinalaha libala libala hisin havili hekili agadi vihavim aba abali uami. ¹³ Maci sakivakiva lamalama hisin vadim agadidan nudi hunan akuaba akuaba agiladidan vihavim aba abali uami. Nudi havahava san kili silivi agiladi vihavim aba abali uami. Maci sakivakiva iasan lamalama hisin agiladi vihavim aba abali uami. ¹⁴ Uni lamalama hisin hili agadidan nudi hunan akuaba akuaba agiladidan vihavim aba abali uami. Uni ciki ciki agiladidan kili oliv agiladi amin agiladi miti uni hivi lama lubilamalama hisin agadidan vihavim aba abali uami. ¹⁵ Cihu savu me hisi huaci huaci dan agiladi hilahila hisin vadim ibilavim aba abali uami. Nudi havahava san kili silivi agiladi vihavim

aba abali uami. Cihu savu me agiladidan kili oliv agiladi amin agiladi miti agadidan enjalavila akuaba akuaba iasan libiminiben aba nulidi sabi hivi minjamijimi hisin agiladi vihavim aba abali uami. Cihu savu me hilavici hisi huaci huaci iahaiaha hisin agiladi vihavim aba abali uami. Havili ulan hibi agadi hisihalahala san havili mu vihavim aba abali uami. ¹⁶ Sagali hilahila hisin liba bilesi hivi mikidin me agadidan nudi hunan akuaba akuaba agiladidan vihavim aba abali uami. Vadim havahava san kili siliv agiladi vihavim aba abali uami. Hici human husahusa hisin hunan misin hekili agadidan nudi lamici hinihini hisin vadim agadidan vihavim aba abali uami. ¹⁷ Havili hekili hekili havili ulan haiabila agadi hanjala hanjala lua me hahahaha hisin agiladi vihavim aba abali uami. Nudi hida agiladidan liba bilesi kum haca dan haca dan hida lalilamalama hisin agiladidan vihavim aba abali uami. Lua me agadi hibi hisihalahala hisin havili mu vihavim aba abali uami. ¹⁸ Havili ulan agadidan nudi lua me agadidan vidividin igu igu san limin agiladi vihavim aba abali uami. Fili hivi ifavici ifavici miguavidaci limin agiladi magila magila hahahaha san liba bilesi henan hutesi hutesi agiladi vihavim aba abali uami. ¹⁹ Alon sadan nudi ninadin agilasadañ hadi hilahila huaci huaci agiladi vihavim aba abali uami. Iasan sagali igu igu hisin hulan agilan hadi hilahila hamen agiladi lamalama uaian pabin pabin sagali igu igu hisin uvı havili uleñ muji hej sibila vihavibali aba abali uami.

*Hulan iamigali Asi san akuaba akuaba
vavehavimi.*

²⁰ Mosesi agan abici ci lici Isilaeli hidili agilan nudi vala uavimi. ²¹ Vala uavila cihu hulan iamigali sibila vivi san mavin hiniavimi agilan hula hulan iamigali human puti puti agilan hula Asi Iaue di havili ulan vivi san akuaba akuaba vavehavimi. Havili ulan hej Asi di ibi minjaiahiaiaha hisin akuaba akuaba agiladi vavehavimi. Akuaba akuaba sagali igu

igu hisin hulan agiladi hadi hilahila vivi hisin agiladi avi vavehavimi. ²² Hulan iamigali human puti puti agilan akuaba akuaba namen agiladi vavehavimi. Mugan hisin luvin hiji asin hisin hajin human lavi sugi malilun agiladi vavehavimi. Akuaba akuaba hajin sikasikan ha liba goli hivi laci vihavimi agiladi vavehavimi. Asi Iaue sanj sagali igubalu aba hijinjalana lakuaba agiladi vavehavimi. ²³ Hulan iamigali limu hihile niagilin mila huaci huaci siban dan agilan niagilin mila huaci huaci siban agiladi vavehavimi. Hihile saban sipsipi min ihalahala vivi manja cibin hivi miyepihalapihala lamavihadami agilan nudi vavehavimi. Hihile manja midi cibin hivi miyepihalapihala lamavihadami agilan nudi vavehavimi. Hihile manja midi siban hivi miyepihalapihala lamavihadami agilan nudi vavehavimi. Hihile saban meme mini dan agilan saban meme mini agiladi vavehavimi. Hihile saban sipsipi munjan agiladi sigiti manja midi hivi miyepihalapihala lamavihadami agilan nuliidi vavehavimi. Hihile avili hekili hisin hehilan mu hidili agiladi sigiti dan agilan hamer ala vavehavimi. ²⁴ Hulan iamigali Asi Iaue sanj sagali iguben aba lihavimi agilan liba siliva liba bilasi agiladi vavevila nusaq sikasikan sagali iguavimi. Hulan kili akasi mibin hegulan me dan agilan havili ulanakuaba vivi sanj vavehavimi.

²⁵ Iamigali sikasikan niagilin iva iga iga agilan niagilin cibin niagilin midi cibin niagilin midi siban saban sipsipi mini hivi iva iva vavehavimi. Havili mila vivi sanj niagilin mila huaci huaci siban agiladi ivavila vavehavimi. ²⁶ Iamigali hihile saban meme mini hivi niagilin iva iga iga agiladi mavin iahidaci niagilin ivavimi. ²⁷ Manigali agilan liba hilici konilian ahica agiladi vavehavimi. Liba hilici konilian ahica ha Asi sanj sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agan havili cilin dan nudi macin hivi lamibali agadi sabi lamalama sanj vavehavimi. Liba hilici hihile vavehavimi. Liba hilici hihile ha havili tibi mu sugi vanj me hinibali agadi uvit hitin henj lamalama sanj vavehavimi. ²⁸ Cihu savu me hihile agiladidan kili olivi agiladi

amir agiladi miti agadidan vavehavimi. Cihu savu me hihile ha hilavici hisi huaci huaci iahaiaha sanj vavehavimi. Cihu savu me hihile ha kili olivi agiladi amir agiladi miti agadidan enjalavila akuaba akuaba agiladi Asi sanj libiminjiben aba nulidi sabi hivi miyamijimi sanj vavehavimi. Kili olivi agiladi amir agiladi miti hihile ha uni hivi lama lubilamalama sanj vavehavimi. ²⁹ Isilaeli hidili hulan iamigali human puti puti agilan akuaba Ahi Iaue sanj iguavimi. Asi Iaue Mosesi di abami hamer vivi sanj iguavimi.

Asi Iaue agan havili ulan sibila vivi san hulan libiminjami.

(Cihu vivi 31.1-11)

³⁰ Mosesi agan Isilaeli hidili agiladi abami. Ci igañ uami. Asi Iaue agan Besaleli di ci libiminjali uami. Nibu Juda hidili uami. Nudi iaganu Oli uami. Nudi iauacanu Holi uami. ³¹ Asi di Amiñ agan nibu hula ci hinidi uami. Hinihini nusan hiji igudaci hiji hutesi vivi hiji huaci dan hinidi uami. Nibu human sihi vivi hisin hiji dan hinidi uami. Hinihini sibila mu hidili mu hidili agiladi vibali uami. ³² Liba goli hivi liba siliva hivi liba bilasi hivi akuaba akuaba huaci huaci agiladi vivi sanj hiji ci iguali uami. ³³ Liba hilici huaci huaci siban agiladi hivi ihatibutibu sihi lamalama liba goli hajin ciki ciki havan avili veve agadi ulan tul me agiladi hivi lamici migumigu san hiji ci iguali uami. Kili cikan hiji kili tibi hivi ihatibutibu sihi sihi mu hidili mu hidili agiladi lamalama sanj hiji ci iguali uami. Nibu sibila hamer agiladi vivi havili ulan agadi hajin lamibali uami. ³⁴ Hulan mu Oholiapi di avi ci libiminjali uami. Nibu Dan hidili uami. Nudi iaganu Ahisamaki uami. Nibu Besaleli hula sibila vihavibali uami. Vivii hulan hihile agiladi avi lamalubiavibali uami. ³⁵ Asi Iaue agan hulan ahica agilan liba akuaba akuaba agiladi ihatibutibu sihi lamalama mu hidili mu hidili sibila vivi sanj hiji huaci huaci ci iguali uami. Niagilin cibin niagilin midi cibin niagilin midi siban hivi havili huaci huaci sihi sihi dan agiladi vivi sanj hiji huaci huaci ci iguali uami. Havili sihi sihi hajin mu hidili mu hidili agiladi vivi sanj avi hiji huaci huaci ci iguali uami. Lici

nibilan akuaba akuaba hajin sihi sihi dan agiladi vivi sanj igahilavila hamen laci ala vihavibali uami.

36

¹ Asi Iaue agaq Besaleli sadan Oholiapi sadan hiji huaci huaci ci iguali uami. Hulan hihile hiji dan hiji dan agilasan avi hiji hutesi ci iguali uami. Lici nibilan ala Asi di havili ular agad vihavibali uami. Havili ular hisinj akuaba akuaba agiladi avi vihavibali uami. Asi Iaue akuaba akuaba sanj abali agiladi hamen laci ala vihavibali uami.

Hulan iamigali agilan akuaba akuaba akape sibaj vavehavimi.

² La Mosesi agaq Besaleli didan Oholiapi didan abici vehavimi. Hulan hihile Asi Iaue nulisan hiji huaci huaci igumi agiladi avi abici vehavimi. Hulan sibila vivi sanj mavin hiniavimi agilan sibila vivi sanj vevavimi. ³ Vehavici Mosesi agaq akuaba akuaba Asi di havili ular vivi sanj vavehavimi agiladi nulisan igumi. Isilaeli hidili agilan cimidan cimidan hivi Asi sanj sagali igubalu aba akuaba akuaba agiladi vakala vakala vavehavimi. ⁴⁻⁵ Vavehavidaci hulan havili ular sibila vivi hiniavimi agilan sibila valavila ve Mosesi di abavimi. Hulan iamigali agilan akuaba akuaba akape sibaj vavehavadi uavimi. Akuaba akuaba Asi Iaue havili ular sibila vivi sanj abali agaq ci hilihali uavimi. Akuaba akuaba akape sibaj havi hiniavibali uavimi.

⁶ Lihavici Mosesi agaq hulan iamigali uu veve hinihini fipi hej hiniavimi agilasan cian abici umi. Nibilan akuaba akuaba Asi di havili ular vivi sanj cihu cihu iguavici vehavimidi aba abici umi. Lici cian agadi igahilavila akuaba akuaba cihu cihu ma vavehavimi. ⁷ Akuaba akuaba vavehavimi agilan Asi di havili ular akuaba akuaba vivi sanj abami agiladi livalavila akape sibaj vavehavimi.

*Asi di havili ular vihavimi.
(Cihu vivi 26.1-37)*

⁸ Sibila hisinj hulan sikasikan sibila via iga iga agilan Asi di havili ular vihavimi. Havili ular vivi sanj havili mila huaci huaci sibaj human limu limu fihala agiladi vihavimi. Viavila niagilin cibin niagilin midi

cibin niagilin midi sibaj saban sipsipi mini hivi ivavimi agiladi vivi hicavidiaci hajin dan hiniavimi. Niagilin sihi sihi hicavimi agilan Asi di cian hali hisinj vidividin dan agiladi mugan lamigan me hadipili me hiniavimi. ⁹ Havili human limu limu fihala agiladi vihavici hilihili laci hiniavimi. Nulidi hutesi 12 mita laci hiniavimi. Nulidi abi 2 mita laci hiniavimi. ¹⁰ Lihavici havili human limu fihala agiladi abi hivi lamalama hicavici ua havili abi hekili me laci hinimi. Havili human limu fihala limu hihile agiladi avi hamen laci ala nulidi abi hivi lamalama hicavimi. ¹¹ Lavila havili hekili hekili ahica agiladi minjave pam lamalama sanj niagilin cibin agiladi hivi midu hihile hicavimi. Havili hekili hekili ahica agiladi abi iahua ular sabi hivi alihan alihan hej hinihini sanj midu agiladi hicahica uavimi. ¹² Havili mu limu caba hisinj agadi abi iahua ular sabi hivi alihan alihan hej hinihini sanj avi midu 50 ala hicahica uavimi. Havili mu limu caba hisinj agadi abi iahua ular sabi hivi alihan alihan hej hinihini sanj avi midu 50 ala hicahica uavimi. Havili limu caba hisinj agadi midu agiladi iga iga hilihili hamen laci hicahica uavimi. ¹³ Havili hekili hekili ahica agiladi lamalama agilimigumigu sanj liba goli hivi agilin 50 agiladi vihavimi. Havili hekili hekili ahica agiladi minjave agilimigumigu uavici havili ular hekili me laci hinihini sanj vihavimi.

¹⁴ La cihu havili human limu limu fihala hic limu pabin cijin saban meme mini hivi vihavimi. Havili ular agadi laligu laligu sanj vihavimi. ¹⁵ Havili sikasikan agiladi vihavici hilihili laci hiniavimi. Nulidi hutesi 13 mita laci hiniavimi. Nulidi abi 2 mita laci hiniavimi. ¹⁶ Lihavici havili human limu fihala agiladi abi hivi lamalama hicavici ua havili abi hekili me laci hinimi. Lici cihu havili hihile human limu fihala human limu pabin cijin agiladi abi hivi lamalama hicavici ua havili abi hekili me laci hinimi. ¹⁷ Lici havili hekili mu agadi abi iahua ular sabi hivi alihan alihan hej hinihini sanj midu 50 agiladi hicahica uavimi. La havili hekili mu agadi hivi avi midu hihile agiladi iga iga hilihili laci midu 50 agiladi hicahica uavimi. ¹⁸ Liba bilasi hivi agilin

50 vihavımı. Havılı hekili hekili ahica agıladı lamalama agılımigumıgu uavıcı havılı uları hekili hinihini sañ vihavımı. **19** Sabañ sipsipi munjan sigiti manja midi hivi miñepihalavımı agıladı viavila havılı uları sabı laligu laligu sañ lamalama hicavımı. Avılı hekili hisin hehilañ mu hidili agıladı sigiti viavila lamalama hicavımı. Havılı uları sabı sibañ heñ laligu laligu sañ hicavımı.

20 Havılı uları vivi sañ hida kili akası mibiñ hegulan me agıladı sihuuvavımı. **21** Hida sikasikan agıladı hutesi 4 mita laci vihavımı. Kili tibi tibi 66 senitamita agıladı avi migila migila hida agıladı libukuvakuva sañ vihavımı. **22-24** Liba siliva kum agıladı haca hivi lalilamalama sañ hida agıladı hidili lihua vilibiliñ lidin lamavımı. Hida sikasikan agıladı hamen laci lihavımı. Ium kilikili heñ lalilamalama sañ hida ahica lidin libukuvavımı agıladı lugilavici ua 20 hiniavımı. Lihavici hida ahica lidin libukuvavımı agıladı lalilamalama sañ liba siliva agıladı vivi kum kum 40 agıladı lamavımı. Lavila liba siliva kum agıladı hivi haca lamavımı. La hida ahica lidin libukuvavımı agıladı lalilamalama sañ liba siliva kum haca dañ haca dañ agıladı ahica lidin ahica lidin lamavımı. **25** Lavila limu caba lakulamañ kilikili agadı avi hamen laci ala lihavımı. Hida ahica lidin libukuvavımı agıladı lugilavici ua 20 hiniavımı. **26** Lihavici hida ahica lidin libukuvavımı agıladı lalilamalama sañ liba siliva agıladı vivi kum kum 40 agıladı lamavımı. Lavila liba siliva kum agıladı hivi haca lamavımı. La hida ahica lidin libukuvavımı agıladı lalilamalama sañ liba siliva kum haca dañ haca dañ agıladı ahica lidin ahica lidin lamavımı. **27** Lavila havili uları safili uaian migumigu kilikili agadı avi hida ahica lidin libukuvavımı agıladı lugilavici ua human limu fihala human limu pabin cijin hiniavımı. **28** Lavila hida ahica lidin ahica lidin libukuvavımı agıladı vivi uları safili ikuñ limu limu agılasan lamavımı. **29** Lamavici hida agıladı fidim miki heñ liba goli hakı agıladı lamavidaci miguavidaci iahua hivi agilan pam laci hiniavımı. Miga hidili agilan hitin hitin hiniavımı. Ikuñ limu agasaj avi hamen

laci ala vihavımı. **30** Hamen lihavici uları safili agadı hida ahica lidin libukuvavımı agilan human limu fihala human limu ahica pam cijin hiniavımı. Lici liba siliva kum haca dañ haca dañ human limu limu fihala hicili limu fihala hicili limu pabin cijin agıladı vihavımı. La hida ahica lidin libukuvavımı agıladı lalilamalama sañ liba siliva kum haca dañ haca dañ agıladı ahica lidin ahica lidin lamavımı.

31-32 Lavila kili akası mibiñ hegulan me agıladı silivin vali hutesi hutesi vihavımı. Kili silivin vali human limu fihala agıladı limu madin hivi higilavici higilavici uu sañ vihavımı. Kili silivin vali human limu fihala hihile agıladı limu madin hivi higilavici higilavici uu sañ vihavımı. Kili silivin vali human limu fihala limu hihile agıladı uları safili uaian migumigu kilikili heñ higilavici higilavici uu sañ vihavımı. **33** Ulañ agadı madin limu limu hivi higilavici higilavici uu vidiividin igu igu sañ kili silivin vali alihan lamalama hisin agıladı vivi uları agadıdañ lama hilihalahala ihalahavımı. Ulañ safili uaian migumigu kilikili agasaj avi hamen laci ala lihavımı. **34** Hida ahica lidin libukuvavımı agıladı liba goli hivi ifuhafihafi uavımı. Lavila kili silivin vali hutesi hutesi agıladı higilavici higilavici uu sañ liba goli hakı lamavımı. Kili silivin vali hutesi hutesi agıladı avi liba goli hivi ifuhafihafi uavımı.

35 Havili mila huaci sibañ agadı viavila niagiliñ cibin niagiliñ midi cibin niagiliñ midi sibañ sabañ sipsipi mini hivi ivavımı agıladı vivi hicavici hajin dañ hinimi. Niagiliñ sihi sihi hicavımı agilan Asi di cian hali hisin vidiividin dañ agıladı mugan lamigan me hadipili me hiniavımı. Havili agadı libalavici kili cikan hibin hibin agadı hisihala hinihini sañ hicavımı. **36** Hida limu ahica limu ahica kili akası mibiñ hegulan me agıladı vihavımı. Viavila liba goli hivi ifuhafihafi uavımı. Lavila havili agadı agılımigumıgu sañ liba goli hivi agiliñ viavila hida agıladı hivi lamalama libihahavımı. Hida agıladı lalilamalama sañ liba siliva kum haca dañ haca dañ limu ahica limu ahica agıladı vihavımı. **37** Havili uları agadı hibi ivu ivu heñ hisihalahala

sanj havili mila hekili mu huaci sibaj agadi vihavimi. La niagiliñ cibin niagiliñ midi cibin niagiliñ midi sibaj sabaj sipsipi minj hivi ivavimi agiladi vivi hicavimi. Hicavici hajin danj hinimi. ³⁸ Lici hida human limu fihala agiladi vihavimi. Havili lamalama agilimigumigu sanj liba goli agiliñ agiladi vivi hida hivi lamalama libihahavimi. La hida fidim iahua hivi agiladi liba goli hivi ifuhafihafi uavimi. Lavila liba goli cilin agiladi viavila hida agiladi sugi hahavimi. Hida agiladi lalilamalama sanj liba bilasi kum haca danj haca danj human limu fihala agiladi vihavimi.

37

Kili cikan hibin hibin sibila vihavimi.

(Cihu vivi 25.10-22)

¹ Besaleli agan sibila hisin hulan hihile agilan hula kili akasi cikan cikan mibin hegulan me agiladi hivi hibin hibin sibila vihavimi. Nudi hutesi agadi 110 senitamita vihavimi. Nudi abiñ agadi 66 senitamita vihavimi. Nudi tuli agadi avi 66 senitamita ala vihavimi. ² La liba goli huaci sibaj agadi hivi kili cikan hibin hibin agadi tuli agadidan nudi sabi agadidan lamalama ifuhafiatvimi. Nudi caba caba agiladi avi sikasikan lamalama ifuhafiatvimi. La liba goli cilin ciki mu hutesi agadi viavila kili cikan hibin hibin agadi lamigan hafiamalama uvı agadi mikamika hej hañala hañala ifuhafiatvimi. ³ Kili cikan hibin hibin agadi lamavici lagulama hinihini sanj nudi lihu ikuñ limu limu hej hicci tibi ciki ciki me agiladi lamavimi. Lavila kili cikan hibin hibin agadi havahava sanj liba goli agadi viavila avin hivi hilavimi. Hilavici miñlavila avili avili lici fili haca limu ahica limu ahica agiladi hivi miñjamijavici miguavila hakı danj hiniavimi. Lihavici liba goli hakı ahica agiladi viavila kili cikan hibin hibin agadi caba limu hej lamavimi. Caba limu hej avi ahica ala lamavimi. Nudi hicci tibi ciki ciki me agiladi mikı hej ala liba goli hakı agiladi lamavimi. ⁴ La kili cikan hibin hibin agadi havahava sanj kili akasi silivı ahica mibin hegulan me agiladi lihuavimi. Lavila liba goli agadi hivi ifuhafihafi uavimi. ⁵ La kili cikan hibin hibin agadi havahava sanj kili akasi silivı

ahica mibin hegulan me agiladi viavila kili cikan hibin hibin agadi liba goli hakı hej limu caba limu caba hivi lamavici ivouavimi. ⁶ La liba goli huaci sibaj hivi kili cikan hibin hibin agadi lamigan vihavimi. Nudi hutesi 110 senitamita vihavimi. Nudi abiñ 66 senitamita vihavimi. ⁷ Vivi liba goli agadi ifivinapina lidin via ua fidim limu limu agiladi hivi Ası di cian hali hisin vidividin danj me ahica agiladi lamavimi. ⁸ Lamavici mu agan limu caba lagulama hinimi. Mu agan limu caba lagulama hinimi. Ası di cian hali hisin vidividin danj me ahica agiladidan kili cikan hibin hibin agadi lamigan agadidan pam me laci vihavimi. ⁹ Ası di cian hali hisin vidividin danj me ahica agilan mavin hibin hibin lamavila kili cikan hibin hibin lamigan agadi iga-sulasula hiniavimi. Nulidi abiñ agiladi miñjaiahavici kili cikan hibin hibin lamigan agadi laliguavila hiniavimi.

Maci sakivakiva lamalama hisin vadim ibilavimi.

(Cihu vivi 25.23-30)

¹⁰ Lihavici vadim mu kili akasi mibin hegulan me agiladi hivi ibilavimi. Nudi hutesi agadi 88 senitamita lamavimi. Nudi abiñ agadi 44 senitamita lamavimi. Vadim agadi iahua hivi hinia fili migamiga agadi 66 senitamita lamavimi. ¹¹ La liba goli huaci sibaj agadi hivi lamalama sikasikan ifuhafiatvimi. Lavila liba goli cilin ciki mu viavila vadim agadi mikamika hej hañala hañala ifuhafiatvimi. ¹² Liba goli mu agadi ifavici abiñ nudi 8 senitamita hinimi. Lici vadim agan vidividin hinihini sanj vadim agadi hili migua fili mikı hej sikasikan hañala hañala ifuhafiatvimi. Lavila liba goli cilin agadi avi liba goli mu ifivinapina lihavimi agadi sabi hivi hañala hañala ifuhafiatvimi. ¹³ La vadim agadi havahava sanj liba goli hakı vihavimi. Viavila vadim agadi hili lalilamalama hisin limu ahica limu ahica agiladi hivi hitin hitin lamalama ifuhafiatvimi. ¹⁴ Liba goli cilin ciki vadim hili agiladi hañala hañala lamalama ifuhafiatvimi hej ala liba goli hakı agiladi avi ifuhafiatvimi. ¹⁵ La vadim agadi havahava sanj kili akasi silivı ahica mibin hegulan me agiladi lihuavimi.

Lavila liba goli hivi ifuhafihafi uavimi. ¹⁶ La limin uain agiladi amin agiladi miti minjamijimi sagali igu igu san sibi hilici agiladidan hicinan agiladidan vihavimi. Hunan misin agiladidan hunan sudime ciki ciki agiladidan vihavimi. Akuaba akuaba agiladi liba goli huaci sibau hivi laci vihavimi. Hunan misin hunan sudime ciki sibi hilici hicinan agilan vadim sabi hivi hiniavihadami.

Uni lamalama hisin hili agadi vihavimi.

(Cihu vivi 25.31-40)

¹⁷ Liba goli huaci sibau agadi viavila ifivinapina lidin un lamalama hisin hili agadi vihavimi. Lavila uni lamalama hisin hili agadi lalilalamalama san hidili nudi agadi abin dan vihavimi. La makan hitin hitin un lamalama uv dan agiladi avi vihavimi. Lavila liba goli huaci sibau agadi laci ala ifivinapina lidin kili fu hajin dan hiniadami hamen agiladi vihavimi. Akuaba akuaba agiladi vihavici pabin me laci hinimi. ¹⁸ Uni lamalama hisin hili agan makan human limu fihala human limu pabin cijin dan hinimi. Limu caba ahica pam makan hiniavimi. Limu caba avi ahica pam makan ala hiniavimi. ¹⁹ Kili amon agadi fu hajin me agilan makan hitin hitin hivi ahica pam lidin hiniavimi. ²⁰ Uni lamalama hisin hili agadi pili hivi kili amon agadi fu hajin me limu ahica limu ahica agiladi vihavici hitin hitin hiniavimi. ²¹ Makan ahica limu limu hiniavimi agiladi hidili hej kili fu hajin me agiladi lihu hivi asin ciki ciki me agiladi vihavimi. Makan ahica limu limu agiladi hidili hej hamen laci ala vihavimi. La makan ahica limu limu agiladi hidili hej avi hamen laci ala vihavimi. ²² Liba goli huaci sibau agadi ifivinapina lidin akuaba akuaba agiladi vihavici pabin me laci hinimi. ²³ Lici liba goli huaci sibau hivi uni human limu fihala human limu ahica cijin agiladi vihavimi. Lavila liba goli huaci sibau agadi viavila husimin un fu minjamija hisin agadidan hunan hihile agiladidan vihavimi. ²⁴ Liba goli huaci sibau agadi viavila uni lamalama hisin hili agadidan

nudi akuaba akuaba agiladidan vihavimi agiladi vihili 35 kilogilam.

Cihu savu me hisi huaci huaci dan agiladi hilahila hisin vadim vihavimi.

(Cihu vivi 30.1-5)

²⁵ Kili akasi mibin hegulan me agiladi viavila cihu savu me hisi huaci huaci dan agiladi hilahila hisin vadim vihavimi. Vihavici vadim agadi hutesi agan 45 senitamita hinimi. Nudi abin agan avi 45 senitamita ala hinimi. Ahica hilihili laci hiniavimi. Vadim agadi iahua hivi hinia fili migamiga agan 90 senitamita hinimi. Kili akasi mibin hegulan me agiladi lihuavici kum limu ahica limu ahica dan hinimi. Kum pabin pabin ikun limu limu hivi hiniavimi. ²⁶ Lihavici vadim agadi madin limu limu agiladidan nudi fidim limu limu agiladidan liba goli huaci sibau hivi lamalama ifuhafifavimi. Nudi sabi agadi liba goli huaci sibau hivi lamalama ifuhafifavimi. Kum limu ahica limu ahica ikun limu limu hiniavimi agiladi avi liba goli huaci sibau hivi lamalama ifuhafifavimi. La liba goli cilin ciki agadi hivi vadim mikamika agadi caba caba hen hanjala hanjala ifuhafifavimi. ²⁷ Vadim agadi havahava san liba goli hakia ahica agiladi viavila vadim agadi madin limu limu hivi lamavimi. Liba goli cilin ciki hanjala hanjala ifuhafifavimi agadi lihu hen ala liba goli hakia agiladi lamavimi. ²⁸ Vadim agadi havahava san kili akasi siliv ahica mibin hegulan me agiladi lihuavimi. Lavila liba goli hivi ifuhafihafi uavimi.

Akuaba akuaba hilavici hisi huaci huaci iahaiaha san vihavimi.

(Cihu vivi 30.22-38)

²⁹ Cihu savu me hihile agiladidan kili olivi agiladi amin agiladi miti agadidan enjalavila akuaba akuaba Asi san libimijiben aba nulidi sabi hivi minjamijimi hisin agiladi enjalavimi. Lavila cihu savu me hihile hilavici hisi huaci huaci iahaiaha hisin agiladi enjalavimi. Akuaba akuaba hisi huaci huaci dan enjala iga iga hisin hulan agilan enjalavihadami me enjalavimi.

38

*Sagali hilahila hisin vadim vihavimi.
(Cihu vivi 27.1-8)*

¹ Besaleli agan sibila hisin hulan hihile agilan hula kili akasi mibin hegulan me agiladi viavila sagali hilahila hisin vadim vihavimi. Vihavici nudi hutesi agan 220 senitamita hinimi. Nudi abin agan avi 220 senitamita hinimi. Ahica hilihili hamen laci hiniavimi. Vadim agadi iahua hivi hinia fili migamiga agan 130 senitamita hinimi. ² Lici kili akasi mibin hegulan me agiladi lihuavici kum limu ahica limu ahica dan hinimi. Kum pabin pabin agilan ikun limu limu hivi hiniavimi. Lihavici sagali hilahila hisin vadim agadi liba bilasi hivi sikasikan ifuhafihafi uavimi. ³ Lavila liba bilasi hivi hunaj misin hekili hekili limu hihile agiladi vihavimi. Avin ibili licilici san sami hekili hekili me agiladi vihavimi. Hunaj misin sihim midi hiniavidaci vivi sevaseva hisin agiladi vihavimi. Akuaba akuaba avin hivi hiniavidaci iamila iamila vivi hisin agiladi vihavimi. La hunaj hihile avin sivi me agadi lama via hidahida hisin agiladi avi vihavimi. Sagali hilahila hisin vadim hej sibila vivi san hunaj misin akuaba akuaba agiladi liba bilasi hivi laci vihavimi. ⁴⁻⁵ Lavila liba bilasi hivi mikidin tul me agadi vihavimi. Mikidin tul me hej avin makan lamalama sihim saban akuaba agiladi avin makan sabi hivi lamalama avin hivi hilahila san vihavimi. Viavila vadim agadi havahava san hak limu ahica limu ahica vihavimi. La hak agiladi viavila ikun limu limu hivi lamavimi. Lavila liba bilasi cilin hekili mu agadi viavila sagali hilahila hisin vadim mikamika agadi hivi liba bilasi mikidin tul me agadi ifimigamiga lamalama ifuhafihavimi. Ifuhafihavici liba bilasi mikidin tul me agan vadim mikamika agadi libala migua alihaba hivi hinimi. ⁶ Lici kili akasi siliv ahica mibin hegulan me agiladi lihuavila liba bilasi hivi ifuhafihafi uavimi. ⁷ Lavila sagali hilahila hisin vadim agadi havahava san kili siliv agiladi viavila hak madin limu limu hiniavimi agiladi hivi lamavici ivouavimi. Sagali hilahila hisin vadim agadi kili cikan

hivi vihavimi. Vihavici hibin hibin me hinimi. Agadi ala vadim migua lihu fili hivi lamalama hisin agadi kili cikan ma lamavimi. Valavici havi tuj dan hinimi.

*Hici human husahusa hisin hunaj misin hekili vihavimi.
(Cihu vivi 30.18)*

⁸ Iamigali hihile Asi hula migudiba cian aba aba hisin havili ulan agadi hibi ivu ivu hen sibila vihavihadami. Nibilan Besaleli san liba bilasi mugan lamigan iga iga hisin agiladi iguavimi. Iguavici sibila hisin hulan agilan liba bilasi agadi viavila hic human husahusa hisin hunaj misin hekili agadidan nudi lamici hinihini hisin vadim agadidan vihavimi.

*Asi di havili ulan haiabila agadi hanjala hanjala havili hivi lua me hahavimi.
(Cihu vivi 27.9-19)*

⁹ Lavila havili mila hekili hekili huaci huaci siban agiladi hivi havili ulan haiabila agadi caba caba hen lua me hahahaha san vihavimi. Madin limu ium kilikili agasan vihavici 44 mita hinimi. ¹⁰ Hida 20 agiladi viavila liba bilasi hivi ifuhafihafi uavimi. Hida agiladi lalilamalama san liba bilasi kum haca dan haca dan 20 agiladi vihavimi. Liba siliva hivi agili hihile vihavimi. Havili mila hekili huaci siban agadi libala libala san liba siliva agili agiladi liba siliva cilin hida sugi hahavimi agiladi hivi agilimigumigu uavimi.

¹¹ Madin limu lakulaman kilikili agasan havili mila hekili agadi vihavici 44 mita hinimi. Hida 20 agiladi viavila liba bilasi hivi ifuhafihafi uavimi. Hida lalilamalama san liba bilasi kum haca dan haca dan 20 agiladi vihavimi. Liba siliva hivi agili hihile vihavimi. Havili mila hekili huaci siban agadi libala libala san liba siliva agili agiladi viavila liba siliva cilin hida sugi hahavimi agiladi hivi agilimigumigu uavimi. ¹² Ulan safili uaian migumigu kilikili agadi haiabila hej libalavici lua me hinihini san havili mila hekili huaci siban agadi vihavici 22 mita hinimi. Hida hu man limu limu fihala agiladi viavila liba bilasi hivi ifuhafihafi uavimi. Hida agiladi lalilamalama san liba bilasi kum haca dan haca dan human limu limu fihala agiladi

vihavımı. Liba siliva hivi agiliŋ hihile vihavımı. Havili mila hekili huaci sibaŋ agadi libala libala saŋ liba siliva agiliŋ agiladi liba siliva cilin hida sugi hahavimi agiladi hivi agilimigumigu uavimi. ¹³ Ulan hali hibi uaian iahaiaha kilikili agadi haiabila hen libalavici lua me hinihini saŋ havili mila hekili huaci sibaŋ agadi vihavici 22 mita hinimi. ¹⁴⁻¹⁵ Hibit ivu ivu limu caba agasan havili mila huaci sibaŋ vihavici 660 senitamita hinimi. Hibit ivu ivu limu caba agasan avi havili mila huaci sibaŋ vihavici 660 senitamita hinimi. Hibit ivu ivu limu caba agasan hida ahica pam agiladi viavila liba bilasi hivi ifuhafihafi uavimi. Hida agiladi lalilamalama saŋ liba bilasi kum haca dan haca dan ahica pam agiladi vihavimi. Hibit ivu ivu limu caba agasan avi hida ahica pam agiladi viavila liba bilasi hivi ifuhafihafi uavimi. Hida agiladi lalilamalama saŋ liba bilasi kum haca dan haca dan ahica pam agiladi vihavimi. ¹⁶ Havili ulan haiabila agadi hanjala hanjala lua me hahahaha saŋ havili mila huaci huaci sibaŋ agiladi laci vihavimi.

¹⁷ Hida agiladi lalilamalama saŋ liba bilasi kum haca dan haca dan agiladi vihavimi. Lavila hida fidim iahua agiladi liba siliva hivi ifuhafihafi uavimi. Lavila liba siliva cilin agiladi vivi hida sikasikan agiladi sugi hivi hahahaha uavimi. La liba siliva hivi agiliŋ viavila liba siliva cilin agiladi hivi agilimigumigu uavimi. ¹⁸ Hibit ivu ivu amin agadi hisihalahala saŋ havili mila huaci sibaŋ vihavici 9 mita hinimi. Lici niagiliŋ cibin niagiliŋ midi cibin niagiliŋ midi sibaŋ saban sipsipi mini hivi ivavimi agiladi vivi hicavimi. Hicavici hajin dan hinimi. Havili hibi ivu ivu amin agadi hisihalahala hisin agadi iahua hivi hinia fili migamigaagan 220 senitamita hinimi. Ulan haiabila agadi madin limu limu safili hali hibi lamalama libala libala lua me hahavimi agiladi iahua hivi hinia fili migamiga agilan 220 senitamita laci hiniavimi. ¹⁹ La havili hibi ivu ivu amin agadi hisihalahala saŋ hida limu ahica limu ahica vihavimi. La hida agiladi lalilamalama saŋ liba bilasi kum haca dan haca dan limu ahica limu ahica

agiladi vihavimi. Lavila hida fidim iahua agiladi liba siliva hivi ifuhafihafi uavimi. La liba siliva cilin agiladi hivi agilimigumigu uavimi. ²⁰ Havili ulan agadidan nudi lua me agadidan vidividin igu igu saŋ liba bilasi henan hutesi hutesi agiladi vihavimi. Fili hivi ifavici ifavici miguavidaci limin havili ulan hisin agiladidan nudi lua me hisin agiladidan magila magila hahahaha saŋ liba bilasi henan hutesi hutesi agiladi vihavimi.

Asi di havili ulan vivi saŋ liba goli akuaba akuaba agiladi vivi lugilavimi.

²¹ Mosesiagan Livai hidili agiladi abici havili ulan vivi hisin akuaba akuaba agiladi lugilavimi. Lugilavila manasin hivi libavila sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili Alon di ninanu Itamali san iguavimi. Nibu Livai hidili agiladi migiladami. Liba cikan ahica Asi di cian vidividin dan agiladi via havili uleñ muji hen lamalama saŋ vibalu aba akuaba akuaba agiladi lugilavimi.

²² Besaleli nibu Juda hidili. Nudi iaganu Oli. Nudi iauacanu Holi. Nibu Asi Iaue akuaba akuaba sibila vivi saŋ Mosesi di abami agiladi vimi. ²³ Oholiapi avi sibila vimi. Nibu Dan hidili. Nudi iaganu Ahisamaki. Nibu liba hivi ihatibutibu sihi sihi lamalama hisin hiji huaci dan hiniadami. Nibu niagiliŋ cibin niagiliŋ midi cibin niagiliŋ midi sibaŋ saban sipsipi mini hivi ivavimi agiladi vivi havili mila huaci huaci sibaŋ agiladi hivi hicahica hajin lamalama hisin hiji huaci dan hiniadami.

²⁴ Hulan iamigali agilan Asi di havili ulan akuaba akuaba agiladi vivi saŋ liba goli Asi san sagali igubalu aba hijinjalañala vavehavimi. Vavehavici nulidi vihili iga iga lugila lugila lamavici vihili nudi 998 kilogilam hinimi. Liba goli akuaba akuaba agiladi vavevave Asi di havili ulan caba henakuaba akuaba lamalama vihili sihivia sibaŋ iga iga lugilavihadami hamen ala vihili iga iga lugilavimi. ²⁵⁻²⁶ Liba siliva agiladi lamalama vihili iga iga lugilavici ua nudi vihili 3,430 kilogilam hinimi. Hulan

nulidî ibi manasinq hivî libavîmi agilan ala liba siliva agiladi vavehavîmi. Hulan agiladi hualî lugilavici ua human limu limu fihala hicî limu limu fihala iahami agiladi hidili maha ibi sikasikan vivi via ua hulan hadi hadi agiladi avi sikasikan vihavîmi. Hulan ibi vihavîmi agiladi lugilavici ua 603,550 iahami. Lici nîbilan ala anîm hilici sekeli uavihadami agadi limu cikan Asî saj sagali iguavîmi. Asî dî havili ulan caba hej akuaba akuaba lamalama vihili sihivia sibañ iga iga lugilavihadami hamen ala liba siliva agiladi lamalama vihili agadi iga iga lugilavîmi. ²⁷ La hida ahica lidin libukuvavîmi agiladi lalilamalama saj liba siliva kum haca dan haca dan agiladi vihavîmi. Havili uleñ muji alihan hinilaha libala libala hisin havili agadî hida lalilamalama saj avi liba siliva kum haca dan haca dan agiladi vihavîmi. Lihavici liba siliva kum agilan 100 hiniavîmi. Liba siliva kum pabin pabin agiladi vihili 34 kilogilam hiniavîmi. Nulidî vihili sikasikan agiladi lugilavici ua 3,400 kilogilam iahami. ²⁸ Liba siliva limu cikan havi hinimi agadi vihili 30 kilogilam hinimi. Lici nudî hivî ala agiliñ hihile vihavîmi. Liba siliva cilin hida agiladi sugi hahahaha saj vihavîmi. La hida agiladi fidim iahua agiladi ifuhafi-hafi uavîmi. ²⁹ Liba bilasi Asî saj igubalu aba hijinalanjalâ vavehavîmi agiladi sikasikan lamalama vihili iga iga lugilavici ua 2,425 kilogilam hinimi. ³⁰ Lici liba bilasi agadî viavila Asî dî havili ulan hibi ivu ivu agadî hida lalilamalama saj liba kum haca dan haca dan agiladi vihavîmi. Liba bilasi agadî hivî ala sagali hilahila hisin vadim agadidän nudî mikidin me agadidän vihavîmi. Nudi hunaj akuaba akuaba sibila vivi hisin agiladi vihavîmi. ³¹ Havili ulan haiabila agadî lua me agadî hida lalilamalama saj liba kum haca dan haca dan agiladi vihavîmi. Lua me agadî hibi ivu ivu agadî hida lalilamalama saj liba kum haca dan haca dan agiladi vihavîmi. Havili ulan agadidän nudî lua me agadidän vidividin igu igu saj liba bilasi henaj hutesi hutesi agiladi vihavîmi. Fili hivî ifavici ifavici miguavidaci limin havili ulan hisin agiladidän nudî lua me

hisin agiladidän magila magila hahahaha saj liba bilasi henaj hutesi hutesi agiladi vihavîmi.

39

*Asî saj sagali igu igu hisin hulan agilasan hadi hilahila vihavîmi.
(Cihu vivi 28.1-14)*

¹ Niagiliñ cibin niagiliñ midi cibin niagiliñ midi sibañ saban sipsipi mini hivî ivavîmi agiladi vihavîmi. Viavila hadi hilahila huaci huaci Asî saj sagali igu igu hisin hulan agilasan hicavîmi. Hadi hilahila agiladi ahuala lamalama uaian pabin pabin sagali igu igu hisin uvî havili uleñ muji hej ivoua sibila vivi saj hicavîmi. La Asî saj sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili Alon saj avi hadi hilahila huaci huaci agiladi hicavîmi. Asî Iaue Mosesi dî abami hamen laci ala lihavîmi.

²⁻³ Liba goli agadî viavila ifivinapina lihavici manasinq me hinimi. Lici viavila sudime ciki ciki lidin sihilavidaci niagiliñ me hiniavîmi. Lihavici niagiliñ cibin niagiliñ midi cibin niagiliñ midi sibañ saban sipsipi mini hivî ivavîmi agiladidän liba goli niagiliñ agiladidän vihavîmi. Viavila havili mila huaci sibañ agadî hivî hicavici sihi sihi dan hinimi. Lici nudî hivî havili cilin dan agadî vihavîmi. ⁴ La havili agan silihala migimidi aba cilin ahica macin limu limu hivî huliavalici migamiga saj havili agadî hivî lamalama hicavîmi. Mavin hibi hisin agadî hivî lamalama hicavîmi. Hulipin hisin agadî hivî avi lamalama hicavîmi. ⁵ La havili cilin dan agadî lavi me vivi saj nameñ lihavîmi. Niagiliñ cibin niagiliñ midi cibin niagiliñ midi sibañ saban sipsipi mini hivî ivavîmi agiladidän liba goli niagiliñ agiladidän vihavîmi. Lavila havili mila huaci sibañ mu agadî hivî hicavici sihi sihi dan hinimi. Lici lavi me agadî viavila havili cilin dan agadî fidim hivî lama hicavici havili sihi sihi dan laci hinimi. Asî Iaue Mosesi dî abami hamen laci ala lihavîmi.

⁶ La liba hilici konilian ahica agiladi viavila hulan mu liba hivî ibi ihasihihi lihadami agasaj iguavici Jekopi ninadin agiladi ibi liba hilici ahica agiladi hivî ihasihihi limi. Ihasihihi lavila liba hilici

ahica hulan ibi dan agiladi via liba goli hajin ciki ciki havan avili veve agadi ulan tul me ahica agiladi hivi lamici miguavimi.

⁷ Miguavici havili cilin macin limu limu hiniavimi agiladi hivi macin sabi hen lama libihahami. Asi Iaue Mosesi di abami hamen laci ala lihavimi. Lihavici liba hilici ahica agilan macin limu limu hivi hiniavidaci Asi liba hilici agiladi iga iga Isaeli hidili agilasan igahiladami.

Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agasan sugi van me agadi vihavimi.

(Cihu vivi 28.15-30)

⁸ Niagilin cibin niagilin midi cibin niagilin midi siban sabaq sipsipi min hivi ivavimi agiladidan liba goli niagilin agiladidan vihavimi. Viavila havili mila huaci siban agadi hivi hicavici sihi sihi dan hinimi. Havili cilin dan agadi sihi me hinimi. Lici nudi viavila Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agasan sugi van me agadi vihavimi. ⁹ Sugı van me agadi hutesi 44 senitamita hinimi. Nudi abin agan 22 senitamita hinimi. Lici nudi hutesi agadi alihan lama minjafihulavici ve hilihili laci hinimi. Lici hutesi agan 22 senitamita hinimi. Nudi abin avi 22 senitamita hinimi. Lavila ahica hilihili laci hiniavimi. ¹⁰ Lihavici sugı van me agadi hivi liba hilici anim hilici hekili hivi lavavihadami agiladi sili limu ahica limu ahica lamalama libihahavimi. Sili mu hivi liba lob liba topasi liba ganeti agiladi lamalama libihahavimi. ¹¹ Sili mu agadi hivi liba emelali liba sapaia liba daimon agiladi lamalama libihahavimi. ¹² Sili mu hivi liba telikois liba ageti liba ametisi agiladi lamalama libihahavimi. ¹³ Sili mu hivi liba belili liba konilian liba jasipa agiladi lamalama libihahavimi. Liba hilici agiladi liba goli hajin ciki ciki havan avili veve agadi ulan tul me agiladi hivi lamavici migua hiniavidaci sugı van me agadi hivi lamalama libihahavimi. ¹⁴ Liba hilici agiladi hivi Jekopi ninadinu human limu limu fihala hiclimu ahica cijin agiladi ibi ihasihsih hihavimi. Nibilan Isaeli hidili hulan latihin agiladi iamilihalinilu. ¹⁵ Lihavici liba goli huaci siban agadi via ifavici ifavici ua hucin me hiniavimi.

Lihavici nulidi vivi limin vidividin tagilan niagilin me ivavimi. Sugi van me agasan vihavimi. ¹⁶ Lavila liba goli hajin ciki ciki havan avili veve agadi ulan tul me ahica agiladi vihavimi. Viavila liba goli hakı ahica vihavimi. Via sugı van me agadi fidim limu limu iahua sabi hen lamavimi. ¹⁷ Lavila limin vidividin ahica liba goli hivi vihavimi agiladi viavila sugı van me agadi liba goli hakı ahica hen hitin hitin hahavimi. ¹⁸ La limin vidividin fidim limu limu liba goli hivi vihavimi agiladi viavila liba goli hajin ciki ciki havan avili veve agadi ulan tul me agiladi hivi hahavimi. Liba goli hajin agilan Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agadi havili cilin dan nudi macin sabi limu limu hiniavimi hen hiniavimi. ¹⁹ Liba goli hakı ahica vihavimi. Viavila sugı van me agadi fidim limu limu migra hulipin hen lama libihahavimi. ²⁰ Lavila cihu liba goli hakı ahica vihavimi. Viavila havili cilin dan agadi hivi hahavimi. Havili agadi cilin fidim agiladi lavi me agadidan lama hicavimi hen hahavimi. Mavin hibi hivi lama hicavimi hen hahavimi. ²¹ La niagilin cibin agiladi vihavimi. Viavila sugı van me migra fidim limu limu agiladi hivi liba goli hakı muji hahavimi hen niagilin cibin hahavimi. La havili cilin dan agadi hivi liba goli hakı hahavimi hen niagilin cibin hahavimi. Lihavici manigali agan hididaci sugı van me agan ma uu veve sese lihadami. Asi Iaue Mosesi di abami hamen laci ala lihavimi.

Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agasan hadi hilahila hihile agiladi hicavimi.

(Cihu vivi 28.31-43)

²²⁻²³ Niagilin cibin sabaq sipsipi min hivi ivavimi agiladi hivi laci hadi hilahila agadi vihavici sihi sihi dan hinimi. Lavila hali hivi ahualici migamiga saj haca dan vihavimi. La haca agan lalilahimidi aba havili cilin agadi viavila haca mikamika agadi hivi lamalama hicavimi. Hicavici sagin hisin hadi hilahila me hinimi. Lici Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agan hadi hilahila agadi hali hivi ahualici migamiga saj vihavimi. Hali

hiv̄i ahualici miḡici havili ciliŋ daŋ agadi via nudi sabi lamalama saŋ vihav̄imi. **24-26** Niagiliŋ cibiŋ niagiliŋ midi cibiŋ niagiliŋ midi sibaŋ saban sipsipi mini hiv̄i ivav̄imi agiladi vihav̄imi. Viavila kili pomigilaneti agadi amin me agiladi hicavila hadi hilahila agadi fidim hiv̄i libala libala uav̄imi. La liba goli huaci sibaŋ hiv̄i iaji tibaŋ tibaŋ me agiladi vihav̄imi. Viavila kili pomigilaneti agadi amin me libalavici alihaj tuŋ daŋ tuŋ daŋ hiniav̄imi heŋ iaji tibaŋ tibaŋ me agiladi libala libala uav̄imi. Lihavici Ası san sagalı igu igu hisin agiladi manigali hekiliagan hadi hilahila agiladi lamalama sagalı igu igu hisin sibila vihadami. Ası Iaue Mosesi di abami hameŋ laci ala lihav̄imi.

27 Niagiliŋ mila huaci sibaŋ agadi viavila hadi hilahila hutesi hutesi agiladi vihavici mila sihi sihi daŋ pam hiniav̄imi. Alon sadan ninadinu agilasadaŋ vihav̄imi. **28** Havili mila huaci sibaŋ mu Alon di hali hiv̄i libihahahaha saŋ vihav̄imi. Lavila cihu ninadinu agilasan milan lipiliŋ me agiladi vihav̄imi. Havili mila huaci huaci sibaŋ hiv̄i Alon sadan ninadinu agilasadaŋ usan tibi tibi agiladi vihav̄imi. **29** Havili mila huaci sibaŋ mu viavila lavi me agadi vihav̄imi. Viavila niagiliŋ cibiŋ niagiliŋ midi cibiŋ niagiliŋ midi sibaŋ saban sipsipi mini hiv̄i ivav̄imi agiladi vivi hicavici hajin daŋ hinimi. Ası Iaue Mosesi di abami hameŋ laci ala lihav̄imi. **30** Lihavici hulaŋ mu liba hiv̄i cian ihasihisihi libadami agan liba goli huaci sibaŋ agadi viavila hajin mu vimi. Viavila Ası Iaue san sagalı igu igu hisin agiladi manigali hekili hinhini san hajin agadi hiv̄i cian nameŋ ihasihisihi lici hinimi. Ha Ası Iaue di aba ihasihisihi lici hinimi. **31** Lici niagiliŋ cibiŋ ivav̄imi. Liba goli hajin agadi Ası san sagalı igu igu hisin agiladi manigali hekili agadi havili hali hiv̄i libihahahaha hisin agadi hiv̄i libala libala san vihav̄imi. Libalavici nudi libam heŋ libala hinhini san vihav̄imi. Ası Iaue Mosesi di abami hameŋ laci ala lihav̄imi.

Havili ular sibila agiladi vi fihalav̄imi. (Cihu vivi 35.10-19)

32 Ası di havili ular agadi sibila vi fihalav̄imi. Ası Iaue Mosesi di abami hameŋ laci ala lihav̄imi. **33** Akuaba akuaba

Mosesi san vavehav̄imi agilan nibilan men. Havili ular hisin havili agiladidan nudi akuaba akuaba agiladidan vavehav̄imi. Agiliŋ hihile vavehav̄imi. Hida ahica lidin libukuvav̄imi agiladidan hida sibaŋ agiladidan vavehav̄imi. Liba kum haca daŋ haca daŋ hida lalilamalama hisin agiladi vavehav̄imi. Kili silivin vali hutesi hutesi havili ular agadi madin limu limu higilavici higilavici uu hisin agiladidan ular safili heŋ higilavici higilavici uu hisin agiladidan vavehav̄imi. Havili ular agadi sabi laligu laligu san havili saban meme mini hiv̄i hicav̄imi agiladi vavehav̄imi. **34** Havili ular agadi cihu sabi laligu laligu san saban sipsipi munjan sigiti manja midi hiv̄i minjepihalapihala lamalama hicav̄imi agadi vavehav̄imi. Iahua sabi sibaŋ laligu laligu san avili hekili hisin hehilan mu hidili agiladi sigiti lamalama hicav̄imi agadi vavehav̄imi. Havili ulen muji alihaj hinilaha libala libala hisin havili hekili agadi vavehav̄imi. **35** Kili cikan hibin hibin agadidan nudi lamigan agadidan vavehav̄imi. Kili cikan hibin hibin agadi havahava san kili siliv ahica agiladi vavehav̄imi. **36** Maci sakivakiva lamalama hisin vadim agadidan nudi hunanakuaba agiladidan vavehav̄imi. Maci sakivakiva Ası san lamalama hisin agiladi vavehav̄imi. **37** Uni lamalama hisin hil liba goli huaci sibaŋ hiv̄i vihav̄imi agadi hiv̄i uni ciki ciki lamavila vavehav̄imi. Nudi hunanakuaba agiladidan kili olivi agiladi amin agiladi miti uni hiv̄i lama lubilamalama hisin agadidan vavehav̄imi. **38** Cihu savu me hisi huaci huaci daŋ agiladi hilahila hisin vadim liba goli hiv̄i ifuhafiatv̄imi agadi vavehav̄imi. Cihu savu me agiladidan kili olivi agiladi amin agiladi miti agadidan enjalavila akuaba Ası san libimijiben aba nulidi sabi hiv̄i minjamijimi hisin agiladi vavehav̄imi. Cihu savu me hilavici hisi huaci huaci iahaiaha hisin agiladi vavehav̄imi. Havili ular hibi agadi hisihalahala san havili mu vavehav̄imi. **39** Sagalı hilahila hisin vadim liba bilasi hiv̄i ifuhafiatv̄imi agadi vavehav̄imi. Akuaba akuaba agiladi lamalama hilahila hisin liba bilasi mikidin me agadidan nudi hunanakuaba

agıladıdan vavehavımı. Vadim havahava sañ kili sılıvı agıladi vavehavımı. Hici human husahusa hisin hunan misin hekili agadıdan nudi lamıcı hinihini hisin vadim agadıdan vavehavımı. ⁴⁰ Havili hekili hekili havili ulan haiabila agadi hanjala hanjala lua me hahahaha hisin agıladi vavehavımı. Nudi hida agıladıdan liba bilesi kum haca dan haca dan hida lalılamalama hisin agıladıdan vavehavımı. Lua me agadi hibi hisihalahala hisin havili mu vavehavımı. Havili ulan agadıdan nudi lua me agadıdan vidividin igu igu sañ limin agıladi vavehavımı. Fili hivi ifavici ifavici miguavidaci limin agıladi magila magila hahahaha sañ liba bilesi henan hutesi hutesi agiladi vavehavımı. Havili ulen muji hej sibila vivi hisin akuaba akuaba agıladi avi vavehavımı. ⁴¹ Alon sadañ nudi ninadinu agılasadan hadi hilahila huaci huaci agıladi vavehavımı. Ası sañ sagali igu igu hisin hulan agilan hadi hilahila hamen agıladi lamalama uaian pabin pabin sagali igu igu hisin uvı havili ulen muji hej sibila vivi sañ vavehavımı. ⁴² Ası Iaue agan akuaba akuaba sibila vivi sañ Mosesi di abami. Lici Isilaeli hidili agilan hamen laci ala vi fihalavımı. ⁴³ Lihavici Mosesi agan akuaba akuaba sibila vihavımı agıladi iga iga hidami. Hida igici akuaba akuaba vihavımı agilan Ası Iaue nudi abami hamen laci ala vihavımı. Lihavici nulidi huaci lamavila nameñ abami. Ası Iaue agan naludi huaci lamibali uami.

40

Havili ulan viavila libiminjaviçi Ası di nukeñ hinimi.

¹ La Ası Iaue agan Mosesi di abami. ² Hualı mu agadi avan sebili agan iahici nudi mihiñ sebili hivi abinan akuaba akuaba havili ulan vivi sañ sihuvali agıladi viavila iadi havili ulan agadi hafiavim uami. ³ La kili cikan hibin hibin agadi via ivoua havili ulen muji hej lamavim uami. Lavila havili hekili mu libalavici hisihala hinim uami. ⁴ Hinidaci maci sakivakiva lamalama hisin vadim agadi via ivoua lamavila akuaba akuaba nudi sabi hej lamalama hihlavim uami.

Hihlavila uni lamalama hisin hili makar makar dañ agadi via ivoua lamavila uni agıladi lamavim uami. ⁵ Lamavila cihu savu me hisi huaci huaci dañ agıladi hilahila hisin vadim liba goli hivi ifuhafivali agadi via ivouavim uami. Via ivouavila kili cikan hibin hibin agadi mikı havili hekili agadi hulipin hej lamavim uami. Lamavila havili mu agadi viavila havili ulan agadi hibi ivu ivu hivi libalavici hisihala hinim uami. ⁶ Hinidaci sagali hilahila hisin vadim agadi via ua havili ulan hibi ivu ivu agadi mikı haiabila hej lamavim uami. ⁷ Lamavila sagali hilahila hisin vadim agan hinici uci havili ulan agadi hibi ivu ivu agan hinici vebali alihan hej hic human husahusa hisin hunan misin hekili agadi lamavim uami. Lamavila avili nudi hivi miñamijiavici migum uami. ⁸ Miñamijiavici miguci havili ulan haiabila agadi lua me hanjala hanjala hahavim uami. Lavila havili mu viavila lua hibi ivu ivu hej libalavici hisihala hinim uami. ⁹ Hinidaci akuaba akuaba iasan libiminjiben aba cihu savu me hihile agiladıdan kili oliv agıladi amin agıladi miti agadıdan enjalavalı agadi viavila havili ulan agadi sabi hej seviha uami. Sevaseva nudi akuaba akuaba agıladi sabi hivi miñamijiha uami. Hamen lavila libiminjinan akuaba akuaba agilan iadi nuken hiniavibali uami. ¹⁰ Sagali hilahila hisin vadim sabi hivi miñamijiha uami. Nudi hunan akuaba akuaba agıladi hivi avi miñamijiha uami. Linan vadim agan iadi nuken sibañ hinibali uami. ¹¹ Hici human husahusa hisin hunan misin hekili agadi hivi miñamijiha uami. Nudi lamıcı hinihini hisin vadim agadi sabi hivi avi miñamijiha uami. Linan akuaba akuaba agilan iadi nuken hiniavibali uami. ¹² Lavila Alon didan nudi ninadinu agıladıdan vavevila havili ulan agadi hibi ivu ivu haiabila hej lamavila nulidi silamicha uami. ¹³ Silama iasan sagali igu igu hisin agıladi manigali hekili agadi hadi hilahila agıladi Alon di hivi ahuala lamicha uami. Lamavila cihu savu me agıladıdan kili oliv agıladi amin agıladi miti agadıdan enjalavalı agadi nudi sabi hivi miñamijiavila libiminjicha uami. Libiminjinan iasan sagali igu igu

hisin agiladi manigali hekili hinihini sibila vibali uami. ¹⁴ La ninadinu agiladi avi vavevila iasañ sagali igu igu hisin hadi hilahila hutesi hutesi agiladi nulidi hadipili hivi ahuala lamha uami. ¹⁵ Lavila cihu savu me agiladidan kili olivi agiladi amin agiladi miti agadidan enjalaval agadili nulidi sabi hivi miñamijavila libimijaha uami. Libimijinañ iasañ sagali igu igu hisin hulan hinihini sibila vihavibali uami. Iaganilu di libanañ hameñ laci ala liha uami. Linan ninadinilu ajihalinilu iamilihalinilu mufili mufili iahavibali agilan avi hameñ laci ala lihavibali uami.

¹⁶ Lici Mosesi agan akuaba akuaba Asi Iaue abami agiladi hameñ laci ala limi. ¹⁷⁻¹⁸ Isipi fili tibi vala vehavidaci huali pabin umi. Lici huali mu agadili avan sebili agan iahami. Lici avan agadili miñin sebili hivi Asi di havili ulan agadili hafiauvimi. Mosesi abici liba siliva kum haca dan haca dan agiladi fili hivi lamalama ua hida ahica lidin libukuvavimi agiladi liba kum haca dan haca dan agiladi hivi lalilamalama uavimi. La kili silivin vali hutesi hutesi agiladi madin limu limu heñ higilavici higilavici uavimi. Ulan safili agadili avi hameñ laci ala higilavici higilavici uavimi. La havili hekili hekili agiladi libala libala hisin hida agiladi lalilamavimi. ¹⁹ La havili hekili agadili havalavici iahua laliguci ulan me hinimi. Hinidaci havili hekili mu saban meme mini hivi vihavimi agadili havalavici iahua havili ulan agadili laligumi. Lici saban sipsipi munjan sigiti agiladi viavila havili hekili me hicavimi agadili via sabi havalavici iahua laligumi. Lici avili hekili hisin hehilan mu hidili sigiti agiladi avi viavila havili hekili me hicavimi agadili via cihu sabi sibar havalavici iahua laligumi. Asi Iaue Mosesi di abami hameñ laci ala lihavimi. ²⁰ Lihavici Mosesi agan Asi liba cikan ahica hivi cian vidividin ihatibutibu libami agiladi via kili cikan hibin hibin agadili hivi lamici miguavimi. La abici kili silivi ahica agiladi viavila kili cikan hibin hibin agadili liba gol haki agiladi hivi lamavici ivouavimi. Lavila nudi lamigan agadili laliguavimi. ²¹ La kili cikan hibin hibin agadili via havili uleñ muji lamavila havili mu agadili viavila libalavici kili cikan

hibin hibin agadili hisihala hinimi. Asi Iaue Mosesi di abami hameñ laci ala lihavimi.

²² Lavila maci sakivakiva lamalama hisin vadim agadili via ivouavila uaian pabin pabin sagali igu igu hisin uv cabal limu lakulaman kilikili heñ lamavimi. ²³ La Asi Iaue agan maci sakivakiva agiladi iga iga san maci sakivakiva agiladi vivi vadim hivi lamalama hihilavimi. Asi Iaue Mosesi di abami hameñ laci ala lihavimi. ²⁴ Lavila uni lamalama hisin hili agadili via ivouavila uaian pabin pabin sagali igu igu hisin uv cabal limu ium kilikili heñ lamavimi. ²⁵ La Asi Iaue agan igasulidaci uni lamalama hisin hili agadili makan hitin hitin hivi uni agiladi lamalama lubilamavimi. Asi Iaue Mosesi di abami hameñ laci ala lihavimi. ²⁶ Lavila cihu savu me hisi huaci huaci dan agiladi hilahila hisin vadim liba gol hivi ifuhafiauvimi agadili via ivouavila kili cikan hibin hibin agadili mik havili hisihala hinimi agadili hulipin heñ lamavimi. ²⁷ Lamavici Mosesi agan vadim agadili hivi cihu savu me hisi huaci huaci dan agiladi hilami. Asi Iaue nudi abami hameñ laci ala limi. ²⁸ La abici havili ulan agadili hibi ivu ivu heñ havili mu libalavici hisihala hinimi.

²⁹ Lici sagali hilahila hisin vadim agadili viavila havili ulan agadili hibi ivu ivu mik havabila heñ lamavimi. Lamavici Mosesi agan sagali iguben aba sihim hilici agiladidan haliba cahu uit agiladidan avin hilici sikasikan lihu fihalavimi. Asi Iaue nudi abami hameñ laci ala limi. ³⁰ La abici hic human husahusa hisin hunan misin hekili agadili via uavila havili ulan agadili hibi ivu ivu agan hinici veci sagali hilahila hisin vadim agan hinici umi alihan heñ lamavimi. Lavila avili miñamijavici migumi. ³¹ Lihavici Mosesi hula Alon hula nulidi hic human husavimi. Alon di ninadinu agilan avi nulidi hic human husavimi. ³² Havili uleñ muji heñ ivoubalu aba hic human husavihadami. Sagali hilahila hisin vadim haiabila hiniadami heñ sagali igubalu aba avi hic human husavihadami. Asi Iaue Mosesi di abami hameñ laci ala lihavimi. ³³ Lavila havili ulan haiabila agadidan sagali hilahila hisin vadim agadidan hanjala hanjala havili hivi

lua me hahavimi. La lua hib̄i ivu ivu hen̄ havili mu agadi libalavici hisihala hinimi. Mosesi agan̄ hulan̄ hihile agilan̄ hula havili ulan̄ akuaba akuaba sibila agiladi vivi hidahida sibila agiladi fihalavimi.

Avili susu agan̄ Ası di havili ulan̄ sabi hej hiniadami.

³⁴ Havili ulan̄ agadi hafia fihalavici avili susu agan̄ vevila havili ulan̄ agadi laligua hinimi. Lici Ası Iaue di abilu hekili vidividin̄ daŋ agan̄ havili uleŋ muji hej iahavila hinimi. ³⁵ Avili susu agan̄ havili ulan̄ agadi laligua hiniidaci Ası Iaue di abilu hekili vidividin̄ daŋ agan̄ uleŋ muji hej hiniadami. Hiniidaci Mosesi agan̄ havili ulan̄ hej ma ivouadami. ³⁶ Avili susu agan̄ Ası di havili ulan̄ agadi vala udaci Isilaeli hidili agilan̄ nulidi akuaba akuaba agiladidan̄ Ası di havili ulan̄ agadidanā vivi nudı̄ sivi uavihadami. ³⁷ Avili susu agan̄ havili ulan̄ sabi hej hiniidaci nibilaŋ avi havili ulan̄ akuaba akuaba agiladi ma vivi uavihadami. Igavidaci avili susu agan̄ havili ulan̄ agadi vala udaci nibilaŋ avi iahaiaha avili susu agadi sivi uavihadami. ³⁸ Ası Iaue agan̄ avili susu likila likila hiv̄i hiniadami. Uaian̄ mu hiv̄i mu hiv̄i avili susu agan̄ havili ulan̄ sabi hej hiniadami. Hiniidaci uaiadi hiv̄i avili susu agadi igavihadami. Hifili hiv̄i avin̄ avili susu likila likila hej hiniadami agadi igavihadami. Avili susu daŋ avin̄ daŋ agilan̄ hamen̄ laci hamen̄ laci lihavidaci Isilaeli hidili agilan̄ iga iga hidavihadami.

Matiu Jisası di cian agadı libami.

Jisası Kilaisı di iauacagalinu iamılıhalinu agiladı ibi lugılavımı.

(Lukı 3.23-38)

1 Jisası Kilaisı di iauacagalinu iamılıhalinu agiladı lugılavımı agadı cian nıbu namej. Jisası agan Deviti di hidili hivi iahami. Deviti nıbu Ebilam di hidili hivi iahami.

2 Ebilam ninanu Aisaki. Aisaki ninanu Jekopi. Jekopi ninanu Juda. Jekopi agan ninadinu limu hihile agiladı avi havami.

3 Juda ninadinu ahica. Mu Pelesi. Mu Cela. Nulidi iamınılı Tamali. Pelesi ninanu Hesilon. Hesilon ninanu Lam. **4** Lam ninanu Aminadapi. Aminadapi ninanu Nason. Nason ninanu Salımon. **5** Salımon ninanu Boası. Boası iaminu Lehabip. Boası ninanu Obeti. Obeti iaminu Lutı. Obeti ninanu Jesi. **6** Jesi ninanu Deviti.

Deviti nıbu manigali hiniadami. Manigali hinihini Ulia di cido agadı sabimi. Sabici nıbu hula hiniavıla Solomon di huhılami. **7** Solomon ninanu Lehaboam. Lehaboam ninanu Abia. Abia ninanu Asa. **8** Asa ninanu Jehosafatı. Jehosafatı ninanu Jeholam. Jeholam ninanu Usia. **9** Usia ninanu Jotam. Jotam ninanu Ahası. Ahası ninanu Hesekia. **10** Hesekia ninanu Manase. Manase ninanu Amon. Amon ninanu Josaia. **11** Josaia ninanu Jehoiakin. Josaia agan ninadinu limu hihile agiladı avi havami. Nıbilan iaha hiniavıdaci Babilonia fili tibi hisin agilan ve nıbilan hula sagan libavımı. Sagan liba nulidi lıvalavıla nulididən Isılaelı hidili limu hihile agiladıdañ Babilonia fili tibi via uavımı. Via uavıcı limin sibili uları hivi me hinihini sibila havı havı vihavıhadami.

12 Lihavıdaci Jehoiakin agan Sealitieli di havami. Sealitieli ninanu Selubabeli. **13** Selubabeli ninanu Abiutı. Abiutı ninanu Eliakim. Eliakim ninanu Ajoli. **14** Ajoli ninanu Sadoki. Sadoki ninanu Akim.

Akim ninanu Eliuti. **15** Eliuti ninanu Eleasali. Eleasali ninanu Matan. Matan ninanu Jekopi. **16** Jekopi ninanu Josepi. Josepi agan Malia di sabimi. Malia nıbu Jisası di huhılami. Nudi ala Jisası Kilaisı* uavıhadami.

17 Ebilam di ninadinu ajihalinu iamılıhalinu agiladı tıbitibi lugılavımı. Lugıla lugıla vavehavıcı human limu limu fihala hici limu ahica pam cijin iahami. Lici cihu Deviti agan iahami. Deviti di ninadinu ajihalinu iamılıhalinu agiladı avi tıbitibi lugılavımı. Lugıla lugıla vavehavıcı human limu limu fihala hici limu ahica pam cijin iahami. Lici Josaia di ninadinu agilan iaha hiniavıdaci Babilonia fili tibi hisin agilan ve nıbilan hula sagan libavımı. La nulidi lıvalavıla Isılaelı hidili agiladı viaviла Babilonia fili tibi hej via uavımı. Via uavıcı limin sibili uları hivi me hiniavıhadami. Hej hinihini cihu hidili maha Jehoiakin di ninadinu ajihalinu iamılıhalinu agiladı avi tıbitibi lugılavımı. Lugıla lugıla vavehavıcı human limu limu fihala hici limu ahica pam cijin iahami. Lici cihu Jisası Kilaisı iahami.

Malia Jisası Kilaisı di huhılami.

(Lukı 2.1-7)

18 Jisası Kilaisı iahami agadı cian nıbu namej. Jisası iaminu Malia Josepi di iahuahu saj libimıjavımı. Agadı ala ahica ma hınimanlı hıhavıdaci Malia agan humıgañ ahılamı. Asi di Amiñ agadı vidividin hivi humıgañ ahılamı. **19** Josepi nıbu Asi di cian sıhıvia lubiahıladami. Hamen sadan Malia humıgañ ahılamı agadı cian hiji igahılavıla nudı valiben aba limi. La hulan iamigali Malia di minjavıhavıdaci Malia sıhumahılımıdaaba nudı nıfili ciki valiben aba limi. **20** Hijı hamen lamalamada hinidaci hıfili hej ala nulidi Hekili di cian hali hisin agan anisihu hivi iahavıla Josepi di abami. Josepi uami. Nama Deviti di iamılınu uami. Ci iginanı uami. Asi di Amiñ agan Malia di ahılıahuci humıgañ ahılamı uami. Hamen sadan nama

1:1 1.1 HM 22.18, 1 Sto 17.11   **1:3** 1.3 HM 38.29-30, Rut 4.18-22   **1:6** 1.6 2 Sml 12.24   **1:7** 1.7 1 Sto 3.10-16

1:11 1.11 2 Kin 24.14-15, 1 Sto 3.15, 2 Sto 36.10, Jer 27.19-21   **1:12** 1.12 Esr 3.2   * **1:16** 1.16 Aludı cian siban hivi alañ hulan Asi libimıjavıla hulan iamigali ahılıahıahu saj abici vemi aba abılalu agasañ nıbilan Gilikı cian hivi Kilaisı uavıhadami.   **1:18** 1.18 Lu 1.27, 1.35   **1:19** 1.19 Lo 24.1   **1:21** 1.21 Lu 1.31, 2.21, HJL 4.12, 13.23, 13.38

nudi sabisabi sanj lidiminan uami. ²¹ Nibu ninañ huhilibali uami. Lici ninañ agan hekili lavila Ası di hulan iamigali Isilaeli hidili agiladi hugi hivibali uami. Hugi hivahiva nulidi ahilihudaci huaci hamen laci hamen laci hiniavibali uami. Hamen sadanu nudi ibi Jissasi aba abicha uami.*

²²⁻²⁵ Lici Josepi agan anı hisivä iahavila nulidi Hekili di cian hali hisin agan nudi abami hamen laci ala limi. Malia di sabimi. Agadı ala ahica ma hiniman lihavidaci Malia agan ninañ agadı huhilami. Huhilici Josepi agan ninañ agadı ibi lamavila abami. Jissasi uami.

Akuaba akuaba hadihu iahavimi agilasan ala vaka nulidi Hekili agan nudi cian igalahalaha hisin hulan agasan hiji igudaci nameñ abami. Ci igilan uami. Iamigali minibili mu hulan mu hula ma hiniman lidin humigañ ahilibali uami. Lavila ninañ mu huhiliali uami. Huhilici nudi ibi Emanueli aba abavibali uami. Lici Ası di cian igalahalaha hisin hulan abami hamen laci ala limi. Ası alañ hula hinilali aba abavihadami agasan Ibili cian hivi Emanueli uavihadami.

2

Malia Jissasi di huhilici hulan hekili hekili hiji hutesi dan agilan Jissasi di igibalu aba vehavimi.

¹ Helotı agan nibu manigali hinihini Judia fili tibi agadı migiladami. Betilehem haiabila agan Judia fili tibi hej hiniadami. Betilehem haiabila hej ala Malia agan Jissasi di huhilami. Huhilavila via hiniadaci hulan hekili hekili hiji hutesi dan uaian iahaiaha kilikili hisin agilan Jelusalem haiabila ve iahavimi. ² Ve iahavila nameñ abavimi. Alan uaian iahaiaha kilikili hiniavila lidi mu igavila nameñ abahilu uavimi. Ninañ mu Isilaeli hidili agiladi manigali hinihini sanj ci iahi aba abahilu uavimi. La nudi ibi miñaiaiaha sanj migalifilibibalu aba vehilu uavimi. Ninañ agan aben hinidi uavimi. ³ Lihavici manigali Helotı agan cian agadı igahilici

nudi hiji timin timin limi. Hulan iamigali Jelusalem haiabila hisin agiladi hiji avi timin timin lihavimi. ⁴ Helotı agan cian hamen agadı igahilavila Ası san sagali igu igu hisin agiladi manigali sikasikan agiladi abici nudi piñ vehavimi. Isilaeli hidili agilasan Ası di cian vidividin agadı lamalubilubi hisin hulan sikasikan agiladi avi abici vehavimi. Ve migudibavici nulidi abitihami. Ası agan hulan mu libimijavila hulan iamigali ahilihuahu san abici veve san abami uami. Hulan agan haiabila aben iahibali uami. ⁵ Lici nudi abavimi. Hulan agan Betilehem haiabila hej iahibali uavimi. Betilehem haiabila agan Judia fili tibi neñ hinilali uavimi. Haiabila agasan ala vaka Ası di cian igalahalaha hisin hulan agan cian mu manasın hivi nameñ libami uavimi. ⁶ Juda hidili agiladi haiabila ibi hekili hekili dan agilan Betilehem haiabila agadı ma sibar livalavi aba abami uavimi. Betilehem haiabila agadı hivi ala hulan mu iahibali aba abami uavimi. Nibu iaha manigali hinihini Isilaeli hidili agiladi migilibali aba abami uavimi. Nibilan Ası di hulan iamigali aba abami uavimi.

⁷ Lihavici Helotı agan cian agadı igahilami. Igahilavila nudi sibila hisin hulan mu agadı nifili ciki abici hulan hekili hekili hiji hutesi dan uaian iahaiaha kilikili hisin agiladi piñ umi. Uavila nulidi abici Helotı di piñ vehavimi. Vehavici nulidi sihivia sibar abitihami. Lidi agan abadihu amin iahici igahalan uami. Lici lidi iahici igavimi agasan nudi sihivia sibar sulavici igahilami. ⁸ Lavila Betilehem haiabila uu san nulidi nameñ abami. Namilan uavila ninañ agadı sihivia sibar suhilihalañ uami. Suhila igavila ve iadi abihalan uami. Lilan vian avi uavila ninañ agadı ibi miñaiaiaha sanj migalifilibiben uami.

⁹⁻¹⁰ Manigali agan hamen abici igahilavila uavimi. Uavidaci lidi vaka uaian iahaiaha kilikili hinia iga iga vehavimi agan cihu iahami. Lici lidi agadı igavila hekili sibar hijijalavimi. La igavidaci lidi agan hali uavila ular ninañ agan hinimi

* **1:21** 1.21 Aludi cian sibar hivi alañ hulan mu nudi hulan iamigali agiladi ahilihudaci huaci hamen laci hamen laci hiniavibali aba abilalu agasan nibilan Giliki cian hivi Jissasi uavihadami. Ibili cian hivi Josua uavihadami. **1:22-25** 1.22-25 Ais 7.14, Lu 2.7, 2.21   **2:2** 2.2 Nam 24.17   **2:6** 2.6 Mai 5.2, Jo 7.42   **2:11** 2.11 Sng 72.10, Ais 60.6

agadı huva huva hej hınimi. ¹¹ Hınidaci hulanj hekili hekili hiji hutesi dañ agilanj ua uleñ muji hej ivoua ninañ agadıdañ iamınu Malia dıdañ igavımi. Lavila ninañ agadı ibi minjaiahibalı aba migalifilibavıla nulidi hali agiladi fili hivı libilivavımi. Lavila nulidi hıbin hıbin agiladi minjalavıla akuaba akuaba huaci huaci agiladi ninañ agasanj iguavımi. Akuaba akuaba nameñ agiladi iguavımi. Liba golı agadı iguavımi. Cihu savu me kili balısam agadı mılım hivı vihavıhadami agadı iguavımi. Cihu savu me mu agadı ibi mea uavıhadami agadı avi iguavımi. ¹² Lavila hiniavıdacı hıfıli anisıhu hivı Asi agan nulidi abami. Helotı di piñ cihu umılañ uami. Lici nibılañ hibi mu hivı uavıla Helotı di lıvala sikasikan nulidi hivı uavımi.

Josepi tamañ ninañ agadı viavıla Isipi fili tibi uavımi.

¹³ Hulanj hekili hekili hiji hutesi dañ agilanj uavıdacı Asi di cianj hali hisinj agan anisıhu hivı Josepi di nameñ abami. Nama iaha ninañ agadıdañ iamınu dıdañ viavıla Isipi fili tibi hanıla uhalañ uami. Helotı agan ninañ agadı suhila igavıla ifihimuhımu sañ hiji lamalama hınidı uami. Uavıla Isipi fili tibi hınidalanj viañ nukeñ naludi cihu veve sañ abißen uami. ¹⁴ Lici hıfıli hej ala Josepi agan iaha ninan agadıdañ ninañ agadı iamınu dıdañ viavıla Isipi fili tibi uavımi. ¹⁵ Uavıla Isipi fili tibi hej hiniavıdacı Helotı agan himami. Akuaba akuaba hadıhu iahavımi agilasaj ala vaka nulidi Hekili agan nudı cianj igalahahaha hisinj hulanj agasanj hiji igudaci nameñ abami. Aludi Hekili agan nameñ abi uami. İadı ninañ Isipi fili tibi hınidaci fili tibi agadı cihu vala veve sañ abacın aba abi uami. Lici nulidi Hekili di cianj igalahahaha hisinj hulanj abami agan hamen laci ala lımi.

Manigali Helotı agan abici ninañ akape agiladi ifihimuhımu uavımi.

¹⁶ Hulanj hekili hekili hiji hutesi dañ uaian iahaiaha kilikili hisinj agilanj sıvılavıla hibi mu hivı Helotı di lıvala uavımi. Lihavıci nudı igivı limi. Lici hulanj hekili hekili hiji hutesi dañ uaian iahaiaha

kilikili hisinj agiladi abitihıdacı nudı sihivıa sibañ nameñ sulavımi agasanj igahılamı. Alañ lidi hekili iahici igahılu agan hualı ahıca ci ualı uavımi. Hameñ abavıcı igahılamı agasanj igahılavıla nudı sagan hisinj hulemili agiladi abıcı Betilehem haiabıla uavımi. Uavıla ninañ hualı ahıca dañ agiladi ifihimuhımu via ua mumıñ ciki ciki agiladi avi sikasikan ifihıma fıhalavımi. Haiabıla hıhile Betilehem haiabıla miki miki hıniavıhadamı hej avi uu hameñ laci ala lıhavımi. ¹⁷⁻¹⁸ Akuaba akuaba hadıhu iahavımi agilasaj ala vaka Asi agan nudı cianj igalahahaha hisinj hulanj Jelemaia sañ hiji igudaci nameñ abami. Lame haiabıla hej lıvalıva ilıhiñ hekili ilıhavadi uami. Leseli di iamılıhalınu agilanj mavın minjamıña ilıhavadi uami. Nulidi ninadinilu agilanj sikasikan haba hima fıhalavıci nulisañ mavın minjamıña ilıhavadi uami. Hameñ sadan hulanj iamigali limu hıhile agilanj igahılavıla nulidi mavın ifımigubalu aba lıhavi uami. Agadı ala nibılañ nulidi cianj igahılahila sañ valavi uami. Lici Jelemaia abami hameñ laci ala lıhavımi.

Josepi tamañ nulidi ninañ agadı viavıla cihuvehavımi.

¹⁹ Josepi agan Isipi fili tibi hınidaci Helotı himami. Lici nulidi Hekili di cianj hali hisinj agan Isipi fili tibi hej anisıhu hivı iaha Josepi di nameñ abami. ²⁰ Ninañ agadı ifihimuhımu sañ abavalı agilanj ci himavalı uami. Hameñ sadan nama iaha ninañ agadıdañ iamınu dıdañ viavıla Isılaelı fili tibi cihu uhalañ uami. ²¹ Lici Josepi agan iaha ninañ agadıdañ ninañ agadı iamınu dıdañ via Isılaelı fili tibi hej cihuvehavımi.

²² Helotı agan nıbu manigali hınihını Judia fili tibi agadı migıladami. La himici ninanu Alikelausı agan iaganu di uvısiñj viavıla Judia fili tibi agadı ala migıladami. Lidaci Josepi agan nudı cianj hiji agadı igahılamı. Igahılavıla hej veve sañ lidami. Lici Asi agan anisıhu hivı nudı abami. Judia fili tibi hej umınañ uami. Hameñ abici Galili fili tibi vehavımi. ²³ Vevıla Nasaleti haiabıla hıniavımi. Akuaba akuaba hadıhu iahavımi agilasaj ala vaka Asi agan

nudi cian igalahalaha hisin hulan agilasan hiji igudaci Jisasi san namej abavihadami. Hulan iamigali agilan namej abavibali uavihadami. Hulan agan nibu Nasaleti haiabila hisin aba abavibali uavihadami. Lihavici Asi di cian igalahalaha hisin hulan abavihadami agar hamer laci ala limi.

3

Hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahaiha hisin hulan Jon agan cian sulami.

(Mak 1.1-8 mu Luk 3.1-18 mu Jon 1.19-28)

¹ Huali akape uci hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahaiha hisin hulan Jon agan hidili maha cian suladami. Judia fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali hen hinihini hulan iamigali agilasan cian suladami. ² Sulasula hulan iamigali agiladi namej abadami. Asi hulan iamigali agiladi amin ci likilici nudi lihu hivi hiniavibali uadami. Hamej sadaq namilan lusin sibili sibili agiladi valihalan uadami.

³ Vaka Asi di cian igalahalaha hisin hulan Aisaia agan Jon san ala namej abami. Hulan mu fili tibi kili humisiakuaba akuaba apali hen hinihini cian vidividin siba namej abibali uami. Aludi Hekili san hibi hekili agadivicihalan aba abibali uami. Hibi sudime ciki ciki agiladi avi vicivici hihilihala aba abibali uami.

⁴ Jon nibu hadi hilahila saban kameli mini hivi vihavimi agadivicihalan aba lamadami. Lamalama lavi saban sipsipi sigiti hivi vihavimi agadivicihalan aba lamadami. ⁵ Hamej lidin hinidaci Jelusalem haiabila hisin hulan iamigali agilan hula Judia fili tibi hisin hulan iamigali akape agilan hula nudi piy vehavihadami. Haiabila hihile Jolidan avili mikti hiniavihadami hen hisin hulan iamigali akape agilan avi nudi piy vehavihadami. ⁶ Veve lusin sibili sibili vihavihadami agiladi valavalasaj haiabila

lamalama abavidaci Jolidan avili hen nulidi minjamigu minjaiahadami.

⁷ Minjamigu minjaiahidaci Falisi hidili Sadiusi hidili akape agilan nudi piy vehavimi. Nulidi avi avili hivi minjamigu minjaiahaiha san vehavimi. Vehavidaci Jon nulidi iga iga abami. Namilan lahu sihipi ddi ninanadi uami. Asi agan nalusan igit hiniavila naludi amin ci sibili lamibali uami. Ani agan naludi abici Asi hulan iamigali sibili lamibali agadivala hanjilavihedalu aba lidalan uami.

⁸ Namilan lusin sibili sibili agiladi valavila ha sibila huaci huaci vibalan uami. Hamej lidalan hulan iamigali limu hihile agilan iga iga abavibali uami. Nibilan lusin sibili sibili agiladi ci valavalasibila huaci huaci vihavadi aba abavibali uami. ⁹ Namilan hiji namej lamimila uami. Alan Ebilam di iamilihalinu sadan Asi aludi ma sibili lamibali aba abimilan uami. Vian naludi abadin agadivicihalan uami. Asi agan liba kum kum nagiladi abici hulan lifavila naludi uvisejji vihavivi uami. La Ebilam di iamilihalinu hiniavivi uami. ¹⁰ Hulan mu agan cian viavila kili ihiben aba mabila hinihini me ci hinidi uami. Kili agilan amin huaci huaci ma lamavilalagi adi iha iha vivi havalidaci avin hivi miguavilal uami. ¹¹ Namilan lusin sibili sibili agiladi validalan vian avili hivi naludi minjamigu minjaiahilan uami. Agadi ala hulan mu iadi sivi vebali agadivicihalan agan iadi vidividin agadivicihalan aba mabila uami. Vian hulan havi uami. Vian ibi apali uami. Vian ibi dan lici vian nudi ahiliahua nudi hic sigiti agadivicihalan aba mabila uami. Nibu avili hivi naludi minjamigu minjaiahidaci Asi di Ami agan veve namilan hula hinibali uami. Limu hihile lusin sibili ma valilalan naludi mufili avin hivi havalidaci migubalan uami. ¹² Nibu sahua cikan agadivicihalan aba mabila uami. Sahua cikan agadivicihalan aba mabila uami. Cikan agiladi libilicilici minjaiahidaci hitin hitin migalahilavibali uami. Migalahilavidaci

sigit̄ s̄im̄um̄ agiladi vivi aviñ ma himilali agadi hiv̄ havalidaci miguavibali uami. Amiñ agiladi vivi s̄im̄ migudibaliba hisin̄ ular hej migudibibali uami.

Jon agan̄ avili hiv̄ Jisasi di miñamigu miñaiahami.

(Mak̄ 1.9-11 mu Luk̄ 3.21-22)

13 Jisasi Galili fili tibi vala Jolidan avili caba hej umi. Jon agan̄ avili hiv̄ iadi miñamigu miñaiahibali aba umi. **14** Ua iahici Jon agan̄ Jisasi di abamigiliben aba nudi abami. Nama avili hiv̄ iadi miñamigu miñaiahinañ ha huaci uami. Aki sañ nama iadi piñ venan̄ uami. **15** Lici ala Jisasi nudi abami. Ha ci uami. Vian̄ abin̄ hameñ laci ala liha uami. As̄i agan̄ alan̄ akuaba akuaba sibila hameñ agiladi vivi sañ abami uami. Nama hameñ linañ alan̄ nudi cian̄ agadi sihivia lubiahilibal uami. Lici Jon agan̄ Jisasi abami hameñ laci ala limi. **16** Avili hiv̄ Jisasi di miñamigu miñaiahici hiv̄ igaiahua igami. Igaiahua igici As̄i agan̄ lici avili susu agan̄ hib̄ me lavilami. Lavilici As̄i di Amiñ agan̄ havan̄ ibilabi me vuha migavila Jisasi di hiv̄ migahinimi. **17** Migahinidaci As̄i nudi haiabila hej hiniavila Jisasi sañ nameñ abami. Ha iadi nuken̄ Ninañ uami. Vian̄ nusañ mavin̄ hekili hinihini hijñalilan uami.

4

Lagun̄ agan̄ Jisasi di ilasiben aba limi.

(Mak̄ 1.12-13 mu Luk̄ 4.1-13)

1 Lagun̄ agan̄ Jisasi di ilasibali aba As̄i di Amiñ agan̄ Jisasi di hiji miñaiahavila abici Jolidan avili agadi valavila fili tibi kili humisī akuaba apali hej umi. **2** Ua hej hinihini s̄im̄ ciki avi ma nami. Hav̄ sibar̄ hinidaci uaian̄ 38 agan̄ umi. Lici humigan̄ ibilibiliñ hekili agan̄ nudi hiv̄ iahami. **3** Iahici lagun̄ agan̄ nudi ilasiben aba iahavila abami. Nama As̄i di Ninañ lici liba kum kum nagiladi abinan̄ maci lifavici niha uami. **4** Lici Jisasi cihu hibin̄ nudi abami. As̄i di manasij̄ hekili agan̄ nameñ abami uami. Maci agan̄ hulañ

iamigali agiladi ahiliahudaci huaci hameñ laci hameñ laci ma hiniavibali aba abami uami. Agadi ala hulañ iamigali As̄i di cian̄ agadi lubiahilavila aba abami uami. Ha huaci hameñ laci hameñ laci hiniavibali aba abami uami.

5 Lici lagun̄ agan̄ Jisasi di viavila Jelusalem haiabila umi. Via uavila As̄i di anjam ular hekili iahua sabi sibar̄ hej lamavila nudi abami. **6** Nama As̄i di Ninañ lici havala miguhu uami. As̄i di manasij̄ hekili agan̄ nameñ abami uami. As̄i agan̄ abici nudi cian̄ hali hisin̄ agilan̄ nad̄i migila migila hiniavibali aba abami uami. Lavila nibilan̄ nulidi human hiv̄ nad̄i miñalivavibali aba abami uami. Miñalivavici liba henan̄ henan̄ dañ agilan̄ nad̄i hic̄i ma iamilavibali aba abami uami. **7** Lici Jisasi nudi cihu ala abami. As̄i di manasij̄ hekili agan̄ nameñ abami uami. Nama As̄i di ilasiminan̄ aba abami uami. Nibu nad̄i Hekili aba abami uami.

8-9 Lici lagun̄ agan̄ Jisasi di via halu hekili mu hej iahuavimi. Iahuavila haiabila hekili hekili agiladidañ nulidi akuaba akuaba huaci huaci agiladidañ sikasikan igoua igave iga iga abalamavila abami. Nama iadi ibi miñaiahaiaha sañ migalifilibavila nad̄i hali agadi fili hiv̄ libilivinaj̄ akuaba akuaba sikasikan nagiladi nasan̄ iguben uami. **10** Lici Jisasi nudi abami. Satan nama iadi valavila uha uami. As̄i di manasij̄ hekili agan̄ nameñ abami uami. As̄i nibu nad̄i Hekili aba abami uami. Nama nudi ibi laci miñaiahaiaha sañ migalifilibiha aba abami uami. Lavila nudi sibila laci viha aba abami uami. **11** Lici lagun̄ agan̄ nudi vala umi. Vala udaci As̄i di cian̄ hali hisin̄ agilan̄ vevila Jisasi di ahiliahuavimi.

Jisasi Galili fili tibi hej hidili maha sibila vimi.

(Mak̄ 1.14-15 mu Luk̄ 4.14-15)

12-13 Jisasi agan̄ Jon di via limin̄ sibili ular hiv̄ lamavimi agadi cian̄ hiji igahilami. Lavila Galili fili tibi uavila Nasaletī haiabila hinimi. La haiabila agadi valavila ua cihu

3:16 3.16 Ais 11.2, Mk 1.9-10, Lu 3.22, Jo 1.32-33   **3:17** 3.17 HM 22.2, Sng 2.7, Ais 42.1, Mt 12.18, 17.5, Mk 1.11, Lu 9.35, Jo 12.28, 2 Pi 1.17   **4:1** 4.1 Mk 1.12-13, Lu 4.1-13, Ib 2.18, 4.15   **4:2** 4.2 CV 34.28, 1 Kin 19.8   **4:3** 4.3 Jo 6.30-31   **4:4** 4.4 Lo 8.3   **4:6** 4.6 Sng 91.11-12, Jo 7.3-4   **4:7** 4.7 Lo 6.16   **4:10** 4.10 Lo 6.13, 10.20, Jos 24.14

4:11 4.11 Ib 1.6, 1.14   **4:12-13** 4.12-13 Mt 14.3-4, Mk 1.14, 6.17-18, Lu 3.19-20, Jo 2.12, 4.43

Kapelineam haiabila hinimi. Kapelineam haiabila agan Galili idu caba Sebulun hidili Napitali hidili agiladi fili tibi hej hiniadami. **14-16** Akuaba akuaba hadihu iahavimi agilasan ala vaka Asi agan nud i cian igalahalaha hisin hulan Aisaia san hiji igudaci namej abami. Sebulun hidili agiladi fili tibi agan avili hekili san uu veve hibi pili caba hej hinilali uami. Napitali hidili agiladi fili tibi agan avi hej ala hinilali uami. Fili tibi agilan Jolidan avili agadi limu caba Galili fili tibi hej hiniavilali uami. Hulan iamigali hidili mu mu agilan avi hej ala hiniavilali uami. Vaka nibilan hifili hekili me hivi hiniavihadami uami. Agadi ala cihu abilu hekili agadi ci igaval uami. Hulan iamigali agilan fipi hifili hekili me hej hinihini himahima san lidalida hiniavihadami uami. Lihavidaci abilu agan nulidi hivi ci iahali uami. Lici Aisaia abami hamen laci ala lihavimi.

Jisasi hulan limu ahica limu ahica agiladi abici nibu hula uavimi.

(Mak 1.16-20 mu Luk 5.1-11)

17 Jisasi agan Galili fili tibi hej hidili maha Asi di cian sulasula hulan iamigali agiladi namej abadami. Asi hulan iamigali agiladi amij ci likilici nud i lihu hivi hiniavibali uadami. Hamen sadan namilan lusin sibili sibili agiladi valihalan uadami. **18** Hamen aba aba Galili idu hekili caba hej hidavila hulan ahica nusi nula agiladi igami. Saimon didan Edilu didan igami. Saimon di ibi mu Pita uavihadami. Nibilan mikidin lamalama hehilan vivi muti hivi lamalama anim hilici sibila vihavihadami. Sibila hamen agadi vivi hiniavidaci Jisasi ua nulidi igami. **19** Igavila nulidi abami. Ahica namilan velaj alan ahuata hidimili uami. Hidahida hulan iamigali likila likila san naludi lamalubiben uami. **20** Lici ahica agilan lihalicha siban nulidi mikidin agiladi valavila iaha Jisasi hula uavimi. **21** Umitavila Jisasi agan cihu Sebedi ninadinu ahica agiladi igami. Mu Jemisi. Mu Jon. Nibilan iaganilu Sebedi hula huniga hivi idu caba hej

hiniavimi. Nulidi mikidin pilapila uavimi agiladi ifihicahica hiniavimi. Lihavidaci Jisasi agan nulidi avi nibu hula uu san abami. **22** Lici lihalicha siban iaganilu didan huniga agadidan valavila iaha Jisasi ani ani uavimi.

Jisasi cian sulasula hulan iamigali akape agiladi huaci lamadami.

(Luk 6.17-19)

23 Jisasi agan Galili fili tibi hej hinihini haiabila mu hivi mu hivi hidadami. Hidahida Islaeli hidili agiladi anjam ulan hivi ivo ivo hulan iamigali agiladi lamalubiadami. Asi hulan iamigali agiladi likilici nud i lihu hivi hiniavibali agasan suladami. Sulasula hidahida hulan iamigali himuhimu dan agiladi huaci lamadami. Akuaba akuaba himuhimu mu hidili mu hidili hulan iamigali agiladi sibili lamavihadami agiladi avi lidaci huaci lihavihadami. **24** Lidaci nud i cian hiji agan Silia fili tibi sikasikan hej umi vemi. Lidaci hej hisin agilan avi hulan iamigali himuhimu mu hidili mu hidili dan hiniavihadami agiladi vavehavihadami. Hihile hulan sudi sibili dan agiladi vavehavihadami. Hihile uava himavihadami agiladi vavehavihadami. Hihile nulidi henaj himahima agiladi vavehavihadami. Vavehavidaci Jisasi agan himuhimu dan agiladi huaci lamalama sudi sibili agiladi avi lahuadami. **25** Lidaci hulan iamigali akape siban agilan iaha iaha nibu hula uavihadami. Hulan iamigali hihile Galili fili tibi hisin. Hihile Dekapolisi fili tibi hisin. Hihile Jelusalem haiabila hisin. Hihile Judia fili tibi hisin. Hulan iamigali Jolidan avili agadi limu caba hej hiniavihadami agilan avi iaha iaha nibu hula uavihadami.

5

Jisasi iahua halu hivi migahin ihini cian sulami.

(Luk 6.20-23)

1 Jisasi agan igidaci hulan iamigali akape siban vehavimi. Vehavidaci nibu halu hivi iahumi. Iahua migahinidaci nud i hulemili agilan nud i piy vehavimi.

2 Vehavici cian nagadi hidili maha nulidi abami. **3** Hulan iamigali nulidi amij agilan vidividin apali hiniavidaci ala nibilan Asi san pam igahilavilal agilan hijinalavim uami. Asi nulidi likilici nudi lihu hivi ci hiniavadi uami. **4** Hulan iamigali iliba iliba hiniavilal agilan hijinalavim uami. Mufili Asi nulidi mavin ifimigubali uami. **5** Hulan iamigali nulidi nuken ibi ma miñajahavilal agilan hijinalavim uami. Mufili Asi agan fili nagadi nulisan sikasikan igubali uami. **6** Hulan iamigali simij nana san mavin hiniavilal hamej laci ala Asi di cian sihivia lubiahilahila san mavin hiniavilal agilan hijinalavim uami. Avili nana san mavin hiniavilal hamej laci ala Asi di cian sihivia lubiahilahila san mavin hiniavilal agilan hijinalavim uami. Mufili nibilan hulan iamigali simij nana humigan laguavilal hamenj laci ala Asi di cian agadi sihivia lubiahilavibali uami. **7** Hulan iamigali limu hihile agilasan mavin hinhini nulidi huaci lamavilal agilan hijinalavim uami. Mufili Asi nulisan avi mavin hinhini nulidi huaci lamibali uami. **8** Asi igidaci hulan iamigali hiji humigan huaci dañ hiniavilal agilan hijinalavim uami. Mufili nibilan Asi di igavibali uami. **9** Hulan iamigali cian sagan hinilahavilal agilan hijinalavim uami. Mufili Asi nulidi namen abibali uami. Namilan iadi ninanadi aba abibali uami. **10** Hulan iamigali Asi di cian sihivia lubiahilavidaci hulan limu hihile nulidi sibili lamavilal uami. Nulidi sibili lamavidaci hijinalavim uami. Asi nulidi likilici nudi lihu hivi ci hiniavadi uami. **11** Namilan iadi cian agadi lubiahilidalan naludi anali aba aba libimigumigu cian sibili sibili abavibali uami. Lidin naludi sibili lamavibali uami. Hamej lihavidaci namilan hijinalhalan uami. **12** Vaka nulidi ave iauacañ agilan Asi di cian igalahalaha hisin hulan agilan cian sulavihadami agiladidan cian vidividin Mosesi libami agadidañ lici sivila sivila san ve aba abimilan uami. Vian Asi di cian igalahalaha hisin hulan agilan cian sulavihadami agiladidan cian vidividin Mosesi libami agadidañ lidalin vidividin hiniavibali agasañ vemin uami. **13** Vian naludi amij abadin uami. Fili uaian susu akuaba akuaba agilan vakala hiniavidaci cian vidividin Mosesi libami agan ma

5:4 5.4 Ais 61.2, Lu 6.21, CHL 7.16-17   **5:5** 5.5 Sng 37.11, Ais 29.19   **5:6** 5.6 Ais 55.1-2, 65.13   **5:7** 5.7 Je 2.13
5:8 5.8 Sng 15.2, 24.3-4, 51.10, 73.1, 1 Ko 13.12, Ib 12.14, 1 Jo 3.2-3   **5:9** 5.9 Mt 5.45, Lu 6.35, Lom 14.19   **5:10** 5.10
2 Ko 4.17, 2 Ti 2.12, Ib 12.4, 1 Pi 3.14   **5:11** 5.11 Lu 6.22, Je 1.2, 1 Pi 4.14   **5:12** 5.12 2 Sto 36.16, Lu 6.23, HJL 5.41,
7.52, 1 Te 2.15-16, Ib 11.32-38, Je 5.10, 1 Pi 4.13   **5:13** 5.13 Mk 9.50, Lu 14.34-35   **5:14** 5.14 Snd 4.18-19, Jo 8.12, 9.5,
Fl 2.15-16   **5:15** 5.15 Mk 4.21, Lu 8.16, 11.33   **5:16** 5.16 Jo 15.8, 1 Ko 14.25, Ef 5.8-9, 1 Pi 2.12   **5:17** 5.17 Lom
3.31, 10.4, Ga 3.24   **5:18** 5.18 Lu 16.17, 21.33

naludi hivi iahavidaci namilan hekili hijinalanjal hinihalan uami. Ci iginjal uami. Mufili namilan akuaba akuaba hekili hekili vibalan agilan Asi di haiabila hen ci hiniavadi uami.

Jisasi agan lulim agasadan uni abilu agasadan abami.

(Maki 9.50 mu Luki 14.34-35)

13 Lavila Jisasi cihu abami. Namilan fili neñ lulim me hiniyalan uami. Agadi ala lulim agan sidan apali lavila cihu huaci ma lilal uami. Lulim hamej agan nibu sibila apali uami. Nudi havi miñamijiavila nudi sabi hivi lagulagu uu veve hidavilal uami.

14 Namilan fili neñ uni abilu me hiniyalan uami. Haiabila mu halu hivi hinidaci nudi uni abilu agan ma sivilivi uami. **15** Hulan iamigali agilan uni lubilamavici luhuluhu hinidaci siji agadi via iupalavici migua uni agadi ma laligua hiniyalal uami. Nibilan uni agiladi lubilamalama vadim sabi hivi lamavidaci hiniavilal uami. Hiniavidaci hulan iamigali ulan hen hiniavilal agilan uni abilu hivi hiniavilal uami. **16** Namilan uni abilu me hinhini akuaba sibila huaci huaci agiladi vihalan uami. Vidalan hulan iamigali agilan iga iga naludi Iaganalu Asi iahua hivi hinilal agadi ibi miñajahavibali uami.

Cian vidividin Mosesi libami agasañ abami.

17 Lavila Jisasi cihu abami. Namilan iasañ hiji namej lamimilan uami. Nibu Asi di cian igalahalaha hisin hulan agilan cian sulavihadami agiladidan cian vidividin Mosesi libami agadidañ lici sivila sivila san ve aba abimilan uami. Vian Asi di cian igalahalaha hisin hulan agilan cian sulavihadami agiladidan cian vidividin Mosesi libami agadidañ lidalin vidividin hiniavibali agasañ vemin uami. **18** Vian naludi amij abadin uami. Fili uaian susu akuaba akuaba agilan vakala hiniavidaci cian vidividin Mosesi libami agan ma

sivilibali uami. Cian vidividin agadi cian limu tibi ciki avi ma sibaŋ sivilibali uami. Cian vidividinagan hamen laci hinidaci Asi agan akuaba akuaba lili san abami agilan iahavibali uami. ¹⁹ Hulan mu cian vidividin sikkasikan agiladi lubiahililali agan cian vidividin pabin ciki agadi lulilali uami. Lulalula hulan iamigali limu hihile agiladi abidaci nudi hiji lubiahilavidaci uami. Ha Asi hulan iamigali agiladi likilici nudi lihu hivi hiniavibali hej nibu avi hinibali uami. Agadi ala nibu ibi hekili dan ma hinibali uami. Hulan mu cian vidividin agiladi lubiahilahila hulan iamigali hihile agiladi abidaci nudi hiji lubiahilavidaci uami. Ha nibu Asi hulan iamigali likilici nudi lihu hivi hiniavibali hej nibu ibi hekili dan hinibali uami. ²⁰ Vian naludi abadin agadi igahilihalan uami. Namilan Asi di cian agadi sihivia sibaŋ lubiahilhalan uami. Lavila Asi di cian vidividin agadi lamalubilubi hisin hulan agiladidan Falisi hidili agiladidan livala livala akuaba sibila huaci huaci sibaŋ agiladi vihalan uami. Namilan hamen lilan Asi naludi likilici nudi lihu hivi hinibalan uami.

*Jisasi agan cian hihila hihila san abami.
(Luki 12.57-59)*

²¹ Lavila Jisasi cihu abami. Vaka Asi agan naludi iamilihalinalu agiladi namen abami uami. Namilan hulan iamigali limu hihile agiladi ifihimimilan aba abami uami. Aniaba hulan agan hulan mu di ifihimavila nibu hugi dan hinidaci nudi cian hivi lamavibali aba abami uami. Cian hamen agiladi tibi sulavidaci igahilihalan uami. ²² Agadi ala vian naludi abadin agadi igahilihalan uami. Hulan mu nudi isaima me agilasan igit hiniavila hugi dan hinidaci uami. Ha hulan igit dan hinibali agadi cian hivi lamavibali uami. Hulan mu nudi isaima me agiladi cian sibili abavila nibu hugi dan hiniavila uami. Ha nibu hulan cihu tibaŋ dan agiladi piŋ um uami. Hulan mu agan nudi isaima me agiladi namilan uavauava aba

abavila uami. Ha nibu hugi dan hinidaci Asi nudi via avin hivi havalici migubali uami. ²³ Nama sagali hilahila hisin siminjakuaba akuaba viavila Asi san sagali hilahila hisin vadim hej uavila nadisaima me agan hula hugi dan hinidanan agasan igahilavila uami. ²⁴ Akuaba akuaba Asi san sagali igu igu hisin via ubanaŋ agiladi sagali hilahila hisin vadim caba hej lamicha uami. Lamavila cihu ve nadisaima me agan hula cian hihiliha uami. Hihilinan ci lici hej uavila Asi san sagali iguha uami. ²⁵ Hulan mu agan nadislibimigumigu cian hivi lamiben aba lici uami. Nama nibu hula hibi cina uu nibu hula cian hihilaviheda uami. Hamen linan hulan agan nadisvia ua cian hihila hihila hisin hulan agadi human hivi ma lamibali uami. Cian ma hihiliman linan nadisvia ua cian hihila hihila hisin hulan agadi human hivi lamibali uami. Lamici himi sibili agan nadisvia ua limin sibili ular hivi lamibali uami. ²⁶ Vian nadis amir abadin uami. Limin sibili ular hivi lamavila anim hilici vameba hivi lavalava san abavici uami. Ha hamen laci lavibanaŋ uami. Lava fihalavila haiabila hej ivavebanan uami. Nama ma lavavila uami. Ha haiabila ma ivavebanan uami.

Jisasi agan hulan iamigali hivikalı san hidavimidi agasan abami.

²⁷ Lavila Jisasi cihu abami. Vaka Asi agan naludi iamilihalinalu agiladi namen abami uami. Hulan iamigali dan namilan naludi abinadinalu agiladi valavala uu iamigali mu mu agiladi sigili vimilan aba abami uami. Iamigali hulan dan namilan naludi munjanadinalu agiladi valavala uu hulan mu mu agiladi sigili vimilan aba abami uami. Cian hamen agiladi tibi sulavidaci igahilihalan uami. ²⁸ Agadi ala vian naludi abadin agadi igahilihalan uami. Hulan mu agan iamigali mu hulan di agadi havı mavın igici uami. Asi igici nibu nudi hiji hivi abinu di vala ua iamigali mu sigili civivi me hinilali uami. ²⁹ Nadis lamigan

simi kilikili agan lici nama lusin sibili viavila uami. Nadi lamigan simi kilikili agadı miyatihua havalıha uami. Hamej libanaŋ agan nıbu huaci uami. Linan nadı lamigan limu laci hinidaci Ası agan nadı hadipili sikasikan agadı avıŋ hıvı ma havalıci migubali uami. Nadi lamigan simi kilikili agan lici lusin sibili viavila nudı ma miyatihua havalınan uami. Ha Ası agan nadı hadipili sikasikan agadı avıŋ hıvı havalıci migubali uami. ³⁰ Nadi human simi agan lici lusin sibili viavila uami. Human simi agadı ihalaha havalıha uami. La human limu laci dan hiniha uami. Linan Ası agan nadı hadipili sikasikan agadı avıŋ hıvı ma havalibali uami. Nadi human simi agan lici lusin sibili viavila nudı ma ihalaha havalınan uami. Ha Ası nadı hadipili sikasikan agadı avıŋ hıvı havalibali uami.

Jisasi agan hulan hihile iamigali sabiavila cihu lahuavilalı agasaŋ abami.

(Matiu 19.9 mu Makı 10.11-12 mu Luki 16.18)

³¹ Lavıla Jisasi cihu abami. Vaka Mosesi agan namej abami uami. Hulan mu abinu di valavila lahuben aba nusaŋ manasın libavila igum aba abami uami. ³² Agadı ala viaŋ naludi abadin agadı igahılıhalaŋ uami. Iamigali mu hıvıkalı saŋ ma hidıvı uami. Agadı ala mujanu nudı lahuci ua havı hınvı uami. Hinidaci hulan mu nudı sabivi uami. Sabici Ası iamigali agadı igici nıbu mujanu livılı agadı vala ua mujanı hıhi agan hula hınvı agasaŋ nıbu hugı dan hınvı uami. Iamigali hulan mu mu sigili vihavılalı agilan me hınvı uami. Mujanu livılı agan nukeŋ lici iamigali agan hugı dan hınvı uami. Lici Ası agan mujanu hıhi agadı igici iamigali agan hula hıniavıla nıbu avi hugı dan hınvı uami. Hulan agilan iamigali mu mu sigili vihavılalı agilan me hınvı uami.

Akuaba akuaba saŋ abavıla hıvı hekili aba abımlıŋ uami.

³³ Lavıla Jisasi cihu abami. Vaka Ası agan naludi iamılıhalinalu agiladi namej abami uami. Hulan mu agan hulan mu di lamigan ificipilići aba abami uami. Hıbiŋ nudı lamigan agadı avi ificipilihalaŋ aba abami uami. Mıka ifitaualıcı hıbiŋ nudı mıka agadı avi ifitaualıhalaŋ aba abami uami. Ciaŋ hamej agiladi tıbi sulavidaci igahılıhalaŋ uami. ³⁴ Agadı ala viaŋ naludi abadin agadı igahılıhalaŋ uami. Hulan hihile agilan naludi ciaŋ agadı igahılavıla amiŋ ala aba abavıbalı aba hıvı hekili aba abımlıŋ uami. Namilan akuaba akuaba saŋ abiben aba uaiaŋ susu agadı ibi luvıla luvıla hıvı hekili aba abımlıŋ uami. Uaian susu nıbu Ası di migahinihıni hisıŋ uvı me uami. ³⁵ Lavıla fili nagadı ibi luvıla luvıla hıvı hekili aba abımlıŋ uami. Ha Ası di hicı lamalama hisıŋ fıpı me uami. La Jelusalem haiabıla agadı ibi luvıla luvıla hıvı hekili aba abımlıŋ uami. Ha manigali hekili agadı haiabıla uami. ³⁶ Namilan naludi hali mini agiladi lılaŋ mila ma hıniavıvi uami. Cıbiŋ avi ma hıniavıvi uami. Hamej sadan namılan akuaba akuaba saŋ abiben aba naludi nukeŋ hali agadı ibi luvıla luvıla hıvı hekili aba abımlıŋ uami. ³⁷ Amiŋ lici amiŋ aba abihalaŋ uami. Hıma lici hima aba abihalaŋ uami. Ciaŋ hihile abavılalı halagı dı hıji agadı lubiahılahıla abavılalı uami.

uami. Namilan akuaba akuaba lili saŋ analı abavıla hıvı hekili aba abımlıŋ aba abami uami. Namilan naludi Hekili dı ibi hıvı akuaba akuaba lili saŋ hıvı hekili aba abavıla aba abami uami. Ha hamej laci ala lıhalanı aba abami uami. Ciaŋ hamej agiladi tıbi sulavidaci igahılıhalaŋ uami.

³⁴ Agadı ala viaŋ naludi abadin agadı igahılıhalaŋ uami. Hulan hihile agilan naludi ciaŋ agadı igahılavıla amiŋ ala aba abavıbalı aba hıvı hekili aba abımlıŋ uami. Namilan akuaba akuaba saŋ abiben aba uaiaŋ susu agadı ibi luvıla luvıla hıvı hekili aba abımlıŋ uami. Uaian susu nıbu Ası di migahinihıni hisıŋ uvı me uami. ³⁵ Lavıla fili nagadı ibi luvıla luvıla hıvı hekili aba abımlıŋ uami. Ha Ası di hicı lamalama hisıŋ fıpı me uami. La Jelusalem haiabıla agadı ibi luvıla luvıla hıvı hekili aba abımlıŋ uami. Ha manigali hekili agadı haiabıla uami. ³⁶ Namilan naludi hali mini agiladi lılaŋ mila ma hıniavıvi uami. Cıbiŋ avi ma hıniavıvi uami. Hamej sadan namılan akuaba akuaba saŋ abiben aba naludi nukeŋ hali agadı ibi luvıla luvıla hıvı hekili aba abımlıŋ uami. ³⁷ Amiŋ lici amiŋ aba abihalaŋ uami. Hıma lici hima aba abihalaŋ uami. Ciaŋ hihile abavılalı halagı dı hıji agadı lubiahılahıla abavılalı uami.

Hulan iamigali hihile naludi sibili lamavidaci hıbiŋ nulidi sibili lamımlıŋ uami.
(Luki 6.29-30)

³⁸ Lavıla Jisasi cihu abami. Vaka Ası agan naludi iamılıhalinalu agiladi namej abami uami. Hulan mu agan hulan mu di lamigan ificipilići aba abami uami. Hıbiŋ nudı lamigan agadı avi ificipilihalaŋ aba abami uami. Mıka ifitaualıcı hıbiŋ nudı mıka agadı avi ifitaualıhalaŋ aba abami uami. Ciaŋ hamej agiladi tıbi sulavidaci igahılıhalaŋ uami. ³⁹ Agadı ala viaŋ naludi abadin agadı igahılıhalaŋ uami. Hulan iamigali hihile naludi sibili lamavıci uami. Namilan hıbiŋ nulidi sibili lamımlıŋ uami. Hulan iamigali limu hihile naludi mıhum

5:30 5.30 Mt 18.8, Mk 9.43-44   **5:31** 5.31 Lo 24.1-4, Jer 3.1, Mt 19.7, Mk 10.4   **5:32** 5.32 Mt 19.9, Mk 10.11-12, Lu 16.18, Lom 7.3, 1 Ko 7.10-11   **5:33** 5.33 CV 20.7, Wkp 19.12, Nam 30.2, Lo 23.21   **5:34** 5.34 Ais 66.1, Mt 23.22, HJL 7.49, Je 5.12   **5:35** 5.35 Sng 48.2, Ais 66.1   **5:37** 5.37 Kl 4.6, Je 5.12   **5:38** 5.38 CV 21.24, Wkp 24.20, Lo 19.21
5:39 5.39 Wkp 19.18, Ais 50.6, Lu 6.29, Jo 18.22-23, Lom 12.17-19, 1 Ko 6.7, 1 Pi 3.9

human s̄imi kilikili agadı ifavici uami. Cihu limu cimiliŋan mihum limu agadı avi ifavim uami. ⁴⁰ Hulan iamigali limu hihile naludi hadi hilahila vivi saŋ naludi cian hiv̄i lamavibali uami. Lamavila naludi hadi hilahila agiladi vihavibali uami. Vihavici namilan naludi hadi hilahila hutesi mu agadı avi valilan vihavim uami. ⁴¹ Sagan hisin hulemili limu hihile agilan uami. Namilan nulidi akuaba agiladi viafilla ua fipi abeba lamalama san vidividin̄ aba libisiliŋavici uami. Namilan nulidi ahilihua akuaba agiladi via ua fipi abavibali agadı livalihalan uami. Livalavila hib̄i hutesi hidili mah̄a vameba vebalaŋ hamen laci ala uavila lamihalan uami. ⁴² Hulan iamigali limu hihile naludi akuaba agiladi nulisan igu igu saŋ abavici uami. Nulisan iguhalan uami. Naludi akuaba agiladi viafilla cihu hibin̄ nalusan igubalu aba abavici nulisan iguhalan uami. Milimijimilan uami.

*Jisasi agan hulan iamigali sikasikan agilasan mavin hekili hinihini agasan abami.
(Luki 6.27-28 mu Luki 6.32-36)*

⁴³ Lavila Jisasi cihu abami. Vaka Ası agan naludi iamilihalinalu agiladi namen abami uami. Naludi isagalinalu imahalinalu agilasan pam mavin hekili hinihalan aba abami uami. Hulan iamigali limu hihile naludi nagili lamavilalı agilasan igivi hinihalan aba abami uami. Cian hamen agiladi tibi sulavidaci igahilihalan uami. ⁴⁴ Agadı ala viaŋ naludi abadin agadı igahilihalan uami. Hulan iamigali naludi nagili lamavilalı agilasan mavin hekili hinihalan uami. Hulan iamigali limu hihile naludi sibili lamavici uami. Namilan Ası di abilan nulidi huaci lamam uami. ⁴⁵ Hamen lavila namilan Iaganalu Ası iahua hiv̄i hinilali agadı ninanadi hinibalan uami. Nibu ala lidaci uaian agan hulan iamigali huaci huaci agiladi hiv̄i hililali uami. Hulan iamigali sibili sibili agiladi hiv̄i avi hililali uami. Nibu ala lidaci avili agan hulan iamigali Ası di cian sihivia lubiahilavilalı agiladi hiv̄i

migilali uami. Hulan iamigali Ası di cian sihivia ma lubiahilavilalı agiladi hiv̄i avi migilali uami. ⁴⁶ Hulan huban saŋ anim hilici vihavilalı agilan uami. Nibilan hulan nulisan mavin hekili hinavilalı agilasan pam mavin hekili hinavilalı uami. Hamen sadan Ası nulisan akuaba agiladi huaci huaci agiladi ma igubali uami. Namilan nibilan lihavilalı hamen limilan uami. Hulan nalusan mavin hekili hinavilalı agilasan pam mavin hekili hinimilan uami. Namilan hulan iamigali nalusan mavin hekili ma hinavilalı agilasan avi mavin hekili hinihalan uami. Hamen lavila namilan hulan huban saŋ anim hilici vihavilalı agiladi livalibalal uami. Lilan Ası nalusan agiladi igubali uami. ⁴⁷ Hulan hidili mu mu agilan uami. Nibilan nulidi isaima agilasan pam mavin hinihini lamulavilalı uami. Hamen sadan Ası nulisan agiladi huaci huaci agiladi ma igubali uami. Namilan nibilan lihavilalı hamen limilan uami. Naludi isaima agilasan pam mavin hinihini lamulimilan uami. Hulan iamigali limu hihile agilasan avi mavin hinihini lamulihalan uami. Hamen lavila namilan hidili mu mu agiladi livalibalal uami. Lilan Ası nalusan agiladi igubali uami. ⁴⁸ Naludi Iaganalu Ası iahua hiv̄i hinilali agan nibu huaci sibani hinilali uami. Hamen sadan namilan avi huaci laci nibu me sibani hinihalan uami.

6

Jisasi agan hulan iamigali limu hihile agiladi ahilihuaahu agasan abami.

¹ Lavila Jisasi cihu abami. Namilan hiji namen lamimilan uami. Alan Ası di cian sihivia lubiahilidamili hulan iamigali agilan aludi ibi miŋaiahaha abavibali aba abimilan uami. Nibilan Ası di cian sihivia lubiahilavilalı aba abavibali aba abimilan uami. Namilan hamen lilan naludi Iaganalu Ası iahua hiv̄i hinilali agan nalusan agiladi huaci huaci

agiladı ma igubali uami. ² Hulan hihile nulisan nukej analı hiji namej lamalama abavılalı uami. Alan hulan huaci aba abavılalı uami. Lidiñ hulan iamigali akuaba akuaba apalı agilasañ akuaba igubalu aba namej lihavılalı uami. Hulan mu agañ sibila hisin hulemili mu agadi abici saibihuli mahıla mahıla hali ulalı uami. Lidaci nıbu akuaba agiladı igu igu sivi ulalı uami. Hulan hihile agilan avi akuaba agiladı igubalu aba hamen laci ala lihavılalı uami. Isilaeli hidili agiladı anjam uları hivı hamen lihavılalı uami. Hibı pilı hivı avi hamen ala lihavılalı uami. Hulan iamigali hihile agilan iga iga nıbilan hulan huaci aba abavıla aludi ibi miñaiahavıbali aba hamen lihavılalı uami. Namılañ nıbilan lihavılalı hamen limilan uami. Vian naludi amıñ abadin uami. Nıbilan ibi hekili ci vihavılalı sadan Asi nulisan akuaba ciki avi ma sibaj igubali uami. ³ Namılañ hulan iamigali limu hihile akuaba apalı agilasañ akuaba igu igu sanj igahılavıla uami. Ha nulisan iguhalañ uami. Lavıla akuaba agiladı igubalañ agasañ hulan hihile agiladı abimilan uami. ⁴ Hulan iamigali limu hihile agilan avi igavımidı uami. Sıvıla sıvıla iguhalañ uami. Hamen lidalan Iaganalu Asi agañ akuaba akuaba nifili ciki lılalañ agiladı igavıla nalusañ akuaba huaci huaci agiladı igubali uami.

Ası di aba aba sanj hulan iamigali agiladı lamalubimi.

(Lukı 11.2-4)

⁵ Lavıla Jisasi cihu abami. Hulan hihile nulisan nukej analı hiji namej lamalama abavılalı uami. Alan hulan huaci aba abavılalı uami. Lidiñ Asi di abıbalı aba Isilaeli hidili agiladı anjam uları hivı ivo ivo abavılalı uami. Hihile hibı cima hekili hekili hivı lagulamalama abavılalı uami. Hulan iamigali limu hihile agilan aludi igavıbali aba akuaba akuaba hamen agiladı lihavılalı uami. Namılañ

nıbilan lihavılalı hamen limilan uami. Vian naludi amıñ abadin uami. Nıbilan ibi hekili ci vihavılalı sadan Asi nulisan akuaba ciki avi ma sibaj igubali uami. ⁶ Namılañ Asi di abiben aba naludi ullen muji ivoua hibı libavıla hınhıni nifili ciki abihalañ uami. Lılan Iaganalu Asi sıvıla hınhıni akuaba agiladı igubali uami. ⁷ Hidili mu mu agilan Asi di libisılıvasılıva cıañ mu mu abavılalı uami. Cıañ mu mu abımili Asi aludi cıañ igahılibali aba hamen lihavılalı uami. Agadi ala namılañ Asi di abiben aba nıbilan lihavılalı hamen limilan uami. ⁸ Namılañ Asi di ma abımañ lidalan namılañ akuaba sanj tibi migilalan agiladı igilalı uami. Hamen sadan namılañ hidili mu mu lihavılalı hamen limilan uami. ⁹ Namılañ Asi di abiben aba namej abihalañ uami. Aludi Iavan nama nadı haiabıla hınilanañ aba abihalañ uami. Nadı ibi huaci sibaj aba abihalañ uami. Hulan iamigali agilan avi nasan hamen abavım aba abihalañ uami. ¹⁰ Nama hulan iamigali agiladı likilinan nadı lihu hivı hiniavım aba abihalañ uami. Iahua nadı haiabıla hej nadı hiji lubiahılavılalı hamen ala alan avi fili nej nadı hiji lubiahılimili aba abihalañ uami. ¹¹ Alusan sımiñ isabilan akuaba akuaba iabi me sanj laci iguha aba abihalañ uami. Alan nilalu hamen ala lama hılihalavıla iguha aba abihalañ uami. ¹² Hulan hihile aludi cıañ lulavidaci alan nulidi hugı hivılu aba abihalañ uami. Hamen laci ala nama avi aludi hugı hivıha aba abihalañ uami. ¹³ Aludi migiliha aba abihalañ uami. Lagun agañ aludi ilasımıdi aba abihalañ uami. Nama aludi ahılahunañ lagun agañ aludi sibili lamımidı aba abihalañ uami. ¹⁴ Hulan hihile naludi sibili lamavidaci nulidi hugı hivıhalan uami. Hamen lidalan Iaganalu Asi iahua hivı hınilalı agañ naludi hugı agiladı hivıbali uami. ¹⁵ Agadi ala hulan hihile naludi sibili lamavidaci nulidi

6:3 6.3 Mt 25.37-40   **6:4** 6.4 Mt 6.6, 6.18   **6:5** 6.5 Mt 23.5, Mk 11.25-26, Lu 18.10-14   **6:6** 6.6 2 Kin 4.33, Mt 6.4, 6.18   **6:7** 6.7 1 Kin 18.26-29, Ais 1.15   **6:8** 6.8 Mt 6.32   **6:9** 6.9 Lu 11.2-4   **6:10** 6.10 Sng 103.19-21, Mt 7.21, 26.39, 26.42, Lu 11.2, 22.42-44, HJL 21.14   **6:12** 6.12 Mt 6.14-15, 18.21-35   **6:13** 6.13 Mt 26.41, Lu 22.40, 22.46, Jo 17.15, 1 Ko 10.13, 2 Te 3.3, 2 Ti 4.18, Je 1.13, 2 Pi 2.9   **6:14** 6.14 Ef 4.32, Kl 3.13   **6:14** 6.14-15 Mk 11.25-26   **6:15** 6.15 Mt 18.35, Je 2.13

hugi ma hivilabila uami. Ha Iaganalu Ası iahua hivi hinihilili agan naludi hugi agiladi avi ma hivibali uami.

Jisasi agan simin valavala hinihini Ası di aba aba san abami.

16 Lavila Jisasi cihu abami. Hulan hihile nulisar nuken anali hiji namen lamalama abavilali uami. Alan hulan huaci aba abavilali uami. Lidin simin valavala hinihini Ası di aba aba mugan libaliba hiniavilali uami. Hulan hihile aludi iga iga namej abavibali aba libavilali uami. Nibilan simin valavala Ası di aba aba hiniavadi aba abavibali aba libavilali uami. Vian naludi amij abadin uami. Nibilan ibi hekili ci vihavilali sadaq Ası nulisar akuaba ciki avi ma sibaj igubali uami. **17** Namilan simin valavala hinihini Ası di abibalan hadihu hej uami. Naludi hali min hui hui hinihini san sidan avili agadi naludi hali hivi minjamijhalan uami. Lavila naludi mugan lamigan minjahuishalan uami. **18** Hamej lilan hulan hihile namilan simin valavala Ası di abibalan agadi ma igavibali uami. Iaganalu Ası iahua hivi hinihilili agan akuaba akuaba nifili ciki libala agiladi nibu laci igibali uami. Lavila nalusan hibinj akuaba akuaba huaci huaci agiladi igubali uami.

Akuaba akuaba huaci huaci nalusan nukej migudibimilan uami.

(Luki 12.33-34)

19 Lavila Jisasi cihu abami. Namilan fili nej hinihini akuaba akuaba huaci huaci agiladi migudibimilan uami. Akuaba akuaba fili nej hisin agilan niagun libulihu sibili libavilali uami. Sibianj akuaba agilan agilan agilahavilali uami. Hulan sigili hisin agilan ular minjapilapila sigili vihavilali uami. **20** Hamej sadaq mufili Ası di haiabila uavila akuaba akuaba huaci huaci vibala agilasan igahilahila sibila huaci huaci vihalan uami. Lidalan naludi akuaba akuaba huaci huaci agilan Ası di haiabila hej hiniavibali uami. Hiniavidaci sibian agilan naludi akuaba agiladi ma agilahavibali uami.

Akuaba agilan ma niagun libulihu sibili libavibali uami. Hulan sigili hisin agilan ular minjapilapila sigili vihavibali uami. **21** Naludi akuaba huaci huaci haiabila abeba hiniavidaci naludi hiji humigan agilan avi haiabila hej ala hiniavibali uami.

*Lamigan agan nibu uni abilu me uami.
(Luki 11.34-36)*

22 Lavila Jisasi cihu abami. Naludi lamigan agilan uni abilu me uami. Lamigan agilan huaci hiniavici naludi hadipili sikasikan agilan avi abilu me laci hiniavibali uami. **23** Naludi lamigan agilan sibili hiniavici uami. Ha naludi hadipili sikasikan agilan avi hifili me hiniavibali uami. Namilan sihivia sibaj migilihalan uami. Abilu me naludi hivi hiniavadi agilan cihu hifili me hiniavimidi uami. Hifili me hiniavici ha naludi amij agilan avi hifili sibaj me hiniavibali uami.

*Hulan mu manigali ahica agiladi sibila ma vilali uami.
(Luki 16.13)*

24 Lavila Jisasi cihu abami. Sibila hisin hulan mu agan manigali ahica agiladi hivi sibila ma vilali uami. Manigali ahica agiladi sibila viavila uami. Manigali mu agadi sibili igavila valibali uami. La manigali mu agasan pam libali uami. Lavila nudi cian agadi pam lubiahilibali uami. Manigali mu agadi cian ma lubiahilibali uami. Hamej sadaq namilan Ası di sibila dan anim hilici sibila dan vimilan uami.

*Naludi hinihini agilasan hiji cuvilin cuvilin lamimilan uami.
(Luki 12.22-31)*

25 Lavila Jisasi cihu abami. Namilan siminjakuaba agilasan pam libalani uami. Muhili havili akuaba agilasan pam libalani uami. Akuaba agilasan pam libalani uami. Naludi hadipili hifi hinihini agilasan pam libalani uami. Hamej sadaq vian naludi abadin agadi igahilahilan uami. Naludi hadipili hifi hinihini

agilasan̄ pam hiji cuvilin̄ cuvilin̄ igahilahila nameñ abimilan̄ uami. Iabi aki nibalu aba abimilan̄ uami. Aki avili nibalu aba abimilan̄ uami. Aki havili libibalu aba abimilan̄ uami. **26** Havan̄ agilasan̄ hiji lamihalañ uami. Nibilan̄ simin̄ ma huliavilalı uami. Simin̄ ma migudibavilalı uami. Nibilan̄ simin̄ migudibalıba hisin̄ ular̄ apali uami. Agadi ala Iaganalu Ası iahua hiv̄i hinilalı agan̄ nulisän̄ simin̄ igunilalı uami. Hulan̄ iamigali naludi amin̄ agilan̄ Ası di Amiñ me sadan̄ namilan̄ havan̄ agiladı lıvalilalañ uami. Hameñ sadan̄ Ası naludi avi sihivia sibañ migililalı uami. **27** Hulan̄ iamigali namilan̄ akuaba akuaba fili hisin̄ agilasan̄ hiji cuvilin̄ cuvilin̄ lamalama hinilalañ uami. Agadi ala naludi himahima mihin̄ agadi namilan̄ nuken̄ ma miñoubalan̄ uami. **28-29** Akuaba akuaba fu hajin̄ huaci huaci saua iahavilalı agilasan̄ hiji lamihalañ uami. Nibilan̄ akuaba sibila hekili hekili vivi havili ma hicavilalı uami. Vian̄ naludi abadin̄ agadi igahilahalañ uami. Vaka Isilaeli hidili agiladı manigali Solomon agan̄ muhili havili hajin̄ huaci huaci agiladı lamidaci hiniavihadami uami. Agadi ala akuaba fu hajin̄ huaci huaci saua iahavilalı agilan̄ Solomon di muhili havili hajin̄ huaci huaci agiladı lıvalavilalı uami. Hameñ sadan̄ namilan̄ muhili havili akuaba agilasan̄ hiji cuvilin̄ cuvilin̄ lamimilan̄ uami. **30** Akuaba akuaba fu hajin̄ huaci huaci saua hisin̄ agilan̄ iabi me iahavilalı uami. Iahavidaci amili me hiv̄i nulidi ihalahalaha aviñ hiv̄i havalavidaci migumigu lihuavilalı uami. Ası nuken̄ akuaba fu hajin̄ huaci huaci saua iahavilalı agiladı lidaci hajin̄ huaci huaci lamavilalı uami. Hameñ sadan̄ nıbu nalusan̄ avi muhili havili hajin̄ huaci huaci agiladı igubali uami. Muhili havili hajin̄ huaci huaci nalusan̄ igubali agilan̄ akuaba fu hajin̄ huaci huaci saua hisin̄ agiladı lıvalavilalı uami. Namilan̄ hulan̄ hiji vidiividin̄ apali me hinihini muhili havili agilasan̄ hiji cuvilin̄ cuvilin̄ lamimilan̄

uami. **31** Namilan̄ hiji cuvilin̄ cuvilin̄ lamalama nameñ abimilan̄ uami. Iabi alañ aki simin̄ nibalu aba abimilan̄ uami. Aki avili nibalu aba abimilan̄ uami. Aki muhili havili agiladı libibalu aba abimilan̄ uami. **32** Hulan̄ iamigali hidili mu mu agilan̄ akuaba akuaba hameñ agilasan̄ pam igahilahilalı uami. Naludi Iaganalu Ası iahua hiv̄i hinilalı agan̄ namilan̄ akuaba akuaba sañ tibi migilalan̄ agiladı igilalı uami. **33** Ası naludi likilici nudı lihu hiv̄i hinibalan̄ agasan̄ pam igahilahalañ uami. Lidin̄ nudı ciañ agadi sihivia lubiahilahalañ uami. Hameñ lilan̄ simin̄ isabilan̄ muhili havili akuaba akuaba sikasikan̄ agiladı nalusan̄ igubali uami. **34** Viñili naludi hiv̄i iabi me hiv̄i iahavilalı agilan̄ akape sibañ uami. Hameñ sadan̄ nulisän̄ pam igahilahalañ uami. Akuaba amili me hiv̄i iahavibali agilasan̄ igahilimilan̄ uami. Amili me hiv̄i ala nulisän̄ igahilahalañ uami.

7

Namilan̄ hulan̄ iamigali limu hihile dilusin̄ agiladı lamalihilimilan̄ uami.

(Luki 6.37-38 mu Luki 6.41-42)

1-2 Lavila Jisası cihu abami. Namilan̄ hulan̄ iamigali limu hihile akuaba akuaba lihavilalı agiladı iga iga lamalihilahila nameñ abimilan̄ uami. Nibilan̄ hulan̄ iamigali sibili sibili aba abimilan̄ uami. Hameñ lilan̄ Ası agan̄ namilan̄ akuaba akuaba lılalañ agiladı avi lamalihilibali uami. Namilan̄ hulan̄ iamigali agilasan̄ vameba igulalañ hameñ laci ala Ası avi nalusan̄ igubali uami. **3** Nama aki sañ hifuhifu isana di lamigañ hiv̄i hinivi agadi iga iga hiji lamalama hinivanañ uami. Agadi ala kili cikaj hekili me nadı nuken̄ lamigañ hiv̄i hinidaci nama aki me lavila isana di abivanañ uami. Vian̄ hifuhifu nadı lamigañ hiv̄i hinidi agadi libinikilikiliñ iahibali aba abivanañ uami. **4** Kili cikaj hekili me agan̄ nadı lamigañ hiv̄i hinidaci nama aki me lavila isana di abivanañ uami. Vian̄ hifuhifu nadı lamigañ hiv̄i hinidi agadi libinikilikiliñ iahibali aba abivanañ uami. **5** Nama nasan̄ nuken̄ analı hiji nameñ

lamalama abilanañ uami. Vian hulan huaci aba abilanañ uami. Agadı ala kili cikan hekili me nadi nukeñ lamigañ hivi hinivi agadı miñahabilinan iahici uami. Hanama huaci sihivia igasulasula hifuhifu isana dì lamigañ hivi hinivi agadı avi libinikilinan iahivi uami. ⁶ Namilañ Asi di cian agadı hulan iamigali hiji apali injam saban me agilasan sulimilañ uami. Nibilañ injam hulan iavavilali hamen me cian agadı sibili lamavibali uami. Lidiñ cian agadı abacuvacuva saban agilan sugi maliluñ akuaba akuaba huaci huaci agiladi lagucabilavilali hamen lihavibali uami.

Aniaba hulan akuaba akuaba huaci huaci vivi sañ Asi di abithavici Asi nulisan igubali uami.

(Luki 11.9-13)

⁷ Lavila Jisasi cihu abami. Namilañ Asi nalusanjakuaba akuaba igu igu sañ nudi abitihihalan uami. Lilañ nalusanj igubali uami. Namilañakuabaakuaba sañ suhilihalañ uami. Lavila igibalan uami. Namilañ hibi lapa ifihalan uami. Lilañ Asi nalusanj hibi lavilibali uami. ⁸ Hulan muakuabaakuaba sañ Asi di abitihilali aganjakuabaakuabavilali uami. Hulan muakuabaakuaba sañ suhilihali aganj igilali uami. Hulan mu hibi lapa ifilali agasanj Asi nusanj hibi lavililali uami. ⁹ Iagagaliniñu namilañ ninadinalu maci nana sañ abavici nulisanj liba kum agiladi ma iguvalan uami. ¹⁰ Ninadinalu hehilan nana sañ abavici nulisanj lahu sibili agiladi ma iguvalan uami. ¹¹ Iagagaliniñu namilañ lusinj sibili sibili akape vilalan uami. Agadı ala naludi ninanadinalu agilasanjakuabaakuaba huaci huaci agiladi igulalan uami. Naludi Iaganalu Asi iahua hivi hinilali aganj nalusanjakuabaakuaba igu igu sañ abilañ uami. Nibu hijinalavila nalusanjakuabaakuaba huaci huaci agiladi igubali uami. ¹² Hulan iamigali limu hihile agilan naludi vameba lihavidaci hijinalilalan

agasanj igahiliñhalan uami. Igahiliñhila hulan iamigali limu hihile agilasanj avi hamen laci ala lidalan hijinalavibali uami. Akuabaakuaba hamen lili sañ ala vaka Asi di cian igalahalaha hisinj hulan agilan abavihadami uami. Mosesi avi nusanj ala cian vidividij libami uami.

Namilañ hibi sudime ciki heñ ivouhalan uami.

(Luki 13.24)

¹³ Lavila Jisasi cihu abami. Aviñ hivi uu hisinj hibi pili aganj nibu hekili uami. Hibi ivu ivu aganj nibu hekili sadan hulan iamigali akape hibi pili heñ uavilalii uami. Agadı ala namilañ hibi ivu ivu sudime ciki heñ ivouhalan uami. ¹⁴ Asi hula huaci hamen laci hamen laci hinihini hisinj agadı hibi nibu sudime ciki siban uami. Hibi pili heñ ubalu aba vihilifulif uavilalii uami. Hamen sadan hulan iamigali pabin pabin hibi sudime ciki agadı iga iga hibi heñ uavilalii uami.

Analı cian hisinj agilasanj sihivia migiliñhalan uami.

(Luki 6.43-44 mu Luki 13.25-27)

¹⁵ Lavila Jisasi cihu abami. Hulan hihile naludi sibili lamalama sañ cian huaci huaci aba aba naludi hiji huaci huaci agiladi miñaihuihu lihavibali agilasanj sihivia siban migiliñhalan uami. Nibilañ analı nameñ abavilalii uami. Alan Asi di cian igalahalaha hisinj hulan aba abavilalii uami. Nibilañ sudi injam me uami. Sudi injam agilan saban sipsipi sigiti agiladi ahualavilalii uami. Lidiñ saban sipsipi agiladi mikii piñ uu nulidi iavavilalii uami. ¹⁶ Nibilañakuabaakuabasibila vihavibali agiladi sihivia iga iga abibalan uami. Nibilañ analı cian nameñ abavilalii aba abibalan uami. Alan Asi di cian igalahalaha hisinj hulan aba abavilalii aba abibalan uami. Hulan limin uain agiladi amin agiladi vibalu aba limin henanj henanj danj agiladi piñ ma uavilalii uami. Kili fiki agiladi amin agiladi vibalu aba libulibu cihivi danj cihivi danj

7:6 7.6 Mt 10.14   **7:7** 7.7 Jer 29.13-14, Mk 11.24, Lu 11.9-10, Jo 14.13-14, 15.7, 15.16, 16.23-24, Je 1.5, 1 Jo 3.22   **7:8**
7.8 Snd 8.17, Jer 29.12-13, Lu 11.10, Je 1.5, 1 Jo 3.22-23, 5.14-15   **7:9** 7.9 Lu 11.11   **7:11** 7.11 Lu 11.13, Je 1.17   **7:12**
7.12 Mt 22.39-40, Lu 6.31, Lom 13.8-10, Ga 5.14, 1 Ti 1.5   **7:13** 7.13 Lu 13.24, Jo 10.7-9   **7:14** 7.14 HJL 14.22   **7:15**
7.15 Ese 22.27, Mt 24.4-5, 24.24, Mk 13.22, Lu 6.26, HJL 20.29, 2 Pi 2.1, 1 Jo 4.1   **7:16** 7.16 Mt 7.20, 12.33, Lu 6.43-44,
Ga 5.19-22, Je 3.12   **7:17** 7.17 Jer 11.19

agıladı piñ ma uavılalı uami. ¹⁷ Kılı huaci agan amiñ huaci huaci agıladı lamılalı uami. Kılı sibili agan amiñ sibili sibili agıladı lamılalı uami. ¹⁸ Kılı huaci agan amiñ sibili sibili agıladı ma lamılalı uami. Kılı sibili agan amiñ huaci huaci agıladı ma lamılalı uami. ¹⁹ Kılı agan amiñ huaci huaci ma lamılalı agadı iha iha vivi havalidaci avıñ hivı migulalı uami. ²⁰ Nibilan akuaba akuaba sibila vihavıbali agıladı namılañ sıhıvia igahılahıla uami. Lavıla hiji lamavıla abıbalan uami. Nibilan analı ciañ nameñ abavılalı aba abıbalan uami. Alan Asi di cian igalahahaha hisıñ hulan aba abavılalı aba abıbalan uami. ²¹ Hulan iamigali iadi havı havı nameñ abavılalı uami. Aludi Hekili aba abavılalı uami. Agadı ala Asi nulidi ma likılıbali uami. Lici nudi lihu hivı ma sibañ hiniavıbali uami. Hulan iamigali iadi Iavañ iahua hivı hinilalı agadı hiji lubiahılavıci uami. Ha nıbu nulidi likılıcı nudı lihu hivı hiniavıbali uami. ²² Asi hulan iamigali ciañ hivı lamıbali agadı mihin hekili hen hulan iamigali akape agılan veve iadi nameñ abavıbali uami. Aludi Hekili aba abavıbali uami. Alan nadı ciañ igalahahaha hisıñ hulan hinihini nadı ibi hivı sibila vilalu aba abavıbali uami. Sibila vivi nadı ibi hivı sudi sibili agıladı lahulalu aba abavıbali uami. Lidin nadı ibi hivı vidividin mu hidili mu hidili agıladı abalamılu aba abavıbali uami. ²³ Lihavıci hadıhu hen viañ haiabila iahaiaha nulidi nameñ abıben uami. Viañ naludi ma igilan aba abıben uami. Namılañ ciañ vidividin lulalula hisıñ hulan iamigali aba abıben uami. Namılañ uhalañ aba abıben uami.

Hulan ahica agılan ulan hitıñ hitıñ mavavıvi uami.

(Luki 6.47-49)

²⁴⁻²⁵ Lavıla Jisasi cihu hıve lama abami. Hulan mu hiji huaci dan agan ulan mavıben aba lıvi uami. La haca mise mavamava migua liba hekili iga valavıla liba agadı sabı hen ulan mavıci hinivi uami. Hinidaci avılı migidaci huıne sagan

vevi uami. Lavıla avılı hekili lagua vevıla mıjanikilici ala ma mıgaifivi uami. Hulan hamen agan ulan huaci vidividin sibañ mavıvi uami. Nibu hulan iadi piñ veve ciañ igahılahıla lubiahıllalı agan me uami. ²⁶⁻²⁷ Hulan mu hiji huaci apali agan nıbu hacıñ savu hıvı ulan mavıci hinivi uami. Hinidaci avılı hekili migidaci huıne sagan hekili vevi uami. Lavıla avılı hekili lagua vevıla nudı ulan agadı mıjanikilici sıkasikan mıgaifa sibili lıvi uami. Hulan hamen agan ulan huaci ma mavıvi uami. Nıbu hulan iadi ciañ igahılahıla ma lubiahıllalı agan me uami. ²⁸⁻²⁹ Jisasi agan hulan ibi dan me hinihini ciañ sulami. Asi di cian vidividin agadı lamalubilubi hisıñ hulan agılan ciañ sulavıhadami hamen ma sulami. Sula fıhalıcı hulan iamigali akape agılan igahılavıla i uavımı. Hulan nagañ ibi dan me hinihini ciañ sulılalı uavımı.

8

Jisasi abıcı hulan mu di lipılım lipılım agan sıvılamı.

(Maki 1.40-44 mu Luki 5.12-14)

¹ Jisasi agan halu vala migudaci hulan iamigali akape agılan nıbu hula uavımı. ² Uavidaci hulan mu lipılım lipılım dan agan Jisasi di piñ vemi. Vevıla Jisasi di igavıla mavın ciañ ciañ aba aba sañ migalifilibavıla nudı abami. Iadi Hekili uami. Nama iasan huaci mavın hiniavıla lipılım lipılım iadi hadipılı hivı hinilalı nagadı abınañ sıvılıci huaci lavıla hinivin uami. ³ Lici Jisasi hulan agadı hadipılı agadı mıñaigavıla abami. Viañ nasanı mavın hiniavıla nadı hadipılı agadı ci huaci lamin uami. Hameñ abıcı nudı lipılım lipılım agan lıhalıha sibañ sıvılamı. ⁴ Sıvılıci Jisasi nudı abami. Hulan iamigali limu hıhile agıladı abıminanı uami. Asi sañ sagalı igu igu hisıñ hulan agadı piñ uha uami. Uavıla nadı hadipılı agadı abalaminanı igam uami. Igıcı huaci lici Asi sañ sagalı igunañ hilam uami. Ciañ vidividin Mosesi libami agadı

lubiahilavila sagalı igunaj hilam uami. Sagalı igunaj hilici hulan iamigali agilan nadı iga iga abavibali uami. Nudi hadipili ci huaci li aba abavibali uami.

Jisasi agan sagan hali hisin agadi sibila hisin hulemili agadi huaci lamami.

(Luki 7.1-10)

5 Jisasi agan uavila Kapelineam haibila iahumi. Iahua hinidaci Lom haibila hisin agiladi sagan hali hisin agan vevila nusañ mavin cian cian iguavila abami. **6** Iadi Hekili uami. Iadi sibila hisin hulemili agan himuhimu hekili himavila iadi ulan hivi hinidi uami. Nudi henan agilan haba himavici aviba aviba hekili iga iga hinidi uami. **7** Lici Jisasi nudi abami. Vian uavila nudi huaci lamiben uami. **8-9** Lici sagan hali hisin agan Jisasi di abami. Iadi Hekili uami. Vian hulan huaci hima uami. Hamen sadan nama iadi ulan hivi uminan uami. Vian hulan ibi dan agadi lihu hivi hinilan uami. Sagan hisin hulemili agilan iadi lihu hivi hiniavilali uami. Hiniavidaci vian nulidi hej uhalan aba abidalin uavilali uami. Nej vehalan aba abidalin vehavilali uami. Sibila hisin hulemili agiladi sibila nagadi vihalan aba abidalin vihavilali uami. Cian pam abinan iadi sibila hisin hulemili agan huaci lim uami. **10** Lici Jisasi igahilavila i uami. Lavila limu cimila hulan iamigali nudi sivi uavimi agiladi abami. Vian naludi amin abadin uami. Sagan hali hisin nagan iasan hiji vidividin hekili siban lami uami. Isilaeli hidili agiladi hulan pabin avi hiji vidividin hamen ma lamavici igilan uami. **11** Vian naludi abadin agadi igahilhalan uami. Hulan iamigali akape uaian iahaiaha kilikili hisin uami. Uaian migumigu kilikili hisin uami. Nulidi fili tibi valavala vehavidaci Asi nulidi likilibali uami. Likilici nudi lihu hivi hinihini Ebilam Aisaki Jekopi ani ani agilan hula simin navibali uami. **12** Asi agan hidili maha Isilaeli hidili agiladi likilici nudi lihu hivi hinihini san abami uami. Agadi ala nulidi lahubali uami. Lahuci haiabila uvı hifili hekili dan hej hiniavibali

uami. Hinihini iliba iliba mika hikin lagulagu hiniavibali uami. **13** Lavila Jisasi sagan hali hisin agadi cihu abami. Uha uami. Udanañ akuaba akuaba agilasan hiji vidividin laminañ agan hamen ala libali uami. Lici hadihu hej ala nudi sibila hisin hulemili agan huaci limi.

Jisasi agan Pita abiaminu himuhimu himavila hinimi agadi huaci lamami.

(Mak 1.29-31 mu Luk 4.38-39)

14 Lici Jisasi agan Pita di ulan hej ivoumi. Ivoua igici Pita abiaminu agan himuhimu dan hiniavila ani hinimi. Nudi hadipili agan avin me lihumi. **15** Lidaci Jisasi nudi human agadi minaigici hadi vubiñ agan valami. Valici iahavila Jisasi san simin igunam.

Jisasi hulan iamigali akape himuhimu mu hidili mu hidili dan agiladi huaci lamami.

(Mak 1.32-34 mu Luk 4.40-41)

16 Uaian sijan sijan hilidaci hulan iamigali akape sudi sibili dan agiladi vivi Jisasi di piñ vavehavimi. Vavehavidaci sudi sibili agiladi aba aba lahudaci sudi sibili agilan hulan iamigali agiladi valavala uavimi. Lihavidaci cihu hulan iamigali akape himuhimu dan agiladi avi sikasikan huaci lamami. **17** Akuaba akuaba hadihu iahavimi agilasan ala vaka Asi agan nudi cian igalahalaha hisin hulan Aisaia san hiji igudaci nameñ abami. Nibu nuken lidaci himuhimu mu hidili mu hidili agilan aludi valavidaci huaci laci hinidalu uami. Lici Aisaia abami hamen laci ala limi.

Namilan ve vian hula hidihalan uami.

(Luki 9.57-60)

18 Hulan iamigali akape Jisasi di hañala huda hiniavimi. Hiniavidaci Jisasi nulidi igavila nudi hulemili agiladi abami. Idu hekili limu caba adeñ ivoumili uami.

19 Hamen abici hula mu Asi di cian vidividin agadi lamalubilubi hisin hulan agan vevila Jisasi di abami. Iavan uami. Abeba abeba hidibanañ hej vian avi nama hula hidiben uami. **20** Lici Jisasi nudi abami. Sudi injam agilan fili haca dan uami.

Havan agilan avi ular dan uami. Agadi ala Hulan di Ninañ nibu ani hinihini hisin uvıagan apali uami. ²¹ Lici nudi hulemili mu agan abami. Iadi Hekili uami. Nama iadi huaci valinan uavila iadi iavan di vali agadi haca mava hudavila hej nama hula uvin uami. ²² Lici Jisasi agan nudi abami. Hulan iasan hiji vidiividin ma lamavilali agilan vali me hiniavilali uami. Vana nibilan nuken hulan vali agiladi mavavibali uami. Nama ve viañ hula hidihha uami.

Jisasi agan hunje sagan agadidan avili aibubun ifami agadidan abici valavimi.

(Maki 4.36-41 mu Lukı 8.22-25)

²³ Lavila Jisasi huniga hivi migua migahinimi. Lici nudi hulemili agilan avi nibu hula miguavimi. ²⁴ La uavidaci Jisasi huniga tulı hej ani hisivami. Ani hisividaci hunje sagan hekili agan vemi. Veve avili agadi lidaci aibubun ifu ifu huniga tulı hivi migumi. Lidaci huniga agan luvia miguben aba limi. ²⁵ Lici Jisasi di hulemili agilan ua nudi miñaiualavila abavimi. Aludi Hekili uavimi. Aludi ahiliahuha uavimi. Alan amin ci avili nahimibalu uavimi. ²⁶ Lihavici Jisasi iaha nulidi abami. Namilan lidimilan uami. Namilan hulan hiji vidiividin apali me hinihini lidilan uami. Lavila iaha hunje sagan agadidan avili aibubun ifami agadidan abici valavimi. Valavici avili agan cihu havı me hinimi. ²⁷ Lici cihu abavimi. I uavimi. Hulan nana aki me hulan uavimi. La nibu avili agadidan hunje sagan agadidan abici valavi uavimi. Valavici avili agan havı me siban hiniidi uavimi.

Jisasi agan sudi sibili hulan ahica agiladi hivi hiniavihadami agiladi abici vala uavimi.

(Maki 5.1-17 mu Lukı 8.26-37)

²⁸ Jisasi agan nudi hulemili agilan hula huniga hivi Galili idu hekili limu caba hej ivouavimi. Ivouavici huniga agan Gadala haiabila hisin agiladi fili tibi hej ua itilamami. Lici hulan ahica sudi sibili dan agilan ve nudi igavimi. Nibilan sudi savu haca hivi ivo ani

^{8:24} 8.24 Sng 4.8   ^{8:26} 8.26 Sng 65.7, 89.9, 107.29, Mt 14.31, 16.8   ^{8:28} 8.28 Mk 5.1-2, Lu 8.26-27   ^{8:29} 8.29 Mk 1.23-24, Lu 4.34, 4.41   * ^{9:1} 9.1 Hadihu Kapelineam nibu Jisasi di haiabila hiniadami. Matiu 4.12-13 agadi igihalañ. ^{9:2} 9.2 Mt 8.10, Mk 2.3-5, Lu 5.18-20

hiniavihadami. Hej hinihini ivaveve hulan iamigali hihile agiladi havı ifu ifu sibili lamavihadami. Hamej sadañ hulañ iamigali agilan nulisan lidalida hibi nibilan hiniavihadami hej ma hidavihadami. ²⁹ Hulan ahica agilan Jisasi di igavila hej vidiividin livaliva abavimi. Nama Asi di Ninañ uavimi. Nama aludi aki liben aba lidanar uavimi. Alan sibili libalu agan mihin vakala hiniidi uavimi. Nama aki sañ alusañ avıha avıha iguben aba venar uavimi.

³⁰ Hamej aba aba hiniavidaci saban akape agilan atan tagilan hivi hinihini simin nana hidavimi. ³¹ Nana hidavidaci sudi sibili agilan Jisasi san mavın cian cian igu igu abavimi. Aludi lahuavila abinan alan huaci saban adagiladi hivi ivoua hinivilu uavimi. ³² Lihavici Jisasi nulidi abami. Alialañ uami. Uhalan uami. Lici sudi sibili agilan hulan ahica agiladi valavala saban agiladi hivi ivouavimi. Ivouavidaci saban sikasikan agilan haba hanjilavimi. Hanjila hanjila uavila uvı sibili idu caba hiniadami hej havala havala migumigu avili nahimavimi. ³³ Nahimavici hulan saban migilavihadami agilan igavila haba hanjilavimi. Hanjila hanjila haiabila hekili hej uavila akuaba akuaba saban agiladi hivi iahavidaci igavimi agilasañ hulan iamigali agiladi sulavimi. La hulan ahica sudi sibili dan agiladi hivi iahavidaci igavimi agilasañ avi sulavimi. ³⁴ Lihavici hulan iamigali haiabila hekili hej hisin agilan Jisasi di piñ vehavimi. Vevila nudi igavila lahupalu aba mavın cian cian namen abavimi. Nama aludi fili tibi nagadi valavila mu abila hivi uha uavimi.

9

Jisasi abici hulan mu di hicı human haba himavimi agilan huaci lihavimi.

(Maki 2.1-12 mu Lukı 5.17-26)

¹ Jisasi agan huniga hivi miguavila idu hekili limu caba cihu vemi. Vevila nudi nuken haiabila hej iahami.* ² Iaha hinidaci hulan mu di hicı human haba himavici vadim hivi pam hisivadami agadi

hava vavehavımı. Vavehavıcı Jisasi nulidi hiji vidiividin agiladi igami. Igavila hulan hicci human haba himavimi agadi abami. Ci iginan uami. Nama vidiividin hiniba uami. Nadı hugi agiladi ci hivin uami. ³ Lici Asi di cian vidiividin agadi lamalubilubi hisin hulan limu hihile agilan igahilavila nibilan nuken nukej abavimi. Hulan nagan Asi di uvisijsi viavila hulan mu nibu hula hugi apali hinilali agadi hugi hiviben aba li uavimi. ⁴ Lihavici Jisasi nulidi hiji agiladi igavila abami. Namilan aki san hiji sibili sibili lamalama hinidalan uami. ⁵⁻⁶ Vian hulan hicci human haba himavimi agadi aki liliñ namilan igavila namej abibalaj uami. Hulan di Ninañ nibu fili neñ hugi hivahiva hisin hulan ibi dan hinilali aba abibalaj uami. Aki me cian agadi huaci abiben uami. Vian nadı hugi ci hivin aba abiben ua nama iahavila uha aba abiben uami. Lavila hulan hicci human haba himavimi agadi abami. Nama iaha nadı vadim agadi via havavila nadı ulan hivi uha uami. ⁷ Lici hulan agan iaha nudi nukej ulan hen umi. ⁸ Udaci hulan iamigali agilan nudı iga iga lidalida abavimi. Asi hulan iamigali agilasaj ibi hekili igudaci hulan iamigali limu hihile agiladi huaci lamavadi uavimi. Lidiñ Asi di ibi miñjaiahavimi.

Matiu agan Jisasi ani ani uavimi.

(Mak 2.13-17 mu Luk 5.27-32)

⁹ Lihavici Jisasi agan iaha uavila Matiu di igami. Igici nibu huban san anim hilici vivi hisin ulan hen migahinimi. Lici Jisasi nudi abami. Nama venan ahica umili uami. Lici Matiu iaha Jisasi hula uavimi. ¹⁰ Uavila Matiu di ulan hen ivouavila simin hekili nana san migahiniavimi. Lihavidaci lusin sibili hisin agilan hula nulidi hulan limu hihile huban san anim hilici vihavihadami agilan hula vehavimi. Jisasi di hulemili agilan avi vehavimi. Ve hafalavila simin hekili navimi. ¹¹ Navidaci Falisi hidili agilan Jisasi di hulemili agiladi abavimi. Aki san naludi iaganalu agan lusin sibili hisin agilan hula simin navadi uavimi. Aki san nulidi hulan hihile huban san

anim hilici vivi hisin agilan hula simin navadi uavimi. ¹² Lihavici Jisasi agan cian agadi igahilavila namej abami. Hulan himuhimu apali agilan fim hahahaha hisin agiladi piñ ma uavilali uami. Hulan himuhimu dan agilan pam fim hahahaha hisin agiladi piñ uavilali uami. ¹³ Asi agan namej abami uami. Vian namilan sagali havi havi igulalañ agilasaj mavin ma hinilan aba abami uami. Vian hulan iamigali limu hihile agilan hulan iamigali limu hihile agilasaj mavin hinibini nulidi huaci lamalama agasaj pam mavin hinilan aba abami uami. Lavila Jisasi cihu abami. Namilan Asi hamen abami agasaj hiji lamihalañ uami. Vian hulan Asi di cian sihivia lubiahilavilali agiladi abidalij iadi hulemili hinibini san ma vemin uami. Vian hulan lusin sibili vihavilali agiladi abidalij iadi hulemili hinibini san vemin uami.

Jisasi agan simin valavala hinibini Asi di aba aba agasaj abami.

(Mak 2.18-22 mu Luk 5.33-39)

¹⁴ Lici hadihu hen ala Jon di hulemili agilan vevila Jisasi di abavimi. Alan Falisi hidili agilan hula Asi di abibalu aba simin valilalu uavimi. Agadi ala nadı hulemili agilan hamen ma lihavilali uavimi. ¹⁵ Lihavici Jisasi hive lama nulidi abami. Hulan mu iamigali sabiben aba livi uami. La nibu hinidaci namilan nudi isaima agiladi simin valavala iliba iliba hinibini san abilan nibilan hamen ma lihavivi uami. Mufili me hivi hulan agadi via uavici nudi isaima agilan nusan mavin lamalama simin hen valavivi uami. ¹⁶ Hamen abavila cihu hive lama abami. Hadi hilahila hutesi hasi agan filu dan hinidaci uami. Havili tibi hihis agadi via filu agadi hivi ma lama hicivi uami. Hamen lavila hadi hilahila hutesi agadi husici uami. Havili tibi hihis filu agadi hivi lama hicivi agan nigula nigula uavila lidimijici hadi hilahila hutesi hasi agan pilivi uami. Hihis agan hasi agadi lici pilivi uami. Pilici filu agan cihu hekili livi uami. ¹⁷ Hamen abavila cihu tibi hive lama abami. Limin

9:4 9.4 Sng 94.11, Mt 12.25, Lu 6.8, 9.47, Jo 2.24-25

9.10-11 Lu 15.1-2

9:11 9.11 Mt 11.19, Mk 2.16, Lu 5.30, 19.7

12.7, Mk 2.17, Lu 5.32, 1 Ti 1.15

9:14 9.14 Lu 18.12

9:15 9.15 Jo 3.29

9:5-6 9.5-6 Mk 2.5, 2.9-10, Lu 5.20, 7.48, Jo 5.8, 17.2

9:10

9:12 9.12 Mk 2.17, Lu 5.31

9:13 9.13 Hos 6.6, Mt

uain agiladı amiñ agiladı miti hihi agadı uami. Saban meme sigiti hicavici sibi hilici me hinihini hası lihavılalı agiladı hivi ma hapilavivi uami. Nulidi hivi hapilavici hinia huhilavici saban meme sigiti hası agilan vikuavici fili hivi mijia migavivi uami. Lihavici sibi hilici me agilan avi sibili lihavivi uami. Hameñ sadan limin uain agiladı amiñ agiladı miti hihi agadı uami. Saban meme sigiti hihi agiladı hicavici sibi hilici me hiniavılalı agiladı hivi pam hapilavılalı uami. Lihavidaci ahica hameñ huaci laci hiniavılalı uami.

Jisasi agan nadi mu himami agadi abici cihu hihi iahaiaha sanj uavila hibi cina iamigali mu agadi huaci lamami.

(Makî 5.22-43 mu Lukî 8.41-56)

¹⁸ Jisasi agan Jon di hulemili agilasan cian sulidaci manigali mu agan vevila mavin cian cian aba aba san nudi hici piñ migalifilibavila abami. Iadi nadi malicin sibañ himi uami. Nama ve uavila nadi human agadı nudi sabi hivi lamınan cihu hihi iaham uami. ¹⁹ Lici Jisasi iaha nudi hulemili agilan hula manigali agadı sivi uavimi.

²⁰⁻²¹ Uavidaci iamigali mu husin hibi hutesi hiniadami agan avi nibilan hula uavimi. Nibu husin hibi hutesi hinidaci huali human limu limu fihala hici limu ahica cijen umi. Iamigali agan hiji nameñ lamami. Vian nudi hadi hilahila hutesi agadı fidim heñ miñaigavila huaci liben uami. Lavila Jisasi di hulipin hulipin heñ uavila nudi hadi hilahila hutesi agadı fidim heñ miñaigami. ²² Miñaigici husin hibi hutesi hiniadami agan heñ valami. Valici Jisasi limu cimilavila iamigali agadı igavila abami. Ci iginan uami. Nama vidividin hiniha uami. Nama iasan hiji vidividin lamınan sadan Ası agan nadi ci huaci lami uami.

²³ Lavila Jisasi manigali agadı ulan uavila igici hulan hihile sai mahilavidaci hulan iamigali agilan ilıha ilıha ihuihu hekili lamavimi. ²⁴ Lihavidaci Jisasi nulidi abami. Namılañ uhalan uami. Nadi agan ma himi uami. Nibu havı ani hisivadi

uami. Lici hulan iamigali agilan nudı cian agasan niuñ liniavimi. ²⁵ Lihavici Jisasi hulan iamigali agiladı lahuci haiabila ivavehavimi. Ivavehavidaci Jisasi nadi agadı valı mikı piñ umi. Uavila nadi agadı human miyalıva miñaiahici lagulamami. ²⁶ Lici cian hiji agan fili tibi heñ sikasikan umi vemi.

Jisasi hulan ahica lamigan sibili agiladidan hulan sibisan mumia hiniadami agadidan huaci lamami.

²⁷ Lici Jisasi haiabila agadı valavila umi. Udaci hulan ahica lamigan sibili agilan sivi uu ula ula abavimi. Nama Deviti di iamilinu uavimi. Alusañ mavin hiniavila aludi huaci lamiha uavimi.

²⁸ Lihavidaci Jisasi ua nudi nukeñ ular hivi ivoumi. Ivoudaci hulan ahica lamigan sibili agilan nudı sivi ivouavimi. Ivouavici Jisasi nulidi abitihami. Vian naludi huaci lamalamama san hiji vidividin lamılañ ua hima uami. Lici nudi abavimi. Aludi Hekili uavimi. Alan hiji vidividin lamalu uavimi. ²⁹ Lihavici nulidi lamigan sabi hivi human lamavila abami. Namılañ iasan hiji vidividin lamılañ sadan akuaba akuaba san abilan agilan hameñ laci ala naludi hivi iahavıbali uami. ³⁰ Lici nulidi lamigan agilan huaci lihavici igasulavimi. Igasulavidaci nulidi vidividin sibañ abami. Akuaba akuaba naludi hivi iahavi agiladı lilañ hulan mu avi igahilavımidı uami.

³¹ Agadı ala nibilan fili tibi heñ hisin hulan iamigali sikasikan agiladı sulavimi. Jisasi nulidi huaci lamami agasan sulavimi.

³² Hulan ahica agilan Jisasi di vala uavidaci hulan mu sudi sibili dañ sibisan mumia hiniadami agadı via Jisasi di piñ vavehavimi. ³³ Vavehavici Jisasi sudi sibili agadı lahumi. Lahuci hulan sibisan mumia hiniadami agan cihu cian abami. Cian abidaci hulan iamigali agilan iga iga i uavimi. Vaka akuaba akuaba sibila hameñ agilan Islaeli fili tibi neñ ma iahavıhadami uavimi. ³⁴ Lihavici Falisi hidili agilan abavimi. Nibu sudi sibili agiladi manigali agadı vidividin hivi sudi sibili lahulalı uavimi.

Jisası hulan iamigali agılasan mavın lamami.

³⁵ Jisasıagan hαιabila hekili hekili hαιabila sudime sudime heŋ hidadamı. Hidahida Isilaeli hidili agiladi anam uları hivı ivo ivo hulan iamigali agiladi lamalubiadami. Así hulan iamigali likilici nudi lihu hivı hiniavibali agasan suladami. Sulasula hidahida hulan iamigali himuhimu dan agiladi huaci lamadami. Akuaba akuaba himuhimu mu hidili mu hidili hulan iamigali agiladi sibili lamavihadami agiladi avi lidaci huaci lihavihadami. ³⁶ Lidin hulan iamigali agiladi igidaci sabarı sipsipi iagan apali agilan me hiniavihadami. Hinihini ninanadi mavacın me uava iahuiahu hiniavihadami. Lihavidaci Jisası nulisan mavın hekili lamami. ³⁷ Lavila nudi hulemili agiladi hive lama abami. Hualabila hisin simiŋ akape ci midı lihuavi uami. Agadi ala hualabila agadi sibila vivi simiŋ migudibaliba hisin hulan akape hima uami. ³⁸ Namilan hualı iaganu agadi abitihihalan uami. Abitihilan nıbu nudi sibila hisin hulan agiladi abici uavila nudi simiŋ agiladi migudibavibali uami.

10

Jisası hulan human limu limu fihala hicı limu ahica cijıŋ agiladi libimıŋjami.
(Makı 3.13-19 mu Lukı 6.12-16)

¹ Jisası nudi hulemili human limu limu fihala hicı limu ahica cijıŋ agiladi abici nudi piŋ vehavimi. Vehavici sudi sibili lahuavibali aba nulisan ibi igu igu umi. Akuaba akuaba himuhimu mu hidili mu hidili hulan iamigali agiladi sibili lamavihadami agiladi avi lihavidaci huaci lihavibali aba ibi igu igu umi. ² Hulan libimıŋjami agiladi ibi nameŋ. Mu Saimon. Jisasıagan Saimon di ibi mu lamavila abami. Pita uami. Mu Saimon imanu Edilu. Mu Sebedi ninanu Jemisi. Mu Jemisi imanu Jon. ³ Mu Filipi. Mu Balitolomiu. Mu Tomasi. Mu Matiu. Matiu nıbu huban saŋ anım hilici vihadami. Mu Alifiusı di

ninanu Jemisi. Mu Tadiusi. ⁴ Mu Saimon. Saimon nıbu Seloti hidili. Mu Judası. Nudi ibi mu Isikaliotı. Hulan nıbu ala Jisası di ilasami.

Jisası hulan libimıŋjami agılasan ibi igumi.
(Makı 6.7-13 mu Lukı 9.1-5)

⁵ Jisasıagan hulan human limu limu fihala hicı limu ahica cijıŋ sibila vivi san libimıŋjami agiladi milibaliba abami. Hulan iamigali hidili mu mu agiladi piŋ umilan uami. Samalia fili tibi hisin agiladi haibila mu mu ivoumlan uami. ⁶ Isilaeli hidili hulan iamigali agilan sabarı sipsipi abeba abeba uu haba sıvıla sıvıla hinihini me hiniavilalı uami. Namilan nulidi piŋ uhalaŋ uami. ⁷ Uavila nulidi nameŋ abihalaŋ uami. Asíagan hulan iamigali agiladi amıŋ ci likilici nudi lihu hivı hiniavibali aba abihalaŋ uami. ⁸ Lavila hulan iamigali himuhimu dan agiladi huaci lamihalaŋ uami. Hulan iamigali himavila valı hiniavici abilan cihu hihı iahavim uami. Hulan lipilim lipilim dan agiladi huaci lamihalaŋ uami. Hulan sudi sibili dan agiladi iga iga sudi sibili agiladi lahuhalan uami. Namilan nulidi ahiliyahuihu san Asíagan vidividin hamen agiladi nalusan igulalı uami. Namilan vidividin hamen agiladi anım hilici hivı ma lavılan uami. Asíagan nudi nuken hiji hivı nalusan vidividin agadi havı igulalı uami. Hameŋ sadan namilan hulan iamigali limu hihile agiladi ahiliyahudalan huaci lihavidaci akuaba akuaba hibin vivi san abimilan uami. ⁹⁻¹⁰ Hulan sibila vivi vubin fihalavılalı agilasaŋ simiŋ igunavilalı uami. Hameŋ ala nalusan avi simiŋ igunavibali uami. Hameŋ sadan namilan simiŋ lavalava san anım hilici liba goli liba siliva liba kapa hivı vihavalı agiladi naludi anım hilici vanı hivı hudavıla via umilan uami. Vanı hala agiladi via umilan uami. Hici sigiti agiladi via umilan uami. Kili limi minjalıva hidahida hisin agiladi avi via umilan uami. ¹¹ Namilan

uavila akuaba me haiabila hiv iahavila uami. Haiabila hej hisin hulan mu naludi huaci migilibali agasan abitihatih suhila suhila hidihalan uami. Suhila suhila hida igavila nibu hula laci hinihalan uami. La haiabila mu hiv ubalu aba nudj hej vala uhalan uami. **12** Uavila ulan mu hiv ivouavila uami. Hulan iamigali ulan hej hiniavilal agiladi namej abihalan uami. Asiagan naludi huaci lamibali aba abihalan uami. **13** Lilan hulan iamigali ulan hej hiniavilal agilaj naludi igavila hijinalavici uami. Naludi cian huaci agan nulidi huaci lamici nulidi humiga agilaj simi hiniavibali uami. Agadi ala naludi igavila ma hijinalavici uami. Ha cian huaci agan namilan hula laci hinibali uami. **14** Ua iahulan haiabila hej hisin agilaj naludi cian igahilahila sanj valavila nalusan ulan ma iguavici uami. Ulan haiabila agadi vala ubalu aba hic ibili ifilan migici uhalan uami. Lilan hulan iamigali haiabila hej hisin agilaj igavila hiji lamalama abavibali uami. Ha alan ma abimili ve aludi ulan hiv hinhini cian sulavidaci igahilal agasan hic ibili ifavici migici uavadi aba abavibali uami.* **15** Vian naludi amin abadin uami. Asi hulan iamigali cian hiv lamibali agadi mihin hekili agan iahici nibilan vihili hekili igavibali uami. Sodom haiabila Gomola haiabila agiladi fili tibi hisin himavimi agilaj vihili igavibali hamen agadi ma igavibali uami. Vihili hekili siban agadi igavibali uami.

*Vihili mu hidili mu hidili iahavibali uami.
(Maki 13.9-13 mu Luki 21.12-17)*

16 Lavila Jisasi cihu abami. Ci igilan uami. Vian naludi abili sabaj sipsipi agilan sudi injam alihan alihan uavilal hamen ubalan uami. Namilan hiji sihivia igahilahila lahu hidavilal hamen hidihalan uami. Havan ibilabi hidavilal hamen hidahida akuaba lusin sibili vivi sanj ma igahilbalan uami. **17-18** Namilan sihivia

10:12 10.12 Lu 10.5-6   **10:14** 10.14 HJL 18.6   * **10:14** 10.14 Maki 6.11 agadi igihalan. Hulan Jisasi libimijami agiladi manasij 13.51 agadi avi igihalan.   **10:15** 10.15 HM 19.24-28, Mt 11.24, Ju 1.7   **10:16** 10.16 Lu 10.3, Jo 10.12, HJL 20.29, Lom 16.19, 1 Ko 14.20, Ef 5.15-16   **10:17-18** 10.17-18 Mt 24.9, HJL 25.23, 27.23-24   **10:17-18** 10.17-20 Mk 13.9-11, Lu 12.11-12, 21.12-15   **10:20** 10.20 Jo 14.26, 1 Ko 2.4-5   **10:21** 10.21 Mai 7.5-6, Mt 10.35, Lu 21.16
10:22 10.22 Mt 24.9, 24.13, Mk 13.13, Lu 21.17, Jo 15.18-21   **10:23** 10.23 Mt 16.28   **10:24** 10.24 Lu 6.40, Jo 13.16, 15.20   **10:25** 10.25 Mt 9.34, Mk 3.22, Lu 11.15

siban migilihala uami. Namilan iadi cian lubiahilala sadaj naludi cian hiv lamalama san cihu tiba agiladi piy vivi uavibali uami. Lihavidaci nulidi anjam ular mu mu agiladi hiv ivo ivo hinidalan nibilan naludi vigilavibali uami. Lidin naludi miyamagilamagila huban agiladi piy vivi uavibali uami. Manigali fili tibi hiti migilavibali agiladi piy vivi uavibali uami. Hamen lihavidaci namilan nulisada hidi mu mu agilasada Asi di cian sulihalan uami. **19** Nibilan naludi cian hiv lamalama san vivi uavidaci namilan hiji cuvili cuvili lamimilan uami. Alan iabi ak ubalu aba hiji cuvili cuvili lamimilan uami. Naludi abavibali hadihu Asi di Amin agan nalusa hiji igudaci cian abibalan uami. **20** Namilan nuken ma abibalan uami. Naludi Iaganalu Asi di Amin agan nalusa hiji igudaci abibalan uami. **21** Hulan mu nudj isaimahalinu agiladi ifihimuhimu san huban agiladi piy via ubali uami. Iagagalinu agilan ninanadinu agiladi hamen ala lihavibali uami. Ninanadinu agilaj iamiagagalnu agiladi nagili lamalama hulan hihile agiladi abavidaci nulidi ifihimavibali uami. **22** Namilan iadi ibi hiv sibila vibalan sadaj hulan iamigali sikasikan agilan nalusa igivi hiniavibali uami. Hulan iamigali hiji vidividin dan hinhini vihili mu mu agiladi havahava hiniavila himavici uami. Ha Asi agan nulidi ahilahudaci huaci hamen laci hamen laci hiniavibali uami. **23** Hulan iamigali haiabila mu hisin agilan naludi sibili lamavici uami. Hanila haiabila mu hiv uhalan uami. Vian naludi amin abadin uami. Isilaeli hidili agiladi haiabila sikasikan agiladi hiv sibila ma vi fihaliman lidalan Hulan di Nina agan vebali uami. **24** Sih cian hisin hulemili agan nudj manasij sihi hisin agadi ma livalilal uami. Sibila hisin hulan agan avi nudj manigali agadi ma livalilal uami. **25** Sih cian hisin

hulemili agan nudı manasın sihi hisin me hinici uami. Ha ci uami. Sibila hisin hulan agan nudı manigali me hinici uami. Han avi ci uami. Ulan iaganu agadi Belisebuli aba abavalı uami. Nudı hulemili agıladı avi ibi sibili sibaŋ agıladı lamavıbali uami.*

Ası san pam lidihalaŋ uami.

(Luki 12.2-7)

26 Lavıla Jisasi cihu abami. Ası agan mufili akuaba akuaba sıvıla sıvıla hiniavılalı agıladı lidaci cihu haiabila iahavıbali uami. Hulan iamigali agılaŋ akuaba akuaba cian nifili hisin agıladı igahılavıbali uami. Hameŋ sadan hulan hihile naludi sibili lamıbalı aba lıhavılalı agılaŋ lidimilan uami. **27** Vian cian hifili hivi naludi abin agadi uami. Namılan uaiadi hivi sulihalaŋ uami. Akuaba cian nifili ciki igahıllalaŋ agıladı uami. Haiabila lagulamalama ula ula abıhalan uami. **28** Hulan naludi ifihımavílalı agılaŋ lidimilan uami. Nıbu naludi huaci ifihımuhimu naludi amiŋ agıladı vivi avıŋ hivi havalıdaci miguavıbali uami. **29** Namılan igilalaŋ uami. Hulan iamigali agılaŋ havan ciki ciki ahica agıladı anım hilici pabin ciki hivi lavavılalı uami. Havın agılaŋ sudime ciki ciki sibaŋ uami. Agadı ala naludi Iaganalu Ası agan havan agıladı sıhıvia sibaŋ migililalı uami. Migila migila hinidaci havan mu akuaba lici himılalı agadi nıbu igilalı uami. **30** Ası naludi iga fihalıllalı uami. Lidiŋ naludi hali minı agıladı ci lugıla fihalıllalı uami. **31** Naludi amiŋ agılaŋ Ası dı Amin me sadan namılan havan ciki ciki akape agıladı lıvalıllalaŋ uami. Hameŋ sadan namılan lidimilan uami.

Alan Jisasi dı hulemili hima aba abımlan uami.

(Luki 12.8-9)

32 Lavıla Jisasi cihu abami. Hulan mu agan hulan iamigali limu hihile agıladı hivi

uavıla nameŋ abici uami. Vian Jisasi dı hulemili hinilan aba abici uami. Vian avi iadi Iavan iahua hivi hinilalı agadı abıben uami. Nıbu iadi hulemili aba abıben uami. **33** Agadı ala hulan mu agan hulan iamigali limu hihile agıladı hivi uavıla nameŋ abici uami. Vian Jisasi dı hulemili hima aba abici uami. Ha vian avi iadi Iavan iahua hivi hinilalı agadı abıben uami. Nıbu iadi hulemili hima aba abıben uami.

Hulan iamigali agılaŋ Jisasi hula hinihini san mavın hekili hiniavım uami.

(Luki 12.51-53 mu Lukı 14.26-27)

34 Lavıla Jisasi cihu abami. Namılan hiji nameŋ lamımlaŋ uami. Jisasi nıbu fili neŋ hinihini sagan abamigılamıgıla san vemi aba abımlaŋ uami. Vian sagan abamigılamıgıla san ma vemin uami. Vian sagan libalıba san puia hutesı vavemin uami. **35** Vian hulan iamigali nıbılan nukeŋ nukeŋ nagili lamalama san vemin uami. Ninanu agan iaganu dı nagili lamıbalı uami. Nadinu agan iaminu dı nagili lamıbalı uami. Nabenu agan amıjinu dı nagili lamıbalı uami. **36** Hulan mu agadı abinu ninanadinu ajihalinu ulan pabin hivi hiniavılalı agılaŋ iaha nudı nagili lamavıbali uami. **37** Hulan mu iamiaganu san pam mavın hekili sibaŋ hinihini agan uami. Vian hula hinihini san mavın hekili sibaŋ ma hinilalı uami. Nıbu iadi hulemili ma hinibali uami. Hulan mu nudı ninanadinu san mavın hekili sibaŋ hinihini agan uami. Vian hula hinihini san mavın hekili sibaŋ ma hinilalı uami. Nıbu iadi hulemili ma hinibali uami. **38** Hulan mu vıhılı havahava vian hula hidahıda san valıllalı agan uami. Nıbu iadi hulemili ma hinibali uami. **39** Hulan mu nudı hadipili hihı hinihini agasaŋ pam hiji lamalama hinici uami. Nudı amiŋ agan huaci hamen laci hamen laci ma hinibali uami. Agadı ala hulan mu iasan pam igahılahıla nudı hadipili agadı vana sibili lım aba abici

* **10:25** 10.25 Belisebulı dı ibi mu Satan. Matiu 12.22-28 agadı igihalaŋ. **10:26** 10.26 Mk 4.22, Lu 8.17 **10:28** 10.28 Ais 8.12-13, Lu 12.4, Je 4.12, 1 Pi 3.14 **10:30** 10.30 Lu 21.18, HJL 27.34 **10:31** 10.31 Mt 6.26, 12.12 **10:32** 10.32 Lu 12.8, Lom 10.9-10, CHL 3.5 **10:33** 10.33 Mk 8.38, Lu 9.26, 2 Ti 2.12 **10:34** 10.34 Lu 12.49-53 **10:35** 10.35-36 Mai 7.5-6 **10:36** 10.36 Sng 41.9, 55.13 **10:37** 10.37 Lo 33.9, Lu 14.26 **10:38** 10.38 Mt 16.24, Mk 8.34, Lu 9.23 **10:39** 10.39 Mt 16.25, Mk 8.35, Lu 9.24, 17.33, Jo 12.25

uami. Nudi amin agan huaci hamen laci hamen laci hinibali uami.

*Hulañ mu agan hulañ mu di ahiliyahuci
Asi agan nusañ akuaba akuaba huaci huaci
agiladi igubali uami.*

(Makî 9.41)

40 Lavila Jisasi cihu abami. Hulañ mu nalusañ hijinalilalı agan iasañ avi hijinalilalı uami. Hulañ mu iasañ hijinalilalı agan Asi iadi abici vemin agasan avi hijinalilalı uami. **41** Hulañ mu agan Asi di cian igalahalaha hisin hulañ agadı igavila hiji nameñ lamibali uami. Hulañ nagan Asi di cian igalahalaha hisin hulañ aba abibali uami. Hameñ hiji igahilavila nudi ahiliyahuci uami. Asi agan nusañ akuaba akuaba huaci huaci igubali uami. Akuaba akuaba huaci huaci nudi cian igalahalaha hisin hulañ agilasın igulalı hamen agiladi igubali uami. Hulañ mu agan hulañ Asi di cian sihivia lubiahililalı agadı igavila hiji nameñ lamibali uami. Hulañ nagan Asi di cian sihivia lubiahililalı aba abibali uami. Hameñ hiji igahilavila nudi ahiliyahuci uami. Asi agan nusañ akuaba akuaba huaci huaci igubali uami. Akuaba akuaba huaci huaci hulañ nudi cian sihivia lubiahililalı agasan igulalı hamen agiladi igubali uami. **42** Hulañ mu agan Jisasi di hulemili mu ibi apali agadı igavila hiji nameñ lamibali uami. Hulañ nagan Jisasi di hulemili aba abibali uami. Hameñ hiji igahilavila nudi huaci lamavila avili vumili iguci uami. Asi agan akuaba akuaba huaci huaci agiladi hulañ agasan igubali uami. Vian naludi amin abadin uami. Akuaba akuaba huaci huaci Asi nusañ igubali agilan ma sibili lihavibali uami.

11

Avili hivi miñamigu miñaiahaaha hisin hulañ Jon agan nudi hulemili agiladi abici uavimi.

(Lukî 7.18-35)

10:40 10.40 Mk 9.37, Lu 9.48, 10.16, Jo 13.20

Mk 9.41, Ib 6.10

11:2-3 11.2-3 Mal 3.1, Mt 14.3-4

agan Asi Isilaeli hidili agiladi ahiliyahuci huaci hiniavibali agasan abami. Aisaia 35.1-7 agadıdan Aisaia 61.1-4 agadıdan igihalan.

11:6 11.6 Mt 13.57, 26.31

11:7 11.7 Mt 3.5

1 Jisasi agan nudi hulemili agiladi sihivia sibañ lamalubilubi abami. Abici ci lici iaha haiabila agadı valavila umi. Ua Galili fili tibi agadı haiabila mu hivi mu hivi hidahida hulañ iamigali agiladi lamalubilubi Asi di cian agadı nulisan suladami. **2-3** Lidaci

Jon agan limin sibili ular hivi hinihini Jisasi Kilaisi akuaba akuaba limi agadı cian hiji igahilami. Lavila nudi hulemili agiladi abici uavila Jisasi di abavimi. Jon agan nadı nameñ abalı uavimi. Asi agan hulañ mu vebali agasan abami aba abalı uavimi. Asi hamen abami ha nasan ala abami ua hulañ mu san migilibalı agasan abami aba abalı uavimi.

4 Lihavici Jisasi nulidi abami. Namılañ uavila Jon di sulihalan uami. Akuaba akuaba cian igahililan agiladi sulihalan uami. Akuaba akuaba igilan agilasın avi sulihalan uami. **5** Lamigan sibili sibili agilan cihu igasulavilalı aba abihalan uami. Hici sibili sibili agilan cihu huaci hidavilalı aba abihalan uami. Hulañ lipilim lipilim dan agilan huaci lidin lipilim lipilim apali hiniavilalı aba abihalan uami. Hijı uavauava dan agilan cihu huaci lidin cian igahilavilalı aba abihalan uami. Hulañ himavilalı agilan cihu hihı iahavilalı aba abihalan uami. Hulañ iamigali akuaba akuaba apali agilan Asi di cian igahilavilalı aba abihalan uami.* **6** Vian sibila vilan agiladi iga iga hiji vidividin dan hinihini hiji vidividin ma valavilalı agilan hijinalavibali uami.

7 Lici Jon di hulemili agilan cihu uavimi. Uavidaci Jisasi agan Jon nıbu fili tibi kili humisi akuaba apali hej hiniadami agasan igahilavila hulañ iamigali agiladi nameñ abami. Namılañ fili tibi kili humisi akuaba apali hej ulalan uami. Ha huñe veve suhan agiladi miñasese lilalı agadı iga iga san ma ulalan uami. **8** Namılañ hulañ mu hadi hilahila huaci huaci lamilalı agadı iga iga san ma ulalan uami. Hulañ hadi hilahila huaci huaci lamavilalı agilan uami. Nıbilan

10:41 10.41 1 Kin 17.10, 2 Kin 4.8 **10:42** 10.42 Mt 18.5-6, 25.40,

* **11:5** 11.5 Vaka Asi di cian igalahalaha hisin hulañ Aisaia

agan Asi Isilaeli hidili agiladi ahiliyahuci huaci hiniavibali agasan abami. Aisaia 35.1-7 agadıdan Aisaia 61.1-4 agadıdan

igihalan. **11:9** 11.9 Lu 1.76

manigali fili tibi mu mu migilavilalı agiladı ulan hivi hiniavilalı uami. ⁹ Namilanakuaba akuaba iga iga saj ma ulalan uami. Asi di cian igalahahaha hisin hulan Jon di iga iga saj ulalan uami. Vian naludı abadin agadı igahılıhalan uami. Jonagan Asi di cian igalahahaha hisin hulan sikasikan agiladi livalilalı uami. ¹⁰ Nusanj

ala Asi di manasın hekili agan nameñ abami uami. Asi agan Ninanu di abi aba abami uami. Ci iginan ababi aba ababi abami uami. Vian abilin hulan mu iadi cian aba aba hisin agan hali ubali aba abi aba abami uami. Udacı nama sivi ubanan aba abi aba abami uami. Nibu hali uavila hidahida nasaj hibi me vicibali aba abi aba abami uami. ¹¹ Vian naludı amin abadin uami. Asi igidaci Jon hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaiahiaha hisin agan hulan iamigali fili neñ hiniavilalı agiladi livalavila ibi hekili dan hnilali uami. Agadı ala Asi agan hulemili mu ibi apali hamen agadı vici nudı lihu hivi hnilali agan Jon di livala ibi hekili dan hnilali uami. ¹² Hamen

sadañ hulan vidividin dan agilan hiji nameñ lamavilalı uami. Asi agan aludi likilici nudı lihu hivi hnilbalı aba abavilalı uami. Lidin mu hidili mu hidili sagan me libaliba alusaj vihili mu mu agiladi iguavilalı uami. Hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaiahiaha hisin hulan Jon agan cian sulidaci hamen lihavilalı uami. La iabi neñ avi hamen ala lihavadi uami.* ¹³ Asi di cian igalahahaha hisin hulan agilan uami. Hulan Asi di cian vidividin Mosesi libami agadı iga iga abavilalı agilan uami. Asi hulan iamigali likilici nudı lihu hivi hiniavibali agasan abavihadami uami. Aba aba hiniavidaci hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaiahiaha hisin hulan Jon agan iahami uami. ¹⁴ Namilan iadi cian nagadı igahılıben aba igahılıhalan uami. Asi di manasın hekili agan nameñ abami uami. Elaija amin ci vebali aba abami uami.

Ha hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaiahiaha hisin hulan Jon vebali agasan abami uami. ¹⁵ La abami. Hulan iamigali hiji dan lici cian nagadı sihivia sibarı igahılıvı uami. ¹⁶ Vian hulan iamigali iabi neñ hinidalan nalusañ hive lama abiben uami. Namilan ninanadi mutin vivi sabılım hivi migahiniavivi agilan me uami. Lavila ninanadi limu hihile agiladi ulavila abavivi uami. ¹⁷ Alan sai mahlidamili namilan ma sicilan aba abavivi uami. Alan hulan valı agasan mavın cian cian dan sihi iahidamili namilan ma mavın miñamija ilihilañ aba abavivi uami. ¹⁸ Lavila cihu ala abami. Avili hivi miñamigu miñaiahiaha hisin hulan Jon agan vevila maci ma nilali uami. Limin uain agiladi amin agiladi miti avi ma nilali uami. Lidaci nibilan abavilalı uami. Sudi sibili nibu hula hiniabi aba abavilalı uami. ¹⁹ Hulan di Ninañ agan vevila maci nilali uami. Limin uain agiladi amin agiladi miti nilali uami. Lidaci nameñ abavilalı uami. Nibu maci nana saj pam igahılılalı aba abavilalı uami. Nibu limin uain agiladi amin agiladi miti nana saj pam igahılılalı aba abavilalı uami. Nibu lusin sibili hisin agiladi nagili huaci hnilali aba abavilalı uami. Nulidi hulan hihile huban saj anım hilici vihavilalı agiladi avi nagili huaci hnilali aba abavilalı uami. Nibilan hamen abavilalı uami. Agadı ala hulan iamigali Asi di hiji hutesi agadı lubiahılıvıdaci hulan limu hihile agilan nulidi iga iga abavilalı uami. Asi di hiji nibu huaci sibarı aba abavilalı uami.

Hulan iamigali hihile agilan cian ma igahılıvımi.

(Luki 10.13-15)

²⁰ Jisasi agan haiabila mu hivi mu hivi hidahida vidividin mu hidili mu hidili agiladi abalamadami. Agadı ala hulan iamigali agilan nulidi lusin sibili sibili agiladi ma valavihadami. Lihavidaci haiabila heñ hisin agilasaj cian vidividin

11:10 11.10 Mal 3.1, Mk 1.1-2, Jo 3.28   **11:12** 11.12-13 Lu 16.16 * **11:12** 11.12 Giliki cian agan sihivia haiabila iaha ma abi. Agadı ala hulan limu hihile hiji nameñ lamavilalı. Jisasi agan nameñ abami uavilalı. Islaeli hidili limu hihile agilan hiji nameñ lamavilalı aba abami uavilalı. Sagan libavila Lom haiabila hisin agiladi lahumili aba abavilalı aba abami uavilalı. Hamen limili Asi hulan iamigali agiladi likilici nudı lihu hivi hinihini agan fili neñ hnilali aba abavilalı aba abami uavilalı. **11:14** 11.14 Mal 4.5, Mt 17.10-13, Mk 9.11-13   **11:18** 11.18 Mt 3.4   **11:19** 11.19 Mt 9.10-14, Lu 7.35   **11:21** 11.21-22 Ais 23.1-18, Ese 26.1-28.26, Jol 3.4-8, Amo 1.9-10, Jna 3.6, Sek 9.2-4

namen abami. **21** Hulan iamigali Kolasin haiabila hisin namilan vihili igibalan uami. Hulan iamigali Betisaida haiabila hisin namilan avi vihili igibalan uami. Vian namilan hula hinihini Asi di vidividin mu hidili mu hidili agiladi abalamidalin igilalan uami. Agadi ala namilan naludi lusin sibili sibili agiladi ma valilalan uami. Vian Asi di vidividin mu hidili mu hidili hamen agiladi abalamalama sanj Taili haiabila ma uacin uami. Vian ua nulisan vidividin mu mu hamen agiladi abalamidalin igavalii padan lusin sibili sibili agiladi vakaci valavivi uami. Lavila havili hasi hasi agiladi libavila migahiniihini avinibili agiladi vivi minjaipalavivi uami. Saidon haiabila hisin nibalan avi hamen laci ala lihavivi uami. **22** Vian naludi abadin agadi igahilihala uami. Asi hulan iamigali cian hivi lamibali agadi mihiij hekiliagan iahici uami. Kolasin haiabila hisin Betisaida haiabila hisin namilan mihiij hej ala vihili hekili igibalan uami. Taili haiabila hisin Saidon haiabila hisin igavibali hamen agadi ma igibalan uami. Vihili hekili siba uami agadi igibalan uami. **23** Kapelineam haiabila hisin namilan namej abilalan uami. Alan Asi di haiabila uavila ibi hekili dan hibalu aba abilalan uami. Agadi ala hima siba uami. Namilan migua sudi fili haiabila hej avaha avaha iga iga hinibalan uami. Vian naludi hivi hinihini vidividin mu mu agiladi abalamilan uami. Hulan mu Sodom haiabila uavila vidividin hamen agiladi abalamidaci igavihadami padan uami. Ha haiabila hej hisin hulan iamigali agilan malicin hanibun hiniavivi uami. **24** Vian naludi abadin agadi igahilihala uami. Namilan vidividin mu mu agiladi igilalan uami. Agadi ala lusin sibili ma valilalan uami. Asi hulan iamigali cian hivi lamibali agadi mihiij hekiliagan iahici hulan iamigali lusin sibili ma valilalan namilan vihili hekili igibalan uami. Sodom haiabila hisin himavimi agilan vihili igavibali hamen agadi ma igibalan uami. Vihili hekili siba agadi igibalan uami.

11:23 11.23 HM 19.24-28, Ais 14.13-15

Mt 28.18, Jo 1.18, 3.35, 10.15, 17.2, Fl 2.9

2.6 **11:30** 11.30 1 Jo 5.3

11:24 11.24 Mt 10.15, Lu 10.12

11:25 11.25 1 Ko 1.26-29

11:27 11.27

11:28 11.28 Jer 31.25

11:29 11.29 Jer 6.16, Sek 9.9, Jo 13.15, Fl 2.5, 1 Jo

*Jisasijijjalavila Iaganu di huaci uami.
(Luki 10.21-22)*

25 Hadihu Jisasij agan Asi di abami. Iava uami. Nama akuaba akuaba fili hisin uaian susu hisin agiladi migililana uami. Iadi Iava nama huaci siba uami. Nama akuaba agiladi minjasivili dana hulan hiji hutesi hutesi dan agilan ma igavilali uami. Sihi cian hekili ivaval agilan avi ma igavilali uami. Lihavidaci hulemili hiji apali me agilasan pam abalamilan uami. **26** Iava vian nadu huaci aba abadin uami. Nama nadu nukej hiji agadi lubiahilahila hamen lilana uami. **27** Lavila Jisasij cihu nulidi abami. Iadi Iava agan abici vian pam akuaba sikkikan agiladi migililan uami. Hulan iamigali agilan Ninanu di ma igavilali uami. Iaganu laci Ninanu di igilali uami. Iaganu avi hamen laci ala uami. Ninanu laci Iaganu di igilali uami. Ninanu agan hulan iamigali hihile agiladi abalamidaci Iaganu di hej igavilali uami.

28 La cihu namej abami. Hulan iamigali avaha avaha iga iga vihilifilala namilan iadi piñ vehala uami. Vevila vian hula hinihini alusibalan uami. **29** Vian akuaba alusinan vihili igu igu hisin agiladi ma lilan uami. Vian hulan iamigali agilan hula simi hinilan uami. Lidin iadi nukej ibi ma minjaiahilan uami. Vian hamen lidalin naludi hiji humigaj agilan simi hiniavidaci huaci hinilalan uami. Namilan iadi iga iga iadi lihu hivi hinihini iadi cian lubiahililalan uami. Hamen lidin kili tibi saban bulimakau sabi hivi lama libihahavici akuaba magilavilali hamen agiladi havilalan uami. **30** Kili tibi me naludi sabi lamilan agiladi huaci havibalan uami. Akuaba akuaba namilan havahava san igulan agilan vihili apali uami.

12

*Jisasij agan Isilaeli hidili agiladi alusisi mihiij agasan abami.
(Maki 2.23-28 mu Luk 6.1-5)*

1 Mu tibi Isilaeli hidili agiladi alusisi mihin hivi Jisasi agan nudu hulemili agilan hula uavimi. Hibi pilu mu halihah cahu uit hualabila alihan hiniadami hen uavimi. Uavidaci nudu hulemili agiladi humigan ibilici halihah cahu uit hilici agiladi likila likila navimi. **2** Lihavidaci Falisi hidili agilan igavila Jisasi di abavimi. Ci iginan uavimi. Alan alusisi mihin hivi hamen ma lilalu uavimi. Nadu hulemili agilan aki san hamen lihavi uavimi. Ha nibu hibun uavimi.* **3-4** Lihavici Jisasi cihu nulidi abami. Mu tibi Deviti nudu hulemili agilan hula humigan san himavimi uami. Lavila Deviti agan Asi di havili ulan caba hen umi uami. Uavila maci agiladi vimi uami. Maci Asi san sagali iguavimi agiladi vave haiabila lamavici hiniavimi agiladi vimi uami. Hulan havi havi hisin agilan maci agiladi ma navihadami uami. Ha nibu hibun uami. Asi san sagali igu igu hisin hulan agilan pam maci agiladi navihadami uami. Agadi ala Deviti nibu nami uami. Navila nudu hulemili agilasan avi iguci navimi uami. Namilan Deviti akuaba akuaba limi agasan cian Asi di manasin hekili hivi libavici hinilal agadi ma akua igilalan uami. **5** Asi san sagali igu igu hisin hulan agilan alusisi mihin hivi Asi di anjam ulan hekili hen uu sibila vihavilal uami. Lidin alusisi mihin hisin cian vidividin agadi lulalula sibila vihavilal uami. Cian vidividin Mosesi libami agan sagali igu igu hisin hulan agilan sibila hamen agiladi alusisi mihin hivi avi vivi san abami uami. Hamej sadan nibilan hugi apali hiniavilal uami. Namilan cian vidividin Mosesi libami agadi ma akua igilalan uami. **6** Vian naludi abadin agadi igahilihalan uami. Hulan mu nej hinilal agan Asi di anjam ulan hekili agadi livala ibi hekili danj hinilal uami. **7** Asi agan namen abami uami. Vian namilan sagali havi havi igulalan agilasan mavin ma hinilan aba abami uami. Vian hulan iamigali

limu hihile agilan hulan iamigali limu hihile agilasan mavin hinhini nulidi huaci lamalama agasan pam mavin hinilan aba abami uami. Lavila Falisi hidili agiladi abami. Namilan hamen lavila hulan hugi apali agilasan vihili igu igu san mu cian mu cian ma abivalan uami. **8** Hulan di Nina aga nibu Isilaeli hidili agiladi alusisi mihin agadi manigali uami.

*Alusisi mihin hivi Jisasi hulan mu human husin husin limi agadi huaci lamami.
(Mak 3.1-6 mu Luk 6.6-11)*

9 La Jisasi agan hualabila agadi valavila ua Isilaeli hidili agiladi anjam ulan hen ivoumi. **10** Hulan mu nudu human limu husin husin limi agan hen ala hinimi. Hulan hihile agilan Jisasi di cian hivi lamibalu aba Jisasi di abitihavimi. Cian vidividin Mosesi libami agan aludi alialan aba abici ala huaci alusisi mihin hivi hulan mu di huaci lamavilu ua hima uavimi. **11** Lihavici Jisasi cihu nulidi abami. Naludi hulan mu agan saban sipsipi danj hinivi uami. Hinidaci nudu saban sipsipi agan alusisi mihin hivi hidavila haca hivi laguvila miguci uami. Ha saban sipsipi iaganu agan alusisi mihin hen ala saban sipsipi agadi mihamagilici iahivi uami. **12** Saban sipsipi agilan ibi apali uami. Hulan iamigali agilan ibi danj uami. Hamej sadan ala huaci alusisi mihin hivi hulan iamigali agiladi ahiliahuahu huaci lamibalu uami. Cian vidividin Mosesi libami agan aludi alialan aba abici ala sibila hamen agiladi huaci vibalu uami. **13** Lavila hulan human husin husin limi agadi siliyi lamicha uami. Lici human agadi siliyi lamami. Siliyi lamici nudu human agan huaci lavila nudu human limu agan hiniadami hamen hinimi. **14** Lici Falisi hidili agilan anjam ulan agadi vala cihu haiabila ivave migudiba hinhini Jisasi

12:1 12.1 Lo 23.25, Mk 2.23-28, Lu 6.1-5

12:2 12.2 CV 20.8-11, Mt 12.10, Lu 13.14, Jo 5.10, 7.23

* **12:2** 12.2

Isilaeli hidili agiladi cian vidividin namej abami. Simij midu lihuavici alusisi mihin hivi migudibimilaj uami. Cihu vivi 34.21 agadi igahilihalan. Falisi hidili agilan Jisasi di hulemili agilasan namej abavimi. Nibilan cian vidividin agadi lulavilal uavimi.

12:3-4 12.3-4 Wkp 24.9, 1 Sml 21.1-6

12:5 12.5 Nam 28.9-10

12:6 12.6 Mt 12.41-42, Lu

11.31-32

12:7 12.7 Hos 6.6, Mt 9.13

12:10 12.10 Lu 14.3

12:11 12.11 CV 23.4-5, Lo 22.4, Lu 14.5

12:14 12.14 Mt 26.4, 27.1, Mk 3.6, Lu 6.11, Jo 7.1, 7.19, 11.53

dì ifihimuhimu sañ abaigahilavimi.*

Jisası nıbu Ası di sibila hisin hulan.

15 Falisi hidili agilan Jisası di ifihimibalu aba lihavimi agadı Jisası ci igami. Lavila haiabila agadı valavila umi. Udaci hulan iamigali akape nıbu hula uavimi. Uavıdaci nulidi himuhimu sikasikan agiladi huaci lamami. **16** Lavila nulidi huaci lamami agasan hulan hihile agiladi abavimidi aba nulidi abamigilami. **17** Jisasıagan Ası di sibila hisin hulan hinihini akuaba akuaba hamen limi agilasan ala vaka Ası di cian igalahalaha hisin hulan Aisaia agan abami. Ası agan nudi sibila hisin hulan agasan nameñ abami uami. **18** Nıbu iadi sibila hisin hulan aba abami uami. Vian nukeñ nudi libiminjamin aba abami uami. La nusan mavin hekili hinihini hijinalilan aba abami uami. Iadi Amiñ agan nıbu hula hinibali aba abami uami. Nıbu hula hinidaci nameñ abibali aba abami uami. Ası agan hulan iamigali hidili mu mu agiladi cian sihivia sibarı hihilibali aba abibali aba abami uami. **19** Nıbu hulan iamigali abacabilacabila vidividin ulu ulu ma abibali aba abami uami. Hibı pili caba caba ma lagulama cian abibali aba abami uami. **20** Nıbu suhan pili lifuhila hınilali agadı sikasikan ma miñalifici migibali aba abami uami. Unı sihivia ma lihulali agadı sikasikan ma ifihimibali aba abami uami. Nıbu lidaci hulan iamigali agilan iga iga abavibali aba abami uami. Ası di sibila hisin hulan agan akuaba akuaba cian sihivia sibarı hihilalı aba abavibali aba abami uami. Hihila hihila via ua akuaba akuaba sibili sibili agiladi sikasikan livilibali aba abavibali aba abami uami. Lavila akuaba akuaba huaci silivi laci agiladi libali aba abavibali aba abami uami. **21** Hameñ lidaci hulan iamigali hidili mu mu agilan nusan migila migila hiniavibali aba abami uami. Nıbu nulidi ahiliahuahu sañ migila migila hiniavibali

* **12:14** 12.14 Falisi hidili agilan hiji nameñ lamavihadami. Hulan himuhimu dan agiladi alusisi mihiñ hivi huaci lamavilalı ha sibila vihavilalı uavihadami. Hameñ sadaj nulidi humigaj sibili lici Jisası di ifihimuhimu sañ hibi suhilavimi. Lukı 13.14 agadı igihalañ. Jon 5.16-18 agadı avi igihalañ. **12:15** 12.15 Mk 3.7-10 **12:16** 12.16 Mt 8.4, Mk 3.12 **12:18** 12.18-21 Ais 42.1-4, Mt 3.17, 17.5 **12:22** 12.22 Mt 9.32-33 **12:24** 12.24 Mt 9.34, 10.25, Mk 3.22, Lu 11.15 * **12:24** 12.24 Belisebulı di ibi mu Satan. **12:25** 12.25 Mt 9.4, Jo 2.24-25, CHL 2.23 **12:28** 12.28 Dan 2.44, 7.14, Lu 1.33, 17.20-21, HJL 10.38, 1 Jo 3.8 **12:29** 12.29 Ais 49.24, Lu 11.21-23, 1 Jo 4.4

aba abami uami. Lici Aisaia abami hamen laci ala limi.

Jisasıagan Belisebulı di vidividin hivi sudi sibili agiladi lahulalı uavimi.

(Makı 3.20-30 mu Lukı 11.14-23 mu Lukı 12.10)

22 Sudi sibili agan hulan mu agadı hivi hinidaci nudi sibisan mumia hiniadami. Nudi lamigan agan avi sibili lavila hinidaci ma igasuladami. Lici Jisası di piñ vavehavimi. Vavehavici Jisası sudi sibili agadı lahuci cihu igasulasula cian heñ abami. **23** Lici hulan iamigali agilan igavila i uavimi. Nana Deviti di iamilinu akua uavimi. **24** Lihavici Falisi hidili agilan igahilavila abavimi. Nıbu Belisebulı di vidividin hivi sudi sibili agiladi lahulalı uavimi. Belisebulı nıbu sudi sibili agiladi manigali uavimi.*

25 Lihavici Jisası nulidi hiji agiladi igavila nameñ abami. Hulan iamigali fili tibi pam hisin agilan latihavila nibilan masa masa sagañ libavici fili tibi agan sibili livi uami. Hulan iamigali haiabila pam hisin agilan latihavila sagañ libavila hitin hitin lihavici haiabila agan hulan iamigali apali hinivi uami. Hulan iamigali utan pam hisin agilan latihavila sagañ libavila hitin hitin lihavici utan agan hulan iamigali apali hinivi uami. **26** Satan agan nudi hulemili agiladi lahuci cihu latihavila nibilan nukeñ nukeñ sagañ libavidaci Satan agan akuaba akuaba agiladi ma migilivi uami. **27** Belisebulı iasañ vidividin igudaci sudi sibili lahulan lici uami. Isilaeli hidili naludi hulemili agilasan ani agan vidividin igudaci sudi sibili agiladi lahuavilalı uami. Naludi nuken hulemili agilan abavibali uami. Namılañ analı nameñ abılalan aba abavibali uami. Belisebulı agan Jisası sañ vidividin igudaci sudi sibili lahulalı aba abılalan aba abavibali uami. **28** Ası di Amiñ agan iasañ vidividin igudaci sudi sibili agiladi lahulan lici uami. Ha Ası hulan

iamigali likilici nudi lihu hivi hiniavadi agadi ci igadalan uami. ²⁹ Hulan mu vidividinj hekili dan agan nudi ulan agadi sihivia sibaj migilivi uami. Migilidaci hulan mu agan hulan vidividinj hekili dan agadi ulan hivi akuaba akuaba viben aba ma ivouvi uami. Nibu ulej muji ivouben aba limin viavila hulan vidividinj hekili dan agadi libihahivi uami. Libihahici hinidaci ulej muji hej huaci ivoua akuaba akuaba agiladi vivi uami. ³⁰ Hulan mu viaj hula hiji humigan pam ma hinilali agan iadi nagili lamilali uami. Hulan mu iadi cian agadi hulan iamigali iadi pinj veve sanj ma lamalubilubi abilali agan uami. Nibu hulan iamigali agiladi lahulahu me lahudaci valavala uavilali uami. ³¹ Hamej sadan viaj naludi abadin agadi igahilihala uami. Hulan iamigali akuaba akuaba lusin sibili sibili vivi Asi di abacuvacuva cian abavici Asi nulidi hugi agiladi hivibali uami. Agadi ala hulan iamigali Asi di Amij agadi abacuvacuva cian abavici uami. Asi nulidi hugi agiladi ma hivibali uami. ³² Hulan iamigali agilan Hulan di Ninaj agadi cian sibili abavici uami. Asi nulidi hugi agiladi hivibali uami. Agadi ala Asi di Amij agadi cian sibili abavici uami. Asi nulidi hugi agiladi ma hivibali uami. Nulidi hugi agilan iabi avi mufili avi hamej laci hamej laci hiniavibali uami.

Kili huaci agan amij sibili ma lamilali uami.

(Luki 6.43-45)

³³ Lavila Jisasi cihu abami. Kili huaci agan amij huaci huaci agiladi lamilali uami. Kili sibili agan amij sibili sibili agiladi lamilali uami. Hulan iamigali agilan kili agiladi amij agiladi iga iga abavilali uami. Ha kili huaci aba abavilali uami. Ha kili sibili aba abavilali uami. ³⁴ Hulan namilan lahu sihipin di ninanadi uami. Namilan sibili sibaj sadan cian huaci ciki avi ma abilala uami. Hulan iamigali akuaba me hiji dan hiniavilali agilan uami. Nibilan hiji lamavilali hamen laci ala abavilali uami.

12:30 12.30 Mk 9.39-40, Lu 9.50, 11.23   **12:31** 12.31 Mk 3.28-30, Lu 12.10, HJL 7.51, 1 Ti 1.13, Ib 6.4-6, 10.26, 1 Jo 5.16   **12:32** 12.32 Mt 11.19, Lu 12.10, Jo 7.12, 7.52, 1 Ti 1.13   **12:33** 12.33 Mt 7.16-20, Lu 6.44   **12:34** 12.34 Mt 3.7, 15.18, 23.22, Lu 3.7, 6.45   **12:38** 12.38 Mt 16.1, Mk 8.11, Lu 11.16, Jo 6.30-31, 1 Ko 1.22   **12:39** 12.39 Mt 16.4, Mk 8.12, Lu 11.29-32   **12:41** 12.41 Jna 3.5

³⁵ Hulan iamigali hiji huaci dan agilan akuaba akuaba sibila huaci huaci agiladi vihavilali uami. Hulan iamigali hiji sibili dan agilan akuaba akuaba lusin sibili sibili agiladi vihavilali uami.

³⁶⁻³⁷ La abami. Viaj naludi abadin agadi igahilihala uami. Asi hulan iamigali cian hivi lamalama sanj mihi lamami hej uami. Hulan iamigali uavauava cian abavilali agiladi abitihibali uami. Abitihidaci akuaba akuaba uavauava cian abavilali agiladi sulavibali uami. Sulavidaci igahilihila nulidi lamalihilibali uami. Lidi hulan huaci agadi abibali uami. Nama hulan huaci aba abibali uami. Hulan sibili agadi abibali uami. Nama hulan sibili aba abibali uami.

Hulan iamigali hihile vidividinj iga iga san Jisasi di abavimi.

(Mak 8.11-12 mu Luk 11.29-32)

³⁸ Asi di cian vidividinj agadi lamalubilubi hisinj hulan limu hihile agilan hula Falisi hidili limu hihile agilan hula Jisasi di abavimi. Iavan uavimi. Alan Asi di vidividinj agadi iga iga san lilalu uavimi. Akuaba sihi abalaminan igavila abibalu uavimi. Amij ala aba abibalu uavimi. Nibu Asi di sibila vilali aba abibalu uavimi.

³⁹ Lihavici Jisasi nulidi abami. Hulan iamigali iabi nej hiniavilali agilan sibili sibaj hiniavilali uami. Nibilan Asi hula hiji humigan pam ma hiniavilali uami. Lidi hulu sihi agan iahidaci iga iga san pam lihavilali uami. Agadi ala akuaba sihi ma igavibali uami. Jona nibu Asi di cian igalahala hisinj hulan uami. Nibu akuaba akuaba limi agiladi pam sulidalinj igahilihila iasaq nameq abavibali uami. Amij ala aba abavibali uami. Asi nukej nudi abici vemi aba abavibali uami. ⁴⁰ Jona agan hehilan hekili agadi humigan ulan muji hivi hinidaci hifili ahica umi uami. Hulan di Ninaj agan avi sudi fili haibila hej hinidaci hifili ahica ubali uami. ⁴¹ Mufili Asi agan hulan iamigali agiladi cian hivi lamibali uami. Lici hadihu Ninive

haiabila hisin hulan iamigali agilan haibila iahaiaha hulan iamigali iabi nej hiniavilal agiladi libimigumigu abavibali uami. Namilan lusin sibili vilalan aba abavibali uami. Ninive haiabila hisin ala Jona di cian igahilavila lusin sibili ci valamili aba abavibali uami. Hulan mu namilan hula hinidiagan nibu ibi dan sadan Jona di livali aba abavibali uami. Agadi ala namilan lusin sibili ma valilalan ababavibali uami. ⁴² Mufili Asi agan hulan iamigali agiladi cian hivi lamibali uami. Hadihu iamigali mu manigali hinihini fili tibi ium kilikili agadi migiladami agan iahibali uami. Iahavila hulan iamigali iabi nej hiniavilal agiladi libimigumigu namen abibali uami. Namilan lusin sibili vilalan aba abibali uami. Vian ium kilikili hinia Jelusalem haiabila san hibi hutesi vemin aba abibali uami. Hulan hiji hutesi dan Solomon agan cian suladami agadi igahiliben aba vemin aba abibali uami. Hulan namilan hula hinidi agadi hiji hutesi agan Solomon di hiji hutesi agadi livali aba abibali uami. Agadi ala namilan nud cian igahilahila san valilalan aba abibali uami.

Sudi sibili agan vala uavila ala cihu vevi uami.

(Luki 11.24-26)

⁴³⁻⁴⁴ Lavila Jisasi cihu abami. Sudi sibili hulan mu di hivi hinivi agan nud valavila uvi uami. Uavila fili tibi avili apali hej uv suhila suhila hidivi uami. Aben hinia alusiben aba suhila suhila hidivi uami. Suhila suhila hidici lici hiji lamavila abivi uami. Vian ular vaka hinimin hej cihu ala ua igiben aba abivi uami. Lavila ua igici ular agan hulan apali hinivi uami. Simum lulavila hajin lamavici huaci sibaj hinivi uami. ⁴⁵ Lici nibu uavila sudi sibili vidividin dan limu hihile agiladi likila vavevi uami. Human limu fihala human limu ahica cij agiladi likila vave ulej muji hej ivouavila hiniavivi uami. Vaka sudi sibili pabin sibaj hulan agadi hivi hinivi

12:42 12.42 1 Kin 10.1-10, 2 Sto 9.1-12, Mt 12.6   **12:43-44** 12.43-44 Jop 1.7, Lu 11.24, 1 Pi 5.8   **12:45** 12.45 Ib 6.4-6,
2 Pi 2.20-22   **12:46** 12.46 Mt 13.55, Mk 3.31, Jo 2.12, HJL 1.14   * **12:47** 12.47 Hulan hiji hutesi hutesi dan limu hihile agilan cian lid ahica agiladi alihaj hivi hiniavi agasaj hiji namen lamavilal. Matiu nukej ma libami uavilal. Hulan mu agan husiv libami uavilal. Cian limu hihile agilan hula hilhili hinihini san libami uavilal. Cian mu Maki 3.32 hivi hini uavilal. Mu Luk 8.20 hivi hini uavilal.   **12:50** 12.50 Jo 15.14, Lom 8.29, Ga 5.6, 6.15, Kl 3.11, Ib 2.11

13:2 13.2 Lu 5.1-3

sadan nibu huaci tagilan dan hinivi uami. Agadi ala husivi sudi sibili akape agilan hulan agadi hivi hiniavivi sadan nibu sibili sibaj hinivi uami. Hulan iamigali iabi nej lusin sibili sibili vihavilal agilan hamej ala hiniavibali uami.

Jisasi di imahalinu agilan iaminilu hula vehavimi.

(Maki 3.31-35 mu Luk 8.19-21)

⁴⁶ Jisasi agan hula iamigali akape agilasan cian sulasula hinidaci imahalinu agilan iaminilu hula vehavimi. Nibu hula cian aba aba san ve haiabila lagulama hiniavimi. ⁴⁷ *Lagulama hiniavidaci hulan mu agan Jisasi di abami. Nad iamina hula imahalina agilan hula vevila haiabila adan lagulama hiniavadi uami. Nama hula cian abiben aba ve hiniavadi uami.* ⁴⁸ Lici Jisasi agan nud abami. Ani agilan iadi iamigagali hiniavadi uami. Ani agilan iadi imahali hiniavadi uami. ⁴⁹ Lavila nud hulemili agiladi abalamavila abami. Iadi iamigagali nanagan uami. Iadi imahali nanagan uami. ⁵⁰ Hulan iamigali iadi Iava iahua hivi hinihili agadi hiji lubiahilavilal agilan uami. Nibilan pam iadi iamigagali me hiniavilal uami. Iadi imahali me hiniavilal uami. Iadi nanadi humigan pam me hiniavilal uami.

13

Jisasi agan haliba cahu uiti hilici hualabila hivi havala havala agasar hiva lama abami.

(Maki 4.1-9 mu Luk 8.4-8)

¹ Lavila uaiaj hej ala Jisasi agan ulej muji vala haiabila ivavevila ua idu hekili caba hej migahinimi. ² Migahinidaci hulan iamigali akape agilan nud piy vehavimi. Vehavidaci nibu huniga hivi migua migahinimi. Migahinidaci hulan iamigali agilan avili caba hej lagulama hiniavimi. ³ Hiniavidaci Jisasi agan hiva lamalama cian akape agiladi sulasula abami. Ci igilan uami. Hulan mu haliba

cahu uit̄ hilici havala havala san̄ hualabila uvi uami. ⁴ Uav̄la havala havala udaci hal̄ha cahu uit̄ hilici hihile hib̄ pili h̄ivi migalahilav̄vi uami. Migalahilav̄idaci havaj agilan̄ veve na fihalav̄vi uami. ⁵ Hal̄ha cahu uit̄ hilici hihile fili liba dan̄ hej migalahilav̄vi uami. Filı sudime ciki liba sabi h̄ivi hinivi hej migalahilav̄vi uami. Migalahila iahav̄ihehav̄vi uami. ⁶ Agadı ala hal̄ha cahu uit̄ hidili hidili agilan̄ muji ma miguav̄vi uami. Hamen̄ sadañ uaian̄ agar̄ hilacabilidaci sikasikan haba himav̄vi uami. ⁷ Hal̄ha cahu uit̄ hilici hihile agilan̄ libulib̄ henan̄ henan̄ dan̄ hiniav̄vi hej migalahilav̄vi uami. Migalahilalahila iahav̄idaci libulib̄ henan̄ henan̄ dan̄ agilan̄ iahaiaha haflibav̄idaci sibili sibili lihav̄vi uami. ⁸ Hal̄ha cahu uit̄ hilici hihile fili huaci h̄ivi migalahilav̄vi uami. Migalahilav̄ila iahaiaha hilici akape lamav̄vi uami. Hihile 100 hamen̄ lamav̄vi uami. Hihile 60 hamen̄ lamav̄vi uami. Hihile 30 hamen̄ lamav̄vi uami. ⁹ Hulan̄ iamigali hiji dan̄ lici cian̄ nagadi sihivia sibañ igahilav̄im uami.

Jisasi agan̄ cian̄ hidili agadı igahilav̄imidi aba h̄ive lamalama cian̄ pam sulami.

(Mak̄ 4.10-12 mu Luk̄ 8.9-10)

¹⁰ Lici Jisasi dı hulemili agilan̄ nudı piñ vevila abitihav̄imi. Nama aki san̄ hulan̄ iamigali agilasan̄ h̄ive lamalama cian̄ pam abilanañ uav̄imi. ¹¹ Lihav̄ici Jisasi agan̄ nulidi abami. Vian̄ naludi abidalıñ Ası nalusañ hiji igudaci ci igahililalan̄ uami. Lidin̄ Ası hulan̄ iamigali likilici nudı lihu h̄ivi hiniav̄ibali agadı cian̄ hidili siv̄ila hiniadami agadı ci igahililalan̄ uami. Agadı ala hulan̄ iamigali limu hihile agilasan̄ cian̄ hidili sihivia ma abilan̄ uami. Ası nukeñ iasañ hiji igudaci vian̄ nulidi ma abilan̄ uami. Nulidi h̄ive lamalama cian̄ pam abilan̄ uami. ¹² Hulan̄ mu akuaba akuaba dan̄ hinidaci Ası nusan̄ akuaba akuaba hihile agiladi cihu igubali uami. Lici nibu akuaba akuaba akape sibañ dan̄ hinibali uami. Hulan̄ mu akuaba akuaba apalı agan̄ nibu hiji h̄ivi nameñ abibali uami. Vian̄ akuaba ciki dan̄ hinidin̄ aba

abibali uami. Hijj h̄ivi hamen̄ abibali ala Ası agan̄ nudıakuaba ciki agadı sikan vibali uami. ¹³ Vian̄ nusan̄ ala nulidi h̄ive lamalama cian̄ abilan̄ uami. Lidalin̄ igasulavılalı agadı ala akuaba akuaba ma igavılalı uami. Cian̄ igahilavılalı agadı ala nulidi hiji ma tovelalı uami. ¹⁴⁻¹⁵ Ası dı cian̄ igalahalaha hisin̄ hulan̄ Aisaia agan̄ nameñ abami uami. Ası agan̄ Isılaelı hidili agiladi nameñ abi aba abami uami. Namılañ cian̄ igahililalan̄ agadı ala naludi hiji ma tovelalı aba abi aba abami uami. Namılañ igasulilalan̄ agadı ala akuaba akuaba agiladi ma igilalan̄ aba abi aba abami uami. La cihu Isılaelı hidili agilasan̄ nameñ avi abi aba abami uami. Hulan̄ iamigali agilan̄ iadi cian̄ igahilahila san̄ ihilu lavavılalı aba abi aba abami uami. Lidin̄ nulidi hiji simi agiladi libisijiavılalı aba abi aba abami uami. Nulidi lamigən̄ agiladi avi minjasijiavılalı aba abi aba abami uami. Nıbilan̄ hamen̄ ma lavıla aba abi aba abami uami. Ha akuaba akuaba agiladi iga iga cian̄ avi igahilav̄vi aba abi aba abami uami. Lavıla hiji huaci viavıla lusin̄ sibili sibili agiladi valavıla iadi piñ vehav̄vi aba abi aba abami uami. Vehav̄ici nulidi huaci lamavın̄ aba abi aba abami uami. Cian̄ Aisaia Isılaelı hidili agilasan̄ libami agan̄ hamen̄ laci ala lılalı uami.

¹⁶⁻¹⁷ La nudı hulemili agiladi abami. Vian̄ naludi amıñ abadin uami. Ası dı cian̄ igalahalaha hisin̄ hulan̄ akape agilan̄ uami. Hulan̄ Ası dı cian̄ sihivia lubiahilavıhadamı agilan̄ uami. Akuaba akuaba namılañ igilalan̄ hamen̄ agiladi igibalı aba lihavıhadamı uami. Agadı ala nıbilan̄ ma igavıhadamı uami. Cian̄ namılañ igahililalan̄ hamen̄ agiladi igahilıbalı aba lihavıhadamı uami. Agadı ala nıbilan̄ ma igahilavıhadamı uami. Hamen̄ sadañ namılañ akuaba akuaba agiladi iga iga cian̄ sihivia igahililalan̄ agasaj hijıñalıhalan̄ uami.

Hal̄ha cahu uit̄ hilici agasan̄ h̄ive lama abami agadı cian̄ hidili sulami.

(Mak̄ 4.13-20 mu Luk̄ 8.11-15)

18 Lavila Jisasi cihu abami. Hulan mu halihā cahu uit̄i hilici havalivi agasan̄ h̄ive lama abin agad̄i hidili n̄ibū nameñ uami. **19** Halihā cahu uit̄i hilici hihile hib̄i pili h̄ivi migalahilav̄i hana uami. Ha hulan iamigali As̄i nulid̄i likilici nud̄i lihu h̄ivi hinihini hisin̄ cian̄ igahilav̄i agilan̄ me uami. Agad̄i ala nulid̄i hiji ma tovevi agilan̄ me uami. Lici lagun̄ agan̄ vevila cian̄ nulid̄i hiji h̄ivi hinihi agad̄i miñaihuihu livi agan̄ me uami. **20** Halihā cahu uit̄i hilici hihile fili liba dan̄ h̄ivi migalahilalahila iahavidaci nulid̄i hidili agilan̄ fili h̄ivi sihivia ma miguavila hutesi ma hiniavivi hana uami. Ha hulan iamigali As̄i di cian̄ igahilahila hijinalav̄i agilan̄ me uami. **21** Agad̄i ala nibilan̄ As̄i di cian̄ lubiahilav̄i agasan̄ hulan̄ limu hihile agilan̄ nulid̄i sibili lamalama vihili iguavivi agilan̄ me uami. Lihavici nulid̄i hiji viñividin̄ agiladi sikasikan valavivi agilan̄ me uami. **22** Halihā cahu uit̄i hilici libulibū henaj̄ henaj̄ dan̄ hiniavivi heñ migalahilavidaci uami. Libulibū agilan̄ iahaiaha hafilibavidaci halihā cahu uit̄i agilan̄ iahaiaha hilici sihivia ma lamavivi hana uami. Ha hulan iamigali As̄i di cian̄ igahilav̄i agilan̄ me uami. Agad̄i ala cihu akuaba akuaba fili hisin̄ agilasan̄ hiji cuvilin̄ cuvilin̄ lamavivi agilan̄ me uami. Anim̄ hilici hekili dan̄ hinihini sañ igahilav̄i agilan̄ me uami. Lihavidaci nulid̄i hiji agiladi miñaihuihu lihavivi agilan̄ me uami. Nulid̄i hiji agiladi miñaihuihu lihavidaci As̄i di cian̄ agad̄i malubiahilav̄i agilan̄ me uami. **23** Halihā cahu uit̄i hilici fili huaci h̄ivi migalahilav̄i hana uami. Ha hulan iamigali cian̄ igahilavidaci nulid̄i hiji tovedaci cian̄ hidili igavivi agilan̄ me uami. Lavila akuaba akuaba sibila huaci huaci vihavilalı agilan̄ halihā cahu uit̄i hilici lamavilalı agilan̄ me uami. Hihile 100 lamavilalı agilan̄ me uami. Hihile 60 lamavilalı agilan̄ me uami. Hihile 30 lamavilalı agilan̄ me uami.

Halihā cahu uit̄i dan̄ libulibū sibili dan̄ hualabila h̄ivi iahavivi agasan̄ h̄ive lama abami.

24 As̄i hulan iamigali likilici nud̄i lihu h̄ivi hinihini agasan̄ Jisasi h̄ive lama nameñ abami. Hulan mu nud̄i hualabila uavila halihā cahu uit̄i hilici huaci agiladi havalivi uami. **25** La vala ua hisividaci hifili hulan mu nud̄i nagili lamiv̄i agan̄ vevi uami. Vevila libulibū sibili agiladi hilici vivi halihā cahu uit̄i hilici alihan̄ alihan̄ heñ havalivi uami. Havała fihalavila vala uvi uami. **26** Lici halihā cahu uit̄i agilan̄ libulibū sibili agilan̄ hula iaha hekili lavila hilici lamavici heñ sihivia igavivi uami. **27** Lavila huali sibila vivi hisin̄ hulemili agilan̄ huali iaganu agad̄i abavivi uami. Manigali aba abavivi uami. Nama nad̄i hualabila heñ halihā cahu uit̄i hilici laci havalahanan̄ aba abavivi uami. Agad̄i ala aki lici libulibū sibili agilan̄ halihā cahu uit̄i agilan̄ hula iaha hekili lihavalı aba abavivi uami.

28 Lihavici nulid̄i abivi uami. Hulan mu iadi nagili lamilalı agan̄ libulibū sibili agiladi hilici havalalı aba abivi uami. Lici huali sibila vivi hisin̄ hulemili agilan̄ abavivi uami. Uavila libulibū sibili agiladi hubilimili aba abavivi uami. **29** Lihavici nulid̄i abivi uami. Eke aba abivi uami. Halihā cahu uit̄i agilan̄ libulibū sibili agiladi likila likila heñ hiniavi aba abivi uami. Hameñ sadañ namilan̄ libulibū sibili agiladi hubilidalan̄ halihā cahu uit̄i agilan̄ avi hubila hubila iahaiaha haba himavimidi aba abivi uami. **30** Hameñ sadañ vana ahica hamen iaha hekili lihavim aba abivi uami. Hekili lavila halihā cahu uit̄i agilan̄ midi lihuavici huali sibila vivi hisin̄ naludi abiben aba abivi uami. Libulibū sibili agiladi hubila hubila avin̄ hiv̄i hilahila sañ hubihahihalan̄ aba abiben aba abivi uami. Lidiñ halihā cahu uit̄i hilici agiladi vivi iadi simin̄ migudibaliba hisin̄ ular̄ agad̄i h̄ivi lamihalañ aba abiben aba abivi uami.

Isabilan̄ masiteti agasan̄ h̄ive lama abami.

(Makî 4.30-32 mu Lukî 13.18-19)

31 Jisasi agan̄ cihu h̄ive lama abami. As̄i hulan iamigali likilici nud̄i lihu h̄ivi hiniavibali agan̄ n̄ibu isabilan̄ masiteti hilici me uami. Hulan mu isabilan̄ masiteti hilici agiladi via uavila nud̄i hualabila h̄ivi

havalidaci migavivi uami. **32** Isabilan mu mu agilan hilici hekili hekili lamavilali uami. Nulidi hilici sikasikan agilan isabilan masiteti agiladi hilici livalavilali uami. Isabilan masiteti agiladi hilici nibilan sudime ciki ciki sibar uami. Agadi ala nulidi havalavidaci migamiga iahaiaha kili ciki ciki me hiniavivi uami. Hinihini isabilan mu mu agiladi livalavivi uami. Lidiñ makañ makañ lamavidaci havan agilan veve nulidi makañ makañ heñ ulan hafiañivi uami.

Maci huhila huhila hisin isi uavihadami agasan hive lama abami.

(Luki 13.20-21)

33 Lavila Jisasi agan cihi tibi hive lama abami. Asi hulan iamigali likilici nudilihu hivihiniavibali agan nibu maci huhila huhila hisin isi aba abavilali agan me uami. Iamigali mu agan maci agadi hunan mu hivihica pam tibi vivi hunan misin hekili hivimijamijidaci miguvi uami. Lavila maci huhila huhila hisin isi aba abavilali agadi sudime ciki vivi uami. Viavila maci hunan misin hekili hivimijamijici miguvi heñ isi aba abavilali agadi miñamijici miguvi uami. La eñalici maci agan sikasikan huhiñivi uami.

Jisasi agan cian akape hive lamalama cian pam suladami.

(Maki 4.33-34)

34 Jisasi hulan iamigali agilasan cian akape suladami. Agadi ala cian agiladi hidili haiabila lamalama ma suladami. Nibu hive lamalama cian pam suladami. **35** Jisasi hamen lihadami agasan ala vaka Asi agan nudilici cian igalahalaha hisin hulan mu agasan hiji igudaci nameñ abami. Asi agan nameñ abi uami. Vian hidili maha fili uaian susu akuaba lamamin hadihu cian nagiladi sivilibamin aba abi uami. Liliñ hulan iamigali agilan ma igahilavidaci aba abi uami. Agadi ala maliciñ nalusan hive lamalama cian sulidalij akuaba sivila hiniavilali agilan haiabila iahavidaci igibalañ aba abi uami. Lici Asi di cian igalahalaha hisin hulan abami hamen laci ala limi.

Libulibu sibili agasan hive lama abami agadi cian hidili sulami.

36 Jisasi hulan iamigali agiladi vala uleñ muji ivoumi. Nudi hulemili agilan avi nibu hula ivouavila nudilabavimi. Libulibu sibili hualabila alihan iahavivi agiladi cian hidili alusaj sulinan igahilimili uavimi.

37 Lihavici Jisasi nulidi abami. Hulan haliba cahu uitilici huaci havalivi ha Hulan di Ninañ uami. **38** Hualabila ha fili nagasañ abin uami. Haliba cahu uitilici huaci ha hulan iamigali Asi likilici nudilihu hivihiniavivi agilasan abin uami. Libulibu sibili ha lagun di hulan iamigali agilasan abin uami. **39** Hulan nudilaguili lama libulibu sibili agiladi hilici hualabila heñ havalivi ha lagun agasañ abin uami. Haliba cahu uitilici viavila simin ulan hivihiniavivi lamalama hana uami. Ha fili uaian susu akuaba akuaba sikasikan haba sivilavibali agiladi miñin hekili agasan abin uami. Hualibisibila hisin hulan ha Asi di cian hali hisin agilasan abin uami.

40 Fili uaian susu akuaba akuaba sikasikan haba sivilavibali agiladi miñin hekili heñ uami. Hualibisibila hisin hulan agilan libulibu sibili sibili agiladi hubihahahaha avin hivihiliavilali hamen lihavibali uami. **41** Asi hulan iamigali likilici nudilihu hivihiniavidiñ agiladi miñaihuihu lihavilali uami. Mufili Hulan di Ninañ agan nudilici cian hali hisin agiladi abici nulidi likilavibali uami. Hulan iamigali cian vidividij lulavilali agiladi avi likilavibali uami.

42 Likila likila aviñ hekili hivihavalavibali uami. Havaviladicmiñumigu avin hekili heñ hinihini iliba iliba mika hikin laguavibali uami. **43** Miñin heñ ala hulan iamigali Asi di cian sihivia lubiahilavilali agiladi Iaganilu Asi agan nulidi likilici nudilihu hivihiniavibali uami. Hinihini uaian abilu me hiniavibali uami. Hulan iamigali hiji dan lici cian nagadi sihivia sibar igahilavim uami.

Anim hilici hibin hibin agasan hive lama abami.

44 Lavila Jisasi cihu hive lama abami. Asi hulañ iamigali likilici nudi lihu hivi hinihini agan nibu anim hilici hibin hibin me uami. Hulañ mu agan anim hilici hibin hibin agadi vakaci hualabila hivi haca mava hudici hinivi uami. Lici hulañ mu agan hida igavila via ua hualabila hej laci ala fipi mu hivi haca mava hudivi uami. Lavila hualabila anim hilici hibin hibin hinivi agadi laviben aba hijinjalajala nudi nukenj akuaba akuaba sikasikan agiladi mutinj hivi lamici lavavivi uami. Lavavici anim hilici agiladi viavila cihu hualabila anim hilici hibin hibin danj agadi lavivi uami.

Malilunj huaci sibañ agasan hive lama abami.

45 Lavila Jisasi cihu hive lama abami. Asi hulañ iamigali likilici nudi lihu hivi hinihini agan nibu malilunj huaci sibañ me uami. Hulañ mu anim hilici akuaba akuaba akape danj agan malilunj huaci huaci agiladi suhila suhila hidivi uami.

46 Lavila malilunj huaci sibañ agadi igivi uami. Igavila ua nudi nukenj akuaba akuaba sikasikan agiladi mutinj hivi lamivi uami. Lamici hulañ hihile lavavici anim hilici agiladi viavila malilunj huaci sibañ agadi lavivi uami.

Mikidin agasan hive lama abami.

47 Lavila Jisasi cihu hive lama abami. Asi hulañ iamigali likilici nudi lihu hivi hinihini agan nibu mikidin me uami. Mikidin mu idu hekili hivi lamavici hehilaj mu hidili mu hidili agiladi minjivi uami.

48 La milici hej magilavici caba hivi vevi uami. Magilavici veci migahinia hehilaj agiladi vihavivi uami. Vivi hehilaj huaci huaci agiladi hunaj misin agiladi hivi lamavivi uami. Sibili sibili agiladi havalavivi uami. **49** Fili uaian susu akuaba akuaba sikasikan haba sivilavibali agiladi mihiñ hekili hej hamen ala lihavibali uami. Hulañ iamigali Asi di cianj sihivia lubiahilavibali agilan hula hulañ iamigali lusin sibili sibili vihavibali agilan hula pam hiniavibali uami. Hiniavidaci Asi di cianj

hali hisinj agilan hulan iamigali lusin sibili sibili vihavibali agiladi likilavibali uami. **50** Likila likila avinj hekili hivi havalavibali uami. Havalavidaci migumigu avinj hekili hej hinihini iliba iliba mika hikin laguavibali uami.

51 Lavila nudi hulemili agiladi abitihami. Namilan hive lamalama cian mu mu abin agiladi hidili igilan ua hima uami. Lici abavimi. Alaj cian hidili ci igalu uavimi.

52 Lihavici nulidi abami. Asi di cian vidiividinj agadi lamalubilubi hisinj hulañ limu hihile agilan uami. Asi hulañ iamigali likilici nudi lihu hivi hiniavibali agadi cian igahilavibali uami. Hamej sadan nibilan hulañ mu ulan hekili danj agan me hiniavibali uami. Hulañ ulan hekili danj agan nudi uleñ muji ivouavila akuaba huaci huaci vaka hisinj agiladidaj iabi me hisinj agiladidaj vavevi uami.

Nasaleti haiabila hisinj agilan Jisasi di huligalavimi.

(Maki 6.1-6 mu Luki 4.16-30)

53-54 Jisasi agan hive lamalama cian abici ci lici haiabila agadi valavila nudi hivi yemi. Vevila Isilaeli hidili agiladi ajan ualan hej ivoumi. Ivoua hulañ iamigali agilasan Asi di cian sulami. Sulidaci nudi cian agadi igahilahila i uavimi. Nibu hiji hutesi agadi abej hisinj vilu uavimi. Nibu aki me lidinj vidiividinj mu hidili mu hidili agiladi abalamilali uavimi. **55** Alaj nudi igilalu uavimi. Nibu ulan sibila vivi hisinj hulañ agadi ninañ uavimi. Nudi numigan Malia uavimi. Nudi imahalinu agiladi ibi nameñ uavimi. Mu Jemisi uavimi. Mu Josepi uavimi. Mu Saimon uavimi. Mu Judasi uavimi. **56** Nudi nanadinu humigan pam sikasikan agilan avi alaj hula hiniavibali uavimi. Nibu aki lavila akuaba hamen agiladi lilali uavimi. **57** Lavila Jisasi sanj humigan vihili vihavici Jisasi nulidi abami. Asi di cian igalahalaha hisinj hulañ agilan nulidi nukenj haiabila hinihini cian sulavidaci nulidi hivi hisinj agilan nulidi ibi ma miñaiahavibali uami. Nulidi ulan pam hisinj agilan avi nulidi ibi ma miñaiahavibali

uami. Agadı ala mu haiabila mu haiabila hidahıda sulavidaci haiabila hej hisin agilan pam nulidi ibi miñaaiahavilalı uami. ⁵⁸ Hulan iamigali nudi hivi hisin agilan nusañ hiji vidividin ma lamavimi. Hameñ sadañ nulisan vidividin mu hidili mu hidili agiladi ma abalamami.

14

Heloti agan Jisasi di cian hiji agadi igahilavila nibu Jon akua uami.

(Mak 6.14-29 mu Luki 3.19-20 mu Luki 9.7-9)

¹ Hadihu hej manigali Heloti Galili fili tibi migiladami agan Jisasi akuaba akuaba limi agiladi cian hiji igahilami.* ² Lavila nudi sibila hisin hulan agiladi abami. Hulan hana Jon hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaaiahaha hisin hulan agan uami. Nibu himavila cihi hih iahali uami. Hameñ sadañ nibu vidividin mu hidili mu hidili agiladi abalamilalı uami.

³⁻⁴ Vaka Heloti agan isanu Filipi di abinu Helodiasi di miñahuha viavila sabimi. Lici Jon agan Heloti di lusin sibili agadı igavila nudi abacabilavila abami. Nama cian vidividin Mosesi libami agadı lulavila isana di abinu agadı sabihanın uami. Lici Heloti agan nudi sagan hisin hulemili agiladi abici Jon di miñaliva limin vidividin hivi hahavila via ua limin sibili ulan hivi lamavimi. ⁵ Hulan iamigali agilan Jon sañ nameñ abavihadami. Jon nibu Asi di cian igalahala hisin hulan uavihadami. Hameñ sadañ Heloti agan Jon di ifihimiben aba limi. Agadı ala hulan iamigali agilasan lidavila ma ifihimami.

⁶ Mu tibi Heloti agan miñin hekili iaminu nudi huhilami agasan igahilavila simin hekili hilanami. Lici hulan iamigali hihile ve nibu hula simin navimi. Navidaci Helodiasi di nadi agan nibilan hiniavimi hej sicisici hidami. Lici nadi agan sicisici hidami agasan Heloti hijinalami. ⁷ Lavila cian miguavila abami. Hivi hekili uami. Nama iadi akuaba sañ abitihinan vian

nasaj iguben uami. ⁸ Lici Helodiasi agan nadinu sañ hiji mu igumi. Lici nudi nadinu agan iaminu di hiji lubiahilavila Heloti di abami. Malicin sibañ nadı sagan hisin hulemili mu agadı abinañ uavila Jon hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaaiahaha hisin hulan agadı sugitan ihalaham uami. Ihalaha nudi hali agadı halıha hibin hibin me hivi lamavila vave iasañ igum uami.

⁹⁻¹⁰ Lici Heloti agan cian agadı igahilavila ma hijinalami. Agadı ala simin hekili nana hinihini cian miguavila abami agasan igahilami. La sihumahilimagañ aba akuaba akuaba nadi agan abami hameñ lili sañ igahilami. Lavila hulan mu agadı abici limin sibili ulan hivi umi. Uavila sagan hisin hulemili agadı abici Jon di sugitan ihalahami. ¹¹ Ihalahavila nudi hali agadı halıha hibin hibin me agadı hivi lamavila nadi agasan vavemi. Vave iguci nibu cihi via ua iaminu sañ igumi. ¹² Lici Jon di hulemili agilan vevila nudi valı agadı via ua haca mava hudavimi. Lavila ua Jisasi di abavimi.

Jisasi agan hulan 5,000 agilasan simin igunami.

(Mak 6.31-44 mu Luki 9.10-17 mu Jon 6.1-13)

¹³ Lihavici Jisasi agan Jon di ifihimavimi agadı cian hiji igahilami. Lavila haiabila agadı valavila nudi hulemili agilan hula huniga hivi miguavila pipi hulan apali hej uavimi. Nibu nudi hulemili agilan hula hitin sibañ uavimi. Uavidaci hulan iamigali agilan Jisasi nudi hulemili agilan hula uavimi agadı cian hiji igahilavimi. Lavila nulidi haiabila hekili hekili agiladi valavila nudi igibalu aba fili hibi hivi uavimi. ¹⁴ Uavidaci huniga Jisasi nudi hulemili hula vehavimi agan ve caba itilamici hulan iamigali akape agiladi igami. La nulisan mavin hekili lamavila nulidi hulan iamigali himuhimu dan agiladi huaci lamami.

¹⁵ Lici uaian sijan sijan hilidaci nudi hulemili agilan vevila nudi abavimi. Ulan haiabila apali uavimi. Uaian amin ci

* 13:58 13.58 Mk 6.5-6 * 14:1 14.1 Heloti di ibi mu Anıtipasi. Nibu Galili fili tibi agadı migiladami. Nudi iaganu di ibi avi Heloti ala. Nibu fili tibi mu mu migiladami. Fili tibi mu mu migiladami hadihu hej Malia agan Jisasi di huhihami. Matiu 2.13-23 agadı igihalañ. 14:3-4 14.3-4 Wkp 18.16, 20.21, Mt 11.2-3, Lu 3.19-20 14:5 14.5 Mt 21.26, Lu 20.6

14:9-10 14.9-10 Mt 17.12, Mk 6.27-28, Lu 9.7-9 14:14 14.14 Mt 9.36, Mk 6.34

migua siviladi uavimi. Hameñ sadan hulan iamigali agiladi abinan̄ haiabila ciki ciki abeba abeba hiniavadi heñ uavim uavimi. Uu simin̄ lavalava navim uavimi. **16** Lihavici Jisası nudı hulemili agiladi abami. Nibilan̄ uavimidi uami. Namilan̄ nukej nulisan̄ simin̄ igunihalan̄ uami. **17** Lici nudı abavimi. Alan̄ simin̄ akape dañ ma hinidalu uavimi. Maci luli human limu fihala agilan̄ pam hiniavadi uavimi. Hehilañ culi culi ahica ciki uavimi. **18** Lihavici nulidi abami. Maci luli agiladidan̄ hehilañ agiladidan̄ iasan̄ vavehalan̄ uami.

19 Vavehavidaci Jisası agan̄ hulan̄ iamigali agiladi abici humisi sabi heñ migahiniavimi. Migahiniavici Jisası maci luli human limu fihala agiladidan̄ hehilañ culi culi ahica agiladidan̄ vimi. Viavila hivi igaiahua iga iga Asi di namen̄ abami. Nama simin̄ nagiladi huaci lamıha uami. La maci luli agiladidan̄ hehilañ agiladidan̄ miña ciki ciki lavila nudı hulemili agilasan̄ igumi. Lici nudı hulemili agilan̄ hulan̄ iamigali sikasikan̄ agilasan̄ iguavimi. **20** Iguavici navimi. Navici humigan̄ ci lici maci luli cikan̄ cikan̄ agiladi valavimi. Lavila simin̄ tibi tibi valavimi agiladi migudibavimi. Migudibavila cinacina human limu limu fihala hic̄ limu ahica cijin̄ agiladi hivi hedavici cinacina agilan̄ milavimi. **21** Hulan̄ simin̄ navimi agiladi lugilavici ua 5,000 iahami. Agadı ala iamigali ninanadi agiladi ma lugilavimi.

Jisası avılı sabı hivi lagulagu umi.

(Makî 6.45-52 mu Jon 6.16-21)

22 Jisası agan̄ nudı hulemili agiladi hali uu sañ libisilivasiliva abami. Huniga hivi miguavila idu hekili limu caba heñ uhalan̄ uami. Namilan̄ hali udalan̄ viañ hulan̄ iamigali nagiladi abiliñ nulidi hivi uavidaci viañ naludi sivi uben uami. Hameñ abici nudı hulemili agilan̄ hali uavimi. **23** Uavidaci nibu hulan̄ iamigali agiladi abici uavidaci Asi di abiben̄ aba halu iahumi. Iahuavila hinidaci uaian̄ sijañ sijañ hilami. Lici nibu halu heñ

hitin̄ hinidaci hifili limi. **24** Lidaci nudı hulemili huniga hivi miguavila uavimi agilan̄ idu hekili agadı alihan̄ alihan̄ sibañ heñ uavidaci huje vemi. Huje agan̄ huniga hali lama umi heñ vemi. Vedaci avılı agan̄ aibubun̄ ifu ifu huniga agadı ifinikilami. **25** Lidaci fili amın̄ minjalahiben̄ aba limi. Lidaci Jisası agan̄ avılı sabı hivi lagulagu ua nudı hulemili huniga hivi hiniavimi agiladi hivi iahami. **26** Lici nudı hulemili agilan̄ nudı iga lidavila abavimi. Ha sudı uavimi. Lavila lidalida agalavimi. **27** Lihavidaci Jisası lihalıha sibañ nulidi abami. Namilan̄ vidividin̄ hinihalan̄ uami. Lidimilan̄ uami. Nana viañ nukej ala uami.

28 Lici Pita agan̄ nudı abami. Iadi Hekili uami. Ha nama nukej lici iadi abinan̄ avılı sabı hivi lagulagu nadı piñ ulıñ uami. **29** Lici Jisası abami. Alia veha uami. Lici Pita huniga valavila avılı sabı hivi lagulagu Jisası di piñ umi. **30** Uu huje hekili agadı iga lidavila avılı hivi silihala miguben̄ aba limi. Lavila Jisası di ulavila abami. Iadi Hekili uami. Iadi ahiliahuha uami.

31 Lici Jisası lihalıha sibañ human miña ua Pita di minjalivami. Lavila nudı abami. Nama hulan̄ hiji vidividin̄ apali me hinihini lidinan̄ uami. Nama hiji cuviliñ cuviliñ lamiminañ uami. **32** Lavila ahica hameñ huniga hivi miguavici huje agan̄ heñ valami. **33** Lici nudı hulemili huniga hivi hiniavimi agilan̄ nudı ibi miñaiahaha sañ migalilibavila abavimi. Amın̄ sibañ uavimi. Nama Asi di Ninañ uavimi.

Jisası agan̄ Genesaleti haiabila hisin̄ hulan̄ iamigali himuhimu dañ agiladi huaci lamami.

(Makî 6.53-56)

34 Huniga Jisası nudı hulemili hula uavimi agan̄ ua Genesaleti haiabila mikı heñ itlamami. **35** Lici hulan̄ heñ hisin̄ agilan̄ Jisası di igavila hiji lamavimi. Na Jisası ala uavimi. Lavila haiabila mu mu mikı heñ hiniavihadami agilasan̄ cian̄ iguavici umi. Cian̄ iguavici uci hulan̄ iamigali akape himuhimu dañ agiladi

vavehavimi. ³⁶ Vavevila himuhimu dan agilan Jisasi di hadi hilahila hutesi agadi fidim hej miñaigaiga san nudı mavın cian cian abavimi. Abavici hulan iamigali himuhimu dan agilan Jisasi di hadi hilahila hutesi agadi fidim hej miñaigaiga huaci lihavihadami.

15

*Ave iauacagalinalu di cian vidividin
agiladi lubiahilahila Asi di cian vidividin
agadi lulavihadami.*

(Mak 7.1-13)

¹ Falisi hidili agilan hula Asi di cian vidividin agadi lamalubilubi hisin hulan agilan hula Jelusalem haiabila vala Jisasi di piñ vehavimi. Vevila nudı abitihavimi.

² Nadi hulemili agilan aki san aludi ave iauacañ agiladi cian vidividin agiladi ma lubiahilavilalı uavimi. Nibilan simin nibalı aba human ma husavilalı uavimi.

³ Lihavici Jisasi agan nulidi abami. Namılan aki san naludi ave iauacañ agiladi cian vidividin agiladi lubiahilahila Asi di cian vidividin agadi lulilalan uami. ⁴ Asi nameñ abami uami. Namılan naludi iamiagagalinalu agiladi lihu hivı hinihini nulidi cian agiladi lubiahilahalañ aba abami uami. Hulan mu iamiaganu di cilu lihuci namılan nudı ifihimihalañ aba abami uami.

⁵ Agadi ala namılan nameñ abilalan uami. Hulan mu anim hilici akuaba akuaba dan hiniavila iamiaganu san iguben aba nulidi nameñ abam aba abilalan uami. Vian anim hilici akuaba akuaba nagiladi Asi san sagali igu igu san ci libimijacin aba abam aba abilalan uami. Hameñ sadañ vian naludi ahilihua nalusañ akuaba akuaba igu igu agan apali aba abam aba abilalan uami. ⁶ Hulan hameñ agan nudı iamiaganu di lihu hivı hinihini nulidi cian ma lubiahilalı uami. Namılan hameñ lidin Asi di cian agadi lulalula ave iauacagalinalu agiladi cian pam lubiahilalañ uami. ⁷ Namılan nalusañ nukeñ analı hiji nameñ lamalama abilalan uami. Alañ hulan huaci aba abilalan

uami. Asi di cian igalahahaha hisin hulan Aisaia agan akuaba akuaba lilalan hamen agilasan ala nameñ abami uami. ⁸ Asi agan nameñ abi aba abami uami. Hulan iamigali agilan sibisan hivı pam iadi ibi miñaiahavilalı aba abi aba abami uami. Agadi ala nulidi hiji humigañ agilan vian hula ma siban hiniavilalı aba abi aba abami uami. ⁹ Lihavidaci analı havı havı sihi iahaiaha iadi ibi miñaiahavilalı aba abi aba abami uami. Lidin hulan agiladi cian vidividin agiladi sulasula nameñ abavilalı aba abi aba abami uami. Na Asi di cian suladalu aba abavilalı aba abi abami uami.

Asi igidaci hulan iamigali agilan hugı dan hiniavilalı agasan abami.

(Mak 7.14-23)

¹⁰ Jisasi agan hulan iamigali agiladi abici vehavici nulidi abami. Namılan cian nagadi igahilavila sihivia siban hiji lamihalan uami. ¹¹ Asi igidaci hulan iamigali simin akuaba akuaba vivi navilalı agasan nibilan hugı dan ma hiniavilalı uami. Agadi ala Asi igidaci akuaba akuaba cian sibili sibili abavilalı agasan nibilan hugı dan hiniavilalı uami.

¹² Lici Jisasi di hulemili agilan ve nudı abavimi. Falisi hidili agilan nadı cian agadi igahilavila nasan humigañ vihili vihavi agadi ci akua iginan uavimi. ¹³ Lihavici

Jisasi agan nulidi hive lama abami. Iadi Iavan iahua hivı hinilalı agan nibu hualabila dan uami. Akuaba akuaba nudı nukeñ human hivı ma huliman agiladi uami. Nibu huaci sikasikan hidili dan hubilidacı iahavibali uami. ¹⁴ Nibilan

akuaba akuaba lihavilalı agilasan hiji cuviliñ cuviliñ lamimilan uami. Nibilan hulan lamigañ sibili mu agan lamigañ sibili sibili hihile agilasan hibı abalamiben aba liları agan me uami. Hulan lamigañ sibili mu agan hulan lamigañ sibili mu agasan hibı abalamiben aba lavila uami. Ha ahica hameñ haca hivı lalifa miguavivi uami.

¹⁵ Lici Pita agan Jisasi di abami. Nama hulan iamigali agilasan hive lamalama

cian abinan agadi alusan cian hidili abinan igahilimili uami. ¹⁶ Lici Jisasi abami. Namilan hiji apali akua uami. Hamej sadan naludi hiji agilan ma tovelali uami. ¹⁷ Akuaba akuaba simin navilali agilan humigan hivi hinihini su ulan hivi uavilali uami. ¹⁸ Agadi ala Asi igidaci hulan iamigali hiji hivi igahilahila akuaba akuaba cian sibili sibili abavilali agilan hugi dan hiniavilali uami. ¹⁹ Akuaba akuaba hiji hivi iahavilali agilan namej uami. Hij sibili sibili agilan uami. Hulan mu di ifihimuhimu hiji agan uami. Hulan iamigali dan agan abinu di valavala iamigali mu mu sigili vivi hiji agan uami. Iamigali hulan dan agan munjanu di valavala hulan mu mu sigili vivi hiji agan uami. Hivikali san hidahida hiji agan uami. Akuaba akuaba sigili vivi hiji agan uami. Hulan mu di anali abavila cian hivi lamalama hiji agan uami. Hulan hihile agiladi abacuvacuva hiji agan uami. ²⁰ Asi igidaci hulan iamigali akuaba akuaba hamen lihadili agilan hugi dan hiniavilali uami. Asi igidaci hulan human ma husahusa simin navilali agilan hugi dan ma hiniavilali uami.

Kenan hidili iamigali agan Jisasi san hiji vidividin lamami.

(Maki 7.24-30)

²¹ Lavila Jisasi agan haiabila agadi valavila cihu haiabila hihile Taili haiabila Saidon haiabila agiladi fili tibi hiniavihadami hej umi. ²² Lici Kenan hidili iamigali mu hej hiniadami agan vevila Jisasi di ula ula abami. Iadi Hekili uami. Nama Deviti di iamilinu uami. Iasan mavin hiniha uami. Sudi sibili agan iadi nadi agadi sibili lamilali uami. ²³ Lici Jisasi nuduakuuba cian ciki avi ma abami. Lici Jisasi di hulemili agilan nudu piñ vevila abavimi. Iamigali agan ula ula aludi sivi vedi uavimi. Nama nudu abinan cihu um uavimi.

²⁴ Lihavici Jisasi nulidi abami. Isilaeli hidili agilan saban sipsipi abeba abeba uu haba sivila sivila hidavilali hamen hiniavilali uami. Hiniavidaci nulidi ahiliahuahu san Asi iadi abici vemin uami.

15:18 15.18 Mt 12.34, Je 3.6   **15:19** 15.19 HM 8.21, Snd 6.14, Jer 17.9, Mt 12.34, Mk 7.21   **15:24** 15.24 Mt 10.5-6, HJL 3.25-26, Lom 15.8   **15:28** 15.28 Mt 8.10, 8.13   **15:31** 15.31 Mk 7.37

²⁵ Hamej abici iamigali agan nudu piñ vemi. Vevila mavin cian cian aba aba san migalifilibavila abami. Iadi Hekili uami. Iadi ahiliahuha uami. ²⁶ Lici Jisasi hive lama nudu abami. Alan ninanadi agiladi simin vivi injam agilasau ma iginilalu uami. ²⁷ Lici iamigali agan hiji namej lamami. Ninanadi san abi ha Isilaeli hidili agilasau hive lama abi uami. Injam san abi ha hidili mu mu alusan hive lama abi uami. Hij hamej lamavila abami. Iadi Hekili uami. Ha amin ala abinan uami. Agadi ala injam nibilan iamiagagalini di vadim lihu hivi hidahida simin suvili suvili migalahilavilali agiladi navilali uami. ²⁸ Lici Jisasi iamigali agadi abami. Nadji hiji vidividin agan hekili siban uami. Hamej sadan akuaba akuaba nadji hivi iahaiaha san abinan agan vana iaham uami. Lici hadihu laci ala sudi sibili agan nadi agadi vala uci cihu huaci limi.

Jisasi hulan iamigali akape himuhimu dan agiladi huaci lamami.

²⁹ La Jisasi agan haiabila agadi vala Galili idu hekili agadi caba hej umi. Uavila iahua halu hivi migahinimi. ³⁰ Migahinidaci hulan iamigali akape siban agilan nudu piñ vevavimi. Hulan iamigali himuhimu mu hidili mu hidili dan agiladi vavehavimi. Hihile hicci sibili sibili agiladi vavehavimi. Hihile lamigan sibili sibili agiladi vavehavimi. Hihile hicci human lidin lidin dan agiladi vavehavimi. Hihile sibisan mumimumi agiladi vavehavimi. Akuaba akuaba himuhimu mu hidili mu hidili dan agiladi avi vavevave Jisasi di hicci piñ lamavimi. Lihavidaci himuhimu dan agiladi huaci lamami. ³¹ Huaci lamidaci sibisan mumimumi agilan cihu cian abavimi. Hicci human lidin lidin dan agilan cihu huaci lihavimi. Hicci sibili sibili agilan cihu hidavimi. Lamigan sibili sibili agilan cihu igasulavimi. Lihavidaci hulan iamigali limu hihile agilan iga iga i uavimi. Lavila Asi di ibi minjaiahavimi. Asi nibu Isilaeli hidili agiladi Asi.

Jisasi agan hulan 4,000 agilasau simin

*igunami.
(Makî 8.1-10)*

³² Lavila Jisasi nudi hulemili agiladi abici vehavici nulidi abami. Vian hulan iamigali nagilasan mavin hekili lamadin uami. Nibilan anihulin vehavalı sadan simin apali siban hiniavadi uami. Nibilan havı humigan siban hiniavidaci ma abilin uavibali uami. Simin sanj himahima uavidaci hibi cina lamigan hivihivi iloudaci lalifavimidi uami. ³³ Lici nudi hulemili agilan nudi abavimi. Nej ular haiabila apali uavimi. Alan maci luli akape aben hisin viavila hulan iamigali akape nagilasan igunibalu uavimi. ³⁴ Lihavici Jisasiagan nulidi abitihami. Maci luli vamej hiniavi uami. Lici abavimi. Maci luli human limu fihala human limu ahica cijin agilan hiniavi uavimi. Hehilan ciki ciki pabin pabin agilan avi hiniavi uavimi.

³⁵ Lihavici Jisasi hula iamigali agiladi abici fili hivi migahiniavimi. ³⁶⁻³⁷ Migahiniavidaci Jisasi maci luli human limu fihala human limu ahica cijin agiladidan hehilan pabin pabin agiladidan viavila Asi di huaci uami. La miya ciki ciki lavila nudi hulemili agilasan iguci hulan iamigali agilasan iguavidaci navimi. Navici humigan ci lici simin limu tibi valavimi. Lavila cinacina hekili hekili human limu fihala human limu ahica cijin agiladi hivi hudavici milavimi. ³⁸ Hulan simin navimi agiladi lugilavici ua 4,000 iahami. Iamigali ninanadi agiladi ma lugilavimi. ³⁹ Lihavici Jisasiagan hula iamigali agiladi abici uavimi. Uavidaci nibu huniga hivi miguavila fili tibi mu Magadan haiabila mikti hiniadami hen uavimi.

16

*Jisasiagan vidividin abalamici igibalu
aba nudi abavimi.
(Makî 8.11-13 mu Lukî 12.54-56)*

¹ Falisi hidili agilan hula Sadiusi hidili agilan hula Jisasi di vidividin agadı igibalu aba lihavimi. Lavila nudi ilasisi san nudi mikti piñ uavila abavimi. Asi agan

nasaj vidividin igudaci nama akuaba sihi abalaminan igavila abibalu uavimi. Amiñala aba abibalu uavimi. Nibu Asi di sibila vilali aba abibalu uavimi. ² Lihavici nulidi abami. *Hifilidan uaian midi lihuavila migudaci iga iga abilalan uami. Uaian midi lihuadi aba abilalan uami. Amili uaian hinibali aba abilalan uami. ³ Cimidän hivi avili susu agan cibin himidaci uaian susu agan midi lihudaci iga iga abilalan uami. Iabi avili huje sagan vebali aba abilalan uami. Namilan akuaba akuaba sihi hamen agiladi iga iga sihivia siban lamalihililalan uami. Agadı ala namilan akuaba iabi nej iahavadi agiladi sihivia ma lamalihililalan uami. ⁴ Hulan iamigali iabi nej hiniavilali agilan sibili siban hiniavilali uami. Nibilan Asi hula hiji humigan pam ma hiniavilali uami. Lidin akuaba sihi agan iahidaci iga iga san pam lihavilali uami. Agadı ala akuaba sihi ma igavibali uami. Jona nibu Asi di cian igalahahaha hisin hula uami. Nibu akuaba akuaba limi agiladi pam sulidalin igahilahila abavibali uami. Amiñala aba abavibali uami. Asi nuken nudi abici vemi aba abavibali uami. Lavila Jisasi nulidi vala umi.

*Maci huhila huhila hisin isi uavihadami
agasan hive lama abami.
(Makî 8.14-21)*

⁵ Jisasi nudi hulemili agilan hula idu hekili agadı limu caba hen ivouavimi. Nudi hulemili agilan uava iahuavila maci luli nibilan nana hisin agiladi ma via uavimi.

⁶ Ua iahuavila Jisasiagan hive lama nudi hulemili agiladi abami. Namilan Falisi hidili agiladi maci huhila huhila hisin isi aba abavilali agilasan sihivia siban migilihalan uami. Sadiusi hidili agiladi maci huhila huhila hisin isi aba abavilali agilasan avi sihivia siban migilihalan uami.

⁷ Lici nudi hulemili agilan nibilan nuken nuker abavimi. Alan maci luli nana hisin ma vavelu agasan akua igahilavila abi uavimi. ⁸ Lihavici Jisasiagan nulidi cian agiladi igahilavila nulidi abami. Namilan

hulan hiji viđividiň apali me hinihini hiji cuviňinj cuviňinj lamilaň uami. Namilan maci luli nana hisinj apali agasanj hiji cuviňinj cuviňinj lamimilaň uami. ⁹ Naludi hiji agilan sihivia sibaň toveci igahiliňalaň uami. Maci luli human limu fihala agiladi hulan 5,000 hamenj agilan navalı agasanj igahiliňalaň uami. Navici ci lici siminj limu tibi cinacina vameba agiladi hivi hudahalan agasanj igahiliňalaň uami. ¹⁰ Mu ha hulan 4,000 hamenj agilan maci luli human limu fihala human limu ahica cijinj agiladi navalı agasanj igahiliňalaň uami. Navici ci lici cinacina hekili hekili vameba agiladi hivi hudahalan agasanj igahiliňalaň uami. ¹¹ Naludi hiji agilan sihivia sibaň tovedaci igahiliňalaň uami. Vianj maci luli nana hisinj agasanj igahilavila ma abadin uami. Namilan Falisi hidili agiladi maci huhila huhila hisinj isi aba abavilali agasanj sihivia sibaň migila migila sanj abadin uami. Sadiusi hidili agiladi maci huhila huhila hisinj isi aba abavilali agasanj sibila vivi hibi me lavilavila hisinj me agiladi nasanj iguben uami. Liliň nama fili nej hinihini akuaba sibila vivi hibi me libibanaň uami. Lidanaň Asi iahua nudı haiabila hinihini aganj avi hibi me lavilibanaň uami. Lidanaň Asi iahua nudı haiabila hinihini aganj avi hibi me lavilibali uami. ¹² Lici nulidi hiji toveci abavimi. Maci huhila huhila hisinj isi aba abavilali agasanj ma abi uavimi. Falisi hidili cian sulavilali agasanj alaň sihivia sibaň migila migila sanj abi uavimi. Sadiusi hidili cian sulavilali agasanj avi alaň sihivia sibaň migila migila sanj abi uavimi.

Namilan iadi iga iga ani aba abilalan uami.

(Makî 8.27-30 mu Lukî 9.18-21)

¹³ Jisasi aganj nudı hulemili hula Sisali-afilipai haiabila sanj uavimi. Ua haiabila agadı mikı mikı lavila nudı hulemili agiladi abitihami. Hulan iamigali agilan Hulan di Ninaj agasanj nibu ani aba abavilali uami. ¹⁴ Lici nudı abavimi. Limu hihile agilan nusaň ala namej abavilali uavimi. Nibu hulan iamigali avili hivi miňamigu miňaiahiaha hisinj hulan Jon aba abavilali uavimi. Hihile agilan namej abavilali uavimi. Nibu Elaija aba abavilali uavimi. Hihile agilan namej abavilali uavimi. Nibu

Jelemaia ua nibu Asi di cian igalahalaha hisinj hulan mu aganj aba abavilali uavimi. ¹⁵ Liňavici Jisası cihu nulidi abitihami. Namilan iadi ani aba abilalan uami.

¹⁶ Lici Saimon Pita aganj nudı abami. Nama Asi hameň laci hamenj laci hinihini agadı Ninaň uami. Asi aganj nadı ala libiminjavila hulan iamigali ahiliahuiahu sanj abici vemananj uami. ¹⁷ Lici Jisasi nudı abami. Jon di ninaj Saimon nama hijinjalıha uami. Aniaba hulan mu aganj nasanj hiji iguci cian agadı ma abinanj uami. Iadi Iavaň iahua nudı haiabila hinihini aganj nasanj hiji igudaci abinanj uami. ¹⁸ Nadı ibi mu Pita uami. Vianj nadı abadin uami. Nama liba vidividiň daň aganj me hinibanaň uami.* Hinihini hulan iamigali avili hivi miňamigu miňaiahavibali agiladi migilibanaň uami. Migilidanaň sudı fili haiabila agadı vidividiň aganj nulidi ma sibili lamibali uami. ¹⁹ Asi hulan iamigali likilici nudı libu hivi hinihini hisinj agadı hibi lavila lavila hisinj me agiladi nasanj iguben uami. Liliň nama fili nej hinihini akuaba sibila vivi hibi me libibanaň uami. Lidanaň Asi iahua nudı haiabila hinihini aganj avi hibi me lavilibali uami. ²⁰ Lavila nudı hulemili agiladi abami. Asi aganj iadi libiminjavila hulan iamigali agiladi ahiliahuiahu sanj abici vemin agasanj hulan limu hihile agiladi abimilaň sibaň uami.

Hulan di Ninaň himavila cihu hihile iahibali uami.

(Makî 8.31-9.1 mu Lukî 9.22-27)

²¹ Hadihu ala Jisasi aganj hidili maha nudı hulemili agiladi abami. Asi abici vianj Jelusalem haiabila uben uami. Ulinj Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilan uami. Asi sanj sagalı igu igu hisinj agiladi manigali agilan uami. Asi di cian vidividiň agadı lamalubilubi hisinj hulan agilan uami. Iasaň aviha aviha akape iguavibali

16:9 16.9 Mt 14.17-21   **16:10** 16.10 Mt 15.34-38   **16:14** 16.14 Mt 14.1-2, Mk 6.14-15, Lu 9.7-9   **16:16** 16.16 Jo 6.68-69, Ib 1.2, 1.5, 1 Jo 4.15   **16:17** 16.17 Mt 17.5, 1 Ko 2.10, Ga 1.15-16, Ef 2.8-9   **16:18** 16.18 Jo 1.42, Ef 2.20, CHL 21.14   * **16:18** 16.18 Aludi cian sibaň hivi liba aba abilalu agasanj Giliki cian hivi Pita uavihadami.   **16:19** 16.19 Mt 18.18, Jo 20.23   **16:20** 16.20-21 Mt 17.9, Mk 9.9

uami. Lavila abavici iadi ifihimavibali uami. Ifihimavici himavila anihulin me hivi cihu hihi iahiben uami.

22 Lici Pita Jisasi di cian agadı igahila nudı via uavila ahica hitin ciki siban hinihini nudı abacabılavila abami. Aludi Hekili uami. Ha hima siban uami. Ası nasan mavın hinihini nadı huaci lamidaci akuaba akuaba abinan hameñ agilan nadı hivi ma iahavibali uami. **23** Lici Jisasi limu cimilavila Pita di abami. Satan nama iadi valavila uha uami. Nama Ası di hiji ma lubiahilinan uami. Ha hulan di hiji lubiahilinan uami. Lavila iadi sibila ifilahiben aba linañ uami.

24 Lavila nudı hulemili agiladi abami. Hulañ mu viañ hula hidiben aba nudı nuken hiji lubiahilahila hidilalı agadı valam uami. Valavila vihili havahava viañ hula hidam uami. **25** Hulañ mu nudı hadipili hihi hinihini agasan pam hiji lamalama hinidaci uami. Nudi amin agan huaci hameñ laci hameñ laci ma hinibali uami. Agadı ala hulañ mu iasan pam igahilahila nudı hadipili agadı vana sibili lim aba abici nudı amin agan huaci hameñ laci hameñ laci hinibali uami. **26** Hulañ mu fili neñ hinihini akuaba akuaba huaci huaci agiladi vibali uami. Agadı ala akuaba akuaba agilan nudı amin agadı ma ahiliahuavibali uami. Anım hilici akuaba akuaba agilan nudı amin agadı ahiliahuavici huaci hameñ laci hameñ laci ma hinibali uami. **27** Hulañ di Ninañ agan nudı Iaganu di abilu hekili vidividin dan hijibali uami. Hiniavila nudı cian hali hisin agilan hula vebali uami. Vevila hulañ iamigali akuaba akuaba huaci huaci lihavilalı agilasan hibin nulisan akuaba huaci huaci agiladi igubali uami. Igu igu hulañ iamigali akuaba akuaba sibili sibili lihavilalı agilasan hibin nulisan akuaba akuaba sibili sibili agiladi igubali uami. **28** Viañ naludi amin abadin uami. Hulañ iamigali hihile neñ lagulama hiniavadi nagilan ma himiman lidin igavidaci Hulañ di Ninañ agan manigali

hiniavila vebali uami.

17

Jisasi di hadipili agan mu hidili siban hiniimi.

(Mak 9.2-13 mu Luk 9.28-36)

1 Jisasi agan cian aba fihala hinidaci uaian limu ahica limu ahica umi. Lici nudı hulemili ahica pam agiladi likila halu huva huva siban heñ iahuavimi. Nudi hulemili agiladi ibi namen. Mu Pita. Mu Jemisi. Mu Jon. Jon nibu Jemisi imanu. Nulidi likilavila ahuata hamen iahuavimi. Iahuavila nibilan hitin siban hiniavimi. **2** Hinihini Jisasi di hadipili agadı igavidaci mu hidili siban hiniimi. Nudi mugan lamigan agan uaian abilu me hilami. Lidaci nudı hadi hilahila hutesi hutesi agilan mila siban uni abilu me hiniavimi. **3** Lihavidaci nudı hulemili agilan igavidaci Mosesi hula Elaija hula iahavila Jisasi hula cian aba aba hiniavimi. **4** Hiniavidaci Pita agan abami. Aludi Hekili uami. Alañ neñ hinimili huaci li uami. Nama cavan ulan hafihafi san abinan cavan ulan ahica pam agiladi hafiben uami. Mu nasan hafiben uami. Mu Mosesi san hafiben uami. Mu Elaija san hafiben uami.

5 Hameñ abidaci hamu mila siban agan migavila nulidi hafilibami. Lici Ası hamu likila likila heñ hinihini abami. Ha iadi nuken Ninañ uami. Viañ nusan mavın hekili hinihini nusan hijinalilan uami. Namilan nudı cian agadı igahilahalan uami. **6** Lici Jisasi di hulemili agilan hekili lidavila fili hivi sikasikan migavila ipalavici miguvicci ani vali hiniavimi. **7** Lihavici Jisasi nulidi mikı piñ uavila nulidi miñaigavila abami. Namilan lidimilan uami. Iahihalañ uami. **8** Lici Jisasi di igaiahua igavici nibu hitin hiniimi. Hulan mu nibu hula ma hiniavimi.

9 La halu agadı vala migamiga hibi cina hivi nudı hulemili ahica pam agiladi vidividin siban abami. Akuaba akuaba igilan agiladi aniaba hulan mu di abimilan siban uami. Mufili Hulan di Ninañ

himavila cihu hih iahici uami. Akuaba akuaba igilan agiladi hej sulihalañ uami. ¹⁰ Lici nudı hulemili agilan nudı abitihavimi. Asi di cian vidividin agadi lamalubilubi hisin hulañ agilan akı sanen nameñ abavilali uavimi. Asi abici Elaija mise hali vebali aba abavilali uavimi. ¹¹ Lihavici nulidi abami. Ha amij ala abavilali uami. Elaija mise hali vevila akuabaakuaba sikkasikan agiladi hihilibali uami. ¹² Vian naludi abadin agadi igahilahalañ uami. Elaija ci veli uami. Veci hulan iamigali nudı igavalı uami. Agadi ala nulidi hiji ma toveci nulidi nukeñ hiji lubiahılahıla nudı sibili lamavalı uami. La iabi nej avi Hulan di Ninañ agadi hamen ala lihavidaci avıha avıha igibali uami. ¹³ Jisasi hamen abici nudı hulemili agilan hiji nameñ lamavimi. Ha hulan iamigali avili hivı miñamigu miñajahaiaha hisin hulañ Jon san ala abi uavimi.

Jisasi agan sudı sibili hulemili mu di hivı hiniadami agadi lahumi.

(Mak 9.14-29 mu Luk 9.37-43)

¹⁴ Jisasi nudı hulemili ahica pam agilan hula uavila hulan iamigali akape hiniavimi hej iahuavimi. Iahuavici hulan mu agan ve Jisasi di piñ migalifilibavila abami. ¹⁵ Iadi Hekili uami. Iadi ninañ agasan mavın hiniha uami. Nıbu uava himahıma avıñ hivı migafiliali uami. Avili hivı migafiliali uami. Lidaci nudı hadipili avi sibili siban hınilali uami. ¹⁶ Vian nadı hulemili agilan sudı sibili agadi lahulahu san nulidi piñ via uavila abiemin uami. Abılıñ nıbilan sudı sibili agadi lahulalu aba lihavici hima liemi uami.

¹⁷ Lici Jisasi abami. Vian akape tibi namilan hula hınilan uami. Hınihini naludi vihili agiladi havilan uami. Agadi ala namilan hiji vidividin ma lamilan uami. Lidalan naludi hiji humigañ agilan sibili sibili laci hiniavilali uami. Lavila abami. Ninañ agadi iadi piñ vavehalan uami. ¹⁸ Abici vavehavici Jisasi sudi sibili

agadi abacabiliçininan agadi vala umi. Lici ninan agan cihu huaci limi.

¹⁹ Lici nudı hulemili agilan hitin vevila nudı abitihavimi. Aki lici alañ sudi sibili agadi ma lahuemelu uavimi. ²⁰⁻²¹ Lihavici nulidi abami. Naludi hiji vidividin agilan hekili hima sadan namilan akuabaakuaba ma lilalañ uami. Vian naludi amij abadin uami. Naludi hiji vidividin agilan hekili hiniavici namilan akuabaakuaba hamen agiladi libalan uami. Naludi hiji vidividin agilan isabilan masiteti agadi hilici sudime ciki siban hınilali hamen avi hiniavici uami. Ha namilan halu mu agadi nameñ abibalı uami. Nadı uvı agadi vala ua mu abila hivı hiniha aba abibalı uami. Lilan halu agan namilan abibalı hamen ala libali uami. La akuabaakuaba sibila mu hidili mu hidili agiladi avi huaci vibalan uami.*

Hulan di Ninañ himavila cihu hih iahibali agasan cihu tibi abami.

(Mak 9.30-32 mu Luk 9.43-45)

²² Jisasi agan nudı hulemili agilan hula Galili fili tibi hej migudiba hiniavila nudı hulemili agiladi abami. Hulan mu agan Hulan di Ninañ agadi amij ci ilasibali uami. Ilasavila via ua hulan sibili agiladi human hivı lamibali uami. ²³ Lici nudı ifihimavibali uami. Ifihimavici anihulin me hivı cihu hih iahibali uami. Lici nudı hulemili agilan nudı cian agadi igahılavila nusañ mavın miñamija ma hijınalavimi.

Jisasi Asi di ajan ulan hekili agadi sibila vivi san anım hilici igumi.

²⁴ Jisasi nudı hulemili agilan hula ua Kapelineam haiabila iahavimi. Lihavici hulan Asi di ajan ulan hekili agadi sibila vivi san anım hilici igulali ua ma igulali uavimi. ²⁵ Lihavici Pita abami. Nıbu igulali uami. Lavila Pita agan uleñ muji ivoumi. Ivoua cian ma abiman lidaci Jisasi nudı abami.

Saimon uami. Vianj nadī abitihiben aba lin uami. Manigali fili nej hisin̄ agilan̄ vidividiñ aba aba huban sañ anim hilici akuaba akuaba ani ani di hivi vihavilali uami. Nulidi hidili pam agiladi hivi vihavilali ua hulan̄ iamigali limu hihile agiladi hivi vihavilali uami. ²⁶ Lici Pita abami. Hulan̄ iamigali limu hihile agiladi hivi vihavilali uami. Lici Jisasi nudi abami. Hamej lihavidaci nulidi hidili pam agilan̄ anim hilici ma iguavilali uami. ²⁷ Agadi ala anim hilici vivi hisin̄ agilan̄ alusan̄ humigañ vihili vihavimidi aba nadī abiben uami. Nama idu hekili hen̄ uavila aluguli lamiha uami. La hehilan̄ mu nudi mise magilavila nudi sibisan̄ agadi miñacikila iginan̄ anim hilici nudi sibisan̄ muji hen̄ hinibali uami. Lici anim hilici agadi viavila nasadan̄ iasadan̄ igahilavila Asi di anjam ulan̄ hekili agadi sibila vivi sañ iguha uami.

18

*Ani nibu ibi hekili dan̄ hinibali uavimi.
(Mak 9.33-37 mu Luk 9.46-48)*

¹ Hadihu hen̄ ala Jisasi di hulemili agilan̄ nudi piñ vevila abavimi. Asi hulan̄ iamigali likilici nudi lihu hivi hiniavibali hen̄ ani agan̄ ibi hekili dañ hinibali uavimi. ² Lihavici Jisasi ninañ ciki mu agadi ulici veci via ua nibilan̄ hiniavimi agadi alihan̄ hen̄ lamavila abami. ³ Vianj naludi amin̄ abadin uami. Asi agan̄ hulan̄ iamigali nulidi lusin̄ sibili sibili agiladi valavala ninanadi ciki ciki me ma hiniavilali agiladi ma likilibali uami. Lici nudi lihu hivi ma sibar hiniavibali uami. ⁴ Hulan̄ iamigali ninanadi ciki ciki me hinihini ibi apali hiniavilali agilan̄ uami. Asi hulan̄ iamigali likilici nudi lihu hivi hiniavibali hen̄ nibilan̄ ibi hekili dañ hiniavibali uami. ⁵ Hulan̄ mu iasan̄ igahilahila ninañ ciki ibi apali namej agasan̄ hijinalilali agan̄ iasan̄ avi hijinalilali uami.

*Jisasi hulan̄ iamigali lusin̄ sibili sibili vihavilali agasan̄ abami.
(Mak 9.42-48 mu Luk 17.1-2)*

⁶ Lavila Jisasi cihu abami. Hulan̄ mu agan̄ vevila hiji humigañ aiamagilamagila san̄ akuaba akuaba lici hulan̄ mu iasan̄ hiji vidividiñ ciki dañ hinilali agan̄ igavila lusin̄ sibili vici uami. Ha hulan̄ limu hihile agilan̄ liba kum hekili viavila aiamagilamagila hisin̄ hulan̄ agadi sugitan̄ hivi libihahavim uami. Libihaha havalavici avili hekili agadi huhan̄ hen̄ migua nahimam uami. Nahimici ha nibu huaci uami. Lusin̄ hamej agan̄ cihu cihu ma iahibali uami. ⁷ Akuaba akuaba mu hidili mu hidili agilan̄ iahaiaha hulan̄ iamigali agiladi hiji miñaiahavidaci lusin̄ sibili sibili vihavilali uami. Lusin̄ sibili sibili vihavilali agilan̄ vihili igavibali uami. Agadi ala aniaba hulan̄ nulidi aiamagilamagila hisin̄ agilan̄ vihili hekili hekili igavibali uami. ⁸ Nadī human limu agan̄ lici nama lusin̄ sibili viavila uami. Human agadi ihalaha havaliba uami. Hamej linaj ha huaci uami. Human limu laci hinici nama huaci hamej laci hamej laci hinibanañ uami. Nama human limu limu dañ hininan̄ Asi agan̄ nadī via avin̄ hivi havalici migubanañ uami. Avin̄ agan̄ hamej laci hamej laci luhulihu hinilali uami. Nadī hicci limu agan̄ lici nama lusin̄ sibili viavila uami. Hicci agadi ihalaha havaliba uami. Hamej linaj ha huaci uami. Hicci limu laci hinici nama huaci hamej laci hamej laci hinibanañ uami. Nama hicci limu limu dañ hininan̄ Asi agan̄ nadī viavila avin̄ hivi havalici migubanañ uami. Avin̄ agan̄ hamej laci hamej laci luhulihu hinilali uami. ⁹ Nadī lamigañ limu agan̄ lici nama lusin̄ sibili viavila uami. Lamigañ agadi miñatihua havaliba uami. Hamej linaj ha huaci uami. Lamigañ limu laci hinici nama huaci hamej laci hamej laci hinibanañ uami. Nama lamigañ limu limu dañ hininan̄ Asi agan̄ nadī via avin̄ hekili hivi havalici migubanañ uami. ¹⁰⁻¹¹ Ci igilan̄ uami. Namilan̄ hiji namej lamimilan̄ uami. Hulemili ciki ciki nagilan̄ ibi apali aba abimilan̄ uami. Vianj naludi abadin agadi igahilahalan̄ uami. Asi di cian̄

hali hisin nulidi migilavilali agilan uami. Asi di haiabila hen hinhini Asi mavin lama hinilali hen lagulamalama hiniavilali uami. Hinhini hulemili ciki ciki ibi apali agiladi ahiliahuahu sanj Asi di abavilali uami.*

Saban sipsipi mu sivilici suhila vivi sanhive lama abami.
(Luk 15.3-7)

¹² Lavila Jisasi cihu hive lama abami. Namilan vamen hiji lamilan uami. Hulan mu saban sipsipi 100 dan hinivi uami. Lici saban sipsipi mu agan ua sivilivi uami. Sivilici saban sipsipi 99 agiladi valici fili tibi halu dan halu dan hen hiniavivi uami. Hiniavidaci nibu ua saban sipsipi mu agad suhila suhila hidivi uami. ¹³ Vian naludi amin abadin uami. Suhila suhila hida viavila hekili sibaj hijinalivi uami. Saban sipsipi 99 huaci hiniavivi agilasan hijinalivi uami. Agadi ala saban sipsipi mu agad suhila vivi agasan hekili sibaj hijinalivi uami. ¹⁴ Naludi Iaganalu Asi iahua hiv hinilali agan avi hamen ala lilali uami. Hulemili ciki ciki ibi apali agiladi hulan mu agan ua sivila sivila sanj valilali uami.

Hulan hugi dan agan hula cian hihila hihila san abami.

¹⁵ Lavila Jisasi cihu abami. Nadi isaima me agan nama hula hugi dan hinici nama ua nud i gih uami. La ahica hitin sibaj hinhini nibu hula cian hihila hihila san nud abiha uami. Abinan nad cian agadi igahilici nama nibu hula hiji humigan pam hinibal uami. ¹⁶ Abinan nad cian agadi ma igahiliman lici uami. Ha nama uavila hulan pabin ua ahica agiladi viavila nud pi cihu vehalan uami. Nibu lusin sibili vidaci igaval agiladi vaveha uami. Hame linan hulan ahica ua ahica pam agilan nad ahiliahu nud hugi agadi haibila lama abavibali uami. ¹⁷ Haiabila lama abavici nulidi cian ma igahiliman lici uami. Hulan iamigali avili hiv miyamigu

minjaiahaval sikasikan agiladi abiha uami. Linan vevila abavici nulidi cian agadi avi ma igahiliman lici uami. Ha valinan hulan avili hiv ma miyamigu minjaiahiman agan me hinim uami. Huban san anim hilici vivi hisin hulan me hinim uami. ¹⁸ Vian naludi amin abadin uami. Namilan fili nej hinhini akuaba akuaba sibila vivi hibi me libibal uami. Lidalan Asi iahua nud haiabila hinilali agan avi hibi me libibali uami. Namilan fili nej hinhini akuaba akuaba sibila vivi hibi me lavilibal uami. Lidalan Asi iahua nud haiabila hinilali agan avi hibi me lavilibali uami. ¹⁹⁻²⁰ Vian naludi cihu ala abadin uami. Hulan ahica ua ahica pam agilan migudiba hinhini iasan igahilavici uami. Vian nibilan hula hiniben uami. Aniaba hulan ahica agilan hiji humigan pam hiniavila akuaba akuaba vivi san iadi Iava iahua nud haiabila hinilali agadi abavici uami. Nibu nulisan igubali uami.

Sibila hisin hulemili mu nud sibila pam hisin agan hula hibin dan hinivi agasan hive lama abami.

²¹ Pita agan Jisasi di pi vevila abami. Iadi Hekili uami. Iadi isaima me agan vian hula hugi dan hinidaci vian nud name abiben uami. Vian nama hula cian apali aba abiben uami. Cihu tibi avi lici hamen laci ala abiben uami. Lidalin nibu cihu tibi cihu tibi lidaci vian hamen laci hamen laci aba aba lugilidalin human limu fihala uci hen akua valiben uami.

²² Lici Jisasi nud abami. Vian nama human limu fihala human limu ahica ciin tibi laci aba aba san ma abadin uami. Vian namilan mu tibi mu tibi hamen laci hamen laci aba aba san abadin uami. ²³ Ci igilan uami. Asi hulan iamigali likilici nud lihu hiv hinhini agan uami. Manigali mu nud sibila hisin hulemili agila nusaq akuaba akuaba hibin igu igu san abivi me uami. ²⁴ La akuaba akuaba nusaq hibin igu igu

* **18:10-11** 18.10-11 Hulan hiji hutesi hutesi dan limu hihile agilan name abavilali. Cian mu avi manasij nej hinidi uavilali. Jisasi name abami uavilali. Hulan di Nina agan hulan iamigali lusin sibili sibili vivi hiniavilali agiladi ahiliahudaci huaci hamen laci hamen sanj vemi aba abami uavilali. **18:15** 18.15 Wkp 19.17, Lu 17.3, Ga 6.1, Je 5.19-20, 1 Pi 4.8   **18:16** 18.16 Lo 19.15, Jo 8.17, 2 Ko 13.1, 1 Ti 5.19   **18:17** 18.17 Lom 16.17, 1 Ko 5.9-10, 5.13, 6.1-6, 2 Te 3.6, 3.14   **18:18** 18.18 Mt 16.19, Jo 20.23   **18:19-20** 18.19-20 Mt 28.20, Mk 11.24, Jo 14.23, 15.7, 1 Jo 3.22, 5.14   **18:21** 18.21-22 Lu 17.3-4   **18:22** 18.22 HM 4.24, Mt 6.14, Mk 11.25-26, Kl 3.13

san hidili maha abidaci hulan mu agadi nudi piñ vavehavivi uami. Nibu nudi manigali san hibin anim hilici 10 milion hamen agadi igu igu san vavehavivi uami. ²⁵ Agadi ala hulan agan hibin igu igu hisin anim hilici apali hinivi uami. Lici manigali agan hulan limu hihile agiladi abiivi uami. Nudidan nudi iamigali ninanadi akuaba akuaba sikasikan agiladidañ via ua mutin hivi lamilan lavavim aba abiivi uami. Lavavici sibila havi havi vihavidaci vian hibin anim hilici akuaba akuaba agiladi viben aba abiivi uami. ²⁶ Lici sibila hisin hulemili agan mavin cian cian aba aba san manigali agadi hicci piñ migalifilibavila nudi hali agadi fili hivi libiliva hinihini nameñ abiivi uami. Iasan makamija hinidanan nasan hibin akuaba akuaba agiladi sikasikan iguben aba abiivi uami. ²⁷ Lici manigali agan nusan mavin hekili lamavila abiivi uami. Vian nama iasan hibin igu igu san ma abiben aba abiivi uami. Lavila nudi valici uvi uami. ²⁸ Lici sibila hisin hulemili agan vala haiabila ivavevi uami. Ivavevila nudi sibila pam hisin agadi igivi uami. Lavila hulan agan nudi anim hilici 100 vivi agasan igahilavila hulan agadi miñahubihaha sugitan miñalatiha hinihini abiivi uami. Nama iadi anim hilici vihanan agasan hibin iguha aba abiivi uami. ²⁹ Lici nudi sibila pam hisin agan nudi piñ migalifilibavila nudi hali agadi fili hivi libiliva hinihini mavin cian cian abiivi uami. Nama iasan makamija hinidanan nasan hibin akuaba akuaba iguben aba abiivi uami. ³⁰ Lici ala nudi cian ma igahilivi uami. Lavila nudi sibila pam hisin agadi via ua limin sibili ulan hivi lamivi uami. Lamavila abiivi uami. Nama iasan hibin akuaba akuaba iguavila hen ivavebanan aba abiivi uami. ³¹ Lici hulan limin sibili ulan hivi hinivi agadi sibila pam hisin agilan mavin miñamija ma sibani hijinalavivi uami. Lavila ua manigali agadi abavivi uami. Hulan nasañ hibin anim hilici ma iguiemi agan nameñ li aba abavivi uami. Nibu hulan mu nibu hula hibin dan agadi via ua limin sibili ulan hivi

lamiaaba abavivi uami. ³² Lihavici manigali agan sibila hisin hulemili nusañ hibin anim hilici ma igumañ agadi abici veci nudi abiivi uami. Nama hulan sibili aba abiivi uami. Vian nama iasan mavin cian cian agadi igunabila vian nama hula cian apali aba abiemin aba abiivi uami. ³³ Vian nasan mavin hiniemin hamen nama nadisibila pam hisin agasan mavin ma hininañ aba abiivi uami. ³⁴ Hamen abici nudi igivi lici hulan sibili sibili agiladi human hivi lamivi uami. Lici nusañ aviha aviha iguavividaci hinihini manigali san hibin akuaba akuaba agiladi iguci heñ valavivi uami.

³⁵ La abami. Hulan namilan hula hugi dan hnilali agadi hugi amin ma hivilan uami. Iadi Iavan iahua hivi hnilali agan naludi hugi agiladi ma hivibali uami. Manigali agan livi hamen laci ala nalusan aviha aviha igubali uami.

19

Jisasi agan hulan mu abinu di valivi agasan abami.

(Mak 10.1-12 mu Luk 16.18)

¹ Jisasi cian hamen agadi abici ci lici Galili fili tibi agadi valavila Judia fili tibi san umi. Hibti pilu mu Jolidan avili limu caba hiniadami heñ umi. ² Udaci hulan iamigali akape sibani nibu hula uavimi. Ua heñ hiniavividaci Jisasi nulidi himuhimu agiladi huaci lamami.

³ Lici Falisi hidili agilan Jisasi di piñ vevila nudi ilasibalu aba abitihavimi. Hulan mu aludi cian vidividin agadi lubiahilavila nudi nuken hiji hivi abinu di huaci valavila lahuvi ua hima uavimi.

⁴ Lihavici Jisasi nulidi abami. Namilan cian Asi di manasij hekili hivi hnilali agadi ma akua igilalan uami. Vaka sibani Asi hidili mahaakuabaakuabalamami agasan nudi manasij hekili agan nameñ abami uami. Hulan dan iamigali dan lamami aba abami uami. ⁵ Lavila Asi nameñ abami uami. Hamen sadan hulan agilan nulidi numigaiagagalini agiladi valavalaiamigali sabisabi nulidi abinadinili agilan hula hadipili pabin

me hiniavılalı aba abami uami. ⁶ La abami. Hameň sadaň nıbilan ahica me ma hiniavılalı uami. Hadipili pabin laci me hiniavılalı uami. Hameň sadaň Asi agan lici hadipili pabin me hiniavılalı agadı hulan mu mıňalatihimidi uami.

⁷ Lici Falisi hidili agilan abavimi. Mosesi di cian vıdividin agan aki saň nameň abami uavimi. Hulan mu abinu di valavila lahuben aba nusar manasın libavila igum aba abami uavimi. Lavila iamigali agadı huaci valavila lahubali aba abami uavimi. ⁸ Lihavici Jisasi nulidi abami. Isılaelı hidili naludi hiji humigaň agilan ci sijavimi sadaň Mosesi cian vıdividin nameň libami uami. Hulan mu abinu di valavila lahuben aba nıbu vana lahum aba abami uami. Agadi ala vaka sibaň hameň ma lihavihadami uami. ⁹ Vian naludi abadin agadı igahılıhalan uami. Iamigali mu hivikali saň ma hidivi uami. Agadi ala muňjanu nudi lahuci ua havı hinivi uami. Hinidaci muňjanu livili agan iamigali mu sabivi uami. Asi hulan hameň agadı igici nıbu abinu livili agadı vala ua abinu hivı agan hula hinivi agasan nıbu hugı dan hinivi uami. Hulan agilan iamigali mu mu sigili vihavılalı agilan me hinivi uami.

¹⁰ Lici Jisasi di hulemili agilan nudi cian agadı igahılavila abavimi. Hulan mu iamigali sabici hivikali saň ma hidilalı agadı valimidı aba abinan uavimi. Hulan mu cian hameň abinan agasan igahılıci hima lici nıbu iamigali sabimidi uavimi. ¹¹ Lihavici Jisasi nulidi abami. Hulan sikasikan agilan iamigali dan hiniavılalı uami. Agadi ala Asi nuken hulan limu hihile agilasan pam vıdividin igudaci iamigali ma sabiavılalı uami. ¹² Ci igilan uami. Hulan hihile iamigali ma sabiavılalı agadı hidili nıbu nameň uami. Hulan hihile iamigagalınlı nulidi huhılavici ninanadi havahava hisiň vıdividin apalı hiniavılalı uami. Hameň hinihini iaha hekili lavila iamigali ma sabiavılalı uami. Hihile ninanadi havahava hibi agiladi hulan limu hihile agilan ihalahavılalı sadaň iamigali

ma sabiavılalı uami. Hihile Asi hulan iamigali likilici nudi lihu hivı hiniavıbalı agadı sibila vivi san igahılahila iamigali ma sabiavılalı uami. Aniaba hulan mu cian nagadi igahılavıla lubiahılıben aba vana lubiahılam uami.

Jisasi agan ninanadi agıladı valavici nudi piň veve saň abami.

(Makİ 10.13-16 mu Lukİ 18.15-17)

¹³ La hadıhu ala hulan iamigali agilan ninanadi ciki ciki agiladi Jisasi di piň vavehavimi. Jisasi agan nudi human agadı nulidi sabı hivı lamavila Asi di abici Asi nulidi huaci lamıbalı aba nudi piň vavehavimi. Lihavidaci nudi hulemili agilan hulan iamigali agiladi abacabilavimi. ¹⁴ Lihavici Jisasi nudi hulemili agiladi abami. Namılaň valılaň ninanadi ciki ciki agilan iadi piň vehavım uami. Nulidi abamigiliň uami. Asi agan hulan iamigali ninanadi ciki ciki me hinihini manigali di lihu hivı hiniavılalı agiladi likılıbalı uami. Likilici nudi lihu hivı hiniavıbalı uami. ¹⁵ Lavila nudi human agadı ninanadi ciki ciki agiladi sabı hivı lama Asi nulidi huaci lamalama san Asi di abami. La nulidi vala umi.

Hulan mu anim hilici hekili dan agan Jisasi hula cian sulavimi.

(Makİ 10.17-31 mu Lukİ 18.18-30)

¹⁶ Hulan mınibili agan vevila Jisasi di abami. Iavan uami. Vian aki sibila huaci agiladi viavila Asi di haiabila uavila huaci hameň laci hameň laci hinivin uami. ¹⁷ Lici Jisasi nudi abami. Nama aki saň akuaba akuaba huaci huaci agilasan iadi abitihinaň uami. Asi pam nıbu huaci uami. Nama huaci hameň laci hameň laci hiniben aba uami. Asi di cian vıdividin agiladi lubiahılıha uami.

¹⁸ Lici hulan agan Jisasi di abami. Aki cian vıdividin agiladi lubiahılıha san abinan uami. Lici Jisasi nudi abami. Asi di cian vıdividin agan nıbu nameň abami uami. Hulan iamigali limu hihile agiladi ifihimimilaň aba abami uami. Hulan iamigali dan namılaň naludı abinadinalu

agiladi valavala uu iamigali mu mu agiladi sigili vimilan abam uami. Iamigali hulañ dan namilan naludi mujanadinalu agiladi valavala uu hulañ mu mu agiladi sigili vimilan abam uami. Namilan mu hulañ di akuaba akuaba agiladi avi sigili vimilan abam uami. Namilan anali cian abam uami. ¹⁹ Namilan naludi iamiagagalinalu agiladi lihu hivi hinihini nulidi cian agiladi lubiahilihalan abam uami. Nalusaj nukej mavin hekili hinilalan hameñ laci ala naludi isagalinalu imahalinalu agilasan mavin hekili hinihalañ abam uami.

²⁰ Lici hulañ minibili agan Jisasdi abam. Vian Asid cian vidividin agiladi lubiahiladamin uami. Iabi avi lubiahili uami. Agadi ala akiaki san tibi migin uami. ²¹ Lici Jisasdi nudi abam. Asi igici nama huaci sili sibaj hiniben abam uami. Nama naduakuaba agiladi viavila mutij hivi laminan lavavim uami. Lavavici anim hilici agiladi via labilavila hulañ iamigali limu hihile akuaba agiladi apali agilasan iguha uami. Nama hameñ lavila akuaba agiladi hulañ iamigali agilasan iguha uami. Naduakuaba agiladi hulañ iamigali agilasan iguha uami. ²² Lici nudi akuaba agiladi huaci akape sibaj hiniavimi agilasan igahilavila ma hijinalami. La Jisasdi vala umi.

²³ Lici cihu Jisasdi nudi hulemili agiladi abam. Vian naludi amij abadin uami. Hulañ anim hilici agiladi akape dan agiladi Asid nulidi likilici nudi lihu hivi hinihini san vihilifavibali uami. ²⁴ Lavila hive lama sabaj kameli agasaj abam. Vian naludi cihu abadin uami. Havili hicahica hisin henan agadi haca agan nibu sudime ciki sibaj uami. Sabaj kameli nibu hekili sibaj uami. Agadi ala nibu havili hicahica hisin henan agadi haca hen huaci ivouvi uami. Ivo ivo san ma vihilifivi uami. Hulañ anim hilici hekili dan agil

Asi nulidi likilici nudi lihu hivi hinihini san vihilifavibali uami.

²⁵ Lici Jisasdi hulemili agiladi nudi cian agadi igahilavila abavimi. I uavimi. Hameñ lici hulañ mu Asid haiabila uavila huaci hameñ laci hameñ laci ma hinibali uavimi. ²⁶ Lihavici Jisasdi nulidi igasulasula abam. Hulañ igavidaci akuaba agiladi halu me hiniavilal uami. Agadi ala Asid igidaci akuaba agiladi halu me hiniavilal uami.

²⁷ Lici Pita nudi abam. Ci iginan uami. Alan aludi akuaba agiladi sikkasan agiladi vala vevila nama hula hidilalu agasaj aki vibalu uami. ²⁸ Lici Jisasdi nulidi abam. Vian naludi amij abadin uami. Mufili akuaba agiladi sebili iahavibali heñ Hulañ di Ninan agan ibi hekili dan hinibali uami. Lavila manigali di migahinihini hisin uvi heñ migahinihini uami. Hadihu hulañ vian hula hidilalan namilan manigali hinibalan uami. Lavila manigali di migahinihini hisin uvi human limu limu fihala hiclimu ahica cijin agiladi hitij hitij heñ migahinihini uami. Migahinihini Isilaeli hidili agiladi latihin human limu limu fihala hiclimu ahica cijin agiladi hitij hitij migilibal uami.

²⁹ Hulañ iamigali iasañ igahilavila nulidi ulan pabin agadi vala uavici Asid hibin nulisan ulan 100 hamen agiladi igubali uami. Nulidi isagalini lu imahalinilu agiladi vala uavici Asid hibin nulisan isagali imahali 100 hamen agiladi igubali uami. Nulidi nanadi humigan pam agiladi vala uavici Asid hibin nulisan nanadi humigan pam 100 hamen agiladi igubali uami. Nulidi iamiagagalini lu agiladi vala uavici Asid hibin nulisan iamiagagalini lu 100 hamen agiladi igubali uami. Nulidi ninanadinilu agiladi vala uavici Asid hibin nulisan ninanadi 100 hamen agiladi igubali uami. Nulidi hual pabin vala uavici Asid hibin nulisan hual 100 hamen agiladi igubali uami. Lici mufili avi Asid haiabila uavila huaci hameñ laci hameñ laci hiniavibali uami. ³⁰ Agadi ala hulañ akape iabi neñ hali hisin hiniavadi

agilan uami. Mufili nibilan sijan sibar hiniavibali uami. Hulan akape iabi nej sijan sibar hiniavadi agilan uami. Mufili nibilan hali hisin hiniavibali uami.

20

Jisasi agar limin uain huali agasan hive lama abami.

¹ Lavila Jisasi cihu abami. Hulan sijan sibar hinilali agan cihu hali hisin hinibali aba abin agan nibu namej uami. Ası hulan iamigali likilici nudı lihu hivı hinihini agan nibu hulan mu limin uain huali hekili dan hinivi agan me uami. Huali iaganu agan cimidan sibar iaha uavila nudı limin uain huali agadı sibila vivi saj hulan likili uami. ² Lici sibila hisin hulemili agilan uaian pabin hivı anim hilici pabin hilici hamen vivi saj mavın hiniavivi uami. Lihavici huali iaganu agan nulidi alialanu aba abivi uami. Lici cimidan sibar uavila nudı limin uain huali agadı sibila vihavivi uami. ³ Vihavidaci uaian 9 kilokı hivı huali iaganu agan mutıŋ sabılım hej uavila igici hulan hihile havı lagulamalama hiniavivi uami. ⁴ Lihavici cihu nulidi namej abivi uami. Namılaŋ avi uavila iadi limin uain huali sibila vihalanu aba abivi uami. Lılaŋ akuaba akuaba sibila vibalan agasan sihivia sibar igahilahila hibin nalusan iguben aba abivi uami. ⁵ Lici hulan agilan hej uavivi uami. Uavidaci uaian huva hivı hidahida hulan hihile agiladi iga iga hamen ala livi uami. Hifilidan uaadi hivı avi hidahida hulan hihile agiladi iga iga cihu hamen laci ala livi uami. ⁶ Lavila hifilidan sibar uaian 5 kilokı hivı uavila hulan hihile havı lagulama hiniavivi agiladi igivi uami. Lavila nulidi abivi uami. Namılaŋ aki saj uaian nagadi hivı havı havı lagulama hinidalan uaian ci miguadi aba abivi uami. ⁷ Lici abavivi uami. Aniaba hulan alusan sibila ma iguvici ala havı havı hinidalu aba abavivi uami. Lihavici abivi uami. Namılaŋ avi uavila iadi limin uain huali sibila vihalanu aba abivi uami. ⁸ La uaian sijan sijan hildaci huali iaganu agan himamigili dan agadı abivi

uami. Sibila hisin hulan agiladi abinan ve havici hibin nulisan anim hilici iguha aba abivi uami. Hulan hifilidan sibar hidili maha sibila vihavi agilasan mise iguha aba abivi uami. Igu igu via ua cimidan sibar hidili maha sibila vihaviemi agilasan sijan sibar iguha aba abivi uami. ⁹ Lici hulan hifilidan sibar 5 kilokı hivı sibila vihavivi agilasan anim hilici pabin lidin pabin lidin nulisan hitin hitin iguvi uami. ¹⁰ Igudaci hulan cimidan sibar hidili maha sibila vihavivi agilan hiji namej lamavivi uami. Alan anim hilici hekili vibalu aba abavivi uami. Agadı ala nulisan avi hilihilili hamen laci ala iguvi uami. ¹¹ Lici huali iaganu agasan humigan vihili viavila namej abavivi uami. ¹² Alan cimidan sibar ve hidili maha sibila hekili vidamili uaian agan aludi hilacabiliemi aba abavivi uami. Agadı ala hulan hihile nagilan hifilidan sibar ve sibila vihavi aba abavivi uami. Hamen sadan aki saj nama anim hilici alusadaŋ nulisadaŋ hilihilili laci igunaŋ aba abavivi uami. ¹³ Lihavici huali iaganu agan cian agadı igahilavila sibila hisin hulan mu agadı namej abivi uami. Nagili huaci aba abivi uami. Vian nadı sibili ma lamin aba abivi uami. Vian anim hilici pabin hilici agadı igu igu saj abiliŋ namılaŋ iadi alia aba abiemilan aba abivi uami. ¹⁴ Hamen sadan namılaŋ anim hilici nagiladi viavila uhalan aba abivi uami. Vian iadi nukeŋ hiji lubiahilavila anim hilici hilihilili laci iguin aba abivi uami. ¹⁵ Akuaba akuaba iadi nukeŋ sadan vian iadi nukeŋ hiji lubiahilavila iadi anim hilici agiladi labiliben aba abivi uami. Vian akuaba akuaba huaci huaci agiladi lin agasan namılaŋ humigan vihili vimilan aba abivi uami.

¹⁶ Lavila Jisasi cihu abami. Hulan iabi nej sijan sibar hiniavadi agilan mufili nibilan hali hisin hiniavibali uami. Hulan iabi nej hali hisin hiniavadi agilan mufili sijan sibar hiniavibali uami.

Jisasi himavila cihu hihili iahibali agasan vaka ahica tibi abami hamen ala cihu tibi abami.

(Makı 10.32-34 mu Lukı 18.31-33)

17 Jisasi agan Jelusalem haiabila uben
aba nudi hulemili human limu limu fihala
hici limu ahica cijin agiladi pam likilavila
uavimi. Uu hibi cina hivi nulidi namej
abami. **18** Ci igilan uami. Alan Jelusalem
haiabila uadalu uami. Umili hulan mu
agan Hulan di Ninan agadi ilasavila
manigali migudiba hiniavibali agiladi
human hivi lamibali uami. Manigali
hihile Asi san sagali igu igu hisin agiladi
manigali uami. Hihile Asi di cian vidividin
agadi lamalubilubi hisin hulan uami.
Nulidi human hivi lamici nudi via ua cian
hivi lama libimigumigu abavibali uami.
Nama himibanañ aba abavibali uami.
19 Lavila nudi miyalivavila hulan hidili mu
mu agiladi human hivi lamavibali uami.
Lihavici nudi abacuvacuva vigilavibali
uami. La kili cikan hilhua lamalama
agadi hivi nudi lama henar hivi ifavici uci
himibali uami. Himavila anihulin me hivi
cihu hihi iahibali uami.

*Jemisi hula Jon hula manigali hinibalu
aba lihavimi.
(Maki 10.35-45)*

(Marti 10.55-15)

20 Sebedi dî ninañ ahica agîlañ iamînilü hula Jisasî dî piñ vehavîmi. Vevîla iamînilü agañ Jisasî nudî ciañ agadî igahilahila sañ mavîn ciañ ciañ abîben aba migalifilibami.

21 Lîci Jisasî iamigali agadî nameñ abami. Nama aki lîlî sañ abînañ uami. Lîci iamigali agañ nudî abami. Mufili nama manigali hîniavila iadi ninañ ahica nagîladî abînañ nadî miki piñ migahîniavîm uami. Mu nadî human simî kîlikîli hîvi migahînim uami. Mu nadî human sakalî kîlikîli hîvi migahînim uami.

22 Lici Jisasi abami. Namilan iadi abitihilan agadi hidili agadi namilan ma igilalan uami. Hulan ahica namilan avıha avıha vian igiben hameň agadi namilan huaci igibalan uami. Lici abavimi. Alan huaci avıha avıha igibalu uavimi.
23 Lihavici Jisasi nulidi nameň abami. Vian avıha avıha igiben hameň namilan avi avıha avıha igibalan uami. Agadi ala iadi human simi kılıkili sakalı kılıkili

migahinihini sañ libimijamiña sibila níbu iadi hima uami. Iadi Iavañ Así nuken hulañ hitin hitin agilan iadi human simi kilikili migahinihini sañ ci libimijali uami. Sakali kilikili migahinihini sañ avi ci libimijali uami.

24 Jisasi di hulemili limu hihile humān limu limu fihala agilan cian agadı igahilavımi. Lavıla hulañ ahica agilasañ humigañ vihili hekili vihavımi. **25** Lihavici cihu Jisasi nudi hulemili limu hihile agiladi abici nudi piñ vehavici abami. Hidili mu mu agiladi manigali agilan ibi dañ hinihini nameñ abavılalı uami. Alañ nuken ibi dañ hinidalu aba abavılalı uami. Lidiñ hulañ iamigali agiladi abavidaci sibila havı havı vihavılalı uami. Nulidi hulañ hekili hekili agilan avi hulañ iamigali agiladi viđividiñ sibarı abavılalı uami. Aludi cian agiladi lubiahilavıbalı aba cian viđividiñ sibarı abavılalı uami. **26** Agadı ala namılañ nıbılañ lihavılalı hamen limılañ uami. Aniaba naludi manigali hiniben aba uami. Nıbu naludi sibila hisin hulemili me hinim uami. **27** Aniaba naludi hali hisin hiniben aba nıbu naludi sibila havı havı vivi hisin hulemili me hinim uami. **28** Hulañ di Ninañ agan avi hamen laci ala uami. Nıbu himamigili dañ me hinihini hulañ hihile agiladi libisilividaci nudi sibila agiladi vivi sañ ma vemi uami. Nıbu sibila hisin hulemili me hinihini hulañ iamigali agiladi ahiliahuahu sibila vivi sañ vemi uami. Nıbu hulañ iamigali akape agiladi vivi sañ himiben aba vemi uami.

*Jisasi huları ahice lamığan sibili agılıadi
huaci lamamı.*

(*Maki 10.46-52 mu Lukı 18.35-43*)
29 Jisasi agaŋ nudi hulemili hula Je-
liko haiabilə vala uavımı. Uavıdaci hu-
laŋ iamigali akape agilaŋ nibilan̄ hula
uavımı. 30 Hulaŋ ahica lamigaŋ sibili
agilaŋ hib̄i pili nibilan̄ uavımı agadı caba
heŋ migahiniavımı. La Jisasi vemi agadi
cian̄ hiji igahilavila nudi ula ula abavımı.
Aludi Hekili uavımı. Nama Deviti di
iamilinu uavımı. Alusan̄ mavın hiniavila

aludi huaci lamıha uavımı. ³¹ Lihavidaci hulan iamigali agilan hulan ahica agiladi abacabilavımı. Namılañ cian valihalañ uavımı. Agadı ala hulan ahica agilan vıdividin siban ulu ula abavımı. Aludi Hekili uavımı. Nama Deviti di iamilinu uavımı. Alusañ mavın hiniavila aludi huaci lamıha uavımı.

³² Lihavidaci Jisasi lagulama hulan ahica agiladi abici vehavımı. Vehavici abami. Vian naludi aki liben agasan abadalaj uami. ³³ Lici nudı abavımı. Aludi Hekili uavımı. Aludi lamigan agiladi huaci lamınañ igasulasula san abalu uavımı. ³⁴ Lihavici Jisasi nulisan mavın hekili lamavila nudı human agadı nulidi lamigan sabı hivi lamami. Lici nulidi lamigan agilan huaci lihavici cihu igasulasula Jisasi hula uavımı.

21

Jisasi agan manigali me hiniavila Jelusalem haiabila ivoumi.

(Mak 11.1-11 mu Luk 19.28-40 mu Jon 12.12-19)

¹ Jisasi agan nudı hulemili agilan hula uavımı. Uavila Jelusalem haiabila agadı mikı mikı lavila Betifage haiabila iahuavımı. Betifage haiabila nibu Olivı halu hej hiniadami. Lavila hali uu san nudı hulemili ahica agiladi libimıñjami. ² Libimıñjaviña nulidi nameñ abami. Ahica namılañ haiabila igoua igadalu aden uhalan uami. Uavila saban doniki mu limin hivi libihahavici hındi agadı igibalaj uami. Saban doniki agan ninañ dan uami. Iga limin hivavila ahica hamen magila vavehalan uami. ³ Hulan mu aki san hivadalañ aba abici nudı nameñ abihalañ uami. Aludi Hekili agan saban doniki ahica nagiladi hivi sibila vibali aba abihalañ uami. Lılañ saban doniki agiladi lıhalıha siban iguci magila vavebalan uami.

⁴⁻⁵ Jisasi akuaba akuaba hamen limi agasan ala vaka Ası agan nudı cian igalahala hisin hulan agasan hiji igudaci nameñ abami. Saion haiabila hisin hulan iamigali agiladi abihalañ uami.* Ci

igilan aba abihalañ uami. Naludi manigali agan naludi piñ ci vedi aba abihalañ uami. Nibu hulan ibi apali me vedi aba abihalañ uami. Saban doniki ninañ hagilu hekili agadı huli sabı hivi migahinia vedi aba abihalañ uami. Lici Ası di cian igalahala hisin hulan abami hamen laci ala limi.

⁶ Nudi hulemili ahica agilan uavila akuaba akuaba Jisasi abami hamen laci ala lihavımı. ⁷ Saban doniki ninañ hagilu hekili agadıdan numigañ agadıdan magila vavehavımı. Vavevila nulidi hadi hilahila hutesi hutesi limu hihile agiladi viavila saban doniki agiladi huli sabı hivi lamavımı. Lihavici Jisasi iahua saban doniki ninañ hagilu hekili agadı huli sabı hivi migahinimi. ⁸ La udaci hulan iamigali akape siban agilan nulidi hadi hilahila hutesi hutesi sabı lamavıhadami agiladi minahubilahubila hibi pili hivi idalamalama uavımı. Hihile kili asin asin agiladi ihalahala idalamalama uavımı. Lihavidaci saban doniki ahica agilan hadi hilahila akuaba agiladi sabı hej lagulagu uavımı. ⁹ Uavidaci hulan iamigali hali uavımı agilan ula ula nameñ abavımı. Deviti di iamilinu san hijıñalimili uavımı. Nibu aludi Hekili di ibi hivi vedi uavımı. Ası nudı huaci lamilali uavımı. Ası iahua hivi hinilali agasan hijıñalimili uavımı. Lihavidaci hulan iamigali sıvi uavımı agilan avi hamen laci ala ula ula abavımı.

¹⁰ Jisasi Jelusalem haiabila ivouci hulan iamigali hej hisin agilan igavila abavımı. I uavımı. Lidin nibilan nukeñ nukeñ abitihavımı. Hulan nana ani uavımı. ¹¹ Lihavici hulan iamigali nibu hula vevavımi agilan nameñ abavımı. Ha nibu Jisasi uavımı. Nibu Ası di cian igalahala hisin hulan uavımı. Nibu Galili fili tibi Nasaleti haiabila hej hiniavila veli uavımı.

Jisasi agan mutıñ lamalama hisin hulan agiladi lahumi.

(Mak 11.15-19 mu Luk 19.45-48 mu Jon 2.13-22)

¹² Jisasi agan Jelusalem haiabila uavila Ası di anjam ular hekili caba hej umi. Uavila hulan akuaba akuaba mutıñ

^{21:3} 21.3 Mt 26.18   ^{21:4-5} 21.4-5 Ais 62.11, Sek 9.9, Jo 12.15   * ^{21:4-5} 21.4-5 Jelusalem haiabila agadı ibi mu Saion.   ^{21:8} 21.8 2 Kin 9.13   ^{21:9} 21.9 Sng 118.25-26, Mt 23.39   ^{21:11} 21.11 Mt 21.46

lamalama hisin agiladidan hulan akuaba akuaba lavalava hisin agiladidan lahumi. Lahulahu vadim agiladi ifinikilidaci fili migalahilavimi. Hulan iamigali agilan anim hilici vavevave vadim agiladi hivi ala lamavihadami. Lamavidaci nulisan hibin Asi di anjam ular hekili hisin anim hilici agiladi iguavihadami.* Migahinihini hisin uvilagiladi avi vivi ahilidaci migalahilavimi. Migahinihini hisin uvilagiladi hivi ala migahinihini havan ibilabi agiladi mutin hivi lamavihadami. ¹³ La nulidi abami. Asi di manasij hekili agan namej abami uami. Asi agan abi aba abami uami. Iadi ular ha vian hula aba aba hisin pam aba abi aba abami uami. La abami. Agadi ala namilan lidalan hulan limu hihile agiladi sibili lamalama nulidi akuaba akuaba vivi hisin hulan agiladi sivila sivila hisin fipi me hinilali uami.

¹⁴ Lavila nibu Asi di anjam ular hekili caba hen hinidaci hulan iamigali lamigan sibili sibili agilan hula hicisibili sibili agilan hula nudipinj vehavimi. Vehavidaci nulidi huaci lamami. ¹⁵ Lici Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali agilan hula Asi di cian vidividin agadi lamalubilubi hisin hulan agilan hula Jisasividividin mu mu abalamami agiladi igavimi. La igahilavidaci hulemili agilan Asi di anjam ular hekili caba hen ula ula namej abavimi. Deviti di iamilinu san hijinalimili uavimi. Lihavidaci nibilan igahilahila humigan vihili vihavimi. ¹⁶ Lavila Jisasidi abavimi. Nama nibilan cian abavi agadi igahilinan ua hima uavimi. Lihavici Jisasidi abami. Vian ci igahilin uami. Vaka cian mu manasij hivi namej libavimi uami. Asi nama nukej lidanan ninanadi mumjin ciki ciki agilan nadibibi miyaiyahavilalaba libavimi uami. Ninanadi hekili hekili agilan nadibibi miyaiyahavilalaba libavimi uami. La abami. Asi san sagali igu igu hisin

agiladi manigali namilan uami. Asi di cian vidividin agadi lamalubilubi hisin hulan namilan uami. Cian hamen agadi ma akua igilalan uami. ¹⁷ Lavila nulidi vala haiabila cihu ivavemi. La vevila hifili hej Betani haiabila hinimi.

*Jisasikili fiki agadi abici husihalami.
(Mak 11.12-14 mu Mak 11.20-24)*

¹⁸ La cimidañ siban Jisasagañ Jelusalem haiabila cihu ivouben aba udaci nudihumigañ ibilami. ¹⁹ Lidaci kili fiki mu hibi caba hiniadami agadi igami. Lavila kili fiki agadi pinj umi. Ua igici kili fiki agan amij apali hinimi. Asin pam hifili migavila hinimi. Lici kili fiki agadi abami. Nama amij ma siban lamibanañ uami. Lici kili fiki agan lihalicha siban husihalavila himami. ²⁰ Lici nudihulemili agilan igavila abavimi. I uavimi. Aki lici kili fiki agan lihalicha siban husihalavila himi uavimi.

²¹ Lihavici Jisasidi nulidi abami. Vian naludi amij abadin uami. Namilan hijividividin dan hiniavila hiji pabin laci lamavila uami. Haakuabaakuabavianlinhamen ala libalan uami. Lavila halu mu agan iaha avili hekili hivi migumigu san avi abilan hamen ala libali uami. ²² Namilan hijividividin lamavilaakuabakuabavivisanj Asi di abilan uami. Asi nalusan igubali uami.

Ani agan nasan ibi hamen agadi iguali uavimi.

(Mak 11.27-33 mu Luk 20.1-8)

²³ Lavila Jisasidi agan Asi di anjam ular hekili caba hen umi. Ua hinihini hulan iamigali agilasan Asi di cian sulami. Sulidaci Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali agilan hula Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilan hula vevila nudibitihavimi. Ani agan nasan ibi iguavila sibila hamen agiladi vivi san abali uavimi. Lici nama ibi dan hinihini sibila hamen agiladi vilanaj uavimi. ²⁴ Lihavici

* **21:12** 21.12 Asi di anjam ular hekili lua muji hejakuabaakuabamutin hivi lamavidaci hulan iamigaliakuabakuabavalavaAsisan sagali iguavihadami. AkuabaakuabavalibenabaanimhiliciAsidi anjam ular hekili hisin nukej agiladi hivi vivi lavavihadami. Lomhaiabila hisin agiladi anim hilici hivi ma lavavihadami. Giliki cian hisin agiladi anim hilici hivi avi ma lavavihadami. Hamej sadan anim hilici agiladi vavevave lamavidaci cihu hibin Asi di anjam ular hekili hisin anim hilici agiladi iguavihadami. **21:13** 21.13 Ais 56.7, Jer 7.11, Mk 11.17, Lu 19.46 **21:14** 21.14 2 Sml 5.8, Ais 35.5-6 **21:16** 21.16 Sng 8.2 **21:19** 21.19 Lu 13.6 **21:21** 21.21 Mt 17.20-21, Lu 17.6, Jo 14.12, 1 Ko 13.2, Je 1.6 **21:22** 21.22 Mt 7.7-11, 18.19-20, Mk 11.24, Lu 11.9, Jo 14.13-14, Je 5.16, 1 Jo 3.22 **21:23** 21.23 Jo 2.18

Jisasi nulidi abami. Vianj avi naludi abitihiben uami. Abitihiliŋ namilan hibin iadi abilaŋ igahilavila uami. Ha naludi avi abiben uami. Iasan aniaba ibi iguci sibila nagadi vilan agasaŋ naludi abiliŋ igahilabalaŋ uami. ²⁵ Jon avi hameŋ laci ala uami. Aniaba nusaŋ ibi iguci avili hivi hulan iamigali agiladi miŋamigu miŋaiahali agasaŋ namilan hiji vameŋ lamilalaŋ uami. Ası agan ibi iguci avili hivi hulan iamigali agiladi miŋamigu miŋaiahali aba abilalaŋ ua hulan agilaŋ ibi iguavici avili hivi hulan iamigali agiladi miŋamigu miŋaiahali aba abilalaŋ uami.

Lici nibilan nukeŋ nukeŋ nameŋ abavimi. Ası agan Jon saŋ ibi iguali aba abimili nibu aludi nameŋ abibali uavimi. Aki saŋ namilan Jon saŋ hiji vidiividin ma lamahalaŋ aba abibali uavimi. ²⁶ Hulan iamigali sikasikan agilaŋ nameŋ abavilalı uavimi. Jon nibu Ası dı cian igalahala hisiŋ hulan aba abavilalı uavimi. Lavila nibilan hulan iamigali agilasaŋ lidavila nameŋ abavimi. Alan nameŋ abimagalu uavimi. Hulan agilaŋ Jon saŋ ibi iguavici avili hivi hulan iamigali agiladi miŋamigu miŋaiahali aba abimagalu uavimi. ²⁷ Lavila Jisasi dı nameŋ abavimi. Alan ma igilalu uavimi. Lihavici Jisasi nulidi abami. Vianj avi ma abiben uami. Iasan aniaba ibi iguci sibila nagadi vilan agasaŋ naludi ma abiben uami.

Hulan mu ninan ahica dan agasaŋ hive lama abami.

²⁸ La Jisasi nulidi cihu abami. Namilan cian nagasaŋ vameŋ hiji lamilaŋ uami. Hulan mu ninan ahica dan hiniivi uami. Lavila ninan manigali agadi abivi uami. Ninaŋ aba abivi uami. Nama aludi limin uain hualabila hej uha aba abivi uami. Uavila sibila viha aba abivi uami. ²⁹ Lici ninanu abivi uami. Vianj valin aba abivi uami. La hiniavila cihi hiji mu viavila iaganu dı cian agadi lubiahila uvi uami. ³⁰ Lidaci iaganu agan cihi uavila ninan mu agadi avi hameŋ ala abivi uami. Lici nibu abivi uami. Iavan vianj uben aba abivi uami. Agadi ala nibu amin ma uvi uami. ³¹ La abami. Namilan igilaŋ ani agan iaganlu dı

cian agadi lubiahiliv uami. Lici abavimi. Ninaŋ manigali agan iaganlu dı cian agadi lubiahiliv uavimi.

Lihavici Jisasi nulidi abami. Vianj naludi amin abadin uami. Hulan huban saŋ anim hilici vivi hisin agilaŋ uami. Hibı pilı hisin iamigali agilaŋ uami. Ası nulidi likilici nudı lihu hivi hinihini san naludi livala livala nibilan hali uavilalı uami. ³² Jon agan naludi hivi mise iaha Ası dı cian sihivia lubiahilidaci igahalaŋ uami. Agadi ala namilan nusaŋ hiji vidiividin ma lamahalaŋ uami. Huban saŋ anim hilici vihavilalı agilaŋ hula hibı pilı hisin iamigali agilaŋ hula nusaŋ hiji vidiividin lamavalı uami. Namilan akuaba akuaba hameŋ agiladi iga iga ala lusin sibili ma valahalaŋ uami. La nusaŋ hiji vidiividin ma lamahalaŋ uami.

Jisasi agan hulan limin uain huali migilavivi agilasaŋ hive lama abami.

(Makı 12.1-12 mu Lukı 20.9-19)

³³ Lavila cihi hive lama hulan hekili hekili agiladi abami. Hulan mu limin uain huali vihavila hulivi uami. Huliavila liba kum kum agiladi vivi lamalama lua me hanjalivi uami. La limin uain agiladi amin agiladi lagucabilacabila nulidi midi vivi saŋ liba agadi mavici siji hekili me hiniivi uami. Lavila hualabila agadi migila migila hinihini san ulan hivi hekili agadi hafivi uami. La hualabila agadi migila migila saŋ hulan limu hihile agiladi human hivi lamavila abivi uami. Limin uain agiladi amin agiladi ahila ahila limu hihile agiladi iasaŋ lamihalaŋ aba abivi uami. Limu hihile agiladi nalusan nukeŋ vihalan abu abivi uami. Hameŋ abavila hualı iaganu agan nulidi valavila haiabila atan hej uavila hiniivi uami. ³⁴ Hinidaci limin uain agiladi midi himin agan mikı mikı lidaci nudı sibila hisin hulemili agiladi abivi uami. Abici hulan hualabila agadi migila migila hiniavivi hej vehavivi uami. Limin uain agiladi amin limu hihile hualabila hej hisin agiladi via ua huali iaganu agasaŋ igu igu saŋ abici vehavivi uami. ³⁵ Vehavici hualabila migila migila hiniavivi agilaŋ sibila hisin hulemili agiladi miŋalivavivi uami. Lavila mu agadi ifavivi uami.

Mu agadı ifihimavivi uami. Mu agadı liba kum kum agiladı vivi havala havala ifihimavivi uami. ³⁶ Nulidi hamej lihavici huali iaganu agan cihu sibila hisin hulemili limu hihile akape tagilan dan agiladi abici vehavivi uami. Vehavici hulañ limin uain hualabila migila migila hiniavivi agilan nulidi avi cihu hamej laci ala lihavivi uami. ³⁷ Lihavici huali iaganu agan hiji namej lamivi uami. Iadi ninaj di cian agadi igahila lubiahilavibali aba abivi uami. Lavila sijan sibaj nudi nuken ninaj agadi abici vevi uami. ³⁸ Veci hulañ limin uain hualabila migila migila hiniavivi agilan nudi ninaj agadi igavila nibilan nuken namej abavivi uami. Mufili nudi iaganu himici nibu iaganu di uvissijin viavila huali nagadi iaganu hinibali aba abavivi uami. Hamej sadan nudi avi ifihimimili aba abavivi uami. Ifihimavila hualabila nagadidan akuaba akuaba hualabila nagadi hivi hiniavi agiladidan sikasikan alan nuken vimili aba abavivi uami. ³⁹ La nudi miyahubihaha via havalavici haiabila ivouci ifihimavivi uami. ⁴⁰ Lihavici huali iaganu agan vevila nulidi aki livi uami.

⁴¹ Lici nudi abavimi. Nibu vevila limin uain hualabila migila migila hiniavivi agiladi ifihimuhimu uvi uavimi. Lavila limin uain hualabila agadi hulañ limu hihile agiladi human hivi lamivi uavimi. Lici limin uain agiladi midi himij hivi nibilan limin uain agiladi amiñ midi lihuavivi agiladi vivi migudibaliba huali iaganu san vavehavivi uavimi.

⁴² Lihavici Jisası nulidi abami. Cian Asi di manasin hekili hivi libavici hinilali agadi ma akua igilalan uami. Cian agan nibu namej abami uami. Ulan sibila vivi hisin hulañ agilan liba kum hekili agadi iga iga namej abavilali aba abami uami. Liba kum hekili nagan sibili aba abavilali aba abami uami. Agadi ala Asi lici liba kum hekili agan ulan lua madij agadi havavila hinhini ulan agasan vidividij igulali aba

abami uami. Islaeli hidili agiladi Hekili nuken akuaba akuaba hamej agiladi lidaci nibilan iga iga i aba abavilali aba abami uami.

⁴³ La abami. Vian naludi ci abin uami. Asi agan naludi likilici nudi lihu hivi hinilalan uami. Agadi ala cihu iabi nej naludi valavila hulañ iamigali hidili mu mu agiladi likilici nudi lihu hivi hinhini nudi cian lubiahilavibali uami. ⁴⁴ *Hulan iamigali liba kum hekili agadi sabi hej lalifa migavila uami. Ha sikasikan ifilaha tibi tibi lihavibali uami. Liba kum hekili agan hulañ iamigali agiladi sabi hivi migavila uami. Ha hulañ iamigali agiladi sikasikan ificabilibali uami.*

⁴⁵ Lici Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali agilan hula Falisi hidili agilan hula hiji namej lamavimi. Jisası hive lama abi ha aludi sibaj abi uavimi. ⁴⁶ Lavila Jisası di miyalivibalu aba lihavimi. Agadi ala hulañ iamigali akape agilan Jisası san hiji namej lamavihadami. Jisası nibu Asi di cian igalahahaha hisin hulañ uavihadami. Hamej sadan Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali agilan hula Falisi hidili agilan hula hulañ iamigali agilasan lidavila Jisası di ma miyalivavimi.

22

Simin hekili hilanana san hive lama abami.

(Luki 14.16-24)

¹ Jisası agan Islaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agiladi cihu hive lama namej abami. ² Asi hulañ iamigali likilici nudi lihu hivi hinhini agan uami. Nibu manigali mu nudi ninanu iamigali sabiben aba lici simin hekili hilanavivi hamej uami. ³ Manigali agan hulañ iamigali akape ve nibu hula simin hekili nana san abivi uami. Lavila simin nana mihij amiñ hej hulan iamigali agiladi abici veve san nudi sibila hisin hulan agiladi abici uavivi uami. Ua abavici ala hulan iamigali agilan veve san valavivi uami. ⁴ Lihavici

21:38 21.38 Mt 27.18   **21:39** 21.39 Ib 13.12   **21:42** 21.42 Sng 118.22-23, Ais 28.16, Mk 12.10, HJL 4.11, Lom 9.33, Ef 2.20, 1 Pi 2.6-8   **21:44** 21.44 Ais 8.14-15, 60.12, Dan 2.44-45, Sek 12.3, 1 Pi 2.8   * **21:44** 21.44 Hulan hiji hutesi hutesi dan limu hihile agilan hiji namej lamavilali. Cian lidi ahica agiladi alihan hivi hiniavi agiladi Matiu nuken ma libami uavilali. Hulan mu agan husiv libami uavilali. Lukı 20.18 agadı igihalan.   **21:46** 21.46 Mt 21.11, 21.26, Lu 7.16, Jo 7.40   **22:4** 22.4 Mt 21.36

nudi sibila hisin limu hihile agiladi abivi uami. Namilan uavila hulan iamigali veve san abacin agiladi igavila nameñ abihalan aba abivi uami. Simin hekili ci hila sihuva lamavi aba abihalan aba abivi uami. Saban bulimakau muñjan agiladidan saban bulimakau ninañ hagilu hekili hekili sidan dan agiladidan ifihimavila hila sihuva lamavi aba abihalan aba abivi uami. Namilan vehalan aba abihalan aba abivi uami. ⁵ Lici ua nulidi abavivi uami. Agadi ala hulan agilan iaha nulidi nuken sibila hitin hitin agilasan uavivi uami. Hulan mu agan iaha huali sibila san uvi uami. Hulan mu agan iaha anim hilici sibila san uvi uami. ⁶ Hulan limu hihile agilan iaha manigali di sibila hisin agiladi minjahubihahahaha ifu ifu ifihimavivi uami. ⁷ Lihavici manigali agadi igivi lici nudi sagan hisin hulemili agiladi abici uavivi uami. Uavila hulan nudi sibila hisin ifihima fihalavivi agiladi sikasikan ifihimavivi uami. Lavila nulidi haiabila agadi avi avin hilavivi uami. ⁸ Lihavici manigali agan nudi sibila hisin hihile agiladi abivi uami. Simin hekili ci hila sihuvalu aba abivi uami. Agadi ala hulan ve nana san abacin agilan hulan sibili sibili sadan ma vehavi aba abivi uami. ⁹ Hameñ sadan namilan cihu hibi cima mu mu hen uhalan aba abivi uami. Uu hulan iamigali limu hihile agiladi iga iga abidalan vehavim aba abivi uami. Vevila simin hekili nagadi navim aba abivi uami. ¹⁰ Lici nudi sibila hisin agilan hibi cima mu mu hen uu hulan iamigali akape agiladi likilavivi uami. Hulan iamigali huaci huaci agiladi likila vavehavivi uami. Hulan iamigali sibili sibili agiladi avi likila vavehavivi uami. Vavevila simin nana san ivouavici simin hekili nana hisin ular agan milivi uami. ¹¹ Lici manigali agan nulidi igiben aba uleñ muji ivouvi uami. Ivoua igici hulan mu agan hadi hilahila huaci sibaj simin hekili iamigali sabisabi san hilanana mihiñ hivi lamavilal agiladi ma lamivi uami. ¹² Lici manigali agan nudi abivi uami. Iadi nagili huaci aba abivi

uami. Aki san nama hadi hilahila sibili sibaj agadi lamavila ivavenañ aba abivi uami. Lici hulan agan akuaba cian ciki avi ma sibaj abivi uami. ¹³ Lici manigali agan nudi sibila hisin hulan agiladi abivi uami. Hulan nagadi hicci human libihahavila havalilan haiabila ivouavila hifili hekili hen hinim aba abivi uami. Hulan iamigali agilan hifili hekili hen hinimili iliha iliha mika hikin laguavibali aba abivi uami. ¹⁴ Ci igilan uami. Asi agan hulan iamigali akape agiladi nudi piñ uu san abilal uami. Agadi ala nudi haiabila hen ivo ivo san hulan iamigali pabin pabin agiladi pam libimijilal uami.

Alan Lom haiabila hisin agiladi manigali agasan anim hilici huaci iguvilu ua hima uavimi.

(Maki 12.13-17 mu Luki 20.20-26)

¹⁵ Falisi hidili agilan Jisasi di cian hivi lamalama san nameñ abraigahilavimi. Alan nudi ilasimili cian sibili abici igahilavila nudi cian hivi lamibalu uavimi. ¹⁶ Lavila nulidi nuken hulemili agiladidan Heloti di hulemili agiladidan abavici Jisasi di miki piñ uavimi. Uavila abavimi. Iavan uavimi. Alan igilalu uavimi. Nama cian amin laci lamalubilanañ uavimi. Nama hulan iamigali sikasikan agilasan cian hamen laci abilanañ uavimi. Hulan ibi dan agilasadañ ibi apali agilasadañ abilanañ uavimi. Nama hulan iamigali agilasan Asi di cian amin agadi lamalubilubi san ma lidilanañ uavimi. Lidin Asi agan hulan iamigali agilan akuaba sibila huaci huaci vivi san abilal agadi nama haiabila lamalama abilanañ uavimi. ¹⁷ Lavila Jisasi di abitihavimi. Aludi abinan igahilimili uavimi. Huban agan Lom haiabila hisin agiladi manigali agasan anim hilici igu igu san abilal uavimi. Asi di cian vidividin agan aludi aki lili san abilal uavimi. Alan Lom haiabila hisin agiladi manigali agasan anim hilici huaci iguvilu ua hima uavimi.

¹⁸ Hameñ aba aba nudi ilasiben aba lihavidaci Jisasi nulidi hiji agadi ci igami. Lavila abami. Namilan nalusañ nuken anali hiji nameñ lamalama abilalañ uami.

Alan hulan huaci aba abilalan uami. Aki saj iadi ilasiben aba lilan uami. ¹⁹ Anim hilici huban saj igulalan agiladi mu iasañ abalamilan igiliñ uami. Lici anim hilici mu nudì piñ vavehavimi. ²⁰ Vavehavici igaviña nulidi abitihami. Ani di hadali agan anim hilici agadi hivi hinidi uami. Ani di ibi agan anim hilici agadi hivi hinidi uami. ²¹ Lici nudì abavimi. Lom haiabila hisin agiladi manigali agadi hadali dan ibi dan hiniavadi uavimi. Lihavici nulidi abami. Lom haiabila hisin agiladi manigali agadi hadali dan ibi dan hiniavici uami. Ha anim hilici akuaba akuaba agiladi nusaj nuken iguhalañ uami. Asi di akuaba akuaba agiladi Asi saj nuken iguhalañ uami. ²² Lici nudì cian agadi igahilavila i uavimi. Lavila nudì vala uavimi.

Sadiusi hidili agilan hulan iamigali himahima cihu hifi iahaiaha agasan Jisasi di abitihavimi.

(Makî 12.18-27 mu Lukî 20.27-40)

²³ Lihavici cihu uaian hen laci ala Sadiusi hidili limu hihile agilan Jisasi di piñ vehavimi. Nibalan nameñ abavihadami. Hulan himavila cihu hifi ma iahavilalı uavihadami. Hameñ abavihadami sadan Jisasi di abavimi. ²⁴ Iavan uavimi. Mosesi agan nameñ abami uavimi. Hulan mu iamigali sabiavila ninanadi apali hini himici nudì imanu agan isanu di cido agadi sabim aba abami uavimi. Sabiavila ninanadi havam aba abami uavimi. Havici ninadinu agilan nudì isanu di uvisiñ vihavibali aba abami uavimi. ²⁵ Vaka aludi hulan mu agan ninadinu human limu fihala human limu ahica cijin dan hiniadami uavimi. Cimegen agan iamigali sabia ninanadi apali hiniavila himami uavimi. Lici Iagiven agan Cimegen di cido agadi sabimi uavimi. ²⁶ Sabiavila ninanadi apali hiniavila himici cihu Alikegen agan isanu di cido agadi sabimi uavimi. Sabiavila ninanadi apali hiniavila himami uavimi. Lihavici imahalinilu sivi hisin agilan avi iamigali cido pabin agadi laci ala sabisabi haba himavimi uavimi. Lihavici sijan sibar Amasin agan sabiavila nibu avi

ninanadi apali hiniavila himami uavimi. ²⁷ Haba hima fihalavici iamigali cido agan avi himami uavimi. ²⁸ Hameñ abavila Jisasi di abitihavimi. Muñjanadinu human limu fihala human limu ahica cijin agilan iamigali pabin agadi laci sabisabi ahuata hameñ haba himavimi uavimi. Mufili hulan iamigali himavimi agilan cihu hifi iahavibali uavimi. Hadihu muñjanadinu haba himavimi agilan avi hifi iahavibali uavimi. Hifi iahavici iamigali agan ani di abinu hiniibali uavimi.

²⁹ Lihavici Jisasi agan nulidi abami. Namilar cian Asi di manasij hekili hivi hiniyalı agadi ma igilalan uami. Asi di vidividin agadi avi ma igilalan uami. Hameñ sadan namilar cian lidin lidin abilan uami. ³⁰ Hulan iamigali himavimi agilan cihu hifi iahaiaha mihin hivi hifi iahavibali uami. Iahavila hulan agilan cihu iamigali ma sabiavibali uami. Iamigali agilan avi muñjan ma iahuavibali uami. Nibalan Asi di cian hali hisin agilan me nudì haiabila hen hiniavibali uami. ³¹ Hulan iamigali himahima cihu hifi iahavilalı agilasan ala Asi abidaci manasij hivi libavimi agadi ma akua igilalan uami. Nibu nameñ abami uami. ³² Vian Ebilam di Aisaki di Jekopi di Asi aba abami uami. Lavila Jisasi nulidi abami. Asi nibu hulan iamigali agiladi hadipili himahima huliva huliva savihalavilalı agilasan ma igahililalı uami. Nibu nulidi amin agilasan pam igahililalı uami. Asi agan lidaci nulidi amin agilan hameñ laci hameñ laci hiniavilalı uami. ³³ Jisasi hameñ abici hulan iamigali agilan nudì cian agadi igahilavila i uavimi.

Asi di cian vidividin nagan cian vidividin hihile agiladi livali uami.

(Makî 12.28-31 mu Lukî 10.25-28)

³⁴ Sadiusi hidili agilan Jisasi cian abami agadi igahilavila nibalan nudì hibin cian ma abavimi. Lihavici Falisi hidili agilan Jisasi abidaci Sadiusi hidili agilan nudì hibin ma abavimi agadi cian hifi igahilavila nudì piñ vehavimi. ³⁵ Nulidi hulan mu cian vidividin Mosesi libami agadi sihivia sibar igadami agan nibalan hula vemi. Nibu ala

Jisasi di ilasiben aba abitihami. ³⁶ Iavan uami. Ası di ciaŋ vidividiŋ agilan akape uami. Agadi ala aki ciaŋ vidividiŋ agan nibu hekili sadan Ası di ciaŋ vidividiŋ limu hihile agiladi livali uami.

³⁷ Lici Jisasi nudı abami. Ası di ciaŋ vidividiŋ hekili agan nibu nameŋ abami uami. Namılaŋ aludi Hekili Ası hula hinihini saŋ mavın hekili hinihalaŋ aba abami uami. Namılaŋ nusaŋ pam igahilihalaŋ aba abami uami. Naludi amiŋ agilan nusaŋ pam lihavim aba abami uami. Naludi hiji humigan agilan avi nusaŋ pam lihavim aba abami uami.

³⁸ Ciaŋ vidividiŋ hameŋ agan nibu ciaŋ vidividiŋ limu hihile agiladi livala livala vidividiŋ hekili dan hinihali uami. Nibu hali hisin uami. ³⁹ Ciaŋ vidividiŋ mu avi nibu nameŋ ala abami uami. Nalusəŋ nuken mavın hekili hinihalaŋ hameŋ ala naludi isagalinalu imahalinalu agilasaŋ avi mavın hekili hinihalaŋ aba abami uami. ⁴⁰ Ciaŋ vidividiŋ ahica nagilaŋ ciaŋ mu mu agiladi hidili uami. Ası di ciaŋ igalahahaha hisin hulan abavihadami agiladi hidili uami. Ciaŋ vidividiŋ Mosesi libami agadı hidili uami.

Ası agan Deviti di iamilinu agadi libiminjavila abici vemi uami.

(Makİ 12.35-37 mu Lukİ 20.41-44)

⁴¹ Falisi hidili agilan migudiba hiniavidaci Jisasi nulidi abitihami. ⁴² Hulan Ası libiminjavila hulan iamigali ahiliahuiahu saŋ abici vebali agasan namılaŋ ani di iamilinu aba abilalaŋ uami. Lici nudı abavimi. Nibu Deviti di iamilinu hinibali uavimi.

⁴³ Lihavici Jisasi nulidi abami. Ası di Amiŋ agan Deviti saŋ hiji igudaci abami uami. Ası agan hulan mu libiminjavila hulan iamigali ahiliahuiahu saŋ abici vebali agasan abami uami. Nibu iadi Hekili aba abami uami. La Deviti nameŋ abami uami. ⁴⁴ Aludi Hekili Ası agan iadi Hekili agadı nameŋ abi aba abami uami. Nama iadi human simi kilikili hivi migahiniha aba abi aba abami uami. Migahinihi

makamıŋa hinidanaj hulan nadı nagılı lamavilalı agiladi viavila nadı lihu hivi lamiliŋ hiniavibali aba abi aba abami uami.

⁴⁵ La Falisi hidili agiladi abami. Hulan agan Deviti di iamilinu husivı hisin uami. Iamilihali vaka hisin agilan iamilihali husivı hisin agiladi nameŋ ma abavılalı uami. Nama iadi Hekili aba ma abavılalı uami. Agadi ala Deviti nudı abami uami. Nama iadi Hekili aba abami uami. ⁴⁶ Lici nibılaŋ akuaba akuaba ciaŋ mu mu avi Jisasi di ma abavimi. Aludi ciaŋ ifilaha abimidi uavila nudı cihu cihu ma abitihavimi.

23

Ası di ciaŋ vidividiŋ agadi lamalubilubi hisin hulan agilan hula Falisi hidili agilan hula lusin sibili vihavihadami.

(Makİ 12.38-39 mu Lukİ 11.43 mu Lukİ 11.46 mu Lukİ 20.45-46)

¹ Lihavici Jisasi agan hulan iamigali agiladıdan nudı hulemili agiladıdan abami.

² Vaka Mosesi agan Ası di ciaŋ vidividiŋ agiladi lamalubiadami uami. Hameŋ laci ala Ası di ciaŋ vidividiŋ agadı lamalubilubi hisin hulan agilan hula Falisi hidili agilan hula ciaŋ vidividiŋ agiladi naludi lamalubiyılalı uami. ³ Lamalubilubi ciaŋ mu mu abavılalı agiladi igahilahila lubiahılıhalaŋ uami. Nıbılaŋ ciaŋ akape aba aba akuaba akuaba lili saŋ abavılalı uami. Agadi ala nıbılaŋ nuken ma lubiahılılavılı uami. Hameŋ sadan namılaŋ akuaba akuaba nıbılaŋ lihavılalı hameŋ limılaŋ uami.

⁴ La hive lama abami. Nıbılaŋ akuaba akuaba vihili dan vihili dan me agiladi vivi hihile agilasaŋ pam iguavılalı uami. Lihavidaci hihile agilan pam vihilifavılalı uami. Nıbılaŋ nuken nulidi ahiliahuiahu akuaba akuaba vihili dan vihili dan me agiladi ma havavılalı uami. ⁵ Lidin hulan hihile agilan aludi igavıbali aba nameŋ lihavılalı uami. Ası di ciaŋ vidividiŋ agadı libaliba hibin hibin ciki ciki hivi lamavılalı uami. Lamalama hibin hibin ciki ciki agiladıdan vivi nulidi libam hivi human hivi lamalama limin hekili hekili hivi

libihahavılalı uami. Lidiŋ niagiliŋ hutesi hutesi agıladı vivi nulidı hadi hilahila fidim hej libalavılalı uami. ⁶ Lidiŋ simiŋ hekili nana hisin fipi hej uu migahinihini hisin uvı huaci huaci agıladı hıvı migahinihini saŋ pam lihavılalı uami. Isilaeli hidili agıladı anjam uları hıvı avi ivo ivo manigali me uvı huaci huaci hıvı migahinihini saŋ pam lihavılalı uami. ⁷ Aludi ibi miŋaiahaha uaian hekili aba abavıbalı aba mutıŋ sabılım hıvı uu hidavılalı uami. Lidamılı nıbilan aludi manasıŋ sihi hisin aba abavıbalı aba hamen lihavılalı uami. ⁸ Agadı ala namılan nıbilan lihavılalı hamen limılan uami. Lıdalaŋ hulaŋ hihile naludı nameŋ abavımidı uami. Ha aludi manasıŋ sihi hisin aba abavımidı uami. Naludı manasıŋ sihi hisin nıbu pabın sıbaŋ uami. Namılan sıkasikan isaŋ isaŋ ima ima me laci hınıhalan uami. ⁹ La fili neŋ hınıhini hulaŋ mu agadı nameŋ abımlan uami. Nıbu aludi iavaŋ aba abımlan uami. Naludı Iavan pabın sıbaŋ nıbu iahua hıvı hınilalı uami. ¹⁰ Naludı nameŋ abavımidı uami. Aludi hali hisin aba abavımidı uami. Naludı hali hisin nıbu pabın sıbaŋ uami. Ası nudı libimıŋavıla hulaŋ iamigali agıladı ahılıahuahu saŋ abıcı vemi uami. ¹¹ Naludı hulaŋ hekili agan naludı sibila hisin hulaŋ me hınibali uami. ¹² Hulaŋ nulidı nuken ibi miŋaiahavıcı uami. Mufili Ası lici nıbilan ibi hekili dan ma hınıavıbalı uami. Hulaŋ nulidı nuken ibi ma miŋaiahavıcı uami. Mufili Ası lici nıbilan ibi hekili dan hınıavıbalı uami.

Ası dı cıaŋ vidividıŋ agadı lamalubilubi hisin hulaŋ agılaŋ hula Falisi hidili agılaŋ hula lusıŋ sibili sibili vihavıhadamı.

(Makı 12.40 mu Lukı 11.39-52 mu Lukı 20.47)

23:6 23.6 Mt 6.5, Mk 12.38-39, Lu 11.43, 14.7

23:11 23.11 Mt 20.26-27, Mk 9.33-35, 10.43-44, Lu 22.26

23:12

23.12 Jop 22.29, Snd 15.33, 29.23, Ese 21.26, Lu 14.11, 18.14, Je 4.6, 1 Pi 5.5

23:13-14 23.13-14 Lu 11.52

23:13-14

23.13-14 Hulaŋ hiji hutesi dan limu hihile agılaŋ hiji nameŋ lamavılalı. Cıaŋ nagaŋ avi Ası dı manasıŋ hekili hıvı hinidi uavılalı. Jisasi agaŋ nameŋ abami uavılalı. Ası dı cıaŋ vidividıŋ agadı lamalubilubi hisin hulaŋ namılan aba abami uavılalı. Falisi hidili namılan aba abami uavılalı. Namılan nalusaŋ nuken analı hiji nameŋ lamalama abılalan aba abami uavılalı. Alan hulaŋ huaci aba abılalan aba abami uavılalı. Namılan iamigali cido cido agıladı uları vivi saŋ analı cıaŋ aba aba nulidı uları agıladı vilalan aba abami uavılalı. Namılan Ası dı aba aba cıaŋ hutesi aba aba hınilalı aba abami uavılalı. Hulaŋ iamigali agılaŋ aludi igavıbalı aba hamen lılalan aba abami uavılalı. Hamen lılalan agasaŋ Ası hulaŋ iamigali agıladı cıaŋ hıvı lamıbalı hadıhu namılan vihili hekili igıbalan aba abami uavılalı. Makı 12.40 agadı igıhalan. **23:16** 23.16 Mt 5.33-34, 15.14

13-14 Lavıla Jisasi cıhu abami. Ası dı cıaŋ vidividıŋ agadı lamalubilubi hisin hulaŋ namılan uami. Falisi hidili namılan uami. Namılan nalusaŋ nuken analı hiji nameŋ lamalama abılalan uami. Alan hulaŋ huaci aba abılalan uami. Lidiŋ Ası hulaŋ iamigali likilici nudı lıhu hıvı hınıhini hisin hıbı agadı namılan hıbı lapa me libılalan uami. Lıdalaŋ hulaŋ iamigali agılaŋ Ası dı lıhu hıvı ma hınıavılalı uami. Namılan nuken hıbı hej ma ivoulalan uami. Hulaŋ iamigali agılaŋ ivoubalu aba lihavıdacı namılan hıbı lapa me hınıhini hıbı agadı libalıba hınilalan uami. Hamen lılalan agasaŋ vihili igıbalan uami.* **15** Ası dı cıaŋ vidividıŋ agadı lamalubilubi hisin hulaŋ namılan uami. Falisi hidili namılan uami. Namılan nalusaŋ nuken analı hiji nameŋ lamalama abılalan uami. Alan hulaŋ huaci aba abılalan uami. Hulaŋ mu naludı hulemili hınıhini saŋ uami. Avılı hekili agadı mu abıla mu abıla hej hidılalan uami. Fili tibi mu hıvı mu hıvı hidılalan uami. Hıdahıda hulaŋ agıladı lıdalaŋ nıbilan avıŋ hıvı uu hisin hulaŋ hınıavılalı uami. Namılan avıŋ hıvı ubalaŋ hamen ala nıbilan avi uavıbalı uami. Namılan nuken lıdalaŋ nıbilan naludı lıvala lıvala lusıŋ sibili sibili sıbaŋ agıladı vihavıbalı uami. Hamen sadan nıbilan vihili hekili sıbaŋ agadı igavıbalı uami. Lıhavıdacı namılan avi vihili igıbalan uami. **16** Hulaŋ lamıgan sibili me namılan uami. Hulaŋ hihile saŋ hıbı abalamıbalı aba libalaŋ uami. Agadı ala hıbı ma abalamıbalan uami. Namılan nameŋ abılalan uami. Hulaŋ mu agan akuaba akuaba lılı saŋ abıbalı aba abılalan uami. Lavıla nudı cıaŋ agasaŋ amiŋ ala aba abavıbalı aba nameŋ libalı aba abılalan uami. Nıbu Ası dı anjam uları hekili agadı ibi luvilavıla hıvı hekili aba abıbalı aba

* **23:13-14**

abilalar uami. Nibu cian hamen agadi ma lubiahilavila aba abilalan uami. Ha nibu hugi apali aba abilalan uami. Agadi ala hulan mu nibu liba goli Asi di anjam ular hekili muji hej hinilali agadi ibi luvilavila hivi hekili aba abavila aba abilalan uami. Ha nudu nuken cian agadi lubiahilam aba abilalan uami. Nudu cian ma lubiahilavila aba abilalan uami. Ha nibu hugi dan hinibali aba abilalan uami. Hamej lilalan agasan vihili igibalaj uami. ¹⁷ Namilan uavauava me uami. Namilan lamigan sibili me uami. Asi igidaci aki agan nibu huaci sibaj hinilali uami. Liba goli agan ua Asi di anjam ular hekili agan uami. Liba goli agan Asi di anjam ular hekili muji hej hinilali sadan liba goli agan nibu Asi di nuken hinilali uami. Hamej sadan Asi di anjam ular hekili agan liba goli agadi livalavila nibu huaci sibaj hinilali uami. ¹⁸ Mu cian avi abilalan uami. Hulan mu agan akuaba akuaba lili san abibali aba abilalan uami. Lavila nudu cian agasan amin ala aba abavibali aba namej libali aba abilalan uami. Nibu sagal hilahila hisin vadim agadi ibi luvilavila hivi hekili aba abibali aba abilalan uami. Nibu cian hamen agadi ma lubiahilavila aba abilalan uami. Ha nibu hugi apali aba abilalan uami. Agadi ala hulan mu sagal hilahila hisin vadim sabi hej simin hinivili agiladi ibi luvilavila hivi hekili aba abavila aba abilalan uami. Ha nibu nudu cian agadi lubiahilam aba abilalan uami. Nudu cian ma lubiahilavila aba abilalan uami. Ha nibu hugi dan hinibali aba abilalan uami. ¹⁹ Lamigan sibili me namilan uami. Asi igidaci aki agan nibu huaci sibaj hinilali uami. Sagal amin ua sagal hilahila hisin vadim uami. Sagal hisin simin agilan sagal hilahila hisin vadim hivi hinivili sadan sagal agan Asi di nuken hinilali uami. Hamej sadan sagal hilahila hisin vadim agan sagal amin agadi livalavila nibu huaci sibaj hinilali uami. ²⁰ Hamej sadan hulan mu nudu cian agasan amin ala aba abavibali aba sagal hilahila hisin vadim agadi ibi luvila luvila hivi hekili aba abilali agan uami. Ha nibu sagal hilahila

hisin vadim agadi ibi luvila luvila hivi hekili aba abilali uami. Simin akuaba akuaba sagal hilahila hisin vadim sabi lamavilali agiladi ibi avi luvila luvila hivi hekili aba abilali uami. ²¹ Hulan mu nudu cian agasan amin ala aba abavibali aba Asi di anjam ular hekili agadi ibi luvila luvila hivi hekili aba abilali agan uami. Ha nibu Asi di anjam ular hekili agadi ibi luvila luvila hivi hekili aba abilali uami. Asi nudu nuken anjam ular hekili hivi hinilali agadi ibi avi luvila luvila hivi hekili aba abilali uami. ²² Hulan mu nudu cian agasan amin ala aba abavibali aba Asi di haiabila agadi ibi luvila luvila hivi hekili aba abilali uami. Asi di haiabila hej nudu migahinhini hisin uv agadi ibi luvila luvila hivi hekili aba abilali uami. La Asi di ibi nuken avi luvila luvila hivi hekili aba abilali uami. ²³ Asi di cian vidividin agadi lamalubilubi hisin hulan namilan uami. Falisi hidili namilan uami. Namilan nalusan nuken anali hiji namej lamalama abilalan uami. Alan hulan huaci aba abilalan uami. Akuaba akuaba isabilan mu hidili mu hidili hualabila hisin agiladi vivi human limu limu fihala migun agiladi lamilalan uami. Lidin pabin migun agadi Asi san igulalan uami. Agadi ala akuaba akuaba cian hekili hekili cian vidividin Mosesi libami agadi hivi hinivili agiladi namilan ma lubiahilalan uami. Hulan iamigali limu hihile agilasan mavin hinihini nulidi huaci ma lamilalan uami. Hulan iamigali hihile agiladi cian sihivia ma hihilalan uami. Namilan Asi san hiji vidividin ma lamilalan uami. Hamej lilalan agasan vihili igibalaj uami. Namilan cian vidividin Mosesi libami agadi cian hekili hekili agiladi lubiahilahila san valimilan uami. Namilan hamen lavila cian vidividin mu mu agiladi avi sihivia sibaj lubiahilbalaj uami. Lubiahilahila akuaba akuaba isabilan mu hidili mu hidili hualabila hisin agiladi human limu limu fihala migun agiladi lamibala uami. Lidin pabin migun agadi Asi san igubalan uami. ²⁴ Lamigan

sibili me namiłan uami. Hulan hihile saj hibi abalamibalu aba libalañ ala hima libali uami. Namiłan cian ciki ciki pabin pabin cian vidividiñ Mosesi libami agadi hivi hiniavilalı agiladı lubiahılılalan uami. Agadı ala akuaba akuaba cian hekili hekili cian vidividiñ Mosesi libami agadı hivi hiniavilalı agiladı namiłan ma lubiahılılalan uami. Hameñ lilañ agasañ vihili igibalañ uami. ²⁵ Ası dı cian vidividiñ agadı lamalubilubi hisin hulan namiłan uami. Falisi hidili namiłan uami. Namiłan nalusañ nukeñ analı hiji nameñ lamalama abilalañ uami. Alan hulan huaci aba abilalañ uami. Namiłan hicihan hunan sabı pam husidalañ hiniavilalı me hinilalañ uami. Namiłan nukeñ saj laci igahılahıla simeñ akuaba akuaba agiladı sigili vilalañ uami. Lidiñ hicihan hunan muji mihi dan hiniavilalı me hinilalañ uami. Hameñ hinilalañ agasañ vihili igibalañ uami. ²⁶ Falisi hidili namiłan lamigañ sibili me uami. Namiłan hicihan muji agiladı husihalañ uami. Husidalañ nulidi huli sabı agilañ avi niñi apali hiniavibali uami. ²⁷⁻²⁸ Ası dı cian vidividiñ agadı lamalubilubi hisin hulan namiłan uami. Falisi hidili namiłan uami. Namiłan nalusañ nukeñ analı hiji nameñ lamalama abilalañ uami. Alan hulan huaci aba abilalañ uami. Namiłan sudı savu sabı agiladı maña mila hivi miñepihalavıdaci hiniavilalı hameñ hinilalañ uami. Hulan iamigali agilañ igavidaci sudı savu sabı agilañ huaci sibañ hiniavilalı uami. Agadı ala muji heñ hulan himavilalı agiladı henaj dan akuaba akuaba sibili sibili dan milavila hiniavilalı uami. Namiłan avi hameñ ala uami. Hulan iamigali naludi hadipili sabı agiladı iga iga abavilalı uami. Nibilan Ası dı cian agadı sihıvia lubiahılılalı aba abavilalı uami. Agadı ala naludi hiji humıgañ agilañ cian vidividiñ agadı lulalula analı cian aba aba saj pam lihavilalı uami. Hameñ lilañ agasañ vihili igibalañ uami.

²⁹⁻³⁰ La Jisasi cihu abami. Ası dı cian vidividiñ agadı lamalubilubi hisin hulan

namiłan uami. Falisi hidili namiłan uami. Namiłan nalusañ nukeñ analı hiji nameñ lamalama abilalañ uami. Alan hulan huaci aba abilalañ uami. Namiłan Ası dı cian igalahahaha hisin hulan agiladı savu miñahihilidalañ huaci sibañ hiniavilalı uami. Lidiñ hulan Ası dı cian sihıvia lubiahılılavıhadami agiladı savu hivi hajin lamilalañ uami. Hajin lamalama abilalañ uami. Vaka aludi iauacagalı agilañ Ası dı cian igalahahaha hisin hulan agiladı ifihimavıhadami aba abilalañ uami. Hadıhu alañ nibilan hula hiniavila ha nulidi ma ahiliyahuvılı aba abilalañ uami. La Ası dı cian igalahahaha hisin hulan agiladı ma ifihimavılı aba abilalañ uami. Hameñ lilañ agasañ vihili igibalañ uami. ³¹ Namiłan nukeñ haiabila iahaiaha ci abilalañ uami. Naludi iauacagalinalu agilañ Ası dı cian igalahahaha hisin hulan agiladı ifihimavıhadami uami. ³² Alialan uami. Naludi iauacagalinalu agilañ hidili maha lusin sibili sibili vihavıhadami uami. Namiłan avi nibilan lihavıhadami hameñ laci ala lihalañ uami. Hameñ lidiñ vio fihalıhalañ uami. ³³ Namiłan lahu sihipin dı ninanadi uami. Ası naludi cian hivi lamalama libimigumigu abidaci avıñ hivi ubalañ uami. Lavıla huaci ma hinibalañ uami. ³⁴ Ci igilan uami. Ası dı cian igalahahaha hisin hulan agiladı uami. Hulan hiji hutesi hutesi dan agiladı uami. Ası dı cian vidividiñ agadı lamalubilubi hisin hulan agiladı uami. Abidalıñ naludi hivi uavıbalı uami. Uavidaci hihile agiladı ifihimıbalan uami. Hihile agiladı kili cikan hilihuhu lamalama agiladı hivi nulidi lamalama henaj hivi ifidalañ uavıbalı uami. Lidiñ miñaaiahaiaha lalılamıdalañ hinihini himavibali uami. Hihile agiladı naludi anjam uleñ muji heñ vigilibalañ uami. Lidiñ lahudalan hanıla hanıla haiabila mu hivi mu hivi uavıbalı uami. ³⁵ Abeli agan Ası dı cian sihıvia lubiahılıdacı Kein agan nudı ifihimami hadıhu hidili maha hulan Ası dı cian sihıvia lubiahılılavıhadami agiladı avi ifihimavıhadami uami. Hameñ

lihilahila hisin vadim agan hinici umi alihan hej ifihimavimi uami. ³⁶ Vian naludi amij abadin uami. Hulan iamigali iabi nej hinidalañ namilan vihili mu hidili mu hidili agiladi igibalañ uami.

Jisasi hulan iamigali Jelusalem haiabila hisin agilasan mavin lamami.

(Luki 13.34-35 mu Luki 19.41-44)

³⁷ Lavila Jisasi cihu abami. Jelusalem haiabila hisin namilan uami. Asi di cian igalahalaha hisin hulan agiladi ifihimilalañ uami. Asi abidaci vehavilali agiladi avi liba kum kum agiladi vivi havala havala ifihimilalañ uami. Akape tibi vian naludi vavevave migudibiben aba lilan uami. Akakala numigan agan nud i ninañ ninañ agiladi abiñ lihu hivi migudiba hafilibilali hamen liben aba lilan uami. Lidalin ala namilan valilalañ uami. ³⁸ Ci igilan uami. Naludi haiabila agan sibil libali uami. Sibili lavila sikasikan ivasijia fihalibali uami. ³⁹ Vian naludi abadin agadi igahilihalañ uami. Namilan iadi lihalicha ma igibalañ uami. La hinihini nameñ abibalañ uami. Aludi Hekili di ibi hivi vedi aba abibalañ uami. Asi nud huaci lamilali aba abibalañ uami. Hameñ abavila iadi cihu hej igibalañ uami.

24

Asi di anjam ulan hekili agadi minjacivihalavibali uami.

(Mak 13.1-2 mu Luk 21.5-6)

¹ Jisasi agan nud hulemili agilan hula Asi di anjam ulan hekili caba agadi vala vehavimi. Veve nud hulemili agilan Asi di anjam ulan hekili agadidan ulan ciki ciki caba caba hiniavimi agiladidan

nudi abalamalama aba aba vehavimi. ² Lihavidaci Jisasi nulidi abami. Vian naludi amij abadin uami. Mufili sagan hisin hulemili agilan vevila akuaba akuaba igadalan agiladi minjacivihalavibali uami. Liba cihu sabi cihu sabi hiniavilal agiladi minjacivihalavidaci migamiga hitin hitin hiniavibali uami.

Jisasi agan hulan iamigali vihili igavibali agasan abami.

(Mak 13.3-13 mu Luk 21.7-19)

³ Jisasi Oliv halu hej migahinidaci nudi hulemili agilan laci nudi piñ vehavimi. Vevila nudi abitihavila abavimi. Nama aludi abiba uavimi. Akuaba akuaba nama abinan agilan abadihu iahavibali uavimi. Aki me sihi agadi igavila abibalu uavimi. I aba abibalu uavimi. Jisasi cihu veve san abali agan hanagan aba abibalu uavimi. Fili uaian susu akuaba akuaba sikasikan haba sivilavibali agiladi mihin hekili agan ci iahi aba abibalu uavimi.

⁴⁻⁵ Lihavici Jisasi nulidi abami. Namilan sihivia siban migilihalañ uami. Hulan akape agilan veve naludi hiji vidividin agiladi minjaihuihu lili san anali cian aba aba iadi ibi luvila luvila nameñ abavibali uami. Asi agan iadi nuken ala libiminavila hulan iamigali agiladi ahiliahuahu san abici vemin aba abavibali uami. Lihavidaci hulan iamigali akape agilan nulidi cian lubiahilavibali uami. Agadi ala namilan nulidi cian lubiahilimilañ uami. ⁶ Sagan hekili hekili libavidaci cian hiji igahilibalañ uami. Sagan abidim avi igahilibalañ uami. Igahilahila ahi aba abimilan uami. Asi nuken abidaci akuaba akuaba hamen agilan iahavibali uami. Agadi ala fili uaian susu akuaba akuaba sikasikan haba sivila sivila mihin agan ma iahavhebali uami.

⁷ Haiabila mu hisin agilan hula haiabila mu hisin agilan hula sagan libavibali uami. Manigali fili tibi mu migilibali agadi hulemili agilan hula manigali fili tibi mu migilibali agadi hulemili agilan hula sagan libavibali uami. Haiabila limu hihile agilan simin apali hiniavidaci

humigan ibilibiliñ hekili hekili agilan iahavidaci haba himavibali uami. Mumim hekili hekili agilan fili tibi mu hivi mu hivi vehavibali uami. ⁸ Akuaba akuaba hamen agilan iahavibali uami. Ha iamigali ninanadi vivi san hidili maha vihilifavilali hamen agiladi igavibali uami. ⁹ Naludi vivi uu huban agiladi piñ lamavidaci naludi sibili lamavibali uami. Lidin naludi ifihimavibali uami. Namilan iadi ibi hivi sibila vibalar sadan hulan iamigali hidili mu mu sikasikan agilan nalusan igivi hiniavibali uami. ¹⁰ Hulan iamigali iasan hiji vidividin lamavilali agilan hiji vidividin agadi valavibali uami. La nulidi igivi lidaci nibalan nuken nuken nagili lamalama hibin hibin ilasisi hulan sibili sibili agiladi human hivi lamavibali uami. ¹¹ Hulan akape agilan veve anali nameñ abavibali uami. Alan Asi di cian igalahalaha hisin hulan aba abavibali uami. Lihavidaci hulan iamigali akape agilan nulidi cian agiladi lubiahilavibali uami. ¹² Cian vidividin lulalula agan hekili sibaj lici hulan iamigali hihile agilasan mavin hekili hiniavilali agadi valavibali uami. ¹³ Agadi ala hulan iamigali hiji vidividin dan hinihini vihili mu mu agiladi havahava hiniavila himavici uami. Ha Asi agan nulidi ahiliyahuci huaci hamen laci hamen laci hiniavibali uami. ¹⁴ Hinihini Asi hulan iamigali likilici nudi lihu hivi hiniavibali agasan fili tibi mu hivi mu hivi sulasula hidavibali uami. Sulasula hidavidaci hulan iamigali hidili mu mu agilan igahilavibali uami. Igahilavici ci lici fili uaian susu akuaba akuaba sivila sivila mihiñ agan hej iahibali uami.

Jisasi agan Jelusalem haiabila sibili libali agasan abami.

(Mak 13.14-23 mu Luk 21.20-24)

¹⁵ Aniaba hulan Jisasi di cian manasin nagadi hivi hini agadi iga iga abavibali agilan sihivia hiji lamavim.

Jisasi cihu abami. Akuaba sibili siban vaka Asi di cian igalahalaha hisin hulan Danieli abami agadı igibalaj uami. Igidalan Asi di anjam ular hekili muji hen lagulama hinibali uami. ¹⁶ Lidaci hulan iamigali Judia fili tibi hiniavibali agilan haba hanjila hanjila fili tibi halu dan halu dan hen uavim uami. ¹⁷ Hulan mu ulen muji vala iahua sabi hunje vivi hisin fipi hen hinibali agan nudi akuaba akuaba ulen muji hiniavibali agiladi migavila vivi san igahilimidi uami. Nibu havi vala um uami. ¹⁸ Hulan mu hualabila hinidaci mihiñ agan iahici uami. Hulan agan nudi hadi hilahila hutesi agadi vivi san limu cimila yemidi uami. Nibu havi vala um uami. ¹⁹ Iamigali humigan dan agilan vihili igavibali uami. Iamigali ninanadi aman mumij dan agilan vihili igavibali uami. ²⁰ Namilan Asi di aba aba hinihalañ uami. Hamen lidalañ akuaba sibili siban Asi di anjam ular hekili muji hinibali agan avili himin hivi ma iahibali uami. Lici namilan avili himin hen ma haba hanjilibalañ uami. Isilaeli hidili agiladi alusisi mihiñ hivi avi ma iahibali uami. Lici alusisi mihiñ hen ma haba hanjilibalañ uami. ²¹ Vihili hekili siban agadi igibalaj uami. Asi hidili maha fili uaian susu akuaba akuaba lamami uami. Hadihu hidili maha ve iabi neñ avi vihili hamen agan ma iahilali uami. Mufili avi ma iahibali uami. ²² Agadi ala Asi agan hulan iamigali libimiñalı agilasan igahilibali uami. La nibu nuken lici vihili agan hutesi ma hinibali uami. Asi hamen ma lici hulan iamigali sikasikan sibili libavibali uami. ²³ Hulan mu vevila naludi anali nameñ abiñali uami. Hulan Asi libimiñavila hulan iamigali ahiliyahiuahu san abici vemi agan nan hinidi aba abiñali uami. Hamen abici namilan nudi cian agasan hiji vidividin lamimilañ uami. Nibu adan hinidi aba abici avi nudi cian agasan hiji vidividin lamimilañ uami. ²⁴ Hulan hihile agilan hulan iamigali Asi libimiñalı

24:9 24.9 Mt 10.22, Mk 13.9, Lu 21.12, Jo 15.18-20, HJL 4.1-3, CHL 2.10, 2.13   **24:10** 24.10 Mt 11.6, 13.57, 2 Ti 1.15

24:11 24.11 Mt 7.15, 24.5, 24.24, HJL 20.29, 1 Ti 4.1, 2 Pi 2.1, 1 Jo 4.1   **24:13** 24.13 Mt 10.22, Mk 13.13, Ib 3.6, 3.14

24:14 24.14 Mt 9.35, 10.18, 28.19, Lom 10.18, Kl 1.3-6, 1.23   **24:15** 24.15 Dan 9.27, 11.31, 12.11   **24:17** 24.17-18

Lu 17.31   **24:21** 24.21 Dan 9.26, 12.1, Jol 2.2, CHL 7.14   **24:22** 24.22 Ais 65.8-9, Sek 14.2-3   **24:23** 24.23 Mt 24.4-5, 24.11, Mk 13.21, Lu 17.23, 21.8   **24:24** 24.24 Lo 13.1-3, Mk 13.22, 2 Te 2.7-11, CHL 13.13-14

agiladı hiji miñaihuihu libalu aba vehavibali uami. Hulan iamigali limu hihile agiladı hiji avi miñaihuihu libalu aba vehavibali uami. Veve analı nameñ abavibali uami. Así agan iadi libimijavila hulan iamigali agiladı ahiliahuahu sanj abıcı vemin aba abavibali uami. Limu hihile analı analı nameñ abavibali uami. Vian Así di cian igalahalaha hisin hulan aba abavibali uami. Lidin vidividin hekili hekili mu hidili mu hidili agiladı abalamavibali uami. Abalamalama akuaba akuaba mu sihi mu sihi agiladı lihavidaci hulan iamigali agilan iga iga abavibali uami. Amiñ ala aba abavibali uami. ²⁵ Ci igilan uami. Akuaba akuaba iahavibali agilasaj sulidalin ci igahililan uami. ²⁶ Nibu vevila fili tibi kili humisi akuaba apali hej hinidi aba abavici fili tibi hej umilan uami. Uleñ muji nej hinidi aba abavici nulidi cian igahilimilaj uami. ²⁷ Imamulan miñapalidaci abilu nudı agan uaian iahaiaha kilikili uaian migumigu kilikili hej ulali velali uami. Hulan di Ninañ vebali hej hameñ laci ala libali uami. Vedaci hulan iamigali sikasikan agilan nudı igavibali uami.

²⁸ La hive lama abami. Havañ pujipaji agilan akuaba akuaba vali hiniavilalı hej veve hibili hahavilalı uami.

*Mufili Hulan di Ninañ agan vebali uami.
(Makî 13.24-27 mu Lukî 21.25-28)*

²⁹ Lavila Jisası cihu abami. Viñili hekili hekili agilan iaha fihalavici uaian lamigan agan lihalıha sibaj hifili migibali uami. Lici avan ma hilibali uami. Lidı uaian susu hivi hiniavilalı agilan migalahilavibali uami. Lihavidaci akuaba akuaba vidividin dañ uaian susu hivi hiniavilalı agilan lidavalavibali uami. ³⁰ Hulan di Ninañ veben aba lidaci sihi mu agan uaian susu hivi iahibali uami. Iahidaci hulan iamigali hidili mu mu fili nej hiniavilalı agilan iga iga mavin miñamiña ilihavibali uami. Ilıha ilıha hinia igavidaci Hulan di Ninañ agan avili susu likila likila hivi vidividin dañ

24:26 24.26-27 Lu 17.23-24   **24:27** 24.27 Mt 24.37-39
Ese 32.7, Jol 2.10, 2.31, 3.15, CHL 6.12-13   **24:30** 24.30 Dan 7.13, Sek 12.10-14, Mk 13.26, CHL 1.7, 6.12-13
24.31 Ais 27.13, Mt 13.41, 1 Ko 15.51-52, 1 Te 4.16   **24:33** 24.33 Je 5.9   **24:35** 24.35 Sng 102.26, Ais 40.8, Mt 5.18, Mk 13.31, Lu 21.33, Ib 1.11
5.1-2   **24:37** 24.37 HM 6.5-8

vebali uami. Nibu abilu hekili vidividin dañ vebali uami. ³¹ Sai bihuli agan vidividin sibaj agalibali uami. Lidaci nudı cian hali hisin agiladı abidaci uavibali uami. Uu hulan iamigali nusañ nukeñ libimijidaci hiniavilalı agiladı vihavibali uami. Limu hihile uaian iahaiaha kilikili hej hiniavilalı agiladı vihavibali uami. Limu hihile uaian migumigu kilikili hej hiniavilalı agiladı vihavibali uami. Limu hihile ium kilikili hej hiniavilalı agiladı vihavibali uami. Limu hihile lakulamañ kilikili hej hiniavilalı agiladı vihavibali uami.

Kili fiki asin agilan midi lihuavidaci iga iga hiji lamihalan uami.

(Makî 13.28-31 mu Lukî 21.29-33)

³² Lavila Jisası cihu abami. Namılañ kili fiki asin agiladı igavila hiji lamihalan uami. Midi lihua migalahila muvi ivavidaci iga iga nameñ abilalañ uami. Uaian himin agan ci mikı mikı ladi aba abilalañ uami.

³³ Hamen laci ala akuaba akuaba agilan uaian susu hivi iahavidaci iga iga hiji nameñ lamihalan uami. Hulan di Ninañ agan amiñ ci vebali aba abihalan uami.

³⁴ Vian naludi amiñ abadin uami. Hulan iamigali iabi nej hiniavilalı agilan ma himimanlıhavidaci akuaba akuaba abadin agilan sikasikan iahavibali uami. ³⁵ Fili uaian susu akuaba akuaba agilan sikasikan haba sivilavibali uami. Agadı ala iadi cian agan ma sibaj sivilibali uami.

Hulan mu akuaba akuaba iahavibali agiladı mihin ma igilalı uami.

(Makî 13.32-37 mu Lukî 17.26-30 mu Lukî 17.34-36)

³⁶ Lavila Jisası cihu abami. Akuaba hameñ iahavibali agiladı mihin agadı hulan mu ma igilalı uami. Cimidañ hivi ua hifilidan hivi iahavibali agadı avi ma igilalı uami. Así di cian hali hisin nudı haiabila hej hiniavilalı agilan ma igavilalı uami. Nudı Ninanu avi ma igilalı uami. Iaganu pam mihin agadı igilalı uami.

24:28 24.28 Lu 17.37   **24:29** 24.29 Ais 13.10, 34.4, Dan 7.13, Sek 12.10-14, Mk 13.26, CHL 1.7, 6.12-13   **24:31**
24:32 24.32 Ais 27.13, Mt 13.41, 1 Ko 15.51-52, 1 Te 4.16   **24:33** 24.33 Je 5.9   **24:34** 24.34 Mt 16.28, 23.36, Mk 13.30, Lu 21.33, Ib 1.11   **24:36** 24.36 Sek 14.7, HJL 1.7, 1 Te

37 Hulan dî Ninañ vebali heñ akuaba akuaba Noa hinidaci iahavîmi hamen ala iahavîbali uami. **38-39** Vaka avîli hekili agan ma lagumanj lidaci hulan iamigali agilan simin nana avîli nana hiniavîhadami uami. Hinihini hulan agilan iamigali sabiavîhadami uami. Iamigali agilan muñañ iahuavîhadami uami. Akuaba akuaba nulidi hîvi iahiben aba limi agadi nîbilañ ma igavîmi uami. Lidiñ havî uavauava sibañ hiniavîhadami uami. Hiniavîdaci Noa agan huniga hekili hîvi migua hinidaci avîli hekili agan heñ lagumi uami. Lavila hulan iamigali sikasikan agiladi miñjamigudaci avili nana haba hima fihalavîmi uami. Iabi neñ avi hulan iamigali agilan akuaba akuaba hamen agiladi lihavîdaci Hulan dî Ninañ agan vebali uami. **40** Hulan ahica hualî sibila vivi hiniavidaci uami. Asî agan hulan mu agadî viavila mu agadî valibali uami. **41** Iamigali ahica halîha cahu uitî hilici agiladi ificabilacabila suvili suvili maci me agiladi vihavîdaci uami. Asî agan iamigali mu agadî viavila mu agadî valibali uami. **42** Namilan avi sihivia sibañ migilihalan uami. Naludi Hekili cihu vebali agadi miñin ma igilalan uami. **43** Ciañ mu nameñ agasan hiji lamihalan uami. Sigili hisin hulan agan hifili hîvi ve hulan mu dî ulan agadi miñapiliben aba lîvi uami. Lidaci ulan iaganu agan sigili hisin hulan agadi miñin igahilavila nudî nukeñ ulan agadi migila migila hiniivi uami. Hinidaci sigili hisin hulan agan ma ve miñapila ivouvi uami. **44** Namilan ciañ abin agilasan igahilahila Hulan dî Ninañ vebali agasan sihivia sibañ migilihalan uami. Namilan nîbu ma akua vebali aba uavauava me hidibalan uami. Uavauava me hidibalan hadîhu heñ nîbu vebali uami.

Sibila hisin hulemili huaci dan sibili dan agasan hîve lama abami.

(Luki 12.42-46)

45 Lavila Jisasi cihu abami. Sibila hisin hulemili mu agan hiji huaci dan hinihini sibila huaci vivi uami. Vidaci

manigali agan sibila hisin hulemili hamen agasan mavîn hiniavila nudî libimijici nîbu himamigili dañ hiniivi uami. Hinihini sibila hisin hulemili hihile agiladi huaci migiliivi uami. Migila migila uaian pabin pabin hîvi nîbu simin labila labila nulisan iguvi uami. **46** Sibila hisin hulemili hamen agan sibila vivi hinidaci uami. Manigali agan ve nudî igici sibila hisin hulemili agan hijinalivi uami. **47** Vian naludi amîñ abadin uami. Manigali agan nudî sibila hisin hulemili agadi abici nudî manigali dî akuaba akuaba sikasikan agiladi migiliivi uami. **48** Agadi ala sibila hisin hulemili sibili agan hiji nameñ lamivi uami. Iadi manigali agan ma vevihebali aba abiivi uami. **49** Hamen hiji lamalama hidili maha lusin sibili vivi nudî sibila pam hisin agiladi ifilalifivi uami. Simin akuaba akuaba agiladi nîvi uami. Lidiñ hulan limu hihile avili vidividinj nana uavauava iahuavivi agilan hula avili vidividinj agadi navivi uami. **50-51** Hamen lidaci manigali agan miñin apali vevi uami. Ve igici sibila hisin hulemili agan manigali vebali agasan ma hihilavila hiniivi uami. Lici manigali agan sibila hisin hulemili agadi sibili sibañ lamivi uami. Lavila nudî via haiabila lamici hulan hihile agilan hula hiniavivi uami. Hulan hihile agilan nulisan nukeñ anali hiji nameñ lamalama abavivi uami. Alan hulan huaci aba abavivi uami. Nibilan hudimida hinihini mika hikiñ lagulagu ilîha ilîha hiniavivi uami.

25

Iamigali minibili human limu limu fihala agilasan hîve lama abami.

1 Lavila Jisasi cihu Asî hulan iamigali likilici nudî lîhu hîvi hiniavîbali agasan hîve lama abami. Hulan mu iamigali sabivi agan veben aba lîvi uami. Lici iamigali minibili human limu limu fihala agilan nudî ua hîbi cina igavila vavebalu aba uavivi uami. Nulidi uni hitin hitin agiladi likilavila uavivi uami. **2-4** Iamigali human limu fihala hiji tibi dañ agilan uni hitin hitin

vihavivi uami. Agadi ala sidañ avili uni hisin̄ agadi ma via uavivi uami. Iamigali human limu fihala hiji hutesi dan̄ agilan̄ avi uni hitin̄ hitin̄ vihavivi uami. La sidañ avili uni hisin̄ agadi sibi hilici hitin̄ hitin̄ agiladi hiv̄ miñjamijavici migudaci vivi uavivi uami. ⁵ Uavila hulan̄ agasan̄ migila migila hiniavidaci hifili hekili livi uami. Lici iamigali sikasikan agiladi ani midan̄ lidaci ani hisivavivi uami. ⁶ Hisivavidaci hifili alihan̄ hej hulan̄ mu agan̄ ula ula nameñ abivi uami. Hulan̄ mu iamigali sabiben aba li agan̄ ci vedi aba abivi uami. Namilan̄ aiagalan̄ aba abivi uami. Velan̄ ua nudi hibi cina igavila vavemili aba abivi uami. ⁷ Lici iamigali minibili sikasikan agilan̄ igahilavila iahavivi uami. Iaha nulidi uni hitin̄ hitin̄ agiladi hihila hihila sihuvavivi uami. ⁸ Lavila iamigali hiji tibi dan̄ human limu fihala agilan̄ iamigali hiji hutesi dan̄ human limu fihala agiladi abavivi uami. Alusan̄ sidañ avili uni hisin̄ hihile iguhalan̄ aba abavivi uami. Aludi uni agilan̄ amin̄ ci haba himiben aba lihavadi aba abavivi uami. ⁹ Lihavici iamigali hiji hutesi dan̄ agilan̄ nameñ abavivi uami. Hima aba abavivi uami. Aludi sidañ avili uni hisin̄ hekili hima sadan̄ alan̄ nalusan̄ ma labiliñbalu aba abavivi uami. Namilan̄ hajin̄ ulan̄ hiv̄ uavila sebililavihalan̄ aba abavivi uami. ¹⁰ Lihavici iamigali hiji tibi dan̄ human limu fihala agilan̄ sidañ avili uni hisin̄ lavalava san̄ uavivi uami. Uavidaci hulan̄ iamigali sabiben aba livi agan̄ vevi uami. Veci iamigali hiji hutesi dan̄ human limu fihala hihila sihuva hiniavivi agilan̄ uami. Hulan̄ iamigali sabiben aba livi agan̄ hula uleñ muji ivouavivi uami. Iamigali sabisabi hisin̄ simin̄ hekili nana san̄ ivouavivi uami. Ivouavici hib̄ libavivi uami. ¹¹ Lihavici iamigali hiji tibi dan̄ human limu fihala sidañ avili san̄ uavivi agilan̄ cihu vevila abavivi uami. Manigali aba abavivi uami. Ve alusan̄ hib̄ laviliha aba abavivi uami. ¹² Lihavici nulidi nameñ abivi uami. Vian̄ naludi amin̄ abin̄ aba abivi uami. Vian̄ naludi ma igilan̄ aba abivi uami.

¹³ La Jisasi nulidi abami. Namilan̄ sihivia sibañ migila migila hinihalan̄ uami. Namilan̄ naludi Hekili cihu vebali agadi mihin̄ ma igilalan̄ uami. Cimidañ hiv̄ ua hifilidan̄ hiv̄ vebali agadi avi ma igilalan̄ uami.

Jisasi anim̄ hilici migila migila san̄ hive lama abami.

(Luk 19.11-27)

¹⁴ Lavila Jisasi cihu Asi hulan̄ iamigali likilici nudi lihu hiv̄ hiniavibali agasan̄ hive lama abami. Hulan̄ hekili mu agan̄ haiabila mu ataq hekili uben aba livi uami. Lavila nudi sibila hisin̄ hulemili agiladi ulici vehavivi uami. Vehavici nudi akuaba akuaba agiladi nulidi human hiv̄ lamivi uami. ¹⁵ Sibila hisin̄ hulemili hitin̄ hitin̄ agiladi lamalihilalihila igivi sadan̄ anim̄ hilici vali hitin̄ hitin̄ agiladi iguvi uami. Sibila hisin̄ hulemili mu agasan̄ 5,000 iguvi uami. Mu agasan̄ 2,000 iguvi uami. Mu agasan̄ 1,000 iguvi uami. Lavila nulidi vala uvi uami. ¹⁶ Vala udaci sibila hisin̄ hulemili anim̄ hilici 5,000 vivi agan̄ anim̄ hilici agiladi hiv̄ mutin̄ sibila vivi uami. Lavila cihu anim̄ hilici hihile 5,000 ala vivi uami. ¹⁷ Sibila hisin̄ hulemili mu anim̄ hilici 2,000 vivi agan̄ uami. Nibu avi hamen̄ ala anim̄ hilici agiladi hiv̄ mutin̄ sibila vivi uami. Lavila cihu anim̄ hilici 2,000 ala vivi uami. ¹⁸ Agadi ala sibila hisin̄ hulemili anim̄ hilici 1,000 vivi agan̄ uami. Nudi manigali di anim̄ hilici agiladi sigili vihavimidi aba fili hiv̄ mavahidivi uami. ¹⁹ Hameñ lihavidaci nulidi manigali agan̄ hinici hutesi lici cihu vevi uami. Vevila nudi sibila hisin̄ hulemili agilan̄ hula ciañ hihiliben aba livi uami. Anim̄ hilici nulisan̄ hitin̄ hitin̄ labila labila iguvi agasan̄ ciañ hihiliben aba livi uami. ²⁰ Lici sibila hisin̄ hulemili anim̄ hilici 5,000 vivi agan̄ vevila nameñ abivi uami. Manigali aba abivi uami. Nama iasan̄ anim̄ hilici 5,000 iguavila vala uahanañ aba abivi uami. Vala udanañ viañ anim̄ hilici agiladi hiv̄ mutin̄ sibila vilan̄ aba abivi uami. Lavila anim̄ hilici 5,000 mu likilacin̄ agilan̄ nanagan̄ aba abivi uami.

21 Lici nudi manigali agan abivi uami. Nama sibila hisin hulemili huaci sibaj aba abivi uami. Nama akuaba akuaba sudime ciki ciki agiladi sihivia sibaj migila migila sibila huaci sibaj vilanaq aba abivi uami. Hamej sadaj vian abiliq namaakuaba akuaba akape agiladi migilibanaj aba abivi uami. Nama ve vian hula hijinaliha aba abivi uami. **22** Lici sibila hisin hulemili anim hilici 2,000 vivi agan avi vevila abivi uami. Manigali aba abivi uami. Nama iasaq anim hilici 2,000 iguavila vala uahanaj aba abivi uami. Vala udanaq vian anim hilici agiladi hivi mutiq sibila vilan aba abivi uami. La anim hilici 2,000 mu likilacin agilan nanagan aba abivi uami. **23** Lici nudi manigali agan abivi uami. Nama avi sibila hisin hulemili huaci sibaj aba abivi uami. Nama akuaba akuaba sudime ciki ciki agiladi sihivia sibaj migila migila sibila huaci sibaj vilanaq aba abivi uami. Hamej sadaj vian abiliq namaakuaba akuaba akape agiladi migilibanaj aba abivi uami. Nama ve vian hula hijinaliha aba abivi uami. **24** Lici sibila hisin hulemili mu anim hilici 1,000 vivi agan vevila abivi uami. Manigali aba abivi uami. Vian nadj igilan aba abivi uami. Nama nadj nuken hiji lubiahilahila cian vidividin abilanaq aba abivi uami. Hulan limu hihile hual huliavidaci simiq akuaba akuaba iahavilal agilasan nama cian vidividin aba vilanaq aba abivi uami. Hulan hihile akuaba akuaba hilici havalavidaci iahaiha amiq lamavilal agiladi avi vilanaq aba abivi uami. **25** Hamej sadaj vian nasaq lidacin aba abivi uami. Lavila nadj anim hilici 1,000 agiladi sigili vihavimidi aba fili mava hudacin aba abivi uami. Nadj anim hilici nan aba abivi uami. **26** Lici nudi manigali agan abivi uami. Nama sibila hisin hulemili sibili aba abivi uami. Nama ihilu puti sibaj aba abivi uami. Nama iadi igilanaq aba abivi uami. Hulan hihile hual huliavidaci simiq akuaba akuaba iahavilal agilasan vian cian vidividin aba vilan aba abivi uami. Hulan hihile akuaba akuaba hilici havalavidaci iah-

iaha amiq lamavilal agiladi avi vilan aba abivi uami. **27** Agadı ala nama iadi anim hilici agiladi viavila anim hilici ulan hivi ma lamahananq aba abivi uami. Linaj anim hilici ulan migila migila hisin agilan hibin nasaq anim hilici hihile iguavivi aba abivi uami. Lihavici vian vevila anim hilici hihile agiladidaj vivin aba abivi uami. **28** Lavila nudi sibila hisin hulemili limu hihile agiladi abivi uami. Anim hilici 1,000 nudi human hivi hiniavadi agiladi viavila hulan anim hilici 10,000 dan agasan iguhalan aba abivi uami. **29** Lavila abivi uami. Ci igilan aba abivi uami. Hulan mu akuaba akuaba dan hinidaci Asi nusan akuaba hihile agiladi cihi igubali aba abivi uami. Lici nibu akuaba akuaba akape sibaj dan hinibali aba abivi uami. Hulan mu akuaba apali agan nibu hiji hivi namej abibali aba abivi uami. Vian akuaba ciki dan hinidin aba abibali aba abivi uami. Hij hiji hamej abibali agadi ala Asi agan nudi akuaba ciki agadı sikan vibali aba abivi uami. **30** Sibila hisin hulemili sibili agadı lahulan haiabila ivoua hifili hivi hini abo abivi uami. Lilan hen hinihini limu hihile agilan hula ilha ilha miha hikin lagulagu hiniavibali aba abivi uami.

Hulan di Ninaq agan hulan iamigali hidili mu mu agiladi lamalihilalihila latihibali uami.

31 Lavila Jisasi cihi abami. Hulan di Ninaq agan manigali hinihini nudi cian hali hisin agilan hula abilu hekili vidividin dan vebali uami. Vevila manigali di migahinini hisin uvı nudi nuken hen migahinibali uami. **32** Migahinidaci hulan iamigali hidili mu mu agilan sikasikan vevila nudi mavin hibi hen migudibavibali uami. Migudibavici nulidi latiha latiha sili ahica lamibali uami. Saban sipsipi migila migila hisin agilan saban sipsipi dan saban meme dan latihavilal hamej latihibali uami. **33** Lavila saban sipsipi me agiladi nudi human simi kilikili hivi lamibali uami. Saban meme me agiladi nudi human

sakalı kilikili hivı lamıbali uami. **34** Lavıla hulan iamigali nudi human sımi kilikili hivı hiniavıbali agıladı abıbali uami. İadi Iavañ Así ağañ naludi huaci lamılalı aba abıbali uami. Nıbu ala fılı uaian susu akuaba akuaba agıladı lamamı aba abıbali uami. Akuaba akuaba lamamı hadıhu ala naludi likilici nudi lıhu hivı hinihını sañ abamı aba abıbali uami. Namılañ velan naludi likilici nudi lıhu hivı hinihalan aba abıbali uami. **35** Vian sımiñ sañ himidalıñ namılañ ala iasañ sımiñ igunılan abıbali uami. Vian avılı sañ himidalıñ namılañ ala iasañ avılı igunılan abıbali uami. Vian hulan mu haiabila hisıñ me hinidaliñ namılañ iadi vivi naludi uları hivı ulalañ abıbali uami. **36** Vian muhili havılı apalı hinidaliñ namılañ ala iasañ muhili havılı igulalan abıbali uami. Vian himuhımu himavıla hinidaliñ namılañ ala iadi sakılılalan abıbali uami. Vian limin sibili uları hivı hinidaliñ namılañ ala veve iadi igilalan abıbali uami. **37** Lici hulan iamigali Así di cian sıhıvia lubiahılavılalı agılan nudi nameñ abavıbali uami. Aludi Hekili aba abavıbali uami. Alan abadıhu igidamili nama sımiñ sañ himidanın alan nasanı sımiñ igunılu abıbali uami. Abadıhu igidamili nama avılı sañ himidanın alan nasanı avılı igunılu abıbali uami. **38** Abadıhu nadı igidamili mu haiabila hisıñ me hinidanañ aludi uları hivı vivi ulalu abıbali uami. Abadıhu igidamili nama muhili havılı apalı hinidanañ alan nasanı muhili havılı igulalu abıbali uami. **39** Abadıhu igidamili nama himuhımu dañ hinidanañ alan nadı uu veve igilalu abıbali uami. Abadıhu igidamili nama limin sibili uları hivı hinidanañ alan nadı uu veve igilalu abıbali uami. **40** Lihavıcı manigali ağañ nulidi abıbali uami. Vian naludi amıñ abın abıbali uami. Akuaba akuaba hulan iamigali ibi apalı apalı agıladı lılalan ha iadi ala lılalan abıbali uami. **41** Lavıla hulan iamigali nudi human sakalı kilikili hivı hiniavıbali agıladı abıbali uami. Namılañ

hulan iamigali sibili lıli hisıñ aba abıbali uami. Namılañ iadi vala avıñ hamen laci hamen laci lıhulıhu hınilalı heñ uhalan abıbali uami. Avıñ ha lagıñ sadan lagıñ di cian hali hisıñ agılasadan sıhuvami abıbali uami. **42** Vian sımiñ sañ himidalıñ namılañ iasañ sımiñ ma igunılan abıbali uami. Vian avılı sañ himidalıñ namılañ iasañ avılı ma igunılan abıbali uami. **43** Vian mu haiabila hisıñ hulan agadı ala namılañ iadi vivi naludi uları hivı ma via ulalañ abıbali uami. Vian muhili havılı apalı hinidaliñ namılañ iasañ muhili havılı ma igulalan abıbali uami. Vian himuhımu himavıla hinidaliñ namılañ iadi ma sakılılalan abıbali uami. Vian limin sibili uları hivı hinidaliñ namılañ iadi ma uu veve igilalan abıbali uami. **44** Lici nıbilan avi nameñ abavıbali uami. Aludi Hekili aba abavıbali uami. Alan abadıhu nadı igidamili nama sımiñ sañ himidanın alan nasanı sımiñ ma igunılu abıbali uami. Abadıhu igidamili nama avılı sañ himidanın alan nasanı avılı ma igunılu abıbali uami. Abadıhu nadı igidamili mu haiabila hisıñ me hinidanañ aludi uları hivı ma via ulalu abıbali uami. Abadıhu igidamili nama muhili havılı apalı hinidanañ alan nasanı muhili havılı ma igulalu abıbali uami. Abadıhu igidamili nama himuhımu dañ hinidanañ alan nadı ma sakılılalu abıbali uami. Abadıhu nama limin sibili uları hivı hinidanañ alan nadı ma uu veve igilalu abıbali uami. **45** Lihavıcı manigali ağañ nulidi abıbali uami. Vian naludi amıñ abın abıbali uami. Akuaba akuaba hulan iamigali ibi apalı apalı agıladı hivı ma lılalan ha iadi hivı ma lılalan abıbali uami. **46** Lici nıbilan akuaba akuaba lusıñ sibili sibili vihavılalı agılasan hıbıñ avıha avıha hamen laci hamen laci iga iga hiniavıbali uami. Agadı ala hulan iamigali Así di cian sıhıvia lubiahılavılalı agılan huaci hamen laci hamen laci hiniavıbali uami.

26

Manigali agilan Jisasi di ifihimuhimu san abaigahilavimi.

(Mak 14.1-2 mu Luk 22.1-2 mu Jon 11.45-53)

¹ Jisasi agan cian hamej agiladi sikasikan aba fihalavila cihi nudi hulemili agiladi abami. ² Ci igilan uami. Asi Isilaeli hidili agiladi valici huaci hiniavimi agadi mihin hekili agan nibu anihulin iahibali uami. Lici hadihu hej ala Hulan di Ninañ agadi viavila hulan nudi nagili lamalama hisin agiladi human hivi lamavibali uami. Lihavici kili cikan hilhua lamalama agadi hivi nudi lama henan hivi ifavici uci himibali uami.

³ Jisasi hamej abami hadihu Asi sañ sagali igu igu hisin agiladi manigali agilan hula Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilan hula Kaifasi di ulan hivi migudiba hiniavimi. Kaifasi nibu Asi sañ sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili hiniadami.

⁴ La abavimi. Alan aki lavila Jisasi di ilasimili veci hitin hivi minjaliva cian hivi lamibalu uavimi. Lavila nudi libimigumigu abavila ifihimuhimu san abaigahilavimi.

⁵ La abavimi. Isilaeli hidili agiladi mihin hekili hivi akuaba akuaba lili san abalu agiladi limagal uavimi. Alan mihin hekili hivi limili hulan iamigali agilan igavila alan hula sagan libavibali uavimi.

Iamigali mu agan sidañ avili hisi huaci dan agadi Jisasi di hali sabi hej miñamijici migami.

(Mak 14.3-9 mu Jon 12.1-8)

⁶ Jisasi agan Betani haiabila hej Saimon di ulan hivi hinimi. Saimon nibu vaka lipilim lipilim dan hiniadami. ⁷ Ulan hej hinihini simin nana hiniadaci iamigali mu agan vemi. Sibi hilici liba huaci siban hivi vihavimi agadi viavila vemi. Sidañ avili hisi huaci dan agan sibi hilici hej hinimi. Sidañ avili hisi huaci dan agadi anim hilici hekili hivi lavami. Ve sidañ avili hisi huaci dan agadi Jisasi di hali sabi hivi miñamijici migami. ⁸ Lici Jisasi di hulemili agilan igavila humigan vihili

26:2 26.2 CV 12.1-27, Mt 20.18, Mk 14.1, Lu 22.1, Jo 13.1
14.19, 17.11   **26:14** 26.14 Jo 11.57   **26:15** 26.15 Sek 11.12, Mt 27.3

vivi nibilan nuken nuken namej abavimi. Aki sañ sidañ avili hisi huaci dan agadi havi havi miñamijia fihali uavimi. ⁹ Alan sidañ avili hisi huaci dan agadi mutin hivi lamimili lavavici uavimi. Ha alan anim hilici hekili viavila hulan iamigali akuaba akuaba apali agilasan iguvilu uavimi.

¹⁰ Lihavici Jisasi nulidi hiji agiladi igavila abami. Namilan iamigali nagasan vihili igumilan uami. Akuaba akuaba iadi hivi li agan nibu huaci siban uami. ¹¹ Hulan iamigali akuaba apali agilan namilan hula vaka hiniavihadami uami. Mufili mufili avi namilan hula hiniavibali uami. Agadi ala viañ namilan hula fili neñ hutesi ma hiniben uami. ¹² Iadi vali agan sudi haca hivi migubali uami. Nusan ala iamigali agan sidañ avili hisi huaci dan agadi iadi hadipili hivi miñamijici migi uami. ¹³ Viañ naludi amin abadin uami. Fili tibi mu hivi mu hivi hidahida iadi cian agadi sulavibali uami. Sulasula hidahida akuaba akuaba iamigali nagañ li agasan avi sulavibali uami. Sulavidaci iamigali nagañ li agasan hiji lamavibali uami.

Judas agan Jisasi di ilasisi san abami.

(Mak 14.10-11 mu Luk 22.3-6)

¹⁴ Jisasi agan hulan human limu limu fihala hicli limu ahica cijin agiladi libimijici nibu hula hidavihadami. Nulidi hulan mu Judasi Isikalioti. Nibu Asi sañ sagali igu igu hisin agiladi manigali agiladi piñ umi.

¹⁵ Uavila nulidi abami. Namilan iasan akuaba igulañ uami. Ha viañ uavila Jisasi di ilasavila naludi human hivi lamiben uami. Lici nusan anim hilici 30 hamej agiladi iguavimi. ¹⁶ Lihavici Judasi agan hiji lamalama hinimi. Viañ aki lavila Jisasi di ilasavila nulidi human hivi lamiben uami.

Jisasi agan nudi hulemili hula simin sijan navimi.

(Mak 14.12-21 mu Luk 22.7-14 mu Luk 22.21-23 mu Jon 13.21-30)

¹⁷ Isilaeli hidili agilan maci sakivakiva agadi navidaci uaiañ akape uadami agadi mihin hekili agan iahami. Hidili maha iahami hej Jisasi di hulemili agilan nudi

26:7 26.7 Lu 7.37-38   **26:11** 26.11 Lo 15.11, Jo 12.8,
14.19, 17.11   **26:14** 26.14 CV 12.6, 12.14-20, Mk 14.12, Lu 22.7-9

pinq vevila abitihavimi. Alan aben uavila simiq akuaba akuaba hila sihuva lamibalu uavimi. Lavila vaka Asi Isilaeli hidili agiladi valici huaci hiniavimi agasan hiji lamalama simiq nibalu uavimi. ¹⁸ Lihavici

Jisasi agan hulan mu haiabila hekili hiniadami agasan igahilavila nudu hulemili agiladi namej abami. Namilan haiabila hekili hen uavila hulan agadi pinq ua nudu namej abi aba abihalan uami. Aludi iavan agan namej abi aba abihalan uami. Asi iasaq mihi lamami agan ci ve mikli li aba abi aba abihalan uami. Vian iadi hulemili hula ve nadu ulan hivi simiq nibalu aba abi aba abihalan uami. Vaka Asi Isilaeli hidili agiladi valici huaci hiniavimi agasan hiji lamalama simiq nibalu aba abi aba abihalan uami. ¹⁹ Lici nudu hulemili agilan akuaba akuaba nibu abami hamen laci ala lihavimi. La simiq hekili sihuvavimi.

²⁰ Sihuvavici uaian sijan sijan hilidaci nudu hulemili human limu limu fihala hicci limu ahica cijen agilan hula simiq nibalu aba migahiniavimi. ²¹ La nibilan hula simiq nana hiniavila nulidi abami. Vian naludi amin abadin uami. Naludi hulan mu agan iadi ilasavila hulan sibili agiladi human hivi lamibali uami. ²² Lici nudu hulemili agilan cian agadi igahilavila ma sibar hijinalavimi. Lavila nibilan hiten hiten nulisan nukej Jisasi di abitihavimi. Iadi Hekili uavimi. Iadi akua abinan uavimi. ²³ Lihavici nulidi abami. Hulan iadi ilasisi hisiq agan simiq alan ahuata nadalu uami. Alan ahica avili misi hunan pabin hivi maci hilihili laci libivisavisa nadalu uami. Nibu ala iadi ilasa via hulan sibili agiladi human hivi lamibali uami. ²⁴ Hulan di Ninan agan himibali uami. Nibu Asi di manasin hekili abami hamen laci ala libali uami. Agadi ala hulan mu Hulan di Ninan agadi ilasibali agan vihili hekili igibali uami. Nudu numigan nudu ma huhiliman lici ha nibu vihili ma igivi uami. ²⁵ Judasi ala nudu ilasibali agasan abami. Lici Judasi cihu nudu abitihami. Iavan uami. Iadi akua abinan uami. Lici Jisasi nudu abami. Ha

nama nuken ci abinan uami.

Jisasi nudu hulemili agilasaj maci dan limin uain agiladi amin agiladi miti dan ignami.

(Maki 14.22-26 mu Luk 22.15-20 mu 1 Kolin 11.23-25)

²⁶ Simiq nana hiniavila Jisasi agan cihu maci mu vimi. Viavila Asi di abami. Nama maci nagadi huaci lamija uami. La minjacikilavila nulisan iguavila abami. Namilan viavila nihalan uami. Ha iadi hilici uami. ²⁷ Lavila hicihan limin uain agiladi amin agiladi miti dan hinimi agadi vimi. Viavila Asi di huaci uavila nulisan iguavila abami. Namilan ahuata viavila nihalan uami. ²⁸ Ha iadi midi uami. Vian iadi midi agadi naludi ahiliahuahu saq miqamijiben uami. Miqamijiben Asi agan iadi midi agadi igibali uami. Lavila hulan iamigali sikasikan agiladi hugi hivahiva san igahilavila cihu tibi cian migubali uami. ²⁹ Vian naludi abadin agadi igahilihalan uami. Iabi nej vian limin uain agiladi amin agiladi miti agadi cihu cihu ma niben uami. Mufili iadi Iavan Asi hulan iamigali likilici nudu lihu hivi hiniavidaci hen alan ahuata limin uain agiladi amin agiladi miti sebili agadi nibalu uami. ³⁰ Hamen abavila nudu hulemili agilan hula sibi iahavila haiabila agadi vala Olivu halu saq uavimi.

Pita nama vian nudu ma igilan aba abibanan uami.

(Maki 14.27-31 mu Luk 22.31-34 mu Jon 13.36-38)

³¹ Lavila Jisasi nudu hulemili agiladi abami. Iabi hifili akuaba akuaba iadi hivi iahavibali agiladi igavila namilan sikasikan naludi hiji vidividin agiladi valibalan uami. Asi di manasin hekili agan namej abami uami. Asi agan abi aba abami uami. Saban sipsipi iaganilu agadi ifihimili nudu saban sipsipi agilan haba hanila hiten hiten uavibali aba abi aba abami uami. ³² Lavila abami. Asi hamen libali ala iadi abici cihu hihi iahiben uami. Iahavila hali ua Galili fili tibi hen

hinidalın namlan ve iadi igibalan uami. ³³ Lici Pita nudı abami. Akuaba akuaba nadı hivi iahavıbali agiladı igibalı uami. Igimili hulan limu hihile sikasikan agilan nulidi hiji vıdivıdin agiladı valavıbali uami. Lavila nadı valavıbali uami. Agadı ala vian nukenj nadı ma valiben uami.

³⁴ Lici Jisasi agan nudı abami. Vian nadı amıñ abadin uami. Iabi hifili akakala agan ma agalidaci ahica pam tibi namen abibanañ uami. Vian nudı ma igilan aba abibanañ uami. ³⁵ Lici Pita agan nudı abami. Nadıdañ iadıdañ ifihimavıbali uami. Vian nudı ma igilan aba ma abiben uami. Lici Jisasi di hulemili limu hihile agilan avi hamenj ala abavımi.

*Jisasi agan Getisemani hualabila uavila
Ası di aba aba hinimi.*

(Mak 14.32-42 mu Luk 22.39-46)

³⁶ Lihavici Jisasi nudı hulemili agilan hula Getisemani hualabila hej uavımi. Uavila nudı hulemili agiladı abami. Namlan nej migahinidalan uami. Vian adeñ uavila Ası di abiben uami. ³⁷ Lavila Pita didañ Sebedi di ninan ahica agiladıdan viavila uavımi. Uavila Jisasi agan mavın miñamıña ma hijıñalamı. Lavila ilihin lamigañ lamigañ ıgasulamı. ³⁸ La nulidi abami. Vian amıñ ci himiben agasan igahılıdalın iadi mavın hekili sibañ li uami. Namlan iasañ nej migila migila hinihalan uami. ³⁹ La nulidi valavila atan tagilan umi. Uavila fili hivi sikasikan migavila ipalici miguci ani valı hinihini Ası di namen abami. Iavan uami. Nama iadi huaci valinan vian ma himiben uami. Agadı ala nama iadi hiji lubiahılıminañ uami. Nadı nukenj hiji lubiahılıha uami.

⁴⁰ La nudı hulemili agiladı piñ cihu vermi. Vevıla igici ani hisivavımi. Lihavici Pita di abami. Namlan aki sañ iasañ ma migila hinimitilan uami. ⁴¹ Namlan iasañ migila migila Ası di pam aba aba hinihalan uami.

26:34 26.34 Mt 26.69-75   **26:35** 26.35 Mt 26.56   **26:38** 26.38 Jo 12.27   **26:39** 26.39 Mt 6.10, 20.22, Jo 6.38-39, Ib 5.7-8   **26:41** 26.41 Mt 6.13, Ef 6.18, Ib 2.14-15, 4.15   **26:44** 26.44 2 Ko 12.8   **26:45** 26.45 Jo 12.27, 13.1   **26:46** 26.46 Jo 14.31 * **26:50** 26.50 Giliki ciañ nibu sihivia sibañ ma abılalı. Hulan limu hihile agilan Giliki ciañ agadı iga iga abavılalı. Ciañ agan nibu nameñ abi uavılalı. Jisasi nudı abami aba abi uavılalı. Nagili huaci aba abami aba abi uavılalı. Namaakuubaakuuba liben aba venan agadı liviheha aba abami aba abi uavılalı. Agadı ala hulan limu hihile agilan Giliki ciañ agadı iga iga abavılalı. Ciañ agan nibu nameñ abi uavılalı. Jisasi nudı abami aba abi uavılalı. Nagili huaci nama aki sañ venan aba abami aba abi uavılalı.

Lagun agan naludi ilasimidi uami. Naludi amıñ agilan Ası di aba aba sañ lihavi uami. Agadı ala naludi hadipili agilan vidividin apalı hiniavi uami.

⁴² La cihu mu tibi uavıla Ası di abami. Iavan uami. Vihili iadi hivi iahibali agadı livala livala hibi agan apalı lici uami. Ha nadı nukenj hiji agadı lubiahılıha uami.

⁴³ La cihu ve igici nudı hulemili agilan ani hisivavımi. Nulidi ani midan lici ani hisivavımi. ⁴⁴ Hisivavıdaci cihu tibi iaha nulidi vala umi. Uavıla Ası di ahica tibi abami hamenj laci ala cihu mu tibi abami.

⁴⁵ Lavila ve nudı hulemili agiladı abami. Namlan aki sañ alusisi ani uavauava vakala vakala hisivadalan uami. Cian naludi abilan agadı mihinj agan ci iahadi uami. Hulan di Ninañ agadı ilasavıla hulan lusıñ sibili vihavılalı agiladı human hivi lamıbali uami. ⁴⁶ Namlan iahılan umili uami. Ci igilan uami. Hulan iadi ilasıbali agan iadi piñ ci ve mikı sibañ ladi uami.

Judası agan Jisasi di ilasami.

(Mak 14.43-50 mu Luk 22.47-53 mu Jon 18.3-12)

⁴⁷ Jisasi ciañ abidaci Judası agan vermi. Jisasi di hulemili human limu limu fihala hici limu ahica cijıñ agiladı hulan mu nibu Judası. Nibu ala vedaci hulan akape agilan nudı sıvi vehavımi. Ası sañ sagalı igu igu hisıñ agiladı manigali hula Isıaeli hıdılı agiladı hulan hekili hekili agilan hula abavıci vehavımi. Puia hutesi hutesi agiladıdañ kili lımı agiladıdañ miñalıvalıva vehavımi. ⁴⁸ Veve Judası agan vameba lavila abalamici Jisasi di igavıbali agasan nulidi abami. Vian hali uavila hulan agadı miñum iavıben uami. Liliñ igavıla hen nudı miñalıvıhalan uami. ⁴⁹ La vevıhevıla Jisasi di igavıla abami. Hifili hekili iavan uami. Lavila nudı miñum iavamı. ⁵⁰ Lici Jisasi nudı abami. Nagili huaci uami. Namaakuubaakuuba liben aba venan

agadi liviheha uami.* Lici hulan agilan ve nudi minjalivavimi.

51 Lihavici hulan mu Jisasi hula hiniavimi agan nudi puia hutesi agadi minjahubila vimi. Viavila Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili di sibila hisin hulemili agadi hiji asin ihalahici migami. **52** Lici Jisasi nudi abami. Puia hutesi agadi nudi vanj hivi cihu hudiha uami. Hulan sikasikan puia hutesi hutesi hivi sagan libavici uami. Nulidi avi hibin puia hutesi hutesi hivi sibili lamavibali uami. **53** Nama igilanaj uami. Asi nudi cian hali hisin agiladi abici ve iadi ahiliahuahu san abili uami. Ha cian hali hisin akape siban vehavivi uami. **54** Agadi ala vian hamen ma liben uami. Vian hamen liliq akuaba akuaba iadi hivi iahaiaha san Asi di manasin hekili abami agan anali cian me hinibali uami.

55 La hulan nudi minjalivibalu aba vehavimi agiladi abami. Namilan puia hutesi hutesi agiladida kili limi agiladida vivi velan uami. Hulan mu hulan limu hihile agiladi sibili lamalama nulidi akuaba akuaba vivi hisin agadi minjalivaliva san me velan uami. Akape tibi vian namilan hula Asi di anjam ulan hekili caba hinilan uami. Agadi ala hadihu namilan iadi ma minjalivahalan uami. **56** Akuaba akuaba iadi hivi iahavadi agilasan ala vaka Asi di cian igalahahaha hisin hulan agilan manasin hivi libavimi uami. Libavici hiniadami agan hamen laci ala ladi uami. Hamen abici nudi hulemili agilan nudi vala haba hanilavimi.

Jisasi di via ua cian hivi lama libimigumigu abavimi.

(Mak 14.53-65 mu Luk 22.54-55 mu Luk 22.63-71 mu Jon 18.13-14 mu Jon 18.19-24)

57 Jisasi di minjaliva Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili Kaiafasdi ulan hej via uavimi. Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilan hula Asi di cian vidividin agadi lamalubilubi hisin

26:51 26.51 Jo 18.26   **26:52** 26.52 HM 9.6, CHL 13.10
Mt 26.56, Mk 14.49   **26:55** 26.55 Lu 19.47, 21.37   **26:56** 26.56 Mt 26.31
14.55, HJL 6.13   **26:61** 26.61 Mt 27.39-40, Jo 2.19   **26:63** 26.63 Ais 53.7, Mt 27.12
7.13, Mt 24.30, Lu 21.27, HJL 7.55, 1 Te 4.16, CHL 1.7   **26:65** 26.65 Mk 14.63, HJL 14.14-15   **26:66** 26.65-66 Wkp
24.16

hulan agilan hula ulan hej ala migudiba hiniavimi. **58** Jisasi di via uavidaci Pita agan nudi sivi sivi umi. Jisasi di via uuakuaba akuaba lihavibali agadi igiben aba nudi sivi sivi umi. Uavila atan tagilan hini. Kaiafasdi ulan haiabila agadi lua muji hej ivouavila himi sibili Asi di anjam ulan hekili migilavihadami agilan hula migahiniavimi.

59 Migahiniavidaci Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali agilan hula hulan cihu tibaj dan sikasikan agilan hula Jisasi di ifihimibalu aba lihavimi. La aki melavila ifihimibalu aba hulan hihile agiladi abavici vehavimi. Vevila Jisasi akuaba akuaba sibila vihadami agasan anali libimigumigu abavimi. **60** Hulan akape veve nudi anali aba aba libimigumigu abavimi. Agadi ala nudi hugi mu ciki avi ma igavimi. Lavila nudi ifihimuhimu san ma abavimi. Lihavici sijan siban hulan ahica agilan nulidi piñ vehavimi. **61** Vevila abavimi. Nibu nameñ abali uavimi. Vian huaci Asi di anjam ulan hekili agadi minjacivihalavila cihu maviliq migubali aba abali uavimi. La anihulin me hivi vi fihaliben aba abali uavimi.

62 Lihavidaci Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agan iaha lagulama Jisasi di abami. Nama aki san nadilibimigumigu cian abavi agadi hibin ma abinan uami. **63** Hamen abici ala Jisasi cian ma abami. Lici Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agan nudi abami. Asi hamen laci hamen laci hinilali agadi ibi hivi vian nadilabitihadin uami. Nama Asi di Ninañ ua hima uami. Hulan iamigali agiladi ahiliahuahu san nadilibimijavila abici vemanaj lici uami. Ha nama hivi hekili uavila abicha uami.

64 Lici Jisasi nudi abami. Nama nukeñ ci abinan uami. Agadi ala vian naludi abadin agadi igahilihalañ uami. Mufili namilan igidalan Hulan di Ninañ agan Asi vidividin dan agadi human simi kilikili hivi migahinibali uami. La nibu avili susu likila

26:53 26.53 2 Kin 6.17, Dan 7.10   **26:54** 26.54 Ais 53.7,
26:56 26.56 Mt 26.31   **26:60** 26.60 Lo 19.15, Sng 27.12, Mk
14.55, HJL 6.13   **26:63** 26.63 Ais 53.7, Mt 27.12   **26:64** 26.64 Sng 110.1, Dan
7.13, Mt 24.30, Lu 21.27, HJL 7.55, 1 Te 4.16, CHL 1.7   **26:65** 26.65 Mk 14.63, HJL 14.14-15   **26:66** 26.65-66 Wkp

likila hiv'i vebali uami. ⁶⁵ Lici Ası saj sagalı igu igu hisin agiladi manigali hekili agan cian agadı igahilavila i uami. Hulan nagan Ası di abacuvi uami. Hamen abavila nudı nuken hadi hilahila hutesi hutesi agiladi miñjacikilami. La abami. Nibu akuaba akuaba lilalı agiladi hidili iga iga saj hulan mu di abitihimagalı uami. Maliciñ sibarı nıbu Ası di abacuvi agadı alaŋ nukeŋ ci igahilalu uami. ⁶⁶ Lavila abami. Alaŋ nudı aki libalu uami. Lici abavimi. Nibu hugi dan sadan vana himam uavimi.

⁶⁷ La nudı mugan lamigaŋ agadı sibu lamalama kili limi akuaba akuaba hiv'i ifavimi. Lidiŋ human hiv'i avi ifavimi. ⁶⁸ Ifu ifu nameŋ abavimi. Nama nameŋ abilanaŋ uavimi. Ası iadi libiminjavila hulan iamigali agiladi ahiliahuiahu saj abici vemin aba abilanaŋ uavimi. Hamen sadan nama Ası di cian igalahahaha hisin hulan hinilanaŋ lici abinaŋ igahilimili uavimi. Nadı ani ifi uavimi.

*Pita agan viaŋ Jisasi di ma igilan uami.
(Makı 14.66-72 mu Lukı 22.56-62 mu Jon 18.15-18 mu Jon 18.25-27)*

⁶⁹ Pita agan ular̄ haibila agadı lua muji heŋ migahinimi. Migahinidaci sibila hisin iamigali mu agan nudı piŋ vevila abami. Nama avi Jisasi Galili fili tibi hisin agan hula hidilanaŋ uami. ⁷⁰ Lici hulan akape igahilavidaci abami. Viaŋ hima uami. Nama cian abinaŋ agadı viaŋ ma igilan uami. ⁷¹ Lavila ular̄ ciki Kaifasi di ular̄ haibila agadı lua hibı ivu ivu miki hiniadami heŋ umi. Lici sibila hisin iamigali mu agan nudı igami. Igavila hulan iamigali nudı miki hiniavimi agiladi abami. Hulan nagan Jisasi Nasaleti haibila hisin agan hula hidilalı uami. ⁷² Lici Pita cihu tibi abami. Hiv'i hekili uami. Viaŋ nudı ma sibarı igilan uami. ⁷³ La hinimitavila hulan nulidi miki hiniavimi agilan vevila nudı abavimi. Amiŋ sibarı uavimi. Namilan ahuata Galili fili tibi hisin uavimi. Naludı cian sibarı pam laci uavimi. ⁷⁴ Lihavici Pita cihu cian vidividin nameŋ abami. Hiv'i hekili uami. Viaŋ hulan agadı ma sibarı igilan uami. Viaŋ

naludi analı ma abadin uami. Vian analı abiliŋ Ası iadi sibili lamibali uami. Hamen abidaci akakala agan agalami. ⁷⁵ Amili me hiv'i Jisasi nudı nameŋ abami. Akakala ma agalidaci nama ahica pam tibi nameŋ abibanaŋ uami. Vian nudı ma igilan aba abibanaŋ uami. Lici cian Jisasi abami agasaŋ igahilavila haiabila ivavevila ilihin hekili ilihami.

27

Jisasi di miñjalivavila Pailati di piŋ via uavimi.

(Makı 15.1 mu Lukı 23.1-2 mu Jon 18.28-32)

¹ Fili miñalahici Ası saj sagalı igu igu hisin agiladi manigali agilan hula Islaeli hidili agiladi hulan hekili agilan hula Jisasi di ifihimuhimu saj abaigahilavimi.

² Lavila limin vidividin hiv'i libihaha via ua Pailati di human hiv'i lamavimi. Lom haiabila hisin manigali agan Pailati di libiminjami. Lici huban hinihini Judia fili tibi agadı migiladami.

Judası himami.

(Hulan Jisasi libiminjami 1.18-19)

³ Judası agan Jisasi di ilasici miñjalivavimi. Lavila nudı sibili lamalama saj cian hiv'i lama libimigumigu abavimi. Lihavidaci Judası agan hiji nameŋ lamami. Vian lusin sibili ci vin uami. Lavila anim hilicı 30 agiladi cihu vavemi. Ası saj sagalı igu igu hisin agiladi manigali agilan hula Islaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilan hula nusaŋ minim iguavimi agadı vave nulisan cihu iguben aba limi. ⁴ La nulidi abami. Hulan viaŋ ilasılıŋ miñjalivimalamilan agan nıbu hugi apali uami. Nudi havı sibarı ifihimibalan uami. Hamen sadan viaŋ hugi dan hinidin uami. Lici nudı abavimi. Ha vihili aludi hima uavimi. Ha nadı nuken vihili uavimi. ⁵ Lihavici

Judası agan anim hilicı agiladi via Ası di anjam ular̄ hekili agadı muji heŋ havalici ivo migalahilavimi. La haiabila hekili agadı vala uavila limin viavila nıbu nuken sugitan hiv'i libihahavila limin agadı hiv'i libalavila himami.

6 Lici Asi sañ sagali igu igu hisin̄ agiladi manigali agilan̄ anim hilici agiladi likilavimi. Lavila abavimi. Anim hilici nana hulan̄ ifihimuhimu hisin̄ minim uavimi. Hamen sadan̄ alaŋ ciaŋ viđividiŋ Mosesi libami agadi lubiahilavila Asi di anjam ular hekili hisin̄ anim hilici agiladidaj pam lamimagal uavimi. **7** La abaigahilavila anim hilici agiladi hivi fili tibi mu lavavimi. Vaka fili tibi hej ala hulan̄ fili siji sibila vivi hisin̄ agilan̄ manja agadi vihavihadami. Hulan̄ iamigali fili tibi mu hisin̄ mu hisin̄ agilan̄ ve nibilan̄ hula hinihini himavidaci fili tibi hej ala nulidi mavavihadami. **8** Lihavici fili tibi agadi ibi lamavila abavimi. Filii midi dan̄ uavimi. Lavila fili tibi agadi ibi hamen̄ ala luvilavihadami. **9-10** Akuaba akuaba hamen̄ iahavimi agilasan̄ ala vaka Asi agan̄ nud̄ ciaŋ igalahalaha hisin̄ hulan̄ Jelemaia sañ hiji igudaci nameŋ abami. Isilaeli hidili limu hihile agilan̄ anim hilici 30 agiladi viavila minim igu igu sañ libimijaval uami. La anim hilici hamen̄ agiladi hivi ala fili tibi agadi lavaval uami. Filii tibi agadi hivi ala hulan̄ fili siji sibila vihavilal uami. Filii tibi hamen̄ agadi lavalava sañ iadi Hekili agan̄ abali uami. Lici Jelemaia abami hamen̄ laci ala Asi sañ sagali igu igu hisin̄ agiladi manigali agilan̄ fili tibi agadi lavavimi.

Jisasi di abitihathha mu ciaŋ mu ciaŋ abavimi.

(Mak 15.2-5 mu Luk 23.3-5 mu Jon 18.33-38)

11 Lom haiabila hisin̄ manigali agan̄ Pailati di libimijici huban hiniadami. Hinihini Judia fili tibi agadi migiliidaci Jisasi di miŋalivavila nud̄ piŋ vavehavimi. Vavehavici Jisasi agan̄ nud̄ mavin hibi hej lagulamami. Lagulama hinidaci Pailati agan̄ Jisasi di abitihami. Nama Isilaeli hidili agiladi manigali uami. Lici abami. Nama nuken̄ ci abinan̄ uami. **12** Hamen̄ abici Asi sañ sagali igu igu hisin̄ agiladi manigali agilan̄ hula Isilaeli hidili agiladi hulan̄ hekili hekili agilan̄ hula nud̄ libimigumigu ciaŋ akape abavimi. Abavidaci nibu nulidi ciaŋ agiladi ma lalahuhehuhe abami.

27:9-10 27.9-10 Sek 11.12-13, Jer 32.6-15   **27:11** 27.11 Mk 15.2, Lu 23.3, Jo 18.33, 18.37, 1 Ti 6.13   **27:12** 27.12
Ais 53.7, Mt 26.63, Jo 19.9   **27:14** 27.14 Jo 19.9   * **27:16** 27.16 Balabasi di ibi mu Jisasi.   **27:18-19** 27.18-19 Jo 11.47-48, 12.19

13 Lici Pailati nud̄ cihu abitihami. Nadi libimigumigu abavadi agadi nama ma akua igahiladana uami. **14** Lici Jisasi agan̄ Pailati di cian̄ agadi ma lalahuhe abami. Lici Pailati agan̄ hiji cuviliŋ cuviliŋ lamami.

Pailati agan̄ kili cikan̄ hilihua lamalama agadi hivi Jisasi di lama hen̄ hivi ifici uci himahima sañ abami.

(Mak 15.6-15 mu Luk 23.13-25 mu Jon 18.38-19.16)

15 Asi agan̄ Isilaeli hidili agiladi valici huaci hiniavimi agasan̄ huali pabin̄ pabin̄ hivi igahilavihadami. Igahilahila simiŋ hekili hilanavihadami. Lidin̄ mihin̄ hekili hej ala huban agan̄ hulan̄ limin̄ sibili ular hivi hiniavihadami agiladi validaci uavihadami. Huali pabin̄ pabin̄ hivi pabin̄ lidin̄ pabin̄ lidin̄ validaci uavihadami. Hulan̄ iamigali agilan̄ nuken̄ hulan̄ mu di ibi luvilavidaci hej validaci nulidi piŋ uavihadami. **16** Hadihu hulan̄ mu sibili sibaŋ agan̄ limin̄ sibili ular hej hinimi. Nudi ibi Balabasi.* Nibuakuabaakuaba lusin̄ sibili sibili vihadami. Lidaci hulan̄ iamigali agilan̄ nud̄ ciaŋ hiji agadi igahilavihadami. **17** Hulan̄ iamigali agilan̄ ve migudibavici Pailati nulidi abitihami. Ani di valiliŋ naludi piŋ ubali uami. Balabasi di valiliŋ ubali ua Jisasi Kilaisi di valiliŋ ubali uami. **18-19** Pailati agan̄ hiji nameŋ lamami. Jisasi sibila vilali agadi ciaŋ hiji agan̄ hekili lidaci Asi sañ sagali igu igu hisin̄ agiladi manigali agilan̄ igahilavilal uami. Hamen̄ sadan̄ Jisasi sañ humigaŋ vihili viavila nud̄ vave ciaŋ hivi lamavi uami. Hij hije hamen̄ lamidaci Pailati abinu agan̄ nud̄ ular hivi hiniavila anisihu mu igami. Igavila muŋanu sañ ciaŋ iguci vemi. Muŋanu agan̄ ciaŋ hihila hisiŋ hulan̄ agadi migahininhini hisin̄ uv̄ hej migahinidaci hulan̄ mu agan̄ ciaŋ nameŋ agadi vave abami. Nadi abina agan̄ nameŋ abi uami. Nama hulan̄ agadi akuabaakuaba liminan̄ aba abi uami. Nibu hugi apali aba abi uami. Viaŋ hulan̄ agasan̄ ala anisihu igiemin aba abi uami. Anisihu igiemin agasan̄ iadi hilivi lidaci hiji cuviliŋ

cuviliñ lamalama hinidin aba abi uami. Lici Pailatı agañ ciañ agadı igahilavila hulan iamigali agiladı silihvia sibañ abitihami.

20 Lici Aşı sañ sagalı igu igu hisin agiladı manigali agilan hula Isilaeli hidili agiladı hulan hekili hekili agilan hula hiji nameñ lamavimi. Alan hiji igumili hulan iamigali agilan abavibali uavimi. Balabası di valavila Jisasi di ifihimihä aba abavibali uavimi. La hamen laci ala lihavimi. **21** Lihavici huban agañ nulidi cihu tibi abitihami. Hulan ahica viañ hula hiniavadi uami. Ani di valiliñ naludi piñ ubali uami. Lici hulan iamigali agilan ula ula abavimi. Balabası di valinan aludi piñ vem uavimi. **22** Lihavici Pailatı agañ nulidi cihu abami. Jisasi Kılaisi di aki liben uami. Lici hulan iamigali sikasikan agilan ula ula abavimi. Kili cikan hilihua lamalama agadi hivi nudı lama henan hivi ifilan uci himam uavimi. **23** Lihavici Pailatı nulidi cihu abitihami. Nudı aki sañ ifihimibalı uami. Hulan nagañ nibu aki lusin sibili vilı uami. Hamen abici ala ula ula abavimi. Kili cikan hilihua lamalama agadi hivi nudı lama henan hivi ifilan uci himam uavimi.

24 Pailatı agañ igici hulan iamigali agilan nudı ciañ ma igahilavimi. Lavila sagan hekili minjaahibalu aba lihavimi. La iga-sulavidaci Pailatı agañ avili viavila human husami. Lavila abami. Hulan agañ himici hugi agañ iadi hivi ma hiniBALI uami. Hanaludi nuken hugi uami. **25** Lici hulan iamigali sikasikan agilan nudı abavimi. Hugi agañ vana aludi hivi hiniavila aludi ninanadi agiladı hivi avi hinim uavimi. **26** Lihavici Pailatı agañ Balabası di valici nulidi piñ umi. Lavila sagan hisin hulemili agiladı abici Jisasi di vigilavimi. Vigilavici kili cikan hilihua lamalama agadi hivi nudı lama henan hivi ifavici uci himibali aba sagan hisin hulemili agiladı abici via uavimi.

*Sagan hisin hulemili agilan Jisasi di abacuvavimi.
(Mak 15.16-20 mu Jon 19.2-3)*

27:20 27.20 HJL 3.14   **27:24** 27.24 Lo 21.6-9, Mt 27.4
27.28 Lu 23.11   **27:29** 27.29 Sng 69.19, Ais 53.3   **27:30** 27.30 Ais 50.6, Mt 26.67
27.34 Sng 69.21, Mt 27.48   **27:35** 27.35 Sng 22.18

27 Huban di sagan hisin hulemili agilan Jisasi di via ua huban di ulan hej ivouavimi. Lavila nibilan sikasikan Jisasi di mavin hibi hej migudibavimi. **28** La nudı hadi hilahila agadi minjahubila vihavimi. Lavila hadi hilahila mu midi agadi viavila nudı hadipili hivi ahuala lamavimi. **29** La limin henan henan dan agadi viavila haki ifavici manigali di milan lipilipi me hini. Lici nudı hali hivi lamavimi. La suhan limi mu viavila nudı human simi hivi lamavici minjalivami. La anali nudı piñ migalifilibavila abacuvacuva nameñ abavimi. Uaian hekili uavimi. Nama Isilaeli hidili agiladı manigali uavimi. **30** Lavila nudı sibu lamalavilavimi. La suhan limi iguavici minjalivavila hini agadi viavila nudı hali agadi ifavimi. **31** Nudı abacuvacuva akuaba akuaba hamen agiladı lihavimi. Lihavici ci lici hadi hilahila midi agadi cihu minjahubila vihavimi. Lavila hadi hilahila hutesi hutesi nudı nuken agiladı nudı hadipili hivi cihu ahuala lamavimi. La kili cikan hilihua lamalama agadi hivi nudı lama henan hivi ifavici uu sañ via uavimi.

Kili cikan hilihua lamalama agadi hivi Jisasi di lama henan hivi ifavici uci minjaahila lalilamavimi.

(Mak 15.21-32 mu Luk 23.26-43 mu Jon 19.17-27)

32 Sagan hisin hulemili agilan Jisasi di via uavila hulan mu Sailini haiabila hisin agadi igavimi. Nudı ibi Saimon. Nudı minjalivavila kili cikan hilihua lamavila Jisasi di lama henan hivi ifici uu hisin agadi nusan iguavici havami. **33** Havici uavila pipi mu Goligota uavihadami hej iahuavimi. Hali henan pipi agasan Ibilu cian hivi Goligota uavihadami. **34** Pipi hej ala Jisasi avıha avıha hekili igimidi uavila limin uain agiladı amıñ agiladı miti agadıdan isabilan mu agadi miti hitan dan agadıdan enjalavimi. Enjalavila via nusan iguavimi. Lihavici naigavila cihu valami. **35** Lici sagan hisin hulemili agilan kili cikan hilihua lamalama agadi hivi Jisasi di lama henan hivi ifavici uci

27:25 27.25 Jos 2.19, 2 Sml 1.16, Mt 23.35, HJL 5.28   **27:28**
27:31 27.31 Ais 53.7   **27:34**

miňaiaha lalilamavimi. Lavila Jisasi di hadi hilahila hutesi hutesi agiladi labila vibalu aba kili hilici salaň iahuavimi. ³⁶ Lavila heň migahinihini nudi migila migila hiniavimi. ³⁷ Cian mu kili cikan hivi libavimi agadı viavila iahua kili fidim Jisasi hali lamici iahumi heň lama ifavici umi. Cian libavimi agan nameň abami. Jisasi nibu Isilaeli hidili agiladi manigali uami. Cian hamen agasan ala nudi ifihimavimi.

³⁸ Hulan ahica agilan hulan limu hihile agiladi sibili lamalama nulidi akuaba akuaba vihavihadami. Nulidi avi vivi heň ala kili cikan hitin hitin hilhua lamalama agiladi hivi lamalama henaj hivi ifavici udaci miňaiahaiaha lalilamavimi. Mu agadı Jisasi di human simi kilikili heň miňaiaha lalilamavimi. Mu agadı human sakali kilikili heň miňaiaha lalilamavimi. ³⁹⁻⁴⁰ Lihavici hulan iamigali agilan uu veve Jisasi di igaiahua iga iga nulidi hali miňaiahaiaha abacuvacuva abavimi. Alia uavimi. Nama nameň abilanaň uavimi. Vian anjam ulan hekili agadı miňacivihalavila cihu maviliň migubali aba abilanaň uavimi. La anihulin me hivi laci fihaliben aba abilanaň uavimi. Nama nadı nuken ahiliahuha uavimi. Nama Asi di Ninaň lici kili cikan hilhua lamalama agadı vala migiha uavimi. ⁴¹ Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali agilan nudi abacuvavimi. Isilaeli hidili agiladi hulan hekili agilan nudi abacuvavimi. Asi di cian vidividinj agadı lamalubilubi hisin hulan agilan avi nudi abacuvavimi. Abacuvacuva nameň abavimi. ⁴² Nibu hulan iamigali limu hihile agiladi ahiliahubul uavimi. Agadi ala nudi nuken ahiliahuben aba lici ala hima li uavimi. Nibu Isilaeli hidili agiladi manigali lici kili cikan hilhua lamalama agadı vala migam uavimi. Lici ala nusaň hiji vidividinj lamibalu uavimi. ⁴³ Nibu Asi san hiji vidividinj lamalama abilali uavimi. Vian Asi di Ninaň aba abilali uavimi. Asi nusaň mavin hiniavila nudi ahiliahuben aba lavila ha vana ahiliahum uavimi. ⁴⁴ Hulan ahica kili cikan hiluhu

lamalama agiladi hivi lamalama henaj hivi ifavici udaci miňaiahaiaha Jisasi di mikı piň lalilamavimi agilan avi hamen ala abacuvavimi. Hulan ahica agilan ala vaka hulan limu hihile agiladi sibili lamalama nulidi akuaba akuaba agiladi vihavihadami.

Jisasi himami.

(Mak 15.33-41 mu Luk 23.44-49 mu Jon 19.28-30)

⁴⁵ Lihavici uaian agan huva hinidaci fili tibi sikasikan hifili migavila hinimi. Hifili migia hinia via ua hifilidən uaiadi hivi uaian agan cihu hilami.* ⁴⁶ Uaian agan cihu hiliben aba lidaci Jisasi nudi nuken cian sibaň hivi ulavila abami. Eli lema sabakitanı uami. Alam cian hivi hamen abami ha nibu nameň abami. Asi uami. Viaň nadı sibila hisin uami. Nama iadi aki saň valinan uami. ⁴⁷ Lici hulan hihile nudi mikı lagulama hiniavimi agilan igahilavila abavimi. Hulan nagan Elaija di uladi uavimi. ⁴⁸ Lavila nulidi hulan mu agan hanila ua lalabanj me agadı viavila limin uain agiladi amiň agiladi miti hitan dan heň libivisami. Lici limin uain agiladi amiň agiladi miti hitan dan agan lalabanj me heň milami. Milici suhan limi hivi hahavila Jisasi san igulinj savilibali aba limi. ⁴⁹ Lici hulan limu hihile agilan nudi abavimi. Iguviheminaň uavimi. Vana igimili uavimi. Elaija akua ve nudi ahiliahubali uavimi. ⁵⁰ Lihavici Jisasi agan vidividinj ulavila himami.

⁵¹ Himici havili mila hekili Asi di anjam ulan hekili agadı muji sibaň heň hisihala hiniadami agan cikilami. Iahua hivi heň hinia sikasikan cikila migavila ahica cikan hiniavimi. Lici mumim hekili agan vedaci liba hekili agilan cikila cikila uavimi. ⁵² Lihavidaci sudı savu agilan hibi me lavila lavila uavimi. Lihavidaci Asi di hulan iamigali akape vaka himavihadami agilan cihu hihili iahavimi. ⁵³ Jisasi himavila cihu hihili iahami hadihu hulan iamigali hihili iahavimi agilan sudı savu agiladi valavalı Jelusalem haiabila ivouavimi. Lihavidaci

^{27:38} 27.38 Ais 53.12   ^{27:39-40} 27.39-40 Sng 22.7, 109.25, Mt 26.61, Jo 2.19   ^{27:43} 27.43 Sng 22.8   * ^{27:45} 27.45
27.45 Uaian agan cihu hilami ha 3 kilok hivi hilami.   ^{27:46} 27.46 Sng 22.1, Ib 5.7   ^{27:48} 27.48 Sng 69.21   ^{27:51} 27.51 CV 26.31-33, 2 Sto 3.14, Mk 15.38, Lu 23.44-45, Ib 6.19, Ib 10.19-20

hulan iamigali akape agilan nulidi igavimi.
⁵⁴ Sagan hali hisinagan nudisagan hisin hulemili agilan hula Jisasi di migila migila hiniavimi. Lavila mumim hekili agadidan akuaba akuaba iahavimi agiladidan iga iga hekili lidavila abavimi. Amiñ sibaj uavimi. Hulañ nagañ nibu Asi di Ninañ uavimi.

⁵⁵ Iamigali akape Galili fili tibi hisin nibu hula hidahida nudis ahiliahuavihadami agilan avi vehavimi. Vevila atan lagulamavila Jisasi di akuaba akuaba lihavimi agiladi iga iga hiniavimi.
⁵⁶ Iamigali hihile agiladi ibi nomeñ. Mu Malia Makidala haiabila hisin. Mu Sebedi abinu. Nulidi ninañ ahica. Iamigali mu Malia Jemisi di iaminu. Nudi ninañ mu Josepi.

Jisasi di vali agadi liba haca hivi via ivoua lamami.

(Mak 15.42-47 mu Luk 23.50-55 mu Jon 19.38-42)

⁵⁷⁻⁵⁸ Hulañ mu Alimatea haiabila hisinaganakuabaakuabaakape dan hiniadami. Nudi ibi Josepi. Nibu avi Jisasi di hulemili hiniadami. Uaian sijan sijan hilidaci nibu Pailati di piñ uavila Jisasi di vali agadi vivi san abami. Lici Pailati agan sagan hisin hulemili agiladi abami. Josepi agan Jisasi di vali agadi vana vim uami.
⁵⁹ Lici Josepi agan Jisasi di vali agadi viavila havili mila huaci sibaj agadi hivi hahami.
⁶⁰⁻⁶¹ Hahavila vave liba haca mu Josepi nukenj abici mavavici havi hiniadami hej via ivoua lamami. Lavila Josepi agan liba kum hekili agadi miñjalitapalici ve haca agadi ifisijimi. Akuabaakuaba hamen agiladi lidaci Malia Makidala haiabila hisinagan hula Malia mu agan hula savu caba hej migahinia igasulasula hiniavimi. Hiniavidaci Josepi agan nulidi vala umi.

Sagan hisin hulemili agilan Jisasi di savu agadi migila hiniavimi.

⁶² Alusisi mihinj agasanakuabaakuaba sihuva sihuva hisin mihinj agadi hivi hiniavimi. Hiniavici miñalahici alusisi mihinj hivi Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali agilan hula Falisi hidili agilan hula ua Pailati di igavimi.
⁶³ La

nudi abavimi. Manigali uavimi. Hulan agan hihi hinihini anali cian nameñ abilali agasan hiji lamalu uavimi. Vian himavila anihulin me hivi cihu hihi iahiben aba abilali uavimi.
⁶⁴ Hameñ sadan nama abinañ sudi savu agadi sihivia sibaj ifisijavim uavimi. Ifisijavici hiniidaci uaian nibu abilali agan um uavimi. Nudi hulemili agilan ve nudis vali agadi sigili via uavila anali abavimidi uavimi. Nibu cihu hihi ci iahi aba abavimidi uavimi. Lihavici anali cian abavibali agan hekili limidi uavimi. Hekili lavila anali cian Jisasi nukenj abilali agadi livalimidi uavimi.
⁶⁵ Lihavici Pailati nulidi abami. Iadi sagan hisin hulemili limu hihile agiladi abilan ua migilavim uami. Migilavidaci namilanjakuaba me lavila savu agadi sihivia ifisijisiji san igahililanj agadi hamen laci ala lihalañ uami.
⁶⁶ Lici ua savu agadi ifisijavimi. Ifisijavila milim vidividinj agadi vivi liba fidim hitinj hitinj hivi lamalama uavimi. Lamavila milim vidividinj agiladi sabi hivi sihi ciki ciki agiladi lamavimi. Hulañ limu hihile vevila liba agadi miñjalitapalavimidi aba milim vidividinj agiladi sabi hivi sihi lamavimi. Lavila sagan hisin hulemili hihile agiladi abavici migila migila hiniavimi.

28

Jisasi cihu hihi iahami.

(Mak 16.1-10 mu Luk 24.1-10 mu Jon 20.1-18)

¹ Alusisi mihinj agadi hivi alusisi hiniavici hifili limi. La miñalahici cimidan sibaj Malia Makidala haiabila hisinagan hula Malia mu agan hula uavimi. Jisasi di vali liba haca hivi via ivoua miñjamiga lamavimi agadi igiben aba uavimi.
² Uavidaci Asi di cian hali hisinagan Asi di haiabila hiniavila migami. Migidaci mumim hekili vemi. Lici Asi di cian hali hisinagan liba kum hekili haca ifisijavimi agadi miñjalitapalici ua haca caba hivi hinimi. Lici liba kum hekili agadi sabi hej ala migahinimi.
³ Nudi mugan lamigañ agan imamulan miñjalidaci igilalu hameñ hinimi. Nudi

hadi hilahila agan̄ avi mila sibañ hinimi.
4 Lici sagan̄ hisin̄ hulemili agilan̄ nudi igavila lidavalalava fili hiv̄ migaifav̄imi. Migaifavila vali me hiniav̄imi.

5 Vali me hiniavidaci As̄i di cian̄ hali hisin̄ agan̄ iamigali ahica agiladi abami. Namilan̄ lidimilan̄ uami. Vian̄ naludi ci igin uami. Namilan̄ Jisasi di vali agadı igibalı aba velan̄ uami. Nibalan̄ kili cikan̄ hilihua lamalama agadı hiv̄ nudi lama henan̄ hiv̄ ifav̄ici uci himali uami. **6** Nibu neñ ma hinidi uami. Cihu hihı iahavila ci uiemi uami. Nibu nuken̄ abalı hameñ ala liemi uami. Neñ ve ivouavila uvısiñ nıbu hınimalamı agadı igihalan̄ uami. **7** Iga uvıheviña nudi hulemili agiladi nameñ abihalan̄ uami. Ci igilan̄ aba abihalan̄ uami. Nibu cihu hihı ci iahiemi aba abihalan̄ uami. La nibu mise hali uavila Galili fili tibi heñ hinidaci namilan̄ ua nudi heñ igibalı aba abihalan̄ uami. Vian̄ cian̄ nagadı ala naludi aba aba san̄ ven uami.

8 Lici iamigali ahica agilan̄ lidav̄imi. Agadı ala cihu hekili hıjinjalav̄imi. La Jisasi di hulemili agiladi abibalı aba lihalıha sibañ haca abila agadı valavila hanjla hanjla uav̄imi. **9** Uavila Jisasi di hibı cina igavici Jisasi nulidi abami. Cimidan̄ uami. Lici nudi ibi miňaiahaiha san̄ nudi piñ ua migalilibavila nudi hici miňalivav̄imi. **10** Miňalivavici Jisasi nulidi abami. Ahica namilan̄ lidimilan̄ uami. Namilan̄ uavila iadi imahali me agiladi abilan̄ Galili fili tibi heñ uav̄im uami. Nibalan̄ uavila iadi heñ igavibali uami.

Sagan̄ hisin̄ hulemili agiladi cian̄

11 Iamigali ahica agilan̄ uavidaci sagan̄ hisin̄ hulemili hihile Jisasi di savu agadı migila migila hiniav̄imi agilan̄ haiabila hekili ivouav̄imi. Ivouavila akuaba akuaba iahav̄imi agiladi As̄i san̄ sagali igu igu hisin̄ agiladi manigali agiladi hiv̄ sulav̄imi. **12-13** Lihavici As̄i san̄ sagali igu igu hisin̄ agiladi manigali agilan̄ hula Isilaeli hidili agiladi hulan̄ hekili hekili agilan̄ hula analı cian̄ aba aba san̄ migudibavila abaigahilav̄imi. Lavila sagan̄ hisin̄ hulemili

agilasan̄ anim hilici hekili iguavila abav̄imi. Hulan̄ iamigali agiladi analı nameñ abihalan̄ uav̄imi. Alaç ani hisividamili nudi hulemili agilan̄ hifili vevila nudi vali agadı sigili via uaviemi aba abihalan̄ uav̄imi. **14** Hameñ lilañ huban̄ agan̄ cian̄ hiji igahilavila naludi ifihimuhımu san̄ abici uami. Ha alan̄ nukeñ nıbu hula cian̄ hihilibalı uav̄imi. Hameñ limili namilan̄ vihili ma igibalı uav̄imi. **15** Lihavici sagan̄ hisin̄ hulemili agilan̄ anim hilici agiladi vihav̄imi. Viavila As̄i san̄ sagali igu igu hisin̄ agiladi manigali agilan̄ hula Isilaeli hidili agiladi hulan̄ hekili hekili agilan̄ hula abav̄imi agadı lubiahilav̄imi. Lubiahilahila analı cian̄ abav̄imi. Lihavici nulidi analı cian̄ agadı cian̄ hiji agan̄ Isilaeli hidili agiladi hiv̄ umi vemi. Lici hadıhu ala Isilaeli hidili agilan̄ hidili maha nameñ abav̄imi. Jisasi di hulemili agilan̄ nudi vali agadı sigili vihavalı uav̄imi. Lavila hameñ laci hamen̄ laci ala abavihadami.

Jisasi nudi hulemili agilan̄ sibila vivi san̄ nulidi abami.

(Makı 16.14-18 mu Lukı 24.36-49 mu Jon 20.19-23)

16 Jisasi di hulemili human limu limu fihala hicı limu pabiñ cijıñ agilan̄ Galili fili tibi uav̄imi. Uavila halu heñ iahuav̄imi. Jisasi agan̄ halu heñ ala uu san̄ nudi hulemili agiladi abami. **17** Lici ua nudi heñ igavila nudi ibi miňaiahaiha san̄ migalilibav̄imi. Agadı ala nudi hulemili hihile agilan̄ hiji cuviliñ cuviliñ lamav̄imi. **18** Lihavici Jisasi nulidi mikı piñ vevila nameñ abami. Vian̄ akuaba akuaba fili hisin̄ agiladıdan̄ iahua As̄i di haibila hisin̄ agiladıdan̄ migiliben uami. Akuabaakuaba sikasikan hamen̄ agiladi migila migila san̄ As̄i iasañ ibi hekili ci igualı uami. **19** Hameñ sadan̄ namilan̄ uavila hulan̄ iamigali hidili mu mu sikasikan agiladi abidalan̄ iasañ hiji vidividin̄ lamav̄im uami. Lihavidaci avılı hiv̄ nulidi miňamigu miňaiahıhalan̄ uami. As̄i di ibi hiv̄ nudi Ninañ agadı ibi hiv̄ nudi Amiñ agadı ibi hiv̄ nulidi miňamigu miňaiahıhalan̄ uami.

20 Lidin̄ cian̄ naludi lamalubilan agiladı nulidi lamalubihalaŋ uami. Ci igilaŋ uami. Viaŋ namilaŋ hula hinilan uami. Mufili mufili avi hameŋ laci hamen̄ laci ala hiniben uami. Hinidalin̄ fili uaiaŋ susu akuaba akuaba sikaſikan̄ haba sivilavibali agiladı mihiŋ agaŋ iahibali uami.

Makì Jisasi di ciañ agadì libimali.

Avili hivi kulañ iamigali agiladi miñamigu miñaiakaiaka hisinj kulan Jon agan ciar sulamali.

(Matiu 3.1-12 mu Lukì 3.1-9 mu Lukì 3.15-17 mu Jon 1.19-28)

1-2 Aha Asì di ciañ igalakalaka hisinj kulan Aisaia agan Asì di Ninañ Jisasi Kilaisi agan iaka hidili maka acaba acaba libali agasan ciañ aba aba manasin hivi libimali. Manasin libimali agan niman abamali. Asì agan Ninanu di niman abi uamali. Ci iganan aba abi uamali. Vian abiliñ kulan mu iadi ciañ aba aba hisinj agan hali udi aba abi uamali. U hidahidañ nasan hibi me vicidi aba abi uamali. **3** Nibu fi tibi kili libulibú acaba acaba apali hen hinihiniñ vidividin sibam niman abidi aba abi uamali. Aludi Isan Hadi agasan hibi hadi agadì vicikalañ aba abidi aba abi uamali. Hibi suin suin agiladi aveji vicibiciñ hikilikalañ aba abidi aba abi uamali.

4 Kulan hali veve sañ abamali ha nibu Jon sañ abamali. Nibu ala fi tibi kili libulibú acaba acaba apali hen u hinedami. U hinihiniñ kulan iamigali agilasan ciañ suladami. Sulasulan niman abadami. Lusin sibili sibili agiladi valadalañ avili hivi naludi miñamigu miñaiakidañ uadami. Miñamigu miñaiakadaliñ Asì naludi hugi agiladi cividi uadami. **5** Lidaci kulan iamigali Judia fi tibi hisinj Jelusalem kilebila hisinj agilan sikasikan Jon di mici vehavidami. Vebeñ lusin sibili sibili vihavidami agiladi valavala sañ usi lamadamañ abavidaci nibu nulidi Jolidan avili hen miñamigu miñaiakadami.

6 Nibu hadi kilakila saban kameli miní hivi vihavimali agadì lamadami. Lamadamañ humigañ hivi hugim hali dañ hen ikitavi saban sipsipi sigiti hivi vihavimali agadì hivi libihakadami. Nibu

vikiviki siliñ agiladidañ hujibilam amin agiladidañ nadami. **7** Nanaj hidahidañ ciañ sulasulan abadami. Kulan mu iadi sivi vedi uadami. Nudi vidividin agan iadi vidividin agadì livahali uadami. Vian kulan kavi uadami. Vian ibi apali uadami. Vian ibi dañ lici vian migaliflibu nudì hic sigiti agadì limin hakici hinihidi agadì ukaci civavin uadami. **8** Vian avili hivi pam naludi miñamigu miñaiakahidin uadami. Agadì ala kulan iadi sivi vedi agan avili hivi naludi miñamigu miñaiakadaci Asì di Amìn agan vebeñ namilañ kulan hinidi uadami.

Jon agan avili hivi Jisasi di miñamigu miñaiakamali.

(Matiu 3.13-17 mu Lukì 3.21-22)

9-10 Ciañ haman agiladi sulasulan avili hivi kulan iamigali agiladi miñamigu miñaiakadami. Lidaci Jisasi Nasaleti kilebila agadì vala Jolidan avili hen vemali. Nasaleti kilebila agan Galili fi tibi hen hinedami. Hen ala hine Jon di mici vemali. Veci Jon agan Jisasi di Jolidan avili hen miñamigu miñaiakamali. Lici avili agadì vala iakudan aba agaiaku igamali. Igici Asì agan lici avili susu agan hibi me lavilamali. Lavilici Asì di Amìn agan havan ivigum me vuka Jisasi di hivi migamali. Miga Jisasi di hivi hinimali. **11** Lici Asì nudì kilebila hen hine niman abamali. Nama iadi Ninañ nuken uamali. Vian nasan mavin hadi hinihiniñ hijinalahidin uamali.

Satan agan Jisasi di ilasidan aba limali.
(Matiu 4.1-11 mu Lukì 4.1-13)

12 Lici Asì di Amìn agan Jisasi di hiji miñaiakici fi tibi kili libulibú acaba acaba apali hen umali. **13** Uci Satan agan nudì ilasimali. Ilasisin hinidaci uaian 38 haman umali. Fi tibi hen sihim sanan suli hisinj agilan kulan pam hinimali. Hinidaci Asì di ciañ hali hisinj agilan ve nudì akiliakuavimali.

Jisasi Galili fi tibi hen hidili maka salaku vimali.

(Matiu 4.12-17 mu Lukì 4.14-15)

1:1-2 1.1-2 Ais 40.3, Mal 3.1, Mt 11.10, Lu 7.27

1:3 1.3 Ais 40.3, Mt 3.3, Lu 3.4, Jo 1.15, 1.23

1:4 1.4 HJL 13.24,

19.4 1:6 1.6 Wkp 11.22, 2 Kin 1.8, Mt 11.8

1:7 1.7 HJL 13.25

1:8 1.8 Ais 44.3, Jol 2.28, HJL 2.4, 10.45-46, 1 Ko

12.13 1:11 1.11 HM 22.2, Sng 2.7, Ais 42.1, Mt 3.17, 12.18, Mk 9.7, Lu 3.22

1:13 1.13 Sng 91.11-13

1:14 1.14 Mk 6.17-18

14 Helotî agan abıcı Jon di limin sibili ulan hivi lamavimali. Lamavici hinidaci Jisasi Galili fi tibi hen vemali. Ve hinihinin kulan iamigali agilasaj Asi di cian agadi suladami. **15** Sulasulan abadami. Asi nudi kulan iamigali agiladi amin ci akilici nudi liku hivi hinibalihavi uadami. Haman saja namilan lusin sibili sibili agiladi valabalan cian nagasan hiji vidiividin lamikalan uadami.

*Jisasi kulan limu akica limu akica haman agiladi abıcı nibu kulan uavimali.
(Matiu 4.18-22 mu Lukı 5.1-11)*

16 Jisasi Galili idu avili hadi agadi caba hen hida Saimon didan imanu Edilu didan igamali. Igici Galili idu avili hadi hen mikidin lamadaman hinevimali. Nibilan mikidin lamadaman muminan vibin mutin hivi lamadaman anim kilisi vivi salaku agadi vihavidami. Salaku haman agadi vibin hinevidaci Jisasi u nulidi igamali. **17** Iga nulidi abamali. Akica namilan velan alan akuata hidimili uamali. Hidahidan kulan iamigali agiladi akila akila agasan abalamadalij igikalaj uamali. **18** Lici akica agilan likalika sibam nulidi mikidin agiladi vala iaka Jisasi kulan uavimali.

19 Lihavici ciku ala umita ciku Jemisi didan Jon didan igamali. Nulidi iaganilu Sebedi. Igici nulidi mikidin hukahukan uavimali agiladi huniga hivi hinihinin ifihicahican hinevimali. **20** Lihavidaci abamali. Akica namilan velan akuata hidimili uamali. Lici akica haman iaka Jisasi ninij uavimali. Nulidi iaganilu Sebedi didan salaku hisin hihile agiladidan huniga hivi hinevidaci vala Jisasi ninij uavimali.

*Jisasi sudi sibili kulan mu di hivi hinimali agadi lakumali.
(Luki 4.31-37)*

21 Jisasi nudi kulemili agilan kulan u Kapelineam kilebila iakuavimali. Iaku hinevidaci Isilaeli hidili agiladi alusisi mikinj agan iakamali. Iakici Jisasi agan Isilaeli hidili agiladi anjam ulan hivi ivo kulan iamigali agiladi lamalifimali.

22 Lamalifidaci kulan iamigali agilan igakilakilan ahi uavimali. Ahi ua abavimali. Kulan nagan aludi mu hidili lamalifadi uavimali. Nibu Asi di cian vidiividin agadi lamalifili hisin kulan agilan me hima uavimali. Nibu kulan ibi dan agilan me cian lamalifadi uavimali.

23-24 Lihavidaci kulan mu sudi sibili dan agan iaka livadivan abamali. Jisasi Nasaleti kilebila hisin uamali. Nama aludi aci lidan aba venaj uamali. Aludi sibili lamiba uacan venaj uamali. Viaj nadigahidin uamali. Nama Asi di kulan ukaci silivi sibam uamali. **25** Lici Jisasi sudi sibili agadi abacabilamali. Abacabila abamali. Nama cian vala kulan agadi vala uka uamali. **26** Lici sudi sibili agan kulan agadi ifi uavava limali. Lici lidavaladaci sudi sibili agan vidiividin sibam ula agala kulan agadi vala umali. **27** Vala uci kulan iamigali agilan iga hiji cuvilij cuvilij lamavimali. Lamadaman nibilan nuken nuken aba aban igakilakilan niman abavimali. Na aci lusin agiladi kulan nagan lidaci iakavadi uavimali. Cian nibu lamalifadi agan nibu cian sebili sibam uavimali. Kulan ibi dan agilan me cian lamalifadi uavimali. Nibu abadaci sudi sibili agilan aveji nudi cian agadi igakilakilan libiakilavi uavimali. **28** Haman lihavidaci Jisasi salaku vimali agadi cian hiji agan Galili fi tibi agadi sikasikan sikualamali.

*Jisasi agan Saimon abiaminu himin himinu himimali agadi ukaci lamamali.
(Matiu 8.14-15 mu Lukı 4.38-39)*

29 Jisasi kulan iamigali limu hihile agilan kulan Isilaeli hidili agiladi anjam ulan agadi vala fiku ivavehavimali. Ivave sikasikan Saimon di Edilu di ulan hen ivovimali. Jemisi kulan Jon kulan aveji nibilan kulan ivovimali. **30** Saimon abiaminu agan ulan hen ala himin himin himinu ani hinimali. Hinidaci Jisasi kulan iamigali agilan kulan uavici likalika sibam hen Saimon abiaminu di hadi vubin avin me likumali agasan sulavimali. **31** Sulavici Jisasi agan iamigali agadi mici umali. U iamigali agadi human agadi miñalivamali. Miñaliva miñaiakamali.

Miñjaikici himinj himinj hadi vubinj avinj me likumalı agan valamali. Valici iamigali agan siminj nulisanj igunamali.

*Jisası kulaŋ iamigali himinj himinj mu hidili mu hidili dan agiladi ukaci lamamali.
(Matiu 8.16-17 mu Lukı 4.40-41)*

³² Uaianj migu sijan sijan kıladaci kulaŋ iamigali akape himinj himinj dan agiladi Jisası di mici cavevimali. Kulaŋ iamigali sudi sibili dan agiladi aveji cavevimali. ³³ Kulaŋ iamigali kilebila hen hisinj agilanj sikasikan ve ulan hibi ivi ivi mici hen migudibavimali. ³⁴ Migudibu hinevidaci Jisası kulaŋ iamigali himinj himinj mu hidili mu hidili dan agiladi ukaci lamamali. Kulaŋ iamigali hihile sudi sibili dan agiladi aveji sudi sibili agiladi lakumali. Sudi sibili agilanj Jisası di igavidami. Haman saja sudi sibili agiladi abamigladaci cian valabalanj kavi uavidami.

Jisası Galili fi tibi hen cian sulasulanj hidamali.

(Lukı 4.42-44)

³⁵ Uavidaci hine cimidan hifili ci iaka umali. U kulaŋ iamigali apali hen Ası di aba aban hınimali. ³⁶ Aba aban hınidaci Saimon agan kulaŋ hihile nibu kulaŋ hinevimali agilanj kulaŋ Jisası di sukila sukilanj uavimali. Sukila sukilanj u igavimali. ³⁷ Iga abavimali. Kulaŋ iamigali sikasikan agilanj nadı sukilavadi uavimali. ³⁸ Haman abavici abamali. Velanj kilebila mici mici nen hinevadi hen umili uamali. Vianj nulisanj aveji cian suliliŋ igakilavidi uamali. Vianj cian sulasula salaku agasanj ala cimidan ci iaka veiemin uamali. ³⁹ Haman aba Galili fi tibi sikasikan hen hidadami. Hidahidanj nulidi anjam ulan hivi ivo ivo cian sulasulanj hidadami. Cian sulasulanj hidahidanj sudi sibili agiladi aveji lakudami.

Jisası abici kulaŋ mu di hici haba himavimali agilanj ukaci lihavimali.

(Matiu 8.1-4 mu Lukı 5.12-16)

⁴⁰ Kulaŋ mu lipilim lipilim dan agan Jisası di mici vemali. Ve migalifilibu mavin cian cian hen Jisası di abamali. Nama ukaci iasaŋ mavin lama lipilim lipilim iadi

hadihibi hivi hinhidi nagadı abinanj sivilici ukaci hinivin uamali. ⁴¹ Lici Jisasi nusaŋ mavin hadi lamamali. Mavin lama kulaŋ agadı hadihibi agadı miñaiga abamali. Vianj nasanj mavin hine nadı hadihibi agadı ci ukaci lamin uamali. ⁴² Haman abici kulaŋ agadı lipilim lipilim agan sikan sivilamali. Sivilici ukaci hınimali. ⁴³⁻⁴⁴ Lici Jisasi nudı vidiividin sibam abamali. Nama kulaŋ iamigali limu hihile agiladi abiminaŋ sibam uamali. Ası san sagalı igu igu hisinj kulaŋ agadı hivi pam uka uamali. U nadı hadihibi agadı abalamınan igam uamali. Igici ukaci lici Ası san sagalı igunaŋ kilam uamali. Cian vidiividin Mosesi libimali agadı libiakila sagalı igunaŋ kilam uamali. Haman linaj Ası agan nadı hadihibi agadı vumili lamidi uamali. Sagalı igunaŋ kılıci kulaŋ iamigali agilanj iga igañ niman abavidi uamali. Nudi hadihibi agan ci ukaci li aba abavidi uamali. ⁴⁵ U Jisasi abamiglamali agadı ma libiakilamali. Nibu u kulaŋ iamigali agiladi sulasulanj hidamali. Jisası nudı ukaci lamamali agasanj kilebila mu hivi mu hivi hidahidanj sulamali. Lidaci cian hiji agan fi tibi agadı sikasikan sikualamali. Haman saja Jisası kilebila agiladi hivi ma hidadami. Kulaŋ iamigali apali hen pam hidadami. Hidadaci kulaŋ iamigali mu hisinj mu hisinj agilanj nudı mici vehavidami.

2

Jisası abici kulaŋ mu di hici haba himavimali agilanj ukaci lihavimali.

(Matiu 9.1-8 mu Lukı 5.17-26)

¹ Uaianj mu mu agilanj uavici Jisası ciku Kapelineam kilebila hen umali. U ulan mu hivi hınidaci kulaŋ iamigali agilanj nibu ulan hen hınimali agadı cian hiji igakilavimali. ² Igakila kulaŋ iamigali sikasikan agilanj ulan Jisası hınimali hen ve migudibavimali. Lihavici ulan agan imilamali. Ulan hali hibi agadı fikua agan aveji sikasikan imilamali. Haman migudibu hinevidaci Jisası nulisanj cian sulamali. ³ Sulasulanj hınidaci kulaŋ mu di

hic̄i human haba himavimali agadı Jisasi di mic̄i cavevimali. Kulan limu akica limu akica haman agilan kulan agadı padım hiv̄i havu cavevimali. ⁴ Cave igavici ulen muji agan utan hali hib̄i agan fip̄i apali sibam hinimali. Lici kulan agadı Jisasi di mic̄i cavecave agan hib̄i apali hinimali. Lici kulan hic̄i human haba himavimali agadı kulan agilan havu utan Jisasi hinimali agadı sabı hen havu iakuavimali. Utan sabı hen kulan iakuiakuñ hinihiniñ hidahida fip̄i dan hinedami. Utan sabı hen iakuiaku agan nıbu aveji hib̄i dan hinedami. Haman saja havu hib̄i hen iakuavimali. Havu iaku utan sabı agadı haca limilavimali. Haca limila kulan agadı padım hen limin libavimali. Limin libu padım dan simili simili valavidaci valavidaci ulen muji Jisasi hinimali hen migumali. ⁵ Haman lihavici Jisasi nulidi hiji vidividin agiladi iga kulan hic̄i human haba himavimali agadı abamali. Ci iganan uamali. Nadi hugi agiladi ci civin uamali.

⁶ Lidaci Asi di cian vidividin agadı lamalifiliñ hisin kulan agilan aveji utan hen migahinihiniñ igavimali. Iga igan nulidi hiji hiv̄i nıman abavimali. ⁷ Aci san haman abi uavimali. Kulan mu agan kulan mu nıbu kulan hugi apali agadı acı la nudı hugi agadı civavi uavimali. Kulan nagañ Asi di fip̄i viden aba li uavimali. Asi pam nıbu kulan mu nıbu kulan hugi apali hinihidi agadı hugi civahidi uavimali. ⁸ Haman hiji lamavidaci Jisasi nulidi hiji agiladi ci igamali. Iga ciku nulidi abacivamali. Abaciva abamali. Aci san haman hiji agan naludi hiji hiv̄i hini uamali. ⁹⁻¹⁰ Vian kulan hic̄i human haba himavimali agadı acı liliñ namilan iga nıman abidilan uamali. Kulan di Ninañ nıbu fi nen hugi civaciva hisin kulan ibi dan aba abidilan uamali. Vian abaman cian agadı ukaci abidan uamali. Nadi hugi ci civin aba abidan uaku uamali. Nama iaka nadı padım agadı vica havu uka aba abidan uamali. Haman aba kulan hic̄i human haba himavimali agadı abamali. ¹¹ Nadi abadin uamali. Nama iaka nadı padım agadı vica havu nadı utan hiv̄i uka uamali. ¹² Lici kulan iamigali agilan

igasulavidaci kulan nudı hic̄i human haba himavimali agan iaka nudı padım agadı vica havu umali. Lici kulan iamigali agilan iga i uavimali. I ua Asi di ibi miñaiakavimali. Asi di ibi miñaiakaiakan abavimali. Alan aha nıman agadı ma igadamılı uavimali.

*Livai agan Jisasi niniñ uavimali.
(Matiu 9.9-13 mu Lukı 5.27-32)*

¹³ Jisasi ciku Galili idu avili hadi caba hen vemali. Veci kulan iamigali nudı mic̄i yehavimali. Yehavici nulidi lamalifimali. ¹⁴ Lamalifi ciku u Livai di igamali. Livai nıbu Alifiusi ninanu. Nıbu huban san anı̄m kilisi vivi hisin utan hen migahinimali. Lici iga abamali. Nama venaq akica hidimili uamali. Lici Livai iaka nıbu kulan uavimali.

¹⁵ U Livai di utan hen uavimali. U migahinihiniñ simin navimali. Jisasi nudı kulemili agilan kulan simin navidaci kulan lusin sibili vihavidami agilan kulan nulidi kulan hihile huban san anı̄m kilisi vivi hisin agilan kulan navimali. Kulan akape lusin haman agiladi vihavidami agilan Jisasi kulan hidavidami. Haman saja nıbilan akuata simin navimali. ¹⁶ Navidaci Falisi hidili agilan nulidi igavimali. Nibilan Asi di cian vidividin agadı lamalifiliñ hisin kulan hinevidami. Nibilan iga nudı kulemili agiladi abavimali. Aci san lusin sibili vivi hisin agilan kulan nulidi kulan hihile huban san anı̄m kilisi vivi hisin agilan kulan simin navadi uavimali. ¹⁷ Haman abavidaci Jisasi cian nulidi agiladi ci igakilamali. Igakila Asi di cian vidividin agadı lamalifiliñ hisin kulan agiladi abamali. Kulan himin himin dan agilan pam fim hakahaka hisin agiladi hiv̄i uhidavi uamali. Kulan himin himin apali agilan fim hakahaka hisin agiladi hiv̄i ma uhidavi uamali. Vian aveji haman laci ala uamali. Vian kulan Asi di cian sikivica libiakilahidavi agiladi abadalıñ iadi kulemili hinihini san ma vemadin uamali. Vian kulan iamigali lusin sibili vihidavi agiladi abadalıñ iadi kulemili hinihini san vemadin uamali.

Jisasi agar simin valabalan hinihinin Asi di aba aba agasaj abamali.

(Matiu 9.14-17 mu Lukî 5.33-39)

18 Asi di aba aba sanj Jon di kulemili agilan kulan Falisi hidili agilan kulan simin valavidami. Lihavidaci kulan hihile agilan ve Jisasi di abacivavimali. Jon di kulemili agilan kulan Falisi hidili agiladi kulemili agilan kulan Asi di aba aba sanj simin midu valahidavi uavimali. Aci sanj nadî kulemili agilan haman ma lihidavi uavimali. **19** Haman abavici Jisasi nulidi hive lama niman abamali. Kulan mu iamigali libiba nudi kulan midu agilan kulan husi hinidaci nudi kulan midu agilan simin midu ma valavivi uamali. **20** Agadi ala uamali. Mufi me hivi kulan agadi miña vica uavici nudi kulan midu agilan hen simin midu valavivi uamali.

21 Haman aba ciku hive lama cian mu niman abamali. Hadi kılakıla hutesi hasi agan filu danj hinivi uamali. Hinidaci havili tibi hiki agadi vica hadi kılakıla hutesi hasi agadi haca hivi ma lama hicavi uamali. Haman hica hadi kılakıla hutesi agadi husici havili tibi hiki haca agadi hivi lama hicavi agan sigula suis lica hadi kılakıla agadi miña pubun lici hadi kılakıla hutesi hasi agan sikilavi uamali. Hiki agan hasi agadi lici sikilavi uamali. Sikila haca hadi hinivi uamali. **22** Haman aba hive lama cian mu niman abamali. Limin uain agiladi amij agiladi miti hiki agadi saban meme sigiti agadi hicavici sibi kilisi me hinihinin hasi lihidavi agiladi hivi ma hapilavivi uamali. Nulidi hivi hapilavici hukilavici saban meme sigiti hasi agilan vikuavici fi hivi mijica migavivi uamali. Lihavici sibi kilisi me agilan aveji sibili lihavivi uamali. Haman saja limin uain agiladi amij agiladi miti hiki agadi saban meme sigiti hiki agiladi hicavici sibi kilisi me hinihidavi agiladi hivi pam hapilahidavi uamali.

Jisasi agan Isilaeli hidili agiladi alusisi mikiñ agasaj abamali.

(Matiu 12.1-8 mu Lukî 6.1-5)

23 Mu tibi Isilaeli hidili agiladi alusisi mikiñ hivi Jisasi nudi kulemili agilan kulan

upi kilisi uit kualabila hibi pati alikan alikan hen uavimali. Uuñ nudi kulemili agilan upi kilisi uit agadi kilisi agiladi hibi hibi vibin uavimali. **24** Vibin uavidaci Falisi hidili agilan Jisasi di abavimali. Ci iganan uavimali. Aci sanj Isilaeli hidili agiladi alusisi mikiñ hivi nadî kulemili agilan haman lihavi uavimali. Alusisi mikiñ hivi alaç haman ma lihidalu uavimali. Ha hibun uavimali.

25 Haman abavici Jisasi ciku nulidi abamali. Mu tibi Deviti nudi kulemili agilan kulan simin sanj tibi migi humigañ sanj himavimali uamali. Cian nudi agadi Asi di manasij hadi hivi libavici hinididi agadi namilan ma uacañ igahidalan uamali. **26** Hadiku hen Abiatali agan Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali hadi hinimali uamali. Hinidaci Deviti agan Asi di havili ular caba hen umali uamali. U maci agiladi vimali uamali. Asi san sagali iguavimali agiladi caveve fikua lamavici hinevimali agiladi vimali uamali. Vica na limu hihile nudi kulemili agilasan iguci navimali uamali. Kulan kavi kavi agilan maci agiladi ma navidami uamali. Ha hibun uamali. Asi san sagali igu igu hisin kulan agilan pam maci agiladi navidami uamali. **27** Asi agan Isilaeli hidili agiladi alusisi mikiñ sanj ma igakila kulan iamigali agiladi lamamali uamali. Alusisi mikiñ agadi kulan iamigali agilasan igakila lamamali uamali. **28** Kulan di Ninañ agan nibu acaba acaba sikasikan agiladi manigali uamali. Nibu aveji Isilaeli hidili agiladi alusisi mikiñ agadi manigali uamali.

3

Isilaeli hidili agiladi alusisi mikiñ hivi Jisasi kulan mu human husin husin limali agadi ukaci lamamali.

(Matiu 12.9-14 mu Lukî 6.6-11)

1 Mu tibi Jisasi agan Isilaeli hidili agiladi anam ular hivi ciku ivomali. Hadiku kulan mu nudi human limu husin husin limali agañ hinimali. **2** Haman saja kulan hihile agilan Jisasi ve kulan agadi Isilaeli hidili agiladi alusisi mikiñ hivi ukaci lamici

igidilu aba migilavimali. Alusisi mikiñ hivi kulan agadi ukaci lamici iga Jisasi di cian hivi lamibalilu aba migilavimali. ³ Migila migilan hinevidaci Jisasi kulan human husin husin limali agadi abamali. Nama iaka alikan nen veka uamali. ⁴ Haman aba kulan agiladi abamali. Isilaeli hidili agiladi alusisi mikiñ hivi lusin ukaci vivilu uaku lusin sibili vivilu uamali. Kulan mudi ukaci akiliakumili ukaci hinivi uaku nudu ifihimivili uamali. Cian vidividin Mosesi libimali agan alan aci salaku vivi sanj abahidi uamali. Lici kulan agilan cian midu vala kavi hinevimali. ⁵ Haman aba kulan agiladi lamigan hivi igasulasulan hida igivi igamali. Nulidi hiji humigan agilan ci sijevimali. Lihavici igivi igamali agadi ala ciku mavin lamamali. Mavin lama kulan human limu nudu husin husin limali agadi abamali. Human nadu agadi liti lamika uamali. Lici kulan human husin husin limali agan Jisasi abamali haman laci ala limali. Lici human agan sikan ukaci limali. ⁶ Haman lici Falisi hidili agilan anjam ulan agadi vala likalika u Heloti di kulemili agilan kulan migudibavimali. Migudibu hinihinin Jisasi di ifihimuhimu sanj aba aban igakilavimali.

*Kulan iamigali agilan idu avili hadi caba
mici hen migudibavimali.
(Luki 6.17-19)*

⁷⁻⁸ Jisasi nudu kulemili agilan kulan kilebila agadi vala Galili idu avili hadi caba hen uavimali. Uavidaci kulan iamigali kilebila mu hisin mu hisin agilan Jisasi salaku vimali agadi cian hiji igakilavimali. Igakila Jisasi umali hen uavimali. Kulan iamigali limu hihile Galili fi tibi hisin agilan uavimali. Limu hihile Judia fi tibi hisin agilan uavimali. Limu hihile Jelusalem kilebila hisin agilan uavimali. Limu hihile Idumea fi tibi hisin agilan uavimali. Limu hihile Jolidan avili limu hisin agilan uavimali. Limu hihile Taili kilebila caba caba hisin agilan uavimali. Limu hihile Saidon kilebila caba caba hisin agilan uavimali. ⁹ Uavici Jisasi

haman iga nudu kulemili agiladi huniga cave mici lamalama sanj abamali. Viçila nudu mici ve migudibu nudu libinikilavimidi agasañ lica nudu kulemili agiladi huniga cave mici lamalama sanj abamali. Igavici kulan iamigali akape sibam lici huniga hivi migumigu sanj abamali. ¹⁰ Jisasi kulan iamigali akape himin himin dan agiladi ukaci lamadami. Haman saja kulan iamigali himin himin dan agilan kulan iamigali hihile agiladi libinikilanikilan uavidami. Jisasi di hadihibi agadi miyaiga alan ukaci iakibalilu aba haman lihavidami. ¹¹ Kulan sudu sibili dan agilan aveji Jisasi di iga igañ fi hivi migalifilibu muian nikuniku libudibun ulu ular aba aban abavidami. Nama Asi di Ninan uavidami. ¹² Agadi ala Jisasi nulidi vidividin sibam abamigiladami. Namilan Jisasi nibu Asi di Ninan aba abimilan uadami.

*Jisasi kulan human limu limu sikuala hic
limu akica cijin haman agiladi libimijamali.
(Matiu 10.1-4 mu Luki 6.12-16)*

¹³ Jisasi kulan agiladi libimijiba halu iakumali. Iaku nudu nuken hiji libiakila cian abiçi uci vehavimali. ¹⁴ Kulan human limu limu sikuala hic limu akica cijin haman agilan vehavici abamali. Vian naludi ci libimijin uamali. Vian kulan hinihinin hidahidaj Asi di cian sulasula sanj naludi ci libimijin uamali. ¹⁵ Naludi liliñ ibi dan hinihinin namilan sudu sibili agiladi lakubalan uamali. ¹⁶ Human limu limu sikuala hic limu akica cijin haman agiladi libimijamali. Nulidi ibi niman. Mu Saimon. Saimon di ibi mu Pita. Ibi Pita hana Jisasi lamamali agan. ¹⁷ Mu Sebedi ninanu Jemisi. Mu Jemisi imanu Jon. Jemisi didan Jon didan libimijamali. Libimija ibi niman agadi lamamali. Boaneligesi uamali. Ibi Boaneligesi agadi hidili nibu niman. Nibilan cian sulavidaci nulidi cian sagilin agilan libilan me ifavidi uamali. ¹⁸ Mu Edilu. Mu Filipi. Mu Balitolomiu. Mu Matiu. Mu Tomasi. Mu Alifiusi di ninanu Jemisi. Mu Tadiusi. Mu Saimon. Nibu

3:4 3.4 Lu 14.3   **3:5** 3.5 Jo 11.33   **3:6** 3.6 Mt 22.15-16   **3:7-8** 3.7-8 Mt 4.25   **3:9** 3.9-10 Mk 4.1, Lu 5.1-3

3:10 3.10 Mt 9.20-21, 14.36, Mk 5.29, 6.56, Lu 7.20-21   **3:11** 3.11 Mk 1.23-24, Lu 4.41   **3:12** 3.12 Mt 8.4, 12.16, Mk 1.34   **3:16** 3.16 Jo 1.42   **3:17** 3.17 Lu 9.54

Selot hidiili. **19** Mu Judasi Isikaliot. Kulan nibu ala Jisasi di ilasimali.

Jisasi agan Belisebuli di vidividin hivi sudi sibili agiladi lakuhi uavimali.

(Matiu 12.24-32 mu Luk 11.14-23 mu Luk 12.10)

20 Jisasi ular mu hivi umali. U hinidaci kulan iamigali sikasikan agilan ve migudibavimali. Migudibavici Jisasi nud kulemili agilan kulan simi nana apali hinimali. Alus cikuciku agan aveji apali hinimali. **21** Lici Jisasi di imahalinu agilan Jisasi simi ma namal agadi cian hiji igakilavimali. Igakila nibu uavava lica simi ma nima uacan hini ua nud viba vehavimali.

22 As di cian vidividin agadi lamalifilifi hisin kulan limu hihile Jelusalem kilebila hen hine vehavimali agilan abavimali. Belisebuli agan Jisasi kulan hini uavimali. Belisebuli nibu sudi sibili agiladi manigali uavimali. Haman saja Belisebuli di vidividin hivi sudi sibili agiladi lakuhi uavimali. **23** Lihavici Jisasi nulidi ulici nud mici vehavici hive lama abamali. Satan agan nud nuken ma lakuvi uamali. **24** Fi tibi pabin hisin agilan latiha nibilan masa masa sagan makavivi uamali. Sagan makavici fi tibi agan kulan iamigali apali hinivi uamali. **25** Kulan iamigali ular pabin hisin agilan latiha nibilan nuken nuken sagan makavivi uamali. Sagan makavici ular agan kulan iamigali apali hinivi uamali. **26** Satan agan aveji nud nuken hahili lamici nud kulemili agilan latiha sagan makavici nibu acaba acaba agiladi ma migilavi uamali. Ha nibu sikasikan sivilavi uamali. **27** Kulan mu vidividin hadi dan agan nud ular agadi sikivica sibam migilavi uamali. Migiladaci kulan mu agan kulan vidividin hadi dan agadi ular hivi acaba acaba agiladi vidan aba ma ivovi uamali. Nibu ulen muji ivoba ha limin vica kulan vidividin hadi dan agadi libihakavi uamali. Libihakici hinidaci ala nud ulen muji hen acaba acaba agiladi ukaci vivi uamali.

3:20 3.20 Mk 6.31   **3:21** 3.21 Jo 7.5, 10.20   **3:22** 3.22 Mt 9.34, 10.25
3.27 Ais 49.24, Mt 12.29   **3:28-30** 3.28-30 Mt 12.31-32, Lu 12.10, 1 Jo 5.16   **3:23** 3.23 Mt 4.10, Lu 11.17-22   **3:27**
4.1 Mk 3.7-9, Lu 5.1-3   **3:31** 3.31 Mk 6.3, Jo 2.12, HJL 1.14   **4:1**

28-30 Lici kulan iamigali agilan Jisasi saj niman abavimali. Sudi sibili nibu kulan hini uavimali. Haman abavici Jisasi niman abamali. Namilan Asi di Ami agadi abacuvadalan uamali. Haman aba abamali. Naludi ami agadin uamali. Kulan iamigali agilan lusin sibili sibili vibin Asi di abacuvacuva cian abavici Asi nulidi hugi agiladi civbali uamali. Agadi ala uamali. Kulan iamigali agilan Asi di Ami agadi abacuvavici Asi agan nulidi hugi agiladi ma civbali uamali. Lici hugi agilan haman pam hinevidi uamali. Mufi aveji haman laci haman laci hinevidi uamali.

Jisasi di imahalinu agilan iamini lu kulan vehavimali.

(Matiu 12.46-50 mu Luk 8.19-21)

31 Jisasi imahalinu agilan iamini lu kulan ve fikua lagulamavimali. Lagulama hinihini kulan iamigali limu hihile agiladi u Jisasi di abavici nulidi mici veve saj abavimali. **32** Lihavici kulan iamigali Jisasi di hanala huda migahinevimali agilan Jisasi di abavimali. Nadi iamina agan nadimahalina agilan kulan ve fikua hinihini nama u nulidi iga iga saj abavi uavimali. **33** Haman abavici Jisasi nulidi abamali. Ani iadi iamidi agan uamali. Ani ani iadi imahali agilan uamali. **34** Haman aba kulan iamigali agiladi igasulasulan abamali. Iadi imahali iadi iamidi ninij nibilan nan hinevi uamali. **35** Kulan iamigali Asi di hiji libiakilahidavi agilan uamali. Nibilan pam iadi iamidi ninij me iadi imahali me iadi nanadi humigan pabin me hinihidavi uamali.

4

Jisasi agan upi kilisi uit agadi kilisi kualabila hivi havala havala saj hive lama abamali.

(Matiu 13.1-9 mu Luk 8.4-8)

1 Mu tibi Jisasi idu avili hadi caba hen ciku hidili maka kulan iamigali agilasan cian sulamali. Lidaci kulan iamigali akape agilan nud mici vehavimali. Vehavidaci Jisasi huniga mu idu avili hadi hen hinimali agadi hivi

migu migahinimali. Migahinidaci kulan iamigali agilan idu avili hadi agadi caba hen hinevimali. ² Hinevidaci Jisasi hive lamalama cian akape sulasulan lamalifimali. Lamalifidifin abamali. ³ Nen igakilikalañ uamali. Kulan mu upi kilisi uit agadi kilisi agiladi havala havala sañ kualabila uvi uamali. ⁴ U havaladaci upi kilisi uit agadi kilisi hihile agilan hibi hadi hivi migalakilavidaci havan agilan vebeñ na sikualavivi uamali. ⁵ Upi kilisi uit agadi kilisi hihile fi liba dan hen migalakilavivi uamali. Fi suñ cikin liba sabi hen migalakilavivi uamali. Migalakila iakavikevivi uamali. ⁶ Agadi ala upi kilisi uit hidili hidili agilan muji ma miguavivi uamali. Haman saja uaian agan kilacabiladaci sikasikan haba himavivi uamali. ⁷ Upi kilisi uit agadi kilisi hihile libulibu haneñ dan hanen dan agilan hinievivi hen migalakilavivi uamali. Migalakiladakilañ iakavidaci libulibu haneñ dan hanen dan agilan iaka upi kilisi uit agiladi laliguavici upi kilisi uit agilan amin ma lamavivi uamali. ⁸ Upi kilisi uit agadi kilisi hihile fi ukaci hivi migalakila iakaiakan hadi lidin amin lamavivi uamali. Limu hihile amin 30 haman lamavivi uamali. Limu hihile amin 60 haman lamavivi uamali. Limu hihile amin 100 haman lamavivi uamali. ⁹ Jisasi haman aba abamali. Kulan iamigali hiji dan lici cian nagadi sikivica sibam igakilavim uamali.

*Jisasi agan cian hidili agadi igakilavimi
aba hive lamalama cian pam sulamali.*

(Matiu 13.10-17 mu Luk 8.9-10)

¹⁰ Kulan iamigali limu hihile agilan uavidaci Jisasi di kulemili human limu limu sikuala hic limu akica cijin agilan nibu kulan hinevimali. Kulan iamigali hihile Jisasi kulan hidavidami agilan aveji nibalañ akuata hinevimali. Hine hive lamalama cian sulamali agadi cian hidili agasan Jisasi di abacivavimali. ¹¹ Abacivavici Jisasi nulidi abamali. Vian naludi abadalid Asi nalusañ hiji igudaci namilan ci igakilahidalan uamali. Lidin Asi

kulan iamigali agiladi akilici nudu liku hivi hinevidi agadi cian hidili sivila hinedami agadi ci igakilahidalan uamali. Agadi ala kulan iamigali limu hihile agilasan hive lamalama cian agadi pam suladalid igakilahidavi uamali. ¹² Asi di manasid hadi agan niman abamali uamali. Asi agan abi aba abamali uamali. Vian lidalin nibalañ igasulahidavi agadi ala acaba acaba ma igahidavi aba abi aba abamali uamali. Cian igakilahidavi agadi ala nulidi hiji ma touavehidi aba abi aba abamali uamali. Haman ma lica ha kulan iamigali agilan hiji ukaci vica ciku lusin sibili sibili agiladi vala iadi micr vehavivi aba abi aba abamali uamali. Vehavici ha vian nulidi hugi agiladi civavin aba abi aba abamali uamali.

Upi kilisi uit agadi cian hidili agasan abamali.

(Matiu 13.18-23 mu Luk 8.11-15)

¹³ Jisasi nudu kulemili agiladi hive lamalama cian hidili agasan abacivamali. Namilan cian hidili agadi ma igahidalan uamali. Haman lica namilan abaman lica hive lamalama cian hidili hihile agiladi igibalilan uamali. ¹⁴ Asi di cian sulasula agan nibu kulan upi kilisi uit agadi kilisi agiladi kualabila hivi havala havala me uamali. ¹⁵ Upi kilisi uit agadi kilisi hibi hadi hivi migalakilavivi hana kulan iamigali agilan cian igakilavivi agadi ala Satan agan likalika pam ve cian nulidi hiji hivi hinivi agadi minjaiku livi uamali. ¹⁶ Kulan iamigali limu hihile agilan nibalañ upi kilisi uit agadi kilisi agilan fi liba dan hivi migalakila iakavici nulidi hidili agilan muji ma miguavivi me uamali. Nibalañ cian igakila vica ikuikui laci hijinalavivi agadi ala uamali. ¹⁷ Nibalañ hiji vidividin apali uamali. Nibalañ ilimin ilimin pam hinevivi uamali. Nibalañ Asi di cian libiakilavivi agasan kulan limu hihile agilan nulidi sibili lamadaman vikili iguavivi uamali. Lihavici nulidi hiji vidividin agiladi sikasikan valavivi uamali. ¹⁸ Kulan iamigali limu hihile nibalañ upi kilisi uit agadi kilisi agilan libulibu haneñ dan haneñ dan

agıladi alikanj alikanj hivì migalakılavìvi me uamali. Nıbilanç cianj igakılavìvi agadì ala uamali. ¹⁹ Nıbilanç acaba acaba fi nen hisinj agılasanj hiji cuvilinj cuvilinj lamahidavi uamali. Nıbilanç anım kilisi danj hinihini sajn igakılahidavi uamali. Mu mavın mu mavın sajn lıhıdavi uamali. Haman lıhavidaci nulidi hiji agıladi mıjaikuiku lıhıdavi uamali. Mıjaikuiku lıhavidaci nıbilanç Ası di cianj agadì ma libiakılahidavi me uamali. ²⁰ Kulanj iamıgali hihile nıbilanç upı kilisi uitı agadì kilisi agılanj fi ukaci hivì migalakılavìvi me uamali. Nıbilanç cianj igakıla vica vidividinj mıjalıvahıdavi uamali. Mıjalıvadıvanj lusinj ukaci vihidavi agılanj upı kilisi uitı agılanj amiñ lamahidavi me vihidavi uamali. Limu hihile 30 haman amiñ lamahidavi me uamali. Limu hihile 60 haman amiñ lamahidavi me uamali. Limu hihile 100 haman amiñ lamahidavi me uamali.

Kulanj iamıgali agılanj uni vica cave siji vica uni agadì hivì ma iupalavici miguhidi uamali.

(Lukì 8.16-18)

²¹ Jisası nudı kulemili agıladı abamali. Kulanj iamıgali agılanj uni vica cave siji vica uni agadì hivì ma iupalavici miguhidi uamali. Padım liku hivì aveji ma sıvılavici hinihidavi uamali. Uni aica uni lamalama hisinj padım sabı hen pam lamahidavi uamali. ²² Acaba acaba sıvıla hinihidavi agılanj Ası lıdacı mufi usi iakıbalıhavi uamali. Kulanj iamıgali acaba acaba agıladı haflamavici hinihidavi agılanj aveji mufi usi iakıbalıhavi uamali. ²³ Kulanj iamıgali hiji danj lıcı cianj nagadı sikivica sıbam igakılavıvı uamali.

²⁴ Haman aba ciku ala nıman abamali. Cianj igakılalanç agasaj sikivica hiji lamıkalañ uamali. Namılañ kulanj iamıgali agılasanj abaman ba iguhıdalanç haman laci ala Ası agañ nalusanj igubali uamali. Nıbu nalusanj limu hihile livahalamita igubali uamali. ²⁵ Kulanj mu acaba acaba danj hinidaci Ası agañ acaba acaba hihile agıladı aveji nusanj igubali uamali. Agadı ala kulanj mu acaba acaba apalı agañ nıbu hiji hivì nıman abıbali uamali. Vianj acaba

cikin danj hinidin aba abıbali uamali. Hijı hivì haman abıbali agadı ala Ası agañ nudi acaba cikinj agadı sikan vibali uamali.

Sıniñ kualabila hivì iakaiaaka agasaj hıve lama abamali.

²⁶ Jisası ciku hıve lamalama cianj mu nıman abamali. Ası agañ nudi kulanj iamıgali agıladı vici nudi liku hivì hinibalıhavi agañ kulanj upı kilisi uitı agadı kilisi agıladı kualabıla hivì havalavi me uamali. ²⁷ Havala sikuala kulanj agañ hıfili hivì ani hinivi me uamali. Uaiasi hivì iaka u hıdahıdañ nudi upı kilisi uitı agadı kilisi kualabıla hivì havala havala salaku agadı vivi me uamali. Vidaci upı kilisi uitı agılanj abaman ba abaman ba iakavıdi agadı nıbu nuken ma igavi me uamali. ²⁸ Fi agañ lıdacı kılıñ iakahıdavi me uamali. Açı sebili kılıñ iaka asıñ lamahidavi me uamali. Asıñ lamadamañ amiñ lamahidavi me uamali. ²⁹ Amiñ lama midi likuhıdavi me uamali. Midi likuavıci nana hımiñ hivì kulanj agañ hedim hutesı hivì ikalakadakan akılavı me uamali.

Isabilanç masıteti agasaj hıve lama abamali.

(Matiu 13.31-32 mu Lukì 13.18-19)

³⁰ Jisası hıve lamalama cianj mu ciku abamali. Ası agañ nudi kulanj iamıgali agıladı akılicı nudı liku hivì hınevıdi agasaj hıve lama abıdañ uamali. ³¹ Nıbu isabilanç masıteti kilisi me uamali. Isabilanç masıteti kilisi nıbu acaba acaba isabilanç fi nen hisinj agıladı kilisi me hıma uamali. Nulidi kilisi hadi hadi uamali. Isabilanç masıteti kilisi nıbilanç sujn cikinj cikinj sıbam uamali. Kulanj mu nulidi vibinj fi hivì havalahıdı uamali. ³² Havaladaci iakaiakañ hadi lıdiñ isabilanç limu hihile agıladı livahala livahalañ kılı cikinj cikinj me hinihidavi uamali. Nulidi makanj hadi hadi uamali. Nıbilanç hıbi hadi danj uamali. Havanj agılanj ukaci vebej nulidi makanj makanj hen ularılamavıvı uamali.

Jisası hıve lamalama cianj hivì pam cianj suladami.

(Matiu 13.34-35)

³³ Jisasi kulan iamigali agiladi hiji agiladi iga igan hive lamalama cian akape suladami. Hive lamalama cian nibilan simi igakilakila agiladi pam suladami. ³⁴ Cian hidili agiladi kulan iamigali agilasan ma suladami. Nibu hive lamalama cian pam suladami. Agadi ala nudu kulemili agilan pam nibu kulan hinevidaci hen cian hidili agiladi nulisan suladami.

Jisasi agan huje sagan agadidan avili agadidan abici valavimali.

(Matiu 8.23-27 mu Lukı 8.22-25)

³⁵ Sijan uaiañ kiladaci Jisasi nudu kulemili agiladi abamali. Idu avili hadi nagadi limu caba aden ivomili uamali. ³⁶ Lici nudu kulemili agilan kulan iamigali agiladi vala huniga Jisasi migahinimali hen miguavimali. Migu Jisasi ninij akuata uavimali. Huniga hihile aveji nibilan kulan uavimali. ³⁷ Uavidaci huje sagan hadi vemali. Vedaci avili agan minugulagulan huniga muji hivi migumigu imiliñdañ aba limali. ³⁸ Lidaci Jisasi huniga ciji agadi tulii hen ani hinimali. Hali sagun hivi hali lama ani hinimali. Ani hinidaci nudu kulemili agilan miñauualavimali. Miñauala abavimali. Iavañ uavimali. Alan himiba nañ lidalu uavimali. Nama alanakuata sikasikan himibalilu agasan hiji lamadanaj uaku uavimali. ³⁹ Haman abavici Jisasi iaka huje agadi vidividin sibam hen abamali. Aba avili agadi aveji vidividin hen abamali. Ci uamali. Valikalan uamali. Lici huje agan valamali. Valici avili agan aveji vala simi kavi hinimali. ⁴⁰ Lihavici Jisasi nudu kulemili agiladi abacivamali. Namilañ aci sanj lidalan uamali. Naludi hiji vidividin agilan aben hinevidaci lidalan uamali. ⁴¹ Lici nudu kulemili agilan haba lidadidaj nibilan nuken nuken aba aban igakilavimali. Aba aban igakilakilañ abavimali. Kulan nana ani sibam uavimali. Haman saja nibu huje agadidan avili agadidan abici valavi uavimali. Valavici avili agan kavi me sibam hinidi uavimali.

5

Jisasi sudi sibili kulan mu agadi hivi hinevidami agiladi abici vala uavimali.

(Matiu 8.28-34 mu Lukı 8.26-39)

¹ Jisasi nudu kulemili agilan kulan huniga hivi Galili idu avili hadi caba limu hen ivovimali. Ivo Gelasa kilebila hisin agiladi fitibi hen sisivavimali. ² Sisiva nudu kulemili agilan kulan huniga vala iakuavidaci kulan sudi sibili dan agan sudi savu pipi agadi vala ve Jisasi di igamali. ³ Nibu sudi savu haca hivi ivo ivo ani hinedami. Kulan mu nudu ma miña limin vidividin hivi libihakavidami. ⁴ Akape tibi nudu miñamijañ hicci human limin vidividin hivi hakavidaci akape tibi ifilakadami. Kulan mu nudu ma miñalivadami. ⁵ Nibu akape tibi hifili uaiasi sudi savu mavavidami pipi hen hinedami. Halu mu hivi mu hivi aveji hinihiniñ hidadam. Hidahidaj ula ulan livadivan agala agala liba ilin dan ilin dan agiladi vibin nudu hadihibbi agadi ikadami.

⁶ Nibu Jisasi ukamañ husi vedaci iga hanjila hanjilan u mavin cian cian abidan aba Jisasi di hicci mici hivi migalifilibimali.

⁷⁻⁸ Migalifilibici Jisasi sudi sibili agadi abamali. Sudi sibili nama kulan agadi vala uka uamali. Lici kulan sudi sibili dan agan ula ulan abamali. Jisasi nama Asi iaku hivi hinihidi agadi Ninañ uamali. Nama iadi aci liba venan uamali. Vian Asi di ibi hivi nadi vidividin abadin uamali. Nama iadi sibili lama avin avin iguminan uamali. ⁹ Lici Jisasi nudu abacivamali. Nadibeni ibi ani uamali. Lici sudi sibili agan abamali. Alan sudi sibili akape uamali. Haman saja aludi ibi sagan hisin kulemili akape agilan uamali. ¹⁰ Lica sudi sibili agan haman aba Jisasi saj mavin cian cian igumali. Igu abamali. Aludi fitibi agadi vala uu san abiminañ uamali.

¹¹ Haman aba aban hinidaci saban hudim akape agilan halu mici hen na sukila sukilan hidavimali. ¹² Lihavidaci sudi sibili agilan Jisasi saj mavin cian cian igu igun abavimali. Nama aludi lakunan u saban adagiladi hivi ivo hinidilu uavimali.

¹³ Lihavici Jisasi alialan uci kulan agadi vala saban hudim akape 2,000 haman

agıladı hivi ivo hinevimali. Ivo hinevidaci saban agilan hanjila hanjilan uuñ avili fipi sibili hen havala havalan migumiguñ avili nahimavimali.

¹⁴ Lihavici kulan saban agıladı migilavidamı agilan haman agadı iga hanjila hanjilan uuñ kulan iamigali kilebila hadi hisin agıladı sulavimali. Kulan iamigali kilebila hadi agadı caba caba hivi hinevidami agıladı aveji sulavidaci igakilavimali. Igakila acaba acaba iakovimali agadı amin igibalilu aba vehavimali. ¹⁵ Ve igavici kulan aha sudi sibili akape dan hinedami agan hiji uavava agan apali lici havili libu migahinidaci igavimali. Iga haba lidavimali. ¹⁶ Lidavici kulan hihile Jisasi acaba acaba agıladı lidaci igavimali agilan nulidi sulavimali. Jisasi sudi sibili agıladı lakuci kulan agadı vala saban 2,000 haman agıladı hivi ivo hinevimali agasañ sulavimali. ¹⁷ Sulavici kulan iamigali agilan igakilavimali. Igakila mavin cian cian aba Jisasi di abavimali. Nama aludi fi tibi nagadi vala mu fipi hivi uka uavimali.

¹⁸ Lihavici Jisasi huniga hivi migumali. Migudaci kulan aha sudi sibili akape dan hinedami agan nibu kulan uu san mavin cian cian hivi nudı abamali. ¹⁹ Lici Jisasi nudı abamigila abamali. Iavan Hadi agan nasan mavin hine nadı ci ukaci lami uamali. Haman saja nama nadı ulan hivi uka uamali. U nadı isagalina imahalina agıladıdañ nadı ulan pabin hisin agıladıdañ sulika uamali. ²⁰ Lici kulan agan Dekapolisi fi tibi hen umali. U Jisasi abaman ba lidiñ nudı ukaci lamamali agasañ sulamali. Lici kulan iamigali sikasikan agilan igakila hiji cuvilij cuvilij lamavimali.

Jisasi nadi mu himimali agadı miñaikiba uuñ iamigali mu agadı ukaci lamamali.

(Matiu 9.18-26 mu Lukı 8.40-56)

²¹ Jisasi huniga hivi Galili idu avili hadi alikan alikan hen ciku vemali. Ve limu iakici kulan iamigali akape agilan ve migudibavimali. Galili idu avili hadi caba mici Jisasi hinimali hen migudibavimali.

²² Migudibu hinevidaci Jailusi agan ve Jisasi di igamali. Nibu nulidi anjam ulan

agadı hali hisin kulan mu. Nibu ve iga Jisasi di hici mici hivi migalifilibu muian nikuniku libumali. ²³ Libu Jisasi di mavin cian cian hivi abamali. Nudi nadiagan himin himin himimali agasan mavin cian cian hivi abamali. Iadi nadiagan amin ci himibali uamali. Nama ve iadi nadi agadı hivi human laminek ukaci lica hinim uamali.

²⁴ Haman abici Jisasi nibu kulan umali. Udaci kulan iamigali akape agilan aveji nibu kulan uavimali. Hibin hibin hinenikilanikilan uavimali. ²⁵ Uavidaci iamigali mu husin hibi hutesi hinedami agan aveji kulan iamigali agilan kulan umali. Nibu husin hibi hutesi hinidaci kuali human limu limu sikuala hicli limu akica cijen umali. ²⁶ Iamigali agan nibu fim hakahaka hisin agıladı hivi akape tibi udami. Nudi ukaci lamalama sañ udami. Agadı ala nibilan lidin nusan avin avin hadi iguavidami. Nibu anim kilisi kavi kavi nulisan valadami agadı ala husin hibi hutesi hinedami agan nudı ma valadami. Nudi hadihibi agan sikan sibili lidami.

²⁷⁻²⁸ Nibu Jisasi salaku vimali agadı cian hiji ci igakilamali. Igakila nibu nuken hiji niman lamamali. Vian aveji u nudı hadi kilakila hutesi agıladı miñaigilin iadi hadihibi agan ukaci lidi uamali. Haman aba kulan iamigali agıladı alikan alikan hen Jisasi di kilu hibi hivi umali. U Jisasi di hadi kilakila hutesi agadı miñaigamali.

²⁹ Miñaiga igici husin hibi hutesi hinedami agan ci valamali. Lici nudı hadihibi agan ukaci hinimali. ³⁰ Lici Jisasi di hamunilin himin himin ifilikalaka hisin agan vala migamitamali. Lici Jisasi haman iga limu cimila kulan iamigali agıladı abacivamali. Ani agan iadi hadi kilakila hutesi agıladı miñaigi uamali. ³¹ Lici nudı kulemili agilan abavimali. Nama ma iganañ uavimali. Kulan iamigali agilan kulan hibin hibin hinenikilanikilan ulan agadı nama haman iga ciku aci san abacivanañ uavimali. Iadi hadi kilakila agıladı ani miñaigi aba abanañ uavimali. ³² Agadı ala Jisasi hidili igidañ aba lamigañ hivi sukiklamali. ³³ Lici iamigali agan igici nibu husin hibi hutesi

hinedami agaŋ ci apalı límalı. Apalı lici Jisasi iadi acı libali aba lidamali. Lida lidavalavíkeca u Jisasi dí hici mici hivi migalilibu muiaŋ níkuniku libumali. Libu nudi hadihibi sikaſikan ukaci límalı agasaŋ usi lamadamaŋ abamali. ³⁴ Lici Jisasi iamigali agadı abamali. Ci iganan uamali. Nama iasan hiji vidiwidin lamanaŋ saja Ası agaŋ nadı hadihibi agadı ci ukaci lami uamali. U humigaŋ simi hininaŋ himin himin nadı agaŋ sikan sivılam uamali.

³⁵ Haman aba abaŋ hinidacı kulaŋ hihile Jailusı dí uları hiji hinevimalı agilanı ve Jailusı dí abavimalı. Nama manasın siki hisin agadı kavi kavi abiminaŋ uavimalı. Nadina ci himi uavimalı. ³⁶ Haman abavimalı agadı ala Jisasi nibalaŋ abavimalı agasaŋ ma hiji lamamali. Nibu Jailusı dí abamali. Hijı cuviļin cuviļin lamiminan uamali. Ası san pam hiji vidiwidin lamika uamali. ³⁷ Jailusı dí haman aba kulaŋ iamigali limu hihile agiladi nibu kulaŋ uu san abamigilamali. Abamigila nudi kulemili akica pam agilanı kulaŋ pam uavimalı. Mu Pita. Mu Jemisi. Mu Jon. Jon nibu Jemisi imanu. Nulidi pam vica umali. ³⁸ U Jailusı dí uları hen iakuavimalı. Iakuiakun igakilavıdacı sudı ilikin ilikavimalı. Ilıka ilikin hutesi covıdacı ilikin agaŋ hagılı migamali. ³⁹ Lici Jisasi haman igakila ulen muji ivomali. Ivo kulaŋ iamigali agiladi abamali. Namılaŋ acı san ilika ilikin hutesi codaları ilikin agaŋ hagılı migadi uamali. Nadi agaŋ ma himinan uamali. Nibu kavi ani hinidi uamali. ⁴⁰ Haman abici kulaŋ iamigali agilanı nudi cian agasaŋ savikavimalı. Lihavici kulaŋ iamigali agiladi lakuci fikua ivavevimalı. Ivavevici nadi agadı iaminu iaganu kulaŋ nudi kulemili akica pam agilanı kulaŋ pam uları nadi agaŋ himu hinimalı hen ivovimalı. ⁴¹ Ivo Jisasi nadi cikin agadı human miŋalıva Alam cian hiji nadi cikin agadı abamali. Talita kum uamali. Talita kum hana aludi cian sibam hiji niman abamali. Nadi cikin nama iakika uamali. ⁴² Lici nadi cikin agaŋ iaka hidamali. Lici iga i uavimalı. Nadi cikin agadı kuali

lugılavicı human limu limu sikuala hicı limu akica cijıŋ iakamali. ⁴³ Lici Jisasi nudı kulemili agiladıdaŋ nadi agadı iaminu iaganu agiladıdaŋ abamigilamali. Nadi agadı abici hiki iakamali agasaŋ kulaŋ mu dı aba aba san abamigilamali. Haman aba nadi cikin agasaŋ simiŋ igu igu san aveji abamali.

6

Nasaleti kilebila hisin agilan Jisasi dí kuli-galavimalı.

(Matiu 13.53-58 mu Lukı 4.16-30)

¹ Jisasi Kapelineam kilebila agadı vala nudı kulemili agilanı kulaŋ nudı hiji Nasaleti kilebila hen vehavimalı. ² Ve Isıaeli hidili agiladi alusısi mikiŋ hiji nulidi anjam uları hiji ivo Ası dı cian agadı kulaŋ iamigali agiladi lamalifimalı. Lici kulaŋ iamigali akape agilanı cian nudı agadı igakila i aba nibalaŋ nuken nuken nıman abavimalı. Kulaŋ nagaŋ cian haman agiladi aben vili uavimalı. Hijı hutesi haman agadı ani lamalifici vili uavimalı. Vidiwidin haman agadı aben vica kulaŋ iamigali agiladi hiji human lamadaci kulaŋ iamigali himin himin dan agilanı ukaci lihidavi uavimalı. ³ Alanı nudı igahidalu uavimalı. Nibu uları mavamava salaku agadı vihidi uavimalı. Nibu Malia dı ninaŋ Cimegeŋ uavimalı. Nudi imahalinu agiladi ibi nıman uavimalı. Mu Jemisi uavimalı. Mu Josepi uavimalı. Mu Judası uavimalı. Mu Saimon uavimalı. Nudi nanadinu humigaŋ pabin hisin agilan alan kulaŋ naniŋ hinihadavi uavimalı. Haman aba abaŋ humigaŋ vikili vihavimalı. ⁴ Lihavici Jisasi nulidi abamali. Ası dı cian igalakalaka hisin kulaŋ agilanı nulidi nuken kilebila hinihinij cian sulavidaci nulidi hiji hisin agilanı nulidi ibi ma miŋaiakahidavi uamali. Nulidi hidili pabin agilanı aveji nulidi ibi ma miŋaiakahidavi uamali. Nulidi uları pabin hisin agilanı aveji nulidi ibi ma miŋaiakahidavi uamali. Agadı ala mu kilebila mu kilebila hidahidan cian sulavidaci nibalaŋ pam nulidi ibi miŋaiakahidavi uamali. ⁵ Haman saja nibu

vividividin hadi hadi hen ma abalamadami. Kulan iamigali himin himin dan hihile agiladi hivi pam human lamadaci ukaci lihavidami. ⁶ Kulan iamigali Jisasi di kilebila hisin agilan nusaq hiji vividividin ma lamavidami. Lihavidaci Jisasi hiji cuvilin cuvilin lamamali.

Jisasi nudi kulan libimijamali agilasan ibi igumali.

(Matiu 10.5-15 mu Luk 9.1-6)

Jisasi kilebila limu hihile Nasaleti kilebila agadi mici mici hinevimali hen hidahidan kulan iamigali agiladi lamalifidami. ⁷ Lidiñ nudi kulan human limu limu sikuala hicci limu akica cijin haman agiladi abici nudi mici vehavimali. Vehavici nulidi abamali. Namilan akica akica lidin mu hivi mu hivi ukalan uamali. Haman aba nulisan sudi sibili agilan kulan iamigali agiladi hivi hinevidaci lakulaku agasan ibi igumali. ⁸⁻⁹ Ibi igu nudi kulemili agiladi akica akica lidin kilebila mu hivi mu hivi uu sanj abamali. Kili timi miyaliva hidahida hisin agiladidan hicci sigiti agiladidan pam vica ukalan uamali. Vanjan hala agiladi vica umilan uamali. Maci vica umilan uamali. Anim kilisi vanjan hivi anim kilisi huda vica umilan uamali. Hadi kilakila akica akica lidin lamimilan uamali. ¹⁰ Haman aba abamali. Namilan u kilebila mu hivi iakulan naludi ulan abeba agasan abavici ulan hen pam u hinikalan uamali. Hine kilebila agadi vala udan aba ulan agadi hen vala mu kilebila ukalan uamali. ¹¹ U kilebila mu hivi iaku igikalan uamali. Igilan naludi cian igakilakila sanj vala nalusan ulan ma iguvici uamali. Hicci nibili ifilan migici ukalan uamali. Lilan kulan iamigali kilebila hen hisin agilan iga hen hiji lamadamañ abavidi uamali. Ha alan ma abimili ve aludi ulan hivi hinihiniñ cian sulavidaci igakilalu agasan hicci nibili ifavici migici uavadi aba abavidi uamali. ¹² Lici Jisasi di kulemili agilan u mu kilebila mu kilebila hidahidan kulan iamigali agilan lusin sibili valavalala sanj cian sulasulan hidavidami. ¹³ Hidahidan sudi sibili akape kulan iamigali limu hihile

agiladi hivi hinevidaci lakuavidami. Kili oliv agiladi amin agiladi miti agadi vibin kulan iamigali himin himin dan agiladi sabi hivi minjamijevidaci migavidaci ukaci lihavidami.

Heloti agan Jisasi di cian hiji agadi igakila ha nibu Jon uacan uamali.

(Matiu 14.1-12 mu Luk 3.19-20 mu Luk 9.7-9)

¹⁴ Kulan iamigali agilan Jisasi salaku vimali agadi iga igan hiji cuvilin cuvilin lamavimali. Lidiñ abavidaci manigali Heloti agan cian hiji agadi igakilamali. Igakiladaci limu hihile agilan niman abavidami. Ha Jon kulan iamigali avili hivi minjamigu minjaikadami agan uavidami. Nibu himali agadi ala ciku hiki iakali uavidami. Haman saja vividividin mu hidili mu hidili agiladi abalamahidi uavidami. ¹⁵ Limu hihile agilan niman abavidami. Ha nibu Elaija uavidami. Limu hihile agilan niman abavidami. Ha nibu Asi di cian igalakalaka aha hisin kulan agilan me uavidami. ¹⁶ Haman abavidaci Heloti igakila niman abamali. Ha Jon di aha viañ abiñ sugivikin ikalakaval agan ciku hiki iakali uamali.

¹⁷⁻¹⁸ Aha Heloti agan isanu Filipi di idunu Helodiasi di miyahuka vica libimali. Lici Jon agan Heloti di abamali. Nama cian vividividin Mosesi libimali agadi lula isana Filipi idunu di vihanañ uamali. Lici Heloti abici kulan limu hihile agilan Jon di miyaliva limin vividividin hivi haka vica u limin sibili ulan hivi lamavimali. ¹⁹ Lihavici Helodiasi agan cian Jon abamali agadi igakila humigan vikili vimali. Vica Jon di ifihimuhimu sanj igakilici silu hadi hinimali. ²⁰ Heloti agan igadaci Jon nibu Asi di cian sikivica libiakiladami. Nibu kulan ukaci silivi pam hinedami. Lici Heloti nusaq ala lidamali. Lidadidan nudi sikivica sibam migiladami. Migiladaci Jon agan cian limu hihile agiladi suladami. Suladaci Heloti agan igakilakilan hiji cuvilin cuvilin lamadami. Hiji cuvilin cuvilin lamadami agadi ala Jon di cian igakilakila sanj hijinaladami.

21-22 Haman saja Helodiasi agan Jon di ifihimuhimu san hibi sukilamali. Sukiladaci Heloti agan mikiñ hadi iaminu nudi hukilamali agasan hiji lamamali. Hijji lama abici nudi salaku hisin kulan agilan simin hadi sihuvavimali. Simin sihuvavici ci lici cian abici uci manigali manigali agilan vehavimali. Manigali limu hihile huban salaku hisin agilan vehavimali. Hihile sagan hali hisin agiladi manigali agilan vehavimali. Hihile kulan hadi hadi Galili fi tibi hisin agilan aveji vehavimali. Ve migudibu simin navimali. Nanañ hinevidaci uaian pabin hen ala Helodiasi Jon di ifihimuhimu san hiji lamamali. Hijji lama nadinu di abici u sihi sicimali. Lici Heloti ninin simin akuata nanañ hinevimali agilan nadi agan sihi sicimali agadi iga hijinalavimali. Lihavici Heloti nadi agadi abamali. Vian nasan hijinalin uamali. Nama acaba san abinan nasan igubalin uamali. **23** Hivi hadi uamali. Acaba acaba san abinan vian nasan igubalin uamali. Fi tibi vian migilahidin agasan abinan aveji nasan limu latiha igubalin uamali.

24 Lici nadi agan fikua ivo iaminu di abamali. Aci san abiliñ igudi uamali. Lici iaminu agan abamali. Jon nibu avili hivi kulan iamigali agiladi minjamigu minjaiakahidi agan uamali. U Heloti di abinan nibu sagan hisin kulemili agadi abici u Jon di sugivikin ikalakam uamali. Ikalaka hali agadi vica upi hudit hudit me hivi lama cave iasan igum uamali. **25** Lici nadi agan ciku likalika ve Heloti di abamali. Nimacin laci sagan hisin kulemili mu abinan u Jon di sugivikin ikalakam uamali. Ikalaka nudi hali agadi vica upi hudit hudit me hivi lama cave iasan igum uamali. **26** Nadi agan Heloti di hamam abici Heloti nibu nadi agadi cian agasan ma hijinalamali. Agadi ala nibu hivi hadi uamali agasan igakilamali. Igakila vian haman liliñ kulan vian abiliñ ve simin navi agilan iadi sibili igavimid uamali. Lihavici vian sikumakililiñ hima uamali. Haman aba

nadi agadi cian ma lulamali. **27-28** Sagan hisin kulemili mu agadi abici limin sibili ulan hivi Jon di lamavici hinimali hen umali. U Jon di sugivikin ikalaka hali agadi vica upi hudit hudit me hivi lama cave nadi agasan igumali. Iguci nadi agan vica iaminu san igumali. **29** Heloti haman lici Jon di kulemili agilan igakila ve Jon di pati agadi vica co mavavimali.

Jisasi agan kulan 5,000 haman agilasan simin igunamali.

(Matiu 14.13-21 mu Luki 9.10-17 mu Jon 6.1-13)

30 Kulan Jisasi libimiña abici akica akica lidin uavimali agilan cian sulasulan hidahidan ciku vehavimali. Ve Jisasi kulan hafala nibilan salaku vihavimali agilasan Jisasi di sulavimali. Kulan iamigali san cian lamalifavimali agilasan aveji sulavimali. **31** Sulavidaci kulan iamigali akape agilan nulidi pabin tibi aveji ma vala uavimali. Lihavidaci Jisasi nudi kulemili agilan kulan hitin hine alusica simin cikin aveji ma navimali. Lihavici Jisasi nudi kulemili agiladi abamali. Huniga vica kulan iamigali nagiladi vala fi tibi kulan apali hen u alusimili uamali. **32** Haman aba nibu nudi kulemili agilan kulan huniga vica hitin kulan apali hen uavimali.

33 Uavidaci kulan iamigali kilebila hadi hadi mu mu hisin agilan iga abavimali. Nibilan pipi hen uu san uavadi uavimali. Haman aba nibilan misen hanila hanilan u sisiva hinevimali. **34** Hinevidaci Jisasi nudi kulemili agilan kulan huniga hivi u sisivavimali. Sisiva Jisasi kulan iamigali akape agiladi igici saban sipsipi iagan apali agilan me hinevimali. Lihavici Jisasi nulisan mavin hadi lamamali. Lama cian akape agiladi nulisan hidili maka lamalifimali. **35** Lamalifidaci hinevidaci u hifilidan limali. Lici Jisasi di kulemili agilan ve Jisasi di abavimali. Ci hifilidan lidi uavimali. Naniñ ulan kilebila apali hivi hinidalu uavimali. **36** Kulan iamigali agiladi abinan ulan kilebila abeba abeba hinevi hen uavim uavimali. Uuñ simin nulisan

nuken lavika lavikanj navim uavimali. ³⁷ Lihavici Jisası nudi kulemili agiladi abamali. Namilanj nuken nulisanj siminj igunkalanj uamali. Lici nudi kulemili agilanj niman abavimali. Acı alan u maci anim kilisi 200 hivi lavika nulisanj igunana sanj abanaq uaku uavimali. ³⁸ Lihavici Jisası nudi kulemili agiladi abacivamali. Naludi maci midinj abaman hini uamali. U iga ve iadi abikalanj uamali. Lici u iga ve Jisası di abavimali. Aludi maci midinj human limu sikuala haman pam hinevi uavimali. Muminaq kulinanj akica sibam hinevi uavimali.

³⁹ Lihavici Jisası abamali. Kulanj iamigali agilanj migudibudibun lisi ukaci agiladi sabi hivi migahinevim uamali. ⁴⁰ Lici kulanj iamigali agilanj migudibudibun hinevidaci lugilavici migun limu hihile 100 haman iakamali. Migun limu hihile 50 haman iakamali. ⁴¹ Lici Jisası maci midinj human limu sikuala agiladidajumuminaq akica agiladidaj vica agaiaku iga iganj Asi di abamali. Nama siminj nagiladi ukaci lamika uamali. Haman aba maci midinj agiladi minja sik sik lica nudi kulemili agilasanj igu abamali. Kulanj iamigali agilasanj igukalanj uamali. Lica muminaq agiladi aveji minja sik sik lica igudaci kulanj iamigali agilasanj iguavimali. ⁴²⁻⁴³ Iguavici navici humiganj nulidi ci lici siminj sika hinevimali agiladi likula cinacina human limu limu sikuala hic limu akica cijen haman hivi hudavimali. Hudavici imilavimali. ⁴⁴ Kulanj siminj navimali agiladi lugilavici u 5,000 iakamali.

*Jisası avili sabi hivi lagudagun umali.
(Matiu 14.22-33 mu Jon 6.16-21)*

⁴⁵ Jisası nudi kulemili agiladi hali uu sanj libisilivasilvanj abamali. Huniga vica idu avili hadi agadi caba limu Betisaida kilebila hen ukalanj uamali. Namilanj hali udalanj viaj kulanj iamigali nagiladi abiliq nulidi hivi uavidaci viaj naludi sivi udanj uamali. Haman abici nudi kulemili agilanj uavimali. ⁴⁶ Uavidaci nibu hine kulanj iamigali agiladi abici uavidaci nibu Asi di aba aba sanj halu iakumali. ⁴⁷ Nudi kulemili agilanj

huniga hivi u idu avili hadi agadi alikanj alikanj uavidaci hifilidaj limali. Lica uaianj sijan sijan kiladaci Jisası hitinj idu avili hadi agadi caba hen hinimali. ⁴⁸ Hine igadaci hifili alikanj hivi hunje hadi agan vemali. Huniga hali lama umali hen vedaci nudi kulemili agilanj huniga agadi luladulanj vikisi vakisi iguavimali. Lihavidaci fi hamidaj aba lidaci Jisası avili sabi hivi nibilanj uavimali hen lagudagun umali. U nulidi livahalidaq aba limali. ⁴⁹ Lidaci nudi kulemili agilanj igavimali. Igavici avili sabi hivi lagudagun vemali. Lici nudi kulemili agilanj iga iganj sudi uacaq ua lida agalavimali. ⁵⁰ Nudi kulemili agilanj sikasikan haman iga haba lidavimali. Lihavici Jisası abamali. Namilanj vidividinj hinkalanj uamali. Lidimilanj uamali. Na viaj nuken ala uamali. ⁵¹ Lica huniga hivi migu nibilanj kulanj uavidaci hunje vemali agan valamali. Lici nudi kulemili agilanj iga i uavimali. ⁵² I uavimali agadi ala hiji ukaci ma vihavimali. Jisası kulanj 5,000 haman agilasanj maci midinj igunamali agasanj aveji ma hiji lamavimali. Nulidi hiji humiganj agilanj ci sijevimali.

Jisası Genesaleti kilebila hisinj kulanj iamigali himinj himinj dan agiladi ukaci lamamali.

(Matiu 14.34-36)

⁵³ Jisası nudi kulemili agilanj kulanj huniga hivi u Genesaleti kilebila agadi mici hen sisivavimali. Sisiva huniga libavimali. ⁵⁴ Libu huniga vala uavimali. Uavidaci kulanj iamigali agilanj iga hiji lamavimali. Na Jisası ala uavimali. ⁵⁵ Lica kulanj limu hihile agilanj u hidahidaj kulanj iamigali Genesaleti fi tibi hen hinevimali agiladi abavimali. Jisası nulidi hivi vemali agasanj abavimali. Abavici kulanj iamigali agilanj kulanj iamigali himinj himinj dan agiladi padim hivi lamadaman havuhavuq Jisası hinimali hen covimali. ⁵⁶ Kilebila suinj suinj hisinj kilebila hadi hadi hisinj abeba abeba hisinj agilanj Jisası nulidi hivi udaci kulanj iamigali himinj himinj dan agiladi migudibudibu fipi hivi covidami. Lidinj kulanj iamigali himinj himinj dan agilanj

Jisasi di hadi kılakıla hutesi agadı fidim hen miňaigaiga saň nudi mavın cian cian abavıdami. Abavıdaci kulań iamigali hımiń hımiń dan agilan Jisasi di hadi kılakıla hutesi agadı fidim hen miňaigaigan ukaci lihavıdami.

7

*Ave iauacagalinalu di cian vidividin
agiladi libiakılakılań Asi di cian vidividin
agadı lulavidami.*

(Matiu 15.1-9)

¹ Falisi hidili agilan kulań Asi di cian vidividin agadı lamalifili hisin kulań limu hihile agilan kulań Jelusalem kilebila agadı vala u Jisasi hinimali hen migudibavımalı. ² Migudibu hinihiniń igavıcı Jisasi di kulemili agilan human ma husimanlı lidiń simiń navımalı. ³ Isıaeli hidili agilan ave iauacan agiladi cian vidividin agiladi vidividin sibam libiakılavidami. Nulidi latihin Falisi hidili agilan aveji ave iauacan agiladi cian vidividin agiladi vidividin sibam libiakılavidami. Libiakılakılań nıbılań human sikivica sibam ma husimanlıca simiń ma navıdamı. ⁴ Nıbılań mutıń sabilim u ve ma avılı simanlı lidiń simiń ma navıdamı. Nulidi ave iauacan agiladi cian vidividin agiladi libiakılavidami. Libiakılakılań hicikaj siji hunanlı hadi haman agiladi aveji sikasikan husavidami. ⁵ Haman saja Falisi hidili agilan u Asi di cian vidividin agadı lamalifili hisin kulań agilan kulań Jisasi di abacivavımalı. Açı saň nadı kulemili agilan aludi ave iauacan agiladi cian vidividin agiladi ma libiakılahidavi uavımalı. Human ma husimanlı lidiń simiń nahidavi uavımalı. ⁶ Lihavıcı Jisasi nulidi abamalı. Namılań mafila mafilan nalusań nuken nıman abahidalan uamalı. Alan kulań ukaci aba abahidalan uamalı. Asi di cian igalakalaka hisin kulań Aisaia agan namılań acaba acaba lihidalan agilasanala manasın hıvi nıman libimalı uamalı. Asi agan nıman abi aba abamalı uamalı. Kulań iamigali agilan sibisan hıvi pam iadi ibi miňaiakahidavi aba abi aba abamalı uamalı. Agadı ala nulidi

hıji humıgań agilar vian kulań ma sibam hinihıdavi aba abi aba abamalı uamalı. ⁷ Lihavıdaci mafila mafilan kavı kavı sihi iakaiakań iadi ibi miňaiakahidavi aba abi aba abamalı uamalı. Lidiń kulań agiladi cian vidividin agiladi sulasulan nıman abahidavi aba abi aba abamalı uamalı. Na Asi di cian suladalı abahidavi aba abi aba abamalı uamalı. ⁸ Haman aba ciku ala abamalı. Namılań Asi di cian vidividin agadı ci valamadılań uamalı. Vala kulań agiladi cian agadı vidividin sibam miňalivahidalań uamalı.

⁹ Namılań livili livili Asi di cian vidividin agadı lulahidalań uamalı. Naludi ave iauacań agiladi cian vidividin agiladi libiakılidan abahidavalı. ¹⁰ Mosesi agan nıman abamalı uamalı. Namılań naludi iamiagagalinalu agiladi liku hıvi hinihiniń nulidi cian agiladi libiakılakılań abahidavalı. Kulań mu iamiaganu di cilu likuci ha namılań nudi ifihimikalań abahidavalı. ¹¹⁻¹² Agadı ala namılań nıman abahidalań uamalı. Kulań mu anim kılısı acaba acaba dan hine iamiaganu san igudan abahidalań uamalı. Vian anim kılısı acaba acaba nagiladi Asi saň sagalı igu igu san ci libimıňacın abahidalań uamalı. Haman saja vian naludi akiliaku nalusań acaba acaba igu igu agan apalı abahidalań uamalı. ¹³ Namılań mu cian hamań agiladi naludi ave iauacagalinalu di hıvi vimadılań agiladi libiakılakılań Asi di cian agadı lulahidalań uamalı.

*Asi igadaci kulań iamigali agilan hugı
dan hinihıdavi agasany abamalı.*

(Matiu 15.10-20)

¹⁴ Jisasi ciku kulań iamigali agiladi abici vehavıcı abamalı. Namılań sikasikan cian iadi nagadi igakila sikivica sibam hıji lamikalanań uamalı. ¹⁵⁻¹⁶ Simiń acaba acaba fikua hine kulań iamigali agiladi humıgań muji migumigu agilan lihavıdaci Asi igadaci nıbılań hugı dan ma hinihıdavi uamalı. Agadı ala acaba acaba kulań

iamigali agiladı hiji humığan hivi hine ivave ivave agilan pam lihavidaci Asi igadaci nibilan hugi dan hinihidavi uamali.*

17 Haman aba kulan iamigali agiladı vala ulen muji ivomali. Ivoci nudı kulemili agilan hive lamalama cian sulamali agadı cian hidili agasan abacivavimali. **18** Abacivavici abamali. Namılañ hiji apali uacañ uamali. Haman saja naludi hiji agilan ma touavehidi uamali. Simin acaba acaba fikua hine kulañ iamigali agiladı humığan muji hivi migumigu agilan lihavidaci Asi igadaci hibun dan ma hinihidavi uamali. **19** Simin agilan kulañ iamigali agiladı hiji humığan hivi ma uhidavi uamali. Nibilan humığan hivi pam uuñ su ular hivi uhidavi uamali. Simin sikasikan nibilan hibun apali saja haman abamali. **20** Haman aba ciku abamali. Acaba acaba kulañ iamigali agiladı hiji humığan hivi hine ivave ivave agilan pam lihavidaci Asi igadaci kulañ iamigali agilan hugi dan hinihidavi uamali. **21** Acaba acaba kulañ iamigali agiladı hiji hivi iakahidavi agilan nibilan niman uamali. Hij sibili sibili agilan uamali. Hivikalı sanj hidahida hiji agan uamali. Acaba acaba makim vivi hiji agan uamali. Kulan mu di ifihimuhimu hiji agan uamali. **22** Kulan mu iamigali libica ciku iamigali mu mu makim vivi hiji agan uamali. Iamigali mu munjan iaku ciku kulañ mu mu makim vivi hiji agan uamali. Kulan limu hihile agiladi acaba acaba agilasan mavin iga iga hiji agan uamali. Lusin sibili sibili vivi hiji pam agan uamali. Sidan cian igu iguñ mafiliñ mafiliñ cian aba aba hiji agan uamali. Hib hadi hivi hidahida hiji agan uamali. Mikuavi lamalama hiji agan uamali. Kulan hihile agiladi abacuvacuva hiji agan uamali. Nudi nuken ibi miñaiakaiaka hiji agan uamali. Uavava hiji agan uamali. **23** Lusin sibili sibili sikasikan haman agilan pam ala kulan iamigali agiladi hiji humığan hivi hinihininj ivavehidavi uamali. Lihavidaci Asi igadaci kulan iamigali agilan hugi dan

hinihidavi uamali.

*Iamigali Fonisia hidili agan Jisasi san hiji vidividinj lamamali.
(Matiu 15.21-28)*

24 Jisasi agan kilebila agadı vala ciku Taili kilebila micı micı hen umali. U ulen muji mu hivi ivo sivila hinidaiñ aba limali agadı ala nibu sivila hinihini agan hima. **25** Haman saja hinidaci iamigali mu nudı nadi sudı sibili dan agan igakilamali. Igakila ve Jisasi di hicı micı hivi migalifilibu muiañ nikuniku libumali. **26** Iamigali agan nibu Giliki cian hisinj. Nibu Fonisia hidili. Nibu Silia fi tibi hisinj. Nibu sudı sibili nudı nadinu di hivi hiniimali agadı lakulaku san Jisasi di abacivamali. **27** Lici Jisasi nusañ hive lamalama cian agadı abamali. Simin agadı aludi ninanadi agilan misen navim uamali. Nulidi simin agiladi vibin injam agilasan ma igunahidalu uamali.

28 Lici iamigali agan hiji niman lamamali. Ninanadi hana Isilaeli hidili agilasan hive lama abi uamali. Injam hana hidili mu mu alusan hive lama abi uamali. Haman hiji lama iaka Jisasi di abamali. Kulan hadi uamali. Injam nibilan padim liku hivi hidahidañ ninanadi agiladi simin suvili suvili agiladi akape nahidavi uamali.

29 Lici Jisasi iamigali agadı abamali. Nama hiji vidividinj dan hine haman abanan saja ciku uka uamali. Sudı sibili agan nadı nadi agadı ci vali uamali. **30** Lici iamigali agan ciku u nudı ular hivi ivomali. Ivo igici sudı sibili agan nudı nadi agadı vala uci padim hivi ani hiniimali.

Jisasi kulan mu hiji uavava selivinj sikivica ma cian libadami agadı ukaci lamamali.

31 Jisasi Taili kilebila micı micı hen hine Taili kilebila agadı livahala u Saidon kilebila hen iakumali. Iaku Saidon kilebila agadı vala sikan Dekapolis fi tibi hen umali. U sikan Galili idu avili hadi caba hen iakumali. **32** Iakuci kulan mu hiji uavava selivinj sikivica ma cian libadami agadı Jisasi di micı cavevimali. Cave kulan agadı sabi hivi human lamici ukaci lili san

* **7:15-16** 7.15-16 Kulan hiji hutesi hutesi dan limu hihile agilan niman abahidavi. Cian limu hihile niman agilan aveji Asi di manasij hadi hivi hinihidavi uahidavi. Jisasi niman abamali uahidavi. Kulan iamigali hiji dan lici cian nagadi sikivica sibam igakilavim aba abamali uahidavi. **7:20** 7.20 Mt 15.18, Mk 7.23 **7:31** 7.31 Mt 15.29-31 **7:32** 7.32 Mt 9.32, Lu 11.14

Jisasi di mavin cian cian hivi abavimali. ³³ Abavici Jisasi kulan agadi vica hitin hivi umali. U human cijin akica agiladi kulan agadi hiji limu limu hivi lamici ivovimali. Lamici ivovici human cijin agiladi ciku vica cibin lama ciku kulan agadi selivin hen lamamali. ³⁴ Lama Asi di kilebila hen agaiaku igamali. Igadaci ilikin midamidan limali. Lici alu sibili pam havalamali. Alu sibili havala kulan agadi Alam cian hivi abamali. Efata uamali. Efata hana aludi cian sibam hivi niman abamali. Hijri nama lavilika uamali. Lavila touaveka uamali. ³⁵ Lici kulan agadi hiji agan pihila vemali. Lici selivin aveji ukaci lici cian libimali. ³⁶ Lici Jisasi kulan iamigali agiladi nibu kulan agadi ukaci lamamali agasan kulan mu di sulasula sanj abamigilamali. Abamigilamali agadi ala kulan iamigali agilan nud i cian agadi sulasula sanj vidividin sibam lihavimali. ³⁷ Lidin kulan iamigali limu hihile agilasan sulavidaci kulan iamigali limu hihile agilan igakilakilar niman abavimali. I uavimali. Ha nibu salaku ukaci sibam vi uavimali. Lidaci kulan hiji uavava agilan cian igakilavi uavimali. Kulan cian ma libulibu agilan cian libavi uavimali.

8

Jisasi kulan 4,000 haman agilasan simin igunamali.

(Matiu 15.32-39)

¹ Kulan iamigali Jisasi hinimali hen ve migudibavimali. Migudibu kavi humigan hinevimali. Lihavici Jisasi nud i kulemili agiladi abici vehavici abamali. ² Vian kulan iamigali nagilasan mavin hadi lamadin uamali. Nibilan anilun vehaval saja simin apali sibam hinevadi uamali. ³ Kavi humigan hinevidaci viaj nulidi ulen uu sanj abili uavidaci nulidi lamigan siki siki lidaci migumigan humigan san men himatidi uamali. Hihile hibi ukaman vehaval uamali. ⁴ Lici nud i kulemili agilan abavimali. Nanij ular kilebila apali hivi hinidalu uavimali. Ala maci midin

aben hisin vica kulan iamigali nagilasan igunidilu uavimali. ⁵ Haman abavici Jisasi nulidi abacivamali. Naludi maci midin agilan abaman hinevi uamali. Lici nud i kulemili agilan abavimali. Human limu sikuala human limu akica cijin haman hinevi uavimali.

⁶ Lihavici Jisasi kulan iamigali agiladi abici fi hivi migahinevimali. Migahinevidaci Jisasi maci midin human limu sikuala human limu akica cijin haman agiladi vica Asi di ukaci uamali. Asi di ukaci ua maci midin agiladi miya siki siki lica kulan iamigali agilasan labila labila san nud i kulemili agilasan igumali. Iguci kulan iamigali agilasan labilavimali. ⁷ Muminan cikin cikin aveji Jisasi san iguavici Jisasi Asi di abamali. Nama muminan agiladi ukaci lamika uamali. Asi di aba nud i kulemili agilasan iguci kulan iamigali agilasan labilavimali. ⁸ Labilavici navici humigan ci lici simin sika sika valavimali agiladi cinacina hadi hadi human limu sikuala human limu akica cijin haman hivi hudavimali. ⁹ Kulan agiladi lugilavici u 4,000 haman iakamali. Lici Jisasi abici nulidi hivi ciku uavimali. ¹⁰ Uavidaci Jisasi nud i kulemili agilan kulan aveji huniga hivi migu Dalimanuta fi tibi hen uavimali.

Jisasi agan siki mu abalamici igidilu aba nud i abavimali.
(Matiu 16.1-4)

¹¹ Falisi hidili agilan ve hidili maka Jisasi di abavimali. Aba abaj nud i lasibalilu aba niman abavimali. Nama alusan abaman ba siki mu agadi abalaminan iga alan niman abidilu uavimali. Ami ala aba abidilu uavimali. Nibu Asi di salaku vihidi aba abidilu uavimali. ¹² Lihavici Jisasi siki hihile ahaci ahaci abalamadami saja nud i hiji humigan hivi alu sibili havalamali. Alu sibili havala abamali. Aci sanj kulan iamigali nimaci nen hinihidavi agilan siki agan iakadaci iga iga sanj pam lihidavi uamali. Agadi ala naludi ami abadin uamali. Acaba siki ma sibam igavidi uamali. ¹³ Haman aba ciku nud i kulemili agilan kulan huniga hivi miguavimali. Migu nulidi

vala uavimali. U idu avili hadi caba limu hen ivovimali.

Maci hukila hukila hisin isi uavidami agasan hive lama abamali.

(Matiu 16.5-12)

¹⁴ Nudi kulemili agilan uava iaku maci midin akape ma vica vehavimali. Maci midin pabin sibam agan huniga hivi hinimali. ¹⁵ Lihavici Jisasi nulidi hive lama abamali. Namilan Heloti di maci hukila hukila hisin isi aba abahidavi agilasan sikivica sibam migilikalan uamali. Falisi hidili agiladi maci hukila hukila hisin isi aba abahidavi agilasan aveji sikivica sibam migilikalan uamali.* ¹⁶ Lici nudi kulemili agilan nibilan nuken nuken niman abavimali. Cian haman abi hana alaŋ maci midin apali agasan uacan abi uavimali. ¹⁷ Lihavici Jisasi nibilan cian libavimali agadi ci igamali. Iga nulidi abamali. Namilan maci midin nana hisin apali agasan hiji cuvilin cuvilin lamimilan uamali. Naludi hiji agilan sikivica sibam touaveci igakilikalan uamali. Naludi hiji humigan agilan ci sijevi uamali. ¹⁸ Namilan lamigan dan agadi ala acaba acaba ma igilan uacan uamali. Namilan hiji dan agadi ala cian ma uacan igakilikalan uamali. Namilan hiji ci valalan uacan uamali. ¹⁹ Vian maci midin human limu sikuala haman agiladi miŋa siki siki liliŋ kulan 5,000 haman agilan navalı uamali. Navici ci lici simin sika sika hinevali agiladi cinacina abaman agiladi hivi hudahalan uamali. Lici nudi kulemili agilan abavimali. Human limu limu sikuala hicin limu akica cijin haman agiladi hivi hudakilu uavimali. ²⁰ Haman abavici ciku abamali. Mu vian maci midin human limu sikuala human limu akica cijin haman agiladi miŋa siki siki liliŋ kulan 4,000 haman agilan navalı uamali. Navici ci lici simin sika sika hinevali agiladi cinacina hadi hadi abaman agiladi hivi hudahalan uamali. Lici abavimali. Human limu sikuala human limu akica cijin haman agiladi hivi hudakilu uavimali.

* 8:15 8.15 Lu 12.1 * 8:15 8.15 Mafiliŋ mafiliŋ cian agan nibu maci hukila hukila hisin isi uavidami agan me. 8:17
8.17 Mk 6.52 8:18 8.18 Jer 5.21, Ese 12.2, Mk 4.12, HJL 28.26-27 8:28 8.28 Mk 6.14-15, Lu 9.7-9 8:29 8.29 Mt 16.16, Mk 9.9, Jo 6.68-69, 11.27

²¹ Lihavici abamali. Namilan sikivica sibam igakilikalan uamali.

Jisasi kulan lamigan sibili mu Betisaida kilebila hen ukaci lamamali.

²² Jisasi nudi kulemili agilan kulan Betisaida kilebila u iakuavimali. Iakuavici kulan lamigan sibili agadi cave Jisasi san mavin cian cian iguavimali. Kulan agadi sabi hivi human lamici ukaci lili san mavin cian cian iguavimali. ²³ Lihavici Jisasi kulan agadi human miŋaliva kilebila agadi lua fikua hen cevomali. Cevo kulan agadi lamigan hivi cibin lamici migumali. Cibin lama human kulan agadi sabi hivi lama abamali. Nama acaba acaba iganaŋ uaku uamali. ²⁴ Lici kulan agan abamali. Kulan agiladi igin agadi ala uamali. Kili me uavi vehavi uamali. ²⁵ Lici Jisasi ciku kulan agadi lamigan hivi ciku ala human lamamali. Lici kulan agan vidividin igaſulamali. Igasula igici lamigan nudi agan sikan ukaci limali. Lici kulan agan sikivica igaſulamali. ²⁶ Lici Jisasi abici nudi ular hivi umali. Udaci abamali. U kilebila hivi hidiminan uamali.

Namilan iadi iga igan ani aba abahidalaŋ uamali.

(Matiu 16.13-20 mu Luk 9.18-21)

²⁷ Jisasi nudi kulemili agilan kulan kilebila cikin cikin hen uu san uavimali. Kilebila cikin cikin agilan Sisaliafilipai kilebila agadi micin hen hinevimali. Hen uun Jisasi nudi kulemili agiladi hibi cina abacivamali. Kulan iamigali agilan iadi ani aba abahidavi uamali. ²⁸ Lici nudi kulemili agilan abavimali. Hihile nadim man abahidavi uavimali. Nibu Jon kulan iamigali avili hivi miŋamigu miŋaiakaiaka hisin kulan agan aba abahidavi uavimali. Limu hihile niman abahidavi uavimali. Ha nibu Elaija aba abahidavi uavimali. Limu hihile niman abahidavi uavimali. Ha nibu Asi di cian igalakalaka hisin kulan mu aha hisin agan aba abahidavi uavimali. ²⁹ Lihavici Jisasi nulidi abamali. Ale namilan nuken iadi ani aba abahidalaŋ uamali. Lici Pita abamali. Asi agan nadir ala libimiŋa kulan iamigali

agiladı akiliakuiaku sañ abici vemadinan uamali. ³⁰ Pita haman abici Jisasi ciku nudi kulemili agiladı kulaŋ mu dı aba aba sañ abamigilamali.

Kulaŋ dı Ninan̄ himu ciku hiki iakibali uamali.

(Matiu 16.21-28 mu Lukı 9.22-27)

³¹ Jisasi nibu hidili maka nudi kulemili agiladı lamalifi abamali. Ası abici Kulaŋ di Ninaŋ agan̄ avıŋ avıŋ hadi igibali uamali. Isilaeli hidili agiladı kulaŋ hadi hadi agilan̄ uamali. Ası sañ sagali igu igu hisin̄ agiladı manigali agilan̄ uamali. Ası dı cian̄ vidividin̄ agadi lamalifilifi hisin̄ kulaŋ agilan̄ uamali. Nıbilan̄ nudi kuligalibalihavi uamali. Kuligala abavici nudi ifihimibalihavi uamali. Lihavici aniluŋ me hivi ciku hiki iakibali uamali. ³² Nibu himu ciku hiki iakibali agasaŋ aba usi lamici Pita nudi vica hitiŋ nikun̄ hivi comali. Vica co Jisasi dı abacabilamali. ³³ Lici Jisasi limu cimila nudi kulemili agiladı iga igan̄ Pita dı abacabilamali. Abacabila abamali. Satan nama iadi vala uka uamali. Nama Ası dı hiji agadi ma libiakilinaŋ uamali. Nama kulaŋ dı hiji libiakilinaŋ uamali.

³⁴ Haman aba kulaŋ iamigali agiladıdan̄ nudi kulemili agiladıdan̄ abici nudi mici vehavimali. Vehavici abamali. Kulaŋ mu agan̄ vian̄ kulaŋ hididaŋ aba nudi hiji humigaŋ agadi ibiŋ agadi vala iadi liku hivi laci hiniŋ uamali. Hinihiniŋ vikili havuhavuŋ vian̄ kulaŋ hidam uamali. ³⁵ Kulaŋ mu nudi nuken hadihibi hiki pam hinihini sañ lici uamali. Ha nudi amiŋ agan̄ ukaci haman laci haman laci ma hinibali uamali. Agadi ala kulaŋ mu iasadan̄ iadi cian̄ agasadan̄ hiji lamadamaŋ nudi hadihibi agadi vana sibili lı̄m aba abici uamali. Ha nudi amiŋ agan̄ ukaci haman laci haman laci hinibali uamali. ³⁶ Kulaŋ mu fi nen hinihiniŋ acaba acaba agiladı vibali uamali. Agadi ala acaba acaba agilan̄ nudi amiŋ agadi ma akiliakubalihavi uamali. ³⁷ Anım kılısi acaba acaba agilan̄ nudi amiŋ agadi akiliakuavici ukaci haman laci haman laci ma hinibali uamali. ³⁸ Kuları

iamigali nimaciŋ nen Ası dı kuligalagalı lusiŋ sibili mu mu vihidavi uamali. Haman lihavidaci kulaŋ mu iadi ibi agadıdaŋ iadi cian̄ agadıdaŋ lamalifidifin̄ aba aba sañ sikumakilići ha uamali. Mufi Kulaŋ dı Ninaŋ agan̄ ve kulaŋ agadi ibi minjaiakaiakaj̄ aba aba sañ aveji sikumakila Iaganu dı ma abibali uamali. Nıbu nudi Iaganu dı abılı hadi vidividin̄ daŋ vedı uamali. Ası dı cian̄ hali hisin̄ agilan̄ kulaŋ vedı uamali.

9

¹ Naludi amiŋ abadin uamali. Kulaŋ iamigali hihile naniŋ lagulama hinevadi nagilan̄ ma himiman̄ lidin̄ igavidaci uamali. Ası agan̄ nudi vidividin̄ hivi nudi kulaŋ iamigali agiladı akilići nudi liku hivi hinevidi uamali.

Jisasi dı hadihibi agan̄ mu hidili sibam iakamali.

(Matiu 17.1-13 mu Lukı 9.28-36)

² Uaiaŋ limu akica limu akica uci Jisasi agan̄ nudi kulemili akica pam agiladı vica halu huva huva sibam hen iakuavimali. Nudi kulemili agiladı ibi nıman. Mu Pita. Mu Jemisi. Mu Jon. Nulidi vica iaku nıbilan̄ hitiŋ hinevimali. Hine igavidaci Jisasi dı hadihibi agan̄ mu hidili sibam iakamali. ³ Hadi kılakıla hutesi hutesi nudi sikasikan haman unı mila me iakovimali. Iaka mila sibam hinevimali. Kulaŋ mu nudi hadi kılakıla agadi sikivica husici ala hadi kılakıla agan̄ mila haman ma hiniyi.

⁴ Lihavici nudi kulemili agilan̄ igavidaci Elaija kulaŋ Mosesi kulaŋ iaka nıbu kulaŋ cian̄ sulavimali. ⁵⁻⁶ Lihavici nudi kulemili agilan̄ iga lidavimali. Lida acı udılı ua Pita iaka Jisasi dı nıman abamali. Iavan̄ uamali. Alan̄ nen hinimüli ukaci li uamali. Alan̄ cavaŋ uları akica pam mavidilu uamali. Mu nasan̄ mavidilu uamali. Mu Mosesi sañ mavidilu uamali. Mu Elaija sañ mavidilu uamali. ⁷ Lici hamu agan̄ migä nulidi sikasikan hafilamamali. Lici Ası agan̄ hamu alıkaŋ alıkaŋ hen hinihiniŋ nıman abamali. Ninaŋ hanan̄ iadi nuken uamali. Vian̄ nusarı mavın hadi hinihidin uamali.

Namilañ nudi cian agadı igakılıkalan uamali. ⁸ Lici nudi kulemili agilañ igau igave igavici kulañ mu ma hinimali. Jisasi pam nibilañ kulañ hinimali.

⁹ Lici halu fi agadı vala miguavımalı. Migumıguñ nudi kulemili agiladı abamigilamı. Acaba acaba igalañ agiladı kulañ mu di abımlañ sibam uamali. Hine u sikan Kulañ di Ninañ agan himu ciku hiki iakıbalı hen ala abikalañ uamali. ¹⁰ Lici cian nudi minjalıva nibilañ nuken nuken cian abaigakılavımalı. Lidiñ abavımalı. Cian himu ciku hiki iakaiaaka hana abaman cian agadı abi uavımalı. ¹¹ Haman aba Jisasi di abacivavımalı. Aci sañ Asi di cian vidividin agadı lamalifilifi hisin kulañ agilañ nıman abahıdavi uavımalı. Asi abıcı Elaija hali vedı aba abahıdavi uavımalı. ¹² Lihavici Jisasi nulidı abamali. Ha amiñ ala abahıdavi uamali. Elaija hali ve acaba acaba sikasikan agiladı hikilibali uamali. Cian nıbu Asi di manasın hadi hıvı hinihidi uamali. Ale cian mu aveji Asi di manasın hadi hıvı hinihidi agan nıbu nıman abamali uamali. Kulañ di Ninañ agan avıñ avıñ hadi igadaci kulañ iamigali nudi sibili igibalıhavi aba abamali uamali. ¹³ Agadı ala vıan naludi ci abin uamali. Elaija ci veli uamali. Veci kulañ iamigali agilañ nulidı hıjı nuken agadı libiakılakılañ nudi sibili lamavalı uamali. Ha nıbu cian Asi di manasın hadi hıvı hinihidi haman ala iakalı uamali.

Jisasi agan sudı sibili kulemili mu di hıvı hinedami agadı lakumali.

(Matiu 17.14-21 mu Lukı 9.37-43)

¹⁴ Jisasi nudi kulemili akica pam agilañ kulañ nudi kulemili limu hıhile agilañ hinevımalı hen uavımalı. U igavici kulañ iamigali akape agilañ nudi kulemili agiladı hanıla huda hinevımalı. Hinihiniñ Asi di cian vidividin agadı lamalifilifi hisin kulañ agilañ nudi kulemili agilañ kulañ cian sagan libavımalı. ¹⁵ Lidiñ hinevidaci Jisasi nudi kulemili akica pam agilañ kulañ ve havımalı. Vehavici kulañ iamigali agilañ iga i uavımalı. Lidiñ Jisasi di mici uuñ abavımalı. Uaiañ hadi uavımalı. ¹⁶ Lihavici

Jisasi kulañ iamigali agiladı abacivamali. Namilañ nibilañ kulañ acı sañ cian sagan libilañ uamali. ¹⁷ Lici kulañ mu nulidı agan iaka abamali. Iavañ uamali. İadi nınan mu sudi sibili sibısañ mumimumi dañ agadı nadı mici caven uamali. ¹⁸ Akape tıbi nudi vidividin sibam minjalıvahidi uamali. Lidiñ ninañ agadı ifi uavava lidaci fi hıvı migahidi uamali. Lidaci sibu hajalı hajalı iakahidi uamali. Lidıñ lani hıgimigilahidi uamali. Hadihibi nudi aveji sikasikan tıñatiñan lıhidi uamali. Haman saja nadı kulemili agiladı sudi sibili agadı lakulaku sañ abaiemin agadı ala uamali. Nıbilan haman agadı vivi hima uamali.

¹⁹ Lici Jisasi cian nudi igakıla kulañ iamigali agiladı abamali. Vıan akape tıbi namilañ kulañ hinihidi uamali. Hinihiniñ naludi vıkili agiladı havıhidi uamali. Agadı ala namilañ hıjı vidividin ma lamahıdalañ uamali. Haman aba ciku abamali. Ninañ agadı iadi mici cavekalañ uamali. ²⁰ Lici ninañ agadı nudi mici cavevımalı. Lihavici sudi sibili agan Jisasi di iga ninañ agadı ifinikilici fi hıvı migamali. Mıga limu cimila limu cimiladaci sibu hajalı hajalı migamali.

²¹ Lici Jisasi ninañ agadı iaganu di abacivamali. Abedikuñ hidili maka haman lıhidi uamali. Lici iaganu abamali. Husı suıñ cıkıñ hınidaci iakamali uamali. ²² Akape tıbi sudi sibili agan ninañ agadı ifihimidañ aba nıman lıhidi uamali. Mu avıñ hıvı ifinikilici miguhidi uamali. Mu avılı hıvı ifinikilici miguhidi uamali. Nama ukaci sudi sibili ninañ agadı hıvı hıni agadı lakuvanañ lici alusañ mavın hadi lamika uamali. Mavin lama aludi akiliakuka uamali. ²³ Lici Jisasi kulañ agadı abamali. Aci sañ nama iadi haman abanıñ uamali. Nama aveji hıjı vidividin dan hıne ha salaku haman agadı ukaci vidinanı uamali. ²⁴ Lici ninañ agadı iaganu agan iaka alu sibili havala abamali. Vıan hıjı vidividin dan agadı ala uamali. İadi hıjı vidividin agan tıbi mıgi uamali. Nama iadi akiliakuka uamali. ²⁵ Lici Jisasi igici kulañ iamigali agilañ hanıla hanıla nulidı

hivi vehavimali. Lihavici Jisasi haman iga sudi sibili agadi abacabilamali. Abacabila abamali. Nama sibisan mumimumi sudi sibili uamali. Hiji uavava sudi sibili uamali. Vian nad ividividin abadin uamali. Nama ninan agadi vala uka uamali. Vala u ciku nudi hivi veminan uamali. **26** Lici sudi sibiliagan agala ninan agadi ifinikilici miga lidavalabalaj hinimali. Hinidaci ninan agadi vala umali. Vala uci ninan agan pati himu me hinimali. Lici kulan iamigali agilan iga abavimali. Ninan agan sikan ci himi uavimali. **27** Lihavici Jisasi ninan agadi human miyaliva miyaiakamali. Miyalikici lagulamamali.

28 Lici Jisasi ulan mu hivi ivomali. Ivo nudi kulemili agilan kulan hitin hinevimali. Hine nudi kulemili agilan nudi abacivavimali. Alan aci lici sudi sibili agadi alan lakulaku hima uavimali. **29** Lihavici Jisasi abamali. Sudi sibili haman agiladi lakulaku san nibu Asi di aba aba pam uamali.

Kulan di Ninañ himu ciku hiki iakibali agasan ciku tibi abamali.

(Matiu 17.22-23 mu Luk 9.43-45)

30-31 Jisasi nudi kulemili agilan kulan kilebila agadi vala Galili fi tibi hen u hidavimali. Hen hidahidan nudi kulemili agilasañ nibu himu ciku hiki iakibali agadi cian agadi sulamali. Haman saja nibilan hen hidavimali agadi cian hiji agadi kulan mu igakilakila san valamali. Lidin cian sulasulañ abamali. Kulan mu agan Kulan di Ninañ agadi ilasicca vica co kulan sibili agiladi human hivi lamici ifihimibalihavi uamali. Ifihimavici anilun me hivi ciku hiki iakibali uamali. **32** Lici nudi kulemili agilan cian hidili nibu abamali agadi sikivica ma igakilavimali. Agadi ala cian hidili agasan abacivaciva san lidavimali.

Ani nibu ibi dan hinibali uavimali.

(Matiu 18.1-5 mu Luk 9.46-48)

33-35 Jisasi nudi kulemili human limu limu sikuala hicci limu akica cijen agilan kulan Kapelineam kilebila hen uavimali. Uuñ nudi kulemili agilan hibi cina nibilan

nuken nuken hibin cian hibin cian niman abavimali. Vian ibi dan nama hima uavimali. Vian ibi dan nama hima uavimali. Haman lidin u ulan mu hivi ivovimali. Ivo Jisasi nudi kulemili agiladi abacivamali. Namilan hibi cina aci cian sulasulañ velan uamali. Lici nudi kulemili agilan cian vala kavi hinevimali. Cian vala kavi hinevidaci Jisasi migahine nulidi abici nudi micci vehavimali. Vehavici abamali. Aneba nibu hali hisin hiniba ha uamali. Nibu sijan sibam hinim uamali. Hinihinin kulan iamigali sikasikan agiladi salaku hisin kulemili me hinim uamali. Hinihinin nulidi salaku agiladi vim uamali. **36** Haman aba Jisasi ninan cikin mu vica nudi kulemili agiladi alikan hivi lamamali. Lama ninan agadi miyaliva hinihinin nudi kulemili agiladi abamali. **37** Kulan mu iasan hiji lamadaman ninan cikin niman agilasan hijinalahidi agan iasan aveji hijinalahidi uamali. Kulan mu iasan hijinalahidi agan iasan pam ma hijinalahidi uamali. Ha nibu iadi Iavan iadi abici vemadin agasan aveji hijinalahidi uamali.

Kulan aludi ma nagili lamahidavi hanan nibilan aludi mukilan uamali.

(Luk 9.49-50)

38 Jon agan Jisasi di abamali. Iavan uamali. Kulan mu agan sudi sibili agiladi nad ibi hivi lakudaci igakilu uamali. Nibu alan kulan ma hidahidi uamali. Haman saja nibu salaku haman agadi vivi san alan abamigilakilu uamali. **39-40** Lici Jisasi abamali. Kulan mu aludi nagili ma lamahidi hanan nibu aludi mukilan uamali. Haman saja namilan nudi abamigilimilan uamali. Kulan mu iadi ibi hivi salaku haman agadi vivi agan nibu iadi likalika cilu ma likudi uamali. **41** Kulan mu naludi iga hiji niman lamidi uamali. Ha nibilan Jisasi Kilaisi di kulemili aba abidi uamali. Haman saja vian nulidi akiliakudañ aba abidi uamali. Haman aba nalusañ hicikan avili dan agadi igudi uamali. Haman lici kulan hicikan avili dan igudi agasan Asi agan acaba acaba ukaci ukaci agiladi nusaj igubali

uamali. Vian naludi amin abadin uamali. Acaba acaba ukaci ukaci Asi nusañ igubali agilan ma sibili libalihavi uamali.

Jisasi kulañ iamigali lusin sibili sibili vi havidami agasan abamali.

(Matiu 18.6-9 mu Lukî 17.1-2)

⁴² Jisasi cian mu niman abamali. Kulañ mu agan ve hiji humigan aiañ vavile vavile sañ acaba acaba lici kulañ mu iasan hiji vidividin cikin dan hinihidavi agan iga lusin sibili vici ha uamali. Kulañ limu hihile agilan liba mugi hadi vica kulañ agadi sugivikin hivi haka havalavici avili hadi hivi migu nahimim uamali. Nahimici ha nibu ukaci uamali. Lusin haman agan cikuciku ma iakidi uamali. ⁴³⁻⁴⁴ Nadi human limu agan lici nama lusin sibili vica ha uamali. Nadi human agadi ikalaka havalika uamali. Nama haman linañ ha ukaci uamali. Nadi human limu pam hinidaci nama ukaci haman laci haman laci hinibalinan uamali. Nama human limu limu dan hinidanañ Asi agan nadî aviñ ma himihidi hen havalici migubalinan uamali.* ⁴⁵⁻⁴⁶ Nadi hicî limu agan lici nama lusin sibili vica ha uamali. Nadi hicî agadi ikalaka havalika uamali. Nama haman linañ ha ukaci uamali. Nadi hicî limu pam hinidaci nama ukaci haman laci haman laci hinibalinan uamali. Nama hicî limu limu dan hinidanañ Asi agan nadî aviñ hivi havalici migubalinan uamali.* ⁴⁷ Nadi lamigan agan lici nama lusin sibili vica ha uamali. Nadi lamigan agadi minyatiku havalika uamali. Nama haman linañ ha ukaci uamali. Nadi lamigan limu pam hinidaci Asi nadî vici nudî liku hivi hinibalinan uamali. Nama lamigan limu limu dan hinidanañ Asi agan nadî aviñ hivi havalici migubalinan uamali. ⁴⁸ Fipi hen huki agilan kulañ agiladi hadihibi agiladi

9:43-44 9.43-44 Mt 5.30

* **9:43-44** 9.43-44 Kulañ hiji hutesi hutesi dan limu hihile agilan niman abahidavi. Cian limu hihile agilan aveji Asi di manasij hadi hivi hinihidavi uahidavi. Jisasi niman abamali uahidavi. Fipi hen huki agilan kulañ agiladi hadihibi agiladi nahidavi aba abamali uahidavi. Huki agilan haman lihidavi agadi pabin tibi aveji ma valavidi aba abamali uahidavi.

* **9:45-46** 9.45-46 Kulañ hiji hutesi hutesi dan limu hihile agilan niman abahidavi. Cian limu hihile agilan aveji Asi di manasij hadi hivi hinihidavi uahidavi. Jisasi niman abamali uahidavi. Fipi hen huki agilan kulañ agiladi hadihibi agiladi nahidavi aba abamali uahidavi. Huki agilan haman lihidavi agadi pabin tibi aveji ma valavidi aba abamali uahidavi. Aviñ aveji kulañ agiladi kilidi agan pabin tibi aveji ma valavidi aba abamali uahidavi.

9:48 9.48 Ais 66.24   **9:49** 9.49 Ese 43.24   **9:50** 9.50 Mt 5.13, Lu 14.34-35, Ef 4.29, Kl 4.6, Ib 12.14

nahidavi uamali. Huki agilan haman lihidavi agadi pabin tibi aveji ma valavidi uamali. Aviñ aveji kulañ agiladi kilidi agan pabin tibi aveji ma valavidi uamali.

⁴⁹ Haman aba hive lamalama cian muniman abamali. Acaba acaba agiladi Asi san sagali igu igu san lulim dan lama kilahidavi uamali. Lihavidaci Asi agan nulidi igadaci nibilan ukaci hinihidavi uamali. Asi lidaci vikili agilan kulañ iamigali agiladi hivi iakaiakar nulidi aviñ me kilavidi uamali. Kilavidaci iga igan hiji ukaci vihavidi uamali. Vikili agilan nibilan lulim me uamali. Lulim agan lici acaba acaba agilan ukaci hinihidavi uamali. Vikili agilan aveji kulañ iamigali agiladi lihavici ukaci hinihidavi uamali.

⁵⁰ Haman aba abamali. Lulim nibu ukaci uamali. Agadi ala uamali. Lulim agadi sidañ agan apali lici ha nibu sibili pam lidi uamali. Lulim agan lici sihim sanan kiliñ agilan ukaci hinihidavi uamali. Haman laci ala uamali. Namilañ lulim ukaci me hinikalaj uamali. Hinihiniñ salaku ukaci agiladi lidalan ukaci iakavidaci namilañ naludi isaima agilan kulañ humigan simi dan hinibalilan uamali.

10

Jisasi agan kulañ mu idunu di valavi agasan abamali.

(Matiu 19.1-12 mu Lukî 16.18)

¹ Jisasi kilebila agadi vala Judia fi tibi u hidahidaj Jolidan avili limu hen ivomali. Ivo hinidaci kulañ iamigali agilan ve nudî mici hivi migudibavimali. Lihavici cian lamalifidami haman laci ala nulisañ Asi di cian agadi lamalifimali.

² Lici Falisi hidili agilan Jisasi di ilasibalilu aba nudî mici vehavimali. Ve Jisasi di abacivavimali. Kulañ mu aludi cian

vidividin agadi libiakila nudı iamigali agadi ukaci vala lakuvi uaku hima uavimali. ³ Lihavici Jisasi nulidi abacivamali. Mosesi nalusaŋ acı cian vidividin agadi igumali uamali. ⁴ Lici abavimali. Mosesi aludi niman abamali uavimali. Kulan mu idunu di vala lakudan aba nibu manasin libu iamigali agasan igum aba abamali uavimali. Igu iamigali agadi ukaci vala lakudi aba abamali uavimali. ⁵ Lihavici Jisasi nulidi abamali. Islaeli hidili naludi hiji humigan agilan ci sijevimali uamali. Haman saja Mosesi cian vidividin haman agadi libu igumali uamali. ⁶ Aha sibam Asiagan hidili maka acaba acaba agiladi lamamali agasan nudı manasin hadi agan niman abamali uamali. Kulan dan iamigali dan lamamali aba abamali uamali. ⁷⁻⁸ Haman saja kulan agilan iamiagagalini agiladi valabalan iamigali libidibin nulidi iduhalinilu agilan kulan hadihibi pabin me hinihidavi aba abamali uamali. Haman aba abamali. Haman saja nibilan akica me ma hinihidavi uamali. Nibilan hadihibi pabin me hinihidavi uamali. ⁹ Haman saja Asiagan lici hadihibi pabin me hinihidavi agiladi kulan mu miñalatihimidi uamali.

¹⁰ Haman aba ciku nudı kulemili agilan kulan ulen muji ivovimali. Ivo nudı kulemili agilan nudı cian agasan ciku abacivavimali. ¹¹ Lihavici Jisasi nulidi abamali. Kulan mu nudı iamigali livili agadi vala iamigali mu vivi uamali. Vici Asi igici nibu idunu livili agadi vala u idunu hivi agan kulan hinivi saja nibu hugi dan hinivi uamali. Kulan iamigali mu mu makim vihidavi me vica hinivi uamali. Haman lica nibu nudı idunu livili agadi sibili lamavi uamali. ¹² Iamigali aveji haman laci ala uamali. Nibu nudı munjanu livili agadi vala kulan mu iakuci Asi igici nibu hugi dan hinivi uamali. Munjanu hivi agan kulan hinivi saja nibu hugi dan hinivi uamali. Iamigali kulan mu mu makim vihidavi me vica hinivi uamali.

Jisasi agan ninanadi agiladi valavici nudı

10:4 10.4 Lo 24.1-4, Mt 5.31   **10:6** 10.6 HM 1.27, 5.1-2
Mt 5.32, 1 Ko 7.10-11   **10:14** 10.14 1 Ko 14.20, 1 Pi 2.2
24.14, Je 5.4

mici veve san abamali.

(Matiu 19.13-15 mu Lukı 18.15-17)

¹³ Kulan iamigali agilan ninanadi cikin cikin agiladi Jisasi di mici cavevimali. Nulidi sabi hivi human lama Asi di abici Asi nulidi ukaci lamibali aba cavevimali. Cavevidaci nudı kulemili agilan iga kulan iamigali agiladi abacabilavimali. ¹⁴ Lihavici Jisasi haman iga humigan vikili vimali. Vica nudı kulemili agiladi abamali. Namilan valilan ninanadi cikin cikin agilan iadi mici vehavim uamali. Nulidi abamigilimilan uamali. Asi kulan iamigali ninanadi cikin cikin me hinhinin manigali di liku hivi hinihidavi agiladi akilidi uamali. Akilici nudı liku hivi hinevidi uamali. ¹⁵ Vian naludi amin abadin uamali. Kulan iamigali ninanadi cikin cikin me manigali di liku hivi ma hinihidavi agilan uamali. Nibilan Asi nulidi akilici nudı liku hivi hinhini sanma hijinalibalihavi uamali. Haman saja kulan iamigali ninanadi cikin cikin me ma hinihidavi agilan uamali. Asi di liku hivi ma hinibalihavi uamali. ¹⁶ Haman aba ninanadi cikin cikin agiladi miñaliva nulidi sabi hivi human lamadamañ Asi nulidi ukaci lamalama sanj Asi di abamali.

Kulan mu acaba acaba akape dan agan Jisasi kulan cian libavimali.

(Matiu 19.16-30 mu Lukı 18.18-30)

¹⁷ Jisasi iaka udaci hibi cina hen kulan mu hanila hanilan ve Jisasi di mici hivi migalifilibu abamali. Iavan nama ukaci uamali. Vian abaman lica Asi di kilebila hen u ukaci haman laci haman laci hinivin uamali. ¹⁸ Lici Jisasi nudı abamali. Nama iadi acı sanj niman abanañ uamali. Nama ukaci aba abanañ uamali. Asi pam nibu ukaci uamali. ¹⁹ Nama cian vidividin Mosesi libimali agadi ci igahidanaj uamali. Cian vidividin Mosesi libimali agan niman abamali uamali. Namilan kulan iamigali limu hihile agiladi ifihimimilan aba abamali uamali. Kulan iamigali dan namilan naludi iduhalinilu agiladi valabalan uuñ iamigali mu mu agiladi makim vimilan aba abamali uamali. Iamigali kulan dan namilan

10:7-8 10.7-8 HM 2.24, 1 Ko 6.16, Ef 5.31   **10:11** 10.11-12

10:15 10.15 Mt 18.3   **10:19** 10.19 CV 20.12-16, Lo 5.16-20,

naludi muñagalinalu agıladı valabalan uuñ kulañ mu mu agıladı makım vimilanj aba abamalı uamali. Namılañ kulañ mu di acaba acaba agıladı aveji makım vimilanj aba abamalı uamali. Namılañ mafila mafilanj kulañ mu di ciañ hivi lamimilañ aba abamalı uamali. Namılañ mafiliñ mafiliñ ciañ aba ikuiku lidiñ kulañ mu di acaba acaba agıladı vimilanj aba abamalı uamali. Namılañ naludi iamiagagalinalu agıladı liku hivi hinihiniñ nulidı ciañ agıladı libiakılıkalañ aba abamalı uamali. ²⁰ Lici kulañ agañ Jisası di abamalı. Iavañ uamali. Vianj kulemili cikinj hinihiniñ ciañ vidiñidiñ haman agıladı sikkasikan libiakıladamın uamali. Nımacıñ aveji husisim husisim libiakıladin uamali. ²¹ Lici Jisası nudi iga hijıñala nusaj mavın hadi lamamalı. Mavin hadi lama abamalı. Ciañ vidiñidiñ sikkasikan agıladı nama libiakılahıdanıñ agadı ala uamali. Nama nıman agadı pam ma lihıdanıñ uamali. Nama u nadı acaba acaba agıladı mutıñ hivi lamineñ lavıkavım uamali. Lavıkavıcı anım kılısı agıladı vica labila kulañ iamigali limu hihile acaba acaba apalı agılasañ iguka uamali. Nama haman lica acaba acaba ukaci ukaci Ası di kilebila hen hinihidavi agıladı vibalınañ uamali. Nadı acaba acaba agıladı kulañ iamigali limu hihile agılasañ igu sikualla ve vianj kulañ hidika uamali. ²² Lici kulañ agañ acaba acaba akape danj saja ciañ haman agadı igakila ma hijıñalamalı. Nibu kavı mugan libu vala umalı.

²³ Lici Jisası nudi kulemili agıladı iga abamalı. Kulañ iamigali acaba acaba akape danj agılañ Ası nulidı akılıci nudi liku hivi hinihini sañ vıkilifibalıhavi uamali. ²⁴ Lici nudi kulemili agılañ ciañ haman agadı igakila i uavımalı. Lihavici Jisası nulidı ciku tibi abamalı. Kulañ iamigali agılañ Ası nulidı akılıci nudi liku hivi hinihini sañ vıkilifibalıhavi uamali. ²⁵ Haman aba hıve lama abamalı. Hanerj havılı hicahıca hisıñ agadı haca agañ nıbu suiñ cikinj sibam uamali. Sabanj kameli nıbu hadi uamali. Agadı ala nıbu hanej havılı hicahıca hisıñ agadı haca hen ukaci ivovi uamali. Ivo ivo

sañ ma vıkilifivi uamali. Kulañ anım kılısı akape danj agılañ Ası nulidı akılıci nudi liku hivi hinihini sañ vıkilifibalıhavi uamali. ²⁶ Lici nudi kulemili agılañ i ua nıbilanj nuken nuken nıman abavımalı. Haman lici kulañ mu Ası di kilebila hen u ukaci haman laci haman laci ma hiniidı uavımalı. ²⁷ Lihavici Jisası nulidı iga igañ nıman abamalı. Kulañ agılañ igavıdaci acaba acaba agılañ halu me hinihidavi uamali. Agadı ala Ası igadaci acaba acaba agılañ halu me hinihidavi uamali.

²⁸ Lici Pita Jisası di abamalı. Ci igananı uamali. Alanj acaba acaba sıkasikan agıladı vala nama kulañ hidahidalu uamali. ²⁹⁻³⁰ Lici Jisası nulidı abamalı. Naludi amiñ abadin uamali. Kulañ iasadın iadi ciañ agasadan hiji lama nulidı ular pabinj agıladı vala uavıci Ası agañ hıbiñ ular 100 haman me agıladı igudı uamali. Nulidı isagalınlı imahalinlı agıladı vala uavıci Ası agañ hıbiñ nulisanj isagalı imahali 100 haman me agıladı igudı uamali. Nulidı nanadi humıgañ pabinj agıladı vala uavıci Ası agañ hıbiñ nulisanj nanadi humıgañ pabinj 100 haman me agıladı igudı uamali. Nulidı iamiagagalınlı agıladı vala uavıci Ası agañ hıbiñ iamiagagalınlı 100 haman me agıladı igudı uamali. Nulidı ninanadinılın agıladı vala uavıci Ası agañ hıbiñ ninanadi 100 haman me agıladı igudı uamali. Nulidı kualabila pabinj vala uavıci Ası agañ hıbiñ kualabila 100 haman me agıladı igudı uamali. Fi nen hinevidaci Ası agañ nulisanj acaba acaba aveji akape igudı uamali. Acaba acaba danj aha hinevidami agıladı aveji livahala igudı uamali. Iguci nıbilanj ular akape danj me hinevidı uamali. Isagalı imahali akape danj me hinevidı uamali. Nanadi humıgañ pabinj akape danj me hinevidı uamali. Iamiagañ akape danj me hinevidı uamali. Ninanadi akape danj me hinevidı uamali. Kualabila akape danj me hinevidı uamali. İadi ciañ libiakılavidaci kulañ hihile agılañ aveji nulidı sibili lamavıdi uamali. Agadı ala uamali. Mufi nıbilanj ukaci haman laci haman laci hinevidı uamali. ³¹ Kulañ akape nımacıñ nen hıbi

kali hinevadi agilan nibilan sijan sibam hinevidi uamali. Kulan akape sijan sibam hinevadi agilan nibilan hibi kali hinevidi uamali.

Jisasi himu ciku hiki iakibali agasan aha akica tibi abamali haman laci ala ciku ala abamali.

(Matiu 20.17-19 mu Luki 18.31-34)

³² Jisasi nudı kulemili agilan kulan Jelusalem kilebila udan aba uavimali. Jisasi hali ifi udaci uavimali. Kulan iamigali limu hihile agilan aveji nibilan kulan uavimali. Uun nudı kulemili agilan hiji cuvilinj cuvilinj lamadaman lidavimali. Lidavici Jisasi nudı kulemili human limu limu sikuala hicı limu akica cijen haman agiladi vica hitij hivi uavimali. U hinihini Jisasi acaba acaba nudı hivi iakibali agasan abamali. ³³ Aba aban abamali. Nen igakilikalan uamali. Alan Jelusalem kilebila uadalu uamali. Umili kulan mu agan Kulan di Ninaŋ agadi ilasidi uamali. Ilasica manigali migudibu hinevidi agiladi human hivi lamidi uamali. Manigali hihile Asi sanj sagali igu igu hisinj agiladi manigali uamali. Hihile Asi di cian vidividinj agadi lamalifilif hisinj kulan uamali. Lici nudı vica u cian hivi lama libimigumiguŋ abavidi uamali. Nama himidinan aba abavidi uamali. Haman aba nudı minjaliva kulan hidili mu mu agiladi human hivi lamavid uamali. ³⁴ Lihavici nibilan nudı abacuvavidi uamali. Abacuvavaj cibin lamavid uamali. Cibin lamadaman vigilavidi uamali. Haman lidinj u ifihimavidi uamali. Ifihimavici anilun me hivi ciku hiki iakibali uamali.

Jemisi kulan Jon kulan manigali hinibalilu aba lihavimali.

(Matiu 20.20-28)

³⁵ Jemisi imanu Jon. Nulidi iaganilu Sebedi. Nibilan ve Jisasi di abavimali. Iavan uavimali. Alan nadı abacividilu uavimali. Abacivimili nama aludi alan abacividilu haman lika uavimali. ³⁶ Lihavici Jisasi nulidi abamali. Vian naludi aci lili sanj abalaŋ uamali. ³⁷ Lici abavimali. Alan niman hiji lamalu

uavimali. Nama manigali hine ha aludi akica nadı mici hivi laminan migahinidilu uavimali. Mu nadı human simi kilikili hivi laminan migahinidilu uavimali. Mu nadı human hake kilikili hivi laminan migahinidilu uavimali.

³⁸ Lihavici Jisasi nulidi abamali. Namilan iadi abacivalan agadi hidili agadi namilan ma igahidalan uamali. Avin avin vian igidan agadi namilan amiŋ ala igidilan uamali. Vikilic vian havidan agadi namilan amiŋ ala havidan uamali. ³⁹ Lici abavimali. Alan ukaci livilu uavimali. Lihavici Jisasi nulidi abamali. Namilan avin avin vian igidan agadi igidilan uamali. Vikilic vian havidan agadi namilan havidan uamali. ⁴⁰ Agadi ala uamali. Aneba aneba agilan iadi human simi kilikili hen migahinevidi agiladi vian libimijamiŋ hima uamali. Human hake kilikili hen migahinevidi agiladi vian libimijamiŋ hima uamali. Kulan hen migahinevidi agiladi Asi nulidi ci libimijali uamali.

⁴¹ Lici nudı kulemili limu hihile human limu limu sikuala haman agilan igakila humigaŋ vikili hadi vihavimali. Jemisi kulan Jon kulan Jisasi di abacivavimali agasan humigaŋ vikili hadi vihavimali.

⁴² Lihavici Jisasi nulidi abici nudı mici vehavimali. Vehavici abamali. Hidili mu mu agiladi manigali agilan ibi dan hinihini niman abahidavi uamali. Alan nuken ibi dan hinidalu aba abahidavi uamali. Haman lidinj kulan iamigali agiladi abavidaci kavi kavi salaku vihidavi uamali. Nulidi kulan hadi hadi agilan aveji kulan iamigali agiladi cian vidividinj sibam abahidavi uamali. Aludi cian agiladi libiakilavidi aba cian vidividinj sibam abahidavi uamali. ⁴³ Agadi ala uamali. Namilan nibilan lihidavi haman limilan uamali. Aneba naludi manigali hinidan aba nibu naludi salaku hisinj kulemili me hinim uamali. ⁴⁴ Kulan mu nibu naludi hali hisinj hinidan aba ha nibu kulan iamigali sikasikan agiladi kavi kavi salaku vivi hisinj kulemili me hinim uamali. ⁴⁵ Kulan

dî Ninañ agañ aveji haman laci ala uamali. Nibu himamigili dañ me hinihiniñ kulañ limu hihile agiladî libisilivädacî nudî salaku vivi sañ ma vemali uamali. Nibu salaku hisinj kulemili me hinihiniñ kulañ iamigali agiladî akiliakuiaku salaku vivi sañ vemali uamali. Nibu kulañ iamigali agiladî vivi sañ himidañ aba vemali uamali.

Jisasi kulañ mu lamigañ sibili agadi ukaci lamamali.

(Matiu 20.29-34 mu Lukî 18.35-43)

⁴⁶ Jisasi nudî kulemili agilañ kulañ u Jeliko kilebila hen iakuavimali. Iaku ciku nudî kulemili agilañ kulañ Jeliko kilebila agadî vala uavimali. Vala uavidaci kulañ iamigali akape agilañ aveji nibilan kulañ uavimali. Uavidaci Timeusî ninanu Balitimeusî agañ hibi hadi caba hen migahinimali. Nibu lamigañ sibili hinedami. Nibu hibi hadi caba hivi migahinihiniñ anim kilisi sañ ula ulan hinedami. ⁴⁷ Hinihiniñ Jisasi Nasaletî kilebila hisinj agañ hen veve agadî cian igakilamali. Igakila hadi livadivâñ abamali. Jisasi uamali. Nama Deviti dî ihamilinu uamali. Iasan mavin lama iadi ukaci lamika uamali. ⁴⁸ Lici kulañ iamigali agilañ nudî abacabilavimali. Nudî abacabilavimali agadî ala nibu husisim husisim livadivâñ abamali. Nama Deviti dî ihamilinu uamali. Iasan mavin lama iadi ukaci lamika uamali. ⁴⁹ Lici Jisasi lagulama abamali. Ulalama abilañ vem uamali. Lici ulalama abavimali. Nama vidividinj hinika uavimali. Nibu nadî uli uavimali. Nama iaka uka uavimali. ⁵⁰ Lihavici likalika pam nudî hadi kilakila hutesi vumili lidaci lamadami agadî fi hivi havalici migici iaka lagulama Jisasi dî mici umali. ⁵¹ Uci Jisasi nudî abamali. Vian nadî aci lili sañ abanañ uamali. Lici abamali. Iavan uamali. Iadi lamigañ ukaci laminan igasulasula sañ abadin uamali. ⁵² Lici Jisasi abamali. Ha ci uka uamali. Nama iasan hiji vidividinj lamanañ saja nadî lamigañ akica agilañ ci ukaci lihavi uamali. Lici ikuikuiñ laci nudî lamigañ agilañ ukaci lihavici igasulamali. Igasulasulan Jisasi kulañ umali.

11

Jisasi agañ manigali me hine Jelusalem kilebila hen ivomali.

(Matiu 21.1-11 mu Lukî 19.28-40 mu Jon 12.12-19)

¹ Jisasi nudî kulemili agilañ kulañ u Jelusalem kilebila mici mici hen uavimali. U halu kilebila akica dañ hen iakuavimali. Kilebila mu Betifage. Mu Betani. Kilebila akica nibilan Olivî halu hen hinevidami. Hen iaku nudî kulemili akica agiladî hali uu sañ libimijamali. ² Libimija abamali. Namilañ kilebila agau igadalû aden ukalañ uamali. U saban doniki kiliñ kulañ nudî hivi ma migahinimañ agadî ulibinj libavici hinidi agadî igidilan uamali. Iga ulibinj agadî civa saban doniki agadî magila cavekalan uamali.

³ Ulibinj agadî civadalan kulañ mu aci sañ civadalan aba abici namilañ niman abikalan uamali. Aludi Isan Hadi agañ saban doniki nagadî hivi salaku vidî aba abikalan uamali. Haman saja aludi abici velu aba abikalan uamali. Amiñ amiñ ci ciku abici vedî aba abikalan uamali. ⁴ Haman abici uavimali. U igavici saban doniki kiliñ agañ hibi hadi hivi lagulama hinimali. Ulan hibi ivi ivi mici hen libavici hinimali. Lici u iga ulibinj agadî civavimali.

⁵ Civavidaci kulañ mici hinevimali agilañ akica agiladî abacivavimali. Namilañ aci liba saban doniki kiliñ agadî ulibinj civadalan uavimali. ⁶ Lihavici akica agilañ Jisasi nulidi abamali haman abavimali. Lihavici alialan uavimali. ⁷ Alialan uavici saban doniki kiliñ agadî vica Jisasi dî mici uavimali. U nulidi hadi kilakila hutesi hutesi limu hihile agiladî saban doniki agadî kilu sabi hivi lamavimali. Lihavici Jisasi hadi kilakila hutesi hutesi saban doniki agadî kilu sabi hivi hinevimali hen iaku migahinimali. ⁸ Kulañ iamigali akape agilañ aveji Jisasi sañ hijijalañ nulidi hadi kilakila hutesi hutesi limu hihile agiladî hibi hadi hivi ida idañ uavimali. Limu hihile kili asinj asinj hibi hadi caba hinevidami agiladî ikalakadakan hibi hadi hivi ida lamavimali. ⁹ Lidinj kulañ iamigali limu hihile agilañ hibi kali uavimali.

Limu hihile agilan sıvi uavimali. Un hijinalanalan abavimali. Ası sañ hijinalimili uavimali. Kulan nagan Iavan Hadi di ibi hivi vedi uavimali. Ası nudı ukaci lamahidi uavimali.¹⁰ Nibu manigali hinidi uavimali. Nibu aludi migilidi uavimali. Nibu aludi ihamili Devitı di hidili agadı hivi iakamali uavimali. Ası agan nudı ukaci lamahidi uavimali. Haman saja Ası iaku hivi hinihidi agasañ hijinalimili uavimali.

¹¹ Lidiñ Jisasi ninin akuata Jelusalem kilebila agadı lua muji hen ivovimali. Ivo ciku Ası di anjam ulan hadi agadı lua caba caba hen ivovimali. Ivo Jisasi agan acaba acaba sikasikan agiladi igamali. Iga uaian sijañ sijañ kiladaci nudı kulemili human limu limu sikuala hicı limu akica cijin agilan kulan ciku Betani kilebila hen ve havimali.

Jisasi kili fiki agadı amin ma lamalama san abacabilamali.

(Matiu 21.18-19)

¹² Amili me hivi Jisasi nudı kulemili agilan kulan Betani kilebila agadı vala uavidaci Jisasi di humigan ibilamali.¹³ Lici kili fiki mu agadı igici ukaman tagilan hinimali. Lici igici asin hudikudi lica hinimali. Lici amin san igidan aba micı umali. U igici amin apali hinimali. Nulidi amin lamalama himin hima saja amin apali hinimali.¹⁴ Lici Jisasi kili fiki agadı abamali. Nama amin laminañ kulan navimidi sibam uamali. Lici nudı kulemili agilan igakilavimali.

Jisasi agan kulan mutin lamalama salaku vihavimali agiladi lakumali.

(Matiu 21.12-17 mu Lukı 19.45-48 mu Jon 2.13-22)

¹⁵ Jisasi nudı kulemili agilan kulan u Jelusalem kilebila hen iakuavimali. Iaku Jisasi Ası di anjam ulan hadi agadı lua caba caba hen ivomali. Ivo hidili maka kulan anjam ulan hadi agadı lua caba caba hen mutin salaku vihavidami agiladidan mutin lamavidaci lavikavidami agiladidan lakumali. Lakudakur padim agiladi ifinikiladaci fi hivi migalakilavimali. Padim hana kulan iamigali agilan anim

kilisi cavecave nulidi hivi lamavidami. Lamavidaci nulisan hibin anim kilisi Ası di anjam ulan hadi hisin agiladi iguavidami. Migahinihini hisin pipi agiladi aveji vibin akiladaci migalakilavimali. Migahinihini hisin pipi agiladi hivi ala migahinihinin havañ ivigum agiladi mutin hivi lamavidami.¹⁶ Nulidi acaba acaba agiladi havihavin Ası di anjam ulan hadi agadı lua caba caba hen uuñ vebeñ hidahida san abamigilamali.¹⁷ Abamigila abamali. Ası di manasiñ hadi agan niman abamali uamali. Ası agan abi aba abamali uamali. Ulan iadi hana kulan iamigali hidili mu mu agilan vebeñ viañ kulan aba aba hisin ulan hinidi aba abi aba abamali uamali. Haman aba abamali. Agadı ala uamali. Namilan lidalan kulan limu hihile agiladi sibili lamadamañ nulidi acaba acaba vivi hisin kulan agiladi sivila sivila pipi me hinihidi uamali.

¹⁸ Lici Ası sañ sagalı igu igu hisin agiladi manigali agilan kulan Ası di cian vidividin agadı lamalifili hisin kulan agilan kulan Jisasi di ifihimuhimu san hidili maka hibi sukilavimali. Haman lidan aba lihavimali agadı ala nibu cian lamalifidaci kulan iamigali agilan igakilakilan i uavidami. Haman lihavidami saja manigali agilan lidavimali.¹⁹ Lihavidaci hifilidaj lidaci Jisasi nudı kulemili agilan kulan Jelusalem kilebila vala vehavimali.

Kulan mu hiji vidividin dan hine acaba acaba vivi san Ası di abidi agadı vidı uamali.

(Matiu 21.20-22)

²⁰ Cimidañ hifili ci Jisasi nudı kulemili agilan kulan uavimali. U igavici kili fiki agan ci kimukimu limali. Nudı asin agan nudı hidili agilan sikasikan kimukimu lihavimali.²¹ Lihavici Pita haman iga Jisasi hagan uavici abamali agasañ hiji lamamali. Hijı lama abamali. Iavan uamali. Igika uamali. Amili nama kili fiki nagadi sibili lili san abahanan agan ci kimukimu lili uamali.²² Lici Jisasi nulidi niman abamali. Namilan Ası sañ hiji vidividin lamikalan uamali.²³ Naludi amin abadin uamali. Kulan hiji vidividin dan

hine hiji pabir lama halu agadı nama iaka avılı hadi hivi miguka aba abıcı haman laci ala lidi uamali. ²⁴ Haman saja naludi abadin uamali. Namilan hiji vidividin niman lamikalaj uamali. Acaba acaba saj abimili Asiagan amin laci igudi aba abikalaj uamali. Hijividividin haman lama Asi di abilan haman laci ala iakidi uamali. ²⁵⁻²⁶ Namilan Asi di aba aban hinihini kulan mu namilan kulan hugi dan agasan hiji lamidilan uamali. Haman hiji lama ha nudı hugı agadı civikala uamali. Lilan naludi Iaganalu Asi nudı kilebila hivi hinihidi agan naludi hugı agiladi aveji cividi uamali.*

Ibi haman agadı nasan ani agan igumali uavimali.
(Matiu 21.23-27 mu Lukı 20.1-8)

²⁷ Jisasi nudı kulemili agilan kulan u Jelusalem kilebila iakuavimali. Iaku Asi di anjam ulan hadi agadı lua caba caba hen hidamali. Hidadaci Asi saj sagalı igu igu hisin agiladi manigali agilan kulan Asi di cian vidividin agadı lamalifili hisin kulan agilan kulan Jisasi di micı vehavimali. Isilaeli hidili agiladi kulan hadi agilan aveji nibilan kulan vehavimali. ²⁸ Ve Jisasi di abacivavimali. Ani agan nasan ibi agadı igu salaku haman agiladi vivi san abali uavimali. Lici nama ibi dan hinihini salaku haman agiladi vihidana uavimali.

²⁹ Lihavici Jisasi nulidi abamali. Vian aveji naludi abacividan uamali. Abacivilin hibin iadi abikalaj uamali. Iadi abilan hen iasa aneba ibi iguci salaku haman agiladi vihidin agasan naludi abili igakili dan uamali. ³⁰ Jon aveji haman laci ala uamali. Aneba nusaj ibi iguci avılı hivi kulan iamigali agiladi miñamigu miñaiakali agasan namilan hiji abaman lamahidala uamali. Asi agan ibi iguci avılı hivi kulan iamigali agiladi miñamigu miñaiakali uaku kulan agilan ibi iguvici nibu avılı hivi kulan iamigali agiladi miñamigu miñaiakali uamali. Iasa hibin abilan igakili dan uamali.

11:24 11.24 Mt 7.7, Lu 11.9, Jo 14.13, Je 1.5-6   **11:25-26** 11.25-26 Mt 5.23, 6.14-15, Kl 3.13   * **11:25-26** 11.25-26 Kulan hiji hutesi hutesi dan limu hihile agilan niman abahidavi. Cian limu hihile agilan aveji Asi di manasın hadi hivi hinihidi uahidavi. Jisasi abamali uahidavi. Namilan kulan mu di hugı ma civilan naludi Iaganalu Asi nudı kilebila hivi hinihidi agan naludi hugı agiladi aveji ma cividi aba abamali uahidavi.   **11:32** 11.32 Mt 14.5, Mk 6.20   **12:1** 12.1 Ais 5.1-2

³¹ Lici nibilan nuken nuken niman abavimali. Asiagan Jon saj ibi iguali aba abimili aludi niman abidi uavimali. Acı saj namilan Jon saj hiji vidividin ma lamahalañ aba abidi uavimali. ³² Kulan iamigali sikasikan agilan niman abahidavi uavimali. Jon nibu Asi di cian igalakalaka hisin kulan aba abahidavi uavimali. Nibilan kulan iamigali agilasan lida niman abavimali. Alan niman abimaga uavimali. Kulan agilan Jon saj ibi iguvici avılı hivi kulan iamigali agiladi miñamigu miñaiakali aba abimaga uavimali. ³³ Haman aba Jisasi di niman abavimali. Alan ma igahidalu uavimali. Lihavici Jisasi nulidi niman abamali. Vian aveji naludi ma abida uamali. Ibi iasa aneba agan iguci salaku haman agadı vihidin agasan naludi ma abidan uamali.

12

Kulan limin uain kualabila migilavivi agilasan Jisasi hive lamalama cian abamali.
(Matiu 21.33-46 mu Lukı 20.9-19)

¹ Jisasi hive lamalama cian limu hihile Isilaeli hidili agiladi kulan hadi agilan abamali. Kulan mu limin uain kuali vika hulivi uamali. Hulica liba kum kum agiladi vibin lamadamañ lua me hanjalavi uamali. Lica limin uain agiladi amin agiladi lagucabilacabilan nulidi miti vivi san liba agadı mavici siji hadi me hinihi uamali. Lica kualabila agadı migila migilan hinihini san ulan mu hivi hadi agadı mavavi uamali. Mava kualabila agadı kulan limu hihile agiladi human hivi lama abavi uamali. Limin uain agiladi amin agiladi akila akilan limu hihile agiladi iasa lamikalaj aba abavi uamali. Limu hihile agiladi nalusan nuken vikalaj aba abavi uamali. Haman aba kuali iaganu agan nulidi vala kilebila ukamañ hen u hinihi uamali. ² Hinihini limin uain agiladi midi himin hivi nudı salaku hisin kulemili mu agadı abici kulan kualabila agadı migila migilan hinevivi hen vevi

uamali. Limin uain agiladi amin limu hihile kualabila hen hisin agiladi vica kuali iaganu agasan igu igu san abici vevi uamali. ³ Veci kulan kualabila hen salaku vihavivi agilan iaka salaku hisin kulan agadi minjaliva ifi abavici kavi uvi uamali. ⁴ Lihavici kuali iaganu agan nud salaku hisin kulemili mu agadi abici nulidi hivi vevi uamali. Veci nud aveji hali hivi ifilima nud cian sibili abavici sikumakila ciku uvi uamali. ⁵ Lici ciku salaku hisin kulemili mu agadi abici vevi uamali. Veci ifihimavivi uamali. Lihavici ciku nud salaku hisin kulemili limu hihile sikasikan haman abici kulan kualabila migila migila hisin agiladi hivi vehavivi uamali. Vehavici limu hihile agiladi ifi ifin limu hihile agiladi sikan ifihimavivi uamali. ⁶ Lihavici kulan pabin cikin sibam hinivi uamali. Kulan pabin hinivi hana nud ninanu nuken nusan mavin hadi hinivi agan uamali. Lici nud iaganu agan hiji niman lamavi uamali. Iadi ninaq agadi cian agadi igakila libiakilavidi uacar aba abavi uamali. Haman aba sijan nud abici kualabila migila migilan hinevivi hen vevi uamali. ⁷ Veci kulan limin uain kualabila migila migilan hinevivi agilan nibilan nuken niman abavivi uamali. Mufi iaganu himici nibu iaganu di fipi vica kuali iaganu hinidi aba abavivi uamali. Haman saja alaq nud ifihimili aba abavivi uamali. Ifihimu kualabila agadidan acaba acaba kualabila agadi hivi hinevi agiladidan sikasikan alaq vimili aba abavivi uamali. ⁸ Haman aba kulan agadi ifihimu nud pati agadi havalavici kualabila agadi fikua hivi ivovi uamali.

⁹ Haman lihavici kuali iaganu agan acili uamali. Ha nibu ve kulan kualabila migila migilan hinevivi agiladi ifihimivi uamali. Ifihimu ciku kuali agadi kulan limu hihile agilan migila migila san abavi uamali. ¹⁰ Namilan cian Asi di manasin hadi agadi hivi niman libavici hinihidi agadi ma igahidalan uacar uamali. Cian nibu niman abamali uamali. Ulan salaku vivi hisin kulan agilan liba kum hadi agadi iga igan niman abahidavi aba abamali uamali. Liba kum hadi nibu sibili aba

abahidavi aba abamali uamali. Agadi ala Asi lici liba kum hadi agan utan lua madin agadi havu hinihini utan agasan vidividin iughidi aba abamali uamali. ¹¹ Isaeli hidili agiladi Iavan Hadi agan nuken acaba acaba haman agiladi lidaci iga igan i aba abahidavi aba abamali uamali.

¹² Lici kulan hadi agilan hiji lama abavimali. Cian hana aludi aba aba san hive lama abi uavimali. Haman aba nibilan Jisasi di minjalivaliva san hiji vidividin lamavimali agadi ala kulan iamigali agilasan lidavimali. Lida nud vala uavimali.

Alan Lom kilebila hisin agiladi manigali agasan anim kilisi iguvilu uaku hima uavimali.

(Matiu 22:15-22 mu Luki 20:20-26)

¹³ Isaeli hidili agiladi kulan hadi agilan abavici Falisi hidili limu hihile agilan kulan Heloti di kulemili agilan kulan Jisasi di mici uavimali. Nibilan hiji niman lama uavimali. Alan u abacivimili abaman ba cian abici igakila nud cian hivi lamibalilu aba uavimali. ¹⁴ U Jisasi di abavimali. Iavan uavimali. Alan nadigahidalu uavimali. Nama amin cian pam abahidana uavimali. Nama kulan iamigali sikasikan agilasan cian haman pam agiladi abahidana uavimali. Kulan ibi dan agilasadan kulan ibi apali agilasadan cian haman pam abahidana uavimali. Nama kulan iamigali agiladi Asi di amin cian agadi lamalifili san ma lidahidana uavimali. Haman lidin Asi agan kulan iamigali agilan acaba acaba salaku ukaci ukaci lihavim agilasan abahidi agadi nama aba usi lamahidana uavimali. Haman saja aludi aveji abika uavimali. Huban agan Lom kilebila hisin agiladi manigali agasan anim kilisi igu igu san abahidi uavimali. Alan ukaci nusan anim kilisi iguvilu uaku hima uavimali.

¹⁵ Lihavici Jisasi nulidi mafilin mafilin cian agadi ci igamali. Iga nulidi abamali. Aci san iadi ilasilan uamali. Anim kilisi mu cavelan igidan uamali. ¹⁶ Lici anim kilisi agadi Jisasi di mici cavevimali. Lihavici abamali. Hadali ani di agan anim kilisi hivi

hînidi uamali. Ibi ani dî agaŋ anîm kîlî hîvî hînidi uamali. Lici abavîmalî. Lom kilebîla hisin̄ agiladî manigali agadî hadalî daŋ ibi daŋ hînevadi uavîmalî. ¹⁷ Lihavîci Jisasi nulidî abamali. Lom kilebîla hisin̄ agiladî manigali agadî acaba acaba agiladî nusaj nuken igukalan uamali. Asî dî acaba acaba agiladî Asî saŋ nuken igukalan uamali. Lici Jisasi dî ciaŋ agadî igakila i uavîmalî.

Sadiusi hidili agilan̄ kulan̄ iamigali himu ciku hiki iakaaka agasan̄ Jisasi dî abacivavîmalî.

(Matiu 22.23-33 mu Lukî 20.27-40)

¹⁸ Sadiusi hidili agilan̄ Jisasi dî micî vehavîmalî. Nîbilan̄ nîman abavîdamî. Kulan̄ himu ciku hiki ma iakahidavi uavîdamî. Haman abavîdamî saja Jisasi dî abavîmalî. ¹⁹ Iavan̄ uavîmalî. Ciaŋ mu Mosesi manasîn̄ hîvî lîbîmalî agaŋ aludi nîman abamali uavîmalî. Kulan̄ mu iamigali lîbica ninanadi apali hîne himici nudi imanu agaŋ isanu dî cido agadî vim aba abamali uavîmalî. Vica ninanadi daŋ hînevîm aba abamali uavîmalî. Haman lici ninagalinu agilan̄ nudi isanu dî fipi vihavîdi aba abamali uavîmalî. Haman aba ciaŋ mu nîman abavîmalî. ²⁰ Kulan̄ mu agaŋ ninagalinu human limu sîkuala human limu akica cijîŋ daŋ hînedami uavîmalî. Cimegen̄ agaŋ iamigali lîbica ninanadi apali hîne himimali uavîmalî. ²¹ Lici Iagiven̄ agaŋ Cimegen̄ dî cido agadî vimali uavîmalî. Vica ninanadi apali hîne himici ciku Alikegeŋ̄ agaŋ nudi cido agadî vimali uavîmalî. Vica ninanadi apali hîne himimali uavîmalî. Lihavîci imahalinîlu sîvi hisin̄ agilan̄ aveji iamigali cido pabin̄ agadî laci ala vibin̄ haba himavîmalî uavîmalî. Lihavîci sijan̄ sibam Amasin̄ agaŋ vica nîbu aveji ninanadi apali hîne himimali uavîmalî. ²² Haba himu sîkualavîci iamigali cido agaŋ aveji himimali uavîmalî. ²³ Haman aba Jisasi dî abacivavîmalî. Muŋgalinu human limu sîkuala human limu akica cijîŋ agilan̄ iamigali pabin̄ agadî libevîmalî uavîmalî. Lîbidibin̄ nîbilan̄ sîkasikan haman haba himavîmalî uavîmalî. Mufi kulan̄ iamigali

himavîmalî agilan̄ ciku hiki iakîbalîhavi uavîmalî. Hadîku muŋgalinu himavîmalî agilan̄ aveji hiki iakîbalîhavi uavîmalî. Hiki iakavîci iamigali agaŋ ani dî idunu amîn̄ hinibali uavîmalî.

²⁴ Lihavîci Jisasi nulidî abamali. Namîlan̄ ciaŋ Asî dî manasîn̄ hadi hîvî hînihidi agadî ma igahidalaŋ uamali. Namîlan̄ Asî dî vîdivîdîŋ̄ agadî aveji ma igahidalaŋ uamali. Haman saja namîlan̄ ciaŋ lidin̄ lidin̄ abalan̄ uamali. ²⁵ Kulan̄ iamigali himavîmalî agilan̄ ciku hiki iakaaka mîkiŋ hîvî hiki iakîbalîhavi uamali. Iaka kulan̄ agilan̄ ciku iamigali ma lîbîbalîhavi uamali. Iamigali agilan̄ aveji ciku muŋjan̄ ma iakubalîhavi uamali. Nîbilan̄ Asî dî ciaŋ hali hisin̄ agilan̄ me nudî kilebîla hen hînibalîhavi uamali. ²⁶ Asî agaŋ kulan̄ iamigali himuhîmuŋ ciku hiki iakaaka saŋ abadaci Mosesi agaŋ manasîn̄ hîvî lîbîmalî uamali. Namîlan̄ ciaŋ nudî ma igahidalaŋ uamali. Mu tibi Asî agaŋ kili cikin̄ hîvî avin̄ iakamali hen hînihîniŋ Mosesi dî abamali uamali. Vian̄ Ebîlam dî Aisaki dî Jekopi dî Asî aba abamali uamali. Ciaŋ haman lîbîmalî agadî namîlan̄ ma igahidalaŋ uamali.

²⁷ Haman aba Jisasi nulidî abamali. Asî agaŋ hadihîbi himuhîmuŋ sîkan savîkalahidavi agilasaŋ ma igakîlahidi uamali. Nîbu nulidî amîn̄ agilasaŋ pam igakîlahidi uamali. Asî agaŋ lidaci nulidî amîn̄ agilan̄ haman laci haman laci hînihidavi uamali. Namîlan̄ ciaŋ lidin̄ lidin̄ abalan̄ uamali.

Asî dî ciaŋ vîdivîdîŋ̄ nagaŋ nîbu ciaŋ vîdivîdîŋ̄ limu hîhile agiladî livahala hîni uamali.

(Matiu 22.34-40 mu Lukî 10.25-28)

²⁸ Asî dî ciaŋ vîdivîdîŋ̄ agadî lamalîfîli hisin̄ kulan̄ mu agaŋ vemali. Ve igakîladaci Sadiusi hidili agilan̄ Jisasi ninin̄ ciaŋ sagaŋ libavîmalî. Lihavîdaci igakîladaci Jisasi ciaŋ ukaci sibam abamali. Lici Jisasi dî abacivamali. Asî dî ciaŋ vîdivîdîŋ̄ agilan̄ akape uamali. Agadî ala aci ciaŋ vîdivîdîŋ̄ agaŋ ciaŋ vîdivîdîŋ̄ limu hîhile agiladî livahala hîni uamali. ²⁹ Lici Jisasi nudî abamali. Ciaŋ vîdivîdîŋ̄ nîbu ciaŋ

vidivididin̄ limu hihile agiladi livahala hini agan̄ nibu niman abamali uamali. Isilaeli hidili namilaq igakilikalan̄ aba abamali uamali. Iavañ Hadi nibu pam aludi Asi aba abamali uamali. ³⁰ Namilaq Asi kulan̄ hinhini sañ mavin hadi hinkalan̄ aba abamali uamali. Nibu naludi Iavañ Hadi aba abamali uamali. Namilaq nusañ pam igakilikalan̄ aba abamali uamali. Naludi amin̄ agan̄ nusañ pam igakilam aba abamali uamali. Naludi vidivididin̄ agan̄ Asi di salaku pam vivi sañ lim aba abamali uamali. ³¹ Cian̄ vidivididin̄ mu niman abamali uamali. Namilaq nalusañ nuken mavin hadi hinhidalan̄ haman ala naludi isagalinalu imahalinalu agilasañ mavin hadi hinkalan̄ aba abamali uamali. Cian̄ vidivididin̄ akica haman agilan̄ nibilan̄ hadi sibam uamali. Cian̄ vidivididin̄ limu hihile agilan̄ nulidi ma livahala hinevi uamali.

³² Lici Asi di cian̄ vidivididin̄ agadi lamalifilifi hisin̄ kulan̄ agan̄ Jisasi di abamali. Iavañ uamali. Cian̄ nama abanañ hana amin̄ ala uamali. Iavañ Hadi pam nibu Asi aba abanañ uamali. Asi mu ma hini aba abanañ uamali. ³³ Alan̄ Asi kulan̄ hinhini sañ mavin hadi hinhini sañ abanañ uamali. Alan̄ nusañ pam igakilakila sañ abanañ uamali. Aludi vidivididin̄ agan̄ Asi di salaku pam vivi sañ abanañ uamali. Alusaq nuken mavin hadi hinhidalu haman ala aludi isaima agilasañ mavin hadi hinhini sañ abanañ uamali. Cian̄ vidivididin̄ akica haman agiladi sikivica libiakila ha uamali. Sagali sihim sanañ aviñ hivi kilavici likucabilahidavi agiladi sikasikan livahalidi uamali. Sagali limu hihile agiladi aveji sikasikan livahalidi uamali.

³⁴ Lici Jisasi igakilici nibu hiji hutesi dan̄ me cian̄ libimali. Lici Jisasi kulan̄ agadi abamali. Asi nad̄ vici nudi liku hivi amin̄ ci hinibalinan̄ uamali. Lici kulan̄ sikasikan agilan̄ cian̄ midu valavimali. Jisasi aludi cian̄ ifilaka abimidi ua cikuciku ma abacivavimali.

Asi agan̄ Deviti di ihamilinu agadi

12:31 12.31 Wkp 19.18, Ga 5.14, Je 2.8   **12:32** 12.32 Lo 4.35   **12:33** 12.33 1 Sml 15.22, Ais 45.21, Hos 6.6, Mai 6.6-8, Mt 22.37, Lu 10.27   **12:34** 12.34 Mt 22.46   **12:36** 12.36 Sng 110.1

libimiňa abici vemali uamali.

(Matiu 22.41-46 mu Lukı 20.41-44)

³⁵ Jisasi Asi di anjam ular hadi caba agadi hivi hinhini kulan̄ iamigali agiladi lamalifimali. Lidin̄ abamali. Acı sañ Asi di cian̄ vidivididin̄ agadi lamalifilifi hisin̄ kulan̄ agilan̄ niman abahidavi uamali. Kulan̄ Asi libimiňa kulan̄ iamigali agiladi akiliakuiaku sañ abici vebali agan̄ aba abahidavi uamali. Nibu iaka Deviti di ihamilinu hinibali aba abahidavi uamali. ³⁶ Asi di Amiñ agan̄ Deviti sañ hiji igudaci niman abamali uamali. Asi agan̄ iadi Isañ Hadi agadi niman abi aba abamali uamali. Nama iadi human simi kilikili hivi migahinika aba abi aba abamali uamali. Migahininhini makamija hnidanañ kulan̄ nad̄ nagili lamahidavi agiladi lamiliñ nad̄ liku hivi hinibalihavi aba abi aba abamali uamali. ³⁷ Kulan̄ Asi libimiňa nud̄ kulan̄ iamigali agiladi akiliakuiaku sañ abici vebali agan̄ nibu Deviti di ihamilinu mını hisin̄ uamali. Ihamili aha hisin̄ agilan̄ ihamili mını hisin̄ agiladi niman ma abahidavi uamali. Nama iadi Isañ Hadi aba ma abahidavi uamali. Agadi ala Deviti nud̄ niman abamali uamali. Nama iadi Isañ Hadi aba abamali uamali.

Asi di cian̄ vidivididin̄ agadi lamalifilifi hisin̄ kulan̄ agilan̄ lusiñ sibili sibili vihavidami.

(Matiu 23.1-36 mu Lukı 11.37-54 mu Lukı 20.45-47)

Kulan̄ iamigali akuata hinhini Jisasi di cian̄ agadi igakilakila sañ hijinjalavimali.

³⁸ Lihavici Jisasi nulidi lamalifimali. Lamalifidifin̄ abamali. Namilaq Asi di cian̄ vidivididin̄ agadi lamalifilifi hisin̄ kulan̄ agilasañ sikivica sibam migilikalan̄ uamali. Nibilan̄ alan̄ nuken ibi hadi dan̄ hnidalu aba hadi kilakila hutesi hutesi agiladi lamadaman̄ hidahida sañ lihidavi uamali. Haman lidin̄ aludi ibi miñaiakaakañ uaian̄ hadi aba abavidi aba mutin̄ sabilim hivi uuñ hidahidavi uamali. ³⁹ Nibilan̄ Isilaeli hidili agiladi anjam ular hivi ivo ivo manigali me migahininhini hisin̄ fipi ukaci ukaci hivi migahininhini sañ pam lihidavi uamali. Nibilan̄ simiñ hadi nana hisin̄ fipi hen uuñ migahininhini hisin̄ fipi ukaci ukaci

laci agıladı hivi migahinihini san pam lihidavi uamali. ⁴⁰ Nibalan iamigali cido cido agıladı uları vivi san mafiliñ mafiliñ cianaba aban nulidi uları agıladı vihidavi uamali. Nibalan Ası di aba aban cian hutesi cohidavi uamali. Kulan iamigali agılañ aludi igavidi aba haman lihidavi uamali. Haman lihidavi agasan Ası agan kulan iamigali agıladı cian hivi lamidi hen nibalan vikili hadi igavidi uamali.

Iamigali cido acaba acaba apalı agan Ası san sagalı igumali.

(Luki 21.1-4)

⁴¹ Jisasi anım kilisi hudiñ hudiñ Ası di anjam uları hadi agadı caba hinedami mici hen migahinimali. Migahinidaci kulan iamigali agılañ vebeñ anım kilisi hudiñ hudiñ hivi lamavidaci iga igañ hinimali. Hinihinij igadaci kulan iamigali akape anım kilisi akape dan agılañ anım kilisi akape lamavimali. ⁴² Lamavidaci iamigali cido acaba acaba apalı agan ve anım kilisi akica kilisi cikin haman agıladı lamamali. ⁴³ Lici Jisasi nudi kulemili agıladı abici vehavimali. Vehavici abamali. Vian naludi amin abadin uamali. Iamigali cido acaba acaba apalı nagañ kulan iamigali limu hihile agıladı livahali uamali. Nibalan anım kilisi akape lamavi agadı ala uamali. Iamigali nagañ nulidi livahali uamali. ⁴⁴ Kulan iamigali agılañ anım kilisi akape dan agadı ala uamali. Limu cigan pam lamavi uamali. Iamigali cido nagañ anım kilisi apalı agadı ala uamali. Anım kilisi simin lavika nana hisin vica hinihadı agadı sikasikan ci lami uamali. Lica nibu anım kilisi simin lavika nana hisin agan apalı uamali.

13

Ası di anjam uları hadi agadı miñacivikalibalı uamali.

(Matiu 24.1-2 mu Luki 21.5-6)

¹ Jisasi nudi kulemili agılañ kulan Ası di anjam uları hadi caba caba hen hine vehavimali. Vebeñ nudi kulemili mu agan nudi abamali. Iavan uamali. Ulan ukaci ukaci adagıladı igika uamali. Liba hadi hadi ukaci ukaci agıladı hivi mavavimali

uamali. ² Lici Jisasi nudi abamali. Nama uları hadi hadi iganañ agıladı uamali. Mufi sagan hisin kulemili agılañ ve uları agıladı miñacivikalibalı havi uamali. Liba ciku sabı ciku sabı hinihadı agıladı miñacivikalavıdaci migamigañ hitin hitin hinibalı havi uamali.

Jisasi agan kulan iamigali vikili igibalı havi agasan abamali.

(Matiu 24.3-14 mu Luki 21.7-19)

³ Jisasi Olivı halu hen migahine Ası di anjam uları hadi agadı agau igamali. Igadaci nudi kulemili limu akica limu akica agılañ pam nudi mici vehavimali. Nulidi ibi niman. Mu Pita. Mu Jemisi. Mu Jon. Mu Edilu. Nibalan ve nudi abacivavimali. ⁴ Nama aludi abika uavimali. Abedikun acaba acaba abanag agılañ iakavidi uavimali. Alan acı siki agadı iga niman abidilu uavimali. Vikili agılañ amin ci iakavidi aba abidilu uavimali.

⁵⁻⁶ Lihavici Jisasi nulidi abamali. Namilan sikiwica sibam migilikalan uamali. Kulan akape agılañ vebeñ naludi hiji vidividinj agıladı miñaikuuk lili san mafiliñ mafiliñ cianaba aban iadi ibi luvila luvilan niman abibalı havi uamali. Vian kulan nibu ala aba abibalı havi uamali. Lihavidaci kulan iamigali akape agılañ nulidi cian libiakilibalı havi uamali. Agadı ala namilan nulidi cian libiakılımlan uamali. ⁷ Sagan hadi hadi makavidaci cian hiji igakilibalılan uamali. Sagan abidim aveji igakilibalılan uamali. Igakila ahi aba abimilan uamali. Ası nuken abadaci acaba acaba haman agılañ iakibalı havi uamali. Agadı ala fi uaian susu acaba acaba sikasikan haba sıvıla sıvıla mikiñ agan ma iakavikebali uamali. ⁸ Kilebila mu hisin agılañ kulan kilebila mu hisin agılañ kulan sagan makibalı havi uamali. Manigali fi tibi mu migilibali agadı kulemili agılañ kulan manigali fi tibi mu migilibali agadı kulemili agılañ kulan sagan makibalı havi uamali. Mumim hadi hadi kilebila mu hivi mu hivi vebalı havi uamali. Kilebila limu hihile agılañ simin apalı hinevidaci humigañ ibilibiliñ hadi hadi agılañ iakavidaci haba himibalı havi uamali. Acaba acaba haman

agilan iakibalihavi uamali. Lihavidaci iamigali ninanadi viden abu hidili maka vikilifidavi haman agadi igibalihavi uamali. ⁹ Hadiku namilan sikivica sibam migilikalan uamali. Namilan iadi cian libiakilahidalan saja naludi cian hivi lamalama san kulan ciku tiban dan agiladi hivi vica ubalihavi uamali. Vica u Isilaeli hidili agiladi anjam ulan hivi lamavici hinidalañ naludi ifibalihavi uamali. Naludi cian hivi lamidañ aba huban di mici cobalihavi uamali. Manigali fi tibi hitin hitin migilibalihavi agiladi mici cobalihavi uamali. Haman lihavidaci namilan Asi di cian agadi sulikalan uamali. ¹⁰ Kulan cian sulasulañ fi tibi mu hivi mu hivi hidavidi uamali. Hidahidan iadi cian sulavidaci kulan iamigali fi tibi mu hisin mu hisin sikasikan agilan cian agadi igakilavidi uamali. Igakilavici hen acaba acaba sivila sivila mikiñ agan iakidi uamali. ¹¹ Naludi cian hivi lamalama san vica covidaci hiji cuviliñ cuviliñ lamimilan uamali. Hij cuviliñ cuviliñ lamadaman alañ iabi aci ubalilu aba abimilan uamali. Cian hivi lamavidaci aba aba hen ala Asi di Amiñ agan nalusañ hiji igubali uamali. Iguci hen ala abikalan uamali. Namilan nuken ma abibalilan uamali. Asi di Amiñ agan nalusañ hiji igudaci abibalilan uamali. ¹² Kulan mu nudisaimahalinu agiladi ifihimuhimu san huban agiladi mici vica ubali uamali. Iagagaliniñ agilan ninanadinili agiladi haman laci ala libalihavi uamali. Ninanadinili agilan aveji iamiagagaliniñ agiladi nagili lamadaman kulan limu hihile agiladi abavidaci nulidi ifihimbalihavi uamali. ¹³ Namilan iadi ibi hivi salaku vibalilan saja kulan iamigali sikasikan agilan nalusañ igivi igibalihavi uamali. Kulan iamigali hiji vidividin dan hinihinij vikili mu mu agiladi havuhavuñ hine himbalihavi uamali. Himavici Asi agan nulidi akiliakudaci ukaci haman laci haman laci hinibalihavi uamali.

Jisasi agan Jelusalem kilebila sibili libali

13:9 13.9 CHL 2.10   **13:9** 13.9-11 Mt 10.17-20, Lu 12.11-12   **13:12** 13.12 Mt 10.21   **13:13** 13.13 Mt 10.22, Jo 15.21   **13:14** 13.14 Dan 9.27, 11.31, 12.11   **13:15** 13.15-16 Lu 17.31   **13:17** 13.17 Lu 23.29   **13:19** 13.19 Dan 12.1, Jol 2.2, CHL 7.14   **13:22** 13.22 Lo 13.1-3, CHL 13.13

agasan abamali.

(*Matiu 24.15-28 mu Lukî 21.20-24*)

¹⁴ Aneba aneba kulan Jisasi di cian manasiñ nagadi hivi hini agadi iga igañ abavidı agilan sikivica sibam hiji lamavim. Jisasi cian mu niman abamali. Acaba sibili sibam agan Asi di anjam ulan hadi hen iaka hinibali uamali. Kulan iamigali kavi kavi ma hidahidavi hen iaka hinibali uamali. Iaka hinidaci kulan iamigali Ju-dia fi tibi hen hinibalihavi agilan hanjila hanjilañ halu dan halu dan hen uavim uamali. ¹⁵ Kulan mu ulan sabi hivi hunje vivi hisin fipi hen hinibali agan migu ciku ulen muji ivo acaba acaba viden abu limidi uamali. ¹⁶ Kulan mu kualabila hivi hine nudis hadi kilakila hutesi agadi vivi san limu cimila vermedi uamali. ¹⁷ Vikiñ haman agan iakibali uamali. Lidaci iamigali humigan dan agilan vikiñ igibalihavi uamali. Iamigali ninanadi aman husi igubalihavi agilan aveji vikiñ igibalihavi uamali. ¹⁸ Namilan Asi di aba aban hinikalan uamali. Haman lidalan vikiñ haman agilan avili himin hivi ma iakibalihavi uamali. Lihavici namilan avili himin hivi ma haba hanjibalilan uamali. ¹⁹ Hadiku vikiñ hadi sibili iakibali uamali. Asi hidili maka fi uaian susu acaba acaba lamamali hen hine ve nimaciñ nen hinihidalu hen haman agan ma iakiman uamali. Mufi aveji haman agan ma iakibali uamali. ²⁰ Iavan Hadi agan kulan iamigali limu hihile agiladi libiminja abici nudis kulan iamigali hinihidavi uamali. Vikiñ haman agilan iakibalihavi agadi ala nibu nudis kulan iamigali agilasan hiji lama vikiñ agiladi lici iaka hutesi ma hinibalihavi uamali. Haman ma lici kulan iamigali agilan sikasikan sibili libalihavi uamali. ²¹ Kulan mu ve naludi mafila mafilan niman abibali uamali. Kulan Asi libiminja kulan iamigali agiladi akiliakuiaku san abici vermedi agan nibu naniñ hinidi aba abibali uamali. Haman abici namilan nudis cian agasan hiji vidividin lamimilan uamali. Nibu aden hinidi aba abici aveji nudis cian agasan hiji vidividin lamimilan

uamali. **22** Kulanj limu hihile agilan kulanj iamigali Ası libimijamali agiladi hiji miňaikuiku libalilu aba vebalihavi uamali. Kulanj iamigali limu hihile agiladi hiji aveji miňaikuiku libalilu aba vebalihavi uamali. Veben mafila mafilan niman abibalihavi uamali. Ası iadi libimijä nudı kulanj iamigali agiladi akiliakuiaku saň abici vemadin aba abibalihavi uamali. Limu hihile mafila mafilan niman abibalihavi uamali. Vian Ası di cian igalakalaka hisin kulanj aba abibalihavi uamali. Lidin vidividin mu hidili mu hidili agiladi abalamibalihavi uamali. Haman lidin siki mu hidili mu hidili agiladi lihavidaci iakibalihavi uamali. Iakavidaci kulanj iamigali agilan iga igaň niman abibalihavi uamali. Amiň ala aba abibalihavi uamali. **23** Acaba acaba naludi hiv iakibalihavi agilasan naludi ci suladalin igakilalan uamali. Namilan sikivica migilikalaň uamali.

*Mufi Kulanj di Ninaň agan vebali uamali.
(Matiu 24.29-31 mu Lukı 21.25-28)*

24 Haman aba Jisasi ciku niman abamali. Vikili hadi hadi agilan iakavici ci lici uaian lamigan agan hisin libibali uamali. Lici avihan ma lavikibali uamali. **25** Lidi uaian susu hiv hinihidavi agilan migalakilibalihavi uamali. Lihavidaci acaba acaba vidividin dan uaian susu hiv hinihidavi agilan sikasikan palipali libalihavi uamali. **26** Hadiku ala kulanj iamigali agilan igavidaci Kulanj di Ninaň agan avili susu likila likila hiv nudı vidividin dan vebali uamali. Nibu abilu hadi vidividin dan vebali uamali. **27** Hadiku nudı cian hali hisin agiladi abici ubalihavi uamali. U kulanj iamigali nusaň nuken aba libimijici hinihidavi agiladi vibalihavi uamali. Limu hihile uaian iakaiaka kilikili hen hinihidavi agiladi vibalihavi uamali. Limu hihile uaian migumigu kilikili hen hinihidavi agiladi vibalihavi uamali. Limu hihile ium kilikili hen hinihidavi agiladi vibalihavi uamali. Limu hihile lakulaman kilikili hen hinihidavi agiladi vibalihavi uamali.

13:24 13.24 Ais 13.10, Ese 32.7, Jol 2.10, 2.31, 3.15, CHL 6.12, 8.12
13.26 Dan 7.13, HJL 1.11, 1 Te 4.16, CHL 1.7   **13:27** 13.27 Mt 13.41

Lu 12.36-38   **13:35** 13.35 Lu 12.38

Kili fiki asin agilan midi likuavidaci iga igaň hiji lamikalalan uamali.

(Matiu 24.32-35 mu Lukı 21.29-33)

28 Jisasi cian mu niman abamali. Namilan kili fiki asin agiladi iga hiji lamikalalan uamali. Midi liku migalakila muvi ivavidaci iga igaň niman abahidalan uamali. Uaian himin agan ci micı micı lidi aba abahidalan uamali. **29** Haman laci ala acaba acaba uaian susu hiv iakavidaci iga igaň hiji niman lamikalalan uamali. Kulanj di Ninaň agan amiň ci vedı aba abikalaň uamali. **30** Vian naludi amiň abadin uamali. Kulanj iamigali nımacın nen hinihidavi nagilan ma himavidaci acaba acaba abadin agilan sikasikan iakibalihavi uamali. **31** Fi uaian susu acaba acaba agilan sikasikan sivilibalihavi uamali. Agadi ala iadi cian agan ma sibam sivilibali uamali.

Acaba acaba iakibalihavi agiladi mikiň agadi kulanj mu ma igahidi uamali.

(Matiu 24.36-44)

32 Lica Jisasi ciku abamali. Acaba acaba haman iakibalihavi agiladi mikiň agadi kulanj mu ma igahidi uamali. Cimidaň hiv ua hifilidaj hiv iakibalihavi agadi aveji ma igahidi uamali. Ası di cian hali hisin nudı kilebila hen hinihidavi agilan ma igahidi uamali. Ninanu aveji ma igahidi uamali. Iaganu pam mikiň agadi igahidi uamali. **33** Haman saja namilan sikivica migila migilan hinkalaň uamali. Namilan mikiň agadi ma igahidalan uamali.

34 Haman aba hive lamalama cian mu niman abamali. Mikiň nibu kulanj mu nudı uları agadi vala udan aba nudı salaku hisin kulemili agilasan ibi igu salaku hitin hitin vivi saň abavi haman me uamali. Kulanj hibi ivi ivi agadi migila migilan hinvı agadi sikivica migila migilan saň abavi haman me uamali. **35** Haman saja namilan sikivica migilikalaň uamali. Namilan uları iaganu agan veve mikiň agadi ma igahidalan uamali. Hifilidaj vedı ua hifili vedı ua uamali. Havan akakala agala agala hiv vedı ua cimidaň vedı ua uamali. Mikiň nudı namilan ma igahidalan uamali. **36** Vikila

13:25 13.25 Ais 34.4, Jol 2.10, CHL 6.13   **13:26**

13.26 Dan 7.13, HJL 1.11, 1 Te 4.16, CHL 1.7   **13:32** 13.32 Mt 24.36   **13:34** 13.34 Mt 25.14,

Lu 12.36-38

mikiñ libilifi ve naludi igici ani hinilan hima uamali. ³⁷ Cian vian naludi abin hanan kulan iamigali sikasikan namilan migila migilan hinihini sañ abadin uamali.

14

Manigali agilan Jisasi di ifihimuhimu san abaigakilavimali.

(Matiu 26.1-5 mu Lukî 22.1-2 mu Jon 11.45-53)

¹ Anilun me hivi mikiñ hadi agan iakidan aba limali. Mikiñ hen Isïaeli hidili agilan Asî nulidi valici ukaci hinevimali agasan igakikilakan alusihavidami. Alusisñ simiñ navidami. Mikiñ hen ala maci sakipakipa agiladi navidami. Lici Asî san sagali igu igu hisin agiladi manigali agilan kulan Asî di cian vidividin agadi lamalifilifi hisin kulan agilan kulan niman abavimali. Abaman lica Jisasi di vavilemili veci hitin hivi miyaliva cian hivi lamidilu uavimali. Cian hivi lama nudilibimigumigu cian aba ifihimidilu uavimali. ² Lica abavimali. Haman lidan aba mikiñ hadi hivi ma limili uavimali. Viñkila kulan iamigali agilan iga aludi sagan san lihavimidi uavimali.

Iamigali mu Jisasi di hali sabi hivi sidan avili hisi ukaci dan agadi miyamijici migamali.

(Matiu 26.6-13 mu Jon 12.1-8)

³ Jisasi Betani kilebila hen umali. U Saimon di ular hen hinimali. Saimon nibu aha lipilim lipilim dan hinedami. Nudi ular hen migahininhin simiñ nanan hinidaci iamigali mu agan vemali. Sibi kilisi liba ukaci sibam agadi hivi vihavimali agadi vica vemali. Sidan avili hisi ukaci dan agan sibi kilisi hen hinimali. Sidan avili hisi ukaci dan agadi anim kilisi hadi hivi lavikamali. Nudi cave ifisikila sidan avili hisi ukaci dan agadi Jisasi di hali sabi hivi miyamijici migamali. ⁴ Lici kulan iamigali limu hihile agilan iga humigan viñkili vihavimali. Lidin nibilan nuken nuken niman abavimali. Aci san sidan avili hisi ukaci dan agadi kavi kavi miyamijica sikuali uavimali. ⁵ Valici alan mutin hivi lama ha alan ukaci anim kilisi 300

haman agiladi vivili uavimali. Vica kular iamigali acaba acaba apali agilasen iguvilu uavimali. Haman aba aba iamigali agadi abacabilavimali. ⁶ Lihavici Jisasi nulidi abamali. Valikalan uamali. Nusan viñkili igumilan uamali. Nibu iadi ukaci lami uamali. ⁷ Kulan iamigali acaba acaba apali agilan namilan kulan ahaci ahaci hinevidami uamali. Mufi mufi aveji namilan kulan hinibalihavi uamali. Haman saja namilan hine abedikuba nulidi akiliakudan aba hen akiliakukalan uamali. Agadi ala vian namilan kulan fi nen isiku ma hindañ uamali. ⁸ Acaba acaba iamigali agan li hanan nibu ukaci li uamali. Nibu sidan avili hisi ukaci dan agadi iadi hadihibi hivi miyamijici migi hana uamali. Ha nibu iadi pati agadi savu hivi sihuva sihuva san li uamali. ⁹ Vian naludi amin abadin uamali. Fi tibi mu hivi mu hivi hidahidañ iadi cian sulibalihavi uamali. Sulasulan acaba acaba iamigali nagan li agasan aveji sulibalihavi uamali. Sulavidaci iamigali nagan li agasan hiji lamibalihavi uamali.

Judas agan Jisasi di ilasisi san abamali.

(Matiu 26.14-16 mu Lukî 22.3-6)

¹⁰ Kulan human limu limu sikuala hicci limu akica ciñiñ haman agiladi Jisasi libimijici nibu kulan hidavidami. Nulidi kulan mu Judas Isikalioti. Nibu Asî san sagali igu igu hisin agiladi manigali agiladi mici umali. Jisasi di ilasica nulidi human hivi lamalama san umali. U hiji nibu umali agadi nulidi abamali. ¹¹ Abici igakila hijinalavimali. Hijinala nusañ anim kilisi igu igu san abavimali. Lihavici Judas hidili maka Jisasi di ilasisi san hibi sukilmalı.

Jisasi nudil kulemili agilan kulan simiñ sijan navimali.

(Matiu 26.17-25 mu Lukî 22.7-14 mu Lukî 22.21-23 mu Jon 13.21-30)

¹² Maci sakipakipa agiladi navidaci uaiañ akape udami agadi mikiñ hadi agan iakamali. Hidili maka iakadaci sabar sipsipi ninan agiladi mikiñ hadi hen nidiñ aba ifihimavidami. Mikiñ hadi hana Asî agan Isïaeli hidili agiladi valici

ukaci hinevimali agasan hiji lamadamañ alusihavidami. Alusisñ simiñ hadi agadi navidami. Mikiñ hadi agasan igakila Jisasi nudi kulemili agiladi simiñ sihuva sihuva sañ abamali. Lici nudi kulemili agilan nudi abacivavimali. Nama aludi aben u simiñ sihuvimili alan kulan simiñ hadi agadi nana sañ abanañ uavimali. ¹³ Lihavici Jisasi agan nudi kulemili akica agiladi abici uavimali. Uavidaci abamali. Kilebila hadi hen ivo ivoñ igilan kulan mu avili siji hadi agadi havu vedu uamali. Veci nudi sivi ukalañ uamali. ¹⁴ U igilan utan mu hivi ivodaci akuata ivokalan uamali. Ivo utan iaganu agadi niman abikalan uamali. Aludi iavan agan niman abi aba abikalan uamali. Iadi pipi aben hinici vian iadi kulemili agilan kulan simiñ nidilu aba abi aba abikalan uamali. Aha Ası agan Isilaeli hidili agiladi valici ukaci hinevimali agasan hiji lamadamañ simiñ nidilu aba abi aba abikalan uamali. ¹⁵ Lilañ pipi mu abalamidi uamali. Utan hadi agadi pipi iaku sabi hini agadi abalamici igidilan uamali. Pipi hen simiñ lamalama hisin padim dan uamali. Migahinihini hisin pipi dan uamali. Aludi simiñ agadi hen ala sihuvikalan uamali. ¹⁶ Lici nudi kulemili akica agilan uavimali. U kilebila hadi hen iakuavimali. Iaku igavici acaba acaba Jisasi abamali agilan haman laci ala hinevimali. Lihavici simiñ hadi agadi hen ala sihuvavimali.

17-18 Sihuvavidaci uaian sijan sijan kiladaci Jisasi nudi kulemili limu hihile agilan kulan sivi vehavimali. Ve nudi kulemili human limu limu sikuala hicci limu akica cijin haman agilan kulan pam migahinihini simiñ navimali. Nanañ Jisasi nudi kulemili agiladi abamali. Naludi amin abadin uamali. Kulan mu naludi agan iadi ilasica kulan sibili agiladi human hivi lamidi uamali. Nibu vian kulan simiñ nen nadi uamali. ¹⁹ Lici nudi kulemili agilan ma hijjalavimali. Lica nibilan hitin hitin nudi abacivavimali. Iadi abanañ uaku uavimali. ²⁰ Lihavici nulidi abamali. Namilan human limu limu sikuala hicci limu akica cijin uamali. Naludi kulan mu vian kulan maci vica hunan hadi hivi

libivisadi agan ala haman libali uamali. ²¹ Kulan di Ninañ agan himibali uamali. Nibu Ası di manasñ hadi agan abamali haman laci ala libali uamali. Agadi ala uamali. Kulan mu Kulan di Ninañ agadi ilasibali agan vikili hadi igibali uamali. Nudi iamino ma hukilamali lici nibu vikili haman agadi ma igavi uamali.

Jisasi nudi kulemili agilasan maci dan limin uain agiladi amin agiladi miti dan igumali.

(Matiu 26.26-30 mu Luk 22.15-20 mu 1 Kolin 11.23-25)

²² Simiñ nanañ hinihiniñ Jisasi maci mu vica Ası di abamali. Maci nagadi ukaci lamika uamali. Ası di haman aba maci agadi miñasikila nudi kulemili agilasan igumali. Igu abamali. Namilan vica nikalan uamali. Hana iadi kilisi uamali. ²³ Haman aba ciku limin uain agiladi amin agiladi miti hicikan hivi hinimali agadi vica Ası di ukaci uamali. Ası di ukaci ua nudi kulemili agilasan igumali. Iguci nibilan titibitibi igu igun navimali. ²⁴ Navici Jisasi nulidi abamali. Hana iadi inivin uamali. Kulan iamigali akape agiladi akiliakuiaku sañ miyamijidan uamali. Liliñ Ası agan iadi inivin agadi iga ciku ala cian migudi uamali. ²⁵ Naludi amin abadin uamali. Vian limin uain agiladi amin agiladi miti agadi ciku ma nidañ uamali. Hine u Ası agan nudi kulan iamigali agiladi akilici nudi liku hivi hinevidaci hen pam ciku limin uain agiladi amin agiladi miti sebili agadi nibalin uamali. ²⁶ Haman aba nudi kulemili agilan kulan sihi mu iaka kilebila agadi vala Oliv halu sañ uavimali.

Pita nama vian nudi ma igahidin aba abidinan uamali.

(Matiu 26.31-35 mu Luk 22.31-34 mu Jon 13.36-38)

²⁷ Lica Jisasi nudi kulemili agiladi abamali. Namilan naludi hiji vidividin agiladi validilan uamali. Cian Ası di manasñ hadi hivi hinihidi agan niman abamali uamali. Ası agan abi aba abamali uamali. Saban sipsipi iaganlu agadi ifihimiliñ nudi saban sipsipi agilan habi hitin hitin uavidi

aba abi aba abamali uamali. ²⁸ Agadi ala uamali. Ası abici vianj ciku hiki iaka hibbi kali Galili fi tibi hen udan uamali. ²⁹ Lici Pita nudi abamali. Hihile agilan nulidi hiji vidividin agiladi valabalan nadı aveji valavidi uamali. Vianj hima uamali. ³⁰ Lici nudi abamali. Nadı amin abadin uamali. Iabi hifili havan akakala akica tibi ma agaliman lidaci nama akica pam tibi niman abidinan uamali. Vianj nudi ma igahidin aba abidinan uamali. ³¹ Lici Pita abamali. Hima sibam uamali. Vianj nama kulan himidan uamali. Vianj nadı ma igahidin aba ma abidan uamali. Lici nudi kulemili limu hihile agilan aveji haman pam ala abavimali.

Jisasi Getisemani kualabila hen u Ası di abamali.

(Matiu 26.36-46 mu Lukı 22.39-46)

³² Jisasi nudi kulemili agilan kulan Getisemani kualabila hen uavimali. U nudi kulemili agiladi abamali. Namilan nen migahinidalan uamali. Vianj Ası di abidan uamali. ³³ Haman aba Pita di Jemisi di Jon di pam vica umali. Udaci sumavin ihave ifisijici nudi ilikin midan midan limali. ³⁴ Lici nudi kulemili akica pam agiladi abamali. Vianj amin ci himidan aba lidalin iadi mavin mavin lidi uamali. Namilan nen migila migilan hinikalan uamali. ³⁵⁻³⁶ Lica umita fi hivı migia iupalici miguci hinihini Ası di abamali. O Iavan uamali. Nama vikili agadi ukaci linaq iadi hivı ma iakavi uamali. Nama acaba acaba agiladi sikasikan lihidanan uamali. Vianj himiba naq lidin uamali. Nama iadi ma himuhimu sanj abinan ha himuhimu agan iadi hivı ma iakidi uamali. Agadi ala nama iadi hiji libiakilimina uamali. Nama nadı hiji nuken agadi libiakilik uamali.

³⁷ Lica Jisasi ciku ve igici nudi kulemili akica pam agilan ani hinevimali. Lihavici Jisasi agan Pita di abacivamali.* Nama husisim husisim ani hinidanan uamali. Nama pabin tibi cikin aveji ma migila migilan hinimitidinan uamali. ³⁸ Namilan migila migilan Ası di aba aban hinikalan

uamali. Lagun agan naludi ilasimidi uamali. Naludi amin agilan migila migilan Ası di aba aba sanj lihavi agadi ala uamali. Naludi hadihibbi agilan vidividin apali hinevi uamali.

³⁹ Haman aba Jisasi ciku umali. U Ası di abamali haman laci ala ciku abamali. ⁴⁰ Ası di aba ciku ve igici nudi kulemili agiladi ani midan hima sibam lici ani hinevimali. Lihavici nulidi miyalicali ala nibilan cian ma abavimali. Cian ma abiman lihavici ciku ala umali. ⁴¹ U ciku ve iga abamali. Namilan husi alusisij ani hinidalan uamali. Ha ci uamali. Cian naludi abahidin agadi mikin agan ci iaki uamali. Kulan di Ninaq agadi ilasica kulan lusin sibili vihidavi agiladi human hivı lamidi uamali. ⁴² Namilan iakilan umili uamali. Nen igikalaj uamali. Kulan iadi ilasidi agan ci ve mici mici lidi uamali.

Judası Jisasi di ilasimali.

(Matiu 26.47-56 mu Lukı 22.47-53 mu Jon 18.3-12)

⁴³ Jisasi husi cian aba aban hinidaci Judasi agan vemali. Judasi nibu Jisasi di kulemili human limu limu sikuala hicilimu akica cijin agiladi kulan mu agan. Nibu vedaci kulan akape agilan nudi sivi vehavimali. Ası san sagali igu igu hisin agiladi manigali agilan kulan Ası di cian vidividin agadi lamalifili hisin kulan agilan kulan nulidi abavici vehavimali. Kulan hadi hadi agilan aveji nulidi abavici vehavimali. Hedim hutesi hutesi agiladidan kili timi agiladidan miyalivadivan vehavimali. ⁴⁴ Judası agan Jisasi di abaman ba lica abalamidi agasa kulan agiladi abamali. Vianj u sahulidan hanan Jisasi uamali. Nudi ala miyalivikalan uamali. Miyaliva migila migilan vica cokalan uamali.

⁴⁵ Haman aba Jisasi di mici uvikeca abamali. Iavan uamali. Iavan ua sahulamali.

⁴⁶ Lici kulan agilan Jisasi di miyalivavimali.

⁴⁷ Lihavici Jisasi di kulemili mu mici lagulamamali agan hedim hutesi agadi miyahubila vimali. Vica Ası san sagali igu igu hisin agiladi manigali hadi agadi salaku hisin kulemili agadi hiji pisaj ikalakamali.

Ikalakici fi migamali. **48** Lici Jisasi kulaŋ nudi miŋaliviba vehavimali agiladi abamali. Namilan iadi miŋaliviba hedim hutesi hutesi dan kili timi daŋ vica velan uamali. Kulaŋ mu kulaŋ limu hihile agiladi sibili lamadamaŋ nulidi acaba acaba vihidavi haman agiladi miŋaliviba me velan uamali. **49** Akape tibi viaŋ Asi di anjam ulan hadi caba hen hinihiniŋ kulaŋ iamigali agiladi lamalifidin hen iadi ma miŋamadilan uamali. Agadi ala ciaŋ Asi di manasiŋ hadi hivi hinihidi agan haman laci ala iakibali uamali. **50** Lici nudi kulemili agilan nudi vala haba hanjilavimali.

Kulaŋ minibili mu hanjilamali.

51 Kulaŋ minibili mu havili mila hutesi agadi libu Jisasi di sivi umali. Udaci kulaŋ Jisasi di miŋalivivili saŋ vehavimali agilan kulaŋ minibili agadi miŋalivavimali. **52** Miŋaliva nudi havili mila hutesi agadi miŋasuta vihavici matalin hanjilamali.

Jisasi di ciaŋ hivi lama libimigumiguŋ abavimali.

(Matiu 26.57-68 mu Luk 22.54-55 mu Luk 22.63-71 mu Jon 18.13-14 mu Jon 18.19-24)

53 Kulaŋ Jisasi di miŋalivavimali agilan Jisasi di vica Asi saŋ sagali igu igu hisin agiladi manigali hadi agadi mic i hivi vica covimali. Manigali manigali limu hihile agilan hen likula hinevimali. Hihile Asi saŋ sagali igu igu hisin agiladi manigali agilan. Hihile Isilaeli hidili agiladi kulaŋ hadi hadi agilan. Hihile Asi di ciaŋ vidividin agadi lamalifili hisin kulaŋ agilan. Nibalaŋ sikasikan hen likula hinevimali. **54** Likula hinevidaci Pita Jisasi di sivi umali. U ukamaŋ mitaŋ hinimali. Asi saŋ sagali igu igu hisin agiladi manigali hadi agadi ulan kilebila agadi lua muji hen ivo mal. Ivo himi sibili Asi di anjam ulan hadi agadi migilavidami agilan kulaŋ avin hivi migahininhin avin sujevimali.

55 Lidaci Asi saŋ sagali igu igu hisin agiladi manigali agilan kulaŋ ciku tibaŋ dan sikasikan agiladi abavici vehavimali. Jisasi di libimigumigu ciaŋ aba aba saŋ abavici vehavimali. Ve libimigumigu ciaŋ

abavimali. Abavidaci ala nulidi cian agan Jisasi di ifihimuhimu ciaŋ me ma hinimali. **56** Kulaŋ akape agilan Jisasi saŋ vikili igu igu saŋ mafiliŋ mafiliŋ ciaŋ libimigumiguŋ abavimali. Agadi ala cian nulidi agan hikili hikili ma hinimali. **57** Kulaŋ limu hihile agilan aveji vebeŋ mafiliŋ mafiliŋ ciaŋ libimigumiguŋ abavimali. **58** Alan igakiladamili niman abali uavimali. Viaŋ anjam ulan hadi kulaŋ human hivi mavavimali agadi miŋacivikalidaŋ aba abali uavimali. Miŋacivikala ciku mava anilun me hivi sikualidaŋ aba abali uavimali. Viaŋ human hivi ma mavidaŋ aba abali uavimali. **59** Haman aba aban libimigumiguŋ abavimali agadi ala nulidi ciaŋ agilan hikili hikili ma hinevimali.

60 Lihavici kulaŋ ciku tibaŋ daŋ agilan igasulavidaci Asi saŋ sagali igu igu hisin agiladi manigali hadi agan iaka lagulama Jisasi di abacivamali. Nama aci saŋ nad libimigumigu ciaŋ abavi agadi hibin ma abanaŋ uamali. **61** Lici ala Jisasi nudi ciaŋ agadi hibin ma abamali.

Lici Asi saŋ sagali igu igu hisin agiladi manigali hadi agan ciku abacivamali. Alan Asi di ibi miŋaiakahidalu uamali. Nama nudi Ninaŋ uamali. Nad ala Asi agan libimiŋa nudi kulaŋ iamigali agiladi akiliakuiaku saŋ abici vemadanaŋ uamali. **62** Lici Jisasi abamali. Hanaŋ viaŋ ala uamali. Namilan Kulaŋ di Ninaŋ agadi igilan Asi vidividin daŋ agadi human simi kilikili hivi migahinidi uamali. Nibu avili susu likila likila hivi hinihiniŋ vebali uamali. **63** Lici Asi saŋ sagali igu igu hisin agiladi manigali hadi agan ciaŋ haman agadi igakila hiji niman lamamali. Nibu Asi di abacuvu uamali. Haman aba nudi hadi kilakila agiladi miŋasikilamali. Miŋasikila abamali. Kulaŋ limu hihile agiladi ve nudi hugi agasan aba aba saŋ ma abidaŋ uamali. **64** Namilan ci igakilalan uamali. Nibu Asi di abacuvu uamali. Haman saja namilaŋ nudi aci lili saŋ hiji lamalaŋ uamali. Lici abavimali. Nibu hugi daŋ saja vana himim uavimali.

65 Haman aba kulaŋ agilan hidili maka

cibin lamavimali. Cibin lama nudı lamigan aveji havili hivi haka sijevimali. Haka sijica ifi ifiñ abavimali. Nadı ani ifi uavimali. Ası di cian igalakalaka hisin kulan me aludi abika uavimali. Lihavici himi sibili Ası di anjam ulan hadi agadi migilavidami agilan nudi vica co vigilavimali.

Pita agan viañ Jisasi di ma igahidin uamali.

(Matiu 26.69-75 mu Lukı 22.56-62 mu Jon 18.15-18 mu Jon 18.25-27)

66 Pita migu ulan kilebila agadi lua muji hen hinimali. Hinidaci Ası san sagalı igu igu hisin agiladi manigali hadi agadi salaku hisin iamigali agan vemali. **67** Ve Pita di igamali. Igici avin sujisujin hinimali. Lici salaku hisin iamigali agan Pita di igahimuhimuñ abamali. Nama aveji Jisasi Nasaleti kilebila hisin agan kulan hidahidanañ uamali. **68** Lici Pita abamali. Viañ hima uamali. Viañ nudı ma igahidin uamali. Viañ cian nama abanañ agadi ma igahidin uamali. Haman aba hibi ivi ivi hivi ivavemali. Ivaveci havan akakala agan agalamali. **69** Lici salaku hisin iamigali agan ciku igamali. Iga kulan mici hinevimali agiladi abamali. Kulan nanan niñu kulan hidahidi agan ala uamali. **70** Lici Pita ciku ala abamali. Hima sibam uamali.

Hinemita ciku kulan nudı mici lagulamavimali agilan abavimali. Amin ala sibam uavimali. Nama Galili fi tibi hisin uavimali. Nama aveji niñu kulan hidahidanañ uavimali. **71** Lihavici Pita cian vidividin abamali. Hivi hadi uamali. Viañ kulan namilan abalan agadi ma igahidin uamali. Viañ mafılıñ Ası agan iadi sibili lamidi uamali. **72** Lici havan akakala agan ciku agalamali. Lici Pita Jisasi abamali agasan hiji lamamali. Havon akakala akica tibi ma agaliman lidaci niman abidinañ aba abamali uamali. Viañ nudı ma igahidin aba abidinañ aba abamali uamali. Lica ciku akica tibi haman laci abidinañ aba abamali uamali. Haman hiji lama Pita livadivay ilikamali.

15

*Jisasi di miñaliva Pailati di mici covimali.
(Matiu 27.1-2 mu Matiu 27.11-14 mu
Lukı 23.1-5 mu Jon 18.28-38)*

1 Cimidañ ci kulan ciku tibañ dan agilan sikasikan likulavimali. Limu hihile Ası san sagalı igu igu hisin agiladi manigali agilan. Limu hihile Isilaeli hidili agiladi kulan hadi hadi agilan. Limu hihile Ası di cian vidividin agadi lamalifili hisin kulan agilan. Nibilañ sikasikan migudibu acaba acaba lihavidi agasan sikivica abaigakilavimali. Abaigakila abavici Jisasi di limin vidividin hivi libhaka Pailati di mici covimali. Co Pailati di human hivi lamavimali. **2** Lihavici Pailati agan Jisasi di abacivamali. Nama Isilaeli hidili agiladi manigali uamali. Lici Jisasi nudı abamali. Ha nama nuken ci abanañ uamali. **3** Lici Pailati igakiladaci Ası san sagalı igu igu hisin agiladi manigali agilan Jisasi di libimigumigu cian abavimali. **4** Lihavici Pailati ciku Jisasi di abacivamali. Nama cian libimigumigu nadı abavadi agadi hibin ma abanañ uamali. **5** Lici Jisasi cian ma libimali. Lici Pailati hiji cuvilin cuvilin lamamali.

*Pailati agan kili cigañ kilikua lama ifici
uu hivi Jisasi di lama haneñ hivi ifihilipavici
uci himuhimu san abamali.*

(Matiu 27.15-26 mu Lukı 23.13-25 mu Jon 18.38-19.16)

6 Kuali pabin pabin hivi mikin hadi agan iakadami. Mikin hadi hana Ası agan Isilaeli hidili agiladi valici ukaci hinevimali agasan hiji lamadamañ alusisın simin navidami. Mikin hadi hen Pailati agan kulan limin sibili ulan hivi hinevidami agiladi ibi luvilavidami. Luvilavidaci nulidi valadaci kulan iamigali agiladi hivi uavidami. **7** Hadiku kulan limu hihile huban kulan sagañ maka kulan limu hihile ifihimavimali agiladi limin sibili ulan hivi lamavici hinevimali. Nulidi kulan mu agadi ibi Balabasi. **8** Hadiku kulan iamigali agilan ve Pailati di aha lidami haman lili

sañ abavimali. ⁹ Lihavici Pailati nulidi abacivamali. Namilañ viañ Isilaeli hidili agiladi manigali agadı valiliñ naludi hivi uu sañ abalan uamali. ¹⁰ Pailati hiji niman lamamali. Jisası salaku vihidi agiladi cian hiji agan hadi lidaci Asi sañ sagali igu igu hisin̄ agiladi manigali agilan̄ igakilahidavi uamali. Igakila nusañ humigan̄ vikili vica cian hivi lamalama sañ iadi mici cavevi uamali. ¹¹ Lici Asi sañ sagali igu igu hisin̄ agiladi manigali agilan̄ kulan̄ iamigali agilasañ hiji iguavimali. Igu igun̄ abavimali. Jisası di valici veve sañ abimilañ uavimali. Balabasi di valici veve sañ abikalañ uavimali. ¹² Lihavici Pailati nulidi abacivamali. Ale kulan̄ namilañ Isilaeli hidili agiladi manigali aba abahidalan̄ nagadı acı lidan̄ uamali. ¹³ Lici kulan̄ iamigali agilan̄ livadivan̄ abavimali. Kili cigañ kilikua lama ifici uu hivi nudi lama hanen̄ hivi ifihilipilañ uci himim uavimali. ¹⁴ Lihavici Pailati ciku abacivamali. Nibu acı lusin̄ sibili vili uamali. Lici ciku ala livadivan̄ abavimali. Kili cigañ kilikua lama ifici uu hivi lama hanen̄ hivi ifihilipilañ uci himim uavimali. ¹⁵ Lihavici Pailati nulisan̄ humigan̄ simi igu igu sañ Balabasi di valici nulidi hivi umali. Uci Pailati agan̄ sagan̄ hisin̄ kulemili agiladi abamali. Jisası di vigila vica co kili cigañ kilikua lama ifici uu hivi lama hanen̄ hivi ifihilipilañ uci himim uamali. Lici vigila vica uavimali.

Sagan̄ hisin̄ kulemili agilan̄ Jisası di abacuvavimali.

(Matiu 27.27-31 mu Jon 19.2-3)

¹⁶ Sagan̄ hisin̄ kulemili agilan̄ Jisası di vica huban di ularñ kilebila agadı lua muji hen covimali. Co sagan̄ hisin̄ kulemili limu hihile agiladi abavici ve havimali. ¹⁷ Ve havili inivin̄ cibin̄ agadı Jisası di hivi huda lamavimali. Huda lama limin haneñ dan̄ agadı vica manigali di milañ lipilipi me lama Jisası di hali hivi lamavimali. ¹⁸ Lama nudi abacuvacuva cian iguavimali. Igu igun̄ abavimali. Uaiasi uavimali. Nama Isilaeli hidili agiladi manigali uavimali. ¹⁹ Haman aba sukan̄

timi mu vica nudi hali hivi ifavimali. Ifi ifin̄ cibin̄ lamalavavimali. Lidiñ mafila mafila nudi ibi minjaiakadalu aba migalifilibavimali. ²⁰ Nudi abacuvacuva sañ haman lica sikuala hadi kilakila hutesi inivin̄ cibin̄ agadı ciku minjahubilavimali. Minjahubila vica ciku hadi kilakila hutesi hutesi nudi nuken̄ agiladi lamavimali. Lama kili cigañ kilikua lama ifici uu hivi lama haneñ hivi ifihilipavici uci himuhimu sañ vica uavimali.

Kili cigañ kilikua lama ifici uu hivi Jisası di lama hanen̄ hivi ifihilipavici uci minjaiaka lalilamavimali.

(Matiu 27.32-44 mu Luk 23.26-43 mu Jon 19.17-27)

²¹ Kulan̄ mu nudi ibi Saimon. Nibu Sailini kilebila hisin̄. Nibu nudi kualabila hen hine Jelusalem kilebila ivo ivo sañ vemali. Nibu Alekisadeli di Lufusi di iaganilu. Nibu Jelusalem kilebila ivodan̄ aba udaci sagañ hisin̄ kulemili agilan̄ kili cigañ kilikua lama ifici uu agadı nusañ iguavici havimali. ²² Havici akuata Goligota fipi hen uavimali. Kulan̄ hali hanen̄ fipi agasañ Ibilu cian hivi Goligota uavidami. ²³ Hen u Jisası sañ ciku savi me mu agadı ibi mea uavidami agadidan̄ limin uain agiladi amin̄ agiladi miti agadidan̄ anenjala iguavimali. Iguavici ma namali. Ciku savi me mu agadı ibi mea uavidami hana avin̄ avin̄ ma iga iga sañ igudan̄ aba lihavimali. ²⁴ Lica sagan̄ hisin̄ kulemili agilan̄ kili cigañ kilikua lama ifici uu hivi Jisası di lama hanen̄ hivi ifihilipavici umali. Ifihilipavici uci minjaiaka lalilamavimali. Lica nudi hadi kilakila agiladi vihavimali. Vica ani ani vibalihavi aba kili kilisi salan̄ iakuavimali.

²⁵ Cimidañ uaiasi hivi kili cigañ kilikua lama ifici uu hivi lama hanen̄ hivi ifihilipavici uci minjaiaka lalilamavimali.*

²⁶ Cian mu kili cigañ hivi libavimali agadı vica iaku kili fidim Jisası hali lamici iakumali hen lama ifavici umali. Cian libavimali agan̄ nibu niman abamali. Isilaeli hidili agiladi manigali uamali. Cian haman agasañ ala nudi ifihimavimali. ²⁷⁻²⁸ Kulan̄ akica kulan̄ limu hihile

agiladı sibili lamadamañ nulidı acaba acaba vihavıdami agiladı aveji covımalı. Co kulañ akica agiladı kili ciganj hitin hitin kilikua lama ifici uu hivi lama haneñ hivi ifihilipavıcı uci miñaiakaiakan lalilamavımalı. Mu agadı Jisasi di human simi kilikili hivi miñaiaka lalilamavımalı. Mu agadı hake kilikili hivi miñaiaka lalilamavımalı.*

29 Lihavici kulañ iamigali agilan uun vebeñ Jisasi di agaiaku iga igañ nulidı hali miñaiakaiakan abacuvacuvañ abavımalı. Alia uavımalı. Nama nıman abahıdanan uavımalı. Vianj anjam ulan hadi agadı miñacivıkala ciku mavılıñ migudi aba abahıdanan uavımalı. Mavılıñ miguci aniluñ me hivi sikualıdan aba abahıdanan uavımalı. **30** Nama nadı nuken akiliaku kili ciganj kilikua lamalama agadı vala miñika uavımalı. **31** Asi sañ sagalı igu igu hisin agiladı manigali agilan nibilan nuken nuken aba aban Jisasi di abacuvacuvañ me abavımalı. Asi di cianj vidividin agadı lamalifiliñ hisin kulañ agilan aveji Jisasi di abacuvacuvañ me abavımalı. Lidiñ abavımalı. Kulañ iamigali limu hihile agiladı akiliakumalı uavımalı. Nudi nuken hima uavımalı. **32** Asi agan nudi libimina kulañ iamigali agiladı akiliakuiaku sañ abiçi vemali uavımalı. Nibu Isilaeli hidili agiladı manigali lici kili ciganj kilikua lamalama agadı vala miñam uavımalı. Lici alañ iga hiji vidividin lamidilu uavımalı. Kulañ akica Jisasi di mici hivi kili ciganj hitin hitin kilikua lamadamañ ifavıci uu hivi lamadamañ haneñ hivi ifihilipavıcı uavidaci miñaiakaiakan lalilamavımalı agilan aveji nudi abacuvavımalı.

Jisasi himimali.

(Matiu 27.45-56 mu Lukı 23.44-49 mu Jon 19.28-30)

33 Ifihilipavıcı uci hinidaci uaian huva hivi uaian himici hisin libimali. Hisin libu hinidaci hifilidan uaian hivi uaian ciku

lavıkamali.* **34** Lici hifilidan uaian hivi Jisasi nudi nuken cianj sibam hivi ula nıman abamali. Eloı lema sabakitani uamali. Alam cianj hivi haman abamali hana nıbu nıman abamali. Asi uamali. Vianj nadı salaku hisin uamali. Iadi acı sañ valanan uamali. **35** Lici kulañ mici hinevımalı agilan igakila abavımalı. Kaka uavımalı. Elaija di uladi uavımalı. **36** Lihavici kulañ mu hanıla hanılañ u lalabın me agadı vimalı. Vica limin uain agiladı amıñ agiladı miti akiñ dan agadı hivi libivisamali. Libivisici lalabın me agan limin uain agiladı amıñ agiladı miti akiñ dan agadı vimalı. Vici lalabın me agadı vica sukan timi hivi hakamali. Haka Jisasi nidi uaban igumali. Lici kulañ mu agan abamali. Vana igimili uamali. Elaija ve nudi vica migidi uacañ uamali. **37** Lici Jisasi vidividin ulu himimali.

38 Himici havıli mila hadi Asi di anjam ulan hadi agadı muji sibam hen hisihala hinedami agan fidim iaku hivi hen hine sikila migu sikan limu fidim hivi migumali. Miguci akica ciganj himimali. **39** Lici sajan hali hisin agan Jisasi himimali agadı iga abamali. Amıñ ala sibam uamali. Kulañ nanan Asi di Ninañ uamali.

40 Iamigali limu hihile ukamañ mitan hinihiniñ iga igañ hinevımalı. Mu Malia Makidala kilebila hisin. Mu Salome. Mu Malia Jemisi suin agadı iamınu. Nudi ninan mu Josepi. **41** Jisasi Galili fi tibi hinihiniñ hidadaci iamigali agilan nibu kulañ hidahıdan nudi akiliakuavidami. Iamigali limu hihile Jisasi Jelusalem kilebila udaci akuata uavımalı agilan aveji akuata iga igañ hinevımalı.

Jisasi di pati agadı liba haca hivi vica cevo lamavımalı.

(Matiu 27.57-61 mu Lukı 23.50-55 mu Jon 19.38-42)

42-43 Kili ciganj kilikua lama ifici uu hivi lama haneñ hivi ifihilipavıcı uci

* **15:27-28** 15.27-28 Kulañ hiji hutesi hutesi dan limu hihile agilan nıman abahıdavi. Cianj limu hihile agilan aveji Asi di manasıñ hadi hivi hinihıdavi uahıdavi. Asi di manasıñ hadi agan nıman abamali uahıdavi. Kulañ iamigali agilan nudi iga nıman abavıdi aba abamali uahıdavi. Nibu cianj vidividin lulalula hisin kulañ aba abavıdi aba abamali uahıdavi. Acaba acaba cianj manasıñ hadi abamali agan haman laci iakamali uahıdavi. **15:29** 15.29 Sng 22.7, 109.25, Mk 14.58, Jo 2.19 **15:33** 15.33 Amo 8.9 * **15:33** 15.33 Hifilidan uaian uahıdalı hanan 3 kiloki agasañ haman abahıdalı. **15:34** 15.34 Sng 22.1 **15:36** 15.36 Sng 69.21 **15:38** 15.38 CV 26.31-33, 2 Sto 3.14, Ib 6.19

minjaiaka lalilamavimali. Lalilamavici hine himimali. Himici uaian sijan sijan kiladaci Josepi Alimatea kilebila hisinagan vemali. Nibu ciku tibañ dan hinedami. Kulan iamigali agilan nudigavidaci nibu ibi ukaci dan hinedami. Nibu Asi agan kulan iamigali agiladi akiliçi nudi liku hivi hinihini agadi iga iga san migiladami. Amili me hivi Isilaeli hidili agiladi alusisi mikin agan iakibali saja acaba acaba agiladi sihuvavimali. Sihuva sikuala Josepi mikin hadi agasan hiji lamamali. Hijlama Jisasi di pati agadi vica liba haca hivi lamidan abalimali. Haman hiji lama Josepi agan Pailati di ulan hivi ivomali. Nibu Pailati di ulan ivo ivo san ma lidamali. Lica ivo Jisasi di pati agasan alia uci vivi san Pailati di abamali. ⁴⁴ Lici Pailati Jisasi ci himi ua hima uacan aba hiji cuvilin cuvilin lamamali. Hij cuvilin cuvilin lama sagan hali hisin agadi abici vemali. Veci abacivamali. Jisasi ci himi uaku uamali. ⁴⁵ Lici sagan hali hisin agan abamali. Ci himi uamali. Lici Pailati agan Josepi di alia uamali. ⁴⁶ Alia uci Josepi u havili mila hutesi agadi lavikamali. Lavika vica cavemali. Cave Jisasi di pati agadi camiga havili mila hutesi agadi hivi hakamali. Haka pati agadi vica u liba haca hivi cevo lamamali. Liba haca agadi mavavici kavi hinedami hen vica cevo lamamali. Lama Josepi liba kum hadi mu agadi minjatepalici ve liba haca agadi ifihapimali. ⁴⁷ Lidaci Malia Makidala kilebila hisinagan kulan Malia mu Josepi iaminu agan kulan hinihini igavimali. Igavidaci Jisasi di pati agadi liba haca mavavimali hen lamamali.

16

Jisasi ciku hiki iakamali.

(Matiu 28.1-8 mu Luk 24.1-12 mu Jon 20.1-10)

¹⁻² Lihavici Isilaeli hidili agiladi alusisi mikin agan umali. Uci iamigali akica pam agilan ciku savi me hisi ukaci ukaci dan agiladi Jisasi di pati hivi lamalama san lavikavimali. Iamigali agiladi ibi niman. Mu Malia Makidala kilebila hisin. Mu Malia Jemisi di iaminu. Mu Salome.

Nibilan cimidañ hifili ci iaka ciku savi me hisi ukaci ukaci dan agiladi vica liba haca hivi Jisasi di pati agadi vica cevo lamamali hen uavimali. ³ Uun nibilan nuken nuken niman abavimali. Ani agan aludi akiliaku liba kum hadi agan haca agadi ifihapi hini agadi minjatepalavici udi uavimali. ⁴ Haman aba aban uun mici mici lidin agau igavimali. Igavici liba kum hadi agadi minjatepalavici u haca caba hivi hinimali. ⁵ Haman iga liba haca muji hen ivovimali. Ivo igavici kulan minibili mu hadi kilakila hutesi mila kiliçi dan agan human simi kilikili hivi migahinimali. Lici iga hadi lidavimali.

⁶ Lihavici abamali. Lidimilañ uamali. Ha ci igin uamali. Namilañ Jisasi Nasaleti kilebila hisin agadi sukiliba velan uamali. Kili cigan kilikua lama ifici uu hivi nudilama haneñ hivi ifihilipavici uci himali agadi sukiliba velan uamali. Nibu hiki ci iaki uamali. Igikalañ uamali. Fipi nudilamali nen ma hini uamali. ⁷ Haman saja namilañ u Pita didan Jisasi di kulemili limuhihile agiladidan abikalañ uamali. Nibu hibi kali Galili fi tibi hen ci uiemi aba abikalañ uamali. Namilañ hen u nudileneigidilan ababikalañ uamali. Nibu naludilahabidi haman laci ala liemi aba abikalañ uamali. ⁸ Lici iamigali agilan lidadidan savu haca agadi vala iaka hanjila hanjila uavimali. Nulidi sumavin ihave ifisijici lidavalabalancian vala kavi hanjila hanjila uavimali. Kulan mu kulan aveji ma cian libavimali.

*Jisasi Malia Makidala kilebila hisin agadi hivi iakici igamali.

(Matiu 28.9-10 mu Jon 20.11-18)

⁹ Jisasi di savu hivi lamavici anilun me hivi ciku hiki iakamali. Cimidañ ci iaka Malia Makidala kilebila hisin agadi hivi usilamamali. Iamigali nibu aha sudi sibili human limu sikuala human limu akica cijinhaman agiladidan hinimali. Hinidaci Jisasi sudi sibili agiladi lakumali. ¹⁰⁻¹¹ Malia nibu ala Jisasi di igamali. Iga nudil kulemili agiladi abiba umali. U igici nudil kulemili agilan mavin san himuhimur ilika ilikan

hinevimali. Lihavidaci Malia nulidi abamali. Jisasi hiki ci iaki uamali. Vian nudici igin uamali. Lici nudici cian agadici igakila hiji vidividin ma lamavimali.

*Nudi kulemili akica agilan Jisasi di hibi cina igavimali.
(Luki 24.13-35)*

¹² Nudi kulemili akica agilan Jelusalem kilebila agadi vala uavimali. Uavidaci Jisasi di hadihibi agan mu hidili iakici nudici kulemili agiladi hivi iakamali. Lici nudici kulemili akica agilan igalavavimali. ¹³ Igalavu akica agilan ciku Jelusalem kilebila vehavimali. Ve nudici kulemili limu hihile agiladi abavimali. Alan Jisasi di igalu uavimali. Haman abavici ala nudici kulemili limu hihile agilan hiji vidividin ma lamavimali.

Jisasi nudici kulemili agilan salaku vivi saj abamali.

(Matiu 28.16-20 mu Luk 24.36-49 mu Jon 20.19-23)

¹⁴ Nudi kulemili human limu limu sikualici hicci limu pabin cijin haman agilan simin nanañ hinevimali. Nanañ hinevidaci Jisasi nulidi hivi iakamali. Iaka nudici kulemili agiladi abacabilamali. Nibu ciku hiki iakamali agasan hiji vidividin ma lamavimali agasan abacabilamali. Nulidi hiji humigan ci sijevimali saja kulan iamigali agilan vebeñ abavidaci nibilan hiji vidividin ma lamavimali. ¹⁵ Hijji vidividin ma lamavimali agasan abacabila abamali. Namilan fi kilebila mu hivi mu hivi uuñ kulan iamigali sikasikan agilasan iadi cian agadi sulikalan uamali. ¹⁶ Kulan iamigali iasañ hiji vidividin lamavici avili hivi miñamigu miñaiakavidi agiladi Asi nulidi akiliakuci ukaci haman laci haman laci hinevidi uamali. Kulan

iamigali iasañ hiji vidividin ma lama hanibilan Asi agan kulan iamigali sikasikan agiladi cian hivi lamibali hen nulidi cian hivi lamici vikili igavidi uamali. ¹⁷ Kulan iamigali hiji vidividin dan hinevidaci Asi nulidi akiliakudaci mu siki mu siki agiladi abalamavidi uamali. Iadi ibi hivi sudi sibili agiladi lakuavidi uamali. Cian sibam mu hisin mu hisin agiladi abavidi uamali. ¹⁸ Sanagun minugilun me agiladi aveji nulidi human hivi miñalivavidi uamali. Acaba acaba miñin kulan saku vivi agiladi navidi agadi ala nibilan ma himavidi uamali. Kulan iamigali himin himin dan agiladi sabi hivi human lamavidaci ukaci lihavididi uamali.

Asi agan Jisasi di vica iakumali.

(Luki 24.50-53 mu Hulan Jisasi libimijami 1.9-11)

¹⁹ Jisasi nudici kulemili agiladi lamalifi sikualici Asi agan nulidi Isan Hadi Jisasi di nudici kilebila hen vica iakumali. Lici Asi di human simi kilikili hivi migahinimali.

²⁰ Lici nudici kulemili agilan uuñ fi kilebila mu mu hivi hidahidan cian sulavimali. Lihavidaci nulidi Isan Hadi Jisasi agan nulisan vidividin igudaci salaku vihavimali. Lihavidaci mu siki mu siki agilan iakavimali. Iakavidaci iga igañ abavidami. Cian nibilan sulahidavi agilan amin sibam uavidami.*

16:14 16.14 1 Ko 15.5   **16:15** 16.15 Mt 28.19, HJL 1.8, Kl 1.23   **16:16** 16.16 Jo 3.18, 3.36, 12.48, HJL 2.38, Lom 10.9, 1 Pi 3.21   **16:17** 16.17 HJL 2.4, 5.16, 8.7, 10.45-46, 1 Ko 12.10, 12.28   **16:18** 16.18 Lu 10.19, HJL 5.15-16, 28.3-9, Je 5.14-15   **16:19** 16.19 Sng 110.1, HJL 1.1-3, 1.9-11, 2.33-34, 7.55   **16:20** 16.20 HJL 5.12, 14.3, 1 Ko 2.4-5, Ib 2.3-4 * **16:20** 16.9-20 Kulan hiji hutesi hutesi dan limu hihile agilan niman abahidavi. Cian limu hihile lidici akica agiladi alikan alikan hivi hinevi agiladi Maki agan ma libimali uahidavi. Maki nibu cian niman agiladi pam libimali uahidavi. Iamigali agilan kulan minibili agadi cian agadi vica u Pita didan kulan limu hihile nibu kulan hinevimali agiladidan abavimali aba libimali uahidavi. Lihavici Jisasi nulisan cian sulasula salaku agadi igumali aba libimali uahidavi. Hidili maka uaiañ iakaika kilikili hen hine cian sulasula u uaiañ migumigu kilikili hen uu saj abamali aba libimali uahidavi. Sulavidaci kulan iamigali agilan igakilakilan hiji vidividin lamavidi aba libimali uahidavi. Hijji vidividin lamadaman ukaci haman laci haman laci hinevidi aba libimali uahidavi. Cian hanan Asi di cian nuken aba libimali uahidavi. Cian nibu ma sivilibali aba libimali uahidavi. Ha amin sibam aba libimali uahidavi.

Luki Jisas i di cian agadi libami.

Luki cian nagadi Tiofilusi saj libami.

¹ Luki agan cian manas iñ hiv i nameñ libami. Hulan akape agilan cian nagadi manas iñ hiv libibalu aba lihavimi uami. Asi agan aludi hiv akuaba akuaba limi agadi sihivia libibalu aba lihavimi uami. ² Hulan hihile hiniavidaci hidili maha akuaba akuaba lidaci igavimi uami. Igavila Asi di cian sulasula hidavimi uami. Lihavidaci igahilavila hulan limu hihile agilan manas iñ hiv libavimi uami. ³ Hulan hekili Tiofilusi uami. Vian avi nasan manas iñ libaliba saj hiji lamin uami. Lavila akuaba akuaba hidili maha lihavimi agiladi sihivia sibaj suhila igavila hen hihilavila nasan libin uami. Libin agadi nasan igulin ubali uami. ⁴ Igulin uci igavila nama abibanañ uami. Akuaba akuaba cian lamalubiañi agilan amiñ ala aba abibanañ uami.

Asi di cian hali hisin agan Sekalaia di abami.

⁵ Vaka Heloti agan Judia fili tibi agadi migiladami. Migilidaci Sekalaia agan Asi san sagali igu igu hisin hulan limu hihile agilan hula sibila vihavidaci nulisan abavihadami. Nibalan Abia hidili uavihadami. Sekalaia nibu Alon di iamilinu. Nudi abinu di ibi Elisabeti. Nibu avi Alon di iamilinu. ⁶ Nibalan Asi di cian vidividin mu hidili mu hidili agiladi sihivia lubiahilahila hugi apali hiniavihadami. Lihavidaci Asi nulidi iga iga abadami. Iadi hulan iamigali huaci uadami. ⁷ Agadi ala Sekalaia hula Elisabeti hula nibalan ninanadi apali hiniavihadami. Elisabeti nibu uaji hidavila munjanu hula hadi hadi lihavimi.

⁸ Mu tibi Sekalaia agan nud i hidili pam agilan hula Asi di sibila vivi san uavimi. Uavila Asi san sagali igu igu hisin

sibila agadi vihavimi. ⁹⁻¹⁰ Vivi nameñ abavimi. Ani agan manigali hiniavila aludi Hekili Asi di ajam ulan hekili hej ivoubali uavimi. Ivouavila Asi san cihu savu me agiladi hilidaci hisi huaci huaci agilan iahavibali uavimi. Hameñ abavila kili hilici salañ iahuavimi. Asi san sagali igu igu hisin hulañ agilan hameñ lihavihadami sadan kili hilici salañ iahuavimi. Lihavici Sekalaia nulidi livalavila manigali hinimi. Hinidaci uaian agan iaha vevila cihu savu me agiladi hilahila hisin uaian hej lagulamidaci Asi di ajam ulan hekili hej ivoumi. Ivouavila cihu savu me agiladi hilidaci hisi huaci huaci agilan iahavimi. Lidaci hulañ iamigali akape agilan haibila hinihini Asi di aba aba hiniavimi. ¹¹ Sekalaia ivoua hinia igidaci Asi di cian hali hisin agan lagulama hinimi. Cihu savu me hisi huaci huaci dan agiladi hilahila hisin vadim agadi human simi kilikili hej lagulama hinimi. ¹² Lici Sekalaia igici nud i hilivi lici lidami. ¹³ Lidici Asi di cian hali hisin agan nud abami. Sekalaia uami. Nama lidiminan uami. Asi agan nad i cian agadi ci igahili uami. Nad i abina agan ninañ huhilibali uami. Ninañ agadi huhilici nud i ibi Jon aba abiha uami. ¹⁴⁻¹⁵ Aludi Hekili agan igici nibu ibi hekili dan hinibali uami. Lidaci nad i humigan agan huaci sibaj hinibali uami. Lici nusañ hekili hijinalibanañ uami. Hulan iamigali akape agilan avi nusañ hijinalavibali uami. Jon di ma huhiliman lidaci Asi di Amiñ agan Jon hula hinibali uami. Nibu limin uain agiladi amiñ agiladi miti ma nibali uami. Avili vidividin avi ma nibali uami. ¹⁶ Hulan iamigali Isilaeli hidili agilan Jon di cian agadi igahilavila hiji huaci viavila aludi Hekili Asi di piñ vehavibali uami. ¹⁷ Asi di Amiñ Elaija hula hiniadami agan Jon hula avi hinibali uami. Elaija vidividin abalamadami hameñ ala Jon avi abalamibali uami. Jon agan hulan iamigali agiladi miñahihilahihila san hali vebali uami. Aludi Hekili agan sivi vebali uami.

Jon nibu ve hulan iamigali agıladı abıdacı hiji huaci vivi nulidi ninanadı agılasan igahılavıbalı uami. Cian lulanıkilanıkila hisin hulan iamigali agıladı avi abıdacı hiji huaci vihavıbalı uami. Vivı hulan iamigali Ası dı cian sıhıvia lubiahılavılä agılan me hiniavıbalı uami. Hınıhını aludı Hekili ve balı agasən migıla migıla hiniavıbalı uami.

18 Lici Sekalaia agan Ası dı cian hali hisin agadı abami. Vian hadi hadi sıbañ uami. İadı iamigali minibılı hima uami. Nıbu avi hadi hadi sıbañ uami. Aki la igavıla abıben uami. Nadi cian agan amıñ ala aba abıben uami. **19** Lici Ası dı cian hali hisin agan nudi abami. Vian Gebilieli uami. Vian Ası hula hinilan uami. Ası nukeñ iadı abıcı ven uami. Cian huaci nagadı nadı abıben aba ven uami. **20** Ci iginan uami. İadı cian ma igahılınan sadan nadı sibisan agan mumibalı uami. Mumia hinidaci Ası mihin lami agan iahıbalı uami. Iahıci akuaba akuaba vian abin agan ci lici cian hen abıbanan uami.

21 Sekalaia Ası dı anjam uları hekili ivoua hinidaci hulan iamigali haiabila hiniavımi agılan nusañ migıla hınıhını hiji cuviliñ cuviliñ lamalama nameñ abavımı. Ası ma ivouiemı uavımi. Aki vidi uavımi. **22** Lihavıdacı Sekalaia agan Ası dı anjam uları hekili muji agadı valavıla haiabila ivavemi. Ivavevıla cian abıben aba lici ala hima limi. Lici hulan iamigali akape hiniavımi agılan nudi igavıla hiji nameñ lamavımi. Nıbu anisihu me agadı igici nudi sibisan agan mumi uavımi. Lihavıdacı cian abıben aba nıbu human hiji pam abami. **23** La Ası dı sibila vi fıhalavıla Jelusalem haiabila agadı valavıla cihu nudi haiabila vemi. **24-25** Ve hinidaci abinu agan humıgañ ahilami. Hulan iamigali akape agılan Elisabetı humıgañ ahilami agadı ma igavımi. Nıbu ulen muji laci hiniadami. Lavıla abami. İadı Hekili agan iasañ mavın hiniavıla iadı ci ahiliyahui sadan vian ma sıhumahılıben uami. Nıbu iadı ahiliyahuci vian humıgañ dan hinidin uami. Hamen

abavıla hinidaci avan human limu fıhala uci haiabila heñ ivavemi.

Ası dı cian hali hisin agan Malia Jisasi di huhılıbali agasan abami.

26 Elisabetı humıgañ ahıla hinidaci avan human limu fıhala uci avan mu agan iaha hididaci Ası agan nudi cian hali hisin Gebilieli dı abıcı Nasaleti haiabila migami. Nasaleti haiabila agan Galili fili tibi heñ hiniadami. **27** Migavıla igici iamigali mu minibılı sıbañ agan heñ hınımi. Nudi ibi Malia. Malia nıbu Josepi dı muŋan iahuiahu san libimıjavımi. Josepi nıbu Deviti dı iamılınu. **28** Gebilieli agan vevıla Malia dı igavıla abami. Uaian hekili uami. Aludı Hekili agan nama hula hini uami. Ası nadı huaci lami uami. **29** Lici Malia nudi cian agadı igahılavıla hekili lidamı. Lidavıla hiji cuviliñ cuviliñ lamamı. Aki san iadı hamen abi uami.

30 Lici Ası dı cian hali hisin agan nudi abami. Malia nama lidiminañ uami. Ası nadı hiji agadı igici huaci sıbañ hınicı nadı huaci lami uami. **31** Ci iginan uami. Nama humıgañ ahilabanı uami. Humıgañ ahilavıla ninan huhılıbanı uami. Ninañ agadı huhılavıla nudi ibi Jisasi aba abıbanı uami. **32** Nıbu hulan hekili hinidaci abavıbalı uami. Nıbu Ası iahua hiji hiniyalı agadı ninanaba abavıbalı uami. Aludı Hekili Ası agan abıcı nıbu manigali hiniyalı uami. Nudi iamılınu Deviti manigali hiniadami hamen ala hiniyalı uami. **33** Nıbu Jekopi dı iamılıhalı agıladı migıla migıla hamen laci hamen laci hiniyalı uami. Ma sıvılibalı uami. **34** Lici Malia nudi abami. Vian hulan mu ma iahumañ uami. Aki me lavıla ninan huhılıben uami.

35 Lici Ası dı cian hali hisin agan abami. Ası dı Amıñ agan nadı ahiliyahiuahu san vevıla nama hula hiniyalı uami. Lidaci Ası iahua hiji hiniyalı agadı vidividin agan nadı ahiliyahuci nama ninan agadı huhılıbanı uami. Huhılınan abavıbalı uami. Ninañ agan huaci sılvı sıbañ hiniyalı aba

abavibali uami. Nibu Asi di Ninaŋ aba abavibali uami. ³⁶ Ci iginan uami. Nadi amijihana Elisabeti uaj hiniavila ci hadi hadi li uami. Agadı ala iabi nıbu humıgaŋ dan hınidı uami. Nıbu humıgaŋ ahılalı agaŋ avaŋ human limu fıhala uci avaŋ mu nagaŋ iaha hıdadi uami. ³⁷ Asi igidaci akuaba akuaba agılaŋ halu me ma hiniavılıli uami. ³⁸ Lici Malia abami. Vian aludi Hekili di sibila hisıŋ iamigali uami. Nama abinan hamen laci hınim uami. Hamen abıcı Asi di cian hali hisıŋ agaŋ nudı valavila umi.

Malia agan uavila Elisabeti di igami.

³⁹ Así dí ciañ hali hisin̄ agan̄ udaci Malia
avi iahavila lihalıha umi. Ua Judia fili
tibi halu dañ halu dañ heñ uu haiabila
limu hihile agiladı lıvalavila haiabila mu
hivi umi. Haiabila agan̄ avi Judia fili tibi
ala hiniadami. ⁴⁰ Uavila Sekalaia dı ulan̄
ivouavila Elisabeti dı abami. Uaiañ hekili
amıjihañ uami. ⁴¹⁻⁴² Lici Elisabeti nudı
ciañ agadı igahilici ninañ nudı humıgañ
hivi hınimi agan̄ havahila iahami. Lici Así
dı Amin̄ agan̄ Elisabeti hula hinidaci ula
ula abami. Así nadı huaci lamılalı uami.
Ninañ nadı humıgañ hivi hini agadı avi
huaci lamılalı uami. Lidaci nama iamigali
sikasikan̄ agıladı lıvalınan̄ uami. ⁴³ Iadi
Hekili dı numıgañ nama aki sañ iadi piñ
venan̄ uami. Vian̄ iamigali huaci hima
umi. ⁴⁴ Ci iginan̄ uami. Nadı ciañ igahililiñ
ninañ iadi humıgañ hivi hini agan̄ hekili
hijınalavila havahila iahi uami. ⁴⁵ Nama
hiji viđividin̄ nameñ igahilahanan̄ uami.
Aludi Hekili agan̄ iadi abalı hamen̄ laci ala
libali aba abahanan̄ uami. Hamen̄ sadan̄
nama hijınalıha uami.

Malia agan Asi di ibi miŋaiahavila abami.

46-49 Elisabeti abici Malia aqan nudı abami. Vianj ibi apalı uami. Vianj Asi dı sibila hisin̄ iamıgali uami. Asi iasan hiji ma valilalı uami. Nıbu iadı iga iga iadı ahiliyahulalı uami. Iabi avi uami. Mufili avi uami. Hulan̄ iamıgali sikasikan

agilan iadi iga iga abavibali uami. Asi lidaci nibu hijinalilalı aba abavibali uami. Aludi Hekili Asi agan nibu vidiividin dan uami. Nudi vidiividin agadı iasan abalamici igacin uami. Nudi ibi huaci silivi siban uami. Nibu iadi ahiliyahudaci huaci hamen laci hamen laci hiniben uami. Hamen sadan nusan pam hekili hijinalanjalı nudi ibi minjaiyahilan uami. ⁵⁰ Hulan iamigali agilan Asi san lidalida nudi lihu hivi hiniavidaci Asi nulisan mavin hinihini nulidi huaci lamibali uami. Iabi hisin agilasan mavin hinibali uami. Mufili iahavibali agilasan avi mavin hinibali uami. ⁵¹ Asi nibu akape tibi vidiividin abalamadami uami. Hulan nulidi nuken ibi minjaiyahavidaci Asi nulidi lahudaci hitin hitin uavihadami uami. ⁵² Manigali hekili hekili agiladi lahudadami uami. Hulan ibi apali apali agiladi vivi lamidaci manigali hiniavihadami uami. ⁵³ Hulan iamigali humigan san himavidaci Asi agan nulisan akuaba akuaba simin huaci huaci igudaci nana humigan laguavihadami uami. Hulan iamigali anim hilici hekili dan agiladi lahudaci havı uavihadami uami. ⁵⁴⁻⁵⁵ Vaka Asi agan cian miguavila aludi iamilihali agiladi abami uami. Ebilam didan nudi iamilihalinu sikasikan sivi iahavimi agiladidän abami uami. Hamen sadan nibu cian miguavila abami agasan igahilahila Isilaeli hidili agilasan mavin hinihini nulidi huaci lamadami uami. Nibilan nudi sibila hisin uami. ⁵⁶ Hamen abavila Malia nudi amijihanu Elisabeti hula hiniavidaci avan ahica pam umi. Lici iahavila cihu nudi hivi vemi.

Elisabeti agan Jon di huhilami.

⁵⁷ Malia vala ve hinidacı Elisabeti
ninanın huhıla huhıla mihin ağan iahıcı
ninanın agadı huhılami. ⁵⁸ Ninaş agadı
huhılıcı nudı haiabıla pam hisin ağılan
hula nudı hidili pam ağılan hula cian hiji
agadı igahılavıla abavımı. Aludı Hekili
ağan nusan mavın hiniavıla nudı huaci

lamıcı ninan vi uavımı. Hameň abavila hiniyalavımı.

59 La uaian human limu fihala human limu pabin cijin uci vehavımı. Ninan agadı hadi sibili ihalahibalu aba vehavımı. Ve ihalahavila iaganu di ibi agadı nudı hivi lamiben aba lihavımı. **60** Lihavici numigaň agan abami. Eke uami. Nudi ibi hameň hima uami. Nudi ibi Jon aba abihaň uami. **61** Lici abavımı. Nadı hidili pam agilan ibi hameň agan apali uavımı. **62** Lavila human hivi iaganu di abavımı. Aki ibi lamibanaň uavımı. **63** Lihavici human hivi abami. Iasan kili cikan viavila iguhalan uami. Lici via iguavici ninan agadı ibi libami. Nudi ibi Jon uami. Lici igavila i uavımı. **64** Lihavici Asi agan Sekalaia di sibisan mumia hiniadami agadı huaci lamami. Huaci lamici cihu cian abam Abi di ibi minjaihami. **65** Lici nudı haiabila pam hisin agilan cian hiji igahilavila lidavımı. Judia fili tibi halu dan halu dan hen hisin agilan avi cian hiji agadı igahilavila nusan abam abam hiniavımı. **66** Lavila hiji lamalama hiniavımı. Aludi Hekili di vidiividin agan ninan nagaň hula hinidi uavımı. Mufili hekili lavila aki sibila vibali uavımı.

Sekalaia agan Asi di cian igalahalaha hisin hulan me abami.

67 Asi di Amiň agan Sekalaia hula hinihini hiji igudaci cian igalahalaha hisin hulan me hinihini abami. **68** Aludi Hekili agan vevila nudı hulan iamigali agiladi likili huaci hiniavadi uami. Nibu Isilaeli hidili agiladi Asi uami. Hameň sadan viaň nudı ibi minjaihami uami. **69** Nibu

abici nudı sibila hisin hulan Deviti di iamilinu agan vidiividin dan hinihini aludi ahilihudaci huaci hameň laci hameň laci hinibalu uami. **70** Vaka Asi agan nudı cian igalahalaha hisin hulan agilasan hiji igudaci nameň abavihadami uami. **71** Hulan limu hihile agilan aludi nagili lamavibali aba abavihadami uami. Limu

hihile agilan alusan igivi hiniavibali aba abavihadami uami. Hameň lihavidaci Asi agan aludi ahilihudaci huaci hameň laci hameň laci hinibalu aba abavihadami uami. **72** Asi agan cian miguavila aludi iamilihali agiladi nameň abami uami. Vian nalusan mavin hiniavila naludi huaci lamiben aba abami uami. Asi agan cian miguavila abami agasan igahilavila hameň laci ala libali uami. **73** Vaka aludi iamili Ebilam di abami uami. Hivi hekili aba abami uami. Nibu cian abami agan hameň laci libali uami.

74 Aludi nagili lamavilali agiladi lahuci alan huaci hinihini Asi di sibila vibalu uami. Ma lidibalu uami. **75** Asi igasulidaci alan fili neň huaci siliyi laci hinihini nudı cian sihivia lubiahilibal uami. **76** La Sekalaia agan ninanu di abami. Ninan uami. Mufili hulan iamigali agilan nadı iga iga abavibali uami. Asi iahua hivi hinilali agadı cian igalahalaha hisin hulan aba abavibali uami. Nama aludi Hekili san hibi me vicivicili hali ubanan uami. **77** Lidin nudı hulan iamigali agiladi abibanaň uami. Asi naludi hugi agiladi hivahiva naludi ahilihudaci huaci hameň laci hameň laci hinibalaň aba abibanaň uami. Abidanan igahilavibali uami. **78** Asi agan alusan mavin hekili minjamiňa aludi huaci lamilali uami. Nudi abilu agan uaian iahaiaha abilu havalilali hameň havalidaci igibal uami. **79** Hulan iamigali alan hifili hivi me hinihini himahima saň lidilalu uami. Lididamili Asi agan abilu igudaci nudı abilu agadı iga iga nudı sıvi udamili aludi humigaň agilan simi hiniavibali uami.

80 Lici Jon agan hekili lici Asi di Amiň agan nusan vidiividin igumi. Lici fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali hen umi. Ua hiniavila cihu yemi. Veci Isilaeli hidili agilan nudı igavimi.

2

- 1:59** 1.59 HM 17.11-13, Wkp 12.3, Lu 2.21   **1:60** 1.60 Lu 1.13   **1:66** 1.66 HM 39.2-3, Sng 80.17, HJL 11.21   **1:67**
1.67 Jol 2.28   **1:68** 1.68 Sng 41.13, 72.18, 106.48, Lu 7.16   **1:69** 1.69 Sng 18.2   **1:70** 1.70 Jer 23.5-6, Dan 9.24,
HJL 3.21, Lom 1.2   **1:71** 1.71 Sng 106.10   **1:72** 1.72 HM 17.1, 17.7, Wkp 26.42, Sng 105.8-9, 106.45   **1:73** 1.73
HM 22.16-17, Mai 7.20   **1:74** 1.74 Lom 6.18, 6.22, Ib 9.14   **1:75** 1.75 Ef 4.24, 2 Ti 1.9, Ta 2.12-14, 1 Pi 1.15, 2 Pi 1.4
1:76 1.76 Ais 40.3, Mal 3.1, 4.5, Mt 3.3, 11.10   **1:77** 1.77-78 Jer 31.34, Ais 60.1-2, Mk 1.4, Lu 3.3   **1:79** 1.79 Ais 9.2,
49.9, 58.8, Mt 4.14-16, HJL 26.18   **1:80** 1.80 Mt 3.1, 11.7, Lu 2.40

*Malia Jisası di huhilami.
(Matiu 1.18-25)*

1 Elisabeti ninaq huhilami agadı hualı hen ala Lom haiabila hisin agiladi manigali Ogasitusi agan nudı hulan iamigali migiladami agiladi sikasikan lugiliben aba cian vidividin nameq agadı abami. Hulan iamigali agiladi ibi lugilihalaq uami. **2** Lici Kuiliniusı agan Silia fili tibi hisin agiladi manigali hiniadaci hidili maha ibi lugilavimi. **3** Lugilavidaci hulan iamigali ahuata nulidi iamilihalinilu di haiabila hitin hitin heq uu ibi igahilavimi. **4** Josepi agan Nasaleti haiabila Galili fili tibi hiniadami agadı vala umi. Uavila Betilehem haiabila Judia fili tibi hiniadami heq iahumi. Josepi iamilinu di haiabila Betilehem. Nudı iamilinu di ibi Deviti. Nibu nudı ibi igahiliben aba nudı iamilinu di haiabila Betilehem umi. **5** Malia Josepi di munjan iahua hiniavila san libiminjavici hiniavila humigan ahilami. Humigan daq hiniavila Josepi hula uavimi. Nulidi ibi lugilavidaci igahilibalı aba uavimi. **6** Ua Betilehem haiabila iahua hiniavila ninaq huhiliben aba limi. **7** Hulan iamigali uu veve hinihini hisin ulan agan milicivila ulan saban bulimakau hiniavihadami heq ivouavimi. Ivouavila Cimegen di heq huhilami. Huhila via havili tibi hivi hahavila haliha hibin saban bulimakau navihadami heq ida miqamiga lamami.

Ası di cian hali hisin agan saban sipsipi iagagaliniłu agiladi abici uavila igavimi.

8 Hifili pabin heq laci ala Betilehem haiabila caba heq saban sipsipi agilan mida hivi hiniavidaci saban sipsipi iagagaliniłu agilan migila migila hiniavimi. **9** Hiniavidaci nulidi Hekili di cian hali hisin agan vedaci abilu hekili vidividin daq agan havalami. Lici abilu agadı igavila hekili lidavimi. **10** Lidavici nulidi abami. Namilan lidimilan uami. Vian nalusan cian huaci siban agadı vaven

2:5 2.5 Lu 1.27   **2:7** 2.7 Mt 1.22-25   **2:10** 2.10 HM 12.3, Mt 28.19, Mk 1.15, Lu 24.47, Kl 1.23   **2:11** 2.11 Ais 9.6, Mt 1.16, 1.21, HJL 2.36, Fl 2.10-11   * **2:11** 2.11 Aludi cian siban hivi hulan Ası libiminjavila hulan iamigali ahiliahuihua san abici vemi agan aba abilulu agasan nibilan Giliki cian hivi Kilaisı uavihadami. **2:13** 2.13 Sng 103.20, Ib 1.14, CHL 5.11   **2:14** 2.14 Ais 57.19, Lu 19.38, Lom 5.1, Ef 2.17, Kl 1.20   **2:16** 2.16 Lu 2.10-12   **2:19** 2.19 Lu 1.66, 2.51
2:21 2.21 Wkp 12.3, Mt 1.21-25, Lu 1.31, 1.59

uami. Hulan iamigali sikasikan agilan cian nagadı igahilahila hekili hiniyalavibali uami. **11** Ninaq agadı iabi huhiliemi uami. Deviti di haiabila Betilehem heq hiniavila huhiliemi uami. Ninaq agan mufili naludi ahiliahudaci huaci hameq laci hameq laci hinibalan uami. Nibu naludi Hekili hinibali uami. Ası nudı libiminjavila hulan iamigali ahiliahuihua san abici veiemi uami.* **12** Ninaq agadı huhila havili tibi hivi hahavila halıha hibin hibin saban bulimakau navihadami heq ida miqamiga lamici hiniadi agadı ua igibalan uami. Igavila abibalan uami. Amın ala aba abibalan uami. **13** Aba fihalici Ası di cian hali hisin akape agilan vevila Ası di ibi miqaiahaaha abavimi. **14** Ası iahua hivi hinilali agadı ibi miqaiahimili uavimi. Nibu hulan iamigali fili neq hiniavilalı agilasaq hiniyalilalı uavimi. Nibu ala hulan iamigali nulisan hiniyalilalı agiladi lidaci nulidi humigan agilan simi hiniavibali uavimi.

15 Hameq abavila nulidi vala cihu Ası di haiabila uavimi. Uavidaci saban sipsipi iagagaliniłu agilan abavimi. Betilehem haiabila uavila igimili uavimi. Akuaba lici aludi Hekili agan nudı cian hali hisin agadı abici ve aludi abi agadı uavila igimili uavimi. **16** La lihalıha uavila ninaq agadıdaq numiqaiaganu didaq igavimi. Ninaq agan haliha hibin hibin saban bulimakau navihadami heq hinimi. **17** Ninaq agadı igavila abavimi. Ası di cian hali hisin agan ninaq nagasan ala aludi abiemi uavimi. **18** Saban sipsipi iagagaliniłu agilan ninaq agasan abavidaci hulan iamigali agilan igahilahila i uavimi. **19** Lihavidaci Malia agan saban sipsipi iagagaliniłu sikasikan agiladi cian agadı igahilavila hiji lamalama hinimi. **20** Ası di cian hali hisin agan abici uavila igavimi agasan saban sipsipi iagagaliniłu agilan Ası di ibi miqaiahavila abavimi. Ası nibu huaci siban uavimi. Lavila Ası di ibi miqaiahaaha cihu ala vehavimi.

21 Ninañ agadı huhilici uaian human limu fihala human limu pabin cijen uci ninañ agadı hadi sibili ihalahavimi. Ihalahavila abavimi. Nudi ibi Jisasi uavimi. Malia humigañ ma ahiliñan lidaci Ası di cian hali hisin agan ibi hamen lamami.

Josepi tamañ ninañ agadı via uavici Simeon igavila cian abami.

22-24 Josepi tamañ ninanadi ulan hiniavici ci lici cian vidividiñ Mosesi libami agadı lubiahilavila nulidi ninañ hibun agasan sagalı iguben aba ninañ agadı via Jelusalem haiabila uavimi. Ası agan aludi hadipili vumili lamibali aba uavimi. Nulidi Hekili di cian vidividiñ agan nameñ abami. Havan imili ahica iguha uami. Hima lici ibilabi ninañ ahica agiladi iguha uami. Hamen sadan nibilan cian vidividiñ agadı lubiahilavila sagalı igubalu aba uavimi. Vaka nulidi Hekili agan cian vidividiñ nameñ abidaci Mosesi agan manasın hivi libami. Iamigali agilan ninañ Cimegeñ di huhila libimijavila abavim uami. Nana aludi Hekili di aba abavim uami. Hamen sadan Josepi hula Malia hula Cimegeñ di viavila aludi Hekili di abalamibali aba Jelusalem haiabila via uavimi.

25 Hulan mu agan Jelusalem haiabila hiniadami. Nudi ibi Simeon. Nibu Ası di cian agadı sihivia lubiahilahila nudi lihu hivi hiniadami. Hinihini Ası Islaeli hidili agiladi mavin ifimigubali agasan migiladami. Lidaci Ası di Amiñ agan nibu hula hiniadami. **26** Hinihini nudi abadami. Nama lihaliba ma himibanañ uadami. Naludi Hekili agan ninañ agadı libimijavila hulan iamigali ahiliyahiuahu san abici ve bali agadı igavila hej himibanañ uadami. **27** Ası di Amiñ agan hameñ aba aba hiniavila nudi abici Ası di anjam ulan hekili caba hej umi. Uavila hinidaci Josepi tamañ Jisasi di vavehavimi. Cian vidividiñ Mosesi libami agadı lubiahilben aba ninañ agadı vavehavimi. **28** Vavehavici Simeon agan ninañ agadı viavila huvilemi. Huvilevila Ası di ibi mijsaiahavila abami.

29-30 Aludi Hekili vidividiñ dan uami. Nama ninañ nagasan iadi abamanan agadı ci igin uami. Mufili nibu hulan iamigali agiladi ahiliyahudaci huaci hamen laci hamen laci hiniavibali uami. Ninañ nagadı igilin iadi humigañ agan simi hini uami. Vian nadı sibila hisin hulan uami. Nama iadi valinan himavila ulin uami. **31-32** Nama hulan iamigali akape agilasan ninañ nagadı sihuvinañ uami. Nibu hulan iamigali agilasan abilu vavebali uami. Lici hulan iamigali agilan nudı cian agadı lubiahilavila hulan iamigali abilu hivi hiniavilalı hamen hiniavibali uami. Hulan iamigali hidili mu mu agilan nudı iga iga abavibali uami. Islaeli hidili agilan Ası di hulan iamigali aba abavibali uami. Nibilan huaci sibar aba abavibali uami.

33 Ninañ agasan hamen abici numigaiaganu agilan igahilavila i uavimi. **34-35** Lihavici Simeon agan Ası di abami. Nulidi huaci lamiba uami. Lavila Malia di abami. Ci iginan uami. Ası agan ninañ nagadı libimijavila abici veli uami. Islaeli hidili limu hihile agilan nudı cian igahilavibali uami. Limu hihile ma igahilavibali uami. Ninañ nagan Ası di cian laci abalamibali uami. Abalamidaci limu hihile nudı cian sibili sibili abavibali uami. Hamen lihavidaci nulidi hiji sibili sibili agilan haiabila iahavibali uami. Nadı ninañ agadı akuaba akuaba lihavibali agadı igahilidanañ nadı humigañ agan sibili libali uami.

Ana agan Ası di anjam ulan hekili caba hej Josepi tamañ di igami.

36 Iamigali mu agan avi hinimi. Nudi ibi Ana. Nibu Ası di cian igalahahaha hisin iamigali. Nudi iaganu Fanueli agan Aseli hidili. Ana nibu ci hadi hadi limi. Vaka mujan iahuavila hinidaci huali human limu fihala human limu ahica cijen uci nudi mujanu himami. **37** Himici nibu cido hiniadami. Hinidaci nudi huali lugilavici ua 84 iahami. Nibu Ası di anjam ulan hekili caba agadı ma valadami. Nibu Ası san

2:22-24 2.22-24 CV 13.2, 13.12-15, Wkp 12.1-8, Nam 3.12-13, 8.17

2:25 2.25 Ais 40.1, 49.13, Mk 15.42-43, Lu 2.38

2:26 2.26 Ib 11.5

2:29-30 2.29-30 HM 46.30, Ais 52.10, Lu 3.6, Fl 1.23, Ta 2.11

2:31-32 2.31-32 Ais 9.2, 42.6, 49.6,

52.10, 60.1-3, Mt 4.14-16, HJL 13.47, 28.28-29
HJL 28.22, Lom 9.32-33, 1 Ko 1.23, 1 Pi 2.7-8

2:34-35 2.34-35 Sng 42.10, Ais 8.14-15, Hos 14.9, Mt 21.42, Jo 19.25,
2:37 2.37 HJL 26.7, 1 Ti 5.5

igahilahila simin valadami. Simin valavalala hifili hifili uaiadi uaiadi Asi di aba aba Asi di sibila vihadami. ³⁸ Josepi tamanj Asi di anjam ulan hekili caba hej hiniavidiaci Ana agan nulidi igavila Asi di abami. Asi nama huaci siban uami. Lavila ninaj agasan hulan iamigali limu hihile agiladi abami. Hulan iamigali agilan ala Asi agan Jelusalem haiabila hisin agiladi vibali agasan migila migila hiniavimi.

Josepi tamanj ninaj agadi viavila cihu Nasaleti haiabila vehavimi.

³⁹ Josepi tamanj Jelusalem haiabila hinihini nulidi Hekili di cian vidiividin agadi lubiahila akuaba akuaba agiladi lihavimi. Lihavici ci lici cihu Galili fili tibi vevila nulidi haiabila Nasaleti ve iahavimi. ⁴⁰ Ve iaha hiniavidiaci ninaj agan hekili lavila vidiividin vimi. Lavila hiji hutesi vimi. Lidaci Asi agan nusan hijinaladami.

Jisas hekili tagilar dan lavila Asi di anjam ulan hekili caba ua migahinimi.

⁴¹ Vaka Asi agan Islaeli hidili agiladi valici huaci hiniavimi agasan hiji lamalama simin hekili hekili navihadami. Jisasi numigaiaganu agilan huali mu mu simin hekili hekili nibalu aba Jelusalem haiabila uavihadami. ⁴² Nibilan mihin hekili agadi hivi hamen lihavihadami. Jisasi di huhilami agadi huali human limu limu fihala hicci limu ahica cijin uci numigaiaganu hula mihin hekili igibalu aba uavimi. ⁴³⁻⁴⁴ Ua iahua hiniavidiaci mihin hekili agan iahami. Iahici ci lici Jisasi Jelusalem haiabila hinidaci numigaiaganu agilan aludi ninaj agan hulan iamigali limu hihile agilan hula ci akua ui uavila nudu vala vehavimi. Vevila haiabila mu iahua hiniavidiaci hifili limi. Lici Jisasi di suhilavimi. Suhilavici suhilavici hima lici nulidi hidili pam agiladidan nulidi nagilihalinlu agiladidan abitihavimi. ⁴⁵ Abitihavici hima uavimi. La hiniavici fili miyalahici Jelusalem haiabila cihu uavimi. Ua suhila suhila hidavidiaci hifili limi. ⁴⁶ Lici hiniavici miyalahici hej igavimi. Igavici nibu Asi di anjam ulan hekili caba hej manasij

2:38 2.38 Ais 52.9, Mk 15.42-43, Lu 2.25, 24.20-21
12.1-27, 23.14-17, 34.23, Lo 16.1-8   **2:49** 2.49 Jo 2.16
1 Sml 2.26, Snd 3.4, Lu 1.80   **3:2** 3.2 Lu 1.80

sihi hisin agilan hula migahiniavimi. Migahinini manasij sihi hisin agilan abavidaci igahilahila cihu hibin nulidi abitihatihinimi. ⁴⁷ Nibilan abitihavidiaci nibu hibin abidaci hulan iamigali agilan igahilahila nudu hiji hutesi agasan i uavimi. ⁴⁸ Lihavidiaci numigaiaganu agilan avi ninanilu di igavila i uavimi. Nanagan uavimi. La numigaj agan ninanu di abami. Ninaj nama aludi aki sanj hamej lihanaj uami. Nama linabila alan nadu iagana hula mavin lamalama nadu suhila suhila hidimalamili hidiemili uami. ⁴⁹ Lici Jisasi abami. Namilan iadi aki sanj suhila suhila hidimalamilan uami. Iabi avi aki sanj suhila suhila hidiemilan uami. Ci igilan uami. Iadi Iavan abici viaj nudu ulan caba nej ve hnidin uami. ⁵⁰ Cian hamej agadi abici igahilavila uava iahuavimi.

⁵¹ Lihavici nibu numigaiaganu hula cihu vevila Nasaleti haiabila hiniavimi. Numigaiaganu akuaba akuaba sanj abavidaci nibu nulidi cian lubiahiladami. Lidaci numigaj agan hiji lamalama hinimi. ⁵² Jisasi hekili lavila hiji hutesi vimi. Lidaci Asi agan nusan hijinaladami. Hulan iamigali agilan avi nusan hijinalavihadami.

3

Hulan iamigali avili hivi miyamigu miyalahici hiniavidiaci hula Jon agan cian sulami.

(Matiu 3.1-12 mu Maki 1.1-8 mu Jon 1.19-28)

¹ Taibeliusi agan nibu Lom haiabila hisin agiladi manigali hinihini fili tibi mu mu agiladi migiladami. Migilidaci huali human limu limu fihala hicci limu fihala umi. Hadihu Ponitusi Pailati agan Judia fili tibi agadi migiladami. Heloti agan Galili fili tibi agadi migiladami. Nudu isanu Filipi nibu Itulia fili tibi agadidan Tilakonitis fili tibi agadidan migiladami. Lisaniasi nibu Abilene fili tibi agadi migiladami. ² Anasi hula Kaiafasi hula Asi sanj sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili hiniavihadami. Manigali hamen agilan hiniavidiaci Sekalaia di ninaj Jon nibu fili

2:39 2.39 Mt 2.23   **2:40** 2.40 Lu 1.80, 2.52   **2:41** 2.41 CV
2:50 2.50 Lu 9.45, 18.34   **2:51** 2.51 Lu 2.19   **2:52** 2.52

tibi kili humisi akuaba akuaba apali hen hiniadami. Hej hinidaci Asi agan nudician agadi nusan iguadami. ³ Lidaci Jon agan fili tibi mu hivi mu hivi hidadami. Jolidan avili caba hej hidahida Asi di cian suladami. Sulasula namej abadami. Lusin sibili sibili agiladi validalan avili hivi naludi miyamigu miyaiyahiben uadami. Miyamigu miyaiyahidalin Asi agan naludi hugi agiladi hivibali uadami.

⁴ Vaka Asi di cian igalahalaha hisin hulan Aisaia agan Jon saj ala Asi di manasinq hekili hivi cian namej libami. Hulan mu fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali hen hinihini cian vidividin siban namej abibali uami. Aludi Hekili saj hibi hekili agadi vicihalan aba abibali uami. Hibi sudime ciki ciki agiladi avi vicivici hihilihalan aba abibali uami. ⁵ Halu hekili hekili halu sudime sudime agiladi mavihalan aba abibali uami. Mavidalan fili abili dan hen migumigu saiahavim aba abibali uami. Hibi hakı dan hakı dan agiladi hihilihalan aba abibali uami. Hibi liba kum kum dan agiladi avi sihivia siban hihilihalan aba abibali uami. ⁶ Lidalan hulan iamigali sikasikan agilan iga iga abavibali aba abibali uami. Asi agan hulan iamigali agiladi ahiliahudaci huaci hamen laci hamen laci hiniavibali aba abavibali aba abibali uami.

⁷ Jon hidahida Asi di cian sulidaci hulan iamigali akape vehavimi. Jon agan avili hivi aludi miyamigu miyaiyahibali aba vehavimi. Vehavidaci Jon nulidi abami. Namilan lahu sihipin di ninanadi uami. Asi agan nalusan igin hiniavila naludi amij ci sibili lamibali uami. Ani agan naludi abici Asi hulan iamigali sibili lamibali agadi vala haçilavihebalu aba lidalan uami. ⁸ Namilan lusin sibili sibili agiladi valavila ha sibila huaci huaci vibalan uami. Hamen lidalan hulan iamigali limu hihile agilan iga iga abavibali uami. Nibilan lusin sibili sibili agiladi ci valavala sibila huaci huaci vihavadi aba abavibali uami. Namilan iabi hidili maha hiji namej lamimilan uami. Alan Ebilam di iamilihalinu sadar Asi aludi

ma sibili lamibali aba abimilan uami. Vian naludi abadin agadi igahilihalañ uami. Asi agan liba kum kum nagiladi abici hulan lifavila naludi uvisisjin vihavivi uami. La Ebilam di iamilihalinu hiniavivi uami. ⁹ Hulan mu agan cinaq viavila kili ihiben aba mabila hinihini me ci hinidi uami. Kili agilan amiñ huaci huaci ma lamavilali agiladi iha iha vivi havalidaci avin hivi miguavilali uami.

¹⁰ Lici hulan iamigali akape agilan nudic abitihavimi. Alan aki libalu uavimi. ¹¹ Lihavici nulidi abami. Hulan mu hadi hilahila ahica dan hiniavila ha nudic hadi hilahila mu agadi hulan mu hadi hilahila apali agasan igum uami. Hulan mu simin dan hiniavila ha hulan mu simin apali agasan igum uami. ¹² Hulan limu hihile huban saj anim hilici vivi hisin agilan avi vehavimi. Jon agan avili hivi aludi miyamigu miyaiyahibali aba vehavimi. Vevila abavimi. Iavan alan aki libalu uavimi. ¹³ Lihavici abami. Namilan anim hilici vameba vivi saj huban nukej abibali agadi hamen laci vihalan uami. Anim hilici vali agiladi livala livala anim hilici hekili hekili vimilan uami. ¹⁴ Lici cihu sagaj hisin hulemili agilan avi vevila abavimi. Alan avi aki libalu uavimi. Lihavici cihu nulidi abami. Namilan hulan havi havi ifu ifu hidilalan agadi valihalan uami. Anim hilici vivi saj anali aba aba hulan iamigali cian hivi lamilalan agadi valihalan uami. Naludi manigali agan nalusan anim hilici vameba igulali agiladi hamen laci ala vihalan uami.

¹⁵ Lici hulan iamigali agiladi mavin iahavici Jon saj hiji cuvilin cuvilin igahilihila hiniavimi. Asi nudic libimijavila hulan iamigali ahiliahuiahu saj abici ve agan akua uavimi. ¹⁶ Lihavici Jon nulidi abami. Vian avili hivi naludi miyamigu miyaiyahilan uami. Hulan mu iadi sivi vebali agadi vidividin agan iadi vidividin agadi livalibali uami. Vian hulan havi uami. Vian ibi apali uami. Vian ibi dan lici vian migalifiliba nudic hicci sigiti

agadi limin hahici hinilalı agadi huaci hivavin uami. Nibu avili hivi naludi miñamigu miñaiahidaci Ası di Amin agan veve namilan hula hinibali uami. Limu hihile lusin sibili ma valilalan naludi mufili aviñ hivi havalidaci migubalan uami. ¹⁷ Nibu sahua cikan agadi miñalivavila hinidi uami. Sahua cikan agadi hivi ala haliha cahu uiti agiladi libilicilici miñaiahidaci hitiñ hitiñ migalahilavibali uami. Migalahilavidaci sigiti simum agiladi vivi aviñ ma himilali agadi hivi havalidaci miguavibali uami. Amin agiladi vivi simiñ migudibaliba hisin ulan heñ migudibibali uami. ¹⁸ La Jon nulidi hiji miñaiahaha sañ cian mu mu sulami.

Helotı abici Jon di via ua limin sibili ulan hivi lamavimi.

¹⁹ Manigali Helotı agan lusin sibili mu hidili mu hidili agiladi vihadami. Mutibi isanu di abinu Helodiasi di miñahuha viavila sabimi. Lici Jon agan nudı lusin sibili agadi igavila nudı abacabilami. ²⁰ Lici cihu Helotı agan lusin sibili mu vimi. Nibu abici Jon di via uavila limin sibili ulan hivi lamavimi.

Jon agan avili hivi Jisasi di miñamigu miñaiahami.

(Matiu 3.13-17 mu Maki 1.9-11)

²¹ Helotı agan Jon di via limin sibili ulan hivi lamalama sañ ma abimañ lidaci Jon agan avili hivi hulan iamigali akape agiladi miñamigu miñaiahami. Lavila Jisasi di avi avili hivi miñamigu miñaiahami. Miñamigu miñaiahici Ası di abidaci Ası agan lici avili susu agan hibi me lavilami. ²² Lavilici Ası di Amin agan havan ibilabi me vuha migavila Jisasi di hivi migahinimi. Migahinidaci Ası nudı haiabila heñ hiniavila Jisasi di abami. Nama iadı nuken Ninañ uami. Vian nasan mavin hekili hinhini hijinalilan uami.

Jisasi di iauacagalnu iamilihalinu agiladi ibi lugilavimi.

(Matiu 1.1-17)

²³ Malia Jisasi di huhilici iaha hinidaci hualı 30 uci Jisasi heñ hidili maha cian

sulami. Lidaci hulan iamigali agilan hiji namen lamavimi. Nibu Josepi di ninan uavimi.

Josepi iaganu Heli. ²⁴ Heli iaganu Matati. Matati iaganu Livai. Livai iaganu Meliki. Meliki iaganu Janai. Janai iaganu Josepi. ²⁵ Josepi iaganu Matatiasi. Matatiasi iaganu Amosi. Amosi iaganu Nahum. Nahum iaganu Esili. Esili iaganu Nagai. ²⁶ Nagai iaganu Mati. Mati iaganu Matatiasi. Matatiasi iaganu Semen. Semen iaganu Joseki. Joseki iaganu Joda. ²⁷ Joda iaganu Joanan. Joanan iaganu Lesa. Lesa iaganu Selubabeli. Selubabeli iaganu Sealitieli. Sealitieli iaganu Neli. ²⁸ Neli iaganu Meliki. Meliki iaganu Adi. Adi iaganu Kosam. Kosam iaganu Elimadam. Elimadam iaganu Eli. ²⁹ Eli iaganu Josua. Josua iaganu Elieseli. Elieseli iaganu Jolim. Jolim iaganu Matati. Matati iaganu Livai. ³⁰ Livai iaganu Simeon. Simeon iaganu Juda. Juda iaganu Josepi. Josepi iaganu Jonam. Jonam iaganu Eliakim. ³¹ Eliakim iaganu Melea. Melea iaganu Mena. Mena iaganu Matata. Matata iaganu Natan. Natan iaganu Deviti. ³² Deviti iaganu Jesi. Jesi iaganu Obeti. Obeti iaganu Boasi. Boasi iaganu Salimon. Salimon iaganu Nason. ³³ Nason iaganu Aminadapi. Aminadapi iaganu Atimin. Atimin iaganu Alini. Alini iaganu Hesilon. Hesilon iaganu Pelesi. Pelesi iaganu Juda. ³⁴ Juda iaganu Jekopi. Jekopi iaganu Aisaki. Aisaki iaganu Ebilam. Ebilam iaganu Tela. Tela iaganu Naholi. ³⁵ Naholi iaganu Seluki. Seluki iaganu Leu. Leu iaganu Pelekı. Pelekı iaganu Ebeli. Ebeli iaganu Sele. ³⁶ Sele iaganu Kainan. Kainan iaganu Alipakisati. Alipakisati iaganu Siem. Siem iaganu Noa. Noa iaganu Lameki. ³⁷ Lameki iaganu Metusela. Metusela iaganu Enoki. Enoki iaganu Jaleti. Jaleti iaganu Mahalaleli. Mahalaleli iaganu Kenan. ³⁸ Kenan iaganu Enosi. Enosi iaganu Seti. Seti iaganu Adam. Adam iaganu Ası.

4

*Laguŋ agan Jisasi di ilasiben aba limi.
(Matiu 4.1-11 mu Maki 1.12-13)*

¹ Avili hiv̄i Jisasi di miŋjamigu miŋjaiahici Jolidan avili agadı valavila umi. Lici Ası di Amin̄ agan Jisasi hula hinihini nusan̄ vidividin̄ igumi. Vidividin̄ igu igu nudı abici fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali hej umi. ² Ua hej hinihini simiŋ ma nami. Lidaci laguŋ agan ve nudı ilasami. Ilasisi hinidaci uaiaŋ 38 umi. Lici humigaŋ ibilibiliŋ hekili agan nudı hiv̄i iahami. ³ Iahici laguŋ agan Jisasi di abami. Nama Ası di Ninaŋ lici liba nagadi abinan̄ maci lifici niha umi. ⁴ Lici Jisasi cihu hibin̄ nudı abami. Ası di manasiŋ hekili agan nameŋ abami umi. Maci agan hulan̄ iamigali agiladi ahilihudaci huaci hamen̄ laci hamen̄ laci ma hiniavibali aba abami umi.

⁵⁻⁶ Lici laguŋ agan Jisasi di via halu iahua lihalıha sibaj̄ haiabila hekili hekili agiladi sikasikan igoua igave iga iga abalamavila abami. Akuaba akuaba ha iadi pam umi. Hulan̄ mu saŋ iguben aba huaci iguvin umi. Vian̄ abiliŋ haiabila hekili hekili akuaba akuaba huaci huaci agiladi nama laci migilibanaj̄ umi. Lavila nama ibi daŋ hinibanaŋ umi. ⁷ Nama iadi ibi miŋjaiahiben aba iadi mikı piŋ migalifilibanaj̄ akuaba akuaba sikasikan agiladi nasaŋ iguben umi. ⁸ Lici Jisasi hibin̄ abami. Ası di manasiŋ hekili agan nameŋ abami umi. Ası nibu nadı Hekili aba abami umi. Nama nudı ibi laci miŋjaiahaiha saŋ migalifilibiha aba abami umi. Lavila nudı sibila laci viha aba abami umi.

⁹ Lici laguŋ agan Jisasi di viavila Jelusalem haiabila umi. Via uavila Ası di anjam ulan̄ hekili iahua sabi sibaj̄ hej lamavila nudı abami. Nama Ası di Ninaŋ lici havala miguha umi. ¹⁰ Ası di manasiŋ hekili agan nameŋ abami umi. Ası agan abici nudı cian̄ hali hisin̄ agilan̄ nadı migila migila hiniavibali aba abami umi. ¹¹ Lavila nibilan̄ nulidi human̄ hiv̄i nadı miŋalivavibali aba abami umi.

Minjalivavici liba henan̄ henan̄ dan̄ agilan̄ nadı hic̄i ma iamilavibali aba abami uami. ¹² Lici Jisasi nudı cihu ala abami. Ası di manasiŋ hekili agan nameŋ abami uami. Nama Ası di ilasiminan̄ aba abami uami. Nibu nadı Hekili aba abami uami. ¹³ Lici laguŋ agan Jisasi di ilasisi hinimi agadi hej vala umitavila cihu mu tibi ilasisi san̄ migila migila hinimi.

Jisasi Galili fili tibi hej hidili maha sibila vimi.

(Matiu 4.12-17 mu Maki 1.14-15)

¹⁴⁻¹⁵ Lidaci Ası di Amin̄ agan Jisasi san̄ vidividin̄ iguci cihu Galili fili tibi vemi. Vevila hidahida Isilaeli hidili agiladi anjam ulan̄ mu hiv̄i mu hiv̄i ivo ivo Ası di cian̄ suladami. Sulidaci hulan̄ iamigali ahuata igahilahila Jisasi di ibi miŋjaiahavihadami. Lihavidaci nudı cian̄ hiji agan mu haiabila mu haiabila umi.

Nasaleti haiabila hisin̄ agilan̄ Jisasi di huligalavimi.

(Matiu 13.53-58 mu Maki 6.1-6)

¹⁶ Lici Jisasi cihu Nasaleti haiabila vemi. Nibu Nasaleti haiabila hej ala hinihini hekili limi. Vevila Isilaeli hidili agiladi alusisi mihin̄ hiv̄i nulidi anjam ulan̄ hej ivoumi. Nibu alusisi mihin̄ hiv̄i hamen̄ laci lihadami. Ivoua migahinia manasiŋ hiv̄i iga iga abiben̄ aba iaha lagulamami. ¹⁷ Lagulama hinidaci sibila hisin̄ hulan̄ mu agan Jisasi san̄ manasiŋ igumi. Ası di cian̄ igalahahaha hisin̄ hulan̄ Aisaia manasiŋ libami agadi igumi. Iguci manasiŋ agadi miŋjahivavila Aisaia di cian̄ agadi suhila igavila hej sulami. Aisaia agan nameŋ abami umi. ¹⁸ Ası agan hulan̄ iamigali agiladi ahilihudaiha san̄ hulan̄ mu libimijavila abici vebali aba abami umi. Vevila nameŋ abibali aba abami umi. Aludi Hekili agan iadi libimijici nudı Amin̄ agan ve vian̄ hula hinidi aba abibali aba abami umi. Aludi Hekili agan iadi abici ven aba abibali aba abami umi. Hulan̄ iamigali akuaba akuaba apali agilasan̄ Ası di cian̄ sulasula san̄ abici ven aba abibali aba abami umi. Vian̄

ua hulan limin sibili utan hivi lamavidaci hiniavilali agilasan hibi lavililin haiabila ivavehavibali agasan abici ven aba abibali aba abami uami. Hulan iamigali lamigan sibili agiladi miñahihilin cihu igasulavibali agasan abici ven aba abibali aba abami uami. Hulan iamigali agilan mu hulan di sibili igavici nud i igulamalama san abici ven aba abibali aba abami uami. ¹⁹ Huali nej ala aludi Hekili agan nud hulan iamigali agilasan mavin hinilali agadi aba aba san abici ven aba abibali aba abami uami.

²⁰ Aba fihalavila Jisasi manasin agadi miñahupihalavila sibila hisin hulan agasan igumi. Iguavila cian suliben aba migahinimi. Migahinidaci hulan iamigali anjam utan hivi hiniavimi agilan Jisasi di pam igasulavimi. ²¹ Igasulavidaci cian hej abami. Cian igahililan agan hamen laci ala li uami. ²² Lici nud ibi miñajahavimi. Lavila cihu Asi di cian abami agasan hiji cuvilin cuvilin igahilahila abavimi. I uavimi. Nibu Josepi di ninan uavimi. Aki me lavila Asi di cian agadi huaci siban suli uavimi.

²³ Lihavici nulidi abami. Namilan iadi abacuvacuva cian me abibalan uami. Hulan fim hahahaha hisin agan me aba abibalan uami. Nama nuken nad hadipili agadi huaci lamiha aba abibalan uami. Hamej sibila agadi Kapelineam haiabila hej vidana cian hiji ci igahilahilu aba abibalan uami. Nad hivi nuken avi hamej ala viha aba abibalan uami. ²⁴ Vian naludi amin abadin uami. Asi di cian igalahala hisin hulan agilan nulidi hivi nuken uu abavidaci hulan iamigali agilan nulidi cian ma igahilavilal uami. ²⁵ Vian naludi amin siban abadin uami. Elaija hiniadami hadihu hej iamigali cido cido akape agilan Isilaeli fili tibi hej hiniavihadami uami. Hadihu avili ma migiman lidaci huali ahica pam uavici avan human limu fihala human limu pabin cijen umi uami. Lici humigan ibilibilin hekili agan haiabila mu hivi mu hivi iahami uami. ²⁶ Lidaci

Asi agan Elaija di abici Salefati haiabila umi uami. Salefati haiabila agan Saidon haiabila hekili mik hej hiniadami uami. Iamigali cido agadi ahilihuben aba haiabila hej umi uami. Iamigali cido Isilaeli fili tibi hisin agadi hivi ma abici umi uami. ²⁷ Asi di cian igalahala hisin hulan Elisa hiniadami hadihu hej hulan iamigali akape lipilim lipilim dan agilan Isilaeli fili tibi hej hiniavihadami uami. Hulan iamigali Isilaeli fili tibi hisin nulidi lipilim lipilim agilan ma siviliman uami. Hulan mu Silia fili tibi hisin Neman di lipilim lipilim agan pam sivilami uami.

²⁸ Asi di cian igalahala hisin hulan agilan nulidi nuken haiabila hisin agiladi ma ahilihuavihadami agasan abami. Lici hulan iamigali anjam utan hej hiniavimi agilan nud cian agadi igahilavila igivi hekili hiniavimi. ²⁹ Lavila iaha Jisasi di miña viavila haiabila ivoua Nasaleti haiabila agadi apun caba hej havalimili migubali aba via uavimi. ³⁰ Agadi ala Jisasi hulan iamigali likila likila hej uavila sikan umi.

Jisasi agan sudi sibili hulan mu di hivi hiniadami agadi lahumi.

(Mak 1.21-28)

³¹ Jisasi Nasaleti haiabila hinia migua Kapelineam haiabila hej iahumi. Nasaleti haiabila Kapelineam haiabila agilan Galili fili tibi hej laci hiniavihadami. Iahua hinihini Isilaeli hidili agiladi alusisi miñin hivi hulan iamigali agiladi lamalubiadami. ³² Lamalubidaci igahilahila i uavihadami. Hulan nagan ibi dan me lamalubidi uavihadami.

³³ Mu tibi hulan sudi sibili dan agan nibu avi ve Isilaeli hidili agiladi anjam utan hivi hinihini livaliva abami. ³⁴ Jisasi Nasaleti haiabila hisin uami. Nama aludi aki libavila venaq uami. Aludi sibili lamibavila akua venaq uami. Vian nadig iligan uami. Nama Asi di hulan huaci silivi siban uami.

³⁵ Lici Jisasi sudi sibili agadi abacabilami. Nama cian valavila hulan agadi vala uha

4:22 4.22 Mt 13.53-54, Mk 6.2, Lu 3.23, Jo 6.42

4:23

1 Kin 17.1, 17.7, 1 Kin 18.1

4:26 4.26 1 Kin 17.8-16

4.31 Mt 4.12-13, Mk 1.21, Lu 4.23

4:32 4.32 Mt 7.28-29, Jo 7.46, Ta 2.15

4:34 4.34 Lu 1.35, 4.41, Jo 6.69

4.23 Mt 4.12-13, Jo 2.12

4:24 4.24 Jo 4.44

4:25 4.25

4:27 4.27 2 Kin 5.1-14

4:30 4.30 Jo 8.59, 10.39

4:31

4.33 Mt 8.29, Mk 1.23-24, Lu 8.28-29

uami. Lici sudi sibili agan hulan agadi via havalici ua hulan iamigali alihan hivi migaifami. Migaifici sudi sibili agan nudı valavila umi. Nudi hadipili agadi sibili ma lamami. ³⁶ Lici hulan iamigali ahuata agilan igavila i uavimi. Lavila nibilan nukenen nukenen nameñ abavimi. Ha aki me uavimi. Cian abi agan nibu vidiividin dan uavimi. Nibu hulan ibi dan me sudi sibili agiladi abici valavila uavi uavimi. ³⁷ Hameñ lihavici Jisasi di cian hiji agan haiabila mu hivi mu hivi umi.

Jisasi agan Pita abiaminu himuhimu himavila hinimi agadı huaci lamami.

(Matiu 8.14-15 mu Makı 1.29-31)

³⁸ Jisasi iaha Isilaeli hidili agiladi anjam ulan agadi valavila Saimon di ulan heñ ivoumi. Ivoua igici Saimon abiaminu agan himuhimu dan hinimi. Nudi hadipili agan avin me lihumi. Lici Jisasi di abavimi. Nama abinañ cihi huaci lim uavimi. ³⁹ Lihavici uavila mikı sibañ lagulamavila abici hadi vubin agan valami. Valici iamigali agan huaci lavila iaha nulisan simin iginami.

Jisasi agan hulan iamigali akape himuhimu mu hidili mu hidili dan agiladi huaci lamami.

(Matiu 8.16-17 mu Makı 1.32-34)

⁴⁰ Uaian sijan sijan hilidaci hulan iamigali limu hihile agilan hulan iamigali himuhimu mu hidili mu hidili dan agiladi vivi Jisasi di piñ vavehavimi. Vavehavidaci Jisasi agan nudı human agadi nulidi hadipili sabi hivi lamalama udaci huaci lihavimi. ⁴¹ Lihavidaci sudi sibili agilan hiji nameñ lamavimi. Ası agan Jisasi di libiminevila hulan iamigali ahiliahuihua san abici vemi uavimi. Hijj hameñ lamavidaci Jisasi nulidi hiji agiladi ci igami. Lavila sudi sibili agiladi lahudaci hulan iamigali agiladi valavalala uu livaliva nameñ abavimi. Nama Ası di Ninan uavimi. Hameñ aba aba uavidaci Jisasi nulidi abici cian valavila nifili uavimi.

4:41 4.41 Mt 8.29, Mk 1.25, 1.34, 3.11-12

4:43 4.43 Lu 8.1

4:44 4.44 Mt 4.23

5:1 5.1-3 Mt 13.1-2, Mk 3.9-10,

4.1 * **5:1** 5.1 Galili idu hekili agadi ibi mu Genesaleti.

Jisasi haiabila mu hivi mu hivi hidahida cian sulami.

(Makı 1.35-39)

⁴² Jisasi hinici miñalahici haiabila agadi valavila fili tibi hulan iamigali apali hen umi. Udaci hulan iamigali agilan Jisasi aludi vala umidi uavila nudı suhila suhila sivi uavimi. Ua igavila abamigilavimi.

⁴³ Lihavici Jisasi nulidi abami. Vian mu haiabila mu haiabila hidahida Ası di cian suliben uami. Ası hulan iamigali likilici nudı lihu hivi hiniavibali agasan abiben aba lin uami. Ası sibila nagasan ala abici vemin uami. ⁴⁴ Hameñ abavila Judia fili tibi hidahida Isilaeli hidili agiladi anjam ulan mu hivi mu hivi ivo ivo sulasula hidadami.

5

Hulan hihile agilan nulidi akuaba akuaba agiladi valavila Jisasi hula uavimi.

(Matiu 4.18-22 mu Makı 1.16-20)

¹ Mu tibi Jisasi uavila Galili* idu hekili caba heñ lagulama hinidaci hulan iamigali akape agilan Ası di cian igahilibalı aba veve migudibavimi. ² Migudibavidaci Jisasi agan igici huniga ahica agilan idu caba heñ hiniavimi. Hulan hehilan vivi hisin agilan huniga ahica vave lamavila mikidin agiladi husahusa hiniavimi. ³ Husahusa hiniavidaci Jisasi agan Saimon di huniga heñ migumi. Miguavila Saimon di abami. Huniga libinikilinan umitam uami. Lici huniga agadi libinikilici umitami. Umitici Jisasi huniga hivi migahinhini hulan iamigali agilasan cian sulami.

⁴ Sula fihalavila Saimon di abami. Huniga agadi matinan avili huhan aden um uami. Uci hehilan vivi san avili huhan heñ mikidin agiladi lamilan miguavim uami. ⁵ Lici Saimon nudı abami. Iavan uami. Alan hifili hekili havı sibañ hidiemili uami. Nama abinañ sadañ alan cihi mikidin agiladi lamimili miguavibali uami. ⁶ Hameñ abavila avili huhan heñ uavila mikidin agiladi lamavici miguavimi. Miguavici hehilan akape sibañ mikidin hivi miguavimi. Miguavici mikidin agilan lalilahiben aba lihavimi. ⁷ Lihavici

5:5 5.5 Jo 21.3   **5:6** 5.6 Jo 21.6

nagilihalinu huniga mu hivi hiniavimi agiladi human hivi ulavici vehavimi. Vevila nulidi ahiliahua hehilan agiladi likila likila huniga tulihica hen ahilavici miguavimi. Lihavici huniga ahica agilan milavimi. Milavila huniga agilan luvia miguben aba lihavimi. ⁸⁻⁹ Lihavici Saimon* agan hehilan akape vihavimi agiladi igavila i uami. Lavila Jisasi di hicci piñ hen migalifilibavila abami. Iadi Hekili uami. Vian hulan lusin sibili hisin uami. Nama iadi valavila uha uami. Hulan limu hihile nibilan hula huniga hivi hiniavimi agilan avi igavila i uavimi. ¹⁰ Saimon nagilihalinu ahica. Mu Jemisi. Mu Jon. Hulan ahica agiladi iaganilu Sebedi. Nibilan avi igavila haba lidavimi. Lihavici Jisasi Saimon di abami. Nama lidiminañ uami. Amili anihulin nama hulan iamigali agiladi hamen ala likilibanañ uami. ¹¹ Hameñ abici huniga agiladi matamata caba uavimi. Caba uavila huniga agiladi magila via iahua ligili lamavimi. Lamavila huniga akuaba akuaba agiladi sikasikan valavila Jisasi hula uavimi.

Jisasi abici hulan mu di lipilim lipilim agan sivilami.

(Matiu 8.1-4 mu Makî 1.40-45)

¹² Jisasi haiabila mu hivi hinidaci hulan mu lipilim lipilim dan agan vemi. Lipilim lipilim agan nudî hadipili sikasikan agadi fihalami. Vevila Jisasi di igavila fili hivi sikasikan migavila ipalici miguci ani vali hinimi. Hinihini nusañ mavin cian cian iguavila abami. Iadi Hekili uami. Nama iasañ huaci mavin hiniavila lipilim lipilim iadi hadipili hivi hinilali nagadi abinañ sivilici huaci lavila hinivin uami. ¹³ Lici Jisasi hulan agadi hadipili agadi miñajavila abami. Vian nasan mavin hiniavila nadî hadipili agadi ci huaci lamin uami. Hameñ abici nudî lipilim lipilim agan lihalihâ sibai sivilami. ¹⁴ Sivilici Jisasi nudî abami. Hulan iamigali limu hihile agiladi abiminañ uami. Asi sañ sagali igu igu hisin hulan agadi piñ uha uami. Uavila nadî hadipili agadi abalaminan igam uami. Igici huaci

lici Asi sañ sagali igunañ hilam uami. Cian vidividin Mosesi libami agadi lubiahilavila sagali igunañ hilam uami. Sagali igunañ hilici Asi nadî hadipili agadi vumili lamibali uami. Lici hulan iamigali agilan nadî iga iga abavibali uami. Nudi hadipili ci huaci li aba abavibali uami. ¹⁵ Jisasi nudi abamigilami agadi ala cian hiji agan mu haiabila mu haiabila uadami. Udaci hulan iamigali akape nudi cian igahiliben aba vehavihadami. Aludi avi huaci lamibali aba vehavihadami. ¹⁶ Lihavidaci Jisasi agan akape tibi Asi di aba aba sañ nulidi valavala fipi hulan iamigali apali hen uadami.

Jisasi abici hulan mu di hicci human haba himavimi agilan huaci lihavimi.

(Matiu 9.1-8 mu Makî 2.1-12)

¹⁷ Mu tibi cian vidividin Mosesi libami agadi sihivia sibai iga iga lamalubilubi hisin hulan agilan hula Falisi hidili agilan hula Jisasi di piñ vehavimi. Nulidi haiabila hitin hitin agiladi valavala vehavimi. Hihile Galili fili tibi hisin agilan vehavimi. Hihile Judia fili tibi hisin agilan vehavimi. Hihile Jelusalem haiabila hisin agilan avi vehavimi. Ve migahiniavidaci Jisasi cian sulami. Cian sulidaci nudî Hekili di vidividin agan nibu hula hinidaci hulan iamigali himuhimu dan agiladi miñahihilahihila hinimi. ¹⁸ Cian sulasula hinidaci hulan mu di hicci human haba himavimi agadi via vadim hivi lamavila hava vavehavimi. Nudi hava vavevila uleñ muji ivouavila Jisasi di piñ lamibalu aba lihavimi. ¹⁹ Agadi ala hulan iamigali akape sadan utan agan milami. Lici nudî havavila uleñ muji Jisasi hinimi hen ivoubalu aba hibi suhilavimi. Suhilavici hima lici havavila utan sabi hen iahuavimi. Ulan sabi hen hulan iahuiahu hinihini hidahida fipi dan hiniadami. Ulan sabi hen iahuiahu agan nibu hibi dan hiniadami. Hameñ sadan hulan agadi havavila iahuavimi. Lavila utan sabi agadi miñavikilavila hulan hicci human haba himavimi agadi vadim dan simisimi sibai valavici valavici hulan iamigali alihan alihan hen migumi. Jisasi lagulama hinimi hen migumi. ²⁰ Lici

Jisasi nulidi hiji vidividin agiladi igami. Igavila hulañ hicci human haba himavimi agadı abami. Ci iginan uami. Nadı hugi agiladi ci hivin uami. ²¹ Lici Falisi hidili agilan hula Ası di cian vidividin agadı lamalububi hisin hulañ agilan hula hiji lamavila abavimi. Hulañ hana ani uavimi. Lavila Ası di uvısiñ viavila hulañ mu nıbu hula hugi apali hinilali agadı hugi hiviben aba li uavimi. Ası laci hugi hinilali uavimi. ²² Lihavici Jisasi nulidi hiji agiladi igavila abami. Namilan aki san hiji hamen lamalama hinilan uami. ²³⁻²⁴ Vian hulañ hicci human haba himavimi agadı aki liliñ namilan igavila nameñ abibalalı uami. Hulañ di Ninañ nıbu fili neñ hugi hivahiva hisin hulañ ibi dan hinilali aba abibalalı uami. Aki me cian agadı huaci abiben uami. Vian nadı hugi ci hivin aba abiben ua nama iahavila uha aba abiben uami. Lavila hulañ hicci human haba himavimi agadı abami. Nadı abadin agadı igahiliha uami. Nama iaha nadı vadim agadı via havavila nadı ulan hivi uha uami. ²⁵ Lici hulañ iamigali igaçulavıdaci hulañ agan iahavıhevıla nudı vadim agadı via havavila Ası di ibi miñajahahaha nudı ulan heñ umi. ²⁶ Udacı hulañ iamigali sikasikan agilan igavila i uavimi. Lavila nıbilan avi Ası di ibi miñajahavimi. La haba lidavila abavimi. Iabi alañ vidividin nagadi sebili sibarı igalu uavimi.

*Livai agan Jisasi ani ani uavimi.
(Matiu 9.9-13 mu Maki 2.13-17)*

²⁷ Hameñ lihavici Jisasi hinimitavila iaha uavila Livai di igami. Igici nıbu huban san anim hilici vivi hisin ulan heñ migahinimi. Nıbu huban san anim hilici vihadami. Jisasi nudı igavila abami. Nama venan ahica umili uami. ²⁸ Lici nıbu iahavila nudı akuaba akuaba agiladi valavila Jisasi hula uavimi. ²⁹ Uavila nudı sibila hisin agiladi abici nudı ulan heñ Jisasi san simin hekili hilanavimi. Hilanavici huban san anim hilici vivi hisin hihile agilan hula hulan hihile agilan hula hafalavila simin hekili navimi. ³⁰ Hameñ lihavıdaci Falisi hidili agilan hula nulidi hulañ hihile Ası di cian

vidividin agadı lamalububi hisin agilan hula vehavimi. Vevila Jisasi di hulemili agiladi mu cian mu cian aba aba ciabisi iahuavimi. Namilan aki san lusin sibili hisin agilan hula simin nadalan uavimi. Aki san nulidi hulañ hihile huban san anim hilici vivi hisin agilan hula simin nadalan uavimi. ³¹ Lihavici Jisasi abami. Hulañ himuhimu apali agilan fim hahahaha hisin agiladi piñ ma uavılalı uami. Hulañ himuhimu dan agilan pam fim hahahaha hisin agiladi piñ uavılalı uami. ³² Vian hulañ Ası di cian sihivia lubiahılavılatı agiladi abıdalıñ iadi hulemili hinhini san ma vemin uami. Hulañ lusin sibili sibili vihavılatı agiladi abıdalıñ lusin sibili agiladi valavala iadi hulemili hinhini san vemin uami.

Jisasi agan simin valavala hinhini Ası di aba aba agasan abami.

(Matiu 9.14-17 mu Maki 2.18-22)

³³ Lici hulañ limu hihile agilan Jisasi di abavimi. Jon di hulemili agilan akape tibi simin valavala Ası di aba aba hiniavılatı uavimi. Falisi hidili agiladi hulemili agilan avi hamen ala lihavılatı uavimi. Agadı ala nadı hulemili agilan Ası di aba aba san simin ma valavılatı uavimi. Nıbilan simin nana avili nana pam hiniavılatı uavimi. ³⁴ Lihavici Jisasi hıve lama nulidi abami. Hulañ mu iamigali sabiben aba lıvi uami. Nıbu hinidaci namilan nudı isaima agiladi simin valavala san abilan nıbilan simin ma valavıvi uami. ³⁵ Mufili me hıvi hulañ agadı miña via uavici nudı isaima agilan nusarı mavın lamalama simin heñ valavıvi uami.

³⁶ Lavila cihu hıve lama abami. Hadi hilahıla hutesı hası agan filu dan hinidaci uami. Hadi hilahıla hutesı hıhi agadı ma miñacıkila via filu agadı lama hisihala hıcavıvi uami. Hulañ mu hamen lici hadi hilahıla hutesı hıhi agan sibili lıvi uami. Havili tibi hıhi agan avi huaci ma hınivi uami. Hadi hilahıla hutesı hası agan me ma hınivi uami. ³⁷ Hameñ abavila cihu tibi hıve lama abami. Limin uain agiladi amır agiladi miti hıhi agadı uami. Sabarı meme sigiti hıcavici sibi hilici me hinhini hası lihavılatı agiladi hıvi ma

hapilavivi uami. Nulidi hivi hapilavici hinia huhilavici saban meme sigiti hasi agilan vikuavici fili hivi mijia migavivi uami. Lihavici sibi hilici me agilan avi sibili lihavivi uami. ³⁸ Hamej sadan limin uain agiladi amin agiladi miti hihi agadi uami. Saban meme sigiti hihi agiladi hicavici sibi hilici me hiniavilali agiladi hivi pam hapilavilali uami. ³⁹ Hulan limin uain agiladi amin agiladi miti vaka hisin agadi navilali agilan uami. Nibilan hihi agasan ma lihavilali uami. Nibilan vaka hisin agasan laci lihavilali uami. Lidin abavilali uami. Ha huaci aba abavilali uami.

6

Jisası agan Isılaeli hidili agiladi alusisi mihin agasan abami.

(Matiu 12.1-8 mu Makî 2.23-28)

¹ Mu tibi Isılaeli hidili agiladi alusisi mihin hivi Jisası nudı hulemili agilan hula uavimi. Hibî pili mu halıha cahu uitı hualabila alihan hiniadami hej uavimi. Uu nudı hulemili agilan halıha cahu uitı hilici agiladi likilavimi. Likila likila human hivi mijahitihalavidaci sigiti agilan migalahilavidaci amin agiladi nana uavimi. ² Lihavici Falisi hidili limu hihile agilan nulidi igavila abavimi. Namılan aki sanj hamej lilan uavimi. Alusisi mihin hivi alan hamej ma lilar uavimi. Ha nibu hibun uavimi. ³⁻⁴ Hamej abavici Jisası nulidi abami. Mu tibi Deviti nudı hulemili agilan hula humigan sanj himavimi uami. Lavila Deviti agan Ası di havili ulan caba hej umi uami. Uavila maci Ası sanj sagali iguavimi agiladi vave haiabila lamavici hiniavimi agiladi vimi uami. Hulan havı havı hisin agilan maci agiladi ma navihadami uami. Ha nibu hibun uami. Ası sanj sagali igu igu hisin hulan agilan pam maci agiladi navihadami uami. Agadi ala Deviti nibu nami uami. Navila nudı hulemili agilasañ avi iguci navimi uami. Namılan Deviti akuaba akuaba limi agasan cian Ası di manasın hekili hivi libavici hinilali agadi ma akua igilalan uami. ⁵ Lavila nulidi abami. Hulan di Ninañ

agan nibu Isılaeli hidili agiladi alusisi mihin agadi manigali uami.

Alusisi mihin hivi Jisası hulan mu human husin husin limi agadi huaci lamami.

(Matiu 12.9-14 mu Makî 3.1-6)

⁶ Mu tibi Isılaeli hidili agiladi alusisi mihin hivi Jisası ua nulidi anjam ulan hej ivoumi. Ivouavila Ası di cian sulasula hinimi. Sulasula hinia igici hulan mu human simi husin husin limi agan hej ala hinimi. ⁷ Ası di cian vıdividin agadi lamalubilubi hisin hulan agilan hula Falisi hidili agilan hula avi hej ala hinihini Jisası sanj migila migila hiniavimi. Alusisi mihin hivi nudı huaci lamıbalı ua aki libali aba nusañ migila migila hiniavimi. ⁸ Lihavidaci Jisası agan nulidi hiji agiladi ci igami. Lavila hulan human husin husin limi agadi abami. Nama iahavila lagulamıha uami. Linan hulan iamigali nadı igavim uami. Lici iaha ua lagulamami. ⁹ Lagulama hinidaci Jisası abami. Vian naludi abitihiben uami. Alusisi mihin hivi hulan iamigali agiladi huaci lamıbalı ua sibili lamıbalı uami. Nulidi ahilahumili huaci hiniavibali ua nulidi ifihimibalı uami. Cian vıdividin Mosesi libami agan alan aki sibila vivi sanj abilali uami. ¹⁰ Lavila hulan agiladi iga-sulami. Igasulasula hulan human husin husin limi agadi abami. Nadı human agadi silivı lamıha uami. Lici human agadi silivı lamami. Silivı lamici nudı human agan huaci limi. ¹¹ Lici Ası di cian vıdividin agadi lamalubilubi hisin hulan agilan hula Falisi hidili agilan hula igavila igivi hekili hiniavimi. Lavila nibilan nuken nuken abavimi. Alan Jisası di aki libalu uavimi.

Jisası hulan human limu limu fihala hicı limu ahica cijen agiladi libimijami.

(Matiu 10.1-4 mu Makî 3.13-19)

¹² Mu tibi Jisası agan Ası di aba aba sanj halu iahumi. Iahua Ası di aba aba hinidaci fili mijalahami. ¹³ Fili mijalahici uaian iahami. Uaian iahici Jisası nudı hulemili agiladi ulici vehavimi. Vehavici hulan human limu limu fihala hicı limu ahica cijen

agiladı laci libimijami. Libimijavila abami. Vian naludi ci libimijin uami. ¹⁴ Hulan libimijami agiladı ibi namej. Mu Saimon. Jisasiagan Saimon di ibi mu lamavila abami. Pita uami. Mu Saimon di imanu Edilu. Mu Jemisi. Mu Jon. Mu Filipi. Mu Balitolomiu. ¹⁵ Mu Matiu. Mu Tomasi. Mu Alifius di ninanu Jemisi. Mu avi Saimon ala. Nibu Selotı hidili. ¹⁶ Mu Jemisi di ninanu Judas. Mu avi Judas ala. Judas di ibi mu Isikalioti. Hulan nibu ala Jisasi di ilasami.

Jisasi hulan iamigali akape agiladi huaci lamami.

(Matiu 4.24-25 mu Maki 3.7-12)

¹⁷ Jisasi nudi hulan libimijami agiladı likilavila halu agadi vala miguavimi. Miguavila fili abili hej nudi hulemili limu hihile agilan hula hafalavimi. Hulan iamigali akape sibar agilan avi fili abili hej ala veve migudibavimi. Hihile Judia fili tibi hisin. Hihile Jelusalem haiabila hisin. Hihile Taili haiabila caba caba hisin agilan avili hekili caba agadi valavila vehavimi. Hihile Saidon haiabila caba caba hisin agilan avi avili hekili caba agadi valavila vehavimi. ¹⁸ Nibilan ahuata Jisasi di cian agadi igahilibalı aba vehavimi. Nibu aludi hadi himuhimu agiladi huaci lamibali aba vehavimi. Hulan iamigali sudi sibili dan agilan avi vehavidaci Jisasi sudi sibili agiladi lahumi. ¹⁹ Vidividin hekili agan nibu hula hinidaci hulan iamigali agilan nudi minaigavidaci nudi vidividin agan nulidi hadi himuhimu agiladi huaci lamami. Lidaci hulan iamigali limu hihile himuhimu dan agilan avi nudi minaigiben aba lihavimi.

Hulan iamigali akuaba akuaba apali namilan hijinalihalan uami.

(Matiu 5.1-12)

²⁰ Lihavidaci Jisasi nudi hulemili agiladi igasulasula abami. Hulan iamigali akuaba akuaba apali namilan hijinalihalan uami. Asi naludi likilici nudi lihu hivi ci hinidala uami. ²¹ Hulan iamigali simin saj himilala namilan hijinalihalan

uami. Mufili namilan simin nana humigan lagubala uami. Hulan iamigali ilihia ilihia hinilala namilan avi hijinalihalan uami. Mufili namilan niu linibala uami. ²² Namilan Hulan di Nina agadi cian lubiahilidala nalusa igivi hiniavibali uami. Hinihini naludi cian sibili sibili aba aba lahuavibali uami. Lidin igavidaci naludi ibi agilan sibili me hiniavibali uami. Hamen lihavidaci namilan hijinalihalan uami. ²³ Vaka nulidi ave iauacan agilan Asi di cian igalahahaha hisin hula agiladi sibili lamavihadami uami. Hamen laci ala naludi avi sibili lamavibali uami. Akuaba akuaba vihili naludi hivi iahavidaci namilan hijinalihala havala havala iahuiahu hidihala uami. Ci iginan uami. Mufili namilan akuaba akuaba hekili hekili vibala agilan Asi di haiabila hej ci hiniavadi uami. ²⁴ Hulan iamigali anim hilici hekili hekili dan namilan akuaba akuaba huaci huaci ci vilalan uami. Naludi hiji humigan huaci hinihini san ci vilalan uami. Hamen sadan namilan mufili vihili igibalal uami. ²⁵ Hulan iamigali iabi nej simin nana humigan lagulala namilan vihili igibalal uami. Mufili namilan humigan san himibalal uami. Hulan iamigali niu linilala namilan vihili igibalal uami. Mufili ilihin hekili ilihibala uami. ²⁶ Vaka hulan hihile agilan anali namej abavihadami uami. Alan Asi di cian igalahahaha hisin hulan aba abavihadami uami. Lidin nulidi nuken ibi minaiahiben aba anali cian abavidaci hulan iamigali agilan nulidi ibi minaiahavihadami uami. Hulan iamigali agiladi iamilihali akape agilan naludi ibi hamen laci ala minaiahavici namilan vihili igibalal uami.

Hulan iamigali limu hihile naludi sibili lamavici nulisan mavin hinihala uami.

(Matiu 5.38-48)

²⁷ Lavila Jisasi cihu abami. Vian naludi abadin agadi igahilibala uami. Hulan iamigali iadi cian igahilala namilan

6:20 6.20 Mt 5.3, 11.5, Je 2.5   **6:21** 6.21 Sng 126.5-6, Ais 55.1, 61.3, CHL 7.16-17   **6:22** 6.22 Mt 5.11, Jo 15.19, 16.2, 1 Pi 2.19, 4.14   **6:23** 6.23 2 Sto 36.16, Mt 5.12, HJL 5.41, 7.52, Kl 1.24, Je 1.2   **6:24** 6.24 Amo 6.1, Mt 6.2, 6.5, Je 5.1
6:25 6.25 Snd 14.13, Ais 65.13, Je 5.1-6   **6:26** 6.26 Jo 15.19, 1 Jo 4.5   **6:27** 6.27 CV 23.4, Snd 25.21, Mt 5.44, Lom 12.20

uami. Hulan iamigali limu hihile naludi nagili lamavilali agilasañ mavin hekili hinihalan uami. Nalusaj igivi hiniavilali agiladi huaci lamihalan uami. ²⁸ Hulan iamigali limu hihile agilan Asiagan naludi sibili lamalama sañ abavibali uami. Hameñ abavici namilan Asi di abilan nulidi huaci lamam uami. Hulan iamigali naludi cian sibili sibili abavici Asi di abilan nulidi migilam uami. ²⁹ Hulan iamigali limu hihile naludi mihum ifavici uami. Cihu limu cimililan mihum limu agadi avi ifavim uami. Hulan iamigali limu hihile naludi hadi hilahila hutesi agiladi vihavici uami. Naludi hadi hilahila mu agadi avi valilan vihavim uami. ³⁰ Hulan iamigali limu hihile naludi akuaba akuaba agiladi nulisan iguigu sañ abavici uami. Nulisan iguhalan uami. Naludi akuaba akuaba vihavici uami. Cihu hibin iguigu sañ cian vidividin abimilan uami. ³¹ Hulan iamigali limu hihile agilan naludi vameba lihavidaci hijinalilan agasan igahililan uami. Igahilahila hulan iamigali limu hihile agilasañ avi hameñ laci ala lidalan hijinalavibali uami. ³² Hulan lusin sibili sibili vihavilali agilan uami. Nibilan hulan nulisan mavin hekili hiniavilali agilasañ pam mavin hekili hiniavilali uami. Hameñ sadan Asi nulisan akuaba huaci huaci agiladi ma igubali uami. Namilan nibilan lihavilali hameñ limilan uami. Hulan nulisan mavin hekili hiniavilali agilasañ pam mavin hekili hinimilan uami. Namilan hulan iamigali nulisan mavin hekili ma hiniavilali agilasañ avi mavin hekili hinihalan uami. Hameñ lavila namilan hulan lusin sibili sibili vihavilali agiladi livalibalan uami. Lilañ Asi nulisan akuaba huaci huaci agiladi igubali uami.

³³ Hulan iamigali lusin sibili sibili vihavilali agilan uami. Nibilan hibin hibin huaci lamavilali uami. Hameñ sadan Asi nulisan akuaba huaci huaci agiladi ma igubali uami. Namilan nibilan lihavilali hameñ limilan uami. Hulan iamigali naludi huaci lamavilali agiladi pam huaci

6:28 6.28 Lu 23.34, HJL 7.60

Mt 7.12

6:29 6.29 Mt 5.39, 1 Ko 6.7

6:32 6.32 Mt 5.46

6:34 6.34 Mt 5.42

6:35 6.35 Wkp 25.35-37, Sng 37.26, Mt 5.45

6.14, 7.1-2

lamimilan uami. Hulan iamigali limu hihile agiladi avi huaci lamihalan uami. Hameñ lavila namilan hulan iamigali lusin sibili sibili vihavilali agiladi livalibalan uami. Lilañ Asi nulisan akuaba huaci huaci agiladi igubali uami.

³⁴ Hulan iamigali lusin sibili sibili vihavilali agilan uami. Nibilan hulan iamigali agilasañ anim hilici iguavila cihu hibin iguavici vivi sañ hiji igahililan uami. Hameñ sadan Asi nulisan akuaba huaci huaci agiladi ma igubali uami. Namilan nibilan lihavilali hameñ limilan uami. Hulan iamigali agilasañ anim hilici igulan nibilan cihu hibin nulisan ma iguavibali agilasañ avi iguhalan uami. Hameñ lavila namilan hulan lusin sibili sibili vihavilali agiladi livalibalan uami. Lilañ Asi nulisan akuaba huaci huaci agiladi igubali uami. ³⁵ Hulan iamigali naludi nagili lamavilali agilasañ mavin hekili hinihini nulidi huaci lamihalan uami. Anim hilici sañ abavici iguavila hibin vivi sañ igahiliman uami. Hameñ lilañ Asi nulisan akuaba huaci huaci agiladi igubali uami. Lici namilan Asi iahua hivi hinilali agadi ninanadi hinibalan uami. Hulan iamigali akuaba huaci agiladi ma igubali uami. Namilan nibilan lihavilali hameñ limilan uami. Hameñ lavila namilan hulan lusin sibili sibili vihavilali agiladi livalibalan uami. Lilañ Asi nulisan akuaba huaci huaci agiladi igubali uami.

Namilan hulan iamigali limu hihile dilusin agiladi lamalihiliman uami.

(Matiu 7.1-5)

³⁷ Lavila Jisasi cihu abami. Namilan hulan iamigali limu hihile akuaba huaci lamihililahila namen abimilan uami. Nibilan hulan iamigali sibili sibili aba abimilan uami.

6:30 6.30 Lo 15.7-10, Snd 21.26, Mt 5.42

6:31 6.31

6.37 Mt

Hamen lilañ Así agan namiñan akuabaakuaba lilañ agiladi avi lamalihilibali uami. Namiñan nulidi nameñ abimilañ uami. Namiñan hulan iamigali sibili sibili aba abimilañ uami. Hamen lilañ Así avi naludi abibali uami. Namiñan hulan iamigali sibili sibili aba abibali uami. Hulan iamigali naludi sibili lamavici namilañ nulidi abihalañ uami. Viañ naludi hugi ci hivin aba abihalañ uami. Hamen lilañ Así avi naludi abibali uami. Viañ naludi hugi ci hivin aba abibali uami. ³⁸ Namiñan hulan iamigali agilasanakuabaakuaba iguhalan uami. Hamen lilañ Así avi nalusañakuabaakuaba akape igubali uami. Igudaciakuabaakuaba milamila hiniavilalime hiniavibali uami. Hiniavidaci Así nuken vakala vakala igudaci milamila limu hihile mijimiji me mijavibali uami. Akuabaakuaba agilan milamila mijavilalihamen lihavibali uami. Así nuken nalusañakuabaakuaba huaci huaci agiladi igubali uami. Hulan iamigali agilasan vameba igulalanhamen laci ala Así avi nalusañ igubali uami. ³⁹ Lavila nulidi hive lama abami. Hulan lamigañ sibili mu agan hulan lamigañ sibili mu agasan hibi abalamibenaba lavila uami. Ha ahica hamen haca hivi lalifa miguavivi uami. ⁴⁰ Sihician hisin hulemili agan nudimanasiñ sihi hisin agadi ma livalilalii uami. Sihician sihivia iva fihalavila uami. Ha cihu nudimanasiñ sihi hisin me hinibali uami. ⁴¹ Nama aki sañ hifuhifu isana di lamigañ hivi hinivi agadi iga iga hiji lamalama hinivanan uami. Agadi ala kili cikan hekili me nadinuken lamigañ hivi hinivi agasan hiji ma lamivanan uami. ⁴² Kili cikan hekili me agan nadilamigañ hivi hinidaci nama aki me lavila isana di abivanan uami. Isanaba abivanan uami. Viañ hifuhifu nadilamigañ hivi hinidi agadi libinikililiñ iahibali aba abivanan uami. Nama nasañnuken anali hiji namen lamalama abilanañ uami. Viañ hulan huaci aba abilanañ uami. Agadi ala kili cikan hekili me nadinuken lamigañ hivi hinidi agadi miñahubilinan iahici uami. Ha

nama huaci sihivia igasulasula hifuhifuisana di lamigañ hivi hinivi agadi avi libinikilinan iahivi uami.

Kili huaci agan amin sibili ma lamilali uami.

(Matiu 7.16-20 mu Matiu 12.33-35)

⁴³ Lavila Jisasi cihu abami. Kili huaci agan amin sibili sibili agiladi ma lamilali uami. Kili sibili agan amin huaci huaci agiladi ma lamilali uami. ⁴⁴ Hulan iamigali agilan kili agiladi amin agiladi iga iga abavilalii uami. Ha kili huaci aba abavilalii uami. Ha kili sibili aba abavilalii uami. Kili fiki agiladi amin agiladi vibalu aba limin henan henan dan agiladi piñ ma uavilalii uami. Limin uain agiladi amin agiladi vibalu aba kili sudime ciki henan henan dan agadi piñ ma uavilalii uami. ⁴⁵ Hulan iamigaliakuaba me hiji dan hiniavilalii agilan uami. Nibalan hiji lamavilalihamen laci ala abavilalii uami. Hulan iamigali hiji huaci dan agilanakuabaakuabasibila huaci huaci agiladi vihavilalii uami. Hulan iamigali hiji sibili dan agilanakuabaakuabalusin sibili sibili agiladi vihavilalii uami.

Hulan ahica agilan ulan hitij hitij mavavivi uami.

(Matiu 7.24-27)

⁴⁶ Lavila Jisasi cihu abami. Namiñan aki san iadi nameñ abilalañ uami. Aludi Hekili ababilalañ uami. Agadi ala namilañ iadi cian ma lubiahililalañ uami. ⁴⁷⁻⁴⁸ La hive lama abami. Hulan mu ulan mavibenaba livi uami. La haca mise mavamava migua liba hekili iga valavila liba agadi sabi hej ulan mavici hinivi uami. Hinidaci avili hekili lagua vevila miñanikilici ala ma migaifivi uami. Hulan hameñ agan ulan huaci vidividij sibaj mavivi uami. Nibu hulan iadi piñ veve cian igahilahila lubiahililalii agan me uami. ⁴⁹ Hulan mu hacin savu hivi ulan mavici hinivi uami. Nibu liba hekili sabi hivi ulan ma mavivi uami. Lici avili hekili lagua vevila nudilulan agadi miñanikilici sikasikan migaifa sibili livi uami. Hulan hameñ agan ulan huaci ma mavivi uami. Nibu hulan iadi

6:38 6.38 Snd 19.17, Mt 7.1-2, Mk 4.24, Je 2.13

6:39 6.39 Mt 15.14

6:40 6.40 Mt 10.24-25, Jo 13.16, 15.20

6:41

6.41 Mt 7.3

6:43 6.43 Mt 7.16-17

6:44 6.44 Mt 12.33

6:45 6.45 Mt 12.34

6:46 6.46 Mal 1.6, Mt 7.21, 25.11,

Lu 13.25 **6:47-48** 6.47-48 Mt 7.24-25

cian igahilahila ma lubiahilalili agan me uami.

7

*Jisasi agan sagan hali hisin agadi sibila hisin hulemili agadi huaci lamami.
(Matiu 8.5-13)*

¹ Jisasi cian sula fihalici igahilavici nulidi vala uavila Kapelineam haiabila iahumi. ² Lom haiabila hisin agiladi sagan hali hisin agan Kapelineam haiabila hej hiniadami. Nibu nudu hulemili sibila huaci vihadami agasan mavin hiniadami. Nudu sibila hisin hulemili agan himuhimu hekili himavila himiben aba limi. ³ Lici sagan hali hisin agan Jisasi akuaba akuaba limi agadi cian hiji igahilami. Igahilavila Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agiladi abami. Uavila Jisasi di abilan ve iadi sibila hisin hulemili nagadi huaci lamam uami. ⁴ Lici uavila mavin cian cian igu igu Jisasi di abavimi. Lom haiabila hisin agiladi sagan hali hisin agan nibu hulan huaci uavimi. Nama nudu sibila hisin hulemili agadi ahiliahunaq huaci lim uavimi. ⁵ Sagan hali hisin agan Isilaeli hidili alusan mavin hekili hinilalii uavimi. Alusan mavin hekili hiniavila nudu sibila hisin hulan agiladi abici alusan anjam ular nej hafiaval uavimi.

⁶ Hamej abavici nibilan hula uavimi. Uavila sagan hali hisin agadi ular miki lihavidaci sagan hali hisin agan nudu nagilihalinu huaci huaci agiladi abici uavila Jisasi di abavimi. Lom haiabila hisin agiladi sagan hali hisin agan nadu namej abi uavimi. Iadi Hekili aba abi uavimi. Nasan vihilii igumagan aba abi uavimi. Vian hulan huaci hima aba abi uavimi. Hamej sadar nama iadi ulej muji ivaveminaq aba abi uavimi. ⁷⁻⁸ Vian avi nadu piñ ma uben aba abi uavimi. Vian hulan ibi dan agadi lihu hivi hinilan aba abi uavimi. Sagan hisin hulemili agilan iadi lihu hivi hinilalili aba abi uavimi. Hiniavidaci vian nulidi hej uhalan aba abidalij uavilalii aba abi uavimi. Nej vehalan aba abidalij vehavilalii aba abi uavimi. Sibila hisin hulemili agiladi sibila

nagadi vihalan aba abidalij vihavilalii aba abi uavimi. Cian pam abinan iadi sibila hisin hulemili agan huaci lim aba abi uavimi.

⁹ Lihavici Jisasi igahilavila i uami. Lavila limu cimila hulaq iamigali nudu sivi uavimi agiladi abami. Vian naludi abadin agadi igahilahalaq uami. Sagan hali hisin nagan icasaq hiji vidividin hekili sibaq lami uami. Isilaeli hidili agiladi hulaq pabin avi hiji vidividin hamen ma lamavici igilan uami. ¹⁰ Lici sagan hali hisin agadi nagilihalinu huaci huaci agilan cihi uavimi. Uavila igavici sibila hisin hulemili agan cihi huaci lavila hinimi.

Jisasi hulemili Nain haiabila hisin agadi abici cihi hihiahami.

¹¹ Hinici hutesi lici Jisasi agan nudu hulemili agiladi likilavila Nain haiabila san uavimi. Hulaq iamigali akape sibaq agilan hula uavimi. ¹² Uavila haiabila agadi lua hibi miki hej hinia igavici hulan vali maviben aba hava vavehavimi. Iamigali cido agadi ninan himici vadim hivi hava vavehavidaci nudu numigan agan sivi vemi. Nibu ninanadi mu mu apali. Pabin sibaq agan himami. Hulaq iamigali hihile avi nibu hula vehavimi. ¹³ Hulan vali havavila vavehavidaci nulidi Hekili Jisasi agan hulan himami agadi iamunu di igavila nudu mavin ifimiguben aba nudu abami. Nama ilihiminan uami. ¹⁴ Hamej abavila ua vadim hulan vali hinimi agadi miñaigami. Miñaigici lagulamavimi. Lihavici Jisasi abami. Hulemili nadu abadin uami. Nama iahihia uami. ¹⁵ Lici hulemili vali hinimi agan cihi hihiahami. Iaha migahinia cian abami. Lici via numigan san igumi. ¹⁶ Iguci hulan iamigali agilan nudu igavila haba lidavimi. Lavila Asi di ibi miñaiahiaha abavimi. Asi di cian igalahalaha hisin hulan ibi hekili dan agan aludi piñ ci ve uavimi. Asi agan nudu hulan iamigali agiladi ahiliahuahu san igahilavila nudu abici ve uavimi. ¹⁷ Lihavici Judia fili tibi hisin agilan Judia fili tibi caba caba hisin agilan cian hiji agadi igahilavimi.

Avili hivi miñamigu miñaiahiaaha hisin hulan Jon agan nudi hulemili agiladi abici uavimi.

(Matiu 11.2-19)

18 Jon di hulemili limu hihile agilan vevila Jisasi akuaba akuaba limi agasan Jon di tibi sulavimi. Lihavici Jon abici nudi hulemili ahica agilan nudi piñ vehavimi. **19** Vehavici nulidi abami. Namilan uavila Jisasi di nameñ abihalan uami. Asi agan hulan mu vebali agasan abami aba abihalan uami. Asi hamen abami ha nasan ala abami ua hulan mu agasan migilibalu aba abihalan uami. **20-21** Lici hulan ahica agilan Jisasi di piñ uavimi. Ua igavici hulan iamigali akape sibañ agilan Jisasi di miki piñ hiniavimi. Hiniavidaci nulidi hulan iamigali limu hihile himuhimu mu hidili mu hidili dan agiladi miñahihilami. Limu hihile sudi sibili dan hiniavidaci sudi sibili nulidi hivi hiniavihadami agiladi lahudaci huaci lihavimi. Limu hihile lamigan sibili sibili agiladi avi miñahihiladi cihu igasulavimi. Hamen lidaci Jon di hulemili agilan igasulasula hiniavila Jisasi di abavimi. Avili hivi miñamigu miñaiahiaaha hisin hulan Jon agan nadí abitihä iga iga san aludi abici nadí piñ vehilu uavimi. Nibu alan nadí nameñ abitihatihä san abali uavimi. Asi agan hulan mu vebali agasan abami aba abali uavimi. Asi hamen abami ha nasan ala abami ua hulan mu san migilibalu agasan abami aba abali uavimi. **22** Lihavici Jisasi nulidi abami. Namilan uavila Jon di sulihalan uami. Akuaba akuaba igilan agilasan uavila Jon di sulihalan uami. Akuaba akuaba cian igahililan agiladi avi sulihalan uami. Lamigan sibili sibili agilan cihu huaci lidin igasulavilalı aba abihalan uami. Hici sibili sibili agilan cihu huaci lidin hidavilalı aba abihalan uami. Hulan lipilim lipilim dan agilan huaci lidin lipilim lipilim apali hiniavilalı aba abihalan uami. Hiji uavauava dan agilan cihu huaci lidin cian igahililanlı aba abihalan uami. Hulan himavilalı agilan cihu hihia havilalı aba abihalan uami. Hulan iamigali akuaba

akuaba apali agilan Asi di cian igahilavilalı aba abihalan uami. **23** Vian sibila vilan agiladi iga iga hiji vidividin dan hinihini hiji vidividin ma valavilalı agilan hijinalavibali uami.

24 Lici hulan ahica agilan cihu uavimi. Uavidaci Jisasi agan Jon nibu fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali hen hiniadami agasan igahilavila hulan iamigali agiladi nameñ abami. Namilan fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali hen ulalan uami. Ha huñe veve suhan agiladi minasese lillalı agadi iga iga san ma ulalan uami. **25** Namilan hulan mu hadi hilahila hutesi huaci huaci lamalama akuaba huaci huaci hadipili hisin dan hiniavilalı agilan uami. Nibilan manigali fili tibi mu mu migilavilalı agiladi utan hivi hiniavilalı uami. **26** Namilan akuaba iga iga san ma ulalan uami. Asi di cian igalahalaha hisin hulan Jon di iga iga san ulalan uami. Vian naludi abadin agadi igahililan uami. Jon agan Asi di cian igalahalaha hisin hulan sikasikan agiladi livililalı uami. **27** Nusan ala Asi di manasın hekili agan nameñ abami uami. Asi agan ninanu di abi aba abami uami. Ci iginan aba abi aba abami uami. Vian abili hulan mu iadi cian aba aba hisin agan hali ubali aba abi aba abami uami. Udacı nama sıvi ubanañ aba abi aba abami uami. Nibu hali uavila hidahida nasan hibi me vicibali aba abi aba abami uami. **28** Vian naludi abadin agadi igahililan uami. Jon hulan iamigali fili neñ hiniavilalı agiladi livilavila ibi hekili dan hinilalı uami. Agadi ala Asi agan hulemili mu ibi apali hamen agadi vici nudi lihu hivi hinilalı agan Jon di livala ibi hekili dan hinilalı uami.

29 Vaka hulan iamigali akape agilan Jon di cian agadi igahilividaci avili hivi nulidi miñamigu miñaiahadami. Miñamigu miñaiahidaci abavihadami. Asi di hiji huaci sibañ uavihadami. Huban san anım hilici vihavihadami agilan avi hamen laci ala lihavihadami. **30** Asi agan hiji huaci agadi

abalamadami. Abalamidaci Falisi hidili agilan hula cian vidividin Mosesi libami agadi sihivia sibaj igavihadami agilan hula igavihadami. Iga iga cihu Ası di huligalavidaci Jon agan avili hivi nulidi ma miñamigu miñaaiahadami.

31 Lici cihu Jisasi abami. Vian hulan iamigali iabi nej hinidalan nalusan hive lama abiben uami. **32** Namilan ninanadi mutin vivi sabilim hivi migahiniavivi agilan me uami. Lavila ninanadi limu hihile agiladi ulavila abavivi uami. Alan sai mahilidamili namilan ma sicilan aba abavivi uami. Alan hulan vali agasan mavin cian cian dan sihi iahidamili namilan ma mavin miñamija ilihilan aba abavivi uami. **33** Lavila cihu abami. Avili hivi miñamigu miñaaiahaha hisin hulan Jon agan vevila maci ma nilali uami. Limin uain agiladi amin agiladi miti avi ma nilali uami. Lidaci namej abilalan uami. Sudi sibili nibu hula hinidi aba abilalan uami. **34** Hulan di Nina agan vevila maci nilali uami. Limin uain agiladi amin agiladi miti nilali uami. Lidaci namej abilalan uami. Nibu maci nana san pam igahililabi aba abilalan uami. Nibu limin uain agiladi amin agiladi miti nana san pam igahililabi aba abilalan uami. Nibu lusin sibili hisin agiladi nagili huaci hinilali aba abilalan uami. Nulidi hulan hihile huban san anim hilici vihavilal agiladi avi nagili huaci hinilali aba abilalan uami. **35** Namilan hamen abilalan uami. Agadi ala hulan iamigali akape Ası di hiji hutesi agadi lubiahilavidaci hulan limu hihile agilan nulidi iga iga abavilal uami. Ası di hiji nibu huaci sibaj aba abavilal uami.

Iamigali mu Jisasi di hicci husami.

36 Falisi hidili agiladi hulan mu agan Jisasi di abami. Nama venan uavila iadi ular hivi ahuata simin nimili uami. Lici uavila nudu ulej muji ivoua simin nibalu aba migahiniavimi. **37** Iamigali mu lusin sibili hisin agan avi haiabila hej hiniadami. Nibu Jisasi ua Falisi hidili agadi ular hivi migahinia simin navimi agadi cian hiji igahilami. Lavila sidan avili hisi huaci dan

lavami agadi vavemi. Sidan avili hisi huaci dan agan sibi hilici liba huaci sibaj hivi vihavimi agadi hivi hinimi. **38** Nudi vavevila Jisasi migahinia hicci havalami hej lagulamami. Lavila ilha ilha hinidaci ilihin avili cibi agan Jisasi di hicci sa sabi hivi migami. Lici iamigali agan nudu nukej hali min hutesi hutesi hivi miñahuisci subilici Jisasi di hicci agadi saluami. Saluavila sidan avili hisi huaci dan agadi viavila Jisasi di hicci sa hivi miñamijimi miñepihalami. **39** Hamej lidaci hulan simin nana san Jisasi di abami agan iamigali lusin sibili hisin agadi igami. Igavila hiji namej lamami. Hulan nagan cian igalahalaha hisin hulan lici uami. Ha iamigali agan sidan avili hisi huaci dan agadi nudu hicci hivi miñepihali agadi igavila abivi uami. Iamigali nagan lusin sibili hisin aba abivi uami.

40 Lici Jisasi nudu hiji agadi igavila abami. Saimon uami. Vian nama hula cian ciki dan uami. Lici Saimon abami. Alia iavañ abiha uami. **41** Lici hive lama abami. Hulan ahica agilan hulan pabin agan hula hibin dan hiniavivi uami. Hulan mu anim hilici 500 agiladi hibin iguben aba livi uami. Hulan mu anim hilici 50 agiladi hibin iguben aba livi uami. **42** Hulan ahica agilan anim hilici apali lici hibin ma iguavivi uami. Lihavici abivi uami. Vana hinim aba abivi uami. Lici aki hulan agan hulan mu agadi livalavila nusan mavin hekili hinivi uami. **43** Lici Saimon abami. Vian hiji namej lamin uami. Hulan hibin hekili dan agan hulan anim hilici iguvi agasan mavin hekili hinivi uami. Lici Jisasi nudu abami. Amiñ abinan uami.

44 La Jisasi limu cimilavila iamigali agadi igami. Iamigali agadi igasulasula Saimon di abami. Iamigali nagadi igiha uami. Vian nadu ulej muji ivavelin nama iasan avili hicci husahusa san ma igunan uami. Agadi ala iamigali nagan iadi hicci sa agadi nudu ilihin avili cibi hivi husi uami. La nudu hali min hutesi hutesi hivi miñahuisci subili uami. **45** Vian nadu ulej muji ivavelin nama iadi miñum ma iavinan uami. Agadi ala iamigali nagan iadi hicci agadi salusulu

hini uami. ⁴⁶ Nama kili olivi agiladi amin̄ agiladi miti agadı viavila iadi hali sabı hiv̄ ma minjaiahā minjamijināj mīgi uami. Agadı ala iamigali nagañ sidan̄ avili hisi huaci dan̄ agadı viavila iadi hic̄ sa agiladi hiv̄ minjamijimiji minjepihali uami. ⁴⁷ Hameñ sadan̄ viañ nadı abadin uami. Ası agañ iamigali nagadı hugı akape agiladi ci hiva fihali uami. Lici iamigali nagañ Ası hula hinihini san̄ mavin̄ hekili hini uami. Agadı ala hulan̄ mu lusin̄ sibili pabin̄ tibi pabin̄ tibi vivi agadı uami. Ası nudı hugı hiv̄ci ala Ası hula hinihini san̄ mavin̄ hekili ma hiniv̄ uami. ⁴⁸ La Jisasi iamigali agadı abami. Viañ nadı hugı akape agiladi ci hivin uami. ⁴⁹ Lici hulan̄ nıbu hula migahinia simiñ navimi agilañ cian̄ agadı igahilavila nıbilan̄ nuken̄ nuken̄ abavimi. Hulan̄ nana ani uavimi. Iamigali agañ nıbu hula hugı apali uavimi. Aki san̄ nameñ abi uavimi. Viañ nadı hugı akape agiladi ci hivin aba abi uavimi. ⁵⁰ Lihavici Jisasi iamigali agadı abami. Nama hiji vidiividin̄ laminañ sadan̄ Ası nadı ahilihudaci huaci hameñ laci hameñ laci hinibanañ uami. Hinidananañ nadı humigan̄ agañ simiñ hinibali uami. Lici nama uavila huaci hinibanañ uami.

8

Iamigali hihile agilañ Jisasi hula hidavihadami.

¹ Jisasi agañ hinimitavila iaha haiabila hekili hekili haiabila sudime sudime agiladi hiv̄i hidahida Ası di cian̄ sulasula hidadami. Ası hulan̄ iamigali likilici nudı lihu hiv̄i hiniv̄ibali agasañ sulasula hidadami. Hulan̄ human̄ limu limu fihala hic̄ limu ahica cijin̄ libimijami agilañ hula hidavihadami. ² Iamigali hihile hadi himuhimu dan̄ hiniv̄idaci minjahihiladami agilañ nıbilan̄ hula hidavihadami. Sudı sibili iamigali limu hihile agiladi hiv̄i hiniv̄ihadami agiladi lahudaci cihu huaci lihavihadami agilañ avi nıbilan̄ hula hidavihadami. Iamigali mu Malia Makidala haiabila hisin̄ agañ vaka sudı sibili human̄ limu fihala human̄ limu ahica cijin̄ dan̄ hiniadami. Lici

Jisasi abici sudı sibili agilañ iamigali agadı valavila uavimi. Vala uavici nıbu Jisasi ani ani hameñ hidavihadami. ³ Iamigali mu Joana. Nudi munjanu Kusa agañ Heloti dı himamigili dan̄ hiniadami. Iamigali mu Susana. Iamigali limu hihile agilañ avi nıbilan̄ hula hidavihadami. Hidahida nulidi nuken̄ anim̄ hilici akuaba akuaba agiladi hiv̄i simiñ akuaba akuaba lavalava Jisasi sadan̄ nudı hulemili agilasadan̄ igunavihadami.

Jisasi agañ halıha cahu uitı hilici hualabila hiv̄i havala havala agasañ hive lama abami.

(Matiu 13.1-9 mu Maki 4.1-9)

⁴ Hulan̄ iamigali akape mu haiabila mu haiabila hisin̄ agilañ Jisasi di piñ vehavimi. Vevila migudibavici Jisasi nulidi hive lama abami. ⁵ Hulan̄ mu halıha cahu uitı hilici havala havala san̄ hualabila uvi uami. Uavila havala havala udaci halıha cahu uitı hilici hihile hibı pili hiv̄i migalahilavivi uami. Migalahilavidaci hulan̄ iamigali agilañ uu veve lagucabilavivi uami. Lihavidaci havaj agilañ veve na fihalavivi uami. ⁶ Halıha cahu uitı hilici hihile fili liba dan̄ hen̄ migalahilavivi uami. Migalahila iahavivi agadı ala fili agañ avili apali sadan̄ cihu haba himavivi uami. ⁷ Halıha cahu uitı hilici hihile agilañ libulibu henaj henaj dan̄ agiladi likila likila hen̄ migalahilavivi uami. Migalahilalahila iahavidaci libulibu agilañ iahaiaha hafilibavidaci sibili sibili lihavivi uami. ⁸ Halıha cahu uitı hilici hihile fili huaci hiv̄i migalahilavivi uami. Migalahilavila iahaiaha hilici akape lamavivi uami. Halıha cahu uitı sikasikan̄ agilañ hilici 100 100 lamavivi uami. Hive lama aba fihala cihu abami. Hulan̄ iamigali hiji dan̄ lici cian̄ nagadı sihivia siban̄ igahilavim uami.

Jisasi agañ cian̄ hidili agadı igahilavimidi aba hive lamalama cian̄ pam sulami.

(Matiu 13.10-17 mu Maki 4.10-12)

⁹ Lici Jisasi di hulemili agilañ nudı abitihavimi. Hive lama abami agadı cian̄ hidili sihivia siban̄ igahilibalu aba abitihavimi. ¹⁰ Lihavici Jisasi agan̄

nulidi abami. Vian naludi abidalin Asi nalusañ hiji igudaci ci igahililalañ uami. Lidinj Asi hulan iamigali likilici nudi lihu hivi hiniavibali agadi cian hidili sivila hiniadami agadi ci igahililalañ uami. Agadi ala hulan iamigali limu hihile agilasan cian hidili sihivia ma abilan uami. Nulidi hive lamalama cian pam abilan uami. Lidalinj nibilan igaçulavilalı agadi ala akuaba akuaba ma igavilalı uami. Nibilan cian igahilavilalı agadi ala nulidi hiji ma tovelalı uami.

Halıha cahu uitı hilici agasan hıve lama abami agadi cian hidili sulami.

(Matiu 13.18-23 mu Maki 4.13-20)

¹¹ Lavila Jisasi cihu abami. Hive lama abin agadi cian hidili agan nibu nameñ uami. Haliha cahu uitı hilici agasan hıve lama abin agadi cian hidili nibu Asi di cian uami. ¹² Haliha cahu uitı hilici hihile hibi pili hivi migalahilavivi hana uami. Ha hulan iamigali Asi di cian igahilavivi agilan me uami. Agadi ala lagun agan vevila cian nulidi hiji hivi hiniivi agadi miñaihuihu livi agan me uami. Lagun agan hiji nameñ igahilivi uami. Hij ividividin lamavidaci Asi nulidi ahlihudaci huaci hamen laci hamen laci hiniavimidi aba abavila nulidi hiji vidiividin agiladi miñaihuihu livi uami. ¹³ Haliha cahu uitı hilici hihile fili liba dan hivi migalahilahila iahavidaci nulidi hidili agilan fili hivi sihivia ma miguavivi hana uami. Ha hulan iamigali Asi di cian igahilahila hijiñalavivi agilan me uami. Agadi ala nibilan hiji vidiividin hekili ma lamiman lihavici lagun agan nulidi ilasici Asi di valavivi agilan me uami. ¹⁴ Haliha cahu uitı hilici libulibu henan henan dan agiladi likila likila hivi migalahilavidaci uami. Libulibu agilan iahaiaha hafilibavidaci halıha cahu uitı agilan iahaiaha hilici sihivia ma lamavivi hana uami. Ha hulan iamigali Asi di cian igahilavivi agilan me uami. Agadi ala cihu akuaba akuaba agilasan hiji cuviliñ cuviliñ lamavivi agilan me uami. Anım hilici hekili dan hinihini san igahilavivi agilan me uami. Akuaba akuaba fili hisin agilasan hijiñala hinihini san igahilavivi agilan

me uami. Lihavidaci nulidi hiji agiladi miñaihuihu lihavivi agilan me uami. Nulidi hiji agiladi miñaihuihu lihavidaci Asi di cian ma lubiahilavivi agilan me uami. ¹⁵ Halıha cahu uitı hilici fili huaci hivi migalahilavivi hana uami. Ha hulan iamigali hiji huaci dan agilan me uami. Nibilan cian igahilavila vidiividin miñaliva lagulamavila Asi di sibila vihavivi agilan me uami.

Uni lubilamavila siji iupalavici migua uni agadi ma laligulalı uami.

(Maki 4.21-25)

¹⁶ Lavila Jisasi cihu abami. Hulan iamigali agilan uni lubilamalama siji agiladi vivi iupalavidaci migumigu uni agiladi ma laligua hiniavilalı uami. Vadim lihu hivi avi ma sivilibavidaci hiniavilalı uami. Uni agiladi vadim sabi hivi lamavidaci hiniavilalı uami. Hiniavidaci hulan iamigali agilan uleñ muji ivo ivo uni abilu agadi hej igavilalı uami. ¹⁷ Asi agan mufili akuaba akuaba sivila sivila hiniavilalı agiladi lidaci cihu haiabila iahavibali uami. Hulan iamigali akuaba hafilibavidaci hiniavilalı agilan avi mufili haiabila iahavici hulan iamigali agilan hej igavibali uami. ¹⁸ Namilan Asi di cian agadi sihivia sibarı igahilahalañ uami. Hulan mu akuaba akuaba dan hinidaci Asi nusarakuaba akuaba hihile agiladi cihu igubali uami. Lici nibu akuaba akuaba akape sibarı dan hinibali uami. Hulan mu akuaba akuaba apalı agan nibu hiji hivi nameñ abibali uami. Vianakuaba ciki dan hinidin aba abibali uami. Agadi ala Asi agan nudı akuaba ciki agadi sihan vibali uami.

Jisasi di imahalinu agilan iaminilu hula vehavimi.

(Matiu 12.46-50 mu Maki 3.31-35)

¹⁹ Hameñ abidaci Jisasi di imahalinu agilan iaminilu hula nudı igiben aba vehavimi. Nudi igiben aba vehavimi agadi ala ma igavimi. Hulan iamigali akape migudiba hiniavimi sadan nudı ma igavimi. ²⁰ Lihavici hulan mu agan Jisasi di abami. Nadi iamina hula imahalina agilan

hula vevila haiabila lagulama hiniavadi uami. Nadı igiben aba ve hiniavadi uami. **21** Lici Jisasi abami. Hulan iamigali Ası di cian igahilahila lubiahilavilalı agilan uami. Nibilan pam iadi iamigagali me hiniavilalı uami. Iadi imahali me hiniavilalı uami.

*Jisasi agan huje sagan agadidan avili aibubuŋ ifami agadidan abici valavimi.
(Matiu 8.23-27 mu Maki 4.35-41)*

22 Mu tibi Jisasi agan nudi hulemili agiladi abami. Huniga hivi miguavila idu hekili limu caba aden ivoumili uami. Hamen abavila uavimi. **23** Uavidaci Jisasi ani hisivami. Ani hisividaci huje sagan hekili vemi. Vedaci avili agan aibubuŋ ifu ifu huniga tulı hivi migumi. Lici huniga agan amiŋ ci luvia miguben aba limi. **24** Lidaci Jisasi di hulemili agilan ua nudi miŋaiualavila abavimi. Ahi iavan uavimi. Alan avili amiŋ ci nahimibalı uavimi. Lihavici Jisasi iahavila huje sagan agadidan avili aibubuŋ ifami agadidan abici valavimi. Valavici avili agan cihi havi me hinimi. **25** Lici Jisasi nulidi abami. Naludi hiji vidividin agilan aben hiniavadi uami. Lici lidavila nibilan nukeŋ nuken abavimi. I uavimi. Hulan nana ani uavimi. Nibu huje sagan agadidan avili agadidan abamigilici valavi uavimi. Valavici avili agan havi me sibarı hiniadi uavimi.

*Jisasi sudi sibili hulan mu agadi hivi hiniavihadami agiladi abici vala uavimi.
(Matiu 8.28-34 mu Maki 5.1-20)*

26 Hamen abavici Jisasi nudi hulemili agilan hula huniga hivi vakala uavimi. Uavici huniga agan Galili idu hekili limu caba hej ua itilamami. Gelasa haiabila hisin agiladi fili tibi hej itilamami. **27** Itilamici Jisasi huniga agadi valavila iahumi. Iahuci hulan mu sudi sibili dan haiabila hej hisin agan vemi. Nibu muhili havili apali hidadami. Ulan hivi ma hiniadami. Nibu sudi savu haca hivi ivo ivo ani hiniadami. **28-29** Akape tibi sudi sibili agan hulan agadi ifu uavauava lidaci hiniadami. Lidaci hulan limu hihile nudi hicci human agiladi limin vidividin hivi hahavihadami. Hahahaha nudi migila

migila hiniavihadami. Agadi ala sudi sibili agan nudi ifu uavauava lidaci limin vidividin hicci hivi hahavihadami agiladi ifilahadami. Human hivi hahavihadami agiladi avi ifilahadami. Lidin nudi ifu uavauava lidaci fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali hej uadami. Hulan sudi sibili dan nibu ala vevila Jisasi di igami. Lici Jisasi sudi sibili agadi abami. Hulan nagadi vala uha uami. Lici hulan agan nudi hicci piŋ sibarı hej migalifilibavila nudi hali agadı fili hivi libili hinihini ula ula abami. Jisasi nama Ası iahua hivi hinilalı agadi Ninaŋ uami. Nama iadi aki liben aba linan uami. Ahi uami. Nama iadi sibili lamavila avıha avıha igumınan uami. **30** Lici Jisasi nudi abitihami. Nadı ibi ani uami. Lici abami. Aludı ibi sagan hisin hulemili akape agilan uami. Sudi sibili akape nudi hivi hinihini abavimi. **31** Lavila Jisasi san mavin cian cian abavimi. Aludi lahuavila haca hagabin laci hej uu saŋ abıminan uavimi.

32 Hamen aba aba hiniavidaci saban akape agilan halu ligun hej simin nana hidavimi. Nana hidavidaci sudi sibili agilan Jisasi san mavin cian cian igu igu abavimi. Nama aludi huaci abinan uavila saban adagiladi hivi ivoua hinivilı uavimi. Lihavici abami. Alialan uami. **33** Lici uavila saban agiladi hivi ivouavimi. Ivouavidaci saban agilan haba hanjilavimi. Hanjila hanjila uavila uvı sibili idu hekili caba hiniadami hej havala havala migumigu avili nahimavimi. **34** Nahimavici hulan saban migilavihadami agilan igavila haba hanjilavimi. Hanjila hanjila haiabila hekili hej uavila saban avili nahimavimi agilasan sulavimi. Hulan iamigali haiabila hekili agadi caba caba hiniavihadami agiladi avi sulavimi. **35** Sulasula hidavidaci hulan iamigali agilan hidili igibalı aba Jisasi di piŋ vehavimi. Vevila igavici hulan vaka sudi sibili akape dan hiniadami agadi hiji uavauava agan apali lici havili libavila Jisasi di hicci piŋ hej migahinimi. Lici hulan iamigali agilan Jisasi hamen limi agadi igavila haba lidavimi. **36** Lidavidaci Jisasi sudi sibili agiladi lahudaci igavimi agasan nulidi tibi sulavimi. **37** Lavila Gelasa haiabila hisin agilan hula Gelasa

haiabila caba caba hisin̄ agilan̄ hula lidavila abavimi. Jisasi nama aludi valavila uha uavimi. Lihavici Jisasi huniga hiv̄i miguavila uben aba limi. ³⁸ Lici hulan̄ vaka sudi sibili dan̄ hiniadami agan̄ Jisasi sañ mavin̄ cian̄ cian̄ igu igu abami. Alan̄ ahuata umili uami. Lici Jisasi nud̄i abamigilavila abami. ³⁹ Nadi ulan̄ hiv̄i uavila abiha uami. Asi agan̄ sudi sibili akape iadi hiv̄i hiniavihadami agiladi lahuci huaci liemin̄ aba abiha uami. Hameñ aba aba sulasula hid̄iha uami. Lici uavila hulan̄ iamigali nud̄i haiabila pam hisin̄ agiladi sulasula hid̄ami. Jisasi akuaba akuaba limi agasan̄ sulami.

*Jisasi agan̄ nadi mu himami agadi abici
cihu h̄ihi iahaiaha sañ uavila hib̄i cina
iamigali mu agadi huaci lamami.*

(Matiu 9.18-26 mu Maki 5.21-43)

⁴⁰ Hulan̄ iamigali akape agilan̄ Jisasi sañ migila migila hiniavimi. Migila migila hiniavidaci Jisasi idu hekili limu caba agadi vala cihu ivavemi. Ivaveci hulan̄ iamigali sikasikan̄ agilan̄ nud̄i igavila hijinalavimi. ⁴¹⁻⁴² Hijinalavidaci hulan̄ mu agan̄ Jisasi di piñ vemi. Nud̄i ibi Jailusi. Nibu nulidi anjam ulan̄ agadi hali hisin̄ hulan̄. Nud̄i nadi pabin̄ sibañ. Nud̄i nadinu agadi huali lugilavici ua human limu limu fihala hic̄i limu ahica ciñ̄ hameñ iahami. Nud̄i nadi agan̄ himuhimu hekili himavila amin̄ ci himiben̄ aba limi. Lici Jailusi ve Jisasi di hic̄i piñ hen̄ migalifilibavila nud̄i hali agadi fili hiv̄i libiliva nud̄i nadi agasan̄ igahilavila Jisasi sañ mavin̄ cian̄ cian̄ igumi. Mavin̄ cian̄ cian̄ igu igu abami. Nama venan̄ iadi ulan̄ hiv̄i umili uami.

La uavidaci hulan̄ iamigali hudimida hic̄i hibin̄ hibin̄ lagulagu nibilan̄ hula uavimi. ⁴³ Uavidaci iamigali mu husin̄ hibi hutesi hiniadami agan̄ avi nibilan̄ hula uavimi. Nibu husin̄ hibi hutesi hinidaci huali human limu limu fihala hic̄i limu ahica ciñ̄ umi. Hulan̄ limu hihile nud̄i huaci lamiben̄ aba lihavimi ala ma huaci lamavimi.* ⁴⁴ Jisasi udaci iamigali agan̄

sivi uavila nud̄i hadi hilahila hutesi agadi fidim heñ minjaigami. Minjaigici husin̄ hibi hutesi hiniadami agan̄ heñ valami. ⁴⁵ Lici Jisasi abitihami. Ani agan̄ iadi hadi hilahila hutesi agadi minjaigi uami. Lici abavimi. Vian̄ hima vian̄ hima uavimi. Lihavici Pita agan̄ abami. Iavan̄ uami. Alan̄ hulan̄ iamigali hudimida hic̄i hibin̄ hibin̄ lagulagu uadalu uami. ⁴⁶ Lici Jisasi abami. Vian̄ ci igin uami. Vidividin̄ himuhimu huaci lamalamalama hisin̄ iadi hiv̄i hinilali agan̄ ci valamiti uami. Aki hulan̄ ua iamigali agan̄ iadi hadi hilahila hutesi agadi minjaigici hamen̄ li uami. ⁴⁷ Lici iamigali agan̄ sivilben̄ aba limi ala lidami. Lavila lidavalalava ua Jisasi di piñ migalifilibavila nud̄i hali agadi fili hiv̄i libiliva hinihini hulan̄ iamigali agiladi abami. Vian̄ hadi himuhimu dan̄ hiniavila nud̄i hadi hilahila fidim hutesi heñ minjaigin uami. Minjaigilin̄ iadi hadi himuhimu agan̄ ci vali uami. ⁴⁸ Lici Jisasi nud̄i abami. Ci iginan̄ uami. Nama iasan̄ hiji vidividin̄ laminan̄ sadañ Asi agan̄ nadi ci huaci lami uami. Hameñ sadañ nadi humigan̄ agan̄ simi hinibali uami. Lidaci nama uavila huaci laci hinibanan̄ uami.

⁴⁹ Hameñ aba aba hinidaci hulan̄ mu Jailusi di ulan̄ pam hisin̄ agan̄ vevila Jailusi di abami. Manasin̄ sihi hisin̄ agadi hav̄i hav̄i abiminan̄ uami. Nadina ci himi uami. ⁵⁰ Lici Jisasi cian̄ agadi igahilavila abami. Hijj cuvilin̄ cuvilin̄ igahiliminan̄ uami. Asi sañ pam hiji vidividin̄ laminan̄ nadi nadi agan̄ cihu h̄ihi iahibali uami. ⁵¹⁻⁵³ Hameñ abavila Jisasi agan̄ Jailusi di ulan̄ hiv̄i umi. Uavila igici hulan̄ iamigali akape ulan̄ heñ hiniavimi. Nadi agasan̄ mavin̄ lidaci ilîha ilîha hiniavimi. Ilîha ilîha hiniavidaci Jisasi nulidi abami. Namilan̄ ilîhimilan̄ uami. Nibu ma himi uami. Nibu hav̄i ani hisivadi uami. Lici hulan̄ iamigali agilan̄ hiji namen̄ lamavimi. Nadi agan̄ sikasikan̄ ci himi uavimi. Lavila Jisasi di cian̄ agasan̄ niun̄ liniavimi. Lihavici hulan̄ iamigali agiladi abamigilici hiniavidaci nadi agadi iaminu

* 8:41-42 8.41-42 Mt 9.18, Mk 5.22   * 8:43 8.43 Hulan̄ hiji hutesi dan̄ limu hihile agilan̄ hiji nameñ lamavilali. Luk̄i nibu nuken̄ cian̄ limu hihile agiladi avi libami uavilali. Nibu anim̄ hilici sikasikan̄ agiladi ahilavila fim hahahaha hisin̄ agilasan̄ pam igu fihalami aba abami uavilali. Nud̄i huaci lamalamalama sañ igu fihalami aba abami uavilali. **8:44** 8.44 Mt 9.20-21, Mk 5.27-28   **8:46** 8.46 Mk 5.30, Lu 6.19   **8:48** 8.48 Lu 7.50   **8:51-53** 8.51-53 Lu 7.13, Jo 11.11-13

iaganu agiladidan nudı hulemili ahica pam agiladidan likilavila ivouavimi. Hulemili ahica pam agiladi ibi namej. Mu Pita. Mu Jon. Mu Jemisi. ⁵⁴ Ivouavila Jisasi nadi agadi human miñalivavila abami. Nadi nama iaha lagulamicha uami. ⁵⁵ Lici nadi agan cihu hihi iahami. Iahavila lagulamici Jisasi nulidi abami. Simiñ hinici nadi nagaşan igulan nam uami. ⁵⁶ Lici iamino iaganu agilan igavila i uavimi. Lihavici Jisasi nulidi abami. Naludi nadi agadi abiliñ cihu hihi iahi agasan hulan iamigali limu hihile agiladi abimilan uami.

9

*Jisasi hulan libimijami agilasan ibi igumi.
(Matiu 10.5-15 mu Makı 6.7-13)*

¹ Lavila Jisasi nudı hulemili human limu limu fihala hicci limu ahica ciñiñ agiladi abici nudı piñ vehavimi. Vehavici nulisan vidividin igumi. Vidividin iguavila nibilan sudi sibili lahuavibali aba nulisan ibi igu igu umi. Hulan iamigali himuhimu mu hidili mu hidili dan agiladi huaci lamavibali aba nulisan ibi igu igu umi. ² Lavila nulidi abami. Asi hulan iamigali likilici nudı lihu hivi hiniavibali agasan aba aba hidihalan uami. Hidahida hulan iamigali himuhimu dan agiladi miñahihilahan uami. ³ Namilan uben aba naludi akuaba akuaba agiladi via umilan uami. Kili limi miñaliva hidahida hisin agiladi via umilan uami. Van hala agiladi via umilan uami. Maci via umilan uami. Anim hilici via umilan uami. Hadi hilahila mu avi via umilan uami. ⁴ Haiabila mu hivi iahulan ulan abeba hinihini san abavici ulan heñ laci hinihalan uami. Hiniavila haiabila agadi vala uben aba ulan agadi valavila mu haiabila uhalan uami. ⁵ Ua iahulan haiabila heñ hisin agilan nalusan ulan ma iguavici uami. Hicci ibili ifilan migici haiabila agadi vala uhalan uami. Lilañ hulan iamigali haiabila heñ hisin agilan igavila hiji lamalama abavibali uami. Alan nulidi ma abimili ve aludi ulan hivi hinihini cian sulavidaci igahilalu

agasan hicci ibili ifavici migici uavadi aba abavibali uami. ⁶ Hameñ abici mu haiabila mu haiabila uavimi. Uavila Asi di cian sulasula hidavimi. Hidahida hulan iamigali himuhimu dan agiladi avi huaci lamalama hidavimi.

*Heloti agan Jisasi di igiben aba limi.
(Matiu 14.1-2 mu Makı 6.14-16)*

⁷⁻⁹ Lihavidaci hulan iamigali hihile agilan igahilahila namej abavimi. Jon cihu hihi iahi uavimi. Hihile agilan abavimi. Elaija cihu ve uavimi. Hihile agilan abavimi. Asi di cian igalahahaha hisin hulan himami agan cihu hihi iahi uavimi. Hameñ abavidaci Heloti Galili fili tibi migiladami agan Jisasi di cian hiji agadi igahilavila hiji cuvilin cuvilin lamavila abami. Vian abiliñ Jon di sugitan ci ihalahaval uami. Agadi ala aki hulan agan sibila vidaci nudı cian hiji agadi igahiladin uami. Hameñ abavila Jisasi di igiben aba limi.

Jisasi agan hulan 5,000 agilasan simiñ igunami.

(Matiu 14.13-21 mu Makı 6.30-44 mu Jon 6.1-13)

¹⁰ Hulan Jisasi libimijami agilan cihu ala vehavimi. Vevila sibila vivi hidavimi agilasan Jisasi di sulavimi. Sulavici Jisasi nulidi likilavila via Betisaida haiabila san uavimi. Hulan iamigali limu hihile agiladi valavila uavimi. ¹¹ Vala uavidaci hulan iamigali agilan Jisasi ci ui uavila nulidi sivi uavimi. Nulidi sivi ua iahuavici Jisasi nulidi igavila hijinalami. Hijinalavila Asi hulan iamigali likilici nudı lihu hivi hiniavibali agasan abami. Lidin hulan iamigali himuhimu dan agiladi miñahihilami. ¹² Jisasi cian sulidaci hifilidañ limi. Lici hulan nibu nukeñ libimijami agilan vevila abavimi. Neñ ulan haiabila apali uavimi. Nama hulan iamigali akape nagiladi abinañ ulan haiabila abeba abeba hiniavadi heñ uavim uavimi. Uu simiñ vivi nana ani fipi suhilavim uavimi. ¹³ Lihavici abami. Namilan nukeñ igunihalan uami. Lici abavimi. Alan simiñ hekili hima

uavımı. Maci luli human limu fihala agılan pam hiniavadi uavımı. Hehilən culi culi ahica ciki uavımı. Aki libalu uavımı. Uavila hulan iamigali sikkasikan agılasan simin lavimili uavımı. ¹⁴ Hulan 5,000 agılasan igahilavila hameñ abami. Lihavici abami. Uavila hulan iamigali agıladı abilan 50 50 lidin migavalavim uami. ¹⁵ Lici ua abavici hameñ laci migavalavimi. ¹⁶ Migavala hiniavidaci Jissasi maci luli human limu fihala agıladıdan hehilən culi culi ahica agıladıdan viavila igaiahua iga iga Asi di abami. Nama simin nagıladı huaci lamıha uami. La miña ciki ciki lavila nudi hulemili agılasan igumi. Iguci via uavila hulan iamigali agılasan iguavımı. ¹⁷ Iguavici navımı. Navici humigañ ci lici maci luli cikan cikan agıladı valavimi. Lavila maci luli cikan cikan valavimi agıladı migudibavimi. Migudibavila cinacina human limu limu fihala hicci limu ahica cijin agıladı hivı hudavici cinacina agilan milavimi.

Namılan iadi iga iga ani aba abılalan uami.

(Matiu 16.13-19 mu Maki 8.27-29)

¹⁸ Mu tibi Jissasi Asi di aba aba hiniidaci nudi hulemili agilan avi heñ ala hiniavimi. Hiniavidaci nudi hulemili agıladı abitihami. Hulan iamigali agilan iadi ani aba abavılıali uami. ¹⁹ Lici abavimi. Limu hihile agilan nasan nameñ abavılıali uavımı. Nibu hulan iamigali avili hivı miñamigu miñaiahaiha hisin hulan Jon aba abavılıali uavımı. Hihile agilan nameñ abavılıali uavımı. Nibu Elaija aba abavılıali uavımı. Hihile agilan nameñ abavılıali uavımı. Nibu Asi di cian igalahalaha hisin hulan himami agan cihu hihile iahali aba abavılıali uavımı. ²⁰ Lihavici nulidi abami. Namılan iadi ani aba abılalan uami. Lici Pita abami. Asi agan nadı ala libiminjavila hulan iamigali ahiliahuahu san abici vemanan uami.

Hulan di Ninañ himavila cihu hihile iahibili uami.

(Matiu 16.20-28 mu Maki 8.30-9.1)

²¹ Lici Jissasi nudı hulemili agıladı abamigilavila abami. Hulan iamigali limu hihile agilan naludi abavibalı uami. Hulan hana ani aba abavibalı uami. Hamen abavici nulidi nameñ abimilan uami. Asi agan nudı ala libiminjavila hulan iamigali ahiliahuahu san abici vemi aba abimilan uami. ²² Asi abici Hulan di Ninañ agan avıha avıha igibali uami. Islaeli hidili agıladı hulan hekili hekili agilan uami. Asi san sagalı igu igu hisin agıladı manigali agilan uami. Asi di cian vidividin agadı lamalubilubi hisin hulan agilan uami. Nudi huligalavila abavici nudı ifshimavibalı uami. Lihavici anihulin me hivı cihu hihile iahibili uami.

²³ La hulan iamigali sikkasikan agıladı abami. Hulan mu viañ hula hidiben aba nudı nuken hiji lubiahilahila hidilali agadı valam uami. Valavila uaian pabin pabin vihili havahava viañ hula hidam uami. ²⁴ Hulan mu nudı hadipili hihile himihini agasan pam hiji lamalama hiniidaci uami. Nudi amin agan huaci ma hinibali uami. Agadı ala hulan mu iasañ pam igahilahila nudı hadipili vana sibili lim aba abici uami. Ha nudı amin agan huaci hameñ laci hameñ laci hinibali uami. ²⁵ Hulan mu fili neñ himihini akuaba akuaba huaci huaci agıladı vibali uami. Agadı ala akuaba akuaba agilan nudı amin agadı ma ahiliahuavibalı uami. ²⁶ Hulan mu iadi ibi agadıdan iadi cian agadıdan hulan hihile agıladı lamalubilubi san suhimahilici uami. Mufili Hulan di Ninañ agan vevila hulan agadı ibi miñaiahaiha aba aba san avi sihumahilavila Iaganu di ma abibali uami. Nibu abilu hekili vidividin dan vebali uami. Iaganu di abilu hekili vidividin dan vebali uami. Asi di cian hali hisin agıladı abilu hekili vidividin dan vebali uami. Nudi nuken abilu hekili vidividin dan vebali uami. Abilu hameñ havalavidaci vebali uami.

²⁷ Vian naludi amin abadin uami. Hulan iamigali hihile neñ lagulama hiniavadi nagilan ma himiman lidin igavibalı uami.

9:18 9.18 Mt 16.13, Mk 8.27   **9:19** 9.19 Mt 14.1-2, Mk 6.14-15, Lu 9.7-9   **9:20** 9.20 Mt 16.15-16, Mk 8.29, Jo 6.68-69

9:22 9.22 Mt 16.21, 17.22, Mk 8.31, 9.30-31, Lu 9.44, 18.32-33   **9:23** 9.23 Mt 10.38, 16.24, Mk 8.34, Lu 14.27   **9:24** 9.24 Mt 10.39, Lu 17.33, Jo 12.25   **9:25** 9.25 Mt 16.26, Mk 8.36   **9:26** 9.26 Mt 10.33, Mk 8.38, Lu 12.9, 2 Ti 2.12

Igavıdaci Ası agan hulan iamigali likılıci nudi lihu hivi hiniavıbali uami.

Jisasi di hadipili agan mu hidili siban hinimi.

(Matiu 17.1-13 mu Maki 9.2-13)

28 Jisasi cian aba fihala hiniidaci uaian human limu fihala human limu pabin cijin akua uci Ası di abiben aba halu iahuavimi. Nudi hulemili ahica pam agiladi likila iahuavimi. Nulidi ibi namej. Mu Pita. Mu Jon. Mu Jemisi. **29** Iahuavila Jisasi Ası di aba aba hiniidaci nudi mugan lamigan agan mu hidili siban hinimi. Nudi hadi hilahila agan avi mila siban hinimi. **30-31** Lici

Mosesi hula Elaija hula nudi piñ iahavimi. Ası di abilu hekili vidividin dan iahavimi. Iahavila Jisasi hula cian aba aba hiniavimi. Jisasi Jelusalem haiabila ua hiniidaci akuaba akuaba iahavibali agasan aba aba hiniavimi. Ası nudi abami agan iahici ci lici fili nagadı valavila ubali agasan aba aba hiniavimi. **32** Jisasi agan Ası di aba aba hiniidaci nudi hulemili agilan ani vidividin hisivavimi. Ani vidividin hisivavila iaha igavici abilu hekili vidividin dan agan Jisasi di hivi hinimi. Mosesi hula Elaija hula avi Jisasi hula lagulama hiniavimi. **33** La vala uben aba lihavidaci Pita agan uavauava me abami. Iavan uami. Alan neñ hiniimili huaci li uami. Alan cavan ulan ahica pam hafibalu uami. Mu nasan hafibalu uami. Mu Mosesi san hafibalu uami. Mu Elaija san hafibalu uami. **34** Hamej abidaci hamu agan migavila hafilibami. Hafilibidaci nudi hulemili agilan haba lidavimi. **35** Haba lidalida hiniavidaci Ası hamu likila likila hej hinihini abami. Ha iadi nukej Ninan uami. Vian nudi libiminamin uami. Namilan nudi cian agadı igahilihalañ uami. **36** Hamej abici igasula igavici Jisasi hitin hinimi. Lici nibilanakuaba akuaba igavimi agiladi aba aba san valavimi.

Jisasi agan sudi sibili hulemili mu di hivi hiniadami agadı lahumi.

(Matiu 17.14-21 mu Maki 9.14-29)

9:28 9.28-35 2 Pi 1.17-18   **9:30-31** 9.30-31 Mt 17.3, 17.9, Mk 9.4, 9.9, Lu 9.22, 13.33   **9:32** 9.32 Mt 17.2-3, Mk 9.2-4, Jo 1.14, 2 Pi 1.16-18   **9:35** 9.35 Ais 42.1, Mt 3.17, 12.18, 17.5, Mk 1.11, 9.7, Lu 3.22   **9:44** 9.44 Mt 16.21, 17.22, Mk 8.31, 9.30-31, Lu 9.22, 18.32-33   **9:45** 9.45 Mk 9.32, Lu 2.50, 18.34

37 La hiniavici minalahici Jissasi nudi hulemili agiladi likilavila halu agadi vala miguavimi. Miguavila hulan iamigali akape agilan hula hafalavimi.

38-40 Hafalavila hulan iamigali hudimida hiniavidaci hulañ mu agan iaha ula ula mavin cian cian abami. Iavan uami. Iadi ninañ pabin siban uami. Sudi sibili agan akape tibi veve nudi ifu uavauava lidaci agala sibili sibili lilali uami. Sudi sibili agan lidaci nudi hadipili agan lidavalilali uami. Lidaci nudi sibisan hivi sibu hajali hajali ilavelali uami. Nudi hadipili agadı avi huaci ma lamilali uami. Vidividin siban ifu uavauava lidin hinihini hej valilali uami. Sudi sibili agadı lahulahu san vian nadı hulemili agiladi mavin cian cian abiemin uami. Abiliñ lahuben aba lihavici hima lici valaviemi uami. Vian nadı abitihiben uami. Nama huaci ve iadi ninañ agadı igavila ahiliahuvanañ uami.

41 Lici Jisasi abami. Vian akape tibi namilan hula hiniilan uami. Hinihini naludi vihili agiladi havilan uami. Agadı ala namilan hiji vidividin ma lamilan uami. Lidalan naludi hiji humigan agilan sibili sibili laci hiniavilalı uami. Lavila ninañ agadı iaganu di abami. Nadı ninañ agadı iadi piñ vaveha uami. **42** Lici ninañ agadı Jisasi di piñ vavedaci sudi sibili agan ninañ agadı via havalici fili migafami. Lici nudi hadipili agan lidavalami. Lidavalidaci Jisasi sudi sibili agadı abacabilici vala umi. Vala uci ninañ agan cihu huaci limi. Huaci lici iaganu san igumi. **43** Lici hulan iamigali agilan Ası di vidividin hekili agadı igavila i uavimi.

Hulan di Ninañ himavila cihu hihu iahibali agasan cihu tibi abami.

(Matiu 17.22-23 mu Maki 9.30-32)

Jisasi vidividin abalamidaci igavimi agilasan aba aba hiniavimi. Hiniavidaci Jisasi nudi hulemili agiladi abami.

44 Namilan iadi cian sihivia igahilihalañ uami. Hulañ mu agan Hulañ di Ninañ agadı amin ci ilassavila hulan sibili agiladi human hivi lamibali uami. **45** Hamej abici

nudi hulemili agilan cian hidili agadi sihivia ma igahilavimi. Cian hidili agan sivilavila hinimi sadan nibilan uavauava hinihini Jisasdi abitihatihaa san lidavimi.

Ani nibu ibi dañ hinibali uavimi.

(Matiu 18.1-5 mu Mak 9.33-37)

46 Mu tibi Jisasdi hulemili agilan hibin cian hibin cian aba aba namej abavimi. Vian ibi dañ nama hima uavimi. Vian ibi dañ nama hima uavimi. **47** Hamej abavidaci Jisasdi nulidi hiji agiladi ci igami. Lavila ninaj ciki mu agadi vave nudi mikti piñ lamavila abami. **48** Hulan mu iasan igahilahila ninaj ciki namej agasan hijinalavila iasan avi hijinalilal uami. Hulan iasan hijinalavila iadi abici vemin agasan avi hijinalilal uami. Aniaba ibi apali hinidalan namilañ ibi dañ hinidalan uami.

Hulan naludi nagili ma lamavilal agilan naludi nagilhalinalu huaci huaci hiniavilal uami.

(Mak 9.38-40)

49 Lici Jon agan Jisasdi abami. Iavan uami. Hulan mu agan sudi sibili agiladi nadib ibi hivi lahudaci igahilu uami. Nibu alañ hula ma hidilal uami. Hamej sadan nibu sibila hamen agadi vivi san abamigilahilu uami. **50** Lici Jisasdi nudi abami. Hulan naludi nagili ma lamavilal agilan naludi nagilhalinalu huaci huaci hiniavilal uami. Hamej sadan namilañ hulan sudi sibili lahuavilal agiladi abamigilimil uami.

Samalia fili tibi hisin agilan Jisasdi valavila nusan ulan ma iguavimi.

51 Asi Jisasdi via uu mihiñ agan mikti mikti limi. Lidaci Jisasdi Jelusalem haibila uu san hiji lamami. **52** Lavila hulan limu hihile agiladi abici akuaba akuaba hihilibalu aba hali uavimi. Uavila haibila mu Samalia fili tibi hiniadami hej

9:46 9.46 Lu 22.24

9:48 9.48 Mt 10.40, 23.11-12, Mk 9.37, Lu 10.16, Jo 12.44, 13.20

9:38 **9:50** 9.50 Mt 12.30, Lu 11.23

9:51 9.51 Mk 10.32, 16.19

iahuvimi. **53** Iahuavila abavici nulisan ulan ma iguavimi. Samalia fili tibi hisin agilan Jisasdi Jelusalem haiabila uben abalimi agadi ci igavimi sadan nudi valavila nusañ ulan ma iguavimi.* **54** Lihavici

Jemisi hula Jon hula igavila abavimi. Aludi Hekili uavimi. Alan Asi di huaci abimili avin havalici mig a hula nagiladi hilacabila fihalivi uavimi. **55** Lihavici Jisasdi limu cimila nulidi abamigilami. **56** Lavila mu haiabila san uavimi.

Namilañ ve vian hula hidihalan uami.

(Matiu 8.19-22)

57 Jisasdi nudi hulemili hula uavidaci hulan mu agan Jisasdi abami. Abeba abeba hidibanañ ha viañ avi nama hula hidiben uami. **58** Lici Jisasdi nudi abami. Sudi injam agilan fili haca dan uami. Havan agilan avi ulan dan uami. Agadi ala Hulan di Ninañ nibu ani hinihini hisin uv agan apali uami.

59 La Jisasdi hulan mu agadi abami. Nama ve viañ hula hidihaa uami. Lici hulan agan abami. Iadi Hekili uami. Nama iadi huaci valinan uavila iadi iavan di vali agadi haca mava hudavila hej nama hula uvin uami. **60** Lici Jisasdi agan nudi abami. Hulan iasan hiji vidividin ma lamavilal agilan vali me hiniavilal uami. Vana nibilan nuken hulan vali agiladi mavavibali uami. Nama uavila Asi hulan iamigali likilici nudi lihu hivi hiniavibali agasan sulasula hidihaa uami.

61 Lici hulan mu agan iahavila abami. Iadi Hekili uami. Vian avi nama hula hidiben uami. Nama iadi huaci valinan viañ uavila iadi isaima agiladi iga lamulavila ve nama hula hidiben uami. **62** Lici nudi abami. Hulan mu Asi di sibila hidili maha viavila cihu sibila valiben abalici Asi nudi ma vibali uami. Lici nudi lihu hivi ma hinibali uami.

10

Jisasdi agan hulan 72 agiladi abici uavimi.

9:49 9.49 Nam 11.28, Mk 9.37, Lu 10.16, Jo 12.44, 13.20 * **9:53** 9.53 Samalia fili tibi hisin agilan uu Gelisim halu hej migudibavihadami. Migudiba hinihini akuaba akuaba agiladi hilahila sagali igu igu sihi iahavihadami. Jon 4.20 agadi igihalan. Agadi ala Isilaeli hidili agilan Jelusalem haiabila uu Asi di anjam ulan hekili caba hej sagali igu igu sihi iahavihadami. Lihavidaci Samalia fili tibi hisin agilan hiji namej igahilavihadami. Isilaeli hidili agilan Asi di ibi sihivia sibay ma miñaiaha iahava iahava sihi iahavilal uavihadami. Hamej sadan Jisasdi Jelusalem haiabila uben abalici Samalia fili tibi hisin agilan nudi valavila nusañ ulan ma iguavimi. **9:54** 9.54 2 Kin 1.9-16 **9:61** 9.61 1 Kin 19.20 **10:1** 10.1 Mt 10.1, Mk 6.7

1 La hinimitavila nulidi Hekili Jisasi agan hulan limu hihile agiladi avi sibila vivi saj abami. Hulañ 72 agiladi abami. Hulañ ahica lidin uhalan uami. Haiabila hekili hekili haiabila sudime sudime viañ uben aba lin hen uhalan uami. Namilan hali uhalan uami. **2** La hive lama abami. Hualabila hisin simin akape ci midi lihuavi uami. Agadi ala hualabila agadi sibila vivi simin migudibaliba hisin hulan akape hima uami. Namilan huali iaganu agadi abitihihalan uami. Abitihilan nibu nudu sibila hisin hulan agiladi abici uavila nudu simin agiladi migudibavibali uami. **3** Namilan uhalan uami. Ci igilan uami. Viañ naludi abiliñ saban sipsipi ninan agilan sudi injam alihan alihan uavilali hamen ubalan uami. **4** Namilan anim hilici van hivi anim hilici huda via umilan uami. Van hala agiladi via umilan uami. Hici sigiti agiladi avi via umilan uami. Hulan iamigali hibi cina iga iga nibalan hula cian hutesi sulimilan uami. **5** Uavila ulan mu hivi ivouavila sebili mise namen abihalan uami. Asi nama nulidi huaci laminan nulidi humigan agilan simi hiniavim aba abihalan uami. **6** Hulan simi hinihini san lihavilal agilan ulan hen hiniavila uami. Ha naludi cian huaci agadi igahilavici nulidi humigan huaci hiniavibali uami. Hulan simi hinihini san lihavilal agilan ulan hen ma hiniavici uami. Ha cian huaci agan namilan hula laci hinibali uami. **7** Hulan akuaba akuaba sibila amin siban vihavilal agilasan hibin akuaba akuaba huaci huaci agiladi iguavilal uami. Hameñ ala nalusan avi simin akuaba akuaba igunavibali uami. Hameñ sadan namilan ulan pabin hen laci hinihalan uami. Hinidalan akuaba akuaba simin iguavidaci nihalan uami. Ulan mu hivi mu hivi umilan uami. **8** Haiabila mu ua iahulan nalusan ulan iguavila akuaba akuaba simin iguavici viavila nihalan uami. **9** Hulan iamigali haiabila hen hisin agilan himuhimu dañ hiniavici uami.

Namilan nulidi minjahihihalan uami. Lidin nulidi abihalan uami. Asi naludi amin ci likilici nudu lihu hivi hinibalan aba abihalan uami. **10** Haiabila mu hivi ua iahulan nalusan ulan ma iguavici uami. Nulidi vala uben aba haiabila alihan hen lagulamavila nameñ abihalan uami. **11** Fili ibili naludi haiabila hisin agan aludi hicci hivi iahui aba abihalan uami. Naludi abalamalama san hicci ibili ifimili migi aba abihalan uami. Namilan aludi ma abilan ua naludi ulan hivi hinihini cian sulidamili igahililan agasañ hicci ibili ifimili migici uadalu aba abihalan uami. Namilan sihivia igahililan aba abihalan uami. Asi hulan iamigali agiladi amin ci likilici nudu lihu hivi hiniayibali aba abihalan uami. **12** Agadi ala viañ naludi abadin agadi igahililan uami. Asi hulan iamigali cian hivi lamibali agadi mihiñ hekili agan iahibali uami. Iahici hulan iamigali nalusan ulan akuaba akuaba ma iguavilal agilan vihili hekili igavibali uami. Sodom haiabila hisin himavimi agilan vihili igavibali hamen agadi ma igavibali uami. Vihili hekili siban agadi igavibali uami.

*Hulan iamigali hihile cian ma igahilavimi.
(Matiu 11.20-24)*

13 Lavila Jisasi cihu abami. Hulan iamigali Kolasin haiabila hisin namilan vihili igibalan uami. Hulan iamigali Betisaida haiabila hisin namilan avi vihili igibalan uami. Viañ namilan hula hinihini Asi di vidividin mu hidili mu hidili agiladi abalamidalin igilalan uami. Agadi ala namilan naludi lusin sibili sibili agiladi ma valilalan uami. Viañ Asi di vidividin mu hidili mu hidili hamen agiladi abalamalama san Taili haiabila ma uacin uami. Viañ ua nulisan vidividin mu mu hamen agiladi abalamidalin igavalii padan lusin sibili sibili agiladi vakaci valavivi uami. Lavila havili hasi hasi agiladi libavila migahinhini avinibili agiladi vivi mijaiapalavivi uami. Saidon haiabila hisin nibalan avi hamen laci ala lihavivi uami.

14 Ası hulan iamigali cian hivi lamibali agadi mihiñ hekili agan iahici namilan vihili hekili igibalan uami. Taili haiabila hisin Saidon haiabila hisin igavibali hameñ agadi ma igibalan uami. Vihili hekili sibañ agadi igibalan uami. **15** Kapelineam haiabila hisin namilan nameñ abilalan uami. Alan Ası di haiabila uavila ibi hekili dan h nibalu aba abilalan uami. Agadi ala hima sibañ uami. Namilan migua sudi fili haiabila heñ aviha avıha iga iga h nibalan uami.

16 La Jisasi nudı hulemili agiladi abami. Hulan mu naludi cian igahililalı agan iadi cian avi igahililalı uami. Hulan naludi valilalı agan iadi avi valilalı uami. Hulan iadi valilalı agan Ası iadi abici vemin agadi avi valilalı uami.

Hulan 72 agilan cihu vehavimi.

17 Jisasi hulan 72 agiladi abici uavimi agilan cihi vehavimi. Vevila hijinalalañala abavimi. Aludi Hekili uavimi. Sudi sibili agilan hulan iamigali agiladi hivi hiniavilalı uavimi. Hiniavidaci alan nadı ibi hivi nulidi abidamili hulan iamigali agiladi valavalala uavilalı uavimi. **18** Lihavici abami. Vian Satan di igilin nıbu imamulan avili susu hivi minjalilalı hameñ lavila migidaci igacin uami. **19** Ci igilan uami. Vian nalusan ibi hekili ci iguacin uami. Namilan lahu agadidan saña numigan agadidan huaci lagubalañ uami. Lagudalan naludi ma iavavibali uami. Namilan lagun di vidividin agadi huaci livalibalañ uami. Nıbu naludi nagili lamibali uami. Agadi ala naludi sibili ma lamibali uami. **20** Sudi sibili hulan iamigali agiladi hivi hiniavidaci abidalan valavalala uavilalı agasan hijinalimilan uami. Ası agan naludi ibi nudı manasın hivi libici nudı haiabila hivi hiniavilalı agasan pam hijinalihalañ uami.

Jisasi hijinalavila Iaganu di huaci uami.

(Matiu 11.25-27 mu Matiu 13.16-17)

21 Hadihu Ası di Amiñ agan Jisasi hula hinidaci hijinalavila abami. Iavan uami.

Nama akuaba akuaba fili hisin uaian susu hisin agiladi migililanañ uami. Iadi Iavan nama huaci sibañ uami. Nama akuaba agiladi miñasivilidanañ hulan hiji hutesi hutesi dan agilan ma igavilalı uami. Sihı cian hekili ivavalı agilan avi ma igavilalı uami. Lihavidaci hulemili hiji apalı me agilasan pam abalamilan uami. Iavan viañ nadı huaci aba abadin uami. Nama nadı nukeñ hiji agadi lubiahılahıla hameñ lilanañ uami. **22** Lavila Jisasi cihi nulidi abami. Iadi Iavan agan abici viañ pam akuaba akuaba sikasikan agiladi migililan uami. Hulan iamigali agilan Ninanu di ma igavilalı uami. Iaganu laci Ninanu di igilalı uami. Iaganu avi hameñ laci ala uami. Ninanu laci Iaganu di igilalı uami. Ninanu agan hulan iamigali hihile agiladi abalamidaci Iaganu di heñ igavilalı uami.

23-24 La cihi limu cimila nudı hulemili agiladi laci abami. Viañ naludi abadin agadi igahilihalañ uami. Ası di cian igalahahaha hisin hulan akape agilan uami. Manigali fili tibi mu mu miglavihadami agilan uami. Akuaba akuaba namilan igilalañ hameñ agiladi igibalu aba lihavihadami uami. Agadi ala nıbilalı ma igavihadami uami. Cian namilan igahililalañ hameñ agiladi igahililalı aba lihavihadami uami. Agadi ala nıbilalı ma igahilavihadami uami. Hameñ sadan namilan akuaba agilalañ agasan hijinalihalañ uami.

Hulan Samalia fili tibi hisin agan hulan mu agadi ahilihua via uvi uami.

25 Lici hulan mu cian vidividin Mosesi libami agadi sihivia sibañ igadami agan iaha Jisasi di ilasiben aba nameñ abithami. Iavan uami. Viañ aki lavila Ası di haibila uavila huaci hameñ laci hameñ laci hinivin uami. **26** Lici Jisasi abami. Cian vidividin Mosesi libami agadi igidanañ cian agan nadı aki ulalı uami. Lidaci nama hiji vamen lamilananañ uami. **27** Lici abami. Cian vidividin Mosesi libami agan nameñ

abami uami. Namilan aludi Hekili Ası hula hinihini san mavın hekili hinihalan aba abami uami. Namilan nusaŋ pam igahılıhalan aba abami uami. Naludi amin agilan nusaŋ pam lihavim aba abami uami. Naludi vidividin aŋan Ası dı sibila pam vivi san lim aba abami uami. Naludi hiji humigaŋ agilan nusaŋ pam lihavim aba abami uami. Nalusəŋ nukeŋ mavın hekili hinilalan hamen ala naludi isagali-nalu imahalinalu agilasan avi mavın hekili hinihalan aba abami uami. **28** Lici Jisasi abami. Ha amin sibaŋ abinan uami. Nama hamen lavila Ası dı haiabila uavila huaci hamen laci hamen laci hınivanan uami.

29 Lici hulaŋ cian vidividin Mosesi libami agadi sihivia sibaŋ igadami aŋan nudı hiji hutesi agadi abalamiben aba abami. Ası dı manasiŋ hekili aŋan iadi isagali imahali agilasan mavın hekili hinihini san abami uami. Ha ani san mavın hekili hinihini san abami uami. **30** Lici Jisasi hive lama abami. Hulan mu Jelusalem haiabila valavila Jeliko haiabila san migudaci hulan limu hihile agiladi sibili lamalama nulidi akuaba akuaba vivi hisin hulan agilan hibi cina ua sivila hinia ifavivi uami. Ifu ifu nudı muhili havili akuaba agiladi vihavivi uami. Viavila cihu tibi ifavila hej vala uavivi uami. Vala uavidaci amin himiben aba livi uami. **31** Lidaci Ası san sagali igu igu hisin hulan mu aŋan hibi hej ala miguvi uami. Migua igici hulan aŋan hibi pili hej ani vali hinivi uami. Lici nudı likilamavila hibi caba limu hej uvi uami. **32** Lidaci cihu hulan mu Livai hidili aŋan avi miguvi uami. Migua igici hamen ala hinivi uami. Lici nudı hamen ala likilamavila hibi caba limu hej uvi uami. **33** Lidaci hulan mu Samalia fili tibi hisin aŋan haiabila mu mu hiv hidavila hibi pili hej ala miguvi uami. Migua igici hamen ala hinivi uami. Lici nudı igavila mavın hekili lamivi uami. **34** Lavila nudı miki uavila fim agilan himavibali aba kili olivi agiladi amin agiladi miti agadidaj limin uain agiladi amin agiladi miti agadidaj miŋamijici miguci hahivi uami. Hahavila

nudi miŋaiaha sabaj doniki sabi hiv lamici ani vali hinidaci via uvi uami. Via uavila uu veve hinihini hisin ular hej lamivi uami. Lamici hinidaci migilivi uami. **35** Migila hiniči miŋalahici liba siliva hilici ahica agiladi ular iaganu agasaŋ iguvi uami. Iguavila abivi uami. Nama hulan nagadi sihivia sakila sakila hiniha aba abivi uami. Lavila anim hilici vameba agiladi valinan vian cihu vevila nasaŋ hibin hamen ala iguben aba abivi uami.

36 Lavila Jisasi aŋan hulan cian vidividin Mosesi libami agadi sihivia sibaŋ igadami agadi abami. Nama aki hiji igahilinan uami. Hulan limu hihile agiladi sibili lamalama nulidi akuaba akuaba vivi hisin hulan agilan hulan agadi ifavila vala uavivi uami. Lihavici aki hulan aŋan nudı isaima me hiniavila nudı ahiliahuvi uami. **37** Lici abami. Hulan nusaŋ mavın hinihini nudı huaci lamivi aŋan nudı isanu imanu me hiniavila ahiliahuvi uami. Lici Jisasi nudı abami. Nama uavila hamen laci ala liha uami.

Jisasi nudı hulemili agilan hula Mata di ulaj uavimi.

38 Mu tibi Jisasi nudı hulemili agilan hula uavimi. Uavila haiabila mu iahuavimi. Iahuavici Mata aŋan Jisasi dı viavila nudı ulen muji ivouavimi. Ivouavila hiniavidaci simin hilanami. **39** Hilanidaci imanu Malia aŋan iaha uavila Jisasi dı hic piŋ hen migahinidaci Ası dı cian sulidaci igahilahila hinimi. **40** Igahilahila hinidaci isanu hitin hilanami. Hitin hilanana imanu san humigaŋ vihili vimi. La vevila Jisasi dı abami. Iadi Hekili uami. Nibu iadi valici viaŋ hitin hilanadin agasan igahilavila nudı abicha uami. Abinan ve iadi ahiliyahici ahica hilanibalu uami. **41** Lici abami. Mata uami. Nama akuaba akuaba sibila mu mu vivi san hiji cuviliŋ cuviliŋ lamalama humigaŋ vihili dan hinidan uami. **42** Akuaba akuaba san igahiliminan uami. Imana hiji huaci lami uami. Hijii huaci lami agadi ma miŋaihuihu liben uami.

11

Ası di aba aba saj nudi hulemili agiladi lamalubimi.

(Matiu 6.9-15 mu Matiu 7.7-11)

¹ Mu tibi Jisasi Ası di aba fihala hinidaci nudi hulemili muagan vevila abami. Iadi Hekili uami. Vaka Jon nudi hulemili agiladi Ası di aba aba saj lamalubimi uami. Nibu lamalubimi hamen ala aludı avi lamalubihha uami. ² Lici Jisasi nulidi abami. Namilan Ası di abiben aba nameñ abihalan uami. Iavan nadı ibi huaci sibar aba abihalan uami. Hulan iamigali agilan avi nasan hamen abavim aba abihalan uami. Nama hulan iamigali agiladi likilinan nadı lihu hivi hiniavim aba abihalan uami. ³ Alusan simin isabilan akuaba akuaba uaian pabin pabin sanj hamen laci iguha aba abihalan uami. Alan nilalu hamen ala lama hilihalavila iguha aba abihalan uami. ⁴ Hulan aludi sibili lamavidaci alan nulidi hugi hivilaru aba abihalan uami. Hameñ laci ala nama avi aludi hugi hivihha aba abihalan uami. Aludi migiliha aba abihalan uami. Lagun agan aludi ilasimidi aba abihalan uami.

⁵ Lavila nulidi abami. Naludi hulan mu nagili huaci dan hiniidi agan hifili alihan uavila nagilinu huaci agadı minjaualaiuala abivi uami. Nagili huaci aba abivi uami. Iasan maci tibi ahica pam agiladi iguha aba abivi uami. Cihu hibin nasañ hamen ala iguben aba abivi uami. ⁶ Iadi nagili mu agan iadi piñ ve aba abivi uami. Vian nusañ maci igunana agan apali lici nadı piñ ven aba abivi uami. ⁷ Lici hulan ani hisivivi agadı minjaualici iaha uleñ muji hinia abivi uami. Iadi libisiliviminan aba abivi uami. Vian iadi ninanadi hula hibi libavila ani hinidalu agadı nama ma iginanaba abivi uami. Vian nasañ maci ma iguben aba abivi uami. ⁸ La abami. Vian naludi abadin agadı igahilihalañ uami. Nagilinu ve maci igu igu sanj abitihici nusañ maci igu igu sanj valivi uami. Agadı ala iadi cihu cihu minjaualimidi aba abavila iguvi uami. Nibu maci akuaba akuaba sanj tibi migivi

agadı nusañ iguvi uami. ⁹ Vian naludi abadin agadı igahilihalañ uami. Namilan Ası nalusañakuabaakuabiguigu sanj nudi abitihihalañ uami. Lilan nalusañ igubali uami. Namilan akuabaakuaba sanj suhilihalañ uami. Lavila igibalaj uami. Namilan hibi lapa ifihalañ uami. Lilan Ası nalusañ hibi lavilibali uami. ¹⁰ Hulan muakuabaakuaba sanj Ası di abitihilalı aganakuabaakuaba vilali uami. Hulan muakuabaakuaba sanj suhililali agan igilali uami. Hulan mu hibi lapa ifilali agasan Ası nusañ hibi lavilibali uami.

¹¹ Iagagalinilu namilan ninadinalu hehilan nana sanj abavici nulisan lahu sibili agiladi ma iguvalan uami. ¹² Havañ magi nana sanj abavici nulisan sanja numigan agiladi ma iguvalan uami. ¹³ Iagagalinilu namilan lusin sibili akape vilalañ uami. Agadi ala naludi ninanadinalu agilasañakuabaakuaba huaci huaci agiladi igulalañ uami. Naludi Iaganalu Ası iahua hivi hinilali agan nudi Amiñ agadı nalusañ iguigu sanj abilan hijanalala igubali uami.

Jisasi agan Belisebuli di vidividin hivi sudi sibili agiladi lahulali uavimi.

(Matiu 12.22-30 mu Maki 3.20-27)

¹⁴ Sudı sibili agan hulan mu agadı hivi hinidaci nudi sibisan agan mumia hiniadami. Lici Jisasi agan sudi sibili agadı lahumi. Lahuci sudi sibili agan hulan agadı vala uci hulan agan cihu cian abami. Cian abidaci hulan iamigali agilan iga iga i uavimi. ¹⁵ Lihavici hulan iamigali limuhihile agilan abavimi. Nibu Belisebuli di vidividin hivi sudi sibili agiladi lahulali uavimi. Belisebuli nibu sudi sibili agiladi manigali uavimi.* ¹⁶ Hulan iamigali limuhihile agilan Jisasi di vidividin igibalu aba lihavimi. Lavila nudi ilasisi sanj uavila abavimi. Ası agan nasañ vidividin igudaci namaakuabasihi abalaminan igavila abibalu uavimi. Amiñ alaababibalu uavimi. Nibu Ası di sibila vilali aba abibalu uavimi. ¹⁷ Lihavici Jisasi nulidi hiji agiladi igavila nameñ abami. Hulan iamigali fili tibi pam hisin agilan

^{11:1} 11.1 Lu 5.33   ^{11:2} 11.2-4 Mt 6.9-13   ^{11:8} 11.8 Lu 18.1, 18.5   ^{11:9} 11.9 Mt 7.7, Mk 11.24, Jo 15.7, 1 Jo 3.22

^{11:11} 11.11 Mt 7.9-10   ^{11:15} 11.15 Mt 9.34, 10.25, 12.24   * ^{11:15} 11.15 Satan di ibi mu nibu Belisebuli.   ^{11:16} 11.16 Mt 12.38, 16.1, Mk 8.11   ^{11:17} 11.17 Mt 12.25, Mk 3.24, Jo 2.24-25

latihavila nibilan masa masa sagan libavici fili tibi agan sibili livi uami. Hulan iamigali ulan pam hisin agilan latihavila sagan libavila hitin hitin lihavici ulan agan hulan iamigali apali hinivi uami.

18 Namilan iasan namej abilalan uami. Nibu Belisebuli di vidividin hiv sudi sibili agiladi lahulal abilalan uami. Satan di hulemili agilan latihavila nibilan nukej nukej sagan libavidaci Satan agan akuaba akuaba agiladi ma migilivi uami.

19 Belisebuli iasan vidividin igudaci sudi sibili lahulan lici uami. Isaeli hidili naludi hulemili agilasan an agan vidividin igudaci sudi sibili agiladi lahuavilal uami. Naludi nukej hulemili agilan abavibali uami. Namilan anali namej abilalan abilalan uami. Belisebuli agan Jisasi sanj vidividin igudaci sudi sibili lahulal abilalan abilalan abavibali uami.

20 As iasan vidividin igudaci sudi sibili agiladi lahulan lici uami. Ha As hulan iamigali likilici nudu lihu hiv hiniavadi agadi ci igadalan uami.

21 Hulan mu puia hutesi agadi minjaliva vidividin lagulamavila nudu ulan agadi sihivia siban migilivi uami. Migilidaci nudu ulan akuaba akuaba agilan huaci hiniavivi uami.

22 Nibu nudu puia akuabaakuaba ilin dan agasan pam hiji vidividin lamivi uami. Agadi ala hulan mu vidividin dan agan vevila sagan libavila nudu livalivi uami. Livalavila nudu puia hutesi akuaba agiladi huaci vivi uami. Via labilavila hulan limu hihile agilasan iguvi uami.

23 Hulan mu viaj hula hiji humigan pam ma hinali agan iadi nagili lamilali uami. Hulan mu iadi cian agadi hulan iamigali iadi piñ veve san ma lamalubilubi abilali agan uami. Nibu hulan iamigali agiladi lahulahu me lahudaci valavala uavilal uami.

Sudi sibili agan vala uavila ala cihu vevi uami.

(Matiu 12.43-45)

24 Lavila Jisasi cihu abami. Sudi sibili hulan mu di hiv hinivi agan nudu valavila

uvi uami. Uavila fili tibi avili apali hen uv suhila suhila hidivi uami. Abej hinia alusiben aba suhila suhila hidivi uami. Suhila suhila hidici hima lici hiji lamavila abivi uami. Vian ulan vaka hinimin hen cihu ala ua igiben aba abivi uami.

25 Lavila ua igici ulan agadi simum lulavila hajin lamavici huaci siban hinivi uami.

26 Lici nibu uavila sudi sibili limu hihile vidividin dan agiladi likila vavevi uami. Human limu fihala human limu ahica cijin agiladi likila vave ulej muji hej ivouavila hinivivi uami. Vaka sudi sibili pabin siban hulan agadi hiv hinivi sada nibu huaci tagilan dan hinivi uami. Agadi ala hussivi sudi sibili akape agilan hulan agadi hiv hinivivi sada nibu sibili siban hinivi uami.

Asi di cian lubiahilavilal agilan hijinalavibali uami.

27 Jisasi nulidi abidaci hulan iamigali akape hiniavidaci iamigali mu agan iaha abami. Iamigali mu nadu huhilavila aman libami agan nibu hijinalibali uami.

28 Lici Jisasi abami. Amiñ abinañ uami. Agadi ala hulan iamigali As di cian igahilahila lubiahilavilal agilan hekili hijinalavibali uami.

Hulan iamigali agilan akuaba sihi iahidaci iga iga san pam lihavimi.

(Matiu 12.38-42 mu Mak 8.12)

29 Hulan iamigali vevila migudibavidaci Jisasi nulidi abami. Hulan iamigali iabi nej hiniavilal agilan sibili siban hiniavilal uami. Lidin akuaba sihi agan iahidaci iga iga san pam lihavilal uami. Agadi ala akuaba sihi ma igavibali uami. Jona nibu As di cian igalahahaha hisin hulan uami. Nibu akuaba akuaba limi agiladi pam sulidalin igahilahila iasan namej abavibali uami. Amiñ ala aba abavibali uami. As nukej nudu abici vemi aba abavibali uami.

30 Vaka Jona agan Ninive haiabila uavila As di cian sulidaci igahilahila abavimi uami. Amiñ ala aba abavimi uami. Hulan di Ninan agan avi hulan iamigali iabi nej hiniavilal

11:20 11.20 CV 8.19   **11:22** 11.22 Kl 2.15   **11:23** 11.23 Mt 12.30, Mk 9.39-40, Lu 9.50   **11:24** 11.24 Mt 12.43-44

11:26 11.26 Mt 12.45, Jo 5.14, Ib 6.4-6, 2 Pi 2.20   **11:27** 11.27 Lu 1.28, 1.41-42, 1.46-49   **11:28** 11.28 Mt 7.21, Lu 8.15, 8.21, Je 1.25   **11:29** 11.29 Mt 16.4, Mk 8.12   **11:30** 11.30 Jna 1.17, 2.10, 3.4

agiladi hivi uavila cian sulidaci igahilahila abavibali uami. Amiñala aba abavibali uami. ³¹ Mufili Asi agan hulan iamigali agiladi cian hivi lamibali uami. Hadihu iamigali mu manigali hinihini fili tibi ium kilikili agadi migiladami agan iahibali uami. Iahavila hulan iamigali iabi neñ hiniavilalı agiladi libimigumigu nameñ abibali uami. Namilan lusin sibili sibili vilalanaba abibali uami. Vian ium kilikili hinia Jelusalem haiabila san hibi hutesi vemin aba abibali uami. Hulan hiji hutesi dañ Solomon agan cian suladami agadi igahiliben aba vemin aba abibali uami. Hulan namilan hula hñidi agadı hiji hutesi agan Solomon di hiji hutesi agadı livali aba abibali uami. Agadi ala namilan nudı cian igahilahila san valilalanaba abibali uami. ³² Mufili Asi agan hulan iamigali agiladi cian hivi lamibali uami. Lici hadihu Ninive haiabila hisin hulan iamigali agilan haiabila iahaiaha hulan iamigali iabi neñ hiniavilalı agiladi libimigumigu abavibali uami. Namilan lusin sibili vilalanaba abavibali uami. Ninive haiabila hisin alañ Jona di cian igahilavila lusin sibili ci valamılıaba abavibali uami. Hulan mu namilan hula hñidi agan nibu ibi dañ sadan Jona di livali aba abavibali uami. Agadi ala namilan lusin sibili ma valilalanaba abavibali uami.

Lamigan agan nibu uni abilu me uami.

(Matiu 5.15 mu Matiu 6.22-23)

³³ Lavila Jisasi cihu abami. Hulan iamigali agilan uni lubilamavila akuuba akuuba hivi ma sivilibavici hiniavilalı uami. Siji agadi via iupalavici migua uni agadi ma laligua hinilalı uami. Uni agiladi vadim sabı hivi lamividaci hiniavilalı uami. Hiniavidaci hulan iamigali agilan ulen muji ivo ivo uni abilu agadi heñ igavilalı uami. ³⁴ Naludi lamigan agilan uni abilu me uami. Lamigan agilan huaci hiniavici naludi hadipili sikasikan agilan avi abilu me laci hiniavibali uami. Naludi lamigan agilan sibili hiniavici naludi hadipili sikasikan agilan avi hifili

me laci hiniavibali uami. ³⁵ Namilan sihivia sibañ migilihalañ uami. Abilu naludi hivi hiniavadi agilan cihu hifili me hiniavimidi uami. ³⁶ Hifili ciki me agan naludi hadipili hivi hinimidi uami. Naludi hadipili sikasikan abilu hivi me hiniavidaci naludi hadipili agilan avi abilu me laci hiniavibali uami. Uni abilu naludi hadipili hivi havalavilalı hamen laci ala hiniavibali uami.

Cian vidividin Mosesi libami agadı sihivia sibañ igavihadami agilan hula Falisi hidili agilan hula lusin sibili vihavihadami.

(Matiu 23.1-36 mu Maki 12.38-40 mu Luki 20.45-47)

³⁷ Jisasi cian aba fihalici Falisi hidili hulan mu agan nudı abami. Venañ simiñ nimili uami. Lici Jisasi nibu hula uavila ulen muji ivoua migahiniavimi. ³⁸ Migahiniavila Falisi hidili hulan agan igici Jisasi human ma husavila nami. Nidaci Falisi hidili hulan agan igavila i uami. ³⁹ Lici Jisasi nudı abami. Falisi hidili namilan uami. Hicihan hunaj misin sabı pam husidalan hiniavilalı me hinilalan uami. Agadi ala nalusan nuken laci igahilahila simiñ akuaba akuuba sigili vilalan uami. Lidin hicihan hunaj muji mihi dañ hiniavilalı me hinilalan uami. ⁴⁰ Hulan iamigali namilan uavauava uami. Asi agan akuaba sabı hisin pam ma lamami uami. Muji hisin agadi avi lamami uami. ⁴¹ Naludi akuaba akuaba agiladi hulan akuaba apali agilasañ iguhalan uami. Namilan hamen lidalan Asi igidaci huaci laci hinibalan uami. ⁴² Falisi hidili namilan uami. Namilan akuaba akuaba isabilan mu hidili mu hidili hualabila hisin agiladi vivi human limu limu fihala migun agiladi lamilalan uami. Lidin pabin migun agadi Asi san igulalan uami. Agadi ala akuaba akuaba cian hekili hekili cian vidividin Mosesi libami agadı hivi hiniavilalı agiladi namilan ma lubiahililalan uami. Hulan iamigali hihile agiladi cian sihivia ma hihililalan uami. Asi hula hinihini

san menj hekili ma hinilalan uami. Hamej lilalan agasan vihili igibalan uami. Namilan cian vidividin Mosesi libami agadi cian hekili hekili agiladi lubiahilahila san valimilan uami. Namilan hamen lavila cian vidividin mu mu agiladi avi sihivia siban lubiahilbalan uami. ⁴³ Falisi hidili namilan Isaeli hidili agiladi anjam ular hivi ivo ivo manigali me migahinihini hisin uvi huaci huaci hivi migahinihini san lilalan uami. Aludi ibi minjaiahaaha uaian hekili aba abavibali aba mutin sabilim hivi uu hidilalan uami. Hamej lilalan agasan namilan vihili igibalan uami. ⁴⁴ Lavila nulidi hive lama abami. Namilan sudi haca fili can ibilala fihalavici apali hiniavilali hamen me uami. Hiniavidaci hulan agilan ma iga iga sudi savu sabi hen uu veve hidavilali uami. Namilan hamen hinilalan agasan vihili igibalan uami.

⁴⁵ Lici cian vidividin Mosesi libami agadi sihivia siban igavihadami agiladi hulan mu agan cian agadi igahilavila Jisasi di abami. Iavan uami. Nama Falisi hidili agiladidan aludidan abacuvinan uami.

⁴⁶ Lici Jisasi abami. Cian vidividin Mosesi libami agadi sihivia siban iga iga hisin namilan akuaba akuaba vihili dan vihili dan me agiladi vivi hihile agilasan pam igulalan uami. Lidalan hihile agilan pam vihilifavilali uami. Namilan nuken nulidi ahliahuiahu ma havilalan uami. Hamej lilalan agasan namilan vihili igibalan uami. ⁴⁷⁻⁴⁸ Naludi iamilihalinalu agilan Asi di cian igalahahaha hisin hulan agiladi ifihimavihadami uami. Ifihimavihadami agasan namilan cicala* aba abilalan uami. Agadi ala cihi hulan huaci me hinihini uu nulidi savu agiladi minjahihilalan huaci siban hiniavilali uami. Hamej lilalan agasan vihili igibalan uami.

⁴⁹ Asi nuken hiji lamavila namej abami uami. Iadi cian igalahahaha hisin hulan agiladidan hulan libiminiben agiladidan abidalin Isaeli hidili agiladi piy uavibali aba abami uami. Uavici limu hihile agiladi ifihimavibali aba abami uami.

Limu hihile agiladi lahuavidaci haba hanjilavibali aba abami uami. ⁵⁰ Vaka Asi hidili maha fili nagadi lamami hadihu hidili maha nudri cian igalahahaha hisin hulan agiladi ifihimavihadami uami. Hamej lihavidaci agasan ala hulan iamigali iabi nej hiniavilali agilan vihili igavibali uami. ⁵¹ Kein agan hidili maha Abeli di ifihimam uami. Lici sijan siban naludi iauacagalinalu agilan Sekalaia di ifihimavimi uami. Asi di anjam ular hekili agan hinici vemi Asi san sagali hilahila hisin vadim agan hinici umi alihan hen ifihimavimi uami. Vian naludi amin abadin uami. Hula agilan iabu nej hiniavilali agilan vihili igavibali uami. ⁵² Cian vidividin Mosesi libami agadi sihivia siban iga iga hisin namilan hiji vivi hisin ular hibi lavila lavila hisin agadi havi via hidilalan uami. Agadi ala namilan nuken ma lavila lavila ivoulalan uami. Hula agilan iabu nej hiniavilali agilan vihili igavibali uami. Hamej lilalan agasan namilan vihili igibalan uami.

⁵³ Hamej abavila iaha ular agadi valavila umi. Lici Asi di cian vidividin agadi lamalubilubi hisin hulan agilan hula Falisi hidili agilan hula hidili maha nusan humigan vihili vihavimi. Vivu nudri ilasiben aba mu cian mu cian abavihadami. ⁵⁴ Aludi anali cian ciki abici igahilavila nudri cian hivi lamibalu aba ilasavihadami.

12

*Falisi hidili agiladi anali cian agasan abami.
(Matiu 10.26-27)*

¹ Hadihu hulan iamigali akape vevila migudibavimi. Migudibavila hulan iamigali akape siban sadaq nibilan nuken nuken hicci hibin hibin laguavimi. Hamej lihavidaci Jisasi sebili mise nudri hulemili agiladi abami. Falisi hidili agilan anali abavilali uami. Alan hulan huaci aba abavilali uami. Nulidi anali cian agilasan

11:43 11.43 Mt 23.6-7, Mk 12.38-39   **11:44** 11.44 Sng 5.9, Mt 23.27-28   **11:46** 11.46 Mt 23.4   **11:47-48** 11.47-48

Mt 23.29-31   * **11:47-48** 11.47-48 Alan aki cian hivi cicala aba abilalu agasan aci cian hivi halikusi uavilali. **11:51**

11.51 HM 4.8, 2 Sto 24.20-21   **11:52** 11.52 Mt 23.13-14   **11:54** 11.54 Lu 20.20   **12:1** 12.1 Mt 16.6, 16.12, Mk 8.15

12:2 12.2 Mt 10.26, Mk 4.22, Lu 8.17

sihivia sibar migilihalan uami. ² Asıagan mufili akuabaakuaba sivila sivila hiniavilalı agiladı lidaci cihu haiabila iahavibali uami. Akuabaakuaba cian nifili hisin agiladi hulaŋ iamigali igahilavibali uami. ³ Cian hifili hivi abilalaŋ agiladi hulaŋ iamigali cihu uaiadi igahilavibali uami. Cian nifili ciki uleŋ muji hivi abilalaŋ agiladi haiabila lagulamalama ula ula abavibali uami.

Ası san pam lidihalan uami.

(Matiu 10.28-31)

⁴ Lavila Jisasi cihu abami. Vian naludi abadin agadı igahilihalan uami. Iadi nagili huaci huaci namilan lidimilan uami. Hulan jalı naludi ifihimavilalı agilasaŋ lidimilan uami. Nibilan jalı naludi ifihimavibali ala naludi amıñ agiladi akuabaakuaba ma lihavibali uami. ⁵ Ası san pam lidihalan uami. Nibu ibi dan uami. Nibu naludi huaci ifihimuhimu naludi amıñ agiladi vivi aviñ hivi havalidaci miguavibali uami. Ha amıñ ala uami. Vian naludi abadin agadı igahilihalan uami. Namilan Ası san pam lidihalan uami. ⁶ Namilan igilalaŋ uami. Hulan iamigali agilaŋ havan ciki ciki human limu fihala agiladi lavavilalı uami. Anım hilici ahica ciki agiladi hivi lavavilalı uami. Asıagan havan pabiñ ciki agasaaŋ avi hiji ma valilalı uami. ⁷ Nibu naludi iga fihalilalı uami. Lidiŋ naludi hali minı agiladi ci lugila fihalilalı uami. Naludi amıñ agilaŋ Ası di Amıñ me sadan namilan havan ciki ciki akape agiladi lıvalilalan uami. Hameň sadan namilan lidimilan uami.

Alan Jisasi di hulemili hima aba abimilan uami.

(Matiu 10.32-33 mu Matiu 12.32 mu Matiu 10.19-20)

⁸ Lavila Jisasi cihu abami. Vian naludi abadin agadı igahilihalan uami. Hulan mu agan hulaŋ iamigali limu hihile agiladi hivi uavila nameŋ abici uami. Vian Jisasi di hulemili hinilan aba abici uami. Ha Hulan di Ninañ agan avi Ası di cian hali hisin agiladi abibali uami. Nibu iadi hulemili

aba abibali uami. ⁹ Agadı ala hulan mu agan hulaŋ iamigali limu hihile agiladi hivi uavila nameŋ abici uami. Vian Jisasi di hulemili hima aba abici uami. Ha Hulan di Ninañ agan avi Ası di cian hali hisin agiladi abibali uami. Nibu iadi hulemili hima aba abibali uami. ¹⁰ Hulan iamigali agilaŋ Hulan di Ninañ agadı cian sibili abavici uami. Ası nulidi hugi agiladi hivibali uami. Agadı ala hulaŋ iamigali Ası di Amıñ agadı abacuvavici uami. Ası nulidi hugi agiladi ma hivibali uami.

¹¹ Isıaeli hidili agilaŋ naludi cian hivi lamalama san naludi vivi nulidi aŋam ulan hivi via uavibali uami. Huban agiladi piŋ vivi uavibali uami. Hulan ibi dan ibi dan agiladi piŋ vivi uavibali uami. Vivı uavidaci lidalida nameŋ igahilimilan uami. Alan aki cian abibalı aba abimilan uami. Nulidi hibin ababa saŋ igahilimilan uami. ¹² Naludi abavidaci Ası di Amıñ agan nalusaŋ hiji huaci huaci agiladi igudaci namilan nulidi abibalan uami.

Jisasi hulan anım hilici hekili dan agasaaŋ hive lama abami.

¹³ Hulan iamigali akape hiniavidaci hulan mu agan iaha Jisasi di abami. Iavan uami. Iadi iavan ci himali uami. Iadi isan di abinan aludi iavan di akuabaakuaba agiladi labilavila limu hihile agiladi iasaŋ igum uami. ¹⁴ Lici Jisasi abami. Ci iginan uami. Vian cian hihila hihila hisin hulan me ma hinilan uami. Hameň sadan vian nalusaŋakuabaakuaba agiladi ma labilavila iguben uami. ¹⁵ Lavila hulan iamigali agiladi abami. Ci igilan uami. Hij nameŋ lamimilan uami. Alanakuabaakuaba huaci huaci dan hinihini hijihalanala pam hinibalı aba abimilan uami. Akuabaakuaba agilaŋ naludi ma ahiliahuavici huaci hinibalı uami. Namilan sihivia sibar migilihalan uami. Hulan limu hihile agiladiakuabaakuaba agilasaŋ mavın igimilan uami.

¹⁶ Lavila hive lama abami. Hulan mu anım hilici hekili dan agan nudı hualabila ua igici simiŋ akape midi

lihuavila hiniavivi uami. ¹⁷ Lihavici hiji lamivi uami. Aki liben aba abivi uami. Iadi ular simin migudibaliba hisin agilan ci mila fihalavi aba abivi uami. ¹⁸ Lavila hiji namej igahilivi uami. Vian iadi sibila hisin agiladi abiben aba abivi uami. Abiliq iadi simin migudibaliba hisin ular sudime ciki ciki agiladi minjaci halavibali aba abivi uami. Minjaci halavila ular hekili hekili hafavibali aba abivi uami. Hafavila iadi simin huaci huaci agiladidan iadi halihcahu uiti hilici agiladidan hen migudibavibali aba abivi uami. ¹⁹ Lihavici viaj nukej namej abiben aba abivi uami. Vian akuaba akuaba huaci huaci dan hnidin aba abiben aba abivi uami. Hual mu mu hiniben aba abiben aba abivi uami. Hinihini alusiben aba abiben aba abivi uami. Alusisi simin nana limin uain agiladi amiq agiladi miti nana hijinalanala hiniben aba abiben aba abivi uami. ²⁰ Lici Asiagan hulan agadi abivi uami. Nama uavauava sibaj aba abivi uami. Nama iabi hifili himibanaq aba abivi uami. Akuaba akuaba nasan nukej sihuvinaq agiladi ani vibali aba abivi uami. ²¹ Lavila abami. Hulan iamigaliakuaba akuaba huaci huaci nulisar nukej migudibaliba hiniavilali agilan vihilili hamej laci igavibali uami. Asiagan hulan iamigali hamej agiladi igidaci akuaba akuaba apali me hiniavilali uami.

Akuaba akuaba agilasan hiji cuvilij cuvilij lamimilan uami.

(Matiu 6:25-34)

²²⁻²³ Lavila Jisasi nud hulemili agiladi abami. Namilan simin akuaba akuaba vivi nana huaci hinihini agasan pam lilalan uami. Muhili havili akuaba agilasan pam lilalan uami. Akuaba agilasan pam lilalan uami. Akuaba hamej agilan naludi hinihini hidahida agiladi ma ahiliahuavibali uami. Hamej sadan viaj naludi abadin agadi igahililalan uami. Naludi hadipili hihi hinihini agilasan pam hiji cuvilij cuvilij igahilahila namej abimilan uami. Iabi aki nibalu aba abimilan uami. Aki havili libibalu aba abimilan uami. ²⁴ Havanj hegumij agilasan hiji igahililalan uami. Nibalan simin ma huliavilali uami.

Simin ma migudibavilali uami. Simin migudibaliba hisin ular apali uami. Nulidi akuaba akuaba lamalama hisin ular avi apali uami. Agadi ala Asi nulisar simin igunilali uami. Hulan iamigali naludi amiq agilan Asi di Amiq me sadan namilan havan agiladi livalilalan uami. Hamej sadan Asi naludi avi sihivia sibaj migililali uami. ²⁵ Hulan iamigali namilan akuaba fili hisin agilasan hiji cuvilij cuvilij lamalama hinilalan uami. Agadi ala naludi himahima mihin agadi namilan nukej ma miyoubalan uami. ²⁶ Namilan naludi himahima mihin miyoubalu aba vihilifidalan hima lidaci valilalan uami. Hamej sadan cihu aki san akuaba akuaba agilasan hiji cuvilij cuvilij igahililalan uami. ²⁷ Akuaba akuaba fu hajin huaci huaci saua iahavilali agilasan hiji lamihalan uami. Nibalan akuaba akuaba sibila hekili hekili vivi havili ma hicavilali uami. Vian naludi abadin agadi igahililalan uami. Vaka Isaeli hidili agiladi manigali Solomon agan muhili havili hajin huaci huaci agiladi lamidaci hinivihadami uami. Agadi ala akuaba agilasan pam hajin huaci huaci agiladi livalavilali uami. ²⁸ Akuaba agilasan pam hajin huaci huaci agiladi iabi me iahavilali uami. Iahavidaci amili me hivi nulidi ihalahaha avin hivi havalavidaci migumigu lihuavilali uami. Asi nukej akuaba agilasan pam hajin huaci huaci agiladi livalavilali uami. Namilan hulan hiji vidividin apali me hinihini muhili havili agilasan hiji cuvilij cuvilij lamimilan uami. ²⁹ Simin akuaba agilasan igahilahila namej abimilan uami. Iabi alan aki simin nibalu aba abimilan uami. Aki avili nibalu aba abimilan uami. Hamej hiji lamalama hiji cuvilij cuvilij

lamimilan uami. ³⁰ Hulan iamigali hidili mu mu fili neñ hiniavilalı agilan akuaba akuaba hamen agilasan pam igahilavilalı uami. Naludi Iaganalu Asi agan namilan akuaba akuaba san tibi migilalan agiladi igilalı uami. ³¹ Asi naludi likilici nudı lihu hivı hinibalan agasan pam igahilihalan uami. Hameñ lilan simin isabilan muhili havili akuaba agiladi nalusan igubali uami.

Akuaba akuaba huaci huaci nalusan nukeñ migudibimilan uami.

(Matiu 6.19-21)

³² Lavila Jisasi cihu abami. Hulan iamigali namilan akape hima uami. Agadı ala namilan iadi saban sipsipi me hinilalan uami. Namilan avi vian hula akuaba agiladi migilibalı uami. Naludi Iaganalu Asi agan hijinalavila ci abami uami. Hameñ sadan namilan lidimilan uami. ³³ Naludi akuaba agiladi lamidalañ lavavidaci anim hilici agiladi vivi hulan iamigali akuaba apali agilasan iguhalan uami. Hameñ lavila anim hilici van ma sibili lhavilalı agiladi vibalan uami. Akuaba agiladi huaci huaci ma sibili lhavilalı agiladi vibalan uami. Akuaba agiladi vibalan agilan Asi di haiabila heñ hiniavibali uami. Akuaba agiladi Asi di haiabila hiniavidaci hulan agilan sigili ma vihavibali uami. Sibianj agiladi sibiala uami. ³⁴ Naludi hiniavibali uami. ³⁵ Naludi hiniavibali uami. ³⁶ Hulemili nulidi manigali san migila migila hiniavilalı hamen ala migila migila hinihalan uami. Nulidi manigali agan uavila hulan mu iamigali sabivi heñ simin navila cihu vevi uami. Vevila iasan hibi lavilihalan aba

Naludi manigali san migilihalan uami.

(Matiu 24.42-44)

³⁵ Lavila Jisasi cihu abami. Namilan sibila vivi san hiji igahilahila sihivia hihila hihila hinihalan uami. Lidin uni lubimalama hinihalan uami. ³⁶ Hulemili nulidi manigali san migila migila hiniavilalı hamen ala migila migila hinihalan uami. Nulidi manigali agan uavila hulan mu iamigali sabivi heñ simin navila cihu vevi uami. Vevila iasan hibi lavilihalan aba

abici nusan hibi lihalıha heñ lavilavivi uami. ³⁷ Manigali agan ve igici nudı sibila hisin hulemili nusan migila migila hiniavivi agilan hijinalavivi uami. Vian naludi amin abadin uami. Manigali nukeñ sibila vivi san hiji igahilavila akuaba agiladi hihili uami. Lavila nulidi abivi uami. Migahinihalan aba abivi uami. Lanibu nukeñ simin agadı via nulisan iguci navivi uami. ³⁸ Manigali agan hifili alihan vevi ua akakala hidili maha agalidaci vevi uami. Ve igici nudı sibila hisin hulemili nusan migila migila hiniavivi agilan hijinalavivi uami.

³⁹ Cian mu nameñ agasan hiji lamihalan uami. Sigili hisin hulan agan hifili hivı ve hulan mu di ular agadı miñapılıben aba livi uami. Lidaci ular iaganu agan sigili hisin hulan agadı miñin igahili uami. Igahilavila nudı ular agadı migila hiniidaci sigili hisin hulan agan ma ve miñapila ivouvi uami. ⁴⁰ Namilan avi Hulan di Ninan vebali agasan sihivia sibar migilihalan uami. Namilan nibu ma akua vebali aba uavauava me hidibalan hadihu heñ nibu vebali uami.

Sibila hisin hulemili huaci dan sibili dan agilasan hive lama abami.

(Matiu 24.45-51)

⁴¹ Lici Pita agan Jisasi di abitihami. Aludi Hekili uami. Nama hive lamalama cian abilanan ha aludi pam abilanan ua hulan iamigali sikasikan agiladi avi hamen ala hive lamalama cian abilanan uami. ⁴² Lici Jisasi nudı abami. Manigali agadı hulan mu himamigili dan agan hiji huaci dan hinihini sibila huaci vivi uami. Vidaci manigali agan hulan himamigili dan hamen agasan mavın hiniavila nudı libimijivi uami. Libimijici sibila hisin hulemili hihile agiladi huaci migilivi uami. Migila migila uaian pabiñ pabiñ hivı nibu simin labila labila nulisan iguvi uami. ⁴³ Sibila hisin hulemili hamen agan sibila vivi hiniidaci uami. Manigali agan ve nudı igici sibila hisin hulemili agan hijinalivi uami. ⁴⁴ Vian naludi amin abadin uami.

Manigali agan nudi sibila hisin hulemili agadi abici nudi manigali di akuaba akuaba sikasikan agiladi migilivi uami. **45** Agadi ala sibila hisin hulemili mu agan hiji namej lamivi uami. Iadi manigali agan ma vevihebali aba abivi uami. Hamej hiji lamalama hidili maha lusin sibili vivi nudi sibila pam hisin hulaq iamigali agiladi ifilalifivi uami. Siminj akuaba akuaba agiladi nivi uami. Lidinj avili vidividinj agadi nana uavauava iahuvi uami. **46** Hamej lidaci manigali agan mihi apali vevi uami. Ve igici sibila hisin hulemili agan manigali vebali agasan ma hihilavila hinivi uami. Lici manigali agan sibila hisin hulemili agadi sibili sibaj lamivi uami. Lavila nudi via haiabila lamici hulaq manigali di cianj agadi ma lubiahilavivi agilan hula hiniavivi uami. **47** Sibila hisin hulemili agan manigali di hiji agadi igavila ala cihi nibu akuaba akuaba sihivia ma hihilavila sibila vidaci uami. Manigali agan uaian hen laci nudi cihi tibi cihi tibi ifivi uami. **48** Sibila hisin hulemili agan manigali di hiji agadi ma igimanj lidinj lusin sibili vidaci uami. Manigali agan vevila nudi hekili sibaj ma ifivi uami. Asi hulaq mu sanj akuaba akuaba akape igubali uami. Iguavilaakuabaakuabasibilaakapevivi sanj nudi abibali uami. Hulaq agilan avi hamej laci ala lihavibali uami. Hulaq mu agan hulaq mu agasan akuaba akuaba hekili igubali uami. Iguavila cihi hibinjakuabaakuabahekili sibaj igu igu sanj nudi abibali uami.

Hulaq hidili pam agilan nibilan masa masa iadi cianj agasan sagan libavibali uami.

(Matiu 10.34-36)

49 Lavila Jisasi cihi hive lama abami. Vianj fili nej ve avinj havalilinj libubali agasan ven uami. Avinj libulihu hiniadaci igavila abiben uami. Ha huaci aba abiben uami. **50** Vianj aviba aviba hekili igiben uami. Aviba aviba igiben agasan igahilidalij iadi hiji hugi hugi li uami. Aviba aviba iga fihalilinj iadi hiji hugi hugi li agan hen sivilibali uami. **51** Namilan hiji

namej lamimilan uami. Jisasi nibu fili nej hinihini sagan abamigilamigila sanj vemi aba abimilan uami. Vianj naludi abadin agadi igahilihalaq uami. Vianj hidili pam agilan latiha latiha sagan libavibali agasan vemin uami. **52** Iabi avi uami. Mufili avi uami. Iamiaga ninanadi ular pabiñ hivi hiniavilal agilan latihavila nibilan masa masa sagan libavibali uami. Ahica pam agilan ahica agilan hula sagan libavibali uami. Ahica agilan ahica pam agilan hula sagan libavibali uami. **53** Iaganu agan ninanu hula sagan libavibali uami. Ninanu agan iaganu hula sagan libavibali uami. Iaminu agan nadinu hula sagan libavibali uami. Nadinu agan iaminu hula sagan libavibali uami. Amijinu agan nabenu hula sagan libavibali uami. Nabenu agan amijinu hula sagan libavibali uami.

Akuaba akuaba iahavilal agiladi hidili namilan sihivia ma igilalan uami.

(Matiu 16.2-3)

54 Lavila Jisasi agan hulan iamigali akape migudiba hiniavimi agiladi abami. Avili cibinj uaian migumigu kilikili hen iahidaci iga iga abilalan uami. Avili aminj ci migibali aba abilalan uami. Ha aminj abilalan uami. Avili cibinj uaian migumigu kilikili hen iahavila avili aminj migilali uami. **55** Hunje ium kilikili hen vedaci iga iga abilalan uami. Uaian vidividinj hilabali aba abilalan uami. Ha aminj abilalan uami. Hunje ium kilikili hen vedaci uaian vidividinj hililali uami. **56** Akuaba akuaba fili hisin uaian susu hisin agiladi namilan sihivia sibaj lamalihililalan uami. Agadi ala akuaba akuaba iabi nej iahavadi agiladi namilan sihivia ma lamalihililalan uami. Namilan anali abilalan uami. Alan sihivia sibaj igilalu aba abilalan uami. Agadi ala namilan ma igilalan uami.

Hulaq mu agan nadicai hivi lamiben aba lici nibu hula cianj hihiloha uami.

(Matiu 5.25-26)

57 Lavila Jisasi cihi abami. Namilan nukenj lamalihililahila iga iga abihalan uami. Ha lusin sibili aba abihalan uami.

Ha Ası di cian sihivia lubiahilahila hisin hiji huaci aba abihalaŋ uami. ⁵⁸ Hulan mu nadı libimigumigu cian hivi lamiben aba lici uami. Nama nibu hula hibi cina uu nibu hula cian hihiliha uami. Hamen linan hulan agan nadı cian hihila hihila hisin agadi human hivi ma lamibali uami. Cian ma hihiliman linan nadı minjamagila via ua cian hihila hihila hisin hulan agadi human hivi lamibali uami. Lamici nadı via uavila himi sibili di human hivi lamibali uami. Lamici himi sibili agan nadı via ua limin sibili ulan hivi lamibali uami. ⁵⁹ Vian nadı abadin agadi igahiliha uami. Limin sibili ulan hivi lamavila anım hilici vameba hivi lavalava saŋ abavici uami. Ha hamen laci lavibanaŋ uami. Lava fihalavila haiabila heŋ ivavebanan uami. Nama ma lavavila uami. Ha haiabila ma ivavebanan uami.

13

Hulan iamigali namilan lusin sibili ma valavila ha namilan himibalaŋ uami.

¹ Jisası cian sulidaci hulan limu hihile agilan nudı abavimi. Nama Galili fili tibi hisin lihavalı agiladi igahiliha uavimi. Nibilan Ası saŋ sagali iguben aba saban sipsipi agiladi ifihimavidaci midi migavalı uavimi. Lihavidaci Pailati nudı sagan hisin hulemili agiladi abici uavila hulan sagali iguavalı agiladi ifihimuhimu uavalı uavimi. Ifihimuhimu uavidaci nulidi midi agilan saban sipsipi midi migavalı agiladi sabı heŋ migavalı uavimi. ² Lihavici Jisası abami. Namilan hiji namej igahiliha uami. Hulan limu hihile himavalı agilan lusin sibili hekili hekili vivi himavalı aba abilalaŋ uami. Hulan limu hihile Galili fili tibi hisin agiladi lusin sibili livalavalı sadan himavalı aba abilalaŋ uami. ³ Vian naludi abadin agadi igahiliha uami. Ha hima sibaŋ uami. Namilan lusin sibili ma valavila ha namilan avi hamen ala himibalaŋ uami. ⁴ Vaka Siloam avili simi tulı mikı heŋ ulan hivi hekili agan lifa migavila hulan iamigali limu hihile agiladi ifihimalı uami. Hulan iamigali human limu limu fihala hicı limu fihala hicı limu ahica pam cijin hamen agiladi ifihimalı

uami. Lici namilan nulisan hiji namej lamilalaŋ uami. Hulan iamigali limu hihile agilan lusin sibili vihavici ular lifa migavila nulidi ifihimalı aba abilalaŋ uami. Nulidi lusin sibili agilan hulan iamigali Jelusalem haiabila hiniavalı agiladi lusin sibili livalavalı aba abilalaŋ uami. Hamen sadan ular agan lifa migavila nulidi ifihimalı aba abilalaŋ uami. ⁵ Agadi ala viaŋ naludi abadin agadi igahiliha uami. Ha hima sibaŋ uami. Namilan lusin sibili ma valavila ha namilan sikasikan avi hamen ala himibalaŋ uami.

Jisası kili fiki agasan hive lama abami.

⁶ La Jisası agan hive lama abami. Hulan mu kili fiki agadi limin uain hualabila heŋ hulivi uami. Hulia vala uavila hutesi hiniivi uami. Hiniavila amıŋ agiladi viben aba cihi vevi uami. Ve igici kili fiki agan amıŋ ma lamivi uami. ⁷ Lici sibila hisin hulan agadi abivi uami. Ci iginanı aba abivi uami. Kili fiki hulimin agadi huali ahica pam hivi uu veve igidalıŋ amıŋ ma lamilalı aba abivi uami. Hamen sadan nama ihavila havalıha aba abivi uami. Fili sidan agadi havı havı fihalimidi aba abivi uami. ⁸ Lici sibila hisin hulan agan abivi uami. Manigali aba abivi uami. Vana huali pabinı hiniidaci viaŋ kili fiki hidili agadi hanjalı hanjalı maviben aba abivi uami. Mavavila saban bulimakau su viavila lamiben aba abivi uami. ⁹ Hamen liliŋ huali mu heŋ amıŋ lamibali akua aba abivi uami. Amıŋ ma lamımaŋ lici iadi abinanı ihavila havaliben aba abivi uami.

Alusisi mihin hivi Jisası sudi sibili iamigali agadi hivi hiniadami agadi lahumi.

¹⁰ Mu tibi Jisası agan Islaeli hidili agiladi alusisi mihin hivi uavila nulidi anjam ulan hivi ivouavila hulan iamigali agilasaŋ Ası di cian sulami. ¹¹ Sulasula hinia igici iamigali mu sudi sibili dan agan avi anjam ulan heŋ hinimi. Sudi sibili agan iamigali agadi hivi hiniidaci huli mafilici iahici hidadami. Hidiidaci huali human limu limu fihala hicı limu fihala hicı limu ahica pam cijin umi. Silivı ma lagulama hidadami. ¹² Jisası nudı igavila ulıcı vemi. Veci nudı abami.

Iamigali uami. Vian nadı ci huaci lamin uami. ¹³ La nudı human iamigali agadı sabı hivi lamıcı cihu siliyi lagulamami. Siliyi lagulamavila Ası di ibi miňaiahami. ¹⁴ Alusisi mihin hivi sudi sibili iamigali agadı hivi hiniadami agadı lahumi. Lici anjam ulan agadı hali hisin hulan agan igavila Jisasi sañ igitı hınımi. Lavila hulan iamigali agiladi abami. Sibila vivi mihin human limu fihala human limu pabin cijin uami. Aniaba hulañ naludi himuhimu huaci lamalama sañ sibila vivi mihin hivi vehalañ uami. Alusisi mihin hivi hulan naludi himuhimu huaci lamalama sañ abimilañ uami. ¹⁵ Lici Jisasi nulidi abami. Namilan analı abilalañ uami. Alan alusisi mihin hivi sibila ma vilalu aba abilalañ uami. Alusisi mihin hivi namilan hitin hitin avi saban bulimakau saban doniki ulan hivi hiniavilalı agiladi limin hivahiva magila magila avili nana sañ vivi ulalan uami. ¹⁶ Vian avi iamigali nagadı alusisi mihin hivi huaci lamin uami. Namilan lilañ hameñ ala lin uami. Nibu Ebilam di iamilinu uami. Agadı ala Satan agan iamigali agadı hivi hiniadaci hualı human limu limu fihala hicı limu fihala hicı limu ahica pam cijin ualı uami. Alan nudı valimili hameñ laci hiniimidı uami. ¹⁷ Lici nudı nagili lamavimi agilañ igahilavila sihumahilavimi. Hulan iamigali limu hihile agilañ Jisasi akuaba akuaba limi agiladi igavimi agilasañ hijinalavimi.

Isabilan masiteti agasaj hive lama abami.

(Matiu 13.31-32 mu Makı 4.30-32)

18-19 Lihavici Jisasi hive lama abami. Ası hulan iamigali likilici nudı lihu hivi hiniavibali agan nibu isabilan masiteti hilici me uami. Hulan mu isabilan masiteti hilici agiladi via uavila nudı hualabila hivi havalidaci migavivi uami. Havaldaci migamiga iahaiaha kili ciki ciki me hiniavivi uami. Hiniavidaci havan agilañ veve nulidi makaj makaj heñ ulan hafiavivi uami.

Maci huhila huhila hisin isi uavihadami agasaj hive lama abami.

(Matiu 13.33)

20-21 Lavila Jisasi cihu abami. Ası hulan iamigali likilici nudı lihu hivi hiniavibali agan nibu maci huhila huhila hisin isi aba abavilalı agan me uami. Iamigali mu agan maci agadı hunaj mu hivi ahica pam tibi vivi hunaj misin hekili hivi miňamijidaci miguvı uami. Lavila maci huhila huhila hisin isi aba abavilalı agadı vivi uami. Viavila maci hunaj misin hekili hivi miňamijici miguvı hen isi aba abavilalı agadı sudime ciki miňamijici miguvı uami. La enjalici maci agan sikasikan huhilivi uami.

Namilan hibi sudime ciki heñ ivouhalan uami.

(Matiu 7.13-14 mu Matiu 7.21-23)

22 Jisasi Jelusalem haiabila uben aba haibila hekili hekili haiabila sudime sudime agiladi hivi hidahida cian sulasula umi. ²³ Lidaci hulan mu agan abami. Iadi Hekili uami. Ası hulan iamigali pabin pabin agiladi laci ahiliahudaci huaci hameñ laci hameñ laci hiniavibali uami. Lici Jisasi nulidi abami. ²⁴ Vian naludi abadin agadı igahilihalaj uami. Hulan iamigali akape hibi ivu ivu sudime ciki heñ ivoubalı aba lihavibali uami. Agadı ala ma ivouavibali uami. Namilan hibi ivu ivu sudime ciki heñ ivo ivo sañ visivasi iguavila ivouhalan uami. ²⁵ Ulañ iaganu agan iaha hibi libibali uami. Libici namilan vevila haibila lagulama hibi lapa ifu ifu abibalı uami. Manigali aba abibalı uami. Alusan hibi lavılıha aba abibalı uami. Lilan naludi nameñ abibali uami. Vian naludi ma igilan aba abibali uami. Namilan aben hisin aba abibali uami. ²⁶ Lici namilan abibalañ uami. Alan nama hula simin nadamılılaba abibalañ uami. Nama aludi haiabila hinihini alusan cian suladaminan aba abibalañ uami. ²⁷ Lilan naludi nameñ abibali uami. Vian naludi ma igilan aba abibali uami. Namilan aben hisin aba abibali uami. Namilan sikasikan lusin sibili hisin hulan iamigali aba abibali

13:14 13.14 CV 20.8-11, Lo 5.13-14, Mt 12.10, Mk 3.2, Lu 6.7, Jo 5.16   **13:15** 13.15 Lu 14.5   **13:16** 13.16 Lu 19.9

13:24 13.24 Mt 7.13, Lom 9.31, Fl 3.12   **13:25** 13.25 Ais 55.6, Mt 7.23, 25.10-12, Lu 6.46   **13:27** 13.27 Sng 6.8, Mt 7.23, 25.41

uami. Namilan uhalan aba abibali uami. **28** Naludi hamej abavila lahuci ua haibila hinibalan uami. Hinihini Ebilam didan Aisaki didan igibalaj uami. Jekopi didan Asi di cian igalahahaha hisin hulan sikasikan agiladidan avi igibalaj uami. Asi agan nulidi likilici nibalan sikasikan nudi lihu hivi hiniavilal uami. Namilan nulidi iga iga iliha iliha mika hikin lagulagu hinibalan uami. **29** Hinidalan hulan iamigali akape uaian iahaisha kilikili hisin uami. Uaian migumigu kilikili hisin uami. Ium kilikili hisin uami. Lakulaman kilikili hisin uami. Nibalan sikasikan nulidi fili tibi valavala vehavidaci Asi nulidi likilibali uami. Likilici nudi lihu hivi hinihini simin nana hiniavibali uami. **30** Ci igilan uami. Hulan iabi nej sijan sibaj hiniavadi agilan mufili nibalan hali hisin hiniavibali uami. Hulan iabi nej hali hisin hiniavadi agilan mufili sijan sibaj hiniavibali uami.

*Jisası hulan iamigali Jelusalem haiabila hisin agilasan mavın lamami.
(Matiu 23.37-39)*

31 Jisası cian aba fihalici Falisi hidili limu hihile agilan vevila nudi abavimi. Nama haiabila nagadi valavila mu haiabila hivi uha uavimi. Heloti nadı ifihimiben aba ladi uavimi. **32** Lihavici Jisası nulidi abami. Hulan agan nibu sudı injam me sibaj uami. Namilan uavila nudi abihalan uami. Ciiginan aba abihalan uami. Nibu iabi me amili me sudı sibili hulan iamigali agiladi hivi hiniavilal agiladi lahudaci uavibali aba abihalan uami. Himuhimu dan agiladi miňahihilabali aba abihalan uami. Lavila nibu anihulin me hivi sibila fihalibali aba abihalan uami. **33** Asi abidaci iabi hidiben uami. Amili hidiben uami. Anihulin hidiben uami. Asi di cian igalahahaha hisin hulan agilan haiabila mu hivi ma hiniavidaci ifihimavilal uami. Jelusalem haiabila pam hiniavidaci ifihimavilal uami.

34 Jelusalem haiabila hisin namilan uami. Asi di cian igalahahaha hisin hulan

agiladi ifihimilalan uami. Asi abidaci vehavilal agiladi avi liba kum kum agiladi vivi havala havala ifihimilalan uami. Akape tibi viaj naludi vavevave migudibiben aba lilan uami. Akakala numigan agan nudi ninaq ninaq agiladi abi lihu hivi migudiba hafilibilal hamej liben aba lilan uami. Lidalin ala namilan valilalan uami. **35** Ci igilan uami. Naludi haiabila agan sibili libali uami. Sibili lavila sikasikan ivasijia fihalibali uami. Vian naludi abadin agadi igahilihala uami. Namilan iadi lihalicha ma igibalaj uami. La hinihini namen abibalan uami. Aludi Hekili di ibi hivi vedi aba abibalan uami. Asi nudi huaci lamilalı aba abibalan uami. Hamej abavila iadi cihu hej igibalaj uami.

14

Jisası agan hulan mu hadi huhila valami agadi miňahihilami.

1 Isilaeli hidili agiladi alusisi mihin mu hivi Jisası agan Falisi hidili agiladi manigali agadi ulan uavila simin niben aba limi. Lici Falisi hidili agilan nibu akuaba lici igibalu aba migila migila hiniavimi. **2** Hinia igavici hulan mu hadipili huhila valami agan nibu avi Jisası di mikı hinimi. **3** Lici Jisası agan hulan hihile cian vidividin Mosesi libami agadi sihivia sibaj igavihadami agiladidan Falisi hidili agiladidan abitihami. Cian vidividin Mosesi libami agan alan alusisi mihin hivi hulan himuhimu dan agiladi huaci lamalama saj abamigililalı ua hima uami. **4** Hamej abitihici nibalan cian ma abavimi. Lihavici Jisası hulan agadi miňahihilavila abici umi. **5** Udaci nulidi abami. Naludi ninan agan avili simi tulı hivi laguvila miguci huaci valilan hinvivi uami. Naludi sabaq bulmakau avi avili simi tulı hivi laguvila miguci huaci valilan hinvivi uami. Alusisi mihin hivi avi lihalicha uavila miňamagililaj iahavivi uami. **6** Lici nibalan Jisası di cian ma lalahuhe abavimi.

Naludi nukej ibi miňaiahimilan uami.

13:28 13.28 Mt 13.42, 22.13, 24.51, 25.30   **13:28** 13.28-29 Mt 8.11-12   **13:29** 13.29 Sng 107.3, Lu 14.15   **13:30** 13.30 Mt 19.30, 20.16, Mk 10.31   **13:34** 13.34 Mt 23.37
Mk 11.9-10, Jo 12.13   **14:1** 14.1 Lu 11.37   **14:3** 14.3 Mt 12.10, Lu 6.9   **14:5** 14.5 CV 23.5, Lo 22.4, Mt 12.11, Lu 13.15   **14:6** 14.6 Mt 22.46   **14:7** 14.7 Mt 23.6

⁷ Lihavici Jisasi igasulidaci hulan iamigali agilan simin hekili nana san migahinihini hisin uvi huaci huaci agiladi hivi migahinihini san pam lihavimi. Lihavidaci nulidi hive lama abami. ⁸⁻¹⁰ Hulan mu agan iamigali sabiben aba simin hekili nana san nad abivi uami. Abici uavila migahinihini hisin uvi huaci sibar agadi hivi migahininaq simin iaganu agan vevila namej abivi uami. Nama iadi mik piq migahiniminaq aba abivi uami. Hulan ibi hekili dan nagasaq huacinan nibu migahinibali aba abivi uami. Hamej abici nad sihum lici valavila ua atan migahinivanan uami. Hulan mu simin nana san nad abici hiji namej lamivanan uami. Hulan mu ibi hekili dan agan nibu avi uavila simin iaganu di mik piq migahinibali aba abivanaq uami. Hij hamej lamavila simin iaganu di mik piq migahiniminaq uami. Hulan mu simin nana san nad abici uavila simin iaganu di vala ua atan migahinivanan uami. Nama hamej linan simin iaganu agan vevila namej abivi uami. Nagili huaci aba abivi uami. Nama vevila iadi mik piq migahiniha aba abivi uami. Hamej abici hulan iamigali agilan igasulavidaci uavila simin iaganu agadi mik piq migahinivanan uami. Migahinidanan NASAQ abavivi uami. Hulan ibi dan aba abavivi uami. ¹¹ Hulan nulidi nuken ibi miñaiyahavici uami. Mufili Asi lici nibilaq ibi hekili dan ma hiniavibali uami. Hulan nulidi nukej ibi ma miñaiyahavici uami. Mufili Asi lici nibilaq ibi hekili dan hiniavibali uami.

Hulan akuaba akuaba apali agilasan hilaniha uami.

¹² Lavila Jisasi simin iaganu agadi abami. Nama simin hekili hilanavila nagilihalina huaci huaci agiladidan isaimahalina agiladidan abinan vehavimidi uami. Nad hidili pam agiladidan nad haiabila pam hisin anim hilic hekili hekili dan agiladidan abinan vehavimidi uami. Nama nulidi abinan vevila nad simin navibali agasan NASAQ hibin hilanavibali uami. ¹³ Nama

simin hekili hilanavila hulan akuaba akuaba apali agiladidan hic timin human timin agiladidan abinan vehavim uami. Hic sibili agiladidan lamigan sibili agiladidan abinan vehavim uami. ¹⁴ Hulan iamigali hamej agilan NASAQ hibin ma hilanavibali uami. Hamej sadan nama hijinalibanan uami. Hulan iamigali Asi di cian sihivia lubiahilahila himavilali agilan mufili cihu hibi iahavibali hadihu Asi NASAQ hibin igubali uami.

Simin hekili hilanana san hive lama abami.

(Matiu 22.1-10)

¹⁵ Lici hulan mu agan simin nana hiniavila cian agadi igahilavila iaha Jisasi di abami. Asi hulan iamigali likilici nudiluhu hivi hinihini simin nana hiniavibali agilan hijinalavibali uami. ¹⁶ Lici Jisasi abami. Hulan mu simin hekili hilaniben aba livi uami. Lavila hulan iamigali akape ve simin nana san mihiq lamivi uami. ¹⁷ Lavila mihiq agadi hivi simin hekili hilanavivi uami. Hilanavici ci lici nudilisibila hisin hulan agadi abivi uami. Uavila hulan iamigali vaka abacin agiladi iga iga nulidi namej abiba aba abivi uami. Ci hilana sihuva lamavici hiniavadi aba abiba aba abivi uami. Vehalan aba abiba aba abivi uami. ¹⁸ Abici ala hulan agilan iaha abavivi uami. Alan ma ubalu aba abavivi uami. Hulan mu agan iaha abivi uami. Vian hualabila mu lavacin agadi uavila iga ben aba abivi uami. Hamej sadan vian ma akua uben aba abivi uami. ¹⁹ Lici cihu hulan mu agan avi iaha hamej laci ala abivi uami. Vian saban bulimakau human limu limu fihala agiladi lavacin aba abivi uami. Nulidi via udalin akuaba akuaba agiladi magilavidaci nulidi vidividin agiladi iga ben aba abivi uami. Hamej sadan vian ma akua uben aba abivi uami. ²⁰ Lici hulan mu agan avi iaha hamej laci ala abivi uami. Vian malicin ala iamigali sabin aba abivi uami. Hamej sadan vian ma uben aba abivi uami. ²¹ Lihavici sibila hisin hulan agan cian cihu vavevi uami. Vavevila manigali agadi abici igahilavila igivi dan

hinivi uami. Igiví dañ hinihini nudi sibila hisin̄ hulañ agadi abivi uami. Nama uvihēha aba abivi uami. Haiabila nagadı hib̄ pili hekili hekili hej uvihēha aba abivi uami. Hib̄ pili sudime ciki ciki hej avi uvihēha aba abivi uami. Uu hulañ iamigali akuaba akuaba apalı agiladı iga iga likiliha aba abivi uami. Hici timin̄ agiladidan̄ human̄ timin̄ agiladidan̄ likila vaveha aba abivi uami. Lamigan̄ sibili agiladidan̄ hic̄ sibili agiladidan̄ likila vaveha aba abivi uami. Nulidi likilavila iadi ulan̄ hivi vaveha aba abivi uami. ²² Lici nudi sibila hisin̄ hulañ agan̄ hamen̄ laci ala livi uami. Lavila nudi manigali agadi abivi uami. Manigali aba abivi uami. Vian̄ nulidi ci likilavila vaven aba abivi uami. Nama abinañ hamen̄ ala lin aba abivi uami. Agadi ala nadı ulan̄ ma mili aba abivi uami. ²³ Lici nudi manigali agan̄ abivi uami. Nama hiaibila hekili nagadı valavila hib̄ pili hekili hekili hej uha aba abivi uami. Hualabila agiladi lua madin̄ madin̄ hib̄ hej avi uha aba abivi uami. Uavila hulañ iamigali agiladi iga iga vidividin̄ abidanañ vehavim̄ aba abivi uami. Vevila iadi simin̄ navim̄ aba abivi uami. Iadi ulan̄ nagan̄ milam̄ aba abivi uami. ²⁴ Vian̄ naludi abin aba abivi uami. Hulañ iamigali iadi piñ veve san̄ abiliñ valaviemi agilan̄ iadi simin̄ suvili ciki avi ma sibar̄ navibali aba abivi uami.

Akuaba akuaba vala fihalavila ha iadi hulemili hiniavibali uami.

(Matiu 10.37-38)

²⁵ Hulañ iamigali akape Jisasi hula hidavimi. Lihavici limu cimila nulidi abami. ²⁶ Hulañ mu iadi piñ veben aba nudi iamiaganu abinu ninanadinu agilasan̄ mavin hekili hinilali agan̄ uami. Nibu viañ hula hinihini san̄ mavin hekili ma hinilali uami. Hamen̄ sadan̄ nibu iadi hulemili ma hinibali uami. Nudi isagalnu imahalinu nanadinu humigaj̄ pam agilasan̄ mavin hekili hinilali agan̄ uami. Nibu viañ hula hinihini san̄ mavin hekili ma hinilali uami. Hamen̄ sadan̄ nibu iadi hulemili ma hinibali uami. Hulañ mu nudi nukeñ hadipili huaci hinihini agasan̄

pam igahililali agan̄ uami. Nibu iasan̄ ma igahililali uami. Hameñ sadan̄ nibu iadi hulemili ma hinibali uami. ²⁷ Hulañ mu vihili havahava vian̄ hula hidahida san̄ valilali agan̄ uami. Nibu iadi hulemili ma hinibali uami.

²⁸ Naludi hulañ mu agan̄ ulan̄ hivi hekili maviben̄ aba sebil̄ mise nibu migahinaviaña hiji igahilahila hinivi uami. Anim̄ hilici nagiladi hivi ulan̄ nagadı huaci fihalavin ua hima aba igahilahila hinivi uami. ²⁹ Hiji sihivia ma igahiliman̄ lavila hidili maha ulan̄ mavivi uami. Mavici miguvı agadi ala anim̄ hilici san̄ tibi migavila ulan̄ agadi lihalıha ma fihalivi uami. Hameñ lici hulañ limu hihile agilan̄ ulan̄ agadi iga iga nudi abacuvacuva namen̄ abavivi uami. ³⁰ Hulañ nagañ vidividin̄ dañ hiniavila fihalibavila me ulan̄ nagadı mavici migualı aba abavivi uami.

³¹ Lavila cihi ala abami. Manigali mu agan̄ manigali mu agan̄ hula sagañ libaliba san̄ hiji igahilivi uami. Nibu sagañ hisin̄ hulemili 10,000 dañ hinivi uami. Manigali mu agan̄ sagañ hisin̄ hulemili 20,000 dañ hinivi uami. Hamen̄ sadan̄ manigali sagañ hisin̄ hulemili 10,000 dañ hinivi agan̄ migahinavia hiji sihivia igahilahila hinivi uami. Vian̄ nibu hula sagañ libavila nudi livaliben̄ ua aba abivi uami. Nibu viañ hula sagañ libavila iadi livalavila nibu iadi uvisiñiñ vibali akua aba abivi uami. ³² Hiji hamen̄ igahilici hima lici nulidi nagili lamavivi agilan̄ ataŋ tagilan̄ dañ hiniavidaci nudi hulemili limu hihile agiladi abici uavivi uami. Uavila nulidi nagili lamalamama hisin̄ agiladi manigali agadi mavin cian̄ cian̄ hivi abamigilavici sagañ agadi valavivi uami.

³³ Cian̄ abin agasan̄ igahilahalañ uami. Akuaba akuaba agiladi ma vala fihalavila ha namilañ iadi hulemili ma hinibalañ uami.

Jisasi lulim̄ san̄ hive lama abami.

(Matiu 5.13 mu Makı 9.50)

³⁴ Lavila Jisasi cihi abami. Lulim̄ nibu huaci sibar̄ uami. Agadi ala lulim̄ agan̄ sidan̄ apalı lavila cihi huaci ma

lilali uami. Lulim hamen agan nibu sibila apali uami. ³⁵ Lulim hamen agadı ma via ua hualabila hivi lamavivi uami. Lulim hamen agadı saban su dan pam lamavila via ua hualabila hivi ma lamavivi uami. Lulim hamen agan sibili lici simum libi hivi miñamijiavici uvi uami. Hulan iamigali hiji dan lici cian nagadi sihivia siban igahilavim uami.

15

Saban sipsipi mu sivilici suhila vivi agasan hive lama abami.
(Matiu 18.12-14)

¹ Huban sanj anim hilici vivi hisin akape agilan hula hulan lusin sibili hisin limu hihile agilan hula Jisasi di piñ vehavimi. Nudi cian agadı igahilbalu aba vehavimi. ² Ve hiniavidaci Falisi hidili agilan hula Asi di cian vidividin agadı lamalubilubi hisin hulan agilan hula Jisasi di hulipin cian nameñ abavimi. Hulan nagan lusin sibili hisin agilan hula pam hafala simin navilali uavimi.

³ Lihavici Jisasi nulidi hive lama abami. ⁴ Naludi hulan mu agan nibu saban sipsipi 100 dan hinvivi uami. Lici saban sipsipi mu agan ua sivilivi uami. Sivilici saban sipsipi 99 agiladi hen valici hiniavidaci uavila saban sipsipi mu agadı suhila suhila hida vivi uami. ⁵⁻⁶ Viavila saban sipsipi agadı nudı macin hivi havavila hijinalanala ulen via vevi uami. Vevila nudı haiabila pam hisin agiladıdan nudı nagilihalinu huaci huaci agiladıdan abici vehavivi uami. Vehavici nulidi nameñ abivi uami. Namilan viaj hula hijinalhalan ababivi uami. Iadi saban sipsipi mu sivilici ala cihu ci vin aba abivi uami. ⁷ Lavila abami. Viaj naludi abadin agadı igahilhalan uami. Hulan 99 Asi di cian sihivia lubiahilavilal agilan abavivi uami. Alan lusin sibili apali hinilu aba abavivi uami. Lihavici Asi di haiabila hisin agilan nulisan hijinalavivi uami. Agadı ala hulan mu lusin sibili hisin agan lusin sibili sibili agiladi valici uami. Asi di haiabila hisin agilan hekili siban hijinalavivi uami. Saban sipsipi sivilici suhila suhila

hida vici hijinalavivi hamen ala hijinalavivi uami.

Anim hilici sivilici suhila vivi agasan hive lama abami.

⁸ Lavila Jisasi cihu abami. Iamigali mu anim hilici human limu limu fihala agiladi via hinvivi uami. Lici anim hilici mu ulen muji migasivilici aki livi uami. Nibu iaha uni lubilama ludilin viavila lulalula sihivia siban suhilivi uami. Suhila suhila hida viavila hen valivi uami. ⁹ Anim hilici agadı viavila nudı haiabila pam hisin agiladıdan nudı nagilihalinu huaci huaci agiladıdan abici vehavici abivi uami. Namilan viaj hula hijinalhalan ababivi uami. Iadi anim hilici migasivilici ala suhila suhila hida cihu ci vin aba abivi uami. ¹⁰ Lavila cihu abami. Viaj naludi abadin agadı igahilhalan uami. Hulan mu nudı lusin sibili agiladi valici Asi di cian hali hisin agilan hamen laci ala hijinalavivi uami.

Jisasi hulan mu ninañ ahica dan agasan hive lama abami.

¹¹ Lavila Jisasi cihu abami. Hulan mu agan ninañ ahica dan hinvivi uami. ¹² Lici nudı ninañ mu lagiven agan iahavila iaganu di abivi uami. Iavan ababivi uami. Iadi isañ sadañ iasadadı akuaba akuaba agiladi labilavila iguha aba abivi uami. Akuaba akuaba iasañ igubanan agiladi malicin siban iguha aba abivi uami. Lici iaganilu agan nudı akuaba agiladi labilavila nudı ninañ ahica agilasaj hitin hitin iguvi uami. ¹³ Lici hiniimitavila lagiven agan akuaba agiladi mutin hivi lama anim hilici vivi uami. Anim hilici agiladi viavila iaha mu haiabila atan uvi uami. La lusin sibili sibili vivi hinvivi uami. Hamen lidin nudı anim hilici agiladi ahilici u fihalivi uami. ¹⁴ Ahilici u fihalici hiniidaci fili tibi nibu hinvivi hen humigañ ibilibilin hekili agan iahivi uami. Lici nibu hidili maha akuaba apali siban hinvivi uami. ¹⁵ Lavila iaha hulan mu fili tibi hen hisin agadı hivi anim hilici sibila viben aba livi uami. Lici hulan agan nudı abici uavila saban agiladi migila hinihini nulisan simin igunana hinvivi uami. ¹⁶ La igidaci saban

agilan̄ akuaba akuaba simin̄ agiladi sigiti naviv̄i uami. Navidaci nibu avi akuaba akuaba simin̄ agiladi sigiti niben̄ aba livi uami. Hulan̄ mu nusañ simin̄ ma igunaviv̄i uami.

17 Lihavici iaha hiji huaci viavila abivi uami. Iadi iavan̄ di sibila hisin̄ hulemili agilan̄ simin̄ akape dan̄ hiniavilal̄ aba abivi uami. Agadı ala vian̄ neñ hinihini simin̄ san̄ hinilan̄ aba abivi uami. **18** Vian̄ iadi iavan̄ di hiv̄i cihu ala uben̄ aba abivi uami. Uavila nameñ abiben̄ aba abivi uami. Iavan̄ aba abiben̄ aba abivi uami. Vian̄ nama hula hugi dan̄ hinidin̄ aba abiben̄ aba abivi uami. Asi hula avi hugi dan̄ hinidin̄ aba abiben̄ aba abivi uami. **19** Vian̄ huaci hinilan̄ lici nama iadi ninan̄ aba abivanañ aba abiben̄ aba abivi uami. Iadi valinan̄ vian̄ nadı sibila hisin̄ hulemili me hinilin̄ aba abiben̄ aba abivi uami. **20** Hameñ abavila iaha iaganu hinivi hej cihu vevi uami. Atan̄ vedaci iaganu agan̄ ninanu di igoua igivi uami. Igavila mavin̄ hekili lamalama hanjila hanjila uvi uami. Uavila alahafia ninanu di mihum iavivi uami. **21** Lici ninanu agan̄ abivi uami. Iavan̄ aba abivi uami. Vian̄ nama hula hugi dan̄ hinidin̄ aba abivi uami. Asi hula avi hugi dan̄ hinidin̄ aba abivi uami. Iavan̄ vian̄ huaci hinilan̄ lici nama iadi ninan̄ aba abivanañ aba abivi uami. **22** Hameñ abici ala iaganu agan̄ nudı sibila hisin̄ hulemili agiladi ulici vehavici abivi uami. Uavila iadi hadi hilahila hutesi huaci sibañ agadı vavevilevila nudı hadipili hiv̄i ahualihalan̄ aba abivi uami. La human cijin̄ hisin̄ hajin̄ agadı vave nudı human cijin̄ hiv̄i lamihalan̄ aba abivi uami. Hici sigiti agadı avi vave nudı hici hiv̄i lamihalan̄ aba abivi uami. **23** La uavila saban̄ bulimakau ninan̄ huaci sibañ agadı vavevile ifihimihalan̄ aba abivi uami. Lilan̄ nudı hilanana hijinalimili aba abivi uami. **24** Vian̄ iadi ninan̄ nagañ ci akua himami aba igahilahila hinilan̄ aba abivi uami. Agadı ala ma himiman̄ aba abivi uami. Ua sivilami agadı ala nıbu nuken̄ hidahida ve cihu ci iahi aba abivi uami. Lavila abici simin̄ hekili hilanavila nana hijinalaviv̄i uami.

25 Lihavidaci nudı ninan̄ Cimegen̄ agan̄ hualabila hinia cihu vevi uami. Ve uları mikı lavila igahiliv̄i uami. Igahilici hulañ iamigali agilan̄ sai mahila mahila sihi iahaiha sicisici hiniaviv̄i uami. **26** Lihavidaci iaganu di sibila hisin̄ hulemili agadı ulici veci abivi uami. Ha aki lihavadi aba abivi uami. **27** Lici sibila hisin̄ hulemili agan̄ abivi uami. Nadı imana cihu ci ve iahi aba abivi uami. Lici nadı iagana nudı ninan̄ lagiven̄ huaci hinia ve agasañ abici saban̄ bulimakau ninan̄ huaci sibañ agadı ifihimavi aba abivi uami. **28** Lici nudı ninan̄ Cimegen̄ agan̄ igahilici igivi lici nıbu uleñ muji ma ivouvi uami. Lici nudı iaganu agan̄ haiabila ivavevila ninanu di mavin̄ cian̄ cian̄ abivi uami. **29** Lici iaganu di abivi uami. Ciiginan̄ aba abivi uami. Huali akape vian̄ nadı sibila agadı havı sibañ vilan̄ aba abivi uami. Vian̄ nadı cian̄ agadı ma lulilan̄ aba abivi uami. Pabin̄ tibi avi iasañ saban̄ meme ninan̄ ma iguanan̄ aba abivi uami. Linan̄ vian̄ iadi nagilihali huaci huaci agilan̄ hula ma nana hijinalahil̄u aba abivi uami. Hima sibañ aba abivi uami. **30** Nadı ninana agan̄ nıbu nadıakuaba akuaba agiladi via uavila hibi pili hisin̄ iamigali agilasan̄ fihalalı aba abivi uami. Agadı ala malicin̄ cihu veci nusañ hijinaliben̄ aba linan̄ saban̄ bulimakau ninan̄ huaci sibañ agadı ifihimavi aba abivi uami. **31** Lici iaganu agan̄ abivi uami. Ninan̄ aba abivi uami. Nama vian̄ hula laci hinilanın̄ aba abivi uami. Akuaba akuaba iadi agilan̄ nadı laci hiniavilal̄ aba abivi uami. **32** Agadı ala malicin̄ simin̄ nana hijinalimili aba abivi uami. Vian̄ iadi imana ci akua himami aba igahilahila hinilan̄ aba abivi uami. Agadı ala ma himiman̄ aba abivi uami. Ua sivilami agadı ala nıbu nuken̄ hidahida ve cihu ci iahi aba abivi uami.

16

Himamigili dan̄ agasañ hive lama abami.

1 Lavila Jisası nudı hulemili agiladi abami. Hulan̄ mu anım hilici hekili dan̄ agan̄ hinidaci hulañ limu hihile agilan̄ nudı piñ uavila abavivi uami. Nadı himamigili

dañ agan nadı sibila vilalı aba abavivi uami. Agadı ala nibu nadı akuaba akuaba agiladı havi fihalilalı aba abavivi uami. ² Lihavici hulañ anim hilici hekili dañ agan cihu himamigili dañ agadı ulici veci abivi uami. Nama aki lusin vihanañ agasan iadi abavici igahilin aba abivi uami. Iadi akuaba akuaba nadı human hivı hiniavi agilasan manasin hivı libiha aba abivi uami. Libavila igunañ igiben aba abivi uami. Nama himamigili dañ ma hinibanan aba abivi uami. ³ Lici himamigili dañ agan nıbu nuken abivi uami. Vian aki liben aba abivi uami. Iadi manigali agan iadi lahuben aba li aba abivi uami. Vian anim hilici sibila vivi hisin vidividin apali aba abivi uami. Vian vidividin dañ lici fili mavamava sibila agadı huaci vivin aba abivi uami. Vian mu hulañ di hivı anim hilici iasan igu igu san abitihiben aba liliñ iadi sihum libali aba abivi uami. ⁴ Hameñ sadan vian nameñ liliñ manigali agan iadi lahuci hulañ limu hihile agilan iadi viavila nulidi ulan hivı via uavibali aba abivi uami. ⁵ Hiji hameñ igahilavila hulañ pabin pabin agiladı ulivı uami. Hibin dañ hibin dañ agiladı pam ulivı uami. Ulici hulañ mu himamigili dañ agadı pin vevi uami. Veci abitihivi uami. Nama iadi manigali di hivı akuaba akuaba vameñ vihanañ aba abivi uami. ⁶ Lici abivi uami. Kili olivi agiladı amin agiladı miti siji 100 agiladı vicin aba abivi uami. Lici himamigili dañ agan abivi uami. Nama hibin igu igu san abahanan agadı manasin nagadi hivı libavalı aba abivi uami. Manasin nagadi via migahiniavila lihalıha libavıheha aba abivi uami. Siji 50 agiladı valavila 50 limu hihile agiladı pam libiha aba abivi uami. ⁷ Lavila cihu hulañ mu agadı ulici vevi uami. Veci himamigili dañ agan abitihivi uami. Nama iadi manigali di hivı akuaba akuaba vameñ vihanañ aba abivi uami. Lici abivi uami. Halıha cahu uitı van 100 agiladı vicin aba abivi uami. Lici himamigili dañ agan abivi uami. Nama hibin igu igu san abahanan agadı manasin nagadi hivı libavalı aba abivi uami. Van 20

agiladı valavila 80 agiladı pam libiha aba abivi uami. ⁸ Lici hinimitavila manigali agan hidili igivi uami. Lavila himamigili lusin sibili dañ agadı ibi miñaiahaha abivi uami. Hulan hiji huaci dañ agan me vi aba abivi uami. Lavila Jisasi nulidi abami. Hulañ iamigali fili nej hiniavılalı agilan hiji huaci dañ agilan me hiniavılalı uami. Hulañ iamigali Asi di abilu hivı hiniavılalı agiladı hiji livalavılalı uami.

⁹ Vian naludi abadin agadı igahilahalan uami. Anım hilici akuaba akuaba fili hisin agiladı vivi hulañ iamigali agilasan iguhalañ uami. Igu igu nulidi nagili libihalañ uami. Hameñ lidalañ anim hilici akuaba akuaba fili hisin agilan sivilavici Asi agan naludi via uci huaci hameñ laci hameñ laci hinibalañ uami. ¹⁰ Hulañ mu akuaba akuaba sudime ciki agiladı sihivia migililalı agan nıbu akuaba akuaba hekili agiladı avi huaci migilibali uami. Hulañ akuaba akuaba sudime ciki agiladı sihivia ma migililalı agan nıbu akuaba akuaba hekili agiladı avi sihivia ma migilibali uami. ¹¹ Namilan anim hilici akuaba akuaba fili hisin sihivia ma migililalañ sadan aniaba hulañ nalusañ akuaba akuaba huaci huaci agiladı ma iguavici migilibalañ uami. ¹² Namilan hulañ mu di akuaba akuaba agiladı sihivia ma sakılılañ cihu nalusañ akuaba akuaba sikan ma iguavici sakılıbañ uami.

¹³ Sibila hisin hulañ mu agan manigali ahica agiladı hivı sibila ma vibali uami. Manigali ahica agiladı sibila viavila uami. Manigali mu agadı sibili igavila valibali uami. La manigali mu agasan pam libali uami. Lavila nudı cian agadı pam lubiahilibali uami. Manigali mu agadı cian ma lubiahilibali uami. Hameñ sadan namilan Asi di sibila dañ anim hilici sibila dañ vimilan uami.

Asi di cian ma sibay sivilibali uami.

¹⁴ Falisi hidili agilan anim hilici san pam lihavihadami. Hameñ sadan Jisasi cian hameñ abici igahilavila nudı abacuvavimi. ¹⁵ Abacuvavici nulidi abami. Namilan

hiji namej lamilalan uami. Alan hamej lidamili aludi iga iga namej abavibali aba abilalan uami. Nibilan Asi di cian silihvia lubiahilavilalı aba abavibali aba abilalan uami. Lavila abami. Asi naludi hiji agiladi igilali uami. Hulan agilan akuaba agiladi iga iga abavilalı uami. Ha huaci sibarı aba abavilalı uami. Agadı ala Asi igidaci sibili sibarı hinilali uami. **16** Isilaeli hidili agilan cian vidividin Mosesi libami agiladıan Asi di cian igalahahaha hisin hulan agiladi cian agadıdañ lubiahilavihadami uami. Lubiahilahila hiniavidaci Jon iahami uami. Iahici vian Asi hulan iamigali likilici nudı lihu hivı hiniavibali agasan cian sulasula mu haiabila mu haiabila hidilan uami. Lidalin hulan iamigali sikasikan Asi di lihu hivı pam hiniben aba visivasi igu igu hiniavilalı uami. **17** Fili uaian susu akuaba agilaj huaci sivilavibali uami. Agadı ala cian vidividin Mosesi libami agan ma sivilibali uami. Cian vidividin agadı cian limu tibi ciki avi ma sibarı sivilibali uami.

Jisasi agan hulan mu abinu di lahuvi agasan abami.

(Matiu 5.31-32 mu Matiu 19.9 mu Maki 10.11-12)

18 Lavila Jisasi cihu abami. Hulan mu abinu di lahuci uci nıbu cihu iamigali mu sabivi uami. Sabia hinidaci Asi agan hulan agadı igici nıbu abinu livılı agadı vala ua abinu hivı agan hula hinivi agasan nıbu hugı danı hinivi uami. Hulan agilan iamigali mu mu sigili vihavilalı agilan me hinivi uami. Iamigali agadı lahuci ua hinivi agadı cihu hulan mu agan nudı sabivi uami. Sabia hinidaci Asi agan mujanu hıhi agadı igici nıbu iamigali mujanu lahuvi agadı sabivi agasan nıbu hugı danı hinivi uami. Hulan agilan iamigali mu mu sigili vihavilalı agilan me hinivi uami.

Hulan anim hilici hekili danı agan Lasalusı di sibili igivi agasan abami.

19 Lavila Jisasi cihu abami. Hulan mu anim hilici hekili danı agan hinivi uami.

Hadi hilahila midi cibin agiladıdañ mila huaci huaci agiladıdañ lamalama hidivi uami. Uaian pabin pabin simiñ huaci huaci agiladi nana hinihini hijinalivi uami. **20-21** Hulan akuaba akuaba apali agan avi hinivi uami. Nudı ibi Lasalusı uami. Nıbu hiji namej lamivi uami. Hulan anim hilici hekili danı agan migahinia nana hinidaci simiñ suvili migalahilavidaci vivi nıben aba abivi uami. Hiji hamej lamavila hulan anim hilici hekili danı agadı ulan hibi ivu ivu mikı hen hisivivi uami. Fim hekili hekili agilan Lasalusı di hadipili hivi hiniavivi uami. Hiniavidaci injam agilan veve nudı fim agiladi melivihavivi uami. **22** La Lasalusı himici Asi di cian hali hisin agilan nudı amıñ agadı viavla ua lamavici Ebılam hula hinivi uami. Lidaci hulan anim hilici hekili danı agan avi himivi uami. Himici nudı haca mava hudavivi uami. **23** Mava hudavici nudı amıñ agan sudı fili haiabila hivı uavila avıha avıha iga iga hinivi uami. La igaiahua igici Ebılam hula Lasalusı hula Asi di haiabila hivı atan hiniavivi uami. **24** Lihavici ulavila abivi uami. İadi iamili Ebılam aba abivi uami. Nama ıasan mavın hiniavila Lasalusı di abınan ıasan avılı human cijin hivı libivisa vavem aba abivi uami. Vave iadi selivin hivı lamam aba abivi uami. Lamıcı iadi selivin agan vumili lim aba abivi uami. Vian avıñ hivı hinihini avıha avıha hekili igadin aba abivi uami. **25** Lici Ebılam abivi uami. Ninañ igahılıha aba abivi uami. Nama hıhi hinihini akuaba akuaba huaci huaci via hiniadaminañ aba abivi uami. Lasalusı nıbu hıhi hinihini vihili hekili hekili igadami aba abivi uami. Agadı ala iabi Asi nudı huaci lamıcı haiabila nej hinihini hijinalanjalı hınidı aba abivi uami. Lidaci nama avıha avıha hekili iga iga hinidanıñ aba abivi uami. **26** Alan hinilalu nej hınia namılan hinilalan hej uu hisin hibi apali aba abivi uami. Asi nıbu nukej tulı hekili agadı lamami aba abivi uami. Hulan alan hula hiniavılalı agilan namılan hinilalan hej aki lavila uavıbali aba abivi uami. Hibı apali aba abivi uami. Hulan namılan hula hiniavılalı

16:16 16.16 Mt 4.17, 11.12-13, Lu 7.29   **16:17** 16.17 Sng 102.26-27, Ais 40.8, Mt 5.18, 1 Pi 1.25   **16:18** 16.18 Mt

5.32, Mk 10.11, 1 Ko 7.10-11   **16:20-21** 16.20-21 Mt 15.27   **16:24** 16.24 Ais 66.24, Sek 14.12, Mk 9.43-44   **16:25**

16.25 Jop 21.13, Lu 6.24

agilan abu abivi uami. Aki lavila alan hinilalu nej vehavibali abu abivi uami. Hibbi apali abu abivi uami. ²⁷ Lici hulan anim hilici hekili dan agan Ebilam di abivi uami. Iadi iamili abu abivi uami. Nama huaci Lasalus i di abinan cihu hihia havavila iadi iavan di ulan hivi ubi abu abivi uami. ²⁸ Iadi isaimahali human limu fihala hiniaivi abu abivi uami. Lasalus uavila cian vidividin igum abu abivi uami. Nibilan haiabila nej vevila aviba aviba igavimidi abu abivi uami. ²⁹ Lici Ebilam abivi uami. Cian vidividin Moses libami agadi igahilavihadami abu abivi uami. Asi di cian igalahalaha hisin hulan agiladi cian agadi avi igahilavihadami abu abivi uami. Cian hamen agiladi sihivia igahilavila lubiahilavim abu abivi uami. ³⁰ Lici hulan anim hilici hekili dan agan abivi uami. Eke abu abivi uami. Iadi iamili abu abivi uami. Hulan mu himavila cihu hihia iaha uavila Asi di cian sulici nud cian agadi igahilavibali abu abivi uami. Igahilavila lusin sibili valavibali abu abivi uami. ³¹ Lici Ebilam abivi uami. Nibilan cian vidividin Moses libami agadi ma igahilavilal abu abivi uami. Asi di cian igalahalaha hisin hulan agiladi cian ma igahilavilal abu abivi uami. Hulan himavila cihu hihia iaha uavila cian sulici nud cian agadi avi ma igahilavibali abu abivi uami.

17

Jisasi hulan iamigali lusin sibili sibili vihavilal agasan abami.

(Matiu 18.6-7 mu Matiu 18.21-22 mu Maki 9.42)

¹ Lavila Jisasi nud hulemili agiladi abami. Akuaba akuaba mu hidili mu hidili agilan iahaiaha hulan iamigali agiladi hiji minaiahavidaci lusin sibili sibili vihavilal uami. Lusin sibili sibili vihavilal agilan vihili igavibali uami. Agadi ala aniaha hulan nulidi aiamagilamagila hisin agilan vihili hekili hekili igavibali uami. ² Hulan mu agan vevila hiji humigan aiamagilamagila sanjakuaba akuaba lici hulan mu iasan hiji vidividin ciki dan

hinilali agan igavila lusin sibili vici uami. Ha hulan limu hihile agilan liba kum hekili vihavim uami. Viavila aiamagilamagila hisin hulan agadi sugita hivi libihaha havavalici avili hekili hivi migua nahimam uami. Nahimici ha nibu huaci uami. Lusin hamen agan cihu cihu ma iahibali uami.

³ Namilan nuken avi sihivia siban migilihalan uami. Nad isaima me agan nama hula hugi dan hinidaci uami. Nama nud abinan lusin sibili agadi valam uami. Hamen lina lusin sibili valici ha nama nud abiba uami. Vian nama hula cian apali abu abiba uami. ⁴ Hulan mu agan nama hula hugi dan hinibali uami. Lavila nad piy vevila abibali uami. Vian lusin sibili agadi vala ci ven abu abibali uami. Lici nud abiba uami. Vian nama hula cian apali abu abiba uami. Lina nibu uaian hen laci ala cihu vevila lusin sibili mu vibali agasan hamen laci ala abibali uami. Lici nama avi hamen laci ala abiba uami. Linan nibu cihu tibi cihu tibi veve lusin sibili mu mu vibali agilasan abidaci nama hamen laci hamen laci abu abu lugilidan human limu fihala ubali uami.

Jisasi hiji vidividin san abami.

⁵ Lici hulan libimijami agilan Jisasi di abavimi. Nama alusan hiji vidividin hekili siban iguha uavimi. ⁶ Lihavici Jisasi abami. Naludi hiji vidividin agilan isabilan masiteti agadi hilici sudime ciki siban hinilali hamen avi hiniaivici uami. Ha namilan kili hekili agadi huaci abilan hidili dan hubilavila iaha uavila avili hekili sabi hivi lagulamibali uami.

Hulemili sibila vihavivi agasan abami.

⁷ Lavila Jisasi cihu abami. Naludi hulan mu agan sibila hisin hulemili dan hinivi uami. Lavila nud sibila hisin hulemili agadi abivi uami. Nama uavila sibila viha abu abivi uami. Hualabila fili maviba ua saban sipsipi sakiliha abu abivi uami. Lici uavila sibila via fihalavila cihu vevi uami. Veci manigali agan namej ma abivi uami. Lihalihha ve migahiniavila simin niha abu ma abivi uami. ⁸ Nibu nud sibila hisin

hulemili agadı namej abivi uami. Nama iasañ simin hilana sihuvıha aba abivi uami. La simin agadı vaveben aba havılı huaci agadı libıha aba abivi uami. Libavila simin iasañ mise lula vaveha aba abivi uami. Linan viañ mise nilin ala nama hej nıbanan aba abivi uami. ⁹ Manigali sibila sañ abici vi fihalıvi agasan namej ma abivi uami. Nama iadi sibila hisin huaci aba ma abivi uami. ¹⁰ Ası akuaba akuaba sibila vivi sañ naludi abici namılañ sibila vivi namej abihalañ uami. Alan havı sibila hisin hulan pam aba abihalañ uami. Ası nuken abici alan nudı sibila agadı vilalu aba abihalañ uami.

Jisası hulan lipilim lipilim dañ agiladi huaci lamamı.

¹¹ Jisası Jelusalem haiabila uben aba fili tibi ahica agiladi alihan hej umi. Limu Galili fili tibi. Limu Samalia fili tibi. ¹²⁻¹³ Nibu alihan hej uavıla haiabila mu iahuben aba limi. Lidaci hulan lipilim lipilim dañ human limu limu fihala agilan vevila Jisası di hibı pilı igavıla atan tagilan dañ lagulamavımi. Lavıla ula ula abavımi. Jisası uavımi. Nama aludi iavan uavımi. Nama alusañ mavın hiniavıla aludi huaci lamıha uavımi. ¹⁴ Lihavıcı nulidi igaçulavıla abami. Namılañ uavıla naludi hadipili agiladi Ası sañ sagalı igu igu hisin hulan agilasan abalamıhalan uami. Hamej abici uavidaci nulidi lipilim lipilim agilan hej haba sivilavımi. ¹⁵ Haba sivilavıcı hulan agilan nibılañ nuken nuken nulidi hadipili agiladi igavici huaci lihavımi. Lihavıcı nulidi hulan muagan limu cimilavıla Ası di ibi miñaihaiaha ula ula cihu vemi. ¹⁶ Vevila Jisası di hicı mikı piñ fili hivi sikasikan migavıla ipalici miguci ani valı hinimi. Hinihini nusañ cian huaci huaci igumi. Hulan cihu vemi agan Samalia fili tibi hisin. ¹⁷ Licı Jisası hulan agadı igavıla i uami. Viañ hulan human limu limu fihala agiladi huaci lamin uami. Hulan human limu fihala human limu limu ahica limu ahica cijin

huaci lamin agilan aberj hiniavadi uami. ¹⁸ Isılaelı hidili agiladi hulan lipilim lipilim dañ agilan huaci lihavi uami. Agadı ala nibilan cihu vevila Ası di ibi ma miñaihavi uami. Hulan fili tibi mu hisin nagañ laci Ası di ibi miñaihavi uami. ¹⁹ Lavıla hulan agadı abami. Nama hiji vidividin laminañ sadañ Ası nadı huaci lamici nadı lipilim lipilim agan sikasikan ci sıvili uami. İahavıla uha uami.

Hulan di Ninañ vebali uami.

(Matiu 24.23-28 mu Matiu 24.37-41)

²⁰ Falisi hidili agilan Jisasi di abitihavımi. Abadıhu Ası hulan iamigali likılıci nudı lihu hivı hiniavıbali uavımi. Lihavıcı Jisasi nulidi abami. Hulan iamigali agilan Ası nulidi likılıci nudı lihu hivı hiniavıbali agasan migilavıbali uami. Agadı ala akuaba akuaba ma igavıbali uami. ²¹ La namej ma abavıbali uami. Nej igihalañ aba ma abavıbali uami. Aden igihalañ aba ma abavıbali uami. Ci igilan uami. Ası naludi likılıci namılañ nudı lihu hivı ci hinidalar uami.

²² Lavıla nudı hulemili agiladi abami. Mufili namılañ Hulan di Ninañ vebali agadı miñin iga iga sañ mavın hiniabalı uami. Agadı ala ma igibalı uami. ²³ Lidalañ naludi namej abavıbali uami. Aden hinidi aba abavıbali uami. Nej hinidi aba abavıbali uami. Hamej abavidaci umılañ uami. Abeba abeba suhıla suhıla hidimilan uami. ²⁴ Imamulan miñapalıdaci abıl nudı agan uaian susu hivı sikasikan ulalı velalı uami. Hulan di Ninañ vebali hej hamej laci ala libali uami. Vedaci hulan iamigali sikasikan agilan nudı igavıbali uami. ²⁵ Agadı ala sebili mise hulan iamigali iabi nej hiniavılalı agilan Hulan di Ninañ agadı huligalavıbali uami. Huligalavıcı Hulan di Ninañ agan avıha avıha hekili igibali uami.

²⁶⁻²⁷ Noa hiniadami hadıhu hej simin nana avılı nana hiniavıhadami uami. Hinihini hulan agilan iamigali sabiavıhadami uami. Iamigali agilan

17:10 17.10 Mt 25.30, Lom 3.12, 1 Ko 9.16-17, Fm 1.11

Wkp 13.45-46

17:14 17.14 Wkp 13.2, 14.1-32, Mt 8.4,

Lu 5.14

17:21 17.21 Mk 13.21, Lu 17.23, Lom 14.17

17:24 17.24 Mt 24.27

17:25 17.25 Mk 8.31, 9.30-31, Lu 9.22

17:11 17.11 Lu 9.51-52, 13.22, Jo 4.4   **17:12-13** 17.12-13

17:19 17.19 Mt 9.22, Mk 5.34, Lu 7.50   **17:20**

17:23 17.23 Mt 24.23, Mk 13.21, Lu 17.21, 21.8

17:26-27 17.26-27 HM 6.5-8, 7.1-24, Mt 24.37

muñaj iahuavihadami uami. Hamen lidin hiniavidaci Noa agan huniga hekili hivi migumi uami. Migua hinidaci avili hekili laguavila hulan iamigali agiladi miñamigudaci avili nana haba hima fihalavimi uami. Iabi neñ avi hulan iamigali agilan akuaba akuaba hamen agiladi lihavidaci Hulan di Ninañ agan vebali uami.

²⁸ Loti hiniadami hadihu Sodom haiabila hisin agilan hamen ala lihavidami uami. Simin nana avili nana hiniavidami uami. Akuaba akuaba mutin lamavidaci lavavihadami uami. Huali huliavihadami uami. Ulan hafiyahadami uami. ²⁹ Hamen lidin hiniavidaci Loti agan Sodom haiabila agadi vala udaci avin sibañ dan liba avin dan uaian susu hivi hinihini avili me migavimi uami. Migamiga Sodom haiabila agadidan hulan iamigali agiladidan hilidaci sikasikan lihucabila fihalavimi uami. ³⁰ Iabi neñ avi hulan iamigali agilan akuaba akuaba hamen agiladi lihavidaci Hulan di Ninañ agan ve iahici igavibali uami.

³¹ Hulan di Ninañ veve mihin agan iahici hulan mu agan uleñ muji vala iahua sabi huje vivi hisin pipi heñ hiniavila uami. Nibu nuduakuaba akuaba uleñ muji hiniavibali agiladi migavila vivi sañ igahilimidi uami. Nibu havi vala um uami. Hulan mu hualabila hinidaci mihin agan iahici uami. Hulan agan nuduakuaba agiladi vivi sañ limu cimila vermedi uami. Nibu havi vala um uami. ³² Vihili Loti abinu di hivi iahami agasan igahilihalañ uami. ³³ Hulan mu nudu hadipili hihi hinihini agasan pam hiji lamalama hinidaci uami. Nudi amin agan huaci ma hinibali uami. Agadi ala hulan mu nudu hadipili agadi vanasibili lim aba abici uami. Ha nudu amin agan huaci hamen laci hamen laci hinibali uami. ³⁴ Vian naludi abadin agadi igahilihalañ uami. Hulan ahica vadim pabin hivi laci hisivavidaci uami. Asi agan hulan

mu agadi viavila mu agadi valibali uami. ³⁵⁻³⁶ Iamigali ahica halicha cahu uitililici agiladi ificabila suvili suvili maci me agiladi vihavidaci uami. Asi agan iamigali mu agadi viavila mu agadi valibali uami.* ³⁷ Lici nudu hulemili agilan igahilavila Jisasdi abitihavimi. Aludi Hekili uavimi. Akuaba akuaba agilan aben iahavibali uavimi. Lihavici Jisasdi hive lama abami. Havan pujipaji agilan akuaba akuaba vali hiniavilalı heñ veve hibili hahavilalı uami.

18

Ciañ hihila hihila hisin hulan agasan hive lama abami.

¹ Lavila Jisasdi nulidi abami. Uaian pabin pabin hivi namilan Asi di aba aba hinihalan uami. Asi di aba aba san ihilu lavimilan uami. Lavila hive lama abami. ² Ciañ hihila hihila hisin hulan mu agan haiabila mu hivi hinivi uami. Nibu Asi san ma lidivi uami. Hulan iamigali agilasan ma igahilivi uami. ³ Iamigali cido agan avi haiabila hen hinivi uami. Nibu akape tibi ciañ hihila hihila hisin hulan agadi piñ uu nameñ abiñ uami. Nama iadi ahiliahuavila hulan iadi nagili lamilar agadi ciañ hivi lamiha aba abiñ uami. ⁴ Lici sebili mise hulan agan iamigali agadi ma ahiliahuvi uami. Lavila cihu hiji igahilavila abiñ uami. Vian Asi san ma lidilan aba abiñ uami. Hulan iamigali agilasan ma igahililan aba abiñ uami. ⁵ Iamigali cido agan akape tibi iasan vihili igulali aba abiñ uami. Vian nudu ahiliahuavila hulan nudu nagili lamilar agadi ciañ hivi lamiben aba abiñ uami. Vian nudu ahiliahuavila hulan nudu nagili lamilar agadi ciañ hivi ma lamiliñ aba abiñ uami. Cihu cihu veve abidaci iadi ihililabali aba abiñ uami.

⁶ Hive lama aba fihalavila cihu hulan iamigali agiladi abami. Ciañ hihila hihila hisin hulan agan nibu sibili uami. Agadi ala ciañ nibu abiñ agasan igahilihalañ uami. ⁷ Hulan iamigali Asi nuken

17:28 17.28-29 HM 18.20-19.25

17:30 17.30 2 Te 1.7

17:32 17.32 HM 19.26

17:33 17.33 Mt 10.39, 16.25, Mk 8.35, Lu 9.24, Jo 12.25

17:31 17.31 HM 19.17, 19.26, Mt 24.17-18, Mk 13.15-16

17:34 17.34 Mt 24.40-41, 1 Te 4.17

* **17:35-36** 17.35-36 Hulan hiji hutesi hutesi dan limu hihile agilan nameñ abavilalı. Jisasdi avi nameñ abami uavilalı. Hulan ahica hualabila hiniavidaci aba abami uavilalı. Asi hulan mu agadi viavila mu agadi valibali aba abami uavilalı.

17:37 17.37 Jop 39.30, Mt 24.28

18:1 18.1 Lom 12.12, Ef 6.18, Kl 4.2, 1 Te 5.17

18:5 18.5 Lu 11.7-8

18:7 18.7

CHL 6.10

libimijami agilan hifili hifili uaiadi uaiadi nudi abitihatıha pam hiniavici Ası nulidi ahiliyahubali uami. Ası dı abitihavici hutesi ma hiniavila nulidi ahiliyahubali uami. **8** Vianj naludi abadin agadı igahılıhalan uami. Ası nulidi lihalıha ahiliyahubali uami. Agadı ala mufili Hulan dı Ninañ fili neñ vevila hulan iamigali agiladı igici nıbilan hiji vıdividin apalı akua hiniavıbali uami.

Hulan ahica agilan Ası dı aba aba hiniavivi uami.

9 Hulan limu hihile agilan nameñ abavihadami. Alanj Ası dı cian sihivia lubiahılılalu uavihadami. Lidiñ hulan limu hihile agiladı iga iga abavihadami. Nıbilan alan me hima uavihadami. Nıbilan sibili sibarı uavihadami. Lihavidaci Jisasi hulan hamen agilasan hıve lama nameñ abami. **10** Hulan ahica agilan Ası dı abiben aba nudi anjam uları hekili caba heñ uavivi uami. Hulan mu Falisi hidili agan uami. Mu nıbu huban sañ anım hilici vilali agan uami. **11** Hulan Falisi hidili agan lagulamavila hiji hıvi Ası dı abivi uami. Ası aba abivi uami. Vianj hulan limu hihile me hima aba abivi uami. Hamen sadan vianj nadı huaci uin aba abivi uami. Hulan hihile sigili vihavılalı aba abivi uami. Nadı cian sihivia ma lubiahılavılalı aba abivi uami. Nulidi abinadinilu agiladı valavala uu iamigali mu mu agiladı sigili vihavılalı aba abivi uami. Agadı ala vianj nuken hima aba abivi uami. Vianj hulan huban sañ anım hilici vilali nagan me hima aba abivi uami. **12** Vianj simiñ valavala nadı aba aba hınilan aba abivi uami. Alusisi mihin uci vianj uaian ahica hıvi simiñ valilan aba abivi uami. Cihu alusisi mihin mu uci vianj hamen laci lılan aba abivi uami. Vianj akuaba akuaba agiladı human limu limu fihala migun lamılan aba abivi uami. Lamılin hiniavıdaci labılavıla pabiñ migun nasan igulan aba abivi uami. **13** Hulan huban sañ anım hilici vilali agan nıbu atan lagulamivi uami. Nıbu ma igaiahua igivi uami. Lavıla mavın miyamıja abivi uami. Ası aba abivi uami. Vianj hulan

huban sañ anım hilici hekili dan agan nıbu atañ lagulamivi uami. Nıbu ma igaiahua igivi uami. Lavıla mavın miyamıja abivi uami. Ası aba abivi uami. Vianj hulan

huaci hima aba abivi uami. Vianj hulan lusıñ sibili hisıñ aba abivi uami. Nama iasrı mavın hiniavıla iadi hugı hivıha aba abivi uami. **14** Lavıla hulan ahica agilan nulidi uları hitıñ hitıñ uavivi uami. Lavıla cihu ala abami. Vianj naludi abadin agadı igahılıhalan uami. Ası igici hulan huban sañ anım hilici vivi agan nıbulaci huaci hiniivi uami. Ası agan hulan mu nudi nuken ibi miyaaahivi agadı igici huaci ma hiniivi uami. Hulan nulidi nuken ibi miyaaahavici uami. Mufili Ası lici nıbilan ibi hekili dan ma hiniavıbali uami. Hulan nulidi nuken ibi ma miyaaahavici uami. Mufili Ası lici nıbilan ibi hekili dan hiniavıbali uami.

Jisasi agan ninanadi agiladı valavici nudi piñ veve sañ abami.

(Matiu 19.13-15 mu Maki 10.13-16)

15 Hulan iamigali agilan nulidi ninanadi ciki ciki agiladı Jisasi dı piñ vavehavımi. Ninanadi amanı mumıñ hıvi hiniavımi agiladı avi vavehavımi. Jisasi agan nudi human agadı nulidi sabı hıvi lamavıla Ası dı abici Ası nulidi huaci lamıbali aba nudi piñ vavehavımi. Lihavidaci nudi hulemili agilan hulan iamigali agiladı abacabilavımi. **16** Lihavıci Jisasi ninanadi ciki ciki agiladı nudi piñ veve sañ abami. Lavıla nudi hulemili agiladı abami. Namılan valılan ninanadi ciki ciki agilan iadi piñ vevavımi uami. Nulidi abamigilimılan uami. Ası agan hulan iamigali ninanadi ciki ciki me hınihini manigali dı lıhu hıvi hiniavılalı agiladı likılıbali uami. Likılıci nudi lıhu hıvi hiniavıbali uami. **17** Vianj naludi amiñ abadin uami. Hulan iamigali ninanadi ciki ciki me ma hiniavılalı agilan uami. Ası nulidi likılıci nudi lıhu hıvi hınihini sañ ma hijıyalavıbali uami. Hamen sadan Ası nulidi ma likılıbali uami. Lici nudi lıhu hıvi ma sibarı hiniavıbali uami.

Manigali mu anım hilici hekili dan agan Jisasi hula cian sulavımi.

(Matiu 19.16-30 mu Maki 10.17-31)

18:8 18.8 Ib 10.37, 2 Pi 3.8-9   **18:9** 18.9 Lu 10.29, 16.15

18:12 18.12 HM 14.20, Ais 58.2-3, Mt 23.23   **18:13** 18.13 Sng 51.1

4.6, 1 Pi 5.5-6   **18:15** 18.15 Mt 19.13, Mk 10.13   **18:16** 18.16 Mt 19.14, Mk 10.14, 1 Ko 14.20, 1 Pi 2.2

Mt 18.3, Mk 10.15   **18:18** 18.18 Mt 19.16, Mk 10.17, Lu 10.25

18:11 18.11 Sng 135.2, Ais 1.15, 58.2, Lu 16.15, CHL 3.17

18:14 18.14 Jop 22.29, Mt 23.12, Lu 14.11, Je

4.6, 1 Pi 5.5-6   **18:15** 18.15 Mt 19.13, Mk 10.13   **18:16** 18.16 Mt 19.14, Mk 10.14, 1 Ko 14.20, 1 Pi 2.2

18:17 18.17

18 Manigali mu agaŋ Jisası dı abami. Iavaŋ nama huaci uami. Vian aki lavıla Ası dı haiabila uavıla huaci hameŋ laci hameŋ laci hiniwin uami. **19** Lici abami. Nama iadi aki saŋ nameŋ abinaŋ uami. Nama huaci aba abinaŋ uami. Ası pam nıbu huaci uami. **20** Nama ciaŋ vidividin Mosesi libami agadı igilanən uami. Ciaŋ vidividin Mosesi libami agaŋ nameŋ abami uami. Hulan iamigali daŋ namiłan naludi abinadinalu agiladı valavala uu iamigali mu mu agiladı sigili vimilanən aba abami uami. Iamigali hulan daŋ namiłan naludi mujanadinalu agiladı valavala uu hulan mu mu agiladı sigili vimilanən aba abami uami. Namiłan mu hulan dı akuaba akuaba agiladı avi sigili vimilanən aba abami uami. Hulan iamigali limu hihile agiladı ifihimimilanən aba abami uami. Namiłan analı ciaŋ aba aba mu hulan dı ciaŋ hivi lamimilanən aba abami uami. Namiłan naludi iamiagagalinalu agiladı lihu hivi hinihini nulidi ciaŋ agiladı lubiahilihalanən aba abami uami. **21** Lici manigali agaŋ abami. Vian vaka hulemili ciki hinihini ciaŋ vidividin Mosesi libami agadı lubiahiladamin uami. Iabi avi lubiahilihan uami. **22** Lici Jisası nudi ciaŋ agadı igahilavila abami. Ciaŋ vidividin sikasikan agiladı nama lubiahilihan uami. Agadı ala nama nameŋ agadı ma lilanən uami. Nadı akuaba akuaba agiladı viavıla mutiŋ hivi laminanən lavavım uami. Lavavıcı anim hilici agiladı via labılavıla hulan iamigali limu hihile akuaba akuaba apalı agilasanən iguha uami. Nama hamen lavıla akuaba akuaba huaci huaci Ası dı haiabila hiniavılä agiladı vibaranən uami. Nadı akuaba akuaba agiladı hulan iamigali agilasanən igu fihalavıla ve viaŋ hula hidiha uami. **23** Lici nudi akuaba akuaba huaci huaci akape sibaŋ hiniavımi agilasanən igahilavıla ma hijıñalamı.

24 Lici Jisası igavıla hulan anim hilici akuaba akuaba akape daŋ agilasanən abami. Hulan akuaba akuaba huaci huaci daŋ agilən uami. Ası nulidi likilici nudi lihu hivi

hinihini saŋ vihilifavıbali uami. **25** Lavıla Jisası hıve lama saban̄ kameli agasan abami. Havılı hicahica hisin̄ henən̄ agadı haca agaŋ nıbu sudime ciki sibarı uami. Saban̄ kameli nıbu hekili sibarı uami. Agadı ala nıbu havılı hicahica hisin̄ henən̄ agadı haca heŋ huaci ivouvi uami. Ivo ivo saŋ ma vihilifivi uami. Hulan anim hilici hekili daŋ agilaŋ Ası nulidi likilici nudi lihu hivi hinihini saŋ vihilifavıbali uami. **26** Lici Jisası dı ciaŋ agadı igahilavıla abavımi. Hameŋ lici hulan mu Ası dı haiabila uavıla huaci hameŋ laci hameŋ laci ma hinihili uavımi. **27** Lihavıcı nulidi abami. Hulan igavıdaci akuaba akuaba agilaŋ halu me hiniavılä uami. Agadı ala Ası igidaci akuaba akuaba agilaŋ halu me ma hiniavılä uami.

28 Lici Pita abami. Ci iginaŋ uami. Alan aludi akuaba akuaba agiladı vala vevıla nama hula hidilalu uami. **29** Hameŋ abıcı nulidi abami. Vian naludi amıŋ abadin uami. Hulan limu hihile Ası hulan iamigali likilici nudi lihu hivi hiniavıbali agasan igahilavıla uami. Nulidi iamigali isaima iamiaganən ninanadi uları akuaba akuaba agiladı valavala uavılä uami. **30** Hulan iamigali hameŋ agilaŋ fili neŋ vakala hiniavıdaci uami. Ası nulisan̄ akuaba akuaba huaci huaci akape agiladı igubali uami. Lici akuaba akuaba vihavıbali agilaŋ akuaba akuaba valavala uavılä agiladı lıvalavıbali uami. Mufili avi Ası dı haiabila uavıla huaci hameŋ laci hameŋ laci hiniavıbali uami.

Jisası himavıla cihu hihile iahıbali agasan vaka ahica tibi abami hameŋ ala cihu tibi abami.

(Matiu 20.17-19 mu Makı 10.32-34)

31 Lavıla Jisası hulan human limu limu fihala hicı limu ahica cijıŋ libimıñjami agiladı via uavıla nulidi pam abami. Ci igilaŋ uami. Alan Jelusalem haiabila uadalı uami. Vaka sibaŋ Ası dı ciaŋ igalahalaha hisin̄ hulan agilaŋ Hulan dı Ninan̄ agasan abavıla manasın̄ hivi libavımi

uami. Akuaba akuaba sañ abavimi agilan
hamen laci ala lihavibali uami. ³² Nibilan
nudi miñalivavila hulan hidili mu mu
agiladi human hivi lamavibali uami.
Lihavici nudi abacuvacuva sibili lamalama
sibu lamavibali uami. ³³ Lavila nud
vigilavila ifihimavibali uami. Ifihimavici
himavila anihulin me hivi cihu hihi iahibali
uami. ³⁴ Hamen abici nudi hulemili agilan
cian hidili agadi sihivia ma igahilavimi.
Cian hidili agan sivilavila hinimi sadan ma
igahilavimi.

*Jisasi hulan mu lamigan sibili agadi huaci
lamami.*

(Matiu 20.29-34 mu Maki 10.46-52)

³⁵ Lavila Jisasi Jeliko haiabila mikumi.
Udaci hulan mu lamigan sibili agan
Jeliko haiabila agadi hibi pili caba hej
migahiniihini anim hilici igu igu sañ aba
aba hinimi. ³⁶ Aba aba hinia igahilidaci
hulan iamigali akape vehavimi. Veve
livala livala uavidaci abitihami. Hana
aki lihavadi uami. ³⁷ Lici abavimi. Jisasi
Nasaleti haiabila hisin agan vedi uavimi.
³⁸ Lihavici hulan lamigan sibili agan
ulavila abami. Jisasi uami. Nama Deviti di
iamilinu uami. Iasan mavin hiniavila iadi
huaci lamiha uami. ³⁹ Lici hulan iamigali
hali vehavimi agilan nudi abacabilavimi.
Nama cian valiha uavimi. Hamej abavici
ala cian ma valami. Nibu vidividin ul
ula abami. Nama Deviti di iamilinu
uami. Iasan mavin hinia iadi huaci lamiha
uami. ⁴⁰ Lici Jisasi lagulamavila abami.
Uavila hulan lamigan sibili agadi iadi piñ
vavehalan uami. Lici ua viavila Jisasi di piñ
vavehavimi. Vavehavici nudi abitihami.
⁴¹ Vian nad iaki liben agasan abinan uami.
Lici abami. Iadi Hekili uami. Iadi lamigan
huaci laminan igasulasula sañ abadin
uami. ⁴² Lici abami. Nama hiji vidividin
laminan sadan cihu igasulaban uami.
⁴³ Hamej abici cihu igasulami. Lavila
Asi di ibi miñaiahaha Jisasi hula uavimi.
Uavidaci hulan iamigali agilan nudi iga iga
nibilan avi Asi di ibi miñaiahavimi.

19

Sakiusi lusin sibili valami.

¹⁻³ Lici Jisasi agan Jeliko haiabila
ihuavila haiabila alihan udaci hulan
iamigali akape haiabila her hisin agilan
vehavimi. Ve migudiba Jisasi di alihan
huda uavidaci Sakiusi agan avi vemi. Nibu
huban sañ anim hilici vivi hisin manigali
hiniadami. Nibu anim hilici hekili dan
hiniadami. Nibu Jisasi di igiben aba limi.
Nibu aki me hulan aba nudi igiben aba
limi. Agadi ala nibu tibi ciki sibaj sadan
ma igami. ⁴ La aki me lavila igiben aba
nibu mise hali hanila hanila uavila kili fiki
hivi iahumi. Hibi nej ala vebali aba kili
fiki hivi iahumi. ⁵ Iahua hinidaci Jisasi
vevila lagulama igaihua igavila abami.
Sakiusi nama migaviheda uami. Vian iabi
nad ular hivi hiniben uami. ⁶ Hamej
abici Sakiusi agan Jisasi sañ hijinalavila
migavihemi. Lavila Jisasi di via nudi
ular hivi hinihini sañ uavimi. ⁷ Uavidaci
hulan iamigali agilan iga iga hulipin cian
abavimi. Nibu hulan lusin sibili hisin agan
hula uavila hinibali uavimi.

⁸ Lihavici Sakiusi lagulamavila Jisasi
di abami. Iadi Hekili uami. Ci iginan
uami. Iabi iadi akuaba akuaba agiladi
labililin ahica migun hiniavici uami. Pabin
migun agadi hulan iamigali limu hihile
akuaba akuaba apali agilasan iguben
uami. Akuaba akuaba vian anali aba
aba pabin pabin vilan agilasan hibin limu
ahica limu ahica lidin iguben uami. ⁹ Lici
Jisasi abami. Hulan nagan avi Ebilam
di iamilinu uami. Iabi Asi agan hulan
iamigali ular nej hiniavilali agiladi ci
ahiliyahui uami. Lici mufili nibilan huaci
hamen laci hamej laci hiniavibali uami.
¹⁰ Hulan di Nina agan hulan iamigali
lusin sibili sibili vivi hiniavilali agiladi
suhila suhila sañ vemi uami. Suhila suhila
iga iga ahiliyahudaci huaci hamej laci
hamen laci hinihini sañ vemi uami.

*Jisasi anim hilici migila migila san hive
lama abami.
(Matiu 25.14-30)*

11-13 Lavıla Jisasi Jelusalem haiabila miki henj hinihini cian abidaci hulan iamigali hiji nameñ lamalama hiniavimi. Ası hulan iamigali likilici nudı lihu hivi hiniavıbalı agadı amiñ ci igibalı uavımi. Lihavıcı Jisasi nulidi hive lama abami. Hulan hekili mu agan̄ haiabila hekili uben aba lıvi uami. Lavıla hiji nameñ lamıvi uami. Vian̄ haiabila hekili atan̄ hınidı henj uben aba abivi uami. Ulıñ manigali fili tibi nagadı migililalı agan̄ iasañ ibi iguavıla abici cihu vevıla hulan iamigali nagiladı migiliben aba abivi uami. Lavıla sibila hisin̄ hulemili agıladı ulici vehavıvi uami. Human limu limu fihala hamen̄ vehavıvi uami. Vehavıcı anim hilici hekili hekili hitin̄ hitin̄ lugıla lugıla iguvi uami. Hılıhili laci iguavıla abivi uami. Anim hilici iguin agıladı hivi mutıñ sibila vihalan̄ aba abivi uami. Mutıñ sibila vivi iasañ anim hilici likılıhalañ aba abivi uami. Lidalan̄ vevıla igiben̄ aba abivi uami. La iahavıla uvi uami. **14** Udaci hulan iamigali nudı haiabila pam hisin̄ agılan̄ igivı hiniavıvi uami. Lavıla hulan hihile agıladı abavıcı nudı sıvı uavıvi uami. Uavıla abavıvi uami. Alan̄ nıbu manigali hinihini san̄ valalu aba abavıvi uami. **15** Hameñ abavıcı ala manigali fili tibi migililalı agan̄ nusañ ibi iguvi uami. Ibi iguci cihu vevıla abivi uami. Vian̄ sibila hisin̄ hulemili agılasan̄ anim hilici hitin̄ hitin̄ iguacın̄ aba abivi uami. Nulidi ulilan̄ vehavım aba abivi uami. Vevıla anim hilici iasañ likılavalı agıladı abalamavıcı igilin̄ aba abivi uami. **16** Lici vehavıvi uami. Vevıla hulemili mu agan̄ abivi uami. Manigali aba abivi uami. Anim hilici pabin̄ iguavıla vala uahanan̄ agadı hivi mutıñ sibila vivi anim hilici human limu limu fihala hamen̄ likilacin̄ aba abivi uami. **17** Lici abivi uami. Nama sibila hisin̄ hulemili huaci sibañ aba abivi uami. Nama sibila huaci vilanañ aba abivi uami. Akuaba akuaba sudime ciki ciki agıladı sihıvia migililanañ sadañ nadı abılıñ ibi dañ hinihini haiabila human limu

limu fihala agıladı migilibanañ aba abivi uami. **18** Lici hulemili mu agan̄ vevıla abivi uami. Manigali aba abivi uami. Iasan̄ anim hilici pabin̄ iguavıla vala uahanan̄ agadı hivi mutıñ sibila vivi anim hilici human limu fihala hamen̄ agıladı likilacin̄ aba abivi uami. **19** Lici abivi uami. Nadı avi abılıñ haiabila human limu fihala agıladı migilibanañ aba abivi uami. **20** Lici hulemili mu agan̄ avi vevıla abivi uami. Manigali aba abivi uami. Nadı anim hilici nanagan̄ aba abivi uami. Vian̄ havılı tibi hivi hahavıla lamılıñ hınilalı aba abivi uami. **21** Nama nadı nuken̄ hiji lubiahılahıla cian̄ vidividin̄ abılanan̄ aba abivi uami. Hulan̄ limu hihile akuaba akuaba lamavidaci nama cian̄ vidividin̄ aba aba vilanañ aba abivi uami. Hulan̄ limu hihile hualı huliavidaci sımin̄ akuaba iahavılatı agılasan̄ nama cian̄ vidividin̄ aba aba vilanañ aba abivi uami. Hamen̄ sadan̄ vian̄ nasan̄ lidavıla anim hilici agadı havılı tibi hivi hahavıla lamılıñ hınilalı aba abivi uami. **22** Lici nudı abivi uami. Nama sibila hisin̄ hulemili sibili aba abivi uami. Nama iadi igilanan̄ aba abivi uami. Vian̄ iadi nuken̄ hiji lubiahılahıla cian̄ vidividin̄ abılan aba abivi uami. Hulan̄ limu hihile akuaba akuaba lamavidaci vian̄ cian̄ vidividin̄ aba aba vilan̄ aba abivi uami. Hulan̄ hihile hualı huliavidaci sımin̄ akuaba iahavılatı agılasan̄ vian̄ cian̄ vidividin̄ aba aba vilan̄ aba abivi uami. Hamen̄ sadan̄ vian̄ nadı sibili lamiben̄ aba abivi uami. **23** Nama aki san̄ iadi anim hilici agadı anim hilici ular̄ hivi ma lamahanan̄ aba abivi uami. Linan̄ anim hilici ular̄ migila migila hisin̄ agılan̄ hıbilı nasan̄ anim hilici hihile iguavıvi aba abivi uami. Lihavıcı vian̄ vevıla anim hilici hihile agıladıdan̄ vivin̄ aba abivi uami. **24** Lavıla sibila hisin̄ hulemili limu hihile agıladı abivi uami. Anim hilici nudı human hivi hınidı agadı viavıla hulan̄ anim hilici human limu limu fihala agıladı via hınidı agasəñ iguhalañ aba abivi uami. **25** Lici abavıvi uami. Manigali aba abavıvi uami. Nıbu anim hilici human limu limu

fihala via hinidi aba abavivi uami. Aki saj nusan laci igubalu aba abavivi uami. **26** Lihavici abivi uami. Vian naludi abadin aba abivi uami. Hulan mu akuaba akuaba dan hinidacı Asi nusan akuaba akuaba hihile agiladi cihu igubali aba abivi uami. Lici nibu akuaba akuaba akape sibarı dan hinibali aba abivi uami. Hulan mu akuaba akuaba apaliagan nibu hiji hivi nameñ abibali aba abivi uami. Vianakuaba ciki dan hnidin aba abibali aba abivi uami. Hijihivi hameñ abibali ala Asi agan nudıakuaba ciki agadı sikan vibali aba abivi uami. **27** Hulan iadi nagili lamavilali agilan vian nulidi manigali hinihini saj valavilali aba abivi uami. Nulidi likila iadi piñ vavehalan aba abivi uami. Vavelan igasulidalin ifihimihalan aba abivi uami.

Jisasi agan manigali me hiniavila Jelusalem haiabila ivoumi.

(Matiu 21.1-11 mu Maki 11.1-11 mu Jon 12.12-19)

28 Jisasi cian aba fihalavila Jelusalem haiabila saj umi. **29** Uavila Betifage haiabila Betani haiabila agiladi mikı lihavimi. Haiabila ahica agilan Olivı halu hej hiniavihadami. La hali uu saj nudı hulemili ahica agiladi libiminjamı. **30** Libiminjavila nulidi nameñ abami. Ahica namılañ haiabila igoua igadalu aden uhalañ uami. Uavila sabarı doniki ninan hagılı limin hivi libavici hiniđi agadı igibalan uami. Vaka hulan mu nudı sabı hivi ma migahinimañ uami. Iga limin hivavila magıla vavehalan uami. **31** Hulan mu aki saj hivadalan aba abici nudı nameñ abihalan uami. Aludi Hekili agan sabarı doniki nagadı hivi sibila vibali aba abihalan uami.

32 Lici ahica agilan uavimi. Ua igavici akuaba akuaba Jisasi abami hameñ laci ala hiniavimi. **33** Lihavici sabarı doniki ninan hagılı agadı limin hivavidaci sabarı doniki iagagalnu agilan abitihavimi. Aki saj hivadalan uavimi. **34** Lihavici abavimi. Aludi Hekili agan sabarı doniki nagadı

hivi sibila vibali uavimi. **35** Lavila sabarı doniki agadı limin hiva magıla vavehavimi. Vavevila nulidi hadi hilahila hutesı hutesı limu hihile agiladi sabarı doniki agadı huli sabı hivi lamavila Jisasi di huvile via sabarı doniki huli sabı hivi lamavici migahinimi. **36** Migahinia udaci hulan iamigali agilan nudı ibi miñaiahaha saj nulidi hadi hilahila hutesı hutesı sabı lamavihadami agiladi miňahubilahubila hibi pili hivi idalamalama uavimi. Idalamalama uavidaci sabarı doniki agan hadi hilahila hutesı hutesı agiladi sabı hivi lagulagu umi.

37 Uavila Olivı halu agadı vala miguben aba mikı mikı lihavimi. La nudı hulemili akape agilan hijinalavimi. Hijinalanala vidiividin mu hidili mu hidili igavimi agilasaj ula ula aba aba Asi di ibi miñaiahavimi. **38** Asi di ibi miñaiahaha abavimi. Manigali agan nibu aludi Hekili di ibi hivi vedi uavimi. Asi nudı huaci lamilali uavimi. Alan Asi iahua hivi hinilali agadı ibi miñaiahimili uavimi. Nudı haiabila hiniavilali agilan simi hiniavilali uavimi.

39 Hameñ abavidaci Falisi hidili limu hihile agilan iaha Jisasi di abavimi. Iavan uavimi. Nadi hulemili agiladi abamigilinan cian valavim uavimi. **40** Lihavici nulidi abami. Vian naludi abadin agadı igahilihalan uami. Nibilan cian valavici liba kum kum nagilan Asi di ibi miñaiahavivi uami.

Jisasi Jelusalem haiabila agadı igavila ilihami.

41 La umita lagulamavila Jelusalem haiabila agadı igavila Jelusalem haiabila hisin agilasaj ilihami. **42** Ilahavila abami. Jelusalem haiabila hisin namılañ uami. Cian igahilihalan padañ iabi naludi humigan agilan simi hiniavivi uami. Iabi simi hinihini hiji agan sivila hiniđaci namılañ ma igahilihalan uami. **43** Mufili namılañ vihili igibalan uami. Sagan hisin hulemili agilan vevila naludi haiabila hañala huda fihalavibali uami. Lavila naludi hibi agiladi mavasijavibali uami. Lihavici

uu veve hib̄i agilan̄ apali hiniavibali uami. ⁴⁴ Lavila naludi ifilalifavibali uami. Liba ulan̄ agiladi sikasikan miñacivihala fiñalavibali uami. Ma sib̄an̄ valavibali uami. Liba cihu sabi cihu sabi hiniavilali agiladi miñacivihalavidaci migamiga hitin̄ hitin̄ hiniavibali uami. Asi naludi cian̄ hivi lamalama sañ vebali agasan̄ ma igahilalalan̄ uami. Hameñ sadan̄ namilan̄ vihili hameñ agadi igibalan̄ uami.

Jisasi agan̄ mutin̄ lamalama hisin̄ hulan̄ agiladi lahumi.

(Matiu 21.12-17 mu Mak̄i 11.15-19 mu Jon 2.13-22)

⁴⁵ La Jisasi agan̄ Asi di anjam ulan̄ hekili caba umi. Uavila hulan̄ akuaba akuaba mutin̄ lamalama hisin̄ agiladi igavila hidili maha lahumi. ⁴⁶ Lahulahu nulidi abami. Asi di manasin̄ hekili agan̄ nameñ abami uami. Asi agan̄ abi aba abami uami. Iadi ulan̄ ha vian̄ hula aba aba hisin̄ pam aba abi aba abami uami. La abami. Agadi ala namilan̄ lidalan̄ hulan̄ limu hihile agiladi sibili lamalama nulidi akuabaakuaba vivi hisin̄ hulan̄ agiladi sivila sivila hisin̄ fipi me hinilali uami.

⁴⁷ Mihin̄ mu mu nibu Asi di anjam ulan̄ hekili caba heñ cian̄ suladami. Lidaci Asi sañ sagali igu igu hisin̄ agiladi manigali agilan̄ hula Asi di cian̄ vidividin̄ agadi lamalububi hisin̄ hulan̄ agilan̄ hula hiji lamalama hiniavimi. Isilaeli hidili agiladi manigali agilan̄ avi nibilan̄ hula hiji lamalama hiniavimi. Aki me la nudii ifihimibalu uavimi. ⁴⁸ Ifihimibalu aba lihavimi ala hulan̄ iamigali sikasikan nudii cian̄ agadi igahilahila sañ pam lihavihadami. Hameñ sadan̄ nudii ma ifihimavimi.

20

Ani agan̄ nasan̄ ibi hameñ agadi igumi uavimi.

(Matiu 21.23-27 mu Mak̄i 11.27-33)

¹⁻² Mu tibi Jisasi Asi di anjam ulan̄ hekili caba heñ hiniavila hulan̄ iamigali agilasan̄ cian̄ sulami. Asi di cian̄ sulidaci Asi di

cian̄ vidividin̄ agadi lamalububi hisin̄ hulan̄ agilan̄ hula Asi sañ sagali igu igu hisin̄ agiladi manigali agilan̄ hula nudii piñ vehavimi. Isilaeli hidili agiladi hulan̄ hekili hekili agilan̄ avi nudii piñ vehavimi. Vevila nudii abitihavimi. Aludi abiba uavimi. Ani agan̄ nasan̄ ibi iguavila sibila hameñ agiladi vivi sañ abali uavimi. Lici nama ibi dan̄ hinhini sibila hameñ agiladi vilanañ uavimi. ³ Lihavici abami. Vian̄ avi naludi abitihiben uami. Abitihilin̄ namilan̄ hibin̄ iadi abihalañ uami. ⁴ Jon avi hameñ laci ala uami. Aniaba nusan̄ ibi iguci avili hivi hulan̄ iamigali agiladi miñamigu miñaiahali agasan̄ namilan̄ hiji vameñ lamilalañ uami. Asi agan̄ ibi iguci avili hivi hulan̄ iamigali agiladi miñamigu miñaiahali aba abilalañ ua hulan̄ agilan̄ ibi iguavici avili hivi hulan̄ iamigali agiladi miñamigu miñaiahali aba abilalañ uami.

⁵ Lici nibilan̄ nukeñ nukeñ nameñ abavimi. Asi agan̄ Jon sañ ibi iguali aba abimili nibu aludi nameñ abibali uavimi. Aki sañ namilan̄ Jon sañ hiji vidividin̄ ma lamahalañ aba abibali uavimi. ⁶ Hulan̄ iamigali agilan̄ hiji vidividin̄ nameñ lamavilali uavimi. Jon nibu Asi di cian̄ igalahahaha hisin̄ hulan̄ aba abavilali uavimi. Hameñ sadan̄ alan̄ nameñ abimagalu uavimi. Hulan̄ agilan̄ Jon sañ ibi iguavici avili hivi hulan̄ iamigali agiladi miñamigu miñaiahali aba abimagal uavimi. Alan̄ hameñ abimili hulan̄ iamigali sikasikan agilan̄ liba kum kum agiladi vivi havala havala aludi ifihimavibali uavimi. ⁷ La Jisasi di nameñ abavimi. Alan̄ ma igilalu uavimi. Aniaba agan̄ Jon sañ ibi iguci avili hivi hulan̄ iamigali agiladi miñamigu miñaiahali agadi alan̄ ma igilalu uavimi. ⁸ Lihavici nulidi abami. Vian̄ avi ma abiben uami. Iasañ aniaiba ibi iguci sibila nagadi vilan̄ agasan̄ naludi ma abiben uami.

Jisasi agan̄ hulan̄ limin̄ uain hualabila migilavivi agilasan̄ hive lama abami.

(Matiu 21.33-46 mu Mak̄i 12.1-12)

⁹ Lavila Jisasi cihu hive lama hulan̄ iamigali agiladi abami. Hulan̄ mu limin̄

19:45 19.45 Mt 21.12, Mk 11.11, 11.15, Jo 2.14-15

Jo 7.19, 8.37, 18.20

19:48 19.48 Mt 21.46, Mk 14.1-2, Lu 20.19

21.26, Lu 7.29

20:9 20.9 Ais 5.1

19:46 19.46 Ais 56.7, Jer 7.11

19:47 19.47 Lu 21.37, 22.53,

20:1-2 20.1-2 HJL 4.7, 7.27

20:6 20.6 Mt 14.5,

uain huali vihavila hulivi uami. Huliavila huları limu hihile agıladı human hivi lamavila abivi uami. Limin uain agıladı amin agıladı ahila ahila limu hihile iasañ lamihalañ aba abivi uami. Limu hihile nalusañ nukeñ vihalanç aba abivi uami. Hameñ abavila huali iaganu agañ nulidi valavila haiabila atan heñ uavila hutesi hinivi uami. ¹⁰ Hinihini limin uain agıladı midi himinç hivi nudı sibila hisinç hulemili agadi abici hulanç hualabila agadi migila migila hiniavivi heñ vevi uami. Limin uain agıladı amin limu hihile hualabila heñ hisinç agıladı via ua huali iaganu agasañ igu igu sanj abici vevi uami. Veci hualabila migila migila hisinç hulanç agilanç sibila hisinç hulemili agadi ifavila abavici havı uvi uami. ¹¹ Lici cihu ala huali iaganu agañ sibila hisinç hulemili mu agadi abici vevi uami. Veci nudı avi ifavivi uami. Ifavila nudı cian sibili sibili abavici sihumahilavila cihu havı uvi uami. ¹² Lici cihu ala mu agadi abici vevi uami. Veci hameñ laci ala lihavivi uami. Nudi ifu ifu sibili sibanç lamavivi uami. Lavila miñaiaha havalavici haiabila ivouvi uami. ¹³ Lici huali iaganu agañ abivi uami. Aki liben aba abivi uami. Vian iadi ninanç agasañ mavin hekili hinilan agadi abiliñ ubali aba abivi uami. Nudi cian agadi igahila lubiahilavibali akua aba abivi uami. ¹⁴ Lavila abici veci hulanç limin uain hualabila migila migila hiniavivi agilanç nudı ninanç agadi igavila nibilanç nukeñ nameñ abavivi uami. Mufili nudı iaganu himici nibu iaganu di uvısiñiñ viavila huali nagadi iaganu hinibali aba abavivi uami. Hameñ sadan nudı avi ifihimimili aba abavivi uami. Ifihimavila hualabila nagadidañ akuaba akuaba hualabila nagadi hivi hiniavi agıladidañ sikasikan alan nukeñ vimili aba abavivi uami. ¹⁵⁻¹⁶ Hameñ abavila nudı via havalavici haiabila ivouci ifihimavivi uami. Lihavici huali iaganu agañ vevila limin uain hualabila migila migila hiniavivi agıladı ifihimuhimu uvi uami. Lavila limin uain hualabila agadi hulanç limu hihile agıladı human hivi lamivi uami. Jisasi hameñ hive lama abici

igahilavila abavimi. Nibu hamerj limidi uavimi.

¹⁷ Lihavici Jisasi nulidi igasulasula abami. Cian nagadı aki sañ Ası di manasın hekili hivi libavici hinilali uami. Cian agañ nibu nameñ abami uami. Ulañ sibila vivi hisinç hulañ agilanç liba kum hekili agadı iga iga nameñ abavilali aba abami uami. Liba kum hekili nagañ sibili aba abavilali aba abami uami. Agadı ala Ası lici liba kum hekili agañ ulanlua madıñ agadi havavila hinihini ulanç agasañ vidividinç igulali aba abami uami. ¹⁸ Hulanç iamigali liba kum hekili agadi sabı heñ lalifa migavila uami. Ha sikasikan ifilaha tibi tibi lihavibali uami. Liba kum hekili agañ hulanç iamigali agıladı sabı hivi migavila uami. Ha hulanç iamigali agıladı sikasikan ificabilibali uami.

¹⁹ Lici Ası di cian vidividinç agadi lamalububi hisinç hulanç agilanç hula Ası sanj sagalı igu igu hisinç agıladı manigali agilanç hula hiji nameñ lamavimi. Jisasi hive lama abi ha aludi sibanç abi uavimi. Lavila Jisasi di miñalivibalu aba lihavimi ala hulanç iamigali akape hiniavidaci nulisanç lidavila Jisasi di ma miñalivavimi.

Alan Lom haiabila hisinç agıladı manigali agasañ anim hilici huaci iguvılıl ua hima uavimi.

(Matiu 22.15-22 mu Makı 12.13-17)

²⁰ Lavila Ası sanj sagalı igu igu hisinç agıladı manigali agilanç hula Ası di cian vidividinç agadi lamalububi hisinç hulanç agilanç hula Jisasi di cian hivi lamibalu aba migilavihadami. Lidinç hulanç limu hihile agıladı abavimi. Ua nudı igalamihalanç uavimi. Lavilaakuabaakuaba cian abici igahilavila ve aludi abilañ ua nudı miñalivibalu uavimi. Miñalivavila via uavila huban di human hivi lamimili nudı cian hivi lamibali uavimi. Lihavici hulanç hihile agilanç uavila Jisasi di ilasavila hulanç Ası di cian sihivia lubiahilavilali agilanç me nameñ abavimi. ²¹ Iavan uavimi. Alan igilalu uavimi. Nadı cian agan nibu amin sibanç uavimi. Nama hulanç iamigali agilasanç cian huaci laci abilanañ uavimi. Nama hulanç iamigali akape agilasanç cian

hameñ laci abilanañ uavımı. Hulañ ibi dañ agılasadañ ibi apalı agılasadañ abilanañ uavımı. Nama hulañ iamıgali agılasañ Asi dı ciañ amiñ agadı lamalubilanañ uavımı.

22 Lavıla Jisası dı abitihavımı. Huban agañ Lom haiabila hisin̄ agıladı manıgali agasañ anım hilici igu igu sañ abılalı uavımı. Alan nusañ anım hilici huaci iguvilu ua hima uavımı. **23** Lihavıcı analı ciañ aba aba nudı ilasiben aba lihavımı agadı Jissasi ci igami. Lavıla abami. **24** Iasan anım hilici huban sañ igulalañ agıladı mu abalamilañ igiliñ uami. Ani dı hadalı agañ anım hilici agadı hivı hinidi uami. Ani dı ibi agañ anım hilici agadı hivı hinidi uami. Lici nudı abavımı. Lom haiabila hisin̄ agıladı manigali agadı hadalı dañ ibi dañ hiniavadi uavımı. **25** Lihavıcı nulidı abami. Lom haiabila hisin̄ agıladı manigali agadı hadalı dañ ibi dañ hiniavici uami. Ha anım hilici akuaba akuaba agıladı nusañ nukeñ iguhalañ uami. Asi dı akuaba akuaba agıladı Asi sañ nukeñ iguhalañ uami. **26** Hamen abici hulañ iamıgali agılañ igahilavıcı Jisası akuaba ciañ sibili ma abami. Ilasisi sañ vehavımı agılañ avi nudı ciañ agadı igahilavıla i uavımı. Lavıla ciañ ma abavımı. La huban dı human hivı lamıbalu aba lihavımı agadı ala ma lamavımı.

Sadiusi hidili agilan hulan iamigali himahima cihu hihiaha iahaiaha agasan Jisasid di abitihayimi.

(Matiu 22.23-33 mu Makī 12.18-27)

27 Lici Sadiusi hidiili limu hihile agilan
Jisası dı piŋ vehavımi. Niňılaŋ nameŋ
abavıhadami. Hulanj himavıla cihu
hihi ma iahavılalı uavıhadami. Hameŋ
abavıhadami sadan Jisası dı abavımi.
28 Iavaŋ uavımi. Ciaŋ mu Mosesi manasın
hivi libami agan aludi nameŋ abami
uavımi. Hulanj mu iamigali sabiavıla
ninanadi apalı hinia himici nudı imanu
agan isanu dı cido agadı sabim aba abami
uavımi. Sabiavıla ninanadi havam aba
abami uavımi. Havıcı ninadinu agilan
nudı isanu dı uvisijin vihavıbalı aba abami
uavımi. **29** Hulanj mu agan ninadinu

human limu fihala human limu ahica cijin daq hiniadami uavimi. Cimegeñ agan iamigali sabia ninanadi apali hiniavila himami uavimi. ³⁰ Lici Iagiveñ agan Cimegeñ di cido agadi sabimi uavimi. ³¹ Sabiavila ninanadi apali hiniavila himici cihi Alikegen agan isanu di cido agadi sabimi uavimi. Sabiavila ninanadi apali hiniavila himami uavimi. Lihavici imahalinilu sivi hisiq agilan avi iamigali cido pabin agadi laci ala sabisabi haba himavimi uavimi. Lihavici sijan siban Amasin agan sabiavila nibu avi ninanadi apali hiniavila himami uavimi. ³² Haba hima fihalavici iamigali cido agan avi himami uavimi. ³³ Hamen abavila Jisasi di abitihavimi. Mujanadinu human limu fihala human limu ahica cijin agilan iamigali pabin agadi laci sabisabi ahuata hamen haba himavimi uavimi. Mufili hulan iamigali himavimi agilan cihi hihi iahavibali uavimi. Hadihu mujanadinu haba himavimi agilan avi hihi iahavibali uavimi. Hihi iahavici iamigali agan ani di abinu hinibali uavimi.

34 Lihavici cihu Jisasi nulidi abami. Iabi neñ iamigali sabiavilali uami. Muñjan iahuavilali uami. **35** Hulan iamigali pabin pabin Así di cian pam igahilahila lubiahilavilali agilan himavici Así abici cihu híhi iahavibali uami. Iahavila hulan agilan cihu iamigali ma sabiavibali uami. Iamigali agilan avi muñjan ma iahuavibali uami. **36** Nibilan Así di cian hali hisin agilan me hiniavibali uami. Cihu ma himavibali uami. Así abici cihu híhi iahavila nudininanadi nuken me hiniavibali uami. **37** Mu tibi avin agan kili ciki agadi hivi lihulihu hinidaci Mosesi igami uami. Igavila nudı Hekili sanj abami uami. Nibu Ebilam di Aisakı di Jekopi di Así aba abami uami. Hameñ abami ha hulan iamigali himahima cihu híhi iahavilali agilasan abami uami. **38** Así nibu hulan iamigali agiladi hadipili himahima huliva huliva savihalavilali agilasan ma igahililali uami. Nibu nulidi amin agilasan pam igahililali uami. Así agan lidaci nulidi amin agilan

hamen laci hamen laci hiniavilalı uami.

³⁹ Hamen abıcı Asi dı cian vidividin agadı lamalubilubi hisin hulan agilan igahilavila abavimi. Iavan uavimi. Nama cian huaci sibarı abinañ uavimi. ⁴⁰ Lavila aludi cian ifilaha abimidi uavila nudi cihu cihu ma abitihavimi.

Ası agan Deviti dı iamılınu agadı libimijavila abıcı vemi uami.

(Matiu 22.41-46 mu Maki 12.35-37)

⁴¹ Lihavici Jisasi nulidi abami. Aki sanj namen abavilalı uami. Asi libimijavila hulan iamigali ahiliyahuiahu sanj abici vebali agan aba abavilalı uami. Nibu Deviti dı iamılınu hinibali aba abavilalı uami. ⁴² Deviti nibu nuker sihi iahavila manasın hivi libami uami. Aludi Hekili Asi agan iadi Hekili agadı nameñ abi aba abami uami. Nama iadi human simi kilikili hivi migahinihıha aba abi aba abami uami. ⁴³ Migahinihıni makamına hinidanañ hulan nadı nagili lamavilalı agiladi viavila nadı lihu hivi lamiliñ hiniavibali aba abi aba abami uami. ⁴⁴ Hulan Asi libimijavila nudi hulan iamigali agiladi ahiliyahuiahu sanj abici vebali agan nibu Deviti dı iamılınu husivı hisin uami. Lamilihali vaka hisin agilan iamilihali husivı hisin agiladi nameñ ma abavilalı uami. Nama iadi Hekili aba ma abavilalı uami. Agadı ala Deviti nudi abami uami. Nama iadi Hekili aba abami uami.

Ası dı cian vidividin agadı lamalubilubi hisin hulan agilan lusin sibili sibili vihavihadami.

(Matiu 23.1-36 mu Maki 12.38-40 mu Luki 11.37-54)

⁴⁵ Lici hulan iamigali ahuata igahilahila hiniavidaci Jisasi nudi hulemili agiladi abami. ⁴⁶ Namılañ sihivia Asi dı cian vidividin agadı lamalubilubi hisin hulan agilasañ migilihalan uami. Nibilan alan nuken ibi hekili dan hiniyalı aba hadi hilahila hutesi hutesi agiladi lamalama hidavilalı uami. Lidin aludi ibi miñaiahaiaha uaian hekili aba abavibali aba mutin sabılım hivi uu hidavilalı uami. Isilaeli hidili agiladi anjam uları hivi ivo ivo manigali me migahinihıni hisin uvı huaci

huaci hivi migahinihıni sanj pam lihavilalı uami. Simin hekili nana hisin fipi hej uu migahinihıni hisin uvı huaci huaci agiladi hivi migahinihıni sanj pam lihavilalı uami.

⁴⁷ Iamigali cido cido agiladi uları vivi sanj analı cian aba aba nulidi uları agiladi vihavilalı uami. Asi dı aba aba cian hutesi aba aba hiniavilalı uami. Hulan iamigali agilan aludi igavibali aba hamen lihavilalı uami. Hamen lihavilalı agasanı Asi hulan iamigali agiladi cian hivi lamibali hadihu nibilan vihili hekili igavibali uami.

21

Iamigali cido akuaba akuaba apali agan Asi san sagalı igumi.

(Maki 12.41-44)

¹ Lavila Jisasi igasulidaci hulan iamigali anım hilici hekili dan agilan Asi dı anjam uları hekili caba hej uavimi. Uavila anım hilici vivi uu hibin hibin hivi lamavimi. ² Lamalama hiniavidaci Jisasi iamigali cido agadı avi igami. Igasulidaci iamigali cido agan avi anım hilici lamami. Anım hilici ahica hilici ciki sibarı lamami. ³ Lici Jisasi nulidi abami. Vian naludi amin abadin uami. Iamigali cido akuaba akuaba apali nagañ hulan iamigali limu hihile agiladi livalı uami. Nibilan anım hilici hekili lamavi uami. Agadı ala iamigali nagañ nulidi livalı uami. ⁴ Hulan iamigali limu hihile agilan anım hilici hekili dan uami. Agadı ala limu cikan laci lamavi uami. Iamigali cido nagañ anım hilici apali uami. Agadı ala anım hilici simin lava nana hisin via hinalalı agadı sikan ci lami uami. Lavila nibu anım hilici simin lava nana hisin apali uami.

Ası dı anjam uları hekili agadı miñacivihalavibali uami.

(Matiu 24.1-2 mu Maki 13.1-2)

⁵ Hulan limu hihile agilan Asi dı anjam uları hekili agadı igavila aba aba hiniavimi. Asi dı anjam uları hekili agadı liba huaci huaci hivi lamalama ifihapuhapu iahuavimi uavimi. Hajin huaci huaci Asi san sagalı iguavidaci vivi Asi dı anjam uları hekili agadı caba caba hej hajin

mīñalamavidaci hiniavīlalı uavīmi. Hamen abavici Jisasi nulidı abami. ⁶ Mufili sagan hisin hulemili agilan vevila akuaba akuaba hajin huaci huaci liba huaci huaci igadalañ agiladi mīñacivihalavībali uami. Liba cihu sabi cihu sabi hiniavīlalı agiladi mīñacivihalavīdaci migamiga hitin hitin hiniavībali uami.

Jisasi agan hulan iamigali vihili igavibali agasan abami.

(Matiu 24.3-14 mu Makı 13.3-13)

⁷ Lici Jisasi di abitihavīmi. Iavan uavīmi. Akuaba akuaba nama abinan agilan abadihu iahavībali uavīmi. Aki me sihi agadi igavila abibalu uavīmi. I aba abibalu uavīmi. Vihili agilan amiñ ci iahavībali aba abibalu uavīmi. ⁸ Lihavici nulidı abami. Namilan sihivia sibarı migilihalan uami. Hulan akape agilan veve naludi hiji vidiividin agiladi mīñaihuihu lili sañ analı cian abab iadi ibi luvila luvila namenj abavībali uami. Hulan iamigali agiladi ahiliyahuihu sañ Ası agan iadi nuken ala libimınavila abici vemin aba abavībali uami. Mihin ci mikı li aba abavībali uami. Hameñ abavīdaci namilan nulidı cian lubiahlahila nulidı sivi umilan uami. ⁹ Haiabila akape agilan sagan libavībali uami. Sagan hisin hulemili agilan nulidı nuken manigali hula sagan libavībali uami. Cian hamen agiladi igahlahila lidimilan uami. Ası nuken abidaci sagan mu hidili mu hidili hamen agilan mise iahavībali uami. Agadi ala fili uaian susuakuabaakuaba sikkasan haba sivila sivila mihiñ agan ma iahavīhebali uami.

¹⁰ Haiabila mu hisin agilan hula haiabila mu hisin agilan hula sagan libavībali uami. Manigali fili tibi mu migilibali agadi hulemili agilan hula manigali fili tibi mu migilibali agadi hulemili agilan hula sagan libavībali uami. ¹¹ Mumim hekili hekili agilan fili tibi mu hivi mu hivi vehavībali uami. Haiabila limu hihile agilan simin apali hiniavīdaci humigan ibilibiliñ hekili hekili agilan iahavīdaci haba himavībali uami. Haiabila limu

hihile agilan himuhimu hekili hekili vivi haba himavībali uami. Mu sihi mu sihi agilan uaian susu hivi iahavīdaci iga iga haba lidavībali uami. ¹² Akuaba akuaba agilan ma iahimanlı lhavīdaci naludi mīñalivaliva vivi uu sibili lamavībali uami. Namilan iadi ibi hivi sibila vidalan naludi cian hivi lamalama san naludi vivi Isilaeli hidili agiladi anjam ulan hen via uavībali uami. Lidin limin sibili ulan hivi naludi lamavībali uami. Naludi vivi manigali fili tibi hitin hitin migilavībali agiladi piñ via uavībali uami. Huban agiladi piñ avi via uavībali uami. ¹³ Hameñ lhavīdaci namilan Ası di cian sulihalan uami. ¹⁴ Naludi abavīdaci nulidı hibin aba aba san hiji lamimilan uami. ¹⁵ Vian nukeñ nalusañ hiji huaci igudalin namilan hen abibalan uami. Lidalan nibilan cian cihu cihu naludi ma abavībali uami. Naludi cian ma lulavībali uami. ¹⁶ Iamiagagalinalu isaimahalinalu agilan naludi vivi uu huban agiladi piñ lamavībali uami. Nagilihalinalu huaci huaci agilan naludi hidili pam agilan naludi vivi uu huban agiladi piñ lamavībali uami. Lamavīdaci naludi limu hihile agiladi ifihimavībali uami. ¹⁷ Namilan iadi ibi hivi sibila vibalan sadañ hulan iamigali sikkasan agilan nalusañ igit hiniavībali uami. ¹⁸ Lihavīdaci ala naludi hali min pabiñ ciki avi ma sivilibali uami. ¹⁹ Namilan hiji vidiividin dañ hinihini vihili mu mu agiladi havahava hiniavila himilan uami. Ha naludi amiñ agilan Ası hula hiniavībali uami.

Jisasi agan Jelusalem haiabila sibili libali agasan abami.

(Matiu 24.15-21 mu Makı 13.14-19)

²⁰ Lavila Jisasi cihu abami. Namilan igilan sagan hisin agilan Jelusalem haiabila agadi hañala huda fihala hiniavīdaci hiji lamihalan uami. Jelusalem haiabila agan amiñ ci sibili libali aba abihalan uami. ²¹ Hameñ abidalan hulan iamigali Judia fili tibi hiniavībali agilan haba hañila

hanjila fili tibi halu danj halu danj hej uavim uami. Hulanj iamigali Jelusalem haiabila hiniavibali agilan Jelusalem haiabila valavila uavim uami. Hulanj iamigali haiabila sudime ciki ciki hivi hiniavibali agilan Jelusalem haiabila neñ vehavimidi uami. **22-23** Hadihu Asi di igivi lici Jelusalem haiabila hisin hulanj iamigali agiladi sibili lamalama san abibali uami. Lici sagan hisin hulemili agilan vevila nulidi ifilalifavibali uami. Asi di manasij hekili abami agan nibu hameñ laci ala libali uami. Iamigali humigan danj agilan vihili igavibali uami. Iamigali ninanadi aman mumis danj agilan vihili igavibali uami. **24** Sagan hisin hulemili agilan vevila Jelusalem haiabila hisin limu hihile agiladi ifilalifavibali uami. Lidin limu hihile agiladi minjalivaliva vivi uu mu haiabila hivi lamavidaci limin sibili ulan hivi me hiniavibali uami. Hiniavidaci hidili mu mu agilan veve limu hihile Jelusalem haiabila hiniavibali agiladi sibili lamalama hiniavibali uami. Sibili lamalama hiniavidaci Asi agan ci uci hej vala uavibali uami.

*Mufili Hulanj di Ninañ agan vebali uami.
(Matiu 24.29-31 mu Maki 13.24-27)*

25 Lavila Jisası cihu abami. Mu sihi mu sihi agilan uaian avan lid agiladi hivi iahavibali uami. Avili hekili agan aibubun ifu ifu sagilij hekili hekili lamibali uami. Lidaci hulanj iamigali haiabila mu hisin mu hisin agilan hiji cuvilij cuvilij lamalama haba lidavibali uami. **26** Akuaba akuaba vidividin dan uaian susu hivi hiniavilali agilan lidavalavibali uami. Lidavalavidaci fili nagan sibili libali akua aba abavila haba lidavibali uami. Nulidi lamigan agilan hivihivi ilouavidaci minian himavibali uami. **27** Hadihu Hulanj di Ninañ agan avili susu likila likila hivi vidividin dan vebali uami. Nibu abilu hekili vidividin dan vebali uami. **28** Akuaba akuaba agilan hidili maha iahavidaci hijinalajala hiji nameñ

lamihalan uami. Aludi Hekili agan aludi amiñ ci likilibali aba abihalan uami. Lidin hijinalajala migilihalañ uami.

Kili fiki asin agilan midi lihuavidaci iga iga hiji lamihalan uami.

(Matiu 24.32-35 mu Maki 13.28-31)

29 Lavila Jisası nulidi hive lama abami. Kili fiki agadidañ kili hihile agiladidañ igihalan uami. **30** Kili asin midi lihua migalahila muví ivavidaci iga iga nameñ abilalan uami. Uaian himinj agan ci mikimikili ladi aba abilalan uami. **31** Hameñ laci ala akuaba akuaba agilan uaian susu hivi iahavidaci iga iga hiji nameñ lamihalan uami. Asi agan hulanj iamigali agiladi amiñ ci likilici nudí lihu hivi hiniavibali aba abihalan uami. **32** Viañ naludi amiñ abadin uami. Hulanj iamigali iabi neñ hiniavilali agilan ma himiman lihavidaci akuaba akuaba abadin agilan sikasikan iahavibali uami. **33** Fili uaian susu akuaba akuaba agilan sikasikan haba sivilavibali uami. Agadi ala iadi cian agan ma siban sivilibali uami.

Namilan sihivia sibaj migilihalañ uami.

34 Lavila Jisası cihu ala abami. Sihivia sibaj migila migila hinihalan uami. Namilan avili vidividin nana uava iahuiahu lusin sibili sibili san hidimilan uami. Akuaba akuaba hadipili hisin agilasañ mavin hinimilan uami. Lusin sibili san pam hiji lamavila namilan Asi san ma igahilibalañ uami. Hameñ lidin hinidalan Hulanj di Ninañ agan hasivin lauala migaviheviña sihim ifihimilali hameñ migaviheci namilan havi lidibalañ uami. **35** Nibu migibali agadi mu haiabila mu haiabila hisin fili neñ hiniavilali agilan sikasikan igavibali uami. **36** Hulanj iamigali nusañ migila migila hinilalan namilan hameñ laci ala migila migila hinihalan uami. Hinihini Asi di aba aba laci hinidalan nalusañ vidividin igubali uami. Igudaci akuaba akuaba vihili

21:22-23 21.22-23 Lo 32.35, Jer 5.29, 46.10, Dan 9.26-27, Hos 9.7, Mt 24.19, Mk 13.17, 1 Ko 7.26   **21:24** 21.24 Esr 9.7, Sng 79.1, Ais 63.18, CHL 11.2   **21:25** 21.25 Sng 46.2-3, 65.7-8, Ais 13.10, Ese 32.7, Jol 2.31, Mt 24.29, 2 Pi 3.10-12, CHL 6.12-13   **21:27** 21.27 Dan 7.13, Mt 24.30, 26.64, CHL 1.7, 14.14   **21:28** 21.28 Lom 8.19, 8.23, 13.11   **21:33** 21.33 Sng 10.26-27, Ais 40.8, Lu 16.17, 1 Pi 1.25   **21:34** 21.34 Mt 24.48-51, Mk 4.19, Lu 17.26-27, Lom 13.13, 1 Te 5.3, 5.6, 1 Pi 4.7   **21:35** 21.35 1 Te 5.1-2, 2 Pi 3.10, CHL 3.3, 16.15   **21:36** 21.36 Mt 24.42, Mk 13.33, Lu 18.1, Ef 6.13, CHL 6.17

naludi hiv̄i vehavibali ala namilan huaci likilamibalañ uami. Lavila namilan Hulan d̄i Ninañ hinibali heñ uavila nudi mik̄ piñ lagulamibalañ uami.

37 Jisasi nameñ lihadami. Uaian pabin pabin hiv̄i hulan iamigali agilan Asi di anjam ular hekili caba hiniavidaci nibu heñ hidahida Asi di ciañ suladami. Lidiñ hifili nibu Oliv̄i halu iahuiahu ular mu halu heñ hiniadami agadi hiv̄i ani hisivadami. **38** Hulan iamigali agilan nudi ciañ agadi igahilibalu aba cimidan cimidan sibañ hiv̄i Asi di anjam ular hekili caba heñ ve-havihadami.

22

*Judası agan Jisasi di ilasisi sañ abami.
(Matiu 26.1-5 mu Matiu 26.14-16 mu Mak̄ 14.1-2 mu Mak̄ 14.10-11 mu Jon 11.45-53)*

1 La hiniavidaci mihin̄i hekili agan mik̄ limi. Mihin̄i hekili heñ Isilaeli hidili agilan maci sakivakiva agiladi navihadami. Vaka Asi agan Isilaeli hidili agiladi valici huaci hiniavimi agasan hiji lamalama maci sakivakiva agiladi navihadami.* **2** Lici Asi sañ sagali igu igu hisin̄ agiladi manigali agilan hula Asi di ciañ vidiividin̄ agadi lamalubilubi hisin̄ hulan agilan hula Jisasi di aki lavila ifihimibalu aba migila migila hiniavimi. Ifihimibalu aba lihavimi ala hulan iamigali agilasañ lidavila vala havi migila migila hiniavimi.

3 Jisasi hulan human limu limu fihala hic̄i limu ahica ciñiñ agiladi libimijici nibu hula hidavihadami. Nulidi hulan mu Judasi. Nudi ibi mu Isikaliot̄i. Satan agan uavila nibu hula hinihini nusañ hiji igumi. **4** Lici uavila Asi sañ sagali igu igu hisin̄ agiladi manigali agilan hula himi sibili Asi di anjam ular hekili migilavihadami agiladi manigali agilan hula abaigahilavimi. Jisasi di aki me ilasavila ifihimibalu uavimi.

21:37 21.37 Lu 19.47

22:1 22.1 CV 12.1-27

* **22:1**

22.1 Mihin̄i hekili agadi ibi mu Pasova. Vaka sibañ Isilaeli hidili agilan Isipi fili tibi hiniavidaci Isipi fili tibi hisin̄ agiladi manigali agan nulidi sibili lamadami. Lidaci Asi nulidi ahiliahuavila Isipi fili tibi hisin̄ agiladi ninaj Cimegen agiladi ifihimuhimu sañ abami. Lavila Isilaeli hidili agiladi abici Asi di ciañ lubiahilavila saban sipsipi agiladi ifihimavimi. Ifihimuhimu midi agiladi ular hibi ivu agiladi hida ahica limu limu hiniavimi heñ mijepihalapihala uavimi. Lihavici Asi di ciañ hali hisin̄ agan Isilaeli hidili agiladi ninaj Cimegen agiladi valici huaci hiniavimi. Cihu vivi vali 12 agadi igihalanj. **22:2** 22.2 Sng 2.2, Lu 20.19, HJL 4.27 **22:3** 22.3 Mt 26.14, Mk 14.10, Lu 4.13, Jo 13.2, 13.27 **22:5** 22.5 Sek 11.12 **22:7-8** 22.7-8 CV 12.1-27 **22:13** 22.13 Lu 19.32

5 Lavila Judasi agan ilasisi sañ abici hijinjalavimi. Hijinjalavila abavimi. Ilasa vavenañ minalivavici nasan̄ anim hilici igubalu uavimi. **6** Hameñ abavici alialan uami. Lavila hulan iamigali agilan valamijia fihalavici mu tibi hiv̄i ilasiben aba migila migila hinimi.

*Hulemili ahica agilan simiñ hilana sihuva lamavimi.
(Matiu 26.17-25 mu Mak̄ 14.12-21 mu Jon 13.21-30)*

7-8 Mihin̄i hekili hiv̄i maci sakivakiva agiladi navihadami. Hulan hitiñ hitiñ agilan saban sipsipi ninaj agiladi ifihimuhimu nudidaj navihadami. Vaka Asi agan Isilaeli hidili agiladi valici huaci hiniavimi agasan hiji lamalama navihadami. Mihin̄i hekili heñ ala Jisasi agan Pita didan̄ Jon didan̄ abami. Ahica namilan hali uavila alañ nana sañ simiñ hilana sihuva lamihalan uami. **9** Lici abitihavimi. Nama aben̄ sañ mavin hiniñan uavimi. Alañ ahica aben̄ hilana sihuva lamibalu uavimi. **10** Lihavici abami. Ci igilan uami. Ahica namilan haiabila hekili ua iahuavila igilan hulan mu agan avili siji hekili havavila vebali uami. Ve udaci nudi sivi uhalañ uami. Uavila ular nibu ivoubali heñ ivouhalan uami.

11 Ivouavila ular iaganu agadi nameñ abihalan uami. Aludi iavañ agan nad̄i nameñ abi aba abihalan uami. Vian iadi hulemili agilan hula ular uv̄i aben̄ simiñ nibalu aba abi aba abihalan uami. Vaka Asi agan Isilaeli hidili agiladi valici huaci hiniavimi agasan hiji lamalama simiñ nibalu aba abi aba abihalan uami. **12** Lilan naludi abalamici ular uv̄i hekili iahua sabi heñ iahua ivouavila igibalan uami. Fipi heñ simiñ lamalama hisin̄ vadim dan̄ uami. Migahinihini hisin̄ uv̄i dan̄ uami. Aludi simiñ agadi heñ ala sihuvhalañ uami. **13** Lici uavila igavici akuaba akuaba abami

agilan hamen laci ala hiniavici hen ala simin hekili sihuvavimi.

Jisasidi hulan libimijami agilasan maci dan limin uain agiladi amin agiladi miti dan igunami.

(Matiu 26.26-30 mu Maki 14.22-26 mu 1 Kolin 11.23-25)

¹⁴ Simin sihuvavici Jisasidi hen uavila nudihular libimijami agilan hula migahinia simin niben aba lihavimi. ¹⁵ Lavila abami. Iabi mihin hekili uami. Vian mihih hekili nej namila hula simin nana san mavin hinin uami. Vaka Asi agan Islaeli hidili agiladi valici huaci hiniavimi agasan hiji lamalama namila hula simin nibalu uami. La hinimitavila naludi valiben uami. Aviha aviba igavila himiben uami. ¹⁶ Vian naludi abadin agadi igahilihalan uami. Mihih hekili nagadi hivi simin cihu cihu ma niben uami. Mufili Asi hulan iamigali likilici nudihili hivi hiniavidaci simin amin hen nibalu uami.

¹⁷ Lavila hicihaj limin uain agiladi amin agiladi miti dan hinimi agadi viavila Asi di huaci uavila abami. Namila viavila tibitibi igu igu nihalan uami. ¹⁸ Vian naludi abadin agadi igahilihalan uami. Iabi nej vian limin uain agiladi amin agiladi miti agadi cihu cihu ma niben uami. Mufili Asi hulan iamigali likilici nudihili hivi hiniavidaci hen ala ahuta nibalu uami. ¹⁹ La cihu maci viavila Asi di huaci uavila miyaciklavila nulisan iguavila abami. Ha iadi hilici uami. Naludi ahiliahuahu san iguben uami. Mufili mufili avi hamen laci nana iasan hiji lamihalan uami. ²⁰ Simin na fihala cihu hicihaj limin uain agiladi amin agiladi miti dan hinimi agadi viavila hamen laci ala limi. Lavila abami. Na iadi midi uami. Vian iadi midi agadi naludi ahiliahuahu san miyamijiben uami. Miyamijili Asi igavila cihu tibi cian migubali uami. ²¹ Ci igilan uami. Ilasisi hisin hulan agan simin ala

ahuata nadalu uami. ²² Asi nuken abami sadan Hulan di Ninaq agan Asi di hiji lubiahilavila himibali uami. Agadi ala hulan nudihilavila agan vihili hekili igibali uami. ²³ Lici nudihili hulemili agilan igahilavila nibilan nuken abitihavimi. Ani agan hamen libali uavimi.

Jisasidi hulemili agilan ani ibi dan hinidi aba hibin hibin abavimi.

²⁴ Lavila Jisasidi hulemili agilan hibin cian hibin cian aba aba namej abavimi. Vian ibi dan nama hima uavimi. Vian ibi dan nama hima uavimi. ²⁵ Lihavici Jisasidi nulidi abami. Hidili mu mu agiladi manigali agilan ibi dan hinhini namej abavilali uami. Alau nukej ibi dan hinidalu aba abavilali uami. Lidin hulan iamigali agiladi abavidaci sibila havi havi vihavilali uami. Nulidi hulan limu hihile agilan avi hulan iamigali agiladi vidividin sibana abavilali uami. Aludi cian agiladi lubiahilavibali aba cian vidividin sibana abavilali uami. Lihavidaci hulan iamigali agilan abavilali uami. Aludi hulan ibi dan huaci huaci aba abavilali uami. Alusaq akuaba akuaba iguavilali aba abavilali uami. ²⁶ Agadi ala namila nibilan lihavilali hamen limilan uami. Naludi hulan mu ibi dan hinidi agan nibu ibi apali me hinim uami. Aniaba manigali hinidalan namila sibila hisin hulemili me hinhilan uami. ²⁷ Ani ibi dan uami. Hulan migahinia navilali agilan ua simin lulavila ahila vavehavilali agilan uami. Ci igilan uami. Hulan ibi dan agilan migahinia navilali uami. Agadi ala vian hamen ma lilan uami. Vian namila hula hinhini simin lulavila ahila vavevave hisin hulan me hinilan uami. ²⁸ Vihili akape igilan ala namila iadi ma valilalan uami. Namila vian hula hinilalan uami. ²⁹ Iadi Iavan agan iadi abici hulan iamigali agiladi migiliben uami. Lavila vian abilin namila avi hamen ala migilibala uami.

22:16 22.16 Lu 13.29, 14.15, HJL 10.41, CHL 19.9	22:19 22.19 Mt 26.26, Mk 14.22, Lu 24.30, 1 Ko 11.23-25	22:20
22.20 Jer 31.31-34, 1 Ko 10.16	22:21 22.21 Sng 41.9, Mt 26.21-23, Mk 14.17-18, Jo 13.21-22, 13.26	22:22 22.22 Mt 26.24, HJL 2.23-24, 4.28
22:23 22.23 Mt 26.22, Jo 13.22, 13.25	22:24 22.24 Mt 18.1, Mk 9.33-35, Lu 9.46	22:25
22.25 Mk 10.42-45	22:25 22.25-26 Mt 20.25-27, Mk 10.42-44	22:26 22.26 Mt 23.11, Mk 9.33-35, Lu 9.48, 1 Pi 5.3
22:27 22.27 Mt 20.28, Lu 12.37, Jo 13.12-15, Fl 2.7	22:28 22.28 2 Ko 1.7, 2 Ti 2.12, Ib 4.15	22:29 22.29 Lu 12.32
22:30 22.30 Sng 49.14, Mt 19.28, 1 Ko 6.2, CHL 3.21		

30 Vian mufili vevila hular iamigali agiladı migiliben uami. Migılıdalıŋ namılaŋ vian hula simiŋ lamalama hisiŋ vadim mikı hen migahinibalıŋ uami. Lılaŋ alan ahuata simiŋ hekili hen nıbalı uami. La namılaŋ manigali dı migahinihini hisiŋ uvı hitiŋ hitiŋ hen migahinibalıŋ uami. Migahinihini Isıaeli hidili agiladı latihin human limu limu fihala hicı limu ahica cijıŋ agiladı hitiŋ hitiŋ migahinibalıŋ uami.*

Saimon nama vian nudı ma igilan aba abibanaŋ uami.

(Matiu 26.31-35 mu Maki 14.27-31 mu Jon 13.36-38)

31 Lavıla Jisasi Saimon dı abami. Saimon uami. Satanagan naludi hiji vidividin agiladı iga iga saŋ Así dı abitthi uami. Namılaŋ hiji vidividin dan ua hiji vidividin apali aba ilasibali uami. **32** Naludi ilasibali ala vian Así nadı ahılıahuahu saŋ ci abin uami. Nadı hiji vidividin agan sikasikan ma sivilibali uami. Sivilici ala cihu lagulamibanaŋ uami. Vidividin lagulama isagalina imahalina dı abidanaŋ nıbilan avi vidividin lagulamavibali uami. **33** Lici Saimon abami.* Iadi Hekili uami. Vian nama hula limın sibili ular hicı huaci uben uami. Vian avi nama hula huaci himiben uami. **34** Lici Jisasi Saimon dı ibi mu agadı luvılavila abami. Pita uami. Vian nadı abadin agadı igahiliha uami. Iabi hıfili akakala agan ma agalimanı lidaci ahica pam tıbi nameŋ abibanaŋ uami. Vian nudı ma igilan aba abibanaŋ uami.

Iadi ciaŋ sulasula saŋ uben aba van puia anim hilici agiladı viavıla uhalan uami.

35 Lavıla Jisasi nudı hulemili agiladı abami. Vian ciaŋ sulasula saŋ vaka naludi abiliŋ uahalan uami. Uben aba namılaŋ akuaba akuaba apali uahalan uami. Van anim hilici hudahuda via hidahida hisiŋ

* **22:30** 22.30 Isıaeli hidili agan hidili hekili hiniadami. **22:31** 22.31 Amo 9.9, 2 Ko 2.11, 1 Pi 5.8 Nudi latihin human limu limu fihala hicı limu ahica cijıŋ hiniavıhadami. **22:32** 22.32 Sng 51.13, Jo 17.9-11, 17.15, 17.20, 21.15-17

22:33 22.33 Lu 22.54 * **22:33** 22.33 Saimon dı ibi mu Pita. **22:34** 22.34 Mt 26.34, Mk 14.30, Jo 13.38 **22:35** 22.35 Mt 10.9-10, Mk 6.8-9, Lu 9.3, 10.4 **22:36** 22.36 Lu 22.49 **22:37** 22.37 Ais 53.12, Lu 22.52 **22:39** 22.39 Lu 21.37, Jo 18.1 **22:40** 22.40 Mt 6.13, 26.41, Mk 14.38, Lu 22.46 **22:42-44** 22.42-44 Mt 6.10, Jo 5.30, 6.38-39, 12.27, Ib 5.7 * **22:42-44** 22.42-44 Hulan hiji hutesı hutesı dan limu hıhile agilanı nameŋ abavılı. Luki nıbu nukeŋ ciaŋ limu hıhile agiladı avi libami uavılı. Lici Así dı ciaŋ hali hisiŋ agan vevila nudı ahılıahuava vidividin iigu iugu hınimı aba abami uavılı. Agadı ala Jisasi vıhili hekili amiŋ igami aba abami uavılı. La Así dı vidividin sibaŋ aba aba hınimı aba abami uavılı. Aba aba hınidaci nudı vubın agan midi me iahavıla fili hicı migami aba abami uavılı.

apali uahalan uami. Van hala apali uahalan uami. Hicı sigiti apali uahalan uami. Hadıhu namılaŋ akuaba akuaba saŋ tıbi migahalaŋ ua hima uami. Lici abavımı. Hıma uavımı. **36** Lıhavıcı abami. Iabi neŋ hulaŋ anim hilici dan agilanı anim hilici viavıla uavım uami. Hulan puia hutesı apali agilanı uami. Nulidi hadi hilahila hutesı via ua mutiŋ hicı lamavıla anim hilici viavıla puia hutesı lavavım uami. **37** Así dı manasıŋ hekili agan nameŋ abami uami. Hulan iamigali nudı igavıla nameŋ abavıbali aba abami uami. Nıbu ciaŋ vidividin lulalula hisiŋ hulan aba abavıbali aba abami uami. Vian naludi abadin uami. Así dı manasıŋ hekili abami agan hamen laci libali uami. Iadi iga iga ciaŋ vidividin lulalula hisiŋ hulan aba abavıbali uami. Akuaba akuaba Así dı manasıŋ hekili iasın abami agan hamen laci ala libali uami. **38** Lici abavımı. Aludi Hekili uavımı. Igıha uavımı. Alan puia hutesı ahica hanıbun uavımı. Lıhavıcı abami. Ha ci uami.

Jisasi agan Olivı halu heŋ uavıla Así dı abami.

(Matiu 26.36-46 mu Maki 14.32-42)

39 La Jisasi Jelusalem haiabila agadı valavıla Olivı halu saŋ umi. Nıbu hamen laci lihadami. Hıfili lidaci Olivı halu ligun heŋ uadami. Udaci nudı hulemili agilanı nıbu hula uavımi. **40** Uavıla Olivı halu ligun heŋ iahavıla nulidi abami. Namılaŋ Así dı pam aba aba hinihalan uami. Lagun agan naludi ilasimidi uami. **41** La nulidi valavıla atan tagilanı dan umi. Hulan liba hilici havalici uavıla migivi hamen heŋ umi. Uavıla migalifilibavıla Así dı abami. **42-44** Iavan uami. Nama abınanı vian ma himiben uami. Agadı ala nama iadi hiji

lubiahiliminañ uami. Nadi nuken hiji lubiahiliha uami.* ⁴⁵ La Asi di aba aba hinia iahavila nudi hulemili agiladi piñ vemi. Vevila igici ani hisivavimi. Nibilan mavin miñaminja ma hijinalavimi. Hameñ lavila ani hisivavimi. ⁴⁶ Lihavici nulidi abami. Namilan akı sanj ani hisivadalañ uami. Iahavila Asi di pam aba aba hinihalan uami. Lagun agan naludi ilasimidi uami.

Judası agan Jisasi di ilasami.

(Matiu 26.47-56 mu Maki 14.43-50 mu Jon 18.3-11)

⁴⁷ Jisasi abidaci hulañ akape sibañ ve-havimi. Judası agan nibu hali vemi. Nibu Jisasi di hulemili agadi ala cihu Jisasi di miñafifi lavila mihum iaviben aba hali vemi. ⁴⁸ Veci Jisasi nudi abitihami. Judası uami. Nama Hulañ di Ninañ agadi miñafifi lavila mihum iavavila ilasiben aba venan uami.

⁴⁹ Lici hulemili nibu hula hiniavimi agilan nulidi hiji agiladi ci igavimi. Lavila abavimi. Aludi Hekili uavimi. Alan puia hutesi hivi nulidi huaci ihalahibalu uavimi. ⁵⁰ Lavila hulañ mu agan puia hutesi agadi viavila Asi sanj sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili di sibila hisin hulemili agadi hiji asin ihalahami. Hijj asin human simi kilikili agadi ihalahici migami. ⁵¹ Ihalahici migici Jisasi igavila abami. Valiha uami. Lavila hulañ agadi hiji simi hej human lamici nudi hiji asin agan cihu huaci limi.

⁵² La Jisasi agan Asi sanj sagali igu igu hisin agiladi manigali agiladidañ himi sibili Asi di anjam ular hekili migilavihadami agiladi manigali agiladidañ abami. Isilaeli hidili agiladi hulañ hekili hekili agiladi avi abami. Namilan puia hutesi hutesi agiladidañ kili limi agiladidañ vivi velan uami. Hulañ mu hulañ limu hihile agiladi sibili lamalama nulidi akuaba akuaba vivi hisin agadi miñalivaliva sanj me velan uami. ⁵³ Akape tibi viañ namilan hula Asi di anjam ular hekili caba hinilan uami. Agadi ala namilan iadi akuaba akuaba ma liman uami. Iabi ha naludi hiji hivi akuaba akuaba lihalañ uami. Hifili agadi vidividin agan iabi hekili hinidi uami.

22:47 22.47 Mt 26.47, Mk 14.43, Jo 18.2-3   **22:49** 22.49 Lu 22.36   **22:52** 22.52 Lu 22.37, Jo 7.30, 8.20   **22:53**
22.53 Lu 19.47, 21.37, Jo 12.27, Kl 1.13   **22:54** 22.54 Sng 31.11, Lu 22.33   **22:56** 22.56 HJL 4.13   **22:61** 22.61 Lu
22.34

Pita agan vian Jisasi di ma igilan uami.
(Matiu 26.57-58 mu Matiu 26.69-75 mu
Maki 14.53-54 mu Maki 14.66-72 mu Jon
18.12-18 mu Jon 18.25-27)

⁵⁴ Jisasi cianj aba fihalici nudi miñalivavila via uavimi. Asi sanj sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agadi ular hej via uavimi. Via uavidaci Pita agan nulidi iga iga atan tagilan danj nulidi sivi sivi umi. ⁵⁵ Uavila ular haiabila agadi lua muji hej ivouavila igici ular hali hibi hivi avin mahilavila migahiniavimi. Migahiniavidaci Pita avi nibilan hula migahiniavimi. ⁵⁶ Avin abilu hivi migahiniavidaci sibila hisin iamigali agan Pita di igami. La nudi sihivia igavila abami. Hulañ nagan avi Jisasi hula hidilali uami. ⁵⁷ Lici Pita iaha abami. Viañ hima uami. Viañ nudi ma igilan uami. ⁵⁸ Hinimitavila cihu hulañ mu agan vevila abami. Nama avi nudi hulemili ala uami. Lici Pita abami. Viañ hima sibañ uami. ⁵⁹ Lici hinimitavila cihu hulañ mu agan vevila vidividin sibañ abami. Naludi aminj sibañ abadin uami. Hulañ nagan Jisasi hula hidilali uami. Nibu avi Galili fili tibi hisin ala uami. ⁶⁰ Lici Pita abami. Hima sibañ uami. Nama cianj abinan agadi viañ ma igilan uami. Cianj hameñ abidaci akakala agan agalami. ⁶¹ Agalici nudi Hekili Jisasi agan limu cimilavila Pita di igami. Lici Pita agan hiji lamami. Jisasi iadi nameñ abimalami uami. Iabi hifili akakala ma agalidaci ahica pam tibi abibanañ aba abimalami uami. Viañ nudi ma igilan aba abibanañ aba abimalami uami. ⁶² La haiabila ivavevila ilihinj hekili ilihami.

Jisasi di abacuvacuva ifavimi.

(Matiu 26.67-68 mu Maki 14.65)

⁶³ Lici hulañ agilañ Jisasi di miñalivavila abacuvacuva ifavimi. ⁶⁴ Lavila nudi lamigan agadi havili hivi hahasijavila ifu ifu abavimi. Abiha uavimi. Nama Asi di cianj igalahala hisin hulañ hinilanaj lici abinan igahilimili uavimi. Nadi ani ifi uavimi. ⁶⁵ Lidiñ nudi cianj sibili sibili aba aba abacuvavimi.

*Jisasi di ifihimibalu aba migudiba hiniavimi.
(Matiu 26.59-66 mu Maki 14.55-64 mu Jon 18.19-24)*

66 Fili miñalahidaci hulan cihu tibañ dan agilañ sikasikan migudibavimi. Hihile Asi di cian vidividin agadi lamalubilubi hisin hulan agilañ. Hihile Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali agilañ. Hihile Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilañ. Nibilan ahuata hamen migudibavila hiniavidaci Jisasi di vavehavimi. **67** Vavehavici abavimi. Aludi abinañ igahilimili uavimi. Asi nadibimijavila hulan iamigali ahiliahuahu san abici vemanan uavimi. Lihavici Jisasi abami. Vian naludi abiliñ namilan iadi cian agasan hiji vidividin ma lamibalan uami. **68** Vian avi naludi abitihiliñ namilan iadi cian ma lalahuhe abibalan uami. **69** Asi nibu vidividin dan uami. Iabi avi mufili avi Hulañ di Ninañ agan Asi di human simi kilikili hivi migahinibali uami.

70 Lici ahuata abavimi. Nama Asi di Ninañ uavimi. Lihavici Jisasi nulidi abami. Namilan nuken ci abilan uami. Ha vian nuken ala uami. **71** Lici cihu abavimi. Ak sañ hulan limu hihile agiladi abimili vevila nudilusin sibili agasan haiabila lama abavibali uavimi. Ha nibu nuken ci haiabila iaha abici igahilalu uavimi.

23

Jisasi di miñalivavila Pailati di piñ via uavimi.

(Matiu 27.1-2 mu Matiu 27.11-14 mu Maki 15.1-5 mu Jon 18.28-38)

1 La Isilaeli hidili agiladi manigali agilañ iaha Jisasi di miñalivavila Pailati di piñ via uavimi. **2** Via uavila hidili maha cian abavimi. Alan hulan nagadi igilalu uavimi. Nibu hulan iamigali aludi hiji miñaihuihu lilali uavimi. Lom haiabila hisin agiladi manigali agasan anim hilici igu igu san abamigililali uavimi. Lidin namen abilali uavimi. Asi iadi libimijavila hulan iamigali ahiliahuahu san abici vemin aba abilali uavimi. Vian nuken manigali

aba abilali uavimi. **3** Lihavici Pailati cihu Jisasi di abitihami. Nama Isilaeli hidili agiladi manigali uami. Lici abami. Nama nuken ci abinañ uami. **4** Lici cihu Pailati agan Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali agiladidan hulan iamigali agiladidan abami. Vian hulan nagadi hugi ma sibañ igin uami. **5** Lici cihu nudilidividin sibañ abavimi. Nibu hulan iamigali agiladi abidaci Judia fili tibi hisin agilañ iahaiaha nusan pam uavilali uavimi. Nibu Galili fili tibi hinia hidili maha cian sulali uavimi. Sulasula veve neñ ci iahi uavimi.

Jisasi di miñalivavila Heloti di piñ via uavimi.

6 Lihavici Pailati igahilavila nulidi abitihami. Hulañ nagañ Galili fili tibi hisin akua uami. **7** Lici abavici igahilavila hiji lamami. Nibu fili tibi Heloti migililali heñ hisin uami. Lavila abici Heloti di piñ via uavimi. Heloti Jelusalem haiabila hinidaci Pailati agan nulidi abici Jisasi di via Heloti di piñ uavimi.

8 Vaka Heloti agan Jisasi di cian hiji agadi igahilahila mu sihi mu sihi abalamidaci igiben aba lihadami. Hameñ sadan Jisasi di vavehavici igavila hijinjalami. **9** Lavila Jisasi mu sihi mu sihi abalamidaci igiben aba cihu tibi cihu tibi abitihami. Abitihidaci Jisasi nudilidividin cian ma lalahuheluhe abami.

10 Lici Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali agilañ hula Asi di cian vidividin agadi lamalubilubi hisin hulan agilañ hula nudilidividin cian vidividin abavimi.

11 Lihavidaci Heloti agan nudilidividin hisin hulemili agilañ hula hinhini nudilidividin sibili aba aba abacuvavimi. Lavila hadi hilahila huaci sibañ agadi viavila Jisasi di hadipili hivi ahualavimi. Ahualavici Heloti abici Pailati di piñ via uavimi. **12** Vaka Heloti hula Pailati hula ahica huaci ma hiniavihadami. Jisasi di via uavimi heñ ala Heloti hula Pailati hula nagili libavimi.

Pailati agan kili cikan hilhua lamalama agadi hivi Jisasi di lama henan hivi ifavici uci

himahima san abami.

(Matiu 27.15-26 mu Maki 15.6-15 mu Jon 18.39-19.16)

13 Lavila Pailati agaŋ Ası san sagali igu igu hisin̄ agiladi manigali agilasadaŋ Isilael̄ hidili agiladi manigali agilasadaŋ cian̄ abici umi. Hulan̄ iamigali agilasən̄ avi cian̄ abici umi. Lici ve migudibav̄imi. **14** Migudiba hiniavidaci nulidi abami. Namilan̄ hulan̄ nagadi iadi piŋ vavevila nameŋ abiemilan̄ uami. Nibu hulan̄ iamigali agiladi hiji miŋaihuihu lilaŋ aba abiemilan̄ uami. Aba aba lagulama hinidalan̄ viaŋ nudi abit̄hiemin uami. Ci igilan̄ uami. Namilan̄ nudi libimigumigu abiemilan̄ agadi ala viaŋ nudi hugi ma sibaŋ igin uami. **15** Heloti avi hameŋ ala li uami. Lavila nudi cihi iadi piŋ abici ve uami. Ci igilan̄ uami. Hulan̄ nagaŋ akuaba lusiŋ sibili ma vil̄ uami. Lici nusaŋ alaŋ nudi ifihimibalu uami. **16-17** Hameŋ sadan̄ viaŋ abiliŋ havi vigilavila valavici um uami.*

18 Hameŋ abici ala hulan̄ iamigali hudimida agilaj ula ula abav̄imi. Jisasi di ifihimihā uav̄imi. Balabasi di valinan̄ aludi piŋ vem uav̄imi. **19** Balabasi agaŋ haiabila hekili hen̄ sagan̄ miŋaihavila hulan̄ mu agadi ifihimami. Lici nusaŋ ala limin̄ sibili ulan̄ hivi nudi lamav̄imi. **20** Pailati agaŋ Jisasi di valici uu saŋ abami. **21** Abici ala nibilan̄ ula ula abav̄imi. Kili cikan̄ hilihua lamalama agadi hivi nudi lama hen̄ hivi ifilan̄ uci himam uav̄imi. Kili cikan̄ hilihua lamalama agadi hivi nudi lama hen̄ hivi ifilan̄ uci himam uav̄imi. **22** Lihavici cihi sijan̄ abami. Nudi aki saŋ ifihimibalu uami. Hulan̄ nagaŋ nibu aki lusiŋ sibili vil̄ uami. Viaŋ nudi akuaba hugi ma sibaŋ igin uami. Lici alaŋ nudi ifihimibalu uami. Hameŋ sadan̄ viaŋ abiliŋ havi vigilavila valavici ubali uami. **23** Lici vidiividin̄ ula ula abav̄imi. Kili cikan̄ hilihua lamalama agadi hivi nudi lama hen̄ hivi ifilan̄ uci himam uav̄imi. Lihavidaci

nulidi ulin̄ ulin̄ agilan̄ Pailati di cian̄ agadi miŋaihuihu lihav̄imi. **24** Lihavici Pailati nulidi hiji laci lubiahilami. **25** Lubiahilavila hulan̄ limin̄ sibili ulan̄ hivi hinimi agadi valici umi. Vaka nibu ala haiabila hekili hen̄ sagan̄ miŋaihavila hulan̄ mu agadi ifihimami. Lici limin̄ sibili ulan̄ hivi nudi lamavici hinimi. Nudi valici udaci sagan̄ hisin̄ hulemili agiladi abici Jisasi di via uav̄imi.

Kili cikan̄ hilihua lamalama agadi hivi Jisasi di lama hen̄ hivi ifavici uci miŋaihala lilihamav̄imi.

(Matiu 27.32-44 mu Maki 15.21-32 mu Jon 19.17-27)

26 Sagan̄ hisin̄ hulemili agilan̄ Jisasi di via uavidaci hulan̄ mu Saimon Sailini haiabila hisin̄ agaŋ Jelusalem haiabila ivo ivo saŋ vemi. Ve nulidi likilamiben aba lici miŋalivav̄imi. Miŋalivavila kili cikan̄ hilihua lamavila Jisasi di lama hen̄ hivi ifici uu hisin̄ agadi nusaŋ iguavici havavila Jisasi di sivi umi. **27** Havavila udaci hulan̄ iamigali akape agilan̄ avi Jisasi di sivi uav̄imi. Iamigali limu hihile agiladi mavin̄ lidaci il̄iha il̄iha nudi sivi uav̄imi. **28** Uavidaci Jisasi limu cimila iga nulidi abami. Jelusalem haiabila hisin̄ iamigali namilan̄ iasaŋ il̄ihimilaŋ uami. Nalusən̄ nukeŋ sadan̄ naludi ninanadi agilasadaŋ ilihihalaŋ uami. **29** Ci igilan̄ uami. Mufili abavibali uami. Iamigali minibili agilan̄ hula uaji agilan̄ hula hijinalavibali aba abavibali uami. Ninanadi aman̄ ma libimaŋ agilan̄ avi hijinalavibali aba abavibali uami. **30** Lavila himavihewihe san̄ igahilahila abavibali uami. Halu hekili hekili agilan̄ migamiga aludi hafilibavidaci himavihemili aba abavibali uami. Halu sudime sudime agilan̄ aludi laliguavidaci himavihemili aba abavibali uami. **31** Lavila cihi hive lama abami. Kili avili daŋ agadi hamen̄ ci lihavi uami. Kili himukimu agadi aki lihavibali uami.

32 Jisasi di via uav̄imi hadihu hulan̄ sibili ahica agiladi avi via uav̄imi. Nulidi

* **23:16-17** 23.16-17 Mt 27.15, Jo 18.39   * **23:16-17** 23.16-17 Hulan̄ hiji hutesi hutesi daŋ limu hihile agilan̄ nameŋ abavibali. Lukı nibu nukeŋ cian̄ limu hihile agiladi avi libami uavibali. Nibilan̄ nameŋ lihavihadami aba abami uavibali. Mihin̄ hekili hivi hulan̄ iamigali abavidaci limin̄ sibili ulan̄ hivi hiniavidam̄ agiladi hulan̄ mu agadi valavidaci nulidi piŋ uavihadam̄ aba abami uavibali. **23:26** 23.26 Mt 27.32, Mk 15.21   **23:29** 23.29 Mt 24.19, Lu 21.22-23   **23:30** 23.30 Ais 2.19, Hos 10.8, CHL 6.16   **23:31** 23.31 Jer 25.29, Ese 20.47, 1 Pi 4.17   **23:33** 23.33 Mt 27.33, Mk 15.22, Jo 19.17-18

ifihimibalu aba via uavimi. ³³ Via uavila fipi mu henj iahuavimi. Fipi agadi ibi Hali henan fipi uavihadami. Iahuavila kili cikan hilihua lamalama agadi hivi Jisasi di lama henan hivi ifavici uci minjaiaha lalilamavimi. Lusin sibili hisin hulan ahica agiladi avi vivi kili cikan hitin hitin hilihua lamalama agiladi hivi lamalama henan hivi ifavici udaci minjaiaha lalilamavimi. Mu agadi Jisasi di human simi kilikili henj minjaiaha lalilamavimi. Mu agadi human sakali kilikili henj minjaiaha lalilamavimi. ³⁴ *Lihavici Jisasi abami. Iavan uami. Hulan nagilan iadi sibili lamavi uami. Agadi ala nibilan iadi sibili lamavi agadi hidili ma igavilal uami. Hamej sadan nama nulidi hugi agiladi hivih uami.* Lici sagan hisin hulemili agilan Jisasi di hadi hilahila hutesi hutesi agiladi labila vibalu aba kili hilici salan iahuavimi.

³⁵ Hulan iamigali agilan nud iga iga hiniavidaci manigali agilan Jisasi di abacuvavimi. Nibu hulan iamigali ahiliahuvali uavimi. Asi agan nud libiminavila hulan iamigali ahiliahuahu saj abici vemi lici nud nukej ahiliahuvali kili cikan hilihua lamalama agadi vala migam uavimi. ³⁶ Lihavici sagan hisin hulemili agilan abacuvacuva cian aba aba mik uavimi. Uavila limin uain agiladi amij agiladi miti hitan dan agadi igubalu aba lihavimi. ³⁷ Lavila Jisasi di abacuvacuva abavimi. Nama Isaeli hidili agiladi manigali lici nama nad nukej ahiliahuvali kili cikan hilihua lamalama agadi vala migiha uavimi. ³⁸ Cian mu kili cikan hivi libavimi agadi viavila iahua kili fidim Jisasi hali lamici iahumi hen lama ifavici umi. Cian libavimi agan namen abami. Nibu Isaeli hidili agiladi manigali uami.

³⁹ Lusin sibili hisin hulan ahica kili cikan hilihuhu lamalama agiladi hivi lamalama henan hivi ifavici udaci minjaiaha lalilamavimi agiladi mu agan Jisasi di abacuvami. Asi nad libiminavila hulan

iamigali ahiliahuahu saj abici vemanar lici uami. Nadi nukej ahiliahuvali miguha uami. Miguavila aludi avi ahiliahuha uami. ⁴⁰ Lici hula lusin sibili hisin mu agan nud abacabilami. Nama avi ci himibana uami. Nama Asi saj ma lidina uami. ⁴¹ Aludi iffhimavibali agan nibu cian apali uami. Alan ahica aludi nukej lusin sibili agilasan himibalu uami. Hulan naga nibu lusin sibili apali siban uami. ⁴² Lavila abami. Jisasi uami. Mufili nama manigali hiniavila iasa igahiliha uami. ⁴³ Lici Jisasi nud abami. Vian nad amij abadin uami. Iabi nama viaj hula Asi di haiabila hinibalu uami.

Jisasi himami.

(Matiu 27.45-56 mu Maki 15.33-41 mu Jon 19.28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Lici uaian agan huva hinidaci fili tibi sikasikan hifili migavila hinimi. Hifili miga hinia via ua hifilidan uaiadi hivi cihu uaian hilami.* Hifili migavila hinidaci havili mila hekili agan Asi di arjam ulan hekili agadi muji siban hen hisihala hiniadami agan cikilami. Cikilavila ahica cikan hinimi. ⁴⁶ Lidaci Jisasi agan vidividin ulavila abami. Iavan uami. Vian iadi amij agadi nad human hivi lamin uami. Hamej abavila himami. ⁴⁷ Hamej abavila himici sagan hali hisin agan akuaba akuaba iahavimi agiladi igavila Asi di ibi minjaiahavila abami. Amij ala uami. Hulan nagan Asi di cian sihivia lubiahililal uami. ⁴⁸ Lici hulan iamigali akape vehavimi agilan akuaba akuaba iahavimi agiladi igavila mavin mijamiha ilaha ilaha cihu uavimi. ⁴⁹ Jisasi di nagilihalinu huaci huaci agilan hula iamigali nibu hula Galili fili tibi hen hidahida vehavimi agilan hula vevila atan lagulamavila Jisasi di akuaba akuaba iahavimi agiladi iga iga hiniavimi.

Jisasi di vali agadi liba haca hivi via ivoua lamavimi.

(Matiu 27.57-61 mu Maki 15.42-47 mu Jon 19.38-42)

^{23:34} 23.34 Sng 22.18, Ais 53.12, Mt 5.44, HJL 3.17, 7.60
Asi di manasi hekili vaka siba hisin agiladi hivi hihile hiniadami. Hihile ma hiniadami. ^{23:35} 23.35 Sng 22.7, Mt 27.39-40, Mk 15.29   ^{23:36} 23.36 Sng 69.21   ^{23:42} 23.42 Mt 16.27-28   ^{23:44-45} 23.44-45 CV 26.31-33, 36.35, Amo 8.9   * ^{23:44-45} 23.44-45 Hifilidan uaiadi ha 3 kiloki.   ^{23:46} 23.46 Sng 31.5, HJL 7.59   ^{23:48} 23.48 Lu 18.13
^{23:49} 23.49 Sng 38.11, Lu 8.2-3

* ^{23:34} 23.34 Cian lid ahica agiladi alihan hididi agan

^{23:35} 23.35 Sng 22.7, Mt

27.39-40, Mk 15.29   ^{23:36} 23.36 Sng 69.21   ^{23:42} 23.42 Mt 16.27-28   ^{23:44-45} 23.44-45 CV 26.31-33, 36.35,

Amo 8.9   * ^{23:44-45} 23.44-45 Hifilidan uaiadi ha 3 kiloki.   ^{23:46} 23.46 Sng 31.5, HJL 7.59   ^{23:48} 23.48 Lu 18.13

^{23:49} 23.49 Sng 38.11, Lu 8.2-3

50-51 Isilaeli hidili limu hihile agilan Ali-matea haiabila hiniavihadami. Hulañ mu Josepi Alimatea haiabila hisin̄ agan̄ vevila Jelusalem haiabila hinimi. Nibu hulañ cihu tibañ dan̄ huaci sibañ hiniadami. Nibu Asi di cian̄ sihivia lubiahiladami. Hulañ cihu tibañ dan̄ limu hihile agilan̄ Jisasi di ifihimuhimu san̄ hiji lamavimi. Agadi ala Josepi nibalañ hula hiji pam ma lamami. Nibu Asi hulañ iamigali likilici nudi lihu hiv̄ hiniavibali agasan̄ migiladami. **52** Nibu Pailati di piñ uavila Jisasi di vali agadi vivi san̄ abitihami. **53** Abitihici alia uami. Lici vevila Jisasi di vali agadi via miñjamiga lamavila havili mila hiv̄ hahami. Haha via uavila liba haca hiv̄ via ivoua miñjamiga lamami. Liba agadi mava ivouavici hameñ hiniadami. Vaka hulañ vali mu heñ ma lamavihadami. **54** Simiñ isabilan̄ sihuva sihuva miñin̄ hiv̄ nudi mavavimi. Isilaeli hidili agiladi alusisi miñin̄ mik̄ lidaci simiñ isabilan̄ sihuvavimi.

55 Iamigali Galili fili tibi heñ Jisasi hula hidavihadami agilan̄ Josepi di sivi uavila liba haca agadi igavimi. Josepi agan̄ Jisasi di vali agadi via ua vamen̄ lamibali aba iga iga san̄ uavimi. **56** Ua igavila cihu uleñ vehavimi. Vevila cihu savu me hisi huaci huaci dan̄ agiladidan̄ sidañ avili hisi huaci huaci dan̄ agiladidan̄ sihuvavimi. Sihuavila Asi di cian̄ viñividin̄ lubiahilavila alusisi miñin̄ hiv̄ alusavimi.

24

Jisasi cihu hihia iahami.

(Matiu 28.1-10 mu Maki 16.1-8 mu Jon 20.1-10)

1 Hiniavici miñalahici iamigali agilan̄ cimidañ sibañ iaha haca abila uavimi. Jisasi di vali liba haca hiv̄ via ivoua miñjamiga lamami agadi igiben̄ aba uavimi.* Cihu savu me hisi huaci huaci dan̄ sihuvavimi agiladi via uavimi. **2** Uavila igavici liba kum hekili haca ifisijiavimi agadi miñalitapalavici ua haca caba hiv̄ hinimi. **3** Lici ivouavila igavici nulidi

23:50-51 23.50-51 Lu 2.25, 2.38

23:55 23.55 Lu 23.49

Iamigali agilan̄ Sade hiv̄ haca abila uavimi. Isilaeli hidili agilan̄ Salele hiv̄ alusavihadami. Sade hiv̄ nulidi nuken̄ sibila vihavihadami. **24:4** 24.4 HJL 1.10 **24:5** 24.5 Lu 2.9 **24:6** 24.6-7 Mt 16.21, 17.22-23, 20.18-19, Mk 8.31, 9.30-31, 10.33-34, Lu 9.22, 18.31-33 **24:9** 24.9 Mk 16.10-11

Hekili Jisasi di vali agan̄ ma hinimi. **4** Lici lamigan̄ hibin̄ hibin̄ iga iga hiniavidaci hulañ ahica agilan̄ ve nulidi piñ lagulamavimi. Hulañ ahica agiladi hadi hilahila hutesi hutesi agilan̄ mila sibañ hiniavimi. **5** Lihavici iamigali agilan̄ igavila lidavimi. Lidavila libuhila fili igasulasula hiniavimi. Hiniavidaci hulañ ahica agilan̄ abavimi. Hulañ hihia hiniadaci aki san̄ namilan̄ sudi haca neñ ve suhilara uavimi. **6** Nibu neñ ma hini uavimi. Nibu cihu hihia ci iahiemi uavimi. Nudi cian̄ agasan̄ hiji lamihalañ uavimi. Nibu Galili fili tibi hinihini naludi nameñ abali uavimi. **7** Nibalañ Hulañ di Ninañ agadi miña via uavila hulañ lusin̄ sibili hisin̄ agiladi human hiv̄ lamavibali aba abali uavimi. Lamavici kili cikan̄ hilihua lamalama agadi hiv̄ lama henañ hiv̄ ifavici uci himibali aba abali uavimi. Lavila anihulin̄ me hiv̄ cihu hihia iahibali aba abali uavimi. **8** Hameñ abavici cihu Jisasi di cian̄ agasan̄ igahilavimi. **9** Lavila haca abila agadi valavila cihu vehavimi. Vevila hulañ human limu limu fihala hic̄ limupabin̄ cijin̄ Jisasi libimiñami agiladidan̄ hulañ limu hihile nibalañ hula hiniavimi agiladidan̄ sulavimi. Akuaba akuaba igavimi agasan̄ sulavimi. **10** Iamigali agiladi ibi nameñ. Mu Malia Makidala haiabila hisin̄. Mu Joana. Mu Malia Jemisi numigan̄. Nibalañ iamigali limu hihile agilan̄ hula ahuata vevila sulavimi. **11** Sulavici igahilavila abavimi. Namilan̄ uava cian̄ me abadalan̄ uavimi. La hiji viñividin̄ ma lamavimi. **12** Lavila Pita agan̄ iaha hanjila hanjila haca abila heñ umi. Ua migalifavila liba haca muji agadi iga ivoua igami. Igici havili mila hutesi hutesi Jisasi di vali agadi hahavimi agilan̄ pam hiniavimi. Havili agiladi igavila i uami. La cihu vemi.

Hulañ ahica Emeusi hibi pili heñ Jisasi di igavimi.

(Maki 16.12-13)

13 Iamigali agilan̄ Jisasi di vali igiben̄ aba uavimi miñin̄ heñ ala Jisasi di hulemili

* 24:1 24.1

23.56 CV 20.8-11, Lo 5.14

24.6 24.6-7 Mt 16.21, 17.22-23, 20.18-19, Mk 8.31,

24.10 24.10 Lu 8.3

24.11 Mk 16.10-11, Lu 24.25

ahica agilan Jelusalem haiabila valavila Emeusi haiabila sañ uavimi. Emeusi haiabila atan tagilan dan hiniimi.* **14** Hibici cina uu cian aba aba uavimi. Akuaba akuaba lihavidaci igavimi agilasan aba aba uavimi. **15** Hibin hibin abitihatiha uavidaci Jisasiagan vevila hulan ahica agilan hula uavimi. **16** Hulan ahica agilan Jisasi di igavimi ala Asi nuken lici igalavavimi.

17 Lihavici Jisasi abami. Namilan aki cian aba aba uadalañ uami. Lici hulan ahica agiladi mavin lidaci lagulama hiniavimi. **18** Lagulama hinihini Kiliopasi agan abami. Nama Jelusalem haiabila hinihanañ agadi ala nama ma igahanañ uami. Akuaba anihulin lihavalı agiladi ma igahanañ uami. Nama aki lici ma igahanañ uami. **19** Lici Jisasi nulidi abitihami. Akiaki lihavalı uami. Lici hulan ahica agilan sulavimi. Jisasi Nasaleti haiabila hisin agasañ abadalı uavimi. Nibu Asi di cian igalahahaha hisin hulan abavimi agasañ hiji vidividin ma lamilan uami. **20** **21** Alan hiji nameñ igahililalu uavimi. Jisasi agan Isilaeli hidili aludi likilici alan huaci hinihini san veli aba abilalu uavimi. Agadi ala Asi sañ sagali igu igu hisin agiladi manigali agilan hula Isilaeli hidili agiladi manigali agilan hula abavici nudi miña via uavalı uavimi. Via uavici Lom haiabila hisin manigali agan nudi ifihimuhimu san abalı uavimi. Lici kili cikan hilhua lamalama agadi hiv nudi lama henañ hiv ifavici uci himali uavimi. Anihulin ala hamen lihavalı uavimi. **22** **23** Iabi cimidan siban iamigali alan hudimida hidilalu agilan Jisasi di vali igiben aba uaviemi uavimi. Ua Jisasi di vali ma igaviemi uavimi. Lavila cihu ve aludi abavimi uavimi. Alañ Asi di cian hali hisin agiladi

igalu aba abaviem uavimi. Nibilan namen abavi aba abaviem uavimi. Nibu cihu hihici iahi aba abavi aba abaviem uavimi. Hamen abavici igahilavila i aba abiemil uavimi. **24** Limili aludi hulan hihile agilan avi igiben aba uaviemi uavimi. Uavila iamigali agilan abaviem hamen laci ala igaviemi uavimi. Jisasi di ma igaviemi uavimi.

25 Lihavici Jisasi hulan ahica agiladi abami. Ahica namilan hiji apali uami. Namilan aki san hiji vidividin ma lamavihelan uami. Asi di cian igalahahaha hisin hulan abavimi agasañ hiji vidividin ma lamilan uami. **26** Asi agan hulan agadi libimijavila hulan iamigali ahiliahuahu san abici vemi uami. Nibu vevila avıha avıha iga himavila ibi hekili vibali uami. **27** Hamen abavila Asi di manasın hekili hiv nusañ nuken san abavila libavimi agadi sulami. Hidili maha cian vidividin Mosesi libami agadi hiv hiniavimi agiladi sulami. Sula fihalavila Asi di cian igalahahaha hisin hulan libavimi agiladi hiv hiniavimi agiladi avi sikasikan sulami.

28 Lavila nibilan uavila haiabila hulan ahica agilan uben aba lihavimi hen miklavila hiji igahilavimi. Hulan nagan aludi valavila hibi hekili hiv uadi uavimi. **29** Lavila abamigilavimi. Nama alañ hula hiniha uavimi. Uaian apali uavimi. Ci hifili ladi uavimi. Hamen abavici Jisasi nibilan hula uavila hinimi. **30** Lici hulan ahica agilan simin hilavila Jisasi hula niben aba migahiniavimi. Migahiniavidaci Jisasi maci viavila Asi di nameñ abami. Maci nagañ hidili huaci lamıha uami. La minjacakilavila igumi. **31** Iguci nulidi lamigan ifilahici hen igavila abavimi. Hulan nana Jisasi uavimi. Lihavici Jisasi sivilici hulan ahica agilan nudi ma igavimi. **32** Lavila nibilan nuken nuken aba aba hiniavimi. Amin ala uavimi. Alan hibi cina vedamili Asi di manasın hekili agadi cian sulidaci igahilidamili aludi mavin iahi uavimi.

33 Hamen abavila iaha Jelusalem ha-

* **24:13** 24.13 Atan tagilan dan ha nibu 11 kilomita. **24:15** 24.15 Mt 18.19-20, Lu 24.36 **24:16** 24.16 Jo 20.14, 21.4 **24:18** 24.18 Jo 19.25 **24:19** 24.19 Mt 21.11, Jo 6.14, HJL 2.22 **24:20-21** 24.20-21 Lu 1.68, 2.38, 19.11-13, 23.1, HJL 1.6, 13.27-28 **24:22-23** 24.22-23 Mt 28.8, Mk 16.10-11, Lu 24.1-11, Jo 20.18 **24:24** 24.24 Jo 20.3-10 **24:26** 24.26 Lu 9.22, 24.44, HJL 17.3, 1 Pi 1.11 **24:27** 24.27 HM 3.15, Nam 21.9, Lo 18.15, Sng 22.1-21, Ais 7.14, 53.7, Dan 9.24, Mal 3.1 **24:30** 24.30 Mt 14.19, Lu 22.19

iabila cihu ala vehavımı. Vevila hulanj human limu limu fihala hic̄i limu pabiñ cij̄in Jisasi libimijami agiladi igavimi. Hulanj limu hihile nibilanj hula hiniavimi agiladi avi igavimi. ³⁴ Igavici hulanj migudiba hiniavimi agilanj abavimi. Amiñ ala uavimi. Aludi Hekili agan cihu hihci iahiem uavimi. Saimon n̄bu igiemi uavimi. ³⁵ Lihavici hulanj ahica agilanj avi sulavimi. Akuaba akuaba hib̄i cina igavimi agasan sulavimi. Lavila abavimi. Maci miñacikila iguci heñ igalu uavimi.

*Jisasi di hulemili agilanj nudı igavimi.
(Matiu 28.16-20 mu Mak̄ 16.14-18 mu Jon 20.19-23)*

³⁶ Jisasi di hulemili agilanj cian abama hiniavidaci Jisasi vevila nibilanj hiniavimi agiladi alihanj alihanj heñ lagulamavila abami. Naludi humigan agilanj simi hiniavim uami. ³⁷ Lici nibilanj sudi akua uavila nulidi hilivi lidaci lidavimi. ³⁸ Lidavici abami. Namilanj aki sañ lidalida hiji cuvilij cuvilij lamadalaj uami. ³⁹ Iadi hic̄i human agiladi igihalanj uami. Vianj sudi hima uami. Vianj Jisasi nukeñ uami. Iadi hadipili agadı miñaigihalanj uami. Sudi agilanj hadipili apali uami. Nibilanj henaj apali uami. ⁴⁰ Lavila nudı hic̄i human agiladi abalamami. ⁴¹ Abalamici igavila hijijalavimi agadı ala hiji vidividinj malamavimi. Hijj vidividinj malamimanj lidinj hiji cuvilij cuvilij lamavimi. Lihavici abami. Namilanj simiñ hanibun uami. ⁴²⁻⁴³ Lici hehilanj hilavimi agadı limu cikanj viavila Jisasi sañ iguavila igasulavidaci nami.

⁴⁴ Navila cian sulami. Vianj namilanj hula hinihini naludi abacin uami. Cian vidividinj Mosesi libami agan iasañ ala abami aba abacin uami. Asi di cian igalahahaha hisiñ hulanj agilanj iasañ ala abavimi aba abacin uami. Sihi avi iasañ ala iahaiaha libavimi aba abacin uami. Asi abidaci akuaba akuaba cian libavimi agilanj hamen laci lihavibali uami. ⁴⁵ Lavila

Jisasi nukeñ nulidi hiji miñaiahaiaha Asi di manasiñ hekili agadı cian sulidaci sihivia igahilavimi. ⁴⁶ Asi di manasiñ hekili agan nameñ abami uami. Asi libimijavila hulanj iamigali ahiliahuiahu sañ abici vebali agan aviha avıha iga himavila anihulinj me hivı cihu hihci iahibali aba abami uami. ⁴⁷ Lavila abici nudı hulemili agilanj uavila nudı cian agadı sulavibali aba abami uami. Lihavidaci hulanj iamigali hidili mu mu agilanj lusinj sibili valavidaci Asi nulidi hugi agiladi hivibali aba abami uami. Namilanj hidili maha Jelusalem haiabila neñ cian sulihalanj uami. ⁴⁸ Akuaba akuaba lihavidaci igahalanj agiladi sulihalanj uami. ⁴⁹ Ci igilanj uami. Iadi Iavan agan nudı Amiñ agadı abici ve namilanj hula hinihini sañ cian miguavila abami uami. Vianj uavila abiliñ nudı Amiñ agan vebali uami. Namilanj haiabila neñ hinidalanj viañ Asi di abiliñ vidividinj agan vevila namilanj hula hinibali uami.

*Asi agan Jisasi di via iahumi.
(Mak̄ 16.19-20 mu Hulanj Jisasi libimijami 1.9-12)*

⁵⁰ Jisasi nudı hulemili agiladi liklavila uavimi. Uavila Betani haiabila mikı lavila human miñaiahavila Asi di abami. Iadi hulemili nagiladi huaci lamıha uami. ⁵¹ Hamen abidaci Asi agan Jisasi di viavila nudı haiabila hivı via iahumi. ⁵² Via iahudaci nibilanj nudı ibi miñaiahiben aba migalifilibavimi. Lavila iaha hijinalanjalala cihu Jelusalem haiabila vehavimi. ⁵³ Vevila Asi di anjam ular hekili caba heñ uavimi. Uavila Asi di ibi miñaiahaiaha hiniavimi.

Jon Jisası dı cian agadı libami.

Cian agan hulan lifami.

1 Vaka sibaŋ Ası agan akuaba akuaba agiladı ma lamımaŋ lidaci Cian agan hiniadami. Cian agan ala Ası hula hiniadami. Cian agan nukeŋ nıbu Ası.* **2** Ası agan hidili maha akuaba akuaba lamami hadihu Cian agan nıbu hula hiniadami. **3** Hınidaci Ası nukeŋ Cian agasaŋ hiji igumi. Lidin nıbilan ahica fili uaiaŋ susu akuaba akuaba agiladı lamavımi. Akuaba akuaba agilan havı ma iahavımi.

4 Cian agan lidaci hulan iamigali agilan huaci hamen laci hamen laci hiniavılä. Cian agan ala hulan iamigali agilasaŋ abılı ıgulalı. **5** Abılı agan hifili hınilalı heŋ abılı havalılä. Lidaci hifili agan nudi lalıgudaci ala abılı agan ma sıvılılä.

6 Ası agan abıcı hulan mu vemi. Nudi ibi Jon. **7** Nıbu cian sulasula saŋ vemi. Vevıla abılı agasaŋ ala cian sulami. Hulan iamigali sıkasıkan agilan cian agadı igahılavıla abılı agasaŋ hiji vidividin lamavıbali aba sulami. **8** Nıbu nukeŋ abılı hima. Nıbu abılı agasaŋ ala cian suliben aba vemi. **9** Abılı agan nıbu abılı amiŋ. Nıbu ala hulan iamigali agilasaŋ abılı igu igu saŋ fili neŋ migami.

10 Ası agan Cian agasaŋ hiji igumi. Lidin nıbilan ahica fili uaiaŋ susu akuaba akuaba agiladı lamavımi. Agadı ala hulan iamigali agilan Cian agadı iga iga nameŋ ma abavıhadami. Cian agan Ası dı hıvı hınia ve aba ma abavıhadami. **11** Lihavidaci nıbu Isılaelı fili tıbı vemi. Veci nudi hidili pam agilan nusaj ma

hijınalavıhadami. **12** Agadı ala hulan iamigali limu hihile agilan nusaj hijınalavıhadami. Hijınalanaŋala nusaj hiji vidividin lamavıhadami. Lihavidaci nıbu nulisan ibi igudaci ibi dan hiniavıhadami. Ibi dan hinihini Ası dı ninanadi hiniavıhadami. **13** Iamiagagalınlı dı midi hıvı Ası dı ninanadi ma hiniavıhadami. Iamiagagalınlı agıladı mavın iahavidaci ani pam hinihini nulidi havavidaci Ası dı ninanadi ma hiniavıhadami. Hulan mu hiji lama nulidi abıdacı Ası dı ninanadi ma hiniavıhadami. Ası nukeŋ hiji lamalama abıdacı nudı ninanadi hiniavıhadami.

14 Cian agan nukeŋ nıbu hulan lifa vevıla hulan iamigali agilan hula hiniadami. Lidaci nudi hulemili agilan igavıdacı nıbu abılı hekili vidividin dan hiniadami. Ası nudi Ninaŋ pabiŋ ciki sibaŋ agadı abıcı vemi sadan Ninaŋ agan abılı hekili vidividin dan hiniadami. Nıbu hulan iamigali agilasaŋ mavın hiniadami. Lidin nulisan Ası dı cian amiŋ agadı sihıvia sibaŋ suladami. **15** Lidaci Jon agan hulan iamigali agiladı vidividin ula ula abami. Vaka viaŋ hulan nagasaŋ ala naludi nameŋ abamin uami. Hulan mu iadi sıvı vebali agan nıbu iadi hali hisıŋ hinibali aba abamin uami. Viaŋ ma iahımaŋ lidalıŋ nıbu hiniadami aba abamin uami.

16 Ası dı Ninaŋ agan ala hulan iamigali likila likila saŋ mavın hinihini nulidi huaci lamadami. **17** Vaka Ası agan Mosesı dı abıcı cian vidividin libami. Agadı ala Jisası Kılaisı agan hulan iamigali likila likila saŋ mavın hiniadami. Lidin Ası dı cian amiŋ agadı sihıvia sibaŋ suladami. **18** Hulan iamigali agilan Ası dı ma igavıhadami. Ası dı Ninaŋ agan pam Iaganu hula hinihini nudı igadami. Nıbu ala hulan iamigali agiladı sihıvia sibaŋ abıdacı Ası dı cian agadı igahılavıhadami.

1:1 1.1 Snd 8.22, 8.30-31, Jo 17.5, Fl 2.6, Kl 1.17, 1 Jo 1.1-2, CHL 1.2, 19.13 * **1:1** 1.1 Jon agan Jisası dı ibi mu lamavıla abami. Cian uami. **1:2** 1.2 HM 1.1 **1:3** 1.3 Jo 1.10, 1 Ko 8.6, Ef 3.9, Kl 1.16-17, Ib 1.2 **1:4** 1.4 Jo 5.26, 8.12, 9.5, 1 Jo 5.11 **1:5** 1.5 Jo 3.19 **1:6** 1.6 Mt 3.1, Mk 1.4, Lu 1.13-17, 1.76, 3.1-2, Jo 1.33 **1:7** 1.7 HJL 19.4 **1:8** 1.8 Jo 1.19-20 **1:9** 1.9 Ais 49.6, Jo 1.4, 8.12, 1 Jo 2.8 **1:10** 1.10 Jo 1.3, 17.25, Ib 1.2, 11.3 **1:11** 1.11 Lu 19.14, HJL 3.26, 13.46 **1:12** 1.12 Lom 8.15, Ga 3.26, 2 Pi 1.4, 1 Jo 3.1 **1:13** 1.13 Jo 3.3-6, Je 1.18, 1 Pi 1.23 **1:14** 1.14 Ais 60.1-2, Mt 1.16, 1.20, Lu 9.32, Jo 2.11, Lom 1.3-5, Ga 4.4, Fl 2.7, Kl 1.19, 1 Ti 3.16, Ib 2.11-16 **1:15** 1.15 Mt 3.11, Lu 3.16, Jo 1.26-32, 8.58, Kl 1.17 **1:16** 1.16 Jo 3.34, Ef 1.6-8, Kl 1.19, 2.9-10 **1:17** 1.17 CV 34.28, Lo 4.44, Jo 8.32, Lom 3.24, 6.14, 10.4 **1:18** 1.18 CV 33.20, Mt 11.27, Lu 10.22, Jo 6.46, 1 Ti 1.17, 6.16, 1 Jo 4.9, 4.12, 4.20

Hulañ iamigali avili hivi miñamigu miñaiahaiaha hisin hulañ Jon agan cian sulami.

(Matiu 3.1-12 mu Makî 1.7-8 mu Lukî 3.15-17)

19-20 Isilaeli hidili agiladi hulañ hekili hekili agilan abavici Asi san sagali igu igu hisin hulañ agilan hula Livai hidili agilan hula Jelusalem haiabila vala uavimi. Jon di abitihiben aba uavimi. Uavila nameñ abitihavimi. Nama ani uavimi. Lihavici Jon nulidi ma miñasivlami. Niñbu haibila iaha nameñ abami. Vian hulañ Asi libimijavila hulañ iamigali ahiliyahiuahua san abici vebali agan hima uami. 21 Lici cihu abitihavimi. Nama ani uavimi. Nama Elaija uavimi. Lihavici Jon cihu abami. Vian niñbu hima uami. Lici cihu abitihavimi. Nama Asi di cian igalahalaha hisin hulañ mu alan nusan migila migila hinilalu agan uavimi. Lihavici Jon cihu abami. Vian niñbu hima uami. 22 Lici cihu abitihavimi. Nama aludi nameñ abinan uavimi. Vian niñbu hima aba abinan uavimi. Alan cihu umili hulañ aludi abavici velu agilan abitihavici alan hibiñ aki cian abibalu uavimi. 23 Lihavici Jon nulidi cihu abami. Asi di cian igalahalaha hisin hulañ Aisaia agan abami uami. Hulañ mu fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali heñ hinilhini cian vidiividin siban nameñ abibali aba abami uami. Aludi Hekili san hibi hihilihalan aba abibali aba abami uami. Aisaia hamen abami ha niñbu iasan ala abami uami.

24-25 Lici Falisi hidili limu hihile niñilan hula vehavimi agilan avi Jon di abavimi. Nama nuken ci abinan uavimi. Vian hulañ Asi libimijavila hulañ iamigali ahiliyahiuahua san abici vebali agan hima aba abinan uavimi. Vian Elaija hima aba abinan uavimi. Vian Asi di cian igalahalaha hisin hulañ mu alan nusan migila migila hinilalu agan hima aba abinan uavimi. Nama aki san avili hivi hulañ iamigali agiladi miñamigu miñaiahilan

uavimi. 26-27 Lihavici Jon nulidi abami. Vian avili hivi naludi miñamigu miñaiahilan uami. Hulañ mu iadi sivi vebali agan niñbu ibi dan uami. Vian ibi apali uami. Vian ibi dan lici migalifiliba nudî hicî sigiti agadi limin hahici hinilalî agadi huaci hivavin uami. Niñbu namilan hula hinilalî uami. Agadi ala namilan nudî ma igilalañ uami.

28 Jon Betani haiabila hinilhini cian hamen agadi abami. Betani haiabila agan Jolidan avili limu caba heñ hiniadami. Haibila heñ ala Jon agan avili hivi hulañ iamigali agiladi miñamigu miñaiahidami.

Jisasi agan Asi di saban sipsipi ninan me hinimi.

29 Lihavici amili me hivi Jisasi agan Jon di piñ vedaci Jon agan igoua igavila abami. Igihalan uami. Asi di saban sipsipi ninan me agan ci ve uami. Niñbu hulañ iamigali fili neñ hinivilali agiladi hugi hiviben aba ve uami. 30 Vaka vian hulañ nagasan ala naludi nameñ abamin uami. Hulañ mu iadi sivi vebali agan niñbu iadi hali hisin hinibali aba abamin uami. Vian ma iahiman lidalin niñbu hiniadami aba abamin uami. 31 Vian nuken avi nudî iga iga nameñ ma abadamin uami. Niñbu Asi di hivi hinia ve aba ma abadamin uami. Agadi ala Isilaeli hidili agilan nudî igavibali aba vian vevila avili hivi hulañ iamigali agiladi miñamigu miñaiahilan uami.

32 La haiabila iaha abami. Asi di Amiñ agan Asi di haiabila valavila havan ibilabi me vu havila migidaci igacin uami. Vuha migavila Jisasi di hivi migahinili uami.

33 Vian nuken nudî iga iga nameñ ma abadamin uami. Niñbu Asi di hivi hinia ve aba ma abadamin uami. Asi nuken iadi abici vevila avili hivi hulañ iamigali agiladi miñamigu miñaiahilan uami. Niñbu iadi nameñ abali uami. Nama hinia igidanañ iadi Amiñ agan miguavila hulañ mu di hivi hinibali aba abali uami. Hulan niñbu ala vian abiliñ miguavila avili hivi hulañ iamigali agiladi miñamigu miñaiahidaci iadi Amiñ agan miguavila niñilan hula hinibali

1:19-20 1.19-20 Lu 3.15-16, Jo 3.28, 5.33-34, HJL 13.25

7.40 1:23 1.23 Ais 40.3, Mt 3.3, Mk 1.3, Lu 3.4 1:24-25

HJL 13.25, 19.4 1:28 1.28 Mt 3.6, Jo 10.40 1:29 1.29 CV 12.2-3, Ais 53.6-7, 53.11, Jo 1.36, HJL 8.32, 1 Ko 15.3, 1 Pi

1.19 1:30 1.30 Jo 1.15, 1.26-27 1:32 1.32 Mt 3.16, Mk 1.9-10, Lu 3.22 1:33 1.33 Mt 3.11, Lu 3.2-3, HJL 1.5, 2.4, 19.6-7 1:34 1.34 Mt 3.17, 17.5, 27.54

1:21 1.21 Lo 18.15-18, Mal 4.5, Mt 11.14, 17.10-13, Jo 6.14,

1.24-25 Mt 21.25, Jo 1.33 1:26-27 1.26-27 Jo 1.15, 1.30,

CV 12.2-3, Ais 53.6-7, 53.11, Jo 1.36, HJL 8.32, 1 Ko 15.3, 1 Pi

1.33 1.33 Mt 3.11, Lu 3.2-3, HJL 1.5, 2.4,

aba abalı uami. ³⁴ Lici vian nuken nudi ci igin uami. Igavila haiabila iaha namen abin uami. Ha Ası di Ninaŋ aba abin uami.

Hulan ahica pam agilan Jisasi di hulemili iahavimi.

³⁵ Hiniavici miñalahici amılı me hivi Jon agan lagulama hiniñaci nudi hulemili ahica agilan avi ve nibu hula lagulama hiniavimi. ³⁶ Hiniavila igavici Jisasi vemi. Vedaci Jon abami. Igihalan uami. Ası di sabaŋ sipsipi ninaŋ me agan ci ve uami. ³⁷ Jon hamen abidaci nudi hulemili ahica agilan igahilavila iaha Jisasi di sıvı uavimi. ³⁸ Uavidaci Jisasi agan limu cimila igici Jon di hulemili ahica agilan nudi sıvı vehavimi. Vehavidaci nulidi abitihami. Namilan aki suhililan uami. Lici hulan ahica agilan cihu hibin abavimi. Labai nama utan aben hinilanaŋ uavimi. Manasın sihi hisin aba abavihadami agasan Alam cian hivi Labai uavihadami. ³⁹ Lihavici Jisasi nulidi abami. Aiagalan uami. Lici nibu hula uavila hifilidaŋ uaiadi hivi utan nibu hinimi agadı igavimi.* Igavila nibu hula hinimitavimi.

⁴⁰ Hulan ahica agiladi hulan mu Edilu nibu Saimon Pita di imanu. Hulan nibu ala Jon di cian igahilavila Jisasi di sıvı umi. ⁴¹ Ua igavila cihu isanu Saimon di suhila suhila vemi. Ve igavila Saimon di abami. Alan Mesaia di ci igalu uami. Hulan mu Ası libiminavila hulan iamigali ahiliyahiuahu san abici vebali aba abavihadami agasan Ibilu cian hivi Mesaia uavihadami. ⁴² Lavila isanu Saimon di viavila Jisasi di piŋ umi. Via uci Jisasi nudi igavila abami. Nama Jon di ninan uami. Nama Saimon uami. Mufili nadı Sifasi aba abavibali uami. Sifasi* aba abavihadami agasan Giliki cian hivi nibilan Pita uavihadami.

Jisasi agan Filipi didan Natanieli didan abici nudi piŋ vehavimi.

⁴³ Hiniavici miñalahici amılı me hivi Jisasi agan Galili fili tibi uben aba Filipi di suhila igavila nudi abami. Nama ve vian

hula hidiha uami. ⁴⁴ Filipi nibu Betisaida haiabila hisin. Edilu hula Pita hula avi Betisaida haiabila hisin. ⁴⁵ Lici Filipi agan uavila Natanieli di suhilami. Suhila igavila abami. Alan hulan agadı ci igalu uami. Vaka cian vidividin Mosesi libami agan nusaŋala abami uami. Ası di cian igalahala hisin hulan agilan avi nudi cian agadı ala manasın hivi libavimi uami. Jisasi nibu Josepi di ninan uami. Nibu Nasaleti haiabila hisin uami. ⁴⁶ Lici Natanieli agan abami. Akuaba akuaba huaci huaci agilan Nasaleti haiabila heŋ ma iahavilalı uami. Hamen abici Filipi cihu nudi abami. Ve igiha uami.

⁴⁷ Natanieli agan Jisasi di piŋ vedaci Jisasi nudi igavila abami. Igihalan uami. Hulan iadi piŋ vedi nagaŋ nibu Islaeli hidili amiŋ amiŋ uami. Hulan agan sidan cian igu igu analı cian ciki avi ma abilalı uami. ⁴⁸ Lici Natanieli agan Jisasi di abitihami. Nama aki me lavila iadi iginan uami. Lici Jisasi nudi abami. Filipi agan nadı ma ulimaŋ lidaci nama kili fiki agadı hibili hivi migahinidanaŋ vian nadı igin uami. ⁴⁹ Lici Natanieli cian agadı igahilavila nudi abami. Iavaŋ uami. Nama Ası di Ninaŋ uami. Nama Islaeli hidili agiladi manigali uami. ⁵⁰ Lici Jisasi nudi abami. Vian nadı abin uami. Nama kili fiki agadı hibili hivi migahinidanaŋ vian nadı igin aba abin uami. Hamen abilin nama iasan hiji vidividin laminan uami. Agadı ala akuaba akuaba igadanan nagilan hekili hima uami. Mufili akuaba akuaba hekili sibarı agiladi igibanan uami. ⁵¹ La cihu abami. Vian naludi amiŋ sibarı abadin uami. Mufili igibalan uami. Hibı me lavılıci Ası di haiabila agadı igibalan uami. Igidalan Hulan di Ninaŋ agan hibi migamiga iahuiahu me hinibali uami. Hinidaci Ası di cian hali hisin agilan heŋ migamiga iahuiahu hidavibali uami.

2

* 1:36 1.36 Jo 1.29 * 1:39 1.39 Hifilidaŋ uaiadi ha 4 kiloki. 1:40 1.40 Mt 4.18-20 1:41 1.41 1 Sml 2.10, Sng 2.2, Jo 4.25 1:42 1.42 Mt 16.18, Mk 3.16 * 1:42 1.42 Aludı cian sibarı hivi liba aba abilalı agasan nibilan Alam cian hivi Sifasi uavihadami. 1:43 1.43 Mt 8.22, Mk 2.14 1:45 1.45 HM 3.15, 49.10, Lo 18.18, Ais 7.14, 9.6, Jer 23.5, Ese 34.23, Sek 6.12, Mt 2.23 1:46 1.46 Jo 7.41, 7.52 1:47 1.47 Sng 32.2, Jo 8.39, Lom 2.28, 9.6 1:49 1.49 Mt 14.33, 16.16, 27.42, Mk 3.11, Jo 12.13 1:51 1.51 HM 28.12, Mt 4.11, Lu 2.9, 2.13

Hulan̄ mu Kanā haiabila hisin̄ agan̄ iamigali sabimi.

1-3 Anihulij me hiv̄i hulan̄ mu Kanā haiabila hisin̄ agan̄ iamigali sabiben aba hulan̄ iamigali akape agiladi abici Kanā haiabila hej̄ vehav̄imi. Kanā haiabila nibu Galili fili tibi hej̄ hiniadami. Jisasi iaminu agan̄ Kanā haiabila umi. Jisasi avi nudi hulemili agilan̄ hula haiabila hej̄ ala uav̄imi. Uav̄ila simin̄ nanā hiniavidaci limin̄ uain agiladi amī agiladi mitī agan̄ apalī limi. Lici Jisasi di iaminu agan̄ nudi namej̄ abami. Nibalan̄ limin̄ uain agiladi amī agiladi mitī apalī uami. 4 Lici Jisasi agan̄ iaminu di abami. Iam uami. Ha nad̄ sibila uami. Iadi sibila himā uami. Iadi sibila nibu vakala uami. 5 Lici Jisasi di iaminu agan̄ sibila hisin̄ hulan̄ agiladi abami. Namilan̄ nudi hiji agadi lubiahilahila akuaba akuaba san̄ abibali hamen̄ laci ala lihalan̄ uami.

6 Ulan̄ hej̄ liba siji hekili hekili human limu fihala human limu pabin̄ cijin̄ agilan̄ hiniav̄imi. Islaeli hidili agilan̄ nulidi hibun̄ agadi vumili lamibalu aba liba siji hekili hekili hej̄ ala avili licilici savihadami. Siji pabin̄ pabin̄ agiladi hiv̄i avili 100 lita agiladi mījamijiavidaci migudaci milavihadami. 7 Jisasi agan̄ sibila hisin̄ hulan̄ agiladi abami. Avili licilici mījamijidalan̄ siji hekili hekili agiladi hiv̄i migumigu milavim uami. Lici hamej̄ laci ala lihav̄imi. 8 Lihavici cihu ala abami. Liba siji hekili hekili agilan̄ avili milamila hamen̄ hiniavidaci cihu siji sudime ciki ciki agiladi hiv̄i lulalula vivi hulan̄ simin̄ akuaba akuaba migila migila hinilali agadi pīn̄ via uhalan̄ uami. Lici sibila hisin̄ hulan̄ agilan̄ avili siji agiladi vivi uav̄imi. 9 Avili siji hekili hekili hiv̄i hiniav̄imi agilan̄ limin̄ uain agiladi amī agiladi mitī lifav̄imi. Lihavici sibila hisin̄ agilan̄ pam igav̄imi. Agadi ala hulan̄ simin̄ akuaba akuaba migila migila hiniadami agan̄ nibu ma igami. La naigavila cihu hulan̄ iamigali sabisabi hisin̄ agadi ulici vemi. 10 Ulici veci namej̄ abami. Hulan̄ limu hihile agilan̄ namej̄ lihavilali uami. Limin̄ uain agiladi amī agiladi mitī huaci huaci agiladi mise iguavici navilali uami.

Na fihalavici cihu limin̄ uain agiladi amī agiladi mitī sibili sibili agiladi sivī iguavilali uami. Nama malicin̄ hamej̄ ma linaq uami. Nama mījasivilasivila me lamaq hiniadaci limin̄ uain agiladi amī agiladi mitī sibili sibili agiladi mise igunaq navi uami. Lihavici cihu huaci huaci agiladi sivī iguniben̄ aba linaq uami.

11 Jisasi nibu Galili fili tibi hej̄ hiniadami. Hej̄ hinihini sibila vivi hidili maha nudi vidividin̄ agadi hej̄ Kanā haiabila hisin̄ agilasan̄ abalamami. Abalamici nudi hulemili agilan̄ nudi vidividin̄ hekili agadi igavila nusaj̄ hiji vidividin̄ lamav̄imi. 12 Lihavici Jisasi agan̄ nudi iaminu hula Kanā haiabila agadi valavila Kapelineam haiabila miguav̄imi. Nudi imahalinu agilan̄ hula nudi hulemili agilan̄ hula avi Kapelineam haiabila hej̄ ala miguav̄imi. Miguavila uaian̄ akape tagilan̄ dan̄ hiniav̄imi.

Jisasi agan̄ mutin̄ lamalama hisin̄ hulan̄ agiladi lahumi.

(Matiu 21.12-13 mu Mak̄ 11.15-17 mu Luk̄ 19.45-46)

13 Islaeli hidili agiladi mihin̄ hekili agan̄ iahiben̄ aba limi. Mihin̄ hekili ha Asī agan̄ Islaeli hidili agiladi valici huaci hiniav̄imi agadi mihin̄ hekili. Mihin̄ hekili agasan̄ ala igahilahila simin̄ hekili hilaniben̄ aba lihav̄imi. Lihavidaci Jisasi Jelusalem haiabila umi. 14 Uav̄ila Asī di anjam ulan̄ hekili caba hej̄ umi. Ua igici hulan̄ agilan̄ akuaba akuaba mutin̄ lamalama hiniav̄imi. Saban̄ bulimakau saban̄ sipsipi agiladi mutin̄ lamav̄imi. Havan̄ ibilabi agiladi avi mutin̄ lamav̄imi. Hulan̄ haiabila mu hisin̄ mu hisin̄ agilan̄ anim̄ hilici vavehavidaci cihu hibin̄ Asī di anjam ulan̄ hekili hisin̄ anim̄ hilici agiladi iguavihadami. Hulan̄ sibila hamen̄ vihavihadami agilan̄ nulidi vadim mik̄ hej̄ migahiniav̄imi. 15 Lihavidaci Jisasi agan̄ limin̄ vidividin̄ hihile agiladi viavila hahami. Hahavila nudi hiv̄i hulan̄ agiladi vigila vigila nulidi saban̄ sipsipi saban̄ bulimakau agiladidan̄ sikasikan hamen̄ lahumi. Lahudaci Asī di anjam ulan̄ hekili caba agadi valavala uav̄imi.

Uavidaci nulidi anim hilici vadim sabi hivi hiniavimi agiladi sikasikan ifinikilidaci fili migalahilavimi. Vadim agiladi avi vivi havalidaci fili migavimi. ¹⁶ Lihavici Jisasi havan iagagalini lu agiladi abami. Namilan naludi havan ibilabi mutin hivi lamilan agiladi sikasikan via uhalan uami. Iadi Iavan di ular nagadi lilan mutin lamalama vivi hisin ular me hinimidi uami. ¹⁷ Jisasi hamen lici nudi hulemili agilan igavila cihi cian mu Asi di manasij hekili hivi hiniadami agasan hiji lamavimi. Cian agan nibu namej abami. Vian nadu ular agasan mavin hekili siban hinilan uami. Hamen sadan vian vidividin siban hinhini ular agadi migililan uami.

¹⁸ Lici Isaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilan Jisasi limi agadi igavila abitihavimi. Nama aki sihi agadi alusan abalaminan igavila abibalu uavimi. Nibu ibi dan sadan hamen li aba abibalu uavimi. ¹⁹ Lihavici Jisasi nulidi namej abami. Namilan anjam ular hekili nagadi minjacivhalilan cihi maviliq migubali uami. La anihulin me hivi fihaliben uami. ²⁰ Lici Isaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilan abavimi. Anjam ular hekili nagadi hafiavidaci huali 46 umi uavimi. Agadi ala nama namej abinan uavimi. Anjam ular nagadi minjacivhalilan vian cihi maviliq miguci anihulin me hivi fihaliben aba abinan uavimi.

²¹ Jisasi nudi nuken hadipili agasan igahilavila anjam ular hekili agasan hive lama abami. ²² Jisasi himavila cihi hihi iahici nudi hulemili agilan igavila hiji lamavila abavimi. Vaka nusaq ala aludi abali uavimi. Lavila cian Asi di manasij hekili hivi hiniadami agasan hiji vidividin lamavimi. Cian nibu nuken nulidi abami agasan avi hiji vidividin lamavimi.

Jisasi hulan iamigali agiladi hiji humigan agadi igami.

²³ Jisasi agan Jelusalem haiabila hinidaci mihin hekili agan iahami. Mihin hekili

ha Asi Isaeli hidili agiladi valici huaci hiniavimi agadi mihin hekili. Jisasi mu sihi mu sihi agiladi abalamidaci hulan iamigali akape agilan iga iga nusaq hiji vidividin lamavimi. ²⁴⁻²⁵ Agadi ala Jisasi agan hulan iamigali agiladi hiji humigan ci igami. Akuaba akuaba sikasikan agiladi avi ci iga fihalami. Hulan mu agan ma ve nudu abici igahilami. Nibu nuken igami. Hamen sadan nulidi cian agasan hiji vidividin ma lamami.

3

Jisasi agan Nikodemusi hula cian aba aba hiniavimi.

¹ Nikodemusi nibu Isaeli hidili agiladi manigali hiniadami. Nibu Falisi hidili.

² Hifili mu hivi Nikodemusi agan Jisasi di piy vemi. Vevila Jisasi di namej abami. Iavan uami. Asi nadu abici vevila aludi manasij sihi hisin hulan me hinilan uami. Asi hulan mu agan hula ma hinici ha hulan agan mu sihi mu sihi nama abalamilan hamen agiladi ma abalamivi uami. ³ Lici Jisasi nudi abami. Vian nadu amin siban abadin uami. Nama ninanadi mumij ciki me ma hininan Asi nadu ma vibali uami. Lici nama nudi lihu hivi ma hinibanaq uami.

⁴ Lici Nikodemusi nudi abitihami. Hulan hadi hadi lavila cihi aki me la ninanadi mumij ciki me iahivi uami. Hulan hekili lavila cihi ninanadi mumij ciki me iaminu di humigan ular hivi hinici ma huhilivi uami. ⁵ Lici Jisasi abami. Vian nadu amin siban abadin uami. Hulan mu avili hivi ma minjamigu minjaiahavici uami. Ha Asi di Ami agan nibu hula ma hinibali uami. Nibu ninanadi mumij ciki me ma hinici Asi nudi ma vibali uami. Lici nudi lihu hivi ma hinibali uami. ⁶ Hadipili agilan lihavidaci akuaba iahavilali agilan uami. Ha nibilan hadipili hisin uami. Asi di Ami agan lidaci hulan iamigali agiladi amin agilan Asi di Ami me hiniavilali uami. ⁷ Vian nadu ninanadi mumij ciki

me hinihini sanj abin agasan hiji cuvilij cuvilij lamiminañ uami. ⁸ Huñe agan nibu uavakaví velali uami. Veve mu hiví mu hiví ulalí uami. Lidaci alaŋ sagilij pam igahilalú uami. Lidiŋ abilalú uami. Huñe agan abeŋ hinia vedi aba abilalú uami. Abeŋ uadi aba abilalú uami. Ası di Amiŋ agan hamen laci ala lili uami. Nibu lidaci ninanadi mumiŋ ciki me iahavibali uami. Agadı ala hulan iamigali agilan Ası di Amiŋ agan akuaba akuaba lili agiladi hidili ma igavilalı uami.

⁹ Lici Nikodemusı agan cihu ala abitihami. Akuaba akuaba iadi abinañ agilan aki me iahavibali uami. ¹⁰ Lici Jisasi cihu hibin abami. Nama Isilaeli hidili agiladi manasın sihi hisin uami. Agadı ala akuaba akuaba agilasan abilij nadı hiji agan ma tove uami. ¹¹ Vian nadı amıñ sibañ abadin uami. Alanj akuaba akuaba amıñ sibañ igelalu agasan abilalú uami. Akuaba akuaba alan amıñ igahilu agasan avi cian sulilalu uami. Agadı ala namılan cian alaŋ sulilalu agadı valilalan uami. ¹² Vian fili hisinakuaba akuaba agilasan abidalınamılan hiji vidividin ma lamılan uami. Hamen sadan vianakuaba Ası di haiabila hiniavilalı agilasan avi abilij namılan hiji vidividin ma lamibalı uami. ¹³ Hulan mu fili hisin agan Ası di haiabila hej ma iahumi uami. Hulan di Ninañ agan pam Ası di haiabila hej hinia fili neŋ migami uami. ¹⁴ Vaka Mosesı agan fili tibi kili humisiakuabaakuabapalihej hinihini lahu me agadı liba bilasi hiví vimi uami. Viavila kili limi hiví lamavila miŋaiahua abalamami uami. Hamen laci ala mufili kili cikaj hilihua lamalama agadı hiví. Hulan di Ninañ agadı lama henar hiví ifavici uci miŋaiahaha lalilamavibali uami.* ¹⁵ Lihavici hulan iamigali nusañ hiji vidividin lamavibali agilan huaci hamen laci hamen laci hiniavibali uami. ¹⁶ Ası di

3:11 3.11 Mt 11.27, Jo 3.32, 7.16, 8.26   **3:12** 3.12 Lu 22.67
10.6, 1 Ko 15.47, Ef 4.9-10   **3:14** 3.14 Nam 21.9, Jo 8.28, 12.32-33
lahu me iahami. Lici hulan iamigali nudı iga iga ma himavimi. Cian hamen agan nibu Namba 21.4-9 hiví hini. **3:15**
3.15 Jo 3.36, 6.47, 20.31   **3:16** 3.16 Jo 3.36, 10.28, Lom 5.8, 8.32, 1 Jo 4.9-10   **3:17** 3.17 Lu 19.10, Jo 5.22, 5.45, 12.47,
HJL 17.31, 1 Jo 4.14   **3:18** 3.18 Jo 3.36, 5.24, 6.40, 6.47, 20.31   **3:19** 3.19 Jo 1.4-5, 1.8-12, 8.12   **3:20** 3.20 Jop
24.13-17, Ef 5.11-13   **3:22** 3.22 Jo 4.1-2   **3:23-24** 3.23-24 Mt 4.12-13, 14.3-4, Mk 6.17-18, Lu 3.19-20

Ninan pabin ciki sibañ uami. Agadı ala Ası agan hulañ iamigali fili hiniavilalı agilasan mavın hekili hiniavila abici migami uami. Hulañ iamigali agilan nusañ hiji vidividin lamalama ma sibili lihavibali aba nudı abici migami uami. Huaci hamen laci hamen laci hiniavibali aba abici migami uami. ¹⁷ Ası agan nudı Ninañ agadı abici fili neŋ migami ha hulañ iamigali agiladi libimigumigu aba aba sanj ma abici migami uami. Nibu hulañ iamigali agiladi ahiliahudaci huaci hamen laci hamen laci hinihini sanj abici migami uami. ¹⁸ Mufili hulañ iamigali nusañ hiji vidividin lamavilalı agiladi ma libimigumigu abibali uami. Agadı ala hulañ iamigali nusañ hiji vidividin ma lamavilalı agiladi ci libimigumigu abalı uami. Ası nibu nudı Ninañ pabin ciki sibañ uami. Nusañ hiji vidividin ma lamavici uami. Ha nulidi ci libimigumigu abalı uami. ¹⁹ Mufili nibu hulañ iamigali agiladi cian hivi lamibali agadı cian hidili nibu nameñ uami. Abilu agan fili neŋ ci migami uami. Agadı ala hulañ iamigali agilan hifili sanj pam mavın hiniavilalı uami. Nibilan abilu sanj mavın hekili ma hiniavilalı uami. Nibilan lusin sibili vihavilalı sadan hamen lihavilalı uami. ²⁰ Hulan iamigali lusin sibili sibili vihavilalı agilan abilu hiví veve sanj valavilalı uami. Aludi hugı agilan haiabila iahavimidi aba nusañ ala abilu hiví veve sanj valavilalı uami. ²¹ Hulan iamigali Ası di cian amıñ agadı lubiahilavilalı agilan abilu iga iga sanj vehavilalı uami. Hulan iamigali limu hihile agilan iga iga nameñ abavibali aba vehavilalı uami. Nibilan Ası di vidividin hiví nudı sibila vihavilalı aba abavibali aba vehavilalı uami.

Jon hulan iamigali avılı hiví miŋamigu miŋaiahaha hisin agan Jisasi sanj abami.

²² Jisasi cian sula fihalavila nudı hulemili agiladi likilavila Judia fili tibi hej uavimi. Ua hinihini avılı hiví hulan iamigali agiladi

3:13 3.13 Snd 30.4, Jo 3.6, 6.33, 6.38-39, HJL 2.34, Lom * **3:14** 3.14 Mosesı liba bilasi agadı viavila lici
lahu me iahami. Cian hamen agan nibu Namba 21.4-9 hiví hini. **3:15**
3:16 3.16 Jo 3.36, 10.28, Lom 5.8, 8.32, 1 Jo 4.9-10   **3:17** 3.17 Lu 19.10, Jo 5.22, 5.45, 12.47,
HJL 17.31, 1 Jo 4.14   **3:18** 3.18 Jo 3.36, 5.24, 6.40, 6.47, 20.31   **3:19** 3.19 Jo 1.4-5, 1.8-12, 8.12   **3:20** 3.20 Jop
24.13-17, Ef 5.11-13   **3:22** 3.22 Jo 4.1-2   **3:23-24** 3.23-24 Mt 4.12-13, 14.3-4, Mk 6.17-18, Lu 3.19-20

mīñamigu mīñajahadami. **23-24** Hadihu Ju-dia fili tibi hisin manigali Helotî agan limin sibili ular hivî Jon di ma lamimañ lidaci Jon agan Ainon haiabila hiniadami. Hinihini avili hivî hulan iamigali limu hihile agiladi mīñamigu mīñajahadami. Man avili simi tulî hekili hekili agilan Ainon haiabila hen hiniavîhadami. Hameñ sadan hulan iamigali limu hihile agilan nudi piñ vehavîdaci avili hivî nulidi mīñamigu mīñajahadami. Ainon haiabila agan Salim haiabila mikî hiniadami.

25 Jon di hulemili agilan hula Isilaeli hidili hulan mu agan hula hibin cian hibin cian aba aba lamacilavîmi. Lamacilavîmi agadi hidili nîbu nameñ. Aki me limili Asi aludi hibin agiladi vumili lamici huaci hinibalu aba nusaj hibin cian hibin cian aba aba lamacilavîmi. **26** Lihavîci Jon di hulemili agilan vevila Jon di nameñ abavîmi. Iavan uavîmi. Vaka hulan mu nama hula Jolidan avili limu aden hinidaci nusaj ala abinañ igahîlamilu uavîmi. Hulan nîbu ala avili hivî hulan iamigali agiladi mīñamigu mīñajahadi uavîmi. Hameñ lidaci hulan iamigali sîkasikan nusaj pam uavadi uavîmi. **27** Lihavîci Jon nulidi abami. Asi iahua hivî hinilalî agan hulan mu sañ akuaba akuaba iguci heñ vibali uami. Asi agan ma iguman lici ma vibali uami. **28** Cian agadi vaka abidalin namilan ci igahîlamalañ uami. Vian nameñ abamin uami. Asi iadi libimîjavila hulan iamigali agiladi ahiliahuahu sañ ma abici vemin aba abamin uami. Asi agan iadi abici hali vemin aba abamin uami. Hulan Asi libimîjavila hulan iamigali ahiliahuahu sañ abami agan nîbu iadi sivi vebali aba abamin uami.

29 La abami. Hulan mu iamigali sabiben aba lici iamigali agan nîbu hulan agadi iamigali hinibali uami. Lici hulan agan ala iamigali agadi sabibali uami. Hulan agadi isaimahalinu me agilan havi lagulama hinihini hiji lamalama hijinalanjalâ hiniavîbali uami. Iamigali agadi sabis-

abi hisin hulan agan cian abici igahîlimili aba hiniavîbali uami. Hameñ sadan vian hekili hijinalanjalâ hinidin uami. **30** Asi lidaci hulan iadi sivi vebali agadi ibi agan hekili libali uami. Iadi ibi agan ma hekili libali uami. **31** Hulan Asi di haiabila hinia migami agan nîbu akuaba akuaba agiladi lîvalavîla ibi hekili dan hinilalî uami. Hulan fili neñ hiniavîlalî agilan akuaba akuaba fili neñ hiniavîlalî agilasan pam lihavîlalî uami. Akuaba akuaba fili neñ hiniavîlalî agilasan pam aba aba hiniavîlalî uami. Hulan Asi di haiabila hinia migami agan nîbu akuaba akuaba agiladi lîvalavîla ibi hekili dan hinilalî uami. **32** Nîbu akuaba akuaba igilalî agilasan abilalî uami. Akuaba akuaba igahîlimili agilasan abilalî uami. Hameñ lidaci ala hulan iamigali nudi cian agasan hiji vidividin ma lamavîlalî uami. **33** Hulan iamigali nudi cian agasan hiji vidividin lamavîlalî agilan Asi sañ nameñ abavîlalî uami. Asi nîbu cian amîñ laci abilalî aba abavîlalî uami. **34** Asi agan hulan agadi abici migami uami. La cihu nudi Amîñ agadi avi abici vevila nîbu hula sîkasikan hiniadami uami. Hinidaci Asi di cian agadi pam sulîlalî uami. **35** Hulan agadi Iaganu agan nusaj mavîn hekili hiniavîla nudi Ninanu di abici nîbu pam akuaba akuaba agiladi migila migila hinilalî uami. **36** Hulan iamigali nudi Ninanu sañ hiji vidividin lamavîlalî agilan huaci hameñ laci hameñ laci hiniavîbali uami. Hulan iamigali nudi Ninanu sañ hiji vidividin ma lamavîlalî agilan huaci hameñ laci hameñ laci ma hiniavîbali uami. Mufili nîbilañ Asi di igivi hekili agadi igavîbali uami.

4

Jisasî agan iamigali mu Samalia fili tibi hisin agan hula cian aba aba hiniavîmi.

1-2 Hulan hihile agilan ve Falisi hidili agiladi nameñ abavîmi. Jisasî agan avili hivî hulan iamigali akape agiladi

3:26 3.26 Jo 1.26-34

3:27 3.27 Jo 19.11, 1 Ko 4.7, Ib 5.4, Je 1.17

3:28 3.28 Mal 3.1, Mt 11.10, Mk 1.1-2, Lu 1.17, Jo

1.19-20, 1.23, 1.26-27

3:29 3.29 Mt 9.15

1.21, Fl 2.9, 1 Jo 4.5-6

3:30 3.32 Jo 3.11, 8.26, 15.15

3:33 3.33 Lom 3.4, 1 Jo 5.10

3:34 3.34 Ais 42.1, Jo 1.16, 7.16

Lu 10.22, Jo 5.20, 10.17, Ib 2.6-8

3:36 3.36 Lu 3.7, Jo 1.12, 3.16-18, 6.47, Lom 1.17, 1 Jo 5.10-12

3:35 3.35 Mt 11.27, 4:1-2 4.1-3 Jo 3.22,

3.26

minjamigu minjaiahidaci hulan iamigali agilan nudi hulemili hiniavadi uavimi. Hamej lidaci hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahadi agilan nudi hulemili hinihini akape sibaj lihavadi uavimi. Jonagan hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahidaci nudi hulemili hiniavilali agilan akape sibaj ma iahavadi uavimi. Falisi hidili agilan hamej abavimi agadi ala Jisası nuken avili hivi hulan iamigali agiladi ma minjamigu minjaiahadami. Nudi hulemili agilan pam avili hivi hulan iamigali agiladi minjamigu minjaiahavihadami. Falisi hidili agilan hamej abavidaci Jisası cian hiji agadi igahilami. ³ Igahilavila Judia fili tibi agadi valavila cihu Galili fili tibi sañ umi. ⁴ Asi nukej abici Samalia fili tibi alihan alihan hej Galili fili tibi sañ umi.

⁵ Uavila Sikali haiabila mikı iahumi. Sikali haiabila agan Samalia fili tibi alihan hej hiniadami. Nibu fili tibi Jekopi agan ninanu Josepi sañ igumi agadi mikı hej hiniadami. ⁶ Avili simi tuli vaka Jekopi di sibila hisin hulan agilan mavavimi agan Sikali haiabila mikı hej ala hiniadami. Jisası uci nudi hicci alu lici uaian huva hivi avili simi tuli caba hej migahinia alusami.

⁷⁻⁸ Migahinia alusidaci nudi hulemili agilan simin laviben aba Sikali haiabila uavimi. Uavidaci iamigali mu Samalia fili tibi hisin agan avili liciben aba vemi. Veci Jisası agan nudi abami. Nama iasan avili licia igunañ nilin uami. ⁹ Lici iamigali Samalia fili tibi hisin agan hiji namej lamami. Samalia fili tibi hisin alañ Isilaeli hidili agilan hula pam ma hiniadamilu uami. Iabi avi pam ma hinilalu uami. La Jisası di abami. Nama Isilaeli hidili uami. Vian Samalia fili tibi hisin iamigali uami. Nama iadi namej abinan uami. Nama iasan avili licia igunañ nilin aba abinan uami. ¹⁰ Lici Jisası agan nibu nuken sañ hive lama iamigali agadi abami. Asi akuaba huaci igubali agadi nama ma akua iginan uami. Hulan iasan avili nagadi licia igunañ nilin aba abi agadi avi ma akua iginan uami. Iginan padan nama

nudi abinan nibu nasan huaci hamej laci hamej laci hinihini hisin avili me agadi iguvi uami. ¹¹ Lici iamigali agan namej abami. Manigali uami. Nama siji hekili avili licilici hisin agan apali uami. Hamej sadan nama aki hivi licibanañ uami. Avili simi tuli nagañ tuli hekili uami. Huaci hamej laci hamej laci hinihini hisin avili agadi aben hisin vibanañ uami. ¹² Aludi iamili Jekopi agan avili simi tuli nagadi alusan igumi uami. Nibu nuken avi nudi ninanadi agilan hula avili simi tuli nagadi hivi laci navihadami uami. Nudi saban bulimakau saban sipsipi agilan avi avili simi tuli nagadi hivi laci navihadami uami. Nama Jekopi di livalavila ibi hekili dan hinidanaj uami. ¹³ Lici Jisası abami. Hulan iamigali sikasikan avili simi tuli nagadi hivi nilalan namilan avili sañ himahima cihu cihu nilalan uami. ¹⁴ Vian hulan mu sañ avili igulin nibali agan uami. Pabin tibi avi nibu avili sañ ma himibali uami. Nibu hamej laci hamej laci hinibali uami. Avili simi tuli agan avili fili muji hivi iahaisha hinilali hamej ala nudi hiji humigan hivi mufili mufili hamej laci iahaisha hinibali uami. Avili me agan iahaisha hinidaci mufili nibu huaci hamej laci hamej laci hinibali uami. ¹⁵ Lici iamigali agan Jisası di abami. Manigali uami. Avili abinan agadi iasan igunañ nilin uami. Navila avili sañ cihu cihu ma himiben uami. Lavila avili nagadi licilici sañ avi cihu cihu ma veben uami.

¹⁶ Lici Jisası cihu ala abami. Nama ua nadı mujanada di abavila ahica cihu vehalañ uami. ¹⁷ Lici iamigali agan nudi abami. Vian hulan apali uami. Lici Jisası abami. Cian nama abinan agan analı hima uami. Ha amin sibaj abinan uami. ¹⁸ Agadi ala vaka nama hulan human limu fihala agiladi iahuiahu valadamınan uami. Hulan mu iabi nibu hula hinidanaj agan nibu nadı mujanada sibaj hima uami. Nadı cian agan analı hima uami. Ha amin sibaj abinan uami. ¹⁹ Lici iamigali agan cihu ala abami. Manigali uami. Vian nadı

ci igin uami. Nama Ası dı cian igalahahaha hisin hulañ uami. ²⁰ Samalia fili tibi hisin aludi ave iauacan agilan halu nagađi hiv iahuiahu migudibaliba heñ Ası dı ibi miňaiahibalu aba migalifilibavihadami uami. Alan avi hamen laci ala lilañ uami. Agadı ala Isilaeli hidili namilan nameñ abilalan uami. Ası abici hulañ iamigali agilan Jelusalem haiabila heñ pam huaci nudı ibi miňaiahibalu aba migalifilibavibalı aba abilalan uami.

²¹ Lici Jisasi iamigali agadı abami. Iadi cian agasañ pam hiji vidividin lamiha uami. Mufili halu hiv ma iahuiahu aludi Iavan Ası dı ibi miňaiahibalu aba migalifilibibalı uami. Jelusalem haiabila avi ma uu Ası dı ibi miňaiahibalu aba migalifilibibalı uami. ²² Samalia

fili tibi hisin namilan akuaba agiladi hidili ma igiman lidin havi havi Ası dı ibi miňaiahibalu aba migalifilibilalan uami. Ası agan hulañ iamigali agiladi ahiliyahudaci huaci hamen laci hamen laci hinihini san hidili maha Isilaeli hidili aludi mise abami uami. Lici Isilaeli hidili alan akuaba agiladi hidili igilalu sadan Ası dı ibi miňaiahibalu aba migalifilibilalu uami. ²³ Ası dı ibi miňaiahaiaha mihiñ agan iahibali uami. Hulañ iamigali iabi neñ Ası dı ibi amin sibañ miňaiahibalu aba migalifilibavilalı agilan uami. Nibilan cian amin laci aba aba Ası dı Amiñ agadı vidividin hiv Ası dı ibi miňaiahibalu aba migalifilibavibalı uami. Hameñ liben aba lihavi agadı mihiñ ci iahi uami. Ası agan hulañ iamigali hamen lihavilalı agiladi iga iga hijinalilalı uami. ²⁴ Ası nibu hunje me uami. Hameñ sadan hulañ iamigali nudı ibi miňaiahiben aba cian amin laci abavim uami. Aba aba nudı Amiñ agadı vidividin hiv nudı ibi miňaiahaiaha san migalifilibavim uami. ²⁵ Lici iamigali agan Jisasi dı abami. Vian ci igin uami. Mesaia agan vebali uami. Ası nudı libimijavila hulañ iamigali agiladi ahiliyahuihuu san abici vebali uami. Nibu ala vevila haiabila iaha akuaba siksikan agilasan

aba fihalibali uami. ²⁶ Lici Jisasi agan iamigali agadı abami. Na viañ nukeñ ala nama hula cian suladin uami.

²⁷ Hamen abidaci nudı hulemili agilan vehavimi. Ve igavici iamigali agan hula cian aba aba hiniavimi. Lici nudı hulemili agilan i uavimi. Agadı ala nulidi hulan mu ma iaha Jisasi dı abitihavimi. Nama aki viben aba linan aba ma abitihavimi. Aki san iamigali agan hula cian aba aba hiniñan aba ma abitihavimi. ²⁸ Lihavici iamigali agan avili siji agadı valavila Sikali haiabila vemi. Vevila hulañ iamigali agiladi abami. ²⁹ Namilan ve ua igihalan uami. Hulañ mu avili simi tulı caba heñ migahinidi uami. Vaka viañ akuaba akuaba lihadamin agasañ abi uami. Hulañ nudı ala akua Ası libimijavila hulañ iamigali ahiliyahuihuu san abici vemi uami. ³⁰ Lici hulañ iamigali agilan haiabila agadı valavila Jisasi dı igiben aba uavimi.

³¹ Hadihu laci ala nudı hulemili agilan Jisasi dı abavimi. Iavañ uavimi. Nama simiñ niha uavimi. ³² Lihavici Jisasi nulidi abami. Viañ simiñ dan uami. Simiñ agadı namilan ma igilalan uami. ³³ Lici nudı hulemili agilan nibilan nukeñ nukeñ nameñ abavimi. Aki hulañ agan nusan simiñ vave igui uavimi.

³⁴ Lihavici Jisasi nulidi abami. Ası iadi abici fili neñ migamin uami. Vian nudı hiji lubiahilavila sibila icasan igumi agadı via fihaliben uami. Sibila hamen agan simiñ nana humigan lagulagu me uami. ³⁵ Namilan nameñ abilalan uami. Avan limu ahica limu ahica uci simiñ midi lihuavici likilibalı aba abilalan uami. Agadı ala viañ naludi hive lama abiben uami. Naludi hualabila agadı igo igave igihalan uami. Simiñ ci midi lihuavi uami. ³⁶ Hulañ simiñ agadı likila lamibali agasañ uami. Ası agan mufili nusan akuaba agiladi hibin igubali uami. Iguci hulañ agan huaci hamen laci hamen laci hinibali uami. Hameñ sadan hulañ simiñ hulihuli hisin agan uami. Hulañ simiñ likila likila hisin agan uami.

Nibilan ahica hijinalanala hiniavibali uami. **37** Cian nameñ abavilalı agañ nibu amiñ sibañ uami. Hulan mu hualabila heñ simin hulidaci hulan mu agañ hualabila heñ ala simin likililalı aba abavilalı uami. **38** Vian naludi hualabila hisin simin likila likila sanj abiliñ uahalan uami. Agadı ala vaka namilan hualabila agadı sibila ma vihalan uami. Hulan limu hihile pam hualabila agadı sibila vivi vubin fihalavalı uami. Lihavici namilan havı ivouavila simin agiladı likilahalan uami.

39 Iamigali agañ nameñ abami. Vaka vian akuaba akuaba lihadamin agasan abi uami. Lici Samalia fili tibi hisin Sikali haiabila hiniavihadami agilan iamigali agadı cian igahilavila Jisasi sanj hiji vidividin lamavimi. **40** La uavila Jisasi di abitihavimi. Nama alan hula huaci hinivanañ uavimi. Hameñ abavici Jisasi nibilan hula haiabila heñ ahica hifili hinimi. **41** Lidaci hulan iamigali akape agilan Jisasi di cian nukeñ agadı igahilahila hiji vidividin lamavimi. **42** Lavila iamigali agadı nameñ abavimi. Alan nadı cian agadı laci igahilavila hulan agasan hiji vidividin ma lamalu uavimi. Alan nukeñ hulan agadı cian igahilavila nusan hiji vidividin lamalu uavimi. Amiñ sibañ uavimi. Nibu ala hulan iamigali fili neñ hiniavilalı agiladı ahiliahudaci huaci hamen laci hameñ laci hiniavibali uavimi.

Jisasi agañ huban di ninan agadı huaci lamami.

43-44 Vaka Jisasi agañ cian nameñ abami. Ası di cian igalahalaha hisin hulan agilan nulidi hivi nukeñ ibi apalı uami. Hameñ sadan nibu Samalia fili tibi hisin hulan iamigali agilan hula ahica hifili hinici miñalahici haiabila agadı valavila nudı nukeñ fili tibi sanj umi. **45** Uavila Galili fili tibi iahuci hulan iamigali heñ hisin agilan igavila hijinalanala abavimi. Huaci sibañ ve uavimi. Hulan iamigali Galili fili tibi hisin agilan avi Jelusalem haiabila uavimi. Simin hekili hilanana Ası di ibi miñaiahaiaha hisin miñin hekili agasan uavila Jisasi

akuaba akuaba limi agadı igavimi. Igavila Jisasi sanj hijinalavimi.

46 Mu tibi Jisasi agañ Kana haiabila cihu ala umi. Kana haiabila agañ Galili fili tibi hiniadami. Vaka haiabila heñ ala vidividin mu abalamami. Avili sibañ agadı lici limin uain agiladı amiñ agiladı miti lifami. Manigali mu agañ Galili fili tibi agadı migiladami. Nudi huban agañ Kapelineam haiabila hiniadami. Huban agadı ninan agañ himuhimu danj hinimi.

47 Hinidaci nudı iaganu agañ Jisasi Judia fili tibi valavila Galili fili tibi ve iahami agadı cian hiji igahilami. Lavila ua Jisasi di abitihami. Nama Kapelineam haiabila vevila iadi ninan agadı huaci lamıha uami. Iadi ninan agañ amiñ ci sibañ himibali uami. **48** Lici Jisasi agañ ninan agadı iaganu di abami. Hulan iamigali namilan mu sihi mu sihi agiladı iga iga sanj mavın hinilalan uami. Lidin iga iga amiñ ala aba abilalan uami. Agadı ala ma igiman lavila ha hiji vidividin ma lamilalan uami. **49** Lici manigali di huban agañ abami. Iadi Hekili uami. Lihalıha sibañ veha uami. Iadi ninan himimidı uami. **50** Lici Jisasi nudı abami. Nama uha uami. Nadı ninan hihinibali uami. Lici hulan agañ Jisasi di cian agasan hiji vidividin lamavila cihu vemi.

51 Hulan agañ hibı pili ve Kapelineam haiabila ma iahumanı lidaci nudı sibila hisin hulan limu hihile agilan uavila nudı hibı cina igavimi. Igavila abavimi. Nadı ninan hihinidi uavimi. **52** Lihavici cihu nulidi abitihami. Uaian vamen hivi ninan agañ huaci li uami. Lici abavimi. Amili uaian limu cimilidaci himuhimu agañ valimalami uavimi.* **53** Lihavici ninan agadı iaganu agañ igahilavila abami. Aiı uami. Amili uaian hameñ hivi ala Jisasi iadi abimalami uami. Nadı ninan hihinibali aba abimalami uami. Lavila Jisasi sanj hiji vidividin lamami. Nudi ular pam hisin agilan avi Jisasi sanj hiji vidividin lamavimi. **54** Jisasi nudı vidividin cihu tibi abalamami ha Judia fili tibi vala vevila Galili fili tibi hinihini abalamami.

5

Jisasi agan hulan mu Betesida avili simi tuli caba hiniadami agadi huaci lamami.

1 Viđividinj abalamici ci lici Jisasi agan Jelusalem haiabila umi. Isilaeli hidili agiladi mihiñ hekili agadi igiben aba umi. **2** Avili simi tuli hekili mu agan Jelusalem haiabila heñ hiniadami. Nibu haiabila agadi lua hibi ivu ivu mu agadi mikí heñ hiniadami. Lua hibi ivu ivu agadi ibi nibu saban sipsipi uu veve hidavihadami agiladi hibi ivu ivu. Ibilu cian hivi avili simi tuli agadi Betesida uavihadami.* Avili simi tuli caba caba heñ ulan matalin human limu fihala agilan hamen hiniavihadami. **3-4** Hiniavidaci ulan matalin heñ hulan iamigali himuhimu dan agilan ani hiniavihadami. Hulan iamigali limu hihile lamigan sibili sibili agilan hiniavihadami. Limu hihile hicci sibili sibili agilan hiniavihadami. Limu hihile henan himahima agilan hiniavihadami.*

5 Hulan mu himuhimu dan hiniidaci hualı 38 umi. Nibu avi ulan matalin heñ hiniadami. **6** Heñ hiniidaci Jisasi nudı igici ani vali hinimi. Lici Jisasi hiji nameñ lamami. Hulan nagañ vaka siban himuhimu himami agan hamen laci ala hinidi uami. Lavila nudı abitihami. Nama nadı hadipili agan huaci hinihini san linañ uami. **7** Lici hulan himuhimu dan agan abami. Manigali uami. Avili simi tuli agan minam minam lamalama hiniidaci hulan mu iadi ahilihua via ua avili simi tuli muji heñ ma lamilalı uami. Viañ nukeñ simisimi udalin hulan limu hihile himuhimu dan agilan iadi livala livala uu nibilan mise avili simi tuli heñ miguavilalı uami. Migumigu huaci lihavilalı uami.

8 Lici Jisasi nudı abami. Nama iaha nadı vadim agadi via havavila uha uami.

9 Lici hulan agadi hadipili agan lihalıha siban huaci lavihemi. Lici iaha nudı

vadim agadi via havavila umi. Isilaeli hidili agiladi alusisi mihiñ hivi hamen limi.

10 Lici Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilan hulan agadi igavila abavimi. Iabi alan aludi alusisi mihiñ hivi hinidalu uavimi. Nama aki san vadim agadi via havavila hidadanañ uavimi. Vadim hamen havahava hidahida nibu hibun uavimi. **11** Lihavici hulan himuhimu dan huaci limi agan iaha nulidi abami. Hulan iadi huaci lami agan abi uami. Nadı vadim agadi via havavila uha aba abici hamen ladin uami. **12** Lici cihu ala abitihavimi. Ani agan nadı abici vadim agadi via havavila uadanañ uavimi. **13** Hamen abavici hulan himuhimu dan huaci limi agan nudı aniaba huaci lamami agadi nibu sihivia siban ma igami. Hulan iamigali akape siban pipi heñ hiniavidaci Jisasi nudı huaci lamavila vala umi sadañ sihivia ma igami.

14 Lici Jisasi agan hidavila Ası di anjam ulan hekili lua caba agadi hibi ivu ivu heñ ivoumi. Ivo igici hulan himuhimu dan huaci limi agan Ası di anjam ulan hekili caba heñ hinimi. Lici Jisasi hulan agadi nameñ abami. Nama ci huaci linañ uami. Nama cihu cihu lusin sibili viminan uami. Nama hamen lavila vihili hekili mu cihu ala igibanañ uami. **15** Lici hulan himuhimu dan huaci limi agan uavila Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agiladi abami. Hulan iadi huaci lami agan nibu Jisasi uami.

16 Lici hadihu heñ ala Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilan hidili maha Jisasi di sibili lamalama san igahilavimi. Nibu alusisi mihiñ hivi sibila vimi sadañ nudı sibili lamalama san igahilavimi. **17** Lihavici Jisasi nulidi abami. Iadi Iavañ avi sibila hamen laci hamen laci vivi vevila iabi ci iahi uami. Iabi viañ avi hamen laci ala sibila agadi vilan uami. **18** Lici Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilan cian agadi

* **5:2** 5.2 Hulan hiji hutesi hutesi dan limu hihile agilan namen abavilalı. Avili simi tuli agadi ibi Betisata uavilalı.

* **5:3-4** 5.3-4 Hulan hiji hutesi hutesi dan limu hihile agilan namen abavilalı. Jon agan cian limu hihile agiladi avi libami uavilalı. Avili agasan makamijamaña hiniavidaci pabiñ tibi pabiñ tibi Ası di cian hali hisinj agan avili simi tuli heñ migumigu avili agadi minam minam lamadami aba abami uavilalı. Avili agan minam lamidaci hulan mu himuhimu dan agan nibu mise avili simi tuli heñ miguci nudı himuhimu agan heñ sivilibali aba abami uavilalı. **5:8** 5.8 Mt 9.5-6   **5:10** 5.10 CV 20.8-11, Neh 13.19, Jer 17.21, Mt 12.2, Mk 2.24, Lu 13.14, Jo 9.14   **5:14** 5.14 Jo 8.11   **5:16** 5.16 Mt 12.14   **5:17** 5.17 Jo 9.4, 14.10   **5:18** 5.18 Mt 26.4, Jo 7.1, 7.19, 7.30, 10.30, 10.33, Fl 2.6

igahilavila Jisası dì amin sibən ifihimuhimu sañ lihavimi. Sibila alusisi mihin hiví vimi agasan ifihimibalu aba lihavimi. Ası nibu iadi Iavan aba abavila Ası dì uvısiyın viben aba lími agasan avi ifihimibalu aba lihavimi.

Ası dì Ninan agan sibila vivi hisin ibi dan hiniadami.

19 Jisası agan Isilaeli hidili agiladı hulan hekili hekili agiladı cihu hibin abami. Vian naludi amin sibən abadin uami. Ası dì Ninan agan nudı nuken hiji hiví akuaba akuaba sibila ma vilali uami. Nibu Iaganu nukenjakuaba sibila vilali agadı iga iga hamen laci ala vilali uami. **20** Iaganu agan Ninanu sañ mavın hekili sibən hiniyalı uami. Lidiŋ akuaba akuaba sibila vilali agiladı Ninanu dì abalamılalı uami. Hamen sadan Ninanu sañ sibila hekili hekili vidividin dan agiladı avi abalamıdacı iga iga vibali uami. Vivi sibila limu hihile vihadami agiladı livalibali uami. Hulan iamigali agilan iga iga i amin ala aba abavibali aba hamen libali uami. **21** Hulan himavidaci Iaganu agan abidaci cihu hih iahavılı uami. Iahaiaha huaci hamen laci hamen laci hiniavılı uami. Ninanu avi hamen ala nudı nuken hiji agadı lubiahılahıla hulan iamigali limu hihile agiladı libimıňamıja abidaci huaci hamen laci hamen laci hiniavılı uami. **22** Iaganu agan hulan iamigali agiladı ma libimigumigu abibali uami. Libimigumigu aba aba sibila agadı Ninanu dì human hiví ci lamami uami. **23** Hulan iamigali agilan Ninanu dì ibi miňaiahavibali aba hamen lími uami. Iaganu dì ibi miňaiahavibali hamen ala Ninanu dì ibi agadı avi miňaiahavibali aba hamen lími uami. Hulan iamigali Ninanu dì ibi ma miňaiahavılı agilan uami. Nibilan Iaganu agan Ninanu dì abici vemi agadı ibi avi ma miňaiahavılı uami. **24** Vian naludi amin sibən abadin uami. Hulan iamigali iadi cian igahilahıla iadi Iavan iadi abici vemin

5:19 5.19 Jo 5.30, 8.28-29, 12.49, 14.10   **5:20** 5.20 Mt 3.17, Jo 3.35, 2 Pi 1.17   **5:21** 5.21 Lo 32.39, 1 Sml 2.6, 2 Kin 5.7, Lu 7.14, 8.54, Jo 11.25, 11.43, Lom 4.17, Ef 2.4-5   **5:22** 5.22 Mt 11.27, Jo 3.17, 5.27, 9.39, HJL 10.42, 17.31, 1 Pi 4.5
5:23 5.23 Fl 2.10-11, 1 Jo 2.23   **5:24** 5.24 Jo 3.15-18, 6.40, 8.51, 1 Jo 3.14   **5:25** 5.25 Jo 5.28, Ef 2.1, 2.4-6, Kl 2.13
5:27 5.27 Dan 7.13-14, 7.22, Jo 5.22, HJL 10.42, 17.31   **5:29** 5.29 Ais 26.19, Dan 12.2, Mt 16.27, Jo 6.40, HJL 24.15, 1 Ko 15.51-52, 1 Te 4.16   **5:30** 5.30 Mt 26.39, Jo 4.34, 5.19, 6.38-39   **5:31** 5.31 Jo 8.13-14, CHL 3.14

agasan avi hiji vidividin lamavılılì agilan uami. Nibilan huaci hamen laci hamen laci hiniavibali uami. Nulidi sibili lamalama sañ ma abibali uami. Nibilan himahima agadı ci livalavi uami. Livalavila iabi huaci hamen laci hamen laci ci hiniavadi uami. **25** Vian naludi amin sibən abadin uami. Asıakuaba akuaba liben aba li agadı mihin agan amin ci iahadi uami. Hulan iamigali himavimi agilan uami. Ası dì Ninan agan nulidi abidaci nudı sugımiti igahilavibali uami. Hulan iamigali cian igahilavılılì agilan huaci hamen laci hamen laci hiniavibali uami. **26** Huaci hamen laci hamen laci hinihini agadı hidili nibu Iaganu nukenjakuabi uami. Hamen sadan Ninanu sañ vidividin igulalı uami. Igudaci nibu avi huaci hamen laci hamen laci hinihini agadı hidili hiniyalı uami. **27** Nibu

Hulan dì Ninan uami. Hamen sadan nibu hulan iamigali agiladı libimigumigu aba aba sañ Iaganu agan nusañ ibi ci igumi uami. **28** Namılan iadi cian agasan hiji cuviliŋ cuviliŋ igahilimilan uami. Asıakuaba akuaba lili sañ abilalı agilan amin ci iahavibali uami. Hulan iamigali sudı haca hiví hiniavadi agilan Hulan dì Ninan agadı sugımiti igahilavibali uami. **29** Lidiŋ sudı haca agiladı valavala iahavibali uami. Hulan iamigali akuaba akuaba sibila huaci huaci vihavılılì agilan hiji iahavıla huaci hamen laci hamen laci hiniavibali uami. Hulan iamigali akuaba akuaba lusin sibili sibili vihavılılì agilan cihu hiji iahavici nulidi sibili lamalama sañ abibali uami.

Hulan limu hihile agilan Jisası sañ abavimi.

30 Jisası namej abami. Vianakuaba agiladı iadi nuken hiji hiví ma lilan uami. Iadi Iavan dì cian agadı igahilahıla naludi lusin agiladı lamalihılılan uami. Vian iadi nuken hiji agadı ma lubiahılılan uami. Iadi Iavan dì hiji agadı pam lubiahılılan uami. Nibu ala iadi abici vemin uami. Hamen sadan hulan iamigali

agıladı ciañ hivi lamilan agan nibu silivi sibañ uami. ³¹ Vianj akuabaakuaba lilan agilasan ciañ sulilan uami. Sulidalin namilan iadi ciañ agasan amiñ sulilali aba ma abibalal uami. ³² Agadı ala iadi Iavan agan avi iadi sibila agasan ala aba aba hinilal uami. Vianj igilan uami. Ciañ nibu sulilali agan nibu amiñ sibañ uami. ³³⁻³⁴ Ası naludi ahiliahudaci huaci hamen laci hamen laci hinibalan agasan igahilahila naludi abilan uami. Vianj nuken igiliñ hulan mu di ciañ agan iadi ciañ agadı ahiliahua vidividin ma iguvi uami. Vaka Jon di ciañ agadı igahilahila san hulan hihile agıladı abilan nudı piñ uavalı uami. Uavici Jon agan iasan ala ciañ agadı sulali uami. Ciañ nibu sulali agan nibu amiñ sibañ uami. ³⁵ Jon nibu uni abilu me hinihini hulan iamigali agilasan abilu igulal uami. Lidaci naludi hiji humigan agilan abilu agasan hijinalanala san lihavılalı uami. Agadı ala naludi hijinalanala hiji agilan hutesi sibañ ma hiniavılalı uami. ³⁶ Iadi Iavan agan sibila akape agıladı iasan igumi uami. Iguavila sibila agıladı vi fihala fihala san iadi abami uami. Hulan iamigali agilan vianj sibila vilan agıladı iga iga abavılalı uami. Iaganu nuken nudı abici vemi aba abavılalı uami. Sibila hamen agilan ciañ Jon sulali agadı lıvalavılalı uami. ³⁷ Iadi Iavan nuken iadi abici vemin uami. Nibu nuken iasan ala haiabila iaha abami uami. Agadı ala namilan nudı sugı miti agadı ma sibañ igahilalalı uami. Nudi mugan lamigan agadı avi ma igilalan uami. ³⁸ Iadi Iavan iadi abici vemin agasan hiji vidividin ma lamilalan uami. Hamen sadan iadi Iavan di ciañ agan avi naludi hiji humigan hivi ma hinilalı uami. ³⁹ Namilan hiji nameñ lamilan uami. Ası di ciañ nudı manasın hekili hivi hinidi agan alañ huaci hamen laci hamen laci hinihini san abami aba abibalal uami. Hamen sadan Ası di ciañ akape nudı manasın hekili hivi

hiniavılalı agıladı iga iga lametihılan uami. Agadı ala Ası di manasın hekili agan iasan avi haiabila iahaiahada badamı uami. ⁴⁰ Namilan iadi piñ veve huaci hamen laci hamen laci hinihini san valilalan uami. ⁴¹ Vianj ibi hekili vidividin dan agadı hulan hihile agıladı hivi ma vilan uami. ⁴² Vianj naludi igilan uami. Namilan Ası hula hinihini san mavın hekili ma hinilalan uami. ⁴³ Vianj iadi Iavan di ibi hivi vemin uami. Velin namilan iasan ma hijinalilalalı uami. Agadı ala hulan mu nudı nuken ibi hivi veci nusañ hijinalilalalı uami. ⁴⁴ Namilan naludi nuken hidili pam agilan naludi ibi miñaiahaha san pam lamilalan uami. Ası naludi ibi miñaiahaha san ma lamilalan uami. Hamen sadan namilan iasan hiji vidividin ma lamilalan uami. ⁴⁵ Namilan hiji nameñ lamilan uami. Nibu nudı Iaganu di hivi uavıla aludi lusıñ sibili agilasan libimigumigu abıbalı aba abımlan uami. Mosesı nibu aludi ahiliahubalı aba abımlan uami. Nibu naludi lusıñ sibili agilasan libimigumigu ciañ abıbalı uami. ⁴⁶ Namilan Mosesı di ciañ agasan hiji vidividin lamavıla ha iadi ciañ agasan avi hiji vidividin lamilalan uami. Mosesı agan iasan ala abavıla ciañ manasın hivi libamı uami. ⁴⁷ Agadı ala ciañ nibu libamı agasan namilan hiji vidividin ma lamilalan uami. Hamen sadan namilan iadi ciañ agasan avi hiji vidividin ma lamilalan uami.

6

Jisasi agan hulan 5,000 agilasan simiñ igunami.

(Matiu 14.13-21 mu Maki 6.30-44 mu Lukı 9.10-17)

¹ Hameñ aba fihalavıla Jisasi agan Galili idu hekili limu hej ivoumi. Idu agadı ibi mu Taibeliasi. ² Jisasi agan hulan iamigali akape himuhimu dan agıladı miyahihiladami. Lidaci hulan iamigali agilan mu sihi mu sihi abalamadami

5:32 5.32 Mt 3.17, Jo 5.36-37, 8.18, 1 Jo 5.6-9   **5:33-34** 5.33-34 Jo 1.19-34, 3.27-30, Ef 2.8-9, Ta 3.4-5   **5:35** 5.35 Mt 13.20-21, Mk 6.20, 2 Pi 1.19   **5:36** 5.36 Jo 3.2, 10.25, 10.38, 14.11, 1 Jo 5.9   **5:37** 5.37 Mt 3.17, 17.5, Mk 1.11, Lu 3.22, Jo 5.32, 6.27, 8.18, 1 Ti 1.17, 1 Jo 4.12   **5:39** 5.39 Lo 18.15-18, Lu 16.29, 24.27, 24.44, Jo 5.46, HJL 13.27, 17.11, 2 Ti 3.15, 1 Pi 1.10-11   **5:40** 5.40 Jo 1.11, 3.19   **5:41** 5.41 Jo 5.33-34, 1 Te 2.6   **5:43** 5.43 Mt 24.4-5, 24.24   **5:44** 5.44 Jo 12.43, Lom 2.29   **5:45** 5.45 Lo 31.26-27, Lom 2.12   **5:46** 5.46 HM 3.15, Lo 18.15-18, Jo 1.45, HJL 3.22, 26.22   **5:47** 5.47 Lu 16.31

agiladi igavihadami. Iga iga nibü hula hidavihadami. ³ Lihavidaci Jisasi agan nudü hulemili agilan hula halu agadı iahumitavila alihan hej migahiniavimi. ⁴ Hadihu Islaeli hidili agiladi mihin hekili agan mikı mikı limi. Mihin hekili ha Ası Islaeli hidili agiladi valici huaci hiniavimi agadı mihin hekili. ⁵ Migahiniavidaci Jisasi agan igoua igave igici hulan iamigali akape agilan ve lagulama hiniavimi. Lagulama hiniavidaci Filipi di abitihami. Alan iabi maci luli aben hisin lavavila hulan iamigali nagilasan igunibalu uami. ⁶ Nibü Filipi di hiji vidiividin agadı iga iga sanj nudü abitihami. Agadı ala nibü nukej hiji ci lamami. Vian hamen hamen liben uami.

⁷ Lici Filipi agan abami. Alan maci luli anim hilici 200 hivi lavimili hulan iamigali hitin hitin agilan navici maci luli agilan tibi migavibali uami. ⁸ Nudi hulemili mu Edilu agan avi nibilan hula hinimi. Nibü Saimon Pita di imanu. Nibü namej abami. ⁹ Hulemili ciki mu agan maci luli human limu fihala hamen agiladi via hinidi uami. Maci agadı halihah cahu bali hivi vihavalı uami. Hehilan culi culi avi ahica siban via hinidi uami. Agadı ala hulan iamigali akape hiniavadi uami. Maci luli human limu fihala agilan tibi migavibali uami. Hehilan ahica agilan avi tibi migavibali uami. ¹⁰ Lici Jisasi nulidi abami. Hulan iamigali agiladi abilan migahiniavim uami. Lici hulan iamigali agiladi abavici humisi sabi sabi hej migahiniavimi. Migahiniavidaci hulan agiladi laci lugilavici ua 5,000 iahami.

¹¹ Migahiniavici Jisasi maci luli danj hehilan culi culi danj vimi. Viavila igaiahua iga iga Ası di huaci uavila miña ciki ciki lavila hulan iamigali migahiniavimi agilasan igumi. Iguci nulidi nukej hiji hivi vivi navimi. ¹² Navici ci lici Jisasi nudü hulemili agiladi abami. Maci luli cikan cikan agilan hiniavila sibili lihavimidi uami. Viavila hihila lamihalan uami. ¹³ Lici maci luli cikan cikan agiladi cinacina human limu limu fihala hicci limu ahica

6:4 6.4 Jo 2.13   **6:5** 6.5 Mt 14.14, Mk 6.34, Lu 9.12

11.2-3, Jo 1.21, 2.11, 4.19, 4.25, 5.46   **6:15** 6.15 Mt 14.23, Jo 18.36
nibilan 5 kilomita ua 6 kilomita uavihadami.   **6:23** 6.23 Jo 6.11

cijin agiladi hivi hudavici cinacina agilan milavimi.

¹⁴ Lihavici hulan iamigali agilan vidiividin agadı igavila i uavila abavimi. Amiñ siban uavimi. Asi agan nudü cian igalahalaha hisin hulan nagadı ala abici fili nej vemi uavimi. ¹⁵ Lavila nibilan hiji namej lamavimi. Alan Jisasi di minjalivavila abimili aludi manigali hinibali uavimi. Lihavici Jisasi nulidi hiji agadı ci igami. Igavila nulidi vala nibü hitin halu hej iahumi.

*Jisasi avili sabi hivi lagulagu umi.
(Matiu 14.22-33 mu Makı 6.45-52)*

¹⁶⁻¹⁷ Uaian sijan sijan hilidaci Jisasi di hulemili agilan Galili idu hekili caba miguavila huniga hivi migua migahiniavimi. Migahiniavidaci Jisasi nulidi piñ ma ve iahami. Lici nibilan nudü valavila idu limu caba ivayeben aba lihavimi. La Kapelineam haiabila sanj vehavividaci hifili limi. ¹⁸ Lici huje hekili vemi. Huje vedaci avili agan aibubuñ hekili ifu ifu vemi. ¹⁹ Aibubuñ hekili ifu ifu vedaci huniga matamata vehavimi. Ve atan tagilan lihavidaci Jisasi idu avili agadı sabi hivi lagulagu nulidi sivi vedaci igavimi.* Igavidaci nulidi huniga agadı mikı siban hej vemi. Lici nudü hulemili agilan iga iga lidavimi. ²⁰ Lidavici nulidi abami. Lidimilan uami. Vian nukej ala ven uami. ²¹ Hamej abici hijinalavimi. Hijinalavila abavici huniga tulı hivi migua migahinimi. Lici vevila Kapelineam haiabila lihalihha iahavimi.

Hulan iamigali agilan Jisasi di suhilavimi.

²² Iaha hiniavici miñalahici hulan iamigali idu hekili limu caba hiniavimi agilan namej abavimi. Alan amili huniga mu ma igimalamili uavimi. Huniga pabiñ siban hinidaci igimalamili uavimi. Huniga agadı hivi Jisasi nudü hulemili agilan hula ma migumalamı uavimi. Nudi hulemili agilan pam huniga hivi miguavila uavimalamı uavimi. ²³ Hamej abavidaci huniga hihile Taibeliası haiabila hisin agilan vehavimi. Nulidi Hekili agan

6:9 6.9 2 Kin 4.43   **6:14** 6.14 HM 49.10, Lo 18.15-18, Mt

* **6:19** 6.19 Alan atan tagilan aba abilalu agasan

amili me hiv̄i maci luli viavīla As̄i di huaci uav̄ila iguci nav̄imi pip̄i hej̄ ala vehav̄imi. ²⁴ Vehav̄ici hulan̄ iamigali agilan̄ hij̄i nameñ igahilav̄imi. Jisas̄i n̄ibū nud̄i hulemili agilan̄ hula nej̄ alan̄ hula ma hiniavī uav̄imi. Hameñ abav̄ila huniga agilad̄i hiv̄i miguav̄ila Jisas̄i di suhiliben aba Kapelineam haiabila uav̄imi.

Jisas̄i n̄ibū As̄i di haiabila his̄in̄ maci me hiniadami.

²⁵ Uav̄ila hulan̄ iamigali agilan̄ idu hekili agadi limu caba hej̄ uav̄imi. Ua iahua Jisas̄i di igav̄ila nud̄i nameñ abav̄imi. Iavan̄ uav̄imi. Nama nej̄ abad̄ihu vemalaminan̄ uav̄imi. ²⁶ Lihav̄ici abami. Vian̄ naludi amiñ sibañ abadin uami. Namilañ mu sihi mu sihi igahalañ agasañ hij̄i ma igahilav̄ila iadi suhililan̄ uami. Maci luli nalusañ igulin̄ navila humigan̄ lagumalamilan̄ agasañ igahilav̄ila iadi suhila suhila hidilan̄ uami. ²⁷ Namilañ simiñ sibili lihav̄ilalı agilad̄i vivi sañ visivasi igumilañ uami. Simiñ navidaci nulidi amiñ agilan̄ huaci hameñ laci hameñ laci hiniav̄ilalı agilad̄i vivi sañ pam visivasi iguhalañ uami. Iadi Iavan̄ agan̄ Hulan̄ di Ninan̄ agadi libimijavila nusañ ibi hekili iguci n̄ibū simiñ hameñ agilad̄i nalusañ igubali uami.

²⁸ Lici nud̄i abav̄imi. Alan̄ aki me lavila As̄i di sibila vibalu uav̄imi. ²⁹ Hameñ abavici Jisas̄i nulidi hibin̄ nameñ abami. As̄i di sibila n̄ibū nameñ uami. Namilañ hulan̄ As̄i abici vemi agasañ hij̄i vidividin̄ lamihalan̄ uami.

³⁰⁻³¹ Lici cian̄ agadi igahilav̄ila cihu nud̄i hibin̄ abitihav̄imi. Nama alusañ akuaba sihi abalaminan̄ igimili uav̄imi. Abalaminan̄ igav̄ila nad̄i cian̄ agasañ hij̄i vidividin̄ lamibalu uav̄imi. Vaka aludi iamilihali agilan̄ fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali hej̄ hinihini maci mana agilad̄i navihadami uav̄imi. As̄i di manasij̄ hekili agan̄ nameñ abami uav̄imi. N̄ibū maci As̄i di haiabila his̄in̄ agadi viavīla hulan̄ iamigali agilasaj̄ iguci nav̄imi aba abami uav̄imi. Agadi ala aki me sihi

agadi abalamibanan̄ uav̄imi. ³² Lihav̄ici Jisas̄i cihu nulidi nameñ abami. Vian̄ naludi amiñ sibañ abadin uami. Maci As̄i di haiabila his̄in̄ agadi nav̄imi ha Mosesi ma iguci nav̄imi uami. Ha iadi Iavan̄ agan̄ maci amiñ nud̄i haiabila his̄in̄ agilad̄i naludi iamilihhalinalu agilasaj̄ iguci nav̄imi uami. Nalusaj̄ avi igudaci nilalan̄ uami. ³³ As̄i agan̄ maci nud̄i haiabila hiniav̄ilalı agilad̄i igudaci fili neñ migav̄ilalı uami. Migav̄idaci hulan̄ iamigali fili neñ hiniav̄ilalı agilan̄ maci agilad̄i nana huaci hameñ laci hameñ laci hiniav̄ilalı uami.

³⁴ Lici nud̄i abav̄imi. Aludi Hekili uav̄imi. Maci agadi alusañ cihu tibi cihu tibi iguha uav̄imi. ³⁵ Lihav̄ici Jisas̄i nulidi abami. Vian̄ nuken̄ maci huaci hameñ laci hameñ laci hinihini his̄in̄ me hinilan̄ uami. Hulan̄ mu iadi piñ vevila humigan̄ san̄ ma himibali uami. Hulan̄ iasañ hij̄i vidividin̄ lamav̄ila avili san̄ avi ma himibali uami. ³⁶ Vian̄ naludi nameñ abacin uami. Namilañ iadi ci igilalañ aba abacin uami. Agadi ala iasañ hij̄i vidividin̄ ma lamihalan̄ aba abacin uami. ³⁷ Iadi Iavan̄ agan̄ vian̄ hulan̄ iamigali agilad̄i migila migila san̄ iadi abami uami. Nibilañ ala iadi piñ vehav̄ibali uami. Hulan̄ iamigali aniaiba iadi piñ vehav̄ici uami. Ha vian̄ nulidi ma lahulin̄ uav̄ibali uami. ³⁸⁻³⁹ Vian̄ iadi nuken̄ hij̄i lubiahilahila hidahida san̄ ma vemin uami. Vian̄ iadi Iavan̄ di hij̄i lubiahilahila san̄ vemin uami. Nibū iadi abici nud̄i haiabila valavila fili neñ vemin uami. Akuaba akuaba lili san̄ iadi abami agan̄ n̄ibū nameñ uami. Hulan̄ iamigali agilad̄i migila migila san̄ abici vemin uami. Vian̄ nulidi migila migila ma validalin̄ sibili lihav̄ibali uami. Akuaba akuaba fili his̄in̄ hiv̄i his̄in̄ sivila sivila mihin̄ hej̄ hulan̄ iamigali agilad̄i abidalin̄ cihu hih̄ iahav̄ibali uami. ⁴⁰ Iadi Iavan̄ di hij̄i n̄ibū nameñ uami. Hulan̄ iamigali Ninan̄ di iga iga nusañ hij̄i vidividin̄ lamav̄ilalı agilan̄ huaci hameñ laci hameñ laci hiniav̄ibali uami. Akuaba akuaba fili

6:26 6.26 Jo 6.11-12

6:27 6.27 Mt 3.17, Lu 3.22, Jo 1.33, 4.14, 6.48-58, HJL 2.22, 2 Pi 1.17

6:29 6.29 1 Jo 3.23

6:30-31 6.30-31 CV 16.4, 16.15, Nam 11.7-9, Neh 9.15, Sng 78.24, Mt 12.38, 16.1, Mk 8.11, Jo 2.18, 1 Ko 1.22, 10.3

6:34

6.34 Jo 4.14-15, 6.48-58, 7.37

6:35 6.35 Jo 4.14, 6.48-58

6:36 6.36 Jo 6.26, 6.64, 20.29

6:37 6.37 Mt 11.28, Jo

10.28-29, 17.6-8, 2 Ti 2.19, 1 Jo 2.19

6:38-39 6.38-39 Mt 26.39, Jo 4.34, 5.30, 10.28-29, 17.12, 18.9

6:40 6.40 Jo 3.15,

6.27, 6.47, 6.54, 11.24

hisin hivi hisin sivila sivila mihin hej hulan iamigali himavilalı agiladi abidalin cihu hih iahavibali uami.

41 Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilan igahilavidi Jisasi agan abami. Vian nukej As di haiabila hisin maci me uami. Lici cian hamen abami agasan ciabisi iahuiahu abavimi. **42** Hulan nagan Jisasi uavimi. Josepi di ninaj uavimi. Alan nudı numigaiaganu di igitalu uavimi. Agadi ala nibu namej abi uavimi. Vian As di haiabila hinia vemin aba abi uavimi. Aki san hamen abi uavimi.

43 Hamen aba aba hiniavidi Jisasi nulidi abami. Namilan nukej nukej ciabisi iahumilan uami. **44** Iadi Iavan nukej iadi abici vemin uami. Hulan mu nudı nukej hiji hivi iadi piñ ma vebali uami. Iadi Iavan nukej nudı hiji miñaiaha abici iadi piñ vebali uami. Veci fili hisin hivi hisin akuaba akuaba sivila sivila mihin hej vian nudı abiliñ cihu hih iahibali uami. **45** As di cian igalahahaha hisin hulan agilan manasij hivi namej libavimi uami. As nukej hulan iamigali agiladi milibibali aba abavimi uami. Hamen abavimi sadan hulan mu As di cian agadi igahilahila hiji vilali agan iadi piñ velali uami.

46 La abami. Hulan mu iadi Iavan di ma igami uami. As hula hiniavila vemi agan pam iadi Iavan di igami uami. **47** Vian naludi amij sibañ abadin uami. Hulan iamigali iasañ hiji vidividin lamavilalı agilan huaci hamen laci hamen laci hiniavibali uami. **48** Vian nukej maci huaci hamen laci hamen laci hinihini hisin me hinilan uami. **49** Vaka aludi iamilihali agilan fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali hej hinihini maci mana agiladi navihadami uami. Nibilan ci haba himavimi uami. **50** Agadi ala hulan iamigali agilan maci As di haiabila hisin agadi navila ma himavibali uami. **51** Vian maci As di haiabila hisin me hinilan uami. Hulan mu maci agadi navila huaci hamen laci hamen laci hinibali uami. Maci agadi iguben hana iadi hilici me agadi

6:42 6.42 Mt 13.55, Mk 6.3, Lu 4.22   **6:44** 6.44 Jo 6.55
6:46 Mt 11.27, Lu 10.22, Jo 1.18   **6:47** 6.47 Jo 3.15-18, 3.36, 6.40   **6:48** 6.48 Jo 6.30-35, 6.58   **6:51** 6.51 Jo 3.13, Ib 10.5, 10.10   **6:53** 6.53 Mt 26.26-28   **6:54** 6.54 Jo 4.14, 6.27, 6.40, 6.63   **6:56** 6.56 1 Jo 3.24, 4.15-16   **6:57** 6.57 Jo 15.4-5, 1 Jo 3.24

hulan iamigali fili nej hiniavilalı agilasan igudalıñ navibali uami. Nana huaci hamen laci hamen laci hiniavibali uami.

52 Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilan cian agadi igahilavila nibilan nukej nukej hibin hibin abavimi. Hulan nagan aki me lavila nudı hilici agadi alusañ iguci nibalu uavimi. **53** Lihavici Jisasi nulidi abami. Vian naludi amij sibañ abadin uami. Namilan Hulan di Nina agadi hilici dan nudı midi agadidan ma navila uami. Namilan huaci hamen laci hamen laci ma hinibalan uami. **54** Hulan iamigali iadi hilici dan iadi midi agadidan navila uami. Nibilan huaci hamen laci hamen laci hiniavibali uami. Fili hisin hivi hisin akuaba akuaba sivila sivila mihin hej nulidi abiliñ cihu hih iahavibali uami. **55** Iadi hilici ha simij amij nana hisin uami. Iadi midi hana avi nibu amij nana hisin uami. **56** Hulan iamigali iadi hilici agadidan iadi midi agadidan navila uami. Ha nibilan viañ hula hiji pabiñ laci hiniavilalı uami. Vian avi nibilan hula hiji pabiñ laci hinilan uami. **57** Iadi Iavan agan lidaci hulan iamigali agilan huaci hamen laci hamen laci hiniavilalı uami. Nibu ala abici vemin uami. Iadi Iavan di vidividin agan lidaci viañ huaci hamen laci hamen laci hinilan uami. Hulan iamigali agilan iadi hilici navici iadi vidividin agan lidaci nibilan avi hamen ala huaci hamen laci hamen laci hiniavibali uami. **58** Maci agan As di haiabila hej hiniavila vemi uami. Maci aludi iamilihali agilan navila haba himavimi hamen agan hima uami. Hulan mu maci As di haiabila hisin agadi navila uami. Nibu huaci hamen laci hamen laci hinibali uami. **59** Jisasi agan Kapelineam haiabila hinihini Isilaeli hidili agiladi anjam ulan hej ivo hinihini hulan iamigali agilasan cian nagadi milibami.

Jisasi agan huaci hamen laci hamen laci hinihini agasan abami.

60 Lici nudı hulemili akape agilan cian Jisasi abami agadi igahilavila abavimi.

6:45 6.45 Ais 54.13, Jer 31.34, Mai 4.2, Ib 8.10   **6:46**
6:48 6.48 Jo 6.30-35, 6.58   **6:51** 6.51 Jo 3.13, Ib 10.5, 10.10   **6:53** 6.53 Mt 26.26-28   **6:54** 6.54 Jo 4.14, 6.27, 6.40, 6.63   **6:56** 6.56 1 Jo 3.24, 4.15-16   **6:57** 6.57

Alan cian nama abinan agadı lubiahilahila saj vihilifadalu uavımı. Alan aki me lubiahilibalu uavımı. ⁶¹ Lihavıcı Jisasi nudi hulemili agilan ciabısı iahuavımı agadı ci igami. Lavila nulidi abami. Cianagan naludi hiji vidividin agadı minjaihuhi li uami. ⁶² La cihu ala abami. Igahilihalaŋ uami. Hulan di Ninaŋagan haibila vaka hinia vemi hej cihu ala ubali uami. ⁶³ Ası di Amiŋagan lidaci hulan iamigali agilan huaci hamen laci hamen laci hiniavılalı uami. Nulidi hadipili agilan nulidi ma ahilihubali uami. Lici huaci hamen laci hamen laci ma hiniavıbalı uami. Cian nalusaŋ milibin hana Ası di Amiŋagasan abin uami. Nibu lidaci namılaŋ huaci hamen laci hamen laci hiniłalaŋ uami. ⁶⁴ Agadı ala naludi hulan limu hihile agilan iasaŋ hiji vidividin ma lamavılalı uami. Jisasi hidili maha sibila vimi hej hulan nudi ilasisi hisin agadı ci igami. Hulan iamigali nusaŋ hiji vidividin ma lamavıbalı agiladi avi ci igami. ⁶⁵ Lavila Jisasiagan cihu ala abami. Nibilaŋ hiji vidividin ma lamavılalı agasan uami. Vian cian hidili hamen agasan ala naludi abilan uami. Iadi Iavan agan hulan mu agadı ma alia aba abici uami. Hulan agan iadi piŋ ma vebali uami.

⁶⁶ Jisasiagan cian agadı sula fihalici nudi hulemili akape agilan nudi valavila uavımı. Nibu hula cihu cihu ma hidavımı. ⁶⁷ Lihavıcı Jisasiagan nudi hulemili human limu limu fihala hicili limu ahica cijin agiladi abitihami. Namılaŋ avi iadi vala uben aba lidalaŋ uami. ⁶⁸ Lici Saimon Pita agan cihu hibin abami. Aludi Hekili uami. Alan cihu ani di piŋ ubalu uami. Nadı cianagan lici alan huaci hamen laci hamen laci hinibalı uami. ⁶⁹ Alan nasan hiji vidividin lamıłalu uami. Lidin hiji nameñ lamıłalu uami. Nibu Ası di hulan huaci sılıvı sibaŋ aba abıłalu uami.

⁷⁰ Lici Jisasi cihu hibin abami. Vian nukeŋ hulan human limu limu fihala hicili limu ahica cijin naludi libimıñacın uami. Agadı ala naludi hulan mu agan nibu

lagun uami. ⁷¹ Jisasi hulan human limu limu fihala hicili limu ahica cijin agiladi libimıñami. Libimıñami agiladi hulan mu Judasi. Nibu ala Jisasi di ilasiben aba limi. Nibu Saimon di ninanu. Saimon di ibi mu Isikaliotı.

7

Jisasiagan mihinhekili agadı igiben aba umi.

¹ Cian hamen agadı abici ci lici Jisasiagan Galili fili tibi hidadami. Isıaeli hidili agiladi hulan hekili hekili Judia fili tibi hiniavıhadami agilan nudi ifihimiben aba lihavidaci nibu Judia fili tibi uu san valami. ² Isıaeli hidili agilan cavaŋ ular hivi hinihini agadı mihinhekili agan mikı mikı limi. ³ Lici Jisasi imahalinu agilan nudi abavımı. Nama haibila nagadi valavila Judia fili tibi uha uavımı. Uavila sibila mu hidili mu hidili vilanan agiladi vidanaŋ nadı hulemili agilan igavim uavımı. ⁴ Hulan mu agan hiji nameñ agadı igahilavila abivi uavımı. Iadi sihivia sibaŋ igavim aba abivi uavımı. Lavila nibu sibila ma sivilavila vivi uavımı. Namaakuuba akuuba liben aba hulan iamigali agilan igasulavıdaci liha uavımı. ⁵ Nudi imahalinu agilan nusaŋ hiji vidividin ma lamavımi sadan hamen abavımı. ⁶ Lihavıcı Jisasiagan cihu nulidi abami. Iadi mihinagan vakala uami. Agadı ala namılaŋ uben aba huaci ubalaŋ uami. ⁷ Hulan iamigali fili hisin agilan naludi nagili ma lamavıbalı uami. Vian nulidi lusin sibili agilasın abidalı iadi pam nagili lamavıbalı uami. ⁸ Namılaŋ pam mihinhekili hej siminhekili nana san Jelusalem haibila uhalaŋ uami. Vian ma uben uami. Iadi uu mihinagan nibu vakala uami. ⁹ Nibu nulidi hamen abavila Galili fili tibi hej hinimi.

¹⁰ Hinidaci nudi imahalinu agilan pam uavımı. Uavıdaci nibu hiniavıla nifili ciki sivilavila sıvi umi. Lidaci hulan iamigali agilan nudi ma igavımı. ¹¹ Isıaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilan mihin

6:62 6.62 Mk 16.19, Jo 3.13, HJL 1.9-11, Ef 4.8   **6:63** 6.63 2 Ko 3.6   **6:64** 6.64 Jo 6.36, 13.11   **6:65** 6.65 Jo 6.44-45

6:68 6.68-69 Mt 16.16, Mk 8.29, Lu 9.20   **6:69** 6.69 Mt 14.33, Mk 1.23-24, Jo 1.49   **7:1** 7.1 Jo 5.18   **7:2** 7.2 Wkp 23.34, Lo 16.13   **7:5** 7.5 Mt 13.55, Mk 3.21, HJL 1.14   **7:6** 7.6 Jo 2.4, 7.8, 7.30, 8.20   **7:7** 7.7 Jo 3.19, 15.18-19

7:11 7.11 Jo 11.56   **7:12** 7.12 Mt 21.46, Lu 7.16, Jo 10.19

hekili hiv'i nudi suhila suhila abavimi. Hulan agan aben hinidi uavimi. ¹² Lihavidaci hulan iamigali agilan nusaj mu cian mu cian aba aba ciabisi iahuavimi. Limu hihile namej abavimi. Hulan agan nibu hulan huaci uavimi. Limu hihile agilan abavimi. Hima uavimi. Nibu hulan iamigali akape agiladi hiji minjaihuihu lilali uavimi. ¹³ Hamej abavimi ala Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilasan lidavila haiabila iaha ma abavimi.

¹⁴ Lihavidaci mihin hekili alihan alihan hiv'i Jisası agan Asi di anjam ulan hekili caba hej umi. Uavila hulan iamigali agiladi milibami. ¹⁵ Milibidaci Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilan nudi cian agadi igahilavimi. La hiji cuvilij cuvilij igahilahila abavimi. Hulan nagan aki me lavila hiji hutesi dan hini uavimi. Nibu sihi cian hiv'i ma umi uavimi. ¹⁶ Hamej abavidaci Jisası agan nulidi abami. Cian naludi milibadin nagan iadi nuken hima uami. Nibu Asi di cian uami. Asi agan iadi abici vemin uami. ¹⁷ Hulan mu Asi di hiji lubiahilahila saj igahilavila uami. Ha cian hidili vian suladin nagadi sihivia sibañ igibali uami. Igavila abibali uami. Cian mu nagan Asi di hiv'i ve aba abibali uami. Cian mu nagan nudi nuken hiji hisin cian aba abibali uami. ¹⁸ Hulan mu nudi nuken hiji hiv'i cian abilali agan nudi nuken ibi minjaiyahiben aba lilali uami. Agadi ala hulan mu agan hulan mu agadi abici veve hisin hulan agadi ibi minjaiyahivila uami. Ha hulan agan nibu cian amin laci abilali uami. Nibu anali ma abilali uami. Lusin sibili vivi hisin hiji agan avi nudi hiv'i ma hinilali uami. ¹⁹ Vaka Mosesi cian vidividin naludi iamilihalinalu agilasan igumi uami. Agadi ala naludi hulan pabin ciki avi cian vidividin agadi ma lubiahililali uami. Hamej sadan iadi ifihimiben aba lilan uami. ²⁰ Lici hulan iamigali agilan hibin nudi abavimi. Sudi sibili nama hula hinidi uavimi. Nadi ani ifihimiben aba li uavimi. ²¹ Lihavici Jisası nulidi cihu

7:13 7.13 Jo 9.22, 12.42, 19.38, 20.19   **7:15** 7.15 Mt 13.53-54, Lu 2.47   **7:16** 7.16 Jo 3.11, 8.28, 12.49, 14.10   **7:17**
7:17 Jo 8.43   **7:18** 7.18 Jo 5.41, 5.44, 8.50   **7:19** 7.19 CV 24.3, Lo 33.4, Mt 12.14, Mk 3.6, HJL 7.38, 7.53, Lom 2.21-24
7:20 7.20 Jo 8.48, 8.52, 10.20   **7:22** 7.22 HM 17.9-13, Wkp 12.3   **7:23** 7.23 Jo 5.8-10, 5.16   **7:24** 7.24 Wkp 19.15,
Lo 1.16-17, Ais 11.3-4, Jo 8.15, Je 2.1   **7:25** 7.25 Jo 5.18
7.28 Mt 11.27, Jo 5.32, 5.43, 8.14, 8.26, 8.55

hibin abami. Alusisi mihin hiv'i vian sibila pabin agadi vicin uami. Lili namilan hudimida hiji cuvilij cuvilij lamilalañ uami. ²² Mosesi naludi iamilihalinalu agiladi hadi sibili ihalahalaha saj abami uami. Lici namilan naludi ninan agiladi hadi sibili agiladi alusisi mihin hiv'i avi ihalahilalañ uami. Hadi sibili ihalahalaha agadi Mosesi ma abici hidili maha vihavimi uami. Mosesi ma iahiman lidaci aludi iamilihali agilan hidili maha hadi sibili ihalahavihadami uami. ²³ Namilan cian vidividin Mosesi libami agadi sihivia lubiahilabilu aba alusisi mihin hiv'i avi naludi ninan agiladi hadi sibili ihalahilalañ uami. Agadi ala vian hulan mu alusisi mihin hiv'i huaci lamacin agasan namilan iasañ igivi hinilalañ uami. ²⁴ Akuaba akuaba iga iga naludi nukej hiji hiv'i lamalihilimilan uami. Asi di cian agadi sihivia lubiahilahila akuaba akuaba agiladi lamalihilihalan uami.

Asi agan hulan nagadi ala akua libimijavila hulan iamigali ahiliahuahu saj abici vemi uavimi.

²⁵ Jelusalem haiabila hisin hulan iamigali limu hihile agilan Jisası di cian agadi igahilavila abavimi. Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilan hulan nagadi ala ifihimibalu aba lihavilali uavimi. ²⁶ Agadi ala nibu vevila haiabila iahaiaha cian aba aba hidadi uavimi. Lidaci Isilaeli hidili agiladi manigali agilan cian ma abavilali uavimi. Lidiñ hiji namej akua lamavilali uavimi. Asi hulan nagadi ala libimijavila hulan iamigali ahiliahuahu saj abici vemi aba abavilali uavimi. Hamej sadan cian ma abavilali uavimi. ²⁷ Alan Jisası di haiabila agadi igilalu uavimi. Hulan Asi libimijavila hulan iamigali ahiliahuahu saj abici vebali agan iahibili uavimi. Iahici hulan iamigali agilan nudi igavibali uavimi. Agadi ala nibu haiabila abeba hisin agadi ma igavibali uavimi.

7:16 7.16 Jo 3.11, 8.28, 12.49, 14.10   **7:17**
7:17 Jo 8.43   **7:18** 7.18 Jo 5.41, 5.44, 8.50   **7:19** 7.19 CV 24.3, Lo 33.4, Mt 12.14, Mk 3.6, HJL 7.38, 7.53, Lom 2.21-24
7:20 7.20 Jo 8.48, 8.52, 10.20   **7:22** 7.22 HM 17.9-13, Wkp 12.3   **7:23** 7.23 Jo 5.8-10, 5.16   **7:24** 7.24 Wkp 19.15,
7:27 7.27 Mt 13.55, Mk 6.3, Lu 4.22, Jo 7.41, 9.29   **7:28**

28 Hameñ abavidaci Jisasi agan Asi di anjam ulan hekili caba heñ hinihini hulan iamigali agilanç ciañ sulami. Sulasula vidividin ul aula namen abami. Namilan hiji nameñ lamilalan uami. Alan nudî igilalu aba abilalan uami. Nudî haiabila agadi avi igilalu aba abilalan uami. Agadi ala viañ iadi nukeñ hiji hivî ma vemin uami. Asi nukeñ iadi abici vemin uami. Nibû akuaba akuaba lilalî agan amij laci iahilalî uami. Agadi ala namilan nudî ma igilalan uami. **29** Viañ nibû hula hiniadamin uami. Hinidalin nibû iadi abici vemin uami. Hameñ sadan viañ nudî igilan uami.

30 Ciañ hameñ abici limin sibili ulan hivî nudî lamiben aba lihavîmi. Agadi ala nudî himahima mihiñ agan ma iahiman lidaci nudî ma minjalivavîmi. **31** Lihavici hulan iamigali akape agilan nusañ hiji vidividin lamalama abavîmi. Hulan nagan mu sihi mu sihi agiladi abalamilâ uavîmi. Asi agan hulan nagadi akua libimijavila hulan iamigali ahiliahuahu sañ abici vemi uavîmi.

Himi sibili Asi di anjam ulan hekili migilavihadami agilanç limin sibili ulan hivî Jisasi di lamiben aba lihavîmi.

32 Hulan iamigali agilan Jisasi akuaba akuaba limi agasan ciabisi iahuiahu hiniavidaci Falisi hidili agilan igahilavîmi. Igahilavila Asi sañ sagali igu igu hisin agiladi manigali agilan hula Falisi hidili agilan hula himi sibili Asi di anjam ulan hekili migilavihadami agiladi abavîmi. Namilan uavila Jisasi di minjalivihalan uavîmi. **33** Lihavici Jisasi nulidî abami. Viañ namilan hula hutesi sibañ ma hiniben uami. Iadi abici vemin agadi piñ cihu ala uben uami. **34** Ulin namilan iadi suhilibalân uami. Agadi ala iadi ma igibalân uami. Haiabila viañ hiniben heñ ma vebalan uami. **35** Hameñ abici Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilan nibilan nukeñ nukeñ nameñ abavîmi.

Nibû aben uci alan nudî ma igibalu uavîmi. Aludi hidili pam hihile Giliki ciañ hisin agilan hula hiniavilalî heñ akua uu sañ abi uavîmi. Uavila Giliki ciañ hisin agiladi pam lamalubibali uavîmi. **36** Akî sañ nameñ abi uavîmi. Ulin namilan iadi suhilibalân aba abi uavîmi. Agadi ala iadi ma igibalân aba abi uavîmi. Haiabila viañ hiniben heñ ma vebalan aba abi uavîmi.

Jisasi agan huaci hameñ laci hameñ laci hinihini hisin avili agasan abami.

37 Lihavici mihiñ hekili simij nana hiniavîmi agiladi uaian sijañ sibañ hivî Jisasi agan lagulamavila vidividin ul aula namen abami. Hulan mu avili sañ himavila nibû iadi piñ vevila avili nibali uami. **38** Asi di manasij hekili agan nameñ abami uami. Asi agan nameñ abi aba abami uami. Hulan mu iasan hiji vidividin lamici aba abi aba abami uami. Ha avili huaci hameñ laci hameñ laci hinihini hisin agan nudî hiji humigan hivî man avili miti miti iahaiaha hinilalî me hinibali aba abi abami uami. Asi di manasij hekili abami hameñ laci ala libali uami. **39** Hadihu Jisasi nibû ibi hekili ma vimi. Asi di Amij agan avi ma vemi. Jisasi ciañ abami ha hulan iamigali nusan hiji vidividin lamavidaci Asi di Amij agan vevila nibilan hula hinibali agasan abami.

Hulan iamigali agilan latiha hitij hitij hiniavîmi.

40 Jisasi ciañ sulidaci hulan iamigali agilan nudî ciañ igahilavîmi. Igahilavila limu hihile agilan abavîmi. Amij sibañ uavîmi. Asi agan nudî ciañ igalahala hisin hulan nagadi ala abici fili neñ vemi uavîmi. **41** Hameñ abavidaci limu hihile agilan abavîmi. Asi agan hulan nagadi libimijavila hulan iamigali ahiliahuahu sañ abici vemi uavîmi. Agadi ala limu hihile agilan abavîmi. Hima uavîmi. Hulan Asi libimijavila hulan iamigali ahiliahuahu sañ abici vebali agan Galili fili tibi hisin hima uavîmi. **42** Asi

7:29 7.29 Mt 11.27, Jo 10.15   **7:30** 7.30 Mk 11.18, Lu 19.47, Jo 7.44, 8.20, 8.37, 13.1   **7:31** 7.31 Jo 2.23, 8.30, 10.42, 11.45, 12.10-11, 12.42   **7:33** 7.33 Jo 13.33, 16.16   **7:34** 7.34 Hos 5.6, Jo 8.21, 13.33, 13.36, 17.24   **7:37** 7.37 Wkp 23.36, Ais 55.1, Jo 4.10, 4.14, 6.35, CHL 22.17   **7:38** 7.38 Ais 12.3, 58.11, Ese 47.1, Sek 14.8   **7:39** 7.39 Ais 44.3, Jol 2.28, Jo 12.16, 16.7, 20.22, HJL 2.4, 2.17, 2.33   **7:40** 7.40 Lo 18.15-18, Jo 1.21, 2.11, 6.14   **7:41** 7.41 Jo 1.46, 4.29
7:42 7.42 2 Sml 7.12, Sng 89.3-4, 132.11, Jer 23.5, Mai 5.2, Mt 2.5-6, Lu 2.4

dī manasīñ hekili agan nameñ abami uavīmi. Hulañ Asi libimīñavila hulañ iamigali ahiliahuahu sañ abici vebali agan aba abami uavīmi. Nību Devitī dī iamilinu hīnibali aba abami uavīmi. Nību Betilehem haiabila vaka Devitī hiniadami heñ iahibali aba abami uavīmi. ⁴³ Lavīla hulañ iamigali agilan Jisasi sañ hiji cuvilinj cuvilinj lamavila latiha hitiñ hitiñ hīniavīmi. ⁴⁴ Limu hihile limin sibili ulan hivī nudi lamiben aba lihavīmi. Agadi ala nudi ma miñalivavīmi.

Asi sañ sagali igu igu hisinj agiladi manigali agilan Jisasi sañ hiji vidividinj ma lamavīmi.

⁴⁵ La himi sibili Asi dī anjam ulan hekili migilavīhadami agilan Asi sañ sagali igu igu hisinj agiladi manigali agilan hula Falisi hidili agilan hula hīniavīmi heñ vehavīmi. Vehavīci nulidi abitihavīmi. Aki lici nudi ma viavila vavelan uavīmi. ⁴⁶ Hameñ abavīci himi sibili Asi dī anjam ulan hekili migilavīhadami agilan cihu hibinj abavīmi. Vaka hulañ limu hihile agilan cian nību abi hameñ ma abavīhadami uavīmi. ⁴⁷ Lihavīci Falisi hidili agilan abavīmi. Nību naludi hiji agiladi avi ci miñaihuhi li uavīmi. ⁴⁸ Falisi hidili agiladi hulañ mu agan Jisasi sañ hiji vidividinj ma lami uavīmi. Manigali mu avi Jisasi sañ hiji vidividinj ma lami uavīmi. ⁴⁹ Hulañ iamigali cian vidividinj Mosesi libami agadi ma igavilalı agilan laci Jisasi sañ hiji vidividinj lamavilalı uavīmi. Hameñ sadan Asi nulidi sibili lamibali uavīmi.

⁵⁰ Hulañ mu Nikodemusi nību vaka Jisasi dī piñ umi. Nību Falisi hidili. Nību nameñ abami. ⁵¹ Aludi cian vidividinj agan nību nameñ abami uami. Hulañ mu dī havī havī limin sibili ulan hivī lamimilanj aba abami uami. Hameñ sadan alan hulañ mu dī cian hidili agadidaj nību akuuba akuuba lilali agiladidaj sihivia igavila heñ nudi cian hivī lamilalu uami. ⁵² Lici nudi abavīmi. Nama avi Galili fili tibi hisinj hulañ akua uavīmi. Cian Asi dī manasīñ hekili hivī hīnilalı agadi suhila igaña uavīmi. Asi

dī cian igalahalaha hisinj hulan mu agan Galili fili tibi heñ ma iahibali uavīmi.

*Hulañ agilan lusinj sibili hisinj iamigali agadi viavila Jisasi dī piñ uavīmi.

⁵³ Hulañ akape agilan valamijiaavila nulidi ulan hitiñ hitiñ hivī uavīmi.

8

¹ Uavidaci Jisasi nību Olivī halu iahumi. ² Iahua hīnici miñalahici cihu cimidaj sibāñ Asi dī anjam ulan hekili caba heñ umi. Ua migahinidaci hulañ iamigali akape agilan vehavīci nulidi milibami. ³ Milibidaci Asi dī cian vidividinj agadi lamalubilubi hisinj hulañ agilan hula Falisi hidili agilan hula vehavīmi. Iamigali mu hulañ dan agan munjanu dī vala ua hulañ mu sigili vimi agadi via vavehavīmi. Vavevila hulañ iamigali agiladi alihan alihan heñ lamavīci lagulama hīnimi. ⁴ Lagulama hīnidaci Jisasi dī nameñ abavīmi. Iavañ uavīmi. Iamigali hulañ dan nagan nudi munjanu dī vala ua hulañ mu agadi sigili vidaci igavi uavīmi. ⁵ Cian vidividinj Mosesi libami agan nību nameñ abami uavīmi. Iamigali hameñ agiladi iga iga liba kum kum agiladi vivi havala havala ifihimihalanj aba abami uavīmi. Nama hameñ agasan alan nudi aki lili sañ abibanañ uavīmi. ⁶ Alan Jisasi dī ilasimili cian mu mu abici igahilavila nudi cian hivī lamibalu aba hameñ lihavīmi. Agadi ala Jisasi fili migalifilibavila nudi humān cijinj hivī cian hihile fili hivī libami. ⁷ Lidaci cihu tibi cihu tibi abitihavīmi.

Hameñ lihavīdaci Jisasi lagulamavila nameñ abami. Naludi hulañ mu aniaba agan hugi apali hīniavila uami. Ha nību mīse liba kum mu viavila iamigali agadi ifihimuhimu sañ havalibali uami.

⁸ La migalifiliba fili hivī cian cihu ala libami. ⁹ Lici nībilaj sikasikan cian agadi igahilavila vala uavīmi. Hulañ hihile hadi hadi agilan mīse hali uavīmi. Limu hihile agilan sivi uavīmi. Uavidaci Jisasi nību hitiñ vakala hanibun migalifiliba hīnimi. Hīnidaci iamigali agan pam Jisasi mavin hibī lama hīnimi heñ lagulama hīnimi.

10 Hinidaci Jisasi agan iaha lagulama nameñ abitihami. Hulan agilan aben uavi uami. Hulan mu nadı cian hiv lamalama agan ma akua hin uami. **11** Lici iamigali agan abami. Iadi Hekili uami. Hulan agilan ma hiniavi uami. Lici Jisasi abami. Vian avi nadı cian hiv malamiben uami. Nama uha uami. Uavila nama cihu cihu lusin sibili viminan uami.*

Jisasi nibu nukeñ hulan iamigali agiladi abilu me hiniadami.

12 Jisasi hulan iamigali agiladi cihu ala nameñ abami. Vian hulan iamigali fili neñ hiniavilalı agiladi abilu me uami. Hulan vian hula hidilalı agan nibu hifili me hiv ma hidilalı uami. Nibu huaci hamen laci hamen laci hinihini hisin abilu dan hinilalı uami. **13** Lici Falisi hidili agilan cian agadi igahilavila Jisasi di nameñ abavimi. Nama nadı nukeñ sibila akuaba akuaba vilanañ agilasan aba aba apagan ifu ifu hidilanañ uavimi. Hamen sadan nadı cian agasan amin ala aba ma abavibali uavimi. **14** Lihavici Jisasi cihu nulidi nameñ abami. Ci igilan uami. Vian abeba hinia iaha vemin agadi namilan ma igilalan uami. La iaha abeba cihu uben agadi avi namilan ma igilalan uami. Agadi ala vian nukeñ igilan uami. Hamen sadan vian iadi nukeñ sibila akuaba agilasan sulasula hidilan agan nibu amin sibaj hinilalı uami. **15** Namilan vaka hisin hiji humigan agiladi lubiahilahila hulan iamigali akuaba lihavilalı agiladi lamalihililan uami. Agadi ala vian hulan iamigali akuaba lihavilalı agiladi ma lamalihililan uami. **16** Vian hulan muakuaba lihavilalı agadı lamalihililan padan ha iadi cian agan nibu amin sibaj hiniv uami. Vian hitij ma lamalihililan uami. Iadi Iavan nukeñ iadi abici vemin uami. Nibu vian hula lamalihililalı sadan iadi cian agan nibu amin sibaj hinilalı uami. **17** Mosesi agan cian vidividin Isaeli hidili nalusan libami uami. Cian

vidividin agan nameñ abami uami. Hulan ahica agilan cian mu pabin hamen agadi laci sulavici aba abami uami. Ha hulan ahica agiladi cian agan nibu amin sibaj hinilalı aba abami uami. **18** Vian nukeñ sibila akuaba vilan agilasan sulasula hidilan uami. Iadi Iavan nukeñ iadi abici vemin uami. Nibu avi sibila akuaba vilan agilasan cian sulilalı uami. Alal ahica cian pam laci sulilalı sadan cian agan nibu amin sibaj hinilalı uami.

19 Lici Falisi hidili agilan Jisasi di nameñ abitihavimi. Iagana aben hinidi uavimi. Lihavici Jisasi cihu nulidi nameñ abami. Namilan iadi ma igilalan sadan iadi Iavan di avi ma igilalan uami. Namilan iadi igilalan padan ha iadi Iavan di avi huaci igivalan uami.

20 Asi san anim hilici sagali igu igu hisin hibin hibin agan Asi di anjam utan hekili caba hej hiniadami. Jisasi nibu hibin hibin mikı hej ala hinihini hulan iamigali agiladi milibami. Milibaliba sulidaci nudı ifihimuhimu san ma miyalivavimi. Nudi himahima mihin agan ma iahami sadan nudı ma miyalivavimi.

Hulan iamigali haiabila vian uben hej ma uavibali uami.

21 Jisasi hulan iamigali agiladi cihu ala abami. Vian ci uadin uami. Ulin namilan iadi suhilibalı uami. Agadi ala iadi ma igibalan uami. Naludi hugi agilan hanibun hiniavidaci namilan himibalı uami. Haiabila vian uben hej namilan ma vebalan uami. **22** Lici Isaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilan cian agadi igahilavila nibilan nukeñ nukeñ nameñ abavimi. Aki me agasan nameñ abi uavimi. Haiabila vian uben hej namilan ma vebalan aba abi uavimi. Nudi hadipili agadi nibu nukeñ akua ifihimuhimu san abi uavimi. **23** Lihavici Jisasi nulidi cihu nameñ abami. Namilan fili hisin hulan uami. Vian nukeñ iahua hiv hisin uami. Namilan fili nej

---

8:11 8.11 Jo 3.17, 5.14   * **8:11** 7.53-8.11 Hulan hiji hutesi hutesi dan limu hihile agilan nameñ abavibali. Cian lidı ahica agiladi alihan hinidi agadi Jon nukeñ ma libami uavilalı. Hulan mu libami uavilalı. **8:12** 8.12 Ais 49.6, Mt 5.14, Jo 1.4-9, 3.19, 9.5, 12.46   **8:13** 8.13 Jo 5.31   **8:14** 8.14 Jo 5.31-32, 7.28-29, 9.29   **8:15** 8.15 Jo 7.24, 12.47   **8:16** 8.16 Jo 5.30, 8.29   **8:17** 8.17 Lo 17.6, 19.15, Mt 18.16, 2 Ko 13.1, Ib 10.28   **8:18** 8.18 1 Jo 5.9   **8:19** 8.19 Jo 8.55, 14.7, 16.3   **8:20** 8.20 Jo 7.30   **8:21** 8.21 Jo 7.34-36, 8.24, 13.33   **8:22** 8.22 Jo 7.35   **8:23** 8.23 Jo 3.31

hisin uami. Agadi ala viaj fili ner hisin hima uami. ²⁴ Hamej sadan viaj naludi ci abin uami. Naludi hugi agilan hanibun hanibun hiniavidaci namilan himibalaj aba abin uami. Viaj hamej laci hamej laci hiniadamin uami. Iabi avi hamej laci hamej laci hinilan uami. Namilan iasañ hiji vidividin ma lamiman lilan uami. Ha naludi hugi agilan hanibun hanibun hiniavidaci namilan himibalaj uami.

²⁵ Lici cihu Jisasi di abitihavimi. Nama ani uavimi. Lihavici Jisasi nulidi abami. Viaj hidili maha naludi ci abin uami. ²⁶ Namilan akuaba akuaba lilalañ agilasañ viaj huaci abavila naludi cian hiji lamavin uami. Iadi abici vemin agan nibu akuaba akuaba amij laci lili uami. Nibu ala cian akape abidaci igahililan agiladi hulan iamigali nalusañ tibi sulilan uami.

²⁷ Jisasi nibu nudi Iaganu sañ igahilahila abami. Agadi ala Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilan cian hidili agadi ma igavimi. ²⁸ Hamej sadan nulidi namej abami. Kili cikan hilihua lamalama agadi hiji Hulan di Ninañ agadi lama henan hiji ifavici uci himibali uami. Himavila cihu hihiahibali agadi igavila hiji lama namej abibalaj uami. Nibu hamej laci hamej laci hiniadami aba abibalaj uami. Iabi avi hamej laci hamej laci hinilali aba abibalaj uami. Namilan igilalañ uami. Viaj iadi nukeñ hiji hiji akuaba akuaba ma lilan uami. Iadi Iavan nukeñ milibidaci nalusañ cihu tibi sulilan uami. ²⁹ Iadi Iavan nukeñ iadi abici vemin agan nibu viaj hula hinilali uami. Nibu iadi validaci iavan apali me hitij ciki ma hinilan uami. Akape tibi nibu akuaba akuaba sañ hijijalilali agiladi lilan sadan nibu iadi ma valilali uami. ³⁰ Jisasi cian hamej sulidaci hulan iamigali akape agilan igahilahila nusan hiji vidividin lamavimi.

Cian amij agan lici hulan iamigali agilan huaci laci hiniavibali uami.

³¹ Isilaeli hidili limu hihile Jisasi sañ hiji vidividin lamavici nulidi abami. Namilan

iadi cian agadi vidividin miyalivavila ha namilan iadi hulemili sibañ hinibalaj uami. ³² Hinihini cian amij agadi sihivia sibañ igibalan uami. Lidalan cian amij agan namilan hula hinibali uami. Hinidaci namilan manigali mu di lihu hiji hinihini sibila havi havi vihavilal agilan me ma hinibalaj uami. ³³ Hamej abici cihu hibin nudu namej abavimi. Alan Ebilam di iamilihalinu uavimi. Alan pabin tibi avi manigali mu agadi lihu hiji hinihini sibila havi havi ma vilalu uavimi. Nama aludi aki sañ namej abinan uavimi. Namilan manigali mu agadi lihu hiji hinihini sibila havi havi ma vibalan aba abinan uavimi.

³⁴ Lihavici Jisasi cihu hibin nulidi namej abami. Viaj naludi amij sibañ abin uami. Hulañ akape lusin sibili vihavidaci nulidi lusin sibili agilan manigali me hiniavidaci lusin sibili agiladi lihu hiji hiniavilal uami. Hinihini sibila havi havi vivi lusin sibili dañ hiniavilal uami. ³⁵ Manigali agadi lihu hiji hinihini sibila havi havi vihavilal agilan uami. Ulañ iaganu hula hamej laci hamej laci ma hiniavilal uami. Ulañ iaganu di ninan agan pam iaganu hula hamej laci hamej laci hinilali uami. ³⁶ Ninañ agan lici namilan huaci hinibalaj uami. Lidin manigali di lihu hiji hinihini sibila havi havi vihavilal agilan me ma hinibalaj uami. ³⁷ Viaj igilan uami. Namilan Ebilam di iamilihalinu uami. Agadi ala iadi cian agan naludi hiji ma hinilali uami. Hamej sadan namilan iadi ifihimuhimu sañ lilañ uami. ³⁸ Viaj akuaba akuaba iadi Iavan nukeñ iadi abalamilali agiladi nalusañ sulilan uami. Namilan sibila akuaba akuaba vilalan ha naludi iaganalu abidaci igahililalan agiladi vilalan uami.

³⁹ Lici abavimi. Aludi iamili nibu Ebilam uavimi. Lihavici Jisasi nulidi abami. Namilan Ebilam di iamilihalinu padan nibu akuaba akuaba lihadami hamej ala livalan uami. ⁴⁰ Asi agan cian amij agadi sulidaci viaj nalusañ tibi sulilan uami. Lidalin iabi cihu namilan iadi ifihimuhimu sañ lilañ uami. Ebilam nibu lusin sibili

8:26 8.26 Jo 7.28, 12.49   **8:28** 8.28 Jo 3.11, 3.14, 5.19, 5.30, 12.32-33, Lom 1.4-5   **8:29** 8.29 Jo 8.16, 16.32   **8:30** 8.30 Jo 7.31   **8:32** 8.32 Lom 6.14, 6.18, 6.22, 8.2, Je 1.25
2.19   **8:36** 8.36 Lom 8.2, Ga 5.1   **8:37** 8.37 Jo 5.38, 7.19, 8.40   **8:38** 8.38 Jo 3.32, 5.19, 5.30   **8:39** 8.39 Mt 3.9,
Lom 2.28, Ga 3.7, 3.29   **8:40** 8.40 Jo 8.26, 8.37

hamenj agadı ma vihadami uami. **41** Ha iaganalu lusin sibili vilali agadı vilalanj uami. Lici nudı abavımı. Aludi iamigagali agilanj hivikali saj ma hidavilali uavımı. Nibilan aludi huhilavici alaŋ hibi pilis hisin ninanadi me ma hinilalu uavımı. Aludi Iavan pabin nibu Asi uavımı.

42 Lihavici Jisası nulidi namej abami. Asi nibu naludi iaganalu padaŋ iasaŋ avi mavın hekili hinivalan uami. Vian Asi hula hiniavila vemin uami. Vian iadi nuken hiji hivi ma vemin uami. Asi nuken iadi abici vemin uami. **43** Namilan iadi cian igahilahila saj valilan sadan sihivia sibaj ma igahililalan uami. **44** Namilan lagun di ninadin uami. Lagun agan naludi iaganalu sadan namilan nudı hiji agadı pam lubiahilahila saj vidividin hibilala uami. Asi hidili maha fili uaian susu akuaba akuaba agiladi lamami hadihu lagun agan hulan iamigali agiladi ifihimadami uami. La iabi avi hamenj laci ala lilali uami. Nibu cian aminj agadı ma lubiahililalı uami. Cian aminj agan nibu hula ma hinilali uami. Nibu analı cian aba aba hisin iaganu sibaj uami. Hamenj sadan nibu analı cian agadı pam aba aba hidilali uami. **45** Agadı ala vian cian aminj sibaj agadı sulidalı namilan iadi cian aminj agasan hiji vidividin ma lamilan uami. **46** Hamej sadan namilan namej ma abibalı uami. Jisası nibu hugı danı aba ma abibalı uami. Vian cian aminj agadı sulilan uami. Sulidalı namilan iadi cian aminj agasan hiji vidividin ma lamilan uami. **47** Asi di ninanadi agilanj Asi di cian igahilavilalı uami. Namilan Asi di ninanadi hima uami. Hamej sadan namilan nudı cian agadı ma igahililalan uami.

Vaka Ebılam ma iahimanj lidaci Jisası agan hinidacı.

48 Lici Isıaeli hidili agiladi hulaŋ hekili hekili agilanj Jisası di namej abavımı. Alan nasan ala namej abibalı uavımı. Nibu Samalia fili tibi hisin hulaŋ aba abibalı uavımı. Sudı sibili nudı hivi hinilali aba

abilalu uavımı. Hamej abibalı ha aminj sibaj abibalı uavımı. **49** Hamej abavıcı Jisası nulidi namej abami. Sudı sibili iadi hivi ma hinilali uami. Vian iadi Iavan di ibi agadı pam miŋaiahiaha hidilan uami. Lidalin namilan iadi ibi ma miŋaiahilalan uami. **50** Vian iadi nuken ibi miŋaiahiaha saj sibila ma vilan uami. Agadı ala cian hihila hihila hisin agan iadi ibi miŋaiahibali uami. **51** Vian naludi aminj sibaj abadin uami. Hulaŋ mu agan iadi cian agadı sihivia sibaj igahila lubiahililalı agan ma sibaj himibali uami.

52 Lici Isıaeli hidili agiladi hulaŋ hekili hekili agilanj Jisası di namej abavımı. Ebılam nibu ci himami uavımı. Asi di cian igalahahaha hisin hulaŋ agilanj avi ci himavımı uavımı. Agadı ala nama namej abinan uavımı. Hulaŋ mu iadi cian agadı sihivia sibaj igahila lubiahililalı agan nibu ma sibaj himibali aba abinan uavımı. Alan nadı ci igalu uavımı. Sudı sibili agan nadı hivi hinidaci hamenj abinan uavımı. **53** Nama Ebılam saj aki me hiji igahiladana uavımı. Nama hiji namej lamadana uavımı. Vian aludi iamılı Ebılam di lıvalavila ibi hekili danı hinidin aba abadana uavımı. Ebılam ci himami uavımı. Asi di cian igalahahaha hisin hulaŋ agilanj avi ci himavımı uavımı. Nama aki me hulaŋ uavımı.

54 Lihavici Jisası cihu nulidi namej abami. Vian iadi nuken ibi agadı miŋaiahiaha hidilan padaŋ iadi ibi agan huaci ma hinivi uami. Agadı ala iadi Iavan nuken iadi ibi agadı miŋaiahilalı uami. Namilan iadi Iavan saj abilalan uami. Nibu aludi Asi aba abibalı uami.

55 Namilan nudı ma igilan uami. Agadı ala vian nuken nudı igilan uami. Vian nudı ma igilan aba abavila ha vian analı cian hisin hulaŋ namilan me hinivin uami. Agadı ala vian nudı igilan sadan nudı cian agadı sihivia sibaj lubiahililan uami. **56** Naludi iamılınalı Ebılam agan iasan hiji namej lamami uami. Nibu iahici vian

igavila hijinjaliben aba abami uami. Hiji hamen lamalama hinidaci viaj iahiliq iadi igavila hekili hijinjalami uami. ⁵⁷ Lici Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilan Jisası abami agadı igahilavila nudı namej abavimi. Ebilam nıbu vakaci himami uavimi. Himici huali akape uci nama iahamanaq uavimi. Iaha hinidanaq nadı huali agiladi lugilavici ua 50 ma iahi uavimi. Hamej sadaj nama nudı ma igamanaq uavimi.

⁵⁸ Lihavici Jisası nulidi abami. Viaj naludi amiq sibaq abin uami. Vaka Ebilam ma iahimanı lidaci viaj nuken hamen laci hamen laci hiniadamin uami. Iabi avi hamen laci hamen laci hinilan uami. ⁵⁹ Lici

nibilan nudı ifihimuhimu saj liba kum kum agiladi likilavimi. Lihavidaci Jisası agaq hulan likila likila agiladi hivi sivila sivila uavila Asi di ajan ulaq hekili caba agadı vala umi.

9

Jisası hulan mu lamigaq sibili agadı huaci lamami.

¹ Jisası agaq hidahida uavila hulan mu lamigaq sibili agadı igami. Nibu lamigaq sibili hamen ala hinidaci iaminu agaq nudı huhilami. ² Lici Jisası di hulemili agilan Jisası di abitihavimi. Iavan uavimi. Ani agaq lusin sibili vihavici hulan agaq lamigaq sibili hamen hinidaci nudı iaminu agaq huhilami uavimi. Nibu nuken lusin sibili vimi ua numigaiaganu agilan lusin sibili vihavimi uavimi.

³ Lihavici Jisası cihu nulidi namej abami. Hulan agaq nibu nuken lusin sibili ma vimi uami. Numigaiaganu agilan avi lusin sibili ma vihavimi uami. Nudi lamigaq hamen limi agaq uami. Ha nibu hulan iamigali agilan igavidaci Asi di sibila agaq haiabila iahibali uami. Iahici iga iga hej hiji lamavibali uami. ⁴ Iabi uaiaq vakala hinidaci Asi di sibila agadı vibalu uami. Nibu ala iadi abici vemin uami. Agadı ala amiq ci hifili libali uami. Hulan agilan hifili hivi akuuba akuuba sibila ma vihavilalı uami. ⁵ Viaj fili nej hinihini

hulan iamigali agiladi abilu me hinilan uami.

⁶ Jisası cian hamen agadı abavila fili ibili agadı hivi sibu lamami. La fili ibili agadıdan nudı sibu agadıdan enjalavila via hulan lamigaq sibili agadı lamigaq hivi lamavila minjepihalami. ⁷ Lavila Jisası nudı namej abami. Nama uavila nadı lamigaq agadı Siloam avili simi tulı hej minjahuśiha uami. Siloam ibi agadı hidili nıbu namej. Nudi abinanı um aba abavihadami agasanı Ibilu cian hivi nibilan Siloam uavihadami. Lici hulan lamigaq sibili agaq uavila nudı lamigaq agadı avili hivi minjahuśici nudı lamigaq huaci limi. Huaci lici akuuba akuuba agiladi hej iga iga vemi.

⁸ Vaka nıbu anim hilici igu igu san hulan iamigali agiladi abadami. Lidaci nudı haibila pam hisin agilan nudı igavihadami. Hulan hihile agilan avi nudı igavihadami. Hamen sadaj nudı igavila nibilan nuken nuken abitihavimi. Akı me uavimi. Vaka hulan nagaq ala akua migahinihini hulan iamigali agilan nusaq anim hilici igu igu saj abadami uavimi. ⁹ Lihavici hihile abavimi. Ha nıbu ala uavimi. Lihavici hihile agilan abavimi. Hima uavimi. Ha hulan mu uavimi. Hulan mu agaq avi nıbu me sibaq ala uavimi. Hamen abavidaci hulan agaq iahavila abami. Ha viaj nuken ala uami.

¹⁰ Lici nudı abitihavimi. Akı me lici nadı lamigaq agaq cihu huaci li uavimi.

¹¹ Lihavici nulidi abami. Hulan mu Jisası aba abavilalı agaq fili ibili agadı hivi sibu lamavila enja viavila iadi lamigaq hivi lamavila minjepihala namej abi uami. Nama iaha Siloam avili simi tulı hej ua nadı lamigaq agadı minjahuśiha aba abi uami. Lici iaha uavila minjahuśiliq iadi lamigaq agaq hej huaci li uami. Lici akuuba akuuba agiladi huaci igadin uami. ¹² Lici nudı abitihavimi. Hulan agaq abej hinidi uavimi. Lihavici nulidi abami. Viaj ma igin uami.

¹³ Lici hulan lamigaq sibili cihu huaci limi agadı viavila Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilan hula Falisi hidili

agilan hula hiniavimi hej via uavimi. ¹⁴ Jisasi fili ibili agadi hivi sibu lamavila ejala viavila hulan lamigan sibili agadi lamigan hivi lama miñepihalici huaci limi ha nibu Isilaeli hidili agiladi alusisi mihin hivi hamen limi. ¹⁵ Lici Falisi hidili agilan nudu abitihavimi. Nadi lamigan agan aki me lici cihu huaci li uavimi. Lihavici nulidi nameñ abami. Fili ibili agadi hivi sibu lamavila ejala via iadi lamigan hivi lama miñepihalici uavila avili hivi miñahusilin huaci li uami. Lici akuaba akuaba agiladi huaci sibaj igadin uami.

¹⁶ Lici Falisi hidili limu hihile agilan Jisasi sanj abavimi. Nibu Isilaeli hidili agiladi alusisi mihin agadi cian vidividin ma lubiahililu uavimi. Hamen sadan alan ci igalu uavimi. Ası agan hulan agadi ma abici vemi uavimi. Agadi ala limu hihile agilan nameñ abavimi. Hulan lusiñ sibili dan agan mu sihi mu sihi hamen agiladi ma abalamivi uavimi. La latihavila mu cian mu cian abavimi. ¹⁷ Lavila hulan lamigan sibili hiniadami agadi cihu ala abitihavimi. Hulan nadu lamigan miñahihilici huaci linan agan nibu aki me hulan uavimi. Lihavici nulidi cihu abami. Nibu Ası di cian igalahalaha hisin hulan uami.

¹⁸ Hulan agadi lamigan sibili hiniadami agan cihu huaci limi. Agadi ala Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilan cian agasan hiji vidividin ma lamavimi. Lavila hulan nudu lamigan sibili hiniavila cihu huaci limi agadi numigaiaganu di abavici vehavimi. ¹⁹ Vehavici nulidi abitihavimi. Hulan nana naludi ninan uavimi. Hulan agan lamigan sibili hamen laci ala hinidaci iaminu nudu huhilami uavimi. Ahica namilan hamen abilalan uavimi. Aki me lici cihu iabi neñ huaci igasuladi uavimi. ²⁰ Lihavici nudu numigaiaganu agilan nulidi cihu nameñ abavimi. Alan igilalu uavimi. Nibu aludi nukeñ ninan uavimi. Nibu lamigan sibili hamen ala iahami uavimi. ²¹ Agadi ala iabi neñ nudu lamigan akuaba me lici huaci li agadi alan ma igalu uavimi. Aniaba agan lici nudu lamigan cihu huaci li agadi alan ma igiman uavimi. Namilan nukeñ abitihavila

igihalan uavimi. Nibu hulan hekili ci li uavimi. Nibu nukeñ abici igahilihalañ uavimi.

²² Numigaiaganu agilan Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilasan lidavimi sadan cian hamen abavimi. Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilan hiji pam lamavila cian vidividin nameñ abavimi. Hulan iamigali nameñ abavimidi uavimi. Ası agan Jisasi di libimijavila hulan iamigali agiladi ahiliahuahu sanj abici vemi aba abavimidi uavimi. Hamen abavila nibilan Ası di ibi miñaiahaiaha sanj aludi anjam ulan ma ivouavibali uavimi. ²³ Hidili nusañ ala hulan agadi numigaiaganu agilan abavimi. Nibu ci hekili li uavimi. Namilan nukeñ abitihavila igihalan uavimi.

²⁴ Lihavici hulan vaka lamigan sibili hiniadami agadi cihu tibi abavici veci abavimi. Nama Ası di ibi luvilavila hivi hekili aba abicha uavimi. Lavila alusan cian amin laci abinan igahilimili uavimi. Alan ci igalu uavimi. Hulan agasan abinan agan nibu lusiñ sibili vilali uavimi. ²⁵ Lihavici abami. Nibu lusiñ sibili hisin hulan ua hulan huaci ua agadi vian ma igin uami. Vian nameñ agadi pam igin uami. Vaka vian lamigan sibili hiniadamin uami. Agadi ala iabi iadi lamigan ci huaci lici igasuladin uami.

²⁶ Lici nudu cihu ala abitihavimi. Nibu nadu aki me lavila nadu lamigan agadi lici huaci linan uavimi. ²⁷ Lihavici cihu nulidi abami. Vian naludi abin agadi namilan ma igahililan uami. Aki sanj namilan iadi cian agadi cihu cihu igahilahila san lilan uami. Namilan avi nudu hulemili akua hiniben aba lilan uami.

²⁸ Lici Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilan hula Falisi hidili agilan hula hulan agadi abacuvacuva cian abavimi. Nama nudu hulemili hinilanañ uavimi. Alan Mosesi di hulemili hinilalu uavimi. ²⁹ Alaç ci igalu uavimi. Ası agan Mosesi di abami uavimi. Agadi ala hulan agan abeba hinia veli agadi alan ma igalu uavimi. ³⁰ Lihavici hulan vaka lamigan sibili hiniadami agan nulidi abami. Namilan

cian mu hidili sibar agadi abilan uami. Hulan iadi lamigañ minjahihiemi agasañ nameñ abilan uami. Nibu aben hinia iaha veli aba abilan uami. ³¹ Alañ igilalu uami. Asi nibu hulan lusin sibili vihavilalı agiladi cian ma igahililali uami. Hulan Asi di ibi miñjaiahaha Ası di hiji lubiahililali agadi cian pam igahililali uami. ³² Vaka sibar cian nameñ agadi ma igahiladamilu uami. Iabi avi ma igahililalu uami. Hulan mu lamigañ sibili agadi iaminu agan nudı huhilici cihu hulan mu nudı lamigañ agadi huaci lamali aba ma abavidaci igahililalu uami. Huaci lamici cihu huaci lavila igasulasula hidadi aba ma abavidaci igahililalu uami. ³³ Ası agan hulan agadi ma abici vevila uami. Ha nibu akuaba sibila hamen agiladi ma vivi uami.

³⁴ Lici Falisi hidili agilan nudı cian agadi igahilavila nameñ abavimi. Iamina nadı huhilici nama lusin sibili vivi hinilanañ sadan nama aludi ma lalamubibanañ uavimi. Hameñ abavila hulan vaka lamigañ sibili hiniadami agadi lahuavici umi.

Hulan iamigali hiji vidividin apali agilan lamigañ sibili me hiniavilalı uami.

³⁵ Hulan vaka lamigañ sibili hiniadami agadi lahuavici Jisasi agan cian hiji agadi igahilavila ua nudı suhilami. Suhila suhila hida igavila nudı abami. Nama Hulan di Ninañ agasañ hiji vidividin laminañ ua hima uami. ³⁶ Lici nudı abami. Iadi Hekili uami. Hulan di Ninañ nibu ani uami. Iadi abinanç igavila nusan huaci hiji vidividin lamiben uami. ³⁷ Lici Jisasi nudı abami. Nama nudı ci igadanañ uami. Ha nibu ala nama hula cian suladi uami. ³⁸ Lici hulan agan abami. Iadi Hekili uami. Iabi viañ nasanç hiji vidividin ci lamadin uami. La Jisasi di ibi miñjaiahiben aba nudı hicı mikı piñ migaliflibami.

³⁹ Lici Jisasi nudı abami. Viañ hulan iamigali agiladi lamalihilalihila san fili neñ vemin uami. Hulan iamigali lamigañ sibili agilan cihu huaci igavibali aba vemin uami. Hulan iamigali lamigañ huaci agilan

akuaba akuaba ma igavibali aba vemin uami. ⁴⁰ Lici Falisi hidili limu hihile Jisasi di mikı piñ migahiniavimi agilan nudı cian agadi igahilavila nudı abitihavimi. Nama nameñ abinanç uavimi. Falisi hidili namilañ naludi lamigañ sibili aba abinanç uavimi. ⁴¹ Lihavici Jisasi nulidi cihu nameñ abami. Naludi lamigañ agilan sibili hiniavici uami. Ha namilañ hugı apali hinivalan uami. Agadi ala namilañ nameñ abilalan uami. Aludi lamigañ huaci sadañ alan igasulilalu aba abilalan uami. Hameñ sadañ namilañ hugı dañ hinidalañ uami.

10

Jisasi nibu saban sipsipi migila migila hisin hulan huaci sibar me hiniadami.

¹ Jisasi cihu nameñ abami. Viañ naludi amin sibar abadin uami. Hulan limu hihile agilan saban sipsipi agiladi lua hibi ivu ivu hivi ma ivouavilalı uami. Nibilan lua agadi madin hivi havala havala ivouavilalı uami. Hulan hameñ agilan sigili hisin hulan uami. Nibilan ala hulan limu hihile agiladi sibili lamalama nulidi akuaba akuaba agiladi vihavilalı uami. ² Agadi ala hulan lua hibi ivu ivu agadi hivi ivoulalı agan uami. Nibu saban sipsipi migila migila hisin hulan uami. ³ Hibi ivu ivu migila migila hisin hulan agan saban sipsipi migila migila hisin hulan agasañ pam hibi lavilidaci ivoulalı uami. Ivo ivo cian abidaci nudı nukeñ saban sipsipi agilan nudı sugı miti agadi igahilavilalı uami. Lihavidaci nulidi ibi hitin hitin agiladi luvila luvila malidaci igahilahila vehavilalı uami. Vehavidaci likila likila haiabila ivavelalı uami. ⁴ Ivaveve nulidi malamala hali udaci nudı sivi sivi uavilalı uami. Nudı sugı miti agadi igahilavilalı sadañ malamala udaci nudı sivi sivi uavilalı uami. ⁵ Nibilan mu hulan di sivi uavakavı ma uavilalı uami. Hulan hihile agilan saban sipsipi agiladi malavidaci uami. Nibilan nulidi sugı miti ma igahilavilalı sadañ haba hanjilavilalı uami.

6 Jisası hıve lamalama ciaj agadı sulami. Agadı ala nıbu nulisaŋ hıve lamalama ciaj sulami agadı hidili nıbılaŋ ma igavımi. **7** Hameŋ sadan Jisası nulidi cihu namen abami. Vianj naludı amiŋ sibaŋ abadin uami. Saban sipsipi agiladi hibi ivu ivu nıbu viaŋ nukeŋ uami. **8** Hulanj sikasikan hali vehavımi agilaŋ uami. Nıbılaŋ sigili hisinj hulaŋ uami. Nıbılaŋ ala hulaŋ limu hihile agiladi sibili lamalama nulidi akuaba akuaba agiladi vihavıali uami. Agadı ala saban sipsipi agilaŋ nulidi sugi miti agiladi ma igahılavıali uami. **9** Hibi ivu ivu nıbu viaŋ nukeŋ uami. Hulanj mu iadi piŋ vevıla ivouci uami. Ha Ası nudı ahiliyahudaci huaci hameŋ laci hameŋ laci hinibali uami. Hinihini hibi heŋ ivoubali ivavebali uami. Ivo ivo ivaveve simiŋ nıbali uami. **10** Sigili hisinj hulaŋ agilaŋ saban sipsipi akuaba akuaba agiladi sigili vivi saŋ pam lihavıali uami. Lidin ifihimuhimu sibili lamalama saŋ pam lihavıali uami. Agadı ala viaŋ vemin ha iadi saban sipsipi me agilaŋ huaci hameŋ laci hameŋ laci hiniavıbali aba vemin uami. Hinihini Ası diakuaba akuaba saŋ ma tibi migavıbali agasaŋ vemin uami. **11** Vianj nukeŋ saban sipsipi agiladi migila migila hisinj hulaŋ huaci sibaŋ uami. Saban sipsipi migila migila hisinj hulaŋ huaci sibaŋ agaŋ nulidi ahiliyahua suŋ himıbali uami. **12** Hulanj anım hilici sibila vivi saŋ pam lilali agaŋ uami. Nıbu saban sipsipi migila migila hisinj hulaŋ huaci sibaŋ ma hinilali uami. Nıbu saban sipsipi agiladi iaganlı hıma uami. Hameŋ sadan nıbu sudı injam agadı igavıla saban sipsipi agiladi valavıla haŋılıbali uami. Haŋıla udaci sudı injam agaŋ ve iavaiava lahudaci haba haŋılavıbali uami. **13** Hulanj hameŋ lilali agaŋ nıbu anım hilici vivi saŋ pam lilali uami. Nıbu saban sipsipi agilasaŋ hiji ma lamılali uami. **14** Vianj nukeŋ saban sipsipi migila migila hisinj hulaŋ huaci sibaŋ uami. Vianj saban sipsipi agiladi

igilan uami. Nıbılaŋ avi iadi igavıali uami. **15** Hameŋ laci ala iadi Iavaŋ agaŋ iadi igilali uami. Vianj avi nudı igilan uami. Vianj saban sipsipi agiladi ala ahiliyahua suŋ himıben uami. **16** Iadi saban sipsipi limu hihile avi hanıbuŋ hiniavadi uami. Nıbılaŋ lua muji neŋ ma hiniavıali uami. Ası abici nulidi likila vave lua muji neŋ lamıben uami. La nulidi malıdalıŋ iadi sugi miti agadı igahılavıbali uami. La saban sipsipi agilaŋ hidili pabin laci hiniavıbali uami. Hiniavıdaci nulidi migila migila hisinj hulaŋ agaŋ avi pabin laci hinibali uami. **17** Vianj cihu hıhi iahaıaha agasaŋ igahılavıla himahıma suŋ alia aba abılıŋ Ası agaŋ iasaŋ mavın hekili hinilali uami. **18** Hulanj agilaŋ nulidi nukeŋ hiji agadı lubiahılavıla iadi havı ma ifihimavıbali uami. Vianj iadi nukeŋ hiji lubiahılavıla alialaŋ aba abılıŋ heŋ iadi ifihimavıbali uami. Iadi Iavaŋ agaŋ viaŋ hameŋ lili saŋ abalı uami. Vianj ibi dan sadan himıben aba himıben uami. Hıhi iahıben aba avi hıhi iahıben uami. **19** Lici cihu Isılaelı hidili agiladi hulanj hekili hekili agilan nudı ciaŋ agadı igahılavıla latıha hidili ahıca hiniavımi. **20** Hinihini hulaŋ akape agilaŋ nameŋ abavımi. Sudı sibili nudı hıvı hinidaci uavauava ciaŋ agadı aba aba hidadi uavımi. Namılaŋ nudı ciaŋ agadı igahılımlı uavımi. **21** Lıhavıci limu hihile agilaŋ abavımi. Ciaŋ nagaŋ hulaŋ sudı sibili daŋ agadı ciaŋ me hima uavımi. Sudı sibili daŋ agaŋ hulaŋ iamıgali lamıgın sibili sibili agiladi ma miŋahıhılıdaci cihu huaci lihavıali uavımi.

Isılaelı hidili agilaŋ Jisası di nagili lamavımi.

22 Ası di aŋam ulanj hekili agadı hihılavıdaci huaci hiniadami agadı mihıŋ hekili agaŋ iahami. Lici mihıŋ hekili agasaŋ igahılavıla Jelusalem haiabila heŋ simiŋ hekili hılanavımi. Avılı himıŋ hıvı nıbılaŋ hameŋ laci lihavıhadami. **23** Mihıŋ hekili heŋ ala Jisası agaŋ Ası di aŋam

10:8 10.8 Jer 23.1-2, Ese 34.2-3

10:9 10.9 Sng 118.20, Jo 14.6, Ef 2.18

10:11 10.11 Sng 23.1, Ais 40.11, Ese

34.11-23, Jo 15.13, Ib 13.20, 1 Pi 2.25, CHL 7.16-17

10:12 10.12 Sek 11.16-17, HJL 20.29

10:14 10.14 Jo 10.27, 2

Tı 2.19

10:16 10.16 Ais 56.8, Ese 34.23, 37.22-24, Jo 11.52, Ef

2.14, 1 Pi 2.25

10:18 10.18 Jo 2.19, 5.26, 6.38-39, 14.31, 19.11, HJL

2.23-24, 2.32

10:21 10.21 Sng 94.9, 146.8, Jo 9.6-7, 9.32-33

10:19 10.19 Jo 7.43

10:20 10.20 Jo 7.20, 8.48, 8.52

10:23 10.23 HJL 3.11, 5.12

ulanj hekili caba hen uavila ulan matalin mu hivi hidami. Ulan matalin agadi ibi nibu Solomon di ulan matalin. ²⁴ Lici Isilaeli hidili agilan ve nudi hanala huda lagulamavila nudi namej abitihavimi. Nama abadihu aludi sihivia abinan cian hidili igibalu uavimi. Nama ani amin uavimi. Asi agan nadibimijavila hulan iamigali agiladi ahiliahuahu san abici vemanan lici uavimi. Ha nama aludi sihivia haiabila iaha abinan igahilimili uavimi.

²⁵ Lihavici cihu Jisasi nulidi abami. Vian naludi ci abilan uami. Abidalin namilan iadi cian agasan hiji vidividin ma lamilaran uami. Vian iadi Iavan di ibi hivi sibila vilan uami. Namilan igidalan naludi hiji tovebali aba sibila hamen agiladi vilan uami. ²⁶ Agadi ala namilan iadi saban sipsipi agiladi hidili agan me ma hinilaran uami. Hamen sadan namilan hiji vidividin ma lamilaran uami. ²⁷ Vian iadi saban sipsipi agiladi igilan uami. Iadi saban sipsipi agilan avi iadi sugi miti agadi igahilavilal sadan nulidi malidalin iadi sivi sivi vehavilal uami. ²⁸ Vian lili nibilan ma sibaj sibili lihavibali uami. Nibilan huaci hamen laci hamej laci hiniavibali uami. Vian migilidalin hulan mu vidividin aba aba nulidi ma minjamagilamagila viouavibali uami. ²⁹ Vian nulidi migila migila san Asi agan iadi human hivi nulidi lamali uami. Asi nibu pam ibi hekili dan sadan nudi vidividin agan akuaba akuaba agiladi vidividin agiladi livallali uami. Nibu migilidaci hulan mu vidividin aba aba nulidi ma minjamagila viouavibali uami. ³⁰ Vian iadi Iavan hula hiji pabin laci hiniadamil uami. Iabi avi hiji pabin laci hinilaran uami.

³¹ Lici Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilan cian agadi igahilavila liba kum kum agiladi likilavila nudi ifihimibalu aba lihavimi. ³² Lihavici Jisasi nulidi namej abami. Vian iadi Iavan di sibila huaci huaci akape agiladi nalusan abalamilan

uami. Namilan aki sibila agasan abavila iadi ifihimuhimu san liba kum kum agiladi vivi havaliben aba lidalan uami.

³³ Lici cihu Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilan hiji nudi namej abavimi. Alan nadibimijavila hulan iadi sibila huaci agasan ma abavila ifihimibalu aba ladalu uavimi. Asi di abacuvinan agasan lavila liba kum kum agiladi vivi nadibimijavila havalibalu aba ladalu uavimi. Nama hulan sibaj uavimi. Agadi ala nama namej abinan uavimi. Vian nukej Asi aba abinan uavimi.

³⁴ Lihavici cihu Jisasi hiji namej abami. Asi di manasij hekili agan namej abami uami. Asi agan namej abi aba abami uami. Vian nukej abin aba abi aba abami uami. Namilan avi Asi aba abin aba abi aba abami uami. ³⁵ Vaka Asi agan hulan iamigali agilasan cian namej abami uami. Namilan Asi aba abami uami. La abami. Asi di cian nudi nukej manasij hekili hivi hinidi agan ma sivilibali uami.

³⁶ Iadi Iavan nukej iadi libimijavila abici fili nej vemin uami. Vevila hinihini namej abilan uami. Vian Asi di Ninaj aba abilan uami. Abidalin iadi namej abilalan uami. Nama Asi di uvisisij agadi vivi san lilanaj aba abilalan uami. ³⁷ Vian iadi Iavan di sibila agadi ma vilan lici ha namilan iadi cian agasan hiji vidividin lamimilan uami. ³⁸ Agadi ala vian Asi di sibila agadi vilan uami. Vidalin ala namilan iadi cian agasan hiji vidividin ma lamilaran uami. Iadi cian agasan hiji vidividin ma lamimilan lavila uami. Ha sibila akuaba akuaba vian vilan agilasan hiji vidividin lamihala uami. Namilan hidili igavila ha hiji namej lamihala uami. Nudi Iaganu nibu hula hiji pam lamilara aba abihalan uami. Nibu avi Iaganu hula hiji pam laci lamilara aba abihalan uami.

³⁹ Lici nibilan Jisasi di cihu ala minjalivibalu aba lihavidaci nulidi valavila umi. ⁴⁰ Uavila cihu Jolidan avili limu ivouavila Jon hidili maha avili hivi hulan

iamigali agiladi miñjamigu miñjaiahadami agadi pipi hej hinimi. ⁴¹ Hej hinidaci hulan iamigali akape agilan nudi piñ uu abavihadami. Amiñ ala uavihadami. Vaka Jon agan mu sihi mu sihi hamen agiladi ma abalamidaci igadamilu uavihadami. Agadi ala Jon hulan nagasañ ala abami uavihadami. Akuaba akuaba libali agilasan abami agilan hamen laci ala iahavadi uavihadami. ⁴² Lihavidaci Jisasi hej hinidaci hulan iamigali akape agilan nusañ hiji vidiividin lamavimi.

11

Lasalusı himami agadi cian

¹⁻² Hulan mu agan himuhimu dan hinimi. Nudi ibi Lasalusı. Nudi nanadinu humigañ pam ahica agiladi ibi mu Malia. Mu Mata. Nibilan Betani haiabila hisin. Malia agan ala sidañ avili hisi huaci dan agadi hivi nudi Hekili Jisasi di hicci sa agadi miñepihalami. Miñepihalavila cihu nudi nuken hali mini hutesi hutesi agiladi hivi miñjahuisci subilami. ³ Malia hula Mata hula hulan mu agan uavila Jisasi di aba aba san abavimi. Nama uavila namen abiha uavimi. Malia hula Mata hula namen abavi aba abiha uavimi. Aludi Hekili aba abavi aba abiha uavimi. Hulan nusañ mavin hekili sibañ hinilanañ agan nibu himuhimu dan hinidi aba abavi aba abiha uavimi. ⁴ Lihavici Jisasi cian agadi igahilavila nameñ abami. Himuhimu hamen agan lici hulan ma himavilalı uami. Himuhimu agan ala lici hulan iamigali agilan Asi di vidiividin agadi igavila nudi ibi miñjaiahavibali uami. Lihavici nudi Ninan agan avi ibi hekili vibali uami.

⁵ Jisasi nibu Mata san Malia san Lasalusı san mavin hekili hinidami. ⁶ La nibu Lasalusı himuhimu dan hinimi agadi cian hiji igahilavila haiabila hinimi hej ahica hifili hinimi. ⁷ La cihu anihulin me hivi nudi hulemili agiladi abami. Velan cihu Judia fili tibi umili uami. ⁸ Lici nudi hulemili agilan nudi nameñ abavimi. Iavañ uavimi.

10:42 10.42 Jo 7.31   **11:1-2** 11.1-2 Mt 26.7, Mk 14.3, Lu 10.38-39, Jo 12.3   **11:3** 11.3 Jo 11.36   **11:4** 11.4 Jo 9.3, 11.40   **11:8** 11.8 Jo 8.59   **11:9** 11.9 Jo 9.4-5 * **11:9** 11.9 Alañ cimidañ hinia via ua hifilidañ lilali agasañ uaian pabiñ ulalu. Havañ cian hivi 12 awa uavilalı. **11:10** 11.10 Jo 12.35, 1 Jo 2.11   **11:11** 11.11 Mt 9.24   **11:16** 11.16 Mk 14.31   **11:18** 11.18 Mt 21.17 * **11:18** 11.18 Atañ tagilan dan ha nibu 3 kilomita.

Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilan nadı ifihimuhimu san liba kum kum agiladi vivi havaliben aba lihavadi uavimi. Hamen sadan nama Judia fili tibi uminan sibañ uavimi. ⁹ Lihavici Jisasi nulidi abami. Cimidañ hinia via ua hifilidañ lilali ha uaian pabiñ uami.* Hulan uaiadi hivi hidilalı agan nibu hicci ma libilalı uami. Lidiñ ma lalakubilakubila ulalı uami. Uaian agan abilu havalidaci iga iga hidilalı sadan huaci laci hidilalı uami. ¹⁰ Agadi ala hulan hifili hivi hidilalı agan nibu hicci libidibı lalakubilakubila ulalı uami. Abilu apali sadan hicci libidibı lalakubilakubila ulalı uami.

¹¹ Jisasi hamen abavila hinimita nulidi cihu ala abami. Aludi nagili huaci sibañ Lasalusı agan ani hisivavila hinidi uami. Agadi ala vian uavila nudi miñjaualılıñ cihu iahibali uami. ¹² Lici nudi hulemili agilan nudi cian agadi igahilavila nameñ abavimi. Aludi Hekili uavimi. Nibu havi himuhimu himavila ani hisivavila ha nudi himuhimu agan sivilici nibu cihu huaci libali uavimi. ¹³ Jisasi nibu Lasalusı himami agasan abami. Agadi ala nudi hulemili agilan hiji nameñ lamavimi. Lasalusı himuhimu himavila ani hisivadi agasan abadi uavimi. ¹⁴ Lihavici Jisasi haiabila iaha nulidi nameñ abami. Lasalusı ci himali uami. ¹⁵ Vian nibu hula ma hiniman lidalin himali agasan hijinalin uami. Vian uavila akuaba akuaba liliñ namilañ igavila iasañ hiji vidiividin lamibalan aba hijinalin uami. Nudi piñ umili uami.

¹⁶ Jisasi abici ci lici Tomasi nudi ibi mu Didimus agan Jisasi di hulemili limu hihile agiladi nameñ abami. Velan alañ avi uavila nibu hula ahuata hamen himimili uami.

Himavila cihu hihili iaha huaci hamen laci hamen laci hinihini agan nibu vian nuken uami.

¹⁷ Jisasi nudi hulemili agilan hula uavila Betani haiabila ua iahuavimi. Ua iahuavila Lasalusı di ciheñ me hivi haca mava hudavimi agadi cian igahilavimi. ¹⁸ Betani

haiabila agan nibu Jelusalem haiabila mikî hiniadami. Agadî ala atan tagilan dan hiniadami.* ¹⁹ Isïaelî hidili akape agilan Lasalusî himami agasan igahilavila vehavimi. Lasalusî di nanadinu ahica humigañ pam agiladi mavin ifimigubalu aba vehavimi. Ve nibilan hula hiniavimi. Nudi nanadinu humigañ pam agiladi ibi mu Mata. Mu Malia. ²⁰ Hiniavidaci Jisasi agan ve haiabila nibilan hiniavimi hej iahami. Lici Mata agan nudi cian hiji igahilami. Igahilavila Malia ulen muji hinidaci nudi vala uavila Jisasi di igami. ²¹ Igavila nameñ abami. Iadi Hekili uami. Nama alan hula nej hinan iadi amu ma himivi uami. ²² Agadî ala viañ nadî ci igin uami. Iabi nama Asî di akuaba akuaba lili sanj abinan hamen laci ala libali uami.

²³ Lici Jisasi nudi abami. Nadî amuna cihu hihi iahibali uami. ²⁴ Lici Mata nudi abami. Viañ ci igin uami. Fili hisinj hivî hisinj akuaba akuaba sivila sivila mihiñ agan iahici hulan iamigali himavilali agilan cihu hihi iahavibali uami. Mihiñ hej ala nibu avi hihi iahibali uami. ²⁵ Lici nudi abami. Himavila cihu hihi iahaiaha agadî hidili viañ nukeñ uami. Huaci hamen laci hamen laci hinihini agadî hidili avi viañ nukeñ ala uami. Hulan iamigali iasañ hiji vidividinj lamalama hinihini himavilali agilan uami. Nibilan cihu hihi iahavila huaci hamen laci hamen laci hiniavibali uami. ²⁶ Hulan iamigali hihî hinihini iasañ hiji vidividinj lamavilali agilan himavici nulidi amin agilan huaci hamen laci hamen laci hiniavibali uami. Nama hamen agasan hiji vidividinj laminan ua hima uami.

²⁷ Lici Mata Jisasi di nameñ abami. Iadi Hekili uami. Ha nama amin abinan uami. Nama Asî di Ninañ uami. Viañ nasañ hiji vidividinj lamin uami. Asî nadî libimijavila hulan iamigali agiladi ahiliyahuihu sanj abici vemanan uami. Nama nusañ ala fili neñ vemanan uami.

Jisasi agan Lasalusî san mavin lidaci ilhami.

11:21 11.21 Jo 11.32	11:22 11.22 Jo 9.31	11:24 11.24 Lu 14.14, Jo 5.29	11:25 11.25 Jo 6.35, Kl 3.4, 1 Jo 1.1-2, 5.10 11:26 11.26 Jo 8.51 11:27 11.27 Mt 16.16, Jo 4.42, 6.14, 6.69 11:29 11.29 Jo 11.20 11:32 11.32 Jo 11.21 11:35 11.35 Lu 19.41 11:37 11.37 Jo 9.6 11:38 11.38 Mt 27.60-61 11:40 11.40 Jo 11.4, 11.23-26
-----------------------------	----------------------------	--------------------------------------	--

abami. Ati sebili nadı ci abin uami. Nama hiji vidividin dan hiniavila ha nama Asi di abilu hekili vidividin dan agadi igibananaba abin uami. ⁴¹ Lici liba kum hekili agadi minjalitapalavici umi. Lihavici Jisasi igaiahua igavila abami. Iavan uami. Viañ nadı abilin ci igahilinan sadan nadı abadin uami. Nama huaci aba abadin uami. ⁴² Viañ akuaba akuaba san nadı abidalin igahilinan uami. Agadi ala viañ hulan iamigali neñ hiniavadi agilan igahilavibali aba nadı abadin uami. Abidalin igahilavila iasan hiji vidividin lamavila nameñ abavibali aba abadin uami. Asi nukeñ nudi abici vemi aba abavibali aba abadin uami.

⁴³ Jisasi agan Asi di hamen abavila Lasalusı di vidividin siban ulavila abami. Lasalusı uami. Nama iaha ivaveha uami. ⁴⁴ Lici Lasalusı agan sudi haca agadi vala ivavemi. Havili hutesi hutesi hivi nudi hicci human hadipili sikasikan haha hubihaha via ivoua minjamiga lamavimi agiladidan ivavemi. Havili mu nudi hali hivi hahavimi agan avi hamen ala hiniadaci ivavemi. Ivaveci Jisasi agan nulidi abami. Havili agiladi minjahivilan hidam uami.

Manigali agilan Jisasi di ifihimuhimu san cian miguavimi.

(Matiu 26.1-5 mu Maki 14.1-2 mu Lukı 22.1-2)

⁴⁵ Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili akape agilan ve Malia hula hinihini Lasalusı san mavin lidaci nusan mavin minjamija hiniavimi. Nibilan ala Jisasi Lasalusı di abici cihu hihu iahami agadi igavimi. Igavila nulidi hulan limu hihile agilan Jisasi san hiji vidividin lamavimi. ⁴⁶ Agadi ala nulidi hulan limu hihile agilan Falisi hidili agiladi piñ uavila nulidi abavimi. Jisasi agan Lasalusı di abici cihu hihu iahi uavimi. ⁴⁷ Lihavici Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali agilan hula Falisi hidili agilan hula hulan cihu tibañ dan agiladi abavici ve migudibavimi. Migudibavici nulidi nameñ abavimi. Hulan agan mu sihi mu sihi agiladi abalamilalı uavimi. Alan nudi aki libalu uavimi.

⁴⁸ Alan nudi valimili hinihini sibila hamen agadi vidaci hulan iamigali agilan iga iga nusan pam hiji vidividin lamavibali uavimi. Lihavidaci Lom haiabila hisin agilan ve Asi di anjam utan hekili agadidan aludi hidili pam agiladidan sibili lamavibali uavimi.

⁴⁹ Nulidi hulan mu Kaifasi. Huali hen nibu Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili hiniadami. Nibu nulidi nameñ abami. Namilan hiji apali siban uami. ⁵⁰ Namilan igilalan uami. Hulan pabin agan hulan iamigali agiladi uvisiñiñ viavila himici ha huaci uami. Aludi hulan iamigali hidili pam agilan sikasikan sibili lihavimidi uami.

⁵¹ Cian agadi Kaifasi nudi nukeñ hiji hivi ma abami. Huali hen laci ala nibu Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili hinihini Asi di cian igalahahaha hisin hulan me hiniavila cian agadi abami. Jisasi himavila Isilaeli hidili agiladi uvisiñiñ vibali agasan abami. ⁵² Jisasi nibu Isilaeli hidili agilasan pam igahilavila nulidi uvisiñiñ vivi san ma himiben aba limi. Nibu Asi di ninanadi sikasikan abeba abeba hiniavilalı agiladi migudibici hidili pabin laci hinihini san igahilavila himiben aba limi.

⁵³ La mihin hen laci ala hulan hekili hekili agilan Jisasi di ifihimuhimu san cian miguavimi. ⁵⁴ Hamen sadan Jisasi agan Isilaeli hidili hiniavimi hen haiabila iahaiaha ma hidami. Lavila nudi hulemili agilan hula haiabila agadi vala uavila Efilaim haiabila hiniavimi. Efilaim haiabila agan fili tibi kili humisi akuaba apali agadi mikı hen hiniadami.

⁵⁵ Asi Isilaeli hidili agiladi valici huaci hiniavimi agadi mihin hekili agan nibu ci mikı limi. Lici hulan iamigali akape haiabila mu hivi mu hivi hiniavihadami agilan Jelusalem haiabila hen uavimi. Asi igidaci alan huaci siliyi laci hinibalu aba nusan igahilavila ahuata hamen Jelusalem haiabila uavimi. ⁵⁶ Uavila Jisasi di igibalu aba suhilavimi. Suhila suhila lua muji hen ivouavila Asi di anjam utan hekili agadi madin hen lagulama hinihini nibilan

nuken nukeŋ nameŋ abavimi. Namilan aki me hiji lamilaŋ uavimi. Ası di sihi iahaiaha mihiŋ hekili nagadi nibu ve igibali ua hima uavimi. ⁵⁷ Lihavidaci Ası saŋ sagalı igu igu hisin agiladi manigali agilan hula Falisi hidili agilan hula hulan iamigali agiladi cian vidiividin nameŋ abavimi. Aniaba namilaŋ Jisasi abeba hinidaci igilan agadi ve aludi abilaŋ igimili uavimi. Lilan ua nudı vave limin sibili ular hiji lamibalı uavimi.

12

Malia sidaŋ avili hisi huaci dan agadi Jisasi di hici sa hiji miŋamijimiji miŋepihalami.

(Matiu 26.6-13 mu Maki 14.3-9)

¹ Ası Isilaeli hidili agiladi valici huaci hiniavimi agadi mihiŋ hekili agan iahiben aba limi. Mihiŋ hekili agan kalipin me hiji iahiben aba lidaci Jisasi agan Betani haiabila umi. Lasalusı di haiabila Betani. Jisasi agan Lasalusı di ala abici cihu hiji iahami. ² Jisasi ua iahua hinidaci nusan simin hilanavimi. Hilanavici cilici Mata agan simin lulami. Lidaci Lasalusı agan uavila Jisasi hula hulan limu hihile agilan hula migahiniavimi heŋ migahinimi. Migahinimi simin navimi. ³ Lihavidaci Malia agan sidaŋ avili hisi huaci dan sibi hilici hiji hinimi agadi via vavemi. Vavevila Jisasi di hici sa hiji miŋamijimiji miŋepihalami. Miŋepihalavila cihu nudı nuken hali minı hutesi hutesi hiji miŋahusici subilami. Lidaci uleŋ muji heŋ hisi huaci huaci sibaŋ iahami. Sidaŋ avili hisi huaci dan agadi anim hilici hekili hiji lavami. ⁴⁻⁶ Hisi huaci agan iahidaci Judasi Isikalioti agan hisi huaci agadi igavila abami. Sidaŋ avili hisi huaci dan agadi mutin hiji lamimili hulan hihile anim hilici 300 hiji huaci lavavivi uami. Lavavici anim hilici agiladi hulan iamigali akuuba akuuba apali agilasaŋ huaci iguvilu uami. Nibu hulan iamigali akuuba apali agilasaŋ igahilavila ma abami. Nibu hulan sigili hisin sadan hamen abami. Nibu nulidi anim hilici hibin hibin hiji hiniadami agadi

migila migila hinhini sigili vivi hiniadami. Nibu Jisasi di hulemili agadi ala nudı ilasiben aba limi.

⁷ Lici Jisasi cian agadi igahilavila nameŋ abami. Valiha uami. Mufili viaŋ himiliŋ sidaŋ avili hisi huaci dan agadi viavila iadi vali agadi hiji miŋepihalavibalı uami. Miŋepihalavila sudı haca hiji lamavibalı uami. Nibu nusan ala igahilavila sidaŋ avili hisi huaci dan agadi lavali uami. ⁸ Hulan iamigali akuuba akuuba apali agilan namilaŋ hula vaka hiniavihadami uami. Mufili mufili avi namilaŋ hula hiniavibalı uami. Agadi ala viaŋ namilaŋ hula fili neŋ hutesi ma hiniben uami.

Ası saŋ sagalı igu igu hisin agiladi manigali agilan Lasalusı di ifihimibalı aba lihavimi.

⁹ Isilaeli hidili hulan iamigali akape agilan hiji nameŋ lamavimi. Jisasi nibu Betani haiabila hinidi uavimi. La nudı igiben aba uavimi. Jisasi di pam iga iga saŋ ma uavimi. Jisasi agan Lasalusı di abici hiji iahami agasan Lasalusı di avi igibalı aba uavimi. ¹⁰⁻¹¹ Ua igavila Jisasi saŋ hiji vidiividin lamavimi. Ası saŋ sagalı igu igu hisin agiladi manigali agiladi valavala Jisasi saŋ pam lihavimi. Lihavidaci Ası saŋ sagalı igu igu hisin agiladi manigali agilan Jisasi di ifihimuhimu san cian miguavimi hamen laci ala Lasalusı di avi ifihimuhimu san cian miguavimi.

Jisasi agan manigali me hinhini Jelusalem haiabila ivoumi.

(Matiu 21.1-11 mu Maki 11.1-11 mu Luki 19.28-40)

¹² Jisasi agan Betani haiabila hiniavila Lasalusı di ular hiji simin navimi. Navila hinici miŋalahici Jelusalem haiabila san umi. Hulan iamigali akape agilan Jelusalem haiabila hiniavimi. Simin nana hisin mihiŋ hekili agadi igibalı aba hiniavimi. Hiniavila Jisasi Jelusalem haiabila vebali agadi cian hiji igahilavimi. ¹³ Igahilavici Jisasi ve miki miki lidaci hulan iamigali agilan himan himan asin me agiladi ihalahalaha vihavimi. Viavila

mīnaliva mīnasese līdīn uavīla hībī cīna igavīmi. Igavīla vīdivīdīn ula ulā abavīmi. Asī saj hījīnalimili uavīmi. Manigali agan nību aludī Hekīlī dī ibī hīvī vedi uavīmi. Asī nudi huaci lāmilalī uavīmi. Nību Isīlaelī hidīlī agiladī manigali uavīmi.

14 Jisasi agan saban̄ doniki ninan̄ hagilu hekīlī agadī huli sabī hīvī iahua mīgahinia vedaci akuaba akuaba hamen̄ agiladī līhavīmi. Asī dī manasīn̄ hekīlī agan nameñ abami. **15** Hulan̄ iamigali Saion hīaiabila hisin̄ namīlan̄ līdīmīlan̄ uami.* Ci igilan̄ uami. Naludi manigali agan saban̄ doniki ninan̄ hagilu hekīlī agadī huli sabī hīvī mīgahinia vedi uami. **16** Hadihu nudi hulemili agilan̄ cīan̄ hidīlī agadī ma igahilavīmi. Agadī ala husivī Asī agan Jisasi saj ibi hekīlī iguci hen̄ igavīmi. Igavīla Jisasi dī akuaba akuaba līhavīmi agasan̄ igahilavīmi. Lavīla abavīmi. Asī dī manasīn̄ hekīlī agan Jisasi saj ala abami uavīmi.

17 Hulan̄ iamigali agilan̄ Jisasi akuaba akuaba līmī agasan̄ aba aba hīniavīmi. Nībilān̄ ala Jisasi hula hīniavīdaci nību Lasalusi dī abici hīhi iahavīla lība haca agadī valavīla ivavemi. **18** Nībilān̄ abavīdaci hulan̄ iamigali limu hīhile agilan̄ nību vīdivīdīn̄ abalamamī agadī cīan̄ hījī igahilavīmi. Igahilavīla ua nudi hībī cīna igavīmi. **19** Līhavīdaci Falisi hidīlī agilan̄ igavīla nībilān̄ nukeñ nukeñ nameñ aba aba hīniavīmi. Ci igilan̄ uavīmi. Alañ nulidī abamigilībalu ala nībilān̄ ma igahilavībalī uavīmi. Hulan̄ iamigali agilan̄ nudī cīan̄ pam lubiahilavīlī uavīmi.

Gilikī cīan̄ hisin̄ limu hīhile agilan̄ Jisasi dī igiben̄ aba vehavīmi.

20 Hulan̄ iamigali agilan̄ Asī dī ibi mīnāyahibēn̄ aba simīn̄ nana hisin̄ mīhīn̄ hekīlī hīvī Jelusalem hīaiabila hen̄ uavīla hīniavīmi. Līhavīdaci Gilikī cīan̄ hisin̄ limu hīhile agilan̄ avi ua nībilān̄ hula hīniavīmi. **21** Hīniavīla hulan̄ iamigali Gilikī cīan̄ hisin̄ agilan̄ Filipi dī piñ uavīmi.

* **12:15** 12.15 Sek 9.9   * **12:15** 12.15 Jelusalem hīaiabila agan Saion halu hen̄ ala hīniadami. Hameñ sadan̄ abavīhadami. Saion hīaiabila uavīhadami. **12:16** 12.16 Lu 18.34, Jo 2.22, 7.39, 14.26   **12:17** 12.17 Jo 11.43-44
12:19 12.19 Jo 11.48   **12:21** 12.21 Lu 19.1-3, 23.8, Jo 1.44   **12:23** 12.23 Jo 13.31-32, 17.1   **12:24** 12.24 1 Ko 15.36   **12:25** 12.25 Mt 10.39, 16.25, Mk 8.35, Lu 9.24, 17.33   **12:26** 12.26 Jo 14.3, 17.24, 1 Te 4.17   **12:27** 12.27 Sng 6.3, 42.5, Mt 26.38, Lu 12.50, 22.53, Jo 18.37   **12:28** 12.28 Mt 3.17

Filipi nību Betīsaida hīaiabila hisin̄. Nudi hīaiabila agan Galili fili tībī hen̄ hīniadami. Hulan̄ iamigali agilan̄ uavīla nudī abavīmi. Manigali uavīmi. Alañ Jisasi dī igiben̄ aba velu uavīmi. **22** Hameñ abavīci Filipi agan uavīla Edilu dī abami. Abavīla ahīca uavīla Jisasi dī abavīmi. **23** Abavīci cīhu hulan̄ ahīca agiladī nameñ abami. Hulan̄ dī Ninañ agan ibi hekīlī dan̄ hīnibali agadī mīhīn̄ agan ci mikī ladi uami. **24** Vian̄ naludi amiñ sīban̄ abadin̄ uami. Halīha cahu uit̄ hīlīcī agan culi culi līcī uami. Ha nudī ma hūliavīlī uami. Līhavīci nību pam hīniavīla havi sīvīlīlī uami. Agadī ala halīha cahu uit̄ hīlīcī agan culi culi līcī hūliavīlīlī agan halān̄ iaha hekīlī lavīla hīlīcī akape lāmilalī uami. **25** Hulan̄ mu nudī hadipili hīhi hīnhīn̄ agasan̄ pam mavīn hekīlī sīban̄ hīnīcī uami. Nudi amiñ agan huaci ma hīnibali uami. Agadī ala hulan̄ mu fili neñ hīnhīn̄ nudī hadipili agadī vana sībili līm̄ aba abīci uami. Ha nudī amiñ agan huaci hameñ laci hameñ laci hīnibali uami. **26** Lavīla abami. Hulan̄ mu iadi sībīla vilalī agan iadi cīan̄ agadī lubiahilām uami. Lubiahilavīla viañ abeba ua hīnidalīn̄ nību avi viañ hula ua hīnibali uami. Līcī iadi Iavan̄ agan nusañ ibi hekīlī igubali uami.

Kīlī cīkañ hīlihua lamalama agadī hīvī Jisasi dī lama henāñ hīvī ifavīci uci hīmībali agasan̄ abami.

27 Jisasi agan abami. Viañ aki me abīben̄ aba hījī cuvīlīn̄ cuvīlīn̄ igahilahīla hīnidin̄ uami. Viañ nameñ ma akua abīben̄ uami. Iavan̄ aba ma abīben̄ uami. Vīhīlī agadī valinān̄ iadi hīvī iahimidī aba ma abīben̄ uami. Nameñ akua abīben̄ uami. Vīhīlī agan vana iadi hīvī iaham̄ aba abīben̄ uami. Viañ vīhīlī hameñ agadī ala iga iga saj vēmin̄ aba abīben̄ uami. **28** Iavan̄ nama hameñ lavīla ibi hekīlī dan̄ hīnibanañ aba abīben̄ uami. Līcī Asī agan nudī nukeñ hīaiabila hen̄ hīniavīla abami. Viañ nukeñ akuauba akuauba līdīn̄ ibi

hekili dan hınilan uami. Vian cihu akuaba akuaba hameñ agiladı lavila ibi hekili dan hıniben uami. ²⁹ Lıdacı hulañ iamigali miki lagulama hiniavimi agilan igahilavila abavimi. Avılı libilami uavimi. Lıhavici limu hihile agilan abavimi. Ası dı ciañ hali hisin agan Jisası di abi uavimi.

³⁰ Lıhavici Jisası abami. Ciañ abi agan iadı ahiliahuahu sañ ma abi uami. Ha naludi ahiliahuci hiji vidividin lamalama sañ abi uami. ³¹ Ası agan hulañ iamigali agiladı amiñ ci ciañ hivi lamibali uami. Lavila manigali fili nagadi migililali agadı avi lahuci ubali uami. ³²⁻³³ Lavila hulañ limu hihile agilan nudi ifishimu himu sañ akuaba akuaba me libavibali agasan nameñ abami. Nıbilan kili cikan hilihua lamalama agadı hivi iadı lama henan hivi ifavici uci himavila cihu hihia hihiben uami. La vian lidalin hulañ iamigali sikasikan agilan iasañ pam hiji lamavibali uami.

³⁴ Lici hulañ iamigali agilan cihu hibin abavimi. Ası dı manasın hekili agan nameñ abidaci igahililalu uavimi. Hulañ Ası libimınavila hulañ iamigali ahiliahuahu sañ abici vebali agan huaci hameñ laci hameñ laci hinibali aba abidaci igahililalu uavimi. Aki sañ nameñ abinan uavimi. Ası abici nıbilan kili cikan hilihua lamalama agadı hivi Hulañ dı Ninañ agadı lama henan hivi ifavici uci himibali aba abinan uavimi. Hulañ dı Ninañ nıbu ani uavimi.

³⁵ Hameñ abavici Jisası cihu nulidi abami. Abılü me agan namilan hula hutesi ma hinibali uami. Iabi namilan abılü me hivi hinidalan uami. Hameñ sadan abılü hivi hidilalan hameñ laci ala abılü me hivi hinidalan uami. Hifili me agan naludi laligumidi uami. Hulañ hifili hivi hidahida me hidavila nıbu hibi pili agadı ma igivi uami. Ha nıbu uavakavı uu veve hidivi uami. ³⁶ Iabi abılü me agan namilan hula hinidi uami. Hameñ sadan namilan abılü me agasan hiji vidividin lamihalan uami. La namilan abılü hisin ninanadi me hinibalan uami.

12:29 12.29 HJL 23.9

12:30 12.30 Jo 11.42

12:31

12.31 Mt 12.29, Lu 10.18, Jo 9.39, 14.30, 16.11, HJL 26.18, Ef

2.2

12:32-33 12.32-33 Jo 3.14, 8.28, 18.32, Lom 5.18, Ib 2.9

12:34 12.34 Sng 89.4, 89.36, 110.4, Ais 9.7, 53.8, Ese

37.25, Dan 2.44, 7.14, Mai 4.7

12:35 12.35 Jer 13.16, Jo 1.9, 7.33, 8.12, 11.10, Ef 5.8, 1 Jo 2.10-11

12:36 12.36 Ef 5.8

12:37 12.37 Jo 2.11

12:38 12.38 Ais 53.1, Lom 10.16

12:40 12.40 Ais 6.9-10, Mt 13.14-15

12:41 12.41 Ais 6.1

12:42 12.42 Jo 7.48, 9.22

12:43 12.43 Jo 5.44

İsraeli hıdili agilan Jisası sañ hiji vidividin ma lamavimi.

Jisası agan hulañ iamigali agilan hula ciañ sula fihala nulidi vala uavila hitin sıvılavila hınimi. ³⁷ Nıbu mu sihi mu sihi abalamıdacı igavimi agadı ala nusaq hiji vidividin ma lamavimi. ³⁸ Ası dı ciañ igalahalaha hisin hulañ Aisaia agan nameñ abami. Iadı Hekili uami. Hulañ iamigali sikasikan agilan ciañ sulalalu agasan hiji vidividin ma lamavilalı uami. Nama vidividin abalamıdanalı hulañ iamigali agilan nasaq ma igahilavilalı uami. Lici Aisaia abami agan hameñ laci ala lımi.

³⁹ Nıbilan Jisası sañ hiji vidividin ma lamavimi. Aisaia agan ciañ mu avi libamı. Ası agan nameñ abami uami. ⁴⁰ Vian lidalin hulañ iamigali agiladı hiji humıgañ agilan ci sıjiavalı aba abami uami. Nulidi lamıgañ agilan hifili me hiniavılalı aba abami uami. Nıbilan hameñ ma lavila aba abami uami. Ha akuaba akuaba agiladı igavivi aba abami uami. Lavila hiji huaci viavila lusin sıbili sıbili agiladı valavila iadı piñ vehavivi aba abami uami. Vehavici nulidi huaci lamavin aba abami uami. ⁴¹ Aisaia agan Jisası dı abılü hekili vidividin dan agadı igadami. Hameñ sadan nusaq ala abami.

⁴² Manigali akape agilan Jisası sañ hiji vidividin lamavimi. Agadı ala Falisi hıdili agilasən lidavimi. Falisi hıdili agilan ciañ vidividin nameñ abavimi. Hulañ iamigali agilan Jisası sañ nameñ abavimidi uavimi. Ası agan nudi ala libimınavila hulañ iamigali agiladı ahiliahuahu sañ abici vemi aba abavimidi uavimi. Hameñ abavila nıbilan Ası dı ibi miñaiahaha sañ aludi anjam uları hivi ma ivouavibali uavimi. Falisi hıdili agilan hameñ abavici manigali akape agilan lidavila nulidi hiji vidividin agilasən haiabila iaha ma abavimi. ⁴³ Nıbilan hiji nameñ lamavimi. Hulañ limu hihile agilan aludi ibi miñaiahavibali uavimi. Ası nulidi ibi agiladı miñaiahibali agasan ma igahilavimi.

Jisasi hulan iamigali agiladi cian hivi lamalama san abami.

⁴⁴ Jisasi vidividiñ ulavila abami. Hulan iamigali iasan hiji vidividiñ lamavilali agilan uami. Iasan pam hiji vidividiñ ma lamavilali uami. Ha iadi Iavan iadi abici vemin agasan avi hiji vidividiñ lamavilali uami. ⁴⁵ Hulan iamigali iadi igavilali agilan uami. Ha iadi Iavan iadi abici vemin agadi avi igavilali uami. ⁴⁶ Vian fili nej abilu me hinihini san vemin uami. Hulan iamigali agilan iasan hiji vidividiñ lamavila nibilan cihu hifili me hivi ma hiniavibali aba vemin uami. ⁴⁷ Hulan iamigali iadi cian igahilavila ma lubiahilavici uami. Vian nulidi cian hivi ma lamiben uami. Vian hulan iamigali fili nej hiniavilali agiladi cian hivi lamalama san ma vemin uami. Hulan iamigali agiladi ahiliahulin huaci hamen laci hamen laci hiniavibali aba vemin uami. ⁴⁸ Hulan iamigali iadi huligalavila iadi cian agadi ma lubiahilavici uami. Nulidi cian hivi lamalama hisin agan hanibuñ hinidi uami. Cian nulidi abamin agan ala nulidi cian hivi lamibali uami. Fili hisin hivi hisin akuaba akuaba sivila sivila mihiñ hej cian agan nukeñ nulidi cian hivi lamibali uami. ⁴⁹ Iadi nukeñ hiji hivi ma abin uami. Iadi Iavan nukeñ iadi abici vemin uami. Nibu nukeñ nudü cian vidividiñ agadi iasan igumi uami. Lici vian nudü cian agadi pam sulilan uami. ⁵⁰ Vian igilan uami. Iadi Iavan di cian vidividiñ agan lidaci hulan iamigali agilan huaci hamen laci hamen laci hiniavilali uami. Vian iadi nukeñ hiji hivi cian ma sulilan uami. Iadi Iavan nukeñ iadi abidaci nudü cian agadi pam sulilan uami.

13

Jisasi nudü hulemili agiladi hicci husahusa umi.

¹ Ası Isilaeli hidili agiladi valici huaci hiniavimi agasan hilanibalu aba igahilahila hiniavimi. Agadi ala saban

sipsipi agiladi ma ifihimavimi. Amili me hivi ifihimibalu aba valavici hiniavimi. Hiniavidaci Jisasi agan hiji nameñ lamami. Vian fili nagadı vala iadi Iavan di piñ uu mihiñ agan ci mikı mikı ladi uami. Vian iadi hulemili fili nej hiniavilali agilasan mavın hekili hamen laci hamen laci hiniilan uami. Hinia via ua himiben uami.

² Lagun agan Saimon Isikaliotı di ninan Judasi san hiji igumi. Lici Jisasi di ilasiben aba limi. Lidaci hiniavici hifili lici simin navimi. ³ Simin nana Jisasi hiji nameñ lamami. Iadi Iavan agan vian akuaba akuaba agiladi migila migila san abami uami. Lavila iadi abici vemin uami. Agadi ala Asi di piñ cihu uben uami. ⁴ Hijii hamen lamavila Jisasi agan simin nana hinimi agadi valavila iaha lagulamami. Lagulamavila nudü hadi hilahila hutesi sabi hisin agadi miñahubilami. Miñahubilavila havili cihivi dan agadi viavila lavi iahuiahu hej libihahami. ⁵ Libihahavila avili via hunan misin hej miñamijici migumi. Miñamijici miguci nudü hulemili agiladi hicci husahusa havili cihivi dan libihahami agadi fidim hivi miñasubilasubila hidami. ⁶ Miñasubilasubila hidahida ua Saimon Pita hinimi hej umi. Uci Pita agan nudü abitihami. Iadi Hekili uami. Nama iadi hicci husiben aba linañ uami. ⁷ Lici abami. Akuaba akuaba iabi vian ladin agadi nama hidili ma igadanay uami. Agadi ala mufili igibanañ uami. ⁸ Lici Pita nudü abami. Iadi hicci husiminay sibañ uami. Lici Jisasi nudü abami. Vian nadü hicci ma husilin nama vian hula ma hinibanañ uami. ⁹ Lici Saimon Pita agan nudü abami. Iadi Hekili uami. Hamen lici iadi hicci agadi pam husiminay uami. Iadi human agiladidan iadi hali agadidaj avi husiha uami. ¹⁰ Lici Jisasi nudü abami. Hulan avili ci si agan cihu simidi uami. Nibu avili ci si sadan hicci pam husam uami. Namilañ ninji apali hinidalan uami. Agadi ala naludi hulan mu agan pam ninji dan hinidi uami. ¹¹ Jisasi

12:44 12.44 Mt 10.40, Mk 9.37

12:45 12.45 Jo 14.9

12:46 12.46 Jo 3.19, 8.12, 9.5, 9.39, 12.35

12:47 12.47

Jo 3.17, 5.45, 8.15, 8.26

12:48 12.48 Lo 18.19, Mk 16.16, Lu 10.16, Ib 4.12

12:49 12.49 Lo 18.18, Jo 8.38, 14.10

12:50 12.50 Jo 8.26-28

13:1 13.1 Mt 26.2, Jo 7.30, 12.23, 15.13, 17.1, 17.11, Fl 2.8, 1 Jo 3.16

13:2 13.2 Lu 22.3, Jo

13.27

13:3 13.3 Mt 28.18, Jo 3.35, 16.28, HJL 2.36, 1 Ko 15.27, Ib 2.6-8

13:4 13.4 Lu 22.27, Fl 2.7-8

13:6 13.6

Mt 3.14

13:8 13.8 1 Ko 6.11, Ef 5.26-27, Ta 3.4-5, Ib 10.22

13:10 13.10 Jo 6.64, 6.70-71, 15.3

nibu hulan mu agan nudi ilasiben aba limi agadi ci igami. Hameñ sadan nulidi abami. Namilan ninj apali hinidalan uami. Agadi ala naludi hulan mu agan pam ninj dan hinidi uami.

12 La Jisasi nulidi hic husahusa hidami. Husa fihalavila nudi hadi hilahila hutesi agadi via lamavila ua migahinimi. Migahinia nulidi abitihami. Viañ naludi akuaba akuaba lin agadi hidili ci igilan ua hima uami. **13-14** Namilan iadi nameñ abilalan uami. Aludi manasiñ sihi hisinj aba abilalan uami. Aludi Hekili aba abilalan uami. Ha namilan amiñ abilalan uami. Viañ naludi manasiñ sihi hisinj uami. Viañ naludi Hekili uami. Agadi ala viañ naludi hic husahusa uin uami. Hameñ sadan namilan nuken nuken avi naludi hic husihalan uami. **15** Viañakuaba lin agadi namilan avi hameñ laci ala lihalan uami. **16** Viañ naludi amiñ sibañ abadin uami. Sibila hisinj hulemili agan nudi manigali agadi ma livalilal uami. Hulan sibila san ulali agan uami. Nibu hulan nudi abici ulali agadi ma livalilal uami. **17** Namilan viañakuaba lin agadi hidili ci igilan uami. Namilan sihivia sibañ lubiahilavila uami. Ha namilan huaci hijinalibal uami. **18** Viañ cian nagadı hulan hudimida nalusan ma abin uami. Viañ naludi ci igin uami. Viañ nuken naludi libiminjacin uami. Agadi ala Asi di manasiñ hekili agan nameñ abami uami. Hulan viañ hula simin nana hidilal agan iadi nagili lamibali aba abami uami. Asi di manasiñ hekili abami agan hameñ laci ala libali uami. **19** Akuaba akuaba agilan ma iahiman lihavidaci naludi ci abin uami. Hameñ sadan akuaba akuaba iahavici igavila hiji vidividinj lamavila nameñ abibalan uami. Nibu hameñ laci hiniadami aba abibalan uami. Iabi avi hameñ laci hinilali aba abibalan uami. **20** Viañ naludi amiñ sibañ abadin uami. Hulan viañ abidalin ulali agasan hijinalilal agan iasan avi hijinalilal uami. Hulan

iasan hijinalilal agan Asi iadi abici vemin agasan avi hijinalilal uami.

Judası agan Jisasi di ilasibali agasan abami.

(Matiu 26.20-25 mu Makı 14.17-21 mu Lukı 22.21-23)

21 Jisasi hameñ aba fihalavila cihu hiji cuviliñ cuviliñ lamavila abami. Viañ naludi amij sibañ abadin uami. Naludi hulan mu agan iadi ilasavila hulan sibili agiladi human hivi lamibali uami. **22** Hameñ abici nudi hulemili agilan ani san abi uavila nibilan nuken nuken hibin hibin igasulavimi. **23** Jisasi nudi hulemili mu agasan pam mavin hekili hiniadami agan nibu nudi mikî sibañ migahinimi. **24** Lici Saimon Pita agan hali hivi abami. Nama nudi abitihaha uami. Cian abi ha ani san abi uami. **25** Lici nibu nudi hali agadi Jisasi di apagan hen lamici uci abitihami. Iadi Hekili uami. Ani san abinañ uami. **26** Lici Jisasi nudi abami. Maci nagadı viavila avili misi hivi libivisa igulin niç igavila abibalan uami. Hulan nagasan ala abi aba abibalan uami. La maci viavila avili misi hivi libivisavila Judası san igumi. Judası nibu Saimon di ninar. Saimon di ibi mu Isikalioti.

27 Lici Judası agan maci agadi nami. Nidaci Satan agan nusañ hiji igumi. Lici Jisasi nudi abami. Namaakuabaakuababen abalivihaha uami. **28** Hameñ abidaci nudi hulemili nibu hula migahiniavimi agilan igahilavimi. Agadi ala nibilan cian hidili agadi ma igavimi. **29** Judası nibu anim hilici hibin hibin agadi migiladami. Hameñ sadan limu hihile agilan hiji nameñ lamavimi. Jisasi nudi nameñ akua abi uavimi. Mihin hekili agasan simin laviben abalaviba ababi uavimi. Limu hihile hiji nameñ lamavimi. Jisasi agan nudi nameñ akua abi uavimi. Hulan iamigaliakuubaakuuba apali agilasañ anim hilici iguha ababi uavimi. **30** Simin nana hiniavidaci hifili

hekili limi. Navici ci lici Judasi agan haibila ivaveviла umi.

Jisasi agan cian vidividin sebili agadi nudi hulemili agilasan sulami.

³¹ Judasi agan haibila ivavedaci Jisasi nudi hulemili limu hihile agiladi abami. Iabi Hulan di Ninaŋ agan nibu ibi dan hinilali uami. Hulan iamigali agilan Hulan di Ninaŋ agadi ibi miŋaiahavidaci Asi agan ibi hekili dan hinilali uami. ³² Ninanu di ibi hiv i ibi hekili viavila nibu nukenj avi Ninanu san ibi hekili igubali uami. Nibu lihalıha hameŋ libali uami. ³³ Iadi ninanadi me hinilalan namilan uami. Vian namilan hula hutesi siban ma hiniben uami. Vala ulin namilan iadi suhilibalı uami. Agadı ala iadi ma igibalı uami. Vaka Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agiladi abamin hameŋ ala iabi naludi avi abadin uami. Haiabila vian uben heŋ namilan ma vebalı uami. ³⁴ Cian vidividin sebili agadi nalusan iguadin uami. Namilan nukenj nukeŋ hibin hibin mavın hekili hinihalan uami. Vian nalusan mavın hekili hinilan hameŋ ala namilan nukenj nukeŋ hibin hibin mavın hekili hinihalan uami. ³⁵ Namilan hibin hibin mavın hekili hinidalan hulan iamigali sikasikan agilan iga iga abavıbalı uami. Nibilan Jisasi di hulemili aba abavıbalı uami.

Pita nama vian nudi ma igilan aba abibanaŋ uami.

(Matiu 26.31-35 mu Maki 14.27-31 mu Lukı 22.31-34)

³⁶ Saimon Pita agan Jisasi di abitihami. Iadi Hekili uami. Nama aben ubanaŋ uami. Lici Jisasi cihu hibin nudi abami. Vian abeba uben aba lin heŋ nama iabi ma vebanaŋ uami. Agadı ala mufili vebanaŋ uami. ³⁷ Lici Pita nudi abitihami. Iadi Hekili uami. Aki lici vian iabi nama hula ma uben uami. Vian nadı ahiliahuiahu san huaci himiben uami. ³⁸ Lici Jisasi nudi cihu hibin abami. Nama iadi ahiliahuia-

himahima san abinan ala uami. Vian nadı amiŋ siban abadin uami. Iabi hifili akakala agan ma agalidaci ahica pam tibi nameŋ abibanaŋ uami. Vian nudi ma igilan aba abibanaŋ uami.

14

Hulan iamigali Asi di piŋ uu hibi nibu Jisasi pam.

¹ La cihu nameŋ abami. Namilan hiji cuvilıŋ cuvilıŋ lamımlan uami. Asi san hiji vidividin lamalama ıasan avi hiji vidividin lamihalan uami. ² Iadi Iavan di ular agan nibu uvı akape uami. Hamen sadaŋ vian nalusaŋ ular uvı hihila hihila san uben uami. Ulaŋ uvı akuaba akuaba hameŋ agilan apalı lici vian naludi ma abavin uami. ³ Vian uavıla ular uvı haiabila akuaba akuaba agiladi sihuvıben uami. Sihuvavıla cihu ve naludi via uavıla alan ahuata hinibalı uami. Haiabila vian hiniben heŋ namilan avi vian hula hinibalı uami. ⁴ Haiabila vian uben aba ladin agadı hibı namilan igilalan uami.

⁵ Lici Tomasi agan nudi abami. Aludi Hekili uami. Nama abeba uben aba lidanaj agadi alan ma igadalı uami. Alan aki me lavıla hibı agadi igavılu uami. ⁶ Lici Jisasi nudi abami. Vian nukenj hibı uami. Vian nukenj cian amiŋ agadi hidili uami. Vian nukenj huaci hameŋ laci hameŋ laci hinihini agadi hidili uami. Hameŋ sadaŋ hulan mu lusıŋ sibili valavıla Asi di piŋ veben aba hibı mu hivı ma vebali uami. Hibı pabinj nibu vian laci ala uami.

⁷ Namilan iadi sihıvia igilalan padaŋ iadi Iavan di avi sihıvia igivalan uami. Namilan nudi ci igilalan uami. Agadı ala iabi neŋ namilan hidili maha sihıvia siban igibalı uami.

⁸ Lici Filipi agan Jisasi di cihu abami. Aludi Hekili uami. Nama alusan Iagana di abalamınan igavıla nadı cihu cihu ma abitihibalı uami. ⁹ Lici Jisasi abami. Filipi uami. Vian namilan hula hutesi hinilan uami. Agadı ala namilan iadi sihıvia

ma igilalan uami. Hulan mu iadi igilaliagan nibu iadi Iavan di avi igilali uami. Hamen sadan nama akı saj nameŋ abinaŋ uami. Nadi Iagana di alusaŋ abalamihaba abinaŋ uami. **10** Vian iadi Iavan hula hiji pam hinilan agasaŋ nama hiji viðividiŋ ma lamilan uami. Iadi Iavan agan vian hula hiji pam hinilalı agasaŋ avi hiji viðividiŋ ma lamilan uami. Vian iadi nuken hiji lubiahilahila ma sulilan uami. Iadi Iavan nibu vian hula hinihini nudinuken sibila agiladı vilalı uami. **11** Namılaŋ ciaŋ hamen agasaŋ hiji viðividiŋ lamalama nameŋ abihalan uami. Jisasi nibu Iaganu hula hiji pam hinilalı aba abihalan uami. Iaganu avi Jisasi hula hiji pam hinilalı aba abihalan uami. Namılaŋ hiji hamen ma lamavila uami. Ha vian sibila mu mu vilan agilasaŋ igahilahila iasaŋ hiji viðividiŋ lamihalan uami. **12** Vian naludi amiŋ sibaŋ abadin uami. Hulan mu iasaŋ hiji viðividiŋ lamavila nibu avi vian sibila mu mu vilan hamen laci ala vibali uami. Vian iadi Iavan di piŋ uadin uami. Hameŋ sadan hulan iasaŋ hiji viðividiŋ lamilan agan nibu sibila hekili hekili vibali uami. Vidaci sibila nibu vibali agilan sibila vian vilan agiladi livalavibali uami. **13** Namılaŋ akuaba akuaba saj iadi ibi hivi abitihilan vian nalusaŋ iguben uami. Hameŋ lidaliŋ hulan hihile agilan iadi iga iga abavibali uami. Iaganu nibu ibi hekili dan aba abavibali uami. **14** Akuaba akuaba lili saj iadi ibi hivi abitihilan vian hamen laci liben uami.

Jisasi agan Asi di Amiŋ agadi abici migibali agasaŋ abami.

15 La Jisasi cihu ala abami. Namılaŋ vian hula hinihini saj mavin hekili hiniavila uami. Ha iadi ciaŋ viðividiŋ agiladi sihivia sibaŋ lubiahilbalan uami. **16** Vian iadi Iavan di abiliŋ naludi ahiliahuahu hisin agadi abici vebali uami. Vevila namılaŋ hula hamen laci hamen laci hinibali uami. Hinihini naludi ahiliahuahu Asi di abibali

uami. **17** Naludi ahiliahuahu hisin nibu Asi di Amiŋ uami. Nibu ciaŋ amiŋ laci abilali uami. Lidaci hulan iamigali fili hisin agilan nusaŋ ma hijiŋalavilalı uami. Hadipili hisin lamigalı hivi nudı ma igavilalı uami. Nibu akuaba akuaba sibila vilalı agiladı avi ma igavilalı uami. Agadı ala namılaŋ nibu akuaba akuaba sibila vilalı agiladı igilalan uami. Nibu namılaŋ hula ci hinidi uami. Namılaŋ hula hamen laci hamen laci hinibali uami. **18** Vian naludi valiliŋ mavaciŋ me ma hinibalan uami. Vian cihu vevila namılaŋ hula hiniben uami. **19** Hulan iamigali fili hisin agilan maliciŋ iadi igavadi uami. Hinimitavila iadi ma igavibali uami. Agadı ala namılaŋ iadi cihu igibalan uami. Vian huaci hamen laci hamen laci hinilan sadan namılaŋ avi vian hula huaci hamen laci hamen laci hinibalan uami. **20** Hadihu namılaŋ sihivia igibalan uami. Vian iadi Iavan hula hiji pam hinidaliŋ namılaŋ avi vian hula hiji pam hinibalan uami. Lidalan vian avi namılaŋ hula hiji pam laci hiniben uami. **21** Hulan mu iadi ciaŋ viðividiŋ agadi igahila sihivia sibaŋ lubiahilavila uami. Ha nibu vian hula hinihini saj mavin hekili hinibali uami. Hulan mu vian hula hinihini saj mavin hekili hinici iadi Iavan avi nusaŋ mavin hekili hinibali uami. Lici vian avi hulan agasaŋ mavin hekili hiniavila nudı piŋ haibila iahiliŋ iadi igibali uami.

22 Jisasi hamen abici Judası agan nudı abitihami. Judası nibu Judası Isikaliotı hima. Nibu Judası mu. Nibu Jisasi di abitihami. Aludi Hekili uami. Nama aludi pam haiabila iaha abibanaŋ uami. Akı saj hulan iamigali limu hihile agiladi haiabila iaha ma abibanaŋ uami. **23** Lici Jisasi cihu hibin abami. Hulan mu vian hula hinihini saj mavin hekili hiniavila iadi ciaŋ viðividiŋ agiladi lubiahilici uami. Ha iadi Iavan agan nusaŋ mavin hekili hinibali

14:10 14.10 Jo 7.16, 8.28, 10.38, 12.49, 14.24, 17.21-23
Mk 16.16-20, Lu 10.17   **14:13** 14.13 Mt 7.7, Lu 11.9, Jo 15.7, 15.16, Je 1.5, 1 Jo 3.22
15.14, 1 Jo 5.3   **14:16** 14.16 Jo 14.26, 15.26, 16.7, Lom 8.15, 8.26-27
1 Ko 2.14, 1 Jo 2.27, 4.6   **14:18** 14.18 Mt 28.20, Jo 14.3, 14.28
10.38, 14.10, 17.21-26   **14:21** 14.21 Jo 14.15, 14.23, 15.10, 16.27, 1 Jo 2.5, 5.3
14.23 Mt 18.19-20, Jo 14.15, 2 Ko 6.16, Ef 3.17, 1 Jo 2.24, CHL 3.20

14:11 14.11 Jo 5.36, 10.38, 14.20   **14:12** 14.12 Mt 21.21,
14:15 14.15 Jo 14.21-23, 15.10,
14:17 14.17 Mt 10.20, Jo 16.13, Lom 8.26-27
14:19 14.19 Jo 16.16, 1 Ko 15.20   **14:20** 14.20 Jo
14:22 14.22 HJL 10.41-42   **14:23**
14.24 Jo 5.19, 5.38, 7.16, 12.49

uami. Lici alan ahica hulan agadı piŋ ua nibu hula hinibalu uami. ²⁴ Hulan mu agan vian hula hinihini saŋ mavın hekili ma hinilali agan nibu iadi cian vidividin agadı ma lubiahililalı uami. Cian sulidalıŋ igahililalı agan nibu iadi nuken cian hima uami. Iadi Iavan di cian agadı sulin uami. Nibu ala iadi abici vermin uami. ²⁵ Vian namilan hula hinihini akuaba akuaba hameŋ agilasan naludi abacin uami. ²⁶ Agadı ala naludi ahilihuaıhu Ası di aba aba hisıŋ nibu Ası di Amiŋ uami. Iadi Iavan agan iadi ibi hivı nudı abici vebali uami. Ve namilan hula hinihini akuaba akuaba agilasan naludi sihivia sibaŋ lamalubibali uami. Lidiŋ naludi hiji miŋaiahidaci akuaba akuaba cian nalusaŋ sulacın agilasan hiji lamibalalı uami. ²⁷ Vian naludi vala uben aba naludi liliŋ naludi humigaŋ simi hiniavibali uami. Vian liliŋ naludi humigaŋ simi hiniavibali agan nibu hulan iamigali fili hisıŋ agilan lihavidaci naludi humigaŋ simi hiniavilalı hameŋ hima uami. Hameŋ sadan namilan lidalida hiji cuvíliŋ cuvíliŋ lamalama hinimilaŋ uami. ²⁸ Vian iadi Iavan di piŋ uben uami. Iadi Iavan nibu ibi hekili dan hijilalı uami. Vian nibu me ibi hekili dan hima uami. Vian nalusaŋ cian nameŋ agadı sulidalıŋ ci igahilahalan uami. Vian naludi vala uu saŋ abacin uami. Uavila cihu veve saŋ abacin uami. La abami. Namilan vian hula hinihini saŋ mavın hekili hiniavila ha iadi Iavan di piŋ uben agasaŋ hijiŋalivalan uami. ²⁹ Akuaba akuaba agilan ma iahiman lihavidaci vian naludi ci abacin uami. Hameŋ sadan mufili akuaba akuaba agilan iahavidaci iga iga iasaŋ hiji vidividin lamalama abibalalı uami. Ha amiŋ ala aba abibalalı uami. ³⁰ Manigali fili nagadı migililalı agan nibu ci vedi uami. Hameŋ sadan vian namilan hula cian mu mu ma abiben uami. Nibu iadi akuaba akuaba liben aba igahilahila hinidi uami. Agadı ala nudı vidividin agan

iadi vidividin agadı ma livalibali uami. ³¹ Iadi Iavan akuaba akuaba lili saŋ abidaci vian nudı cian agadı lubiahililalı uami. Lubiahilahila hiji nameŋ lamilan uami. Vian akuaba akuaba agiladı lidalin hulan iamigali fili neŋ hiniavilalı agilan iga iga abavibali aba abilan uami. Nibu nudı Iaganu hula hinihini saŋ mavın hekili hinilali aba abavibali aba abilan uami. La nudı hulemili agiladı abami. Namilan iahilan fipi nagadı valavila umili uami.

15

Jisasi nibu limin uain pili me hinilali.

¹ Jisasi nameŋ abami. Vian nuken limin uain agadı pili amiŋ me hinilalı uami. Iadi Iavan nibu limin uain hualabila agadı iaganu me hinilalı uami. ² Iadi makaj me agilan amiŋ ma lamavici iadi Iavan agan nulidi ihalahahaha havalilalı uami. Lidiŋ makaj amiŋ lamavilalı agiladı asin sibili sibili makaj sibili sibili agiladı ihalahahaha havala havala abilavicilalı uami. Abilavicidaci asin huaci huaci iahaiaha makaj atan atan hinihini amiŋ akape lamavilalı uami. ³ Namilan ci huaci lilan uami. Cian nalusaŋ sulilan agan lidaci namilan ci huaci lilan uami. ⁴ Namilan vian hula hiji pam hinihalan uami. Hinidalan vian avi namilan hula hiji pam hiniben uami. Limin uain makaj agilan ma libiliva hiniavilalı agilan amiŋ ma lamavilalı uami. Namilan avi vian hula hiji pam ma hiniavila uami. Ha sibila huaci ma vibalan uami. ⁵ Vian nukeŋ limin uain pili me uami. Namilan limin uain agadı makaj makaj me uami. Hulan mu vian hula hiji pam hinidaci vian nibu hula hiji pam hinidalı nibu sibila huaci huaci agiladı vibali uami. Agadı ala namilan iadi valavila namilan naludi nuken vidividin hiji akuaba akuaba sibila huaci huaci ma vibalan uami. ⁶ Huali iaganu agan limin uain makaj ihalahici himukimu lihavidaci nulidi migudiba avin hivi havalidaci migumigu lihuavilalı uami. Hulan mu vian

hula hiji pam ma hinici uami. Muñili nudí hamen̄ laci ala lihavibali uami. ⁷ Namilan̄ vian̄ hula hiji pam hinidalañ iadi cian̄ agan̄ naludi hiv̄i hinibali uami. Hinidaci namilan̄ akuaba akuaba lili sañ mavin̄ hinivila iadi abilañ akuaba akuaba agilañ hamen̄ laci iahavibali uami. ⁸ Namilan̄ iadi hulemili hinihalañ uami. Hinihini sibila akape agiladi vihalañ uami. Vidalañ naludi sibila agilañ limin̄ uain̄ agilañ amin̄ akape lamavilal̄i hameñ hinivibali uami. Namilan̄ sibila hameñ agiladi vidalañ iadi Iavañ agan̄ ibi hekili vibali uami. ⁹ Iadi Iavañ agan̄ iasañ mavin̄ hekili hinilal̄i uami. Hameñ laci ala vian̄ avi nalusañ mavin̄ hekili hinilan̄ uami. Namilan̄ vian̄ hula hiji pam hinihalañ uami. Hinidalañ vian̄ nalusañ hameñ laci hameñ laci mavin̄ hekili hiniben̄ uami. ¹⁰ Namilan̄ iadi cian̄ vidividin̄ agadí lubiahilavila vian̄ hula hiji pam hinibalañ uami. Hinidalañ vian̄ nalusañ hameñ laci hameñ laci mavin̄ hekili hiniben̄ uami. Vian̄ avi iadi Iavañ di cian̄ vidividin̄ agadí lubiahililan̄ uami. Lubiahilahila nibu hula hiji pam hinidalin̄ nibu iasañ mavin̄ hekili hameñ laci hameñ laci hinilal̄i uami. ¹¹ Vian̄ hijinalañala hinilan̄ hameñ laci ala hijinalibal̄a uami. Vian̄ nukeñ lidalin̄ namilan̄ hijinalañala hinibalañ uami. Naludi hiji humigan̄ agilañ hameñ laci hameñ laci hijinalañala hinivibali aba vian̄ nalusañ cian̄ nagiladi abin̄ uami. ¹² Iadi cian̄ vidividin̄ agan̄ nibu nameñ uami. Namilan̄ nukeñ nukeñ hibin̄ hibin̄ mavin̄ hekili hinihalañ uami. Vian̄ nalusañ mavin̄ hekili hinilan̄ hameñ laci ala nalusañ nukeñ nukeñ avi mavin̄ hekili hinihalañ uami. ¹³ Naludi hulañ mu agan̄ nagilahalinu huaci huaci agilasan̄ mavin̄ hekili hinivila nulidi ahiliahuiahu sañ himivi uami. Lici hulañ iamigali agilañ igavila abavivi uami. Hulañ iamigali limu hihile agilañ hav̄i hav̄i mavin̄ hinivilal̄i aba abavivi uami. Nibu nudí nagilahalinu huaci huaci agilasan̄ mavin̄ hekili hinivila

himi aba abavivi uami. ¹⁴ Vian̄ naludi akuaba akuaba lili sañ vidividin̄ abiliñ iadi cian̄ lubiahila sibila viavila uami. Ha namilan̄ iadi nagilahali huaci huaci hinibalañ uami. ¹⁵ Sibila hisin̄ hulañ agan̄ nudí manigali agan̄ akuaba akuaba lili agadí nibu sihivia ma iginili uami. Hameñ sadañ vian̄ naludi nameñ ma abiben̄ uami. Namilan̄ iadi sibila hisin̄ hulañ aba ma abiben̄ uami. Cian̄ mu mu iadi Iavañ abidaci igahililan̄ agiladi naludi ci abacín uami. Hameñ sadañ namilan̄ iadi nagilahali huaci huaci hinibalañ uami. ¹⁶ Vian̄ namilan̄ hula hinihini sañ iadi ma libimijahalañ uami. Namilan̄ iadi nagilahali huaci huaci hinihini sibila vivi sañ naludi libimijacin uami. Libiminiliñ namilan̄ ua sibila mu mu agiladi vidalañ naludi sibila agilañ hameñ laci hameñ laci hinivibali uami. Hameñ sadañ namilan̄ iadi ibi hiv̄i akuaba akuaba vivi sañ iadi Iavañ di abilañ nibu nalusañ igubali uami. ¹⁷ Vian̄ nalusañ cian̄ vidividin̄ nameñ agadí abadin̄ uami. Namilan̄ nukeñ nukeñ hibin̄ hibin̄ mavin̄ hekili hinihalañ uami.

Hulan̄ iamigali fili hisin̄ agilañ Jisasi di hulemili agiladi nagili lamavibali agasaj abami.

¹⁸ La Jisasi agan̄ cihu abami. Hulañ iamigali fili hisin̄ agilañ naludi nagili lamavici hiji nameñ lamihalañ uami. Nibilan̄ Jisasi di avi nagili lamavalí aba abihalañ uami. ¹⁹ Namilan̄ hulañ iamigali fili hisin̄ me hinilabila hulañ iamigali fili hisin̄ agilañ hiji nameñ lamavivi uami. Nibilan̄ alan̄ nukeñ me aba abavivi uami. La nalusañ mavin̄ hekili sibaj hinivivi uami. Agadi ala namilan̄ fili hisin̄ hulañ hima uami. Namilan̄ fili hisin̄ lusin̄ sibili sibili agiladi valibalañ aba vian̄ naludi ci libimijacin uami. Hameñ sadañ hulañ iamigali fili hisin̄ agilañ naludi nagili lamavilal̄i uami. ²⁰ Cian̄ nameñ nalusañ sulacín agasaj hiji lamihalañ uami. Sibila hisin̄ hulemili agan̄ nudí manigali agadí

ma livalilali aba abacin uami. La abami. Iadi sibili lamavilali hameñala naludi avi sibili lamavibali uami. Nibilañ iadi cian agadi igahilahila lubiahilavilali hameñala naludi cian agadi avi igahilahila lubiahilavibali uami. ²¹ Iadi Iavanuken iadi abici vemin uami. Agadi ala nibilañ nudi ma igavilali uami. Hameñ sadañ namilañ iasañ igahilahila sibila agadi vidalan hulan iamigali fili hisin agilañ lusin sibili mu hidili mu hidili agiladi vivi naludi sibili lamavibali uami. ²² Vian nulidi piñ vevila cian nagadi nulisañ ci sulacin uami. Vian hameñ ma liliñ nulidi lusin sibili agilasañ nibilañ hugi apali hiniavivi uami. Agadi ala vian cian sulidalin nibilañ ci igahilavilali uami. Hameñ sadañ nameñ abavimidi uami. Alan hugi apali aba abavimidi uami. ²³ Hulan mu iadi nagili lamilalil agan nibu iadi Iavan di avi nagili lamilalil uami. ²⁴ Vian nibilañ hula hinihini sibila vidividin dan mu hidili mu hidili agiladi vicin uami. Vaka hulan hihile sibila hameñ agiladi ma vihavihadami uami. Vidalin ma igaval padan uami. Ha nulidi lusin sibili agilasañ nibilañ hugi apali hiniavivi uami. Agadi ala vian sibila vilan agiladi ci igaval sadañ nibilañ hugi dan hiniavilali uami. Hinihini iadi nagili lamalama iadi Iavan di avi nagili lamavilali uami. ²⁵ Asidimanasiñ hekili agan nameñ abami uami. Asidimanasiñ abi aba abami uami. Hulan iamigali agilañ iadi havi havi nagili lamavilali aba abi aba abami uami. Lici hameñ laci ala lihavilali uami. ²⁶ Asidimanasiñ abilin nudim Amin agan migibali uami. Asidimanasiñ agan nibu Asidimanasiñ hula hiniavila vebali uami. Vevila cian amin laci abibali uami. Nibuakuabaakuabasibila huaci huaci vilan agiladi haiabila lamalama abibali uami. ²⁷ Vian vaka hidili maha sibila vicin heñ namilañ avi vian hula hiniahalan uami. Hameñ laci hameñ

laci hinia ve iabi avi vian hula hinidalan uami. Hameñ sadañ namilañ cian nagadi huaci sulibalan uami.

16

¹ Vian namilañ naludi hiji vidividin agiladi valavala san valin uami. Hameñ sadañ cian nagadi nalusañ abadin uami. ² Isilaeli hidili agiladi hulañ hekili hekili agilañ naludi nameñ abavibali uami. Namilañ alan hula Asidibi miñaiahaiaha san aludi ajanulan hivimavaubañ aba abavibali uami. Lidin naludi ifihimuhimu hiji nameñ lamavibali uami. Ha Asidibi sibila ala vidalu aba abavibali uami. ³ Nibilañ iadi Iavan akuabaakuaba lilañ agiladi ma igavilali sadañ vianakuabaakuaba lilañ agiladi avi ma igavilali uami. Hameñ sadañ nibilañ lusin sibili hameñ agiladi lihavibali uami. ⁴ Akuabaakuaba iahavibali agilasañ vian naludi ci abacinc uami. Mufili hulan iamigali agilañ naludi sibili lamiben aba lihavidaci uami. Namilañ cihi cian vian abadin agasan hiji lamibalan uami.

Asidimanasiñ agan sibila vibali agasan Jisasi abami.

Jisasi cihi abami. Vaka vian nuken namilañ hula hinihini hidili mahaakuabaakuaba sibila agiladi vicin uami. Hameñ sadañ naludiakuabaakuabali agilasañ ma abacinc uami. ⁵ Agadi ala iabi iadi Iavan agan iadi abici vemin hen cihi uben aba ladin uami. Lidalin naludi hulan mu avi iadi ma abitihu uami. Nama abeñ uadanañ aba ma abi uami. ⁶ Vian cian nagadi abin agasan namilañ mavin miñamiña ma hijinaladalau uami. ⁷ Agadi ala vian cian amin agadi naludi abadin uami. Vian naludi ahiliyahuiahu san naludi valavila uben uami. Vian ma ulin Asidimanasiñ agan naludi piñ ma vebali uami. Nibu ala naludi ahiliyahuiahu Asidimanasiñ abilin uami. Agadi ala vian uavila nudim abilin naludi piñ vebali uami. ⁸ Nibu vevila hulan

15:21 15.21 Mt 5.11, 10.22, 24.9, Mk 13.13, Jo 16.3

1 Jo 2.23

15:24 15.24 Jo 3.2, 7.31, 9.32, 9.41, 14.11

16.7, 16.13, HJL 2.33, 1 Jo 5.6

15:27 15.27 Lu 1.2, 24.48, HJL 1.8, 1.21-22, 1 Pi 5.1, 2 Pi 1.16

24.10, 26.31

16:2 16.2 Mt 24.9, Lu 6.22, Jo 9.22, HJL 8.1-2, 26.9-11

1.13

16:4 16.4 Jo 13.19, 14.29

16:5 16.5 Jo 7.33, 13.3, 13.36, 14.28, 16.10, 16.16

16:7 16.7 Jo 14.16, 14.26, 15.26, HJL 2.33, Ef 4.8

15:22 15.22 Jo 9.41, Lom 1.20, Je 4.17

15.25 Sng 35.19, 69.4

15:26 15.26 Lu 24.49, Jo 14.26,

16.3 Jo 15.21, Lom 10.2, 1 Ko 2.7-8, 1 Ti

16.6 Jo 14.1, 16.21-22

iamigali agıladı lusin sibili sibili agılasan libimigumigu abıbali uami. Ası di ciañ vıdivıdiñ sihivia lubiahilahila sañ abıbali uami. Ası agañ hulañ iamigali lusin sibili sibili vihavılalı agıladı ciañ hıvı lamıbali agasən abıbali uami. ⁹ Hulañ iamigali lusin sibili sibili vihavılalı agılañ iasañ hiji vıdivıdiñ ma lamavılalı uami. Hameñ sadan Ası di Amiñ agañ nulidi lusin sibili sibili agılasan libimigumigu abıbali uami. ¹⁰ Vian iadi Iavañ di hıvı ulıñ namılañ iadi ma igıbalan uami. Hameñ sadan Ası di Amiñ agañ vevıla viañ Ası di ciañ vıdivıdiñ sihivia lubiahılılan agasən naludi abıbali uami. ¹¹ Ası agañ manigali fili nagadı migililalı agadı sibili lamalama sañ abami agañ nıbu hameñ laci libali uami. Hameñ sadan Ası agañ hulañ iamigali agıladı ciañ hıvı lamıbali agasən avi abıbali uami.

¹² Viañ ciañ mu mu naludi aba aba agañ hanıbun uami. Agadı ala iabi naludi abılıñ naludi hiji humıgañ agañ huaci ma hinibali uami. ¹³ Mufili Ası di Amiñ agañ vevıla nalusañ hiji huaci igudaci namılañ ciañ amiñ agıladı igahılıbalan uami. Ası di Amiñ agañ ciañ amiñ laci abılalı uami. Hameñ sadan nıbu nudı nukeñ hiji ma lubiahilahila abıbali uami. Ası nukeñ abidaci igahılılalı agadı pam abıbali uami. Akuaba akuaba mufili iahavıbali agılasan avi naludi abıbali uami. ¹⁴ Nıbu iadi ciañ agadı vivi naludi abıbali uami. Hameñ lidıñ iadi ibi hekili agadı haiabila lamıbali uami. ¹⁵ Iadi Iavañ di akuaba akuaba agılañ ha iadi uami. Hameñ sadan viañ naludi nameñ abin uami. Nıbu iadi ciañ agadı vivi naludi abıbali aba abin uami.

Iabi namılañ mavın mıñamıña hinidalan agadı ala mufili cihu hijıñalıbalan uami.

¹⁶ Jisasi cihu abami. Namılañ amiñ ci iadi ma igıbalan uami. La hinimitavıla cihu iadi igıbalan uami. ¹⁷ Lici nudı hulemili limu hıhile agılañ nıbılañ nukeñ nukeñ abavımi. Namılañ amiñ ci iadi ma igıbalan aba abi uavımi. Ha aki agasən abi uavımi.

La hinimitavıla cihu iadi igıbalan aba abi uavımi. La cihu nameñ abi uavımi. Ciañ agadı hidili nıbu nameñ abi abi uavımi. Viañ iadi Iavañ di piñ uadin aba abi uavımi. ¹⁸ La abavımi. Amiñ ci aba abi ha akiaki agasən abi uavımi. Alan ciañ abi agadı hidili ma igılu uavımi.

¹⁹ Lıhavidaci Jisasi agañ nudı abitihiben aba lıhavımi agadı ci igami sadan nulidi abami. Ciañ viañ abin agadı hidili sañ namılañ nukeñ nukeñ hıbıñ hıbıñ aba aba hinidalan uami. Viañ nameñ abin uami. Amiñ ci namılañ iadi ma igıbalan aba abin uami. La hinimitavıla cihu iadi igıbalan aba abin uami. ²⁰ Viañ naludi amiñ sibañ abadin uami. Namılañ mavın mıñamıña ilihıñ hekili ilihıbalan uami. Agadı ala hulañ iamigali fili hisıñ agılañ hijıñalavıbali uami. Namılañ mavın mıñamıña ma hijıñalıbalan uami. Agadı ala mufili naludi mavın mıñamıña hiji agañ sıvılici namılañ cihu hijıñalıbalan uami. ²¹⁻²² La Jisasi agañ nudı hulemili agılañ mavın mıñamıña ma hijıñalavıbali agasən hıve lama nameñ abami. Iamigali mu humıgañ dañ hıniavıla nınañ huhıla huhıla mıhiñ agañ iahıcı nıbu avıha avıha igıbalı uami. Hameñ sadan mavın mıñamıña ma hijıñalıbalı uami. Agadı ala nınañ huhılici ci lici nınañ huhıla huhıla sañ avıha avıha igıbalı agasən ma igahılıbalı uami. Nıbu nınañ mumıñ iahıbalı agasən hijıñalanala hinibali uami. Hameñ ala namılañ avi iabi mavın mıñamıña ma hijıñaladalañ uami. Viañ cihu vevıla naludi igıben hej namılañ cihu hijıñalıbalan uami. Hijıñalanala hinidalan hulañ iamigali agılañ naludi ma abamıgılavıbali uami. ²³ Hadıhu hej namılañ hiji huaci sañ tıbı migamiga iadi ma abitihıbalan uami. Viañ naludi amiñ sibañ abadin uami. Namılañ akuaba akuaba vivi sañ iadi ibi hıvı iadi Iavañ di abılañ nıbu nalusañ igubali uami. ²⁴ Vaka akuaba akuaba vivi sañ namılañ iadi ibi hıvı Ası di ma abitihılalañ uami. Agadı ala iabi akuaba akuaba vivi sañ iadi ibi

hivi nudi abitihihalan uami. Abitihidalan nalusaŋ akuaba akuaba igudaci vivi namilan hameŋ laci hameŋ laci hijinhalanjalal hiniбалan uami.

Jisasi agan fili hisin vidividin agadi ci livalami.

²⁵ Jisasi agan nulidi cihu ala abami. Vian naludi vaka hive lamalama cian abacın uami. Mufili naludi hive lamalama cian ma abiben uami. Vian haiabila iahaiaha iadi Iavan akuaba akuaba lilali agasan abiben uami. ²⁶ Hadihu hen Así di abibalu aba iadi ibi hivi nudi abitihatihabibalan uami. Vian nameŋ ma abiben uami. Vian nukeŋ naludi ahiliahuiahu saŋ Así di abitihiben aba ma abiben uami. ²⁷ Vian Así hula hiniavila vemin agasan namilan hiji vidividin lamalama vian hula hinihini san mavin hekili sibaŋ hinilalan uami. Hameŋ sadaŋ Así agan nalusaŋ mavin hekili sibaŋ hinilali uami. ²⁸ Vaka vian iadi Iavan hula hiniavila nudi valavila fili neŋ vemin uami. La cihu fili nagadı valavila iadi Iavan di piŋ uben aba ladin uami.

²⁹ Lici nudi hulemili agilan nudi abavimi. Iabi hive lamalama cian ma abinan uavimi. Aludi haiabila iahaiaha abadan uavimi. ³⁰ Alaŋ ci igalu uavimi. Namaakuuba akuuba sikasikan agiladi igilanan uavimi. Hulan iamigali aludi hiji humigan agiladi avi igilanan uavimi. Hulan mu agan nadı vakala abitihiben aba lidaci nama mise nudi hiji agadi igilanan uavimi. Hameŋ sadaŋ nama nadı Iagana hula hiniavila vemanaŋ agasan alaŋ hiji vidividin lamilalu uavimi.

³¹ Lihavici Jisasi agan cihu nulidi abami. Namilan iabi laci iasaŋ hiji vidividin lamadalau uami. ³² Ci igilan uami. Naludi amin ci lahuavidaci naludi haiabila hitin hitin ubalan uami. Akuaba akuaba agilan amin ci iahavadi uami. Iahavici namilan iadi valilan vian hitin ciki hiniben uami. Agadı ala iadi Iavan agan vian hula hinilali uami. Hameŋ sadaŋ vian

hitin ciki ma hiniben uami. ³³ Vian hiji nameŋ lamacin uami. Namilan vian hula hiji pam hinidalan naludi humigan agilan simi hiniavibali aba abacın uami. Hameŋ sadaŋ haiabila iahaiaha cian nagadı naludi abadin uami. Namilan fili neŋ hinidalan vihilı akape naludi hivi iahavibali uami. Agadı ala namilan vidividin hinihalan uami. Vian fili hisin vidividin agiladi cilivalin uami.

17

Jisasi nudi hulemili agiladi ahiliahuiahusan Así di abami.

¹ Jisasi agan nudi hulemili agilasan cian sula fihalavila Así di hivi igaiahua iga iga nameŋ abami. Iavan uami. Iadi mihiŋ agan ci iahi uami. Vian nadı Ninana uami. Nama ala linan vian ibi hekili dan hiniben uami. Ibi hekili dan hinihini nadı vidividin akuaba akuaba agiladi abalamidalin nama avi ibi hekili dan hinibanaŋ uami. ² Nama linan vian ibi dan hinihini hulan iamigali sikasikan agiladi migililan uami. Hulan iamigali vian nulidi migila migila san iadi human hivi lamamanan agilan laci huaci hameŋ laci hameŋ laci hiniavibali uami. ³ Hulan iamigali huaci hameŋ laci hameŋ laci hiniavilalı agilan nadı igavila abavibali uami. Así nıbu pabin sibaŋ aba abavibali uami. Nıbu laci ala Así amin sibaŋ aba abavibali uami. Nıbu ala Jisasi Kilaisi di abici vemi aba abavibali uami. ⁴ Vianakuuba akuuba sibila agiladi vivi san iadi abamanaŋ agiladi vivi vevila ci fihalin uami. Sibila vivi hulan iamigali fili neŋ hiniavilalı agiladi nadı abilu hekili vidividin dan agasan abilan uami. ⁵ Iavan uami. Fili uaian susuakuuba akuuba agilan ma iahiman lihavidaci vian nama hula hinihini abilu hekili vidividin dan hiniadamin uami. La iabi nama linan vian cihu abilu hekili vidividin dan hinihini nama hula hiniben uami. ⁶ Nadı hulan iamigali fili neŋ hiniavilalı agiladi migila migila san iadi abamanaŋ uami. Linan

vian nadı ibi agasan nulidi sulasula hidilan agadi ci fihalin uami. Nibilan hulan iamigali nadı uami. Agadi ala nama iadi abinan vian nulidi migililan uami. Lidalin nibilan nadı cian agadi pam lubiahilavilali uami. **7** Hamej lilanañ agiladi iga iga abavilali uami. Asi nukej akuaba akuaba agiladi nusan igulali aba abavilali uami. **8** Cian mu mu iadi abamanan agiladi vian nulidi abilan uami. Abidalin sihivia sibañ igahilahila namej abavilali uami. Nibu Asi hula hinia vemi aba abavilali uami. Hamej aba aba iadi abinan vemin agasan hiji vidividin lamavilali uami. **9** Vian nulidi ahiliahuiahu sañ nadı abadin uami. Hulan iamigali nadı sadan nadı abadin uami. Nulidi migila migila sañ iadi abamanan agiladi ahiliahubanañ aba nadı abadin uami. Hulan iamigali fili hisin agiladi ahiliahuiahu sañ ma abadin uami. **10** Hulan iamigali hiji vidividin dan sikasikan ha ahica aludi uami. Iadi hulemili agilan sibila vihavidaci hulan iamigali agilan iga iga abavilali uami. Jisasi nibu ibi hekili dan aba abavilali uami. **11** Iabi vian nadı piñ uben aba ladin uami. Vian fili nej ma hiniben uami. Nibilan fili nej hiniavibali uami. Iavañ nama huaci sibañ uami. Alañ ahica hiji pam laci hinilalu hamej ala nibilan avi hudimida hiji pam laci hiniavibali aba nadı abadin uami. Nama ibi hekili dan sadan nulidi migila migila sañ nadı abadin uami. Akuaba akuaba migila migila hisin ibi agadi iasañ ci igumanañ uami. **12** Vian nibilan hula hinhini nulididan akuaba akuaba agiladidan migila migila sañ ibi igumanañ sadan vian nulidi migililan uami. Vian nulidi sihivia migilidalin nulidi hulan mu avi ma sibili limaj uami. Iadi hulemili mu avij hiji ubali agan nibu pam sibili libali uami. Asi di manasin hekili agan hulan pabij avij hiji uu san abami agan hamej laci ala libali uami. **13** Iabi vian nadı piñ uben aba ladin uami. Vian fili nej

hinhini cian hamej agiladi ci abacin uami. Nibilan vian me hamej laci hamej laci hijinalajala hiniavibali aba abacin uami. **14** Vian fili nej hisin hima uami. Nibilan avi fili nej hisin hima uami. Hamej sadañ nadı cian agadi iadi hulemili agilasan sulidalin fili hisin hulan agilan nulidi nagili lamavilali uami. **15** Nibilan fili nagadi vala uu sañ nadı ma abadin uami. Nama nulidi migilidanañ lagun agan nulidi ma sibili lamibali agasan abadin uami. **16** Vian nukej hulan fili nej hisin hima uami. Nibilan avi fili nej hisin hima uami. **17** Nadı cian agan nibu anali hima uami. Nama lidanañ nadı cian amij agan hulan agiladi hiji humigañ hiji sibila vim uami. Vidaci nibilan nadı nukej hulan hiniavibali uami. **18** Vaka nama iadi abinañ vevila hulan iamigali fili nej hiniavilali agilan hula hinimin uami. Vian avi hamej laci ala hulan nagiladi abili uavila hulan iamigali fili nej hiniavilali agilan hula hiniavibali uami. **19** Vian nulisan igahilavila nadı cian amij agadi lubiahilahila nadı sibila hisin hulan amij sibañ hinilan uami. Nibilan avi nadı sibila hisin hulan hiniavibali aba akuaba akuaba hamej agiladi lilan uami. **20** Vian nulidi pam ahiliahuiahu sañ ma abadin uami. Hulan iamigali nulidi cian igahilahila iasañ hiji vidividin lamavibali agiladi avi ahiliahuiahu sañ abadin uami. **21** Alañ ahica hiji pam laci hinilalu hamej ala nibilan avi hiji pam laci hinhini sañ nadı abadin uami. Nibilan alañ hula hiji pam laci hiniavidaci hulan iamigali fili nej hiniavilali agilan nulidi iga iga hiji vidividin lamalama namej abavibali uami. Asi agan Jisasi di abiçi vemi aba abavibali uami. Nibilan hamej aba aba sañ nadı abadin uami. **22** Nama iasañ abilu hekili vidividin dan igumanañ agadi nulisan ci iguacín uami. Alañ ahica hiji pam laci hinilalu hamej ala nibilan avi hiji pam laci hiniavibali aba ci iguacín uami. **23** Vian nibilan

hula hiji pam laci hinilan uami. Lidalin nama viaj hula hiji pam laci hinilanañ uami. Hamej laci ala nibilan nukej nukej avi hiji pam laci hiniavim aba abadin uami. Lihavidaci hulan iamigali fili nej hiniavilalı agilan iga iga abavibali uami. Asi nukej Jisasi di abici vemi aba abavibali uami. Asi Jisasi san mavin hekili hinilalı hamej ala Jisasi di hulemili agilasanj avi mavin hekili hinilalı aba abavibali uami. Hamej agasanj viaj nadı abadin uami. **24** Iavan uami. Hulan iamigali nagiladi migila migila sanj iadi abamanan uami. Hamej sadanj haiabila viaj hiniben hen nibilan avi viaj hula hiniavibali agasanj igahilin uami. Filı uaian susu akuaba akuaba ma iahimanj lihavidaci nama iasan mavin hekili hiniavila abilu hekili vidiividin danj agadi igumanañ uami. Iadi abilu hekili vidiividin danj agadi igavibali agasanj igahilin uami. **25** Iavan uami. Nama akuaba akuaba huaci laci agiladi lilanan uami. Hulan iamigali fili nej hiniavilalı nagilan nadı ma igavilalı uami. Viaj pam nadı igilan uami. Iadi hulemili agilan avi iadi iga iga abavilalı uami. Asi agan Jisasi di abici vemi aba abavilalı uami. **26** Viaj nadı ibi agasanj aba aba hiniadamin uami. Iabi avi vakala vakala aba aba hiniben uami. Nama iasan mavin hekili hinilanañ hamej ala nibilan avi limu hihile agilasanj mavin hekili hiniavim aba nadı ibi agasanj nulidi aba aba hinilan uami. Viaj avi nibilan hula hiji pam laci hiniben aba nadı ibi agasanj nulidi aba aba hinilan uami.

18

Judası agan Jisasi di ilasami.

(Matiu 26.47-56 mu Maki 14.43-50 mu Luki 22.47-53)

1 Jisasi agan Asi di abici ci lici nudi hulemili agilan hula Kidilon avili limu ivouavimi. Hualabila mu avili agadi limu hen hiniadami. Ivouavila Jisasi nudi hulemili agilan hula hualabila hen ala ua iahuavimi. **2-3** Jisasi agan nudi hulemili agilan hula akape tibi hualabila

hen migudibavihadami agadi Judasi igadami. Hamej sadanj nibu Jisasi di ilasiben aba Lom haiabila hisin agiladi sagan hisin hulemili limu hihile agiladi likilami. Himi sibili Asi di anjam ulan hekili migilavihadami agiladi avi likilami. Likilavila ahuata hamej uavimi. Asi san sagalı igu igu hisin agiladi manigali agilan hula Falisi hidili agilan hula himi sibili agiladi abavici Judasi hula uavimi. Nibilan akuaba akuaba sagan hisin agiladi viavila uni mu hidili mu hidili agiladi miyalivaliva uavimi. **4** Lihavici Jisasi agan nudı akuaba akuaba liben aba lihavimi agiladi ci igami. Namilan ani di suhiladalan uami. **5** Lici nudı abavimi. Alan Jisasi Nasaleti haiabila hisin agadi suhiladalu uavimi. **6** Lici Jisasi agan viaj nan hinidin aba abami agadi igahilavimi. La i uavila hulipin hivi faca faca vevila lalifa fili hivi migalahilavimi.

7 Lihavici Jisasi agan nulidi cihu ala abitihami. Namilan ani di suhiladalan uami. Lici nudı cihu abavimi. Jisasi Nasaleti haiabila hisin agadi suhiladalu uavimi. **8** Lihavici Jisasi nulidi abami. Vian naludi ci abin uami. Na viaj ala aba abin uami. Namilan iadi suhililan lici iadi hulemili agiladi valilan uavim uami. **9** Vaka nibu cian namej abami. Iadi hulemili mu avi ma sibili libali uami. Cian hamej abami agan hamej laci ala limi.

10 Saimon Pita agan nibu puia hutesi mu viavila ve hinimi. La puia hutesi agadi miyahubila vimi. Viavila Asi san sagalı igu igu hisin agiladi manigali hekili di sibila hisin hulemili agadi hiji asin human simi kilikili agadi ihalahami. Ihalahici fili migai fami. Sibila hisin hulemili agadi ibi nibu Malikusi. **11** Lici Jisasi agan Pita di abami. Puia hutesi agadi nudi vanj hivi cihu hudıha uami. Iadi Iavan agan viaj akuaba akuaba vihili hamej agiladi igavila

himahima sanj iadi abici nudi cian agadi lubiahilavila hamen laci ala liben uami.

Jisasi di viavila Anasi di piŋ uavimi.

12 Lici sagaj hisin hulemili agilan hula nulidi sagaj hali hisin agiladi manigali agan hula Jisasi di miŋalivavila limin hivi hahavimi. Himi sibili Asi di anjam ulan hekili migilavihadami agilan avi ahuata hamen limin hivi nudi hahavimi. **13** La Anasi di piŋ via uavimi. Kaifasi di abiaganu nibu Anasi. Kaifasi nibu huali hej ala Asi sanj sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili hiniadami. **14** Nibu ala Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agiladi nameñ abami. Hulan pabin agan hulan iamigali agiladi uvisijin viavila himici ha huaci uami.

Pita agan Jisasi di ibi miŋasivilami.

(Matiu 26.69-70 mu Maki 14.66-68 mu Luki 22.55-57)

15 Saimon Pita hula Jisasi di hulemili mu agan hula nudi sivi uavimi. Asi sanj sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agan Jisasi di hulemili mu agadi igadami. Hamen sadan Jisasi di hulemili agadi abici Asi sanj sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agadi ulan lua caba hibi ivu ivu hej umi. Uavila Jisasi di sivi ivoumi. **16** Agadi ala Pita agan lua agadi madin haiabila hibi ivu ivu hej lagulama hinimi. Lagulama hinidaci Jisasi di hulemili ivouavila hinimi agan vevila iamigali hibi ivu ivu migiladami agadi abami. Lici alia uci Pita lua muji hej ivoumi. Asi sanj sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agan Jisasi di hulemili mu agadi igadami sadan hamen limi. **17** Ivoudaci iamigali lua hibi ivu ivu agadi migiladami agan Pita di abami. Nama avi Jisasi di hulemili akua uami. Lici Pita abami. Vian nudi hulemili hima uami. **18** Himi sibili Asi di anjam ulan hekili migilavihadami agilan hula sibila hisin hulan agilan hula avin mahilavila hiniavimi. Nulidi vumili lici avin caba lagulama sujisiji hiniavimi. Pita avi nibilan hula avin caba hej lagulama avin sujisiji hinimi.

18:13 18.13 Mt 26.57, Lu 3.2   **18:14** 18.14 Jo 11.49-50
HJL 3.1   **18:16** 18.16 Mt 26.69, Mk 14.66, Lu 22.54   **18:20** 18.20 Mt 26.55, Lu 4.14-15, Jo 7.14, 7.26-28   **18:22**
18.22 Jer 20.2, HJL 23.2   **18:25** 18.25 Mt 26.69-71, Mk 14.69, Lu 22.58

Asi sanj sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agan Jisasi di cian hivi lamami.

(Matiu 26.59-66 mu Maki 14.55-64 mu Luki 22.66-71)

19 Hinidaci Asi sanj sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agan Jisasi di abitihami. Nadi hulemili ani ani uami. Nama hulan iamigali agiladi akiaki cian agiladi milibilanañ uami. **20** Lici Jisasi agan cihu hibin abami. Vian hulan iamigali agilasan sivila sivila cian nifili ciki ma milibilan uami. Asi di anjam ulan hekili caba hej migudibavidaci hej milibilan uami. Isilaeli hidili agiladi anjam ulan mu hivi mu hivi avi hidahida milibilan uami. Isilaeli hidili agilan hej ala akape tibi migudibaliba hiniavidaci nulidi milibilan uami. Vian cian mu ciki avi sivilavila nifili ciki hulan mu di ma milibilan uami. **21** Nama iadi aki sanj abitihinan uami. Vian cian sulidalin hulan iamigali agilan iadi cian igahilavilal uami. Hamen sadan nulidi abitihinan nibilan nadu abavibali uami.

22 Jisasi hamen abici himi sibili Asi di anjam ulan hekili migilavihadami agilan igahilavimi. La nulidi hulan mu Jisasi di mikti hinimi agan nudi mihum agadi ifavila abami. Nama Asi sanj sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agadi aki sanj cian hamen agadi abinañ uami. **23** Lici Jisasi cihu hibin nudi abami. Nama igidanañ vian cian sibili abilan lici uami. Ha nama huaci iadi cian sibili agiladi haiabila iaha abibanan uami. Vian cian huaci huaci agiladi laci abin lici uami. Ha nama iadi aki sanj havi havi ifinan uami. **24** Lici Anasi agan abici limin Jisasi di hahavimi agan hamen hinidaci Asi sanj sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili mu agadi piŋ via uavimi. Nudi ibi Kaifasi.

Pita agan vian Jisasi di ma igilan uami.

(Matiu 26.71-75 mu Maki 14.69-72 mu Luki 22.58-62)

25 Saimon Pita agan lagulama hinihini avin sujisiji hinidaci hulan limu hihile agilan nudi abitihavimi. Nama avi nudi

18:15 18.15 Mt 26.58, Mk 14.54, Lu 22.54, Jo 20.3, 21.20,

18:20 18.20 Mt 26.55, Lu 4.14-15, Jo 7.14, 7.26-28   **18:22**

hulemili akua uavimi. Lihavici nulidi abami. Vian hima uami. Vian nudu hulemili hima uami.

26 Hifili hej Pita agan Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agadu sibila hisin hulan agadu hiji asin agadu ihalahici migami. Sibila hisin hulan agadu hidili pam agan avi Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agadu sibila hisin hulan hiniadami. Nibu ala Pita di abami. Nama avi nibu hula hualabila hinidalan igacin uami. **27** Lici Pita cihu ala abami. Hima sibar uami. Hamej abidaci akakala agan agalami.

Jisasi di minjalivavila Pailati di piñ via uavimi.

(Matiu 27.1-2 mu Matiu 27.11-14 mu Mak 15.1-5 mu Luk 23.1-5)

28 La cimidañ sibar Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilan Jisasi di minjalivavila Kaiafasi di ulan agadu valavila huban di ulan hej via uavimi. Via uavila nibalan nuken huban di ulan hej ma ivouavimi. Asi Isilaeli hidili agiladi valici huaci hiniovimi agadu mihin hekili hivi simin navibali agasan igahilavila ma ivouavimi. Ivoumili Asi agan aludi igici alan hibun dan hinimagalu aba haiabila hiniovimi. Hibun dan hiniovila simin ma nibalu aba haiabila hiniovimi. **29** Haiabila lagulama hiniovidaci Pailati agan ivavevila nulidi abitihami. Hulan nagañ nibu aki vihili dan sadan nudu cian hivi lamibalan uami. **30** Lici nudu abavimi. Nibu lusin sibili vilali sadan nadu piñ vavel uavimi.

31 Lihavici Pailati agan nulidi abami. Namilan nudu via uavila naludi nuken cian vidividin lubiahilavila nudu cian hivi lamihalan uami. Lici Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilan abavimi. Alan nudu ifihimuhimu san igahilalu uavimi. Agadu ala alan Lom haiabila hisin naludi cian vidividin agadu lihu hivi hinilalu uavimi. Hinidamili alan nuken hulan iamigali ifihimuhimu san abamigililan uavimi. Hamej sadan alan nudu ma

ifihimibalu uavimi. **32** Vaka Jisasi agan hulan limu hihile nudu ifihimuhimu san akuaba akuaba me lihavibali agasan abami. Liciakuaba akuaba nibu abami agan hamen laci ala limi.

33 Lavila Pailati agan cihu huban di ulan hivi ivoumi. La abici Jisasi di cihu via ivouavici nudu abitihami. Nama Isilaeli hidili agiladi manigali uami. **34** Lici Jisasi nudu abami. Nama nuken nadu hiji hivi igahilavila abinan ua hulan limu hihile agilan abavici igahilavila iadi hamen abinan uami. **35** Lici cihu Pailati agan Jisasi di abami. Vian Isilaeli hidili hima uami. Nadu hidili pam agilan hula naludi Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali agilan hula nadu vavehavi uami. Nama aki lusin sibili vilanañ agasan nadu vavehavi uami.

36 Lici Jisasi cihu abami. Hulan fili hisin agilan viañ manigali hinihiniakuaba akuaba migila migila san ma abavimi uami. Hulan fili hisin agilan iadi abavici manigali hinihiniakuabaakuabamigililan padan uami. Ha iadi sibila hisin hulan agilan iadi ahiliahua hibin sagan libavivi uami. Lihavici hulan agilan iadi viavila Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agiladi human hivi ma lamavivi uami. Hulan fili hisin agilan iadi ma abavici hinihiniakuabaakuabamigililan uami. **37** Lici Pailati agan Jisasi di abami. Nama manigali hininañ uami. Lici cihu Jisasi nudu abami. Nama nuken iadi namen ci abinan uami. Nama manigali aba abinan uami. Vian fili nej sibila pabin laci vivi san iadi iamiga huhilami uami. Cian amin agadu hulan iamigali agilasan sulidalin igahilavibali aba fili nej vemin uami. Hulan iamigali cian amin igahilavilal agilan iadi cian agadu lubiahilavibali uami. **38** Lici Pailati agan abitihami. Akiaki cian agan nibu amin uami.

Pailati agan kili cikan hilhua lamalama agadu hivi Jisasi di lama henay hivi ifavici uci himahima san abami.

(Matiu 27.15-31 mu Mak 15.6-20 mu Luk 23.13-25)

Ciañ abici ci lici haiabila ivavevila Isilaeli hidili agiladi abami. Vian nudi hugi ma igin uami. ³⁹ Ası Isilaeli hidili naludi iamilihinalalu agiladi valici huaci hiniavimi agadı mihin hekili nibu iabi uami. Vian mihin hekili nagadi hivi lilan agadı namilan igilan uami. Mihin hekili nagadi hivi hualı pabin pabin hulan limin sibili ular hivi hiniavilalı agiladi hulan pabin lidin pabin lidin validalin havi uavilalı uami. Namilan alia ular Isilaeli hidili naludi manigali nagadi valiliq naludi piñ ubali uami. ⁴⁰ Lici nibilan cihu ala ula ula abavimi. Ha hima uavimi. Balabasi di valinan vem uavimi. Balabasi nibu hulan limu hihile agiladi sibili lamalama nulidi akuaba akuaba agiladi vihadami.

19

¹ Lihavici Pailati agan abici Jisasi di vigilavimi. ² Lavila sagan hisin hulemili agilan limin mu henaj henaj dan agadı viavila hakı ifavici manigali di milan lipilipi me hinici nudi hali hivi lamavimi. La hadi hilahila hutesi mu midi cibin agadı viavila nudi hadipili hivi ahuala lamavimi. ³ La nudi mikı piñ uu nudi abavimi. Uaian hekili uavimi. Nama Isilaeli hidili agiladi manigali uavimi. Lidin nudi mihum agadı akape tibi ifavimi.

⁴ Lihavici Pailati agan cihu ivavevila hulan iamigali agiladi abami. Namilan igasulidalan viañ abiliq nudi havı viavila ivavehavibali uami. Lihavici namilan igavila abibalan uami. Pailati agan igici nibu hugi apali hini aba abibalan uami. ⁵ La abici Jisasi di vavehavimi. Limin henaj henaj dan agadı hivi milan lipilipi me vihavimi agadı nudi hali hivi lamavici hinimi. Hadi hilahila hutesi midi cibin agadı avi nudi hivi lamavici hinimi. Hinidaci Pailati hulan iamigali agiladi abami. Hulan nagadi igihalan uami.

⁶ Lici Ası san sagali igu igu hisin agiladi manigali agilan hula himi sibili Ası di anjam ular hekili migilavihadami agilan hula nudi igavila ula ula abavimi. Kili

cikan hilihua lamalama agadı hivi nudi lama henaj hivi ifilan uci himam uavimi. Kili cikan hilihua lamalama agadı hivi nudi lama henaj hivi ifilan uci himam uavimi. Lihavici Pailati agan nulidi abami. Namilan nuken nudi via uavila kili cikan hilihua lamalama agadı hivi nudi lama henaj hivi ifilan uci himam uami. Vian nudi akuaba hugi ma siban igin uami. ⁷ Lici Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilan nudi abavimi. Hulan agan nameq abilalı uavimi. Vian Ası di Ninan aba abilalı uavimi. Hamen sadan vana himam uavimi. Aludi ciañ vidividin mu agan nameq abami uavimi. Hulan hamen abavilalı agiladi vana ifihimavim aba abami uavimi.

⁸ Lihavici Pailati agan ciañ agadı igahilavila Jisasi di ifihimuhimu san abiben aba hekili lidami. ⁹ La huban di ular ivouavila Jisasi di cihu abitihami. Nama aben hisin uami. Lici Jisasi agan cihu hibin nudi ma abami. ¹⁰ Lici Pailati abami. Aki san viañ hula ciañ ma abinan uami. Vian ibi dan uami. Vian abiliq nama huaci havı ubanan uami. Vian abiliq nadı via uavila kili cikan hilihua lamalama agadı hivi lama henaj hivi ifavici uci himibanaq uami. Vian hulan ibi dan hinilan agadı nama ma akua igilanaq uami.

¹¹ Lici Jisasi cihu nudi abami. Ası iahua hivi hinilalı agan nasan ibi iguci nama iadi sibili lamibanaq uami. Aniaba hulan agan iadi ciañ hivi lamavila vave nadı human hivi lamiemi agan nibu hugi hekili dan hinidi uami. Nudi hugi agan nadı hugi agadı livali uami. ¹² Pailati agan ciañ agadı igahilavila aki lavila nudi valiliq havı ubali aba ciañ hibi suhilami. Lidaci Isilaeli hidili agilan ula ula abavimi. Nama nudi valinan havı uci nama Lom haiabila hisin agiladi manigali agadı nagili huaci ma hinibanaq uavimi. Hulan nudi nuken hiji lubiahilahila manigali me hinihini akuaba akuaba lili san abilalı agan uavimi. Nibu Lom haiabila hisin agiladi manigali agadı nagili lamilalı uavimi.

13 Pailati agan cian hamen agadi igahilavila abici Jisasi di via haiabila ivavehavimi. Ivavehavici Pailati agan cian hihila hihila hisin hulan agadi migahinihini hisin uvi hivi migahinimi. Vaka liba kum kum agiladi vivi lamalama ifihapuhapu ibilavici uci pipi huaci sibang hiniadami. Lici pipi hej ala migahinihini hisin uvi hivi migahinimi. Pipi agasan Ibilu cian hivi Gabata uavihadami. **14** Uaian Jisasi di akuaba akuaba lihavimi agadi hivi ala siminjakuaba akuaba sihuvavihadami. Asi agan Isilaeli hidili agiladi valici huaci hiniaivimi agadi mihiin hekili agasan igahilahila nana sanj siminj sihuvavihadami. La uaian huva hivi Pailati agan Isilaeli hidili agiladi abami. Isilaeli hidili naludi manigali agadi igihalan uami. **15** Lici Isilaeli hidili agilan ula ula abavimi. Nudi ifihimihalan uavimi. Nudi via ua kili cikan hilihua lamalama agadi hivi lama henan hivi ifavici uci himahima sanj iadi abilan uami. Hamen abici Asi sanj sagali igu igu hisin agiladi manigali agilan abavimi. Manigali mu agan aludi ma migililali uavimi. Lom haiabila hisin agiladi manigali agan pam aludi migililali uavimi. **16** Lihavici Pailati agan Jisasi di via kili cikan hilihua lamalama agadi hivi lama henan hivi ifavici uci himahima sanj abici nudi via uavimi.

Kili cikan hilihua lamalama agadi hivi Jisasi di lama henan hivi ifavici uci miyaiaha lalilamavimi.

(Matiu 27.32-44 mu Maki 15.21-32 mu Luki 23.26-43)

17 La Jisasi di viavila haiabila hekili agadi valavila pipi mu hej uben aba lihavimi. Pipi agadi ibi Hali henan pipi. Kili cikan hilihua lama ifici uu hisin agadi nusan nuken iguavici havami. Havici ahuata hamen Hali henan pipi hej uavimi. Hali henan pipi agasan Ibilu cian hivi Goligota

uavihadami. **18** Pipi hej ala hulan ahica agiladi vivi kili cikan hitin hitin hilihuhu lamalama agiladi hivi nulidi lamalama henan hivi ifavici udaci miyaiaha lalilamavimi. Ahica agiladi alihan alihan hej kili cikan hilihua lamalama agadi hivi Jisasi di lama henan hivi ifavici uci miyaiaha lalilamavimi.

19 Lihavici Pailati agan abici cian mu kili cikan hivi libavimi. La kili cikan agadi viavila iahua kili fidim Jisasi hali lamici iahumi hej lama ifavici umi. Cian agan nibu namej abami. Jisasi Nasaleti haibila hisin agan nibu Isilaeli hidili agiladi manigali uami. **20** Pailati agan cian sibang ahica pam hivi libaliba sanj abami. Mu Ibilu cian hivi libaliba sanj abami. Mu Lom haiabila hisin agiladi cian hivi libaliba sanj abami. Mu Giliki cian hivi libaliba sanj abami. Haiabila hekili agadi mik i hej kili cikan hilihua lamalama agadi hivi Jisasi di lama henan hivi ifavici uci miyaiaha lalilamavimi. Lihavici Isilaeli hidili agilan uu veve igaiahua iga iga cian agadi igavimi. **21** Lihavidaci Isilaeli hidili agiladi sagali igu igu hisin agiladi manigali agilan Pailati di abavimi. Nibu Isilaeli hidili agiladi manigali aba libimina uavimi. Cian namej agadi libiha uavimi. Vian Isilaeli hidili agiladi manigali aba abilali aba libiha uavimi. **22** Lihavici cihu Pailati agan nulidi abami. Ha ci uami. Cian vian abili libavi agan vana hamen laci ala hinim uami.

23 Sagan hisin hulemili agilan kili cikan hilihua lamalama agadi hivi Jisasi di lama henan hivi ifavici uci miyaiaha lalilamavimi. Lalilamavici hinidaci nudu hadi hilahila hutesi hutesi agiladi labilavila limu ahica limu ahica migun lamavimi. La nudu hadi hilahila mu agadi avi vihavimi. Hadi hilahila agadi havili tibi tibi hivi ma lamalama hicavimi. Havili pabin hivi laci vihavimi. **24** Hamen sadan sagan hisin hulemili agilan nibilan nuken nuken abavimi. Hadi hilahila nagadi miyacikilimagal uavimi. Kili hilici salan iahumili uavimi. Limili aniaba agan livalavila uavimi. Ha nibu pam vim

uavimi.

Hamej lihavimi agasaŋ Asi di manasinq hekili agan nameŋ abami. Hulaŋ Asi libimjavila hulaŋ iamigali ahiliahuihua saŋ abici vebali agan abi uami. Iadi hadi hilahila hutesi hutesi hihile agiladi labilavila hitin hitin vihavalı aba abi uami. La cihu iadi hadi hilahila agasaŋ ani agan vibali aba kili hilici salan iahuavalı aba abi uami. Lici sagan hisin hulemili agilan Jisasi di hadi hilahila akuaba akuaba agiladi vivi saŋ hamej laci ala lihavimi.

25 Jisasi iamini hula iamini di imanu agan hula vehavimi. Malia mu Kilopasi di abinu. Malia mu Makidala haiabila hisin. Nibalan ahuata hamej vehavimi. Vevila kili cikan hilihua lamalama agadi hivi Jisasi di lama henaj hivi ifavici uci miŋaiaha lalilamavimi heŋ lagulama igasulasula hiniavimi. **26** Hiniavidaci Jisasi nudi iamini didan hulemili mu nusaŋ mavin hekili hiniadami agadidaŋ igami. Lavila iamini di abami. Iam uami. Iadi hulemili nagaŋ nibu nadı ninan me sibaŋ hinim uami. **27** La cihu nudi hulemili agadi abami. Iadi iamiga nagaŋ nadı iamina me sibaŋ hinim uami. Hamej abici Jisasi di hulemili agan hidili maha Malia di viavila nudi utan heŋ umi. Via uavila nudi sakiladami.

Jisasi himami.

(Matiu 27.45-56 mu Mak 15.33-41 mu Luk 23.44-49)

28 Jisasi agan akuaba akuaba sibila fihaliben aba limi agadi nibu nukeŋ ci igami. La Asi di manasinq hekili agan abami agadi lubiahilavila nameŋ abami. Iadi avili midan ladi uami. **29** Lici fili siji limin uain agiladi amiŋ agiladi miti hitan dan nulidi mikı hinimi agadi igavimi. Igavila lalaban me agadi viavila hisopi makaŋ suhan limi me agadi hivi hahavimi. Hahavila limin uain agiladi amiŋ agiladi miti siji heŋ libivisavimi. Libivisavila miŋaiahua Jisasi di sibisaŋ hivi lamavimi. **30** Lihavici Jisasi agan limin uain agiladi amiŋ agiladi miti hitan dan agadi naigavila abami. Sibila iadi

agadi ci fihalin uami. Hamej abavila hali libuhilavila heŋ himami.

Sagan hisin hulemili mu agan Jisasi di madin agadi iamilami.

31 Alusisi mihiŋ hekili agan amili me hivi iahibali aba iabi me hivi akuaba akuaba sihuvavihadami. Alusisi mihiŋ agan nibu mihiŋ hekili sadan Isilaeli hidili agiladi hulaŋ hekili hekili agilan nameŋ abavihadami. Kili cikan hilihua lamalama agiladi hivi hulaŋ agiladi lamalama henaj hivi ifavidaci uavidaci miŋaiahaiaha lalilamavibali agiladi valavidaci hiniavimidı uavihadami. Hamej sadan hulaŋ kili cikan hilihua lamalama agiladi hivi nulidi lamalama henaj hivi ifavidaci uavidaci miŋaiahaiaha lalilamavimi agiladi hicci makaŋ ifilifilifi san Pailati di abavimi. Ifilifavidaci himavidaci nulidi vali agiladi viovio liba haca hivi lamalama san abavimi. **32** Lihavici Pailati agan alialan uci sagan hisin hulemili agilan uavila hulaŋ ahica Jisasi di limu caba limu caba hiniavimi agiladi hicci ifilifavimi. **33** La Jisasi di hicci avi ifilifibalu aba ve igavici nibu ci himami. Lici nudi hicci ma ifilifavimi. **34** Lavila sagan hisin hulemili mu agan hisali viavila Jisasi di madin agadi iamilami. Iamilici midi dan avili dan lihalicha sibaŋ mijia migami. **35** Mijia migidaci hulaŋ mu igami agan manasinq hekili nagadi hivi libami. Akuaba akuaba igamin agilasaŋ haiabila iaha nalusan libin uami. Ciaŋ nibu amiŋ sibaŋ sadan nusaŋ hiji vidiwidin lamihalan uami. **36-37** Asi di manasinq hekili agan nameŋ abami. Nudi henaj agiladi ma ifilifavibali uami. Ciaŋ mu avi Asi di manasinq hekili hivi hiniadami agan nibu nameŋ abami. Hulaŋ hihile hisali hivi hulaŋ mu agadi iamilavimi agilan nudi igavidaci hisali siha dan hinibali uami. Lici Asi di manasinq hekili abami hamej laci ala lihavimi.

Jisasi di vali agadi liba haca hivi via ivoua lamavimi.

(Matiu 27.57-61 mu Mak 15.42-47 mu

Luki 23.50-56)

38 Jisasi himici Josepi Alimatea haiabila hisinagan Jisasi di vali agadi vivi sanj Pailati di abitihami. Josepi nibu Jisasi di hulemili hiniadami. Nibu Jisasi san hiji vidiividin lamadami agadi ala Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili limu hihile agilasan lidalida haiabila iahaiaha ma abadami. Viañ Jisasi di hulemili aba ma abadami. Lici Pailati agan alia uci Jisasi di vali kili cikan hilihua lamalama agadi hivi nudi lama henagan hivi ifavici uci minjaiaha lalilamavici hinimi agadi minjamiga lamavila vimi. **39** Vidaci Nikodemus agan Jisasi di vali agadi igiben aba vemi. Vaka nibu ala hifili vevila Jisasi di igami. Nibu cihu savu me mu hidili mu hidili enjalavimi agadi vavemi. Cihu savu me mu agadi ibi mea uavihadami. Nudidaj cihu savu me mu hisi huaci dan agadidaj enjalavimi agadi vavemi. Cihu savu me akuaba akuaba enjalavimi agadi vihili lamavila lugilavici ua 30 kilogilam iahami.* **40** Josepi agan Nikodemus hula Jisasi di vali agadi vihavimi. La cihu savu me hisi huaci dan agiladi Jisasi di vali agadi hivi minjepihalavimi. Lavila nudi vali agadi havili mila hutesi hutesi agiladi hivi hahavimi. Isilaeli hidili agilan hulan vali agiladi hamen laci lihavihadami.

41 Sagan hisin hulemili agilan kili cikan hilihua lamalama agadi hivi Jisasi di lama henagan hivi ifavici uci minjaiaha lalilamavimi agadi mikti hen hualabila mu hiniadami. Hualabila hen ala liba haca mu sebili sibani agan hinimi. Liba haca muji hen hulan vali mu ma lamavihadami. **42** Uaian hen ala Isilaeli hidili agiladi alusisi mihin agasan siminjakuaba akuaba agiladi sihuvavihadami. Alusisi mihin agasan igahilavila liba haca nulidi mikti hinimi hen Jisasi di vali agadi via ivoua lamavimi.

20

*Jisasi cihu hihiahami.
(Matiu 28.1-8 mu Makî 16.1-8 mu Lukî 24.1-12)*

19:39 19.39 Jo 3.1-2, 7.50 * **19:39** 19.39 30 kilogilam agan vihili hekili. **19:40** 19.40 HJL 5.5-6 **19:42** 19.42 Ais 53.9, Jo 19.31 **20:1** 20.1 Mt 28.1, Mk 16.1-2, Lu 24.1 **20:2** 20.2 Jo 13.23, 19.26, 21.7, 21.20, 21.24 **20:5** 20.5 Jo 19.40 **20:7** 20.7 Jo 11.44 **20:9** 20.9 Sng 16.10, HJL 2.25-31, 13.34-35 **20:11** 20.11 Mk 16.5

1 Isilaeli hidili agiladi alusisi mihin agadi hivi hiniavici minjalahici Malia Makidala haiabila hisinagan cimidañ hifili Jisasi di vali liba haca hiva via ivoua minjamiga lamavimi agadi igiben aba umi. Uavila igici liba kum hekili haca ifisijavimi agadi minjalitapalavici ua haca caba hivi hinimi. **2** Lici cihu hanjila hanjila vevila hulemili mu Jisasi nusaj mavin hekili sibaj hiniadami agadidaj Saimon Pita didaj abami. Aludi Hekili di vali agadi ci via uaviemi uami. Via uavila nudi abeba lamaviemi agadi alan ma igalu uami.

3 Lici hulemili mu Jisasi nusaj mavin hekili sibaj hiniadami agan hula Pita hula ulan hiniavimi agadi valavila liba haca Jisasi di vali lamavimi hen uavimi. **4** Ahica hanjila hanjila uavimi agadi ala hulemili mu Jisasi nusaj mavin hekili sibaj hiniadami agan Pita di livalami. La nibu mise liba haca Jisasi di vali lamavimi hen uavila iahami. **5** La migalifavila liba haca muji agadi iga ivoua igami. Iga ivoua havili mila hutesi hutesi Jisasi di vali hahavimi agiladi pam igami. Lavila nibu nukeñ liba haca muji hen ma ivoumi. **6** Lici Saimon Pita nudi sivi vevila nibu liba haca Jisasi di vali lamavimi muji hen ivoumi. Ivouavila havili mila hutesi hutesi agiladi pam igami. **7** Havili mu nudi hali hivi hahavimi agadi avi igami. Havili agan nibu havili limu hihile agilan hula pam ma hiniavimi. Nudi minjahupihalavila hitin lamici hinimi. **8** Lici Jisasi di hulemili nibu mise liba haca Jisasi di vali agadi lamavimi hen ua iahumi agan avi ivouavila igami. Lavila akuaba akuaba igami agasan hiji vidiividin lamami. **9** Asi di manasij hekili agan namen abami. Asi abici Jisasi himavila cihu hihiahami uami. Agadi ala hadihu hen Jisasi di hulemili agiladi hiji ma tovemi. **10** Lici Jisasi di hulemili ahica agilan cihu ala nudi hulemili hihile hiniavimi hen vehavimi.

*Malia Makidala haiabila hisinagan Jisasi di igami.
(Matiu 28.9-10 mu Makî 16.9-11)*

11 Malia agarj liba haca Jisasi di vali lamavimi miki hej lagulama iliha iliha hinimi. Iliha iliha migalifavila liba haca Jisasi di vali lamavimi agadi muji hej iga ivoua igami. **12** La Asi di cian hali hisin ahica agiladi igami. Igici nulidi hadi hilahila agilan mila sibaj hiniavimi. Hulan limu hihile Jisasi di vali via ivoua lamavimi agadi visam hej migahiniavidaci igami. Asi di cian hali hisin mu agarj Jisasi di vali lamavici hali hinimi agadi visam hej migahinimi. Mu agarj hicin hinimi agadi visam hej migahinimi. **13** La Asi di cian hali hisin ahica agilan iamigali agadi abitihavimi. Iamigali nama aki sanj ilihadanaq uavimi. Lihavici nulidi namej abami. Iadi Hekili di vali agadi abeba via ua lamaviemi agadi vianj ma igin uami. **14** Hamej abavila limu cimila igici Jisasi agarj hej ala lagulama hinimi. Lici Malia agarj Jisasi di igami. Agadi ala hiji namej ma lamami. Na Jisasi nukenj aba ma abami.

15 Lici Jisasi agarj Malia di abami. Nama aki sanj ilihadanaq uami. Nama ani di suhiladanaq uami. Lici Malia agarj hiji namej lamami. Hulan nagaq nibu hual nagadi akua migila migila akuaba sibila vilali uami. La nudj namej abami. Hulan hekili uami. Nama nudj vali via uavila mu abila hivi lamieminaq lici uami. Ha iadi abinaq uavila nudj vali agadi cihu vaveben uami. **16** Lici Jisasi agarj nudj abami. Malia uami. Lici Malia agarj limu cimilavila Ibilu cian hivi Jisasi di abami. Labonai uami. Manasiq sihi hisin aba abavihadami agasaj Ibilu cian hivi Labonai uavihadami. **17** Lici Jisasi nudj abami. Vianj iadi Iavanj di piñ ma uman uami. Hamej sadan nama iadi hadipili miñaliviminaj uami. Nama uavila iadi hulemili agiladi namej abiha uami. Jisasi agarj namej abi aba abiha uami. Vianj Asi di hivi iahuben aba abi aba abiha uami. Nibu iadi Iavanj aba abi aba abiha uami. Nibu naludi Iavanj aba abi aba abiha uami. Nibu iadi Asi aba abi aba abiha uami. Nibu naludi Asi aba abi aba abiha uami.

18 Lici Malia Makidala haiabila hisin agarj vevila Jisasi di hulemili agiladi abami. Vianj aludi Hekili di ci igin uami. La akuaba akuaba cian Jisasi nudj abami agiladi nulisan tibi sulami.

*Jisasi di hulemili agilan nudj igavimi.
(Matiu 28.16-20 mu Mak 16.14-18 mu Luk 24.36-49)*

19 Islaeli hidili agiladi alusisi mihin agarj ci lici amili me hivi uaian migua sijan sijan hilidaci Jisasi di hulemili agilan ulan agadi hibi agiladi sikasikan libihahavila ulej muji hivi hiniavimi. Islaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilasan lidavila ulan nibilan hiniavimi agadi hibi sikasikan agiladi libavimi. Libavila hiniavidaci Jisasi agarj nudj hulemili hiniavimi alihan alihan hej lagulamami. Lavila nulidi abami. Naludi humigaq agilan simi hiniavim uami. **20** Hamej abavila nudj human ahica agiladidan madin agadidan abalamami. Lici igavila nudj hulemili agilan nusaq hijinalavimi. **21** Lihavici Jisasi cihu nulidi abami. Naludi humigaq agilan simi hiniavim uami. Iadi Iavanj nukenj iadi abiçi vemin uami. Hamej laci ala naludi abiliq namilan avi mu haiabila mu haiabila hidahida cian sulibalaj uami. **22** Hamej abavila nulidi hivi hunje mahila iguci uci abami. Asi di Amiq agarj namilan hula hinibali uami. **23** Namilan hulan iamigali limu hihile agiladi hugi hivilan nibilan hugi apali hiniavibali uami. Namilan nulidi hugi ma hivilan nibilan hugi dan hiniavibali uami.

Tomasi agarj Jisasi di igami.

24 Jisasi agarj nudj hulemili agiladi hivi iahami hej nudj hulemili mu agarj nibilan hula ma hinimi. Nudj ibi Tomasi. Nudj ibi mu Didimus. **25** Jisasi di hulemili limu hihile agilan nudj abavimi. Alan aludi Hekili di ci igalu uavimi. Lihavici Tomasi agarj nulidi abami. Vianj iadi lamigan hivi henaj nudj human hivi ifavici uali agadi hibi ma igavila uami. Henaj hibi hej iadi human cijin ma lamiliq ivouci uami. Iadi human sikasikan nudj madin hisali hibi

hen ma lamiliŋ ivouci uami. Ha naludi cian agasaŋ hiji vidividin ma lamiben uami.

26 La hiniavidaci uaian human limu fihala uci alusisi mihin mu agaŋ iahami. Iahici alusisi mihin heŋ hiniavimi. Hiniavici miŋalahici Jisasi di hulemili agilan ulen muji heŋ cihu hiniavimi. Tomasi avi nibilan hula hinimi. Hibit ivu ivu agiladi vidividin libavila hiniavidaci Jisasi agan nulidi alihan alihan heŋ iaha lagulama hinimi. Lavila nulidi abami. Naludi humigan agilan simi hiniavim uami. **27** La

Tomasi di abami. Nama iadi human nagiladi igiha uami. Igavila nadı human ciŋiŋ agadi henaŋ hibit neŋ laminan ivoum uami. Nadı human agadi sikkasan iadi madin neŋ laminan ivoum uami. Nama hiji cuviliŋ cuviliŋ dan hiniiminan uami. Nama hiji vidividin lamiha uami. **28** Lici Tomasi nudı abami. Nama iadi Hekili uami. Nama iadi Ası uami.

29 Lici Jisasi nudı abami. Nama iadi amin igavila hiji vidividin laminan uami. Agadi ala hulan iamigali iadi ma igavila hiji vidividin lamavilalı agilan nibilan hekili hijinalavibali uami.

Manasın nagadı cian hidili

30 Jisasi agan mu sihi mu sihi agiladi abalamidaci nudı hulemili agilan igavihadami. Agadi ala hulan manasın nagadı libami agan mu sihi mu sihi abalamami agiladi sikkasan ma liba fihalami. **31** Nibu hiji nameŋ lamami. Ası agan Jisasi di libimihavila hulan iamigali ahiliyahiuahu san abici vemi agasaŋ hiji vidividin lamavim uami. Lavila cian nagadı manasın hivi libami. Jisasi nibu Ası di Ninaŋ. Hulan iamigali nusaŋ hiji vidividin lamavilalı agilan huaci hamenj laci hamenj laci hiniavibali.

21

Jisasi di hulemili agilan Galili idu hekili heŋ hiniavila nudı cihu igavimi.

1 Uaian akape tagilan dan uci Jisasi di hulemili agilan Galili idu hekili heŋ hidavidaci nibu nulidi piŋ iahami. Idu

agadı ibi mu Taibeliası uavihadami. **2** Nudi hulemili hafalavila hiniavimi agiladi ibi nameŋ. Mu Saimon Pita. Mu Tomasi. Nudi ibi mu Didimus. Mu Natanieli. Nibu Kana haiabila Galili fili tibi hiniadami heŋ hisin. Mu Sebedi di ninan ahica. Nibilan ahuata hameŋ hiniavimi. Jisasi di hulemili ahica agilan avi nibilan hula hiniavimi. **3** Hiniavidaci Saimon Pita agan nulidi abami. Vian hehilan san uadin uami. Lici nudı abavimi. Alan avi nama hula ubalu uavimi. La uavila huniga hivi migua migahiniavila uavimi. Ua hidavidaci hifili limi. Lici hifili heŋ hidavila hehilan pabin ciki avi ma sibaŋ vihavimi.

4 Uaian iaha vedaci Jisasi agan idu caba heŋ lagulama hiniidaci igavimi. Agadi ala nibu Jisasi aba ma abavimi. **5** Lihavici Jisasi nulidi abithami. Iadi ninadi me namilan uami. Hehilan viemilan ua hima uami. Lici abavimi. Hima uavimi. **6** Lihavici nulidi abami. Naludi mikidin agadi viavila huniga human simi kilikili heŋ lamilan migum uami. Miguci hehilan vibalan uami. Hameŋ abici mikidin agadi lamavici miguci mikidin agan hehilan akape miŋami. Miŋici mikidin agadi miŋamagila miŋaiahiben aba lihavici hima limi.

7 Lihavidaci hulemili mu Jisasi nusaŋ mavın hekili hiniadami agan Pita di abami. Hulan adana aludi Hekili uami. Lici Saimon Pita agan igahilavila nudı muhili havili hiva lamami agadi cihu viavila libami. Libavila avılı hivi havala migua malamala ve idu caba heŋ iahumi. **8** Idı caba agan atan sibaŋ ma hinimi. Idı alihan hinia malavila vemi ha nibu 100 mita hameŋ hivi hinia malamala vemi. Lidaci Jisasi di hulemili limu hihile huniga hivi hiniavimi agilan mikidin agadi hehilan dan magila magila vavehavimi. **9** Vavehavici idu caba heŋ itilamami. Lici avıŋ lihulihu hiniimi agadi igavimi. Hehilan mu avıŋ heŋ lihulihu hiniidaci igavimi. Maci luli avi avıŋ caba heŋ hinimi. **10** Lihavici Jisasi nulidi abami. Hehilan malicin vilan agiladi limu

hihile vavehalan uami. **11** Lici Saimon Pita agaŋ huniga hiv̄i miguavila mikkidin̄ agadı magılıci idu caba hiv̄i vemi. La igavici hehilan̄ hekili hekili akape sibaj hiniavimi. Lihavici hehilan̄ agiladi lugilavici ua 153 iahami. Agadı ala hehilan̄ agilan̄ mikkidin̄ agadı ma hinilahavimi.

12 Lihavici Jisasi nulidi abami. Namilan̄ vevila maci dan̄ hehilan̄ dan̄ nihilan̄ uami. Lici nudı hulemili agilan̄ haiabila iaha sihivia abitihiben aba lihavimi. Nama ani aba abiben aba lihavimi. Agadı ala nusaŋ lidavila ma abitihavimi. Nibilan̄ hiji nameŋ lamavimi. Hana aludi Hekili uavimi. **13** La igasulavidaci Jisasi agaŋ avin̄ caba uavila maci luli dan̄ hehilan̄ dan̄ viavila nudı hulemili agilasaŋ iguci navimi.

14 Jisasi himavila cihu hihile iahavila nudı hulemili agiladi piŋ ahica tibi iahami. Lavila hadihu cihu tibi iahami. Lici nulidi piŋ iahami agiladi lugilavici ua ahica pam tibi iahami.

Jisasi agaŋ nudı saban̄ sipsipi me agiladi migila migila saŋ Pita di abami.

15 Jisasi agaŋ nudı hulemili agilan̄ hula simiŋ navimi. Na fihala Saimon Pita di abitihami. Jon di ninaŋ Saimon uami. Nama viaŋ hula hinihini saŋ mavin̄ hekili hinilanaŋ ua hima uami. Nama mavin̄ hekili hinilanaŋ agaŋ hulan̄ limu hihile mavin̄ hekili hiniavilalı agiladi lıvalılalı akua uami. Lici Pita agaŋ abami. Iadi Hekili uami. Ha amir abinan̄ uami. Nama igilanaŋ uami. Vian̄ nama hula hinihini saŋ mavin̄ hekili sibaj hinilan̄ uami. Lici Jisasi nudı abami. Iadi saban̄ sipsipi ninaŋ me agilasaŋ simiŋ iguniha uami.

16 La nudı cihu tibi abitihami. Jon di ninaŋ Saimon uami. Nama viaŋ hula hinihini saŋ mavin̄ hekili hinilanaŋ ua hima uami. Lici Pita nudı abami. Iadi Hekili uami. Ha amir abinan̄ uami. Nama igilanaŋ uami. Vian̄ nama hula hinihini saŋ mavin̄ hekili sibaj hinilan̄ uami. Lici Jisasi nudı abami. Nama iadi saban̄ sipsipi me agiladi migiliha uami.

21:13 21.13 Jo 6.11, HJL 10.41   **21:14** 21.14 Jo 20.19, 20.26
20.28, Ib 13.20, 1 Pi 2.25   **21:17** 21.17 Jo 13.38, 16.30   **21:18** 21.18 Jo 13.36, HJL 12.3-4   **21:19** 21.19 Mt 16.24-25,
Mk 1.17, Jo 13.36, 2 Pi 1.13-14   **21:20** 21.20 Jo 13.23-25, 20.2   **21:21** 21.21 Mt 16.27-28, 25.31, 1 Ko 4.5, CHL 22.7,
22.20

17 La nudı cihu tibi abitihami. Jon di ninaŋ Saimon uami. Nama viaŋ hula hinihini saŋ mavin̄ hekili sibaj hinilanaŋ ua hima uami. Jisasi agaŋ cihu tibi nameŋ abici nama viaŋ hula hinihini saŋ mavin̄ hekili sibaj hinilanaŋ uci Pita agaŋ nudı cian̄ agasan̄ mavin̄ miŋamija ma hijinalami. Lavila Jisasi di nameŋ abami. Iadi Hekili uami. Nama akuaba akuaba sikkasikan agiladi igilanaŋ uami. Nama igilanaŋ uami. Viaŋ nama hula hinihini saŋ mavin̄ hekili sibaj hinilan̄ uami. Lici Jisasi nudı abami. Iadi saban̄ sipsipi me agilasaŋ simiŋ iguniha uami. **18** Viaŋ nadı amir sibaj abadin uami. Nama hulan̄ minibili hinihini lavi libihahavila abeba uben aba nadı nukeŋ hiji hiv̄i ulanaŋ uami. Agadı ala nama hadi hadi lavila human miŋaiahinaŋ hulan̄ limu hihile agilan̄ nadı lavi libihahavibali uami. Libihahavila haiabila nama uu saŋ valilanaŋ hej via uavibali uami. **19** Hulan̄ limu hihile Pita di ifihimuhimu saŋ akuaba akuaba me lihavibali agasan̄ abami. Hamen̄ lihavici himici hulan̄ iamigali limu hihile agilan̄ igavila nusaŋ ala Ası di ibi miŋaiahavibali agasan̄ avi abami. La Pita di nameŋ abami. Iadi cian̄ agadı sihivia lubiahiliha uami.

Jisasi agaŋ nudı hulemili mu agasan̄ pam mavin̄ hekili hiniadami.

20 Pita agaŋ limu cimilavila hulemili mu Jisasi nusaŋ mavin̄ hekili hiniadami agadı igami. Igidaci nulidi sıvi vemi. Hulan̄ nibu ala simiŋ hudimida nana hiniavimi hadihu nudı hali agadı Jisasi di apagan̄ hej lamici uci abitihami. Iadi Hekili uami. Aki hulan̄ agaŋ nadı ilasibali uami. **21** Pita agaŋ hulan̄ nulidi sıvi vemi agadı igavila Jisasi di abitihami. Iadi Hekili uami. Hulan̄ mu nagadı avi aki lihavici himibali uami. **22** Lici Jisasi abami. Ha nadı sibila hima uami. Nama iadi cian̄ agadı sihivia lubiahiliha uami. Vian̄ iadi nukeŋ hiji lubiahiliben uami. Hulan̄ nagaŋ himibavila himibali uami. Hihili hinibavila hihili hinidaci vian̄ cihu veben uami.

21:15 21.15 Mt 26.33, Jo 1.42   **21:16** 21.16 HJL

21:18 21.18 Jo 13.36, HJL 12.3-4   **21:19** 21.19 Mt 16.24-25,

Mk 1.17, Jo 13.36, 2 Pi 1.13-14   **21:22** 21.22 Mt 16.27-28, 25.31, 1 Ko 4.5, CHL 22.7,

22.20

²³ Jisası hamen abıcı hulan limu hihile Jisası sanj hiji vidiividin lamavihadami agilan hiji nameñ lamavimi. Hulemili mu Jisası nusañ mavın hekili hinilali agan ma himibali uavimi. Lihavici cian hiji agan haibila mu hivi mu hivi umi. Agadi ala Jisası hameñ ma abami. Nibu nameñ abami. Ha nadı sibila hima uami. Vian iadi nuken hiji lubiahiliben uami. Hulan nagan himibavila himibali uami. Hihinibavila hihinidaci viañ cihi veben uami.

²⁴ Hulemili mu Jisası nusañ mavın hekili hiniadami aganakuaba akuaba igadami agiladi hulan iamigali agilasan cian suladami. La cian agiladi manasin hiji libami. Cian libami agan nibu amin. ²⁵ Jisası akuaba akuaba sibila mu mu avi vimi. Agadi ala nibilan hiji nameñ lamavimi. Alan cian nagiladi manasin hitin hitin hiji libimili hiniavidiaci uavimi. Aludi fili nagan manasin agiladi lamalama hisin fipi agan apali libali uavimi. Hameñ hiji igahilavila ma liba fihalavimi.

Hulan Jisasi libimijami agiladi manasij

Luki agan manasij nagadi Tiofilusi san libavila iguci umi.

1-2 Luk agan cian manasij hivi namej libami. Tiofilusi uami. Vian vaka manasij mu nasan libavila igulin uali ha Jisasi hidili maha sibila vimi agasan libacin uami. Jisasi hulan iamigali agiladi lamalubimi agasan libacin uami. Asi di Ami agan Jisasi san hiji igudaci hulan nibu nuken libimijami agiladi cian sulasula san abadami agasan libacin uami. Asi Jisasi di via umi agasan sijaq libavila igulin uali uami.* Cihu iabi manasij mu nagadi avi libavila igulin ubali uami.

Asi di Ami agan ve nibilan hula hinibali agasan abami.

3 Jisasi agan avihha avihha igavila himami. Agadi ala Asi abici cihu hih iaha uavila hulan nibu nuken libimijami agiladi piy iahami. Iahavila hiji namej igahilami. Vian akuaba akuaba mu hidili mu hidili agiladi abalamidalin iga iga abavibali uami. Nibu hih hanibun hinidi aba abavibali uami. Hij hamej lamavila akuaba akuaba lidaci akape tibi nudi igavihadami. Lihavidaci Asi hulan iamigali likilici nudi lihu hivi hiniavibali agasan avi abadami. Nibu hamej lidaci uaian 38 umi. **4** Nibilan hula hinihini nulidi abami. Namilan Jelusalem haiabila agadi lihalih vala umilan uami. Iadi Iavan nudi Ami agadi abici ve namilan hula hinihini san cian miguavila iadi abami uami. Lici naludi abac in agadi abici ve namilan hula hinibali uami. **5** Jon agan avili hivi hulan

iamigali agiladi minjamigu minjaiahadami uami. Agadi ala namilan hinidalan uaian akape tagilan dan uci Asi di Ami agan ve namilan hula hinibali uami.

6 Hamej abici mu tibi hulan Jisasi libimijami agilan hudimida hafalavila nudi abitihavimi. Aludi Hekili uavimi. Iabi nama abinan hulan iamigali Isilaeli hidili agilan nulidi nuken manigali dan hiniavibali uavimi.* **7** Lihavici nulidi abami. Iadi Iavaq Asi agan ibi dan sadaq mihiq akuaba akuaba agiladi lamilali uami. Hamej sadaq mihiq akuaba agiladi nibu pam igilali uami. Namilan ma igilalan uami. **8** Agadi ala Asi di Ami agan vevila namilan hula hinihini nalusaq vidividin igudaci iadi cian agadi Jelusalem haiabila nej sulibalan uami. Judia fili tibi hidahida sulibalan uami. Samalia fili tibi uavila hidahida sulibalan uami. Haiabila ataq ataq abeba abeba avi uu hidahida sulibalan uami.

Asi agan Jisasi di via iahumi.

(Mak 16.19-20 mu Luk 24.50-53)

9 Jisasi cian sula fihalici hulan nibu nuken libimijami agilan lagulama nudi igasulasula hiniavidaci Asi agan Jisasi di via iahumi. Via iahuci avili susu likila likila hivi ua sivilami. Lici nudi ma igavimi. **10** Avili susu likila likila hivi ua sivilici ala nibilan vakala vakala igasulasula hiniavimi. Igasulasula hiniavidaci hulan ahica agilan ve nibilan hula lagulamavimi. Nulidi hadi hilahila hutesi hutesi agilan mila sibar hiniavimi. **11** Hulan ahica agilan nulidi abavimi. Galili fili tibi hisiq namilan aki saq uaian susu agadi havi havi igasulasula hinidalan uavimi. Asi agan Jisasi di vici naludi valavila nudi haiabila ci ui uavimi. Avili susu likila likila hivi udaci

1:1-2 1.1-2 Mk 16.19, Lu 1.1-4, 24.49-51 * **1:1-2** 1.1-2 Manasij mu sebili libami agasan ala alaq Luk manasij ululu. **1:3** 1.3 Mt 28.17, Mk 16.12, Lu 24.36-49, HJL 10.41, 1 Ko 15.5-7 **1:4** 1.4 Lu 24.49, Jo 14.16-17, HJL 2.33

1:5 1.5 Mt 3.11, Mk 1.8, Lu 3.16, Jo 1.33, HJL 11.16 **1:6** 1.6 Ais 1.26, Amo 9.11, Mt 24.3, Lu 24.20-21 * **1:6** 1.6 Vaka Isilaeli hidili agiladi manigali agilan nibilan nuken nuken manigali hiniavihadami. Agadi ala Jisasi Isilaeli fili tibi hinidaci Lom haiabila hisiq manigali agilan Isilaeli hidili agiladi migilavihadami. Migilavidaci Isilaeli hidili limu hihile agilan hiji namej lamavihadami. Jisasi agan Lom haiabila hisiq manigali agiladi lahuci uavibali uavihadami. Lahuci uavici Isilaeli hidili alaq nuken nuken manigali hinibalu uavihadami. **1:7** 1.7 Mt 24.36, Mk 13.32, 1 Te 5.1-2 **1:8** 1.8 Mt 28.19, Mk 16.15, Lu 24.47-48, Jo 15.27, HJL 2.32, 3.15, 5.32 **1:9** 1.9 Mk 16.19, Lu 24.50-51, Jo 6.62, 20.17 **1:10** 1.10 Mt 28.3, Mk 16.5, Lu 24.4, Jo 20.12, HJL 10.3, 10.30 **1:11** 1.11 Mt 24.30, 26.64, Lu 21.27, Jo 14.3, 1 Te 1.10, 4.16, CHL 1.7

igilan agadi cihu mufili avi hamen laci ala vebali uavimi.

Hulan mu Judasi di uvısiyin viavila hinihini san libimijavimi.

12 Lihavici hulan Jisasi libimijami agilan Olivı halu vala migavila cihu Jelusalem haiabila vehavimi. Olivı halu nıbu Jelusalem haiabila agadi mikı hiniadami.*

13 Jelusalem haiabila vevila ulej muji ivouavila iahua sabı hej hiniavimi. Nıbilan uları uvi hej laci hiniavihadami sadaı iahua hiniavimi. Hulan hiniavimi agiladi ibi namej. Mu Pita. Mu Jon. Mu Jemisi. Mu Edilu. Mu Filipi. Mu Tomasi. Mu Balıtolomiu. Mu Matiu. Mu Alifiusi di ninanu Jemisi. Mu Saimon. Nıbu Seloti hidili. Mu Jemisi di ninanu Judasi.*

14 Nıbilan hiji pam laci lamavila Asi di aba aba hiniavihadami. Jisasi iamınu Malia nıbilan hula hiniadami. Iamigali limu hihile agilan hula Jisasi di imahalinu agilan hula avi vevila nıbilan hula Asi di aba aba hiniavihadami.

15 Mu tibi hulan iamigali Jisasi san hiji vıdividin lamavihadami agilan ve migudibavimi. Migudiba hiniavidaci lugilavici ua 120 iahami. Hulan iamigali agilan migudiba hiniavidaci Pita agan iaha lagulamavila nulidi abami. **16-17** İadi isagali imahali me namilan uami. Vaka Asi di Amiŋ agan Deviti san hiji igudaci sihi iahaiaha Judasi san abami uami. Ciaŋ abami agan nıbu Asi di manasın hekili hivi hini uami. Deviti abami agan hamen laci ala lalı uami. Judasi alan hula hidahida sibila alan vilalu hamen ala vili uami. Agadı ala nıbu ala hulan sibili sibili agiladi likila via uavila Jisasi di abalamici miŋalivavalı uami.

18-20 Deviti agan sihi iahaiaha Judasi san namej aba aba Asi di manasın hekili hivi libami uami. Vana nudı uları agan havi hinim aba abami uami. Hulan mu di valiları nudı uları hej uavila hinimidi aba abami uami. Lici Deviti abami agan hamen laci lalı uami.

La abami. Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali agilan anim hilici viavila Judasi san minim iguavici fili tibi mu lavali uami. La fili tibi lavali hej hinia himavila migafici nudı humigan agan vıkuci suciki agan sıkasikan mijia migalahilali uami. Lici hulan iamigali Jelusalem haiabila hiniavihadami agilan sıkasikan igahilavila Alam cian hivi namej abavihadami uami. Akelidama aba abavihadami uami. Filı hulan midi danı aba abavihadami agasaı Alam cian hivi Akelidama aba abavihadami uami.

Deviti sihi mu avi iahaiaha Asi di manasın hekili hivi namej libami uami. Hulan mu nudı uvısiyin viavila sibila nıbu vilalı hamen vim aba abami uami. Deviti abami agan hamen laci libali uami.

21 Alan aludi Hekili Jisasi ani hudimida hidilalu agadi hulan mu libimijimili uami.

22 Jon agan avılı hivi Jisasi di miŋamigu miŋaiahami hadihu hidili maha alan hula hidilalı uami. Hulan nıbu ala igasulidaci Asi Jisasi di via nudı haiabila uali uami. Hulan akuaba akuaba hamen agiladi igali agadı libimijimili uami. La alan hudimida sibila vivi Jisasi himavila cihu hihı iahali agasaı cian sulasula hidibalı uami.

23 Pita hamen abici hulan ahica agilasan abavimi. Hulan mu Josepi. Nudi ibi mu Basabası. Nudi ala Jasitusı uavihadami. Hulan mu Matiası. **24** Lavila Asi di abavimi. Nama aludi Hekili uavimi. Nama aludi hiji humigan igilanaı uavimi. Nama nuken hulan libimijinan agadi aludi abalamıha uavimi. **25** Judasi himavila sibila nagadı valavila sudı filı haiabila ci uali uavimi. Hamen sadaı hulan nama libimijinan agan Judasi di uvısiyin viavila hulan Jisasi libimijami alan me hinihini sibila vibali uavimi. **26** Hamen abavila Judasi di uvısiyin viavila sibila vivi san kili hilici ahica vihavimi. Viavila hicihan muji hivi lamavila miŋasese lihavici Matiası di kili hilici agan nıbu mise hali migami. Lici Matiası agan Judasi di uvısiyin viavila hulan

* **1:12** 1.12 Lu 24.50 * **1:12** 1.12 Olivı halu hiniavila Jelusalem haiabila uu agan nıbu 1 kilomita. **1:13** 1.13 Mt 10.2-4, Mk 3.16-19, Lu 6.14-16 * **1:13** 1.13 Judasi mu nagaı Jisasi di ma ilasami. **1:14** 1.14 Mt 13.55, Lu 23.49, 23.55, 24.10, Jo 6.42, 7.5 **1:16-17** 1.16-17 Sng 41.9, Mt 10.4, Lu 6.16, HJL 1.25 **1:18-20** 1.18-20 Sng 69.25, 109.8, Mt 26.15, 27.3-8, 2 Pi 2.15 **1:22** 1.22 Mt 3.16, Mk 1.9-10, 16.19, Lu 3.21, 24.51, Jo 15.27, HJL 4.33 **1:24** 1.24 1 Sml 16.7, Jer 11.20, Jo 2.24-25, CHL 2.23

human limu limu fihala hicci limu pabin cijen Jisası libimijami agilan hula sibila vihavihadami.*

2

Asi di Amiñ agan migavila hulan Jisası libimijami agilan hula hinimi.

1-2 Penitikosi mihin hekili* hivi hulan Jisası libimijami agilan ulan pabin hivi laci migudiba migahiniavidaci iahua hivi hej sagilin hekili lamami. Huñe sagañ abidim me vedaci hulan hudimida igahilavimi. **3** La avin mila hekili me agan latihavila ua avin mila ciki ciki me agilan hulan hitin hitin agiladi hivi hiniavidaci igavimi. **4** Igavidaci Asi di Amiñ agan hulan agilan hula hinidaci hidili maha cian sibaj mu hivi mu hivi abavimi. Asi di Amiñ agan lidaci nibilan hitin hitin iahaiaha cian sibaj mu hivi mu hivi abavimi.

5 Islaeli hidili limu hihile Asi di lihu hivi hiniavhadami agilan nulidi fili tibi mu mu agiladi hitin hitin valavala veve Jelusalem haiabila hiniavhadami. **6** Hiniavidaci hulan Jisası libimijami agilan cian sibaj mu hivi mu hivi abavidaci hulan iamigali agilan ve migudibavila igahilavimi. Hulan iamigali migudibavimi agiladi nuken cian sibaj hivi abavidaci igahilahila hiji cuvilin cuvilin lamavimi. **7** Hijj cuvilin cuvilin lamalama i uavila nameñ abavimi. Hulan nagilan Galili fili tibi hisin uavimi. **8** Aki me lavila nibilan aludi cian sibaj hitin hitin hivi abavidaci igahiladalu uavimi. **9** Limu hihile alañ Palitia fili tibi hisin uavimi. Limu hihile alañ Midia fili tibi hisin uavimi. Limu hihile alañ Elam fili tibi hisin uavimi. Limu hihile alañ Mesopotemia fili tibi hisin uavimi. Limu hihile alañ Judia fili tibi hisin uavimi. Limu hihile alañ Kapadosia fili tibi hisin uavimi. Limu hihile alañ Ponitusi

fili tibi hisin uavimi. Limu hihile alañ Esia fili tibi hisin uavimi. **10-11** Limu hihile alañ Filigia fili tibi hisin uavimi. Limu hihile alañ Pamifilia fili tibi hisin uavimi. Limu hihile alañ Isipi fili tibi hisin uavimi. Limu hihile alañ Sailini haiabila mikî hisin uavimi. Sailini haiabila nibu Libia fili tibi hej hinilalı uavimi. Limu hihile alañ Islaeli hidili Lom haiabila hinilalu agadi ilimin vala ve nej hinilu uavimi. Limu hihile alañ Lom haiabila hisin uavimi. Alañ Islaeli hidili hima uavimi. Agadi ala Asi di ibi miñaiahaiaha san Islaeli hidili agilan hula sihi iahilalu uavimi. Limu hihile alañ Kiliti avili muha hisin uavimi. Limu hihile alañ Alebia fili tibi hisin uavimi. Nibilan Asi di vidiividin igavalı agasañ aludi nuken cian sibaj hitin hitin hivi abavidaci igahiladalu uavimi. **12** La i uavila hiji cuvilin cuvilin igahilahila nibilan nuken nuken nameñ abavimi. Aki me lavila cian sibaj hitin hitin hivi abavadi uavimi. **13** Agadi ala limu hihile agilan nulidi abacuvavimi. Ha limin uain agiladi amiñ agiladi miti agadi navila uavauava iahuavadi uavimi.

Pita agan Asi di cian sulami.

14 Lihamici Pita agan hulan limu hihile Jisası libimijami agilan hula hiniavila iaha lagulamavila vidiividin ula ula abami. Judia fili tibi hisin namilan uami. Abeba abeba hisin veve Jelusalem haiabila hinilalan namilan uami. Iadi cian igahilahalañ uami. Akuaba akuaba igilan agasan sihivia sibaj suliliñ igahilabalı uami. **15** Namilan hiji nameñ lamadalañ uami. Nibilan limin uain agiladi amiñ agiladi miti agadi navila uavauava iahuavadi aba abadalañ uami. Ha hima sibaj uami. Alañ limin uain agiladi amiñ agiladi miti agadi cimidañ hivi ma nilalu uami.* **16** Akuaba akuaba iabi nej iahavi

* **1:26** 1.26 Hulan Jisası libimijami agilan hiji nameñ igahilavimi. Asi nuken hulan mu libimijici Judası di uvısiñj viavila hinibali uavimi. La kili hilic hulan ibi dan ahica agiladi vihavimi. Mu Basabasi di ibi dan. Mu Matiası di ibi dan. Kili hilic ahica agiladi viavila hicihan muji hivi lamavila mijseselihamici kili hilic aniaba di agan mise hali migici igavila abavimi. Ha Asi nuken hulan agadi libimijı uavimi. **2:1-2** 2.1-2 Lo 16.9-11, HJL 1.14, 4.31 * **2:1-2** 2.1-2 Hualabila hisin simin midi lihuavidaci hijinalanala vivi mihin hekili agadi ibi mu Penitikosi mihin hekili. Wok Pris 23.15-22 agadi igihalañ. Asi agan Islaeli hidili agiladi valici huaci hiniavimi agadi mihin hekili agan ci lici uaiañ 48 uci Penitikosi mihin hekili agan hej iahadami. **2:3** 2.3 Mt 3.11 **2:4** 2.4 Mk 16.17, HJL 1.5, 4.31, 10.44-46, 1 Ko 12.10, 13.1 **2:7** 2.7 HJL 1.11 **2:9** 2.9 2 Ti 1.15 **2:15** 2.15 1 Te 5.7 * **2:15** 2.15 Pita 9 kiloki cimidañ san abami. Islaeli hidili agilan simin agiladidañ limin uain agiladi amiñ agiladi miti agadidañ cimidañ sibaj hivi ma navihadami.

agilasan ala vaka Ası di ciaj igalahalaha hisin hulan Joel agan namej abami uami. **17** Ası agan abi aba abami uami. Akuaba akuaba fili hisin hivi hisin sivila sivila mihiñ agan miki miki lidaci vian abilin iadi Amiñ agan uavila hulan iamigali sikasikan agilan hula hinibali aba abi aba abami uami. Hinidaci naludi ninanadi agilan Ası di ciaj igalahalaha hisin hulan iamigali me hinihini ciaj abavibali aba abi aba abami uami. Hulan hadi hadi agilan anisihu hivi igavibali aba abi aba abami uami. **18** Mihin hej laci ala vian abilin iadi Amiñ agan uavila iadi sibila hisin hulan iamigali agilan hula hinibali aba abi aba abami uami. Hinidaci Ası di ciaj igalahalaha hisin hulan iamigali me hinihini ciaj abavibali aba abi aba abami uami. **19-20** Vian abidalin mu sihi mu sihi agilan uaian susu hivi iahavibali aba abi aba abami uami. Uaian agan hifili migibali aba abi aba abami uami. Avan agan midi lihubali aba abi aba abami uami. Vidividin mu hidili mu hidili agiladi fili nej avi abalamiben aba abi aba abami uami. Vian liliñ sagan libavidaci midi migavibali aba abi aba abami uami. Aviñ iahibali aba abi aba abami uami. Avimisi hekili iahibali aba abi aba abami uami. Vidividin hamej agiladi abalamidalin iga iga abavibali aba abi aba abami uami. Amiñ ala aba abavibali aba abi aba abami uami. Akuaba hamej agilan iaha fihalavici iadi mihiñ hekili agan hej iahibali aba abi aba abami uami. Iahici vian abilu hekili vidividin dan agadi abalamiben aba abi aba abami uami. **21** Lici hulan iamigali limu hihile agilan iasan igahilahila abavibali aba abi aba abami uami. Aludi Hekili aba abavibali aba abi aba abami uami. Aludi ahiliahuha aba abavibali aba abi aba abami uami. Hamej abavidaci vian nulidi ahilihudalin huaci hamej laci hamej laci hiniavibali aba abi aba abami uami.

22 Lavila Pita cihi abami. Isilaeli hidili namilan uami. Ciaj nagadi igahilihalañ

uami. Vian Jisasi Nasaleti haiabila hisin agasan naludi abiben uami. Ası nuken nudı libimijami uami. Libimijici nibu namilan hula hinidaci Ası nusan vidividin igudaci vidividin mu hidili mu hidili agiladi abalamali uami. Abalamalama akuaba akuaba mu sihi mu sihi vil agiladi iga iga abahalan uami. Amiñ ala aba abahalan uami. **23-24** Ası agan namilan Jisasi di akuaba akuaba libalan agiladi vakaci igami uami. Lici namilan Jisasi di miyaliva via uavila hulan hihile ciaj vidividin Mosesi libami agadi ma lubiahilavihadami agiladi human hivi lamahalan uami. Lilan kili cikan hilihua lamalama agadi hivi nudı lama henañ hivi ifavici uci himali uami. Himavila sikasikan ma sivilali uami. Himahima agan nibu vidividin apali uami. Hamej sadan avıha avıha igavila himali agadi ala Ası nudı abici cihi hıhi iahali uami. Ası nuken hiji lamavila abami hamej laci ala lahalan uami. **25** Vaka Deviti agan Jisasi saj namej abami uami. Vian igilin iadi Hekili Ası agan iadi miki piñ hinilali aba abami uami. Nibu iadi human simi kilikili hivi hinihini iasan vidividin igulali aba abami uami. Hamej sadan vianakuaba agilasan ma lidiben aba abami uami. **26** Iadi hiji humigan agan huaci laci hinidaci hijinalanala abilan aba abami uami. Mufili vian himiliñ Ası agan iasanakuaba huaci huaci agiladi igubali agasan migiladin aba abilan aba abami uami. **27** Nama iadi amiñ agadi valinan sudı fili haiabila hivi ma hinibali aba abami uami. Nadı hulan huaci silivi siban agadi valinan ma hulivavila savihilibali aba abami uami. **28** Nama huaci hamej laci hamej laci hinihini hisin hibi agadi iasan ci abalamahanan abam uami. Nama vian hula hinidan vian hijinalanala hinilan aba abami uami.

29 Lavila Pita cihi ala abami. Iadi isagali imahali me namilan uami. Vian haiabila iaha ciaj ciki naludi abiben agadi igahilihalañ uami. Aludi iamili Deviti himici haca hivi mava hudavimi uami.

Nudi sudi haca agan aludi haiabila neñ hinilali uami. ³⁰ Asi agan Deviti di abami uami. Hivi hekili aba abami uami. Mufili iamilina agan iahavila manigali nama me hinibali aba abami uami. Deviti nibu Asi di cian igalahalaha hisin hulan sadan Asi abami agadi ci igami uami. ³¹ Asi akuaba akuaba ma limaj lidaci Deviti nibu igavila abami uami. Hulan Asi libimijavila hulan iamigali ahiliahuahu sañ abici vebali agan aba abami uami.* Nibu himici nudi amij agadi valici sudi fili haiabila hivi ma hinibali aba abami uami. Nudi hadipili agadi valici ma hulivavila savihalibali aba abami uami. Nibu himavila cihu hihi iahibali aba abami uami. ³² Lavila Pita cihu ala abami. Asi agan Jisasi di abici cihu hihi iahali uami. Nibu hihi iahici alan igavila nudi cian agadi sulasula hidilalu uami. ³³ Lici Asi nudi via uci nudi human simi kilikili hivi hinidi uami. Hinidaci Asi nudi Amij agadi abici nibu hula hinilali uami. Vaka Iaganu Asi agan nudi Amij agan Jisasi hula hinihini sañ abami hamen laci ala lali uami. Lici cihu Jisasi abici Asi di Amij agan vevila alan hula hinihini sibila vidaci iga iga igahiladalan uami. ³⁴ Asi agan Jisasi di viavila nudi haiabila iahuali uami. Deviti di hamen ma viavila iahumi uami. Agadi ala Deviti nameñ abami uami. Aludi Hekili Asi agan iadi Hekili agadi nameñ abi aba abami uami. Nama iadi human simi kilikili hivi migahiniha aba abi aba abami uami. ³⁵ Migahinihini makamija hinidanañ hulan nadí nagili lamavilalı agiladi viavila nadí lihu hivi lamilin hiniavibali aba abi aba abami uami.

³⁶ Lavila Pita cihu ala abami. Isilaeli hidili sikasikan namilan sihivia sibaj igahilihalan uami. Asi agan hulan iamigali agiladi ahiliahuahu sañ Jisasi di libimijavila abici vemi uami. Veci namilan abilan kili cikan hilihua lamalama agadi hivi nudi lama henan hivi ifavici uci himali uami. Agadi ala iabi nibu aludi Hekili

hinidi uami.

Hulan iamigali akape lusin sibili sibili valavidaci avili hivi nulidi miñamigu miñaiyahavimi.

³⁷ Pita cian aba aba hinidaci hulan iamigali agilan igahilavimi. Igahilavici nulidi hiji agilan hugi hugi lihavimi. Lihavici hulan Jisasi libimijami agiladi abitihavimi. Aludi isagali imahali me namilan uavimi. Alan aki libalu uavimi. ³⁸ Lihavici Pita hulan iamigali agiladi abami. Namilan hitin hitin lusin sibili sibili agiladi valavala Jisasi Kilaisi sañ hiji vidividin lamidalan avili hivi naludi miñamigu miñaiyahibalu uami. Hamen lilan Asi naludi hugi agiladi hivavila nudi Amij agadi abici vevila namilan hula hinibali uami. ³⁹ Aludi Hekili Asi agan hulan iamigali nudi piñ veve sañ abami uami. La cian miguavila nudi Amij agadi abici ve nibilan hula hinihini sañ abami uami. Namilan hula hinihini sañ abami uami. Naludi ninanadinalu agilan hula hinihini sañ abami uami. Hulan iamigali atan hiniavilalı agilan hula avi hinihini sañ abami uami.

⁴⁰ Lavila Pita agan nulidi iagan laglagu sañ cian mu mu abami. Ci igilan uami. Namilan cian nagadi sihivia sibaj igahilihalan uami. Hamen lavila namilan hulan lusin sibili sibili hisin agilan hula ma sibili libalan uami. ⁴¹ Lici Pita di cian agadi igahilavila abavimi. Amij ala uavimi. Cian nibu abi agan huaci sibaj uavimi. Lihavici avili hivi hulan iamigali limu hihile agiladi miñamigu miñaiyahavimi. Uaian pabin hej laci hulan iamigali akape 3,000 agilan Jisasi sañ hiji vidividin lamavimi.

Hulan iamigali agilan humigan pam laci hiniavihadami.

⁴² Lavila hulan iamigali agilan hulan Jisasi libimijami agiladi cian cihu cihu igahilihila sañ lihavihadami. Hulan iamigali Jisasi sañ hiji vidividin lamavihadami agilan hibin hibin ahiliahuahu

* **2:31** 2.31 Sng 16.10, HJL 13.35   * **2:31** 2.31 Aludi cian sibaj hivi hulan Asi libimijavila hulan iamigali ahiliahuahu sañ abici vemi agan aba abilalu agasan nibilan Giliki cian hivi Kilaisi uavihadami. **2:32** 2.32 HJL 1.8, 2.23-24   **2:33** 2.33 Jo 14.26, HJL 1.4, 5.31, 7.55-56, 10.45-46, Ef 4.8, Ib 10.12   **2:34** 2.34-35 Sng 110.1   **2:36** 2.36 HJL 5.30-31   **2:37** 2.37 Sek 12.10, Lu 3.10-12, HJL 9.6, 16.30   **2:38** 2.38 Lu 24.47, HJL 3.19   **2:39** 2.39 Ais 57.19, Jol 2.28, HJL 10.45-46, 14.27, Ef 2.13, 2.17   **2:40** 2.40 Lo 32.5, Fl 2.15-16   **2:41** 2.41 HJL 2.47, 4.4, 5.14   **2:42** 2.42 HJL 20.7

san mavin hiniavihadami. Simiñ hudimida nana san mavin hiniavihadami. Asi di aba aba san mavin hiniavihadami. ⁴³ Asi abidaci hulan Jisasi libimijami agilan mu sihi mu sihi agiladi abalamavihadami. Lihavidaci hulan iamigali sikasikan agilan iga iga lidalida abavihadami. Amiñ ala uavihadami. ⁴⁴ Lidin hulan iamigali akape Jisasi san hiji vidividin lamalama hiji humigan pam laci hiniavihadami. Hinihini nulidi akuaba akuaba agilasan abavihadami. Hana hulan iamigali sikasikan aludi akuaba akuaba uavihadami. ⁴⁵ Hulan iamigali limu hihile agilan nulidi fili tibi akuaba agiladi mutin hiji lamavihadami. Lamavidaci hulan limu hihile agilan lavavihadami. Lavavidaci anim hilici agiladi vivi hulan iamigali limu hihile simiñ akuaba apali agilasan labila labila iguavihadami. ⁴⁶ Uaian pabin pabin nibilan Asi di anjam ular hekili caba hej uu migudibavihadami. Lidin ular mu hiji mu hiji avi hidahida simiñ navihadami. Nibilan hiji humigan pam hinihini hijinalanala simiñ hudimida navihadami. ⁴⁷ Asi di ibi miñaaahaaha hiniavihadami. Hamen lihavidaci hulan iamigali limu hihile agilan nulisan hijinalavihadami. Hijinalavidaci nulidi Hekili agan uaian pabin pabin hiji hulan iamigali limu hihile agiladi ahiliyahudaci huaci hamen laci hamen laci hiniavihadami. Hinihini hulan iamigali Jisasi san hiji vidividin lamavihadami agilan hula migudibavihadami. Migudiba hulan iamigali akape hiniavihadami.

3

Pita agan hulan mu hicci sibili agadi huaci lamami.

¹ Mu tibi hifilidañ uaiadi Pita hula Jon hula Asi di aba aba san Asi di anjam ular hekili caba hej uavimi. Nibilan

uaian hamen hiji Asi di abavihadami sadan Asi di aba aba san uavimi.* ² Ua igavici hulan limu hihile agilan hulan hicci sibili agadi hava vavehavimi. Hicci sibili hamen laci ala hinidaci iaminu nudu huhilami. Uaian pabin pabin hiji hulan agadi havahava vavevave Asi di anjam ular hekili caba hibi ivu ivu mikri hej lamavidaci migahiniadami. Hibi ivu ivu agadi ibi hibi huaci sibar uavihadami. Hulan iamigali agilan anjam ular hekili caba hej ivouavidaci nusañ anim hilici igu igu san aba aba hiniadami. ³ Hadihu hulan hicci sibili agan igasulidaci Pita hula Jon hula Asi di anjam ular hekili caba hej ivouben aba lihavimi. Lihavici Pita didan Jon didan abami. Iasan anim hilici iguhalañ uami. ⁴ Lici Pita hula Jon hula hulan agadi vidividin igasulavimi. Lavila Pita nudu abami. Nama aludi igiha uami. ⁵ Lici hulan agan ahica agiladi igasulavila hiji nameñ lamami. Iasan anim hilici akua iguavibali uami. ⁶ Lici Pita nudu abami. Vian anim hilici apali uami. Agadi ala vian nadu ahiliyahuihu san abiñen uami. Jisasi Kilaisi Nasaleti haiabila hisin agadi ibi hiji vian nadu abadin uami. Nama iaha lagulamavila hidihua uami. ⁷ Lavila hulan agadi human simi hej miñaliva miñaaahici iaha lagulamami. Nudu hicci limu limu agilan vidividin lihavici iaha lagulamami.* ⁸ Lagulamavila havala havala iahuiahu hidami. La nibu Pita hula Jon hula hamen hudimida Asi di anjam ular hekili caba hej ivouavimi. Ivouavila hulan agan hidahida havala havala iahuiahu Asi di ibi miñaaahaaha hididaci hulan iamigali akape agilan nudu iga iga abavimi. Hulan hana Asi di anjam ular hekili caba hibi ivu ivu mikri hej migahinihini anim hilici igu igu san aba aba hinilali agan uavimi. Hibi ivu ivu agadi ibi hibi huaci sibar uavimi. Nibu cihi ci huaci li uavimi. La i uavici nulidi

2:43 2.43 Mk 16.17, HJL 4.33, 5.11-12   **2:44** 2.44 HJL 4.32-35, 5.12, 6.8   **2:46** 2.46 Lu 24.53, HJL 1.14, 20.7   **2:47** 2.47 HJL 2.41, 4.33, 5.14, 6.7, 11.21, 11.24, Lom 14.18   **3:1** 3.1 Sng 55.17, HJL 2.46, 10.3, 10.9, 10.30   * **3:1** 3.1 Islaeli hidili agilan uaian pabin hiji ahica pam tibi Asi di abavihadami. Nibilan 9 kiloki cimidan hiji abavihadami. Uaian huva hiji abavihadami. Hifilidañ uaiadi 3 kiloki hiji abavihadami. Hamen sadan nibilan 3 kiloki hiji Asi di anjam ular hekili caba hej uavimi. **3:2** 3.2 Jo 9.1, HJL 14.8   **3:4** 3.4 HJL 14.9   **3:6** 3.6 HJL 3.16, 4.10, 16.18   * **3:7** 3.7 Giliki cian agan nudu hicci sa agasadañ nudu hicci havanlavilagi agasadañ abami. **3:8** 3.8 Ais 35.6, Jo 5.14, HJL 14.10 **3:9-10** 3.9-10 HJL 4.16, 4.21-22

hiji agan timin timin limi.

Pita agan Ası di ajan ulan hekili caba hej hinia Ası di cian sulami.

11 Hulan iamigali agilaq akuaba akuaba iahavimi agiladi igavila hiji cuvilinj cuvilinj igahilavimi. La hanjila hanjila vevila hulan hicci sibili cihu huaci limi agadi igavimi. Igavici hulan agan nudı human limu Pita di human miyalivami. Human limu Jon di human miyalivami. Miyalivavila ulan matalinj hej lagulama hinimi. Ulan matalinj agadi ibi Solomon di ulan matalinj uavihadami. **12** Pita agan hulan iamigali hanjila hanjila vevavimi agiladi igavila abami. Islaeli hidili namilan aki sanj akuaba akuaba iahavi agiladi iga iga i aba abilan uami. Namilan aludi aki sanj vidividinj igasulasula hiji namej igahililan uami. Ası igidaci hulan ahica nagilan huaci laci hinihini nudı hiji agadi pam lubiahilavilalı aba abilan uami. Lidiñ vidividinj hekili danj hiniavilalı aba abilan uami. Hamej sadan hulan hicci sibili nagadi abavici iaha hidi aba abilan uami. **13** Aludi iamilihali Ebilam di Aisaki di Jekopi di Ası agan nudı sibila hisinj hulan Jisasi sanj ibi hekili iguali uami. Namilan nudı ala hulan sibili agiladi human hivı lamahalan uami. Pailati agan nudı valici uu sanj abali uami. Agadi ala namilan nukej nudı huligalavila Pailati di namej abahalan uami. Nudı valinan havı umidi aba abahalan uami. **14** Hulan mu agan hulan mu di ifihimali aba abahalan uami. Nudı valinan aludi piñ vem aba abahalan uami. Namilan nukej hulan huaci silivi sibañ Ası di cian sihivia lubiahililalı agadi huligalavila Pailati di hamen abahalan uami. **15** Jisasi agan huaci hamen laci hamen laci hinihini hibi agadi alusan abalamilalı uami. Agadi ala namilan nukej nudı ifihimahalan uami. Ifihimahalan ala Ası abici sudı haca agadi valavila cihu hihi iahali uami. Jisasi hihı iahici igahilu sadan naludi abadalu uami. **16** Alañ Jisasi sanj hiji vidividinj lamilalu sadan nudı ibi hivı abimili nudı

3:13 3.13 CV 3.6, 3.15, Mt 22.32, Lu 23.13-25, HJL 2.23-24, 19.12-15   **3:15** 3.15 HJL 1.8, 2.23-24, 2.32, 2.36, 4.10
Jo 16.3, 1 Ko 2.7-8, 1 Ti 1.13   **3:18** 3.18 Ais 50.6, 53.5, Lu 24.27, 24.44, HJL 26.22, 1 Pi 1.10-11   **3:22** 3.22 Lo 18.15-19, HJL 7.37   **3:23** 3.23 Wkp 23.29

vidividinj agan hulan igilalan nagasan vidividinj igui uami. Alañ Jisasi sanj hiji vidividinj lamimili namilan igasulidalan hulan nagan sikasikan huaci li uami.

17 Iadi isagali imahali me namilan uami. Vian naludi ci igin uami. Namilan naludi manigali agilaq hula Jisasi di sihivia sibañ ma igilalan sadañ nudı hamej lihalan uami. **18** Vaka Ası agan nudı cian igalahalaha hisinj hulan agilasan hiji igudaci abavihadami uami. Hulan Ası libimijavila hulan iamigali ahiliahuahu sanj abici vebali agan avıha avıha hekili igibali aba abavihadami uami. Vaka abavihadami agan hamej laci ala iahali uami.

19 Namilan lusin sibili sibili agiladi vala vevila Ası sanj pam hiji igahililan Ası naludi hugı agiladi hivibali uami. **20** Hamej lilan naludi Hekili Ası agan nalusan vidividinj igubali uami. Lici naludi amıñ agilan huaci hiniavibali uami. Hiniavidaci Ası agan Jisasi di abici vebali uami. Naludi ahiliahuahu sanj nudı ala libimijami uami. **21** Vaka Ası agan nudı cian igalahalaha hisinj hulan agilasan hiji igudaci abavihadami agan hamej laci ala libali uami. Jisasi agan Ası di haiabila migila migila hiniadaci Ası agan abici fili uaian susu akuaba akuaba agilan sivilavibali uami. Sivilavici cihu fili uaian susu akuaba akuaba hihı agilan iahavibali uami. Iahavici Jisasi hej vebali uami. **22** Vaka Mosesi agan namej abami uami. Ası nibu naludi Hekili aba abami uami. Nibu abici naludi isaima mu agan Ası di cian igalahalaha hisinj hulan vian nukej me sibañ hinibali aba abami uami. Hinihini akuaba akuaba agilasan abidaci nudı cian pam lubiahililanaba abami uami. **23** Hulan iamigali aniaba namilan Ası di cian igalahalaha hisinj hulan agadi cian ma igahilavila aba abami uami. Hanilan Ası di hulan iamigali ma hinibalanaba abami uami. **24** La Pita cihu ala abami. Ası di cian igalahalaha hisinj hulan Samueli agan vaka Ası di cian agadi abadami uami. Ası di cian igalahalaha hisinj hulan

3:14 3.14 Mt 27.15-23, Mk 15.6-14, Lu 23.13-23, Jo 3:16 3.16 Mt 9.22, HJL 4.10, 14.9   **3:17** 3.17 Lu 23.34, 24.27, 24.44, HJL 26.22, 1 Pi 1.10-11   **3:19** 3.19 HJL 2.38

siv iahavimi agilan avi hamen laci ala abavihadami uami. Akuaba akuaba cian abavihadami agilan iabi nej ci iahavidaci igilalan uami. ²⁵ Namilan Asi di cian igalahalaha hisin hulan agiladi ninanadi me uami. Asiakuaba igu igu san cian miguavila iamilihalinalu di abami agadi namilan vilalan uami. Asiagan cian miguavila Ebilam di namej abami uami. Vian nadia iamilihalina agilasan igahilahila hulan iamigali sikasikan fili nej hiniavilal agiladi huaci lamiben aba abami uami. ²⁶ Asiagan sebili mise naludi huaci lamalama san nudisibila hisin hulan agadi abici vemi uami. Naludi hitin hitin ahiliahuahu huaci lamidaci lusin sibili sibili valibalagasa abici vemi uami.

4

Pita didan Jon didan limin sibili utan hivi lamavimi.

¹⁻² Pita hula Jon hula hulan iamigali agiladi abavimi. Jisasi himavila cihu hih iahami uavimi. Hulan iamigali himavihadami himavilal agilan avi hamen laci ala cihu hih iahavibali uavimi. Hamen aba aba hiniavidaci Asi san sagali igu igu hisin hulan agilan hula Sadiusi hidili agilan hula nulidi pin vehavimi. Himi sibili Asi di anjam utan hekili migilavihadami agiladi manigali agan avi vemi. Vevila cian abavimi agasa Pita sadan Jon sadan igivi hekili hiniavimi. ³ Igivi hekili hiniavila nulidi minjaliva via ua cian hivi lamiben aba lihavidaci hifilden sibar limi. Lici nulidi via limin sibili utan hivi lamavila hiji namej lamavimi. Amili ala nulidi cian hivi lamibalu uavimi.

⁴ Hulan iamigali akape agilan hulan ahica agiladi cian igahilahila Jisasi san hiji vidividin lamavimi. Hulan Jisasi san hiji vidividin lamavimi agiladi lugilavici ua 5,000 iahami.

Pita didan Jon didan cian hivi lamavimi.

⁵ Pita didan Jon didan limin sibili utan hivi lamavila hiniavici minjalahici Isilaeli hidili agiladi manigali agilan hula Isilaeli

hidili agiladi hulan hekili hekili agilan hula Jelusalem haiabila henj migudibavimi. Asi di cian vidividin agadi lamalubilubi hisin hulan agilan nibilan hula migudibavimi. ⁶ Hulan limu hihile agilan avi ve nibilan hula migudibavimi. Mu Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili Anasi. Mu Kaiafasi. Mu Jon. Mu Alekisadeli. Limu hihile Anasi di hidili pam agilan. ⁷ Migudiba hiniavidaci Pita didan Jon didan vavevila nulidi pin lamavici lagulama hiniavidaci nulidi abitihavimi. Namilan aki vidividin hivi hulan nagadi huaci lamimalamilan uavimi. Ani di ibi hivi hamen limalamilan uavimi.

⁸ Lihavici Asi di Ami agan Pita hula hinihini nudisiji minjaiahidaci nulidi abami. Isilaeli hidili agiladi manigali namilan uami. Hulan hekili hekili namilan uami. ⁹ Alan hulan hicisibili nagadi ahiliahumalamilu agasa abitihilan uami. Aki lici huaci limalamili aba abitihilan uami. ¹⁰ Manigali namilan igahilahilan uami. Hulan iamigali Isilaeli hidili sikasikan namilan avi sihivia sibar igahilahilan uami. Jisasi Kilaisi Nasaleti haiabila hisin agadi ibi hivi hulan nagan huaci lavila lagulama hinidaci igadalan uami. Namilan ala abilan kili cikan hilhua lamalama agadi hivi Jisasi di lama hena hivi ifavici uci himali uami. Agadi ala Asi nudisibi cihu hih iahali uami. ¹¹ Asi di manasij hekili agan Jisasi san hive lama abami uami. Ulan sibila vivi hisin hulan me namilan liba kum hekili agadi iga iga namej abilalan aba abami uami. Liba kum hekili nagan sibili aba abilalan aba abami uami. Agadi ala Asi lici liba kum hekili agan utan lua madin agadi havavila hinihini utan agasa vidividin igulalii aba abami uami. ¹² Lavila Pita cihu ala abami. Hulan mu mu fili nej hiniavilal agilan aludi ma ahiliahuavici huaci hamen laci hamen laci hinibalu uami. Ha hima sibar uami. Jisasi di ibi hivi laci hulan iamigali alan huaci hamen laci hamen laci hinibalu uami. Hulan iamigali agiladi ahiliahudaci

huaci hamen laci hamen laci hinihini sañ Asi nud i libimijami uami.

13 Lici hulan hekili hekili agilan igavici Pita hula Jon hula cian abiben aba nulisan ma lidavimi. Lihavici hulan hekili hekili agilan i uavila hiji cuvilin cuvilin igahilavimi. Pita hula Jon hula sihi cian ma iviman uavimi. Nibilan ibi apali uavimi. Lavila hiji namej lamavimi. Hulan ahica agilan ala Jisasi hula hidavilal uavimi. **14** La igavici hulan hic sibili cihu huaci limi agan Pita hula Jon hula lagulama hiniavimi hen lagulama hinimi. Lagulama hiniavidaci hulan hekili hekili agilan cihu hibin cian aba aba agan apali lici ma abavimi.

15 Lavila Pita didan Jon didan abavici haiabila ivoua hiniavidaci hulan hekili hekili agilan nibilan nuken nuken abavimi. **16** Alan hulan ahica agiladi aki libalu uavimi. Nibilan hulan hic sibili agadi huaci lamavimalami agadi hulan iamigali Jelusalem haiabila hiniavilal agilan sikasikan iga fihalavimalami uavimi. Hamen sadan ma miñasivilibal uavimi. **17** Cian hiji nagan uci veci hulan iamigali limu hihile agilan igahilavimidi uavimi. Hamen sadan Pita didan Jon didan abamigilimili uavimi. Jisasi di ibi agasan hulan iamigali limu hihile agiladi cihu cihu abimilan aba abimili uavimi. **18** Hamen abavila hulan ahica agiladi ulavici ivavehavici nulidi abamigilavimi. Jisasi di ibi agasan cihu cihu aba aba hulan iamigali agiladi lamalubimilan uavimi.

19 Hamen abavici ala Pita hula Jon hula cihu hibin nulidi abavimi. Alan naludi cian agadi sihivia lubiahilibal ua Asi di cian agadi sihivia lubiahilibal uavimi. Asi igici aki cian agan huaci li uavimi. Ha namilan nuken igihalan uavimi. **20** Namilan aludi abamigililan uavimi. Agadi ala alan akuaba akuaba igilalu agiladidan igahililalu agiladidan vakala vakala sulasula hidibal uavimi.

21-22 Hamen abavici hulan hekili hekili agilan hiji namej lamavimi. Hulan hic sibili agadi iaminu nud i huhilici iaha

hinidaci hual 40 ci uali uavimi. Nudi hic sibili agan huaci lici igavimalami agasan hulan iamigali agilan Asi di ibi miñjaiahiaha hiniavadi uavimi. Hamen abavila hulan iamigali agilasan lidavimi. Lidavila Pita didan Jon didan sibili lamibalua aba lihavimi agadi cihu valavimi. Lavila Pita didan Jon didan havi abacabilavila valavici uavimi.

Hulan iamigali agilan Asi di aba aba hiniavimi.

23 Pita hula Jon hula manigali agiladi vala uavila hulan iamigali Jisasi sañ hiji vidiividin lamavihadami agilan hula hafalavimi. Hafalavila hinihini akuaba akuaba cian Isaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilan abavimi agadidan Asi sañ sagali igu igu hisin agiladi manigali agilan abavimi agadidan nulidi cihu tibi sulavimi. **24** Tibi sulavici igahilavila humigan pam hinihini Asi di namej abavimi. Aludi Hekili vidiividin dan uavimi. Nama fili uaian susu agiladi lamamanan uavimi. Avili hekili akuaba akuaba agiladi avi lamamanan uavimi. **25** Vaka nad Amiñ agan aludi iamili Deviti sañ hiji igumi uavimi. Nibu nad sibila hisin hulan uavimi. Hij i guci Deviti agan namej abami uavimi. Hulan iamigali hidili mu mu agilan aki sañ igivi hekili hiniavilal aba abami uavimi. Hulan iamigali limu hihile agilan aki sañ aludi Hekili di sibili lamiben aba havi havi cian miguavilal aba abami uavimi. **26** Manigali fili tibi mu mu migilavilal agilan sagan libaliba sañ hihilavilal aba abami uavimi. Manigali limu hihile agilan aludi Hekili di sibili lamiben aba migudibavilal aba abami uavimi. Hulan nibu nuken libimijavila hulan iamigali ahiliahuahu sañ abici vemi agadi avi sibili lamiben aba lihavilal aba abami uavimi.

27 Lavila Asi di abavimi. Deviti abami agan hamen laci lali uavimi. Isaeli hidili agilan hidili mu mu agilan haibila neñ migudiba hiniavila Jisasi di sibili lamiben aba lihaval uavimi. Heloti hula Ponitius Pailati hula nibilan avi

ahuata migudiba hiniavalı uavımı. Jisasi nıbu nadı sibila hisin hulan huaci silivi sibarı uavımı. Vaka nama nukej nudı libimijavila nadı sibila vivi sanj abamanan uavımı. ²⁸ Akuaba akuaba lihavalı ha nadı nukej hiji lubiahilavila lihavalı uavımı. Nama vidiividin dañ sadañ akuaba akuaba nama abamanañ hamen laci lihavalı uavımı. ²⁹ Aludi Hekili uavımı. Nıbilan aludi miňa hagilu hagilu lili sanj lihavi agadı nama ci iginan uavımı. Alan nadı sibila hisin uavımı. Nama aludi ahiliyahuha uavımı. La alusan vidiividin igunañ nadı cian sulasula sanj ma lidibalı uavımı. ³⁰ Hulan iamigali himuhimu dañ agiladı huaci lamıha uavımı. Alusan vidiividin igunañ Jisasi di ibi hivı mu sihi mu sihi abalamıdamılı iga iga amin ala aba abavıbali uavımı. Jisasi nıbu nadı sibila hisin hulan huaci silivi sibarı uavımı.

³¹ Ası di aba aba hiniavıcı ci lici ulan nıbilan hiniavımı agan sese lici Ası di Amiň agan migavıla nıbilan hula hinimi. Hinidaci nıbilan Ası di cian sulasula hidavıhadami. Ası di cian sulasula sanj ma lidavıhadami.

Hulan iamigali akuaba akuaba apali agiladı ahiliyahuavıhadami.

³² Hulan iamigali ahuata Jisasi san hiji vidiividin lamavıhadami agilan hiji humigan pam laci hiniavıhadami. Hulan mu agan namej ma abadami. Akuaba akuaba nagilan iadi laci aba ma abadami. Nıbilan namej abavıhadami. Akuaba akuaba hana aludi hudimida uavıhadami. ³³ Hulan Jisasi libimijami agilan nulidi Hekili Jisasi himavıla cihu hiji iahami agasan abavıhadami. Abavıdaci hulan iamigali limu hihile agilan abavıhadami. Nulidi cian agan vidiividin dañ uavıhadami. Lihavidaci Ası agan hulan iamigali sikasikan Jisasi san hiji vidiividin lamavıhadami agilasan mavın hinihini nulidi sihivia sibarı migiladami. ³⁴⁻³⁵ Migilidaci hulan iamigali limu hihile agilan simin akuaba akuaba agilasan ma tibi migavıhadami. Hulan limu

hihile fili tibi dañ agilan hula hulan limu hihile ulan dañ agilan hula nulidi akuaba akuaba agiladı mutıň hivı lamavıhadami. Lamavidaci hulan limu hihile agilan lavavidaci anim hilici vihavıhadami. Anim hilici agiladı vivi uu hulan Jisasi libimijami agilasan iguavıdaci hulan iamigali simin akuaba akuaba apali agilasan labila labila iguavıhadami.

³⁶ Hulan mu avi haiabila heň hiniadami. Nudı ibi Josepi. Hulan Jisasi libimijami agilan nudı ibi mu lamavıla abavımı. Banabası uavımı. Iagan lagulagu hisin hulan aba abavıhadami agasan Alam cian hivı Banabası uavıhadami. Banabası nıbu Livai hidili. Nıbu Saipilusı avılı muha hisin. ³⁷ Mu tibi nıbu nudı fili tibi agadı mutıň hivı lamici hulan limu hihile agilan lavavıcı anim hilici agiladı via uavıla hulan Jisasi libimijami agilasan igumi.

5

Ananaiasi hula abinu hula Ası di analı abavımı.

¹ Nulidi hulan mu Ananaiasi agan avi nudı abinu Safaila hula nulidi fili tibi agadı mutıň lamavıci lavavımı. ² Lavavıcı anim hilici agiladı viavıla limu hihile nulisan nukej sivilalibavıla lamami. Sivilaliba lamami agadı abinu avi igami. La Ananaiasi agan anim hilici limu cikan agadı via uavıla hulan Jisasi libimijami agilasan igumi. ³ Iguci Pita agan abami. Ananaiasi uami. Satan agan nama hula hinidaci nama Ası di Amiň agadı analı abınan uami. Nama anim hilici fili tibi lavavıci vihanan agadı limu cikan agiladı sivilalibahanan uami. ⁴ Nama nadı nukej hiji hivı fili tibi agadı mutıň laminan lavavalı uami. Lavavıci anim hilici vihanan agiladı hivı akuaba akuaba lavıben aba linan agadı nama nukej huaci lavivanan uami. Agadı ala nama aki hiji igahilavıla analı abınan uami. Nama hulan iamigali agiladı pam ma analı abavıla alan anim hilici hamen ciki vihilu aba abınan uami. Ası di avi analı abınan uami. ⁵⁻⁶ Hameň abıcı Ananaiasi agan Pita di cian agadı igahilavıla himavıla

fili hivi migaifami. Lici hulan minibili agilan vevila nudu vali agadi havili hivi hahavila via uavila haca maya hudavimi. Lici hulan iamigali limu hihile cian hiji igahilavimi agilan haba lidavimi.

⁷ Ananaiasi himici hutesi tagilan dan hiniavila abinu agan uavila ulan Pita hinimi hej ivoumi.* Mujanu himami agadi nibu ma igami. ⁸ Ivouci Pita nudu abami. Nama iadi abinaq igahililiq uami. Fili tibi lavavici anim hilici hamen ciki vihalan uami. Lici iamigali agan abami. Hamen ciki ala uami. ⁹ Lici Pita nudu abami. Nama mujanu hula aki san hiji pam lamavila aludi Hekili Asi di Amiñ agadi ilasiben aba linaq uami. Ci iginan uami. Hulan nadu mujanu di maya hudaviemi agilan hibi ivu ivu hivi ci ivavehavadi uami. Nadu avi hamej ala via uavila maya hudavibali uami. ¹⁰ Lici iamigali agan himavila Pita di hicci miki piñ hivi migaifami. Migaifici hulan minibili agilan uleñ muji ivavevila igavici iamigali agan vali hinimi. Lici iamigali agadi hava via uavila mujanu di savu miki hej maya hudavimi. ¹¹ Lihavici hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaaiahavimi agilan sikasikan haba lidavimi. Hulan iamigali limu hihile cian hiji igahilavimi agilan avi haba lidavimi.

Hulan Jisasi libimijami agilan mu sihi mu sihi abalamavihadami.

¹² Hulan Jisasi libimijami agilan mu sihi mu sihi agiladi abalamavihadami. Abalamavidaci hulan iamigali agilan iga iga abavihadami. Amiñ ala uavihadami. Lihavidaci hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaaiahavimi agilan nibilan sikasikan hiji humigan pam hinihini Asi di anjam ulan hekili caba hej uavihadami. Uu ulan matalin hej migudibavihadami. Ulan matalin agadi ibi Solomon di ulan matalin uavihadami. ¹³ Hulan iamigali limu hihile nibilan hula ma hiniavihadami agilan nibilan cihu hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaaiahavimi agiladi ibi miñaaiahavihadami.

Nulidi ibi miñaaiahavihadami agadi ala Asi san lidavila nibilan hula pam ma hafalavihadami. ¹⁴ Agadi ala hulan iamigali akape agilan nulidi Hekili Jisasi san hiji vidividij lamalama nibilan hula pam hafalavihadami.

¹⁵ Hulan Jisasi libimijami agilan mu sihi mu sihi abalamavihadami. Lihavidaci hulan limu hihile agilan hulan iamigali himuhimu dan agiladi havahava vavehavihadami. Vavevave hibi pili Pita uu veve hidadami hej haliha tibi me hivi idalamalama miñamiga lamavihadami. Limu hihile vadim dan miñamiga lamavihadami. Hamen lidamili Pita di hadipili agadi uaian hilidaci nudu uhiliq agan hulan iamigali himuhimu dan agiladi laligudaci huaci lihavibali aba miñamiga lamavihadami. ¹⁶ Hulan iamigali haiabila sudime sudime Jelusalem haiabila miki hiniavihadami agilan hulan iamigali himuhimu dan agiladi havahava hulan Jisasi libimijami agiladi piñ vavehavihadami. Hulan iamigali sudi sibili nulidi ifu uavauava lihavihadami agiladi avi vavehavihadami. Lihavidaci sudi sibili agilan hulan iamigali agiladi valavala uavihadami. Hulan iamigali himuhimu dan agilan avi sikasikan huaci lihavihadami.

Asi di cian hali hisin agan limin sibili ulan hibi agiladi lavilami.

¹⁷ Hulan Jisasi libimijami agilan mu sihi mu sihi abalamavidaci hulan iamigali akape nulidi piñ laci uavimi. Lihavici Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agan hula nagilihalinu agilan hula igavici nulidi humigan sibili lihavimi. Nudi nagilihalinu nibilan Sadiusi hidili. ¹⁸ La abavici hulan Jisasi libimijami agiladi miña via uavila limin sibili ulan hivi lamavimi. Lamavici hulan lusin sibili hisin agilan hula hiniavimi. ¹⁹ Hiniavidaci hifili lici nulidi Hekili di cian hali hisin agan limin sibili ulan hibi agiladi lavilami. Lavilavila hulan Jisasi libimijami agiladi likila via haiabila ivavehavimi. Ivavevila nulidi nameñ abami. ²⁰ Namilan Asi di anjam

* ^{5:7} 5.7 Hutesi tagilan dan nibu 3 aua hinimi agasan abami. ^{5:12} 5.12 HJL 2.43, 4.32, 14.3, Lom 15.18-19, 2 Ko 12.12 ^{5:14} 5.14 HJL 2.41, 21.20 ^{5:15} 5.15 Mt 9.20-21, 14.36, HJL 19.12 ^{5:16} 5.16 Mk 6.56, HJL 19.11-12 ^{5:17} 5.17 HJL 4.1-2, 4.6 ^{5:19} 5.19 HJL 12.7-10, 16.26

ulan hekili caba ua lagulamavila hulan iamigali Ası hula huaci hameñ laci hamen laci hinihini agasañ cian sulihalan uami. **21** Lici hulan Jisası libimijami agilan cian agadi igahilavila cimidan siban Ası di anjam ulan hekili caba heñ uavimi. Uavila hulan iamigali agilasañ Ası di cian agadi sulavimi. Sulavidaci Ası san sagalı igu igu hisin agiladi manigali hekili agan hula hulan limu hihile nıbu hula hidavihadami agilan hula vehavimi. Vevila hulan cihu tibañ dan agilasadañ Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilasadañ abavici ve migudibavimi. Migudibavila himi sibili Ası di anjam ulan hekili migilavihadami agiladi abavimi. Limin sibili ulan uavila hulan Jisası libimijami agiladi vavehalan uavimi.

22 Lihavici himi sibili agilan limin sibili ulan ua hulan Jisası libimijami agiladi suhilavici suhilavici hima limi. Lici cihu vevila hulan hekili hekili agiladi abavimi. **23** Alan limin sibili ulan agadi igalu uavimi. Hibı agiladi vidividin siban libavici hiniavi uavimi. Hulan limin sibili ulan migilavilalı agilan avi lagulama hiniavidaci hibı agiladi lavila igimili apalı li uavimi.

24 Lihavici himi sibili Ası di anjam ulan hekili migilavihadami agiladi manigali agan hula Ası san sagalı igu igu hisin agiladi manigali agilan hula cian agadi igahilavimi. Lavila hiji cuvilin cuvilin igahilavila abavimi. Aki lici havı sivilavi uavimi. **25** Lihavici hulan mu agan vevila nulidi abami. Ci igilan uami. Hulan limin sibili ulan hivı lamimalamilan agilan Ası di anjam ulan hekili caba heñ hinihini hulan iamigali agilasañ Ası di cian sulasula hiniavadi uami. **26** Lihavici himi sibili Ası di anjam ulan hekili migilavihadami agilan hula nulidi manigali agan hula anjam ulan hekili caba uavila hulan Jisası libimijami agiladi simisimi miyalivavila vavehavimi. Hulan iamigali agilan liba kum kum agiladi vivi havala havala aludi ifihimavimidi aba lidavila nulidi simisimi miyalivavila vavehavimi.

Hulan Jisası libimijami agilan hulan hekili hekili agiladi aba aba san ma lidavimi.

5:26 5.26 Mt 14.5, 21.26   **5:28** 5.28 Mt 27.25, HJL 2.23-24, 2.36, 4.18, 7.52   **5:29** 5.29 HJL 4.19   **5:30** 5.30 HJL 3.15, 10.39, 13.29, Ga 3.13, 1 Pi 2.24   **5:31** 5.31 HJL 2.33-34, 3.15, Ef 1.20, Fl 2.9, Ib 2.10, 12.2   **5:32** 5.32 Jo 15.26-27, HJL 1.8, 2.4, 10.44   **5:33** 5.33 HJL 2.37, 7.54

27 Himi sibili Ası di anjam ulan hekili migilavihadami agilan hulan Jisası libimijami agiladi viavila vave hulan cihu tibañ dan agiladi piñ lamavici lagulama hiniavimi. Hiniavidaci Ası san sagalı igu igu hisin agiladi manigali hekili agan nulidi abami. **28** Alan naludi vidividin abamigilimalamili uami. Hulan iamigali agiladi Jisası di ibi agasañ abimilan aba abimalamili uami. Agadi ala namilan vakala vakala abadalañ uami. Lidalan hulan iamigali Jelusalem haiabila hisin agilan naludi cian agadi pam igahilavilalı uami. Namilan aludi aki san analı aba aba libimigulalan uami. Nibilan ala abavici kili cikan hilihua lamalama agadi hivı Jisası di lama henan hivı ifavici uci himali aba abilalan uami.

29 Hamen abici Pita hula hulan Jisası libimijami limu hihile agilan hula cihu hibin abavimi. Alan hulan iamigali agiladi cian ma lubiahililalu uavimi. Alan Ası di cian agadi pam lubiahililalu uavimi. **30** Namilan ala abilan kili cikan hilihua lamalama agadi hivı Jisası di lama henan hivı ifavici uci himali uavimi. Agadi ala aludi iamilihali agiladi Ası agan abici cihu hihiahalı uavimi. **31** Hihiahalı Isilaeli hidili agilan lusin sibili valavici nulidi hugı agiladi hiviben aba Ası agan Jisası di vici uavila nudı human simi kilikili hivı hinilali uavimi. Hulan nıbu ala manigali hinihini huaci hamen laci hamen laci hiniavilalı uavimi. **32** Alan Ası akuaba akuaba lilali agiladi iga iga nulisan ala abilalu uavimi. Ası nudı Amın agadi abici ve hulan iamigali nudı cian lubiahilavilalı agilan hula hinilali uavimi. Hinihini Ası akuaba akuaba lilali agilasan avi abilali uavimi.

Gamalieli agan hulan cihu tibañ dan agiladi abami.

33 Hulan Jisası libimijami agilan hamen abavici hulan cihu tibañ dan agilan igahilavici nulidi igitivi limi. Lici hulan

Jisasi libimijami agiladi ifihimibalu aba lihavimi. ³⁴ Lihavidaci nulidi hulan mu Gamalieli agan lagulamavila abici hulan Jisasi libimijami agiladi viavila haiabila ivouavila hutesi tagilan dan hiniavimi. Gamalieli nibu Falisi hidili. Nibu cian vidividin Mosesi libami agad sihivia sibar iga iga lamaubiadami. Lidaci hulan iamigali akape agilan nud i ibi miyaiyahavihadami. ³⁵ Hulan Jisasi libimijami agilan haiabila ivoua hiniavidaci Gamalieli agan hulan cihu tiba dan limu hihile agiladi abami. Isilaeli hidili namilan uami. Nulidi akuaba akuaba liben aba namilan nuken sihivia igahilavila lihalan uami. ³⁶ Vaka hulan mu Teudasi agan abami uami. Vian hulan hekili aba abami uami. Hamej abici hulan 400 agilan nud cian lubiahilavihadami uami. Agadi ala huban agan abici nud ifihimavimi uami. Ifihimavici hulan iamigali nusaq hiji vidividin lamavihadami agilan haba hanjilavimi uami. Lihavici sibila nibilan vihavihadami agilan havi sivilavimi uami. ³⁷ Lihavici hiniavila huban agan hulan iamigali agiladi ibi lugilami uami. Lugilidaci hulan mu Judasi Galili fili tibi hisin agan iahavila hulan iamigali agiladi hiji miyaihuihu limi uami. Lici nud cian lubiahilavidaci huban agan abici hulan Galili fili tibi hisin agadi avi ifihimavimi uami. Ifihimavici hulan iamigali nud cian lubiahilavihadami agilan haba hanjila hitin hitin uavimi uami. ³⁸ Vian naludi abin uami. Namilan nulidi akuaba akuaba limilan uami. Valilan havi hiniavim uami. Hulan di hiji lubiahilavila sibila vihavidaci uami. Ha sibila agan sibili libali uami. ³⁹ Agadi ala Asi nuken abici sibila vihavidaci namilan abamigililan sibila agadi ma valavibali uami. Namilan nulidi abamigilavila ha Asi hula sagan me libibalau akua uami.

Lici hulan cihu tiba dan agilan Gamalieli di cian agadi lubiahilavimi. ⁴⁰ Lavila hulan Jisasi libimijami agiladi ulavici vehavimi. Vehavici hulan

limu hihile agiladi abavici hulan Jisasi libimijami agiladi vigilavimi. Vigilavici hulan cihu tiba dan agilan nulidi abavimi. Namilan Jisasi di ibi agasan cihu cihu abimilan sibar uavimi. Hamej abamigilavila nulidi valavici uavimi. ⁴¹ Uu hiji namej lamavimi. Asi aludi igici huaci hinimili Jisasi di ibi agasan aludi vigilavi uavimi. Hamej hiji lamavila hijinalanala uavimi. ⁴² La uaian pabin pabin hivi Asi di anjam ular hekili caba uu Jisasi di cian sulavihadami. Hulan iamigali agiladi ular hitin hitin hivi avi uu hamen ala lihavihadami. Hulan iamigali agilasan Jisasi di cian lamaubiavihadami. Nibilan Jisasi di cian aba aba san ma valavihadami. Lidin haiabila lamalama namej abavihadami. Asi Jisasi di ala libimijavila hulan iamigali ahiliahuahu san abici vemi uavihadami.

6

Hulan human limu fihala human limu ahica cijin agiladi libimijavimi.

¹ Hamej lihavidaci hulan iamigali akape agilan Jisasi di cian lubiahilavihadami. Mu tibi Giliki cian hisin agilan hula Alam cian hisin agilan hula ciabisi iahuiahu hiniavimi. Lavila Giliki cian hisin agilan namej abavimi. Uaian pabin pabin namilan hulan iamigali simin san tibi migavilal agiladi ahiliahulalan uavimi. Agadi ala namilan aludi iamigali cido cido agiladi ma ahiliahulalan uavimi. ² Lihavici hulan Jisasi libimijami agilan hulan iamigali Jisasi di cian lubiahilavihadami agiladi ulavici vehavimi. Vehavici nulidi namej abavimi. Alan Asi di cian sulasula sibila agadi ma valibalu uavimi. Alan valavila simin labila labila sibila vimili huaci ma libali uavimi. ³ Aludi isagali imahali me namilan uavimi. Asi di Ami agan hulan huaci huaci hiji hutesi hutesi dan agilan hula hinilal uavimi. Namilan hulan hamen agiladi iga iga libimijihala uavimi. Hulan human limu fihala human limu ahica cijin agiladi libimijihala

uavimi. Libimijilan simij labila labila sibila agadi nulisan igumili migilavibali uavimi. ⁴ Lihavidaci alaq Asi di aba aba nudi cian pam sulasula hinibalu uavimi.

⁵ Lihavici hulan iamigali agilan nulidi cian agadi igahilavici huaci siban limi. Lici hulan human limu fihala human limu ahica cijen agiladi libimijavimi. Hulan libimijavimi agiladi ibi namej. Mu Sitiven. Asi di Amiñagan Sitiven hula hinidaci Asi san hiji vidividin hekili lamadami. Mu Filipi. Mu Pilokolusi. Mu Nikanoli. Mu Timon. Mu Palimenasi. Mu Nikolası. Nikolasi nibu Anitioki haibila hisin. Nibu Isilaeli hidili hima. Agadi ala nibu Asi di ibi miñaiahaha sanj Isilaeli hidili agilan hula sihi iahadami. ⁶ Nulidi libimijavila vave hulan Jisasi libimijami agiladi mik piñ lamavici lagulama hiniavimi. Hiniavidaci nulidi libimijavimi agasan lavila Jisasi di hulemili agilan nulidi human agiladi hulan libimijavimi agiladi sabi hiji lamavila Asi di abavimi.

⁷ Hulan iamigali akape Jelusalem haibila hisin agilan Asi di cian igahilahila Jisasi san hiji vidividin dan hinhini nudi cian lubiahilavhadami. Asi san sagali igu igu hisin hulan akape agilan avi Asi di cian igahilavila Jisasi san hiji vidividin dan hinhini nudi cian lubiahilavhadami.

Sitiven di cian hiji lamavimi.

⁸ Asi agan Sitiven san mavin hinhini nudi ahiliahuahu vidividin igudaci mu sihi mu sihi hekili hekili agiladi abalamadami. Abalamidaci hulan iamigali agilan iga iga amiñ ala uavihadami. ⁹ Lihavidaci Isilaeli hidili limu hihile mu hiji mu hiji hiniavihadami agilan Sitiven hula lamacilavhadami. Limu hihile Sailini haibila hisin. Limu hihile Alekisadilia haibila hisin. Limu hihile Silisia fili tibi hisin. Limu hihile Esia fili tibi hisin. Nibilan ve migudiba hinhini Sitiven hula lamacilavhadami. Vaka nibilan manigali limu hihile agiladi sibila hisin hiniavihadami. Agadi ala manigali agiladi valavila Asi di ibi miñaiahaha sanj nulidi nuken anjam ulan hiji ivo ivo sihi

iahavihadami. Lidin anjam ulan agasan abavihadami. Hulan manigali di lihu hiji hinhini sibila havi havi ma vihavilal agiladi anjam ulan uavihadami. ¹⁰ Asi

di Amiñagan Sitiven san hiji hutesi iguadami. Hij hutesi igudaci hulan agilan Sitiven di cian agadi ma lulavihadami. ¹¹ Lavila Sitiven di anali cian abavila libimiguavibali aba anim hilici iguavimi. Anim hilici iguavici cian hiji lamavila anali abavimi. Alaq igahilidamili Sitiven agan Mosesi didan Asi didan abacuvilal uavimi. ¹² Analı cian hamej agadi abavici Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilan igahilavimi. Igahilavici anali cian agan nulidi hiji miñaiahami. Lici Asi di cian vidividin agadi lamalubilubi hisin hulan agilan hula hulan iamigali limu hihile agilan hula cian igahilavimi. Lihavici cian agan nulidi hiji agiladi avi miñaiahami. Lici nulidi igivi lici uavila Sitiven di miñalivavimi. Miñalivavila hulan cihi tibaj dan agiladi piñ via uavimi. ¹³ Via

uavidaci hulan limu hihile Sitiven di anali cian aba aba libimiguavimi agilan avi uavila abavimi. Nibu akape tibi Asi di anjam ulan hekili agadi cian sibili sibili abilali uavimi. Cian vidividin Mosesi libami agadi avi cian sibili sibili abilali uavimi. ¹⁴ Alaq igahilidamili namej abilali uavimi. Jisasi Nasaleti haibila hisin agan anjam ulan hekili agadi miñacivihalibali aba abilali uavimi. Mosesi agan aludi iamilihalı sanj cian iguci lubiahilavhadami agadi avi miñaihuihu lici apali libali aba abilali uavimi. ¹⁵ Lihavici hulan migudiba migahiniavimi agilan Sitiven di vidividin siban igasulavimi. Igasulasula hiniavidaci Sitiven di mugan lamigan agan Asi di cian hali hisin agiladi mugan lamigan abilu havaladami hamen abilu havalami.

7

Sitiven agan Ebilam Asi di cian lubiahiladami agasan abami.

¹ Lici Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agan Sitiven di abitihami. Cian nadı libimigumig abavi agan amir

ua analı uami. ² Lici Sítiven abami. İadi isagali imahali iagagali namilañ igahilihalañ uami. Aludi iamili Ebilam agan Mesopotemia fili tibi hiniadami uami. Heñ hiniavila Halan haiabila ma uman lidaci Así agan abılı hekili vídívídin dan vevila Ebilam di piñ iahami uami. ³ Iahavila Ebilam di abami uami. Nama nadı fili tibi nagadidañ nadı hidili pam agiladidañ valavila uha aba abami uami. Uavila fili tibi mu nadı abalamiben heñ hiniha aba abami uami. ⁴ Lici Ebilam agan Kalidia hidili agiladi fili tibi agadi valavila Halan haiabila uavila hiniadami uami. Heñ hinidaci iaganu agan himici Así abici Halan haiabila agadi valavila fili tibi alañ hinilalu neñ vemi uami. ⁵ Vevila ninanadi apali hinidaci Así agan cian miguavila nudı abami uami. Mufili viañ fili tibi nagadi nasan iguben aba abami uami. Igulıñ nadı iamilihaliña mufili mufili iahavibali agiladi fili tibi hinibali aba abami uami. Así agan fili tibi Ebilam ve hiniadami agadi nusan igu igu sañ abami uami. Agadi ala Ebilam agan fili tibi agadi limu tibi ciki avi ma vimi uami. ⁶⁻⁷ La Así agan mu tibi nameñ abami uami. Nadı iamilihaliña agilan uavila hidili mu agiladi fili tibi heñ hiniavibali aba abami uami. Hinihini nulidi sibila hisin huları iamigali hiniavibali aba abami uami. Lihavidaci nulidi sibili lamalama hiniavidaci hualı 400 ubali aba abami uami. Nadı iamilihaliña agiladi sibili lamavibali agasan viañ nulisan hibin vihili iguben aba abami uami. Hamen liliñ nadı iamilihaliña agilan fili tibi agadi valavila neñ vehavibali aba abami uami. Vevila neñ hinihini iadi ibi miñaiahaiaha hiniavibali aba abami uami. ⁸ Lici Ebilam agan Así cian miguavila fili tibi igu igu sañ abami agasan igahilavila Así di cian agadi lubiahilahila hadi sibili ihalahadami uami. Ebilam abinu agan Aisaki di huhilici uaian human limu fihala human limu pabin cijin uci Ebilam agan ninanu di hadi sibili ihalahami uami. Lici Aisaki agan nudı ninanu Jekopi di hamen laci ala nudı hadi

sibili ihalahami uami. Lici Jekopi agan nudı ninan human limu limu fihala hicı limu ahica cijin agiladi avi hamen ala nulidi hadi sibili ihalahadami uami. Nudi ninan human limu limu fihala hicı limu ahica cijin agilan aludi iamilihali uami.

⁹ Jekopi di ninadinu agilan nulidi imanılı Josepi di igavidaci nulidi humigañ agilan sibili lihavihadami uami. Lihavici nudı miñaliva via ua mutin hivi lamavimi uami. Lamavici haiabila mu hisin agilan lavavila Isipi fili tibi via uavici sibila hisin hulemili hiniadami uami. Agadi ala Así nudı migiladami uami. ¹⁰ La nudı ahilihuavila vihili agiladi sikasikan miñahihilici vihili apali hiniadami uami. Lidaci Así agan Josepi sañ hiji hutesi iguci nıbu Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan hula cian abami uami. Cian abidaci Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan Josepi sañ mavın hinimi uami. La huban sibila vivi sañ Josepi di libiminjami uami. Libiminjici Josepi agan huban hinihini Isipi fili tibi agadi migiladami uami. Manigali di akuaba akuaba uleñ muji hiniavihadami agiladi avi migiladami uami. ¹¹ Migila migila hinidaci Isipi fili tibi heñ humigañ ibilibiliñ hekili agan iahami uami. Kenan fili tibi avi hamen ala humigañ ibilibiliñ hekili iahami uami. Lici hulan iamigali agilan humigañ sañ himahima vihili hekili hekili igavihadami uami. Lidiñ aludi iamilihali agilan simin apali hiniavihadami uami. ¹² Lihavidaci Jekopi agan halihacahu uitı Isipi fili tibi hinimi agadi cian hiji igahilami uami. Lavila sebili sibañ nudı ninadinu agiladi abici Isipi fili tibi uavimi uami. Ua hiniavila cihi Kenan fili tibi vehavimi uami. Ha aludi iamilihali agiladi abici uavila vehavimi uami. ¹³ La hinimitavila cihi mu tibi Isipi fili tibi uavici imanılı agan nulidi abami uami. Viañ Josepi aba abami uami. Lici Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan Josepi di numigaiaganu isaimahalinu agiladi cian hiji igahilami uami. ¹⁴ Lici Josepi agan iaganu sañ cian nameñ iguci umi uami.

Iadi iamiaganj isaimahali ani ani agilan iadi piŋ vehavim aba abami uami. Lici nudi numigaiaganu isaimahalinu ani ani agiladi lugilavimi uami. Lugilavici ua 75 iahami uami. ¹⁵ Lici ve hiniavidaci Jekopi agan Isipi fili tibi heŋ hiniavila himami uami. Himici aludi iamilihali agilan avi Isipi fili tibi heŋ ala hinihini haba hima fihalavimi uami. ¹⁶ Vaka Ebilam agan Sekem haibila hiniavila Hamoli di ninadinu agilasan anim hilici iguavila nulidi fili tibi mu agadi lavami uami. Fili tibi heŋ ala abinu didan hihile agiladidan mavamava hudavihadami uami. Aludi iamilihali agilan Isipi fili tibi hinihini himavidaci fili tibi Ebilam lavami heŋ ala viovio mavamava hudavihadami uami.

¹⁷ Vaka Asi cian miguavila Ebilam di akuaba akuaba saŋ abami agan mikimiki lidaci Isilaeli hidili Isipi fili tibi ua hiniavihadami agilan iaha habilavila hulan iamigali akape hiniavimi uami. ¹⁸ Hiniavidaci cihi manigali mu agan Isipi fili tibi agadi migiladami uami. Nibu vaka Josepi Isipi fili tibi migiladami agadi cian ma igahilami uami. ¹⁹ Lavila aludi iamilihali agiladi sibili lamadami uami. Sibili lamalama anali abidaci nulidi ninanadi mumij ciki ciki agiladi haibila lamavidaci hinihini haba himavidami uami. ²⁰ Hadihu ala Mosesi iamingu agan Mosesi di huhilami uami. Huhilici Asi nudi igici nibu ninaŋ huaci sibaŋ hinimi uami. Lici ninaŋ agadi nulidi nuken ular hivi sihivia sibaŋ sivilibavici hididaci sakilavihadami uami. Sakila sakila hiniavidaci avan ahica pam umi uami. ²¹ Lici ninaŋ agadi via uavila haibila lamavici hinimi uami. Lamavici hididaci Isipi fili tibi hisin agiladi manigali di nadi agan vevila ninaŋ agadi via uavila nudi nuken ninaŋ sibaŋ me sakiladami uami. ²² Sakilidaci Mosesi agan Isipi fili tibi hisin agiladi sihi cian ivavila hiji hutesi vimi uami. La nibu manigali me hinihini cian abadami uami. Lidin vidividin lagulamalama sibila mu mu vihadami uami.

²³⁻²⁵ Mosesi iamingu agan nudi huhilici

iaha hididaci huali 40 umi uami. Lici Mosesi agan hiji nameŋ lamami uami. Asi iadi libimijici viaŋ Isilaeli hidili agiladi ahiliahulin huaci hiniavibali aba abami uami. Isilaeli hidili agilan iadi ci igavalı aba abami uami. Hij hameŋ lamami agadi ala Isilaeli hidili agilan nudi hiji agadi ma igavimi uami.

Mu tibi Mosesi agan nudi hidili pam agiladi igiben aba umi uami. Ua igici hulan mu Isipi fili tibi hisin agan hulan mu Isilaeli hidili agadi sibili lamami uami. Lici nibu hulan Isilaeli hidili agadi ahiliahuavila hulan Isipi fili tibi hisin agadi sibili lamami uami. Sibili lamavila nudi ifihimami uami. ²⁶ La hinicci minjalahici uavila Isilaeli hidili hulan ahica sagan libaliba hiniavimi agiladi igami uami. Lavila Mosesi agan hulan ahica agiladi aliminiben aba umi uami. Uavila nulidi nameŋ abami uami. Namilan hidili pam aba abami uami. Namilan masa masa aki saŋ sagan libadalan aba abami uami. ²⁷ Lici hulan hidili maha sagan san limi agan Mosesi di minjanikilici uci abami uami. Nadı ani libimijici aludi manigali hididanaŋ aba abami uami. La cian hihila hihila hisin hulan me hiniavila aludi sagan agadi aliminiben aba lidanaŋ aba abami uami. ²⁸ Nama iadi ifihimiben aba lidanaŋ aba abami uami. Amili nama hulan mu Isipi fili tibi hisin agadi ifihimimalaminan hameŋ ala iadi avi ifihimiben aba lidanaŋ aba abami uami. ²⁹ Hameŋ abici Mosesi agan igahilavila hanjila umi uami. Hanjila uavila Midian fili tibi heŋ ihiliŋ hiniadami uami. Hiniavila iamigali sabia ninaŋ ahica havami uami.

³⁰ Midian fili tibi ua hididaci huali 40 umi uami. Lici Mosesi agan fili tibi kili humisi akuaba apali heŋ uavila Sainai halu mikimiki heŋ hidami uami. Hida igici avin agan kili ciki mu agadi hivi lihulihu hinimi uami. Lihulihu hididaci Asi di cian hali hisin agan avin mila alihan alihan heŋ iahami uami. ³¹ Lici Mosesi agan i aba abavila hiji cuvilin cuvilin igahilahila hinimi uami. Hij cuvilin cuvilin igahilahila hiniavila cihi mikimiki sibaŋ ua igiben aba

lumi uami. Lici nudi Hekili agan nudı abami uami. ³² Vian nadı iamılıhalina Ebılam dı Aisakı dı Jekopi dı Ası aba abami uami. Lici Mosesi agan lidavalalava cihu iga iga sanj lidami uami. ³³ Lici aludı Hekili agan nudı abami uami. Fili lagulama hinidanaj hana iadi nuken sibajaba abami uami. Hamej sadan nama nadı hicisigiti agiladı miňahubılıha aba abami uami. ³⁴ Iadi hulan iamigali agilan Isipi fili tibi hiniavıdaci Isipi fili tibi hisin agilan nulidi sibili lamavılalı agiladı ci igin aba abami uami. Nıbilan vihili iga iga agalavılalı agiladı avi ci igahılılan aba abami uami. Hamej sadan vian miguavıla Isılaeli hidili Isipi fili tibi hiniavılalı agiladı ahiliahuben aba lin aba abami uami. Nama Isipi fili tibi cihu uha aba abami uami.

³⁵ Vaka Isılaeli hidili agilan Mosesi di valavıla abavımı uami. Nadı ani libimijici aludı manigali hinidanaj aba abavımı uami. La ciaj hihila hihila hisin hulan me hiniavıla aludı sagan agadı aliminiben aba lidanaj aba abavımı uami. Mosesi di valavımı ala Ası nudi libimijami uami. Lici avın agan kili ciki agadı hivı lıhulıhu hinidaci Mosesi igami uami. Igidaci Ası nudi ciaj hali hisin agadı abici vevıla Mosesi di abici Isipi fili tibi umi uami. Uavıla manigali hiniavıla hulan iamigali agiladı ahiliahuavıla likila viavıla Isipi fili tibi agadı valavıla uavımı uami. ³⁶ Mosesi agan Isipi fili tibi hej hinhini mu sihi mu sihi abalamıdacı iga iga amıñ ala aba abavıhadami uami. La nulidi likila via Letisi avılı hekili hej uavıla mu sihi mu sihi abalamıdacı iga iga amıñ ala aba abavıhadami uami. Fili tibi kili humısıakuuba akuuba apalı hej avi hidahıda mu sihi mu sihi abalamıdacı iga iga amıñ ala aba abavıhadami uami. Hamej lihavıdaci hualı 40 umi uami.

³⁷ Mu tibi Mosesi agan Isılaeli hidili agiladı namej abami uami. Ası abici naludi isaima mu agan Ası di ciaj igalahalaha hisin hulan vian nuken me sibaj hinibali aba abami uami. ³⁸ Hamej

abavıla aludı iamılıhalı agilan hula uavıla fili tibi kili humısıakuuba apalı hej migudıbavıla hiniavıhadami uami. Migudıba hiniavıdaci Mosesi agan Sainai halu iahuci Ası di ciaj hali hisin agan nusañ ciaj igumi uami. Lici huaci hamen laci hamen laci hinhini hisin ciaj agadı vimi uami. Viavıla aludı iamılıhalı agıladı abici ciaj agadı lamalubilubi vavehavıcı cihu iabi aludı piŋ iahici igahılılalu uami. ³⁹ Agadı ala aludı iamılıhalı agilan Mosesi di ciaj agadı igahılıhıla sanj valavımı uami. Lavıla nudi ciaj agadı lulavıla vala Isipi fili tibi cihu uu sanj lihavımı uami. ⁴⁰ Lavıla Alon di namej abavımı uami. Mosesiakuuba lidin hutesi hınidı agadı alan hidili ma igadalı aba abavımı uami. Alan Isipi fili tibi hınidamılı nıbu ala aludı likila nej vavelı aba abavımı uami. Nama alusanjakuuba agiladı linaj iaha aludı ası me hinhini alusanj hıbı abalamavıbalıaba abavımı uami. Abalamavıdaci nulidi sıvı ubalu aba abavımı uami. ⁴¹ Hamej abavıla akuuba agiladı viavıla saban bulımakau ninaj me agadı lamavıcı hinimi uami. Akuuba akuuba agiladı nıbilan nuken nulidi human hıvı via lamavıla aludı ası aba abavıla sagalıigu igu nudi ibi miňaiahıaha hıjinjalanjala hiniavıhadami uami. ⁴² Hamej lihavıdaci Ası nulidi huligalami uami. La nulidi valici uavıla sihi iahaıaha lidi agiladı ibi miňaiahıhadami uami. Hamej lihavıdaci Ası di ciaj igalahalaha hisin hulan agilan manasın hıvı namej libavımı uami. Ası agan abi aba abavımı uami. Isılaeli hidili namılañ fili tibi kili humısıakuuba apalı hej hınidalañ hualı 40 umi aba abi aba abavımı uami. Namılañ hinhini saban bulımakau ninaj agiladı saban sipsipi ninaj agiladı ifihımuhimu sagalıiguadamlıañ aba abi aba abavımı uami. Ha iasañ sagalı amıñ ma iguadamlıañ aba abi aba abavımı uami. ⁴³ Havılı uları agadı miňaiahı havahava via uadamlıañ ha iadi uları hima aba abi aba abavımı

uami. Ha mugilunj Moleki di ulan ababi aba abavimi uami. Namilan lidi me agadi havadamilan ha naludi mugilunj Lefan di lidi me agadi havadamilan aba abi aba abavimi uami. Naludi nukej human hivi mugilunj mugaŋ lamigaŋ me agiladi lhulihu lamadamilan aba abi aba abavimi uami. Lidiŋ nulidi ibi miŋaiahiben aba migalifilibadamilan aba abi aba abavimi uami. Namilan hamen lilan viaŋ naludi lahulihu naludi fili tibi agadi valavila ubalan aba abi aba abavimi uami. Uavila Babilon haiabila agadi livala uavila hinibalaŋ aba abi aba abavimi uami.*

44 Vaka Asi agaŋ havili ulan hafihafi san Mosesi di abami uami.* Lici Mosesi agaŋ Asi di cian sihivia sibaŋ lubiahilahila abalamidaci vihavimi uami. Lavila aludi iamilihali agilaŋ fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali heŋ hinihini havili ulan agadi iga iga abavihadami uami. Asi alaŋ hula hinidi aba abavihadami uami. **45** Lidiŋ Asi di havili ulan agadi havahava hidavihadami uami. Havahava hidahida Josua di sivi uavidaci Asi agaŋ hidili mu mu agiladi lahudaci Isilaeli hidili agilaŋ veve Isilaeli fili tibi neŋ hiniavhadami uami. Havili ulan agaŋ avi neŋ ala hiniadami uami. Hinidaci Deviti agaŋ iaha manigali hiniadami uami. **46** Manigali hinidaci Asi agaŋ Deviti di igidaci hulaŋ huaci sibaŋ hiniadami uami. Hinihini Asi di nameŋ aba aba hiniadami uami. Viaŋ nasan ulan huaci hafiliŋ Jekopi di iamilihalinu agilaŋ heŋ uu nadı ibi miŋaiahavibali aba abadami uami. Agadi ala ulan agadi niбу nuken ma hafiman uami. **47** Hinici hutesi lici Solomon agaŋ abici Asi di ulan agadi mavavici migumi uami. **48** Mavavici

* **7:43** 7.43 Moleki ha hulaŋ iamigali hidili mu agiladi mugilunj. Lefan ha lidi ibi. Agadi ala Isilaeli hidili agilaŋ nulidi ibi miŋaiahavihadami. Siven agaŋ cian igalahalaha hisin hulaŋ Amos di cian agadi tibi sulami. Amos 5.25-27 agadi igihalan. Amos agaŋ abami. Vaka Isilaeli hidili agilaŋ Asi di ibi amir ma miŋaiahavihadami uami. Nibilan Asi di cian agadi lulalula valavihadami uami. Lavila nibilan hulaŋ iamigali hidili mu mu agiladi mugilunj di ibi pam miŋaiahavihadami uami. La hiniavinci hutesi lici Asi nulidi igici Isilaeli hidili agilaŋ nudı sikan sibaŋ huligalavimi. Huligalavici Asi nulidi valici Babilonia fili tibi hisin agilaŋ Isilaeli hidili agiladi ifilalifa via uavila nulidi Babilonia fili tibi heŋ limin sibili ulan hivi me lamavimi. Namilan 2 King 24.10-16 agadi igihalan. **7:44** 7.44 CV 25.9, 25.40, 26.30, Ib 8.5 *

* **7:44** 7.44 Havili ulan ha ulan mavavici miguci hujili iahuavihadami. La havili agadi sabi hafilamavici ulan sibaŋ me hiniadami. **7:45** 7.45 Jos 3.14-17, 18.1, 23.9, Neh 9.24, Sng 44.2, HJL 13.19 **7:46** 7.46 1 Sml 16.1, 2 Sml 7.1-16, 1 Kin 8.19, 1 Sto 17.1-14, Sng 89.19, 132.1-5 **7:47** 7.47 1 Kin 6.1-38, 8.20, 1 Sto 17.12, 2 Sto 3.1-17 **7:48** 7.48 1 Kin 8.27, 2 Sto 2.6, 6.18 **7:49** 7.49 Mt 5.34-35, 23.22 **7:49** 7.49-50 Ais 66.1-2 **7:51** 7.51 CV 32.9, Wkp 26.41, Lo 10.16, Ais 48.4, 63.10, Jer 6.10, 9.26 **7:52** 7.52 2 Sto 36.16, Mt 21.35, 23.31, 1 Te 2.15-16 **7:53** 7.53 CV 20.1, HJL 7.38, Ga 3.19, Ib 2.2

migumi agadi ala Asi iahua hivi hinilali agaŋ niбу ulan hulaŋ mavavilali hamen agadi hivi ma hinilali uami. Vaka Asi di cian igalahalaha hisin hulaŋ mu agan nameŋ abami uami. **49** Aludi Hekili agan nameŋ abi aba abami uami. Uaiaŋ susu ha iadi migahinihini hisin uvı me hinilali aba abi aba abami uami. Fili ha iadi hicci lamalama hisin fipi me hinilali aba abi aba abami uami. Iasan ulan ma hafibalan aba abi aba abami uami. Viaŋ ulan hivi ma hinihini alusilan aba abi aba abami uami. **50** Akuaba akuaba ha viaŋ nuken lamamin agilaŋ hiniavilalı aba abi aba abami uami.

51 Lavila Sitiven agaŋ hulaŋ cihu tibaŋ dan agiladi cihu ala abami. Naludi hali agilaŋ vidividin sibaŋ uami. Naludi hiji humigaŋ agilaŋ timiŋ timiŋ sibaŋ hiniavilalı uami. Lihavidaci namilan Asi di cian agadi valilalaŋ uami. Asi di Amir agaŋ cian abilalı agadi avi valilalaŋ uami. Vaka naludi iamilihalinalu valavihadami hamen ala valilalaŋ uami. **52** Asi di cian igalahalaha hisin hulaŋ agilaŋ hulaŋ mu Asi di cian sihivia lubiahililalı agaŋ vebali agasaŋ abavihadami uami. Abavidaci naludi iamilihalinalu agilaŋ nulidi sibili lamalama ifihimavihadami uami. Pabin ciki avi ma valavihadami uami. Namilan avi hulaŋ Asi di cian sihivia lubiahililalı agadi hulaŋ sibili agiladi human hivi lamilan ci ifihimavalı uami. **53** Vaka Mosesi agaŋ cian vidividin Asi di cian hali hisin agiladi hivi vimi uami. Viavila abici cian vidividin agadi lamalubilubi vavehavici naludi hivi iahici igahililalan uami. Agadi ala namilan cian vidividin agadi ma lubiahililalaŋ uami.

Liba kum kum agiladi vivi havala havala

Sitiven di ifihimavimi.

54 Lici hulan cihu tibañ dan agilan Sitiven di cian agadı igahilavici nulidi hiji humigan agilan sibili sibañ ihavici nusañ mika agimigilavimi. 55 Lihavici Asi di Amiñ agan Sitiven hula hinihini nusañ viðividiñ igudaci Asi di hiji igaiahua igami. Igaiahua Asi di abilu hekili viðividiñ dan agadi igami. Igici Jisasi agan Asi di human simi kilikili heñ lagulama hinimi. 56 Lici Sitiven agan nulidi abami. Igahilahalan uami. Asi di haiabila agadi hibi me agan lavilici igiliñ Hulan di Ninañ agan Asi di human simi kilikili heñ lagulama hinidi uami.

57 Lici nudı cian agadi igahilavila viðividiñ ula ula nulidi hiji miñasijavimi. Lavila hudimida iaha hanjila hanjila uavila Sitiven di viðividiñ miñalivavimi. 58 La nudı lahuavici haiabila agadi lua muji agadi valavila ivaveci lua caba haiabila

heñ liba kum kum agiladi vivi nudı ifihimiben aba havalavimi.* Hulan limu

hihile Sitiven di libimigumigu cian abavimi agilan liba kum kum agiladi vivi havaliben aba nulidi hadi hilahila hutesi hutesi agiladi hubila hubila hulan minibili mu agadi hicı miki piñ lamavimi. Hulan agadi ibi Soli. 59 Lavila Sitiven di ifihimuhimu sañ liba kum kum agiladi vivi havalavimi. Havalavidaci Sitiven agan ulavila abami. Jisasi nama iadi Hekili uami. Iadi amiñ agadi viha uami. 60 La migalilibavila cihu viðividiñ ulavila abami. Iadi Hekili uami. Iadi sibili lamavadi agasan igahiliminañ uami.

Hamen abavila himami. 8

1-2 Soli agan Sitiven di ifihimavimi agadi igavila abami. Cicala uami.*

Lici hulan limu hihile Asi di lihu hiji hiniavihadami agilan Sitiven di vali agadi via ua haca mava hudavimi. Lavila nusañ ilihin hekili ilihavimi.

7:54 7.54 HJL 5.33   7:55 7.55 Mt 22.44, HJL 2.33-34, 5.31, 6.5   7:56 7.56 Ese 1.1, Dan 7.13, Mt 3.16, HJL 10.11, Kl 3.1-2   * 7:58 7.58 Lo 13.9, Lu 4.29, HJL 6.13-14, 22.20, Ib 13.12   * 7:58 7.58 Cian viðividiñ Mosesi libami agan nameñ abami. Hulan mu lusin sibili vici haiabila agadi lua muji hinilalan agadi valavila via ivouavila lua caba haiabila heñ liba kum kum agiladi vivi havalala ifihimihalan uami. Wok Pris 24.13-16 agadi igihalan. Namba 15.35 agadi avi igihalan. 7:59 7.59 Sng 31.5, Lu 23.46   7:60 7.60 Mt 5.44, Lu 23.34, HJL 9.40, 21.4-5   8:1-2 8.1-2 HJL 7.58, 8.4, 11.19, 22.20   * 8:1-2 8.1-2 Alañ aki cian hiji cicala aba abilalu agasan aci cian hiji halikusi uavilali.   8:3 8.3 HJL 9.1-2, 9.13, 9.21, 22.4-5, 26.9-11, 1 Ko 15.9, 1 Ti 1.13   8:4 8.4 Mt 10.23, HJL 6.5, 11.19   8:7 8.7 Mt 10.1, Mk 16.17

Soli agan hulan iamigali avili hiji miñamigu miñaiahavimi agiladi sibili lamadami.

Mihin Sitiven di ifihimavimi hen ala Isilaeli hidili agilan hidili maha hulan iamigali avili hiji miñamigu miñaiahavici Jelusalem haiabila hiniavihadami agiladi sibili lamavihadami. Sibili lamavidaci hulan iamigali agilan haba hanjila hanjila Jelusalem haiabila vala hitin hitin uavimi. Hihile Judia fili tibi agadi haiabila mu hiji mu hiji uavimi. Hihile Samalia fili tibi uavimi. Agadi ala hulan Jisasi libimijami agilan Jelusalem haiabila hiniavimi. 3 Soli avi hulan iamigali avili hiji miñamigu miñaiahavimi agiladi sibili lamadami. Lidin ulan mu hiji mu hiji ivo ivo hulan iamigali agiladi miñamagilamagila vivi viovio limin sibili ulan hiji lamadami.

Samalia fili tibi uavila Asi di cian sulasula hidavimi.

4 Hulan iamigali haba hanjila haiabila hitin hitin uavimi agilan Asi di cian sulasula hidavimi. 5 Filipi agan haiabila hekili mu Samalia fili tibi hiniadami heñ uavila hulan Asi libimijavila hulan iamigali ahiliahuahu san abici vemi agasan cian suladami. 6 Sulidaci hulan iamigali hudimida nudı cian agadi igahilavihadami. Igahilavidaci nulisan mu sihi mu sihi agiladi abalamidaci iga iga amiñ ala aba nudı cian agasan hiji sihivia sibañ lamavihadami. 7 Lihavidaci Filipi agan sudi sibili hulan iamigali agiladi hiji hiniavihadami agiladi lahuadami. Lahudaci sudi sibili agilan viðividiñ agala agala hulan iamigali agiladi valavala uavihadami. Lihavidaci hulan iamigali limu hihile henan haba himavimi agiladidan hicı sibili sibili agiladidan huaci lamadami. 8 Lidaci hulan iamigali haiabila heñ hisin agilan iga iga hijinalavihadami.

9 Hulan mu agan avi haiabila hen ala hiniadami. Nudi ibi Saimon. Niþbu hulan iamigali agilasan mijin akuaba akuaba agiladi iguadami. Igudaci hulan iamigali Samalia fili tibi hisin agilan vidividin agiladi iga iga i uavihadami. Niþbu nameñ abilali uavihadami. Vian hulan hekili aba abilali uavihadami. **10** Lidiñ hulan iamigali ibi dan agilan ibi apali agilan Saimon di cian agasan hiji sihivia sibaj lamalama nameñ abavihadami. Asi nukeñ akua hulan nagasan vidividin igulali uavihadami. Hamen abavila nudi ibi mu lamavila abavihadami. Vidividin hekili uavihadami. **11** Akape tibi mijin mu hidili mu hidili iguadami agiladi iga iga i uavihadami. Lidiñ nudi cian agasan hiji sihivia sibaj lamavihadami. **12** Hamen lihavidaci ala Filipi agan cihi Asi hulan iamigali likilici nudi lihu hivi hiniavibali agasan abadami. Abab Jisasi Kilaisi di ibi agasan avi abadami. Abidaci hulan iamigali agilan Jisasi sañ hiji vidividin lamavidaci avili hivi nulidi miñamigu miñajahadami. **13** Saimon avi Jisasi sañ hiji vidividin lamici avili hivi nudi miñamigu miñajahami. Miñamigu miñajahici Filipi hula hididaci Filipi agan vidividin hekili hekili akuaba akuaba mu sihi mu sihi agiladi abalamidaci iga iga i amin ala uadami.

14 Akuaba akuaba hamen agiladi lihavidaci hulan hihile agilan Jelusalem haiabila uavila hulan Jisasi libimiñjami agiladi abavimi. Samalia fili tibi hisin agilan Asi di cian ci igahilavadi uavimi. Hamen abavici hulan Jisasi libimiñjami agilan nulidi hulan ahica Pita didan Jon didan abavici uavimi. **15-16** Uavila Samalia fili tibi iahua igavici hulan iamigali avili hivi miñamigu miñajahami agilan nulidi Hekili Jisasi sañ pam hiji vidividin lamavimi. Avili hivi miñamigu miñajahami ala Asi di Amiñ agan nibilan hula ma hinimi. Lici Pita hula Jon hula Asi di nameñ abavimi. Nadi Amiñ agan ve nibilan hula hinim uavimi. **17** Asi di abavila cihi nulidi human agiladi hulan iamigali hitin hitin agiladi sabi hivi

lamalama uavidaci Asi di Amiñ agan hulan iamigali agilan hula hinimi.

18 Lici Saimon agan igavila hulan ahica agilasan anim hilici vavemi. **19** Vavevila abami. Iasan ibi igulan viañ avi iadi human agadi hulan mu di sabi hivi lamiliñ Asi di Amiñ agan ve niþbu hula hinibali uami.

20 Lici Pita nudi abami. Akuaba akuaba Asi igulali agiladi nama anim hilici hivi ma lavibanañ uami. Nama nadí anim hilici agilan hula sibili libanañ uami. **21** Nama alan hula sibila nameñ agadi ma vibanañ uami. Asi agan igidaci nadí hiji humigan agan huaci ma hinilali uami. **22** Hijj sibili dan hinihini lusin sibili vilanañ agiladi vala aludi Hekili di abinan nadí hugi agiladi hivibali akua uami. **23** Asi alusan vidividin igulali agadi vivi san mavin igilanañ uami. Agadi ala viañ igiliñ nadí hiji agan sibili hinilali uami. Lidaci lusin sibili nadí hivi hinilali agan niþbu nadí sikan miñjahahilali uami. **24** Lici Saimon abami. Naludi Hekili agadi abihalañ uami. Lilan akuaba akuaba iadi abilan agilan iadi hivi iahavimi uami.

25 Lici hulan ahica Jisasi libimiñjami agilan hulan iamigali agilasan nulidi Hekili Jisasi di cian agadi sulavihadami. Akuaba akuaba nulidi Hekili Jisasi di vidividin hivi vihavimi agilasan sulavihadami. Sula fihala Jelusalem haiabila san cihi vehavimi. Hibti cina veve Samalia fili tibi agadi haiabila akape hen nulidi Hekili Jisasi di cian agadi sulasula vehavimi.

Filipi agan hulan mu Itiopia fili tibi hisin agasan nulidi Hekili Jisasi di cian agadi sulami.

26 Mu tibi nulidi Hekili di cian hali hisin agan Filipi di abami. Nama iaha ium kilikili hen uha uami. Jelusalem haiabila vala Gasa haiabila hibti hen uha uami. Hibti agan fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali hen hinilali uami. **27-28** Lici Filipi agan iaha umi. Hulan hekili mu Itiopia fili tibi hisin agan Jelusalem haiabila uavila Asi di ibi miñajahiben aba migalifilibami. Lavila cihi vedaci Filipi agan uavila nudi hibti cina igami. Niþbu Itiopia fili tibi hisin

agiladı manigali agadı anım hilici akuaba akuaba agiladı migiladami. Iamigali mu Itiopia fili tibi agadı migiladami.* Filipi agan hulan agadı igidaci saban osi magila magila hisin vadim hej iahua migahinia Asi di cian igalahalaha hisin hulan Aisaia di manasın agadı iga iga vemi. ²⁹ Vedaci Asi di Amiñ agan Filipi di abami. Nama saban osi magila magila hisin vadim agadı mikı piñ uha uami. ³⁰ Lici Filipi hanjila hanjila nudı mikı piñ umi. Ua igahilidaci hulan agan Asi di cian igalahalaha hisin hulan Aisaia di manasın agadı iga iga aba aba vemi. Lidaci Filipi nudı abami. Nama cian hidili agadı igilanaj ua hima uami. ³¹ Lici abami. Vian nuken cian hidili agadı ma igilan uami. Hulan mu iadi abici vian cian hidili agadı hej igiben uami. Nama saban osi magila magila hisin vadim nej iahinan ahica migahinimili uami.

³² Asi di manasın hekili Aisaia libami agadı iga iga vemi namej abami. Saban sipsipi sibisan mumia hinidaci ifihimiben aba via uavilalı hamej ala via uavalı uami. Saban sipsipi ninaj mini ihalahavidaci ma agalilalı hamej laci ala hulan agan avi cian ciki ma abalı uami. ³³ Lici nudı sibili igavalı uami. Lavila anali cian abavila cian hivi lamavici hulan mu nudı ahilihua cian ma abalı uami. Lici nudı ifihimavici fili nej ma hinilalı uami. Nibu iamigali apali uami. Ninanadi avi apali uami. Hamej sadan nudı ninanadi agilasan ma abavilalı uami.

³⁴ Lici hulan Itiopia fili tibi hisin agan Filipi di abami. Vian nadı abitihiben uami. Asi di cian igalahalaha hisin hulan agan ani saj abavila cian nagadi abami uami. Nusan nuken saj abami ua hulan mu saj abami uami. ³⁵ Lici Filipi agan hidili maha cian Aisaia libami agadı cian hidili sulami. Sulasula Jisası akuaba akuaba limi agadı avi sulami. ³⁶⁻³⁷ Sulasula vevila avili

mu igavimi. Igavila hulan Itiopia fili tibi hisin agan Filipi di abami. Nama igiha uami. Avili na hinidi uami. Avili hivi iadi miñjamigu miñjaiahaha saj ani agan iadi abamigilibali uami.*

³⁸ La hulan mu saban osi limin miñjalivaliva hisin agadı abici lagulamavimi. Lagulamavici Filipi agan hulan Itiopia fili tibi hisin agan hula avili hivi miguavimi. Miguavila Filipi agan avili hivi nudı miñjamigu miñjaiahami. ³⁹ La avili agadı vala cihu iahavimi. Iahavici nulidi Hekili di Amiñ agan Filipi di via umi. Via uci hulan Itiopia fili tibi hisin agan nudı cihu ma igami. La Asi saj hijinalanala nudı hivi vemi. ⁴⁰ Lidaci nulidi Hekili di Amiñ agan Filipi di via ua lamici igavila abami. Vian Asidotı haiabila hinidin uami. La haiabila mu mu uu hidahida Jisası di cian suladami. Sulasula hidahida ua Sisalia haiabila iahumi.

9

Soli agan lusin sibili valavila Jisası di cian lubiahilami.

(Hulan Jisası libimijami 22.4-16 mu Hulan Jisası libimijami 26.9-18)

¹⁻² Asi di cian sulasula hidavidaci Soli agan cian vidividin aba aba abadami. Hulan iamigali nulidi Hekili di cian lubiahilavilalı agiladı sibili lamalama ifihimiben uadami. La mu tibi Asi saj sagali igu igu hisin agiladı manigali hekili agadı piñ uavila abami. Isilaeli hidili agiladı anjam ular Damasikusı haiabila hiniavilalı agiladı hali hisin agilasan manasın libiha uami. Lici Asi saj sagali igu igu hisin agiladı manigali hekili agan manasın hivi cian namej libavila Soli saj igumi. Hulan iamigali limu hihile agiladı Hekili Jisası agan nulisan hibi huaci abalamılalı uami. Abalamıdacı hibi huaci agadı lubiahilavilalı uami. Lihavidaci Soli agan nulidi ala miñjalivaliva limin sibili ular hivi

* **8:27-28** 8.27-28 Iamigali Itiopia fili tibi migilavihadami agilasan ibi lamavila abavihadami. Kadası uavihadami.
8:31 8.31 Jo 16.13   **8:32** 8.32-33 Ais 53.7-8   **8:35** 8.35 Lu 24.27, HJL 18.28   **8:36-37** 8.36-37 HJL 10.47-48

* **8:36-37** 8.36-37 Hulan hiji hutesi hutesi dan limu hihile agilan namej abavilalı. Lukı agan cian limu hihile agiladı avi libami uavilalı. Lici Filipi agan abami aba abami uavilalı. Nama hiji vidividin siban laminaj avili hivi nadı miñjamigu miñjaiahiben aba abami aba abami uavilalı. Lici hulan Itiopia fili tibi hisin agan abami aba abami uavilalı. Vian Asi di ninaj Jisası Kilası saj hiji vidividin lamin aba abami aba abami uavilalı. **8:39** 8.39 1 Kin 18.12, 2 Kin 2.16, Ese 3.12-14   **8:40** 8.40 HJL 21.8   **9:1-2** 9.1-2 HJL 8.3, Ga 1.13, 1 Ti 1.13   **9:3** 9.3 HJL 22.6, 26.12, 1 Ko 15.8

lamalama san Jelusalem haiabila vavebali uami. ³ Lici Soli agan Jelusalem haiabila valavila Damasikusi haiabila san umi. Ua Damasikusi haiabila miki lidaci abilu hekili agan uaian susu hivi hinia nudi hivi havalami. ⁴ Abilu hekili havalidaci Soli agan fili hivi migafavila hinihini cian mu igahilami. Soli aba abidaci igahilami. Nama iadi aki san sibili lamilanaj aba abidaci igahilami. ⁵ Lici Soli agan abami. Iadi Hekili uami. Nama ani uami. Lici abami. Vian Jisasi uami. Nama iadi sibili lamilanaj uami. ⁶ Nama iaha Damasikusi haiabila uha uami. Ua hinidana hulan mu vevila akuaba akuaba sibila nama vivi san Asi abibali agadi nadibali uami. Abici nama sibila hamen laci ala viha uami.

⁷ Soli di abidaci hulan limu hihile nibu hula uavimi agilan cian pam igahilavimi. Agadi ala hulan amij ma igavimi. La i uavila cian ma abavimi. ⁸ Lihavici Soli iaha igasuliben aba limi ala nudi lamigan hifili migami. Lici nudi human miyalivavila Damasikusi haiabila via uavimi. ⁹ Via ua lamavici hinihini uaian ahica pam hivi simin ma nami. Avili ma nami. Nudi lamigan agan avi hifili vakala hinimi.

¹⁰ Hulan mu Jisasi di cian lubiahiladami agan Damasikusi haiabila hen ala hiniadami. Nudi ibi Ananaiasi. Nibu hen hinidaci anisihu me hivi nudi Hekili agan nudi abami. Ananaiasi uami. Lici abami. Iadi Hekili uami. Vian na hinidin uami. ¹¹ Lici nudi Hekili agan nudi abami. Hibit mu agadi ibi hibit silivi uami. Nama iahavila hibit hen uha uami. Uavila Judasdi di ulan hen ivouavila hulan mu Talisusi haiabila hisin agasan abaigiba uami. Nudi ibi Soli uami. Nibu iadi aba aba hinidi uami. ¹² Nudi lamigan agan hifili migahinidaci anisihu me hivi nadibali uami. Nudi lamigan huaci lici cihu igasulibali aba human nudi sabi hivi lamidana nadibali uami.

¹³ Lici Ananaiasi agan cihu abami. Iadi Hekili uami. Hulan agan ala nadibali hulan iamigali Jelusalem haiabila hinavilalii

agiladi sibili lamidaci hulan iamigali akape iadi abavidaci igahililan uami. ¹⁴ Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali agilan nusan ibi iguvali uami. Iguavici nibu hulan iamigali nadibali luvila luvila Asi di abavilalii agiladi limin sibili ular hivi lamalama san veli uami. ¹⁵ Lici nudi Hekili agan nudi abami. Nama uha uami. Vian nudi ci libimijacin uami. Nibu iadi sibila hisin hulan hinibali uami. Hinihini hulan iamigali hidili mu mu agiladidan nulidi manigali fili tibi mu mu migilavilalii agiladidan iadi ibi agasan aba aba hidibali uami. Islaeli hidili agiladi avi iadi ibi agasan aba aba hidibali uami. ¹⁶ Nibu iadi ibi agasan aba aba hidahida aviba aviba igibali agasan vian nuken nudi abiben uami.

¹⁷ Lici Ananaiasi agan umi. Uavila ular Soli hinimi hen ivoumi. Ivoua nudi human agadi Soli di sabi hivi lamavila abami. Soli nama iadi ima me uami. Aludi Hekili Jisasi nadibali cina iahali agan nibu iadi abici viaj nadibali ven uami. Nama cihu igasulibana abaci ven uami. Asi di Amij agan nama hula hinibali aba abici ven uami. ¹⁸ Hamej abici hehilan cili me Soli di lamigan hivi hinavimi agilan vikila migavici cihu huaci igasulami. La iahici Ananaiasi agan avili hivi nudi miyamigu miyaiyahami. ¹⁹ Miyamigu miyaiyahici iaha hinavila simin nici nudi hadipili agan vidividin limi.

Soli agan Damasikusi haiabila hinihini Asi di cian suladami.

Lici Soli agan uaian akape hulan iamigali Jisasi di cian lubiahilavihadami agilan hula Damasikusi haiabila hiniadami. ²⁰ Hinihini Islaeli hidili agiladi anjam ular hivi ivo ivo nulidi namej abadami. Jisasi nibu Asi di ninaj uadami. ²¹ Lidaci hulan iamigali agilan Soli di cian agadi igahilahila i uavihadami. Lidin abavihadami. Hulan nagan ala hulan iamigali Jisasi di ibi luvila luvila Asi di abavilalii agiladi sibili

lamilali uavihadami. Nibu Jelusalem haibila hinihini hamen ala lilali uavihadami. La cihu nej avi hulan iamigali agiladi vivi limin sibili ular hiv lamalama san veli uavihadami. Lidi Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali agilasan via uben aba veli uavihadami.

22 Lihavidaci Soli agan cian sulasula san vidiividin viavila Isaeli hidili Damasikusi haiabila hej hiniavihadami agiladi namen abadami. Asi agan hulan iamigali ahiliahuahu san Jisasi di libimijavila abici vemi uadami. Hamen abidaci hulan iamigali akape agilan Jisasi san hiji vidiividin lamavihadami. Lihavidaci Isaeli hidili agilan Soli di cian igahilahila i uavihadami. Lidi cihu nibilan cian mu mu ma abavihadami.

Isaeli hidili agilan Soli di ifihimibalu aba lihavici harjila vala umi.

23 Uaian akape uci Isaeli hidili agilan migudibavila Soli di ifihimibalu aba cian miguavimi. **24** Lavila Damasikusi haiabila agadi lua hibi ivu ivu ahuata agiladi migilavimi. Hifili hifili uaiadi uaiadi nudi ifihimuhimu san migila migila hiniavimi. Hiniavidaci Soli agan nudi ifihimibalu aba lihavimi agadi cian hiji igahilami. **25** La hifili lici Soli di hulemili agilan nudi viavila haiabila agadi lua sabi hej via iahuavimi. Iahuavila cinacina hekili agadi tul hej migahinhini san nudi abavimi. Abavici migahinidaci cinacina limin agadi simisimi valavici valavici haiabila agadi lua caba hej migami.

Soli uavila Jelusalem haiabila hiniadami.

26 Lici Soli agan Jelusalem haiabila uavila hinihini hulan iamigali Jisasi di cian lubiahilavihadami agilan hula migudibiben aba lihadami. Lidaci hulan iamigali sikasikan agilan nusan lidalida nibu hula ma migudibavihadami. Lidi nibu Jisasi di cian lubiahiladami agasan hiji vidiividin ma lamavihadami. **27** Lihavidaci

Banabasi agan Soli di via hulan Jisasi libimijami agiladi piñ umi. Uavila nulidi

tibi sulami. Soli agan hibi cina nudi Hekili di igici nudi abami agasan tibi sulami. Damasikusi haiabila hinihini Jisasi di ibi agasan haiabila iahaiaha cian abadami agasan avi tibi sulami. **28** Lici Soli agan Jelusalem haiabila hinihini hulan Jisasi libimijami agilan hula hidavihadami. Hidahida nulidi Hekili di ibi agasan haiabila iahaiaha cian abadami. **29** Lidaci Isaeli hidili Giliki cian abavihadami agilan nibu hula cian sulasula hibin cian hibin cian abavihadami. Lidi aki me lavila nudi ifihimibalu aba hiji lamavihadami. **30** Lihavidaci hulan Jisasi san hiji vidiividin lamavihadami agilan cian hiji agadi igahilavimi. Lavila Soli di via Sisalia haiabila miguavimi. Via miguavila abavici Talisus haibila umi.

31 Uci hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahavici Judia fili tibi hiniavihadami agilan huaci hiniavihadami. Hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahavici Galili fili tibi hiniavihadami agilan huaci hiniavihadami. Hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahavici Samalia fili tibi hiniavihadami agilan avi huaci hiniavihadami. Hulan limu hihile nulidi ma sibili lamavihadami. Huaci hiniavidaci Asi di Ami agan nulidi iagan lagudaci vidiividin lagulamavihadami. Lidi nulidi Hekili san lidalida nudi lihu hivi hiniavihadami. Lihavidaci hulan iamigali akape Jisasi san hiji vidiividin lamavihadaci avili hivi nulidi minjamigu minjaiahavihadami.

Pita agan Ainiasi di huaci lamami.

32 Pita agan haiabila mu mu hidahida uavila Lida haiabila iahumi. Iahuavila Asi di hulan iamigali Lida haiabila hiniavihadami agilan hula hinimi. **33** Hiniavila hulan mu haiabila hej hisin agadi igami. Nudi ibi Ainiasi. Nudi henaj sikasikan haba himavimi. Lihavici hual human limu fihala human limu ahica pam cijin nibu vadim hivi laci hiniadami. **34** Hinidaci Pita agan nudi abami. Ainiasi uami. Jisasi Kilaisi nadu huaci lamici ci

huaci līnāj uami. Nama iaha nadī vadim agadī hihiliha uami. Hameñ abici iahami. ³⁵ Iahici hulan iamigali Lida haiabila hisin̄ agilan̄ hula Salon fili abili hisin̄ agilan̄ hula sikasikan Ainiasi cihu huaci limi agadī igavimi. Igavila hej nulidi Hekili sañ hiji vidividin̄ lamavimi.

Pita agan̄ Tabita dī abici hihī iahami.

³⁶ Iamigali mu Jisasī dī cian̄ lubiahiladami agan̄ Jopa haiabila hiniadami. Nudi ibi Tabita. Giliki cian̄ hivi nudī Dolikasi uavihadami. Akape tibi nību hulan̄ iamigali sikasikan̄ agilasan̄ mavin̄ hiniadami. Lidin̄ hulan̄ iamigali akuaba akuaba apali agilasan̄ ahiliahuahu akuaba akuaba iguadami. Nibū hamen̄ laci lihadami. ³⁷ Pita agan̄ Lida haiabila hinidaci Tabita agan̄ himuhimu hekili viavila himami. Himici nudī vali agadī silamavila ulan̄ uvī iahua sabi hej via iahua lamavimi. ³⁸ Hulan̄ Jisasi dī cian̄ lubiahilavihadami agilan̄ Pita uavila Lida haiabila hinimi agadī cian̄ hiji ci igahilavimi. Lida haiabila agan̄ Jopa haiabila mikī hiniadami. Hameñ sadan̄ abavici hulan̄ ahica agilan̄ Pita san̄ uavimi. Ua iahuavila mavin̄ cian̄ cian̄ abavimi. Nama iahinañ līhaliha uvihemili uavimi. ³⁹ Hameñ abavici Pita iaha hulan̄ ahica agilan̄ hula vehavimi. Ve iahavila ulan̄ uvī iahua sabi hej Pita dī via iahuavimi. Iahuavici iamigali cido cido agilan̄ ve Pita dī mikī piñ lagulama ilīha ilīha hiniavimi. Ilīha ilīha hadi hilahila hutesi hutesi muhili havili akuaba akuaba Tabita hīhi hīnihini hicadami agiladi abalamavimi. ⁴⁰ Lihavidaci Pita agan̄ hulan̄ iamigali agiladi lahuci haiabila ivavehavimi. Ivave hiniavidaci Pita agan̄ migaliflibavila Asī dī abami. La limu cimila iamigali vali hinimi agadī igavila abami. Tabita uami. Nama iahīha uami. Lici iualavila Pita dī igami. La iaha migahinimi. ⁴¹ Migahinidaci Pita nudī human̄ miñjaliva miñjaiahici iaha lagulamami. Lagulamici Pita agan̄ iamigali cido cido agiladidāj Asī dī hulan̄ iamigali limu hīhile agiladidāj abici ve

iamigali agadī igavici cihu hīhi hinimi. ⁴² Lici Jopa haiabila hisin̄ agilan̄ ahuata cian̄ hiji igahilavimi. La limu hīhile agilan̄ nulidi Hekili sañ hiji vidividin̄ lamavimi. ⁴³ Lihavici Pita uaiañ akape Jopa haiabila hiniadami. Hulan̄ mu sabañ bulimakau sigiti sibila vihadami agan̄ hula hiniadami. Nudi ibi Saimon.

10

Asī dī cian̄ hali hisin̄ agan̄ vevila Koniliusī dī abami.

¹ Hulan̄ mu Sisalia haiabila hiniadami. Nudi ibi Koniliusī. Nibū Lom̄ haiabila hisin̄ agiladi sagan̄ hali hisin̄ hiniadami. Hinihini Itali fili tibi hisin̄ agiladi sagan̄ hisin̄ hulemili agiladi migiladami. ² Hulan̄ iamigali Koniliusī ani ani ulan̄ pam hiniavihadami agilan̄ Asī san̄ lidalida nudī līhu hīvi hīnihini nudī hiji lubiahilavihadami. Lidin̄ Koniliusī agan̄ Isīlaeli hīdili agiladi ahiliahuahu nulisan̄ anim̄ hilici hekili hekili iguadami. Nibū Asī dī aba aba hiniadami. ³ Mu tibi hifilidān̄ uaiadi* hīvi anisihu me hīvi sihivia sibān̄ igami. Igidaci Asī dī cian̄ hali hisin̄ agan̄ Koniliusī dī ulan̄ hīvi ivavevila abami. Koniliusī uami. ⁴ Lici Koniliusī agan̄ igasulasula hinia lidavila abami. Iadi Hekili uami. Akī uami.

Lici Asī dī cian̄ hali hisin̄ agan̄ nudī abami. Nama Asī dī abilanañ agadī nību igilali uami. Hulan̄ iamigali anim̄ hilici akuaba akuaba apali agilasan̄ igulanan̄ agadī avi igilali uami. ⁵ Nama hulan̄ limu hīhile agiladi abinañ Jopa haiabila uavila Saimon dī iga abavici vem uami. Nudi ibi mu Pita uami. ⁶ Nibū Saimon mu sabañ bulimakau sigiti sibila vilali agan̄ hula hīnidi uami. Nudi ulan̄ agan̄ avili hekili cabā hīvi hīnilali uami.

⁷ Asī dī cian̄ hali hisin̄ agan̄ Koniliusī san̄ cian̄ iguavila vala udaci Koniliusī agan̄ sibila hisin̄ hulan̄ ahica agilasadan̄ sagan̄ hisin̄ hulemili mu agasadan̄ abici nudī piñ vehavimi. Sagan̄ hisin̄ hulemili agan̄ Asī dī hiji lubiahiladami. Nibū Koniliusī hula

^{9:36} 9.36 1 Ti 2.10, Ta 3.8   ^{9:40} 9.40 Mt 9.25, Mk 5.40-41, Jo 11.43, HJL 7.60   ^{9:43} 9.43 HJL 10.6   ^{10:1} 10.1 Mt

8.5, HJL 27.1-3   ^{10:2} 10.2 HJL 8.1-2, 10.22, 10.35, 22.12
uaiadi ha 3 kiloki.   ^{10:6} 10.6 HJL 9.43

* ^{10:3} 10.3 HJL 3.1, 10.30, 11.13   * ^{10:3} 10.3 Hifilidān̄

hinihini nudi ahiliahuadami. ⁸ Nudi piñ ve havici Koniliusı agaŋ anisihu me hivi igami agasan hulan ahica pam agiladi hivi abici Jopa haiabila uavimi.

Pita agaŋ anisihu me igami.

⁹ Hulan ahica pam Koniliusı abici uavimi agilan uavila haiabila mu hivi hiniavici miŋalahici iaha uavila Jopa haiabila mikı lihavimi. Ua mikı lihavidaci uaian huva hinidaci Pita agaŋ Asi di abiben aba ulan huva uvı dan heŋ iahumi. ¹⁰ Iahua hinidaci Pita di humigan ibilici simiŋ nana saŋ igahilami. Lici hulan limu hihile simiŋ hilanavidaci Pita agaŋ anisihu me hivi igami. ¹¹ Igidaci avili susu agaŋ hibi me lavilici havili hekili me agaŋ migami. Havili agadı fidim limu limu hivi limin me limu ahica limu ahica agiladi hivi hahavila valici valici migami. ¹² Sihim saban lahu havanı akuaba akuaba agilan havili tulı heŋ hiniavidaci valici valici migami. ¹³ Lici Asi agaŋ Pita di abami. Pita uami. Nama iaha sihim saban lahu havanı akuaba agiladi ifihimavila niha uami. ¹⁴ Lici Pita abami. Iadi Hekili uami. Vian ma sibarı niben uami. Vian sihim hibun dan nama igidanaŋ sibili hiniavilali agiladi pabin ciki avi ma sibarı nilan uami. ¹⁵ Lici cihu abami. Vian sihim akuaba akuaba igidalıŋ huaci hiniavilali agiladi nana saŋ abiliŋ hibun dan aba abimalamı uami. ¹⁶ La cihu ahica tibi nudi hameŋ laci sihim ifihima nana saŋ abici ci lici havili hekili me agadı cihu magilici iahumi.

¹⁷⁻¹⁸ Lici Pita agaŋ hiji cuvilin cuvilin igahilavila abami. Vian anisihu me igin agadı hidili vamen uami. Hijı hameŋ lamalama hinidaci hulan Koniliusı abici uavimi agilan ua iahuavimi. Iahuavila Saimon di ulan agasan hulan limu hihile agiladi abaigaiga uavila hibi ivu ivu hivi lagulamavila abavimi. Saimon neŋ hinidi uavimi. Nudi ibi mu Pita uavimi. ¹⁹ Lihavidaci Pita anisihu me hivi igami agasan hiji lamalama hinimi. Hijı lamalama hinidaci Asi di Amiŋ agaŋ nudi

abami. Ci iginan uami. Hulan ahica pam agilan ve nadı suhilavadi uami. ²⁰ Nama iaha miguavila nibilan hula uha uami. Hijı cuvilin cuvilin igahiliminan uami. Vian nuken abiliŋ vehavimalami uami.

²¹ Lici Pita agaŋ miguavila nulidi abami. Namılaŋ aki saŋ vevila iadi suhila suhila hidilan uami. ²² Lici abavimi. Sagaj hali hisin Koniliusı agaŋ aludi abici vemalamilu uavimi. Nıbu Asi saŋ lidalıda nudi lihu hivi hinihini nudi cian sihivia lubiahililali uavimi. Lidaci Isilaeli hidili agilan nudi hulan huaci aba abavilali uavimi. Asi di cian hali hisin agaŋ nudi hivi vevila nameŋ abimalami uavimi. Hulan limu hihile agiladi abinaŋ uavila Pita di abavici nadı ulan neŋ ve abici igahilinan ababimalamı uavimi. Asi di cian hali hisin agaŋ hameŋ abici Koniliusı aludi abici vemalamilu uavimi. ²³ Lihavici Pita agaŋ nulidi via ivavemi. Via ivavevila nulisan simiŋ igoŋamı. La hiniavici miŋalahici Pita nibilan hula umi. Hulan Jisasi saŋ hiji viđividiŋ lamalama Jopa haiabila hiniavihadami agilan avi nibilan hula ahuata hameŋ uavimi.

Pita agaŋ Koniliusı di ulan hivi umi.

²⁴ Pita agaŋ hulan vehavimi agilan hula uavila haiabila mu hivi hiniavici miŋalahici Sisalia haiabila ua iahuavimi. Iahua igavici Koniliusı agaŋ nulisan migila migila hinimi. Nudi hidili pam agiladi dan nagılıhalınu huaci huaci agiladi dan abici vevila nıbu hula migudibavila hiniavimi.

²⁵ Migudiba hiniavidaci Pita agaŋ Koniliusı di ulan hivi ivouben aba lidaci Koniliusı agaŋ nudi mikı piñ vevila nudi ibi miŋaiahiben aba migalifilibami.

²⁶ Migalifilibici Pita nudi miŋaiahavila abami. Nama iahıha uami. Vian hulan nama me ala uami. ²⁷ La Pita nıbu hula cian aba aba ivoumi. Ivoua igici hulan iamigali akape migudibavila hiniavimi.

²⁸ Migudiba hiniavidaci Pita agaŋ nulidi abami. Namılaŋ igilalaŋ uami. Isilaeli hidili agiladi cian viđividiŋ agaŋ abami

uami. Isilaeli hidili namilan hidili mu mu agilan hula hidimilan aba abami uami. Nulidi ular hivi avi ivoumilan aba abami uami. Agadi ala Ası agan anisihu me hivi iadi abalamali uami. Ası igidaci hidili mu mu agilan avi huaci hiniavilali uami. Hamej sadaq vian namej ma abiben uami. Hidili mu mu agilan hibun dan hiniavidaci Ası nulidi igidaci sibili hiniavilali aba ma abiben uami. ²⁹ Vian naludi cian ma lulacin uami. Naludi cian agadi igahilavila iaha vemalamin uami. Vian naludi abitihiben uami. Namilan iadi aki sanj abilan vemalamin uami.

³⁰ Lici Koniliusi agan hibin abami. Cihen hifilidan uaiadi namej ala hinidaci vian iadi ular hivi hinihini Ası di aba aba hinicin uami. Ası di aba aba hinidalin hula mu vevila iadi piŋ lagulamali uami. Nudi hadi hilahila hutesi agan mila siban hinili uami. ³¹ Nibu iadi namej abali uami. Koniliusi aba abali uami. Nama Ası di abilanan agadi nibu igilali aba abali uami. Hulan iamigali anim hilici akuaba akuaba apali agilasan igulanaq agadi avi igilali aba abali uami. ³² Hulan limu hihile agiladi abinan Jopa haiabila uavila Saimon di iga abavici vem aba abali uami. Nudi ibi mu Pita aba abali uami. Nibu Saimon mu sabaq bulimakau sigiti sibila vilali agan hula hinidi aba abali uami. Nudi ular agan avili hekili caba hivi hinilali aba abali uami. ³³ Lici vian nudi cian igahilavila hulan ahica pam agiladi abiliŋ nadivivi sanj uaval uami. Uavici nama hiji huaci viavila nibilan hula vemalaminaq uami. Ası agan alaq hula neŋ hinidi uami. Aludi Hekili Ası agan nadı akuaba cian abali agadı aludi abinan igahilibalı aba migudiba hinidalı uami.

*Pita agan Koniliusi di ular heŋ hinihini
Ası di cian sulami.*

³⁴ Lici Pita agan abami. Amiŋ ala uami. Ası igidaci Isilaeli hidili agilan hula hidili mu mu agilan hula hidili pam

me hiniavilali uami. Nibu hulan hidili agilasan hiji ma lamilali uami. ³⁵ Hulan iamigali hidili mu mu nusaq lidalida nudi lihu hivi hinihini nudi cian sihivia lubiahilahila sibila vihavilali agilasan pam mavın hinilali uami. ³⁶ Namilan igilalan uami. Ası agan Isilaeli hidili agilasan cian iguci uci abami uami. Jisasi Kilaisi agan hulan iamigali agiladi Hekili hinidaci hulan iamigali sikasikan vian hula hiji humigan pam hiniavibali aba abami uami. ³⁷ Namilan igilalan uami. Jon agan avili hivi hulan iamigali agiladi minjamigu miŋaiahaiaha sanj abami uami. Lidaci akuaba akuaba hidili maha Galili fili tibi heŋ iahavimi uami. Akuaba akuaba Judia fili tibi hisin agiladi haiabila mu hivi mu hivi iahavimi agiladi avi namilan igilalan uami. ³⁸ Ası agan Jisasi Nasaleti haiabila hisin agadi libimijavila abici nudi Amiŋ agan nibu hula hinihini nusaq vidividin iguadami uami. Igudaci Jisasi agan mu haiabila mu haiabila hidahida hulan iamigali agiladi ahiliahuadami uami. Ahiliahuah hulan iamigali lagun di lihu hivi hinihini sibili hiniavihadami agiladi lidaci huaci hiniavihadami uami. Ası nibu hula hinidaci akuaba hamen agiladi lidadı hihadami uami. ³⁹ Nibu Isilaeli hidili agiladi fili tibi hidahida akuaba akuaba lidaci igamilu agilasan sulilalu uami. Jelusalem haiabila hidahida akuaba akuaba lidaci igamilu agilasan avi sulilalu uami. Nibilan kili cikan hilhua lamalama agadi hivi Jisasi di lama henəq hivi ifavici uci himami uami. ⁴⁰ Himici cihu anihulin me hivi Ası abici cihu hiji iahici hulan iamigali limu hihile nudi igavimi uami. ⁴¹ Isilaeli hidili limu hihile agilan nudi ma igavimi uami. Ası agan aludi libimijici Jisasi hiji iahavila aludi piŋ veci alaq igamilu uami. Igavila nibu hula simiŋ namilu uami. ⁴² Nana hinidamili aludi abami uami. Hulan iamigali agilasan haiabila lamalama cian namej abihalan aba abami uami. Ası agan Jisasi di libimijami aba abihalan aba abami

uami. Libiminici hulan iamigali himavimi agiladidan hiji hiniavi agiladidan cian hiji lamibali aba abihalan aba abami uami. **43** Lavila abami. Asi di cian igalahalaha hisin hulan agilan ahuata Jisasi san ala namen abavihadami uami. Hulan iamigali agilan nusan hiji vidividin lamavidaci Asi agan nulidi hugi agiladi hivibali aba abavihadami uami.

Asi di Amiñ agan migavila hulan iamigali hidili mu mu agilan hula hinimi.

44 Pita agan Asi di cian aba aba hinidaci Asi di Amiñ agan migavila hulan iamigali ahuata Asi di cian igahilahila hiniavimi agilan hula hinimi. **45-46** Hinidaci mu haiabila mu haiabila hisin agiladi cian siban mu hivi mu hivi aba aba Asi di ibi minjaiahaha hiniavimi. Lihavidaci Isilaeli hidili limu hihile Pita ani ve havimi agilan igahilavila i uavimi. Isilaeli hidili nibilan ala Jisasi san hiji vidividin dan hiniavihadami. Nibilan igahilavila abavimi. Igahilahan uavimi. Asi nud Amiñ agadi abici migavila hulan iamigali hidili mu mu agilan hula avi hinidi uavimi. Lihavici Pita abami. **47-48** Asi di Amiñ agan miga ala hula hiniadami hamen ala migavila hidili mu mu agilan hula hinidi uami. Lidaci nibilan Jisasi Kilaisti san hiji vidividin lamavadi uami. Hamen sadan ani agan aludi abamigilici avili hivi nulidi ma minjamigu minjaahibalu uami. La hulan iamigali Jisasi Kilaisti san hiji vidividin lamavimi agiladi abavila avili hivi nulidi minjamigu minjaahavimi. Minjamigu minjaahavici Pita di abavimi. Uaian limu hihile nama ala hula hiniha uavimi.

11

Pita agan akuaba akuaba iahavici igami agasan Jelusalem haiabila uavila sulami.

1 Hulan Jisasi libimijami agilan hula hulan iamigali Jisasi san hiji vidividin lamavihadami agilan hula Judia fili tibi haiabila hitin hitin hiniavihadami. Hinihini hidili mu mu agilan Asi di

cian agasan hijinalavimi agadi cian hiji igahilavimi. **2-3** Lihavidaci Pita agan Jelusalem haiabila uavila hulan iamigali Jisasi san hiji vidividin lamavihadami agiladi igami. Igici nulidi hulan limu hihile hadi sibili ihalahalaha cian agadi vidividin lubiahilavihadami agilan nud abacabilavila abavimi. Nama aki san hulan hadi sibili ma ihalahavimi agiladi ulan ivouahana uavimi. La nama nibilan hula simin nahana uavimi.

4 Lihavici Pita agan akuaba akuaba iahavici igami agasan sihivia siban sulami. **5** Vian Jopa haiabila hiniavila Asi di aba aba hinicin uami. Aba aba hiniavila anisihu me hivi igidalin havili hekili me agan iahua hivi hinia migali uami. Havili agadi fidim limu limu hivi limin me limu ahica limu ahica agiladi hivi hahavila valici valici iadi piñ migali uami. **6** Migici igiben aba havili tulipen sihivit siban igasulac in uami. La igilin sihim saban ulej hisin sauva hisin lahu havanakuuba akuuba agilan havili tulipen hej hiniaval uami. **7** Hiniavidaci Asi agan iadi abali uami. Pita aba abali uami. Nama iaha sihim saban lahu havanakuuba akuuba agiladi ifihimavila niha aba abali uami. **8** Lici vian abacin uami. Iadi Hekili aba abacin uami. Vian sihim hibun dan nama igidana sibili hiniavilal agiladi pabin ciki avi ma siban nilan aba abacin uami. **9** Abili cihu iadi abali uami. Vian sihim akuuba akuuba igidalin huaci hiniavilal agiladi nana san abili hibun dan aba abimina aba abali uami. **10** La cihu ahica tibi iadi hamen laci sihim ifihima nana san abici ci lici havili hekili me agadi cihu magilici iahual uami. **11** Lici hididalin hulan ahica pam agilan ulan ala hinihilu hej ve iahaval uami. Hulan mu Sisalia haiabila hiniavila nulidi abici iadi viben aba vehaval uami. **12** Lici Asi di Amiñ agan iadi namen abali uami. Nama iaha nibilan hula uha aba abali uami. Hijii cuvili cuvili igahilimina aba abali uami. Hamen abici hulan hu-

man limu fihala human limu pabin cijin Jisası sañ hiji vidividin lamavilalı nagilan avi alan hudimida uavila Koniliusı di ulan ivouahilu uami. ¹³ Ivoumili Koniliusı agan aludi abalı uami. Ası di cian hali hisin agan iadi ulan ivave lagulamavila iadi nameñ abalı aba abalı uami. Nama hulan limu hihile agiladı abınañ Jopa haiabila uavila Saimon di iga abavici vem aba abalı aba abalı uami. Nudi ibi mu Pita aba abalı aba abalı uami. ¹⁴ Nibu nasan cian sulibali aba abalı aba abalı uami. Lici hulan iamigali nadı ulan hivi hiniavilalı agilan avi cian agadı igahilavici Ası naludi ahiliahudaci huaci hamen laci hamen laci hinibalan aba abalı aba abalı uami. ¹⁵ Hulan iadi abici uacin agan nibu cian aba fihalici cihu viañ hidili maha cian abacın uami. Abidalıñ Ası di Amin agan migavila nibilan hula hinili uami. Hidili maha migavila alan hula hiniadami hamen ala migavila nibilan hula avi hinili uami. ¹⁶ Lici cihu viañ aludi Hekili abami agasañ hiji lamacin uami. Aludi Hekili agan nameñ abami uami. Jon agan avili hivi hulan iamigali agiladı minjamigu minjaiahadami aba abami uami. Agadı ala Ası di Amin agan ve namilan hula hinibali aba abami uami. ¹⁷ Vaka alan aludi Hekili Jisası Kılaisı sañ hiji vidividin lamimili Ası nudı Amin agadı abici migavila alan hula hiniadami uami. Hamen laci ala cihu abici migavila nibilan hula avi hinilalı uami. Hamen sadan viañ Ası di ma abamigiliben uami.

¹⁸ Lici hulan iamigali agilan Pita di cian agadı igahilavila nudı abacabilacabila sañ hiji lamavimi agadı valavimi. Valavila Ası di ibi pam minjaiahaha abavimi. Amin ala uavimi. Ası agan alialan aba abici hulan iamigali hidili mu mu agilan avi lusin sibili sibili agiladı valavici Ası nulidi ahiliahuci huaci hamen laci hamen laci hiniavibali uavimi.

Hulan iamigali Anitioki haiabila hisin agilan lusin sibili sibili valavala nulidi Hekili sañ hiji vidividin lamavimi.

¹⁹ Sıtiven di ifihimavimi hadihu ala hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahavimi agiladı avi sibili lamavihadami. Lihavidaci hanıla hanıla haiabila mu hivi mu hivi uavimi. Limu hihile Fonisia fili tibi uavimi. Limu hihile Saipilusı avili muha uavimi. Limu hihile Anitioki haiabila uavimi. Haba hanıla uavila haiabila hitin hitin hinihini Jisası di cian agadı sulavihadami. Hidili mu mu agilasən ma sulavihadami. Islaeli hidili agilasən pam sulavihadami. ²⁰ Agadı ala Saipilusı avili muha hisin agilan hula Sailini haiabila hisin agilan hula Anitioki haiabila uavila hidili mu mu agilasən nulidi Hekili Jisası di cian agadı sulavihadami. ²¹ Sulavidaci nulidi Hekili di vidividin agan nibilan hula hiniadami. Hinidaci hulan iamigali akape lusin sibili sibili valavala nulidi Hekili sañ hiji vidividin lamavimi.

²² Lihavici Jelusalem haiabila hisin hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahavimi agilan cian hiji agadı igahilavimi. Igahilavila Banabası di abavici Anitioki haiabila umi. ²³ Ua iahua igici Ası agan nulisan mavin hinihini nulidi sihivia siban migiladami. Lidaci Banabası agan hulan iamigali agilasən hijinalavila nulidi iagan lagulagu abami. Aludi Hekili sañ hiji vidividin lamalama nudı cian lubiahililan agadı hamen laci ala lubiahililan uami. ²⁴ Banabası nibu hulan huaci hiniadami. Ası di Amin agan nibu hula hinihini nusañ vidividin igudaci Ası sañ hiji vidividin lamadami. Lidaci hulan iamigali akape agilan avi nulidi Hekili sañ hiji vidividin lamavimi.

²⁵ Lihavici Banabası agan Solı di suhiliben aba Talisusi haiabila umi. ²⁶ Uavila Solı di igavila nudı Anitioki haiabila vavemi. Vavevila hualı pabin hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahavimi agilan hula hiniavihadami. Hinihini hulan iamigali akape agilasən Ası di cian sulavihadami. Lihavidaci Anitioki haiabila hisin hulan iamigali limu hihile agilan hidili maha hulan iamigali Jisası di cian

lubiahilavihadami agilasan abavihadami. Jisası Kilaisı dı hulemili uavihadami.

27 Hadihu laci ala Ası dı cian igalahalaha hisin hulan limu hihile agilan Jelusalem haiabila valavila Anıtioki haiabila ve havimi. **28** Ası dı cian igalahalaha hisin hulan mu agadı ibi Agabusı. Ası dı Amın agan nusan hiji igudaci lagulamavila humigan ibilibilihekili agan haiabila mu hivi mu hivi iahibali agasan abami. Lici Kildiusı agan manigali hinimi hadihu humigan ibilibilihekili agan iahami. **29** Humigan ibilibilihekili agan ma iahiman lidaci hulan iamigali Jisası dı cian lubiahilavihadami agilan Agabusı dı cian igahilavimi. Igahilavila Judia fili tibi hisin hulan iamigali Jisası san hiji vidividin lamavihadami agiladi ahiliahuavila simin lavalava san anim hilici igubalu aba abaigahilavimi. Abaigahilavila anim hilici hitin hitin iguavimi. Limu hihile anim hilici hekili dan agilan hekili iguavimi. Sudime ciki dan agilan sudime ciki iguavimi. **30** Lavila Banabasi didan Soli didan abavici anim hilici agiladi via Jelusalem haiabila uavimi. Uavila hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahavimi agiladi hali hisin agilasan iguavimi.

12

Helotı abici Jemisi dı ifihimavila cihu Pita dı limin sibili ulan hivi lamavimi.

1 Hadihu laci ala Helotı agan manigali hininhini abidaci hidili maha hulan iamigali limu hihile avili hivi minjamigu minjaiahavimi agiladi sibili lamavihadami.* **2** Lihavidaci nudı sagan hisin hulemili limu hihile agiladi abici puia hutesi hivi Jon isanu Jemisi dı ihalahavici himami. **3** Lici Isilaeli hidili agilan Helotı dı huaci aba abavici nudı sagan hisin hulemili agiladi abici Pita dı avi minjalivavimi. Isilaeli hidili maci sakivakiva uaian akape hininhini navihadami mihiñ hekili agadı hivi hameñ

lihavimi. **4** La Pita dı minjalivavila limin sibili ulan hivi lamavila sagan hisin hulemili human limu limu fihala hicci limu fihala hicci limu pabin cijen agiladi human hivi lamavimi. Lamavici hulan limu ahica limu ahica lidin migilavimi. Helotı agan hiji nameñ lamami. Ası agan Isilaeli hidili agiladi valici huaci hiniavimi agadı mihiñ hekili agan ci lici Pita dı via uavici hulan iamigali agilan igaşulavidaci viañ nudı cian hivi lamiben uami. **5** Pita agan limin sibili ulan hivi hinidaci sagan hisin hulemili agilan nudı migila migila hiniavimi. Migila migila hiniavidaci hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahavimi agilan Pita san Ası dı vidividin siban aba aba hiniavimi.

Ası dı cian hali hisin agan Pita dı ahiliyahuci limin sibili ulan agadı vala umi.

6 Helotı agan Pita dı cian hivi lamiben aba mihiñ lamami. Mihiñ lamami agan amili me hivi iahiben aba lidaci hifili heñ ala limin vidividin ahica viavila nudı human hitin hitin agiladi hahavimi. Human limu agadı hivi hahavila via ua sagan hisin hulemili mu agadı human hivi hahavimi. Human limu agadı hivi hahavila via ua sagan hisin hulemili mu agadı human hivi hahavimi. Lihavici sagan hisin hulemili ahica agilan nudı alihan huda hisivavimi. Hisivavidaci sagan hisin hulemili limu hihile agilan limin sibili ulan hibi ivu ivu agadı migila migila hiniavimi. **7** Migila migila hiniavidaci nudı Hekili dı cian hali hisin agan limin sibili uleñ muji ivouci abilu havalami. Lavila Pita dı madin agadı ifaigavila nudı miniavila abami. Nama iahaviheha uami. Lici limin vidividin nudı human hivi hahavimi agilan sutavila fili migalahilavimi. **8** Migalahilavici nudı Hekili dı cian hali hisin agan abami. Lavi hahavila hicci sigiti lamiba uami. Lici Pita hamen laci ala limi. Lici cihu abami. Nadi hadi hilahila hutesi agadı avi lamavila iadi sivi veha uami. **9** Lici Pita uleñ muji agadı

11:27 11.27 HJL 13.1, 15.32, 21.9, 1 Ko 12.28, Ef 4.11   **11:28** 11.28 HJL 21.10   **11:29** 11.29 Lom 15.26, 1 Ko 16.1, 2 Ko 9.1   **11:30** 11.30 HJL 12.25 * **12:1** 12.1 Manigali mu Helotı agan abici Jemisi dı ifihimavimi. Nudi ibi mu Agilipa. Nudi iauacanu Helotı agan manigali hinidaci Malia Jisası dı huhilami. Helotı Agilipa dı ninañ avi Agilipa. Agilipa agan ala manigali hinidaci Poli dı cian hivi lamavimi. Hulan Jisası libimijami agiladi manasın 25.13 agadı igihalan.   **12:2** 12.2 Mt 4.21, 20.23   **12:3** 12.3 HJL 4.3   **12:4** 12.4 CV 12.1-27   **12:5** 12.5 Je 5.16   **12:6** 12.6 HJL 5.23   **12:9** 12.9 HJL 10.3, 10.17-18, 11.5

valavila nudi Hekili di cian hali hisin agadi sivi umi. Agadi ala nibu nudi Hekili di cian hali hisinagan amin minjaualici iahami agadi ma igami. Nibu viaj anisihu me akua igadin uami. ¹⁰ La uavila sagan hisin hulemili hibi migila migila hisin limu hihile agiladi livala uavila limu hihile agiladi avi livala uavimi. Uavici lua hibi vidividin agan nibu nuken lavilami. Lavilici ivouavila haiabila hekili agadi hibi pil hen uavimi. Uavidaci Asi di cian hali hisinagan Pita di vala umi. ¹¹ Vala udaci Pita di hiji agan toveci abami. Vian ci igin uami. Iadi Hekili agan nudi cian hali hisin agadi abici ve uami. Vevila iadi ahiliahuci Heloti agan iadi ma sibili lamibali uami. Isilaeli hidili agilan avi iadi akuabaakuaba liben aba lihavibali ala iadi akuaba ma lihavibali uami. ¹² Lavila Malia di ulan umi. Malia nibu Jon di numigan. Jon di ibi mu Mak. Hulan iamigali akape agilan ulan hen migudiba hinihini Asi di aba aba hiniavimi. ¹³ Hiniavidiaci Pita agan uavila haiabila lagulamavila lua agadi hibi lapa ifaigami. Ifaigici sibila hisin iamigali mu agan hibi laviliben aba vemi. Nudi ibi Loda. ¹⁴ Vevila Pita di sugi miti agadi igahilavila hekili hijinalami. Lavila hibi lapa agadi ma lavilami. Cihu hanjila ulej muji ivouavila hulan iamigali agiladi abami. Pita vevila haiabila adan lagulama hinidi uami. ¹⁵ Lici nudi abavimi. Nama uavauava me iahunaq uavimi. Lihavici iahavila vidividin abami. Ami siban abin uami. Ha lagulama hinidi uami. Lici abavimi. Asi di cian hali hisin nudi migililili agadi cian akua igahilinaq uavimi.* ¹⁶ Lihavidaci Pita agan hibi lapa agadi ifaigaiga hinimi. Ifaigaiga hinidaci uavila hibi lapa agadi lavila nudi igavila i uavimi. ¹⁷ Lihavici cian hekili abavimidi aba human hivi nulidi abamigilami. Lavila nulidi Hekili agan akuabaakuaba lici limin sibili ulan vala vemi agasan sulami. Lavila abami. Hulan

iamigali Jisasi san hiji vidividin lamavilali agiladidan Jemisi* didan abihalan uami. Aludi Hekili agan akuabaakuaba li agasan abihalan uami. La Pita nulidi valavila mu abila hivi umi. ¹⁸ Lici cimidan sibaj sagan hisin hulemili agilan iaha igavici Pita ma hiniman lici nulidi mavin agan tin tin udaci nibilan nuken nuken abitihavimi. Pita aben ui uavimi. ¹⁹ Lihavici Heloti agan Pita limin sibili ulan vala umi agadi cian hiji igahilami. La hulan agiladi abici uavila Pita di suhilavimi. Suhihavici suhilavici hima lici Heloti agan sagan hisin hulemili Pita di migilavimi agiladi cian hivi lamavila abici nulidi via uavila ifihimavimi. Lihavici Heloti agan Judia fili tibi agadi valavila Sisalia haiabila miguavila hiniadami.

Heloti himami.

²⁰ Heloti agan Taili haiabila hisin agilasadan Saidon haiabila hisin agilasadan igivi hekili hiniadami. Lidaci hen hisin hulan iamigali akape migudibavila Heloti hula humigan pam hiniben aba vehavimi. Nibilan fili tibi Heloti migiladami hen simin akuabaakuaba vivi navihadami. Hamen sadan vevila Bilasitusi di nagili libavimi. Bilasitusi nibu Heloti di ulej muji ani uvı akuabaakuaba agiladi migiladami. Nudi nagili libavici nibu nulidi ahiliahuci uavila Heloti di abavimi. Nama alusan igivi hekili hiniminaq uavimi. Alan hula hiji humigan pam hiniha uavimi. ²¹ Lihavici Heloti mihin lamami agan iahami. Iahici nibu manigali di havili hajin akuabaakuaba agiladi lamami. Lama uavila manigali di migahininhini hisin uvı hen migahiniavila nulisan cian sulami. ²² Sulidaci hulan iamigali agilan ula ula abaaba namen abavimi. Nibu cian huaci sibaj suladi uavimi. Hulan sibaj me ma suladi uavimi. Asi me suladi uavimi. ²³ Lihavici Heloti nulidi cian agadi igahilavila nibu Asi di ibi ma minjaiahami. Lici Asi di cian hali hisinagan nusaq himuhimu hekili igumi.

12:10 12.10 Sng 34.7, Dan 3.28, 6.22, HJL 5.19, Ib 1.14, 2 Pi 2.9   **12:12** 12.12 HJL 4.23, 12.5, 12.25, 15.37   **12:15**
12.15 Mt 18.10-11, HJL 26.24   * **12:15** 12.15 Vaka Isilaeli hidili limu hihile agilan hiji nameq lamavihadami. Asi di cian hali hisin hulan hitin hitin agiladi migilavilili agilan hulan agilan nuken me hiniavilili uavihadami. **12:17**
12.17 HJL 13.16, 19.33, 21.40   * **12:17** 12.17 Heloti Jemisi di ifihimami. Cian nagan Jemisi himami agasan ma abami. Jemisi mu agasan abami. Nibu Jisasi di imanu. Nibu ala hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahavici Jelusalem haiabila hiniavihadami agiladi hali hisin hiniadami. **12:18** 12.18 HJL 5.22-24   **12:20** 12.20 1 Kin 5.9-11, Ese 27.17
12:23 12.23 1 Sml 25.38, 2 Sml 24.17, Sng 115.1, Dan 5.20

Iguci hija agilan nudi humigan muji agadi iavavici himami. ²⁴ Himici hulan limu hihile agilan haiabila mu hivi mu hivi uu Asi di cian sulavidaci hulan iamigali akape agilan igahilahila Jisasi san hiji vidividin lamavihadami.

²⁵ Banabasi hula Soli hula anim hilici Jelusalem haiabila via ua iguavimi. Iguavila hiniavici ci lici cihu Anitioki haiabila vehavimi. Jon avi nibilan hula vemi. Jon di ibi mu Mak.

13

Asi di cian sulasula hidahida san Banabasi didan Soli didan libimijavimi.

¹ Hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahavimi agilan Anitioki haiabila hiniavihadami. Nulidi hulan limu hihile agilan Asi di cian igalahalaha hisin hulan hiniavihadami. Limu hihile agilan Asi di cian agadi hulan iamigali agilasan lamalubiavihadami. Nulidi ibi namej. Mu Banabasi. Mu Lusiusi. Nibu Sailini haiabila hisin. Mu Manain. Heloti manigali hiniadami agadi iaganu agan Manain didan Heloti* didan sakladami. Mu Soli. Mu Simeon. Simeon di ibi mu Cibin. ² Mu tibi hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahavimi agilan simin valavala nulidi Hekili di ibi agadi minjaiahaha aba aba hiniavimi. Lihavidaci Asi di Ami agan nulidi abami. Banabasi didan Soli didan libimijhalan uami. Vian nulisan sibila igu igu san abacun uami. ³ Lici hamej laci simin valavala hinhini nulidi Hekili di aba aba hiniavimi. La sibila san libimijavimi agasan lavila nulidi human agiladi hulan ahica libimijavimi agiladi sabi hivi lamavila nulidi abavici uavimi.

Banabasi hula Soli hula Saipilusi avili muha uavila Asi di cian sulavihadami.

⁴ Asi di Ami agan abici Banabasi hula Soli hula uavila Selusia haiabila miguavimi. Selusia haiabila miguavila

huniga hekili hivi miguavici nulidi via uavila Saipilusi avili muha lamami. ⁵ Lamici ua Salamisi haiabila iahuavila Isilaeli hidili agiladi anjam ulan mu hivi mu hivi hidahida Asi di cian sulavihadami. Jon avi nibilan hula uavila hidahida nulidi ahiliahadami. ⁶⁻⁸ Saipilusi avili muha hidahida uavila Pafosi haiabila iahuavimi. Pafosi haiabila iahuavila igavici Isilaeli hidili agiladi hula mu agan hej hinimi. Nudi ibi Balijiasi. Giliki cian hivi nudi Elimasi uavihadami. Nibu hau hubila hubila hisin hulan hiniadami. Nibu anali cian aba aba namej abadami. Vian Asi di cian igalahalaha hisin hulan uadami. Nibu huban Seligiusi Paulusi hula hiniavihadami. Seligiusi Paulusi nibu hiji hutesi dan hiniavila Asi di cian igahilben aba Banabasi didan Soli didan abici vehavimi. Vehavici huban agan Jisasi san hiji vidividin lamimidi aba Elimasi agan abami. Banabasi hula Soli hula cian abavilal ha anali anali aba aba hidavilal uami. ⁹⁻¹⁰ Lici Asi di Ami agan Soli* hula hinidaci Elimasi di vidividin igasulasula abami. Nama lagun di ninaj uami. Hulan iamigali Asi di cian vidividin sihivia lubiahilavilal agiladi nagili lamilana uami. Lidin sidan cian igu igu anali cian aba aba akuaba akuaba lusin sibili sibili vilana uami. Aludi Hekili agan akuaba akuaba agiladi huaci aba abilal agiladi nama sibili aba abilana uami. Nama lusin sibili agadi valavala san hiji ma lamilana uami. ¹¹ Igahiliha uami. Iabi aludi Hekili agan lici nad lamigan agan hifili migibali uami. Hifili migi hinidaci uaian akape tagilan ubali uami. Hamej abici Elimasi di lamigan agan hifili migami. Lici ani agan iasan hibi abalamici uben aba iaha minjasuhilasuhila hidami. ¹² Lici huban agan igavila Hekili di cian lamalubiavihadami agasan i ami ala uami. Lavila Jisasi san hiji vidividin

12:24 12.24 Ais 55.11, HJL 6.7, 19.20, Kl 1.3-6

12:25 12.25 HJL 11.29-30, 12.12, 13.5, 13.13, 15.37

13:1 13.1 HJL

11.27 * **13:1** 13.1 Heloti di ibi mu Anitipasi. Nibu ala abici Jon di ifihimavimi. Luki 3.19 agadi igihalan. **13:2**

13.2 HJL 9.15, Lom 10.15, Ga 1.15-16, Ef 3.7-8, 1 Ti 2.7, Ib 5.4

13:3 13.3 HJL 6.6 **13:4** 13.4 HJL 15.39 **13:5** 13.5

HJL 12.12, 12.25, 13.13, 13.46, 15.37

13:6-8 13.6-8 2 Ti 3.8 **13:9-10** 13.9-10 Mt 13.38, Jo 8.44, 1 Jo 3.8 *

13.9-10 Soli di ibi mu Poli. Ibilu cian hivi nudi Soli uavihadami. Giliki cian hivi Poli uavihadami. Soli hidili maha hidili mu mu agiladi hivi hidahida Asi di cian sulidaci hej hidili maha Giliki cian hivi Poli uavihadami.

13:11 13.11 CV

9.2-3, 1 Sml 5.6, HJL 9.8

lamami.

Banabasi hula Poli hula Anitioki haiabila uavila Asi di cian sulavihadami.

13 Hulan limu hihile Poli ani hidavimi agilan Pafosi haiabila hiniavici huniga hekili agan nulidi via uavila Pamifilia fili tibi Peliga haiabila lamami. Lamici Jon agan nulidi valavila Jelusalem haiabila cihu vemi. **14** Lici Peliga haiabila vala Pisidia fili tibi uavimi. Uavila Anitioki haiabila iahuavimi. Iahuavila Isilaeli hidili agiladi alusisi mihiñ hivi nulidi anjam ulan hen ivouavila migahiniavimi. **15** Migahiniavidaci anjam ulan agadi hali hisin hulan agilan cian vidividin Mosesi libami agadidan Asi di cian igalahalaha hisin hulan agiladi cian agiladidan iga iga abavimi. Aba fihala hulan mu agadi abavici uavila Poli didan nudu sibila pam hisin agiladidan abami. Iadi isagali imahali me namilan uami. Hulan iamigali nagiladi iagan lagulagu sanj Asi di cian suliben aba sulihalan uami.

16 Lici Poli agan lagulamavila human hivi nulidi abamigilavila abami. Isilaeli hidili namilan igahilihalañ uami. Hidili mu mu Asi sanj lidalida nudu lihu hivi hinilalan namilan avi igahilihalañ uami. **17** Isilaeli hidili agiladi Asi agan aludi iamilihali agiladi libimijami uami. Lici nulidi fili tibi valavila Isipi fili tibi ua hiniavila habilavimi uami. Lihevici nudu vidividin nuken hivi nulidi cihu vavemi uami. **18** Vavedaci fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali hen hulan iamigali agilan lusin sibili sibili agiladi vihavidaci Asi agan vihili havidaci huali 40 umi uami. **19** Lici Asi agan hidili mu mu human limu fihala human limu ahica cijin Kenan fili tibi hiniavihadami agiladi ifilafami uami. Ifilafavila Kenan fili tibi agadi Isilaeli hidili agilasan igumi uami. Iguci fili tibi agan nulidi fili tibi hiniadami uami. **20** Isipi fili tibi ua hiniavidaci huali 450 uci Kenan fili tibi cihu ve vihavimi uami. Kenan fili tibi agadi

viavila hiniavidaci Asi agan Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agiladi libimijami uami. Hameñ laci libimijami vavevave Asi di cian igalahalaha hisin hulan mu Samueli di sijan libimijami uami.

21 Lici Isilaeli hidili agilan hulan mu aludi manigali hinibali aba abavici Asi agan Soli di libimijici nulidi migilidaci huali 40 umi uami. Soli nibu Kisdi ninaj uami. Nibu Bejamin hidili uami. **22** Agadi ala Asi agan nudu valavila Deviti di libimijici nibu nulidi manigali hiniadami uami. Manigali hididaci Asi agan hulan iamigali agiladi abami uami. Vian Deviti di igilan aba abami uami. Nibu Jesi di ninaj aba abami uami. Vian nusaj mavin hinilan aba abami uami. Nibu iadi hiji sihivia lubiahilibali aba abami uami. **23** La Asi agan cian miguavila abami uami. Deviti di iamilinu agan Isilaeli hidili agiladi ahilihudaci huaci hameñ laci hiniavibali aba abami uami. Ha Jisasi sanj cian miguavila abami uami.

24 Jisasi agan hidili maha sibila ma viman lidaci Jon agan Isilaeli hidili agilan lusin sibili sibili agiladi valavidaci avili hivi nulidi mijamigu mihaiahaha sanj abadami uami.

25 Jon agan sibila agadi amij fihaliben aba namen abadami uami. Namilan iadi ani aba abilalan aba abadami uami. Namilan hulan mu sanj migililalan ha vian nibu hima aba abadami uami. Namilan igahilihalañ aba abadami uami. Hulan mu iadi sivi vebali aba abadami uami. Vian hulan havi aba abadami uami. Vian ibi apali aba abadami uami. Vian ibi dan lici vian migalifili ba nudu hic sigiti agadi limin hahici hinilali agadi huaci hivavin aba abadami uami.

26 Iadi isagali imahali me namilan uami. Ebilam di iamilihalinu namilan igahilihalañ uami. Hidili mu mu Asi sanj lidalida nudu lihu hivi hinilalan namilan avi igahilihalañ uami. Asi agan hulan iamigali agiladi ahilihudaci huaci hameñ

laci hamen laci hinhini san cian iguci vemi uami. Ha nibu alusañ ala iguci vemi uami. ²⁷ Hulan iamigali Jelusalem haiabila hiniavihadami agilan hula nulidi manigali agilan hula Isilaeli hidili agiladi alusisi mihin hivi cian igalahalaha hisin hulan agiladi cian manasin hivi iga iga abavihadami uami. Agadi ala nulidi cian agasan hiji sihivia ma lamavihadami uami. Lidiñ nibilan Jisasi di ma igavihadami uami. Hamen sadan nibilan Jisasi di vana ifihimavim aba abavimi uami. Cian hamen abavimi agadi vaka Asi di cian igalahalaha hisin hulan agilan abavihadami agan hamen laci ala limi uami. ²⁸ Nibu hugi apali agadi ala nud iifihimiben aba cian hivi lamavimi uami. Lavila Pailati di abavimi uami. Ifihimihha aba abavimi uami. ²⁹ Vaka Asi di cian igalahalaha hisin hulan agilan abavihadami agan hamen laci ala limi uami. Lici kili cikan hilhua lamalama agadi hivi nud lama henan hivi ifavici uci himami uami. Himici nud vali agadi minjamiga lamavila via ua liba haca hivi via ivoua minjamiga lamavimi uami. ³⁰ Lihavici Asi agan nud abici cihu hih iahami uami. ³¹ Iahici hulan nibu hula Galili fili tibi valavila Jelusalem haiabila vehavimi agilan uaian mu tibi mu tibi nud igavihadami uami. La nibilan ala Isilaeli hidili agilasan Jisasi di cian agadi sulavihadami uami. ³² Asi nibu cian miguavila aludi iamilihali agiladi abami agadi nalusañ sulilalu uami. ³³ Cian miguavila abami hadihu nulidi iamilihalinu alusañ avi abami uami. Cian abami agan hamen laci ala limi uami. Cian miguavila abami agasan igahilavila abici Jisasi himavila cihu hih iahami uami. Cian agan hulan mu sih iahavila manasin hivi libami agadi vali ahica hivi hinimi uami. Cian agan nameñ abami uami. Asi agan abi aba abami uami. Nama iadi Ninañ aba abi aba abami uami. Vian nad iagana aba abi aba

abami uami. ³⁴ Lavila abami. Asi agan Jisasi di abici cihu hih iahami uami. Ma savihalami uami. Vaka Asi agan Deviti di iamilihalinu agiladi abami uami. Vian Deviti di huaci lamadamin hamen laci ala naludi avi huaci lamiben aba abami uami. Lavila nalusañ akuaba akuaba huaci huaci agiladi iguben aba abami uami. Lici Asi abami agan hamen laci ala limi uami. ³⁵ Deviti nibu sih mu avi iahavila manasin hivi nameñ libami uami. Asi aba abami uami. Nadi hulan huaci siliv sibaj agadi valinan ma hulivavila savihalibali aba abami uami. ³⁶ Deviti fili neñ hininhini Asi di hiji lubiahiladami uami. Nibu himici nud iamilihalinu agiladi mavavihadami hej ala nud avi mavavici hulivavila savihalami uami. ³⁷ Agadi ala Asi agan Jisasi di abici cihu hih iahavila ma savihalami uami.

³⁸ Iadi isagali imahali me namilan uami. Namilan hiji sihivia lamihalan uami. Jisasi naludi hugi agiladi hiviben aba vemi uami. Namilan cian vidividin Moses libami agadi sihivia lubiahilidalan Asi naludi igidaci hulan iamigali huaci ma hinibalaj uami. ³⁹ Hulan iamigali aniaba agilan Jisasi san hiji vidividin lamavidaci Asi agan nulidi hugi agiladi hivahiva nulidi nameñ abilal uami. Namilan hulan iamigali huaci aba abilal uami. ⁴⁰ Namilan sihivia migilihalañ uami. Asi di cian igalahalaha hisin hulan agilan vaka abavimi agan naludi hivi iahimidi uami. Nibilan nameñ abavimi uami. ⁴¹ Asi agan abi aba abavimi uami. Iadi abacuvilalan namilan igahilihalañ aba abi aba abavimi uami. Namilan fili neñ hinidalan vian akuaba sibila vidalin namilan hiji vidividin ma lamibalan aba abi aba abavimi uami. Hulan mu naludi tibi sulidaci avi ma igahilihalañ aba abi aba abavimi uami. Vian akuaba akuaba lidalin namilan iga iga i aba abibalan aba abi aba abavimi uami. Hamen lidin namilan sibili libalan

13:27 13.27 Lu 23.34, 24.20-21, 24.44, Jo 16.3, HJL 3.17, 15.21, 1 Ko 2.7-8   **13:28** 13.28 Mt 27.22-23, Mk 15.13-14, Lu 23.21-23, Jo 19.15   **13:29** 13.29 Mt 27.57-61, Mk 15.42-47, Lu 18.31, 23.50-56, Jo 19.28-30, 19.36-42   **13:30** 13.30 Mt 28.6, HJL 2.23-24   **13:31** 13.31 HJL 1.3, 1.8   **13:32** 13.32 HM 12.3, HJL 13.23, Lom 4.13, Ga 3.16   **13:33** 13.33 Sng 2.7, Lom 1.4-5, Ib 1.5, 5.5   **13:34** 13.34 Ais 55.3   **13:35** 13.35 Sng 16.10, HJL 2.27, 2.31   **13:36** 13.36 1 Kin 2.10, HJL 2.29   **13:38** 13.38 Dan 9.24, Lu 24.47, HJL 10.43, 1 Jo 2.12   **13:39** 13.39 Ais 53.11, Lom 3.27-28, 8.3, 10.4, Ib 7.18-19   **13:40** 13.40 Ais 29.14   **13:41** 13.41 Hab 1.5

aba abi aba abavimi uami.

42 Poli agan cian sulici ci lici Banabasi hula Isilaeli hidili agiladi anjam ulan valavila cihu haiabila ivaveben aba lihavimi. Ivaveben aba lihavidaci hulan iamigali agilan nulisan mavin cian cian igu igu abavimi. Alusisi mihin mu iahici namilan cihu vevila cian agadi alusan cihu sulihalan uavimi. **43** Lihavici anjam ulan valavila ivavehavimi. Ivavevila Poli hula Banabasi hula uavidaci Isilaeli hidili limu hihile agilan nulidi sivi uavimi. Hulan iamigali hidili mu mu Asi di ibi miyaiahaha san Isilaeli hidili agilan hula sihi iahavihadami agilan avi nulidi sivi uavimi. Uavidaci Poli hula Banabasi hula nulidi hiji miyaiahaha san abavimi. Asi nalusan mavin hiniaivila naludi ahiliahubali agasan hiji igahilahila vidividin lagulamihalan uavimi. **44** Hamej abavici alusisi mihin mu hivi hulan iamigali Anitioki haiabila hisin agilan hudimida ve migudiba hiniaivimi. Poli hula Banabasi hula nulidi Hekili agadi cian sulavici igahilibalı aba ve migudiba hiniaivimi. **45** Ve migudiba hiniavidaci Isilaeli hidili limu hihile agilan hulan iamigali akape sibar agiladi igavici nulidi humigan sibili sibar limi. Lici Poli di cian agasan nibu anali abilalı uavila nudı abacuvavimi. **46** Lihavici Poli hula Banabasi hula haiabila iaha abavimi. Asi aludi abici alan Isilaeli hidili naludi hivi mise vevila Asi di cian sulahilu uavimi. Agadi ala namilan nudı cian agadi huligalilalan uavimi. Hamej lidalan alan igidamili namilan Asi hula huaci hamej laci hamej laci hinihini agasan valavala me lilalan uavimi. Igahilahalan uavimi. Alan Asi di cian nalusan cihu cihu ma sulibalu uavimi. Alan hulan iamigali hidili mu mu agilasan pam sulibalu uavimi. **47** Aludi Hekili agan namej abami uavimi. Vian nadi abilin nama fili tibi mu hivi mu hivi hidahida hidili mu mu agilasan abilu abalamidanag igavibali aba abami uavimi. Lihavidaci vian nulidi ahiliahudalı huaci hamej laci hamej laci hiniaibali aba abami

uavimi. **48** Lihavidaci hulan iamigali hidili mu mu agilan cian agadi igahilahila hijinalanala abavihadami. Aludi Hekili di cian agan huaci sibar uavihadami. Hamej aba aba Asi hulan iamigali nibu hula huaci hamej laci hamej laci hinihini san libimijami agilan nusan hiji vidividin lamavihadami. **49** Lidin fili tibi mu hivi mu hivi hidahida nulidi Hekili di cian agadi sulavihadami. **50** Sulavidaci Isilaeli hidili agilan manigali Anitioki haiabila hisin agiladi hiji miyaiahavimi. Hidili mu mu agiladi iamigali ibi dan Asi di sihi iahavihadami agiladi hiji avi miyaiahavimi. Lihavici hulan iamigali haiabila hen hisin agilan Poli didan Banabasi didan sibili lamavimi. Lavila aludi fili tibi nej hiniaivimid uavila nulidi lahuavimi. **51** Lahuavici Poli hula Banabasi hula hiji namej lamavimi. Alan fili ibili ifimili migici hulan iamigali nej hisin agilan igavila namej abavibali uavimi. Alan nulidi cian ma igahilalu agasan hicci ibili ifavici ifavici migici uavadi aba abavibali uavimi. Lavila fili ibili nulidi hicci hivi hinimi agadi ifavici ifavici migami. Lici Anitioki haiabila valavila Aikoniam haiabila uavimi. **52** Uavici Asi di Ami agan hulan iamigali Anitioki haiabila hisin Jisasi di cian lubiahilavihadami agilan hula hinidaci nibilan hekili hijinalavimi.

14

Poli hula Banabasi hula Aikoniam haiabila hinihini Asi di cian sulavihadami.

1 Poli hula Banabasi hula Aikoniam haiabila ua hinihini Isilaeli hidili agiladi anjam ulan ivo ivo Jisasi di cian sulavihadami. Anitioki haiabila hinihini Jisasi di cian sulavihadami hamej laci ala sulavihadami. Sulavidaci hulan iamigali akape Isilaeli hidili agilan hula hidili mu mu agilan hula Jisasi san hiji vidividin lamavihadami. **2** Lihavidaci Isilaeli hidili limu hihile Jisasi san hiji vidividin ma lamavimi agilan hulan iamigali hidili mu mu agiladi hiji miyaiahavimi. Lihavici

hulan iamigali Jisasi sañ hiji vidividin lamavimi agilasan humigan vihili vihavimi. ³ Humigan vihili vihavici Poli hula Banabasi hula Aikoniam haiabila hiniavidaci uaian akape umi. Lidaci nulidi Hekili agan hulan iamigali agilasan mavin hinihini ahiliahubali agasan nulidi aba aba sañ ma lidavihadami. Lihavidaci nulidi Hekili agan nulisan vidividin igudaci mu sihi mu sihi agiladi abalamavihadami. Abalamavidaci hulan iamigali agilan iga iga abavihadami. Hulan ahica nagilan amin abavilal uavihadami. ⁴ Agadi ala hulan iamigali Aikoniam haiabila hisin agilan latihavila cihu hidili ahica hiniavimi. Limu hihile Isilaeli hidili agilan hula hiji pam hiniavimi. Limu hihile agilan hulan Jisasi libimijami agilan hula hiji pam hiniavimi. ⁵ Lavila Isilaeli hidili agilan hula hidili mu mu agilan hula iaha Poli didan Banabasi didan sibili lamiben aba lihavimi. Nulidi manigali agilan avi Poli didan Banabasi didan sibili lamiben aba lihavimi. La liba kum kum agiladi vivi havala havala nulidi ifihimiben aba lihavimi. ⁶ Lihavidaci Poli hula Banabasi hula cian hiji agadi igahilavila Aikoniam haiabila valavila Likonia fili tibi uavimi. Uavila haiabila mu hivi mu hivi hidavimi. Lisitila haiabila Delibe haiabila uavimi. Haiabila sudime ciki ciki Lisitila haiabila Delibe haiabila miki miki hiniavihadami hej avi uavimi. ⁷ Uu hej hidahida Jisasi di cian agadi sulavihadami.

Poli hula Banabasi hula Lisitila haiabila hinihini Jisasi di cian sulavihadami.

⁸ Hulan mu hicci sibili agan Lisitila haiabila hiniadami. Hicci sibili hamen laci ala hinidaci iaminu nudu huhilami. Lici ma iaha lagulama hidadami. Migahinhini pam hiniadami. ⁹ Nibu migahinidaci Poli agan Asi di cian agadi sulidaci hulan agan igahilami. Lici Poli nudu vidividin igasula igici hulan agan Jisasi sañ hiji vidividin lamici Poli agan hiji hivi nameñ abami. Vian hulan nagadi abiliñ cihu

huaci libali uami. ¹⁰ Lavila nudu vidividin abami. Nama iaha lagulamia uami. Hamen abici hulan hicci sibili agan iaha havala ua lagulamavila umi. ¹¹ Lici hulan iamigali akape agilan Poli limi agadi igavimi. Igavila Likonia fili tibi hisin agiladi cian sibañ hivi ula ula abavimi. Mugiluñ uaian susu hivi hiniavilal agilan hulan me lifavila aludi hivi migavi uavimi. ¹² La Banabasi di mugiluñ Susi uavimi. Poli nibu cian puti sadañ nudu mugiluñ Helimesi uavimi.* ¹³ Mugiluñ Susi di anjam ulan agan haiabila agadi lua muji ma hiniadami. Nibu lua muji agadi vala ivave haiabila hej hiniadami. Hej hinidaci mugiluñ Susi sañ sagali igu igu hisin hulan agan saban bulimakau agiladi viavila akuaba akuaba fu hajin sivilavimi agiladi viavila haiabila agadi lua hibi hej ivavemi. Ivavevila hulan iamigali agilan hula hafalavila Poli di ibi minjaiahaha sañ sagali iguben aba lihavimi. Banabasi di ibi avi minjaiahaha sañ sagali iguben aba lihavimi. ¹⁴⁻¹⁵ Lihavidaci Poli hula Banabasi hula cian hiji agadi igahilavimi. Igahilavila i uavila nulidi nuken hadi hilahila hutesi hutesi agiladi minjacikilavimi. Lavila hanjila hanjila nibilan hiniavimi hej uavila nulidi vidividin abavimi. Namilan hamen limilan uavimi. Alan avi hulan sibañ namilan me ala uavimi. Alan cian nalusañ nameñ agadi abilalu uavimi. Namilan kiliakuuba akuaba agiladi lihulihu lamalama aludi asi aba abilalan agiladi valihalan aba abilalu uavimi. Hiji hamen agadi valavila Asi hamen laci hamen laci hinilali agasan pam hiji lamihalan aba abilalu uavimi. Asi nibu ala fili uaian susu agiladi lamami aba abilalu uavimi. Avili hekili akuaba akuaba agiladi avi lamami aba abilalu uavimi. ¹⁶ Vaka Asi agan hulan iamigali hidili mu mu agiladi valici nibilan nulidi nuken hiji hivi hidavihadami uavimi. ¹⁷ Agadi ala nibu sivila ma hinilali uavimi. Nibu

14:5 14.5 HJL 14.19, 2 Ti 3.11   **14:6** 14.6 Mt 10.23   **14:8** 14.8 Jo 9.1, HJL 3.2   **14:9** 14.9 Mt 8.10, 9.28-29, HJL 3.4

14:11 14.11 HJL 8.10, 28.6 * **14:12** 14.12 Hulan iamigali hidili mu mu agilan hiji vidividin nameñ lamavihadami.

Mugiluñ akape agilan uaian susu hivi hiniavilal uavihadami. Mugiluñ Susi nibu cian via ulali velali uavihadami. **14:14-15** 14.14-15 CV 20.8-11, 2 Sml 12.21, Sng 33.6, 146.6, HJL 10.26, 1 Ko 8.4, 1 Te 1.9, Je 5.17   **14:16** 14.16 Sng 81.12, HJL 17.30, 1 Pi 4.3   **14:17** 14.17 Sng 147.8, Jer 5.24, 14.22, HJL 17.27, Lom 1.20

uaian mu mu naludi huaci lamilalı uavımı. Nibu abidaci nalusaŋ avılı migilalı uavımı. Lıdaci simiŋ akuaba akuaba huaci huaci agilan iahavılalı uavımı. Nalusaŋ simiŋ akape igudaci namılaŋ nana humıgaŋ lagulagu hiniavılalaŋ uavımı. ¹⁸ La hulan iamigali agiladi abamigiliben aba mu ciaŋ mu ciaŋ abavımı. Lihavıcı hulan ahica agilasaŋ sagalı iguben aba lihavımı agadı valavımı. ¹⁹ Vala hiniavidaci cihu Isıaeli hidili limu hihile Anitiokı haiabila hiniavihadami agilan Lisitila haiabila vehavımı. Limu hihile Aikoniam haiabila hiniavihadami agilan avi Lisitila haiabila vehavımı. Vevila hulan iamigali agiladi hiji miŋaiahavıcı Polı dı ifihimiben aba lihavımı. Lavila liba kum kum agiladi vivi havala havala Polı dı ifihimavımı. La nıbu ci himi uavila nudı valı agadı magıla via ivouavımı. Via ivoua haiabila agadı lua haiabila heŋ lamavımı. ²⁰ Lihavıcı hulan iamigali Jisasi dı ciaŋ lubiahılavihadami agilan uavila Polı dı valı agadı haŋala huda lagulamavımı. Lagulama hiniavidaci Polı iahavila haiabila heŋ cihu ivoumi. La hinici miŋalahici Banabasi hula Delibe haiabila uavımı.

Polı hula Banabasi hula hulan iamigali Jisasi dı ciaŋ lubiahılavihadami agilasan vidividin iguavimi.

²¹ Polı hula Banabasi hula Delibe haiabila ua hinihini Jisasi dı ciaŋ agadı sulavidaci hulan iamigali akape agilan Jisasi dı ciaŋ agadı lubiahılavihadami. Lihavidaci hulan ahica agilan nulidi valavila Lisitila haiabila Aikoniam haiabila Anitiokı haiabila agilasaŋ cihu vehavımı.

²² Veve hidahida hulan iamigali Jisasi dı ciaŋ lubiahılavihadami agilan hiji vidividin dan hiniavıbali aba nulisan iagan lagulagu ciaŋ abavihadami. Namılaŋ Jisasi san hiji vidividin dan hinihalan uavihadami. Hinihini vihili mu hidili mu hidili agiladi havıbalan uavihadami. Havahava hinidalan Ası naludi likilici nudı lihu hivi hinibalan uavihadami. ²³ Lidiŋ cihu haiabila mu hivi mu hivi uu hulan iamigali avili hivi miŋamigu miŋaiahavımı agiladi

hali hisin hiniavıbali aba hulan limu hihile agiladi libimijavihadami. Lidiŋ simiŋ valavala Ası dı aba aba hiniavihadami. Hinihini abavihadami. Namılaŋ aludi Hekili Jisasi san hiji vidividin ci lamılaŋ uavihadami. Nibu ala naludi migilibali uavihadami.

Polı hula Banabasi hula Silia fili tibi Anitiokı haiabila cihu vehavimi.

²⁴ Polı hula Banabasi hula Pisidia fili tibi hidahida uavila Pamifilia fili tibi ua iahuavımı. ²⁵ Ua iahuavila Peliga haiabila hinihini Ası dı ciaŋ sulavihadami. La cihu Atalia haiabila miguavımı. ²⁶ Miguavila

Atalia haiabila heŋ huniga hekili hivi miguavımı. Miguavici nulidi viavila ua Anitiokı haiabila lamami. Vaka heŋ hisin hulan iamigali avili hivi miŋamigu miŋaiahavımı agilan Polı didan Banabasi didan libimijavımı. Ciaŋ sulasula sibila vivi san nulidi libimijavila abavımı. Ası agan nalusaŋ mavin hinihini naludi migilibali uavımı. Lihavıcı ua hidahida sibila agadı vihavıcı ci lici cihu Anitiokı haiabila vehavımı. ²⁷ Ve iahavila hulan iamigali avili hivi miŋamigu miŋaiahavımı agiladi abavici ve migudibavımı. Migudiba hiniavidaci Ası agan nulisan vidividin igudaci akuaba akuaba lihavımı agilasaŋ nulidi tibi sulasula abavımı. Ası hulan iamigali hidili mu mu agiladi alialan aba abici nıbilan avi Jisasi san hiji vidividin lamavılalı uavımı. ²⁸ La hulan iamigali Jisasi dı ciaŋ lubiahılavihadami agilan hula Anitiokı haiabila hiniavidaci uaian akape umi.

15

Hadi sibili ihalahahaha san hibin ciaŋ hibin ciaŋ abavimi.

¹ Lici hulan limu hihile Judia fili tibi valavila Anitiokı haiabila uavımı. Ua iahuavila hulan iamigali Jisasi san hiji vidividin lamavihadami agiladi lamalubıavımı. Namılaŋ ciaŋ vidividin Mosesi libami agadı ma lubiahılavila hadi sibili agiladi ihalahılaŋ uavımı. Ha Ası naludi ahilihudaci huaci hamen laci hamen laci

ma h̄inibalan uav̄imi. ² Hameñ lamalubiavidaci Poli hula Banabasi hula hadi sibili ihalahalaha cian agadı igahilavila nibilan hula hibin cian hibin cian abav̄imi. Lidiñ mu cian mu cian abav̄imi. Lihavici hulan iamigali Jisasi sañ hiji v̄idividiñ lamavihadami agilan Poli didan Banabasi didan libimijav̄imi. Hulan limu hihile agiladi avi libimijavila abav̄imi. Namilan Jelusalem haiabila uhalan uav̄imi. Uavila hulan Jisasi libimijami agilan hula cian hihilihalañ uav̄imi. Hulan iamigali avili hiv̄i miñamigu miñaiyahav̄imi agiladi hali hisin agilan hula avi cian hihilihalañ uav̄imi. ³ Hameñ abavici uav̄imi. Uavila Fonisia fili tibi Samalia fili tibi heñ uu hulan iamigali avili hiv̄i miñamigu miñaiyahav̄imi agilasan cian sulasula nameñ abavihadami. Hulan iamigali hidili mu mu agilan lusin sibili sibili agiladi valavala Asi di piñ vehavilalı uavihadami. Cian hameñ agadi abavidaci hulan iamigali Jisasi sañ hiji v̄idividiñ lamavihadami agilan igahilahila hijinalavihadami. ⁴ Lihavidaci nulidi valavila ua Jelusalem haiabila iahuav̄imi. Ua iahuavici hulan iamigali avili hiv̄i miñamigu miñaiyahav̄imi agilan hula nulidi hali hisin hulan agilan hula nulidi igav̄imi. Hulan Jisasi libimijami agilan avi nulidi igav̄imi. Igavila nibilan ahuata abav̄imi. Uaiañ hekili uav̄imi. Lihavici Poli hula Banabasi hula Asi agan v̄idividiñ igudaci akuaba akuaba lihavihadami agilasan sulav̄imi. ⁵ Lihavici Falisi hidili limu hihile Jisasi sañ hiji v̄idividiñ lamavihadami agilan abav̄imi. Hidili mu mu agilan alan hula pam lamiben aba nulidi hadi sibili ihalahavim uav̄imi. Ihalahavidaci namilan nulidi abihalañ uav̄imi. Cian v̄idividiñ Mosesi libami agadi lubiahilahalañ aba abihalañ uav̄imi.

⁶ Lihavici hulan Jisasi libimijami agilan hula hulan iamigali avili hiv̄i miñamigu miñaiyahav̄imi agiladi hali hisin agilan hula hadi sibili ihalahalaha cian agadi hihiliben aba migudibav̄imi. ⁷ Migudiba h̄inihini ciabisi iahuav̄imi. Lihavidaci Pita agan

iaha lagulamavila nulidi abami. Iadi isagali imahali me namilan uami. Namilan igilalan uami. Vaka Asi agan iadi ala libimijavila abami uami. Nama uavila hidili mu mu agilasan cian sulibanañ aba abami uami. Jisasi di cian agadi sulinan igahilavila nusan hiji v̄idividiñ lamavibali aba abami uami. ⁸ Asi agan hulan iamigali hidili mu mu agiladi hiji humigañ agiladi igici huaci hiniav̄imi uami. Lihavici nudı Amiñ agadi abici migavila nibilan hula h̄inimi uami. Abici migavila alan hula h̄inimi hameñ ala nibilan hula avi h̄inimi uami. ⁹ Isilaeli hidili alan Jisasi sañ hiji v̄idividiñ lamidamili aludi hugi agiladi hivilalı uami. Hidili mu mu agilan avi Jisasi sañ hiji v̄idividiñ lamavidaci nulidi hugi agiladi hameñ ala hivilalı uami. Lidiñ igidaci huaci sibañ hiniavibali uami. ¹⁰ Namilan aki sañ hulan iamigali Jisasi di cian lubiahilavilalı agilasan vihili iguben aba hadi sibili ihalahalaha sañ abilañ uami. Vaka aludi iamilihali agilan vihili hameñ agiladi havibalı aba vihilifavihadami uami. Alan avi hameñ ala vihilifilalı uami. Namilan Asi di ilasimilan uami. ¹¹ Alan hiji nameñ lamilalu uami. Alan aludi Hekili Jisasi sañ hiji v̄idividiñ lamidamili nıbu alusañ mavın hinidaci Asi aludi ahilihudaci huaci hameñ laci hameñ laci hiniavibali aba abilalu uami. La hidili mu mu agiladi avi hameñ ala ahilihudaci huaci hameñ laci hameñ laci hiniavibali aba abilalu uami.

¹² Pita hameñ abici hulan iamigali agilan cian valav̄imi. Lihavici Banabasi hula Poli hula cian sulasula abav̄imi. Alan hulan iamigali hidili mu mu agilan hula hinidamili Asi agan v̄idividiñ alusañ igudaci mu sihi mu sihi abalamilalu uav̄imi. Abalamidamili iga iga amiñ ala aba abavilalı uav̄imi. ¹³ Abavici ci lici cihu Jemisi agan abami. Iadi isagali imahali me namilan uami. Iadi cian igahilahalañ uami. ¹⁴ Pita naludi ci abi uami.* Asi agan sebili sibañ hulan

iamigali hidili mu mu agiladi hivi iahami agasan ci abi uami. Nulidi hivi iahici nulidi hulan iamigali limu hihile agilan Asi di nuken hulan iamigali hiniavilali uami. **15** Hamen agasan ala Asi di cian igalahalaha hisin hulan agilan avi Asi di manasij hekili hivi cian namej libavimi uami. **16** Aludi Hekili agan namej abami aba abavimi uami. Deviti di hidili agilan ulan lifamiga hinilali me hiniavilali aba abami aba abavimi uami. Lici cihu mufili me hivi vevila miyajahaha lalilamiben aba abami aba abavimi uami. Ulan sibili lali agadi akuaba akuuba agiladi viavila cihu hifi me mavilin migubali aba abami aba abavimi uami. Ulan agadi mavilin miguci hafia fihaliben aba abami aba abavimi uami. **17-18** Hamen lili hulan iamigali limu hihile agilan iadi igiben aba lihavibali aba abami aba abavimi uami. Hulan iamigali hidili mu mu viaj libimijamin agilan avi iadi nuken hulan iamigali hiniavibali aba abami aba abavimi uami. La Asi di cian igalahalaha hisin hulan agilan namej abavimi uami. Cian nagan aludi Hekili di cian aba abavimi uami. Aludi Hekili vaka abami agadi hamen laci ala lilali aba abavimi uami. Nibu lidaci hulan iamigali agilan igahilavilali aba abavimi uami.

19 Lavila Jemisi cihu ala abami. Iadi hiji namej hini uami. Hulan iamigali hidili mu mu agilan lusin sibili valavala Asi san hiji vidividin ci lamavilali uami. Alan nulisan vihili igumagalu uami. **20** Alan cian vidividin namej agiladi pam libavila igumili um uami. Sihim akuuba akuuba mugilin san sagali iguavilali agiladi nimalan aba abimili uami. Sihim sugitan hivi hahamigilavici himavilali agiladi nimalan aba abimili uami. Sihim midi agadi avi nimalan aba abimili uami. Hivikali san hidimilan aba abimili uami. Hulan iamigali dan nimalan abinadinalu di valavala iamigali mu mu agiladi sigili vimilan aba abimili uami. Iamigali hulan dan nimalan avi mujanadinalu di valavala hulan mu mu agiladi sigili vimilan aba abimili uami. **21** Ci igilan uami. Vaka

avi iabi avi uami. Isilaeli hidili agilan haiabila mu mu hinhini cian vidividin Mosesi libami agadi sulavilali uami. Alusisi mihin hivi Isilaeli hidili agiladi ajan ulan hen ivo ivo cian vidividin Mosesi libami agadi iga iga abavilali uami.

Hulan iamigali hidili mu mu avili hivi miyamigu miyajahavimi agilasan manasij libavila iguavici umi.

22-23 Lici hulan iamigali avili hivi miyamigu miyajahavimi agilan hula nulidi hali hisin agilan hula abaigahilavimi. Hulan Jisasi libimijami agilan avi nibilan hula abaigahilavimi. Lavila abavimi. Poli hula Banabasi hula Anitioiki haiabila uavibali uavimi. Alan aludi hulan ahica agiladi libimijimi nibilan hula uavibali uavimi. Cian manasij hivi libimili via uavibali uavimi. Lavila Judasi didan Sailasi didan libimijavimi. Judasi di ibi mu Basabasi. Hulan ahica nibilan hulan iamigali Jisasi san hiji vidividin lamavihadami agiladi manigali hiniavihadami. Lavila manasij namej libavimi. Alan hulan Jisasi libimijami agilan uavimi. Alan hulan iamigali avili hivi miyamigu miyajahavimi agiladi hali hisin uavimi. Alan isagalinalu me hinilalu uavimi. Anitioiki haiabila hisin Silia fili tibi hisin Silisia fili tibi hisin nimalan aludi imahali me hinilalan uavimi. Alan hidili mu mu nalusan uaian hekili aba abadalu uavimi. **24** Alan ci igahilalu uavimi. Aludi hulan limu hihile agilan naludi piñ uavila mu cian mu cian aba aba naludi hiji miyajahuihui lihavidaci nimalan uavauava me hinilalan uavimi. Agadi ala alan nulidi hamen ma abimili uaval uavimi. **25** Alan cian hiji igahilavila migahinia abaigahilalu uavimi. Abaigahila hiji pam lamavila hulan ahica nagilan naludi piñ uu san libimijalu uavimi. Alan Banabasi san Poli san mavin hekili hinhini aludi hulan ahica nagiladi abimili nibilan hula uavibali uavimi. **26** Banabasi hula Poli hula aludi Hekili Jisasi Kilaisi di sibila agadi vihavidaci hulan limu hihile agilan nulidi ifihimiben aba lihavilali uavimi. Agadi ala nibilan ma lidavilali uavimi.

27 Alan Judasi didan Sailasi didan abimili naludi piñ uavibali uavimi. La ahica agilan cian nagadi nulidi sibisan hivi nuken sulavici igahilbalan uavimi. **28** Ası di Amiñ agan alan hula hinidaci cian abaigahilalu uavimi. Viñili akape nalusan ma igubalu uavimi. Namilan cian vidividin nagiladi pam lubiahilhalan uavimi. **29** Sihim

akuaba akuaba mugilun sañ sagali iguavilal agiladi nimilan uavimi. Sihim midi agadi nimilan uavimi. Sihim sugitan hivi hahamiglavici himavilal agiladi avi nimilan uavimi. Hivikali sañ hidimilan uavimi. Hulan iamigali dan namilan abinadinalu di valavala iamigali mu mu agiladi sigili vimilan uavimi. Iamigali hulan dan namilan avi muñjanadinalu di valavala hulan mu mu agiladi sigili vimilan uavimi. Cian nagiladi sihivia lubiahilavila namilan huaci sibar hiniavilan uavimi. Aludi cian ciki ci uavimi.

30 Manasin hivi hamen libavila hulan agilasan iguavici Anitioki haiabila via uavimi. Via uavila abavici hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaiahavimi agilan ve migudibavici manasin agadi nulisan heñ iguavimi. **31** Iguavici nulidi hulan mu agan iga iga abidaci nulidi iagan lagulagu hisin cian agadi igahilavila hijinalavimi. **32** Judasi hula Sailasi hula Ası di cian igalahalaha hisin hulan hiniavhadami. Nibilan ala nulidi iagan lagulagu cian hihile agiladi abavimi. Abavidaci igahilahila hiji vidividin dan hiniavimi. **33-34** Lihavici ahica agilan Anitioki haiabila heñ uaian akape tagilan dan hiniavimi. La cihu Jelusalem haiabila veben aba lihavici hulan iamigali Jisasi sañ hiji vidividin lamavhadami agilan lamulavimi. Lamulavidaci hulan nulidi libimijavila abavici uavimi agiladi piñ cihu vehavimi.* **35** Vehavidaci Poli hula Banabasi hula Anitioki haiabila heñ uaian akape tagilan dan hiniavimi. Hinihini hulan limu hihile agilan hula hulan iamigali agiladi lamalubilubi

15:28 15.28 Mt 23.4

15:29 15.29 Wkp 17.14, HJL 15.20, 21.25, CHL 2.14, 2.20

15:32 15.32 HJL 11.27, 13.1,

14.22 *

15:33-34 15.33-34 Hulan hiji hutesi hutesi dan limu hihile agilan nameñ abavilali. Luk agan cian mu nameñ agadi avi libami uavilali. Vala veben aba lihavidaci Sailasi agan hiji mu igahilavila Anitioki haiabila hiniimi aba abami uavilali. Hinidaci Judas agan nudi vala vemi aba abami uavilali. **15:37** 15.37 HJL 12.12, 12.25, Kl 4.10, 2 Ti 4.11 **15:38** 15.38 HJL 13.13, Kl 4.10 **16:1** 16.1 HJL 14.6, 2 Ti 1.5-6 **16:2** 16.2 Fl 2.19-22

hiniavhadami. Nulidi Hekili Jisasi di cian agadi sulasula hiniavhadami.

Poli hula Banabasi hula Maki san lamacilavimi.

36 Uaian akape uci Poli agan Banabasi di abami. Alan ahica cihu ala ua igimili uami. Haiabila hekili hekili agiladi hidahida igimili uami. Vaka alan aludi Hekili di cian sulasula hidahilu agadi ua igimili uami. Huaci hiniavadi ua sibili hiniavadi uami. **37** Lici Banabasi agan Jon di via ahuata hamer ubalu aba limi. Jon di ibi mu Maki. **38** Lici cihu Poli agan abami. Hulan agan vaka alan hula hidahida aludi Hekili di cian sulasula sañ uavila aludi Pamifilia fili tibi heñ valali uami. Hamej sadan alan nudi cihu ma via ubalu uami. **39** Hamej abavila Banabasi hula lamacilavila hitin hitin lihavimi. Lavila Banabasi agan Maki di viavila huniga hekili hivi miguavila Saipilusi avili muha sañ uavimi. **40** Uavidaci Poli agan Sailasi di viavila ahica uben aba lihavimi. Lihavidaci hulan iamigali Jisasi sañ hiji vidividin lamavhadami agilan nulidi abavimi. Aludi Hekili agan nalusan mavin hiniavila naludi migilibali uavimi. **41** Lihavici Poli hula Sailasi hula Silia fili tibi Silisia fili tibi heñ uavimi. Uavila hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaiahavimi agilasan cian sulasula hidavimi. Nibilan nulidi hiji vidividin agiladi valavimidi aba sulasula hidavimi.

16

Poli hula Sailasi hula ua Timoti di viavila uavimi.

1 Poli hula Sailasi hula cian sulasula hidavila Delibe haiabila uavimi. La cihu Lisitila haiabila ua iahuavimi. Iahua igavici hulemili mu Jisasi di cian lubiahiladami agan haiabila heñ ala hiniimi. Nudi ibi Timoti. Numigan avi Jisasi sañ hiji vidividin lamadami. Nudi numigan nibu Isilaeli hidili. Nudi iaganu nibu Giliki hidili. **2** Lisitila haiabila hisin Aikoniam haiabila

hisin̄ hulan iamigali Jisasi san̄ hiji vidividin̄ lamavihadami agilan̄ abavihadami. Timoti nibu hulan huaci sibān̄ uavihadami. **3** Lihavidaci Poli agan̄ Timoti di via uu san̄ mavin̄ hinimi. Lavila namej hiji igahilami. Isilaeli hidili agilan̄ Timoti di igavilalı uami. Timoti iaganu nibu Giliki hidili aba abavilalı uami.* Lavila Poli agan̄ Isilaeli hidili agilasan̄ hiji igahilavila abici Timoti di hadi sibili ihalahavimi. **4** Lihavici haiabila mu hivi mu hivi uavihadami. Uu hidahida cian̄ vidividin̄ lubiahilahila san̄ abavihadami. Cian̄ vidividin̄ ha hulan Jisasi libimijami agilan̄ hula hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaiahavimi agiladi hali hisin̄ agilan̄ hula Jelusalem haiabila hinihini abavimi agasan̄ abavihadami. **5** Lihavidaci hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaiahavimi agilan̄ hiji vidividin̄ hekili lamavihadami. Lamavidaci uaian̄ pabin̄ pabin̄ hivi hulan iamigali limu hihile agiladi avi avili hivi miñamigu miñaiahahaiaha uavihadami.

Poli agan̄ anisihu me hivi hulan mu Masedonia fili tibi hisin̄ agadi igami.

6 Uavidaci Asi di Amiñ agan̄ Poli Sailasi Timoti ani ani agiladi abamigilami. Namilan̄ uavila Jisasi di cian̄ agadi Esia fili tibi hej sulimilan̄ uami. Lici fili tibi ahica agilan̄ limu limu hiniavidaci nibilan̄ alihan̄ alihan̄ hej uavimi. Limu Filicia fili tibi limu Galesia fili tibi agiladi alihan̄ alihan̄ hej uavimi. **7** Uavila Misia fili tibi agadi ligun̄ ifavila cihu Bitinia fili tibi uben aba lihavimi. Lihavici Jisasi di Amiñ agan̄ nulidi abamigilami. **8** Abamigilici Misia fili tibi agadi likilamavila cihu Tiloasi haiabila pam ua iahuavimi. **9** Ua iahuavici hifili lici Poli agan̄ anisihu me hivi igami. Igidaci hulan mu Masedonia fili tibi hisin̄ agan̄ lagulamavila mavin̄ cian̄ cian̄ iguavila Poli di abami. Nama avili hekili limu neñ ivaveha uami. Masedonia fili tibi neñ ivavevila aludi ahiliahuha uami. **10** Lici Poli agan̄ anisihu me hivi igami agasan̄

abici cihu hudimida* Masedonia fili tibi uben aba hibi suhila suhila abavimi. Alan̄ ci igalu uavimi. Ha Asi agan̄ alan̄ Jisasi di cian̄ agadi sulasula san̄ aludi abi uavimi.

Avili hivi Lidia di miñamigu miñaiahavimi.

11 La Poli Lukı ani ani* agilan̄ ahuata hamen̄ huniga hekili hivi miguavimi. Miguavila Tiloasi haiabila valavila cihu Samotilesi avili muha agasan̄ pam uavimi. Ua hiniavici miñalahici cihu Neapolisi haiabila uavimi. **12** Ua iahuavila huniga agadi valavila cihu fili hibi hivi Filipai haiabila uavimi. Filipai haiabila nibu Masedonia fili tibi agadi haiabila hekili. Vaka Lom haiabila hisin̄ agilan̄ vevila Filipai haiabila hej ala hinihini abavihadami. Haiabila na aludi uavihadami. Poli Lukı ani ani agilan̄ haiabila hej uaian̄ akape hiniavimi.

13 Hinihini Isilaeli hidili agiladi alusisi miñin̄ hivi hiji namej lamavimi. Isilaeli hidili alan̄ aludi Asi di aba aba hisin̄ uvi agan̄ avili caba akua hinidi uavimi. Lavila lua hibi agadi ivouavila cihu haiabila agadi valavila avili caba uavimi. Uavila igavici avili caba hej iamigali limu hihile agilan̄ migudiba hiniavimi. Hiniavidaci Poli Lukı ani ani agilan̄ uavila iamigali agilan̄ hula migahiniavila cian̄ sulavimi.

14 Iamigali mu agan̄ avi avili caba hej hiniavila Poli di cian̄ igahilami. Nudi ibi Lidia. Nibu Taiataila haiabila hisin̄. Nibu havili midi cibin̄ agiladi vivi mutin̄ hivi lamidaci lavavihadami. Nibu Asi di sihi iahadami. Lidaci nudı Hekili agan̄ nudı hiji miñaiahidaci Poli di cian̄ agadi sihivia sibān̄ igahilahila Jisasi san̄ hiji vidividin̄ lamami.

15 Lici avili hivi iamigali agadi miñamigu miñaiahavimi. Nudi ular̄ pam hisin̄ agiladi avi avili hivi miñamigu miñaiahavimi. Avili hivi nudı miñamigu miñaiahavici mavin̄ cian̄ cian̄ iguavila Poli di abami. Namilan̄ iasan̄ namej igahililan̄ uami. Nibu nudı Hekili san̄ hiji vidividin̄ lami aba abilan̄ uami. Hamej igahilavila ha namilan̄ vevila iadi ular̄ hivi hinihalañ uami. La

16:3 16.3 1 Ko 9.20, Ga 2.3-5 * **16:3** 16.3 Giliki hidili agilan̄ hadi sibili ma ihalahavihadami. **16:4** 16.4 HJL
15.22-29 **16:5** 16.5 HJL 2.47 **16:6** 16.6 HJL 18.23 **16:7** 16.7 2 Ti 1.15 **16:10** 16.10 2 Ko 2.13 * **16:10**
 16.10 Manasij nagadi Lukı libami. Lukı agan̄ Poli hula hidadami agasan̄ alan̄ aba libami. Agadi ala aludi cian̄ sibān̄ hivi hudimida aba libahilu. * **16:11** 16.11 Manasij nagadi Lukı libami. Lukı agan̄ Poli hula hidadami agasan̄ alan̄ aba libami. Agadi ala aludi cian̄ sibān̄ hivi Poli Lukı ani ani aba libahilu. **16:15** 16.15 HJL 16.33, 18.8

nibilan ve nibu hula hinihini sañ vidiividin sibañ hinimi. Hameñ lici nudi cian agadí lubiahilavila ve nudi ulan hivi hiniavimi.

Poli hula Sailasi hula Filipai haiabila hej limin sibili ulan hivi hiniavimi.

16 Mu tibi Poli Sailasi Lukí ani ani* agilan Así dí aba aba hisin uví hej uavimi. Uavidaci sibila hisin iamigali mu agan nulidi hibi cina igami. Iamigali agan sudi sibili dañ hiniadami. Sudi sibili dañ hinihini cian sulasula hidadami. Akuaba akuaba mufili iahavibali agasan sulasula hidadami. Hameñ sibila agadi vivi hididaci hulan hihile iamigali agadi via hidavihadami agilan anim hilici hekili vihavihadami. **17** Iamigali agan nulidi hibi cina igavila sivi umi. Uu ula ula abami. Hulan nagilan Así iahua hivi hinilali agadi sibila hisin hulan uami. Nibilan Así dí cian agadi sulasula hidavilali uami. Así dí cian lubiahilidalan nibu naludi ahiliahudaci huaci hameñ laci hameñ laci hinibalan agasan aba aba hidavilali uami. **18** Uaian akape hivi iamigali agan hameñ laci aba aba nulidi sivi hidadami. Hameñ lidin hididaci Poli agan nudi cian agasan ihilu lavami. La limu cimilavila sudi sibili agadi abami. Jisasi Kilaisi dí ibi hivi vian nadí vidiividin abadin uami. Nama iamigali agadi valavila uha uami. Lici sudi sibili agan iamigali agadi valavila umi. **19** Valavila uci hulan hihile iamigali agadi via hidahida anim hilici vihavihadami agilan igavici anim hilici vivi hibi agan apali limi. Lici Poli didan Sailasi didan miñalivavimi. La miñamagila via mutin sabilim hej manigali agiladi piñ via uavimi. **20** Via uavila haiabila hej hisin manigali agiladi abavimi. Hulan ahica nagilan Isilaeli hidili uavimi. Nibilan lihavidaci aludi haiabila neñ vihili iahavilali uavimi. **21** Hulan ahica nagilan akuaba akuaba Lom haiabila hisin alañ ma lilalu agiladi lili sañ abavilali uavimi. **22** Hulan iamigali

vevila migudibavimi agilan avi hulan ahica agiladi pam libimigumigu abavimi. Lihavici haiabila hej hisin manigali agilan abavici nulidi sagan hisin hulemili agilan Poli dí hadi hilahila hutesi sabi hisin agadi miñahubila vihavimi. Sailasi di hadi hilahila hutesi sabi hisin agadi avi hameñ laci ala miñahubila vihavimi. Lavila himamigili hivi nulidi ifavimi. **23** Ifu ifu hiniavila via ua limin sibili ulan hivi nulidi lamavimi. Lihavici manigali agilan hulan limin sibili ulan hivi hiniavividaci migiladami agasan cian vidiividin abavimi. Hulan ahica agiladi sihivia sibañ migiliha uavimi. **24** Lihavici hulan limin sibili ulan hivi hiniavividaci migiladami agan cian vidiividin agadi igahilavila Poli didan Sailasi didan limin sibili uleñ muji sibañ hej lamami. Lamavila nulidi hicí agiladi kili cikan hivi ahilici ivouavici limin vidiividin hivi hahamigilami.

25 Hahamigilici hinihini Poli hula Sailasi hula hifili alihan hivi Así dí aba aba sihi iahaiaha hiniavimi. Hameñ lidin hiniavividaci hulan limu hihile limin sibili ulan hivi hiniavimi agilan igahilahila hiniavimi. **26** Hameñ lidin hiniavividaci mumim hekili vemi. Veyila limin sibili ulan agadi miñasese lidaci ulan hibi ivu ivu agilan sikasikan lavila lavila uavimi. Lihavici limin vidiividin hulan sikasikan agiladi hivi hahavimi agilan avi sutasa migalahilavimi. **27** Migalahilavici hulan limin sibili ulan hivi hiniavividaci migiladami agan iaha igici limin sibili ulan hibi agilan lavila lavila uavila tun dan tun dañ pam hiniavimi. Lihavici hulan agan hiji namen lamami. Limin sibili ulan hisin hulan agilan ci akua haba hanjila fihalavi uami. La iaha nudi puia hutesi agadi viavila nibu nukeñ iamila himiben aba limi. **28** Lici Poli agan vidiividin ulavila abami. Nama nukeñ iamila himiminan uami. Alan ahuata nan hinidalu uami. **29** Lici cihu hulan limin sibili ulan hivi hiniavividaci migiladami agan uni abilu sañ

* **16:16** 16.16 HJL 19.24 * **16:16** 16.16 Manasin nagadi Lukí libami. Lukí agan Poli hula Sailasi hula hidadami agasan alañ aba libami. Agadi ala aludi cian sibañ hivi Poli Sailasi Lukí ani ani aba libahilu. **16:17** 16.17 Mk 1.23-24, 1.34
16:18 16.18 Mk 16.17   **16:19** 16.19 HJL 19.25-26, 2 Ko 6.4-5   **16:20** 16.20 1 Kin 18.17, Mt 5.11, Mk 13.9, HJL 17.6-7   **16:22** 16.22 2 Ko 6.4-5, 11.23-25, Fl 1.30, 1 Te 2.2   **16:26** 16.26 HJL 4.31, 5.19, 12.7, 12.10   **16:27** 16.27 HJL 12.18-19

ulami. Ulıcı vavehavıcı hanjila hanjila ulen muji Poli hula Sailası hula hiniavımı hej ivoumi. Ivouavila lidavalalava Poli di Sailası di hicci piñ hej migalifilibavila nudı hali agadı fili hivı libilivami. ³⁰ Lavıla iaha nulidi likila viavila haiabila ivavehavımı. Likila ivavevila nulidi abitihami. Hulan hekili hekili namilan uami. Vian aki liliŋ Asi iadi ahiliyahuci huaci hamen laci hamen laci hiniben uami. ³¹ Lici ahica agilan abavımı. Nama nadı Hekili Jisası san pam hiji vidividin lamıha uavımı. Nama hamen lineaŋ Asi nadı ahiliyahuci huaci hamen laci hamen laci hinibanaŋ uavımı. Nadı ulan pam hisin agiladi avi hamen ala ahiliyahuci huaci hamen laci hamen laci hiniavıbali uavımı. ³² Lavıla nulidi Hekili di cian agadı hulan agasan sulavımı. Nudı ulan pam hisin agilasan avi sulavımı. ³³ Lihavıcı hifili hej laci ala hulan limin sibili ulan hivı hiniavidaci migiladami agan iaha Poli didan Sailası didan likila via uavila nulidi fim agiladi avili hivı miŋahusami. Lici hulan agadıdan nudı ulan pam hisin agiladıdan avili hivı miŋamigu miŋaiahavımı. ³⁴ Miŋamigu miŋaiahavıcı hulan limin sibili ulan hivı hiniavidaci migiladami agan Poli didan Sailası didan likila nudı ulan hivı via uavila nulisan simiŋ igunami. Lavıla hulan limin sibili ulan hivı hiniavidaci migiladami agan nudı ulan pam hisin agilan hula Asi san hiji vidividin lamavımı agasan hijinalanala hiniavımı.

³⁵ Hiniavıcı miŋalahici haiabila hej hisin manigali agilan himi sibili agiladi abavıcı vevila hulan limin sibili ulan hivı hiniavidaci migiladami agadı abavımı. Haiabila neŋ hisin manigali agilan aludi nameŋ abavi uavımı. Poli didan Sailası didan valici uavım aba abavi uavımı. ³⁶ Lihavıcı hulan limin sibili ulan hivı hiniavidaci migiladami agan uavila Poli di abami. Iasan cian nameŋ agadı abavıcı ve uami. Poli didan Sailası didan valici uavım aba abavıcı ve uami. Hamen sadan

namilan limin sibili ulan nagadı valavila uhalan uami. Uavila simi hinihalan uami. ³⁷ Lici cihu Poli agan himi sibili agiladi abami. Alan ahica aludi ibi Lom haiabila hisin manigali agiladi manasın hivı hiniavılalı uami. Alan ahica aki limili haiabila neŋ hisin manigali agilan abavıcı aludi havı havı ifavımalami uami. Aludi cian hivı ma lamavıcı hulan iamigali akape igasulavidaci aludi ifavımalami uami. Ifavıla limin sibili ulan hivı aludi lamavımalami uami. Lavıla cihu iabi aludi nifili ciki lahumili uavıbali aba lihavi uami. Ha hima sibaŋ uami. Nıbilan nukeŋ vevila aludi liklavici haiabila ivoubalu uami.* ³⁸ Lici cihu himi sibili agilan Poli di cian agadı via uavila abavımı. Hulan ahica agiladi ibi Lom haiabila hisin manigali agiladi manasın hivı hiniavılalı uavımı. Lihavıcı haiabila hej hisin manigali agilan igahılavila lidavımı. ³⁹ Lidalida limin sibili ulan ivouavila Poli didan Sailası didan mavın cian cian abavila nulidi likila haiabila ivavevila abavımı. Alialan uavımı. Namilan haiabila nagadı valavila uhalan uavımı. ⁴⁰ Lihavıcı Poli hula Sailası hula limin sibili ulan agadı valavila Lidia di ulan hej uavımı. Uavila hulan iamigali Jisası san hiji vidividin lamavıhadami agiladi igavımı. Igavıla vidividin lagulamavıbali aba iagan lagulagu cian agadı abavımı. La cihu haiabila agadı valavila uavımı.

17

Tesalonaika haiabila hisin agilan Poli didan Sailası didan ifiben aba lihavımı.

¹ Poli ani ani agilan Filipai haiabila valavila Tesalonaika haiabila san uavımı. Uavila Amifipolisı haiabila iahuavımı. Iahuavila cihu ua Apolonia haiabila iahuavımı. Lavıla cihu Tesalonaika haiabila ua iahuavımı. Ua iahuavila igavıcı Isilaeli hidili agiladi aŋam ulan mu agan haiabila hej himi. ² Lici Poli agan Isilaeli hidili agiladi alusisi mihin hivı nulidi aŋam ulan hej ivoumi. Ivouavila Isilaeli

16:30 16.30 Lu 3.10, HJL 2.37, 9.6   **16:31** 16.31 Jo 3.16, 3.36, 6.47, 1 Jo 5.10   **16:33** 16.33 HJL 16.15   * **16:37** 16.37 Poli Sailası ani ani hidavidaci Lom haiabila hisin agiladi manigali agan fili tibi mu mu agiladi migiladami. Migilidaci hulan iamigali Lom haiabila hisin agilan ibi dan me hiniavıhadami. Hinihini cian vidividin mu nameŋ lamavıla abavıhadami. Lom haiabila hisin hulan iamigali agiladi havı sibaŋ ifimilan uavıhadami.   **16:39** 16.39 Mt 8.34

hidili agiladi hiji miñaiahaaha san Así di manasın hekili hivı iga iga sulami. Sulici igahilavila nıbu hula hibin cian hibin cian abavimi. La hiniavila alusisi miñin mu hivı nulidi anjam uları hej cihi tibi uavila cian sulami. Lavila cihi tibi avi anjam uları hej ala ivouavila hamen laci ala sulami. Nıbu hamen laci lihadami. ³ Así di cian hidili agadı sihivia sibañ sulasula abadami. Así di manasın hekili agan nameñ abami uadami. Hulañ Así libimijavila hulañ iamigali agiladi ahilihuahu san abici vebali agan avıha avıha igavila himavila cihi hih iahibali aba abami uadami. Así abici nıbu hamen libali aba abami uadami. Cian nagan Jisasi san abami agadı nalusañ suladin uadami. ⁴ Hamen abidaci Isılaeli hidili limu hihile agilan Jisasi san hiji vidividin lamalama Poli di Sailasi di cian lubiahilavimi. Hulañ iamigali hidili mu mu Así di sihi iahavihadami agilan hula nulidi iamigali ibi dan limu hihile agilan hula avi Poli di Sailasi di cian lubiahilavimi. ⁵ Lihavidaci Isılaeli hidili agilan igavici hulañ iamigali akape agilan Poli di Sailasi di cian lubiahilavimi. Lihavici Isılaeli hidili agiladi humigan sibili limi. Lici hulañ sibili limu hihile mutıñ vivi sabılım hej lagulama hiniavimi agiladi likilavimi. Likilavila hulañ iamigali akape haiabila hej hisin agiladi hiji miñaiyahavila ahuata hafalavila igivi cian cian aba aba uavimi. Poli didan Sailasi didan miñavila hulañ iamigali agiladi human hivı lamiben aba uavimi. Uavila Jeson di ulen muji ivoua Poli didan Sailasi didan suhilavimi. ⁶⁻⁷ Suhilavici suhilavici hima lici Jeson didan hulañ limu hihile Jisasi san hiji vidividin lamavihadami agiladıdan pam magilavila haiabila hej hisin manigali agilasan via uavimi. Lavila ula ula abavimi. Jeson agan hulañ ahica agiladi likilavila nudı uları hivı via ua lamici hiniavilalı uavimi. Hulañ ahica agilan hulañ iamigali agiladi hiji miñaihuihu lihavidaci lusin sibili sibili vihavilalı uavimi. Haiabila mu hivı mu hivı hidahida hamen laci lihavilalı uavimi. La

ve neñ ci iahavalı uavimi. Nıbilan Lom haiabila hisin agiladi manigali agadı cian vidividin lulavilalı uavimi. Lidin nameñ abavilalı uavimi. Aludi manigali mu avi ha hinidi aba abavilalı uavimi. Aludi manigali nıbu Jisasi aba abavilalı uavimi. ⁸ Hamen abavici hulañ iamigali agilan hula hulañ hekili hekili haiabila hej hisin agilan hula cian agadı igahilavila mu cian mu cian abavimi. ⁹ Lihavidaci manigali hej hisin agilan Jeson di hugı agadı hihilibalı aba anim hilici igu igu san nudı abavimi. Hulañ limu hihile agiladi hugı agiladi avi hihilibalı aba anim hilici igu igu san nulidi abavimi. Lihavici anim hilici iguavici nulidi hej valavici uavimi.

Poli hula Sailasi hula Belia haiabila uavimi.

¹⁰ Hiniavici hifili lici Tesalonaika haiabila hisin hulañ iamigali Jisasi san hiji vidividin lamavihadami agilan Poli didan Sailasi didan abavici Belia haiabila uavimi. Ua iahuavila Isılaeli hidili agiladi anjam uları hej ivouavimi. ¹¹ Isılaeli hidili Belia haiabila hiniavihadami agilan Isılaeli hidili Tesalonaika haiabila hiniavihadami agiladi livalavihadami. Nıbilan hulañ iamigali huaci huaci sibañ hiniavihadami. Hinihini Poli di cian agadı igahilahila hijinalavihadami. Lidin cian agadı sihivia igibalı aba nameñ lihavihadami. Así di manasın hekili agadı cian iga iga hinihini hiji lamavihadami. Así di cian agan hula Poli di cian agan hula hilihili hiniavi ua hima aba hamen lihavihadami. Uaian pabin pabin hivı hamen laci lihavihadami. ¹² Lavila Isılaeli hidili agiladi hulañ iamigali akape agilan hula hidili mu mu agiladi hulañ iamigali limu hihile agilan hula Jisasi san hiji vidividin lamavimi. Iamigali hidili mu mu ibi dan ibi dan agilan avi hamen laci ala hiji vidividin lamavimi. ¹³ La hiniavici hutesi lici Isılaeli hidili Tesalonaika haiabila hiniavihadami agilan Poli Belia haiabila hinihini Así di cian sulasula hinimi agadı cian hiji igahilavimi. Lavila iaha haiabila hej uavimi. Uavila hulañ iamigali agiladi hiji miñaihuihu

lihavimi. La sagan mījaiahiben aba lihavimi. ¹⁴ Lihavidaci hulan iamigali Jisasi sañ hiji vidiividin̄ lamavihadami agilan̄ Poli di abavici avili hekili caba hej umi. Udacı Sailasi hula Timoti hula Belia haiabila hiniavimi. ¹⁵ Hiniavidaci hulan limu hihile agilan̄ Poli di via uavila Atenisi haiabila lamavimi. Lamavici hiniadaci vala veben aba lihavimi. Lihavici Poli nulidi abami. Namilan̄ uavila Sailasi didan̄ Timoti didan̄ abilan̄ iadi piñ lihaliba sibaj vevihehavim uami. Lici Poli di vala vehavimi.

Poli Atenisi haiabila hinihini Asi di cian suladami.

¹⁶ Vehavidaci Poli agan̄ Atenisi haiabila hinihini Sailasi sadan̄ Timoti sadan̄ makamija hinimi. Nulisan̄ makamija hinihini igidaci liba akuaba akuaba lihulihu lamalama aludi asi uavihadami agilan̄ akape sibaj hiniavihadami. Hiniavidaci Poli agan̄ hidahida igidaci nudı humigan̄ agan̄ sibili lihadami. ¹⁷ Lidaci

Isilaeli hidili agiladi anjam ulan̄ hen uu Isilaeli hidili agilan̄ hula hibin̄ hibin̄ sulasula igahilavihadami. Hidili mu mu Asi di sihi iahavihadami agilan̄ hula avi hibin̄ hibin̄ sulasula igahilavihadami. Uaian̄ pabin̄ pabin̄ hivi nibu mutin̄ sabilm̄ hen̄ uu hulan̄ iamigali veve hiniavihadami agilan̄ hula hibin̄ hibin̄ sulasula igahilavihadami. ¹⁸ Jisasi agan̄ himavila cihu hih iahami agasan̄ suladami. Lidin̄ hulan̄ iamigali himavila cihu hih iahavibali agasan̄ avi suladami. Lidaci Epikulian hidili limu hihile agilan̄ hula Sitoiki hidili limu hihile agilan̄ hula veve Poli hula ciabis iahuavihadami. Lidin̄ limu hihile abavihadami. Hulan̄ nagañ nibu vian̄ cian̄ dan̄ aba abilali uavihadami. Nibu aki cian̄ abiben aba abilali uavihadami. Lihavidaci limu hihile agilan̄ abavihadami. Mugilun̄ haiabila mu hisin̄ agilasan̄ akua abilali uavihadami.* ¹⁹ Lavila Poli di viavila hulan̄ cihu tibañ dan̄ agiladi piñ via iahuavimi. Hulan̄ cihu tibañ dan̄ agilan̄ nibilan̄ Aleopagus halu iahua hen̄ hiniavidaci Poli di via iahuavimi. Via

ihuavici abavimi. Nama hulan̄ iamigali agilasan̄ cian̄ sulilanañ agadi alan̄ sebili igahilalu uavimi. Alan̄ sihivia igahiliben aba lili uavimi. ²⁰ Alan̄ nadı cian̄ agadi igahilimili mu hidili iahi uavimi. Hamen sadan̄ nadı cian̄ hidili sihivia igahiliben aba lili uavimi.

²¹ Atenisi haiabila hisin̄ agilan̄ hula hulan̄ iamigali haiabila mu hisin̄ mu hisin̄ vevila Atenisi haiabila hiniavihadami agilan̄ hula akuaba akuaba sibila ma vihavihadami. Nibilan̄ cian̄ sebili agadi sulasula igahilahila sañ pam lihavihadami. ²² Lihavidaci hular̄ cihu tibañ dan̄ agilan̄ Aleopagus halu hen̄ hiniavidaci Poli agan̄ nulidi piñ lagulamavila abami. Atenisi haiabila hisin̄ namilan̄ uami. Vian̄ naludi igidalin̄ mugilun̄ mu mu agiladi sihi iahaiaha akuaba sibila vivi sañ vidiividin̄ sibaj hinilalan̄ uami. ²³ Lidalan̄ vian̄ naludi haiabila hidahida igidalin̄ namilan̄ liba akuaba agiladi lihulihu lamalama aludi asi aba nulidi ibi mījaiahilalan̄ uami. Vian̄ sagali igu igu hisin̄ vadim mu agadi avi igacin uami. Vadim caba hej cian̄ nameñ libavimi agadi igacin uami. Asi mu nudı cian̄ ma igahililalu agadi vadim aba abavimi uami. Namilan̄ asi mu nudı cian̄ ma igahililalan̄ agadi ala nudı ibi mījaiahilalan̄ uami. Vian̄ nudı cian̄ suliben aba lin uami.

²⁴ Aludi Hekili Asi agan̄ fili uaian̄ susu akuaba agiladi lamami uami. La nibu nukeñ ala fili uaian̄ susu akuaba agiladi migililali uami. Nibu anjam ulan̄ hekili hekili hulan̄ hafiavilali agiladi hivi ma ivo ivo hinilali uami. ²⁵ Asi akuaba agiladi hulan̄ iamigali agilan̄ hih hiniavilali uami. Hih hiniavidaci nulisan̄ akuaba igulali uami. ²⁶ Asi hulan̄ pabin̄ sibaj lamami uami. Lici hulan̄ iamigali ahuata nudı iamilihalinu iahavimi uami. Lihavici Asi mihiñ hitin̄ agilan̄ iahavidaci hulan̄

^{17:17} 17.17 HJL 18.19 * ^{17:18} 17.18 Hulan̄ iamigali himavila cihu hih iahavihadami agasan̄ Giliki cian̄ hivi Anasitasisi uavihadami. Hulan̄ hiji hutesi hutesi dan̄ limu hihile agilan̄ nameñ abavilali. Giliki cian̄ hisin̄ agilan̄ Poli di cian̄ igahilahila uava iahuiahu abavihadami uavilali. Poli agan̄ mugilun̄ ahica agilasan̄ abadi aba abavihadami uavilali. Mugilun̄ Jisasi sadan̄ mugilun̄ Anasitasisi sadan̄ abadi aba abavihadami uavilali. ^{17:24} 17.24 Mt 11.25, HJL 7.48, 14.14-15 ^{17:24} 17.24-25 1 Kin 8.27, Ais 42.5 ^{17:25} 17.25 Jop 12.10, Sng 50.12, Sek 12.1, HJL 7.48

iamigali agiladi abidaci hidili mu mu agilan
haiabila hitin hitin uavimi uami. Uu Asi
fili vali lamami agadi ma livalavimi uami.
27 Asi hulan iamigali lamavila namej
hiji lamami uami. Nibilan iadi sihivia
sibaj suhilavila hiji humigaq hivi iadi
igavibali akua aba abami uami. Hamej
sadan namilan nudi suhilbalaq ala Asi
aludi valavila atan ma hinilali uami.
28 Asi nibu ala aludi abidaci hihini
hinilalu uami. Hinidamili alusaj vidividin
igudaci hidilalu uami. Naludi hulan limu hihile
hiji hutesi daq agilan namej abavilali
uami. Alan avi nudi ninanadi hinilalu aba
abavilali uami. Ha amin ala abavilali uami.
29 Alan Asi di ninanadi hinilalu uami.
Hamej sadan hiji namej igahilimagal
uami. Asi nibu liba gol me liba siliva
me liba sibaj me hinilali aba abimagalu
uami. Asi agan kili akuaba akuaba hulaq
nulidi nuken hiji hivi igahilahila lihulihu
lamavilali agilan me hinilali aba abimagalu
uami. **30** Vaka sibaj hulan iamigali agilan
Asi di cian ma igahilavihadami uami. Lidin
akuaba akuaba lusin sibili sibili agiladi
vihavihadami uami. Lihavidaci Asi nulidi
vidividin ma abadami uami. Iabi Asi
cian vidividin hulan iamigali sikasikan
haiabila mu hisin mu hisin agiladi abilali
uami. Namilan lusin sibili sibili agiladi
valihalaq aba abilali uami. **31** Jisasi himici
Asi agan aludi hiji vidividin miñaiahaiaha
san nudi abici cihi hih iahami agasan
igahilahila hamej abilali uami. Asi agan
hulan iamigali agiladi cian hivi lamalama
san Jisasi di ala libimijami uami. Asi mihin
lamami agan iahici nibu sihivia sibaj
hulan iamigali agiladi cian hivi lamibali
uami.

32 Poli agan Jisasi himavila cihi hih
iahami agasan abici igahilavila hulan
iamigali limu hihile nudi abacuvavimi.
Agadi ala limu hihile agilan abavimi.
Alusaj cian agadi cihi mu tibi abinaq
igahilbalu uavimi. **33** Lihavici Poli agan
nulidi valavila umi. **34** Lici hulan limu
hihile nudi cian lubiahilavila Jisasi san

hiji vidividin lamavimi. Hulan mu hiji
vidividin lamami agadi ibi Dionisiusi. Nibu
Aleopagus halu migudiba hiniavihadami
agiladi hulan mu. Iamigali mu agan avi
Jisasi san hiji vidividin lamami. Nudi ibi
Damalisi. Hulan iamigali limu hihile agilan
avi hiji vidividin lamavimi.

18

*Poli agan Kolin haiabila hinhini Asi di
cian suladami.*

1 Poli agan Aleopagus halu hej hinhini
cian sulavila Atenisi haiabila agadi valavila
Kolin haiabila umi. **2-3** Uavila Isilaeli hidili
agiladi hulan mu agadi igami. Nudi ibi
Akuila. Nibu Ponitus fili tibi hisin. Vaka
nibu nudi abinu Pilisila hula uavila Lom
haiabila hiniavihadami. Hiniavidaci Lom
haiabila hisin agiladi manigali Kilodiusi
agan Isilaeli hidili agiladi vidividin abami.
Namilan Lom haiabila nagadi valavila
haiabila mu hivi mu hivi uhalan uami.
Hamej abici Akuila nudi abinu hula
Itali fili tibi vala vevila Kolin haiabila
hiniavihadami. Haiabila hej hinhini
ulan hafihafi hisin havili hicahica sibila
agadi vivi hiniavihadami. Lidin hutesi
ma hiniman lihavidaci Poli agan ua nulidi
igavila nibilan hula sibila ahuata hamej
vivi hiniavihadami. Nibu avi ulan hafihafi
hisin havili hicahica sibila hamej agadi
ala vivi hiniadami. **4** Isilaeli hidili agilan
alusisi mihin hivi nulidi anjam ulan hivi
ivouavihadami. Hidili mu mu agilan avi
nibilan hula ivouavihadami. Ivouavidaci
Poli avi nulidi anjam ulan hej ivo ivo nibilan
hula hibin hibin sulasula igahilavihadami.
Hamej lidin Poli agan nulidi hiji miñaihili
amin ala aba abavibali aba nulisaj Asi
di cian agadi suladami. **5** Lidaci Sailasi
hula Timoti hula Masedonia fili tibi vala
vehavimi. Ve hiniavidaci Poli agan ulan
hafihafi hisin havili hicahica sibila agadi
valavila Asi di cian agadi pam sulasula
hiniadami. Lidin Isilaeli hidili agiladi
namej abadami. Asi agan nudi hulan
iamigali agiladi ahiliahuahu san Jisasi di

libimijavila abici vemi uadami. **6** Hamen abidaci nudi cian agadi igahilahila saj valavala nudi abacuvavihadami. Lihavidaci Poli agan nudi hadi hilahila hutesi hutesi agiladi ibili ifici ifici migidaci hiji namej lamami. Ibili ifiliñ migici hulan iamigali nagilan igavila abavibali uami. Alan lusin sibili dan hinidamili hamej li aba abavibali uami. Lavila nulidi namej abami. Namilan himilabila naludi amij agilan avin hivi uavici vihili agan iadi hivi ma siban hibalibali uami. Ha naludi nuken vihili uami. Iabi viañ hidili mu mu agiladi hivi uu Ası di cian agadi nulisan suliben uami. **7** Hamen abavila anjam ulan agadi valavila hulan mu agadi ulan hivi ua hinhini cian suladami. Nudi ibi Titiusi Jasitusi. Nibu Ası di sihi iahadami. Nudi ulan agan Isaeli hidili agiladi anjam ulan miki siban hej hinidamii. **8** Isaeli hidili agiladi anjam ulan agadi hali hisin hulan agadi ibi Kilisipusi. Nibu nudi ulan pam hisin agilan hula nulidi Hekili san hiji vidividin lamavimi. Kolin haiabila hisin hulan iamigali akape agilan avi Poli di cian agadi igahilavihadami. Igahilahila nulidi Hekili san hiji vidividin lamavidaci avili hivi nulidi miyamigu miyajahavihadami.

9-10 Hifili mu hivi nulidi Hekili agan ve anisihu me hivi Poli di abami. Nama lidiminañ uami. Vian nama hula hinidalin hulan mu nadı ma miyalivavila sibili lamavibali uami. Nama lidavila nadı sibisan agadi mumia hidiminañ uami. Iadi hulan iamigali akape agilan haiabila neñala hiniavadi uami. Nama hulan iamigali agilasan iadi cian agadi sulasula hidihia uami. **11** Lici Poli agan Kolin haiabila hej hinhini nulisan Ası di cian agadi lamalubilubi hinidaci huali pabin umi. Huali pabin uci huali mu agadi avan human limu fihala human limu pabin ciñ umi. **12-13** Lidaci Galio agan huban hinhini Akaia fili tibi agadi migiladami. Migilidaci Isaeli hidili hulan sikasikan

agilan iaha Poli di miyaliva vave cian hihila hihila uvı hej lamavimi. Lamavila nudi libimigumigu cian namej abavimi. Hulan nagañ nibu hulañ iamigali agiladi lamalubidaci Isaeli hidili aludi cian vidividin agadi lulavilali uavimi. Cian vidividin agadi lulalula nulidi hiji hivi nuken Ası di sihi agadi iahavilali uavimi. **14** Lihavici Poli agan nulidi cian agadi hibin abiben aba lidaci Galio agan Isaeli hidili agiladi abami. Hulañ nagañ Lom haiabila hisin agiladi cian vidividin agadi ma lulidaci igilan uami. Akuaba akuaba lusin sibili avi ma vidaci igilan uami. Igilan padan naludi cian agadi igahilavin uami. **15** Agadi ala namilan naludi nuken cian agilasadan naludi nuken akuaba ibi agilasadan lamacililalan uami. Lidin naludi nuken cian vidividin agasan lamacililalan uami. Cian hamen agiladi namilan nuken hihilahalan uami. Vian ma hihiliben uami. **16** Hamen abavila nulidi lahuci vala uavimi. **17** Uavila cian hihila hihila uvı miki hiniavidaci Kolin haiabila hisin agilan Sositenesi di miyalivavila ifavimi. Nibu Isaeli hidili agiladi anjam ulan agadi hali hisin hulan hinidamii. Ifavidaci Galio agan vana lihavim aba nibu cian ma abami.

Poli agan Silia fili tibi Anitioki haiabila hej cihu ala umi.

18 Poli agan Kolin haiabila hej uaian akape hiniadami. La hulan iamigali Jisası san hiji vidividin lamavihadami agiladi vala uben aba lavila nulisan lamulami. Lamulavila Senikilia haiabila umi. Vaka nibu Ası san igahilahila simin akuaba agiladi valiben aba cian miguavila abami. Cian miguavila abami agan ci lici hej abici hulañ mu nudi hali minı agadi ihalahami.* Lici Poli agan huniga hekili hivi miguavila Senikilia haiabila agadi valavila Silia fili tibi umi. Pilisila hula Akuila hula Poli ani ahuata hamen uavimi. **19** Uavila Efesusi haiabila iahuavimi.

18:6 18.6 Ese 18.13, HJL 13.45-46, 13.51, 20.26-27, 1 Pi 4.4
Jer 1.8, 1.18-19, Mt 28.20, Jo 10.16, HJL 23.11, 1 Ko 2.3

18:14 18.14 HJL 23.29, 25.11, 25.19   **18:15** 18.15 Jo 18.31, HJL 23.29, 25.18-19   **18:18** 18.18 Nam 6.18, HJL 21.24, Lom 16.1
Nibilan Ası san igahilahila simin akuaba agiladi valabalu aba cian miguavihadami. Cian miguavihadami agan ci lici nulidi hali minı agiladi hej ihalahavihadami.

18:8 18.8 1 Ko 1.14   **18:9-10** 18.9-10 Jos 1.9, Ais 41.10, HJL 23.29, 25.11, 25.19

* **18:18** 18.18 Isaeli hidili agilan namej lihavihadami. Cian miguavihadami agan ci lici nulidi hali minı agiladi hej ihalahavihadami.

18:19 18.19 HJL 17.17

Iahuavila Pilisila hula Akuila hula haiabila hej hiniavihadami. Hiniavidaci Poli agan iahavila Isaeli hidili agiladi anjam ular hej uavila nibalañ hula hibin hibin sulasula igahilavimi. ²⁰ Lavila Poli di abavimi. Nama alan hula hutesi tagilan dan hiniha uavimi. Lihavici abami. Vian ma hiniben uami. ²¹ La nulidi vala uben aba nulisan lamula lamula nameñ abami. Asi agan iadi veve san abici naludi piñ cihu veben uami. Hameñ abavila huniga hekili hivi miguavila Efesusi haiabila vala umi. ²² Lici huniga hekili agan Sisalia haiabila hej uavila itilamami. Ua itilamici Poli agan huniga hekili agadi vala Jelusalem haiabila iahumi. Iahua hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaiahavimi agiladi igavila abami. Uaian hekili uami. La hinimitavila nulidi valavila Anitioki haiabila umi. ²³ Uavila hutesi tagilan dan hiniavila iaha cihu umi. Uavila Galesia fili tibi Filigia fili tibi hidahida haiabila mu hivi mu hivi hulan iamigali Jisasi di cian lubiahilavihadami agilasan cian suladami. Jisasi san hiji vidividin dan hiniavibali aba Asi di cian agadi suladami.

Apolosi agan Efesusi haiabila hinihini Asi di cian suladami.

²⁴ Isaeli hidili hulan mu agan uavila Efesusi haiabila hiniadami. Nudi ibi Apolosi. Nibu Alekisadilia haiabila hisin. Nibu cian huaci sibañ suladami. Asi di cian manasin hekili hivi hiniadami agadi avi sihivia sibañ igadami. ²⁵ Vaka hulan limu hihile agilan nulidi Hekili Jisasi hibi huaci abalamami agasan nudi lamalubiavihadami. Lamalubiavidaci nibu avi hulan iamigali limu hihile agiladi lamalubilubi san mavin hekili hiniadami. La Jisasi akuaba akuaba limi agasan nulidi sihivia sibañ suladami. Agadi ala Jon lihadami agadi lubiahilahila avili hivi hulan iamigali agiladi miñamigu miñaiahadami. Nibu Jisasi hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaiahadami agadi cian ma igahiladami. ²⁶ Lidiñ Isaeli hidili agiladi anjam ular hej uu Jisasi di cian agadi suladami. Nibu hulan iamigali

agilasan ma lidadami. Sulidaci Pilisila hula nudi muñanu Akuila hula Apolosi di cian agadi igahilavimi. Igahilavila iaha nudi via uavila nulidi ular hivi Asi hibi huaci abalamami agasan nudi sihivia sibañ lamalubiavimi. ²⁷ Lihavici Apolosi agan Akaia fili tibi uben aba limi. Lici Efesusi haiabila hisin hulan iamigali Jisasi san hiji vidividin lamavihadami agilan manasin libavila Apolosi san iguavila abavimi. Akaia fili tibi hisin hulan iamigali Jisasi di cian lubiahiladami namilan uavimi. Apolosi di iga naludi ular hivi via uhalañ uavimi. Lihavici Apolosi Akaia fili tibi ua iahumi. Iahua igici Asi agan hulan iamigali agilasan mavin hinihini nulidi huaci lamidaci nusañ hiji vidividin lamavihadami agilan hej hiniavimi. Hiniavidaci Apolosi agan nulidi ahiliahuadami. ²⁸ Ahiliahuahu haiabila iahaiaha Isaeli hidili agilan hula hibin hibin abavihadami. Hibin hibin aba aba Apolosi agan nulidi cian agadi luladami. Lidiñ nulisan Asi di cian manasin hekili hivi hiniadami agadi sihivia sibañ abalamalama abadami. Asi hulan iamigali ahiliahuahu san Jisasi di libimijavila abici vemi uadami.

19

Poli agan Efesusi haiabila hinihini Asi di cian suladami.

¹⁻² Apolosi Kolin haiabila hiniadaci Poli agan uavila fili tibi halu dan halu dan hej hidahida uavila Efesusi haiabila iahumi. Iahuavila hulan iamigali Jisasi di cian lubiahilavihadami agiladi igavila abitihami. Namilan Jisasi san hiji vidividin lamidalan Asi di Amiñ agan migavila namilan hula hinalali ua hima uami. Lici abavimi. Hima uavimi. Alan Asi di Amiñ hinalali agadi cian ma igahililalu uavimi. ³ Lihavici Poli nulidi abami. Namilan ani di cian agadi lubiahililan avili hivi naludi miñamigu miñaiahaval uami. Lici abavimi. Jon abami agasan igahilimili avili hivi aludi miñamigu miñaiahaval uavimi. ⁴ Lihavici Poli nulidi abami. Vaka Jon hulan iamigali agiladi abadami uami.

Namilan lusin sibili validalaŋ avili hivi naludi miŋamigu miŋaiahiben aba abadami uami. Lidalin hulan mu iadi sivi vebali agasan pam hiji vidividin lamihalan aba abadami uami. Jon hulan mu agasan abadami ha nibu Jisasi sanj abadami uami. ⁵ Lici hulan iamigali agilan Poli di cian agadi igahilavila nulidi Hekili Jisasi sanj hiji vidividin lamavici avili hivi nulidi miŋamigu miŋaiahami. ⁶⁻⁷ Lavila Poli nudu human agiladi hulan human limu limu fihala hic limu ahica cijin agiladi sabi hivi lamalama umi. Lidaci Asi di Amiŋ agan migavila nibilan hula hinimi. Hinidaci cian sibani mu hivi mu hivi abavihadami. Lidin Asi di cian igalahalaha hisin hulan me hinihini cian sulavihadami. ⁸ Lihavidaci Poli agan Isilaeli hidili agiladi anjam ulan hen ivo ivo haiabila iahaiaha cian suladami. Nulidi hiji miŋaiahidalin amin ala aba abavibali aba Asi hulan iamigali likilici nudu lihu hivi hiniavibali agasan suladami. Sulasula nibilan hula hibin cian hibin cian aba aba hiniavidaci avan ahica pam umi. ⁹ Nulidi abidaci hulan limu hihile agilan nudu cian agasan valavihadami. Lidin Jisasi sanj hiji vidividin ma lamavihadami. Nulidi Hekili Jisasi hibi huaci abalamami agasan cian sibili sibili abavidaci hulan iamigali akape agilan igahilavihadami. Lihavidaci Poli agan hulan iamigali limu hihile Jisasi di cian lubiahilavihadami agilan hula Isilaeli hidili agiladi anjam ulan agadi sikan valavimi. Valavila Tilanus di sihi cian ulan hivi ivo ivo uaian pabin pabin hivi cian suladami. ¹⁰ Nibu hamen lidaci hual ahica umi. Lici hulan iamigali Esia fili tibi hiniavihadami agilan nulidi Hekili Jisasi di cian igahilavimi. Isilaeli hidili agilan hula hidili mu mu agilan hula nibilan ahuata hamen nulidi Hekili Jisasi di cian agadi igahilavimi.

Sikeva di ninan agilan sudi sibili agiladi lahulabu aba lihavihadami.

¹¹ Asi agan lidaci Poli agan vidividin mu hidili mu hidili sibani agiladi abalamadami. ¹² Poli agan sibila viben aba hadi

hilahila sabi hisin agiladi lamalama sibila vihadami. Vidaci vubiŋ iahidaci havili tibi tibi agiladi hivi miŋahusadami. Sibila fihala fihala hadi hilahila sabi hisin agiladidan havili tibi tibi vubiŋ miŋahusahusa hisin agiladidan lamidaci hulan iamigali agilan vivi uavihadami. Vivi uu hulan iamigali himuhimu dan agilasan iguavihadami. Iguavidaci nulidi himuhimu agilan hen sivilavihadami. Sudi sibili agilan avi hulan iamigali agiladi valavala uavihadami.

¹³ Isilaeli hidili limu hihile agilan avi sudi sibili agiladi lahulabu hidavihadami. Lavila hiji nameŋ lamavimi. Alan avi Jisasi di ibi luvila luvila sudi sibili agiladi lahulabu sanj nameŋ abibalu uavimi. Poli agan nudu Hekili Jisasi sanj abilali aba abibalu uavimi. Alan avi Jisasi di ibi luvila luvila sudi sibili naludi lahumili ubalan aba abibalu uavimi. ¹⁴ Hij hamen lamavidaci Sikeva di ninan human limu fihala human limu ahica cijin agilan avi sudi sibili agiladi hamen ala lahulabu aba lihavimi. Sikeva nibu Isilaeli hidili agiladi sagali igu igu hisin agiladi manigali hiniadami. ¹⁵ Nudi ninadinu agilan sudi sibili agadi lahuben aba lihavimi. Lihavici sudi sibili agan nulidi cian agadi lalahuhu nameŋ abami. Vian Jisasi di igilan uami. Vian Poli di igilan uami. Namilan ani uami. ¹⁶ La hulan sudi sibili dan agan nulidi sabi hivi havala havala iahuahu nulidi hibin pam ifami. Lidaci nulidi hadipili agilan sibili sibani lihavimi. Lidin nulidi hadi hilahila agiladi miŋacikila pacikilami. Lici ulan agadi valavila muhili havili apali hanjila hanjila uavimi. ¹⁷ Lihavici Isilaeli hidili Efesusi haiabila hiniavihadami agilan cian hiji agadi igahilavimi. Hidili mu mu Efesusi haiabila hiniavihadami agilan avi cian hiji agadi igahilavimi. Igahilavila hekili haba lidavimi. Lavila nulidi Hekili Jisasi di ibi miŋaiahaha hiniavihadami. ¹⁸ Lidin hulan iamigali Jisasi sanj hiji vidividin lamavihadami agilan veve nulidi nuken lusin sibili agilasan haiabila lamalama abavihadami. ¹⁹ Aba aba hulan iamigali

akape agilan nulidi mijinj akuaba akuaba cian ibi dan manasin mu hivi mu hivi libavimi agiladi vihavimi. Vivi uu avinj hivi lamavici lihuavidaci hulan iamigali akape agilan igavimi. Manasin agiladi anim hilici 50,000 hivi lavavimi agiladi avinj hivi sikasikan hilavici lihuavimi. ²⁰ Hamej lihavici hulan iamigali akape igavimi agilan nulidi Hekili Jisasi di cian igahilavila nusan hiji vidividinj lamavimi. Lavila mu haiabila mu haiabila hidahida nudj cian sulavihadami. Sulavidaci Jisasi san hiji vidividinj lamavihadami.

Efesusi haiabila hisin agilan Poli di ifiben aba lihavimi.

²¹ Efesusi haiabila hisin agilan hamej lihavici Asi di Amiragan Poli san hiji iguci abami. Viaj Masedonia fili tibi Akaia fili tibi hej hidahida uavila Jelusalem haiabila uben uami. Hidahida uavila Lom haiabila agadi igiben uami. ²² La hulan ahica nudj ahiliahuavihadami agiladi abici uavimi. Timoti didan Elasitusi didan abici Masedonia fili tibi hej hali uavimi. Uavidaci Poli agan Esia fili tibi hutesi tagilan dan hinimi. ²³ Esia fili tibi hinidaci hulan hihile nulidi Hekili Jisasi hibi huaci abalamami agadi lubiahilavihadami agilan vihili hekili hekili igavimi.

²⁴ Hulan mu Efesusi haiabila hiniadami agadi ibi Demitiliusi. Nibu liba siliva agadi vivi lamidaci mugilun Alitemisi di anjam ulan ciki ciki me hiniavidaci viovio mutinj lamalama anim hilici hekili hekili vihadami. Lidaci nudj sibila hisin hulemili agilan avi anim hilici hekili hekili vihavihadami. ²⁵ La Demitiliusi agan hulan limu hihile nudj sibila pam hisin agiladidan nudj sibila hisin hulemili agiladidan migudibavila abami. Iadi sibila pam hisin namilan uami. Alan sibila vivi anim hilici hekili hekili vilalu uami. ²⁶ Namilan Poli lilali agadi ci igilalan uami. Nibu hulan iamigali akape agiladi hiji miyanikilavici ua lagulama hinidaci nusan hiji iguavimi. Lihavici Alekisadeli agan cian hiviben aba hulan iamigali agiladi cian agadi human hivi abamigiliben aba limi. ³⁴ Lici hulan limu hihile agilan igavila abavimi. Hulan naga

namen abilali uami. Namilan kili akuaba akuaba agiladi lihulihu lamalama aludi asi aba abilalaq aba abilali uami. Ha nibilan Asi amir amir hima aba abilali uami. ²⁷ Hamej abidaci aludi anim hilici vivi sibila agan sibili libali uami. Lici hulan iamigali agilan cian agadi igahilavila abavibali uami. Mugilun Alitemisi di anjam ulan agan nibu sibili aba abavibali uami. Hulan iamigali akape Esia fili tibi hisin agilan mugilun Alitemisi san sihi iahavilali uami. Mu haiabila mu haiabila hisin agilan avi mugilun Alitemisi san sihi iahavilali uami. Agadi ala Poli abidaci abavibali uami. Mugilun Alitemisi agan nibu ibi apali aba abavibali uami.

²⁸ Hamej abici hulan agilan cian agadi igahilavila Poli san igivi hekili hiniavimi. Lavila ula ula livaliva abavimi. Efesusi haiabila hisin aludi mugilun Alitemisi nibu huaci sibaj uavimi. ²⁹ Hamej aba aba Efesusi haiabila hisin agilan ula ula livaliva Gaiusi didan Alisitalikusi didan miyanikilavila cian aba aba hisin uvj hej via uvihehavimi. Hulan ahica agilan Masedonia fili tibi hisin. Nibilan Poli hula hidavihadami. ³⁰ Via uavidaci Poli agan cian aba aba san hulan iamigali agiladi sivi uben aba lidaci hulan iamigali Jisasi di cian lubiahilavihadami agilan nudj abamigilavimi. ³¹ Esia fili tibi hisin huban limu hihile agilan Poli di ma sibili igavihadami. Hamej sadan nusan mavin cian cian iguavici uci abavimi. Nama cian aba aba hisin uvj hej uminan uavimi. ³² Lihavici hulan iamigali agiladi hiji uavauava lidaci ula ula aba aba mu cian mu cian abavimi. Hulan iamigali akape agilan akuaba cian hidili san ve migudibavimi agadi nibilan ma igavimi.

³³ Hamej lihavidaci Isilaeli hidili agilan Alekisadeli di miyanikilavici ua lagulama hinidaci nusan hiji iguavimi. Lihavici Alekisadeli agan cian hiviben aba hulan iamigali agiladi cian agadi human hivi abamigiliben aba limi. ³⁴ Lici hulan limu hihile agilan igavila abavimi. Hulan naga

Isilaeli hidili uavimi. La hulan iamigali sikasikan agilan ula ula abavimi. Efesusi haiabila hisin aludi mugilun Alitemisi nibu huaci sibañ uavimi. Hameñ ula ula aba aba hutesi hiniavimi.* ³⁵ Hiniavidaci huban di manasiñ ular migiladami agan hulan iamigali agiladi ulilahuavila abami. Efesusi haiabila hisin namilan igahilihalañ uami. Mugilun Alitemisi di anjam ular agadi Efesusi haiabila hisin alañ migililalu uami. Mugilun Alitemisi di liba vidividin dan uaian susu hivi hinia aludi hivi migami agadi avi migililalu uami. Alan migililalu agadi mu haiabila mu haiabila hisin agilan iga fihalavilal uami. ³⁶ Hulan mu avi mugilun Alitemisi di cian agadi ma lulavilal uami. Hameñ sadan namilan cian valihalañ uami. Namilan lihalicha sibañ akuaba akuaba limilan uami. ³⁷ Hulan ahica miña vavelan agilan aludi anjam ular hisin akuaba akuaba agiladi sigili ma vihavilal uami. Nibalan aludi mugilun agadi ma abacuvavilal uami. ³⁸ Demitilius agan nudu sibila hisin hulemili agilan hula hulan ahica nagilan hula cian dan lici uami. Ha cian hivi lamalama mihin agilan hanibun hiniavadi uami. Huban avi hiniavadi uami. Demitilius ani cian dan hiniavila ha nulidi piñ uavila cian hihilavivi uami. ³⁹ Namilanakuabaakuabacianmu dan hiniavila ha manigali agiladi abilan mihin lamavici hej alañ hudimida hafalavila cian hihilavil uami. ⁴⁰ Igahilihalañ uami. Huban agan nibu alañakuabaakuabalidalu agadi cian igahilavila ha aludi nibu huaci via uavila cian hivi lamivi uami. Alan migudiba hinhini ula ula aba aba hinidalu agan nibu cian hidili apali uami. Huban agan aludi namilan aki san ve migudiba hinhini ula ula aba aba hinidalan aba abici alañ aki ubalu uami. ⁴¹ Hameñ abavila hulan iamigali agiladi abici vala uavimi.

20

Pol agan Masedonia fili tibi Giliki fili tibi hidadami.

¹ Hulan iamigali agiladi uliñ uliñ abin abin hekili agan sivilici cihu Poli

* **19:34** 19.34 Ula ula aba aba hiniavidaci 2 aua umi.
2.46, 1 Ko 16.2, CHL 1.10

agan hulan iamigali Jisasi di cian lubiahilavihadami agiladi abici nudu piñ vehavimi. Vehavici nulidi iagan lagulagu san Asi di cian agadi nulisan sulami. La nulisan lamulavila nulidi valavila Masedonia fili tibi umi. ² Uavila hulan iamigali agilan hiji vidividin dan hiniavibali aba hidahida nulisan Asi di cian agadi suladami. Sulasula hidahida ua Giliki fili tibi iahumi. ³ Iahua hej hinidaci avan ahica pam umi. Lici cihu iaha Silia fili tibi uu san huniga hekili hivi miguben aba limi. La Isilaeli hidili agilan nudu ifihimuhimu san abavimi agadi cian hiji igahilami. Igahilavila Masedonia fili tibi cihu ala vemi. ⁴ Hulan akape avi Poli hula hidavihadami. Nulidi ibi nameñ. Mu Sopateli Belia haiabila hisin. Nudi iaganu Pilusi. Mu hulan ahica Tesalonaika haiabila hisin Alisitalikus hula Sekudusi hula. Mu Gaius Delibe haiabila hisin. Mu Timoti. Mu hulan ahica Esia fili tibi hisin Tikikusi hula Tiloftimus hula. Nibalan Poli ani ahuata hamen hidavihadami. ⁵ Hulan limu hihile agilan hali uavila Poli ani ani san Tiloasi haiabila hej migilavimi. ⁶ Migilavidaci Poli ani ani agilan Filipai haiabila hiniavimi. Hiniavidaci Isilaeli hidili maci sakivakiva uaian akape hinhini navihadami mihin hekili agan hinia sivilici Filipai haiabila valavila cihu huniga hekili hivi uavimi. Uavidaci uaian ahica pam uci Tiloasi haiabila ua iahuavimi. Iahua hulan limu hihile nulisan migilavimi agilan hula hafalavimi. Hafalavila Tiloasi haiabila hiniavidaci uaian human limu fihala umi.

Iutikusi lalifa himavila cihu hihie iahami.

⁷ Isilaeli hidili agiladi alusisi mihin agan sivilici Poli ani ani agilan hula hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaiyahavimi agilan hula Jisasi himami agasan igahilahila maci niben aba migudibavimi. Migudiba hiniavidaci Poli agan amili me hivi nulidi vala uben aba hulan iamigali agilasan Asi di cian agadi sulami. Cian sulasula hinidaci hifili hekili limi. ⁸⁻⁹ Ulan migudiba hiniavimi agadi uví nibu ahica pam. Mu fili. Mu alihan. Mu iahua sabi.

Iahua sabi hen ala migudiba hiniavimi. Uni abilu akape agilan lihulihu hiniavidaci migudiba hiniavimi. Hulan minibili muagan nibalan hula hinimi. Nudi ibi Iutikusi. Nibu iahua ulan agadi huje veve hibi hen migahinimi. Migahinidaci Poli agan Asi di cian sulasula hinidaci Iutikusi di ani midan lici ani hisiviben aba limi. La litani ani hisivavila lalifa fili migumi. Lici miguavila nudi miñajaha igavici vali hinimi. ¹⁰ Lici Poli avi nibalan hula migumi. Miguavila nudi sabi miga vubila alahafavila hulan iamigali agiladi abami. Namilan hiji cuvilin cuvilin lamimilan uami. Himi agadi ala cihu hihi ci iahi uami. ¹¹ Lavila Poli agan hivi ulan hen cihu ala iahumi. Iahuavila ivoua maci agadi miñacikilacikila iguavila hulan iamigali agilan hula ahuata hamen navimi. La nulisan Asi di cian agadi hutesi sulasula hinidaci fili miñalahami. Miñalahici Poli nulidi valavila umi. ¹² Vala udaci hulan minibili lalifa himavila cihu hihi iahami agadi viavila hijinalanala nulidi ulan hivi via uavimi.

Poli agan Tiloasi haiabila valavila Miletusı haiabila umi.

¹³ Lihavici Poli nibu fili hibi hivi uben aba Lukı ani ani* agiladi abici nudi valavila huniga hekili hivi miguavila Asosi haiabila hen hali uavimi. Uavila Poli veci huniga hivi via ubalu aba Asosi haiabila hen nusan migilavimi. ¹⁴ Migila hiniavidaci Poli agan uavila Asosi haiabila iahua nulidi igami. Lici huniga hekili hivi viavila Mitilini haiabila uavimi. ¹⁵⁻¹⁶ Poli nibu Jelusalem haiabila uvihewila Penitikosi miñih hekili* agadi igiben aba Esia fili tibi hutesi hinihini san valavila Efesusi haiabila agadi livaliben aba limi. La cihu Mitilini haiabila valavila uavimi. Uavidaci miñalahici Kiosi avili muha mikı hiniavimi. Hen hiniavici miñalahici cihu Samosi avili muha uavimi. Hen hiniavici miñalahici Miletusı haiabila uavimi.

^{20:10} 20.10 1 Kin 17.21 * ^{20:13} 20.13 Manasın nagadı Lukı libamı. Lukı agan Poli hula hidadamı agasan alan aba libamı. Agadi ala aludi cian sibarı hivi Lukı ani ani aba libahilu. ^{20:15-16} 20.15-16 HJL 18.21, 24.17, 1 Ko 16.8-9

* ^{20:15-16} 20.15-16 Hualabila hisin simiñ midi lihuavidaci hijinalanala vivi miñih hekili agadi ibi mu Penitikosi miñih hekili. Wok Pris 23.15-22 agadi igihalan. Asi agan Isilaeli hidili agiladi valici huaci hiniavimi agadi miñih hekili agan ci lici uaian 48 uci Penitikosi miñih hekili agan hen iahadami. ^{20:17} 20.17 HJL 18.21 ^{20:18} 20.18 HJL 18.19, 19.10

^{20:19} 20.19 HJL 20.3 ^{20:22} 20.22 HJL 19.21 ^{20:23} 20.23 HJL 19.21, 21.4-5, 21.11, 1 Te 3.3 ^{20:24} 20.24 HJL 21.13, Lom 8.35, 2 Ko 4.1, 4.16, Ga 1.1-2, 2 Ti 4.7

Poli Efesusı haiabila hisin agiladi hali hisin agilasan lamulami.

¹⁷ Poli agan Miletusı haiabila ua iahuavila Efesusı haiabila hisin hulan iamigali avili hivi miñamigu miñajahavimi agiladi hali hisin agilasan cian iguci umi. ¹⁸ Cian iguci uci vehavici nulidi abami. Vian vaka sebili sibarı Esia fili tibi iahua akuaba akuaba lihadamin agadi namilan igadamlan uami. Vian namilan hula hinihini akuaba akuaba lilan agadi avi igilalan uami. ¹⁹ Akape tibi Isilaeli hidili agilan iadi ifihimuhimu san cian miguavilalı uami. Lihadidaci vihili akape iadi hivi iahavilalı agilasan iadi mavin lidaci ilihilan uami. Ilıha ilıha vian ibi apali me hinilan uami. Lidin iadi Hekili di lihu hivi hinihini nudi sibila agadi vilan uami. ²⁰ Vian cian huaci naludi ahiliyahiuahu hisin agadi sulasula san ma lidavila ihilu lavavila valilan uami. Mutır sabılım hivi lamarubilan agadi igilalan uami. Naludi ulan hitin hitin hivi avi lamarubilan agadi namilan ci igilalan uami. ²¹ Vian hidili mu mu agilasadaı Isilaeli hidili agilasadaı cian vidividin igulan uami. Lusin sibili sibili valavala Asi di piñ vehalan aba abilan uami. Veve aludi Hekili Jisasi san hiji vidividin lamihalan aba abilan uami. ²² Ci igilan uami. Asi di Amiñ agan lidaci vian Jelusalem haiabila uadin uami. Jelusalem haiabila ua iahulin iadi akuaba akuaba lihavibali agiladi vian ma igin uami. ²³ Vian haiabila akape udalin Asi di Amiñ agan iadi nameñ abilalı uami. Hulan limu hihile agilan nadı vivi uu limin sibili ulan hivi lamarubali aba abilalı uami. Lidin nasan vihili iguavibali aba abilalı uami. Vian nudi pam ala igilan uami. ²⁴ Agadi ala vian hadipili hiki hinihini agasan ma igahililan uami. Iadi Hekili Jisasi agan cian sulasula sibila iasan igumi uami. Asi agan hulan iamigali agilasan mavin hinilalı agasan

sulasula sanj abami uami. Lici viaj sibila hamenj agadi vi fihala fihala sanj pam hiji lamilan uami. **25** Viaj namiłan hula hinihini Asi agan hulan iamigali likilici nudı lihu hivi hiniavibali agasan sulasula hidilan uami. Agadi ala viaj igilan uami. Namiłan iadi mugañ lamigañ cihu cihu ma igibalaj uami. **26-27** Viaj Asi akuaba akuaba libali agadi nalusañ sulasula sanj ma lidavila valilan uami. Iabi viaj naludi haiabila iaha abiben uami. Viaj Asi di cian suliliñ namiłan igahilahila sanj valavila himilabila naludi amij agilan avij hivi uavici uami. Vihili agan iadi hivi ma hinibali uami. **28** Namiłan nukeñ sanj sihivia sibañ migilihalañ uami. Asi agan nudı Ninanu di midi agasan igahilavila hulan iamigali sikasikan likilami agiladi avi migilihalañ uami. Asi di Amij agan naludi ci libimijali uami. Hulan iamigali avili hivi miñjamigu miñjaiahavimi agiladi migila migila sanj naludi libimijali uami. Hulan saban sipsipi migilavilalı me migila migila sanj libimijali uami. **29** Viaj igilan uami. Viaj naludi valavila uliñ hulan sibili sibili agilan veve naludi sibili lamavibali uami. Sudi injam agilan saban sipsipi iavaiava sibili lamavilalı hamenj ala naludi sibili lamavibali uami. **30** Hulan limu hihile namiłan masa masa nukeñ agilan analı analı cian agiladi sulavibali uami. Sulasula hulan iamigali Jisasi di cian lubiahilavilalı agiladi likilimili niñilañ aludi sivi vehavim aba hamenj lihavibali uami. **31** Hamenj sadaj namiłan sihivia sibañ migilihalañ uami. Lidin sibila viaj vilan agasan hiji valimilan uami. Viaj namiłan hula hualı ahica pam hinihini ihilu ma lavilan uami. Hifili hifili uaiadi uaiadi naludi hiji hitin hitin miñjaiahaha sanj cian igu igu pam hinilan uami. Viaj nalusañ cian sulidalıñ iadi lamigañ ilihin avili agan migilalı uami. **32** Iabi viaj naludi lamiliñ Asi di human hivi hinibalañ uami. Asi nalusañ mavin

hinibali agasan cian sulilan agasan hiji lamihalañ uami. Nibu mavin hinihini nalusañ vidividinigudaci vidividinilagulamibalañ uami. Lavila namilañ sikasikan nudı nukeñ hulan iamigali hinibalañ uami. Hinidalañ Asi agan akuaba akuaba huaci huaci agiladi nalusañ igubali uami.

33 Viaj hulañ mu di liba siliva liba golı agilasadan muhili havili akuaba akuaba agilasadan mavin ma igilan uami. **34** Namiłan nukeñ ci igilalañ uami. Viaj iadi human hivi nukeñ sibila vivi anim hilici vilan uami. Vivı simiñ akuaba akuaba agiladi lavalava nilan uami. Lidin hulañ viaj hula hiniavilalı agiladi avi ahiliyahulan uami. **35** Viaj akuaba akuaba sibila vivi hulañ iamigali vidividin apali agiladi ahiliyahulan agadi igilalañ uami. Namiłan avi hamenj laci ala lihalañ uami. Lidin aludi Hekili Jisasi abami agasan igahilihalañ uami. Nibu nameñ abami uami. Hulañ mu nudı akuaba akuaba agiladi via hulañ mu sanj igulalı aba abami uami. Iguci hulañ akuaba akuaba vilalı agan hijinalilalı aba abami uami. Agadi ala hulañ akuaba akuaba igulalı agan nibu hekili sibañ hijinalilalı aba abami uami.

36 Poli agan cian agadi sula fihalavila cihu hali hisin agilan hula migalilibavila Asi di abavimi. **37** La hulan sikasikan agilan Poli di alahafia iliha iliha nudı miñhum iavavimi. **38** Poli agan mufili mufili iadi mugañ lamigañ ma igibalaj uci nusan mavin miñjavimi. Mavin miñjamiña nudı via ua huniga hekili hivi lamavimi.

21

Poli agan huniga hekili hivi Jelusalem habibila sanj umi.

1 Lamavici Poli Lukı ani ani* agilan hulan iamigali avili hivi miñjamigu miñjaiahavimi agiladi hali hisin agilasañ lamulavila huniga hekili hivi miguavimi. Miguavila Kosı avili muha agasan pam uavimi. Uavila

20:26-27 20.26-27 HJL 18.6, 2 Ko 7.2   **20:28** 20.28 1 Ko 12.28, 1 Ti 4.16, 1b 9.14, 1 Pi 1.19, 5.2-4   **20:29** 20.29 Mt 7.15, Jo 10.12, 2 Pi 2.1   **20:30** 20.30 1 Ti 1.20, 1 Jo 2.19   **20:31** 20.31 Mk 13.37, HJL 19.8-10, 1 Te 2.11   **20:32** 20.32 HJL 26.18, Ef 1.18, Kl 1.12   **20:33** 20.33 1 Sml 12.3, 1 Ko 9.11-12, 2 Ko 7.2   **20:34** 20.34 HJL 18.2-3, 1 Ko 4.11-13, 1 Te 2.9   **20:35** 20.35 Mt 10.8, 2 Ko 11.9, 11.12, Ef 4.28, 1 Te 4.11, 2 Te 3.8   **20:36** 20.36 HJL 21.4-5   **20:38** 20.38 HJL 20.25   * **21:1** 21.1 Manasın nagadı Lukı libami. Lukı agan Poli hula hidadami agasan alañ aba libami. Agadi ala aludi cian sibañ hivi Poli Lukı ani ani aba libahilu.

hiniavici miñalahici Lodesi avili muha uavimi. Ua iahuavila cihu Patala haiabila uavimi. ² Patala haiabila iahuavila igavici huniga hekili mu agan Fonisia fili tibi uben aba limi. Lici cihu huniga hekili mu hej miguavila uavimi. ³ Ua igavici Saipilusı avili muha agan human sakali kilikili hivi hinimi. Hinidaci livalavila Silia fili tibi uavila Taili haiabila ua iahuavimi. Iahuavici huniga hekili agadi sibila hisin hulañ agilan maku akuaba akuaba agiladi likila likila vivi haiabila hej lamiben aba lihavimi. ⁴⁻⁵ Lihavidaci Poli Lukı ani ani agilan hulañ iamigali Jisasi di cian lubiahilavihadami agiladi suhila suhila uavila igavimi. Igavila nibilan hula hiniavidaci Asi di Amiñ agan hulañ iamigali Jisasi di cian lubiahilavihadami agilasan hiji igudaci Poli di abavihadami. Nama Jelusalem haiabila uminan uavihadami. Hameñ lidin hiniavidaci uaian human limu fihala umi. Lici huniga hekili viavila Taili haiabila vala uben aba lihavimi. Uben aba lihavidaci hulañ Jisasi di cian lubiahilavihadami agilan hula nulidi iamigali ninanadi agilan hula haiabila agadi valavila Poli Lukı ani ani agiladi via ua avili hekili caba hej lamavimi. La ahuata hamen migalifilibavila Asi di abavimi. ⁶ Asi di aba fihala iaha hibin hibin lamulavimi. Lamulavila Poli Lukı ani ani agilan huniga hekili hivi miguavila uavimi. Uavidaci hulañ iamigali Jisasi di cian lubiahilavihadami agilan cihu nulidi ulan hitin hitin vehavimi.

Asi di cian igalahalaha hisin hulan Agabusı agan Poli san cian igumi.

⁷ Lihavici Poli Lukı ani ani* agilan Taili haiabila vala huniga hekili hivi Tolemesi haiabila ua iahuavimi. Ua iahuavila hulañ iamigali Jisasi sañ hiji vidividin lamavihadami agiladi igavila abavimi. Uaian hekili uavimi. La uaian pabin nibilan hula hiniavimi. ⁸ Hiniavici miñalahici Tolemesi haiabila agadi valavila cihu Sisalia haiabila ua iahuavimi. Ua

ihuavila Filipi di ulan hen uavila nibu hula hiniavimi. Filipi agan hulañ iamigali agilasan Asi di cian agadi suladami. Vaka Jelusalem haiabila hisin hulañ iamigali avili hivi miñamigu miñaiahavimi agilan Filipi didan hulañ human limu fihala human limu pabin cijin agiladidan libimijavici hulañ Jisasi libimijami agiladi ahiliahuahu simin labila labila sibila vihavihadami. ⁹ Filipi di nadi limu ahica limu ahica agilan munjan ma iahuman. Nibilan Asi di cian igalahalaha hisin iamigali me hinihini Asi di cian agadi sulavihadami.

¹⁰ Poli Lukı ani ani agilan Sisalia haiabila hiniavidaci uaian akape uci Asi di cian igalahalaha hisin hulañ Agabusı agan Judia fili tibi valavila Sisalia haiabila vemi. ¹¹ Vevila nulidi piñ iahavila lavi Poli di humigan hivi hinimi agadi hiva viavila nudı nukeñ hic human agadi hahavila abami. Asi di Amiñ agan nameñ abi uami. Lavi nagadi iaganu agan Jelusalem haiabila uci Isilaeli hidili limu hihile agilan nudı hic human agiladi nameñ laci ala hahavibali aba abi uami. La nudı via uavila hidili mu agiladi human hivi lamavibali aba abi uami. ¹² Lici igahilavila hulañ Poli hula hidavihadami agilan hula haiabila hej hisin agilan hula Poli di mavin cian cian abavimi. Nama Jelusalem haiabila uminan uavimi. ¹³ Lihavici Poli agan nulidi nameñ abami. Namilan aki sañ ilıha ilıha iadi hiji agadi miñaihuihu lidalan uami. Vian iadi Hekili Jisasi sañ hiji vidividin lamalama akuuba akuuba nameñ lihavibali agilasan ala migililan uami. Vian Jelusalem haiabila ulin limin sibili ulan hivi iadi vana lamavim aba migililan uami. Iadi vana ifihimavim aba migililan uami. ¹⁴ Abamigilavici hima lici valavimi. Lavila abavimi. Aludi Hekili agan akuuba akuuba iahavibali agilasan abami sadan hamen laci lihavibali uavimi.

Poli agan Jelusalem haiabila ua iahumi.

* ^{21:7} 21.7 Manasij nagadi Lukı libami. Lukı agan Poli hula hidavihadami agasan alañ aba libam. Agadi ala aludi cian sibaj hivi Poli Lukı ani ani aba libahilu. ^{21:8} 21.8 HJL 6.5, 8.5, 8.26, 8.40, Ef 4.11, 2 Ti 4.5 ^{21:9} 21.9 Jol 2.28, HJL 2.17 ^{21:10} 21.10 HJL 11.28 ^{21:11} 21.11 Jo 21.18, HJL 20.23, 21.33 ^{21:12} 21.12 Mt 16.22 ^{21:13} 21.13 HJL 20.24

15 Lihavici uaian akape tagilan dan uci Poli Lukı ani ani* agilan nulidi maku akuaba akuaba agiladi hihila viavila Jelusalem haiabila uavimi. **16** Sisalia haiabila hisin hulan iamigali Jisasi di cian lubiahilavhadami agilan avi nibala hula uavimi. Ua Poli Lukı ani ani agiladi viavila Nason di ular hej uavila hiniavimi. Nason nibu Saipilusi avili muha hisin. Nibu Jisasi di cian agadi vakaci hidili maha lubiahiladami. **17** Jelusalem haiabila ua iahuavici hulan iamigali Jisasi san hiji vidividin lamavihadami agilan nulisan hijinalavimi. **18** La hiniavici minjalahici Poli Lukı ani ani agilan Jemisi di igiben aba uavimi. Hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahavimi agiladi hali hisin sikasikan agilan avi ve Jemisi hinimi hej migudiba hiniavimi. **19** Migudiba hiniavidaci Poli agan nulidi igavila abami. Uaian hekili uami. Lavila Asi agan nibu hula hinidaci hidili mu mu agiladi hivi hidahida sibila vilali agasan sulami.

Asi di anjam ular hekili caba uu san Poli di abavimi.

20 Lici hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahavimi agiladi hali hisin agilan Poli di cian agadi igahilavimi. Igahilavila Asi di ibi minjaiahavila nudi abavimi. Aludi ima me nama uavimi. Ci iginan uavimi. Isilaeli hidili hulan iamigali akape agilan Jisasi san hiji vidividin dan hiniavilal uavimi. Hinihini cian vidividin Mosesi libami agadi avi lubiahilahila san mavin hekili hiniavilal uavimi. **21** Nibala cian hiji namej igahilaval uavimi. Isilaeli hidili agilan hidili mu mu agilan hula hiniavilal agilasan nama namej abilanan aba abavali uavimi. Cian vidividin Mosesi libami agadi lubiahiliman aba abilanan aba abavali uavimi. Naludi ninaq agiladi hadi sibili ihalahimilan aba abilanan aba abavali uavimi. Naludi ave iauacan lihavihadami agiladi cihu

cihu lubiahiliman aba abilanan aba abavali uavimi. **22** Nibala nama ve malaminan agadi cian hiji ci akua igahilavi uavimi. Igahilavici alan aki libalu uavimi. **23** Alan akuaba akuaba san nadir abibalu agadi nama nudi pam lubiahiliha uavimi. Aludi hulan limu ahica limu ahica agilan cian miguavila Asi di abavali uavimi. **24** Asi agan igidaci alan huaci siliv laci hinibalu aba nibalan Asi di anjam ular hekili caba uavibali uavimi. Nama avi nibalan hula uavila Asi nadir igidaci huaci siliv laci hinihini san akuaba akuaba liha uavimi. Lavila akuaba akuaba Asi san sagali iguavibali agiladi laviha uavimi. Lavinan nulidi hali min agiladi ihalahavibali uavimi.* Nama hamen linan hulan iamigali akape agilan igavila namej abavibali uavimi. Cian Poli san abavilal agan nibu anali sibaj aba abavibali uavimi. Nibu avi cian vidividin Mosesi libami agadi sihivia lubiahilalaba abavibali uavimi. **25** Hulan iamigali hidili mu mu Jisasi san hiji vidividin lamavihadami agilasan alan cian vidividin namej agadi manasin hivi libavila igumili umi uavimi. Namilan sihivia sibaj migilihalan aba abamilu uavimi. Sihim akuaba akuaba mugilun san sagali iguavilal agiladi nimilan aba abamilu uavimi. Sihim midir agadi nimilan aba abamilu uavimi. Sihim sugitan hivi hamigilavici himavilal agiladi avi nimilan aba abamilu uavimi. Hivikal san hidimilan aba abamilu uavimi. Hulan iamigali dan namilan abinadinalu di valavala iamigali mu mu agiladi sigili vimilan aba abamilu uavimi. Iamigali hulan dan namilan avi munjanadinalu di valavala hulan mu mu agiladi sigili vimilan aba abamilu uavimi. **26** Hamen abavila hiniavici minjalahici Poli agan hulan cian miguavila abavimi agiladi likilavila Asi aludi igidaci huaci siliv laci hinibalu aba akuaba akuaba agiladi

* **21:15** 21.15 Manasin nagadi Lukı libami. Lukı agan Poli hula hidadami agasan alan aba libami. Agadi ala aludi cian sibaj hivi Poli Lukı ani ani aba libahilu. **21:18** 21.18 HJL 15.2, 15.13, Ga 1.19, 2.9 **21:19** 21.19 HJL 15.4, 15.12, Lom 15.18-19 **21:20** 21.20 HJL 15.1, 15.5, 22.3, Lom 10.2, Ga 1.14 **21:21** 21.21 HJL 16.3, Ga 2.3-5 **21:23** 21.23-24 Nam 6.13-21 **21:24** 21.24 HJL 18.18 * **21:24** 21.24 Hulan Jisasi libimijami agiladi manasin 18.18 agadi igihalan. Mu Namba 6.1-21 agadi avi igihalan. Cian nagilan nibu cian miguavila abavihadami agan ci lici hali min ihalahavihadami agasan abavimi. **21:25** 21.25 HJL 15.29 **21:26** 21.26 Nam 6.13, HJL 24.18, 1 Ko 9.20

lihavimi. Lavila Poli agan Asi di anjam ular hekili caba hej uavila Asi san sagali igu igu hisin hulañ agiladi abami. Uaian human limu fihala uci namilan hulañ ciañ miguavila abavalı agilasan igahilahila sagali hitiñ hitiñ Asi san igubalañ uami. Lilan Asi nulidi igidaci nibilan huaci silivi lazi hiniavibali uami.

Isilaeli hidili limu hihile agilan Poli di miñalivavimi.

27 Uaian hameñ agilan u fihalavidaci Isilaeli hidili Esia fili tibi vala vehavimi agilan uavila igavici Poli agan Asi di anjam ular hekili caba lua muji hej hinimi. Hinidaci Esia fili tibi hisin agilan mu ciañ mu ciañ abavici hulañ agilan Poli san igivi hekili hiniavila nudi miñalivavimi. **28** Miñalivavila vidividin ulu ula abavimi. Isilaeli hidili namilan aludi ahiliuhulan uavimi. Hulañ nagañ mu haiabila mu haiabila hidahida nameñ abilali uavimi. Isilaeli hidili agilan nibilan sibili aba abilali uavimi. Ciañ vidividin Mosesi libami agan sibili aba abilali uavimi. Asi di anjam ular hekili agan avi sibili aba abilali uavimi. Nibu hamen lusin sibili sibili agiladi pam ma vilali uavimi. Hidili mu mu agiladi avi likilavila anjam ular hekili caba neñ vave uavimi. Vaveci hulañ hibun dan agilan anjam ular hekili caba neñ ve hiniavidaci Asi agan igidaci anjam ular hekili nagañ sibili hinidi uavimi. **29** Efesusi haiabila hisin hulañ mu Tilofimus agan Poli hula Jelusalem haiabila hidavidaci iga iga hiji nameñ lamavimi. Poli agan hulañ Efesusi haiabila hisin agadi via Asi di anjam ular hekili caba neñ akua vave uavimi. **30** Lihavici Jelusalem haiabila hisin hulañ agilan ciañ hiji agadi igahilavila ua ifihimimili aba hanjila hanjila vehavimi. Vevila Asi di anjam ular hekili caba hej migudiba hinia igavici Poli agan lua muji hej hinimi. Lici Poli di miñamagila anjam ular hekili caba lua muji mu agadi valavila haiabila ivavehavimi. La Poli cihu ivoumidu uavila anjam ular hekili caba lua hibi agiladi sikasikan liba fihalavimi.

Lom haiabila hisin agiladi sagan hisin hulemili agilan Poli di via uavimi.

31 Jelusalem haiabila hisin agilan Poli di ifihimiben aba lihavidaci Lom haiabila hisin agiladi sagan hali hisin agiladi manigali agan ciañ hiji nameñ agadi igahilami. Jelusalem haiabila hisin agilan sikasikan lamacilacila sagan libavadi aba abavimi agadi igahilami. **32** Lavila sagan hali hisin agiladidan sagan hisin hulemili agiladidan likilavila lihalihasibañ hulañ migudiba hiniavimi hej miguavimi. Miguavici Isilaeli hidili agilan nulidi igavila Poli di ifu ifu hiniavimi agadi valavimi. **33** Valavici sagan hali hisin agiladi manigali agan Poli di mikipin ua nudi miñalivavila nudi sagan hisin hulemili agiladi abami. Limin vidividin ahica ahica vave nudi hic human agiladi hahamigilihalan uami. Lici hahamigilavici sagan hali hisin agiladi manigali agan Isilaeli hidili agiladi abitihami. Hulañ nagañ nibu ani uami. Nibu aki li uami. **34** Lici hulañ iamigali akape hiniavimi agilan ula ula aba mu ciañ mu ciañ abavimi. Lavila sagan hali hisin agiladi manigali agadi hiji miñaihuahu lihavimi. Lihavici Poli di ciañ hidili agadi sihivia ma igahilami. Lavila sagan hisin hulemili agiladi abami. Poli di viavila naludi ular hej uhalan uami. **35** Lici Poli di via uavila ular hibi iahuiahu migamiga agadi mikihinia igavici hulañ iamigali agilan Poli di ifihimuhimu sañ vidividin sibañ hiniavimi. Lihavidaci sagan hisin hulemili agilan Poli di miñajaha havavila iahuavimi. **36** Via iahuavidaci hulañ iamigali akape agilan nulidi sivi uu vidividin ulu ula abavimi. Ifihimimili uavimi.

Poli akuaba akuaba lihadami agasan hulan iamigali agiladi abami.

37 Lihavidaci sagan hisin hulemili agilan Poli di via iahua nulidi uleñ muji hivi ivouben aba lihavimi. Lihavidaci Poli agan Giliki ciañ hivi sagan hali hisin agiladi manigali agadi abami. Vian huaci nama hula ciañ abavin uami. Lici abami. Nama Giliki ciañ igilanañ uami. **38** Vian

hiji namen̄ lamin uami. Hulan nagan Isip̄ fili tibi hisin̄ aba abin uami. Nibu ala huban hula sagan̄ libavila aba abin uami. Sagan̄ libavila nudi hulemili 4,000 agiladi likilavila fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali hej̄ via uaval̄ aba abin uami. Hulemili agiladi likila via uaval̄ agilan̄ puia ninaŋ̄ hiv̄ hulan̄ ifihimavilal̄ aba abin uami. ³⁹ Lici Poli abami. Eke uami. Vian̄ Isilaeli hidili uami. Vian̄ Silisia fili tibi Talisus̄ haiabila hisin̄ uami. Haiabila iadi agan̄ ibi hekili dan̄ uami. Vian̄ hulan̄ iamigali nagiladi huaci abavin uami. ⁴⁰ Lici sagan̄ hali hisin̄ agiladi manigali agan̄ alia uci Poli agan̄ hibi migumigu iahaiaha hej̄ lagulama hulan̄ iamigali agiladi human hiv̄ abami. Cian̄ vala nifili ciki hinihalan uami. Lici cian̄ vala hiniavidaci Ibilu cian̄ hiv̄ abami.

22

¹ Iadī isagali imahali iagagali me namilan̄ uami. Vian̄ cian̄ hiviliŋ̄ igahilihalaŋ̄ uami. ² Nibu Ibilu cian̄ hiv̄ abidaci igahilihila nifili sibaj̄ hiniavidaci nulidī abami. ³ Vian̄ Isilaeli hidili uami. Iadī iamiga Silisia fili tibi Talisus̄ haiabila hej̄ hinia iadī huhilami uami. Agadī ala vian̄ haiabila nej̄ hinia hekili limin uami. Vian̄ Gamalieli dī cian̄ lubiahilahila nud̄ lihu hiv̄ hinihini sihi cian̄ ivadamin uami. Gamalieli nibu As̄i dī cian̄ vidividin̄ aludī ave iauacan̄ lubiahilavihadami agadī sihivia sibaj̄ iadī lamalubiadami uami. Lamalubici vian̄ As̄i dī sibila san̄ pam hiji lamilan uami. Namilan̄ lilalaŋ̄ hamen̄ ala lilan uami. ⁴ Vian̄ hulan̄ iamigali nulidī Hekili Jisasi agan̄ hibi huaci abalamidaci lubiahilavihadami agiladi sibili lamidalin̄ limu hihile haba himavihadami uami. Limu hihile agiladi limin̄ vidividin̄ hiv̄ hahahaha vivi uu limin̄ sibili ulan̄ hiv̄ lamadamin uami. ⁵ As̄i san̄ sagali igu igu hisin̄ agiladi manigali hekili agan̄ iadī lusin̄ agadī igadami uami. Isilaeli hidili agiladi hulan̄ hekili hekili agilan̄ avi igavihadami uami. Nibilan̄ naludī huaci abavici igahilihalaŋ̄ uami. Nibilan̄

manasiŋ̄ libavila Isilaeli hidili Damasikusi haiabila hiniavihadami agilasan̄ iguavici viavila umin uami. Hulan̄ iamigali Jisasi san̄ hiji vidividin̄ lamavihadami agiladi likila likila limin̄ vidividin̄ hivi hahahaha Jelusalem haiabila nej̄ vavelin̄ ifilafavibali aba umin uami.

Pol̄ lusin̄ sibili vala Jisasi san̄ hiji vidividin̄ lamami agasan̄ abami.

(Hulan Jisasi libimijami 9.3-19 mu Hulan Jisasi libimijami 26.12-18)

⁶ La Poli cihu abami. Vian̄ Damasikusi haiabila san̄ umin uami. Ua mik̄ lidalin̄ uaian̄ huva lagulamami uami. Lidaci abilu hekili agan̄ uaian̄ susu hiv̄ hinia iadī hiv̄ havalami uami. ⁷ Lici vian̄ fili hiv̄ migafavila igahilidalin̄ cian̄ mu iadī namej̄ abami uami. Soli aba abami uami. Nama iadī ak̄i saj̄ sibili lamilan̄ aba abami uami. ⁸ Lici vian̄ abamin uami. Iadī Hekili aba abamin uami. Nama ani aba abamin uami. Liliŋ̄ iadī namej̄ abami uami. Vian̄ Jisasi Nasaletī haiabila hisin̄ aba abami uami. Nama iadī sibili lamilan̄ aba abami uami. ⁹ Lidaci hulan̄ vian̄ hula hidavimi agilan̄ avi abilu agadī igavimi uami. Agadī ala Jisasi iadī abami agadī nibilaŋ̄ ma igahilavimi uami. ¹⁰ Lici vian̄ abamin uami. Iadī Hekili aba abamin uami. Vian̄ ak̄i liben̄ aba abamin uami. Liliŋ̄ iadī abami uami. Nama iaha Damasikusi haiabila uha aba abami uami. Ua hinidan̄ hulan̄ mu agan̄ ve nad̄ abibali aba abami uami. Akuaba akuaba sibila vivi san̄ nad̄ libimijacin̄ agasan̄ abibali aba abami uami. ¹¹ Abilu hekili vidividin̄ dan̄ agan̄ iadī hiv̄ havalami sadar̄ iadī lamigan̄ agan̄ hifili migici akuaba agiladī ma igamin uami. Liliŋ̄ hulan̄ vian̄ hula hidavimi agilan̄ iadī human m̄ijalivavila Damasikusi haiabila via uavimi uami. ¹² Hulan̄ mu agan̄ Damasikusi haiabila hiniadami uami. Nud̄ ibi Ananaiasi uami. Nibu As̄i dī lihu hiv̄ hinihini cian̄ vidividin̄ Mosesi libami agadī lubiahiladami uami. Lidaci Isilaeli hidili Damasikusi haiabila hiniavihadami agilan̄ abavihadami uami.

Nibu hulan huaci sibarıaba abavihadami uami. ¹³ Ananaası agan iadi piŋ ve lagulamavila abami uami. Solı nama iadi ima me aba abami uami. Cihu igasulihä aba abami uami. Lici vianj cihu igasulavila nudı igamin uami. ¹⁴ Igiliŋ Ananaası abami uami. Aludi iamılıhali agiladı Así agan nadı libimijalı aba abami uami. Nadı libimijici nama Jisası dı igahanaŋ aba abami uami. La nudı cianj igahılahanaŋ aba abami uami. Jisası nıbu Así dı cianj sihıvia lubiahılılalı aba abami uami. Así nadı libimijalı sadan nıbu akuaba akuaba sibila saŋ hiji lamavila nadı abıbali aba abami uami. ¹⁵ Lici nama akuaba akuaba igahanaŋ agiladıdaŋ igahılahanaŋ agiladıdaŋ hulan iamigali agilasaŋ sulibanaŋ aba abami uami. ¹⁶ Nama aki saŋ havı hinidanaŋ aba abami uami. Nama iaha Jisası dı abınanı vianj avılı havı nadı mıŋamigu mıŋaiahılıŋ Así agan nadı hugı agiladı havıbali aba abami uami.

Nulıdi Hekili agan Polı dı mu haiabila mu haiabila uu saŋ abami.

¹⁷⁻¹⁸ La Polı cihu abami. Vianj cihu Jelusalem haiabila vevila Así dı anjam uları hekili caba heŋ Así dı aba aba hinimin uami. Aba aba hinihini anisihu me havı igidalıŋ aludi Hekili agan iadi nameŋ abami uami. Nama iahavila Jelusalem haiabila agadı valavila uvıheha aba abami uami. Nama iadi cianj agadı haiabila neŋ sulinanı ma igahılavıbali aba abami uami. ¹⁹ Lici vianj abamin uami. Iadi Hekili aba abamin uami. Vianj nulıdi anjam uları mu havı mu havı hidahıda hulan iamigali nasan hiji vidividıŋ lamavılalı agiladı ifu ifu limin sibili uları havı lamacın aba abamin uami. Lidaliŋ nibilan nukeŋ iadi igavılalı aba abamin uami. ²⁰ Sıtiven agan nadı cianj suladami aba abamin uami. Lidaci nibilan Sıtiven dı ifihimiben aba lihavidaci vianj nulıdi miki piŋ lagulama igavıla cicala aba abacın aba abamin uami.* Lavila cihu nulıdi hadi hilahila hutesi hutesi hubıla hubıla lamavalı agiladı

migila migila hinicin aba abamin uami. Lidaliŋ nudı ifihimavalı aba abamin uami. ²¹ Hameŋ abılıŋ iadi Hekili agan iadi nameŋ abami uami. Nama uha aba abami uami. Vianj nadı abılıŋ hulan iamigali hidili mu mu haiabila atan atan hiniavi agiladı havı ubanaŋ aba abami uami.

Poli agan nudı ibi Lom haiabila hisinj manigali agiladı manasınj havı hiniadami agasaj abami.

²² Polı agan cianj aba aba ua hidili mu mu agiladı havı uu saŋ abici Isılaeli hidili limu hihile agilan nudı cianj agadı igahılahila saŋ valavımi. Lavila ula ula abavımi. Ifihimimili uavımi. Hulan hameŋ agan hihı hinimidi uavımi. ²³ Lavila Polı dı cianj agasaj valavala ula ula aba aba nulıdi hadi hilahila hutesi hutesi limu hihile agiladı vivi havalavıdaci migavımi. Lidıŋ fili ibili agiladı vivi havı havalavıdaci iahuavımi. ²⁴ Lihavidaci sagan hali hisinj agiladı manigali agan abici sagan hisinj hulemili agilan Polı dı mıŋavıla nulıdi uları havı via uavımi. Via uavıdaci sagan hali hisinj agiladı manigali agan nulıdi abami. Hulan nagaŋ aki lusıŋ sibili vi agasaj hulan iamigali agilan uları aba aba hiniavadi uami. Nudı vigilavıla abitihıhalaŋ uami. ²⁵ Lici sagan hisinj hulemili agilan Polı dı mıŋavıla nudı hici human agiladı limin havı hahavımi. Hahavıcı hiniavıla igici sagan hali hisinj agan miki lagulama hinidaci Polı agan nudı abami. Hulan mu nudı ibi Lom haiabila hisinj manigali agiladı manasınj havı hinilalı agadı uavakavı huaci vigilivalan uami. Cianj havı ma lamımaŋ lavıla nudı huaci vigilivalan uami. ²⁶ Lici sagan hali hisinj agan uavıla nudı manigali agadı abami. Nama aki saŋ hulan agadı vigilı vigila saŋ abınanı uami. Nudı ibi agan Lom haiabila hisinj manigali agiladı manasınj havı hinilalı uami. ²⁷ Lici sagan hali hisinj agiladı manigali agan uavıla Polı dı abami. Nama iadi abiha uami. Nadı ibi agan Lom haiabila hisinj manigali agiladı manasınj havı hinilalı uami. Lici

^{22:14} 22.14 HJL 9.15, 1 Ko 9.1, 11.23-25, Ga 1.12   ^{22:15} Lom 10.13, Ib 10.22

^{22:17-18} 22.17-18 HJL 9.29-30   * ^{22:20} 22.20 Alan aki cianj havı cicala aba abilalu agasaj acı cianj havı halıkusi uavılalı. ^{22:21} 22.21 HJL 9.15, 13.2, 13.46, Ga 1.15-16, 1 Ti 2.7   ^{22:22} 22.22 HJL 21.36   ^{22:25} 22.25 HJL 16.37

^{22:16} 22.16 HJL 2.21, 9.11, 9.18, 22.19 HJL 8.3, 22.4, 26.9-11   ^{22:20} 22.20 HJL 7.58,

22.21 HJL 22.22 HJL 22.25 HJL 16.37

Poli agan nudi abami. Amir abinan uami. Iadi ibi Lom haiabila hisin manigali agiladi manasin hivi hinilali uami. ²⁸ Lici manigali agan abami. Vian anim hilici hekili igulin iadi ibi agan Lom haiabila hisin manigali agiladi manasin hivi hinilali uami. Lici Poli abami. Vian hima uami. Iadi iamiga huhilici iadi ibi agan Lom haiabila hisin manigali agiladi manasin hivi hinilali uami. ²⁹ Hamej abici sagan hisin hulemili Poli di vigilavila abitihiben aba lihavimi agilan lidavila nudi vala faca uavimi. Faca ua hiniavidaci sagan hali hisin agiladi manigali agan avi lidavila hiji namej lamami. Vian abili hulan mu nudi ibi Lom haiabila hisin manigali agiladi manasin hivi hinilali agadi viavila limin hivi ci hahavi uami.

Poli agan Isilaeli hidili agiladi hulan cihu tibaj dan agilasan cian sulami.

³⁰ La hinici miyalahici sagan hali hisin agiladi manigali agan hidili igiben aba limi. Poli agan aki lusin sibili agadi vici Isilaeli hidili agilan nudi ifihimiben aba lihavimalami uavila hidili igiben aba limi. La abici limin Poli di hicci human hivi havavimi agiladi cihu hivavimi. Hivavici sagan hali hisin agiladi manigali agan abici Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali agilan hula hulan cihu tibaj dan agilan hula ahuata hamej vevila migudibavimi. Migudiba hiniavidaci Poli di miyalivavila nulidi pin via ua lamavici lagulama hinimi.

23

¹ Lagulama hinia nulidi igasulasula abami. Iadi isagali imahali me namilan uami. Vian hiji namej lamilan uami. Asi agan iadi igidaci vian hugi apali hiniadamin aba abilan uami. Iabi avi vian hamej laci ala hinilan aba abilan uami. ² Hamej abici Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili Ananiasi agan hulan Poli di mik lagulama hiniavimi agiladi abami. Nudi sibisan agadi ifihalan uami. ³ Lici Poli nudi abami. Asi agan nadir ifibali uami. Nama lua hasi agadi

manja mila hivi minjepihalavici hinilali agan me hinilana uami. Hulan iamigali agilan igavidaci nama lua huaci me hinilana uami. Agadi ala hima uami. Nama hiji namej igahilana uami. Vian cian vidividin Mosesi libami agadi lubiahila nudi cian hivi lamiben aba ve migahinin aba abinan uami. Agadi ala nama nuken cian vidividin Mosesi libami agadi ma lubiahilana uami. Lavila iadi ifu ifu san abinan uami. ⁴ Lici hulan nudi mik lagulama hiniavimi agilan cian abami agadi igahilavila nudi abavimi. Ci iginan uavimi. Nama Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agadi cian sibili abinan uavimi. ⁵ Lihavici abami. Iadi isagali imahali me namilan uami. Nibu Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili hinilali agadi vian ma igilan uami. Asi di manasin hekili namej abami uami. Manigali naludi migililali agadi cian sibili abimilan aba abami uami.

⁶⁻⁸ La hulan cihu tibaj dan agiladi igavila hiji namej lamami. Hulan nagilan limu hihile Sadiusi hidili uami. Limu hihile nibilan Falisi hidili uami.

Sadiusi hidili agilan namej abavihadami. Hulan iamigali himavila cihu hihu ma iahavilal uavihadami. Asi di cian hali hisin agilan apali uavihadami. Sudi hau akuaba akuaba agilan avi apali uavihadami. Agadi ala Falisi hidili agilan namej abavihadami. Hulan iamigali himavila cihu hihu iahavilal uavihadami. Asi di cian hali hisin agilan hanibun uavihadami. Sudi hauakuaba agilan avi hanibun uavihadami.

Hamej abavihadami agasan igahilavila Poli nulidi abami. Iadi isagali imahali me namilan uami. Iadi iava agan nibu Falisi hidili uami. Vian avi Falisi hidili ala uami. Asi agan hulan iamigali himavihadami himavilal agiladi abici cihu hihu iahavibali agasan vian nusan hiji vidividin lamalamia migililan uami. Lidalin iadi cian hivi lamavi uami. Hulan iamigali cihu hihu iahavibali agasan abici Falisi hidili agilan

22:29 22.29 HJL 16.38   **23:1** 23.1 HJL 24.16, 1 Ko 4.4, 2 Ko 1.12, 2 Ti 1.3   **23:2** 23.2 1 Kin 22.24, Jer 20.2, Jo 18.22-23

23:3 23.3 Lo 25.1-2, Mt 23.27-28, Jo 7.51   **23:5** 23.5 CV 22.28   **23:6-8** 23.6-8 Mt 22.23, Mk 12.18, Lu 20.27, HJL 4.1-2, 24.15, 24.21, 26.5, Fl 3.5   **23:9** 23.9 HJL 5.39, 22.7, 22.17-18, 25.25

igahilavimi. Sadiusi hidili agilan avi igahilavimi. Igahilavila hibin hibin aba aba hiniavila latiha hitin hitin lihavimi. ⁹ La vidividin ulu ulu aba aba hiniavidaci Falisi hidili limu hihile Asi di cian vidividin agadi lamalubilubi hisin hulañ hiniavihadami agilan iaha lagulamavila abavimi. Alan igimili hulañ nagañ lusin sibili ma vilali uavimi. Amir ala akua uavimi. Asi di cian hali hisin agan nudu abali ua sudi akua nudu abali uavimi. ¹⁰ La hibin hibin aba aba lamacilacila hiniavidaci sagan hali hisin agiladi manigali agan lidami. Lidavila Poli di hicci human agiladi minjalahavici himimidu uavila sagan hisin hulemili agiladi abici miguavimi. Miguavila Poli agan Isilaeli hidili agiladi alihan alihan hivi hinimi agadi minjamagila nulidi ulan hivi via uavimi. ¹¹ Via uavici hinidaci hifili hivi nudu Hekili agan ve Poli di mikri piñ lagulamavila abami. Nama vidividin hiniha uami. Iadi cian Jelusalem haiabila neñ hinihini sululan hameñ laci ala Lom haiabila heñ avi hamen ala sulibanañ uami. Vian abin hamen laci ala libanañ uami.

Isilaeli hidili agilan Poli di ifihimiben aba cian miguavila abavimi.

¹² Lici Poli agan hinici minjalahici Isilaeli hidili limu hihile agilan migudibavila Poli di ifihimuhimu sañ cian miguavila abavimi. Hivi hekili uavimi. Nudu ifihimiman lidin simin nimagal uavimi. Avili avi nimagal uavimi. ¹³ Hulan migudibavila cian miguavimi agiladi lugilavici ua 40 livalami. ¹⁴ Hameñ abavila ua Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali agiladidan Isilaeli hidili agiladi hulañ hekili hekili agiladidan abavimi. Alan cian miguavila nameñ abiemilu uavimi. Poli di ifihimiman lidin simin nimagal aba abiemilu uavimi. Avili avi nimagal aba abiemilu uavimi. ¹⁵ Namilan hulañ cihu tibar dan hihile agilan hulañ cian igulan um uavimi. La sagan hali hisin agiladi manigali agadi nameñ abihalan uavimi. Alan Poli di cian hidili agadi sihivia igiben aba lili aba abihalan uavimi. Hameñ lilan sagan hali hisin agiladi manigali agan abici Poli di minjavila naludi piñ vavehavibali

uavimi. Vavehavidaci alan hihilavila nudu ifihimuhimu sañ migila hinibalu uavimi. ¹⁶ Lihavici Poli di inu agan nibilañ cian miguavila abavimi agadi igahilami. Igahilavila ua sagan hisin hulemili agiladi ulan ivouavila Poli di abami. ¹⁷ Lici Poli agan sagan hali hisin mu agadi ulici veci abami. Hulañ minibili nagadi nadu manigali agadi piñ via uha uami. Via unañ nibu nuken nadu manigali agadi abibali uami. ¹⁸ Lici sagan hali hisin agan hulañ minibili agadi via umi. Via uavila nudu manigali agadi abami. Poli agan limin sibili ulan hivi hinilali uami. Nibu ala iadi ulavila abici hulañ minibili nagadi vaven uami. Hulañ minibili nagañ nama hula cian dan uami. ¹⁹ Lici sagan hali hisin agiladi manigali agan hulañ minibili agadi human hivi minjaliva via ua nibu hula hitin ciki hinihini abitihami. Iadi aki cian abibanañ uami. ²⁰ Lici hulañ minibili agan nudu abami. Isilaeli hidili limu hihile agilan abaignahilavila hiji pabin laci lamavila abavi uami. Alan amili uavila sagan hali hisin agiladi manigali agadi nameñ abibalu aba abavi uami. Alan Poli di cian hidili agadi sihivia igiben aba lili aba abibalu aba abavi uami. Hameñ abimili sagan hali hisin agiladi manigali agan alialan aba abici Poli di viavila Isilaeli hidili agiladi hulañ cihu tibar dan agiladi piñ via miguavibali aba abavi uami. ²¹ Agadi ala nama nulidi cian agadi lubiahilinan uami. Nulidi hulañ limu hihile agilan migudibavila cian miguavila nameñ abaviemi uami. Poli di ifihimiman lidin simin nimagal aba abaviemi uami. Avili avi nimagal aba abaviemi uami. Nibilan nadu cian agasan migilavadi uami. Alialan aba abinan nusañ hibi cina sivila hinihini migilavibali uami. Hulañ cian miguavivi agiladi lugilavici ua 40 livaliemi uami. ²² Lici sagan hali hisin agiladi manigali agan hulañ minibili agadi cian vidividin abami. Cian iadi abinan igahilin agadi cihu hulañ mu di abiminan uami. La hulañ minibili agadi abici umi.

Poli di minjavila Felikisi di piñ via uavimi.

²³ Lici sagan hali hisin agiladi manigali agan nudi sagan hali hisin ahica agiladi ulavila abami. Namilan ahica uavila sagan hisin hulemili akape agiladi likilihalañ uami. Sagan hisin hulemili puia hutesi hivi sagan libavilalı 200 agiladi likilihalañ uami. Sagan hisin hulemili saban osi sabi hivi migahinihini sagan libavilalı 70 agiladi likilihalañ uami. Sagan hisin hulemili hisali hivi sagan libavilalı 200 agiladi avi likilihalañ uami. Lidalan hifili libali uami. Hifili lici 9 kilokı hivi Sisalia haiabila uhalañ uami. ²⁴ Namilan saban osi agiladi Poli sanj avi sihuvihalañ uami. Lavila namilan nudi sihivia sibar migila migila viavila manigali Felikisi di piñ uhalan uami. ²⁵ Hamen abavila manasın hivi nameñ libami. ²⁶ Uaian hekili Felikisi uami. Nama aludi manigali huaci sibar hinilanañ uami. Vian Kilodiusi Lisisi uami. Vian nama hula cian ciki suliben uami. ²⁷ Isilaeli hidili agilan Poli di miňavila nudi ifihimiben aba lihavalı uami. Lihavidaci limu hihile iadi abavalı uami. Nudi ibi agan Lom haiabila hisin manigali agiladi manasın hivi hinilali aba abavalı uami. Lihavici vian sagan hisin hulemili agilan hula uavila Poli di ahiliahuavila vavehilu uami. ²⁸ Vavevila nudi cian hidili igiben aba licin uami. Hulan agan aki lusin sibili dan hnidaci Isilaeli hidili agilan nudi ifihimiben aba lihavi aba abacın uami. La vian abili Poli di viavila Isilaeli hidili agiladi hulan cihu tiban dan agiladi piñ via miguavimalami uami. ²⁹ Via miguavici Isilaeli hidili agiladi hulan cihu tiban dan agiladi abitihimalamin uami. Abitihiliñ nulidi cian vidividin agasan Poli di cian hivi lamiben aba lihavimalami uami. Lihavici vian igahilavila hiji nameñ lamimalamin uami. Akuaba akuaba hamen agilasañ hulan mu di ma ifihimilalu aba abimalamin uami. Limin sibili ulan hivi avi ma lamilalu aba abimalamin uami. ³⁰ Isilaeli hidili agilan Poli di ifihimuhimu sanj cian miguavila abaviemi agadı cian hiji igahilavila vian abiliñ nudi lihalihai nadi piñ via uavibali uami. Nadi piñ via uavidaci vian Isilaeli hidili agiladi abiben

uami. Namilan Poli hula cian dan lici Felikisi di piñ uavila abihalañ aba abiben uami.

³¹ La sagan hali hisin agiladi manigali agan abici sagan hisin hulemili agilan nudi cian agadı lubiahilavila Poli di via Anitipatilisi haiabila hifili uavimi.

³²⁻³³ Uavila hiniavici miňalahici sagan hisin hulemili fili hidavihadami agilan nudi valavila cihi vevíla nulidi ulan ivouavimi. Vehavidaci sagan hisin hulemili hihile saban osi sabi hivi migahiniavihadami agilan Poli di viavila Sisalia haiabila uavimi. Ua iahuavila manasın agadı manigali Felikisi sanj iguavimi. La Poli di via ua lamavici lagulama hinimi.

³⁴ Lagulama hinidaci manigali agan cian manasın hivi hinimi agadı igavila Poli di abitihami. Nama aki fili tibi hisin hulan uami. Lici Poli abami. Vian Silisia fili tibi hisin uami. ³⁵ Lici manigali agan nudi abami. Isilaeli hidili nadı cian hivi lamavalı agilan ve abavici vian nadı cian agadı sihivia igahiliben uami. La abici Poli di via uavila ulan Helotı nulidi abici hafiyavici huban sanj valami heñ lamavila migila migila hiniavimi.

24

Hulan hekili hekili agilan Poli di cian hivi lamavimi.

¹ Hiniavidaci uaian ahica pam uci Ası san sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili Ananaiasi agan Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili limu hihile agilan hula Sisalia haiabila uavimi. Telitulusi Lom haiabila hisin agiladi cian vidividin igadami agan avi nibilan hula umi. Ua iahuavila manigali Felikisi di abavimi. Poli agan lusin sibili vilali agasan alan nudi cian hivi lamiben aba velu uavimi. ² Lihavici manigali agan Poli di vavevave sanj abici vavehavimi. Vavehavici Telitulusi agan Poli di cian hivi lamiben aba abami. Hulan hekili Felikisi uami. Nama aludi ahilihudanan alan sagan apali hinihini huaci laci hinilalu uami. Nama hiji hutesi dan sadan aludi ahilihudanan akuaba sagan ma iahavilali

uami. Vaka aludi hidili pam agilan sibili hiniavihadami uami. Agadi ala iabi nama aludi ahiliahudanaj huaci laci hinilalu uami. ³ Nama akuaba akuaba lilanaq agiladi iga iga hijinalilalu uami. Lidin alaq nameq abilalu uami. Nibu hulan huaci sibaj aba abilalu uami. ⁴ Iadi cian agasan ihilu laviminaj aba abavila viaq cian hutesi ma suliben uami. Nama alusan mavin hiniavila aludi cian ciki nagadi igahiliha uami. ⁵ Alan hulan nagadi igilalu uami. Nibu akape tibi hididaci vihili mu mu iahavilali uami. Nibu haiabila mu mu hidahida Isilaeli hidili agiladi abidaci sagan miqaiyahavilali uami. Lidaci Isilaeli hidili hihile agilan aludi valavila hitij hinihini Asi di sihi iahavilali uami. Lihavidaci cihu alaq nulidi abilalu uami. Jisasi Nasaleti haiabila hisin agadi hulemili aba abilalu uami. Hulan nagaq nulidi manigali hinilali uami. ⁶⁻⁸ Nibu hibun dan hinihini Asi di anjam ulan hekili caba hivi uben aba lali uami. Uben aba lidaci alaq nudi miqalivahilu uami. Nibu uci Asi agan nudi anjam ulan hekili agadi igidaci sibili livi uami.* Lici nusan ala alaq nudi cian hivi lamiben aba lahilu uami. Agadi ala nama nudi abitihinan nibu nuken abici igahilibanaq uami. ⁹ Lici Isilaeli hidili agilan Telitulusi di ahiliahua abavimi. Amiq ala abi uavimi. Akuaba akuaba cian abi agan nibu amiq sibaj uavimi.

Poli agan Asi di cian agadi Felikisi san sulami.

¹⁰ Lihavici Felikisi agan human hivi Poli di abami. Nama abicha uami. Lici Poli agan abami. Vian nadigilan uami. Huali akape nama cian hihila hihila hisin hulan hinihini hulan iamigali fili tibi neq hisin agiladi cian igahililanaq uami. Hameq sadan vian hijinalavila cian hidili nagadi hiviliq igahilibanaq uami. ¹¹ Nama hulan

limu hihile agiladi abitihinan nibilan nadig huaci nameq abavibali uami. Poli agan Asi di ibi miqaiyahaiha migalifilibiben aba Jelusalem haiabila uali aba abavibali uami. Ua heq hinidaci uaian akape sibaj ma uali aba abavibali uami. Uaian human limu limu fihala laci uali aba abavibali uami. ¹² Isilaeli hidili agilan igavidaci viaq Asi di anjam ulan hekili caba uu hulan mu mu agilan hula hibin hibin aba aba ma lamacililan uami. Vian Isilaeli hidili agiladi anjam ulan mu mu Jelusalem haiabila hiniavilali agiladi hivi ivo ivo nulidi hiji ma miqaihuihu lidalin sagaj libavilali uami. Vian Jelusalem haiabila avi hidahida hulan iamigali agiladi hiji ma miqaihuihu lidalin sagaj libavilali uami. ¹³ Nibilan iadi libimigumigu abavilali agan nibu amiq hima uami. ¹⁴ Agadi ala viaq nadig amiq abiben uami. Vian cian vidividin Mosesi libami agasadan Asi di cian igalahahaha hisin hulan agilan manasin hivi libavimi agilasadan hiji vidividin lamilan uami. Vian aludi Hekili Jisasi hibi huaci abalamami agadi lubiahilahila aludi iamilihali agiladi Asi saq igahilahila nudi sibila agadi vilan uami. Lidalin nibilan hibi huaci hamen agasan sibili aba abavilali uami. ¹⁵ Hulan iamigali hihile Asi di cian sihivia lubiahilahila hinihini himavihadami himavilali uami. Limu hihile Asi di cian ma lubiahilahila hinihini himavihadami himavilali uami. Asi agan hulan iamigali himavihadami himavilali agiladi abici cihu hivi iahavibali uami. Vian nusan hiji vidividin lamalama migila migila hinilan uami. Isilaeli hidili agilan avi hamen laci ala hiji vidividin lamalama migila migila hiniavilali uami. ¹⁶ Hameq sadan vian hulan hugi apali hiniben aba vidividin lagulamilan uami. Lidalin hulan iamigali agilan iadi iga iga abavibali uami.

24:5 24.5 HJL 6.13, 16.20, 17.6-7, 21.28, 1 Pi 2.12, 2.15
hiji hutesi hutesi dan limu hihile agilan nameq abavilali. Lavila Telitulusi cihu abami aba abami uavilali. Limili sagaj hali hisin agiladi manigali agan sagaj hisin hulemili agiladi lihumagila veli aba abami aba abami uavilali. Vevila aludi ifinikila miqaniklavila Poli di miqa via uaval aba abami aba abami uavilali. Via uavici Lisiasi agan nameq abali aba abami aba abami uavilali. **24:11** 24.11 HJL 21.17, 21.26, 24.17   **24:14** 24.14 HJL 24.5-8, 26.22, 28.23, 2 Ti 1.3   **24:15** 24.15 Dan 12.2, Jo 5.28-29, HJL 23.6-8, 26.6-7, 28.20   **24:16** 24.16 HJL 23.1

24:6-8 24.6-8 HJL 21.28-30   * **24:6-8** Hulan Luki nibu nuken cian limu hihile agiladi avi nameq libami uavilali. Alan aludi cian vidividin lubiahilavila Poli di cian hivi lamiben aba lahilu aba abami aba abami uavilali. Vevila aludi ifinikila miqaniklavila Poli di miqa via uaval aba abami aba abami uavilali. Hulan limu hihile hulan nagaq hula cian dan lici Felikisi di piy uavila abavici igahilibali aba abali aba abami aba abami uavilali. **24:11** 24.11 HJL 21.17, 21.26, 24.17   **24:14** 24.14 HJL 24.5-8, 26.22, 28.23, 2 Ti 1.3   **24:15** 24.15 Dan 12.2, Jo 5.28-29, HJL 23.6-8, 26.6-7, 28.20   **24:16** 24.16 HJL 23.1

Nibu hugi apali aba abavibali uami. Ası avi iadi iga iga hamen laci ala abibali uami. **17** Vian haiabila mu hivi mu hivi hididalin hualı akape ci uali uami. Lici vian iadi hidili pam agilan anim hilici san tibi migavilali agilasan anim hilici iguben aba Jelusalem haiabila cihu vecin uami. Ası san avi sagali iguben aba vecin uami. **18** Vevila Ası iadi igidaci huaci siliv laci hiniben aba akuaba akuaba licin uami. Lavila Ası di anjam ulan hekili caba uacin uami. Ulin iadi igavici hulan akape hula ma hinicin uami. Hulan hej hiniavalı agilan avi simi hiniavalı uami. **19** Hiniavidaci Ası di anjam ulan hekili caba hej hinidalı Isilaeli hidili limu hihile Esia fili tibi hiniavilali agilan ve iadi minjalıvavalı uami. Nibilan vian hula cian dan lici nibilan nuken vevila nadı piŋ lagulamavila iadi cian hivi lamavivi uami. **20** Hima lici hulan hekili hekili neŋ hiniavi agilan nadı abavim uami. Nibilan Jelusalem haiabila hinihini hulan cihu tibaŋ dan agilan hula ahuata hamen hiniavidaci vian aki lusin sibili vilin igavila iadi cian hivi lamiben aba lihavalı uami. **21** Cian mu ciki abacın agasaj ma hijinalivalı uami. Hulan hekili hekili agilan hula hulan cihu tibaŋ dan agilan hula igavidaci vian lagulama nameŋ abacın uami. Ası agan hulan iamigali himavihadami himavilali agiladi abici cihu hih iahavibali agasaj hiji vidividin lamilan aba abacın uami. Cian hamen agasaj iadi cian hivi lamavi aba abacın uami.

22 Nulidi Hekili Jisasi hibi huaci abalamami agadı Felikisi nıbu sihivia igahıdamı. Poli cian aba fihalici Felikisi agan hulan hekili hekili agiladi abami. Vana sagan hali hisin agiladi manigali Lisiasi agan veci vian naludi cian agadı huaci hihilben uami. **23** La sagan hali hisin agadı abami. Poli di via limin sibili ulan hivi lamıha uami. Limin sibili ulan hivi lamınan hinidaci pabin tibi pabin tibi validanın hidam uami. Nudi nagilihali agiladi avi abamigiliminan uami. Vana uu veve iga iga nusaŋ akuaba akuaba iguavibali uami.

Felikisi agan Poli di via limin sibili ulan hivi lamidi hinidaci huali ahica umi.

24 La uaian akape uci Felikisi agan abinu Dilusila hula vevavimi. Nudi abinu nıbu Isilaeli hidili. Vevila Felikisi agan abici Poli di vavehavimi. Vavehavici Poli agan Jisasi Kılaisi san hiji vidividin lamalama san nudı abami. **25** Ası di cian agadı sihivia lubiahılahıla san abami. La hulan iamigali nulidi nukeŋ hadipili hisin hiji humıgan agiladi lubiahılimagalı aba visıvası igu igu san abami. Ası agan mufili aludı cian hivi lamibali agasaj avi abami. Hamen abici Felikisi agan cian agadı igahılavila lidavila abami. Ha ci uha uami. Mu tibi vian havi hiniavila nadı veve san abiliç cihu ve iadi abibanaŋ uami. **26** La Felikisi hiji nameŋ lamami. Poli agan iasaŋ anim hilici nifili ciki iguci vian nudı valiliq havi ubali uami. Hamen sadan akape tibi abidaci veve nıbu hula cian abadami. **27** Hamen laci uu veve aba aba hididaci huali ahica umi. Lidaci cihu Felikisi agan hiji mu lamami. Vian Poli di valiliq limin sibili ulan hivi hinidaci Isilaeli hidili agilan iasan hijinalavibali uami. Lici Poli agan limin sibili ulan hivi hinidaci Fesitusı agan cihu Felikisi di uvısiyin vimi. Fesitusı di ibi mu Polisiusi.

25

Poli agan Lom haiabila hisin agiladi manigali agan nudı cian agadı hihila hihila san abami.

1 Fesitusı agan Sisalia haiabila vevila Judia fili tibi hisin agiladi manigali hinimi. Ve hinidaci uaian pabin uci Sisalia haiabila vala Jelusalem haiabila ua iahumi. **2** Iahua hinidaci Ası san sagali igu igu hisin agiladi manigali agilan hula Isilaeli hidili agiladi manigali agilan hula Fesitusı di piŋ uavimi. Uavila nulidi ahilihua Poli di abici veve san Fesitusı di mavın cian cian abavimi. **3** Alusan mavın hiniavila abinaŋ Poli di via Jelusalem haiabila neŋ vavehavim uavimi. Nibilan hiji nameŋ lamavimi. Fesitusı agan alialan aba abici

alan hulan limu hihile agiladi abimili uavila hibi cina sivila hiniavidaci Poli di vavehavici nudi ifihimavibali uavimi. ⁴Hamen hiji lamavila abavici Fesitusi agan cihu nulidi abami. Poli agan limin sibili ular hivi Sisalia haiabila hinidi uami. Vian nuken cihu amili anihulin Sisalia haiabila miguben uami. ⁵Naludi hulan hekili hekili agilan vehavici hudimida migubalu uami. Nibu akuaba lusin sibili vici namilan huaci nudi cian hivi lamibalan uami.

⁶ La Fesitusi agan nibilan hula Jelusalem haiabila hinidaci uaian akape ma umi. Uaian human limu fihala human limu pabin cijin akua umi. Hamen umi ua uaian human limu fihala human limu ahica pam cijin akua umi. Lici cihu Sisalia haiabila miguavimi. Migua hiniavici minjalahici Fesitusi agan ve cian hihila hihila hisin hulan agadi migahininhini hisin uv agadi hivi migahinimi. Migahinaviila Poli di nudi piy vavevave saj abami. ⁷Vave lamavici lagulama hinidaci Isilaeli hidili limu hihile Jelusalem haiabila vala vehavimi agilan Poli di hanjal huda hiniavimi. Hinihini nudi libimigumigu abavimi. Hulan nagan lusin sibili mu hidili mu hidili agiladi vilali uavimi. Hamej libimigumigu abavimi ala cian agan ma hilihalmi. ⁸Lici cihu Poli agan cian hivavila nulidi namej abami. Vian akuaba lusin sibili sibili agiladi ma vicin uami. Vian Isilaeli hidili agiladi cian vidividin agadi ma hinilahacin uami. Vian Asi di anjam ular hekili agadi ma sibili lamacin uami. Vian Lom haiabila hisin agiladi manigali agasan avi akuaba cian sibili sibili ma abac in uami. ⁹Lici Fesitusi agan hiji hivi namej abami. Vian Poli di Jelusalem haiabila via ulin Isilaeli hidili agilan iasan hijinalavibali uami. Lavila Poli di abami. Nama huaci venaj ahica Jelusalem haiabila umili hinidanaj nad cian agadi hihilavin uami. ¹⁰Lici Poli agan Fesitusi di abami. Nama iadi ci igilana uami. Vian Isilaeli hidili

25:7 25.7 HJL 24.5-8, 24.13   **25:8** 25.8 HJL 24.12, 28.17
23.29, 25.25, 26.30-32, 28.19 * **25:11** 25.11 Lom haiabila hisin agiladi cian vidividin agan namej abami. Hulan limu hihile agilan Lom haiabila hisin hulan mu agadi minjavia cian hivi lamavici nibu nuken igahilici hima lici nibu huaci Lom haiabila hisin agiladi manigali agadi piy uci nudi cian agadi hihilbal uami. *** 25:13** 25.13 Manigali Agilipa nibu Heloti di ninaq. Heloti nibu ala abici Jemisi di ifihimavimi. Hulan Jisasi libimijami agiladi manasij 12.1-2 agadi igihalan. **25:14** 25.14 HJL 24.27

agiladi sibili ma lamilan uami. Vian Lom haiabila uavila nulidi manigali agadi piy lagulamili nibu nuken cian hihila hihila hisin hulan hinihini iadi cian agadi hihilbal uami. ¹¹Vian lusin sibili vilin iadi ifihimuhimu saj abavici nama nulidi alialan aba abinaq iadi ifihimavivi uami. Agadi ala vian akuaba lusin sibili ma vicin uami. Nibilan anali abavila iadi libimigumigu abavi uami. Hamej sadan viaj Lom haiabila uavila nulidi manigali agadi piy lagulamili iadi cian agadi hihilbal uami.* Vian Jelusalem haiabila cihu ma uben uami. ¹²Lici Fesitusi hula hulan nusaq hiji iguavihadami agilan hula abaigahilavila Poli di abavimi. Lom haiabila hisin agiladi manigali agan iadi cian hihilbal aba lavila uavimi. Ha unabila nibu nuken nad cian agadi hihilbal uavimi.

Fesitusi agan manigali Agilipa di abami.

¹³ Lihavici uaian akape uci manigali Agilipa* hula nudi nadinu humigan pam Belinaisi hula Fesitusi di igiben aba Sisalia haiabila uavimi. Ua nudi igavila abavimi. Uaian hekili uavimi. ¹⁴La hiniavidaci uaian akape uci Poli di cian hivi lamavimi agasan Fesitusi agan Agilipa di abami. Felikisi hulan mu limin sibili ular hivi lamali agan hanibun hinidi uami. ¹⁵Vian ua Jelusalem haiabila hinidalin Asi saj sagali igu igu hisin agiladi manigali agilan hula Isilaeli hidili agiladi hulan hekili hekili agilan hula Poli di libimigumigu iadi abaval uami. Alialan aba abinaq sagan hisin hulemili agilan nudi ifihimavibali aba abaval uami. ¹⁶Lihavici cihu vian nulidi abac in uami. Lom haiabila hisin alan hulan mu di havi ma ifihimilalu aba abac in uami. Hulan cian dan agan hula hulan nudi cian hivi lamavilal agilan hula lagulama cian hivavidaci igahilavilal aba abac in uami. Igahilavidaci amij lidaci hej ifihimilalu aba abac in uami. ¹⁷Hamej

25:9 25.9 HJL 24.27, 25.20   **25:11** 25.11 HJL 23.11,

25:11 25.11 Lom haiabila hisin agiladi cian vidividin agan namej abami. Hulan limu hihile agilan Lom haiabila hisin hulan mu agadi minjavia cian hivi lamavici nibu nuken igahilici hima lici nibu huaci Lom haiabila hisin agiladi manigali agadi piy uci nudi cian agadi hihilbal uami. *** 25:13** 25.13 Manigali Agilipa nibu Heloti di ninaq. Heloti nibu ala abici Jemisi di ifihimavimi. Hulan Jisasi libimijami agiladi manasij 12.1-2 agadi igihalan.

abavila Jelusalem haiabila valavila cihu Sisalia haiabila migacin uami. Hulan vian hula migavalı agilan hutesi ma hiniavalı uami. Iabi me migavila hiniavici miyalahici cihu amili me hivi viaj cian hihila hihila hisin uvi hej uacın uami. Uavila cian hihila hihila hisin hulan agadı migahinihini hisin uvi agadı hivi migahinavila abiliñ Poli di vavehavalı uami. ¹⁸ Vavehavici vian hiji nameñ lamacin uami. Hulan nagan lusin sibili siban vilı aba abacin uami. Vian hiji hamen lamacin uami. Agadı ala hulan nudı cian hivi lamavalı agilan ve hiniavila nıbu akuaba akuaba lusin sibili vilı agasan ma abavalı uami. ¹⁹ Nulidi Asi di ibi miyaiahaha sihi iahavılalı agasan hibin hibin abavalı uami. La hulan mu Jisasi aba abavılalı agasan hibin hibin abavalı uami. Jisasi himami agadı ala Poli agan abalı uami. Jisasi cihu hih iahavila hanıbuñ hinidi aba abalı uami. ²⁰ Lihavici vian Poli di cian hidili agadı igiben aba licin uami. Agadı ala iadi hiji agan tibi migali uami. Vian hiji lamiliñ hima lici cihu Poli di abacin uami. Nama huaci Jelusalem haiabila unar nadı cian agadı hej hihilavin aba abacin uami. ²¹ Liliñ Poli agan abalı uami. Iadi valinan limin sibili ulan hivi hiniavila Lom haiabila uliñ nulidi manigali agan iadi cian agadı hihilibali aba abalı uami. Hamen abici vian abiliñ limin sibili ulan hivi lamavici hinidaci hibi suhiladin uami. Hibi igavila abiliñ Lom haiabila hisin agiladi manigali agadı piñ via uavıbali uami. ²² Lici Agilipa agan cian agadı igahilavila cihu Fesitusi di abami. Vian nuken Poli di cian agadı igahilben aba lin uami. Lici Fesitusi abami. Amili vevila nudı cian igahilbanan uami.

²³ La ua hiniavici miyalahici Agilipa hula nadinu humigañ pam Belinaisi hula hadi hilahila huaci huaci hajin akuaba akuaba dan agiladi lamavila manigali me vehavimi. Vevila migudiba cian sulasula hisin ulan hivi ivouavimi. Sagan hali hisin agiladi manigali agilan hula hulan hekili hekili haiabila hej hisin agilan hula Poli di cian igahilbalı aba ivouavimi. Ivoua hiniavidaç Fesitusi agan abici Poli di via

vavehavimi. ²⁴ Vavehavici Fesitusi agan abami. Manigali Agilipa nama uami. Hulan ahuata hudimida hinilu namilan uami. Hulan nagadi igihalan uami. Islaeli hidili agilan Jelusalem haiabila hinihini ahuata nudı libimigumigu abavılalı uami. Ve neñ avi hinihini hamen laci ala libimigumigu abavılalı uami. Lidin iadi ula ula abavılalı uami. Poli di ifihimıha aba abavılalı uami. Nıbu hihi hinimidi aba abavılalı uami. ²⁵ Agadı ala vian nudı hugı ma igilan uami. Nıbu aki hugı dan hinici nudı ifihimibalı uami. Nıbu hugı apalı agadı ala nıbu nuken nameñ abalı uami. Lom haiabila uliñ nulidi manigali agan iadi cian agadı hihilibali aba abalı uami. Hamen abici igahilavila abacin uami. Vian abiliñ Poli di viavila Lom haiabila hisin agiladi manigali agadı piñ via uavıbali aba abacin uami. ²⁶ Vian vakala hiji lamalama hinidin uami. Hulan agan aki hugı dan hinilalı agasan manasın hivi libavila igulin uci aludi hulan hekili agan igibali aba abadin uami. Manigali Agilipa uami. Vian hiji hamen lamavila abiliñ hulan nagadi via nadı piñ vavehavi uami. Hulan limu hihile namilan avi igahilhalan uami. Alan hudimida hinidamili cian abidaci sihivia igahilavila cian hidili agadı manasın hivi libavila igulin ubali uami. ²⁷ Vian hiji nameñ lamin uami. Vian hulan limin sibili ulan hivi hinilalı agadı havı abiliñ via uavici huaci ma libali aba abin uami.

26

Poli agan cian hidili agadı hivavila Agilipa di abami.

¹ Lici Agilipa agan Poli di abami. Alia uami. Nadı cian agadı sulicha uami. Lici Poli agan cian hiviben aba human miyaiahavila abami. ² Manigali Agilipa uami. Islaeli hidili agilan iadi laci libimigumigu abavılalı uami. Hamen lihavılı agasan vian hijinjalavila iabi iadi cian hidili agadı hivavila nasan sulilin igahilbanan uami. ³ Islaeli hidili agilan akuaba akuaba lihavılı agiladi nama ci igilanañ uami. Cian agasan hibin hibin abavılalı agadı avi nama igilanañ uami. Hamen sadan

cian hidili agadi hivavila nasan suliben uami. Iadi cian hutesi tagilan dan suliliq igahilibanaq uami. Hamen liben agasan nama alifiminan uami. **4** Isilaeli hidili agilan vian akuaba akuaba lihadamin agiladi sihivia igavihadami uami. Vaka vian hulemili ciki hinihini iadi nuken haiabila hisin agilan hula hiniadamin uami.* La cihu Jelusalem haiabila uavila hiniadamin uami. **5** Vaka vian hulemili hinihini hidili maha Falisi hidili agiladi cian vidividin agadi lubiahiladamin uami. Hulan iamigali akape agilan Falisi hidili agiladi cian vidividin lubiahilaben aba vihilifavihadami uami. Isilaeli hidili limu hihile agiladi cian vidividin hamen ma hiniadami uami. Isilaeli hidili agilan iadi igavilali uami. Cian vidividin lubiahiladamin agasan nibilan huaci sulavici igahilibanaq uami. **6** Vaka Asiagan cian miguavila aludi iamilihali agiladi abami uami. Lici Asi cian miguavila abami agasan migila migila hinilan uami. Migila migila hinidalin iadi cian hivi lamavici hinidin uami. **7** Isilaeli hidili aludi latihin human limu fihala hicli limu ahica cijin agilan hifili hifili uaiadi uaiadi Asi di sibila vihavilali uami. Lidin Asi di ibi miñajaihaiaha nibu cian miguavila abami agasan migila migila hiniavilali uami. Manigali Agilipa uami. Vian avi migila migila hinidalin Isilaeli hidili agilan iadi cian hivi lamaval uami. **8** La cihu Isilaeli hidili agiladi abami. Namilan aki san namej abilalan uami. Hulan iamigali himavici Asi abici cihu hih iahavilali agasan alan hiji vidividin ma lamilalu aba abilalan uami. **9** Vaka vian nuken Jisasi Nasaleti haiabila hisin agadi ibi sibili lamiben aba akuaba akuaba lihadamin uami. **10** Jelusalem haiabila hinidalin Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali agilan iasaj ibi iguavimi uami. Lihavici vian Asi di hulan iamigali agiladi vivi uu limin sibili ulan hivi lamadamin uami. Lidalin manigali agilan hulan iamigali agiladi ifihimuhimu san abavidaci

vian alialan aba abadamin uami. **11** Vian akape tibi nulidi anjam ulan mu hivi mu hivi hidahida nulidi miñamiña ifilalifadamin uami. Jisasi di valavila nudu abacuvavibali aba lihadamin uami. Hamen lidalin iadi igivi hima siban lihadami uami. Lidaci vian nulidi sibili lamiben aba haiabila hekili hekili atan hiniavihadami agilasan uadamin uami.

Poli lusin sibili vala Jisasi san hiji vidividin lamami agasan mu tibi abami.

(*Hulan Jisasi libimijami 9.3-19 mu Hulan Jisasi libimijami 22.6-16*)

12 La cihu Poli agan namej abami. Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali agilan iasaj ibi iguavimi uami. La Damasikusi haiabila uu san iadi abavici umin uami. **13** Manigali Agilipa uami. Vian udalin uaian huva lagulamami uami. Lidaci abilu hekili agan uaian susu hivi hinia iadi hivi havalami uami. Abilu hekili agan uaian abilu agadi livalami uami. Abilu agan hulan vian hula uavimi agiladi hivi avi havalami uami. **14** Lici alaŋ ahuata fili hivi migafamilu uami. Migifa hinihini igahilidalin Ibilu cian hivi iadi namej abami uami. Soli aba abami uami. Nama iadi aki san sibili lamilanaj aba abami uami. Nama Asi hula sagaŋ me libilananj aba abami uami. Nama hamen lavila aviba aviba hekili igibanaq aba abami uami. **15** Lici vian abamin uami. Iadi Hekili aba abamin uami. Nama ani aba abamin uami. Liliŋ iadi namej abami uami. Vian Jisasi aba abami uami. Nama iadi sibili lamilanaj aba abami uami. **16** Iaha lagulamha aba abami uami. Iadi sibila vivi san nadu libimijiben aba ven aba abami uami. Akuaba akuaba liliŋ iginan agiladi tibi sulibanaq aba abami uami. Mufili nasaŋ akuaba akuaba abalamiben agiladi avi tibi sulibanaq aba abami uami. **17** Vian nadu abilin Isilaeli hidili agiladi hivi hidili mu mu agiladi hivi hidahida cian sulibanaq aba abami uami. Ua hididanaq vian

* **26:4** 26.4 Vaka Poli hulemili ciki hinihini nibu Silisia fili tibi Talisusı haiabila hiniadami. Hulan Jisasi libimijami agiladi manasın 22.3 agadi igihalan. **26:5** 26.5 HJL 22.3, 23.6-8, 24.15, 24.21, Fl 3.5 **26:6** 26.6 Sng 132.11, Dan 9.24, HJL 23.6-8, 28.20 **26:9** 26.9 1 Ti 1.13 **26:9** 26.9-11 HJL 8.3, 22.4-5 **26:10** 26.10 HJL 9.14, 9.21, Ga 1.13 **26:12** 26.12 HJL 9.3, 22.6 **26:16** 26.16 HJL 22.15 **26:17** 26.17 HJL 22.21

nadi migilidalin nadisibili ma lamavibali aba abami uami. ¹⁸ Ua hidahida cian sulidanañ igahilavidaci nulidi lamigan hifili me hiniavilal agilan valavidaci cihu igasulavibali aba abami uami. Igasulasula hifili me agadi valavalala cihu abilu me agasan lihavibali aba abami uami. Lavila Satan di vidiividin agadi valavalala Asi di piñ vehavibali aba abami uami. Veve iasan hiji vidiividin lamavidaci Asi agan nulidi hugi agiladi hivibali aba abami uami. Hivahiva nulisan ibi igudaci hulan iamigali iasan hiji vidiividin lamavilal agilan hula hafalavibali aba abami uami. Hafalavila Asi di nuken hulan iamigali hiniavibali aba abami uami.

Polí nuken cian sulasula hidadami agadi cihu Agilipa di abami.

¹⁹ La Polí agan cihu ala abami. Manigali Agilipa uami. Vian anisihu me hivi igidalin Asi di haiabila hisin agan iadi piñ iahavila hamen abami uami. Lici akuaba akuaba san abami agadi vian ma luliman uami. ²⁰ Sebili mise vian hulan iamigali Damasikusı haiabila hisin agilasan cian suladamin uami. La cihu Jelusalem haiabila vevila hulan iamigali agilasan suladamin uami. La Judia fili tibi hidahida suladamin uami. Hulan iamigali hidili mu mu agilasan avi suladamin uami. Sulasula nulidi namej abadamin uami. Namilan lusin sibili valavalala Asi san hiji vidiividin lamihalan aba abadamin uami. Lusin sibili valavila sibila huaci vibalan aba abadamin uami. Hamen lidalan naludi iga iga abavibali aba abadamin uami. Nibilan lusin sibili valavalala sibila huaci huaci vihavilal aba abavibali aba abadamin uami. ²¹ Hamen aba aba hididalin Isaeli hidili limu hihile agilan Asi di anjam ulan hekili caba hej iadi minjavila ifihimiben aba lihaval uami. ²² Agadi ala Asi iadi ahilihudaci hinilan uami. La vian iabi nej lagulamalama cian sulilan uami. Hulan ibi dan agilasan sulilan uami. Hulan ibi apali agilasan avi sulilan uami. Vian cian mu hidili agadi

ma sulilan uami. Mufili akuaba akuaba lihavibali agasan Asi di cian igalahahaha hisin hulan abavihadami hamen laci ala sulilan uami. Mosesi abadami hamen laci ala sulilan uami. ²³ Nibilan namej abavihadami uami. Hulan Asi libimijavila hulan iamigali ahilihuiahu san abici ve-bali agan aviba aviba igavila himibali aba abavihadami uami. Himici Asi abici nibu mise cihu hiji iahibali aba abavihadami uami. Nibu Asi di abilu agasan Isaeli hidili agiladidan hidili mu mu agiladidan abibali aba abavihadami uami.

Agilipa agan Jisasi san hiji vidiividin lamibali aba Polí agan nudí abami.

²⁴ Cian hividaci Fesitusi agan nudí cian vidiividin abami. Polí nama uavauava siban uami. Nama manasiñ mu mu agiladi igidanañ nadisibili agan uavauava lili uami. ²⁵ Lici Polí abami. Hulan hekili Fesitusi uami. Vian uavauava hima uami. Vian hiji dan sadan nadisibili abin uami. ²⁶ Vian hiji namej lamin uami. Akuaba akuaba agilan manigali Agilipa di hiji hivi sivila ma hiniavilal aba abin uami. Nudi lamigan hivi avi sivila ma hiniavilal aba abin uami. Akuaba akuaba agilasan abin agiladi nibu iga fihalilal aba abin uami. Hamen sadan vian nudí haiabila iaha aba aba san ma lidin uami. ²⁷ Manigali Agilipa uami. Vian nadisibili ci igin uami. Nama Asi di cian igalahahaha hisin hulan agiladi cian agasan hiji vidiividin lamilanañ uami. ²⁸ Lici Agilipa agan Polí di namej abami. Iabi me laci cian sulinan igahilavila Jisasi Kilaisti di hulemili hinivin uami. ²⁹ Lici Polí nudí cihu abami. Vian Asi di namej abilan uami. Iabi me mufili me Agilipa agan vian me hinim aba abilan uami. Hulan iamigali limu hihile iadi cian igahilavilal agilan avi vian me hiniavim aba abilan uami. Agadi ala limin vidiividin hivi nulidi havila limin sibili ular hivi lamavimidi aba abilan uami. ³⁰⁻³¹ Lici Fesitusi agan hulan limu hihile nibu hula migahiniavimi agilan hula iaha haiabila ivavehavimi. Agilipa

hula Belinaisi hula avi iaha haiabila ivave-havimi. Ivavevila nibilan nukeñ nukeñ nameñ abavimi. Hulan agan aki lusin sibili vici limin sibili ulan hivi nudu lamavici hinivi uavimi. Aki lusin sibili vici nudu ifihimavivi uavimi. ³² Lihavici Agilipa agan Fesitusi di abami. Nama hulan agadi huaci abinan havi uvi uami. Agadi ala nibu nukeñ abal uami. Vian Lom haiabila ulin nulidi manigali agan iadi cian agadi hihilibali aba abal uami.

27

Poli di huniga hekili hivi lamavici miguci Lom haiabila sanj uavimi.

¹ Lici Fesitusi agan Poli Luki ani ani* agiladi via Itali fili tibi uu sanj hiji lamavila sagan hali hisin agadi abami. Poli didan hulan limu hihile limin sibili ulan hivi hinivadi agiladidan likila via uha uami. Huniga hekili hivi miguavila Itali fili tibi uhalan uami. Sagan hali hisin agadi ibi Juliusi. Nibu Lom haiabila hisin agiladi manigali agadi sagan hali hisin. ² Adilamitium haiabila hisin agiladi huniga hekili agan Esia fili tibi haiabila hekili hekili avili caba hiniavihadami hej uben aba limi. Lici Poli Luki ani ani agilan huniga hekili hej miguavimi. Miguavila Sisilia haiabila agadi vala uavimi. Hulan mu Alisitalikusi agan avi nibilan hula uavimi. Nibu Masedonia fili tibi Tesalonaika haiabila hisin. ³ Huniga hivi uavidaci miñalahici huniga agan uavila Saidon haiabila itilamici iahuavimi. Iahuavila Juliusi nibu hulan huaci sadan Poli di abami. Alia uami. Lici Poli agan uavila nudu nagilihalinu agiladi igami. Igici nusan simin igunavimi. La nudu ahilihua nusan akuaba akuaba agiladi iguavimi. ⁴ Iguavici Saidon haiabila agadi valavila uavidaci hunje hekili vevila nulidi huniga agadi lulanikilami. Lulanikilici Saipilusi avili muha agadi hulipin hej uavimi. ⁵ Uavila avili hekili Silisia fili tibi caba caba Pamifilia fili tibi caba hej uavila

^{26:32} 26.32 HJL 25.11   ^{27:1} 27.1 HJL 25.12, 25.25 * ^{27:1} 27.1 Manasij nagadi Luki libami. Luki agan Poli hula hidadamai agasan alan aba libami. Agadi ala aludi cian sibar hivi Poli Luki ani ani aba libahilu.

^{27:3} 27.3 HJL 24.23   * ^{27:9} 27.9 Mihin hekili hej ala Asi agan hulan iamigali agiladi hugi hivadami. Wok Pris 23.26-32 agadi igihalañ. Avan agadi hivi hunje hekili Meditelenian avili hekili hej vedaci huniga hekili hekili agilan ma hidavihadami. ^{27:10} 27.10 HJL 27.22

Maila haiabila iahuavimi. Maila haiabila nibu Lisia fili tibi hej hiniadami. ⁶ Lavila sagan hali hisin agan igici huniga hekili mu Alekisadilia haiabila hisin agan hej hinimi. Huniga hekili agan Itali fili tibi uben aba limi. Lici sagan hali hisin agan abici Poli Luki ani ani agiladi via ua huniga hekili mu agadi hivi lamavici miguavimi. ⁷ Miguavila uavidaci hunje hekili agan nulidi lulanikilami. Lulanikilidaci simisimi sibar uavimi. Uavidaci uaian akape umi. Huniga matamata sibila vivi hisin hulan agilan visivasi igu igu uavila Nidusi haiabila agasañ mik i mik lihavimi. Mik i mik lihavimi ala ma ua iahuavimi. Hunje agan nulidi lulanikilici cihu limu cimilavila Salimone mugan agadi valavila cihu Kiliti avili muha agadi hulipin caba caba pam uavimi. ⁸ Huniga matamata sibila vivi hisin hulan agilan visivasi igu igu Kiliti avili muha caba caba hej uavimi. La hidahida ua haiabila mu hej iahuavimi. Haiabila agadi ibi lamavila abavihadami. Avili huhan huaci sibar uavihadami. Haiabila agan nibu Lasea haiabila mik i hiniadami.

⁹ Huniga hekili hivi uavidaci uaian akape umi. Lici Isilaeli hidili agilan simin valavihadami agadi mihin hekili agan avi ua sivilami. Lici avili hekili agan aibubuñ ifu ifu hinidaci Poli agan nulidi abami.* ¹⁰ Hulan namilan igahilhalañ uami. Vian hiji nameñ lamin uami. Alan iabi uavila vihili hekili igibalu akua uami. Aludi huniga akuaba akuaba agilan sibili lihavibali uami. Hulan limu hihile alan avi himibalu uami. ¹¹ Hamen abici ala sagan hali hisin agan Poli di cian agadi ma igahilami. Nibu hulan huniga miñalivaliva hisin agadi hiji lubiahilami. Huniga iaganu agadi hiji avi lubiahilami. ¹² Nibilan avili huhan agadi igavici avili himin sadan huniga hinihini hisin uvi agan huaci ma hinimi. Lici cihu hulan akape huniga hivi hinivimi agilan haiabila agadi valavila uu san cian abaigahilavimi. Lavila Finikisi haiabila uu san hiji lamavimi. Alan haiabila

* ^{27:1} 27.1 Manasij nagadi Luki libami. Luki agan Poli hula hidadamai agasan alan aba libahilu.

^{27:2} 27.2 HJL 19.29

hen uavila huaci hinibalu uavimi. Finikisi haibila agadi avili huhan agan nibu Kiliti avili muha hen hiniadami. Hinidaci nudi avili huhan uu veve hibi agan uaian migumigu kilikili hen hiniadami.

Huñe sagan iahici avili hekili agan aibubun ifami.

¹³ Huñe agan ium kilikili hinia vemi. Vedaci nibalañ hiji nameñ igahilavimi. Alan avili huhan hekili abahilu agasan huaci akua ubalu uavimi. Hameñ abavila huniga hekili agan umidi vemidi aba liba kum hekili limin vidividin hivi hahavila havalavici migua hinimi agadi magilavici iahami. Magilavici iahici Kiliti avili muha agadi caba caba hen uavimi. ¹⁴ Umitavila igavici cihi huñe sagan hekili vemi. Huñe sagan agadi ibi lakulamañ kilikili uaian iahaiaha kilikili alihan hen hinia iaha veve hisin huñe sagan uavihadami. Huñe sagan agan Kiliti avili muha limu caba hen hinia iaha vemi. ¹⁵ Vevila huniga hekili agadi vidividin sibañ lulanikilami. Lulanikilidaci huniga matamata sibila vivi hisin hulan agilan cihi huniga agadi limu cimilici uu sañ lihavici ala hima lici valavila abavimi. Huniga agadi vana huñe sagan agan lulanikilici um uavimi. ¹⁶ Lavila ium kilikili hen uavila Kauda avili muha ciki agadi hulipiñ hen uavimi. Uavidaci avili muha agan hisihalici huñe sagan agan hekili ma vemi. Lici huniga matamata sibila vivi hisin hulan agilan visivasi igu igu huniga sudime ciki agadi miñamagilavici huniga hekili agadi piñ vemi. ¹⁷ Veci huniga sudime ciki agadi magilavici huniga hekili hivi iahumi. Iahuci limin agadi viavila vidividin libihahavimi. La hinimitavila limin vidividin agadi havalavici huniga hekili lihu hen ivoumi. Havalavici ivouci vidividin hahavimi. Huniga hekili agan cikilimidi aba hamen lihavimi. Lavila hacin Afilika fili tibi mikî hiniadami agadi hivi iahumagalu aba lidavimi. Lidavila huniga hekili hisin havili agadi miñasilihavici migami. Migici huñe sagan agan lulanikilidaci huniga hekili agan simisimi umi. ¹⁸ Udaci huñe sagan agan lidaci

avili aibubun ifu ifu nulidi vidividin lulanikilami. Hameñ lidin hinidaci fili miñalahami. Miñalahici huniga matamata sibila vivi hisin hulan agilan huniga vihili limidi aba nulidi akuaba akuaba limu hihile agiladi avili hekili hivi ahilavici miguavimi. ¹⁹ La hiniavici miñalahici huniga matamata sibila vivi hisin hulan agilan lidavila huniga hekili hisin havili limin akuaba akuaba limu hihile agiladi ahilavici miguavimi. Kili hutesi hutesi limu hihile havili libavihadami agiladi avi ahilavici miguavimi. ²⁰ Lihavici avili susu agan uaian lamigan agadi hafilama hinidaci uaian akape umi. Lidi agiladi avi hafilamidaci ma igavihadami. Huñe sagan hekili nulidi lulanikilidaci nibalañ hinihini hiji nameñ lamavimi. Alan sikasikan himibalu uavimi. ²¹ Hameñ hiji lamalama uaian akape simin ma navimi. Lihavidaci Poli agan iaha nulidi alihan hen lagulamavila nulidi abami. Namilan iadi cian lubiahilahan padan Kiliti avili muha agadi ma vala vevilu umi. Lavila alan vihili hekili nagadi ma igavulu umi. Aludi akuaba akuaba avi ma sibili lihavivi umi. ²² Agadi ala vian naludi abin umi. Namilan vidividin lagulamihalan umi. Aludi hulan mu avi ma sibili libali umi. Huniga hekili pam sibili libali umi. ²³⁻²⁴ Vian Asi di sibila agadi vilan umi. Lidin nudi sihi iahaiaha nudi ibi miñaiyahilan umi. Hifili nudi cian hali hisin agan vevila iadi piñ lagulama nameñ abiemi umi. Poli nama lidiminan aba abiemi umi. Asi agan ci abi aba abiemi umi. Abici nama uavila Lom haiabila hisin agiladi manigali agadi piñ lagulamavila cian sulibanañ aba abiemi umi. Ci iginan aba abiemi umi. Asi nadir cian agadi igahilici hulañ akape nama hula huniga hekili hivi hiniavi agilan nibalañ avi ma sibili lihavibali aba abiemi umi. ²⁵ Asi di cian hali hisin agan iadi hamen abiemi sadañ namilan vidividin lagulamihalan umi. Vian Asi sañ hiji vidividin lamavila abin umi. Nibu iadi akuaba akuaba agilasan abiemi hamen laci ala libali umi. ²⁶ Alan huniga hekili nagadi valimili uci

huñe sagan agan lulanikilidaci uavila avili muha hivi iahubali uami.

²⁷ Huñe sagan agan hidili maha huniga hekili agadi lulanikilidaci Meditelenian avili hekili hen umi. Udaci hifili human limu limu fihala hicci limu ahica cijin umi. Lici hifili alihaj hen huniga matamata sibila vivi hisin hulañ agilan nameñ abavimi. Alan hacin savu caba caba ci akua mikä mikä lidalu uavimi. ²⁸ Hameñ abavila limin mu liba kum hivi hahavimi agadi havalavici migumi. Avili huhan agadi hidili igibalu aba havalavici migumi. Na huhan ua sabi sabi aba havalavici migumi. Havalavici miguci miñajaha igavici 40 mita hinimi. Lici abavimi. Na huhan hekili uavimi. La huniga hekili agan umitici cihu ala limin agadi havalavici migumi. Havalavici miguci miñajaha igavici 30 mita hinimi. Lici abavimi. Na huhan hima uavimi. Na sabi sabi tagilan dañ uavimi. ²⁹ La huniga hekili agan uavila uv liba dañ hen iahua sibili limidi aba nusañ lidavimi. Lavila huniga hekili agan umidi vemidi aba liba kum hekili hekili limin vidividin hivi hahavihadami limu ahica limu ahica agiladi ahilavici huniga liji hinimi hen miguavimi. Ahilavici miguavici hinihini uaian agan iahavhem aba Asi di abitihatiha hiniavimi. ³⁰ Lihavidaci huniga matamata sibila vivi hisin hulañ agilan huniga hekili agadi valavila uu sañ hibi suhilavimi. Lavila anali nameñ abavimi. Huniga hekili agan umidi vemidi aba alan huniga sudime ciki hivi huniga hekili agadi hali hen ubalu uavimi. Uavila liba kum hekili hekili limin vidividin hivi hahavihadami agiladi ahilimili miguavibali uavimi. Hameñ abavila huniga sudime ciki huniga hekili sabi hen lama libihahavimi agadi viavila simisimi sibaj valavici valavici migumi. ³¹ Migudaci Poli agan sagan hali hisin agadidan nudi sagan hisin hulemili agiladidan abami. Namilan nulidi valilan uavici namilan avi himibalau uami. ³² Hameñ abici sagan hisin hulemili agilan uavila huniga sudime ciki agadi limin ihalahavimi. Ihalahavici huniga sudime

ciki agan miguavila umi. ³³ Udaci uaian agan amiñ ci iahiben aba lidaci Poli agan simin via nana sañ hulañ akape agiladi mavin ciañ ciañ abami. Namilan hiji cuvilin cuvilin igahilahila simin vakaci valahalañ uami. Namilan ma nilalañ uami. Lidalar uaian human limu limu fihala hicci limu ahica cijin ci uali uami. ³⁴ Hameñ sadañ vian naludi abin uami. Namilan simin limu hihile via nihalañ uami. Via navila humigan lagua vidividin vihalan uami. Ci igilan uami. Namilan ma himibalau uami. Namilan huaci hiniabalau uami. ³⁵⁻³⁶ Hameñ abavila cihu maci viavila Asi di huaci uami. Lavila maci agadi miñacikilavila hidili maha nami. Nidaci hulañ akape agilan igavici nulidi humigan huaci limi. Lici nibilan avi simin limu hihile via navimi. ³⁷ Hulañ huniga hekili hivi hiniavimi agiladi lugilavici ua 276 iahami. ³⁸ Simin navici humigan ci lici huniga hekili agan vihili limidi uavila haliba cahu uiti hilici van agiladi likila likila avili hekili hivi ahilavidaci miguavimi.

Huniga hekili agan sibili limi.

³⁹ La hiniavici fili miñalahici huniga matamata sibila vivi hisin hulañ agilan igoua igavila hacin savu agadi igavila abavimi. Avili muha ha fili tibi abeba hisin agan iahadi uavimi. Lavila igavici avili huhan hekili sibaj agan hameñ hinimi. Nudi hacin savu agan avi huaci sibaj hinimi. Lici hiji nameñ lamavimi. Alan uavila hacin savu aden huaci akua ua iahubalau uavimi. ⁴⁰ Lavila huniga hekili agan umidi vemidi aba liba kum hekili hekili limin vidividin hivi hahavihadami agiladi sikasikan ihalahavimi. Ihalahavici huniga agan avili hekili hivi havi hinimi. Lici huniga hekili agadi malahidi limin hivi libihahavimi agiladi hivavimi. Lavila havili huñe lulanikiladami agadi magilavici iahumi. Magilavici iahuci huñe sagan agan vidividin lulanikilidaci ua hacin savu hen iahuben aba lihavidaci huniga hekili agan uavila liba muji hinimi hen iahumi. Lici huniga hali agan liba hivi iahuavila

vidividin sibañ hinimi. Hinidaci avili agan aibubun ifu ifu veve ifidaci huniga liji agan cikiliben aba limi. ⁴² Lidaci sagan hisin hulemili agilan hiji nameñ igahilavimi. Limin sibili ulan hisin hulan agilan avili malavila haba hanjilavimi uavimi. Hij hamenç igahilavila nulidi ifihimiben aba lihavimi. ⁴³ Lihavidaci sagan hali hisin agan Poli di ahiliahuben aba sagan hisin hulemili agiladi abamigilami. Namilan nulidi ifihimimilan uami. Lavila hulan sikasikan agiladi nameñ abami. Avili malamala hisin namilan hali havala migua malamala uavila caba iahuhalan uami. ⁴⁴ Limu hihile avili ma malilalan namilan huniga cikan akuaba akuaba kili cikan agiladi mijalivavila malamala uavila caba iahuhalan uami. Lici nud i cian agad lubiahilavila ahuata hamenç malamala uavila caba hivi iahuavimi.

28

Pol agan Malita avili muha hinimi.

¹ Pol Luk i ani ani* agilan avili malamala uavila caba iahuavici hulan iamigali heñ hisin agilan nulidi abavimi. Na namilan Malita avili muha neñ ve iahilan uavimi. Hamenç abavici hidili heñ igavimi. ² Lihavici heñ hisin agilan nulisan hijinalavimi. La hiniavidaci avili sihili sihili migami. Migidaci vumili sañ lidavalavalala hiniavidaci nulisan mavin hiniavila aviñ mahilavici sujisiji hiniavimi. ³ Lavila Poli agan cihu aviñ makan hihile vave ahilici iahumi. Lahu sihipin agad aviñ makan dan likila vave ahilici iahumi. Lici aviñ vubin agan lahu agad vici havala ve Poli di human hivi iava libala hinimi. ⁴ Iava libala hinidaci hulan iamigali heñ hisin agilan igavimi. Igavila nibilan nuken nuken abavimi. Hulan nagañ hulañ mu ifihimali akua uavimi. Hamenç sadañ mugilun hibin ifu ifu hisin agan nud ma valici hihi hinibali uavimi. Avili hekili hivi ma himi uavimi. Hamenç sadañ mugilun agan abici lahu iavi uavimi. ⁵ La

igasulavidaci Poli agan lahu agad sevici avin hivi migumi. Lici Poli agan nud hadipili agasañ akuaba akuaba vihili ma igami. ⁶ Lici hulan iamigali agilan migila hinihini igasulavimi. Poli di hadipili agan haba huhilibali ua himavila migafibali akua uavila igasulasula hiniavimi. Himici igibalu aba hiniavici hima lici cihu mu hiji lamavila abavimi. Ha nibu mugilun akua uavimi.

⁷ Manigali mu agan avili muha heñ hinimi. Nudi ibi Pubilius. Nudi fili tibi agan avili muha agad caba heñ hiniadami. Manigali agan ala nulidi ahilavila nud ulan hivi via umi. Via uci uaiañ ahica pam nibu hula hiniavidaci nulisan simin akuaba akuaba igumi. ⁸ Pubilius di iaganu agan himuhimu himavila vadim hivi hisiva hinimi. Nibu hadi vubin dan su avili avili midi dan iga iga hinimi. Hinidaci Poli agan nud piñ uavila nud human agiladi nud sabi hivi lamavila Asi di abici cihu huaci limi. ⁹ Nudi huaci lamici igavila hulan iamigali avili muha heñ hisin himuhimu dan hiniavihadami agilan avi Poli di piñ vehavihadami. Vehavidaci nulidi avi huaci lamadami. ¹⁰ Lidaci nibilan akuaba akuaba akape sibañ agiladi Poli Luk i ani ani agilasan iguavihadami. La hiniavidaci Poli Luk i ani ani agilan nulidi vala uben aba lihavimi. Lihavidaci hulan iamigali heñ hisin agilan Poli Luk i ani ani agilan akuaba akuaba sañ tibi migavimi agiladi vivi huniga hekili hivi lamavimi.

Pol agan Lom haiabila ua iahumi.

¹¹ Pol Luk i ani ani* agilan Malita avili muha heñ hiniavidaci avan ahica pam umi. Lici huniga hekili avili himin hivi Malita avili muha hiniadami agad hivi miguavila uavimi. Huniga hekili agan nibu Alekisadilia haiabila hisin. Nudi hali heñ mugilun Susi di ninan ahica uaian pabin hivi laci iahavimi agiladi mugan lamigan me lamavimi. ¹² Uavila Silakiusi haiabila iahuavila uaian ahica pam hiniavimi. ¹³ Hiniavila Silakiusi

^{27:44} 27.44 HJL 27.22-25 * ^{28:1} 28.1 Manasij nagadi Luk libami. Luk agan Poli hula hidadamai agasañ alan aba libami. Agad ala aludi cian sibañ hivi Poli Luk i ani ani aba libahilu. ^{28:2} 28.2 Ko 11.27 ^{28:5} 28.5 Mk 16.18, Lu 10.19 ^{28:6} 28.6 HJL 14.11 ^{28:8} 28.8 HJL 19.11, 1 Ko 12.9, 12.28, Je 5.14-15 * ^{28:11} 28.11 Manasij nagadi Luk libami. Luk agan Poli hula hidadamai agasañ alan aba libami. Agad ala aludi cian sibañ hivi Poli Luk i ani ani aba libahilu.

haiabila valavila cihu Legium haiabila ua iahuavila hiniavimi. Hiniavici mijalahici huje hekili agan ium kilikili hinia vedaci Legium haiabila agadi valavila uavimi. Uavila amili me hivi Puteoli haiabila ua iahuavimi. ¹⁴ Ua iahuavila igavici hulan iamigali Jisasi san hiji vidividin lamavihadami agilan hen hiniavimi. Lavila nibilan hula hinihini san mavin cian cian hivi abamigilavimi. Abamigilavici nibilan hula hiniavidaci uaian human limu fihala umi. La nulidi valavila cihu Lom haiabila san uavimi. ¹⁵ Uavidaci Lom haiabila hisin hulan iamigali Jisasi san hiji vidividin lamavihadami agilan Poli Luki ani ani vehavibali agadi cian hiji igahilavimi. Igahilavila nulidi hibi cina iga iga san uavimi. Limu hihile agilan uavila nulidi Apiusi mutin sabilim hen igavimi. Limu hihile agilan haiabila mu hen uavila igavimi. Haiabila agadi ibi uu veve hinihini hisin utan ahica pam uavihadami. Poli agan nulidi igavila Asi di huaci uci nudi humigan agan huaci limi. ¹⁶ Lici Lom haiabila uavimi. Ua iahuavici Lom haiabila hisin agiladi manigali agan abici Poli agan utan mu hivi hitin hiniadami. Hinidaci sagan hisin hulemili agan Poli hanjilimidi aba nudi migiladami.

Poli agan Lom haiabila hinihini Asi di cian suladami.

¹⁷ Poli agan Lom haiabila hinidaci uaian pabin umi. Lici Isilaeli hidili agiladi manigali Lom haiabila hiniavidamai agilasan cian iguci uci vehavimi. Ve migudiba hiniavidaci nulidi abami. Iadi isagali imahali me namilan uami. Vian Isilaeli hidili agiladi hulan iamigali sibili aba ma abilan uami. Aludi iamilihali lihavidamai agiladi avi ma valilan uami. Agadi ala vian Jelusalem haiabila hiniyalin Isilaeli hidili limu hihile agilan iadi Lom haiabila hisin agiladi human hivi lamavici limin sibili utan hivi lamaval uami. ¹⁸ Lavila iadi cian agadi igahilavila abaval uami. Nibu aki hugi dan hinicci nudi ifihimavili aba abaval uami. Lavila iadi

valavici uu san hiji lamaval uami. ¹⁹ Agadi ala Isilaeli hidili limu hihile agilan iadi ifihimuhimu san abaval uami. Lihavici abacin uami. Lom haiabila hisin agiladi manigali agan iadi cian agadi hihilibali aba abacin uami. Vian iadi hidili pam agiladi hibin cian hivi lamalama san hiji ma lamilan uami. ²⁰ Iadi hamen lihaval agasan naludi suliben aba abili velan uami. Isilaeli hidili alan hulan mu san migila migila hinidalin limin vidividin hivi iadi hahavici hnidin uami. ²¹ Lici nudi abavimi. Hulan hihile Judia fili tibi hisin agilan nad cian agadi manasij hivi ma liba iguavici veci igahilu uavimi. Isilaeli hidili agiladi hulan pabin ciki agan avi aludi ma ve abici igahilahilu uavimi. Namaakuuba akuaba lusin sibili sibili vilana padan aludi abavici igahilavilu uavimi. ²² Alan ci igilalu uavimi. Isilaeli hidili limu hihile agilan aludi valavila hitin hinihini Asi di sihi iahavilal uavimi. Lihavidaci hulan iamigali mu haiabila mu haiabila hiniavidali agilan nulidi cian sibili sibili abavilal uavimi. Agadi ala alan nad cian igahilaben aba lupal uavimi.

²³ La mihin lamavimi hen laci hulan iamigali akape agilan Poli di igiben aba uavila ular nibu hinimi hen ivouavimi. Ivoua hiniavidaci Poli agan Asi hulan iamigali likilici nudi lihu hivi hiniavidali agasan abami. Nibilan Jisasi san hiji vidividin dan hiniavidali aba nulisan Asi di cian agadi sulami. Hidili maha cian vidividin Mosesi libami agadi sulami. La cihu Asi di cian igalahalaha hisin hulan agiladi cian agadi avi sulami. Cimidan hidili maha sulasula via ua hifilidaj valami. ²⁴ Sulidaci hulan iamigali hihile agilan namej igahilavimi. Cian Poli abadi agan nibu amin sibaj abadi uavimi. Agadi ala hulan iamigali hihile agilan nudi cian agasan hiji vidividin ma lamavimi. ²⁵ Lavila nibilan nuken nuken lamacilavila vala uben aba lihavidaci Poli agan cian mu agadi abami. Asi di Ami agan aludi

iamilihali agilasanj amiñ sibar abami uami. Abici Ası dı cianj igalahahaha hisinj hulan Aisaia agan nameñ libami uami. Ası dı Amiñ agan Isilaeli hidili agiladi abi aba abami uami. **26-27** Namilan cianj igahililalan agadi ala naludi hiji ma tovelali aba abi aba abami uami. Namilan iga sulilalan agadi ala akuaba akuaba agiladi ma igilalan aba abi aba abami uami. La cihu Isilaeli hidili agilasanj nameñ avi abi aba abami uami. Hulan iamigali agilan iadi cianj igahilahila sanj ihilu lavavilalı aba abi aba abami uami. Lidinj nulidi hiji simi agiladi libisi jiavilalı aba abi aba abami uami. Nulidi lamigan agiladi avi minjasijiavilalı aba abi aba abami uami. Nibilan hameñ ma lavila aba abi aba abami uami. Ha akuaba akuaba agiladi iga iga cianj avi igahilavivi aba abi aba abami uami. Lavila hiji huaci viavila lusinj sibili sibili agiladi valavila iadi piñ vehavivi aba abi aba abami uami. Vehavici nulidi huaci lamavin aba abi aba abami uami. Aisaia nama uavila cianj abin agadi Isilaeli hidili hulan iamigali agiladi abiha aba abi aba abami uami. **28-29** La Poli cihu abami. Namilan igahililalan uami. Ası agan hulan iamigali ahilihuci huaci hameñ laci hameñ laci hiniavibali agilasanj hidili mu mu agiladi hivı cianj ci ui ve uami. Ci igilan uami. Cianj agadi via uavici hidili mu mu agilan cianj agadi huaci igahilavibali uami.*

30 Lom haiabila hisinj manigali agan Poli dı abici uları mu hivı hiniadami. Ulanj heñ hinidaci hualı ahica umi.* Ulanj heñ hinihini uları iaganu agasanj anim hilici igu igu hiniadami. Hinidaci hulan iamigali nudi uları heñ vehavidaci nulidi iga iga hijinjaladami. **31** Lidinj Ası hulan iamigali likilici nudi lihu hivı hiniavibali agasanj suladami. Sulasula hulan iamigali agilasanj nudi Hekili Jisasi Kilaisı dı cianj agadi lamalubiadami. Poli nibu haiabila

28:28-29 28.28-29 Sng 67.2, Lu 3.6, HJL 13.46-47, 18.6, 22.21, Lom 11.11 * **28:30** 28.30 HJL 28.16 * **28:30** 28.30 Poli agan nibilan hula hualı ahica hinici nudi akuaba me lihavimi agadi Lukı nibu ma libami. Lici husivı hisinj hulan hihile agilan abavilalı. Lom haiabila hisinj agilan Poli di valavici uavila mu haiabila hidahida cianj suladami uavilalı. Agadi ala hihile agilan abavilalı. Hualı ahica uci Lom haiabila hisinj agilan Poli di ifihimavimi uavilalı. **28:31** 28.31 HJL 4.31, 28.23, Ef 6.19

iahaiaha Ası dı cianj agadi suladami. Nibu ma lidadami. Lidaci hulan mu nudi ma abamigilavihadami.

* **28:28-29** 28.28-29 Hulan hiji hutesi hutesi danj limu hihile agilan nameñ abavilalı. Lukı nibu nukeñ cianj limu hihile agiladi avi libami uavilalı. Poli cianj agadi sula fihalici ci lici Isilaeli hidili agilan nudi vala uavimi aba abami uavilalı. La cianj agasanj hekili lamacilavimi aba abami uavilalı. Lavila nibilan nukeñ nukeñ hibinj cianj hibinj cianj abavimi aba abami uavilalı. **28:30** 28.30 HJL

28:30 28.30 Poli agan nibilan hula hualı ahica hinici nudi akuaba me lihavimi agadi Lukı nibu ma libami. Lici husivı hisinj hulan hihile agilan abavilalı. Lom haiabila hisinj agilan Poli di valavici uavila mu haiabila hidahida cianj suladami uavilalı. Agadi ala hihile agilan abavilalı. Hualı ahica uci Lom haiabila hisinj agilan Poli di ifihimavimi uavilalı.

Polı agan manasın nagadı libavıla Lom haiabıla hisin agılasan iguci umi.

Polı sibila vihadami agasañ abami.

1 Polı agan cian manasın hivi nameñ libami. Vianj Polı uami. Jisasi Kılaisı iadi libimijici vianj nudi sibila hisin hulanj hinilan uami. Ası avi iadi libimijavıla nudi cian sulasula sanj abici nudi cian agadı sulasula hidilan uami.

2 Vaka sibaj Ası agan cian miguavila nudi cian igalahahaha hisin hulanj agıladı abidaci nudi cian agadı libavımi uami. Libavıcı cian agan Ası di manasın hekili hivi hiniadami uami. **3** Cian Ası di manasın hekili hivi hiniadami agan Ası di Ninañ agasan abami uami. Lici Ninañ agan hulanj sibaj lifavıla Deviti di hidili hivi iahavıla nudi iamılınu hiniadami uami. **4-5** Hinia ua himici Ası nudi abici cihu hiji iahami uami. Iahici Ası di Amin agan lici igidamılı nibu Ası di Ninañ hinilalı uami. Nibu aludı Hekili vidividin dañ uami. Jisasi Kılaisı agan lidaci Ası agan alusañ mavın hinilalı uami. Hinihini Jisasi Kılaisı di ibi hivi ala Ası agan abici Jisasi aludı libimijami uami. Hulanj iamigali hidili mu mu sikkasikan agilanj iasañ nukeñ hiji vidividin lamavıla iadi cian agadı lubiahilavıbali aba aludı libimijami uami. **6** Namılan Isilaeli hidili laci hima uami. Namılan hidili mu mu uami. Ası agan hidili mu mu naludi avi abidaci nudi cian agadı igahılahila Jisasi Kılaisı di hulanj iamigali hinilalan uami.

7 Ası agan hulanj iamigali Lom haiabıla hisin nalusañ mavın hekili hinihini naludi abidaci namılan nudi hulanj iamigali hinilalan uami. Hameñ sadan manasın nagadı nalusañ libadin uami. Aludı Iavanj Ası agan aludı Hekili Jisasi Kılaisı

1:1 1.1 HYL 9.15, 13.2, 22.21, 1 Ko 1.1, Ga 1.15-16   **1:2** 1.2 HYL 26.6, Lom 3.21, 16.25-26, Ga 3.8, Ta 1.2   **1:3** 1.3 Mt 22.42, Lu 1.32, Jo 1.14, HYL 2.30, Lom 9.5, Ga 4.4, 2 Ti 2.8   **1:4-5** 1.4-5 HYL 13.33, 26.16-18, Lom 12.3, 15.18-19, 1 Ko 15.10, Ga 2.7-9, Ef 3.8, Ib 9.14   **1:7** 1.7 Nam 6.25-26, 1 Ko 1.2-3, 2 Ko 1.1, Ga 1.3, Ef 1.2, 1 Te 4.7   **1:8** 1.8 Fl 1.3, Kl 1.3-6, 1 Te 1.2, 1.8   **1:9** 1.9 2 Ko 1.23, Ef 1.15-16, Fl 1.8, 1 Te 2.5, 2.10, 3.10, 2 Ti 1.3   **1:10** 1.10 HYL 19.21, Lom 15.23, 15.32, 1 Te 3.10, Je 4.15   **1:13** 1.13 Jo 15.15-16, HYL 19.21, Lom 15.23

hula nalusañ mavın hiniavidaci naludi humıgan agilanj simi hiniavıbali uami.

Polı agan hulanj iamigali Lom haiabıla hisin agıladı igiben aba limi.

8 Sebili mise vianj naludi abiben aba ladin agan nibu nameñ uami. Vianj igahılıdalıñ haiabıla mu hisin mu hisin agilanj naludi hiji vidividin agasan abavılali uami. Hameñ sadan vianj nalusañ igahılahila Ası di huaci aba abilan uami. Jisasi Kılaisı agan iasañ vidividin igudaci vianj Ası di huaci aba abilan uami. **9** Vianj vidividin lagulamalamı Ası di sibila vivi Ninanu di cian agadı sulilan uami. Ası agan iadi igilalı uami. Akape tibi vianj nalusañ igahılahila Ası di abilan uami. **10** Vianj naludi ua iga iga sanj Ası di vidividin aba aba hinilan uami. Lıdalıñ nibu iasañ hibi hihilici ha vianj uavıla naludi igiben uami. **11** Vianj uavıla naludi iga iga sanj mavın hinihini hiji nameñ lamadin uami. Vianj ua namılan hula hinihini sibila vidalıñ Ası di Amin agan lidaci namılan huaci vidividin lagulamalamı sibila vibalan aba abadin uami. **12** Naludi hiji vidividin agan iadi ahilihubali aba abadin uami. Iadi hiji vidividin agan avi naludi ahilihubali aba abadin uami. Hameñ lidamılı aludi hiji humıgan agilanj vidividin hiniavıbali aba abadin uami.

13 Iadi isagali imahali me namılan igahılıhalan uami. Vianj cian sulasula sibila vidalıñ hulanj iamigali hidili mu mu agilanj lusinj sibili sibili agıladı valavidaci avılı hivi nulidi miňamigu miňaiahavılalı uami. Naludi hivi avi hameñ laci ala liben aba ladin uami. Akape tibi vianj naludi hivi uben aba lilan uami. Agadı ala hibi apalı lidaci hinilan uami. **14** Ası agan iasañ sibila iguci Gilikı cian hisin agılasan cian sulilan uami. Hulanj cian sibaj mu hisin mu hisin agılasan sulilan uami. Hiji hutesi dañ agılasan sulilan uami. Hiji apalı agılasan avi sulilan uami. **15** Hameñ sadan iadi humıgan agan iahidaci Lom haiabıla hisin

hulan̄ iamigali nalusaŋ Ası dı cian̄ agadı sulasula saŋ lin uami.

Jisasi dı cian̄ agan̄ nıbu vıdivıdındıŋ dan̄.

16 Vian̄ Jisasi dı cian̄ sulasula saŋ ma sihumahılılan uami. Jisasi dı cian̄ agan̄ nıbu vıdivıdındıŋ dan̄ uami. Cian̄ agan̄ lidaci Isilaeli hidili agilan̄ mise Jisasi saŋ hiji vıdivıdındıŋ lamavımi uami. Lihavidaci hulan̄ iamigali hidili mu mu agilan̄ avi Jisasi saŋ hiji vıdivıdındıŋ lamavılalı uami. Hijı vıdivıdındıŋ lamavıdaci Ası agan̄ nudi vıdivıdındıŋ hijı hulan̄ iamigali agiladi ahılıahudaci huaci hameŋ laci hameŋ laci hiniavıbali uami. **17** Hulan̄ iamigali hijı vıdivıdındıŋ lamavıdaci Ası agan̄ nulidi abılalı uami. Namılaŋ hulan̄ iamigali huaci aba abılalı uami. Lidaci alan̄ Ası akuaba akuaba huaci huaci lilalı agiladi igılalu uami. Hulan̄ iamigali hijı vıdivıdındıŋ daŋ hiniavidaci Ası agan̄ nulidi igidaci huaci hiniavılalı uami. Cian̄ mu Ası dı manasın̄ hekili hijı hinimi agan̄ nameŋ abami uami. Hulan̄ iamigali huaci huaci agilan̄ Ası saŋ hijı vıdivıdındıŋ lamavıdaci Ası agan̄ nulidi abıbali aba abami uami. Namılaŋ hulan̄ iamigali huaci aba abıbali aba abami uami. Hameŋ aba aba nulidi ahılıahudaci huaci hameŋ laci hameŋ laci hiniavıbali aba abami uami.

Hulan̄ akape Ası dı huligalavımi.

18 Ası agan̄ nudi nukeŋ haiabila hijı hiniidaci nudi igivı agan̄ haiabila iaha hulan̄ iamigali nudi huligalavıla lusıŋ sibili vihavılalı agiladi sibili lamıbali uami. Nulidi lusıŋ sibili agilan̄ lihavidaci hulan̄ iamigali limu hihile agilan̄ Ası dı cian̄ amıŋ agadı valavılalı uami. **19** Ası akuaba akuaba lidiŋ nulidi abalamıdaci igavılalı uami. Agadı ala nudi huligalavılalı uami. Huligalavidaci nulidi sibili lamıben aba lılälı uami. **20** Hulan̄ iamigali agilan̄ vaka Ası hidili maha fili uaiaŋ susu akuaba akuaba lamami agiladi igavılalı uami. Agadı ala Ası akuaba akuaba lihadami agilan̄ sıvıla hiniavılalı uami. Iabi neŋ avi akuaba akuaba lılälı agilan̄

sıvıla hiniavılalı uami. Hiniavidaci hulan̄ iamigali agilan̄ havı hijı hijı pam igahılavılalı uami. Nudi vıdivıdındıŋ hekili hameŋ laci hameŋ laci hinilalı agasaŋ avi hijı hijı pam igahılavılalı uami. Igahılahıla veve iabi neŋ avi hameŋ laci ala hijı hijı pam igahılavılalı uami. Agadı ala fili uaiaŋ susu akuaba akuaba lamami agiladi igavılalı uami. Hameŋ sadan̄ nameŋ abavımdı uami. Ası akuaba akuaba lılälı agiladi ma igılalu sadan̄ alan̄ hugı apalı hınidalu aba abavımdı uami.

21 Nibilan̄ Ası akuaba akuaba lılälı agiladi igavılalı uami. Agadı ala nudi nameŋ ma abavılalı uami. Nıbu aludi Ası aba ma abavılalı uami. Lidiŋ nudi huaci aba ma abavılalı uami. Nudi ibi avi ma mıjaiahavılalı uami. Nibilan̄ hijı apalı uavaava lidiŋ hifili me hijı hiniavılalı uami. **22** Hinihini abavılalı uami. Alan̄ hijı daŋ aba abavılalı uami. Alan̄ hijı daŋ aba abavılalı uami. Agadı ala nibilan̄ hijı apalı hiniavılalı uami. **23** Hulan̄ iamigali alan̄ himılalu uami. Agadı ala nibilan̄ kili lihulıhu lamavidaci hulan̄ mugan̄ lamıgaŋ me hiniavidaci aludi ası aba abavılalı uami. Sıhim saban̄ lahu havan̄ akuaba akuaba agiladi mugan̄ lamıgaŋ me agiladi avi lihulıhu lamalama aludi ası aba abavılalı uami. Ası hameŋ laci hameŋ laci hinilalı agadı huligalavıla nudi ibi ma mıjaiahavılalı uami.

Hulan̄ iamigali lusıŋ sibili mu hidili mu hidili agiladi vihavıhadami.

24 Hulan̄ iamigali agilan̄ Ası dı huligalavidaci Ası nulidi valadami uami. Valıdaci akuaba akuaba agiladi liben aba hameŋ laci lihavıhadami uami. Lihavidaci nulidi nukeŋ lusıŋ sibili agilan̄ lihavidaci hudimida hafala hafala nulidi nukeŋ hadipili agiladi sibili lamavıhadami uami. **25** Hulan̄ iamigali hameŋ agilan̄ Ası dı cian̄ amıŋ agadı valavala analı cian̄ agiladi lubıahılavıhadami uami. Lidiŋ Ası fili uaiaŋ susu akuaba akuaba lamami agadı huligalavıhadami uami. Lidiŋ

1:16 1.16 Sng 119.46, Mk 8.38, HJL 13.46, 1 Ko 1.18-24, 2 Ti 1.8

10.38   **1:18** 1.18 HJL 17.30, Ef 5.6, Kl 3.6, 2 Te 2.12

19.1, HJL 14.17, 17.27, Ib 11.3   **1:21** 1.21 Jer 2.5, Ef 4.17-18

Sng 106.20, Jer 2.11, Ese 8.10, HJL 17.29   **1:24** 1.24 HJL 7.42, 14.16, 1 Ko 6.18, Ef 4.18, 1 Te 4.4

Jer 13.25, 16.19, Amo 2.4, Lom 9.5, 1 Te 1.9, 1 Jo 5.20

1:17 1.17 Hab 2.4, Jo 3.36, Lom 3.21-22, Ga 3.11, Ib

1.19 HJL 14.14-17, 17.24-28   **1:20** 1.20 Jop 12.7-9, Sng

1.22 1.22 Jer 10.14, 1 Ko 1.20   **1:23** 1.23 Lo 4.16-18,

1.25 Ais 44.20, Jer 13.25, 16.19, Amo 2.4, Lom 9.5, 1 Te 1.9, 1 Jo 5.20

akuaba akuaba agiladı vivi lihuavihadami uami. Lihuavidaci akuaba akuaba Así lamami agilan me hiniavihadami uami. Hiniavidaci aludi así aba nulidi ibi miňaiahavihadami uami. Lidiň nulidi lihu hiv hinihini nulidi sibili vihavihadami uami. Así nibu akuaba akuaba agiladı hidili uami. Hamen sadan hulan alań Así hamen laci hamen laci hinilali agadi ibi miňaiahimili uami. Ha amiń sibań uami.

26 Hulan iamigali agilan Así di huligalavidaci Así nulidi validaci nibilan nulidi nukeń hiji sibili sibili agiladı lubiahilavilali uami. Iamigali agilan muňan iahuiahu sań valavihadami uami. Valavala hinihini iamigali agilan nibilan masa masa lusin sibili vihavihadami uami. **27** Hulan agilan avi iamigali sabisabi sań valavihadami uami. Valavala hiniavidaci humigan iahidaci hulan agilan nibilan masa masa lusin sibili agadi vihavihadami uami. Lihavidaci nulidi nukeń lusin sibili agan nulisan vihili iguadami uami.

28 Hulan iamigali agilan Así sań hiji ma igahilavidaci Así agan nulidi validaci nibilan nulidi nukeń hiji sibili sibili agiladı lubiahilavilali uami. Lidiň akuaba akuaba lusin sibili sibili Así abamigilami agiladı vihavilali uami. **29** Lusin sibili sibili nameń agiladı vihavilali uami. Lusin sibili sań pam lihavilali agan uami. Aba aba libisilivasiliva anim hilici akuaba akuaba agiladı vivi agasan pam lihavilali uami. Hulan limu hihile agiladı nagili lamalama agasan pam lihavilali uami. Hulan mu huaci hinidaci nusaj humigan vihili vivi agan uami. Hulan iamigali limu hihile agiladı ifihimuhimu agan uami. Hibin cian hibin cian aba aba agan uami. Sidań cian igu igu anali cian aba aba agan uami. Hulan limu hihile di sibili lamalama hiji agan uami. Lusin sibili sibili hamen agilan nulidi hiv milavila hiniavilali uami. Hulipin cian aba aba agan uami. **30** Hulan mu di anali abavila nudı ibi sibili lamalama agan uami. Así di nagili lamalama agan uami. Hulan iamigali limu hihile agiladı sibili iga iga cian vidividin ulla ulla livaliva aba aba agan uami. Hulan iamigali limu

hihile agilan hiji hiv pam nulidi nukeń ibi miňaiahaha agan uami. Hulan iamigali agilan nulidi nukeń ibi miňaiahiben aba cian mu mu aba aba agan uami. Lusin sibili sebil sebil mu hidili mu hidili agiladı vivi agan uami. Nulidi iamiagagalini agiladı cian lulalula ma lubiahilahila agan uami. **31** Nibilan hiji huaci apali uami. Nibilan akuaba akuaba libalu aba cian miguavila abavilali agadi ma lubiahilavilali uami. Nulidi humigan pam hisin agilan hula humigan pam ma hiniavilali uami. Hulan limu hihile agilasaj avi mavin ma hiniavilali uami. **32** Así di cian vidividin agan nameń abami uami. Hulan lusin sibili vihavilali agilan himavibali aba abami uami. Nibilan cian vidividin igahilavilali agadi ala cian vidividin agadi lulalula akuaba akuaba lusin sibili sibili agiladı vihavilali uami. Lusin sibili hamen agiladı laci ma vihavilali uami. Hulan limu hihile lusin sibili vihavilali agiladı ibi avi miňaiahavilali uami.

2

Así hulan iamigali agiladı cian hiv lamibali uami.

1 Namilan hulan iamigali limu hihile agiladı cian hiv lamalama libimigumigu abimilan uami. Nulidi libimigumigu aba aba namilan nukeń sań nameń abimilan uami. Alan hugi apali aba abimilan uami. Hulan mu akuaba akuaba lilali agasan libimigumigu abilalan uami. Agadi ala namilan avi akuaba akuaba nibu lilali hamen ala lilalan uami. Hamen sadan nudı libimigumigu aba aba naludi nukeń avi libimigumigu abilalan uami. **2** Alan igilalu uami. Hulan iamigali agilan lusin sibili sibili vihavidaci Así agan hibin nulisan vihili igulali uami. Así agan cian amiń agadi lubiahilahila hamen lilali uami. **3** Hulan iamigali agilan lusin sibili vihavidaci nulidi lusin hamen agilasaj cian hiv lamalama libimigumigu abilalan uami. Agadi ala namilan nukeń avi hamen ala lilalan uami. Namilan hiji nameń igahilimilan uami. Así agan aludi

ciaj hivi ma lamibali aba abimilan uami. ⁴ Akuaba akuaba lusin sibili sibili vilalan uami. Agadi ala Asi agan naludi sibili lamalama sanjakuaba luhalihha ma lilali uami. Nibu naludi huaci lamalama sanj lilali uami. Asi nalusaj mavin hinihini namej abilali uami. Namilan lusin sibili valihalan aba abilali uami. Nibu hamen abidaci ala namilan nudu valilalan uami. ⁵ Naludi hiji humigan agilan lusin sibili vivi sanj vidividin sibar hiniavidiaci namilan lusin sibili ma valilalan uami. Lidin akuaba akuaba lusin sibili sibili agiladi migudibilalan uami. Hamen sadan Asi agan naludi sihivia sibar igatibitibi ciaj hivi lamibali uami. Hadihu nudu igivi agan haiabila iahici namilan vihili hekili hekili igibalan uami. ⁶ Hulan iamigali lusin sibili sibili vihavilal agilasan hibin vihili hamen ala igubali uami. Hulan iamigali sibila huaci huaci vihavilal agilasan hibin akuaba akuaba huaci huaci hamen ala igubali uami. ⁷ Hulan iamigali limu hihile sibila huaci vivi vidividin lagulamavilal agilan hiji namej lamavilal uami. Alan vidividin lagulamidamili Asi aludi ibi miyajahidaci ibi hekili dan hinibalu aba abavilal uami. La nudu haiabila uavila nibu hula huaci hamen laci hamen laci hinibalu aba abavilal uami. Huaci hamen laci hamen laci hinihini agan ma sivilibali aba abavilal uami. Hulan iamigali agilan hiji hamen lamavidaci Asi agan lidaci huaci hamen laci hamen laci hiniavibali uami. ⁸ Hulan limu hihile agilan nulidi nuken ibi miyajahaiha ciaj amin agadi valavilal uami. Lidin lusin sibili sibili agiladi vihavilal uami. Hamen sadan Asi di igivi hekili agan nulidi sibili lamibali uami. ⁹ Isilaeli hidili hulan iamigali lusin sibili vihavilal agilan mise aviba aviba iga iga vihili hekili igavibali uami. Hulan iamigali hidili mu mu lusin sibili vihavilal agilan avi sivi aviba aviba iga iga vihili hekili igavibali uami. ¹⁰ Isilaeli hidili hulan iamigali sibila huaci huaci vihavilal agilan mise Asi di haiabila uavibali uami. Uavici

Asi nulidi ibi miyajahidaci ibi hekili dan hiniavidiaci nulidi humigan agilan simi hiniavibali uami. Hulan iamigali hidili mu mu sibila huaci huaci vihavilal agilan Asi di haiabila hej sivi uavibali uami. Uavici Asi nulidi ibi avi miyajahidaci ibi hekili dan hiniavidiaci nulidi humigan agilan simi hiniavibali uami. ¹¹ Asi agan hulan iamigali agiladi hidili hitin hitin agilasan ma igahililal uami. Nibu igidaci hulan iamigali hidili hitin hitin agilan hidili pabin me laci hiniavilal uami.

¹² Hulan iamigali ciaj vidividin Mosesi libami agadi lihu hivi ma hiniavilal agilan uami. Nibilan lusin sibili vihavidiaci Asi agan nulidi sibili lamibali uami. Hulan iamigali ciaj vidividin Mosesi libami agadi lihu hivi hiniavilal agilan uami. Nibilan lusin sibili vihavidiaci Asi agan ciaj vidividin Mosesi libami agasan ala igahilahila nulidi ciaj hivi lamibali uami. ¹³ Asi agan hulan iamigali ciaj vidividin Mosesi libami agadi igahilahila ma lubiahilavilal agiladi namej abilali uami. Namilan hulan iamigali sibili aba abilali uami. Hulan iamigali ciaj vidividin Mosesi libami agadi sihivia lubiahilavilal agiladi pam namej abilali uami. Namilan hulan iamigali huaci aba abilali uami. ¹⁴ Hidili mu mu agilan ciaj vidividin Mosesi libami agadi lihu hivi ma hiniavilal uami. Agadi ala nulidi hulan iamigali limu hihile agilan ciaj vidividin Mosesi libami hamen me agadi lubiahilahila sibila huaci huaci vihavilal uami. Ciaj vidividin me agan nulidi hiji humigan hivi hinilal uami. ¹⁵ Hamen lihavidaci ciaj vidividin Asi nulidi hiji humigan hivi lamici hiniadami agan cihi haiabila iahilal uami. Haiabila iahidaci nibilan akuaba akuaba lihavidaci nulidi hiji humigan agilan abavilal uami. Ha huaci aba abavilal uami. Ha sibili aba abavilal uami. ¹⁶ Ciaj hivi lamibali agadi mihin agan iahici mihin hej ala Asi agan akuaba akuaba sivila sivila hiniavilal agiladi haiabila iaha lamalihilibal uami. Asi di ciaj namej agadi sulilan uami.

2:6 2.6 Sng 62.12, Snd 24.12, Mt 16.27, Jo 5.29, 1 Ko 3.8, 2 Ko 5.9-10, CHL 22.12   **2:8** 2.8 Lom 1.18, 2 Te 1.8   **2:9** 2.9 Amo 3.2, Lu 12.47-48, Lom 1.16, 1 Pi 4.17   **2:11** 2.11 Lo 10.17, 2 Sto 19.7, Jop 34.19, HJL 10.34, Ga 2.6, Ef 6.9, Kl 3.25, 1 Pi 1.17   **2:13** 2.13 Mt 7.21, Je 1.22-25, 1 Jo 3.7   **2:14** 2.14 HJL 10.35   **2:15** 2.15-16 Mt 25.31, HJL 10.42, 2 Ti 4.1, 4.8

Hulan iamigali agiladi cian hivi lamibali aba abilan uami. Asiagan cian hivi lamalama sibila agadı Jisasi Kilaisti di human hivi ci lamami aba abilan uami.

Cian vidiividin Mosesi libami agan aludi ahiliyahubali uavihadami.

17 Isilaeli hidili namilan hiji namej lamilalan uami. Alan Isilaeli hidili aba abilalan uami. Cian vidiividin Mosesi libami agan aludi ahiliyahubali aba abilalan uami. Lidin namilan naludi nukej ibi miŋaiahaiaha namej abilalan uami. Alan Asi di hulan iamigali hinidalu aba abilalan uami. **18** Alan Asi di hiji agadı igilalu aba abilalan uami. Alan cian vidiividin Mosesi libami agadı avi igilalu aba abilalan uami. Hameŋ sadan alan akuaba akuaba iga iga huaci abibalu aba abilalan uami. Nagan huaci sibajaba abibalu aba abilalan uami. Nagan sibili aba abibalu aba abilalan uami. **19-20** Namilan hiji namej lamilalan uami. Alan cian vidiividin Mosesi libami agadı viavila hiji huaci dan hlinikulu aba abilalan uami. Cian amin dan hlinikulu aba abilalan uami. Lidin hulan lamigan sibili me agilasan hibi abalamilalu aba abilalan uami. Alan hulan hifili me hivi hiniavilalı agilasan nulidi abilu me hlinikulu aba abilalan uami. Hulan hiji hutesi apali agiladi lamalubilalu aba abilalan uami. Hulemili ciki ciki me agiladi manasın sihi hisin hlinikulu aba abilalan uami. **21** Namilan hulan iamigali agiladi lamalubilalan uami. Agadı ala namilan nukej cian nulidi lamalubilubi abilalan agiladi ma lubiahililalan uami. Namilan akuaba akuaba sigili vimilan aba abilalan uami. Agadı ala namilan nukej sigili vilalan uami. **22** Hulan iamigali dan namilan abinadinalu agiladi valavalu uu iamigali mu mu agiladi sigili vimilan aba abilalan uami. Iamigali hulan dan namilan muŋanadinalu agiladi valavalu uu hulan mu mu agiladi sigili vimilan aba abilalan uami. Agadı ala namilan nukej avi hameŋ lilaŋ uami. Namilan hidili mu mu agilan akuaba akuaba lihulihu lamalama aludi asi aba

abavilali agiladi sibili igilalan uami. Agadı ala namilan nulidi mugilun ular agiladi hivi uu nulidi akuaba akuaba agiladi sigili vilalan uami. **23** Namilan naludi nuken ibi miŋaiahaiaha abilalan uami. Alan cian vidiividin Mosesi libami agadı ma lubiahililalan uami. Hamen lidin Asi di ibi agadı sibili lamilalan uami. **24** Asi di manasın hekili agan hameŋ agasan ala namej abami uami. Naludi hugi agilasan ala hulan iamigali hidili mu mu agilan Asi di abacuvacuva nudı ibi ma miŋaiahavilali aba abami uami.

Polı agan hadi sibili ihalahalaha agasan abami.

25 Isilaeli hidili aludi hadi sibili ihalahalaha agan nibu huaci uami. Namilan cian vidiividin Mosesi libami agadı lubiahilidalan cian vidiividin agan naludi ahiliyahubali uami. Naludi hadi sibili ihalahavici cian vidiividin lulavila uami. Ha hadi sibili ma ihalahavici hinihini me hlinikulu uami. **26** Hulan mu nudı hadi sibili ma ihalahavimi agan nibu cian vidiividin Mosesi libami agadı sihivia lubiahililali uami. Lubiahilidaci Asi agan nudı iga iga namej abibalı uami. Nudı hadi sibili ihalahavici hinihini me hlinikulu aba abibalı uami. **27** Isilaeli hidili namilan cian vidiividin Mosesi libami agadı lubiahililalan uami. Lidin naludi nukej hadi sibili ihalahilalan uami. Agadı ala namilan cian vidiividin Mosesi libami agadı sikasikan ma lubiahililalan uami. Hulan hadi sibili ma ihalahavilali limu hihile agilan cian vidiividin Mosesi libami agadı sihivia sibaj lubiahilavilali uami. Nibilan naludi libimigumigu abavibali uami. Namilan cian vidiividin Mosesi libami agadı ma lubiahililalan aba abavibali uami. **28** Asi agan Isilaeli hidili limu hihile agiladi iga iga abibalı uami. Nibilan Isilaeli hidili amin amin hima aba abibalı uami. Hulan mu hadi sibili ihalahalı agadı avi igavila abimilan uami. Nibu Isilaeli hidili amin aba abimilan uami. **29** Isilaeli hidili namilan

2:17 2.17 Ais 45.25, Jo 8.33, 2 Ko 11.22   **2:19-20** 2.19-20 Mt 15.14, 23.16-19, Lu 18.9, Jo 9.34, 9.40, Lom 6.17   **2:21**

2.21 Sng 50.16-21, Mt 23.3-4   **2:24** 2.24 Ais 52.5, Ese 36.20-23   **2:25** 2.25 Jer 4.3-4, 9.25, Ga 5.3   **2:26** 2.26 Ga 5.6

2:28 2.28 Jo 7.24, 8.39, Lom 9.6-7   **2:29** 2.29 Lo 30.6, 1 Ko 4.5, 2 Ko 10.18, Kl 2.11, 1 Pi 3.4

cian viđividin Mosesi libami agadi hiji humigañ hivi lubiahilavila uami. Ha namilan Isilaeli hidili amiñ amiñ hinibalan uami. Asi naludi igidaci naludi hiji humigañ agilan hadi sibili ihalahavici hinihini me hiniavibali uami. Hulan mu cian viđividin Mosesi libami agadi laci lubiahilalı agan nibu Isilaeli hidili amiñ ma hinibali uami. Agadi ala Asi di Amiñ agan hulan mu agadi hivi hinidaci nibu Isilaeli hidili amiñ hinibali uami. Hulan limu hihile agilan nudı ibi ma miňaiahavibali uami. Agadi ala Asi agan nudı ibi miňaiahibali uami.

3

Isilaeli hidili agilan hidili mu mu agiladi ma livalavilali uami.

¹ Hulan mu agan nameñ abibali uami. Hulan di hadi sibili ihalahahaha agan nibu hulan agadi ma ahiliyahulalı aba abibali uami. Isilaeli hidili agilan nulidi hadi sibili ihalahavilalı aba abibali uami. Agadi ala Asi igidaci Isilaeli hidili agilan hidili mu mu agiladi malivalavilalı aba abibali uami. Lici viañ nudı hibin namen abiben uami. ² Asi agan Isilaeli hidili agilasan akuaba akuaba huaci huaci agiladi igudaci nudı cian amiñ agan nibilan hula hinilalı aba abiben uami. Hameñ sadan hidili mu mu agiladi livalavilalı aba abiben uami. ³ Agadi ala Isilaeli hidili limu hihile agilan Asi di cian ma lubiahilavilalı uami. Hameñ lihavilalı ala Asi agan nudı nuken cian agadi lubiahilahila akuaba agiladi lilalı uami. ⁴ Nibu cian amiñ laci abilalı uami. Hulan iamigali agilan analı cian abavilalı uami. Asi di manasın hekili agan nusañ ala namen abami uami. Asi nama huaci sadan Isilaeli hidili agiladi cian hivi lamilanay aba abami uami. Hibin nadı cian hivi lamibalı aba lihavici ala nama nulidi livalibanañ aba abami uami.

⁵ Hulan hihile namen abavilalı uami. Alan lusin sibili vidamili Asi alusañ vihili igulalı aba abavilalı uami. Igudaci hulan iamigali limu hihile agilan iga iga abavibali

aba abavilalı uami. Asi nulisan vihili igulalı agan nibu huaci aba abavibali aba abavilalı uami. Hulan iamigali limu hihile agilan Asi alusañ vihili igulalı agadi iga iga abavibali aba abavilalı uami. Asi nibu lusin sibili vilalı aba abavibali aba abavilalı uami. ⁶ Agadi ala alan hameñ abimagalu uami. Asi nibu huaci sadan hulañ iamigali sikasikan agiladi sihivia siban cian hivi lamalama vihili igulalı uami. ⁷ Hulan mu agan nameñ abilalı uami. Alan analı cian abidamili Asi akuaba akuaba amiñ laci lilalı agan haiabila iahibali aba abilalı uami. Iahidaci hulan iamigali limu hihile agilan iga iga abavibali aba abilalı uami. Asi nibu ibi hekili dan aba abavibali aba abilalı uami. Asi agan ibi hekili vibali sadan aludi analı cian agasan libimigumigu abimidı aba abilalı uami. Namilan lusin sibili dañ aba abimidı aba abilalı uami. ⁸ Hulan iamigali limu hihile agilan aludi abacuvacuva analı abavilalı uami. Poli ani ani agilan nameñ abavilalı aba abavilalı uami. Lusin sibili vidamili akuaba akuaba huaci huaci agilan iahavibali aba abavilalı aba abavilalı uami. Hameñ abavilalı agasan Asi agan nulidi cian hivi lamavila nulisan vihili hekili igubali uami.

Hulan pabin ciki avi Asi di cian agadi sihivia siban ma lubiahilalı uami.

⁹ Alan hiji nameñ lamilalu uami. Isilaeli hidili alan hidili mu mu agiladi malivalilalı aba abilalu uami. Alan hudimida lusin sibili sibili agiladi lihu hivi hinilalı aba abilalu uami. ¹⁰ Asi di manasın hekili agan nameñ abami uami. Hulan pabin ciki avi Asi di cian agadi sihivia ma lubiahilavilalı aba abami uami. ¹¹ Hulan iamigali agilan hiji apalı aba abami uami. Asi di hiji agadi iga iga san ma suhilavilalı aba abami uami. ¹² Hulan iamigali agilan Asi di huligalavila sikasikan sibili lihavilalı aba abami uami. Hulan pabin ciki avi hulan iamigali limu hihile agiladi ma huaci lamilalı aba abami uami. ¹³ Hulan iamigali agilan cian sibili sibili mu mu abavidaci

nulidi cian agilan hulan iamigali limu hihile agiladi ifihimuhimu me ifihimavilali aba abami uami. Lidin sidan cian igu igu anali anali cian abavilali aba abami uami. Cian nibilan abavilali agilan lahu sihipin sibu hahili hitaj dan me hiniavilali aba abami uami. Hinihini hulan agiladi sibili lamavilali aba abami uami. ¹⁴ Nibilan hulan iamigali mu mu agilasan igivi hinihini nulidi cilu lihulihu cian sibili sibili pam abavilali aba abami uami. ¹⁵ Hulan agilan uu hidahida hulan iamigali limu hihile agiladi ifihimuhimu san pam lihavilali aba abami uami. ¹⁶ Hamej lidin hidahida hulan iamigali agiladi sibili lamalama nulisan vihili iguavilali aba abami uami. ¹⁷ Hulan iamigali limu hihile agilan hula humigan simi hinihini agadi ma igavilali aba abami uami. ¹⁸ Lidin nibilan Asi san ma sibañ lidavilali aba abami uami.

¹⁹ Alan igilalu uami. Cian vidividin Mosesi libami agan hulan iamigali cian vidividin Mosesi libami agadi lihu hivi hiniavilali agiladi pam abilali uami. Lidaci Asi agan aludi lusin sibili sibili agilasan libimigumigu abidaci alan namej abimagalu uami. Alan hulan iamigali huaci laci aba abimagalu uami. Asi igidaci hulan iamigali alan sikasikan hugi dan hinalalu uami. ²⁰ Hulan iamigali agilan cian vidividin Mosesi libami agadi sihivia lubiahilahila sibila vihavilali agasan Asi nulidi ma abilali uami. Namilan hulan iamigali huaci aba ma abilali uami. Cian vidividin Mosesi libami agan nuken lidaci hulan iamigali agiladi hivi tovedaci abavilali uami. Alan lusin sibili vilalu aba abavilali uami.

Hulan iamigali Jisası Kılaisı san hiji vidividin lamavilali agilan hulan iamigali huaci uami.

²¹ Hulan iamigali agilan cian vidividin Mosesi libami agadi sihivia lubiahilavilali uami. Agadi ala Asi agan hulan iamigali hamen agiladi namej ma abilali uami. Namilan hulan iamigali huaci aba ma

abilali uami. Cian vidividin Mosesi libami agan haiabila iahaiaha aludi abilali uami. Asi di cian igalahahaha hisin hulan agilan manasin hivi cian libavimi uami. Nulidi cian agilan avi haiabila iahaiaha aludi abavilali uami. Asi agan hulan iamigali agiladi iga iga abilali aba abavilali uami. Namilan hulan iamigali huaci aba abilali aba abavilali uami. ²² Hamej sadañ hulan iamigali agilan Jisası Kılaisı san hiji vidividin lamavidaci Asi agan nulidi abilali uami. Namilan hulan iamigali huaci aba abilali uami. Asi igidaci Isilaeli hidili agilan hula hidili mu mu agilan hula hidili pam me hiniavilali uami. ²³ Hiniavidaci nibu Isilaeli hidili agiladidan hidili mu mu agiladidan namej abilali uami. Namilan sikasikan lusin sibili vilalan sadañ iadi haibila ma ubalan aba abilali uami. ²⁴ Asi agan alusan mavin hiniavila Jisası Kılaisı di midi agasan igahila aludi ci likilami uami. Likilavila aludi abilali uami. Namilan hulan iamigali huaci aba abilali uami. Alan sibila vilalu agasan hiji igahilahila aludi ma abilali uami. Namilan hulan iamigali huaci aba ma abilali uami. Asi agan alusan havi mavin hinihini abilali uami. Namilan hulan iamigali huaci aba abilali uami. ²⁵⁻²⁶ Asi agan Jisası di libiminjavila abici vemi uami. Veci kili cikan hilihua lamalama agadi hivi nudlama henaj hivi ifavici umi uami. Ifavici uci nudı midi agan migici Asi agan igavila hulan iamigali agiladi hugi hivami uami. Lici hulan iamigali agilan Jisası san hiji vidividin lamavidaci Asi nulidi abilali uami. Namilan hulan iamigali huaci aba abilali uami. Vaka hulan iamigali agilan lusin sibili vihavidaci Asi agan nulidi lihalicha sibili ma lamadami uami. Nibu nulisan migila migila hiniadami uami. Agadi ala Asi nibu hulan iamigali agiladi sihivia cian hivi lamilali sadañ Jisası di abici himami uami. Nibu hugi apali agadi ala aludi uvısiyin viavila sagali me hiniavila himami uami. Iabi avi alan igidamili Asi nibu huaci

sibaŋ sadan hulan iamigali agiladi sihi via cian hivi lamilali uami. Hulan iamigali agilan Jisası san hiji vidividin lamavidaci Asıagan nulidi abilali uami. Namilan hulan iamigali huaci aba abilali uami.

27-28 Hameŋ lidaci alaŋ aludi nukeŋ ibi miŋaiahaiaha agadi ci valahili uami. Cian vidividin Mosesi libami agadi lubiahilahila sibila huaci huaci agiladi vilalu uami. Agadi ala hameŋ lilalu agasan Ası aludi iga iga ma abilali uami. Namilan hulan iamigali huaci aba ma abilali uami. Hameŋ sadaŋ aludi nukeŋ ibi ma miŋaiahilalu uami. Alar igilalu uami. Alan Jisası san hiji vidividin lamidamili Asıagan aludi iga iga abilali uami. Namilan hulan iamigali huaci aba abilali uami.

29 Isilaeli hidili agilan Ası di ibi miŋaiahaiaha aludi Ası aba abavilali uami. Nibilan laci hameŋ ma abavilali uami. Hulan iamigali hidili mu mu agilan avi Ası di ibi miŋaiahaiaha aludi Ası aba abavilali uami. **30** Ası nibu pabin uami. Nibu hulan hadi sibili ihalahavilali agiladi hiji vidividin agiladi igilali uami. Hulan hadi sibili ma ihalahavilali agiladi hiji vidividin agiladi avi iga iga nulidi abilali uami. Namilan hulan huaci aba abilali uami. **31** Alan Jisası san hiji vidividin lamidamili cian vidividin Mosesi libami agan ma siviliali uami. Ha hima sibaŋ uami. Alan Jisası san hiji vidividin lamidamili cian vidividin Mosesi libami agan vidividin hanibun hinibali uami.

4

Ebilam hiji vidividin lamidaci Ası nudı igidaci hulan huaci hiniadami.

1 Ebilam nibu hulan alan me uami. Nibu aludi iamili sadan alan nusaŋ ala abibalu uami. **2** Ebilam agan sibila huaci vihadami uami. Agadi ala Asıagan Ebilam sibila vihadami agasan igahilavila nudı ma abami uami. Nama hulan huaci aba ma abami uami. Asıagan Ebilam di sibila huaci agasan igahilavila abici ha Ebilam nudı nukeŋ ibi agadi huaci miŋaiahivi uami.

3 Ası di manasın hekili agan nameŋ abami uami. Ebilam agan Ası di cian agasan hiji vidividin lamici Asıagan nudı abi aba abami uami. Nama hulan huaci aba abi aba abami uami. **4** Hulan sibila vihadaci heŋakuaba akuaba agiladi hibin iguavilali uami. Hulan sibila ma vihadaci akuaba agiladi havı ma iguavilali uami. Sibila hisin agilasan pam akuaba agiladi iguavilali uami. **5** Hulan lusin sibili hisin agaŋ Asısan hiji vidividin lamavila hiji nameŋ lamibali uami. Vian hulan lusin sibili hisin aba abibali uami. Agadi ala cihi hiji vidividin lamiliŋ Asıagan iadi abibali aba abibali uami. Nama hulan huaci aba abibali aba abibali uami. Nibu hiji vidividin hameŋ lamibali agasan Ası nudı abibali uami. Nama hulan huaci aba abibali uami. Nibu sibila huaci vilali agasan Ası nudı hameŋ ma abibali uami. **6** Asıagan hulan mu agadi igavila abibali uami. Nama hulan huaci aba abibali uami. Lici hulan agan nibu hijinalibali uami. Akuaba akuaba sibila huaci vilali agasan Asıagan nudı hameŋ ma abibali uami. Deviti avi nusaŋ ala nameŋ abami uami. **7** Asıagan hulan nudı cian lulavilali agiladi hugı ci hivali aba abami uami. Lici nibilan hugı apalı hinihini hijinalavibali aba abami uami. **8** Aludi Hekili agan hulan mu di hugı agilasan hiji ma lamibali aba abami uami. Lici nibu hijinalibali aba abami uami.

9 La abami. Hulan hadi sibili ihalahavilali agilan laci ma hijinalavibali uami. Hulan hadi sibili ma ihalahavilali agilan avi hijinalavibali uami. Alan hiji nameŋ lamilalu uami. Ebilam agan Asısan hiji vidividin lamici Ası nudı abami aba abilalu uami. Nama hulan huaci aba abami aba abilalu uami.

10 Ebilam hiniadami agasan igahilihalan uami. Nibu hadi sibili ma ihalahimanlı lidaci Asıagan nudı nameŋ abami uami. Nama hulan huaci aba abami uami.

11 Hadi sibili ma ihalahimanlı lidin Asısan hiji vidividin lamami uami. Lici Asıagan

3:27-28 3.27-28 HJL 13.38-39, Lom 2.17, 2.23, 3.20-22, 8.3, 1 Ko 1.29-31, Ga 2.16, Ef 2.8-9   **3:29** 3.29 Lom 10.12
3:30 3.30 Lo 6.4, Lom 4.11-12, Ga 3.8, 3.20, 3.28   **3:31** 3.31 Mt 5.17, Lom 8.4   **4:2** 4.2 Lom 3.20, 3.27-28   **4:3**
4.3 HM 15.6, Ga 3.6, Je 2.23   **4:4** 4.4 Lom 11.6   **4:7** 4.7-8 Sng 32.1-2   **4:9** 4.9 Lom 4.3   **4:11** 4.11 HM 17.9-10,
Lu 19.9, Ga 3.7

nudi abami uami. Nama hulan huaci aba abami uami. Hadi sibili ihalahami agan nibu sihi me hiniadami uami. Hinidaci nibu nuken iga iga hiji namej lamadami uami. Asi iadi namej abami aba abadami uami. Nama hulan huaci aba abami aba abadami uami. Hulan limu hihile avi Asi saj hiji vidividiñ lamavihadami uami. Agadi ala nulidi hadi sibili agiladi ma ihalahavihadami uami. Lihavidaci Asi agan nulidi abadami uami. Namilan hulan huaci aba abadami uami. Hameñ sadañ Ebilam nibu hulan iamigali hamen agiladi iamilinilu me hinilali uami. **12** Hulan hadi sibili ma ihalahavimi agiladi iamilinilu hinilali uami. Hulan hadi sibili ihalahavimi agiladi iamilinilu hinilali uami. Hadi sibili ihalahavimi agiladi Asi saj hiji vidividiñ lamavimi uami. Ebilam hiji vidividiñ lamami hamen ala nibilan avi hiji vidividiñ lamavimi uami.

Asi agan hulan iamigali hiji vidividiñ dan agilasan igahilavila cian miguavila abami.

13 Vaka Asi agan cian miguavila Ebilam di abami uami. Vian nasadan nadı iamilihalina agilasadan fili sikasikan nagadi iguben aba abami uami. Hadihu heñ cian vidividiñ Mosesi libami agan ma hinimañ sadañ Ebilam agan cian vidividiñ hamen agadi ma lubiahilami uami. Nibu Asi saj hiji vidividiñ lamici Asi nudı abami uami. Nama hulan huaci aba abami uami. Hameñ sadañ Asi agan cian miguavila fili sikasikan nagadi nusan igu igu saj abami uami. **14** Vaka Asi agan akuaba akuaba igu igu san cian miguavila Ebilam di abami uami. Lici Isilaeli hidili limu hihile agilan hiji namej lamavilalı uami. Alan cian vidividiñ Mosesi libami agadi lubiahilidamili Asi agan akuaba akuaba alusan igubali aba abavilalı uami. Agadi ala Asi hamen ma lilalı uami. Hulan iamigali cian vidividiñ Mosesi libami agadi lubiahilavidaci akuaba akuaba iguci uami. Ha Asi saj hiji vidividiñ lamalama agan nibu hidili apalı hinivi uami. Cian miguavila abami agan avi havı sivilivi

uami. **15** Hulan iamigali agilan cian vidividiñ Mosesi libami agadi lulavidaci Asi nulisan igivi hinilali uami. Cian vidividiñ Mosesi libami agan ma hinici uami. Hulan iamigali agilan cian vidividiñ Mosesi libami agadi ma lulavivi uami.

16 Asi agan Ebilam saj mavın hinimi uami. Lavila Ebilam di iamilihalinu mufili mufili iahavibali agilasan igahilahila cian miguavila akuaba akuaba igu igu saj abami uami. Hulan iamigali cian vidividiñ Mosesi libami agadi lubiahilavilalı agilasan pam ma igubali uami. Asi saj hiji vidividiñ lamavilalı agilasan avi igubali uami. Nibilan Ebilam hiji vidividiñ dan hiniadami hamen ala hiji vidividiñ dan hiniavidaci Asi nulisan akuaba akuaba agiladi igubali uami. Ebilam nibu hulan iamigali sikasikan aludi iamili hinilali uami. **17** Asi di manasın hekili agan namej abami uami. Asi agan Ebilam di namej abi aba abami uami. Vian liliñ nama hulan iamigali iaha habila hidili akape hiniavibali agiladi iamilinilu hinibanañ aba abi aba abami uami. La abami. Asi agan nibu nuken cian miguavila abami agadi igidaci hamen laci ala hinilali uami. Asi nibu ala hulan iamigali himavilalı agiladi abidaci cihu hih iahavilalı uami. Akuaba akuaba agilan vaka ma iahimañ lihavidaci nibu ala abidaci iahaiaha hinilalı uami. Ebilam agan Asi akuaba hamen liları agasan hiji vidividiñ lamami uami.

18 Lici Asi agan Ebilam di namej abami uami. Nadı iamilihalina agilan iaha habila lidı nagilan me hiniavibali aba abami uami. Lihavidaci nama hulan iamigali iaha habila hidili akape hiniavibali agiladi iamilinilu hinibanañ aba abami uami. Asi agan akuaba agu igu saj cian miguavila abami agadi Ebilam agan nudı nuken lamigañ hivi ma igadami uami. Agadi ala nibu hiji vidividiñ namej lamami uami. Akuaba agu igu saj cian miguavila abami agadi Ebilam agan nudı nuken lamigañ hivi ma igadami uami. Hiji hamen lamalama migila migila hiniadami uami. **19** Ebilam di hualı lugilavici ua 100 iahami

uami. Hadihu nibu hadi hadi sibān hīnimi uami. Hiniavila hiji nameñ lamami uami. Iadi hadipili vali me hīnidī abā abami uami. Vian ci hīmīben abā ladin abā abami uami. Sela nību avi uajī hīnilali abā abami uami. Agadī ala Ebīlam agan Asī ciañ miguavila abami agasan hiji vīdīvīdīn lamalama hīnimi uami. ²⁰ Ebīlam agan Asī ciañ miguavila nudī abami agasan hiji cuvíliñ cuvíliñ ma lamami uami. Nudī hiji vīdīvīdīn agadī avi ma valami uami. Nudī hiji vīdīvīdīn agan nusāñ vīdīvīdīn igudaci Asī dī ibi mīnāiahadami uami. ²¹ Līdīñ hiji vīdīvīdīn lamalama nameñ igahīlāmi uami. Asī nību vīdīvīdīn dañ sadañ akuaba akuaba līlī sañ ciañ miguavila abami agadī huaci hamēñ laci ala libali abā abami uami. ²² Hijī hamēñ lamīdacī Asī agan Ebīlam dī hiji vīdīvīdīn agasan igahīlavila nudī abami uami. Nama hulañ huaci abā abami uami.

²³ Asī dī manasīñ hekili agan nameñ abami uami. Asī agan Ebīlam dī abi abā abami uami. Nama hulañ huaci abā abi abā abami uami. Ha Ebīlam sañ pam ma igahīlavila abami uami. ²⁴ Alusāñ avi igahīlavila abami uami. Alan nusāñ hiji vīdīvīdīn lamīmili nību aludi abībali uami. Namīlañ hulañ iamigali huaci abā abībali uami. Asī agan aludi Hekili Jisasi dī abīci cihu hīhi iahami uami. Alan nusāñ ala hiji vīdīvīdīn lamīlalu uami. ²⁵ Aludi hugi hivahiva sañ Asī nukeñ lici hulañ agilan Jisasi dī ifīhīmavīmi uami. Līhavīci Asī nudī abīci cihu hīhi iahami agasan igahīlahila aludi abībali uami. Namīlañ hulañ iamigali huaci abā abībali uami.

5

Alan hiji vīdīvīdīn lamīdamili Asī aludi igidaci hulañ iamigali huaci hīnilalu uami.

¹ Alan Asī sañ hiji vīdīvīdīn lamīdamili Asī agan aludi nameñ abami uami. Namīlañ hulañ iamigali huaci abā abami uami. Aludi Hekili Jisasi Kilaisi agan aludi ahiliyahuiahu sañ himami uami.

Lici Asī alan hula humīgañ simi hīnilali uami. ² Alan hamēñ agasan igahīlahila Jisasi Kilaisi sañ hiji vīdīvīdīn lamīdamili Asī alusan mavin hīnilali uami. Iabi neñ alan Asī dī libu hīvi pam hīnilalu uami. Hīnihini Asī sañ migila migila hīnidamili nību vevīla aludi likilici uavīla nību hula nudī haiabila heñ huaci sibān hīnilalu uami. Alan hamēñ agasan migila migila hīnihini hījījalāñala hīnidalu uami. ³ Alan akuaba akuaba huaci huaci mufili igibalu agilasan pam hījījalimagal uami. Akuaba akuaba vihili aludi hīvi iahavīlāli agilasan avi hījījalimili uami. Alan igilalu uami. Akuaba akuaba vihili agilan aludi hiji humīgañ agasan vīdīvīdīn iguavīdacī vīdīvīdīn lagulamīlalu uami. ⁴ Aludi hiji humīgañ agilan vīdīvīdīn hīniavīdacī vīdīvīdīn lagulamalama akuaba akuaba vihili aludi hīvi iahavīlāli agiladi līvalilalu uami. Līvalīdamili Asī agan aludi huaci igilali uami. Līdaci Asī aludi ahiliyahudaci huaci hamēñ laci hamēñ laci hīnilalu agasan migila migila hīnilalu uami. ⁵ Asī aludi ahiliyahubali agasan migila migila hīnilalu uami. Havī havī ma migila migila hīnilalu uami. Asī nudī Amīñ agadī abīci aludi piñ ci vemi uami. Vevīla alan hula hīnidaci alan hiji nameñ lamīlalu uami. Asī agan alusañ mavin hekili hīnilali abā abīlalu uami. Nību hulañ iamigali agilasan mavin hekili hīnihini agan aludi hiji humīgañ hīvi ci hīnidī abā abīlalu uami.

⁶ Alan nukeñ vīdīvīdīn apalī hīniadāmili uami. Hīnidamili Asī nību nukeñ mīhiñ lamami heñ Jisasi Kilaisi agan hulañ iamigali lusīñ sibili vilalu aludi ahiliyahuiahu sañ himami uami. ⁷ Hulañ mu ciañ vīdīvīdīn Mosesi libami agadī sihīvia lubiahililali uami. Hulañ hamēñ agadī ahiliyahuiahu sañ hulañ mu nudī uvīsījīn viavīla ma akua himīvi uami. Agadī ala hulañ mu huaci sibān agadī ahiliyahuiahu sañ hulañ mu nudī uvīsījīn viavīla huaci akua himīvi uami. ⁸ Alan

4:21 4.21 Sng 115.3, Ib 11.19   **4:22** 4.22 HM 15.6   **4:24** 4.24 HJL 2.23-24, 13.30, Lom 15.4, 1 Pi 1.21   **4:25** 4.25
Ais 53.4-5, 1 Ko 15.17, 2 Ko 5.21, Ga 1.4, 1 Pi 1.21   **5:1** 5.1 Jo 16.33, Lom 3.24, 3.27-30, 4.24, Ef 2.14, Kl 1.20   **5:2** 5.2
1 Ko 15.1, Ef 2.18, 3.12, Ib 3.6, 10.19   **5:3** 5.3 HJL 5.41, 2 Ko 12.10, Fl 2.17, Je 1.2-3, 1 Pi 1.5-7, 3.14   **5:5** 5.5 Sng 22.5,
25.20, 2 Ko 1.22, Ga 4.6, Ef 1.13-14, Ib 6.18-19   **5:6** 5.6 Lom 4.25, 5.8-10   **5:8** 5.8 Jo 3.16, 15.13, 1 Pi 3.18, 1 Jo 3.16,
4.10

lusin sibili vivi hisin hulan iamigali hiniadamilu uami. Hinidamili Jisasi Kilaisi agan aludi ahiliahuahu san himami uami. Hamej lici Asi agan alusan mavin hekili hinilali agadi ala igilalu uami. ⁹ Jisasi Kilaisi himici Asi agan aludi namej abilali uami. Namilan hulan iamigali huaci aba abilali uami. Hamej sadan iabi ala igilalu uami. Nibu aludi ahiliahudaci huaci hamej laci hamej laci hinibalu uami. Hinidamili Asi agan hulan iamigali lusin sibili vihavilal agilasan igivi hinihini nulidi sibili lamibali uami. ¹⁰ Vaka ala Asi di nagili lamadamilu uami. Lidamili Asi di Ninaq agan nagili lamalama agadi ifilahahaha san himami uami. Himavila ifilahici cihu Asi agan ala hula hiji humigan pam hinilali uami. Lidaci ala hiji namej lamilalu uami. Asi di Ninaq agan himavila cihu hiji iahavila hamej laci hamej laci hinidi aba abilalu uami. Hamej sadan iabi ala Asi hula hiji humigan pam hinidamili Asi aludi ahiliahudaci huaci hamej laci hamej laci hinibalu aba abilalu uami. ¹¹ Aludi Hekili Jisasi Kilaisi agan lidaci ala Asi hula hiji humigan pam hinilalu uami. Hinihini Asi san hekili hijinalilalu uami.

Adam lici hulan iamigali agilan himavidaci Jisasi lici hulan iamigali cihu huaci hamej laci hamej laci hiniavilal uami.

¹² Ci igilan uami. Adam agan lusin sibili vici lusin sibili agan fili nej iaha hekili limi uami. Lusin sibili agan ala lici himahima agan iahami uami. Lici hulan iamigali lusin sibili vihavihadami agilan hej haba himavihadami uami. ¹³ Vaka hulan iamigali lusin sibili sibili mu hidili mu hidili agiladi vivi hiniavihadami uami. Hiniavidaci Mosesi agan cian vidividin libami uami. Cian vidividin agadi ma libiman lidaci Asi agan nulidi lusin sibili sibili agiladi ma lugila lugila abadami uami. ¹⁴ Asi agan Adam di lamami hadihu hinia ve cihu Mosesi cian vidividin libami hej hulan iamigali lusin sibili vivi sikasikan

haba hima fihalavihadami uami. Hulan iamigali limu hihile agilan lusin sibili Adam vimi hamej ma vihavimi uami. Agadi ala nibilan lusin sibili mu hidili mu hidili agiladi vivi haba himavihadami uami.

Hulan hali vemi agan nibu hulan sivi vemi agan me uami. Agadi ala nibu mu hidili uami. Hulan sivi vemi agan nibu Jisasi Kilaisi uami. ¹⁵ Adam lusin sibili vimi agan hula Asi hulan iamigali san mavin hinihini akuaba akuaba havi igulali agan hula pam ma hiniavilal uami. Nibilan hitiq hitiq hiniavilal uami. Adam agan lusin sibili vici uami. Hulan iamigali akape agilan himavilal uami. Agadi ala Asi mavin hinihini agadi vidividin agan himahima hisin vidividin agadi livalilal uami. Asi agan nudu nuken hiji lubiahilavila alusan mavin hiniavila Jisasi Kilaisi di abici migavila aludi ahiliahuahu san himami uami. Lici Asi agan aludi namej abilali uami. Namilan hulan iamigali huaci aba abilali uami. ¹⁶ Akuaba akuaba huaci huaci igu igu hisin agan hula Adam lusin sibili vimi agan hula pam ma hiniavilal uami. Adam di lusin sibili agan lici Asi agan aludi cian hiji lamavila namej abami uami. Ha vana sikasikan sibili lihavim aba abami uami. Agadi ala Asi alusan akuaba akuaba huaci huaci igulali agan nibu namej uami. Hulan iamigali ala lusin sibili akape sibaq vidamili Asi alusan mavin hinihini aludi namej abilali uami. Namilan hulan iamigali huaci aba abilali uami. ¹⁷ Adam agan cian lulici nudu lusin sibili agan hulan iamigali agiladi ifihimilal uami. Lidaci himahima agadi vidividin agan manigali me hinihini hulan iamigali sikasikan agiladi ifihima fihalilal uami. Agadi ala Asi alusan mavin sibaq hiniavila Jisasi Kilaisi di abici vemi uami. Veci Asi aludi iga iga abilali uami. Namilan hulan iamigali huaci aba abilali uami. Jisasi Kilaisi agan lici hulan iamigali agilan manigali me hinihini huaci hamej laci hamej laci hiniavilal uami.

¹⁸ Adam agan Asi di cian agadi lulici uami. Asi nudu lusin sibili agasan

igahilahila hulan iamigali agiladi sikasikan cian hivi lamavila abami uami. Vana sikasikan sibili lihavim aba abami uami. Jisasi agan Asi di cian vidividin agadi sihivia siban lubiahilici uami. Asi nusan igahilahila hulan iamigali sikasikan agiladi abilal uami. Namilan hulan iamigali huaci aba abilal uami. Hamen abidaci nibilan huaci hamej laci hamej laci hiniavilal uami. ¹⁹ Adam agan Asi di cian lulici uami. Nusan ala hulan iamigali akape lusin sibili dan pam hiniavilal uami. Jisasi agan Asi di cian agadi sihivia lubiahilici uami. Nusan ala Asi agan hulan iamigali akape agiladi abilal uami. Namilan hulan iamigali huaci aba abilal uami.

²⁰ Hulan iamigali lusin sibili vihavilal agan vana iaha hekili lim aba Asi agan Mosesi di abici cian vidividin agadi libami uami. Libici hinidaci hulan iamigali agilan hidili maha lusin sibili sibili akape vihavihadami uami. Agadi ala Asi nulisan mavin hinadami agan nibu hekili limi uami. ²¹ Lusin sibili vivi agan iaha hekili lavila cihu manigali me hinilal uami. Lidaci hulan iamigali akape haba himavilal uami. Agadi ala iabi nej Asi alusan mavin hinihini agan nibu manigali me hinilal uami. Aludi Hekili Jisasi Kilaisi agan lici Asi agan hulan iamigali agilasan mavin hinilal uami. Lidin hulan iamigali agiladi abilal uami. Namilan hulan iamigali huaci aba abilal uami. Hamen sadan nibilan huaci hamej laci hamej laci hiniavibali uami.

6

Alan Jisasi Kilaisi hula himahima me hinilalu uami.

¹⁻² Alan namej abimagalu uami. Alan cihu cihu lusin sibili vidamili Asi alusan cihu cihu mavin hinibali aba abimagalu uami. Alan himavila hinihini me hinilal uami. Hinihini lusin sibili sibili agiladi cihu cihu ma vilalu uami. Hamen sadan lusin sibili vivi hinimagalu uami. ³ Namilan

igilalan uami. Jisasi Kilaisi himami hamej ala aludi avi avili hivi minjamigu minjaahavidaci cihu nibu hula himahima me himilalu uami. ⁴ Avili hivi aludi minjamigu minjaahavidaci alan Jisasi Kilaisi hula himahima me himilalu uami. Hamen lidamili nudi Iaganu Asi agan aludidan Jisasi Kilaisi didan haca mava hudahuda me hudilal uami. Nibu nudi nuken vidividin hekili hivi Jisasi Kilaisi di abici cihu hih iahami uami. Hamen laci ala aludi avi abici cihu hih me iahimili aludi hinihini hidahida agilan sebili hiniavilal uami.

Alan Jisasi Kilaisi hula huaci hamej laci hamej laci hinibalu uami.

⁵ Alan Jisasi Kilaisi hula hiji humigan pam hiniavila uami. Nibu himami hamej ala alan avi ci himamili uami. Alan Jisasi Kilaisi hula hiji humigan pam hiniavila nibu hih iahami hamej laci ala alan avi hih iahibal uami. ⁶ Alan igilalu uami. Nibilan Jisasi Kilaisi di via ua kili cikan hilhua lamalama agadi hivi lama henaj hivi ifavici uci himami uami. Hamen ala aludi hiji humigan vaka hisin agilan avi nibu hula ci himavimi uami. Himavici lusin sibili sibili vivi hisin hiji aludi hivi hiniavihadami agilan ci sivilavimi uami. Hamen sadan alan lusin sibili sibili agiladi hiji lubiahilimagalu uami. ⁷ Hulan iamigali himavila lusin sibili sibili agiladi lihu hivi ma hiniavilal uami.

⁸ Alan Jisasi Kilaisi hula ci himamili uami. Hamen sadan alan hiji vidividin namej lamilalu uami. Alan Jisasi Kilaisi hula huaci hamej laci hamej laci hinibalu aba abilal uami. ⁹ Alan igilalu uami. Jisasi Kilaisi agan himici haca mava hudavici cihu hih iahami uami. Hamen sadan nibu cihu cihu ma himibali uami. Himahima hisin vidividin agan nudi cihu cihu ma sibili lamibali uami. ¹⁰ Nibu pabin tibi siban himami uami. Himavila lusin sibili vivi hisin vidividin agadi ci sibili lamami uami. Lavila iabi Asi hula huaci hamej

laci hameñ laci hinilali uami. **11** Hameñ sadan alan hiji nameñ lamimili uami. Alan nibu hula ci himamili aba abimili uami. Alan lusin sibili sibili agiladi lihu hivi ma hinilalu aba abimili uami. Alan Jisasi Kilaisi hula hiji humigañ pam hinilalu aba abimili uami. Lidiñ Asi hula huaci hameñ laci hameñ laci hinilalu aba abimili uami.

12 Aludi hadipili nagañ nibu himilali uami. Hameñ sadan naludi lusin sibili vivi hisin hijiagan manigali me hinidaci nudij hiji agadı lubiahiliman uami. **13** Naludi hicı human hadipili akuaba akuaba agiladi valilan lusin sibili sibili agiladi lihu hivi hiniavimidi uami. Hameñ lavila namilan lusin sibili sibili agiladi cihu ala vibalañ uami. Hulan iamigali namilan Jisasi Kilaisi hula himavila sudi haca hivi hiniq cihu hihiaha me ci iahamalan uami. Hameñ sadan naludi hicı human hadipili akuaba akuaba agiladi Asi sanj pam iguhalañ uami. Hameñ lilan Asi naludi manigali hinidaci namilan nudij cian agadı sihivia lubiahilibal uami. **14** Namilan cian vidividin Mosesi libami agadı lihu hivi ma hinilalañ uami. Asi nalusañ mavin hinilali agadı lihu hivi laci hinilalañ uami. Hameñ sadan lusin sibili vivi hisin hijiagan manigali me hinihini migilidaci namilan nudij lihu hivi hinimilañ uami.

Alan sibila hisin hulañ iamigali me hinilalañ uami.

15 Alan cian vidividin Mosesi libami agadı lihu hivi ma hinilalañ uami. Asi alusañ mavin hinilali agadı lihu hivi hinilalañ uami. Hameñ sadan alan lusin sibili cihu cihu vimagal uami. **16** Ci igilañ uami. Naludi hicı human hadipili akuaba akuaba agiladi sikasikan hulañ mu agasañ iguavila nudij cian pam lubiahilavila uami. Hanilan nudij sibila hisin hulañ iamigali me hinibalañ uami. Namilan lusin sibili vivi hisin hiji agasañ pam lidin lusin sibili agadı sibila hisin hulañ iamigali hinilalañ uami. Hameñ sadan namilan haba himibalañ uami. Asi di cian pam lubiahililalañ namilan uami. Namilan nudij cian sihivia

lubiahilahila agadı sibila hisin hulañ iamigali hinilalañ uami. Hameñ lidalan Asi naludi iga iga abibali uami. Namilan hulañ iamigali huaci aba abibali uami. **17** Vaka namilan lusin sibili vivi hisin hiji agadı pam lubiahiladamiñ uami. Agadı ala iabi neñ Asi nudij cian agadı alusañ igudaci nudij cian aminj agadı pam naludi lamañubilalu uami. Lamalubidamili namilan nudij cian agadı sihivia sibañ lubiahilalañ uami. Hameñ sadan alan Asi di abilalu uami. Nama huaci aba abilalu uami. **18** Vaka namilan lusin sibili agiladi lihu hivi hiniadamiñ uami. Agadı ala iabi neñ Asi naludi ahiliyahuci nudij sibila hisin hulañ iamigali huaci sibañ hinihini nudij cian sihivia lubiahilalañ uami. **19** Namilan hiji sihivia ma igahililalañ sadan naludi haibila iahaiaha abilan uami. Vaka naludi hicı human hadipili sikasikan agiladi lusin sibili sibili sanj iguadamiñ uami. Lidiñ lusin sibili sibili agiladi sibila hisin hulañ iamigali me hiniadamiñ uami. Hinihini cian vidividin mu mu agiladi luladamiñ uami. Agadı ala iabi naludi hicı human hadipili akuaba akuaba sikasikan Asi sanj iguavila nudij sibila hisin hulañ iamigali me hinilalañ uami. Lavila Asi di cian sihivia lubiahilahila nudij nukeñ hulañ iamigali huaci siliñ laci hinilalañ uami.

20 Vaka namilan lusin sibili agadı lihu hivi hinihini naludi hicı human hadipili akuaba akuaba agiladi nusañ iguadamiñ uami. Lidiñ nudij sibila hisin hulañ iamigali me hiniadamiñ uami. Hinihini Asi di cian agadı lihu hivi ma hiniadamiñ uami. Nudij cian ma lubiahiladamiñ uami. **21** Iabi cihu namilan lusin sibili vaka lihadamiñ agilasan igahilahila sihumahililalañ uami. Hulañ iamigali lusin sibili hameñ vihavilali agilan akuaba akuaba huaci huaci agiladi ma vihavilali uami. Nibilan hameñ lidin hinihini haba himavilali uami. **22** Namilan lusin sibili hisin agiladi limin sibili ular hivi me hinidalañ Asi naludi ahiliyahuci nudij nukeñ sibila hisin hulañ iamigali ci hinidalañ

uami. La nudi akuaba akuaba huaci huaci agıladı vibalan uami. Así lici namilan hulan iamigali huaci siliv laci hinibalan uami. Lavila huaci hamen laci hamen laci hinibalan uami. ²³ Namilan lusin sibili viavila ha akuaba akuaba huaci huaci ma vibalan uami. Lusin sibili agilan lihavidaci namilan himidala naludi amij agilan Así hula huaci hamen laci hamen laci ma hiniavibali uami. Agadi ala Asíagan nudi akuaba akuaba huaci huaci agıladı alusan havı siban igudaci vilalu uami. Hamen sadan mufili alan huaci hamen laci hamen laci hinibalu uami. Aludi Hekili Jisasi Kilaisi agan lici nudi vidividin hiviakuaba akuaba huaci huaci agıladı vibalu uami.

7

Asi di Amij agan aludi hiji humigan miŋaiahidaci sibila vilalu uami.

¹ Iadi isagali imahali me namilan uami. Cian vidividin Mosesi libami agadi namilan sihivia siban igilalan uami. Hulan hiji hinihini cian vidividin Mosesi libami agadi lihu hivi hinilali uami. Agadi ala nibu himavila cian vidividin Mosesi libami agadi lihu hivi ma hinilali uami. ² Iamigali agan muŋan iahuavila cian vidividin Mosesi libami agadi lubiahilahila muŋanu di lihu hivi hinilali uami. Cian vidividin Mosesi libami agadi lihu hivi hinidaci muŋanu himici uami. Ha iamigali agan muŋanu di lihu hivi ma hinilali uami. Cian vidividin Mosesi libami agan nudiakuabaakuabama lilali uami. ³ Muŋanu hiji hinidaci iamigali agan ua hulan mu hula hidici nudi iga abavibali uami. Iamigali agan muŋanu di vala ua hulan mu sigili vi aba abavibali uami. Muŋanu himici iamigali agan muŋan hiji iahuben aba vana hulan mu di iahum uami. Cian vidividin Mosesi libami agan nudi ma abamigilibali uami. Hamen agasan ma abavibali uami. Nibu muŋanu di vala ua hulan mu sigili vili aba ma abavibali uami.

⁴ Iadi isagali imahali me namilan uami. Jisasi Kilaisi himami hamen ala alan avi

ci himamili uami. Hamej sadan namilan cian vidividin Mosesi libami agadi lihu hivi ma hinilalan uami. Iabi Jisasi Kilaisi himavila cihu hiji iahami agadi lihu hivi hinilalan uami. Hinihiniakuabaakuabasibila Así igidaci huaci hiniavilalı agıladı pam vilalan uami. ⁵ Alan vaka hisin hiji humigan agadi lubiahiladamlı uami. Lubiahiladamlı cian vidividin Mosesi libami agan lidaci lusin sibili vivi hisin hiji agan iaha hekili limi uami. Lici alan lusin sibili sibili vivi himadamlı uami. ⁶ Vaka cian vidividin Mosesi libami agan lidaci limin sibili ular hivi me hiniadamlı uami. Hinihini cian vidividin Mosesi libami agadi lihu hivi hinihini sibila vihadamlı uami. Agadi ala iabi alan hulan himavila vali hiniavilalı me hinilalu uami. Hamen sadan cian vidividin Mosesi libami agadi lihu hivi ma hinilalu uami. Así di Amij agan hulan iamigali sikasikan aludi hiji humigan agıladı miŋaiahidaci sibila sebili agadi vilalu uami.

Lusin sibili agan aludi sibili lamilali uami.

⁷ Cian vidividin Mosesi libami agan lidaci alan lusin sibili vilalu uami. Vidamili hulan iamigali limu hihile agilan iga iga namen abavilalı uami. Cian vidividin Mosesi libami agan nibu sibili aba abavilalı uami. Hamen abavilalı agan nibu amij hima uami. Cian vidividin Mosesi libami agan iasan hiji igudaci lusin sibili sibili agıladı iga iga abilan uami. Ha sibili aba abilan uami. Akuabaakuabahuaci huaci agıladı avi iga iga abilan uami. Ha huaci aba abilan uami. Cian vidividin Mosesi libami agan namen abami uami. Namilan hulan mu diakuabaakuabaagiladı mavın igimilan aba abami uami. Cian vidividin Mosesi libami agan hamen abici iadi hiji tovedaci abilan uami. Ha lusin sibili aba abilan uami. ⁸ Agadi ala lusin sibili agilan iadi hivi hinihini sibila vihavilalı uami. Vihavidaci cian vidividin Mosesi libami agan lidaci iadi hiji humigan agan iahilalı uami. Iahidaci hulan mu diakuabaakuabaagiladı iga iga mavın igilan uami. Cian vidividin Mosesi libami

agañ ma hinici uami. Ha lusin sibili agilan hulan vali me hiniavivi uami. ⁹ Vaka vian cian vidividin Mosesi libami agadi ma igahilimanlıq lidin hihi me hiniadamin uami. Hihi me hinidalin cian vidividin Mosesi libami agan iadi piñ vemi uami. Veci lusin sibili agan iaha hekili lavila vidividin limi uami. ¹⁰ Lici himavila hulan vali me hinimin uami. Cian vidividin Mosesi libami agan hulan iamigali agilasan huaci hamen laci hamen laci hinhini agadi igu igu san abami uami. Agadi ala nibu lici vian vali me hinimin uami. ¹¹ Lusin sibili sibili agilan iadi ifihimuhimu san anali abavici cian vidividin Mosesi libami agan lici vian vali me hinimin uami.

12 Ciañ viđividiñ Mosesi libami agañ Asi
di hivi hinia vemi uami. Ciañ viđividiñ
agadı ciañ hitiñ hitiñ agilañ avi Asi di hivi
hinia vehavımi uami. Nıbılañ huaci sıban
uami. Nıbılañ aludı hiji miŋaiahavıdaci alan
hiji huaci huaci vilalu uami. **13** Akuaba
akuaba huaci huaci agilañ lihavidaci vian
vali me ma hinimin uami. Lusin sibili
sibili agilañ pam lihavidaci vali me hinimin
uami. Lusin sibili sibili agilañ akuaba
akuaba huaci huaci agılađi hivi hinihini
lihavidaci vali me hinimin uami. Asi di
ciañ viđividiñ agañ haibila iahaiaha aludı
abilalı uami. Lusin sibili agilañ sibili sıban
aba abılalı uami. Abıdaci alan igıdamılı
lusin sibili agilañ iahaiaha hekili lihavılalı
uami.

*Lusij sibili agan aludi manigali me
hnilali uami.*

¹⁴ Alan igilalu uami. Ciañ vidiwidin Mosesi libami agan nibu Asi di nuken uami. Agadı ala viañ vaka hisin hiji dan hiniadamin uami. Hinidalin lusin sibili sibili agilan lihavidaci viañ limin sibili ulan hivi me hiniadamin uami. Hinihini lusin sibili sibili agiladi sibila hisin hulan me hiniadamin uami. ¹⁵ Vian akuaba akuaba hiji humigañ huaci huaci agiladi lubiahilahila san lilan uami. Agadı ala amin ma lubiahililan uami. Akuaba akuaba lusin sibili sibili agiladi ma sibañ liben

aba lilan uami. Agadi ala lilan uami. Hamen lilan agasañ hiji hivi nameñ abilan uami. Aki sañ hamen lilan aba abilan uami. ¹⁶ Vian nukenj akuaba akuaba lusinj sibili sibili agiladi lubiahilahila sanj valilan uami. Agadi ala lusinj sibili sibili agiladi vilan uami. Hamen lilan agasañ hiji nameñ lamilan uami. Cianj vidiividinj Mosesi libami agan nibu huaci sibanj aba abilan uami. ¹⁷ Vian nukenj lusinj sibili sibanj agiladi ma vilan uami. Lusinj sibili agan iadi hiji humigañ hivi hinihini lidaci lilan uami. ¹⁸ Vian ci igin uami. Vian hiji humigañ huaci huaci danj ma hinilan uami. Vaka hisinj hiji humigañ danj hinilan uami. Vian akuaba akuaba huaci huaci agiladi lili sanj hiji lamilan uami. Agadi ala ma lilan uami. Vian vidiividinj apali sadañ hamen ma lilan uami. ¹⁹ Vian akuaba akuaba huaci huaci agiladi lili sanj hiji lamilan uami. Agadi ala akuaba akuaba huaci huaci agiladi ma lilan uami. Akuaba akuaba lusinj sibili sibili agiladi lili sanj valilan uami. Agadi ala akuaba akuaba lusinj sibili sibili agiladi lilan uami. ²⁰ Vianakuaba lili sanj valilan uami. Agadi alaakuaba lili sanj valilan uami. Agadi alaakuaba lili sanj valilan uami. Hamen sadañ viañ iadi nukenj hiji hivi hamen ma lilan uami. Lusinj sibili sibili iadi hiji humigañ hivi hiniavilalı agilan lihavividaci hamen lilan uami.

21 Vianj hiji humigañ huaci dañ hiniben aba lilan uami. Agadi ala akuaba akuaba hiji sibili sibili agilañ iadi hivi hiniavidaci lusiñ sibili sibili sañ laci lilan uami. Akuaba akuaba hameñ lilan agan nibu ciañ vidividin me hinihini lidaci hameñ laci hameñ laci lilan uami. **22** Iadi hiji agan Asi di ciañ vidividin agasan hijinalali uami. **23** Agadi ala vianj igidalin lusiñ sibili agadi cian vidividin agan iadi hivi hinilali uami. Nibu ala limin sibili ulan hivi me iadi lamalama migila migila hinilali uami. Nibu iadi hiji humigañ hivi hinihini Asi di ciañ vidividin iadi hiji hivi hinilali agan hula sagan me libavilali uami. **24-25** Vihili

7:10 7.10 Wkp 18.5, Ese 20.11-13, 20.21, Lom 10.5, 2 Ko 3.7   **7:11** 7.11 HM 3.13, Ib 3.13   **7:12** 7.12 Sng 19.8,
119.138, 1 Ti 1.8   **7:13** 7.13 Lom 5.20   **7:14** 7.14 Sng 51.5, Jo 3.6   **7:15** 7.15 Ga 5.17   **7:18** 7.18 HM 6.5, 8.21
7:22 7.22 Sng 1.2, 2 Ko 4.16, Ef 3.16   **7:23** 7.23 Lom 6.13, 6.19, Ga 5.17, Je 4.1, 1 Pi 2.11   **7:24-25** 7.24-25 Lom
6.13, 6.19, 1 Ko 15.57, Ga 5.17

nagilan lihavidaci iadi hiji humigan agan sibili sibar hinalali uami. Hamej sadan viaj himiliñ iadi amij agan huaci hamej laci hamej laci ma hinalali uami. Agadi ala aludi Hekili Jisasi Kilaisi agan iadi ahiliahubali uami. Ahiliahuci iadi amij agan huaci hamej laci hamej laci hinalali uami. Hamej sadan viaj Asi di huaci aba abin uami.

Iadi hiji agan Asi di cian vidividin agadi lihu hiv hinalali uami. Agadi ala iadi vaka hisin hiji humigan agan lusin sibili hisin agiladi cian vidividin agadi lihu hiv hinalali uami.

8

Jisasi Kilaisi agan aludi hugi hivici Asi di Amij agan ve alan hula hinalali uami.

¹ Hamej sadan alan Jisasi Kilaisi hula hiji humigan pam hinalamili Asi agan aludi ma libimigumigu abibali uami. Lavila aludi ma sibili lamibali uami. ² Vaka lusin sibili hisin agiladi cian vidividin agan lidaci namilan limin sibili ulan hiv me hiniadamlan uami. Hinalalan lusin sibili agilan naludi ifihimuhimu sañ lihavilali uami. Agadi ala iabi namilan Jisasi Kilaisi hula hiji humigan pam laci hinalalan uami. Lidalan Asi di Amij agadi cian vidividin agan naludi lidaci huaci hamej laci hamej laci hinalalan uami. Lidin limin sibili ulan hiv me ma hinalalan uami. ³ Cian vidividin Mosesi libami agan aludi hugi agiladi ma hivibali uami. Aludi hiji humigan vaka hisin agan nibu vidividin apali uami. Hamej sadan alan cian vidividin Mosesi libami agadi lubiahilahila sañ lilalu uami. Agadi ala ma lubiahililalu uami. Asi pam nibu vidividin dan hinalali uami. Nibu nudi Ninañ agadi abici fili neñ migavila hulan sibar alan me hinihini lusin sibili vivi hisin hulan me hiniadami uami. Hinidaci Asi agan aludi hugi agiladi hivami uami. La lusin sibili sibili agiladi cian hiv lamici lusin sibili agilan vidividin apali hiniavilali uami. ⁴ Cian vidividin Mosesi libami agan

alan akuaba akuaba huaci huaci agiladi lili san aludi vidividin abilali uami. Abidaci Asi agan lidaci alan cian hamej agiladi huaci lubiahilavil uami. Iabi alan vaka hisin hiji humigan dan ma hinalalu uami. Asi di Amij agan hiji igudaci nudi hiji agadi lubiahilahila hidilalu uami.

⁵ Hulan iamigali vaka hisin hiji humigan dan hiniavilali agilan uami. Nulidi hiji agilan vaka hisin hiji humigan agadi pam lubiahilavil uami. Hulan iamigali Asi di Amij agan hiji igudaci hiniavilali agilan uami. Nibilan Asi di Amij agadi hiji pam lubiahilavil uami. ⁶ Hulan iamigali vaka hisin hiji humigan agadi pam lubiahilavil agilan himavibali uami. Hulan iamigali Asi di Amij agadi hiji pam lubiahilavil agiladi humigan agilan simi hiniavibali uami. Hiniavidaci nibilan huaci hamej laci hamej laci hiniavibali uami. ⁷ Hulan iamigali vaka hisin hiji humigan agadi pam lubiahilavil agilan Asi di nagilan lamavil uami. Nibilan Asi di cian vidividin agadi lihu hiv ma hiniavil uami. Nibilan Asi di cian vidividin agadi lubiahilahila san vidividin apali hiniavil uami. ⁸ Hulan iamigali vaka hisin hiji humigan agadi lubiahilahila hiniavil agilan akuaba akuaba lihavibali uami. Agadi ala Asi nulisan ma hijijalibali uami.

⁹ Asi di Amij agan namilan hula hinalali uami. Hinidaci namilan vaka hisin hiji humigan agadi lihu hiv ma hinalalan uami. Asi di Amij agan namilan hula hinihini nalusañ hiji igulali uami. Jisasi Kilaisi di Amij agan hulan mu hula ma hinici nibu Jisasi Kilaisi di hulan ma hinalali uami. ¹⁰ Lusin sibili sibili agilan naludi hadipili agiladi ifihimavidaci vali me hinalalan uami. Agadi ala Jisasi Kilaisi agan lidaci Asi di cian vidividin agadi sihivia lubiahililalan uami. Lubiahilidalan naludi amiñ agilan avi huaci hamej laci hamej laci hiniavibali uami. ¹¹ Asi agan Jisasi Kilaisi di abici hih iahami uami. Licisi Asi di Amij agan namilan hula hinihini

sibila vilali uami. Vidaci Ası nuken naludi hadipili vali me hiniavilalı agiladi lidaci hıhi iahaiaha huaci hamen laci hamen laci hiniavibali uami.

Ası di Amıñ agan lidaci alan Ası di ninanadi hinilalu uami.

¹² İadi isagali imahali me namilan uami. Alan Ası di Amıñ agadı lihu hıvı hinimili uami. Vaka hisin hiji humigañ agadı lihu hıvı hinimagalu uami. ¹³ Namilan vaka hisin hiji humigañ agadı lubiahilavila himibalı uami. Ası di Amıñ agadı vidividiñ hıvı lusin sibili akuaba akuaba hiji humigañ sibili sibili agiladi sikasikan valihalan uami. Valavila huaci hamen laci hamen laci hinibalı uami. ¹⁴ Ası di Amıñ agan hiji igudaci nudı cian lubiahilavilalı agilan Ası di ninanadi hiniavilalı uami. ¹⁵ Ası agan abici nudı Amıñ agan ve namilan hula hinilali uami. Hinidaci namilan Ası di lihu hıvı hinihini nusañ ma lidilalan uami. Ası di Amıñ agan nuken aludi lidaci nudı nuken ninanadi hinilalu uami. Ası di Amıñ agadı vidividiñ hıvı alan Ası di nameñ abılalu uami. E e iadi Iavan aba abılalu uami.* ¹⁶ Ası di Amıñ agan nuken aludi amıñ agiladi ahılıahuahu nameñ abılali uami. Namilan Ası di ninanadi hinilalanaba abılali uami. Lidaci alan avi haiabila iahaiaha nameñ abılalu uami. Alan Ası di ninanadi hinilaluaba abılalu uami. ¹⁷ Alan Ası di ninanadi hinihini mufili akuaba akuaba huaci huaci agiladi vibalu uami. Aludi Iavan nuken cian miguavila alusañ igu igu sañ abami agiladi vibalu uami. Aludi isan Jisasi Kilaisi agan akuaba akuaba agiladi ci vimi uami. Iabi alan akuaba akuaba agiladi vivi sañ aviha aviha igilalu uami. Vaka nıbu aviha aviha igami hamen ala igilalu uami. Lavila cihu mufili alan ibi hekili dañ hiniavila nıbu nuken hula hinihini hijıñalanala hinibalı uami.

Mufili alan akuaba akuaba Ası di haiabila hiniavi agiladi vibalu uami.

8:13 8.13 Ga 6.8, Ef 4.22, Kl 3.5

8:14 8.14 Ga 5.18

4.5-7 *

8:15 8.15 Alañ Iavan aba abılalu agasañ Alam cian hıvı nıbilan Aba uavihadami.

4.30 **8:17** 8.17 HJL 26.18, Ga 4.5-7, Fl 1.29, 2 Ti 2.11-12, CHL 21.7

3.4, 2 Pi 3.13, 1 Jo 3.2

8:20 8.20 HM 3.17-19

8:15 8.15 1 Ko 2.12, 2 Ti 1.7, Ib 2.14-15

8:15 8.15-17 Ga

8:16 8.16 2 Ko 1.22, Ef

8:18 8.18 Lom 5.2, 2 Ko 4.17

8:19 8.19 Kl

4.30

¹⁸ Avıha avıha akuaba akuaba iabi neñ igadalı agilan hekili hima uami. Mufili Ası di haiabila ubalu uami. Uavila aviha avıha igilalu hamen agiladi ma igibalı uami. Alan ibi hekili viavila huaci hamen laci hamen laci hinibalı uami. Alan akuaba akuaba huaci huaci hekili sibañ agiladi vibalu uami. ¹⁹ Ası agan hulan iamigali nudı ninanadinu hiniavilalı agiladi haiabila iaha nameñ abıbali uami. Namilan iadi ninanadi hinilalanaba abıbali uami. Akuaba akuaba Ası lamami agilan Ası hamen abıbali agasañ makamıñjamıñja hiniavadi uami. Abadıhu hamen abıbali abımigila migila hiniavadi uami. ²⁰ Akuaba akuaba Ası lamami agilan hinihini sibili sibili lidin hiniavadi uami. Agadı alaakuaba agiladi nulidi nuken hiji hıvı hamen ma hiniavadi uami. Ası nuken lidaci hamen hiniavadi uami. Hinihini Ası nulidi huaci lamibali agasañ migila migila hiniavadi uami. ²¹ Akuaba akuaba agilan limin sibili ulan hıvı me hinihini sibili lihavadi uami. Lihavidaci Ası agan mıhiñ lamami heñ nulidi lici huaci laci hiniavibali uami. Limin sibili ulan hıvı me ma hiniavibali uami. Nıbilan Ası di ninanadi agilan hula huaci hiniavibali uami.

²² Alan igilalu uami. Asıakuaba agiladi avıha avıha hekili hekili iga iga hiniavihadami uami. Iabi avi avıha avıha hekili hekili iga iga hiniavilalı uami. Iamigali ninanadi huhiliben abı avıha avıha igavilalı hamen agadı iga iga hiniavihadami uami. Iabi avi hamen laci ala avıha avıha iga iga alu sibili havala havala hiniavadi uami. ²³ Akuaba agiladi avıha avıha iga iga hiniavadi hamen ala alan nuken avi avıha avıha iga iga alu sibili havala havala hinidalu uami. Ası agan mufili alusañakuaba agiladi igu igu sañ abami uami. Hameñ libali agasañ aludi hiji mıjaiahaiaha sañ nudı Amıñ agadı abici hali vevıla alan hula hinilali uami. Hinidaci alan Ası sañ migila migila hinidalu uami. Migila migila hinidamili Ası

agan vevila haiabila iaha namej abibali uami. Ha iadi ninanadi aba abibali uami. Lici aludi hadipili agilan mu hidili sibaj hiniavibali uami. ²⁴ Asi aludi ahiliahuici iabi alan akuaba akuaba mufili vibalu agilasan migila migila hinidalu uami. Alan igilalu uami. Akuaba akuaba ma igalu agilasan pam migila migila hinibalu uami. Hulañ mu akuaba akuaba vilí agan nibu akuaba akuaba hamen agilasan cihu cihu ma migila migila hinibali uami. ²⁵ Alan igilalu uami. Alan iabi nejakuaba akuaba aludi lamigañ hivi ma igadalu agilasan migila migila hinidalu uami. Alan vidividin lagulama migila migila hiniavila vibalu uami. Hameñ sadañ vidividin lagulama hinihini migilimili uami.

²⁶⁻²⁷ Asi nibu hulañ iamigali di hiji humigañ agiladi sihivia sibañ igilali uami. Nudi nukeñ Amiñ agadi hiji avi igilali uami. Asi di Amiñ agan Asi di hiji nuken lubiahilahila Asi di hulañ iamigali aludi ahiliahuiahu nudi abilali uami. Alan vidividin apalí hinilalu uami. Hinihini Asi di aki me abibali aba hiji cuvilin cuvilin igahilahila hinilalu uami. Lidamili Asi di Amiñ agan aludi ahiliahuiahu sibisan hivi Asi di ma abilali uami. Nibu alu sibili pam havalilali uami. Cian ma abilali uami.

²⁸ Alan igilalu uami. Asi nukeñ hulañ iamigali nibu hula hinihini sanj mavin hekili hiniavilali agiladi ahiliahuben aba nudi piñ veve sanj nulidi abilali uami. Lidin nudi nukeñ hiji lubiahilahila hulañ iamigali hamen agiladi huaci lamalama sanjakuabaakuaba agiladi lilali uami. Lidaciakuabaakuaba hamen lilali agilan hulañ iamigali agiladi ahiliahuavidaci huaci hiniavilali uami. ²⁹ Hulañ iamigali vaka Asi nulidi ahiliahuben aba abami agiladi avi ci libimijami uami. Libimijici nudi nukeñ Ninanu Jisasi me hiniavibali uami. Hameñ lici ninanadi akape hiniavidaci Jisasi Kilaisi agan nulidi isanilu magilasinq me hinibali uami. ³⁰ Hulañ iamigali vaka nibu nukeñ libimijami

agiladi avi nudi piñ veve sanj abami uami. La nulidi abami uami. Namilan hulañ iamigali huaci aba abami uami. Hamen abavila nulisan ibi hekili iguavila huaci hamen laci hamen laci hinihini sanj nulidi abami uami.

Jisasi Kilaisi alusan mavin hinilali agan ma sivilibali uami.

³¹ Hamen sadañ alan hiji nameñ lamimili uami. Asi agan alusan igahililali sadañ hulañ iamigali agilan aludi ma sibili lamavibali aba abimili uami. Akuabaakuaba agilan avi aludi ma sibili lamavibali aba abimili uami. ³² Asi nudi Ninan agadi ma milimijami uami. Nudi abici fili nej migavila hulañ iamigali sikasikan aludi ahiliahum uami. Hamen sadañakuabaakuaba agiladi avi hijinalanala alusan igubali uami.

³³ Asi nukeñ aludi ci libimijami uami. Hamen sadañ hulañ mu agan aludi cian hivi ma lamibali uami. Asi nukeñ aludi nameñ abilali uami. Namilan hulañ iamigali huaci aba abilali uami. ³⁴ Jisasi Kilaisi agan himavila cihu hih iahami uami. Hih iahavila iabi Asi di human simi kilikili hivi hinihini aludi ahiliahuiahu sanj nudi aba aba hinilali uami. Hamen sadañ hulañ mu aludi lusin sibili agilasan libimigumigu ma abibali uami. ³⁵ Jisasi Kilaisi agan alusan mavin hekili hinilali uami. Akuabaakuaba nameñ agiladi lihavibali ala nibu alusan mavin hekili hinilali agan ma sivilibali uami. Alusan vihili iguavibali uami. Aviha aviha igibalu uami. Hulañ hihile aludi sibili lamavibali uami. Alan simin sanj himibalu uami. Muhili havili sanj tibi migibalu uami. Akuabaakuaba agilan aludi sibili lamibalu aba lihavidaci lidibalu uami. Pua hutesi hivi aludi ifihimavibali uami. Agadi alaakuabaakuaba hamen agiladi lihavidaci Jisasi Kilaisi alusan mavin hekili hinilali agan ma sivilibali uami. Jisasi agan alusan hanibun hanibun mavin hekili hinibali uami. ³⁶ Asi di manasinq hekili agan

8:24 8.24 2 Ko 5.7, Ib 11.1   **8:26-27** 8.26-27 Sng 7.9, 139.1, Sek 12.10, HJL 1.24, 1 Ko 4.5, Ef 6.18, 1 Te 2.4, Je 4.3, 1 Jo 5.14   **8:28** 8.28 Lom 9.11, 9.23-24, Ef 1.11-12, 2 Ti 1.9   **8:29** 8.29 Jo 17.22, 2 Ko 3.18, Ef 1.5, 1.11-12, 1.18, 2 Ti 2.19, Ib 1.6   **8:30** 8.30 Lom 9.24, 1 Ko 6.11, Ef 4.4, 1 Pi 2.9   **8:31** 8.31 Nam 14.9, Sng 118.6   **8:32** 8.32 Jo 3.16   **8:33** 8.33 Ais 50.8   **8:34** 8.34 Sng 110.1, HJL 7.55-56, Kl 3.1-2, Ib 7.25, 9.24, 1 Jo 2.1   **8:35** 8.35 Lom 8.38-39   **8:36** 8.36 Sng 44.22, 1 Ko 15.30-31, 2 Ko 4.11

namen abami uami. Hulan iamigali alan nasan igahiliđamili uaiañ pabiñ pabiñ hiv aludi ifihimavilalı aba abami uami. Aludi igavidaci sabaj sipsipi me hinilalu sadan aludi ifihimuhimu sañ pam lihavilalı aba abami uami. Ası di manasıñ hekili agan abami hamen laci ala lihavilalı uami.

37 Jisasi Kilaisı agan alusan mavın hekili hinilalı uami. Hamen sadan akuaba akuaba agilan aludi sibili lamiben aba lihavidaci alan nulidi livavalilalu uami. **38-39** Ası agan alusan mavın hekili hinilalı uami. Lidaci vian nukeñ hiji nameñ lamilan uami. Ası alusan mavın hekili hinilalı aba abilan uami. Akuaba akuaba nameñ agilan nıbu alusan mavın hekili hinilalı agadi ma lihavici sivilibali aba abilan uami. Alan himilalu agilan uami. Alan hıhi hinilalu agilan uami. Ası di cian hali hisin agilan uami. Fili hali agilan uami. Akuaba akuaba iabi hiniavadi agilan uami. Akuabaakuaba mufili iahavibali agilan uami. Akuabaakuaba mu hidili mu hidili vidividin dan agilan uami. Akuabaakuaba hıhi hisin agilan uami. Akuabaakuaba fili muji hisin agilan uami. Akuabaakuaba limu hıhile Ası lamici abeba abeba hiniavilalı agilan uami. Akuabaakuaba hamen agilan aludi sibili lamiben aba lihavibali uami. Agadi ala Ası alusan mavın hekili hinilalı agadi ma lihavici sivilibali uami. Ası agan alusan hanıbuñ hanıbuñ mavın hekili hinibali uami. Nıbu alusan mavın hekili hiniavila abici aludi Hekili Jisasi Kilaisı agan fili neñ migami uami.

9

Poli agan Isıaeli hidili agilasan mavın hekili hiniadami.

1 Vian Jisasi Kilaisı hula hiji humigañ pam hinilan sadan cian amıñ laci abilan uami. Analı cian ma abilan uami. Ası di Amıñ agan iadi hiji miñaiahilalı uami. Lidaci iadi hiji tovedaci cian abilan agadi igidalıñ cian agan nıbu amıñ laci hinilalı uami. **2** Vian Isıaeli hidili agilasan igahılıhila hamen laci hamen laci mavın

minjamiña ilihiben aba lilan uami. **3** Ası agan iadi hidili pam Isıaeli hidili agiladi cihu vim aba mavın minjamiña hinilan uami. Lidiñ hiji nameñ lamilan uami. Vian Ası di abiliñ nıbu iadi lahuci aviñ hiv uavıla Jisasi Kilaisı di hulemili ma hiniben aba abilan uami. Liliñ iadi hidili pam agilan iadi uvısiñj huaci vihavibali aba abilan uami. **4** Nıbilan Isıaeli hidili uami. Ası agan nulidi nameñ abilalı uami. Iadi hulan iamigali sibañ aba abilalı uami. Nıbilan Ası di abilu hekili vidividin dan agadi igavihadami uami. Lihavidaci Ası agan mu tibi mu tibi cian migumigu nulidi abadami uami. Nudi cian vidividin agadi nulidi abadami uami. Nudi ibi miñaiahaiha sibila vivi sañ abadami uami. Cihu tibi cihu tibi nulisanjakuabaakuaba igu igu sañ abadami uami. **5** Nulidi iamılıhalinilı agilan ibi hekili dan hiniavihadami uami. Nulidi hidili agiladi hıhi ala Jisasi Kilaisı agan hulan sibañ iahami uami. Jisasi Kilaisı nıbu Ası uami. Hamen sadan nıbu akuaba akuaba agiladi migila migila manigali hinilalı uami. Alan nudı ibi agadi pam hamen laci hamen laci miñaiahaiha hınilalı uami. Ha amıñ sibañ uami.

Ası agan Isıaeli hidili agiladi akuabaakuaba lihadami agasan Polı abami.

6 Vian iadi hidili pam agilasan hamen laci hamen laci mavın minjamiña hinilan uami. Agadi ala vian igilan uami. Ası nulidi abami agan havı ma sivilami uami. Isıaeli hidili limu hıhile agiladi igidamili Isıaeli hidili agiladi hadipili me hiniavilalı uami. Agadi ala nulidi hiji humigañ agilan Isıaeli hidili agiladi hiji humigañ me ma hiniavilalı uami. **7** Alan nameñ abımagalu uami. Nıbilan Ebılam di midi hıhi iahavalı sadan Ebılam di ninanadi aba abımagalu uami. Vaka Ası agan nameñ abami uami. Nadı ninana Aisaki di hıhi liliñ nadı iamılıhalina agilan iaha habılavibali aba abami uami. **8** Cian agadi hidili nıbu nameñ uami. Ninanadi hulan di midi hıhi iahavilalı agilan Ası di ninanadi hima uami. Ası agan cian

miguavila abici ninanadi iahavilalı agilan pam Ebilam di hidili pam hiniavilalı uami.

9 Así agan ciañ miguavila Ebilam di nameñ abami uami. Huali mu aden Sela agan ninañ huhilavila hinidaci viañ cihi veben aba abami uami.

10 Así di ciañ mu agasan avi hiji lamihalan uami. Lebeka ninañ ahica agiladi uaiañ pabin hiji huhilami uami. Ninañ ahica agiladi iaganilu Aisaki uami. Nibu aludi iamili uami. **11** Agadi ala Así agan nudı nuken hiji agadi lubiahilavila ninañ ahica agiladi mu libimijami uami. Ninañ libimijami agan sibila huaci ma vici igavila libimijami uami. Lusin sibili avi ma vici igavila libimijami uami. Nibu nudı nuken hiji lubiahilavila libimijami uami. Lebeka agan ninañ ahica agiladi ma huhiliman lidaci Así agan ninañ mu agadi libimijami uami. **12** Ninañ ahica agilan sibila ma vimañ lihavidaci Así agan Lebeka di nameñ abami uami. Ninañ hali huhilaban agan nibu ninañ siyi huhilaban agadi lihu hiji hinihini nudı sibila hisin hulan hinibali aba abami uami. **13** Así di manasın hekili agan nameñ abami uami. Así agan abi aba abami uami. Vian Jekopi san mavin hekili hinilan aba abi aba abami uami. Iso san mavin hekili ma hinilan aba abi aba abami uami.

14 Hameñ sadan alan nameñ abimagalı uami. Así agan akı san lusin sibili hameñ agadi vimi aba abimagalı uami. **15** Así agan Mosesi di nameñ abami uami.

Vian hulan mu san mavin hiniavila nudı huaci lamibavila aba abami uami. Ha vian nusan mavin hiniavila nudı huaci lamiben aba abami uami. Vian hulan mu san mavin hekili miňavila nudı huaci lamibavila aba abami uami. Ha nusan mavin hekili miňavila nudı huaci lamiben aba abami uami. **16** Hameñ sadan Así agan hulan libimijiben aba hulan agadi sibila akuaba akuaba agilasan ma igahililalı uami. Hulan agadi hiji humigañ huaci agasan ma igahililalı uami. Así nibu nuken hulan agadi iga iga mavin hinihini

nudi huaci lamalamı libimijilalı uami.

17 Así di manasın hekili agan nameñ abami uami. Así agan Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agadi abi aba abami uami. Nama manigali hinihini sanj viañ nadı libimijamin aba abi aba abami uami. Liliñ nama manigali hinidanañ iadi vidividin agadi abalamidalın igibanañ aba abi aba abami uami. Igidanañ hulan iamigali limu hijile agilan iadi ibi agasan fili tibi mu hiji mu hiji sulasula hidavibali aba abi aba abami uami. **18** Hameñ sadan alan igilalu uami. Así agan nudı nuken hiji lubiahilahila hulan mu di iga iga abilalı uami. Viañ nusan mavin hiniben aba abilalı uami. Lidiñ hameñ laci ala lilalı uami. Hulan mu di iga iga abilalı uami. Hulan nagañ iadi ciañ lulibali aba abilalı uami. Lici hulan agan hameñ ala lilalı uami.

19 Naludi hulan mu agan iadi nameñ abibali uami. Así hameñ lilalı sadan aludi nameñ abimidi aba abibali uami. Namilan lusin sibili viavila hugi danj hinidalan aba abimidi aba abibali uami. Aniaba hulan agan Así di hiji agadi ma lulibali aba abibali uami. **20** Así hameñ lilalı agasan aniaba hulan nama nudı abiminañ uami. Hulan mu fili siji vivi hisin maña agadi vivi fili siji vilalı uami. Vidaci fili siji agan hulan agadi nameñ ma abilalı uami. Nama iadi akı san hameñ vinan aba ma abilalı uami. **21** Hulan fili siji vivi hisin agan nibu ibi danj sadan fili siji vivi hisin maña agadi viavila nudı nuken hiji lubiahilavila fili siji ahica agiladi vivi uami. Filii siji mu nibu mihin hekili hiji sibila huaci vivi hisin agadi vivi uami. Filii siji mu nibu huaci sibaj hima uami. Nibu uaian pabin pabin sibila ciki ciki vivi hisin agadi vivi uami.

22 Así avi nibu hameñ ala lilalı uami. Iadi igivi agadi haiabila lamidalın hulan iamigali agilan iadi vidividin hekili agadi igavibali aba hameñ lilalı uami. Filii siji sibili lili hisin agiladi ificikicikli liben aba hiji lamadi uami. Agadi ala vakala makamijamiha hinidi uami. **23** Hulan

iamigali agilan iadi abilu hekili vidividin dan agadi igavibali aba namen lilali uami. Nudi fili siji agilasan mavin hinihini nulidi huaci lamalama san ci minjahihilami sadan nulidi valici abilu hekili vidividin dan hiniavibali uami. ²⁴ Fili siji nulisan mavin hinilali ha hulan iamigali libiminici hiniavilali agilan me uami. Isilaeli hidili alaŋ pam hima uami. Hidili mu mu agilan avi uami. ²⁵ Asi di ciaŋ igalahahaha hisin hulan Hosea agan manasın hivi ciaŋ libami uami. Asi agan namen abi aba abami uami. Vaka hulan iamigali agilan iadi hulan iamigali ma hiniavihadami aba abi aba abami uami. Agadi ala nulidi abiben aba abi aba abami uami. Ha iadi hulan iamigali aba abiben aba abi aba abami uami. Vian nulisan mavin hekili ma hinilan aba abi aba abami uami. Agadi ala mufili nulidi abiben aba abi aba abami uami. Vian nalusan mavin hekili hinilan aba abiben aba abi aba abami uami. ²⁶ Fipi mu heŋ hiniavidaci vian nulidi nameŋ abamin aba abi aba abami uami. Namilan iadi hulan iamigali ma hinilalan aba abamin aba abi aba abami uami. Fipi heŋ ala hiniavidaci vian nulidi cihu abiben aba abi aba abami uami. Vian Asi hamen laci hamen laci hinilan aba abiben aba abi aba abami uami. Namilan iadi ninanadi hinibalaj aba abiben aba abi aba abami uami.

²⁷⁻²⁸ Lici Aisaia agan Isilaeli hidili agilasan igahilavila abami uami. Aludi Hekili agan hulan iamigali fili hisin agiladi ciaŋ hivi ci lami aba abami uami. Nulidi sibili lamibali agan ci mikı mikı ladi aba abami uami. Isilaeli hidili agilan iaha habilavila hacin hilici me hiniavibali aba abami uami. Agadi ala aludi Hekili agan nulidi hulan iamigali sikasikan agiladi ma ahiliyahudaci huaci hamen laci hamen laci hiniavibali aba abami uami. Nibu nulidi pabin pabin agiladi laci ahiliyahudaci huaci hamen laci hamen laci hiniavibali aba abami uami. ²⁹ La cihu nameŋ abami uami. Aludi Hekili nibu vidividin hekili dan sadan aludi hidili limu hihile agiladi ma

ifihima fihalami aba abami uami. Ifihima fihalici iabi alaŋ ma hinivilu aba abami uami. Sodom haiabila Gomola haiabila sibili lihavimi hamen ala sibili livilu aba abami uami. Akuaba akuaba vaka Aisaia abami agilan hamen laci ala lihavimi uami.

Isilaeli hidili agilan Asi san hiji vidividin ma lamavimi.

³⁰ Alaŋ nameŋ agasaŋ abilalu uami. Hulan iamigali hidili mu mu agilan visivasi igu igu Asi di ciaŋ sihivia lubiahilahila san ma igahilavihadami uami. Agadi ala Asi nulidi abami uami. Namilan hulan iamigali huaci aba abami uami. Nibilan Asi san hiji vidividin lamavici Asi nulidi abami uami. Namilan hulan iamigali huaci aba abami uami. ³¹ Isilaeli hidili hulan iamigali agilan ciaŋ vidividin Mosesi libami agadi sihivia lubiahilahila huaci hinihini san lihavimi uami. Agadi ala nibilan ciaŋ vidividin Mosesi libami agadi sihivia ma lubiahilavimi uami. ³² Nibilan Asi san hiji vidividin lamalama san ma igahilavimi uami. Nulidi nukeŋ hiji lubiahilahila sibila huaci huaci vivi hulan iamigali huaci hinibalu aba lihavihadami uami. Agadi ala nibilan liba kum hekili me agadi hivi hicci libidibi lalakubilakubila uavihadami uami. ³³ Asi di manasın hekili agan abami uami. Asi agan namen abi aba abami uami. Ci igilan aba abi aba abami uami. Vian liba kum hekili me agadi Saion haiabila heŋ lamiliŋ hinilali aba abi aba abami uami. Heŋ hinidaci hulan iamigali agilan uu hicci libidibi lalakubilakubila uavilali aba abi aba abami uami. Limu hihile agilan liba kum hekili me agadi hivi lididihulihu migaifavilali aba abi aba abami uami. Hulan iamigali liba kum hekili me agasaŋ hiji vidividin lamavilali agilan ma sihumahilavibali aba abi aba abami uami.

10

Isilaeli hidili agilan Asi akuaba akuaba likali agiladi igavidaci nulidi hiji ma tovelali uami.

1 Iadi isagali imahali me namilan uami. Ası agan Isilaeli hidili agiladi ahiliahuci huaci hamej laci hamej laci hiniahini aba mavin hinilan uami. Mayin hinihini Ası di aba aba hinilan uami. **2** Vian nulidi igilan sadan haiabila iaha abadin uami. Nibilan vidividin lagulamalama Ası agan akuaba akuaba lili san mavin hinilali agiladi lubiahilahila san lihavilali uami. Agadi ala nibilan Ası di hiji agadi ma igavilali uami. **3** Ası agan nudu nuken hiji lubiahilahila aludi hulan iamigali huaci aba abilali agadi ma igavilali uami. Lidin nulidi nuken vidividin hiji alan hulan iamigali huaci hinibalu aba lihavilali uami. Nibilan Ası di lihu hiji ma hinaviyalil sadan Ası agan nulidi namej ma abilali uami. Namilan hulan iamigali huaci aba ma abilali uami. **4** Alan igilalu uami. Jisasi Kilaisi agan lici cian vidividin Mosesilibami agan nibu vidividin apali hinilali uami. Hamej sadan hulan iamigali Jisasi Kilaisi san hiji vidividin lamavidaci Ası agan nulidi abilali uami. Namilan hulan iamigali huaci aba abilali uami.

5 Vaka hulan iamigali agilan cian vidividin Mosesilibami agadi lubiahilavidaci Ası agan nulidi abadami uami. Namilan hulan iamigali huaci aba abadami uami. Mosesi nusan ala abiben aba cian namej abami uami. Hulan mu Ası di cian vidividin vian libamin agadi lubiahilben aba cian vidividin sikasikan agiladi lubiahilam aba abami uami. Nibu hamej lavila huaci hamej laci hamej laci hinibali aba abami uami. **6** Hulan iamigali Jisasi Kilaisi san hiji vidividin lamavidaci Ası agan nulidi abilali uami. Namilan hulan iamigali huaci aba abilali uami. Ası di manasin hekili agan hulan iamigali hamej agiladi abami uami. Namilan naludi nuken hiji hiji namej abimilan aba abami uami. Ani agan Ası di haiabila ubali aba abimilan aba abami uami. Namilan abacuvacuva cian namej abilalan agasa Ası di manasin hekili agan abamigilami uami. Vian Ası di haiabila uavila Jisasi Kilaisi di via migiben

aba abilalan agasa abamigilami uami. **7** Ası di manasin hekili agan namej avi abami uami. Namilan naludi nuken hiji hiji namej abimilan aba abami uami. Ani agan haca hagabij laci hej migubali aba abimilan aba abami uami. Namilan abacuvacuva cian namej abilalan agasa Ası di manasin hekili agan abamigilami uami. Vian haca hagabij laci hej miguavila sudi fili haiabila hej Jisasi Kilaisi di via iahiben aba abilalan agasa abamigilami uami. **8** Ası di manasin hekili agan nibu namej abami uami. Cian nagaq namilan hula hiniahini naludi hiji humigan hiji ci hini aba abami uami. Naludi sibisan hiji avi ci hini aba abami uami. La abami. Ası di manasin hekili abami agasa ala igahililalu uami. Igahilahila namilan Ası san hiji vidividin lamibalan aba haiabila iahaiaha cian sulilalu uami. **9** Namilan haiabila iahaiaha namej abilalan uami. Jisasi nibu iadi Hekili aba abilalan uami. Lidin Ası agan Jisasi Kilaisi di abici cihu hiji iahami agasa hiji vidividin lamilalan uami. Hamej lidala Ası agan naludi ahiliahudaci huaci hamej laci hamej laci hinibalan uami. **10** Alan aludi nuken hiji humigan hiji Ası san hiji vidividin lamidamili Ası agan aludi namej abibali uami. Namilan hulan iamigali huaci aba abibali uami. Lidaci aludi hiji vidividin agilasan aludi sibisan hiji haiabila iahaiaha abidamili Ası agan aludi ahiliahudaci huaci hamej laci hamej laci hinibalu uami.

11 Ası di manasin hekili agan namej abami uami. Hulan iamigali nusan hiji vidividin lamavilali agilan ma sihumahilavibali aba abami uami. **12** Ası agan igidaci Isilaeli hidili agilan hula hidili mu mu agilan hula hidili pam me hinaviyalili uami. Aludi Hekili agan nibu hulan iamigali sikasikan aludi Hekili pabin laci hinilali uami. Nibu hulan iamigali sikasikan nudu abitihavilali agiladi pam huaci lamilali uami. Nulidi ahiliahudaci huaci hamej laci hamej laci hiniahini san

10:2 10.2 HJL 21.20, 22.3, Ga 1.14, 4.17

10:3 10.3 Lom 1.17, 9.30-32, Fl 3.9

10:4 10.4 Mt 5.17, Jo 3.18, Ga 3.24

10:5 10.5 Wkp 18.5, Neh 9.29, Ese 20.11-13, Lom 7.10, Ga 3.12

10:6 10.6-8 Lo 30.12-14

10:9 10.9 Mt 10.32, Lu

12.8

10:11 10.11 Ais 28.16, Jer 17.7, Lom 9.33

10:12 10.12 HJL 10.36, 15.9, Lom 3.22, 3.29, Ga 3.28

10:13

10.13 Jol 2.32, HJL 2.21, 9.14

nudi abitihavıdaci nulidi huaci lamıläli uami. ¹³ Así dí manasın hekili agan nameñ abami uami. Hulan iamigali limu hihile agilan Así sanj igahilahila abavıbali aba abami uami. Aludi Hekili aba abavıbali aba abami uami. Aludi ahiliahuha aba abavıbali aba abami uami. Hameñ abavıdaci Así nulidi ahiliyahudaci huaci hamen laci hamen laci hiniavıbali aba abami uami. ¹⁴ Agadı ala nıbilan nusaj hiji vıdivıdını ma lamımañ lavıla uami. Ha aki me lavıla nudi abitihavıbali uami. Nıbilan nudi cian ma igahilimañ lavıla uami. Ha aki me lavıla nusaj hiji vıdivıdını lamavıbali uami. Hulan mu agan nulisan cian nagadı ma sulımañ lici uami. Ha aki me lavıla cian nagadı igahilavıbali uami. ¹⁵ Hulan limu hihile agilan cian sulasula hidahida sanj ma abımañ lihavıcı uami. Ha aki me lavıla cian nagadı sulasula hidavıbali uami. Así dí manasın hekili agan nusaj ala nameñ abami uami. Así dí cian sulasula sanj hulan limu hihile agilan hulan iamigali agiladi piñ uavıcı aba abami uami. Nıbilan Así dí cian sulasula hisin agilasan hijıñalavıbali aba abami uami.

Isılaeli hidili agilan Jisasi Kilaisi dí cian agadı ma lubiahılavıhadami.

¹⁶ Isılaeli hidili limu hihile agilan Así dí cian ma lubiahılavıhadami uami. Aisaia agan nameñ abami uami. İadi Hekili aba abami uami. Hulan iamigali sikkasikan agilan cian sulılalu agasan hiji vıdivıdını ma lamavılalı aba abami uami. ¹⁷ Alan igılalu uami. Jisasi Kilaisi dí cian agadı sulıdamılı hulan iamigali agilan igahilahila nusaj hiji vıdivıdını lamavılalı uami. ¹⁸ Agadı ala viañ naludi ci abin uami. Nıbilan Jisasi Kilaisi dí cian ci igahilavalı uami. Así dí manasın hekili agan nameñ abami uami. Hulan iamigali fili tibi mu hisin mu hisin agilan cian nagadı ci igahilavalı aba abami uami. Nulidi cian agan avi haiabila mu hıvı mu hıvı ci uali aba abami uami. ¹⁹ Viañ cihu nameñ abıben uami. Isılaeli hidili agilan cian nagadı hidili ci igahilavalı aba abıben uami. Mosesi agan mise cian libami

10:15 10.15 Ais 52.7, Nah 1.15

19.4, Mt 24.14, Mk 16.15, Kl 1.3-6, 1.23

10:21 10.21 Ais 65.2

11:3 11.3 1 Kin 19.10, 19.14

10:16 10.16 Ais 53.1, Jo 12.38, Ib 4.2

10.19 Lo 32.21, Lom 11.11, Ta 3.3

10:19 10.19 Lo 32.21, Lom 11.11, Ta 3.3

10:20 10.20 Ais 65.1, Lom 9.30

11:1 11.1 Sml 12.22, Sng 94.14, Jer 31.37, 2 Ko 11.22, Fl 3.5

11:2 11.2 Sng 94.14, Lom 8.29

uami. Así agan nameñ abi aba abami uami. Hulan iamigali hidili mu mu limu hihile agilan ibi apalı hiniavılalı aba abi aba abami uami. Viañ nulidi vilin Isılaeli hidili namılañ nulisan humigañ vihili vibalañ aba abi aba abami uami. Hulan iamigali hiji hutesi apalı agiladi vilin namılañ iasañ igivi hinibalañ aba abi aba abami uami. ²⁰ La Aisaia agan haiabila iaha cihu abami uami. Así agan nameñ abi aba abami uami. Hulan iamigali iadi iga iga sanj ma suhilavılalı aba abi aba abami uami. Agadı ala nıbilan iadi ci igavılalı aba abi aba abami uami. İadi iga iga sanj mavın ma hiniavılalı aba abi aba abami uami. Hameñ sadan hulan mu dı ma abitihavılalı aba abi aba abami uami. Agadı ala nulidi hıvı haiabila iahıdalıñ ci igavılalı aba abi aba abami uami. ²¹ La Aisaia agan cihu nulidi abami uami. Así nameñ abi aba abami uami. Isılaeli hidili namılañ cian lulalula iadi huligalılañ aba abi aba abami uami. Agadı ala uaiañ mu hıvı mu hıvı naludi ahiliahuahu sanj human lamalama aiagalan aba ula ula hınilan aba abi aba abami uami.

11

Ası agan Isılaeli hidili limu hihile agilasan mavın hinimi.

¹ Así agan nudi hulan iamigali Isılaeli hidili agiladi ma huligalami uami. Viañ avi Isılaeli hidili hulan ala uami. Viañ Ebılam iamılınu uami. Isılaeli hidili agiladi latıhiñ mu nıbu Bejamin hidili uami. Viañ avi Bejamin hidili ala uami. ² Vaka sibañ Así agan Isılaeli hidili agiladi abami uami. Namılañ iadi hulan iamigali hınibalañ aba abami uami. Nulidi ma huligalami uami. Namılañ Elaija dí cian Así dí manasın hekili hıvı hınilalı agadı igılalan uami. Elaija nıbu Isılaeli hidili agiladi sibili lamalama sanj Así dí abami uami. ³ Nıbu nameñ abami uami. İadi Hekili aba abami uami. Nıbilan nadı sagalı hilahila hisin vadım agiladi ificivıhalavılalı aba abami uami. Lıdin nadı cian igalahalaha hisin hulan agiladi

10:17 10.17 Jo 17.20

10:18 10.18 Sng

10.20 Ais 65.1, Lom 9.30

11:1 11.1 Sml 12.22, Sng 94.14, Jer 31.37, 2 Ko 11.22, Fl 3.5

11:2 11.2 Sng 94.14, Lom 8.29

avi ifihimavilalı aba abami uami. Vian pam hanibun hinidin aba abami uami. Iadi avi ifihimiben aba lihavadi aba abami uami. ⁴ Lici cihu Ası agan nudi nameñ abami uami. Iadi nukeñ hulañ huaci 7,000 agilan hanibun hiniavadi aba abami uami. Nibilan mugiluñ Balı dı ibi miñaiahaha san ma migalifilibavilalı aba abami uami.

⁵ La abami. Iabi avi Ası agan Isilaeli hidili pabin pabin agilasan mavın hinihini nulidi libiminjidiñi nudi nukeñ hulañ iamigali hiniavilalı uami. ⁶ Nibilan sibila akuaba akuaba huaci huaci agiladi vihavilalı agilasan igahilahila ma libiminjilalı uami. Nibu nulisan mavın hinihini nulidi libiminjilalı uami. Sibila akuaba akuaba huaci huaci agiladi vihavidaci Ası agan nulisan mavın hinilalı lici uami. Ha Ası nulisan mavın hinihini agan nibu hidili apali hinivi uami. ⁷ Hameñ sadañ Ası agan Isilaeli hidili limu hihile agiladi pam libiminjici nibilan laci Ası akuaba akuaba igu igu sañ abami agiladi vihavalı uami. Nulidi hidili pam limu hihile agilan Ası akuaba akuaba igu igu sañ abami agiladi vivi sañ vidividin hiniavali uami. Agadi ala ma vihavalı uami. Nulidi hiji humigan agilan ci sijiavalı uami. ⁸ Ası dı manasın hekili agan nameñ abami uami. Ası agan nulidi valici nibilan hulañ iamigali vali me ani hiniavilalı hameñ ala ani hiniavilalı aba abami uami. Ası nukeñ lidaci nibilan lamigan iuala iuala ma igasulavilalı aba abami uami. Ası nulidi hiji agiladi avi lidaci cian ma igahilavilalı aba abami uami. Nibilan hameñ laci hameñ laci hiniavhadami aba abami uami. Iabi avi hameñ laci ala hiniavilalı aba abami uami. ⁹ Deviti avi Ası dı nameñ abami uami. Nama lidanañ nibilan migudiba simin hekili navidaci nulidi sibila lamalama hisinakuaba akuaba agilan heñ iahavim aba abami uami. Limin havan san lamavici miñamija agan me iaham aba abami uami. Hasivin lauala migavihewila sihim ifihimuhimu agan me iaham aba abami uami. Haca hivı lalifa migumigu agan me iaham aba abami uami. Nulidi nukeñ lusin

sibili agilan lihavidaci nibilan avıha avıha hameñ agiladi igavım aba abami uami. ¹⁰ Nama lidanañ nulidi lamigan agilan hifili migi hiniavidaci nibilan igasulavimidi aba abami uami. Nulidi huli henar agiladi ifilifidanañ iahuavidaci nibilan vidividin lagulamavimidi aba abami uami. Linan nibilan hameñ laci hameñ laci hiniavim aba abami uami.

Ası agan hidili mu mu agiladi ahiliyahumi.

¹¹ Isilaeli hidili agilan lusin sibili viavíla sikasikan ma sibili lihavimi uami. Nibilan Ası dı huligalavila lusin sibili sibili vihavidaci Ası agan hiji nameñ lamami uami. Vian hidili mu mu agiladi ahiliyahudalin huaci hameñ laci hameñ laci hiniavibali aba abami uami. Hameñ lidalin Isilaeli hidili agilan hidili mu mu agiladi iga iga humigan vihili vihavibali aba abami uami. ¹² Isilaeli hidili agilan Ası dı huligalavidaci Ası agan hulañ iamigali fili tibi mu hisin mu hisin agiladi huaci lamami uami. Isilaeli hidili agilan akuaba akuaba huaci huaci Ası lihadami agilasan valavimi uami. Lihavici Ası agan hidili mu mu agilasan akuaba akuaba huaci huaci agiladi limi uami. Agadi ala Isilaeli hidili agilan cihu veyila Ası dı lihu hivı hiniavibali uami. Hiniavidaci Ası agan hulañ iamigali hidili mu mu agilasadan Isilaeli hidili agilasadan igahilahila akuaba akuaba huaci huaci agiladi libali uami. Lidaci akuaba akuaba vaka nulisan hitin hitin lihadami agiladi livlibali uami.

¹³ Iabi vian hidili mu mu naludi abiben uami. Ası agan iadi libiminjiva ua namilan hula hinihini sibila vivi sañ abici naludi hivı uacin uami. Ua hijinjalanaala hinihini sibila vivi hinicin uami. ¹⁴ Sibila vivi hinihini hiji nameñ lamacin uami. Vian hulañ iamigali hidili mu mu agiladi hiji miñaiahidalin Ası agan akuaba akuaba huaci huaci agiladi libali aba abacın uami. Lidaci iadi hidili pam agilan hidili mu mu agiladi iga iga humigan vihili vihavibali aba abacın uami. Hameñ lihavici Ası agan iadi hidili pam limu hihile agiladi ahiliyahuci huaci hameñ laci hameñ laci

hiniavibali aba abacin uami. ¹⁵ Así agan Isilaeli hidili agiladi valavila hulañ iamigali hidili mu mu agilan hula hiji humigan pam hiniavimi uami. Lavila Isilaeli hidili agiladi cihu vici nibilan hulañ iamigali himavila cihu hiji iahaiaha me hiniavibali uami.

¹⁶ Halihah cahu uiti hilici hivi maci huaci sibañ sebili hilahila lamavilali agiladi pabinj agadi Así san mise sagali iguavilali uami. Hameñ lidinj maci mu mu hilavilali agiladi igavidaci nibilan avi Así di laci hiniavilali uami. Kili hidili agan Así di hinidaci nudi makan makaj agilan avi Así di hiniavilali uami. ¹⁷ Isilaeli hidili agilan kili olivi huaci sibañ uleñ hisinj me hiniavilali uami. Así agan kili olivi uleñ hisinj agadi asinj sibili sibili agiladi ihalahala abila vicilali uami. Makaj sibili sibili agiladi avi ihalahala abila vicilali uami. Hidili mu mu namilañ kili olivi makan sauva hisinj me hinilalan uami. Así agan kili olivi makan sauva hisinj me agiladi ihalahala vivi kili olivi huaci sibañ uleñ hisinj makaj makaj ihalahali heñ lamalama libilivali uami. Libilivaliva hahidaci kili olivi huaci sibañ uleñ hisinj me hiniavilali uami. Kili olivi makan uleñ hisinj ihalahali agiladi uvisijin vivi sanj hamen lilali uami. Lici iabi kili olivi makan sauva hisinj me agilan kili olivi makan huaci sibañ uleñ hisinj me hiniavilali uami. Hinihini muki uavidaci avili agan makaj makaj agiladi hivi udaci makaj makaj agilan huaci hiniavilali uami. ¹⁸ Hameñ sadan hidili mu mu namilañ hiji nameñ lamimilañ uami. Alan hulañ huaci sibañ aba abimilañ uami. Alan kili olivi makan aminj aminj agiladi livalalu aba abimilañ uami. Namilañ hiji hamen dañ hiniavila uami. Sebili mise hiji sihivia lamavila nameñ agasan igahilahalañ uami. Namilañ kili olivi pili uleñ hisinj agasan avili igudalan hiji ma hinilali uami. Nudi hidili agilan avili iguavidaci namilañ nudi makan makaj me hinilalan uami.

¹⁹ Namilañ nameñ abibalaj uami. Así agan aludi viavila kili olivi uleñ hisinj agadi hivi lama libilivaliva hahiben aba

lilali aba abibalaj uami. Lidinj kili olivi makan uleñ hisinj agiladi ihalahilali aba abibalaj uami. Ihalahidaci alan nulidi uvisijin vilalu aba abibalaj uami. ²⁰ Amij ala uami. Así agan hamen lilali uami. Isilaeli hidili limu hihile agilan Así sanj hiji vidividin ma lamavimi sadan Así agan nulidi valami uami. Namilañ Así sanj hiji vidividin lamilalan sadan huaci hinilalan uami. Namilañ nukeñ sanj sihivia sibañ migilahalañ uami. Namilañ naludi nukeñ ibi miñaiahaha hiniñilañ uami. Namilañ lidihalañ uami. ²¹ Vaka Así agan kili olivi makan makaj uleñ hisinj agiladi validaci pili hivi ma hiniavihadami uami. Namilañ avi hiji vidividin valilan Así naludi validaci namilañ avi pili hivi ma hinibalañ uami. ²² Namilañ sihivia sibañ hiji lamihalañ uami. Así nibu limu hihile agiladi huaci lamilali uami. Limu hihile agiladi sibili lamilali uami. Hulañ akuaba akuaba lusinj sibili sibili vihavilali agiladi sibili lamilali uami. Agadi ala naludi huaci lamilali uami. Nibu akuaba akuaba huaci huaci agiladi lilali agilasan pam mavin hinilalañ uami. Hameñ ma lilañ naludi avi kili olivi makan uleñ hisinj me agiladi ihalahilali hamen ihalahibali uami. ²³ Isilaeli hidili limu hihile agilan kili olivi makan uleñ hisinj vaka ihalahami agilan me hiniavilali uami. Nibilañ Jisası Kilaisı sanj hiji vidividin lamavici Así agan nulidi cihu vibali uami. Kili olivi makan uleñ hisinj agiladi cihu kili olivi pili uleñ hisinj agadi hivi lama libilivaliva hahahaha me hahibali uami. Así agan sibila hamen agadi huaci vibali uami. ²⁴ Vaka namilañ sauva hisinj kili olivi agadi makan makaj me hiniadamilan uami. Lidalañ Así agan naludi ihalahala kili olivi huaci uleñ hisinj agadi hivi lamalama libilivaliva hahidaci hinihini me hinilalan uami. Kili olivi pili nibu naludi nukeñ hima uami. Así nibu kili olivi makan uleñ hisinj ihalahali agiladi cihu nulidi nukeñ pili agiladi hivi lamalama libilivaliva hahidaci uu sebili hiniavilali hamen ala hiniavibali uami.

Así agan hulañ iamigali agilasan mavin hiniadami agan hahibila iahami.

²⁵ Iadi isagali imahali me namilañ uami. Cian mu sivila hinilalı agadı namilañ avi igibalañ aba ladin uami. Namilañ nuken nameñ abimilañ uami. Alan hiji hutesi dan aba abimilañ uami. Hameñ sadañ cian nagadı nalusañ abißen uami. Isilaeli hidili limu hihile agiladı hiji humigañ agilañ ci sijavimi uami. Nibalañ hameñ laci hamen laci hiniavidaci Asi agañ hidili mu mu limu hihile agiladı abidaci nudi hulan iamigali hiniavıbalı uami. Hidili mu mu agiladı lugilici valı vameba hinihini sañ abami agañ iahici Asi agañ abiibalı uami. Ha ci aba abiibalı uami. ²⁶ La hadihu ala Asi agañ Isilaeli hidili sikasikan agiladı ahilihudaci huaci hamen laci hamen laci hiniavıbalı uami. Asi di manasın hekili agañ nameñ abami uami. Isilaeli hidili agiladı ahilihuahu hisin hulan agañ nibu Saion haiabila heñ hiniavıla vebali aba abami uami. Lici hulan iamigali Jekopi* di iamılıhalinu sikasikan agilañ Asi di cian ma lulavıbalı aba abami uami. ²⁷ Asi agañ nameñ abi aba abami uami. Nulidi hugi hivahiva sañ cian miguavıla nulidi abißen aba abi aba abami uami.

²⁸ Lavıla abami. Isilaeli hidili agilañ Jisası Kılaisı di cian agadı valavala Asi di nagili lamavıbalı uami. Hameñ lihavidaci Asi agañ hulan iamigali hidili mu mu naludi ahilihubalı uami. Vaka Isilaeli hidili agilañ nudi hulan iamigali hiniavıbalı aba libimıñami sadañ nulisan mavın hekili hinilalı uami. Nulidi iamılıhalinu vaka hiniavıhadami agilasan igahilahila nulisan mavın hinilalı uami. ²⁹ Asi agañ hulan iamigali nudi piñ veve sañ abilalı uami. Vehavidaci akuaba akuaba huaci huaci agiladı igu igu sañ abilalı uami. Nibu hiji mu mu ma lamıläli uami.

³⁰ Vaka hidili mu mu namilañ Asi di cian luladamılañ uami. Iabi neñ Isilaeli hidili agilañ avi Asi di cian lulavıbalı uami. Hameñ lihavıbalı sadañ Asi agañ nalusañ mavın hinilalı uami. ³¹ Hameñ laci ala iabi neñ Isilaeli hidili agilañ Asi

di cian agadı lulavıbalı uami. Lulavidaci Asi agañ nalusañ mavın hinihini naludi huaci lamıläli uami. Nalusañ mavın hinihini naludi huaci lamıläli hameñ laci ala nulisan avi mavın hinihini nulidi huaci lamıben aba li uami. ³² Nibu hulan iamigali sikasikan agilasan mavın hiniben aba lilalı uami. Lidiñ hulan iamigali cian lulavıbalı agiladı validaci hinihini nibalañ lusin sibili sibili vihavıbalı uami. Vihavidaci nulidi lusin sibili agilañ lihavidaci hulan limin sibili uları hivi hiniavıbalı agilañ me hiniavıbalı uami.

Alan Asi di ibi agadı pam miñaiahaiha hinimüli uami.

³³ Amiñ ala uami. Asi agañ akuaba akuaba huaci huaci agiladı pam lilalı uami. Nibu hiji hutesi dan hinilalı uami. Nibu hiji huaci dan hinilalı uami. Nudi akuaba akuaba hiji hutesi hamen agilañ avili hekili agadı huhanı me hiniavıbalı uami. Hulan alan nudi hiji mu mu agiladı ma sibañ igelalu uami. Lidiñ nibu akuaba akuaba lilalı agiladı igidamılı aludı hiji agañ ma tovelali uami. ³⁴ Asi di manasın hekili agañ nameñ abami uami. Alan aludi Hekili di hiji agadı ma igelalu aba abami uami. Alan nusan hiji ma igulalu aba abami uami. ³⁵ Asi di manasın hekili agañ nameñ avi abami uami. Asi agañ nibu akuaba akuaba sañ ma tibi migilalı aba abami uami. Hameñ sadañ hulan mu hiji nameñ lamımidı aba abami uami. Vian akuaba akuaba aludi Hekili sañ igulinı nibu ıasan hibin igubali aba abimidi aba abami uami. ³⁶ Asi agañ nibu nuken akuaba akuaba agiladı lamami uami. Nibu akuaba agiladı hidili uami. Akuaba akuaba ha nudi nuken uami. Alan nudi ibi hamen laci hamen laci miñaiahaiha hinimüli uami. Ha amiñ sibañ uami.

12

Alan aludi nuken hadipili agiladı Asi sañ sagalı me igumılı uami.

11:25 11.25 Lu 21.24, Jo 10.16, Lom 12.16, 2 Ko 3.14, CHL 7.9   **11:26** 11.26 Sng 14.7, Ais 59.20, Mt 23.39   * **11:26**
11.26 Jekopi di ibi mu Isilaeli.   **11:27** 11.27 Jer 31.33-34, Ib 8.8, 10.15-16   **11:30** 11.30 Ef 2.2, Kl 3.7   **11:32** 11.32
 Lom 3.9, Ga 3.22, 1 Ti 2.4   **11:33** 11.33 Jop 11.7, Sng 36.6, 92.5, Ais 55.8-9   **11:34** 11.34 Jop 15.8, 36.22, Ais 40.13, 1
 Ko 2.16   **11:35** 11.35 Jop 35.7, 41.11   **11:36** 11.36 1 Ko 8.6, Ga 1.5, 2 Ti 4.18, Ib 13.21, 2 Pi 3.18   **12:1** 12.1 Sng
 50.13-14, Jo 4.24, Lom 6.11-13, 1 Ko 6.13, 6.19-20, Ib 10.20, 1 Pi 2.5

1 Iadi isagali imahali me namilañ uami. Así agañ alusañ mavin hekili miñjamiña aludi huaci lamilalí uami. Hamen sadan viañ naludi mavin cian cian abadin uami. Namilañ fili neñ hinihini naludi hadipili agiladi Así san sagali me iguhalañ uami. Hamen lavila namilañ Así di hulan iamigali sibañ hinibalañ uami. Hinihini akuaba akuaba huaci huaci agiladi lidalañ Así nalusañ hijinalibali uami. Lidaci nudi ibi miñjaiahaiha nudi sibila vibalañ uami.

2 Namilañ hulañ iamigali fili hisin me hinimilañ uami. Así agañ vana naludi hiji humigañ agiladi miñjahihilidaci hihi me iahavim uami. Iahavidaci namilañ akuaba akuaba huaci huaci agiladi pam lihalañ uami. Hamen lavila namilañ Así di hiji agadi sihivia sibañ igibalañ uami. Akuaba akuaba huaci huaci lilalí agiladi igibalañ uami. Akuaba akuaba agilasan Así hijinalilalí agiladi avi igibalañ uami. Asíakuaba akuaba lilalí agilañ huaci silivi sibañ hiniavidaci igibalañ uami.

*Akuaba akuaba huaci huaci Asi igulali
agiladi hiv'i sibila vimili uami.*

³ Así iasañ mavin hiniavila nudí sibila vivi sañ iadi libimiñalı uami. Hamen sadan namılañ sihivia migila migila sañ ciañ nagadı naludi hitiñ hitiñ abiben aba lin uami. Namılañ hiji nameñ lamimılañ uami. Aludı hiji hutesi agılañ limu hihile di hiji hutesi agıladı lıvalavılalı aba abımiñañ uami. Namılañ naludi nukeñ hinihini hidahida agıladı sihivia lamalihılıhalan uami. Así agan nalusan hiji huaci igudaci namılañ hiji vıdivıdiñ dañ hinihini lamalihılıhalan uami. ⁴ Alañ ıgilalu uami. Hadipili nıbu hicı human mugan lamıgañ akuaba akuaba dañ hinilalı uami. Hicı human mugan lamıgañ akuaba akuaba agılañ sibila pam laci ma vihavılalı uami. ⁵ Hameñ laci ala alan avi hulan iamıgali akape uami. Agadı ala Jisasi Kılaisı agan lidaci alan hadipili pabın laci me hinilalu

uami. Alaŋ nudi hadipili hic̄i human
akuaba akuaba me h̄inilalu uami.

6 Así agañ alusañ mavín hinihini hiji hutesi mu mu huaci huaci agiladí igulalí uami. Hameñ sadañ hulan mu ciañ igalahahaha hisiñ hulan hinilali agañ uami. Níbu vana ciañ igalahahaha hisiñ agilan hiji vidividin dañ hinilini ciañ abavilali hamen ala abam uami. **7** Hulan mu hulan iamigali limu hihile agiladí ahiliahuiahu sibila vilalí agañ uami. Níbu vana hulan iamigali agiladí ahiliahuiahu sibila agadi vim uami. Hulan mu manasiñ sihi hisiñ hulan hinilali agañ uami. Níbu vana manasiñ sihi hisiñ hulan sibila vihavilali hamen sibila agadi vim uami. **8** Hulan mu hulan iamigali agiladí iagan lagulagu sibila vilalí agañ uami. Níbu vana hulan iamigali agiladí iagan lagulagu sibila agadi vim uami. Hulan mu hulan iamigali limu hihile akuaba akuaba san tibi migavilali agilasan akuaba akuaba igulali agañ uami. Níbu vana hamen laci ala akuaba akuaba akape agiladí igum uami. Hulan mu hulan iamigali agiladí migililali agañ uami. Níbu vana nulidi sihivia sibañ migilam uami. Hulan mu limu hihile agilasan mavín hinihini nulidi huaci lamilali agañ uami. Níbu vana hijinjalanjala nulidi huaci lamam uami.

*Naludi isagali imahali me agilasan
mavın hinihalan uami.*

⁹ Namilaŋ hulaŋ iamigali limu hihile agilasan̄ mavin̄ hekilī hinihalaŋ uami. Analı̄ abimilaŋ uami. Nulisan̄ amiŋ sibaŋ mavin̄ hekilī hinihalaŋ uami. Akuaba akuaba lusiŋ sibilī sibilī mu hidilī mu hidilī agiladī vala huligalavila akuaba akuaba huaci huaci agiladī pam lihalaŋ uami.

10 Así dí hulan iamigali limu hihile agilasan mavín hekili sibañ hinihalan uami. Naludi isagalinalu imahalinalu agilasan mavín hekili sibañ hinilalan hamen ala nulisan avi mavín hekili sibañ hinihalan uami. Naludi nuker ibi miñaiahimilan uami. Limu hihile agiladi ibi pam miñaiahahaia

san lihalan uami. **11** Namilan ihilu lavimilan uami. Asi di Amiñ agañ naludi hiji miñaiyahidaci vidiñidin hinihini aludi Hekili di sibili agadi hameñ laci hamen laci vihalan uami. **12** Aludi Hekili agañ naludi huaci lamibali agasañ hijinjalahan migila migila hinihalañ uami. Vihili mu mu naludi hivi iahavidaci namilan vidiñidin lagulamihalañ uami. Lidiñ Asi di aba aba laci hinihalañ uami.

13 Asi di hulan iamigali limu hihile agilañ akuaba akuaba san tibi migavici nulidi ahiliyahuhalañ uami. Hulan iamigali mu haiabila hisin agilañ vehavici nulidi sihivia migila migila sakilihalan uami. **14** Hulan limu hihile agilañ naludi sibili lamavici uami. Nulidi sibili lamalama san Asi di abimilan uami. Nulidi huaci lamalama san pam Asi di abihalañ uami. **15** Hulan iamigali hijinjalavilal agilañ hula hijinjalihalañ uami. Hulan iamigali ilihavilal agilañ hula ilihihalañ uami. **16** Namilan hulan iamigali limu hihile agilasan akuaba akuaba lilañ hameñ ala limu hihile agilasan avi hameñ laci ala lihalan uami. Namilan nukeñ san pam igahilahila hiji nameñ lamimilan uami. Alan hulan hekili hekili ibi dañ aba abimilan uami. Hulan ibi apali agilañ hula avi hinihini san hijinjalihalañ uami. Namilan naludi nukeñ ibi miñaiyahaiha nameñ abimilan uami. Vian laci hiji hutesi dañ aba abimilan uami. **17** Nibilan naludi sibili lamavici uami. Namilan nulidi cihi hibin sibili lamimilan uami. Hulan iamigali agilañ igasulavidaci akuaba akuaba huaci huaci agiladi pam hameñ laci hameñ laci lili san igahilahalañ uami. **18** Namilan nukeñ nukeñ lamacilacila sagan libaliba san igahilimilan uami. Hulan iamigali agilañ hula humigañ simi hinihini san pam lihalan uami. Hulan iamigali limu hihile agilañ namilan hula humigañ simi hinihini san valavidaci uami. Namilan nibilan hula humigañ simi hinihini san

pam lihalan uami. **19** Iadi nagilihali huaci huaci namilan uami. Naludi sibili lamavidaci hibin nulidi sibili lamalama san igahilimilan uami. Namilan valilan Asi agañ nulisan igivi hinihini hibin nulidi sibili lamibali uami. Alan igilalu uami. Asi di manasij hekili agañ nameñ abami uami. Aludi Hekili agañ abi aba abami uami. Hibin sibili lamalama ha iadi sibili aba abi aba abami uami. Vian nukeñ nulidi hibin sibili lamiben aba abi aba abami uami. **20** Agadi ala Asi di manasij hekili agañ nameñ agasañ avi abami uami. Naludi nagili lamavilal agilañ humigañ san himavici nulisan simi iginihalañ aba abami uami. Nibilan avili nana san lihavici nulisan avili igulañ navim aba abami uami. Namilan hameñ lilañ nibilan nulidi lusin sibili agilasan sihumahilavibali aba abami uami. **21** Namilan lilañ akuaba akuaba lusin sibili sibili agilañ naludi laliguavimidi uami. Namilan akuaba akuaba huaci huaci hameñ agiladi pam lidiñ akuaba sibili sibili agiladi livalibalañ uami.

13

Alan huban agiladi lihu hivi hinimili uami.

1 Hulan iamigali agilañ vana huban agiladi lihu hivi pam hiniavim uami. Alan igilalu uami. Huban agilañ havi ma iaha-aha hiniavilal uami. Asi nukeñ abidaci huban mu hidili mu hidili agilañ iaha-aha ibi dañ hiniavilal uami. Asi nukeñ huban akape agiladi libimijidaci hiniavilal uami. **2** Hameñ sadañ hulan huban di cian lulavilal agilañ huban Asi nukeñ libimijidaci ibi dañ hiniavilal agiladi cian agiladi lulavilal uami. Hulan lusin sibili hameñ agiladi vihavidaci Asi agañ nulidi sibili lamibali uami. **3** Huban agilañ hulan akuaba akuaba huaci huaci lihavilal agilasan hilivi igu igu san ma hiniavilal uami. Nibilan hulan lusin sibili vihavilal uami.

12:12 12.12 HJL 2.42, Fl 3.1, 1 Te 5.16-17, Ib 3.6, 10.36, Je 1.4   **12:13** 12.13 1 Ko 16.1, 2 Ko 9.1, 9.12, Ib 13.2, 13.16, 1 Pi 4.9   **12:14** 12.14 Mt 5.44, Lu 6.28, HJL 7.60, 1 Ko 4.11-13, 1 Pi 3.9   **12:15** 12.15 Sng 35.13   **12:16** 12.16 Sng 131.1-2, Snd 3.7, Ais 5.21, Lom 11.20, 15.5   **12:17** 12.17 Mt 5.39, Lom 14.16, 2 Ko 8.21, 1 Te 5.15   **12:18** 12.18 Mk 9.50, Lom 14.19, Ib 12.14   **12:19** 12.19 Lo 32.35, Snd 24.29, Mt 5.39, Lom 12.17, 13.4, Ib 10.30   **12:20** 12.20 CV 23.4-5, Snd 25.21-22, Mt 5.44   **13:1** 13.1 Snd 8.15-16, Dan 2.21, Jo 19.11, Ta 3.1, 1 Pi 2.13   **13:3** 13.3 1 Pi 2.13-14, 3.13

agilasan pam hilivi igu igu san hiniavilali uami. Namilañ hiji nameñ lamihalañ uami. Alan huban san lidimagalab abihalañ uami. Hij hameñ lamavila ha namilañ akuaba sibila huaci huaci agiladi pam vidalañ huban agilan iga iga naludi ibi miñaiahavibali uami. ⁴ Huban agilan avi Ası di sibila hisin hulañ uami. Nibilan naludi ahiliyahuavidaci namilañ huaci hinibalañ uami. Agadı ala namilañ lusin sibili viavila nulisan lidihalañ uami. Namilañ igilalañ uami. Huban agilan puia hutesi hutesi miñalivavilali uami. Nibilan havı ma miñalivavilali uami. Ası di sibila hisin hulañ hinihini lusin sibili hisin hulañ iamigali agiladi sibili lamalama san miñalivavilali uami. ⁵ Hameñ sadan alan huban di lihu hivı hinimili uami. Alan lusin sibili sibili agiladi vidamili huban agilan aludi sibili lamavilali uami. Lihavidaci nulisan lidilalu uami. Hameñ lihavilali agasan pam igahilahila nulidi cian lubiahilimagal uami. Alan aludi nukeñ hiji humigan hivı iga iga abimili uami. Huban di cian nibu huaci aba abimili uami. La nulidi cian agadı hej lubiahilimili uami. ⁶ Sibila hameñ vihavilali agilasan ala huban san anim hilici igulalu uami. Huban agilan Ası di sibila hisin hulañ hiniavilali uami. Akape tibi Ası nulisan sibila igudaci sihivia siban vivi hiniavilali uami. ⁷ Huban san anim hilici vivi hisin hulañ agilan anim hilici igu igu san abavici iguhalañ uami. Akuaba akuaba mu hidili mu hidili agiladi avi huban san igu igu san abavici iguhalañ uami. Hulan mu di lihu hivı hinihini san abavici nudı lihu hivı hinibalañ uami. Hulan mu di ibi miñaiahaha san abavici nudı ibi miñaiahahalañ uami.

Alan hulan iamigali limu hihile san mavın hinimili uami.

⁸ Namilañ mu hulan diakuaba akuaba agiladi viavila cihi hibin igu igu san namilañ nukeñ hutesi siban miñaliva hinimili uami. Hutesi miñaliva hiniavila ha hibin dan hinibalañ uami. Namilañ hulan iamigali agilan hula hibin dan

hinimili uami. Asıagan nalusan mavın hekili hinilali uami. Hameñ sadan namilañ Ası hula hibin dan me hinilalañ uami. Namilañ hameñ agasan igahilahila hulañ iamigali limu hihile agilasan hameñ laci hameñ laci mavın hekili hinilalañ uami. Hulañ hihile hulañ iamigali limu hihile agilasan mavın hekili hiniavilali agilan uami. Nibilan cian vıdividin Mosesi libami agadı sihivia siban lubiahilavilali uami. ⁹ Alan igilalu uami. Cian vıdividin Mosesi libami agan nibu nameñ abami uami. Hulañ iamigali dan namilañ naludi abinadinalu agiladi valavala uu iamigali mu mu agiladi sigili vimilan aba abami uami. Iamigali hulañ dan namilañ naludi mujanadinalu agiladi valavala uu hulañ mu mu agiladi sigili vimilan aba abami uami. Namilañ hulañ iamigali limu hihile agiladi ifihimili uami. Namilañ hulañ mu diakuaba agiladi avi sigili vimilan aba abami uami. Namilañ hulañ mu diakuaba agiladi mavın igimili uami. Nalusañ nukeñ mavın hekili hinilalañ hameñ laci ala naludi isagalinalu imahalinalu agilasan mavın hekili hinilalañ aba abami uami. Mosesi cian vıdividin akape libami uami. Agadı ala mavın hekili hinihini hisin cian nagan nibu cian vıdividin hihile agiladi hidili uami. ¹⁰ Hulan mu isagalinu imahalinu san mavın hekili hinilali agan nibu nulidi sibili ma lamilalı uami. Hameñ sadan hulañ isagalinu imahalinu san mavın hekili hinilali agan nibu cian vıdividin Mosesi libami agadı sihivia siban lubiahililali uami.

Alan huaci laci hinimili uami.

¹¹ Vaka alan hidili maha Jisasi san hiji vıdividin lamamilu hadihu Ası aludi ahiliyahuci huaci hameñ laci hameñ laci hinihini hisin mihiñ agan hutesi hiniadami uami. Agadı ala iabi nej mihiñ agan ci mikı ladi uami. Ci igilan uami. Iabi nej mihiñ agasan igahilahila hinilalañ uami. Hulañ ani uava hisivavilali agilan

me hiniyalan uami. Hih hiniavilalı agilan me hinihalan uami. ¹² Hifili me agan amin ci apali liben aba ladi uami. Lici cihu abilu me agan amin ci iahibali uami. Hamen sadan hifili me hisin lusin sibili hiji agadi valimili uami. Valavila abilu me hisin hiji agadi pam lubiahilimili uami. Lidin vidividin lagulamalama san sagan hisin hadi hilahila akuaba akuaba me agiladi lamimili uami. ¹³ Alan hulan uaiadi hivi hinihini hidavilalı hamen huaci sili laci hidimili uami. Hidahida lusin sibili sibili namej agiladi valimili uami. Hulan iamigali limu hihile hula hafala hafala uavauava sihi iahaiaha agadi valimili uami. Avili vidividin nana uavauava iahuiahu agadi valimili uami. Hivikali san hidahida agadi valimili uami. Hib pili hisin iamigali me hidahida agadi valimili uami. Hibin cian hibin cian aba aba agadi valimili uami. Hulan iamigali akuaba akuaba akape dan agiladi igidamili aludi humigan sibili lili agadi valimili uami. Lusin sibili sibili hamen agiladi sikasikan valimili ua sivilavim uami. ¹⁴ Namilan aludi Hekili Jisasi Kilaesi di vilan nibu naludi hadi hilahila me hinnim uami. Hinidaci namilan nibu me hinihalan uami. Nibu me hinidalañ naludi hiji humigan agilan lusin sibili vivi san iahavidaci ala hiji hamen agiladi lubiahilahila san valibaln uami.

14

Alan aludi isagali imahali di lusin agiladi lamalihilimagal uami.

¹ Hulan mu hiji vidividin dan agadi ala nudij hiji vidividin agan vidividin siban ma hinilali uami. Namilan nudij vave lamilan namilan hula hinidaci namilan ahuata sihi iahaiaha As di ibi miñaiahaiaha hinihalan uami. Lidin alan akuaba akuaba sihivia siban ma igilalu agasan aba aba nibu hula hibin cian hibin cian aba aba cian sagan libimilan uami. ² Hulan mu hiji vidividin dan agan sihim saban akuaba akuaba mu hidili mu hidili agiladi nilali uami. Agadi ala

hulan mu agadi hiji vidividin agan vidividin siban hima sadañ nibu sihim saban akuaba akuaba hamen agiladi ma nilali uami. Nibu simin isabilan pam nilali uami. ³ Hulan sihim saban akuaba mu hidili mu hidili nilali agan uami. Nibu hulan sihim saban akuaba ma nilali agadi sibili igimidi uami. Hulan sihim saban akuaba akuaba ma nilali agan namej abimidi uami. Hulan sihim saban akuaba akuaba mu hidili mu hidili nilali agan nibu lusin sibili vilali aba abimidi uami. Asi agan hulan sihim saban akuaba akuaba mu hidili mu hidili nilali agadi avi huaci igilali uami. ⁴ Hulan mu di sibila hisin hulan agan sibila vidaci namilan nudij sibila agadi lamalihilimilan uami. Nudij manigali agan nuken igavila abibali uami. Ha sibila huaci vilanañ aba abibali uami. Ha sibila sibili vilanañ aba abibali uami. Aludi Hekili nuken nusan vidividin igudaci nibu vidividin lagulamibali uami.

⁵ Hulan hihile hiji namej lamavilali uami. Mihin mu agan mihin hihile agiladi livalavila mihin hekili hinilali aba abavilali uami. Hihile agilan abavilali uami. Mihin mu agilan nibilan hilihili laci hiniavilali aba abavilali uami. Hulan hitin hitin agilan nulidi nuken hiji humigan hivi igavici huaci lici nulidi nuken hiji agadi pam lubiahilavim uami. ⁶ Hulan mu Asi di sihi iahaiaha mihin hekili me agasan igahilahila mihin lamilali agan uami. Nibu aludi Hekili san hiji lamilali sadañ hamen lilali uami. Hulan sihim saban akuaba akuaba nilali agan uami. Nibu aludi Hekili san igahilahila Asi di huaci aba abavila hen nilali uami. Hulan sihim saban akuaba akuaba ma nilali agan avi nibu aludi Hekili san igahililali uami. Igahilahila sihim saban akuaba agiladi valavala Asi di huaci aba abilali uami. Lidin simin isabilan pam nilali uami.

⁷ Ci igilan uami. Hulan mu namej abimidi uami. Vian hihiniba hihiniben aba abimidi uami. Himiba

13:13 13.13 Lu 21.34, Ef 5.18, Fl 4.8, 1 Te 4.12, Je 3.14, 1 Pi 2.12, 4.3

13:14 13.14 Ga 3.27, 5.16, Kl 3.10, 1 Pi 2.11

14:1 14.1 Lom 15.1, 15.7, 1 Ko 8.9-11, 9.22

14:1 14.1-6 Kl 2.16

14:2 14.2 HM 1.29, 9.3, Lom 14.14, 1 Ko 10.25, 1

Ti 4.4

14:3 14.3 Kl 2.16

14:4 14.4 Mt 7.1-2, Je 4.11-12

14:5 14.5 Ga 4.10

14:6 14.6 1 Ko 10.31, Ga 4.10, 1

Ti 4.3

14:7 14.7 1 Ko 6.19-20, Ga 2.19-20, 1 Te 5.10, 1 Pi 4.2

14:8 14.8 Lu 20.38, Ga 2.19-20, 1 Te 5.10

himiben aba abimidi uami. ⁸ Alanj hihi hinihini agan nibu aludi Hekili di human hivi hini uami. Alanj himahima agan avi nibu aludi Hekili di human hivi hini uami. Hamej sadan alanj himavila aludi Hekili di hulan iamigali hinibalu uami. Hihi hinihini avi aludi Hekili di hulan iamigali hinibalu uami. ⁹ Jisasi Kilaisi agan hulan iamigali hihi hiniavibali agilasan igahilami uami. Himavilalı agilasan avi igahilami uami. Lavila nulidi Hekili hiniben aba himavila cihu hihi iahami uami.

¹⁰ Asi agan hulan iamigali sikasikan aludi cian hivi lamibali uami. Hamej sadan namilan naludi isagalinalu imahalinlu me agiladi lamalihilalihila abimilan uami. Namilan lusin sibili vilalan aba abimilan uami. Lidiñ nulidi sibili igimilan uami. ¹¹ Asi di cian manasij hekili hivi hini agan avi namej abami uami. Asi agan abi aba abami uami. Vian naludi Hekili aba abi aba abami uami. Vian hamej laci hamej laci hinilan aba abi aba abami uami. Vian naludi amij sibar abadin aba abi aba abami uami. Hulan iamigali sikasikan agilan ve iasañ migalifilibavila namej abavibali aba abi aba abami uami. Nama Asi amij aba abavibali aba abi aba abami uami. ¹² Hamej sadan alanj igilalu uami. Asi aludi cian hivi lamibali hadihu alanj ahuata hitij hitij akuaba akuaba lilalu agiladi hidili agilasan Asi di abibalu uami.

Alanj lidamili aludi isagali imahali me agilan lusin sibili vihavimidi uami.

¹³ Hamej sadan alanj aludi isagali imahali me agiladi lusin agiladi lamalihilimagalu uami. Alanj hiji namej lamimili uami. Alanj akuaba akuaba lidamili aludi isagali imahali me agilan iga iga aludi hiji lubiahilahila lusin sibili vihavimidi aba abimili uami. ¹⁴ Aludi Hekili Jisasi agan lidaci iadi hiji tovedaci sihivia sibar igilan uami. Asi agan akuaba akuaba agiladi igidaci hibun apali hiniavilalı uami. Agadi ala hulan limu hihile agilan akuaba agilasan abavilalı uami. Ha hibun

danj aba abavilalı uami. Nibilan simin hamen agiladi navimidi uami. Navila hugi danj hiniavibali uami. ¹⁵ Hulan hamen agilan akuaba akuaba simin agilasan abavilalı uami. Asi agan namej abilalı aba abavilalı uami. Ha hibun danj aba abilalı aba abavilalı uami. Namaakuaba hamen agiladi ninabila uami. Nadı isagalina imahalina me agilan igavila abavibali uami. Nibu simin hibun danj agadi nilali aba abavibali uami. Nama nukej hamen lidin nulidi hiji humigan agiladi sibili lamilanañ uami. Ci iginan uami. Nama hamen lilanañ ha nama nulisaj mavin hekili ma hinilanañ uami. Nulidi ahiliahuahu sañ Jisasi Kilaisi ci himami uami. La cihu hihi ci iahami uami. Nibilan hiji namej igahilavilalı uami. Simin limu hihile hibun danj sadan nimagalabla abavilalı uami. Lihavidaci nama simin hamen agiladi navila uami. Ha nama nukej nulidi sibili lamibanañ uami. Nama hamen liminañ uami. ¹⁶ Namilan sihivia sibar migilihalan uami. Namilan simin akuaba akuaba agiladi iga iga abilalan uami. Ha huaci laci aba abilalan uami. Namilan hiji hamen lamalama simin akuaba akuaba agiladi nidalan hulan limu hihile agilan iga iga abacuvacuva abavimidi uami. Ha nibu sibili laci aba abavimidi uami. ¹⁷ Asi hulan iamigali likilici nudı lihu hivi hiniavilalı agilan uami. Nibilan simin sadan avili sadan hiji hekili ma lamavilalı uami. Asi di Amij agan lidaci nibilan Asi di cian agadi sihivia lubiahilavilalı uami. Lihavidaci nulidi humigan agilan simi hiniavidaci hijinjalajala hiniavilalı uami. ¹⁸ Hulan mu Jisasi Kilaisi di sibila agadi vidaci Asi nusan hijinjalilalı uami. Hulan limu hihile agilan avi hulan Jisasi Kilaisi di sibila vilalı agadi iga iga nusan hijinjalajala cian huaci huaci abavilalı uami. ¹⁹ Hamej sadan hulan iamigali aludi humigan agilan simi hinihini sañ vidividin lagulamimili uami. Lidiñ hulan iamigali limu hihile avili hivi miyamigu miyaiyahavalı agiladi hiji miyaiyahimili hiji

huaci viavila vidividin lagulamalama san vidividin sibañ hinimili uami. ²⁰ Namilan simin san pam hiji lamalama Asi di sibila agadi sibili lamimilan uami. Akuaba akuaba sikasikan agiladi nana agan nibu huaci uami. Agadi ala nama akuaba simin ciki hibun dan agadi ninabila hulañ mu agan nad iga iga nad hiji lubiahilahila nana lusin sibili vici uami. Ha nama hugi dan hinibanañ uami. ²¹ Nama sihim agiladi nidanañ nad isagalina imahalina me agilan iga iga nad hiji lubiahilahila lusin sibili vihavidaci uami. Ha nama hameñ agadi cihu cihu liminan uami. Limin uain agiladi amin agiladi miti agiladi ninabila nad isagalina imahalina me agilan iga iga nad hiji lubiahilahila lusin sibili vihavidaci uami. Ha nama hameñ agadi cihu cihu liminan uami. Akuaba akuaba agiladi avi lidanañ nad isagalina imahalina me agilan iga iga lusin sibili vihavidaci uami. Ha nama hameñ agadi cihu cihu liminan uami. ²² Akuaba akuaba hibun dan agadi nana san nad hiji iahici uami. Ha Asi nad igidaci nama nukeñ lamahiva igiha uami. Hulañ muakuaba san nameñ abilali uami. Ha huaci laci aba abilali uami. Lidaci nud nukeñ hiji humigan agan huaci hinilali uami. Ma libimigumigu abilali uami. Hulañ hameñ agan Asi san hijinalilali uami. ²³ Agadi ala hulañ mu simin hibun dan agadi nana san hiji akape lamalama hinia navila uami. Ha nibu nukeñ hugi dan hinibali uami. Nibu hiji vidividin apali hinilali sadan nana hugi dan hinibali uami. Hulañ mu hiji vidividin apali hinihini akuaba akuaba lidin nibu lusin sibili vilali uami.

15

Alan Jisasdi hiji agadi pam lubiahilimi uami.

¹ Hijj vidividin hekili dan alan uami. Hulañ hiji vidividin hekili sibañ hima agiladi ahiliahuahu vihili havahava hinimili uami. Alan aludi nukeñ ahiliahuahu hijinalanala san pam limagal uami.

² Hulañ iamigali sikasikan alan hitin hitin aludi isagali imahali me agiladi ahiliahudamili hijinalavim uami. Alan nulidi hameñ lidamili hiji huaci vivi vidividin lagulamavibali uami. ³ Alan igilalu uami. Jisas Kilaisi avi nibu nukeñ huaci hinihini agasañ ma igahilami uami. Asi di manasiñ hekili agan nameñ abami uami. Jisas Kilaisi agan Asi di nameñ abi aba abami uami. Hulañ nad cilu lihulihu cian sibili sibili abavilali agilan aba abi aba abami uami. Nibalan iadi cilu lihulihu cian sibili sibili abavilali aba abi aba abami uami. ⁴ Vaka aludi milibaliba san cian akape Asi di manasiñ hekili hivi libavimi uami. Cian agan ala aludi iagan lagudaci vidividin lagulamidamili Asi aludi ahiliahubali aba nusan migila migila hinidalu uami. ⁵ Asi agan iagan lagudaci alañ vidividin lagulamilalu uami. Vian nalusañ igahilahila Asi di nameñ abilan uami. Nama lidanañ Lom haiabila hisin agilan nibalan nukeñ nukeñ hiji humigan pam laci hinavim aba abilan uami. Jisas Kilaisi akuaba akuaba limi agiladi lubiahilavidaci nulidi hiji humigan agilan pam laci hinavim aba abilan uami. ⁶ Nibalan ahuata hiji humigan pam laci hinihini nad ibi miñajahaiha nameñ abavim aba abilan uami. Asi nama aludi Hekili Jisas Kilaisi di Iaganu aba abavim aba abilan uami.

Jisas Kilaisi agan Isilaeli hidili agiladidan hidili mu mu agiladidan ahiliahum.

⁷ Jisas Kilaisi agan namilan nibu hula hinihini san hijinalanala hinilali uami. Hameñ laci ala namilan avi hulañ iamigali avili hivi miñamigu miñajahavimi agilan veve namilan hula hinihini san hijinalahalañ uami. Hameñ lidalan nibalan iga iga Asi di ibi miñajahavibali uami. ⁸ Vian naludi abin uami. Jisas Kilaisi nibu Isilaeli hidili agiladi sibila hisin hulan uami. Nibu hiji nameñ igahilahila sibila vimi uami. Isilaeli hidili agilan iadi iga iga nameñ abavibali aba abami uami. Asi

14:20 14.20 Mt 15.11, Lom 14.14-15, 1 Ko 8.9, 8.13, Ta 1.15

15:2 15.2 Lom 14.19, 1 Ko 9.19, 9.22, 10.24, 10.33, 13.5, Fl 2.4-5

15.4 Lom 4.23-24, 1 Ko 9.9-10, 10.11, 2 Ti 3.16-17

15:7 15.7 Lom 5.2, 14.1-3

14:23 14.23 Ta 1.15

15:1 15.1 Lom 14.1, Ga 6.1

15:3 15.3 Sng 69.9, Mt 26.39, Jo 5.30, 6.38-39

15:4 15.6 HJL 4.24, 4.32

15:5 15.5 Lom 12.16, 1 Ko 1.10, Fl 3.16

15:6 15.6 HJL 4.24, 4.32

15:8 15.8 Mt 15.24-25, HJL 3.25-26, 2 Ko 1.20

dī cian manasij hekili hiv̄ hinilali agan nibu amiñ sibāñ aba abavibali aba abami uami. Asī cian miguavila aludi iamilihali agiladi abami agan hamen laci iahilali aba abavibali aba abami uami. ⁹ Jisasi Kilaisi agan hiji nameñ avi lamami uami. Hidili mu mu agilan Asī hulan iamigali agilasan mavin hinihini huaci lamilali agadi iga iga nudī ibi miñaaiahavibali aba abami uami. Asī dī manasij hekili agan nameñ abami uami. Jisasi Kilaisi agan Asī dī nameñ abi aba abami uami. Vian avi hidili mu mu agiladi alihaj alihaj hiv̄ nadī ibi miñaaiahaha abiben aba abi aba abami uami. Nama Asī amiñ aba abiben aba abi aba abami uami. La nasañ ala igahilahila sihi iahiben aba abi aba abami uami. ¹⁰ Asī dī cian mu nudī manasij hekili hiv̄ hiniadami agan nameñ avi abami uami. Hulan iamigali hidili mu mu namilan Asī dī hulan iamigali agilan hula hijinalihalañ aba abami uami. ¹¹ Asī dī cian mu nudī manasij hekili hiv̄ hiniadami agan nameñ avi abami uami. Hidili mu mu namilan sikasikan aludi Hekili dī ibi miñaaiahihalañ aba abami uami. Hulan iamigali fili tibi mu hisin mu hisin sikasikan namilan avi nudī ibi agadi pam miñaaiahihalañ aba abami uami. ¹² Aisaia avi hamen laci ala abami uami. Manigali mu Jesi dī iamilinu agan iahavila hulan iamigali hidili mu mu agiladi migilibali aba abami uami. Lici hulan iamigali hidili mu mu agilan nusan migila migila hiniavilalı aba abami uami. Nibu iaha aludi huaci lamibali aba migila migila hiniavilalı aba abami uami. ¹³ La abami. Asī alusañ akuaba akuaba huaci huaci agiladi igu igu sañ cian miguavila abami agasan migila migila hinilalan uami. Namilan Asī sañ pam hiji vidividin lamilalan uami. Lidalan nibu lidaci naludi humigan agilan simi hiniavidaci hijinalala hinibalan uami. Asī agan nalusañ akuaba akuaba huaci huaci agiladi igu igu sañ abami uami. Hamen sadan Asī dī Amiñ agan nalusañ vidividin igudaci namilan sihivia sibāñ migila migila

hinibalan uami. Lidalan hamen laci hamen laci migila migila hinihini hiji agan iaha hekili libali uami.

Poli agan Asī dī cian sulasula sibila vimi agasan hijinalami.

¹⁴ Iadi isagali imahali me namilan uami. Vian hiji vidividin nameñ lamilan uami. Akape tibi namilan sibila akuaba akuaba huaci huaci sibāñ vilalan aba abilan uami. Namilan hitin hitin hiji huaci mu hidili mu hidili dan sadan Asī dī hulan iamigali hihile agilasan hiji huaci igubalan aba abilan uami. ¹⁵ Vian naludi hiji miñaaiahaha sañ cian ciki nagadi libadin uami. Cian vidividin agadi manasij hiv̄ libaliba sañ ma lidilan uami. Asī agan iasañ mavin hiniavila iadi libimijami sadan naludi hiji miñaaiahaha sañ hamen lilan uami. ¹⁶ Iadi libimijici Jisasi Kilaisi dī sibila hisin hulan hinihini hulan iamigali hidili mu mu agiladi hiv̄ hidahida sibila vilan uami. Sibila vivi Asī sañ sagali igu igu hisin hulan me hinihini hulan iamigali agilasan Asī dī cian agadi sulilan uami. Lidin hulan iamigali agiladi likila likila sagali huaci me Asī sañ vivi ulan uami. Vividalin Asī dī Amiñ agan lidaci nudī nuken hulan iamigali sibāñ hiniavilalı uami. Hiniavidaci Asī nulisan hijinalilalı uami. ¹⁷ Hamen sadan vian Jisasi Kilaisi hula hiji humigan pam hinilan uami. Hinihini Asī dī sibila vivi hinilan agasan hijinalilan uami. ¹⁸⁻¹⁹ Vian akuaba akuaba agilasan aba aba sañ ma lilan uami. Sibila pabin sibāñ agasan laci aba aba sañ lilan uami. Jisasi Kilaisi agan iasañ vidividin igudaci sibila vivi nudī cian sulilan agasan pam aba aba sañ lilan uami. Nibu ala iadi ahiliyahiuah vidividin igudaci sibila huaci huaci agiladi vilan uami. Vividalin sihi mu sihi agiladi abalamidalin iga iga abavilalı uami. Amiñ ala aba abavilalı uami. Lihavidaci Asī dī Amiñ agan vian hula hinidaci nudī vidividin hiv̄ sibila mu hidili mu hidili agiladi vilan uami. Vividalin hiji nameñ lamilan uami. Hulan iamigali hidili mu mu agilan Jisasi Kilaisi akuaba akuaba

15:9 15.9 2 Sml 22.50, Sng 18.49, Jo 10.16, HJL 3.25, Lom 9.23, 11.30

15:10 15.10 Lo 32.43

15:11 15.11 Sng 117.1

15:12 15.12 Ais 11.1, 11.10, CHL 5.5, 22.16

15:13 15.13 Lom 12.12, 14.17

15:14 15.14 1 Ko 8.1, 8.7, 8.10, 2 Pi

1.12, 1 Jo 2.21

15:16 15.16 Lom 1.4-5, 11.13, 12.3, Ga 2.7-9, Fl 2.17

15:18-19 15.18-19 HJL 19.18, 2 Ko 3.5, 12.12

hamen lili agiladi vana igavim aba abilan uami. Iga iga Ası di cian agadı lubiahilavim aba abilan uami. Hamen sadan vian Jisası Kilaisı di cian agadı sikasikan sulamin uami. Jelusalem haiabila hinia hidili maha sulasula hidahida uavila Lilikum fili tibi iahumin uami. ²⁰ Vian hulan iamigali Jisası Kilaisı di ibi ma igahilavilalı agiladi hivi uavila Ası di cian suliben aba lilan uami. Nusaŋ ala hive lama abißen uami. Vian ular hida hulan limu hihile mavavici miguavilalı agiladi hivi hafihafi me agasan valilan uami. Vian iadi nuken human hivi ular hafihafi me agasan pam lilan uami. ²¹ Ası di manasiŋ hekili agan Jisası Kilaisı saŋ nameŋ abami uami. Vaka hulan iamigali nudı cian hiji ma igahilavimi agilan nudı cian agadı heŋ igahilavibali aba abami uami. Hulan iamigali nudı cian ma igahilavilalı agilan avi heŋ ala nulidi hiji tovedaci igahilavibali aba abami uami. Vian Ası di manasiŋ hekili abami agadı hamen laci ala liben aba lilan uami.

Polı agan Lom haiabila hisin agiladi igavila cihu Sipen fili tibi san uben aba limi.

²² Vian akape tibi naludi ua iga iga san lilan ala cian sulasula sibila agan lidaci naludi ma ua igilan uami. ²³ Agadı ala iabi vian fili tibi neŋ sibila apali uami. Vian huali mu mu hulan iamigali Lom haiabila hinilalan naludi iga iga san mavin hekili hinilan uami. ²⁴ Hamen sadan vian Lom haiabila heŋ uavila naludi iga iga san igahilahila hinidin uami. Ua naludi igavila namilan hula hijinalanala hiniben uami. Hinimitidalıŋ iadi ahiliyahua hibi hihililan naludi valavila cihu Sipen fili tibi san uben uami. ²⁵ Agadı ala iabi vian Ası di hulan iamigali Jelusalem haiabila hiniavilalı agiladi ahiliyahua san anim hilici via uben uami. ²⁶ Ası di hulan iamigali Masedonia fili tibi hiniavilalı agilan hula Akaia fili tibi hiniavilalı agilan hula abaigahilavalı uami. Ası di hulan iamigali hihile Jelusalem haiabila hinihini akuaba san tibi migavilalı

agiladi ahiliyahua san abaigahilavalı uami. Anim hilici migudibavila Jelusalem haiabila hisin agilasan iguavici uu san lihavalı uami. ²⁷ Nibilan nulidi nuken hiji agadı lubiahilavila igu igu san lihavalı uami. Hijj hamen agan nibu huaci sibarı uami. Hamen lili agan nibu Isilaeli hidili agilan hula hibin hiji igu igu me uami. Isilaeli hidili agilan Ası di cian huaci huaci agiladi vivi uu hulan iamigali hidili mu mu agilasan sulavilalı uami. Sulavidaci hidili mu mu agilan akuaba akuaba hadipili hisin agiladi vivi Isilaeli hidili agiladi ahiliyahua san uavilalı uami. ²⁸ Vian anim hilici migudibavalı agiladi viovio san igahilin uami. Anim hilici agiladi vioua Jelusalem haiabila hisin agilasan iguben uami. Iguavila ua Lom haiabila heŋ naludi igavila cihu Sipen fili tibi san uben uami. ²⁹ Vian ci igin uami. Vian naludi piŋ uliŋ Jisası Kilaisı agan vian hula hinihini naludi huaci lamidaci namilan huaci sibarı hinibalalı uami.

³⁰ Iadi isagali imahali me namilan uami. Alan aludi Hekili Jisası Kilaisı san hiji vidividin dan hinilalu uami. Ası di Amiŋ agan lidaci ala hulan iamigali limu hihile agilasan mavin hekili hinilalu uami. Hamen sadan namilan iadi ahiliyahua san Ası di abihalan uami. Vian Ası di abilan hamen ala abihalan uami. ³¹ Ası di abidalan Judia fili tibi hisin limu hihile Jisası san hiji vidividin ma lamavilalı agilan iadi sibili ma lamavibali uami. Ası di hulan iamigali Jelusalem haiabila hiniavilalı agilasan Ası di abihalan uami. Abidalan vian nulidi ahiliyahua san sibila vilan agasan hijinalavim uami. ³² Hamen lidalan Ası agan iadi alia aba abici vian uavila naludi igiben uami. Igavila hijinalanala alusacihuavila cihu vidividin viben uami. ³³ Ası agan lidaci aludi humigaŋ agilan simi hiniavilalı uami. Niňbu namilan hula hinibali uami. Ha amiŋ sibarı uami.

16

Poli agan hulan iamigali agilasan lamulami.

1 Vian aludi nadi humigañ pam me agasan naludi abadin uami. Nudi ibi Fibi uami. Namilan nudı huaci lamihalañ uami. Nıbu Senikilia haibila hisin hulan iamigali avili hivı miňamigu miňaiahavımi agıladı sibila hisin iamigali uami. **2** Namilan aludi Hekili sañ igahilavila Fibi di vilabila namilan hula hinim uami. Ası di hulan iamigali alan akuaba akuaba sibila huaci huaci hamen agıladı vilalu uami. Iamigali agan akuaba san tıbi migidaci nudı ahiliyahuhalañ uami. Nıbu hulan iamigali akape agıladıdan iadıdan ahiliyahulalı agasan igahilahila nudı ahiliyahuhalañ uami. **3** Vian Pilisila sadan mujanu Akuila sadan lamuladin agasan uavila nulidi sulihalañ uami. Akuila taman agilan viañ hula Jisasi Kılaisı di sibila vihavılalı uami. **4** Hulan limu hihile agilan iadi ifihimiben aba lihavici ahica agilan avi viañ hula huaci himavivi uami. Hamen sadan viañ ahica agilasan Ası di huaci aba abilan uami. Hulan iamigali hidili mu mu haiabila mu hivı mu hivı hiniavıdaci avili hivı nulidi miňamigu miňaiahavımi agilan uami. Nıbilan avi ahica agilasan Ası di huaci aba abavılalı uami. **5** Hulan iamigali avili hivı miňamigu miňaiahavımi agilan ahica agıladı ulan hivı migudibavılalı agilasan lamuladin agasan ua nulidi sulihalañ uami. Vian Epainetusı sañ lamuladin agasan ua nudi sulihalañ uami. Vian nusaj mavın hekili hinilan uami. Esia fili tıbi hej nıbu mıse Jisasi Kılaisı sañ hiji vıdividin lamıcı avili hivı nudi miňamigu miňaiahavımi uami. **6** Vian Malia sañ lamuladin agasan ua nudi sulihalañ uami. Nıbu hulan iamigali naludi ahiliyahuihua sañ sibila hekili vilalı uami. **7** Vian Adilonikusi sadan Juniasi sadan lamuladin agasan ua nulidi sulihalañ uami. Ahica agilan iadi hidili pam uami. Nıbilan viañ hula limin sibili ulan hivı ahuata hamen hinimilı uami. Nıbilan mıse Jisasi Kılaisı sañ hiji vıdividin lamavici avili hivı nulidi miňamigu miňaiahavımi uami.

La husivı iadi avi avili hivı miňamigu miňaiahavımi uami. Lihavici Jisasi Kılaisı nulidi libimıñıdaci nudı hulemili hiniavılalı uami. Lidiñ ibi dan hiniavıdaci hulan iamigali sıkasikan agilan nulidi igavılalı uami. **8** Vian Amipiliatusı sañ lamuladin agasan ua nudi sulihalañ uami. Nıbu aludi Hekili hula hiji humigañ pam hinidacı viañ nusaj mavın hekili hinilan uami. **9** Vian Ulibanusı sañ lamuladin agasan ua nudi sulihalañ uami. Nıbu viañ hula Jisasi Kılaisı di sibila vivi iadi sibila pam hisin hulan hinilalı uami. Vian Sitakisi sañ lamuladin agasan ua nudi sulihalañ uami. Vian nusaj mavın hekili hinilan uami. **10** Vian Apelesi sañ lamuladin agasan ua nudi sulihalañ uami. Nıbu sibila vidaci hulan iamigali limu hihile agilan nudı iga iga abavılalı uami. Nıbu Jisasi Kılaisı di cian agadı sıhıvia sibañ lubiahılılalı aba abavılalı uami. Hulan iamigali Alisitobulusı di ulan hivı hiniavılalı agilasan lamuladin agasan ua nulidi sulihalañ uami. **11** Vian Helodion sañ lamuladin agasan ua nudi sulihalañ uami. Nıbu iadi hidili pam uami. Aludi Hekili di hulan iamigali Nalisisusı di ulan hivı hiniavılalı agilasan lamuladin agasan ua nulidi sulihalañ uami. **12** Vian Tılfina sadan Tılfosa sadan lamuladin agasan ua nulidi sulihalañ uami. Ahica agilan aludi Hekili di sibila hekili hekili vihavılalı uami. Vian Pelisi sañ lamuladin agasan ua nudi sulihalañ uami. Nıbu iamigali huaci sibañ uami. Nıbu avi aludi Hekili di sibila hekili vilalı uami. **13** Vian Lufusi sadan nudi numığan sadan lamuladin agasan ua nulidi sulihalañ uami. Nudi numığan agan iadi iamiga me hinilalı uami. Aludi Hekili agan Lufusi di libimıñıcı hulan huaci sibañ hinilalı uami. **14** Vian Asinikilitusı sadan Filegon sadan lamuladin agasan ua nulidi sulihalañ uami. Helimesi sadan Patilobası sadan lamuladin agasan ua nulidi sulihalañ uami. Helimesi sañ lamuladin agasan ua nudi sulihalañ uami. Hulan hihile nulidi isagalinilı imahalinilı me nıbilan hula hiniavılalı agilasan lamuladin agasan ua nulidi

sulihalan uami. ¹⁵ Vian Filogusu sadan Julia sadan lamuladin agasaŋ ua nulidi sulihalan uami. Neleusı sadan nudı nadinu humigaŋ pam agasadaŋ lamuladin agasaŋ ua nulidi sulihalan uami. Vulimipasi saŋ lamuladin agasaŋ ua nudı sulihalan uami. Ası dı hulan iamigali nıbılaŋ hula hiniavılalı agılasaŋ lamuladin agasaŋ ua nulidi sulihalan uami. ¹⁶ Ası dı hulan iamigali alan aludi isagali imahali me agıladı iga iga hijinjalala human lamımlı uami. Jisasi Kılaisı dı hulan iamigali hαιabila mu hivi mu hivi hiniavıdaci avılı hivi nulidi miŋamigu miŋaiahavalı agilan nalusaŋ lamulavi uami.

Hulan iamigali latihavila hitin hitin hinihini cian sagan libaliba agasaŋ abami.

¹⁷ Iadi isagali imahali me nalusaŋ mavın cian cian abiliŋ igahilahalan uami. Namılan Jisasi dı cian ci igahilahalan uami. Hulan limu hihile agilan Jisasi dı cian agadı lulalula latıha hitin hitin hinihini cian sagan libavılalı uami. Nulidi cian agıladı lubiahilimılaŋ uami. Lusin sibili hameŋ agadı hivi ala hulan iamigali agilan Ası dı valavala sıkasikan sibili lihavılalı uami. Namılan hulan hameŋ agıladı valavala atan hinihalan uami. ¹⁸ Nibalan aludi Hekili Jisasi Kılaisı dı sibila ma vihavılalı uami. Nibalan nulidi nuken hadipili huaci hiniavıbali aba akuaba akuaba lihavılalı uami. Lidiŋ nibalan hiji hameŋ agadı pam lubiahilavılalı uami. Lubiahilahila hulan iamigali nulidi hiji ma tovelalı agılasaŋ sıdaŋ cian igu igu analı aba aba hidavılalı uami. ¹⁹ Namılan Jisasi dı cian lubiahililalaŋ sadan hulan iamigali akape agilan avi namılan lılalaŋ agıladı ci igahilavali uami. Hamen sadan viaŋ nalusaŋ hijinjalın uami. Agadı ala namılan lusin sibili vivi hisin hiji agadı valavala sıkasikan huligalihalan uami. Lavıla akuaba akuaba sibila huaci huaci vivi hiji agasaŋ pam lihalaŋ uami. Hamen agasaŋ viaŋ mavın hinin uami. ²⁰ Ası agan lidaci alan huaci hinidamılı aludi humıgaŋ

agilan simi hiniavıläli uami. Nıbu amıŋ ci nameŋ libali uami. Ası agaŋ lici namılan Satan dı lagucabilacabila me lagucabililan naludi lihu hivi pam hiniiali uami. Aludi Hekili Jisasi Kılaisı agan nalusaŋ mavın hiniiali uami.

Hulan hihile agilan Lom haibila hisin hulan iamigali agılasaŋ lamulavımi.

²¹ Iadi sibila pam hisin Timoti agan nalusaŋ lamuli uami. Hulaŋ ahica pam agilan avi nalusaŋ lamulavi uami. Mu Lusiusı uami. Mu Jeson uami. Mu Sosipateli uami. Nıbılaŋ iadi hidili pam uami. ²² Telitiusı agan manasın nagadı libalı uami. Vian Telitiusı aba abalı uami. Vian cian nagadı Polı dı hivi viavıla manasın nagadı hivi libacin aba abalı uami. Aludi Hekili dı ibi hivi nalusaŋ lamuladin aba abalı uami. ²³⁻²⁴ Gaiusı avi nalusaŋ lamuli uami. Vian nudı ulan hivi hiniyalı nıbu iadi sihivia sıban migililalı uami. Hulan iamigali avılı hivi miŋamigu miŋaiahavımi agilan nudı ulan hivi migudibavılalı uami. Lidiŋ Ası dı ibi miŋaiahaha saŋ sihi iahavılalı uami. Elasitusı nıbu haiabila neŋ hisin huban agıladı anim hilici agıladı migililalı uami. Nıbu aludi ima me Kualitusı hula ahica nalusaŋ lamulavi uami.

Alaŋ Ası dı ibi agadı pam miŋaiahımılı uami.

²⁵ Ası agan lidaci namılaŋ hiji vidividin dan hinihini vidividin lagulamıbalan uami. Namılaŋ vidividin lagulamıbalan aba Jisasi Kılaisı dı cian agadı nalusaŋ sulilan uami. Cian nagan sıvıla hiniidaci hualı akape umi uami. Vian cian hameŋ agadı avi susulsa hidilan uami. ²⁶ Agadı ala cihu iabi Ası agan nuken cian nagadı haiabila lamici hiniyalı uami. Lidaci Ası hameŋ laci hameŋ laci hiniyalı agan aludi vidividin abidaci cian nagadı sulilalu uami. Ası dı cian igalahalaha hisin hulan agilan abavidaci libavımi agıladı iga iga hulan iamigali hidili mu mu agılasaŋ sulilalu uami. Hameŋ lidamılı hulan iamigali

akape agilan̄ cian̄ sivila hiniadami nagadi hidili igavibali uami. Iga iga Jisasi sañ hiji vidividin̄ lamalama nud̄ cian̄ agadi sihivia sibañ lubiahilavibali uami. ²⁷ Jisasi Kilaisi akuaba akuaba sibila vimi agasan̄ hiji lamimili uami. Hijj lamalama As̄i d̄ ibi hamen̄ laci hamen̄ laci minjaahimili uami. As̄i pam n̄bu hiji hutesi dan̄ hinilali uami. Ha amin̄ sibañ uami.

Poli agan manasın nagadı mise libavila Kolin haiabila hisin agilasan iguci umi.

1 Poli agan cian manasın hivi namen libami. Vian Poli uami. Ası agan nudı nukeñ hiji lubiahilavila vian nudı sibila vivi sañ iadi abami uami. Lici Jisası Kilaisı agan iadi libimiqami uami. Vian iadi ima me Sositenesi hula manasın nagadı nalusañ libadalı uami. **2** Ası dı hulan iamigali Kolin haiabila hinilalan nalusañ libadalı uami. Avılı hivi naludi ci miñamigu miñaiyahavalı uami. Ası agan abıcı namilan nudı nukeñ hulan iamigali hinilalan uami. Hinihini Jisası Kilaisı hula hiji humigañ pam hinilalan uami. Hulan iamigali haiabila mu hisin mu hisin Jisası Kilaisı dı ibi miñaiyahaiha nudı abivilalı agilasan avi manasın nagadı libadalı uami. Jisası Kilaisı nıbu nulidi Hekili uami. Nıbu aludi Hekili uami. **3** Aludi Iavan Ası agan aludi Hekili Jisası Kilaisı hula nalusañ mavın hiniavıdaci naludi humigañ agilan simi hiniavıbali uami.

Poli agan Ası di huaci uami.

4 Ası nalusañ mavın hiniavıla Jisası Kilaisı dı abıcı naludi likilalı uami. Likilici namilan huaci hinilalan agasañ vian Ası di huaci aba abilan uami. **5-6** Vaka Ası dı cian sulidamılı igahilahalañ agan naludi hiji humigañ hivi vidividinj hinilalı agasañ vian Ası di huaci aba abilan uami. Jisası Kilaisı namilan hula hinidaci Ası nalusañ akuaba akuaba huaci huaci sikasikan agiladi igulalı uami. Ası dı cian agadı sulasula sañ hiji huaci igulalı uami. Akuaba akuaba hiji hutesi mu hidili mu hidili agiladi igulalı uami. **7** Lidaci namilan aludi Hekili

Jisası Kilaisı vebali agasañ migila migila hinidalañ uami. Hinihini Ası dı Amiñ agan akuaba akuaba huaci huaci igulalı agasañ ma tibi migilalañ uami. **8** Aludi Hekili Jisası Kilaisı nalusañ vidividinj igubali uami. Lici namilan vidividinj hinidalañ Jisası Kilaisı hulan iamigali cian hivi lamibali agadı mihinj hekili agan iahibali uami. Lici mihinj hej Ası naludi igici namilan hugi apali hinibalañ uami. **9** Ası agan namilan nudı piñ vevila nudı Ninañ Jisası Kilaisı hula humigañ pam hinihini sañ naludi abalı uami. Jisası Kilaisı nıbu aludi Hekili uami. Ası agan akuaba akuaba lili sañ abilalı agadı amıñ sibañ libali uami.

Hulan iamigali avılı hivi miñamigu miñaiyahavimi agilan latihavila hitij hitij hiniavimi.

10 Iadi isagali imahali me namilan uami. Aludi Hekili Jisası Kilaisı dı ibi hivi nalusañ mavın cian cian abadin uami. Namilan akuaba akuaba cian abibalı aba humigañ pam laci hinihini abihalañ uami. Namilan nukeñ nukeñ lamacilacila latıha hitij hitij hinimilan uami. Namilanakuabaakuabalıaba hiji pam laci lamalama lihalan uami. **11** Iadi isagali imahali me namilan uami. Kiloe dı hulemili agilan ve iadi nameñ abavalı uami. Nibilan nukeñ nukeñ hibin cian hibin cian aba aba hiniavadi aba abavalı uami. **12** Namilan nukeñ nukeñ hibin hibin aba aba nameñ abilalañ uami. Vian Poli dı hulemili aba abilalañ uami. Vian Apolosı dı hulemili aba abilalañ uami. Vian Pita* dı hulemili aba abilalañ uami. Vian Jisası Kilaisı dı hulemili aba abilalañ uami. **13** Ci igilan uami. Jisası Kilaisı nıbu hulan pabin sibañ uami. Hamej sadan namilan Jisası Kilaisı dı hulemili hiniavıla cihu latihavila hitij hitij hinimilan uami. Vian naludi ahiliahuahu sañ kili cikan hilihua lamalama agadı hivi iadi lama henaj hivi ifavici uci ma himacin uami.

1:2 1.2 HJL 18.1, 18.17, Lom 10.12, 1 Ko 6.11   **1:3** 1.3 Lom 1.7, 2 Ko 1.2   **1:5-6** 1.5-6 1 Ko 2.1-2, 12.8, 2 Ko 8.7, 2 Ti 1.8, CHL 1.2   **1:7** 1.7 Lu 17.30, Fl 3.20, 2 Te 1.7, Ta 2.13, 2 Pi 3.12   **1:8** 1.8 Fl 1.6, Kl 1.22, 1 Te 3.13, 5.23   **1:9** 1.9 Jo 17.21, 1 Ko 10.13, 1 Te 5.24, 1 Jo 1.3   **1:10** 1.10 Lom 12.16, 2 Ko 13.11, Fl 2.2, 1 Pi 3.8   **1:12** 1.12 Jo 1.42, HJL 18.24-28, 19.1-2, 1 Ko 3.4   * **1:12** 1.12 Poli agan Giliki cian hivi nameñ libami. Namilan nukeñ nukeñ hibin hibin aba aba nameñ abilalañ uami. Vian Sifasi dı hulemili aba abilalañ uami. Sifasi aba abavihadami agasañ Giliki cian hivi nibilan Pita uavihadami. Aludi cian sibañ hivi alan liba aba abilalu agasañ nibilan Alam cian hivi Sifasi uavihadami.

1:14 1.14 HJL 18.8, 19.29, Lom 16.23-24

Avili hiv̄i naludi miñjamigu miñjaiahiben aba iadi ibi hiv̄i ma miñjamigu miñjaiahavalı uami. **14** Vianj avili hiv̄i hulañ iamigali akape agiladı ma miñjamigu miñjaiahacin uami. Naludi hulañ ahica Kılıçipusı didan Gaiusı didan pam avili hiv̄i miñjamigu miñjaiahacin uami. Vianj hamen licin agasanj ala igahilahila Ası di huaci aba abilan uami. **15** Lıdaliŋ aniaba hulañ nameŋ ma abavıbali uami. Polı di ibi hiv̄i avili hiv̄i aludı miñjamigu miñjaiahavalı aba ma abavıbali uami. **16** Hulañ iamigali limu hihile Sitefanasi di uları hiv̄i hiniavılalı agiladı vianj avili hiv̄i miñjamigu miñjaiahacin uami. La hihile agiladı avi miñjamigu miñjaiahacin akua agadı ala vianj ma igahilin uami. **17** Jisası Kilaisı aganj vianj avili hiv̄i hulañ iamigali agiladı miñjamigu miñjaiahaha saŋ ma abalı uami. Nudi cianj agadı sulasula saŋ pam iadi abalı uami. Lıcı vianj hulañ hiji hutesı danj agilanj cianj sulavılalı hamen ma sulilan uami. Vianj hulañ hiji hutesı danj agilanj hinihini sulavılalı hamen suliliŋ uami. Ha kili cikanj hilihua lamalama agadı hiv̄i Jisası Kilaisı di lama henəŋ hiv̄i ifavıci uci himami aganj vidividin apalı me hinivi uami.

*Jisası Kilaisı aganj Ası di vidividin agadı
haiabila lamami uami.*

18 Kili cikanj hilihua lamalama agadı hiv̄i Jisası Kilaisı di lama henəŋ hiv̄i ifavıci uci himami agadı cianj agasanj hulañ hihile nameŋ abavılalı uami. Ha uava cianj aba abavılalı uami. Hulañ hamen abavılalı agilanj sikasikan sibili lihavıbali uami. Agadı ala hulañ iamigali Ası ahilihudaci huaci hamen laci hamen laci hiniavılalı alanj igılalu uami. Kili cikanj hilihua lamalama agadı hiv̄i Jisası Kilaisı di lama henəŋ hiv̄i ifavıci uci himami aganj Ası di vidividin agadı haiabila lamıllalı uami. **19** Ası di manasın hekili aganj nameŋ abami uami. Ası aganj abi aba abami uami. Hulañ hiji hutesı hutesı danj agiladı hiji miñjaihuı liben aba abi aba abami uami. Hulañ hiji huaci aganj abi aba abami uami. Hulañ hiji huaci

huaci vivi hisinj agiladı avi hiji miñjaihuı liben aba abi aba abami uami. **20** La abami. Hulañ hiji hutesı hutesı danj agilanj cianj sulavılalı uami. Ası di cianj vidividin agadı lamalubilubi hisinj hulañ agilanj cianj sulavılalı uami. Hulañ alanj hula hinihini cianj hidili suhila suhila abaigahilavılalı agilanj cianj sulavılalı uami. Agadı ala Ası nukenj lidaci nıbılaŋ akuaba akuaba cianj sulavılalı agilanj uavauava cianj sibaŋ hiniavılalı uami.

21 Ası aganj nudı nukenj hiji hutesı agadı lubiahılalı uami. Lubiahılalı nameŋ abılalı uami. Hulañ iamigali fili neŋ hiniavılalı agilanj nulidi nukenj hiji hutesı hiv̄i vianj hula hiji humigaŋ pam ma hiniavıbali aba abılalı uami. Hamen hiji lamalama hijinjalana aludi abıdacı alanj nudı cianj agadı sulıllalı uami. Sulıdamılı hulañ hihile abavılalı uami. Ha uavauava cianj sulavadi aba abavılalı uami. Agadı ala hulañ iamigali cianj agadı igahilahila hiji vidividin lamavıdacı Ası nulidi ahilihudaci huaci hamen laci hamen laci hiniavılalı uami. **22** Isıaeli hidili agilanj hiji nameŋ lamavılalı uami. Ası di vidividin aganj lidaci mu sihi mu sihi agilanj iahavidaci igıbalı aba abavılalı uami. Giliki cianj hisinj agilanj hiji hutesı vivi saŋ pam vidividin hiniavılalı uami. **23** Lıhavıdacı alanj kili cikanj hilihua lamalama agadı hiv̄i Jisası Kilaisı di lama henəŋ hiv̄i ifavıci uci himami agasanj sulıllalı uami. Sulıdamılı Isıaeli hidili agilanj igahilavıdacı cianj aganj cılı cianj me hinilalı uami. Giliki cianj hisinj agilanj avi cianj agadı igahilavıdacı cianj aganj uava cianj me hinilalı uami. **24** Agadı ala Ası aganj aludi abıcı nudı piŋ vehılu uami. Vevıla Jisası Kilaisı aganj Ası di vidividin abalamılalı agadı igılalu uami. Ası di hiji hutesı abalamılalı agadı avi igılalu uami. Isıaeli hidili alanj uami. Giliki cianj hisinj alanj uami. Alanj sikasikan igılalu uami. **25** Hulañ hihile hiji hutesı danj uami. Agadı ala nulidi hiji hutesı aganj nıbu fili hisinj hiji

1:16 1.16 1 Ko 16.15

1:17 1.17 Mt 28.19, Jo 4.1-2, 1 Ko 2.1, 2.4-5, 2.13, 2 Pi 1.16

1:18 1.18 HJL 17.18, Lom 1.16, 1

Ko 2.14, 15.2, 2 Ko 4.3

1:19 1.19 Ais 29.14, Jer 8.9

1:20 1.20 Jop 12.17, Ais 44.25, Mt 11.25, Lu 10.21, Lom 1.20-21, 1.28

1:21 1.21 Mt 11.25, Lu 10.21, Lom 1.20-21, 1.28

1.23 Ais 8.14-15, Mt 11.6, Jo 6.60, 6.66, Lom 9.32, 1 Ko 2.14, Ga 5.11

1:22 1.22 Mt 12.38, Mk 8.11, Jo 4.48, HJL 17.18, 17.32

1.25 2 Ko 13.4

1:23

1:25

hutesi uami. Nibilan ala namen abavilali uami. Asi di hiji hutesi agan nibu uava hiji aba abavilali uami. Agadi ala Asi di hiji hutesi agan hulan di hiji hutesi agiladi livalilali uami. Nibilan hiji mu namen avi lamavilali uami. Asi vidividin apali aba abavilali uami. Agadi ala Asi akuaba akuaba lilali agan hulan di vidividin agadi livalavila nibu vidividin hekili dan hinalalu uami.

26 Iadi isagali imahali me namiłan uami. Vaka hulan iamigali fili neñ hiniavihadami agilan naludi igavidaci namiłan hiji hutesi dan ma hiniadamlan uami. Namiłan vidividin dan ma hiniadamlan uami. Hulan ibi hekili hekili dan agilan hula hidili pam ma hiniadamlan uami. Agadi ala Asi naludi abici velan avili hivi naludi miñjamigu miñjaiahavalı agasan igahilahalan uami. **27** Hulan hihile agilan igavidaci hulan Asi nukej libimijalı agilan uavauava me hiniavilali uami. Hulan hiji hutesi hutesi dan agilan nulidi iga iga sihumahilavibali aba libimijalı uami. La hulan hihile igavidaci hulan akuaba akuaba sibila vivi hisin vidividin apali hiniavilali agiladi libimijalı uami. Hulanakuaba sibila vivi hisin vidividin dan agilan igavila sihumahilavibali aba libimijalı uami. **28** Hulan ibi apali hiniavidaci hulan hihile nulidi iga iga sibili igavilalı agiladi libimijalı uami. Lici hulan ibi dan agilan hula hulan akuaba sibila vivi hisin vidividin dan agilan hula ibi apali hiniavilali uami. Vidividin apali hiniavilali uami. **29** Asi agan nudı nukej hiji hivi naludi libimijalı uami. Hamej sadan namiłan naludi nukej ibi miñjaiahimilan uami. **30** Asi nukej lidaci namiłan Jisası Kilaisı hula hiji humigan pam hinalala uami. Jisası Kilaisı nibu naludi hiji hutesi agadi hidili uami. Nibu aludi ahilihudaci alan huaci silivı laci hinihini nudı cian agadi sihivia lubiahililalu uami. Asi agan Jisası Kilaisı di midi agasan igahilavila aludi likilami uami. Likilici alan lusin sibili agadi lihu hivi ma

hinalalu uami. **31** Nusan ala Asi di manasın hekili agan namej abami uami. Hulan mu agan nudı nukej ibi miñjaiahimidi aba abami uami. Nudi Hekili agan akuaba akuaba lilali agasan pam aba aba nudı Hekili di ibi miñjaiaham aba abami uami.

2

Polı agan hulan iamigali avili hivi miñjamigu miñjaiahavimi agiladi hiji vidividin agasan abami.

1 Iadi isagali imahali me namiłan uami. Vian Asi di cian sivila hiniadami agadi suliben aba naludi hivi uacin uami. Vian uavila hulan hiji hutesi dan agilan cian hutesi havi havi sulavilali hamen ma sulacin uami. **2** Vian namiłan hula hinihini akuaba akuaba agilasan hiji ma lamacin uami. Kili cikan hilhua lamalama agadi hivi Jisası Kilaisı di lama henaj hivi ifavici uci himami agasan pam igahilacın uami. **3** Vian namiłan hula hinicin hadihu vidividin apali hinicin uami. Hinihini Asi di cian sihivia ma akua suliben aba lidalida hinicin uami. Lidalin iadi hicci human agilan lidavalavalı uami. **4-5** Hulan hiji hutesi dan agilan hulan hihile agiladi ahilihuavici hiji huaci vivi san men luhavilalı uami. Asi di manasın hekili hisin cian agadi sulasula nulidi nukej hiji hutesi hisin cian agiladi avi sulavilalı uami. Vian hamen ma lilan uami. Hulan di hiji hutesi lubiahilavila hiji vidividin lamimilan aba vian hamen ma lilan uami. Asi di vidividin agadi pam igavila nusan hiji vidividin lamibalan aba Asi di Amiñ agadi vidividin nalusañ abalamacın uami.

Asi di Amiñ agan alusan hiji hutesi igulali uami.

6 Alan hiji hutesi agasan sulilalu uami. Sulidamili hulan iamigali Asi di akuaba akuaba sibila vivi livilu miguavilalı agilan igahilavidaci nulidi hiji tovelalı uami. Hijji hutesi agasan sulilalu agan hulan hihile fili neñ hiniavilali agiladi hiji hutesi me hima uami. Manigali fili neñ hisin sibili luhavilalı

agılıdı hiji hutesi me hıma uami. **7-8** Alaŋ Asi di hiji hutesi agasaŋ sulilalu uami. Asiagan fili uaiaŋ susu akuaba akuaba agılıdı ma lamımaŋ lidin hiji nameŋ lamami uami. Vian hulaŋ iamigali agılıdı likılınlıŋ iadi haiabila neŋ huaci hamen laci hamen laci hiniavıbali aba abami uami. Lavıla hiji huaci agadı miŋasıvılıci hinidacı manigali fili neŋ hiniavıhadami agılaŋ ma igavıhadami uami. Asi di hiji agadı ma igavıhadami sadan kili cikan hilihua lamalama agadı hıvi aludi Hekili di lama henan hıvi ifavıci uci himami uami. Aludi Hekili nıbu Asi di abılı hekili vidividin dan hiniyalı uami. **9** Asi di manasın hekili agan nameŋ abami uami. Asiagan hulaŋ iamigali nıbu hula hinihini saŋ mavin hekili hiniavılalı agılaŋ akuaba akuaba agılıdı iguben aba hihılamı aba abami uami. Akuaba akuaba hihılamı agılıdı vaka ma igavıhadami aba abami uami. Nudi cian ma igahılavıhadami aba abami uami. Nulidi hiji hıvi avi ma iahadami aba abami uami. **10** Asi di Amıŋ agan Asi di hiji sivila hiniyalı agadı igılalı uami. Nıbu akuaba akuaba agılıdı avi sıkasıkan iga fıhalıla uami. Vaka akuaba akuaba agılıdı cian agılaŋ sivila hiniavıhadami uami. Agadı ala Asi di Amıŋ agan hulaŋ iamigali agılaŋ hiji igudaci haiabila lamalama abavidaci igahıllalı uami. **11** Alaŋ Asi di hiji ma igılalu uami. Nudi nuken Amıŋ agan nudi hiji agadı igılalı uami. Hulaŋ alaŋ avi hamen ala uami. Hulaŋ mu agan hulaŋ mu di hiji ma igılalı uami. Hulaŋ agadı nuken amıŋ agan pam nudi hiji agadı igılalı uami. **12** Hulaŋ iamigali fili neŋ hiniavılalı agılaŋ Asi di hiji ma igavılalı uami. Alaŋ nıbilan hiji lamavılalı hamen ma lamıllalı uami. Asi agan nudi Amıŋ agadı abıcı ve alan hula hiniyalı uami. Hinidacı Asiakuaba akuaba huaci huaci igulalı agılıdı iga iga hiji lamalama abılalı uami. Ha Asi di akuaba akuaba huaci huaci aba abılalı uami. **13** Alanj Asiakuaba akuaba huaci

huaci igulalı agılaŋ abılalı uami. Agadı ala alaŋ hulaŋ iamigali fili neŋ hiniavılalı agılıdı hiji ma vivi abılalı uami. Asi di Amıŋ agan alusən hiji igudaci abılalı uami. Hulaŋ iamigali Asi di Amıŋ nıbilan hula hiniyalı agılaŋ cian hidili agadı sulilalu uami.

14 Asi di Amıŋ agan hulaŋ iamigali hula ma hınicı uami. Asiagan nulisanı akuaba akuaba huaci huaci igu igu saŋ abılalı agılıdı valavılalı uami. Akuaba akuaba huaci huaci agılıdı igavıdaci nulidi hiji ma tovelalı uami. Lidaci abavılalı uami. Ha uavauava lusıŋ aba abavılalı uami. Hulaŋ iamigali Asi di Amıŋ nıbilan hula hiniyalı agılaŋ pam akuaba akuaba huaci huaci agılıdı igavıdaci nulidi hiji tovelalı uami. **15** Asi di Amıŋ agan hulaŋ iamigali agılaŋ hula hinidacı nıbilan akuaba akuaba sıkasıkan agılıdı igavıdaci nulidi hiji tovelalı uami. Agadı ala hulaŋ iamigali Asi di Amıŋ agan nıbilan hula ma hiniyalı agılaŋ nulidi igavıdaci nulidi hiji agılaŋ ma tovelalı uami. **16** Asi di manasın hekili agan nameŋ abami uami. Alaŋ aludi Hekili di hiji agadı ma igılalu aba abami uami. Lidinj Asi di ma lamalubılalı aba abami uami. Agadı ala alan Jisası Kilaisı hula hiji pam hinihini nıbu akuaba akuaba saŋ hiji lamıllalı hamen ala alan avi hiji lamıllalı uami.

3

Asi di sibila hisıŋ hulaŋ

1 Iadi isagali imahali me namilan uami. Vaka vian Asi di cian agadı nalusanı sulacın uami. Agadı ala hulaŋ hihile saŋ sulilan hamen ma sulacın uami. Nıbilan Asi di Amıŋ agadı hiji lubiahılavılalı sadan nulisanı mu hidili sulilan uami. Hulaŋ iamigali fili hisıŋ hiji lubiahılavılalı agılaŋ igahılahıla saŋ mu hidili sulilan uami. Nulisanı sulilan hamen ala nalusanı avi sulacın uami. Hadihu naludi hiji agılaŋ hulemili ciki ciki agılıdı hiji me hiniavalı

uami. Lihavidaçi Jisasi Kilaisi di akuaba akuaba sibila vivi sanj vidividin ma lagulamahalañ uami. ²⁻³ Hameñ lidalan viañ nalusañ aman me igunacin uami. Siminj vidividin me ma igunacin uami. Viañ igidalan namiñan ninanadi muminj ciki hinihini siminj vidividin ma navilali agilañ me hinilalañ uami. Iabi avi fili hisinj lusinj sibila sibila agiladi vivi hamen laci ala hinilalañ uami. Namiñan naludi isagali imahali me akuaba akuaba akape dan agiladi igidalan naludi humigan agilan sibili lihavilalı uami. Lihavidaçi namiñan nukenj nukenj hibinj cian hibinj cian abilalan uami. Akuaba akuaba hiji hamen agilan ha nibilan fili hisinj hiji uami. Hulanj fili neñ hiniavilalı agilan hiji hamen agiladi lubiahilavilalı uami. ⁴ Hulanj mu agan nameñ abilalı uami. Viañ Poli di hulemili aba abilalı uami. Hulanj mu agan nameñ abilalı uami. Viañ Apolosi di hulemili aba abilalı uami. Namiñan hulanj iamigali fili neñ hinihini akuaba akuaba lusinj sibili sibili vihavilalı hameñ lilañ uami.

⁵ Ci igilan uami. Apolosi nibu sibila hisinj hulanj uami. Viañ avi sibila hisinj hulanj uami. Aludi Hekili agan alusan sibila hitinj hitinj iguali uami. Lici alan ahica sibila vidamili namiñan Jisasi Kilaisi sanj hiji vidividin lamahalañ uami. ⁶ Viañ hualabila hisinj siminj hulihuli sibila me vilan uami. Apolosi nibu hualabila agasan avili igu igu sibila me vilalı uami. Lidamili Asi nukenj lidaci hulanj iamigali nusanj hiji vidividin lamavilalı agilan iahaiaha habilavilalı uami. Hualabila hisinj siminj akuaba akuaba iahavilalı agilan me iahaiaha habilavilalı uami. ⁷ Hulanj hualabila hisinj siminj hulihuli sibila me vilalı agan ibi apalı uami. Hulanj hualabila agasan avili igu igu sibila me vilalı agan avi ibi apalı uami. Asi nukenj lidaci akuaba akuaba agilan iahavilalı sadan nibu pam ibi hekili dan uami. ⁸ Hulanj ahica sibila hitinj hitinj vihavilalı agilan Asi di sibila vihavilalı uami. Asi agan hibinj nulisanj akuaba

akuaba hitinj hitinj igubali uami. ⁹ Namiñan Asi di hualabila me hiniñalan uami. Lidalan Asi naludi hivi sibila vilalı uami. Lidaci viañ Apolosi hula avi Asi hula sibila pam hisinj me hinihini naludi hivi sibila vilalu uami.

Hulanj iamigali avili hivi miñamigu miñajahavalı agiladi migila migila hisinj hulanj agilan ulan sibila vivi hisinj hulanj me hiniavilalı uami.

Namiñan Asi di ulan me hinilalañ uami. ¹⁰ Asi iasañ mavin hiniavila iadi libimijalı uami. Lici viañ ulan sibila vivi hisinj hulanj hiji hutesi dan me hinilalı uami. Hinihini ulan vivi sanj liba kum kum agiladi lamalama me lamilan uami. Lamalama udalin hulanj hihile agilan liba agiladi sabi hivi ulan sibila vivi me vihavilalı uami. Hulanj hitinj hitinj ulan sibila me vihavilalı agilan sihivia migilavim uami. ¹¹ Ulan sibila me vivi sanj Asi agan Jisasi Kilaisi di lamici liba vidividin dan me hinilalı agadi namiñan igilalañ uami. Aniaba hulanj ulan sibila me vivi sanj liba me mu mu agiladi ma lamavilalı uami. ¹² Jisasi Kilaisi nibu liba me uami. Liba agadi sabi hivi ulan sibila nameñ vihavibali uami. Hihile liba golı hivi vihavilalı hameñ vihavibali uami. Hihile liba siliva hivi vihavilalı hameñ vihavibali uami. Hihile liba anim hilici hekili hivi lavavilalı agiladi hivi vihavilalı hameñ vihavibali uami. Hihile kili hivi vihavilalı hameñ vihavibali uami. Hihile mida asinj hivi vihavilalı hameñ vihavibali uami. Hihile halicha cahu uitipili hivi vihavilalı hameñ vihavibali uami. ¹³ Vivı hiniavidaci Jisasi Kilaisi hulanj iamigali agiladi cian hivi lamibali agadi miñinj hekili agan iahibali uami. Lici miñinj hen ala akuaba akuaba sibila vihavibali agilan haiabila iahavibali uami. Miñinj hekili agan avinj me hinibali uami. Hulanj hitinj hitinj sibila vihavilalı agiladi hidili iga iga sanj avinj me hinibali uami. Lici hulanj hihile agiladi sibila agilan akuaba akuaba avinj lihuavilalı hameñ lihavibali uami. Avinj lihua sibili lavila sikasikan apali

3:4 3.4 1 Ko 1.12   **3:6** 3.6 HJL 18.4-11, 18.24-28, 19.1-2, 1 Ko 1.30, 2 Ko 3.5, 10.14-15   **3:7** 3.7 2 Ko 12.11, Ga 6.3

3:8 3.8 Lom 2.6, Ga 6.4-5, CHL 22.12   **3:9** 3.9 Mt 13.3-9, HJL 15.4, 2 Ko 6.1, Ef 2.20-22, Ib 3.3-4, 1 Pi 2.5   **3:10** 3.10

Lom 15.20, 1 Ko 4.15, 15.10, 1 Pi 4.11, CHL 21.14   **3:11** 3.11 Ais 28.16, Mt 16.18, 2 Ko 11.4, Ga 1.7, 1 Pi 2.4-6   **3:13**
3.13 Lu 2.34-35, 1 Ko 4.5, 2 Te 1.7-10, 1 Pi 1.7, 4.12

lihavilalı hamej lihavibali uami. Hulanj hihile agiladi sibila agilanj akuaba akuaba avinj lihuavila ala ma sibili lihavilalı hamej lihavibali uami. ¹⁴ Aniaba hulanj mu liba me agadı sabı hivi uları me vici uami. Nudi uları me agan avinj ma lihuci Asi agan hibinj nusanj akuaba agiladi igubali uami. ¹⁵ Hulanj mu agadı sibila agan uları mu avinj sikasikan lihucabililalı hamej lici uami. Ha hulanj agadı sibila agan sikasikan sibili libali uami. Agadı ala sibila hisinj hulanj agan nibu nukej ma sibili libali uami. Nibu aları akuaba avinj hivi lihua sahigilici via lamimili hiniavilalı hamej me hinibali uami. Hinidaci Asi nudi ahilihubali uami. Lici huaci hamej laci hamej laci hinibali uami.

Namilanj Asi di nukej anjam uları hekili me hinilalanj uami.

¹⁶ Namilanj Asi di anjam uları hekili me sibań uami. Asi di Amiń agan namilanj hula hinilalı agadı namilanj ci igitalanj uami. ¹⁷ Asi nibu naludi libimijici nudi anjam uları hekili me hinilalanj uami. Aniaba hulanj mu agan Asi di anjam uları hekili me agadı sibili lamici uami. Asi agan nudi avi sibili lamibali uami. Namilanj nukej Asi di anjam uları hekili me hinilalanj uami.

Alaj hulanj mu di ibi miňaiahimagalu uami.

¹⁸ Namilanj naludi nukej hiji hivi analı abimilanj uami. Naludi hulanj mu fili hisinj akuaba sibila vivi hisinj hiji hutesi dań agan namej abimidi uami. Vian hiji hutesi huaci sibań dan aba abimidi uami. Nibu hiji hutesi huaci sibań agadı viben aba nibu hulanj uavauava agilanj hiniavilalı hamej hinim uami. ¹⁹ Asi igidaci fili hisinj akuaba hiji hutesi agilanj uavauava hiji me hiniavilalı uami. Asi di manasın hekili agan nusanj ala namej abami uami. Hulanj hihile agilanj hulanj hihile agiladi sibili lamalama sanj hiji igahilavilalı aba abami uami. Agadı ala Asi agan lidaci nulidi hiji sibili agilanj

nulidi nukej sibili lamavilalı aba abami uami. ²⁰ Asi di manasın hekili agan cihu namej abami uami. Asi igidaci hulanj fili hisinj hiji hutesi dań agiladi hiji agilanj hutesi hima aba abami uami. Nibu igidaci nibilanj akuaba lili sanj igahilavilalı agilanj amiń ma iahavibali aba abami uami. ²¹ Hamej sadan namilanj hulanj mu di ibi miňaiahimilanj uami. Asi nukej abidaci akuaba sikasikan agilanj hula hulanj agilanj hula naludi ahilihubuvalı uami. ²² Vian naludi ahilihuben uami. Apolosi naludi ahilihubali uami. Pita naludi ahilihubali uami. Fili nagań naludi ahilihubali uami. Asi abidaci namilanj fili neń hutesi hinilalanj agan naludi ahilihubali uami. Mufili himilabila Asi abici huaci hamej laci hamej laci hinibalanj agan avi naludi ahilihubali uami. Akuaba akuaba iabi neń hiniavi agilanj naludi ahilihubuvalı uami. Akuaba mufili iahavibali agilanj avi naludi ahilihubuvalı uami. Akuaba sikasikan agilanj naludi ahilihubuvalı hisinj pam uami. ²³ Namilanj Jisasi Kilaisi di uami. Jisasi Kilaisi nibu Asi di uami.

4

Aludi Hekili agan nukej nudi sibila hisinj hulanj agiladi lamalihililalı uami.

¹ Namilanj alusań hiji namej lamihalań uami. Nibilanj Jisasi Kilaisi di sibila hisinj hulanj aba abihalań uami. Asi di cian sivila hiniadami agadı haiabila lamalama sulavilalı aba abihalań uami. ² Himamigili dań agan nudi manigali agadı cian sihivia lubiahilam uami. ³ Namilanj nukej ua aniaba hulanj agilanj vian akuaba sibila vilan agiladi lamalihiliben aba lihavici uami. Vian hiji cuvilinj cuvilinj ma lamiben uami. Vian iadi nukej akuaba sibila agiladi ma lamalihililan uami. ⁴ Vian iadi nukej hugi ciki avi ma igilan uami. Agadı ala vian hulanj huaci silivi sibań aba ma abiben uami. Iadi Hekili agan nukej iadi lamalihilbilı

3:16 3.16 1 Ko 6.19-20, 2 Ko 6.16, Ef 2.21-22, Ib 3.6, 1 Pi 2.5

3:20 3.20 Sng 94.11

3:21 3.21 1 Ko 1.12, 3.4-6, 2 Ko 4.5, 4.15

4:1 4.1 Lu 12.42, 1 Ko 3.5, 2 Ko 6.4-5, Ta 1.7, 1 Pi 4.10

4:2 4.2 Lu 12.42

4:4 4.4 Jop 9.2, Sng 143.2, Snd 21.2, Lom 4.2

4:5 4.5 Lom 2.1, 2.29, 1 Ko 3.8, 2 Ko 5.9-10, CHL 20.12

3:18 3.18 Snd 3.7, Ais 5.21

3:19 3.19 Jop 5.13, 1 Ko

1.20, 2.6

3:23 3.23 Lom 14.8, 1 Ko 11.3, 2 Ko 10.7,

Ga 3.29

4:2 4.2 Lu 12.42

4:4 4.4 Jop 9.2, Sng 143.2, Snd

21.2, Lom 4.2

4:5 4.5 Lom 2.1, 2.29, 1 Ko 3.8, 2 Ko 5.9-10, CHL 20.12

uami. **5** Hulan iamigali cian hiv lama libimigumigu hisin mihin agan vakala uami. Namilan hulan mu di akuaba akuaba sibila agiladi lamalihiliman uami. Aludi Hekili vebali agasan pam migila migila hinihalan uami. Nibu akuaba akuaba hifili me hiv sivila hiniavilali agiladi vivi uni abilu me hiv lamibali uami. Hulan iamigali sikasikan agiladi hiji sivila hiniavilali agiladi haiabila lamalama abibali uami. Hadihu ala Asi agan aludi sibila hitin hitin agilasan abibali uami. Nama sibila huaci vilanaq aba abibali uami. Nama sibila huaci ma vilanaq aba abibali uami.

Kolin haiabila hisin hulan iamigali agilan nulidi nuken ibi miyajahavimi.

6 Iadi isagali imahali me namilan uami. Vian naludi hiji miyajahaiha sanjakuaba sibila ala Apolosi hula vihilu agiladi naludi abadin uami. Alanakuaba sibila vihilu agilasan igahihilaakuaba sibila huaci siliv laci Asi di manasin hekili abami hamen vibalaq aba naludi abadin uami. Asi di cian mu ciki avi ma livalibalan uami. Namilan hulan mu sanj lavila nudib ibi miyajahavila hulan mu di sibili igimilan uami. Lidin naludi nuken ibi miyajahimilan uami. **7** Namilan hulan iamigali limu hihile agiladi livalavila ibi hekili danj ma hinidalan uami. Asi nuken nalusaqakuaba sibila vivi aviba aviba igadamilu uami. Aludi abacuvacuva cian abavihadami uami. Abavidaci Asi nulidi huaci lamalama sanj alan Asi di abadamilu uami. Aludi sibili lamavidaci alan vihilu havahava hinihini cian ma abadamilu uami. Aludi cian sibili sibili abavidaci alan nulisaq cian huaci huaci abadamilu uami. Aludi igavidaci alan siji hunan mihidanj me hiniadamilu uami. Hulan iamigali sikasikan agilan igavidaci alanakuaba sibila simum me hiniadamilu uami. Vaka hamen lihavihadami agadi iabi avi hamen ala lihavilali uami.

8 Namilan namej abilalan uami. Alanakuaba sibila sanj ma tibi migadaluba abilalan uami. Alanakuaba akape danj hinidalu ababilalan uami. Alan hulan hihile agiladi livala livalamanigali me hinidalu ababilalan uami. Namilan hamen abavila manigali mesibaj hinihalan uami. Lidalan alan avi namilan hula manigali mesibaj hinibalu uami.

9 Agadi ala viaj igilin Asi nuken lici

hulan Jisas libiminjami ala sjan sibar me hinilalu uami. Hulan limu hihile agilan hulan iamigali cian hiv lamalama libimigumigu aba aba ifihimuhimu sanj abavilali uami. Lidin Asi di cian hali hisin agilan hula hulan iamigali agilan hula igasulavidaci nulidi ifihimuhimu fipi hen vivi uavilali uami. Nulidi lihavilali hamen laci ala aludi avi hamen lihavilali uami. **10** Alan Jisas Kilaisi sanj hiji vidividin lamidamili namilan aludi iga iga namej abilalan uami. Nibilan uava hiji danj aba abilalan uami. Lidin nalusaq nuken namej abilalan uami. Alan hiji hutesi danj hinihini Jisas Kilaisi hula hiji humigan pam hinilalu aba abilalan uami. Alan vidividin danj aba abilalan uami. Alan ibi hekili danj aba abilalan uami. Lidalan alan vidividin apali me hinilalu uami. Ibi hekili apali me hinilalu uami. **11-13** Vaka alan simin sanj avili sanj himadamilu uami. Hadi hilahila hasi hasi agiladi lamalama hidadamilu uami. Hididamili aludi ifavihadami uami. Lihavidaci alan hulan ihilin me hinihini aludi nuken human hivakuaba sibila vivi aviba aviba igadamilu uami. Aludi abacuvacuva cian abavihadami uami. Abavidaci Asi nulidi huaci lamalama sanj alan Asi di abadamilu uami. Aludi sibili lamavidaci alan vihilu havahava hinihini cian ma abadamilu uami. Aludi cian sibili sibili abavidaci alan nulisaq cian huaci huaci abadamilu uami. Aludi igavidaci alan siji hunan mihidanj me hiniadamilu uami. Hulan iamigali sikasikan agilan igavidaci alanakuaba sibila simum me hiniadamilu uami. Vaka hamen lihavihadami agadi iabi avi hamen ala lihavilali uami.

Pol agan Kolin haiabila hisin hulan iamigali agilan akuaba sibila sivila hihile agilan sibila sibili abavidaci alan sibaj hinibalu uami.

14 Iadi ninanadi me namilan uami. Vian cian nagadi namilan sihumahilamahila sanj ma libadin uami. Vian nalusaq mavin hekili hiniavila naludi hiji miyajahaiha sanj manasin nagadi libadin uami. **15** Hulan

4:6 4.6 Lom 12.3, 1 Ko 1.12, 3.4, 3.21   **4:7** 4.7 Jo 3.27, Lom 12.6, Je 1.17, 1 Pi 4.10   **4:8** 4.8 CHL 3.17, 3.21   **4:9** 4.9 Lom 8.36, 1 Ko 15.30-31, 2 Ko 6.9, Ib 10.33   **4:10** 4.10 HJL 26.24, 1 Ko 1.18, 3.18   **4:11-13** 4.11-13 Sng 109.28, Kra 3.45, Mt 5.44, HJL 18.2-3, 23.2, Lom 8.35, 1 Ko 9.14-15, 2 Ko 11.23-27, Fl 4.12, 1 Te 2.9, 2 Te 3.8, 1 Ti 4.10   **4:15** 4.15 HJL 18.11, Ga 4.19, Je 1.18

akape 10,000 hamen agilan naludi migilavidaci namilan Jisası Kilaisı di sibila vivalan uami. Agadi ala namilan iagan akape hima uami. Nibu pabiñ sibañ uami. Vian nalusan Jisası Kilaisı di cian sulacin hadihu namilan Jisası Kilaisı sañ hiji vidividin lamalama iadi ninanadi me hinihalan uami. Lidalañ vian hitiñ naludi iaganalu me hinidalin namilan Jisası Kilaisı di sibila vilalan uami. ¹⁶ Hameñ sadañ vian akuaba akuaba sibila vilan agiladi iga iga lubiahilbalan aba nalusan mavin cian cian abadin uami. ¹⁷ Nusañ ala igahilavila vian Timoti di abilin naludi piñ uali uami. Nibu iadi ninañ me hinidaci vian nusañ mavin hekili hinilan uami. Nibu aludi Hekili di sibila agadi sihivia sibañ vilali uami. Nibu ala vian Jisası Kilaisı hula hiji humigan pam hinihini sibila vilan agasan naludi hiji miñajahibali uami. Vian Jisası Kilaisı hula hiji humigan pam hinihini sibila vilan uami. Vivi haiabila mu hivi mu hivi hidilan uami. Hidahida hulan iamigali avili hivi miñamigu miñajahaval agiladi lamalubilan uami. Akuaba akuaba sibila mu hidili mu hidili hamen vilan agasan Timoti nibu naludi hiji miñajahibali uami.

¹⁸ Hulan iamigali limu hihile namilan iasañ hiji nameñ lamilalan uami. Nibu ma vebali aba abilalan uami. Lidin naludi nukeñ ibi agadi miñajahilalan uami. ¹⁹ Agadi ala aludi Hekili agan vian naludi piñ uu sañ abici naludi piñ lihaliba sibañ uben uami. Hulan hihile nulidi nukeñ ibi miñajahaiha cian sulavilali uami. Vian cian hamen agadi igahilahila sañ ma uben uami. Nibilan akuaba akuaba sibila vivi vidividin abalamavilali agiladi hidili iga iga sañ uben uami. ²⁰ Ası hulan iamigali likilici nudilihu hivi hinihini agan nibu cian havı havı sulasula hisin hima uami. Nibu Ası di vidividin agadi amin amin abalamalama hisin uami. ²¹ Vian himamigili via ua naludi ifu ifu miñajahilahihila me lili sañ abilan vian hamen ala liben uami. Vian nalusan mavin hekili hinihini cian simi sulasula sañ abilan hamen laci ala liben uami. Namilan

iadi akuaba akuaba lili sañ abilan vian naludi hiji lubiahilavila hamen ala liben uami.

5

Kolin haiabila hisin hulan mu agan iamigali mu hula lusin sibili vihadami.

¹ Vian cian hiji nameñ igahilacın uami. Kolin haiabila hisin nulidi hulan mu agan iaganu di abinu agan hula hidilali aba abavici igahilacın uami. Hulan iamigali avili hivi ma miñamigu miñajahavilali agilan lusin sibili sibañ hamen agadi ma vihavilali uami. Agadi ala naludi hulan mu agan hamen lusin sibili sibañ agadi vilali uami. ² Hameñ lidaci ala namilan abilalan uami. Alaj huaci ala hinidalu aba abilalan uami. Naludi nukeñ ibi miñajahilalan agadi valavila mavin lamalama iloha iloha hinihalan uami. Lidin hulan lusin sibili hamen vilali agadi lahulan cihu cihu namilan hula hinimidi uami.

³ Vian namilan hula ma hinilan uami. Vian atan hinilan uami. Agadi ala iadi hiji agan namilan hula hinidaci vian namilan hula pam laci hinihini me hinilan uami. Hameñ sadan vian hulan agadi lusin cilamalihilacın uami. ⁴ Aludi Hekili Jisası di ibi agasan igahilavila migudibihalan uami. Aludi Hekili Jisası di vidividin agan namilan hula hinibali uami. Iadi hiji agan avi namilan hula hinibali uami. ⁵ Namilan hulan agadi Satan di human hivi lamilan nudil hadipili agan sikasikan sibili libali uami. Namilan hamen lilan lusin sibili agadi valibali uami. Lici mufili aludi Hekili agan hulan iamigali agiladi cian hivi lamibali heñ hulan agadi ahiliyahuci nudil amin agan huaci hamen laci hamen laci hinibali uami.

Kolin haiabila hisin agilan nulidi hulan mu lusin sibili vihadami agadi lahulahu san abami.

⁶ Namilan naludi nukeñ ibi miñajahaiha abilalan agan huaci hima uami. Namilan igilalan uami. Maci huhila huhila hisin isi aba abavilali agadi sudime ciki viavila

macı hivi minjamijjavici migulalı uami. Lici enjalavici macı agan hej sikasikan huhililalı uami. ⁷ Hamej sadañ macı huhila huhila hisin isi aba abavilalı agadı igilañ vaka hisin lici sikasikan fili hivi minjamijimiji me minjamijilan um uami. Lavila cihi namilan macı hihi sibar isi apalı agan me hinibalalı uami. Vian naludi ci igin uami. Namilan macı hihı sibar isi apalı me hinilañ uami. Vaka Asi Isilaeli hidili agiladi valici huaci hiniavimi agasan igahilahila sabar sipsipi ninañ ifihimuhimu sagali hilahila Asi sanj iguavihadami uami. Jisasi Kilaisi di avi hamen laci ala sagali me ci iguavimi uami. ⁸ Isilaeli hidili agilaj mihin hekili agasan igahilahila macı huhila huhila hisin isi aba abavilalı agadı vivi minjamijavidaci ulalı uami. Vaka hisin sadañ vivi minjamijavidaci ulalı uami. Namilan avi hamen laci ala naludi lusin sibili akuaba akuaba hiji humigañ hivi hiniavilalı agiladi sikasikan lahuhalan uami. Lahulan Asi igidaci namilan huaci sibar hinibalalı uami. Analı analı cian sulimilan uami. Cian amin laci sulihalan uami. Hamej lilañ macı huhila huhila hisin isi aba abavilalı me agan naludi hivi ma hinibali uami.

⁹⁻¹⁰ Vian manasın mu hivi libavila naludi nameñ abacın uami. Hulan limu hihile iamigali mu mu agilañ hula lusin sibili vihavilalı aba abacın uami. Namilan nibilan hula hinimilan aba abacın uami. Hamej abavila libacın ha hulan iamigali Jisasi Kilaisi sanj hiji vidividin lamavilalı agilasın abavila libacın uami. Hulan iamigali Jisasi Kilaisi sanj hiji vidividin ma lamavilalı agilañ lusin sibili mu hidili mu hidili agiladi vihavilalı uami. Iamigali mu mu hula lusin sibili vihavilalı uami. Hulan mu di akuaba akuaba agilasın mavin igavilalı uami. Cian vidividin aba aba akuaba akuaba minjahuhahuha vihavilalı uami. Kili akuaba akuaba lihulihu lamalama aludi ası aba abavilalı uami. Hulan hamen agilañ fili tibi sikasikan mu hivi mu hivi hiniavilalı uami. Hamej sadañ namilan hulan

hamen agiladi vala ubalu aba libalan ala hima libali uami. ¹¹ Vian cian manasın hivi liba igulin ualı agadı cian hidili nibu nameñ uami. Hulan mu agan nameñ abilalı uami. Vian Jisasi Kilaisi sanj hiji vidividin lamilan aba abilalı uami. Agadı ala nibu iamigali mu mu agilañ hula lusin sibili vilalı uami. Akuaba akuaba mu hulan di agilasın mavin igilalı uami. Kili akuaba agiladi lihulihu lamalama iadi ası aba abilalı uami. Abacuvacuva cian abilalı uami. Avili vidividin nana uavauava iahulalı uami. Cian vidividin aba aba hulan mu di akuaba agiladi minjahuhahuha vilalı uami. Namilan hulan hamen agan hula hinimilan uami. Nibu hula simin avi nimilan uami. ¹² Vian hulan iamigali Jisasi Kilaisi sanj hiji vidividin ma lamavilalı agiladi pam lamalihilalihila sanj naludi abilan uami. ¹³ Hulan iamigali hihile Jisasi Kilaisi sanj hiji vidividin ma lamavilalı uami. Asi nuken nulidi lusin sibili sibili agiladi lamalihilibali uami. Asi di manasın hekili agan nameñ abami uami. Hulan lusin sibili hamen vilalı agan namilan hula hinimidi aba abami uami. Hulan hamen agadı lahuhalan aba abami uami.

6

Jisasi di hulemili namilan naludi isagali imahali me agiladi cian hivi lamimilan uami.

¹ Naludi hulan limu hihile agilañ nibilan nuken nuken cian dan hiniavila uami. Cian agadı hihila hihila sanj hulan Asi di cian sihivia ma lubiahilavilalı agiladi piñ uavimidi uami. Asi di hulan iamigali agiladi piñ uavim uami. ² Namilan igilalan uami. Asi di hulan iamigali namilan mufili hulan iamigali limu hihile fili nej hiniavilalı agiladi lamalihilibalan uami. Hamej sadañ namilan nuken akuaba akuaba cian ciki ciki dan hiniavila uami. Namilan nuken nuken avi huaci

5:7 5.7 CV 12.5, 12.21, 13.6-7, Ais 53.7, Jo 1.29, 1 Pi 1.19, CHL 5.6, 5.12   **5:8** 5.8 Lo 16.3, Mt 16.6, 16.12, Lu 12.1

5:9-10 5.9-10 Mt 18.17, Jo 17.15, 1 Ko 1.20, 10.27, 2 Ko 6.14, Ef 5.11, 2 Te 3.14   **5:11** 5.11 Mt 18.17, Lom 16.17, 2 Te 3.6, Ta 3.10, 2 Jo 1.10   **5:12** 5.12 Mk 4.11, 1 Ko 6.1-4, Kl 4.5, 1 Te 4.12, 1 Ti 3.7   **5:13** 5.13 Lo 13.5, 17.7, 21.21, 22.21-24
6:2 6.2 Dan 7.22, Mt 19.28, CHL 2.26, 3.21, 20.4   **6:3** 6.3 2 Pi 2.4, Ju 1.6

lamalihilibalan uami. ³ Ci igilan uami. Mufili alan Ası di cian hali hisin agiladi lamalihilibalu uami. Iabi avi fili neñ hinihini cian akuaba akuaba agiladi huaci lamalihilibalu uami. ⁴ Hameñ sadan naludi hulan mu aniaba agan akuaba cian ciki dan hinici uami. Nudi cian agadi hihila hihila san hulan iamigali avili hivi ma miñamigu miñaiahavimi agiladi piñ via umilan uami. ⁵ Namilan iadi cian igahilavila sühumahilihalañ uami. Naludi hulan mu hiji hutesi dan akua hinidi uami. Akuaba cian ciki naludi hivi iahici iadi isagali imahali me namilan nukeñ nudi piñ ular cian hihilam uami. ⁶ Agadi ala hulan limu hihile namilan naludi isagali imahali me agiladi sibili lamalama vivi uu cian hivi lamilalañ uami. Hulan iamigali Jisasi san hiji vidiividin ma lamavilal agiladi piñ vivi uu cian hivi lamilalañ uami.

⁷ Hulan iamigali hihile avili hivi miñamigu miñaiahaval agiladi sibili lamalama cian hivi lamiben aba vivi ulalañ uami. Namilan hamen lidin Jisasi di cian agadi ma lubiahilalañ uami. Namilan Jisasi san hiji vidiividin lamavila uami. Ha valilan naludi anali aba aba sibili lamavim uami. Lidin naludi akuaba agiladi vana miñahuahahuha vihavim uami. ⁸ Agadi ala namilan hiji huaci sibañ agadi ma lubiahilalañ uami. Namilan nukeñ naludi isagali imahali me agiladi anali aba aba sibili lamalama nulidi akuaba agiladi avi miñahuahahuha vilalañ uami.

⁹ Namilan igilalañ uami. Ası agan hulan iamigali nudi cian silihiva ma lubiahilavilal agiladi ma likilibali uami. Lici nudi lihu hivi avi ma sibañ hiniavibali uami. Hulan iamigali limu hihile akuaba agiladi lidin naludi hiji miñaihuihu lihavimidi uami. Nibilan lusin sibili sibili nameñ agiladi lihavilal uami. Hulan limu hihile iamigali mu mu hula lusin sibili vihavilal uami. Iamigali limu hihile hulan mu mu hula lusin sibili vihavilal uami. Kili akuaba agiladi lihulihu lamalama aludi ası aba abavilal uami. Hulan agilan abi-

nadinilu agiladi valavala uu iamigali mu mu agiladi sigili vihavilal uami. Iamigali agilan munjanadinilu agiladi valavala uu hulan mu mu agiladi sigili vihavilal uami. Hulan masa masa nukeñ hulan limu hihile hula lusin sibili vihavilal uami. ¹⁰ Akuaba akuaba sigili vihavilal uami. Hulan mu di akuaba agiladi iga iga mavin igavilal uami. Avili vidiividin nana uavauava iahuavilal uami. Hulan limu hihile agilan mu hulan di abacuvacuva cian abavilal uami. Hulan limu hihile agilan mu hulan di akuaba agiladi miñahuahahuha vihavilal uami. Ası agan hulan iamigali hamen lihavilal agiladi ma likilibali uami. Lici nudi lihu hivi avi ma sibañ hiniavibali uami. ¹¹ Vaka naludi hulan limu hihile agilan hamen ala lihavihadami uami. Agadi ala Ası agan nudi Ninanu Jisasi di midi hivi naludi silamalama likilidaci nudi hulan iamigali hinilalañ uami. Aludi Hekili Jisasi Kilaisi hula Ası di Amiñ agan hula lihavici Ası naludi igidaci namilan huaci sibañ hinilalañ uami.

Ası di Amiñ agan namilan hula hinilal uami.

¹² Hulan limu hihile namilan akuaba agiladi lili san igahilavila nameñ abilalañ uami. Vian akuaba agiladi huaci liben aba abilalañ uami. Agadi ala akuaba agiladi limu hihile lili san abilalañ agilan naludi ma ahiliahuavibali uami. Namilan nameñ abilalañ uami. Akuaba agiladi huaci liben aba abilalañ uami. Agadi ala akuaba agiladi Ası me hiniavidaci nulidi lihu hivi hinimilan uami. ¹³ Hulan limu hihile agilan nameñ abavilal uami. Aludi humigan agilan simin nana hisin aba abavilal uami. Simin nibu nana humigan lagulagu hisin aba abavilal uami. Agadi ala mufili Ası agan simin agiladidañ aludi humigan agiladidañ lici sikasikan sibili lihavibali uami. Aludi hadipili agilan hivikali san hidahida lusin sibili vivi hisin hima uami. Aludi hadipili agilan Ası di sibila vivi hisin uami. Aludi Hekili agan

aludi hadipili agadi migililali uami. **14** Asi nudi nukej vidividin hivi aludi Hekili di abici cihu hihi iahami uami. Alan himinili aludi avi hamej laci ala abici cihu hihi iahibalu uami.

15 Ci igilan uami. Naludi hadipili agilan Jisası Kilaisı di hicci human hadipili me hiniavilali uami. Hamej sadan vian iadi hadipili Jisası Kilaisı di hicci human hadipili me hinilali nagadi via uavila hibi pili hisin iamigali hula lusin sibili vimagan uami. Ha hima sibaj uami. **16** Hulan mu hibi pili hisin iamigali agan hula hidici Asi igici nulidi hadipili agilan pabin me hiniavilali uami. Asi di manasın hekili agan namej abami uami. Hulan agan iamigali hula hidici aba abami uami. Ha Asi agan igici nibilan hadipili pabin me hiniavilali aba abami uami. **17** Hulan mu aludi Hekili hula hiji humigan pam hinidaci nudi amin agan Asi di Amiŋ agan hula pam hiniavilali uami. **18** Hulan iamigali akuaba akuaba lusin sibili limu hihile agiladi lihavidaci Asi agan igidaci sibili hiniavilali uami. Hivikali saj hidahida lusin sibili vihavilali agiladi avi igidaci sibili hiniavilali uami. Hivikali saj hidahida lusin sibili vihavilali agiladi nulidi nukej hadipili agiladi sibili lamavilali uami. Hamej sadan namilan hivikali saj hidahida lusin sibili vimilan uami. Hulan iamigali hivikali saj hidahida lusin sibili vihavilali agiladi avi iga iga atan hinhalaŋ uami. **19-20** Namilan igilalan uami. Naludi hadipili agilan Asi di anjam ular hekili me hiniavilali uami. Hiniavidaci Asi nukej nudi Amiŋ agadi abici ve namilan hula hinilali uami. Hamej sadan naludi hadipili agilan naludi nukej hadipili me ma hiniavilali uami. Asi agan naludi ci likilami uami. Nudi Ninanu Jisası himami agasan igahilavila naludi likilami uami. Lici namilan Asi di hulan iamigali hinilalan uami. Hamej sadan naludi hadipili hivi akuaba akuaba huaci huaci agiladi lidin Asi di ibi pam miŋaiahihalaŋ uami.

6:15 6.15 Lom 12.5, 1 Ko 12.27, Ef 4.12, 4.15-16, 5.30
Lom 8.9-11, Ef 4.4   **6:18** 6.18 Lom 1.24, 6.12-13, 1 Te 4.3, Ib 13.4
6.16, Ga 3.13, Fl 1.20, Ib 9.12, 1 Pi 1.18-19   **7:1** 7.1 1 Ko 7.8, 7.26
7.3, 1 Te 3.5   **7:7** 7.7 Mt 19.12, HJL 26.29, 1 Ko 12.11

7
Polı agan hulan iamigali sabisabi agasan abami.

1 Ciaŋ manasın hivi libavila iasan igulan veli agasan cihu hibin viaŋ naludi abiben uami. Hulan mu iamigali ma sabici ha huaci uami. **2** Agadi ala hivikali san hidahida lusin sibili vivi agan ci hekili li uami. Hamej sadan hulan hitin hitin namilan iamigali dan iamigali dan pam hinhalaŋ uami. Iamigali hitin hitin namilan avi hulan dan hulan dan pam hinhalaŋ uami. **3** Hulan di hadipili ha iamigali di uami. Hulan nudi nukej hadipili agadi milimiŋimidi uami. Hamej laci ala iamigali di hadipili ha muŋanu di uami. Iamigali nudi nukej hadipili agadi milimiŋimidi uami. **4** Iamigali agan nudi nukej hadipili agadi akuaba akuaba liben aba nudi nukej hiji lubiahilimidi uami. Muŋanu di lihu hivi hinhini nudi hiji pam lubiahilam uami. Hulan agan nudi nukej hadipili agadi akuaba akuaba liben aba nudi nukej hiji lubiahilimidi uami. Abinu di lihu hivi hinhini nudi hiji pam lubiahilam uami. **5** Muŋanu agan abinu di huligalimidi uami. Abinu agan muŋanu di huligalimidi uami. Asi di aba aba saj ilimiŋ hitin hitin hinibavila uami. Ha hiji humigan pam hiniavim uami. Hinihini Asi di aba aba hiniavim uami. Lavila hutesi sibaj hiniavimidi uami. Hinimitavila cihu ala ve pam hiniavim uami. Nibilan hutesi hiniavila nulidi hiji humigan agiladi sihivia ma migilavibali uami. Lihavici Satan agan nulidi ilasibali uami. **6** Vian naludi hiji miŋaiahaha saj ciaŋ nagadi abin uami. Vian naludi ciaŋ vidividin ma abin uami. **7** Namilan vian iamigali apali hinilan hamej hiniben aba ha huaci uami. Agadi ala Asi di Amiŋ agan hiji huaci huaci agiladi hulan iamigali agilasan hitin hitin ci iguali uami. Hulan mu saj hiji mu iguali uami. Hulan mu saj hiji mu iguali uami.

8 Hulan hihile iamigali apali naludi abadin uami. Iamigali hihile hulan

6:16 6.16 HM 2.24, Mt 19.5, Ef 5.31   **6:17** 6.17 Jo 17.21-23,
6.19-20 6.19-20 Lom 14.7-8, 1 Ko 3.16, 7.23, 2 Ko
7.3, 1 Te 3.5   **7:3** 7.3 CV 21.10, 1 Pi 3.7   **7:5** 7.5 Jol 2.16, Sek

apali naludi abadin uami. Hulan cido cido naludi abadin uami. Iamigali cido cido naludi abadin uami. Namilan viaj hinilan hamen hinihalan aba abadin uami. Hamej hinihini agaŋ nibu huaci uami. ⁹ Agadi ala naludi nukeŋ hadipili agiladi sihivia ma migililan uami. Ha naludi hiji humigaŋ agilan iahavibali uami. Lihavici hulan namilan iamigali mu mu agiladi sigili vibalaŋ uami. Iamigali namilan hulan mu mu agiladi sigili vibalaŋ uami. Hamej sadan vana hulan namilan iamigali sabihalan uami. Iamigali namilan avi munjan iahuhalan uami.

¹⁰⁻¹¹ Ci igilan uami. Hulan iamigali daŋ namilan uami. Iamigali hulan daŋ namilan uami. Viaj ciaŋ abiben agaŋ nibu nameŋ uami. Iamigali agaŋ munjanu di vala umidi uami. Iamigali agaŋ munjanu di vala uavila ha havi sibar hlinik uami. Hima lici cihi iamigali agaŋ vevila munjanu hula hiji humigaŋ pam lamavim uami. Munjanu agaŋ abinu di lahumidi uami. Ciaŋ nagan iadi nukeŋ ciaŋ vidividin hima uami. Ha aludi Hekili di ciaŋ vidividin agadi abin uami.

¹² Viaj nukeŋ ciaŋ nameŋ agadi hulan iamigali limu hihile agiladi abiben uami. Ciaŋ abiben agaŋ aludi Hekili di ciaŋ vidividin hima uami. Ha iadi nukeŋ ciaŋ vidividin uami. Iadi nukeŋ ciaŋ vidividin agaŋ nibu nameŋ uami. Hulan mu agaŋ Jisasi saŋ hiji vidividin daŋ hinidaci nudi abinu agaŋ Jisasi saŋ hiji vidividin apali hiniavila munjanu hula hinihini saŋ mavin hinidaci uami. Munjanu agaŋ nudi lahumidi uami. ¹³ Hamej laci ala iamigali mu agaŋ avi Jisasi saŋ hiji vidividin daŋ hinidaci uami. Nudi munjanu agaŋ Jisasi saŋ hiji vidividin apali hiniavila abinu hula hinihini saŋ mavin hinidaci uami. Abinu agaŋ nudi vala umidi uami. ¹⁴ Ci igilan uami. Hulan agaŋ Jisasi saŋ hiji vidividin ma lamilali uami. Agadi ala Asi agaŋ abinu di hiji vidividin agasan igahilibali uami. Lavila iamigali agadi munjanu saŋ abibali uami. Viaj nudi ma sibili igiben aba abibali uami. Iamigali avi

Jisasi saŋ hiji vidividin ma lamilali uami. Agadi ala Asi agaŋ munjanu di hiji vidividin agasan igahilibali uami. Lavila hulan agadi abinu saŋ abibali uami. Viaj nudi ma sibili igiben aba abibali uami. Asi agaŋ hamen ma lavila nulidi ninanadinili agiladi sibili igavila abivi uami. Nibilan iadi hima aba abivi uami. Agadi ala hamen ma lilali uami. Asi agaŋ ninanadinili agiladi iga iga abibali uami. Nibilan iadi aba abibali uami. ¹⁵ Hulan mu Jisasi saŋ hiji vidividin ma lamilali agaŋ nudi abinu hiji vidividin daŋ agadi lahuben aba huaci lahubali uami. Lahuci abinu agaŋ ua hitin hinicu nibu ciaŋ apali uami. Iamigali avi Jisasi saŋ hiji vidividin ma lamilali agaŋ nudi munjanu hiji vidividin daŋ agadi vala uben aba huaci vala ubali uami. Vala uci munjanu agaŋ hitin hinicu nibu ciaŋ apali uami. Asi agaŋ namilan hulan limu hihile agilan hula humigaŋ simi hinihini saŋ naludi abami uami. ¹⁶ Iamigali nama ma iginan uami. Munjanu hula hinihini nudi hiji miŋaiahidanaŋ munjanu agaŋ Jisasi saŋ hiji vidividin lamibali akua uami. Hijji vidividin lamici Asi nudi ahiliyahuci huaci hamen laci hamen laci hamej laci hinibali uami.

Aludi Hekili Jisasi agaŋ lidaci naludi hinihini agilan mu hidili mu hidili hiniavilali uami.

¹⁷ Viaj hulan iamigali haiabila mu hiv mu hiv hiniavidiaci avili hiv nulidi miŋamigu miŋaiahaval agilasan ciaŋ vidividin nameŋ laci ala abilan uami. Aludi Hekili Jisasi agaŋ lidaci naludi hinihini agilan mu hidili mu hidili hiniavilali uami. Hamej sadan namilan vameba hinidalaŋ Asi agaŋ abici nudi piŋ vevila uami. Ha hamen laci ala hinihalan uami. ¹⁸ Hulan mu di hadi sibili ihalahavici hinidaci Asi nudi abici veli agaŋ hiji nameŋ lamimidu uami. Viaj hulan mu di abilin iadi hadi sibili ihalahavali agadi hihilici cihi hadi

sibili ma ihalahalaha me hiniben aba abimidi uami. Mu hulan di avi nudi hadi sibili agadi ma ihalahiman lidaci Ası abici nudi piŋ veli agan hiji nameŋ lamimidi uami. Vian hulan mu di abiliŋ iadi hadi sibili ihalaham aba abimidi uami. ¹⁹ Ası agan hadi sibili ihalahalaha agasan hiji ma lamilali uami. Hadi sibili ma ihalahalaha agasan avi hiji ma lamilali uami. Nibu nudi ciaŋ vidividin lubiahilahila agasan pam igahililali uami. ²⁰ Vameba hinidanan Ası abici nudi piŋ vevila uami. Ha hamen laci ala hiniha uami. ²¹ Nama manigali di lihu hivi hinihini havi havi sibila vivi hinidanan Ası nadı abici nudi piŋ vevila hiji cuviliŋ cuviliŋ nameŋ lamiminaŋ uami. Vian manigali mu di lihu hivi hinihini havi havi sibila vivi hinilan sadaŋ Ası di ciaŋ vidividin agadi huaci ma akua lubiahilben aba abiminan uami. Agadi ala nadı manigali di lihu hivi hinihini sibila viavila cihi hiji nameŋ lamavila uami. Vian manigali di sibila agadi huaci valiben aba abavila uami. Ha manigali di sibila agadi huaci valavila nadı nukeŋ sibila agadi vibanan uami. ²² Hulan mu manigali di lihu hivi hinihini sibila havi havi vivi hinidaci Ası abici nudi piŋ veli agan nibu Ası di hulan uami. Ası igidaci manigali di lihu hivi hinihini sibila havi havi ma vilali uami. Hamen laci ala hulan mu nudi nukeŋ sibila vivi huaci hinidaci Ası abici nudi piŋ veli agan uami. Nibu Jisasi Kilaisi di lihu hivi hinihini sibila havi havi vilali uami. ²³ Ası agan nudi Ninanu himami agasan igahilavila naludi ci likilami uami. Hamen sadaŋ namilan manigali mu agadi lihu hivi hinihini sibila havi havi vivi hinimilan uami. ²⁴ Iadi isagali imahali me namilan uami. Namilan vameba hinidalan Ası agan abici nudi piŋ vevila uami. Ha hamen laci ala hinihalaŋ uami.

Polı agan hulan iamigali minibili agılasan abami.

²⁵ Vian hulan iamigali minibili nalusan abiben uami. Aludi Hekili agan vian ciaŋ nameŋ aba aba san iadi ma abiman uami. Vian iadi nukeŋ hiji agadi nalusan

suliben uami. Ci igilan uami. Ası agan iasan mavın hiniavila iadi libiminjavila abici vian nudi ciaŋ sihivia sibaj sulasula hisin hulan hinilan uami. ²⁶ Iabi neŋ vihili hekili hekili agilan iahavadi uami. Hamen sadaŋ namilan vameba hinilalan hamen laci ala hinihalaŋ uami. ²⁷ Hulan hitin hitin iamigali dan namilan hiji nameŋ lamimilan uami. Vian aki me lavila iamigali nagadi lahuben aba abimilan uami. Hulan iamigali apali namilan avi iamigali sabisabi saŋ hiji lamimilan uami. ²⁸ Iamigali sabisabi agan nibu lusin sibili hima uami. Iamigali minibili namilan avi munjan iahuiahu agan lusin sibili hima uami. Agadi ala hulan iamigali dan agilan vihili akape igavibali uami. Nulidi hadipili huaci hinihini hisin agan huaci ma libali uami. Vihili hamen agilan naludi hivi iahavimidi aba vian iamigali apali hinilan hamen hinihini saŋ naludi abin uami. Iamigali namilan avi munjan apali hinihini saŋ naludi abin uami.

²⁹ Iadi isagali imahali me namilan uami. Vian naludi amiŋ abin uami. Fili uaian susu akuaba akuaba sivilavibali agiladi mihiŋ agan ci mikı ladi uami. Hamen sadaŋ fili uaian hutesi tagilan dan hiniidi neŋ hulan hihile iamigali dan hiniavilali agilan iamigali ma sabiavilali agilan me hiniavim uami. ³⁰ Hulan ilihavilali agilan hulan ma ilihavilali agilan me hiniavim uami. Hulan hijinalanala hiniavilali agilan hulan ma hijinalavilali agilan me hiniavim uami. Hulan akuaba akuaba mutin hivi lavalava vivi hiniavilali agilan akuaba akuaba apali me hiniavim uami. ³¹ Hulan akuaba akuaba fili neŋ hiniavilali agiladi hivi sibila vihavilali agilan uami. Nibilan akuaba akuaba sibila ma vihavilali agilan me hiniavim uami. Ci igilan uami. Fili uaian susu akuaba akuaba hiniavilali agilan amiŋ ci sikasikan haba sivilavibali uami.

³² Namilan hiji cuviliŋ cuviliŋ dan hinihini saŋ vian valilan uami. Hulan iamigali ma sabiavilali agilan aludi Hekili

san pam hiji igahilavilalı uami. Nibilan hiji nameñ lamavilalı uami. Alan aki lımılı aludi Hekili agan alusañ hijıñalıbali aba abavılalı uami. ³³ Hulan iamigali sabiavılalı agılañ fili hisin akuaba akuaba agılasañ igahilavilalı uami. Nibilan hiji nameñ lamavilalı uami. Alan aki lımılı aludi iamigali agılañ alusañ hijıñalavıbali aba abavılalı uami. ³⁴ Hameñ sadan hiji cuvílinj cuvílinj igahilavilalı uami. Iamigali minibili agılañ aludi Hekili san pam hiji igahilavilalı uami. Iamigali limu hihile hulan apali agılañ avi aludi Hekili san pam hiji igahilavilalı uami. Hameñ sadan nibilan nulidi hadipili agıladıdan nulidi amın agıladıdan Asi san pam iguavılalı uami. Lidiñ nulidi akuaba akuaba sıkasikan agıladı avi Asi san pam iguavılalı uami. Iguavidaci nulidi hadipili agılañ Asi di pam hiniavılalı uami. Nulidi amın agılañ avi Asi di pam hiniavılalı uami. Iamigali hulan dañ agılañ fili hisin akuaba akuaba agılasañ igahilavilalı uami. Nibilan hiji nameñ lamavilalı uami. Alan aki lımılı aludi hulan agılañ alusañ hijıñalavıbali aba abavılalı uami. ³⁵ Vian cian hameñ agadı nalusañ suliliñ naludi ahiliahudaci huaci hinibalalı agasañ abin uami. Naludi abamigilamigila san ma abin uami. Vian namilan hiji huaci lubiahılahıla aludi Hekili di sibila pam vivi hamen laci hinibalalı agasañ abin uami. Akuaba akuaba fili hisin agılañ naludi hiji miñaihuihu lıhavımidı agasañ abin uami.

³⁶ Hulan mu agasañ iamigali minibili libimıñavıci hinivi uami. Agadı ala hulan agan iamigali agadı valavıla havı hinivi uami. Hinici nudı mavın iahıcı nudı nukeñ hiji lubiahılavıla iamigali agadı vana sabım uami. Hamen agan nibu lusin sibili hima uami. ³⁷ Hulan mu nudı hiji humıgañ agan vidividinj hinici mu hiji avi ma iahici uami. Ha nudı hiji humıgañ hadipili agadı avi huaci nibu nukeñ migılıvi uami. La iamigali agadı nameñ abivi uami. Vian nadı valin aba abivi uami. Nadı ma sabiben aba abivi uami. Hamen

abavıla hulan hitin iamigali hitin huaci hiniavivi uami. Hameñ agan huaci uami. ³⁸ Hulan mu iamigali minibili nusañ nukeñ libimıñavivi agadı sabici uami. Ha huaci uami. Hulan mu iamigali minibili nusañ libimıñavivi agadı ma sabici avi uami. Nibu sibili hima uami. Ha huaci sibañ uami.

³⁹ Iamigali agadı mujanu agan hıhi hinidaci uami. Iamigali agan mujanu di iamigali nukeñ hinim uami. Mujanu himici iamigali agan mujan iahuben aba hulan mu suhıla igavıla iahum uami. Hulan agan aludi Hekili san hiji vidividinj lamıläli agadı igavıla iahum uami. ⁴⁰ Vian nukeñ iadi hiji hıvi nameñ igahılın uami. Mujan ma iahuavıla nibu hekili sibañ hijıñalanala havı hinibalı aba abin uami. Vian hiji nameñ lamin uami. Asi di Amın agan vian hula avi hinidaci ciañ nagadi nalusañ suladin aba abin uami.

8

Kılı akuaba akuaba lıhulıhu lamalama nulisan sagalı iguavıhadami agıladı navıhadami agasañ abami.

¹ Vian kılı akuaba akuaba lıhulıhu lamalama aludi ası aba abavılalı agılasañ sıhim sabañ agıladı hilahila iguavılalı agasañ abıben uami. Hulan limu hihile agılañ nameñ abavılalı uami. Alan ahuata hiji dañ aba abavılalı uami. Hijı hamen lamalama nulidi nukeñ ibi miñaiahıvılalı uami. Agadı ala hulan iamigali limu hihile agılasañ mavın hekili hinihini agan lıdacı ala ahuata hiji vidividinj dañ hinilalu uami. ² Hulan mu agan nameñ abılalı uami. Vian hiji dañ aba abılalı uami. Agadı ala nibu hiji apali uami. ³ Hulan mu Asi hula hinihini san mavın hekili hinidaci Asi agan nudı hiji humıgañ agadı sıhıvia sibañ igilalı uami.

⁴ Kılı akuaba akuaba lıhulıhu lamalama aludi ası aba abavılalı agılasañ sımin isabilan sıhim sabañ agıladı vivi nulisan sagalı iguavılalı uami. Iguavidaci naludi hulan hihile agılañ sımin isabilan sıhim sabañ sagalı hisin agıladı navılalı uami.

Naludi hulan limu hihile hamen lihavilali agasaŋ abiben uami. Kili akuaba akuaba lihulihu lamalama aludi asi aba abavilali agilan nibilan hadali havi uami. Asi mu mu ma hiniavilali uami. Asi nibu pabin sibaj uami. ⁵ Fili hali akuaba akuaba vidividin dan agilan fili uaian susu hivi hiniavilali uami. Hiniavidaci hulan iamigali limu hihile agilan nulisan nameŋ abavilali uami. Nibilan aludi asi aba abavilali uami. Nibilan aludi hekili aba abavilali uami. ⁶ Agadi ala aludi Asi nibu pabin sibaj uami. Nibu aludi Iavaŋ uami. Nibu ala akuaba akuaba sikasikan agiladi hidili uami. Aludi avi nibu ala lamici iaha nud hulan iamigali sibaj hinilalu uami. Aludi Hekili Jisası Kilaisi nibu pabin sibaj uami. Asi agan nibu hula hiji pam lamalama fili uaian susu akuaba akuaba sikasikan agiladi lamavimi uami. Jisası Kilaisi nuken lici alaŋ fili neŋ iaha hinilalu uami.

⁷ Agadi ala hulan limu hihile agilan hiji hamen agan apali uami. Nibilan kili akuaba akuaba lihulihu lamalama aludi asi aba abavihadami agiladi lubiahilahadami uami. Hamen sadan iabi neŋ avi hulan limu hihile agilan sihim sabaj agiladi vivi sagali iguavilali uami. Iguavidaci hulan limu hihile agilan sihim hilici agiladi nana hiji nameŋ lamavilali uami. Ha kili akuaba akuaba lihulihu lamalama aludi asi aba abavilali agilasan sihim hilici sagali iguaval agiladi limu cikaj nadalu aba abavilali uami. Hij hijen lamalama nana hiji nameŋ lamavibali uami. Asi aludi igidaci alaŋ sibili hinilalu aba abavibali uami. ⁸ Agadi ala simin nana agan lici alaŋ Asi di mik piŋ ma ubalu uami. Asi igidaci huaci hinibalu aba simin valimili Asi igidaci alaŋ sibili sibaj ma hinibalu uami. Huaci hinibalu aba simin nidadili avi Asi igidaci huaci sibaj ma hinibalu uami. ⁹ Namilan sihivia sibaj migilihalan uami. Namilan igilalan uami. Akuaba akuaba simin agilasan mavin hiniavila huaci nibalan uami. Namilan hamen lidalan hulan iamigali hiji vidividin hekili hima agilan naludi igavibali

uami. Igavila nibilan naludi lubiahilahila siminj akuaba akuaba mugilun saŋ sagali iguavilali agiladi navibali uami. Nana hiji cuviliŋ cuviliŋ lamavila hugi dan hiniavibali uami.

¹⁰ Hiji hutesi dan namilaŋ uavila kili akuaba akuaba lihulihu lamalama aludi asi aba abavilali agiladi anjam ulan hen migahiniavila siminj nibilan hula ahuata hamen nana hinibalan uami. Nana hinidalan hulan mu hiji vidividin hekili sibaj hima agan hiniavila naludi igavila nameŋ abibali uami. Vian avi nulidi lubiahilavila kili akuaba akuaba lihulihu lamalama aludi asi aba abavilali agiladi sagali hisin siminj niben aba abibali uami. ¹¹ Namilaŋ hiji hutesi dan agadi ala naludi nuken hiji lubiahililan naludi isaima me agan sibili libali uami. Jisası Kilaisi nusan avi himami uami. Agadi ala nibu hiji vidividin hekili hima sadan sibili libali uami. ¹² Ci igilan uami. Naludi isagali imahali me limu hihile hiji vidividin hekili hima agilan naludi igavici mavin iahici lusinj sibili vihavibali uami. Lihavici nulidi hiji agilan avi huaci ma hiniavibali uami. Namilaŋ hamen lidalan naludi isagali imahali me agilan naludi iga iga lubiahilahila lusinj sibili vihavibali uami. Nibilan hamen lihavici namilaŋ avi Jisası Kilaisi di sibili lamalama hisin hulan me hinibalan uami. ¹³ Hamen sadan iadi isagali imahali me agilan simin nana hiji cuviliŋ cuviliŋ lamalama hugi dan hiniavimidi aba sihim hilici agiladi ma sibaj niben uami. Vian nidalan iadi isagali imahali me agilan iadi lubiahilahila nana hugi dan hiniavimidi aba sihim agiladi sikasikan sibaj valiben uami.

9

Jisası Poli di libiminici sibila vivi anim hilici ma vihadami agasaŋ Poli nibu hijinaladami.

¹ Namilan igilalan uami. Vian iadi nuken hiji lubiahilahila sibila vivi huaci laci hinilan uami. Vian aludi Hekili Jisası

8:6 8.6 Mal 2.10, Jo 1.3, HJL 17.28, Lom 11.36, 1 Ko 12.6, Ef 4.5-6, Fl 2.10-11   **8:7** 8.7 Lom 14.14, 14.23, 1 Ko 10.28-29

8:8 8.8 Lom 14.17   **8:9** 8.9 Lom 14.13-15, 14.20, Ga 5.13   **8:11** 8.11 Lom 14.15-20   **8:13** 8.13 Lom 14.21, 2 Ko 11.29   **9:1** 9.1 HJL 9.3, 9.15-17, 18.9-10, 26.16, 1 Ko 15.8, 2 Ko 12.12, Ga 2.7-8

dî igamin uami. Igiliŋ nîbu iadi libimîjici nudi sibila agadî vilan uami. Vidalîŋ namîlaŋ aludi Hekili saŋ hiji vîdîvîdîŋ lamîlalaŋ uami. Hameŋ lîdalâŋ avîlî hîvî naludi miŋamigu miŋaiahavîlî uami. **2** Hulaŋ hihile nameŋ abavîlî uami. Jisasi agaŋ Poli dî ma libimîjami aba abavîlî uami. Agadî ala namîlaŋ igîlalaŋ uami. Jisasi iadi libimîjami uami. Namîlaŋ aludi Hekili saŋ hiji vîdîvîdîŋ lamîdalâŋ hulaŋ iamigali limu hihile agîlân iga iga abavîlî uami. Amin ala aba abavîlî uami. Jisasi nîbu Poli dî libimîjami aba abavîlî uami.

3 Hulaŋ hihile vian sibila vilan agadî lamalihilavîlî uami. Lîhavîdaci vian nulisaŋ hîbiŋ nameŋ abîlan uami. **4** Hulaŋ Jisasi libimîjami alaŋ Asî dî sibila vilalu aba abîlan uami. Hameŋ sadan alaŋ huaci sîmîŋ navîlu aba abîlan uami. Avîlî huaci navîlu aba abîlan uami. **5** Pita agaŋ iamigali avîlî hîvî miŋamigu miŋaiahavîlî agadî sabiavîla via hîdîlîlî aba abîlan uami. Hulaŋ Jisasi libimîjami limu hihile agîlân iamigali avîlî hîvî miŋamigu miŋaiahavîlî agîladi sabisabi vivi hîdavîlîlî aba abîlan uami. Aludi Hekili Jisasi dî imahalinu agîlân avi hameŋ lîhavîlîlî aba abîlan uami. Alan ibi dan nîbîlaŋ me hinilalu aba abîlan uami. Agadî ala alaŋ nîbîlaŋ lîhavîlîlî hameŋ ma lîlalu aba abîlan uami. **6** Vian Banabasi hula aludi nukeŋ ahiliahuiahu saŋ anîm hilîci sibila alaŋ nukeŋ vilalu aba abîlan uami. Agadî ala hulaŋ hihile Asî dî cian sulasula hîdavîdaci hulaŋ hihile agîlân nulisaŋ sîmîŋ igu navîlîlî aba abîlan uami. Nîbîlaŋ nulîdi nukeŋ ahiliahuiahu saŋ anîm hilîci sibila ma vihavîlîlî aba abîlan uami. Alan ibi dan aba abîlan uami. Agadî ala alaŋ nîbîlaŋ lîhavîlîlî hameŋ ma lîlalu aba abîlan uami. **7** Sagan hisin hulemîlî agîlân sîmîŋ akuaba akuaba nîbîlaŋ nukeŋ ma vivi navîlîlî aba abîlan uami. Nulîdi manigali agaŋ pam sîmîŋ vivi nulisaŋ igu navîlîlî aba abîlan uami. Hulaŋ limin uain hualî hulihuli sibila vihavîlîlî agîlân limin uain agîladi amîŋ agîladi vivi navîlîlî aba abîlan uami.

9:2 9.2 2 Ko 3.2-3   **9:4** 9.4 Lu 10.8, 1 Ko 9.13-14   **9:7** 9.7 Lo 20.6, 2 Ko 10.4-5, 1 Ti 1.18, 1 Pi 5.2   **9:9** 9.9 Lo 25.4, 1 Ti 5.18   **9:10** 9.10 2 Ti 2.6   **9:11** 9.11 Lom 15.27, Ga 6.6   **9:12** 9.12 HJL 20.33-35, 1 Ko 9.15, 9.18, 13.7, 2 Ko 11.7-9, 11.12   **9:13** 9.13 Wkp 6.16, 6.26, Nam 18.8, 18.31, Lo 10.9, 18.1   **9:14** 9.14 Mt 10.9-10, Lu 10.7, Ga 6.6, 1 Ti 5.17

Hulaŋ saban sipsipi migilavîlîlî agîlân saban sipsipi aman agîladi vivi navîlîlî aba abîlan uami.

8 Vian hulaŋ dî hiji agîladi ma lubiahîlahila sulîlan uami. Cian vîdîvîdîŋ Mosesi libami agaŋ avi nîbu hameŋ laci ala hinilalî uami. **9** Cian vîdîvîdîŋ Mosesi libami agaŋ nîbu nameŋ abami uami. Saban bulimakau agîlân halîha cahu uitî agîladi lagucabîlîdaci nulîdi sibisaŋ hahamumimîlaŋ aba abami uami. Valîlaŋ sigiti likalavîlîlî agîladi hihile navîm aba abami uami. Alan igîlalu uami. Asî nîbu saban bulimakau agîlasaŋ ma igahîlavîla cian hameŋ agadî abami uami. **10** Nîbu sîkâsikan alusaŋ igahîlavîla hîve lama abami uami. Lîci manasîŋ hîvî alusaŋ libami uami. Hulaŋ hualî hulihuli sibila vilalî agaŋ uami. Hulaŋ halîha cahu sigiti likala likala sibila vilalî agaŋ uami. Nîbîlaŋ sîmîŋ limu hihile agîladi vivi nîbalu aba sibila hameŋ agîladi vihavîlîlî uami. **11** Alan cian sulîlalu ha nîbu nalusaŋ hualabîla hisin sîmîŋ hulihuli me hulilalu uami. Namîlaŋ naludi akuaba akuaba hadipili ahiliahuiahu hisin agîladi alusaŋ igulabîla alaŋ huaci vibalu uami. Ha nîbu hualî sibila vilalu agasaŋ sîmîŋ vivi me vibalu uami. **12** Hulaŋ limu hihile agîlân ibi dan hînîhîni naludi hîvî sîmîŋ akuaba akuaba agîladi vihavîlîlî uami. Alan avi naludi akuaba akuaba agîladi huaci vivîlu uami. Agadî ala alaŋ ma vilalu uami. Alan akuaba akuaba agîladi hameŋ lîmîlî Jisasi Kilaisi dî cian agaŋ mu hîvî mu hîvî ma uvi uami. Hameŋ sadan ma vilalu uami. Hameŋ lîdîŋ alaŋ vihîlî akape havîlalu uami.

13 Hulaŋ Asî dî anam ulan hekili hîvî sibila vihavîlîlî agîlân uami. Nîbîlaŋ Asî dî anam ulan hekili caba heŋ sîmîŋ vivi navîlîlî uami. Hulaŋ Asî saŋ sagali hilahîla hisin vadim hîvî sagali igu igu sibila vihavîlîlî agîlân uami. Nîbîlaŋ hulaŋ iamigali Asî saŋ sagali iguavîlîlî agîladi sîhim hilîci limu cîkaŋ agîladi vivi navîlîlî uami. **14** Hameŋ laci ala aludi Hekili Jisasi agaŋ cian agadî

namej abami uami. Hulan iadi cian sulasula sibila vihavilalı agilan abam uami. Nibilan iadi cian sulasula sibila vihavidaci hulan iamigali agilan nulisan simen akuaba akuaba iguavidaci navim abam uami. ¹⁵ Hamej abami agadı ala viaj nuken akuaba hamen agiladi vivi san valilan uami. Iabi avi namilan iasaq akuaba agiladi igu igu san abavila manasiq nagadı ma libadin uami. Vian Ası di sibila vivi simen akuaba akuba ma vilan agasan igahilahila hekili hijinalilan uami. Hamej sadan hulan hihile agilan sibila vilan agasan anim hilici akuaba vivi san iadi libisilivavilalı agasan valin uami. Libisilivavici viavila ha ma hijinalben uami. Hamej sadan vana himiliq uami. ¹⁶ Vian Jisası di cian agadı sulasula iadi nuken ibi mihaiahaha hijinaljalala viaj sibila huaci laci vilan abam abiben uami. Ası nuken abici vian Jisası di cian sulasula hidilan uami. Hamej sadan vian Jisası di sibila agadı pam vilan uami. Vian nudı sibila agadı ma sibaj valiben uami. Vian Jisası di cian ma sulavila ha vihili hekili hekili agiladi igiben uami. ¹⁷ Vian sibila vilan agasan anim hilici akuaba agiladi ma viben uami. Vian iadi nuken hiji hivi sibila ma vilan uami. Asıagan nuken sibila agadı iasaq igumi uami. Lici vian sibila agadı vilan uami. ¹⁸ Hamej sadan viaj Jisası di cian sulasula sibila vilan agasan anim hilici akuaba agiladi ma viben uami. Vian ibi dan uami. Agadı ala akuaba akuba hamen agiladi ma viben uami. Vian hulan iamigali agilasan Jisası di cian agadı sulasula iasaq anim hilici akuaba igu igu san ma abilan uami. Vian hamej lilan agasan hijinalilan uami. Hijinalilan agan nibu hulan anim hilici sibila vivi anim hilici akuaba akuba vivi me uami.

Polı agan hulan iamigali agiladi sibila hisen hulan me hinadami.

¹⁹ Vian iadi nuken hiji lubiahilahila sibila vivi huaci laci hinilan uami. Agadı ala

hulan iamigali akape sibaj Jisası Kilaisı san hiji vidividin lamavibali aba hulan iamigali sikasikan agiladi lihu hivi hinihini sibila hisen hulan me hinilan uami. ²⁰ Vian Islaeli hidili agilan hula hinidalıq nibilan akuaba akuba likahilacı viaj nulidi hiji agadı lubiahililan uami. Jisası Kilaisı san hiji vidividin lamavibali aba viaj nulidi hiji agadı lubiahililan uami. Viaj nuken cian vidividin Mosesi libami agadı lihu hivi ma hinilan uami. Agadı ala viaj hulan iamigali cian vidividin Mosesi libami agadı lihu hivi hiniavilalı agilan hula hinilan uami. Nibilan Jisası Kilaisı san hiji vidividin lamavibali aba nibilan me hinilan uami. Hinihini cian vidividin Mosesi libami agadı lihu hivi ma hinilan uami. ²¹ Hulan hihile cian vidividin Mosesi libami agadı lihu hivi ma hinavilalı uami. Vian nibilan hula hinihini nibilan me hinilan uami. Nibilan Jisası Kilaisı san hiji vidividin lamavibali aba nibilan me hinilan uami. Hinihini cian vidividin Mosesi libami agadı lihu hivi ma hinilan uami. Agadı ala Ası di cian vidividin agadı lubiahililan uami. Jisası Kilaisı di cian vidividin agadı avi lubiahililan uami. ²² Hulan iamigali hiji vidividin hekili hima agilan hula hinihini nibilan me hinilan uami. Jisası Kilaisı san hiji vidividin lamavibali aba nibilan me hinilan uami. Hinihini hulan hiji vidividin hekili hima agan me hinilan uami. Jisası Kilaisı san hiji vidividin lamavibali aba sibila akape mu hidili mu hidili hamen agiladi vilan uami. Vidalin hulan iamigali akape agilan igavilalı uami. ²³ Vian sibila akape hamen agiladi vilan uami. Ha hulan iamigali Jisası Kilaisı san hiji vidividin lamavibali aba sibila hamen agiladi vilan uami. Aludi Hekili agan hulan hiji vidividin dan agilasan akuaba akuba huaci huaci agiladi hihila lamici hiniavadi uami. Vian akuba akuba agiladi ala viben aba sibila hamen agiladi vilan uami. Hamej lavila vian avi nibilan hula huaci viben uami.

Hulan akuba akuba agiladi vivi

9:15 9.15 HJL 18.2-3, 20.34, 2 Ko 11.10, 1 Te 2.9

9:16 9.16 Jer 20.9

9:17 9.17 1 Ko 3.8, 3.14, 4.1, Ga 2.7, Kl 1.25

9:18 9.18 1 Ko 10.33, 2 Ko 4.5

9:19 9.19 Mt 20.26-27, Ga 5.13, 1 Pi 3.1-2

9:20 9.20 HJL 16.3, 18.18, 21.20-26

9:21 9.21 Lom 2.12-14, 1 Ko 7.22, Ga 2.3-5, 3.2, 5.13

9:22 9.22 Lom 11.14, 15.1, 1 Ko 10.33, 2 Ko 11.29

san vidividiŋ hanjilavilali hamen laci ala hanjilimili uami.

24 Namilan igilalan uami. Akuaba akuaba agiladi vivi san hulan akape hanjilavilali uami. Agadı ala hulan pabiŋ agaŋ pam vidividiŋ hanjila hanjila uavila hulan limu hihile agiladi livalavila akuaba akuaba agiladi vilali uami. Namilan avi hamen laci ala vidividiŋ hanjila hanjila me hanjilihalaŋ uami. Hamen lavila akuaba akuaba agiladi huaci vibalan uami.

25 Hulan akuaba akuaba agiladi viben aba ani hinihini me hiniavimidi uami. Nibilan vidividiŋ lagulama hanjila hanjila me hanjilavila akuaba agiladi huaci vihavibali uami. Akuaba akuaba fili hisin agiladi vivi san hanjila hanjila uu vihavilal agilan mufili sibili lihavibali uami. Agadı ala akuaba akuaba alaŋ vivi san hiji lamilaru agilan ma sibili lihavibali uami.

26 Hamen sadan viaŋ avi hulan akuaba akuaba viben aba vidividiŋ hanjilavilali hamen ala lilan uami. Agadı ala viaŋ iadi lamigaŋ hulipin hiji ma igasulasula hanjililan uami. Madin hiji ma igasulasula hanjililan uami. Salan mu sagan me libavila human uavakavi havalavilali hamen ma havalilan uami. **27** Sagan vidividiŋ sibarı libavilali hamen me lilan uami. Hulan hihile agilan himuhimu avıha avıha akuaba akuaba aludi hadipili hiji iahavimidi aba salan vidividiŋ mu hidili mu hidili agiladi iahuavilali hamen me lilan uami. Hamen lidalin iadi hadipili agaŋ iadi hiji lubiahililali uami. Viaŋ hulan iamigali agilasan Jisasi Kilaisi di cian agadi sulasula hidilan uami. Sulasula hididalin nibilan igahilahila huaci hiniavilali uami. Hiniavidaci viaŋ nukeŋ lusin sibili viliŋ Asi agaŋ iadi nameŋ abimidı uami. Nama sibili libanaŋ aba abimidı uami. Hamen hiji lamavila viaŋ vidividiŋ lagulamalama sibila nagadi vilan uami.

10

Aludi iamilihali agilan me lusin sibili vimagal uami.

1 Iadi isagali imahali me namilaŋ igahilahalaŋ uami. Mosesi hiniadami hadihu avili susu agaŋ hibi hali uu aludi iamilihali agilasan hibi abalamidaci iga iga nudı sivi uavimi uami. Uavila ahuata hamen Letisi avili hekili agadı limu heŋ ivouavimi uami. **2** Avili susu agaŋ nulisan hibi abalamalama hali udaci uavila Letisi avili hekili agadı limu heŋ ivouavimi uami. Ivouavila Mosesi di hulan iamigali hinihini nudı sivi sivi hidavihadami uami. Avili hekili agadı limu ivouavimi agaŋ nibu hulan iamigali avili hiji minjamigu minjaiahavilali me uami. **3** Nibilan Mosesi di sivi sivi hidavidaci Asi agaŋ nukeŋ nulisan simin igudaci navihadami uami. **4** Avili liba hiji iahidaci navihadami uami. Liba agaŋ nibilan hula ahuata hamen hidadamı uami. Hididaci liba avili agadı ala nana hidavihadami uami. Liba hana nibu Jisasi Kilaisi me uami. **5** Hamen lihavihadami agadı ala Asi agaŋ nulidi hulan iamigali akape agilasan ma hijinaladami uami. Lidaci nibilan fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali heŋ uavila hinihini haba himavidaci nulidi vali agilan uavakavi migavalavimi uami.

6 Nibilan akuaba akuaba lihavihadami agasan igahilahila hiji lamimili uami. Nibilan lusin sibili vivi san pam lihavihadami uami. Alap nibilan lihavihadami hamen limagal uami. **7** Namilan hulan hihile kili akuaba akuaba agiladi lihulihu lamalama aludi asi aba abavihadami hamen limilan uami. Asi di manasın hekili agaŋ nameŋ abami uami. Hulan iamigali agilan migahinia simin navimi aba abami uami. Avili vidividiŋ navimi aba abami uami. Nana iamigali mu mu agilan hula lusin sibili sibili vihavimi aba abami uami. **8** Alap avi nibilan lihavimi hamen hibi pilis hisin iamigali agilan hula lusin sibili vimagal uami. Nibilan hamen lavila hulan iamigali

23,000 hamen agilan uaian pabin hivi laci haba himavimi uami. ⁹ Alan avi nibilan lihavihadami hamen Jisasi Kilaisi di ilasimagalu uami. Nibilan Asi di ilasavidaci lahu sibili agilan nulidi hulan iamigali limu hihile agiladi iavavidaci haba himavimi uami. ¹⁰ Nulidi hulan iamigali limu hihile agilan Asi di cian agasan ciabisi iahuiahu hiniavidaci Asi di cian hali hisin vidividin dan hulan iamigali ifihimuhimu hisinagan nulidi ifihimami uami. Nibilan lihavimi hamen Asi di cian agasan ciabisi iahumilan uami.

¹¹ Fili nagan amin ci sivilibali uami. Hamen sadan alan avi nibilan me hinimagalu aba cian libami agadı sulavici igahilahila uami. Hulan iamigali iabi nej hinidalu alaigahilavila lubiahilahila san cian nagiladi libami uami. ¹² Hulan mu hiji namej lamibali uami. Viaj lusin sibili valavila vidividin lagulamiben aba abibali uami. Nibu hamen abavila sihivia siban migilam uami. Nibu cihu lusin sibili vimidi uami. ¹³ Akuaba akuaba agilan naludi ilasavibali uami. Ilasavidaci namilan hiji namej lamimilan uami. Aludi laci ilasavibali aba abimilan uami. Hulan limu hihile agiladi avi hamen ala ilasavibali uami. Asi agan nudı nukej cian agadı lubiahilahila akuaba akuaba sanabilalı agadı nibu hamen laci ala lili uami. Asi agan naludi valici akuaba akuaba naludi ilasisi hisin agilan naludi vidividin agadı ma livalavibali uami. Akuaba akuaba ilasisi hisin agilan naludi hivi iahavici uami. Naludi ahiliyahiuahu hibi agadı Asi nuken abalamibali uami. Ahiliyahiuahu hibi agan nibu namej uami. Asi lici namilan vidividin lagulamavila lusin sibili agadı ma vibala uami.

Namilan kili akuaba akuaba lihulihu lamalama aludi asi aba abavilalı agiladi mikı piñ umilan uami.

¹⁴ Iadi nagilihali huaci huaci namilan uami. Viaj cian manasin hivi libadin agasan igahilahila uami. Namilan kili

akuaba akuaba lihulihu lamalama aludi asi aba abavilalı agiladi mikı piñ uavila nulidi ibi miŋaiahimila uami. Nulidi vala uavila atan hinihalan uami. ¹⁵ Namilan hulan hiji dan sadan viaj naludi abadin uami. Iadi cian agadı namilan nuken lamalihilavila igihalan uami. ¹⁶ Alan Jisasi Kilaisi himici nudı midi migami agasan igahilahila uami. Igahilahila limin uain agiladi amin agiladi miti hicihan hivi hnilalı agadı vivi nilalu uami. Asi nudı huaci lamidaci nilalu uami. Alan hamen lidin nibu hula humigan pam laci hnilalu uami. Jisasi Kilaisi di hadipili agasan avi igahilahila maci agadı miŋacikilacikila nilalu uami. Hamen lidin nibu hula humigan pam laci hnilalu uami. ¹⁷ Alan hulan iamigali akape uami. Agadı ala maci pabin agadı miŋacikilacikila nilalu uami. Hamen lidin ala ahuata hadipili pam me hnilalu uami. ¹⁸ Namilan Islaeli hidili lihavilalı agasan hiji lamihalan uami. Nibilan sagalı hilahila san sihim ifihimavilalı uami. Lidin sihim hilici limu cikan agiladi sagalı hilahila hisin vadim hivi hilavilalı uami. Limu cikan agiladi navilalı uami. Nana Asi hula humigan pam laci hiniavilalı uami.

¹⁹ Agadı ala hulan iamigali agilan kili akuaba akuaba lihulihu lamalama aludi asi aba abavilalı nulisan sagalı iguavilalı agasan sibila amin aba ma abilan uami. Kili akuaba akuaba lihulihu lamalama aludi asi aba abavilalı agasan avi huaci aba ma abilan uami. ²⁰ Viaj hamen agasan abilan uami. Akuaba akuaba sihim agiladi sagalı iguavilalı ha fili hali akuaba agilasan sagalı iguavilalı aba abilan uami. Nibilan Asi san sagalı ma iguavilalı aba abilan uami. Viaj namilan uu fili hali akuaba agiladi ibi miŋaiahaiha sagalı igu igu san valilan uami. ²¹ Namilan Jisasi Kilaisi di limin uain agiladi amin agiladi miti hicihan hivi hnilalı agadı navila cihu uavila fili hali akuaba agiladi limin uain agiladi amin agiladi miti

10:10 10.10 CV 16.2-3, Nam 14.2, 14.29, 14.36-37, 16.41-49, 1 Sto 21.15, Ib 3.11, 3.17   **10:11** 10.11 Lom 15.4, 1 Ko 10.6, Fl 4.5, Ib 10.25, 10.37, 1 Pi 4.7, 1 Jo 2.18   **10:13** 10.13 Jer 29.11, 1 Ko 1.9, 2 Pi 2.9   **10:14** 10.14 2 Ko 6.17, 1 Jo 5.21   **10:16** 10.16 Mt 26.26-28, Mk 14.22-24, Lu 22.19-20, HJL 2.42, 2.46   **10:17** 10.17 Lom 12.5, 1 Ko 12.27, Ef 4.15-16   **10:18** 10.18 Wkp 7.6, 7.15   **10:19** 10.19 1 Ko 8.4   **10:20** 10.20 Lo 32.17, Sng 106.37, CHL 9.20   **10:21** 10.21 Lo 32.38, 2 Ko 6.15-16

hicihan hivi hinilali agadi nimilan uami. Namilan aludi Hekili di vadim hivi simin lama navila cihu uavila fili hali akuaba akuaba agiladi vadim hivi simin lamavila nimilan uami. ²² Hamen lidin namilan aludi Hekili di ilasidalaq nibu nalusan igivi hinilali uami. Naludi vidividin agar aludi Hekili di vidividin agadi ma livali uami.

Asi di huaci aba abavila nihalañ uami.

23 Alaŋ akuaba akuaba libalu aba huaci libalu uami. Agadı ala akuaba akuaba agilan aludi ma ahiliahuavibali uami. Alaŋ akuaba akuaba libalu aba huaci libalu uami. Agadı ala akuaba akuaba agilan aludi lihavidaci hiji vidividin daŋ ma hinilalu uami. **24** Alaŋ aludi nukeŋ ahiliahuiahu saŋ igahilimagalu uami. Hulaŋ iamigali limu hihile agiladi ahiliahuiahu saŋ hiji lamimili uami. **25** Sihim mu hidili mu hidili agiladi hilici mutiŋ hivi lamavici huaci via nibalau uami. Agadı ala namilan hiji cuvilinj cuvilinj igahilahila nameŋ abitihatıha hidimilan uami. Sihim hilici nagiladi mugilun san iguavi aba abimilan uami. **26** Alaŋ igilalu uami. Fiľi akuaba akuaba hiniavadi agilan aludi Hekili di pam uami. **27** Hulaŋ mu Jisası Kilaisı saŋ hiji vidividinj apaliagan nameŋ abibali uami. Namilan viaŋ hula simiŋ nihalaŋ aba abibali uami. Hamen abici namilan nibu hula uu san mavin hiniavila huaci ubalaŋ uami. Uavila akuaba akuaba nalusaŋ igubali agiladi huaci via nibalau uami. Agadı ala namilan hiji cuvilinj cuvilinj igahilahila nameŋ abitihatıha hinimilan uami. Sihim hilici nagiladi mugilun san iguavi agiladi akua nadalu aba abimilan uami. **28** Hulaŋ mu agan ve naludi nameŋ abibali uami. Namilan sihim hilici mugilun san sagali iguavi agiladi nibalaŋ aba abibali uami. Hamen abici sihim hilici agiladi nimilan uami. Hulaŋ naludi abibali agasan igahilavila nimilan uami. Nilabila nibu igavila hiji cuvilinj cuvilinj lamibali uami. Lici namilan hugi daŋ hinibalau uami.

Hamen sadañ sihim hilici agiladi nimilan uami. ²⁹ Namilan nuken hiji cuviliñ cuviliñ dañ ma hinibalañ uami. Agadi ala hulan naludi abibali agan hiji cuviliñ cuviliñ dañ hinimidi aba nusañ abin uami. Nibu naludi igavila hiji hivi nameñ abibali uami. Hulan nagañ lusin sibili vidi aba abavila hiji cuviliñ cuviliñ lamibali uami.

Hulañ mu agañ hiji cuvílinj cuvílinj lamalama akuabaakuaba lili sanj iadi abamigililali uami. Agadı ala vianj iadi nukenj hiji agadı lubiahılahila akuabaakuaba lilan uami. ³⁰ Vianj Asi dı huaci aba abavıla nıdalıñ hulañ limu hihile agılañ iga iga iadi abacuvavımidı uami.

³¹ Hulaŋ iamigali agilaŋ naludi iga iga
Asi di ibi miŋaiahaiaha saŋ namilaŋ simiŋ
nana avili nana akuaba akuaba sibila viha-
laŋ uami. ³² Namilaŋ Isilaeli hidili hulaŋ
iamigali agilasadaŋ Gilik i cian hisin hulaŋ
iamigali agilasadaŋ hiji lamihalaŋ uami.
Asi di hulaŋ iamigali avili hivi miŋamigu
miŋaiahavimi agilasan avi hiji lamihalaŋ
uami. Namilaŋ hamen hiji lamalama
akuaba akuaba lidalaŋ hulaŋ iamigali limu
hihile agilaŋ iga iga hiji cuviliŋ cuviliŋ
ma lamavibali uami. ³³ Hulaŋ iamigali
sikasikan agilaŋ akuaba akuaba sibila vi-
lan agiladi iga iga hijinalavibali aba lilan
uami. Vian iadi nukeŋ akuaba akuaba
vivi saŋ sibila ma vilan uami. Asi agan
nulidi ahilihudaci nibilaŋ huaci hamen
laci hamen laci hiniavibali aba sibila vilan
uami.

11

¹ Vianj Jisası Kilaisı hidahida sibila
akuaba akuaba vihadami hamenj ala
hidahida sibila akuaba akuaba agiladi
vilan uami. Namilanj vianj vilan hamenj laci
ala vihalanj uami.

*Poli agan havili hivi hali hafilama
hinihini Asidi aba aba agasan abami.*

2 Vianj Jisasi Kilaisi di cian igahilamin agadi nalusanj akape tibi sulilan uami. Sulidalin namilañ iasanj igahilahila hiji

10:22 10.22 Lo 32.21, Ese 22.14

10.26 CV 19.5, Lo 10.14, Sng 24.1

10.30 Lom 14.6 1 Ti 4 3-4

10:33 10 33 Lom 15 2 1 Ko 9 20-22 10 24

10:23 10.23 1 Ko 6.12

10:27 10.27 Ju 10.8

10.31 Kl 3.17 11

10.24 11.1 11.1

10:24 10.24 Lom 15.1-2, 1 Ko 13.5, Fl 2.4, 2.21   **10:26**

0:28 10.281 Km 8.7   **10:29** 10.291 Km 14.16   **10:30**

10:32 10.32 Iom 14.13. 1 Ko 8.13. 2 Ko 6.3. 1 Ti 3.5.

4 16 E_f 5 1 E_l 3 17 2 Te 3 9

lamalama hinihini Jisasi Kilaisi di cian sihivia sibaj lubiahililalan uami. Hameñ sadan vian naludi abadin uami. Namilan hameñ lilalan ha huaci sibaj aba abadin uami. ³ Ci igilan uami. Hulañ sikasikan agiladi hali hisin nibu Jisasi Kilaisi uami. Iamigali agiladi hali hisin nibu hulañ uami. Hameñ laci ala Jisasi Kilaisi di hali hisin nibu Asi nukeñ uami. ⁴ Hulañ agilan nulidi hali agiladi havili hivi hafilamavila Asi di aba aba agan sihum uami. Asi di cian igalahahaha hisin hulañ me hinihini cian suliben aba nulidi hali havili hivi hafilama hinihini cian sulasula agan avi sihum uami. Hameñ lavila nulidi hali hisin agasan avi sihum iguavibali uami. Nulidi hali hisin nibu Jisasi Kilaisi uami. ⁵ Iamigali agilan Asi di abiben aba nulidi hali agiladi havili hivi ma hafilamavilal uami. Asi di cian igalahahaha hisin iamigali me hinihini cian suliben aba avi nulidi hali agiladi havili hivi ma hafilamavilal uami. Akuaba akuaba hameñ lihavilal ha sihum uami. Hameñ lavila nulidi hali hisin agilasan avi sihum iguavibali uami. Ha nibu iamigali hali min hutesi dan hiniavidaci nulidi haiabila pam hisin agilan nulidi iga iga naludi abavibali uami. Ha sibili aba abavibali uami. ¹⁵ Iamigali hali min hutesi dan hiniavidaci nulidi iga iga abavibali uami. Ha nulidi hajin aba abavibali uami. Hali min hutesi agilan nulidi hali agadı hafilama hinihini san Asi nukeñ nulidi hali hivi lamami uami. ¹⁶ Naludi hulañ mu agan hali hafilamalama san cian sulilan agasan hibin cian hibin cian aba aba nibu hameñ hima nibu nameñ aba abavila uami. Nibu sihivia sibaj igam uami. Alan cian mu hidili mu hidili malubiahilahila lilalu uami. Asi di hulañ iamigali avili hivi miñamigu miñaaiahavimi agilan haiabila mu hivi mu hivi hiniavilal uami. Nibilan avi alan lilalu hameñ laci ala lihavilal uami.

⁸ Asi agan iamigali di hadipili agadı viavila hulañ ma lamami uami. Nibu hulañ di hadipili agadı viavila iamigali agadı lamami uami. ⁹ Asi agan iamigali agasan igahilavila nudı ahiliahubali aba hulañ

11:3 11.3 HM 3.16, 1 Ko 3.23, 15.27-28, Ef 5.23, 1 Pi 3.1-2, 3.5-6
11:8 11.8-9 HM 2.18-23   **11:18** 11.18 1 Ko 1.10-12, 3.2-3

ma lamami uami. Nibu hulañ agasan igahilavila nudı ahiliahubali aba iamigali agadı lamami uami. ¹⁰ Hameñ sadan iamigali agilan nulidi hali hisin agiladi lihu hivi hiniben aba nulidi hali agiladi havili hivi hafilamavim uami. Hafilamalama Asi di sibila vihavim uami. Asi di cian hali hisin agilasan avi igahilahila hameñ laci lihavim uami.

¹¹ Hulañ iamigali aludi Hekili agan hula hiji humigan pam hiniavilal agilan Asi di sibila viben aba hulañ hitin iamigali hitin hidavimidi uami. Nibilan pam laci hidahida hibin hibin ahiliahuahu sibila vivi hiniavim uami. ¹² Vaka Asi agan iamigali di lamiben aba hulañ di hadipili hivi lamami uami. Agadi ala iabi neñ hulañ agilan iamigali di hivi ala iahavilal uami. Akuaba akuaba agiladi hidili nibu Asi nukeñ uami.

¹³ Cian agadı namilan nukeñ lamahivavila ighalañ uami. Iamigali agilan Asi di aba aba san nulidi hali agiladi havili hivi hafilamavila Asi di abavici huaci lilali uami. ¹⁴ Hulañ agilan hali min hutesi dan hiniavidaci nulidi haiabila pam hisin agilan nulidi iga iga naludi abavibali uami. Ha sibili aba abavibali uami. ¹⁵ Iamigali hali min hutesi dan hiniavidaci nulidi iga iga abavibali uami. Ha nulidi hajin aba abavibali uami. Hali min hutesi agilan nulidi hali agadı hafilama hinihini san Asi nukeñ nulidi hali hivi lamami uami. ¹⁶ Naludi hulañ mu agan hali hafilamalama san cian sulilan agasan hibin cian hibin cian aba aba nibu hameñ hima nibu nameñ aba abavila uami. Nibu sihivia sibaj igam uami. Alan cian mu hidili mu hidili malubiahilahila lilalu uami. Asi di hulañ iamigali avili hivi miñamigu miñaaiahavimi agilan haiabila mu hivi mu hivi hiniavilal uami. Nibilan avi alan lilalu hameñ laci ala lihavilal uami.

Asi di sihi iahaiaha san migudiba hinihini simiñ navihadami.

¹⁷ Vian namilan akuaba akuaba lilalan agasan abiben uami. Namilan migudiba Asi di sihi iahilalan agan huaci ma lilali

11:7 11.7 HM 1.26-27, Je 3.9   **11:8** 11.8 1 Ti 2.13

uami. Hameñ sadan namilan hameñ lilalan agasan huaci aba ma abiben uami. ¹⁸ Vian cian mu igahilacın agasan naludi abiben aba lin uami. Avili hivi miñamigu miñajahavimi namilan Asi di sihi iahaiaha san migudibavila uami. Cihu latiha hitin hitin lavila namilan nuken nuken hibin cian hibin cian abilalan uami. Hameñ hima nameñ aba abilalan uami. Vian naludi cian hameñ agadi abavici igahilavila amin agiladı ua analı abavi aba hiji cuvilin cuvilin igahilahila hinidin uami. Hinihini hiji nameñ lamadin uami. Ha amin ala akua abavi aba abadin uami. ¹⁹ Hulan iamigali avili hivi miñamigu miñajahavimi agilan latihavila hitin hitin hiniavidaci huaci hidili igibalı uami. Hulan aniaba Asi san hiji vidividin amin lamavilalı agilan hen ala haiabila iahavici hidili igibalı uami. ²⁰ Namilan Asi di sihi iahaiaha san migudibaliba simin nilalan ha aludi Hekili di simin amin ma nilalan uami. ²¹ Namilan hitin hitin simin lihalıha nimili aba naludi nuken simin agadi vivi nilalan uami. Limin uain agiladı amin agiladı miti agadi nana uavauava iahulalan uami. Lidalan naludi hulan iamigali limu hihile agilan humigan san himavilalı uami. ²² Nulidi

avi avili hivi miñamigu miñajahavici Asi di hulan iamigali hiniavilalı uami. Agadi ala namilan igidalan nibalan sibili me hiniavilalı uami. Hiniavidaci namilan simin nidalan nibalan simin apali sadan naludi iga iga sihumahilavilalı uami. Namilan hameñ lilalan agasan vian naludi ibi ma miñajahaiha hijinaliben uami. Vian lusin sibili hameñ agasan naludi ibi ma miñajahaiha hijinaliben uami. Namilan naludi nuken ular hivi hinihini simin avili akuaba akuaba agiladı nihalan uami.

Jisası agan nudı hulemili agilasın macı dan limin uain agiladı amin agiladı miti dan igunamı agasan abami.

(Matiu 26.26-29 mu Makı 14.22-25 mu Luki 22.14-20)

²³⁻²⁵ Cian nagadı aludi Hekili nuken iadi abami agadı cihu nalusañ sulacin uami. Aludi Hekili Jisası agan macı viavila Asi di huaci aba abavila miñacikilavila abami uami. Na iadi hilici aba abami uami. Naludi ahiliahuahu san iguben aba abami uami. Mufili mufili avi hameñ laci nana iasan hiji lamihalan aba abami uami. Navici ci lici cihu hicihan limin uain agiladı amin agiladı miti dan agadi viavila hameñ laci ala limi uami. Lavila abami uami. Na iadi midi aba abami uami. Vian iadi midi agadi naludi ahiliahuahu san miñamijiben aba abami uami. Miñamijiliñ Asi agan igavila cihu tibi cian migubali aba abami uami. Abadihuba namilan nibalu aba lavila hameñ laci ala nana iasan hiji lamihalan aba abami uami. Lici hilili hen laci ala Judasi agan vevila Jisası di ilasici hulan Jisası di nagili lamavihadami agilan igavila ve miñalivavimi uami. ²⁶ Namilan aludi Hekili Jisası himami agasan igahilahila macı dan limin uain agiladı amin agiladı miti dan nana hinilalan agan uami. Ha aludi Hekili Jisası himami agasan hulan iamigali limu hihile agiladı aba aba me uami. Hameñ laci hameñ laci lidin hinidalan nibu cihu vebali uami.

Naludi hiji humigan agiladı igilan huaci sibañ lici aludi Hekili di simin agadi nihalan uami.

²⁷ Hameñ sadan hulan mu nudı nuken hiji humigan ma lamalihiliman lavila ve aludi Hekili di macı agadıdan limin uain agiladı amin agiladı miti agadıdan navila nibu hugı dan hinibali uami. Nibu lici hulan iamigali limu hihile agilan aludi Hekili di hilici agadi sibili igavibali uami. Nudi midi agadi avi sibili igavibali uami.

²⁸ Hulan mu nudı hiji humigan agadi igici huaci sibañ lici macı agadıdan limin uain agiladı amin agiladı miti agadıdan hen nam uami. ²⁹ Aludi Hekili di hilici agasadan nudı midi agasadan sihivia hiji ma igahiliman lavila uami. Ha nibu navila nusañ nuken vihili iguavila nibu hugı dan hinibali uami. Lici Asi nudı sibili lamibali

uami. ³⁰ Naludi hulan iamigali akape agilan hameñ ala lidin vidividin apali hinihini himuhimu dan hiniavilal uami. Limu hihile ci haba himaval uami. ³¹ Alan aludi hiji humigan agiladi igimili huaci sibaj hiniavici navila uami. Ha alan hugi apali hinibalal uami. Limili Ası agan aludi ma sibili lamibali uami. ³² Agadi ala aludi Hekili agan aludi igici huaci ma hinimili alusaj vihili igubali uami. Nibu hamen lavila aludi hihilibali uami. Lici alan hulan iamigali fili neñ hiniavilal agilan hula ma sibili libal uami. ³³ Hameñ sadan iadi isagali imahali me namilan uami. Namilan simiñ nana sañ migudibavila limu hihile sañ avi migilihalañ uami. ³⁴ Migila migila hiji namen igahilihalañ uami. Alan migudibavila lusin sibili vimili Ası agan aludi sibili lamibali aba abihalañ uami. Hij hameñ lamavila hulan mu humigan sañ himavila nudu nukeñ ular hivi navila hen vem uami. Cian limu hihile hiniavi agiladi naludi igiben aba veben heñ abiben uami.

12

Ası di Amiñ agan hulan iamigali agilasan sibila hitin hitin igulal uami.

¹ Iadi isagali imahali me namilan uami. Ası di Amiñ agan nalusañ sibila hitin hitin igulal agasaj viañ sihivia sibaj abilin igahilihalañ uami. ² Namilan igilalan uami. Vaka namilan Jisasi san hiji vidividin ma lamadamilan uami. Lidalan akuaba akuaba agilan naludi hiji miñaiyahavidaci kiliakuaba akuaba lihulihu lamalama aludi ası aba abavilal agiladi piñ uadamilan uami. Nibilan cian ma abavihadami uami. Agadi ala namilan nulidi piñ havi havi uadamilan uami. ³ Hameñ sadan cian suladin nagadi sihivia sibaj igahilihalañ uami. Ası di Amiñ agan hulan mu hula hinidaci nameñ ma abilal uami. Jisasi vana avin hivi um aba ma abilal uami. Hulan Ası di Amiñ agan nibu

hula ma hinidaci nameñ ma abilal uami. Jisasi nibu iadi Hekili aba ma abilal uami.

⁴ Ası di Amiñ agan nibu pabin uami. Agadi ala nibu hulan iamigali agilasan sibila mu hidili mu hidili agiladi igulal uami. ⁵ Aludi Hekili nibu pabin uami. Agadi ala nibu ahiliahuahu sibila mu hidili mu hidili agiladi igulal uami. ⁶ Ası nibu pabin uami. Agadi ala nibu sibila vivi hisin vidividin mu hidili mu hidili agiladi hulan iamigali sikasikan agilasan igulal uami. Lidaci sibila agiladi vihavilal uami. ⁷ Ası di Amiñ agan nuken hulan iamigali limu hihile agilan hulan iamigali limu hihile agiladi ahiliahuahu sañ sibila mu hidili mu hidili igulal uami. Hulan iamigali hitin hitin agilasan sibila nameñ agiladi igulal uami. ⁸ Hulan mu sañ hiji hutesi igulal uami. Hulan mu sañ Ası di hiji huaci agadi hulan iamigali agilasan sulasula hisin sibila agadi igulal uami. ⁹ Hulan mu sañ Ası sañ hiji vidividin lamalama hisin sibila agadi igulal uami. Hulan mu sañ hulan iamigali himuhimu dan agiladi huaci lamalama hisin sibila agadi igulal uami. ¹⁰ Hulan mu sañ vidividin mu hidili mu hidili agiladi abalamalama hisin sibila agadi igulal uami. Hulan mu sañ Ası di cian igalahahaha hisin sibila agadi igulal uami. Hulan mu sañ lamalihilahila hidili iga iga hisin sibila agadi igulal uami. Iguci iga iga abibali uami. Ha Ası di Amiñ agadi sibila aba abibali uami. Ha sudi sibili agiladi sibila aba abibali uami. Hulan mu sañ cian sibaj mu hivi mu hivi aba aba hisin sibila agadi igulal uami. Hulan mu sañ cian sibaj agiladi limu cimila cimila aba aba hisin sibila agadi igulal uami. ¹¹ Ası di Amiñ agan nibu pabin uami. Nibu nudu nukeñ hiji agadi lubiahilahila akuaba akuaba sibila agiladi hulan iamigali hitin hitin agilasan igulal uami.

Alan ahuata sikasikan hadipili pabin me laci hinilalu uami.

11:31 11.31 1 Jo 1.9   **11:32** 11.32 Sng 94.12-13, Ib 12.5-6, 12.11   **12:2** 12.2 Sng 115.5-7, Hab 2.18-19, 1 Ko 6.11, Ef 2.11-12, 1 Pi 4.3   **12:3** 12.3 Mt 16.17, Mk 9.39-40, 2 Ko 3.5, 1 Jo 4.2-3   **12:4** 12.4 Ef 4.4, Ib 2.4, 1 Pi 4.10   **12:4** 12.4-11 Lom 12.6-8   **12:5** 12.5 Lom 12.6-8, Ef 4.11   **12:7** 12.7 1 Ko 14.26, Ef 4.7, 1 Pi 4.10-11   **12:8** 12.8 1 Ko 13.2, 2 Ko 8.7   **12:9** 12.9 Mt 17.19-21, 1 Ko 13.2, 2 Ko 4.13, Je 5.14   **12:10** 12.10 HJL 2.4, Lom 12.6, 1 Ko 14.5, 14.29, 1 Jo 4.1   **12:11** 12.11 Lom 12.4-8, 1 Ko 7.7, 2 Ko 10.13, Ib 2.4   **12:12** 12.12 Lom 12.4-5, 1 Ko 10.17, Ga 3.16, Ef 4.4, 4.15-16

12 Hularj hadipili nibu pabin uami. Hici human mugan lamigan hiji asin hali akuaba akuaba akape agilan hadipili pabin agadi hivi laci hiniavilal uami. Jisasi Kilaisi avi nibu hamen ala hinilal uami.

13 Asi di Amin agan nibu pabin uami. Avili hivi hularj iamigali agiladi minjamigu minjaiahavidaci Asi di Amin agan veve nibilan hula hinilal uami. Hinidaci hularj iamigali ala pabin laci me hinilalu uami. Isilaeli hidili ala uami. Giliki cian hisin agilan uami. Hularj manigali di lihu hivi hinihini sibila havi havi vihavilal agilan uami. Hularj nulidi nuken sibila vivi huaci laci hiniavilal agilan uami. Asi di Amin agan veve hularj iamigali sikasikan ala hula hinihini alusan vidividin igulal uami.

14 Alan igilalu uami. Hularj hadipili nibu hicci laci hima uami. Hici human mugan lamigan hiji asin hali akuaba akape agilan hadipili pabin agadi hivi laci hiniavilal uami. **15** Hici agan namej abivi uami. Vian human hima sadan viaj hadipili hivi ma hiniben aba abivi uami. Hamen abivi agadi ala hadipili agadi hivi hanibun hinibali uami. **16** Hijj agan abivi uami. Vian lamigan hima sadan viaj hadipili hivi ma hiniben aba abivi uami. Hamen abivi agadi ala hadipili agadi hivi hanibun hinibali uami. **17** Hadipili sikasikan agilan lamigan pam hiniavici uami. Ha cian akuaba akuaba ma igahiliv uami. Hadipili sikasikan agilan hiji simi laci hiniavici uami. Haakuaba akuaba hisi agiladi ma similaigivi uami. **18** Agadi ala hadipili nibu pabin laci hima uami. Ha Asi nudu nuken hiji agadi lubiahilavila akuaba akuaba hitin hitin agiladi hadipili hivi lamami agilan hamen laci hiniavilal uami. **19** Hici human akuaba akuaba hadipili hivi hiniavi agilan lamigan pam hiniavici uami. Ha nibilan hadipili hima uami. **20** Hadipili agadi hivi laci hicci human mugan lamigan hiji asin hali akuaba akape agilan hiniavilal uami. Agadi ala hadipili nibu pabin uami.

21 Lamigan agan human agadi namej ma abivi uami. Nama ma hininan vian

hitin huaci hinivin aba ma abivi uami. Hali agan avi hicci agadi namej ma abivi uami. Nama ma hininan vian hitin huaci hinivin aba ma abivi uami. **22** Alan igidamili akuaba akueba limu hihile hadipili agadi hivi hiniavilal agilan vidividin apali hiniavilal uami. Agadi ala nibilan ma hiniavici hadipili agan huaci ma hinibali uami. **23** Alan igidamili akuaba akueba limu hihile hadipili agadi hivi hiniavilal agilan sihum dan hiniavilal uami. Agadi ala muhili havili akuaba akueba huaci huaci agiladi hivi sihivia siban hafilamilar uami. **24** Akuaba akueba limu hihile hadipili agadi hivi hiniavilal agiladi ma hafilamilar uami. Asi nuken hadipili agiladi hamen lamami uami. Akuaba akueba limu hihile hadipili agadi hivi hiniavilal agilan ibi apali me hiniavilal uami. Hiniavidaci Asi nuken lidaci hularj iamigali agilan akueba akueba hamen agilasan abavilal uami. Nibilan huaci aba abavilal uami. **25** Nibu hamen lidaci hadipili agan pam laci hinilal uami. Hici human mugan lamigan hiji asin hali akueba akueba agilan ahuata hamen laci hibin hibin migila migila ahiliahuahu hiniavilal uami. **26** Hamen sadan akueba akueba limu hihile hadipili agadi hivi hiniavilal agilan aviba aviba igavidaci uami. Ha hadipili sikasikan agilan avi aviba agadi igavilal uami. Akuaba akueba limu hihile hadipili agadi hivi hiniavilal agilan ibi hekili dan hiniavidaci hadipili sikasikan agilan avi hijinalavilal uami.

27 Namilan sikasikan Jisasi Kilaisi di hadipili me hinilalan uami. Lidin namilan nudu hicci human mugan lamigan hiji asin hali akueba akueba agilan me hinilalan uami. **28** Asi agan hularj iamigali avili hivi minjamigu minjaiahaval agiladi libimijamija sibila hitin hitin igulal uami. Asi agan limu hihile agiladi mise libimijici Jisasi

nulidı abami uami. Vian naludi libimijin aba abami uami. Lici Asiagan limu hihile agiladı avi libimijidaci nudı cian igalahalaha hisin hulan hiniavilalı uami. Limu hihile agiladı libimijidaci manasın sihi hisin hulan hiniavilalı uami. Limu hihile agiladı libimijidaci vidividin mu hidili mu hidili agiladı abalamalama hisin hulan hiniavilalı uami. Limu hihile agiladı libimijidaci hulan iamigali himuhimu dan agiladı huaci lamalama hisin hulan hiniavilalı uami. Limu hihile agiladı libimijidaci manigali hinihini sibila mu hidili mu hidili agiladı migilavilalı uami. Limu hihile agiladı libimijidaci cian siban mu hivi mu hivi abavilalı uami. ²⁹ Alan hulan Jisasi libimijami agilan laci hima uami. Alan Asi di cian igalahalaha hisin hulan laci hima uami. Alan manasın sihi hisin hulan laci hima uami. Alan vidividin mu hidili mu hidili agiladı abalamalama hisin hulan laci hima uami. ³⁰ Alan himuhimu dan agiladı huaci lamalama hisin hulan laci hima uami. Alan cian siban mu hivi mu hivi aba aba hisin hulan laci hima uami. Alan mu haiabila mu haiabila hisin agiladı cian siban agiladı limu cimila cimila hisin hulan laci hima uami. Alan ahuata aludi sibila hitin hitin uami. ³¹ Agadi ala Asi di Ami agan nalusaŋ sibila huaci huaci agiladı igubali agasaŋ pam mavin hinihalan uami.

Alan hulan iamigali limu hihile agilasan mavin hinimili uami.

Iabi vian sibila huaci siban agasaŋ naludi abiben uami. Sibila huaci nagan sibila limu hihile agiladı livala nibu manigali me hinihini ibi dan hinibali agasaŋ abiben uami.

13

¹ Vian cian siban mu hivi mu hivi hulan iamigali agiladı abavin uami. Asi di cian hali hisin agiladı cian siban hivi

avi abavin uami. Agadi ala vian hulan iamigali limu hihile agilasan mavin hekili ma hiniavila uami. Ha vian haian sagilin havı havı agalilalı hamen me hinivin uami. Siji lamigalı ahica ahica agiladı human limu limu hivi minjalivavila ifavidaci sagilin hekili lamavilalı hamen me hinivin uami. ² Vian Asi di cian igalahalaha hisin hulan me hinihini cian abavin uami. Asi di hiji sivila hiniavilalı agiladı sikasikan igavin uami. Hij hutesi mu mu dan hinivin uami. Hij vidividin hekili dan hinihini halu agiladı abidalı uu mu abila hivi hiniavivi uami. Agadi ala vian hulan iamigali limu hihile agilasan mavin hekili ma hinilin uami. Asi igici vian ibi apali hinivin uami. ³ Vian iadi akuaba akuaba agiladı hulan iamigali akuaba apali agilasan iguvvin uami. Agadi ala vian hulan iamigali limu hihile agilasan mavin hekili ma hinilin sibila hamen agan iadi ma ahiliahuvi uami. Asi igici vian ibi apali hinivin uami. Vian Asi di sibila vidalin hulan limu hihile agilan iadi hadipili sibili lamalama san abavivi uami. Lihavici vian nukeŋ abavin uami. Alialan aba abavin uami. Lavila simi hinidalı iadi miŋa via uavila avin hivi hilavici lihuavila himivin uami.* Hamen livin ala vian hulan iamigali limu hihile agilasan mavin hekili ma hinilin Asi igici vian ibi apali hinivin uami. Vian alialan aba abili iadi hadipili sibili lamavivi agan iadi ma ahiliahuvi uami.

⁴ Hulan mu hulan iamigali limu hihile agilasan mavin hekili hinilalı agan uami. Nibu hulan iamigali limu hihile agilan hula ma lamacilavihelalı uami. Hulan iamigali limu hihile agilasan mavin hekili hinihini nulidı huaci lamilalı uami. Hulan iamigali akuaba akuaba akape dan agilasan humigaŋ vihili ma vilalı uami. Nudi nukeŋ ibi agadi miŋaiahaiaha namen ma abilalı uami. Vian nukeŋ hulan huaci ibi dan aba ma abilalı uami. ⁵ Hulan limu hihile agiladı ma sibili igilalı uami. Nusan nukeŋ san laci ma igahililalı uami.

Humigan vihili ma vivihelali uami. Hulan iamigali agilan nudi sibili lamavilali agasan ma igahililali uami. ⁶ Akuaba akuaba lusin sibili sibili agilasan ma hijinalilali uami. Cian amin agasan pam hijinalilali uami. ⁷ Hulan mu agan hulan iamigali limu hihile agilasan mavin hekili hinilali uami. Akuaba akuaba vihili mu mu fili hisin agiladi havilali uami. Nibu hamen laci hamen laci Asi san hiji vidividin dan hinilali uami. Hinihini Asi agan nudi ahiliahuci huaci hamen laci hamen laci hinibali agasan migila migila hinilali uami. Lidin akuaba akuaba vihili nudi hivi iahavidaci nibu vidividin lagulamilar uami.

⁸ Hulan iamigali limu hihile agilasan mavin hekili hinihini hiji agan nibu ma sivilibali uami. Asi di cian igalahalaha hisin hulan me hinihini cian sulasula hidahida sibila agan nibu sivilibali uami. Asi di Ami agan lidaci cian siba mu hivi mu hivi aba aba sibila agan sivilibali uami. Hij hutesi mu mu agilan avi sivilibali uami. ⁹ Iabi nej alaasi di hiji hutesi agadi hivihivi pam igilalu uami. Asi di cian igalahalaha hisin hulan ala avi hivihivi pam sulilalu uami. ¹⁰ Agadi ala mufili akuaba akuaba amin siba agilan iahavidali uami. Hadihu akuaba akuaba hivihivi pam iga iga sulilalu agilan sivilibali uami. Sivilavici akuaba akuaba hivihivi pam igilalu agiladi hidili amin igibalu uami. ¹¹ Vaka vian hulemili ciki hinidalin iadi hiji huaci agan nibu hulemili ciki di hiji me hiniadami uami. Hinidaci vian hulemili ciki me cian suladamin uami. Lidalin sibila vivi hisin hiji huaci agan avi nibu ma hiniadami uami. Agadi ala cihu iabi iaha hulan hekili me hinihini hulemili ciki di hiji agadi ci valacin uami. ¹² Iabi Asi di akuaba akuaba huaci huaci agiladi hivihivi pam igilalu uami. Muga lamigan iga iga hisin agadi hivi me uhilin uhilin pam igilalu uami. Agadi ala mufili Asi di muga lamigan amin igibalu uami. Nibu aludi sihivia siba igilali hamen ala ala avi nudi sihivia siba igilali hamen ala ala avi nudi siba igibalu uami. ¹³ Asi san hiji

vidividin lamalama agan hinibali uami. Asi aludi ahiliahuci huaci hamen laci hamen laci hinibali aba migila migila hinihini agan hinibali uami. Hulan iamigali limu hihile agilasan mavin hekili hinihini agan hinibali uami. Ahica pam hamen agilan hiniavibali uami. Agadi ala hulan iamigali limu hihile agilasan mavin hekili hinihini agan nibu manigali me hinihini ibi dan hinibali uami.

14

Alan Asi di cian sulasula san pam mavin hinimili uami.

¹ Namilan hulan iamigali limu hihile agilasan mavin hekili hinihini san vidividin hinihalan uami. Lidin Asi di Ami agan akuaba akuaba igulali agiladi vivi san hiji hekili lamalama hinihalan uami. Asi di Ami agan akuaba akuaba akape agiladi igulali uami. Agadi ala namilan Asi di cian igalahalaha hisin hulan cian sulavilali hamen sibila agadi vivi san hiji hekili lamalama hinihalan uami. ² Alan igilalu uami. Hulan mu cian siba mu haibila hisin agiladi hivi abavila uami. Ha hulan iamigali limu hihile agilan igahilahila san ma abilali uami. Nibu Asi hula pam abilali uami. Lidaci ala nudi cian ma igahililalu uami. Asi di Ami agan vidividin igudaci cian siba mu hivi mu hivi abilali uami. Cian sivila hiniavilali agiladi abilali uami. ³ Agadi ala hulan mu Asi di cian igalahalaha hisin hulan me abici uami. Ha nudi cian agan hulan iamigali Asi san hiji vidividin dan hiniavilali agiladi ahiliahulali uami. Ahiliahuahu nulidi hiji miyaiyahidaci hiji huaci vivi vidividin lagulamavidaci nulidi humigan agilan simi hiniavilali uami. ⁴ Hulan mu cian siba mu hivi mu hivi abilali agan cian abidaci cian agan nudi nukej ahiliahulali uami. Ahiliahudaci hiji vidividin dan hinilali uami. Agadi ala Asi di cian igalahalaha hisin hulan agan cian abidaci nudi cian agan hulan iamigali avili hivi miyamigu miyaiyahaval agiladi hiji miyaiyahilali uami.

13:6 13.6 Sng 10.3, Lom 1.32, 12.9, 2 Jo 1.4   **13:7** 13.7 Lom 15.1, 1 Ko 9.12, Ga 6.2, 2 Ti 2.24, 1 Pi 4.8   **13:12** 13.12

Mt 18.10-11, 2 Ko 3.18, 5.7, Fl 3.12, Je 1.23-24, 1 Jo 3.2   **13:13** 13.13 1 Te 1.3, 1 Jo 4.16   **14:1** 14.1 1 Ko 12.31, 14.39

14:2 14.2 HJL 2.4, 10.45-46   **14:5** 14.5 Nam 11.29

Miňaiahidaci hiji huaci vivi vidiividin lagulamavilalı uami. ⁵ Vianj namilan ahuata cian sibań mu hivı mu hivı aba aba sań lilan uami. Agadı ala iadi hiji hekili nıbu namej uami. Namilan Asi di cian igalahalaha hisin hulan me hinihini cian aba aba sań hiji hekili lamilan uami. Hulan mu cian sibań mu hivı mu hivı abidaci hulan mu agadı nudı cian agadı limu cimilam uami. Hamej lavila nıbu hulan iamigali avili hivı miňamigu miňaiahavalı agıladı ahiliyahubali uami. Hulan mu nudı cian agadı limu cimila cimila aba aba agan ma hinici uami. Ha Asi di cian igalahalaha hisin hulan agadı cian agan hulan cian sibań mu hivı mu hivı aba aba agadı lıvalıbali uami. ⁶ Iadi isagali imahali me namilan uami. Namilan cian namej agasan hiji lamıhalan uami. Vianj naludi hivı uavila cian sibań mu hivı mu hivı abavila naludi ma ahiliyahuvı uami. Vianj naludi ahiliyahuihu sań Asi agan akuaba cian iadi abılalı agadı nalusan abıben uami. Nalusın hiji hutesı igu igu sań abıben uami. Asi di cian igalahalaha hisin hulan abavılalı hamej me abıben uami. Aba aba naludi lamalubiben uami.

⁷ Sai agan nıbu nukej sagılıń ma lamıläli uami. Hulan vivi mahilavidaci nudı sagılıń agan hej iahılalı uami. Hibiman limin dan agarj avi nıbu nukej sagılıń ma lamıläli uami. Hulan vivi ifavıdaci sagılıń lamıläli uami. Hulan agılan nulidi vivi ifu ifu mahilavidaci sagılıń agılan sihivia ma iahavıcı uami. Alan igahılavıla namej ma abibalı uami. Ha sihi hagadı iahavadi aba ma abibalı uami. ⁸ Saibihuli avi sihivia ma agalici uami. Ha sagan hisin hulemili agılan iaha sagan sań ma hihılavıla hiniavivi uami. ⁹ Namilan avi hamej laci ala uami. Namilan cian sibań mu hivı mu hivı abıdalı nıbilan cian sibań agadı ma igahılavıbali uami. Cian hidili agadı avi ma igavıbali uami. Hamej sadan naludi cian agan nulidi ma ahiliyahubali uami. ¹⁰ Amiň ala uami. Cian sibań mu mu fili neń hiniavi uami. Cian sibań mu hivı mu hivı abavıdaci hulan iamigali agılan hiji huaci vihavılalı uami. ¹¹ Agadı ala vianj cian sibań agadı ma igahıläli iasan

namej abavıvi uami. Nıbu hulan cian sibań mu hisin aba abavıvi uami. Lihavıcı vianj avi namej abavin uami. Nıbilan cian sibań mu hisin aba abavin uami. ¹² Akuaba akuaba hamej agılan avi naludi hivı iahavıbali uami. Vianj igilan uami. Namilan Asi di Amiň agan akuaba akuaba igulalı agıladı vivi sań hiji hekili lamılälan uami. Hamej sadan namilan sibila namej agadı vivi sań vidiividin sibań hinihalan uami. Hulan iamigali avili hivı miňamigu miňaiahavalı agıladı ahiliyahuhalan uami. Ahiliyahudalań hiji huaci vivi vidiividin lagulamavıbali uami.

Polı agan cian sibań mu hivı mu hivı aba aba agasan abami.

¹³ Hulan mu cian sibań mu hivı mu hivı abılalı agan cian agadı limu cimila cimila aba aba sań Asi di abam uami. ¹⁴ Ci igilan uami. Vianj cian sibań mu hivı mu hivı Asi di abıdalı iadi amiň agan nıbu Asi di abılalı uami. Agadı ala iadi hiji agan havı hınilalı uami. ¹⁵ Iadi hiji agan havı hınimidi sadan vianj namej liben uami. Iadi amiň agan Asi di abıdacı iadi hiji agan avi Asi di abam uami. Iadi amiň agan Asi di ibi miňaiahaha sihi iahıdaci iadi hiji agan avi Asi di ibi miňaiahaha sihi iaham uami. ¹⁶ Nadi amiň agan pam Asi di ibi miňaiahıci uami. Hulan mu hiji hutesı apali agan nama hula hiniavıla nadı cian agadı ma igahılibali uami. Lavıla namej ma abıbalı uami. Nama Asi di ibi miňaiahınanı abıbań uami. La nadı cian agasan namej ma abıbalı uami. Ha amiň sibań aba ma abıbalı uami. ¹⁷ Nama cian huaci agadı abıbananı uami. Agadı ala hulan mu agan hiji huaci viavıla vidiividin ma lagulamıbali uami. ¹⁸ Vianj naludi lıvala lıvala cian sibań mu hivı mu hivı abılan uami. Hamej sadan vianj Asi di huaci sibań aba abıbań uami. ¹⁹ Agadı ala hulan iamigali avili hivı miňamigu miňaiahavalı agılan Asi di ibi miňaiahaha sań sihi iahıbalı abıbań uami. Vianj cian sibań mu hivı mu hivı cian hutesı sibań ma abıben uami. Nıbilan sihivia igahılahıla sań Asi di

cian human limu fihala hamen ciki agiladi
aba aba lamalubiben uami.

²⁰ Iadi isagali imahali me namilan uami. Akuaba akuaba lusin sibili vivi hiji naludi agilan hulemili ciki di hiji me hiniavim uami. Agadi ala Asi di cian lubiahilahila saj naludi hiji agilan hulemili ciki di hiji me hiniavimidi uami. Hulan hekili di hiji me hiniavim uami. ²¹ Ciaj vidividin Mosesi libami agan namej abami uami. Aludi Hekili agan namej abi aba abami uami. Hulan agilan cian sibaj mu haiabila mu haiabila hisin agiladi hivi hulan iamigali nagilasan sulavibali aba abi aba abami uami. Sulavibali agadi ala nibilan iadi cian ma igahilavibali aba abi aba abami uami. ²² Asi agan lidaci hulan mu agan cian sibaj mu hivi mu hivi abibali uami. Lidaci hulan hiji vidividin apali agilan iga iga abavibali uami. Ha Asi nuken lidaci abadi aba abavibali uami. Agadi ala Asi agan lidaci hulan mu agan cian igalahalaha hisin cian sulilali uami. Lidaci hulan hiji vidividin dan agilan iga iga abavibali uami. Ha Asi nuken lidaci suladi aba abavibali uami. ²³ Hamen sadaq hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahavalı namilan hudimida migudibavila cian sibaj mu hivi mu hivi abidalan uami. Hulan hiji hutesi apali agan ve namilan hula hiniavila abibali uami. Ha uavauava iahuavadi aba abibali uami. Hulan hiji vidividin apali agan avi ve namilan hula hiniavila abibali uami. Ha uavauava iahuavadi aba abibali uami. ²⁴ Agadi ala namilan ahuata Asi di cian igalahalaha hisin hulan me hinihini cian abibalaj uami. Abidalan hulan mu hiji vidividin apali agan hinidaci naludi cian agilan nud lusin sibili agadi libimigumigu abavibali uami. Hulan mu hiji hutesi apali agan avi hinidaci naludi cian agilan nud lusin sibili agadi libimigumigu abavibali uami. Lihavici nibilan nuken abavibali uami. Vian lusin sibili dan aba abavibali uami. ²⁵ Akuaba akuaba lusin sibili sibili nulidi hiji hivi hiniavilali agilan haiabila iahavibali uami. Lihavici nibilan Asi di ibi minjaiahiben

aba fili hivi sikasikan migavila ipalavici miguvicci ani vali hinihini abavibali uami. Ha amij sibaj aba abavibali uami. Asi namilan hula hinihini aba abavibali uami.

Ajan ulan hivi migudiba Asi di ibi minjaiahaha sibila agadi sihivia vihalan uami.

²⁶ Iadi isagali imahali me namilan uami. Namilan migudiba Asi di ibi minjaiahaha namej lihalan uami. Namilan ahuata sibila dan uami. Hulan mu agan sibi iahahaha hisin sibila dan uami. Hulan mu agan hulan iamigali limu hihile agiladi lamalubilubi hisin sibila dan uami. Hulan mu Asi di hiji agadi haiabila lama aba aba hisin sibila dan uami. Hulan mu agan cian sibaj mu hivi mu hivi aba aba hisin sibila dan uami. Hulan mu agan cian agadi limu cimila cimila aba aba hisin sibila dan uami. Akuaba akuaba sibila hamen agiladi vivi hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahavalı agiladi hiji minjaiahidalan hiji vidividin dan hiniavibali uami. ²⁷ Limu hihile cian sibaj mu hivi mu hivi abibavila uami. Ha hulan ahica ua ahica pam agilan laci huaci abavibali uami. Hudimida hilihili laci abavimidi uami. Vana hulan mu agan aba fihalici hulan mu agan hej abam uami. Abavidaci hulan mu agan nulidi cian agiladi limu cimilam uami. ²⁸ Hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahavalı agilan migudiba hiniavidaci nulidi hulan mu agan cian sibaj mu hivi abiben aba lihalihabavihemidi uami. Igici hulan mu agan nud cian agadı limu cimila cimila aba aba agan apali lici nibu cian abimidi uami. Havi hinihini nud nuken hiji hivi pam Asi di aba aba hinim uami. ²⁹ Asi di cian igalahalaha hisin hulan me abiben aba ahica ua ahica pam agilan laci huaci cian sulavibali uami. Lihavidaci hulan agilan nulidi cian agiladi igahilahila lamahivavibali uami. ³⁰ Lihavidaci hulan mu agan migahinidaci Asi agan nusan cian hihile igudaci abiben aba lidaci hulan lagulama cian aba aba hinibali agan nibu cian vala simi hinim uami. ³¹ Namilan hitin hitin huaci Asi di

cian igalahalaha hisin hulan me cian agadi sulibalan uami. Sulidalan hulan sikasikan agilan igahilahila hiji hutesi vivi vidividin vihavibali uami. ³² Asi di cian igalahalaha hisin hulan agilan sihivia hiji lamalama hej abavim uami. ³³⁻³⁴ Asi agan nudisibila akuaba akuaba agiladi labila labila hulan iamigali hitij hitij agilasan sibila igulali uami. Hamen lilali sadan nudisibila agilan ma ihuihu lihavilal uami. Nibu alaj hiji humigan pam laci hininhini sibila huaci vivi saj lilali uami. Nudisibila iamigali avili hivi minjamigu minjaiahaval agilan migudiba Asi di ibi minjaiahaha hininhini iamigali agilan cian abavimidi uami. Nibilan cian valavila simi hiniavim uami. Asi di hulan iamigali haiabila mu hivi mu hivi hiniavidaci avili hivi minjamigu minjaiahaval agilan hamen laci ala lihavilal uami. Iamigali agilan hulan agiladi livala livala manigali hiniavimidi uami. Nibilan hulan di lihu hivi hiniavim uami. Cian vidividin Mosesi libami agan abami hamen laci ala lihavim uami. ³⁵ Iamigali mu agan Asi di cian hidili agadi igibavila nudisnuken ulan hivi uavila munjanu di abitihici abam uami. Hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahaval agilan migudiba hiniavidaci iamigali agan cian abavila ha nibu nuken sihumahilibali uami. ³⁶ Iamigali namilan uami. Asi di cian agan naludi hivi misesia iahiman uami. Asi di cian agadi namilan laci ma igahiliman uami.

³⁷ Hulan mu hiji namej lamibali uami. Vian Asi di cian igalahalaha hisin hulan aba abibali uami. Hulan hamen abibali agan nibu namej abam uami. Poli agan aludi Hekili di cian vidividin agadi libali aba abam uami. Hulan mu hiji namej lamibali uami. Vian Asi di Amiagad hiji daq aba abibali uami. Hulan hamen abibali agan nibu avi namej abam uami. Poli agan aludi Hekili di cian vidividin agadi libali aba abam uami. ³⁸ Hulan mu agan cian nagasan ma hijinalici nudisian

igahiliman uami. Nibu Asi di cian igalahalaha hisin hulan hima uami. ³⁹ Iadi isagali imahali me namilan uami. Namilan Asi di cian igalahalaha hisin sibila agasan hiji hekili lamihalan uami. Lidin hulan cian sibaj mu hivi mu hivi abavilal agiladi abamigiliman uami. ⁴⁰ Namilan Asi di ibi minjaiahaha saj sihi iahibalu aba sihivia sibaj hihililan huaci lici hej sihi iahihalan uami.

15

Jisası Kilaisı agan himavila cihu hihiahami.

¹ Iadi isagali imahali me namilan uami. Vaka vian Jisası Kilaisı di cian agadi nalusan sulacin uami. Sulilin igahilavila nudis hivi ala vidividin lagulamilan uami. Iabi naludi hiji minjaiahaha saj cihu ala suliben aba lin uami. ² Jisası Kilaisı di cian sulacin agadi sihivia minjalivihalan uami. Hamen lilan cian agan namilan hula hinibali uami. Hinidaci Asi agan naludi ahilihudaci huaci hamen laci hamen laci hinibalan uami. Agadi ala namilan Jisası Kilaisı saj hiji vidividin ma lamavila uami. Ha namilan sibili libalan uami.

³ Cian hekili vaka vian igahilamin agadi naludi abacın agan nibu namej uami. Jisası Kilaisı agan himavila aludi hugi agiladi hivami uami. Asi di manasıj hekili abami hamen laci ala limi uami. ⁴ Haca hivi nudis mava hudavici anihulin me hivi cihu hihiahami uami. Asi di manasıj hekili abami hamen laci ala limi uami.

⁵ Hihia iaha uavila Pita* di hivi iahami uami. La hiniavila cihu nudis hulemili human limu limu fihala hicili limu ahica cijin agiladi hivi iahami uami. ⁶⁻⁷ La hiniavila hulan iamigali akape Jisası saj hiji vidividin lamavimi agilan migudiba hiniavidaci nulidi hivi iahici igavimi uami. Igavici Jemisi avi nudis igami uami. Lici hulan nibu nukej libimijami agilan sikasikan nudis cihu igavimi uami. Hulan iamigali akape migudiba hinia nudis igavimi agiladi

14:33-34 14.33-34 1 Ko 11.3, 14.40, Kl 3.18, 1 Ti 2.11-12, Ta 2.5, 1 Pi 3.1-2   **14:37** 14.37 2 Ko 10.7, 1 Jo 4.6   **14:39**
14.39 1 Ko 12.31, 1 Te 5.20   **14:40** 14.40 1 Ko 14.33-34, Kl 2.5   **15:1** 15.1 Lom 5.2, Ga 1.11   **15:2** 15.2 Ga 3.4
15:3 15.3 Sng 22.15, Ais 53.5-12, Dan 9.26, Sek 13.7, 1 Ko 11.2, 11.23-25, Ga 1.12   **15:4** 15.4 Sng 16.8-10, Mt 12.40,
Lu 24.26, 24.46, HJL 2.23-32, 13.33-35   **15:5** 15.5 Mt 28.16-17, Mk 16.14, Lu 24.34-36, Jo 20.19   * **15:5** 15.5 Pita di
ibi mu Sifasi.   **15:6-7** 15.6-7 Lu 24.50, HJL 1.3-4

lugilavici ua 500 agadi livalami uami. Nulidi hulan iamigali limu hihile nudigavimi agilan vakala hihiañavadi uami. Limu hihile agilan ci himavimi uami.

8 La sijan sibañ iadi hiv iahici nudigamin uami. Vian ninanadi humigañ ma seviman lidaci huhilavilañ agan me hinilan uami. **9** Jisasi agan hulan hihile agiladi libimijami uami. La cihu iadi avi libimijami uami. Agadi ala vian hulemili ciki sibañ me hinilan uami. Vian hulan ibi dañ lici hulan iamigali agilan iadi igavila huaci abavibali uami. Jisasi agan hulan nagadi ala libimijami aba abavibali uami. Vian Asi di hulan iamigali avili hiv minjamigu miñajahavimi agiladi sibili lamadamin sadan iasan hamen ma abavibali uami. **10** Agadi ala Asi agan iasan mavin hinici Jisasi Kilaisi agan iadi libimijali uami. Libimijici iabi nudigavimi agiladi sibili lamadamin sadan iasan hamen ma abavibali uami. **11** Agadi ala iadi nuken vidividin hiv sibila hamen agiladi ma vilan uami. Asi agan iasan mavin hinihini vidividin igudaci sibila agiladi vilan uami. **12** Hulan Jisasi libimijami limu hihile agilan Jisasi himavila cihu hihiañavadi uami. Abavidaci vian avi nusan ala abilan uami. Lidamili namilan nusan igahilahila hihiañavadi ci lamahalan uami.

Mufili hulan iamigali himavimi agilan cihu hihiañavadi uami.

13 Alañ nalusan Jisasi Kilaisi himici Asi abici cihu hihiañavadi uami. Agadi ala naludi hulan iamigali limu hihile agilan nameñ abavibali uami. Hulan iamigali himavila cihu hihiañavadi uami. **14** Hulan iamigali himavila cihu hihiañavadi uami. Ha Asi agan Jisasi Kilaisi di avi abici cihu hihiañavadi uami. **15** Asi agan Jisasi Kilaisi di abici cihu hihiañavadi uami. **16** Hulan iamigali himavila cihu hihiañavadi uami. **17** Asi agan Jisasi Kilaisi di abici hihiañavadi uami. **18** Hulan iamigali himavila cihu hihiañavadi uami. **19** Alañ Jisasi Kilaisi aludi ahilihubali agasaj hihiañavadi uami. **20** Agadi ala alañ fili neñ huaci hinihini agasaj pam migila migila hiniavila uami. **21** Hulan iamigali himavila cihu hihiañavadi uami. **22** Adam agan lici hulan iamigali himavila cihu hihiañavadi uami. **23** Agadi ala Jisasi Kilaisi agan lici hulan iamigali himavila cihu hihiañavadi uami. **24** Hameñ sadan hulan iamigali Adam di hidili me hiniavila agilan sikasikan himavila uami.

havi havi sulavilu uami. Namilan avi Jisasi Kilaisi sañ hiji vidividin havi havi lamivalan uami. **15** Alañ haiabila iahaiaha nameñ abilalu uami. Asi agan Jisasi Kilaisi di abici cihu hihiañavadi uami. **16** Hulan iamigali himavila cihu hihiañavadi uami. **17** Asi agan Jisasi Kilaisi di abici hihiañavadi uami. **18** Hulan iamigali himavila cihu hihiañavadi uami. **19** Alañ Jisasi Kilaisi aludi ahilihubali agasaj hihiañavadi uami. **20** Agadi ala alañ fili neñ huaci hinihini agasaj pam migila migila hiniavila uami. **21** Hulan iamigali himavila cihu hihiañavadi uami. **22** Adam agan lici hulan iamigali himavila cihu hihiañavadi uami. **23** Agadi ala Jisasi Kilaisi agan lici hulan iamigali himavila cihu hihiañavadi uami. **24** Hameñ sadan hulan iamigali Adam di hidili me hiniavila agilan sikasikan himavila uami.

25 Agadi ala alañ hameñ me hinilalu uami. **26** Jisasi Kilaisi himici Asi agan abici cihu hihiañavadi uami. **27** Hulan iamigali himavila cihu hihiañavadi uami. **28** Agadi ala Jisasi Kilaisi agan lici hulan iamigali himavila cihu hihiañavadi uami. **29** Hameñ sadan hulan iamigali Adam di hidili me hiniavila agilan sikasikan himavila uami.

uami. Hulan iamigali Jisasi Kilaisi di hulemili hiniavilalı agilan ahuata hihi iahavila huaci hameñ laci hameñ laci hiniavibali uami. ²³ Jisasi Kilaisi hihi iahami agadı mihin hitin uami. Alan hihi iahibalı agadı mihin hitin uami. Nibu mise hihi ci iaha hinidi uami. Nibu cihu vebali heñ nudi hulemili alan avi hihi iahibalı uami.

²⁴ Hadihu Jisasi Kilaisi agan lici akuaba akuaba agilan sikasikan haba sivilavibali uami. Manigali fili tibi mu hisin mu hisin hulan iamigali migilavilalı agilan sivilavibali uami. Akuaba akuaba fili hisin ibi dan agilan sivilavibali uami. Filı hali mu mu vidividin hekili hekili dan agilan avi sivilavibali uami. Sivilavici Jisasi Kilaisi agan Iaganu Ası di abici Ası nuken hulan iamigali agiladi likilici nudi lihu hivi hiniavibali uami. ²⁵ Ası agan Jisasi Kilaisi di abici manigali hinibali uami. Hinihini akuaba akuaba nudi nagili lamavilalı agiladi lidaci nudi lihu hivi pam hiniavibali uami. ²⁶ Akuaba akuaba limu hihile nudi nagili lamavilalı agiladi sibili lamibali uami. Lavila cihu sijan sibaj himahima agan nudi nagili lamalama hisin hinilalı agadı avi sibili lamibali uami. Lici hulan iamigali agilan cihu cihu ma himavibali uami. ²⁷ Ası di manasın hekili agan namen abami uami. Ası agan akuaba akuaba sikasikan agiladi Jisasi Kilaisi migilibali aba nudi lihu hivi lamami aba abami uami. Hamen abami agadı ala alan igilalu uami. Ası nibu Jisasi Kilaisi di lihu hivi ma hinilalı uami. ²⁸ Mufili akuaba akuaba agilan Jisasi Kilaisi di lihu hivi hiniavidaci uami. Nibu nuken Ası di lihu hivi hinibali uami. Vaka Ası agan akuaba akuaba agiladi nudi Ninanu di lihu hivi lamami uami. La cihu mufili nudi Ninanı agan Iaganu di lihu hivi hinidaci Iaganu agan akuaba akuaba sikasikan agiladi migilibali uami.

²⁹ Hulan iamigali limu hihile himavilalı

15:23 15.23 1 Te 4.15-17, CHL 20.5   **15:25** 15.25 Sng 110.1, Mt 22.44, HJL 2.34-35, Ib 1.13   **15:26** 15.26 2 Ti 1.10, CHL 20.14, 21.4   **15:27** 15.27 Sng 8.6, Mt 28.18, Ib 2.6-8, 1 Pi 3.22   **15:30** 15.30 Lom 8.36, 2 Ko 11.26, Ga 5.11   **15:31** 15.31 Lom 8.36, 2 Ko 4.10-11, 1 Te 2.19-20   **15:32** 15.32 Sav 2.24, Ais 22.13, Lu 12.19-20, 2 Ko 1.8, 4.10-11   * **15:32** 15.32 Hulan limu hihile abavilalı. Polı agan idihu laion akuaba sauva hisin amin agilasın abami uavilalı. Vaka sibaj hulan mu lusin sibili vici Lom haiabila hisin agilan nudi sibili lamibavila nudi valavici idihu laion agan hula sagan libavihadami uavilalı. Agadı ala limu hihile abavilalı. Polı agan idihu laion akuaba sauva hisin agilasın abami uavilalı. Ha hulan nudi sibili lamavihadami agasan hive lama abami uavilalı.   **15:34** 15.34 Lom 13.11, 1 Ko 6.5, 1 Te 4.5

agiladi ahiliahuiahu san nameñ lihavilalı uami. Hulan iamigali himavilalı agiladi uvısiñ vivi abavidaci avılı hivi nulidi miňamigu miňaiahavilalı uami. Hulan iamigali agilan himavila cihu hihi ma iahavici uami. Ha hulan iamigali himavilalı agiladi uvısiñ vivi san igahilahila abavidaci avılı hivi nulidi miňamigu miňaiahaha agañ nibu hidili apali hinivi uami. ³⁰ Himavila cihu hihi iahaiaha cian agasan hulan akape aludi hameñ laci hameñ laci sibili lamiben aba lihavilalı uami. Hulan iamigali himavila cihu hihi ma iahavici uami. Ha alan hidahida vihili iga iga cian hameñ agadı aba aba agan nibu hidili apali hinivi uami. ³¹ Iadı isagali imahali me namiłan uami. Vian aludi Hekili Jisasi Kilaisi hula hiji humıgañ pam hinihini nalusañ hijinalilan uami. Hameñ sadan haiabila iaha naludi abadin uami. Hivi hekili aba abadin uami. Uaian mu hivi mu hivi viañ hulan himiben aba hiniavilalı me hinilan aba abadin uami. ³² Vian Eesusı haiabila hinihini idihu laion akuaba sauva hisin agilan hula me sagan libaliba hinicin uami.* Akuaba akuaba hadipili hisin agiladi vivi san sagan me ma libacin uami. Hulan iamigali himavila cihu hihi iahavilalı agasan igahilavila sagan me libacin uami. Hulan iamigali himavila cihu hihi ma iahavici uami. Ha nameñ huaci abavilu uami. Aludi himahima mihin ci mikı li sadan simiñ nana avılı vidividin nana hijinalimili aba abavilu uami.

³³ Hulan limu hihile agilan naludi analı cian abavidaci igahilimilan uami. Namılan cian nameñ agiladi igahililalan uami. Hulan lusin sibili dan agilan hula hinimilan aba abavidaci igahililalan uami. Nibilan hula hinidalan naludi hiji huaci agiladi miňaihuihu lihavidaci lusin sibili vibalan aba abavidaci igahililalan uami. ³⁴ Namılan uava hiji agadı valavila

hiji huaci vihalanŋ uami. Lusin sibili sibili agiladi cihu cihu vimilanŋ uami. Igahilihalanŋ uami. Vian cian namej agadi naludi abiliŋ sihumahilbalanŋ uami. Naludi hulanŋ iamigali limu hihiile agilan Asi di cian agadi ma igahilavilali uami.

Hadipili cihu hihi iahibali agan nibu mu hidili sibaŋ uami.

³⁵ Hulanŋ mu agan namej abiŋ uami. Hulanŋ iamigali himavimi agilanŋ aki me lavila cihu hihi iahavibali aba abiŋ uami. Nibilanŋ cihu hihi iahavici nulidi hadipili agilan vamen hiniavibali aba abiŋ uami. ³⁶ Nama uava sibaŋ uami. Nama igilanaŋ uami. Nama halihŋ cahu uitŋ hilici uli agiladi hulinanŋ nibilanŋ fili muji hinihini husihalavidaci halanŋ hihi iahavilali uami. ³⁷ Nama halihŋ cahu uitŋ hilici uli ua akuaba simiŋ uli sudime ciki sibaŋ agadi hulivananŋ uami. Hulinanŋ iaha hekilŋ lavila amiu lamilali hamenŋ agadi viavila ma hulivananŋ uami. Sudime ciki sibaŋ agadi viavila hulivananŋ uami. ³⁸ Asi agan nibu nukeŋ nudŋ hiji hivi lidaci isabilanŋ agiladi halanŋ iahavilali uami. Iahaiaha asin lamalama makan makan lamavilali uami. Lihavidaci nulidi pilŋ agilanŋ mu hidili mu hidili hiniavilali uami. ³⁹ Akuaba akuaba agiladi hadipili avi mu hidili mu hidili hiniavilali uami. Hulanŋ di hadipili nibu hitinŋ uami. Sihim agiladi hadipili nibu hitinŋ uami. Havanŋ agiladi hadipili nibu hitinŋ uami. Hehilanŋ agiladi hadipili nibu hitinŋ uami. ⁴⁰ Fili hisinŋ uaian susu hisinŋ akuaba akuaba agilanŋ mu hidili mu hidili uami. Akuaba akuaba fili hisinŋ agiladi hajinŋ nibu hitinŋ uami. Akuaba akuaba uaian susu hisinŋ agiladi hajinŋ nibu hitinŋ uami. ⁴¹ Uaian di hajinŋ nibu hitinŋ uami. Avan di hajinŋ nibu hitinŋ uami. Lidi agiladi hajinŋ nibilanŋ hitinŋ uami. Lidi hitinŋ hitinŋ nibilanŋ avi nulidi nukeŋ hajinŋ danŋ uami.

⁴² Hulanŋ himavila cihu hihi iahibali agan nibu namej uami. Hadipili haca mava hudilalu agan sibili lilali uami. Hadipili cihu hihi iahibali agan ma sibili lilali uami.

⁴³ Hadipili haca mava hudilalu agan nibu sibili uami. Hadipili cihu hihi iahibali agan nibu huaci sibaŋ uami. Hadipili haca mava hudilalu agan nibu vidividinŋ apali uami. Hadipili cihu hihi iahibali agan nibu vidividinŋ danŋ uami. ⁴⁴ Hadipili haca mava hudilalu agan nibu fili hisinŋ uami. Hadipili cihu hihi iahibali agan nibu Asi di haiabila hisinŋ uami. Hadipili fili hisinŋ nibu hitinŋ uami. Hadipili Asi di haiabila hisinŋ nibu hitinŋ uami.

⁴⁵ Asi di manasiŋ hekili agan nibu namej abami uami. Asi agan Adam di mise lamici hihi iahami aba abami uami. Agadi ala hulanŋ mu Adam me agan sivi vemi uami. Nibu hihi iahavila hadipili fili hisinŋ hihi hinilali hamenŋ me ma hinilali uami. Nibu lidaci hulanŋ iamigali agilanŋ hihi iahavidaci nulidi amiŋ agilanŋ huaci hamenŋ laci hamenŋ laci hiniavilali uami. ⁴⁶ Nulidi amiŋ huaci hamenŋ laci hamenŋ laci hinihini agilanŋ mise ma iahavimi uami. Nulidi hadipili hihi hinihini agilanŋ mise iahavimi uami. Lihavici nulidi amiŋ huaci hamenŋ laci hamenŋ laci hinihini agilanŋ husivi iahavimi uami. ⁴⁷ Adam hali vemi agan nibu fili hisinŋ uami. Asi agan fili canŋ agadi viavila nudŋ lamami uami. Agadi ala hulanŋ mu Adam me agan sivi vemi uami. Nibu Asi di haiabila hisinŋ uami. ⁴⁸ Hulanŋ iamigali fili hisinŋ agilanŋ hulanŋ fili hisinŋ agan me hiniavilali uami. Agadi ala hulanŋ iamigali Asi di haiabila hisinŋ agilanŋ hulanŋ Asi di haiabila hisinŋ agan me hiniavilali uami. ⁴⁹ Iabi alan fili hisinŋ hulanŋ agan me hinidalu uami. Agadi ala cihu mufili hulanŋ Asi di haiabila hisinŋ agan me hinibalu uami.

⁵⁰ Iadi isagali imahali me namilaŋ uami. Vian naludi amiu abadin uami. Asi hulanŋ iamigali likilici nudŋ lihu hivi hiniavibali hadihu hulanŋ iamigali fili neŋ hisinŋ agilanŋ akuaba akuaba huaci agiladi ma vihavibali uami. Hadipili akuaba akuaba sibili lihavibali uami. Hadipili sibili lihavilali agilanŋ Asi di haiabila uavila akuaba akuaba huaci huaci

hamen̄ laci hamen̄ laci hiniavılalı agıladı ma vihavıbali uami. ⁵¹⁻⁵² Ci igilan̄ uami. Cian̄ sivila hınilalı agadı naludi abiben uami. Alan̄ ahuata ma hima fihalıbalu uami. Limu hihile agilan̄ hıhi hiniavıdaci sıjan̄ mihin̄ agan̄ iahibali uami. Iahici saibihili agan̄ sıjan̄ sıban̄ agalıbali uami. Agalıbali hadıhu hulan̄ iamigali vaka himavıhadami agilan̄ hıhi iahavıla cihu ma sibili lihavıbali uami. Lihavici Ası agan̄ lidaci hulan̄ iamigali hıhi hınidalu alan̄ avi hadipili mu hidili sıban̄ dan̄ hınibalı uami. ⁵³ Ası agan̄ hadipili sibili lılalı agadı lıcı cihu hıhi iahavıla huaci hamen̄ laci hamen̄ laci hinibali uami. Hadipili nagan̄ himılalı uami. Nıbu cihu hıhi iahavıla huaci hamen̄ laci hamen̄ laci hinibali uami. ⁵⁴ Hadipili sibili lılalı nagan̄ cihu ma sibili libali uami. Hadipili himılalı agan̄ nıbu cihu hıhi iahavıla huaci hamen̄ laci hamen̄ laci hinibali uami. Hadıhu cian̄ Ası di manasın̄ hekili hıvı hıni hameñ laci ala iahibali uami. Ası di manasın̄ hekili agan̄ nameñ abami uami. Ası di vidividiñ agan̄ lıcı himahıma agan̄ ci sivilalı aba abami uami. ⁵⁵ Himahıma agan̄ vidividiñ dan̄ hinihini hulan̄ iamigali agıladı sibili lamıdacı himavıhadami aba abami uami. Nıbu hisalı me hinihini hulan̄ iamigali agıladı iamila iamila sibili lamılalı aba abami uami. Agadı ala Ası lıcı himahıma hisin̄ agıladı vidividiñ agan̄ apalı lavıla ci sivilalı aba abami uami.

⁵⁶ Cian̄ vidividiñ Mosesi libami agan̄ lusin̄ sibili sibili agılasan̄ libimigumigu abılalı uami. Libimigumigu abıdacı lusin̄ sibili sibili agilan̄ vidividiñ dan̄ hiniavıdaci himahıma agan̄ hisalı me hınilalı uami. Hisalı me hinihini aludı iamılıdacı himılalu uami. ⁵⁷ Agadı ala alan̄ Ası di huaci sıban̄ aba abimili uami. Aludı Hekili Jisasi Kilaisı di vidividiñ hıvı Ası agan̄ alusañ vidividiñ igulalı uami. Igudaci himahıma hisin̄ vidividiñ agan̄ alan̄ hula sagan̄ me libılalı agadı lıvalılalu uami.

⁵⁸ İadı isagali imahali me namılañ uami. Vian̄ nalusañ mavın hekili hinilan̄ uami.

Namılañ vidividiñ lagulamıhalan̄ uami. Hıji cuvılın̄ cuvılın̄ dan̄ hinimılañ uami. Namılañ igilalañ uami. Así di sibila mu mu vilalañ agilan̄ havı ma sivilavıbali uami. Hameñ sadan̄ namılañ vidividiñ lagulamalamada Así di sibila agadı pam vivi hınıhalañ uami.

16

Polı agan̄ Jelusalem haiabila hisin̄ agılasan̄ anim hilici migudıbavıla igu igu sañ abami.

¹ Vian̄ naludi abiben uami. Así di hulan̄ iamigali avılı hıvı mı̄jamigu mı̄jaiahavıcı Jelusalem haiabila hiniavılalı agılasan̄ anim hilici igu igu sañ abiben uami. Vaka vian̄ Galesia fili tibi hisin̄ hulan̄ iamigali avılı hıvı mı̄jamigu mı̄jaiahavımı agıladı abidalıñ lihavalı hameñ laci ala lili sañ abiben uami. ² Namılañ uaian̄ human limu fihala human limu pabin̄ cijıñ agilan̄ uavıcı uaian̄ mu hıvı Jisasi di ibi mı̄jaiahılañ uami. Uaian̄ hameñ agıladı hıvı ala namılañ hitıñ hitıñ naludi anim hilici vameba vilalañ agıladı labılıhalan̄ uami. Labıla labıla anim hilici hıhile naludi ulan̄ hitıñ hitıñ hıvı migudıbıhalan̄ uami. Hameñ laci hameñ laci lidalan̄ anim hilici agilan̄ hekili lihavıbali uami. Hekili lihavıci vian̄ naludi piñ ultiñ anim hilici via igu igu sañ ma vıhilifıbalan̄ uami. ³ Anim hilici agıladı Jelusalem haiabila via uu sañ naludi nukeñ hulan̄ hıhile agıladı libimıñjıhalan̄ uami. Lılañ vian̄ naludi piñ ua iahuavıla nulisan̄ manasın̄ libiben uami. Libılıñ manasın̄ agadıdañ anim hilici agıladıdañ via uavıbali uami. ⁴ Vian̄ igiliñ nıbılañ hitıñ uavıcı huaci ma lıcı uami. Ha vian̄ nukeñ avi nıbılañ hula uben uami.

Polı agan̄ hulan̄ iamigali Kolin haiabila hisin̄ agıladı ua iga iga sañ abami.

⁵ Vian̄ uavıla hulan̄ iamigali Masedonia fili tibi hisin̄ agıladı mise igiben uami. Lavıla cihu naludi hıvı uben uami. ⁶ Uavıla namılañ hula uaian̄ akape tagılañ akua hıniben uami. Hınidalıñ huñe vedaci

vumili sañ himahimə h̄imiq̄ agan apalı lici hej mu haiabila sañ uben uami. Namilañ iadi ahiliahua iasan anim hilici ciki igulan via uben uami. ⁷ Vian naludi lihaliha vala uu sañ ma igahilin uami. Iadi Hekili agan iadi alia aba abici vian uaian akape namilañ hula hiniben uami. ⁸⁻⁹ Vian sibila vivi sañ As̄i agan iasan h̄ibi abalamici Efesusi haiabila hisin hulañ iamigali akape agiladi ahiliahuacın uami. Ahiliahudalıñ avili h̄ivi nulidi minjamigu minjaiahavimi uami. Sibila hamej agadı vidamili hulañ limu hihile agilan aludi nagili lamavılali uami. Vian Efesusi haiabila nej hinidalıñ Penitikosi mihiñ hekili agan iahibali uami.

¹⁰ Timoti agan naludi h̄ivi uci uami. Namilan akuaba akuaba sañ nudı ahiliahudalıñ nudı humıgañ agan simi hinidaci ma lidibali uami. Ci igilan uami. Nıbu aludi Hekili dı sibila vian nukeñ vilan hamen ala vilali uami. ¹¹ Naludi hulañ limu hihile agilan nudı sibili igavila nudı cian lulavımidı uami.* Nıbu naludi vala veben aba lici nusan akuaba akuaba ciki igulan nudı humıgañ simi hinidaci iadi piñ vem uami. Nıbu hula hulañ hihile Jisasi sañ hiji vıdivıdınıñ lamavılali agilan hula iadi piñvehavıbali aba migila migila hinidin uami.

¹² Iadi ima me Apolosi dı akape tibi mavın cian cian abacın uami. Hulan limu hihile hiji vıdivıdınıñ dan agilan hula uhalañ aba abacın uami. Abılıñ ala nıbu uu sañ valali uami. Nıbu hinia igahilici huaci lici ubali uami.

Poli agan cian limu hihile agiladi abami.

¹³ Namilan sihivia migila migila vıdivıdınıñ lagulama hiji vıdivıdınıñ lamıhalan uami. Lavıla vıdivıdınıñ hinihiniakuaba akuaba sañ lidimilan uami. ¹⁴ Hulan iamigali limu hihile agilasan mavın hekili hinihiniakuaba akuaba sibila vihalan uami.

¹⁵ Iadi isagali imahali me namilañ uami. Hulan iamigali Sıtefanasi dı ulan h̄ivi

hiniavılali agiladi igilan uami. Nıbilan Akaia fili tibi hisin uami. Nulidi mise avili h̄ivi minjamigu minjaiahavimi uami. Minjamigu minjaiahavici hulañ iamigali Akaia fili tibi hisin limu hihile agiladi husivı avili h̄ivi minjamigu minjaiahavimi uami. Lihavici Sıtefanasi dı ulan h̄ivi hiniavılali agilan nulidi nukeñ hiji h̄ivi As̄i dı hulañ iamigali avili h̄ivi minjamigu minjaiahavimi agiladi ahiliahuavıali uami. ¹⁶ Hulañ iamigali hamej agiladi lihu h̄ivi hinihini sañ naludi abin uami. Hulañ iamigali nulidi ahiliahuahu sibila hamej vihavılali agiladi lihu h̄ivi avi hinihini sañ naludi abin uami.

¹⁷⁻¹⁸ Vian nalusan hiji cuviliñ cuviliñ igahilavila naludi iga iga sañ mavın hinidalıñ uami. Sıtefanasi hula Folıtunatusı hula naludi h̄ivi hinia ve iadi igavalı uami. Akausı avi nıbilan hula ve iadi igavalı uami. Lihavici vian nulidi igiliñ iadi humıgañ agan simi hinidaci hijıñalacın uami. Nıbilan namilañ hula hiniavıdaci naludi humıgañ avi simi hiniavıdaci hijıñalahalañ uami. Nıbilan naludi uvısiñiñ viavila iadi ahiliahuavalı uami. Hulañ hamej agilan cian abavıdaci nulidi cian agadı igahılıhalan uami.

¹⁹ Esia fili tibi hisin hulañ iamigali avili h̄ivi minjamigu minjaiahavali agilan nalusan lamulavi uami. Hulañ iamigali avili h̄ivi minjamigu minjaiahavici Akuila tamañ dı ulan h̄ivi hiniavılali agilan uami. Aludi Hekili dı ibi h̄ivi nalusan hekili sibañ lamulavi uami. Akuila tamañ nalusan lamulavi uami. Akuila abinu dı ibi Pılısila uami. ²⁰ Naludi isagali imahali me sıkasıkan agilan avi nalusan lamulavi uami. Ası dı hulañ iamigali alan aludi isagali imahali me agiladi iga iga hijıñalanala human lamımili uami.

²¹ Vian Poli uami. Nalusan lamula lamula manasıñ nagadı vian nukeñ iadi

16:7 16.7 HJL 18.21   **16:8-9** 16.8-9 Wkp 23.15-21, Lo 16.9-11, HJL 14.27, 19.8-10, 2 Ko 2.12, Kl 4.3, CHL 3.8   **16:10**

16.10 1 Ko 4.17 * **16:11** 16.11 Timoti nıbu hulañ minibılı sibañ sadan hulañ hihile nudı sibili igavıhadami. 1 Timoti 4.12 agadı igihalan.   **16:12** 16.12 1 Ko 1.12, 3.6   **16:13** 16.13 Sng 31.24, 1 Ko 15.1, Ef 6.10, Fl 1.27, Kl 1.11, 1 Te 5.6

16:14 16.14 1 Ko 14.1, 1 Pi 4.8   **16:15** 16.15 Lom 16.5, 1 Ko 1.16   **16:16** 16.16 1 Te 5.12   **16:17-18** 16.17-18 Fl 2.29   **16:19** 16.19 HJL 18.2-3, 18.18, 18.26, Lom 16.5, 2 Ti 1.15   **16:20** 16.20 Lom 16.16, 2 Ko 13.12   **16:21**

16.21 Kl 4.18, 2 Te 3.17 * **16:21** 16.21 Poli nukeñ manasıñ ma libadami. Nıbu havı cian pam abıdacı hulañ mu agan manasıñ h̄ivi libadami. Agadı ala cian sili nagadı h̄ivi hidili maha nıbu nukeñ nudı human h̄ivi libamı.

human hivî libadin uami.*

²² Hulanj mu aludi Hekili hula hinihîni
sañ mavîn hekili sibañ ma hiniavîla uami.
Ha vana nîbu aviñ hivî um uami. Aludi
Hekili nama veha uami.

²³ Aludi Hekili Jisasi agañ nalusañ mavîn
hînibali uami. ²⁴ Vianj Jisasi Kilaisi hula
hiji humigañ pam hinihîni hulanj iamigali
sikasikan nalusañ mavîn hekili hînilan
uami.

Poli agan manasinq cihu tibi libavila Kolin haiabila hisin agilasan iguci umi.

¹ Poli agan cian manasinq hivi namej libami. Vian Poli uami. Jisasi Kilaisi agan Asi di hiji lubiahilavila iadi libimiqami uami. Lici vian Jisasi Kilaisi di sibila hisin hulan hinilan uami. Vian Timoti hula manasinq nagadi libadalu uami. Nibu iadi ima me hinilali uami. Hulan iamigali avili hivi miqamigu miqaiyahavici Kolin haiabila hinilalan nalusan manasinq nagadi libadalu uami. Kolin haiabila agan Akaia fili tibi hinilali uami. Asi di hulan iamigali Akaia fili tibi hiniavilali agilasan avi libadalu uami. ² Aludi Iavan Asi agan aludi Hekili Jisasi Kilaisi hula nalusan mavin hiniavidaci naludi humigaq agilan simi hiniavibali uami.

Poli agan Asi nudi ahiliyahumi agasan Asi di huaci uami.

³ Alanj Asi di ibi miqaiyahimili uami. Nibu Asi uami. Nibu aludi Hekili Jisasi Kilaisi di lagantu uami. Alanj hulan iamigali limu hihile agilasan mavin hekili miqamija nulidi huaci lamilalu agadi hidili nibu Asi nuken uami. Nibu hulan iamigali vihili dan agiladi mavin ifimigulali uami. ⁴ Akuaba akuaba vihili aludi hivi iahavidaci nibu aludi mavin ifimigulali uami. Hulan hihile vihili mu hidili mu hidili dan hiniavidaci alanj nulidi mavin ifimigumili uami. Asi aludi mavin ifimigulali hamen ala alanj avi nulidi mavin ifimigumili uami. ⁵ Jisasi Kilaisi agan aviba aviba hekili igami uami. Alanj avi aviba aviba hekili hekili igilalu uami. Asi nuken lidaci Jisasi Kilaisi agan akape tibi aludi mavin ifimigulali uami.

⁶ Alanj naludi mavin ifimigumigu sanj vihili havilalu uami. Asi naludi ahiliyahudaci huaci hamen laci hamen laci hinihini sanj avi vihili havilalu uami. Alanj naludi

mavin ifimigumigu sanj Asi agan aludi mavin ifimigulali uami. Lidaci alanj naludi mavin ifimigudamili namilan aviba aviba alanj igilalu hamen agiladi iga iga ala vidividin lagulamalama hinilalan uami. ⁷ Alanj ci igalu uami. Namilan aviba aviba alanj igilalu hamen agiladi igadalaq uami. Asi aludi mavin ifimigulali hamen laci ala naludi mavin avi ifimigulali uami. Nibu hamen lidaci namilan vidividin lagulamibalaq aba alanj nusaj ala hiji vidividin lamalama hinilalu uami.

⁸ Iadi isagali imahali me namilan uami. Esia fili tibi hej vihili mu aludi hivi iahali agadi cian hiji ci igahilahalan uami. Vihili hekili sibaj iahavila aludi vidividin agadi livalici ala vihilifahili uami. Vihilifilifi namej abahili uami. Alanj himibalu akua aba abahili uami. ⁹ Hulan mu agan hulan mu di ifihimuhimu sanj abici hulan himibali agadi hiji timij timij lilali uami. Aludi hiji avi hamen ala timij timij lali uami. Asi agan lici vihili hamen agan aludi hivi iahali uami. Nudi vidividin agasan igahilahila sanj hamen lali uami. Lici ala vihili agadi havahava hinihini aludi nuken vidividin agasan pam igahilahila hinihilu uami. Asi di vidividin agasan pam igahilahila hinihilu uami. Asi di vidividin agan lidaci hulan iamigali himavilali agilan cihu hihu iahavilali uami. ¹⁰ Vihili sibili sibaj agan aludi ifihimiben aba lidaci Asi agan aludi ahiliyahuali uami. Mufili avi aludi hamen ala ahiliyahubali uami. Alanj hiji vidividin namej lamilalu uami. Mufili mufili avi aludi ifihimiben aba lihavidaci Asi aludi ahiliyahubali aba abilalu uami. ¹¹ Namilan aludi ahiliyahuihuu Asi di abihalaq uami. Lidalan Asi agan hulan iamigali sikasikan naludi cian igahilahila aludi ahiliyahubali uami. Lidaci hulan iamigali agilan Asi aludi ahiliyahuihuu sanj akuaba akuaba libali agiladi igavibali uami. Iga iga Asi di huaci aba abavibali uami.

Poli agan Kolin haiabila hisin hulan iamigali agiladi anali cian ma abadami.

12 Ası agan lidaci alan huaci siliví siban hidahida hulan iamigali sikasikan agilasan cian amiñ laci abilalu uami. Ası agan alusan mavin hinidaci akuaba akuaba hamen agiladi lilalu uami. Alan akuaba hamen lilalu agilasan igahilahila Ası sañ hekili sibañ hijinalilalu uami. Hulan fili nej hiniavilalı agiladi hiji hutesi hivi hamen ma lilalu uami. Alan hulan iamigali sikasikan agilan hula hinihini akuaba sibila vilalu hamen ala namiñ hula avi hinihini sibila hekili sibañ vihilu uami. **13-14** Alan cian namiñ igidalan naludi hiji tovelali agiladi pam manasin hivi libadal uami. Cian mu mu agiladi ma libadal uami. Alan sibila vivi akuaba hamen latalu agiladi namilan sihivia ma igilalan uami. Vian hiji nameñ lamin uami. Alan sibila vivi akuaba hamen latalu agiladi sihivia iga iga alusan hijinalibalan aba abin uami. Jisasi hulan iamigali cian hivi lamibali agadı mihiñ hekili agan iahici uami. Alan nalusan hijinalibalan hamen ala namilan avi alusan hijinalibalan uami.

15-16 Vian nalusan hiji vidividin men lamacin uami. Namiñ vian akuaba hamen lilan agasan hijinalibalan aba hiji lamacin uami. Lavila vian naludi mise ua igavila cihu naludi vala Masedonia fili tibi uu sañ hiji lamacin uami. La Masedonia fili tibi vala naludi hivi cihi tibi veve sañ hiji lamacin uami. Hamen liliñ Ası naludi ahica tibi huaci lamalama san hiji lamacin uami. Lici vian Judia fili tibi uben agasan namilan iadi ahilihua anim hilici ciki igu igu sañ hiji lamacin uami. **17** Vian naludi anali cian ma abacın uami. Hulan fili nej hiniavilalı agilan cian miguavila abavilalı uami. Abavila cihi mu hiji mu hiji lamalama mu cian mu cian abavilalı uami. Agadi ala vian nibilan me hima uami. **18** Ası nibu nudı nukeñ hiji lubiahilahila cian amiñ laci abilalı uami. Vian hamen laci ala cian amiñ laci abilan uami. Lidin vian anali cian agiladidan cian mu mu agiladidan ma abilan uami. **19** Vian hulan ahica agilan hula naludi

haiabila hinihini Ası di Ninañ Jisasi Kilaisı di cian agadı sulahilu uami. Mu Sailasi uami. Mu Timoti uami. Namiñ igilalan uami. Jisasi Kilaisı nibu amiñ cian dan anali cian dañ ma abilalı uami. Nibu cian amiñ agadı pam abilalı uami. **20** Ası agan akuaba hamen latalu agilasan cian miguavila abami agadı uami. Jisasi Kilaisı agan amiñ sibañ hamen laci lubiahililalı uami. Alan Ası di cian igahilahila Jisasi Kilaisı di ibi hivi abilalı uami. Ha amiñ sibañ aba abilalı uami. Lidin Ası di ibi miñaiahilalı uami. **21** Ası nukeñ lidaci alan namiñ hula vidividin hiniyalalı uami. Lidin Jisasi Kilaisı hula hiji humigañ pam hinihini vidividin hiniyalalı uami. Hinidamili Jisasi di lihu hivi hinihini sañ Ası agan aludi libiminjalı uami. **22** Aludi libiminjici nudı Amin agan vevila alan hula hiniyalalı uami. Lidaci alan nudı nukeñ hulan iamigali hinihini nameñ abilalı uami. Ası di Amin agan vevila alan hula hiniyalalı sadan mufili alan Ası di akuaba hamen sibila huaci huaci agiladi avi vibalu aba abilalı uami.

Polı agan Kolin haiabila lihalıha ma umi.

23 Vian anali cian abilin Ası iadi sibili lamibali uami. Ası di ibi hivi vian naludi amiñ sibañ abadin uami. Namiñ akuba hamen lusin sibili sibili vilalan agiladi haiabila lamalama abidalı humigañ vihili vimilanaba vian Kolin haiabila lihalıha ma uacın uami. **24** Alan manigali limu hihile cian vidividin libimigumigu abavilalı agilan me ma hinidalu uami. Namiñ hiji vidividin dañ hinihini vidividin lagulamilaran uami. Lidalan namilan hijinalanala hinihini sañ alan namilan hula ahuata hamen sibila vilalu uami.

2

1 Vaka vian abilin namilan mavin miñamiña ma hijinalahalar uami. Hamen licin agasan igahilavila naludi hivi lihalıha ma uacın uami. **2-3** Namiñ lidalan vian hijinalilan uami. Agadi ala vian lidalin namilan mavin miñamiña ma hijinalilalar uami. Hamen sadan vian avi ma hijinalilan

uami. Vian naludi hiv'i cihu uavila abidalin mavin miñamiña ma hijinalibalan aba manasın agadı libavila igulin uali uami. Vian ci igin uami. Vian akuaba akuaba sañ hijinalidalin namilan avi hijinalilalan uami.

4 Vian nalusan manasın libidalin iadi mavin lidaci nalusan igahilahila ilihacin uami. Namilan mavin miñamiña sañ ma libacin uami. Vian nalusan mavin hekili hinilan agadı igavila nameñ abibalan aba libacin uami. Poliagan alusan mavin hekili hinilalı aba abibalan aba libacin uami.

Hulan mu lusin sibili vici alan nama hula cian apali aba abihalañ uami.

5 Naludi hulan mu agan akuaba akuaba lici vian mavin miñamiña ma hijinalacın uami. Lidalin naludi hulan limu hihile agilan avi mavin miñamiña ma hijinalavalı uami. Vian naludi cian vidividin havı havı ma abiben uami. Vian hiji nameñ lamin uami. Nibu lici hulan iamigali sikasikan namilan avi mavin miñamiña ma hijinalahalañ aba abin uami. **6** Hulan agan hiji huaci vibali aba hulan iamigali akape namilan nusañ vihili ci iguahalañ uami. Hameñ sadan cihu cihu vihili igumilañ uami. **7** Cihu cihu vihili igulan nibu mavin miñamiña sibili libali uami. Hameñ sadan nudı nameñ abihalañ uami. Alan nama hula cian apali aba abihalañ uami. Hameñ aba aba nudı mavin ifimiguhalan uami.

8 Vian nalusan mavin cian cian iguadin uami. Namilan nudı mavin ifimigulañ nameñ abibali uami. Nibilan iasan mavin hekili hiniavi aba abibali uami. **9** Namilan iadi cian igahila lubiahilahila sañ abacın agadı lubiahilalañ ua hima uami. Nusañ ala naludi hiji iga iga sañ manasın agadı libacin uami. **10** Hulan mu namilan hula hugı danj hinici namilan nudı abibalan uami. Alan nama hula cian apali aba abibalan uami. Hameñ abilan vian avi hamen ala abiben uami. Hulan mu vian hula hugı danj hinici vian hiji hiv'i nudı hugı hivavila abacın uami. Vian nibu hula cian apali aba abacın uami. Jisasi Kilaisi agan igidaci vian nalusan igahilavila

hamen abacın uami. **11** Cian agadı havı ma abacın uami. Satan agan aludi analı abavila aludi vidividin agadı livalimidi aba hamen abacın uami. Alan Satan di hiji agadı igilalu uami.

Poli agan Tatusi di igiben aba limi.

12 Jisasi Kilaisi di cian suliben aba ua Tiloasi haiabila iahuacin uami. Iahulin aludi Hekili agan sibila agadı vivi san hiji hihilalı uami. **13** Lici ala vian iadi ima me Tatusi di ma igiman lidalin iadi mavin lidaci hiji cuvilin cuvilin lamalama hinicin uami. Lavila Tiloasi haiabila hisin agilasan lamulavila vala Masedonia fili tibi uacin uami.

Alan cihu savu me hisi huaci huaci dan hiniavilalı hamen hinilalu uami.

14 Vian Asi di huaci aba abilan uami. Asi agan manigali me hinihini hali udaci alañ haiabila mu hiv'i mu hiv'i ulalu uami. Uu hidahida Jisasi Kilaisi aludi likilici nudı hulemili hinihini nudı sibila vilalu agasan sulilalu uami. Lidamili hulan iamigali sikasikan Asi di cian igahilavilalı uami. Cian agan nibu akuaba akuaba hisi huaci sibaj agadı huje via ulali hamen uami. **15-16** Alan cihu savu me hisi huaci huaci dan hiniavilalı hamen hinilalu uami. Hinidamili Jisasi Kilaisi agan cihu savu me agiladi vivi Asi san sagali igulalı uami. Igudaci hulan iamigali hihile Asi ahilihudaci huaci hamen laci hamen laci hiniavibali agilan uami. Cihu savu me agadı hisi iga iga hisi huaci sibaj aba abavilalı uami. Hulan iamigali hihile sikasikan sibili libavibali agilan cihu savu me agadı hisi iga iga hisi sibili aba abavilalı uami. Hisi sibili aba abavilalı agilan himavibali uami. Hisi huaci aba abavilalı agilan himavila cihu hihilahila huaci hamen laci hamen laci hiniavibali uami. Hulan mu nudı nuken vidividin hiv'i sibila hamen agadı ma vibali uami. **17** Hulan akape anım hilici vivi sanj Asi di cian sulavilalı uami. Alan hamen ma lilalu uami. Asi nuken alusan sibila nagadi iguci alan analı cian ma abılalu uami.

Alan Jisasi Kilaisi hula hiji humigan pam hinilalu uami. Hinihini Asi alusañ cian igulali agiladi nibu nuken igidaci siliñi sibaj sulilalu uami.

3

Alan Asi cihu tibi cian miguavila abami agadı sibila hisin hulan hinilalu uami.

¹ Hulan hijile nulidi nuken ibi miñaiahaiaha sañ abavilalı uami. Lihavidaci hulan limu hijile agilan nulidi ahiliyahua cian huaci huaci manasin hivi libaliba nalusañ iguavilalı uami. Alan nibilan lihavilalı hameñ ma lupalı uami. Namilan aludi ahiliyahua manasin hameñ agadı libaliba sañ ma abilalı uami. ²⁻³ Alan naludi hivi hinihini Jisasi Kilaisi di cian sulidamili namilan hiji vidividin dan hinidalañ alan nusañ igahilahila hinilalu uami. Akuaba akuaba lupalan agilan manasin me hiniavilalı uami. Namilan nuken Jisasi Kilaisi di manasin me hinidalañ Jisasi Kilaisi agan naludi hivi libaliba me libilalı uami. Maña sibaj hivi ma libilalı uami. Liba cikan cikan hivi ma ihatibutbu libilalı uami. Nibu abidaci Asi hameñ laci hameñ laci hinilalı agadı Amiñ agan naludi hiji humigan hivi sibila vilalı uami. Lidaci hulan iamigali sikasikan agilan naludi igavilalı uami. Iga iga hiji lamalama nameñ abavilalı uami. Poli agan nulidi hivi hinihini sibila vidaci nibilan Jisasi Kilaisi di manasin me hiniavilalı aba abavilalı uami. ⁴ Jisasi Kilaisi agan lici Asi aludi libimijici sibila hameñ agiladi vilalı uami. Vidamili Asi nibu nuken lidaci sibila agilan huaci sibaj iahavilalı uami. Alan nusañ ala hiji lamalama vidividin lagulamilalı uami. ⁵ Alan nuken sibila hameñ agiladi ma vivilu uami. Hameñ sadaj nameñ ma abibalı uami. Alan nuken sibila hameñ agiladi vihilu aba ma abibalı uami. Asi laci ahilihudaci akuaba akuaba sibila hameñ agiladi vilalı uami. ⁶ Vaka Asi agan cian miguavila abici Mosesi agan cian vidividin libami uami. Libici hiniavila cihu tibi cian miguavila abami

uami. Lici alan cihu tibi cian miguavila abami agadı sibila hisin hulan hinilalu uami. Asi nuken lici sibila hisin hulan hinilalu uami. Cihu tibi cian miguavila abami agan nibu Asi di Amiñ agasan abilalı uami. Hulan iamigali cian vidividin Mosesi libami agadı lubiahilavilalı agilan himavilalı uami. Agadı ala Asi di Amiñ agan hulan iamigali agiladi ahilihudaci huaci hameñ laci hameñ laci hiniavilalı uami.

⁷ Cian vidividin Mosesi libami agasan igahilahalan uami. Hulan iamigali cian vidividin agadı sihivia ma lubiahilavilalı agilan himavilalı uami. Asi agan cian vidividin agadı liba cikan hivi ihatibutbu libavila abilu hekili vidividin dan iguci vemi uami. Lici Mosesi di mugan lamigan agan mila sibaj hinimi uami. Lici Islaelı hidili agiladi lamigañ civin civin lidaci nudı mugan lamigan agadı ma igasulavimi uami. Lihavidaci abilu agan cihu apali limi uami. ⁸ Agadı ala iabi neñ Asi nudı Amiñ agadı abici veci nudı abilu hekili vidividin dan agan hulan iamigali agilan hula hinilalı uami. Abilu hekili agan vaka cian vidividin Mosesi libami agadı abilu agadı livala abilu hekili vidividin dan hinilalı uami. ⁹ Cian vidividin Mosesi libami agan aludi cian hivi lamavila libimigumigu alan sibili lili sañ abilalı uami. Cian vidividin hameñ agan Asi di abilu hekili vidividin dan vemi uami. Agadı ala hulan iamigali agiladi ahilihudaci Asi di cian sihivia lubiahilahila sibila agan Asi di abilu hekili vidividin sibaj dan vemi uami. ¹⁰ Asi cihu tibi cian miguavila abami agan vaka cian miguavila abami agadı livala abilu hekili vidividin sibaj dan hinilalı uami. Lici vaka cian miguavila abami agadı abilu agan apali limi uami. ¹¹ Vaka cian miguavila abami agan abilu hekili vidividin dan vevila hutesi ma hinimi uami. Abilu agan apali limi uami. Asi cihu tibi cian miguavila abami agan hameñ laci hameñ laci hinibali uami. Nibu ala abilu hekili vidividin sibaj dan vemi uami.

3:1 3.1 HJL 18.27, Lom 16.1, 2 Ko 5.12   **3:2-3** 3.2-3 CV 24.12, Jer 31.33, Ese 11.19, 36.26, 1 Ko 3.5, 9.2, Ib 8.10   **3:5**

3.5 Jo 15.5, 1 Ko 15.10, Fl 2.13   **3:6** 3.6 Jer 31.31, Jo 6.63, Lom 7.6, 1 Ko 11.23-25, Ga 3.10, Ef 3.7, Kl 1.25, Ib 8.6-8   **3:7**

3.7 CV 34.1, 34.28-30, Lo 10.1, Lom 7.10   **3:8** 3.8 Ga 3.2, 3.5   **3:9** 3.9 Lo 27.26, Lom 1.17, 3.21   **3:10** 3.10 CV 34.29

3:12 3.12 2 Ko 7.4, Ef 6.19

12 Alan abılı agan iaha hamej laci hamej laci hinibali agasan hiji vidiividin lamalama migila migila hinilalu uami. Hinihini abılı agasan ala haiabila iahaiaha abilalu uami. **13** Abılı Mosesi di mugan lamigañ hiv hiniimi agan sivilben aba lidaci Isilaeli hidili agilan igavimidi aba havili tibi agadi viaviла hafilibami uami. Alan hamej ma lilarlu uami. **14** Asi vaka cian miguavila abami agan manasij hiv hinilalı uami. Hinidaci Isilaeli hidili agilan iga iga sulasula igahilavilalı uami. Agadi ala Mosesi havili tibi hiv mugan lamigañ hafilibami me agan hisihala hinidaci nulidi hiji agilan ci sijivali uami. Lici cian agiladi hidili ma igavilalı uami. Aniaba hulan havili tibi me agadi ma minjalavilibali uami. Jisasi Kilaisi pam lici Asi agan havili tibi me agadi minjalavilibali uami. **15** Cian vidiividin Mosesi libami agadi iga iga abavidaci igahilavihadami uami. Igahilavidaci nulidi hiji agan ma tovemi uami. Iabi avi hamej ala nulidi hiji ma tovelali uami. **16** Agadi ala hulan mu lusin sibili vala aludi Hekili di piñ veci uami. Asi agan lici hulan agadi hiji tovebali uami. **17** Asi di Amiñ agan nibu aludi Hekili uami. Nibu hulan mu hula hinidaci hulan agan akuaba akuaba fili neñ hiniavilalı agiladi sibila hisin hulan ma hinibali uami. **18** Iabi neñakuaba aludi mugan lamigañ agiladi ma hafilibilalı uami. Hamej sadan aludi Hekili di abılı hekili vidiividin dan agan aludi hiv velali uami. Veve aludi hiv hinidaci hulan iamigali limu hihile agilan igavilalı uami. Abılı agan lidaci alan aludi Hekili nuken me hinilalu uami. Aludi Hekili nibu hulan hadipili me hima uami. Hamej sadan nibu hamej lilarlı uami.

4

Jisasi di hulemili alan fili siji me hinilalu uami.

1 Asi agan alusañ mavin hiniavila sibila hamej agadi vivi san abalı uami.

3:13 3.13 CV 34.33-35, Lom 10.4, Ga 3.23   **3:14** 3.14 Ais 6.10, Jo 12.40, HJL 28.26-27, Lom 11.7-8, 11.25   **3:16** 3.16 CV 34.34, Ais 25.7, Lom 11.23, 11.26   **3:17** 3.17 Jo 8.32, 8.36, Lom 8.2, 1 Ko 15.45, 2 Ko 3.6, Ga 5.1   **3:18** 3.18 CV 16.7, 24.16-17, Lom 8.29, 1 Ko 13.12, 15.49, 1 Ti 1.11   **4:1** 4.1 2 Ko 3.6, 1 Ti 1.13   **4:2** 4.2 1 Ko 1.18, 2 Ko 2.17, 6.4-5, 6.7, 1 Te 2.3-5   **4:3** 4.3 1 Ko 1.18, 2 Ko 2.15-16, 2 Te 2.7-11   **4:4** 4.4 Jo 1.18, 12.31, 12.45, Ef 2.2, Fl 2.6, Kl 1.15, Ib 1.3   **4:5** 4.5 1 Ko 1.9, 1.13, 1.19, 1.23, 2 Ko 1.24   **4:6** 4.6 HM 1.3, Ais 9.2, 2 Ko 3.18, 1 Pi 2.9, 2 Pi 1.19   **4:7** 4.7 1 Ko 2.4-5, 2 Ko 5.1, 12.9   **4:8** 4.8 2 Ko 1.8, 7.5

Lici alan sibila agadi vivi san pabin tibi avi ma valilalu uami. **2** Alan hulan hihile akuaba akuaba lusin sibili sibili nifili vihavilalı hamej agiladi ci valahilu uami. Alan hulan analı cian aba aba hidavilalı hamej ma aba aba hidilalu uami. Asi di cian agadi sulasula aludi nuken hiji hiv mu cian mu cian ma sulilalu uami. Alan cian amin agiladi pam haiabila iahaiaha sulilalu uami. Lidamili hulan iamigali sikasikan agilan aludi lamalihilavilalı uami. Lamalihilahila hiji namej lamavilalı uami. Asi nulidi igasulidaci sibila huaci silivi agiladi laci vihavilalı aba abavilalı uami. **3** Hulan iamigali hihile avin hiv uu hibi hej uavilalı agilan uami. Cian alan sulilalu agiladi igahilavidaci nulidi hiji ma tovelali uami. **4** Satan agan fili nagadi migililalı uami. Migila migila hulan iamigali hiji vidiividin apali agiladi hiji minjaihuihu lilarlı uami. Lidaci Jisasi Kilaisi di cian agan abılı me havalilalı agadi ma igavilalı uami. Jisasi Kilaisi nibu Asi me sibarın hinilalı uami. Nibu abılı hekili vidiividin dan hinilalı uami.

5 Ci igilan uami. Alan aludi nuken akuaba akuaba sibila agasan ma abilalu uami. Aludi Hekili Jisasi Kilaisi san pam abilalu uami. Lidin Jisasi di cian agadi lubiahilahila naludi sibila hisin hulan me hinilalu uami. **6** Vaka sibarın Asi agan namej abami uami. Hifili agadi alihan hej abılı havalam aba abami uami. Lici abılı agan ve alan hula hinilalı uami. Hinihini aludi hiji humigañ agiladi lidaci abılı sibarın hiniavidaci Jisasi Kilaisi di mugan lamigañ agadi igilalu uami. Iga iga Asi di abılı hekili vidiividin dan agadi avi igilalu uami.

7 Alan fili siji me hinidamili akuaba akuaba huaci huaci agilan aludi hiv hiniavilalı uami. Hiniavidaci hulan iamigali sikasikan agilan iga iga abavilalı uami. Ha Asi di vidiividin hekili agadi igadalu aba abavilalı uami. Nulidi nuken

vidivididin hıma aba abavılalı uami. ⁸ Alan abeba abeba hididamılı vıhili mu hidili mu hidili agilan aludi hıvı iahavılalı uami. Agadı ala vıhili agilan aludi limin me sikasikan ma hahavılalı uami. Akuaba akuaba akape agilan aludi hiji humıgın agiladi miñaihuihu lihavılalı uami. Agadı ala aludi hiji humıgın agilan sikasikan ma ihuihu lihavılalı uami. ⁹ Hulan hihile aludi sibili lamavılalı uami. Agadı ala Ası aludi ma valılalı uami. Aludi ifu ifu miñanikılavidaci fili hıvı migaifilalı uami. Agadı ala aludi sikasikan ma sibili lamavılalı uami. ¹⁰ Hameň lihavidaci hulan iamigali limu hihile agilan aludi hadipili agiladi iga Jisası himami agasan igahılavılalı uami. Aludi sibili lamavidaci alaŋ akuaba akuaba lılalu agiladi iga iga abavılalı uami. Jisası hameň laci hameň laci hinilalı aba abavılalı uami. ¹¹ Alan fili neŋ hinihini Jisası di sibila vidamılı hulan hihile aludi ifihimibalı aba lihavılalı uami. Lihavidaci hulan iamigali agilan aludi hadipili agiladi iga iga abavılalı uami. Jisası hameň laci hameň laci hinihini nulisan vidivididin igulalı aba abavılalı uami. ¹² Namılaŋ huaci hameň laci hameň laci hinibalalı aba alaŋ naludi ahiliahuiahu sibila vilalu uami. Sibila vidamılı aludi ifihimuhımu saŋ lihavılalı uami.

¹³ Ası di manasın hekili agan nameň abami uami. Hulan mu agan abi aba abami uami. Vıan Ası saŋ hiji vidivididin lamavıla cıaŋ agadı abacın aba abi aba abami uami. Aludi hiji vidivididin agilan hulan hameň abami agadı hiji vidivididin me hiniavılalı uami. Hameň sadan alaŋ avi Ası saŋ hiji vidivididin lamalama abılalu uami. ¹⁴ Alan igilalu uami. Ası agan aludi Hekili Jisası di abıcı hıhi iahami hameň ala aludi avi abıcı cıhu hıhi iahıbalı uami. Limili aludidan naludidan likilici uavıla nudı miki piŋ hinibalı uami. ¹⁵ Ası agan hulan iamigali akape agilasan mavın hinidaci nudı piŋ vakala vakala vehavılalı uami. Mufili avi hameň laci ala vehavıbalı uami. Vehavıdacı hulan iamigali limu

hihile agilan Ası di huaci aba abavıla nudı ibi miñaiyahavılalı uami. Hameň lihavılalı agasan ala igahılahıla alaŋ vıhili mu hidili mu hidili agiladi havılu uami.

Jisası di hulemili agilan Ası saŋ hiji vidivididin lamalama hiniavımı.

¹⁶ Ası agan lidaci akuaba huaci huaci aludi hıvı iahavılalı uami. Lihavidaci alaŋ nusan ala igahılahıla nudı sibila agadı vivi saŋ pabin tıbi avi ma valılalı uami. Aludi hadipili agilan sibili lihavılalı uami. Agadı ala Ası agan uaian pabin pabin aludi hiji humıgın miñaihaiaha vidivididin igulalı uami. ¹⁷ Akuaba akuaba vıhili igilalu agilan hekili sibaŋ hıma uami. Vıhili agilan hutesi sibaŋ ma hiniavıbalı uami. Alan vıhili agiladi iga iga hinidamılı vıhili agilan aludi ahiliahuavıbalı uami. Lihavıci alaŋ Ası di haiabila heň huaci hameň laci hameň laci hinibalı uami. Hinihini akuaba akuaba huaci huaci sibaŋ agiladi vibalı uami. Akuaba akuaba huaci huaci agilan akuaba akuaba vıhili igilalu agiladi liyalavıbalı uami. ¹⁸ Alan akuaba akuaba iabi neŋ igilalu agasan hiji ma lamılalu uami. Nıbilan hutesi ma hiniavıbalı uami. Alan akuaba akuaba huaci huaci iabi neŋ ma igilalu agilasan pam hiji lamılalu uami. Akuaba akuaba ma igilalu agilan huaci hameň laci hameň laci hiniavıbalı uami.

5

¹ Alan igilalu uami. Havıli ulan agilan hutesi ma hiniavılalı uami. Aludi hadipili agilan havıli ulan me hiniavılalı uami. Havıli ulan me hiniavılalı agilan sibili lihavıbalı uami. Agadı ala ulan amiŋ agilan hutesi hiniavılalı uami. Ası alusan hadipili mu ulan amiŋ me agiladi igubali uami. Ulan amiŋ me agiladi anıaba hulan nulidi human hıvı ma vihavılalı uami. Ulan amiŋ me agilan Ası di haiabila heň huaci hameň laci hameň laci hiniavıbalı uami. ² Iabi alaŋ hadipili havıli ulan me agadı hıvı fili neŋ hinilalu uami. Hinihini alu sibili havalılalu uami. Aludi hadipili ulan amiŋ me agilan Ası di haiabila hıvı

hiniavadi uami. Alanj nulidî ala vivi sañ mavin hekili hinilalu uami. Mufili alanj nulidî hadi hilahila me ahuala lamibalu uami. ³ Lamavila muhili havili apali me ma hinibalu uami. ⁴ Alanj fili nej havili ular me agadî hivi hinilalu uami. Hinihini vihili iga iga alu sibili havala havala hinilalu uami. Agadî ala alanj himavila hadipili vala uu sañ ma lilalu uami. Hadipili mu Asi di haiabila hivi hiniavadi uami. Alanj nulidî ala viavila hadi hilahila me ahuala lamalama sañ lilalu uami. Aludi hadipili havili ular me fili nej via hidilalu agilan sibili lihavibali uami. Agadî ala hadipili huaci hamenj laci hamenj laci hinihini hisinj agilan hiniavibali uami. ⁵ Alanj huaci hamenj laci hamenj laci hinihini sañ Asiagan nudî Amij agadî abici nîbu mîse vevila alanj hula hinilalî uami. Asi di Amij aganj alanj hula hinidaci alanj hiji namej lamilalu uami. Mufili Asi di akuaba akuaba huaci huaci agiladi avi vibalu aba abilalu uami. ⁶ Alanj nusañ ala hiji igahilahila vidividiñ lagulamalama hinilalu uami. Iabi nej alanj hadipili himahîma hisinj agadî hivi hinidalu uami. Aludi Hekili hula nudî haiabila henj ma hinidalu uami. ⁷ Alanj akuaba akuaba hamenj agiladi ma igadalu uami. Agadî ala alanj hamenj agilasan pam hiji vidividiñ lamalama Asi di cianj lubiahililalu uami. ⁸ Vianj ci abin uami. Alanj hadipili hivi fili nej hinihini hidilalu agiladi valavalu uu aludi Hekili hula nudî haiabila henj hinihini sañ lilalu uami. Lidiñ vidividiñ lagulamalama hinilalu uami. Haiabila henj hinidamili haiabila aganj aludi nukenj sibarj hinibali uami. ⁹⁻¹⁰ Jisasî Kilaisî aganj hulan iamigali sikasikan aludi cianj hivi lamibali uami. Lamalama alanj fili nej hinihini akuaba akuaba sibila huaci huaci vilalu agasan hibinjakuabaakuabasibili sibili agiladi hamenj ala igubali uami. Akuaba akuaba lusinj sibili sibili vilalu agasan hibinjakuabaakuabasibili sibili agiladi hamenj ala igubali uami. Alanj fili nej

hinihini akuaba akuaba sibila vidamili Asi hijiñalibali agasan hiji hekili lamilalu uami. Asi di haiabila henj hinihini akuaba akuaba sibila vidamili nîbu hijiñalibali agasan avi hiji hekili lamilalu uami.

Hulan iamigali Asi hula hiji humigan pam laci hinihini sañ abilalu uami.

¹¹ Alanj aludi Hekili sañ lidalida nudî lihu hivi pam hinilalu uami. Hinihini hulan iamigali agilan nusañ hiji vidividiñ lamalama sañ nulidî hiji miñjaiahilalu uami. Alanj sibila agadî akuaba akuaba lusinj sibili danj ma vilalu uami. Asi nîbu aludi hiji agiladi igilalî uami. Vianj hiji namej lamin uami. Namilan avi igidalan alanj sibila huaci silivi laci vilalu aba abin uami. ¹² Namilan aludi ibi miñjaiahaha sañ alanj nalusañ sidañ cianj cianj ma abadalu uami. Aludi sibila agasan hijiñalibalañ aba cianj nagadi libadalu uami. Hulan hihile agilan hulan hiji humigan huaci danj agilasan ma hijiñalavilalî uami. Nîbilan hulan ibi danj agilasan pam igahilahila hijiñalavilalî uami. Hulan hamenj agilan naludi abavidaci namilan nulidî hibinj aba aba sañ cianj nagadi libadalu uami. ¹³ Alanj cianj sulilalu agadi igahilavidaci cianj aganj uavauava cianj me hinilalî uami. Nusañ igahilimilañ uami. Asi nukenj aludi igilalî uami. Alanj naludi ahiliyahuiahu sañ cianj sihivia sibarj igahilahila sulilalu uami. ¹⁴⁻¹⁵ Jisasî Kilaisî aganj hulan iamigali hihi hinilalu alusañ mavin hekili hinimi uami. Lavila aludi ahiliyahuiahu sañ aludi uvísijinj viavila himami uami. Lici hulan iamigali sikasikan alanj avi nîbu hula himahîma me himamîlu uami. La iabi nej alanj himavila cihu hihi iahavila hinihini me hinilalu uami. Alanj nusañ ala igahilahila nudî sibila agadî vilalu uami. Sibila vivi alanj nukenj sañ ma igahililalu uami. Nîbu aludi uvísijinj via himavila cihu hihi iahamî agasan pam igahilahila hinilalu uami. ¹⁶ Hinihini akuaba akuaba hiji humigan vaka hisinj agiladi ma lubiahililalu uami. Lidiñ hulan

iamigali hihile agiladi ma lamalihililalu uami. Vaka alan hiji humigan vaka hisin agiladi lubiahilahila Jisasi Kilaisi di lamalihiladamilu uami. Agadi ala iabi nej hamen ma lilalu uami. ¹⁷ Hulan mu Jisasi Kilaisi hula hiji humigan pam hinidaci Asi agan lidaci hulan agan akuaba akuaba sebili sibau me hinibali uami. Ci igilan uami. Akuaba akuaba hiji huaci huaci sebili agilan ci iahaval uami. ¹⁸ Asi nuken lici akuaba akuaba hamen agilan iahaval uami. Vaka alan nudu nagili lamadamili uami. Agadi ala Asi nuken lici Jisasi Kilaisi himici ala hula hiji humigan pam hinilalu uami. Hinidamili alusa sibila iguavila abami uami. Hulan iamigali iadi nagili lamavilali agiladi ahiliahudalan viaj hula hiji humigan pam hiniavim aba abami uami. ¹⁹ Lici alan cian namen agadi abilalu uami. Asi agan Jisasi Kilaisi di abiici vemi aba abilalu uami. Vevila hulan iamigali Asi di nagili lamavihadami agiladi ahiliahudaci Asi hula hiji humigan pam laci hiniavibali aba abilalu uami. Asi agan nibilan akuaba akuaba hugi lamaval agilasan ma igahililali uami. Nibu hula hiji humigan pam hinihini saj nudu cian sulasula sibila agadi alusa iguali uami. ²⁰ Lici alan Jisasi Kilaisi me hinihini cian sulilalu uami. Asi nuken hulan iamigali agiladi mavin cian cian hivi abilal hamen ala mavin cian cian hivi abilalu uami. Jisasi Kilaisi di cian agadi hulan iamigali agilasan sulasula namen abilalu uami. Namilaq Asi di nagili lamilalan agadi valavila nibu hula hiji humigan pam hinihalan aba abilalu uami. ²¹ Jisasi Kilaisi nibu hugi apali uami. Agadi ala Asi agan aludi ahiliahuahu san aludi hugi agiladi nudu hivi lamami uami. Lamici nibu hulan hugi daq me hiniavila himami uami. Hamen sadan alan Jisasi Kilaisi hula hiji humigan pam hinihini Asi di cian sihivia lubiahililalu uami.

6

Jisasi di hulemili agilan sibila vivi vihili akape havavilali uami.

¹ Así alañ hula sibila vidaci alañ naludi mavin ciañ ciañ hivi nameñ abilalu uami. Así nalusañ mavin hinilalí agadí ci igahalañ aba abilalu uami. Nibu nalusañ mavin hinilalí agasañ igahilahila akuabaakuaba sibila huaci huaci agiladi vihalanaba abilalu uami. ² Así agañ nudí sibila hisin hulañ agadí nameñ abami uami. Vian nadí ahiliahulin huaci hamen laci hamen laci hinihini sañ mihin ci lamacinaba abami uami. Mihin heñ ala vian nadí ciañ agadí igahilavila nadí ahiliahubenaba abami uami. Ci igilañ uami. Iabi Así agañ aludi ahiliahua huaci lamibali uami. ³ Alañ sibila vilalu agilasan hulañ hihile humigañ vihili vihavimidi uami. Lidiñ nibalan ciañ sibili sibili aba aba hugidaj hiniavimidi uami. Hamen sadañ alañ nulisan igahilahila akuaba akuaba huaci huaci agiladi laci lilalu uami. ⁴⁻⁵ Vihili mu hidili mu hidili iahavidaci alañ aviha aviha igilalu uami. Akuaba akuaba agilañ aludi sibili lamavilalí uami. Hulañ hihile aludi ifavilalí uami. Limin sibili ulan hivi aludi lamavilalí uami. Aludi nagili lamalama hañala huda hinihini vidividin ulala abavilalí uami. Alañ sibila vivi vihilihifilalu uami. Ani sihivia ma hisivitalu uami. Humigañ sañ himilalu uami. Vihili hamen agiladi iga iga vidividin lagulamilarlu uami. Lagulamalama akuaba akuaba sibila huaci huaci agiladi vidamili hulañ iamigali sikasikan agilañ iga iga abavilalí uami. Nibalan Así di sibila hisin hulañ hiniavilalí aba abavilalí uami. ⁶ Alañ Así di sibila vivi akuaba akuaba nameñ agiladi lilalu uami. Alañ hugi apali hinilalu uami. Hiji huaci daj hinilalu uami. Lihalihma lamacilavihelalu uami. Hulañ iamigali agiladi huaci lamilarlu uami. Lidamili Así di Amiñ agañ alañ hula hinilalí uami. Alañ hulañ iamigali hihile agilasan amiñ sibañ

5:17 5.17 Ais 43.18, Lom 8.1, 8.9-10, Ga 5.6, 6.15, Ef 2.15, CHL 21.5   **5:18** 5.18 Lom 5.10, Ef 2.16, Kl 1.20, 1 Jo 2.2
5:19 5.19 Lom 3.23-26, Kl 1.19-20   **5:20** 5.20 2 Ko 3.6, 6.1, Ef 6.20   **5:21** 5.21 Ais 53.6-12, Jo 8.46, Lom 5.19, 1
 Ko 1.30, Ga 3.13, Fl 3.9, Ib 4.14-15, 1 Pi 2.22-24, 1 Jo 3.5   **6:1** 6.1 1 Ko 3.9, 2 Ko 5.20, Ib 12.15   **6:2** 6.2 Ais 49.8, Lu
 4.19-21   **6:3** 6.3 Lom 14.13, 1 Ko 9.12, 10.32   **6:4-5** 6.4-5 HJL 16.23, 2 Ko 4.2, 11.23-27   **6:6** 6.6 1 Ti 4.12   **6:7**
 6.7 1 Ko 2.4-5, 2 Ko 10.4-5, Ef 6.11-13, 2 Ti 4.7

mavin hekili hinihini nulidi ahiliahulalu uami. ⁷ Cianj amin laci abilalu uami. Aba aba nudi cianj agadi sihivia lubiahililalu uami. Lidiñ nudi vidividin hiji sibila vivi sagan me libilalu uami. Hulan hijile sagan hisinj akuaba akuaba agiladi human limu limu miñalivavilali hamen miñalivaliva sagan me libilalu uami. ⁸ Hulan hijile aludi ibi miñiaahavilali uami. Hijile ma miñiaahavilali uami. Hijile aludi hulipinj cianj abavilali uami. Hijile alanj akuaba sibila huaci huaci vilalu agilasan hulan hijile agiladi abavilali uami. Hulan hijile igavidaci alanj anali cianj hisinj me hinilalu uami. Agadi ala alanj cianj amin laci agiladi sulilalu uami. ⁹ Hulan iamigali agilan aludi ma iga iga me akuaba akuaba hamen agiladi lihavilali uami. Agadi ala hulan iamigali akape aludi igavilali uami. Alanj amin himibalu aba lilalu uami. Agadi ala ma himilalu uami. Asi agan aludi hiji humigan miñahihilahihila sanj vihili igulali uami. Agadi ala aludi sikasikan ma ifihimilali uami. ¹⁰ Alanj mavin miñaminja ma hijinalilalu uami. Agadi ala hijinalajala pam hinilalu uami. Alanj akuaba akuaba apali me hinilalu uami. Agadi ala alanj hulan iamigali akape agiladi ahiliahudamili akuaba akuaba akape danj hiniavilali uami. Alanj akuaba akuaba ciki avi apali siban me hinilalu uami. Agadi ala akuaba akuaba mu mu agilan sikasikan aludi pam hiniavadi uami.

¹¹ Kolin haiabila hisinj namilan uami. Alanj nalusañ mavin hekili hinilalu agasan naludi haiabila iaha abadalu uami. ¹² Alanj naludi ma huligaliman uami. Agadi ala namilan alusañ mavin ma hinilalan uami. Alanj hula hiji humigan pam ma hinilalan uami. ¹³ Iabi viañ naludi iaganalu me hinilhini naludi abadin uami. Alanj nalusañ akuaba akuaba lilalu hamen laci ala lihalan uami. Namilan alusañ mavin amin siban hinihalan uami.

Alanj Asi di anjam ular hekili me hinilalu uami.

6:9 6.9 Sng 118.18, 1 Ko 4.9, 2 Ko 4.2, 4.9-10   **6:10** 6.10 2 Ko 7.4, Fl 2.17, Kl 1.24   **6:13** 6.13 1 Ko 4.14   **6:14** 6.14 Lo 7.2-3, 1 Ko 5.9-10, Ef 5.7, 5.11   **6:16** 6.16 Wkp 26.12, Ese 37.27, 1 Ko 3.16, 6.19-20   **6:17** 6.17 Ais 52.11, Ese 20.34, 2 Ko 7.1, CHL 18.4   **6:18** 6.18 2 Sml 7.14, 1 Sto 17.13, Ais 43.6, Jer 31.9, CHL 1.8, 21.7   **7:1** 7.1 2 Ko 6.17-18, 1 Jo 3.3

¹⁴ Namilan hulan iamigali Jisası Kilaisi sanj hiji vidividin ma lamavilali agilan hula pam lamimilan uami. Lavila nibilan hula sibila pam vimilan uami. Nibilan mu hidili hiniavilali uami. Hulan iamigali Asi di cianj sihivia lubiahilavilali agilan hula hulan iamigali Asi di cianj vidividin lulavilali agilan hula hiji humigan pam ma hiniavilali uami. Hifili hula abilu hula pam ma hiniavilali uami. ¹⁵ Jisası Kilaisi hula Satan hula hiji humigan pam ma hiniavilali uami. Hulan Jisası Kilaisi sanj hiji vidividin lamavilali agilan hula hulan Jisası Kilaisi sanj hiji vidividin ma lamavilali agilan hula hiji humigan pam ma hiniavilali uami. ¹⁶ Kili akuaba akuaba lihulihu lamalama aludi asi aba abavilali agiladi via uavila Asi di anjam ular hekili hiji lamimagalu uami. Namilan igilalan uami. Alanj anjam ular hekili me hinidamili Asi agan anjam ular hekili hej ala hinilali uami. Asi hamen laci hamen laci hinilali agan vaka nusañ ala nameñ abami uami. Viañ nibilan hula hinilhini nibilan hula hidiben aba abami uami. Hinilhini nulidi Asi hinidalin nibilan iadi hulan iamigali hiniavibali aba abami uami. ¹⁷ La cihu nameñ abami uami. Namilan hulan iamigali iasan hiji vidividin ma lamavilali agiladi valavila ua mu abila hiji hinilalan aba abami uami. Hinilhini sihivia migilihalan aba abami uami. Akuaba akuaba viañ igidalin hibun danj hiniavilali agiladi miñaigmilan aba abami uami. Hameñ lilan viañ nukenj nalusañ hijinalavila naludi viben aba abami uami. ¹⁸ Vilij namilan iadi ninanadi hinidalan viañ naludi iaganalu hiniben aba abami uami. Aludi Hekili nibu Asi vidividin hekili danj sadan cianj hamen agadi abami uami.

7

¹ Iadi nagilihali huaci huaci namilan uami. Asi akuaba akuaba sanj vaka cianj miguavila abami agiladi ci vihili uami. Hameñ sadan iabi neñ akuaba akuaba lusinj sibili sibili hadipili hisinj agiladi

valimili uami. Akuaba akuaba sibili sibili hiji humigañ hisin agiladi avi valimili uami. Valimili Asi aludi igidaci huaci silivi laci hidibalu uami. Hidahida nusan lidalida nudi lihu hiv pam hinibalu uami. Nudi lihu hiv hinihini akuaba akuaba sibila huaci huaci agiladi vibalu uami. Sibila alan vivi san nibu mavin hinilali hameñ agiladi laci vibalu uami.

Pol agan Kolin haiabila hisin hulan iamigali lusin sibili valavimi agasan hijinalami.

² Namilañ alusañ mavin hinihalan uami. Alan namilañ sibili lili sanjakuaba akuaba ma lahilu uami. Naludi hulan mu agadi sibili ma lamahilu uami. Naludi hulan mu agadi anali cian abavila nudiakuaba akuaba agiladi ma vihilu uami. ³ Vian naludi libimigumigu cian abavila ma abadin uami. Naludi ci abacin uami. Alan nalusañ mavin hekili hinilalu uami. Hameñ laci hinihini via ua himimili mavin hekili hinihini agan hameñ laci hameñ laci hinibali uami. Hiji hinidamili avi mavin hekili hinihini agan hameñ laci hameñ laci hinibali uami. ⁴ Vian naludiakuaba agilasan abiben aba haiabila iahaiaha naludi abilan uami. Vian nalusañ hijinalilan uami. Namilañ iadi mavin ifimigulalan uami. Vihili akape agilan aludi hiv iahavidaci vian hekili sibañ hijinalilan uami.

⁵ Alan Masedonia fili tibi ua hinihilu hadihu ma alusahilu uami. Haiabila hen hinidamili vihiliakuabaakuaba mu hidili mu hidili agilan aludi hiv iahaval uami. Aludi mu cian mu cian abavidaci hilivi lidaci lidalida hinililu uami. ⁶ Agadi ala hulan iamigali agilan vihili dan hinihini mavin miñamiña hiniavidaci Asi agan nulidi mavin ifimigulal uami. Hameñ laci ala aludi mavin ifimigumigu san Tatusi di abici veli uami. Veci aludi humigañ agilan simi hiniavilal uami. ⁷ Namilañ Tatusi di mavin ifimigudalan nudi humigañ simi hinili agadi igahilahilu uami. Igahilimili aludi humigañ agilan avi simi hiniavilal uami. Tatusi agan aludi nameñ abali uami. Kolin haiabila hisin agilan nadig

iga san hiji hekili lamalama hiniavilalaba abali uami. Nibilañ nulidi vihili agiladi hihila hihila sanj ilihalihila hiniavilalaba abali uami. Nama hula humigañ simi hinihini san hiji hekili dan hiniavilalaba abali uami. Hameñ abici vian hekili hijinalac uami. ⁸ Namilañ iadi cian manasiñ hiv libavila igulin uali agadi igavila mavin miñamiña ma hijinalahalan uami. Nusan ala igahilavila nalusañ mavin cian cian iguben aballicin uami. Agadi ala hutesi sibañ mavin miñamiña ma hiniahalañ uami. Hameñ sadañ vian hiji cuviliñ cuviliñ ma lamadin uami. ⁹ Iabi vian hijinalin uami. Agadi ala namilañ mavin miñamiña ma hijinalilalan agasan ma hijinalin uami. Namilañ iadi cian agadi igahilavila mavin miñamiña lusin sibili valahalañ agasan pam hijinalin uami. Asi nuken lici namilañ mavin miñamiña ma hijinalilalañ uami. Iadi cian agan naludi ma sibili lamali uami. ¹⁰ Asi agan lidaci hulan iamigali agilan mavin miñamiña ma hijinalavilal uami. Hameñ lidin hiji vivi lusin sibili valavidaci Asi nulidi ahiliyahudaci huaci hameñ laci hameñ laci hiniavilal uami. Hiji cuviliñ cuviliñ ma lamavilal uami. Agadi ala akuabaakuaba fili hisin agilan lihavidaci hulan iamigali agilan mavin miñamiña ma hijinalavilal uami. Hameñ lidin via ua hen himavilal uami. ¹¹ Ci igilan uami. Asi nuken lidaci namilañ mavin miñamiña ma hijinalilalañ uami. Hameñ lidalan nibu naludi hihilidaciakuabaakuabasibila huaci huaci nameñ agiladi vilalan uami. Namilañ naludi cianakuabaakuabagiladi hihilbaluaba lahalan uami. Hulan hugi dan agiladi abacabilahalañ uami. Namilañ Asi san lidahalañ uami. Naludi vihili agadi hihila hihila sanj ilihalihila hinihalan uami. Nibu hula humigañ simi hinihini san hiji hekili dan hinihalan uami. Cianakuabaakuaba agiladi namilañ nuken hihilahalañ uami. Lilañ hulan iamigali limu hihile agilan igavila abaval uami. Nibilañ hugi apali abalabaval uami. ¹² Vian nalusañ cian manasiñ

hiv̄i libacin uami. Ha hulan mu agan hulan mu agadı sibili lamavila hugı dañ hinidi agasan abavila ma libacin uami. Hulan vihili igali agasan avi abavila ma libacin uami. Asi igidaci namilan alusan mavın hinilalan agan haiabila iahibali aba libacin uami. ¹³ Iabi naludi hinihini agan haiabila iahavila aludi mavın ifimiguci aludi humigan agilan simi sibañ hiniavilalı uami. Aludi humigan agilan simi hiniavidaci alan hijinaladalı uami. Tatusi di mavın ifimigulabila nudı humigan simi hinidaci huaci hinilalı agasan vakala vakala hijinalibalı uami. ¹⁴ Alan naludi cian amiñ laci abahilu uami. Hameñ laci ala viañ namilan huaci hinilalan agasan naludi ibi miñaiahaha Tatusi di abacın uami. Cian abahilu agan nibu amiñ laci lali uami. Lici alan ma sihumahilahilu uami. ¹⁵ Tatusi naludi piñ uci nudı igilan naludi hilivi lici lidavila namilan sikasikan nudı cian agadi pam lubiahilahalan uami. Namilan nudı migila migila huaci lamahalan agasan igahilahila nalusan mavın hekili hinilalı uami. ¹⁶ Viañ nalusan hijinalavila hiji vidiividin nameñ lamin uami. Nulidi hinihini agilan huaci laci hiniavibali aba abin uami.

8

Hulan iamigali avili hiv̄i miñamigu miñaiahavimi agilan Judia fili tibi hisin̄ agiladi ahiliyahiuahu sañ anim hilici migudibavimi.

¹ Iadi isagali imahali me namilan uami. Alan Asi lili agasan naludi abibalı uami. Asi agan lici Masedonia fili tibi hisin̄ hulan iamigali avili hiv̄i miñamigu miñaiahavimi agilan hulan iamigali limu hihile agilasan mavın hinilalı uami. ² Vihili hekili hekili agilan nulidi hiv̄i iahavidaci nibilan akuaba akuaba apali sibañ hinihini vihili havahava vidiividin dañ hinilalı uami. Agadi ala Asi agan lici nibilan hekili hijinalala hulan iamigali limu hihile avili hiv̄i miñamigu miñaiahavimi agiladi ahiliyahiuahu sañ anim hilici hekili migudibavalı uami. ³ Vian naludi amiñ sibañ haiabila iaha abiben uami. Nibilan nulidi nukeñ hiji lubiahilavila anim hilici

akuaba agiladi nulisan iguavalı uami. Nibilan nukeñ akuaba agiladi nulisan iguavalı uami. Akuaba agiladi nulisan iguavalı uami. ⁴ Nibilan hulan iamigali limu hihile agilan hula Asi di hulan iamigali Jelusalem haiabila hiniavilalı agiladi ahiliyahiuahu sañ aludi mavın cian cian aba aba hiniavalı uami. ⁵ Alan nibilan anim hilici limu cikan laci akua iguavibali aba igahilahilu uami. Agadi ala nibilan nulidi nukeñ hiji lubiahilavila anim hilici hekili iguavalı uami. Sebili mise nibilan Asi di hiji lubiahilavila nudı piñ vevila nudı lihu hiv̄i hinihini aludi lihu hiv̄i avi hiniavalı uami. La anim hilici hekili hekili iguavalı uami.

⁶ Vaka Tatusi agan namilan hula hinidaci hidili maha hulan iamigali limu hihile agilasan anim hilici iguahalan uami. Hameñ sadañ alan nudı libisiliavila mavın cian cian nameñ abahilu uami. Nama cihi uavila nibilan hula hinihini anim hilici igu igu sibila agadi vi fihilahalan aba abahilu uami. ⁷ Namilan akuaba akuaba lilan agilan huaci sibañ uami. Namilan Asi sañ hiji vidiividin dañ hinihini nudı cian agadi sulilalan uami. Hulan iamigali agiladi aba aba sañ hiji huaci dañ hinilalan uami. Asi di sibila vivi sañ mavın hekili hinilalan uami. Alan nalusañ mavın hekili hinihini naludi lamalubidamili namilan avi hameñ laci ala hulan iamigali agilasan mavın hekili hinilalan uami. Hameñ sadañ akuaba agiladi sibila agadi sihivia sibañ vihalan uami. ⁸ Namilan iadi cian agadi lubiahilahila sañ ma abin uami. Viañ hulan iamigali limu hihile anim hilici ci iguavalı agasan abin uami. Naludi hiji miñaiahiliñ namilan hameñ ala libalan aba nusañ abin uami. Hameñ lidalan hulan iamigali limu hihile agilan iga iga abavibali uami. Hulan iamigali limu hihile agilasan amiñ sibañ mavın hekili hinihini anim hilici iguavilalı aba abavibali uami. ⁹ Namilan aludi Hekili Jisasi Kilası agan alusan mavın hinimi agadi igilalan uami. Nibu akuaba akape dañ hiniadami uami. Agadi

ala nibu naludi ahiliyahuiahu saj hulan akuaba akuaba apali sibajagan me hinimi uami. Nibu hulanakuaba apali me hinivila naludi ahiliyahuci hulanakuaba akape dan me hinibalaj aba hamej limi uami.

10 Iabi viaj anim hilici igu igu hisin hiji agasan naludi abiben uami. Namilan iadi hiji lubiahilavila ha huaci hinibalaj uami. Namilan sibila nagadi vivi saj mavin hekili hinidalan hual pabi ci uali uami. Sibila hamej agadi hidili maha ci vihalan uami. **11** Hamej sadan vidividin lagulama sibila nagadi vi fihalihalan uami. Vaka sibila nagadi vivi saj hijinalahalan uami. Hamej sadan namilan akuaba akueba igu igu saj via hinidalan agiladi lighalha iguhalan uami. **12** Hulan Asi saj igahilavila akuaba akueba iguben aba lici Asi agan hijinalilal uami. Hulan mu akueba akueba akape dan hinivila hekili igulal agasan hijinalilal uami. Hulan mu agan tibi migavila sudime ciki igulal agasan avi hijinalilal uami. **13** Namilan vihil hekili havidalan hulan iamigali limu hihile agilan huaci hinivibali agasan ma abin uami. Namilan ahuata hilihili laci hinihini san abin uami. **14** Iabi namilan akueba akueba akape dan hinidalan sadan hulan iamigali akueba akueba san tibi migavilal agilasan iguhalan uami. Cihu mufili namilan akueba akueba san tibi migilan nibilan akueba akueba akape dan hinivila cihu hibin naludi ahiliyahuvibali uami. Namilan ahuata hilihili laci hinihalan uami. **15** Asi di manasij hekili agan namen abami uami. Hulan simin akueba akueba akape likilavimi agilan navici simin limu tibi havi ma hinivimi aba abami uami. Hulan simin akueba akueba sudime ciki likilavimi agilan ma tibi migavimi aba abami uami. Nibilan hilihili laci hinivimi aba abami uami.

*Pol agan hulan limu hihile agiladi abici
Kolin haiabila saj uavimi.*

16 Viaj Asi di huaci sibaj aba abin uami. Nibu ala lici Taitusi agan avi ala j me hinilal uami. Nibu naludi ahiliyahuiahu saj hiji hekili sibaj lamadi uami. **17** Naludi

ua iga iga saj alan nudin cian cian abimili nibu alia aba abali uami. Nibu nuken avi sibila hamej agadi vivi saj hiji hekili lamalama hinilal uami. Hamej sadan nudin nuken hiji lubiahilavila naludi hivi ubali uami. **18** Hulan mu aludi ima me agadi avi abimili nibu hula ubali uami. Aludi ima me agan haiabila mu hivi mu hivi hidahida Jisas di cian agadi sulidaci hulan iamigali avili hivi miyamigu miyaiyahavimi agilan igahilahila nusaq hijinalavilal uami.

19 Hamej sadan hulan iamigali avili hivi miyamigu miyaiyahavimi agilan nudin libimiyavila abaval uami. Nama avi Poli ani ani agilan hula ubanaq aba abaval uami. Hulan iamigali akueba akueba apali agiladi ahiliyahuiahu saj anim hilici akueba akueba migudibaval agiladi via ubalan aba abaval uami. Alan sibila nagadi vilalu ha aludi Hekili di ibi miyaiyahaiha san vilalu uami. Vidamili hulan iamigali agilan iga iga namen abavibali aba vilalu uami. Nibilan hijinalanala sibila agadi vihavadi aba abavibali aba vilalu uami. **20** Hulan limu hihile agilan anim hilici hekili alusaj iguavici via hinidamili hulan iamigali agilan anali aba aba aludi libimigumigu cian mu mu abavimidi uami. Hamej agasan igahilavila aludi ima me agadi libimiyavici alan hula ubali uami.

21 Alan akueba akueba huaci huaci agiladi liben aba aludi Hekili agan pam igidaci huaci libali aba ma lilalu uami. Hulan iamigali agilan avi igavidaci huaci libali aba akueba akueba huaci huaci hamej agiladi lilalu uami. **22** Aludi ima me mu agadi avi abimili Taitusi ani ani agilan hula uavibali uami. Akape tibi nudin mu sibila mu sibila vivi saj abidamili nibu vidividin hinihini sibila huaci huaci agiladi vilalu uami. Nibu naludi igidaci namilan akueba akueba huaci huaci agiladi pam lilalan uami. Hamej sadan nibu sibila nagadi vivi saj mavin hekili hini uami. **23** Namilan Taitusi di igilalan uami. Nibu iadi nagili huaci sibaj uami. Alan ahica sibila pam vivi naludi ahiliyahulalu uami. Aludi imahali me hulan ahica agiladi avi namilan igilalan uami. Hulan iamigali

avili hivi miñamigu miñaiyahavimi agilan nulidi abavici cian agadi via ua mu hivi mu hivi sulasula hidavidaci igahilahila Jisasi Kilaisi di ibi miñaiyahavilali uami. ²⁴ Hameñ sadan nulisañ mavin hekili hinihalan uami. Lilan hulan iamigali limu hihile avili hivi miñamigu miñaiyahavimi agilan cian hiji igahilavila abavibali uami. Amiñ ala aba abavibali uami. Kolin haiabila hisin agilan Taitus ani ani sañ mavin hekili hiniavilali aba abavibali uami. Taitus ani ani sañ mavin hekili hiniavilali sadan Poli ani ani agilan Kolin haiabila hisin agilasañ hijinalavalili aba abavibali uami. Hijinalanala nulidi ibi miñaiyahavilali aba abavibali uami.

9

Kolin haiabila hisin agilan Asi di hulan iamigali agiladi ahiliyahiuahu san akuaba akuaba huaci huaci agiladi iguavim uami.

¹ Asi di hulan iamigali Jelusalem haiabila hiniavilali agiladi ahiliyahiuahu akuaba akuaba huaci huaci iguavilali agadi igilalan uami. Hameñ sadan viañ nalusañ cian hutesi ma libiben uami. ² Viañ naludi igilan uami. Namilan hulan iamigali limu hihile agiladi ahiliyahiuahu sibila vivi sañ hijinalalan uami. Lidalan viañ naludi ibi miñaiyahaiha abilan uami. Kolin haiabila hisin nalusañ ala igahilahila Masedonia fili tibi hisin agiladi nameñ abilan uami. Akaia fili tibi hisin agilan akuaba akuaba huaci huaci agiladi hihilavila hiniavidaci hual pabin ci uali aba abilan uami. Hameñ sadan namilan akuaba akuaba huaci huaci hulan iamigali limu hihile agilasañ iguben aba lidalan agadi cian hiji ci igahilaval uami. Lavila Masedonia fili tibi hisin agilan avi akuaba akuaba huaci huaci agiladi igu igu sañ hijinalaval uami. ³ Naludi ibi miñaiyahaiha abilalu agan nibu anali cian me hinimidi uami. Viañ nulisañ akuaba akuaba huaci huaci igu igu sañ abacin agiladi hihilavila hinihalan uami. Viañ nusan ala igahilavila naludi imahali me agiladi abilin naludi piñ uavibali uami. ⁴ Alan hiji vidividin nameñ

lamalu uami. Akuaba akuaba huaci huaci igu igu hisin agiladi ci hihilahalan aba abalu uami. Agadi ala Masedonia fili tibi hisin limu hihile agilan vian hula uavila igavici akuaba akuaba huaci huaci igu igu hisin agiladi ma hihilavila hiniñ uami. Ha alan sihumahilidamili namilan avi sihumahilibalan uami. ⁵ Hameñ sadan aludi imahali me nagiladi mavin cian cian abilin hali uavibali uami. Uavila akuaba akuaba huaci huaci igu igu sañ abahalan agiladi namilan hula hihilavibali uami. Hihila hinidalan vian uben uami. Ua hinidalan akuaba akuaba huaci huaci igubavila hijinalanala igudalan hulan iamigali agilan igavibali uami. Igavidaci alan naludi aba aba libisilivasiliva me ma abibal uami. Naludi nukeñ hiji hivi anim hilici akuaba agiladi igubalan uami.

⁶ Anim hilici akuaba akuaba igubalan agasan hive lama abiben uami. Hulan mu simin uli akape hulilali agan nibu simin akape vilali uami. Hulan mu simin uli akape ma hulilali agan nibu simin akape ma vilali uami. ⁷ Namilan akuaba akuaba huaci huaci iguben aba namilan hitin hitin hiji igahilidalan huaci lidaci heñ akuaba akuaba igu igu sañ lihalañ uami. Hulan mu akuaba akuaba mu hulan sañ iguben aba nudí akuaba akuaba agilasañ mavin miñamiña igumidi uami. Hulan mu akuaba akuaba iguavila aludi nameñ abimidi uami. Iadi aba aba libisilivavici akuaba akuaba agiladi ci iguin aba abimidi uami. Akuaba akuaba agilasañ mavin miñamiña igu igu agan nibu huaci hima uami. Asi agan hulan mu nudí nukeñ hiji lubiahilahila hijinalanala akuaba akuaba igulali agasan mavin hekili hiniñ uami. ⁸ Asi agan nibu vidividin dan uami. Hameñ sadan nibu nalusañ akuaba akuaba akape mu hidili mu hidili agiladi igudaci namilan akuaba akape dan hiniñ uami. Hiniñ sibila huaci huaci mu hidili mu hidili agiladi vibalan uami. ⁹ Asi di manasin hekili agan nameñ abami uami. Hulan akuaba akuaba huaci huaci dan agan hulan akuaba akuaba huaci huaci

apali agilasan igulalı aba abami uami. Hulanj hamen ağan nıbu hulanj mu akuaba akuaba hilici hualabila hiv havalilalı ağan me aba abami uami. Así di cian sihivia lubiahilahila hulanj iamigali akuaba akuaba apali agilasan igu igu ağan hamen laci hamen laci hinibali aba abami uami.

10 La abami. Así ağan hulanj iamigali agilasan akuaba akuaba hilici hulihuli hisin agiladi igulalı uami. Hulanj iamigali agilasan simin isabilan mu hidili mu hidili agiladi igudaci navilalı uami. Hilici hihile hulihuli sanj avi vihavilalı uami. Hamen laci ala Así ağan nalusanj akuaba akuaba huaci huaci akape agiladi igudaci namilan hulanj iamigali limu hihile agiladi ahiliyahubalan uami. Ahiliyahuiahu sibila huaci huaci vibalan uami. **11** Así ağan nalusanj akuaba akuaba huaci huaci agiladi igulalı uami. Hamen sadan naludi akuaba akuaba huaci huaci agiladi namilan limu hihile agilasan igubalan uami. Lilan alaçan anim hilici akuaba akuaba huaci huaci agiladi via ua nulisanj igumili hulanj iamigali limu hihile agilan igavila Así di abavibali uami. Así nama huaci sibaj aba abavibali uami. **12** Namilan sibila hamen agadı vivi Así di hulanj iamigali limu hihile agiladi ahiliyahubalan uami. Ahiliyahudalan nibilan akuaba akuaba sanj ma tibi migavibali uami. Lidin nibilan cihu tibi cihu tibi Así di abavibali uami. Así nama huaci sibaj aba abavibali uami. **13** Lavila nulididan hulanj iamigali limu hihile akape agiladidan ahiliyahuiahu akuaba akuaba akape igudalan iga iga abavibali uami. Nibilan Jisasi Kilaisi di cian amiñ amiñ agadı igahilahila nudı cian lubiahilavilalı aba abavibali uami. Hamen aba aba Así di ibi miñaiyahavibali uami. **14** Así ağan nalusanj mavın hinilalı agadı nibilan ci igavilalı uami. Hamen sadan nibilan nalusanj igahilahila Así di aba aba hiniavibali uami. Así nama nulidi huaci lamiha aba abavibali uami. **15** Así ağan alusanj akuaba huaci agadı igumi ağan nıbu hekili sibaj uami. Hamen sadan

alan nudı cian agadı sikasikan ma sula fihalibalı uami. Nibu alusañ akuaba hekili igumi agasañ pam igahilahila Así di abimili uami. Así nama huaci sibaj aba abimili uami.

10

Poli ağan hulanj limu hihile nudı sibila agadı sibili igavihadami agasañ abami.

1 Vianj akuaba akuaba lilan agilasan hulanj limu hihile agilan nameñ abavilalı uami. Poli ağan alan hula simi hinihini hulanj ibi apali me hinilalı aba abavilalı uami. Agadı ala nıbu aludi vala ua atan hinihini cian vidividin hej aludi abilalı aba abavilalı uami. Namilan Jisasi Kilaisi ağan hulanj ibi apali me hinihini hulanj iamigali agilan hula cian simi abadami agasañ hiji lamihalan uami. Vianj nıbu me hinihini naludi mavın cian cian abacın uami. **2** La vianj cihu tibi uavila namilan hula hinihini mavın cian cian abiben aba lin uami. Agadı ala hulanj iamigali limu hihile agiladi mavın cian cian ma abiben uami. Nibilan nameñ abavilalı uami. Poli ani ani agilan vaka hisin hiji humigan agadı lubiahilavilalı aba abavilalı uami. Hulanj iamigali hamen agilasan vianj cian vidividin vihili dan agiladi haiabila iaha huaci abiben uami. **3** Alan fili neñ hinilalu agadı ala alan fili hisin hulanj sagan libavilalı hamen ma sagan libilalu uami.

4-5 Alan akuaba akuaba sagan hisin agiladi miñaliva hinilalu uami. Akuaba akuaba sagan hisin agilan fili hisin hima uami. Nibilan Así di vidividin dan uami. Akuaba akuaba fili hisin agilan lua vidividin me hiniavidaci hulanj iamigali agilan Así di cian ma lubiahilavilalı uami. Lihavidaci alan akuaba akuaba sagan hisin me agiladi vivi lua me agiladi huaci ificivihalibalı uami. Hulanj limu hihile agilan nulidi nukerj ibi miñaiyahaiha mu cian mu cian abavilalı uami. Hulanj iamigali Así hula hiji humigan pam hiniavimidi aba hamen lihavidaci alan nulidi cian agadı lulilalu uami. Hulanj limu hihile agilan alan hula hibin cian hibin

cian abavilalı uami. Lihavidaci alan nulidi cian agadı avi lulilalu uami. Hulan iamigali limu hihile agilan mu hiji mu hiji igahilahila hiniavilalı uami. Lihavidaci alan nulidi hiji agiladi limin sibili ulan hivi me lamidamili nibilan Jisasi Kilaisi di hiji agadı pam lubiahilavilalı uami. ⁶ Alan nalusan migiladalı uami. Namilan aludi cian lubiahilalı alan hulan iamigali cian ma lubiahilavilalı agiladi sibili lamibalı uami. Alan hamen lili san ci hihilavila migila migila hinidalu uami.

⁷ Namilan akuaba akuaba igahalan agilasan sihivia sibarı hiji lamihalan uami. Hulan mu agan namej abilalı uami. Vian Jisasi Kilaisi di hulemili aba abilalı uami. Hulan hamen agan nibu sihivia sibarı hiji namej lamam uami. Poli ani ani agilan vian me hiniavilalı aba abam uami. Nibilan avi Jisasi Kilaisi di hulemili hiniavilalı aba abam uami. ⁸ Aludi Hekili agan nuken sibila nagadi vivi san aludi libimijavila ibi igumi uami. Alan naludi hiji miñaiahidamili hiji huaci vivi vidiividin lagulamalama san alusan ibi nagadi igumi uami. Alaŋ naludi sibili lamalama san ibi nagadi ma igumi uami. Vian sibila vilalu nagasan hijinalanala aludi nuken ibi miñaiahaha saj ma s̄ihumahililan uami. ⁹ Agadı ala namilan hiji namej lamimilan uami. Poli agan aludi miña hagilu hagilu lili san cian libilalı aba abimilan uami. ¹⁰ Hulan limu hihile agilan iasan ala namej abavilalı uami. Poli agan manasın hivi cian libilalı agan nibu cian vidiividin vihili dan vihili dan agiladi libilalı aba abavilalı uami. Agadı ala nibu nuken ve alan hula hinihini cian simi abilalı aba abavilalı uami. Nibu hulan limu hihile cian sihivia ma abavilalı hamen me abilalı aba abavilalı uami. ¹¹ Hulan limu hihile cian hamen agiladi abavilalı agilan hiji namej lamavim uami. Poli ani ani agilan vevila alan hula hinihini akuaba akuaba lihavibali agilan aba abavim uami. Nibilan alan hula ma hinihini manasın hivi libavalı hamen sibarı lihavibali aba abavim uami.

10:6 10.6 2 Ko 2.9

10:7 10.7 1 Ko 3.23, 14.37, 2 Ko 5.12, 1 Jo 4.6

7.14, 12.6, 13.2, 13.10

10:12 10.12 2 Ko 3.1, 5.12

10:8 10.8 2 Ko 12.6, 13.10

10:11 10.11 2 Ko

10:15 10.15 Lom 15.20

10:17 10.17 Jer 9.24, 1 Ko 1.31

12 Hulan limu hihile agilan hijinalanala nulidi nuken ibi miñaiahavilalı uami. Hulan hamen agilan nibilan nuken nuken ani di sibila agan huaci iahibali aba nulidi nuken sibila agilasan lamalihilavilalı uami. Hulan mu agan hulan mu di sibila agadı lamalihilalihila abilalı uami. Hulan hamen lihavilalı agilan nibilan uavauava sibarı hiniavilalı uami. Alan namej ma abilalı uami. Alan nibilan me hima aba ma abilalı uami. Lidiŋ aludi sibila agiladidan nulidi sibila agiladidan lamalihilalihila aludi sibila agan huaci aba ma abilalı uami. ¹³ Alan aludi nuken ibi havı havi miñaiahaha saj valilalu uami. Ası nuken sibila nagadi vivi san aludi libimijalı agadı pam vibalu uami. Ası nuken aludi sibila agadı igavila nibu nuken lamalihilavila valı agadı lamali uami. Alan sibila vivi via uavila Kolin haiabila hej valahilu uami. Alan sibila hamen agilasan pam aludi ibi miñaiahibalı uami. ¹⁴ Alan nalusan cian sulibavila Ası agan valı lamami agadı ma livalahilu uami. Kolin haiabila hisin namilan Jisasi Kilaisi di cian agadı ma igahiliman lidalan alan mise naludi hivi uavila nalusan cian sulahilu uami. ¹⁵ Alan aludi nuken ibi miñaiahibavila sibila alan nuken hidahida vilalu agilasan pam abilalı uami. Hulan limu hihile hidahida sibila vihavilalı agilasan ma abilalı uami. Lidamili naludi hiji vidiividin agilan vidiividin hiniavibali uami. Vidiividin hiniavidaci aludi sibila agan namilan hula hej hinia iaha hekili libali agasan migila migila hinidalu uami. ¹⁶ La cihu tibi uavila naludi livala ua limu hihile agilasan Jisasi di cian agadı huaci sulibalu uami. Alan haiabila hulan limu hihile uavila sibila ci vihavalı hej ma ubalu uami. Alan haiabila hej uavila sibila nibilan ci vihavalı agasan hijinalanala aludi nuken ibi miñaiahimagalu uami.

¹⁷ Ası di manasın hekili agan namej abami uami. Hulan mu agan nudı nuken ibi miñaiahimidi aba abami uami. Nudi Hekili agan akuaba akuaba lilalı agasan

10:13 10.13 Lom 12.3

10:14 10.14 1 Ko 3.5, 3.10, 4.15, 9.1

10:18 10.18 Snd 27.2, Lom 2.29, 1 Ko 4.4-5

pam aba aba nudi Hekili di ibi miñiaiham aba abami uami. ¹⁸ Alaŋ igilalu uami. Asi igidaci hulaŋ nudi nuken ibi miñiaihilalı agan nibu ibi apali hinilali uami. Agadi ala Asi agan hulaŋ mu agadı ibi miñiaihici hulaŋ agan nibu ibi hekili dan̄ hinilali uami.

11

Hulaŋ limu hihiile agilan̄ nulidi nuken ibi miñiaihaiha anali cian̄ abavihadami.

¹ Hulaŋ limu hihiile agilan̄ igahilavıdaci viaŋ uavauava cian̄ me abiben uami. Namilan̄ iadi valilan̄ huaci uavauava cian̄ me agiladi abavin uami. Namilan̄ huaci iadi alia aba abivalan̄ uami. ² Asi agan hulaŋ iamigali sikasikan agilan̄ nudi lihu hivi pam hinihini saŋ mavin hekili hinilali uami. Hameŋ laci ala viaŋ avi namilan̄ Jisası Kilaisı di lihu hivi hinihini nudi cian̄ laci lubiahilabalı abalilalı uami. Namilan̄ Jisası Kilaisı di hulemili hinibalan̄ abalilalı uami. ³ Agadi ala lahu agan̄ anali cian̄ abalilalı uami. Vaka sibarı Ivı di anali cian̄ abavila ilasami hameŋ ala naludi avi ilasimidi abalilalı uami. Lahu agan̄ nulidi ilasici nulidi hiji agilan̄ uavauava lihavimidi abalilalı uami. Nibilan̄ hugi apali hinihini Jisası Kilaisı saŋ pam hiji lamavilalı agadi valavibalı akua abalilalı uami. ⁴ Vaka alan̄ Jisası saŋ naludi abahilu uami. Abimili Asi di Amiŋ agan̄ ve namilan̄ hula hinilali uami. Hinidaci aludi cian̄ lubiahilabalı uami. Lidalan̄ hulaŋ limu hihiile agilan̄ naludi hivi uu alan̄ Jisası di cian̄ abadalı abalilalı uami. Abavidaci fili hisin̄ hadali agilan̄ veve namilan̄ hula hinilalı uami. Hinividaci namilan̄ nulidi anali cian̄ agiladi lubiahilabalı uami. Nibilan̄ namilan̄ hula hinihini abalilalı uami. Hameŋ agiladi lihavidaci namilan̄ simi

hinihini nulidi cian̄ agiladi igahililalan̄ uami.

⁵ Igahililalan̄ uami. Namilan̄ hulaŋ limu hihiile agiladi iga iga nameŋ abilalan̄ uami. Jisası nulidi libiminjici nibilan̄ ibi hekili dan̄ hinilalı abalilalı uami. Agadi ala viaŋ nulidi iga iga nameŋ abilan̄ uami. Nibilan̄ iadi livavalı ibi hekili dan̄ ma hinilalı abalilalı uami. ⁶ Vian̄ cian̄ sihivia ma sulilan̄ uami. Agadi ala viaŋ hiji san̄ ma tibi migilan̄ uami. Alan̄ akuaba akuaba huaci huaci sikasikan agiladi havi ma lilalu uami. Namilan̄ iga iga lubiahilabalı abalilalı uami. ⁷ Vian̄ nalusaŋ Asi di cian̄ agadi sulacın uami. Agadi ala viaŋ anim hilici ma vicin uami. Vian̄ hameŋ lidin̄ naludi ibi miñiaihaiha iadi nuken̄ ibi ma miñiaihacın uami. Vian̄ akuaba akuaba hameŋ agiladi licin̄ ha viaŋ lusin̄ sibili ma vicin uami. ⁸ Vian̄ hulaŋ iamigali haiabila mu hivi mu hivi hiniavidaci avili hivi nulidi miñamigu miñiaihavalı agiladi hivi anim hilici akuaba agiladi vicin uami. Viavila sigili me via ua naludi hivi sibila vivi hinicin uami. Lidalin̄ nulidi anim hilici akuaba agiladi iadi ahilihuaivalı uami. ⁹ Vian̄ namilan̄ hula hinihini abalilalı uami. Vian̄ sibila san̄ tibi migavila naludi hulaŋ mu agasaŋ vihili ma iguacın uami. Vian̄ abalilalı uami. Vian̄ sibila san̄ tibi migavila naludi hulaŋ mu agasaŋ vihili ma iguacın uami. Vian̄ abalilalı uami. Vian̄ sibila san̄ tibi migavila naludi hulaŋ mu agasaŋ vihili ma iguacın uami. Vian̄ abalilalı uami. ¹⁰ Jisası Kilaisı di cian̄ amin̄ agan̄ viaŋ hula hinilalı uami. Hameŋ sadan̄ viaŋ naludi cian̄ amin̄ agadi abin uami. Vian̄ abalilalı uami. Vian̄ abalilalı uami. Vian̄ abalilalı uami. Vian̄ abalilalı uami. Vian̄ abalilalı uami. ¹¹ Vian̄ nalusaŋ mavin hinihini hameŋ lilan̄ uami. Asi agan̄ viaŋ nalusaŋ mavin hekili hinilalı agadi igilalı uami.

¹² Hulaŋ limu hihiile agilan̄ nulidi nuken̄ ibi miñiaihaiha saŋ hiji nameŋ lamavilalı uami. Alan̄ aki limili hulaŋ limu hihiile

11:2 11.2 Hos 2.19-20, 1 Ko 4.15, Ga 4.17-18, Ef 5.26-27, Kl 1.28

11:3 11.3 HM 3.1-5, 3.13, Jo 8.44, Ib 13.9, 2 Pi 3.17

11:4 11.4 Ga 1.7-9   **11:5** 11.5 1 Ko 15.10, 2 Ko 12.11, Ga 2.6

11:6 11.6 1 Ko 1.17, 2.1, 2.13, 2 Ko 4.2, 10.10, Ef 3.4

11:7 11.7 1 Ko 9.12, 9.18   **11:9** 11.9 2 Ko 12.13, Fl 4.15-18, 1 Te 2.9

11:10 11.10 1 Ko 9.15

agilan aludi igavidaci alan Poli ani ani me hinibalu aba abavilali uami. Lihavidaci viañ nulidi cian agadi miñaihuihu liben aba mu cian mu cian abilan uami. Vian hamen laci sibila vivi hiniben uami. ¹³ Hulan hamen agilan anali abavilali uami. Alan hulan Jisasi Kilaisi libimiñami agilan aba abavilali uami. Nibilan nulidi lusin sibili sibili agiladi minjasivilasivila akuaba akuaba huaci huaci agiladi pam lihavilali uami. Hulan iamigali agilan aludi iga iga hulan Jisasi Kilaisi libimiñami agilan ala aba abavibali aba hamen lihavilali uami. ¹⁴ Namilan akuaba akuaba hamen agiladi lihavidaci iga iga i aba abimilan uami. Namilan hiji nameñ lamihalan uami. Satan agan nibu akuaba akuaba hifili hisin agiladi lilali aba abihalan uami. Lidin Asi di cian hali hisin abilu dañ agan me hinihini akuaba akuaba lilali aba abihalan uami. ¹⁵ Satan di cian hali hisin agilan sibila hisin hulan huaci me hinihini akuaba akuaba huaci huaci agiladi lihavilali uami. Lihavidaci iga iga namilan hiji cuvilin cuvilin lamimilan uami. Mufili nibilan akuaba akuaba sibili sibili agiladi lihavilali agilasan aviha aviha hekili igavibali uami.

Jisasi agan Poli di libiminjici sibila vivi vihili akape havadami.

16 Vianı uavauava ciaı aba aba saın abin agadi cihu tibı naludi abiliı igahilavila namilanı nameı abimilanı uami. Niıbı uavauava hulaı aba abimilanı uami. Namilanı iadi niıbı uavauava hulaı aba abiıbalanı agasaı niıbı ciaı apali uami. Agadi ala namilanı iadi valilanı vianı iadi nukeı ibi avi huaci miıjaiahiben uami.

17 Vianı aludi Hekili di hiji lubiahilavila ciaı agadi ma abiıben uami. Vianı uavauava hulaı me ciaı aba aba iadi nukeı ibi miıjaiahiben uami. **18** Hulanı limu hihile vaka hisin hiji humigıan agiladi lubiahilahila nulidi nukeı ibi miıjaiahavilali uami. Vianı avi hamenı ala iadi nukeı ibi miıjaiahiben uami.

19 Namilan hiji namen lamilalan uami. Alan hulan hiji huaci huaci dan pam aba abilalan uami. Lidin hulan uavauava cian hisin agiladi alialan aba abidalan nibilan nalusaq uavauava cian agiladi abavilal uami. **20** Lihavidaci hulan mu agan naludi abidaci nudi lihu hivi hinilani nudi sibila hisin hulan hinilalan uami. Hulan mu agan naludi akuaba akuaba agiladi sikasikan fihalilal uami. Hulan mu agan namilan nudi cian lubiahilahila san sidan cian aba aba naludi anali cian abilal uami. Hulan mu ibi hekili dan agan naludi igidaci sibili me hinilalan uami. Hulan mu agan naludi libam ifilal uami. Namilan hulan hamen agiladi alialan aba abilalan uami. Hamej lidalan naludi akuaba akuaba libalu aba nulidi nuken hiji agadilubiahilahila hamen laci ala lihavilal uami. **21** Vian nibilan lihavilal hamen malilan uami. Lidalin namilan abilalan uami. Poli ani ani agilan vidividin apali sadan aludi akuaba hamen agiladi malihavilal abu abilalan uami. Hulan naludi hamen lihavilal agilan akuaba hamen lihavilal agasan vidividin lagulamalama abavilal uami. Vian avi haiabila iaha nibilan abavilal hamen ala abiben uami. Vian hamen abibavila ha uavauava hulan me cian abiben uami. Agadi ala vian iadi nuken ibi minjaahaaha namej abiben uami. **22** Nibilan Ibilu cian hisin lici vian avi Ibilu cian hisin aba abiben uami. Nibilan Isilaeli hidili lici vian avi Isilaeli hidili hulan aba abiben uami. Nibilan Ebilam di iamilihalinu lici vian avi Ebilam di iamilihanu aba abiben uami. **23** Nibilan Jisasi Kilaisi di sibila hisin hulan lici vian uavauava cian hisin hulan aba abiben uami. Vian Jisasi Kilaisi di sibila vivi saj nulidi livalilan aba abiben uami. Vian uu veve hidahida mu sibila mu sibila vivi nulidi livalilan aba abiben uami. Akape tibi limin sibili ulan hivi iadi lamavilal aba abiben uami. Akape tibi iadi ifavilal aba abiben uami. Akape tibi vihili hamen agiladi havahava himiben aba lilan sadan vian nulidi livalin aba abiben uami. **24** Isilaeli hidili agilan

39 tibi limin vidiividin hivi iadi vigilavimi aba abiben uami. La mu tibi hivi avi 39 tibi ala vigilavimi aba abiben uami. La cihu ahica pam tibi hamej laci ala 39 tibi vigilavimi aba abiben uami. ²⁵ Kili tibi hivi avi akape tibi iadi ifavimi aba abiben uami. La mu tibi hivi akape tibi ifavimi aba abiben uami. La mu tibi hivi avi akape tibi ala ifavimi aba abiben uami. Mu tibi iadi ifihimiben aba liba kum kum agiladi vivi havala havala ifavimi aba abiben uami. Ahica pam tibi huniga hekili hekili vian hidamin agilan sibili lihavimi aba abiben uami. Lihavici hifili pabin uaian pabin avili hekili hej vuhalu vuhalu iahaiaha hidamin aba abiben uami. ²⁶ Akape tibi vian haiabila atan atan hiniavihadami hej uu hidadamin aba abiben uami. Iabi avi hamen ala hidilan aba abiben uami. Avili makaj hekili hekili malamala avili nahimiben aba lilan aba abiben uami. Hulan limu hihile agiladi sibili lamalama nulidi akuaba akuaba vivi hisin hulan agilan iadi sibili lamibalu aba lihavilali aba abiben uami. Hidili mu mu agilan iadi sibili lamibalu aba lihavilali aba abiben uami. Iadi hidili pam agilan avi iadi sibili lamibalu aba lihavilali aba abiben uami. Vian haiabila hekili hekili agiladi hivi hinidalin iadi sibili lamibalu aba lihavilali aba abiben uami. Fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali agiladi hivi avi hinidalin sibili lamibalu aba lihavilali aba abiben uami. Akape tibi avili hekili hivi nahimiben aba lilan aba abiben uami. Alan Jisasi di hulemili aba anali abavilali agilan iadi sibili lamiben aba lihavilali aba abiben uami. ²⁷ Vian sibila mu mu vihili dan vihili dan agiladi vilan aba abiben uami. Akape tibi hifili sibila vivi ani ma hisivilan aba abiben uami. Simin sanj himilan aba abiben uami. Avili sanj himilan aba abiben uami. Simin apali hinilan aba abiben uami. Vumili sanj himilan aba abiben uami. Muhili havili sanj tibi migilan aba abiben uami.

²⁸ Vihili limu hihile iadi hivi iahavilali agiladi sikasikan ma sula fihalin uami. Hulan iamigali agilan haiabila mu hivi mu

hivi hiniavidaci avili hivi nulidi minjamigu minjaiahaval uami. Vian uaian mu hivi mu hivi nulidi aki la sihivia migiliben aba hiji lamalama hinilan uami. Hamej lidin vihili hekili hekili igilan uami. ²⁹ Avili hivi minjamigu minjaiahaval agiladi hulan muagan vidiividin apali hinici uami. Hulan muagan lici hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahaval agiladi hulan muagan hiji sibili viavila lusin sibili vici uami. Vian lusin hamen agasan humigan vihili vilan uami.

³⁰ Vian iadi nuken ibi minjaiahaha hibi mu agan ma hini uami. Akuaba akuaba vihili iadi hivi iahavimi agilasaj abidalin igahilahila abavibali uami. Nibu vidiividin apali aba abavibali uami. Hamen abavidaci iadi ibi agadi huaci minjaiahiben uami. ³¹ Jisasi nibu aludi Hekili uami. Nudi Iaganu Asi uami. Nibu igilali uami. Vian anali ma abin uami. Alan hamen laci hamen laci nudu ibi pam minjaiahaha hinimili uami. ³² Vian Damaskus iaiabila hinidalin manigali Aletasi di huban agan limin sibili ular hivi iadi lamiben aba limi uami. Lavila abici nudi sagan hisin hulemili agilan uavila haiabila agadi lua hibi ivu ivu agiladi migila migila hiniavimi uami. ³³ Agadi ala hulan limu hihile agilan cinacina hekili agadi tulihen migahinidalin cinacina agadi via haiabila hekili agadi lua huje veve hibi hen minja ivoua lamavimi uami. Lamavila cinacina limin agadi simisimi valavici valavici fili hivi migamin uami. Hamen lihavici vian iaha hanjila mu abila hivi umin uami.

12

Poli agan anisihu me hivi igami agasan abami.

¹ Vian iadi nuken ibi minjaiahidalin naludi ma ahiliyahubali uami. Agadi ala iadi nuken ibi minjaiahaha agadi ma valiben uami. Vian anisihu me hivi igamin agadi suliben uami. Aludi Hekili agan akuaba akuaba

sivila hiniavihadami agiladi haiabila lama iadi abami agadı avi suliben uami. ²⁻⁴ Vian hulan mu Jisasi Kilaisi hula hiji humigañ pam hiniadami agasan abiben uami. Vaka Ası agan nudı via haiabila mu iahua sibañ heñ iahumi uami. Hadipili dan iahumi ua nudı amiñ agan pam iahumi agadı vian nuken ma igilan uami. Ası pam igilali uami. Agadı ala vian hulan agadı igilan uami. Ası agan nudı amiñ agadı viavila nudı haiabila iahua sibañ heñ iahumi uami. Hadipili dan iahumi ua nudı amiñ agan pam iahumi agadı vian nuken ma igilan uami. Ası pam igilali uami. Hulan agan Ası dı haiabila heñ cian mu igahilami uami. Cian igahilami agadı hulan mu dı hivı ma sulibali uami. Ası agan nudı abamigilici ma sulibali uami. Cian hamen igahila hinidaci hualı human limu limu fihala hicı limu limu ahica limu ahica ciñci ci ualı uami.* ⁵ Vian hulan hamen agadı ibi pam miñaiyahiben uami. Iadi nuken ibi ma miñaiyahiben uami. Vian iadi ibi miñaiyahiben aba vian nuken vidividin apali agasan pam iadi ibi miñaiyahiben uami. ⁶ Vian iadi ibi miñaiyahiben aba hulan uavauava me ma abiben uami. Vian cian amiñ sibañ laci suliben uami. Agadı ala vian iadi nuken ibi ma miñaiyahiben uami. Vian iadi ibi miñaiyahidalıñ hulan agilan iadi hiji lubiahilahila iadi ibi miñaiyahavimidi uami. Vian akuaba akuaba lilan agiladi igavibali uami. Akuaba akuaba cian abilan agiladi igahilavibali uami. Igahilahila heñ pam hiji lamalama abavibali uami. Poli nıbu hulan hamen aba abavibali uami. Nıbilan iadi ibi havı havı miñaiyahavimidi uami.

Poli vihili igami agan nudı valavala san ahica pam tibi Ası dı abami.

⁷ Ası agan akuaba akuaba huaci huaci akape sivilibami agiladi iasan abalamami uami. La hiji nameñ lamami uami. Poli akuaba akuaba anisihu me hivı igami agilasan ibi hekili vimidi aba abami uami. Hamen hiji igahilavila valici vihili agan

vian hula hinilali uami. Hinihini iadi hadipili agasan avıha avıha igulali uami. Vihili agan Satan dı cian hali hisin me hinihini iadi ifu ifu hinilali uami. Lidaci vian iadi nuken ibi agadı ma miñaiyahilan uami. ⁸ Lidiñ vihili agan iadi valibali aba ahica pam tibi aludi Hekili san mavın cian cian abamin uami. ⁹ Abiliñ aludi Hekili agan iadi nameñ abami uami. Vihili agan nadı ma valibali aba abami uami. Nama vidividin apali hinidanan iadi vidividin agan nadı hivı hinia hekili libali aba abami uami. Vian nasan mavın hinilan agasan pam igahiliha aba abami uami. Lıcı vian vidividin apali hinihini san hekili hijinalilan uami. Vidividin apali hinidalin Jisasi Kilaisi dı vidividin agan iadi hivı hinibali uami. ¹⁰ Vian vidividin apali hinihini Jisasi Kilaisi dı sibila agadı vivi hijinalilan uami. Hulan agilan iadi cilu lihuavilali uami. Vihili mu mu agiladi havilan uami. Jisasi Kilaisi dı sibila vilan agasan iadi sibili igavilali uami. Limu hihile agilan iadi sibili lamavilali uami. Hamen lihavilali agasan vian hijinalilan uami. Vian vidividin apali hinilan uami. Agadı ala Jisasi Kilaisi agan lidaci vian vidividin dan hinilan uami.

Poli agan Kolin haiabila hisin hulan iamigali agilasan vidividin iguben aba limi.

¹¹ Cian vian abilan agadı namılañ igahilidalañ nıbu uavauava cian me hinilali uami. Agadı ala namılañ nuken iadi hiji miñaiyahidalan vian cian nagadi sulilan uami. Sulidalıñ igahililalañ agadı ala nameñ ma abılalañ uami. Poli nıbu sibila huaci vilali aba ma abılalañ uami. Hamen sadan vian nukeñ naludı abadin uami. Vian ibi apali uami. Agadı ala hulan limu hihile agilan Jisasi aludi libimijici ibi hekili dan hinilalu aba abavilali agiladi lihu hivı ma hinilan uami. ¹² Vian namılañ hula hinihini vidividin lagulamalama vihili havacin uami. Lidiñ vian nalusan mu sihi mu sihi vidividin mu hidili mu hidili agiladi abalamacın uami. Abalamidalıñ iga iga nameñ abıbalañ aba licin uami. Jisasi agan Poli dı amiñ sibañ libimijami

* **12:2-4** 12.2-4 Poli agan nıbu nuken san hive lama abami. **12:5** 12.5 2 Ko 11.30 **12:6** 12.6 2 Ko 10.8, 11.16
12:7 12.7 Jop 2.6, Ese 28.24, Lu 13.16, Ga 4.13-14 **12:8** 12.8 Mt 26.44 **12:9** 12.9 2 Ko 11.30, Fl 4.11-13, 1 Pi 4.14
12:10 12.10 Lom 5.3, 2 Ko 7.4, 13.4 **12:11** 12.11 2 Ko 11.5 **12:12** 12.12 Lom 15.18-19 **12:13** 12.13 2 Ko 11.9

aba abibalan aba licin uami. ¹³ Avili hivi hulaŋ iamigali mu haiabila mu haiabila hisin agiladi miŋamigu miŋaiahavimi uami. Lihavici vian nulidi hivi hidahida akuaba akuaba nulisan lilan hameŋ ala nalusan avi licin uami. Vian haiabila mu hivi mu hivi hidahida nulidi akuaba agiladi iasan igu igu san abacin uami. Agadı ala naludi akuaba agiladi iasan igu igu san ma abacin uami. Vian naludi siminj akuaba agiladi iasan igunana san abavila nalusan vihili iguavila vian hugi dan hinivin uami. Namilan igilalan vian hugi dan hinilin iadi hugi agadı hivihalan uami.

¹⁴ Naludi piŋ ahica tibi ci uacın uami. Iabi uben agadidaj lugililiŋ ahica pam tibi hameŋ hinibali uami. Iabi uben han avi nalusan vihili ma iguben uami. Igahilihalaŋ uami. Vian naludi akuaba agiladi vivi san ma igahililan uami. Vian naludi vivi san mavin hekili hinilan uami. Namilan igilalan uami. Ninanadi agilaj iamiagagaliniſ agiladi sakila sakila san siminj isabilan akuaba via nana sibila ma vihavilalı uami. Iamiagagaliniſ agilaj ninanadi agiladi sakila sakila san siminj isabilan akuaba agiladi via nana san sibila vihavilalı uami. ¹⁵ Vian iadi nuken hinihini agasan ma igahililan uami. Hameŋ sadaj vian naludi ahilihuaahu san iadi akuaba agiladi nalusan igu igu san hijinalilan uami. Vian nalusan mavin hekili hinilan uami. Hameŋ lilan agasan mufili namilan iasan ma akua igahilibalaŋ uami. Lavila iasan mavin hekili ma hinibalaŋ uami. ¹⁶ Namilan igilalan uami. Vian nalusan vihili ma iguacın uami. Naludi hulaŋ limu hihile agilaj vian lilan agasan menag abavilalı uami. Nibu aludi akuaba agiladi haiabila lamalama ma vilalı aba abavilalı uami. Agadı ala nibu alusan sidaŋ cian igu igu analı analı cian agiladi aba aba aludi akuaba agiladi vilalı aba abavilalı uami. ¹⁷ Hulan ahica agiladi abiliŋ naludi piŋ uavalı ha naludi analı analı cian abavila akuaba agiladi sigili viben aba ma uavalı uami. ¹⁸ Vian Taitusı di mavin cian cian abiliŋ naludi piŋ

uali uami. Aludi ima me mu agadı avi abiliŋ nibu hula ahica hameŋ uavalı uami. Tatusı agaŋ analı aba abu naludi akuaba agiladi ma likilalı uami. Namilan igilalaŋ uami. Alan ahica hiji pabiŋ laci lubiahılılalu uami. Aludi hinihini agaŋ avi nibu pam laci hinihini uami.

¹⁹ Namilan alusan nameŋ abadalaj uami. Poli ani ani nibilan nuken akuaba lihavilalı agiladi miŋaihuihu lili san manasij libavadi aba abadalaj uami. Agadı ala Ası igasulidaci alaŋ Jisası Kilaisı hula hiji humigaŋ pam laci hinihini naludi abadalu uami. Iadi nagilihali huaci huaci me namilan uami. Alan naludi hiji miŋaiahidamili hiji huaci vivi vidividin lagulamibalaŋ aba cian nagadı sulilalu uami. ²⁰ Vian naludi ua iga iga san igahilahila hinidin uami. Agadı ala nibilan huaci hiniavadi ua sibili hiniavadi aba hiji cuviliŋ cuviliŋ lamalama hinidin uami. Hameŋ sadaj vian ua naludi igiliŋ lusin sibili dan hinilan nalusan humigaŋ vihili viben uami. Liliŋ namilan iasan ma hijinalibalaj uami. Lusin sibili nameŋ agilasan abin uami. Hibin cian hibin cian aba aba agan uami. Hulan iamigali akuaba agiladi igavidaci nulidi humigaŋ sibili lili agan uami. Igivi hinihini agan uami. Hulan iamigali nulidi nuken ibi miŋaiahiaha agan uami. Abacuvacuva cian aba aba agan uami. Hulipin cian aba aba agan uami. Vian pam hulan huaci aba abavilalı agan uami. Sagan miŋaiahiaha hiji agan uami. ²¹ Namilan akuaba agiladi lusin sibili nameŋ agiladi vivi hugi dan hinilalaŋ uami. Hivikali san hidilalaŋ uami. Hulan namilan iamigali mu mu agilaj hula lusin sibili vilalaŋ uami. Iamigali namilan hulan mu mu agilan hula lusin sibili vilalaŋ uami. Hameŋ lidin hibi pilı hisin iamigali me hidilalaŋ uami. Naludi hulan iamigali limu hihile agilan lusin sibili hamen agiladi ma valiman uami. Nibilan lusin sibili sibili agiladi vakala vakala vivi hiniavadi uami. Hameŋ lihavidaci vian uavila igiliŋ Ası agan iadi abici sihumahilavila nalusan ilihiben uami.

13

Kolin haiabila hisin̄ agilan̄ nulidi hiji vidiividin̄ agasan̄ sihivia sibaj̄ migilavim uami.

¹ Vian̄ naludi piñ ahica tibi ci uavila igacin uami. Cihu iabi ua igiben agadidañ lugililiñ ahica pam tibi hinibali uami. Asi di manasiñ hekili agan̄ nameñ abami uami. Hulan̄ mu lusin̄ sibili vidaci hulan̄ ahica ua ahica pam agilan̄ igavibali aba abami uami. Hulan̄ igavibali agilan̄ uavila hulan̄ agadi hugi agadi haiabila lama abavibali aba abami uami. ² Vaka vian̄ mu tibi cihu ala ua namilan̄ hula hinihini hulan̄ hihile lusin̄ sibili vihavilalı agiladi abacın uami. La hulan̄ hihile agiladi avi abacın uami. Lavila iabi avi atan̄ hinihini naludi cihu ala abadin uami. Vian̄ cihu tibi uavila hulan̄ lusin̄ sibili vihavilalı agiladi validalin̄ havı ma hiniavibali uami. Viñili igavibali uami. ³ Jisasi Kilaisi agan̄ iasañ hiji igudaci abilan̄ agadi hidili igiben aba lilañ uami. Jisasi Kilaisi agan̄ lici vian̄ akuaba akuaba lidalin̄ hen̄ ala sihivia sibaj̄ hidili igibalaj uami. Igahilihalañ uami. Jisasi Kilaisi agan̄ nibu naludi hihila hihila sañ vidiividin̄ sibaj̄ hinilali uami. Nudi vidiividin̄ agadi nalusañ abalamibali uami. ⁴ Vaka nibu vidiividin̄ apali me hinidaci kili cikaj̄ hilihua lamalama agadi hiv̄i nudı lama henaj̄ hiv̄i ifavici uci himami uami. Agadi ala Asi di vidiividin̄ agan̄ lici iabi nibu hihila hinidi uami. Alan̄ avi nibu vidiividin̄ apali hinimi hamen̄ ala vidiividin̄ apali hinilalu uami. Agadi ala Asi di vidiividin̄ agan̄ lici alan̄ nibu hula huaci hamen̄ laci hameñ laci hinibalu uami. Hinidamili namilan̄ nudı vidiividin̄ agadi igibalaj uami.

⁵ Namilan̄ akape tibi naludi hinihini agadi naludi hiji humigan̄ agadi lama hivavila hidili igihalan̄ uami. Naludi hiji vidiividin̄ agilan̄ hanibun̄ hiniavi ua hima uami. Naludi nukeñ hinihini agadi sihivia sibaj̄ lamalihila hidili igihalan̄ uami. Jisasi Kilaisi nibu namilan̄ hula hinilali agadi namilan̄ ma akua igilalan̄ uami. Nibu

namilan̄ hula ma hiniçi uami. Ha namilan̄ nusañ hiji vidiividin̄ amiñ ma lamilalañ uami. ⁶ Vian̄ nalusañ hiji nameñ lamacin uami. Aludi nameñ akua abavibali aba abacın uami. Nibilan̄ Jisasi Kilaisi di sibila amiñ vihavilalı aba abavibali aba abacın uami. ⁷ Namilan̄ lusin̄ sibili vimilan̄ aba naludi ahiliyahiuahu sañ Asi di aba aba hinilalu uami. Lidamili namilan̄ aludi iga iga nameñ abilalan̄ uami. Poli ani ani agilan̄ analı analı sibila hisin̄ hulan̄ aba abilalan̄ uami. Hameñ abilalan̄ agan̄ nibu ciañ apali uami. Agadi ala aludi hiji hekili nibu namilan̄ sibila huaci vivi sañ igahilihila Asi di aba aba hinilalu uami. ⁸ Namilan̄ igilalan̄ uami. Alan̄ cian̄ amiñ agan̄ sivila sivila sañ akuaba akuaba ma lilarlu uami. Cian̄ amiñ agan̄ sivilimidi aba nusañ alan̄ vidiividin̄ abilalu uami. ⁹ Hameñ sadan̄ namilan̄ vidiividin̄ dan̄ hinidalan̄ alan̄ vidiividin̄ apali hinilalu agasan̄ hijinalilalu uami. Namilan̄ vidiividin̄ sibaj̄ hinibalan̄ aba alan̄ Asi di aba aba hinilalu uami. ¹⁰ Aludi Hekili agan̄ nudı sibila agadi migila migila sañ iadi libiminjami uami. La sibila agadi vivi sañ ibi igumi uami. Naludi sibili lamalama sañ iasañ ibi ma igumi uami. Vian̄ naludi hiji miñaiyahidalin̄ hiji huaci vivi vidiividin̄ lagulamalama sañ ibi igumi uami. Vian̄ naludi piñ uben uami. Agadi ala namilan̄ akuaba akuaba lilarlan̄ agilasan̄ naludi hihila hihila ciañ vidiividin̄ hiv̄i abimagañ aba abavila iabi vian̄ atan̄ hiniavila cian̄ simi nagadi igulin̄ uadi uami.

Poli Kolin haiabila hisin̄ hulan̄ iamigali agilasan̄ lamulami.

¹¹ Iadi isagali imahali me namilan̄ uami. Iabi vian̄ namilan̄ hula cian̄ aba aba ve sijañ fihalin uami. Namilan̄ hijinalilalañ uami. Naludi hiji vidiividin̄ agilan̄ vana sihivia sibaj̄ vidiividin̄ hiniavim uami. Iadi cian̄ agadi igahilihalañ uami. Namilan̄ sikasikan̄ hamen̄ hiji pam laci hinilalañ uami. Hinihini humigan̄ pam laci hinilalañ uami. Asi agan̄ nalusañ mavın̄ hekili hinilali uami. Nibu lidaci naludi

humigañ agilan̄ simi hiniavilalı uami. Nību
namilan̄ hula hinibali uami.

12 Ası dı hulan̄ iamigali alan̄ aludı isagali
imahali me agiladı iga iga hijinalanjalı hu-
man lamimili uami. Ası dı hulan̄ iamigali
limu hihile agilan̄ nalusan̄ lamulavi uami.
13 Aludı Hekili Jisasi Kilaisi agan̄ nalusan̄
mavın hinibali uami. Ası agan̄ avi nalusan̄
mavın hekili hinibali uami. Ası dı Amiñ
agan̄ namilan̄ hula hinihini lidaci namilan̄
ahuata humigañ pam laci hinibalan̄ uami.

Polı agan manasın nagadı libavıla Galesia fili tibi hisin agılasan iguci umi.

1-2 Polı agan ciaŋ manasın hivi nameŋ libami. Vianj Polı uami. Vianj Galesia fili tibi hisin hulanj iamigali avılı hivi miŋamigu miŋaiahavımi nalusaŋ manasın nagadi libadin uami. Vianj namilanj hula ciaŋ ciki suliben uami. Vianj iadi isagali imahali me agılaŋ hula hiniavıla nalusaŋ manasın nagadi libavıla igumılı ubali uami. Hulanj limu hihile agılaŋ iadi ma libimiŋavımi uami. Vianj ciaŋ sulasula saŋ hulanj mu iadi ma abıcı hidilan uami. Jisasi Kilaisı hula lagunu Ası hula iadi libimiŋavıla abavici ciaŋ sulasula hidilan uami. Jisasi Kilaisı himici ala Ası agan abıcı cihu hihı iahami uami. **3** Aludi Iavanj Ası agan aludi Hekili Jisasi Kilaisı hula nalusaŋ mavin hiniavidaci naludi humığaŋ agılaŋ simi hiniavıbalı uami. **4** Hulanj iamigali fili neŋ hiniavılalı agılaŋ lusin sibili saŋ pam lihavılalı uami. Lihavıdaci Jisasi Kilaisı agan aludi ahiliyahiuahu saŋ igahila aludi Iavanj Ası dı hiji lubiahılavıla aludi hugı agıladı hivahiva saŋ himami uami. **5** Lici alaŋ Ası dı ibi agadı hamen laci hamen laci miŋaiahiaha hınibalı uami. Ha amıŋ sibaŋ uami.

Nibilanj naludi hiji agıladı miŋaihuihu lihavılalı uami.

6 Jisasi Kilaisı agan nalusaŋ mavin hiniavıla himami uami. Himici Ası agan nusaŋ igahılavıla namilanj nudı hulanj iamigali hinihini saŋ abami uami. Lici namilanj nudı ciaŋ agadı lubiahılalı uami. Lubiahılahıla hinimitavıla cihu Jisasi dı ciaŋ agadı valadalaŋ uami. Valavalı nudı ciaŋ ala lubiahılalı uami. Lidalaŋ naludi ciaŋ hiji agadı

igahılavıla i aba abacin uami. **7** Namilanj ciaŋ mu agadı lubiahılben aba lidalaŋ uami. Agadı ala Jisasi Kilaisı dı ciaŋ mu ma hinilalı uami. Hulanj limu hihile agılaŋ naludi analı abavılalı uami. Alanj Jisasi Kilaisı dı ciaŋ suladalı aba abavılalı uami. Lidın naludi hiji miŋaihuihu liben aba Jisasi saŋ mu ciaŋ mu ciaŋ sulavılalı uami. **8** Ci igılaŋ uami. Alanj nukeŋ ciaŋ sulidamılı igahılılaŋ ciaŋ alanj nalusaŋ sulahılu agan hula hilihili ma hinici uami. Ciaŋ sulasula hisin alanj vana avıŋ hivi umili uami. Ası dı ciaŋ hali hisin agan Ası dı haiabıla hinia vevıla ciaŋ sulidaci igahılılaŋ ciaŋ alanj nalusaŋ sulahılu agan hula hilihili ma hinici uami. Ası dı ciaŋ hali hisin agan avi vana avıŋ hivi um uami. **9** Ciaŋ abahılu agadı cihu malicin avi hamen laci ala manasın hivi libadin uami. Hulanj limu hihile agılaŋ naludi analı abavıla mu ciaŋ mu ciaŋ sulavidaci igahılılaŋ Jisasi Kilaisı dı ciaŋ vaka igahılavıla lubiahılalı uami. Ha hulanj hamen agılaŋ vana avıŋ hivi uavım uami. **10** Ciaŋ malicin libadin nana hulanj iamigali agılaŋ iadi igavıla nibu hulanj huaci aba abavıbalı aba ma libadin uami. Ası agan iadi igavıla hulanj huaci aba abıbalı aba libadin uami. Vianj hulanj iamigali agılasan sıdaŋ ciaŋ igu igu ma abilan uami. Vianj hulanj iamigali agılasan sıdaŋ ciaŋ igu igu aba aba hidavıla uami. Ha vianj Jisasi Kilaisı dı sibila hisin hulanj ma hinivin uami.

Ası agan iadi libimiŋami uami.

11 Ci igılaŋ uami. Iadi isagali imahali me namilanj uami. Vianj hulanj dı ciaŋ agadı ma sulılan uami. **12** Vianj ciaŋ nagadı hulanj mu dı hivi ma viavıla sulılan uami. Hulanj mu iadi ma lamalubimi uami. Jisasi Kilaisı nukeŋ iadi piŋ iahavıla ciaŋ agadı abami uami. **13** Vaka vianj akuaba akuaba lihadamin agadı abavici igahılahalaŋ uami. Vianj Isılaelı hidili agıladı ciaŋ viđividiň agadı lubiahıladamin uami. Lubiahılahıla Ası dı hulanj iamigali

avili hivi minjamigu minjaiahavihadami agiladi sibili lamadamin uami. Lidiñ nulidi ifilalifa fihaliben aba lihadamin uami. ¹⁴ Vian iadi ave iauacan akuaba akuaba lihavihadami agadi sihivia sibaj lubiahiladamin uami. Lidiñ Isilaeli hidili hulemili minibili akape vian me agiladi livaladamin uami. Nulidi livala livala Isilaeli hidili agiladi cian vidividin agadi sihivia sibaj lubiahiladamin uami. ¹⁵⁻¹⁶ Agadi ala iadi iamiga agan iadi ma huhiiman lidaci Asi agan iadi libimijami uami. Hameñ sadan iasan mavin hiniavila nudi sibila hisin hulan hinihini sañ abami uami. La hidili mu mu agilasaj Jisasi di cian sulibali aba hijinalavila iasan Ninanu Jisasi di abalamami uami. Lici hadihu hej hiji vivi sañ hulan mu di ma abamin uami. ¹⁷ Vian hulan Jisasi hidili maha libimijami agiladi igiben aba Jelusalem haiabila ma vemin uami. Vian Alebia fili tibi uavila hiniadamin uami. La cihu Damaskus ihaiabila vemin uami. ¹⁸ Ve hej hinidalin hualı ahica pam uci Pita^{*} di igiben aba Jelusalem haiabila vemin uami. Vevila nibu hula hinidalin uaian human limu limu fihala hic limu ahica pam cijin umi uami. ¹⁹ Vian hulan Jisasi libimijami limu hihile agiladi ma igamin uami. Pita di pam igamin uami. Aludi Hekili Jisasi di imanu Jemisi di avi igamin uami. ²⁰ Asi iadi igidaci vian cian nagadi nalusan libadin uami. Vian naludi anali cian ma aba aba libadin uami.

²¹ Vian Jelusalem haiabila vala uavila Silia fili tibi Silisia fili tibi hej hidadam uami. ²² Judia fili tibi hisin hulan iamigali Jisasi Kilaisi sañ hiji vidividin lamavidaci avili hivi minjamigu minjaiahavihadami agilan iadi mugan lamigan ma igavihadami uami. ²³ Hulan limu hihile agilan nulidi namen abavihadami uami. Hulan vaka aludi sibili lamadami agan cihu iabi hulan iamigali Jisasi sañ hiji vidividin lamavibali aba cian sulasula hidilalı aba abavihadami uami.

1:14 1.14 HJL 22.3, 26.9, Fl 3.6   **1:15-16** 1.15-16 Ais 49.1, Jer 1.5, HJL 9.3-6, 9.15, 22.6-10, 26.13-18, Lom 1.1, 11.13, Ga 2.7   **1:18** 1.18 Jo 1.42, HJL 9.26-30   * **1:18** 1.18 Poli agan Alam cian hivi Sifasi uami. Sifasi aba abavihadami agasan Giliki cian hivi nibilan Pita uavihadami.   **1:19** 1.19 Mt 13.55   **1:21** 1.21 HJL 9.30   **2:1** 2.1 HJL 11.30, 15.2   **2:3-5** 2.3-5 HJL 15.1, 15.24, 16.3, 2 Ko 11.20, 11.26, Ga 1.7, 3.1, 5.1, 5.13   **2:6** 2.6 Lo 10.17, HJL 10.34, Lom 2.11, 2 Ko 12.11, Ga 6.3

Cian hamen agasan nibu vaka aludi ifilalifa fihaliben aba lihadami aba abavihadami uami. Agadi ala iabi nibu cian sulasula hidilalı aba abavihadami uami. ²⁴ Hamen abavihadami agadi igahilavila Asi di ibi minjaiahaiha hiniavihadami uami.

2

Hulan Jisasi libimijami agilan Poli didan Banabasi didan igavila hiji pam lamavimi.

¹ Lihavici hualı human limu limu fihala hic limu limu ahica limu ahica cijin uci Banabasi hula cihu Jelusalem haiabila vemilu uami. Tatusi di avi viavila ahuata hamen vemilu uami. ² Asi nuken iadi abici vemilu uami. Ve iahavila hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahavimi agiladi hulan ibi dan agiladi laci abamin uami. Vian Jisasi di cian nagadi hidili mu mu agilasaj sulasula hidilan aba abamin uami. Sibila vaka vihadamin agan havı sivilimidi aba abavila nulidi abamin uami. Malicin vilan agan avi havı sivilimidi aba abavila nulidi abamin uami. ³⁻⁵ Cian vidividin Mosesi libami agan vaka aludi limin sibili ular hivi me lamici hiniadamilu uami. Agadi ala Jisasi Kilaisi agan vevila aludi ahilihudaci limin sibili ular hivi me hiniadamilu agadi valavila cihu huaci hiniadamilu uami. Hinidamili hulan limu hihile agilan alan hiniadamilu agadi hidili igibalu aba vehavimi uami. Vevila hinihini anali nameñ abavihadami uami. Alan namilan hiji vidividin lamilalañ hameñ ala lamilalu aba abavihadami uami. Hameñ aba aba cihu cian vidividin Mosesi libami agadi sulasula aludi limin sibili ular hivi me lamiben aba lihavihadami uami. Hameñ lihavidaci nalusan igahilahila nulidi cian agadi lulalula nulidi lihu hivi ma hiniadamilu uami. Jisasi di cian amin agadi pam lubiahilibalañ aba nulidi cian ma lubiahiladamilu uami. Tatusi nibu Giliki hidili uami. Nibu vian hula hinimi ala hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahavimi agiladi hulan ibi dan agilan nudı hadi sibili ihalalahala sañ cian

vidividin ma abavimi uami. ⁶ Nibilan hulan ibi dañ me hiniavihadami ala iadi hiji hivi nuken nameñ igahiladamin uami. Vian hulan ibi dañ agilasan hiji ma igahililan aba abadamin uami. Hulan ibi apali agilasan ma igahililan aba abadamin uami. Así avi nibu hulan ibi dañ agilasan ma igahililalı aba abadamin uami. Hulan ibi apali agilasan ma igahililalı aba abadamin uami. Hijı hamen lamidalıñ nulidi hulan ibi dañ agilan iasañ cian mu ma lamalubiavimi uami. ⁷ Nibilan nuken hiji nameñ lamavimi uami. Así agan Pita di abici Isilaeli hidili agilasan Jisasi di cian sulasula hidilalı aba abavimi uami. ⁸ Vaka Así agan Pita di libiminjavila vidividin igudaci Isilaeli hidili agilasan cian sulasula hidadami uami. Iadi avi libiminjavila vidividin igudaci hidili mu mu agilasan cian sulasula hidadamin uami. ⁹ Hulan iamigali agilan Jemisi didan Pita didan igavidaci hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaiahavimi agiladi hulan ibi hekili hekili dañ hiniavihadami uami. Jon di avi igavidaci hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaiahavimi agiladi hulan ibi hekili dañ hiniadami uami. Hulan ahica pam agilan hiji nameñ lamavimi uami. Así agan Poli sañ mavın hiniavila nudı libiminjami aba abavimi uami. Hamen abavila iadi human lamavimi uami. Banabasi di avi human lamavimi uami. Human lamavici alañ nulidi isagalinilu imahalinilu me hinimilu uami. Hinihini alañ hudimida hiji pam laci hiniavila cian abaigahilamıl uami. Abaigahilavila nameñ abamıl uami. Vian Banabasi hula hulan iamigali hidili mu mu agilasan cian sulasula hidibalı aba abamıl uami. Hulan ahica pam agilan Isilaeli hidili agilasan cian sulasula hidavibali aba abamıl uami. Hulan ahica pam agiladi ibi nameñ aba abamıl uami. Mu Jemisi aba abamıl uami. Mu Pita aba abamıl uami. Mu Jon aba abamıl uami. ¹⁰ Hamen abimili hulan ibi dañ agilan cian mu aludi nameñ abavimi uami. Hulan

iamigali limu hihile avili hivi miñamigu miñaiahavimi agilan akuaba akuaba apali hiniavilalı aba abavimi uami. Namılañ nulidi ahiliahuhalan aba abavimi uami. Vaka vian hulan iamigali akuaba akuaba apali hiniavihadami agiladi ahiliahuahu sibila agasan hijınaladamin uami. Iabi avi sibila hamen agasan ala vidividin hinilan uami.

Poli agan Pita di lusin sibili agadi haiabila lama abami.

11-14 Pita agan Anitiokı haiabila vemi uami. Vevila hiji huaci dañ hinihini hidili mu mu agilan hula simiñ navihadami uami. Agadi ala hulan limu hihile avili hivi miñamigu miñaiahavici hadi sibili ihala halaha sañ vidividin hiniavihadami agilan vehavimi uami. Jemisi agan nulidi abici vehavimi uami. Ve iahavici Pita agan nulidi igavila lidami uami. Lidavila hidili mu mu agiladi valadami uami. Lidiñ nibilan hula pam ma migahinlhini navihadami uami. Lidaci Isilaeli hidili limu hihile agilan nudı lubiahilahila hamen laci ala hidili mu mu agiladi valavala nibilan hula ma migahinlhini navihadami uami. Nibilan hiji nameñ lamavihadami uami. Hulan iamigali agilan aludi iga iga abavibali aba abavihadami uami. Nibilan cian vidividin Mosesi libami agadi sihivia lubiahilahila hidili mu mu agilan hula ma migahinlhini navilalı aba abavibali aba abavihadami uami. Lihavidaci Banabasi avi nulidi anali hiji agadi lubiahiladami uami. Hamen lihavidaci vian igidalıñ Jisasi di cian amin agadi sihivia siban ma lubiahilavihadami uami. Lihavidaci vian Pita di nuken nameñ abamin uami. Nama Isilaeli hidili hulan aba abamin uami. Agadi ala cihi vian igidalıñ nama hidili mu mu agilan me hinilanañ aba abamin uami. Nama Isilaeli hidili hulan me ma hinilanañ aba abamin uami. Hamen sadan nama aki sañ hidili mu mu agiladi vidividin abilanañ aba abamin uami. Isilaeli hidili me hinilalañ aba abilanañ aba abamin uami. Cian vidividin Mosesi libami agadi lubiahilahila hidili mu mu agilan hula migahinlhini

nimilan̄ aba abilanañ ha lusin̄ sibili aba abamin uami.

Hulan̄ mu agan̄ Jisasi san̄ hiji vidividin̄ lamici Asi agan̄ nudi hulan̄ huaci aba abibali agasan̄ abami.

15 La Pita d̄ cihu ala abamin uami. Aludi iamilihali nibilan̄ Isilaeli hidili aba abamin uami. Nibilan̄ ala aludi huhilavici iaha Isilaeli hidili hinilalu aba abamin uami. Alan̄ hidili mu mu hima aba abamin uami. Hidili mu mu agilan̄ lusin̄ sibili hisin̄ aba abamin uami. **16** Alan̄ igilalu aba abamin uami. Hulan̄ iamigali cian̄ vidividin̄ Mosesi libami agad̄ sihivia sibar̄ lubiahilavilal̄ agilasan̄ Asi nulidi hulan̄ iamigali huaci aba ma abilal̄ aba abamin uami. Hulan̄ iamigali Jisasi Kilaisi san̄ hiji vidividin̄ lamavilal̄ agilasan̄ Asi nulidi hulan̄ iamigali huaci aba abilal̄ aba abamin uami. Alan̄ Jisasi Kilaisi san̄ hiji vidividin̄ lamilalu aba abamin uami. Hij i vidividin̄ hamen̄ lamidamili Asi aludi hulan̄ iamigali huaci aba abibali aba abamin uami. Cian̄ vidividin̄ Mosesi libami agad̄ lubiahilidamili Asi aludi hulan̄ iamigali huaci aba ma abibali aba abamin uami. Asi d̄ manasij hekili agan̄ nameñ abami aba abamin uami. Hulan̄ iamigali cian̄ vidividin̄ Mosesi libami agad̄ sihivia sibar̄ lubiahilavilal̄ agilasan̄ Asi nulidi hulan̄ iamigali huaci aba ma abibali aba abami aba abamin uami. **17** Alan̄ hiji nameñ lamilalu aba abamin uami. Alan̄ Jisasi Kilaisi hula hiji humigaj̄ pam hinidamili Asi aludi nameñ abibali aba abilal̄ aba abamin uami. Namilan̄ hulan̄ iamigali huaci aba abibali aba abilal̄ aba abamin uami. Hij i hamen̄ lamidamili Isilaeli hidili limu hihile agilan̄ igavidaci alan̄ avi hidili mu mu agilan̄ me lusin̄ sibili dan̄ hinilalu aba abamin uami. Lavila alan̄ nameñ abimagalu aba abamin uami. Jisasi Kilaisi nuken̄ akua lici cian̄ vidividin̄ Mosesi libami agad̄ valavila lusin̄ sibili vilalu aba abimagalu aba abamin uami. Nibu hamen̄ ma sibar̄ lilali aba abamin uami. **18** Hulan̄ iamigali agilan̄ cian̄ vidividin̄ Mosesi libami

agad̄ lubiahilavidaci vian̄ abamigilidalin̄ valavidaci cihu vian̄ nuken̄ cian̄ vidividin̄ agad̄ lubiahilavila aba abamin uami. Ha vian̄ nuken̄ cian̄ vidividin̄ agad̄ ifilahahaha hisin̄ hulan̄ me hinivin aba abamin uami. **19-20** Vaka vian̄ cian̄ vidividin̄ Mosesi libami agad̄ lihu hivi hiniadamin aba abamin uami. Hinidalin̄ cian̄ vidividin̄ Mosesi libami agan̄ lidaci vian̄ vali me hiniadamin aba abamin uami. Kili cikan̄ hilhua lamalama agad̄ hivi Jisasi Kilaisi di lama henan̄ hivi ifavici uci himami aba abamin uami. Hameñ ala kili cikan̄ hilhua lamalama agad̄ hivi iadi avi lama henan̄ hivi ifavici uci himahima me himamin aba abamin uami. La iabi neñ cian̄ vidividin̄ agad̄ lihu hivi ma hinilan aba abamin uami. Vian̄ Asi san̄ pam igahilahila iadi nuken̄ hiji agad̄ ma lubiahililan aba abamin uami. Vian̄ Jisasi Kilaisi di lihu hivi hinihini nudi hiji agad̄ pam lubiahililan aba abamin uami. Vian̄ Asi d̄ Ninan̄ agasan̄ hiji vidividin̄ lamalama akuaba akuaba sibila fili neñ vilan aba abamin uami. Nibu ala iasan̄ mavin̄ hekili hiniavila iadi ahiliahuiahu san̄ himami aba abamin uami. **21** Alan̄ cian̄ vidividin̄ Mosesi libami agad̄ sihivia lubiahilidamili Asi agan̄ aludi nameñ ma abilal̄ aba abamin uami. Namilan̄ hulan̄ iamigali huaci aba ma abilal̄ aba abamin uami. Namilan̄ hulan̄ iamigali huaci aba abavila aba abamin uami. Ha Jisasi Kilaisi di havi ma abici migavila himivi aba abamin uami. Hamen̄ sadañ vian̄ Asi iasan̄ mavin̄ hinilali agad̄ ma valiben aba abamin uami.

3

Namilan̄ aki me lilan̄ Asi di Amiñ agan̄ migavila namilan̄ hula hinilali uami.

1 Galesia fili tibi hisin̄ hulan̄ iamigali namilan̄ uavauava sibar̄ uami. Alan̄ Jisasi Kilaisi di cian̄ agad̄ nalusañ sihivia sibar̄ sulilalu uami. Kili cikan̄ hilhua lamalama agad̄ hivi nudi lama henan̄ hivi ifavici uci himami agad̄ cian̄ sulidamili igahililalan̄ uami. Agad̄ ala ani ani agilan̄

2:16 2.16 Sng 143.2, HJL 13.38-39, 15.10-11, Lom 1.17, 3.20-28, 4.5, 11.6, Ga 3.11, Ib 7.18-19   **2:17** 2.17 1 Jo 3.8-9

2:19-20 2.19-20 Jo 13.1, Lom 6.11, 6.14, 7.6, 2 Ko 5.14-15, Ga 1.4, Ef 5.2, 1 Te 5.10, Ta 2.14, Ib 9.14, 1 Pi 4.2   **2:21** 2.21

Ga 3.21, Ib 7.11   **3:1** 3.1 Ga 2.11-14, 5.7

3:2 3.2 HJL 10.47-48, 15.8, Lom 10.16-17, Ib 6.4-6

naludi hiji huaci agadi mīñaihuihu lihavadi uami. ² Vianj cianj mu ciki agasanj naludi abitihiben aba ladin uami. Namilan aki me lilan Asi di Amiñ agan migavila namilan hula hinilali uami. Cianj vidiividin Mosesi libami agadi lubiahilidalan Asi di Amiñ agan miga namilan hula hinilali ua Jisasi di cianj agadı igahilavila nusanj hiji vidiividin lamidalañ Asi di Amiñ agan miga namilan hula hinilali uami. ³ Namilan ci sibaj uavauava iahuadalañ uami. Asi di Amiñ agan nalusanj vidiividin igudaci namilan hidili maha Jisasi di cianj lubiahilabalı uami. Cihu iabi nej Asi di Amiñ agadı valavalı naludi nukenj vidiividin hiji Jisasi di cianj lubiahilabalı aba lidalañ uami. ⁴ Asi di Amiñ agan vidiividin mu hidili mu hidili agiladi abalamidaci namilan igilalañ agadı ala cihu uava iahuben aba lidalañ uami. Agadı ala ma akua uava iahubalañ uami.* ⁵ Asi agan nudı Amiñ agadı abici migavila namilan hula hinihini nalusanj vidiividin abalamilali uami. Aki san nıbu hameñ lili uami. Cianj vidiividin Mosesi libami agadı lubiahilidalan hameñ lili uamı Jisasi di cianj agadı igahilavila hiji vidiividin nusanj lamidalañ hameñ lili uami.

⁶ Asi di manasın hekili agan Ebılam sañ nameñ abami uami. Ebılam agan Asi di cianj agasanj hiji vidiividin lamici Asi nudı abi aba abami uami. Namı hulan huaci aba abi aba abami uami. ⁷ Namilan igilalañ uami. Hulan iamigali Asi di cianj agasanj hiji vidiividin lamavilali agilan Ebılam di iamılıhalınu hiniavilali uami. ⁸ Vaka sibaj Asi agan hiji lamavila abami uami. Hulan iamigali hidili mu mu agilan iadi cianj agasanj hiji vidiividin lamavici aba abami uami. Ha vianj nulidi hulan iamigali huaci aba abiben aba abami uami. Lavıla Ebılam di abami uami. Vianj nasanj igahilahila hulan iamigali hidili mu mu sikasikan agiladi huaci lamiben aba abami uami. Asi hameñ abami agan nudı

manasın hekili hiji hinilali uami. ⁹ Ebılam nıbu Asi sanj hiji vidiividin lamici Asi nudı huaci lamami uami. Hulan iamigali Asi sanj hiji vidiividin lamavidaci Asi Ebılam di huaci lamami hameñ laci ala nulidi avi huaci lamilali uami. ¹⁰ Hulan iamigali limu hihile agilan abavılali uami. Alan cianj vidiividin Mosesi libami agadı lubiahilimili Asi agan aludi hulan iamigali huaci aba abibali aba abavılali uami. Agadı ala Asi nulidi sibili lamibali uami. Nudi manasın hekili agan nameñ abami uami. Hulan mu cianj vidiividin Mosesi libami agadı sikasikan ma lubiahilimanj lici Asi nudı sibili lamibali aba abami uami. ¹¹ Nudi manasın hekili agan cianj mu avi nameñ abami uami. Hulan iamigali huaci huaci agilan Asi sanj hiji vidiividin lamavidaci Asi agan nulidi abibali aba abami uami. Namilan hulan iamigali huaci aba abibali aba abami uami. Hameñ aba aba nulidi ahilihudaci huaci hameñ laci hameñ laci hiniavibali aba abami uami. Cianj agan aludi sihivia sibaj lamalubiavila abami uami. Hulan pabin ciki avi cianj vidiividin Mosesi libami agadı sihivia lubiahilabalı agasanj Asi nudı hulan huaci aba ma sibaj abibali uami. ¹² Cianj vidiividin Mosesi libami agadı lubiahilahila agan nıbu hitin uami. Jisasi sanj hiji vidiividin lamalama agan nıbu hitin uami. Asi di manasın hekili agan nameñ abami uami. Hulan mu cianj vidiividin Mosesi libami agadı lubiahiliben aba cianj vidiividin sikasikan agiladi lubiahilam aba abami uami. Nıbu hameñ lavıla huaci hameñ laci hameñ laci hiniyalı aba abami uami.

¹³ Lici hulan iamigali alan ahuata cianj vidiividin Mosesi libami agadı sikasikan lubiahilabalı aba lidamili hima lidaci Asi aludi igidaci sibili hinilalu uami. Agadı ala Jisasi Kılaisi nukenj aludi likila likila sanj himici Asi nudı igici nıbu hulan sibili me hinimi uami. Asi di manasın hekili agan nameñ abami uami. Kili cikan hilihua

* ^{3:4} 3.4 Hulan hiji hutesi dan agilan Giliki cianj agadı iga iga abavılali. Polı nameñ akua abami uavılali. Akuaba akuaba avıha avıha igilalañ hana namilan havı havı ma iga iga vidiividin lagulamilalañ aba abami akua uavılali. ^{3:6} 3.6 HM 15.6, Lom 4.3, Je 2.23 ^{3:7} 3.7 Jo 8.39, Lom 4.11-12, 4.16

^{3:8} 3.8 HM 12.3, 18.18, 22.18, HJL 3.25, Lom 9.17 ^{3:9} 3.9 Lom 4.16

Hab 2.4, Lom 1.17, Ga 2.16, Ib 10.38 ^{3:10} 3.10 Lo 27.26, Jer 11.3 ^{3:11} 3.11 2 Ko 5.21, Ga 4.5 ^{3:12} 3.12 Wkp 18.5, Neh 9.29, Lom 10.5, 11.6 ^{3:13} 3.13 Lo 21.23, Lom 8.3,

lamalama agadi hiv̄i hulan̄ mu d̄i lama henaj hiv̄i ifavici uci himici As̄i nud̄i sibili igilali aba abami uami. **14** As̄i agan̄ Ebilam d̄i namej abami uami. Vian̄ nasan̄ igahilahila hulan̄ iamigali hidili mu mu agiladi huaci lamiben aba abami uami. Lavila abami. As̄i agan̄ Jisas̄i Kilaisi sibila vimi agasan̄ igahilavila hulan̄ iamigali hidili mu mu agiladi huaci lamami uami. Lici hulan̄ iamigali alan̄ ahuata As̄i d̄i cian̄ agasan̄ hiji vidividin̄ lamidamili As̄i d̄i Amiñ agan̄ migavila alan̄ hula hinilali uami. Vaka nud̄i Amiñ agan̄ migamiga san̄ cian̄ miguavila abami agan̄ hamen̄ laci ala limi uami.

Cian̄ vidividin̄ Mosesi libami agan̄ As̄i cian̄ miguavila abami agad̄i ma ifilahibali uami.

15 Iadi isagali imahali me namilañ uami. Vaka As̄i limi agasan̄ h̄ive lama hulan̄ alan̄ lilalu agasan̄ abiben uami. Hulan̄ mu himiben aba nud̄i akuaba akuaba agiladi nud̄i ninanadi agilasan̄ sihivia sibaj labiliben aba manasiñ hiv̄i cian̄ libivi uami. Libici nud̄i cian̄ agan̄ cian̄ miguavila aba aba me hinivi uami. Hinidaci hulan̄ hihile cihu cian̄ mu ma abavivi uami. Nibu cian̄ miguavila abivi agad̄i ma ifilaha abavivi uami. **16** As̄i agan̄ cian̄ miguavila Ebilam didaj nud̄i iamilinu didaj abami uami. As̄i d̄i manasiñ hekili Ebilam iamilinu san̄ abami ha nud̄i iamilihalinu akape agilasan̄ ma abami uami. Nudi iamilinu pabin̄ ciki Jisas̄i Kilaisi san̄ pam abami uami.*

17 Cian̄ abin agadi hidili nibu namej uami. Sebili m̄ise As̄i agan̄ cian̄ miguavila Ebilam d̄i abami uami. Cian̄ miguavila abici hualı 430 uci hen̄ Mosesi agan̄ As̄i d̄i cian̄ vidividin̄ agad̄i libami uami. Cian̄ vidividin̄ Mosesi libami agan̄ sivi sibaj iahami uami. Hamej sadaj As̄i vaka cian̄ miguavila abami agad̄i ma ifilahami uami. Nudi lici

ma sivilami uami. **18** As̄i agan̄ Ebilam san̄ mavin̄ hiniavila akuaba akuaba huaci huaci iguben aba cian̄ miguavila abami uami. Cian̄ miguavila abami sadaj igubali uami. Agadi ala As̄i alusañ akuaba akuaba huaci huaci agiladi igubali aba cian̄ vidividin̄ Mosesi libami agad̄i pam lubiahilimili alusan̄ ma igubali uami. **19** As̄i agan̄ aki san̄ cian̄ vidividin̄ agad̄i Mosesi san̄ iguci libami uami. Hidili nibu namej uami. Hulan̄ iamigali agiladi lusin̄ sibili sibili agiladi haiabila lamibali aba Mosesi san̄ cian̄ vidividin̄ agad̄i iguci libami uami. Libici hinidaci Ebilam iamilinu agan̄ hen̄ iahami uami. Vaka As̄i akuaba akuaba huaci huaci iguben aba cian̄ miguavila abami ha Ebilam iamilinu san̄ iguben aba abami uami. Agadi ala As̄i agan̄ nud̄i cian̄ vidividin̄ agad̄i nud̄i cian̄ hali hisin̄ agilasan̄ igumi uami. Iguci nibilan̄ nud̄i cian̄ agad̄i Mosesi san̄ sulavici Mosesi agan̄ hulan̄ iamigali agilasan̄ cihu tibi sulami uami. **20** Hulan̄ mu nibu nuken̄ abiben aba hulan̄ mu d̄i abici uavila hulan̄ iamigali limu hihile agiladi ma abivi uami. Ha nibu nuken̄ ua nulidi piñ iahavila abivi uami. Hamej laci ala As̄i agan̄ abiben aba nud̄i cian̄ hali hisin̄ agiladi ma abami uami. Nibu nuken̄ cian̄ miguavila Ebilam d̄i abami uami.

Cian̄ vidividin̄ Mosesi libami agan̄ aludi iavan̄ sakilin̄ me hinihini aludi migilidaci Jisas̄i vemi uami.

21 Cian̄ vidividin̄ Mosesi libami agan̄ aludi ahiliyahudaci alan̄ As̄i hula huaci hamej laci hamej laci ma hinibalu uami. Ahiliyahudaci ha alan̄ cian̄ vidividin̄ agad̄i pam lubiahilimili As̄i igici alan̄ hulan̄ iamigali huaci hinivilu uami. Hinihini namej abavilu uami. Cian̄ vidividin̄ Mosesi libami agan̄ nibu huaci aba abavilu uami. Vaka

3:14 3.14 Jol 2.28-29, Sek 12.10, HJL 2.33   **3:16** 3.16 HM 12.3, 12.7, 17.7, HJL 7.5   * **3:16** 3.16 Cian̄ Poli libami nagañ vaka hisin̄ manasiñ hiv̄i avi hinilali. Mu Hidili 13.15 hiv̄i hinilali. Mu Hidili 15.18 hiv̄i hinilali. Mu Hidili 17.7 hiv̄i hinilali. Mu Hidili 17.8 hiv̄i avi hinilali. Agadi ala cian̄ sibaj hiv̄i igidalan̄ Poli d̄i cian̄ agan̄ hula hilihili ma hiniavilali. Cian̄ vaka hisin̄ manasiñ hiv̄i hiniavilali agilan̄ namej abavimi. Nadi iamilihalina agilan̄ mufili iahavibali uavimi. Agadi ala Poli hiji namej lamami. As̄i agan̄ Jisas̄i Kilaisi san̄ ala cian̄ miguavila Ebilam d̄i abami uami. Poli agan̄ Ibilu cian̄ hiv̄i libavimi agadi igavila hiji hamej lamami. Agadi ala Ibilu cian̄ agan̄ nibu ahica hidili agilasan̄ abilali. Hamej sadaj cian̄ sibaj hiv̄i limu cimila libimili Poli d̄i cian̄ hula hilihili ma hiniavilali.   **3:17** 3.17 CV 12.40, Lom 4.13-14, Ga 3.21   **3:18** 3.18 Lom 4.14, 8.17, 11.6   **3:19** 3.19 Lo 5.5, 5.22-27, Jo 1.17, HJL 7.38, 7.53, Lom 5.20, Ib 2.2   **3:20** 3.20 Lom 3.29-30   **3:21** 3.21 Lom 8.2-4   **3:22** 3.22 Lom 3.9-19, 3.23, 4.11-12, 4.16, 11.32

Asi cian miguavila Ebilam di abami agan viđividiň apali aba abavilu uami. ²² Agadi ala Asi di manasir hekili agan namej abami uami. Hulaň iamigali sikasikan agilan lusin sibili lihu hivi hiniavihadami aba abami uami. Hameň sadan Asi agan cian miguavila akuaba akuaba igu igu saň abami uami. Hulaň iamigali Jisasi Kilaisi saň hiji viđividiň lamavilalı agilasan igu igu saň abami uami. ²³ Jisasi saň hiji viđividiň ma lamiman lidiň alan limin sibili utan hivi me cian viđividiň Mosesi libami agadi lihu hivi hiniadamilu uami. Cian viđividiň agadi lihu hivi hinidamili Jisasi veci nusan hiji viđividiň lamilalu uami. ²⁴ Cian viđividiň Mosesi libami agan aludi iavan sakilin me hinihini aludi migila migila hinidaci Jisasi Kilaisi vemi uami. Veci nusan hiji viđividiň lamidamili Asi agan aludi namej abilalı uami. Namilan hulaň iamigali huaci aba abilalı uami. ²⁵ Alan Jisasi Kilaisi saň hiji viđividiň lamilalu sadan alan iavan sakilin me agadi lihu hivi ma hinilalu uami.

Jisasi Kilaisi saň hiji viđividiň lamilalaň namilan Asi di ninanadi hinilalaň uami.

²⁶ Jisasi Kilaisi saň hiji viđividiň lamilalaň namilan ahuata Asi di ninanadi hinilalaň uami. ²⁷ Hulaň iamigali namilan Jisasi Kilaisi saň hiji viđividiň lamilalaň avili hivi naludi ci miňamigu miňaiahavalı uami. Hameň sadan namilan naludi hadi hilahila agiladi hadipili hivi ahuala lamilalaň hameň laci ala Jisasi Kilaisi di avi hamen ala lahalaň uami. ²⁸ Namilan Jisasi Kilaisi di hulaň iamigali hinilalaň uami. Hinihini hidili mu mu agilan hula hidili pabin laci me hinilalaň uami. Isilaeli hidili namilan hitin hima uami. Hidili mu mu namilan hitin hima uami. Hulaň manigali di lihu hivi hinihini sibila havı havı vilalaň namilan hitin hima uami. Hulaň naludi nuken sibila vivi huaci laci hinilalaň namilan hitin hima uami. Hulaň namilan hitin hima uami. Iamigali namilan avi hitin

hima uami. ²⁹ Namilan sikasikan Jisasi Kilaisi di hulaň iamigali hinilalaň sadan namilan Ebilam di iamilihalinu uami. Asi agan cian miguavila Ebilam iamilihalinu agilasan akuaba akuaba huaci huaci igu igu saň abami agiladi nalusaň igubali uami.

4

Asi agan aludi likilici alan nudı ninanadinu hinilalu uami.

¹ Hulaň mu agan ninaň dan hinvı uami. Lici ninaň agan hulemili ciki hinihini sibila hisin hulaň me hinvı uami. Hinihini iaganu di akuaba akuaba agiladi ma via hinvı uami. Agadi ala mufili nıbu hekili lavila hinidaci iaganu himici ninanu agan pam iaganu di akuaba akuaba agiladi vivi uami. ² Hulemili ciki hinidaci himamigili dan agan nudı sakilivı uami. Sakila sakila hinidaci sibila hisin hulaň mu agan hulemili ciki agadi iaganu di akuaba akuaba agiladi migilivı uami. Hameň lidiň hiniavidaci iaganu mihiň lamivı agan iahici ninaň agan iaganu di akuaba akuaba agiladi heň huaci likila via hinvı uami. ³ Alan hulemili ciki me hinihini sudı hau fili uaian susu akuaba akuaba migilavilalı agiladi sibila hisin hulaň iamigali me hiniadamilu uami. ⁴ Agadi ala Asi agan mihiň lamami heň Ninanu di abici vemi uami. Iamigali mu agan nudı huhilici nıbu hulan sibarı alan me hinihini cian viđividiň Mosesi libami agadi lihu hivi hiniadami uami. ⁵ Hulaň iamigali alan avi cian viđividiň Mosesi libami agadi lihu hivi hiniadami Asi agan Jisasi di abici vemi uami. Hulaň iamigali agiladi likililiň iadi nuken ninanadi hiniavibali aba abici vemi uami. ⁶ Lici namilan Asi di ninanadinu hinilalaň uami. Lidalaň Asi agan nudı Ninanu di Amiň agadi abici ve alan hula hidili uami. Hinihini Asi di namej abilalı uami. E e iadi Iavaň huaci sibarı aba abilalı uami. ⁷ Lidaci namilan sibila hisin hulaň iamigali me ma hinilalaň uami. Namilan

3:24 3.24 HJL 13.39, Lom 10.4, Ga 2.16, Kl 2.17, Ib 9.9-10
Lom 6.3, 13.14   **3:28** 3.28 Jo 10.16, Lom 10.12-13, 1 Ko 12.13, Ef 2.14, Kl 3.11
Ef 3.6, Ib 11.17-18   **4:3** 4.3 Ga 2.3-5, 3.23, Kl 2.20-21   **4:4** 4.4 HM 3.15, Mt 5.17, Lu 1.31, Jo 1.14, Lom 1.3, Ef 1.10, Ib 2.14-15   **4:5** 4.5 Mt 20.28, Jo 1.12, Ga 3.13, Ef 1.5-7, 1 Pi 1.18-19   **4:5** 4.5-7 Lom 8.15-17   **4:6** 4.6 Lom 5.5   **4:7** 4.7 Ga 3.29

3:26 3.26 Jo 1.12, Lom 8.14-16, 1 Jo 3.1-2   **3:27** 3.27

3:29 3.29 Lom 4.13, 9.7, Ga 4.7, 4.28, Ef 2.14, Kl 3.11

4:4 4.4 HM 3.15, Mt 5.17, Lu 1.31, Jo 1.14, Lom 1.3, Ef 1.10, Ib

2.14-15   **4:5** 4.5 Mt 20.28, Jo 1.12, Ga 3.13, Ef 1.5-7, 1 Pi 1.18-19   **4:5** 4.5-7 Lom 8.15-17   **4:6** 4.6 Lom 5.5   **4:7**

nudi ninanadinu sibar hiniyalan uami. Ası di ninanadinu hiniyalan sadan nudi akuaba akuaba huaci huaci agiladi likila via hiniyalan uami.

*Polı agaŋ Galesia fili tibi hisin̄ agılasan
hiji cuviliŋ cuviliŋ lamalama hiniadami.*

8 Vaka namilan Ası di cian agadi ma igahiladilan sadan sudi hau akuaba akuaba agiladi sibila hisin̄ hulan iamigali me hiniadilan uami. Lidiŋ sudi hau akuaba akuaba agilasan aludi ası aba abadamilan uami. Agadi ala nibilan Ası hima uami. **9** Iabi namilan Ası hula hiji humigan pam hiniyalan uami. Ası avi namilan hula hiji humigan pam hiniyalan uami. Lidaci namilan aki san Ası di valavala cihu sudi hau akuaba akuaba vidividin̄ apali agiladi piŋ ubalu aba liliyalan uami. Nibilan akuaba akuaba huaci huaci apali sibar uami. Namilan cihu aki san nulidi sibila hisin̄ hulan iamigali me hiniyalu aba liliyalan uami. **10** Lidiŋ cian vidividin̄ Mosesi libami agadi lubiahilahila akuaba akuaba mihin̄ hekili agilasan pam igahililalan uami. Huali hihi agadi mihin̄ hekili agilasan igahililalan uami. Avan̄ hihi iahilalı agadi mihin̄ hekili agilasan igahililalan uami. Islaelı hidili agiladi mihin̄ hekili mu mu agilasan avi igahililalan uami. **11** Vian̄ namilan hula hinihini Ası di cian sulacin agaŋ nibu havı akua hiniavila sivilibali aba hiji cuviliŋ cuviliŋ lamalama hinidin uami.

12 Iadi isagali imahali me namilan vian̄ me hiniyalan aba naludi mavin cian cian abadin uami. Vian̄ nuker cian vidividin̄ Mosesi libami agadi valavila cihu namilan me ala hiniyan uami. Namilan hula hiniyalan namilan iadi sibili ma lamahalan uami. **13** Namilan igahalan uami. Vian̄ naludi haiabila hiniavila himuhimu himacın uami. Himuhimu dan hinihini hidili maha nalusan Jisasi di cian sulacin uami. **14** Himuhimu himavila hiniyalan namilan iadi sibili ma igahalan uami. Iadi vihilı agadi havahava san ihilu ma lavahalan uami. Namilan Ası di cian hali hisin̄

agasan hijinalanala nudi vivi me iadi vihalan uami. Jisasi Kilaisi san hijinalanala nudi vivi me iadi vihalan uami. **15** Vian̄ naludi amin̄ abadin uami. Vian̄ himuhimu dan hiniyalan namilan iadi ahiliahuahu san mavin hekili hiniyahala uami. Namilan hijinalanala hiniyalan hadihu vian̄ naludi akuaba akuaba huaci huaci agiladi igu igu san abiliŋ ma miliminiyalan uami. Agadi ala iabi namilan iasan ma hijinalilalan uami. **16** Vian̄ nalusaŋ cian amin̄ agadi sulilan uami. Sulidalıŋ igahilahila cihu iabi iasan igivi hinihini iadi nagili lamibalı aba liliyalan uami.

17 Ci igilan uami. Hulan nalusan sidan cian cian iguavilali agilan naludi ahiliahuahu san mavin ma hiniavilali uami. Nibilan iadi aba nudi valavila aludi sivi vehavim aba lihavilali uami. **18** Vian̄ namilan hula hinihini nalusan mavin hiniavila naludi ahiliahuacın uami. Naludi vala ve hiniyalan nibilan nalusan mavin hiniavici ha huaci uami. Agadi ala nibilan naludi ahiliahuahu san mavin ma hiniavilali uami. **19** Iadi ninanadi me namilan uami. Vian̄ nalusaŋ mavin lamilan agaŋ nibu iamigali ninanadi huhiliben aba avıha avıha igavilali hamen̄ agadi igadin uami. Namilan Jisasi Kilaisi me hiniyalan iadi mavin migubali uami. **20** Vian̄ namilan hula hinihini san mavin hinidin uami. Namilan hula hiniavila cian vidividin̄ ma abavin uami. Vian̄ naludi ahiliahuahu san hiji cuviliŋ cuviliŋ igahilahila hinidin uami.

Iamigali ahica agiladi hivi hive lama abami.

21 Cian vidividin̄ Mosesi libami agadi lihu hiniyalu aba liliyalan namilan uami. Ası di manasın̄ hekili agadi cian ma akua igahililalan uami. **22** Ası di manasın̄ hekili agaŋ nameŋ abami uami. Ebilam nibu ninaŋ ahica dan aba abami uami. Ebilam abinu Sela nibu nudi ninaŋ pabin̄ aba abami uami. Nibu sibila numigaŋ aba abami uami. Sela di sibila hisin̄ iamigali Hega nibu avi nudi ninaŋ pabin̄ aba abami

uami. ²³ Sibila hisin̄ iamigali agan̄ Ebilam hula hiniavila ninan̄ agad̄i huhilami uami. Agad̄i ala Asī agan̄ n̄ibu nuken̄ cian̄ miguavila abami agasan̄ igahilavila sibila numigan̄ agad̄i ahiliyahuci Ebilam hula hiniavila ninan̄ agad̄i huhilami uami. ²⁴⁻²⁵ Asī agan̄ ahica tibi cian̄ miguavila abami agasan̄ viañ iamigali ahica agiladi hiv̄i h̄ive lama abadin uami. Asī agan̄ Sainai halu hiniavila cian̄ miguavila Mosesi sañ cian̄ vidividin̄ igumi agasan̄ Hega di hiv̄i h̄ive lama abadin uami. Sainai halu agan̄ Alebia fili tibi hiniadami uami. Hega di ninanadi me agilan̄ sibila hisin̄ hulan̄ iamigali hiniavilalı uami. Jelusalem haiabila fili neñ hinilalı agasan̄ avi Hega di hiv̄i h̄ive lama abadin uami. Jelusalem haiabila agan̄ sibila hisin̄ iamigali me hinilalı uami. Hulan̄ iamigali heñ hisin̄ agilan̄ avi sibila hisin̄ hulan̄ iamigali me hinilalı cian̄ vidividin̄ Mosesi libami agad̄i lihu hiv̄i hiniavilalı uami. ²⁶ Agad̄i ala Jelusalem haiabila Asī di hiv̄i hinidi agan̄ n̄ibu sibila hisin̄ iamigali agan̄ me ma hinilalı uami. N̄ibu aludi iamili Sela me hinilalı uami. ²⁷ Asī di manasın̄ hekili agan̄ nameñ abami uami. Iamigali uaji nama hijinalıha aba abami uami. Iamigali ninanadi huhila huhila sañ avıha avıha ma igilanañ nama sihi iahaiahı lıvalıva hijinalañala hiniha aba abami uami. Iamigali muñana nadı vala uci nama avi hijinalıha aba abami uami. Namılañ ninanadi apalı agad̄i ala ninanadi akape vivi sakılıbalan̄ aba abami uami. Namılañ iamigali muñanu hula hinilalı ninanadi dan̄ hinilalı agad̄i lıvalıbalan̄ aba abami uami. ²⁸ Iadi isagali imahali me namılañ Sela di ninanu Aisakı me hinilalañ uami. Asī cian̄ miguavila abici namılañ nudi ninanadi hinilalañ uami. ²⁹ Hega n̄ibu Ebilam hula hiniavila Isimaeli di huhilami uami. Asī di Amiñ agan̄ Sela di ahiliyahuci Ebilam hula hiniavila Aisakı di huhilami uami. Huhilici Isimaeli agan̄ Aisakı di sibili lamadami uami. Iabi avi hamen̄ laci ala hulan̄ iamigali cian̄ vidividin̄ Mosesi

libami agad̄i lihu hiv̄i hiniavilalı agilan̄ Asī di hulan̄ iamigali agiladi sibili lamavilalı uami. ³⁰ Asī di manasın̄ hekili agan̄ n̄ibu nameñ abami uami. Sibila hisin̄ iamigali agadıdan̄ nudi ninanu agadıdan̄ lahunañ uavım aba abami uami. Sibila hisin̄ iamigali agad̄i ninanu agan̄ iaganu himici nudi akuaba akuaba agiladi ma vibali aba abami uami. Abinu livılı agan̄ n̄ibu sibila hisin̄ iamigali ma hinilalı aba abami uami. Hameñ sadañ nudi ninan̄ agan̄ pam iaganu himici nudi akuaba akuaba agiladi vibali aba abami uami. ³¹ Iadi isagali imahali me namılañ uami. Alan̄ sibila hisin̄ iamigali agad̄i ninanadi me ma hinilalu uami. Alan̄ Ebilam abinu livılı agad̄i ninanadi me hinilalu uami.

5

Alan̄ cian̄ vidividin̄ Mosesi libami agad̄i lihu hiv̄i ma hinilalu uami.

¹ Jisası Kılaisı agan̄ vevila aludi ahiliyahuci alan̄ cian̄ vidividin̄ Mosesi libami agad̄i lihu hiv̄i ma hinilalu uami. Hameñ sadañ hulan̄ iamigali namılañ vidividin̄ lagulamıhalan̄ uami. Hulan̄ limu hihile agilan̄ lıhavıdaci namılañ cihu sibila hisin̄ me hinimılañ uami. ² Ci igilan̄ uami. Viañ Polı uami. Viañ naludi abadin uami. Namılañ alia aba abılañ naludi hadi sibili ihalahavıcı Jisası Kılaisı naludi ma ahiliyahubali uami. ³ Naludi hadi sibili ihalahavıbali agasan̄ viañ naludi cihu haiabila iaha abıben uami. Cian̄ vidividin̄ Mosesi libami agad̄i lubiahılılan̄ naludi hadi sibili ihalahavıcı uami. Ha cian̄ vidividin̄ Mosesi libami limu hihile agiladi avi lubiahıla fıhalıhalan̄ uami. ⁴ Namılañ hiji nameñ lamılañ uami. Alan̄ cian̄ vidividin̄ Mosesi libami agad̄i lubiahılımılı Asī agan̄ aludi nameñ abıbali aba abılañ uami. Namılañ hulan̄ iamigali huaci aba abıbali aba abılañ uami. Agad̄i ala namılañ Jisası Kılaisı di ci valavıla hitıñ hinidalañ uami. Asī nalusañ mavın hinilalı agad̄i avi ci valahalañ uami. ⁵ Alan̄ Asī sañ hiji vidividin̄ lamıdamılı Asī di Amiñ agan̄

alusən vidiividin igulalı uami. Vidiividin igudaci migila migila hinilalu uami. Ası aludi igavila hulan iamigali huaci aba abibali aba migila migila hinilalu uami. **6** Alan Jisası Kilaisı hula hiji humigaŋ pam hinihini nameŋ abilalu uami. Hulaŋ hihile hadi sibili ihalahavılalı aba abilalu uami. Hulaŋ hihile hadi sibili ma ihalahavılalı aba abilalu uami. Agadı ala Ası agan hameŋ lihavılalı agilasan ma igahililalı aba abilalu uami. Ası agan hulan nusan hiji vidiividin lamalama hulan iamigali limu hihile agilasan mavın hekili hinihini nulidi ahiliyahulalı agadı igidaci huaci siban hinilalı aba abilalu uami.

7 Vaka namilan Jisası Kilaisı saŋ hiji vidiividin lamalama nudı cian agadı lubiahiladamılaŋ uami. Cihu ani ani agilan naludi hiji vidiividin agiladi miŋaihuihu lihavıdaci cian amiŋ agadı ma lubiahililalan uami. **8** Ası agan ala naludi abici nudı sibila agadı vilalan uami. NiBu nulidi ma abici naludi hiji vidiividin agadı miŋaihuihu lihavadi uami. **9** Vian naludi hive lama abiben uami. Hulaŋ mu maci huhila huhila hisin isi aba abavılalı agadı sudime ciki viavıla maci agadıdaŋ enjalici maci agan hekili huhili uami. **10** Vian iadi Hekili hula hiji pam lamavıla hiji vidiividin nameŋ lamilan uami. Namilan iadi hiji agadı pam lubiahilibalı aba abilan uami. Lidiŋ hiji mu mu ma lubiahilibalı aba abilan uami. Aniaba naludi hiji miŋaihuihu lihavadi agiladi vian ma igin uami. Ası agan hulan hamen agiladi sibili lamıbalı uami.

11 Iadi isagali imahali me namilan uami. Vian hadi sibili ihalahalaha saŋ aba aba hidilan lici ha iadi sibili ma lamavı uami. Vian hamen aba aba hidahida cihu kili cikan hilhua lamalama agadı hivı Jisası di lama henən hivı ifavıci uci himami agasan abilan lici uami. Ha hulan iamigali agilan cian hamen agasan igivi ma hiniavı uami. **12** Hulan naludi hiji miŋaihuihu lidin hadi sibili ihalahalaha saŋ vidiividin siban

hiniavılalı agilan nulidi nuken hadi sibili akuaba akuaba agiladi vana sikasikan ihalaha fihalavım uami.

13 Iadi isagali imahali me namilan uami. Ası agan namilan hulan nulidi nuken sibila vivi hidavılalı agilan me hinihini san naludi abilalı uami. Hamen sadan namilan hiji nameŋ lamılaŋ uami. Alan aludi nuken sibila vivi hinilalu sadan akuaba akuaba hiji humigaŋ vaka hisin agiladi huaci lubiahilibalı aba abimılaŋ uami. Namilan hulan iamigali agilasan mavın hekili hinihini hibin hibin ahiliyahiuahu hinihalan uami. **14** Ası di manasiŋ hekili agan nameŋ abami uami. Nalusən nuken san mavın hekili hinilalan hamen ala naludi isagalinalu imahalinalu agilasan avi mavın hekili hinihalan aba abami uami. Cian hamen agan cian vidiividin Mosesi libami limu hihile agiladi sikasikan laliguavıla hinilalı uami. **15** Namilan nuken nuken lamacilacila hibin hibin sagan libimılaŋ uami. Hamen lilaŋ naludi hiji vidiividin agilan sıvılavıbali uami.

Akuaba akuaba hiji humigaŋ vaka hisin agiladi valavalı Ası di Amiŋ agadı hiji pam lubiahilibalı uami.

16 Ci igilan uami. Vana Ası di Amiŋ agan pam nalusən hiji igudaci hidihalan uami. Hamen lavıla namilan akuaba akuaba hiji humigaŋ vaka hisin agilasan mavın hinibalı agadı ala ma lubiahilibalı uami. **17** Akuaba akuaba hiji humigaŋ vaka hisin agilasan mavın hinihini agan uami. Ası di Amiŋ agan alan akuaba akuaba huaci huaci agiladi lili saŋ lilaŋ agan uami. NiBılaŋ ahica sagan me libavılalı uami. Hameŋ sadan namilan akuaba akuaba hiji humigaŋ vaka hisin agiladi lubiahiliben aba lidalan Ası di Amiŋ agan hiji igubali uami. Igudaci akuaba akuaba hiji humigaŋ vaka hisin agiladi ma lubiahilibalı uami. **18** Ası di Amiŋ agan nalusən hiji igudaci namilan cian vidiividin Mosesi libami agadı lihu hivı ma hinibalı uami. **19** Alan akuaba akuaba

hiji humigan vaka hisin agiladi igilalu uami. Nibilan namej uami. Hivikali sañ hidahida agan uami. Hib'i pil'i hisin iamigali me hidahida agan uami. Akuaba akuaba lusin sibili vivi hugi dan hinihini agan uami.²⁰ Hulan iamigali nulidi nuken human hivi kili akuaba akuaba lihulihu lamalama aludi asi aba abavilali agan uami. Hulan iamigali akuaba sihi suhu vivi agan uami. Hihile di nagili lamalama agan uami. Hibin cian hibin cian aba aba agan uami. Hulan iamigali akuaba akape dan agiladi igavidaci nulidi humigan sibili lili agan uami. Igivi hinihini agan uami. Hulan iamigali nulidi nuken ibi miyaihaiaha agan uami. Lamacilacila agan uami. Latihha hitin hitin hinihini agan uami.²¹ Hulan mu huaci hinidaci hulan mu igavila nusañ humigan vihili vivi agan uami. Hulan avili vidividin nana uavauava iahuahu agan uami. Limu hihile agilan hula hafala hafala uava sihi iahaiaha agan uami. Akuaba akuaba hamen agilan mu hidili mu hidili hiji humigan vaka hisin uami. Vaka viañ naludi abacin hamen laci ala maliciñ avi naludi abadin uami. Asi agan hulan iamigali akuaba akuaba vaka hisin lusin sibili lubiahilavilali agiladi ma likilibali uami. Lici nudilu hivi ma sibañ hiniavibali uami.

²² Agadì ala Asi di Amiñ agan alusañ hiji igudaci akuaba huaci huaci namej agiladi hilalu uami. Hulan iamigali agilasan mavin hekili hinihini agan uami. HijinalaÑala agan uami. Humigan simi hinihini agan uami. Igivi ma hinivihewihe agan uami. Hulan iamigali agiladi huaci lamalama agan uami. Akuaba akuaba huaci huaci agiladi lili agan uami. Huali mu mu hamen laci hamen laci huaci hidahida agan uami.²³ Cian simi aba aba agan uami. Hadipili hisin hiji humigan agiladi lubiahilimagalu aba visivasi igu igu agan uami. Cian vidividin Mosesi libami agan akuaba akuaba huaci huaci hamen agiladi lili sañ ma abamigililali

uami.²⁴ Hulan iamigali ahuata Jisasi Kilaisi di hulan iamigali hiniavilali agilan uami. Kili cikan hilihua lamalama agadì hivi Jisasi Kilaisi di lama henaj hivi ifavici uci himami me lusin sibili sibili agiladi avi hamen ala ifavidaci uu sivila sivila me sivilaval uami. Nulidi vaka hisin lusin sibili vivi hiji humigan agadidaj fili hisin akuaba akuaba agilasan mavin hinihini agadidaj ci valavici ua sivilaval uami.²⁵ Asi di Amiñ agan aludi amiñ agiladi lidaci alañ huaci hinihilalu uami. Hamen sadan vana alusañ hiji igudaci nudilubiahilimili uami.²⁶ Alan aludi nuken ibi agadì havi havi miyaihimagalu uami. Sagan libaliba sañ hulan mu di humigan miyaihimagalu uami. Hulan mu di akuaba akuaba agilasan mavin igimagal uami.

6

Hulan iamigali agiladi ahiliyahuihu vihili havihalan uami.

¹ Iadi isagali imahali me namilan uami. Hulan mu agan lusin sibili vici igavila uami. Hulan limu hihile Asi di Amiñ agan hiji igudaci lubiahilalañ namilan hulan agadi ahiliyahua cian simi hivi aba aba hihilihalañ uami. Lidin nalusanuken sañ sihivia sibañ migilihalañ uami. Lagun agan naludi ilasimidi uami. Naludi ilasici namilan avi lusin sibili vibalañ uami.² Namilan hulan iamigali limu hihile agiladi ahiliyahuihu vihili havihalan uami. Hamen lavila namilan Jisasi Kilaisi di cian vidividin agadì sihivia sibañ lubiahilalañ uami.³ Hulan mu namej abilali uami. Viañ ibi dan aba abilali uami. Agadi ala nibu ibi apali uami. Hulan hamen agan anali cian aba aba nudiluken hiji miyaihuihu lilali uami.⁴ Nibu nudiluken sibila agadì pam iga iga lamalihilam uami. Sibila huaci vivi heñ huaci hijinalam uami. Mu hulan di sibila agadì iga iga lamalihilimidi uami.⁵ Hulan iamigali agilan nulidi nuken sibila hitin hitin agiladi

vivi vihilifulifu akuaba akuaba vihil mu mu agiladi havavibali uami. ⁶ Hulan mu agan hulan mu agasan Asi di cian agadi lamalubici uami. Hulan cian igahilabil agan hulan nusan cian sulibali agadi ahiliahuahu san hibin akuaba akuaba huaci huaci nudu nukej agiladi nusan igubali uami. ⁷ Namilan naludi nukej anali aba aba namej abimilaj uami. Alan Asi di huaci anali aba aba nudu ilasibalu aba abimilaj uami. Namilan hamen libalu aba libalan ala nudu ma ilasibalaj uami. Vian hive lama cian mu namej abiiben uami. Namilan akuaba akuaba simin hulilala agiladi hamej agadi laci ala vibalan uami. ⁸ Hulan mu akuaba akuaba hiji humiga vaka hisin agiladi lubiahilil agan himici nudu amin agan avin hivi ubali uami. Agadi ala hulan mu Asi di Ami agadi hiji lubiahilil agan himici nudu amin agan Asi di haiabila hen ua huaci hamen laci hamen laci hinibali uami. ⁹ Hamej sadan ala sibila huaci vivi san ihilu lavavila valimagalu uami. Alan sibila vidividin viavila ha mu tibi hivi akuaba akuaba huaci huaci agiladi vibalu uami. ¹⁰ Hulan iamigali agiladi igavila ala nulidi huaci ahiliahubalu aba abavila ha amin laci ahiliahumili uami. Hulan iamigali Jisasi san hiji vidividin lamavilal agiladi avi sihivia siba ahiliahumili uami.

Kili cikan hilihua lamalama agadi hivi Jisasi Kilaisi di lama henan hivi ifavici uci himami agasan igahilavila Poliagan Jisasi di ibi miyaiyahami.

¹¹ Cian tibi ciki nagadi viaj nukej libin uami. Sih hekili hekili libin agiladi igihalan uami.* ¹² Islaeli hidili limu hihile agilan Galesia fili tibi hisin naludi hadi sibili ihalahalaha san cian vidividin abavilal uami. Aludi ibi miyaiyahibali aba hamen lihavilal uami. Agadi ala ha nibilan Islaeli hidili limu hihile agilasa lidalida hiji namej lamavilal uami. Alan kili cikan hilihua lamalama agadi hivi Jisasi Kilaisi di

lama henan hivi ifavici uci himami agasan abidamili aludi sibili lamavibali akua aba abavilal uami. ¹³ Nibilan naludi hadi sibili ihalahalaha san vidividin abavilal agadi ala nibilan nukej cian vidividin Mosesi libami agadi sihivia ma lubiahilavilal uami. Nibilan hiji namej igahilavilal uami. Alan vidividin abidamili nulidi hadi sibili ihalahavidaci ala ibi hekili dan hinibalu aba abavilal uami. ¹⁴ Agadi ala vian iadi nukej ibi agadi ma miyaiyahiben uami. Mu hulan di ibi agadi avi ma miyaiyahiben uami. Vian aludi Hekili Jisasi Kilaisi di ibi agadi pam miyaiyahiben uami. Kili cikan hilihua lamalama agadi hivi lama henan hivi ifavici uci himami agasan pam igahilahila nudu ibi miyaiyahiben uami. Kili cikan hilihua lamalama agadi hivi Jisasi Kilaisi di lama henan hivi ifavici uci himami uami. Akuaba akuaba fili hisin hiji iadi hivi hiniavhadami agiladi avi hamen ala henan hivi me ifavici uci fili hisin hiji agilan ci sivilavimi uami. Sivilavici vian akuaba akuaba fili hisin agilasa hiji ma lamilan uami. ¹⁵ Hulan hihile hadi sibili ihalahavilal uami. Hulan hihile hadi sibili ma ihalahavilal uami. Asi agan hamen lihavilal agilasa ma igahililal uami. Nibu nukej lidaci hulan iamigali agilan sebili me hiniavilal agilasa pam igahililal uami. ¹⁶ Hulan iamigali cian nagadi lubiahilavidaci vian Asi di abidalin nulisan mavin hinihini nulidi huaci lamidaci nulidi humiga agilan simi hiniavibali uami. Lihavici nibilan ala Asi di hulan iamigali hinihini Islaeli hidili siba me hiniavibali uami. ¹⁷ Vian Jisasi di cian sulasula hididalin iadi ifavihadami uami. Iabi avi hamen ala iadi ifavilal uami. Lihavidaci iadi hadipili agan mukimuki sihasiha dan hinilal uami. Mukimuki sihasiha agiladi igavila abihalan uami. Nibu Jisasi di sibila hisin hulan aba abihalan uami. Hulan iamigali limu hihile iadi mu cian mu cian abavimidi uami. ¹⁸ Iadi isagali imahali

6:7 6.7 Jop 13.9, Lu 16.25, Lom 2.6, 1 Ko 6.9   **6:8** 6.8 Hos 8.7, 10.12, Jo 3.6, 6.63, Lom 8.13, Je 3.18   **6:9** 6.9 1 Ko 15.58, 2 Te 3.13, Ib 3.6, 3.14, CHL 2.10   **6:10** 6.10 Ef 2.19, 1 Te 5.15, 1 Ti 6.18, Ib 3.6   * **6:11** 6.11 Manasi agadi Poli nibu nukej ma libadami. Nibu havi cian abidaci sibila hisin hulan mu agan libadami. Agadi ala cian mu nagadi Poli nudu nukej human hivi libami. **6:12** 6.12 Ga 2.3-5, 2.11-14, 5.11, Fl 3.18   **6:14** 6.14 Lom 2.29, 6.6, 1 Ko 1.31, 2.2, Fl 3.3, 3.7-8   **6:15** 6.15 2 Ko 5.17, Ga 5.6, Kl 3.11   **6:17** 6.17 2 Ko 1.5, 4.10, 11.23, Ga 5.11, Kl 1.24

me namılañ uami. Vianj Ası dı abılıñ aludi
Hekili Jisası Kilaisı agañ nalusañ mavın
hınibali uami. Ha amiñ sıbañ uami.

Poli agan manasinq nagadi libavila Efesusi haiabila hisin agilasan iguci umi.

1 Poli agan cian manasinq hiv'i namen libami. Vian Poli uami. Asi agan nud'i nukeq hiji agadi lubiahilavila abici nud'i sibila vivi sanj Jisasi Kilaisi agan iadi libimijami uami. Asi di hulan iamigali Efesusi haiabila hinihini Jisasi Kilaisi di cian lubiahilalan nalusan vian manasinq nagadi libavila igulin uadi uami. **2** Aludi Iavanj Asi agan aludi Hekili Jisasi Kilaisi hula nalusan mavin hiniavidaci naludi humigan agilan simi hiniavibali uami.

*Asi agan nud'i haiabila hisin akuaba
akuaba huaci huaci agiladi alusan igubali
uami.*

3 Alanj Asi di ibi miyajahimili uami. Nibu Jisasi Kilaisi di Asi uami. Nibu nud'i lagantu uami. Alanj aludi Hekili Jisasi Kilaisi hula hiji humigan pam hinidamili uami. Asi agan aludi amij agiladi huaci lamalama sanj akuaba akuaba huaci huaci nud'i haiabila hisin agiladi alusan igumi uami. **4** Vaka sibaj fili uaian susu akuaba akuaba agiladi ma lamiman lidinj Asi agan aludi libimijami sanj hiji namen lamami uami. Hulanj iamigali agilan Jisasi Kilaisi hula hiji humigan pam hinihini huaci silivi sibaj hiniavibali aba abami uami. Hinihini hugi apali hiniavibali aba abami uami. Alusan mavin hekili hiniavila hiji hamen lamami uami. **5** Asi agan Jisasi Kilaisi akuaba akuaba libali agasan igahilavila nud'i nukeq hiji lubiahila hijinalavila aludi libimijami uami. Nudi ninanadi sibaj hinihini sanj aludi libimijami uami. **6** Nibu nud'i Ninanu sanj mavin hekili hinilali uami. Hinidaci alanj nud'i Ninanu hula hiji

humigan pam hinidamili Asi agan alusan avi mavin hinilali uami. Mavin hinilali agasan igahilahila Asi di ibi miyajahimili uami.

7 Asi agan alusan mavin hinilali agan nibu hekili sibaj uami. Mavin hinihini aludi likila likila sanj Jisasi Kilaisi di abici himami uami. Himici nud'i midi agan migami uami. Lici Asi agan nud'i midi agasan igahilavila aludi hugi agiladi ci hivami uami. **8** Asi agan alusan mavin hekili hinilali uami. Mavin hekili hinihini alusan hiji hutesi agadidan hiji huaci agadidan igulali uami. **9** Asi agan akuaba akuaba Jisasi Kilaisi di hiv'i liben aba hiji lamami agan sivila hiniadami uami. Agadi ala nibu hijinalavila haiabila iaha abami uami. **10** Akuaba akuaba Asi di haiabila hisin agilan uami. Akuaba akuaba fili hisin agilan uami. Nibilan sikasikan Jisasi Kilaisi di lihu hiv'i pam hiniavibali uami. Akuaba akuaba nud'i lihu hiv'i hiniavibali agilasan mihiq ci lamami uami. Mihiq agan iahici hameq laci ala libavibali uami.

11-12 Asi agan akuaba akuaba liben aba hameq laci ala libalili uami. Nibu nud'i nukeq hiji agadi lubiahilahila hameq libalili uami. Vaka Asi agan hiji namen lamami uami. Isilaeli hidili agilan Jisasi Kilaisi hula hiji humigan pam hiniavibali aba abami uami. Hiniavidaci viaj nulidi libimijiliq nibilan iadi nukeq hulanj iamigali hiniavibali aba abami uami. Hinihini iadi abili hekili vidividin dan agadi iga iga iadi ibi miyajahavibali aba abami uami. Asi hiji hameq lamici Isilaeli hidili alaq mise Jisasi Kilaisi aludi ahiliyahuci huaci hameq laci hameq laci hinibalu agasan hiji vidividin lamalama hinihini nusaj migladamili uami.

13 Hulanj iamigali hidili mu mu namilan avi cian amij agadi ci igahilahalan uami. Igahilavila Jisasi Kilaisi sanj hiji vidividin lamahalan uami. La nibu hula hiji humigan pam hinidalaq Asi naludi ahiliyahudaci huaci hameq laci hameq laci

1:1 1.1 HJL 18.19-21, 19.1-2, Lom 1.1, 1.7, 1 Ko 1.1, Kl 1.1-2

1:2 1.2 2 Ko 1.2, Ga 1.3, Kl 1.1-2, Ta 1.4

1:3 1.3 Ef 2.6

1:4 1.4 Jo 15.16, 17.24, Lom 8.28, Ef 5.26-27, Kl 1.22, 2 Te 2.13, 2 Ti 1.9, Je 2.5, 1 Pi 1.2

1:5 1.5 Jo 1.12, Lom 8.29-30,

2 Ko 6.18, Ga 4.5   **1:6** 1.6 Mt 3.17, Jo 3.35, Lom 3.24, 5.15, Kl 1.13

1:7 1.7 HJL 20.28, Ef 2.7, Kl 1.14, 1.20, Ib 9.12, 1

Pi 1.18-19   **1:9** 1.9 Lom 16.25, Ef 3.4, 3.9-11, Kl 1.26, 2 Ti 1.9

1:10 1.10 1 Ko 3.22-23, Ga 4.4, Fl 2.9-11, Kl 1.16, 1.20,

Ib 1.2, 1 Pi 1.20   **1:11-12** 1.11-12 Lom 8.17, 8.28-29, Kl 1.12, Ta 3.7, Je 2.5, 1 Pi 1.4

1:13 1.13 2 Ko 1.22, 6.7, Ef 4.30,

Kl 1.3-6

hınibalan uami. Namilan Jisasi Kılaisi dı ciañ amiñ hameñ agadı igahılıdalañ Así agañ nudi Amiñ agadı abıcı ve namilan hula hinidaci namilan nudi nukeñ hulañ iamigali hınilalañ uami. Vaka ciañ miguavıla akuabaakuaba lili sañ abami sadan hameñ limi uami. Lici namilan nudi hulañ iamigali sibañ hınilalañ uami. **14** Alañ igılu uami. Así dı Amiñ agañ ve alan hula hinilalı uami. Hinidaci alan hiji nameñ lamılälu uami. Así agañakuabaakuaba huaci huaci igu igu sañ ciañ miguavıla abami agıladı mufili alusan igubali aba abılälu uami. Hameñ sadan Así aludi likılıci nudi nukeñ hulañ iamigali hınihini sañ migila migila hinibalu uami. Lidin nudi abılu hekili vidividiñ dan agasañ hiji lamalama hınihini nudi ibi miňaiahıa uami.

*Poli agañ Efesusi haiabila hisin agılasan
Ası dı abami.*

15-16 Namilan aludi Hekili Jisasi sañ hiji vidividiñ dan hınihini Así dı hulañ iamigali sıkasikan agılasan mavın hekili hınilalañ uami. Hameñ lidalañ viañ ciañ hiji igahılılan uami. Hameñ sadan viañ nalusan hiji lamalama Así dı aba aba hinilan uami. Lidin Así dı nameñ abılan uami. Nama huaci aba abılan uami. **17** Así nama pam abılu hekili vidividiñ dan hinilanañ aba abılan uami. Nama Jisasi Kılaisi dı Iaganu aba abılan uami. Jisasi nıbu aludi Hekili aba abılan uami. Nama nulisan hiji huaci igudanañ nadı ciañ hidili agadı sıhıvia igahılavım aba abılan uami. Lavıla namaakuubaakuuba lilananañ agadı avi igavım aba abılan uami. **18** Así nama nulidi abıdanañ nadı nukeñ hulañ iamigali hiniavım aba abılan uami. Nama hulañ iamigali agıladı hiji humigañ agılasan abılu iguha aba abılan uami. Vaka nulisanakuubaakuuba huaci huaci igu igu sañ abamananaba abılan uami. Hameñ sadan iabi nıbılanakuubaakuuba agılasan vakala vakala migila migila hiniavadi aba abılan uami. **19** Migila migila hınihini

nameñ abavıbali aba abılan uami. Así dı vidividiñ agañ hulañ iamigali nusañ hiji vidividiñ lamavıläli agıladı ahiliahulalı aba abavıbali aba abılan uami. Nibu vidividiñ hekili dan aba abavıbali aba abılan uami. Akuabaakuaba vidividiñ dan agılañ Así dı vidividiñ agadı ma lıvalavıbali aba abavıbali aba abılan uami. La abami. Así dı vidividiñ hameñ agañ alan hula hınihini sibila vilalı uami. **20** Jisasi Kılaisi himici Así nudi nukeñ vidividiñ hıvı abıcı cıhu hıhi iahami uami. Iaha Así dı haiabila uavıla nudi human sımi kılıkılı heñ migahinimi uami. **21** Hameñ sadan Jisasi Kılaisi pam nıbu manigali hınilalı uami. Lidaci sudi hau fili hali hubanakuubaakuuba ibi dan vidividiñ dan agılañ nudi lihu hıvı pam hiniavıläli uami. Nıbu pam manigali ibi hekili dan hınilalı uami. Iabi hınidı uami. Mufili avi hinibali uami. **22-23** Así agañlidaciakuubaakuuba agılañ Jisasi Kılaisi dı lihu hıvı pam hiniavıläli uami. Nıbu ala lidaci hulañ iamigali avılı hıvı miňamigu miňaiahavımı agılañ Jisasi Kılaisi dı hıci human hadıpılıakuubaakuuba me hiniavıläli uami. Jisasi Kılaisi agañ hulañ iamigali avılı hıvı miňamigu miňaiahavımı agıladı hali hisin hınilalı uami. Hınihini hulañ iamigali agılasan vidividiñ igulalı uami. Nıbu lidaciakuubaakuuba sıkasikan agılañ hameñ laci hiniavıläli uami.

2

*Ası agañ lidaci hulañ iamigali alan huaci
hameñ laci hameñ laci hinibalu uami.*

1 Vaka namilan lusıñ sibili mu hidili mu hidili agıladı vivi hugı dan hiniadamlı uami. Lidin hulañ himavıla valı hiniavıläli me hiniadamlı uami. **2** Hınihini fili hisin hiji agadı lubiahılahılaakuubaakuuba lusıñ sibili sibili agıladı vihadamlı uami. Lidin manigali mu agadı lihu hıvı hiniadamlı uami. Manigali agañakuubaakuuba vidividiñ dan uaian susu hıvı hiniavıläli agıladı migılılalı uami. Nıbu hulañ iamigali agıladı hiji humigañ

1:14 1.14 Lu 21.28, Lom 8.23, 2 Ko 1.22, 1 Pi 2.9

1:15-16 1.15-16 Fl 1.3-4, Kl 1.3-6, 1 Te 1.2

1:17 1.17 Kl 1.9

1:18 1.18 HJL 26.18, Ef 2.12, 4.4, Kl 1.12

1:19 1.19 Ef 3.7, Kl 1.11, 1.29, 2.12

1:20 1.20 Sng 110.1, 2 Ko 13.4, Kl

1.16, 2.10-12, 3.1-2, Ib 1.3

1:21 1.21 Lom 8.38-39, Fl 2.9-11, Kl 2.10, 2.15, Ib 1.4

1:22-23 1.22-23 Sng 8.6, Mt 28.18,

Lom 12.5, Ef 4.10, 4.15-16, Kl 1.18, 2.9, 3.11, Ib 2.6-8

2:1 2.1 Ef 4.18, Kl 1.21

2:1 2.1-5 Kl 2.13

2:2 2.2 Jo 12.31,

Ef 5.6, 6.12, Kl 1.21, 3.6-7, Ta 3.3

mînjaiahilalı uami. Mînjaiahidaci Ası dî cian agadı lulavılılalı uami. **3** Vaka alan nîbîlan hula hîniadamîlu uami. Hînihîni akuaba akuaba hiji humîgañ vaka hisin agîladı lubiahîladamîlu uami. Lîdamîli aludi nukeñ hiji humîgañ agîlañ akuaba akuaba sañ lihavîdaci lubiahîladamîlu uami. Hulañ iamigali alan hudîmîda hameñ lihadamîlu agasañ mufili Asıagan alusañ igivî hinibali uami.

4-5 Alan lusin sibili mu hidili mu hidili agîladı vivi hugı dañ hîniadamîlu uami. Lîdiñ hulañ himavila vali hînihîni me hîniadamîlu uami. Agadı ala Asıagan alusañ mavinhekili hînilalı sadan nîbu alusañ mavin hînihîni aludi huaci lamalama hînilalı uami. Lîdaci alan Jisasi Kilaisi huaci hameñ laci hameñ laci hînilalı hameñ hînilalu uami. Ası nalusañ mavin hînihîni naludi ahîliahudaci huaci hameñ laci hameñ laci hinibalañ uami. **6** Alañ Jisasi Kilaisi hula hiji humîgañ pam hînidamîli Asıagan Jisasi Kilaisi dî abîci hihi iahami hameñ ala aludi avi abîci hihi iahîbalu uami. La Jisasi Kilaisi hula Ası dî haiabila heñ nudi migahînihîni hisin uvi heñ migahînibalu uami. **7** Ası hiji nameñ lamami uami. Vian Jisasi Kilaisi dî lîliniñ hihi iahami hameñ laci ala hulañ iamigali agîladı avi lîliniñ hihi iahavîbali aba abami uami. Hameñ lîdalıñ mufili hulañ iamigali agîlañ iga iga abavîbali aba abami uami. Asıagan Jisasi Kilaisi sañ igahîlahila alusañakuabaakuabahekilihekiliagîladılîlîabaabavîbaliabaabamiuami. Alusañ mavin hînihîni aludi huaci lamîlalıabaabavîbaliabaabamiuami. **8-9** Namilan Jisasi Kilaisi sañ hiji vidîvidîñ lamîlalañ sadan Asıagan nalusañ mavin hînihîni naludi ahîliahudaci huaci hameñ laci hameñ laci hinibalañ uami. Akuabaakuaba hameñ agîladı namîlan nukeñ ma lîlalañ uami. Asıaganakuabaakuabasibila vilalañ agasañ ma igahîlîlalı uami. Nîbu naludi havı sibañ ahîliahulalı uami. Hameñ sadan namîlan naludi nukeñ

ibi ma mînjaiahîbalan uami. **10** Asıagan Jisasi Kilaisi hula hiji pam lamalama hulañ iamigali aludi lamavîmi uami. Akuabaakuabasibila huaci huaci agîladı vivi sanlamavîmi uami. Asıaganakuabaakuabasibila huaci huaci alañ vibalu agîladı ci hihila sîhuva lamami uami.

Jisasi Kilaisi agan lici Isîlaeli hidili agîlañ hula hidili mu mu agîlañ hula hidili pabin laci hîniavîlalı uami.

11 Namilan Isîlaeli hidili hima uami. Namilan hidili hitin hitin uami. Isîlaeli hidili agîlañ nulidi hadi sibili ihalahavîlalı uami. Lîdiñ naludi sibili iga iga nameñ abavîlalı uami. Nîbilan hadi sibili ma ihalahavîlalıabaabavîlalı uami. Isîlaeli hidili agîlañakuabaakuabahadipili hîvi pam lihavîlalı agasañ igahîlahila hameñ abavîlalı uami. Agadı ala namilan vaka hîniadamîlañ agasañ igahîlahalañ uami.

12 Hadihu namilan Jisasi Kilaisi hula hiji humîgañ pam ma hîniadamîlañ uami. Lîdiñ Isîlaeli hidili agîlañ hula avi pam ma hîniadamîlañ uami. Asıaganakuabaakuabaiiguigu sañ cian miguavila Isîlaeli hidili agîladı pam abami uami. Hidili mu mu naludi ma abami uami. Hameñ sadan namîlanakuabaakuabamufili iahavîbali agîlasañ ma migila migila hîniadamîlañ uami. Lîdalâñ Asıagan namîlan hula ma hîniadami uami. **13** Vaka namîlan Ası dî valavîla atan hîniadamîlañ uami. Agadı ala iabi Jisasi Kilaisi dî midi agan lici namîlan Jisasi Kilaisi hula hiji humîgañ pam hînihîni Ası dî mikî piñ hînilalañ uami. **14** Jisasi Kilaisi agan nukeñ lîdacî aludi humîgañ agîlañ simi hîniavîlalı uami. Vaka Isîlaeli hidili agîlañ hidili mu mu agîladı nagîli lamavîhadami uami. Hameñ lîdiñ Isîlaeli hidili agîlañ hula hidili mu mu agîlañ hula pam ma hîniavîhadami uami. Agadı ala Jisasi Kilaisi agan lici nagîli lamalama hiji agadı sîkasikan valavîmi uami. Valavîla hidili ahica hîniavîhadami

agilan iabi hidili pabin laci hiniavilali uami. ¹⁵ Jisasi Kilaisi himami agan lici cian vidividin hekili hekili sudime sudime mu hidili mu hidili Mosesi libami agiladi vidividin agilan sivilavimi uami. Isilaeli hidili agilan hula hidili mu mu agilan hula hiji humigan pam hiniavila hidili pabin laci hiniavibali agasaj igahilavila hamej limi uami. ¹⁶ Kili cikan hilhua lamalama agadi hivi Jisasi Kilaisi di lama henaj hivi ifavici uci himici hidili ahica hiniavihadami agilan cihu hidili pabin laci hiniavimi uami. Vaka nibilan nuken nuken nagili lamavihadami agadi lici sikasikan sivilami uami. Asi di nagili lamavihadami agadi avi lici sikasikan sivilami uami. ¹⁷ Jisasi Kilaisi agan vevila Asi di cian agadi namej sulami uami. Namilan hiji humigan pam laci hinihalan aba abami uami. Hula iamigali Asi di vala atan hiniavilali agilasadan Asi di mik'i hiniavilali agilasadan cian hamej agadi sulami uami. ¹⁸ Jisasi Kilaisi himici Isilaeli hidili alan hidili mu mu agilan hula hiji humigan pam hinidalu uami. Lidamili Asi di Amin agan vidividin igudaci alan huaci Asi di mik'i piñ ubalu uami.

Hula iamigali alan Asi di ulan me hinilalu uami.

¹⁹ Vaka namilan Asi di hulan iamigali ma hiniadamilan uami. Namilan hulan iamigali atan hisin agilan ve hinihini me hiniadamilan uami. Lidiñ ihiliñ me hiniadamilan uami. Agadi ala iabi namilan hulan iamigali haiabila pam hisin hiniavilali me hinidalan uami. Hinihini Asi di hulan iamigali limu hihile agilan hula ulan pam hisin me hinidalan uami. ²⁰ Jisasi Kilaisi nibu liba hekili ulan lua madin agiladi hava hinilali agan me hinilali uami. Lidaci hulan Jisasi libiminjami agilan hula Asi di cian igalahahaha hisin hulan agilan hula liba hihile me hiniavilali uami. Hinihini liba hekili me agadi sabi hivi lagulama hinihini lua madin agiladi havahava hiniavilali uami. Lihavidaci hulan iamigali namilan liba agiladi sabi

hivi lamalama ajila ajila hisin kili me hinilalan uami. ²¹ Asi agan lidaci hula iamigali namilan liba hekili me agadi sabi hivi lagulama hinihini kili ajila ajila hisin me hinilalan uami. Hinidalan ajila udaci ua hekili libali uami. Hekili lidaci namilan aludi Hekili hula hiji humigan pam hinihini nudj anjam ulan hekili me hinilalan uami. ²² Namilan Jisasi hula hiji humigan pam hinidalan nibu naludidan nudj hula iamigali limu hihile agiladidan pam laci migudibilali uami. Lidaci namilan ahuata Asi di ulan me hinilalan uami. Hinidalan Asi di Amin agan ulan hen hinilali uami.

3

Poli agan hidili mu mu agilasaj Asi di cian sulasula sibila vihadami.

¹ Asi nibu hidili mu mu nalusan mavin hinilali uami. Mavin hinilali agasaj ala viañ Jisasi Kilaisi di cian agadi nalusan sulasula hidilan uami. Sulasula hididalin iadi minjaliva vave limin sibili ulan hivi lamavici hinidin uami. ² Hinihini viañ hiji namej lamadin uami. Namilan iadi cian hiji agadi ci akua igahilahalañ aba abadin uami. Asi nibu iasañ mavin hinihini nudj cian sulasula sibila agadi vivi san iadi libiminjici nudj sibila agadi vilan aba abadin uami. Nibu nalusan avi mavin hinilali aba abadin uami. ³ Asi akuaba akuaba lihadami agan vaka sivila hinimi uami. Agadi ala iabi nej Asi nuken haiabila iaha iadi abali uami. Haiabila iaha abali agasaj nalusan cian tibi ciki ci libacin uami. ⁴ Namilan cian nagadi igavila hiji namej lamibalan uami. Cian nagan vaka sivila hiniadami aba abibalan uami. Agadi ala Jisasi Kilaisi akuaba sibila vimi agan lici haiabila ci iahami aba abibalan uami. Iahici Poli agan nibu sihivia siban igilali aba abibalan uami. ⁵ Vaka Asi agan cian sivililibavila haiabila iaha ma abadami uami. Agadi ala iabi Asi agan abidaci nudj Amin agan haiabila iahaiaha sulilali uami. Sulidaci hulan Jisasi libiminjami agilan hula

Asi dī cian̄ igalahalaha hisin̄ hulan̄ agilan̄ hula cian̄ agadī igahilavilali uami. ⁶ Asi n̄bu hiji nameñ lamami uami. Jisasi Kilaisi dī cian̄ nagadi hiv̄i ala Isilaeli hidili agilan̄ hula hidili mu mu agilan̄ hula hidili pam laci hinibini hadipili pabin̄ laci me hiniavibali aba abami uami. Hiniavidaci Jisasi Kilaisi san̄ igahilavila akuaba akuaba agiladi nulisan̄ iguben aba abami uami. Igu igu san̄ cian̄ miguavila abamin̄ agiladi nulisan̄ iguben aba abami uami. ⁷ Asi nuken̄ iadi libimijici vian̄ nudī cian̄ sulasula sibila hisin̄ hulan̄ hinilan̄ uami. Hinidalin̄ nudī sibila vivi san̄ iasan̄ mavin̄ hinibini nudī vidividin̄ agadī iasan̄ igulali uami. ⁸ Asi dī hulan̄ iamigali agilan̄ iadi igavidaci vian̄ ibi apali sibaj̄ hinilan̄ uami. Agadī ala Asi iasan̄ mavin̄ hiniavila sibila agadī iasan̄ igumi uami. Hidili mu mu agilasan̄ Jisasi Kilaisi dī cian̄ agadī sulasula sibila agadī iasan̄ igumi uami. Cian̄ nagan̄ Jisasi Kilaisi dī akuaba akuaba huaci huaci akape agilasan̄ abami uami. Akuaba akuaba agiladi alañ ma sibaj̄ lugilavila hidili igavilu uami. ⁹ Asi n̄bu akuabaakuaba sikasikan̄ agiladi lamami uami. Hadihu akuaba akuaba liben̄ aba limi agiladi sivilibami uami. Lici nudī hiji agan̄ sivila hiniadami uami. Agadī ala iabi neñ nudī hiji sivilibami agadī cihi haiabila lama aba aba sibila agadī iasan̄ igumi uami. ¹⁰ Vaka cian̄ nagan̄ sivila hiniadami uami. Agadī ala iabi neñ avili hiv̄i miñjamigu miñjaiahavidaci hiniavilali agiladi hiv̄i haiabila iahilali uami. Asi agan̄ nulidi hiv̄i ala lidaci nudī akuabaakuaba hiji huaci huaci agilan̄ heñ hiaibila iahavilali uami. Iahavidaci sudi hauakuaba akuaba ibi dan̄ vidividin̄ dan̄ uaian̄ susu hiv̄i hiniavilali agilan̄ Asi dī hijihutesi agadī igavibali uami. ¹¹ Vaka Asi agan̄ nudī nuken̄ hiji agadī lubiahilahilaakuaba akuaba agiladi limi uami. Lici aludī Hekili Jisasi Kilaisi dī sibila agadī hiv̄i Asi dī hiji sivila hiniadami agan̄ haiabila ci iahami uami. ¹² Lici alañ Jisasi Kilaisi

san̄ hiji vidividin̄ lamalama n̄bu hula hiji humigañ pam laci hinibalu uami. Hinibini Asi dī piñ uu san̄ ma lidibalu uami. Alan̄ sihivia sibaj̄ igilalu uami. Jisasi Kilaisi agar̄ lidaci alañ Asi dī piñ huaci ulalu uami. ¹³ Hameñ sadan̄ iabi neñ vian̄ naludi abadin uami. Vian̄ naludi ahiliahuiahu san̄ aviha aviha igadin agasan̄ hiji cuvilin̄ cuvilin̄ igahilimilan̄ uami. La naludi hiji vidividin̄ agadī valilañ sivilavimidi uami. Akuaba akuaba iadi hiv̄i iahavadi agilasan̄ igahilahila hiji cuvilin̄ cuvilin̄ lamalama sibila valimilan̄ uami. Namilan̄ hijinjalañala vidividin̄ lagulamihalañ uami. Hameñ lidalañ vian̄ aviha aviha igadin agan̄ naludi ahiliahudaci namilan̄ Asi hula huaci laci hinibalau uami.

Poli agan̄ Efesusi haiabila hisin̄ agilan̄ vidividin̄ dan̄ hinibini san̄ Asi dī abami.

¹⁴ Vian̄ akuaba akuaba hameñ agilasan̄ igahilahila aludī Iavan̄ Asi dī abiben̄ aba migalifilibaliba nudī abilan̄ uami. ¹⁵ Asi n̄bu hulan̄ hidili hitin̄ hitin̄ nudī haiabila heñ hiniavilali agiladi Iaganilu uami. Hulan̄ hidili hitin̄ hitin̄ fili neñ hiniavilali agiladi Iaganilu uami. N̄bu nuken̄ hulan̄ hidili hitin̄ hitin̄ agilasan̄ ibi hitin̄ hitin̄ igumi uami. ¹⁶ Vian̄ migalifiliba hinibini Asi dī nameñ abilan̄ uami. Namaakuabaakuaba akape huaci huaci agiladi nulisan̄ iguha aba abilan̄ uami. Iguavila nadī Amiñ agadī abinañ uavila nibilan̄ hula hinibini vidividin̄ igudaci nibilan̄ vidividin̄ sibaj̄ hiniavim̄ aba abilan̄ uami. ¹⁷ Hiji vidividin̄ dan̄ hiniavidaci Jisasi Kilaisi agan̄ nibilan̄ hula hinim̄ aba abilan̄ uami. Hulan̄ iamigali hihile san̄ mavin̄ hekili hinibini agan̄ n̄bu vana nulidi hiji humigañ hiv̄i vidividin̄ sibaj̄ hinim̄ aba abilan̄ uami. Filigagan̄ kili hidili hidili agiladi miñjalividaci kili agilan̄ vidividin̄ lagulama hiniavilali aba abilan̄ uami. Hulan̄ iamigali hihile san̄ mavin̄ hekili hinibini agan̄ avi nulidi hiv̄i hamen̄ laci ala vidividin̄ hinim̄ aba

3:6 3.6 Ga 3.14, 3.28-29, Ef 2.13-19   **3:7** 3.7 Kl 1.23-25

3:9 3.9 Lom 16.25, 1 Ko 2.7-8, Ef 1.9, Kl 1.16, 1.20, Ib 1.2
3.12 Jo 14.6, Lom 5.2, Ef 2.18, Ib 4.16   **3:13** 3.13 Kl 1.24
4.16, Fl 4.19, Kl 1.11, 1.27   **3:17** 3.17 Jo 14.23, Ef 2.22, Kl 1.23, 2.7

2.9-10

3:8 3.8 1 Ko 15.9-10, Ga 1.15-16, Ef 1.7, Kl 1.27, 1 Ti 1.13-15

3:10 3.10 Lom 8.38-39, 11.33, Ef 1.21, 1 Pi 1.12   **3:12**

3:15 3.15 Ef 1.10, Fl 2.9-11   **3:16** 3.16 Lom 9.23, 2 Ko

3:18-19 3.18-19 Jo 1.16, Ef 1.18, 1.22-23, Kl 2.2,

abilan uami. ¹⁸⁻¹⁹ Nibilan nadı hulan iamigali sikkasikan agilan hula nadı vidiividin agadı viavila sihivia siban iga iga namen abavibali aba abilan uami. Jisasi Kilaisiagan hulan iamigali agilasan mavin hekili hinilali aba abavibali aba abilan uami. Nibu hulan iamigali agilasan mavin hekili hinilini agan nibu hekili siban aba abavibali aba abilan uami. Nibu hulan iamigali agilasan mavin hekili hinilali agan alan hulan iamigali limu hihile agilasan mavin hekili hinilalu agadı livalilalı aba abavibali aba abilan uami. Hulan iamigali agilan hiji san tibi migavilalı aba abilan uami. Hij hutesi igudanañ nibilan Jisasi Kilaisi hulan iamigali san mavin hekili hinilali agadı sihivia siban igavim aba abilan uami. Nama nuken lidanañ nibilan vidiividin vivi nama me hiniavim aba abilan uami.

²⁰ La abami. Asi di vidiividin agan aludi hiji humigan hivi hinilali uami. Hinihini aludi hiji humigan agiladi miñaiahaiaha ulali uami. Lidaci alan akuaba akuaba lili san Asi di abidamili nibu aludi cian igahililali uami. Igahilahila alan akuaba akuaba lili san abilalu agiladi igulali uami. Lidiñ cihi nudı nuken hiji lubiahilahila akuaba akuaba hekili hekili agiladi avi igulali uami. ²¹ Sibila akuaba akuaba Jisasi Kilaisi di hivi limi agasan Asi di ibi agadı hamen laci hamen laci miñaiahaiaha pam hinimili uami. Hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaiyahavimi agiladi hivi sibila vilalı agasan avi Asi di ibi miñaiahaiaha pam hinimili uami. Ha amin siban uami.

4

Avili hivi miñamigu miñaiyahavimi alan Jisasi Kilaisi di hicci human hadipili akuaba akuaba agilan me uami.

¹ Vian Poli uami. Vian aludi Hekili di sibila vidalin iadi miñaliva vave limin sibili ular hivi lamavici hinidin uami. Hinihini nalusan igahiladin uami. Asi agan naludi abici nudı piñ ve nudı cian agadı ci igahilahalan agasan igahiladin uami.

3:20 3.20 Lom 16.25, 1 Ko 2.9, Kl 1.29   **3:21** 3.21 Lom 11.36, 16.27, Ib 13.21   **4:1** 4.1 Ef 3.1, Fl 1.27, Kl 1.10, 1 Te 2.12, Fm 1.1, 1.8-9   **4:2** 4.2 Ga 5.22-23, Kl 3.12-13   **4:3** 4.3 Kl 3.14-15   **4:4** 4.4 Lom 12.5, 1 Ko 12.4, 12.11-12, Ef 1.18, 2.16-18   **4:5** 4.5 Jo 10.16, 1 Ko 1.13, 2 Ko 11.4, Ga 3.27-28   **4:6** 4.6 Lom 11.36, 1 Ko 12.6   **4:7** 4.7 Lom 12.3, 12.6, 1 Ko 12.11   **4:8** 4.8 Sng 68.18, Kl 2.15

Hamej sadan naludi hiji miñaiahiben aba abadin uami. Asi agan namilan akuaba akuaba lili san mavin hinilali agiladi sihivia siban lubiahilahalañ aba naludi hiji miñaiahaiaha san abadin uami. ² Namilan avili hivi miñamigu miñaiahaiaha limu hihile agiladi lihu hivi pam hinilini nulidi simi hivi hihilahalañ uami. Naludi sibili lamavidaci nulisan lıhalıha igivi hinimilan uami. Nalusən humigan vıhili iguavividaci namilan nulisan mavin hekili hinilini vıhili agiladi havıhalan uami. ³ Asi di Amiñ agan nuken lidaci alan hulan iamigali limu hihile hula hiji humigan pam hinidamili aludi humigan agilan simi hiniavilalı uami. Hamej agan nibu limin me aludi haha hubıhahidaci alan pabin laci hinilalu uami. Hamej sadan namilan hiji huaci hamej agadı viben aba sihivia siban sibila vivi visıvası igu igu hinilahalañ uami. ⁴ Alan hadipili pabin me hinilalu uami. Asi di Amiñ agan pabin laci uami. Asi agan akuaba akuaba huaci huaci agiladi nalusan igu igu san abici nudı piñ vemalan uami. Lilan akuaba akuaba igu igu san abami agasan alan ahuata migila migila hinilalu uami. Migila migila hinilalu agan nibu pabin laci uami. ⁵ Aludi Hekili pabin siban uami. Aludi hiji vidiividin agan pabin laci hinilali uami. Avili hivi miñamigu miñaiahaiaha agan pabin laci ala hinilali uami. ⁶ Asi avi pabin uami. Nibu hulan iamigali sikkasikan agiladi Iaganilu uami. Nibu ibi hekili dan sadan hulan iamigali akape agilan nudı lihu hivi pam hiniavilalı uami. Hiniavividaci nibu hulan iamigali agilan hula hinilini sibila vilalı uami. Lidiñ nibilan hula hinilali uami.

⁷ Jisasi Kilaisi agan akuaba akuaba huaci agiladi alusan igulali uami. Nudı nuken hiji agadı lubiahilahila alusan hitin hitin igulali uami. Hamej lidaci alan iga iga abilalu uami. Jisasi agan alusan mavin hinilali aba abilalu uami. ⁸ Asi di manasın hekili agan namej abami uami. Nibu hivi siban ci iahumi aba abami uami. Hulan nudı nagili lamalama limin sibili

ulan hivi me sudi fili haiabila hiniavimi agiladi likila via iahumi aba abami uami. Lavila hulan iamigali agilasan akuaba akuaba huaci huaci agiladi igumi aba abami uami. **9** La abami. Jisasi Kilaisi nuken hivi siban iahumi agasan Asi di manasen hekili namej abami uami. Hivi iahumi aba abami uami. Sebili nibu himici haca maya nudu hudavici sudi fili haiabila mise umi uami. **10** Sudi fili haiabila mise umi agadı ala cihu hivi iahumi uami. Iahua sabi siban Asi di haiabila hej iahumi uami. Akuaba akuaba sikasikan agilan huaci laci hiniavibali aba nibu hamen limi uami. **11** Jisasi agan sibila akuaba akuaba huaci huaci namej agiladi igumi uami. Hulan hihile agiladi libimihavila nudu hulemili me hinhini sibila agadı igumi uami. Hulan hihile sanj Asi di cian igalahalaha hisin sibila agadı igumi uami. Hulan hihile sanj hulan iamigali agilasan Asi di cian sulasula sibila agadı igumi uami. Hulan hihile sanj hulan iamigali agiladi migila migila nulisan Asi di cian agadı sulasula lamalubilubi sibila agadı igumi uami. **12** Asi di hulan iamigali agiladi hiji minjaiahavidaci Asi di sibila vihavibali aba igumi uami. Sibila mu hidili mu hidili agiladi igumi uami. Hamen lidaci hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahavilili agiladi hiji humigan vidividin dan hinhini huaci laci hiniavilali uami. Hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahavilili agilan Jisasi Kilaisi di hicci human hadipili akuaba akuaba me hiniavilali uami. **13** Hinhini sibila agadı vivi uavila ala hiji vidividin dan hinhini hihile hula hiji humigan pam laci hinibalu uami. Alan sikasikan Asi di Ninaq agadı sihivia siban igibalu uami. Avili hivi minjamigu minjaiahavimi aludi hiji vidividin agilan vidividin siban hiniavidaci Jisasi Kilaisi nuken hinilali hamen hinibalu uami. **14** Hamen lavila ala cihu cihu ninanadi mumij me ma hinibalu uami. Huje agan huniga hekili agadı minjanikililali uami. Minjanikilidaci uu veve hidilali uami. Hulan sidan cian

igu igu anali anali cian aba aba hidavilali agilan avi nibilan huje me hiniavilali uami. Huje me hinhini aludi hiji huaci agiladi minjaihuihu lihavidaci lusin sibili sibili agiladi vimagal uami. **15-16** Alan hihile sanj mavin hekili hinhini cian amin amin agiladi pam abimili uami. Hamen lavila ala hiji vidividin vivi Jisasi Kilaisi hula hiji humigan pam laci hinibalu uami. Alan Jisasi Kilaisi di hicci human hadipili akuaba agilan me hinilalu uami. Nibu aludi hali hisin hinilali uami. Lidaci ala nudu hadipili pabin laci agadı hicci human akuaba akuaba me hinilalu uami. Hinhini nudu sibila agadı vilalu uami. Vidamili Jisasi di hicci suli hicci henaj akuaba akuaba me agilan vidividin vivi huaci laci hiniavilali uami. Lidin hihile sanj mavin hekili hinhini hiji agadı lubiahilahila sibila vibalu uami. Vividividin lagulamalama sibila mu mu agiladi vibalu uami.

Hulan iamigali sebili me hinihalan uami.

17 Hamen sadan vian nalusan cian ciki mu nagadi abiben uami. Vian aludi Hekili di ibi hivi naludi abadin uami. Cian vidividin namej agadı naludi abadin uami. Namilan hulan iamigali Asi di hiji ma lubiahilavilili agiladi hiji lubiahilimilan uami. Nulidi hiji agilan uavauava me siban hiniavilali uami. **18** Nulidi hiji agilan tibi siban hiniavilali sadan nibilan hifili me hivi hinhini uavauava lihavilali uami. Nulidi hiji humigan agilan ci sijavimi sadan sibili siban hiniavilali uami. Hamen sadan nibilan Asi hula ma hiniavibali uami. **19** Nibilan akuaba akuaba lusin sibili sibili agiladi vivi sanj ma sihumahilavilali uami. Hamen lidin nibilan hibi pilis hisin iamigali me hidahida lusin sibili agiladi vidividin agadı lihu hivi hiniavilali uami. Lihavidaci nulidi hiji humigan agilan lusin sibili sanj pam lihavilali uami.

20-21 Vian hiji namej lamacin uami. Efesusi haiabila hisin agilan Jisasi Kilaisi di cian agadı ci igahilavalı aba abacın uami. Cian amin Jisasi Kilaisi di hivi hinilali agadı

4:9 4.9 Jo 3.13   **4:10** 4.10 Ib 4.14, 9.24   **4:11** 4.11 Lom 12.7, 1 Ko 12.28, 2 Ti 4.5   **4:12** 4.12 1 Ko 12.7, Ef 1.22-23, 2 Ti 3.17   **4:13** 4.13 1 Ko 14.20, Kl 1.28, 2.2   **4:14** 4.14 Ais 28.9, 1 Ko 14.20, 2 Ko 2.17, Ib 13.9   **4:15-16** 4.15-16 Ef 1.22-23, 4.25, Kl 1.18, 2.19, 1 Jo 3.18   **4:17** 4.17 Lom 1.21, 1 Pi 1.14   **4:18** 4.18 HJL 26.18, Ga 4.8, Ef 2.12, 1 Te 4.5
4:19 4.19 Kl 3.5

nulisaj ci lamalubiavali aba abacin uami. Nibilan lusin sibili sibili hamen agiladi vivi sañ ma lamalubiavali aba abacin uami. **22** Vaka namilan vaka hisin hiji humigañ dañ hiniadamilan uami. Lidalañ naludi hiji humigañ agilan lusin sibili vivi sañ pam lihavihadami uami. Lihavidaci hiji humigañ hadipili akuaba akuaba agiladi hibi sibili hivi lamadamilan uami. Agadı ala nibilan naludi namej lamalubiavilali uami. Vaka hisin hiji humigañ hamen agiladi sikasikan valilañ ua sivilavim aba abavilali uami. **23** Hamen lidalañ Asiagan lidaci naludi hiji humigañ agilan sebili me sibañ hiniavim aba abavilali uami. **24** Hulañ iamigali namilan sebili me sibañ hinihalañ aba abavilali uami. Asiagan lidaci namilan hulañ iamigali sebili me hinihini nudi cian amij agadı sihivia sibañ lubiahilbalan aba abavilali uami. Lubiahilahila namilan huaci silivitaci hinihini Asi me sibañ hinibalan aba abavilali uami.

25 Alan Jisası Kılaisı di hicci human akuaba akuaba me hinilalu sadan alan hadipili pabin me hinilalu uami. Hamen sadan namilan anali anali cian abimilan uami. Hulañ iamigali avili hivi miñamigu miñaiyahavalı agilasaj cian amij laci abihalañ uami. **26** Naludi igivi lidaci lusin sibili vimilan uami. Namilan igivi dañ pam hinidalañ uaian migumidi uami.

27 Lilañ lagun agan naludi ilasimidi uami.

28 Hulañ sigili vihavilali agilan sigili vihavimidi uami. Iabi neñ nibilan sibila vihavim uami. Vana nibilan nulidi nukeñ human hivi sibila huaci huaci agiladi vivi akuaba akuaba akape dañ hiniavim uami. Hinihini limu hihile akuaba akuaba sañ tibi migavilali agiladi ahiliahuavim uami.

29 Cilu cian akuaba akuaba cian sibili sibili agilan naludi sibisan hivi iahavimidi uami. Cian huaci huaci agiladi pam sulihalañ uami. Sulidalañ cian agan hulañ iamigali hiji huaci sañ tibi migavilali

4:22 4.22 Lom 6.6, 8.13, Ef 2.2-3, 4.17, Kl 3.9, Ib 12.1, 1 Pi 4.3   **4:23** 4.23 Lom 12.2, Kl 3.10   **4:24** 4.24 HM 1.26, Lom 6.4, Ef 2.10, Kl 3.10   **4:25** 4.25 Sek 8.16, Lom 12.5, Kl 3.8-9   **4:26** 4.26 Sng 4.4, Je 1.19-20   **4:27** 4.27 2 Ko 2.10-11, Je 4.7, 1 Pi 5.9   **4:28** 4.28 1 Te 4.11, 2 Te 3.8, 3.11-12 Ais 63.10, Lom 8.23, Ef 1.13-14, 1 Te 5.19   **4:31** 4.31 Kl 3.8, 3.18-19, Ta 3.2-3, 1 Pi 2.1   **5:1** 5.1 Mt 5.48, Lu 6.36 Mk 11.25-26, 2 Ko 2.10, Kl 3.13   **5:2** 5.2 CV 29.18, Wkp 1.7-9, Sng 40.6, Jo 13.34, Lom 14.15, 2 Ko 2.15-16, Ga 2.19-20, Ib 7.27, 10.10, 1 Jo 3.11, 3.23

agilasaj vidividin igubali uami. Lidaci hulañ iamigali agilan Asi di cian hamen agiladi igahilahila hiji namej lamavibali uami. Asi alusan mavin hinilali aba abavibali uami. **30** Namilan akuaba sibili sibili agiladi lidalañ Asi di Amij agan ma hijinalilali uami. Namilan hamen limilan uami. Asi di Amij agan ve namilan hula hinidaci uami. Asi agan naludi igidaci nudi nukeñ hulañ iamigali hinilalañ uami. Hamen agadı iga iga namej abibalañ uami. Asi agan mihiñ lamami heñ aludi likilici huaci hamen laci hamen laci hinibalu aba abibalañ uami. **31** Namilan mu hulañ sañ hiji humigañ sibili dañ hinihini agadı valihalañ uami. Igivi hinihini agadı valihalañ uami. Mu hulañ hula lamacilacila agadı valihalañ uami. Hibin hibin cian vidividin aba aba agadı valihalañ uami. Mu hulañ di abacuvacuva agadı valihalañ uami. Lusin sibili sibili hamen agiladi sikasikan valilañ ua sivilavim uami. **32** Namilan hulañ iamigali avili hivi miñamigu miñaiyahavalı agilasaj mavin hinihini nulidi huaci lamihalañ uami. Lidiñ nulidi hugi agiladi avi hivihalañ uami. Asi agan Jisası Kılaisı himami agasan igahilahila naludi hugi agiladi hivilali uami. Hamen laci ala nulidi hugi agiladi hivihalañ uami.

5

Namilan abilu hivi pam hinihalañ uami.

1 Asi nalusan mavin hekili hinilali sadan namilan nudi ninanadi hinilalañ uami. Hamen sadan namilan avi Asi di hiji agadı lubiahilahila akuaba akuaba nibu nukeñ lilali hamen ala lihalañ uami. **2** Jisası

Kılaisı agan vaka nalusan mavin hekili hiniavila naludi ahiliahuahu sañ himami uami. Asi igidaci nibu sagali hisi huaci dañ me hiniavila himami uami. Lici Asi agan nusañ hijinalami uami. Jisası Kılaisı nalusan mavin hekili hinimi hamen laci

ala namılaŋ avi hulan iamigali limu hihile
agilasaŋ mavin hekili hinihalaŋ uami.

³ Namilan hivikali sañ hidahida lusin sibili vimilan uami. Hulan namilan iamigali mu mu sigili vimilan uami. Iamigali namilan hulañ mu mu sigili vimilan uami. Hulan limu hihile agiladi akuaba akuaba agilasan mavin igimilan uami. Namilan Asi di hulañ iamigali hinilalan uami. Hameñ sadañ akuaba akuaba lusin sibili sibili hameñ agiladi vimilan uami. Akuaba akuaba lilan naludi igavila hiji nameñ lamavila abavimidi uami. Nibilan lusin sibili hameñ agiladi vihavi aba abavimidi uami. ⁴ Namilan akuaba akuaba cian sibili sibili aba aba cilu cian agiladi abimilan uami. Salan cian sibili sibili agiladi avi abimilan uami. Namilan Asi di huaci aba abihalañ uami. ⁵ Namilan igilalan uami. Hulan iamigali agilan akuaba akuaba lusin sibili sibili nameñ agiladi vihavilalı uami. Hulan agilan iamigali mu mu agilan hula lusin sibili vihavilalı uami. Iamigali agilan hulan mu mu agilan hula lusin sibili vihavilalı uami. Hulan iamigali limu hihile agilan akuaba akuaba lusin sihum dan sihum dan agiladi vihavilalı uami. Hulan limu hihile agiladi akuaba akuaba agilasan mavin igavilalı uami. Hulan limu hihile agiladi akuaba akuaba agilasan mavin iga iga agan nibu kili akuaba akuaba lihulihu lamalama aludi asi aba abavilalı agan me uami. Asi hula Jisasi Kilaïsi hula hulan iamigali agiladi likilavici ua nulidi lihu hivi hiniavibali uami. Agadı ala hulan iamigali akuaba akuaba lusin sibili sibili hameñ vihavilalı agiladi ma likilavibali uami.

6 Namilan s̄ihivia sibañ migila migila hinihalan uami. Hulan agiladi akuaba akuaba uavauava cian agiladi igahilimilan uami. Nulidî cian agiladi igahililan naludî aiamagilavidaci uu lusin sibili sibili vibalan uami. Nibilan lusin sibili sibili hameñ agiladi vivi Asi di cian agadi ma lubiahilavilali uami. Hameñ lihavilali sadan

5:3 5.3 Lom 6.13, 1 Ko 5.1, 2 Ko 12.21, Kl 3.5, 1 Te 4.3
5.19-21, Kl 3.5   **5:6** 5.6 Lom 1.18, Kl 2.4, 2.8, 2 Te 2.3-4
Kl 1.12, 1 Pi 2.9, 1 Je 2.9   **5:9** 5.9 Ga 5.22   **5:10** 5.10

KI 1.13, 1 PI 2.9, 1 J6 2.9 5:9 5
1 Ko 5.9-11, Ga 6.8, 2 Te 3.6, 3.14
5:15 16 5:15-16 Ga 6.10, Kl 4.5

Ası nulisanı igañi hiniyalı uami. ⁷ Hameñ sadanı namılañ hulañ iamigali hameñ agilanı hula pam lamımlañ uami. ⁸ Vaka namılañ hifili me hivi pam hiniadamlıa uami. La cihu iabi namılañ aludi Hekili hula hiji humigañ pam hinihini nudı abılı hivi hiniyalanı uami. Hameñ sadanı hulañ iamigali abılı hivi hiniavılalı agilanı me hiniyalanı uami. ⁹ Hulañ iamigali abılı hivi hiniavılalı agilanı akuaba akuaba huaci huaci sibañ agiladi lihavılalı uami. Lidiñ Ası dı cianı sihivia lubiahılahıla cianı amiñ laci abavılalı uami. ¹⁰ Namılañ visıvası igu igu hiji vivi nameñ abiabalı uami. Alanı akuaba akuaba huaci huaci hameñ agiladi lidamılı aludi Hekili aganı igañi hijinalıbali aba abiabalı uami. ¹¹ Namılañ hulañ iamigali hifili me hivi hidavılalı agilanı hula pam lamımlañ uami. Akuaba akuaba lusinı sibili sibili hameñ agilanı hulañ iamigali agiladi ma ahilihuavılalı uami. Hulañ iamigali hameñ agiladi nameñ abihalanı uami. Ha huaci hima aba abihalanı uami. Ha sibili aba abihalanı uami. ¹² Ci igilanı uami. Lusinı sibili sibili sivila sivila vihavılalı agiladi haiabila lamalama ma abißen uami. Vianı sihumahılın sadanı naludi akuaba akuaba hameñ agilasanı ma abißen uami. ¹³ Agadı ala abılı aganı akuaba akuaba hidili agiladi haiabila lamıdacı abılı hivi hiniavılalı uami. ¹⁴ Abılı aganı lidaci akuaba akuaba agilanı haiabila iahaıaha hiniavılalı uami. Lihavidaci hulañ hihile nameñ abavılalı uami. Hulañ mu anıaba iabi ani hisıva hisıva me hinidanıa nama iahiha aba abavılalı uami. Valı me hinilanañ agadı valayıla cihu hihile me iahiha aba abavılalı uami. Iahinanı Jisasi Kilaisı aganı nasanı abılı igubali aba abavılalı uami.

15-16 Iabi neñ hinidalu ha huaci hima uami. Hulañ iamigali agilan lusin sibili sibili pam vihavilali uami. Hameñ sadan namilan naludi hinihini agiladi sihivia siban migila migila hinihalan uami. Namilan hulan hiji apali me hinimilan

5:3 5.3 Lom 6.13, 1 Ko 5.1, 2 Ko 12.21, Kl 3.5, 1 Te 4.3   **5:4** 5.4 Mt 12.35, Lom 1.28, Ef 4.29   **5:5** 5.5 1 Ko 6.9-10, Ga 5.19-21, Kl 3.5   **5:6** 5.6 Lom 1.18, Kl 2.4, 2.8, 2 Te 2.3-4   **5:8** 5.8 Jo 12.36, HJL 26.18, Lom 1.21, 2 Ko 3.18, Ef 2.11-13, Kl 1.13, 1 Pi 2.9, 1 Jo 2.9   **5:9** 5.9 Ga 5.22   **5:10** 5.10 Lom 12.2, Fl 1.10, 1 Te 5.21-22, 1 Ti 2.3   **5:11** 5.11 Lom 6.21, 1 Ko 5.9-11, Ga 6.8, 2 Te 3.6, 3.14, 2 Jo 1.10-11   **5:13** 5.13 Jo 3.20-21, Ib 4.13   **5:14** 5.14 Ais 26.19, 60.1, Lom 13.11
5:15-16 5.15-16 Ga 6.10, Kl 4.5

uami. Hularj hiji dan agilan hiniavilali hamen hinihalan uami. Namilan ihilu lavalava havi havi hinimilan uami. Hamen lidalan fili uaian havi havi umidi uami. Asi di hiji agadi pam lubiahilahila sibila vivi hinihalan uami. ¹⁷ Namilan uavauava me hinimilan uami. Namilan hiji sihivia viavila aludi Hekili di hiji agadi igihalan uami.

¹⁸ Avili vidividin nana uavauava iahumilan uami. Namilan hamen lavila ha namilan nukej sibili libalan uami. Asi di Amiñagan vana namilan hula hinim uami. ¹⁹ Namilan hula hinidaci uami. Asi di hulan iamigali limu hihile agilan hula cian sulasula me sihi mu hidili mu hidili agiladi iahihalan uami. Sihi limu hihile Asi di manasin hekili hivi hiniavilali agiladi iahihalan uami. Sihi limu hihile Asi di ibi miñaiahaha sihi iahavilali agiladi iahihalan uami. Sihi limu hihile Asi di Amiñagan hula iamigali agilan hula hinihini nulidi hiji humigan agiladi miñaiahidaci sihi iahavilali agiladi iahihalan uami. Namilan naludi nukej hiji humigan hivi aludi Hekili di ibi miñaiahaha sihi iahaiaha hinihalan uami. ²⁰ Akuaba akuaba mu hidili mu hidili agilan iahavidaci aludi Hekili Jisasi Kilaisi san igahilahila Asi di abihalan uami. Iavañ nama huaci aba abihalan uami. Lidiñ hamen laci hamen laci lihalañ uami.

Poli agan muñabi hinihini agasan abami.

²¹ Namilan Jisasi Kilaisi san lidalida nudilihu hivi hinilalan uami. Hamen laci ala namilan hitin hitin Asi di hulan iamigali limu hihile agiladi lihu hivi avi hinihalan uami. ²² Iamigali namilan naludi Hekili Jisasi Kilaisi di lihu hivi hinilalan hamen laci ala naludi nukej muñanadinalu agiladi lihu hivi hinihalan uami. ²³ Hulan agilan abinadinilu di hali hisin hiniavilali uami. Hiniavidaci abinadinilu agilan nulidi lihu hivi hiniavilali uami. Hamen laci ala hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaiahavimi agilan Jisasi Kilaisi di hicci human hadipili

5:17 5.17 Lom 12.2, Kl 1.9, 1 Te 4.3, 5.18   **5:18** 5.18 Snd 20.1, Ais 5.11, 5.22, Lu 21.34   **5:19** 5.19 Sng 33.2-3, HJL 16.25, 1 Ko 14.26   **5:19** 5.19-20 Kl 3.16-17   **5:20** 5.20 Sng 34.1, Ais 63.7, Ib 13.15, 1 Pi 2.5   **5:21** 5.21 Fl 2.3, 1 Pi 5.5   **5:22** 5.22 HM 3.16, Ef 6.5, Kl 3.18, 1 Pi 3.1-2   **5:23** 5.23 1 Ko 11.3, Ef 1.22-23, Kl 1.18   **5:25** 5.25 Ga 1.4, Kl 3.19, 1 Pi 3.7   **5:26-27** 5.26-27 Jo 15.3, 17.17, 2 Ko 11.2, Ef 1.4, Kl 1.22, Ta 3.4-5, Ib 10.10, 10.22, 1 Jo 5.6   **5:30** 5.30 Lom 12.5, 1 Ko 6.15, 12.27, Ef 1.22-23

akuaba akuaba agilan me hiniavilali uami. Jisasi Kilaisi nibu nulidi hali hisin hinilali uami. Hinihini nulidi ahiliahudaci huaci hamen laci hamen laci hiniavilali uami. ²⁴ Hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaiahavimi agilan Jisasi Kilaisi di lihu hivi hiniavilali uami. Hamen laci ala iamigali namilan naludi muñanadinalu di lihu hivi pam hinihalan uami. Akuaba akuaba san abavidaci nulidi lihu hivi pam hinihalan uami.

²⁵ Jisasi Kilaisi nibu hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaiahavimi agilasan mavin hekili hiniavila nulidi ahiliahuahu san himami uami. Hulan namilan naludi abinadinalu agilasan mavin hekili hinihalan uami. Jisasi Kilaisi limi hamen laci ala lihalañ uami. ²⁶⁻²⁷ Jisasi agan hiji nameñ lamami uami. Hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaiahavimi agilan huaci siliñ sibañ hiniavim aba abami uami. Nibu hiji hamen lamavila himami uami. Lici nibilan nudil cian sulasula avili hivi hulan iamigali agiladi miñamigu miñaiahavimi uami. Lihavici Asi nulidi igici nibilan huaci sibañ hiniavimi uami. Nibilan ninj apali me hiniavimi uami. Cigin cigin apali me hiniavimi uami. Vihili ciki ciki avi apali hiniavimi uami. Lihavici Asi agan igavila abami uami. Hulan iamigali agilan huaci siliñ sibañ hinihini hugi apali hiniavilali aba abami uami. ²⁸ Hamen sadan hulan namilan naludi abinadinalu agilasan mavin hekili hinihalan uami. Namilan nukej san mavin hekili hinilalan hamen laci ala nulisan avi mavin hekili hinihalan uami. Hulan mu nudil abinu san mavin hekili hinilali agan uami. Nibu nudil nukej hadipili san mavin hekili hinilali hamen laci ala abinu san mavin hekili hinilali uami. ²⁹ Alañ igilalu uami. Hulan mu nudil nukej hadipili agadi sibili ma lamilali uami. Nibu nudil nukej hadipili agadi migila migila simin igunilali uami. Hamen laci ala Jisasi Kilaisi agan avi nudil nukej hulan iamigali

avili hivi miñamigu miñjaiahavimi agiladi migililali uami. ³⁰ Alaŋ Jisasi Kilaſi di hici human hadipili akuaba akuaba agilan me hinilalu sadaŋ aludi migililali uami. ³¹ Asi di manasinq hekili agan nameŋ abami uami. Hameŋ sadaŋ hulan agilan nulidi numigaiagagalinalu agiladi valavala iamigali sabisabi nulidi abinadinilu agilan hula hadipili pabiŋ me hiniavilali aba abami uami. ³² Ciaŋ hidili agan sivila hinilali uami. Agadi ala nibu hidili dan uami. Vian nukeŋ hiji nameŋ lamin uami. Ha Jisasi Kilaſi sadaŋ nudu hulan iamigali avili hivi miñamigu miñjaiahavimi agilasadan abami aba abin uami. ³³ Asi di manasinq hekili agadi ciaŋ hidili mu nameŋ uami. Hulan hitiq hitiq namilan naludi nukeŋ abinadinalu agilasan mavin hekili hinihalaŋ uami. Naludi nukeŋ hadipili san mavin hekili hinilalaŋ hameŋ laci ala nulisan avi mavin hekili hinihalaŋ uami. Iamigali agilan nulidi nukeŋ mujanadinilu agiladi lihu hivi pam hiniavim uami.

6

Polı agan iamiga iagan ninanadi agilasan abami.

¹ Ninanadi namilan aludi Hekili hula hiji humigan pam hinilalaŋ uami. Hameŋ sadaŋ naludi iamiagagalinalu agiladi lihu hivi hinihini nulidi ciaŋ agiladi lubiahilihaŋ uami. Namilan hameŋ libalan agan nibu huaci sibar uami. ²⁻³ Asi agan ciaŋ vidividin akape agiladi abidaci Mosesi agan manasinq hivi libami uami. Asi agan abi aba abami uami. Namilan naludi iamiagagalinalu agiladi lihu hivi hinihini nulidi ciaŋ agiladi lubiahilihaŋ aba abi aba abami uami. Namilan hameŋ lavila ha lihalıha ma himibalıha aba abi aba abami uami. La fili tibi nalusan iguben aba lin heŋ huaci hutesi hinibalaŋ aba abi aba abami uami. La abami. Ciaŋ vidividin nagadi hivi mise ala ciaŋ miguavila akuaba akuaba huaci huaci igu igu saŋ abami uami. Ciaŋ vidividin limu hihile agiladi

hivi akuaba akuaba igu igu saŋ ma abami uami.

⁴ Iamiagagalinalu namilan avi naludi ninanadinalu agiladi lidalaŋ humigan vihili vivi igivi hiniavimidi uami. Namilan naludi ninanadinalu agiladi migila migila hinihalaŋ uami. Lidin lusin lamavidaci hihila hihila sihivia sibar aludi Hekili di ciaŋ lamalubilubi hinihalaŋ uami.

Polı agan sibila hisin hulan agiladidan himamigili dan agiladidan abami.

⁵ Sibila hisin hulan namilan naludi himamigili dan agadi lihu hivi hinihini nusaq lidalida nudu ciaŋ pam lubiahilihaŋ uami. Hij huaci dan hinihini nudu ciaŋ agadi sihivia sibar lubiahilihaŋ uami. Vaka Jisasi Kilaſi di ciaŋ lubiahilamaŋ hameŋ laci ala naludi himamigili dan agadi ciaŋ lubiahilihaŋ uami. ⁶ Namilan hiji nameŋ lamimalan uami. Vana nibu vevila aludi mikı hinihini igasulidaci sibila vimili aba abimalan uami. Namilan hiji nameŋ lamihalaŋ uami. Alan Jisasi Kilaſi di sibila hisin hulan aba abihalaŋ uami. Alan hiji humigan huaci dan hinihini Asi di hiji lubiahiliha sibila vidalu aba abihalaŋ uami. ⁷ Hij hameŋ lamalama namilan sibila agadi vivi hijinalaŋla hinihalaŋ uami. Namilan hulan di sibila agadi ma vilalaŋ uami. Aludi Hekili di sibila agadi vilalaŋ uami. ⁸ Namilan igilalaŋ uami. Hulaŋ mu sibila huaci sibar vici uami. Ha aludi Hekili agan nusaq akuaba huaci huaci agiladi igubali uami. Aniaba namilan mu hulaŋ di sibila agadi havı havı vilalaŋ nalusaŋ igubali uami. Naludi nukeŋ akuaba sibila vilalaŋ nalusaŋ avi igubali uami.

⁹ Himamigili dan namilan avi uami. Naludi hulaŋ havı havı sibila vihavilalı agiladi sihivia sibar migilihaŋ uami. Nulidi sibili lamalama san abimalan uami. Hameŋ lilaŋ agadi valihalaŋ uami. Aludi Hekili iahua hivi hinilali agan nibu himamigili dan me hinilali uami. Hinihini himamigili dan naludi manigali hinilali

uami. Naludi sibila hisin̄ agiladi manigali hinilali uami. Nudi lihu hiv̄ pam hinihalan̄ uami. Nibu nuken̄ hulan̄ iamigali akuaba akuaba lusin̄ sibili sibili vihavilali agiladi lamalihililali uami. Lidiñ aludi avi hamen̄ laci ala lamalihililali uami.

Avili hiv̄ miñamigu miñaiahav̄imi agilan̄ sagan̄ hisin̄ hulemili me hiniavilali uami.

¹⁰ Vian̄ ciañ sijañ nagadi aba fihaliben aba lin uami. Namilan̄ aludi Hekili agan̄ hula hiji humigan̄ pam hinihalan̄ uami. Lidalan̄ nudi vidiividin̄ hekili agan̄ namilan̄ hula hinidaci namilan̄ vidiividin̄ sibañ lagulamibalaj uami. ¹¹ Namilan̄ sagan̄ libaliba hisin̄ akuaba akuaba Ası nalusañ igulali agiladi sihivia sibañ libihahihalan̄ uami. Hamen̄ lavila namilan̄ vidiividin̄ lagulamalama lagun̄ agan̄ hula sagan̄ me libibalaj uami. Lagun̄ agan̄ sivila hinihini naludi anali anali ilasibali uami. ¹² Ci igilan̄ uami. Alañ hulan̄ iamigali hula sagan̄ me ma libilalu uami. Alañ sudi hau akuaba akuaba sibili sibili ibi dan̄ vidiividin̄ dan̄ uaian̄ susu hiv̄ hiniavilali agilan̄ hula sagan̄ me libilalu uami. Nulidi manigali agilan̄ hula avi sagan̄ me libilalu uami. Nibilan̄ fili neñ hifili me hiv̄ hinihini akuaba akuaba agiladi migila migila hiniavilali uami. ¹³ Hamen̄ sadan̄ akuaba akuaba sagan̄ me libaliba hisin̄ Ası nalusañ igulali agiladi vivi vidiividin̄ lagulamihalan̄ uami. Lagulama hinidalan̄ akuaba akuaba vihil̄ iahavidaci heñ sagan̄ me libihalan̄ uami. Sagan̄ me liba fihalavila ha namilan̄ hamen̄ laci vidiividin̄ lagulamalama hanibun̄ hanibun̄ hinibalan̄ uami.

¹⁴ Namilan̄ vidiividin̄ lagulamalama ciañ amin̄ agadı pam abihalañ uami. La ciañ amin̄ agadı vivi sagan̄ hisin̄ hulemili lavi vidiividin̄ libihahavilalihamen̄ libihahihalan̄ uami. Ası di ciañ sihivia lubiahilahila agan̄ nibu sagan̄ hisin̄ hulemili agiladi hadi hilahila vidiividin̄ me hinibali uami. Hadi hilahila vidiividin̄ me agiladi ahualilan̄ migavila naludi apagan̄

6:10 6.10 1 Ko 16.13, Ef 1.19, 3.16, Kl 1.11

12.31, 14.30, Lom 8.38-39, 1 Ko 15.50, Kl 2.15, 1 Pi 5.8-9

Ko 6.7, 1 Te 5.8

6:15 6.15 Ais 40.9, 52.7, Nah 1.15, Lom 10.15

5.8, Ib 4.12, CHL 19.15

6:18 6.18 Mt 26.41, Lu 18.1, Lom 12.12, Kl 4.2, 1 Te 5.17, 1 Ti 2.1

3.12, Kl 4.3-4, 2 Te 3.1

sikasikan laliguavim uami. Laliguavici akuaba akuaba hisali me agilan̄ naludi ma iamilavibali uami. ¹⁵ Ası agan̄ hulan̄ iamigali sikasikan agilan̄ hula humigan̄ pam hinihini sañ abami uami. Lici namilan̄ Jisasi di ciañ sulasula sañ sihivia hihila hihila hinihalan̄ uami. Lilañ Jisasi di ciañ sulasula hidahida agan̄ naludi hic̄ sigiti me hinibali uami. ¹⁶ Namilan̄ akuaba akuaba sagan̄ libaliba hisin̄ agiladi vihalañ uami. Lilañ Ası sañ hiji vidiividin̄ lamalama agan̄ naludi cilibi lavin̄ me hinibali uami. La nudi hiv̄ sian̄ avin̄ dan̄ me agiladi ifinikilibalan̄ uami. Lagun̄ agan̄ sian̄ avin̄ dan̄ avin̄ dan̄ me agiladi naludi hulihuli sañ sibilibali uami. Sibilidaci ifinikilidalañ avin̄ agilan̄ himavibali uami. ¹⁷ Ası naludi ahiliyahudaci huaci hamen̄ laci hamen̄ laci hinihini agan̄ uami. Nibu sagan̄ hisin̄ hulemili agilan̄ milan̄ lipilipi vidiividin̄ dan̄ agiladi hafilamalama hidavilali hamen̄ hinibali uami. Ası di Amiñ agan̄ Ası di ciañ agadı nalusañ igulali uami. Igudaci Ası di ciañ agan̄ puia hutesi me hinibali agadı sihivia miñalivihalan̄ uami. ¹⁸ Namilan̄

Ası di abitihatıha pam hinihalan̄ uami. Lidalan̄ Ası di Amiñ agan̄ naludi hiji miñaiahidaci akuaba akuaba mu hidili mu hidili agilasan̄ Ası di abitihihalan̄ uami. Hamen̄ lidalan̄ naludi ahiliyahubali uami. Hijii hamen̄ agadı valimilan̄ uami. Sihivia sibañ migila migila hinihalan̄ uami. Namilan̄ alusimilan̄ uami. Ası di hulañ iamigali sikasikan agilasan̄ Ası di abihalañ uami. ¹⁹ La iasan̄ avi Ası di abidalañ nibu iadi ahiliyahum uami. Namilan̄ Ası di abiben̄ aba nameñ abihalañ uami. Jisasi Kilaisi di ciañ agadı sulasula sañ lidimidi aba abihalañ uami. Nama nusan̄ hiji igudanan̄ ciañ sivila hinimi agadı haiabila iahaiaha sulam aba abihalañ uami. ²⁰ Ası

nuken̄ iadi abici uavila Jisasi Kilaisi di ciañ agadı sulilan̄ uami. Sulidalin̄ iadi miñaliva vave limin̄ sibili ularñ hiv̄ lamavalı uami. Vian̄ ciañ sulasula sibila dan̄ uami.

6:11 6.11 Lom 13.12, 2 Ko 6.7, 10.4-5, Ef 4.14, 1 Te 5.8

6:12 6.12 Jo 6.13

6:13 2 Ko 10.4-5, Ef 5.15-16

6:14 6.14 Ais 59.17, 2

6:15 6.15 Ais 40.9, 52.7, Nah 1.15, Lom 10.15

6:16 6.16 1 Jo 5.4

6:17 6.17 Ais 49.2, 59.17, 1 Te

5.8, Ib 4.12, CHL 19.15

6:18 6.18 Mt 26.41, Lu 18.1, Lom 12.12, Kl 4.2, 1 Te 5.17, 1 Ti 2.1

3.12, Kl 4.3-4, 2 Te 3.1

6:19 6.19 HJL 4.29, 2 Ko

3.12, Kl 4.3-4, 2 Te 3.1

6:20 6.20 2 Ko 5.20, Fl 1.20, Fm 1.8-10

Hamen sadan namilan Ası dı abıdalan iasan vıdivıdiŋ igum uami. Hamen lidalan iadı lidalida hiji agan heŋ sivilibali uami. Sivilici vıdivıdiŋ lagulamalama hulan iamigali agılasan cian suliben uami.

Hulan iamigali agıladı huaci lamalama san Polı agan Ası dı abami.

²¹ Tikikusı nibu aludı ima me hinilali uami. Vian nusaŋ mavın hekili hinilan uami. Nıbu aludı Hekili dı sibila agadı sıhıvia sibaŋ vilalı uami. Nıbu ala sibila akuaba akuaba viaŋ vilan agadı nalusan sulidaci igahılıbalan uami. ²² Vian nudı abılıŋ naludi hıvı ubali uami. Uavila cian abıdaci sıhıvia sibaŋ igahılıhalan uami. Alan vameba hınilalu agasan sulidaci igahılıbalan uami. Igahılıdalı hulan agan naludi iagan lagubali uami.

²³ Aludı Iavanı Ası hula aludı Hekili Jisası Kılaisı hula lıhavidaci iadı isaima me naludi humıgaŋ agılaŋ simi hiniavıbali uami. Namilan avi hiji vıdivıdiŋ lamalama hulan iamigali limu hıhile agılasan mavın hekili hinibalı uami. ²⁴ Hulan iamigali aludı Hekili Jisası Kılaisı hula hinihını saŋ mavın hekili hiniavılalı agılaŋ uami. Nıbilan sıkasıkan mavın hekili hamen laci hamen laci hiniavılalı uami. Lıhavidaci Ası agan nulisaŋ mavın hinilalı uami.

Polı agan manasın nagadı libavıla Filipai haiabıla hisin̄ agılasan̄ iguci umi.

1 Polı agan cian manasın hivi namej libami. Alan Timoti hula Jisasi Kilaisi di sibila hisin̄ hulemili uami. Alan ahica manasın nagadı libadalı uami. Ası di hulan iamigali Filipai haiabıla hisin̄ namilan̄ Jisasi Kilaisi hula hiji humigan̄ pam hinilalañ uami. Alan manasın nagadı nalusadan̄ hulan naludi migila migila hisin̄ agılasadan̄ libadalı uami. Hulan naludi ahiliahuahu namilan̄ hula sibila vihavılılì agılasan̄ avi libadalı uami. **2** Aludi Iavan̄ Ası agan aludi Hekili Jisasi Kilaisi hula nalusan̄ mavın hiniavıdaci naludi humigan̄ agilan̄ simi hiniavıbali uami.

Polı agan Ası di huaci uami.

3 Vian̄ akape tibi nalusan̄ ala igahilahila iadi Ası di huaci aba abilan uami. **4** Lidiñ Ası naludi ahiliahuahu sañ akape tibi vian̄ hijinalañala Ası di abilan uami. **5** Namilan̄ hidili maha Jisasi Kilaisi di cian igahilahalañ hadihu iadi ahiliahuahu sañ akuaba akuaba iguahalañ uami. Lidalan̄ vian̄ Ası di cian agadı sulasula hidacin uami. Iabi avi hamen̄ laci ala ahiliahudalañ sulasula hidilan uami. Vian̄ nusan̄ ala igahilahila nalusan̄ hijinalañ uami. **6** Vian̄ ci igin uami. Ası nukeñ naludi ahiliahudaci sibila huaci agadı hidili maha vihalan̄ uami. Sibila agadı vivi hinidalañ Ası naludi igibali uami. Iga iga hinidaci Jisasi Kilaisi hulan iamigali agıladı cian hivi lamibali agadı mihiñ agan iahibali uami. Iahici Ası nukeñ abibali uami. Sibila ci aba abibali uami. Lici mihiñ hej ala Jisasi Kilaisi agan hulan iamigali agıladı cian hivi lamibali uami. **7** Vian̄ nalusan̄ mavın hinilan uami. Ası igidaci vian̄ nalusan̄ mavın hinilan agan nıbu huaci uami.

1:1 1.1 HJL 16.12-40   **1:2** 1.2 Lom 1.7, Ga 1.3, Fm 1.3
Ko 1.8, Fl 1.10, 2.13, 1 Te 1.3   **1:8** 1.8 Lom 1.9, 2 Ko 1.23
Fl 1.6, 2.15-16, 1 Te 3.13, Ib 5.14   **1:12** 1.12 2 Ti 2.9

Ası iasan̄ mavın hiniavıla iasan̄ sibila igumi uami. Lici vian̄ Jisasi Kilaisi di cian agadı sulasula hididalı iadi vave limin sibili ular hivi lamavici hinidalin̄ namilan̄ iadi ahiliahulalañ uami. Nıbılañ Jisasi Kilaisi di cian agadı lulalula abacuvavılali uami. Lihavidaci vian̄ hibin̄ nulidi abilan uami. Jisasi Kilaisi di cian agan nıbu amin̄ sibarı aba abilan uami. Lidalınamilan̄ sıkasikan iadi ahiliahulalañ uami. **8** Ası agan iadi igilali uami. Jisasi Kilaisi nalusan̄ mavın hekili miñamiña naludi huaci lamıläli uami. Vian̄ avi hamen̄ laci ala mavın hekili miñamiña naludi huaci lamilan uami. Lidiñ naludi iga iga sañ hiji hekili lamalama hinilan uami.

9 Namilan̄ hulan iamigali limu hihile agılasan̄ mavın hekili hinihini agan naludi hivi hinia iaha hekili lili sañ akape tibi Ası di abilan uami. Lidiñ naludi hiji agilan̄ tovedaci namilan̄ hiji huaci huaci mu hidili mu hidili dan̄ hinihini sañ Ası di abilan uami. **10** Namilan̄ akuaba akuaba sibila agıladı lamalihilahila iga iga sibila huaci huaci agıladı laci vivi sañ Ası di abilan uami. Jisasi Kilaisi hulan iamigali cian hivi lamibali agadı mihiñ agan iahibali uami. Lici mihiñ agadı hivi namilan̄ hugi apali huaci sibarı hinihini sañ Ası di abilan uami. **11** Jisasi Kilaisi lidaci namilan̄ Ası di cian sihivia lubiahilahila akuaba akuaba sibila huaci vibalañ aba Ası di abilan uami. Hamen̄ lidalan̄ hulan iamigali limu hihile agilan̄ naludi iga iga Ası nıbu huaci aba abavıla nudı ibi miñayaiahaha sañ Ası di abilan uami. Namilan̄ hamen̄ laci hamen̄ laci libalañ aba Ası di abilan uami.

Ası di cian agan iaha hekili libali aba Polı limin sibili ular hivi hinimi.

12 Iadi isagali imahali me namilan̄ sihivia sibarı igahilahalañ uami. Vihilı iadi hivi iahavılılì agilan̄ uami. Ha Jisasi Kilaisi di cian agadı lihavidaci sıvıla sıvıla sañ ma iahavılılì uami. Jisasi Kilaisi di cian agan iaha hekili lili sañ iahavılılì uami. **13** Vian̄ Jisasi Kilaisi di sibila vilan agasaj ala iadi miñalıva vave limin sibili ular hivi

1:3 1.3 Lom 1.8, 1 Ko 1.4, Ef 1.15-16   **1:6** 1.6 Jo 6.29, 1
1:9 1.9 1 Te 3.12, Fm 1.6   **1:10** 1.10 Lom 12.2, Ef 5.10,
1:13 1.13 HJL 28.30, Ef 3.1

lamavalı uami. Lamavici hinidalın Lom hiaabila hisin agiladi manigali di sagan hisin hulemili limu hihile agilan limin sibili ular nagadi migilavilali uami. Nibilan sikasikan vian limin sibili ular hivi hinilan agadi hidili igavilali uami. Hulan hihile agilan avi igavilali uami. ¹⁴ Vian limin sibili ular hivi hinidalın iadi isagali imahali me limu hihile agilan iasaq igahilavilali uami. Lihavidaci nulidi hiji humigan agilan vidividin hiniavidaci aludi Hekili san hiji vidividin lamavilali uami. Lidin Jisasi di cian sulasula san ma lidavilali uami.

¹⁵ Hulan hihile iadi ibi miŋaiahavilali uami. Lihavidaci hulan hihile agilan iasaq humigan vihili vivi iadi livala livala san igahilahila Jisasi Kilaisi di cian agadi sulavilali uami. Agadi ala hulan hihile nibilaq hiji huaci dan hinhini Jisasi Kilaisi di cian sulavilali uami. ¹⁶ Nibilan iasaq mavin hekili hinhini Jisasi Kilaisi di cian agadi sulavilali uami. Nibilan igavidaci vian limin sibili ular hivi hinhini sibila nameq agiladi vilan uami. Hulan limu hihile agilan Jisasi Kilaisi di cian lulalula abacuvavidaci nulidi hibin nameq abilan uami. Jisasi Kilaisi di cian agan nibu amiq sibaj aba abilan uami. ¹⁷ Lidalin hulan hihile hiji huaci apali agilan nulidi nuken ibi miŋaiahaha saj Jisasi Kilaisi di cian agadi sulavilali uami. Sulasula hiji nameq lamavilali uami. Alan Jisasi Kilaisi di cian sulidamili hulan limin sibili ular migilavilali agilan igahilahila Poli san vihili iguavibali aba abavilali uami. ¹⁸ Agadi ala vian hulan sikasikan Jisasi Kilaisi di cian sulavilali agilasan hijinalilan uami. Hulan hiji huaci dan hinhini sulavilali agilasan hijinalilan uami. Hulan hiji huaci apali agilan sulavilali agilasan hijinalilan uami. Mufili avi hamen laci ala hijinaliben uami.

Poli agan himavihewihe san valami.

¹⁹ Vian igilan uami. Namilan akape tibi iadi ahiliahuahu san Asi di abilalan uami. Jisasi Kilaisi di Amiq agan iasaq vidividin igu igu san abilalan uami. Lidalan Asi iadi ahiliahudaci vian limin sibili ular nagadi vala uavila huaci hinhinen uami. Asi

di abilalan agasan ala igahilahila vakala vakala hijinaliben uami. ²⁰ Hameq sadan akuaba akuaba lidin sihumahilamahila hisin agiladi pabin ciki avi ma sibaj liben uami. Vian hiji nameq lamadin uami. Iabi avi mufili avi hiaabila iaha Jisasi Kilaisi di cian sulasula san ma lidiben uami. Vian vidividin hinhini akuaba sibila huaci huaci agiladi laci vilan hamen ala viben uami. Lidalin iadi iga iga Jisasi Kilaisi di ibi miŋaiahavibali uami. La himiliq avi Jisasi Kilaisi di ibi agadi hamen laci ala miŋaiahavibali uami. ²¹ Iadi hiji nibu nameq hinidi uami. Vian hifi hiniavila uami. Ha Jisasi Kilaisi di sibila vivi hinhinen uami. La himavila uami. Haakuaba akuaba huaci huaci Asi di hiaabila hiniavilali agiladi viben uami. ²² Vian ma himavihewila uami. Ha hulan iamigali akape agiladi ahiliahuben uami. Agadi ala vianakuaba me hiji lubiahilaben agadi ma igahiladin uami. ²³ Vian hiji ahica dan hinhiden uami. Vian himavihewila ua Jisasi Kilaisi hula hinhinen agan nibu huaci sibaj uami. ²⁴ Agadi ala hulan mu naludi ahiliahuahu hisin agan apali uami. Hameq sadan vian fili neq namilan hula hanibun hanibun hinhini naludi sihivia sibaj ahiliahuben uami. ²⁵ Iadi hiji vidividin nibu nameq hinidi uami. Vian namilan hula hinhini naludi ahiliahuahu sibila agan vakala hinidi uami. Hameq sadan vian namilan hula hinhini naludi ahiliahuben uami. Lidalin namilan hiji vidividin lamalama hekili hijinalibalan uami. ²⁶ Lidalan vian cihu naludi hivi ua iahulin iadi igavila iasaq hekili hijinalibalan uami. Lavila Jisasi Kilaisi di ibi miŋaiahibalan uami.

Filipai haiabila hisin agilan aviba aviba igavimi.

²⁷ Iadi hiji hekili nibu nameq hinidi uami. Namilan Jisasi Kilaisi di cian agadi lubiahilahila huaci silivi sibaj hinhinalan uami. Hameq lidalan vian uavila naludi igavila nameq akua abiben uami. Nibilan vidividin hinhini hiji humigan pam laci hiniavadi aba abiben uami. Ma uman

lavila avi cian hiji pam igahilavila namej akua abiben uami. Nibilan vidividin hinihini hiji humigan pam laci hiniavadi aba abiben uami. Hinihini hulan iamigali limu hihile agiladi hiji minjaiahavidaci nibilan Jisasi Kilaisi di cian agasan hiji vidividin lamavadi aba abiben uami.

28 Lihavidaci hulan hihile hiji vidividin apali agilan hulan iamigali hiji vidividin dan agiladi nagili lamavidaci ala ma lidavilalı aba abiben uami. Lihavidaci hulan nulidi nagili lamavilalı agilan hiji namej lamavilalı aba abiben uami. Alan sikasikan sibili libalu aba abavilalı aba abiben uami. Agadi ala Asıagan Filipai haiabila hisin hulan iamigali hiji vidividin dan naludi ahiliahudaci huaci hamen laci hamen laci hinibalanı aba abiben uami.

29 Ci igilan uami. Ası nalusaın mavın hinihini huaci lamidaci namilan Jisasi Kilaisi di sibila vilalan uami. Ası lidaci namilan Jisasi Kilaisi saj hiji vidividin lamilalan uami. Lidin Jisasi Kilaisi di sibila vidalan hulan limu hihile agilan lihavidaci namilan avi avıha avıha igilan uami.

30 Vian sagan me libidalı igahalan uami. Iabi avi sagan me libadin agadi cian hiji igahiladalan uami. Iabi namilan avi vian hula hiji humigan pam hinidalan uami. Hamej sadan namilan sagan me libaliba avıha avıha igadalan uami.

2

Namilan hiji humigan pam laci hinibalan uami.

1 Namilan Jisasi Kilaisi hula hiji humigan pam hinidalan nibu naludi iagan lagulalı uami. Nibu nalusaın mavın hekili hinihini naludi mavın ifimigulalı uami. Ası di Amiŋ agan namilan hula hinilalı uami. Jisasi Kilaisi agan nalusaın mavın hekili minjamina naludi huaci lamilalı uami. **2** Hamej sadan namilan akuaba akuaba namej agiladi lidalan viaŋ nalusaın hekili hijinaliben uami. Hulan iamigali sikasikan namilan hiji pam laci lamihalan uami. Lidin hulan

iamigali limu hihile agilasan mavın hekili hinihini hisin hiji agadi pam lubiahilahalan uami. Lubiahilahila hiji humigan pam laci hinibalan uami. **3** Namilan nukej saj laci igahilahila namej abimilan uami. Alan ibi hekili dan aba abimilan uami. Namej abihalan uami. Vana alan hulan hihile agiladi ahiliahudamili nibilan ibi hekili dan hinihini sibila vihavim aba abihalan uami.

4 Namilan naludi nukej akuaba akuaba agiladi laci migilimilan uami. Namilan hitin hitin hulan iamigali limu hihile agiladi akuaba akuaba agiladi avi migilihalan uami. Lidin nulidi ahiliahudalan nibilan huaci laci hiniavibali uami.

Jisasi Kilaisi agan ibi apali me hinidaci Ası nudı ibi minjaiahami uami.

5 Namilan Jisasi Kilaisi hiji lamadami hamen laci ala hiji lamihalan uami.

6 Nibu Ası uami. Agadi ala nibu Ası me hinihini hisin hiji agadi vidividin sibaj ma lamami uami. **7** Nibu hiji hamen agadi valavila sibila havı havı vivi hisin hulemili me hiniadami uami. Nibu hulan sibaj iahami uami. **8** Iaha hulan sibaj hinidaci hulan iamigali sikasikan nudı igavimi uami. Igavidaci nibu ibi apali me hinihini Ası di hiji agadi lubiahiladami uami. Lubiahilahila hididaci hulan limu hihile agilan nudı minjalivavila kili cikaj hilhua lamalama agadi hivi nudı lama henaj hivi ifavici uci himami uami. **9** Hamej sadan Ası agan Jisasi di ibi minjaiahici nibu ibi hekili dan hinilalı uami. Nudi ibi hekili agan akuaba akuaba ibi hekili dan hiniavilalı agiladi livala livala hekili sibaj hinilalı uami. **10-11** Akuaba akuaba iahua hivi hisin agilan uami. Akuaba akuaba fili hisin agilan uami. Akuaba akuaba fili muji hisin agilan uami. Nudi mavın hibi hivi migalifilibavila namej abavibali uami. Jisasi Kilaisi nibu aludi Hekili aba abavibali uami. Lidin aludi Iavan Ası di ibi minjaiahavibali uami. Nusaj ala igahilavila

Asi agan Jisası san ibi huaci sibar agadi igumi uami.

Alan lid abilu me hinidamili hulan iamigali limu hihile agilan aludi igavibali uami.

12 Vian nalusan mavin hekili hinilan uami. Vian namilan hula hinidalin namilan iadi cian agadi lubiahilalan uami. Atan hinidalin avi hamej laci ala sihivia sibar lubiahilalan uami. Asi naludi ci ahiliahuci huaci hamej laci hamej laci hinidalan uami. Hamej sadan namilan hiji hugi hugi dan hinihini Asi san hekili sibar lidala hinihalan uami. Hinihini mufili huaci hamej laci hamej laci hinihini san visivasi igu igu hinihalan uami. **13** Alan iginalu uami. Asi nuken naludi hiji humigan hivi sibila vilali uami. Vivi naludi hiji miñaaahilal uami. Miñaaahidaci nud sibila vivi san mavin hinilalan uami. Asi agan namilan akuaba akuaba lili san mavin hinilal agiladi vivi san mavin hinilalan uami. Lidalan akuaba sibila huaci huaci agiladi vivi san nalusa vidividin igulal uami. **14** Hamej sadan namilan akuaba libalu aba simi hinihini lihalan uami. Namilan hibin sahu hula sahu lamalama ciabisi iahumilan uami. **15-16** Asi di ninanadi namilan hamej lavila uami. Ha namilan huaci siliv sibar hinibalan uami. Hinihini lusin sibili ma vibalan uami. Lavila hugi apali hinibalan uami. Hinihini Asi di cian huaci agadi ma valibal uami. Lid iahua uaian susu hivi hinihini abilu havalavil agilan me hinibalan uami. Lidalan hulan iamigali akuaba sibila huaci huaci valavala lusin sibili sibili vihavil agilan naludi igavibali uami. Vaka vian naludi haibila hej hinihini aviba aviba iga iga sibila vimin uami. Lidalin namilan cian sulamin agasan igahilahila akuaba sibila huaci huaci agiladi vilalan uami. Hamej sadan mufili Jisası Kilaisı hulan iamigali agiladi cian hivi lamibali agadi mihiñ hej

vian namilan hula hinihini sibila vilan agasa igahilavila hekili hijinaliben uami.

17 Naludi hiji vidividin agilan Asi san sagali igu igu me hiniavilal uami. Asi san sagali igu igu hisin hula agilan limin uain agiladi amiñ agiladi miti agadi vivi sagali san mijaviadaci migulal uami. Lom haiabila hisin agilan iadi ifihimavici iadi midi agan avi migavila Asi san sagali igu igu me hinibali uami. Iadi ifihimavibali agasa vian hijinalin uami. Hamej sadan namilan ahuata vian hula hijinalihalan uami. **18** Namilan hijinalidalan vian avi namilan hula hijinaliben uami.

Pol abici Timoti agan Filipai haibila uben aba limi.

19 Vian hiji namej lamin uami. Aludi Hekili Jisası nuken alia uci vian Timoti di abiliñ lihalha naludi ua igibali uami. La cihu vevila akuaba akuaba sibila vilalan agilasan iadi sulibali uami. Lici vian igahilavila nalusa hijinaliben uami.

20 Timoti nibu vian hula hiji humigan pam hinihini naludi ahiliahuahu san hiji lamalama hinilal uami. Hulan hihile hiji hamej ma lamavilal uami. **21** Nibilan sikasikan nulidi nukej akuaba agilasan pam mavin lamalama hiniavilal uami. Jisası Kilaisı di sibila agadi vihavici iaha hekili lili san mavin ma hiniavilal uami.

22 Agadi ala namilan Timoti akuaba sibila huaci huaci vilali agiladi igilalan uami. Vian Jisası Kilaisı di cian agadi sulasula hididalin Timoti nibu iadi ahiliahulal uami. Ninañ mu agan iaganu di ahiliahulal hamej ala iadi ahiliahulal uami.

23 Vian hinimitavila igiben uami. Lom haiabila hisin agilan iadi cian hivi lamavici igilin vameba lici Timoti di lihalha sibar abiliñ naludi piñ ubali uami. **24** Vian hiji vidividin namej lamadin uami. Nibu udaci vian hinimitidalin aludi Hekili agan nulidi hiji miñaaahici nibilan iasan hibi hihilavici vian avi ua naludi igiben uami.

2:12 2.12 Sng 2.11, Ef 6.5, Fl 1.5, 1 Pi 1.17   **2:13** 2.13 Jo 15.5, 1 Ko 12.6, 15.10, 2 Ko 3.5, 1 Te 2.13, Ib 13.21   **2:14**
2.14 Lom 14.1, 1 Ko 10.10, 1 Pi 4.9   **2:15-16** 2.15-16 Lo 32.5, Ais 49.4, Dan 12.3, Mt 5.14-16, 5.45, 10.16, Ga 2.2, Ef 5.1,
5.8, Fl 1.10, 1 Te 2.19-20, 3.5, 1 Pi 2.12   **2:17** 2.17 Lom 15.16, 2 Ti 4.6   **2:18** 2.18 Fl 3.1, 4.4   **2:21** 2.21 1 Ko 10.24,
10.33, 13.5, 2 Ti 4.10, 4.16   **2:22** 2.22 1 Ko 4.17, 1 Ti 1.2, 2 Ti 1.2   **2:25** 2.25 Fl 4.18

Poli abici Epafiloditusi agan Filipai ha-iabila uben aba limi.

25 Epafiloditusi agan nibu iadi ima me uami. Nibu iadi sibila pam hisin uami. Filipai haiabila hisin namilan nudu abilan nibu iadi ahiliyahuiahu sanj veli uami. Ve viaj hula hinidaci viaj sagan me libaliba sibila vicin uami. Vidalin nibu viaj hula hiji humigan pam hinhini iadi ahiliyahulal uami. Viaj Epafiloditusi sanj hiji namej lamadin uami. Viaj nudi abilin naludi piñ cihu ubali aba abadin uami. **26** Nibu himuhimu himali agadi cian hiji ci igahilahalan uami. Namilan cian hiji igahilahalan agasan ala nibu hiji cuvilin cuvilin lamalama hinidi uami. Hinhini nalusan mavin lamalama naludi iga iga sanj mavin hinidi uami. **27** Vaka nibu himuhimu hekili himavila himiben aba lali uami. Agadi ala Asi nusañ mavin miñavila nudi huaci lamali uami. Asi nusañ laci mavin ma miñali uami. Iasan avi mavin miñali uami. Epafiloditusi himici viaj nusañ mavin miñamija ma hijinalavin uami. Asi agan hamej agasan igahilavila nudu huaci lamali uami. **28** Iadi hiji hekili nibu namej hinidi uami. Viaj nudi abilin naludi piñ cihu ubali aba abadin uami. Lici namilan nudi igavila hijinalibalan aba abadin uami. Hamej lilan viaj avi hiji cuvilin cuvilin ma lamiben aba abadin uami. **29** Namilan aludi Hekili hula hiji humigan pam hinilalan sadan Epafiloditusi di vivi saj hijinalihalan uami. Lavila nudu ibi miñaiyahihalan uami. Hulan hihile nibu me agiladi ibi avi miñaiyahihalan uami. **30** Nibu Jisasi Kilaisi di sibila vivi hidavila himiben aba lali uami. Nibu nuken huaci hinhini sanj ma hiji lamali uami. Nibu iadi ahiliyahuiahu viaj hula sibila vivi sanj libimijahalan agasan pam igahililal uami. Naludi uvisisijin vivi sibila vivi sanj pam igahililal uami. Lavila himuhimu agadi ifinikilanikila sibila vakala vakala vilali uami.

3

Hulan mu Jisasi Kilaisi san hiji vidividin lamilali agan nibu huaci hinibali uami.

1 Iadi isagali imahali me namilan uami. Namilan aludi Hekili sanj hijinalihalan uami. Vian manasij nagadu hivi cian sijan sijan libadin agan nibu namej uami. Vian naludi ahiliyahuiahu sanj cihu tibi libadin uami. Cihu tibi libaliba sanj ma ihilu lavin uami. **2** Namilan hulan hihile akuaba akuaba sibila sibili sibili vihavilal agilasaj sihivia sibaj migilihalan uami. Nibilan injam me hinivavilal uami. Lidin Isilaeli hidili alañ lupalu hamen hadi sibili ihalahibalu aba nulidi hadipili agiladi sibili lamavilal uami. **3** Agadi ala alañ Asi di hulan iamigali sibaj hinilalu uami. Hinhini Asi di Amin agadi vidividin hivi alañ Asi di sibila vivi Jisasi Kilaisi di ibi miñaiyahilalu uami. Alan hiji namej lamilalu uami. Hulan nulidi hadipili hivi akuaba akuaba lihavilal agan nulidi ma sibaj ahiliyahubali aba abilalu uami. **4** Ci igilan uami. Hadi sibili ihalahalaha sibila agan aludi ahiliyahulal lici uami. Ha viaj huaci sibaj hinivin uami. Viaj hulan hihile nulidi hadi sibili ihalahalaha sanj hijinalavilal agiladi livalilan uami. **5** Iadi iamiga iadi huhilici hinidalin uaian human limu fihala human limu pabiñ cijin umi uami. Lici iadi hadi sibili ihalahavimi uami. Viaj Bejamin hidili hulan uami. Bejamin hidili agilañ Isilaeli hidili agiladi latihin uami. Hamej sadan viaj avi Isilaeli hidili hulan uami. Iadi iamagan Ibilu cian abavihadami hamej ala viaj avi Ibilu cian abilan uami. Vaka viaj Falisi hidili agilañ hula hinhini cian vidividin Mosesi libami agadi sihivia sibaj lubiahiladamin uami. **6** Lubiahilahila Asi di sibila vidin aba hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaiyahavihadami agiladi sibili lamadamin uami. Vian cian vidividin Mosesi libami agadi sihivia lubiahilidalin iadi lamalihilalihila igavidaci viaj hugi apali hiniadamin uami. **7** Viaj akuaba akuaba hadipili hisin hiji agiladi lubiahilavila uami. Ha viaj hulan hihile

agiladı lıvalavin uami. Agadı ala vian Jisası Kilaisı dı hiji agadı lubiahılılan sadan akuaba akuaba hamen agilan iadi ma ahiliahuavıbali uami. ⁸ Vian Isilaeli hidili akuaba akuaba lıhavılalı agılasan pam ma abadin uami. Vianakuaba akuaba huaci huaci fili nej hinihini vilalu agılasan avi abadin uami. Nıbilan sınum me hiniavılalı uami. Vianakuaba akuaba hiji mu mu hamen agiladı ci valacin uami. La Jisası Kilaisı hula laci hinihini hidahıda nudı hiji lubiahılahıla saj lılan uami. Nıbu ala iadi Hekili uami. Vian igilin hiji hamen agan pam nıbu huaci sıban uami. ⁹ Vian cıaŋ vıdivıdılın Mosesı libami agadı sıhivia sıban lubiahılahıla akuaba sibila vivi hulan huaci sıban hinihini saj ma igahılılan uami. Vian Jisası Kilaisı saj hiji vıdivıdılın lamalama hulan huaci sıban hinihini saj mavin hinilan uami. Alan Jisası Kilaisı saj hiji vıdivıdılın lamıdamılı Ası nuken aludi abılalı uami. Namılan hulan iamigali huaci aba abılalı uami. ¹⁰⁻¹¹ Vian Jisası Kilaisı dı sıhivia sıban igiben aba lılan uami. Nıbu avıha avıha igami hamen iga iga saj lılan uami. Lavıla nıbu himiben aba hiji lamami hamen ala vian avi hiji hamen lamalama saj lılan uami. La vian avi himavıla cıhu hıhi iahaiaha saj lılan uami. Nıbu himavıla cıhu hıhi iahavıla vıdivıdılın hekili dan hınilalı agadı iga iga saj lılan uami.

Poli agan valı lamavıhadami agadı hıvi iahıahıu saj haŋıla haŋıla me haŋıladami.

¹² Jisası Kilaisı akuaba akuaba lıhadami hamen agiladı vian ma lılan uami. Vian huaci sıban ma hınidin uami. Agadı ala Jisası Kilaisı agan vian huaci sıban hinihini saj iadi libimıñami uami. Lıcı vian nıbu lıhadami hamen lılı saj visıvası igulan uami. ¹³ Iadi isagali imahali me namılan uami. Vian hiji nameñ lamiłan uami. Jisası Kilaisı lıhadami agiladı hamen ma lılan aba abılan uami. Agadı ala iadi hiji hekili nıbu vianakuaba vaka lıhadamin

agılasan cıhu cıhu ma igahılıben uami. Lavıla akuaba akuaba huaci huaci mufili iahavıbali agiladı vivi saj pam ladin uami. ¹⁴ Jisası Kilaisı agan iadi ahiliahuahı saj himavıla cıhu hıhi iahamı uami. Lıcı vian Ası dı haiabila hej iahua nıbu hula huaci hamen laci hamen laci hinihini saj Ası agan iadi abalı uami. Vian nusən ala igahılahıla hulan haŋıla haŋıla ua valı lamavılalı agadı hıvi iahua akuaba akuaba vivi saj haŋılavılalı hamen haŋıllan uami.

¹⁵ Hulan hıhile alan hiji vıdivıdılın huaci sıban dan hınilalı uami. Cıaŋ abadin agasən alan hiji pabın laci lamımlı uami. Hulan hıhile hiji mu mu dan hiniavıci uami. Ha Ası nukeñ nulısañ hiji huaci agadı abalamıbali uami. ¹⁶ Agadı ala alanakuaba akuaba huaci huaci lılalı agıladı hamen laci lımılı uami.

¹⁷ Iadi isagali imahali me namılan uami. Akuaba akuaba huaci huaci vian lılan hamen agiladı lıhalan uami. Lıdılın hulan hıhile akuaba akuaba huaci huaci alan lılalı hamen lıhavılalı agiladı sıhivia sıban iga iga lubiahılahılan uami. ¹⁸ Hulan hıhile agilan kılı cıkaŋ hılihua lamalama agadı hıvi Jisası Kilaisı dı lama henan hıvi ifavıci uci himamı uami. Vian cıaŋ hamen agadı sulıdalıñ cıaŋ agasən nagılılamavılalı uami. Cıaŋ nagadı vian akape tıbı naludi abılan uami. La iabi avi cıhu abadin uami. Hamen lıhavılalı agasən igahılıdalıñ iadi ilihıñ avılı agan migadi uami. ¹⁹ Nıbilan nulıdi nukeñ hadıpılı hisıñ hiji agiladı lubiahılavılalı uami. Lıhavidaci hiji hamen agilan nulıdi ası me hiniavılalı uami. Akape tıbı nıbilanakuaba akuaba fili hisıñ agılasan pam hiji lamavılalı uami. Hamen lıdılınakuaba lusıñ sibili sibili sıhum dan sıhum dan agiladı vivi hıjinjalavılalı uami. Lıdılın ma sıhumahılavılalı uami. Hulan hamen lıhavılalı agilan sibili lıhavıbali uami. ²⁰ Agadı ala alan Ası dı haiabila uu hisıñ hulan iamigali hınidalu uami. Aludi Hekili

3:8 3.8 Jer 9.23-24, 1 Ko 2.2, Kl 2.2   **3:9** 3.9 Lom 3.21-22, 9.30, 10.3-6, Ga 2.16   **3:10-11** 3.10-11 Lu 14.14, HJL 4.1-2, Lom 6.3-5, 8.17, 2 Ko 4.10-11, Ga 6.17, 1 Te 4.16, 2 Ti 2.11-12, 1 Pi 4.13, CHL 20.5-6   **3:12** 3.12 HJL 9.5-6, 1 Ti 6.12, 6.19, Ib 12.23   **3:13** 3.13 1 Ko 9.24-26, Ib 6.1-2   **3:14** 3.14 1 Ko 9.24, 2 Ti 4.7-8, Ib 3.1, 12.1   **3:15** 3.15 1 Ko 2.6, 14.20, Ga 5.10   **3:16** 3.16 Lom 12.16, 15.5, Ga 6.16   **3:17** 3.17 1 Ko 4.16, 11.1, Fl 4.9, 1 Te 1.6-7, 1 Pi 5.3   **3:18** 3.18 1 Ko 1.23, Ga 1.7, 2.21, 6.12, Fl 1.15-16   **3:19** 3.19 Lom 8.5-6, 16.18, 2 Ko 11.12, 11.15, 2 Pi 2.1   **3:20** 3.20 Ef 2.6, 2.19, 1 Te 1.10

Jisasi Kilaisi Ası di haiabila hinidi agan̄ vevila aludi ahiliyahudaci huaci hameñ laci hameñ laci hinibalu uami. Alan̄ nusan̄ ala migila migila hinidalu uami. ²¹ Jisasi

Kilaisi agan̄ nudı vıdivıdılın̄ agadı hıvı lidaci akuaba akuaba sıkasıkan̄ agılañ nudı lıhu hıvı hiniavıbali uami. Lavıla nudı vıdivıdılın̄ agadı hıvı ala aludi hadipılı agılañ lidaci mu hidili sıbañ hiniavıbali uami. La hadipılı huaci sıbañ hinihini nudı nuken̄ hadipılı me hiniavıbali uami.

4

Alan̄ ahuata hiji huaci viavıla hulañ iamigali sıkasıkan̄ agılañ mavın̄ hinihini hijiñalımlı uami.

¹ Iadı isagali imahali me namılañ uami. Vıañ nalusan̄ mavın̄ hekili hinilan uami. Hameñ sadan̄ naludi ua iga iga sañ lılan uami. Namılañ akuaba akuaba sıbıla huaci huaci agılañ vivi hinilalañ uami. Hameñ hinilalañ agasañ vıañ hekili hijiñalalañ naludi ibi miñaiahilan uami. Lıdin̄ naludi hinihini hidahida agılañ hulañ limu hihile agılañ abilan uami. Hameñ sadan̄ namılañ hinilalañ hameñ laci ala hinihini aludi Hekili sañ hiji vıdivıdılın̄ lamalama vıdivıdılın̄ lagulamıhalan uami.

² Iuodia nadıdañ Sınıtike nadıdañ mavın̄ cıañ cıañ abadin uami. Iamigali ahıca namılañ aludi Hekili hula hiji pam laci hinilalañ uami. Hameñ sadan̄ ahıca namılañ hiji pam laci hinilalañ uami. ³ Iadı sıbıla pam hisıñ hulañ huaci sıbañ nadı avi abadin uami. Nama iamigali ahıca agılañ ahiliyahubanañ aba nadı abadin uami. Vıañ ahıca agılañ hula ahuata hiji humıgañ pam laci hinihini Jisasi Kilaisi di cıañ sulasula sıbıla agadı vivi visıvası iguahılu uami. Kilemen hula iadı sıbıla pam hisıñ hulañ limu hihile agılañ hula nıbılañ avi alan̄ hula sıbıla vihavalı uami. Ası di sıbıla hisıñ hulañ iamigali hameñ agılañ ibi agılañ huaci hameñ laci hameñ laci hinihini hisıñ agadı manasın̄ hıvı hiniavi uami.

3:21 3.21 Lom 8.29, 1 Ko 15.28, 15.43-53, Ef 1.19, Kl 3.4

3.5, 20.12   **4:4** 4.4 Lom 12.12, Fl 3.1, 1 Te 5.16, 1 Pi 4.13

Snd 16.3, Mt 6.25-34, Lu 12.22-31, Kl 4.2, 1 Pi 5.7   **4:7** 4.7 Ais 26.3, Jo 14.27, Lom 5.1, Kl 3.15

4:9 4.9 Lom 16.20, 1 Ko 14.33-34, Fl 3.17, 1 Te 5.23, Ib 13.20

⁴ Namılañ aludi Hekili sañ pam hameñ laci hameñ laci hijiñalıhalan uami. Naludi cıhu ala abadin uami. Namılañ aludi Hekili sañ pam hijiñalıhalan uami. ⁵ Namılañ hulañ iamigali sıkasıkan̄ agılañ hula simi hinidalan̄ naludi igavıbali uami. Ci igılañ uami. Aludi Hekili agan̄ amiñ ci vebali uami. ⁶ Namılañ akuaba akuaba sañ hiji cuvílıñ cuvílıñ lamımlañ uami. Ası di pam aba aba hinihalan uami. Naludi vıhıli akuaba akuaba akape agılañ igahılahıla Ası di abıhalan uami. Akuaba akuaba sañ aba aba Ası di abıtıhatıha hinihalan uami. Lıdin̄ nameñ abıhalan uami. Ası nama huaci aba abıhalan uami. ⁷ Ası di hameñ aba aba Jisasi Kilaisi hula hiji pam hinidalan̄ Ası agan̄ naludi hiji humıgañ agılañ migılıbali uami. Migılıdacı naludi humıgañ agılañ simi hiniavıbali uami. Simi hiniavıdaci humıgañ simi hinihini hidili agadı namılañ sıhıvia sıbañ ma igıbalan uami.

⁸ Iadı isagali imahali me namılañ uami. Vıañ cıañ cıki mu sıjañ agadı abıben uami. Namılañ cıañ amiñ laci agılañ sıhıvia hiji lamalama hinilalañ uami. Ası agan̄ akuaba akuaba igıdacı huaci laci hiniavılalı agılañ hiji lamalama hinilalañ uami. Ası di cıañ sıhıvia lubıahılahıla agasañ hiji lamalama hinilalañ uami. Akuaba akuaba huaci huaci sılıvı laci agılañ pam hiji lamalama hinilalañ uami. Akuaba akuaba igıdañ huaci lihavılalı agılañ hiji lamalama hinilalañ uami. Akuaba ahuata agılañ iga iga nulidi ibi miñaiahılañ agılañ hiji lamalama hinilalañ uami. Akuaba ahuata agılañ hiji lamalama hinilalañ uami. Akuaba ahuata iga iga hijiñalılañ agılañ avi hiji lamalama hinilalañ uami. Akuaba ahuata hameñ agılañ pam igahılahıla hinilalañ uami. ⁹ Namılañ akuaba ahuaba lıli sañ naludi lamalubilan agılañ sıhıvia sıbañ igılañ uami. Vıañ cıañ sulasula ahuata ahuata lıdalıñ igılañ agılañ namılañ avi hameñ laci ala lıhalañ uami.

4:1 4.1 1 Te 2.19-20   **4:3** 4.3 Sng 69.28, Lu 10.20, CHL

4:5 4.5 Ib 10.25, 10.37, Je 5.8-9, 1 Pi 4.7, 2 Pi 3.8   **4:6** 4.6

4.7 Ais 26.3, Jo 14.27, Lom 5.1, Kl 3.15   **4:8** 4.8 Lom 12.17

Asi nibu humigan simi hinihini hisin agadi hidili uami. Nibu ala namilan hula hinibali uami.

Filipai haiabila hisin hulan iamigali agilan Poli sanj akuaba akuaba agiladi iguvaci veci igavila hijinalami.

¹⁰Vaka iadi ahiliahuahu sanj igahiladamilan uami. Agadi ala hibi apali lici akuaba akuaba agiladi ma igulan vemi uami. Iabi namilan iadi ahiliahuahu sanj cihu ala hiji lamalama hinilalan uami. Hamej lilalan agasan ala vian aludi Hekili sanj hekili sibaj hijinalilan uami. ¹¹Vian akuaba akuaba sanj tibi migavila cian hamej agadi ma abadin uami. Vian simi hinihini agadi igilan uami. Hamej sadan akuaba akuaba agilan iadi hivi iahavidaci iga iga ala simi hinilan uami. ¹²Vian akuaba akuaba apali hinihini agadi igilan uami. Akuaba akuaba danj hinihini agadi avi igilan uami. Simin isabilan akape danj hinihini hijinalilan uami. Simin isabilan apali hinihini humigan sanj himahima avi hijinalilan uami. Akuaba akuaba akape danj hinihini hijinalilan uami. Akuaba akuaba sanj tibi migamiga avi hijinalilan uami. Vianakuabaakuabahamejagiladi iga iga hinihini hanibun hanibun simi hinidalin iadi humigan agan avi huaci laci hinilali uami. Vian simi hinihini hidili agadi igilan uami. ¹³Jisas Kilaisi agan iasan vidividin iginlali uami. Lidaci akuaba akuaba iadi hivi iahavidaci vian nudu vidividin hivi huaci hiniben uami.

¹⁴Vian vihili iga iga hinidalin namilan iadi ahiliahulalan agasan nalusanj hijinalilan uami. Hamej lilalan agan nibu huaci uami. ¹⁵Filipai haiabila hisin hulan iamigali namilan nukej ci igadamilan uami. Vaka vian naludi fili tibi Masedonia hej hidili maha Jisas Kilaisi di cian sulamin uami. La Masedonia fili tibi agadi vala ua Jisas Kilaisi di cian agadi haiabila mu hivi mu hivi sulasula hididalin hulan iamigali avili hivi mihamigu mihaiahavimi limu hihile agilan iadi ahiliahuahu sanj akuaba akuaba ma

iguavimi uami. Namilan pam iadi hamen ahiliahulalan uami. ¹⁶Vian Tesalonaika haiabila hinidalin namilan iadi cihu tibi cihu tibi hamen laci ala ahiliahulalan uami. ¹⁷Namilan iasan akuaba akuaba igu igu sanj ma abadin uami. Namilan akuaba huaci huaci hamen agiladi lidalan Asi naludi huaci lamibali agasan abadin uami. ¹⁸Vian nalusa manasij libavila igulin uadi hana uami. Ha nalusaan akuaba akuaba iguacin agiladi cihu hibin iasan ci iguhala abu manasij nagadi libavila nalusaan igulin uadi uami. Akuaba akuaba iasan igulan veli agan uami. Ha akuaba akuaba vian nalusaan iguacin agiladi livalavila iguhala uami. Epafiloditusi agan akuaba akuaba agiladi likila vaveci igavila namej abacinc uami. O aba abacinc uami. Iasan akuaba akuaba akape sibaj nagiladi iguvaci ve aba abacinc uami. Naludi akuaba akuaba iguhala agilan uami. Nibilan sagali akuaba akuaba hisi huaci huaci danj agiladi vivi Asi sanj hilahila hisin me hiniavilali uami. Asi nibu naludi sagali hamen agiladi vivi sanj hijinalilali uami. ¹⁹Iadi Asi agan nibu akuaba akuaba huaci huaci danj hinilali uami. Namilan akuaba akuaba sanj tibi migilan Asi agan Jisas Kilaisi sanj igahilavila nalusaan avi igubali uami. ²⁰Asi nibu aludi Iavan uami. Hamej sadan alan hamej laci hamej laci nudu ibi agadi mihaiahaiha hinimili uami. Ha amin sibaj uami.

Poli agan Filipai haiabila hisin hulan iamigali agilasan lamulami.

²¹Vian Asi di hulan iamigali Jisas Kilaisi san hiji vidividin lamavilali agilasan lamuladin agasan ua nulidi sulihala uami. Iadi isagali imahali me vian hula hiniavilali agilan avi nalusaan lamulavadi uami. ²²Asi di hulan iamigali akape agila nalusaan lamulavadi uami. Hulan limu hihile Lom haiabila hisin agiladi manigali agadi utan hivi sibila vihavilali agilan avi nalusaan lamulavadi uami. ²³Aludi Hekili Jisas Kilaisi agan nalusaan mavin hinibali uami.

Polı agan manasın nagadı libavıla Kolosi haiabıla hisin agılasan iguci umi.

1-2 Polı agan cian manasın hivi nameñ libami. Vian Polı uami. Asi agan nudi nuken hiji lubiahılavıla abıcı Jisasi Kilaisı agan nudi sibila vivi sañ iadi libimıñami uami. Timoti nıbu iadi ima me hinilali uami. Vian nıbu hula Asi di hulañ iamigali Kolosi haiabila hinilalañ nalusañ manasın nagadı libadalı uami. Namılañ Jisasi Kilaisı di cian agadı lubiahılahıla aludi isagali imahali me hinilalañ uami. Aludi Iavañ Asi agan nalusañ mavın hinidaci naludi humigañ agılañ simi hiniavıbali uami.

Kolosi haiabila hisin agılañ Jisasi sañ hiji vidiividin lamavimi.

3-6 Naludi cian hiji nameñ agadı alan ahica ci igahilahılu uami. Jisasi Kilaisı di cian amıñ agan naludi hivi ua iahuci ci igahilahalañ uami. La Asiakuaba akuaba igu igu sañ abami agılañ vivi sañ migila migila hinilalañ uami. Akuaba akuaba huaci huaci igu igu sañ abami agılañ iahua nudi haiabila hej hiniavadi uami. Namılañ Jisasi Kilaisı sañ hiji vidiividin dañ hinihini Asi di hulañ iamigali sıkasikan agılasan mavın hekili hinilalañ uami. Hulañ limu hihile agılañ fili tibi mu mu hisin agılasan Jisasi Kilaisı di cian amıñ agadı sulasula hidavılalı uami. Lihavidaci hulañ iamigali akape agılañ igahilahıla hiji vidiividin lamalama lubiahılavılalı uami. Lidin lusin sibili sibili agılañ valavalıakuabaakuabsibila huaci huaci agılañ pam vihavılalı uami. Namılañ avi hidili maha Jisasi Kilaisı di cian agadı igahilahalañ hadıhuakuabaakuabsibila huaci huaci agılañ vihalanı uami. Vivi cian agadı sihivıa siban igahilahıla abılalañ uami. Amıñ ala aba abılalañ uami. Asi

agan alusañ mavın hinilali aba abılalañ uami. Hamen lıllalañ agasañ alan ahica Asi di abıben aba nalusañ igahilahıla Asi di huaci aba abılalu uami. Asi nıbu Jisasi Kilaisı di Iaganı uami. Jisasi Kilaisı nıbu aludi Hekili uami. **7** Epafılañ agan Jisasi Kilaisı di cian agadı nalusañ sulici ci igahilahalañ uami. Epafılañ nıbu Jisasi Kilaisı di sibila hisin hulañ uami. Nıbu aludi sibila pam hisin uami. Alan nusañ mavın hekili hinilalu uami. Alan nudi abımılı naludi hivi ualı uami. Uavıla naludi ahiliahuıahu Jisasi Kilaisı di sibila huaci huaci agılañ vili uami. **8** Nıbu ala vevıla iadıdan Timoti dıdan abalı uami. Asi di Amıñ agan lıdacı hulañ iamigali Kolosi haiabila hiniavılalı agılañ nıbılañ nuken nuken sañ mavın hekili hiniavılalı aba abalı uami.

Polı agan Kolosi haiabila hisin agılañ ahiliahuıa vidiividin igu igu sañ Asi di abami.

9 Cian hiji hamen agadı igahilavıla naludi ahiliahuıahu sañ alan ahica Asi di aba aba hinilalu uami. Asi nama lıdananı nıbılañ nadı hiji agadı sihivıa siban igavım aba abılalu uami. Asi nama abınanı nadı Amıñ agan hiji huaci hiji hutesı agılañ nulisanı igum aba abılalu uami. Igudaci hiji huaci hiji hutesı agılañ nıbılañ hula hinihini hekili lihavım aba abılalu uami. **10** Lidin nıbılañ nadı hulañ iamigali hiniavılalı agılañ me hiniavım aba abılalu uami. Hamen lihavidaci aludi Hekili agan akuaba akuaba lihavıbali agılañ iga iga hijıñalıbali aba abılalu uami. Lidacı nıbılañ sibila huaci huaci mu hidili mu hidili agılañ vihavım aba abılalu uami. Laakuabaakuaba lılananı agılañ sihivıa iga iga hiji hutesı dañ hiniavım aba abılalu uami. Hijı hutesı agılañ hamen laci hamen laci hinihini iahaiaha hekili lihavım aba abılalu uami. **11** Asi aba abılalu uami. Nama nukeñ vidiividin hekili huaci siban dañ hinilanañ aba abılalu uami. Nama nulisanı vidiividin mu hidili mu hidili huaci huaci agılañ iguha aba abılalu uami. Lidananı vidiividin hinihini hijıñalanıla vihili mu mu agılañ havavım aba abılalu uami.

Lidin simi hiniavidaci vihili agilan ua apali lihavim aba abilalu uami. ¹² Vihili havahava hijinalanala nad abavim aba abilalu uami. Asi nama huaci aba abavim aba abilalu uami.

La abami. Asi nibu aludi Iavan uami. Nibu ala lidaci namila nudi cian agadi lubiahilahila akuaba huaci huaci agiladi lilalan uami. Hamej sadan Asi agan akuaba akuaba huaci huaci nalusan igu igu saj cian miguavila abami agiladi huaci vibalan uami. Akuaba akuaba agilan Asi di haiabila hivi hiniavilal agiladi huaci vibalan uami. Namilan Asi di hulan iamigali limu hihile nudi abilu hivi hiniavilal agilan hula ahuata hamej vibalan uami. ¹³ Vaka hifili agan vidividin dan hinidaci ala nudi lihu hivi hiniadamilu uami. Hinidamili Asi agan aludi ahiliahuiahu Ninanu di lihu hivi lamidaci hinilalu uami. Asi agan nudi Nina agasan mavin hekili hinilal uami. ¹⁴ Ninanu agan himami agasan igahilahila Asi agan aludi hugi hivilal uami. Hugi hivahiva aludi likililal uami.

Poli agan Jisasi Kilaisi di sibila vivi akuaba akuaba lihadami agasan abami.

¹⁵ Alan Asi di ma igilalu uami. Agadi ala nudi Nina agan nibu Asi me siba uami. Nibu Asi di Nina manigali uami. Nibu ala Asiakuaba akuaba lamami agiladi hali hisin hinilal uami. ¹⁶ Asi agan nudi Ninanu hula hiji pam lamalama akuaba akuaba lamavimi uami. Akuaba akuaba nudi haiabila hisin agiladidan akuaba akuaba fili nej hisin agiladidan lamavimi uami. Akuaba akuaba lamigan hivi igilalu agiladi lamavimi uami. Akuabaakuaba ma igilalu agiladi avi lamavimi uami. Asi di cian hali hisin vidividin dan agiladi lamavimi uami. Sudi hau fili haliakuabaakuaba vidividin dan agiladi lamavimi uami. Akuabaakuaba ibi dan agiladi avi lamavimi uami. Asi agan nudi Ninanu hulaakuabaakuaba lamavimi sadanakuabaakuaba agilan nulidi lihu hivi hiniavilal uami. ¹⁷ Akuaba

akuaba agilan ma iahiman lihavidaci Jisasi Kilaisi agan hiniadami uami. Nibu ala lidaci akuaba agilan pam laci hinhini huaci hamen laci hamen laci hiniavilal uami. ¹⁸ Hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahavilal agilan Jisasi Kilaisi di hic human hadipili akuaba akuaba me hiniavilal uami. Hiniavidaci nibu hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahavilal agiladi hali hisin hinilal uami. Nibu nuken hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahavilal agilan huaci hamen laci hamen laci hinhini agadi hidili uami. Hulan vaka himavihadami agilan hiji ma iahiman lihavidaci nibu mise cihi hiji iahami uami. Hamej sadan Jisasi Kilaisi nibu nukenakuaba agiladi hali hisin hinhini sikasikan migililal uami. ¹⁹ Asi agan hijinalavila hiji namej lamami uami. Iadi Nina agan viajakuabaakuaba sibila huaci huaci vilan hamen laci ala lim aba abami uami. Iadi Nina agan viaj me hinidaci nudi hiji humigan agan iadi me siba hijim abami uami. ²⁰ Vian lidalin akuabaakuaba agilan viaj hula hiji humigan pam hiniavibali aba abami uami. Akuabaakuaba fili hisin agilan viaj hula hiji humigan pam hiniavibali aba abami uami. Akuabaakuaba iadi haiabila hisin nagilan avi viaj hula hiji humigan pam hiniavibali aba abami uami. Asi agan hiji hamen lamami sadan nibu nuken abici kili cikan hilhua lamalama agadi hivi Jisasi Kilaisi di lama henaj hivi ifavici uci himami uami. Lihavici nudi midi agan migami uami. Hamej lici alan ahuata Asi hula hiji humigan pam hinilalu uami.

²¹ Vaka namilan Jisasi Kilaisi di mik piy ma hiniadamilan uami. Lidalan naludi hiji agan lusin sibili san lidaciakuabaakuaba sibili sibili agiladi lidin Jisasi Kilaisi di nagili lamadamilan uami. ²² Agadi ala nibilan kili cikan hilhua lamalama agadi hivi Jisasi Kilaisi di lama henaj hivi ifavici uci himami uami. Hamej sadan namilan

Asi hula hiji humigan pam hinidalan uami. Namilan Asi di piñ hinibalan aba nibu hamen limi uami. La igidaci namilan huaci silihivia sibaj hinihini hugi apali hinibalan uami. Lidalan hulan limu hihile agilan naludi ma libimigumigu abavibali uami. **23** Iabi fili hisinj akuaba akuaba agilan naludi hiji humigan minjaiahavidaci Jisasi Kilaisi di cian igahilahalan agadi valimilan uami. Asi agan nalusanjakuaba akuaba igu igu sanj abami agasan pam migila migila silihivia sibaj hiji vidividin lamalama hinihalan uami. Vian Poli uami. Vian Jisasi Kilaisi di cian agadi sulasula sibila hisinj hulan uami. Alan fili tibi mu hivi mu hivi cian nagadi hulan iamigali agilasanj sulasula hidilalu uami.

Poli agan Kolosi haiabila hisinj agiladi ahiliyahudami.

24 Vian naludi ahiliyahuben aba aviba aviba iga iga sanj hijinalin uami. Vian Jisasi Kilaisi di hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahaval agiladi ahiliyahuihu sanj lin uami. Nibilan Jisasi Kilaisi di hic human hadipili akuaba akuaba me hiniavilali uami. Jisasi Kilaisi nibu hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahaval agiladi ahiliyahuihu sanj aviba aviba igami uami. Vian avi aviba aviba hamen agiladi iga iga hinidin uami. Iga iga hinidalin Asi nuken ci aba abici hej sivilavibali uami. **25** Nudi cian sulasula sibila vivi sanj Asi nuken iadi libiminjal uami. Hamej sadan vian Asi di cian agadi sikasikan nalusanj silihivia sulilan uami. **26** Vaka sibaj cian nagañ nibu sivila hiniadaci hulan iamigali agilan ma igahilavihadami uami. Agadi ala iabi Asi agan haiabila iaha iaha abidaci nudu nuken hulan iamigali agilan igahilavilali uami. **27** Asi agan nudu nuken hiji lubiahilavila cian sivila hiniadami agadi cihu haiabila iaha abami uami. Hulan iamigali alan igahilahila sanj haiabila iaha abami uami. Cian nagañ nibu huaci sibaj sadan hulan iamigali hidili mu mu agiladi ahiliyahubali uami.

Cian sivila hiniadami agan nibu namej uami. Jisasi Kilaisi agan namilan hula ci hinidi uami. Hinidaci namilan akuaba akuaba huaci huaci Asi di hiji hiniavilali agiladi vivi sanj migila migila hinilalan uami. **28** Alan hiji namej lamilalu uami. Hulan iamigali agilan Jisasi Kilaisi hula hiji humigan pam hinihini hiji vidividin hekili danj hiniavim aba abilalu uami. Hij vidividin danj hinihini Asi di piñ vehavim aba abilalu uami. Hij hamen lamalama hulan iamigali hitij hitij agilasanj Jisasi Kilaisi di cian agadi sulilalu uami. Alan hiji huaci hiji hutesi danj hinihini nulisan cian nagadi silihivia sibaj lamalubilubi abilalu uami. **29** Hamej sadan sibila nagadi vivi sanj Jisasi Kilaisi agan vidividin hekili mu mu agiladi iasañ igulali uami. Igudaci visivasi igu igu sibila vilan uami.

2

Asi sanj hiji vidividin lamilalu alan anali anali cian agiladi lubiahilimagal uami.

1 Ci igilan uami. Vian naludidan hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahavici Laodisia haiabila hiniavilali agiladidan ahiliyahuihu sanj visivasi igu igu Asi di abilan uami. Hulan iamigali iadi mugan lamigan ma igavilali agiladi avi ahiliyahuihu sanj visivasi igu igu Asi di abilan uami. **2** Vian naludi iagan lagulagu sanj visivasi igu igu Asi di abilan uami. Asi di hulan iamigali limu hihile agilasanj mavin hekili hinibalan aba hamen lilan uami. Mavin hekili hinihini nibilan hula hiji humigan pam hinibalan aba lilan uami. Namilan hiji huaci danj hinihini Asi di cian silihivia igahilbalan aba lilan uami. Asi di cian agan sivila hiniadami agadi hidili silihivia igibalan aba lilan uami. Jisasi Kilaisi nuken nibu cian sivila hiniadami agadi hidili uami. **3** Hijj huaci huaci hiji hutesi hutesi mu hidili mu hidili agilan sivila hiniavihadami uami. Hiniavidaci Jisasi Kilaisi lici haiabila iahavimi uami.

1:23 1.23 Mk 16.15, Ef 3.17, 1 Ti 3.16, Ib 3.14

1:24 1.24 Lom 5.3, 2 Ko 1.5-6, Ef 1.22-23, 3.13, Fl 3.10-11, 2 Ti 1.8

1:25 1.25 Ef 3.2, 3.7-8

1:26 1.26 Lom 16.25-26, 1 Ko 2.7-8, Ef 3.3-5, 3.9-10, 2 Ti 1.10

1:27 1.27 Lom 9.23, 2 Ko

2.14, Ef 1.18, 3.8, 1 Ti 1.1

1:28 1.28 Ef 4.13, 5.26-27

1:29 1.29 HJL 20.20, 20.26-27, Ef 3.7, 3.20, Fl 4.13

2 Ko 1.6, Ef 3.4, 3.18-19, Fl 3.8, Kl 1.26, 3.14

2:3 2.3 Ais 45.3, 1 Ko 1.24, 1.30, Ef 1.8, 3.18-19

2:4 2.4 Lom 16.18, Ef

4.14, 5.6, Kl 2.8

⁴ Hulan hihile agilan cian huaci me aba aba naludi hiji huaci agiladi miñaihuihu lili sañ anali anali cian agiladi abavibali uami. Vian hulan hamen agilasanala igahilavila naludi abadin uami. Nibulan naludi hiji huaci agiladi miñaihuihu lihavimidi aba abadin uami. ⁵ Vian namilan hula ma hinilan uami. Agadi ala iadi hiji humigan agan namilan hula hinilal uami. Namilan Jisasi Kilaisi sañ hiji vidividin lamalama hiji humigan pam hinihini sibila huaci huaci agiladi vilalan uami. Lidalan vian cian hiji agadi igahilahila hekili hijinalilan uami.

Alan Jisasi Kilaisi hula hiji humigan pam hinimili uami.

⁶ Namilan aludi Hekili Jisasi Kilaisi hula hiji humigan pam ci hinilalan sadan nibu hinilal hamen ala hinilalan uami. ⁷ Namilan kili agilan fili hivi lagulamalama vidividin hiniavilal hamen vidividin lagulama hinilalan uami. Ulan agan hida vidividin agiladi hivi vidividin hinilal hamen hinilalan uami. Namilan Jisasi Kilaisi di cian sulidamili igahilahalan agasan hiji vidividin dan hijihini Asi di namej aba aba hinilalan uami. Asi nama huaci sibar aba abihalan uami.

⁸ Namilan sihivia migilahalan uami. Hulan hihile agilan naludi hiji miñaihuihu lili sañ anali anali hiji hisin cian agiladi sulavibali uami. Hulan hamen agilan ave iauacan agiladi hiji lubiahilavilal uami. Lubiahilavidaci sudi hau fili hisinakuuba akuuba migilavilal agilan nulisan hiji iguavilal uami. Uaian susu hisinakuuba akuuba migilavilal agilan avi nulisan hiji iguavilal uami. Hulan ave iauacan agiladi hiji lubiahilavilal agilan Jisasi Kilaisi di hiji agadi ma lubiahilavilal uami.

⁹ Alan igilalu uami. Jisasi Kilaisi nibu avi Asi uami. Agadi ala nibu hulan sibar alan me hiniadami uami. Asi di hiji humigan agan Jisasi hula hiniadami uami. ¹⁰ Jisasi nibuakuuba agiladi vidividin dan agiladi hali hisin uami. Akuuba agiladi ibi dan agiladi hali hisin uami. Namilan Jisasi Kilaisi hula hiji humigan pam hinilalan

sadan Asi agan huaci hinihini hisinakuuba agiladi nalusañ ci iguali uami.

¹¹ Vaka Islaeli hidili agilan hadi sibili ihalahavihadami uami. Ihalahavidaci Asi igidaci huaci hiniavihadami uami. Agadi ala Jisasi Kilaisi naludi hamen lili sañ ma abami uami. Nibu nuken lici vaka hisin hiji humigan naludi hivi hiniavihadami agilan haba sivilaval uami. Haba sivilavici Asi igidaci namilan huaci hinilalan uami. Huaci hinihini hulan hadi sibili ihalahavidaci hiniavilal agilan me hinilalan uami. ¹² Avili hivi naludi miñamigu miñaihaval hadihu namilan hidili maha Jisasi Kilaisi hula hiji humigan pam hinilalan uami. Lidalan Asi agan naludi vaka hisin hiji humigan agiladi via Jisasi Kilaisi didan pam lamavila haca mava hudahuda me ci mava hudal uami. Asi agan Jisasi Kilaisi di abici cihu hihiahami uami. Lici namilan Jisasi Kilaisi hihiahami agasan hiji vidividin lamilalan uami. Avili hivi naludi miñamigu miñaihaval hadihu namilan avi cihu hihiahami uami.

¹³ Vaka namilan lusin sibili mu hidili mu hidili agiladi vivi hugi dan hiniadamilan uami. Lidin namilan hulan himavila vali hinihini me hiniadamilan uami. Agadi ala Asi agan naludi hugi akuuba agiladi sikkasikan ci hivami uami. Lici namilan Jisasi Kilaisi huaci hamen laci hamen laci hinilal hamen hinilalan uami.

¹⁴ Cian vidividin Mosesi libami agan aludi cian hivi lamalama aludi hugi agiladi haiabila lamadami uami. Lidaci alan cian vidividin Mosesi libami agadi lihu hivi hiniadamilu uami. Hinidamili kili cikan hilhua lamalama agadi hivi Jisasi Kilaisi di lama henan hivi ifavici uci himami uami. Lici hadihu cian vidividin Mosesi libami agan vidividin apali hinimi uami. ¹⁵ Asi agan lici sudi hauakuuba vidividin dan agilan vidividin apali hiniavimi uami. Akuuba agiladi ibi dan agilan vidividin apali hiniavimi uami. Kili cikan hilhua lamalama agadi hivi Jisasi Kilaisi di lama henan hivi ifavici uci himami hen nibilan

2:5 2.5 1 Ko 5.3, 14.40, 1 Pi 5.9   **2:7** 2.7 Ef 2.20-22, 3.17, Kl 1.23   **2:8** 2.8 Ga 4.3, 4.9, Ef 5.6, Kl 2.3, 2.18-21, Ib 13.9

2:9 2.9 Jo 1.14-16, Kl 1.19   **2:10** 2.10 Ef 1.21-23   **2:11** 2.11 Lom 2.29   **2:12** 2.12 Lom 6.4, Ef 1.19-20, 3.7, Kl 3.1-2

2:13 2.13 Ef 2.1-5   **2:14** 2.14 Ef 2.14-16, 1 Pi 2.24   **2:15** 2.15 Kl 1.13

viđividiň apalı hiniavimi uami. Viđividiň apalı hiniavidaci hulan iamigali agilan iga iga abavimi uami. Ası nıbu pam viđividiň dan aba abavimi uami.

Ciaj viđividiň Mosesi libami agan aludi ma ahiliyahubali uami.

16 Hameň sadan hulan hihile agilan naludı libimigumigu abavidaci igahilimilan uami. Nıbılań naludi sibili iga iga libimigumigu nameň abavimidi uami. Namılań ciaj viđividiň Mosesi libami agadı ma lubiahililalan aba abavimidi uami. Simin hibun dan agiladi nilalan aba abavimidi uami. Avili hibun dan agiladi nilalan aba abavimidi uami. Ası dı ibi miňaiahaiha hisin mihin hekili hivi sihi ma iahilalan aba abavimidi uami. Avan hihici nusaň igahilahila Ası dı ibi miňaiahaiha sihi iahavilalı agadı mihin hekili heň sihi ma iahilalan aba abavimidi uami. Ası dı alusisi mihin agadı hivi ma alusilalan aba abavimidi uami. **17** Akuaba akuaba ciaj vidividin hameň agilan amiň amiň hima uami. Nıbılań akuaba akuaba mufili iahavibalı agiladi uhiliň uhiliň me hiniavilalı uami. Agadı ala Jisasi Kılaisi agan nıbu amiň sibań uami. **18** Hameň sadan hulan mu agan anisihu igavila naludi nameň abibali uami. Namılań Ası dı ciaj hali hisin agiladi lihu hivi hinihini nulidı ibi miňaiahihalan aba abibali uami. Lici nudı hiji agadı lubiahilimilan uami. Namılań nudı hiji lubiahilavila uami. Ha Ası akuaba akuaba huaci huaci igu igu sanj abami agiladi ma vibalań uami. Hulan hameň agilan vaka hisin hiji humigań agiladi lubiahilahila nameň abavilalı uami. Alan nukeň hiji hutesi dan aba abavilalı uami. **19** Nıbılań Jisasi Kılaisi sanj hiji vidividin ma lamavilalı uami. Lihavidaci nıbu nulidı hali hisin ma hinilalı uami. Agadı ala alan Jisasi Kılaisi dı hicci human hadipili akuaba agilan me hinilalu uami. Hinidamili nıbu aludi hali hisin hinilalı uami. Hinihini nudı nukeň hicci human hadipili akuaba agilan me agiladi sihivia sibań migila hiji huaci huaci

igulalı uami. Nıbu hameň lidaci hicci suli human suli hicci ilin human ilin akuaba akuaba hadipili hisin me agilan huaci laci hiniavilalı uami. Ası agan lidaci hadipili me agilan iaha hekili lihavilalı uami.

20-21 Namılań Jisasi Kılaisi hula himavila cihu hihici iahavila hinihini me hinilalan sadan sudi hau fili uaian susu akuaba akuaba migilavilalı agiladi lihu hivi cihu cihu ma hinibalań uami. Hameň sadan namılań hulan fili hisin hiji lubiahililalı agilan me hinimilan uami. Namılań ave iauacan dı ciaj viđividiň agiladi lubiahilimilan uami. Nıbılań ciaj viđividiň nameň agiladi abavihadami uami. Namılań akuaba akuaba nameň agiladi human hivi miňalivimilan aba abavihadami uami. Akuaba akuaba simin nameň agiladi nımlanı ababihadami uami. Human hivi avi miňaigimilan aba abavihadami uami. **22** Nıbılań akuaba fili neň hinia sıvila sıvila hisin agilasany igahilahila ciaj vidividin hameň agiladi abavilalı uami. Hulan agilan nulidı nukeň hiji hivi ciaj vidividin hameň agiladi aludi lama lubiaiavilalı uami. **23** Lidiň nameň abavilalı uami. Ciaj viđividiň hameň agiladi lubiahilahila Ası dı ibi miňaiahaiha sanj sihi sihivia iahihalan aba abavilalı uami. Naludi nukeň hadipili agiladi ifu ifu sibili lamihalanı aba abavilalı uami. Hameň lidaları Ası agan naludi iga iga hijiňalibali aba abavilalı uami. Hameň lihavilalı agasań hulan limu hihile agilan nameň abavilalı uami. Nıbılań nulidı nukeň ibi agiladi ma miňaiahavilalı aba abavilalı uami. Ciaj viđividiň hameň agilan hiji hutesi dan aba abavilalı uami. Agadı ala ciaj vidividin hameň agilan aludi ma ahiliyahavilalı uami. Ciaj viđividiň hameň agiladi lubiahilidamili vaka hisin hiji humigań agilan hanibuń hanibuń hiniavibalı uami.

3

Jisasi Kılaisi agan cihu hihici iahamı hameň ala alan avi hihici iahahilu uami.

1-2 Ası agan Jisasi Kılaisi di abici cihu hihi iahami hamen ala naludi avi abici cihu hihi me iahahalan uami. Hamen sadan namilan akuaba akuaba iahua Ası di haiabila hiniavilalı agilasan igahilahila hinihalan uami. Haiabila hej ala Jisasi Kılaisi agan nudı migahinini hisin uvi Ası di human simi kilikili hinilalı hen migahinidi uami. Akuaba akuaba fili hisin agilasan igahilahila hinimilan uami. **3** Naludi vaka hisin hiji humigan agilan ci himavalı uami. Lihavici namilan Ası hula hiji humigan pam ci hinidalań uami. Lidalan namilan huaci hamen laci hamen laci hinihini agan nibu Jisasi Kılaisi hula sivila hinidi uami. **4** Namilan huaci hamen laci hamen laci hinihini agadi hidili nibu Jisasi Kılaisi uami. Nibu haiabila iaha vedaci namilan avi haiabila iaha Ası di abilu hekili vidividin dań agadi hivi hinibalań uami.

Alan hulan iamigali sebili me hinidalu uami.

5 Hamen sadan fili hisin hiji agilan naludi hivi hiniavadi agiladi valihalan uami. Akuaba akuaba hiji sibili sibili nameñ agiladi valavala sañ abadin uami. Hivikalı sañ hidahida hisin hiji agadi valihalan uami. Hulan namilan iamigali mu mu sigili vivi hisin hiji agadi valihalan uami. Iamigali namilan hulan mu mu sigili vivi hisin hiji agadi valihalan uami. Lusin sibili mu hidili mu hidili agiladi vivi hisin hiji agiladi valihalan uami. Akuaba akuaba lusin sibili agilasan humigan iahidaci vivi hisin hiji agadi valihalan uami. Hulan limu hihile agiladi akuaba akuaba huaci huaci agilasan mavin iga iga hisin hiji agadi valihalan uami. Hulan limu hihile agiladi akuaba akuaba agilasan mavin iga iga agan uami. Nibu kili akuaba akuaba lihulihu lamalama aludi ası aba abavilalı agan me uami. **6** Ası agan hulan iamigali lusin sibili mu hidili mu hidili hamen agiladi vihavilalı agilasan igivi hinihini nulidi sibili lamalama sañ

3:3 3.3 Lom 6.1-2, 2 Ko 5.7, 5.14-15, Ga 2.19-20, Kl 2.20-21
3.5 Lom 6.6, 6.11-13, 8.13, Ga 5.24, Ef 4.19, 5.3-5, 1 Te 4.5
3:8 3.8 Ef 4.22, 4.25-31, 5.4, Ib 12.1, 1 Pi 2.1
3.11 Lom 10.12, Ga 3.28, Ef 1.22-23

abilalı uami. Nulidi sibili lamalama sañ abilalı agan hanıbuń hinidi uami. Hulan iamigali nudı cian agadı igahilahila lusin sibili sibili mu mu agiladi vakala vakala vihavadi agiladi sibili lamibali uami. **7** Vaka namilan nibalań hula hiji humigan pam hinihini akuaba akuaba lusin sibili sibili hamen agiladi vivi hiniadamlan uami. **8** Agadı ala iabi akuaba akuaba lusin sibili mu hidili mu hidili nameñ agiladi sikasikan valihalan uami. Igivi hinihini agadı valihalan uami. Mu hulan sañ igivi hekili hinihini lamacilacila agadı valihalan uami. Mu hulan sañ hiji humigan sibili dan hinihini agadı valihalan uami. Mu hulan di abacuvacuva agadı valihalan uami. Mu hulan di cilu lihulihu agadı valihalan uami. **9** Namilan vaka hisin hiji humigan agiladi ci valahalan uami. Namilan lusin sibili vivi hisin hiji agadi avi ci valahalan uami. Hamen sadan hulan iamigali avılı hivi minjamigu minjaiahavalı limu hihile agiladi analı cian abimilan uami. **10** Ası nukeń hulan iamigali sikasikan naludi lamami uami. Nibu lidaci namilan sebili me hinidalań uami. Hinidalań hiji hutesi huaci huaci agiladi nalusan igulalı uami. Lidaci hulan iamigali sebili me hinihini nibu nuken me sibań hinilalar uami. **11** Hulan iamigali sikasikan namilan sebili me ci iahahalan sadan hiji humigan pam laci hinibalań uami. Namilan hiji nameñ igahilimilan uami. Alan Giliki cian hisin aba abimilan uami. Alan Isılaelı hidili aba abimilan uami. Aludi hadi sibili ci ihalahavalı aba abimilan uami. Aludi hadi sibili ma ihalahavalı aba abimilan uami. Alan cian sibań mu hisin mu hisin aba abimilan uami. Alan fili tibi mu hisin mu hisin aba abimilan uami. Alan aludi nuker sibila vivi huaci laci hinilalu aba abimilan uami. Alan manigali di lihu hivi hinihini sibila havı havı vilalu aba abimilan uami. Namilan hiji hamen agiladi valavila Jisasi Kılaisi sañ pam igahilahilan uami. Nibu pam hulan iamigali sikasikan alan hula

3:4 3.4 Jo 11.25, 14.6, 1 Ko 15.43, Fl 1.21, 1 Jo 3.2   **3:5**
3:6 3.6 Ef 5.6   **3:7** 3.7 Lom 6.19-20, 1 Ko 6.11, Ef 2.2
3:9 3.9 Ef 4.22   **3:10** 3.10 HM 1.26, Lom 12.2, Ef 2.10, 4.24   **3:11**

hiniyalı uami.

*Alan hulan iamigali limu hihile agilasan
mavın hekili hinimili uami.*

¹² Ası agan naludi ci libiminalı uami. Lici namılañ nudı hulan iamigali hinidalañ uami. Hinidalañ nıbu nalusañ mavın hekili hinilalı uami. Hameñ sadan namılañ akuaba akuaba sibila huaci huaci nameñ agiladı vihalan uami. Hulan iamigali aviha aviha iga iga hiniavılalı agilasan mavın hekili miňahalañ uami. Hulan iamigali limu hihile agiladı huaci lamıhalan uami. Namılañ naludi nukeñ ibi miňaiahımlañ uami. Hulan iamigali limu hihile agilan nalusañ vihili iguavidaci nulisan humigañ vihili vivihemilañ uami. Simi hinihalan uami. ¹³ Hulan mu agan naludi hugı lamavila namılañ hula cian dan hinci uami. Namılañ vihili havahava nudı hugı hivihalañ uami. Aludi Hekili agan naludi hugı ci hivami uami. Hameñ laci ala namılañ avi hulan iamigali limu hihile agiladı hugı hivihalañ uami. ¹⁴ Namılañ hulan iamigali limu hihile agilasan mavın hekili hinihalañ uami. Mavın hekili hinihini agan akuaba akuaba sibila huaci huaci mu mu agiladı lıvalıläli uami. Mavın hekili hinihini agan lidaci namılañ ahuata hiji humigañ pam laci hinibalan uami. ¹⁵ Ası agan namılañ hiji humigañ pam hinihini hadipili pabin me hinibalan aba naludi abılalı uami. Hameñ abıdacı Jisasi Kilaisı agan lidaci naludi humigañ agilan simi hiniavılalı uami. Simi hiniavıdaci Jisasi Kilaisı agan naludi hiji humigañ agiladı migilidaci namılañ hiji humigañ pam laci hinibalan uami. Lıdin Ası dı nameñ abihalañ uami. Nama huaci aba abihalañ uami. ¹⁶ Namılañ valıan Jisasi Kilaisı dı cian agan naludi hiji humigañ hıvı hameñ laci hameñ laci hinim uami. Hinidaci namılañ hulan iamigali avılı hıvı miňamigu miňaiahavalı limu hihile agiladı lamalubidalan hiji huaci dan hiji hutesi dan hiniavıbali uami. Lıdin akuaba akuaba sibila huaci huaci agiladı

pam vihavıbali uami. Namılañ naludi nukeñ hiji humigañ hıvı Ası dı abihalañ uami. Ası nama huaci aba abihalañ uami. Hameñ lıdin sihi Ası dı manasıñ hekili hiji hiniavılalı agiladı iahihalañ uami. Sihi limu hihile Ası dı ibi miňaiahıaha sihi iahavılalı agiladı iahihalañ uami. Ası dı Amıñ agan hulan iamigali agilan hula hinihini nulidi hiji humigañ agiladı miňaiahıdaci sihi iahavılalı uami. Sihi hameñ agiladı avi iahihalañ uami. ¹⁷ Cian aba aba sibila vivi akuaba akuaba agiladı lıdin aludi Hekili Jisasi sañ igahılahıla Ası dı abihalañ uami. Iavanı nama huaci aba abihalañ uami.

*Poli agan hulan iamigali avılı hıvı
miňamigu miňaiahavımi agilasan abami.*

¹⁸ Iamigali namılañ naludi muňanadinalu agiladı lihu hıvı hinihalañ uami. Namılañ aludi Hekili hula hiji humigañ pam hinilalañ sadan hameñ lıhalañ uami. ¹⁹ Hulan namılañ naludi abinadinalu agilasan mavın hekili hinihalañ uami. Nulisan humigañ vihili igumılañ uami.

²⁰ Ninanadi namılañ naludi iamiagagalinalu agiladı lihu hıvı hinihalañ uami. Hinidalañ akuaba akuaba sañ abavıdaci nulidi cian agiladı lubiahıhalañ uami. Hameñ lidalan aludi Hekili agan nalusañ hijınalıbali uami. ²¹ Iamiagagalınılu namılañ naludi ninanadinalu dı sibila agiladı sibili igimılañ uami. Lılañ mudıñ hiniavıla nameñ abavıbali uami. Aludi iamiagagalı agilan aludi sibila agadı sibili igavi sadan alan akuaba akuaba sibila ma vıbalı aba abavıbali uami.

*Poli agan himamigili dan agilasadan
sibila hisıñ hulan agilasadan hıve lama
abami.*

²² Hulan manigali dı lihu hıvı hinihini sibila havı havı vilalañ namılañ naludi himamigili dan agiladı lihu hıvı hinihalañ uami. Hinidalañ naludi akuaba akuaba lılı sañ abavıdaci nulidi cian agiladı lubiahıhalañ uami. Nıbılañ igasulavıdaci alan sibila huaci vibalu aba igahılimılañ

uami. Namilan aludi Hekili san lidalañ hiji humigan huaci dañ hinihini akuabaakuaba sibila huaci huaci agiladi pam vihalan uami. ²³ Akuaba akuaba sibila viben aba visivasi igu igu vilalan hameñ laci ala vihalan uami. Namilan hulan di sibila ma vilalan uami. Aludi Hekili di sibila vilalan uami. ²⁴ Namilan igilalan uami. Mufili aludi Hekili agar nalusanjakuaba akuaba huaci huaci igu igu san cian miguavila libimijami agiladi nalusanjigubali uami. Akuaba akuaba agiladi nudihulan iamigali agilasanj igu igu san ci abami uami. Namilan hiji nameñ lamihalan uami. Alan Jisası Kilaisi di sibila vidalu aba abihalan uami. Nibu naludi himamigili dañ me hinilalı uami. ²⁵ Hulan hugi dañ agilan nulidi nukeñ hugi agilasanj avıha avıha vihavıbali uami. Asi agan alanakuaba akuaba lıalu agiladi sihivia sibaniga iga hilihili laci lamalihilalı uami.

4

¹ Himamigili dañ namilan igahılıhalan uami. Naludi himamigili dañ agan Asi di haiabila hinidi uami. Hameñ sadan namilan hiji huaci dañ hinihini naludi sibila hisin hulan agiladi sihivia siban migilihalan uami.

Alan Asi di aba aba san vidividin hinimili uami.

² Namilan Asi di aba aba hiji agadivalimilan uami. Asi di abiben aba sihivia siban migila migila hinihalan uami. Hinihini Asi di huaci aba abihalan uami.

³ La alusanj avi Asi di abihalan uami. Asi agan alusanj hibi hihilici alan huaci uavila Jisası Kilaisi di cian sulibalu agasanj Asi di abihalan uami. Cian agan vaka sıvıla hinimi uami. Agadi ala iabi neñ haiabila ci iahi uami. Hulan limu hihile agilan cian nagadi igahılıhila san valavila nibilan limin sibili ular hivi iadi lamavalı uami.

⁴ Vian cian nagadi haiabila lamalama suliben agasanj Asi di abihalan uami. Asi

agan vian cian nagadi sulasula san iadi abali uami.

⁵ Namilan hulan iamigali avili hivi maiñjamigu miñaiahavalı agilan hula hiniavila uami. Ha namilan hulan hiji dañ agilan hiniavilalı hameñ ala hinihalan uami. Namilan ihilu lavalava havı havı hinimilan uami. Hameñ lidalañ fili uaian havı havı umidi uami. Asi di hiji agadi pam lubiahılahıla sibila vivi hinihalan uami.

⁶ Namilan cian huaci huaci agiladi pam abihalan uami. Hulan iamigali agilan cian hameñ agiladi igahılıhila abavıbali uami. Ha huaci aba abavıbali uami. Nibilan Asi di cian agasanj abitıhavıcı namilan sihivia hiji lamavila hibin abihalan uami.

Polı agan Tikikusı didan Onesimusı didan abici Kolosi haiabila uavımi.

⁷ Tikikusı agan sibila vian vilan agasan naludi abıbali uami. Nibu iadi ima me sibila pam hisin hinilalı uami. Vian nusan mavın hekili hinilan uami. Nibu aludi Hekili di sibila hisin hulan huaci siban uami.

⁸ Vian nudı abiliñ naludi hivi ubali uami. Uavıla cian abıdacı sihivia siban igahılıhalan uami. Alan vameba hinilalı agasanj sulıdacı igahılıbalan uami. Igahılıdalı hulan agan naludi iagan lagubali uami. ⁹ Vian Tikikusı di abiliñ Onesimusı hula ubali uami. Onesimusı avi nıbu aludi ima me hinilalı uami. Vian nusan mavın hekili hinilan uami. Nibu aludi Hekili di sibila sihivia siban vilalı uami. Nibu naludi haiabila pam hisin uami. Nibilan ahica akuaba akuaba neñ iahavali agilasanj naludi abavıbali uami.

Polı agan Kolosi haiabila hisin agilasan lamulami.

¹⁰ Alisıtakusı nıbu vian hula limin sibili ulan neñ hinidi uami. Nibu nalusanj lamuli uami. Maki nıbu Banabası di midanı uami. Nibu avi nalusanj lamuli uami. Nibu uavıla Jisası Kilaisi di cian sulasula hidıbali agasanj vian nalusanj cian ci igulıñ uali uami. Nibu naludi hivi ua iahuci hijınlavıla nudı via ua naludi ular hivi lamihalan uami. ¹¹ Jasitusı avi nalusanj

lamuli uami. Nudi ibi mu Josua uami. Hulan ahica pam nagilan Isilaeli hidili uami. Nibilan viaj hula sibila vihavilal uami. Isilaeli hidili limu hihile agilan vian hula sibila ma vihavilal uami. Asiagan hulan iamigali likilici nudi lihu hivi hiniavibal agasan ala sibila vilalu uami. Nibilan iadi iagan lagulagu sibila vihavilal uami.

12 Epaflasi nibu nalusa lamuli uami. Nibu naludi haiabila pam hisin uami. Nibu Jisasi Kilaesi di sibila hisin hulan uami. Nibu nalusa igahilahila Asi di aba aba visivasi igu igu hinilal uami. Lidin namej abilal uami. Nibilan nadji hiji agadi sihivia sibaj lubiahilahila akuaba akuaba huaci huaci agiladi lihavim aba abilal uami. **13** Vian naludi amij abadin uami. Epaflasi nibu hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahaval naludi ahiliahuiahsan visivasi igu igu sibila vilal uami. Laodisia haiabila hiniavilal agiladidan Hielapolisi haiabila hiniavilal agiladidan avi ahiliahuiahsan visivasi igu igu sibila vilal uami.

14 Fim hahahaha hisin hulan Luki agan nalusa lamuli uami. Vian nusa mavin hekili hinilan uami. Demasi avi nalusa lamuli uami. **15** Vian iadi isagali imahali me agilan Laodisia haiabila hiniavilal agilasan lamuladin agadi via ua tibi sulihalan uami. La iamigali mu Nimifa saj lamuladin uami. Hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahavici nudi ular hivi hininhini Asi di ibi minjaiahaha saj sihi havilal agilasan avi lamuladin uami. Vian lamuladin agadi via ua tibi sulihalan uami.

16 Namilan manasij nagadi via minjalavila igihalan uami. Igavila hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahavici Laodisia haiabila hiniavadi agilasan igulan uci nibilan avi manasij nagadi via minjalavila igavim uami. Manasij Laodisia haiabila hisin agilasan libavila igulin uadi agadi namilan avi via minjalavila igihalan uami.

17 Lavila Alikipusi di namej abihalan uami. Aludi Hekili agan nasa sibila iguali agadi sihivia sibaj vi fihalihha aba abihalan uami.

18 Vian Poli uami. Vian nukej nalusa

lamula lamula cian nagadi nalusa libadin uami. Namilan iasan igahilahala uami. Viaj limin sibili ular hivi vakala hinidin uami. Asi nalusa mavin hinibali uami.

Polı agaŋ manasiŋ nagadı mise libavıla Tesalonaika haiabila hisin̄ agilasan̄ iguci umi.

1 Polı agaŋ ciaŋ manasiŋ hivı nameŋ libami. Vian̄ Polı uami. Sailasi hula Timoti hula avi viaŋ hula hiniavadi uami. Alan̄ ahuata hameŋ hinihini manasiŋ nagadı nalusan̄ libadalı uami. Libavıla hulan̄ iamigali avılı hivı miŋamigu miŋaiahavıcı Tesalonaika haiabila hinilalaŋ nalusan̄ igumili ubali uami. Namilan̄ aludi Iavan̄ Ası hula hiji humigaŋ pam hinilalaŋ uami. Aludi Hekili Jisasi Kılaisi hula avi hiji humigaŋ pam hinilalaŋ uami. Ası agaŋ nalusan̄ mavın̄ hinidaci naludi humigaŋ agilaŋ simi hiniavıbali uami.

Polı agaŋ Tesalonaika haiabila hisin̄ agiləŋ Ası saŋ hiji vidividiŋ lamavimi agilasan̄ hekili hijıŋalami.

2 Alan̄ hulan̄ iamigali sikasikan nalusan̄ igahılahıla hameŋ laci hameŋ laci Ası di huaci aba abıalu uami. Lidiŋ Ası naludi ahiliahuıahu saŋ nudı abıalu uami. **3** Alan̄ aludi Iavan̄ Ası di huaci aba abıalu uami. Naludi hiji vidividiŋ agilaŋ naludi hiji humigaŋ agiladı miŋaiahavidaci akuaba akuaba sibila huaci huaci agiladı vilalan̄ uami. Hameŋ lilaŋ agasaŋ alan̄ Ası di huaci aba abıalu uami. Limu hihile agilasan̄ mavın̄ hekili hinihini visivasi igu igu sibila vilalan̄ agilasan̄ Ası di huaci aba abıalu uami. Lidaŋ naludi hiji humigaŋ agilaŋ vidividiŋ hiniavidaci aludi Hekili Jisasi Kılaisi saŋ migila migila hinilalaŋ uami. Hameŋ lilaŋ agasaŋ alan̄ Ası di huaci aba abıalu uami. **4** Iadi isagali imahali me namilan̄ uami. Alan̄ igilalu uami. Ası agaŋ nalusan̄ mavın̄ hekili hinihili uami. Lidiŋ naludi libiminqidaci namilan̄ nudı hulan̄ iamigali laci hinilalaŋ uami.

5 Jisasi di ciaŋ nagadı naludi hivı vave sulahilu uami. Ciaŋ sulahilu agaŋ nıbu ciaŋ havi me ma hinilalı uami. Ciaŋ agaŋ nıbu vidividiŋ daŋ hinidaci Ası di Amiŋ agaŋ lidaci akuaba akuaba agilan̄ iahavalı uami. Iahavidaci namılaŋ aludi hiji vidividiŋ agiladı haiabila sibarı igahalaŋ uami. La namilan̄ hula hinihini naludi ahiliahuıahu saŋ akuaba akuaba lahilu agiladı namilan̄ nukeŋ igahalaŋ uami.

6 Namilan̄ Ası di ciaŋ igahıllalaŋ sadan̄ vihili mu mu agilaŋ naludi hivı iahavılalı uami. Agadı ala namilan̄ aludi Hekili Jisasi akuaba akuaba lihadami hameŋ laci ala lilaŋ uami. Alan̄ akuaba akuaba lilaŋ hameŋ laci ala namilan̄ avi lilaŋ uami. Lidalaŋ Ası di Amiŋ agaŋ naludi hiji humigaŋ agiladı miŋaiahividaci namilan̄ hijıŋalalaŋ uami. **7** Akuaba akuaba hameŋ agiladı lidalaŋ hulan̄ iamigali Jisasi Kılaisi saŋ hiji vidividiŋ daŋ hinihini Masedonia fili tibi Akaia fili tibi hiniavılalı agilan̄ ciaŋ hiji igahılavılalı uami. Igahılahıla namilan̄ lilaŋ hameŋ laci ala libalu aba libavılalı uami. **8** Namilan̄ aludi Hekili di ciaŋ sulılalaŋ agaŋ nıbu haiaŋ sagılıŋ me mu hivı mu hivı sikasikan ci ualı uami. Ciaŋ hiji agadı Masedonia fili tibi hisin̄ Akaia fili tibi hisin̄ laci ma igahılavılalı uami. Haiabila mu hisin̄ mu hisin̄ agilaŋ avi namilan̄ Ası saŋ hiji vidividiŋ lamilalaŋ agadı ciaŋ hiji ci igahılavılalı uami. Hameŋ sadan̄ alan̄ ciaŋ mu mu ma abıbalı uami. **9** Alan̄ naludi hivı ua hinihini Ası di ciaŋ sulılalu uami. Sulıdamılı namilan̄ igahılahıla hijıŋalanala akuaba akuaba agiladı lidalaŋ hulan̄ iamigali limu hihile agilaŋ igavılalı uami. Nıbilan̄ ala aludi nameŋ abavılalı uami. Tesalonaika haiabila hisin̄ agilan̄ akuaba akuaba libulıhu lamalama aludi ası aba abavılalı agiladı ci valavalı aba abavılalı uami. Lidiŋ lusıŋ sibili sibili agiladı valavalı Ası amiŋ amiŋ agadı piŋ vehavılalı aba abavılalı uami. Ası nıbu hameŋ laci hameŋ laci hinilalı agadı piŋ vehavılalı aba abavılalı uami. Veye nudı sibila vihavılalı aba abavılalı uami. **10** Ası

dî Ninañ agan himici Asî nudî abîci cihu hîhi iahami aba abavîlalî uami. Ninañ agan ala Iaganu dî haiabila vala cihu vebali agasañ migila migila hiniavîlalî aba abavîlalî uami. Nîbu vevîla hulañ iamigali aludi ahiliyahubali agasañ migila migila hiniavîlalî aba abavîlalî uami. Ahiliyahuci huaci hameñ laci hameñ laci hinibalu agasañ migila migila hiniavîlalî aba abavîlalî uami. Asî agan hulañ iamigali limu hihile agîsañ igivî hinihîni nulidî sibîli lamibali agasañ avi migila migila hiniavîlalî aba abavîlalî uami.

2

Poli agan Tesalonaika haiabila hinihîni sibila vimi agasañ sulami.

¹ Iadî isagali imahali me namîlañ uami. Namîlañ nukeñ ci igahalan uami. Alan namîlañ hula hinihîni sibila vihilu agîlañ havî ma sîvîlavalî uami. ² Namîlañ igahîlahalan uami. Alan naludî hîvî ma vemanj lîdîn alan Filipai haiabila hinihilu uami. Hinidamîli aludi sibîli iga iga aludi hadipili sibîli lamavidaci avîha aviha igahîlu uami. Agadi ala alan naludî hîvî umîli aludi Asî agan aludi iagan lagualî uami. Iagan lagudaci alan vîhîli akape agîsañ lîdalida ma vala hanjîlahîlu uami. Alan vîdivîdîn lagulamalama Asî dî cian nalusañ sulahîlu uami. ³ Namîlañ Jisasi sañ hiji vîdivîdîn lamibalañ aba alan naludî hiji miñaihuihu lîli hisinj cian mu mu agîlañ ma sulahîlu uami. Lîdîn sîdan cian igu igu naludî analî cian ma abahîlu uami. ⁴ Asî agan aludi igîdacî aludi hiji humigañ agîlañ huaci sibâñ hiniavîlalî uami. Hiniavidaci nudî nukeñ hiji lubiahilavîla Jisasi dî cian sulasula sibila agadi alusan igumi uami. Hameñ sadan hulañ iamigali agîlañ aludi sibila agadi iga iga hijînalavîbali aba cian ma sulîlalu uami. Asî nukeñ aludi hiji humigañ sibila akuaba akuaba agîlañ lamalihîlîlalî uami. Hameñ sadan nîbu nukeñ aludi sibila agadi iga iga hijînalibali aba vilalu uami. ⁵ Namîlañ igîlalañ uami. Asî avi aludi igîlalî uami. Alan

naludî miñaffi lîli sañ analî analî cian agîlañ nalusañ ma sulahîlu uami. Naludîakuaba akuaba agîlañ mavîn iga iga cian huaci huaci agîlañ ma sulahîlu uami. ⁶ Hameñ lîdamîli namîlañ aludi igîdalañ ibi hekili dañ hinihîni sañ sibila agadi ma vihilu uami. Hulañ iamigali limu hihile agîlañ avi aludi igavîdacî ibi hekili dañ hinihîni sañ ma vihilu uami. ⁷ Jisasi Kîlaisi agan nudî sibila vivi sañ aludi libimîñali uami. Hameñ sadan alañakuaba akuaba sañ mavîn hiniavîla uami. Ha namîlañ aludi ahiliyahuihu sañ naludî huaci abavîlalî uami. Agadi ala alañ namîlañ hula hinihîni simî sibâñ hinihilu uami. Hinidamîli namîlañ ninanadi mumîñ ciki me hînidalañ alañ naludî iamigagalinalu me nalusañ aman igu igu me hinihilu uami. ⁸ Alan nalusañ mavîn hekili hinihilu uami. Hinihîni Asî dî cian agadi naludî aba aba sañ hijînalahîlu uami. Alan nalusañ mavîn hekili hinihîni naludî ahiliyahuihu sañ lîlalu uami. Vîhîliakuabaakuaba aludi hîvî iahavîlalî agîsañ hiji ma lamîlalu uami.

⁹ Iadî isagali imahali me namîlañ uami. Namîlañ igîlalañ uami. Alan namîlañ hula hinihîni Asî dî cian agadi sulahîlu uami. Agadi ala namîlañ aludi ahiliyahuihu sañ naludî ma abahîlu uami. Alan hifili hifili uaiadi uaiadi anîm hîlici sibila vivi vîhîlîfîli aludi nukeñakuabaakuaba agîlañ lavahîlu uami. Hameñ lîdîn hinihîni nalusañ Asî dî cian agadi sulahîlu uami.

¹⁰ Hulañ iamigali Jisasi Kîlaisi sañ hiji vîdivîdîn lamîlalañ namîlañ igîlalañ uami. Asî avi igîlalî uami. Alan namîlañ hula hinihîniakuabaakuabalañ hinihilu uami. Alan Asî dî cian sibîva lubiahîlahîlaakuabaakuaba huaci huaci Asî igîdacî huaci sîlivî laci hiniavîlalî agîlañ pamlahîlu uami. La alanakuaba hugî ma lamahîlu uami. ¹¹ Namîlañ igîlalañ uami. Iagagali agîlañ ninanadi agîsañakuabaakuabalihavîlalîhamenme lahilu uami. ¹² Alan naludî hiji humigañ agîlañ

2:1 2.1 1 Te 1.5, 1.9   **2:2** 2.2 HJL 16.19-24, 17.1-9, Fl 1.30, Kl 2.1   **2:4** 2.4 Jer 11.20, Ga 1.10, 1 Ti 1.11   **2:5** 2.5
HJL 20.33, Lom 1.9, 1 Te 2.10, 2 Pi 2.3   **2:6** 2.6 Jo 5.41, 5.44, 1 Ko 9.1-6, 2 Ko 11.9, 2 Te 3.8-9   **2:7** 2.7 1 Ko 2.3, 2 Ko 13.4, 2 Ti 2.24   **2:9** 2.9 HJL 20.34, 1 Ko 4.11-13, 2 Ko 11.9, 12.15   **2:11** 2.11 HJL 20.31   **2:12** 2.12 Fl 1.27, Kl 1.10,
2 Ti 1.9, 1 Pi 5.10

iagan lagulagu saj cian nagiladi nalusan sulahilu uami. Akuaba akuaba huaci huaci Ası nuken igidaci huaci hiniavılalı agiladi namılañ lili saj haiabila lamalama naludi abahilu uami. Nusaq ala Ası naludi likilici nudi lihu hivi hinihini saj nibü nuken naludi abalı uami. Lici nudi abılı hekili vidividin dan hen hinihini nudi lihu hivi hinibalı uami.

Hulan iamigali avılı hivi miŋamigu miŋaiahavimi agilan vidividin hinihini vihili havavihadami agasan abami.

13 Alañ Ası di cian agadi hulan iamigali Jisası Kilaisı saj hiji vidividin lamılanı nalusañ sulahilu uami. Sulıdamılı igahılahıla nameñ ma abahalan uami. Ha hulan di cian aba ma abahalan uami. Namılañ igahılahıla nameñ abahalan uami. Amıñ sibañ aba abahalan uami. Ha Ası di cian aba abahalan uami. Lidalan cian agan naludi hiji humıgañ hivi sibila vidividin vili uami. Vivi hinidaci alan nusaq ala hamen laci hamen laci Ası di huaci aba abılalu uami. **14** Iadi isagali imahali me namılañ uami. Avılı hivi Isıaeli hidili limu hihile agiladi miŋamigu miŋaiahavici Judia fili tibi hiniavılalı uami. Nıbilan ala Ası di hulan iamigali hinihini Jisası Kilaisı hula hiji humıgañ pam hiniavılalı uami. Hiniavidaci nulidi hidili pam agilan nulisañ vihili hekili hekili iguavılalı uami. Namılañ avi nıbilan me hinidalan uami. Hinidalan naludi haiabila pam hisin agilan avi vihili hekili hekili agiladi nalusañ iguavılalı uami. **15-16** Isıaeli hidili agilan ala aludi Hekili Jisası di ifihimavimi uami. Ası di cian igalahalaha hisin hulan agiladi ifihimavimi uami. Aludi avi lahuavılalı uami. Nıbilan hamen lidin hulan iamigali sıkasikan agiladi nagili lamavılalı uami. Nıbilan hulan iamigali hidili mu mu agilasañ Ası di cian sulavımidı aba aludi hibi hinilahavılalı uami. Ası agan hulan iamigali hidili mu mu agiladi ahiliyahuci huaci hamen laci hamen laci hiniavımidı aba hamen lihavılalı uami.

2:13 2.13 Ga 1.11-12, 4.14, 1 Te 1.2-3, 2 Te 2.13, 2 Pi 3.2 23.32-33, 24.6, Lu 11.52, HJL 2.23-24, 3.15, 7.52, 9.23, 9.29, 13.45, 13.50, 14.2, 14.5, 14.19, 17.5, 17.13, 18.12-13 **2:17** 2.17 1 Te 3.10 **2:19-20** 2.19-20 2 Ko 1.13-14, Fl 2.15-16, 4.1, 1 Te 3.13, 2 Te 1.4, CHL 1.7 **3:1-2** 3.1-2 HJL 16.1-3, 17.15

Hamen lihavidaci nulidi hugi agilan iahaiha hekili lihavidaci Ası nulisañ ma hijınalı uami. Hamen sadan nudı igivı agañ nulidi hivi amiñ ci iahibali uami.

Polı agan Tesalonaika haiabila hisin agiladi iga iga saj hiji hekili lamadami agasan abami.

17 Iadi isagali imahali me namılañ uami. Isıaeli hidili agilan lihavıcı alan lihalıha naludi vala vehilu uami. Vevila hiji nameñ lamahilu uami. Hulan mu agan nudı ninanadi agiladi valavıla atan hınıralı hamen hınıralu aba abahilu uami. Alan naludi mugañ lamıgañ ma igilalu uami. Agadi ala aludi hiji humıgañ agilan namılañ hula hanıbuñ hiniavadi uami. Hamen sadan alan cihu uavıla naludi iga iga saj hibi suhiladalu uami. Alan naludi iga iga saj hiji hekili sibañ dan hınidalu uami. **18** Akape tibi alan naludi ua iga iga saj hibi suhıla suhıla visıvası igu igu hınıralu uami. Agadi ala Satan agan aludi hibi hınılahılä uami. **19-20** Alan namılañ akuaba akuaba sibila huaci huaci agiladi vidalan cian hiji igahılahılu agasan naludi ibi miŋaiahıaha nalusañ hijınalılu uami. Hamen sadan naludi ua iga iga saj hibi suhılahılu uami. Mufili aludi Hekili Jisası agan cihu vebali uami. Hadıhu vian namılañ akuaba huaci huaci agiladi lıdalan agilasañ igahılahılu huaci lıdaci nalusañ hekili hijınalıben uami. La naludi huaci aba ibi miŋaiahıaha nameñ abiñen uami. Vian hamen agasan ala migila migila hınılan aba abiñen uami.

3

Polı agan Tesalonaika haiabila hisin agiladi iagan lagulagu saj Timoti di abici umi.

1-2 Alan nalusañ mavın hekili hınıralu uami. Naludi cian hiji ciki avi ma igahılahılu sadan hiji nameñ lamahilu uami. Timoti di abımılı naludi hivi udaci alan ahıca Atenisi haiabila neñ hinibalı aba abahilu uami. Timoti nıbu aludi ima me hınıralı uami. Ası nıbu hula sibila

2:14 2.14 HJL 17.5, Ib 10.33-34 **2:15-16** 2.15-16 Mt

13.45, 13.50, 14.2, 14.5, 14.19, 17.5, 17.13, 18.12-13 **2:17**

3.1-2 3.1-2 HJL 16.1-3,

vidaci nibu Jisası Kilaisi di cian sulilali uami. Alan nudi abimili uavila naludi hiji vidividin agiladi vidividin igu igu sanj iagan lagubali uami. ³ Namilan vihili akuaba akuaba aviba aviba havidalan naludi limu hihile agilan hiji cuvilin cuvilin lamavimidi aba nibu naludi iagan lagubali uami. Namilan nukej ci igilalan uami. Asi agan aludi libiminjavila vihili hamen agiladi havahava sanj abami uami. ⁴ Alan namilan hula hinihini naludi nameñ abahilu uami. Akuaba akuaba vihili agilan aludi hivi iahavibali aba abahilu uami. Namilan nudi sihivia igahilahalañ uami. Akuaba akuaba sibili sibili hamen agilan ci iahavadi uami. ⁵ Vian hiji nameñ lamacin uami. Ilasisi hisin hulan agan naludi hiji vidividin agiladi ilasisi sanj cian huaci huaci ci akua abali aba igahilacin uami. Lici aludi sibila agilan havi sivilavimidi aba igahilacin uami. Hijj cuvilin cuvilin hamen igahilahila hinicin uami. Lavila Timoti di abilin naludi piñ lihalha siban uali uami.

Timoti agan cihu vevila akuaba akuaba igami agilasan sulici Poli agan igahilavila hijinalami.

⁶ Timoti agan naludi vala aludi hivi cihu ci veli uami. Nibu vevila akuaba akuaba sibila huaci huaci agiladi vidalañ igali agasan aludi sulali uami. Namilan hiji vidividin dan hinihini limu hihile agilasan mavin hekili hinilalañ agasan sulali uami. Alan namilan hula hinihini akuaba akuaba lahilu agilasan igahilalañ uami. Igahilahila cian huaci huaci abilalañ agilasan aludi sulali uami. Alan naludi iga iga sanj mavin hinilalu hamen laci ala namilan avi aludi iga iga sanj mavin hinilalañ uami. Nusan ala nibu ve aludi sulali uami. ⁷ Iadi isagali imahali me namilan uami. Hulan limu hihile aludi sibili lamavidaci hinilalu uami. Vihibili havahava hinidamili namilan Asi sanj hiji vidividin dan hanibun hanibun hinilalañ agadi cian hiji igahilahilu uami. Naludi cian hiji agadi igahilimili aludi iagan laguali uami. ⁸ Alan igidamili namilan

aludi Hekili sanj hiji vidividin dan hinihini vidividin lagulamilañ uami. Lidalan alan huaci siban hinilalu uami. ⁹ Alan Asi di abiben aba nalusañ igahilahila hekili siban hijinalilalu uami. Hijinalanala Asi di huaci aba abilalu uami. Lidin alan Asi di hamen laci hamen laci huaci aba abilalu uami. ¹⁰ Asi agan alusañ hibi hihilici alan uavila naludi iga iga sanj nudi hifili hifili uaiadi uaiadi hamen laci aba aba hinilalu uami. Naludi ua igavila nalusañ cian sulidamili naludi hiji vidividin agilan sivilavimidi aba nalusañ ala Asi di aba aba hinilalu uami.

Poli agan nulidit ua iga iga sanj Asi di abami.

¹¹ Aludi Iavañ Asi hula aludi Hekili Jisası hula hibi hihilavici alan naludi hivi ubalu aba Asi di abilalu uami. ¹² Aludi Hekili agan lidaci namilan naludi limu hihile agilasan mavin hekili hinihini agan iaha hekili lim aba Asi di abilalu uami. Lici namilan hitij hitij Asi di hulan iamigali agilasan mavin hekili hinibalañ aba Asi di abilalu uami. Hulan iamigali sikasikan agilasan avi mavin hekili hinibalañ aba Asi di abilalu uami. ¹³ Hamen lidalan Asi agan naludi hiji minjaiahidaci vidividin hinibalañ aba Asi di abilalu uami. Lidalan mufili aludi Hekili Jisası agan nudi hulan iamigali agilan hula cihu vebali aba Asi di abilalu uami. Hadihu heñ namilan huaci siliv laci hinibalañ aba Asi di abilalu uami. Lidalan aludi Iavañ Asi agan igici namilan hugi apali hinibalañ aba Asi di abilalu uami. Ha amin siban uami.

4

Hivikali sanj hidavimidi agasan abami.

¹ Iadi isagali imahali me namilan uami. Namilan Asi di hiji lubiahilahila hidahida sanj naludi ci lamarubihilu uami. Alan akuaba akuaba huaci huaci agiladi lidamili Asi agan iga iga hijinalilal agilasan avi

naludi ci lamałubihilu uami. Lamalubimili namiłan akuabaakuaba huaci huaci hameñ lilañ agilañ vana naludi hivi iaha hekili lihavim uami. Namiłan hameñ libalañ aba alañ aludi Hekili Jisasi hula hiji humigañ pam hinihini naludi iagan lagulagu san mavin cian cian abadalu uami.

² Alan aludi Hekili Jisasi di ibi hivi nalusañ cian mu mu abahilu agiladi ci igahilahalañ uami. ³ Ası di hiji nibu nameñ uami. Namiłan huaci silivi laci hinihalañ uami. Hameñ lavila hivikalı san ma hidibalañ uami. ⁴ Hij sibili sibili naludi hiji humigañ hivi hinihini iahavilali agiladi ma lubiahilabal uami. Lidiñ namiłan akuabaakuaba Ası igidaci huaci silivi laci hiniavilali agiladi lidalan hulañ iamigali agilañ iga iga naludi ibi miñaiahavibali uami. ⁵ Hidili mu mu agilañ Ası di cian ma igahilavilali uami. Lidiñ hivikalı san hidavidaci nulidi hiji humigañ agilañ iahavidaci nibilan lubiahilahila lihavilali uami. Namiłan nibilan lihavilali hameñ limilan uami. ⁶ Namiłan naludi isagalinalu imahalinalu me agiladi anali aba aba nulidi abinadinilu agilañ hula lusin sibili hameñ agiladi limilan uami. Ası agan hulañ hameñ agilasañ vihilı hekili igulali agasañ vaka naludi vidividin ci abidamili igahilahalañ uami. ⁷ Ası agan alañ akuabaakuaba lusin sibili sibili hugi dan hugi dan hameñ agiladi lili san ma abami uami. Alan huaci silivi laci hinihini san abami uami. ⁸ Lavila nudı Amiñ agadı abici ve namiłan hula hinilali uami. Agadı ala hulañ limu hihile agilañ cian nagadı igahilahila abavilali uami. Ha hulañ di cian aba abavilali uami. Hameñ aba aba cian nagadı ma lubiahilavilali uami. Hulan hameñ agilañ Ası di huligalavilali uami.

Akuabaakuaba huaci huaci agiladi lihavidaci iaha vidividin lihavim agasan abami.

⁹ Namiłan Ası di hulañ iamigali limu hihile agilasañ mavin hekili sibañ hinihini

san Ası agan naludi ci lamałubili uami. Hameñ sadan cian nagadı nalusañ cihu cihu ma libiben uami. ¹⁰ Namiłan hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaiahavici Masedonia fili tibi hiniavilali agilasañ mavin hekili hinilalañ uami. Agadi ala iadi isagali imahali me namiłan uami. Akuabaakuaba huaci huaci agiladi hameñ laci lidalan iaha hekili lili san naludi iagan lagulalu uami. ¹¹ Namiłan simi hinihini san vidividin hinihini naludi nuken sibila vihalan uami. Naludi nuken human hivi sibila vivi huaci naludi nuken ahiliahubalan uami. Vaka naludi abahilu hameñ laci ala lihalañ uami. ¹² Namiłan hameñ lidiñ muhili havili anim hilici akuabaakuaba agilasañ ma tibi migibal uami. Lidalan hulañ iamigali limu hihile avili hivi ma miñamigu miñaiahavali agilañ nalusañ hijinalavibali uami.

Aludi Hekili agan cihu vevila aludi likilibali agasan abami.

¹³ Iadi isagali imahali me namiłan uami. Hulañ iamigali limu hihile Ası san hiji vidividin ma lamavilali agilañ hulañ himavilali agilasañ mavin miñamija ilihavilali uami. Nibilan cihu hihile iahavibali agasan ma igahilavilali uami. Hameñ sadan ilihavilali uami. Namiłan nibilan lihavilali hameñ limilan uami. Hulañ iamigali vaka himavimi agilasañ sihivia igahilabilan aba naludi abadal uami. ¹⁴ Alan Jisasi himavila cihu hihile iahami agasan hiji vidividin lamilarlu uami. Ası agan avi Jisasiakuabaakuaba limi agasan igahililali uami. Hameñ sadan hulañ iamigali Jisasi san hiji vidividin dan hinihini himavimi agiladi abici cihu hihile iahavibali uami. Iahavila Jisasi hula hudimida cihu vehavibali uami.

¹⁵ Alan aludi Hekili Jisasi di cian agadı nalusañ nameñ sulahilu uami. Aludi Hekili Jisasi cihu vebali heñ hulañ iamigali hihile hinidalu alañ hulañ iamigali himavimi

4:3 4.3 1 Ko 6.15, 6.18, Ef 5.3, 5.17, 5.26-27, Kl 3.5, 1 Te 5.23, Ib 10.10, 1 Pi 1.16   **4:4** 4.4 Lom 6.19, 1 Ko 6.13-15, 6.18

4:5 4.5 Sng 79.6, Ga 4.8, Ef 2.12, 4.17-18, 2 Te 1.8   **4:6** 4.6 Wkp 19.11-13, Sng 94.1, 1 Ko 6.8, 2 Te 1.8   **4:7** 4.7 1 Ko

1.2, 2 Te 2.13-14, Ib 12.14, 1 Pi 1.14-16   **4:8** 4.8 Ese 36.27, 37.14, Lu 10.16, 1 Ko 2.10, 2 Ko 1.22, 1 Jo 3.24   **4:9** 4.9 Jo

13.34, 15.12, Ib 8.11, 1 Jo 2.20, 2.27, 3.11-13   **4:10** 4.10 2 Te 3.4   **4:11** 4.11 Ef 4.28, 2 Te 3.8, 3.12, 1 Pi 4.15   **4:12**

4.12 Lom 13.13, 2 Ko 8.21, Kl 4.5   **4:13** 4.13 Ef 2.12   **4:14** 4.14 Lom 14.9, 1 Ko 15.3-4, 15.12-13, 15.18, 15.23   **4:15**

4.15-17 1 Ko 15.51-52

agiladi lıvalavıla alan mıse hali ma ubalu aba abahıl uami. ¹⁶ Así agan ciañ vidiividin abidaci nudı ciañ hali hisin agiladi manigali agan abidaci Así di sai bihuli agan agalıbalı aba abahıl uami. Lıdacı aludi Hekili agan Así di haiabila agadı vala vebali aba abahıl uami. Vedaci hulan iamigali Jisası Kilaisı san hiji vidiividin dañ hinihini himavimi agilan mıse cihu hıhi iahavıbalı aba abahıl uami. ¹⁷ Hadıhu hej hulan iamigali hıhi hinidalu alan nıbilan hula avılı susu hıvı hudımidı iahubalu aba abahıl uami. Iahuavıla alan ahuata iahua hıvı hej aludi Hekili hula migudibibalı aba abahıl uami. La nıbu hula huaci hameñ laci hameñ laci hinibalı aba abahıl uami. ¹⁸ Hameñ sadañ Así di hulan iamigali limu hıhile agiladi iagan lagulagu san ciañ nagadı nulisan sulıhalan uami.

5

Aludi Hekili vebali agasəñ migıla migıla hinihini san abami.

¹⁻² İadi isagali imahali me namılan uami. Aludi Hekili agan mihin apali vebali uami. Sigili hisin hulan agilan mihin libilifavıla hıfili ve sigili vihavılatı hameñ me vebali uami. Ciañ hameñ agadı namılan nukeñ sihivia ci igilan uami. Hameñ sadañ nalusan cihu cihu manasın ma libıbalı uami. ³ Hulan iamigali agilan nameñ abavıbalı uami. Iabi alan huaci sibañ hinibalı aba abavıbalı uami. Vihili aludi hıvı ma iahavıbalı aba abavıbalı uami. Hameñ aba aba hiniavidaci vıhili agilan iahavici sibili lihavıbalı uami. Vihili agilan iamigali ninanadi huhıliben aba aviha aviha igavılatı hameñ iahavıbalı uami. Avıha aviha hameñ agadı ma lıvalavıbalı uami. ⁴ İadi isagali imahali me namılan uami. Namılan hıfili me hıvı ma hinilalañ uami. Hameñ sadañ akuaba akuaba mihin hej iahavici igavıla ma lıdibalı uami. La sigili hisin hulan agilan libilifa vehavici igavıla i aba abavılatı hameñ

me ma libalan uami. ⁵ Namılan uaiadi hisin hulan iamigali me hinihini abılı hıvı hidılalañ uami. Namılan hıfili hisin hulan iamigali me ma hinilalañ uami. Hinihini abılı apalı hıvı ma hidılalañ uami. ⁶ Hameñ sadañ alan hulañ limu hıhile ani hiniavılatı hameñ ani hinimagalu uami. Lamıgan iuala hinihini hiji lamıdamılı tovedaci igahılahıla hinimili uami. ⁷ Alan igilalu uami. Hulañ ani hisıvavılatı agilan hıfili hıvı ani hisıvavılatı uami. Hulañ hijıñalanala avılı vidiividin nana ula ula lıvaliva aba aba hidavılatı agilan uami. Nıbilan hıfili hıvı avılı vidiividin nana hijıñalanala ula ula lıvaliva aba aba hidavılatı uami. ⁸ Agadı ala alan abılı hıvı hinihini hisin hulan iamigali uami. Alan sihivia hiji lamımili uami. Lıdin Jisası san hiji vidiividin dañ hinihini limu hıhile agılasan mavın hekili hinimili uami. Akuaba akuaba hameñ libalı agilan sagan hisin hulemili agiladi hadıhılahıla vidiividin dañ me hiniavıbalı uami. La Así aludi ahılahuci huaci hameñ laci hameñ laci hinibalı agasəñ makamıñamıja hinimili uami. Hinidamılı hiji hameñ agan sagan hisin hulemili agilan mılan lipılıpı vidiividin dañ agiladi hafılamalama hidahıda me him uami. Lıdacı alan vidiividin hinihini sihivia sibañ migıla migıla hinimili uami. ⁹ Así agan aludi sibili lamalama san ma libımınjamı uami. Nıbu aludi Hekili Jisası Kilaisı agan aludi ahılahuci huaci hameñ laci hameñ laci hinihini san libımınjamı uami. ¹⁰ Jisası nıbu aludi ahılahuiahu san himamı uami. Hameñ sadañ alan himimili nıbu veci alan nıbu hula huaci hameñ laci hameñ laci hinibalı uami. Ma himimamı lıdamılı avi nıbu veci alan nıbu hula huaci hameñ laci hameñ laci hinibalı uami. ¹¹ Hameñ sadañ nulidi hiji vidiividin agadı ahılahuiahu san hıbiñ hıbiñ iagan lagulagu ciañ agiladi pam nulisan sulıhalan uami. Malıcıñ lılalañ hameñ ala lıhalan uami.

4:16 4.16 Mt 24.30-31, HJL 1.11, 1 Ko 15.23, 15.51-52, 1 Te 1.10, 2 Te 1.7   **4:17** 4.17 Jo 12.26, HJL 1.9, CHL 11.12   **5:1-2**
 5.1-2 Mt 24.36, Mt 24.42-44, Lu 12.39, 2 Pi 3.10, CHL 3.3   **5:3** 5.3 Ese 13.10, Hos 13.13, Mt 24.38-39, Lu 21.34-35, Jo
 16.21-22   **5:4** 5.4 Lom 13.12-13, 1 Jo 2.8   **5:5** 5.5 Lom 13.12, Ef 5.8-9   **5:6** 5.6 Mt 24.42, 25.5, 25.13, 1 Pi 5.8   **5:7**
 5.7 Lu 21.34-36, Lom 13.13, Ef 5.14   **5:8** 5.8 Ais 59.17, Ef 6.13-17   **5:9** 5.9 Lom 9.22, 1 Te 1.10, 2 Te 2.13-14, 1 Pi 2.8
5:10 5.10 Lom 14.8-9, 2 Ko 5.14-15, 1 Te 4.14   **5:11** 5.11 Ju 1.20

*Asi agan hulan iamigali avili hivi
mijamigu miñaiyahavimi agilan akuaba
akuaba huaci huaci agiladi pam lihavim
agasan abami.*

¹² Iadi isagali imahali me namilan uami. Alaŋ naludi nameŋ lili sanj abadal uami. Namilan hulaŋ naludi ahiliahuahu san sibila hekili hekili vihavilal agiladi lihu hivi hinihalan uami. Aludi Hekili agan nulidi libimijici nibilan naludi hali hisin hiniavilal uami. Hinihini namilan akuaba akuaba lusin sibili sibili vilalan agiladi mijahihilahihila san cian mu mu agiladi abavilal uami. ¹³ Nibilan sibila hamen agadi vihavilal agasan namilan nulidi lihu hivi hinihini nulidi cian lubiahilahan uami. Lidin namilan hekili hijinalanala nulisan mavin hekili sibaŋ hinihalan uami. Naludi isagalinalu imahalinalu me agilan hula humigan simi hinihalan uami.

¹⁴ Iadi isagali imahali me namilan uami. Alaŋ naludi hiji miñaiyahaiha san mavin cian cian abadal uami. Namilan hulaŋ iamigali ihilu lavalava havi havi hiniavilal agiladi abidalan sibila vihavim uami. Hulaŋ iamigali lidavilal agiladi nameŋ abihalan uami. Namilan lidimilan aba abihalan uami. Hulaŋ iamigali hiji vidividin hekili apali agiladi ahiliahudalan hiji vidividin vihavim uami. Hijji vidividin vihavidaci namilan ahuata simi hinihini hibin hibin ahiliahuahu hinihalan uami.

¹⁵ Hulaŋ iamigali limu hihile agilan naludi sibili lamavici nulidi hibin sibili lamimilan uami. Namilan hamen laci hamen laci hulaŋ iamigali avili hivi mijamigu miñaiyahaval agilasan akuaba akuaba huaci huaci agiladi pam lihalan uami. La hulaŋ iamigali sikasikan agiladi avi hamen laci lihalan uami.

¹⁶ Namilan hamen laci hamen laci hijinalahan uami. ¹⁷ Lidin Asi di hamen laci hamen laci aba aba hinihalan uami. ¹⁸ Naludi akuaba akuaba lihavibali agadi ala namilan Asi di huaci aba abihalan

uami. Asi agan hulan iamigali Jisasi Kilaisi hula hiji humigaŋ pam hinilalaŋ namilan akuaba hamen agiladi lili sanj hiji lamilali uami.

¹⁹ Asi di Amin agan akuaba akuaba lili sanj naludi abidaci namilan nudii abamigilimilan uami. ²⁰ Namilan Asi di cian igalahalaha hisin hulaŋ agilan nalusan cian suliben aba lihavidaci nulidi sibili igimilan uami. ²¹⁻²² Namilan akuaba akuaba cian mu mu agiladi sihivia sibaŋ lamalihilahila igihalan uami. Lidin akuaba akuaba huaci huaci agiladi pam lidin hinihalan uami. Akuaba akuaba lusin sibili sibili agiladi valavala atan hinihalan uami.

²³ Alaŋ Asi di nameŋ abilalu uami. Asi nama lidanaŋ hulaŋ iamigali agiladi hiji humigaŋ agilan simi hiniavilal aba abilalu uami. Nama lidanaŋ nibilan sikasikan huaci siliŋ laci hiniavim aba abilalu uami. Hiniavidaci nama nulidi hadipili agiladi migiliha aba abilalu uami. Nulidi amin agiladi migiliha aba abilalu uami. Hijji humigan agiladi avi migiliha aba abilalu uami. Lidanaŋ aludi Hekili Jisasi Kilaisi cihu vebali hadihu nibilan hugi apali hiniavibali aba abilalu uami. ²⁴ Lavila abami. Asi agan namilan nudii piŋ veve san abilali uami. Nibu akuaba akuaba lili sanj abavila hamen laci ala litali uami. Hameŋ sadəŋ nibu nalusan akuaba akuaba liben aba hamen laci ala libali uami.

²⁵ Iadi isagali imahali me namilan aludi ahiliahuahu san Asi di abihalan uami.

²⁶ Asi di hulaŋ iamigali alaŋ aludi isagali imahali me sikasikan agiladi iga iga hijinalanala human lamimili uami.

²⁷ Vian aludi Hekili di ibi hivi naludi vidividin abadin uami. Namilan naludi isagalinalu imahalinalu me sikasikan agiladi abilan ve migudiba hiniavidaci manasim nagadi mijalavila iga iga abihalan uami.

²⁸ Aludi Hekili Jisasi Kilaisi agan nalusan mavin hinibali uami.

5:12 5.12 1 Ko 16.17-18, Fl 2.29, 1 Ti 5.17, Ib 13.7, 13.17
12.12-13 **5:15** 5.15 Snd 20.22, Mt 5.39, Lom 12.17, 1 Ko 6.7, 1 Pi 3.9 **5:18** 5.18 Ef 5.20, Kl 3.17
18.1, Ef 6.18, Kl 4.2, 1 Pi 4.7 **5:21-22** 5.21-22 Jop 1.1, 1.8, 2.3, 1 Ko 2.11, 2.15, Fl 4.8, 1 Jo 4.1
Te 3.13, 2 Te 3.16 **5:24** 5.24 1 Ko 1.9, 10.13, 2 Te 3.3

5:14 5.14 Ga 5.22, 6.1-2, Kl 3.12, 2 Te 3.6, 3.11, 3.15, Ib
5:16 5.16 2 Ko 6.10, Fl 4.4 **5:17** 5.17 Lu
5:19 5.19 Ef 4.30, 1 Ti 4.14, 2 Ti 1.5-6 **5:20** 5.20 1 Ko
14.1, 14.39 **5:23** 5.23 Lom 15.33, 1 Ko 1.8, Fl 4.9, 1
Te 3.13, 2 Te 3.16 **5:25** 5.25 Kl 4.3, 2 Te 3.1 **5:26** 5.26 Lom 16.16

**Polı agan manasın cıhu tıbi
libavıla
Tesalonaika
haiabıla hisin agılasan iguci
umi.**

¹ Polı agan ciañ manasın hivi nameñ libami. Viañ Polı uami. Sailasi hula Timoti hula avi viañ hula hiniavadi uami. Alanj ahuata hamen hinihini manasın nagadı nalusañ libadalı uami. Libavıla hulan iamigali avılı hivi miñjamigu miñjaiahavici Tesalonaika haiabıla hinilalañ nalusañ igumili ubali uami. Namilan aludi Iavanı Ası hula hiji humigañ pam hinilalañ uami. Aludi Hekili Jisasi Kilaisı hula avi hiji humigañ pam hinilalañ uami. ² Aludi Iavanı Ası agan aludi Hekili Jisasi Kilaisı hula nalusañ mavın hiniavidaci naludı humigañ agilan simi hiniavıbali uami.

Tesalonaika haiabıla hisin hulan iamigali agilan vidividin lagulamalama akuaba akuaba vihili havavihadami agasan abami

³ İadi isagali imahali me namilan uami. Naludi hiji vidividin agilan iahaiaha hekili lidin vidividin lihavılalı uami. Hulan iamigali sikasikan namilan nukeñ nukeñ hibin hiji mavın hekili hinilalañ uami. Hameñ lilalañ agan iahaiaha hekili lılali uami. Hameñ lilalañ agasan alan hiji nameñ lamalu uami. Alanj hamen laci hamen laci Ası di abimili aba abalu uami. Ası nama huaci aba abimili aba abalu uami. Alanj Ası di hamen abidamili nıbu igahılıdaci huaci sibañ hinibali uami. ⁴ Hulan limu hihile naludı nagili lamalama sibili lamavılalı uami. Akuaba akuaba vihili naludi hivi iahavılalı uami. Hameñ lihavidaci ala namilan hanıbuñ vidividin lagulamalalañ uami. Lagulamalama hiji vidividin dan hiniilalañ uami. Hameñ lidalan alan abeba abeba uu Ası di hulan iamigali avılı hivi miñjamigu miñjaiahavalı agiladi iga iga naludı ibi miñjaiahıalu uami.

Ası agan hulan iamigali agiladi sıhıvia sibañ lamalihılılalı agasan abami.

⁵ Namılañ Ası di libu hivi hinibalı aba libalañ uami. Lidin nusañ ala avıha avıha iga iga vidividin lagulamalalañ uami. Ası agan hamen libalañ agasan igahılavıla naludi likılıci nudı libu hivi hinibalı uami. Alanj hamen agiladi iga iga abılalu uami. Ası nıbu aludi sıhıvia sibañ lamalihılılalı aba abılalu uami. ⁶ Hulan naludi nagili lamavılalı agilan vihili nalusañ iguavılalı uami. Hamen sadan Ası agan nulidi sıhıvia sibañ lamalihılılalı hibin nulisañ vihili igubali uami. ⁷ La vihili akuaba akuaba malicin havadalañ agiladi sikasikan sibañ lahubali uami. Lavıla Ası agan naludi alusıhalanı aba abici hej namılañ alusıbalanı uami. Aludi avi hamen laci ala libali uami. Aludi alusıhalanı aba abici hej alan avi alusıbalı uami. Ası agan akuaba akuaba hamen agiladi libali uami. Aludi Hekili Jisasi Kilaisı hula nudı cian hiji hisin vidividin dan agilan hula Ası di haiabıla hej hinia migavıla haiabıla iahavıbali uami. Iahavici hulan iamigali hudımida igavıbali uami. Hadıhu ala Asıakuabaakuaba hamen agiladi libali uami. ⁸ Aludi Hekili Jisasi Kilaisı agan avıñ hekili vidividin dan agadı via vebali uami. Vevıla hulan iamigali aniaba nudı cian ma lubiahılavılalı agiladi sibili lamıbali uami. Ası di cian ma igahılavılalı agiladi avi sibili lamıbali uami. ⁹ Nulidi sibili lamıdaci aludi Hekili hula ma hiniavıbali uami. Nudi abılulı hekili vidividin dan agadı avi ma igavıbali uami. Aludi Hekili nıbu vidividin dan hiniilalı uami. Nıbu nulidi sibili lamıdaci avıha avıha hamen laci hamen laci iga iga hiniavıbali uami. ¹⁰ Jisasi Kilaisı vebali agadı mihiñ hej Ası di hulan iamigali agilan Jisasi Kilaisı di ibi miñjaiahıbali uami. Hulan iamigali nusañ hiji vidividin lamavılalı agilan akuaba akuaba agiladi igavıla i aba abavıbali uami. La nudı ibi miñjaiahıbali uami. Alanj nudı cian nalusañ sulimili igahılahıla hiji vidividin lamahalañ sadan namilan avi

nibilan hula nud ibi miñajahibalan uami.

Tesalonaika haiabila hisin hulan iamigali vidividin dañ hiniavibali aba Ası di abavihadami.

¹¹ Alan akuaba akuaba hamen agilasan igahihilahila nalusan Ası di nameñ aba aba hinilalu uami. Ası nama Tesalonaika haiabila hisin agilan nadı piñ veve san ci abahanan aba abilalu uami. Nama lidanan nibilan huaci laci hinhini nadı piñ vevahim aba abilalu uami. Nama nulisan vidividin iguha aba abilalu uami. Lidanan nibilan nuken akuaba akuaba huaci agiladi liben aba vidividin sibañ hiniavim aba abilalu uami. Lidiñ nibilan hiji vidividin dañ hinhini sibila vihavim aba abilalu uami. ¹² Lihavidaci hulan iamigali limu hihile agilan nulidı iga iga aludi Hekili Jisası Kilaisı di ibi miñajahibali aba abilalu uami. Jisası Kilaisı avi nulidı ibi miñajahibali aba abilalu uami. Ası nama aludi Hekili Jisası Kilaisı hula nulisan mavin hinidalañ nibilan hamen lihavidaci aba abilalu uami.

2

Ası di cian vidividin lulalula hisin hulan agan haiabila iahibali agasan abami.

¹ Iadi isagali imahali me namilan uami. Iabi alan aludi Hekili Jisası Kilaisı cihu vebali agasan abibali uami. Ası aludi likilici Jisası Kilaisı hula hafalibalu agasan avi abibali uami. Namilan hiji sihiva sibañ lamavila aludi cian agadı igahilihalañ uami. ² Hulan iamigali limu hihile agilan naludi nameñ abavibali uami. Aludi Hekili Jisası Kilaisı vebali agadı mihin agan ci iahali aba abavibali uami. Cian hamen agadı abavici namilan igahilavila lihalıha sibañ lidavihemilan uami. Lavila nulidı cian agasan hiji cuvilin cuvilin lamimilan uami. Naludi nameñ abavibali uami. Ası di Amiñ agan iadi hiji hiv hamen abalı aba abavibali uami. Hulan mu iadi abalı aba abavibali uami. Poli ani ani manasın libavila iguavici veli aba abavibali

uami. Hamen abavidaci nulidı cian agiladi igahilimilan uami. ³⁻⁴ Nibilan naludi hiji huaci agiladi miñajahuihu lili sañ analı cian agiladi abavici igahilimilan uami. Ci igelan uami. Hulan iamigali akape Ası di valavala lusin sibili sibili vihavibali uami. Hamen lihavidaci Ası di cian vidividin lulalula hisin hulan agan haiabila iahibali uami. Nibu avin hiv miguavila sikasikan sibili libali uami. Nibu akuaba akuaba lihulihu lamalama aludi ası aba abavilali agiladi abacuvibali uami. La akuaba akuaba sikasikan nulisan hiji vidividin lamavilali agiladi avi abacuvibali uami. Lidiñ nudı nuken ibi miñajahaiha akuaba agiladi ibi ma miñajahibali uami. Nibu Ası di anjam ular hekili hiv ivo migahinihini cian nameñ abibali uami. Vian nuken Ası aba abibali uami. Akuaba akuaba hamen agilan iaha fihalavici aludi Hekili Jisası Kilaisı vebali agadı mihin agan hen iahibali uami.

⁵ Vian namilan hula hinhini akuaba agiladi iahibali agilasan naludi ci abacın uami. Uava iahumilan uami.

⁶ Namilan igilalañ uami. Ası nuken mihin lamami hen ala cian vidividin lulalula hisin hulan agan haiabila iahibali uami. Agadı ala iabi nudı hibı hisihala hinhini hisin agan hanibun hini uami. ⁷⁻¹¹ Namilan igilalañ uami. Ası di cian vidividin lulalula hisin hulan agan iabi sivila hini uami. Nibu hamen sivila hnidaci nudı hibı hisihala hinhini hisin agan nudı hibı hisihala hinilali uami. Hinidaci Ası nuken abici hibı hisihala hinilali agan likilamici haiabila iahibali uami. Lici Satan agan cian vidividin lulalula hisin hulan agasan vidividin igudaci analı analı mu sihi mu sihi akuaba agiladi abalamibali uami. Abalamidaci iga iga i aba abavibali uami. Hulan iamigali limu hihile agilan cian amin agasan mavin hekili ma hiniavilali uami.

Cian agadı valavala sibili lili hisin hibı agadı hiv uavilali uami. Hamen sadan Ası nulidı ma ahiliahubali uami. Lici huaci hamen laci hamen laci ma hiniavibali uami.

Hameñ lihavidaci Ası di cian vidiividin lulalula hisin hulan agan nulidi anali aba aba nulidi hiji miñaihuihu libali uami. Ası avi nulidi hiji agiladi miñaihuihu libali uami. Lidaci anali cian agasan pam hiji vidiividin lamavibali uami. Hameñ lihavidaci aludi Hekili Jisasi agan vedaci nudi abilu hekili agan haiabila iahibali uami. Lici nudi abilu hekili vidiividin dan agadi hivi ala Ası di cian vidiividin lulalula hisin hulan agadi sibili lamibali uami. La Jisasi agan sibisan hivi pam mahilici uci Ası di cian vidiividin lulalula hisin hulan agan himibali uami. ¹² Hulan iamigali akape Ası di cian amin agasan hiji vidiividin ma lamavilali uami. Nibilan lusin sibili sibili saj pam hijinalavilali uami. Ası nulidi cian hivi lamibali heñ nibilan vihili hekili igavibali uami.

Ası agan hulan iamigali agiladi libimijami agasan abami.

¹³ Iadi isagali imahali me namilan uami. Aludi Hekili agan nalusan mavin hekili hinilali uami. Vaka Ası agan naludi libimijami uami. Lici namilan hualabila hisin simin nibu mise midi lihulali hameñ hinilalan uami. Lidalan nudi Amin agadi abici ve namilan hula hinilali uami. Hinidaci namilan Ası di hulan iamigali huaci siliv laci hinilalan uami. Hinihini nudi cian amin agasan hiji vidiividin lamilalan uami. Hameñ lilalan agasan ala Ası naludi ahilihudaci huaci hameñ laci hameñ laci hinibalaj uami. Hameñ sadan ala nalusan igahilahila Ası di abibalu uami. Ası nama huaci aba abibalu uami. ¹⁴ Ası nibu hiji nameñ lamami uami. Nibilan nulidi Hekili Jisasi Kilaisi di abilu hekili vidiividin dan agadi hivi pam hiniavim aba abami uami. Hiji hameñ lamavila namilan nudi piñ veve saj abami uami. Lici alaç cian sulidamili namilan igahilahalañ uami. ¹⁵ Hameñ sadan iadi isagali imahali me namilan vidiividin lagulamihalañ uami. Alan Ası di cian akape tibi nalusan lamalubilubi sulahilu agadi sihivia sibaj lubiahilhalañ uami.

Manasin hivi libavila nalusan igumili uali agadi avi sihivia sibaj lubiahilhalañ uami.

¹⁶ Aludi Hekili Jisasi Kilaisi hula aludi Iavan Ası hula alusan mavin hekili hiniavilali uami. Lidin nibilan aludi iagan laguavidaci hiji vidiividin dan hameñ laci hameñ laci hinibalu uami. Hinidamili Ası alusan mavin hinihini akuaba akuaba huaci huaci igubali agasan migila migila hinibalu uami. ¹⁷ Ası agan naludi iagan lagulagu vidiividin igubali uami. Vidiividin igudaci namilan akuaba akuaba sibila huaci huaci agiladi vibalañ uami. Lidin Ası di cian avi sulibalañ uami.

3

Hulan iamigali namilan Ası di abilan aludi ahiliyahum uami.

¹ Iadi isagali imahali me namilan uami. Iadi cian sijan sijan agiladi suliben agan nibu nameñ uami. Namilan Ası di abilan aludi ahilihudaci aludi Hekili di cian agan fili tibi mu hivi mu hivi uvihem uami. Udaci hulan iamigali limu hihile agilan igahilahila abavibali uami. Ha huaci sibaj aba abavibali uami. Lidin namilan Hekili di cian lubiahilhalañ hameñ laci ala lubiahilavibali uami. ² Hulan iamigali akape Jisasi Kilaisi saj hiji vidiividin ma lamavilali uami. Nibilan hulan iamigali sibili sadan lusin sibili sibili mu hidili mu hidili agiladi vihavilali uami. Lihavidaci namilan alusan Ası di abilan aludi ahilihubali uami. Ahilihudaci nibilan aludi sibili ma lamavibali uami.

³ Aludi Hekili agan akuaba akuaba lili saj abilali agadi hameñ laci lilali uami. Nibu nalusan vidiividin igu igu naludi migilibali uami. Lidaci lagun agan naludi akuaba akuaba ma libali uami. ⁴ Alan hiji nameñ lamilalu uami. Aludi Hekili agan naludi ahilihudaci aba abilalu uami. Ahilihudaci akuaba akuaba lili saj naludi abahilu agiladi hameñ laci ala lilalan aba abilalu uami. Mufili avi hameñ laci ala libalan aba abilalu uami.

⁵ Alan Ası dı nameñ abılalu uami. Aludi Hekili aba abılalu uami. Nama nulisan hiji igudanañ nıbilan nadı hiji sıhıvia lubiahılavım aba abılalu uami. Lubiahılahila nama hulañ iamıgali agılasanın mavın hekili hiniñanañ hamen laci ala hulañ iamıgali limu hihile agılasanın mavın hekili hiniavım aba abılalu uami. La Jisasi Kilaisı me hinihını vidividin lagulamalama vihilı akuaba agıladı havavım aba abılalu uami.

Hulañ iamıgali sikasikan agılañ sibila vivı havım agasajı abami.

⁶ İadi isagali imahali me namılañ uami. Aludi Hekili Jisasi Kilaisı dı ibi hıvı alan nalusañ cian vidividin abadalu uami. Naludi isagali imahali me limu hihile agılañ sibila vivı nana sañ ihilu lavalava havı havı hiniavılalı uami. Hinihını cian nalusañ sulahılu agadı ma lubiahılavılalı uami. Nıbilan hula pam hafalımlañ uami. Atan hinihalan uami. ⁷ Namılañ ci igilalan uami. Alan akuaba akuaba lahilu hamen laci ala líhalan uami. Alan namılañ hula hinihını sibila vivı nana sañ ihilu lavalava havı havı ma hinihilı uami. ⁸ Alan simiñ naludi human hıvı havı havı ma vivı nahilu uami. Alan anım hilici hıvı pam simiñ lavalava nahilu uami. Hameñ sadan alan vihilifili sibila akape hıfili hıfili uaiadi uaiadi hamen laci vihilı uami. Alan vihilı nalusañ igumagalı aba hamen lahilu uami. ⁹ Alan ibi dan sadan huaci naludi abiðamılı alusañ simiñ havı havı igudalan navılı uami. Agadı ala alan hamen ma lahilu uami. Alan simiñ vivı nana sañ sibila vidamılı namılañ iga iga hamen ala vibalañ aba hamen lahilu uami.

¹⁰ Namılañ igilalan uami. Alan namılañ hula hinihını cian nameñ abahılu uami. Hulañ iamıgali sibila vivı nana sañ ihilu lavavılalı agılañ aba abahılu uami. Nıbilan simiñ ma via navıbali aba abahılu uami. ¹¹ Agadı ala iabi alan cian hiji nameñ agadı abavici igahılahılu uami. Naludi hulañ iamıgali limu hihile agılañ ihilu lavalava sibila ma vihavılalı aba abavici

igahılahılu uami. Havı havı hiniavılalı aba abavici igahılahılu uami. Nıbilan havı havi hinihını hulañ iamıgali limu hihile akuaba akuaba lihavılalı agıladı iga iga cian ahıllamavılalı aba abavici igahılahılu uami. ¹² Alan aludi Hekili Jisasi Kilaisı dı ibi hıvı cian vidividin hulañ iamıgali hamen agıladı iagan lagulagu san abadalu uami. Nıbilan simi hinihını sibila vivı simiñ akuaba akuaba agıladı lavalava navım aba abadalu uami.

¹³ İadi isagali imahali me namılañ uami. Akuaba akuaba sibila huaci huaci agıladı vivı san ihilu lavımlañ uami. ¹⁴ Hulañ mu cian manasın hıvı libadalu nagıladı ma lubiahılicı uami. Ha namılañ hulañ hamen agasajı haiabila iaha abıhalañ uami. Hulañ nagañ cian lulılalı aba abıhalañ uami. La nudı vala ua atan hinihalan uami. Nudı mikı piñ hinimılañ uami. Hameñ lilañ nudı nukeñ lusıñ sibili agasajı sıhumahılibalı uami. ¹⁵ Namılañ hiji nameñ lamımlañ uami. Alan nudı nagılı lamalama san akua Polı aludi hamen abi aba abımılañ uami. Hijı nameñ lamıhalan uami. Nıbu aludi isaima me aba abıhalañ uami. Alan nudı hijı huaci agadı miþaiahaıha san Polı aludi hamen abi aba abıhalañ uami.

Poli agañ lamulami.

¹⁶ Aludi Hekili agañ nıbu humıgañ simi hinihını agadı hidili uami. Akuaba akuaba vihilı mu mu naludi hıvı iahavıdaci akape tibi nıbu naludi humıgañ agıladı lidaci simi hiniavılalı uami. Aludi Hekili nıbu nukeñ namılañ hula hiniyalı uami.

¹⁷ Vıañ Polı uami. Lamula lamula cian nagadı vıañ nukeñ iadi human hıvı libadin uami. Manasın akape hıvı lamula lamula cian nameñ agıladı vıañ nukeñ iadi human hıvı libilan uami. İadi human sıhi nıbu mu hidili mu hidili ma hiniyalı uami. Vıañ hamen laci hamen laci libilan uami.

¹⁸ Aludi Hekili Jisasi Kilaisı agañ hulañ iamıgali sikasikan nalusañ mavın hınbıali uami.

Polı agan manasın nagadı mise libavıla Timoti sañ iguci umi.

1 Polı agan ciañ manasın hıvi nameñ libami. Vianj Polı uami. Jisasi Kılaisı agan vianj nudi sibila vivi sañ iadi libiminiñami uami. Ası agan aludı ahiliyahudaci huaci hamen laci hamen laci hinilalu uami. Jisasi Kılaisı veci nudi iga iga sañ migila migila hinilalu uami. Ası hula Jisasi Kılaisı hula vianj nulidi sibila vivi sañ iadi abavımi uami.

2 Timoti nama Jisasi Kılaisı sañ hıji vıdivıdiñ lamılanan sadan nama iadi ninañ sibañ me hinilanañ uami. Vianj manasın nagadı nasan libavıla igulıñ ubali uami. Aludı Iavañ Ası agan aludı Hekili Jisasi Kılaisı hula nasan mavın hiniavıbalı uami. La nadı huaci lamavidaci nadı humığan agan simi hinibali uami.

Analı ciañ agıladı lubiahılavımidı agasan abami.

3 Vaka vianj Masedonia fili tıbi uben aba ciañ mu nadı abacin uami. La iabi avi ciañ hamen laci ala cihu abadin uami. Iadi hıji nameñ hinidi uami. Nama Efesusi haiabila heñ hiniha uami. Hulan hihile heñ hisin agilan hulan iamigali agılasan Ası di ciañ lamałubıavılalı uami. Nama nulidi ciañ vıdivıdiñ nameñ abiha uami. Namılañ hulan iamigali agılasan analı ciañ mu hidili mu hidili agıladı lamałubılibi abımlıñ aba abiha uami. Alan Ası di ciañ abadalu aba abımlıñ aba abiha uami. **4** Hamen abıdanan analı analı ciañ ave iauacañ sulavıhadami agıladı valavımi uami. Iamılıhalinilu agıladı ibi lugila lugila nulidi ibi agılasan ciañ akape abavılalı agıladı avi valavımi uami. Ciañ hamen agilan nulidi hıji miñaihuihu libavılalı uami. Ciañ hamen agilan nulidi ma ahiliyahavıbalı uami. Lihavıcı Ası sañ hıji vıdivıdiñ ma lamavıbalı uami. Ciañ

hamen agilan Ası alusan akuabaakuaba libali agıladı hidili sihivıa iga iga sañ avi ma ahiliyahavıbalı uami. **5** Vianj ciañ vıdivıdiñ abadin agadı hidili nıbu nameñ uami. Nıbilan Jisasi sañ hıji vıdivıdiñ sihivıa sibañ lamavımi uami. Lidiñ hıji huaci dan laci hinibini nameñ abavımi uami. Ası igıdacı alan hugı apalı hinidalu aba abavımi uami. Hamen lidin hulan iamigali limu hihile agılasan mavın hekili hiniavıbalı uami. **6** Hulan iamigali limu hihile akuabaakuaba huaci huaci hamen lihavıhadami agıladı ci valavalı uami. La iabi uavauava ciañ agasan pam lihavılalı uami. **7** Hulan hihile agilan hıji nameñ lamavılalı uami. Alan ciañ vıdivıdiñ Mosesı libami agadı sihivıa sibañ iga iga lamałubıbalı aba abavılalı uami. Aludı ciañ agan nıbu amıñ sibañ aba abavılalı uami. Agadı ala ciañ abavılalı agadı ciañ hidili nıbilan nuken ma igavılalı uami. Lihavıdaci nulidi hıji agilan avi ma tovelalı uami.

8 Alan ciañ vıdivıdiñ Mosesı libami agadı igıları uami. Nıbu huaci sibañ uami. Alan ciañ vıdivıdiñ agadı sihivıa sibañ lubiahılimili uami. Ha aludı ahiliyahudaci huaci hinibali uami. **9** Ciañ vıdivıdiñ Mosesı libami agan hulan iamigali ciañ vıdivıdiñ sihivıa lubiahılavılalı agıladı libımagumıgı aba aba hisin hima uami. Nıbu hulan iamigali ciañ vıdivıdiñ Mosesı libami agadı lulalula Ası di lihu hıvi ma hiniavılalı agıladı libımagumıgı aba aba hisin uami. Hulan iamigali Ası di huligalavıla lusin sibili sibili vihavılalı agıladı libımagumıgı aba aba hisin uami. Hulan iamigali Ası di akuabaakuaba sibila huaci huaci agıladı valavalı fili hisin hıji lubiahılavılalı agıladı libımagumıgı aba aba hisin uami. Iamıagagalınlı agıladı ifihımagıvılalı agıladı libımagumıgı aba aba hisin uami. Hulan hihile agilan hulan iamigali limu hihile agıladı ifihımagıvılalı agıladı libımagumıgı aba aba hisin uami. **10** Hulan agilan iamigali mu mu agilan hula lusin sibili vihavılalı agıladı libımagumıgı aba aba hisin uami. Iamigali agilan hulan mu mu agilan hula lusin sibili vihavılalı

1:1 1.1 2 Ko 1.1

1:2 1.2 HJL 16.1, Ta 1.4

1:3 1.3 Ga 1.6, Fl 2.24

1:4 1.4 1 Ti 4.7, 2 Ti 2.14-16, Ta 1.14

1:5

1.5 Lom 13.8-10, Ga 5.14, 2 Ti 2.22

1:7 1.7 1 Ti 6.4, 6.20, Ta 1.10-11

1:8 1.8 Lom 7.12, 7.16, 7.22

1:9 1.9 Ga

3.19, 5.23

1:10 1.10 HM 19.4-5, 1 Ti 6.3, 2 Ti 4.3, Ta 1.9

agiladi libimigumigu aba aba hisin uami. Hulan masa masa nuken lusin sibili sibili vihavilali agiladi libimigumigu aba aba hisin uami. Manigali sibili agilan hulan hihile agiladi vidividin aba aba nulidi sibila havi havi vivi san mijamagilavilali agiladi libimigumigu aba aba hisin uami. Hulan anali cian hisin agiladi libimigumigu aba aba hisin uami. Hulan anali cian aba aba hivi hekili aba abavilali agiladi libimigumigu aba aba hisin uami. Hulan Asi di cian amin agadi nagili lamalama lusin sibili mu hidili mu hidili vihavilali agiladi libimigumigu aba aba hisin uami. **11** Asi agan nud iadi abami uami. Cian abami agan namej abilali uami. Asi nibu abilu hekili vidividin dan hinilali aba abilali uami. Nibu hijinalanala agadi hidili aba abilali uami.

Pol agan Jisasi Kilaisi nusan mavin hinimi agasan abami.

12 Aludi Hekili Jisasi Kilaisi agan hiji namej lamami uami. Poli nibu iadi sibila huaci vibali aba abami uami. Lavila nud iadi sibila vivi san iadi libimijavila iasan vidividin igumi uami. Hamej sadan vian nud iadi huaci aba abin uami. **13** Vaka vian nud ibi agadi abacuvacuva nud iadi sibila lamadamin uami. Lidi hulan limu hihile agiladi sibili iga iga cian vidividin ula ula livaliva abadamin uami. Hadihu vian nud cian agadi sihivia ma igahiladamin uami. Lidi nusan hiji vidividin ma lamadamin uami. Agadi ala nibu iasan mavin hiniavila iadi huaci lamami uami. **14** Aludi Hekili Jisasi Kilaisi agan iasan mavin hiniadami uami. Nibu iasan mavin hiniadami agan hekili lavila iadi hiji mijaiyahidaci vian nusan hiji vidividin lamilan uami. Lidi hulan iamigali limu hihile agilasan mavin hekili hinilan uami.

15 Jisasi Kilaisi agan hulan iamigali lusin sibili sibili vihavilali agiladi ahiliahudaci huaci hamej laci hamej laci hinilini san fili nej vemi uami. Cian hamej agan

nibu amin siban uami. Hamej sadan hulan iamigali agilan igahilahila hiji vidividin lamavim uami. Vian nuken lusin sibili sibili akape tibi vihadamin uami. Lidi lusin sibili hisin manigali me hiniadamin uami. **16** Agadi ala Jisasi Kilaisi hulan iamigali lusin sibili sibili vihavilali agiladi ma sibili lamavihelali uami. Hamej sadan hulan iamigali sikasikan nibu hamej lili agadi sihivia igavibali aba iasan mise mavin hiniavila iadi huaci lamami uami. Hulan iamigali sikasikan agilan igavibali aba akuaba akuaba hamej agiladi limi uami. Igavila nibilan avi Jisasi san hiji vidividin lamavila huaci hamej laci hamej laci hiniavibali aba limi uami. **17** Nibu manigali hinilini hamej laci hamej laci hinibali uami. Nibu ma himibali uami. Hulan iamigali ala aludi lamigan hivi nud iadi igilalu uami. Nibu pam nibu Asi uami. Hamej sadan ala nud iadi hamej laci hamej laci mijaiyahidamili nibu ibi hekili dan hinibali uami. Ha amin siban uami.

Timoti agan vidividin hinilini san Poli nud abami.

18 Timoti nama iadi ninan me hinilanla uami. Vaka Asi di cian igalahahaha hisin agilan nama akuaba akuaba libanaj agilasan sulaval uami. Cian sulaval agilasan ala igahilavila nama akuaba akuaba lili san vian nad abadin uami. Nama Asi di cian igalahahaha hisin abaval agilasan igahilahila vidividin siban hinilini sagan me libiha uami. Lidi akuaba akuaba lusin sibili sibili agiladi huligalih uami. **19** Nama sagan me libaliba Jisasi san hiji vidividin dan hinilini uami. Hinilini hiji hivi namej abibana uami. Asi igidaci vian hugi apali hinidin aba abibana uami. Hulan hihile lusin sibili vihavilali agilan nulidi nuken hiji hivi namej abavilali uami. Alan lusin sibili vilalu aba abavilali uami. Hamej abavilali agadi ala lusin sibili ma valavilali uami. Lidi Jisasi san hiji vidividin dan hinilini agadi valavilali uami. Hamej sadan nibilan

huniga hekili liba hivi ificikila sibili lilali hamen hiniavilal uami. ²⁰ Himeneus hula Alekisadel hula hamen ala lihavilal uami. Lihavidaci vian nulidi Satan di human hivi lamacin uami. Nibilan hiji huaci viavila hiji nameñ lamavibali aba licin uami. Alan Asi di cihu cihu abacuvimagalu aba abavibali aba hamen licin uami.

2

Hulan iamigali sikasikan agiladi ahiliahuahu sanj Asi di abavim agasan abami.

¹ Vian nadilibisilivasiliva cian me abadin uami. Nama akuaba akuaba nameñ agiladi mise liha uami. Hulan iamigali agiladi abinanj Asi di aba aba hiniavim uami. Asi hulan iamigali sikasikan agiladi ahiliahuahu sanj nud i aba aba hiniavim uami. Nulisanj nukenjakuabaakuabaiguigu sanj Asi di aba aba hiniavim uami. Lidinj Asi di huaci aba nud i aba aba hiniavim uami. ² Manigali fili tibi migilavilal agiladi ahiliahuahu sanj Asi di aba aba hiniavim uami. Huban sikasikan agiladi ahiliahuahu sanj avi Asi di aba aba hiniavim uami. Hamen aba aba hiniavidaci alañ ahuata huaci hinidamili aludi hiji humigan agilan simi hiniavibali uami. Simi hiniavidaci Asi alañakuabaakuabali lili sanj mavin hinilali agad i lubiahilbalu uami. Lidamili hulan iamigali limuhihile agilan iga iga abavibali uami. Ha huaci aba abavibali uami. ³ Asi igidaci hulan iamigali sikasikan agiladi ahiliahuahu sanj nud i aba aba agan nibu huaci sibañ uami. Alan nud i hamen aba aba sanj nibu mavin hinilali uami. Nibu aludi ahiliahudaci huaci hamen laci hamen laci hinihini sanj mavin hinilali uami. Lidinj hulan iamigali sikasikan agiladi ahiliahudaci huaci hamen laci hamen laci hinihini sanj mavin hinilali uami. ⁴ Nibu hulan iamigali agiladi ahiliahudaci huaci hamen laci hamen laci hinihini sanj mavin hinilali uami. ⁵ Alan igilalu uami. Asi nibu pabin sibañ hinilali uami. Hinidaci Jisas Kilaisi agan hulan sibañ

hinilali uami. Hinihini hulan iamigali agiladi lidaci Asi hula hiji humigan pam hiniavilal uami. ⁶ Asi mihin lamami heñ Jisas Kilaisi agan hulan iamigali sikasikan agiladi likila likila sanj himami uami. Lici Asi agan hulan iamigali sikasikan agiladi likila likila sanj hiji lamami agad i heñ igamulu uami. ⁷ Asi di sibila vivi sanj nibu nukenj iadi libiminjami uami. Lici vian nud i cian agad i sulasula hisinj hulan hinilan uami. Vian amij abin uami. Anal ma abin uami. Vian hulan iamigali hidili mu mu agiladi lamalubilubi sanj nibu iasañ sibila igumi uami. Hulan iamigali hidili mu mu agilan cian amij agad i igahilavila Jisas sanj hiji vidividinj lamavibali aba hamen limi uami.

⁸ Hamen sadañ vian hiji nameñ lamadin uami. Hulan haiabila mu hisinj mu hisinj agilan Asi di abibalu aba human miñaiahaiaha abavim aba abadin uami. Lidinj huaci silivi sibañ hiniavim aba abadin uami. Lavila igivi hinihini agad i valavim aba abadin uami. Lamacilacila agad i avi valavim aba abadin uami. Nibilan hamen lavila huaci Asi di abavibali aba abadin uami.

Akuabaakuabasibila huaci huaci vivi agan iamigali agiladi hajinj huaci huaci me hiniavihadami agasan abami.

⁹ Vian hiji mu avi nameñ lamadin uami. Iamigali agilan hadi hilahila akuabaakuabahuaci huaci hulan ma aiamagilavilal agiladi lamavim aba abadin uami. Aludi mavin igavibali aba nulidi hali min i danj hadipili danj hajinj lamavimidi aba abadin uami. Sug malilun mu hidili mu hidili agiladidan liba gol hijinj agiladidan vivi hajinj lamavimidi aba abadin uami. Hadi hilahila huaci sibañ anim hilici hekili hivi lavavilal agiladi hivi hajinj lamavimidi aba abadin uami. ¹⁰ Iamigali agilan Asi di cian lubiahilbalu aba nibilan akuabaakuabasibila huaci huaci agiladi vihavim uami. Akuabaakuabasibila huaci agilan nulidi hajinj huaci huaci me hiniavibali uami. ¹¹ Iamigali agilan

2:1 2.1-2 Jer 29.7, Ese 6.10, Lom 13.1, Ef 6.18, Fl 4.6   **2:4** 2.4 Ese 18.23, Jo 3.16-17, 17.3, 1 Ti 4.10, 2 Ti 2.25, 2 Pi 3.9
2:5 2.5 Lom 3.29-30, Ga 3.20, Ib 8.6, 9.15, 12.24   **2:6** 2.6 Mt 20.28, 1 Ko 1.5-6, Ga 1.4, Ef 1.7-9, 2 Te 1.10, Ta 1.3   **2:7**
2.7 HJL 9.15, Ga 1.15-16, 2.7-8, Ef 3.7-8, 2 Ti 1.11   **2:8** 2.8 Ais 1.15, Mal 1.11, Jo 4.21   **2:9** 2.9 1 Pi 3.3-6   **2:10** 2.10
1 Ti 5.9-10

manigali agiladı lihu hivi pam hiniavim uami. Lidiñ sibisan mumia hinihini Ası di cian igahilavim uami. ¹² Iamigali agilan manigali hinihini Ası di cian agadi hulan agiladı lamalubilubi sanj vian valilan uami. Nibilan sibisan mumia havı hinihini cian igahilavim agasar mavın hinilan uami. ¹³ Ci igilan uami. Asıagan Adam di mise lamami uami. La husivı cihu Ivi di lamami uami. ¹⁴ Adam agan analı cian agadi ma lubiahilami uami. Ivi agan analı cian agadi lubiahilavila lusin sibili vimi uami. ¹⁵ Agadi ala iamigali agilan vana ninanadi huhilavibali uami. Nibilan hamen lidin Jisası Kilaisı sanj hiji vidividin lamavibali uami. Hijı vidividin dan hinihini akuaba akuaba vihili iga iga ala huaci silivı laci hiniavibali uami. Lidin hulan iamigali limu hihile agilasın mavın hekili hinihini hijı agadi lubiahilavibali uami. Lavila akuaba akuaba sibila huaci huaci vivi hisin hijı agadi lubiahilavibali uami. Nibilan akuaba akuaba hamen agiladi lihavibali uami. Lihavidaci Ası nulidi ahiliyahudaci huaci hamen laci hamen laci hiniavibali uami.

3

Hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaiyahavalı agiladi migila migila hisin agilan akuaba akuaba sibila huaci huaci agiladi vihavim uami.

¹ Cian nagan nibu amin siban uami. Hulan mu agan hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaiyahavalı agiladi migila migila hisin hulan hiniben aba lavila uami. Nibu sibila huaci vivi sanj mavın hinibali uami. ² Hulan mu agan hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaiyahavalı agiladi migila migila hisin hulan hiniavila uami. Nibu hugı apalı hinim uami. Hamen hinidaci hulan iamigali limu hihile nudı cian sibili ma abavibali uami. Nibu iamigali pabin siban dan hinim uami. Simi hinihini nudı nuken hidahida agadi sihivı siban migilam uami. Nudi hijı humigar agadi avi sihivı siban migilam uami. Lidaci hulan iamigali nudı iga iga nudı ibi miñaiyahavibali uami.

2:12 2.12 1 Ko 14.33-34   **2:13** 2.13 HM 2.7, 2.21-22, 1 Ko 11.8-9   **2:14** 2.14 HM 3.1-6, 2 Ko 11.3   **3:1** 3.1 HJL 20.28, Ef 4.12, Fl 1.1, 1 Ti 1.15   **3:2** 3.2 1 Ti 5.9-10, 2 Ti 2.24   **3:3** 3.3 Ta 1.6-9   **3:7** 3.7 HJL 22.12, 1 Ko 5.12, 2 Ko 8.21, 1 Te 4.12, 1 Ti 6.9

Hulan hihile nudı ulan hivi vehavidaci nulidi sihivıa sakılam uami. Ası di cian sulasula lamalubilubi hisin hulan huaci siban hinihini uami. ³ Nibu avili vidividin nana uavauava iahumidi uami. Hulan hihile sanj sagan hidimidi uami. Hulan limu hihile agilan hula hibin cian hibin cian aba aba lamacilimidi uami. Nibu nulisan cian simi hivi abam uami. Anim hilici vivi sanj mavın hekili siban hinihini uami. ⁴ Hulan iamigali nudı ulan hivi hiniavilalı agiladi sihivıa migilam uami. Lidin nudı ninanadi agiladi lidaci nudı lihu hivi hinihini nudı cian agiladi sihivıa igahilahila lubiahilavim uami. ⁵ Hulan iamigali nudı ulan hivi hiniavilalı agiladi sihivıa ma migilavila uami. Ha Ası di hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaiyahavalı agiladi avi sihivıa ma migilibali uami. ⁶ Hulan avili hivi miñamigu miñaiyahavici lihalıha siban hihile agiladi migila migila sibila agadi vivihemidi uami. Nibu sibila hamen agadi viavila hijı nameñ lamibali uami. Vian hulan huaci siban aba nudı nuken ibi miñaiyahibali uami. Nudi nuken ibi miñaiyahici Ası agan nudı sibili lamalama san abibali uami. Vaka Ası agan lagun di sibili lamalama san abami hamen ala nudı avi sibili lamalama san abibali uami. ⁷ Hulan mu avili hivi miñamigu miñaiyahavalı agiladi migila migila hisin hulan hiniben aba nibu nameñ lim uami. Hulan iamigali avili hivi ma miñamigu miñaiyahavalı agilan hula hinihini akuaba akuaba huaci huaci laci agiladi lim uami. Hamen lidin nibu huaci hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaiyahavalı agiladi migila migila sibila agadi vibali uami. Hulan iamigali avili hivi ma miñamigu miñaiyahavalı agilan hula hinihini akuaba sibila huaci huaci ma vici uami. Ha hulan iamigali agilan nusan cian sibili abavibali uami. Lihavici lagun agan nudı miñibali uami. Havan san limin lamavici miñilalı hamen ala miñibali uami.

Hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaiyahavalı agiladi sibila hisin hulan agilan

*akuaba akuaba sibila huaci huaci agiladi
laci vihavim uami.*

⁸ Hulañ iamigali avili hivi miñamigu miñajahavalí agiladi sibila hisin hulañ agilan nulidi sibila agasan sihivia hiji lamavim uami. Nibilan cian huaci aba aba cihu cian sibili sibili agiladi abavimidi uami. Limin uain agiladi amin agiladi miti agiladi nana uavauava iahuavimidi uami. Nibilan hulañ iamigali limu hihile agiladi anim hilici hihile sigili vivi sañ hiji lamavimidi uami. ⁹ Asi agan nudí cian amin agadí alusañ abalamami uami. Lici alan nusañ hiji vidividin lamilalu uami. Hameñ sadan sibila hisin hulañ agilan cian amin agadí sihivia sibañ lubiahilavim uami. Lubiahilahila hiji nameñ lamavim uami. Asi igidaci alan hugi apali hinidalu aba abavim uami. ¹⁰ Nibilan sibila hisin hulañ hiniben aba lihavidaci abidalañ Asi di sibila vihavidaci lamalihilahila igihalañ uami. Sibila huaci vivi hugi apali hiniavila uami. Ha nibilan hulañ iamigali avili hivi miñamigu miñajahavalí agiladi sibila hisin hulañ hiniavibali uami. ¹¹ Abinadinilu agilan avi sihivia hiji lamalama akuaba agiladi lihavim uami. Nibilan hulipin cian abavimidi uami. Nibilan simi hinihini nulidi nukeñ hidahida agiladi sihivia sibañ migilavim uami. Lidin sibila sikasikan agiladi avi sihivia sibañ vihavim uami. ¹² Avili hivi miñamigu miñajahavalí agiladi sibila hisin hulañ agan iamigali pabin sibañ dan hiniñ uami. La nudí nukeñ ninanadi agiladidañ hulañ iamigali nudí ular hivi hiniavilalı agiladidañ sihivia sibañ migilam uami. ¹³ Aniaba hulañ mu agan hulañ iamigali avili hivi miñamigu miñajahavalí agiladi sibila hisin hulañ hinihini sibila huaci viavila uami. Ha nibu ibi huaci dan hiniñ uami. Hinihini Jisasí Kilaisí sañ hiji vidividin lamalama sañ haiabila iahaiaha abibali uami. Haiabila iahaiaha aba aba sañ ma lidibali uami.

*Asi agan cian hidili agadí abalamami
agasan abami.*

¹⁴ Vian nadí piñ uvihewila nadí iga iga sañ hiji lamacin uami. Agadí ala vian

cihu hiji nameñ lamacin uami. Vian cian nagiladi manasñ hivi libavila nusañ igulin uci ha huaci aba abacın uami. ¹⁵ Nama iginan vian ma ua iahavihelin uami. Ha nama cian nagiladi igibanañ uami. La akuaba akuaba hiji huaci huaci Asi di hulañ iamigali alan lubiahililalu agiladi igibanañ uami. Asi nibu hameñ laci hameñ laci hinilalı uami. Hulañ iamigali avili hivi miñamigu miñajahavalí alan nudí hulañ iamigali hinilalu uami. Alan ular hidivididin dan me hinilalu uami. Hinihini cian amin agadí lidamili hanibun hanibun vidividin hinilalı uami. ¹⁶ Asi akuaba hekili hekili lilalı agiladi cian hidili nibu nukeñ abalamidaci alan sihivia sibañ igilalu uami. Cian hidili agan nibu nameñ uami. Jisasí Kilaisí nibu hulañ sibañ iahici hulañ iamigali agilan nudí igavimi uami. Igavidaci Asi di Amín agan lidaci nulidi hiji agilan tovemi uami. Tovedaci Jisasí Asi di cian sihivia lubiahiladami agadí igavimi uami. Asi di cian hali hisin agilan avi nudí igavimi uami. Lihavici Asi agan Jisasí di via iahuci Asi di haibila abilu hekili vidividin dan heñ hinilalı uami. Hinidaci hulañ hihile agilan uu hidahida hidili mu mu agilasañ Jisasí di cian agadí sulavilalı uami. Sulavidaci hulañ iamigali fili neñ hiniavilalı agilan nusañ hiji vidividin lamavilalı uami.

4

*Analı cian hisin agilan hulañ iamigali
limu hihile agiladi hiji miñajhuihu lihavibalı
agasan abami.*

¹ Asi di Amín agan mufili akuaba iahavibali agilasañ haiabila iahaiaha abilalı agiladi vian nadí abadin uami. Sudi sibili sibili agilan hulañ iamigali limu hihile agiladi hiji miñajhuihu lihavibali uami. Lihavidaci nulidi cian lubiahilavibali uami. Fili hali akuaba agiladi cian avi lubiahilavibali uami. Lidin Jisasí sañ hiji vidividin lamavilalı agiladi valavibali uami. ² Hulañ limu hihile agilan nulisañ nukeñ analı nameñ abavilalı uami. Alan hulañ huaci aba abavilalı uami. Nibilan

ala hulan iamigali limu hihile agilasan anali cian abavilalı uami. Lihavidaci nulidi nuken hiji agilan ihuihu lihavilalı uami. Ihuihu lihavidaci nibilan lusin sibili sibili vivi hugi dan hiniavilalı uami. Agadi ala nibilan hugi dan hiniavilalı agasan hiji malamavilalı uami. ³ Lidiñ iamigali sabisabi mujan iahuiahu agadi abamigilavilalı uami. Hulan iamigali alan Ası sañ hiji vidividin lamilalu uami. Lidiñ nudı cian amin agadi sihivia igilalu uami. Ası nuken simin mu hidili mu hidili agiladi lamami uami. Alan vivi nudı huaci aba nana sañ lamami uami. Agadi ala nibilan simin mu hidili mu hidili hameñ agiladi nana sañ avi abamigilavilalı uami. ⁴ Alan igilalu uami. Asıakuaba akuaba lamami agilan sikasikan huaci laci uami. Hameñ sadañ alan sibili igimagalu uami. Alan Ası di huaci abaakuaba akuaba simin agiladi nibalu uami. ⁵ Ası di cian agasan igahilahila nudı abilalu uami. Abidamili simin akuaba akuaba agiladi lidaci nudı nuken sibañ hiniavilalı uami.

Timoti agan Jisası Kılaisı di sibila hisin hulan huaci sibañ hinim agasan abami.

⁶ Nama cian nagadi nadı isagalina imahalina me agilasan sulavila uami. Ha nama Jisası Kılaisı di sibila hisin hulan huaci sibañ hinibanañ uami. Alan cian amin agasan hiji vidividin lamilalu uami. Hij i vidividin lamalama hulan iamigali limu hihile agiladi lamalubilalu uami. Nama cian hameñ agasan igahila lubiahilavila vidividin lagulamibanañ uami. ⁷ Agadi ala hulan hihile cian sibili sibili abavilalı agiladi huligaliha uami. Analı analı cian ave iauacañ sulavihadami agiladi avi huligaliha uami. La Ası alanakuabaakuaba lili sañ mavın hinilalı agiladi sihivia sibañ lıha uami. ⁸ Nama igilanañ uami. Alan aludi hadipili vidividin hinhini sañ hanıla hanıla uu veveakuabaakuaba salan iahulalu uami. Hameñ lilalu agan aludi hutesi sibañ ma ahiliyahubali uami. Agadi ala alan

vidividin lagulamalama Ası alanakuaba lili sañ mavın hinilalı agiladi lubiahilimili uami. Hameñ limili Ası di cian lubiahilahila hiji agan aludi hameñ laci hameñ laci ahiliyahubali uami. Iabi alan hihihinidalu neñ ahiliyahubali uami. Mufili avi ahiliyahuci huaci hameñ laci hameñ laci hinibalu uami. Ası hameñ libali agasan nibu nuken cian miguavila aludi nameñ abami uami. Namilan iadi cian lubiahilavila huaci hameñ laci hameñ laci hinibalañ aba abami uami. ⁹ Cian hameñ agan nibu amin sibañ uami. Hulan iamigali sikasikan cian agadi igahilahila hiji vidividin lamavim uami. ¹⁰ Ası hameñ laci hameñ laci hinilalı agan hulan iamigali sikasikan agiladi ahiliyahudaci huaci hameñ laci hameñ laci hiniavilalı uami. Nibu hulan iamigali alan nusañ hiji vidividin lamilalu aludi amin sibañ ahiliyahubali uami. Alan nusañ hiji vidividin lamalama hinhini nibu aludi huaci lamibali agasan migila migila hinilalu uami. Hinhini sibila vivi visivasi igulalu uami.

¹¹ Cian hameñ agadi nama hulan iamigali agiladi abiha uami. Lidiñ cian agadi lubiahilahila sañ nulidi lamalubiba uami. ¹² Nibilan igavidaci nama minibili sibañ hinidanañ uami. Agadi ala nibilan igavidaci nama hulan ibi apali me hiniminañ uami. Namaakuabaakuabasibila huaci huaci laci nameñ agiladi viha uami. Cian huaci huaci agiladi laci abiha uami. Nadı hidahida agan huaci laci hinidaci hulan iamigali limu hihile agilasan mavın hekili hiniha uami. Hij i vidividin lamidanañ Ası igidaci huaci silivi sibañ hiniha uami. Lidanañ hulan iamigali avili hivi miñamigu miñjaiahavalı agilan namaakuabaakuabasibila huaci huaci vibanañ agiladi iga iga lubiahilavibali uami. ¹³ Akuaba me lici viañ ma vevihelin uami. Ha nama Ası di manasın hekili agadi sihivia iga iga abidanañ igahilavim uami. Lidiñ nulidi iagan lagulagu cian sulicha uami. La Asıakuabaakuaba sañ mavın

4:3 4.3 HM 9.3, Lom 14.6, 1 Ko 8.8, 10.30-31, Kl 2.20-21, Ib 13.4
4:7 4.7 1 Ti 1.4, 6.20, 2 Ti 2.16, 2.23, Ib 5.14
4:9 4.9 1 Ti 1.15   **4:10** 4.10 Sng 36.6, 1 Ko 4.11-13, 1 Ti 2.3-4
                 4.14 HJL 6.6, 8.17, 13.3, 19.6-7, 1 Ti 1.18, 2 Ti 1.5-6

4:4 4.4 HM 1.31, HJL 10.15, Lom 14.14, 14.20, 1 Ko 10.25, Ta 1.15   **4:8** 4.8 Sng 37.4, Mt 6.33, Lom 8.28, Kl 2.23, 1 Ti 6.6
4:12 4.12 1 Ko 16.11, Ta 2.7, 2.15, 1 Pi 5.3   **4:14**

hīnilali agilasan nulidī sīhīvia lamalubihā uami. ¹⁴ Avīlī hīvī mīnjamigu mīnjaiahavimī agiladī hali hīsīnī agilān nulidī human agiladī nadī sabī hīvī ci lamavalī uami. Līhavīci Asī nasān vīdīvīdīnīgūlī hadīhu hulañ mu nama akuaba akuaba sibila vibanañ agasañ Asī dī cīan īgalahalahā hīsīnī hulañ me abalī uami. Hameñ sadān nama vīdīvīdīnīsibāñ hīnhīni sibila agiladī viha uami. ¹⁵ Vivi nadī sibila agiladī sīhīvia migiliha uami. Līdīn sibila sīkasikan vibanañ agilān huaci sibāñ iahaiaha sañ vīsīvasi iguha uami. Lidanañ hulañ īamigali sīkasikan agilān nama akuaba akuaba sibila vilanañ agiladī igavīdaci huaci sibāñ hīniavībali uami. ¹⁶ Nama hulañ īamigali limu hīhile agiladī lamalubilubi akuaba akuaba līlanañ agiladī sīhīvia migiliha uami. Nama vīdīvīdīnīhīnhīni hameñ lidanañ Asī agan namaakuaba akuaba libanañ agasañ igahilabilī uami. Lavīla nadīdan hulañ īamigali nadīcīan īgahilavīlī agiladīdan ahiliyahudaci huaci hameñ laci hameñ laci hīnibalān uami.

5

Timoti agan hulañ īamigali agiladī igidaci nudi hidili pam hīsīnī me hīniavīm agasañ Poli nudi abami.

¹ Hulañ hadi hadi agiladī abacabiliñinān uami. Nama nulidī mīnjaahiliben aba nadī iagana havuhavu agadī mīnjaahilahihila sañ cīan simī hīvī abilanañ hameñ ala abiha uami. Hulañ mīnibili agiladī mīnjaahiliben aba nadī nuken isagalina imahalina humīgan pam agiladī mīnjaahilahihila sañ cīan simī hīvī abilanañ hameñ ala abiha uami. ² īamigali hadi hadi agiladī mīnjaahiliben aba nameñ liha uami. Akuaba akuaba Asī igidaci huaci sīlivī laci hīniavīlī hameñ agiladī liha uami. Līdīn nadī nuken iamina hūhīla hūhīla agadī mīnjaahilahihila sañ cīan simī hīvī abilanañ hameñ ala abiha uami. īamigali mīnibili agiladī mīnjaahiliben aba nameñ liha uami. Akuaba akuaba Asī igidaci huaci sīlivī laci hīniavīlī hameñ

agiladī liha uami. Līdīn nadī nuken nanadīna humīgan pam agiladī mīnjaahilahihila sañ cīan simī hīvī abilanañ hameñ laci ala abiha uami.

īamigali cido cido agiladī sakila sakila sañ abami.

³ īamigali cido agan ninanadi ajihali apalī hīnidaci nama nudī akuaba akuaba huaci huaci agiladī liha uami. ⁴ Agadī ala īamigali cido agadī ninanadi ajihali agilān hīniavīdaci uami. Ha nama nulidī hījī mīnjaahidanañ nībilān hījī nameñ lamavībali uami. Alāñ aludi īamiga dī sakila sakila sibila agadī mise vimili aba abavībali uami. Asī igidaci sibila hameñ agan nību huaci sibāñ hīnilali aba abavībali uami. Lavīla īamiganilu nulidī sakila sakila ahiliyahuiāhu vīsīvasi iguavīhadami agasañ hībiñ īamīnīlū dī sakila sakila vīsīvasi iguavībali uami. Asī agan akuaba akuaba sibila hameñ agiladī vivi sañ mavīn hīnilali uami.

⁵ īamigali cido ninanadi ajihali apalī agan hībiñ hīnhīni nameñ libali uami. Asī nudī huaci lamibali agasañ migila migila hīnibali uami. Hīnhīni Asī nudī ahiliyahuiāhu sañ hīfili hīfili uaiadi uaiadi nudī abitīhatīha aba aba hīnibali uami. ⁶ Agadī ala īamigali mu cido hīnhīni nudī nuken hadipili hīsīnī hījī agadī lubiahilahila hidici uami. Ha nudī amīnī agan valī me ci hīnidi uami. ⁷ Hameñ sadān īamigali cido agiladī abīnān Asī dī aba aba hījī agadī laci lubiahilavīm uami. Hameñ lihavīdaci hulañ īamigali limu hīhile nulidī cīan sibili ma abavībali uami. ⁸ Ci īgīnān uami. Hulañ īamigali agiladī abīnān nulidī īamīlihalinilu ave iauacagalalinilu agiladī sīhīvia sakilavīm uami. īamīgaganilu isagalilu imahalinilu agiladī sīhīvia sakilavīm uami. Nulidī abinadinilu ninanadinilu ajihalinilu agiladī sīhīvia sakilavīm uami. Hulañ īamigali hīhile ve nulidī ulāñ hīvī hīniavīlī agiladī avi sīhīvia sakilavīm uami. Nībilān akuaba akuaba hameñ ma lavīla uami. Ha nībilān lusīn sibili vihavi sadān nulidī hījī vīdīvīdīnī agiladī ci valavi uami. Lavīla

hulan iamigali hihile Ası san hiji vidividin ma lamavılalı agiladı livala nibilan hulan iamigali sibili siban hiniavadi uami.

9-10 Hulan iamigali avili hivi miŋamigu miŋaiahavimi agilan iamigali cido cido agiladı sakilavılalı uami. Nama iamigali cido cido hamen agiladı ibi libiben aba nulidi hualı agiladı lugilavidaci 60 ci livalavalı agiladı laci ibi libiha uami. Nibilan hitiŋ hitiŋ munjan pabinagan hula laci hinihini sibila huaci huaci vihavidaci hulan iamigali limu hihile agilan igavihadami agiladı ibi laci libiha uami.* Sibila huaci huaci nameŋ agiladı vihavidamı agilasan abin uami. Nulidi nuken ninanadi agiladı sihivia siban sakilavihadamı uami. Mu haiabila hisin agilan vehavidaci simiŋ akuaba akuaba igunavihadamı uami. Hulan iamigali avili hivi miŋamigu miŋaiahavimi agiladı hicı husavihadamı uami.** Hulan iamigali vihili daŋ agiladı ahiliahuavihadamı uami. Lidin akuaba akuaba sibila huaci huaci mu hidili mu hidili agiladı vihavidamı uami. Iamigali hamen agiladı ibi laci libiha uami.

11-14 Iamigali cido minibili agilan munjan cihu iahuihu san nulidi humigan agilan iahavıbali uami. Hamen sadan vian nulisan hiji nameŋ lamin uami. Iamigali cido minibili agilan vana munjan cihu iahuvim aba abin uami. Nibilan munjan ma iahuvila uami. Ha Jisasi Kilaisi di hulgagalavıbali uami. La nibilan Ası di sibila laci vivi san cian miguavıla abavıbali agiladı lulavıbali uami. Lulalula nibilan hugı daŋ hiniavıbali uami. La ihilu lavalava hinihini uları mu hivi mu hivi hidavıbali uami. Hidahida hulan iamigali limu hihile akuaba akuaba lihavıbali agiladı cian avi igahılahila san lihavıbali uami. Lidin nulidi hulipin cian abavıbali uami. Nibilan

hamen lidin cian sibili sibili akape alan sibili igilalu agiladı abavıbali uami. Hamen sadan nama nulidi ibi libiminaj uami. Nibilan vana munjan cihu iahuvim uami. La ninanadi huhıla huhıla nulidi nuken uları akuaba akuaba agiladı migilavici ha huaci uami. Hamen lihavidaci hulan aludi nagili lamalama hisin agilan nulidi iga iga aludi cian sibili ma abavıbali uami. **15** Nama igilanaŋ uami. Iamigali hamen agiladı limu hihile agilan hibi huaci agadı ci valavalı uami. Valavala Satan di hiji lubiahılavıbali uami. **16** Iamigali hihile cido cido hiniavıdaci uami. Ha nulidi hidili pam hisin iamigali Jisasi Kilaisi san hiji vidividin lamavılalı agilan nulidi sakilavım uami. Hamen lihavidaci hulan iamigali avili hivi miŋamigu miŋaiahavimi agilan vihilifili iamigali cido cido limu hihile agiladı ma sakilavıbali uami. Iamigali cido cido ninanadi ajihali apalı hiniavıbali agiladı pam sakilavıbali uami.

Hulan iamigali avili hivi miŋamigu miŋaiahavimi agiladı hali hisin agilan sibila huaci vihavidaci nulidi sihivia sakıla sakıla san abamı.

17 Avili hivi miŋamigu miŋaiahavimi agiladı hali hisin agilan hulan iamigali agiladı migila migila sibila vihavıbali uami. Sibila huaci huaci vihavıbali agilasan nulidi ibi miŋaiahıhalaŋ uami. Lidin hibin nulisan akuaba akuaba huaci huaci agiladı iguhalaŋ uami. Nulidi hulaŋ hihile hulan iamigali avili hivi miŋamigu miŋaiahavimi agiladı migilavıbali uami. Migila migila Ası di cian sulasula vihilifavıbali uami. Limu hihile akuaba akuaba sibila huaci huaci Ası mavın hinilalı agilasan hulan iamigali agiladı lamalubıavıbali uami. Nibilan hamen lihavıbali agilasan hibin akuaba hekili agiladı iguhalaŋ

5:9-10 5.9-10 Ib 13.2 * **5:9-10** 5.9-10 Akuaba akuaba san ibi hitiŋ hitiŋ lugila lugila libavıhadamı agadı alan sihivia ma igilalu. Agadı ala hulaŋ hihile hiji hutesi daŋ agilan hiji nameŋ lamalama abavıbali. Iamigali cido agilan cian miguavıla nameŋ abavıhadamı akua uavıbali. Alan munjan cihu cihu iahuihu san valavala Ası di sibila agadı pam vivi hinibalı aba abavıhadamı akua uavıbali. Lihavidaci hulan iamigali avili hivi miŋamigu miŋaiahavimi agilan nulidi ibi libalıba nulidi sakilavıhadamı akua uavıbali. ** **5:9-10** 5.9-10 Jon 13.1-17 agadı igihalaŋ. Nibilan hadihu akuaba akuaba nameŋ agiladı lihavıhadamı. Hulan iamigali anıaba hulan mu di uları hivi uavidaci uları iagan agan abidaci nudı sibila hisin agilan nulidi hicı ibili agiladı husavıhadamı. Havı havı sibila vivi hisin agilan hamen sibila agadı vihavıhadamı. Agadı ala Jisasi agan nudı hulemili agilan havı havı sibila vivi hisin me hinihini san nulidi abamı. Matiu 20.25-28 agadı avi igihalaŋ. **5:11-14** 5.11-14 1 Ko 7.9, 2 Te 3.11 **5:17** 5.17 1 Ko 16.17-18 **5:18** 5.18 Lo 25.4, Mt 10.9-10, Lu 10.7, 1 Ko 9.9

uami. ¹⁸ Cian abin agasan ala Asi di manasinq hekiliagan hive lama nameq abami uami. Saban bulimakau agilan halihahahu uiti agiladi lagucabilavidaci nulidi sibisan hahamumimilajaba abami uami. Valilan sigiti likalavilali agiladi hihile navim abami uami. Alan igilalu uami. Asi di manasinq hekiliagan cian mu nameq agadivi abami uami. Hulanjakuaba akuaba sibila amiq sibaq vihavilali agilasaq hibinjakuaba hibinjakuaba huaci huaci agiladi nulisaq iguhalaq abami uami. ¹⁹ Hulanj mu nameq abibali uami. Hulanj iamigali avili hivimijamigu minjaiahavimi agiladi hali hisinj hulanj nagan lusin sibili vi ababiabali uami. Hameq abici nama nudician agasan hiji lamiminan uami. Hulanj ahica ua ahica pam agilan abavici henj hiji lamihah uami. ²⁰ Avili hivimijamigu minjaiahavimi agiladi hali hisinj hulanj hihile agilan lusin sibili vihavici uami. Ha nulidi sibila pam hisinj sikasikan agilan igavidaci nulidi hihiliha uami. Linan nulidi sibila pam hisinj agilan igavila lidavibali uami.

Timoti agan nudicu nuken hinihini agadisibiviasibaq migila migila san Poli nudicu abami.

²¹ Asi hula Jisasikilaisi hula aludi iga-sulavadi uami. Asi di cian hali hisinj nibu nuken libimijami agilan avi iga-sulavadi uami. Lihavidaci viaq nadicu amiq sibaq abadin uami. Akuaba akuaba sibila nama vivi sanj viaq nadicu abadin agiladi sihiviasibaq migiliha uami. La hulanj iamigali sikasikan agilasaqakuabaakuababilen abauami. Hulanj mu sanj libanaq hameqlaci ala hihile agilasan avi liha uami. Mu hulanj sanj mavin hiniavila mu hulanjdicsibili igiminan uami. ²² La hulanj mu Asi di sibila vivi sanj libimijiben abanudicu hivim human lamaviheminaq uami. Hameq linan cihu hulanj libimijibanaq agan lusin sibili vici uami. Ha hulanj iamigali limu hihile agilan igavidaci nama avi hugi dan hini-banaq uami. Nama nadicu nuken hinihini agasan sihiviasibaq migila

migila hini-danaq Asi igidaci huaci silivi sibaq hiniha uami.

²³ Nama avili paguaq niminan uami. Limin uain agiladi amiq agiladi miti agadidan ejala ejala niha uami. Lidanaq nadicu ahili-hudaci humigan aviha aviha lidaci himuhimu himilanaq agan apalilibali uami.

²⁴ Hulanj hihile lusin sibili sibili vihavilali agiladi hugi agilan haibila iahavidaci iga iga nulidi cian hivi lamalama libimigumigu abavilali uami. Agadivi ala hulanj hihile agiladi hugi sivila hiniavidaci nulidi cian hivi lamalama libimigumigu abavidaci hussivi haibila iahavilali uami. ²⁵ Hameqlaci ala hulanj hihileakuabaakuabasibila huaci huaci vihavidaci nulidi sibila agilan avi haibila iahavilali uami. Sibila hihile lihalihah ma iahavihedavilali agilan sikan masivila hiniavibali uami. Haibila iahavici igavibali uami.

6

Havi havi sibila vivi hisinj agilanakuabaakuabahuaci huaci laci agiladi lihavim agasan abami.

¹ Hulanj iamigali hihile avili hivimijamigu minjaiahavimi agilan manigali hihile agiladi sibila havi havi vihavilali uami. Vihavidaci hibinjakuaba ciki avi ma iguavilali uami. Hameq lihavidaci ala nibilan manigali nulidi migilavilali agiladi lihu hivim hinihini nulidi ibi minjaiahavim uami. Hameq lihavidaci manigali nulidi migilavilali agilan Asi di ibi agasan cian sibili ma abavibali uami. Alan cian lamalubilubi abilalu agasan avi cian sibili ma abavibali uami.

² Manigali mu avili hivimijamigu minjaiahavimi agan havi havi sibila vivi hisinj agiladi migilidaci nibilan hiji nameq lamavimidi uami. Nibu aludi isaimame sadan alan nudicu cian huaci lulibalu ababavimidi uami. Nibilan hiji nameq lamavim uami. Manigali alan nudicu ahili-huiahu sibila vilalu agadivi avili hivim ci minjamigu minjaiahavimi ababavim uami. Hameq sadan alan nusaq mavin hekili

hinilalu aba abavim uami. Lihavidaci nulidi hiji hameñ agan nulidi hiji humigaj miñaiahidaci sibila huaci huaci agiladi vihavibali uami.

Anim hilici sanj pam mavin hinihini agan nibu lusin sibili sibili agiladi hidili.

Hulan iamigali agilan akuaba akuaba sibila huaci huaci vivi sanj nama nulidi mu tibi mu tibi lamalubiha uami. La akuaba akuaba lili sanj viañ nadí abadin agasaj nulidi hiji miñaiahihha uami. ³ Hulan hijile aludi Hekili Jisasi Kilaisi di cian huaci siban agadi valavilali uami. Asi alanjakuaba akuaba lili sanj mavin hinilali agiladi avi valavilali uami. Lidin hulan iamigali agilasan cian mu hidili mu hidili agiladi lamalubiavilali uami. ⁴ Akuaba akuaba nibilan nukeñ lihavilali agilasan pam mavin hiniavilali uami. Lidin nulidi nukeñ ibi agiladi havi havi miñaiahavilali uami. Nibilan hiji apali siban uami. Nibilan hiji sibili danj hinihini akuaba akuaba lili sanj miño miñave cian abavilali uami. Lidin akuaba akuaba cian ciki ciki agilasan lamacilacila hiniavilali uami. Cian hameñ agilan ala lihavidaci hulan iamigali agilan hulan iamigali limu hijile agilasan humigaj vihili vihavilali uami. Humigaj vihili vivi hibin cian hibin cian abavilali uami. Aba aba limu hijile agilasan hiji sibili lamalama nulidi abacuvacuva cian abavilali uami. ⁵ Hameñ lidin lamacilacila laci hiniavilali uami. Hulan hameñ lihavilali agiladi hiji sikan uavauava lihavidaci cian amin agadi ma igahilavilali uami. Lidin hiji nameñ lamavilali uami. Asi alanjakuaba akuaba lili sanj mavin hinilali hameñ agiladi lavila aba abavilali uami. Ha alanj muhili havili akuaba akuaba huaci huaci agiladi vibalu aba abavilali uami.

⁶ Asi alanjakuaba akuaba lili sanj mavin hinilali hameñ limili nibu alusañakuabaakuaba huaci huaci agiladi igubali uami. Nibu alusañakuabaakuabavameba agiladi iguci uami. Alanj hiji nameñ lamimili uami. Ha ci aba abimili uami.

Lavilaakuabaakuabaagilasan hijijalimili uami. Hameñ limiliakuabaakuabaagilan aludi hinihini agadi ahiliahuavibali uami.

⁷ Alanj igilalu uami. Aludi iamigagali agilan aludi huhilavimi hadihu alanjakuabaakuaba danj ma vemilu uami. Alanj himavila fili nagadi vala ubavila aviakuabaakuabaagiladi ma via ubalu uami. ⁸ Alanj muhili havili siminakuabaakuabadanj hinihini nameñ abimili uami. Ha ci aba abimili uami. ⁹ Agadi ala hulan anim hilici vivi sanj pam mavin hinici uami. Haakuabaakuabaudilasisi hisin agan havan san limin lamavici havan mijilali hameñ nudimijibali uami. Nulidi hiji humigaj agilanakuabaakuabalusin sibili sibili vivi sanj pam iahavibali uami. Lidin nulidi hiji miñaihuihu lihavibali uami. Lihavidaci nibilan sikasikan sibili lihavibali uami. ¹⁰ Anim hilici sanj pam mavin hekili siban hinihini agan lusin sibili sibili agiladi hidili uami. Hulan hijile anim hilici sanj pam mavin hiniavilali uami. Lidin nulidi hiji vidividin agiladi valavala vihili hekili hekili igavilali uami.

Polagan Timoti sanj cian vidividin igumi.

¹¹ Nama Asi di sibila vivi hisin hulan uami. Namaakuabaakuabalusin sibili sibili hameñ agiladi huligalavila sikanvalavila uha uami. Laakuabaakuabasibila huaci huaci nameñ agiladi vidividin siban viha uami. Asi di cian agadi sihivialubiahiliha uami. Asi alanjakuabaakuaballisanj mavin hinilali agiladi liha uami. Jisasi sanj hiji vidividin danj hiniha uami. Hulan iamigali limu hijile agilasan mavin hekili hiniha uami. Vidividin lagulamalama vihili mu mu agiladi haviha uami. Hulan iamigali agilasan cian simi abiha uami. ¹² Hulan Jisasi sanj hiji vidividin lamilali agan uami. Nibu hulan vidividin siban sagañ libavila mu hulan di livalaakuabaakuabavilali agan me uami. Hameñ sadan nama vidividin siban hinihini sagañ me libiha uami. Hameñ lavila nama huaci hameñ laci hameñ laci hinibanan uami.

Nama Ası hula huaci hameñ laci hameñ laci hinihini sañ Ası nadı abami uami. Lici hadihu hulañ iamigali akape nadı igavidaci nama Jisasi sañ hiji vidiividinj lamadaminanç agadi haiabila lamalama abamananç uami.

13 Ası nukenç lidaci akuaba akuaba sikkasikan agilanç hiji hiniavilali uami. Ponitiusi Pailati igasulidaci Jisasi Kılaisiaganç haiabila iaha cianç aminç agadi abami uami. Ası hula Jisasi Kılaisi hula iga-sulavidaci viañ nadı vidiividinj abadin uami. **14** Cianç vidiividinj igahilahananç agadi sihivia lubiahiliha uami. La fim mukimuki sihasıha apalı me hiniha uami. Hameñ linañ hulañ hijile agilanç nadı cianç sibili ma abavibali uami. Nama hameñ laci lidinç hinidananç aludi Hekili Jisasi Kılaisicihu vebali agadi mihiñ aganç iahibali uami. **15** Jisasi nibu Ası mihiñ lamami heñ vebali uami. Hulañ iamigali agilanç Ası sañ hijiñjalavilali uami. Ası nibu pam akuaba akuaba sikkasikan agiladi migililali uami. Nibu manigali sikkasikan agiladi manigali uami. Hulañ hekili hekili sikkasikan agiladi Hekili uami. **16** Nibu ma himilali uami. Nibu abilu hekili vidiividinj danç agadi hivi hameñ laci hameñ laci hinilali uami. Hameñ sadanç alañ nudı miki piñ ma ubalu uami. Hulañ agilanç lamiganç hivi nudı ma igavilali uami. Mufili avi nudı ma igavibali uami. Hameñ sadanç alañ sikkasikan hameñ laci hameñ laci nudı ibi miñaiahaiaha pam hinimili uami. Lidamili nibu vidiividinj hekili danç hinibali uami. Ha aminç sibañ uami.

Hulañ iamigali anim hilici akuaba akuaba akape danç agilanç Ası sañ hiji vidiividinj lamalama limu hijile agiladi ahiliahuavim agasanç abami.

17 Hulañ anim hilici akuaba akuaba fili hisinç akape danç agiladi abiha uami. Nibilanç alañ hulañ huaci huaci aba nulidi nukenç ibi miñaiahavimidi uami. Akuaba akuaba lihalıha sibili lihavilali hameñ agilasañ hiji vidiividinj lamavimidi uami.

6:13 6.13 Jo 5.21, 18.36-37, 19.11, 1 Ti 5.21, CHL 1.5

1 Ti 1.11, 1.17, CHL 17.14, 19.16

6:14 6.14 Fl 1.6, 1.10, 1 Te 3.13, 5.23

6:16 6.16 CV 33.20, Jo 6.46, Fl 4.20, Ju 1.25

6:15 6.15 Lo 10.17,

6:17 6.17 Sng 62.10, Mk 10.24, Lu

12.20-21, 1 Te 1.9

6:18 6.18 Lom 12.13, Ga 6.6, Ta 3.8, Ib 13.16, Je 2.5

6:19 6.19 Mt 6.19-20

6:20 6.20 1 Ti 4.6-7,

2 Ti 1.14, 2.14, Ta 1.9, CHL 3.3

6:21 6.21 1 Ti 1.16, 1.19, 2 Ti 2.18

Nibilanç Ası sañ aminç sibañ hiji vidiividinj lamavim uami. Nibu alañ hijiñjalanañala sañakuabaakuaba huaci huaci akape igulali uami. **18** Nibilançakuabaakuabasibila huaci vivi hulañ iamigali limuhihile agiladi ahiliahuavim uami. Lidinç hulañ iamigaliakuabaakuaba sañ tibi migavilali agilasañakuabaakuabaakape mu tibi mu tibi iguavim uami. Nibilanç hiji nameñ lamavimidi uami. Alañ anim hiliciakuabaakuaba vilalu ha alañ nukenç sañ pamaba abavimidi uami. Hulañ iamigali limuhihile agiladi huaci lamalama nulidi ahiliahuavim uami. **19** Nibilanç hameñ lavila uami. Haakuabaakuabaakape mufili nulidi ahiliahuahu hisinç agiladi migudibaliba me migudibavibali uami. La mufili huaci hameñ laci hameñ laci hiniavibali uami.

Timoti nudi nukenç sibila agadi sihivia sibañ migila migila sañ Poli nudi abami.

20 Timoti uami. Ası nasanç sibila iguali agadi sihivia sibañ migiliha uami. Laakuabaakuuba uavauava cianç Ası di cianç me ma hiniavilali agiladi huligaliha uami. Hulañ hijile hiji nameñ lamavilali uami. Alañ hiji hutesi danç aba abavilali uami. Lidinç cianç mu hidili mu hidili Ası di hiji hula pam ma hiniavilali agiladi sulasula hidavilali uami. Nama nibilanç hula hiniminanç uami. Nulidi vala atanç hiniha uami. **21** Hulañ hijile hiji hameñ agiladi ala lubiahilavila nulidi hiji vidiividinj Jisasi sañ lamavilali agiladi ci valavalı uami.

Ası aganç nalusañ mavin hinibali uami.

Polı agan manasın cihu tibi libavila Timoti san iguci umi.

1 Polı agan cian manasın hivi nameñ libami. Vian Polı uami. Ası agan nudi nuken hiji lubiahilavila abici Jisasi Kilaisı agan nudi sibila vivi san iadi libimijami uami. Vaka Ası agan cian miguavila hulan iamigali sikasikan agiladi nameñ abami uami. Namılañ Jisasi Kilaisı hula hiji humigañ pam hinidalañ vian lidalıñ huaci hamen laci hamen laci hinibalıñ aba abami uami.

2 Manasın nagadı Timoti nasan libavila igulin ubali uami. Nama iadi ninañ me sibañ hinilanın uami. Vian nasan mavin hekili hinilan uami. Aludi Iavan Ası agan aludi Hekili Jisasi Kilaisı hula nasan mavin hiniavıbali uami. Hinihini nadı huaci lamavidaci nadı humigañ agan simi hinibali uami.

Alan Jisasi di cian sulasula san sihumahilimagalı uami.

3 Iadi ave iauacañ iamılıhali agilan Ası di sibila vihavıhadami uami. Vivi hiji nameñ lamavıhadami uami. Alan hugi apalı aba abavıhadami uami. Vian avi hamen laci ala Ası di sibila vivi abadamin uami. Vian hugi apalı aba abadamin uami. Lidin akape tibi nasan igahilahila hifili hifili uaiadi uaiadi Ası di aba aba nudi huaci aba abilan uami. **4** Vian nadı lamigañ ilihin avili migali agasan hiji lamidalıñ iadi mavin lidaci nadı ua iga iga san hiji lamalama hinidin uami. Ua igavila nasan hekili sibañ hijıñalıben uami. **5-6** Vaka nadı avena Loisi hula iamina Iunisi hula Jisasi Kilaisı san hiji vidividin dan hiniavıhadami uami. Nama avi Jisasi Kilaisı san hiji vidividin lamalama hinilanın agadı vian sihivia igilan uami. Vian nadı hiji vidividin agasan igahilavila nadı hiji miñaiahiben aba lin uami. Vaka vian iadi human

agadı nadı sabı hivi lamavila Ası di abılıñ sibila vivi hisin vidividin agadı nasan igumi uami. Iguci hinidanın hutesi lici sivilimiñdi aba nadı hiji miñaiahaha san lin uami. Avıñ mahilavıci lıhua habıla hekili lavıla vidividin lılalı hamen lidanañ Ası nasan vidividin igumi agan hekili libali uami. **7** Ası nudı Amin agadı abici ve alan hula hinilalı agadı nama ci igilanañ uami. Nudı Amin agan alan hula hinidaci lıdalıda hiji agan aludi hivi ma hinilalı uami. Nudı Amin agan alusañ vidividin igudaci alan hihile san mavin hekili hinibalı uami. Hinihini aludi nuken hiji humigañ agiladi migilibalı uami. Migila migila lusin sibili sibili agiladi ma vibalı uami.

8 Vian aludi Hekili di cian sulasula hididalıñ iadi via limin sibili ular hivi lamavalı uami. Nama Ası di vidividin agadı viavila nudi vidividin hivi vian hula vihili havıha uami. Havahava Ası di cian sulasula sibila agadı viha uami. Vivi aludi Hekili di cian agadı sulasula san sihumahiliminañ uami. La vian limin sibili ular hivi hinilan agasan avi sihumahiliminañ uami. **9** Ası agan alan nudi nuken hulan iamigali hinihini san igahilami uami. Lavıla nudi piñ veve san aludi abami uami. Alan akuaba akuaba sibila huaci huaci vivi akuaba akuaba lılalu agilasañ igahilavıla nudi piñ veve san ma abami uami. Nudı nuken hiji lubiahila mavin hiniavıla nudi piñ veve san abami uami. Vaka sibañ Ası agan akuaba akuaba ma lamımañ lidin alusañ nameñ abami uami. Vian hulan iamigali agiladi ahiliyahulıñ huaci hamen laci hamen laci hiniavıbali aba abami uami. La Jisasi Kilaisı di abici alusañ himici alan nudi nuken hulan iamigali hinilalı uami. **10** Hamen sadan iabi nej Jisasi Kilaisı limi agan haiabila ci iahi uami. Nıbu ala hulan iamigali aludi ahiliyahudaci huaci hamen laci hamen laci hinibalı uami. Ası alusañ mavin hinihini agan avi haiabila ci iahi uami. Jisasi Kilaisı agan hulan iamigali himavılalı agiladi ahiliyahudaci

1:1 1.1 Ef 1.1   **1:2** 1.2 HJL 16.1, 1 Ti 1.2   **1:3** 1.3 HJL 22.3, 23.1, Lom 1.8-9, Fl 3.5, 1 Te 1.2, 3.10   **1:5-6** 1.5-6 HJL 16.1, 1 Te 5.19, 1 Ti 1.5, 4.6, 4.14   **1:7** 1.7 Lu 24.49, HJL 1.8, Lom 8.15   **1:8** 1.8 Lom 1.16, Fl 1.7, Kl 1.24, 1 Ti 2.6

1:9 1.9 Lom 8.28, Ef 1.4, 2.8-9, 1 Te 4.7, Ta 3.4-5, Ib 3.1, 1 Pi 1.20   **1:10** 1.10 1 Ko 15.54-57, Kl 1.26, Ib 2.14-15, 1 Pi 1.20

nulidî amîn agîlan ma sibili lihavîlalî uami. Así di cian agadî vîdîvîdîn hîvî hameñ lîlalî uami. Hameñ lidaci hulan iamigali agîlan huaci hameñ laci hameñ laci hînihîni agadî igavîlalî uami.

11 Jisasi Kîlaisi iadi libimîjici vian nudî cian sulûlan uami. Sulasula hulan iamigali agiladî lamalubilan uami. **12** Hameñ lîdîn vian vihîli havîlan uami. Vian Jisasi Kîlaisi sañ hiji vîdîvîdîn dan hînihîni nudî sîhîvia sîbañ igîlan uami. Hameñ sadan vian ma sîhumahîlîlan uami. Sibila iadi human hîvî lamami agadî nîbu huaci migîlidaci huaci hameñ laci hameñ laci hînibali uami. Hînia via uci cian hîvî lamibali agadî mîhîn agan heñ iahîbali uami.

13 Así di cian amîn agadî nadî sulacîn agasan igahîliha uami. La cian vian sulasula lamalubicin hameñ agiladî sulasula lamalubiha uami. Nama Jisasi Kîlaisi hula hiji humîgañ pam hîniha uami. La hiji vîdîvîdîn dan hînihîni hulan iamigali limu hîhile agîlasan mavîn hekili hîniha uami. **14** Nama cian nagadî migîla migîla sañ Así agan nadî human hîvî lamali agan nîbu huaci sîbañ uami. Nama cian agadî sîhîvia sîbañ migîliha uami. Así di Amîn alañ hula hînilalî agan nadî ahîliahudaci sîhîvia sîbañ migîliha uami.

15 Nama ci igîlanan uami. Esia fîli tîbi hisîn hulan iamigali agîlan iadi ci vala uavalî uami. Heñ hisîn hulan ahîca Figelusî hula Helimogenesi hula nîbilan avi iadi ci vala uavalî uami.

16 Vian lîmin sibili ular hîvî hînidalîn Onesifolusi agan iadi piñ akape tîbi velali uami. Nîbu ma sîhumahîlîlan uami. Nîbu iadi ahîliahuiahu sañ vedaci iga iga hîjînalîlan uami. Akape tîbi nîbu hameñ lidaci vian nudî ahîliahuiahu sañ aludi Hekili di abîlan uami. Iadi Hekili nama Onesifolusi sadan hulan iamigali nudî ular hîvî hîniavîlalî agîlasadan mavîn hînihîni nulidî huaci lamiha aba abîlan uami. **17** Onesifolusi nîbu Lom haiabila vevîla iadi iga iga sañ hiji vîdîvîdîn sîbañ dan hînili uami. La suhîla suhîla vevîla iadi heñ igalî uami. **18** Nama igîlanan uami.

Onesifolusi agan Efesusî haiabila hen iadi ahîliahuiahu sañ sibila akape agiladî vili uami. Nîbu hameñ lali agasan igahîlavîla viañ Así di abin uami. Cian hîvî lamalama mîhîn hekili agan iahîbali aba abin uami. Iahîci nama Onesifolusi iadi ahîliahuhalî agasan igahîlavîla nusañ mavîn hîniavîla nudî huaci lamiha aba abin uami.

2

Timoti nama Jisasi Kîlaisi di sagan hisîn hulemîli huaci sîbañ me hîniha uami.

1 Iadi ninañ me nama uami. Jisasi Kîlaisi nasan mavîn hînilalî sadan nama nîbu hula hiji humîgañ pam hîniha uami. Hînihîni vîdîvîdîn lagulamîha uami.

2 Hulan akape igahîlavîdacî vian cian akape sulacîn uami. Sulidâlin nama avi igahîlahanañ uami. Cian igahîlahanañ agiladî hulan hîhile agîlasan sulîha uami. Hulan vîdîvîdîn lagulamavîla hîhile agiladî lamalubiavîbali agîlasan sulîha uami. Lînañ nîbilan hulan iamigali hîhile agîlasan tîbi sulasula lamalubiavîbali uami.

3 Nama Jisasi Kîlaisi di sagan hisîn hulemîli huaci sîbañ me hîniha uami. Hînihîni alañ vihîli havîlu hameñ ala nama avi vihîli havîha uami. **4** Nama sagan hisîn hulemîli di lusin agiladî igîlanan uami. Nîbilan aludi sagan hali hisîn agan aludi sibila huaci huaci agiladî iga iga hîjînalîbali aba sibila huaci huaci agiladî pam vihavîlalî uami. Nîbilan sagan hisîn hulemîli hînihîni hisîn sibila sañ pam igahîlavîlalî uami. Akuaba akuaba sibila mu mu agîlasan ma igahîlavîlalî uami. **5** Hulanakuabaakuaba vivi sañ hanjila hanjila me hanjîlîlalî agan uami. Nîbu hanjila hanjila hisîn cian vîdîvîdîn agadî lubiahîlîlalî sadan hanjila lîvalavîla akuaba agiladî vibali uami. Agadî ala hulan mu hanjila hanjila hisîn cian vîdîvîdîn lulîlîlalî agan vîdîvîdîn hanjila lîvalibali ala akuabaakuaba hanjila lîvalavîla vivi hisîn agiladî ma vibali uami. Nîbu hanjila hanjila hisîn cian vîdîvîdîn agadî lulîlîlalî sadan

akuaba akuaba agiladi ma vibali uami. **6** Hulan hual sibila hekili vilali agan nibu mise nudu hualabila hisin simin agiladi via nibali uami. Navila limu hihile agilasan igunibali uami. **7** Vian nasaq cian sulacin agasaq hiji lamiha uami. Linan aludi Hekili agan lidaci nadu hiji agan tovedaci cian akape agiladi sihivia sibaj hidili igibanaq uami.

8 Jisasi Kilaisi nibu Deviti di iamilinu uami. Nibu himavila cihi hihi iahami uami. Nama nusaq pam hiji lamalama hiniha uami. Vian nusaq ala cian sulilan uami. **9** Cian sulilan agasaq ala hulan iamigali agilan iadi igavici vian hulan sibili me hinicin uami. Liliq iasaq vihili mu mu agiladi iguaval uami. La iadi vave limin sibili ular hivi lamaval uami. Agadi ala Asi di cian agan nibu limin sibili ular hivi me ma hinilali uami. **10** Hamej sadan vian hulan iamigali Asi libimijami agiladi ahiliahuu san igahilinan uami. Lidin vidividin sibaj lagulama hinihini vihili akape agiladi havilan uami. Nibilan Jisasi Kilaisi hula hiji humigan pam hiniavidaci Asi nulidi ahiliahudaci huaci hamej laci hamej laci hiniavibali aba vihili havilan uami. Asi di abilu hekili vidividin dan agadi hivi huaci hamej laci hamej laci hiniavibali aba vihili agiladi havilan uami.

11 Alan cian nagasan sihivia sibaj hiji vidividin dan hinimili uami. Alan nibu hula amij sibaj himahilu lici uami. Ha nibu hula hihi iahavila huaci hamej laci hamej laci hinibalu uami. **12** Alan vidividin lagulamavila hinihini vihili akape agiladi havavila uami. Ha alan avi manigali fili tibi mu mu migilavilal agilan me hinihini Jisasi hula akuaba akuaba agiladi migilibalu uami. Alan hihile agiladi namej abimagalu uami. Alan Jisasi di hulemili hima aba abimagalu uami. Hamej abimili Jisasi avi nudu Iaganu di abibali uami. Nibilan iadi hulemili hima aba abibali uami. **13** Alan cian migumigu abilalu agadi amij ma lubiahililalu uami. Agadi ala Asi nibu

hamen ma lilali uami. Nibu cian miguavila abilal agasaq igahilahila hamen laci ala lilali uami.

Timoti Asi di sibila vivi san vidividin sibaj him agasaq abami.

14 Hulan iamigali agiladi hamen laci hamen laci ahiliahudanaq cian abamin agasaq hiji lamalama hiniavim uami. Asi igidaci nama nulidi vidividin sibaj abiha uami. Abidanaq nibilan akuaba cian ciki ciki agilasan lamacilacila hiniavimidi uami. Lamacilacila cian hamen agilan hulan iamigali limu hihile agiladi ma ahiliahuavilal uami. Lamacilacila cian hamen agiladi igahilavidaci nulidi hiji humigan agilan sibili lihavibali uami.

15 Nama Asi di sibila hisin hulan amij amij hiniavila nudu sibila agiladi vinabila uami. Ha Asi nadu igici nama nudu sibila hisin hulan huaci sibaj hinibanaq uami. La nudu cian amij agadi sihivia sibaj suliben aba nusaq ma sihumahilinan uami. **16** Hulan iamigali hihile Asi di hiji agadi valavala uavauava cian mu hidili mu hidili agiladi abavilal uami. Cian hamej agiladi abavidaci nulidi valavila uha uami. Cian hamej agilan hulan iamigali agiladi hiji miñaihuihu lihavilal uami. Lihavidaci hulan iamigali agilan Asi di sikasikan valavala huligalavila uavauava lihavilal uami. **17** Cian hamej agilan hulan iamigali agiladi sibili lamavilal uami. Fim sibili hulan mu di hivi iaha hekili lavila nudu sibili lamilal hamej lihavilal uami. Cian hamej agilan iaha iaha hekili lihavibali uami. Hulan akape agilan cian hamej agiladi abavilal uami. Nulidi hulan ahica agiladi ibi nibu namej uami. Mu Himeneusi uami. Mu Filetusi uami.

18 Ahica agilan cian amij agadi ci valaval uami. La namej abavilal uami. Asi hulan iamigali himaval agiladi abici cihi hihi ci iahaval aba abavilal uami. Hamej sadan cihi tibi hamej ma libali aba abavilal uami. Cian hamej abavidaci hulan

iamigali limu hihile agilan igahilavilali uami. Igahilahila nulidi hiji vidividin agiladi valavilali uami.

19 Agadi ala hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahavimi agiladi vidividin igu igu san Asıagan liba kum hekili me lamami uami. Lici utan lua madin agadi vidividin igu igu san lamici hinhini me hinilali uami. Lavila liba kum hekili me agadi hivi cian libami uami. Aludi Hekili agan nudi nuken hulan iamigali agiladi sikhavia sibaj iginili aba abami uami. La cian mu namej agadi avi libami uami. Hulan iamigali sikasikan aludi Hekili di ibi dan hiniavilali agilan aba abami uami. Nibilan akuaba akuaba sibili sibili agiladi huligalavim aba abami uami.

20 Hunan misin akuaba akuaba mu hidili mu hidili vihavimi agilan utan hekili hej hiniavilali uami. Hihile liba gol hivi vihavimi uami. Hihile liba siliva hivi vihavimi uami. Hihile kili hivi vihavimi uami. Hihile manja agadi vivi nudi hivi vihavimi uami. Hunan hihile sibila huaci vivi hisin uami. Hunan hihile simum likilavici migudaci viovio havala havala hisin uami. **21** Hulan mu lusin sibili nudi hivi hinilali agadi valici cihi Ası igidaci huaci laci hiniavila uami. Ha nibu sibila vivi hisin hunan misin huaci sibaj me hinibali uami. Nibu ala nudi manigali Ası di hulan hinhini sibila huaci huaci akape agiladi vibali uami. Lidin cihi sibila mu mu vivi san migila migila hinibali uami.

22 Hamej sadan hiji humigan sibili hulan minibili naludi hivi hiniavilali agiladi nama sikan huligalih uami. Ası di cian sikhavia lubiahiliha uami. La Ası san hiji vidividin dan hinhini hulan iamigali agilasan mavin hekili hiniha uami. Hinidana nadi hiji humigan agan simi hinim uami. Hulan iamigali limu hihile agilan hamej lihavilali uami. Ası nulidi igidaci nibilan hiji huaci dan laci hinhini aludi Hekili di ibi minjaiahaha Ası di abavilali uami. Nama nibilan lihavilali hamej laci ala liha uami. **23** Hulan hiji huaci apali agilan

uavauava cian agiladi abavilali uami. Nama nibilan hula hibin cian hibin cian abiminan uami. Nama igilana uami. Lamacilacila cian hamen agilan hulan agiladi hiji humigan minjaiahavidaci sagan libavilali uami. **24** Aludi Hekili di sibila hisin hulan agan lamacilacila cian sagan san hidimid uami. Nudi humigan agan simi hinidaci hulan iamigali sikasikan agiladi huaci lamam uami. Nudi sibili lamavidaci igivi hinhini agadi valam uami. La Ası di cian lamalubilubi hisin hulan huaci sibaj hinim uami. **25** Hulan iamigali cian lulavilali agiladi hiji hihila hihila san cian simi hivi aba aba hihilam uami. Hihila hihila hiji namej lamam uami. Ası lidaci hulan iamigali agilan lusin sibili valavibali akua aba abam uami. Valavila hiji huaci viavila cian amin agadi hidili igavibali aba abam uami. **26** Lagun agan nudi hiji lubiahiliha san hulan iamigali agiladi ci minjalivali aba abam uami. Havan san limin lamavici minjalali hamen minjalivali aba abam uami. Agadi ala nibilan Ası di cian amin agadi igahilavici aba abam uami. Ha nulidi hiji agilan tovedaci iga iga lagun di limin me agadi valavala uu huaci laci hiniavibali aba abam uami.

3

Akuaba akuaba fili hisin hivi hisin sivila sivila mihin agan mikimiki lidaci hulan iamigali agilan lusin sibili sibili vihavibali agasan abami.

1 Nama akuaba akuaba namej agilasaigahiliha uami. Akuaba akuaba fili hisin hivi hisin sivila sivila mihin agan mikimiki lidaci vihili akape agilan iahavibali uami.

2 Hulan iamigali agilan nibilan nuken san pam mavin hekili sibaj hiniavibali uami. Anim hilici san pam mavin hekili sibaj hiniavibali uami. Nulidi hiji hivi nulidi nuken ibi agiladi minjaiahaha san pam lihavibali uami. Nulidi nuken ibi minjaiahaha apagan ifu ifu ala pam hulan huaci aba abavibali uami. Hulan limu

hihile di abacuvavibali uami. Iamiagagalini lu di cian agiladi lulavibali uami. Hulan iamigali limu hihile agilan nulidi huaci lamavici igavibali uami. Agadi ala nibilan namej ma abavibali uami. Nama huaci aba ma abavibali uami. Nibilan Asi di akuaba akuaba sibila huaci huaci agiladi valavibali uami. ³ Hulan mu hula nagili libaliba huaci laci hinihini san ma lihavibali uami. Hulan mu hula lamacilacila tibi ma lagulamavibali uami. Hulipin cian aba aba hidavibali uami. Nulidi hiji humigaq agilan akuaba lili san iahavidaci nibilan nukej namej ma abavibali uami. Alan hamen limagalua ba ma abavibali uami. Hulan mu hula sagan libaliba nulidi sibili lamavibali uami. Asiakuaba akuaba huaci huaci lili agilasan igivi hiniavibali uami. ⁴ Nulidi nukej nagili huaci huaci agiladi miyafifi lidin nulidi sibili lamavibali uami. Nibilan lihalihisaiban nulidi nukej uavauava hiji agiladi lubiahilavibali uami. Nibilan nukej san igahilahila namej abavibali uami. Alan nukej hulan hekili siban aba abavibali uami. Nibilan fili hisinj akuaba akuaba agilasan mavin hekili siban hinihini hijinalavibali uami. Lidin Asi hula hinihini san mavin hekili siban ma hiniavibali uami. ⁵ Analı aba aba nulidi hadipili hivi pam Asi alan akuaba akuaba lili san mavin hinilalı agiladi lubiahilavibali uami. Agadi ala nibilan vidividinj Asi di hivi hinilalı agadi ma siban igavibali uami. Nama hulan hamen agilan hula pam hafaliminaq uami.

⁶ Hulan hihile hamen agilan iamigali hiji huaci apali agiladi ulan hivi ivouavilalı uami. Ivo ivo nulisan sidan cian igu igu miyafifi lihavilalı uami. Lihavidaci iamigali agilan nulidi lihu hivi pam hiniavilalı uami. Iamigali hamen agilan lusin sibili sibili akape agiladi vihavilalı uami. Vihavidaci nulidi nukej lusin sibili agilan lihavidaci vihili igavilalı uami. Igavidaci nulidi humigaq iahavidaci akuaba akuaba lusin

sibili sibili mu hidili mu hidili agiladi vivisan pam lihavilalı uami. ⁷ Iamigali hamen agilan namej abavilalı uami. Hulan mu mu agilan veve aludi lamalubiavim aba abavilalı uami. Lihavidaci nulidi lamalubiavilalı uami. Agadi ala Asi di cian amij agadi sihivia ma igahilavilalı uami. ⁸ Vaka Janesi hula Jabilesi hula Mosesi di nagili lamavihadami uami.* Hulan hihile analı cian aba aba lamalubiavilalı agilan Janesi hula Jabilesi hula lihavihadami hamen ala lihavilalı uami. Nibilan Asi di cian amij agadi nagili lamavilalı uami. Nulidi hiji agilan sikan uavauava lihavidaci Asi san hiji vidividinj amij siban ma lamavilalı uami. ⁹ Agadi ala nulidi lusin sibili sibili hamen agilan ma iaha hekili siban lihavibali uami. Lihavidaci hulan akape agilan iga iga abavibali uami. Nulidi lusin agan uavauava siban aba abavibali uami. Vaka Janesi hula Jabilesi hula uavauava lusin hamen agiladi vihavidaci hulan iamigali agilan igavihadami hamen ala igavibali uami.

Timoti Asi di cian agadi vidividinj miyalivam agasan abami.

¹⁰ Vian hulan iamigali agiladi lamalubidalin nama vian hula hinihini igilanaq uami. Vian hidilan agadi igilanaq uami. Vian akuaba akuaba lili san hiji lamilan agadi avi igilanaq uami. Vian Asi san hiji vidividinj siban dan hinilan uami. Akape tibi vian vidividinj siban hinihini sibila vilan uami. Vian hulan iamigali hihile agilasan mavin hekili hinilan uami. Vidividinj hinihini vihili havilan uami. Akuaba akuaba hamen lilan agiladi nama ci igilanaq uami. ¹¹ Vian Anitioki haiabila Aikoniam haiabila Lisitila haiabila hen hididalin hulan agilan iadi sibili lamavidaci vian avisha avisha agiladi igadamin uami. Haiabila ahica pam hen iadi akuaba akuaba lihavihadami agadi nama ci igamanan uami. Agadi ala vihili akape

3:3 3.3 Ta 2.3, 2 Pi 3.3   **3:4** 3.4 Fl 3.19, 2 Pi 2.13, Ju 1.4, 1.19   **3:5** 3.5 Mt 7.15, 7.21, Lom 2.19-20, 2 Te 3.6, 1 Ti 5.8, 6.5, Ta 1.16   **3:6** 3.6 Mt 23.13-14, Ta 1.10-11   **3:8** 3.8 CV 7.11, Lom 1.28, 2 Ko 13.5, 1 Ti 6.5, 2 Ti 2.25   * **3:8** 3.8 Islaeli hidili agilan namej abavimi. Janesi hula Jabilesi hula manigali Isipi fili tibi migiladami agadi hau hubila hubila hisinj hulan hiniavihadami uavimi. Mosesi sibila vivi hidadamai hadihu hiniavihadami uavimi. Cihu vivi 7.22 agadi igihalan. Cihu vivi 9.11 agadi avi igihalan.   **3:10** 3.10 Fl 2.22, 1 Ti 4.6   **3:11** 3.11 Sng 34.19, HJL 13.14-52, 14.1-20, 2 Ko 1.10

agilan iahavidaci aludi Hekili agan iadi ahiliahudaci huaci laci hinilan uami. ¹² Hulan iamigali Jisasi Kilaisi hula hiji humigan pam hinihini akuaba akuaba sibila huaci huaci agiladi vihavidaci Asi nulisan hijinalilal uami. Agadi ala hulan limu hihile agilan nulidi sibili lamavilal uami. ¹³ Hulan sibili sibili agilan uami. Hulan anali cian aba aba viaj ibi dan abu abavilal agilan uami. Nibilan lusin sibili mu hidili mu hidili agiladi vivi vioua akuaba sibili siban agiladi vihavibal uami. La hulan iamigali di hiji huaci agiladi minjaihuihu lihavibal uami. Lihavidaci hulan iamigali agilan avi hibin nulidi hiji agiladi minjaihuihu lihavibal uami.

¹⁴ Agadi ala nama aludi sihivia siban igilana uami. Alan nukej nadu lamalubimili cian agasan hiji vidividin lamanan uami. Hamej sadan cian agadi vidividin siban minjaliviha uami. ¹⁵ Vaka nama hulemili ciki hinihini hidili maha Asi di manasij hekili agadi vivi iga hiji hutesi vihadamina uami. Asi di manasij hekili agan ala nasan hiji huaci igudaci nama Jisasi Kilaisi san hiji vidividin dan hinilana uami. Hinidana uami. Hamej nadu ahiliahudaci huaci hamej laci hamej laci hinibana uami. ¹⁶ Asi di Amij agan nukej hiji igudaci cian akape nudu manasij hekili hivi hinavilal agiladi libavim uami. Cian agilan huaci siban uami. Hulan iamigali agilan cian agiladi iga iga sibila namej vihavibal uami. Hulan iamigali cian amij agadi lubiahilahila san lomalubavibali uami. Cian sulasula hulan di lusin sibili agilasan libimigumigu abavibali uami. Hulan iamigali agiladi hiji humigan minjaihilihila san sulavibali uami. Asi di cian sihivia lubiahilahila san hulan iamigali agiladi lomalubavibali uami. ¹⁷ Hamej lihavidaci Asi di hulan iamigali alaukuuba sibila huaci huaci akape agiladi huaci vibal uami. La akuuba sibila huaci huaci agiladi

vivi san migila migila hinibal uami.

4

Timoti Asi di cian sulasula san vidividin siban lagulamam agasan abami.

¹ Jisasi Kilaisi agan vevila hulan iamigali hihini hiniavi agiladi lamalihilibal uami. Himavimi agiladi avi lamalihilibal uami. La hulan iamigali nusaq hiji vidividin lamavilal agiladi likilici nudu lihu hivi hinavibali uami. Asi hula Jisasi Kilaisi hula igavidaci viaj nadu vidividin siban abadin uami. ² Nama Jisasi Kilaisi di cian agadi suliha uami. Hulan iamigali cian igahilahila abu migila migila hinavilal agilasan suliha uami. Cian igahilahila san valavilal agilasan avi suliha uami. Nulidi hiji humigan minjaihaiaha cian vidividin siban agadi suliha uami. Linan nibilan Asi di lusin huaci huaci agiladi lubiahilavim uami. Nama Asi di cian vidividin agadi sulasula hulan iamigali lusin sibili vihavilal agiladi libimigumigu abiha uami. Nibilanakuaba sibila huaci huaci lili san iagan lagulagu abiha uami. Cian simi aba aba Asi di cian agadi nulisan sihivia siban lomalubilubi suliha uami. ³ Ci iginan uami. Mufili nibilan Asi di cian amij agadi cihi cihi igahilahila san valavibali uami. Valavala cian nibilan igahilahila san libavilal agilasan pam mavin hinavibali uami. Lidin cian hamej agiladi sulasula hisin hulan akape agiladi likilavibali uami. ⁴ Cian amij agadi vala huligalavila anali anali cian ave iauacan sulavihadami agilasan hiji lamalama hinavibali uami. ⁵ Agadi ala nadu hiji agan tovedaci igahilahila sihivia migiliha uami. Migila hinihini vihili havilha uami. Lidin hulan iamigali agilasan cian sulasula sibila agadi viha uami. Nama hulan iamigali ahiliahuahu hisin sibila dan uami. Hamej sadan sibila agiladi vi fihalih uami.

Polu nibu nukej himibali agasan abami.

3:12 3.12 Mt 16.24, Jo 15.20, 17.14, HJL 14.22, 1 Te 3.3
1.13, 1 Ti 2.2   **3:15** 3.15 Jo 5.39, 1 Pi 1.20-21   **3:16** 3.16
2.21   **4:1** 4.1 HJL 10.42, Lom 14.9-10, 1 Ti 5.21, 6.13
4.3 1 Ti 1.10, 4.1, 2 Ti 1.13, 3.1, 3.6   **4:4** 4.4 1 Ti 1.4, 4.7, Ta 1.14
1.23, 2.17, 2 Pi 1.13-14

3:13 3.13 2 Te 2.7-11, 1 Ti 4.1, 2 Ti 2.16   **3:14** 3.14 1 Ti
Lom 15.4, 2 Ti 2.21, 2 Pi 1.20-21   **3:17** 3.17 1 Ti 6.11, 2 Ti
4:2 4.2 HJL 20.20, 20.31, 1 Ti 4.13, 5.20, Ta 1.13, 2.15   **4:3**
4.5 HJL 21.8, Ef 4.11, 2 Ti 1.8, 2.3   **4:6** 4.6 Fl

6 Vianj amiñ ci himiben aba ladin uami. Himiliñ iadi midi agan mijia migavila limin uain agiladı amiñ agiladı miti Ası sanj sagalı iguavilalı agan me hinibali uami. Vianj himavila uu mihinj agan ci mikı ladi uami. **7** Vianj akuaba akuaba huaci huaci vivi sanj sagan vidividiñ libavilalı me sagan libilan agadı ci livala fihalin uami. Akuaba akuaba huaci huaci vivi sanj vidividiñ hanjilavilalı hameñ ala vidividiñ hanjililan uami. La iabi valı lamavilalı agadı me hivı ci ve iahin uami. Vianj Jisasi sanj hiji vidividiñ danj hiniadamin uami. Iabi avi hamen ala hinilan uami. **8** Akuaba huaci siban vianj hanjila hanjila uavila vivi hisinj agan Ası di haiabila heñ hinidi uami. Akuaba huaci siban agasan hanjila hanjila uavila viben agan nıbu namen uami. Aludi Hekili agan iadi namen abibali uami. Nama hulan huaci siban aba abibali uami. Aludi Hekili nıbu cian hijila hihila hisinj hulan uami. Nıbu hulan iamigali akuaba akuaba lihavilalı agiladı sihivia lamalihilibali uami. La hulan iamigali agiladı cian hiji lamibali agadı mihinj heñ akuaba akuaba agiladı hulan iamigali sikasikan agilasan hitin hitin igubali uami. Hulan iamigali akape agilan nıbu haiabila iahici iga iga sanj mavın hekili hinivilalı uami. Nıbu nulisan akuaba akuaba huaci huaci agiladı igubali uami. La icasan avi igubali uami.

Poli agan Timoti nudi piñ lihalıha siban veve sanj abami.

9 Nama lihalıha siban ve iadi igiha uami. **10** Ci iginan uami. Demasi nıbu iadi ci valavila uali uami. Nıbu fili hisinj akuaba akuaba agilasan mavın iga iga hinivila iaha Tesalonaika haiabila ci uali uami. Kilesenisi nıbu Galesia fili tibi uali uami. Tatusi nıbu Dalimesia fili tibi uali uami. **11** Lukı pam vianj hula hinidi uami. Hamen sadan nama Maki di viavila ahica vehalan uami. Nıbu iadi ahiliahuahu akuaba akuaba sibila vivi hisinj hulan huaci siban

hinilali uami. **12** Tikikusi di abilin Efesusi haiabila ci uali uami.

13 Iadi hadi hilahila hutesi Tilosi haibila vala vecin uami. Kalipusi di ular hivı lama vala vecin uami. Nama neñ veben aba ve iadi hadi hilahila hutesi agadı viavila veva uami. Iadi manasın hihile Kalipusi di ular hivı ala hinivadi uami. Manasın agiladı avi vaveha uami. La cian saban meme sigitı hivı libavici manasın me hinivilalı agiladı vavevave sanj hiji valiminañ siban uami.

14 Alekisadeli agan liba bilasi hivı akuaba akuaba agiladı vilalı uami. Nıbu iadi sibili lamilalı uami. Lusin sibili sibili hamen lilali agasan mufili aludi Hekili agan hibinj nudi sibili lamibali uami. **15** Nama avi hulan agasan sihivia siban migiliha uami. Nıbu aludi cian agilasan nagili lamilali uami.

16 Vaka iadi cian hiji lamalama sanj via uavici hidili maha cian abidalı hulan akape agilan iadi valavalı uami. Hulan mu ma lagulama iadi ahiliahuavila abavalı uami. Hamen lidin nıbilan hugı danj hinivilalı uami. Hamen sadan vianj nulisan Ası di nameñ abadin uami. Nulidi hugı agiladı hivıha aba abadin uami. **17** Aludi Hekili agan nuken iadi migila hinihini icasan vidividiñ igualı uami. Lici vianj nudi cian sulidalı hulan iamigali sikasikan avılı hivı ma miñamigu miñajahavalı agilan igahilavibali uami. Aludi Hekili agan iadi ahiliahuuci idihun laion agilan iadi ma sibili lamavalı uami.

18 Hamen laci ala nıbilan akuaba akuaba lusin sibili sibili iadi hivı liben aba lihavibali uami. Lihavidaci aludi Hekili agan iadi ahiliahuvalı uami. La iadi vici uavila hulan iamigali likilici nudi lihu hivı hinivibali agilan hula Ası di haiabila heñ huaci hamen laci hamen laci hinibalı uami. Hinihini hamen laci hamen laci nudi ibi agadı miñajahahahaha pam hinibalı uami. Ha aminj siban uami.

19 Vianj Pilisila sadan Akuila sadan

lamuladin agasan nama uavila nulidi tibi suliha uami. Hulan iamigali Onesifolusi dì ularñ hiví hiniavilalı agilasan lamuladin agasan nama uavila nulidi tibi suliha uami.

20 Elasitusi nukeñ nibu Kolin haiabila hinidi uami. Tılofimusı nibu himuhimu danj sadan Miletusı haiabila hinidaci vala vecin uami. **21** Nama lihalıha veve sañ hiji lamıha uami. Nama akuaba akuaba sañ migiliminañ uami. Huñe vıdivıdiñ vumili danj agan ma iahımañ lidaci nama mıse lihalıha veviheha uami. Iubulusı hula Pudenisi hula nasan lamulavadi uami. Linusı hula Kilonia hula nasan lamulavadi uami. Hulan iamigali sikasikan avılı hiví miňamigu miňaiahavalı agilan avi nasan lamulavadi uami.

22 Aludı Hekili agan nadı amın agan hula hinibali uami. Nıbu nalusañ mavın hinibali uami.

Polı agaŋ manasiŋ nagadı libu Taitusi sanŋ iguci umali.

1 Polı agaŋ ciaŋ manasiŋ hivi niman libimali. Vianj Polı uamali. Vianj Ası di salaku hisinj kulemili uamali. Jisasi Kilaisi agaŋ nudı salaku vivi sanŋ iadi libimiŋjamali uamali. Ası agaŋ nudı kulanj iamigali agiladi libimiŋja niman abamali uamali. Iadi nuken kulanj iamigali aba abamali uamali. Haman saja iadi abici vianj nudı kulanj iamigali agilasan ciaŋ sulahidin uamali. Nulidi hiji vidividinj agiladi lipi igu igu sanŋ ciaŋ sulahidin uamali. Amiŋ ciaŋ agasan hiji hutesi vivi sanŋ sulahidin uamali. Ası alaŋ acaba acaba lili sanŋ mavin hinihiđi agadi libiakılakila sanŋ aveji sulahidin uamali. **2** Aha Ası agaŋ acaba acaba agiladi ma lamimanj lidinj ukaci haman laci haman laci hinihini agadi alusanj igu igu sanŋ ciaŋ migu abamali uamali. Nibu ma mafilahidi uamali. Haman saja nıbılaŋ hiji vidividinj danj hinihiniŋ nusanj mihasıhavim aba ciaŋ sulahidin uamali. **3** Ası nıbu aludi akiliakudaci ukaci haman laci haman laci hinihini hisinj agaŋ uamali. Nibu abici vianj ciaŋ sulasula salaku agadi vidamin uamali. Nibu nuken ciaŋ sulasula mikiŋ agadi lamamali uamali. Lama kulanj agiladi hiji miŋaiakici ciaŋ sulavidami uamali. Sulavidaci nudı ciaŋ agaŋ usi iakamali uamali.

4 Vianj manasiŋ nagadı Taitusi nasanŋ libadin uamali. Nama iadi ninaŋ me sıbam hinihidanaŋ uamali. Nama hiji vidividinj danj alaŋ nen hinihidalu haman laci ala hinihidanaŋ uamali. Ası agaŋ Jisasi Kilaisi kulanj nasanŋ mavin lamavidaci nadı humigaŋ agaŋ simi hinibali uamali. Ası nıbu aludi Iavan uamali. Jisasi Kilaisi nıbu aludi akiliakudaci ukaci haman laci haman laci hinihini hisinj agaŋ uamali.

Taitusi di Kiliti avılı muha hen hidahidən manigali agiladi libimiŋjamija sanŋ abamali.

5 Vianj nadı Kiliti avılı muha hen vala vecin uamali. Liliŋ nama hen hinihiniŋ salaku limu hihile agiladi vala vecin agadı hikili hikili sanŋ abacın uamali. Vianj nadı abacın haman laci ala lika uamali. Kulanj iamigali avılı hivi miŋamigu miŋaiakavalı agiladi hali hisinj kulanj agiladi libimiŋika uamali. Kilebila mu hivi mu hivi hidahidən hali hisinj agiladi libimiŋika uamali. **6** Manigali agiladi libimiŋiba ha kulanj iamigali agilanı igavidaci kulanj hugı apalı hinihidavi agiladi pam libimiŋika uamali. Kulanj hihile iamigali pabin pabin libihidavi agiladi pam libimiŋika uamali. Manigali libimiŋidinanı agiladi ninanadinilu agilanı aveji Jisasi Kilaisi sanŋ hiji vidividinj lamavim uamali. Kulanj iamigali agilanı igavidaci manigali di ninanadi agilanı hijihiji lidinj lusinj sibili mu mu vihavimidi uamali. Haman lidinj iaminegalinilu di ciaŋ lulavimidi uamali. **7** Ası di kulanj iamigali agiladi migila migila hisinj manigali hana Ası di salaku hisinj kulanj agilanı uamali. Haman saja kulanj iamigali agilanı igavidaci nıbu hugı danj hinimidi uamali. Nıbu vianj ibi danj aban kulanj iamigali agiladi migila migilan libisılıvimiđi uamali. Nıbu igivı igavikemidi uamali. Nıbu avılı vidividinj nanaŋ uava iakuiahu hisinj kulanj hinimidi uamali. Nıbu sagaŋ puti hinimidi uamali. Nıbu mafila mafilan kulanj limu hihile agiladi anim kilisi acaba acaba akape agiladi vivi sanŋ limidi uamali. **8** Kulanj limu hihile agilan nudı uları hivi vehavici nulidi sikivica sıbam sakılam uamali. Nıbu lusinj ukaci sanŋ pam lim uamali. Lidinj hiji sılıvı ukaci agadi pam libiakılam uamali. Nıbu Ası di ciaŋ agadi pam sikivica libiakılam uamali. Nıbu ukaci sılıvı laci hiniim uamali. Nıbu nudı nuken hiji humigaŋ agadi sikivica migılam uamali. **9** Ası di amiŋ ciaŋ hivi lamalıfavımalı agadi vidividinj sıbam miŋalıvam uamali. Haman lidinj kulanj iamigali agiladi amiŋ ciaŋ agadi hivi

1:2 1.2 Lom 16.25, Kl 1.27, 2 Ti 1.1, 1.9, 1 Pi 1.20

1:3 1.3 Ef 1.9-10, 1 Te 2.4, 1 Ti 1.1, 1.11, 2.3, 2 Ti 1.10, Ta 2.10, 3.4-5

1:4 1.4 Lom 1.7, 2 Ko 8.23, Ga 2.3-5, 2 Ti 1.2, 4.10

1:6 1.6 2 Ti 2.24-26

1 Ko 4.1, Ef 5.18, 1 Pi 5.2

1:6 1.6-9 1 Ti 3.2-7

1:7 1.7 Wkp 10.9,

1:9 1.9 1 Ti 1.10, 1.15, 2 Ti 1.13, 2.15, 4.3, Ta 2.1

lamalifisi hiji vidiividin lamavidi uamali. Lihavidaci cian agan nulidi iagan lagudaci amin cian agadi libiakilakila san pam lihavidi uamali. Kulan limu hihile hiji limu dan hinevidaci ha nibu ukaci nulidi hiji agiladi lama hikilidi uamali.

Kiliti avili muha hisin agilan nulidi kulan limu hihile agiladi hiji vidiividin agadi miyaiku ku lihavim ali.

10-11 Kiliti avili muha hisin kulan akape agilan cian lulahidavi uamali. Limu hihile cian kavı kavı aba abań kulan limu hihile agiladi hiji miyaiku ku lihavidi uamali. Kulan nulidi limu hihile ha nibilan Isilaeli hidili agilan uamali. Isilaeli hidili nibilan ala kulan agiladi hadi sibili ikalakalaka san visivisi lihavidi uamali. Nibilan lusin sibili haman agiladi vibin kulan iamigali agiladi mafila mafilan anim kilisi vivi san lihavidi uamali. Nibilan nulidi lusin alań ma vivi agadi hivi kulan agiladi lamalifihidavi uamali. Nibilan haman lidin kulan iamigali agiladi hiji vidiividin agiladidań nulidi ninanadinili agiladi hiji vidiividin agiladidań sikasikan sibili lamahidavi uamali. Haman saja nama manigali ukaci ukaci agiladi libiminjika uamali. Libiminjan manigali agilan nulidi haman haman lili san abamigilavim uamali. 12 Aha kulan mu Kiliti avili muha hisin hiji hutesi dan agan niman abamali uamali. Kiliti avili muha hisin nibilan mafiliń mafiliń cian hisin aba abamali uamali. Nibilan kulan sibili sibam aba abamali uamali. Nibilan saban sanjalan me aba abamali uamali. Nibilan nana san pam lidin iukili san lihavidi aba abamali uamali. 13 Cian nanań nibu amin sibam uamali. Haman saja nulidi hikili hikili san nulidi abacabilika uamali. Linan Asi san sikivica sibam hiji vidiividin lamavidi uamali. 14 Isilaeli hidili agiladi cian kavı kavı agilasan hiji makamijavimidi uamali. Kiliti avili muha hisin kulan nibilan Asi di amin cian agadi lulahidavi uamali. Haman lidin mafiliń mafiliń cian agadi hivi cian vidiividin me abahidavi uamali. Haman

saja kulan iamigali Asi san hiji vidiividin lamahidavi agilan nulidi mafiliń mafiliń cian vidiividin agiladi libiakilavimidi uamali.

15 Kulan iamigali agiladi Asi igadaci hugi apali ukaci laci hinihidavi uamali. Nulidi simin niniń acaba acaba agilan aveji ukaci pam hinihidavi uamali. Agadi ala kulan iamigali lusin sibili libiakilakilań Jisasi Kilańdi kuligalahidavi agiladi hiji humigan agiladi Asi igadaci sibili pam hinihidavi uamali. Nibilan nulidi simin niniń acaba acaba agilan aveji sibili pam hinihidavi uamali. 16 Nulidi sibisan hivi pam alań Asi di igahidalu aba abahidavi uamali. Agadi ala nulidi hinihini hidahida agan nibilan Asi di ci valavala agiladi abalamahidi uamali. Nibilan Asi di cian lulalula hisin uamali. Haman saja Asi agan nulisar ma sibam lihidi uamali. Nibilan pabin tibi aveji lusin ukaci ukaci agiladi ma sibam vihidavi uamali.

2

Kulan iamigali hadi hadi agilan Asi di cian agadi libiakilavim uamali.

1 Nama kulan iamigali agiladi abinan acaba acaba lidań aba Asi di cian agan abamali haman pam lihavim uamali. 2 Nama kulan hadi hadi agiladi abamigilika uamali. Linan kulan uavava agilan me hidavimidi uamali. Nibilan nulidi lusin ukaci agasan igakila hiji ukaci agadi pam libiakilavim uamali. Nibilan Asi di amin cian agadi hivi pam hiji hutesi vihavim uamali. Kulan limu hihile agilasan mavin hadi hinihini san lihavim uamali. Vidiividin lagulama vikili havihavi san lihavim uamali.

3 Nama iamigali hadi hadi agiladi aveji abika uamali. Abinan lusin Asi igici ukaci lihidi haman hivi pam hidavim uamali. Kulan iamigali limu hihile agiladi kilu cian abavimidi uamali. Nulidi hiji agilan avili vidiividin nana san lihavimidi uamali. Lihavidaci avili vidiividin agan nulidi hiji agiladi cahidimidi uamali. Iamigali

hadi hadi agiladi abinan̄ iamigali limu hihile agiladi lusin̄ ukaci pam vivi san̄ lamalifavim uamali. ⁴ Iamigali hadi hadi agiladi abinan̄ iamigali munjan̄ mini iakuhidavi agiladi lamalifavidaci hiji ukaci vihavim uamali. Vibin̄ nulidi munjagalinilu agilasadan̄ ninanadinilu agilasadan̄ pam lihavim uamali. ⁵ Iamigali munjan̄ mini iakuhidavi agilan̄ nulidi hiji humigan̄ agiladi sikivica migilavim uamali. Asi nulidi igadaci ukaci pam hinevim uamali. Nulidi ulan̄ agiladi aveji sikivica migilavim uamali. Nulidi munjagalinilu agilasadan̄ nulidi ninanadinilu agilasadan̄ lusin̄ ukaci pam vihavim uamali. Nulidi munjagalinilu agiladi liku hivi pam hinihini san̄ lihavim uamali. Haman lihavidaci nulidi munjagalinilu agilan̄ Asi di cian̄ agadi sibili iga igañ cian̄ mu mu ma abavidu uamali.

Kulañ minibili agiladi lamalifiliñ san̄ Taitusi di abamali.

⁶ Nama kulañ minibili agiladi haman laci ala iagan̄ lagudanañ nibalan̄ nulidi hinihini hidahida agiladi sikivica migilavim uamali. ⁷ Nama acaba acaba lidan̄ aba ha lusin̄ ukaci agiladi pam libiakilakilan̄ lika uamali. Haman lidanañ kulañ limu hihile agilan̄ nad̄ lusin̄ ukaci agadi iga libiakilavidi uamali. Kulañ iamigali agiladi lamalifidaiñ aba mafiliñ mafiliñ cian̄ dan̄ lamalifiminañ uamali. Salan̄ cian̄ aveji abiminan̄ uamali. Nama lusin̄ ukaci agilasañ pam hiji lamalama cian̄ ukaci agiladi pam sikivica sulika uamali. ⁸ Nama cian̄ ukaci pam suladanañ nibalan̄ nad̄ igavidaci nama hugi apali hinibalinan̄ uamali. Aludi nagilihali agilan̄ aludi sibili iga igañ libimigumiguñ cian̄ ma abavidu uamali. Nibalan̄ nulidi nuken hiji sibili agasañ sikumakilavidi uamali.

Salaku hisin̄ kulemili agilan̄ nulidi manigali agiladi cian̄ agadi sikivica libiakilavim uamali.

⁹ Nama salaku hisin̄ kulemili agiladi abinan̄ nulidi manigali agiladi liku hivi

hinevim uamali. Hinihiniñ salaku acaba acaba nulidi manigali agilan̄ iga igañ hijinalanala agiladi pam vihavim uamali. Nulidi manigali agilasan̄ hibin̄ cian̄ sibili sibili iguavimidi uamali. ¹⁰ Nulidi manigali agiladi acaba acaba agiladi makim vihavimidi uamali. Nibalan̄ nulidi manigali agiladi cian̄ agiladi sikivica libiakilavim uamali. Haman lihavidaci nulidi manigali agilan̄ iga hijinalavidi uamali. Haman lihavidaci acaba acaba nibalan̄ libalihavi agilan̄ kulan̄ limu hihile agiladi hiji minjaiakavidi uamali. Minjaiakavidaci cian̄ sulahidalu agasañ Asi di ibi minjaiakaiakan̄ niman abavidi uamali. Ha nibu amin̄ cian̄ aba abavidi uamali. Asi nibu aludi akiliakudaci ukaci haman laci haman laci hinihini hisin̄ agan̄ aba abavidi uamali.

Alan̄ Asi di lusin̄ ukaci agadi pam libiakilakilan̄ Jisası Kilaisı veci agasañ mihasihidalu uamali.

¹¹ Asi agan̄ kulañ iamigali sikasikan̄ alusan̄ mavin̄ lama aludi akiliakudaci ukaci haman laci haman laci hinihini agan̄ usi ci iakamali uamali. Lici ci igahidalu uamali. ¹² Asi alusan̄ mavin̄ lamalama agan̄ aludi lamalifidaci alan̄ lusin̄ Asi di kuligalagala haman agadi ma vihidalu uamali. Acaba acaba mavin̄ sibili sibili fi nen hisin̄ agiladi aveji valahidalu uamali. Valabalañ sikivica hiji lamadaman̄ Asi di cian̄ agadi pam libiakilahidalu uamali. Alan̄ kulañ iamigali fi nen hisin̄ agilan̄ kulañ hinihidalu agadi ala uamali. Asi alusan̄ mavin̄ lamalama agan̄ aludi lamalifidaci Asi di lusin̄ ukaci agadi libiakilahidalu uamali. ¹³ Libiakilakilan̄ hiji vidividin̄ dan̄ hinihiniñ Jisası Kilaisı veci iga sukalibalilu agasañ mihasihidalu uamali. Nibu abilu hadi vidividin̄ dan̄ vebali uamali. Nibu aludi akiliakudaci ukaci haman laci haman laci hinihini hisin̄ agan̄ uamali. Nibu aludi Asi vidividin̄ hadi dan̄ agan̄ uamali. ¹⁴ Jisası Kilaisı nibu aludi vivi san̄ himimali uamali. Haman lica alan̄ cian̄ vidividin̄ agadi luladulan̄ hugi dan̄ hinihidalu agiladi sikan̄ civamali uamali.

2:5 2.5 Ef 5.22, Kl 3.18, 1 Ti 2.11, 6.1, 1 Pi 3.1-2, 3.5-6   **2:7** 2.7 1 Ti 4.12, 1 Pi 5.3   **2:8** 2.8 1 Ti 6.3, 2 Ti 3.14, 1 Pi 2.12, 2.15   **2:9** 2.9 1 Ti 6.1-2   **2:10** 2.10 Mt 5.16, Fl 2.15-16, Ta 1.3   **2:11** 2.11 Jo 1.9, Lom 5.15, 1 Pi 5.12   **2:12** 2.12 Lom 6.19, Ef 1.4, Kl 1.22, 1 Te 4.7, 1 Jo 2.16   **2:13** 2.13 1 Ko 1.7, Fl 3.20, Kl 3.4, Ib 9.28, 1 Jo 3.2   **2:14** 2.14 CV 19.5, Lo 4.20, 7.6, 14.2, Sng 130.8, Ese 37.23, Ga 1.4, 1 Pi 2.9

Lici alan ukaci siliyi laci hine nudu kulaq iamigali nuken hinihidalu uamali. Nusaqala igakilakilaq lusin ukaci ukaci agiladi pam vivi san lihidalu uamali.

15 Cian nagadu kulaq iamigali agilasan iguka uamali. Lidanaq cian agan nulidi iagan lagudaci cian nagadu libiakilavim uamali. Kulaq iamigali cian nagadu luhidavi agiladi abacabilika uamali. Abacabiladanq cian nagaq nulidi hinihini hidahida agiladi hikilidi uamali. Nama ibi dan saja haman lika uamali. Lidanaq nadisibili iga igan mu cian mu cian abavimidi uamali.

3

Asi agan aludi ukaci lamamali saja alan lusin ukaci pam vimili uamali.

1 Nama kulaq iamigali agiladi abinaq kulaq ibi dan ibi dan agiladi liku hivi hinevim uamali. Manigali fi tibi migila migila hisin agiladi liku hivi hinevim uamali. Haman lihavidaci nulidi manigali agilan acaba acaba san abavidaci nulidi cian agadu libiakilavim uamali. Libiakilakilaq salaku acaba acaba ukaci agiladi pam abavidaci vivi san migilavim uamali. **2** Kulaq mu di abacuvavimidi uamali. Hibin cian hibin cian aba aban lamacilavimidi uamali. Nibalan ibi apali me hinihini kulaq iamigali sikasikan agilan kulaq humigan simi pam hinevim uamali.

3 Aha alan aveji hiji ukaci apali dan hinihini Asidicin cian agadu luladamili uamali. Aludi hiji humigan agilan lusin sibili vivi san pam lihavidami uamali. Haman lihavidaci aludi lusin sibili sibili agilasan hijinaladamili uamali. Hijinalahanlan lusin sibili sibili agiladi salaku hisin kulemili me hinedamili uamali. Haman lidin kulaq iamigali limu hihile agiladi acaba acaba agilasan mavin iga igan nulidi sibili lamadamili uamali. Haman lidamili kulaq limu hihile agilan aludi sibili igavidami uamali. Alan hibin hibin igivi iga igan hinedamili uamali.

4-5 Agadu ala Asi nibu aludi akiliakudaci ukaci haman laci haman laci hinihini hisin agan uamali. Nibu alusaq mavin lama aludi ukaci lamamali uamali. Nibu hiji niman lamamali uamali. Kulaq iamigali limu hihile agilan iadi cian agadu sikivica libiakila salaku ukaci agiladi vihidavi aba abamali uamali. Agadu ala vian nulidi salaku ukaci agilasan igakila ma akiliakudanq aba abamali uamali. Vian iadi hiji hivi nuken kulaq iamigali limu hihile agilasan mavin lama nulidi akiliakubalin aba abamali uamali. Akiliakulij ukaci haman laci haman laci hinibalihavi aba abamali uamali. Haman aba abici kulaq limu hihile agilan avili hivi aludi miyamigu miyaiakavidami uamali. Lihavidaci alan ninanadi mumij cikin me iakadamili uamali. Lidamili nudu Amiag an agan alusaq hiji humigan sebili agiladi igudami uamali. **6** Jisasi Kilaisi agan vikili hadi igamali uamali. Aludi akiliakudaci ukaci haman laci haman laci hinihini san vikili hadi igamali uamali. Lici Asi agan hijinala nudu Amiag agadu abici ve alan kulaq sikasikan hinihidi uamali. **7** Jisasi Kilaisi alusaq mavin lama nudu vidividin hivi aludi akiliakumali uamali. Lici Asi igadaci alan kulaq iamigali ukaci hinihidalu uamali. Haman saja Asi agan aludi ukaci haman laci haman laci hinihini san libimiyamali uamali. Ukaci haman laci haman laci hinihini agasaq ala mihasisij hinihidalu uamali. **8** Haman saja alan cian nagasaq hiji vidividin lamimili uamali. Vian cian nagadu kulaq iamigali hiji vidividin dan agilasan nama vidividin cian nulidi aba aba san abadin uamali. Haman linan kulaq iamigali Asi san hiji vidividin lamahidavi agilan ukaci pam hinevidi uamali. Hinihini lusin ukaci agiladi pam vihavidu uamali. Lusin ukaci agan kulaq iamigali akape agiladi akiliakudi uamali. Haman saja lusin ukaci nibu ukaci sibam uamali.

9 Nama uavava cian agilasan hiji makaminiyiminaq uamali. Kulaq limu hihile agilan nulidi ave iauacagalini

dî ibi agıladı ligulavidi agılasan hiji makamıñımınañ uamali. Ciañ vidividin Mosesi libimali agasaj hibin ciañ hibin ciañ aba aban ciañ sagañ libavidi agılasan aveji hiji makamıñımınañ uamali. Lusin haman agılañ hidili apalı uamali. Kulanj iamigali agıladı ma akiliakuhiđavi uamali.

10 Kulanj mu Ası dî kulanj iamigali agıladı miňalatihici ha uamali. Nama nudı hiji humigañ miňahikilihikili sañ ciañ ukaci agadı pam iguka uamali. Miňahikilihikili ciañ agadı akica tibi haman iguka uamali. Haman linañ nadı ciañ ma igakilici ha nudı sikan kuligalika uamali. **11** Kulanj haman agañ nibu hiji vidividin agadı ci vala lusin sibili vivi hisin kulanj hinihidi uamali. Haman saja nudı nuken hugi agañ nudı niňan libimigumigun abahidi uamali. Nama lusin sibili vivi hisin kulanj aba abahidi uamali.

Poli agañ Tatusi ve nudı iga iga san manasın libu iguci umali.

12 Kulanj akica viañ kulanj nen hinevadi uamali. Mu Aliteması uamali. Mu Tikikusi uamali. Nulidi mu agadı abiliñ nadı hivi udı uamali. Uci iga nama iadi ve iga iga sañ hibi sukılıka uamali. Nikopolisi kilebila hen ve iadi iga iga sañ hibi sukılıka uamali. Viañ Nikopolisi kilebila hen u avili himin hivi hinibalın uamali. Haman saja nama Nikopolisi kilebila hen ve iadi iga iga sañ abadin uamali. **13** Apolosi didan Senasi didan sikivica migılıka uamali. Senasi nibu hiji hutesi danj uamali. Nibu Lom kilebila hisin agıladı ciañ vidividin agadı sikivica igadami uamali. Nulidi akiliakuuka uamali. Haman linañ u hibi cina acaba acaba sañ ma tibi migavidi uamali.

14 Aludi kulanj iamigali agılañ salaku ukaci vivi sañ lihavim uamali. Salaku ukaci agıladı vibin kulanj iamigali acaba acaba sañ tibi migavidi agıladı aveji akiliakuavim uamali. Haman ma lihavici kulanj iamigali avili hivi miňamigu miňaiakavalı agılañ kulanj kavı me hinevidi uamali. Nulidi hinihini hidahida agılañ kualabila simin apalı me hinevidi uamali.

3:10 3.10 Mt 18.15-17, 2 Ko 13.2, 2 Te 3.6, 3.14, 2 Ti 3.5, 2 Jo 1.10   **3:11** 3.11 HJL 13.46, 1 Ti 6.3-5   **3:12** 3.12 HJL 20.4, Ef 6.21-22, Kl 4.7-8, 2 Ti 4.12   **3:13** 3.13 HJL 18.24, 1 Ko 3.5-6, 16.12   **3:14** 3.14 Mt 7.19, Ef 4.28, Fl 1.11, Kl 1.10, Ta 2.14

15 Kulanj iamigali viañ kulanj hinevadi agılañ nasan lama ula ula ciañ iguavadi uamali. Kulanj iamigali Jisasi Kilaisi san hiji vidividin lamadamañ alusan mavın hadi sibam lamahidavi agılasan aveji lama uladalı uamali. Nama u alan nulisan lama uladalı agasaj nulidi abiķa uamali. Ası agañ nalusan sikkasikan mavın lamibali uamali.

Poli agan manasinq nagadı libavila Filemon san iguci umi.

¹ Poli agan cian manasinq hivi nameñ libami. Vian Poli uami. Vian Jisasi Kilaisi dì cian sulilan agasan limin sibili ular hivi hinidin uami. La iadi ima me Timoti hula alaq manasinq nagadı Filemon nasañ libadalu uami. Nama aludi nagili huaci aludi sibila pam hisin uami. ² Alan manasinq nagadı aludi nadı humigan pam hisin me Apia sanj libadalu uami. Alikipusi sanj avi libadalu uami. Nibu alan hula Asi dì sibila vilali uami. Lidaci alan ahuata sagan hisin hulemili me hinihini sibila vilalu uami. Hulan iamigali avili hivi miñjamigu miñjaiahavici nadı ular hivi migudibaliba Asi dì ibi miñjaiahaha sihi iahavilali agilasanj avi libadalu uami.

³ Aludi Iavan Asi agan aludi Hekili Jisasi Kilaisi hula nalusan mavin hiniavidaci naludi humigan agilan simi hiniavibali uami.

Poli agan Filemon akuaba akuaba sibila huaci huaci vihadami agasan hijinalami.

⁴⁻⁵ Akape tibi hulan limu hihile agilan iadi nameñ abavilali uami. Filemon nibu aludi Hekili Jisasi sanj hiji vidividin lamilali aba abavilali uami. Lidiñ Asi dì hulan iamigali sikasikan agilasanj mavin hekili hinilali aba abavilali uami. Hameñ abavidaci vian nasañ igahilahila hameñ laci hameñ laci Asi dì huaci aba abilan uami. ⁶ Nama alaq hula hiji pabin laci hinidanañ alaq ahuata Jisasi Kilaisi sanj hiji vidividin lamilalu uami. Lidiñ hiji huaci huaci agilan aludi hivi iahaiaha sanj Asi dì abilan uami. Alan akuaba akuaba huaci huaci Jisasi Kilaisi dì hivi vilalu uami. Namaakuaba hameñ agiladi sihivia igibanañ aba vian nasañ Asi dì abilan uami. ⁷ Iadi ima me nama uami. Nama Asi dì hulan iamigali sikasikan agilasanj mavin hekili hinilini akuaba

akuaba sibila huaci huaci nulidi hivi vilanañ uami. Lidanaj nulidi hiji humigan agilan huaci laci hiniavilali uami. Nama hameñ lidin iadi iagan lagudanañ hekili hijinalilan uami.

Filemon agan Onesimus dì igidaci nudı ima me hinihini san Poli nudı abami.

⁸⁻⁹ Vian Poli uami. Vian ci hadi hadi lin uami. Vian Jisasi Kilaisi dì cian sulilan agasan limin sibili ular hivi hinidin uami. Vian namaakuaba hameñ lili sanj hiji lamin uami. La namaakuaba hameñ lili sanj vian Jisasi Kilaisi dì ibi hivi nadı vidividin huaci abavin uami. Agadi ala vian nadı cian vidividin ma abiben uami. Hulañ iamigali limu hihile agilasanj mavin hekili hinilanañ sadan vian nasañ mavin cian cian abadin uami. ¹⁰ Onesimus nibu iadi ninañ me uami. Nama nudı ahiliyahuañ sanj nadı mavin cian cian abadin uami. Vian limin sibili ular hivi hinidalin nibu iadi pin veli uami. Vevila cian sulilan agadi igahilavila nibu Jisasi Kilaisi sanj hiji vidividin lamali uami. Hameñ sadan nibu iadi ninañ me hinilali uami. ¹¹ Vaka nibu nadı ahiliyahuañakuaba hameñ lili sanj huaci huaci agiladi ma vihadami uami. Agadi ala iabi huaci nadidaj iadidaj ahiliyahuañ sibila huaci huaci agiladi vibali uami.

¹² Iabi vian nudı abiliñ nadı pin ubali uami. Iadi hiji humigan agan nusañ pam hinidaci ubali uami. ¹³ Vian Jisasi dì cian agadi sulasula hididalin iadi via limin sibili ular hivi lamavici hinidin uami. Nibu vian hula hinihini sanj huaci abamigilavin uami. Abamigililiñ nibu nadı uvissijin viavila iadi ahiliyahui uami. ¹⁴ Agadi ala vian nadı hiji ma igiman uami. Hameñ sadan vian nudı ma abamigilin uami. Nama iadi hiji lubiahilahilaakuaba hameñ lili sanj vian nadı cian vidividin ma abiben uami. Vian hiji nameñ lamin uami. Nama iadi ahiliyahuañ sanjakuaba hameñ liben aba nadı nukeñ hiji hivi liha aba abin uami.

¹⁵ Onesimus nadı vala hanjila vevila vian hula hinilali uami. Agadi ala nibu hutesi ma hinibali uami. Nibu nadı pin cihu ubali

uami. Uavila nama hula sikan hinibali uami. Hameñ libali agasañ akua Así nukenj lici níbu neñ veli uami. ¹⁶ Hameñ sadan iabi nama hiji nameñ lamiminañ uami. Níbu sibila haví haví vivi hisinj hulemili aba abiminañ uami. Vaka níbu nadí sibila hisinj hulemili hiniadami uami. Agadi ala iabi níbu nadí ima me hinidaci nama nusañ mavín hekili hinibanañ uami. Níbu iadi ima me hinidaci nusañ mavín hekili hinilan uami. Agadi ala vianj ci igin uami. Níbu sibila hisinj hulemili hinihini akuaba akuaba sibila huaci huaci agiladi vibali uami. Níbu aludi Hekili Jisasí Kilaisí sañ hiji vidividinj lamalama nadí ima me hinibali uami. Hinidaci nama avi nusañ mavín hekili sibañ hinibanañ uami.

¹⁷ Hameñ sadan nama iginañ vianj nama hula Jisasí Kilaisí dí sibila pam hisinj hinimili uami. Ha nama iadi vivi me Onesimusí dí cihu viha uami. ¹⁸ Níbu nama hula akuaba hugi danj hinici uami. Vana nudi hugi agañ iadi ibi hiví hinim uami. Níbu nama hula hibinj danj hinici uami. Vana nudi hibinj agañ iadi ibi hiví hinim uami. ¹⁹ Vianj Poli uami. Ciañ nagadí iadi human hiví nukenj libadin uami. Akuaba akuaba agiladi hibinj vianj nukenj iguben uami. Vianj nadí nameñ huaci abavin uami. Vianj ala nasañ Jisasí dí ciañ agadi suliliñ igahilavila nama nusañ hiji vidividinj lamilanaj aba abavin uami. La mufili Así hula huaci hameñ laci hameñ laci hinibanañ aba abavin uami. Hameñ sadan nama vianj hula hibinj danj hinidanañ aba abavin uami. Agadi ala vianj hameñ ma abiben uami. ²⁰ Iadi ima me nama uami. Ci iginañ uami. Vianj aludi Hekili dí ibi hiví nadí abadin uami. Nama iadi ahiliahua iadi cihu vivi me Onesimusí dí cihu viha uami. Vianj nama hameñ lili sañ mavín hinilan uami. Alanj ahica Jisasí Kilaisí hula hiji humiganj pam hinilalu uami. Hameñ sadan akuaba akuaba hameñ agiladi lidanañ iadi hiji humiganj agañ huaci laci hinibali uami.

²¹ Vianj igiliñ nama iadi ciañ lubiahilibanañ sadan vianj manasij nagadi nasañ libadin uami. Vianj igiliñ nama

akuaba akuaba huaci huaci Onesimusí dí hiví lili sañ abadin agiladi livalibanañ uami. Livala livala akuaba akuaba huaci huaci sibañ agiladi nudí hiví libanañ uami. ²² Iadi hiji mu nameñ hinidi uami. Así naludi cian igahilavila iadi ahiliahuci limin sibili ulan nagadi vala ivave naludi piñ uben uami. Hameñ sadan nadí ulan agadi fipi mu iasañ hihila sihuvihä uami. Linan vianj uavila nama hula heñ hiniben uami.

Poli dí sibila pam hisinj agilan Filemon san lamulavimi.

²³ Epafilasi agañ Filemon nasañ lamuli uami. Níbu avi vianj hula limin sibili ulan hiví hinidi uami. Alanj ahica Jisasí Kilaisí dí ciañ sulilalu agasañ limin sibili ulan hiví hinidalu uami. ²⁴ Iadi sibila pam hisinj agilan avi nasañ lamulavi uami. Nulidí ibi nameñ uami. Mu Maki uami. Mu Alisitalikusí uami. Mu Deması uami. Mu Lukí uami.

²⁵ Aludi Hekili Jisasí Kilaisí agañ nalusanj mavín hinibali uami.

Manasinq libavila Ibilu cian hisin agilasanq iguci umi.

Asi di Ninaq agan alusanq cian sulilali uami.

¹ Asi di sibila hisin hulan mu agan cian manasinq hivi nameq libami.* Vaka sibaq Asi agan akape tibi abidaci nud i cian igala-halaha hisin hulan agilan aludi iamilihali sanq akuaba akuaba cian mu hidili mu hidili agiladi sulavihadami uami. ² Iabi mihin sijan sijan hivi hinidamili Asi agan nud i Ninanu di abidaci alusanq cian sulilali uami. Asi nud i Ninanu hula hiji pam lamalama fili uaian susu akuaba akuaba agiladi lamavimi uami. La abami uami. Viaq nad i libimijiliq namaakuaba akuaba sikasikan agiladi migilibanaq aba abami uami. ³ Lici Ninanu agan Asi di abilu hekili vidividin danq agad i abalamilali uami. Abilu agad i hulan iamigali alusanq vakala vakala abalamadi uami. Hameq lidin nibu avi Asi me sibaq hinidi uami. Nud i cian agan vidividin danq uami. Nibu abidaci fili uaian susuakuaba agilan vidividin hiniavilali uami. Asi hulan iamigali agiladi hugi hivici huaci hinihini sanq Jisasdi abici himami uami. Himavila cihi hihia havila Asi iahua hivi hinilali agad i human simi kilikili hivi migahinidi uami. Asi nibu pam vidividin hekili danq uami.

Asi agan Ninanu di ibi lamici nibu pam ibi hekili danq hinilali uami.

⁴ Asi agan nud i Ninanu di ibi lamici ibi hekili danq hinilali uami. Ibi hekili danq hinidaci Asi di cian hali hisin agilan ibi hekili apali hinihini nud i lihu hivi pam hiniavilali uami. ⁵ Vaka sibaq Asi agan Ninanu di abami uami. Nama iadi Ninaq aba abami uami. Viaq nad i Iagana aba abami uami. La cihi ala abami uami. Nama iadi nameq abibanaq aba abami

uami. Iadi Iavar ababanaq aba abami uami. Lidanaq viaq nad i nameq abiben aba abami uami. Iadi Ninaq aba abiben aba abami uami. Asi agan Jisasdi pam hamen abami uami. Nud i cian hali hisin agiladi hamen ma abadami uami. ⁶ Asi nud i Ninaq Cimegen agad i abici fili neq migici nameq abami uami. Iadi cian hali hisin agilan iadi Ninaq Cimegen di ibi pam miqaiyahiben aba migalifilibavibali aba abami uami. ⁷ La nud i cian hali hisin agilasanq igahilavila abami uami. Viaq iadi cian hali hisin agiladi lidalin hadali uhilin uhilin me hiniavilali aba abami uami. Nibilan avin mila me hinihini iadi sibila vihavilali aba abami uami. ⁸ La cihi nud i Ninanu di abami uami. Nama Asi aba abami uami. Nama manigali hinihini hamen laci hamen laciakuaba akuaba agiladi migila migila hinibanaq aba abami uami. Hinihini hiji huaci igahilahila nad i hulan iamigali agiladi sihivia sibaq migilibanaq aba abami uami. ⁹ Viaq nad i Asi aba abami uami. Nama hulan iamigali iadi cian sihivia lubiahilavilali agilasanq pam mavin hekili hinilanan aba abami uami. Hulan iamigali iadi cian vidividin agad i lulavilali agilasanq valilanan aba abami uami. Hameq lilanq sadan nad i libimijiliq nama ibi hekili danq hinibanaq aba kili olivi agiladi amiq agiladi miti agad i nad i hali sabi hivi miqamijimin aba abami uami. Hameq liliq nama hekili hijinalianaq aba abami uami. Nad i sibila pam hisin agilan hamen ma hijinalavilali aba abami uami. Nama pam hekili hijinalianaq aba abami uami. ¹⁰ La cihi ala Ninanu di abami uami. Nama iadi Hekili aba abami uami. Vaka sibaq nama hidili maha fili nagadi lamamanan aba abami uami. La nad i human hivi nuken uaian susuakuaba agiladi avi lamamanan aba abami uami. ¹¹ Fili uaian susu agilan sikasikan sibili lihavibali aba abami uami. Agad i ala nama hamen laci hamen laci hinibanaq aba abami uami.

* **1:1** 1.1 Hulan mu manasinq nagadi libami agad i alaq nud i ibi ma igilalu. Manasinq nagadi Poli libami ua aniaiba libami agad i alaq nud i ibi ma igilalu. **1:2** 1.2 Sng 2.8, Jo 1.3, Ef 1.10 **1:3** 1.3 HJL 2.33-34, 2 Ko 4.4, Kl 1.15-17, 1.20, Ib 8.1, CHL 4.11 **1:4** 1.4 Ef 1.21, Fl 2.9-11 **1:5** 1.5 2 Sml 7.14, 1 Sto 17.13, Sng 2.7, 89.26-27, HJL 13.33, Ib 5.5 **1:6** 1.6 Lom 8.29, Kl 1.18, 1 Pi 3.22, CHL 1.5, 5.11-14 **1:7** 1.7 Sng 104.4 **1:8** 1.8-9 Sng 45.6-7 **1:9** 1.9 Ais 61.1, HJL 4.27, 10.38 **1:10** 1.10-12 Sng 102.25-27 **1:11** 1.11 Ais 34.4, Mt 24.35, 2 Pi 3.7, 3.10

Fili uaian susu agilan hadi hilahila hutesi sibili lilali hamen ala sibili lihavibali aba abami uami. ¹² Hulan mu agan hadi hilahila hutesi mu sebili vave hasi agadi miňahubila lamavila sebili agadi ahualilalı aba abami uami. La hadi hilahila hasi agadi miňahupihalavila via ua havalici ua sivililalı aba abami uami. Hamen laci ala nama fili uaian susu agiladi miňahupihalavila lahunaj ua sivilavibali aba abami uami. Agadi ala nama hamen laci hamen laci hinibanañ aba abami uami. Nama mu hidili ma hinibanañ aba abami uami.

¹³ La cihu Ninanu di abami uami. Nama iadi human simi kilikili hivi migahininha aba abami uami. Migahininhini makamınja hinidanan hulan nadı nagili lamavilalı agiladi viavila nadı lihu hivi lamiliñ hiniavibali aba abami uami. Ası agan nudi cian hali hisin agiladi cian hamen ma abami uami. ¹⁴ Ası di cian hali hisin agilan hulan hadipili alan me hima uami. Nibilan hadali uhiliñ uhiliñ me hinihini uu veve Ası di sibila vihavilalı uami. Ası agan hulan iamigali limu hihile agiladi ahiliahulin huaci hamen laci hamen laci hiniavibali aba nudi cian hali hisin agiladi abidaci uu nulidi laci ahiliahuavilalı uami.

2

Alan Ası di valavila vihilihekili igibalı uami.

¹ Ası di Ninañ agan ibi hekili vimi sadan alan cian nagadi igahilavila sihivia siban lubiahilimili uami. Alan mu tibi mu tibi aludi nukeñ hiji lubiahilavila uami. Ha alan Ası di valavala hitin hinihini me hinibalu uami. ² Vaka siban Ası agan nudi cian hali hisin agiladi abadami uami. Abidaci cian agadi vavevave aludi iamilihali agiladi hivi abavihadami uami. Cian nagan amin siban sadañ alan nudi cian agadi huaci lubiahilbalı uami. Hulan iamigali cian nagadi valavala lusin sibili sibili vihavilalı agilasan Ası nulidi nuken lusin sibili agilasan vihilihekilihekiliigulalı uami. ³ Iabi nej Ası agan aludi amin

ci ahiliahuben aba ladi uami. Agadi ala nibu aludi ahiliahuci huaci hamen laci hamen laci hinihini sañ valavila uami. Ha alan vihilihekiliagadi ma livalibalı uami. Vaka siban Ası agan aludi ahiliahuci huaci hamen laci hamen laci hinihini sañ abami uami. Abici aludi Hekili Jisası agan hulan iamigali agiladi abami uami. Lici hulan iamigali agilan cian agadi igahilavila cihu aludi abavimi uami. Cian abami agan nibu amin siban aba abavimi uami. ⁴ Hamen lihavidaci Ası agan vidividin mu hidili mu hidili agiladi abalamadami uami. Sibila vidividin mu hidili mu hidili agiladi abalamadami uami. Lidiñ mu sihi mu sihi abalamidaci iga iga abavihadami uami. Ha amin ala aba abavihadami uami. Ası agan nudi nukeñ hiji lubiahilahila abidaci nudi Amin agan hulan iamigali agilasan vidividin igudaci sibila mu hidili mu hidili vihavilalı uami. Hamen lidaci alan avi iga iga abılalu uami. Ha amin ala aba abılalu uami.

Jisası nibu ibi hekili dan sadan aludi ahiliahumi uami.

⁵ Mufili Ası agan fili mu sebili agadi lamibali agasan abadalu uami. Fili hamen agan Ası abici nudi cian hali hisin agiladi lihu hivi ma hinibali uami. ⁶⁻⁸ Hulan mu agan Ası di nameñ abami uami. Hulan iamigali alan hifuhifü ciki me hinilalu aba abami uami. Agadi ala nama alusan hiji lamalama aludi sihivia siban migililanıñ aba abami uami. Migila migila alan fili nej ilimiñ ilimiñ nadı cian hali hisin agiladi lihu hivi hinihini sañ abamananıñ aba abami uami. La aludi ibi miňaiahinanıñ ibi hekili dan hinidamili abamananıñ aba abami uami. Namılañ hulan iamigali huaci aba abamananıñ aba abami uami. Lavila abinañ akuaba akuaba sikasikan agilan aludi lihu hivi hiniavilalı aba abami uami. Hamen abavila Ası di manasın hekili hivi libami uami.

Lavila abami. Akuaba akuaba sikasikan agilan aludi lihu hivi hiniavilalı agasan abami uami. Hamen abavila akuaba

ciki avi ma valici havı hinivi uami. Agadı ala iabi neŋ alan igimili akuaba akuaba sikasikan agilan aludi lihu hivı ma hiniavılalı uami. ⁹ Alaŋ Jisasi dı pam igilalu uami. Nıbu fili neŋ vevila Ası dı cian hali hisin agiladi lihu hivı hinimitavila hulan iamigali agiladi uvısiŋ viavila himami uami. Ası agan hulan iamigali sikasikan agilasan mavın hiniavila abıcı Jisasi agan avıha avıha hekili viavila himami uami. Himici Ası agan Jisasi dı ibi miŋaiahici ibi hekili daŋ hinidaci abami uami. Nama hulan huaci sibaŋ aba abami uami.

¹⁰ Ası agan nusan nukeŋ igahilavila akuaba akuaba agiladi lamami uami. La nıbu nukeŋ lidaci akuaba agilan hiniavılalı uami. Nıbu ala hulan iamigali agilasan igahilavila abıcı Jisasi agan avıha avıha vimi uami. Avıha avıha vimi agasan Jisasi dı abıcı hali uu hibi abalamalama hisin me hinilalı uami. Hinihini hulan iamigali agiladi ahiliyahuiahu nulidi vivi udaci nudı nukeŋ haiabila heŋ huaci hamen laci hamen laci hiniavıbalı uami. Ası igidaci akuaba akuaba hamen agilan huaci sibaŋ hiniavılalı uami. ¹¹ Jisasi nukeŋ lidaci hulan iamigali agilan Ası dı hulan iamigali nukeŋ hiniavılalı uami. Iavan pabin laci sadaŋ nıbu naludi abılalı uami. Nıbilan iadi imahali nanadi humıgaŋ pam aba abılalı uami. Nıbu hamen aba aba saŋ ma sihumahılılalı uami. ¹² Nıbu Ası dı nameŋ abami uami. Nadı ibi hekili agasan iadi imahali nanadi humıgaŋ pam agiladi suliben aba abami uami. Lidalin nadı hulan iamigali agilan migudiba hiniavıdaci vian sihi iahaiahı nadı ibi miŋaiahıben aba abami uami. ¹³ La cihu ala abami uami. Vian Ası saŋ hiji vidividin lamalama nusaŋ migiliben aba abami uami. La abami uami. Vian nan hinidin aba abami uami. Hulan iamigali nagilan hula hinidin aba abami uami. Ası agan hulan iamigali ninanadi me nagiladi iadi human hivı lamami aba abami uami.

2:9 2.9 Jo 3.16, Lom 5.18, Fl 2.7-9, 1 Ti 2.6, 1 Jo 2.2, CHL 5.9
10.10 **2:11** 2.11 Mt 25.40, Mk 3.35, Jo 20.17, HJL 17.26, Lom 8.29, Ib 10.10 **2:14-15** 2.14-15 Jo 1.14, 12.31, Lom 8.3, 8.15, Fl 2.7, Kl 2.15, 2 Ti 1.7, 1 Jo 3.8, CHL 12.10
2:16 2.16 Ais 41.8-9 **2:17** 2.17 Fl 2.7, Ib 2.14-15, 4.15, 5.1-2, 1 Jo 2.2, 4.10 **2:18** 2.18 Ib 4.15-16, 5.2, 7.25 **3:1**
 3.1 Ef 4.1, Fl 3.14, Ib 4.14, 5.5, 6.20, 7.26, 8.1, 9.11, 2 Pi 1.10

Jisasi hulan sibaŋ iahavila aludi ahiliyahumi uami.

¹⁴⁻¹⁵ Lagun agan nıbu vidividin daŋ uami. Nıbu hulan iamigali agiladi ifihimilalı uami. Lidaci hulan iamigali agilan himahıma saŋ hekili lidavılalı uami. Lidin fili neŋ hiniavidaci lidalida hiji agan lidaci lagun dı limin sibili uları hivı me hiniavılalı uami. Agadı ala Jisasi nıbu himavila cihu hiji iahavila lagun dı limin sibili uları hivı me hinihini agadı ci ifilahami uami. Jisasi ninanadi me saŋ abami ha nıbu hulan iamigali saŋ abami uami. Hameŋ sadan Jisasi avi hulan sibaŋ iaha hinia himavila lagun agadı lici nudi vidividin agan apalı hinihini uami. ¹⁶ Jisasi nıbu Ası dı cian hali hisin agilasan igahilavila ma himami uami. Nıbu Ebılam dı iamlıhalınu agilasan igahilavila himami uami. ¹⁷ Nıbu hulan sibaŋ hinihini aludi isan me hiniadami uami. La Ası saŋ sagalı igu igu hisin agiladi manigali hekili hinihini Ası dı sibila sihıvia sibaŋ vihadami uami. Hulan iamigali agilasan mavın hinihini Ası nulidi hugı hivıbalı aba sagalı igu igu hisin agiladi manigali hekili hiniadami uami. ¹⁸ Lagun agan hiji nameŋ lamadami uami. Vian Jisasi dı ilasılıŋ lusin sibili vibali aba abadami uami. Hameŋ hiji lamalama Jisasi dı ilasıdaci avıha avıha igadami uami. Agadı ala nıbu lusin sibili ma vimi uami. Iabi avi hulan iamigali agilan lusin sibili vivi saŋ lagun agan nulidi hamen laci ala ilasılılalı uami. Lidaci cihu Jisasi agan hulan iamigali agiladi lamalubidaci nıbilan lagun dı hiji agadı ma lubiahılavılalı uami. Lagun agan Jisasi dı ilasıcı lusin sibili ma vimi sadan Jisasi nıbu hulan iamigali agiladi hamen laci ala ahiliyahulalı uami.

3

Jisasi dı ibi hekili agan Mosesi dı ibi agadı livalami uami.

¹ Iadi isagali imahali me namılaŋ uami. Ası agan hulan iamigali sikasikan alan nudı haiabila uu saŋ abami uami. Lici alan nudı

2:10 2.10 Lu 24.46, HJL 3.15, Lom 8.29, 11.36, Ib 5.9-10,

2:12 2.12 Sng 22.22 **2:13** 2.13 Sng

2:14 2.14-15 Jo 1.14, 12.31, Lom 8.3, 8.15, Fl 2.7, Kl 2.15, 2 Ti 1.7, 1 Jo 3.8, CHL 12.10

2:15 2.15-16, 5.2, 7.25 **3:1**

hulan iamigali hinilalu uami. Namilan Jisası san sihivia sibañ igahilihalañ uami. Ası agañ nudı ala libiminiçi Ası san sagalı igu igu hisin agiladi manigali hekili hinilali uami. Hinidaci alan Ası san hiji vidividin lamalama nudı ibi agadı hivi ala cian sulilalu uami. ² Vaka Mosesi agañ Ası di cian lubiahilahila nudı hulan iamigali agiladi sihivia sibañ migiladami uami. Jisası avi hameñ laci ala lihadami uami. Ası agañ Jisası san sibila agadı iguci nudı cian agadı sihivia sibañ lubiahiladami uami. ³ Hulan iamigali agilan ulan agadı iga iga abavılalı uami. Ha ulan huaci aba abavılalı uami. Agadı ala hulan ulan hafihafi hisin human sihi huaci dan agadı iga iga nameñ abavılalı uami. Ha nıbu hulan huaci sibañ aba abavılalı uami. Hameñ laci ala Mosesi nıbu ibi hekili dan sadan nudı hulan huaci aba abavılalı uami. Agadı ala cihu husivı Ası agañ Jisası di igici nıbu ibi hekili sibañ dan hinihi uami. Lici hulan iamigali agilan nudı ibi miñaiahaha nameñ abavılalı uami. Nıbu hulan huaci sibañ aba abavılalı uami. ⁴ Hulan agilan ulan mu mu agiladi hafiavılalı uami. Hameñ laci ala Ası agañ avi fili uaian susu akuaba akuaba sikasikan agiladi lamami uami. ⁵ Mosesi nıbu Ası di sibila hisin hulan hinihi nudi hulan iamigali agiladi sihivia sibañ migiladami uami. Mufili Ası agañ akuaba akuaba cian abıbalı agasan avi abadami uami. ⁶ Jisası Kılaisı nıbu Ası di Ninañ sadan nıbu Ası di hulan iamigali agiladi sihivia sibañ migililali uami. Alan avi Ası san hiji vidividin dan hiniavıla nusañ hijinjalanañla hinihi Ası aludi huaci lamıbalı agasan migilimili uami. Migilidamılı Ası agañ aludi igidaci alan nudı hulan iamigali hinibalı uami.

Hulan iamigali Ası di cian lulavihadami agilan Ası di alusisi fipi hen ma ivouavimi uami.

⁷ Alan Ası di hulan iamigali hinilalu sadan Ası di Amiñ agadı cian sihivia sibañ igahilihimi uami. Nıbu nameñ abami uami. Vian Ası aba abami uami. Iabi iadi

cian agadı igahilihalañ aba abami uami. ⁸ Vaka naludi iamilihalinalu agilan fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali hen hinihi iadi vidividin agasan abacuvacuva hiniavıhadami aba abami uami. Nıbilan iadi cian agadı lulalula lusin sibili san pam lihavıhadami aba abami uami. Nıbilan lihavıhadami hameñ ala namilan avi iadi cian agadı igahilahila san valimilan aba abami uami. ⁹⁻¹⁰ Vaka vian vidividin mu hidili mu hidili agiladi abalamidalıñ igavıhadami aba abami uami. Vidividin hameñ agiladi igavidaci huali 40 umi aba abami uami. Agadı ala nıbilan iadi vidividin agasan abacuvavıhadami aba abami uami. Hameñ lihavıdaci iadi igivi lidaci nameñ abamin aba abami uami. Nulidi hiji humıgañ agilan lusin sibili san pam lihavılalı aba abamin aba abami uami. Iadi cian agadı malubiahilavılalı aba abamin aba abami uami. ¹¹ Hameñ sadan iadi igivi lici nameñ abamin aba abami uami. Hivi hekili aba abamin aba abami uami. Nıbilan iadi alusisi fipi hen ma sibañ ivouavıbalı aba abamin aba abami uami.

¹² La cihu abami. Iadi isagali imahali me namilan uami. Namilan sihivia sibañ migilihalan uami. Naludi hulan iamigali limu hihile agilan hiji sibili humıgañ sibili dan hinihi nulidi hiji vidividin agiladi valavımidı uami. Ası hameñ laci hameñ laci hinilali agadı avi sikan valavımidı uami. ¹³ Lusin sibili agan hulan mu di hiji huaci agadı miñaiahihu lici Ası di cian agadı valavıla lusin sibili san pam limidi uami. Uaian pabin pabin agilasan nameñ abıbalı uami. Na iabi aba abıbalı uami. Hameñ sadan uaian pabin pabin namilan nuken nuken Ası di hulan iamigali agiladi hiji miñaiahaha san cian sulihalañ uami. ¹⁴ Alan hidili maha Ası san hiji vidividin dan hiniadamılı hadihu alan vidividin sibañ hiniadamılı uami. Iabi avi sihivia sibañ hiji vidividin dan hinia via ua hen himibalı uami. Hameñ lavıla alan Jisası Kılaisı di sibila pam hisin hulan iamigali hinibalı uami. ¹⁵ Ası agañ nameñ abami uami. Vian Ası aba abami uami. Iabi iadi

cian agadı igahilihalañ aba abami uami. Vaka naludi iamilihalinalu agilañ iadi cian lululula lusin sibili sañ pam lihavihadami aba abami uami. Nibilan lihavihadami hamen ala namilan avi iadi cian agadı igahilihila sañ valimilan aba abami uami.

16 La cihu abami. Ci igilañ uami. Isilaeli hidili hulan iamigali Isipi fili tibi hiniavidaci Mosesi likila vavemi agilañ ala Asi di cian agadı igahilavihadami uami. Agadı ala nudı cian agadı lulavihadami uami. **17** Lusin sibili sibili agiladi vivi hiniavidaci Asi agan nulisan igivi hinidaci huali 40 umi uami. Huali hamen udaci Asi agan nulidi validaci haba himavihadami uami. Himavidaci nulidi vali agilañ fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali heñ hiniavidami uami. **18** Isilaeli hidili agilañ Asi di cian lulavici Asi agan nameñ abami uami. Hivi hekili aba abami uami. Namilan iadi alusisi fipi heñ ma sibañ ivoubalañ aba abami uami. **19** Alan ci igalu uami. Hulan iamigali Asi sañ hiji vidividin ma lamavihadami agilañ Asi di alusisi fipi heñ ma sibañ ivouavihadami uami.

4

Asi di hulan iamigali agilañ alusavibali uami.

1 Asi agan cian miguavila aludi abami uami. Namilan iasañ hiji vidividin lamavila iadi alusisi fipi neñ ivave hinibalañ aba abami uami. Asi igidaci naludi hulan mu alusisi fipi heñ ma ivoubali agasan igahilavila lidihalañ uami. **2** Vaka Isilaeli hidili agilañ Asi di cian agadı igahilavihadami uami. Agadı ala Asi di cian agasan hiji vidividin ma lamavihadami uami. Hamen sadan cian agan nulidi ma ahiliahuadami uami. Asi agan aludi avi hamen laci ala nudı alusisi fipi heñ ivoua hinihini sañ abadi uami. **3** Asi sañ hiji vidividin dan hinidalu alan nudı alusisi fipi heñ huaci ivoua hinibalu uami. Vaka Asi nudı alusisi fipi agasan ala igahilavila abami uami. Iadi igivi lici nameñ abamin aba abami uami. Hivi hekili aba abamin

aba abami uami. Nibilan iadi alusisi fipi heñ ma sibañ ivouavibali aba abamin aba abami uami.

La abami. Mosesi hinidaci Asi agan cian hamen agadı abami uami. Vaka Asi agan fili uaiañ susu akuaba akuaba lamami hadihu akuaba akuaba sibila mufili vibali agasan hiji ci lama fihalami uami. Akuaba akuaba agiladi lama fihala alusibali agasan avi hiji ci lamami uami. **4** Cian mu Asi di manasın hekili hivi hinidi agan alusisi mihiñ agasan avi abami uami. Asi agan mihiñ human limu fihala human limu pabin cijin agadı hivi akuaba akuaba sikasikan agiladi lamami aba abami uami. La hifili lavila hinia miyalahici mihiñ human limu fihala human limu ahica cijin agan iahami aba abami uami. Iahici mihiñ agadı hivi alusami aba abami uami. **5** Cian mu Asi di manasın hekili hivi hinidaci igadamili agan nibu nameñ abami uami. Asi agan abami aba abami uami. Nibilan iadi alusisi fipi heñ ma sibañ ivouavibali aba abami aba abami uami.

6 La abami. Hulan iamigali vaka Asi di cian agadı igahilihila nudı cian lulavihadami agilañ nudı alusisi fipi heñ ma ivouavimi uami. Asi di alusisi fipi agan hanibun hijidi uami. Asi nibu nukeñ nudı alusisi fipi agasan alialalaj namilan ivavehalañ aba abici ivouavibali uami. **7** Huali akape uci Asi agan iabi me agasan igahilavila mihiñ mu lamavila abami uami. Vaka sibañ abami hamen ala cihu ala abami uami. Abidaci Deviti agan libami uami. Asi agan nameñ abi aba abami uami. Iabi iadi cian agadı igahilihalañ aba abi aba abami uami. Namilan iadi cian agadı igahilihila sañ valimilan aba abi aba abami uami.

8 Lavila abami. Vaka Josua agan nulidi alusisi sañ abami agadı ala nibilan ma alusavimi uami. Alusavimi padanj Asi nulidi alusisi mihiñ mu sañ ma abivi uami. **9** Alan igilalu uami. Asi di hulan iamigali agiladi alusisi mihiñ agan nibu hanibun hijidi uami. **10** Vaka Asi agan nudı

sibila agiladi fihalavila alusami hamen laci ala hulan iamigali agilan avi nulidi sibila agiladi fihalavila alusavibali uami. **11** Hameñ sadan alan avi visivasi igu igu sibila vidiividin viavila nudí alusisi pipi heñ ivoumili uami. Alan avi hulan iamigali vaka lihavihadami hamen ala cian lulavila lusin sibili san pam lavila sibili limagal uami.

12 Ası di cianagan lidaci hulan iamigali agilan huaci hamen laci hamen laci hiniavilalı uami. Nibu ala sibila vidiividin hanibun vivi hinidi uami. Nudi cianagan puia ilin limu limu dan me hinilalı uami. Nudi ilin agan puia sikasikan agiladi ilin livalilalı uami. Cianagan nibu hulan iamigali agiladi hiji humigan ihalahalaha me lilalı uami. Nibu hulan iamigali agiladi henañ iu libilivili hiji ivo ivo me ivoulalı uami. Hameñ sadan aludi hiji humigan agiladi avi sikan iga fihalilalı uami. **13** Akuaba akuaba Ası nuken lamami agilan ma sivila hiniavilalı uami. Akuaba akuaba agiladi igidaci haiabila sibaj hiniavilalı uami. Hameñ sadan alanakuaba akuaba lilalu agasan cihi Ası di piñ uavila haiabila iaha abibalı uami.

Jisasi nibu alusan igahilahila Ası san sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili hinilalı uami.

14 Ası san sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili hanibun hinidi uami. Hinihini alusan igahililalı uami. Nibu ala Ası di haiabila ivoumi uami. Nibu Ası di Ninañ Jisasi uami. Hameñ sadan alan hiji vidiividin dan hinihini nudí cian agadi sihivia sibaj sulimili uami. **15** Alan aludi nuken vidiividin hiji lusin sibili ma valibalı uami. Vihili akuaba akuaba ilasisi hisin agilan aludi hiji iahavilalı uami. Jisasi di hiji avi hamen laci ala iahavihadami uami. Agadi ala nibu lusin sibili ma vimi uami. Hameñ sadan nibu Ası san sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili hinihini aludi ahiliyahuiahu san mavin hinilalı uami. **16** Ası nibu alusan mavin hinilalı sadan

alan nudí mikí piñ uu san lidimagalu uami. Alan nudí mikí piñ sibaj uavila nudí igimili alusan mavin hinibali uami. Vihili aludi hiji iahavidaci nibu alusan mavin hinihini aludi ahiliyahubali uami.

5

Jisasi agan Ası san sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili hinihini aludi ahiliyahubali uami.

1 Ası agan nusan sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili libiminjavila nameñ lilalı uami. Nulidi hulan mu agadi igavila nudí libiminjavila abici hulan iamigali agiladi ahiliyahuiahu sibila agadi nibu vilalı uami. Vivı Ası nudí hulan iamigali agiladi hugi hivibali aba sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agan sagali huaci huaci limu hihile agiladi hililalı uami. Limu hihile agiladi havı igulalı uami. **2** Ası san sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agan nibu vidiividin apali hinihini lusin sibili vilalı uami. Hameñ sadan hulan iamigali hiji huaci apali hinihini lusin sibili sibili vihavilalı agilasan mavin hinilalı uami. Mavin hinihini cian simi aba aba nulidi ahiliyahulalı uami. **3** Ası agan iadi nuken hugi agadidan hulan iamigali agiladi hugi agiladidan hivibali aba sagali hitin hitin hililalı uami. Ası nuken abami sadan hamen lilalı uami. **4** Ası san sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agan nibu ibi hekili dan sadan nudí nuken hiji hiji sibila agadi ma vibali uami. Vaka Ası agan Alon di libiminjavila abici sibila hamen agadi vihadami uami. Ası agan hulan mu agadi libiminjavila sibila Alon vihadami hamen laci ala vivi san abici sibila agadi huaci vibali uami.

5 Jisasi Kilaisi avi nibu hamen ala uami. Nibu nudí nuken ibi ma miñaiahami uami. Nibu Ası di lihu hivi hinidaci Ası agan nibu nuken nudí libiminjavila abici nusan sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili hinimi uami. Lici Ası nudí abami uami. Nama iadi Ninañ aba abami uami. Viañ nadı Iagana aba abami uami. **6** Hulan mu

4:11 4.11 Ib 3.12, 3.18-19   **4:12** 4.12 Ais 49.2, Jer 23.29, Jo 12.48, Ef 6.17, CHL 1.16, 19.15   **4:13** 4.13 Jop 26.5-6, Sng 33.13-14, 90.8, Snd 15.11   **4:14** 4.14 Ib 3.1, 7.26, 10.23   **4:15** 4.15 2 Ko 5.21, Ib 2.17, 7.26, 1 Pi 2.22, 1 Jo 3.5
4:16 4.16 Ef 2.18, 3.12, Ib 10.19-22   **5:2** 5.2 Ib 2.18, 4.15, 7.28   **5:3** 5.3 Wkp 9.7, 16.6, Ib 7.27   **5:4** 5.4 CV 28.1
5:5 5.5 Sng 2.7, Jo 8.54, Ib 1.5, 1.8   **5:6** 5.6 Sng 110.4, Ib 6.20, 7.1, 7.17, 7.20-21

agañ Ası dı cian agadı manasın mu hıvı avi nameñ libami uami. Ası agañ abi aba abami uami. Nama iasañ sagalı igu igu hisin hulañ Melikisedekı me hinibanañ aba abi aba abami uami. Hinihini hamen laci hamen laci hinibanañ aba abi aba abami uami.

7 Vaka Jisasi agañ fili neñ vevila hulañ sibañ hinihini Ası dı abami uami. Ası agañ iadi ahiliyahuci ma himiben aba cihu tibi cihu tibi Ası dı vidividin ababa ilihalihimi uami. Nibu Ası dı lihu hıvı pam hinidamı sadan Ası agañ nudi cian agadı igahilami uami.* **8** Jisasi nibu Ası dı Ninañ uami. Agadı ala nibu avıha avıha igami uami. Avıha avıha iga iga vihili havahava hiji nameñ lamami uami. Vian Ası dı lihu hıvı hinihini nudi cian agadı pam lubiahiliben aba abami uami. **9-10** Hameñ abavila Ası dı cian agadı lubiahilidaci Ası agañ nudi igidaci nibu huaci sibañ hinidamı uami. Lidaci Ası agañ nudi libimijavila abami uami. Nama iasañ sagalı igu igu hisin agiladi manigali hekili Melikisedekı hinidamı hamen ala hinibanañ aba abami uami. Lici Jisasi agañ hulañ iamigali Ası dı cian lubiahilavılı agiladi ahiliyahudaci huaci hamen laci hamen laci hinivibali uami.

Alan ninanadi mumıñ me hinimagalu uami.

11 Jisasi agañ Ası sañ sagalı igu igu hisin agiladi manigali hekili Melikisedekı me hinilali agadı cian mu mu hinidi agadı ala alan naludi ma abıbalu uami. Namılañ uavauava me hinilalañ sadan naludi hiji agilan ma tovelali uami. Hameñ sadan alan cian hidili nagadi naludi lamalububi san libavihadalu uami. **12** Naludi vakaci avıli hıvı miñjamigu minjaiahavımı uami. Namılañ hulañ iamigali limu hihile agilasañ Ası dı cian agadı huaci

lamalubivalan uami. Agadı ala hıma uami. Namılañ ninanadi mumıñ me hinihini hiji sañ tibi migilalañ uami. Hameñ sadan hulañ mu agañ Ası dı cian agadı hidili maha lamalubiavımi agiladi cihu huaci naludi lamalubivi uami. Namılañ ninanadi mumıñ me hinilalañ sadan simin vidividin me agiladi ma nilalañ uami. Namılañ ninanadi mumıñ me hinihini aman vakala vakala nana me hinidalañ uami. **13** Alan ahuata nameñ agadı igilalu uami. Ninanadi mumıñ aman navılalı agilan uami. Nıbilan ninanadi mumıñ ciki hinivılalı uami. Nıbilan ala akuaba akuaba agiladi iga iga hiji lamalama nameñ ma abavılalı uami. Na huaci aba ma abavılalı uami. Na sibili aba ma abavılalı uami. **14** Agadı ala hulañ iamigali hekili hekili agilan pam simin vidividin agiladi navılalı uami. Hulañ iamigali hamen agilan aki me lavila hiji huaci dan hinibalı aba visivasi iguavılalı uami. Visivasi igu igu sibili dan huaci dan vivi hinividaci cihu hiji tovedaci heñ hiji lamalama abavılalı uami. Na huaci aba abavılalı uami. Na sibili aba abavılalı uami.

6

Alan huaci hamen laci hamen laci hinibalı aba vidividin hinihini Ası sañ migila migila hinimili uami.

1-2 Vaka alusan Jisasi Kilaisı dı cian lamalubiavıci igahilamılu agiladi cihu cihu aba aba hinimagalu uami. Alan nudi pam cihu cihu aba aba hinimili ha nibu hulañ mu agañ ular hafiben aba hıda cihu cihu mavamava hudahuda hinihini me uami. Lidin ular amıñ amıñ agadı ma hafia fihalilalı me uami. Hameñ sadan alan cian mu mu nameñ agiladi abımagalu uami. Akuaba akuaba lusıñ sibili dan hinivila huaci hamen laci hamen laci ma hinihini agadı cian pam cihu cihu abımagalu uami. Lusıñ sibili sibili valavalı

5:7 5.7 Jo 12.27, 17.1 * **5:7** 5.7 Jisasi agañ Getisemani hualabila hinihini vihili nudi hıvı iahibali agadı abamigilamigila san Ası dı abami. Matiu 26.36-46 agadı igihalañ. Mu Maki 4.32-42 agadı igihalañ. Mu Lukı 22.39-46 agadı avi igihalañ. Cian sili nagadi hıvı hini agan nameñ abi. Ası nudi cian igahilami ui. Ası nuken lici Jisasi himami. Agadı ala nibu abici cihu hıhi iahami. Lici nusaj ibi hekili iguci sagalı igu igu hisin agiladi manigali hekili hinilali. Hulañ Jisasi libimijami agiladi manasın 2.23-24 agadı igihalañ. Mu Ibilu 2.9 agadı igihalañ. Mu Filipai 2.6-11 agadı igihalañ. **5:8** 5.8 Fl 2.8, Ib 3.6 **5:9-10** 5.9-10 Ib 2.10, 5.6, 11.40 **5:11** 5.11 Mt 13.14-15, Jo 16.12, 2 Pi 3.16 **5:12** 5.12 1 Ko 3.1-3, Ib 6.1-2 **5:12** 5.12-13 1 Ko 3.2-3 **5:13** 5.13 1 Ko 13.11, Ef 4.14, 1 Pi 2.2 **5:14** 5.14 Ais 7.15, Lom 16.19, 1 Ko 2.14-15, Fl 1.10 **6:1-2** 6.1-2 HJL 8.14-17, 17.31-32, 19.4-5, Lom 2.16, Fl 3.12-14, Ib 5.12, 9.14

Ası sanj hiji vidividin lamalama cian agadı pam cihu cihu abımagalu uami. Mu hidili mu hidili hivi avılı hivi miñamigu miñajaihaaha sibila agiladi cian pam cihu cihu abımagalu uami. Hulan mu di hali sabı hivi human lamalama agadı cian pam cihu cihu abımagalu uami. Hulan iamigali agilan himavila cihu hih iahavıbali agadı cian pam cihu cihu abımagalu uami. Mufili Ası agan aludi cian hivi lamıbali agadı cian pam cihu cihu abımagalu uami. Ası agan aludi huaci hameñ laci hameñ laci hinihini sanj abıbali agadı cian pam cihu cihu abımagalu uami. Hulan lusıñ sibili vihavılalı agilan mufili mufili aviha aviha iga iga hinihini sanj abıbali agadı avi cian pam cihu cihu abımagalu uami. Alan cian hameñ agiladi pam aba aba hinimagalu uami. Hulan iamigali hekili hekili agiladi lamalubiavılalı hameñ laci ala naludi lamalubibalı uami. ³ Ası agan aludi alialan aba abici uami. Ha hameñ laci libalı uami.

⁴⁻⁶ Hulan limu hihile agilan Ası di cian amiñ amiñ agadı ci igahılavı uami. Ası agan akuaba akuaba huaci huaci nulisan igualı agiladi ci igavalı uami. Lihavıci Ası di Amin agan vevıla nibılan hula hinilalı uami. Nibılan Ası di cian agadı igahılavıci nulidi ahiliyahualı agadı igavıla abavalı uami. Ha huaci sibañ aba abavalı uami. Nibılan Ası di vidividin agadı ci igavalı uami. Vidividin agan nibu mufili avi hıaiabila iahıcı sihıvia igavıbali uami. Agadı ala hulan mu hameñ agan lusıñ sibili viavıla Ası hula hugı danı hiniavıla uami. Ha nibu cihu lusıñ sibili valavala Ası di piñ veve agan nibu hibi apalı uami. Nibu hameñ lavıla uami. Ha nibu kili cikan hilihua lamalama agadı hivi Ası di Ninan agadı cihu tibi lama henañ hivi ifici uu me libali uami. Nibu kili cikan hilihua lamalama agadı hivi lama henañ hivi ifici ua hinidaci hulan iamigali agilan Jisasi di cihu tibi abacuvacuva mu cian mu cian agiladi aba aba me lihavıbali uami.

⁷ Akape tibi avılı migidaci fili agan avılı agadı vilalı uami. Lidiñ hulan iamigali

agiladi hualabila hisin siminj akuaba akuaba agiladi ahilihudaci huaci huaci iahavılalı uami. Iahavıdaci Ası agan fili agadı huaci lamılalı uami. ⁸ Agadı ala limin henaj henaj danı libulıbu sibili sibili agilan fili agadı hivi iahavıci uami. Ha fili agan nibu sibili uami. Ası agan fili hameñ agadı sibili lamavıla abici fili agan sikasikan aviñ lihu fihalıbali uami. Ası agan amiñ ci hameñ libali uami.

⁹ Namılañ iadi nagılıhali huaci huaci uami. Alan nalusan cian vidividin nagadı abadalu uami. Agadı ala alan hiji nameñ lamavıla abadalu uami. Ası agan naludi ahilihudaci huaci hameñ laci hameñ laci hınibalı abadalu uami. ¹⁰ Ası

nibu hulan nudı nukeñ cian sihıvia ma lubiahıllalı agan me hima uami. Nibu igidaci akuaba akuaba sibila huaci huaci vilalan agilan ma sivilavıbali uami. Namılañ naludi hiji humıgañ sikasikan Ası sanj igumalañ sadan nudı hulan iamigali agilasañ mavın hekili hinihini nulidi ahiliyahualı hılañ uami. Iabi avi hameñ laci hameñ laci ala lılalañ uami. ¹¹ Namılañ sibila huaci hameñ laci vivi hınibalı abadalu uami. Namılañ Ası sanj hiji vidividin danı hinilalañ agadı sihıvia sibañ migila migila hinidalañ Ası agan aludi huaci lamalama sanj miñin lamami agan iahıbali uami. ¹² Namılañ ihılu lavımlañ uami. Vaka Ası agan akuaba akuaba huaci huaci nudı ninanadinu agilasañ igu igu sanj cian miguavıla abami uami. Hulan limu hihile Ası sanj hiji vidividin danı hinihini Ası agan nulidi abami agasan migila migila hiniavalı uami. Migila migila hiniavıla hen vihavıli uami. Hameñ sadan namılañ avi hameñ laci ala lıhalañ uami.

Ası agan cian miguavıla abami agasan hiji vidividin lamımılı uami.

¹³ Hulan mu fili neñ hisin agadı ibi agan Ası di ibi agadı ma lıvalavıla ibi hekili danı hiniadami uami. Hameñ sadan vaka Ası agan cian miguavıla Ebılam di abıben aba nudı nukeñ ibi hivi nameñ abami uami. Hivi hekili aba abami uami.

6:4-6 6.4-6 Mt 12.31, Ga 3.2, Ef 2.8-9, Ib 10.26-27, 10.29, 10.32, 1 Pi 2.3, 2 Pi 2.20-21, 1 Jo 5.16

6:8 6.8 HM 3.17-19

6:10 6.10 Lom 15.25, 2 Ko 8.4, 1 Te 1.3, 2 Ti 1.18, Ib 10.32-34

6:11 6.11 Kl 2.2, Ib 3.6, 3.14

6:13 6.13 HM 22.16-17

6:12 6.12 Ib 10.36

6:14 6.14 HM 22.16-17

14 Vianj nadı huaci lamiben aba abami uami. La nadı iamilihalina agiladı liliŋ iaha habılavıla akape sibaŋ hiniavıbalı aba abami uami. **15** Lici Ebilam agan Así ciaŋ miguavıla nudı abami agasaŋ igahılahıla migila migila hinim uami. Migila migila hinidaci Así agan nusaŋ akuaba akuaba huaci huaci igu igu saŋ abami agiladı igumi uami. Nibu migila migila hinihini saŋ ma ihılı lavami uami.

16 Alanj akuaba akuaba saŋ abavıla hıvı hekili aba abavıla nameŋ abilalu uami. Hulanj mu ibi hekili daŋ agasaŋ igahılahıla abılalu uami. Nuhabi dı ibi hıvı abin aba abılalu uami. Hıvı hekili aba abılalu uami. Hulanj agadı ibi hıvı luvıla luvıla abılalu agan nibu hulanj limu hihile agiladı lıvalavıla hulanj ibi hekili daŋ hinilalı uami. Hulanj mu agan ciaŋ mu abavıla hıvı hekili aba abici uami. Ha nudı ciaŋ agan vidividinj daŋ hinidaci hulanj limu hihile agılan igahılahıla ma abavılatı uami. Ha analı ciaŋ aba ma abavılatı uami. **17** Así agan aludi ahılıahu huaci lamalama saŋ vaka ciaŋ miguavıla aludi iamili Ebilam dı abami uami. La nudı ciaŋ agan vidividinj daŋ hinidaci hiji mu mu ma lamiben aba hıvı hekili aba abavıla haiabila iaha abami uami. **18** Hameŋ sadan iabi neŋ ciaŋ ahica agılan hiniavi uami. Ciaŋ mu nibu ciaŋ miguavıla hıvı hekili uu ciaŋ agan hinilalı uami. Ciaŋ mu nibu Así agan nibu nukeŋ vaka ciaŋ miguavıla abami agan avi hinilalı uami. Ciaŋ ahica agılan hiniavidaci Así agan ciaŋ agılasan igahılahıla nibu analı ma abılalı uami. Hameŋ sadan hulanj iamigali alanj Así dı mikı piŋ umili uami. Hameŋ limili nibu aludi iagan lagudaci vidividinj hinimili uami. Así agan ciaŋ miguavıla akuaba akuaba alusaŋ igu igu saŋ abami agiladı vivi saŋ vidividinj hinihini migila migila hinimili uami. Hameŋ limili Así agan alusaŋakuaba agiladı igubali uami. **19** Así agan alusaŋakuaba aguaba huaci huaci igu igu saŋ abami agasaŋ migila migila hinimili uami. Hijı hameŋ agan nibu liba kum hekili me hinim

uami. Huniga hekili agan umidi vemidi aba huniga agadı limin hıvı liba kum hekili agadı hahavıla havalavıci avılı hıvı miguavıla hinilalı me hinim uami. Alanj hijı hamen agadıdan hiniavıla huaci laci hinibalu uami. Aludi hijı hamen agan nibu Así dı haiabila heŋ ua hinilalı uami. Lavıla nudı havılı uleŋ muji alıhaŋ hinilaha libala libala hisinj havılı agadı lıvala havılı uleŋ muji sibaŋ heŋ ivoua hinihini me hinilalı uami. **20** Jisasi nibu aludi ahılıahubavıla Así dı hıvı nibu mıse hali umi uami. Nibu Así saŋ sagalı igu igu hisinj agiladı manigali hekili Melikisedeki hiniadami hameŋ ala hinilalı uami. Muflıli muflıli avi hameŋ laci hameŋ laci hinibali uami.

7

Melikisedeki nibu ibi hekili daŋ hiniadami uami.

1 Melikisedeki nibu Salem haiabila hisinj agiladı manigali uami. Nibu Así iahua hıvı hinilalı agasaŋ sagalı igu igu hisinj hulanj hiniadami uami. Ebilam agan uavıla manigali limu hihile agılan hula sagan libavıla nulidi lıvalami uami. La cihu vedaci Melikisedeki agan uavıla nudı hıbi cina igavıla nudı huaci lamami uami. **2** Lici Ebilam agan akuaba akuaba vimi agiladı viavıla human limu limu fihala migun lamami uami. Lamici hiniavidaci labılavıla pabın migun agadı Melikisedeki saŋ igumi uami. Manigali agan Así dı ciaŋ sıhıvia lubiahıllalı aba abavılatı agasaŋ Ibilu ciaŋ hıvı Melikisedeki aba abavıhadami uami. Ibilu ciaŋ hisinj agılan ala Melikisedeki saŋ abavıhadami uami. Nibu Salem haiabila hisinj manigali aba abavıhadami uami. Nusaŋ ala Gılikı ciaŋ hisinj agılan avi nameŋ abavılatı uami. Manigali agan nibu humigaŋ simi hinihini hisinj hulanj aba abavılatı uami. **3** Así dı manasıŋ hekili agan Melikisedeki dı numigaiaganu iamilihalinu agılasan ma abımaŋ uami. Iamınu mıhiŋ abadıhuba huhılamı agasaŋ ma abımaŋ uami. Abadıhuba himamı agasaŋ avi ma abımaŋ uami. Nibu Así dı Ninaŋ me hiniadami

uami. Lidiŋ niбу Así saŋ sagalı igu igu hisiŋ hulaŋ hamen laci hamen laci hiniadami uami.

⁴ Ci igilanŋ uami. Aludi iamili Ebilam aganŋ sagan libavila nulidi livalavila akuaba akuaba huaci huaci agiladi vimi uami. Lavila akuaba akuaba vimi agiladi viavila human limu limu fihala migun lamami uami. Lamici hiniavidaci labilavila pabin migun agadi Melikisedeki saj igumi uami. Lici Melikisedeki nibu ibi hekili dan hiniadami uami. ⁵ Cian vidividin Mosesi libami agan namen abami uami. Isilaeli hidili limu hihile namilanŋ akuaba agiladi viavila human limu limu fihala migun lamihalanŋ aba abami uami. Lamilanŋ hiniavidaci labilavila pabin migun agadi Livai hidili agilasan iguhalanŋ aba abami uami. Nibilan Asi saj sagali igu igu sibila vihavilal\u00f1 sadaq nulisan iguhalanŋ aba abami uami. Isilaeli hidili agiladi latihinŋ limu hihile agilanŋ Livai hidili agiladi isaima hiniavilal\u00f1 uami. Nibilan avi Ebilam di iamilihelin uami. Agadi ala Isilaeli hidili agilanŋ akuaba agiladi human limu limu fihala migun lamavilal\u00f1 uami. Lamavici hiniavidaci labila labila pabin migun agadi Livai hidili agilasan iguavilal\u00f1 uami. ⁶ Melikisedeki nibu Livai hidili hima uami. Agadi ala Ebilam aganŋ akuaba aguaba vimi agiladi human limu limu fihala migun lamami uami. Lamici hiniavidaci labilavila pabin migun agadi Melikisedeki saj igumi uami. Lici Melikisedeki aganŋ Ebilam di huaci lamami uami. Asi agan cian miguavila Ebilam di abami uami. Agadi ala Melikisedeki agan manigali me hiniavila nud*ı* huaci lamami uami. ⁷ Namilanŋ igilalanŋ uami. Hulan mu aganŋ hulan mu agadi huaci lamilal\u00f1 agan nibu pam hulan hekili hinilal\u00f1 uami. Melikisedeki aganŋ Ebilam di huaci lamici nibu nud*ı* lihu hiv\u00f1 hiniadami uami.

⁸ Así dí manasın hekili agan nameñ abami uami. Melikisedeki hihi hinilali aba abami uami. Lici Ebilam agan akuaba akuaba vimi agıladı human limu limu fihala mıguñ lamami uami. Lamıcı hiniavıdaci labılavıla pabin mıguñ agadı

Melikisedekî san igumi uami. Ebilam hamenj lími agadı ala Isilaeli hidili agilan akuabaakuaba agiladi human limu limu fihala migun lamavilali uami. Lamavici hiniavidaci labila labila pabinj migun agadı Livai hidili agilasan iguavilali uami. Livai hidili nibilan hulan sibaj sadan haba himavilali uami. **9-10** Nibilan ma hiniman lihavidaci Melikisedekî agan Ebilam di hibi cina igami uami. Lici Livai hidili agiladi iamiliñilu Ebilam agan akuaba vimi agiladi human limu limu fihala migun lamami uami. Lamici hiniavidaci labilavila pabinj migun agadı Melikisedeki san igumi uami. Hamenj sadan alaŋ huaci nameŋ abibalu uami. Livai hidili agiladi iamiliñilu Ebilam agan Melikisedeki san akuabaakuaba igumi sadan Livai hidili agilan avi iguavimi aba abibalu uami.

*Asi sañ sagalı igu igu hisin hulan sebili
agañ sagalı igu igu hisin hulan vaka hisin
agadı lívalami uami.*

11 Alon nibu Livai hidili uami. Livai hidili agilan Asi san sagali igu igu sibila vivi cian vidividin Mosesi libami agadi sulavihadami uami. Sulavidaci Isilaeli hidili agilan igahilavihadami uami. Igahilavihadami agadi ala Asi igidaci Isilaeli hidili agilan huaci laci ma hiniavihadami uami. Lihavidaci Asi abici hulan mu Melikisedeki me agan Alon iaminu di uvisiyin vimi uami. Nudi uvisiyin viavila Asi san sagali igu igu sibila vihadami uami. **12** Hulan sebili Melikisedeki me agan hulan Alon me agadi uvisiyin viavila sagali igu igu sibila vihadami uami. Hamej laci ala cian vidividin sebili agan avi cian vidividin Mosesi libami agadi uvisiyin vimi uami. **13-14** Hulan sebili agasan abami ha nibu aludi Hekili Jisasi uami. Nibu Livai hidili hima uami. Nudi iaminu huhilici nibu Juda hidili hiniadami uami. Juda hidili agilan sagali hilahila hisin vadim miki ma uu sagali iguavihadami uami. Mosesi avi Asi san sagali igu igu hisin hulan agilasan abiben aba nibu Juda hidili agiladi hulan mu sibila hamej agadi vivi san ma abadami uami.

15 Ası sañ sagalı igu igu hisin hulan mu sebili Melikisedeki me agan ci ve hinidi uami. Ve hinidaci alan nusan igahilahila abilalu uami. Amin ala aba abilalu uami. **16** Cian vidiividin Mosesi libami agan Livai hidili agilan pam Ası sañ sagalı igu igu sibila vivi sañ abami uami. Lici Alon di iamilihalinu agilan pam Ası sañ sagalı igu igu hisin hulan hiniavihadami uami. Agadi ala Jisasi nibu huaci hameñ laci hameñ laci hinihini hisin vidiividin dañ sadan Ası sañ sagalı igu igu hisin hulan hinilali uami. **17** Lici Ası nudı nameñ abami uami. Nama Melikisedeki me hinihini iasan sagalı igu igu hisin hulan hinibanañ aba abami uami. Hinihini hameñ laci hameñ laci hinibanañ aba abami uami.

18-19 Cian vidiividin vaka hisin agan nibu vidiividin apali uami. Cian vidiividin agadi lubiahilimili aludi ma ahiliyahuci huaci hinibalu uami. Ası agan cian vidiividin vaka hisin hameñ agasan valami uami. Valavila nibu nuken lici alan akuaba akuaba mufili iahavibalı agilasan migililalu uami. Migila migila hinilalu sadan alan huaci Ası di mikı piñ ubalu uami.

20-21 Vaka Ası agan hivi hekili aba ma abiman lidaci hulan agilan nusan sagalı igu igu hisin hulan hiniavihadami uami. Agadi ala cihi nibu nuken hivi hekili aba abavila Jisasi di abici nusan sagalı igu igu hisin hulan hinilali uami. Ası di manasin hekili agan nameñ abami uami. Aludi Hekili Ası agan hivi hekili aba abavila abi aba abami uami. Nama iasan sagalı igu igu hisin hulan hameñ laci hameñ laci hinibanañ aba abi aba abami uami. Aludi Hekili Ası agan hivi hekili aba abavila abami sadan nudı cian agan hameñ laci hameñ laci ala hinibali uami. **22** Vaka Ası agan cian miguavila abami agan nibu huaci uami. Agadi ala cihi tibi cian miguavila abami agan nibu huaci sibañ uami. Jisasi agan lidaci cian husivı hisin agan nibu hameñ laci hameñ laci hinibali uami.

23 Vaka Ası sañ sagalı igu igu hisin hulan akape hiniavihadami uami. Nibilañ himavihadami sadan sagalı igu igu hisin

hulan agilan hutesi ma hiniavihadami uami. **24** Agadi ala Jisasi nibu hameñ laci hameñ laci hinilali uami. Hameñ sadan Ası sañ sagalı igu igu sibila agadi ma valibali uami. Nibu sibila agadi hameñ laci hameñ laci vivi hinibali uami. **25** Hinihini Ası di aba aba hinibali uami. Aba aba hinihini hulan iamigali nudı ibi hivi Ası di mikı piñ uavibalı agiladi huaci ahiliyahubali uami. Ahiliyahudaci huaci hameñ laci hameñ laci hiniavibalı uami. **26** Ası sañ sagalı igu igu hisin agiladi manigali hekili hameñ agan aludi huaci ahiliyahubali uami. Nibu Ası di cian sihivia sibañ lubiahiladami sadan nibu hugi apali hinidami uami. Ası agan nudı igidaci nibu huaci silivi sibañ hinidami uami. Hinidaci Ası agan nudı via uci nudı haiabila hinidi uami. Lidaci hulan iamigali lusin sibili hisin agilan nibu hula pam ma hiniavilalı uami. **27** Ası sañ sagalı igu igu hisin agiladi manigali hekili vaka hisin agilan uaian pabin pabin hivi sagalı hilavihadami uami. Sebili mise nulidi nuken hugi hivahiva sañ sagalı hilavihadami uami. La cihi husivı heñ hulan iamigali agiladi hugi hivahiva sañ sagalı hilavihadami uami. Agadi ala Jisasi nibu hameñ ma limi uami. Nibu nudı nuken hadipili agadi pabin tibi laci Ası sañ sagalı iguavila himami uami. **28** Isilaeli hidili agilan cian vidiividin Mosesi libami agasan igahilahila hulan vidiividin apali agiladi libiminjavıdaci Ası sañ sagalı igu igu hisin agiladi manigali hekili hiniavilalı uami. Cian vidiividin Mosesi libami agadi sivi heñ Ası agan hivi hekili aba abavila abami uami. Iadi Ninañ agan iasan sagalı igu igu hisin agiladi manigali hekili hinibali aba abami uami. Lici nudı Ninañ agan Ası sañ sagalı igu igu hisin agiladi manigali hekili hinilali uami. Lidiñ Iaganu Ası di cian lubiahilahila hameñ laci hameñ laci hinilali uami.

8

Jisasi nibu Ası sañ sagalı igu igu hisin agiladi manigali hekili hinilali uami.

1 Akuaba akuaba sañ abadin agadì hidili nibu nameñ uami. Así san sagalì igu igu hisinì agiladì manigali hekili huaci sibañ agan alusan igahililali uami. Nibu Así vidividin hekili dan agadì haia bila heñ hinilali uami. Hinihini Así di migahinihini hisinì uvì agadì human simi kilikili heñ migahinilali uami. **2** Anjam ulan aminì agan Así di haiabila heñ ala hinilali uami. Anjam ulan agadì hulan ma hafiavimi uami. Aludi Hekili Así nuken lamami uami. Lamici hinidaci Jisasi agan ivo ivo sagalì igu igu sibila heñ vilali uami. **3** Así abidaci sagalì igu igu hisinì agiladì manigali hekili agan nusañ sagalì huaci huaci limu hihile agiladì hililali uami. Limu hihile agiladì havì igulali uami. Así san sagalì igu igu hisinì agiladì manigali hekili hiniadami sadan Así agan nudì avi sagalì igu igu san abami uami. **4** Nibu Juda hidili sadan fili neñ hinihini Así san sagalì igu igu hisinì hulan ma hinimi uami. Cian vidividin Mosesi libami agan nameñ abami uami. Livai hidili agilan pam Así san sagalì igu igu hisinì hulan hiniavim aba abami uami. **5** Anjam ulan aminì agan Así di haiabila hinilali uami. Anjam ulan mu agan fili neñ hinilali uami. Agadi ala nibu aminì sibañ hima uami. Así san sagalì igu igu hisinì hulan agilan Así di anjam ulan hekili fili neñ hinilali heñ ivo ivo sibila vihavilali uami. Vaka Mosesi agan anjam ulan hafiben aba Sainai halu iahuavila hinidaci Así agan nudì abami uami. Ci iginan abamì uami. Akuaba akuaba halu neñ nadì abalamidalin iginan agiladi nulidi sihivia sibañ abidanañ nadì cian agadi lubiahilahila vihavim aba abami uami. **6** Jisasi sagalì igu igu sibila vimi agan sagalì igu igu sibila limu hihile vihavhadami agiladi livalilali uami. Vaka Así cian miguavila abami agan nibu huaci uami. Agadi ala cihu tibi cian miguavila abami agan nibu huaci sibañ uami. Jisasi nuken lidaci cian husivi hisinì agan nibu

hamen laci hamen laci hinilali uami. Así agan vakaakuaba igu igu san cian miguavila abami uami. Agadì ala husivi akuaba igu igu san cihu tibi cian miguavila abami agan vaka cian miguavila abami agadì livalilali uami.

Husivi cian miguavila abami agan vaka cian miguavila abami agadì livalilali uami.

7 Vaka Así agan cian miguavila abami agan huaci lici cihu tibi cian ma miguavila abivi uami. **8** Así agan hulan iamigali agiladi hugì agasan libimigumigu haia bila iaha abami uami. Ci igilan aba abami uami. Vian naludi Hekili aba abami uami. Vian aminì ci cihu tibi cian miguavila Isilaeli hidili agiladidañ Juda hidili agiladidañ abiben aba abami uami. **9** Vaka nulidi iamilihalinilu agilan Isipi fili tibi hiniavidaci vian nulidi likila via uavila cian miguavila abamin aba abami uami. Agadi ala cian miguavila abamin agadi nibilan ma lubiahilavhadami aba abami uami. Hameñ sadan vian nulisan ma igahilamin aba abami uami. Mufili vian cian miguavila abiben aba abami uami. Ha vaka abamin hameñ ma abiben aba abami uami. **10** Vian mufili cihu tibi cian miguavila abiben agan nibu nameñ aba abami uami. Iadi cian vidividin agiladi nulidi hiji humigan hivi lamiben aba abami uami. Lamiliñ cian vidividin agilasan igahilahila hiniavibali aba abami uami. Lidin nibilan iadi hulan iamigali hiniavidaci vian nulidi Así hiniben aba abami uami. **11** Naludi haiabila pam hisinì agiladidañ naludi isaima agiladidañ nameñ ma lamalubibalñ aba abami uami. Namilan aludi Hekili Así san hiji igahilahalañ aba ma abibalñ aba abami uami. Hulan iamigali ibi dan agilan aba abami uami. Hulan iamigali ibi apali agilan aba abami uami. Nibilan iadi cian igahilavila lubiahilavibali aba abami uami. **12** Iadi cian lubiahilavidaci vian nulisan mavin hinihini nulidi hugì agiladi hiviben aba abami uami. Hivahiva nibilan

lusin sibili vihavilalı agılasan cihu cihu ma igahiliben aba abami uami. ¹³ Así agan cihu tibi cian miguavila abami agan vaka cian miguavila abami agadı lidaci sibili ladi uami. Sibili la sikasikan ihuihu lidin sıvıladı uami.

9

Vaka Así san sagalı igu igu hisin agiladi manigali hekili agan sihim saban midi vivi sagalı iguadami uami.

¹ Vaka Así cian miguavila abami uami. Lici cian miguavila abami agan nudi ibi minjaiahiaha sibila vivi hisin cian vidividin dan hiniadami uami. Lidaci cian vidividin agadı lubiahilavila fili nej anjam ulan agadı havili hivi hafivimi uami. ² La havili ulej muji hej uni lamalama hisin hili agadıdañ maci sakivakiva lamalama hisin vadim agadıdañ lamavimi uami. Así agan igibali aba maci sakivakiva agiladi vadim hivi lamalama hihilavihadami uami. Lidin havili ulan uvı agasan abavihadami uami. Uaian pabin pabin sagalı igu igu hisin uvı aba abavihadami uami. ³ Havili ulej muji hej ala havili mila hekili mu agadı alihan hisihala hinihini san libalavimi uami. La ulan uvı mu muji sibarın agasan abavihadami uami. Así san sagalı igu igu hisin agiladi manigali hekili agan hualı pabin hivi pabin tibi sibarın ivo ivo hisin uvı aba abavihadami uami. ⁴ Cihu savu me hisi huaci huaci dan agiladi hilahila hisin vadim agan uvı hej ala hiniadami uami. Nibu Así di kili cikan hibin hibin agadı sikasikan liba goli hivi ifuhafihafi uavimi uami. Cihu savu me hisi huaci huaci dan agiladi hilahila hisin vadim agadı avi sikasikan liba goli hivi ifuhafihafi uavimi uami. Alon agan maci mu mana aba abavihadami agadı sibi hilici liba goli hivi vihavimi agadı muji hivi ahualici migua hiniadami uami. Migua hiniadami agadı via uavila kili cikan hibin hibin muji hej lamici hiniadami uami. Alon agan kili limi via hidadami agadı lamici cima iahami

agadı via ua kili cikan hibin hibin muji hej lamici hiniadami uami. Liba cikan ahica Así nukej cian miguavila ihatibutibu libami agilan avi kili cikan hibin hibin muji hej ala hiniavihadami uami. ⁵ Hulan iamigali agiladi hugi hivahiva san Así san sagalı igu igu hisin agiladi manigali hekili agan sihim saban midi agadı vivi kili cikan hibin hibin lamigan sabi hej sevadami uami. Así di cian hali hisin vidividin dan me ahica agilan kili cikan hibin hibin agadı lamigan agadı sabi hej hiniavihadami uami. Nulidi abiñ agiladi minjaiahavici kili cikan hibin hibin lamigan agadı laliguavila hiniavihadami uami. Hiniavidaci Así agan hej ala hiniadami uami. Akuaba akuaba lihavimi agiladi cian hidili sikasikan ma suliben uami. Cian limu hihile agiladi pam suliben uami.

⁶ Akuaba akuaba agiladi sikasikan hamen hihilavimi uami. Lavila Así san sagalı igu igu hisin hulañ agilan uaian pabin pabin sagalı igu igu hisin uvı hej ivouavihadami uami. Ivo ivo Así di ibi minjaiahiaha sagalı igu igu sibila agiladi uaian pabin pabin hivi vihavihadami uami. ⁷ Agadı ala uvı huali pabin hivi pabin tibi sibarın ivo ivo hisin hej Así san sagalı igu igu hisin agiladi manigali hekili agan laci huali pabin hivi pabin tibi sibarın ivouadami uami. Nudi nukej hugi agasadañ hulañ iamigali limu hihile hiji apali me agiladi hugi agilasadañ sihim saban midi agiladi vivi ivo ivo sagalı iguadami uami. ⁸ Así di Amiñ agan akuaba akuaba vaka lihavihadami agiladi abalamidaci igadalu uami. Vaka havili ulan akuaba akuaba hiniavihadami hadihu hulañ iamigali Así di piñ uu hibi agan apali hiniadami uami. ⁹ Aludi hiji minjaiahiaha san akuaba akuaba havili ulej muji hiniavihadami uami. La cihu iabi nej avi hamej ala hiniavilalı uami. Havili ulej muji hej Así di sibila vivi nusañ sagalı huaci huaci limu hihile agiladi hilavihadami uami. Limu hihile agiladi havi iguavihadami uami. Agadı ala hulañ iamigali agiladi

hiji humigan agilan sikasikan huaci silivi ma hiniavihadami uami. ¹⁰ Hulan iamigali agilan simin nana hisin cian vidividin agiladi lubiahilavihadami uami. Avili nana hisin cian vidividin agiladi lubiahilavihadami uami. Lidi Asi igidaci hulan iamigali huaci sibaj hinibalu aba mu hidili mu hidili hivi avili hivi minjamigu minjaiahavihadami uami. Akuaba akuaba cian vidividin agiladi lubiahilavihadami uami. Ha hadipili san pam igahilahila lubiahilavihadami uami. Cian vidividin agiladi lubiahilavidaci Asiakuaba akuaba huaci huaci iabi nej iahavilal agiladi sikasikan hihila fihalami uami. Hihila fihalici hejakuaba akuaba cian vidividin agiladi cihu cihu ma lubiahilavilal uami.

Jisasi Kilaisi agan nudi nukej midi agadi viavila sagali igumi uami.

¹¹ Jisasi Kilaisi agan ci vemi uami. Ve nibu Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili hinidaci akuaba akuaba huaci huaci agilan iahavimi uami. Nibu havili ular huaci sibaj Asi di haiabila hinilal hej ivoumi uami. Havili ular agan havili ular vaka fili nej hiniadami agadi livala nibu huaci sibaj hinilal uami. Havili ular agan havili ular fili nej hisin me hima uami. Hulan agilan havili ular agadi nulidi nukej human hivi ma hafivimi uami. ¹² Jisasi Kilaisi agan sabaj meme midi agadidan sabaj bulimakau ninan agadi midi agadidan ma viavila havili ular hej ivoumi uami. Nudi nukej midi agadi viavila sagali iguben aba havili ulen muji sibaj hej pabin tibi sibaj ivoumi uami. Asi san sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili hual pabin hivi pabin tibi sibaj ivo ivo hisin uv hej ivoumi uami. Lavila aludi likilici ala huaci hamen laci hamen laci hinilalu uami. ¹³ Vaka Asi igidaci hulan iamigali sibili hiniavidaci sagali igu igu hisin hulan agilan sabaj meme midi dan sabaj bulimakau munjan midi dan vivi hulan iamigali agiladi sabi hivi sevavihadami uami. Lidi sabaj bulimakau migenan avi hivi hilavidaci

cihu savu ibili me hinidaci nudavi vivi hulan iamigali agiladi sabi hivi sevavihadami uami. Hulan iamigali agiladi hadipili hibun dan hiniavilal agiladi cihu yumili lamibali aba hamen laci ala lihavihadami uami. Lihavidaci nibilan Asi di hulan iamigali sibaj hiniavihadami uami. ¹⁴ Agadi ala Jisasi Kilaisi di midi agan sihim sabaj midi agiladi livalilal uami. Jisasi Kilaisi nibu hugi apali sibaj hiniadami uami. Asi di Amiñ hamen laci hamen laci hinilal agan nusañ vidividin iguci nudai hadipili agadi Asi san sagali me igumi uami. Hamen lici nudi midi agan migici Asi agan aludi hugi agiladi hivici ala hiji humigan huaci sibaj hinilalu uami. Alal cian vidividin agadi lubiahilahila huaci hamen laci hamen laci ma hinibalu uami. Hamen sadañ cian vidividin hamen agadi lubiahilimagal uami. Asi hamen laci hamen laci hinilal agadi sibila vivi hinimili uami.

Jisasi di midi agan pam akuaba akuaba sikasikan agiladi huaci lamilal uami.

¹⁵ Asi agan vaka sebili cian miguavila abami hadihu hulan iamigali agilan lusin sibili sibili vihavihadami uami. Lihavidaci Jisasi nulidi hugi agiladi hivavila nulidi likila likila san himami uami. Lavila cihu hulan iamigali agilasan igahilavila nulidi ahiliahuiahu san Asi di abami uami. Abici Asi agan cihu tibi cian miguavila akuaba akuaba husivi iahavibali agasan abami uami. Hulan iamigali aniaaba Asi abidaci nudi cian igahilahila lubiahilavihadami agilasan igu igu san abami uami. Huaci hamen laci hamen laci hinilini hisin agadi igubali uami. Igu igu san abami agadi hamen laci igubali uami. Lici huaci hamen laci hamen laci hiniavibali uami. ¹⁶ Hulan mu agan vian himiliñ iadi akuaba akuaba hulan mu vibali aba cian miguavila manasin hivi libavila lamici hinivi uami. Lamici hinidaci hiniavila himivi uami. Himici hulan iamigali agilan igavila abavivi uami. Hulan agan ci himi aba abavivi uami. Lavila manasin libivi agadi igavila nudii cian agadi lubiahilavila akuaba akuaba agiladi labilavivi uami.

17 Hulanj mu cian miguavila himici cian agan vidiividin hiniivi uami. Agadi ala hulanj mu cian miguavila ma himimanj lidaci nudi cian agan havi hamej hiniivi uami. **18** Asi agan vaka sebili cian miguavila abami agan avi hamej ala uami. Sihim saban ifihimavici nudi midi agan mijia miguci hej cian miguavila abami uami.

19 Mosesi agan hulanj iamigali agilasanj cian vidiividin sikasikan agiladi mise sulami uami. Lavila saban bulimakau ninan agadi midi agadidaj saban meme midi agadidaj viavila avili dan ejalami uami. Ejalavila niagilij midi saban sipsipi mini hivi vihavimi agadi viavila isabila hisopi makan agadi hivi hahami uami. Hahavila midi agadi avili dan ejalami hej minjamigua libivisavisa hulanj iamigali agiladi sabi hivi sevami uami. La manasin nibu nuken libami agadi sabi hivi avi sevami uami. **20** La abami uami. Asi cian miguavila naludi abali agan vidiividin sibaj hinibali aba abami uami. Hinidaci namilan lubiahilibalan aba abami uami. Nusanj ala midi nagadi naludi sabi hivi sevadin aba abami uami. Hamej lili cian agan vidiividin sibaj hinibali aba abami uami. **21** La havili ulan agadi hivi sevami uami. Hunaj misin akuaba akuaba Asi di ibi minjaiahaha sagali igu igu hisin agiladi hivi avi hamej laci ala sevaseva umi uami. **22** Cian vidiividin Mosesi libami agan abidaci hulanj agilan sihim saban midi agadi vivi sevavidaci Asi agan igidaci akuaba akuaba agilan huaci hiniavihadami uami. Sihim saban midi minjamijimi saj ma ifihimavici uami. Ha Asi agan nulidi hugi agiladi ma hivadami uami.

Hugi hivahiva saj Jisası Kılaisı nudi nuken hadipili agadi sagali me igumi uami.

23 Havili ulan akuaba akuaba agiladi vihavici akuaba akuaba Asi di haiabila hiniavibali hamej sibaj hiniavimi uami. Asiakuaba akuaba agiladi igidaci huaci hiniavibali aba sihim saban midi agadi

vivi sagali iguavihadami uami. Agadi ala akuaba akuaba Asi di haiabila ua hiniavibali agiladi huaci lamalama saj sagali mu hanibuj hiniidi uami. Sagali agan nibu sihim saban midi vivi sagali igu igu agadi livalilali uami. **24** Alan igilalu uami. Jisasi Kılaisi havili ulan hulan nulidi human hivi vihavici Asi di haiabila hisin havili ulan me hiniadami hej ma ivoumi uami. Nibu Asi di haiabila hej sibaj ivoumi uami. Ivouavila malicij nibu Asi hula hinihini aludi ahiliyahulali uami. **25** Huali pabin pabin Asi saj sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agan sagali iguben aba sihim saban midi vivi huali pabin hivi pabin tibi sibaj ivo ivo hisin uv hej ivouadami uami. Midi vihadami ha nudi nuken midi hima uami. Agadi ala Jisasi hamej ma limi uami. Nibu nudi nuken hadipili agadi pabin tibi sibaj Asi saj sagali me iguben aba Asi di haiabila umi uami. Nibu akape tibi ma umi uami. **26** Nibu akuaba akuaba hamej agiladi akape tibi liben aba ha Asi fili uaian susu lamami hadihu hidili maha avıha avıha vivi hiniivi uami. Hinidaci akuaba akuaba malicij hisin nagilan iahavivi uami. Iabi nej sijan mihi agan ci mikı mikı li uami. Mikı mikı lidaci akuaba hugi hivahiva saj Jisasi Kılaisi fili nej vevila nudi nuken hadipili agadi pabin tibi sibaj Asi saj sagali me ci igumi uami. **27** Hulanj iamigali sikasikan agilan pabin tibi sibaj himavici Asi nulidi cian hivi lamibali uami. **28** Hulanj iamigali sikasikan lusin sibilı sibilı vihavilali agiladi hugi hivahiva saj nudi nuken hadipili agadi pabin tibi sibaj Asi saj sagali me ci igumi uami. La mufili cihu mu tibi vebali uami. Agadi ala hugi hivahiva saj ma vebali uami. Hulanj iamigali nusanj migila migila hiniavibali agiladi ahiliyahuci huaci hamej laci hamej laci hiniavibali agasaj vebali uami.

10

Sagali vaka hisin agilan hugi ma

hivavihadami uami.

1 Akuaba akuaba huaci huaci mufili iahavibali agilan Así dí haiabila hej hiniavilalı uami. Nibilan amiñ amiñ uami. Cian vidiividin Mosesi libami agan nibu amiñ sibañ hima uami. Nibu akuaba akuaba sihivia sibañ iga iga aba aba me hima uami. Cian vidiividin Mosesi libami agan nameñ abami uami. Hualı pabin pabin hivi cihu tibi cihu tibi sagalı mu hidili mu hidili hamen laci hamen laci iguhalan aba abami uami. Lici iguavihadami uami. Agadı ala Así igidaci hulan iamigali nudı piñ vehavihadami agilan huaci sibañ ma hiniavihadami uami. **2** Sagalı hamen agiladi iguavidaci Así agan hulan iamigali nudı ibi miñaiahavihadami agiladi igidaci huaci sibañ ma hiniavihadami uami. Nibilan hugı apalı ma hiniavihadami uami. Hinihini hiji cuvilin cuvilin lamavihadami uami. Lidiñ nameñ ma abavihadami uami. Alan hugı apalı aba ma abavihadami uami. Hijı hamen lamalama sagalı agiladi cihu tibi cihu tibi iguavihadami uami. **3** Nibilan hualı pabin pabin hivi cihu tibi cihu tibi sagalı mu hidili mu hidili agiladi iguavihadami uami. Agadı ala cihu nulidi hugı agilasan igahilahila hiniavihadami uami. **4** Saban bulimakau muñan agiladi midi agilan nulidi hugı agiladi ma sibañ hivavihadami uami. Saban meme agiladi midi agilan avi nulidi hugı agiladi ma sibañ hivavihadami uami. **5** Lihavidaci Jisasi Kilaisi fili neñ veben aba Así dí nameñ abami uami. Sihim saban ifihimuhimu sagalı iguavihadami agasan valadaminañ aba abami uami. Sagalı mu hidili mu hidili agiladi avi valadaminañ aba abami uami. Hamen sadan nama nukeñ linan viañ hulan hadipili dañ iahiben aba abami uami. **6** Sihim saban ifihimuhimu pili dañ hilavidaci lihucabilavihadami agiladi iga iga ma hijinaladaminañ aba abami uami. Hugı hivahiva hisin sagalı agiladi avi iga iga ma hijinaladaminañ aba abami uami. **7** Lavila cihu ala Así dí abami uami. Ci iginan abamı uami. Viañ

ci ven aba abamı uami. Vaka iasan ala nadı manasın hekili hivi cian libavimi aba abamı uami. Iabi nadı hiji lubiahilahila san ci ven aba abamı uami. **8** Sebili mise nameñ abamı uami. Cian vidiividin Mosesi libami agadı lubiahilahila sagalı mu mu iguavihadami agilasañ valadaminañ aba abamı uami. Sihim saban ifihimuhimu sagalı iguavihadami agasan valadaminañ aba abamı uami. Sihim saban ifihimuhimu pili dañ hilavidaci lihucabilavihadami agiladi valadaminañ aba abamı uami. Hugı hivahiva hisin sagalı agiladi avi valadaminañ aba abamı uami. Sagalı mu hidili mu hidili agiladi valadaminañ aba abamı uami. Lidiñ nulidi iga iga ma hijinaladaminañ aba abamı uami. **9** La cihu husivi nameñ abamı uami. Viañ nadı hiji lubiahilahila san ci ven aba abamı uami. Lavila abamı. Akuaba akuaba sagalı vaka hisin agilan ua sivilavici sagalı sebili agan nulidi uvisiñ vimi uami. **10** Jisasi Kilaisi nibu Así dí hiji agadı lubiahilavila nudı nuken hadipili agadı sagalı me pabin tibi sibañ igumi uami. Lici alan Así dí nuken hulan iamigali hinilalu uami.

Jisasi Kilaisi agan hulan iamigali agiladi hugı hivahiva sañ sagalı igumi uami.

11 Akape tibi Así sañ sagalı igu igu hisin hulan agilan uaian pabin pabin Así dí ibi miñaiahaha sihim saban ifihimuhimu sagalı hamen laci hamen laci iguavihadami uami. Agadı ala sagalı hamen iguavidaci Así agan nulidi hugı agiladi ma hivadami uami. **12** Lidaci Jisasi Kilaisi agan hugı hivahiva sañ nudı hadipili agadı pabin tibi sagalı me igumi uami. Lici sagalı agan hamen laci hamen laci hinibali uami. Hamen lavila Así dí human simi kılıkili hivi migahinimi uami. **13** Migahinimi migila migila hiji nameñ igahilahila hinidi uami. Así agan hulan iamigali iadi nagili lamavilalı agiladi sibili lamici vidiividin apalı hiniavibali aba igahilahila hinidi uami. La nulidi viavila iadi lihu hivi lamibali aba igahilahila hinidi uami.

14 Jisasi Kilaisi nibu sagali me pabin tibi sibañ igumi uami. Lavila hulañ iamigali agiladi huaci lamici Ası di hulañ iamigali hiniavilalı uami. Nibilan hamen laci hamen laci hiniavibali uami. **15-16** Ası di Amiñagan avi aludi nameñ abami uami. Naludi Hekili agan sebili mise nameñ abi aba abami uami. Vian mufili cihu tibi cian miguavila abiben agan nibu nameñ aba abi aba abami uami. Iadi cian vidividin agiladi nulidi hiji humigañ hivi lamiben aba abi aba abami uami. Lamilin cian vidividin agilasan igahilahila hiniavibali aba abi aba abami uami. **17** La cihu ala abi aba abami uami. Nulidi hugi agilasan cihu cihu ma igahiliben aba abi aba abami uami. Iadi cian vidividin lulavilalı agasan avi cihu cihu ma igahiliben aba abi aba abami uami.

18 Lavila abami. Ası agan hugi hivici cihu cihu hugi hivahiva san sagali igu igu sibila agadı ma vihavibali uami.

Alan Ası di piñ uu san lidimagalu uami.

19 Iadi isagali imahali me namilan uami. Jisasi di midi agan aludi hugi agiladi ci hivami uami. Hameñ sadan alan Ası san sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agan hualı pabin hivi pabin tibi sibañ ivo ivo hisin uvı hej ivo ivo san lidimagalu uami. **20** Havili mila hekili agadı libalavici uvı agadı hisihala hiniadami uami. Jisasi di hadipili agan havili mila hekili hiniadami agan me uami. Hameñ sadan Jisasi himami hadihu havili mila hekili agan cikilici hibı ivu ivu agan tuñ dan me hinilalı uami. Tuñ dan hinidaci Jisasi cihu hih iahici alan huaci hamen laci hamen laci hinihini hisin hibı sebili agadı hivi ala uvı hej ivoubalı uami. **21** Jisasi nibu Ası san sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili hinihini Ası di hulañ iamigali agiladi migililalı uami. **22** Nibu nudı midi agadı aludi hiji humigañ hivi sevami uami. Aludi hugi agiladi hivici Ası igidaci alan hulañ iamigali huaci sibañ hinihini san hamen

limi uami. Lici avili huaci sibañ hivi aludi miŋamigu miŋaiahavimi uami. Hameñ sadan alan hiji vidividin lamalama nudı piñ umili uami. **23** Alan akuaba akuaba huaci huaci agilasan hiji vidividin lamalama migila migila hinilalu agasan haiabila iaha abimili uami. Alan lidavila hiji vidividin agadı valimagalu uami. Alan ci igalu uami. Ası akuaba akuaba lili san cian miguavila abami agadı amiñ sibañ libali uami. **24** Hameñ sadan alan nuken nukeñ Ası di hulañ iamigali limu hihile agiladi hiji humigañ miŋaiahimili uami. Lidamili hulañ iamigali limu hihile agilasan mavın hekili hiniavibali uami. Hinihini nulidi huaci lamavibali uami. **25** Ası di hulañ iamigali alan hulañ iamigali limu hihile libavilalı hamen hitiñ hitiñ hinimagalu uami. Alan Ası di ibi miŋaiahaiha san hulañ iamigali limu hihile agilan hula hafala hafala hinimili uami. Namilan ci igilan uami. Jisasi Kilaisi di mihiñ ci ve mikı mikı li uami. Hameñ sadan alan hulañ iamigali limu hihile agiladi hiji miŋaiahimili uami.

Alan Ası di Ninañ agadı valimagalu uami.

26 Ci igilan uami. Alan Jisasi Kilaisi di cian amiñ agadı ci igahilahila uami. La cihu husivı aludi nuken hiji agiladi lubiahilahila lusin sibili vivi hiniavila uami. Ha cihu hugi hivahiva hisin sagali mu mu agilan ma hiniavi uami. **27** Ası hulañ iamigali cian hivi lamibali agasan lidalida migila migila hinibalı uami. Aviñ hekili hulañ iamigali Ası di nagili lamavilalı agiladi hilbalı agasan avi lidalida migila migila hinibalı uami. **28** Hulañ mu cian vidividin Mosesı libami agadı lulavila akuaba lusin sibili vici uami. Hulañ ahica ua ahica pam agilan igavila nudı libimigumigu abavila nudı cian hivi lamavici hulañ hamen agasan mavın hekili ma miŋavihadami uami. Nudı havi ifihimavihadami uami. **29** Vaka vihili hamen igavihadami uami. Agadı ala

10:15-16 10.15-16 Jer 31.33, Ib 8.10

10:17 10.17 Jer 31.34, Ib 8.12

10:19 10.19 Lom 5.2, Ef 2.18, 3.12, Ib 4.16,

9.8, 9.12

10:20 10.20 Mt 27.51, Jo 10.9, 14.6, Ib 9.3, 9.8

10:21 10.21 Ib 4.14

10:22 10.22 Wkp 8.30, Ese 36.25,

Ef 3.12, 5.26-27, Ib 9.14, Je 1.6, 1 Jo 3.21

10:23 10.23 1 Te 5.24, 2 Te 3.3, Ib 4.14, 11.11

10:25 10.25 Lom 13.11,

Fl 4.5, Ib 3.13, 2 Pi 3.9-11, 3.14

10:26 10.26 Nam 15.30, Ib 6.4-8, 2 Pi 2.20-21

10:27 10.27 Ais 26.11, Ib 12.28-29

10:28 10.28 Lo 17.6, 19.15, Jo 8.17, 2 Ko 13.1

10:29 10.29 CV 24.8, 1 Ko 11.29, Ef 4.30, Ib 12.25, 13.20

iabi nej vihili hekili sibar igavibali uami. Hulañ mu agan Así di Ninañ agadi valavila nibü vihili hekili sibar agadi igibali uami. Así agan cian miguavila abavila cihi Jisasi Kilaisi di midi agasan igahilavila hulan agadi huaci lamami uami. Huaci lamici nibü Así di hulañ hinilali uami. Así di hulañ hinilali agadi ala nibü Jisasi Kilaisi di midi agadi igidaci sibili me hinilali uami. Hameñ sadañ nibü vihili hekili sibar agadi igibali uami. Así di Amiñ agan nusan mavin hinilali agadi ala hulañ agan Así di Amiñ agadi abacuvilali uami. Hameñ sadañ nibü vihili hekili sibar igibali uami. ³⁰ Alan igilalu uami. Así agan nameñ abami uami. Hibin sibili lamalama ha iadi sibila aba abami uami. Vian nukeñ nulidi hibin sibili lamiben aba abami uami. Lavila abami uami. Vian naludi Hekili aba abami uami. Vian nukeñ iadi hulañ iamigali agiladi cian hivi lamiben aba abami uami. ³¹ Lavila abami. Así hameñ laci hameñ laci hinilali agan hulañ mu di sibili lamiben aba lici hulañ agan hekili sibar lidibali uami.

Hiji vidividin dan hinihini vihili havihalan uami.

³² Vaka Así di abilu agadi sebili sibar igavila nusan hiji vidividin lamamalan agasan igahilihalan uami. Hadihu nalusan vihili hekili hekili avıha avıha hekili hekili iguavividaci visivasi iguadilan uami. Agadi ala namilan vidividin lagulamalama vihili agiladi havadilan uami. ³³ Hulañ iamigali limu hihile agilan igasulavidaci naludi abacuvacuva sibili lamavihadami uami. Hulañ iamigali limu hihile vihili dan hiniavividaci namilan nibilan hula hinihini vihili agiladi ahuata hameñ havadilan uami. ³⁴ Naludi hulañ limu hihile agiladi limin sibili ulan hivi lamavici hiniavividaci namilan nulidi ahiliyahubalu aba uu igadilan uami. Hulañ limu hihile agilan vidividin aba aba naludi akuaba akuaba agiladi vihavihadami uami. Agadi ala namilan vihili havahava mufili akuaba akuaba huaci huaci hameñ laci hameñ laci

hinihini hisin agilasan pam hiji vidividin lamalama hijinalanla hiniadilan uami. ³⁵ Akuaba akuaba sibila huaci huaci vaka vihadamilan agasan igahilahila naludi hiji vidividin agiladi valimilan uami. Hij i vidividin hameñ lamalama hiniavila hibin akuaba akuaba huaci huaci agiladi hekili sibar vibalan uami. ³⁶ Namilan

Asi sañ pam hiji vidividin lamalama hinihini vidividin lagulamihalan uami. Vidividin lagulamavila namilan Así di hiji lubiahililan uami. Lubiahilavila akuaba akuaba huaci huaci Así vaka nalusan igu igu sañ cian miguavila abami agiladi vibalan uami. ³⁷ Así agan abami uami. Hulañ mu veve sañ abami agan nibü amin ci vebali aba abami uami. Lihalih sibar vebali aba abami uami. ³⁸ Hulañ iamigali huaci huaci agilan iasan hiji vidividin lamavidaci viañ nulidi abiben aba abami uami. Namilan hulañ iamigali huaci aba abiben aba abami uami. Hameñ aba aba nulidi ahiliyahudalin huaci hameñ laci hameñ laci hiniavibali aba abami uami. Agadi ala hulañ mu nudijiji vidividin agadi valici vian nusan ma hijinaliben aba abami uami. ³⁹ Alan hiji vidividin valavala sibili lili hisin hulañ iamigali hima uami. Alan hiji vidividin dan hinihini huaci hameñ laci hameñ laci hiniavibali aba abami uami.

11

Alan hiji vidividin dan hinihini uami.

¹ Alan sihivia sibar igilalu uami. Así agan cian miguavila alusan akuaba akuaba huaci huaci igu igu sañ abami agiladi alan amin amin vibalu aba nusan ala migila migila hiji vidividin dan hiniyalu uami. Aludi lamigan hivi nukeñ akuaba akuaba agiladi ma igilalu agadi ala uami. Aludi nukeñ hiji vidividin agan aludi abilali uami. Akuaba akuaba agilan ha hiniavadi aba abilali uami. ² Aludi iamilihali agilan Así sañ hiji vidividin dan hiniavividaci Así agan nulidi hiji vidividin agiladi iga iga

hijinjalala abadami uami. Namilan hulan huaci sibaj aba abadami uami. ³ Alan hiji vidividin dan hinalalu sadaq alaq sihivia igilalu uami. Asi agan nibu nuken nudi cian agadi hivi fili uaian susu akuaba agiladi lamami uami. Asi agan akuaba alaq ma igilalu agiladi viavila akuaba alaq igilalu agiladi lamami uami.

Abeli Enoki Noa ani ani agilan Asi san hiji vidividin dan hiniavihadami uami.

⁴ Abel agan Asi san hiji vidividin dan hinhini Asi san sagali hilami uami. Lici Asi agan Abel di sagali agasan huaci aba abami uami. Kein di sagali agadi sibili igavila valami uami. Abel agan hiji vidividin dan hinhini Asi san akuaba aguaba huaci huaci igumi sadaq Asi agan nudi igavila hulan huaci aba abami uami. Abel agan ci himami agadi ala nibu hiji vidividin lamadami agadi cian agan iabi nej hinhini aludi lamalubidi uami. ⁵ Enoki agan avi nibu Asi san hiji vidividin dan hiniadami uami. Hinidaci Asi agan hiji namej lamami uami. Enoki fili nej hiniavila himimid abu abami uami. Lavila nudi viben aba hadipili dan sikasikan vimi uami. Via uci Asi hula hinalali uami. Asi agan nudi via uci nudi suhila suhila hidavimi agadi ala ma igavimi uami. Asi di manasij hekili agan namej abami uami. Enoki fili nej hinidaci Asi agan iga iga nudi hiji vidividin agasan hijinaladami aba abami uami.

⁶ Lavila abami. Hulan iamigali Asi san hiji vidividin dan ma hiniavici uami. Ha Asi nulisan ma hijinalibali uami. Hulan iamigali Asi di piñ uben aba lavila uami. Nibilan hiji namej igahilavim uami. Asi nibu hanibun hiniidi aba igahilavim uami. Nibilan hiji namej avi igahilavim uami. Asi agan alusan akuaba aguaba huaci huaci agiladi igubali aba igahilavim uami.

⁷ Noa agan Asi san hiji vidividin dan hinidaci Asi agan akuaba aguaba mufili iahavibali agilasan nudi abami uami.

Lici akuaba agilan ma iahiman lihavidaci nibu Asi di cian lubiahilavila huniga hekili agadi sibila vimi uami. Lavila nudi abinu ninadin nulidi abinadinilu agilan hula huniga hekili hej ivouavila hinhini ma sibili lihavimi uami. Noa di hiji vidividin agan hulan iamigali fili hisin agiladi lusin sibili sibili agiladi haiabila lamadami uami. Noa agan Asi san hiji vidividin dan hiniadaci Asi nudi abadami uami. Nama hulan huaci aba abadami uami.

Ebilam agan Asi san hiji vidividin dan hiniadami uami.

⁸ Ebilam agan Asi san hiji vidividin dan hinidaci Asi nudi abici nudi cian lubiahilami uami. La nudi fili tibi agadi valavila fili tibi mu hej umi uami. Filo tibi agadi Asi nusaq igu igu san abami hej umi uami. Asi agan Ebilam di abeba uu san abami agadi nibu ma igami uami. Agadi ala nibu hiji vidividin dan hinhini Asi di cian agadi lubiahilavila umi uami. ⁹ Uavila fili tibi vaka Asi agan nusaq igu igu san cian miguavila abami hej umi uami. Uavila fili tibi hej hulan ihili hiniimi uami. Aisaki Jekopi ani ani agilan avi hej ala hinhini havili ulan hafihafi hiniavihadami uami. Asi agan fili tibi agadi nulisan avi iguben aba cian miguavila abami uami. ¹⁰ Ebilam agan hiji vidividin dan hinhini haiabila hekili mu agasan migiladami uami. Haiabila hekili ha Asi agan nudi nuken hiji lubiahilavila vici sikasikan hinibali uami. Ebilam nibu nudi iga iga san migila migila hiniadami uami. ¹¹ Sela nibu uaji hiniavila hadi hadi sibaj limi uami. Ebilam nibu avi hadi hadi sibaj limi uami. Agadi ala nudi hiji vidividin agan nuken nusaq vidividin iguci ninanadi havami uami. La hiji namej lamami uami. Asi agan cian miguavila ninaq huhila huhila san abami agan nibu hamen laci libali aba abami uami. ¹² Hamej sadaq hulan agan hadi hadi lavila amij ci himiben aba hinidaci nudi iamilihalinu agilan

ninanadi akape sibañ havavimi uami. La iaha habila lidu uaiañ susu hiv hiniavilalı hamen hiniavimi uami. Haciñ hilici hilici avili hekili caba hiniavilalı hamen ala hiniavimi uami. Hamen hiniavidaci hulan mu aniaba agilan nulidu ma lugilavibali uami.

13 Hulan iamigali hamen agilan Asi san hiji vidividin dan hinihini haba himavimi uami. Fili neñ hiniavidaci Asi akuaba akuaba huaci huaci nulisan iguben aba cian miguavila abami agiladi nulisan ma igumi uami. Akuaba akuaba huaci huaci agilan atan me hiniavidaci lagulama igasulasula me igasulavihadami uami. Iga iga san hijihalanala igasulasula menen abavihadami uami. Alan aludi nuken fili tibi agadi vala vevila fili tibi neñ ihilin hinidalu aba abavihadami uami. Ihilin hiniavihadami agasan ma sihumahilavihadami uami. **14** Hulan iamigali agilan cian hamen agadi abavidaci igahilahila abilalu uami. Ha nibilan nulidu nuken fili tibi agadi igiben aba lihavadi aba abilalu uami. **15** Vaka nulidu fili tibi vala vehavimi agasan igahilavila cihu uben aba huaci uavivi uami. **16** Agadi ala nibilan nulidu fili tibi vaka vala vehavimi agasan ma igahilavihadami uami. Nusan ala abavihadami uami. Ha fili tibi sibili aba abavihadami uami. Nulidu hiji vidividin ha fili tibi mu vivi san pam lihavihadami uami. Fili tibi mu agasan abavihadami uami. Fili tibi huaci sibañ aba abavihadami uami. Nibu Asi di huaci hamen laci hamen laci hinihini hisin haiabila uami. Hulan hamen agilan Asi di menen abavihadami uami. Nama aludi Asi aba abavihadami uami. Lihavidaci Asi agan nulidu cian agasan ma sihumahiladami uami. Nibu hulan iamigali nusan hiji vidividin dan hiniavihadami agilasan haiabila hekili mu ci sihuvami uami. Hamen sadan nibilan huaci haiabila hen hiniavibali uami.

17-18 Vaka Asi agan cian miguavila Ebilam di abami uami. Nadu ninana Aisaki

di hiv liliñ nadu iamilihalina agilan iaha habilavibali aba abami uami. Agadi ala Asi agan Ebilam di hiji vidividin igiben aba nudu nameñ abami uami. Ebilam nama nadu ninan pabin sibañ agadi ifhimavila iasan sagali iguha aba abami uami. Lici Ebilam agan Asi san hiji vidividin dan hiniavila ninanu Aisaki di ifhimavila Asi san sagali iguben aba umi uami. **19** Nibu hiji menen lamami uami. Aisaki himibali agadi ala Asi agan nudu abici cihu hih iahibali aba abami uami. Hamen sadan alan akuaba akuaba iahami agasan menen abimili uami. Ebilam agan ninanu Aisaki di sudu haca hiv me hiniici cihu vimi aba abimili uami.

Aisaki Jekopi Josepi ani ani agilan Asi san hiji vidividin dan hiniavihadami uami.

20 Aisaki agan Asi san hiji vidividin dan hiniavila Jekopi didan Iso didan huaci lamami uami. Nulidu huaci lamavila akuaba akuaba huaci huaci mufili vihavibali agilasan abami uami. **21** Jekopi agan hiji vidividin dan hiniavila amin ci himiben aba Josepi di ninan ahica agiladi huaci lamami uami. La Asi di ibi miyajahiben aba kili limi agadi lalilamavila libuhila nudu hali agadi kili limi agadi fidim hen libiliva hinimi uami. **22** Josepi agan Asi san hiji vidividin dan hiniavila amin ci himiben aba abami uami. Isilaeli hidili agilan Isipi fili tibi nagadi valavila uavibali aba abami uami. Uben aba iadi henan hibin hibin hiv lamavibali agiladi fili tibi neñ mava hudavimidi aba abami uami. Hava viavila uavim aba abami uami. Uavila fili tibi abeba hiniavibali hen ala mava hudavim aba abami uami.

Mosesi agan Asi san hiji vidividin dan hiniadami uami.

23 Mosesi di iamiaganu agilan Asi san hiji vidividin dan hiniavihadami uami. Hiniavidaci Mosesi iaminu agan Mosesi di huhilami uami. Huhilavila munjanu hula ninan agadi igavici huaci sibañ hinimi uami. Hamen sadan nudu sivililibavici hinidaci avan ahica pam umi uami.

Nibilan manigali di cian vidividin agasan ma lidavimi uami. ²⁴ Mosesi agan Asi san hiji vidividin dan hinihini iaha hulan hekili lavila hiji namej lamami uami. Hulan limu hihile namej abavimidi aba abami uami. Ninaq nagaq Isipi fili tibi hisin agiladi manigali di nadinu agadi ninaq abu abavimidi aba abami uami. ²⁵ La hiji namej lamami uami. Vian avi iadi hidili pam agilan hula vihili haviliq ha huaci abu abami uami. Lusiq sibili vivi malicin laci hijinalajala hinihini agadi valin abu abami uami. ²⁶ Nibu anim hilici akuaba akuaba huaci huaci Isipi fili tibi hisin agiladi iga iga abadami uami. Ha sibili abu abadami uami. Lidinj akuaba akuaba huaci huaci Asi nusan igu igu san abami agilasaq igahilahila abadami uami. Ha huaci sibar abu abadami uami. Lavila nibu hiji namej lamami uami. Mufili Asi hulan mu libiminjavila hulan iamigali ahiliahuahu san abici vebali abu abami uami. Vian hulan agadi ibi hivi akuaba sibila huaci huaci agiladi vidalin iadi abacuvacuva cian sibili sibili abavici abu abami uami. Ha huaci abu abami uami. ²⁷ Mosesi Asi san hiji vidividin dan hiniadami sadan Isipi fili tibi agadi valavila umi uami. Uci Isipi fili tibi hisin agiladi manigali agan nusan igitin hinihini uami. Agadi ala Mosesi nusan ma lidami uami. Alanj Asi di ma igilalu uami. Agadi ala Mosesi agan nudj hiji vidividin hivi Asi di iga iga me igami uami. Hamej sadan vidividin sibar hiniadami uami. ²⁸ Mosesi

Asi san hiji vidividin dan hinihini Isaeli hidili agiladi abici saban sipsipi agiladi ifihimavila hilanavimi uami. Asi agan aludi valici huaci hinibalu abu igahilahila akuaba akuaba hamen agiladi lihavimi uami. Lihavici nulidi abami uami. Saban sipsipi midi agiladi vivi naludi ulan hitin hitin agiladi hibi ivu ivu hej miyepihalilah hiniavim abu abami uami. Hamen lavila hinidalan Asi di cian hali hisin agan vebali abu abami uami. Vevila ninaq Cimegen agiladi ifihimuhimu ubali abu abami uami.

La Isaeli hidili naludi ninan Cimegen agiladi ma ifihimibali aba abami uami.

Isaeli hidili limu hihile agilan avi Asi san hiji vidividin dan hiniavihadami uami.

²⁹ Isaeli hidili agilan Asi san hiji vidividin dan hiniavihadami sadan Letisi avili hekili agan huhahila limu uavila simi kilikili hej hihavila hinihini uami. Limu avi uavila sakali kilikili hej hihavila hinihini uami. Hinidaci fili agan subilavila vidividin la hinidaci Isaeli hidili agilan hej limu caba ua iahubalu abu uavimi uami. Uavidaci Isipi fili tibi hisin agilan Isaeli hidili agilan uavadi hamen ala ubalu abu lavila avili nahimavimi uami. ³⁰ Isaeli hidili agilan Asi san hiji vidividin dan hinihini Jeliko haiabila hekili agadi lua madin madin agadi uaiaq pabin pabin hanala hanala hidavidaci mikimiki me hivi lua agan sikasikan civihala migalahilami uami. ³¹ Hibi pili hisin iamigali mu agan Asi san hiji vidividin dan hiniadami uami. Nudi ibi Lehapu uami. Nibu ala Isaeli hidili agiladi hulan ahica agilan Jeliko haiabila hekili agadi igalamibavila uavimi agiladi ahiliahum uami. Haiabila hekili hej hisin hulan iamigali lusiq sibili sibili vihavihadami agilan sibili lihavimi uami. Agadi ala iamigali agan nibilan hula ma sibili limi uami.

³² Vaka hulan akape agilan akuaba sibila vihavihadami agiladi cian nalusaq huaci libavin uami. Agadi ala uaiaq apali uami. Hulan akuaba sibila vihavihadami agiladi ibi namej uami. Mu Gideon uami. Mu Balaki uami. Mu Samison uami. Mu Jepita uami. Mu Deviti uami. Mu Samueli uami. Limu hihile Asi di cian igalahalaha hisin hulan agilan uami. ³³ Hulan hihile Asi san hiji vidividin lamavihadami agilan uami. Manigali fili tibi mu hisin mu hisin agiladi sagan hisin hulemili agilan hula sagan libaliba nulidi livalavihadami uami. Hihile Asi di cian sihivia lubiahilahila sibila huaci huaci vihavihadami uami. Lidinj Asi

agan̄ akuaba akuaba huaci huaci nulisan̄ igu igu sañ cian̄ miguavila abami agiladi vihavihadami uami. Hihile idihuŋ laion agiladi sibisan̄ minasijiavihadami uami. **34** Hihile avin̄ mila hekili hekili lihulihu hiniavihadami agiladi ifihimavihadami uami. Nagili lamalama hisin̄ hulan̄ agilan̄ puia hutesi hutesi hivi hihile agiladi iamila himibalu aba lihavihadami uami. Agadi ala nulidi ma iamila himavihadami uami. Hihile vidividin̄ hekili apali agadi ala husiv̄ ala cihu vidividin̄ vihavimi uami. Lavila nibilan̄ sagan̄ hisin̄ hulan̄ vidividin̄ hekili dan̄ hiniavihadami uami. Hinihini sagan̄ hisin̄ hulemili hidili mu mu agiladi lahuavihadami uami. **35** Hihile himavihadami agilan̄ cihu hihi iahavidaci nulidi iamigagalini lu abinadinili agilan̄ nulisan̄ hijinalavihadami uami. Nagili lamalama hisin̄ hulan̄ agilan̄ limu hihile agiladi limin̄ sibili ulan̄ hivi lamavihadami uami. Lamalama nulidi hadipili agiladi sibili lamalama hiniavidaci nibilan̄ himavihadami uami. Nagili lamalama hisin̄ hulan̄ agilan̄ nulidi abavihadami uami. Namilan̄ Asi di abacuvavila nudi valilan̄ naludi havi valimili ubalan̄ aba abavihadami uami. Agadi ala nibilan̄ nulidi nagili lamalama hisin̄ hulan̄ agiladi cian̄ ma lubiahilavihadami uami. Nulidi hiji agan̄ nibu namej hiniadami uami. Alan̄ himavila cihu hihi iahavila huaci hamen̄ laci hamen̄ laci hinibalu aba abavihadami uami. **36** Limu hihile nibilan̄ vihili namej agiladi igavihadami uami. Nagili lamalama hisin̄ hulan̄ agilan̄ nulidi abacuvacuva vigila vigila limin̄ vidividin̄ hivi hahahaha limin̄ sibili ulan̄ hivi lamavihadami uami. **37** Hihile agiladi liba kum kum agiladi vivihavala havala ifavidaci himavihadami uami. Limu hihile agiladi ija mikä agadi hivi nulidi hadipili agiladi alihan̄ lamalama migilalahavidaci himavihadami uami. Hihile agiladi puia hutesi hivi ihalahavidaci himavihadami uami. Hulan̄ Asi san̄ hiji vidividin̄ lamavihadami

agiladi nagili lamalama hisin̄ hulan̄ agilan̄ abavidaci saban̄ sipsipi saban̄ meme sigiti agiladi havili me libaliba hidavihadami uami. Nibilan̄ akuaba akuaba huaci huaci hadipili hisin̄ agilasaŋ tibi migavihadami uami. Tibi migavidaci hulan̄ agilan̄ nulisan̄ vihili mu mu agiladi igu igu nulidi sibili lamavihadami uami. **38** Limu hihile agiladi lahuavidaci haba hanjila hanjila hitin̄ hitin̄ uu fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali hej sivilavihadami uami. Hihile fipi halu dan̄ halu dan̄ hej uu sivilavihadami uami. Hihile liba haca hivi ivo ivo sivilavihadami uami. Hihile fili haca fili muji hiniavihadami agiladi hivi migumigu sivilavihadami uami. Hulan̄ iamigali Asi san̄ hiji vidividin̄ dan̄ hiniavihadami agilan̄ huaci siban̄ hiniavihadami uami. Hamen̄ sadan̄ hulan̄ iamigali lusin̄ sibili hisin̄ agilan̄ hulan̄ iamigali Asi san̄ hiji vidividin̄ dan̄ hiniavihadami agiladi huaci ma lamavihadami uami. **39** Hulan̄ iamigali hamen̄ agilan̄ sikasikan Asi san̄ pam hiji vidividin̄ lamavihadami uami. Libavidaci Asi agan̄ nulidi igidaci ibi huaci huaci dan̄ hiniavihadami uami. Agadi ala fili nej hinihini Asi agan̄ akuaba akuaba huaci huaci iguben aba cian̄ miguavila abami agiladi ma vihavimi uami. **40** Vaka

Asi nibu nuken̄ akuaba akuaba huaci huaci agiladi alusan̄ sihuvami uami. Nibu hulan̄ iamigali vaka hisin̄ agilan̄ nibilan̄ mise huaci hinihini san̄ valami uami. Alan̄ hudimida huaci hinihini agasan̄ hiji igahilami uami.

12

Alan̄ Jisas̄i san̄ hiji vidividin̄ lamimili uami.

1 Hulan̄ iamigali vaka Asi san̄ hiji vidividin̄ dan̄ hinihini himavihadami agilan̄ Asi di haiabila hej hiniavilalı uami. Nibilan̄ avili susu hekili me hinihini aludi hanjala huda hiniavilalı uami. Hinihini aludi hiji miňaiahavilalı uami. Hamen̄ sadan̄ alan̄ nulisan̄ igahilahila vihili akuaba akuaba agilan̄ aludi hib̄i hisihala

hinihini me hiniavilali agiladi likilamavila umili uami. Akuaba akuaba lusin sibili sibili aludi miñahubihaha hinihini me hiniavilali agiladi avi ifihuha vala umili uami. Vala uavila Asi agan akuaba akuaba sibila vidiividin lagulama vivi saj abami agiladi vimili uami. Hamej lavila ha hulañ mu akuaba akuaba vivi saj nibu vidiividin sibaj hanjalavila hali uavila akuabaakuaba vilali hamej ala libalu uami. ² Alan Jisasi saj igahilahila hinimili uami. Nibu aludi hiji vidiividin agadi hidili uami. Alan nusan hiji vidiividin lamalama hinidamili mufili nibu nukeñ lidaci aludi hiji vidiividin agilan vidiividin sibaj hiniavibali uami. Jisasi nibu mufili hijinalanala huaci sibaj hinihini saj igahilahila vidiividin sibaj hinimi uami. Lavila Asi di cian lubiahilici kili cikan hilhua lamalama agadi hiv nudi lama henaj hiv ifavici uci avija avija igavila himami uami. Hulañ iamigali vaka namej abavihadami uami. Hulañ mu lusin sibili dañ agadi via kili cikan hilhua lamalama agadi hiv lama henaj hiv ifavici uci miñajaiha lalilamavici hinibali aba abavihadami uami. Hinidaci hulañ iamigali limu hihiile nud iga iga abavidaci nibu nud lusin sibili agasan sihum hekili vibali aba abavihadami uami. Agadi ala Jisasi di hamej lihavici himami agasan nibu nukeñ ma sihumahilami uami. Hamej sadan iabi nibu Asi di migahinhini hisin uv agadi human simi kilikili hiv migahindi uami.

Asi agan aludi miñahilahihila saj vihili igulali uami.

³ Namilan sihivia igahilahalañ uami. Vaka hulañ lusin sibili hisin agilan Jisasi di nagili lamavimi uami. Agadi ala nibu vidiividin lagulamavila akuaba akuaba vihili agiladi havami uami. Hamej sadan namilan avi vidiividin lagulamavila vihili hamej agiladi havihalañ uami. Havava vihilifilan hima lici simihalavila valimilañ uami. ⁴ Namilan lusin sibili sibili agiladi valavala akuaba akuaba vihili agiladi havilalañ uami. Agadi ala

naludi amij amij ma ifihimavilali uami. ⁵⁻⁶ Asi agan naludi iagan lagulagu saj namej abami uami. Namilan iadi nukeñ ninanadi aba abami uami. Hamej abami agasan namilan ci akua uava iahulañ uami. Asi di manasij hekili agan namej abami uami. Aludi Hekili agan hulañ iamigali agilasan mavin hekili hinihini nulidi miñahihililali aba abami uami. Hamej sadan aludi Hekili agan naludi miñahilahihila saj nalusan vihili iguci namilan uava iahumilan aba abami uami. Uava iahuavila namej abimilan aba abami uami. Na havi ala li aba abimilan aba abami uami. La mavin lamalama hiji cuvilin cuvilin dañ hinimilan aba abami uami. Asi agan hulañ mu di vici nudi nukeñ ninañ hinilali agadi ifilali aba abami uami. ⁷ Namilan vidiividin lagulama simi hinidalan Asi naludi miñahihililali uami. Hulañ mu ninanu di lilañ hamej ala Asi avi naludi hamej laci ala lilañ uami. ⁸ Asi agan nudi ninanadi sikasikan agiladi miñahihililali uami. Nibu naludi ma miñahihilici namilan nud ninanadi sibaj ma hinibalañ uami. Ha namilan hibi pilis hisin ninanadi me hinibalañ uami. ⁹ Aludi iagagali fili nej hiniavilali agilan aludi miñahilavidaci alañ nulisan lidala ñulidi lihu hiv hinilalu uami. Aludi Iavan Asi agan avi aludi amij sikasikan agiladi miñahihililali uami. Hamej sadan alaç Asi saj lidala ñud lihu hiv hinimili uami. Hamej lavila mufili huaci hamej laci hamej laci hinibalu uami. ¹⁰ Aludi iagagali fili nej hisin agilan nulidi nukeñ hiji lubiahilahila aludi ilimin ilimin hinihini saj miñahilavilali uami. Agadi ala Asi agan aludi ahiliahuci nibu nukeñ me hinihini saj aludi miñahihililali uami. ¹¹ Asi nibu aludi miñahilahihila saj vihili igudaci alañ ma hijinalilalu uami. Hij cuvilin cuvilin pam lamalama hinilalu uami. Agadi ala aludi miñahihila fihalici alañ hiji huaci vibalu uami. Vimili aludi hiji humigañ agilan simi hiniavidaci alaç Asi di cian sihivia lubiahilahila akuaba

akuaba sibila huaci huaci agıladı vibalu uami.

Alan vidividin sibaj lagulamimili uami.

12-13 Naludi human agılañ vidividin apalı hiniavila havı libala hinihini me hiniavici uami. Ha namılañ human minjaaha sibila vihalan uami. Naludi hicı suli agılañ sibili lavila haba himahima me hiniavici uami. Ha namılañ iaha lagulamavila hibi silivı hej uhalan uami. Hamen lilan naludi hicı agılañ huaci lavila sikasikan ma sibili lihavibali uami.

14 Namılañ hulañ iamigali sikasikan agılañ hula humigañ simi pam hinihini sañ vidividin sibaj hinihalan uami. La Asi nukej me hinihini nudı hiji agadı pam lubiahilhalan uami. Hulañ iamigali huaci silivı laci ma hiniavılalı agılañ aludi Hekili di ma igavibali uami. **15** Namılañ sihivia migilihalan uami. Hulañ mu lusin sibili viavila Asi nusan mavın hinilalı agadı valimidi uami. Naludi hulañ mu agan kili uaga me hinimidi uami. Kili uaga me hinihini nalusan vihili igudaci Asi igidaci naludi hulañ akape agılañ sibili hiniavibali uami. **16** Vaka Iso agan simin pabin tibi nana hisin agadı laviben aba limi uami. La imanu di abami uami. Viañ ninan manigali hinidalin akuaba akuaba huaci huaci aludi iavañ iasan igu igu sañ abami agıladı nasan iguben aba abami uami. La iguavila simin viavila Asi di valami uami. Lavila iamigali mu mu agılañ hula lusin sibili sibili vihadami uami. Namılañ avi nibu lihadami hamen limilan uami. **17** Namılañ igilalan uami. Hamen lavila cihi iaganu di akuaba akuaba huaci huaci agıladı vivi sañ limi ala hima sibaj uami. Akape tibi akuaba akuaba agıladı vivi san ilihami uami. Agadı ala akuaba akuaba agıladı cihi vivi hibi agan apalı uami.

Alan Saion halu hej ci iahuahili uami.

18-19 Isilaeli hidili agılañ vaka lihavimi hamen ma lihalan uami. Nibilan akuaba akuaba Sainai halu hej iahavidaci iga iga minjaigavimi agıladı namılañ ma iga iga

minjaigahalañ uami. Nibilan Sainai halu miki uavila hinihini igasulavidaci avıñ hekili agan lıhulıhu hiniimi uami. Lıhulıhu hiniidaci hifili hekili sibaj hiniimi agadı iga iga lidavimi uami. Lıdalıda hiniavidaci hunje vidividin agan vemi uami. Lici igahilavidaci saibihili agan agalami uami. Agalidaci nudı likila likila hej Asi agan cian abidaci igahilavimi uami. Hulan iamigali agılañ Asi di cian agadı igahilavila lıdalıda Mosesi di abavimi uami. Alan Asi nukej di cian igahilahila sañ valalu aba abavimi uami. **20** Asi agan nulidi namej abami uami. Hulan mu uavila halu agadı minjaigici aba abami uami. Ha liba kum kum agıladı vivi havala havala nudı ifihimihalan aba abami uami. Sihim saban agılañ uavila halu agadı lubigavici aba abami uami. Ha liba kum kum agıladı vivi havala havala nulidi ifihimihalan aba abami uami. Asi agan nulidi abami agadı igahilavila hekili lidavimi uami. **21** Akuaba akuaba igavimi agasan avi nibilan hekili sibaj lidavimi uami. Lıhavidaci Mosesi abami uami. Viañ avi hekili sibaj lıdılalı iadi hadipili agan lidavalı aba abami uami.

22 Lavila abami. Namılañ vaka Sainai halu hej ma ua iahumalan uami. Iabi namılañ Saion halu ci iahuahalan uami. Asi di haiabila Jelusalem agan nibu hej ala hinilalı uami. Haiabila hekili nibu Asi di haiabila uami. Asi nibu ala hamen laci hamen laci hinilalı uami. Namılañ Asi di cian hali hisin akape sibaj 10,000 agılañ migudiba hinihini hijinalanjalı hiniavılalı hej ci iahuahalan uami. **23** Hulañ vaka hisin agılañ Asi sañ hiji vidividin lamalama nudı ninan Cimegej me hinihini himahima uu migudiba hiniavılalı uami. Migudiba hiniavılalı hej namılañ ci iahuahalan uami. Asi agan nulidi ibi agıladı huaci hamen laci hamen laci hinihini hisin manasın hivi ci libami uami. Namılañ Asi di hivi ci iahuahalan uami. Nibu ala hulañ iamigali agıladı cian hihila hihila hisin hinilalı uami. Vaka Asi agan hulañ

iamigali sīkasikan agiladi huaci sīban aba abavīla huaci lamici nulidi amin agilan heñ hiniavīlalı uami. Hiniavīdaci namilañ avi heñ ci iahuahalan uami. ²⁴ Namilan Jisasi dī piñ ci iahuahalan uami. Jisasi agan Así cihu tibi ciañ miguavīla abami agadı lidaci hamen laci hamen laci hinibali uami. Abeli dī midi agan nību hībiñ ifu ifu sañ laci abilalı uami. Agadı ala Jisasi dī midi agan hulan iamigali agiladi hugi hivahiva sañ pam abilalı uami. Nibu ala huaci sīban uami.

Alan sīhīvia migiliñmili uami.

²⁵ Namilan sīhīvia migiliñhalan uami. Namilañ Así dī ciañ agadı igahilahila sañ valimilan uami. Vaka sīban fili neñ Así agan hulan iamigali agilasən ciañ vīdividin̄ iguavīla abami uami. Agadı ala nudi ciañ agadı ma lubiahilavīmi uami. Lihavīci nulidi lusin̄ sibili agilasən Así nulisan vīhili igumi uami. Vīhili igudaci nībīlan ma hañila ua sīvilavīmi uami. Iabi avi Así nudi haiabila hīvi hinihīni nudi ciañ vīdividin̄ agadı alusañ abadi uami. Así agan alan nudi ciañ agadı valavala cihu lusin̄ sibili sibili vilalu agilasən alusañ vīhili igubali uami. Vīhili iguben aba lidaci alan ma hañila ua sīvībalu uami. ²⁶ Vaka Así agan abici fili agan sese limi uami. Agadı ala iabi avi aludi cihu nameñ ciañ miguavīla abadi uami. Mufili cihu mu tibi līlin̄ fili nagan cihu ala sese libali aba abadi uami. Fili pam ma sese libali aba abadi uami. Fili dañ uaian susu dañ ahica hamen sese lihavībali aba abadi uami. ²⁷ Ha cihu mu tibi sañ abadi uami. Hamen sadan iabi alan igilalu uami. Así agan mu tibi lidaci fili uaian susu agilan ahica hamen sese lihavīdaci akuaba akuaba nību nuken̄ lamami agilan sīkasikan hamen haba sīvilavībali uami. Akuaba akuaba hīhile ma sese lihavībali agilan pam hiniavībali uami. ²⁸⁻²⁹ Así aludi likilici nudi lihu hīvi hinilalu alan pam huaci hamen laci hamen laci hinibali uami. Hamen sadan aludi likilici nudi lihu hīvi hinilalu agasən

igahilavīla nudi huaci aba abimili uami. Nību alusañ hijinjalibali agasan igahilahila nudi sībīla agadı pam vivi hīnimili uami. Aviñ mila hekili agan akuaba akuaba agiladi sīkasikan hilacabilalı uami. Aludi Así agan nību aviñ mila hekili me hīnilalı uami. Hameñ sadan alan avi nusañ igahilavīla lidimili uami. Lidavīla nudi lihu hīvi pam hīnimili uami.

13

Alan hulan iamigali agilasən mavin hīnimili uami.

¹ Hulan iamigali Jisasi sañ hiji vīdividin̄ lamilaran namilañ uami. Namilañ nuken̄ nuken̄ sañ mavin hekili sīban hīnhalañ uami. ² Hulan iamigali haiabila mu hīsin̄ mu hīsin̄ agilan naludi haiabila vehavidaci nulidi vivi naludi ulan hīvi viovio sañ valimilan uami. Vaka hulan limu hīhile agilan nameñ igahilavīmi uami. Hulan nagilan hulan sīban akua aludi ulan hīvi hiniavadi aba abavīmi uami. Agadı ala hima uami. Ha Así dī ciañ hali hīsin̄ agiladi via uavīla nulidi ulan hīvi lamavīci hiniavīmi uami. ³ Hulan limin̄ sibili ulan hīvi hiniavīci alan nulidi ahiliyahumili uami. Alan nuken̄ limin̄ sibili ulan hīvi hinihīni aludi nuken̄ ahiliyahuihu sañ līlivu hamen ala limili uami. Hulan limu hīhile agilan hīhile agiladi sibili lamavīci uami. Alan cihu hulan sibili lavila avīha avīha igavīlalı agilasən mavin hīnimili uami. Hulan hīhile aludi sibili lamavīci alusañ nuken̄ mavin hīnivīlu hamen laci ala nulisan mavin hīnimili uami. ⁴ Hulan iamigali sabiavīla huaci siliñ laci hidavīlalı agilan uami. Iamigali munaj̄ iahuavīla huaci siliñ laci hidavīlalı agilan uami. Hulan iamigali limu hīhile agilan hulan iamigali hamen agiladi igavīdaci huaci sīban hiniavīlalı uami. Así igidaci hulan abinadinilu agiladi valavala uu iamigali mu mu sigili vihavīlalı agilan huaci ma hiniavīlalı uami. Iamigali munjanadinilu

agiladi valavala uu hulan mu mu sigili vihavilalı agilan avi huaci ma hiniavilalı uami. Ası igidaci hulan iamigali mu mu agilan hula lusin sibili vihavilalı agilan huaci ma hiniavilalı uami. Iamigali hulan mu mu agilan hula lusin sibili vihavilalı agilan avi huaci ma hiniavilalı uami. Mufili Asıagan hulan iamigali hamej agiladi sibili lamibali uami. ⁵ Hulan iamigali namilan anim hilici vivi san mavin hekili siban hinimila uami. Akuaba akuaba pabin ahica via hinidalan hana ha ci uami. Ası nibu aludi namej ci abami uami. Vian naludi ma valiben aba abami uami. Vian naludi valilin havi ma hinibala aba abami uami. ⁶ Hamej sadan alan vidividin hinhini namej abilalu uami. Aludi Hekili agan aludi ahiliahudaci alan ma lidibalu aba abilalu uami. Hulan mu aludi akuaba ciki avi ma libali aba abilalu uami.

Namilan Jisasi di cian lubiahilahila san sihumahilimilan uami.

⁷ Vaka naludi manigali agilan Ası di cian agadi nalusa sulavihadami uami. Lidin nibila hiji vidividin dan hinhini akuaba akuaba lihavihadami agilasan igahilihalan uami. Lavila namilan avi hamej laci ala libala uami. ⁸ Jisasi Kilaasi nibu mu hidili mu hidili ma hinilalı uami. Vaka hiniadami hamej laci hinidi uami. La mufili avi hamej laci ala hinibali uami. ⁹ Hamej sadan akuaba akuaba cian mu hidili mu hidili fili hisin agilan naludi hiji vidividin agadi minajhuihu lihavici Ası di valimilan uami. Ası nibu nalusa mavin hinilalı agasaj igahili uami. Ha naludi hiji humigaq agilan vidividin hiniavibali uami. Namilan akuaba akuaba sihim saban simin hibun dan agiladi cian vidividin agadi libu hivi hiniavila uami. Ha namilan vidividin ma hinibala uami. Akuaba akuaba hamej agilan hulan iamigali agiladi ma ahiliahuavibali uami. ¹⁰ Aludi sagali hilahila hisin vadim me agan hanibun hinidi uami. Islaeli hidili agiladi sagali

igu igu hisin hulan agilan ibi apali uami. Hamej sadan aludi sagali hilahila hisin vadim me hej simin ma via navilalı uami. Islaeli hidili agiladi sagali igu igu hisin hulan agilan anjam ulan havili hivi hafivimi hej ivo ivo Ası di sibila agadi vihavihadami uami. ¹¹ Ası san sagali igu igu hisin agiladi manigali hekili agan saban sipsipi saban bulimakau agiladi midi vihavihadami uami. Viv hualı pabin hivi pabin tibi siban ivo ivo hisin uvı hej ivouavihadami uami. Ivo ivo Ası hulan iamigali agiladi hugi hivibali aba nusaq sagali iguavihadami uami. Lidin sihim saban vali agiladi vivi viovio ilimin hinhini pipi haiabila agadi vala umitavila hej avin mahila mahila lamavidaci lihucabilavihadami uami. ¹² Hulan iamigali agilan Ası di nuken hulan iamigali hiniavibali aba Jisasi avi haiabila agadi lua madin haiabila hej uci nudı ifihimavimi uami. Ifihimavici nudı midi agan hej migami uami. Lici Ası agan Jisasi di midi agasaj igahilavila hulan iamigali agiladi hugi hivami uami. ¹³ Jisasi agan ilimin hinhini pipi haiabila agadi vala umitici hej nudı abacuvavimi uami. Alan avi nibu limi hamej lidamili vana aludi abacuvavim uami. ¹⁴ Aludi haiabila fili nej hinilalı agan hutesi ma hinibali uami. Alan haiabila mu agasaj migila migila hinidalu uami. Haiabila hamej laci hamej laci hinilalı agasaj migila migila hinidalu uami. Haiabila agadi mufili igibalu uami. ¹⁵ Alan Jisasi limi agasaj igahilavila Ası di ibi agadi hamej laci hamej laci minaiahaha hinemili uami. Alan hulan iamigali agilasan haiabila iaha Ası di ibi agasaj abimili uami. Alan akuaba akuaba hamej lidin Ası san sagali huaci huaci me igulalu uami. ¹⁶ Hulan iamigali limu hihile agilasan mavin hinihalan uami. Namilan igidalan nibila akuaba akuaba san tibi migavidaci nulisan igulalan ha namilan Ası san sagali huaci huaci me igulalan uami. Ası nibu sagali hamej agasaj hijinalilalı uami.

13:5 13.5 Lo 31.6-8, Jos 1.5, Mt 6.25, 6.34, Fl 4.11-12, 1 Ti 6.8

13:6 13.6 Sng 118.6

13:7 13.7 1 Ko 4.16, Ib 6.12

13:8 13.8 Jo 8.58, Ef 4.14, Ib 1.12, CHL 1.4

13:9 13.9 Lom 14.17, Ef 4.14, Kl 2.4, 2.8, 2.16, 1 Ti 4.3

13:10 13.10

1 Ko 9.13, 10.18

13:11 13.11 CV 29.14, Wkp 6.30, 16.27, Nam 19.3

13:12 13.12 Mt 21.39, Jo 19.17-18, HJL 7.58

13:13 13.13 Ib 11.26, 12.2, 1 Pi 4.14

13:14 13.14 Fl 3.20, Ib 11.10, 11.16, 12.22

13:15 13.15 2 Sto 29.31, Sng 50.14,

50.23, 69.30-31, Hos 14.2, 1 Pi 2.5

13:16 13.16 Lom 12.13, Fl 4.18, Ib 6.10

Asi nukej lici alan huaci laci hinibalu uami.

¹⁷ Naludi manigali agilañ naludi migila hinihini ahiliahuiahu sañ mavin hiniväli uami. Mufili cihu nibilañ sibila akuaba me vihaväli agasañ Asi di abaväli uami. Hameñ sadan namiñañ nulidi ciañ agadi igahilahila lubiahilahalañ uami. Lubiahilahila nulidi lihu hivi pam hinihalañ uami. Namiñañ hameñ lilañ uami. Ha nibilañ hijinalañala naludi migila migila sañ hiji cuviliñ cuviliñ ma lamaväli uami. Namiñañ nulidi ciañ lulalula hinilañ naludi manigali agilañ hiji cuviliñ cuviliñ danj hiniväli uami. Hinihini naludi migilavädaci nulidi sibila agañ naludi ma ahiliahubali uami.

¹⁸ Namiñañ Asi di abilañ nibu aludi ahiliahubali uami. Alañ igimili aludi hiji humigañ agiladi Asi igidaci huaci laci hiniväli uami. Alañ sibila vivi huaci laci hinihini sañ mavin hinilalu uami. ¹⁹ Vianj naludi piñ uu sañ mavin hekili hinilan uami. Hameñ sadan namiñañ Asi di abilañ iadi ahiliahuci naludi piñ heñ uvihaben uami.

²⁰ Aludi Hekili Jisası himici nudı midı agañ lici Asi ciañ miguavila abami uami. Lici ciañ miguavila abami agañ hameñ laci hameñ laci hinilali uami. Lidaci Asi humigañ simi hinilali uami. Asi nibu ala abici Jisası cihu hihi iahami uami. Iahavila saban sipsipi migila migila hisinj hulan vidividinj danj agañ me hinilali uami.

²¹ Asi nalusanj vidividinj igudaci namiñañ akuaba akuaba sibila huaci huaci agiladi vibalañ uami. Vivı nudı hiji agadi huaci lubiahilalañ uami. Jisası Kılaisı agañ aludi ahiliahudaci sibila huaci huaci agiladi vidamili Asi iga iga hijinalibali uami. Hameñ sadan alañ ahuata hameñ laci hameñ laci Jisası di ibi agadi miñaiahaiaha hinimili uami. Ha amiñ sibañ uami.

Sijan sijan ciañ libadin uami.

²² Iadi isagali imahali me namiñañ uami. Ciañ manasın hivi libin agasañ hiji sihivia sibañ lamihalañ uami. Namiñañ hiji vidividinj danj hinibalañ aba manasın

nagadı libin uami. Vianj ciañ manasın hivi libin agañ nibu hutesi sibañ hima uami.

²³ Ci igilanj uami. Aludi ima me Timoti limin sibili ulan hivi hinili agadı ci valavici ivaveli uami. Nibu iadi piñ lihalıha veci alañ ahuata ua naludi igibalu uami. ²⁴ Naludi manigali agilasadañ Asi di hulañ iamigali agilasadañ lamuladin agasañ uavila nulidi sulihalañ uami. Itali fili tibi hisinj agilañ avi nalusañ lamulavi uami. ²⁵ Asi agañ hulañ iamigali sikasikan nalusañ mavin hinibali uami.

Jemisi agan manasinq nagadi libavila iguci umi.

1 Jemisi agan cian manasinq hivi namen libami. Vian Jemisi uami. Vian Ası di sibila hisin hulaq hinilan uami. Aludi Hekili Jisası Kilaisı di sibila hisin hulaq avi hinilan uami. Isilaeli hidili alan latihavila hidili human limu limu fihala hicli limu ahica cijin hinilalu uami. La hihile alan aludi nuken fili tibi valavalaluu fili tibi mu hivi mu hivi hinilalu uami. Vian manasinq nagadi aludi hulaq latihin fili tibi mu hivi mu hivi hinilalaq nalusan libadin uami. Libaliba nalusan uaian hekili aba abadin uami.

Nalusan vidividin igu igu saj vihili mu mu naludi hivi iahavilalı uami.

2 Iadi isagali imahali me namiłan uami. Vihili mu hidili mu hidili agilan naludi hivi iahavidaci namiłan hiji nameñ lamihalan uami. Alan hekili hijinalimili aba abihalan uami. **3** Namiłan igilalan uami. Vihili mu hidili mu hidili agilan naludi hivi iahavilalı uami. Naludi hiji vidividin agiladi sibili lamalama saj iahavilalı uami. Agadı ala namiłan vihili agiladi havahava hinihalan uami. Hameñ lavila namiłan vidividin vibalan uami. Vidividin viavila vihili mu mu agiladi avi havahava vidividin lagulamabalı uami. **4** Namiłan vidividin lagulamalama vihili agiladi hameñ laci hameñ laci havihalan uami. Lidalan vihili havahava sibila hameñ agan naludi hivi iaha hekili lim uami. Lici namiłan huaci laci hinibalan uami. La akuaba akuaba hiji huaci huaci saj ma tibi migibalı uami. Naludi hiji humigan agilan huaci siliñ laci hiniavibali uami.

Namiłan hiji hutesi saj tibi migavila Ası di abilan nalusan hiji hutesi igubali uami.

5 Ası agan hulaq iamigali sikasikan agilasan hiji hutesi hutesi igulalı uami. Nibilan hiji hutesi saj tibi migavila Ası

di abavici nibu ma alifilalı uami. Nibu hijinalanala hanibun hanibun igulalı uami. Hameñ sadan naludi hulaq mu aniaba agan hiji hutesi saj tibi migavila uami. Nibu Ası di abam uami. Lici Ası nusan hiji hutesi igubali uami. **6** Agadı ala hulaq agan Ası saj hiji vidividin sibarı lamavila Ası di abam uami. Nibu ahica hiji lamavila nameñ abimidı uami. Ası iasan igubali ua hima ua aba abimidı uami. Nibu hiji hameñ lamici uami. Nudi hiji agan hunje vedaci avili hekili agan aibubu ifu ifu uu veve hinilalı hameñ hinibali uami. **7-8** Hulaq hameñ agan nibu hiji ahica dan hinilalı uami. Hinihini akuaba akuaba sibila sihvia ma vilalı uami. Hameñ sadan nibu hiji nameñ lamimidı uami. Aludi Hekili agan iasan akuaba akuaba agiladi igubali aba abimidı uami.

Jemisi agan hulaq akuaba akuaba apali agilasadaq akuaba akuaba akape dan agilasadaq abami.

9 Hulaq mu avili hivi miñamigu miñaaiahavici akuaba akuaba huaci huaci apali hinilalı agan nibu hijinalavila nameñ abam uami. Ası iadi igidaci vian ibi hekili dan hinidin aba abam uami. **10** Hulaq anim hilici akuaba akuaba akape dan agan Ası saj hiji vidividin lamalama nameñ abam uami. Ası nuken lici vian nudı lihu hivi hinihini ibi apali hinidin sadan vian hijinalin aba abam uami. Hulaq hihile anim hilici akuaba akuaba akape migudibavilalı agilan uami. Nibilan akuaba fu hajin sibili lihavilalı hameñ ala sibili lihavibali uami. **11** Alan igilalu uami. Uaian iahaiaha vidividin hilidaci libulibı agilan husihalavilalı uami. Husihalavidaci nulidi fu hajin akuaba akuaba agilan sibili lidin migalahilavilalı uami. Hameñ lidin hajin apali hiniavilalı uami. Hulaq sibila mu mu viviakuuba akuaba akape vilalı agan nibu hameñ laci ala libali uami. Sibila vivi hiniavila himici nudı akuaba akuaba agilan nudı ma ahiliahuavibali uami.

Ası agan namiłan lusiq sibili vivi saj naludi hiji ma miñaaiahilalı uami.

12 Así agan̄ vaka cian̄ miguavila hulan̄ iamigali nibu hula hinihini sañ mavin̄ hekili hiniavilalı agıladı nameñ abami uami. Akuaba akuaba vihili iahavidaci vıdivıdılın̄ lagulamavila vihili havıhalan̄ aba abami uami. Hameñ lilañ viañ naludi iga hijınalavila abılıñ namılañ huaci hameñ laci hameñ laci hıníbalan̄ aba abami uami. Hameñ sadan̄ hulan̄ mu vıdivıdılın̄ lagulama vihili havılalı agan̄ nibu hijınalam uami. **13** Akuaba agan̄ hulan̄ mu di hiji miñajahici lusin̄ sibili viben̄ aba nameñ abiñidi uami. Así agan̄ iadi ilasıcı lusin̄ sibili viben̄ aba lin̄ aba abiñidi uami. Akuaba akuaba lusin̄ sibili sibili agılan̄ Así di ma ilasavilalı uami. Así agan̄ hulan̄ iamigali lusin̄ sibili vivi sañ nulidi ma ilasılı uami. **14** Agadı ala hulan̄ iamigali sikasikan̄ aludı hiji humıgañ hitin̄ hitin̄ agılan̄ iahavılalı uami. Iahaiaha lusin̄ sibili vivi sañ aludı miñjamagılavılalı uami. **15** Akuaba lusin̄ sibili vivi sañ humıgañ iahılalı agan̄ nibu iamigali humıgañ ahıla ahıla me uami. La iamigali ninanadi huhılavılalı hameñ ala lusin̄ sibili agan̄ haiabila iahılalı uami. Iaha hekili lavıla hulan̄ iamigali agıladı lidaci haba himavılalı uami.

16 Iadi isagali imahali me namılañ uami. Viañ nalusañ mavin̄ hekili hınilan uami. Hulan̄ limu hıhile agılan̄ naludi analı aba aba hiji miñajhıhu lıhavıdaci nulidi cian̄ igahılımılañ uami. **17** Así agan̄ uaian̄ susu hıvı abılü lamami uami. Nıbu alusañakuaba akuaba huaci huaci nudı haiabila hisin̄ agıladı igulalı uami. Alañ huaci laci hinihini sañakuaba akuaba huaci huaci sibañ agıladı igulalı uami. Así nıbu mu hidili mu hidili ma hınilalı uami. Nıbu kiliakuaba akuaba agıladı uhılin̄ me hima uami. Kiliakuaba akuaba agıladı uhılin̄ agılan̄ cimıdan̄ hıvı uhılin̄ hutesi hiniavılalı uami. La uaian̄ huva hıvı cihu tibi ciki hiniavılalı uami. Así nıbu hamen̄ hima uami. **18** Así agan̄ hiji nameñ lamami uami. Viañ liliñ iadi hulan̄ iamigali nagılan̄akuaba akuaba lamamin̄ agıladıdan̄ hulan̄

iamigali limu hıhile agıladıdan̄ lıvalavıbali aba abami uami. Lıvalavıla nibılañ mise iadi hulan̄ iamigali sibañ hiniavıbali aba abami uami. Hameñ abami sadan̄ nudı nukeñ hiji lubıahılavıla nudı cian̄ amiñ agadı hıvı aludı lidaci alañ nudı ninanadi hınilalu uami. Hınidamılı nibu aludı lavañ hınilalı uami.

Cian̄ igahılılalıñ agıladı sihıvia sibañ lubıahılıhalan̄ uami.

19 Iadi isagali imahali me namılañ uami. Viañ nalusañ mavin̄ hekili hınilan uami. Iadi cian̄ igahılılalı uami. Namılañ hulan̄ mu di cian̄ hidili agadı sihıvia igahılıhıla sañ mavin̄ hınhıhalan̄ uami. Nudı cian̄ hidili agadı sihıvia ma igahılımılañ lıdin̄ cian̄ abavıhemılañ uami. La igıvı hınivhıhemılañ uami. **20** Hulan̄ igıvı hiniavılalı agılan̄ Así di cian̄ agadı sihıvia ma lubıahılavılalı uami. Lıdin̄akuabaakuabsibla huaci huaci agıladı ma vihavılalı uami. **21** Hameñ sadan̄akuabaakuabsiblisibili hijisibili sibili mu hidili mu hidili naludi hıvı hiniavılalı agıladı valıhalan̄ uami. Valavalı Así di lıhu hıvı pam hınhıhalan̄ uami. Hınhıni nudı cian̄ naludi hiji humıgañ hıvı simıñ uli me hulılalı agadı lubıahılıhalan̄ uami. Lıdalalı nudı cian̄ agañ naludi hıvı sibla vidaci Así naludi ahıliahudaci naludi amiñ agılan̄ huaci hameñ laci hameñ laci hiniavıbali uami.

22 Namılañ Así di cian̄ igahılıhıla hiji nameñ lamilalalı uami. Alañ Así di cian̄ agadı igahılılalıabaabılalalı uami. Agadı ala namılañ nudı cian̄ igahılılalıñ agadı ma lubıahılılalı uami. Hameñ lıdalalı naludi hiji agılan̄ ma tovedaci uavauava me hidılalı uami. Namılañ Así di cian̄ agadı igahılıhıla sihıvia sibañ lubıahılıhalan̄ uami. Cian̄ havı havi igahılımılañ uami. **23-24** Hulan̄ mu agan̄ mugañ lamıgañ iga iga hisin̄ agadı hıvı nudı nukeñ mugañ lamıgañ igılañ uami. Igavıla lama vala uavıla nudı nukeñ mugañ lamıgañ agasañ cihu uava iahulalı uami. Hulan̄ Así di cian̄ igahılavıla ma lubıahılılalı agan̄ nibu hameñ laci ala

1:12 1.12 Snd 3.11-12, 2 Ti 4.8, Ib 12.5-6, Je 2.5, 1 Pi 5.4, CHL 2.10   **1:14** 1.14 Lom 7.7-10   **1:15** 1.15 Sng 7.14, Lom 5.19-21   **1:17** 1.17 Mal 3.6, Mt 7.11, Jo 3.27, Lom 11.29, 1 Ko 4.7   **1:18** 1.18 Jer 2.3, Jo 1.13, Ef 1.11-12, 1 Pi 1.23, CHL 14.4   **1:20** 1.20 Snd 10.19, 17.27, Sav 5.1-2, 7.9   **1:21** 1.21 1 Ko 15.2, Kl 3.8, Ib 2.3, 1 Pi 1.9, 2.1   **1:22** 1.22 Mt 7.21, 7.26-27, Lu 6.46, Lom 2.13, 1 Jo 3.7   **1:23-24** 1.23-24 Lu 6.47-48, Je 2.14   **1:25** 1.25 Jo 13.17, Lom 8.2, 2 Ko 3.18, Je 2.12

lilali uami. ²⁵ Ası di ciaŋ vidividiŋ agan nibu siliŋ sibaŋ uami. Nibu lusiŋ sibili sibili vivi hisin hiji agiladi ifilahidaci alaŋ lusiŋ sibili sibili vivi hisin hiji agiladi lihu hivi ma hinilalu uami. Hulaŋ mu Ası di ciaŋ vidividiŋ agadi sihivia sibaŋ lamalihila lubiahilahila hinidaci uami. Ha Ası lidaci nudi sibila mu mu agilaŋ huaci sibaŋ hiniavibali uami. Agadi ala nibu Ası di ciaŋ agadi havi havi igahilavila cihi uava iahumidi uami.

²⁶ Hulaŋ mu hiji nameŋ lamivi uami. Vian hulaŋ huaci aba abivi uami. Vian Ası saŋ sihi iahaiaha nudi ibi agadi amin sibaŋ miŋaiahilan aba abivi uami. Agadi ala nibu nudi sibisan agadi sihivia ma migilavila uami. Ha nibu nudi nuken anali abivi uami. Lici nibu hiji vidividiŋ lamalama Ası saŋ sihi iahaiaha Ası di ibi miŋaiahivi agan nudi ma sibaŋ ahiliahuvi uami. ²⁷ Aludi Iavaŋ Ası agaŋ hulan iamigali avili hivi miŋamigu miŋaiahavilali aludi igilali uami. Hameŋ sadan Ası igidaci alaŋ huaci siliŋ sibaŋ hidahida hugi apali hinihini saŋ alaŋ nameŋ limili uami. Ninanadi mavaciŋ mavaciŋ agilasan igahilimili uami. Iamigali cido cido agilasan igahilimili uami. Lidin akuaba akuaba vihili nulidi hivi iahavidaci nulidi ahiliahumili uami. Aludi nuken hidahida agiladi avi sihivia migilimili uami. Alan hameŋ lavila akuaba akuaba lusiŋ sibili sibili fili hisin agiladi ma vibalu uami. Lidamili Ası igidaci alaŋ fim mukimuki sihasiha apali me hinibalu uami.

2

Hulaŋ iamigali limu hihile agilasan pam mavin hinimagalu uami.

¹ Iadi isagali imahali me namilan uami. Namilan aludi Hekili Jisasi Kilaisi saŋ hiji vidividiŋ ci lamahalaŋ uami. Nibu abilu hekili vidividiŋ dan uami. Hameŋ sadan hulaŋ ibi dan agilasan pam mavin hinihini hulaŋ ibi apali agiladi sibili igimilan uami. ² Hulaŋ mu hadi hilahila huaci sibaŋ agiladi lamivi uami. Lamavila human ciŋ hisin hajin mu liba goli hivi vihavivi

agadi via nudı human ciŋ hivi lamivi uami. La naludi anjam ular hivi ivouvi uami. Lici hulaŋ mu nudı hadi hilahila akuaba akuaba sibili sibili lamivi agan avi anjam ular heŋ ivouvi uami. ³ Lihavici namilan hulaŋ hajin huaci dan agadi igavila nameŋ akua abivalan uami. Nama vevila migahiniihini hisin uvı huaci neŋ migahiniiha aba abivalan uami. La hulan hadi hilahila akuaba sibili sibili lama vevi agadi nameŋ abivalan uami. Nama aden lagulamıha aba abivalan uami. Hıma lici ve fili neŋ iadi hicı mikı piŋ migahiniiha aba abivalan uami. ⁴ Namilan hameŋ lavila uami. Ha namilan naludi hiji hivi hulaŋ hihile agiladi lamalihilivalan uami. Namilan hiji huaci dan hinihini hulaŋ sikasikan agiladi hilihili laci ma lamalihilivalan uami. Namilan ciaŋ hihila hihila hisin hulaŋ limu hihile lihavilali hameŋ livalan uami. Nibilan hiji sibili sibili dan hinihini hulaŋ iamigali agiladi hilihili laci ma lamalihilavalili uami. Namilan nibilan lihavilali hameŋ limilan uami.

⁵ Iadi isagali imahali me namilan igahililalan uami. Vian nalusaŋ mavin hekili hinilan uami. Hulaŋ fili neŋ hisin agilan hulaŋ hihile agiladi igavidaci akuaba akuaba apali hiniavilali uami. Agadi ala hulaŋ akuaba apali agilan hiji vidividiŋ hekili dan hinihini saŋ Ası nulidi libiminjalı uami. Ası agaŋ vaka ciaŋ miguavila nameŋ abami uami. Hulan vian hula hinihini saŋ mavin hiniavilali agiladi likililiŋ iadi lihu hivi hiniavibali aba abami uami. Hameŋ sadan hulaŋ akuaba apali agiladi likilici nudi lihu hivi hinihini saŋ nulidi ci libiminjalı uami.

⁶ Agadi ala namilan lidalan hulaŋ akuaba apali agilan sihumahilavilali uami. Namilan hiji lamihalaŋ uami. Hulan anim hilici akuaba akuba akape dan agilan namilan nulidi lihu hivi hinihini saŋ nalusaŋ vihili iguavilali uami. Lidin naludi vivi viovio ciaŋ hivi lamavilali uami. ⁷ Jisasi Kilaisi di ibi huaci sibaŋ agadi hivi avili hivi naludi miŋamigu miŋaiahavali uami. Lihavici namilan nudi ibi agadi lihu hivi

hīnilalan uami. Līdalān hulañ anīm hīlīci akuaba akuaba akape dāñ agīlañ Jisasi Kīlaisi dī ibi agasañ abacuvacuva cīañ abavīlī uami.

8 Asī nību aludi manigali uami. Cīañ vīdīvīdīñ mu nudī manasīñ hekīlī hīvī hīniadami agañ nameñ abami uami. Nalusāñ nukeñ sañ mavīn hekīlī hīnilalan hameñ laci ala naludi isagalinalu imahinalalu agilasañ mavīn hekīlī hīnhīlāñ aba abami uami. Namīlāñ cīañ vīdīvīdīñ nagadi amīñ sībañ lubiahīlavīla uami. Ha namīlāñ akuaba akuaba sībīla huaci huaci agiladi vibalañ uami. **9** Agadi ala namīlāñ hulañ mu dī huaci lamavīla cīhu hulañ mu dī sībīli igavīla uami. Ha namīlāñ hugī dāñ hīnibalañ uami. Līdalān cīañ vīdīvīdīñ agasañ igahīlahīla naludi nameñ abavībali uami. Namīlāñ Asī dī cīañ vīdīvīdīñ lulalula hisīñ hulañ aba abavībali uami. **10** Hulañ mu cīañ vīdīvīdīñ sīkasīkan agiladi lubiahīlīlī agañ cīañ vīdīvīdīñ pabīñ cīki agadi lulavīla uami. Ha nību cīañ vīdīvīdīñ sīkasīkan agiladi lulalula me uami. La nību hugī dāñ hīnibali uami. **11** Alar̄ igīlālu uami. Asī agañ nameñ abami uami. Hulañ iamīgali dāñ namīlāñ naludi abinadinalu agiladi valavala uu iamīgali mu mu agiladi sigili vimīlāñ aba abami uami. Iamīgali hulañ dāñ namīlāñ naludi muñanadinalu agiladi valavala uu hulañ mu mu agiladi sigili vimīlāñ aba abami uami. Namīlāñ hulañ iamīgali limu hīhīle agiladi ifīhīmīmīlāñ aba abami uami. Aniaba nama hulañ mu dī iamīgali agadi sigili ma vilanañ agadi ala nama hulañ mu dī ifīhīmavīla uami. Ha nama Asī dī cīañ vīdīvīdīñ agadi lulalula hisīñ hulañ hīnibanañ uami. **12** Namīlāñ igīlālu uami. Asī dī cīañ vīdīvīdīñ agañ aludi lusīñ sībīli sībīli vivi hisīñ hījī agiladi ifīlahīdaci alañ lusīñ sībīli vivi hisīñ hījī agiladi lihu hīvī ma hīnilalu uami. Asī nusañ ala igahīlahīla naludi lamalihīlībali uami. Hameñ sadan̄ namīlāñ akuaba akuaba cīañ abīben aba hulañ hīhīle Asī dī cīañ vīdīvīdīñ agadi lihu hīvī hīnhīnī lubiahīlahīla abavīlī

hamen̄ abīhalan̄ uami. Akuaba akuaba sībīla agiladi avi nībīlāñ vihāvīlīlī hameñ ala vihalan̄ uami. **13** Hulañ mu agañ hulañ limu hīhīle agilasañ mavīn ma hīnilāñ uami. Līdīñ nūlīdī huaci ma lamīlāñ uami. Asī agañ hulañ hameñ agadi lamalihīla cīañ hīvī lamavīla nusañ avi mavīn ma hīnībali uami. La nudī huaci ma lamībali uami. Agadi ala hulañ mu agañ hulañ hīhīle agilasañ mavīn hīnhīnī nūlīdī huaci lamīlāñ agadi uami. Asī agañ nudī sībīli lamalama sañ ma abībali uami.

Namīlāñ akuaba akuaba sībīla huaci huaci ma vilāñ naludi hījī vīdīvīdīñ agīlañ havī hīnīavībali uami.

14 Iadi isagali imahali me namīlāñ uami. Hulañ mu nameñ abīvi uami. Vīañ Jisasi Kīlaisi sañ hījī vīdīvīdīñ lamīlāñ aba abīvi uami. Agadi ala nību akuaba akuaba sībīla huaci huaci agiladi ma vivi uami. Hulañ hameñ agadi hījī vīdīvīdīñ agañ havī hīnīvī uami. Nudī ma ahīliahuici huaci hameñ laci hameñ laci hīnīvī uami. **15** Hulañ iamīgali avīli hīvī miñjamīgu miñjaiahavīci naludi isagalinalu imahinalalu me hīnīavīlīlī agīlañ muhīli havīlī apalī hīnīavīvī uami. Hīnhīnī simīñ avi apalī hīnīavīvī uami. **16** Hīnīavīdaci naludi hulañ mu agañ nūlīdī hulañ mu agadi igavīla nameñ abīvi uami. Nadī humīgāñ agañ simī hīnidaci nama ua havīlī viavīla libīha aba abīvi uami. La simīñ iga via navīla humīgāñ laguha aba abīvi uami. Cīañ hameñ agañ hulañ agadi ma ahīliahuvi uami. Nudī hadipīli ahīliahuiahu sañ namīlāñ nukeñ nusañ muhīli havīlī simīñakuaba akuaba agiladi iguhālāñ uami. **17** Hījī vīdīvīdīñ dāñ hīnhīnī agañ avi nību hameñ ala uami. Hulañ hījī vīdīvīdīñ dāñ agañ akuaba akuaba sībīla huaci huaci ma vīci uami. Ha nudī hījī vīdīvīdīñ agañ havī hīnīvī uami.

18 Agadi ala hulañ mu nameñ akua abīvi uami. Hulañ hīhīle hījī vīdīvīdīñ dāñ hīnīavīlīlī aba abīvi uami. Hulañ hīhīle akuaba akuaba sībīla huaci huaci vihāvīlīlī aba abīvi uami. Vīañ cīañ

2:8 2.8 Wkp 19.18, Mt 19.19, 22.39, Lom 13.8-9, Ga 5.14

2:11 2.11 CV 20.13-14, Lo 5.17-18, Lom 13.9   **2:12** 2.12 Ga 6.2, Je 1.25-26, 1 Pi 2.16   **2:13** 2.13 Snd 21.13, Mt 5.7, 18.32-35, 25.41-42   **2:14** 2.14 Mt 7.21, 7.26-27, Je 1.23-24 Je 2.20, 2.26   **2:18** 2.18 Ga 5.6, Je 3.13

2:9 2.9 Lo 1.17   **2:10** 2.10 Lo 27.26, Mt 5.19, Ga 3.10

2:15 2.15 Jop 31.19-20, Lu 3.11, 1 Jo 3.17   **2:17** 2.17

hamen abivi agasan hibin namej abavin uami. Nama hiji vidividin lamavila akuaba sibila huaci huaci ma vinabila aba abavin uami. Vian aki me lavila nadi hiji vidividin agadi igiben aba abavin uami. Agadi ala viaj akuaba sibila huaci huaci agiladi vilin igavila abibanaq aba abavin uami. Nibu hiji vidividin daq aba abibanaq aba abavin uami. ¹⁹ Aniaba nama hiji vidividin namej lamilanaj uami. Asi nibu pabin sibaj aba abilanaq uami. Hamen abilanaq agan nibu huaci uami. Sudi sibili agilan avi hiji vidividin hamen ala lamalama nusan lidalida hiniavilal uami. ²⁰ Nama hiji vidividin pam lamavila akuaba sibila huaci huaci agiladi ma vinabila uami. Ha nadi hiji vidividin agan havi hinibali uami. Nama hiji hamen lamilanaj agan nibu uava hiji uami. Ciaj abin agadi hidili abiliq igahiliha uami. ²¹ Vaka aludi iamili Ebilam agan ninanu Aisaki di via ua sagali hilahila hisin vadim hen miyahua lamavila Asi san sagali iguben aba limi uami. Hamen limi agasan Asi nudigavila abami uami. Nama hulan huaci aba abami uami. ²² Ci igilan uami. Ebilam di hiji vidividin agan hula sagali iguben abaakuaba sibila limi agan hula hilihili laci hinihini nudigahiliha uami. Ahilihaavidaci nudigahiliha uami. ²³ Nibu nudigahiliha uami. Aisaki di via Asi san sagali iguben aba limi uami. Lici akuaba sibila hamen limi agadi ciaj Asi di manasij hekili hivinamej libami uami. Ebilam agan Asi di ciaj agasan hiji vidividin lamici Asi nudigahiliha uami. Nama hulan huaci aba abi abami uami. Nama iadi nagili huaci sibaj aba abi aba abami uami. Lici Asi di manasij hekili abami agan hamen laci ala limi uami. ²⁴ Ci igilan uami. Asi agan hulan hiji vidividin lamavila akuaba sibila huaci huaci ma vihavilal agiladi namej ma abilali uami. Namilan hulan huaci aba ma abilali uami. Akuaba sibila huaci huaci vihavilal agasan igahilahila abilali uami. Namilan hulan

huaci aba abilali uami.

²⁵ Hibili pilis hisin iamigali mu Lehapi agan avi hamen ala limi uami. Hulan hihile Joshua abici vehavimi agiladi likila via ua nudigahiliha uami. La abici hibili mu hivi cihu uavimi uami. Lici Asi nudigahiliha uami. Nama iamigali huaci aba abami uami. ²⁶ Alan igilalu uami. Hulan himici hadipili agan vali hinilal uami. Hulan hiji vidividin lamavila akuaba sibila huaci huaci ma vilali agan nibu hamen ala uami. Nudigahiliha uami. Nudigahiliha uami.

3

Naludi sibisan agiladi sihivia migilihalan uami.

¹ Iadi isagali imahali me namilanaj uami. Asi hulan iamigali ciaj hivi lamibali hen uami. Alan hulan iamigali limu hihile agiladi lamalubilubi sibila vilalu agasan Asi agan aludi sihivia sibaj lamalihilibali uami. Lamalihila igici alan nukej sihivia ciaj ma lubiahilimili uami. Ha alusan vihili hekili hekili igubali uami. Hulan iamigali limu hihile agiladi lamalubilubi sibila ma vihavilal agiladi sihivia sibaj ma lamalihilibali uami. La nulisan vihili hekili hekili ma igubali uami. Hamen sadan hulan akape agilan hulan iamigali limu hihile agiladi lamalubilubi sibila vivi san mavin hiniavimidi uami. ² Akape tibi alan akuaba sibila lili san igahilal uami. Agadi ala akuaba sibila agiladi sihivia ma lalal uami. Hiji hamen agan hulan iamigali sikasikan aludi hivi hinilal uami. Aniaba hulan mu ciaj sibili ma abilali agan nibu hulan huaci sibaj hinilal uami. Nibu nudigahiliha uami. Saba osi agilan aludi hiji pam lubiahilahila hidahida san alan namej lalal uami. Liba ain tibi tibi agiladi vivi nulidi sibisan hivi hiluhu lamidamili iavahilavidaci libihahilal uami. Hamej lidamili nibalan aludi hiji agadi pam lubiahilavilal uami. ⁴ Huniga hekili hekili avili hekili hivi hidavilal

agilasan igahiliimi uami. Huniga amin nibu hekili uami. Nudi minjasiliv lamidaci uu veve hisin agan nibu sudime ciki sibas uami. Huje vidividin veve huniga agadi lidaci avili hekili hivi ulali uami. Agadi ala huniga minjalivaliva hisin agan abeba uben aba uami. Minjasiliv lamalama hisin sudime ciki agadi hivi minjasiliv lamilal uami. Lidaci huniga agan hulaq agadi hiji lubiahilal uami. ⁵ Aludi sibas agan avi hamen ala uami. Nibu sudime ciki sibas uami. Agadi ala nibu nudu nuken ibi minjaiahilal uami. Nibu hulaq mu nudu nuken sibila hekili vivi nudu nuken ibi minjaiahilal agan me uami. Alan igilalu uami. Avin sudime ciki agan lihua hekili lilal uami. Lidaci kili akuaba akuaba agilan sikasikan avin lihuavilal uami. ⁶ Aludi sibas nibu akuaba akuaba lusin sibili sibili mu hidili mu hidili agiladi lilal uami. Lidaci Asi igidaci aludi hadipili sikasikan agilan sibili hiniavilal uami. Lihavidaci akuaba akuaba lusin sibili sibili agilan aludi hivi hininhini hekili lihavilal uami. Lagun agan lidaci aludi sibas nibu avin hamen laci hamen laci lihulihu hinilal agan me hinilal uami. Avin hamen laci hamen laci lihulihu hinilal me agan ala lidaci lusin sibili sibili agilan sibas hivi avin me iahaiaha hekili lihavilal uami. ⁷ Hulaq agilan sihim sabaq lahu havan akuaba akuaba agiladi vivi sakilavilal uami. Akuaba akuaba avili hekili hisin agiladi avi vivi sakilavilal uami. Sakilavidaci akuaba akuaba sikasikan agilan nulidi lihu hivi hiniavidaci nulidi migilavilal uami. ⁸ Agadi ala aniaba hulaq mu nudu nuken sibas agadi sihivia ma migililal uami. Lidaci sibas agan iahaiaha cian sibili sibili agiladi pam abilal uami. Akuaba akuaba sibili sibili sahu me agilan aludi sibas hivi milavila hiniavilal uami. ⁹ Alan sibas hivi aludi Iavaq Asi di ibi minjaiahiaha abilalu uami. Nibu aludi Hekili aba abilalu uami. Lidin sibas pabin hej ala Asi agan limu hihile agilasan vihili igu igu saq nudu abilalu uami. Asi nuken hulaq

iamigali sikasikan aludi lamidaci iahaiaha ala ahuata nibu nuken me hinilalu uami. Agadi ala Asi agan limu hihile agilasan vihili igubali aba nudu abilalu uami. ¹⁰ Asi di ibi minjaiahiaha hisin cian agan aludi sibas hivi iahilal uami. La sibas pabin hej ala Asi agan limu hihile agilasan vihili igu igu saq nudu abilalu uami. Iadi isagali imahali me namilan uami. Sibas pabin agadi hivi cian huaci dan cian sibili dan aba aba agan nibu lusin sibili uami. Alan hamen limagal uami. ¹¹ Avili huaci dan sibili dan simi tuli pabin hivi ma iahavilal uami. ¹² Iadi isagali imahali me namilan uami. Kili fiki agilan kili olivi agiladi amin agiladi ma lamavilal uami. Limin uain agilan kili fiki agiladi amin agiladi ma lamavilal uami. Avili sibili hinilal hej avili huaci ma vihavilal uami.

Hulaq hiji hutesi dan agilan akuaba sibila huaci huaci vihavilal uami.

¹³ Naludi hulaq mu agan hiji huaci dan hiji hutesi dan hiniavila uami. Hanbu akuaba akuaba sibila huaci huaci agiladi amin sibas vim uami. Lidaci hulaq iamigali limu hihile agilan nibu akuaba sibila huaci huaci vilal agiladi iga iga abavibali uami. Nudu hiji hutesi agan lidaci nibu simi hinilal aba abavibali uami. ¹⁴ Agadi ala namilan hulaq iamigali akuaba akuaba akape dan agiladi igidalaq naludi humigan agilan sibili sibas lihavilal uami. Lihavidaci namilan hiji hivi naludi nuken ibi minjaiahiaha namej abimilan uami. Alan hiji hutesi dan aba abimilan uami. Hame lavila namilan naludi nuken anali abibal uami. Lilan cian amin agan anali cian me hinibali uami. ¹⁵ Hij hutesi hame agan Asi di haiabila hininhini ma velal uami. Nibu fili nej hisin uami. Hij hame agan nibu hiji humigan vaka hisin agadi hivi hininhini iahilal uami. Hij humigan hame agiladi iaganlu nibu Satan uami. ¹⁶ Ci igilan uami. Hulaq hihile agilan hulaq iamigali akuaba akuaba akape dan hiniavilal agiladi igavidaci nulidi humigan agilan sibili lihavilal uami.

3:5 3.5 Sng 12.3, 73.8-9, Snd 12.18, 15.2   **3:6** 3.6 Snd 16.27, Mt 12.36-37, 15.11, 15.18-19, Mk 7.15-16, 7.20, 7.23   **3:8**

3.8 Sng 140.3, Lom 3.13   **3:9** 3.9 HM 1.26, 5.1-2, 9.6, 1 Ko 11.7   **3:13** 3.13 Ga 6.4, Je 1.21, 2.18   **3:14** 3.14 Lom 2.17, 2.23, 13.13   **3:15** 3.15 Fl 3.19, Je 1.5, 1.17   **3:16** 3.16 1 Ko 3.2-3, Ga 5.20

Lihavidaci nibilan hiji hivi nulidi nuken ibi miñiaiahavilali uami. Hulan hamen agilan sihivia ma hiniavilali uami. Lidin akuaba akuaba lusin sibili sibili mu hidili mu hidili agiladi vihavilali uami. ¹⁷ Agadi ala Asiagan hulan hihile san hiji hutesi igudaci nibilan hiji hutesi dan hiniavilali uami. Nibilanakuaba sibila huaci huaci namej agiladi vihavilali uami. Hij huaci silivi laci agadi lubiahilavilali uami. Nulidi humigan agilan simi hiniavidaci hulan hihile agilasan cian vidividin ma abavilali uami. Hulan hihile agilan cian huaci sulavidaci igahilavilali uami. Hulan iamigali limu hihile agilasan hamen laci hamen laci mavin hiniavilali uami. Mavin hinihini nulidi huaci lamavilali uami. Hulan iamigali sikasikan agilasan akuaba akuaba liben aba hilihili hamen laci lihavilali uami. Akuaba akuaba sibila huaci huaci vivi hisin hiji agadi lubiahilahila san anali anali ma abavilali uami. Nibilan amij laci lubiahilavilali uami. ¹⁸ Aludi humigan agilan simi hiniavidaci hulan iamigali agilan igavibali uami. Igavidaci nulidi humigan agilan simi hiniavidaci Asi di cian agadi sihivia lubiahilavibali uami.

4

Hulan mu fili hisinj akuaba akuaba san mavin hinilali agan Asi di nagili lamilali uami.

¹ Naludi hiji humigan agilan akuaba akuaba lusin sibili sibili mu hidili mu hidili agiladi vivi san iahavilali uami. Iahaiaha naludi hiji humigan agiladi hivi sagan me libavilali uami. Lihavidaci cian sagan libaliba lamacililalan uami. Namilan nuken nuken cian sagan libaliba lamacililalan agiladi vian ci igilan uami.

² Namilanakuaba akuaba mu hidili mu

3:17 3.17 Lom 12.9, 1 Ko 2.6-8, 1 Pi 1.22, 1 Jo 3.18
4.1 Lom 7.23, Ga 5.17, 1 Pi 2.11

3:18 3.18 Snd 11.18, Ais 32.17, Mt 5.9, Fl 1.11, Ib 12.11

4:1

4:3 4.3 Sng 66.18, Ais 1.15, Mai 3.4, Sek 7.13, 1 Jo 3.22
Lom 8.7, Ga 1.10, 1 Jo 2.15   **4:5** 4.5 CV 20.3-6, Nam 11.29
tibi ma hini. Nej pam hini. Giliki cian hivi avi cian hidili agan haiabila ma iahiman. Cian sili nagadi hivi hini agasan hulan hihile namej abavilali. Jemisi agan namej abami uavilali. Asiagan hulan iamigali aludi lamici aludi amij agilan aludi nuken hadipili muji hivi hiniavilali aba abami aba abami uavilali. Aludi amij agilan akuaba akuaba sibili sibili agilasan mavin igavilali aba abami aba abami uavilali. Cian hamen agan nibu amij sibaj aba abami uavilali. Namilan cian agasan hiji cuvilin cuvilin lamimilan uami

hidili vivi san mavin hekili hekili hinilalan uami. Agadi ala ma vilalan uami. Lidin hulan hihile agiladi ifihimilalan uami. Namilanakuaba akuaba mavin igilalan uami. Agadi ala ma vilalan uami. Hamen lidin lamacilacila sagan miñiaiahilalan uami. Namilan Asi nalusañakuaba igu igu san nudí ma abilalan uami. Hamen sadan ma vilalan uami. ³ Naludi hiji agilan silivi sibaj ma hiniavidaci akuabaakuaba vivi san Asi di abilalan uami. Akuabaakuaba agiladi vivi naludi nuken hiji lubiahilahila san hiji lamilalan uami. Hamen sadanakuabaakuaba agiladi ma vilalan uami. ⁴ Namilan iamigali mu mujanu di valavila hulan mu mu sigili vilali hamen ala Asi di valavala hidilalan uami. Ci igilan uami. Hulan mu fili hisinjakuabaakuaba agilasan mavin hekili sibaj hinilali agan Asi di nagili lamilali uami. Namilan cian hamen agadi ma akua igahililalan uami. Hulan muakuabaakuaba fili hisinj agilasan mavin hekili sibaj hiniben aba lilali agan uami. Nibu Asi di nagili lamilali uami. ⁵ Asi di manasij hekili agan namej abami uami.* Asiagan hulan iamigali aludi lamici aludi amij agilan aludi nuken hadipili muji hivi hiniavilali aba abami uami. Aludi amij agilan Asi di lihu hivi pam hinihini san Asi nibu hiji hekili lamilali aba abami uami. Cian hamen agan nibu amij sibaj uami. Namilan cian agasan hiji cuvilin cuvilin lamimilan uami.

⁶ Asi alusan mavin hinilali uami. Hamen sadan nudí manasij hekili agan namej abami uami. Asiagan hulan nulidi nuken ibi miñiaiahavilali agiladi lidaci nibilan ibi apali hiniavilali aba abami uami. Hulan nulidi nuken ibi ma miñiaiahavilali agilasan mavin hinilali aba abami uami. ⁷ Hamen

4:4 4.4 Jo 15.19, 17.14,

* **4:5** 4.5 Cian nagañ Asi di manasij hekili hivi akape

tibi ma hini. Nej pam hini. Giliki cian hivi avi cian hidili agan haiabila ma iahiman. Cian sili nagadi hivi hini agasan hulan hihile namej abavilali. Jemisi agan namej abami uavilali. Asiagan hulan iamigali aludi lamici aludi amij agilan aludi nuken hadipili muji hivi hiniavilali aba abami aba abami uavilali. Aludi amij agilan akuabaakuaba sibili sibili agilasan mavin igavilali aba abami aba abami uavilali. Cian hamen agan nibu amij sibaj aba abami uavilali. **4:6** 4.6 Sng 138.6, Snd 3.34, Lu 14.11, 1 Pi 5.5   **4:7** 4.7 Ef 4.27, 6.11-12

sadan namiłan Así di líhu híví pam hínihini naludi nukeñ ibi miñaiahimilañ uami. La vídividin lagulamídalán lagun agañ naludi vala ubali uami. ⁸ Namiłan Así hula hiji humigañ pam hínihalañ uami. Lídalan níbu namiłan hula hínihini naludi lídací namiłan nudí hiji agadi sihivia sibañ igibalañ uami. Hulan lusin sibili sibili hisin naludi hiji humigañ agilañ vana huaci sibañ lavila niñi apali me hiniavim uami. Hulan human husavici nulidi human niñi apali hiniavílalí hamen hiniavim uami. Hulan hiji ahica dan namiłan uami. Hijí sibili sibili naludi híví hiniavílalí agiladí lahuhalan uami. ⁹ Mavín miñamiña cian lavasulasula ilihíhalan uami. Hulan niuñ linilini hínidalañ namiłan cihu niuñ valavila ilíha ilíha hinihalan uami. Hulan hijíhalanala hínidalañ namiłan cihu mavín miñamiña mugañ libaliba hinihalan uami. ¹⁰ Aludi Hekili agañ igidaci namiłan naludi nukeñ ibi miñaiahimilañ uami. Lídjin ibi hekili dan hínihini sañ límilañ uami. Namiłan aludi Hekili di líhu híví hínidalañ níbu lídací namiłan ibi hekili dan hínibalañ uami.

Hulan hihile agilasan cian sibili abimagal uami.

¹¹ Iadi isagali imahali me namiłan uami. Hulan iamigali limu hihile Jisasí sañ hiji vídividin lamavílalí agilasan cian sibili sibili agiladí abimilañ uami. Naludi hulan mu agañ nulisan cian sibili sibili abavila uami. Ha níbu cian vídividin Mosesi libami agasan cian sibili sibili nameñ abibali uami. Cian vídividin agañ níbu sibili aba abibali uami. Naludi hulan mu agañ hulan iamigali limu hihile Jisasí sañ hiji vídividin lamavílalí agiladí lamalihilavila uami. Ha níbu cian vídividin Mosesi libami agadí lamalihilíbali uami. Lamalihilalihila nameñ abibali uami. Cian vídividin agañ níbu sibili aba abibali uami. Alan cian vídividin agadí lamalihilavila uami. Ha alan cian vídividin agadí líhu híví ma hínibalu uami. Lídjin alan cian hihila hihila

hisin hulan me hínibalu uami. ¹² Así nukeñ lici cian vídividin agañ iahami uami. Así pam cian hihila hihila hisin hulan hínibalí uami. Níbu pam ibi dañ sadan hulan iamigali agiladí ahiliahudaci huaci hameñ laci hameñ laci hiniavíbali uami. Níbu pam hulan iamigali agiladí sibili lamíbali uami. Hamen sadan namiłan hulan iamigali limu hihile agiladí lamalihilimilañ uami.

Alan aludi nukeñ ibi miñaiahimagal uami.

¹³ Namiłan nameñ abilalañ uami. Iabi ua amili ua viañ haiabila hekili uben aba abilalañ uami. Uavila aním hilici sibila vidalin hualí pabíñ ubali aba abilalañ uami. Lídjin aním hilici hekili viben aba abilalañ uami. ¹⁴ Namiłan hamen abilalañ uami. Agadi ala amili me híví akuaba akuaba naludi híví iahavíbali agiladí namiłan ma igilalañ uami. Naludi híhi hínihini agañ níbu avímisi iaha hutesi ma hiniavíla cihu sivilílalí hamen uami. ¹⁵ Hamen sadan namiłan nameñ abihalañ uami. Aludi Hekili agañ viañ fili neñ hutesi hínihini sañ abici aba abihalañ uami. Ha viañ akuaba akuaba sibila vivi sañ igahílin agiladí viben aba abihalañ uami. ¹⁶ Agadi ala namiłan naludi nukeñ ibi miñaiahaiha sibila hekili hekili vilalañ uami. Lídjin naludi nukeñ ibi miñaiahaiha sañ hulan hihile agiladí sulílalañ uami. Naludi nukeñ ibi miñaiahaiha lusin hamen agañ níbu lusin sibili sibañ uami. ¹⁷ Sihivia hiji lamíhalan uami. Namaakuaba akuaba huaci huaci lili hisin hiji dan hiniavíla cihuakuabaakuabaa agiladí amín ma lavila uami. Ha Así igidaci nama hugí dan hinibanañ uami.

5

Así agañ hulan iamigali akuaba akuaba akape dan agilasan hibij akuaba akuaba sibili sibili agiladí igubali uami.

¹ Iabi viañ hulan iamigali akuaba akuaba akape dan naludi abiben uami.

Namilan vihili hekili naludi hivi iahavibali agilasan igahihalañ ilihinj hekili livaliva ilihihalañ uami. ² Naludi hajinj akuaba akuaba huaci huaci agilañ ci sibili lihavalı uami. Akuaba akuaba sibian agilañ naludi muhili haviliakuaba akuaba agiladi ci agilahavici uali uami. ³ Naludi liba goli agilañ ci niagun lihulihu sibili sibili lihavalı uami. Liba siliva agilañ avi ci niagun lihulihu sibili sibili lihavalı uami. Hulan iamigali limu hihile agilañ liba siliva niagun lihulihu sibili sibili lihavalı agiladi iga iga abavibali uami. Akuaba agiladi vivi nalusan nuker san pam migudibilalan aba abavibali uami. Lidalan havi hinihini niagun lihuavalı aba abavibali uami. Hameñ sadan namilan hugi dan hnidalan aba abavibali uami. Namilan naludi anim hilici akuaba agiladi havi havi migudibahalañ uami. Fili hisinj hivi hisinj akuaba agilañ sivila sivila mihinj agan ci mikli ladi uami. Mihinj hen ala akuaba agiladi migudibahalañ agilañ naludi hadipili agiladi avinj me hilahila sibili lamavibali uami. ⁴ Namilan sihivia igahihalañ uami. Sibila hisinj hulemili agilañ naludi hualabila hisin siminj migudibaliba sanj namilan nulidi anali nameñ abahalañ uami. Alan nalusan hibinj anim hilici nameñ agiladi igubalu aba abahalañ uami. Lilan naludi cian lubiahila hualabila hisin siminj agiladi ci migudibavalı uami. Agadi ala anim hilici agiladi sikasikan ma iguahalañ uami. Lilan anim hilici hihile ma iguahalañ agilañ hulan me aludi Hekili vidividinj hekili dan agadi aba aba hiniavadi uami. Hekili agan hibin naludi sibili lamalama sanj aba aba hiniavadi uami. Lihavidaci sibila hisinj hulemili agilañ aludi Hekili nulidi ahiliahuahu sanj nudı ula ula abavadi uami. Lihavidaci aludi Hekili agan nulidi cian agiladi avi ci igahiladi uami. ⁵ Akape tibi namilan fili neñ hinihini akuaba akuaba huaci huaci agiladi vivi hijinalilalañ uami. Lidinj siminj akape nana hadi vilalañ uami. Lidalan naludi

ifihimuhimu mihinj agan ci iahi uami. ⁶ Hulañ Asi di cian sihivia lubiahilavilalı agiladi namilan cian hivi lamalama ci ifihimahalañ uami. Nibilan naludi human ifihuhahuha hibin nalusan sagañ ma hidavalı uami.

Aludi humigan agilañ vidividinj hiniavidaci alañ vihili havahava aludi Hekili vebali agasan migilimili uami.

⁷ Iadi isagali imahali me namilan uami. Naludi humigan agilañ vidividinj hiniavidaci vihili havahava aludi Hekili cihu tibi vebali agasan migila migila hinihalañ uami. Namilan igilalan uami. Hulan huali dan agan midi himinj hivi siminj huaci via nana sanj migila migila hinilali uami. Nudi humigan agan vidividinj hnidaci nibu avili migidaci nudı huali hafilali agasan migila migila hinilali uami. Lidaci avili migamiga via ua uaian iahulali uami. Uaian hinia via ua avili cihu migilali uami. Hameñ lihavici ci licu hulan agan hen siminj via nilali uami. ⁸ Namilan avi lidalan naludi hiji agilañ vidividinj hiniavidaci akuaba agiladi havahava simi hinihalañ uami. Aludi Hekili cihu vebali agadi mihinj agan ci mikli li uami. Hameñ sadan naludi humigan agilañ vidividinj hiniavim uami.

⁹ Iadi isagali imahali me namilan uami. Hulan iamigali limu hihile Jisasi sanj hiji vidividinj lamavilali agiladi hulipinj cian abimilan uami. Hameñ lavila namilan vihili igibalan uami. Ci igilan uami. Cian hihila hihila hisin hulan agan hibi ivu ivu agadi haiabila hen lagulama hinidi uami. ¹⁰ Iadi isagali imahali me namilan uami. Vaka Asi di cian igalahahaha hisin hulañ lihavihadami agilasan igahihalañ uami. Nibilan nulidi Hekili di ibi hivi cian sulasula hidavihadami uami. Lihavidaci hulañ limu hihile agilañ nulidi sibili lamavihadami uami. Agadi ala nulidi hiji agilañ vidividinj hiniavidaci nibilan vihili havavihadami uami. Nibilan akuaba agiladi namilan lubiahilahalañ uami. ¹¹ Ci igilan uami.

Alan nameñ abilalu uami. Hulan viðividiñ lagulamalama vihili havavila agilan huaci hinihini hijinalavilali aba abilalu uami. Vaka vihili akape agilan Jopi di hivi iahavidaci viðividiñ lagulamalama vihili havadami uami. Namilan nudí cian agadi ci igahililalañ uami. Lici husiví cihu aludi Hekili agan akuaba akuaba huaci huaci nudí hivi lidaci iahavimi agiladi avi igahililalañ uami. Iabi avi alan igilalu uami. Aludi Hekili agan hulan iamigali agilasañ mavin hekili minjamiña nulidi huaci lamilali uami. Lidin nulidi hamen laci hameñ laci huaci lamilali uami.

Akuaba akuaba sañ abavila hivi hekili aba abimilan uami.

12 Iadí isagali imahali me namilan uami. Cian nagan nibu viðividiñ sibañ agadi naludi abadin uami. Namilan uaian susu agadi ibi luvila luvila hivi hekili aba abimilan uami. Fili nagadi ibi luvila luvila hivi hekili aba abimilan uami. Akuaba akuaba mu mu agiladi ibi avi luvila luvila hivi hekili aba abimilan uami. Akuaba me cian abibalau agan ha ci uami. Amiñ lici amiñ aba abihalañ uami. Hima lici hima aba abihalañ uami. Namilan hivi hekili aba abilan uami. Ha Así nalusañ hibin vihili igubali uami.

Hulan Así di cian sihivia lubiahililali agan Así di abici nudí cian agan viðividiñ dan hinilali uami.

13 Naludi hulan mu agan vihili havavila nibu Así di abam uami. Naludi hulan mu agan hijinalanjalal hiniavila uami. Ha nibu sihi iahaiaha Así di ibi minjaiham uami. **14** Naludi hulan mu agan himuhimu dan hiniavila uami. Ha hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaihamaval agiladi hali hisin agilasañ cian abici uci nudí piñ vehavim uami. Vevila aludi Hekili di ibi hivi kili olivi agiladi amiñ agiladi miti agadi nudí hadipili sabi hivi minjamijiavim uami. Lavila Así nudí huaci lamalama sañ Así di abavim uami. **15** Nibilan aludi Hekili sañ hiji viðividiñ lamavila nudí abavici uami. Ha

nibu hulan himuhimu dan agadi huaci lamici iaha huaci hinibali uami. Nibuakuaba lusin sibili viavila hugi dan hinici uami. Ha Así nudí hugi agadi hivibali uami. **16** Namilan hitij hitij naludi hugi agiladi Así di hulan iamigali limu hihile agilasañ sulihalañ uami. Lilan nibilan naludi ahiliahuahu sañ Así di abavibali uami. Lihavici Así naludi ahiliahuci cihu huaci hinibalañ uami. Hulan iamigali limu hihile agilan avi nulidi hugi hitij hitij agiladi nalusañ sulavibali uami. Sulavidaci namilan nulidi ahiliahuahu sañ Así di abihalañ uami. Lilan Así nulidi ahiliahuci cihu huaci hiniavibali uami. Hulan Así di cian sihivia lubiahililali agan Así di abici uami. Nudí cian agan viðividiñ hekili dan hinihini hulan iamigali limu hihile agiladi ahiliahubali uami. **17** Elaija nibu hulan sibañ alan me ala uami. Nibu avili migadami agadi abamigilamigila sañ Así di mavin cian cian abami uami. Lici fili tibi hen avili ma migadami uami. Uaian laci hinidaci hualahica pam uci cihu avan human limu fihala human limu pabin cijin agilan uavimi uami. **18** Lihavici cihu Así di abici avili cihu migadami uami. Lidaci siminj akuaba akuaba hualabila hisin agilan iahavihadami uami. Iahaiaha amiñ lamavihadami uami.

Hulan mu hibi sibili hivi uci alan nudí ahiliahua cihu vavemili uami.

19 Iadí isagali imahali me namilan uami. Naludi hulan mu agan Así di cian amiñ agadi vala nudí nuken hiji lubiahilivi uami. Lidaci naludi isaima me mu agan nudí cihu via vavevi uami. **20** Cian nagasañ sihivia hiji lamihalañ uami. Aludi isaima me mu agan hulan lusin sibili dan agadi ahiliahuci hibi sibili vala Así di piñ veci uami. Ha Así nudí ahiliahua hugi akape agiladi hivibali uami. Lici nudí amiñ agan huaci hamen laci hameñ laci hinibali uami.

Pita agan manasinq nagadi misé libavila iguci umi.

1 Pita agan cian manasinq hiví namen libami. Vian Pita uami. Jisasi Kilaisi agan viañ nudí sibila vivi sanj iadi libimijami uami. Así agan naludi libimijami uami. Libimijici nudí hulañ iamigali hinilalan uami. La naludi nuken fili tibi vala fili tibi mu hiví mu hiví uu ihiliñ hinilalan uami. Vian manasinq nagadi nalusañ ala libavila igulin ubali uami. Ponitusi fili tibi ua ihiliñ hinilalan nalusañ libavila igulin ubali uami. Galesia fili tibi ua ihiliñ hinilalan nalusañ libavila igulin ubali uami. Kadosia fili tibi ua ihiliñ hinilalan nalusañ libavila igulin ubali uami. Esia fili tibi ua ihiliñ hinilalan nalusañ libavila igulin ubali uami. Bitinia fili tibi ua ihiliñ hinilalan nalusañ avi libavila igulin ubali uami. **2** Aludi Iavan Así agan vaka sibaj naludi libimijamiña sañ hiji lamami uami. Hameñ sadan Así di Amiñ agan naludi ahilihudaci namilan Jisasi Kilaisi di cian lubiahilalan uami. Lidalan Así agan Jisasi Kilaisi di midí migami agasan igahilahila naludi hugi hividaci namilan huaci silivi laci hinidalan uami. Así nalusañ mavín hinidaci naludi humigañ simi hinihini agan naludi hiví hinihini iaha hekili libali uami.

*Huaci hameñ laci hameñ laci hinihini
agan ma sivilibali uami.*

3 Alañ Así di ibi miñaaiahimili uami. Nibu aludi Hekili Jisasi Kilaisi di Así uami. Así níbu Jisasi Kilaisi di Iaganu uami. Nibu alusañ mavín hinihini aludi huaci lamilali uami. Hameñ sadan Jisasi Kilaisi himici níbu nudí abici cihi hihia hahili uami. Hihia hahili Así nuken aludi lici alan sebili me iahahili uami. Lavila alan vidividin hinihini akuaba akuaba huaci huaci alusañ igu igu sañ abami agilasañ migila migila hinilalu uami. **4** Así agan alan nudí haiabila hen

huaci hameñ laci hameñ laci hinihini san aludi ci libimijami uami. Huaci hameñ laci hameñ laci hinihini agañ ma sibili libali uami. Nibu huaci sibaj sadan níbu ma sivilibali uami. Namilan ua Así hula nudi haiabila heñ huaci hameñ laci hameñ laci hinihini hisin agadi níbu ci hihila sihuvami uami. **5** Namilan Jisasi Kilaisi san hiji vidividin lamilalan uami. Lidalan Así agan hiji nameñ lamilali uami. Vian iadi vidividin hiví nulidi migila migila ahilihudalin nibilan huaci hameñ laci hameñ laci hiniavibali aba abilali uami. Akuaba akuaba fili hisin hiví hisin agilan haba sivilavibali uami. Mihin heñ ala níbu akuaba akuaba lili san hiji lamilali agilan haiabila iahavibali uami.

6 Así akuaba akuaba huaci huaci naludi hiví liben aba lilali agilasañ igahilahila hijinalilalan uami. Lidalan iabi neñ akuaba akuaba naludi ilasisi hisin agilan iahaiaha nalusañ avíha avíha iguavilali uami. Agadi ala avíha avíha igilalan agilan hutesi ma hiniavibali uami. **7** Así agan naludi hiji vidividin agiladi hidili iga iga sanj akuaba akuaba hameñ agiladi validaci naludi hiví iahavilali uami. Alan igilalu uami. Liba goli níbu huaci sibaj uami. Liba goli agadi hidili iga iga sanj avíh hiví hilavilali uami. Hilavidaci niñi agilan ulihalavilali uami. Lihavidaci liba goli amiñ agilan huaci sibaj hiniavilali uami. Agadi ala liba goli níbu sibili lilali uami. Aludi hiji vidividin agilan liba goli agadi livala livala huaci sibaj hiniavilali uami. Akuaba akuaba naludi ilasisi hisin agilan naludi hiví iahavibali uami. Namilan Jisasi Kilaisi san hiji vidividin lamilalan agadi hidili iga iga sanj iahavibali uami. Lihavidaci akuabaakuaba sikasikan haba sivilavibali agiladi mihin heñ Jisasi Kilaisi haiabila iahici Así agan nalusañ hijinalibali uami. La nalusañ ibi hekili igubali uami. Lici namilan abilu hekili vidividin dan agadi hiví hinibalan uami. **8** Namilan Jisasi Kilaisi di amiñ amiñ ma igadamilañ uami. Agadi ala namilan níbu hula hinihini san mavín

1:1 1.1 Je 1.1   **1:2** 1.2 Lom 1.7, 8.29, 2 Te 2.13, Ib 10.22, 12.24, 2 Pi 1.2   **1:3** 1.3 1 Ko 15.20, 2 Ko 1.3, Ef 1.3, Je 1.18
1:4 1.4 Kl 1.3-6, 1.12, 2 Ti 4.8   **1:5** 1.5 Jo 10.28-29, 17.11-15, Ju 1.1   **1:6** 1.6 Lom 12.12, 2 Ko 4.17, 6.10, Je 1.2, 1 Pi 5.10   **1:7** 1.7 Jop 23.10, Sng 66.10, Snd 17.3, Ais 48.10, Sek 13.9, Mal 3.3, Lom 2.7, 2.10, Je 1.3   **1:8** 1.8 Jo 20.29, 2 Ko 5.7, Ib 11.1, 11.27, 1 Jo 4.20

hekili hinidalan uami. Iabi nej namilan nudi ma igilalan uami. Agadi ala namilan nusan hiji vidividin lamalama nusan hijinalalan uami. Hijinalanala hamen agan fili hisin hijinalanala agiladi livalilali uami. Hamej sadan namilan hijinalalan agasan hulan iamigali limu hihile agiladi abilalan uami. Abidalan hijinalanala agan naludi humigan hivi hekili sibaj hanibun hanibun hinilali uami. ⁹ Namilan Jisasi Kilaisi saj hiji vidividin lamidalan Asi naludi ahiliahudaci huaci hamen laci hamen laci hinidalan uami.

¹⁰ Iabi nej Asi agan nalusaq mavin hinihini akuaba akuaba huaci huaci naludi hivi lidaci iahavadi uami. Asi di cian igalahahaha hisin hulan agilan vaka nusan ala abavihadami uami. Lidiñ cian hidili igibalu aba vidividin sibaj hinihini sihivia abitihatih suhilavihadami uami. Asi aludi ahiliahudaci huaci hamen laci hamen laci hinidalu agadi cian hidili igibalu aba suhilavihadami uami. ¹¹ Jisasi Kilaisi di Amin agan Asi di cian igalahahaha hisin hulan agilan hula hinadami uami. Hinihini nulisan hiji igudaci cian sulavihadami uami. Jisasi Kilaisi avaha avaha mu hidili mu hidili viavila cihu ibi hekili vibali agasan sulavihadami uami. Lidiñ Asi di cian igalahahaha hisin hulan agilan Asi di abitihavihadami uami. Nama hulan mu libimijavila aludi ahiliahuahu san abinan vebali agan abadihu vebali aba abavihadami uami. Nibu vebali hadihu akiaki agilan iahavibali aba abavihadami uami. ¹² Lihavidaci Asi nulidi namej abami uami. Akuaba akuaba san cian abilalan agilan namilan nuken hinilalan hadihu ma iahavibali aba abami uami. La Pita cihu abami. Asi di cian igalahahaha hisin hulan agilan cian laci abavihadami uami. Asi naludi ahiliahuahu san akuaba akuaba lilili agasan cian laci abavihadami uami. Lihavici iabi Asi nudi Amin agadi abici fili nej ci migali uami. Migavila Asi di cian sulasula hisin hulan agilasaq

1:9 1.9 Lom 6.22   **1:10** 1.10 Dan 2.44, Hag 2.7, Sek 6.12, Mt 13.16-17, 2 Pi 1.19-21   **1:11** 1.11 Sng 22.1-31, Ais 53.1-12, Lu 24.26-27, 1 Pi 3.19, 2 Pi 1.20-21   **1:12** 1.12 Dan 9.24, Ef 3.10, Ib 11.13, 11.39-40   **1:13** 1.13 Lu 12.35, Lom 13.13, 1 Ko 1.7, 1 Te 5.6-8   **1:14** 1.14 Lom 12.2, Ef 2.3, 4.17-18, 1 Te 4.5   **1:15** 1.15 2 Ko 7.1, Ib 12.14, 2 Pi 3.11
1:16 1.16 Wkp 11.44-45, 19.2, 20.7, Mt 5.48   **1:17** 1.17 Lo 10.17, Mt 6.9, HJL 10.34, Lom 2.11, 2 Ko 5.6, 7.1, 2 Ti 4.14, Ib 11.13, 12.28-29, CHL 2.23

hiji igulali uami. Hijigudaci Asiakuaba akuaba lilili agiladi nalusaq sulavilali uami. Asi di cian hali hisin agilan avi Asiakuaba akuaba huaci huaci lilili agiladi hidili iga iga saj mavin hiniavilali uami.

Asi agan namilan huaci silivi laci hinihini saj abami.

¹³ Namilan uaian pabin pabin hivi naludi hiji humigan agiladi miyahihili halañ uami. Lidiñ naludi hidahida agiladi avi sihivia migilihalañ uami. La hiji vidividin lamalama Asiakuaba akuaba huaci huaci naludi hivi lili saj abami agasan pam migila migila hinihalañ uami. Akuaba akuaba huaci huaci agilan Jisasi Kilaisi haiabila iahibali hej iahavibali uami. ¹⁴ Namilan ninanadi iamiagagalini di cian lubiahilavilali agilan me hinihalañ uami. Vaka namilan ma igiman lidiñ akuaba akuaba hiji humigan sibili sibili agiladi lubiahiladamlan uami. Agadi ala iabi akuaba akuaba hiji humigan sibili sibili hamen agiladi cihu cihu lubiahilimilan uami. ¹⁵ Asi nibu huaci silivi laci hinilali uami. Nibu naludi abidaci nudri piñ ci vehalañ uami. Hamej sadan namilan huaci silivi laci hinidalan naludi hidahida agilan avi huaci silivi laci hiniavim uami. ¹⁶ Asi di manasij hekili agan namej abami uami. Asi agan abi aba abami uami. Vian naludi Asi aba abi aba abami uami. Vian huaci silivi laci hinilan aba abi aba abami uami. Hamej sadan namilan avi huaci silivi laci hinihalañ aba abi aba abami uami.

Asi agan anim hilici hekili hivi me naludi likilami uami.

¹⁷ Namilan Asi di abiben aba namej abilalan uami. Nama aludi Iavan aba abilalan uami. Asi nibu hulan iamigali agiladi hilili laci lamalihililali uami. Nibu alañ hitin hitin akuaba sibila vilalu agilasaq igahilahila lamalihililali uami. Hamej sadan namilan fili nej hinihini uaian pabin pabin hivi hiji namej lamihalañ

uami. Alan hular ihiliñ hinidalu aba abihalañ uami. Lavila Asi sañ lidalida nudı lihu hivi laci hinihalan uami. **18** Namilan igilalan uami. Vaka namilan akuaba akuaba lusin sibili sibili ave iauacagalinalu di hivi vimalan agiladi lubiahiladamilan uami. Lidalan Asiagan anım hilici hekili me agadı hivi naludi ci likilami uami. Lici akuaba akuaba lusin sibili sibili agiladi ci valahalañ uami. Nibu naludi likila likila san liba gol liba siliva akuaba akuaba fili hisin sibili lihavilali agiladi hivi ma likilami uami. **19** Nibu Jisasi Kilaisi di midi agasan igahilavila naludi likilami uami. Nudi midi agan nibu akuaba akuaba anım hilici hekili hisin me uami. Jisasi Kilaisi nibu saban sipsipi ninañ hagilu akuaba akuaba fim mukimuki sihasiha apali me uami. **20** Jisasi Kilaisi naludi likila likila san sibila agadı vimi uami. Asi agan fili uaian susu akuaba akuaba agiladi ma lamiman lidiñ Jisasi Kilaisi sibila hamen agadı vivi san Asi nudi libimijami uami. Iabi fili uaian susu akuabaakuaba sivila sivila mihiñ nej ci hinidalu uami. Lidamili Jisasi Kilaisi naludi ahiliahuahu san haiabila ci iahami uami. **21** Nibu naludi ahilihudaci namilan Asi san hiji vidividin lamiñalan uami. Jisasi Kilaisi himici ala Asi nudi abici cihu hihi iahami uami. Iahici nudi ibi miñajahami uami. Hamen sadan namilan Asi san hiji vidividin lamiñalan uami. La nibu akuaba akuaba lili san abami agasan migila migila hinilalan uami.

Naludi isagali imahali me agilasan mavin hekili hinihalan uami.

22 Namilan Asi di cian amin agadı lubiahilalan uami. Lubiahilidalan Asi naludi igidaci huaci siliv laci hinilalan uami. Hinihini Asi di hulan iamigali limu hihile agilasan mavin hekili siban hinilalan uami. Namilan visivasi igu igu hiji huaci dan hinihini mavin hekili hinilalan hamen laci hinihalan uami. **23** Namilan hualabila

hisin simin sebili iahavilali me ci iahahalan uami. Simin uli sibili lihavilali agiladi hivi ma iahahalan uami. Namilan simin uli hamen laci hamen laci hinilali agadı hivi iahahalan uami. Simin uli nibu Asi di cian uami. Asi di cian agan nibu huaci hamen laci hamen laci hinihini hisin cian uami. Nibu hamen laci hamen laci hinilali uami. **24** Asi di manasın hekili agan nameñ abami uami. Libulibu agilan husihalavilali aba abami uami. Lihavidaci nulidi fu hajin agilan migalahilavilali aba abami uami. Hulan iamigali sikasikan fili nej hiniavilali agilan hamen laci ala lihavilali aba abami uami. Nibilan hutesi ma hiniavilali aba abami uami. Nibilan himavidaci nulidi ibi hekili hekili akuaba akuaba huaci huaci agilan sikasikan sivilavilali aba abami uami. **25** Agadı ala aludi Hekili di cian agan nibu hamen laci hamen laci hinilali aba abami uami. La abami. Nudi cian agadı nalusañ sulavici igahilahalañ uami.

2

Aludi Hekili nibu liba kum hekili huaci siban me hinilali agasan abami.

1 Namilan sebili me ci iahahalan uami. Hamen sadan namilan akuaba akuaba lusin sibili sibili agiladi valihalan uami. Sidan cian igu igu anali cian aba aba agadı valihalan uami. Alan hulañ huaci aba anali anali aba aba agadı valihalan uami. Hulan hihile huaci hiniavidaci namilan nulidi iga iga nulisañ humigan vihili vivi agadı valihalan uami. Hulan hihile di hulipin cian mu hidili mu hidili aba aba agadı avi valihalan uami. **2** Alan igilalu uami. Ninanadi mumin agilan aman nana san pam lihavilali uami. Namilan avi aman huaci siban me Asi di hivi hinihini velali agadı vivi san mavin hinihalan uami. Aman me agadı hivi akuaba akuaba sibili sibili agilan ma hiniavilali uami. Aman me

1:18 1.18 Ese 20.18, 1 Ko 6.19-20, 7.23, 1 Pi 4.3

1:19 1.19 CV 12.5, Ais 53.7, Jo 1.29, 1.36, HJL 20.28, 1 Ko 5.7, Ib 9.12-14, 1 Pi 1.2, CHL 5.9

1:20 1.20 HJL 2.23-24, Ga 4.4, Ef 1.4, 1.10, Kl 1.26, Ta 1.2-3, Ib 9.26

1:21 1.21 Jo 14.6, HJL 2.23-24, 2.33, Lom 4.24, 5.1-2, 10.9, Fl 2.9, Ib 2.9, 1 Pi 3.22

1:22 1.22 Jo 13.34, HJL 15.9, Lom 12.9-10, 1 Ti 1.5, 2 Pi 1.7, 1 Jo 3.18

1:23 1.23 Jo 1.13, Ib 4.12, Je 1.18, 1 Jo 3.9

1:24 1.24 Sng 103.15, Ais 51.12, Je 1.10-11

1:25 1.25 Jo 1.1, 1.14, 1 Jo 1.1-3

2:1 2.1 Ef 4.22, 4.25, Kl 3.8, Ib 12.1, Je 1.21

2:2 2.2 Mt 18.3, Mk 10.15, 1

Ko 3.2-3, 14.20, Ef 4.15-16, Ib 5.12-13

aganj naludi amij agilasan vidividinj igulali uami. Igudaci naludi amij agilan nanadi iaha hekili lavila vidividinj lihavilali agilan me hinavibali uami. Lihavici Asi naludi ahiliyahuci huaci hamej laci hamej laci hinibalaj uami. ³ Aludi Hekili aganj akuaba akuaba sibila naludi hiji humigan hiji vilali agiladi hidili ci igilalan uami. Aludi Hekili nibu huaci sibaj uami.

⁴ Aludi Hekili nibu liba kum hekili me hinilalji uami. Liba kum hekili me aganj huaci hamej laci hamej laci hinihini hisinj agadi hidili uami. Hamej sadan namilan nudi piñ vehalan uami. Vaka hulan iamigali agilan liba kum hekili me agadi iga iga abavihadami uami. Liba kum hekili nagan sibili aba abavihadami uami. Agadi ala Asi nudi igici huaci sibaj hinimi sadan nudi libimijami uami. ⁵ Namilan avi liba kum huaci huaci hamej laci hamej laci hinihini hisinj agilan me hinilalan uami. Lidalanj Asi di Amij aganj lidaci namilan nudi ulan me hinilalan uami. Hinidalanj Asi aganj naludi libimijidaci namilan nusañ sagali igu igu hisinj hulan hinilalan uami. Lidalanj Asi di Amij aganj nalusan hiji igudaci namilan Jisası Kilaisı akuaba akuaba limi agasan igahilahila naludi hadipili agiladi Asi san sagali me igulalan uami. Igudalanj Asi aganj sagali me agilasan hijinalilalji uami.

⁶ Akuaba akuaba hamej agilasan ala Asi di manasij hekili aganj abami uami. Asi aganj namej abi aba abami uami. Ci igilanj aba abi aba abami uami. Vianj liba kum hekili me agadi Saion haiabila hej lamiliñ hinilalji aba abi aba abami uami. Liba kum hekili me aganj ulan lua madinj agadi amij amij hava hinihini sanj ci libimijamin aba abi aba abami uami. Liba kum hekili me aganj nibu huaci sibaj aba abi aba abami uami. Hulan iamigali nusañ hiji vidividinj lamavilalji agilan ma sihumahilavibali aba abi aba abami uami. ⁷ Hamej sadan hulan hiji vidividinj dan namilan igidalanj Jisası Kilaisı nibu liba

kum hekili me hinilalji uami. Agadi ala hulan hiji vidividinj apali agilan nudij igavidaci Asi di manasij hekili abami hamej ala hinilalji uami. Asi di manasij hekili aganj namej abami uami. Ulan sibila vivi hisinj hulan agilan liba kum hekili agadı iga iga namej abavilalji aba abami uami. Liba kum hekili nagan sibili aba abavilalji aba abami uami. Agadi ala Asi lici liba kum hekili aganj ulan lua madinj agadi havavila hinihini ulan agasan vidividinj igulalji aba abami uami. ⁸ Hibı pili nibilanj uu veve hidavilalji hej avi hinilalji aba abami uami. Hinidaci hulan iamigali agilan uu hicci libidibi lalakubilakubila uavilalji aba abami uami. Limu hihile agilan liba kum hekili me agadi hicci lididihulihu migiaifavilalji aba abami uami. La Pita cihu abami. Nibilanj Asi di ciañ lulavilalji sadan hicci libidibi lalakubilakubila uavilalji uami. Nibilanj akuaba akuaba hamej lihavibali agasan Asi vaka ci abami uami.

⁹ Agadi ala Asi aganj naludi libimijidaci namilan nudi nukenj hulan iamigali hinilalan uami. Hinihini nusañ sagali igu igu hisinj hulan hinilalan uami. Nibu naludi manigali uami. Namilan Asi di hulan iamigali huaci silivi laci hinilalan uami. Asi aganj akuaba akuaba huaci huaci naludi hicci lili agilasan namilan sulibalanj aba naludi libimijici nudi nukenj sibaj hinilalan uami. Namilan hifili me hicci hinidalanj agadi valavila nudi abilu hej ivaveve sanj abali uami. Naludi hamej lali agasan sulibalanj aba naludi libimijali uami. Abilu aganj nibu huaci sibaj uami. ¹⁰ Vaka namilan hulan iamigali ibi apali hiniadamilan uami. Agadi ala iabi namilan Asi di hulan iamigali hinilalan uami. Vaka Asi nalusan mavin ma hiniadami sadan naludi ma huaci lamadami uami. Agadi ala iabi nalusan mavin hinihini naludi huaci lamilalji uami.

Alanj Asi di sibila hisinj hulemili me hinimili uami.

2:3 2.3 Sng 34.8, Ib 6.4-6   **2:4** 2.4 Sng 118.22, Ais 28.16, Mt 21.42, HJL 4.11
Lom 12.1, Ef 2.21-22, Ib 13.15-16, CHL 1.6   **2:6** 2.6 Ais 28.16, Lom 9.33, Ef 2.20
4.11   **2:8** 2.8 Ais 8.14-15, HJL 4.11, Lom 9.22, 9.33, 1 Te 5.9   **2:9** 2.9 CV 19.5-6, Lo 4.20, 7.6, 14.2, Ais 9.2, 43.20-21,
Jo 17.19, HJL 26.18, Ef 5.8, Kl 1.13, Ta 2.14, 1 Pi 2.5   **2:10** 2.10 Hos 1.9-10, 2.23, Lom 9.25
Sng 39.12, Lom 13.14, Ga 5.17, 5.24, Ib 11.13, Je 4.1

2:5 2.5 CV 19.6, Ais 61.6, Mal 1.11,
2:7 2.7 Sng 118.22, Mt 21.42, HJL
2:11 2.11 1 Sto 29.15,

11 Iadi nagilihali huaci huaci namiłan uami. Namiłan fili neñ hulan haiabila mu hisin agan ihiliñ vevila hinihini me hinilalañ uami. Vian naludi mavin cian cian abadin uami. Namiłan akuaba akuaba hiji humigañ vaka hisin agiladi huligalihalañ uami. Nibilan naludi hiji humigañ hivi hinihini naludi amin agilan hula sagaj me libavilalı uami. **12** Hulan avili hivi ma miñamigu miñaiahavilalı agilan analı aba aba naludi nameñ abavibali uami. Namiłan lusin sibili hisin aba abavibali uami. Hameñ sadan namiłan nibilan hula hinihini huaci silivi siban hinihalañ uami. Lidalan Ası hulan iamigali cian hivi lamalama sañ vebali agadı mihiñ agan iahibali uami. Mihiñ agan iahici akuaba akuaba sibila huaci huaci namiłan vibalañ agilasan nibilan hiji lamavibali uami. Lavila Ası dı ibi miñaiahavibali uami.

13 Namiłan aludi Hekili san igahilahila manigali mu hidili mu hidili sikasikan agiladi cian lubiahilihalañ uami. Manigali fili tibi mu mu migililalı agan nibu hali hisin hinilalı uami. Hameñ sadan namiłan nudi lihu hivi hinihini nudi cian agadı lubiahilihalañ uami. **14** Lidin huban agiladi lihu hivi hinihini nulidi cian agiladi avi lubiahilihalañ uami. Manigali fili tibi mu mu migililalı agan ala huban agiladi libimijidaci hiniavilalı uami. Hulan akuaba akuaba lusin sibili sibili vihavilalı agiladi cihu hibin sibili lamalama sañ libimijidaci hiniavilalı uami. Hulan akuaba akuaba sibila huaci huaci vihavilalı agiladi ibi miñaiahaiha sañ libimijidaci hiniavilalı uami. **15** Ası agan hiji nameñ lamilalı uami. Hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaiahavilalı agilan manigali agiladi lihu hivi hinihini akuaba akuaba sibila huaci huaci agiladi pam vihavim aba abilalı uami. Viavidaci hulan hiji huaci apali hinihini cian sibili sibili abavilalı agilan cihu cihu nulidi ma abavibali aba abilalı uami. **16** Namiłan hulan nulidi nukeñ sibila vivi hidavilalı

agilan me hidihalañ uami. Hidahida hiji nameñ lamimilañ uami. Alan aludi nukeñ sibila vivi hidilalu sadañakuabaakuabalu sibili sibili agiladi huaci vibalu aba abimilañ uami. Namiłan Ası dı sibila hisin hulemili me hidihalañ uami. **17** Namiłan hulan iamigali sikasikan agiladi ibi miñaiahilihalañ uami. Lidin hulan iamigali Jisasi san hiji vidividin lamavilalı agilasan mavin hekili hinihalañ uami. Namiłan Ası san lidalida nudi lihu hivi hinihalañ uami. Lidin manigali fili tibi migililalı agadı ibi miñaiahilihalañ uami.

Namiłan akuaba akuaba sibila huaci huaci Jisasi Kilaisi vimi hameñ ala vivi avıha avıha igihalañ uami.

18 Sibila hisin hulemili namiłan naludi manigali agilasan lidalida nulidi lihu hivi hinihini nulidi cian agiladi sihivia lubiahilihalañ uami. Manigali huaci agilan nalusan cian simi abavilalı agiladi lihu hivi pam hinihini sañ ma abin uami. Manigali cian vidividin abavilalı agiladi lihu hivi avi hinihini sañ abin uami. **19** Hinihini Ası san igahilahila sibila huaci huaci vidalañ nalusan avıha avıha vana havı havı iguavim uami. Lihavidaci Ası nalusan hijinjalibali uami. **20** Agadı ala namiłan lusin sibili vilan naludi ifavici avıha avıha viavila uami. Ha namiłan akuaba ma vibalañ uami. Namiłan akuaba akuaba sibila huaci huaci vidalañ naludi ifavidaci Ası nalusan hijinjalibali uami.

21 Jisasi Kilaisi naludi ahiliahuahu san avıha avıha igami uami. Lici namiłan akuaba akuaba sibila nibu vimi hamen vivi san Ası naludi abami uami. Hameñ sadan namiłan akuaba akuaba Jisasi limi hamen lihalañ uami. **22** Jisasi akuaba lusin sibili ma vimi uami. Sidan cian igu igu analı cian avi ma abami uami. **23** Nudi cian sibili abavidaci nibu cihu hibin nulidi cian sibili ma abami uami. Nibu avıha avıha igami agasan hibin nulidi sibili lamalama sañ ma abami uami. Nibu nudi nukeñ sikasikan

2:12 2.12 Mt 5.16, Lom 12.17, 2 Ko 8.21, Fl 2.15-16, Ta 2.8
1 Pi 2.12, 3.16   **2:16** 2.16 1 Ko 7.22, Ga 5.1, 5.13   **2:17** 2.17 Snd 24.21, Mt 22.21, Lom 12.10, Fl 2.3, Ib 13.1, 1 Pi 1.22
2:18 2.18 Ef 6.5, Kl 3.22, 1 Ti 6.1   **2:20** 2.20 1 Pi 3.14, 3.17, 4.14-15   **2:21** 2.21 Mt 16.24, Jo 13.15, HJL 14.22, 1 Pi 3.18, 1 Jo 2.6   **2:22** 2.22 Ais 53.9, Jo 8.46, 2 Ko 5.21, Ib 4.15   **2:23** 2.23 Ais 53.7, Mt 27.39-40, Jo 8.48-49, Ib 12.3, 1 Pi 3.9

2:13 2.13 Mt 22.21, Lom 13.1, Ta 3.1   **2:15** 2.15 Ta 2.8,
2.17 Snd 24.21, Mt 22.21, Lom 12.10, Fl 2.3, Ib 13.1, 1 Pi 1.22
2:21 2.21 Mt 16.24, Jo 13.15, HJL 14.22, 1 Pi
2:23 2.23 Ais 53.7, Mt 27.39-40, Jo 8.48-49, Ib 12.3, 1 Pi

Ası di human hivi lamami uami. Ası nıbu cian hihila hihila hisin hinihini akuaba akuaba sihivia lamalihililalı uami. [24](#) Jisasi Kilaisiagan aludı hugı agiladı nudı nuken hadipili hivi havami uami. Havici kili cikan hilihua lamalamama agadi hivi nudı lama henan hivi ifavici uci minjaiahala lalilamavimi uami. Alan fili nej hinihini akuaba akuaba lusin sibili sibili agiladi sikasikan valavila Ası di cian sihivia lubiahilahila san hamen limi uami. Nudi ifu ifu sibili lamavimi sadan namilan cihu huaci hinilalan uami.

25 Vaka namılañ sikasikan saban sipsipi mu abila mu abila hidavilalı hamen hiniadamlıa uami. Agadı ala iabi namılañ saban sipsipi migila migila hisin hulan me agadı piñ ci vehalan uami. Nibu naludi amiñ agiladi sihivia sibañ migililalı uami.

3

*Mujabi agılañ akuaba akuaba sibila
huaci huaci vihavim agasan abami.*

1-2 Iamigali hulaŋ daŋ namiлај muŋanadinalu dī lihu hīvī pam hīnihalaŋ uami. Hulaŋ iamigali alaŋ manigali dī lihu hīvī hīnilalu hameŋ laci ala muŋanadinalu dī lihu hīvī hīnihalaŋ uami. Iamigali hīhile naludi muŋanadinalu agilaŋ Asī dī ciaŋ ma lubiahīlavīlalı uami. Nībiлај akuaba akuaba sibila huaci huaci vilalaŋ agiladi igavībali uami. Namilaŋ nulidi akuaba akuaba ciaŋ ma abibalaj uami. Agadi ala namiлај akuaba akuaba sibila huaci huaci vivi nulidi lihu hīvī hīnihini huaci siliví laci hīnibalaj agadī igavībali uami. Iga iga nībiлај avi lusiŋ sibili valavalala Asī dī ciaŋ lubiahīlavībali uami. **3** Namilaŋ naludi hadipili huaci hīnihini saŋ akuabaakuaba limilaŋ uami. Hali mini agiladi hīvī hajin lamimilaŋ uami. Lība goli hajin lamimilaŋ uami. Hadi hilahila hutesi huaci huaci agiladi avi lamimilaŋ uami. **4** Asī igidaci hajin hameŋ agilaŋ huaci ma hīniavilalı uami. Iamigali nulidi nukeŋ ibi ma miŋaiahaiaha agan uami. Simi hīnihini agan uami. Nībiлај hajin huaci huaci me hīniavilalı uami. Nībiлај hiji

humigañ hiv̄i hinihini ma sibili lihavilalı uami. Así hamen̄ agıladı igidaci nibalañ huaci sibañ hiniavilalı uami. 5-6 Vaka Sela agañ hamen̄ laci ala lihadami uami. Nibu mujanu Ebilam dı ciañ lubiahılahıla nudi hulañ hekili aba abadami uami. Iamigali Así dı líhu hiv̄i hiniavıhadami agılañ avi hamen̄ laci ala lihavıhadami uami. Lidiñ Así akuaba akuaba lili sañ ciañ miguavila abami agasañ migila migila hiniavıhadami uami. Nibalañ akuaba akuaba hamen̄ lili hajıñ me lamavıhadami uami. Lidiñ mujanadinilu dı líhu hiv̄i pam hinihini nulidi ibi miňaiahavıhadami uami. Namilan̄ sibila huaci huaci agiladi viviakuabaakuabasañlidimilañ uami. Hamen̄ lavila namilañ Sela dı iamılıhali me hinibalañ uami.

7 Hulan̄ namilañ iamigali sabiavila
hiji huaci lubiahilahila abinadinalu hula
sihivia hinihalan̄ uami. Iamigali agiladi
hadipili vidiñidiñ sibañ hima uami.
Hameñ sadan̄ namilañ nulisañ akuaba
akuaba huaci huaci agiladi pam lihalan̄
uami. Lidiñ hiji nameñ lamihalan̄ uami.
Iamigali avi huaci hameñ laci hameñ laci
hiniavibali aba abihalan̄ uami. Namilañ
akuaba akuaba hameñ lidiñ Asi di abidalan̄
nibu huaci igahilibali uami. Akuaba
akuaba agilan̄ naludi hiji agiladi ma
miñaihuihu lihavibali uami.

*Namilañ hulan hihile agilasan akuaba
akuaba huaci huaci agiladi pam lihalan
uami.*

⁸ Iabi viaŋ sijan ciaŋ nameŋ abadin uami. Namilan sikaſikan hiji pam laci hinihini hulan iamigali sikaſikan agiladi ahiliahuiahu saŋ hiji lamihalan uami. Así di hulan iamigali hihile agilasan mavin hekili ſibaŋ hinihalan uami. Hulan iamigali limu hihile agiladi huaci lamalama saŋ igahilihalan uami. Hamen lidin naludi nuken ibi agiladi miŋaiahimilan uami. ⁹ Hulan hihile naludi ſibili lamavici uami. Namilan hibin nulidi ſibili lamimilan uami. Naludi ciaŋ ſibili abavici uami.

2:24 2.24 Ais 53.5, Lom 6.1-2, 6.11, 7.6, Ib 9.28
3:1-2 3.1-3.1 K, 7.14-16, Ef 5.22, Kl 3.12, T, 3.5

2:25 2.25 Ais 53.6, Ese 34.5-6, 34.23, Mt 9.36, Jo 10.14, Ib 13.20

3:1-2 3.1-2 1 Ko 7.14-16, Ef 5.22, Kl 3.18, Ta 2.5

3:3 3.3 1 Ti 2.9, Ta 2.3   **3:4** 3.4 Sng 45.13, Lom 7.22, 2 Ko 4.16

3:7 3.7 1 Ko 7.3, 12.23, Ef 5.25, Kl 3.19, 1 Te 4.4

3:8 3.8 Lom 12.10, Fl 3.16, Kl 3.12, 1 Te 5.15, 1 Pi 2.17   **3:9** 3.9 Mt

25.34, Lom 12.14, 1 Te 5.15

Namilan hibin nulidi ciaj sibili abimilan uami. Asi nulidi huaci lamalama san pam Asi di abihalan uami. Namilan hamej lili san Asi naludi abali uami. Namilan hamej lilan Asi naludi huaci lamibali uami.

10 Alan igilalu uami. Asi di manasij hekili agan namej abami uami. Mufili akuaba akuaba huaci huaci agilan iahavibali aba abami uami. Hulan hihile nulidi hihi hinihini agilan huaci laci hinihini san lihavilalı aba abami uami. Lidinj akuaba akuaba hamej agiladi iga iga san mavin hekili hiniavilalı aba abami uami. Hulan hiji hamej lamavilalı agilan aba abami uami. Nibilan ciaj sibili sibili agiladi abavimidi aba abami uami. Sidan ciaj igu igu anali ciaj avi abavimidi aba abami uami. **11** Nibilan akuaba akuaba lusin sibili sibili agiladi valavim aba abami uami. Valalala akuaba akuaba sibila huaci huaci laci vihavim aba abami uami. Hulan iamigali limu hihile agilan hula humigan simi hinihini san vidividin siban hiniavim aba abami uami. Lidinj hiji hamej agiladi vidividin siban lubiahilavim aba abami uami. **12** Aludi Hekili agan hulan nudı ciaj sihivia lubiahilavilalı agiladi sihivia siban migililalı aba abami uami. Lidaci nibilan nudı abavidaci nulidi ciaj igahilahila san hiji makamijamija hinilalı aba abami uami. Agadı ala hulan iamigali lusin sibili sibili vihavilalı agiladi valilalı aba abami uami.

Namilan akuaba akuaba sibila huaci huaci vivi avıha avıha igibalalı uami.

13 Namilan akuaba akuaba sibila huaci huaci vivi san vidividin siban hinilabila uami. Hulan hihile agilan naludi ma sibili lamavibali uami. **14** Agadı ala namilan Asi di ciaj sihivia lubiahilidalan naludi sibili lamavidaci avıha avıha igavila uami. Ha namilan hijinalihalan uami. Namilan lidalida san naludi miňa hagilu hagilu ciaj abavidaci nulisan lidimilan uami. Hiji cuviliň cuviliň avi lamimilan uami. **15** Naludi hiji humigan hivi hiji namen

lamihalan uami. Jisasi Kilaisi nıbu pam aludi Hekili aba abihalan uami. La nudı ibi miňaiahihalan uami. Namilan akuaba akuaba huaci huaci vivi san migila migila hinilalan agadı hidili iga iga san abitihavici uami. Namilan sihivia hiji lamalama hibin nulisan ciaj huaci laci aba aba san hihila hihila hinihilan uami. **16** Nulidi lihu hivi hinihini ciaj simi laci abihalan uami. Lidinj sibila huaci huaci laci vidalan naludi hiji agilan ma hugi hugi lihavibali uami. Lihavidaci Jisasi Kilaisi di hiji lubiahilahila akuaba akuaba sibila huaci huaci laci vihalan uami. Vidalan naludi abacuvacuva ciaj sibili sibili abavilalı agilan sihumahilavibali uami. **17** Alan akuaba akuaba sibila huaci huaci vidamili aludi sibili lamavidaci avıha avıha igilalu uami. Asi nukej alan avıha avıha hamen iga iga san hiji lamici avıha avıha iga iga agan nıbu huaci siban uami. Agadı ala alan akuaba akuaba lusin sibili sibili vivi avıha avıha iga iga agan nıbu sibili uami.

Naludi ahiliyahuiahu san Jisasi Kilaisi himavila cihu hiji iahami uami.

18 Jisasi Kilaisi san hiji lamihalan uami. Nıbu Asi di ciaj sihivia lubiahiladami uami. Agadı ala hulan iamigali Asi di ciaj sihivia ma lubiahilavilalı agiladi uvısiyin viavila himami uami. Naludi likila via Asi di piň uu san himami uami. Nıbu pabin tibi siban himami uami. Cihu cihu ma himibali uami. Nıbu fili nej iahavila hulan siban hinimi uami. Hinidaci nudı ifihimavimi uami. Agadı ala Asi di Amiň agan abici cihi hiji iahami uami. **19** Hulan iamigali vaka himavimi agiladi amiň agilan limin sibili ular hivi me hiniavihadami uami. Hiniavidaci Asi di Amiň agan lici Jisasi Kilaisi agan sudı fili haiabila uavila nulisan ciaj sulami uami. **20** Nibilan Noa hiniadami hadihu Asi di ciaj lulavihadami uami. Hamej sadan nulidi amiň agilan limin sibili ular hivi me hiniavihadami uami. Noa hiniadami hadihu lusin sibili sibili agilan hekili siban iahavimi uami.

Agadı ala Ası hibin nulidi lihalıha ma sibili lamami uami. Noa huniga hekili vidaci nusaj makamija hinimi uami. Hinidaci huniga hekili agadı vi fihalici hej nulidi sibili lamami uami. Sibili lamiben aba lidaci huniga hekili hej hulan iamigali akape ma ivouavimi uami. Human limu fihala human limu ahica pam cijen agilan laci ivouavimi uami. Ivoua huniga hekili hej hiniavidiaci avili hekiliagan huniga hekili agadı minjavuhala iaha via umi uami. Ası nulidi ahiliyahuci huniga hekili hej huaci hiniavimi uami.

21 Hamej laci ala iabi avili hivi naludi minjamigu minjaiahavilalı uami. Minjamigu minjaiahavidiaci Ası naludi ahiliyahudaci huaci hamej laci hamej laci hinilalañ uami. Avili hivi minjamigu minjaiahaha ha hadipili ninjı agadı minjahuhsusa hisin hima uami. Ha Ası igidaci namilan hiji hugı hugı apalı hinihini sanj cian migulalañ uami. Naludi ahiliyahudaci huaci hamej laci hamej laci hinihini sanj Ası agan Jisasi Kilaisı di abici cihu hihiahami uami.

22 La Ası di haiabila ci umi uami. Uavila iabi Ası di human simi kilikili hivi hinidi uami. Hinidaci Ası di cian hali hisin agilan nudı lihu hivi hiniavadi uami. Filı hali akuaba akuaba ibi dan agilan nudı lihu hivi pam hiniavadi uami. Akuaba akuaba mu mu vidividin dan agilan avi nudı lihu hivi pam hiniavadi uami.

4

Akuaba akuaba lusin sibili sibili vaka hisin agiladi valihalan uami.

1 Jisasi Kilaisı nudı hadipili hivi aviha avıha igami uami. Namilan nibu limi agasan igahilahila vidividin lagulalamama sanj namej hiji lamihalañ uami. Hulan nudı hadipili hivi aviha aviha igavila ha lusin sibili valibali aba abihalañ uami.

2 La nibu hihia hinihini akuaba akuaba hiji humigan vaka hisin agiladi ma lubiahilibali aba abihalañ uami. Nibu Ası di hiji pam lubiahilibali aba abihalañ uami.

3 Vaka namilan hiji humigan vaka hisin

agadı hivi hidadamilan uami. Hidahida akuaba akuaba lusin sibili sibili agiladi vihadamilan uami. Hulan iamigali avili hivi ma minjamigu minjaiahimañ agilan lusin sibili hamej agiladi vivi sanj mavin hiniavilalı agiladi vihadamilan uami. Lusin sibili sibili agilan namej uami. Hulan agilan hibi pili hisin me hidahida agan uami. Iamigali agilan hibi pili hisin me hidahida agan uami. Akuaba akuaba sibili sibili agilasaj hiji humigan iahaiaha agan uami. Avili vidividin nana uavauava iahuiahu agan uami. Hulan iamigali limu hihile hula hafala hafala uavauava sihi iahaiaha agan uami. Avili vidividin akape nana lusin sibili sibili vivi agan uami. Ası di cian vidividin agadı lulalula agan uami. Kiliakuaba akuaba lihulihu lamalama aludi ası aba abavilalı agan uami.

4 Iabi nej namilan hulan avili hivi ma minjamigu minjaiahimañ agilan hula pam lamalama lusin sibili sibili hamej agiladi ma vilalañ uami. Hamej lidalan nibilan iga iga i aba abavilalı uami.

5 Lidin naludi abacuvavilalı uami. Agadı ala mufili nibilan nuken cian hihila hihila hisin agadı piñ uavibali uami. La akuaba akuaba lihavilalı agiladi hidili sulavibali uami. Cian hihila hihila hisin agan hulan hihila hiniavadi agiladidan hulan haba himavimi agiladidan lamalihilalihila cian hihilibali uami. Nibu hamej lili sanj ci hihilavila migila migila hinidi uami.

6 Nusan ala igahilavila hulan limu hihile agilan Jisasi di cian agadı vivi uu sulavidaci igahilavilalı uami. Igahilahila Jisasi sanj hiji vidividin lamalama himavidaci hulan sibili agilan nulidi lamalihilalihila sibili igavilalı uami. Agadı ala Ası nulidi lamalihilalihila ahiliyahudaci nulidi amıñ agilan huaci hamej laci hamej laci hiniavilalı uami.

Namilan akuaba akuaba sibila huaci huaci pam vihalan uami.

7 Akuaba akuaba sikasikan haba sivilavibali agiladi mihiñ agan ci miki miki ladi uami. Hamej sadan namilan hiji

3:21 3.21 Lom 10.10, Ef 5.26, Ta 3.5, Ib 10.22   **3:22** 3.22 Sng 110.1, Mt 22.44, Lom 8.34, 8.38-39, 1 Ko 15.24, Ef 1.20-21

4:1 4.1 Lom 6.1-2, 6.7, Ga 5.24, Kl 3.3-5   **4:2** 4.2 Jo 1.13, Lom 6.11, 2 Ko 5.14-15, Ga 2.19-20, 1 Jo 2.16   **4:3** 4.3 HJL 17.30, Ef 2.2-3, 4.17, Ta 3.3   **4:4** 4.4 HJL 13.45, 18.6, 1 Pi 3.16   **4:5** 4.5 HJL 10.42, 17.31, Je 5.9   **4:6** 4.6 Lom 8.10, 1 Ko 5.5   **4:7** 4.7 Mt 24.13-14, Lu 21.34, Lom 13.11-12, 1 Ko 10.11, Fl 4.5, Kl 4.2, 2 Pi 3.9, 1 Jo 2.18

sihivia lamihalan uami. La akuaba akuaba sibila vilalan agiladi sihivia migilihalan uami. Hamej lidin namilan huaci Asi di aba aba hinibalaj uami. ⁸ Hulan iamigali limu hihile san mavin hekili hinihini agan akuaba akuaba sibila mu mu agiladi livalilal uami. Hamej sadan namilan Asi di hulan iamigali limu hihile agilasan mavin hekili hinihalan uami. Hamej lavila hulan hihile namilan hula hugi dan hiniavilal agiladi namej abibalaj uami. Alan namilan hula cian apali aba abibalaj uami. ⁹ Hulan iamigali mu haiabila hisin agilan ve namilan hula hiniavidaci namilan nulidi sihivia sakilihala uami. Nulidi sakila sakila humigan vihili vivi ciabisi iahumilan uami. ¹⁰ Asi nalusan mavin hiniavila sibila mu hidili mu hidili nalusan hitin hitin iguali uami. Hamej sadan namilan Asi di sibila hisin hulemili huaci huaci hinihalan uami. Hinihini Asi di hulan iamigali limu hihile agiladi ahiliahuahu san sibila hitin hitin iguali agiladi vihalan uami. ¹¹ Hulan mu Asi di cian sulasula sibila agadi viavila uami. Nibu Asi di cian huaci silivi sibaj agadi sulam uami. Hulan mu limu hihile agiladi ahiliahuahu sibila agadi viavila uami. Nibu sibila hamej agadi vim uami. Nibu sibila hamej agadi ala vivi san Asi nusaq vidividin igulali uami. Hamej lidaci hulan iamigali agilan iga iga Jisasi Kilaisi san igahilahila Asi di ibi minjaiahaha abavibali uami. Asi nibu vidividin dan aba abavibali uami. Nibu abilu hekili vidividin dan hamej laci hamej laci hinibali aba abavibali uami. Ha amij sibaj uami.

*Jisasi Kilaisi aviha aviha havami hamej
ala havahava hijinalihalan uami.*

¹² Iadi nagilihali huaci huaci namilan uami. Akuaba vihili mu naludi ilasisi hisin agan naludi hivi avij me lihuadi uami. Agadi ala namilan i aba abavila hiji namej lamimilan uami. Akuaba mu hidili sibaj agan aludi hivi iahadi aba abimilan uami.

¹³ Ha avija avija Jisasi Kilaisi igami hamej agadi ala igadalan uami. Hamej sadan namilan hijinalihalan uami. Lidin Jisasi Kilaisi di abilu hekili vidividin dan agan haiabila iahibali hej namilan hekili sibaj hijinalanala hinibalaj uami. ¹⁴ Namilan Jisasi Kilaisi di hulemili hinilalan agasan naludi cian sibili abavidaci hijinalanala hiji namej lamihalan uami. Asi di Amij agan alar hula hinilal aba abihalan uami. Nibu abilu hekili vidividin dan aba abihalan uami. ¹⁵ La namilan sihivia migilihalan uami. Hulan ifihimimilan uami. Akuaba akuaba sigili vimilan uami. Lusin sibili sibili vimilan uami. Hulan mu di sibila agadi minjaihuihu limilan uami. Namilan akuaba akuaba hamej agiladi lilan nalusan avija avija iguavibali uami. ¹⁶ Agadi ala hulan Jisasi Kilaisi di hulemili hinilal agasan aviha aviha viavila nibu sihumahilimi uami. Nibu hijinalanala Asi di ibi minjaiahaha hiji namej lamam uami. Vian Jisasi Kilaisi di hulemili hinilan agasan hamej lhavi aba abam uami.

¹⁷ Alanj Asi di nukej hulan iamigali hinilalu uami. Nibu hidili maha aludi cian hivi lamibali agan ci iahi uami. Hidili maha aludi mise cian hivi lamibali uami. Lavila cihu nudj cian lulavilal agiladi sihivia sibaj cian hivi lamici vihili hekili igavibali uami. ¹⁸ Asi di manasin hekili agan namej abami uami. Hulan Asi di cian sihivia lubiahililal agan vihilifili hinidaci Asi nudj ahiliyahuci huaci hamej laci hamej laci hinibali aba abami uami. Agadi ala hulan Asi di huligalavila lusin sibili sibili vilal agadi ma sibaj ahiliyahubali aba abami uami. ¹⁹ Hamej sadan hulan hihile Asi di hiji lubiahilahila aviha aviha vihavilal agilan uami. Nibilan nulidi hiji humigan hadipili sikasikan Asi di human hivi lamalamu sibila huaci huaci laci vihavim uami. Asi nukej aludi lamami sadan aludi sihivia sibaj hamej laci

4:8 4.8 Snd 10.12, 1 Ko 13.7, Kl 3.14, Ib 13.1, Je 5.20, 1 Pi 1.22   **4:9** 4.9 2 Ko 9.7, Fl 2.14, Fm 1.14, Ib 13.2   **4:10** 4.10 Lom 12.6-8, 1 Ko 4.1-2, 4.7   **4:11** 4.11 1 Ko 3.10, 10.31, Ef 5.20, 1 Pi 5.11, CHL 1.6   **4:12** 4.12 1 Ko 3.13, 1 Pi 1.6-7   **4:13** 4.13 HJL 5.41, Lom 8.17, 2 Ko 1.7, 2 Ti 2.12, Je 1.2, 1 Pi 1.5-6, CHL 1.9   **4:14** 4.14 Sng 89.50-51, Mt 5.11, 2 Ko 12.10, Je 1.12, 1 Pi 2.20   **4:15** 4.15 1 Te 4.11, 1 Ti 5.11-14, 1 Pi 2.20   **4:16** 4.16 HJL 11.26, Fl 1.20   **4:17** 4.17 Jer 25.29, Mal 3.5, Lu 10.12-14, 23.31, 2 Te 1.8   **4:18** 4.18 Snd 11.31, Lu 23.31   **4:19** 4.19 Sng 31.5, Lu 23.46, 2 Ti 1.12

hamen laci migililali uami.

5

Hali hisin̄ agilan̄ Asi di hulan̄ iamigali agiladi sihivia migilavim uami.

¹ Hulan̄ iamigali avili hivi minjamigu minjaiahavalı agiladi hali hisin̄ namilan̄ uami. Vian̄ avi hali hisin̄ namilan̄ me ala hinilan̄ uami. Vian̄ nuken̄ igidalin̄ Jisasi Kilaisi aviha avıha igami uami. Mufili nudı abılı hekili vıdividin̄ dan̄ agan̄ haiabila iahibali uami. Hadihu vian̄ namilan̄ hula alan̄ ahuata akuaba akuaba huaci huaci Asi alusan̄ igu igu sañ abami agiladi vibalu uami. Hamej sadan̄ hali hisin̄ namilan̄ sibila namej agiladi vibalan̄ aba naludi hiji minjaiahaiha sañ abadin uami.

² Asi di hulan̄ iamigali agiladi sihivia migilihalañ uami. Nibilan̄ saban̄ sipsipi me hinihini naludi human hivi hiniavilali uami. Namilan̄ sibila hamej vivi sañ hijiñalihalañ uami. Asi agan̄ namilan̄ sibila hamej vivi sañ mavın̄ hinihili uami. Hulan̄ hihile agilan̄ laci naludi libisilivavidaci vimilan̄ uami. Akuaba akuaba hibin̄ vivi sañ laci sibila vimilan̄ uami. Namilan̄ sibila hamej agiladi vivi sañ amij sibaj mavın̄ hinihini vihalan̄ uami. ³ Asi agan̄ hulan̄ iamigali agiladi naludi human hivi lamali uami. Namilan̄ hulan̄ hekili hekili me hinihini nulidi sibili igimilan̄ uami. Sibili iga iga lidalañ nibilan̄ hulemili ciki ciki me hiniavimidi uami. Namilan̄ akuaba akuaba sibila huaci huaci vidalan̄ naludi iga iga lubiahilavibali uami. ⁴ Namilan̄ hamej lilan̄ saban̄ sipsipi migila migila hisin̄ agiladi manigali agan̄ haiabila iahibali hadihu akuaba akuaba huaci huaci agiladi nalusan̄ igubali uami. Akuaba akuaba agilan̄ ma sibili lihavilali uami. Huaci hamej laci hamej laci hiniavilali uami.

Namilan̄ Asi di lihu hivi hinihalañ uami.

⁵ Hulan̄ minibili namilan̄ hali hisin̄ agiladi lihu hivi hinihalañ uami. Namilan̄ sikasikan Asi di hulan̄ iamigali limu hihile

agiladi lihu hivi avi hinihalañ uami. Asi di manasın̄ hekili agan̄ namej abami uami. Asi agan̄ hulañ nulidi nuken̄ ibi minjaiahavalı agiladi lidaci nibilañ ibi apali hiniavilali aba abami uami. Hulañ nulidi nuken̄ ibi ma minjaiahavalı agilasañ mavın̄ hinihili aba abami uami. ⁶ Hamej sadan̄ namilan̄ naludi nuken̄ ibi minjaiahilalañ agadı valavila Asi di vıdividin̄ agadı lihu hivi pam hinihalañ uami. Lidalañ mihin̄ nibu nuken̄ lamami hej nibu lici namilan̄ ibi hekili dan̄ hinihalañ uami. ⁷ Asi nalusañ mavın̄ hinihini naludi migililali uami. Hamej sadan̄ namilan̄ hiji cuvilin̄ cuvilin̄ lamalama hinimilan̄ uami. Namilan̄ akuaba akuaba sañ hiji cuvilin̄ cuvilin̄ lamilalañ agilasañ Asi di abihalañ uami.

⁸ Namilan̄ lamigan̄ iuala hinihini hiji lamidalañ tovedaci migila migila hinihalañ uami. Lagun̄ agan̄ naludi nagili lamalama hidilali uami. Nibu idihun̄ laion me hinihini vıdividin̄ sibañ agalilali uami. Lidin̄ hulan̄ iamigali agiladi iavaiava niben aba suhililali uami. ⁹ Namilan̄ igilalañ uami. Asi di hulan̄ iamigali limu hihile fili tibi mu hivi mu hivi hiniavilali agilan̄ avıha aviha namilan̄ igilalañ hamej ala igavilali uami. Hamej sadan̄ namilan̄ hiji vıdividin̄ lamalama vıdividin̄ lagulamihalañ uami. Lagun̄ di hiji lubiahilimilan̄ uami. ¹⁰ Mavın̄ hinihini agadı hidili nibu Asi uami. Alan̄ nudı piñ veve sañ nibu aludi abilali uami. Vevila Jisasi Kilaisi hula hiji humigan̄ pam hinihini sañ abilali uami. Nudı abılı hekili vıdividin̄ dan̄ hej nibu hula hinihini sañ abilali uami. Nudı abılı hekili vıdividin̄ dan̄ agan̄ huaci hamej laci hamej laci hinilali uami. Hamej sadan̄ namilan̄ aviha aviha hutesi ma iga iga hinihalañ uami. Mufili nibu nuken̄ naludi huaci lamibali uami. La naludi hiji vıdividin̄ agiladi lidaci vıdividin̄ lihavibali uami. Lihavidaci namilan̄ vıdividin̄ hamej laci hamej laci lagulamibalañ uami. ¹¹ Nibu pam vıdividin̄ hekili dan̄ hamej laci hamej laci hinilali

5:1 5.1 HJL 1.8, 1.22, Lom 8.17-18   **5:2** 5.2 Jo 10.11-13, 21.15-17, HJL 20.28, 1 Ko 9.17, 1 Ti 3.3, 3.8, Ta 1.7, 1.10-11, Fm 1.14   **5:3** 5.3 2 Ko 1.24, Fl 3.17, 1 Ti 4.12, Ta 2.7   **5:4** 5.4 1 Ko 9.25, 2 Ti 4.8, Ib 13.20, 1 Pi 1.4   **5:5** 5.5 Snd 3.34, Ais 57.15, Ef 5.21, Fl 2.3, Je 4.6   **5:6** 5.6 Mt 23.12, Lu 14.11, 18.14, Je 4.10   **5:7** 5.7 Sng 37.5, 55.22, Mt 6.25-30, Fl 4.6   **5:8** 5.8 Lu 22.31, 1 Te 5.6, CHL 12.12   **5:9** 5.9 HJL 14.22, Ef 6.11-13, 2 Ti 3.12, Je 4.7   **5:10** 5.10 2 Ko 4.17, 1 Te 2.12, 2 Te 2.17, 1 Ti 6.12, Ib 13.21, 1 Pi 1.6

uami. Ha amıñ sıbanı uami.

Manasiñ nagadı sijañ sijañ ciañ

¹² Vianı nalusañ sijañ sijañ ciañ ciki nagadı Sailası dı abıdalıñ manasiñ hıvı libadi uami. Vianı igıdalinıñ nıbu aludı isaima me sıbanı hınilalı uami. Nıbu viañ Jisasi Kılaisı sañ hijı vıdivıdiñ lamiłan hameñ ala lamiłalı uami. Ası alusañ amıñ sıbanı mavın hınilalı agadı viañ nuken ci igacın uami. Hameñ agasañ igahılahıla naludi iagan lagulagu sañ haibabıla iahaiaha abıdalıñ ciañ ciki agadı manasiñ nagadı hıvı libadi uami. Namılañ vıdivıdiñ lagulamihalañ uami.

¹³ Makı agañ iadı ninañ me hınilalı uami. Nıbu nalusañ lamuli uami. Hulanı iamigali avılı hıvı mıjamigu mıjaiahavıcı Babilon haiabıla neñ hıniavılalı agılañ avi nalusañ lamulavi uami. Ası agañ naludıdan nulidıdan libimıñalı uami. ¹⁴ Ası dı hulanı iamigali alanı aludı isagali imahali me agıladı iga iga hıjıñalanıla human lamımlı uami. Hameñ lıdamılı nameñ abavıbali uami. Nıbılañ alusañ amıñ sıbanı mavın hekili hıniavi aba abavıbali uami. Namılañ Jisasi Kılaisı hula hijı humıgañ pam hınilalañ sadanı naludi humıgañ agılañ simi hıniavıbali uami.

Pita agan manasinq cihu tibi libavila iguci umi.

¹ Pita agan cian manasinq hiv'i nameñ libami. Vian Saimon Pita uami. Jisasi Kilaisi agan nud'i sibila agad'i vivi sanj iadi libimiqami uami. Libimiqici vian nud'i sibila hisin hulemili hinilan uami. Nibu aludi Asi uami. Nibu aludi ahiliahudaci huaci hamen laci hamen laci hinihini hisin hulan hinilali uami. Jisasi Kilaisi agan Asi di cian sihivia lubiahiladami sadan alan nusañ hiji vidividin lamilalu uami. Namilan avi hamen laci ala nusañ hiji vidividin hekili sibañ lamilalan uami. Hamen lilalan agasan igahilavila vian manasinq nagadi nalusañ libadin uami. ² Asi akuaba akuaba lilali agiladi namilan sihivia sibañ igilalan uami. Aludi Hekili Jisasi Kilaisi akuaba akuaba lilali agiladi avi igilalan uami. Lidalan Asi agan nalusañ mavin hinidaci naludi humigan simi hinihini agan naludi hiv'i hinihini iaha hekili libali uami.

Asi agan namilan nud'i nukeñ hulan iamigali hinihini sanj libimiqami uami.

³ Jisasi Kilaisi agan lidaci alan Asi di cian agad'i sihivia sibañ igilalu uami. Asi agan alan nud'i piñ veve sanj abami uami. Alan nud'i abilu hekili vidividin dan agad'i hiv'i hinihini akuaba akuaba huaci huaci agiladi lili sanj abami uami. Jisasi Kilaisi nibu Asi uami. Nibu nud'i nukeñ vidividin hiv'i aludi hinihini agasan akuaba agiladi igumi uami. Igudaci alan akuaba agiladi lili sanj nibu mavin hinilali agiladi lillalu uami. ⁴ Asi agan alusañ akuaba agiladi hekili huaci huaci sibañ agiladi igumi uami. Akuaba agiladi alusañ igu igu sanj vaka cian miqvila abami agiladi igumi uami. Hulañ iamigali fili neñ hinilalu aludi hiji humigan agilan akuaba sibili sibili agiladi lili sanj iahavilal uami. Iahavidaci akuaba sibili sibili sibili agiladi lidin sibili lillalu uami.

1:1 1.1 2 Ko 4.13, Ef 4.5, Ta 1.4   **1:2** 1.2 Ju 1.2   **1:3** 1.3 Jo 17.3, 2 Te 2.14, 2 Ti 1.9, 1 Pi 2.9   **1:4** 1.4 2 Ko 7.1, Ef 4.24, 2 Pi 2.18-20, 1 Jo 3.2   **1:5** 1.5 2 Pi 3.18   **1:6** 1.6 Ga 5.22-23   **1:7** 1.7 Ga 6.10, 1 Te 5.15, 1 Jo 4.21   **1:8** 1.8 Jo 15.2, Ta 3.14

Agadi ala Jisasi Kilaisi agan alusañ akuaba agiladi huaci huaci agiladi ci igumi uami. Akuaba agiladi huaci huaci igumi agilan aludi ahiliahuavidaci alan ma sibili libalu uami. Lavila Asi nukeñ me hinihini akuaba agiladi huaci huaci Asi lilali agiladi libalu uami.

⁵ Namilan nusañ igahilahila visivasi igu igu agiladi lidalan naludi hiji vidividin agilan vidividin hinavibali uami. Namilan Asi di hiji sihivia iga iga sanj visivasi iguhalan uami. Hamen lidalan naludi sibila agiladi huaci huaci vilalan agilan vidividin hinavibali uami. ⁶ Namilan hadipili hisin hiji humigan agiladi lubiahilimagalu aba visivasi iguhalan uami. Hamen lidalan Asi di hiji sihivia iga iga sanj lidalan agan vidividin hinibali uami. Lidaci namilan vidividin hinihini agiladi havahava sanj visivasi iguhalan uami. Akuaba agiladi lidalan naludi hadipili hisin hiji humigan agiladi lubiahilimagalu aba lidalan agan vidividin hinibali uami. La namilan Asi alan agiladi lidalan agan vidividin hinibali uami. Hamen lidalan vihilili iahavilal agiladi havahava sanj visivasi iguhalan uami. Hamen lidalan vidividin hinibali uami. ⁷ Namilan naludi isagalinalu imahalinalu agilasan mavin hekili sibañ hinihini sanj visivasi iguhalan uami. Hamen lidalan Asi alan agiladi lidalan agan vidividin hinibali uami. Namilan hulañ iamigali limu hihile agilasan mavin hekili hinihini sanj visivasi iguhalan uami. Hamen lidalan naludi isagalinalu imahalinalu agilasan mavin hekili sibañ hinilalañ agan vidividin hinibali uami.

⁸ Namilan agiladi lidalan iaha vidividin sibañ lihavim uami. Namilan aludi Hekili Jisasi Kilaisi agiladi lihadami agiladi cian ci igahililalañ uami. Hamen sadañ naludi hiji huaci agilan havi ma sivilavibali uami. Hij

hamen agilan lihavidaci namilan akuaba akuaba sibila huaci huaci agiladi vibalan uami. ⁹ Hulan akuaba akuaba huaci huaci hamen agiladi ma lilali agan uami. Nibu lamigan sibili me hinihini akuaba akuaba atan hiniavilal agiladi sihivia ma igilili uami. Asi agan nudu hugi hivavila nudu ci huaci lamali uami. Agadi ala hulan hamen agan Asi nudu hugi hivali agasan ci uava iahuali uami. ¹⁰ Iadi isagali imahali me namilan uami. Asi agan alan nudu piñ uu san abami uami. Lavila aludi ci libimijami uami. Hamen sadan namilan nudu piñ uu san visivasi iguhalañ uami. Namilan hamen lavila Asi di ma valibalan uami. ¹¹ Lilan Asi nalusañ hijinalavila abibali uami. Namilan vevalan aba abibali uami. Lici aludi Hekili Jisası Kilaisı agan aludi likilici nudu lihu hivi hinibalu uami. Hinidamili aludi ahilihudaci huaci hamen laci hamen laci hinibalu uami.

¹² Namilan akuaba akuaba hamen agiladi ci igahalañ uami. Namilan cian amin agadi ci igahilahalañ uami. Igahilahalañ naludi ahilihudaci vidividin hinilalañ uami. Agadi ala namilan nusañ hiji valimilan aba naludi cihu cihu hamen laci hamen laci aba aba san lin uami. ¹³⁻¹⁴ Aludi Hekili Jisası Kilaisı agan iadi nameñ abali uami. Nama amin ci himibanañ aba abali uami. Hamen sadan viañ iabi hihi hinidin neñ huaci naludi cihu cihu abiben uami. Aba aba naludi hiji humigañ miñajahidalin akuaba akuaba cian igahililalañ agilasan cihu hiji lamibalan uami. ¹⁵ Hamen sadan viañ naludi sihivia sibañ abiben aba lilan uami. Viañ himiliñ aviakuaba akuaba cian mu mu naludi abilan agilasan hanibun hanibun hiji lamalama hinibalan uami.

Asi di abilu agan Jisası di hivi hinidaci igamili uami.

¹⁶ Alan aludi Hekili Jisası Kilaisı vidividin dan agan cihu vebali agasan naludi ci

abahilu uami. Agadi ala alan Jisası Kilaisı di cian agadi nalusañ sulibavila uami. Alan hiji hisin cian hulan hiji igahilahila abavilal agiladi ma sulilalu uami. Alan Asi di abilu hekili vidividin dan agan Jisası di hivi hinidaci aludi nuken lamigan hivi igamili agasan naludi abilalu uami. ¹⁷ Iaganu Asi nuken lici nudu abilu agan Ninanu hula hinidaci nudu ibi miñajahami uami. Asi nibu abilu hekili vidividin dan uami. Nibu nudu haiabila hinihini Jisası Kilaisı san nameñ abami uami. Ha iadi nuken Ninañ aba abami uami. Viañ nusan mavin hekili hinihini nusan hijinalilan aba abami uami. ¹⁸ Alan Asi di halu hen hinidamili cian hamen agan Asi di haiabila hen hinia vedaci igahilamili uami. ¹⁹ Hamen sadan alan Asi di cian igalahalaha hisin hulan agiladi cian agasan hiji vidividin lamilalu uami. Namilan avi Asi di cian igalahalaha hisin hulan agiladi cian agasan hiji vidividin dan hinihini lubiahililalañ ha huaci uami. Asi di cian igalahalaha hisin hulan agiladi cian agan nibu uni abilu hifili hivi lihulihu hinilali hamen hinilali uami. Lihulihu hinidaci Asi di cian igalahalaha hisin hulan agiladi cian agan cimidañ fili miñalahidaci lidu uvia iaha velali hamen me naludi hiji humigañ hivi hinia vebali uami.*

²⁰⁻²¹ Namilan akuaba akuaba nameñ agilasan sihivia sibañ igahilahalañ uami. Asi di cian igalahalaha hisin hulan agilan nulidi nuken hiji lubiahilahila ma abavilal uami. Asi di Amiñ agan nuken hiji igudaci Asi di cian agadi hulan iamigali agilasan sulavilal uami. Vaka Asi di cian igalahalaha hisin hulan agilan abavidaci Asi di manasın hekili hivi libavimi uami. Libavici nulidi cian agilan Asi di manasın hekili hivi hiniavilal uami. Alan aludi nuken hiji hivi nulidi cian hidili agiladi ma sulilalu uami. Asi di Amiñ agan nuken hiji igudaci nulidi cian hidili agiladi sulilalu uami.

1:9 1.9 Ib 9.14, 1 Jo 1.7, 2.9-11   **1:10** 1.10 2 Pi 3.17, 1 Jo 3.19   **1:12** 1.12 Fl 3.1, 1 Pi 5.12, 2 Pi 3.1, 3.17, 1 Jo 2.21, Ju 1.5   **1:13-14** 1.13-14 Jo 21.18-19, 2 Ko 5.1, 2 Ti 4.6, 2 Pi 3.1   **1:16** 1.16 1 Ko 1.17, 1 Jo 1.1   **1:17** 1.17 Mt 3.17
1:17 1.17-18 Mt 17.1-5, Mk 9.2-7, Lu 9.28-35   **1:19** 1.19 Sng 119.105, Jo 5.35, CHL 2.28 * **1:19** 1.19 Lidu uvia cimidañ hisin ha nibu Jisası Kilaisı san hive lama abi. Cian haiabila lama abami agadi manasın 22.16 agadi igihalan.
1:20-21 1.20-21 HJL 1.16-17, 3.18, Lom 12.6, 2 Ti 3.16, 1 Pi 1.11

2

Hulan sibili agilan hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaaiahavimi agiladi sibili lamavimi agasan abami.

(Juti 1.4-13)

¹ Vaka Isilaeli hidili limu hihile agilan anali abavihadami uami. Alan Ası di cian igalahalaha hisin hulan aba abavihadami uami. Hamen laci ala naludi hulan hihile agilan iahaiaha hulan iamigali agiladi anali abavibali uami. Alan Ası di cian suladalu aba abavibali uami. Agadi ala nibilan hulan iamigali agiladi hiji huaci miñaihuihu lili sanj hamen lihavibali uami. Nibilan sivila sivila nifili ciki anali anali cian mu mu agiladi naludi abavibali uami. Naludi hiji vidividin agiladi sibili lamalama sanj cian hamen agiladi abavibali uami. Aludi Hekili vidividin dan agan nulidi ci likilami uami. Agadi ala nibilan aludi Hekili vidividin dan agadi huligalavibali uami. Nibilan hamen lavila lihaliba siban sibili lihavibali uami. ² Hulan akape nulidi igavidaci hibi pili hisin iamigali me hidavilalı hamen laci ala hidavibali uami. Lihavidaci hulan limu hihile agilan cian amij lubiahililalu agadi abacuvavibali uami. ³ Hulan hamen agilan akuaba akuaba mu hulan di agilasan mavin igavilalı uami. Hamen sadan naludi anim hilici akuaba akuaba vivi sanj anali anali abavibali uami. Agadi ala vaka siban Ası agan nulidi cian hivi lamalama sanj mihin mu libimijami hej nibilan sikasikan sibili lihavibali uami. Akuaba akuaba nulidi sibili lamalama hisin agilan ani vali me ma hiniavadi uami. Nibilan mihin agasan migila migila hiniavadi uami.

⁴ Namilan igilalan uami. Vaka Ası di cian hali hisin limu hihile agilan lusin sibili vihavici Ası nulidi lahumi uami. La nulidi avıha avıha vivi hisin fipi hifili hekili dan hen limin sibili ulan hivi me lamici hiniavilalı uami. Nibilan limin sibili ulan hivi me hinihini Ası agan nulidi cian hivi lamibali agadi mihin agasan migila migila hiniavadi uami. ⁵ Hulan iamigali

vaka hisin agilan avi Ası di huligalavici nulidi sibili lamami uami. Ası abici avili hekili agan iahavila hulan iamigali agiladidan akuaba akuaba agiladidan sikasikan miñamiguci sibili lihavimi uami. Avili hekili agan ma iahiman lidaci Noa agan Ası di cian agadi hulañ iamigali agilasan suladami uami. Ası di cian sihivia lubiahilavibali aba nulisan suladami uami. Hamen sadan Ası agan Noa didan abinu didan migilami uami. Nulidi ninadinilu ahica pam agiladidan abinadinilu agiladidan avi migilami uami. Migilidaci nibilan ma sibili lihavimi uami. ⁶ Ası agan Sodom haiabila agadidan Gomola haiabila agadidan sibili lamalama sanj abami uami. La abici haiabila hekili hekili ahica agilan avi lihuavimi uami. Sikasikan lihua fihalavici avinibili pam hinimi uami. Ası agan lici haiabila hekili hekili ahica agilan sikasikan sibili lihavimi uami. Hulan Ası di huligalavilalı agilan akuaba akuaba Sodom haiabila Gomola haiabila agiladi hivi iahavimi agiladi igahilahila namej abavilalı uami. Akuaba akuaba vihili haiabila hekili hekili ahica agiladi hivi iahavimi agilan aludi hivi avi iahavibali aba abavilalı uami. ⁷⁻⁸ Loti agan Ası di cian sihivia lubiahiladami uami. Ni bu Sodom haiabila hej hiniadami uami. Hinihini igidaci hulan iamigali agilan cian vidividin agiladi lulalula lusin sibili sibili vivi hibi pili hisin iamigali me hidavihadami uami. Hifili hifili uaiadi uaiadi hamen laci lihavidaci igadami uami. Lidiñ nulidi cian igahilahila humigan vihili hekili hekili vihadami uami. Hamen sadan Ası agan nudı ahiliyahuci huaci hinimi uami. Nudi ma sibili lamami uami. ⁹ Aludi Hekili Asıakuaba hamen agiladi limi agasan hiji lamimili uami. Alan igilalu uami. Hulan hihile agilan hulan Ası di hiji lubiahilavilalı agiladi sibili lamalama san ilasavilalı uami. Ilasavidaci Ası agan hulan nudı hiji lubiahilavilalı agiladi ahiliyahulalı uami. Ahiliyahudaci huaci hiniavilalı uami. Ası igidaci hulan limu hihile agilan nudı cian agadi sihivia ma lubiahilavilalı uami.

Lihavidaci hibin nulidi vameba lavila sibili lamibali agadi nibu igilali uami. Asiagan hiji hamen lamalama hinidaci mufili hulan iamigali sibili lamalama san mihi lamami agan iahibali uami. **10** Hij humigan vaka hisin agilan hulan hihile agiladi hivi iahavidaci lubiahilavilali uami. Hulan hamen agilan manigali di lihu hivi ma hiniavilali uami. Nibilan aviba aviba hekili igavilali uami.

Nibilan cian lulalula nulidi nuken hiji lubiahilahila lusin sibili sibili agiladi vihavilali uami. Akuaba akuaba sibili sibili hamen agiladi lili san ma siumahilavilali uami. Lidin aludi Hekili di cian hali hisin vidividin dan agiladi abacuvacuva san ma lidavilali uami. **11** Aludi Hekili di cian hali hisin agiladi vidividin agilan hulan agiladi vidividin livalavilali uami. Agadı ala aludi Hekili di cian hali hisin agilan nulidi hibin ma abacuvavilali uami. Nibilan Asi di piy uu hulan iamigali nudı cian lulavilali agiladi cian hivi lamalama san nudı abavilali uami.

12 Hulan hamen agilan sihim saban me nulidi nuken hadipili hisin hiji agiladi lubiahilavilali uami. Nibilan sihim saban saua hisin me hiniavidaci hulan limu hihile agilan nulidi ifihimavilali uami. Nibilan sihim saban akuaba akuaba saua hisin sibili lihavilali hamen ala sibili lihavibali uami. Nibilan akuaba akuaba agiladi hidili ma igiman lidin uavauava me hiniavilali uami. Lidin akuaba akuaba hamen agiladi abacuvavilali uami. **13** Lidin lusin sibili mu hidili mu hidili agiladi vihavidaci hulan limu hihile agilan nulidi hibin sibili lamavilali uami. Nulidi hamen lihavidaci ala nibilan hiji namej lamavilali uami. Alan uaiadi avili vidividin nana simin nana akuaba akuaba lilalu agan nibu huaci hijinalanala lili hisin aba abavilali uami. Hulan hamen agilan fim mukimuki sihasiha dan me hiniavilali uami. Hinihini naludi anali ilasavidaci nibilan hula simin nana hinilalan uami. Lidalan hulan hihile naludi ibi agiladi sibili lamavilali

uami. **14** Nibilan iamigali agiladi mavin iga iga nibilan hula hidahida san hamen laci hamen laci hiji lamavilali uami. Nibilan lusin sibili vivi hiji agadi ma valavilali uami. Lidin hulan iamigali hiji vidividin hekili hima agiladi ilasavidaci lusin sibili sibili agiladi vihavilali uami. Hulan mu di akuaba akuaba agilasan mavin igavilali uami. Nibilan hamen laci hamen laci lili san lihavilali uami. Hamen sadan Asi nulidi sibili lamibali uami. **15** Nibilan hibi silivi me agadı valavala uava iahuiahu akuaba akuaba Beoli di ninan Balam lihadami hamen agiladi lubiahilahila lihavilali uami. Nibu lusin sibili vihadami agilasan cihi anim hilici akuaba akuaba hibin vivi san mavin hekili hiniadami uami. **16** Saban doniki agilan cian ma abavilali uami. Agadı ala saban doniki mu agan hulan me cian abami uami. Balam agan lusin sibili sibili hamen agiladi vihadami agasan saban doniki agan nudı abacabilami uami. Lici Asi di cian igalahala hisin hulan Balam agan uavauava lusin sibili sibili agiladi vivi san hiji lamalama hinimi agadı valami uami.*

17 Hulan lusin sibili vihavilali agilan avili simi tulı pilelavila apali hiniavilali agilan me uami. Nibilan avili susu agiladi hunje hekili veve lulanikilidaci mu hivi mu hivi uu avili ma migavilali hamen uami. Hulan hamen agilasan Asi agan nulidi pipi sibili siban hifili hekili dan agadı ci sihuvici hinidi uami. Nibilan pipi hen ua hiniavibali uami. **18** Hulan hamen agilan nulidi nuken ibi minjaiahaha san ula ula livaliva uavauava cian agiladi abavilali uami. Lidin hulan limu hihile agiladi ilasisi san mu cian mu cian agiladi abavilali uami. Lihavidaci hiji humigan vaka hisin agilan iahavidaci lusin sibili mu hidili mu hidili hibi pili hisin iamigali me hidahida agiladi lili san lihavilali uami. Nibilan hamen lidin hulan iamigali avili hivi minjamigu minjaiahavidaci hutesi ma hiniavilali agiladi ilasavilali uami.

Ilasavidaci akuaba akuaba lusin sibili sibili valavilali agiladi cihu vihavilali uami.

19 Hulan sibili agilan nameñ abavilali uami. Namilan aludi hiji lubiahilahila akuaba akuaba liben aba lidalañ aniaba agilan naludi ma abamigilavibali aba abavilali uami. Namilan naludi nukeñ hiji agiladi lubiahilahila akuaba akuaba hamen agiladi libalan aba abavilali uami. Agadi ala nibilan nulidi nukeñ lusin sibili sibili agiladi lihu hivi hiniavilali uami. Hinihini lusin sibili sibili agiladi sibila hisin hulan me hiniavilali uami. Hameñ sadañ hulan mu nudí nukeñ hiji lubiahilahila akuaba akuaba lusin sibili vilali agan nibu nudí nukeñ lusin sibili agan hula sibili libali uami.

20 Nibilan aludi Hekili Jisasi Kilañi aludi ahiliahudaci huaci hamen laci hamen laci hinihini agadi igavilali uami. Lidin fili hisin akuaba akuaba lusin sibili sibili hugi dan hugi dan agiladi valavalí uami. Agadi ala nibilan akuaba akuaba lusin sibili sibili agiladi cihu vivi san lihavidaci lusin sibili sibili agilan nulidi vivi limin sibili ular hivi me lamavibali uami. Vaka Asi di cian ma igahiliman lidin nibilan huaci tagilan dan hiniavihadami uami. Agadi ala akuaba akuaba lusin sibili sibili valavalí agiladi cihu viavila nibilan sikasikan sibili sibañ hiniavibali uami.

21 Vaka nibilan Asi di cian sihivia lubiahilahila hisin hiji agadi ma igavihadami uami. Hameñ laci hiniavilali padan ha huaci hiniavivi uami. Agadi ala iabi Asi di cian vidividin agadi nibilan nukeñ ci igavilali uami. Iga iga nudí cihu huligalavilali sadañ nibilan sibili sibañ hiniavilali uami.

22 Akuaba akuaba nulidi hivi iahavalí agilasañ hive lama nameñ abiben uami. Injam agilan minjilavila cihu navilali uami. Saban agilan avili savici huaci lici uami. Cihu uavila manja iapalavilali uami. Hive lamalama cian ahica nagilan amin sibañ uami.

3

Aludi Hekili agan cihu vebali uami.

1 Iadi nagilihali huaci huaci namilañ uami. Manasiñ mu nalusañ ci libacin uami.* La cihu mu nagadi avi nalusañ libadin uami. Viañ naludi hiji miñaiahaha sañ cian manasiñ nagadi hivi libavila igulin ubali uami. Naludi hiji humigan agilan huaci siliñ sibañ hinihini san igulin ubali uami.

2 Asi di cian igalahalaha hisin hulan agilan vaka abavimi uami. Namilan nulidi cian agilasan hiji lamibalan aba manasiñ libadin uami. Aludi Hekili Jisasi di cian vidividin agasan hiji lamihalan uami. Nibu ala aludi ahiliahudaci huaci hamen laci hamen laci hinihini uami. Cian hamen agiladi hulañ nibu nukeñ libiminañi agilan naludi hivi uu sulavidaci ci igahililalan uami. Namilan nulidi cian agasan avi hiji lamihalan uami.

3 Agadi ala akuaba akuaba fili hisin hivi hisin sivila sivila mihin agan mikimiki lidaci abacuvacuva hisin hulan agilan iahavibali uami. Iahaiaha abacuvacuva hidavibali uami. Hidavidaci nulidi hiji humigan agilan iahavidaci lusin sibili sibili vihavibali uami. Hamen lihavibali agasan migilihalan uami.

4 Nibilan abacuvacuva nameñ abavibali uami. Naludi Hekili Jisasi agan cihu veve san cian miguavila abami aba abavibali uami. Agadi ala abadihu vebali aba abavibali uami. Asi hidili mahaakuaba akuaba lamami hadihu hinia ve iabi neñ avi akuaba akuaba agilan hamen laci ala hiniavilali aba abavibali uami. Aludi iamilihali agilan avi ci himavimi aba abavibali uami. Agadi ala akuaba akuaba hamen laci ala hiniavilali aba abavibali uami.

5 La abami. Vaka sibañ Asi agan abici uaiañ susu agan avili agadi hinilahici avili uaiañ susu lihu hinimi agan hitin hinimi uami. Avili uaiañ susu sabi hinimi agan nibu hitin hinimi uami. La abici avili uaiañ susu lihu hinimi agan uavila pabin abila hivi hinimi uami. Lici fili agan iahami uami. Hulan abacuvacuva cian abavilali agilan cian hamen agad

2:19 2.19 Jo 8.34, Lom 6.16, 1 Pi 2.16   **2:20** 2.20 Mt 12.45, Lu 11.26, Ib 6.4-6, 2 Pi 1.2-4   **2:21** 2.21 Lu 12.47-48, Jo 9.41   **2:22** 2.22 Snd 26.11   **3:1** 3.1 2 Pi 1.13-14 * **3:1** 3.1 Manasiñ mu ci libacin aba abami ha 1 Pita agasan abami. **3:2** 3.2 Ju 1.17   **3:3** 3.3 1 Ti 4.1, 2 Ti 3.1, 2 Pi 2.10, Ju 1.18   **3:4** 3.4 Ais 5.19, Jer 17.15, Ese 12.22, 12.27, Mt 24.48, Lu 12.45   **3:5** 3.5 HM 1.6-9, Sng 33.6, Kl 1.17, Ib 11.3   **3:6** 3.6 HM 7.11, 7.21, 2 Pi 2.5

igahilahila sañ valavilalı uami. ⁶ Vaka Asi agaŋ avılı agadı abici avılı hekili laguavıla fili nagadı mıŋamıguci sikasikan sibili limi uami. Nibilan ciaŋ hamen agadı avi igahilahila sañ valavilalı uami. ⁷ Asi agaŋ mufili fili uaiaŋ susu akuaba akuaba agilan avıŋ líhulihu sañ abami uami. Lici fili uaiaŋ susu agilan mihin hekili agasan makamıŋamıja hiniavadi uami. Asi agaŋ hulan iamigali ciaŋ hivı lamıbalı agadı mihin hekili agasan makamıŋamıja hiniavadi uami. Mihin hekili heŋ ala hulan iamigali Asi di huligalavılalı agilan sibili líhavıbalı uami.

⁸ Iadi nagılıhali huaci huaci namilan uami. Aludi Hekili Asi agaŋ igici hualı 1,000 agilan uaiaŋ pabiŋ me hiniavılalı uami. Uaiaŋ pabiŋ agaŋ nıbu hualı 1,000 me hiniyalı uami. Namilan ciaŋ hamen agasan igahilahila uami. ⁹ Hulan hihile agilan nameŋ abavılalı uami. Aludi Hekili Asi agaŋ nıbu akuaba akuaba agiladi líhaliha ma lílalı aba abavılalı uami. Agadi ala nıbu hulan alaŋ lílalu hamen ma lílalı uami. Nıbu hulan pabiŋ avi sibili límidı aba ciaŋ miguavıla abami agasan igahilahila akuaba akuaba agiladi líhaliha ma lílalı uami. Nıbu hulan iamigali sikasikan lusıŋ sibili valavıbalı aba makamıŋamıja akuaba akuaba agiladi líhaliha ma lílalı uami.

Fili uaiaŋ susu agilan sivilavıbalı uami.

¹⁰ Aludi Hekili vebali agadı mihin hekili agaŋ nıbu sigili hisıŋ agilan libilifavıla iaha akuaba akuaba sigili vihavılalı hamen me iahıbalı uami. Mihin hekili heŋ uaiaŋ susu agaŋ sagılıŋ hekili lamalama sivilavıbalı uami. Akuaba akuaba sudime ciki ciki Asi fili neŋ lamami agilan sikasikan avıŋ líhavıbalı uami. Fili akuaba akuaba agilan sikasikan sivilavıbalı uami. ¹¹ Akuaba akuaba sikasikan agilan haba sivilavıbalı uami. Hamen sadan namilan huaci siliŋ laci hinihini Asi alaŋ akuaba akuaba lílì sañ mavın hinilalı agiladi lubiahılıhalı uami. ¹² Hamen lídiŋ Asi di mihin hekili agasan makamıŋamıja

hinihalan uami. Hinihini mihin hekili agaŋ líhaliha iahaiaha sañ libisilivasisıva visıvası igu igu vidivididıŋ hinihalan uami. Mihin hekili heŋ uaiaŋ susu agaŋ sikasikan avıŋ líhua fihalıbalı uami. Asiakuaba akuaba sudime ciki ciki fili neŋ lamıci hiniavıhadami agilan sikasikan avıŋ líhuvıbalı uami. Lıhua fihalavıcı avılı laci hiniyalı uami. ¹³ Agadi ala Asi agaŋ fili uaiaŋ susu sebili sihuva sihuva sañ cian miguavıla ci abami uami. Fili uaiaŋ susu sebili heŋ Asi di ciaŋ sıhıvia lubiahılıhalı agilan pam hiniavıbalı uami. Alanıakuaba hamen agilan iahavıbalı agilasan makamıŋamıja hinimili uami.

Alanı hugı apali hinihini aludi Hekili sañ makamıŋimili uami.

¹⁴ Iadi nagılıhali huaci huaci namilan uami. Namilan akuaba akuaba hamen agilasan makamıŋamıja hinihalan uami. Makamıŋamıja hugı apali hinihini sañ visıvası igu igu hinihalan uami. Lıdalınalı humıgarı agilan simi hiniavıbalı uami. Simi hiniavidaci Asi agaŋ naludı igidaci fim mukımkı sıhasıha apali me hiniyalı uami. ¹⁵ Namilan igilalaŋ uami. Aludi Hekili agaŋ hulan iamigali agiladi ahılıahudaci huaci hamen laci hamen laci hinihini sañ igahılılalı uami. Hamen sadan akuaba akuaba agiladi líhaliha ma lílalı uami. Alanı aludi ima me Polı sañ mavın hekili hinilalı uami. Asi agaŋ nusaŋ hiji hutesi igudaci ciaŋ hihile manasıŋ hivı nalusaŋ libami uami. ¹⁶ Cian hamen agiladi laci ala manasıŋ mu hivı mu hivı libami uami. Nudi cian hidili límu hihile sivila hiniavılalı sadan sıhıvia ma igilalı uami. Lıdiŋ cian hidili agiladi iga iga sañ suhililalı uami. Hulan hihile agilan avi hidili ma igavılalı uami. Nibilan hiji hutesi danı ma hiniavılalı uami. Lıdiŋ Polı di cian agiladıdan cian mu mu Asi di manasıŋ hekili hivı hiniavi agiladıdan aba aba sañ uava iahuiahu mu cian mu cian abavılalı uami. Hamen sadan nıbilan sikasikan sibili líhavıbalı uami.

3:7 3.7 Mt 25.41, 2 Te 1.8, 2 Pi 3.10   **3:8** 3.8 Sng 90.4
3:20   **3:10** 3.10 Mt 24.29, 24.35, 24.43, Mk 13.31, Lu 12.39, 1 Te 5.1-2, Ib 1.11, CHL 16.15, 20.11   **3:13** 3.13 Ais 65.17, 66.22, CHL 21.1, 21.27   **3:15** 3.15 Lom 2.4, 1 Pi 3.20, 2 Pi 3.9   **3:16** 3.16 Lom 10.3

3:9 3.9 Ais 30.18, Hab 2.3, Lom 2.4, 1 Ti 2.4, Ib 10.37, 1 Pi
3:12 3.12 Ais 34.4,
Mai 1.4, 1 Ko 1.7, Ta 2.13, 2 Pi 3.10   **3:14** 3.14 1 Ko 15.58, Fl 1.10, 1 Te
3.13   **3:16** Lom 2.4, 1 Pi 3.20, 2 Pi 3.9   **3:17** 3.17 Lom 10.3

17 Iadi nagilihali huaci huaci namiłan uami. Akuaba akuaba mufili iahavibali agiladi ciañ ci igahililalan uami. Hameñ sadan namiłan sihivia migila migila hinihalan uami. Hinidalan ciañ vidiividin lulalula hisin hulan agilan naludi ilasisi ciañ mu mu agiladi abavidaci uami. Nulidi ciañ agiladi lubiahilahila naludi hiji vidiividin agiladi valimilañ uami. **18** Aludi Hekili Jisasi Kilaisi nibu aludi ahiliahudaci huaci hameñ laci hameñ laci hinihini hisin hulan hinilali uami. Nibu nalusan mavin hinidaci namiłan nudí ciañ agadí sihivia igahililalan uami. Hijí hameñ agan naludi hivi hinia hekili lim uami. Alan Jisasi di ibi miñaiahimili uami. Hameñ lavila iabi avi mufili mufili avi hameñ laci hameñ laci nudí ibi miñaiahaha hñibalu uami. Ha amin sibañ uami.

Jon agañ manasiñ libavila nudí ninanadi me agiñlaşañ iguci umi.

*Ciañ hihí hiniadami hinidi hinibali agan
haiabila iahami.*

¹ Jon agañ Jisasí san igahila ibi lamavila abami.* Nudí ibi Ciañ uami. Lavila ciañ manasiñ hiví nameñ libami. Así hidili maha akuaba akuaba lamami hadihu Ciañ agañ hihí hiniadami uami. Ciañ agañ akuaba san abadami agadí igahilamílu uami. Aludi lamigañ hiví nuken igamílu uami. Nudí igasulasula hiniavila miñalivamílu uami. Lavila nusanjala abilalu uami. ² Ciañ hihí hiniadami hinidi hinibali agañ haiabila iahici alañ nudí igamílu uami. La nudí ciañ agadí nalusañ sulilalu uami. Lidiñ huaci hamen laci hamen laci hinihini agasañ haiabila iahaiaha naludi abilalu uami. Vaka Iaganu hula hiniadami agañ haiabila iahici igamílu agasañ naludi sulilalu uami. ³ Alan nudí igavila nudí ciañ agadí igahilamílu uami. La namilan avi alañ hula humigañ pam hinibalañ aba haiabila iahaiaha naludi abilalu uami. Lavila alañ ahuata Iaganu hula humigañ pam hinibalu uami. Nudí Ninanu Jisasí Kilaisí hula avi humigañ pam hinibalu uami. ⁴ Lidiñ hamen laci hijinjalajala hinibalu agasañ ciañ nagadi nalusañ libadal uami.

Alan Así me hiniavila abilu hiví hinibalu uami.

⁵ Alan igahilidamíli Jisasí Kilaisí ciañ sulami agadí cihu haiabila iahaiaha naludi abilalu uami. Así níbu abilu sibañ sadan hifili nudí hiví ma sibañ hinilalí aba abilalu uami. ⁶ Alan nameñ abavilu uami. Vian

Así hula humigañ pam hínin aba abavilu uami. Agadí ala alañ hifili hiví hiniavila hamen abimili ha aludi ciañ agañ níbu anali ciañ hiniivi uami. Alañ ciañ amíñ agadí ma lubiahilavilu uami. ⁷ Así agañ abilu hiví hiniidi uami. Alañ avi níbu me abilu hiví hiniavila ha nudí hulan iamigali agilañ hula humigañ pam hinibalu uami. Así di Ninañ Jisasí himici midi migami uami. Lici Así agañ nudí midi migami agasañ igahilahila aludi hugi sikasikan agiladí hividaci hugi apali hinilalu uami.

⁸ Alañ nameñ abavilu uami. Vian lusin sibili apali aba abavilu uami. Hamen abavila ha aludi hadipili nuken agadí anali abavilu uami. Hamen abimili ciañ amíñ agañ aludi hiví ma hiniivi uami. ⁹ Así agañ aludi hugi hivahiva san abami uami. Níbu hamen abami sadan hamen laci ala lilali uami. Aludi lusin sibili sibili agiladí haiabila iahaiaha Así di abidamíli níbu aludi hugi agiladí hivilali uami. Así níbu nudí nuken hiji huaci agadi lubiahilalí sadan aludi hugi agiladí hivilali uami. Níbu nuken lidaci alañ akuaba akuaba hiji sibili sibili aludi hiví hiniavilalí agiladí valilalu uami. ¹⁰ Así agañ nameñ abami uami. Hulan iamigali sikasikan agilañ lusin sibili vihavilalí aba abami uami. Así di ciañ agañ hamen hiniidaci alañ nameñ abimagalalí uami. Alañ lusin sibili ma vilalu aba abimagalalí uami.* Alan hamen aba aba Así san nameñ abilalu uami. Níbu anali ciañ abilalí aba abilalu uami. Lidamíli nudí ciañ agañ aludi hiji hiví ma hinilalí uami.

2

Jisasí agañ sagalí me hiniavila himami.

¹ Iadi ninanadi ciki ciki me namilan uami. Lusin sibili vimilan aba manasiñ nagadi nalusañ libadin uami. Jisasí Kilaisí níbu Iaganu di ciañ sihivia lubiahilalí

^{1:1} 1.1 Jo 1.1-4, 1.14, 20.27, 2 Pi 1.16, 1 Jo 2.13-14 * ^{1:1} 1.1 Alan hiji igu igu san ciañ nameñ libahilu. Jon agañ Jisasí san igahila ibi lamavila abami uahilu. Nudí ibi Ciañ aba abami uahilu. Lavila ciañ manasiñ hiví nameñ libami uahilu. Ciañ hamen agilañ Giliki ciañ hiví ma hiniavilalí.

^{1:2} 1.2 Jo 1.14, 21.24, HJL 2.32, Lom 16.26 ^{1:3} 1.3 Jo 17.21, HJL 4.20, 1 Ko 1.9, 1 Jo 2.24 ^{1:4} 1.4 Jo 15.11, 16.24, 2 Jo 1.12 ^{1:5} 1.5 Jo 1.9, 9.5, 12.35-36, 1 Ti 6.16, Je 1.17

^{1:6} 1.6 2 Ko 6.14, 1 Jo 2.4 ^{1:7} 1.7 Ais 2.5, Jo 3.21, Ef 1.7, Ib 9.14, 1 Pi 1.19, CHL 1.5 ^{1:8} 1.8 Je 3.2, 1 Jo 2.4 ^{1:9}

1.9 Sng 32.5, 51.2, Snd 28.13, 1 Jo 1.7 ^{1:10} 1.10 1 Jo 1.8

iamicigli sikasikan lusin sibili vihavilalí agadi ciañ avi hinilalí. Buk Song 14.3 agadí igihalan. Aisaia 53.6 agadí igihalan. Aisaia 64.6 agadí igihalan. ^{2:1} 2.1 Lom 8.34, 1 Ti 2.5, Ib 7.25, 9.24

* ^{1:10} 1.10 Así di manasiñ hekili mu hiví mu hiví hulan iamigali sikasikan lusin sibili vihavilalí agadi ciañ avi hinilalí. Buk Song 14.3 agadí igihalan. Aisaia 53.6 agadí igihalan.

uami. Alan lusin sibili vidamili nibu aludi ahiliahuahu Iaganu di abilalı uami. ² Nibu nuken aludi hugi hivahiva saj sagali me hiniavila himami uami. Aludi hugi agilasan pam ma himami uami. Nibu hulan iamigali fili tibi mu hisin mu hisin agiladi hugi agilasan avi himami uami.

Alan Ası di cian lubiahilahila nibu hula hiji humigañ pam hinilalu uami.

³ Alan Ası di cian vidiividin agiladi lubiahilavila ha alan hiji namej lamibalı uami. Alan Ası hula hiji humigañ pam hinilalu aba abibalı uami. ⁴ Hulan mu namej abilalı uami. Vian Ası hula hiji humigañ pam hinilan aba abilalı uami. Agadı ala nibu Ası di cian vidiividin agiladi ma lubiahililalı uami. Hulan hamej agan nibu analı cian hisin uami. Cian amı̄n agan nudi hiji humigañ hivi ma hinilalı uami. ⁵ Ası agan hulan iamigali agilasan mavin hekili hinilalı uami. Alan Ası di cian lubiahilavila ha alan Ası me hinihini amı̄n sibañ hulan iamigali agilasan mavin hekili hinilalı uami. Lidin hiji namej lamı̄lalu uami. Alan Ası hula hiji pam hinilalu aba abilalı uami. ⁶ Hulan mu namej abilalı uami. Vian Ası hula hiji pam hinilan aba abilalı uami. Hulan hamej abilalı agan vaka Jisasi Kilaisi hulan iamigali agilasan mavin hiniadami hamej ala lim uami.

⁷ Iadi nagılıhali huaci huaci namılañ uami. Cian vidiividin nagadı nalusañ libadin agan nibu sebili hima uami. Nibu cian vidiividin vaka hisin uami. Hidili maha Jisasi saj hiji vidiividin lamamalañ hadihu cian nagadı igahilamalañ uami.*

⁸ Agadı ala cian vidiividin libadin nagadı sebili me igahilibalan uami. Jisasi Kilaisi agan cian vidiividin nagadı lubiahilidaci hulan iamigali agilan iga iga abavihadami uami. Ha cian vidiividin sebili sibañ aba abavihadami uami. Namılañ avi

cian vidiividin nagadı lubiahilidacın hulan iamigali agilan iga iga abavibalı uami. Ha cian vidiividin sebili sibañ aba abavibalı uami. Abilu amīn havalidaci hifili agan ci apali ladi sadan iga iga abavibalı uami. Ha cian vidiividin sebili sibañ aba abavibalı uami. ⁹ Hulan mu namej abilalı uami. Vian abilu hivi hinidin aba abilalı uami. Agadı ala cihu nibu nudi isagalinu imahalinu me agilasan igivi hinilalı uami. Hulan hamej agan nibu hifili hivi vakala hinidi uami. ¹⁰ Hulan mu nudi isagalinu imahalinu me agilasan mavin hekili hinilalı agan nibu pam abilu hivi hinilalı uami. Abilu hivi hinidaci akuaba akuaba agilan nudi ilasavidaci lusin sibili ma vilalı uami. ¹¹ Hulan mu nudi isagalinu imahalinu me agilasan igivi hinilalı agan nibu hifili hivi hinilalı uami. Lidin nibu hifili hivi pam hidilalı uami. Hifili hivi hididaci nudi lamigañ agan hifili migidaci hibi pili sihivia ma iga iga nibu uavakavi uavakavi hidilalı uami.

¹² Iadi ninanadi ciki ciki me namılañ uami. Ası agan Jisasi himami agasañ igahilavila naludi hugi agiladi ci hivalı uami. Hamej sadan manasın nagadı nalusañ libadin uami. ¹³ Iadi iagagali me namılañ uami. Vaka Ası hidili maha akuaba akuaba lamami hadihu hulan mu hiniadami uami. Iabi avi hinidi uami. Namılañ nibu hula hiji humigañ pam hinilalañ uami. Hamej sadan manasın nagadı nalusañ libadin uami. Hulemili minibili me namılañ laguñ di vidiividin agadı ci lıvalahalañ uami. Hamej sadan manasın nagadı nalusañ libadin uami. ¹⁴ Iadi ninanadi me namılañ Iaganalu Ası hula hiji humigañ pam hinilalañ uami. Hamej sadan manasın nagadı nalusañ libadin uami. Iadi iagagali me namılañ uami. Vaka Ası hidili maha akuaba akuaba lamami hadihu hulan mu hiniadami uami.

- 2:2** 2.2 Jo 1.29, 11.52, Lom 3.25-26, 2 Ko 5.18, Kl 1.20, 1 Jo 4.10, 4.14   **2:4** 2.4 1 Jo 1.6-8, 4.20   **2:5** 2.5-6 Jo 14.21-23,
15.4-5, 1 Pi 2.21, 1 Jo 4.12-13, 4.17, 5.3   **2:7** 2.7 1 Jo 2.24, 3.11, 2 Jo 1.5-6   * **2:7** 2.7 Jisasi di cian vidiividin Jon 13.34
hivi hinidi agan abami. Namılañ nuken nuken hibin hibin mavin hekili hinihalalı uami. 1 Jon 3.23 agadı avi igihalañ.
Avılı hivi hulan iamigali agiladi miñamigu miñaiyahavımi hadihu cian vidiividin agadı igahilavımi. Cian vidiividin agan
nibu vaka hisin sibañ agadı ala Jisasi nibu nuken abami. Ha cian vidiividin sebili uami. 1 Jon 2.8 avi hamej ala abami.
2:8 2.8 Jo 1.9, 8.12, 13.34, Lom 13.12, Ef 5.8, 1 Te 5.5, 5.8   **2:9** 2.9 1 Ko 13.2, 2 Pi 1.9, 1 Jo 3.10, 3.14-15, 4.20   **2:10**
2.10 Jo 11.9, Lom 14.13, 2 Pi 1.10, 1 Jo 3.14   **2:11** 2.11 Jo 11.10, 12.35   **2:12** 2.12 Lu 24.47, HJL 4.12, 13.38, 1 Ko 6.11,
1 Jo 1.7   **2:13** 2.13 1 Jo 1.1   **2:14** 2.14 Ef 6.10

Iabi avi hinidi uami. Namilan nibu hula hiji humigañ pam hinilalañ uami. Hamen sadan manasin nagadi nalusañ libadin uami. Hulemili minibili me namilan vidividin dan uami. Asi di cian agan naludij hiji humigañ hivi hinilali uami. Hinidaci namilan laguñ di vidividin agadi ci livalahalan uami. Hamen sadan manasin nagadi nalusañ libadin uami.

Akuaba akuaba fili hisin agilasan mavin hinimilan uami.

15 Namilan akuaba akuaba fili hisin lusin sibili sibili agilasan mavin hinimilan uami. La akuaba akuaba fili nej hiniavilali agilasan avi mavin hinimilan uami. Hulan mu akuaba akuaba fili hisin agilasan mavin hekili hinilali agan uami. Aludi Iavan Asi agan hulan iamigali agilasan mavin hekili hinilali hamen mavin hekili ma hinilali uami. **16** Alan igilalu uami. Akuaba akuaba fili hisin nibilan namen uami. Vaka hisin hiji humigañ nibu akuaba akuaba san mavin hinihini agan uami. Akuaba akuaba agiladi mavin iga iga agan uami. Akuaba akuaba akape dan hinihini nulidi nukeñ ibi miñaiahaiaha agan uami. Lusin sibili sibili hamen agilan aludi Iavan Asi di hivi ma hinihini velali uami. Ha akuaba akuaba lusin sibili sibili fili hisin laci uami. **17** Humigañ iahidaci akuaba akuaba vivi san mavin hinihini agan sivilibali uami. Akuaba akuaba fili hisin agilan avi sikasikan sivilavibali uami. Agadi ala hulan iamigali Asi di hiji lubiahilavilali agilan huaci hamen laci hamen laci hiniavibali uami.

Jisasi Kilaisi di nagili lamalama hisin agilan ci vehaval uami.

18 Iadi ninanadi me namilan igahilihalan uami. Fili hisin hivi hisin akuaba akuaba sivilavibali agiladi mihiñ agan ci mikä ladi uami. Jisasi Kilaisi di nagili lamalama hisin agan vebali agadi cian hiji namilan ci igahilahalan uami. La hinidalan

iabi nej hulan akape Jisasi Kilaisi di nagili lamalama hisin agilan ci vehaval uami. Nulidi iga iga hiji nameñ lamimili uami. Fili hisin hivi hisin akuaba akuaba sivilavibali agiladi mihiñ agan ci mikä ladi aba abimili uami. **19** Vaka nibilan alaç hula hiniavihadami uami. Agadi ala cihu aludi valavila uaval uami. Asi di hulan iamigali sibañ lici alaç hula hanibun hiniavivi uami. Agadi ala nibilan aludi vala uavici nameñ igahililalu uami. Nibilan Asi di hulan iamigali sibañ ma hiniavilali aba abilalu uami. **20** Jisasi Kilaisi agan abici Asi di Amiñ agan migavila namilan hula hinilali uami. Hinidaci namilan ahuata hiji huaci dan hinilalañ uami. **21** Vian nalusañ hiji nameñ lamalama hinilan uami. Nibilan cian amiñ agadi igahilavilali aba abilan uami. Lidiñ hiji nameñ lamavilali aba abilan uami. Hulan anali abavilali agilan cian amiñ agadi ma abavilali aba abavilali aba abilan uami. Hij hijen igahilahila manasin nagadi libadin uami.

22 Hulan mu nameñ abilali uami. Asi agan hulan iamigali ahiliahuahu san Jisasi di ma libimiñavila abici vemi aba abilali uami. Hulan hamen agan anali abavila aludi Iavan Asi di huligalavila Ninanu di avi huligalilali uami. Nibu ala Jisasi Kilaisi di nagili lamilali uami.* **23** Hulan mu Ninanu di huligalilali agan Iaganu hula humigañ pam ma hinilali uami. Hulan mu Ninanu san hiji vidividin lamalama haibila iahaiaha hulan limu hihile agiladi abilali agan Iaganu hula humigañ pam hinilali uami.

Asi di Amiñ agan aludi lamalubilal uami.

24 Hidili maha Jisasi Kilaisi san hiji vidividin lamavila cian igahilamalan agadi namilan vidividin sibañ miñalivihalan uami. Hameñ lavila namilan aludi Iavan Asi hula hiji pam hinibalal uami. Ninanu hula avi hiji pam hinibalal uami. **25** Asi

2:15 2.15 Mt 6.24, Lom 8.7, 12.2   **2:16** 2.16 Lom 13.14, Je 4.16, 1 Pi 2.11   **2:17** 2.17 Mt 7.21, 1 Ko 7.31, Je 1.10, 1 Pi 1.24   **2:18** 2.18 Mt 24.4-5, 24.24, 2 Te 2.3-4, 1 Ti 4.1, Ib 1.2, 1 Pi 4.7, 2 Pi 2.1, 2 Jo 1.7   **2:19** 2.19 Mt 24.24, Jo 6.37, HJL 20.30, 1 Ko 11.19   **2:20** 2.20 Jo 10.4, 1 Ko 2.15, 2 Ko 1.21, Ib 1.9, 1 Jo 2.27   **2:21** 2.21 1 Jo 4.2-3, 2 Jo 1.7   * **2:22** 2.22 1 Jo 4.2-3, 2 Jo 1.7   **2:23** 2.23 Jo 5.23, 14.7-10, 15.23, 1 Jo 4.15, 5.1, 2 Jo 1.9   **2:24** 2.24 Jo 14.23, 1 Jo 1.3, 2 Jo 1.6   **2:25** 2.25 Jo 3.15, 6.40, 17.3, 1 Jo 1.2, 5.11

agañ cian miguavila aludi nameñ abami uami. Namilañ viañ hula huaci hameñ laci hameñ laci hinibalaj aba abami uami.

26 Hulan limu hihile agilan naludi anali abavilali agasan igahilavila manasij nagađi nalusañ libadin uami. **27** Jisasi Kilaisi agan abiçi Asi di Amin agan ve namilañ hula hinilali uami. Namilañ hula hinihini naludi lamalubidaci nameñ abimilañ uami. Manasij sihi hisin hulañ limu hihile agilan ve aludi lamalubiavim aba abimilañ uami. Asi di Amin agan akuaba akuaba agilasan naludi lamalubilali uami. Nibu amin laci abilali uami. Nibu anali ma abilali uami. Asi di Amin agan naludi lamalubilali agadi lubiahilavila Jisasi Kilaisi hula hiji pam hinibalan uami.

Alan Asi di ninanadi hinilalu uami.

28 Iadi ninanadi ciki ciki me namilañ Jisasi Kilaisi hula hiji pam hinibalan uami. Hameñ lilañ Jisasi cihi fili neñ veci alan ahuata vidividin lagulamavila nusan ma sihumahilbalu uami. **29** Namilañ igilalan uami. Jisasi Kilaisi nibu Asi di cian agadi sihivia lubiahililali uami. Lidaci namilañ avi igilalan uami. Hulan iamigali Asi di cian sihivia lubiahilavilali agilan Asi di ninanadi hinivili uami.

3

1 Ci igilan uami. Aludi Iavan Asi agan alusan mavin hekili hinihini aludi nameñ abilali uami. Namilañ iadi ninanadi aba abilali uami. Asi aludi hameñ abidaci alan nudin ninanadu hinilalu uami. Fili hisin hulañ iamigali agilan Asi hula hiji humigan pam ma hinivili uami. Hameñ sadan alan hula avi hiji humigan pam ma hinivili uami. **2** Iadi nagilihali huaci huaci namilañ uami. Alan iabi Asi di ninanadi hinidalu uami. Mufili alan hinibalu agadi alan sihivia ma igilalu uami. Agadi ala Jisasi Kilaisi veci alan nudin amin igavila ha nibu me sibañ hinibalu uami. **3** Hulan iamigali hameñ hinibalu

aba migila migila hinivili agilan nulidi lusin sibili sibili agiladi valavilali uami. Lidin Jisasi huaci silihi laci hinilali hameñ hinihini san lihavilali uami.

4 Hulan iamigali lusin sibili vihavilali agilan Asi di cian vidividin agadi lulavilali uami. Asi di cian vidividin lulalula agan nibu lusin sibili uami. **5** Namilañ igilalan uami. Lusin sibili agan Jisasi Kilaisi di hiji ma hinilali uami. Nibu hulan iamigali agiladi hugi hivahiva san vemi uami. **6** Hulan iamigali Jisasi Kilaisi hula hiji pam hinivili agilan lusin sibili ma vihavilali uami. Hulan iamigali lusin sibili vihavilali agilan Jisasi Kilaisi di hiji agadi ma igavilali uami. La nibu hula hiji humigan pam ma hinivili uami.

7 Iadi ninanadi ciki ciki me namilañ sihivia sibañ migilhalañ uami. Hulan limu hihile naludi anali abavidaci lusin sibili vimilan uami. Jisasi Kilaisi agan Asi di cian agadi sihivia lubiahililali uami. Hulan iamigali Asi di cian sihivia lubiahilavilali agilan Jisasi Kilaisi me hinihini Asi di cian agadi sihivia lubiahilavilali uami. **8** Asi agan hidili maha akuaba akuaba lamami hadihu lagun agan lusin sibili vihadami uami. Hameñ sadan hulañ iamigali lusin sibili vihavilali agilan lagun di ninanadu hinivili uami. Asi di Ninan agan lagun di sibila agiladi lahuci sikasikan sivila sivila san vemi uami. **9** Asi di hiji agan hulañ iamigali agiladi hiji hinidaci nudin ninanadi hinihini lusin sibili ma vihavilali uami. Lusin sibili vivi san igahilavilali uami. Agadi ala Asi di ninanadi hinivili sadan lusin sibili ma vihavilali uami. **10** Hulan iamigali akuaba akuaba lihavilali agiladi igavila heñ huaci abibalan uami. Nibalan Asi di ninanadi aba abibalan uami. Nibalan lagun di ninanadi aba abibalan uami. Hulan iamigali Asi di cian agadi sihivia ma lubiahilavilali agilan Asi di ninanadi ma hinivili uami. Hulan iamigali nulidi isagalinilu imahalinilu me agilasan mavin

hekili ma hiniavilali agilan avi nibilan Asi di ninanadi ma hiniavilali uami.

Hulan iamigali limu hihile agilasan mavin hekili hinihini san abami.

11 Hidili maha Jisası san hiji vidividin lamamalan hadihu cian namej agadı igahilamalan uami. Alan hibin hibin mavin hekili hinimili aba abimili igahilamalan uami. **12** Alan Kein me hinimagalu uami. Nibu lagun di ninañ uami. Hameñ sadañ nibu lusin sibili sibili agiladi pam vihadami uami. La igici imanu agan Asi di cian agadı sihivia lubiahiladami uami. Lici imanu san humigañ vihili viavila nudı valı ifihimami uami.

13 Iadi isagali imahali me namilañ uami. Hulan iamigali fili hisin agilan nalusan igit hiniavici namilañ i aba abavila hiji cuvilin cuvilin lamimilan uami. **14** Alan aludi isagali imahali me agilasan mavin hekili hinilalu uami. Hameñ sadañ alan hiji namej lamilalu uami. Vaka aludi amin agilan valı me hiniavihadami aba abilalu uami. Agadı ala iabi cihu hih me hiniavilali aba abilalu uami. Hulan mu isagalinu imahalinu me agilasan mavin hekili ma hinilali agadı amin agan valı me hinilali uami. **15** Hulan iamigali nulidi isagalinu imahalinu me agilasan igit hiniavilali agilan hulan ifihimuhimu hisin hulan me hiniavilali uami. Namilañ igitalan uami. Hulan mu agan hulan mu di ifihimali agan nibu Asi hula huaci hameñ laci hameñ laci ma hinibali uami. **16** Jisası nibu hulan iamigali agiladi ahiliahuahu san himami uami. Himici hulan iamigali limu hihile agilasan mavin hekili hinihini agadı hidili igamili uami. Hameñ sadañ alan avi aludi isagali imahali me agiladi ahiliahuahu san igahilimili uami. Alan nuken san igahilimagal uami. **17** Hulan mu akuaba akuaba dan hinilali agan milimijamiña nudı isagalinu imahalinu me akuaba akuaba san tibi migavilali agilasan ma igulali uami. Alan hulan

hamen agadı iga iga abilalu uami. Hulan agan Asi hulañ iamigali agilasan mavin hekili hinilali hameñ mavin hekili ma hinilali aba abilalu uami. **18** Iadi ninanadi ciki ciki me namilañ uami. Alan hulan iamigali limu hihile agiladi sibisan hivi laci cian havı havı namej abimagalu uami. Alan nalusan mavin hekili hinilalu aba abimagalu uami. Alan nulisan amin siban mavin hekili hinihini nulidi huaci lamimili uami.

Aludi nukeñ hiji agilan aludi libimigumigu abavidaci alan sihumahilimagal uami.

19 Alan hulan iamigali agilasan mavin hekili hinihini hiji namej igahililalu uami. Alan cian amin agadı lubiahililalu aba abilalu uami. Lidamili Asi agan aludi hiji agadı igidaci alan hiji cuvilin cuvilin ma lamibalu aba abilalu uami. **20** Aludi nuken hiji agilan aludi libimigumigu abavidaci alan sihumahilimagal uami. Asi di hiji agan nibu aludi hiji agiladi livalilali uami. Nibu aludi hiji agiladi sikasikan iga fihalilali uami. **21** Iadi nagilihali huaci huaci namilañ uami. Aludi nuken hiji agilan aludi ma libimigumigu abavidaci alan Asi hula cian sulasula san ma lidilalu uami. **22** Alan Asi di cian vidividin agiladi lubiahilahila nudı sibila agadı vidamili Asi agan iga iga hijinalilali uami. Lidaci nudı akuaba akuaba san abidamili nibu alusan igulali uami. **23** Asi agan cian vidividin iguavila aludi namej abami uami. Namilañ iadi Ninañ Jisası Kilaisi san pam hiji vidividin lamihalañ aba abami uami. Namilañ hibin hibin mavin hekili hinihalañ aba abami uami. **24** Hulan mu Asi di cian vidividin agiladi lubiahililali agan nibu Asi hula hiji pam hinilali uami. Asi avi nibu hula hiji pam hinilali uami. Asi abici nudı Amın agan migavila alan hula hinidaci abilalu uami. Asi agan alan hula hiji pam hinilali aba abilalu uami.

3:11 3.11 Jo 13.34, 15.12, 1 Jo 1.5, 4.7, 4.21	3:12 3.12 HM 4.8, Ib 11.4, Ju 1.11	3:13 3.13 Mt 5.11-12, Jo 15.18-19, 17.14, 2 Ti 3.12
3:14 3.14 Jo 5.24, 1 Jo 2.9-11	3:15 3.15 Mt 5.21-22, Ga 5.21, CHL 21.8	3:16 3.16 Jo 3.16, 13.1, 15.13, Lom 5.8, Ga 1.4, Ef 5.2, 5.25, 1 Te 2.8
3:17 3.17 Lo 15.7, Lu 3.11, 1 Jo 4.20	3:18 3.18 Lom 12.9, Je 2.15-16, 1 Pi 1.22	3:19 3.19-20 Jo 18.37
3:20 3.20 Jo 6.29, 13.34, 15.12, 15.17, 17.3, 1 Te 4.9, 1 Pi 4.8, 1 Jo 2.8-10	3:21 3.21 Ib 4.16, 10.22, 1 Jo 2.28, 4.17	3:22 3.22 Sng 34.15, Jer 29.12, Mt 7.8, 21.22, Jo 9.31, 14.13
3:23 3.23 Jo 6.29, 13.34, 15.12, 15.17, 17.3, 1 Te 4.9, 1 Pi 4.8, 1 Jo 2.8-10	3:24 3.24 Jo 14.23, 15.10, 17.21, Lom 8.9, 1 Jo 4.12-13	

4

Asi di Amin agan hiji igudaci abavilali ua sudi sibili agan hiji igudaci abavilali uami.

1 Iadi nagilihali huaci huaci namilañ uami. Ciañ igalahalaha hisin̄ hulañ akape anali anali abavilali agilan̄ fili neñ ci hidavadi uami. Namilañ nulidi ciañ agadı igahilavila hiji vidiividin̄ lamimilañ uami. Nibilañ vevila naludi nameñ abavibali uami. Asi di Amin agan aludi abilalı aba abavibali uami. Hameñ abavidaci nulidi ciañ agiladi igahilimilañ uami. Sihivia hidili igihalan̄ uami. Asi di Amin agan hiji igudaci abavilali ua sudi sibili agan hiji igudaci abavilali uami. **2-3** Hulañ mu agan haiabila iaha ciañ nameñ abici uami. Jisasi Kilañ agan vevila hulañ sibañ ma hinimi aba abici ha hiji nameñ lamihalañ uami. Asi di Amin agan nibu hula ma hinilalı aba abihalan̄ uami. Ha sudi sibili Jisasi Kilañ di nagili lamilalı agan ve nibu hula hinilalı aba abihalan̄ uami. Vaka ciañ ci igahilahalan̄ uami. Sudi sibili Jisasi Kilañ di nagili lamilalı agan vebali aba abidamili igahilahalan̄ uami. Nibu fili neñ ci ve hinidi uami. Agadı ala hulañ mu haiabila iaha nameñ abici uami. Jisasi Kilañ agan vevila hulañ sibañ hinimi aba abici ha namilañ hiji nameñ lamihalañ uami. Asi di Amin agan hulañ agan hula hinilalı aba abihalan̄ uami.

4 Iadi ninanadi me namilañ Asi di ninanadi uami. Namilañ ciañ igalahalaha hisin̄ hulañ anali abavilali agiladi ci livalahalan̄ uami. Asi di Amin agan namilañ hula hinilalı uami. Nibu vidiividin̄ hekili dan̄ uami. Nibu lagun̄ di vidiividin̄ agadı ci livalali uami. Lagun̄ agan hulañ iamigali fili hisin̄ agilan̄ hula hinilalı uami. **5** Hulañ iamigali hameñ agilan̄ nibilañ fili hisin̄ uami. Nulidi ciañ avi fili hisin̄ ala uami. Hameñ sadan̄ fili hisin̄ hulañ iamigali agilan̄ nulidi ciañ igahilavilali uami. **6** Alan̄ Asi di ninanadi uami. Hulañ iamigali Asi hula hiji humigañ pam

hiniavilali agilan̄ aludi ciañ igahilavilali uami. Hulañ iamigali Asi di ninanadi ma hiniavilali agilan̄ aludi ciañ ma igahilavilali uami. Hameñ lihavidaci alan̄ hidili iga iga heñ abilalu uami. Ha Asi di Amin agan hiji igudaci ciañ amin̄ sulavilali aba abilalu uami. Ha sudi sibili agilan̄ hiji iguavidaci anali ciañ sulavilali aba abilalu uami.

Hulañ iamigali agilasan̄ mavin̄ hekili hinihini hisin̄ hidili nibu Asi nukeñ.

7 Iadi nagilihali huaci huaci namilañ uami. Hulañ iamigali limu hihile agilasan̄ mavin̄ hekili hinihini hisin̄ hidili agan nibu Asi di hivi hinilalı uami. Hameñ sadan̄ alan̄ avi hibin̄ hibin̄ mavin̄ hekili hinimili uami. Hulañ iamigali limu hihile agilan̄ hulañ iamigali agilasan̄ mavin̄ hekili hiniavilali uami. Hulañ iamigali hameñ agilan̄ Asi di ninanadi hiniavilali uami. Nibilañ Asi hula hiji humigañ pam hiniavilali uami. **8** Hulañ iamigali limu hihile agilasan̄ mavin̄ hekili hinihini hisin̄ hidili nibu Asi nukeñ uami. Hulañ mu hulañ iamigali limu hihile agilasan̄ mavin̄ hekili ma hinilalı agan nibu Asi hula hiji humigañ pam ma hinilalı uami. **9** Asi di Ninañ nibu pabin̄ sibañ uami. Agadı ala Asi agan alusan̄ mavin̄ hekili hiniavila nudı Ninañ agadı abici fili neñ migami uami. Aludi amin̄ agilan̄ huaci hameñ laci hameñ laci hinihini sañ migavila alusan̄ himami uami. Himici Asi alusan̄ mavin̄ hekili hinilalı agadı heñ igamılı uami. **10** Hulañ iamigali limu hihile agilasan̄ mavin̄ hekili hinihini agadı hidili nibu Asi uami. Hameñ sadan̄ alan̄ nameñ abimagalu uami. Alan̄ mise Asi sañ igahilavila nibu hula hinihini sañ mavin̄ hekili hinimili aba abimagalu uami. Asi agan nibu mise alusan̄ mavin̄ hekili hinimi uami. Lavila nudı Ninañ agadı abici fili neñ migami uami. Migavila aludi hugi hivahiva sañ sagalı me hiniavila himami uami.

11 Iadi nagilihali huaci huaci namilañ uami. Asi alusan̄ mavin̄ hekili hiniavila hameñ limi uami. Hameñ sadan̄ alan̄

4:1 4.1 Mt 7.15, 24.4-5, 24.24, 1 Te 5.21-22, 2 Pi 2.1, 1 Jo 2.18, 2 Jo 1.7, CHL 2.2   **4:2-3** 4.2-3 1 Ko 12.3, 2 Te 2.7-11, 1 Jo 2.18, 2.22, 5.1, 2 Jo 1.7   **4:4** 4.4 Mt 12.29, Jo 16.33, 1 Ko 2.12, Ef 2.2, 6.12, 1 Jo 5.4-5   **4:5** 4.5 Jo 3.31, 15.19, 17.14
4:6 4.6 Jo 8.47, 10.27, 14.17, 1 Ko 14.37, 2 Ko 10.7   **4:7** 4.7 1 Jo 2.29, 3.10-11, 3.23   **4:8** 4.8 1 Jo 2.4, 3.6, 4.16   **4:9**
4.9 Jo 3.16, Lom 5.8, 8.32, 1 Jo 5.11   **4:10** 4.10 Jo 15.16, Lom 5.8-10, Ta 3.4-5, 1 Jo 2.2   **4:11** 4.11 Mt 18.33, Jo 15.12-13,
1 Jo 3.16   **4:12** 4.12 Jo 1.18, 1 Ti 6.16, 1 Jo 2.5-6, 4.18-20

avi hamen ala hibin hibin mavin hekili hinimili uami. ¹² Hulan pabin ciki avi nudu lamigan hivi Ası di ma igami uami. Agadi ala alan hulan iamigali limu hihile agilasan mavin hekili hinidamili Ası agan alan hula hiji pam hinilali uami. Lidaci Ası hulan iamigali agilasan mavin hekili hinilali hamen ala alan avi hulan iamigali limu hihile agilasan mavin hekili hinihini nulidi sihivia siban ahiliahulalu uami. ¹³ Ası nudu Amir agadi abici migavila ala hula hinilali uami. Hinidaci alan hiji namej lamilalu uami. Ası alan hula hiji pam hinilali aba abilalu uami. Alan avi nibu hula hiji pam hinilalu aba abilalu uami. ¹⁴ Hulan iamigali fili nej hiniavilal agiladi ahiliahudaci huaci hamen laci hamen laci hinihini san aludi Iavan Ası agan nudu Ninanu di abici fili nej migami uami. Migici alan nudu igamili uami. Igavila nudu cian sulilalu uami. ¹⁵ Hulan mu haiabila iahaiaha namej abilali uami. Jisasi nibu Ası di Ninañ aba abilali uami. Hamen abidaci Ası agan nibu hula hiji pam hinilali uami. Nibu avi Ası hula hiji pam hinilali uami. ¹⁶ Alan namej igahilahila nusañ hiji vidividin lamilalu uami. Ası agan alusan mavin hekili hinilali aba abilalu uami. Hulan iamigali limu hihile agilasan mavin hekili hinihini hisin hidili agan nibu Ası nuken uami. Hulan mu hulan iamigali limu hihile agilasan mavin hekili hinilali agan nibu Ası hula hiji pam hinilali uami. Ası avi nibu hula hiji pam hinilali uami. ¹⁷ Jisasi hulan iamigali agilasan mavin hekili hinilali hamen ala alan fili nej hulan iamigali agilasan mavin hekili hinilalu uami. Hinihini nibu ve aludi cian hivi lamibali agasan ma lidilalu uami. Lidin Ası hulan iamigali agilasan mavin hekili hinilali hamen ala alan avi hulan iamigali limu hihile agilasan mavin hekili hinihini nulidi sihivia siban ahiliahulalu uami. ¹⁸ Ası alusan mavin hekili hinilali sadan alan nusañ ma lidilalu uami. Lidalida hidili agan nibu namej uami. Alan mufili vihili igibalu agasan igahilahila Ası san lidilalu

uami. Ası hulan iamigali agilasan mavin hekili hinilali hamen ala alan hulan iamigali limu hihile agilasan mavin hekili hinihini nulidi sihivia siban ahiliahulalu uami. Hamen lidamili lidalida hiji agadi ifilahilali uami. Agadi ala hulan mu hamen ma lici Ası san lidalida hiji agan nudu hivi hanibun hinibali uami. ¹⁹ Ası agan mise hulan iamigali sikasikan alusan mavin hekili hinidaci ala avi cihi hulan iamigali agilasan mavin hekili hinilalu uami. ²⁰ Hulan mu nudu lamigan hivi Ası di mugan lamigan agadi ma igilali uami. Agadi ala nibu abilali uami. Vian Ası san igahilahila nibu hula hinihini san mavin hekili hinilan aba abilali uami. Hulan hamen agan nibu nudu isagalinu imahalinu me agiladi mugan lamigan igilali uami. Agadi ala nulisan mavin hekili ma hinilali uami. Nibu nulisan igivit hinilali uami. Hulan hamen agan havi sibisan hivi pam abilali uami. Vian Ası san igahilahila nibu hula hinihini san mavin hekili hinilan aba abilali uami. Nibu Ası san igahilahila nibu hula hinihini san mavin hekili ma hinilali uami. ²¹ Jisasi Kilaisi agan aludi cian vidividin abami uami. Hulan iamigali Ası san igahilahila nibu hula hinihini san mavin hekili hiniavilal agilan nulidi isagalinilu imahalinilu me agilasan avi mavin hekili hiniavim aba abami uami.

5

Fili hisin akuaba akuaba agiladi vidividin sikasikan ci livalahilu uami.

¹ Hulan iamigali Jisasi san hiji vidividin lamavilali agilan namej abavilali uami. Ası Jisasi di ala libimijavila hulan iamigali agiladi ahiliahuahu san abici vemi aba abavilali uami. Hulan iamigali hamen abavilali agilan Ası di ninanadi hiniavilali uami. Hulan iamigali hulan mu san mavin hekili hiniavilali agilan Ası di ninanadu agilasan avi mavin hekili hiniavilali uami. ² Alan Ası san igahilahila nibu hula hinihini san mavin hekili hinihini nudu cian vidividin agiladi lubiahililalu uami.

Hamej lidin alaŋ iga iga abilalu uami. Alaŋ Ası di ninanadi agilasaŋ avi mavın hekili hınilalu aba abilalu uami. ³ Alaŋ

Ası saŋ igahilahila nıbu hula hınihini saŋ mavın hekili hiniavila ha nudı ciaŋ vidividin agiladı lubiahilalı uami. La nudı ciaŋ vidividin agiladı lubiahilahila saŋ ma vihilifilalı uami. ⁴ Hulaŋ iamigali Ası di ninanadi hınilalu alaŋ fili hisin̄ akuaba akuaba agiladı vidividin lıvalilalı uami. Ası saŋ hiji vidividin lamılälu sadan fili hisin̄ akuaba akuaba agiladı vidividin sıkasikan ci lıvalahıl uami. ⁵ Hulaŋ iamigali Jisasi saŋ hiji vidividin lamavılalı agilan̄ abavılalı uami. Jisasi nıbu Ası di Ninaŋ aba abavılalı uami. Hamej abavılalı agilan̄ pam fili hisin̄ akuaba akuaba agiladı vidividin lıvalavılalı uami.

Ası agan̄ nudı Ninanu Jisasi saŋ abami.

⁶ Jisasi Kilaisi fili neŋ veci avili hiji nudı mıjamigu mıjaiahami uami. Avili hiji mıjamigu mıjaiahici cihu kili cikaŋ hılıhua lamalama agadı hiji lama henan̄ hiji ifavici uci nudı midi agan̄ migici himami uami. Ası di Amiŋ agan̄ nıbu ciaŋ amiŋ abalamalama hisin̄ hidili uami. Nıbu ala Jisasi Kilaisi saŋ haiabila iahaiahı abılalı uami. ⁷⁻⁸ Alaŋ igahilidamili Ası di Amiŋ Jisasi saŋ abılalı agan̄ nıbu aludi hiji vidividin mıjaiahılalı uami. Avili hiji Jisasi di mıjamigu mıjaiahami agan̄ nıbu aludi hiji vidividin agiladı mıjaiahılalı uami. Kili cikaŋ hılıhua lamalama agadı hiji lama henan̄ hiji ifavici uci nudı midi migici himami agan̄ avi aludi hiji vidividin agiladı mıjaiahılalı uami. Akuaba akuaba hamej lihavimi agilan̄ pam me hınihini aludi hiji vidividin agiladı mıjaiahavılalı uami. ⁹ Alaŋ hulaŋ hihile ciaŋ abavılalı agasən̄ hiji vidividin lamılälu uami. Agadı ala ciaŋ Ası abılalı agan̄ ciaŋ hulaŋ abavılalı agiladı lıvalilalı uami. Hamej sadan Ası nudı Ninanu Jisasi saŋ haiabila iaha abami agasən̄ hiji vidividin lamılälu uami. ¹⁰ Ası agan̄ haiabila iaha nudı Ninanu saŋ abami

uami. Ası hamej abami agasən̄ hulaŋ mu hiji vidividin ma lamıläli agan̄ nıbu hiji hıvı abılalı uami. Ası nıbu analı ciaŋ dan̄ aba abılalı uami. Agadı ala hulaŋ mu Ası di Ninaŋ agasən̄ hiji vidividin lamıci uami. Ha ciaŋ Ası abami agan̄ nudı hiji hıvı ci hini uami. ¹¹ Ası agan̄ aludi namej abılalı uami. Vian̄ iadi Ninaŋ agadı abılıŋ miguavıla naludı ahılahuci namılaŋ huaci hamej laci hamej laci ci hinidalan̄ aba abılalı uami. Hamej sadan alaŋ hiji namej lamılälu uami. Ası nıbu amiŋ abılalı aba abılalı uami. ¹² Hulaŋ mu Ası di Ninaŋ agan̄ hula hiji pam hınilalı agan̄ nıbu huaci hamej laci hamej laci hınilalı uami. Hulaŋ Ası di Ninaŋ agan̄ hula hiji pam ma hınilalı agan̄ nıbu huaci hamej laci hamej laci ma hınilalı uami.

Alaŋ huaci hamej laci hamej laci ci hinidalu uami.

¹³ Vian̄ hulaŋ iamigali Ası di Ninaŋ agasən̄ hiji vidividin lamılälan̄ nalusaŋ ciaŋ nagadı libadin uami. Hijı namej igahilıbalan̄ aba libadin uami. Alaŋ huaci hamej laci hamej laci ci hinidalu aba abıbalan̄ aba libadin uami. ¹⁴ Ası agan̄ alusaŋakuabaakuabaiiguigu saŋ hiji lamalama hınilalı uami. Lıdacı alaŋ nıbu hiji lamıläli hamej lamalamaakuabaakuabagilasaŋabitihıdamılıaludi ciaŋ agadı igahilahila igulalı uami. Hamej sadan alaŋ Ası saŋ ma lidılalu uami. Alaŋ nudı mikı piŋ ulalu uami. ¹⁵ Alaŋ igılalu uami. Ası diakuabaakuabasəŋabidamılı nıbu aludi ciaŋ agadı igahilılalı uami. Hamej sadanakuabaakuabaiiguigu saŋabilalu agasən̄ hiji namej lamımılı uami. Alusaŋ amiŋ sibaŋ igubaliabaabimılı uami. ¹⁶ Hulaŋ mu Ası saŋ hiji vidividin lamıvi agan̄ lusıŋ sibili vici nudı isaima me agan̄ nudı igavıla hiji namej lamıvi uami. Lusıŋ sibili hamej agasən̄ nudı amiŋ agan̄ valı me ma hınbıaliabaabıvı uami. Lavıla Ası di abıci nudı ahılahuci huaci hınvı uami. Hulaŋ limu hihile lusıŋ sibili vihavıcı nulidi amiŋ agilan̄ valı me ma hıniavılalı

5:3 5.3 Mai 6.8, Mt 11.30, Jo 14.15, 14.21-24, 2 Jo 1.6   **5:4** 5.4 Jo 16.33, 1 Jo 3.9, 4.4   **5:5** 5.5 Lom 8.37, 1 Ko 15.57, 1 Jo 4.4, 4.15   **5:6** 5.6 Jo 1.29-34, 14.17, 16.13, 19.34, 1 Ti 3.16, 1 Jo 1.7

5:9 5.9 Mt 3.16-17, 17.5, Jo 5.32-37, 8.17-18   **5:10** 5.10 Jo 3.33, 5.38, Lom 8.16, Ga 4.6   **5:11** 5.11 Jo 3.36   **5:12** 5.12 Jo 3.36, 5.24   **5:13** 5.13 Jo 20.31, 1 Jo 1.1-2   **5:14** 5.14 Jo 14.13, 16.23, 1 Jo 3.21-22   **5:16** 5.16 Mt 12.31-32, Lu 12.10, Ib 6.4-6, Je 5.14-15

agıladı ahiliyahuiahu Ası dı aba aba san abin uami. Agadı ala lusıŋ sibili sibaŋ mu hanıbuŋ hıñidi uami. Lusıŋ sibili hamen agadı vihavıci nulidı amiŋ agılaŋ valı me hiniavıläli agıladı ahiliyahuiahu Ası dı aba aba san ma abin uami. ¹⁷ Akuaba akuaba lusıŋ sibili ha nıbılaŋ sibili pam uami. Agadı ala lusıŋ sibili limu hıhile agıladı vihavidaci nulidı amiŋ agılaŋ valı me ma hiniavıläli uami. ¹⁸ Alaŋ igilalu uami. Hulanj iamigali Ası dı ninanadi hiniavıläli agılaŋ akuaba akuaba lusıŋ sibili sibili ma vihavıläli uami. Lihavidaci Ası dı Ninaŋ agan nulidı migılıdaci lagun agan nulidı ma sibili lamıbali uami. ¹⁹ Alaŋ igilalu uami. Alaŋ Ası dı ninanadi hinilalu uami. Agadı ala hulanj iamigali limu hıhile fili neŋ hiniavıläli agılaŋ lagun dı vıdivıdiŋ agadı lihu hıvı hiniavıläli uami. ²⁰ Alaŋ igilalu uami. Jisası Kilaisı avi nıbu Ası amiŋ sibaŋ uami. Nıbu ala huaci hamen laci hamen laci hinihıni agadı hidili uami. Alaŋ Ası dı hiji sihivia iga iga saŋ nıbu ala vevıla hiji ci igualı uami. Lici alaŋ Ası amiŋ sibaŋ agan hula hiji humıgaŋ pam hinilalu uami. Nudi Ninanu Jisası Kilaisı hula avi hiji humıgaŋ pam hinilalu uami.

²¹ Iadı ninanadi ciki ciki me namılaŋ uami. Kiliakuaba akuaba lihulihu lamalama aludi ası aba abavıläli agıladı miki piŋ umılaŋ uami. Ataŋ hinihalan uami.

Jon agan manasinq cihu tib libavila hulan iamigali agilasan iguci umi.

1 Jon agan cian manasinq hivi nameq libami. Vian hulan iamigali avili hivi miñjamigu miñjaiahavalı agiladı hali hisin uami. Vian manasinq nagadı iamigali nasadaq nadı ninanadi me agilasadaq libavila igulin ubali uami.* Ası agan nadı libimiqici nama nudi nukeq hinilanaq uami. Vian naludi amiñ sibaq abadin uami. Vian nalusan mavın hekili hinilan uami. Lidalıq hulan iamigali akape Ası dı cian amiñ igahilavılalı agilanı avi nalusan mavın hekili hiniavılalı uami. **2** Ası dı cian amiñ agan alan hula hinilalı uami. Nibu alan hula hamen laci hamen laci hinibali uami. Hamen sadan alan nalusan mavın hekili hinilalı uami. **3** Alan cian amiñ agadı aba aba hulan iamigali limu hihile agilasan mavın hekili hinimili uami. Aludi Iavan Ası agan nudi Ninanu Jisasi Kilaisı hula alusan mavın hinihini aludi huaci lamavidaci aludi humigaq agilanı simi hiniavıbali uami.

Alan hulan iamigali hihile agilasan mavın hekili hinimili uami.

4 Nadı ninanadi me limu hihile Ası dı cian amiñ agadı lubiahılavılalı agiladı cian hiji igahilavila hijıñjalacın uami. Aludi Iavan Ası agan alan nudi cian amiñ agadı lubiahılalı sañ vidividin abami uami.

5 Vian cian vidividin nagadı iamigali nasan libadin uami. Alan hulan iamigali limu hihile agilasan mavın hekili hinimili uami. Cian vidividin nagan nibu sebili hima uami. Nibu cian vidividin vaka hisin uami. Hidili maha Jisasi san hiji vidividin lamamılı hadıhu cian nagadı igahilamılı uami. **6** Limu hihile agilasan mavın hekili

1:1 1.1 Jo 8.32, 1 Pi 5.1, 1 Jo 3.18, 3 Jo 1.1

* **1:1** 1.1 Hulan hihile agilanı hiji nameq lamavılalı. Manasinq nagadı iamigali sibaq san libavila iguci umi uavılalı. Agadı ala hihile hiji nameq lamavılalı. Iamigali ha hulan iamigali avili hivi miñjamigu miñjaiahavici haiabila pabin hivi hiniavıhadami agilanı uavılalı. Sili 13 hivi avi nusaq ala abami uavılalı.

1:4 1.4 3 Jo 1.3   **1:5** 1.5 Jo 13.34, 15.12, 15.17, 1 Pi 4.8, 1 Jo 2.7-8, 3.11, 3.23   **1:6** 1.6 Jo 14.15, 14.21, 1 Jo 2.5, 2.24, 5.3   **1:7** 1.7 1 Jo 2.22, 4.1-3   **1:8** 1.8 Mk 10.29-30, Ga 3.4, Ib 10.35-36, 11.26   **1:9** 1.9 1 Jo 2.23   **1:10** 1.10 Ef 5.11, 2 Te 3.6   **1:12** 1.12 Jo 17.13, 1 Jo 1.4, 3 Jo 1.13-14

hinihini agan nibu nameq uami. Alan Ası dı cian vidividin agiladı pam lubiahılalı uami. Hidili maha hiji vidividin lamamalaq hadıhu cian vidividin igahilamalaq uami. Igahilamalaq agadı hamen laci ala lhalaq uami.

Alan Jisasi Kilaisı dı cian agadı vidividin sibaq miñjalıvımlı uami.

7 Ci igilanı uami. Hulan hihile aludi hiji miñjaihuihu lidiñ analı cian aba aba hidahida hisin agilanı fili neq ci hidavadi uami. Nibilan hiji nameq lamavılalı uami. Jisasi nibu hulan sibaq ma iahami aba abavılalı uami. Hulan hamen agilanı hiji miñjaihuihu lidiñ analı cian aba aba hisin hulan uami. Nibilan Jisasi Kilaisı dı nagili lamavılalı uami. **8** Hamen sadan namılaq sihivia sibaq migilihalaq uami. Lidiñ akuaba akuaba vivi sañ sibila vivi visivasi igulalanı agadı valimılaq uami. Namılaq sihivia sibaq lagulamıhalaq uami. Vidividin lagulamavila ha akuaba akuaba huaci huaci Ası dı haiabila hiniavılalı agiladı huaci vibalanı uami. **9** Hulan mu Jisasi Kilaisı dı cian agadı vidividin miñjalıvıalı agan cian agadı valavıla cian mu mu agiladı lubiahılıcı uami. Ha Ası nibu hula ma hinibali uami. Agadı ala hulan mu Jisasi Kilaisı dı cian agadı vidividin miñjalıvıalı agan uami. Nibu aludi Iavan Ası hula hinibali uami. Ası dı Ninanu Jisasi Kilaisı hula avi hinibali uami. **10** Hulan mu ve cian hamen agadı nalusanı ma sulimanı lıcı uami. Namılaq nusaq hijıñjalavila uaiadi aba abimılaq uami. La naludi uları hivi avi nudi via umılaq uami. **11** Hulan mu agan hulan hamen agasan hijıñjalavila uaiadi aba abavıla uami. Ha nudi sibila sibili agadı ahilihua vidividin igubali uami.

Vian naludi igiben aba ladin uami.

12 Vian nalusanı cian akape agiladı huaci libavin uami. Agadı ala vian cian nagiladı manasinq hivi libalıba sañ valin uami. Vian

nukeŋ uavila namiлаj hula hinihini san
ladin uami. Ua namiлаj hula ciaŋ aba
aba igahilaһila hekili hijiňalaňala hinibalu
uami.

¹³ Asi agaŋ iamigali nadı ima me nagadı
nusaŋ nukeŋ libiminejami uami. Nudı ni-
nanadi me nagilan avi nalusaŋ lamulavadi
uami.

Jon agañ manasinq cihu mu tibi libavila Gaiusı sañ iguci umi.

1 Jon agañ ciañ manasinq hivi nameñ libami. Vian hulan iamigali avili hivi miñjamigu miñaiahavalı agiladı hali hisin uami. Vian manasinq nagadi Gaiusı nasañ libavila igulin ubali uami. Nama iadi nagili huaci uami. Vian nadı amin sibañ abadin uami. Vian nasañ mavın hekili hinilan uami.

2 Iadi nagili huaci uami. Vian ci igahilin uami. Nadı amin agañ huaci laci hinilalı uami. Vian nasañ Ası di abiliñ akuabaakuaba lilanar agilan huaci laci iahavibalı uami. Nama nuken avi huaci laci hinibanan uami. **3** Iadi isagali imahali me limu hihile agilan ve iadi igavila nameñ abavalı uami. Gaiusı nibu ciañ amin agadı lubiahilalı aba abavalı uami. Ciañ amin agadı lubiahilahila huaci laci hidilalı aba abavalı uami. Ciañ hameñ agadı abavici igahilavila hekili hijinalacın uami. **4** Vian igahilidalı iadi ninanadi me agilan Ası di ciañ amin agadı lubiahilahila huaci laci hidavilalı aba abavidaci uami. Ha vian hekili sibañ hijinalilan uami. Nulisan hijinalilan agañ akuabaakuaba sañ hijinalilan agiladı livalilalı uami.

Gaiusı nibu sibila huaci vihadami agasan abami.

5 Iadi nagili huaci uami. Nama ciañ amin agadı pam lubiahilalı uami. Lidin nama isagalina imahalina me agiladı ahiliahuahu sibila agadı vilanañ uami. Vivi hulan iamigali nulidi ma igilanañ agilasən avi hameñ laci ala lilanar uami.

6-7 Nama hulan iamigali agilasən mavın hekili hinilanañ uami. Hameñ lilanar agañ nibu huaci uami. Hameñ lidin hulan hihile agiladı ahiliahulanañ uami. Lidanañ nibilan hulan iamigali avili hivi miñjamigu miñaiahavalı agilan hula hafala hafala Ası di ibi miñaiahaiha s̄ihi iahavılalı uami.

Lidin akuabaakuaba lilanar agiladı tibi sulavılalı uami.

Hulan iamigali hameñ agilan Jisası di sibila agadı vivi sañ hiji lamalamada iahiaha uu nudı sibila agadı vihavılalı uami. Vivı simiq isabilañ akuabaakuaba sañ tibi migavılalı uami. Lidin hulan iamigali avili hivi miñjamigu miñaiahavımi agiladı hivi pam uu akuabaakuaba agiladı vihavılalı uami. Nibilan abeba abeba uu veve sañ lihavidaci nama nulidi ahiliahudanañ uavım uami. Ası di hiji agadı lubiahilahila hameñ laci lıha uami. **8** Alan hulan iamigali hameñ agiladı ahiliahumili uami. Alan hameñ lavila nibilan hula sibila pam hisin hulan hinibalı uami. Hinihini Ası di ciañ amin agadı lubiahilıbalı uami.

Diotilefesi agañ lusinq sibili sibili agiladi vimi agasan abami.

9 Vian hulan iamigali avili hivi miñjamigu miñaiahavımi agilasən ciañ manasinq hivi ci libacin uami. Agadi ala Diotilefesi nibu nulidi manigali hinihini sañ lidin aludi ciañ agadı ma igahililalı uami. **10** Hameñ sadan vian naludi piñ uavila nibuakuabaakuaba lilañ agiladı nalusan suliben uami. Nibu aludi cilu ciañ aba aba ciañ sibili sibili mu hidili mu hidili agiladı aba aba hidilalı uami. Nibu hameñ agiladı pam ma lılalı uami. Nudı isagalınu imahalınu me agiladı avi nudı ular hivi ma likila via ulalı uami. Lidaci hulan limu hihile agilan hulan agiladı likila likila nulidi nuken ular hivi viovio sañ lihavidaci nulidi abamigililalı uami. Lidin nulidi lahudaci nibilan hulan iamigali avili hivi miñjamigu miñaiahavımi agilan hula ma hafalavılalı uami. Lidin nibilan hula Ası di ibi miñaiahaiha s̄ihi ma iahavılalı uami.

Demitiliusı agañ lusinq huaci vimi agasan abami.

11 Iadi nagili huaci uami. Nama hulan lusinq sibili vihavılalı agiladı lubiahiliminañ uami. Hulan akuabaakuaba lusinq huaci huaci vihavılalı agiladı pam lubiahiliha uami. Hulan lusinq huaci vilalı agañ uami. Nibu Ası di hulan hinilalı uami. Agadi ala hulan lusinq sibili vilalı agañ nibu Ası

akuaba akuaba lìlali agiladi ma igilali uami.

¹² Demitiliusi agaŋ Asi dì cian aminj agadi laci lubiahililali uami. Lidaci hulan akape Demitiliusi dì lusinj huaci agasaŋ sulasula hidavilalı uami. Vianj avi nudı lusinj huaci agasaŋ sulasula hidilan uami. Nama igilanaŋ uami. Iadı cian agaŋ nıbu aminj sibaŋ uami.

Vianj Gaiusı dı iga iga saŋ ladin uami.

¹³⁻¹⁴ Vianj nasan cian akape manasiŋ hivı huaci libavin uami. Agadı ala vianj aminj ci ua nadı igiben uami. La nama hula ahica cian aba aba igahılıbalı uami. Hameŋ sadan cian agadi manasiŋ hivı ma libiben uami.

¹⁵ Nadi humigaran agaŋ vana simi hinim uami. Nadi nagılıhalina huaci huaci sibaŋ agilaŋ nasan lamulavadi uami. Alanj aludı nagılıhali huaci huaci sibaŋ nama hula hiniavilalı agilasaŋ lamuladalı uami. Nama uavila alanj lamuladalı agasaŋ nulidi hitinj sulıha uami.

Juti agan manasinq nagadilib iguci umali.

1 Juti agan cian manasinq hivi niman libimali. Vian Jemisi imanu uamali. Vian Jisasi Kilaisi di salaku hisin kulemili uamali. Vian manasinq nagadi kulan iamigali Asi abici ve nudu liku hivi hinihadavi agilasan libadin uamali. Asi nibu aludi Iavan uamali. Nibu nalusan mavin hadi lamahidi uamali. Jisasi Kilaisi nuken naludi migilahidi uamali. **2** Asi agan nalusan mavin lama naludi ukaci lamidi uamali. Lamadaci naludi humigan agilan simi pam hinibalihavi uamali. Simi hinevidaci kulan iamigali limu hihile agilasan mavin hadi lamidilan uamali. Haman lidalan lusin haman agilan naludi hivi iaka hadi libalihavi uamali.

Asi di cian aludi hivi hinihadidi agadi miyauku lili hisin kulan agilan aludi hivi ci ivavevali uamali.

(2 Pita 2.1-18)

3 Iadi mukilagali namilaq uamali. Ahahibi vian manasinq libu naludi aba aba saj ibin lamacin uamali. Asi agan aludi sikasikan akiliakudaci ukaci haman laci haman laci hinihini agasan manasinq libu naludi aba aba saj ibin lamacin uamali. Agadi ala uamali. Iabi naludi hiji vidividin agadi iagan lagulagu hisin cian agadi libadin uamali. Asi agan nudu nuken cian agadi hivi aludi lamalifihidi uamali. Lamalifidaci alaq nudu cian agadidan hinihadlu uamali. Haman saja mafiliq mafiliq cian fikua hisin agan ivave Asi di cian aludi hivi hinihadidi agadi miyauku limidu uamali. Namilaq vidividin lagulikalaq uamali. Vidividin lagulama Asi di cian agadi hahili lamalama hisin agiladi mafiliq mafiliq cian agadi lulikalaq uamali. **4** Kulan sibili haman agilan limu hihile sivila sivilaq namilaq kulan ci hinevadi uamali. Hinihinin Asi di mavin lamalama

agadi cian likuliku hivi aba aban kulan iamigali agiladi ci miyamagilavadi uamali. Lihavidaci hivikalci ci hidavadi uamali. Kulan haman agilasan aha Asi cian muniman abamali uamali. Kulan iamigali sikasikan agiladi cian hivi lamibalin hen nibilan cian hivi hinibalihavi aba abamali uamali. Hine nibilan sikasikan sibili libalihavi aba abamali uamali. Kulan haman agilan Asi san hiji ma lamahidavi uamali. Nibilan aludi Isan Hadi Jisasi Kilaisi di aveji kuligalahidavi uamali. Jisasi Kilaisi nibu laci ala aludi manigali vidividin hadi dan agan uamali. Agadi ala uamali. Kulan sibili haman agilan nudu kuligalahidavi uamali.

5 Namilaq Isilaeli hidili agiladi cian agadi ci igahidalaq uamali. Aha aludi Iavan Hadi agan Isilaeli hidili agiladi nudu vidividin hivi akilici Isipi fi tibi agadi vala uavimali uamali. Uun nulidi kulan iamigali limu hihile agilan Asi san hiji vidividin ma lamavimali uamali. Lihavici nulidi sibili lamamali uamali. Haman saja nimaciq nen vian naludi hiji miyaiakaiaka san manasinq nagadi libadin uamali. **6** Mu ha Asi di cian hali hisin agiladi cian agasan hiji lamalama san abadin uamali. Nibilan salaku Asi igumali hen pam ma hinevimali uamali. Asi di cian agadi lula nulidi salaku vivi pipi agadi valavimali uamali. Lihavici Asi agan nulidi limin vidividin haman laci haman laci hinihini hivi hakamali uamali. Haka pipi hisin huciq hen lamamali uamali. Lamici limin sibili ular hivi me hinihadavi uamali. Hinihinin Asi agan kulan iamigali sikasikan agiladi cian hivi lamibali agadi mikin agasan mihasihidavi uamali. **7** Aha Sodom kilebila hisin Gomola kilebila hisin agilan lusin sibili haman agiladi vihavimali uamali. Kilebila limu hihile nulidi mici hinevimali agilan aveji lusin sibili haman agiladi vihavimali uamali. Asi di cian hali hisin agilan lihavimali haman laci ala lihavimali uamali. Lusin sibili sibam akica pam nimman agiladi vihavimali uamali. Kulan agilan kulan masa masa lusin sibili vihavimali uamali. Mu ha kulan agilan

kulaŋ mu mu di iamigali agiladi makim vihavimali uamali. Iamigali aveji iamigali mu mu di kulaŋ agiladi makim vihavimali uamali. Lihavici Asi nulidi avin haman laci haman laci hinihini hivi nulidi sibili lama-mali uamali. Acaba acaba aha Asi limali hana alan nimacij nen iga hiji lamalama saŋ libadin uamali. Hij i lama Asi saŋ lid nulidi libiakila lusin sibili haman agiladi ma vivi saŋ libadin uamali.

8 Kulaŋ naludi hiji ukaci agadi minjaiku ku lili hisin agilan lusin sibili mu mu niman agiladi libiakilahidavi uamali. Nibilan anisiku igavidaci nulidi anisiku agilan nulidi minjaikavidaci anisiku agiladi libiakilahidavi uamali. Libiakilakila lusin sibili mu mu nulidi hadihibi hivi vihidavi uamali. Nibilan manigali dan hinihini saŋ valahidavi uamali. Valabalan Asi di cian hali hisin vidividin dan agiladi aveji abacuvahidavi uamali. **9** Aha Asi di cian hali hisin agiladi manigali Maikeli agan lagun agan kulaŋ Mosesi di pati agasan ani vidi aba cian sagar libavimali uamali. Cian sagar libu Maikeli agan humigan vikili ma vimali uamali. Nibu lagun di aveji ma abacuvamali uamali. Nibu kavi niman abamali uamali. Iavan Hadi nuken ahila nad abacabilidi aba abamali uamali. **10** Agadi ala uamali. Kulaŋ agilan acaba acaba agiladi hidili ma igiman lidin abacuvahidavi uamali. Nibilan sihim sanan me hiji apali uamali. Nibilan nulidi hadihibi agiladi ibin agiladi pam libiakilahidavi uamali. Lihavidaci nulidi lusin nuken agilan nulidi sibili lamahidavi uamali. **11** Nibilan vikili igibalihavi uamali. Nibilan Kein me hidahidavi saja nibilan vikili igibalihavi uamali. Nibilan Balam me acaba acaba lidin anim kilisi vivi saŋ pam lihidavi uamali. Nibilan Kola me lihidavi uamali. Asi di cian agadi lulahidavi saja nibilan sikan sibili libalihavi uamali.

12 Namilan naludi isaima me agilan kulaŋ ukaci humigan simi pam hinihidental uamali. Hinihini vibin nahidental uamali. Lidalan kulaŋ limu hihile agilan iga igan

niman abahidavi uamali. Ha nibilan Asi di kulaŋ iamigali aba abahidavi uamali. Agadi ala uamali. Namilan haman lidalan kulaŋ sibili agilan veben lusin sibili mu mu agiladi vihidavi uamali. Haman lihavidaci Asi igadaci nibilan sibili hinihidi uamali. Nibilan haman lidin ma sikumakilahidavi uamali. Nibilan simi hadi kilanana fipi hen hinihini simi hadi kilanana agadi hidili agadi ma igahidavi uamali. Nibilan nulisan nuken saŋ pam lihidavi uamali. Nibilan avili amin migamiga avili hisin me hima uamali. Nibilan avili susu kavi me hinihidi uamali. Haman saja hunje ve lulahidi me uamali. Luladaci uuŋ sivilahidavi me uamali. Nibilan kili amin lamalama himin hivi amin ma lamahidavi me uamali. Nibilan kili ci himali me uamali. Kulaŋ nudi hidili agadi ci hubilavalı me uamali. Haman saja nibilan akica tibi himihimi hisin me uamali. **13** Nibilan lusin sibili mu mu vivi hisin kulaŋ uamali. Lusin sibili vihidavi agilan avili hadi agan minugulahidi me uamali. Nibilan lusin sibili usi usi vihidavi uamali. Lidin ma sikumakilahidavi uamali. Lusin sibili vihavidaci usi iakahidavi agilan nibu avili hadi agadi sibusibu agilan iakahidavi me uamali. Nibilan lid hihile uaian susu hivi nulidi nuken hibi hivi ma hidahidavi me uamali. Haman saja Asi agan kilebila mu hisin hucin sibam agadi nulisan sihuvici hinidi uamali. Nibilan kilebila hen u haman laci haman laci hinevidi uamali.

14 Adam di ninadinu ajihalinu ihamilihalinu haman agiladi tibitibi ligulavimali uamali. Ligula cavevici human limu sikuala human limu pabin cijin haman iakamali uamali. Enoki di hivi iakamali uamali. Nibu ala Asi di cian igalakalaka hisin kulaŋ me hinihini cian abamali uamali. Kulaŋ haman agilasan ala abamali uamali. Lica niman abamali uamali. Vian igadalı̄ Isan Hadi agan nudi cian hali hisin akape silu agilan kulaŋ vebali aba abamali uamali. **15** Nibu kulaŋ iamigali sikasikan agiladi cian

1:8 1.8 CV 22.28, 2 Pi 2.10   **1:9** 1.9 Lo 34.6, Dan 10.13, 10.20-21, 12.1, Sek 3.2, 2 Pi 2.11-12   **1:10** 1.10 2 Pi 2.12
1:11 1.11 HM 4.3-8, Nam 16.1-35, 22.1-35, 2 Pi 2.15, 1 Jo 3.12   **1:12** 1.12 Ese 34.8, Mt 15.13, 1 Ko 11.21, Ef 4.14, 2 Pi 2.13, 2.17, CHL 2.11, 20.14   **1:13** 1.13 Ais 57.20, Fl 3.19, 2 Pi 2.17   **1:14** 1.14 HM 5.18-24, Lo 33.2, Dan 7.10, Sek 14.5, Mt 25.31, 2 Te 1.7, CHL 1.7   **1:15** 1.15 Sng 31.18, 94.4, Mal 3.13

hiv̄ı lamalama sañ vebali aba abamali uamali. Ciañ hiv̄ı lamadamañ kulañ iamigali nudi ciañ ma libiakilahidavi agiladi sibili lamibali aba abamali uamali. Nibilan lusin̄ sibili vibin̄ Ası di kuligalahidavi aba abamali uamali. Cilu ciañ mu hidili mu hidili Ası sañ iguhidavi aba abamali uamali. Haman lihidavi agasan̄ ala nıbu lici nibilan nulidi hugi agadi usi igibalihavi aba abamali uamali. **16** Acaba acaba agilan̄ nulidi hiv̄ı iakavidaci humigañ vikili vihidavi uamali. Vibin̄ abasigilahidavi uamali. Nibilan ibin̄ sibili nulidi nuken hiji humigañ hisin̄ agiladi pam libiakilahidavi uamali. Nibilan nulidi nuken ibi miŋjaiakaiakañ livadivan̄ ula ulan̄ hidahidavi uamali. Kulan̄ limu hihile agiladi aveji hiji miguhidavi uamali. Nulidi hiji agiladi libiakilakila sañ hiji miguhidavi uamali.

Naludi hiji vidividin̄ agilan̄ nalusan̄ vidividin̄ iguavidı uamali.

17 Iadi mukilagali namilan̄ uamali. Jisasi Kilaisi nıbu aludi Isañ Hadi uamali. Ciañ acaba acaba minifi iakibalihavi agilasan̄ kulan̄ Jisasi Kilaisi libiminjamalı agilan̄ sulavimalı uamali. Ciañ sulavimalı agasan̄ ala hiji lamikalanañ uamali. **18** Nibilan nıman abavimalı uamali. Fi uaian̄ susu acaba acaba agilan̄ sivila sivila mikiñ mici hiv̄ı abacuvacuva hisin̄ kulan̄ agilan̄ iakibalihavi aba abavimalı uamali. Nibilan iaka Ası di kuligalagalañ nulidi nuken hiji sibili sibili agiladi libiakilavidi aba abavimalı uamali. **19** Kulan̄ sibili haman agilan̄ kulan̄ iamigali hiji humigañ pabin̄ hisin̄ agiladi miŋjalatihahidavi uamali. Nibilan fi hisin̄ kulan̄ agiladi hiji pam libiakilahidavi uamali. Ası di Amiñ agan̄ nibilan̄ kulan̄ ma hinihidi uamali.

20 Iadi mukilagali namilan̄ uamali. Namilan̄ Ası di amiñ ciañ agasan̄ hiji vidividin̄ lamikalanañ uamali. Haman lidalan̄ naludi hiji vidividin̄ agilan̄ nalusan̄ vidividin̄ iguavidaci vidividin̄ lagulamidilan̄ uamali. Lidalan̄ Ası di

Amiñ agan̄ nalusan̄ vidividin̄ igudaci namilan̄ Ası di aba aba pam hinikalanañ uamali. **21** Ası agan̄ nalusan̄ mavın hadi hinihidi uamali. Haman saja namilan̄ nudi valimilan̄ uamali. Nudi mici hinikalanañ uamali. Haman lidalan̄ nalusan̄ mavın hadi hinihidi uamali. Lidaci Ası di mici hinidalan̄ aludi Isañ Hadi Jisasi Kilaisi nalusan̄ mavın lama naludi ukaci lamidi uamali. Lici namilan̄ ukaci haman laci haman laci hinibalilan̄ agasan̄ mihasisın̄ hinikalanañ uamali. **22** Namilan̄ kulan̄ limu hihile hiji vidividin̄ nulidi agan̄ lipi apali agilasan̄ mavın lamikalanañ uamali. **23** Limu hihile nulidi agilan̄ aviñ hiv̄ı ci hinevi me uamali. Haman saja namilan̄ nulidi likalika vivikekalañ uamali. Namilan̄ nulisan̄ mavın lama nulidi ukaci lama nulidi vidası aba ha limu lidikalanañ uamali. Nibilan hiji sibili agiladi libiakilahidavi uamali. Haman lihavidaci nulidi hadi kilakila agilan̄ aveji sibili sibam hinihidi uamali. Haman saja namilan̄ acaba acaba Ası igadaci sibili hinihidi agiladi mici hinimilan̄ uamali.

Alan̄ Ası di ibi miŋjaiakimili uamali.

24 Ası agan̄ naludi migiladaci namilan̄ naludi hiji vidividin̄ agadi ma vala miŋaifidilan̄ uamali. Nibu naludi vica cocı nudi kilebila ukaci sibam hen hinibalilan̄ uamali. Kilebila hen namilan̄ hugi apali hinibalilan̄ uamali. Hinihiniñ hijiŋalanalan̄ hinibalilan̄ uamali. **25** Nibu pam aludi Ası uamali. Ası nıbu ala aludi Isañ Hadi Jisasi Kilaisi di inivin̄ hiv̄ı aludi akiliakuhidi uamali. Akiliakudaci ukaci haman laci haman laci hinihidalu uamali. Alan̄ nudi ibi pam miŋjaiakimili uamali. Nibu pam manigali vidividin̄ hadi dañ uamali. Nibu ibi dañ saja acaba sikasikan̄ agiladi migilahidi uamali. Nibu haman laci haman laci hinihini hisin̄ Ası uamali. Nibu ahaci hinimalı uamali. Niŋmacıñ nıbu haman laci hinihidi uamali. Nibu minifi minifi aveji haman laci ala hinibali uamali. Ha amiñ sibam uamali.

Cian̄ haiabila lama abami agadı manasın̄

1 Jon̄ agan̄ cian̄ manasın̄ hiv̄i namen̄ libami. Vian̄ Jon uami. Vian̄ Jisasi Kilaisi dı sibila hisin̄ hulan̄ uami. Vaka cian̄ nagan̄ sivila hiniadaci Ası agan̄ Jisasi Kilaisi sañ hiji iguci nıbu nudı sibila hisin̄ hulan̄ agiladi haiabila iaha abami uami. Ası agan̄ lici akuaba akuaba lihalıha iahavıhehavıbalı agılasan̄ haiabila iaha abami uami. Lici Jisasi nudı cian̄ hali hisin̄ agadı abıcı vevila nudı cian̄ agadı iadı suli uami. **2** Sulici Ası dı cian̄ agadıdañ Jisasi Kilaisi abi agadıdañ naludi haiabila iaha abin̄ uami. Akuaba akuaba igin agiladi avi naludi haiabila iaha abin̄ uami. Cian̄ nagan̄ amiñ sibañ uami. **3** Cian̄ libadin nagan̄ nıbu Ası dı cian̄ igala-halaha hisin̄ cian̄ uami. Ası akuaba akuaba liben̄ aba abi agilan̄ amiñ ci iahavıbalı uami. Hameñ sadan̄ hulan̄ iamigali hihile cian̄ nagadı iga iga abavıbalı agilan̄ nıbilan̄ hijıñjalavıbalı uami. Hulan̄ iamigali cian̄ nagadı igahılahila lubiahılavıbalı agilan̄ avi hijıñjalavıbalı uami.

Jon̄ agan̄ hulan̄ iamigali haiabila human limu fihala human limu ahica cijıñ hiv̄i hiniavımi agılasan̄ manasın̄ libami.

4 Haiabila human limu fihala human limu ahica cijıñ agilan̄ Esia fili tıbi hiniavıbalı uami. Hulan̄ iamigali avili hiv̄i miñamigu miñaaahavımi agilan̄ haiabila hitıñ hitıñ agiladi hiv̄i hiniavıbalı uami. Vian̄ nulisan̄ manasın̄ hitıñ hitıñ agiladi libadin uami. Ası vaka hiniadami uami. Iabi hiniadi uami. Mufili cihu vebali uami. Nıbu nalusañ mavın̄ hiniadaci naludi humıgañ agilan̄ simi hiniavıbalı uami. Ası dı Amiñ human limu fihala human limu ahica cijıñ me agilan̄ Ası dı migahinhıni hisin̄ uvı mavın̄ lama hinihıni heñ hiniavıdaci igin uami. Nıbilan̄ nalusañ mavın̄ hiniavıdaci naludi humıgañ agilan̄ simi hiniavıbalı

uami. **5** Jisasi Kilaisi nıbu Ası dı cian̄ agadı sihıvia suladami uami. La himavıla nıbu mıse cihu hıhi iahami uami. Iahavıla manigali hekili hinihıni manigali fili tıbi mu hisin̄ mu hisin̄ agiladi nıbu laci migililali uami. Nıbu nalusañ avi mavın̄ hiniadaci naludi humıgañ agilan̄ simi hiniavıbalı uami. Nıbu alusañ mavın̄ hekili hiniavıla himalı uami. Himavıla aludi hugı agiladi hivılalı uami. **6** Hameñ lici alan̄ nudı Iaganu Ası dı lihu hiv̄i hinihıni nusañ sagalı igu igu hisin̄ hulan̄ hınilalu uami. Lidıñ hijıñalañala Jisasi Kilaisi dı ibi miñaaahaaaha abılalu uami. Nıbu vıdivıdiñ hekili dan̄ hinihıni akuaba akuaba agiladi hameñ laci hameñ laci migililali aba abılalu uami. Ha amiñ sibañ uami.

7 Ci igilan̄ uami. Nıbu avili susu likıla likıla hiv̄i vedaci hulan̄ iamigali sıkasıkan̄ haiabila mu hisin̄ mu hisin̄ agilan̄ nudı igavıbalı uami. Hulan̄ hihile hisalı hiv̄i nudı iamılavımi agilan̄ avi nudı igavıdaci hisalı siha dañ hinibali uami. Iga iga hulan̄ iamigali haiabila mu hisin̄ mu hisin̄ agilan̄ sıkasıkan̄ mavın̄ lamalama ilıhavıbalı uami. Amiñ ala uami. Ha amiñ sibañ uami.

8 Ası agan̄ aludi Hekili uami. Nıbu ala vıdivıdiñ hekili dañ hiniadi uami. Vaka hiniadami uami. Iabi hiniadi uami. Mufili cihu vebali uami. Nıbu ala nameñ abi uami. Vian̄ laci hali hisin̄ hınilan̄ aba abi uami. Vian̄ laci ala sijañ hınilan̄ aba abi uami.

Jon̄ agan̄ Jisasi dı igami.

9 Vian̄ Jon uami. Vian̄ naludi isaima me hınilan̄ uami. Namılan̄ Jisasi sañ hiji vıdivıdiñ lamılan̄ hameñ ala viañ avi nusañ hiji vıdivıdiñ lamılan̄ uami. Lidamılı nıbu aludi likılıdaci nudı lihu hiv̄i pam hınilalu uami. Hinihıni viañ namılan̄ hula avıha avıha iga iga vıhili havahava vıdivıdiñ lagulamılan̄ uami. Lidıñ Ası dı cian̄ agadı sulasula hidacın uami. Cian̄ Jisasi abami agadı avi sulasula hidacın uami. Hameñ lidalıñ nıbilan̄ iadı lahuavıci

1:1 1.1 Dan 2.28-29, Jo 12.49, CHL 1.19, 4.1, 22.6, 22.16
5.8, 1 Pi 4.7, CHL 22.7, 22.10   **1:4** 1.4 CV 3.14-15, Sek 3.9, Jo 1.1, CHL 1.8, 3.1, 4.5, 4.7-8, 5.6, 11.17, 16.5-6
Sng 89.27, Ais 55.4, Jo 15.9, 18.37, Ef 1.20, Kl 1.18, 1 Ti 6.13, Ib 9.14, 1 Jo 1.7, 4.10, CHL 3.14, 17.14   **1:5** 1.5
1 Ti 6.16, Ib 13.21, 1 Pi 2.5, 2.9, CHL 5.10, 20.6   **1:7** 1.7 Dan 7.13, Sek 12.10, Mt 24.30, Mk 13.26, Lu 21.27, Jo 19.34,
19.36-37, HJL 1.11, 1 Te 4.17   **1:8** 1.8 CV 3.14, CHL 1.4, 1.17, 4.7-8, 11.17, 15.2-3, 21.6, 22.13   **1:9** 1.9 Fl 1.7, 2 Ti 1.8,
2.12, CHL 6.9

1:2 1.2 1 Ko 1.5-6, 1 Jo 1.1, CHL 6.9   **1:3** 1.3 Lu 11.28, Je
1.5-6, 1 Jo 1.1, CHL 6.9   **1:4** 1.4 CV 3.14-15, Sek 3.9, Jo 1.1, CHL 1.8, 3.1, 4.5, 4.7-8, 5.6, 11.17, 16.5-6
1.5-6, 1 Jo 1.1, CHL 6.9   **1:6** 1.6 CV 19.6, 19.34, 19.36-37, HJL 1.11, 1 Te 4.17   **1:7** 1.7 Dan 7.13, Sek 12.10, Mt 24.30, Mk 13.26, Lu 21.27, Jo 19.34,
19.36-37, HJL 1.11, 1 Te 4.17   **1:8** 1.8 CV 3.14, CHL 1.4, 1.17, 4.7-8, 11.17, 15.2-3, 21.6, 22.13   **1:9** 1.9 Fl 1.7, 2 Ti 1.8,

uavila Patimosi avili muha hej hinilan uami.* **10** La aludi Hekili di ibi miñaaiahaha hisin̄ mihin̄ hiv̄ hinidalin̄ nudi Am̄in̄ agan̄ vian̄ hula hinidaci igahilidalin̄ iadi hulipin̄ hiv̄ hulan̄ mu vidividin̄ ulavila abi uami. Nudi ulin̄ ulin̄ agan̄ sai bihuli mahilavidaci agalilali hamej agali uami. **11** Ula ula iadi namej abi uami. Akuaba akuaba iginan̄ agiladi manasij hiv̄ libiha aba abi uami. Libavila hulan̄ iamigali haiabila human limu fihala human limu ahica cijin̄ agiladi hiv̄ hiniavidaci avili hiv̄ nulidi miñamigu miñaaiahavimi agilasan̄ igunañ uavim̄ aba abi uami. Mu Efesusi haiabila hisin̄ agilasan̄ libavila igunañ um aba abi uami. Mu Simelina haiabila hisin̄ agilasan̄ libavila igunañ um aba abi uami. Mu Peligamum haiabila hisin̄ agilasan̄ libavila igunañ um aba abi uami. Mu Taiataila haiabila hisin̄ agilasan̄ libavila igunañ um aba abi uami. Mu Salidis̄ haiabila hisin̄ agilasan̄ libavila igunañ um aba abi uami. Mu Filadelis̄ haiabila hisin̄ agilasan̄ libavila igunañ um aba abi uami. Mu Laodisia haiabila hisin̄ agilasan̄ libavila igunañ um aba abi uami.

12 Lidaci vian̄ limu cimilavila hulan̄ iadi abadi agadi igiben̄ aba igoua igiliñ uni lamalama hisin̄ hili human limu fihala human limu ahica cijin̄ agilan̄ hiniavi uami. Liba gol̄ hiv̄ uni lamalama hisin̄ hili agiladi vihavalı uami. **13** Hulan̄ di Ninañ me agan̄ uni lamalama hisin̄ hili alihan̄ alihan̄ hej lagulama hini uami. Nibu hadi hilahila hutesi lamici sikasikan̄ migia hic̄ agadi haflibavila hini uami. Lavi liba gol̄ hiv̄ vihavalı agadi nudi apagañ hiv̄ libihahavila hini uami. **14** Nudi hali min̄i agan̄ saban̄ sipsipi min̄i me mila laci hini uami. Lavila avili susu mila me hini uami. Nudi lamigan̄ agan̄ avin̄ mila me vidividin̄ lihui uami. **15** Lidaci nudi hic̄ agan̄ liba bilasi avin̄ hiv̄ lamavici lihua mila hinilali me hini uami. Lici nudi sugi miti agadi igahilidalin̄ avili

hekili agan̄ aibubun̄ ifu ifu sagilin̄ lamilali hamej sagilin̄ lami uami. **16** Lidaci igiliñ hulan̄ agan̄ lagulama nudi human simi agadi miña sagiaha hini uami. Hinidaci lid̄i human limu fihala human limu ahica cijin̄ agilan̄ nudi human sabi hiv̄ hiniavi uami. Puia hutesi ilin̄ limu limu dañ agadi agimigila hini uami. Nudi mugan̄ lamigan̄ agan̄ uaian̄ abilu vidividin̄ hililali me hili uami.

17 Lici vian̄ nudi igavila lida uavila nudi hic̄ mik̄i piñ fili hiv̄ sikasikan̄ migavila ipalilin̄ miguci vali me ani hinin̄ uami. Hinidalin̄ nudi human simi agadi iadi hadipili sabi hiv̄ lamavila namej abi uami. Nama lidiminan̄ aba abi uami. Vian̄ magilasin̄ hinilan̄ aba abi uami. Vian̄ nukej ala sivi hisin̄ hinilan̄ aba abi uami. **18** Vian̄ hihi hinidin̄ aba abi uami. Vaka himamin agadi ala cīhu iabi vian̄ hihi hinidin̄ aba abi uami. Vian̄ hamen̄ laci hamen̄ laci hihi hiniben̄ aba abi uami. Himahima hib̄i lavila lavila hisin̄ agadi viañ miñaliva hinidin̄ aba abi uami. Sudi fili haiabila hib̄i lavila lavila hisin̄ agadi avi viañ laci ala miñaliva hinidin̄ aba abi uami. **19** Hamen̄ sadan̄ nama akuaba akuaba iginan̄ agiladi manasij hiv̄ libiha aba abi uami. Akuaba akuaba iabi iahavi agiladidan̄ mufili iahavibali agiladidan̄ manasij hiv̄ sikasikan̄ libiha aba abi uami. **20** Lidi human limu fihala human limu ahica cijin̄ iadi human hiv̄ hiniavidaci iginan̄ agilan̄ aba abi uami. Ha As̄i di cian̄ hali hisin̄ agilan̄ hulan̄ iamigali avili hiv̄ miñamigu miñaaiahavimi agiladi migilavilali aba abi uami. Uni lamalama hisin̄ hili human limu fihala human limu ahica cijin̄ liba gol̄ hiv̄ vihavalı agilan̄ aba abi uami. Ha hulan̄ iamigali haiabila human limu fihala human limu ahica cijin̄ agiladi hiv̄ hiniavidaci avili hiv̄ nulidi miñamigu miñaaiahavimi agilan̄ aba abi uami.

* **1:9** 1.9 Lom̄ haiabila hisin̄ agilan̄ hulan̄ limu hihile Jisasi di cian̄ lubiahilavihadami agiladi iga iga sañ valavihadami. Lidin̄ abavidaci avili muha cik̄i cik̄i hiv̄ uu limin̄ sibili ulan̄ hiv̄ me hiniavihadami. Avili muha mu agadi ibi ha Patimosi.

1:10 1.10 Jo 20.26, HJL 10.10, 2 Ko 12.2-4, CHL 4.1-2   **1:12** 1.12 CV 25.37, Sek 4.2, CHL 1.20   **1:13** 1.13 Ese 1.26, Dan 7.13, 10.5, CHL 15.6   **1:14** 1.14 Dan 7.9, CHL 2.18, 14.2, 19.12   **1:14** 1.14-15 Dan 10.6   **1:15** 1.15 Ese 1.24-25, 43.2, CHL 14.2   **1:16** 1.16 Ef 6.17, Ib 4.12, CHL 1.20, 2.1, 2.12, 2.16, 3.1, 19.15, 19.21   **1:17** 1.17 Ais 41.4, 44.6, 48.12, Ese 1.28, Dan 8.18, 10.10, CHL 2.8, 22.13   **1:18** 1.18 Sng 68.20, Lom 6.9, CHL 4.9   **1:19** 1.19 CHL 1.1, 1.11, 2.1, 4.1
1:20 1.20 Sek 4.2, Fl 2.15-16, CHL 1.12, 1.16, 2.1, 3.1

2

Jon manasiñ libavila hulan iamigali Efesusi haiabila hisin agilasan iguci umi.

¹ Jisasi agan iadi nameñ abi uami. Nama manasiñ libavila Asi di cian hali hisin mu agasañ igunañ um aba abi uami. Nibu Efesusi haiabila hisin hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaiahavimi agiladi migililali aba abi uami. Cian nameñ agadi libiha aba abi uami. Jisasi agan nameñ abi aba abiha aba abi uami. Iadi human simi agan sagiaha hinidaci lidi human limu fihala human limu ahica cijin agilan iadi human sabi hivi hiniavilali aba abi aba abiha aba abi uami. Vian uni lamalama hisin hili liba goli hivi vihavali human limu fihala human limu ahica cijin agiladi alihaj alihan hej uu veve hidahida nasañ cian igulin ui aba abi aba abiha aba abi uami. ² Namilan akuaba akuaba lilalan agiladi vian igilan aba abi aba abiha aba abi uami. Sibila hekili hekili vivi vihili fulfu vidividin lagulamilaran agiladi igilan aba abi aba abiha aba abi uami. Hulan limu hihile lusin sibili sibili vihavidaci namilan nulidi valilalan agiladi avi igilan aba abi abiha aba abi uami. Hulan limu hihile agilan anali nameñ abavalı aba abi abiha aba abi uami. Alan hulan Jisasi libimijami agilan aba abavalı aba abi abiha aba abi uami. Hameñ abavici namilan hiji nameñ lamahalaran aba abi abiha aba abi uami. Ha anali cian abavi aba abahalaran aba abi abiha aba abi uami. ³ Namilan iadi cian lubiahililaran sadan nibilan naludi sibili lamavilali aba abi abiha aba abi uami. Namilan vidividin lagulamalama akuaba akuaba vihili havahava san ihilu ma lavilalaran aba abi abiha aba abi uami. ⁴ Agadi ala vian namilan hula cian danj aba abi abiha aba abi uami. Sebili mise namilan iasan hiji vidividin dan hiniavila iasan mavin hekili hiniahalaran aba abi abi abiha aba abi uami. Iabi hima aba abi abi abiha aba abi uami. ⁵ Vaka namilan huaci hiniadamlan aba abi abi abiha aba abi uami. Agadi ala iabi

nen huaci ma hinilalaran aba abi aba abiha aba abi uami. Vaka sebili sibañ namilan sibila vihadamilan agasañ igahilihalaran aba abi aba abiha aba abi uami. Igahilavila lusin sibili sibili agiladi valavila sibila vaka vihadamilan hamen laci ala vihalan aba abi aba abiha aba abi uami. Namilan lusin sibili ma valilan aba abi abiha aba abi uami. Ha vian vevila naludi uni lamalama hisin hili agadi cihi viavila uben aba abi aba abiha aba abi uami. ⁶ Hulan iamigali Nikolası hidili lihavilali agiladi namilan nulidi lusin valilalaran hamen ala vian avi valilan aba abi abiha aba abi uami. Hamen lilaran agasan hijinalin aba abi abiha aba abi uami. ⁷ Hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaiahavici hiji dan hiniilalaran namilan Asi di Amiñ agan naludi abi agadi sihivia sibañ igahilihalaran aba abi abiha aba abi uami. Hulan iamigali vidividin lagulamalama vihili livalavilali agiladi abilij kili huaci hamen laci hamen laci hinihini hisin agadi amiñ agiladi huaci navibali aba abi abiha aba abi uami. Kili agan Asi di hualabila hiniidi aba abi abiha aba abi uami.

Jon manasiñ libavila hulan iamigali Simelina haiabila hisin agilasan iguci umi.

⁸ Jisasi agan iadi nameñ abi uami. Nama manasiñ libavila Asi di cian hali hisin mu agasañ igunañ um aba abi uami. Nibu Simelina haiabila hisin hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaiahavimi agiladi migililali aba abi uami. Cian nameñ agadi libiha aba abi uami. Jisasi agan nameñ abi abiha aba abi uami. Vian magilasin hinilan aba abi abi abiha aba abi uami. Vian nukeñ sivi hisin hinilan aba abi abi abiha aba abi uami. Vaka himamin agadi ala iabi cihi hinidin aba abi abi abiha aba abi uami. Vian cian nagadi nalusan igulin ui aba abi abiha aba abi uami. ⁹ Namilan avicha avicha iga iga akuaba akuaba agilasan tibi migilalaran agiladi ci igilan aba abi abiha aba abi uami. Agadi ala namilan

akuaba akuaba huaci huaci Ası dı haibila hiniavılalı agıladı vibalanı aba abi aba abiha aba abi uami. Hulanı limu hihile agılan naludı abacuvacuva ciaj abavılalı agıladı ci igilan aba abi aba abiha aba abi uami. Nıbilanı ala namej abavılalı aba abi aba abiha aba abi uami. Alanı Isılaelı hidili aba abavılalı aba abi aba abiha aba abi uami. Agadı ala nıbilanı Isılaelı hidili hima aba abi aba abiha aba abi uami. Ha nıbilanı Satan dı anjam uları hisinj aba abi aba abiha aba abi uami. **10** Namılañ amıñ ci avıha avıha igıbalanı aba abi aba abiha aba abi uami. Igahılıhalanı aba abi aba abiha aba abi uami. Lagunı aganı naludı ilasici namılañ lidimılañ aba abi aba abiha aba abi uami. Nıbu lidaci naludı hulanı limu hihile agıladı limın sibili uları hıvı lamavıbali aba abi aba abiha aba abi uami. Lihavıcı namılañ avıha avıha iga iga hinidalanı uaianı human limu fihala human limu ahica pam cijıñ ubali aba abi aba abiha aba abi uami. Agadı ala namılañ iasañ hiji vıdivıdınıg igahılahıla hinia himavıla ha vianı hula huaci hamej laci hamej laci hinibalanı aba abi aba abiha aba abi uami. **11** Hulanı iamigali avılı hıvı mıjamıgu mıjaiahavıcı hiji danı hinilalanı namılañ Ası dı Amıñ aganı naludı abi agadı sıhıvia sıbanı igahılıhalanı aba abi aba abiha aba abi uami. Hulanı iamigali vıdivıdınıg lagulamalama vihili lívalavılalı agılanı himavıcı aba abi aba abiha aba abi uami. Ha cihu tıbı himahıma aganı nulidi ma sibili lamıbali aba abi aba abiha aba abi uami. Hıma sıbanı aba abi aba abiha aba abi uami.

Jon manasıñ libavıla hulanı iamigali Peligamum haiabila hisinj agılasanı iguci umı.

12 Jisasi aganı iadi namej abi uami. Nama manasıñ libavıla Ası dı ciaj hali hisinj mu agasanı ignaŋ um aba abi uami. Nıbu Peligamum haiabila hisinj hulanı iamigali avılı hıvı mıjamıgu mıjaiahavımı agıladı migılılalı aba abi uami. Ciaj namej agadı libıha aba abi uami. Jisasi aganı namej abi aba abiha aba abi uami. Vianı puia

hutesı ilin limu limu danı agadı agımagıla hinidin aba abi aba abiha aba abi uami. Vianı ciaj nagadı nalusaŋ igulinj ui aba abi aba abiha aba abi uami. **13** Haiabila namılañ hinilalanı agadı vianı sıhıvia sıbanı igilanı aba abi aba abiha aba abi uami. Satan dı migahınihıni hisinj uvi aganı haiabila hej ala hinilalı aba abi abiha aba abi uami. Agadı ala namılañ iasañ hiji vıdivıdınıg lamalama iadi ibi ma mıjasıvılahalrı aba abi aba abiha aba abi uami. Anıtipasi aganı naludı haiabila Satan hinilalı hej ala hınihıni iadi ciaj agadı sıhıvia sulasula hididaci nudı ifıhimavalı aba abi aba abiha aba abi uami. Ifıhimavıcı ala namılañ iasañ hiji vıdivıdınıg lamalama iadi ibi agadı ma mıjasıvılahalrı aba abi abi abiha aba abi uami. **14** Agadı ala vianı namılañ hula ciaj danı aba abi abiha aba abi uami. Hulanı limu hihile agılanı Peligamum haiabila hisinj namılañ hula hiniavadi aba abi aba abiha aba abi uami. Nıbilanı akuaba akuaba Balam abadami agıladı vakala vakala lubiahılavıda aba abi abi abiha aba abi uami. Vaka Balam aganı Balakı saj hiji iguci cihu hulanı iamigali Isılaelı hidili agıladı hiji huaci mıjaihuıhu lıcı nudı ciaj lubiahılavımi aba abi abi abiha aba abi uami. Balakı aganı abıcı nudı hulanı iamigali agılanı kılı akuaba akuaba lıhulıhu lamalama aludi ası aba abavıhadamı agılasanı sıhim sabanı hilavıla sagalı iguavımi aba abi aba abiha aba abi uami. Iguavıla Isılaelı hidili agıladı abavıcı vehavıcı hudımdı navımı aba abi aba abiha aba abi uami. La hıbi pili hisinj iamigali me agılanı hula lusıñ sibili vihavımi aba abi abiha aba abi uami. **15** Hulanı limu hihile namılañ hula hiniavılalı agılanı nıbilanı Nikolası hidili agıladı ciaj avi lubiahılavılalı aba abi abi abiha aba abi uami. **16** Namılañ lusıñ sibili valıhalanı aba abi aba abiha aba abi uami. Lusıñ sibili ma valılanı vianı naludı piŋ uavıla puia hutesı ilin limu limu danı agımagıla hinidin agadı hıvı naludı hulanı limu hihile Nikolası hidili agıladı ciaj lubiahılavılalı agılanı hula saganı libıben aba abi aba abiha aba abi uami. **17** Hulanı

iamigali avili hivi miñamigu miñaiahavici hiji dan hínilaran námilan Así di Amiñ agan naludí abi agadi sihivia sibar igahili halañ aba abi aba abiha aba abi uami. Hulan iamigali limu hihile vidiividin lagulama vihili lívalavici viañ maci mana* sivila hiniñi agadi nulisan iguben aba abi abi abiha aba abi uami. La viañ nulisan ibi sebili iguavila liba hilici hilici mila agiladi hivi libavila nulisan hitin hitin iguben aba abi aba abiha aba abi uami. Hameñ liliñ hulañ limu hihile ibi liba hilici hilici hivi hiniavibali agiladi ma igavibali aba abi aba abiha aba abi uami. Hulan liba hilici vihavibali agilan laci igavibali aba abi aba abiha aba abi uami.

Jon manasij libavila hulan iamigali Taiataila haiabila hisin agilasan iguci umi.

18 Jisasi agan iadi nameñ abi uami. Nama manasij libavila Así di ciañ hali hisin mu agasan igunañ um aba abi uami. Nibu Taiataila haiabila hisin hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaiahavimi agiladi migililali aba abi uami. Ciañ nameñ agadi libiha aba abi uami. Jisasi agan nameñ abi aba abiha aba abi uami. Vian Así di Ninan aba abi aba abiha aba abi uami. Iadi lamigan avin mila me aba abi aba abiha aba abi uami. Iadi hicci mila aba abi aba abiha aba abi uami. Liba bilasi avin hivi lamavici lihua mila sibar hínilaran hameñ hiniavi aba abi aba abiha aba abi uami. Ciañ nagadí viañ nalusan igulin ui aba abi aba abiha aba abi uami. **19** Námilan akuaba akuaba lílalaran agiladi ci igilan aba abi aba abiha aba abi uami. Námilan iasan hiji vidiividin lamalama hulañ iamigali agilasan mavin hekili hinihini ahiliahuiahu nulisan akuaba akuaba igulalan aba abi aba abiha aba abi uami. Lidiñ vidiividin lagulalamalama vihili havilaran aba abi aba abiha aba abi uami. Námilan hidili maha hiji vidiividin lamalama sibila vihalan agiladi igiliñ huaci lihavalí aba abi aba abiha aba abi uami. La iabi avi igiliñ sibila vaka vihalan agiladi

lívalavila sibila huaci sibar vilalan aba abi aba abiha aba abi uami. **20** Agadi ala viañ námilan hula ciañ dan aba abi abi abiha aba abi uami. Iamigali Jesebeli di námilan nuken alia aba abilaran nibu námilan hula hínilaran aba abi aba abiha aba abi uami. Hinihini nibu nameñ abilaran aba abi abi abiha aba abi uami. Vian Así di ciañ igalahalaha hisin iamigali aba abilaran aba abi abi abiha aba abi uami. Agadi ala nibu iadi sibila hisin hulañ agiladi lusin sibili vivi san nulidi lamalubilubi nulidi hiji miñaihuihu lílalaran aba abi abiha aba abi uami. Lidiñ hibi pili hisin iamigali agan hula lusin sibili vivi me vihavilalı aba abi abi abiha aba abi uami. Lidiñ kiliakuaba akuaba líhulihu lamalama aludí asi aba sihim saban hilahila sagali iguavilalı agiladi navilaran aba abi abiha aba abi uami. **21** Vian hiji nameñ igahilin aba abi aba abiha aba abi uami. Vana viañ nudí valilin hiniimitavila lusin sibili valibali akua aba igahilin aba abi aba abiha aba abi uami. Agadi ala nibu hibi pili hisin iamigali me hidahida agadi valavala san hiji ma lami aba abi abiha aba abi uami. **22** Ci igilan aba abi aba abiha aba abi uami. Vian liliñ iamigali agan himuhimu hekili himibali aba abi aba abiha aba abi uami. Lici hulan hibi pili hisin iamigali me agan hula lusin sibili vihavilalı agilan lusin sibili iamigali vilalı agiladi ma valavici aba abi aba abiha aba abi uami. Ha viañ nulidi liliñ aviha aviha hekili igavibali aba abi aba abiha aba abi uami. **23** La nudí ninanadi agiladi ifihimiben aba abi aba abiha aba abi uami. Liliñ hulan iamigali avili hivi miñamigu miñaiahavimi agilan sikasikan igavibali aba abi aba abiha aba abi uami. Vian nulidi hiji humigan agiladi sikasikan iga fihalilan aba abi aba abiha aba abi uami. Hameñ sadan námilan sibila huaci huaci vilalan agilasan viañ nalusan akuaba akuaba huaci huaci hitin hitin iguben aba abi aba abiha aba abi uami. La limu hihile sibila sibili

2:17 2.17 CV 16.4, 16.14-15, 16.33-34, Ais 62.2, 65.15, Jo 6.48-50, CHL 2.7, 2.11, 3.12, 19.12 * **2:17** 2.17 Isilaeli hidili agilan fili tibi kili humisi akuaba apali hej hidavidaci Así agan nulisan maci mana igudaci navihadami. Cihu vivi vali 16 agadi igihalan. Buk Song 78.24 agadi avi igihalan. **2:18** 2.18 CHL 1.14-15 **2:20** 2.20 1 Kin 16.31, 2 Kin 9.7, HJL 15.20, 15.29, 1 Ko 10.19, CHL 2.14 **2:21** 2.21 Lom 2.4, CHL 9.20 **2:23** 2.23 Sng 7.9, 62.12, Jer 11.20, 17.10, Lom 8.26-27, 2 Ko 5.9-10, 2 Ti 4.14, CHL 20.12-13

sibili vilalan agilasan avi vihili hitin hitin iguben aba abi aba abiha aba abi uami. **24** Hulan iamigali limu hihile avili hivi minjamigu miñaiyahavici Taiataila haiabila hinilalan namilan iamigali agadi cian ma lubiahilalan aba abi aba abiha aba abi uami. La Satan di akuaba akuaba sivila hiniavilal agiladi namilan ma igilalan aba abi aba abiha aba abi uami. Vian nalusan vihili cihu cihu ma iguben aba abi aba abiha aba abi uami. **25** Agadi ala namilan iasan hiji vidividin lamalama hinihalan aba abi aba abiha aba abi uami. Hijj vidividin lamalama hinidalan vian cihu ala veben aba abi aba abiha aba abi uami. **26** Hulan aniaba namilan vidividin lagulama vihili livalavila iadi sibila vivi hinidalan vian velij fili uaian susu akuaba akuaba agilan sivilavici aba abi aba abiha aba abi uami. Ha namilan manigali hinihini hulan iamigali fili tibi mu hisin mu hisin migila migila san vian nalusan ibi iguben aba abi abiha aba abi uami. **27** Liliñ namilan manigali hinihini liba ain tibi agadi miñalivavila nulidi vidividin migila migila ificabilibalan aba abi abiabiha aba abi uami. Hulan mu fili siji ificabiliali hamen ificabilibalan aba abi abi abiha aba abi uami. **28** Vian hulan iamigali agiladi migila migila san iadi Iavan agan iasan ibi igumi aba abi abiha aba abi uami. Hameñ laci ala vian avi namilan hulan iamigali agiladi migila migila san nalusan ibi hitin hitin iguben aba abi abiabiha aba abi uami. La lid uvia hekili cimidan velali agadi avi nalusan iguben aba abi abi abiha aba abi uami. **29** Hulan iamigali avili hivi minjamigu miñaiyahavici hiji dan hinilalan namilan Asi di Amiñ agan naludi abi agadi sihivia siban igahilhalañ aba abi abiha aba abi uami.

3

Jon manasij libavila hulan iamigali Salidis̄i haiabila hisin agilasan iguci umi.

¹ Jisasi agan iadi men abu uami. Nama manasij libavila Asi di cian hali hisin mu agasan igunam um abu abu uami.

Nibu Salidis̄i haiabila hisin hulan iamigali avili hivi minjamigu miñaiyahavici agiladi migililal abu abu uami. Ciañ nameñ agadi libiha abu abu uami. Jisasi agan nameñ abu abu abiha abu abu uami. Asi di Amiñ human limu fihala human limu ahica cijin me agilan viañ hula hiniavi abu abu abu abiha abu abu uami. Lihavici viañ lagulama iadi human simi agadi miña sagiha hinidalin lid human limu fihala human limu ahica cijin agilan iadi human sabi hivi hiniavi abu abu abu abiha abu abu uami. Vian cian nalusan igulin ui abu abu abu abiha abu abu uami. Namilan akuaba akuaba lilañ agiladi viañ igilan abu abu abu abiha abu abu uami. Hulan limu hihile men abavilal abu abu abu abiha abu abu uami. Hulan iamigali avili hivi minjamigu miñaiyahavici agilan hiji vidividin dan abu abavilal abu abu abu abiha abu abu uami. Agadi ala hima abu abu abu abiha abu abu uami. Namilan hiji vidividin apali siban abu abu abu abiha abu abu uami. **2** Vian igulin iadi Asi agan naludi igidaci namilan akuaba akuaba lilañ agilan ihilu sibila me vilalañ abu abu abu abiha abu abu uami. Ani hisiva hisiva me agadi valavila migila migila hinilalan abu abu abu abiha abu abu uami. Namilan hiji vidividin ciki dan hinilalan agiladi sikasikan valilan sivilavimidi abu abu abu abiha abu abu uami. **3** Vaka nalusan cian sulavici igahilamalañ agadi iabi cihu cian agasan hiji lamihalan abu abu abu abiha abu abu uami. La lusin sibili vala cian sulavimi agadi silihiva siban lubiahilhalañ abu abu abu abiha abu abu uami. Namilan ani hisiva hisiva me agadi valavila migila migila hinilalan abu abu abu abiha abu abu uami. Hima lici viañ hulañ sigili hisin ve havilal hamen me vebeñ abu abu abu abiha abu abu uami. Vian vebeñ agadi miñin avi namilan ma igibalan abu abu abu abiha abu abu uami. **4** Agadi ala naludi hulan limu hihile Salidis̄i haiabila hiniavilal agiladi hadi hilahila hutesi hutesi agilan ninj dan ma hiniavilal abu abu abu abiha abu abu uami. Nibilan huaci laci hiniavilal sadan

hadi hilahila mila hutesi hutesi agiladı lamavıla vian̄ hula hidavıbali aba abi aba abiha aba abi uami. ⁵ Hulan̄ iamigali limu hihile vidividiŋ lagulamavıla vihili lıvalavici hadi hilahila mila hutesi hutesi agiladı nulidi hadipili hıvı ahuala lamıben aba abi aba abiha aba abi uami. Lavıla vian̄ nulidi ibi huaci hamen̄ laci hamen̄ laci hinihini hisin̄ manasın̄ hıvı hiniavi agiladı ma ifilahiben aba abi aba abiha aba abi uami. La nulidi ibi agiladı haiabila iaha Ası dı abıben aba abi aba abiha aba abi uami. Ası dı cian̄ hali hisin̄ agiladı avi haiabila iaha abıben aba abi aba abiha aba abi uami. Nıbilan̄ iadi hulemili aba abıben aba abi aba abiha aba abi uami. ⁶ Hulan̄ iamigali avılı hıvı mı̄jamigu mı̄jaiahavıcı hiji dan̄ hinilalan̄ namılan̄ Ası dı Amı̄n̄ agan̄ naludi abi agadı sı̄hıvia sı̄ban̄ igahılıhalan̄ aba abi aba abiha aba abi uami.

*Jon̄ manasın̄ libavıla hulan̄ iamigali
Filadelifia haiabila hisin̄ agılasan̄ iguci umi.*

⁷ Jisasi agan̄ iadi nameñ abi uami. Nama manasın̄ libavıla Ası dı cian̄ hali hisin̄ mu agasan̄ igunañ um aba abi uami. Nıbu Filadelifia haiabila hisin̄ hulan̄ iamigali avılı hıvı mı̄jamigu mı̄jaiahavımi agiladı migililalı aba abi uami. Cian̄ nameñ agadı libıha aba abi uami. Jisasi agan̄ nameñ abi aba abiha aba abi uami. Vian̄ huaci sı̄ban̄ aba abi aba abiha aba abi uami. Vian̄ cian̄ amiñ laci abılan̄ aba abi aba abiha aba abi uami. Vian̄ manigali Deviti dı hıbı lavıla lavıla hisin̄ agadı mı̄jalıva hınin̄ aba abi aba abiha aba abi uami. Vian̄ hıbı lavılılin̄ hulan̄ mu ma libıbalı aba abi aba abiha aba abi uami. Hıbı libılılin̄ avi hulan̄ mu ma lavılıbalı aba abi aba abiha aba abi uami. Vian̄ cian̄ nagadı nalusan̄ igulıñ ui aba abi aba abiha aba abi uami. ⁸ Namılan̄ akuaba akuaba lılalan̄ agiladı vian̄ igilan̄ aba abi aba abiha aba abi uami. Namılan̄ vidividiŋ apalı agadı ala iasañ hiji vidividiŋ lamalama iadi cian̄ lubiahılahıla iadi ibi ma mı̄jasıvılılan̄ aba abi aba abiha aba abi uami. Ci igilan̄ aba abi aba abiha aba abi uami. Vian̄ nalusan̄

hibı me lavılılin̄ hinilalı aba abi aba abiha aba abi uami. Hulan̄ mu hıbı me agadı libalıba agan̄ apalı aba abi aba abiha aba abi uami. ⁹ Hulan̄ limu hihile Satan dı anjam ulan̄ hisin̄ agilan̄ abavılalı aba abi aba abiha aba abi uami. Alan̄ Isılaelı hıdılı aba abavılalı aba abi abiha aba abi uami. Agadı ala nıbilan̄ analı cian̄ abavılalı aba abi abiha aba abi uami. Nıbilan̄ Isılaelı hıdılı hima aba abi abiha aba abi uami. Ci igilan̄ aba abi abiha aba abi uami. Vian̄ nulidi lılın̄ Satan dı vala vevıla naludi ibi mı̄jaiahıben aba naludi hıcı mikı piñ migalıfilıbavıbali aba abi aba abiha aba abi uami. Lavıla hiji nameñ lamavıbali aba abi aba abiha aba abi uami. Jisasi agan̄ nalusañ mavın̄ hekili hinilalı aba abavıbali aba abi abiha aba abi uami. ¹⁰ Namılan̄ iadi cian̄ lubiahılahıla avıha avıha iga iga vidividiŋ lagulamılan̄ sadan̄ vian̄ naludi migiliben aba abi aba abiha aba abi uami. Hulan̄ iamigali fılı neñ hiniavılalı agiladı hiji vidividiŋ iga iga san̄ ilasıben aba abi aba abiha aba abi uami. Agadı ala vian̄ naludi migilidalıñ huaci hinibalañ aba abi aba abiha aba abi uami. ¹¹ Vian̄ naludi piñ amiñ ci vebeñ aba abi aba abiha aba abi uami. Hijı vidividiŋ dan̄ hinidalañ hamen̄ ala hijı vidividiŋ dan̄ hinihalañ aba abi aba abiha aba abi uami. Namılan̄ vidividiŋ dan̄ ma hinilalı hulan̄ hihile naludi hiji vidividiŋ agiladı mı̄jaihuılu lıhavici namılan̄ vian̄ hula huaci hamen̄ laci hamen̄ laci ma hinibalañ aba abi aba abiha aba abi uami. ¹² Namılan̄ vidividiŋ lagulamavıla vihili lıvalılañ vian̄ lılın̄ namılañ Ası dı anjam ulan̄ hekili agadı hıda lalılamavıci migua vidividiŋ hiniavılalı hamen̄ hinibalañ aba abi aba abiha aba abi uami. Hinihini Ası dı valavıla haiabila cıhu ma ivavebalan̄ aba abi aba abiha aba abi uami. Hıma sı̄ban̄ aba abi aba abiha aba abi uami. Lılañ vian̄ iadi Ası dı ibi agadı hıda hen̄ libıben aba abi aba abiha aba abi uami. La Jelusalem haiabila sebili agadı ibi hıda hen̄ ala libıben aba abi aba abiha aba abi uami. Haiabila sebili agan̄ iadi Ası dı hıvı hiniavıla migibali

3:5 3.5 CV 32.32-33, Sng 69.28, Mt 10.32, Lu 10.20, 12.8, Fl 4.3, CHL 3.18, 19.8, 20.12   **3:7** 3.7 Jop 12.14, Ais 22.22, Lu 1.32, HJL 3.14, 1 Jo 5.20   **3:8** 3.8 1 Ko 16.8-9, 2 Ko 2.12, CHL 2.2   **3:9** 3.9 Ais 43.4, 45.14, 49.23, 60.14, CHL 2.9   **3:10** 3.10 Lu 21.19, 2 Ti 2.12, 2 Pi 2.9   **3:11** 3.11 Fl 4.5, CHL 2.10, 2.16, 2.25, 22.7, 22.12, 22.20   **3:12** 3.12 Ais 62.2, 65.15, Ese 48.35, Ga 4.26, Ib 12.22, CHL 14.1, 21.2

aba abi aba abīha aba abi uami. La iadi ibi mu sebili agadī avi hīda hej̄ laci ala libiben aba abi aba abīha aba abi uami. ¹³ Hulañ iamigali avili hīvi miñamigu miñaaiahavici hīji dañ hinilalañ namilan̄ Asī dī Amiñ agan̄ naludi abi agadī sīhīvia sībañ igahilīhalan̄ aba abi aba abīha aba abi uami.

Jon manasiñ libavila hulañ iamigali Lao-disia haiabila hisin̄ agilasan̄ iguci umi.

¹⁴ Jisasī agan̄ iadī nameñ abi uami. Nama manasiñ libavila Asī dī cian̄ hali hisin̄ mu agasan̄ igunañ um aba abi uami. Niñbu Laodisia haiabila hisin̄ hulañ iamigali avili hīvi miñamigu miñaaiahavimi agiladī migililal̄ī abi abi uami. Cian̄ nameñ agadī libiha aba abi uami. Jisasī agan̄ nameñ abi aba abīha aba abi uami. Iadī ibi mu niñbu amīñ sībañ aba abi aba abīha aba abi uami. Vian̄ cian̄ amīñ laci abilan̄ aba abi aba abīha aba abi uami. Vian̄ Asī dī cian̄ agadī sīhīvia sulilan̄ aba abi aba abīha aba abi uami. Akuaba akuaba Asī lamami agiladī hidili niñbu vian̄ nuker̄ aba abi aba abīha aba abi uami. Vian̄ cian̄ nagadī nalusañ igulin̄ ui aba abi abīha aba abi uami. ¹⁵ Namilan̄ akuaba akuaba līlalañ agiladī ci igilan̄ aba abi aba abīha aba abi uami. Vian̄ igidalin̄ namilan̄ avili vumili me ma hinilalañ aba abi aba abīha aba abi uami. Avili vubin̄ me ma hinilalañ aba abi aba abīha aba abi uami. Avili vumili me hinilalañ ha huaci aba abi aba abīha aba abi uami. Avili vubin̄ me hinilalañ han avi huaci aba abi aba abīha aba abi uami. ¹⁶ Agadī ala namilan̄ avili vumili me ma hinilalañ aba abi aba abīha aba abi uami. Avili vubin̄ me avi ma hinilalañ aba abi aba abīha aba abi uami. Namilan̄ avili paguan̄ me hinilalañ sadan̄ avili sībiṣan̄ hīvi hinidaci similavilal̄ī hamen̄ similiben̄ aba abi aba abīha aba abi uami. ¹⁷ Namilan̄ nameñ abilalañ aba abi aba abīha aba abi uami. Alan̄ akuaba akuaba sibila vivi akuaba akuaba akape likililalu aba abilalañ aba abi aba abīha aba abi uami. Lidin̄ alan̄ anim hilicī hekili dañ hinilalu aba abilalañ aba abi aba abīha aba abi uami. Alan̄ akuaba akuaba sañ

ma tībi migilalu aba abilalañ aba abi aba abīha aba abi uami. Agadī ala namilan̄ ma igilalañ aba abi aba abīha aba abi uami. Asī agan̄ igidaci namilan̄ sibili sībañ hinidalañ nalusañ mavin̄ miñilal̄ī aba abi aba abīha aba abi uami. Namilan̄ akuaba akuaba apalī hinilalañ aba abi aba abīha aba abi uami. Lamigañ sibili me hinilalañ aba abi aba abīha aba abi uami. Muhili havili avi apalī me hinilalañ aba abi aba abīha aba abi uami. ¹⁸ Hamen̄ sadan̄ viañ nalusañ hīji iguben̄ aba abi aba abīha aba abi uami. Iadī liba gol̄ī agadī avin̄ hīvi lamidalin̄ lihulihu akuaba akuaba niñi apalī hinilal̄ī agadī lavihalañ aba abi aba abīha aba abi uami. Hamen̄ lavila namilan̄ anim hilicī hekili dañ hinibalal̄ī aba abi aba abīha aba abi uami. Namilan̄ hadi hilahila mila hutesī hutesī agiladī lavavila naludī hadipilī hafilmahilalañ aba abi aba abīha aba abi uami. Hamen̄ līlañ hulañ iamigali agilan̄ naludī igavidaci namilan̄ muhili havili dañ hiniavila ma sihumahilalañ aba abi aba abīha aba abi uami. Namilan̄ lamigañ sañ himavila cihu igasuliben̄ aba lamigañ hīvi lamalama hisin̄ sidan̄ agadī lavihalañ aba abi aba abīha aba abi uami. ¹⁹ Vian̄ hulañ iamigali limu hīhile agilasan̄ mavin̄ hekili sībañ hiniavila ha nulidī abacabilavila milibilan̄ aba abi aba abīha aba abi uami. Hamen̄ sadan̄ namilan̄ huaci hamen̄ laci hamen̄ laci hinihini sañ mavin̄ hiniavila ha lusin̄ sibili agiladī valihalañ aba abi aba abīha aba abi uami. ²⁰ Ci igilan̄ aba abi aba abīha aba abi uami. Vian̄ hulañ mu di ulan̄ hībi ivu ivu hīvi lagulama hinihini hībi lapa ifu ifu hinidin̄ aba abi aba abīha aba abi uami. Hinidalin̄ iadī ulin̄ ulin̄ agadī igahilavila hībi lavilicī viañ ivouavila niñbu hula hiniben̄ aba abi aba abīha aba abi uami. La vian̄ niñbu hula simiñ niñben̄ aba abi aba abīha aba abi uami. Niñbu avi viañ hula simiñ niñbal̄ī aba abi aba abīha aba abi uami. ²¹ Vaka vian̄ vidividin̄ lagulama vihili livala iadī Iavan̄ di migahininhini hisin̄ uv̄i hej̄ niñbu hula migahinimin̄ aba abi aba abīha aba abi uami. Hulan̄ mu vidividin̄ lagulama vihili livalavila ha niñbu

avi vian hula iadi migahinihini hisin̄ uvi hej̄ migahinibali aba abi aba abiha aba abi uami. ²² Hulan̄ iamigali avili hiv̄ miñamigu miñajahavici hiji dan̄ hinilalañ namilañ Asi di Amiñ agan̄ naludi abi agad̄i sihivia sibañ igahilihalañ aba abi aba abiha aba abi uami.

4

Asi di haiabila hej̄ hinihini nudi ibi miñajahavimi.

¹ Akuaba akuaba agiladi igiliñ ci lici cihu Asi di haiabila agad̄i hibi agan̄ tuñ dan̄ me hinidaci igin uami. La igahilidalin̄ hulan̄ mu iadi abici igin agad̄i ulin̄ ulin̄ agan̄ sai bihuli mahilavidaci agalilali hamen̄ me agali uami. Nibu iadi nameñ abi uami. Nama nej̄ iahinan̄ Asi agan̄ mufili akuaba akuaba lidaci iahavibali agiladi nad̄ abalamiben̄ aba abi uami. ² Lici Asi di Amiñ agan̄ vian hula hinidaci vian̄ Asi di haiabila hej̄ igaiahua igiliñ Asi agan̄ nudi nuken̄ migahinihini hisin̄ uvi hej̄ migahinu uami. ³ La Asi agan̄ liba jasipa liba konilian miñapalapala hiniavilali hamen̄ me hinidaci igin uami. Lahivulin̄ me agan̄ nudi hañala huda hini uami. Lidaci liba emelali agan̄ miñapalapala hinidaci hatavin̄ sihi iahilali hamen̄ me hinidaci igin uami. ⁴ Migahinihini hisin̄ uvi limu hihile 24 agiladi igiliñ Asi di migahinihini hisin̄ uvi agad̄i hañala huda hiniavi uami. Hulan̄ hekili hekili 24 agilan̄ migahinihini hisin̄ uvi 24 hej̄ migahinavi uami. Hulan̄ hekili hekili agilan̄ hadi hilahila mila hutesi hutesi dan̄ hiniavidaci igin uami. Manigali agiladi milan̄ lipilipi liba gol̄ hiv̄ vihavalı agilan̄ nulidi hali hiv̄ hiniavidaci igin uami. ⁵ Asi di migahinihini hisin̄ uvi hej̄ igaiahua igidalin̄ imamulañ miñapalidaci igin uami. Lidaci huñe sagañ me veve sagiliñ hekili hekili lamidaci libilan̄ ifu ifu hini uami. Uni human limu fihala human limu ahica cijin̄ agilan̄ Asi di migahinihini hisin̄ uvi mavin lama hinihini hej̄ hiniavi uami. Asi di Amiñ human

limu fihala human limu ahica cijin̄ me agilan̄ uni me hiniavidaci igin uami. ⁶ Asi di migahinihini hisin̄ uvi mavin lama hinihini hej̄ igoua igin uami. Igoua igiliñ avili hekili hiniñilin̄ sibañ agan̄ miñapalapala hinilali hamen̄ me hinidaci igin uami. La akuaba akuaba limu ahica limu ahica hihi hiniavilali agilan̄ Asi di migahinihini hisin̄ uvi mik̄i hej̄ lagulama hiniavidaci igin uami. Mu mavin lama hinihini hej̄ hini uami. Mu hulipin̄ lama hinihini hej̄ hini uami. Mu madin̄ limu hej̄ avi hini uami. Nulidi hadipili agilan̄ sikasikan lamigan̄ dan̄ pam hiniavidaci igin uami. ⁷⁻⁸ Akuaba akuaba hihi hiniavilali agiladi mu agan̄ idihuñ laion me hini uami. Nudi abiñ human limu fihala human limu pabin̄ cijin̄ uami. Mu agan̄ sabañ bulimakau munjan̄ me hini uami. Nudi abiñ hamen̄ laci ala uami. Mu agan̄ hulañ di mugan̄ lamigan̄ me hini uami. Nudi abiñ hamen̄ laci ala uami. Mu agan̄ hibilakuñ hekili vuhanuhā hidilali agan̄ me hini uami. Nudi abiñ avi hamen̄ laci ala uami. Nulidi hadipili sikasikan agilan̄ lamigan̄ dan̄ laci hiniavilali uami. Nibilan̄ hifili hifili uaiadi uaiadi cian̄ nameñ aba aba hiniavilali uami. Asi agan̄ nibu huaci silivi sibañ hinilali aba abavilali uami. Nibu aludi Hekili aba abavilali uami. Nibu vidividin̄ hekili dan̄ hinidi aba abavilali uami. Vaka hiniadami aba abavilali uami. Iabi hinidi aba abavilali uami. Mufili cihu vebali aba abavilali uami. Hameñ aba aba hiniavidaci igin uami. ⁹ Akuaba akuaba hihi hiniavilali agilan̄ Asi sañ hijñalañala nudi abavilali uami. Asi nama huaci sibañ aba abavilali uami. Lidin̄ nudi ibi miñajahaha abavilali uami. Asi agan̄ nudi migahinihini hisin̄ uvi hej̄ migahinidi aba abavilali uami. Nibu hamen̄ laci hamen̄ laci hinibali aba abavilali uami. Nibu ibi hekili dan̄ aba abavilali uami. ¹⁰ Hameñ abavidaci Asi hamen̄ laci hamen̄ laci hinibali agan̄ nudi migahinihini hisin̄ uvi hej̄ migahinilali

4:1 4.1 CHL 1.1, 1.10, 1.19, 11.12, 22.6   **4:2** 4.2 Sng 47.8, Ais 6.1, Jer 17.12, CHL 4.9, 17.3, 21.10   **4:2** 4.2-3 Ese 1.26-28, 10.1   **4:4** 4.4 CHL 3.18, 6.11, 11.16, 19.14   **4:5** 4.5 CV 19.16, Ese 1.13, Sek 4.2, CHL 1.4, 8.5, 11.19, 16.18   **4:6** 4.6 Ese 1.5-10, 1.22, CHL 15.2-3   **4:6** 4.6-8 Ese 1.5-10, 10.14   **4:7-8** 4.7-8 Ais 6.2-3, Ese 1.18, 10.12, CHL 1.4, 1.8   **4:9** 4.9 Dan 4.34, 6.26, 12.7, CHL 1.18, 4.2, 4.10, 5.14, 15.7   **4:10** 4.10 CHL 4.4, 4.9, 5.1, 5.7-8, 5.13-14, 6.16, 7.15, 19.4, 21.5

uami. Migahinidaci hulan hekili hekili 24 agilan nibu mavin lama hinilali hej nudi ibi miyajahiben aba migalifilibavila nulidi hali agiladi fili hivi libilivavilal uami. Lidin nulidi milaj lipilipi liba goli hivi vihavalı agiladi havalavidaci manigali agadi miki piñ uavilal uami. Lidin nameñ abavilal uami. ¹¹ Ası nama aludi Hekili aba abavilal uami. Akuaba akuaba nadı hiji hivi nuken lamamanan agilan hamen laci hamen laci hiniavidaci alan nasan hijinjalajala nadı ibi miyajahilalu aba abavilal uami. Nama ibi hekili dan aba abavilal uami. Nama vidividin dan aba abavilal uami.

5

Manasiñ mu miyahupihalavila milim hivi miyajahahici hiniadami agadi Jon sañ abalamami.

¹ Hamen aba aba hiniavidaci igin uami. Ası agan nudi nuken migahinihini hisin uvi hej migahinihini manasiñ mu nudi human simi hivi miyaliva hini uami. Manasiñ agadi hivi sihi limu limu libavila miyajahupihalavila cihu hivavimidi aba milim vidividin human limu fihala human limu ahica cijin agiladi hivi miyajahahali uami. Lavila milim hitin hitin agiladi hivi sihi lamalama uali uami. ² Lici Ası di cian hali hisin vidividin hekili dan agan nameñ ula ula abidaci igahilin uami. Ani agan hulan huaci ibi dan hiniavila milim manasiñ agadi hivi hiniavi agiladi miyatolavila manasiñ agadi miyajahivibali aba abi uami. ³ La abami. Ası di haiabila hisin hulan agilan ma miyajahivavibali uami. Hulan fili neñ hiniavilal agilan ma miyajahivavibali uami. Akuaba akuaba fili muji hisin agilan avi ma miyajahivavibali uami. ⁴ Milim manasiñ hivi hiniavi agiladi miyatola iga iga hisin hulan apali sibar lici viañ ilihin hekili ilihin uami. ⁵ Liliñ hulan hekili hekili 24 agiladi hulan mu agan iaha iadi nameñ abi uami. Nama ilihiminan abu abi uami. Ci iginan abu abi uami. Idihun laion me agan Juda hidili agiladi

hivi iahami aba abi uami. Nibu manigali Deviti di iamilinu aba abi uami. Nibu sagan libavila hulañ nudi nagili lamavilal agiladi livavalila manigali hinidi aba abi uami. Nibu ala milim manasiñ agadi hivi hiniavi agiladi miyatolavila manasiñ agadi miyajahivibali aba abi uami.

Jon agan saban sipsipi ninan agadi igami.

⁶ Saban sipsipi ninan agan lagulama hinidaci igin uami. Saban sipsipi ninan ifihimavimi agan ala cihu hih iaha hinidaci igin uami. Nibu akuaba akuaba hih hiniavilal agilan hiniavici ui Ası di migahinihini hisin uvi agan hinicci ve alihan hej lagulama hini uami. Hulan hekili hekili agilan avi nudi hañala huda hiniavi uami. Nudi hali makañ human limu fihala human limu ahica cijin uami. Nudi lamigan avi human limu fihala human limu ahica cijin uami. Ası di Amiñ agan nudi lamigan human limu fihala human limu ahica cijin agilan me uami. Ası nulidi abidaci latiha latiha fili tibi mu hivi mu hivi hidavilal uami. ⁷ Ası agan manasiñ human simi hivi miyaliva nudi migahinihini hisin uvi hej migahinidaci saban sipsipi ninan agan vevila manasiñ agadi vi uami. ⁸ Manasiñ agadi vici akuaba akuaba limu ahica limu ahica hih hiniavilal agilan hula hulañ hekili hekili 24 agilan hula nudi piñ migalifilibavila nulidi hali agiladi fili hivi libilivavi uami. Hulan hekili hekili agilan nulidi hibiman limin dan limin dan agiladidan hunan misin liba goli hivi vihavalı agiladidan via migalifilibavila nulidi hali agiladi fili hivi libilivavi uami. Cihu savu me hilavidaci hisi huaci huaci iahaiaha hisin agilan hunan misin agiladi hivi milavila hiniavi uami. Hulan iamigali Ası di aba aba hiniavilal agilan cihu savu me agiladi hilavidaci hisi huaci huaci iahaiaha hisin agilan me uami. ⁹ Sihi sebili mu nameñ agadi iahavi uami. Hulan hihile agilan nadı ifihimavimi aba abavi uami. Ifihimavici nadı midi agan migami aba abavi uami. Hulan iamigali agiladi

likilavila Asi sanj iguben aba himamanan aba abavi uami. Hulañ iamigali hadipili mu hidili mu hidili agiladi likila likila sanj himamanan aba abavi uami. Fili tibi mu hisinj mu hisinj agiladi likila likila sanj himamanan aba abavi uami. Ciañ sibaj mu hisinj mu hisinj agiladi likila likila sanj himamanan aba abavi uami. Hidili mu mu agiladi likila likila sanj himamanan aba abavi uami. Hamen sadaj nama ala manasij agadı huaci viavila milim agiladi miñatolibanañ aba abavi uami. ¹⁰ Nama linañ hulañ iamigali agilanj Asi di lihu hivi hinihini nusanj sagali igu igu hisinj hulañ hiniavibali aba abavi uami. Nibilan manigali hinihini hulañ iamigali limu hihile fili neñ hiniavilalı agiladi migilavibali aba abavi uami.

Saban sipsipi ninan agadı ibi miñaiahavimi.

¹¹ Asi di ciañ hali hisinj akape sibaj agiladi ulin ulin abiñ abiñ agiladi igahilin uami. Ciañ hali hisinj agiladi lugilavici ma ua iahuvi uami. Akape sibaj uami. Nibilan Asi di migahinhini hisinj uvı agadidanj akuaba akuaba limu ahica limu ahica hih hiniavilalı agiladidanj hanjala huda hiniavi uami. Hulañ hekili hekili ²⁴ Asi di migahinhini hisinj uvı agadı mikı piñ hiniavilalı agiladi avi hanjala huda hiniavi uami. ¹² Hinihini vidividinj ula ula nameñ abavi uami. Saban sipsipi ninan ifihimavici cihu hih iahami agan nibu ibi hekili danj hinibali aba abavi uami. Nibu akuaba akuaba huaci huaci danj hinibali aba abavi uami. Nibu hiji hutesi danj hinibali aba abavi uami. Nibu vidividinj hekili mu hidili mu hidili danj hinibali aba abavi uami. Hinidaci hulañ iamigali sikasikan nusanj hijinalanjalı nudı ibi miñaiahaha abavibali aba abavi uami. Nama huaci sibaj aba abavibali aba abavi uami.

¹³ Lihavici cihu akuaba akuaba Asi lamami agiladi ulin ulin abiñ abiñ avi igahilin uami. Akuaba akuaba fili neñ hiniavilalı agilanj uami. Akuaba akuaba Asi di haiabila hisinj agilanj uami. Akuaba

akuaba fili muji hisinj agilanj uami. Akuaba akubalı avili hekili hisinj agilanj uami. Nibilan sikasikan abeba abeba hiniavilalı agilanj nameñ abavi uami. Asi nudı migahinhini hisinj uvı hivi migahinhini saban sipsipi ninan agan hula ibi hekili danj hiniavadi aba abavi uami. Nibilan vidividinj hekili danj hinihini akubalı akubalı agiladi hameñ laci hameñ laci migilavibali aba abavi uami. Hulañ iamigali sikasikan nulisanj hijinalanjalı nulidı ibi miñaiahaha abavibali aba abavi uami. Namilan huaci sibaj aba abavibali aba abavi uami. ¹⁴ Lihavici akubalı akubalı limu ahica limu ahica hih hiniavilalı agilanj avi abavi uami. Ha amij sibaj aba abavi uami. Lihavici hulañ hekili hekili agilanj migalifiliba nulidı hali agiladi fili hivi libilivavila Asi di ibi agadidanj saban sipsipi ninan di ibi agadidanj miñaiahavi uami.

6

Saban sipsipi ninan agan manasij agadı milim agiladi miñatolidaci igami.

¹ Saban sipsipi ninan agan manasij pabinj agadı milim human limu fihala human limu ahica cijıj agiladi milim mu agadı miñatolidaci igin uami. Igidalıñ akubalı akubalı limu ahica limu ahica hih hiniavilalı agiladi mu agan ciañ abi uami. Nudı ciañ sagılıñ agan vidividinj libilan me ifu ifu abidaci igahilin uami. Hulañ mu saban osı minı mila laci agadı sabı hivi migahini agadı abi uami. Nama veha aba abi uami. ² Lici hulañ mu agan himi miñalivavila saban osı minı mila laci agadı sabı hivi migahinidaci igin uami. Igidalıñ Asi agan manigali di milan lipilipi agadı nusanj igui uami. Iguci hulañ agan sagan libavila livala livala hisinj hulañ me uavila cihu sagan akape libavila livaliben aba li uami.

³ La cihu saban sipsipi ninan agan manasij agadı milim mu agadı miñatolidaci igin uami. La igahilidaliñ akubalı akubalı hih hiniavilalı agiladi mu agan hulañ mu saban osı minı midi laci agadı sabı hivi migahini agadı abi uami. Nama veha

aba abi uami. ⁴ Lici saban̄ osi mīni mīdi laci agañ ve uami. Lici Ası agañ hulañ nudi sabi hiv̄i migahini agasañ vidiñidin̄ igui uami. Vidiñidin̄ iguci hulañ iamigali h̄iñjalajala huaci laci h̄iniavilalı agiladı miña uavauava lidaci nībilan̄ nukeñ nukeñ sagan̄ libalibı ifihimavibali uami. Nibu sagan̄ sibila vivi sañ puia hutesi agadı nusaj̄ igui uami.

⁵ Lici cihu saban̄ sipsipi ninañ agañ manasın̄ agadı milim mu agadı miñatolidaci igin uami. La igahiliñalıñ akuaba akuaba h̄ihi h̄iniavilalı agiladı mu agañ hulañ mu saban̄ osi mīni cibin̄ laci agadı sabi hiv̄i migahini agadı abi uami. Nama veha aba abi uami. La cihu hulañ agañ simin̄ akuaba akuaba agiladı vihili lamatiha hidili iga iga hisin̄ agadı miñalivavila h̄inidaci igin uami. Nibu saban̄ osi mīni cibin̄ laci agadı sabi hiv̄i migahinidaci igin uami. ⁶ Lici akuaba akuaba limu ahica limu ahica h̄ihi h̄iniavilalı agiladı alihaj alihaj heñ hulañ di cian̄ me agadı igahilin uami. Igahiliñalıñ nameñ abi uami. Nama uavila nadı sibila agadı vidanañ hulañ iamigali agilan̄ simin̄ sañ tibi migavibali aba abi uami. Lidin̄ anim hilici hekili hekili hiv̄i lavavibali aba abi uami. Uaian̄ pabin̄ hiv̄i sibila vivi anim hilici vihavibali agiladı hiv̄i halıha cahu uit̄ viben aba hunan̄ pabin̄ sibanañ vihavibali aba abi uami. Halıha cahu bali viben aba hunan̄ ahica pam agiladı laci vihavibali aba abi uami. Agadı ala kili oliv̄ agiladıñ limin uain agiladıñ sibili lamiminan̄ aba abi uami. Hameñ linan̄ nulidi amiñ agiladı miti agilan̄ hanibun̄ h̄iniavilalı aba abi uami.

⁷ Lici saban̄ sipsipi ninañ agañ manasın̄ agadı milim mu agadı miñatolidaci igin uami. La igahiliñalıñ akuaba akuaba h̄ihi h̄iniavilalı agiladı mu agañ hulañ mu saban̄ osi mīni huga laci agadı sabi hiv̄i migahini agadı abi uami. Nama veha aba abi uami. ⁸ Lici cihu iga-sulasula h̄inia saban̄ osi mīni huga laci agadı igin uami. Hulañ saban̄ osi sabi

hiv̄i migahini agadı ibi ha Himahima uami. Hulañ mu agañ nıbu Himahima agadı sivi ve uami. Nudi ibi Sudı fili haiañila uami. Ası agañ hulañ ahica agilasañ ibi iguci manigali me h̄inihini hulañ iamigali agiladı sili limu ahica limu ahica lamavila sili mu agadı huaci ifihimavibali uami. Puia hutesi hutesi hiv̄i hulañ iamigali limu hihile agiladı ifihimavibali uami. Humıgañ ibilibiliñ hekili agañ iahici hulañ iamigali limu hihile agilan̄ haba himavibali uami. Himuhimu hekili agañ veci hulañ iamigali limu hihile agilan̄ haba himavibali uami. Sihim saban̄ sauva hisin̄ agiladı abavidaci veve hulañ iamigali limu hihile agiladı iavavidaci haba himavibali uami.

⁹ Saban̄ sipsipi ninañ agañ manasın̄ agadı milim mu agadı miñatolidaci igin uami. Miñatolicı igiliñ hulañ iamigali Ası sañ hiji vidiñidin̄ dan̄ h̄inihini nudi cian̄ agadı sulavidaci ifihimavimi agiladı amiñ agilan̄ Ası sañ sagalı hilahila hisin̄ vadim lihu hiv̄i h̄iniavi uami. ¹⁰ H̄inihini vidiñidin̄ ula ula nameñ abavi uami. Aludi Hekili vidiñidin̄ dan̄ aba abavi uami. Nama huaci silivi sibanañ aba abavi uami. Akuaba akuaba lili sañ abilanañ agiladı hamen̄ laci libanañ aba abavi uami. Aludi ifihimavimi agasañ nama aludi ahilihua hulañ iamigali fili h̄iniavadi agiladı cian̄ hiv̄i lamavila hibin̄ sibili lamibanañ aba asi ma migililalu aba abavi uami. ¹¹ Lihavici Ası agañ hulañ iamigali hitin̄ hitin̄ agilasañ hadi hilahila mila hutesi hutesi agiladı iguavila abi uami. Namılañ alusacihudalañ aba abi uami. Naludi ifihimavimi hamen̄ laci ala naludi sibila pam hisin̄ agiladıñ Jisasi sañ hiji vidiñidin̄ lamavilalı agiladıñ ifihimavibali aba abi uami. Hulañ vameba ifihimavici himavibali agiladı viañ ci igin aba abi uami. Ifihima fihalavici viañ nukeñ naludi ahilihua hibin̄ nulidi sibili lamiben aba abi uami.

¹² Lici saban̄ sipsipi ninañ agañ manasın̄ agadı milim mu agadı miñatolidaci igin uami. Igidalıñ mumim hekili agañ ve

uami. Vedaci uaian agan hifili migavila hini uami. Avan agan midi lihuavila hulan midi me hini uami. ¹³ Lidi agilan kili fiki agiladi amiñ agilan vakala ma midi lihuavidaci huñe miñasese lidaci migalahilavilali hamenç migalahilavi uami. ¹⁴ Asi agan lidaci uaian susu agan avi manasinq miñahupihalavici ua sivillalı hamenç ua sivili uami. Halu agilan vala mu hivi uavi uami. Avili muha agilan avi vala mu hivi uavi uami. ¹⁵ Lihavici hulan akape haba hanjilavi uami. Hihile manigali fili tibi mu mu migilavilali agilan uami. Hihile hulan ibi dan agilan uami. Hihile sagan hali hisinç agiladi manigali agilan uami. Hihile hulan anim hilici hekili dan agilan uami. Hihile hulan vidividin dan agilan uami. Hihile hulan manigali di lihu hivi hinihini sibila havi havi vihavilali agilan uami. Hihile hulañ nulidi nukeñ sibila vivi huaci laci hiniavilali agilan uami. Nibilan ahuata hameñ hanjila hanjila halu hekili hekili hivi uu liba haca hekili hekili hivi sivilavi uami. Liba hekili hekili hivi sivilavi uami. ¹⁶⁻¹⁷ Sivila hinihini namen abavi uami. Asi hula saban sipsipi ninan agan hula hulan iamigali agilasan igivi hekili hiniavila nulidi sibili lamalama hisinç miñinç hekili agan ci iahi aba abavi uami. Akı hulan agan ahica agiladi vidividin agadi livalavila vidividin lagulamibali aba abavi uami. Vana liba hekili hekili agilan halu hekili hekili agilan migamiga aludi sihivia sibaj hisihalavici sivila hinibalu aba abavi uami. Sivila hinidamili Asi nudı migahininhini hisinç uvı hivi migahinidi agan aludi ma igibali aba abavi uami. Saban sipsipi ninan agan igivi hekili dan vevila aludi sibili ma lamibali aba abavi uami.

7

Isilaeli hidili hulan iamigali Asi di sihi dan agiladi lugilavici ua 144,000 iahami.

¹ Akuaba akuaba agiladi igilinç ci lici cihu hinia igidalinç Asi di cian hali hisinç limu ahica limu ahica agilan lagulama hiniavi

uami. Mu uaian iahaiaha kilikili henç lagulama hini uami. Mu uaian migumigu kilikili henç lagulama hini uami. Mu ium kilikili henç lagulama hini uami. Mu lakułamañ kilikili henç lagulama hini uami. Hiniavidaci huñe agilan avi nibilan hiniavi henç hinihini vehavi uami. Agadi ala Asi di cian hali hisinç limu ahica limu ahica agilan huñe agiladi valavici ve fili agasadañ avili hekili agasadañ vumili ma iguavi uami. Kili akuaba akuaba agilasan avi vumili ma iguavi uami. ² Asi agan fili agadidan avili hekili agadidan sibili lamalama san igahilavila nudı cian hali hisinç limu ahica limu ahica agilasan vidividin ci iguali uami. Nulidi igidalinç nudı cian hali hisinç mu agan uaian iahaiaha kilikili henç hinia ve uami. Asi hamenç laci hamenç laci hinilali agadi sihi lamalama hisinç agadi miñalivavila ve uami. Ve Asi di cian hali hisinç limu ahica limu ahica agiladi vidividin ula ula nameñ abi uami. ³ Fili agadidan avili hekili agadidan lihalıha sibili lamimilan aba abi uami. Kili akuaba akuaba agiladi avi lihalıha sibili lamimilan aba abi uami. Asi di cian hali hisinç limu hihile alañ nudı sibila hisinç hulan iamigali agiladi libam hivi nudı sihi agadi lamibalu aba abi uami. Lamimili ci lici fili agadidan avili hekili agadidan sibili lamihalañ aba abi uami. Kili akuaba akuaba agiladi avi henç sibili lamihalañ aba abi uami.

⁴ Lici hinia igahilidalinç Isilaeli hidili hulan iamigali Asi di sihi dan agiladi lugilavici ua 144,000 iahami. Isilaeli hidili agilan latihha hidili human limu limu fihala hic limu ahica cijinç hiniavilali uami.

⁵ Nulidi latihinç mu Juda hidili uami. Juda hidili hulan iamigali Asi di sihi dan agiladi lugilavici ua 12,000 iahami. Isilaeli hidili agiladi latihinç mu Luben hidili uami. Luben hidili hulan iamigali Asi di sihi dan agiladi lugilavici ua 12,000 iahami uami. Isilaeli hidili agiladi latihinç mu Gati hidili uami. Gati hidili hulan iamigali Asi di sihi dan agiladi lugilavici ua 12,000 iahami uami.

⁶ Isilaeli hidili agiladi latihinç mu Aseli hidili

uami. Aseli hidili hulan iamigali Asi di sihi dan agiladi lugilavici ua 12,000 iahi uami. Isilaeli hidili agiladi latihin mu Napitali hidili uami. Napitali hidili hulan iamigali Asi di sihi dan agiladi lugilavici ua 12,000 iahi uami. Isilaeli hidili agiladi latihin mu Manase hidili uami. Manase hidili hulan iamigali Asi di sihi dan agiladi lugilavici ua 12,000 iahi uami. ⁷ Isilaeli hidili agiladi latihin mu Simeon hidili uami. Simeon hidili hulan iamigali Asi di sihi dan agiladi lugilavici ua 12,000 iahi uami. Isilaeli hidili agiladi latihin mu Livai hidili uami. Livai hidili hulan iamigali Asi di sihi dan agiladi lugilavici ua 12,000 iahi uami. Isilaeli hidili agiladi latihin mu Isakali hidili uami. Isakali hidili hulan iamigali Asi di sihi dan agiladi lugilavici ua 12,000 iahi uami. ⁸ Isilaeli hidili agiladi latihin mu Sebulun hidili uami. Sebulun hidili hulan iamigali Asi di sihi dan agiladi lugilavici ua 12,000 iahi uami. Isilaeli hidili agiladi latihin mu Josepi hidili uami. Josepi hidili hulan iamigali Asi di sihi dan agiladi lugilavici ua 12,000 iahi uami. Isilaeli hidili agiladi latihin mu Bejamin hidili uami. Bejamin hidili hulan iamigali Asi di sihi dan agiladi avi lugilavici ua 12,000 iahi uami.

Hulan iamigali akape agilan Asi di ibi miñaiahavimi.

⁹ Lihavici hinia igilin hulan iamigali akape sibañ agilan migudiba hiniavi uami. Hulan mu nulidi lugilici ma ua iahuvi uami. Hadipili mu hidili mu hidili agilan uami. Filibiti mu hisin mu hisin agilan uami. Ciañ sibañ mu hisin mu hisin agilan uami. Hidili mu mu agilan uami. Nibilan ahuata hameñ vevila Asi di migahinlhini hisin uví mavin lama hinihini heñ saban sipsipi ninan agadí miki piñ lagulama hiniavi uami. La hadi hilahila mila hutesi hutesi agiladi lamavila himan himan asin me agiladi miñalivaliva hiniavi uami. ¹⁰ La vidividin ulu ulu nameñ abavi uami. Aludi Asi agan nibu nudí migahinlhini hisin uví hiví migahinlhili aba abavi uami. Nibu hula saban sipsipi ninan agan hula

ahica agilan ala aludi ahiliahuavidaci huaci hameñ laci hameñ laci hinilalu aba abavi uami. ¹¹ Lihavidaci Asi di ciañ hali hisin akape agilan nudí migahinlhini hisin uví agadidän hulan hekili hekili 24 agiladidän hanala hudavila hiniavi uami. Akuaba akuaba limu ahica limu ahica hih hiniavilal agiladi avi hanala hudavila hiniavi uami. Hanala huda hinihini fili hiví sikasikan migavila ipalavici miguavici ani vali hinihini Asi di ibi miñaiahavimi uami. ¹² Lidin nameñ abavi uami. Ha amin sibañ aba abavi uami. Alan aludi Asi sañ hijijalañala nudí abimili aba abavi uami. Nama huaci sibañ aba abimili aba abavi uami. Hameñ abavila nudí ibi miñaiahaha abavi uami. Asi nibu huaci sibañ aba abavi uami. Nibu hiji hutesi dan aba abavi uami. Nibu ibi hekili dan aba abavi uami. Nibu vidividin hekili mu hidili mu hidili dan aba abavi uami. Hameñ sadañ mufili mufili avi alañ hameñ laci hameñ laci nudí ibi agadi pam miñaiahaha hiniabalu aba abavi uami. Ha amin sibañ aba abavi uami.

Hulan iamigali avihä avihä iga iga hiniavila husivi cihu huaci hiniavibali agasan abami.

¹³ Hulan hekili hekili 24 agiladi mu agan iadi nameñ abitih uami. Hulan iamigali hadi hilahila mila hutesi hutesi lamavi ha ani ani aba abi uami. Nibilan abeñ hinia vehavi aba abi uami. ¹⁴ Lici abin uami. Iadi hulan hekili aba abin uami. Vian ma igilan aba abin uami. Nama nukeñ ci igilanañ aba abin uami. Hameñ abilin hulan hekili agan cihu iadi nameñ abi uami. Hulan sibili sibili agilan lihavidaci hulan iamigali agilan avihä avihä hekili hekili iga iga hiniavihadami aba abi uami. La iaha uavila nulidi hadi hilahila hutesi hutesi agiladi saban sipsipi ninan agadí midi hiví husavimi aba abi uami. Husavici nulidi hadi hilahila agilan mila sibañ hiniavadi aba abi uami. ¹⁵ Hameñ sadañ nibilan Asi di migahinlhini hisin uví mavin lama hinihini heñ lagulama hiniavadi aba abi uami. Hifili hifili uaiadi uaiadi nibilan nudí anam utan hekili hiví hinihini nudí

sibila agadi vihavadi aba abi uami. Vihavidaci Ası nudi migahinihini hisin uvı hen migahinihini havili ular me nulidi hafilama hinibali aba abi uami. ¹⁶⁻¹⁷ Saban sipsipi ninan agan Ası di migahinihini hisin uvı agadi alihan hivi lagulama hinibali aba abi uami. Nibu hulan iamigali agiladi migila migila hisin hulan hinibali aba abi uami. La nibu ala nulidi likila avili vubilm dan vubilm dan iahilali hej via ubali aba abi uami. Avili agan nibu huaci hamen laci hamen laci hinihini hisin avili aba abi uami. Hamen sadan nibilan humigañ san ma himavibali aba abi uami. Avili midan san ma himavibali aba abi uami. Nulidi hadipili uaiañ ma hilacabilibili aba abi uami. Akuaba akuaba agilan avi lihavidaci nulidi hadipili agiladi hivi avin vubiñ me agilan ma iahavibali aba abi uami. Lihavici Ası nulidi ilihin avili agiladi ifihusici cihu cihu ma ilihavibali aba abi uami.

8

Saban sipsipi ninan agan manasin agadi milim human limu fihala human limu ahica cijin agiladi sijan miyatolami.

¹ Saban sipsipi ninan agan manasin agadi milim human limu fihala human limu ahica cijin agiladi sijan miyatoli uami. Lici igahildalıñ akuaba akuaba sagilin ciki avi ma hini uami. Sagilin apali hinidaci 30 miniti ui uami. ² Lici igiliñ Ası di cian hali hisin human limu fihala human limu ahica cijin agilan Ası mavin lama hini hej lagulama hiniavi uami. Lagulama hiniavidaçi sai bihuli human limu fihala human limu ahica cijin agiladi nulisan hitin hitin igui uami.

³ Lici Ası di cian hali hisin mu agan akuaba akuaba hisi huaci huaci dan agiladi hilahila hisin hunañ liba goli hivi vihavalı agadi miyaliva via ua sagali hilahila hisin vadim mikin piñ hen lagulama hini uami. Lici Ası agan nudi cian hali hisin agasan cihu savu hekili me agadi igui uami. Iadi hulan iamigali agilan iadi abavidaci nibu

cihu savu me agadi hilidaci hisi huaci huaci iahavibali aba igui uami. Iguci cihu savu me hisi huaci huaci dan agiladi hilahila hisin vadim liba goli hivi vihavalı hen via ui uami. Vadim agan Ası di migahinihini hisin uvı mavin lama hinihini hej hinilali uami. ⁴ Ası di cian hali hisin agan cihu savu me agadi hilidaci hisi huaci huaci agilan Ası di piñ iahuavi uami. Iahuavidaci nudi hulan iamigali agiladi cian agilan avi nudi piñ hej ala iahuavi uami. ⁵ Lihavidaci Ası di cian hali hisin agan cihu savu me hisi huaci huaci dan agiladi hilahila hisin vadim hej avin agadi vi uami. Viavila akuaba akuaba hisi huaci huaci dan agiladi hilahila hisin hunañ hivi lami uami. Lamavila via ua miyamijici avin agan fili hivi migi uami. Miyamijici migici libilan ifidaci sagilin hekili iahi uami. Imamulan miyapalidaci mumim agan avi ve uami.

Ası di cian hali hisin limu ahica limu ahica agilan sai bihuli agiladi mahilavimi.

⁶ Ası di cian hali hisin human limu fihala human limu ahica cijin agilan sai bihuli human limu fihala human limu ahica cijin agiladi mahiliben aba migila migila hiniavi uami. ⁷ Lavila Ası di cian hali hisin mu agan nudi sai bihuli agadi mahilici avili vumili liba kum kum me agilan fili migalahilavi uami. Avin mila dan mila dan migalahilavi uami. Midilagilan avi migalahilavi uami. Lihavici fili agan fili tibi ahica pam me hiniavi uami. Hiniavidaçi kili humisiakuaba akuaba fili tibi mu agadi hivi hiniavi agilan sikasikan lihucabilavi uami.

⁸ Lihavici Ası di cian hali hisin mu agan nudi sai bihuli agadi mahili uami. Mahilici Ası agan halu hekili me avin lihulihu hini agadi via havalici avili hekili hivi migui uami. Miguavila avili hekili agadi latihici ahica pam tibi me hiniavi uami. Lihavici avili tibi mu agan midi lifavila hini uami. ⁹ Lici akuaba akuaba hihi hinihini avili hekili hivi hiniavilali agiladi latihici sili

7:16-17 7.16-17 Sng 23.1-2, 121.6, Ais 25.8, 49.10, Ese 34.23, Jo 10.11, 10.14, CHL 5.6, 21.4   **8:1** 8.1 Hab 2.20, CHL 6.1   **8:2** 8.2 2 Sto 29.25-28, Mt 18.10-11, Lu 1.19   **8:3** 8.3 CV 30.1-3, Amo 9.1, CHL 5.8, 9.13   **8:4** 8.4 Sng 141.2, Lu 1.9-10, CHL 5.8   **8:5** 8.5 CV 19.16-19, Wkp 16.12-13, 1 Kin 19.11, Ese 10.2, HJL 4.31, CHL 4.5, 11.19, 16.18   **8:7** 8.7 CV 9.23-25, Ais 2.13, Ese 38.22, Jol 2.30, CHL 9.4, 16.2   **8:8** 8.8 CV 7.20-21, Jer 51.25, Ese 14.19, Amo 7.4, CHL 16.3
8:9 8.9 Ais 14.12

ahica pam hiniavi uami. Lavila sili pabin agilan haba himavi uami. Huniga hekili hekili agiladi avi latihici sili ahica pam hiniavi uami. Lavila sili pabin agilan sikasikan sibili lihavi uami.

10 Lihavici cihu Asi di ciaj hali hisin mu agan nudai sai bihuli agadi mahili uami. Mahilici lidi hekili agan Asi di haibila hiniavila uni avin me lihulihu migi uami. Lici avili makan hekili hekili agiladidan avili vubilim dan vubilim dan vehavilal agiladidan latihici sili ahica pam hiniavi uami. Lihavici lidi agan avili sili pabin agiladi sabi hivi migi uami. **11** Lidi agadi ibi nibu Hitaj sibili sibar uami. Lidi agan avili hivi migici avili agilan hitaj sibili sibar hiniavi uami. Lihavici hulan iamigali akape agilan avili agiladi navidaci nulidi humigan agilan lihuvusavidaci haba himavi uami.

12 Lihavici cihu Asi di ciaj hali hisin mu agan nudai sai bihuli agadi mahili uami. Lici uaian agan ahica pam cikan me hiniavi uami. Lavila pabin cikan me agan sibili li uami. Lici hifili miga 4 aua hamej hini uami. Hinici ci lici uaian agan cihu hili uami. Avan agan ahica pam cikan me hiniavi uami. Lavila pabin cikan me agan sibili li uami. Lici lidi agiladi avi latihici sili ahica pam iahavici sili pabin hisin agiladi lici sibili lihavi uami. Hamej lihavici hifili hivi avan abilu ma hini uami. Lidi abilu avi ma hiniavi uami. Hifili migi agan hutesi sibar ma hini uami. Hifili miga 4 aua hamej hini uami. Hinici ci lici avan agan cihu abilu havali uami. Lidi agilan avi abilu havalavi uami.

13 Lihavici hinia igilin havaj hibilakun agan hivi sibar vuhanuha ui uami. Udacigahilidalin mavin ciaj ciaj hivi namej ula ula abi uami. Oho aba abi uami. Hulan iamigali fili hinidalan namilan vihili igibalaj aba abi uami. Asi di ciaj hali hisin ahica pam agilan nulidi sai bihuli agiladi mahilben aba lihavadi aba abi uami. Nibilan lihavici hulan iamigali

fili hinidalan namilan vihili hekili hekili agiladi igibalaj aba abi uami.

9

Asi di ciaj hali hisin mu agan nudai sai bihuli agadi mahilami.

1 Lici Asi di ciaj hali hisin mu agan nudai sai bihuli agadi mahilici lidi Asi di haibila hiniavila fili migi agadi igin uami. Igidalin haca hagabij laci agadi hibi lavilibali aba Asi agan hivi lavila lavila hisin agadi lidi agasan igui uami. **2** Iguci lidi agan haca hagabij laci agadi hibi lavili uami. Lavilici avimisi hekili agan haca hagabij laci agadi hivi hininhini iahi uami. Mida hilavici avimisi iahilali hamen iahaiaha uaian lamigan agadidan uaian susu agadidan laligui uami. Laliguci hifili migavila hifili pam hini uami. **3** Lici

Asi agan hujibilam agilasan vidividin igudaci avimisi likila likila hivi hininhini iahaiaha uu veve fili agadi sikasikan fihalavi uami. Nulidi vidividin agan saja numigan agiladi vidividin me uami. **4** Asi agan hujibilam agiladi namej abi uami. Namilan kili humisi akuaba akuaba fili iahaiaha hiniavilal agiladi sibili lamimilan aba abi uami. Hulan iamigali iadi sihi nulidi libam hivi ma hiniavi agiladi pam sibili lamihalan aba abi uami. **5** Hulan iamigali agilasan aviba aviba igu igu hinidalan avan human limu fihala uci hen valibalaj aba abi uami. Agadi ala nulidi sikasikan vali ifihimimila abu abi uami. Hamej abici hujibilam agilan uu veve hulan iamigali agiladi iavaiava uavidaci vehavidaci aviba aviba hekili hekili agiladi igavi uami. Nibilan hulan iamigali agiladi iavavidaci lihui agan saja numigan agilan iavavidaci lihulali hamen ala lihui uami.

6 Iavavidaci himahima san hibi suhilavi ala ma himavi uami. Sikan vali himahima san mavin hiniavi agadi ala himahima hibi agan ma hini uami.

7 Hujibilam agilan sabaj osi sagaj san migila migila hiniavilal hamen migila

migila hiniavídaci igin uami. Manigali dí milañ lípilipi me liba golí hiví vihavalí agilan nulidi hali hiví hiniavi uami. Nulidi mugañ lamigañ agilan hulan dí mugan lamigañ me uami. ⁸ Nulidi miní agilan iamigali dí hali miní hutesi hutesi me uami. Nulidi mika agilan idihun laion dí mika me uami. ⁹ Hadi hilahila vidiividin liba ain hiví vihavalí me agilan nulidi mavín apagan agiladi hiví hiniavi uami. Nulidi abiñ sagiliñ agiladi abidim agilan saban osi magila magila hisin vadim agiladi hiví sagan sanj uavidaci sagiliñ lamavilali hameñ sagiliñ lamavi uami. ¹⁰ Hujiblam agiladi liji agilan sanja numigañ dí liji me uami. Hulan iamigali agiladi avíha avíha igu igu hisin vidiividin agilan nulidi liji henan hiví hiniavi uami. Nibilan avíha avíha igu igu hiniavídaci avan human limu fihala ubali uami. ¹¹ Nibilan nulidi manigali dan uami. Nulidi manigali nibu Así dí ciañ hali hisin haca hagabin laci agadi migililali agan uami. Nudi ibi Ibilu ciañ hiví Abadon aba abavilali uami. Giliki ciañ hiví Apolion aba abavilali uami.* ¹² Vihili hekili nagañ hali ci ve uami. Agadi ala igahilihalañ uami. Vihili hekili hekili ahica agilan vakala vehavibali uami.

Así di ciañ hali hisin mu agan nudi sai bihuli agadi mahilavila abami.

¹³ Así dí ciañ hali hisin mu agan nudi sai bihuli agadi mahilidaci igin uami. Cihu savu me hisi huaci huaci dan agiladi hilahila hisin vadim liba golí hiví vihavalí agan Así mavín lama hinihini heñ hini uami. Kum pabin pabin agilan vadim agadi ikun limu limu hiví hiniavi uami. Ciañ sugi miti agan kum kum agiladi alihaj heñ ala hinihini abidaci igahilin uami. ¹⁴ Igahilidalin sugi miti agan Así dí ciañ hali hisin sai bihuli mahili agadi nameñ abi uami. Así agan nudi ciañ hali hisin limu ahica limu ahica Iufiletisi avili makaj hekili cabá heñ limin vidiividin hiví libici hiniavilali agiladi valinan uavim

9:8 9.8 Jol 1.6   **9:9** 9.9 Jol 2.5   * **9:11** 9.11 Aludi ciañ sibañ hiví nibu akuaba akuaba akape agiladi sibili lamalama hisin hulan aba abilalu agasañ nibilañ Giliki ciañ hiví Apolion uavihadami.   **9:12** 9.12 CHL 8.13   **9:13** 9.13 CV 30.1-3, CHL 8.3   **9:14** 9.14 CHL 16.12   **9:15** 9.15 CHL 8.7-12   **9:16** 9.16 Sng 68.17, Ese 38.4, Dan 7.10   **9:17** 9.17 1 Sto 12.8, Ais 5.28-29   **9:20** 9.20 Lo 31.29, Sng 106.37, 115.4-7, 135.15-17, Ais 2.8, 2.18-20, Dan 5.23, 1 Ko 10.19-20, CHL 16.9-11

aba abi uami. ¹⁵ Lici nulidi valici uavi uami. Vaka Así agan nudi ciañ hali hisin limu ahica limu ahica agilasan hulan iamigali agiladi ifihimuhimu sibila agadi igumi uami. Así agan hulan iamigali agiladi latihici sili ahica pam hiniavi uami. Hiniavídaci sili pabin hisin agiladi ifihimuhimu sibila agadi nudi ciañ hali hisin limu ahica limu ahica agilasan igumi uami. Iguavila mihiñ lamami uami. Mihiñ lamami agan iahici heñ abici uavi uami. ¹⁶ Vian igahilidalin sagan hisin hulemili saban osi sabi hiví migahiniavilali agiladi lugilavi uami. Lugilavici ua 200 milion iahi uami. ¹⁷ La anisihu me hiví hulan saban osi sabi hiví migahiniavídaci igin uami. Nulidi hadi hilahila vidiividin sibañ me agiladi ahualavici migavila nulidi apagan sikasikan laliguavi uami. Hadi hilahila agilan sihi sihi dan uami. Midí sihi cibin sihi huga sihi dan hiniavi uami. Saban osi agiladi hali agilan idihun laion agiladi hali me uami. Aviñ amin agan avimisi dan saban osi agiladi sibisan hiví hinihini ivavehavi uami. Liba aviñ dan agilan avi nulidi sibisan hiví hinihini ivavehavi uami. ¹⁸ Lihavici saban osi agilan hulan iamigali sili pabin hisin agiladi lihavici himavi uami. Aviñ amin agan avimisi dan saban osi agiladi sibisan hiví hinihini ivavehavídaci hulan iamigali agilan himavi uami. Liba aviñ dan agilan avi saban osi agiladi sibisan hiví hinihini ivavehavídaci hulan iamigali agilan himavi uami. ¹⁹ Saban osi agiladi vidiividin nibu sibisan hiví hiniavi uami. Mu liji hiví hiniavi uami. Nulidi liji agilan lahu hali me hiniavi uami. Nulidi liji hiví ala hulan iamigali agiladi sibili lamavi uami. ²⁰ Vihili hamen agilan hulan iamigali limu hihile agiladi ma ifihimavi uami. Agadi ala nibilan lusin sibili ma valavi uami. Sudi sibili agiladi ibi miñaiahiben aba migalifilibaliba agadi ma valavi uami. Kiliakuuba akuuba nulidi nuken human hiví lihulihu lamalama aludi así aba abavilali agiladi ma valavi uami.

Liba goli liba siliva liba bilesi akuaba akuaba agiladi avin hilavidaci akuaba mugan lamigan me hiniavidaci lamalama aludi asi aba abavilali agiladi avi ma valavi uami. Akuaba akuaba hamen agilan cian ma igahilavilali uami. Akuaba akuaba agiladi ma igavilali uami. Hibit avi ma uavilali vehavilali uami. ²¹ Hulan iamigali limu hihile agiladi ifihimuhimu agadi ma valavi uami. Sihu sahu mijin mu hidili mu hidili vivi agadi ma valavi uami. Hivikali sanj hidahida lusin sibili vivi agadi ma valavi uami. Mu hulan di akuaba akuaba agiladi sigili vivi agadi avi ma valavi uami.

10

Asi di cian hali hisin mu agan Jon san manasij ciki agadi iguci nami.

¹ Asi di cian hali hisin mu vidiividin dan agan Asi di haiabila hej hinia avili susu agadi havili me libavila vedaci igin uami. Lahivulin agan nudu hali sabi hivi hini uami. Nudu mugan lamigan agan uaian lamigan me hini uami. Nudu hicci limu limu agilan avin midi me lihulihu hiniavi uami. ² Asi di cian hali hisin nibu ala manasij ciki agadi viavila minjahiva iga iga hinidaci igin uami. Nudu hicci simi avili hekili sabi hivi lagui uami. Hicci sakali fili hivi lagui uami. ³ La idihun laion agilan vidiividin agalavilali hamen agali uami. Agalici libilan human limu fihala human limu ahica cijin tibi ifidaci cian agadi igahilin uami. ⁴ Libilan human limu fihala human limu ahica cijin tibi iftci ci lici cian abavi agadi manasij hivi libiben aba lin uami. Agadi ala cihu hinia igahilidalin Asi agan nudu haiabila hinia iadi namej abi uami. Libilan ifidaci nudu ihuihu hivi cian igahilinan agadi manasij hivi libiminan aba abi uami. Ha vana nadu nuken hiji hivi pam hinem aba abi uami.

⁵⁻⁶ Lici hinimitavila Asi di cian hali hisin igin agan hamen laci ala lagulama hinidaci igin uami. Nudu hicci limu avili hekili hivi lagui uami. Hicci limu fili hivi lagui uami.

10:1 10.1 Ese 1.28, Mt 17.2, CHL 1.15-16   **10:3** 10.3 CHL 8.5   **10:4** 10.4 Dan 8.26, 12.4, 12.9   **10:5-6** 10.5-6 CV 8.6, Neh 9.6, Sng 146.6, CHL 4.11, 14.7, 16.17   **10:5-6** 10.5-7 CV 20.8-11, Lo 32.40, Dan 12.7, Amo 3.7   **10:7** 10.7 Dan 9.6, 9.10, Amo 3.7, Lom 16.25-26, CHL 11.15   **10:8** 10.8-10 Ese 2.8-3.3   **10:9** 10.9 Jer 15.16   **10:10** 10.10 Ese 2.10, 3.3

Lagulama hinhini nudu human simi agadi minjaiahua lama hinhini Asi hamen laci hamen laci hinilali agadi ibi hivi abi uami. Hivi hekili aba abi uami. Asi agan fili uaian susu akuaba agiladi lamami aba abi uami. Avili hekili agadi lamami aba abi uami. Lamici akuaba agiladi fili hivi hiniavilali aba abi uami. Uaian susu hivi hiniavilali aba abi uami. Avili hekili hivi hiniavilali aba abi uami. Vian Asi akuaba agiladi lamami agadi ibi hivi abin aba abi uami. Asi agan fili hivi hiniavilali aba abi uami. Nibu akuaba lili sanj abami agasan hutesi ma hinibali aba abi uami. ⁷ Vaka Asi agan akuaba agiladi sivilabami agadi nudu cian igalahalaha hisin hulan agiladi hivi sulidaci igahilavihadami aba abi uami. Cian igalahalaha hisin hulan agiladi nudu sibila hisin hulan aba abi uami. Cian hamen agan amin ci iahibali aba abi uami. Nudu cian hali hisin agan sai bihuli agadi sijan mahilici hej iahibali aba abi uami.

⁸ Lici Asi agan nudu haiabila hiniavila iadi cihu ala namej abi uami. Nama iadi cian hali hisin iginan agadi pin uha aba abi uami. Nudu hicci limu avili hekili sabi hivi lagui aba abi uami. Hicci limu fili hivi lagui aba abi uami. Lagulama hinhini manasij ciki agadi viavila minjahiva iga iga hinidi aba abi uami. Uavila manasij ciki agadi viha aba abi uami. ⁹ Lici viaj uavila Asi di cian hali hisin agadi namej abin uami. Manasij ciki agadi iasaq iguha aba abili cihu iadi namej abi uami. Nama manasij ciki nagadi viavila niha aba abi uami. Ninabila sibisan hivi vihi magi sidan me hinidaci igibanaq aba abi uami. Agadi ala manasij hitaj agan nadu humigan agadi libicimilibali aba abi uami. ¹⁰ Abici ci lici manasij ciki nudu human hivi hini agadi viavila nin uami. Nilibila sibisan hivi vihi magi sidan me hini uami. Agadi ala manasij hitaj agan iadi humigan agadi libicimili uami.

¹¹ Lici Asi di cian hali hisin limu hihile

agilan iadi namen abavi uami. Asi nadı abici nama nudı cian igalahalaha hisin hulan me hinihini cian sulasula hidihha aba abavi uami. Hulan iamigali hadipili mu hidili mu hidili agilasan sulasula hidihha aba abavi uami. Fili tibi mu hisin mu hisin agilasan sulasula hidihha aba abavi uami. Cian sibaj mu hisin mu hisin agilasan sulasula hidihha aba abavi uami. Manigali akape fili tibi mu mu migilavilali agilasan avi sulasula hidihha aba abavi uami.

11

Hulan ahica agilan cian sulavimi.

1 Asi agan iasañ suhan limi akuaba akuaba lamahilihala hidili iga iga hisin agadi igui uami. Suhan limi agan nibu kili limi via hidahida hisin me uami. Suhan limi agadi iguavila iadi namen abi uami. Nama iaha uavila iadi anjam ulan hekili agadidan sagali hilahila hisin vadim agadidan lamahilihaliha aba abi uami. La hulan iamigali anjam ulan caba caba hen hinihini iadi ibi minjaiahiben aba migalifilibavilali agiladi avi lugiliha aba abi uami. **2** Agadi ala nama iadi anjam ulan hekili caba caba vala ivave haiabila agadi lamahilihalinan aba abi uami. Nudi valiha aba abi uami. Ha hulan iamigali hidili mu mu agiladi fipi aba abi uami. Hulan iamigali hidili mu mu agilan uavila iadi haiabila agadi sibili lamalama hiniavidiaci avar 42 ubali aba abi uami. **3** Hameñ lidin hiniavidiaci viañ hulan ahica agiladi abiliñ uavila iadi cian sulasula hidavibali aba abi uami. Hulan ahica agilan iadi cian igalahalaha hisin hulan hinihini havili hasi hasi mavin minjamiña hisin agiladi libavila iadi cian sulasula hidavidiaci uaian 1,258 ubali aba abi uami.

4 Hulan ahica agilan kili olivi ahica me hiniavi uami. Nibilan uni lamalama hisin hili ahica me hiniavi uami. Nulidi Hekili fili nagadi migililali agan mavin lama hinihini hen lagulama hiniavi uami. **5** Hulan ahica

agiladi sibili lamiben aba lihavici avin hulan ahica agiladi sibisan hivi hiniavilali agilan ivavehavibali uami. Ivavevila nulidi nagili lamavibali agiladi hilavidaci haba himavibali uami. Hulan ahica agiladi sibili lamiben aba lihavibali uami. Agadi ala ma sibili lamavibali uami. Asi nukeñ lici hulan nulidi nagili lamavibali agilan avin hivi haba himavibali uami. **6** Hulan ahica agilan ibi dan uami. Nibilan huaci uaian susu agadi abavici avili mu tibi mu tibi ma migibali uami. Hameñ lidaci nibilan Asi di cian igalahalaha hisin hulan hinihini nudı cian sulavibali uami. Hulan ahica agilan ibi dan uami. Nibilan huaci abavici avili agilan sikasikan midı lifavibali uami. Nibilan huaci abavici vidiividin mu hidili mu hidili agilan hulan iamigali fili neñ hiniavi agiladi sibili lamavibali uami. Vidiividin mu hidili mu hidili vameba tibi abalamiben aba nulidi nukeñ hiji hivi avi hameñ laci hameñ laci ala lihavibali uami.

7 Hulan ahica agilan Asi di cian sulasula hiniavici ci lici uami. Fili hali sihim sabaj mugan lamigan me agan fili haca hagabin laci hen hinia iaha hulan ahica agiladi sagan san libali uami. Lavila nulidi livavalila ifihimibali uami. **8** Lici hulan ahica agiladi vali agilan haiabila hekili agadi hibi pilii hen hiniavibali uami. Haiabila hekili agasan ala hive lama abavibali uami. Sodom haiabila aba abavibali uami. Isipi fili tibi aba abavibali uami. Haiabila hekili hen ala vaka nulidi Hekili di avi vioua kili cikan hilihua lamalama agadi hivi lama henan hivi ifavici uci himami uami. **9-10** Ifihimavila nulidi vali agiladi ma valici mavavibali uami. Lici hulan iamigali hadipili mu hidili mu hidili agilan hulan ahica agiladi vali igavibali uami. Fili tibi mu hisin mu hisin agilan igavibali uami. Cian sibaj mu hisin mu hisin agilan igavibali uami. Hidili mu mu agilan avi igavibali uami. Iga iga hulan ahica agilan nulisan aviha aviha

11:1 11.1 Nam 35.5, Ese 40.3, Sek 2.1-2, CHL 21.15

11:2 11.2 Ese 40.17-20, Dan 8.10, Lu 21.24, CHL 12.6, 13.5

11:3 11.3 CHL 12.6, 19.10, 20.4

11:4 11.4 Jer 11.16, Sek 4.11-14

11:5 11.5 Wkp 10.2, 2 Sml 22.9, 2 Kin 1.10-12,

Sng 97.3, Jer 5.14, Hos 6.5

11:6 11.6 CV 7.17-19, 1 Sml 4.8, 1 Kin 17.1

11:7 11.7 Dan 7.7, 7.21, Sek 14.2, Lu 13.32,

CHL 9.2, 12.17, 13.1, 13.5-7, 13.11, 17.8

11:8 11.8 Ais 1.9-10, Lu 13.34, Ib 13.12, CHL 14.8, 18.10, 18.22-24

11:9-10 11.9-10 Alan aki cian hivi cicala aba abilalu agasan aci cian hivi halikusi

11.9-10 CHL 12.12, 13.8, 16.10

* **11:9-10** 11.9-10 Alan aki cian hivi cicala aba abilalu agasan aci cian hivi halikusi

uavilali.

hekili hekili iguavibali agasañ cicala himavi
aba hijinalavibali uami.* Hijinalajala sihi
iahavibali uami. Sihi iahaiaha siminj
hekili navibali uami. Lidiñ nagılıhalinilu
agilasanj akuaba akuaba huaci huaci
agiladi iguavibali uami. Lihavidaci uaianj
ahica uci cihu uaianj mu iaha ua huva
hinibali uami.

¹¹ Lici uaian huva neñ laci ala Asi agan hulan ahica agilan cihu hihi iahavibali aba nulidi hivi huñe mahilici uci hihi iahavibali uami. Hihi iahavila lagulama hiniavidaci hulan iamigali agilan nulidi iga iga haba lidavibali uami. ¹² Lidavidaci hulan ahica agilan lagulama hinia igahilavici Asi nudı haiabila hinihini vidividin ulavila nameñ abibali uami. Ahica namilan neñ iahihalan aba abibali uami. Lici hulan ahica agiladi nagili lamavibali agilan igasulavidaci hulan ahica agilan lagulama hinia avili susu likila likila hivi Asi di haiabila iahuavibali uami. ¹³ Lihavidaci hadihu ala mumim hekili agan vebali uami. Vevila haiabila hekili agadı latihici sili human limu limu fihala hiniavidaci sili pabin agan sibili libali uami. Lici hulan iamigali 7,000 agilan haba himavibali uami. Hulan iamigali limu hihile hiniavidaci agilan lidavila Asi nudı haiabila hinilali agasan hijinalanala nudı ibi minqayahavibali uami.

¹⁴ Vihili ahica agilanç ci iahavi uami. Agadıala igahılıhalañ uami. Vihili mu agan sıví vebali uami.

*Ası dı ciaŋ hali hisin sijan agaŋ nudı sai
bihuli agadı mahilami.*

¹⁵ Así dí ciañ hali hisin̄ sijañ agan̄ nudí saibihuli agadí mahili uami. Lici Así dí haiabila hiniavilalí agilañ ula ulá abavi uami. Aludi Hekili Así agan̄ hulañ mu níbu nukeñ libimijavila hulan̄ iamigali ahiliahuiahu sañ abici vemi agan̄* hula manigali hiniavilalí aba abavi uami. Manigali hinihini fili uaian̄ susu akuaba akuaba agiladi sikasikan migilavilalí aba

abavi uami. Agadı ala Ası nıbu pam manigali hıñihını mufili mufili hamen laci hamen laci migilibali aba abavi uami.

16 Lihavidaci hulañ hekili hekili 24 nulidi migahinihini hisin̄ uvı hitin̄ hitin̄ hej migahiniavılali agilan̄ iahavila Asi mavın lama hini hej fili hivi sikasikan migavila ipalavici miguavici ani vali hinihini Asi di ibi miŋaiahavi uami. **17** Miŋaiahaiaha abavi uami. Nama Asi vidiividin̄ hekili dañ aba abavi uami. Nama aludi Hekili aba abavi uami. Vaka hiniadaminan̄ aba abavi uami. Iabi hinidanan̄ aba abavi uami. Nama vidiividin̄ hekili dañ hinihini akuaba akuaba migilidanañ aba abavi uami. Hamej sadan̄ alan̄ nadı abalu aba abavi uami. Nama huaci sibar̄ aba abalu aba abavi uami. **18** Nama akuaba akuaba agiladi migiliđanañ haiabila mu hisin̄ mu hisin̄ agilan̄ nasan̄ igiv̄i hekili hiniavi aba abavi uami. Agadi ala nadı igiv̄i agan̄ ci iahi aba abavi uami. Lici nama hulañ iamigali himavim̄i agiladi cian̄ hivi lamibanañ aba abavi uami. La nadı sibila hisin̄ agilasan̄ akuaba akuaba huaci huaci igubanañ aba abavi uami. Nadı cian̄ igalahahaha hisin̄ hulañ agilasadan̄ nadı hulañ iamigali agilasadan̄ igubanañ aba abavi uami. Hulañ iamigali nasan̄ lidavila nadı lihu hivi pam hiniavılali agilasan̄ igubanañ aba abavi uami. Hulañ ibi dañ agilasadan̄ ibi apalı agilasadan̄ avi igubanañ aba abavi uami. Nama hulañ iamigali fili nagadi lihavici sibili li agasan̄ nulidi cian̄ hivi lamibanañ agan̄ amin̄ ci iahibali aba abavi uami.

19 Lihavici Así agañ nudi anjam ulan hekili iahua nudi haiabila hinilali agadı hibi lavılıci igin uami. Igiliñ nudi kili cikañ hibin hibin agañ uleñ muji hen hini uami. Así cian miguavila liba cikañ ahica hivi cian vidividin ihatibutibu libami agilan hibin hibin hen hiniavihadami uami. Imamulan miñapalici sagiliñ hekili lami uami. Lidaci

11:11 11.11 Ese 37.5-14, CHL 11.9-10   **11:12** 11.12 2 Kin 2.1, 2.5-7, 2.11, Ais 14.13, HJL 1.9, CHL 12.5   **11:13**
11.13 CHL 6.12, 8.5, 14.7, 16.9, 16.18   **11:14** 11.14 CHL 8.13, 9.12, 15.1   **11:15** 11.15 CV 15.18, Sng 10.16, Ais 27.13,
Dan 2.44, 7.14, 7.27, Oba 1.21, CHL 10.7, 12.10, 19.6   * **11:15** 11.15 Aludî ciañ sibañ hivî hulañ Asî libimijavila hulañ
iamigali ahiliahuiahu san abici vemi agañ aba abilalu agasañ Giliki ciañ hivî nibilañ Kilaisi uavihadami.   **11:16**
11.16 CHL 4.4, 4.10, 5.8, 19.4   **11:17** 11.17 CHL 1.4, 1.8, 4.7-8, 15.2-3, 16.5-6, 19.6   **11:18** 11.18 Sng 2.1, 2.5, 46.6,
110.5, 115.13, Dan 7.9-10, Lom 2.5, CHL 6.10, 10.7, 13.10, 18.6, 19.5, 20.11-13   **11:19** 11.19 Ib 9.4, CHL 8.5, 15.5, 15.8,
16.18, 16.21

libilan hekili ifidaci mumim hekili agan ve uami. Mumim vedaci avili yumili liba kum kum me agilan migavi uami.

12

Jon agan iamigali agadidan sahula hekili agadidan igami.

1 Iahua uaian susu hivi mu sihi mu sihi agilan iahavi uami. Iamigali agan uaian agadi muhili havili me libi uami. Avan agan nudi hicli lihu hivi hini uami. Lidi human limu limu fihala hicli limu ahica cijin agilan manigali di milan lipilipi me nudi hali hivi hanjalavila hiniavi uami. **2** Iamigali agan humigan dan hiniavila ninanadi amin ci viben aba aviba aviba hekili hekili iga iga agali uami. **3** Lidaci mu sihi agan avi uaian susu hivi iahi uami. Sahula hadipili midi hekili me agan iaha uaian susu hivi hini uami. Nudi hali agilan human limu fihala human limu ahica cijin uami. Makaj makaj human limu limu fihala agilan nudi hali hivi iahaisha hiniavi uami. Manigali di milan lipilipi agilan hali hitin hitin hen hiniavi uami. **4** Nudi liji agan lidu uaian susu hivi hiniavilal agiladi latihici uami. Latihici sili ahica pam hiniavi uami. Hiniavici sili pabin agadi lula nikilici fili hivi miguavi uami. Lihavici sahula hekili agan iamigali mavin lama hini hen ua hini uami. Iamigali agan ninañ huhilici ninañ agadi niben aba uavila migila hini uami. **5** Hinidaci iamigali agan ninañ agadi huhilici Asi di cian hali hisin agan ninañ agadi viavila Asi nudi migahinini hisin uvu hivi migahinidi hen vioui uami. Ninañ agan liba ain tibi agadi miyalivavila manigali hinihini hulan iamigali hidili mu mu sikasikan agiladi migilibali aba Asi nudi libimiñi uami. **6** Lici iamigali agan hanila fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali hen ui uami. Uavila pipi Asi nuken hihilal hej hini uami. Hen hinidaci nudi sakila sakila simin igunana hiniavidaci uaian 1,258 ubali uami.

7 Lici Asi di haiabila hen sagan hekili iahi uami. Asi di cian hali hisin agiladi manigali Maikel agan Asi di cian hali hisin limu hihile agiladi likilavila sahula hekili agan hula sagan libavi uami. Lihavidaci sahula hekili agan nibu avi nudi cian hali hisin agiladi likilavila hibin hibin sagan libavi uami. **8** Sahula hekili agan nudi cian hali hisin agilan hula vidividin apali sadan nibilan ma livalavi uami. La Asi di haiabila ma hiniavi uami. **9** Asi di cian hali hisin agilan sahula hekili agadi via havalavici migi uami. Nibu lahu vaka hisin siban uami. Nudi ibi Satan uami. Nusan ala lagun aba abavilal uami. Nibu ala hulan iamigali agiladi cian hivi lamilal uami. Hulan iamigali fili neñ hiniavilal agilan iadi cian lubiahilavibali aba anali anali cian agiladi abilal uami. Lici Asi di cian hali hisin agilan nudidan nudi cian hali hisin agiladidan via havalavici fili migavi uami.

10 Lihavici viañ igahilidalin Asi di cian hali hisin agan Asi di haiabila hen hinihini vidividin nameñ abi uami. Satan agan Asi mavin lama hinihini hej hinihini aba abi uami. Hinihini hulan iamigali Jisasi san hiji vidividin lamavilal agiladi libimigumigu abilal aba abi uami. Hifili hifili uaiadi uaiadi libimigumigu abilal aba abi uami. Nibu ala fili hej ci migui aba abi uami. Asi di cian hali hisin hihile agilan nudi via havalavici migui aba abi uami. Lidaci cihi Asi agan hulan iamigali agiladi ci ahilihudaci huaci hamen laci hamen laci hiniavadi aba abi uami. Nudi vidividin agan haiabila ci iahi aba abi uami. Iahici nibu aludi manigali hinihini akuaba akuaba agiladi migiladi aba abi uami. Hulan libimiñavila hulan iamigali ahilihuahu san abici vemi agan nibu ibi dan ci hinidi aba abi uami. **11** Hinidaci Jisasi san hiji vidividin lamavilal agilan nulidi hadipili hih hinihini agasan mavin hekili ma hiniavilal aba abi uami. Nibilan saban sipsipi ninañ himici midi migami agasan pam igahilavilal aba abi uami.

Lidin nudi cian sulasula san pam vidividin hiniavilalı aba abi uami. Lihavıdaci nagılı lamavilalı agilan nulidi ifihimavilalı aba abi uami. Ifihimavıdaci ala Satan di vidividin agadı lıvalavılalı aba abi uami.

12 Así di haiabila hinilalañ namılañ hijıñalıhalan aba abi uami. Hulan iamigali fili hinilalañ namılañ vihili hekili igibalan aba abi uami. Avili hekili hıvı hidılalañ namılañ avi vihili hekili igibalan aba abi uami. Lagıñ agañ naludı piñ ci migui aba abi uami. Nıbu fili hej hutesi sibañ ma hinibali sadan nıbu igivi dañ hinidi aba abi uami.

13 Sahula hekili agañ igici nudi fili havalavici migui sadan iamigali ninañ huhili agadı sibili lamiben aba sıvi sıvi hidi uami. **14** Lici iamigali agañ sahula hekili agadı valavila fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali hej hanıla ubali aba havan hıbilakun abıñ ahica ahica agiladi nusan iguavi uami. Iguavici vuha ua fili tibi hej hinidaci nudi sakila sakila simiñ akuaba agiladi ıgunana hiniavıdaci hualı ahica pam uci cihu hualı mu limu cikan pam ubali uami. **15** Havan abıñ iguavici sahula hekili agañ avili sibisan hıvı minjılıci migi uami. Iamigali agañ umidi aba minjılıci migi uami. Avili agañ iamigali agadı sikasikan ifinikila via ubali aba hamen li uami. **16** Agadı ala fili agañ iamigali agadı ahiliahui uami. Fili agañ cikılıci avili agañ fili muji hıvı migui uami. **17** Lici sahula hekili agañ iamigali agasan igivi hekili hiniavila iaha uavıla nudi ninanadi limu hıhile agiladi sagan sanlı uami. Iamigali agadı ninanadi ha hulan iamigali Así di cian vidividin lubiahilahila cian Jisasi abami agadı sulasula hidavılalı agilan uami. **18** Lici sahula hekili agañ vala ua avili hekili caba hej hini uami.

13

Fili hali sihim saban mugan lamigan me ahica ahica agilan iahavimi.

12:12 12.12 Ais 44.23, 49.13, CHL 8.13, 10.5-6, 11.9-10, 18.20
12.15 Ais 59.19   **12:17** 12.17 HM 3.15, 1 Jo 5.10, CHL 11.7, 13.7, 14.12, 20.4
 17.3, 17.7-12   **13:2** 13.2 Dan 7.4-6, CHL 12.4, 12.9, 16.10
13:5 13.5 CHL 11.2, 12.6   **13:5** 13.5-6 Dan 7.8, 7.25, 11.36
 11.18, 12.17, 17.15

1 Fili hali sihim saban mugan lamigan me agañ avili hekili hej hinia iahidaci igin uami. Nudi hali human limu fihala human limu ahica cijen uami. Nudi hali makan makaj agilan human limu limu fihala uami. Manigali di milañ lipilipi human limu limu fihala agilan hali makan makaj agiladi hıvı hiniavi uami. Nudi hali hitıñ hitıñ hen ibi dan ibi dan pam hiniavi uami. Ibi hali hıvı hiniavi ha nıbilan Así di abacuvacuva cian agilan hiniavi uami.

2 Vian fili hali sihim saban mugan lamigan me igin agañ idihuñ lepati me uami. Nudi hicı human idihuñ bea di hicı human me uami. Nudi sibisan agañ idihuñ laion di sibisan me uami. Lici sahula hekili agañ nusañ vidividin nudi nuken agadı igui uami. Iguci manigali nıbu nuken hinilalı hamen ala manigali hıni uami. Hinihini ibi hekili dan hini uami.

3 Fili hali sihim saban mugan lamigan me agadı hali mu agadı puia hutesi hıvı ihavici ci akua himi aba abavila igavici ala ma himiman uami. Fim agañ pam himici cihu huaci lalı uami. Lici hulan iamigali fili neñ hiniavılalı agilan fili hali sihim saban mugan lamigan me agadı iga iga i aba abavılalı uami. Lidin nudi lubiahilavılalı uami.

4 Sahula hekili agañ fili hali sihim saban mugan lamigan me agasan ibi igualı sadan hulan iamigali agilan sahula hekili agadı ibi minjaahiben aba migalifilibavılalı uami. Fili hali sihim saban mugan lamigan me agadı ibi avi minjaahiben aba migalifilibavılalı uami. Lidin nameñ abavılalı uami. Ani agañ fili hali sihim saban mugan lamigan me agañ hula sagan libivi aba abavılalı uami. Ani agañ nıbu me hinivi aba abavılalı uami.

5 Lihavıdaci Así nuken valici fili hali sihim saban mugan lamigan me agañ cian vidividin ula ula aba aba Así di abacuvacuva cian abi uami. Así agañ nudi valici ibi hekili dan hinihini akuaba akuaba lidaci avan 42 ubali uami.

6 Nıbu hidili maha Así di ibi agadı abacuvı uami. Así di havılı ulan iahua nudi haibila hinilalı agadı abacuvı

12:14 12.14 Dan 7.25, 12.7, CHL 12.6, 17.3   **12:15**
12.15 Ais 59.19   **12:17** 12.17 HM 3.15, 1 Jo 5.10, CHL 11.7, 13.7, 14.12, 20.4   **13:1** 13.1 Dan 7.2-3, 7.7, CHL 12.3,
 17.3, 17.7-12   **13:3** 13.3 CHL 13.12-14, 17.8   **13:4** 13.4 CHL 18.18
13:6 13.6 CHL 12.12   **13:7** 13.7 Dan 7.21, CHL 11.7,

uami. Nudi hulan iamigali heñ hiniavilalı agıladı abacuvi uami. Así dı abacuvacuva ciañ mu mu avi abi uami. ⁷ Lici Así nuken valici Así dı hulan iamigali agilan hula sagan libavila nulidi lívali uami. Livalavila ibi dañ hinihini hulan iamigali hadipili mu hidili mu hidili agıladı migiladi uami. Fili tibi mu hisin mu hisin agıladı migiladi uami. Ciañ siban mu hisin mu hisin agıladı migiladi uami. Hidili mu mu agıladı avi migiladi uami. ⁸ Lidaci hulan iamigali fili neñ hiniavilalı agilan nudı ibi miñajahiben aba migalifilibavibali uami. Así agan fili uaian susu akuaba akuaba ma lamiman lidin hulan iamigali limu hihile agıladı ibi libami uami. Huaci hamen laci hamen laci hinihini hisin manasın agadı hivi libami uami. Nibilan pam fili hali sihim saban mugan lamigan me agadı ibi ma miñajahavi uami. Huaci hamen laci hamen laci hinihini hisin manasın nibu saban sipsipi ninañ vaka nudı ifihimavici himami agadı manasın uami.

⁹ Hulan iamigali hiji dañ namilan uami. Ciañ nagadi sihivia sibañ igahilihalañ uami. ¹⁰ Así agan hulan mu libimiña nameñ abici uami. Nama unabila limin sibili ulan hivi nadı lamavim aba abici uami. Ha limin sibili ulan hivi pam ala lamavibali uami. Hulan mu agadı nameñ abici uami. Nama unabila puia hutesi hivi nadı ihalahavici himiha aba abici uami. Ha puia hutesi hivi ala ihalahavici himibali uami. Akuaba akuaba hamen agilan iahavidaci Así dı hulan iamigali agilan Así san pam hiji vidividin lamalama vihili havahava vidividin lagulamavim uami.

¹¹ La cihu igidalin fili hali sihim saban mugan lamigan me mu agan fili muji hivi hinia iahi uami. Nudi hali makar ahica ahica agilan saban sipsipi ninañ agadı hali makar me uami. Nibu ciañ abi agan sahulahekili ciañ abilali hamen ala ciañ abi uami. ¹² Fili hali sihim saban mugan lamigan me sivi ve agan nibu fili hali sihim saban mugan lamigan me hali ve agan hula hinihini nudı ibi hekili agadı hivi

sibila vidividin vibali uami. Vidaci hulan iamigali fili neñ hiniavilalı agilan fili hali sihim saban mugan lamigan me hali ve agadı ibi miñajahiben aba migalifilibavibali uami. Nudi hali agadı ihavici ci akua himi aba abavila igavici ala ma himiman uami. Fim agan pam himici cihu huaci lali uami. ¹³ Fili hali sihim saban mugan lamigan me sivi ve agan nibu mu sihi mu sihi hekili hekili agıladı abalamilalı uami. Hulan iamigali agilan igasulavidaci avin hekili agan uaian susu hivi hinihini fili neñ migamiga sanj abilalı uami. Abidaci avin hekili agan uaian susu hivi hinihini fili neñ migilalı uami. ¹⁴ Así valici fili hali sihim saban mugan lamigan me hali ve agan igasulidaci mu sihi mu sihi abalamilalı uami. Hameñ lidin hulan iamigali fili hiniavilalı agıladı hiji miñajahuihu lidaci nudı hiji agadı pam lubiahilavilalı uami. Lihavidaci nulidi nameñ abilalı uami. Namilan kili cikan lihua lamilan fili hali sihim saban mugan lamigan me hinidaci nudı ibi miñajahihalañ aba abilalı uami. Fili hali sihim saban mugan lamigan me agadı vaka puia hutesi agadı hivi ihavalı agadı ala cihu ci huaci lali aba abilalı uami. ¹⁵ Así agan valici fili hali sihim saban mugan lamigan me sivi ve agan hunje mahilici ivouci kili cikan hivi fili hali sihim saban mugan lamigan me lihua lamavici hinilalı agan hih iahi uami. Hih iahavila ciañ abi uami. Lidaci hulan iamigali limu hihile agilan nudı ibi miñajahaha sanj ma migalifilibavi uami. Lihavici nibu abidaci nulidi huaci ifihimavibali uami. ¹⁶ Fili hali sihim saban mugan lamigan me sivi ve agan abici hulan iamigali agıladı human simi hivi sihi libaliba uavi uami. Libam hivi avi sihi libaliba uavi uami. Lihavici hulan iamigali ibi apali agilan sihi dañ pam hiniavi uami. Hulan iamigali ibi dañ agilan sihi dañ pam hiniavi uami. Hulan iamigali anim hilicı hekili dañ agilan sihi dañ pam hiniavi uami. Hulan iamigali akuaba akuaba sanj tibi migavilalı agilan sihi dañ pam hiniavi uami. Hulan iamigali nulidi

13:8 13.8 CV 32.32, Sng 69.28, Dan 12.1, Fl 4.3, CHL 3.5, 5.6, 17.8, 20.12-15, 21.27   **13:10** 13.10 Ais 33.1, Jer 15.2, 43.11, Mt 26.52, CHL 14.12   **13:11** 13.11 CHL 11.7   **13:13** 13.13 Lo 13.1-3, 1 Kin 18.24-39, 2 Kin 1.10-12, Mt 24.24, 2 Te 2.7-11   **13:14** 13.14 Lo 13.1-2, 2 Te 2.7-11, CHL 12.9, 19.20   **13:15** 13.15 Dan 3.4-6, CHL 16.2, 19.20, 20.4   **13:16** 13.16 CHL 14.9, 19.20, 20.4

nukeñ sibila vivi huaci laci hiniavilali agilan sihi dañ pam hiniavi uami. Hulan iamigali manigali di lihu hivi hinihini sibila havi havi vihavilali agilan avi sihi dañ pam hiniavi uami. ¹⁷⁻¹⁸ Fili hali sihim saban mugan lamigan me agadi sihi agan hulan iamigali agiladi human hivi libam hivi ma hiniavici uami. Ha nibilan akuaba akuaba hulan iamigali limu hihile agiladi hivi lavalava hibi agan apali uami. Hulan iamigali limu hihile agilan nulidi akuaba akuaba agiladi avi ma lavavibali uami. Fili hali sihim saban mugan lamigan me agadi ibi libaliba san igahilavila ha ibi libavibali uami. Nudi lugila lugila sihi 666 agadi libaliba san igahilavila ha sihi 666 agadi libavibali uami. Hulan hiji hutesi dañ agan nibu huaci akuaba agiladi sihivia sibaj igibali uami. Hulan hiji hutesi dañ agan avi nibu huaci lugilibali uami. Fili hali sihim saban mugan lamigan me agadi sihi agan nibu hulan agadi ibi uami. Hulan agadi sihi ha nibu 666 uami.*

14

Saban sipsipi ninan agadi hulan iamigali agilan sihi hih iahavimi.

¹ Vian igidalin saban sipsipi ninan agan Saion halu hej lagulama hini uami. Hulan iamigali 144,000 agilan avi nibu hula ahuta hamen lagulama hiniavi uami. Saban sipsipi ninan di ibi agadidan Iaganu di ibi agadidan hulan iamigali agiladi libam hivi libavici hiniavi uami. ² Hiniavidaci Asi di haiabila hej ciañ abidaci igahilidalin avili hekili agan aibubuñ ifu ifu sagilin lamilali hamen lamidaci igahilin uami. Mu libilan ifidaci sagilin lamilali hamen lamidaci igahilin uami. Vian sagilin igahilin agan nibu hibiman limin dañ agiladi me ifavidaci igahilin uami. ³ Hulan hekili agilañ hula akuaba akuaba limu ahica limu ahica hih hiniavilali agilan

hula Asi di migahinihini hisin uví hej hiniavidaci hulan iamigali agilan nibilan mavin lama hiniavi hej lagulama uami. Lagulama sihi hih agadi iahavi uami. Hulan iamigali 144,000 fili nej hiniavidaci Asi nulidi likilami agilan pam sihi hih agadi igavilali uami. Hulan iamigali limu hihile agilan ma igavilali uami. ⁴ Hulan agilan iamigali hula ma hidiman uami. Iamigali agilan avi hulan hula ma hidiman uami. Nibilan huaci sibaj hiniavilali uami. Saban sipsipi ninan agan abeba abeba uben aba lidaci nibilan nibu hula hidavilali uami. Nibilan hulan iamigali limu hihile agilan hula fili nej hiniavidaci Asi nulidi mise likilici nudil hulan iamigali hiniavilali uami. Hinihini saban sipsipi ninan agadi hulan iamigali hiniavilali uami. ⁵ Nibilan anali ciañ ma abavilali uami. Nibilan hugi apali uami.

Asi di ciañ hali hisin ahica pam agilan ciañ sulavimi.

⁶ Vian igidalin Asi di ciañ hali hisin agan Asi di ciañ huaci hamen laci hamen laci hinilali agadi viavila hulan iamigali fili nej hiniavilali agilasan suliben aba uaian susu hivi vuha ui uami. Hadipili mu hidili mu hidili agilasan suliben aba vuha ui uami. Fili tibi mu hisin mu hisin agilasan suliben aba vuha ui uami. Ciañ sibaj mu hisin mu hisin agilasan suliben aba vuha ui uami. Hidili mu mu agilasan avi suliben aba vuha ui uami. ⁷ Vuhavuha uu hidahida namen abi uami. Asi hulan iamigali ciañ hivi lamibali agan amin ci iahi aba abi uami. Namilan Asi san lidalida hijinalanala nudil ibi agadi pam minjaiahihalan abu abi uami. Asi agan fili uaian susu agiladi lamami aba abi uami. Avili hekili agadidan avili vubilim dañ vubilim dañ iahavihadami agiladidan lamami aba abi uami. Nudi ibi minjaiahaha san migalifilibihalan abu abi uami.

13:17-18 13.17-18 CHL 14.9-11, 15.2-3, 16.2, 17.9, 19.20, 20.4   * **13:17-18** 13.17-18 Ibilu ciañ hivi libavihadami ha nibilan akuaba akuaba ma lugilavihadami. Giliki ciañ hivi avi libavihadami ha nibilan akuaba akuaba ma lugilavihadami. Sihi pabin pabin nibu lugila lugila me lugilavihadami. A aba abilalu agasan nibilan pabin uavihadami. B aba abilalu agasan nibilan ahica uavihadami. Hamen laci hamen laci ala lugila lugila viouavihadami.

14:1 14.1 Ese 9.4, CHL 3.12, 5.6, 7.3-4, 13.16   **14:2** 14.2 Ese 1.24-25, 43.2, CHL 1.15, 5.8, 19.6   **14:3** 14.3 Sng 149.1, Ais 42.10, CHL 5.9, 7.4, 15.2-3   **14:4** 14.4 2 Ko 11.2, Ef 5.26-27, Je 1.18, CHL 3.4, 5.9   **14:5** 14.5 Sng 32.2, Sef 3.13, Ef 5.26-27   **14:6** 14.6 Ef 3.9-11, CHL 8.13, 13.7   **14:7** 14.7 Neh 9.6, Sng 124.8, HJL 17.24, CHL 10.5-6, 15.4   **14:8** 14.8 Ais 21.9, Jer 51.8, CHL 17.2, 18.2-3, 18.21, 19.1-2

8 Lici Asi dí ciañ hali hisin̄ mu agan̄ avi nudi sivi vevila abi uami. Babilon haiabila hekili agan̄ ci sibili li aba abi uami. Haiabila hekili nibu ala lidaci hulan̄ iamigali fili tibi mu hisin̄ mu hisin̄ agilan̄ lusin̄ sibili sibar̄ agiladi vihavilali aba abi uami. Limin uain agiladi amin̄ agiladi miti avili vidividin̄ me agadi nulisan̄ igudaci navilali aba abi uami. Nana uava iahuaiahu nibu hula hivikali san̄ hidahida lusin̄ sibili sibili agiladi vihavilali aba abi uami.

9 Lici Asi dí ciañ hali hisin̄ mu agan̄ nudi sivi vevila ula ula abi uami. Hulan̄ iamigali agilan̄ fili hali sihim̄ sabar̄ mugan̄ lamigan̄ me agasan̄ sihi iahaiahua nudi ibi miñaiahavi aba abi uami. Kili cikan̄ hivi nudi mugan̄ lamigan̄ me lihua lamavici hinibali agadi ibi avi miñaiahiben̄ aba migalifilibavibali agilan̄ aba abi uami. Nibilan̄ sikasikan̄ hifili hifili uaiadi uaiadi avihā avihā iga iga pam hiniavibali aba abi uami. **10** Hulan̄ iamigali hamen̄ agilan̄ limin̄ uain agiladi amin̄ agiladi miti avili vidividin̄ me agadi navibali aba abi uami. Asi dí igivi agan̄ limin̄ uain agiladi amin̄ agiladi miti avili vidividin̄ me hinilali aba abi uami. Asi agan̄ avili sibar̄ agadidaj̄ limin̄ uain agiladi amin̄ agiladi miti avili vidividin̄ me agadidaj̄ ma enjalavila igubali aba abi uami. Nibu limin̄ uain agiladi amin̄ agiladi miti avili vidividin̄ me agadi pam hicihan̄ hivi miñamijici migubali aba abi uami. Miñamijici miguci Asi dí ciañ hali hisin̄ agilan̄ hula sabar̄ sipsipi ninan̄ agan̄ hula igasulavidaci hulan̄ iamigali agilan̄ navibali aba abi uami. Navila avihā avihā hekili hekili igavibali aba abi uami. Liba avin̄ dan̄ agan̄ lihulihu hilidaci avihā avihā hekili hekili igavibali aba abi uami. Avin̄ sibar̄ agan̄ avi lihulihu hilidaci avihā avihā hekili hekili igavibali aba abi uami. **11** Avihā avihā iga iga hiniavidaci avin̄ agan̄ hamen̄ laci hameñ laci lihulihu avimisi iahaiahua hinibali aba abi uami. Lidaci hulan̄ iamigali fili hali sihim̄ sabar̄ mugan̄ lamigan̄ me agadi ibi miñaiahiben̄ aba migalifilibavibali agilan̄ aba abi uami. Filii hali sihim̄ sabar̄ mugan̄ lamigan̄ me agadi

ibi agadi sihi agan̄ nulidi libam hivi human̄ hivi hiniavibali agilan̄ aba abi uami. Kili cikan̄ hivi nudi mugan̄ lamigan̄ me lihua lamavici hinibali agadi ibi avi miñaiahiben̄ aba migalifilibavibali agilan̄ aba abi uami. Nibilan̄ sikasikan̄ hifili hifili uaiadi uaiadi avihā avihā iga iga pam hiniavibali aba abi uami.

12 Nibilan̄ avihā avihā hamen̄ agadi igavibali uami. Igavidaci Asi dí hulan̄ iamigali nudi ciañ vidividin̄ agadi lubiahilahila Jisas̄ san̄ hiji vidividin̄ lamavilali agilan̄ vihili havavim uami. Vihili havahava vidividin̄ lagulamavim uami.

13 Asi dí haiabila heñ ciañ abidaci igahilin̄ uami. Ciañ nameñ agadi libiha aba abi uami. Iabi avi mufili avi hulan̄ iamigali aludi Hekili san̄ hiji vidividin̄ lamalama himavimi himavibali agilan̄ huaci hijinalavibali aba abi uami. Asi dí Amiñ agan̄ avi abi uami. Ha amin̄ ala aba abi uami. Sibila hekili vivi vihilifuli hiniavilali agasan̄ Asi igahilavila nulidi abici ve alusavibali aba abi uami.

Simin̄ midi lihuavi agiladi ihalalahala mihin̄ agan̄ ci iahi aba abi uami.

14 Vian̄ igidalin̄ avili susu mila sibar̄ heñ Hulan̄ di Ninañ me agan̄ migahini uami. Manigali dí milan̄ lipilipi liba goli hivi vihavali agan̄ nudi hali hivi hini uami. Halihā cahu ihalalahala hisin̄ puia ilin̄ dan̄ agan̄ nudi human̄ hivi hini uami. **15** Asi dí ciañ hali hisin̄ mu agan̄ anjam ulan̄ hekili iahua Asi dí haiabila hini agadi vala ivave uami. Ivavevila hulan̄ avili susu hivi migahini agadi ula ula abi uami. Simin̄ fili hiniavibali agilan̄ ci midi lihuavi aba abi uami. Iabi simin̄ agiladi ihalalahala mihin̄ agan̄ ci iahi aba abi uami. Puia nadî human̄ hivi hini agadi hivi simin̄ midi lihuavi agiladi ihalalahiha aba abi uami. **16** Lici hulan̄ avili susu hivi migahini agan̄ migalifa simin̄ midi lihua fili hiniavibali agilan̄ ihalahi uami.

17 Lici Asi dí ciañ hali hisin̄ mu agan̄ anjam ulan̄ hekili iahua Asi dí haiabila hivi hini agadi vala ivave uami. Nibu avi nudi

halihahahu cahu ihalalahala hisin puia ilin dan agadi miyalivavila ivave uami. ¹⁸ Lici Asi di cian hali hisin mu agan sagali hilahila hisin vadim agadi valavila ve uami. Cian hali hisin nibu ibi dan hinihini avin agadi migiliali uami. Nibu Asi di cian hali hisin mu halihahahu cahu ihalalahala hisin puia ilin dan miyaliva hini agadi nameñ abi uami. Limin uain agiladi amiñ agilan migua fili hiniavilali agilan ci akua midi lihuavi aba abi uami. Nadi puia ilin dan agadi viavila limin uain agiladi amiñ agilan midi lihua hiniavilali agiladi ihalahihha aba abi uami. Ihalalahala fipi pabin hivi laci migudibiba aba abi uami. ¹⁹ Lici Asi di cian hali hisin agan nudu puia agadi viavila migalifa limin uain agiladi amiñ midi lihua hiniavilali agiladi ihalahihha uami. Ihalalahala migudibidaci hiniavi uami. Lihavici limin uain agiladi amiñ agiladi liba siji hekili hej ahilici miguavi uami. Miguavici liba siji hekili agadi hivi limin uain agiladi amiñ agiladi lagucabili uami. Ha nibu Asi di igivi agasan hive lama abi uami. ²⁰ Liba siji hekili agan haibila hekili agadi caba hej hini uami. Liba siji hekili hej ala limin uain agiladi amiñ agiladi lagucabili uami. Lagucabiliadaci midi iahi uami. Iahavila liba siji agan mila mija migavila fili agadi sikasikan laligua uci 300 kilomita hini uami. Lici midi agan iaha liba ain tibi saban osi agadi sibisan hivi hinilali hej hini uami.

15

Asi di cian hali hisin human limu fihala human limu ahica cijin agilan akuaba sibili sibaj agiladi miyalivavimi.

¹ Vian igidalin sihi hekili mu hidili sibaj agan uaian susu hivi iahi uami. Iahici igavila i aba abin uami. Asi di cian hali hisin human limu fihala human limu ahica cijin agilan Asi di vidividin mu hidili mu hidili hulan iamigali sibili lamalama hisin agiladi hitin hitin miyaliva hiniavadi uami.

14:19 14.19 CHL 19.15   **14:20** 14.20 Ais 63.3, Kra 1.15, Ib 13.12, CHL 11.8, 19.14-15   **15:1** 15.1 Wkp 26.21, CHL 12.1-3, 14.10, 15.6-7, 21.9   **15:2-3** 15.2-3 CV 15.1, Lo 31.30, Sng 92.5, 111.2, 139.14, 145.17, CHL 4.6, 5.8, 11.17, 13.15-17, 14.2-3, 16.7, 21.18 * **15:2-3** 15.2-3 Vali nagadi cian hihile ha Mosesi manigali hinidaci Asi agan Isipi fili tibi hisin agiladi sibili lamami agasan abi. Isilaeli hidili agilan Isipi fili tibi vala ua avili hekili hej migua ivoua iahua avili caba hej hinihini Asi di ibi miyaiahaiha sihi iahavimi. Cihu vivi 15 agadi igihalan.   **15:4** 15.4 Sng 86.9, Ais 66.23, Jer 10.7   **15:5** 15.5 CV 38.21   **15:6** 15.6 CHL 15.1

Minjaliva hiniavidaci akuaba akuaba sibili sibili agilan sikasikan iaha fihalavici Asi di igivi agan hen apali libali uami. Lici vihili mu mu cihu cihu ma iahavibali uami.

²⁻³ Lici avili minam minam me agadidaj avin agadidaj igidalin avili hekili me hini uami. Lici hulan iamigali limu hihile agilan avili hekili agadi caba hen lagulamavi uami. Nibilan fili hali sihim saban mugan lamigan me agan hula sagan libavila nudu livalavi uami. Kili cikan hivi nudu mugan lamigan me lihua lamavici hinilali agadi avi livalavi uami. Lihavici nudu ibi agadi sihi agan nulidi hivi ma hini uami. Lici hibimañ limin dan limin dan Asi igui agiladi miyalivavila hiniavi uami. Hinihini avili hekili agadi caba hen lagulama Asi di sibila hisin hulañ Mosesi* sihi iahami agadi iahavi uami. Saban sipsipi ninañ di sihi agadi avi iahavi uami. Sihi nameñ agadi iahavi uami. Aludi Hekili Asi vidividin hekili dan aba abavi uami. Nama sibila vidividin mu hidili mu hidili agiladi vilanañ aba abavi uami. Lidanañ alan iga iga i aba abilalu aba abavi uami. Nama hulan iamigali hidili mu mu agiladi manigali aba abavi uami. Akuaba akuaba sibila huaci huaci vilanañ agilan amiñ sibaj aba abavi uami. ⁴ Aludi Hekili nama laci ala huaci silivi sibaj aba abavi uami. Nama sibila huaci huaci vilanañ agilan haibila ci iahavi aba abavi uami. Hameñ sadan hulan iamigali fili tibi mu hisin mu hisin agilan veve nadu ibi miyaiahiben aba migaliflibavibali aba abavi uami. Hulan iamigali sikasikan agilan nasan lidalida nadu ibi miyaiahavibali aba abavi uami.

⁵ Lihavici cihu igilin Asi di haiabila hej anjam ulan havili hivi vihavimi agadi hibi agan lavila hini uami. Hinidaci havili uleñ muji agadi iga ivoua akuaba akuaba agiladi igin uami. ⁶ Igilin Asi di cian hali hisin human limu fihala human limu ahica cijin agilan Asi di vidividin mu hidili mu hidili hulan iamigali sibili lamalama

hisin̄ agiladi hitin̄ miñalivavila hiniavi uami. La Ası di arjam uları hekili agadi muji hej hinia ivavehavi uami. Niñilan̄ havili mila huaci huaci niñi apali siban̄ agiladi libavi uami. Libavila lavi liba goli hivi vihavalı agiladi nulidi apagan̄ hivi libihahavi uami. ⁷ Lihavici akuaba akuaba limu ahica limu ahica hihi hiniavilalı agiladi mu agan̄ ve uami. Vevila hunan̄ misin̄ human limu fiñala human limu ahica cijin̄ liba goli hivi vihavalı agiladi vi uami. Viavila Ası di ciañ hali hisin̄ agilasan̄ hitin̄ hitin̄ igui uami. Ası hamen̄ laci hameñ laci hinilalı agadi igivi agan̄ hunan̄ misin̄ hitin̄ hitin̄ agiladi hivi milavila hiniavi uami. ⁸ Ası di vidiñidin̄ agan̄ hula nudı abilu hekili vidiñidin̄ dan̄ agan̄ hula lihavidaci nudı arjam uları hekili agadi muji hej avimisi me agan̄ hini uami. Lidaci aniaiba ma ivouavibali uami. Ası di ciañ hali hisin̄ human limu fiñala human limu ahica cijin̄ agilan̄ Ası di vidiñidin̄ mu hidili mu hidili agiladi hivi hulan̄ iamigali sibili lama fihalavici hej huaci ivouavibali uami.

16

Ası di ciañ hali hisin̄ agilan̄ Ası di igivi limin̄ uain̄ agiladi amiñ agiladi miti avili vidiñidin̄ me agadi miñamijividaci miguavimi.

¹ Vian̄ igahilidalın̄ Ası agan̄ nudı arjam uları hekili agadi muji hej hiniavila nudı ciañ hali hisin̄ human limu fiñala human limu ahica cijin̄ agiladi vidiñidin̄ ulavila abi uami. Namılañ hunan̄ misin̄ human limu fiñala human limu ahica cijin̄ agiladi ci via hinidalarıñ aba abi uami. Iadi igivi agan̄ limin̄ uain̄ agiladi amiñ agiladi miti me hunan̄ misin̄ agiladi hivi ala hiniavi aba abi uami. Hunan̄ misin̄ agiladi viavila limin̄ uain̄ agiladi amiñ agiladi miti avili vidiñidin̄ me agadi fili hej miñamijidalan̄ miguavim aba abi uami.

² Lici Ası di ciañ hali hisin̄ mu agan̄ nudı hunan̄ misin̄ agadı viavila fili hivi miñamijici migi uami. Lici fim vidiñidin̄

mu hidili mu hidili agilan̄ hulan̄ iamigali fili hali sihim saban̄ mugan̄ lamigan̄ me agadı sihi dan̄ agiladi hivi iahavi uami. Kili cikan̄ hivi fili hali sihim saban̄ mugan̄ lamigan̄ me lihua lamavici hinilalı agadı ibi miñaiahiben aba migalifilibavılalı agiladi hivi avi iahavi uami.

³ Lici Ası di ciañ hali hisin̄ mu agan̄ nudı hunan̄ misin̄ agadı avili hekili sabı hivi miñamijici migi uami. Lici avili hekili agan̄ midi can̄ can̄ lavila hiniavilalı hamen̄ hini uami. Lici akuaba akuaba avili hekili muji hihi hiniavilalı agilan̄ sikasikan̄ haba himavi uami.

⁴ Lihavici Ası di ciañ hali hisin̄ mu agan̄ nudı hunan̄ misin̄ agadı avili makañ hekili hekili agiladi hivi avili vubilim dan̄ vubilim dan̄ iahavilalı agiladi hivi miñamijici migi uami. Lici avili agilan̄ midi lifavi uami.

⁵⁻⁶ Ası di ciañ hali hisin̄ mu agan̄ avili agiladi migililalı uami. Niñu ala nameñ abi uami. Ası nama vaka siban̄ hiniadaminan̄ aba abi uami. Iabi avi hinidanan̄ aba abi uami. Hulan̄ sibili sibili agilan̄ nadı cian̄ igalahalaha hisin̄ hulan̄ agiladidañ nadı hulan̄ iamigali agiladidañ ifihimavidaci nulidi midi agilan̄ mijimiji migavalı aba abi uami. Lihavici nama nulisan̄ midi igunañ navi aba abi uami. Lusin̄ sibili vihavalı agasan̄ hibin̄ nulisan̄ midi igunañ navi aba abi uami. Nama huaci silivi siban̄ aba abi uami. Nama hulan̄ iamigali hitin̄ hitin̄ akuaba akuaba lusin̄ sibili sibili vihavilalı agiladi igilanañ aba abi uami. Iga iga nulidi ciañ hivi lamalama libimigumigu sibili lamilanañ agan̄ amiñ siban̄ aba abi uami.

⁷ Lici igahilidalın̄ Ası di hulan̄ iamigali himavalı agiladi amiñ agilan̄ sagalı hilahila hisin̄ vadim lihu hej hinihini nameñ abavi uami. Amiñ ala aba abavi uami. Nama aludi Hekili aba abavi uami. Nama Ası vidiñidin̄ hekili dan̄ aba abavi uami. Nama hulan̄ iamigali lusin̄ sibili dan̄ agiladi sihivia siban̄ iga iga cian̄ hivi lamilanañ aba abavi uami. Ciañ hivi lamalama hulan̄ iamigali lusin̄ sibili amiñ amiñ vihavilalı

15:7 15.7 2 Te 1.9, CHL 4.6, 4.9, 10.5-6, 14.10   **15:8** 15.8 CV 40.34, 1 Kin 8.10-11, 2 Sto 5.11-14, Ais 6.4, Ese 44.4, 2 Te 1.9   **16:1** 16.1 Sng 69.24, Jer 10.25, Ese 22.31, Sef 3.8, CHL 14.10, 15.1, 15.7, 16.17   **16:2** 16.2 CV 9.10, Lo 28.35, CHL 8.7, 13.12-18   **16:3** 16.3 CV 7.17-21, CHL 8.8-9   **16:4** 16.4 CV 7.17-21, Sng 78.44, CHL 8.10   **16:5-6** 16.5-6 Sng 79.3, 119.137, Ais 49.26, Mt 23.34-35, CHL 1.4, 1.8, 11.17-18, 13.15, 15.2-3, 18.20   **16:7** 16.7 Sng 19.9, CHL 15.2-3, 19.1-2   **16:8** 16.8 CHL 8.12, 14.18

agilasan vihili igulanan aba abavi uami.

⁸ Lici Asi di cian hali hisin mu agan nudi hunan misin agadi miñamijici uaian lamigan agadi hafilami uami. Lici uaian agan hulan iamigali agiladi avin me hilacabilibili aba Asi nusañ vidividin igui uami. ⁹ Lici uaian agan vidividin sibañ hilavila hulan iamigali agiladi hilacabili uami. Lici nameñ abavi uami. Asi nibu ibi dan sadan akuaba akuaba mu hidili mu hidili nagiladi nibu nukeñ lidaci iahavi aba abavi uami. Hameñ aba aba Asi di abacuvacuva cian abavi uami. Hameñ lidin lusin sibili sibili agiladi ma valavi uami. Asi sañ hijinalanala nudi ibi avi ma miñaiyahavi uami.

¹⁰ Lihavici cihu Asi di cian hali hisin mu agan nudi hunan misin agadi fili hali sihim sabañ mugan lamigan me agadi migahinihiñi hisin uvı hej miñamijici migi uami. Lici hulan iamigali nudi lihu hivi hiniavi agiladi hivi hifili migi uami. Lici avıha avıha hekili iga iga nulidi nukeñ selivin iavavi uami. ¹¹ Fim akuaba akuaba agilan nulidi hadipili hivi iahavidaci avıha avıha iga iga Asi iahua hivi hinilali agadi abacuvacuva cian sibili sibili abavi uami. Hameñ aba aba nulidi lusin sibili sibili agiladi ma valavi uami.

¹² Lici cihu Asi di cian hali hisin mu agan nudi hunan misin agadi Iufiletisi avili makan hekili hej miñamijici migi uami. Lici avili agan pilelici fili agan subilavila uaian iahaiaha kılıkili hisin manigali agilan veve hibı dan hini uami. ¹³ Lidaci sudi sibili ahica pam suli me agiladi igin uami. Mu sahula hekili agadi sibisan muji hej hinia ivave uami. Mu fili hali sihim sabañ mugan lamigan me agadi sibisan muji hej hinia ivave uami. Mu fili hali sihim sabañ

mugan lamigan me agadi cian igalahalaha hisin agadi sibisan muji hej hinia ivave uami.* ¹⁴ Ivavevila fili tibi mu hivi mu hivi hidahida uu manigali fili tibi mu hisin mu hisin agiladi hivi mu sihi mu sihi abalamavi uami. Manigali fili tibi mu hisin mu hisin agilan nulidi sagan hisin hulemili agiladi vavevave migudibavibali agasan abalamavi uami. Asi vidividin hekili dan agan hulan iamigali cian hivi lamibali agadi miñin hekili hej sagan libaliba san abalamavi uami. ¹⁵ Lihavici Jisasi nameñ abi uami. Ci igilan aba abi uami. Vian naludi piñ sigili hisin hulan velali hameñ veben aba abi uami. Miñin apali veben aba abi uami. Hulan iamigali nulidi hadi hilahila hutesi hutesi agiladi nulidi mikı piñ lamavila migila migila hinihini ani ma hisivavilalı agilan hijinalavibali aba abi uami. Nibalañ muhili havili dan me hiniavila ma sıhumahılavibali aba abi uami. ¹⁶ Lici sudi sibili agilan manigali agiladi vave fipi mu Ibilu cian hivi Alımagedon* aba abavilalı hej migudibavi uami.

¹⁷ Lihavici Asi di cian hali hisin mu agan nudi hunan misin agadi uaian susu hivi miñamiji uami. Lici Asi nudi anjam ulan hekili muji hej nudi migahinihiñi hisin uvı agadi hivi migahiniavila vidividin nameñ abi uami. Ha ci aba abi uami. ¹⁸ Lici imamulañ agan miñapalidaci sagilin hekili hekili lami uami. Lidin libilan hekili ifidaci mumim hekili sibañ ve uami. Vaka hulan iamigali fili nej hiniavidaci mumim hameñ agan ma vemi uami. ¹⁹ Lici Babilon haiabila hekili agan ciklavila ahica pam cikan hiniavi uami. Haiabila hekili hekili fili tibi mu hivi mu hivi hiniavi agilan avi sikasikan sibili lhavi uami. Asi nibu

16:9 16.9 Dan 5.22-23, CHL 9.20-21, 11.13, 16.21

16.11 CHL 9.20-21, 16.21

16:10 16.10 CV 10.21-22, Ais 8.22, CHL 9.2, 11.9-10, 13.2

16:11

16.11 CHL 9.20-21, 16.21

16:12 16.12 Ais 11.15-16, 41.2, 41.25, Jer 50.38, CHL 9.14

16:13

16.13 1 Jo 4.1-3, CHL 12.3,

12.9, 19.20, 20.10

* **16:13** 16.13 Fili hali sihim sabañ mugan lamigan me mu sıvi vemi agan nibu cian igalahalaha hisin. Nibu fili hali sihim sabañ mugan lamigan me mu hali vemi agadi cian igalahalaha hisin. Cian haiabila lama abami agadi manasiñ 13.11-16 agadi igihalan.

16:14 16.14 2 Te 2.7-11, 1 Ti 4.1, Je 3.15, CHL 16.7, 17.14, 19.15,

19.19-20

16:15 16.15 Mt 24.43-44, Lu 12.39-40, 2 Ko 5.3, 1 Te 5.1-2, 2 Pi 3.10, CHL 3.3, 3.18

16:16

16.16 Het 5.19, Sek 12.11-14, CHL 19.19

16.16 Ibi Alımagedon agadi hidili nibu nameñ. Vaka Isıaeli hidili agiladi

nagili lamavihadami agilan ve Megido halu ligun hej sagan libavila manigali Josaia di ifihimavimi.

2 King 23.29-30 agadi igihalan. Mu 2 Stori 35.20-24 agadi igihalan. Hulan limu hihile abavilalı. Alımagedon ha Megido halu agasan abi uavilalı. Agadi ala hulan limu hihile abavilalı. Ha sagan libaliba fipi agasan hıve lama abi uavilalı.

16:17

16.17 CHL 16.1

16:18 16.18 Dan 12.1, CHL 4.5, 8.5, 11.13, 11.19

16:19

16.19 Ais 51.17, Jer 25.15-16, CHL 14.8-10, 17.18,

Babilon haiabila hekili hisin hulan iamigali agiladi lusin sibili sibili agiladi ci igi uami. La hulan iamigali agiladi sibili lamiben aba nudi igivi hekili limin uain agiladi amin agiladi miti avili vidividin me hinidi agadi iguci navi uami. **20** Avili muha mu mu agilan sikasikan haba sivilavi uami. Halu mu avi ma hini uami. **21** Avili vumili liba kum kum me agilan migavi uami. Avili vumili liba kum kum me agiladi vihili hitin hitin agilan 50 kilogilam uami. Avili vumili liba kum kum me agilan uaia susu hivi hinhini hulan iamigali agiladi sabi hivi migamiga nulidi sibili siban lamavi uami. Lihavidaci hulan iamigali agilan Asi nuken abici avili vumili liba kum kum me migavi agasan nudi abacuvacuva cian abavi uami.

17

Hibi pili hisin iamigali me agan nudi lusin sibili agilasan vihili igami.

1 Asi di cian hali hisin human limu fihala human limu ahica cijin agilan hunan misin hitin hitin minjalivavi agiladi mu agan vevila iadi namej abi uami. Nama iadi pin veha aba abi uami. Babilon haiabila hekili hibi pili hisin iamigali me avili makan hekili hekili agiladi caba caba hinilali agan nudi lusin sibili agilasan cihu hibin vihili igibali aba abi uami. Akuaba akuaba vihili igibali agiladi viaj nadia abalamiben aba abi uami. **2** Haiabila agan hibi pili hisin iamigali me hinidaci manigali fili tibi mu mu migilavilal agilan nibu hula lusin sibili sibili vihaval abu abi uami.* Hulan iamigali fili nej hiniavilal agilan avi nibu hula hivikali saj hidahida lusin sibili sibili vihaval abu abi uami. Lidin hulan avili vidividin nana uava iahuavilal hamen uava iahuaval abu abi uami. **3** Lici Asi di Ami agan iadi hivi vidividin siban iahici Asi di cian hali hisin agan iadi viavila fili tibi kili humisi akuaba akuaba apali hen via ui uami. Via uci iamigali mu agad igin uami. Nibu fili hali sihim saban mugan

lamigan me hadipili midi agadi sabi hivi migahinidaci igin uami. Fili hali sihim saban mugan lamigan me agadi hadipili hivi ibi akape siban agilan hiniavi uami. Ibi hamej agilan Asi di abacuvacuva cian uami. Nudi hali human limu fihala human limu ahica cijin uami. Nudi hali makaj makaj human limu limu fihala uami. **4** Iamigali agan hadi hilahila akuaba akuaba namej agiladi hivi hajin migui uami. Hadi hilahila midi cibin agadi lami uami. Mu midi siban agadi lami uami. Lamavila liba gol agiladi lami uami. Liba huaci huaci anim hilici hekili hivi lavaval agiladi lami uami. Malilun agiladi avi lami uami. Lavila hicin liba gol hivi vihaval agadi minjaliva hini uami. Iamigali agan akuaba akuaba lusin sibili sibili Asi igidaci hisi sibili sibili iahavilal me agiladi vilal uami. Nibu hivikali saj hidahida lusin sibili sibili vilal uami. Lusin sibili sibili hamen vilal agilan avili vidividin hicin hivi milavila hinhini me hinidi uami. **5** Iamigali agadi libam hivi hive lama ibi namej libaval uami. Babilon haiabila hekili agan akuaba akuaba lusin sibili sibili fili hisin agiladi hali hisin me hini aba abaval uami. Nibu hibi pili hisin iamigali agiladi hali hisin me hini aba abaval uami.

6 Iamigali agan Asi di hulan iamigali agiladi ifihimilal uami. Hulan iamigali Jisasi saj hiji vidividin lamalama nudi ibi agasan aba aba hidavilal agiladi avi ifihimilal uami. Nibu nulidi midi agiladi navila hulan avili vidividin nana uava iahuavilal hamen uava iahudaci igin uami. Igavila i aba abin uami.

7 Lili Asi di cian hali hisin agan iadi namej abi uami. Nama aki saj i aba abinaj aba abi uami. Fili hali sihim saban mugan lamigan me agan hali human limu fihala human limu ahica cijin dan hini aba abi uami. Nudi hali makaj human limu limu fihala aba abi uami. Nibu ala iamigali agadi hava via hididaci iginan aba abi

16:20 16.20 CHL 6.14

16:21 16.21 CV 9.23-24, CHL 11.19, 16.9-11

17:1 17.1 Jer 51.12-13, CHL 16.19, 17.15,

18.16, 21.9

17:2 17.2 Ais 23.17, Jer 51.7, CHL 14.8, 18.3

* **17:2** 17.2 Hulan iamigali kili akuaba akuaba lihulihu

lamalama aludi asi aba lusin sibili sibili vihaval abu abinu di valavila hibi pili hisin iamigali hula hidahida agan me lihavilal.

17:3 17.3 CHL 12.3, 12.6, 12.14, 13.1, 17.9, 17.12

17:4 17.4 Jer 51.7, Ese 28.13-16, Dan 11.38, CHL 14.8, 18.6, 18.12, 18.16

17:5 17.5 2 Te 2.7-11, CHL 14.8, 16.19, 18.2, 18.9-10, 19.1-2

17:6 17.6 CHL 12.11, 13.15, 16.5-6, 18.22-24, 19.1-2

17:7 17.7 CHL 13.1

uami. Akuaba akuaba hîve lamalama ciañ me iginan̄ agiladî hidili agilan̄ sivila hiniavi aba abi uami. Agadî ala vian̄ nulidi hidili agiladî nasan̄ abalamiben aba abi uami. **8** Fili hali sihim saban̄ mugan̄ lamigan̄ me iginan̄ agan̄ vaka sibañ hiniadami aba abi uami. Agadî ala iabi ma hini aba abi uami. Mufili haca hagabin̄ laci agadî vala iaha sibili lavila sikasikan apali libali aba abi uami. Vaka sibañ Asî fili uaian̄ susu akuaba akuaba ma lamiman̄ lidaci hulan̄ iamigali limu hihile agiladî ibi agilan̄ huaci hameñ laci hameñ laci hinihini hisin̄ manasiñ hiv̄ ma hiniavim̄ aba abi uami. Nibilan̄ ala fili neñ hinihini fili hali sihim saban̄ mugan̄ lamigan̄ me agadî igavila i aba abavibali aba abi uami. Fili hali sihim saban̄ mugan̄ lamigan̄ me agan̄ vaka hiniadami aba abi uami. Iabi ma hinidi aba abi uami. Agadî ala mufili iahici igavila i aba abavibali aba abi uami.

9 Hulan̄ hiji hutesi dan̄ agilan̄ akuaba akuaba agiladî hidili igavibali aba abi uami. Fili hali sihim saban̄ mugan̄ lamigan̄ me agadî hali human limu fihala human limu ahica cijin̄ ha halu human limu fihala human limu ahica cijin̄ aba abi uami. Iamigali agan̄ halu human limu fihala human limu ahica cijin̄ agiladî hiv̄ migahinilalî aba abi uami.* Hali human limu fihala human limu ahica cijin̄ agiladî hidili mu nibu manigali human limu fihala human limu ahica cijin̄ fili tibi hitin̄ hitin̄ migilavilalî agilan̄ aba abi uami. **10** Nulidi manigali human limu fihala agilan̄ ci sibili lihavalî aba abi uami. Nulidi manigali pabin̄ agan̄ iabi hanibun̄ hinidi aba abi uami. Nulidi manigali mu agan̄ vakala ma iahiman̄ aba abi uami. Nibu iahavila manigali hinibali ala Asî abici nibu hutesi ma hinibali aba abi uami. **11** Fili hali sihim saban̄ mugan̄ lamigan̄ me nibu avi vaka manigali hiniadami aba abi uami. Nibu iabi ma hinidi agadî ala iaha cihu manigali hinibali aba abi uami. Nibu ala manigali human limu fihala human limu

ahica cijin̄ agiladî hulan̄ mu aba abi uami. Nibu avi sibili lavila sikasikan apali libali aba abi uami. **12** Hali makañ makañ human limu limu fihala agiladî iginan̄ ha manigali human limu limu fihala agilan̄ aba abi uami. Nibilan̄ manigali hiniavadi ala fili tibi mu mu ma migilavadi aba abi uami. Agadî ala mufili nibilan̄ ibi viavila fili tibi hitin̄ hitin̄ migilavibali aba abi uami. Fili hali sihim saban̄ mugan̄ lamigan̄ me agan̄ ibi viavila migilibali hamen̄ ala migilavibali aba abi uami. Agadî ala hutesi ma hiniavibali aba abi uami. Pabin̄ aua hiniavibali aba abi uami. **13** Manigali sikasikan agilan̄ hiji pam laci lamavila nulidi nukeñ vidividin̄ agiladî fili hali sihim saban̄ mugan̄ lamigan̄ me agasan̄ iguavibali aba abi uami. Iguavila abavibali aba abi uami. Alan̄ ibi apali me hinidamili nama pam ibi dan̄ hinibanañ aba abavibali aba abi uami. **14** Lidiñ saban̄ sipsipi ninañ agasan̄ sagan̄ hidavibali aba abi uami. Agadî ala saban̄ sipsipi ninañ agan̄ nulidi livilibali aba abi uami. Nibu hulan̄ hekili hekili agiladî Hekili aba abi uami. Nibu manigali sikasikan agiladî manigali aba abi uami. Hulan̄ iamigali abici vehavici nusañ nukeñ libiminjalî agilan̄ nibu hula hinihini nudî ciañ agadî lubiahilavilalî aba abi uami. Hulan̄ iamigali nibilan̄ ala sagan̄ liba fihala saban̄ sipsipi ninañ agan̄ hula vidividin̄ lagulamavibali aba abi uami.

15 La Asî di ciañ hali hisin̄ agan̄ iadi cihu nameñ abi uami. Haiabila hekili hibi pili hisin̄ iamigali me avili makañ hekili hekili agiladî caba caba hinilalî agadî hidili nibu nameñ aba abi uami. Avili makañ hekili hekili ha hulan̄ iamigali hadipili mu hidili mu hidili agiladî iginan̄ aba abi uami. Fili tibi mu hisin̄ mu hisin̄ agiladî iginan̄ aba abi uami. Ciañ sibañ mu hisin̄ mu hisin̄ agiladî iginan̄ aba abi uami. Nibilan̄ ve migudiba hulan̄ iamigali akape sibañ hiniavilalî agiladî iginan̄ aba abi uami. **16** Fili hali sihim saban̄ mugan̄ lamigan̄ me agan̄ haiabila hekili hibi pili hisin̄ iamigali

17:8 17.8 Sng 69.28, Dan 7.7, 12.1, CHL 11.7, 13.1-3, 13.8-10   **17:9** 17.9 CHL 13.1, 13.17-18   * **17:9** 17.9 Halu human limu fihala human limu ahica cijin̄ hiniavilalî heñ ala Lom haiabila hekili agadî vihavimi.   **17:12** 17.12 Dan 7.24, Sek 1.18-21, CHL 13.1   **17:14** 17.14 Jer 50.44-45, 1 Ti 6.15, CHL 16.14, 19.19   **17:15** 17.15 Ais 8.7-8, Jer 47.2, CHL 13.7   **17:16** 17.16 Jer 50.41-42, Ese 16.37, CHL 18.8, 18.16

me hinilali agadı nagili lamibali aba abi uami. Nudi hali makaj makaj human limu limu fihala agiladi iginanag agilan avi iamigali agadı nagili lamavibali aba abi uami. La nudi sibili lamavila nudi muhili havili agiladi sikasikan miñahubilavibali aba abi uami. La nudi ifihimavila nudi hadipili agadı vihavila ihalahalaha hilici ciki ciki agiladi navila limu cikan agiladi avin hivi lamavici lihucabilavibali aba abi uami. ¹⁷ Ası agan akuaba akuaba mufili iahavibali agasan abami aba abi uami. Hameñ abami agasan igahilavila manigali agilasan hiji igubali aba abi uami. Iguci hiji pam laci lamavila fili hali sihim saban mugan lamigan me agadı abavibali aba abi uami. Nama aludi manigali hinilini aludi fili tibi hitin hitin agiladi migiliha aba abavibali aba abi uami. Lihavidaci nibu nulidi miglidaci Ası akuaba akuaba iahavibali agasan abami agilan iahavibali aba abi uami. Iahavici hej fili hali sihim saban mugan lamigan me agan migila migila sibila agadı valibali aba abi uami. ¹⁸ Iamigali iginan agan nibu haiabila hekili agan me aba abi uami. Nibu manigali fili tibi mu hisin mu hisin agiladi migililali aba abi uami.

18

Babilon haiabila hekili agan sibili limi.

¹ Akuaba akuaba hameñ agiladi igavila cihu igiliñ Ası di ciañ hali hisin mu agan Ası di haiabila hej hinia migi uami. Nibu ibi hekili dan uami. Nibu migidaci nudi abilu hekili vidividin dan agan fili hivi havali uami. ² Nibu vidividin siban ula ula namen abi uami. Babilon haiabila hekili agan ci sibili li aba abi uami. Lici fili hali mu hidili mu hidili agilan hej hinivibali aba abi uami. Sudi sibili agilan hej hinivibali aba abi uami. Havanjakuabaakuabahisi sibili sibili nana hisin agilan hej hinivibali aba abi uami. Havanj sibili sibili hihile agilan avi hej laci ala hinivibali aba abi uami. ³ Haiabila hekili agan hibi pili hisin iamigali me hinidaci hulan iamigali

fili tibi mu hisin mu hisin agilan nibu hula hivikali san hidahida lusin sibili sibili vihavilali aba abi uami. Hameñ lidij nudi limin uain agiladi amin agiladi miti avili vidividin me agadı navilali aba abi uami. Manigali fili tibi mu mu migilavilali agilan avi nibu hula lusin sibili vihavilali aba abi uami. Hulan hihile anim hilici vivi san akuabaakuabahuaci huaci nibu mavin igelili agiladi viovio mutin hivi lamavilali aba abi uami. Lihavidaci nibu akuaba akuaba agiladi lavidaci hulan agilan anim hilici hekili vihavilali aba abi uami.

⁴ Lici cihu Ası nudi haiabila hej hinia nameñ abidaci igahilin uami. Iadi hulan iamigali namilan nibu hula nagili libavila lusin sibili sibili agiladi vimilan aba abi uami. Lavila nibu nudi lusin sibili sibili agasan sibili libali hej namilan avi nibu hula sibili limilan aba abi uami. Namilan haiabila agadı valavila vehalañ aba abi uami. ⁵ Nibu lusin sibili sibili akape siban migudibilali agiladi viañ sihivia siban igan ababi uami. ⁶ Nibu naludi sibili lamilali agasan igahilavila hibin avi hameñ laci ala nudi sibili lamihalañ aba abi uami. Nibu lusin sibili mu hidili mu hidili akape siban agiladi vilali aba abi uami. Namilan nudi lusin sibili sibili agilasan igahilavila hibin avi nudi hekili siban sibili lamihalañ aba abi uami. Nibu avili vidividin hicihan hivi enjalalı agasan hibin avi avili vidividin mu hidili mu hidili agiladi pam lama enjalavici vidividin hekili siban dan hinilali hameñ agadı igulan nibali aba abi uami. ⁷ Nibu nudi nukeñ ibi agadı miñaihaiaha akuaba akuaba mavin iga iga vivi lusin sibili sibili akape agiladi vilali aba abi uami. Hameñ sadañ nusan avıha avıha iguben aba nibu lusin sibili hekili vilali hameñ laci ala avıha avıha avi hekili ala iguhalan ababi uami. Lilan ilihin hekili iliham aba abi uami. Nibu hiji hivi nameñ abilali aba abi uami. Vian manigali di migahininhini hisin uvı hej migahininhini fili tibi nagadi migililan ababilali aba abi uami. Vian iamigali cido me ma hinilan ababilali aba abi

uami. Akuaba akuaba vihili iahavidaci ilihavilalı agilan̄ iadi hivi ma iahavibali aba abilalı aba abi uami. ⁸ Nibu hamej abilalı sadan̄ akuaba akuaba sibili siban̄ agilan̄ nudi hivi iabi me laci iahavibali aba abi uami. Himuhimu mu hidili mu hidili agilan̄ iahavibali aba abi uami. Lihavidaci hulan̄ iamigali vihili iga iga ilihavibali aba abi uami. Humigan̄ ibilibili hekili agan̄ iahibali aba abi uami. Vian̄ naludi Hekili aba abi uami. Vian̄ vidividin̄ hekili dan̄ aba abi uami. Vian̄ Babilon haiabila hekili agadi cian̄ hivi lama libimiguavila sibili lamalama san̄ abin̄ aba abi uami. Vian̄ liliñ Babilon haiabila hekili agan̄ sikasikan̄ avin̄ lihubali aba abi uami.

⁹ Nibu hibi pili hisin̄ iamigali me hinidaci manigali fili tibi mu mu migilavilalı agilan̄ akuaba mavin̄ iga iga vivi nibu hula lusin̄ sibili sibili mu hidili mu hidili agiladi vihavalı aba abi uami. Manigali agilan̄ ala haiabila agan̄ avin̄ lihulihu avimisi iahidaci iga iga mavin̄ minjaminja ilihavibali aba abi uami. ¹⁰ Iamigali agan̄ avıha avıha hekili vibali agadi igavila lidavibali aba abi uami. La uavila atan̄ lagulama hinihini mavin̄ lamalama namen̄ abavibali aba abi uami. O Babilon haiabila hekili nama vidividin̄ hekili dan̄ aba abavibali aba abi uami. Agadi ala lusin̄ sibili sibili vilanañ agasan̄ nadı cian̄ hivi lamici vihili igavila lihalıha siban̄ sibili linan̄ aba abavibali aba abi uami. ¹¹ Sibili linan̄ hulan̄ iamigali akuaba lavalava hisin̄ agilan̄ apali lihavibali aba abi uami. Lihavici hulan̄ fili tibi mu hisin̄ mu hisin̄ mutin̄ lamalama anim̄ hilici sibila vihavilalı agilan̄ Babilon haiabila nasan̄ igahılahila mavin̄ lamalama ilihavibali aba abi uami. ¹² Nulidi mutin̄ lamalama hisin̄ akuaba akuaba nibilan̄ namej aba abi uami. Mu liba goli aba abi uami. Mu liba siliva aba abi uami. Mu liba huaci huaci anim̄ hilici hekili hivi lavavilalı agilan̄ aba abi uami. Mu malıluñ aba abi uami. Mu havili mila huaci huaci aba abi uami. Mu havili midi cibin̄ aba abi uami. Mu havili midi siban̄ aba abi uami. Mu havili vahili

vahili siban̄ aba abi uami. Mu kili mu hidili mu hidili hisi huaci huaci dan̄ aba abi uami. Mu akuaba akuaba saban̄ elefan̄ mika hivi vihavilalı agilan̄ aba abi uami. Mu kili anim̄ hilici hekili hivi lavavila hunan̄ akuaba lihuavilalı agilan̄ aba abi uami. Mu akuaba akuaba liba bilasi hivi vihavilalı agilan̄ aba abi uami. Mu akuaba akuaba liba sihi sihi dan̄ agiladi hivi vihavilalı agilan̄ aba abi uami. ¹³ Mu cihu savu me sinamon hisi huaci dan̄ aba abi uami. Mu alacın̄ nana hisin̄ aba abi uami. Mu cihu savu me agadi hilidaci hisi huaci huaci iahaiaha hisin̄ aba abi uami. Mu sidañ avili hisi huaci dan̄ aba abi uami. Mu cihu savu me kili balisam milim hivi vihavilalı aba abi uami. Mu limin̄ uain̄ agiladi amiñ agiladi miti aba abi uami. Mu kili oliv̄ agiladi amiñ agiladi miti aba abi uami. Mu maci huaci huaci hilanana hisin̄ aba abi uami. Mu halıha cahu uitı hilici aba abi uami. Mu sabañ bulimakau aba abi uami. Mu sabañ sipsipi aba abi uami. Mu sabañ osi nulidi akuaba akuaba magila magila hisin̄ vadim dan̄ aba abi uami. Mu hulan̄ iamigali manigali mu agadi lihu hivi hinihini sibila havı havı vihavilalı agilan̄ aba abi uami. Akuaba akuaba hamej agiladi vavevave mutin̄ hivi lamavidaci lavalava hisin̄ hulan̄ agilan̄ apali aba abi uami. ¹⁴ Hulan̄ mutin̄ lamalama anim̄ hilici sibila vihavilalı agilan̄ Babilon haiabila hekili agadi namej abavibali aba abi uami. Akuaba akuaba huaci huaci vivi san̄ nadı humigan̄ iahilalı agilan̄ apali lihavi aba abavibali aba abi uami. Akuaba akuaba anim̄ hilici hekili hekili hivi lavalava hisin̄ agilan̄ haba sivila fihalavi aba abavibali aba abi uami. Akuabaakuaba hajin̄ huaci huaci agilan̄ avi sikasikan̄ haba sivila fihalavi aba abavibali aba abi uami. Lihavici cihu cihu ma siban̄ igibanan̄ aba abavibali aba abi uami.

¹⁵ Hulan̄ haiabila hekili hej hinihini mutin̄ lamalama anim̄ hilici sibila vivi akuaba akuaba akape vihavilalı agilan̄ haiabila hekili aviha avıha vibali agadi

igavila lidavibali aba abi uami. Lidavila ua atan̄ lagulama igasulasula mavin lamalama ilihavibali aba abi uami. ¹⁶ Il̄iha il̄iha nameñ abavibali aba abi uami. O Babilon haiabila hekili aba abavibali aba abi uami. Nibu hajin̄ miguben aba hadi hilahila mila huaci huaci agiladi lamilali aba abavibali aba abi uami. Hadi hilahila midi sibar̄ agiladi lamilali aba abavibali aba abi uami. Hadi hilahila midi cibin̄ agiladi lamilali aba abavibali aba abi uami. Liba gol̄ agiladi lamilali aba abavibali aba abi uami. Liba huaci huaci anim hilici hekili hiv̄ lavavilali agiladi lamilali aba abavibali aba abi uami. Malilun̄ agiladi avi lamilali aba abavibali aba abi uami. ¹⁷ Agadi ala anim hilici akuaba akuaba hajin̄ huaci huaci agilan̄ lihalihā sibar̄ sikasikan̄ sibili lihavi aba abavibali aba abi uami.

Lihavidaci hulan̄ hihile agilan̄ avi Babilon haiabila agadi atan̄ lagulama igasulavibali aba abi uami. Hulan̄ huniga hekili miñjalivaliva hisin̄ agilan̄ aba abi uami. Hulan̄ huniga hekili hiv̄ fili tibi mu hiv̄ mu hiv̄ hidavilali agilan̄ aba abi uami. Huniga matamata sibila vivi hisin̄ hulan̄ agilan̄ aba abi uami. Hulan̄ huniga hekili hiv̄ hidahida anim hilici akuaba akuaba sibila vihavilali agilan̄ aba abi uami. Nibilan̄ ahuata hamen̄ lagulama hinihini igasulavibali aba abi uami. ¹⁸ Igasulasula avimisi agadi iga iga nameñ abavibali aba abi uami. Ak̄i haiabila hekili agan̄ nibu me hinilali aba abavibali aba abi uami. ¹⁹ La fili ibili agadi hali hiv̄ liciavinci iahudaci mavin miñamija vidividin̄ ula ula aba aba ilihavibali aba abi uami. Il̄iha il̄iha nameñ abavibali aba abi uami. O Babilon haiabila hekili aba abavibali aba abi uami. Huniga hekili hekili agiladi iagagalini lu agilan̄ haiabila hen̄ hidahida anim hilici hekili hekili vihavilali aba abavibali aba abi uami. Agadi ala lihalihā sibar̄ ci sibili li aba abavibali aba abi uami.

²⁰ Lavila Jon agan̄ cihu abami. As̄i di haiabila hinilalañ namilan̄ uami. Hulan̄ Jisasi libimijami namilan̄ uami. As̄i di cian̄ igalahalaha hisin̄ hulan̄ namilan̄

uami. As̄i di hulan̄ iamigali namilan̄ uami. Namilan̄ haiabila hekili hen̄ akuaba akuaba iahi agasan̄ hijinalihalañ uami. Hulan̄ iamigali haiabila heñ hisin̄ agilan̄ ala lusin̄ sibili sibili vivi naludi sibili lamavalı uami. Lihavici As̄i agan̄ nulidi lusin̄ sibili agiladi igavila hibin̄ nulidi ci sibili lami uami.

²¹ Lici As̄i di cian̄ hali hisin̄ mu vidividin̄ hekili dan̄ agan̄ liba kum hekili halihā cahu uit̄ hilici ificabila hisin̄ agadi viaviña vidividin̄ havalici avili hekili hiv̄ migui uami. Lavila nameñ abi uami. Liba kum hekili havaliliñ migui hamen̄ ala As̄i agan̄ Babilon haiabila hekili agadi avi havalici migua sivilici cihu cihu ma igavibali aba abi uami. ²²⁻²⁴ Haiabila hen̄ hisin̄ hulan̄ mutin̄ lamalama anim hilici sibila vihavilali agilan̄ fili neñ hinihini nibilan̄ hulan̄ ibi dan̄ hiniavilali aba abi uami. Haiabila hen̄ hisin̄ hulan̄ limu hihile agilan̄ sihi sahu mu hidili mu hidili agiladi vivi anali abavilali aba abi uami. Hulan̄ iamigali fili tibi mu hisin̄ mu hisin̄ agilan̄ aludi hiji lubiahilavibali aba hamen̄ lihavilali aba abi uami. As̄i igidaci haiabila hekili agan̄ As̄i di cian̄ igalahalaha hisin̄ agiladidan̄ nudı hulan̄ iamigali agiladidan̄ ifihimali agasan̄ hugi dan̄ hini aba abi uami. Hulan̄ iamigali fili neñ hiniavilali agiladi nagili lamalama ifihimali aba abi uami. Lici hugi agan̄ Babilon haiabila hen̄ ala hini aba abi uami. Nibu hamen̄ lidiñ hiniadaci As̄i agan̄ haiabila agadi sibili lamibali aba abi uami. Sibili lamici hibiman̄ limin̄ dan̄ limin̄ dan̄ agiladi ifu ifu sihi iahaiaha sai sudime agiladidan̄ sai bihuli agiladidan̄ mahila mahila sihi iahavilali agiladi sagiliñ cihu cihu ma hiniavibali aba abi uami. Hulan̄ hihile akuaba akuaba human sihi mu hidili mu hidili vivi hisin̄ hiji hutesi dan̄ agilan̄ ma hiniavibali aba abi uami. Liba kum hekili halihā cahu uit̄ hilici ificabila hisin̄ sagiliñ agan̄ ma hinibali aba abi uami. Uni abilu ma hinibali aba abi uami. Hulan̄ hihile iamigali sabisabi hijinalavalili agiladi ulin̄ ulin̄ abin̄ abin̄ agilan̄ avi ma hiniavibali aba abi uami.

18:16 18.16 CHL 17.4

18:17 18.17 Ais 23.14, Ese 27.26-30

18:18 18.18 Ese 27.32, CHL 13.4

18:19 18.19 1

Sml 4.12, Ese 27.30-34

18:20 18.20 Lo 32.43, Ais 44.23, Jer 51.48

18:21 18.21 Jer 51.63-64, Ese 26.21, CHL 12.8,

16.20

18:22-24 18.22-24 Ais 23.8, 24.8, 47.9, Jer 7.34, 16.9, 25.10, 33.11, 51.49, Ese 26.13, Nah 3.4, Mt 23.35, CHL 17.2,

17.5-6

19

*Hulan iamigali Asi di haiabila hiniavimi
agilan Babilon haiabila sibili limi agasan
hijinalavimi.*

1-2 Akuaba akuaba hamen agiladı iga
fihalılıñ cihu Así di haiabila hej hulan
iamigali hıdili hekili agılañ vidividin siban
nameñ ula ula abavi uami. Así agan hulan
iamigali lusin sibili sibili vihavılalı agiladı
amıñ siban iga iga cian hıvı lamalama
sihivia siban libimigumigu abilalı aba
abavi uami. Hamen sadan alan nudı
ibi miŋaiahimili aba abavi uami.* Así
nibu ala aludi ahiliyahudaci huaci hamen
laci hamen laci hinilalu aba abavi uami.
Nibu vidividin hekili dan aba abavi uami.
Hamen sadan alan nusañ hijiñalarjala
nudi ibi miŋaiahıllalı aba abavi uami.
Haiabila hekili agan hıbi pili hisin iamigali
me hınihını hulan iamigali fili hiniavılalı
agiladı hiji miŋaihuihıllalı aba abavi uami.
Lidaci nibu hula hıvikali san hidahıda
lusin sibili sibili vihavılalı aba abavi uami.
Hamen lihavılalı agasan Así hıbiñ nudı ci
sibili lami aba abavi uami. Nibu Así di
sibila hisin hulan agiladı ifihimavıla hugı
dan hinilalı aba abavi uami. Hinidaci Así
nudi hıbiñ sibili lami aba abavi uami.

³ La cihu ula ula abavi uami. Asi di ibi miŋaiahimili aba abavi uami. Haiabila hekili agan avin lihudaci avimisi iahadi agan mufili mufili avi hamen laci hamen laci iahajaha h̄inibali aba abavi uami.

⁴ Lihavici Ası agan nudı migahinihini hisin uvı hej migahinidaci hulaq hekili hekili 24 agilan hula akuaba akuaba limu ahica limu ahica hihi hiniavilalı agilan hula nudı ibi minaiahiben aba migalıfilibavi uami. Migalıfilibavıla nulidi hali agiladı fili hivi libilivavi uami. La namen abavi uami.

19:1-2 19.1-2 Lo 32.43, 2 Kin 9.7, CHL 6.10, 15.2-3, 16.7, 1
hivi libami. Agadı ala sili 1-2, 3, 4, 6 agiladı pam Ibilu cian
miňaiahimili aba abilalu agasao nibaň Ibilu cian hivi ale
18.18   **19:4** 19.4 Neh 8.6, CHL 4.2-6, 4.10, 5.14   **19:5** 1
19.6 Sng 93.1, 97.1, 99.1 Ese 1.24-25, CHL 11.15-17, 14.2, 15

* **19:7** 19.7 Sabaq sipsipi ninan ha Jisası Kilaisı nuken. Ia lamavici avili hivi nulidi miňamigu miňaiahavilali agilan. Jis nulidi likila via uci Asi dı haiabila hej huaci hamej laci h Ese 16.10   **19:9** 19.9 Mt 22.2-3. Lu 14.15-16. CHI 21.5

Ha aminq sibaq abaq abavi uami. Alanq Asiq ibi miqaaiahimili abaq abavi uami.

5 Lihavici cian̄ sugi miti agaŋ Asi di migahinihini hisin̄ uvi heŋ hinia nameŋ abi uami. Asi di sibila hisin̄ hulan̄ ibi apal̄ namilaŋ Asi saŋ lidalaŋ nud̄ lihu hivi hinilalan̄ namilaŋ aba abi uami. Hulan̄ ibi daŋ namilaŋ Asi saŋ lidalaŋ nud̄ lihu hivi hinilalan̄ namilaŋ aba abi uami. Namilaŋ sikasikan Asi di ibi miŋaiahihalan̄ aba abi uami.

*Sabañ sipsipi ninan̄ agañ iamigali
sabibali agasan̄ simiñ hekili hilanavimi.*

6 Vian hulan iamigali hidili hekili agiladi ulin ulin abin abin agadı igahilin uami. Nulidi ulin ulin abin abin agan avili hekili aibubun ifu ifu sagilin lamilali hamej hini uami. Libilan hekili hekili ifilali agadı sagilin me hini uami. Lidin namej abavi uami. Aludi Hekili nibu Asi vidiividin hekili dan abu abavi uami. Nibu aludi manigali hinilali aba abavi uami. Alan nudi ibi miñaiahimili aba abavi uami. **7** Saban sipsipi ninan agan iamigali sabisabi mihiñ hekili agasan alan hekili siban hijiñalañala Asi di ibi miñaiahimili aba abavi uami. Iamigali agan muñan iahuiahu hisin hajin agiladi ci lami aba abavi uami.* **8** Asi agan iamigali agasan hadi hilahila mila huaci niñi apali siban agadı iguci lami aba abavi uami. Lavila abami. Sibila huaci huaci Asi di hulan iamigali vihavilali agilan hadi hilahila mila huaci huaci me uami.

⁹ Así dí ciañ hali hisin̄ agañ iadi cihu
abi uami. Ciañ nameñ agadı libiha aba
abi uami. Saban̄ sipsipi ninañ iamigali
sabibali heñ simin̄ hekili navibali aba
libiha aba abi uami. Así agañ hulan̄
iamigali simin̄ nana sañ abami agilan̄ pam
hijinjalavibali aba libiha aba abi uami. La
cihu ala abi uami. Ciañ nagan̄ nibu Así

19:1-2 19.1-2 Lo 32.43, 2 Kin 9.7, CHL 6.10, 15.2-3, 16.7, 1
hivi libami. Agadı ala sili 1-2, 3, 4, 6 agiladı pam Ibilu cian
miňaiahimili aba abilalu agasao nibaň Ibilu cian hivi ale
18.18   **19:4** 19.4 Neh 8.6, CHL 4.2-6, 4.10, 5.14   **19:5** 1
19.6 Sng 93.1, 97.1, 99.1 Ese 1.24-25, CHL 11.15-17, 14.2, 15

* **19:7** 19.7 Sabaq sipsipi ninan ha Jisası Kilaisı nuken. Ia lamavici avili hivi nulidi miňamigu miňaiahavilali agilan. Jis nulidi likila via uci Asi dı haiabila hej huaci hamej laci h Ese 16.10   **19:9** 19.9 Mt 22.2-3. Lu 14.15-16. CHI 21.5

.20 * **19:1-2** 19.1-2 Jon agañ manasij nagadi Gilikî ciañ
ibî ciki aleluia agadî libami. Aludi ciañ sibâñ hîvi Asî dî ibi
uia uavihadami. **19:3** 19.3 Ais 34.10, CHL 14.11, 18.9,
9.5 Sng 22.23, 115.13, 134.1, 135.1, CHL 11.18, 20.12 **19:6**
2.3-21.2 **19:7** 19.7 Mt 22.2, 25.10, Ef 5.32, CHL 21.2, 21.9

migali nibu sabibali ha hulaŋ iamigali nusan hiji vidividin
as Kilaſi vevila nulid vibali ha iamigali sabisabi me. Nibu
men laci hiniavibali. **19:8** 19.8 Sng 45.13-14, Ais 61.10,
19:10 19.10 HIL 10.25-26, 1 Jo 5.10, CHI 22.6-9

dí cianj amij aba abi uami. ¹⁰ Lici vian Ası dí cianj hali hisin̄ agadı ibi miñajahiben aba nudı piñ migalifilibavila iadi hali agadı fili hivi libilivin uami. Liliñ iadi nameñ abi uami. Hamen liminan̄ aba abi uami. Vian nadı sibila pam hisin̄ aba abi uami. Vian isaimahalina me agiladı sibila pam hisin̄ aba abi uami. Nibilan̄ ala cian Jisasi abami agasañ hiji vidividin̄ lamavılalı aba abi uami. Nama Ası dí ibi agadı pam miñajahihha aba abi uami. Cian Jisasi abami agan̄ ala Ası dí cian igalahalaha hisin̄ hulan̄ agiladı hiji hivi iahidaci sulavılalı aba abi uami.

Jon agan̄ hulan̄ mu saban̄ osi minı mila laci agadı sabı hivi migahinidaci igami.

¹¹ Ası dí haiabila agadı hibi me agan̄ lavılıci saban̄ osi mu minı mila laci agadı igin uami. Hulan̄ saban̄ osi sabı hivi migahini agadı ibi nıbu nameñ uami. Hulan̄ sibila sihivia sibarı igitibutıbu vilalı agan̄ uami. Hulan̄ cian amij laci abilalı agan̄ uami. Nıbu ala Ası dí cian sihivia lubiahilahila hulan̄ iamigali lusin̄ sibili sibili vihavılalı agiladı cian hivi lamilalı uami. Hulan̄ nudı nagili lamavılalı agilaj hula sagan̄ libılalı uami. ¹² Nudı lamigañ avıñ mila me uami. Nudı hali hivi manigali dí milan̄ lipilipi akape sibarı hiniavi uami. Nudı hadipili hivi ibi mu hini uami. Ibi agadı nıbu nuken̄ laci igilalı uami. Hulan̄ limu hihile ma igavılalı uami. ¹³ Nıbu hadi hilahila hutesı mila agadı viavila midi avılı puliañ me agadı hivi miñavisalı agadı lami uami. Hulan̄ agadı ibi nıbu Ası dí Cian uami. ¹⁴ Sagan̄ hisin̄ hulemili Ası dí haiabila hisin̄ agilaj avi hadi hilahila mila huaci huaci ninji apalı sibarı agiladı lamavi uami. Lamavıla nulidi saban̄ osi minı mila laci hitin̄ hitin̄ agiladı sabı hivi migahinihini hulan̄ agadı sıvi uavi uami. ¹⁵ Hulan̄ hali ui agan̄ puia hutesı ilin̄ dan agadı agimigili uami. Puia hutesı agadı hivi ala sagan̄ libavıla hulan̄ iamigali hidili mu mu agiladı livalici nıbilan̄ nudı lihu hivi laci

hiniavıbali uami. Hiniavidaci liba ain tibi agadı miñalivavıla manigali hinihini hulan̄ iamigali hidili mu mu agiladı migilibali uami. Migila hinihini limın uain agiladı amij agiladı vivi liba siji hekili agadı hivi miñamijici migudaci lagucabilibali uami. Ası vidividin̄ hekili dan̄ agan̄ igivi hiniavıla hulan̄ iamigali hidili mu mu agiladı hamen̄ ala sibili lamibali uami. ¹⁶ Hulan̄ hali ui agadı lagin̄ hivi ibi nameñ agilan̄ hiniavi uami. Manigali sikkasikan̄ agiladı manigali uami. Hulañ hekili hekili agiladı Hekili uami. Nudı hadi hilahila hutesı agadı hivi avi ibi hamen̄ laci ala hiniavi uami.

¹⁷ Lici igiliñ Ası dí cian hali hisin̄ mu agan̄ uaian̄ lamigañ muji heñ lagulama hini uami. La vidividin̄ ulavıla havaj iahua hivi vuhanuha hidavi agiladı abi uami. Namılañ ve migudibavıla Ası simiñ hekili igunıbali agasañ migilihalan̄ aba abi uami. ¹⁸ La manigali fili tibi mu mu migilavılalı agiladı valı nıbalan̄ aba abi uami. Sagan̄ hali hisin̄ agiladı manigali agiladı valı nıbalan̄ aba abi uami. Hulan̄ vidividin̄ dan̄ vidividin̄ dan̄ agiladı valı nıbalan̄ aba abi uami. Saban̄ osi agiladı valı nıbalan̄ aba abi uami. Hulan̄ saban̄ osi sabı hivi migahinavılalı agiladı valı nıbalan̄ aba abi uami. Hulan̄ nulidi nuken̄ sibila vivi huaci laci hiniavılalı agiladı valı nıbalan̄ aba abi uami. Hulan̄ manigali dı lihu hivi hinihini sibila havi havi vihavılalı agiladı valı nıbalan̄ aba abi uami. Hulan̄ ibi dan̄ agiladı valı nıbalan̄ aba abi uami. Hulan̄ ibi apalı agiladı valı nıbalan̄ aba abi uami. ¹⁹ Lici igiliñ fili hali sihim saban̄ mugan̄ lamigañ me agan̄ hula manigali fili tibi mu mu migilavılalı agilaj hula nulidi sagan̄ hisin̄ hulemili agiladı likila vave migudibavi uami. Hulan̄ saban̄ osi sabı hivi migahini agadıdan̄ nudı hulemili agiladıdan̄ nagili lamavıla sagan̄ libıbalı aba ve migudibavi uami. ²⁰ Migudibavıci hulan̄ saban̄ osi sabı hivi migahini agan̄ fili hali sihim saban̄ mugan̄ lamigañ me agadıdan̄ nudı cian igalahalaha hisin̄ agadıdan̄ miñahubıhahi

19:11 19.11 Sng 96.12-13, Ais 11.4, Ese 1.1, CHL 1.5, 3.14, 6.2, 15.5

19:12 19.12 Dan 10.6, CHL 1.14, 2.17-18, 19.16

19:13 19.13 Ais 63.1-3, Jo 1.1, 1.14, 1 Jo 5.7-8

19:14 19.14 Mt 28.3, CHL 4.4, 7.9

19:15 19.15 Sng 2.9, Ais 63.3, Jol

3.13, 2 Te 2.7-11, CHL 1.16, 2.27, 4.7-8, 12.5, 14.19-20

19:16 19.16 1 Ti 6.15, CHL 17.14, 19.12

19:17 19.17-18 Ese

39.17-20

19:19 19.19 Sng 2.2, CHL 16.16, 17.13-14

19:20 19.20 Ais 30.33, Dan 7.11, CHL 13.1-18, 14.10, 16.13-14,

20.10, 20.15

uami. Miñahubihahici hīhi hīniavidaci ahica hamen̄ haca hekili liba kum kum avin̄ lihulihu hīniavilali hej havalici migua avin̄ lihulihu hīniavi uami. Fili hali sihim̄ saban̄ mugan̄ lamigan̄ me agadi cian̄ igalahalaha hisin̄ agan̄ fili hali agadi piñ hīnihini mu sihi mu sihi agiladi abalamilali uami. Hulan̄ iamigali agiladi hīji miñaihuihu liben̄ aba hamen̄ lilali uami. Lidiñ hulan̄ iamigali fili hali sihim̄ saban̄ mugan̄ lamigan̄ me agadi sihi dan̄ agiladi hīji miñaihuihu lilali uami. Kili cikan̄ hīvi fili hali sihim̄ saban̄ mugan̄ lamigan̄ me lihua lamavici hinilali agadi ibi miñaiyahiben̄ aba migalifilibavilali agiladi hīji avi miñaihuihu lilali uami. ²¹ Fili hali sihim̄ saban̄ mugan̄ lamigan̄ me agadidaj nudi cian̄ igalahalaha hisin̄ agadidaj miñahubihaha havalici migua hīniavidaci hulan̄ saban̄ osi sabi hīvi migahini agan̄ puia hutesi agimigila hīni agadi hīvi nulidi sagan̄ hisin̄ hulemili agiladi sikasikan ifihima fihali uami. Lici havan̄ sikasikan agilan̄ nulidi vali vali agiladi navi uami. Nana hīniavici nulidi humigan̄ milavi uami.

20

Satan agan̄ limin̄ sibili ulaj hīvi hīnidaci hualı 1,000 ubali uami.

¹ Ası di cian̄ hali hisin̄ mu agan̄ Ası di haibila hej hīnia migidaci igin̄ uami. Haca hagabin̄ laci agadi hībi lavila lavila hisin̄ agadi via migi uami. Limin̄ vidividin̄ hekili dan̄ agadi avi via migi uami. ²⁻³ La nibu sahula hekili agadi miñahubihahi uami. Sahula hekili nibu Satan uami. Nibu lahu vaka hisin̄ sibaj uami. Nusaj ala lagun̄ aba abavilali uami. Limin̄ vidividin̄ agadi hīvi nudi libihahavila haca hagabin̄ laci agadi hīvi havalici migui uami. Lavila nibu cihu cihu hulan̄ iamigali hidili mu mu agiladi hīji miñaihuihu limidi aba abavila haca hagabin̄ laci agadi vidividin̄ sibaj libavila milim vidividin̄ agadi vivi haca caba caba agadi hīvi lamalama ui uami. Lici nibu hej hīnidaci hualı 1,000 ubali uami. Hualı 1,000 uci Ası nuken̄ nudi cian̄ hali hisin̄

agadi abici haca hagabin̄ laci agadi hībi cihu miñalavilici iahavila fili tibi mu hīvi mu hīvi hidibali uami. Agadi ala hutesi ma hidibali uami.

⁴ Lici cihu manigali di migahinihini hisin̄ uvı agiladi igin̄ uami. Igiliñ hulañ hīhile migahinihini hisin̄ uvı agiladi hīvi migahiniavi uami. Lihavidaçici Ası nulisan̄ hulañ iamigali cian̄ hīvi lamalama libimigumigu sibila agadi igui uami. Lici viañ hulañ iamigali limu hīhile himavalı agiladi amiñ agiladi igin̄ uami. Nibalan̄ ala Jisasi cian̄ abami agadi sulasula Ası di cian̄ lubiahilavidaçici nulidi nagili lamavalı uami. Nagili lamalama sugitan̄ ihalahavidaçici himavalı uami. Nibalan̄ fili hali sihim̄ saban̄ mugan̄ lamigan̄ me agadi ibi miñaiyahiben̄ aba ma migalifilibavilali uami. Kili cikan̄ hīvi nudi mugan̄ lamigan̄ me lihua lamavici hinilali agadi ibi miñaiyahiben̄ aba ma migalifilibavilali uami. Lihavidaçici nudi sihi agan̄ nulidi libam hīvi nulidi human hīvi ma hinilali uami. Hulan̄ iamigali agilan̄ ala himavila cihu hīhi iahavila Jisasi Kılaisi hula manigali hīniavidaci hualı 1,000 ubali uami. ⁵ Nibalan̄ mise hīhi iahavi uami. Hulan̄ iamigali limu hīhile himavalı agilan̄ hīhi ma iahavi uami. Agadi ala hualı 1,000 uci nibalan̄ avi cihu hīhi iahavibali uami. ⁶ Ası di hulan̄ iamigali hali mise hīhi iahavi agilan̄ hijinalavibali uami. Cihu tibi himahıma agan̄ vidividin̄ apali sadan̄ nudi lihu hīvi ma hīniavibali uami. Nibalan̄ Ası sadan̄ Jisasi Kılaisi sadan̄ sagali igu igu hisin̄ hulan̄ iamigali hīniavibali uami. Hīnihini Jisasi Kılaisi hula manigali hīniavidaci hualı 1,000 ubali uami.

Satan agan̄ sikasikan sibili libali uami.

⁷ Hualı 1,000 agan̄ uci Ası di cian̄ hali hisin̄ agan̄ haca hagabin̄ laci agadi hībi miñalavilici Satan agan̄ limin̄ sibili ulaj agadi vala ivavebali uami. ⁸ Ivavevila

Goeki hidili Magoki hidili agiladi hīji miñaihuihu liben̄ aba fili tibi sikasikan agiladi hīvi hidibali uami. Hidahida sagan̄ libaliba san̄ nulidi migudibibali uami.

Migudibici nulidi sagan hisin̄ hulemili agilan̄ hacin̄ hilici hilici me hiniavidaci lugilavici ma ua iahubali uami. ⁹ Sagan̄ hisin̄ hulemili agilan̄ fili tibi mu hiv̄ mu hiv̄ hidavidaci Asi di hulan̄ iamigali agilan̄ haiabila hekili hen̄ migudiba hiniavibali uami. Asi agan̄ haiabila hekili agasan̄ mavin̄ hekili hinilali uami. Haiabila hekili hen̄ migudiba hiniavidaci sagan̄ hisin̄ hulemili agilan̄ ve haiabila agadi haŋala hudavibali uami. Haŋala huda hiniavidaci avin̄ Asi di haiabila hen̄ hinia migibali agan̄ sagan̄ hisin̄ hulemili agiladi sikasikan̄ hilacabilibali uami. ¹⁰ Lagun̄ agan̄ hulan̄ iamigali agiladi hiji miŋaihuihu l̄ilali agasan̄ Asi nud̄ viavila liba kum kum avin̄ lihulihu hiniavilalı hen̄ havalici migubali uami. Fili hali sihim̄ saban̄ mugan̄ lamigan̄ me agan̄ hula nud̄ cian̄ igalahahaha hisin̄ agan̄ hula hen̄ ala hiniavibali uami. La ahica pam agilan̄ hifili hifili uaiadi uaiadi aviha aviha hamen̄ laci hamen̄ laci iga iga hiniavibali uami.

Hulan̄ iamigali cian̄ hiv̄ lama libimigumigu hisin̄ mihin̄ hekili agan̄ iahami.

¹¹ Vian̄ manigali di migahininhini hisin̄ uv̄ hekili mu mila siban̄ agadi igin uami. Asi agan̄ nud̄ migahininhini hisin̄ uv̄ hen̄ ala migahin̄ uami. Migahinidaci fili uaian̄ susu agilan̄ nud̄ vala ua hav̄ sivilavici cihu cihu ma igin uami. ¹² Lavila igidalin̄ hulan̄ iamigali ibi daŋ hinihini himavalı agilan̄ nud̄ migahininhini hisin̄ uv̄ agadi mavin̄ lama hinihini hen̄ lagulama hiniavi uami. Hulan̄ iamigali ibi apali hinihini himavalı agilan̄ avi hen̄ ala lagulama hiniavi uami. Lihavidaci Asi di cian̄ hali hisin̄ agilan̄ manasın̄ agiladi miŋalavilavi uami. Hulan̄ iamigali akuaba akuaba lihavilalı agiladi cian̄ manasın̄ agiladi hiv̄ hiniavi uami. La huaci hamen̄ laci hamen̄ laci hinihini hisin̄ manasın̄ agadi avi miŋalavilavi uami. Lihavici Asi agan̄ manasın̄ agiladi iga iga hulan̄ iamigali himavalı agiladi hitin̄ hitin̄

cian̄ hiv̄ lami uami. ¹³ Lici igidalin̄ avili hekili agan̄ hulan̄ iamigali avili hekili hiv̄ nahimavilalı agiladi valici vehavi uami. Himahima agan̄ hula sudi fili haiabila agan̄ hula hulan̄ iamigali himavidaci vihavilalı agiladi valavici cihu vehavi uami. Lihavici Asi agan̄ hulan̄ iamigali hitin̄ hitin̄ akuaba akuaba lihavilalı agiladi iga iga cian̄ hiv̄ lamalama libimigui uami. ¹⁴ Lavila himahima agadidan̄ sudi fili haiabila agadidan̄ via avin̄ lihulihu hinilali hen̄ havalici miguavi uami. Avin̄ lihulihu hinilali ha cihu tibi himahima agan̄ uami. ¹⁵ Hulan̄ iamigali nulidi ibi huaci hamen̄ laci hamen̄ laci hinihini hisin̄ manasın̄ hiv̄ ma hiniavi agiladi avi avin̄ lihulihu hinilali hen̄ havalici miguavi uami.

21

Fili uaian̄ susu sebili iahami.

¹ Fili uaian̄ susu vaka hisin̄ agilan̄ ua sivilavici fili uaian̄ susu sebili agiladi igin uami. Avili hekili agan̄ avi ma hini uami. ² Lici Asi di haiabila sebili huaci siban̄ agadi igin uami. Haiabila agadi ibi Jelusalem uami. Nibu Asi iahua hiv̄ hinilali hen̄ hinia m̄igi uami. Iamigali munjan̄ iahuben aba hajin̄ huaci huaci agiladi lamavila hiniavilalı hamen̄ agiladi nud̄ hiv̄ hajin̄ lamici m̄igi uami. ³ Lici igahilidalin̄ Asi di migahininhini hisin̄ uv̄ hen̄ cian̄ namen̄ vidividin̄ abi uami. Ci iginan̄ aba abi uami. Asi di havili ulan̄ agan̄ hulan̄ iamigali agilan̄ hula hinibali aba abi uami. Hinidaci hulan̄ iamigali agilan̄ Asi di nuken̄ hulan̄ iamigali hiniavibali aba abi uami. Asi nuken̄ avi nibilan̄ hula hinibali aba abi uami. ⁴ La hulan̄ iamigali sikasikan̄ agiladi ilihin̄ avili cibi ifihsibali aba abi uami. Lici cihu cihu ma himavibali aba abi uami. Cihu cihu mavin̄ miŋamiŋa ma ilihavibali aba abi uami. Ilihin̄ cihu cihu ma ilihavibali aba abi uami. Aviha aviha avi cihu cihu ma igavibali aba abi uami.

- 20:9** 20.9 2 Kin 1.10, Ese 38.9, 38.16, 39.6   **20:10** 20.10 HM 19.24, Sng 11.6, CHL 14.10-11, 19.20, 20.8, 21.8   **20:11** 20.11 Dan 2.35, 2 Pi 3.7, 3.10-11   **20:11** 20.11-12 Dan 7.9-10   **20:12** 20.12 Dan 12.1, Mt 16.27, 25.31-46, HJL 17.31, Lom 2.6, 2 Ko 5.9-10, Fl 4.3, CHL 13.8, 19.5   **20:13** 20.13 Lom 2.6, 1 Pi 1.17, CHL 2.23, 6.8, 20.12, 22.12   **20:14** 20.14 1 Ko 15.26, 15.54-55, CHL 20.6, 21.8   **20:15** 20.15 CHL 13.8, 19.20   **21:1** 21.1 Ais 65.17, 66.22, 2 Pi 3.13, CHL 20.11 **21:2** 21.2 Ais 52.1, 61.10, Ga 4.26, Ib 11.10, 11.16, 12.22, CHL 3.12, 21.10   **21:3** 21.3 Wkp 26.11-12, 2 Sto 6.18, Ese 37.27, 43.7-8, Sek 2.10, 2 Ko 6.16, CHL 7.15-17   **21:4** 21.4 Ais 25.8, 35.10, 61.3, 65.19, 1 Ko 15.26, 15.54, CHL 7.16-17, 20.14

Akuaba akuaba vaka hisin̄ agilan̄ sikasikan sivilavila apali lihavibali aba abi uami.

5 Lici Ası agan̄ nudi migahinihini hisin̄ uvı hıvı migahinihini namej abi uami. Ciiginan̄ aba abi uami. Vian̄ nukej liliŋakuaba akuaba agilan̄ sebili iahavi aba abi uami. La cihu namej abi uami. Cian̄ nagadi libiha aba abi uami. Cian̄ nagan̄ amin̄ aba libiha aba abi uami. Hulan̄ iamigali sikasikan cian̄ nagasan̄ pam hiji vidividin̄ lamavim̄ aba libiha aba abi uami. **6** La iadi cihu namej abi uami. Akuaba akuaba sikasikan ci iahavi aba abi uami. Vian̄ hali hisin̄ hinilan̄ aba abi uami. Vian̄ laci ala sijan̄ hinilan̄ aba abi uami. Vian̄akuabaakuabasikasikanagiladıhidiliabaabi uami. Vian̄nukej liliŋakuabaakuabasikasikanagilan̄haba sivilavibaliabaabi uami. Hulan̄muavılınnana san̄ lici vian̄ nusan̄ huaci hamen̄ laci hamen̄ laci hinihini hisin̄ avılı agadı igubenabaabi uami. Huaci hamen̄ laci hamen̄ laci hinihini hisin̄ avılı vubilim̄ daŋ vubilim̄ daŋ iahilalı agadı igubenabaabi uami. Avılı agadı ma lavavila nıbaliabaabi uami. **7** Hulan̄ mu vidividin̄ lagulama vihili lıvaliciakuabaakuabaagiladınusan̄ igubenabaabi uami. Lavila vian̄ nudi Ası hinidalı nıbu iadi ninaŋ hinibaliabaabi uami. **8** Agadı ala hulan̄ lidalida vidividin̄ ma lagulamavılalı agilan̄abaabi uami. Hulan̄ ıasan̄ hiji vidividin̄ ma lamavılalı agilan̄abaabi uami. Hulan̄akuabaakuabalusin̄ sibili sibaŋ agiladı vihavılalı agilan̄abaabi uami. Hulan̄ limu hihile agiladı ifihimuhimu hisin̄ hulan̄ agilan̄abaabi uami. Hulan̄ hihile iamigali mu mu agilan̄ hula lusin̄ sibili vihavılalı agilan̄abaabi uami. Hulan̄ sihi sahu mu hidili mu hidili vihavılalı agilan̄abaabi uami. Hulan̄ kiliakuabaakuabalihulihulamalamalama aludi ası abaabavılalı agilan̄abaabi uami. Hulan̄sikasikananalıcian̄abavılalı agilan̄abaabi uami. Nıbılaŋsikasikanlibakumkum avıŋlıhulihuhiniavılalıhej uavıbaliabaabi uami. Libakumkumavıŋagan̄cihtıbi

21:5 21.5 Ais 43.19, 2 Ko 5.17, CHL 4.2, 4.9-10, 19.9, 20.11
1.17, 16.17, 22.13, 22.17 **21:7** 21.7 2 Sml 7.14, Sng 89.26-27, Sek 8.7-8, Ib 8.10
Ib 12.14, CHL 19.20, 20.14-15, 21.27, 22.15 **21:9** 21.9 CHL 15.1, 15.6-7, 19.7-9
17.3, 21.2 **21:11** 21.11 Ais 60.1-2, 60.19, CHL 21.23, 22.5
Ga 2.9, Ef 2.20, Ib 11.10

himahima hisin̄ haiabila me aba abi uami.

Jon agan̄ Jelusalem haiabila sebili huaci sibaŋ agadı igami.

9 Ası dı cian̄ hali hisin̄ human limu fihala human limu ahica cijıŋ agiladı mu agan̄ ve uami. Nıbu nudi sibila pam hisin̄ agilan̄ hula hunan̄ misin̄ Ası dı igivi avılı vidividin̄ me hinilalı agiladı mıŋamijia fihalavici hulan̄ iamigali agiladı sibili lamavi uami. Nıbu ala ve iadi namej abi uami. Nama veha aba abi uami. Saban̄ sipsipi ninaŋ agan̄ iamigali sabibalıabaabi uami. Venan̄ iamigali agadı nadı abalamibenabaabi uami. **10** Lici Ası di Amıŋ agan̄ iadi hıvı vidividin̄ sibaŋ iahici Ası di cian̄ hali hisin̄ agan̄ iadi via halu hekili iahua huva sibaŋ hej ui uami. Lavila Jelusalem haiabila huaci sibaŋ Ası iahua hıvı hinilalı hej hınia migi agadı abalamı uami. **11** Ası di abılı hekili vidividin̄ dan̄ agan̄ haiabila hej abılı havali uami. Nudi abılı agan̄ mu hidili sibaŋ uami. Liba huaci anım hilici hekili hıvı lavavılalı hamen̄ uami. Liba jasipa agan̄ mıŋapalılalı hamen̄ mıŋapali uami. Avılı minam minam mıŋapalılalı hamen̄ mıŋapali uami. **12** Haiabila agadı lua hekili agan̄ nıbu hıvı sibaŋ uami. Lua agadı hıbı ivu ivu human limu limu fihala hıci limu ahica cijıŋ uami. Ası di cian̄ hali hisin̄ human limu limu fihala hıci limu ahica cijıŋ agilan̄ hıbı ivu ivu hitıŋ hitıŋ hej lagulama hiniavi uami. Isılaeli hidili agiladı latihıŋ human limu limu fihala hıci limu ahica cijıŋ agiladı hıbı hıbı ivu ivu agiladı hıbı lapa sabı hıvı libavi uami. Hıbı lapa hitıŋ hitıŋ agiladı hıbı hıbı hitıŋ libavici hiniavi uami. **13** Lua uaian̄ iahaiaha kılıkili agadı hıbı ivu ivu ahica pam uami. Lua uaian̄ migumigu kılıkili agadı hıbı ivu ivu ahica pam uami. Lua ium kılıkili agadı hıbı ivu ivu ahica pam uami. Lua lakulamaŋ kılıkili agadı hıbı ivu ivu avi ahica pam uami. **14** Haiabila agadı lua vidividin̄ hinihini san̄ liba kum hekili hekili human limu limu fihala hıci limu ahica cijıŋ agiladı lamavici hiniavi uami. Saban̄ sipsipi ninaŋ agan̄

21:6 21.6 Ais 55.1, Jer 2.13, Jo 4.10, 4.14, 7.37, CHL 1.8, 21.7 2 Sml 7.14, Sng 89.26-27, Sek 8.7-8, Ib 8.10 **21:8** 21.8 Mt 25.41, Ef 5.5, 1 Ti 1.9, 21.10 Ese 40.2, CHL 1.10, 21.12 21.12-13 Ese 48.30-35 **21:14** 21.14 Mt 16.18,

hulan̄ human limu limu fihala hic̄i limu ahica cij̄n̄ agiladi libimij̄ami uami. Nulidi ibi hitin̄ hitin̄ agilan̄ liba kum hekili hekili hitin̄ hitin̄ agiladi hivi hiniavi uami.

15 Asi d̄i cian̄ hali hisin̄ vian̄ hula cian̄ abi agan̄ haiabila agadidaj̄ nudi lua agadidaj̄ lamahilihala igiben̄ aba kili limi me liba gol̄ hivi vihaval̄ agadi miñaliv̄ uami. Hib̄i ivu ivu agiladi avi lamahilihala igiben̄ aba li uami. **16** La haiabila agadi lua hali hib̄i agadi lamahilihala igici 2,200 kilomita hini uami. Safili agadi lamahilihala igici 2,200 kilomita hini uami. Nudi madin̄ limu limu agiladi avi lamahilihala igici 2,200 kilomita hini uami. Lua agadi iahua hivi hinia fili migamiga agan̄ 2,200 kilomita ala hini uami. **17** Lua agadi lihim avi lamahilihala igici 65 mita hini uami. Hulan̄ akuaba akuaba lamahilihala igavilali hamen̄ agadi hivi ala Asi d̄i cian̄ hali hisin̄ agan̄ haiabila lua agadi lamahilihali uami. **18** Haiabila agadi lua n̄ibu Asi nukej̄ liba jasipa hivi vimi uami. Liba gol̄ huaci sib̄an̄ hivi haiabila agadi vimi uami. Lici liba gol̄ agan̄ uhiliñ uhiliñ dan̄ hinilali uami. **19-20** Haiabila agadi hajin̄ lamalama san̄ liba kum hekili hekili mu hidili mu hidili anim̄ hilici hekili hivi lavavilali agiladi fili hivi lamami uami. Sebili sib̄an̄ liba jasipa agadi lamami uami. Mu liba sapαιa agadi lamami uami. Mu liba ageti agadi lamami uami. Mu liba emelali agadi lamami uami. Mu liba sadonikisi agadi lamami uami. Mu liba konilian agadi lamami uami. Mu liba k̄ilisolaiti agadi lamami uami. Mu liba belili agadi lamami uami. Mu liba topasi agadi lamami uami. Mu liba k̄ilisopilesi agadi lamami uami. Mu liba haiasin̄ agadi lamami uami. Mu liba ametisi agadi lamami uami. Lamavila haiabila agadi lua nulidi sabi hivi lamalama vimi uami. **21** Malilun̄ human limu limu fihala hic̄i limu ahica cij̄n̄ agiladi vimi uami. Viavila nulidi hivi hib̄i lapa human limu limu fihala hic̄i limu ahica cij̄n̄ agiladi lamami uami. Malilun̄ mila hekili hekili agiladi

laviben̄ aba anim̄ hilici hekili hekili hivi lavavilali uami. Liba gol̄ huaci sib̄an̄ hivi haiabila agadi hibi pili hekili uu veve hisin̄ agadi vimi uami. Lici liba gol̄ agan̄ uhiliñ uhiliñ dan̄ hinilali uami.

22 Vian̄ igiliñ haiabila hej̄ anjam ulan̄ hekili ma hini uami. Asi n̄ibu aludi Hekili uami. N̄ibu vidiñidiñ hekili dan̄ uami. N̄ibu nukej̄ saban̄ sipsipi ninan̄ agan̄ hula anjam ulan̄ hekili me hiniavi uami. **23** Haiabila agadi abilu igu igu hisin̄ uaian̄ apali uami. Avan̄ avi apali uami. Asi d̄i abilu hekili vidiñidiñ dan̄ agan̄ haiabila hej̄ abilu havalilali uami. Saban̄ sipsipi ninan̄ agan̄ haiabila agadi uni me hinilali uami. **24** Hulan̄ iamigali hidili mu mu agilan̄ haiabila agadi abilu hivi hidavibali uami. Manigali fili tibi mu mu migilavilali agilan̄ nulidi akuaba akuaba huaci huaci agiladi viavila haiabila hej̄ uavibali uami. **25** Haiabila agan̄ hifili hinhini agan̄ apali uami. N̄ibu abilu hamen̄ laci hamen̄ laci hinidaci nudi hib̄i ivu ivu agiladi ma libavibali uami. **26** Lihavidaci hulan̄ iamigali hidili mu mu agiladi anim̄ hilici akuaba akuaba hajin̄ huaci huaci haiabila hej̄ via uavibali uami. **27** Agadi ala akuaba akuaba Asi igidaci sibili sib̄an̄ hiniavilali agilan̄ uami. Hulan̄ lusin̄ sibili sibili mu hidili mu hidili vihavilali agilan̄ uami. Hulan̄ anali cian̄ abavilali agilan̄ uami. N̄ibilan̄ haiabila hej̄ ma ivouavibali uami. Hulan̄ iamigali nulidi ibi saban̄ sipsipi ninan̄ agadi manas̄iñ huaci hamen̄ laci hamen̄ laci hinhini hisin̄ agadi hivi hiniavi agilan̄ pam haiabila hej̄ ivouavibali uami.

22

Jon agan̄ huaci hamen̄ laci hamen̄ laci hinhini hisin̄ avili agadi igami.

1-2 Asi d̄i cian̄ hali hisin̄ agan̄ huaci hamen̄ laci hamen̄ laci hinhini hisin̄ avili agadi iadi abalami uami. Lici igiliñ avili minam minam agan̄ miñapala miñapali uami. Avili agadi hidili agan̄ migahinhini hisin̄ uvi Asi hula saban̄ sipsipi ninan̄

hula migahiniavilalı agadı lihu hej hini uami. Hinihini haiabila agadı hibi pili alihan sibañ hej ve uami. Avılı agadı limu caba limu caba hej huaci hameñ laci hameñ laci hinihini hisin kili agilan hiniavi uami. Kili agilan hualı pabin hivi amin human limu limu fihala hicı limu ahica ciñi tibi lamavilalı uami. Avan mu havı ma ulalı uami. Amiñ lamalama laci hiniavilalı uami. Kili agiladi asin agilan hulan iamigali hidili mu mu himuhimu dan agiladi huaci lamalama hisin uami.

3 Asi igici akuaba akuaba sibili lihavi agilan sikasikan haba sivilavibali uami. Migahinihini hisin uvı Asi hula saban sipsipi ninan hula migahiniavilalıagan hainabila hej hinibali uami. Hinidaci Asi di sibila hisin hulan agilan hen hinihini nudı sibila vihavibali uami.

4 Sibila vivi nudı mugan lamigan igavibali uami. Lihavidaci nudı ibi agan nulidi libam hivi hiniavibali uami.

5 Hifili ma hinibali uami. Uni abilu hivi akuaba akuaba sibila vivi agan ma hinibali uami. Uaian abilu hivi akuaba akuaba sibila vivi agan avi ma hinibali uami. Asi agan nulidi Hekili hinibali uami. Lidaci nudı abilu hivi laci hiniavibali uami. Lavila manigali hinihini hameñ laci hameñ laci hiniavibali uami.

Jisasi vebali agasan abami.

6 Asi di cian hali hisin agan iadi nameñ abi uami. Cian nagilan amiñ sibañ aba abi uami. Hulan iamigali sikasikan agilan cian nagilasan hiji vidiividin sibañ lamavim aba abi uami. Asi nibu naludi Hekili aba abi uami. Nibu ala nudı cian igalahalaha hisin hulan agiladi amiñ agiladi miñjaiahaiha hiji igudaci nudı cian agadı sulavilalı aba abi uami. La akuaba akuaba lihalıha sibañ iahavibali agiladi nudı cian hali hisin agadı abici ve nudı sibila hisin hulan agiladi hivi abalami aba abi uami.

7 Lici cihu Jisasi abi uami. Ci iginan aba abi uami. Vian naludi piñ amiñ ci veben aba abi uami. Hulan iamigali cian manasin nagadi hivi hiniavi agiladi lubiahilavilalı

agilan hijinalavim aba abi uami. Cian manasin nagadi hivi hiniavi agilan Asi di cian igalahalaha hisin hulan agadı cian aba abi uami.

8 La abami. Vian Jon uami. Vian akuaba akuaba agiladi iga iga cian agiladi igahilin uami. Igahilavila Asi di cian hali hisin akuaba akuaba abalami agadı ibi miñjaiahiben aba nudı mikı piñ migalifilibavila iadi hali agadı fili hivi libilivin uami.

9 Liliñ iadi nameñ abi uami. Hameñ liminan aba abi uami. Vian nadı sibila pam hisin aba abi uami. Vian nadı isaimahalina me agiladi sibila pam hisin aba abi uami. Nadı isaimahalina me limu hihile agilan Asi di cian igalahalaha hisin hulan hiniavilalı aba abi uami. Hulan iamigali cian manasin nagadi hivi hinilalı agadı lubiahilavilalı agilan avi nadı isaimahalina me hiniavilalı aba abi uami. Asi di ibi agadı pam miñjaiahaiha sanj migalifilibiha aba abi uami.

10 La cihu nameñ abi uami. Hulan iamigali hihile Asi di cian igalahalaha hisin cian manasin nagadi hivi hiniavi agiladi igavimidi aba abavila miñasiviliminan aba abi uami. Asiakuaba akuaba liben aba abi agilan amiñ ci iahavibali aba abi uami.

11 Hulan iamigali lusin sibili sibili vihavilalı agilan vana hameñ ala vivi hiniavim aba abi uami. Hulan iamigali nulidi hiji humigan sibili sibili pam hiniavilalı agilan vana hameñ ala hiniavim aba abi uami. Hulan iamigali Asi di cian sihivia lubiahilavilalı agilan vana hameñ laci ala sihivia lubiahilahila hiniavim aba abi uami. Hulan iamigali Asi nusañ nuken libiminci huaci silivi laci hiniavilalı agilan avi vana hameñ laci ala hiniavim aba abi uami.

12 Lici Jisasi nameñ abi uami. Ci iginan aba abi uami. Vian amiñ ci veben aba abi uami. Vevila hulan iamigali akuaba akuaba sibila huaci huaci vihavilalı agilasan vian hibin nulisanakuaba akuaba huaci huaci agiladi iguben aba abi uami. Hulan iamigali akuaba akuaba lusin sibili

22:3 22.3 HM 3.17, Ese 48.35, Sek 14.11, CHL 7.15

22:4 22.4 Sng 42.2, Mt 5.8, 1 Ko 13.12, 1 Jo 3.2, CHL 3.12, 14.1

22:5 22.5 Ais 60.19, Dan 7.18, 7.27, 2 Ti 2.12, CHL 5.10, 20.6, 21.23-25

22:6 22.6 CHL 1.1, 19.9, 21.5

22:7 22.7

CHL 1.3, 3.11, 22.10-12, 22.20

22:8 22.8 CHL 19.10

22:10 22.10 Dan 8.26, 12.4, 12.9, CHL 1.3, 10.4

22:11 22.11

Ese 3.27, Dan 12.10, 2 Ti 3.13

22:12 22.12 Sng 28.4, Ais 40.10, 62.11, Jer 17.10, Lom 2.6, 14.12, 2 Ko 11.15, CHL 2.16,

2.23, 20.12

sibili vihavilalı agılasan hibin vian nulisan akuabaakuaba sibili sibili agıladı iguben aba abi uami. ¹³Vian hali hisin hinilan aba abi uami. Vian laci ala sijan hinilan aba abi uami. Vian magılasın hinilan aba abi uami. Vian nuken ala sivi hisin hinilan aba abi uami. Vianakuabaakuaba sikasikan agıladı hidili aba abi uami. Vian nuken liliŋakuabaakuaba agılaŋ haba sivilavibali aba abi uami.

¹⁴Hulan iamigali hadi hilahila hutesi hutesi husavici niŋi apalı hiniavılalı hamen hiniavi agılaŋ hijıŋalavim aba abi uami. Nıbilan ala ibi dan hiniavila huaci hamen laci hamen laci hinihini hisin kili agadı amıŋ agıladı navıbali aba abi uami. La haiaabila agadı hibı ivu ivu heŋ ivouavıbali aba abi uami. ¹⁵Hulanakuabaakuaba lusin sibili sibaŋ agıladı vihavilalı agılaŋ aba abi uami. Hulan limu hihile agıladı ifihımuhimu hisin hulan agılaŋ aba abi uami. Hulan hihile iamigali mu mu agılaŋ hula lusin sibili vihavilalı agılaŋ aba abi uami. Hulan hihile sihi sahu mu hidili mu hidili vihavilalı agılaŋ aba abi uami. Hulan kiliakuabaakuaba lıhulıhu lamalamalama aludi ası aba abavıbali agılaŋ aba abi uami. Hulan sikasikan analı ciañ saŋ mavın hinihini analı ciañ lubiahılavılalı agılaŋ aba abi uami. Nıbilan sikasikan Ası dı haiabila ma ivouavıbali aba abi uami. ¹⁶Vian Jisasi aba abi uami. Vian nuken iadi ciañ hali hisin agadı abılıŋ hulan iamigali avılı hivı mıŋamigu mıŋaiahavalı naludi piŋ ui aba abi uami. Uavıla iadi ciañ agadı naludi abi aba abi uami. Vian manigali Devitı dı iamılınu aba abi uami. Vian lidi hekili uvıa me aba abi uami.

¹⁷Lici Ası dı Amıŋ agan hula iamigali sabanı sipsipi ninaŋ sabibali agan hula Jisasi dı nameŋ abavi uami. Nama veha aba abavi uami. Hulan iamigali ciañ na-

gadı igahılavılalı agıladı avi abavi uami. Namılaŋ avi abıhalanı aba abavi uami. Nama veha aba abıhalanı aba abavi uami. Lavıla abavi uami. Hulanı avılı nana saŋ lavıla nudı piŋ vehavım aba abavi uami. Hulanı avılı nana saŋ mavın hiniavılalı agılaŋ avi huaci hamen laci hamen laci hinihini hisin avılı agadı vihavım aba abavi uami. Akuabaakuaba agıladı anım hilici hivı ma lavavıbali aba abavi uami.

Hulan iamigali Ası dı ciañ igalahalaha hisin hulan agadı ciañ manasın nagadı hivı hiniavıdaci igahılavı agılasan ciañ vidivididıŋ igumi.

¹⁸Hulan iamigali Ası dı ciañ igalahalaha hisin hulan agadı ciañ manasın nagadı hivı hiniavıdaci igahılavı agılasan ciañ vidivididıŋ iguin uami. Hulan mu ciañ manasın hivı hiniavi nagıladı abavıla cihu ciañ hihile nudı nuken hiji hivı abıcı uami. Ha Asıakuabaakuaba sibili sibili iahaiha saŋ manasın nagadı hivı abi agıladı Ası nuken lici hulan agadı hivı amıŋ sibaŋ iahavıbali uami. ¹⁹Hulan mu Ası dı ciañ igalahalaha hisin hulan agadı ciañ manasın hivı hiniavi agıladı ciañ hihile ifılahıvıla lahuci uami. Ha Ası agan abamıgilici hulan aganakuabaakuaba huaci huaci agıladı ma vibali uami. Kili huaci hamen laci hamen laci hinihini hisin agadı amıŋ agıladı ma nıbali uami. Ası dı haiabila manasın nagaŋ abi heŋ avi ma hinibali uami.

²⁰Hulan aganakuabaakuaba sikasikan agılasan abavıla cihu nameŋ abi uami. Amıŋ ala aba abi uami. Amıŋ ci vebeň aba abi uami. Lici viañ nameŋ abın uami. Ha amıŋ sibaŋ aba abın uami. Iadi Hekili Jisasi nama veha aba abın uami.

²¹La cihu abami. Aludi Hekili Jisasi agan hulan iamigali sikasikan agılasan mavın hınbıbali uami.